E. III. 4

CORPVS FRANCICAE HISTORIÆ VETERIS ET SINCERÆ.

In quo priſci eius Scriptores, hactenus miris modis in omnibus editionibus deprauati & confuſi, nunc tandem ſerio emendati, & pro ordine temporum diſpoſiti, Pſeudepigrapha veris auctoribus ſuis reſtituta, omnia denique Notis marginalibus perpetuis illuſtrata, ſic vt ſingula noua videri poſſint, vno volumine exhibentur.

QVORVM ELENCHVM PRÆcedens operis initium Pagina continet.

CVI ADIECTVS EST INDEX RERVM AC VERBORVM LOCVPLETISSIMVS.

Regii Gels.is Dvnum R.P. Petro Monod Soc.

Soc. Iesu

HANOVIÆ,
Typis Wechelianis apud hæredes Ioannis Aubrii.
M. DC. XIII.

CONDITORES

FRANCICÆ HISTORIÆ FRANCIGENAS,

COLLECTOS, CORRECTOS, DIGESTOS, ILLVSTRATOS,

FRANCORVM. NAVARRÆQ. REGI. CHRISTIANISS.

LVDOVICO

XIII. IPSOS. QVIDEM

ORIGINE PROPRIOS. EX.
IVRE DOMINO. RESTITVIT

SVAM. IN. EIS. OPELLAM

*MAGNI. CVLTVS. MONIM. QVALECVNQ. GERMANI. IN. FRANCOS.
AFFECTVS PIGNVS. IDONEVM.*

L. M. D. D. D.

EDITOR.

M. F.

[illegible]GORII EPISCOPI [illegible]

[illegible]RONEN[illegible]

V[illegible]ARV[illegible]

[illegible] CELTICIS G[illegible] *[illegible]us, Aruernic[illegible] reg[illegible] [illegible] renti[illegible] matre [illegible] F[illegible]us ſcribit [illegible]

[illegible]

A[illegible] Aruerni[illegible] v[illegible]

[illegible] d[illegible] Arment. [illegible] mar[illegible]

[illegible] Macchabæa, [illegible]
Nobilitat [illegible]
Quæ ſeptem [illegible] cælo [illegible]
Martyr[illegible] us pr[illegible]
Tu quoque prole potens re[illegible] Arment[illegible]
Nec minor ex partu, [illegible]
Ita v[illegible] minor, tu [illegible]
Quod p[illegible]ant plures, [illegible]
F[illegible] c[illegible] circ[illegible]
[illegible] Gregor[illegible] pal[illegible]

H[illegible]c vere GR[illegible]RIVS, *ideſt, v[illegible] literar[illegible]m ſtudiis mancipatur ſub patr[illegible] pore N[illegible]etius Lugdunenſis Ep[illegible] v[illegible] p[illegible]entes Gr[illegible]rii habitare[illegible] con[illegible]icatus, iuſſit puerum a[illegible] plum pu[illegible]citia c[illegible]egens, vt ne ſummus qui[illegible] c[illegible]ntin[illegible]ret, p[illegible] a[illegible] pr[illegible] [illegible] ar[illegible]ius ſe [illegible]at, [illegible] emeritam b[illegible] a [illegible]tem [illegible]*

p[illegible]t, [illegible]ex[illegible] [illegible]li-[illegible] e ex[illegible] r re[illegible] P[illegible] c[illegible] mos [illegible] is [illegible]ius her[illegible] ns e[illegible] r[illegible] m [illegible] n[illegible] ntio mente [illegible] e-t[illegible] [illegible] nc tem[illegible] apud [illegible] u[illegible] r[illegible] ium p[illegible] e, in [illegible] a[illegible] iure[illegible] ionis v[illegible] t, q[illegible] cum b[illegible] o[illegible] uito, [illegible] unc ſim[illegible] tim [illegible] u[illegible], q[illegible] atenus [illegible] ab [illegible] ex[illegible] p[illegible] a p[illegible] t [illegible] a[illegible] t, [illegible] is qu[illegible] d forte [illegible] erat, mutua [illegible] ritate præ[illegible] aret. Ann[illegible] centeſimo, [illegible]-ptuageſimo, [illegible] ecundo poſt tranſ[illegible] um domini [illegible] rtini, [illegible] berto Rege a[illegible] o [illegible] uodecimo regnante, beatus E[illegible] fronius, qui i[illegible] t[illegible] r virtutes co[illegible] tant[illegible] gratia d[illegible] natus e[illegible] es [illegible] roph[illegible] tia [illegible] tus in [illegible] ſe viſus [illegible] p[illegible] tus e[illegible] ad patres ſuos. T[illegible] pusque aduenerat, vt Gre[illegible] rius a[illegible] re beat[illegible] Mar[illegible] i dudum flagrans, & ad paſtoralis of[illegible] mi[illegible] erium idoneus Epiſ[illegible] opus [illegible] cathedram eius [illegible] ceſ[illegible] a regendam [illegible] cipere debuiſſet. Cum igitur beatus Eufronius ob[illegible] t, Turo[illegible] de ei[illegible] is [illegible] uc[illegible] e[illegible] ore tractaturi conueniunt. S[illegible] d f[illegible] d[illegible] ſcrimi[illegible] eſt cunctis, Gr[illegible] gorium in electi[illegible] ne præfere[illegible] m Perſonam in [illegible] fr[illegible] quent[illegible] imam iam olim ſciebant, plur[illegible] que eius geſta [illegible] iro d[illegible] a [illegible] onuenera[illegible] t. Tun[illegible] v[illegible] ro cun[illegible] is in conſona voce coeuntibus [illegible] cerner[illegible] s De[illegible] fauente cauſam pr[illegible] ſperari. Nam clericorum tur[illegible] n[illegible] bilibus viris con[illegible] ipata, plebſque ruſtica ſimul & vrba[illegible] ri[illegible] ſententia c[illegible] amant Gregorium decern[illegible] ndum, cum claris m[illegible] r[illegible], t[illegible] m q[illegible] que nob[illegible] ate poll[illegible] ntem, ſap[illegible] ntia præcipuum, gener[illegible] te pri[illegible] um, principibus notum, ac ſua probitate reuerendũ, om[illegible] i[illegible] que of[illegible] ciis habilem. Legatio ad Regem dirigitur, cum quidem Deo di[illegible] penſ[illegible] nte Gregorius coram reperitur. De hac igitur ca[illegible] c[illegible] nuentus, quanta [illegible] umi[illegible] itate ſe ex[illegible] ſare tentauit, quibus m[illegible] ſe ſub[illegible] c[illegible] re [illegible] ſus e[illegible]? Sed quia v[illegible] e D[illegible] i eſt, [illegible] inc cætera flect[illegible] r [illegible] c R[illegible] au[illegible] ate cogit, hunc [illegible] runich[illegible] dis regina peru[illegible] t. Sed q[illegible] iam di[illegible] cr[illegible] a [illegible] umilitas obedien[illegible] iam non recuſat, t[illegible] em a[illegible] quando [illegible] us e[illegible]. Quem [illegible] vt credo, ne qualibet o[illegible] tus pr[illegible] f[illegible] eret [illegible] tim Egidius Remenſis archiepiſ[illegible] op[illegible] aut, [illegible] rtu[illegible] t[illegible] p[illegible] a[illegible] rib[illegible] s ait,

[illegible] acrauit,

[illegible] s amet.

A[illegible] s [illegible] uantus fuerit vt co[illegible] pendioſ[illegible]. & [illegible] uiter c[illegible] re[illegible] xit, v[illegible] rum [illegible] n S[illegible] rum, v[illegible] i, q[illegible] rim[illegible] m [illegible] t[illegible] l[illegible] in c[illegible] a gregi, [illegible] vel [illegible] ani[illegible] d-

[illegible]

[illegible] *b* [illegible] *ſua pradi-* [illegible] *longum* [illegible] *tu San* [illegible] *quorum re*[illegible]*as p*[illegible] *exclu*[illegible]*: cum quidem hac t*[illegible] *quarto* [illegible] *ibus alus trahebat. Viris* [illegible] *in mi*[illegible]*s* [illegible] *Alectionis* [illegible] [illegible] *in tempore* [illegible] *Burgundia propararet: i*[illegible] *Al-* [illegible] *erb*[illegible]*rim* [illegible] *ſta*[illegible]*unt, latrones in*[illegible] *Qui* [illegible] *aper*[illegible]*atum eius irru*[illegible] *vt* [illegible]*o* [illegible]*re,* [illegible]*d & occ*[illegible]*e velle putarentur. Quori a*[illegible] *Gre-gorius* [illegible] *potuit, qui præſid*[illegible] *Martini circ*[illegible] [illegible] *x auxi*[illegible]*um flagitans, ita ſibi* [illegible] *cius quam emer*[illegible]*rint, fugam ii*[illegible]*rent. At Grego-rius* [illegible] *a pietate nec i*[illegible] *perturb*[illegible] *ne turbatus fu*[illegible] [illegible] *a*[illegible]*um & pot*[illegible] *m inimic*[illegible] *t.*

[illegible] *annos bi*[illegible] *ep*[illegible]*patu ex*[illegible] *erat* [illegible] *ille magnus Gregorius in* [illegible]*ede Apoſto*[illegible] *gatur.* [illegible] *nata res e*[illegible]*, quod dudũ alter alteri pec*[illegible]*liari ſit am*[illegible]*tia de*[illegible]. *N*[illegible] *immerito tamẽ hunc Fortunatus Gregorio comparat Naza*[illegible] *anquam ille datus ſit Orie*[illegible]*ti, Rom*[illegible]*nenſis autem Meridi*[illegible] [illegible]*r, Occide*[illegible]*ti. Cum igitur ſacra Ap*[illegible] [illegible] *magna cum reuerentia ſanctus eum Papa exc*[illegible] [illegible] *introducens, a lat*[illegible]*re c*[illegible] *raſt*[illegible] [illegible]*et. Interim autem, vt erat in*[illegible] *nio pr*[illegible] *D*[illegible]*e*[illegible]*ationem admirans, conſ*[illegible] *in l*[illegible] *hom*[illegible] *(*[illegible] *atura bre*[illegible]*is) tanta gratiam* [illegible] [illegible]*x* [illegible] *tus per*[illegible]*entie*[illegible]*, & aborati*[illegible]*ne*[illegible] *era*[illegible]*, ad Papam reſpi*[illegible]*iens,* [illegible] [illegible] *in ma*[illegible] [illegible] *tio*[illegible] *Papa reſponderi*[illegible] *gn*[illegible] [illegible]*, gratiam quam hactenus in G*[illegible] [illegible]*tione dei*[illegible]*ceps ha*[illegible]*e cœpit,* [illegible]*mque* [illegible] *hac de noſtro præſule d*[illegible]*a ſ*[illegible]*t* [illegible] *repro*[illegible]*ri*[illegible]*lent, c*[illegible] [illegible]*de*[illegible] *mo*[illegible]*r*[illegible]*mus.* [illegible] *m*[illegible]*, qu*[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] p[illegible] q[illegible] p[illegible]fe[illegible] [illegible] c[illegible]ſ[illegible] tumulo [illegible] ſte [illegible] Ergo [illegible] ſicut credimus [illegible] [illegible] ne[illegible] [illegible] cu p[illegible] [illegible] d p[illegible] [illegible] D[illegible] [illegible] r[illegible] rius [illegible] r n[illegible] [illegible] r[illegible] c[illegible], [illegible] r [illegible], [illegible] r[illegible] Q[illegible] n p[illegible] ſ[illegible] p[illegible] [illegible] a[illegible] o G[illegible] io ita [illegible] a p[illegible] Mar[illegible] [illegible] iſt[illegible] pr[illegible] r[illegible] n[illegible], [illegible] am [illegible] m[illegible] ſepult[illegible] r[illegible] a cri[illegible] [illegible] m[illegible] tali[illegible] o[illegible] n[illegible] ret[illegible] r & [illegible] ret, ne [illegible] q[illegible] p[illegible] Martini a[illegible] li[illegible] n[illegible] r[illegible], am[illegible] um d[illegible] de[illegible] co le[illegible], [illegible] ito ſepul[illegible] ro [illegible] o, [illegible] auam ſancti ſepul[illegible] ri d[illegible] r[illegible] ntia c[illegible]. Obiit autem q[illegible] inde[illegible] Ca[illegible] d De[illegible] et intra Mar[illegible] timian[illegible] ma[illegible] am [illegible] ſolemnitat[illegible] q[illegible] m [illegible] egr[illegible] t[illegible] r[illegible] e[illegible] r[illegible] t, Marti[illegible] n[illegible] mari[illegible], præſt[illegible] D[illegible] Ie[illegible] bri[illegible] q[illegible] viuit & regn[illegible] t D[illegible] s per omni[illegible] a ſe-cu[illegible] r[illegible], [illegible]

[illegible] TRITH[illegible]

[illegible] TRITHEMIO ABB. SPANH.

DE SCRIPTORIBVS ECCLESIASTICIS.

[illegible] Episcopus Turonensis, ex Monacho, discipulus quondam [illegible] praeſulis Auernorum, vir doctus [illegible], mitis quoque & humilis, tantae ſanctitatis [illegible] extitit, vt etiam in vita miraculis [illegible]. [illegible] Apoſtolorum Petri & Pauli limina viſitans, a beato [illegible] cum maxima reuerentia & charitate, [illegible] tus eſt, & amicus ſingularis & vnicus ab eo dilectus. [illegible] & aperto ſermone nonnulla [illegible]. De quibus [illegible]

[illegible] Sanctorum Martyrum	lib. 1	*Hieronymus presbyter.*
[illegible] Confeſſorum	lib. 1	*S[illegible]*
[illegible] S. Iuliani martyris	lib. 1.	*Magnum in [illegible] quo.*
[illegible] S. Martini	lib. 4.	*Omnibus Sanctis [illegible] in Chriſti.*
[illegible] Francorum	lib. 10.	*Scripturus bella Regum.*
[illegible] eiuſdem	lib. [illegible]	
[illegible] Eccleſiaſticae hiſtoriae	lib. 1.	

Caetera quae compoſuit, ad notitiam lectionis noſtrae nondum [illegible]. Claruit temporibus Mauritii Imperatoris anno Domini DC.

ADDITIO.

[illegible] lis modo enumeratis, additur etiam, & [illegible] eidem [illegible] logo M. Scriptorum Angliae pag. [illegible] Libellus *De Paſsione* [illegible] GESTA PILATI [illegible] videtur, [illegible] non raro reperitur M.S & extat [illegible] Anno 569 vel 643. De quo [illegible] cuique [illegible].]

DE AIMOINO HISTORI

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Be-
[illegible]

[illegible]

[illegible] Ger-
[illegible]

[illegible] *in nomine ſanctæ* [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Archimandritæ noſtri ex nobis, ſc licet [illegible] Abbatis, Hilduinus ſecundus, itemque Gozlinus. Inſuper [illegible] de Inventione & translatione corporis S. Vincentii Levitæ & Martyris e Valentia Hiſpaniæ ciuitate, ad Caſtrum [illegible] nunc in ſedem pontificiam erectum [illegible]. *al. Albienſis.*
[illegible] vetuſtiſſimo codice M S. noſtræ Bibliothecæ exſcribi, prælo typographico commiſi, atque hiſtoriæ Francorū eiuſdem auctoris adiici [illegible]. Incipiunt autem hoc modo. *Anno octingenteſimo quinquageſimo [illegible] Incarnationis Domini, regnante orthodoxo Francorum principe Karolo, [illegible] principis filio*, &c. Nec multo poſt, ſcilicet cap. 2. lib. 1. indicat [illegible] vixiſſe, ne quis longe præcedentium temporum Hiſtoriam [illegible] arbitretur) atque ab Audaldo Caſtrenſi monacho, ſacri corporis [illegible] Vincentii tranſlatore, ea accepiſſe: *Cuius* (inquit [illegible] *ab ore, [illegible] multo etiam ampliora, nos in fide accepiſſe confidimus.* Ex ſuperioribus patet, quo tempore noſter Aimoinus vixerit, & quidem longæuam, [illegible] communem naturæ vſum excedentem vitam duxiſſe: nec Abboni Floriacenſi Cœnobiarchæ (qui, vt alibi diximus, Vaſconum ad [illegible] commota pro [illegible] orum gladiis, anno Salutis MIII. † occubuit) *al. M IV.*
ſynchronon fuiſſe: multoque minus ei nondum nato opus ſuum dicaſſe. Quo fit, vt [illegible] libenter aſſentiar, qui librum quintum vſque ad natiuitatem [illegible] Auguſti, id eſt, annum redempti orbis MCLXV. protendentem, [illegible] Aimoini, ſed alterius aut plurium appendicem aſſerunt. Hunc tamen librum Aimoinum inchoaſſe, ex his quæ in fine quarti habentur [illegible] paret. *Quæ ſcripſi* (ait) *vſque ad tempora Imperii Francorum, [illegible] [illegible] monachi & deuotiſſimi relatione addidici: poſteriora autem [illegible] interfui Palatinus) quæ vidi & comperire potui, ſtylo [illegible].* [illegible] nequam moueat, quod in Epiſtola dedicatoria dixit ſe [illegible] libros ſcribere: ſæpe enim contingit, vt abundante materia [illegible] quam ſperabamus progrediamur: haud ſecus, quam figulus [illegible] parat, currente rota amphoram quandoque facit. FLORIACENSES cœnobitæ habent codicem Aimoini manu [illegible] quadrageſimum primum libri quarti non excedat: ſit tamen *Lib 4 c 41.*
[illegible] S. Germani à Pratis, qui præceſſerant, [illegible] Autharium, [illegible] Ebroïnum, Scubilionem, Deſideriū, Gauſcionem, & Germanum [illegible] referat. Laudandi profecto illi, qui non his deletis nominibus [illegible] ſuorū nomina ſuppoſuerunt; vt Aimoinum ſibi vēdicare, [illegible] auctore gloriari apud poſteros valerent: quē S. Thomas Aquinas [illegible] doctorum Scholaſticorum aquila, lib. III. de Regimine principum [illegible] cap. 21. *Hiſtoriarum ſcriptorem egregium* appellat. Quis vero [illegible] fuerit, quem Aimoinus Abbatem ſuum recognoſcit, *& gregis* [illegible] *imum*, ex humilitate profitetur, non ſatis conſtat. Nam in ſerie [illegible] S. Germani à Pratis (quam infra folio 427. [illegible] *[illegible] Pariſ.*
[illegible] tum ex aliis conſecutis collectam poſuimus) nullus [illegible] *[illegible] An. 1002.*
[illegible] tur. Reſtat ergo opinari, Aimoinum videntem pondus bel-

li Nortmannici in Lutetiam Parrhiſiorum vt plurimum incumbere, procul receſſiſſe, & in aliquod cœnobium admiſſum, fratrumque conſortio iunctum, eorum Cœnobiarchæ, Abboni nomine, lucubrationes ſuas dicaſſe. Sicuti etiam Leufredani monachi, Rollone duce cunctas Eccleſias & monaſteria Neuſtriæ (quæ poſtea Nortmannia dicta eſt) non modo expilante, ſed etiam diruente, ad noſtrum Cœnobium confugerunt; & ſe ſuaque dedentes humane excepti, foti, nutritique, aliorum more, fuerunt. Me quoque, Lutetia ab Henrico quarto Francorum Rege obſeſſa, & fame laborante biennium in ſuburbana D. Vincentii Cænomannorum Æde demorari contigit. Quod ſi tunc aliquid prælo dignum edidiſſem, non alii, quam eorum Archimandritæ, quaſi meæ ſuſceptionis gratias referens, obtuliſſem.

DE

DE EINHARDO, SIVE EGINHARDO, SCRIPTORE VITÆ CAROLI M. Regis Francorum & Imp.

DE Einhardo, quo antiquiorem hiſtoriæ ſcriptorem non habet Germania, quemque nobis tulit hæc ipſa quam incolimus regio, nihil aut perparum haberemus dicere, ſi non memoriam viri nobis conſeruaſſet Chronicon Laurishamenſis cœnobii (vbi illum familiariter verſatum colligimus) quod ex Archiuis Palatinis erutum, cum aliis Germaniæ ſcriptoribus eatenus incognitis ante decennium publicauimus. Cuius tamen fide eſſe velim, quod ibi de Einhardo refertur, vt iuuenis in aula Karoli M. Imp. notarium ſedulo agens, cum filia heri ſui Imma nomine furtim conſueuerit, & ab ea per niuem deportatus, ab inſomni Principe fortuito deprehenſus, venia clementer cōceſſa portatricem ſuam vxorem acceperit, non abſque muneribus & latifundiis, etiam à Ludouico Pio Imp. poſtea auctis & cumulatis; quorũ poſtea partem cœnobio Saligenſtatenſi eos contuliſſe, diplomata ibidem edita loquuntur. Quæ narratiuncula vtut apud nonnullos fidem repererit, mihi quidẽ eodem loco habenda videtur, quo gemina plane ſeu hiſtoriola I. Lipſ. in Monitis Polit. lib. I. cap 12. *ſeu fabella, quam de Henrico III. Imp. eiuſq; ſorore moniali Vincentius Beluacenſis lib. XXV. Speculi Hiſt. cap. 10. in literas retulit. Et quid mirum de notario Imp. Caroli fabellam illud æuum fingere auſum, cum de ipſo Carolo non dubitauerit.* Apud Petrarch. lib. I. epiſt. 3. *Vtut tamen res habeat, & forſitan vera mixta falſis videantur, hoc conſtat, Einhardum in ſumma apud Carolum gratia fuiſſe, neque alium magis in grauiſſimis negociis expediundis ab eo adhibitum: quod præter Annales, etiam teſtatur alicubi Walafridus Strabus, & Ermoldus Nigellus in Panegyrico Ludouici Pii Caroli F.*

Tunc Heinardus erat Caroli dilectus amore,
Ingenioque ſagax, & bonitate vigens.

Sed & fœminam eximiæ virtutis, claramque natalibus Einhardum in matrimonio habuiſſe: quam poſtea (imploratis nequicquam Martyrum interceſſionibus) fato ſibi præreptam grauiſſime luxerit, & domeſticum vulnus impatientiſſime tulerit: vt ex eius ad Lupum Ferrariæ Abbatem familiarem ſuum Epiſtola tunc ſcripta apparet, cuius amicis & repetitis conſolatoriis vix tandem ad æquanimitatem re- Epiſt. 2. 3. 4. *du[illegible] potuerit. Ab eo caſu, pertæſus ſeculi, animoque proſtratus, & ætate declinante, ad aſceticam vitam ſe contulit; condito & fundato cœnobio Salingeſtat (quod adhuc eo nomine ſupereſt) ad Mœnum Franciæ oræ fluuium: in quo reliquum ætatis exe[illegible]e credibile eſt. Trithemius ſcribit, eius collegii primum Abbatem ipſum fuiſ-ſe. [illegible]s quos ſcripſerit, idem aliquos recenſet: quibus ex Aimoino & Chronico [illegible]amenſi addendus eſt,* De tranſlatione & miraculis SS. Marcellini & P[illegible]ri Martyrum: *[illegible] ex Fuldenſibus Annalibus ſub Anno* DCCCLXXIV. Moni- Extat Tom. VII. Surii, ad 2 Iun. ta G[illegible]s Archangeli XII. *capitulis comprehenſa. Ea erat illorum temporum Th[illegible]ia. Vitam quidem Karoli M. quæ aliquando in mſ. ſine auctoris nomi[illegible]e inuenitur, ibidemque à Friſingenſi & aliis quandoque laudatur, & à quibuſ-*

XX

dam Alcuino perperam tribuitur (perperam inquam, quia ALCVIN[illegible] auctor eius libelli inter Caroli institutores meminit) Einhardi noſtri genuinum eſſe fœtum, liquido nobis conſtat. Nam & ab Einhardo deſcriptam eius Principis vitam Sigebertus, Marianus Scotus, aliique teſtantur; idemque ille Lupus Epiſtola 1. qua Einhardi ipſius amicitiam ambit, & ex illo ipſo, qui extat, libello loca quædam ſub EINHARDI nomine ab aliis afferuntur: vt nominatim à Poeta Padebornenſi Anonymo, qui aliquammultis poſtea annis ſub Arnulpho Imp. Caroli M. geſta ex Adelmi Benedicti annalibus carmine expreſſit, editus a Rineccio: . . . .

De vita Caroli ſcriptum legat ipſe libellum,
Quem ſummo prudens Einhardus nomine ſcripſit.

Denique non alio ſub nomine edidit, qui primus edidit, diligentiſſimus & feliciſſimus Germanicæ antiquitatis indagator, illuſtris Hermannus Comes Neuenarius, fide vtique codicis vetuſti: quem vtinam toto etiam contextu edendo ſequi maluiſſet, nec ſibi permiſiſſet illius æui qualemcunque phraſin floridiore paſſim permutare: quam omnes ſequentes editiones poſtea retinuerunt. Et in Chronico SuarZachenſi membranato optimæ notæ, ante CCC. annos ſcripto, in quo per occaſionem mentionis Gothorum & Longobardorum, libelli Iomadis & Warn fridi fere integri inſeruntur; vbi ad Francos ventum eſt, Einhardi iſtud opuſculum cum hac præfatione inſertum extat: De cuius natiuitate, atque infantia vel pueritia, dicit actuum eius ſcriptor EGINHARDVS, ab eodem Principe educatus, quod neque ſcriptis vnquam aliquid declaratum ſit, neque quiſquam ſuo tempore inuentus ſit, qui horum noticiam ſe habere dixerit. De actibus vero & motibus, cæteriſque vitæ illius partibus ita explicuit. Quod ipſum profecto ob conſeruatam digniſſimi æterna fama Herois Caroli memoriam, ſtyliq; tolerabilem bonitatem, merito nobis Germanis in precio & deliciis eſſe debet: quando nec hoc vno antiquius vllum à Germano homine hiſtoriæ monumentũ nobis ſupereſt. Nam vere Othfridus (qui ſub huius nepote Ludouico Germaniæ Rege floruit) ſcripſit de Francis, Eos nec hiſtorias ſuorum ante[illegible], vt multæ gentes cæteræ, commendare, nec eorum propria ge[illegible] dignitatis amore. Quid quod tam nobilem alumnum hæc, [illegible] uincia, Francia nimirum Orientalis, & nemus Ott[illegible], ſibi peculiariter a[illegible]? Vt autem ipſe in hac Karoli vita texenda Suetoniũ (quod acute eruditiſſimus Caſaubonus obſeruauit) ſibi imitandum propoſuit; fere quomodo epiſtolam Sidonii, de Theodorico Rege, prope totam compilauit Radeuicus, & accõmodauit Friderico: ita ab illo, quotquot poſtea eiuſdem Principis geſta c[illegible]derunt, ſubinde quædam mutuati ſunt, vt in Adelmi Annalibus, Poeta illo Anonymo, aliisq; non ægre deprehenditur. Donatus autem Acciaiolus Florentinus ſui de Karolo M. Commentarii non alium quam hunc fundum habuit. Ne de nug[illegible] maleq; feriatis, qui res Magni huius (quod fatum pariter & nomen cum M[illegible]ne illo commune habuit) diuerſis poſtea idiomatis, proſa vorſaq;, dum de Magnis maiora loquuntur, non tam fabuloſe, ſed portentoſe decantarant; in quis Monachus S. Galli ex relatione Werenberli & Adalberti, Cantorque Turicenſis familiam ducunt, & Francogallicis figmentis (quæ vulgo Romani vocant) paſſimque [illegible]rioſorum manibus teruntur, verbum addamus.

Marquardus Freherus ſcripſit.

QVI

QVI SINT EIVS FRANCICÆ HISTORIÆ AVCTORES, QVÆ AIMOINI nomine circumfertur.

Obſeruatio Gulielmi Ranchini, Lib. 1. Variar. cap. XV.

QVisquis Aimoinum legis, aduerte quæ nunc dicam, & gratiam habe pro iudicio. Non ſolus Aimoinus eius Hiſtoriæ author, quæ illius nomine circumfertur, ſunt alii præterea. Ille quidem primus, idemque nomine notus: alii poſteriores, & quaſi optiones, iidemque incerti omnes atque ignoti: cuncti tamen Monachi, ſi vera côiicio. Eos autem ſic diſtinguo: ſcripſit Aimoinus vſque ad initium regni Pipini, vt clare teſtatur ipſe in limine ſui operis, libris quatuor diuiſi. Vnde ſequitur vt maior libri quarti pars, in qua de Pipini, Caroli Magni, & Ludouici Pii rebus geſtis agitur, itemque totus liber quintus aliis authoribus tribuendus ſit. A quo autem capite ſeparatio ſit facienda, quaſi arbiter finium regundorum, diſquiram, vt potero. Sunt qui à capite XLII. Libri IV. Aimoinum decurtant, ſed ii verius illum caſtrant ac detruncant. Plurimum quidem tribuo libro Floriacenſi, cuius id authoritate fieri dicitur, ſed plus tribuo ipſi Aimoino, qui vſque ad id temporis, quo Pipinus Caroli Magni pater regnare cœpit, Hiſtoriam ſuam ſe producturum monet: in eo autem capite non modo non ad Pipinum, ſed ne quidem ad Carolum Martellum illius parentem peruentum eſt. Sit igitur finis Annalium Aimoini caput quinquageſimum quartum, aut etiam ſexageſimum primum: ſine dubio alterum è duobus: quodnam autem, affirmare vix audeo. Supputatio temporum quæ fit in vtroque capite, in primo, annorum Mundi: in altero, annorum Pipini, cuius nondum deſcripta hiſtoria fuerat, quæque (vt videtur) deſcribenda aliis relinquebatur, finiti atque abſoluti operis indicium præbet. Dum Carolum Magnum nominat Aimoinus, ad eum vſque ſe vixiſſe ſatis monet. Potuit igitur ea ſcribere, quæ in dicto cap. LXI. de Pipini ætate regnoque dicuntur. At qui ea ſcripſit quæ in capite LIV. leguntur, non vlterius progreſſus fuiſſe videri poteſt. Dum ibidem ita loquitur; *A paſsione Domini vſque ad iſtum annum præſentem, qui eſt decimus nonus, Principis Caroli* (Martelli videlicet) *ſunt anni* DCCXXXV. niſi dicamus, ſequentibus annis eum reliqua addidiſſe, vt eſt veriſimile. Hæc de Aimoino.

Accedat iam alter qui ei ſucceſſit: cuius ſcriptis initium dabimus vbi Aimoino exitum. Finis enim annalium Aimoini, principium illius qui trium Galliæ regum vitam regnumque & Imperium deſcripſit, Pipi-

)( )(2

ni, Caroli Magni, ac Ludouici Pii: quique ſub eodem Carolo ac Ludouico vixit, rebuſque interfuit ſub eodem imperio geſtis. Quæ vero iam peracta ante eorum Imperium, id eſt, antequam Romani Imperii faſces ſuſcepiſſet, ea ſe ab Ademaro monacho didiciſſe profitetur in capite vltimo libri quarti. Fuiſſe autem eum quoque Monachum, eidemque Ludouico familiarem, aut ſaltem notum ex cap. XVII. lib. 5. manifeſtum fit. Huius ſcriptis finem damus à Ludouici morte, id eſt, à capite 11. lib. V. In cuius extrema parte aliam agnoſcimus manum, aliumque authorem, nempe ab iis verbis, *vertente autem anno*, &c. Id autem ne cuiquam dubium eſſe poſſit, faciunt ea quæ in fine dicti capitis narrantur. Lotharium videlicet vnum ex Ludouici Pii liberis, eam Franciæ partem ſibi vindicaſſe, quæ vſque in hodiernum diem ex ſuo nomine *Lotharii Regnum* appellatur: quæ ſane non potuit ille ſcribere, qui rebus Caroli Magni & Ludouici Pii geſtis ſe interfuiſſe teſtatus eſt, ſed alius omnino qui etiam diu poſt Lotharium, & alio ſæculo vixerit.

Ab eo igitur capite ſit nobis alius ſcriptor, iſque Annaligraphus: ſingulas enim fere res per annorum ſeriem notauit, accuratius omnino quam ii qui præcedunt, quos Hiſtoriam ſcripſiſſe dico, hunc vero Annales, eoſque non raro luxatos, atque hiantes: vt in cap. XX. eiuſdem libri V. quod neque cohæret cũ ſuperiori: & à quo, ſi ad ſequẽs deſcendas, plurimorum annorum acta intercepta fuiſſe animaduertas. Is enim Lotharius, de quo fit mentio in dicto capite ſequenti XXI. non eſt ille de quo agitur in cap. XIX. verſus finem; ſed eius filius. Certum eſt enim, ſuperiori tres fuiſſe filios, Ludouicum Imp. Carolum, & hunc Lothariũ. Carolo autem mortuo Ludouicum & Lotharium eius inter ſe regnum diuiſiſſe: defuncto deinde Lothario, dum iret Romam ob duas vxores à ſe ductas, duos eius patruos, Ludouicum (inquam) & Carolum, Ludouici Pii filios, de quibus agitur in dicto cap. XIX. arripuiſſe eam regni portionem, quæ ad eum peruenerat, quæque iure ac legibus ad Ludouicum Imperatorem eius fratrem pertinebat; vt patet ex Adone Vienneńſi. Hæc tibi notanda, & quaſi inter media habenda, inter caput XIX. & XXI. quibus ignoratis, vix ſatis intelligas caput illud viceſimum primum, interrupta rerum ſerie & hiſtoriæ filo. Similia multa poſſem indicare, niſi aliud nunc agerem. Huic autem Chronographo, quiſquis tandem ille fuerit, ea omnia tribuo quæ à dicto capite decimonono, & verſiculo, *Vertente autem anno*, vſque ad caput XLIX. in quo ab Annalibus ad Hiſtoriam denuo reuerſum, & hiſtoriam floridiori accuratiorique ſtilo compoſitam, duorum tantum regum Ludouici VI. & VII. res geſtas enarrantem.

Iam quatuor habes huius Francicæ Hiſtoriæ authores. Inueniam & quintum, eumque obſcurum, bardum, ſtupidum, & (vno verbo) vere Monachum: qui cum vidiſſet ab Aimoino perpetuam ſucceſſionem Abbatum Cœnobii S. Germani Pariſienſis obſeruatam fuiſſe, idem præſtare voluit in cæteris authoribus à me iam deſignatis: quod fecit ita inſulſe, atque importune, vt in media ſæpe rerum narratione, integras has

de

de re clauſulas interponat, vt lib. IV. cap. 46. 47. 48. & lib. V. cap. 53. 54. Vereor autem ne ſarcinator iſte, quiſquis ſit, diuerſa hæc diuerſorum authorum ſcripta inter ſe conſuerit, amputato vniuſcuiuſque operis capite, aut ſi id non factum (forte enim à diuerſis continuatum illud opus, vt accidit Euſebii, Sigeberti, aliorumque chronicis) dicam ſaltem quædam hunc miſcuiſſe male conſuta, ac de ſuo addidiſſe, legentibus ingrata prorſus ac inſipida. Quæ tamen neque reſpuo, neque damno, ob inopiam ſcriptorum Francicæ Hiſtoriæ: quam ex veteribus illis Scriptoribus haurire ſatius eſt, quam ex nouis quibuſdam Rhapſodis, qui multa obtrudunt nobis, quæ nunquam facta, ficta, picta aut ſcripta.

XX 3

ALIA DE EADEM RE OBSERVATIO, MARQVARDI FREHERI.

A*IMOINVS non niſi quatuor libros ſcribere ſibi propoſuerat, & vſque ad id temporis, quo Pipinus magni Karoli pater regnare capit, ait ipſe in Prologo. Quod an ex animi ſententia abſoluerit, non ſatis certum eſt. Si fecit, exemplaria certe temporis iniuria in fine manca ad noſtram ætatem peruenerūt: ipſumque adeo Floriacenſe, quod vel vnicum, vel certe præ aliis omnibus optimum fuiſſe videtur. In eo enim poſt Caput XLI. Libri IIII ita annotatum legimus:* Hactenus Liber Floriacenſis monaſterii S. Benedicti ſupra Ligerim, geſta Francorum recitat. *Quod idem teſtatur de ſuo Codice* Libr. IIII. Antiquit. Franc. ca. 6. *perantiquo, manu exarato ante tria vel quatuor ſecula V. C. Claud. Fauchetus, Conſiliarius & Præſes Regius. Quæ vero ſequuntur, ait eadem Annotatio.* non Aimoini, verum alterius cuiuſdam Hiſtoriographi ſunt: nec vnius quidem tantum, verum duorum. *Sed quorum, à nemine hactenus obſeruatum aut proditum video.*

Res ita habet: Compilator ille, quicunque centonem illum è compluribus (vt iocolariter dicere ſolemus) conſarcinauit, vbi eum Aimoini opus, vel operis forte Edidimus hac collectione fol. 57. *potius exemplar defecit, vulgata quædam in membranis ſcripta,* GESTA FRANCORVM Ibid. fol. 117. *(id nominis habebant, etiam Fredegario† teſte) arripuit, vnde ſequentia capita à XLI. vſque ad LII. circa med. nihilo penitus mutato exſcripſit: &* Ibid. fol. 157 *hoc quoq; mox deficiente, è* CHRONICA *ipſius Fredegarii† reliqua capita vſq; ad LVIII. commodato aut precario accepit, ſi fatetur; ſi negat, furatus eſt. Et hæc ſunt illa (vt Annotatio eadem loquitur)* præciſo nimirum rudique ſtylo repetita: *quæ Aimoini calamum, ſatis alias tolerabilem, vel me tacente minime omnium redolent, qui propoſitum habebat (vt in Epiſtola ad Abbonem profitetur)* res inculto ſermone deſcriptas, ad emendatiorem Latinitatis reuocare formam. *Atque ita his duorum fragmentis inſerctis compilator expleuit, quæ in fine Aimoini videbantur deſiderari: ſcilicet vt fidem ipſius Aimoini præſtaret, qui ad Pipini Regis initia (totam nimirum Merouingorum ſeriem & periodum, vſque ad Pipeuingorum primordia) hiſtoriam ſe deducturum receperat.*

Quid poſtea? Cum ad Caroli Martelli geſta ventum eſt (*ſubiicit illa eadem Annotatio*) politiori magiſque Latina oratione tum illius, tum cæterorum geſtæ res explicantur. *Martelli quidem non admodum polita (fuit enim ea adhuc Fredegarii illius ſcholaſtici) ſed Pipini eius filii, Carolique Magni & Ludouici Pii continuam per LXXXVII. annos hiſtoriam perpetuis Annalibus commendatam, à capite LVIII. vſque ad finem Libri IIII. ſatis impigre atque imo fideliter exſcripſit, adeo nullo apice mutato, vt Annales illi (olim ab illuſtri Hermanno Comite Neuenario, paucis hinc inde verbis aut phraſibus in me-* Anno primū 1521. Coloniæ. *lius mutatis, editi†) non aliunde melius quam ex iſto Aimonii centone ad primam*

ſuam

[illegible] Cæterum iſti Annales Benedictinæ familiæ Monachi cuiuſdam, ſiue ADEMARI nomine, vt P. Pithœo viſum, ſiue ADELMI, vt vult Papyr. Maſſonus, vterque vir eruditiſſimus, quantiuis ſane precii iudicandi ſunt: quibus nec alius melior certiorque fundus Hiſtoriæ Francorum, Pipeinigæ quidem aut Carolinæ ſtirpis, quam ſecundam Radicem Francogalli vocare ſolent. Et ex his ipſis plerique alii Annaligraphi ſua deſumpſerunt, paucis interpolatis, vt Regino Prumienſis, Annales Fuldenſes, & varia Chronica quæ in Bibliothecis extant inedita: Poeta autem Padebornenſis, qui ſub Arnulpho Imp. vixit, hos ipſos Annales ab Anno DCCLXXI. vſque ad DCCCXIIII. vorſa oratione reddidit ex profeſſo, & libro demum V. ingenio ſuo ſtyloque indulſit. La ſeconde race.

Poſtquam igitur hiſce tribus diuerſorum opuſculis Librum quartum Compilator probe ſuffarcinauit, libro quinto redit ad Ludouici Pii, Caroli F. hiſtoriam, quam totam vſque ad caput XX. nonnullis tantum hinc inde reciſis & omiſſis, exſcripſit è veteri auctore Anonymo, ſed tamen coætaneo, quem P. Pithæus V. C. in ſua collectione * Francicorum integrum edidit.

Quæ ſequuntur à cap. XX. vſq; ad finem operis, ab anno DCCCXLVI. vſque ad annum MCLXV. & ſic per CCCXX. annos, multis tamen interuallis & lacunis hiulca, vt vnius auctoris eſſe non poſſunt, ita è quo vel quibus deſumta ſint, & à quo etiam in hunc modum coagmentata, hactenus liquido compertum habere non licuit. Qui quidem in capita diſtribuerit, Aimoino finito, & capita ipſa præſcripſerit, longe recentiorem ipſo Compilatore eſſe neceſſe eſt: quãdo in iis non modo Saxonem Grammaticum, verum etiam Anton. Sabellicum, & Rob. Guguinum alicubi laudat: vt exiſtimem, eundem qui primus Aimoinum recenſuit (diligenter ſane & accurate) V. C. Iohannem Nicotium, eandem ſimul operam præſtitiſſe. Quorumcunque quidem ſint iſtæ trium ſeculorum commentationes, in magna ſcriptorum eius temporis raritate, magnam partem continent hiſtoriæ Gallicæ veteris; ſine quibus in multarum rerum ignoratione verſaremur. Vt omnino locum heic habere debeat vetus illud Octauii Cæſaris: * pag. 336. edit. Francof. vſq; 426.

CONTENTI SIMVS HOC CATONE.

Et hæc ſufficiant.

ELENCHVS SCRIPTORVM PRIMÆ PARTIS.

I. *IVonis Carnotenſis Epiſcopi Excerpta Chronica de geſtis quorundam Regum & Imperatorum, vſque ad Ludouicum Pium.* Fol. 1.

II. *Eiuſdem Chronicon de Regibus Francorum* 51

III. *S. Gregorii Turonenſis Epiſcopi Geſta Francorum epitomata* 57

IV. *Annalium Fragmentum ex MSS. Nazariano* 86

V. *Gregorii Turonenſis Excerpta Chronica per Fredegarium Scholaſticum* 90

VI. *Pauli Warnefridi Chronicon de Epiſcopis Metenſibus* 171

VII. *Epiſtolæ Franciæ Regum & Epiſcoporum variorum, tempore Clodouæi Primi Regis ſcriptæ* 182.

ELENCHVS SECVNDÆ PARTIS.

I. *GRegorii Turonenſis Epiſcopi, Hiſtoriarum Libri X.* Nunc primum è Palatino aliiſque Codd. MSS. paſſim emendati Fol. 1.

II. *Aimoini Monachi Benedictini, Hiſtoriæ Francorum libri IV.* antehac à Ioh. Nicotio Libellorum ſupplicum in Regia magiſtro, recenſiti & emendati, & capitibus diſtincti 247

III. *Adelmi, vel ſecundum alios Ademari Benedictini, Annales Francorum Regum, Pipini, Caroli M. & Ludouici Pii Impp. per annos continuos LXXXVII.* 381

IV. *Einhardi Notarii Regii, de vita & geſtis Caroli M. commentarius*, nunc primum ad fidem Codd. MSS. integritati ſuæ reſtitutus 433

V. *Ludouici Pii Imp. Caroli M. F. vita per Anonymum quendam & incertum, ſed tamen coætaneum fidumque ſcriptorem* 445

VI. *Francorum Regum ſequentium continuatio, vſque ad natiuitatem Philippi Aug. qui in numero Regum quadrageſimus primus recenſetur*; è diuerſis & Incertis per Compilatorem quendam minime recentem coagmentata, & pro parte Aimoini hiſtoriæ hactenus falſo obtruſa 477

His accedunt

Michaelis Ritii Neapolitani, de Regibus Francorum Libri III. 531

Donati Acciaioli de vita Caroli M. commentarius 549

INCI-

INCIPIVNT EXCER-[illegible]ONIS VENERABILIS EPISCOPI [illegible]

[illegible] Inprimis de gestis quorundam Regum Assyriorum, [illegible]us Romanorum Imperatorum & ad ultimum de Karolo Magno Rege Francorum, & eius filio Ludouico Pio.

ASSYRIORVM Rex po[illegible] [illegible]lim N[illegible]s, qui bellum [illegible] tinus [illegible]ferens regibus, omnes A[illegible] [illegible] ſubiugauit, & annis quinquaginta in [illegible] [illegible] exa-ctis, deceſſ[illegible] [illegible] relicto [illegible], N[illegible], [illegible] Semiramide, quæ nec immaturo [illegible] imperium [illegible], nec ipſa pala[illegible], tot ac tantis gentibus [illegible], [illegible] ned [illegible] fœminæ [illegible] pro viro [illegible] N[illegible] [illegible]. Nam & ſt[illegible] vtri[illegible] me[illegible] & vox æqu[illegible], & [illegible] ri ac filio ſimil[illegible] & [illegible] ura, veſt[illegible] viril[illegible], [illegible] [illegible] rte nouo hab[illegible] aliquid [illegible] are [illegible] [illegible] ube [illegible] Q[illegible] veſtis [illegible] gens [illegible]. [illegible] [illegible] a puer eſſe credita eſt. M[illegible] [illegible] Q[illegible] [illegible] idiam p[illegible] eratam, q[illegible] ur que [illegible] [illegible], ſed a[illegible] [illegible] [illegible] viros a[illegible] [illegible] ſt contenta [illegible] [illegible] a viro ſuſcepera[illegible] ed & Æthiopiam b[illegible] pr[illegible] & [illegible] [illegible] q[illegible]os præte[illegible] [illegible] erat. Hæ[illegible] quo[illegible] [illegible] ædi[illegible] aut, ea[illegible] circumdedit, & [illegible] [illegible] Multa etiam præ[illegible] lata huius reginæ ſuere. V[illegible] [illegible] [illegible] poſt N[illegible] regn[illegible] [illegible] a ſi[illegible] inter[illegible] [illegible] Qui [illegible] [illegible] a pare[illegible] [illegible], bell[illegible] [illegible] [illegible] raro a vi[illegible] [illegible] us intra [illegible] [illegible] [illegible] teri pro[illegible] uti, re[illegible] [illegible] per in ernunc [illegible] N[illegible] [illegible] x[illegible] um Aſſ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ve[illegible] [illegible] N[illegible] qua-[illegible] [illegible]hem Patriarcha, a quo, ſic[illegible] dictu[illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] exor[illegible]. Q[illegible] um e[illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] a Chald[illegible] & Meſopot[illegible] per[illegible] co qu[illegible] [illegible] & [illegible] L[illegible] ipſe autem coleret [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ultus, & [illegible] um deberi [illegible] [illegible], & n[illegible] ria [illegible] D[illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] exercere [illegible] & [illegible] [illegible] ge[illegible] qui [illegible] præceptu[illegible]

A

[illegible] Abraham [illegible] XIV [illegible] Abraham [illegible] & [illegible] Moyses [illegible] Abraham præ[illegible] [illegible] Moyses [illegible]. Quam quidem [illegible] creatori [illegible] [illegible]. Sed [illegible] voce Angelica [illegible], oſtendens [illegible] pietatis [illegible] ſacrificium [illegible] ſexagenarius, genuit Eſau & Iacob [illegible] ſexagenario. Circa hæc [illegible] Argiuorum [illegible] regnauit Inachus, cuius fuiſſe filia [illegible] perhibetur, vxor Oſiris. Quæ [illegible] [illegible], eo quod ibi iuſſe regnauerit, & homines ibide[illegible] [illegible] genuit XII patriarchas. Quorum [illegible] Ioſeph, re[illegible] fratres mercatoribus in Ægyptum tranſeuntibus [illegible] vendiderunt. Circa hos denique dies Apis rex [illegible] in Ægyptum, quo [illegible] apud eos [illegible] DEVS. Serapis [illegible] Apis [illegible] quod ſarcophagum Ægyptij ſoros appellant [illegible], vbi [illegible] templum conderent. Huius filius [illegible] Argus, [illegible] appellatur. Sed dum [illegible] Ioſeph in Ægypto, anno ſecundo [illegible], deſcendit [illegible] eo Iacob in animabus LXXII. & habitauit [illegible] Hebræorum populus in Ægypto mirabiliter creuit annis multis, vt [illegible] Ægyptij. & [illegible] fœcunditas eis heret importuna. Tunc cœpit [illegible] multis; ſed tandem diuina miſeratio eduxit eos inde per manum Moyſi in portentis & prodigijs magnis, præbente eis ducatum [illegible], & [illegible] rubrum mare; quos cum ſequeretur rex Ægypti [illegible] quod eos [illegible], ingreſſus eſt ipſe cum curribus & equitibus ſuis medium [illegible] maris. Sed ſubito refuſa eſt ſuper ipſum à tergo omnis moles aquæ & obrutus eſt ibi cum vniuerſo agmine ſuo. Vnde extant [illegible] certiſſima monumenta. Tractus [illegible] rotarum, & veſtigia [illegible], ibidem adhuc conſpiciuntur, & [illegible] ſolere [illegible] diuinitus reparantur. Verum poſtquam tranſiuit mare rubrum [illegible] in deſerto [illegible] quadraginta. [illegible] per [illegible] Moyſe [illegible] legem à Deo. [illegible] autem [illegible] attrita, nec vlla capillorum vel vnguium [illegible] eis eſt [illegible] ſed veſtis immortalitate iam [illegible]. Has [illegible] dux [illegible] & tandem per noctem nubis habens ſpeciem, ne ſeſſos [illegible] tendebat. Eduxit autem Moyſes eundem populum ex [illegible] tempore Ce[illegible] rex Athenienſium, qui [illegible] A[illegible] nomen Mineruæ: & ab eius nomine Athicos A[illegible]. Minerua quippe græce *Athanate parthene*, id eſt, in[illegible] [illegible] eſſe Dea credebatur, nec mor[illegible] [illegible] ad lacum qui Tritonis dicitur [illegible] apparuiſſe [illegible]. Vnde [illegible] Dea eſt credita, quia [illegible] eius origo [illegible] [illegible] pe quod [illegible] Prometheus [illegible] quem propterea ferunt homines de luto formaſſe, eo quod [illegible] ſapientiæ [illegible] Cecrops vero Cathe[illegible]

[illegible] Amasias, [illegible] M [illegible] vide [illegible] & [illegible] ex [illegible] quā [illegible] Æ [illegible] 20

[illegible] XII [illegible] & XII. & [illegible] forum sedecim [illegible] gente [illegible] & inc [illegible] regis Babilonis, qui [illegible] post hanc [illegible] XX 30 V

[illegible] decedente regnum Euilmerodach [illegible] post [illegible] Intereavero [illegible] tempus [illegible] certam [illegible] & [illegible] 40

[illegible] 50

[illegible]

[illegible] Romanorum [illegible] Africanus [illegible] Hispaniam [illegible] vsque ad Oceanum [illegible] X [illegible] [illegible] in alti- [illegible] amplius quá [illegible] Brisæ, [illegible] Numidiæ [illegible] Romani [illegible] Iugurtha, [illegible] & [illegible] liberam [illegible] Marius, [illegible] & [illegible] Sed & Mauritania [illegible] Romanis [illegible] & Galatia [illegible] pæ vno pene prælio [illegible] Italia quoque [illegible] Mario [illegible] rege suo [illegible] Deinum vero cum Achæa & Thessalis [illegible] Romano subactæ [illegible] go. Indeque Fortuna Romana [illegible] contenta terminis [illegible] porrigere ad procul posita regna. Nam & [illegible] Asiæ, [illegible] excedens per [illegible] Romanos [illegible] regni.

Sed vt ad Hebraicam reuertar historiam. Extinctis iam varia sorte Alexandri Magni ducibus [illegible] Syria iam dictus Antiochus [illegible] regno Græcorum. [illegible] frater [illegible] sed palam [illegible] & [illegible] In [illegible] & [illegible] Antiochi, [illegible] Antiochus quidam [illegible] & [illegible]

[illegible]

[illegible] odi [illegible] mu [illegible] [illegible] ſuæ [illegible] virtutis & [illegible] eodem [illegible] ſeptem fratres [illegible] in [illegible] fici, quam [illegible] & [illegible] eſt ſan[illegible] & memo[illegible] mater e[illegible] diei artic[illegible] æq[illegible] delatæ ſunt natos ſuo[illegible] circumcid[illegible] e [illegible] per ciuitatem circum [illegible] de muro præ[illegible] que inueniebantur [illegible] Moyſi, ſecundum regis edictum trucidabantur [illegible] do, reliquit legem Domini, [illegible] & infringebant Sabbatum & [illegible] cum gentium nec ſe ſimpliciter [illegible] eorum æmulabantur, & eis per omnia conſimiles [illegible] peremptores habuerant. In [illegible] Iudas Machabæus [illegible] feras vitam cum ſuis agebat, ne particeps eſſet co[illegible] & [illegible] ationis. Sed quamuis pauci numero forent [illegible], qui [illegible] ita tamen multitudinem gentium & duces Antiochi re[illegible] fortiſſimis, vt & templum, quod erat Ieroſolymis rec[illegible] & [illegible] eorum fœlici pertinacia reſtituere [illegible] Vt [illegible] nullæ eſſent vires hominum aduerſus Deum. Interea tamen [illegible] m conceptam nequitiam Deo impediente, perficere [illegible] Ieroſolymam properabat. Quo dum tenderet, [illegible] que graui colliſione membrorum attritus lecto decubuit & [illegible] fatigatus, interiit. Reliquit tamen hæredem paru[illegible] quem [illegible] patorem appellauit. Quod audiens Demetrius Seleuci fi[illegible] meminimus a Roma qua tenebatur obſes latenter egreſſus, in [illegible] rauit: vbi ſecundo fauore ſuſceptus, mox conductiuum exer[illegible] & poſtmodum pupillum Eupatorem, & [illegible] ariter interfecit. Et cum ſediſſet ſuper ſedem pa[illegible] ſceleratiſſimus Alchimus, de genere Aaron, Oniæ videlicet ſum[illegible] Sed [illegible] dignitatem ſacerdotii in ſe retinens. C[illegible] oſten[illegible] præter [illegible] aſſentationem regis Antiochi ſponte c[illegible] [illegible] re, & regem cæpit inflammare multis ſermonibus [illegible] Dicebat enim: *Et qui dicuntur Aſidei Iudæorum [illegible] præ[illegible] Iudas [illegible] bella nutriunt, & ſeditiones mouent, nec patiuntur regnum eſſe q[illegible] Vn[illegible] tus parentum gloria. Dico autem ſummo ſacerdotio [illegible] huc quidem [illegible] [illegible] ſecundo etiam ciuibus conſulens. Nam [illegible] [illegible] nus noſtrum valde vexatur. Sed de [illegible] R[illegible] [illegible] mundum peruulgatam omnibus humanitatem [illegible] pr[illegible]* [illegible] Nichanorem [illegible] um, [illegible] comprehenderet, & A[illegible] Sacerdotem [illegible] A[illegible] [illegible] bel[illegible] animum [illegible] um Ier[illegible] mam ve[illegible] & pr[illegible] comparat [illegible] ne q[illegible] præt[illegible] [illegible] ſ [illegible] & [illegible] ribus annis [illegible] Iudæ [illegible] ſex [illegible] un[illegible] pœnas [illegible] rebellion[illegible] [illegible] bus de genere Aa[illegible] & [illegible] Mac[illegible] [illegible] Demetri[illegible] [illegible] at tamen Demetrius [illegible] nomine De[illegible] [illegible] x [illegible] qu[illegible] præ[illegible] [illegible] ex[illegible] Verum ex [illegible]

fi[illegible]m adultum [illegible] cui [illegible] nutriendum tradiderat. A[illegible] Demetrium adole[illegible] po[illegible] A[illegible], [illegible] eum pu[illegible] quaſi T[illegible] re[illegible] Syriæ [illegible] Q[illegible] Ionathan, fra[illegible] Iudæ [illegible] ducem Iudæorum [illegible] ca[illegible] remit. Tripho quoque non multo poſt ab Antiocho, fratre Demetrii, qui [illegible] Aſia educabatur, bello vincitur & occiditur. Ru[illegible] regnum Syriæ ad ſobolem Demetrii re[illegible] Poſt S[illegible] autem pe[illegible] S[illegible] eius [illegible]. Qui a[illegible] Hirc[illegible] dim[illegible], Hi[illegible] cepit. Hircano vero ſucceſſit Ariſtobulus, Ariſtobolus autem factus eſt rex & ſacerdos. Et Ariſtobolo ſucceſſit rex & ſacerdos pariter Alexander. Alexander [illegible] ſuperſtites [illegible] duos, Ariſtobolum [illegible] & Hircanum. Sed [illegible] pueri, Alexandram coniugem [illegible] temperamento [illegible] præcepto [illegible] arbitram ſtatuens, cui tamen potiſſimum [illegible]orum duorum ſummum ſacerdotium [illegible] Illa Hircanum in ſacerdotio ſu[illegible] patri, propter [illegible] ætatem [illegible], Ari[illegible] publicorum [illegible] tens o[illegible]. Poſt Alexandræ vero mortem Ariſtobolus inuaſit regnum [illegible] ac demum Hircano ſacerdo[illegible] ei dimiſit. Poſtea vero idem Hircanus excitatus ab A[illegible]ro patre Herodis, primum ad Arabiæ regem ſe contulit, facti [illegible] ac demum [illegible] qui in Syriam T[illegible] regem [illegible] bellaturus, ad[illegible] fratre ſuo de[illegible]. Qua occaſione [illegible] Pompeius, conſul R[illegible] Hieroſolymam oppugnauit, & templum p[illegible] & Ariſtobulum [illegible] vinctum cum liberis Romam miſit. Hircano vero pontificatum [illegible]oratum A[illegible]ipatrum procuratorem totius regni conſtituit. Sicque deinceps [illegible] tributaria Romano facta eſt imperio. Et ita, ſicut dictum eſt, Ar[illegible] & H[illegible] fratres de regno inter ſe dimicantes, primi occaſionem tribuere Romanis [illegible] Iudæam inuaderent. In illis etiam diebus iam ſupra memoratus Pom[illegible], conſules Romanorum, totam Syriam Romanis ſubiectã, [illegible] prouinciæ formam. Et ſic paulatim Orien[illegible] Romano ſubiici cœpit imperio. [illegible] tamen fit in vrbe Catilinæ coniuratio, quam ſcripſit S[illegible]. Verum con[illegible] Ciceronis induſtria celeriter eſt ſopita, pariter & extincta. Porro Gabinio C[illegible] regi Syriæ Ptolomæo Alexandro, ſucceſſit Ptolomæus Dio[illegible].

[illegible] ea [illegible] Gallorum gentem fortiſſimam Iulius Cæſar [illegible] expugnauit. Nauium [illegible] que in Britanniam tranſu[illegible], Romanum imperium vltra terræ [illegible] mare [illegible] et Oceanum dilata[illegible] qu[illegible] conſummatur. Qu[illegible] Romano p[illegible] conſulatũ. Con[illegible] dictum eſt a Marcello tunc conſule, annitente Pompeio. Deinde decretum eſt a Senatu, vt in Vrbem non niſi dimiſſo veniret exercitu. Quod Cæſar grauiter tulit, & [illegible] viribus Romam hoſtiliter contendit, & Rubicone fluuio [illegible], & R[illegible] ſe contulit. At Pompeius & omnis Romanorum Senatus, creſcentibus Cæſaris viribus, trepidi, tanquam Italia pulſi, Græciam [illegible] Dyrrachium [illegible] belli ſedem eligentes. Cæſar autem cum iam ad[illegible] na, tandem Romam intrauit, & ex æ[illegible], qu[illegible] millibus erogauit. Interea vero apud Dyrrachium [illegible] Orientis ad Pompeiũ [illegible] auxiliis conuenerunt. Quod a[illegible] C[illegible] per Illyrum in Theſſaliam venit. Pompeius autem c[illegible] c[illegible]ſtr[illegible] acies vtrinque. Pompeius o[illegible] & [illegible] collocauit. Fuerunt [illegible] exer[illegible] pe[illegible] m XL [illegible] & [illegible] in ſiniſtro cornu ſexcenti & in dextro quingenti. Inter [illegible] R[illegible]. Contra Cæſar [illegible] In exercitu Cæſaris [illegible] & equitum mille. Sed dum vtrinque certare [illegible] Pompeianorum [illegible] XXIV. [illegible]

at[illegible]

[illegible] ceſſus in gratiam Cæſaris victoris [illegible] Pompei [illegible] riam peruagatus, Alexandriam venit [illegible] andrinis [illegible] atum ado [illegible] lexandriæ [illegible] auit, & bello [illegible] ſtrauit. In quo [illegible] cæſa [illegible] millia, & XII millia, cum ſeptuaginta nauibus dedita. Vnde territus [illegible] ſcapham aſcendit, vt fugeret; ſed multis poſt eum in eandem ſcapham [illegible] mergens, necatusque eſt. [illegible] corpus [illegible] fuit. Quam cum Cæſar Alexandriam remiſiſſet, Ale- [illegible] imperatione [illegible] deditionem coegit. Quibus patratis, rurſus regnum Ægy-
1 [illegible] dedit. Demum vero Syriam peruagatus Pharna [illegible] ponto deuicto [illegible] ndo Romam regreſſus, Dictator & Conſul appellatus. Deinde in Afri- [illegible] omnes magni Pompeii duces atque nepotes debellauit. Conflixit etiam
2 [illegible] dam ciuitatem, aduerſus Pompeii duces, Labienum atque Rictiouarum, [illegible] interfecit. Cato vero apud Vticam ſe interemit. Indeque [illegible] Romam [illegible] ſummam ac poteſtatem ſolus ſibi præſumpſit, quod Græci Mon[illegible] [illegible] dum ibi reipub. ſtatum contra more maiorum clementer inſtaurat: a [illegible] & Caſſio in curia XXIII. vulneribus confoſſus, interiit, poſt annos tres & [illegible] quam imperare cœperat. In hac coniuratione ducenti ſexaginta conſcios [illegible]. Romanus vero populus dolore ſtimulatus, Capitolium [illegible]
[illegible] voluit. Apud quos etiam ita poſtmodum memorabilis factus eſt, vt om- [illegible] Imperatores, Cæſares nuncuparentur. Hac denique tempeſtate, ceſſante iam [illegible] ac legitimo ſacerdotio Iudæorum, Herodes alienigena vir, Antipatris, [illegible] & matris Cypridis Arabicæ filius, à Senatu Romano ſuſceperat [illegible]. Qui cum irrepſiſſet contra ius & fas Iudaicæ gentis in honorem [illegible] ſacerdotium indigniſſimos & ignobiles quoſque ſubſtituere, quos ei voluntas [illegible]. Veſtem quoque ſummi Pontificis occluſam ſub ſuo tenebat [illegible] [illegible] eius vſum poteſtatemue permiſit pontificibus ſui temporis. Et vt ſuam [illegible] regio Iudæorum generi commiſceret, abiecta Doſide vxore, quam primitus [illegible] copulauit ſibi Mariagnam, neptem regis Ariſtoboli, filiam Hircani ſummi
3 [illegible] Iudæorum. Sed huius mulieris expetita ſocietas, ſicut poſt declarabitur, eius [illegible] potius inclinauit quam extulit, & domeſticis affecit doloribus. Nam cum [illegible] nobilitatem, incidit perturbationem, qua ſibi domus propria non conueniret. [illegible] vnctione legitima Iudaicæ gentis ceſſante, imminebat, ſecundum ſermonem [illegible] expectatio gentium, Dominus noſter Ieſus Chriſtus.

[illegible] verus rex ac ſacerdos, de regum atque pontificum genere carnem aſſumens, [illegible] mundo ſalutarem afferens fidem, in qua populum gentilem atque Iudaicum ſan- [illegible] ſibi connecteret atque vniret. Natuſque eſt autem ſic ordinatiſſima di- [illegible] anno memorato regis Herodis triceſimo primo, qui eſt ſecundum Hebræos [illegible] mundi, annus quater milleſimus, nongenteſimus & quinquageſimus pri-
4 mus. Porro, (ſicut beatus Maximus in ſermone de Paſcha teſtatur, & quemadmo- [illegible] Græci calculatores computant,) eſt quinquies milleſimus quadringenteſimus [illegible]. Denique notandum eſt, quod per quatuor mundi cardines, per ſucceſ- [illegible] ora, quatuor regnorum principatus, ante Chriſti natiuitatem in mundo fue- [illegible] gradibus eminentes. Babylonium ſcilicet ab Oriente, & a meridie Car- [illegible]; & a Septentrione Macedonicum, quod Græcorum appellatur, & ab oc- [illegible] Romanum. Sed inter primum atque nouiſſimum, id eſt Babilonicum atque [illegible] quaſi inter patrem ſenem & filium paruulum, Breuia mediaque regna in- [illegible], Africanum videlicet & Macedonicum. Carthago enim Africæ metro- [illegible] in Siciliam & Sardiniam, ſed & in Hiſpaniam regni ſui limitem
5 [illegible] eſt. Et iterum eſt notandum, quod ſicut Belus obſcure primum [illegible] Demum vero latius ac magnificentius Ninus filius eius [illegible] ita & [illegible] ſucceſſor Octauianus Auguſtus. Et [illegible] eſt pariter in [illegible] modum natus eſt Abraham patriarcha, ex cuius [illegible] anno regis Nini quadrageſimo tertio. [illegible] poſtmodum [illegible] ſaluator natus eſt anno Octauiani Auguſti quadrageſimo ſecundo.

Igitur q[illegible] Abrahæ fide [illegible]minauit ætatem [illegible] ſua na[illegible] & ſu[illegible] e[illegible] purifi[illegible] a[illegible]. Hoc qu[illegible]que non [illegible]end[illegible]m [illegible] a re[illegible]no Herodi[illegible] vſque ad [illegible] Iudaici regni [illegible]ter[illegible]n[illegible]m, quæ facta eſt [illegible] Romanis Imperatoribus Veſpaſi[illegible]no & Tito, fuer[illegible] p[illegible]s ſac[illegible]d[illegible]n templi [illegible] vigin[illegible] & octo, per annos centum & ſept[illegible].

Hæc nunc de ſtatu Iudaici populi & templi dixiſſe ſufficiat. Hoc tamen non ſilebo. Pro[illegible]etas eiuſdem generis tam ætate quam ſapientia gentiles philoſophos præ[illegible]. Ne qua[illegible] de [illegible]iquitate [illegible]æ ſapientiæ ſuper [illegible]lias & ſanctos prophetas, quos d[illegible]ina [illegible]erat ſapi[illegible]a, vila [illegible] ſe iactauerit. Regnante quippe Romulo [illegible] iam regnaret in Iudæa rex Ezechias, claruit Thales Mileſius vnus de ſeptem ſapientibus, qui aſtrologiæ numeris comprehenſis, defectum Solis & Lunæ prædicere cœpit. Ipſe etiam aquam rerum putauit eſſe principium. Cui ſucceſſit Anaximander eius auditor, qui mu[illegible] de rerum natura opinionem, & n[illegible] ex h[illegible]more, ſed ex ſuis [illegible] principiis, qualq; res naſci putauit, & earum [illegible] principia credidit eſſe [illegible]a. Regnante etiam in Iudæa Sedechia, & apud Romanos T[illegible]quinio P[illegible], Pytacus M[illegible]enus, alius de ſeptem ſapientibus claruit. Porro Anaximander Anaximenem diſcipulum & ſucceſſorem reliquit. An[illegible]oras quoque & Xenophanes phyſici, captiuitatis Iudaicæ tempore claruere. Sed & Diogenes [illegible] auditor Anaximenis; & Archelaus Anaxagoræ, & Socrates Archelai diſcipulus, Platonis magiſter. E[illegible] Thales in humore, & Anaximenes in aere, S[illegible]ci vero in igne & Epicurus in atomis, cauſam principiumq; rerum eſſe dixiſſent: Plato laudatur philoſophiam primus in tres partes diſtribuiſſe, Moralem ſcilicet quæ in actione ſeruatur: Natu[illegible]lem, quæ contemplationi deputatur: & rationalem, qua verum determinatur a [illegible]o. Proinde Plat[illegible] ſucceſſit Apuleius; & Apuleio, Hermes Ægyptius, quem Triſmegiſtum vocant. Verum etiam illo tempore, quo captiuus Dei populus in Babilonia tenebatur, floruiſſe Samius Pythagoras fertur, a quo cœperunt appellari philoſophi. Na[illegible]errogatus, quid profiteretur: [illegible]ſ[illegible]hum, id eſt: amatorem ſapientiæ ſe eſſe reſpondit, quum ſapientem ſe profiteri arrogantiſ[illegible]num ſibi videbatur. Eo etiam tempore reliqui quinque ſapientes claruiſſe feruntur. Quorum nomina ſunt hæc: Solon Athenienſis, Chylon Lacedemonienſis, Pyrander Corinthius, Cleobolus Lydius, & Bias Priameus. Sed hi licet quodam genere vitæ laudabiles cæteris præſtarent hominibus; nihil tamen monimentorum, quod ad literas attinet, poſteris reliquerunt. Niſi quod Solon quaſdam leges Athenienſibus dediſſe perhibetur. Orpheus tamen, Linus, atque Muſeus prophetis Hebræis annis reperiuntur eſſe priores. Sed his omnibus nonne antiquior & ſapientior eſſe A[illegible]ahã reperitur qui Dominum credidit conditorem eſſe cœli & terræ? Quid & Enoch ſanctus, qui fuit ſeptimus poſt Adã, quiq; in canonica Iudæ epiſtola legitur prophetaſſe, & Noe patriarcha, quem prophet[illegible]m non immerito dixerim: Nonne his omnibus antiq[illegible] fuere, & ſapie[illegible]es il[illegible]s [illegible] præceſſere. Qui ſine ſcrupulo vll[illegible] Dominum fe[illegible] cœlum & terram, & omnia quæ in eis ſunt & ſen[illegible] ſit & credidit. Fi[illegible]m apud o[illegible] gentiles philoſophos, qui ſuorum monimenta dogmatum ſecu[illegible] reliquerunt, de rerum natura tanta inueniatur diſſonantia, vt non facile quis [illegible], cui[illegible] debeat acquieſcere. iſti The[illegible]i, licet non fuerint contemporanei a[illegible], inter ſe tamen concordes & in nullo diſſentientes inueniuntur. Quid de Dauid rege beato, cuius delicta Dei ſunt pietate deleta, & de Salomone eius fi[illegible], qui [illegible]nis [illegible]s n[illegible]alos ha[illegible] ex[illegible]us, de Deo tamen prophet[illegible]e cognoſc[illegible] & de I[illegible], qui m[illegible] [illegible]lura q[illegible]al[illegible] de ipſo prophetauit [illegible] vt a quibuid[illegible] potius quam propheta vocetur: & de cæteris æque dixerim Hebræorum p[illegible]phe[illegible], qui [illegible]ne[illegible] ve[illegible]m coluerunt Dominum, qui naturas [illegible]e creauit & [illegible] & m[illegible]di[illegible]. Qui rerum cauſas habet [illegible]a que di[illegible]minum condi[illegible] rationalem animam, quod animus dicitur, quib. v[illegible] viuentibus [illegible]dit. Qui [illegible]omini[illegible]s ſermonum fa[illegible]ultatem vſumque donauit. Qui munus futur[illegible] d[illegible]di, [illegible] placuit, [illegible]us[illegible]pirauit. Qui per quos placet [illegible]ed[illegible] Et per quos placet ipſe [illegible] valetudines p[illegible]. Qui bellorum [illegible] ſic emen

dandum

[illegible] eſt genus humanum, exord[illegible] & prog[illegible] finibuſq; mo[illegible] [illegible] nem vehemen[illegible] & viole[illegible] pro immen[illegible] na[illegible] [illegible] & re[illegible] Qui maris & [illegible] [illegible] [illegible] ſolem fecit corporalium clariſſimum luminum, eique vim [illegible] Qui etiam ipſis inferis dominationem ſuā poteſtatemq; [illegible] & alimenta mortalium ſiue [illegible] quidam ſue ari[illegible] is com[illegible] Qui te[illegible] fundauit ac fœcundauit, & fructus eius a[illegible] [illegible] ibus largitur. Qui lunam ſtatuit in loco ſuo. Qui ſtellas fecit & ea[illegible] nouit: Qui [illegible] ias cœleſtes atque terreſtres locorum mutationibus præ[illegible] Qui [illegible] animis ingenia quæ creauit, etiā ſcientias artium varia[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible]. Qui commixtionem maris & fæminæ ad [illegible] [illegible] propagan[illegible] prolis inſtituit. Qui hominibus quæ focis & luminibus adhiberent ad fa[illegible] [illegible] munus terreni ignis indulſit. Denique ill[illegible] Sancti Theologi Dei S[illegible] [illegible] a non ſolum de rerum natura, ſed Dei ſecre[illegible] a & i[illegible] [illegible] bus prom[illegible] erunt: [illegible] quod nullis ſit locis [illegible] vin[illegible] [illegible], in nullas partes ſectilis, ex nulla parte mutabilis, implens cœlum & ter[illegible] ram [illegible] potentia. Sed non propria indigente natura, & quod ita adminiſtrat [illegible] [illegible] auit, vt etiam ipſa proprios exercere & agere [illegible] us ſinat. Et quamuis [illegible] eſt ſine ipſo, non ſit tamen quod ipſe. Agit autem multa per Angelos. Sed q[illegible] is propter aliquas cauſas hominibus Angelos mutat, non tamen ex Ange[illegible] [illegible] de ſe ipſo ſicut Angelos beatificat. Et ab hoc vno & vero Deo omnes [illegible] uerunt æternam. Expectabant quoque ven[illegible] in terras vnicum fi[illegible] [illegible], vt pro humana ſalute carnem aſſumeret, ac ſanguinem ſuum effunderet, vtque ex [illegible] ſacrificio ſingulari, à peccatis omnibus mundaremur. Deinde eius ſpiri[illegible] tus in co[illegible] us noſtris dilectione diffuſa, qua omnes ſuperaremus difficultates, [illegible] [illegible] q[illegible] & contemplationis eius dulcedinem ineffabilem inuen[illegible] s. Hæc [illegible] [illegible] ſignificata ſunt & pronunciata, & propter hæc vitam æternam fi[illegible] de[illegible] um & in Chriſto impleta credimus, & impleri cernimus & implenda confidi[illegible] mus. [illegible] inque autem de his ſecundum eos ſapiunt, non ſecundum homines ſa[illegible] p[illegible] um Dominum, qui per eos locutus eſt, rectè ſapiunt. O[illegible] enim D[illegible], & ſapientes Theologi, non ſibi inuicem diſſidentes, ſed vna quaſi diuina Harmon[illegible] corporis inſtrumento veritatem perſonantes. Quicquid ergo ab eis eſt [illegible] non dubitari eſſe falſiſſimum. Multa etiam alia ſuper his [illegible] dicen[illegible] [illegible] q[illegible] a liber iſte [illegible] extenditur, ratio moderationis exigit, vt [illegible] [illegible].

I[illegible] ur cum iucundum ſapienti ſacras hiſtorias noſſe, quarum ſola ſuperficies a[illegible] me[illegible] bus nebulas erroris abigere valet, & eas ad imaginem ve[illegible] atis [illegible] Co[illegible] bo nunc i[illegible] xta hiſtoriæ textum legentibus notificare [illegible] quomodo [illegible] mundo recta eruditio fidei, per quoſdam gradus & articulos ætatum & [illegible] n, & quomodo Vetus Teſtamentum Euangeliis miniſtrauit principi[illegible] in [illegible] diuinorum Sacramentorum, ſicut virilem ætatem ſ[illegible] et ætas pueri[illegible] [illegible] e. Igitur q[illegible] mus ab i[illegible] a mundi origine, [illegible] tota mundi lat[illegible] [illegible] as ſocietates hominum comperimus extitiſſe. Cum tot tantæq; te gen[illegible] [illegible] eundem orbem, diuerſis ritibus moribuſque viuentes multiplici linguarum, [illegible], vel umque ſ[illegible] varietate diſtinctæ, quas ciuitates [illegible] [illegible] [illegible] q[illegible] arum vna [illegible] atum prædeſtinata eſt regnare cum Deo, & [illegible]. Tertia mundi ætate cum iam omnes gentes per orbem d[illegible] uiſæ, [illegible] [illegible] & ſuæ conditioni oblitæ, inſenſibiles pro eo colerent creaturas, elegit [illegible] virum ſanctum, cuius exemplo mundum ad a[illegible] nem ſui [illegible] [illegible] præcipitio [illegible] eret. Qui [illegible] tam [illegible] [illegible] ſimul [illegible] [illegible] ats [illegible] num fuit [illegible] poſt communem generationem qua ſe[illegible] [illegible] regeneratio, per aquam & Spiritum Sanctum. Qua [illegible] mun[illegible] [illegible] Moyſi de Rubo [illegible] edu[illegible] [illegible], ac [illegible] quad[illegible] dies ac [illegible] us [illegible] us alloquio, iterum ſcriptam in tabulis legem meruit ſuſcipere, qua idem

[illegible] CHRISTI [illegible] torem [illegible] legis [illegible] Hæc [illegible] Moyſi [illegible] in eremo [illegible] culum, quod [illegible] lem p[illegible] arcam [illegible] per quam CHRI[illegible] labrum pe[illegible] quæ per [illegible] ex- ponuntur [illegible] per [illegible] ex- preſſit [illegible] Salomon rex [illegible] quo etiam nonnulla imago [illegible] futuræ pr[illegible] Sexto [illegible] CHRISTVS [illegible] & [illegible] mediator [illegible] & [illegible] eſſe co[illegible] tur ad vitam. De[illegible] ſuis Apoſtolis in Hieruſalem con[illegible] utis, qui ex omni [illegible] r[illegible] & [illegible] Patris & [illegible] Ex Sion exibit lex & verbum [illegible] m. [illegible] Domini, per [illegible] um emanauit mundum. Et [illegible] ex [illegible] ac cæmentis, ſed ex [illegible] & [illegible] c[illegible]. Quæ turris Syon [illegible] interpretatur. Spec[illegible] tur enim futuri magni [illegible] bonum, quod [illegible] p[illegible] ſe. [illegible] am Dei [illegible] ſa propter [illegible] qui ei qu[illegible] per B[illegible] Sa[illegible]. Itaque [illegible] redemptori Chr[illegible] eſt, a[illegible] veri [illegible] plet[illegible] ndaturo [illegible]. Cui q[illegible] nuptæ ſuæ [illegible] ſa [illegible] S[illegible] leue, [illegible] vt quanti pen- deret [illegible]. De[illegible] Hebraic[illegible] n [illegible] ſa[illegible] cotum, & [illegible] ſacri[illegible] ſuum corpus & ſanguinem. Cuius ver[illegible] multipli[illegible] ulterum. Igitur [illegible] ru- [illegible] pr[illegible] po[illegible] [illegible] n [illegible] Secunda vero ſublimiorem [illegible] ſiue [illegible] dit. Non [illegible] ebat ergo [illegible] a perfectio [illegible] Nam quæcumq; p[illegible] eſſe pot[illegible] or. H[illegible] a ſe [illegible] nt [illegible] ne, vt de Parth[illegible] d[illegible] S[illegible] d dis, [illegible] eq[illegible] us attin[illegible] ã. Tantum enim regn[illegible] prætereundum debeo. [illegible] p[illegible] imperi[illegible]. Sed quia Par- [illegible] enim [illegible] one Pa[illegible] ap[illegible] De [illegible] harum re[illegible] p[illegible] pa[illegible] [illegible] do eſſe videatur. Qu[illegible] enim [illegible] eſt, quæ [illegible] Ve[illegible] ne rege Æ[illegible] e A[illegible] Cyrum [illegible] n Cæ[illegible].

[illegible] harum er[illegible] vno latere pon- [illegible] ve[illegible] s R[illegible] A[illegible] m[illegible] ur. Sed [illegible] non [illegible] v[illegible] agi[illegible] regna condiderunt. It[illegible] eſt, v[illegible] ap[illegible] r [illegible] p[illegible] [illegible] &[illegible]

[illegible] & [illegible] Ve[illegible] ac [illegible] [illegible] [illegible] S [illegible] N [illegible] Virorum [illegible] varia [illegible] N [illegible] Q [illegible] Parthorum denique [illegible] Ar[illegible] regno [illegible] Romani [illegible] M[illegible] Alexander. [illegible] primum legibus formauit, [illegible] castella muniuit, [illegible] Cu[illegible] & præcipuus [illegible] & [illegible] iacen[illegible] tam a fertilitas est [illegible] propriis expleatur. [illegible] Dux [illegible] maturus [illegible], cui [illegible] Nam & [illegible] Antiochum [illegible] centum [illegible] & [illegible] equitum [illegible], & [illegible] Ternus [illegible] R[illegible] te & [illegible]. Q[illegible] Ph[illegible] gen[illegible] donauit, & non [illegible] Q[illegible] C[illegible] E post [illegible] C[illegible] A[illegible] Mithridates, pater magni [illegible] Cr[illegible] R[illegible] per [illegible] Parthiam [illegible] Lu[illegible] & P[illegible] Romanorum [illegible] & C[illegible] [illegible] & [illegible] L[illegible] & Cne[illegible] P[illegible] N[illegible]

[illegible] praecepit edicto, ut, quicunq; [illegible] Roma- [illegible] necarentur. Archelaus dei quod [illegible] mi [illegible] bus [illegible] patri vi [illegible] tempo. Verum [illegible] fi- [illegible] me [illegible] com [illegible] venena [illegible] [illegible] o- [illegible] potuerit. [illegible] nomen, [illegible] pra [illegible] ex [illegible] Romani veritatem [illegible] inta [illegible] Ro- [illegible] regem Ti- [illegible] erat [illegible] Et non [illegible] post Romanis [illegible] bell [illegible] ex [illegible] Pom [illegible] In quo [illegible] Pomp [illegible] propter [illegible] cum Pompeio [illegible] Molo [illegible] co [illegible] partibus Cæ [illegible] pacem v- [illegible] urum metuebant. His de Par [illegible] expeditis [illegible] operi pro- [illegible]

[illegible] præmissam deflorat [illegible] ecclesiasticam Deo cooperante, [illegible] Domini ac Salvatoris nostri IESV CHRISTI exordium [illegible] [illegible] rum successores Apostolorum, & [illegible] nomina Romano- [illegible] ac d [illegible] quas viri Catholici locis celeb [illegible] A- [illegible] das susceperunt Ecclesias, expediam. Nec prætereo perse- [illegible] quibus sancti martyres diuersis temporibus pro CHRIS [illegible] [illegible] alibus [illegible] Sed [illegible] amore flag [illegible] [illegible] illorum regibus & legibus, ducibus & gentibus, flecti [illegible] [illegible] semper inexpugnabiles permanentes. [illegible] es a [illegible] fidem, car [illegible] cæ [illegible] tur, laniabantur, cruciabantur, coronabantur. [illegible] flo- [illegible] ; & his adhuc stipata vernat [illegible] varietate. [illegible] denique [illegible] Præterea perfidos non prætermittam [illegible] pos, [illegible] non sapientiæ qui [illegible] [illegible] o [illegible] exterius tecti, intrinsecus vero habentes [illegible] ve- [illegible] mones [illegible] in Ecclesia [illegible] quorum [illegible] o & cor [illegible] [illegible] eiuuamine respondebo. Quod [illegible] maxime p [illegible] [illegible] orum volumina qui [illegible] aut [illegible] ea tamen [illegible] legere possint [illegible] [illegible] unt tamen [illegible] simplicitatis imper [illegible] ra [illegible] contraria declinare. A [illegible] qui [illegible] credere, [illegible] pr [illegible] x- [illegible] quæ facta est sub Vespasiano & [illegible] m de [illegible] ionem siue d [illegible] onem re [illegible] vrbi [illegible] ve [illegible] as. V [illegible] a [illegible] [illegible] us [illegible] bat [illegible] Romanorum [illegible] Gallorum [illegible] [illegible] a [illegible] hoc [illegible] quæ ab Octauiano A [illegible] denota [illegible] ad C [illegible] [illegible] a qu [illegible] re [illegible] [illegible] qu [illegible] [illegible] a [illegible]

[illegible]

[illegible] quæ [illegible] siue de [illegible] & [illegible] congregare [illegible]

[illegible] Cæsare, [illegible] Rom. [illegible] ac Pan- [illegible] Romani [illegible] Thraces, Daci & Sarmatæ [illegible] fuere superati virtu- [illegible] Antonium Rom. [illegible] vt Augustus, [illegible] & [illegible] Antonius [illegible] At autem Antonius socer eius [illegible] correptus amore Cleopatræ Ægypti reginæ, repudiata Augusti [illegible] Cleopatram matrimonio copulauit, & Augusto bellum indixit. Sed [illegible] cum trecentis nauibus a Brundusio [illegible] Antonius vero littus Actium [illegible] Sed vbi ventum est [illegible] Antonio [illegible] Cleopatra regina cum [illegible] prima [illegible] Antoni- [illegible] Antonius [illegible] Augusti [illegible] desperauit. [illegible] Antonium. [illegible] Tunc Augustus potitus Alexandria, vrbe [illegible] triumphans ingressus est. Quibus [illegible] Parthi, [illegible] nominis [illegible] Romanorum [illegible] Romana [illegible] reddiderunt. Et [illegible] terminum Eu- [illegible] secundum fœdus Luculli & Pompeii, [illegible] Romanorum quod [illegible] erant, statuentes. Plus [illegible] Augu- [illegible] alius imperator armorum robore potuisset. [illegible] Garamantes & Æthyopes, [illegible] Herodes [illegible] & Cleopatra [illegible] nauigiis [illegible] de- [illegible]

[illegible] Antonium [illegible] Cleopatra [illegible] quam [illegible] imperator [illegible]

[illegible]

vincamus. [illegible] Antipatridem [illegible] munificentia regia [illegible] & [illegible] Hyppenum, turrimque [illegible]. Ex quibus Herodes turrim Stratonis in gratiam & honorem Cæsaris poſtmodum albo lapide renouauit, & aulieis ædificiis venuſtauit, & Cæſaream mutato nomine [illegible] appellauit. Vrbem quoque Samariam quam nunc Sebaſten appellant, [illegible] ædificiis [illegible] repleuit [illegible] ciuibus. Extruxit præterea [illegible] turrim [illegible], quam appellauit Antoniam, propter gratiam Antonii veteris amici. Addidit etiam in ipſa arce regiæ domus gemina habitacula, magni ambitus, & admirabilis pulchritudinis, quarum vnum [illegible] Cæſarium, [illegible] alterum Agrippium. Cæterum quoque [illegible] ad fontes Iordanis, adeo [illegible], vt [illegible] templum conderet, & vſum gentilium in Iudæam induceret. Interea vero Cæſarem Auguſtum apud Tarraconem citerioris Hiſpaniæ vrbem [illegible] Scytharum & Indorum, pene toto orbe transmiſſo [illegible] mittere [illegible] munera deferebant. [illegible], tali liberalitate deuinxit omnes gentes. Pacatis ergo omnibus regionibus per vniuerſum orbē, [illegible] bellorū fragore ſedato, memoratus Auguſtus rempublicam legibus pacificam [illegible] deſiderant, [illegible]. vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Tunc vero [illegible] honorabilis Cyrenius [illegible], & [illegible] cum paucis Syriam, ab [illegible] dare genibus miſſum, & Cenſor ſimul patrimoniorum futurus. Igitur his diebus [illegible] Octauiano Auguſti ſecundo & quadrageſimo imperii anno; ab Ægypto vero ſubiugata, & Antonio vel Cleopatra interitu, in quam nouiſſima Ptolomæorum apud Ægyptum regna ceciderunt, anno octauo & viceſimo. Olympiadis autem centeſimæ nonageſimæ tertiæ, cum ſicut dictum eſt, per orbem terræ, firmiſſima

CHRISTVS naſcitur. pax vigeret, Dominus IESVS CHRISTVS filius DEI natus ex Maria virgine, quæ erat ex [illegible] Dauid, ſecundum fideles promiſſiones. Huic enim pax famulabatur in terra. Natus eſt [illegible] octauo Calendas Ianuarii, cum primum incrementa omnia anni virentis incipiunt. In cuius ortu exultantes Angeli, cecinerunt. *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax, hominibus bonæ voluntatis.* Sed de cœlo ad declarandam gentibus gloriam [illegible] eius, apparuit [illegible] ſydus. Quod tres Aſtrologi videntes, & tam artis ſuæ peritia quam inſpiratione diuina ſyderis notum intelligentes, Ieroſolymam venerunt, dicentes *Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? vidimus ſtellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.* Quod audiens Herodes, expauit: vtpote quem nulla [illegible] regalis origo [illegible]. Et [illegible] legis doctoribus, percunctatus eſt ab eis vbi Chriſtus eſſet nacsiturus? At illi dixerunt: *In Bethlehem Iudæ. Sic enim ſcriptum eſt in libro [illegible] prophetæ. Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda; ex te enim exiet dux qui regat populum meum Iſrael.* Tunc Herodes clam vocatis magis, diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ, quæ apparuit eis. Et mittens eos in Bethlehem, dixit: *Ite & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis renunciate mihi, vt & ego veniens adorem eum.* Hoc [illegible] dolo dicebat, volens eum interficere; quaſi ipſe eſſet futurus rex, ex ſemine [illegible] regnum eius [illegible]. *Denique viri [illegible] ſtella duce peruenientes ad Chriſti cunabula, inuenerunt eum cum Maria matre eius: & procidentes, adorauerunt eum, apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrha.* Deuotionis autem ſuæ officio diligenter [illegible], ad Herodem redire neglexerunt. Vnde rex magis mala ſuſpicione perterritus [illegible] pueros qui erant in Bethlehem à bimatu & infra. Sperabat [illegible] coætaneos pueros puerum Chriſtum interficere. Sed præuenit inſidias regis [illegible] adductus in Ægyptum, angelica reuelatione. [illegible] Herodes [illegible] ſuſpicione peſſima, per multa [illegible]. Nam ne [illegible] & [illegible] exiſteret, [illegible] omnes [illegible] in quibus [illegible] tempus [illegible] ſcripta, vt deficientes [illegible] probamentis, ne ad hanc pertinere videretur. Vtque [illegible] ſobolem regio Iudæorum [illegible] commiſceret [illegible] de vxore [illegible] erat, [illegible] eſt, [illegible] Mariamnem, Ariſtobuli [illegible], Hyrcani filiam. [illegible] præterea mulieres [illegible] ſui copulauit, quarum [illegible] tamen [illegible] ceteris [illegible] editabat [illegible] pollebat Mariamnes excellentiſſima gratia decoris. vnde diligebat eam impenſiori amore, nec offendam [illegible] bat.

[illegible] perius Nā quin [illegible] nuerat filios quorum [illegible] celebrabatur Suffragio enim erat iuuenibus, Quod [illegible] forent, & amor maxime Mariagnes: cuius animu Herodes in nullo [illegible] mulieris,& amor [illegible] aduerfum fe decer[illegible] [illegible] dere gratiam, infolens conſcientię, for[illegible] [illegible] modum diligeret exitii perpeti poſſet. [illegible] quia iurē [illegible] animus eius, quod Hircanum auū ſuum viri ſui [illegible] ſuſpectum propter regni cupiditatem, ideoq; nec [illegible] temperabat. Ferebat autem illa Herodes & [illegible] rabat [illegible] nantis arrogantiam, quod victus miraculo [illegible] rgere aduerſus dilectam [illegible] at. Verum ſcena adulterii contexitur: atq; in Mariam [illegible] com[illegible] ſuā in Ægypto Antonio deſtinaſſe, vt pulchritudine [illegible] ſplendore [illegible] ret in ſe viri minime ſobriā mentē. Nouerat [illegible] ad libi[illegible] & in oēs amatorū cupiditates. Quod audiens Herodes, [illegible] corruptelæ cō[illegible] eam occidi. Sed non multo poſt ſecuta eſt [illegible] [illegible] cupiditatis incanduit, amorisq; paſſio cōiuctiſ [illegible] Itaq; per nō nul[illegible] Mariagnes illi videri & audiri videbatur & interdu cū [illegible] ſtere vel cōfabulari. [illegible] erga defunctā. Deniq; matri ſucceſſere filii materni [illegible] executores, [illegible] matre affectu, ſed erga patrē impio. Nā ad ſcelus parricidii [illegible] digne cauſa po[illegible] Creſcebat in iuuenib. quotidie cū ætate malitia. Accedebat etiā eis ex cōiugii [illegible] præſumptio, q, alteri Salomes filia, neptis videlicet Herodis: alteri vero Glaphyra [illegible] regis Cappadociæ filia nupta manebat. Vnus horū iuuenum Alexander, & alter [illegible] abatur. Porro Glaphyra muliebriter inſolens omn b. [illegible] regis [illegible] b. ſe præferebat, eo quod præemineret illis generis claritate patre [illegible] [illegible] & præcipue Darium Hydaſpem materni generis [illegible] iactare, [illegible] que nobilitatis illas afficere. Grauabatur etiā Alexander [illegible] [illegible] frater Alexandri laceſſebat vxorē ſuā, obiectans illi, q, frater regali ge[illegible] potiretur: ipſe vero priuatæ vxoris contubernio degeneraſſet. Quib. perſtricta [illegible] vxor Ariſtoboli, ea quæ audiebat, ad matrē cū lachrymis deferebat. Salome aūt [illegible] referebat. Et his nō mediocriter mouebatur Herodes, ſed eo maxime, q, cō[illegible] ſuis militarē manu & duces exercit᷒, cēturionesq;, quorūdā iudicio cōper[illegible] ebat [illegible] rex ita agitabatur indies, vt nullū ſe viuigen᷒ præter miniſtrū putaret, nulli crederet, oēs ſuſpectos haberet. Addebātur ēt illi ſtimuli ab his, q [illegible] cauē[illegible] aſſerentes, q, vltrices materni exitii manus [illegible]. Vnde [illegible] Doſidis ſupra nominatæ ſuæ filium cœpit cæteris fratrib. anteponere, & ad ſui [illegible] affectu laceſſere. Ardere demū maiorib. [illegible] regia cœpit, & [illegible] [illegible] dū indignantur, q, priuatæ mulieris filius [illegible] regno [illegible] præferebatur. [illegible] Antipater, q [illegible] inferiorem cernebat matre [illegible] latere, eo ſtudio [illegible] patri [illegible] & fratres cōpoſitis inſimulationib. nō ceſſabat latenter appetere. Et primu qui[illegible] [illegible] poris internallo matre ſuā patris coniugio reformari. Demu fretus geminis [illegible] arte & fraudis verſutia, ita germanos Ariſtobolu & Alexandrū apud [illegible] ut eis patrem immemor humanitatis [illegible] inferret. Erat enim Herodes [illegible] reconciliabilis, am [illegible] redulus, familiaribus ſuperbus, inimicis [illegible], pauid᷒ [illegible] crebro ſedes mutaret, & noctes ſine ſomno duceret. Tādē [illegible] ad vrbē Se[illegible] longe abeſt a Cæſarea, Alexander & Ariſtobolus cuſtodia ſepti perducū[illegible] imperio quaſi parricidæ ſtrangulati ſunt. Stupeb. omnis Syria [illegible] [illegible] tantæ tragœdiæ finis expectabatur. Et quāuis omnib. nota eſſet He[illegible] ſperabat, q vtq; ad [illegible] perſteterit. Antipater [illegible] cruen[illegible] expletus morte fratrū peremptorū: ſed mens impia [illegible] habuit [illegible] patre latenter perſequi cœpit. Quib. rex deprehenſis, repente illū alli[illegible] [illegible] quinq; dieb ante quam decederet, decollari fecit. [illegible] Antipater [illegible] Agrippa, qui Herodes cognominatus [illegible] mentionē. Memoratus aūt Herodes rex anno regni ſui 37. & [illegible] imperii [illegible] 4[illegible] ætatis autē ſuæ 70. morbo intercuta[illegible] lecto decubuit. Procedebat [illegible] ægritudo, atq; acceſſu temporis [illegible] aſperabatur, quā imbecilla ſenect᷒ ſuis incommoditatib. acerbabat quotidie. Per oēs deniq; [illegible]

Obitus Herodis.

netu [illegible] ſti [illegible] r. ita vt p [illegible] ter [illegible] e [illegible] toto corpore [illegible] teret. [illegible] tan [illegible] m [illegible] rab [illegible] ter morte [illegible] nauit. Q [illegible] m [illegible] o, co [illegible] ar [illegible] o de obi [illegible] eſt [illegible] tabul [illegible] Phi [illegible] he es Tra [illegible] s & fi [illegible] rum. An [illegible] ph as vero Tetrarches. [illegible] rex Ar [illegible] helaus: Ita tamen vt ad Aug [illegible] ſt [illegible] mulu [illegible] eius, atq; ad eius arbitriũ firmamentum omn [illegible] d [illegible] po [illegible] onum [illegible] arum [illegible] ac t [illegible] demu [illegible] me [illegible] eius ra [illegible], ſi Cæſ [illegible] prob [illegible] ſſet. Succeſ [illegible] o H [illegible] gno Archela [illegible] s e [illegible] m [illegible] leſtate quod [illegible] p [illegible] e n [illegible] r, ſed v [illegible] ſcelerum ſuorũ non eſt impunitate gauiſus. Regnauit tamen a [illegible] n [illegible] ſt [illegible] tiem Cæſar s Auguſti. Florebant Romę per eũdem tempus viri [illegible] V [illegible] Terentius, H [illegible] & L [illegible] s Orte [illegible] C [illegible] ar Au [illegible] ſt [illegible] s [illegible] dab [illegible] & c [illegible] t ad re [illegible] iend [illegible] s amic [illegible] as rarus ſe [illegible] ad reunc [illegible] [illegible] mulis, carus [illegible] animi & limpidi, & toto corpore pulcher. Sed [illegible] eſſet [illegible] ac viol [illegible] ens, ſeru [illegible] bat tamen [illegible] diu, vſq; [illegible] ob [illegible] cta quippe vxore Scribon [illegible], a [illegible] re al [illegible] coniugi p [illegible], L [illegible] iam co [illegible] ſibi c [illegible] n [illegible]. Cui Liuiæ e priori marito nati fuerant fi [illegible] duo: Tyberius & Druſus. Q [illegible] o Tyberium [illegible] ſucceſſorẽ reliquit. Sed cũ eſſet (ſicut iã dictum) libidini ſeruiens, erat tam [illegible] n ciuium v [illegible] ſeueri [illegible] s vltor. Aux [illegible] denique & exornauit Romam ædificiis mult [illegible] tiis d [illegible]: *Tibe r* [illegible] *lateri* [illegible] *m, rel* [illegible] *marmore* [illegible]. Imperauit autem annos quinquag [illegible] & ſex. Duodecim cum Antonio, & XLIV. ſolus. Nole morbo interiit; Ingreſſus annum [illegible].

Claudius [illegible] Liuiæ filius, Cæſaris Auguſti priuignus, ad imperiũ ſublimatus, a [illegible] o incarnationis Chriſti 16. imperauit 22. cir [illegible] iter annis. Iſte primu cũ magna modeſtia ter [illegible] præfi [illegible] q [illegible] ibu [illegible] ã [illegible] ade [illegible] b. ad augenda prouin [illegible] us [illegible] ibuta, reſponderit *Boni paſtoris* [illegible] *tondere, non de* [illegible] *ubere*. Apud hunc denique Archelaus rex accuſatu [illegible] vſurpatione temeraria iã dudũ regimen in Iudæa exercuiſſet: apud Vienniã Galliæ vrbẽ exilio re[illegible] legatus eſt, & opes eius [illegible] he [illegible] auris Cæſaris aſſociatæ ſunt, & ad minuendã regni Iudaici potentiã, tres [illegible] s Arche [illegible] te [illegible] rchæ ſunt conſtituti, Lyſ [illegible] as Siculus, Ph [illegible] ppus & Herodes, qui Antiphas appellatur. Porro iſte Philippus tetrarcha vrbem Cæſaream, quæ poſtea Panea, [illegible] d modo Bel [illegible] nas vulgo appellatur, ad radicẽ mõtis Libani ædificauit: vbi Iordanis fontes exor [illegible], & appellauit eã Cæſareã, in honorẽ Tyberii Cæſaris. Nam al [illegible] a, eſt [illegible] a Cæſar [illegible] a, quæ in littore m [illegible] is ſita quondã T [illegible] is Straton [illegible] s appellab [illegible] r. E [illegible] pſius Claud [illegible] Tybe [illegible] Cæ [illegible] ris anno 12. Pontius Pilatus ab eodẽ Cæſare præſes eſt Iudææ prouinciæ deſtinatus. [illegible] iterũ anno 15. imperii eiuſdẽ Cęſaris, procurante Pontio Pilato Iudæã: tetrarcha aũt Galilęę Herode: Philippo aũt fratre eius tetrarcha Itureæ & Trachonitidis region [illegible] Lyſan [illegible] a A [illegible] æ t [illegible] rar [illegible] ſub princi [illegible] ib. ſacerdotũ Anna & Caipha, ſic [illegible] Euãge [illegible] hiſtor [illegible] a fact [illegible] verbũ Domini ſuper Ioanne Zachariæ filium in deſerto, & venit in oẽm regione Iordanis, prædicans Baptiſmum pœnitentię in remiſſionẽ peccatorum. Eodem [illegible] anno euan [illegible] doctr [illegible] am inchoauit Dominus noſter IESVS Chriſtus, cu [illegible] s ſibi 12. diſcipul [illegible], q [illegible] s ſpeci [illegible] pri [illegible] legio nominauit Apoſtolos; & h [illegible] bu [illegible] inter [illegible] quo male bene vtens, vt ſuæ paſſionis impleret diſpo [illegible] ũ, & eccleſiæ ſuæ tolerandorũ mal [illegible] rum præberet exem [illegible]. Quorũ nomina Apoſtolorũ ſunt hæc: Primus eorũ Simon, qui dicitur Petrus, & Andr [illegible] s [illegible] er e [illegible] Iacobus Zebedę & Io [illegible] es f [illegible] r e [illegible], Ia [illegible] o [illegible] s fr [illegible] Domini, & Thom [illegible], Ph [illegible] ppus. Bartholomæus, & Mattheus: Simon Chaneus atq; Taddeu [illegible] non & Iudas Iſcariotes, qui tradidit eũ. Poſt hæc aũt, al [illegible] mp [illegible] t etiã alios 72. diſcipul [illegible] [illegible] n [illegible] na vix inuen [illegible] unt [illegible] quib tamen putatur eſſe Matthias qui Iudæ ſucceſſit, vt [illegible] denar [illegible] s nume [illegible] u [illegible] pleretur. Et Ioſeph, qui vocab [illegible] r Barſabas, & cognominabatur Iuſtus [illegible] Cle [illegible] as [illegible] q [illegible] frater eſſe Ioſeph patris Domini perhibetur, & B [illegible] as, cuius [illegible] mus [illegible] p [illegible] us aut rex habebat vxore Herodiaden, Ariſtoboli filiam: Agrippæ ſororẽ. [illegible] uam cum vidi [illegible] t Her [illegible] des eiuſdẽ fr [illegible] ter Philippi, in dom [illegible] eius aulu [illegible] eam ſollicitare, [illegible] eli [illegible] to [illegible] n [illegible] b [illegible] Q [illegible] a Ar [illegible] æ regis Ar [illegible] Q [illegible] æ ei conſen [illegible] & [illegible] eã ſibi Herodes copulauit matrimonio. Verum ita [illegible] m inter er [illegible] ſacerdotũ, ambitione & auaritia interceptu, vt nullus hoc [illegible] ud [illegible] re [illegible] redarguere. Sed Ioannes, [illegible] vo [illegible] ba [illegible] dicen [illegible] *Non li* [illegible] *habere* [illegible] *frat* [illegible] *tui*. V [illegible] de Re [illegible] a [illegible] in [illegible] rem p [illegible] t, ac [illegible] anno 20. an [illegible] T [illegible] be [illegible] Cæſ [illegible] s de [illegible] laui [illegible], apud [illegible] Mach [illegible] herontha vocatur. Are [illegible] e regis filia maiale indignata, ad patrem rediit. Porro eodẽ anno quo capite cæſus eſt S. Io-

hannes

[illegible] paſſus eſt Ieroſolymis Dominus noſter Ieſus Chriſtus [illegible] ponte [illegible] & Caipha pontifice: [illegible] feſta & re[illegible] [illegible] me- [illegible] celebraret Dominica die ſexto calendas Aprilis, pri- [illegible] apud Hebræos nominatur. Sed ipſa die qua paſſus legitur, ho- [illegible] & terræ motus factus eſt: & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta [illegible] Sancti qui dormierant Ieroſolymis ſurrexerunt, & [illegible] [illegible] quo tegebantur ſancta ſanctorū, diuiſum eſt. Et B[illegible] terræ [illegible] plurima Nicheæ vrbis ædificia corruerunt. [illegible] per dies [illegible] poſt die[illegible] [illegible]æ, viuum ſe Apoſtolis ſuis præbuiſſet, dixit eis: *Data eſt mihi omnis poteſtas in [illegible] tes ergo baptizate oēs gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus [illegible] hoc [illegible] cunq; mandaui vobis. Et ecce, ego vobiſcū ſum vſq; ad conſummationē ſeculi.* D[illegible] ve[illegible] cœlum, videntibus & admirantib. illis. Et cum intuerentur [illegible] [illegible] aſtiterunt iuxta illos in veſtib. albis, qui & dixerunt: *Vir[illegible] [illegible] cœlū. Hic* IESVS *qui aſſumptus eſt à vobis in cœlū, ſic veniet, quemadmodū vi[illegible] [illegible]lum.* Decima aūt die aſcenſionis ſuæ miſit idē Dominus noſter IESVS C[illegible] [illegible] Apoſtolis ſuis, in ſancta Pentecoſtes ſolennitate. [illegible] Romanis [illegible] [illegible] vi [illegible] nciarū iudices, ſi quid forte noui in his quæ [illegible] ſcripto nunciarent. Vnde Pontius Pilatus, de his quæ ſub eo Ieroſolymis geſta [illegible] modū Cæſari Tyberio ſcripſit: PONTIVS *Pilatus Claud[illegible] ſuo [illegible] pro[illegible], Iudæos p inuidiā ſe ſuoſq; poſteros crudeli damnatione puniſſe. Nam cum promiſſum h[illegible] patres eorū, q ſuis Dominus mitteret de cœlo Sanctum ſuū, qui eorū Rex meritò diceretur, [illegible] pro-[illegible] erit per virginē ad terras miſſurū: Iſte me præſide Hebræorum Deus cū veniſſet, & vid[illegible] cæcos [illegible] leproſos mundaſſe, paralyticos curaſſe, Dæmones ab hominib. fugaſſe, mortuos etiā ſuſcitaſſe, imper[illegible], ambulaſſe ſiccis pedib. ſuper vndas maris, & multa alia mirabilia fe[illegible]. Cū omnis popu-lus Iudæorū hunc filium Dei dicerent, inuidiā contra eū paſſi ſunt principes ſacerdotū, mihiq; eum tra-[illegible]runt, & alia pro aliis mentientes, dixerunt eū Magum eſſe, & contra legē eorum agere. Ego aūt credidi ita eſſe, & flagellatū tradidi arbitrio eorū. At illi crucifixerunt eū: & ſepulto ei cuſtodes adhibuerunt. Ille vero [illegible] me[illegible] cuſtodientibus eū, die tertia reſurrexit. Sed in tantū exarſit nequitia eorū, vt darent eis pe-cuniā, dicentes: Dicite, q diſcipuli eius nocte corpus eius rapuerunt. Verumtamen milites cū accepiſſent pe-cuniā, q fac[illegible] fuerat, tacere non potuerunt. Nam & illū reſurrexiſſe teſtati ſunt, & a Iudæis ſe pecuniam ac[illegible]. Et hæc ideo ingeſſi, ne quis aliter mentiatur. & exiſtimet credendū mendaciis Iudæorū.* Tunc T[illegible]rius Cæſar cū ſuffragio magni fauoris retulit [illegible] piſtolam ad ſenatū poſtulans vt Chriſtus Dominus haberetur. Lex enim erat antiquitus deſignata, *ne quis apud Romanos D[illegible] haberetur, ni[illegible] Senatus decreto & ſententia confirmatus.* Porrò Senatus c[illegible] erat [illegible]nem Chri[illegible] [illegible] fu-uit, indignatione cōmotus, q non ſibi ſecundū morē prius epi[illegible] f[illegible], & ed[illegible] co[illegible]ſt [illegible] exterminandos eſſe Chriſtianos ab vrbe. præcipue Senatu vrbis [illegible] [illegible]pienda religioni Chriſtianæ obſtinatiſſime cōtradicente. Sed Cæſar ſuper [illegible] n[illegible], com[illegible]atus eſt mortē accuſatoribus Chriſtianorū. Ab illa deniq; die cœpit [illegible] Cæ-[illegible] udat[illegible] prius modeſtia in pœnā contradictoris Senatus. Nam no[illegible] diebus [illegible] o[illegible], plurimos ſenatorū proſcripſit & ad mortē coegit. Vi[illegible] in [illegible] ſibi patricios viros cō[illegible] [illegible] ula delegerat, quorū vix duos reliquit incolumes. Seianum quoq; præfectū ſuū, res [illegible] mo[illegible]entē interfecit. Druſum ēt & Germanicū filios ſuos, quorū Druſus naturalis fi-[illegible] Germanic[illegible] vero erat adoptatiuus, veneno perdidit. Sed & filios Ge[illegible] [illegible]it, vt qui ſpreuerant Chriſto ſal[illegible] [illegible]i, Cæſare proprio punirentur. Verū hoc, q[illegible] natus Chriſti conſecrationē recuſauit, diuina diſpenſatione factū eſt: ne Chriſtus [illegible]ur humanis aſſertorib. indigere. Interea vero Hieroſolymis poſt [illegible] Matthiā Apo-[illegible] o[illegible] ucrunt. Creſcente quoq; deni[illegible] eadem numero fi[illegible]um: Or[illegible] ab [illegible]cis [illegible] ni ſ[illegible] per orationem & manus impoſitionem. Quorum nomina ſunt hæc, Ste-[illegible]us, Philippus, Prochorus, Nichanor, Thimo, Parmena & Nicolaus. aduena Antio-c[illegible] hoc Nicolao orta eſt hæreſis, quæ appellatur Nicol[illegible]m, cuius mentio in a-poc[illegible] I[illegible] libro con[illegible]ur. Hi[illegible] q[illegible]pe Nic[illegible]s, c[illegible] ad [illegible] ſſet pr[illegible] [illegible] quadam die . [illegible] ſuis de Z[illegible] pià increp[illegible] produxit eā [illegible], vt [illegible] quis vellet, ea vteretur. Quod tamen fec[illegible] ex[illegible] [illegible]nis, q[illegible] hæreticæ p[illegible]. Ve[illegible] hac [illegible] q[illegible] [illegible] ci putant, [illegible] de[illegible] atione carnal[illegible], & abſq; vlla [illegible] promiſcuos & illicitos concubitus expetunt, eius dictum & factū nequiter pro ſua libidine

ſuſcipientes. Proinde cum prædicatores [illegible] diuer-
ſas pro[illegible] defunctus eſſet, [illegible] in Samaria [illegible]
Dei. Er[illegible] Simone [illegible] vir-
tus Dei [illegible] virtutis ſigna quæ faciebat Philippus [illegible]
ptizatus [illegible] eo. Poſt paucos vero [illegible] peruenerunt [illegible] Petrus & Ioannes.
Qui [illegible] Spiritum ſanctum. Quod
cernens Simon [illegible] Apoſtolis pecuniam [illegible] *Date mihi hanc poteſtatem, vt cuicunque im-*
poſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Cui Petrus [illegible] dens, dixit: *Pecunia tua tecum ſit in perditio-*
ne, quoniam [illegible] exiſtimaſti [illegible] poſſideri. Non eſt tibi pars neque ſors in ſermone [illegible]
tuum [illegible] coram Deo [illegible] amaritudinis & obligatione iniquitatis [illegible]
verb[illegible]
dium [illegible] Hæc eſt hæreſis quæ radice [illegible]
cleſia Christi. Na huius criminis Simonis macula [illegible]
quamque [illegible]
Circa [illegible] Paulus, vas electionis, per reuelationem Domini noſtri Ieſu Christi [illegible]
ſci [illegible] vocatū. Proinde diuinæ incarnationis anno 37. Stephanus [illegible] diaconis,
cui [illegible], Ieroſolymis lapidatus eſt a Iudæis. Mox eſt [illegible] in
illis [illegible] diſcipulos Christi [illegible] per totum [illegible] terrarum apoſtoli.
Iacobus [illegible] frater Domini, Hieroſolymis patriarcha ordinauerunt. Hic eſt Ia-
cobus filius Alphæi & Mariæ ſororis matris Domini, qui & iuſtus cognominabatur. Huius [illegible]
etiam [illegible] de ſeptem epiſtolis apoſtolorum quas Canonicas appellant. [illegible]
frater T[illegible] Apoſtolus, qui & Iudas appellatur, quique [illegible] epiſtolis [illegible]
edidit. Reliquarum vero epiſtolarum [illegible] ſunt Apoſtoli Petri duæ, & Ioannis Apoſtoli &
Euangeliſtæ tres. Duodecim igitur ab inuicem ſegregati, diſperſi ſunt per [illegible]
& Samariæ, ac deinde abierunt ad Gentes, Euangelizantes & Baptizantes vbique [illegible]
ſigna & [illegible] magna per manus eorum. Vnde quotidie multitudo credentium augebatur,
ita vt viderentur [illegible] populos ad cultum diuinæ religionis adducere. Et
Petrus quidem Pontum ac Galatiam, Bithyniam ac Cappadociam ſua ſuorumque perluſtrauit præ[illegible]
ne diſcipulorum. Paulus vero ab Ieruſalem vſque ad Illyricum, ſua repleuit [illegible] doctrina. Thomas
quoque [illegible] Apoſtoli [illegible] prouincias. Andreas videlicet Achaiam, Thomam
[illegible] & [illegible] Aſiam, vbi & defunctus eſt. Porro illi qui ad fidem Christi conuertebantur
& baptizabantur [illegible] Christiani, ſed diſcipuli tantum cognominabantur. nec erat [illegible]
nus diſtinctio [illegible] Theodæ ſiue [illegible] Baptiſtæ, Christi diſcipu-
los, ſed æqualiter [illegible] diſcipuli dicebantur. Sed floren[illegible] apud Antiochiam Eccle-
ſia [illegible] prima Christi diſcipulos cœpit appellare Chriſtianos, dicentes [illegible]
prætatoris [illegible] vocabulo [illegible]. Sicque adimpletum eſt Iſaiæ vaticinium, quo [illegible]
[illegible] vocabitur nomē nouū. Interea vero Agrippa qui cognominabatur Herodes, Ariſto-
boli filius [illegible] ſermone [illegible] Caium [illegible] bulauit, et piens adueri[illegible]
Herodes [illegible] deceſſiſſe. Sed [illegible] a Cæſare [illegible] Romæ de [illegible]
rumo [illegible] Inter quos maxime Caius Germanici [illegible] Caſtorum [illegible]
[illegible] ſpecialiter [illegible]. Ac [illegible], vt quadam die [illegible]
careret [illegible] Gaio [illegible] imperatorem [illegible]
En[illegible] iuſſu Tyberii [illegible] ductus & grauibus modis excrucia[illegible]
te [illegible] die [illegible] Et cum deceſſiſſet Claudius omnis orator, ma-
morat [illegible] Na [illegible] pauperum & externos pu[illegible]
cedente Claudio [illegible] a [illegible] in vrbe Roma: Atque ſic per [illegible]
Meſſala [illegible] Sarmaticis [illegible] gentibus direpta: ſunt. Demum [illegible]
cum [illegible] anno, [illegible] Gaius Caligula extinctus eſt.
Ca[illegible] incarnationis diuinæ 38. [illegible]
[illegible] Germania. E[illegible]
[illegible] Hic p[illegible]
no Iudæorum [illegible] Herodi Agrippæ, Ariſtoboli filio [illegible]
Lyſaniæ, & [illegible] tetrarchiam [illegible] tetrarchiam [illegible]
[illegible]
[illegible] Herodes [illegible]
exilio [illegible] in decollatione ſancti Ioannis, vt a terra de g[illegible]

Præter

De S. Petro & cæteris Apoſtolis, quomodo diuiſi ſunt.

[illegible] darum quer [illegible] quæ [illegible] qu [illegible] eraт [illegible] damnab [illegible]

[illegible] ſorores ſuas [illegible] ibus od [illegible]

[illegible] us, Caligulæ parruus a Romanis m [illegible] C [illegible]æ, [illegible] us eſt. Anno incarnationis Domini [illegible], & [illegible] us octo. Hic [illegible] ſe [illegible] Quem nec [illegible] Ca [illegible] em [illegible] partem in dedi [illegible] Orca [illegible] ſiras Romano adiecit imperio. Quibus [illegible] fames [illegible] per S [illegible] per manus Barna [illegible] Agrippa [illegible]

[illegible]

[illegible] & [illegible] Claudio Cæsare [illegible] ... verbo d[illegible] ... eius, eiuſ[illegible] ... runtamen Claudius [illegible] & [illegible] ... prælatus [illegible] ordine præpoſitus. M[illegible] uus eſt autem [illegible]

[illegible] ab Augusto [illegible] ... denique primo imperii an[illegible] ... ſtam. [illegible] Paulus Apoſtolus Romam vinctus [illegible] ... ſicut Lucas [illegible] ... ſupradictam [illegible] ... Timotheum [illegible] ... quatuordecim [illegible] ... ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, ad Epheſios vna. Ad Coloſſenſes [illegible], ad Philippenſes [illegible], ad Theſſalonicenſes duæ. Et ad Hebræos vna. Ad [illegible] duæ, ad Titum vna, ad Philemonem vna.

Anno [illegible] Neronis, Iacobus frater Domini [illegible] Ieroſolymis [illegible] ... eſt [illegible] ... Et Albinus [illegible] ... [illegible] Romam [illegible] ... parantibus Petri [illegible] ... Adhuc [illegible] ... de. Domi[illegible] rectum eſt [illegible] ad Petrum [illegible]

[illegible] Simon quod [illegible] & [illegible] Simon qui [illegible] in ipso [illegible] A [illegible] & acceſſit [illegible] carm[illegible] Tunc viſus eſt [illegible] Petrum [illegible] & [illegible] Sed [illegible] *Petrus* [illegible] Simon. A [illegible] & re[illegible] mortuus erat. Tunc [illegible] Petrus [illegible] & voce magna [illegible] *te Dominus IESVS* [illegible] *us.* Qui [illegible] erexit, [illegible] ambula[illegible] & [illegible] matre [illegible] Petrus [illegible] *Viuat & Christo* [illegible] vel [illegible] quebatur Magus Apoſtoli gloria: & [illegible] in ſe di[illegible] in quam [illegible] Dum [illegible] is ſedibus ueheretur [illegible] populus & [illegible] Petrus in medio ſtans, ait: *IESV Christe* [illegible] *populus qui in te* [illegible] enfractoq; cruribus mortuus eſt. Tunc Nero [illegible] & [illegible] ut comprehenderetur Petrus Apoſtolus [illegible] Petrus, rogabatur a fidelibus ut ſe [illegible] aqua [illegible] factorum, ut tanquam [illegible] compulerit ſubdere ſe morti pro Christo, qui [illegible] Petro inſtabat [illegible] lachrymis [illegible] egredi [illegible] proxima nocte [illegible] Sed ubi venit [illegible] portam, vidit [illegible] Christum [illegible] eum, ait: *Domine quo vadis.* Et [illegible] Petrus de [illegible] paſſione hoc di[illegible] Chriſtus [illegible] vide[illegible] ſuis non corpore dolore, ſed [illegible] reditu [illegible] Verbo [illegible] Chriſtus crucifixus eſt ergo Petrus capite [illegible] ea de [illegible] eadem [illegible] & [illegible] Lucas modo [illegible] ripſit. Hic etiam [illegible] Petro Cæſar Nero [illegible] Quæ [illegible] ſuas compre[illegible] ſororem, vxorem [illegible] pene [illegible] pra[illegible] & [illegible] & [illegible] Quod ex [illegible] Sed [illegible] a mala [illegible] eſt [illegible] Galba [illegible] Nero [illegible] ince[illegible] potest [illegible] omnes [illegible] dendum [illegible] ca-

uere [illegible] & præuenire voluerunt, quod metuebant. Ambo igitur, facta cum [illegible]eris cõſpiratione, parricidam deſeruerunt. Itaq; deſertus ab [illegible]us ſuis, fugit ex [illegible] & ſeipſum [illegible]terfecit. Prodeſ[illegible] Nerone pollebant Romæ, Poetæ, Lucanus & Ouidius. Et Satyrici Iuuenalis, Perſius & Seneca Tragicus. Philoſophi, Moſonius atq; Plutarchus. In Romana vero ſede poſt Petrum Apoſtolum ſedit Linus Epiſcopus. Adhuc tamen Nerone ſuperſtite, Galba in Hiſpania electus est imperator. [illegible] vero Nero ætatis ſuæ anno triceſimo ſecundo. De cuius morte Romana plebs ita exultauit, vt induta pileis, tanquam ſæuo exempta Domino triumpharet.

Galba igitur poſtquam Nero dignum n[illegible] vitæ exitum [illegible], Romam venit. [illegible] menſibus ſex, & diebus [illegible]. H[illegible] auaritiæ & ſe[illegible] deditus, Piſonem nobilem & induſtrium adoleſcentem ſibi in filium adoptauit. Sed hos ambos Otho Romæ in medio foro interfecit. Sicque inter tumultus & cæde Romanum [illegible] imperium.

Otho [illegible] oinde Saluius, ſplendidis ortus parentibus, ex oppido Ferentino, imperauit menſibus tribus. Contra quem a Germania veniens Vitellius, Lucio Vitellio ter conſule [illegible], dimicauit. Sed cum animaduertiſſet Otho ſuos vinci in prælio, ſe ipſum inte[illegible]. Vitellius, Romam victor intrauit.

V[illegible]s igitur imperauit menſibus octo. Interea vero Veſpaſianus debellabat prouinc[illegible] ludaicæ gentis. Conualuit itaq; in exercitu rumor ciuilium bellorum; Et de Galbæ & Othonis nece manifeſtum eſt, deq; imperio Vitellii, qui nequior ſuperioribus [illegible] receder[illegible]. Tunc conferre ſecum viri veteris militiæ cœpere, & indigne ferre ſe primos ad pericula & vltimos ad honorem: quod ab inferioribus Dominos acciperent. Addebant etiam eſſe ſibi virum ſtrenuum, Veſpaſianum, quem eligi debuerat imperatorem: æui maturum ad conſulendum, & iunioribus validiorem ad prælıandum. Adoriuntur itaque Veſpaſianum, rogantque, vt gubernaculum Romani ſuſcipiat imperii. Ille abnuere ac ſe indignum dicere, illi pronius inſtare. Vrgebant [illegible] milites: inſiſtebant duces. Ceſſit igitur Veſpaſianus inuitus, & prius curam q[illegible]m honorem induit Imperialem. Vſusque ſapienti conſilio: vna cum filio Tito a Iudæa exiens, feſtinauit Alexandriam. Sciebat enim illic ineſſe maximas curas Romanæ reipublicæ. Conuent[illegible]to denique Tyberio Alexandrio, qui Romanis militibus [illegible]tantibus præſidebat & compoſitis erga ſe rebus ſuis, proſpere ven[illegible] Antio[illegible]hiam. Ibique tractatu habito Mutianum quendam exercitus ſui ducem, cum magna parte militum, & non modico pedeſtri exercitu, tranſmiſit ad Italiam. Ipſe vero per Cappadociam & Phrygiam iter duxit. Romæ vero Vitellius poſitus, omnis magnitudinis, nominis, & maieſtatis oblitus conuiuiis inhiabat: ſed excitatus ſiniſtro nuncio Cecinam quendam ducem exercitus ſui miſit; eique ſummam [illegible] con[illegible] periculi. Ipſe vero luxuria marcidus tabeſcebat. Porro Cecina a Roma progreſſus, vbi cognouit præualidam manum aduentare cominus, ſtrenuam bellis & exercitatam triumphis: ſeque contra viribus imparem, conuocatis centu[illegible]us ſuis, ſuadet bello deſiſtere. *Quod viribus eſſent inferiores, & gloria imperatoris præponderaret. Veſpaſianum multis ſæpe enituiſſe. Vitellium vino ſepultum, nihil aliud ex[illegible]lare, niſi vt cum hoſtis aduenerit, ebrius pereat ſine ſenſu doloris. Vicerit Othonem [illegible] p[illegible]rem: aduerſus eum nunc eſſe negotium, qui pene totum triumphis ſuis cinxerit orbem. Omnibus popu[illegible] [illegible]ducia [illegible] reprehenſi propter electi flagitia.* Demum vero cum Cecina pugnare metuit, & moras innectit: repente dux partis aduerſæ, Antonius nomine, iuxta Cremonam ei occurrit. Conſertoq; prælio Cecina ſuperatus eſt; Et ceciderunt ex eius exer[illegible] plusquam triginta millia. Quod poſtquam Vitellius comperit, primum d[illegible] eſt impe[illegible]: ſed poſt a quibuſdam animatus, Sabinum Veſpaſiani [illegible] mali ſuſpicantem, interfecit. Domitianus vero Titi frater iunior Capitoliũ oc[illegible]xq; Vitellius Capitolium incendit. Poſt diem autem alterum Antonius [illegible] è di[illegible]oque circa [illegible] congreſſu habito, [illegible] & cæſi [illegible]nes V[illegible]iani. Deficientibus itaq; Vitelliani partibus: cum ſe in quandam Palatio proximam cellulam V[illegible]us [illegible]ter inde pertractus, & excruciatus [illegible] & [illegible] D[illegible] etiam colligatus, & vnc[illegible] [illegible] caruit ſepultura.

Veſp[illegible]

[illegible] tannorum turba diſcu[illegible] imperium adeptus, [illegible] ſeptuageſimo primo [illegible] menſem, meri[illegible] vigint[illegible]. Hic multis Iudæorum oppidis captis, [illegible], audita morte Neronis, hortatu [illegible] imperator effe[illegible] Titum filium ſuum, ad procurationem obſidionis Hieroſol[illegible]. vt [illegible] non deeſſet, nec Iudæis, quem [illegible] repræſentaret.

[illegible] vero cum apud Iudæos corrupta eſſent legis iura, & violata religio, de[illegible] diuina prouidentia. Et non ſolum illos vrgebant Romani, ſed & ipſi inter [illegible] ſeditionibus laborabant. [illegible] ſeditioſus [illegible] duo principes. Quorum [illegible] Iohannes quidam vir [illegible], populi lues [illegible] verſutorum ſecundus: [illegible] nunquam defuit nocendi affectus. dolo callidus, fallendi artifex, doctus [illegible] quærere fidem, & credulitatem compoſitis aſſ[illegible] mendaciis. Qui falla[illegible] putaret, & elegantiæ duces kariſſimos circumuenire.

[illegible] tus ad con[illegible] & vehemens ad audendum, acer ad efficiendum [illegible] erat inquietus animus: prompta audacia; quam proceſſus alebat, & opes [illegible] ndam proditorum manum. Alter vero erat Simon, non impar crudelita[illegible] opum quantitate inferior. Et ipſe erat durus, [illegible], & qui nullo affectu [illegible] flecteretur, qui quæ[illegible] carum vel ſanctum haberet. Amb[illegible] tamen ſub ob[illegible] andæ libertatis ſæuiebant. Feruebant etiam in populo ſtudia diuerſa. [illegible] tabantur luxuriæ effuſiones & vnguentorum odores. Alii vero calami[illegible] bant capillos, & ſtibio depingebant oculos, & muliebri amictu induebant[illegible] quoque non ſolum ornatum mulierum, ſed & mollitiem affectabant. Nam [illegible] ebria exercere, vocem effœminare, illicitis paſſionum generibus ſexum diſ[illegible] fracto greſſu incedere, comam paſcere, vultum dealbare, genas p[illegible] e, bar[illegible] v[illegible] icare. In hac tamen diſſolutione exercere ſe, vitium intolerabile. Subito enim [illegible] mentanei bellatores, reconditos ſub chlamydibus gladios exerebant. [illegible] eniq; ver[illegible] r inter eos ſeditio, pax ſepulta erat: fides arebat, crudelitas vigebat. Præfati etiã [illegible] m ſibi inuicem aduerſarentur, diuerſis populi conditionibus fatig[illegible] bant, [illegible] bant modis nequiſſimis & iniquis. Et primum quidem publice dehoneſta[illegible] ur [illegible] lis generis viri, aut vinciebantur, vt cæteri terrerentur. Alii quoq; falſo cri[illegible], in carcere poſiti, iugulabantur, vt ſæuientium principũ nequitia velare[illegible] itaq; calumniæ. Qui ſe redimebat, innocens erat: Qui non offerebat [illegible] tanquã reus feriebatur. Regnabat quippe inter eos miſera fames pecuniæ, [illegible] quendum putat, niſi quod ad præſens lucroſum eſt, nihil honeſtum quod [illegible]. Et hęc paſſio generaliter inflammauerat omnes ad exerc[illegible] fla[illegible]. Sacerdotes quoq; peregrini ab ipſa legis cognitione, qui contra ſua merita [illegible] ac ſacerdotii dignitate, ad omne nefas arbitrio nequiſſimorum principũ, [illegible] e vulgus ſubiiciebantur. Sicq; pariter principes atq; ſacerdotes ſolutionẽ [illegible] crabantur. Similitudo enim morum [illegible] ſtudia ſibi facile connectuntur. Et dum hæc Hieroſolymis agerentur, Titus [illegible] paterni triumphi, cum valida manu ab Alexandria eſt reuerſus. Et per de[illegible] iter: peruenit ad Aſchalonem, & inde in Iopen. [illegible] q; peruen[illegible] [illegible], vbi paulisper commoratus, congregauit militum [illegible] hic in [illegible] gebat. Et cum iam hyemis aſperitas deficeret, aſſumptis [illegible] cum militibus [illegible] entis, perrexit exploratum equitatu ante vrbem Hieroſolymorum, loci [illegible] rumque qualitatem, & murorum altitudinem, & ſtudia pl[illegible]s. In[illegible] g[illegible] tur totum muri ambitum per circuitum, & in craſtinum exiſt[illegible] ad[illegible] obſidionem. Obſedit er[illegible] cam die ſolemni Paſchæ, quo frequens eo c[illegible] n[illegible] Iudæorum; [illegible] to ſcilicet Dei iudicio tempore [illegible] electo, vt qui [illegible] Paſchæ Saluatorem noſtrum cruentis manibus, & [illegible] in[illegible] lis etiam diebus velut in vnum carcerem [illegible] pœnæ [illegible] tur [illegible] perent. Sed vbi hoſtis ad [illegible] eſt, domeſti[illegible] a ſunt [illegible] bell[illegible] ina. Pl[illegible] m ac[illegible] od a[illegible]. D[illegible] que [illegible] ohortati ſunt ſe inuicem [illegible] viri vt in vno [illegible] udus patriam detentarent, ne eorum diſcordia incruentam Romanis

dare [illegible] a[illegible] p[illegible] & [illegible] uit [illegible] viros turbare. Se[illegible] & [illegible] præ-his exercitati, [illegible] conſirmauere, & ordine [illegible] cæ-dere; [illegible] repellere: perturbare [illegible], non [illegible] communi ex[illegible]. [illegible] in-termiſſo, [illegible] N[illegible] r[illegible] ciæ [illegible] omnibus [illegible] b[illegible]r. Iohannes [illegible] cum ſu[illegible] Antoni[illegible] S[illegible] cu-iu dam Iohannis ſe[illegible] [illegible] tuetur dæ vrb [illegible] erat. Et Iudæis quidem pro ſalute; Romanis vero pro victoria certamen erat. Su[illegible] vrgebat ſu[illegible] terrore & fortitudine Titi vero Romanos [illegible] Iudæos au-daciam de per[illegible] d[illegible] virtute[illegible] [illegible]bat. Titus [illegible] monebat con[illegible] pugnare, & [illegible] elle *virtutem* [illegible] *com*[illegible] *prouidentia. Fortitudinem autem* [illegible] *meri*[illegible]*atem.* Cæſ[illegible] n[illegible] mortales, adm[illegible] uen-[illegible] d[illegible] e[illegible] muro[illegible]. Quo[illegible] bus pa[illegible]la-[illegible] cede[illegible] at m[illegible]ru[illegible] V[illegible] m ma[illegible] rem arietem appellabat Iudæi vrbi[illegible]m exciſorē. Soluta ita[illegible]ue [illegible] dere[illegible]querunt Iudæi propugnacula primi muri, & ac-ce[illegible] ea [illegible], ſecuri quod duos alios muros interiores haberent. Fu-g[illegible] Iud[illegible]s R[illegible] portas aperuere. Tunc [illegible]tromilus exercitus diru[illegible] murum exteriorem, n[illegible] bellantibus Romanis eſſet impedimento, & rebellanti-bus Iudæis de[illegible] ad [illegible]em. Bellum rurſus accenditur, imminebant partib. d[illegible]s. [illegible] V[illegible]ctus, pauor [illegible]que. Clamor mulierum, ei[illegible]atus [illegible] gemitus, viue[illegible]ium deſperatio. Nec humare quenquam vlli vacabat, dum bello occuparentur vniuerſi; feriendique magis quam humandi cura teneretur. Omnes [illegible] cæſorum artus diro fœtebant odore. [illegible] Cæſar iube[illegible] ad[illegible] ieri ari[illegible] [illegible]: Iudæi vero ad ex[illegible] c[illegible] as i-gn[illegible] iacul[illegible]. Tandem tamen v[illegible]ente Cæſaris, ſolutus eſt [illegible] ſecundus. Vnus iam murus [illegible] ſuperererat, duobus ſ[illegible]bueſis, cum Cæſar temperari [illegible] a[illegible] per[illegible]ac[illegible] Iudæorum, & [illegible] pe[illegible] ad-[illegible] ne[illegible] per d[illegible] nem pertinacius vtere[illegible]r. [illegible] ergo, ne ſe v[illegible] end[illegible] inuolu[illegible]erent, ſed permitterent eam ſuæ poteſtati, quæ armis iam teneret[illegible]r, & [illegible] madata [illegible] etur, promittens credent[illegible]us [illegible]eniam ſe p[illegible] vel [illegible] renr, ne tanta ci[illegible]as d[illegible]ur. Ve-rum a[illegible] n or[illegible] ſedit[illegible] is ſcelerum pœna, quam ad[illegible] terre-bat fortun[illegible]. [illegible] tamen par[illegible] non modica ad Cæſarem erumpere cupiebat: ſed cru-d[illegible] [illegible] fames, quæ in [illegible]bem [illegible]us perpetra[illegible]rant fla-gi-[illegible] d[illegible] recum om[illegible]ibus malebant. Cæſar ergo poſt [illegible] Iudæis pacificum deferebatur, gemino agmine mœnia ag-greditur, & d[illegible]. Vnum contra Antoniam, & alterum contra [illegible]. Tunc etiam e diuerſo d[illegible]uit ſibi Io-[illegible] & [illegible] def[illegible]tio[illegible], & omnes obſidentium conatus, q[illegible] generi-[illegible] c[illegible]ebat. Interea claus[illegible] ſe[illegible] infuderat ſe miſerabilis fames, & frum[illegible]r. N[illegible] in pu[illegible] ferebatur. Sicubi repertum f[illegible] d[illegible]ater, a[illegible] quod [illegible]. [illegible] qua[illegible] entias a[illegible]co[illegible]itum foret, tormenta in-fer[illegible] r[illegible] & [illegible] a[illegible]ant [illegible]. [illegible] n-[illegible] s [illegible] bus c[illegible]um rapie[illegible] me-[illegible] a[illegible] ſe trahentes graui prælio d[illegible] c f[illegible]-[illegible]. Ali c[illegible]ant. Ali[illegible]us veſceb[illegible] herbarum. [illegible]. Pr[illegible] ne[illegible]e, [illegible] & [illegible] faciet [illegible] c[illegible] f[illegible] arent, [illegible] me[illegible]antur. [illegible]ſa vn-[illegible] ac[illegible] I[illegible] c[illegible] n, [illegible] M[illegible] cu-[illegible] re R[illegible]n[illegible] quis forte dep[illegible]olus [illegible] q[illegible] fugam tentaret, graues pœnas dabat. [illegible]am [illegible]-

[illegible]

[illegible] quiſ[illegible] [illegible] eſt [illegible] Ro- [illegible] hoſ[illegible] [illegible]tur. Faci- [illegible] ap[illegible] quam [illegible] reperieba[illegible]r. Op[illegible]ant p[illegible]que mor- [illegible]es a[illegible] & c[illegible]as exc[illegible]aret [illegible]e [illegible]i- [illegible] ge[illegible] vaſ[illegible]an[illegible] [illegible]toris & penetra[illegible] ſtra- ta [illegible] ulcerum [illegible]que ca[illegible]a[illegible]. C[illegible]s p[illegible] mortuis, ſe[illegible]us eiula- [illegible] quod [illegible]aff[illegible] [illegible]. Nec erat v[illegible] doloris lo- [illegible] [illegible] M[illegible] [illegible]s inſepultor[illegible] cada- [illegible]n circu tu[illegible] [illegible] ipſa c[illegible]a cadaue[illegible] [illegible] ſpecies, horror g[illegible] [illegible]e[illegible]ens, q[illegible] nec victores nec vi[illegible]s [illegible]ce[illegible]. [illegible] omnib[illegible] n[illegible].

S[illegible]d quid opus eſt pondus illius famis explicare, quæ in ipſas deſcenderat populi [illegible]ed[illegible]um g[illegible] facinus, quod neque apud Græcos neque apud Barba- r[illegible] vl[illegible] taud[illegible]. Manebat [illegible] tatem mulier quædam genere & facul- tate n[illegible]s nomine Maria, quæ cum reliqua multitudine quæ confluxerat H[illegible]ro- l[illegible] ſuas eo deuexerat opes. Q[illegible]as primum princ[illegible] [illegible]onum certatim [illegible] [illegible]ne[illegible]um habe[illegible]at, de manib[illegible] [illegible]. Exagi[illegible]bat [illegible] a per- [illegible]tis [illegible] im[illegible] rec[illegible]bat[illegible] Vox b[illegible] or[illegible] ed percuſſorem non inueniebat. Malebant e[illegible]im [illegible]s affli[illegible]ere grauius quam cito perdere: quia putaba[illegible] prædam fore [illegible] viueret. [illegible]d [illegible]ecerant omnia. & [illegible] de[illegible]s a[illegible]etam [illegible] f[illegible]mes aſpe- [illegible]ra pal[illegible]m, vel d[illegible] cor[illegible] [illegible] [illegible]mpel[illegible]at. Habebat infœlix mulier in- [illegible]tem quem genuerat. Cuius vagitu excitata, qua ſe & paruulum cominacerari vi- [illegible]ret [illegible]s iam victa malis & calamitatibus, nec non & [illegible] q[illegible] [illegible]at ſe in- [illegible]ed[illegible]e[illegible], dolorem obſorbuit, furorem aſſu[illegible]pſit; conuerſaque a[illegible] mat[illegible]en[illegible]ta, [illegible] ai[illegible]: *Quid tibi faciam paruule? quid faciam tibi? Sæua te circum[illegible] omnia. B[illegible] fames, incendia, ruina, latrones & exploratores. Cui te morituræ credam? aut [illegible] [illegible] t[illegible]um r[illegible]uam? Sperauerem quod ſi adoleuiſſes, me paſceres matrem, aut defunctam [illegible] E[illegible] me obi[illegible]u præuenires, ego te pretioſo meis manibus includerem monumento. [illegible]uid a[illegible] [illegible]era? viuendi mihi aut tibi nullum video ſubſidium. Omnia ſunt nobis erepta. cui te reſerua- [illegible] aut q[illegible]ndam ſepulchro, ne canibus vel alitibus præda [illegible]s. Omnia enim, inquam, præ- [illegible]ta [illegible] nobis. Potes tamen dulcis meus matrem eſurientem paſcere. Idoneæ carnes tuæ ad [illegible]m. [illegible] m[illegible] ſuauia viſcera, artus iucundi; antequam conſumat vos fames, reddite matri q[illegible]. Redi[illegible]e, inquam in illud naturale ſecretum, [illegible] in quo dorm[illegible] [illegible] iuentem ſpi- r[illegible] [illegible]s in eo tumulus p[illegible]tur. Ipſa complectar quæ [illegible] ſ[illegible] exo[illegible] [illegible]bor. Eſto ergo mihi c[illegible]rror latronibus, ſ[illegible] ne quid deſit noſtris [illegible]alamitatibus.* [illegible] hæc dicens [illegible] a[illegible]rum demerſit, & in fruſta filium ſeca[illegible] [illegible]ppoſuit partem [illegible]o- med[illegible] operuit, [illegible]e quis [illegible] pe[illegible]ue[illegible]. Se[illegible] pe[illegible] ad p[illegible] pe[illegible] [illegible] [illegible]n[illegible] [illegible]n[illegible]ce[illegible] q[illegible] ſeder[illegible], [illegible]x[illegible]rtes eos fac[illegible]re cibi quem repe[illegible]. At i[illegible]a [illegible] *[illegible] nec auara ne inhumana [illegible] indignari [illegible] quod & [illegible]is [illegible]eribus cibum [illegible]. conſ[illegible] mensam apponam. Mi- [illegible] meum in iudicare [illegible] quod nullius talem mulieris affectum inueneris* [illegible] *[illegible] membr[illegible]* [illegible] hæc dicens, diſcooper[illegible] membra, [illegible] adhortatione huiuſmodi: *Hoc eſt prandium meum, & [illegible]idete diligentius, ne vos fraudauerim. Ecce pueri manus vna. Ecce [illegible] dimidium reliqui corporis. Et ne alium putetis meus [illegible] E[illegible] de- [illegible] mihi quod manducarem, & quod [illegible] re[illegible]ruarem. Nunqu[illegible] [illegible] du[illegible]or fili [illegible]beo, quod adhuc viuo. Tua [illegible] animam tenuit meam [illegible] produxit matre [illegible]. Subuenisti in fame. Tu munus ſupremum ſene[illegible] pe[illegible] repre- [illegible] ne[illegible] Con[illegible] a[illegible] ſunt. Habebi[illegible] qu[illegible]d tibi de[illegible] [illegible]pulas [illegible]. Sed [illegible] eſt [illegible]? [illegible] tu animo [illegible] non epulamini [illegible] [illegible]un[illegible] & vos de[illegible]tare [illegible] qua matrem [illegible]re. I[illegible] poſtquam [illegible] fi- [illegible] ab[illegible] [illegible] memme[illegible]. [illegible] & [illegible] quam ſuaue [illegible] [illegible]e molliores matre fieri, infirmiores muliere. Aut ſi vos eſtis in meo vulnere [illegible]*

*[illegible]

[illegible] *ſic epulae.* [illegible] *tuum* [illegible] *aſt* [illegible]. *Cæte* [illegible] *que* [illegible] *commu* [illegible] *us,* [illegible] *communi* [illegible] *ætatem, vt membr* [illegible] *deberet.* [illegible] *mandus ab* [illegible] *quecunque in cœlo poteſtas* [illegible] *crem? Sa-* [illegible] *hor-* [illegible] *An-* [illegible] *iam. A-* [illegible] *imum inde* [illegible] *deſcen-* [illegible] *ad cœlum* [illegible] *per varia* [illegible] *ante* [illegible] *fles ſuos* [illegible] *pote-ſtates* [illegible] *Poſtremo* [illegible] *mortui viuunt* [illegible] *ntur? Sed & o-* [illegible] *indicio eſt.* [illegible] *Viuimus &* [illegible] *poteſt, quod a-pud* [illegible] *vnetiam ipſa qua poſt mor-* [illegible] *Quis enim pa-* [illegible] *ſuos non amet* [illegible] *locum teneat? Manet affectus,* [illegible] *natura non intercidit. Apud nos vero hæc vi-uentem* [illegible] *hora ex-* [illegible] *myſteriū* [illegible] *videat* [illegible] *eſſe glo-* [illegible] *vide-* [illegible] *& elic-* [illegible] *pœna,* [illegible] *confi-* [illegible] *ſpiciet* [illegible] *parietes* [illegible] *vidit Thesi* [illegible] *is &* [illegible] *ne. R* [illegible] *pro itaque* [illegible] *teſti* [illegible] *ote* [illegible] *Exclu* [illegible] *vndique* [illegible] *& inſtaurant* [illegible] *tis res* [illegible] *ius ob-* [illegible] *axime* [illegible] *armis* [illegible] *ſangui-* [illegible] *ctorū* [illegible] *um fu-rore*

[illegible] idæ [illegible] penetralia, & madidas manus [illegible] g[illegible] V[illegible] ſtrages, [illegible] que u[illegible]s, vi[illegible] [illegible] ratio. N[illegible] s vacaba[illegible] ericul[illegible] Reſo[illegible] m[illegible] micus, morie[illegible] tiu[illegible] viu[illegible] m. It[illegible] que con[illegible] uſo ſtrep[illegible] tu tota [illegible] cum nocte[illegible] pe[illegible] requ[illegible] ex[illegible] [illegible] e [illegible] p[illegible] p[illegible] Cæſari [illegible] pen[illegible] as ſuccendi. Et ad[illegible] oto [illegible] entum deflue[illegible], ac demum [illegible] lignum ardere: ſicque in po[illegible] tam [illegible] us p[illegible] teſ[illegible] ere. Sed miſera[illegible] [illegible] m exureretur, vocauit ad [illegible] es e[illegible] rc[illegible] us [illegible] *nec ſibi cum [illegible] lu[illegible] c[illegible] rtamen, nec bellum adſ-[illegible] ibus ſufficerent, ſi exuſta reſeruarentur.* [illegible] ucce[illegible] ve[illegible] dicebant, altitudine[illegible] [illegible] & templi munitionem Iudæis in r[illegible] liquam ætatem incentiua futura, quib[illegible] [illegible] olentia. Radices rebellionis [illegible] d[illegible] us euc[illegible] ndas, ne recrudeſceret ite-[illegible] s. Iudæi quoq; dum inſidi[illegible] volent[illegible] bus incendia templi reſt[illegible] ngere, c[illegible] us, hoſtem accenderunt. Vnus itaq; de Rumanis adinouit ignem portæ t[illegible] aurea vocabatur, & liquefact[illegible] s auri rigor [illegible] ico lignum nudauit. Exuſtis de[illegible] f[illegible] tor ign[illegible]s in penet[illegible] ali[illegible] us ſe [illegible] templi prorupuit. Turbati o[illegible] nes qui[illegible] m[illegible] e templi de[illegible] nſabant. Dumq; ſe i[illegible] ſ[illegible] periora aurarum ſpiramine [illegible] nis attol-lerer[illegible] num omnibus Iudæis dolorem infudit. Deinde omnes fu[illegible] qui erant in tem-p[illegible], [illegible] m[illegible] rum gladiis feriebantur. Flamma iam de[illegible] al[illegible] at templi conclauia. Et [illegible] r[illegible] t T[illegible] piens cuiuſmodi eſſ[illegible] t æde[illegible] [illegible] icere. C[illegible] s gratia motus præcellen-t[illegible] m fi[illegible] e t[illegible] n porum ſuorum operibus fatebatur. Mirabatur ſaxorum magnitudi-n[illegible], me[illegible] nuo em, venuſtatem operis gratiam pulchritudinis. Pronunciabat et-[illegible], *non immerito tantam fuiſſe loci celebritatem: Et quod tam honeſtum, non niſi Dei ſummi cre[illegible] ur domic[illegible] um.* Interea vero prædones irruentes in omnia, quæcunque intus era[illegible] [illegible] n b[illegible] nt; & i[illegible] erum ſtrages magna in eos qui reſidebant Iudæos agitaba-tur. [illegible] un[illegible] e [illegible] am[illegible] [illegible] ientibus ſeditionis principibus, vnus ex ſacerdotibus ſeſe dedit; & q[illegible] vaſa ſace[illegible] dotaliū miniſteriorum; lucernas videlicet duas & menſas, crateras &[illegible] s[illegible] o[illegible] reas, [illegible] d & perype[illegible] ſmata te[illegible] pli. Feſſi deniq; mul[illegible] a cæde Romani, quę-re[illegible] us ca[illegible] tiua mācipia venderent. Sed quia plurimi venales & pauci inue[illegible] ie-[illegible] ptores, nō deſ[illegible] ierunt, qui triginta mancipia vno numiſmate mercarentur. T[illegible] comprehenſus Phynees Gazophylacii cuſtos, oſt[illegible] ndit ſacerdotum pur-p[illegible] & coc[illegible] n, & ci[illegible] namomum, & caſiam & veſtem ſacratam ſummi Ponti-fic[illegible] annes præterea de occultis exiens, non multo poſt ſe Tito tradidit, fame tabi-d[illegible] n[illegible] ct[illegible] ſque ieiunio. Simon autem latuit, cum pauci[illegible] ſe recondens fidelioribus. Sed vbi & [illegible] b[illegible] fec[illegible] t, & n[illegible] lus euadendi exit[illegible] s patuit, ad ſ[illegible] periora erepſit, indutus v[illegible] pre[illegible] Quem Rufus Terentius Romanæ militiæ ductor Tito præſ[illegible] tau[illegible] C[illegible] n[illegible] ta igitur eſt ciuitas, & murus ad ſolum vſq; deiectus. Cæſa per omne tem-p[illegible] s in[illegible] umera millia Iudęorum: ſed non o[illegible] n[illegible] c[illegible] em religionis a[illegible] l[illegible] [illegible] a [illegible] vn[illegible] nuen[illegible] nt multi ca[illegible] ſa ſolenn[illegible] atis [illegible] s. Captu[illegible] abduct[illegible] ad [illegible] a[illegible] eptem mi[illegible] lia. Qui fuere nobiles & validiores, trium[illegible] ho reſeruati. Q[illegible] dam [illegible] r[illegible] erme p[illegible] ſingulas vrbes, per quas remeabat Titus, beſtiis obiicie-b[illegible] lic[illegible] perimebāt[illegible] r, vt l[illegible] nge lateque per orbem reb[illegible] onum [illegible] a[illegible] ,ercitur. Hoc eſt ſummum excidium quod an[illegible] n[illegible] ieſ[illegible] o cen [illegible] c[illegible] nt[illegible] i[illegible] a conditione ſua. Hoc etiam Dominum noſtrum IESVM [illegible] uci[illegible] geretur, liquido ſignificaſſe Euangelii l[illegible] io docet. Con-[illegible] bellum ann[illegible] s quatuor, duol[illegible] us Nerone viue[illegible] te, duob. poſtea. Ve-[illegible] e quam templum exureretur, ferme per annum vnum ſupr[illegible] m co-[illegible] ladii quandā in ſe ferens ſimilitudinē. Denunciabat enim ferro igni, [illegible] v[illegible]; vel regni ipſius parite[illegible] futura vaſt[illegible] atem. I[illegible] ipſa deniq; Pentec[illegible] [illegible] nocturno tēpore ingredientes ſacerdotes tem[illegible] interiora, vt aſſuera [illegible] ti[illegible] motum quendam ſe ſenſiſſe primum [illegible] rofe[illegible] ſunt, & demum ſoni [illegible], [illegible] la[illegible] a[illegible] t[illegible] repentina [illegible] oce. T[illegible] ſ[illegible] eamus hinc. Octaua igitur [illegible] c[illegible] nc[illegible] e[illegible] a[illegible] eſt ci[illegible], & templ[illegible] fun[illegible] u[illegible] ſt euerſum. Den[illegible] que V[illegible] u[illegible] I[illegible] eratore ma[illegible] nificu & men[illegible] o[illegible] abi[illegible] ē de Iudæis agentes t[illegible] i[illegible] phum, Romam ingreſſi ſunt. [illegible] ontinuoque omnibus bellis atque tumultibus domi,

MCIL

[illegible] com[illegible] pace [illegible] Romano pr[illegible] auct[illegible]. Tunc enim Achaia, Lydia, Rhodus, Bizantium, Sam[illegible] T[illegible]a, C[illegible]icia [illegible]m [illegible] in prouincias redactæ Romanis legibus paruerunt. A Veſpaſiano denique Romæ Col[illegible]us erigitur, h[illegible]ens ce[illegible]m & nouem pedum proceritatis. Romam quoque inc[illegible]us deformem ædificiorum copia re[illegible]. N[illegible] Capit[illegible]m, & ædem Pacis, & Claudii monumenta reparauit. Ita[illegible]e hunc Rom[illegible]a reſpublica iam exanguis ſæ[illegible]tia [illegible] annorũ, quaſi fato quodam ne penitus rueret, aſſequuta eſt. Verum anno vitæ ſuæ ſeptuageſimo, fer[illegible]ioca, quibus delect[illegible]tur, a[illegible]ns, interiit. Nam cum ventris eluuie f[illegible]ſus, aſſurrexiſſet *ſtantem a[illegible] Imperatorem excedere terris de[illegible]et*. Sicque exanimat[illegible]e[illegible]. Cui ſucceſſit Titus filius eius. In Romana vero Cathedra ſancto Apoſtolo Petro L[illegible]us ſucceſſit, & Lino Cletus.

T[illegible]r Veſpaſiani filius, patri ſuccedens in regno, anno incarnationis diuinæ octogeſimo prim[illegible], imper[illegible]it an[illegible]s duobus & totidem menſibus. Hic fuit vir omnium genere virtutum mirabi[illegible], & mo[illegible]m imperialium pariter floribus adornatus: & qui nulli quicquam negaret. Huius etiam [illegible]uit illud celebre dictum, quod ait: ſe perdi[illegible]ſſe diem, [illegible]uo n[illegible]us ſuis larg[illegible]us fuerat. Qui & tantum facundiſſimus extitit, vt ca[illegible]ſas latin[illegible] poemate peroraret, & Tragœdias græce componeret. Verum aſſumptæ dominationis toto decurſo biennio, cum ingenti ſuorum luctu, in eadem qua pater [illegible]ius [illegible]a de[illegible]nctus fuerat, apud Sabinos febre exanimatus eſt. Anno vitæ ſuæ quadrageſi[illegible] primo. Igitur poſt extremum Iudaicæ plebis excidium, eorundem breuiter ar[illegible]am Iu[illegible]æorum perfidiam, qui n[illegible]m in Chriſtum credere volunt.

Maximus error verſatur in cordibus Iudæorum, quibus ſpiritualis intellectus non emicat, in pagina diuinarum ſcripturarum. Contemptibilis enim eis in Chriſto vid[illegible]ur carnis infir[illegible]tas, & corpus de fœmina ſumptum, & opprobrium crucis: in quibus ſtultam fecit [illegible] ſapien[illegible]am huius mundi, ſicut ait Apoſtolus: *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo*. Et alibi: *vbi ſapiens, vbi ſcriba, vbi conquiſitor huius [illegible]uli. Nonne Deus ſtultam fecit ſapientiam huius mundi? Sed quoniam non per ſapientiam ſuam cognouit eum mundus, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſaluos facere credentes: quoniam quidem Iudæi ſi[illegible]na petunt, & Græci ſapientiam quærunt. Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis ſcandalum, gentibus vero ſtultitiam. Ipſis vero vocatis Iudæis, & Græc[illegible] Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam. Quoniam ſtultum Dei ſapientius e[illegible] hominibus. [illegible]rm[illegible]m Dei, fortius e[illegible] hominibus*. Propterea quippe totum hominem ſuſcepit Deus in ſe: vt totum quod eſt homo a peccatorum peſte ſanaret. Et ideo per paſſionem crucis vo[illegible]uit mori; vt per gloriam reſurrectionis ſuę nobis aditum repararet vitę. Et hæc gratia qua ſanat infirmos: non ſuperbe iactantes [illegible]am beatitudinem ſuam, ſed [illegible]er c[illegible]fit[illegible]es [illegible]ſer[illegible]m ſuam. Ipſi autem hoc quaſi ſtultum & infirmum, velut ſua virtute ſapientes forteſque contemnunt. Dicunt etiam non adorandam Trinitatem; cum lex eorum dicat: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus Deus vnus eſt*. Quod eis ideo intel[illegible]imus eſſe d[illegible]m, ne Deos colerent alienos: quia iam vnum in ſubſtantia & m[illegible]eſtate D[illegible]n co[illegible]nouerat[illegible]. P[illegible]o nos vnam in Trinitate colimus diuinitatem: cuius Trinitatis admirabile Sacramentum Pſalmiſta nobis aperuit, qui ait: *Verbo Domini cæli firmat[illegible] ſunt: & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum*. Verbum Domini, Chriſtum [illegible] te[illegible]igi. E[illegible]tum oris eius, [illegible]ritum ſanctum, qu[illegible]o [illegible]nd[illegible] principio [illegible]pe[illegible] aquas fereb[illegible] [illegible]to [illegible] liberal[illegible]te [illegible]ud[illegible]bus creaturis vitæ vigorem inf[illegible]nderet. [illegible]inat[illegible] iterum eſſe non ſimplicem ſuæ maieſtatis eſſentiam, ipſe Deus loquens in Geneſ[illegible] [illegible]ro cum hominem creare diſponeret, nobis oſtendit, cum ait: *[illegible]mus hominem a[illegible] im[illegible]nem & [illegible]tudinem noſtram*. Non enim di[illegible]t: *F[illegible] hominem ad [illegible]nem [illegible] tudinem meam*. Sed, *Faciamus hominem ad imaginem [illegible] tudinem [illegible]am*. E[illegible], q[illegible] anctas eſt, credere hominem factum ad imaginem A[illegible]orum aut [illegible]dem e[illegible] ima[illegible]nem Angelorum & Dei: recte ibi intel[illegible]gitur pl[illegible]al[illegible]as Trinitatis. Sed [illegible] T[illegible]s vnus eſt Deus, ſequitur, & dicit: *Et fe[illegible] Deus [illegible] imaginem Dei*. [illegible] non d[illegible] *Fecerunt Dii hominem ad imaginem eorum*. Hominem ici[illegible] intel[illegible]rem, non exteriorem [illegible]ui inuiſ[illegible]bilis eſt per naturam, vt Deus immortalis n[illegible] habe[illegible] graue n[illegible]u[illegible] caduc[illegible]. Nam e[illegible]ter[illegible]or homo corporeis l[illegible]neame[illegible] c[illegible]m pa[illegible] [illegible] facile diſſoluitur, & labefactus, tabeſcit: ideoque [illegible] Deo ſi-

milis,

[illegible] *ibitur* [illegible] *ob* [illegible] *Israel electio* [illegible] nner [illegible] m quoque nat [illegible] *non* [illegible] *mi* [illegible] *n.* [illegible] *cuius* [illegible] *natio* [illegible] A [illegible] e [illegible] *ru* [illegible] *nat* [illegible] *nt* [illegible] de prædicatione con [illegible] Ap [illegible] *terra* [illegible] *corum.* De [illegible] ens *Vulneratus est propter iniquitates nostras* [illegible] post pauca: *Oblatus est, quia ipse voluit* [illegible] *in d* [illegible] *us e* [illegible] *quasi agnus coram tondente* [illegible] *obmu* [illegible] atem autem passionis Dauid declarauit, [illegible] *de* [illegible] esurrectione quoque eius [illegible] cecinit, & ait: [illegible] *animam meam* [illegible] *ne dabis sanctum tuum videre corruptionem.* E de [illegible] nsione [illegible] *Et a-* [illegible] *cherubin.* Locum quoque sessionis eius insinuat dicens: *Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* D [illegible] regni ipsius: *Et ego primo genitum ponam illum: excelsum præ* [illegible] *ræ. In æternum seruabo illi misericordiam meam & testamentum meum* [illegible] *semen eius: & thronum eius sicut dies cæli.* [illegible] *aut* [illegible] *querint* [illegible] *eius* [illegible] *m meam* [illegible] *t in iudiciis meis non ambulauerint. si iust* [illegible] *as me* [illegible] *pr* [illegible] *data mea non custodierint: visitabo in virga iniquitates eorum,* [illegible] *in verber* [illegible] *um.* [illegible] *ordiam autem meam non dispergam ab eo. Neque nocebo in veritate mea, neque profanabo testamentum meum: & quæ procedunt de labiis meis non faciam irrita. Semel* [illegible] *Sancto meo, si Dauid mentiar. Semen eius in æternum manebit. Et thronus eius* [illegible] *in conspectu meo.* [illegible] *Et sicut luna perfecta in æternum & testis in cælo fidelis.* [illegible] in [illegible] er in suæ fidei constantia perman [illegible], sic [illegible] e [illegible] o, omni corruptione deposita, recipiat carn [illegible] substantiam. Veteris vero ceremonias testamenti, noui euacuatas esse c [illegible] tamine testamenti sicut solet puerilem ætatem v [illegible] æ [illegible] d [illegible] D [illegible] æternus, per famulum suum Moysen hominibus [illegible] p [illegible] E [illegible] præs [illegible] a sublimiorem eis vitæ viam postmodum demonstraret. De [illegible] euacuatione, Ieremias propheta vaticinatus est, dicens: *Ecce dies veni* [illegible] *nus:* [illegible] *consummabo supra domum Israel, & supra domum Iuda testamentum nou* [illegible] *cundum testamentum quod d* [illegible] *us patribus eorum cum apprehendi manum* [illegible] *orum* [illegible] *terra Ægypti.* Cessare vero ipsas veteris legis ce [illegible] *Cum venerit Sanctus Sanctorum, cessabit vnctio.* Vn [illegible] e & sacrifi [illegible]. Sed cum hæc vident, & Christum a [illegible] ve [illegible] completur in eis quod scriptum est: *Oculi* [illegible] *deant* [illegible] *non intelligant, ne quando conuertantur* [illegible] *nem cos* [illegible] voluit: vt hominem quem se erat perire non [illegible] m assumere carnem, vt peccatum ab homine [illegible] D [illegible] am, vt qui legem homini dederat, legi eius [illegible] ret. [illegible] t v [illegible] a [illegible] nitationem iustitiæ & san [illegible] a [illegible] rer [illegible] t, quam per assumptum hominem inuita [illegible] Ig [illegible] erunt præsent [illegible], vt ne [illegible] ario [illegible] ne d [illegible] liquis. Potuit aliqui Angelus a supe [illegible] s separatos ad superna gaudia raperet [illegible] orum [illegible], p [illegible] Ve [illegible] m [illegible] ab An [illegible] el [illegible] no fuerat [illegible] deret [illegible] incorr [illegible] Porro hæc contra Iudæ [illegible] ciat, & h [illegible] tam [illegible] us suscipiat.

D[illegible] R[illegible] incarnatio[illegible] & [illegible] Hic primo [illegible] m[illegible] quos [illegible] gubernabat æquiſſime, & [illegible] ad fi[illegible] uit Roma templum mirificum, quod P[illegible] ſanctæ Mariæ Dei genitricis & [illegible] dinoſcitur. Hic vero atrox factus, poſt Neronem [illegible] Chriſtianos exercuit perſecutionem: & [illegible] tantam ſuperbiam [illegible] vt *Deum & Dominum* [illegible] totius orbis ſe appellari iuberet. Magos [illegible] & [illegible] ſapientes in vrbe Roma nobiles [illegible] [illegible] trucidauit, & multos in exilium truſit. Inter [illegible] Iohannes Apoſtolum, quem Dominus Ieſus Chriſtus ſemper amauit plus [illegible] quem [illegible] recubuit [illegible] dum pendet in cruce matrē [illegible] non [illegible] perpetualem Euangelizandi conſtantiam, in Pathmos Inſulam [illegible] Vbi ipſe Dei amicus, Apocalypſim ſignatus edidit [illegible]. H[illegible] Domiciani anno quarto apud Alexandriam Annianus [illegible] Marco [illegible] Abilius. Ieroſolymis vero [illegible] Iacobo Patriarchæ ſucceſſit Simeon filius Cleophæ. In Romana vero vrbe eadem tempeſtate [illegible] Papæ Clemens ſucceſſit. Iſte eſt Clemens Papa ſapientiſſimus atque ſanctiſſimus [illegible] magnificos viros in Gallias ad collocandum [illegible] dominicæ fidei fundamentum. Lugdunenſibus Focinum, Narboni, Paulum: Turonis Gracianum: Ce[illegible] Iulianum, & alios plures, per quos per illas regiones fidei doctrina profecit, & [illegible]menſæ multitudo [illegible] populus ab idolorum cultura receſſit. Sed cum Domicianus in vrbe Rom. Senatum populumq; laniaret, & foris male diſpoſitum exercitum [illegible] cæde conficeret, a Senatu eſt damnatus & in Palatio interfectus. Hoc [illegible] omnes qui ab eo in exilium truſi fuerant, decreto Senatus reuocarentur, & ſua [illegible] erent facultates. Periit autem anno vitæ ſuæ XLI. Corpuſque eius [illegible] ſepultura.

Neruadenique ſenex Domitiano exitiabili Tyranno ſucceſſit Prætomo præfecto fautore & Pa[illegible]o Spadone interfectore Domitiani, incarnationis Chriſti anno nonageſimo octauo imperauitque anno vno. Hic iurgiorum diſceptator ſcientiſſimus & frequens [illegible]. Hic quoque primo ſuo edicto cunctos exules reuocauit, quos Domitianus ex[illegible]at. Vnde Beatus Iohannes Apoſtolus ab exilio Epheſum rediit quaſi ad propriam ſcholam. Pullulauerant interea per Aſiam hæreticorum ſeminaria [illegible]n. Cerinthi [illegible] & Hebrionis, & cæterorum qui negant Chriſtum in carne ve[illegible] Q[illegible] Theologus in Epiſtola ſua AntiChriſtos appellat. [illegible] a[illegible] Angel[illegible] dicentes, & Ieſum hominem tantummodo fuiſſe, nec reſur[illegible] [illegible] quoque Eccleſiaſtica dogmata, & reſurrectionem mortuorum nō c[illegible] Cum re[illegible] ergo ab exilio iam dictus Apoſtolus, compulſus eſt ab Aſiæ fratribus & multarum legationibus Eccleſiarum de coæterna Patris & Chriſti diuinitate [illegible] ſermonem. Qui mox in ipſo ſui ſancti Euangeli exordio patenter oſtendit, *quod in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* Cuius nos inf[illegible] quo ſcriptum eſt, *omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil* memoratam a[illegible]dicantes hæreſim, mundum a Deo, non ab Angelis factum eſſe, & [illegible] credimus verum Deum eſſe in carne veniſſe & conceptum fuiſſe, non de [illegible] de Spiritu S. & de carne virginis Mariæ quæ vtique erat de ſemine Abrahæ. Credimus, inquam Chriſtum Deum de Deo: cuius vnigenitus eſt: & hominem de [illegible] is, de qua temporaliter natus eſt. Nam & virtutibus verus Deus e[illegible] & homo ex humanis infirmitatibus comprobatur. Porro hunc contra morem humanæ conditionis virgo concepit & peperit, & integritatis da[illegible] n pe[illegible]. Cuius conceptionis & natiuitatis inenarrabile Sacramentum illa Aa[illegible] v[illegible], quæ diuina virtute contra naturam, ſine radice v[illegible] hu[illegible] [illegible] & fructificauit. Denique dogmata non irridemus E[illegible] [illegible] ratq. [illegible] Sunt data non per hominem aut per A[illegible] [illegible] [illegible] Chriſtum Ex illis [illegible] den[illegible] in cruce aqua nobis profluxit ad lauacrum, & ſanguis ad propit[illegible] [illegible]rum

[illegible] itum quoque paracletum, ſicut filij ad[illegible] epimus q[illegible] amentorum illi compaginati, vnitatem Eccleſiæ ſu[illegible] credimus teſt[illegible] cum veneri[illegible] & mor[illegible] cultum per [illegible]. Et hoc contra perfidos hæreticos. Sed vt ad hiſtoriam re[illegible] Nerua Cæſar afflictæ reipublicæ multum conſuluit. Dum Traianum virum ſtr[illegible]m & ſapientiſſimum ſibi in filium antequam moreretur adoptauit.

Traianus igitur genere Hiſpanus Romanum Imperium Nerua tradente ſuſcip[illegible] anno diuinæ incarnationis nonageſimo nono, imperauit annis decem & nouem & menſibus ſex. Hic apud Agrippinam Galliæ vrbem, inſignia imperii ſuſcepit. Moxque Germaniam tranſiens ſubegit, & trans Danubium gentes multas ſuperauit. Barbaras etiam nationes trans Euphraten & Tigrim ſitas, redegit in prouincias. Denique Seleuciam & Babiloniam occupauit, & vſque ad Indiæ fines poſt Magnum Alexandrum acceſſit. Hic etiam fuit liberalis in amicos. Habens in re militari diligentiam, in ciuilibus lenitatem. Et in ſubleuandis ciuitatibus largitionem. Erat ei domi ſanctitas, in armis fortitudo, & vtrobique prudentia. Denique proſtrato & debili[illegible] ſtatu Romano, in remedium malorum credebatur diuinitus datus. Huius temporibus Iohannes Apoſtolus, qui quaſi vnus de Paradiſi fluminibus verba ſancti Euan[illegible] in toto terrarum orbe diffudit, cum eſſet annorum nonaginta nouem, ſciens ſibi [illegible] diem vitæ venire, præſentibus ſuis diſcipulis, præmiſſa oratione ad Deum, d[illegible] defoſſum ſepulturæ ſuæ locum: & ita à dolore mortis extraneus migrauit ad Dominum. Traiani vero tempore tertius in Chriſtianos perſecutionis impetus e[illegible]. Vnde Clemens Papa Romanus in mare præcipitatus eſt. Vbi in templo [illegible]us præparato manibus Angelicis requieuit. Simon quoque filius Cleophæ C[illegible] diſcipulus, Ieroſolymorum epiſcopus crucifixus eſt pro nomine eius. Ignatius etiam Antiochenus Epiſcopus, Romam adductus, & beſtiis traditus, ſuſcepit martyrium. S[illegible]d Alexander Papa Romanus martyrio coronatus eſt: & plures per alias circumq[illegible]q[illegible]e Chriſtiani prouincias. Veruntamen perſequutione feruente Plinius ſecundus, Orator & hiſtoriographus, qui inter cæteros iudices præſidatum adminiſtrabat, multitudine peremptorum commotus: ſcripſit Imperatori, Chriſtianos propter confeſſionem Chriſti, & honeſta conuenticula, nihil contrarium Romanis legibus f[illegible]e[illegible]. Moxque Dei nutu reſcriptis lenioribus Cæſar temperauit edictum. In iſtis præterea diebus, apud Alexandriam iuſtus ſacerdotio fungebatur. Traianus vero apud Seleuciam Iſauriæ vrbem profluuio ventris extinctus eſt. Vixit autem annis ſexaginta quatuor. Huius etiam exuſti corporis cineres Romam delati, & in foro Traiani [illegible] marmorea columna conditi eſſe feruntur.

Helius Adrianus conſobrini Traiani filius, quartus decimus ab Auguſto principatum adeptus, ab incarnatione Domini anno centeſimo nono, imperauit annis XXI. H[illegible] fuit Græcis literis impenſius eruditus. Et non ſermone tantum peritus, ſed & cæ[illegible] diſciplinis, canendi, medendiq; ſcientia pollens. Erat etiam muſicus, geometri[illegible] ctor, fictorque ex ære vel marmore: atque facetus, acer nimis ad laceſſendum, & [illegible] reſpondendum ſeriis, ioco, maledictis; Sic enim referebat carmen carmini, dictum dicto, vt prorſus ad omnia diceres meditatum. Hic etiam per Quadratum diſci[illegible] Apoſtolorum, & Ariſtidem Athenienſem, virum ſapientem inſtructus & e[illegible]d[illegible] præcepit per epiſtolam ad Minutium Fundanum Proconſulem Aſiæ datam; *Vt nemini liceret Chriſtianum ſine obiectu criminis ac probatione damnare.* Hic etiam bellũ contra [illegible]atas geſſit & vicit. Iudæos deniq; per turbatione ſcelerum ſuorum exagitatos, p[illegible] quondam ſuam Paleſtinam depopulãtes, vltima cæde perdomuit, & Hie[illegible]mam reædificauit, & illam Heliam ſuo de nomine appellauit. Cuius opere factũ [illegible]oca ſancta i. Dominicæ paſſionis & reſurrectionis, quondã extra vrbem iacen[illegible]e eiuſdem vrbis muro ſeptentrionali circumdentur. Denique præcepit ne cui Iudæo [illegible] ndi Hieroſolymam eſſet licentia; Chriſtianis tantum ciuitate permiſſa. V[illegible] primus ibidem ex gentib. conſtituitur Marcus Epiſcopus. Idem etiam Helius Ad[illegible] rempub. iuſtiſſimis legibus ordinauit. Ideoq; Pater patriæ in Senatu vltra mo[illegible] appellatus eſt, & vxor eius Auguſta. Verum, quia Hieroſolymis ab hoc tẽpore, & deinceps aſſumere epiſcopos ex circumciſione ceſſatum eſt, nũc omnes à pri-

mo v[illegible] tempora [illegible] Episcop[illegible] numerat [illegible] ru[illegible] Iuſtus [illegible] etia[illegible] appellat[illegible] lius Cleophæ. Tertius [illegible]. Q[illegible] Zacheus. Q[illegible] Tobias. Sextus Beniamin. Septimus Iohannes. Octauus Ma[illegible]. N[illegible] P[illegible]us. D[illegible]us S[illegible]. Vn[illegible]mus Iuſtus. Duode[illegible]us Le[illegible]. Ter[illegible] de[illegible] Q[illegible] d[illegible] h[illegible] vltimus Iudas. Eodem præterea tempore, Iuſtus Epiſcopus Viennenſi præ[illegible] Eccleſiæ. Floruit etiam in illis diebus Aquila orator, genere P[illegible]nticus, ſecundus interpres Moſaicæ legis, poſt ſeptuaginta. Porro v[illegible] Helius Adrianus Auguſtus anni[illegible] Romana vero Cathedra poſt C[illegible] Anacletus, & An[illegible] ſtus, & Euariſto Alexander, qui conſtituit aquam a[illegible] ctionis cum ſ[illegible] benedic[illegible], & in habitaculis hominum ſpargi. Et huic ſubrogatu[illegible] eſt Sixtus. [illegible] leſphorus. Hic etiam conſtituit, vt per ſex hebdomadas ante Paſcha [illegible] celebretur, & vt in natali [illegible], miſſæ per noctem celebrarentur.

Antonius Pius, qui & Titus Fuluius cognominatus eſt, vir peritiſſimus & natura benignus, ſucceſſit Helio Adriano anno ab incarnatione Domini centeſimo [illegible]ceſimo. Imperauit annis viginti & non plenis [illegible]us menſibus. Iſ[illegible] ab Adri[illegible]no [illegible] fuerat adoptatus: cuius gener erat. Huic etiã Iuſtinus Philoſophus librum *de Chriſtiana religione* compoſitum tradidit, & benignum illum erga Chriſtianos hominem reddidit. Huius etiam anno primo Theleſphorus Papa Romanus vita deceſſit. Et Hyginus ei ſucceſſit. Poſt quem ſedit Romæ Epiſcopus Pius, ſub quo Hermes librum edidit, qui *Paſtoralis* appellatur. Et poſt Pium ſedit Anicetus. Et [illegible]gatus eſt Soter. Porro Antonius Auguſtus ita tranquillus extitit, vt merito Pius appellatus ſit. Nam ad [illegible]m exteræ gentes legatos miſere. Indi ſcilicet, Bactriani & Hircani. Iuſtitia t[illegible] Imperatoris comperta. Erat enim carens appeten[illegible] g[illegible]iæ & oſte[illegible]atione. Deceſſit autem imperij ſui anno viceſimo tertio. Ob cuius honorem templa, ſacerdotes, atque alia multa honorum inſignia Romæ a Senatoribus ſunt decreta. Floruerunt huius temporibus [illegible] inſignes. Arrianus Nichomedienſis philoſophus, Photinus Lugdunenſium Epiſcopus, & Maximus: Cyrius & Apollonius, Stoicus, & Baſilides Scythopolit[illegible], & Galenus inſignis medicus. Et Criſcus, Cynicus & [illegible] Martyr atque philoſophus.

M[illegible] A[illegible]lius Antoninus Romanum imperium aſſecutus anno incarnationis Dominicæ c[illegible]mo quinquageſimo tertio; imperauit annis decẽ & nouem & menſibus vnd[illegible]. Hic fuit vir tantæ ſeueritatis, vt ab infantia vultum neq; ex lætitia neq; ex mœrore mutauerit. Hic etiam aſciuit ſibi ad imperij partem, Aurelium Commodum, propinquum ſuũm. Et hi ambo contra Parthos admirabili virtute & fœlicitate pugnauerunt: & vna de victoria Parthica triumphauerunt. Horum tamen diebus per[illegible] Chriſtianorum [illegible] poſt Neronem qua[illegible] a vi[illegible] c[illegible]ata eſt. Qua perſecutione [illegible] cruente, Polycarpus vir egregius, Iohannis Apoſtoli & Euangeliſtæ diſcipulus Smyrneorum Epiſcopus, in Aſia martyrio vitam finiuit. Iuſtinus etiam philoſophus m[illegible]atus [illegible]. Hæc quoque perſecutio duriſſima, Lugdunenſem atque Viennenſe[illegible] vrbes nob[illegible]as Galliarum, quas [illegible] præcipiti lapſu Rhodanus præterfluit, ſ[illegible] intra[illegible]. Vnde Fotinus egregius Epiſcopus Lugdunenſis, & Iuſtus Viennenſis, in ei[illegible]dem v[illegible]is martyrizati ſunt cum multis alijs. Sed ſtatim ſecuta eſt lues magna, quę multis l[illegible] maxime q[illegible] al[illegible]am adeo con[illegible], vt paſſim villæ & agri ſi[illegible] c[illegible] ore [illegible]erant. Armis denique nulla vſquam quies erat. Sed & pe[illegible]nem Orientem, Illyricum, Italiam & Galliam bella feruebant. Terræ m[illegible] [illegible]oq[illegible] u ci[illegible]tatum, & inundationes fluminum crebreſcebant. Lues etiam [illegible] & loc[illegible] en p[illegible]orſus agros infeſtabant. Verum Aurelius Commodus d[illegible] forte in vehicul[illegible] veheretur, vndecimo imper[illegible] an[illegible]o, c[illegible] morb[illegible] Græc[illegible] vocant, ſuffocatus eſt. Quo defuncto Marcus Antoninus ſolus p[illegible] republ[illegible] præfuit. [illegible]emumq; ſeueriores leges nou[illegible] [illegible] enim p[illegible] tributa donauit: omniaq; fiscal[illegible] um n[illegible] in foro iu[illegible] ncẽdi. Hac præterea tempeſtate barbar[illegible] M[illegible], W[illegible] S[illegible]atæ, & oẽs pene G[illegible] m ex[illegible] Q[illegible]rum [illegible] cumu[illegible] uer[illegible] V[illegible]m c[illegible] e

arco-

... [illegible] ... hominem alterius corpus ... [illegible] ... magnitudinis, nec profectū vtilitatis. ... [illegible] ... tempestatem futuram, tempe... ac nauium ... fluctibus immergat. ... Christianas sine pietatis dispendio vbi ... suas sibi in hostem conuertere sine scelere non potuit. Sed iam breui... historiam redeamus.

... ab exercitu in Rhetia creatus imperator, anno ab incarnatione Domini ... quinquagesimo quarto ... imperauit annis quindecim. ... Romæ a Senatu Galienus Cæsar est constitutus. Porro Valerianus ... sanctos venerabatur, vt domus eius DEI esse ecclesia crederetur. Sed ... postmodum per quendam magum ... cœpit ... detestari ... Christianos ... eos quos ante ... venerantes, iuberet interfici ... artibus, quibus se deuouerat. Octauus denique a Nerone, adigi ... Christianos ad Idololatriam iussit. Qua feruente persecutione, ... Cyprianus apud Carthaginem, eodem die quo Romæ Papa Cornelius ... eodem anno. Verum Cornelio Romanę vrbis Episcopo Lucius successit. ... Stephanus. Et Stephano Xixtus cuius fuit Archidiaconus Sanctus martyr Laurentius. Porro Valerianus persecutionis huius non est diu impunitate gauisus. ... iam Christianos ... & interfici iussit, subito per totum Romanum imperium ... nationum fragor increpuit: & solutæ vndique barbaræ gentes, laxatis habenis Romanorum fines ingrediuntur. Græcia quoque & Macedonia, nec non ... & Asia Gothorum inuasione peruadunt. Germani denique alpibus & ... a Rauennam vsque perueniunt. Alamanni quoque Gallias ingrediuntur ... & Sarmatæ Pannoniam depopulantur. Parthi Mesopotamiam au... Posthumus in Gallia Tyrannidem inuasit, quam & per annos decem te... Postea vero suorum seditione militum peremptus est. Ad extremum autem Valerianus DEI præiudicio damnatus, a rege Persarum Sapore captus, ignominiose apud eum seruitute consenuit, & donec vixit hanc infamis officii pœnam tulit: vt accliuis humi regem ascensurum in equum non manu sed dorso ... At Galienus tam claro DEI territus iudicio, postquam rerum summam ... obtinuit, lenius ac moderatius ... cœpit, & pacem ecclesiis condonauit ... que ira Dei in misericordiam versa est. Et Æmilianus Tyrannus apud Ma... cum res nouas moliretur, occisus est. Marcius quoque in Gallus post mor... inuaserat imperium, continuo interfectus est. Sed & Victorinus Cæsar ... post paululum est oppressus. In Oriente etiam per Odenatum quendam Persæ & repressi. Denique Syria & recepta ... Antiochenam sedem obtinebat Demetrianus. & Hierosolymitanam ... post Zabanem suscepit Ineneus. Apud Alexandriam vero duodecimo ... Dionysius principum nobilissimus, ... successit ei Maximus. Denique Galienus imperator, Claudius ... ctus est. Regnauit autem cum Valeriano annis septem, & solus annis o... annis quinquaginta.

... armis strenuus & probis moribus, volente Senatus imperator ... ab incarnatione Domini ducentesimo sexagesimo ... Hic Gotthos iam per annos quindecim Illyricum Macedoniam ... bello adorsus, magna strage coercuit. Vnde ... in curia C... & statua ... equestris aurea collocata est. Hoc etiam tempore apud ... Episcopo Paulus quidam Samosatenus ... Christo sentiens, vtpote tumidus & superbus hæreticus, ... tantum ... communis naturæ fuisse, & de terra initium sumpsisse ... Catholicæ fidei contrarium est. Duas ... in Christo ... vnam ... æternam DEO Patri, & alteram qua natus est ... Diabolica enim fraude primum deceptum hominem ...

P. Samosatenus.

omnipotens Deus ſua benignitate excellentiore gradu quam conditus fuerat ſublimare factus eſt particeps humanitatis noſtræ, vt nos ergo eius ad ſublimiora participes faceret diuinitatis ſuæ. Denique operata eſt pariter in Chriſto vtraque natura, quod proprium habuit: diuinorum ſcilicet eſſentia, quod Dei eſt: & carnis ſubſtantia, quæ carnis ſunt. Nam ita plena diuinitas in Chriſto intelligitur, homini iuncta: & plena humanitas in DEVM aſſumpta: vt nihil videatur caro ſine diuinitate peragere, nec diuinitas ſine carne quicquam efficere. Et ſic DEVS per ſuam ſapientiam Diaboli ſuperauit aſtutiam: & ita qui primum deceperat hominem de incontaminata terra formatam, ſuperatus eſt a Chriſto de virgine nato, ſine iniuria maieſtatis ac diuinitatis. Præfati præterea Pauli dum verbum faceret ad populum, erat ſpectare ſuperbiam. Iactabat enim dexteram palmam femori, illidebat ſcabellum pede, cum ſonitu feriebat, & ab auditoribus fauorem plauſumque quærebat. Antiquis præterea tractatoribus inſultabat, ſuas laudes extollēs. Collocauerat etiam ſibi intra Eccleſiam thronum excelſum, & ſecretarium ſuum variis decorauerat ornamentis, ita vt hæc videntes Gentiles, propter illius arrogantiam derogarent religionem diuinam. Sacro ſanctum enim debet eſſe ſacerdotale miniſterium, vt Clero & plebi ſit exemplo. Verum nunc ad hiſtoriam redeamus. Claudio imperatore apud Syrmium defuncto Quintillus frater eius ab exercitu electus eſt, & in ſolio ſublimatus, ſed die ſeptimo imperii ſui interfectus, occubuit.

Aurelianus imperium ſumens Quintillo defuncto, imperauit annis quinque & menſibus ſex. Iſte fuit vir induſtriæ militaris experciſſimus, & memoratam Gothorum gentem duris præliis profligauit: Ditionemque Romanam antiquis terminis ſtabiliuit, & Syriam totam receptam ſibi vendicauit: Vnde magna gloria Romæ triumphauit. Et poſtmodum ipſam vrbem muris firmioribus cinxit. Præterea ſtatus Eccleſiæ hoc eodem tempore, incrementis proſperioribus augebatur quotidie. Vnde apud Antiochiam celebre conciliū eſt aggregatum. In quo præfatus Paulus hæreticus maniſeſtiſſime conuincitur & condemnatur, inſiſtente maxime Malchione presbytero Antiochenæ Eccleſiæ, viro ſapientiſſimo. Huic enim ab omni Epiſcoporum concilio permiſſum eſt diſputare cum Paulo, excipientibus notariis. Qui cum eſſet diſertiſſimus, diſſimulantem & occultantē ſe Paulum diutius, validis tandē diſceptationibus publicauit. Quibus ita geſtis, continuo Paulus & a ſacerdotio abſciſus eſt, & à communione priuatus. & quidam nomine Donnus in eius locum ſubrogatus. Et cum eſſent adhuc vniuerſi pariter ſacerdotes in concilio poſiti, ſcripſerunt ad Dionyſium vrbis Romæ Papam epiſtolam, & ad Alexandrum Epiſcopum: & ad omnes Eccleſias: indicantes Pauli hæreſim eſſe denudatam. Sed & vitam intemperatam moreſque eius pariter eiſdem reuelare ſtuduerunt. Et quod diu permanſerat in potentatu, cum eſſet immitis & elatus, quadam ſpecie Tyrannidis: ita vt ad arguendum illum vel ad accuſandum, nemo prorſus auderet accedere. Verum ille ablato fidei myſterio, nolebat exire de domo Eccleſiæ. Vnde interpellatus eſt Aurelianus imperator, vt inde illum exire compelleret. Qui mox imperauit illum inde vi publica expelli: & Donnum virum multis virtutibus adornatum Eccleſiæ tradi. Cui fauebat Romanus Antiſtes & omnes Italiæ ſacerdotes. Nondum enim erat Aurelianus malis depriuatus conſiliis, quibus proceſſu temporis bonum poſtmodum propoſitum immutauit, & perſecutionem duriſſimam Eccleſiis excitauit. Quo perſecutionis tempore in Galliis paſſa eſt ſancta virgo Columba in Senonenſi ciuitate. aliique per diuerſas prouincias occubuerunt libenter pro Domino IESV Chriſto, diuerſa certamina peragentes. Sed cum piorum ſanguinem impiiſſimus effunderet Aurelianus, inter Conſtantipolim & Heracleam morte ſubita diuinitus eſt extinctus. Quo defuncto, Tacitus imperauit menſibus ſex. Et hoc in Ponto interfecto, Florianus Romanum imperium eſt adeptus, qui & ipſe imperii ſui tertio menſe apud Tharſum eſt occiſus.

Probus denique Romanorum ſortitus imperium Tacito & Floriano imperatoribus interfectis, anno fere ab incarnatione Domini ducenteſimo ſeptuageſimo. Imperauit annis ſex & menſibus quatuor. Hic Gallias iam dudum à Barbaris occupatas per multa & grauia prælia deletis tandem hoſtibus perfectiſſime liberauit. Egit denique duo bella ciuilia, vnum in Oriente, quo Saturnum Tyrannum oppreſſit. Et aliud

quo

[illegible] & Bonoſum apud A[illegible] prælis ſuperator, interfec[illegible] mpora Dio[illegible] ſucceſſit & [illegible] ius. Et Gaio Marce[illegible]. Antiochiæ poſt D[illegible] [illegible] Tymeus in Sacerdotium: & Tymeo Cyrillus. Et Cyrillo Do[illegible]. Apud Alexandriam autem poſt Maximum Theonas ſedit, cui Petrus vir egregius atque [illegible] ſucceſſit: qui perſecutionis tẽpore ſub Maximiano Galerio Cæſare, poſt[illegible] occubuit. Hie[illegible] ſolymis etiam poſt Irenæum, Zabas ſuſcepit Sacerdoti[illegible] & apud Laodiceam poſt Socratem ſedit Euſebius & poſt Euſebium Ana[illegible] vir eruditus & eloquentiſſimus. Et apud Cæſaream Paleſtinæ Theodegno [illegible] Agapius. Et Agapio, Pamphilus, martyr ſanctiſſimus. Hac denique tempeſtate [illegible] quidam Manes genere Perſes; acer ingenio, vita vero vel moribus Barba[illegible] qui ſecundum nomen ſuum inſaniens ſe Paracletum nominabat. Ab hoc diffu[illegible] hæreſis Manichæorum per orbem vniuerſum. Hic aſſerebat duo eſſe principia. *Manichæorum hæreſis.* Vnum boni & alterum mali: vnum lucis & alterum tenebrarum. Cum omnis creatura bona ſit per naturam: ſed dum fuerit immutata, fit mala. Anaſſio igitur boni mali nomen accipit & abſentia lucis tenebræ nuncupantur. Proinde malum, de quo DEVS per Prophetam dicit. *Ego Dominus, & non eſt alter, formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum*; non ideo dicit vt vlla ſua natura mala ſubſiſtant. Sed tunc ſe dicit malum creare, cum res bene conditas male agentibus in flagellum creat; vt ea ipſa & per dolorem quo delinquentibus inferuntur, mala ſint, & per naturam qua exiſtunt bona. Vnde venenum mors quidem homini eſt, ſed vita ſerpenti. Denique deſipit omnis, qui videre tenebras quærit, vel audire ſilentium: cum ſint res non efficientes, ſed deficientes. Sed nimis longum eſt modo tam ſtultam huius hæretici prauitatem redarguere: præſertim cum beatus Auguſtinus Epiſcopus, ſecundum ſibi à Deo datam ſapientiam, ſermone luculento ei in quodam ſuo reſponderit libro. Porro Probus imperator apud Syrmium militari tumultu necatus eſt.

Carus Narbonenſis, Anno ab incarnatione Domini ducenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo imperio potitus, imperauit annis duobus. Hic cum filios ſuos Carinum & Numerianum conſortes regni ſui feciſſet, ad bellum Parthicum profectus, in caſtris fulmine ictus, interiit. Numerianus vero qui cum patre profectus fuerat, inde rediens, Apri ſoceri ſui fraude interfectus eſt.

Dioclet anus ab exercitu imperator electus, Numeriano perempto, anno ab incarnatione Domini ducenteſimo ſeptuageſimo nono: imperauit annis ferme viginti. Iſte Aprum Numeriani interfectorem, manu ſua, mox vt creatus eſt imperator, interfecit. Et Carinum Numeriani fratrem apud Dalmatiam flagitioſe [illegible]tem, difficillimo bello ſuperauit & extinxit. His diebus Amandus & He[illegible] in Gallia, collecta ruſticorum manu, quos Bagaldas vocabant, pernitioſos [illegible]tus excitauerunt. Vnde Diocletianus Maximianum Herculium quondam [illegible]nem ſuum Cæſarem fecit, & in Gallias deſtinauit, qui facile agreſti[illegible] hominum imperitiam & confuſam manum militari virtute compeſcuit. Sed in [illegible] itinere Thebea legio ſub vno Galliæ loco Agauno ſub præfato Maximiano [illegible] Chriſto libenter occubuit. Hoc etiam in tempore, dum proſperis in[illegible] Eccleſia DEI per vniuerſum orbem dilataretur & creſceret, ſubito t[illegible]bo [illegible]tionis increpuit. Anno quippe nonodecimo imperii Diocletiani, cum [illegible]um eſt, Eccleſia DEI proſperis prouectibus afflueret: proponitur eiuſ[illegible] is edictum, vt cunctæ quæ in toto orbe erant Eccleſiæ, diſſiparentur [illegible], & ſacræ Scripturæ igni comburerentur vbique, & omnes qui Ec[illegible] præerant in vinculis ponerentur. Ac demum exquiſitis ſuppliciis imm[illegible]rentur. Rapiebantur igitur omnes Eccleſiarum principes, & ſancti Clerici [illegible] domeſtici, & cum eis nobiles & ignobiles multi. Breui quoque poſt [illegible] ebantur & fœminæ, nec non etiam pueri, & in carceribus cruciaban[illegible]bus itaque carceribus præ multitudine compeditorum, rurſus noua de[illegible]r: vt ex his qui concluſi erant, ſi quis immolare vellet, liber abſcederet: [illegible]et, diuerſis pœnarũ generibus interiret. Tunc quidã terrore correpti

[illegible] ite ſuſtu[illegible],non [illegible]lum hæc,[illegible] ad [illegible]rum [illegible] tor[illegible] laſſe[illegible] [illegible]o virgis cædebantur. Se[illegible]m nec ſic adhu[illegible] [illegible]adh[illegible] [illegible] pardi vrſi,apri,& indomiti tauri, quibus deuorarentur ac[illegible] la[illegible]as ignitas, fuſteſque, cruceſque patiebantur. Non[illegible] de[illegible] trad[illegible] ſunt. Alii vero in mare præcipita[illegible]: & qui[illegible]m capite [illegible] con[illegible]umpti. Et hæc perſecutio eo vſque flagrauit: vt & [illegible] rer. Paſſi ſunt quippe ſub hac perſecutione in Britannia pa[illegible] Albanus, Aaron,& Iulius,cu[illegible] pluribus viris ac fœminis. Et ſemel cœpta rabies perſecutionis: vſque ad ſeptimum Conſtantini Magni imperatoris feruere non ceſſauit annum. Qua perſecutione feruente, Marcellinus Papa tent[illegible]s eſt a Maximi[illegible]o. Et dum duceretur ad immolandum, conſenſit, ſed poſt modum pœnitens, & martyr eſſe promeruit. Hac etiã tempeſtate decem & ſeptẽ millia martyrum paſſi ſunt intra vrbem Romam. Sed dum Diocletiani iuſſu & Maximiani iſta geruntur, [illegible] per omnes Romani Imperii fines ſubitam [illegible]m perturbationum conce[illegible] [illegible]nt [illegible]ores: Carauſio, qui ad obſeruanda Oceani littora poſitus fuerat in Britannia rebella[illegible]te, & Achileio in Ægypto: cum & Africam quinque Gentiani infeſtarent,& Narſeus rex Perſarum etiam Orientem bello premeret. Quo periculo Diocletianus permotus Maximianum Herculianum ex Cæſare fecit Auguſtum. Conſtantium vero & Maximianum Galerium Cæſares legit Tradens Theodoram Herculii Maximiani filiam, & ſuam nomine Valeriam Maximiano Valerio. Porro præfatus Carauſius Bri[illegible]a ſibi per ſeptem annos fortiſſime vendicata ac retenta: tandem fraude Allecti ſocii ſui interfectus eſt. Allectus vero poſtea ereptam Carauſio inſulam per triennium tenuit. Quem Aſclepiadotus præfectus oppreſſit, Britanniamque poſt decem a[illegible]os recepit. Conſtantius vero Cæſar in Gallia primo prælio ab Alamannis profligato exercitu ſuo, vix ipſe ſurreptus eſt. Secundo autem, ſecuta eſt ſatis ſecunda victoria. Nam paucis horis ſeptuaginta millia Alamannorum cæſa referuntur. At Maximianus Auguſtus, Quinque Gentianos in Africa perdomuit. Diocletianus autem Achileum, obſeſſum per octo menſes apud Alexandriam cepit & interfecit: ſed immoderata victoria vſus, Alexandriam direptioni dedit, Ægyptumque totam proſcri[illegible] [illegible]dauit. Erat etiam cum Diocletiano in illis diebus, Conſtantinus, iuue[illegible] filius Cæſaris Conſtantii, quem ex Helena priori ſua coniuge procreaue[illegible]rat [illegible] ſtrenuus Conſtantinus. Quem Diocletianus dolo perimere Galerio inſtigante [illegible]at. Sed cognita fraude, ad patrem ſuum ſaluus diuina prouidentia remeauit Co[illegible]inus. At Maximianus Galerius, cum duobus iam præliis aduerſus Narſe[illegible] [illegible]xiſſet, tertio congreſſu victus, amiſſis copiis, ad Diocletianum refugit: à [illegible]antiſſime exceptus eſt: ita vt per aliquot millia paſſuum purpuratus ante [illegible] eius cucurriſſe referatur. Veruntamen hac contumelia quaſi cote ad vir[illegible]s eſt: poſtquam regii faſtus detrita rubigine,aciem mentis expedi[illegible]t. Itaque mox per Illyricum & Myſiam vndique copias contraxit: raptimque in hoſtem reuer[illegible],Narſeum magnis copiis viribuſque ſuperauit: ex[illegible] Perſarum copiis, ipſo[illegible]que Narſeo in fugam acto, caſtra eius inuaſit: vxores liberoſque [illegible]it. [illegible] quevim gazæ Perſiæ diripuit:captiuoſque quam plurimos Perſarum nob[illegible]m adduxit. Et reuerſus in Meſopotamiam, a Diocletiano plurimo honore [illegible]ſt. Interea dirus perſecutionis furor in Chriſtianos [illegible]. Veruntamen D[illegible] [illegible]s tandem ab inuito exegit Maximiano, vt ſimul purpuram, [illegible] [illegible]nerent ac [illegible]nioribus in republica ſubſtitutis, ipſi priuati [illegible]u conſ[illegible]rent. Ita [illegible] vna die Diocletianus apud Nichomediam, M[illegible] vero apud Med[illegible] [illegible]nun[illegible] poteſtatem imperii [illegible]ultumque depoſuerunt. Tunc Galerius Maximianus & C[illegible]is Auguſti, in duas procurationes, Orientis ſcilicet, & Occidentis [illegible] Ro[illegible] di[illegible] imperium,& annis quinque p[illegible] regnauerunt [illegible] M[illegible]anus Illyricum, Aſiam & Orientem: Conſtantius vero vir ſummæ [illegible] [illegible] & [illegible]itatis Gallia tantum Hiſpaniaque contentus, Galerio cæteris partibus ceſſit. De[illegible] tamen Galerius duos poſt ſe Cæſares le[illegible], Maxi[illegible] [illegible]n Italia poſuit, ipſe in Illyrico conſtitutus. Idem etiã Galerius Auguſtus,cum eſſe[illegible]s ſuper-

[illegible] ſchrorum deditus cultibus, iuſſit vetuſta& [illegible] to- [illegible] m renouari: Et tanta inſuper [illegible] ate C [illegible] nes vinceret in ſcelere. Sanctorum q; ippe ſin [illegible] re tormenta. Paſſus eſt igitur apud Alexandriã [illegible] oc per [illegible] us Petrus, [illegible] vrbis Epiſcopus: vir in [illegible] tus & maxim [illegible] Paſſi ſunt etiã [illegible] præ [illegible] ata vrbe, qui pet [illegible] ctt, pro fidei veritate & Spiritus [illegible] bertãte. Sed cum [illegible] magis mag ſq; quotidie iã per decennium graſſaretur, [illegible] e incurr [illegible]. Q [illegible] angustia, ed [illegible] C [illegible] uit. At memoratus Auguſtus Conſtantius, [illegible] enerationi habebat & honori: intelligens in idolis [illegible] atem. Vnde gratia Dei matura prædi [illegible] orum [illegible] um Conſtantini fi [illegible] vſq; ad Occa [illegible] Herculius Maximianus perſecutor, imperiu [illegible] Conſtantino nondum imperatore Maſſ [illegible] oppre [illegible] s, Seuerũ Cæſarem ad Italiam cum exe [illegible] m [illegible] orum [illegible] e deſertu & perdi [illegible] s R [illegible] cut iam dictum eſt regia dignitate depoſi [illegible]

C [illegible] ntius deniq; ſtre [illegible] us imperator, Anno im [illegible] L [illegible] L [illegible] nium Cæſarem H [illegible] & Conſt [illegible] Romana vero ſede Marcellin [illegible] ſubio Melchiades. Porro Mo [illegible] ad [illegible] e Sylueſter ſucceſſit, qui impe [illegible] Conſt [illegible] ſiæ ab eo promeruit. Hic [illegible] non [illegible] ſerico, ſed in puro linteo conſe [illegible] ctur. Repe [illegible]

Præ [illegible] libro Spiritus ſancti ſuffragio, pauca de quibu [illegible] Sancti [illegible] oſt noſtri ſaluat [illegible] natiuitatem, & eius ad cœ [illegible] [illegible] merabiles, pro fide ſuſtinuere C [illegible] n te [illegible] ſi poſſum, de illis qui pacis & tranqui [illegible] tatis diebus flor [illegible] dicere. A [illegible] o tempore duces exordiu, quo Romani imperat [illegible] pro quo b [illegible] m perſequebantur Chriſtianos, veri Deũ c [illegible] condidit vniuerſam. Nullo enim tẽpore deſti [illegible] eos operarios conducere: Neq; illa [illegible] duriora pro redemptoris ſui nom [illegible] Diabolo triumphauit. Proinde [illegible] ſer [illegible] ietas: & contra pietatis iuſtiti [illegible] natur in [illegible] in [illegible] s, diuinitati ſe comparauit, & eſſe Deo ſin [illegible] po [illegible] concupiuit: quiq; propter ſuam d [illegible] rſecutionis tempora, quę [illegible] us per quoſdam hæreticos te [illegible] fiis eam ſæuam perſecutionem excit [illegible] hæreticorum [illegible] m quidam [illegible] m [illegible] os con [illegible] & [illegible] [illegible] atem [illegible] des [illegible] ſcop [illegible] r & ſeru [illegible] a regi [illegible] pro [illegible] s, roſc [illegible] o I [illegible] go de ſancta dixiſſe ſufficiat [illegible]

Galliæ deſcriptio.

[illegible] feram [illegible] eri inchoato quædam Capitula de geſtis Franco[illegible] [illegible] Non enim [illegible] præterire penitus tantæ gentis virtutem, quæ [illegible] per [illegible] audacem, [illegible] oſam, & cunctis regnis terribilem, ipſiſq; etiam Ro[illegible], imperio terrarum [illegible] formidabilem, ſuis armis ſubigere, & ſuo ſenſu [illegible] potuit retinere. Priu[illegible] tamen [illegible] ſius Galliæ ſitum, quam nunc præfata Francorum gens incolit, breuiter comprehendam atq; depingam. Igitur vniuerſa Gallia non tam ampl[illegible] in [illegible] lyia, prouinc[illegible] bus terminabatur antiquit'. Quarum vna, Belgica: alia Aquitania: alia vero Lugdunenſis nominabatur. Porro Belgica prouincia, habet ab Oriente limitem fluminis Hylem, & Germaniam: ab Euro vero habet Alpes Apen[illegible] & à Meridie, prouinciam Narbonenſem: & ab occaſu, prouinciam Lugdunenſem [illegible] & à Circ[illegible] Oce[illegible] Brit[illegible]cu. Vrbes eius inclytæ & famoſæ Colonia A[illegible] p[illegible]enſi, Tungris, Treueris, Metis, quæ & Mediomatricum, Remis, Laudunis, & Pa[illegible] He[illegible]ucorum: quam nunc Alemanni incolunt. Fluunt per eandem prouinciam S[illegible], [illegible] a, & [illegible]ſ[illegible]na & Auxona: quæ vltimos Remorum fines præterfl[illegible]. Sylua [illegible] quæ [illegible] Arduenna, quæ à ripis Rheni fluminis vſq; in [illegible] n[illegible] extenditur. Aquitania autem a Warunna flumine ad Pyreneos montes e[illegible]r. & [illegible] Ligeris curſu, qui eam ex parte terminat, pene in orbe cingitur. C[illegible]: Narbona, Auernis, quæ Clarus Mons dicitur, Byturi[illegible], [illegible]us, [illegible], R[illegible]u, Le[illegible] P[illegible]trag[illegible]rica, Pictaui, Burdegalia, Sancto[illegible]n[illegible] & [illegible]. [illegible]eat per Aquitaniam Dordonia, quæ in Warunnam immergitur. S[illegible]al[illegible] Le[illegible]na, Bituri[illegible]bus & Aruernis confinis. Lugdunenſis proui[illegible] [illegible] Vi[illegible]o: quæ eſt inter Sequanos & Heluetios. Et a lacu Lemanno, & [illegible] R[illegible]n[illegible], extenditur ad Oceanum Britann[illegible]um, dilataturq; ad Ligeris al[illegible]ue[illegible] A[illegible]ania ſeparat & diuidit. Vrbes in ea multæ & opulentæ: Lugdunum [illegible] & Au[illegible]unus, Senones, Autiſiodorus, Niuedunus: quæ & [illegible], Pariſii, Ca[illegible]otum, Gennabus, quæ & Aurelianis, Rhotomagus [illegible] Ox[illegible]is id eſt, Sagienſis, Cenomannis, Lixouium, Nanneris, Andus, [illegible] A[illegible]carina, Rhedonis, Venetus. Quarum Auguſtudinus & Seno[illegible]nis [illegible]tatis fuere. Nam Auguſtudinus, amicitiam Roman po[illegible], n[illegible]b[illegible] euaſit Senonenſis vero quondam Romam obſidione [illegible] L[illegible]d[illegible]nſem prouinciam Rhodanus & Araris, qui & Sigonna v[illegible] Oceano Bri[illegible]o immergitur. Syluæ in ea: Pertic' & Lan g[illegible] [illegible]ncias dū Franci occupaſſent [illegible]ā regionē quæ Septen[illegible] r[illegible] V[illegible]m & Rhenum porrigitur, Auſtriam vocauerunt. I[illegible] at [illegible] protenditur Neuſtriam nuncupauerunt. Quæd[illegible] [illegible]nes [illegible] Lugdunenſem occupauere prouinciam [illegible] a[illegible]em nomen adhuc auitum retinet. Dicta Aqui[illegible] [illegible]u[illegible]n[illegible]s fontibus & torrentibus ſcaturiat. Et hoc [illegible]do [illegible] d[illegible] Galliæ dixiſſe ſuffi[illegible]iat. Reſtat tamen vt [illegible] N[illegible] [illegible] æ pars [illegible] eſt, deſcribamus. Narbonenſis prouincia [illegible] A[illegible] Gothias: & ab Occidente Hiſpaniam: & a Circio, Aq[illegible] [illegible]enſem prouinciam, & ab. * *

Galliæ Neuſtria.

[illegible]

[illegible] deſi[illegible] quod [illegible]n[illegible]um eſt, codex noſter ms. mala manu abruptus & truncatus ea parte quæ [illegible] damnum h[illegible]nus neque [illegible]la inueſtigandi dilige[illegible]n que [illegible] d[illegible] [illegible]nniis op[illegible]ra, te arcire hactenus licuit. Non dubitau tamen v[illegible]c m[illegible]s [illegible] ma[illegible] quæ i[illegible] C[illegible]di[illegible]e extabant, non magnæ [illegible]orationi b[illegible] nia [illegible] nulla apud [illegible]tiptores occurrit n[illegible]nio prorſus in[illegible] [illegible]us felicior beneficio Reipublicæ [illegible] [illegible], de reb[illegible]s nimirum [illegible] ancicis, feramus, l[illegible]buit eiuſd[illegible] [illegible] editam [illegible] ſtatuere.

CHRO-

CHRONICON IVONIS CARNOTENSIS DE REGIBVS FRANcorum.

FRANCOS lingua Attica Valenti[illegible] a feritate & duritia atque audacia vocari voluit, qui post paul[illegible] m c[illegible] Romanis negarent, & Romanorum imperium ferre non poss[illegible], egreſſi a Sicambria peruenere in extremos fines Rheni flumin[illegible] in Germanorum oppida, ibique aliquot annis cum principibus [illegible] Marcomiro & Sunone reſederunt. Vbi pri[illegible] m regem P[illegible] m ſibi ſtatuunt, legibusque ſe ſubdunt, quas primores eorum Wiſogaſtus Arbogaſtus Salegaſtus inuenerunt. Pharamundus Rex primus Francorum, Niceta Viennenſis epiſcopus Iuſtus Lugdunenſis, epiſcopu[illegible] rel[illegible]to epiſcopatu in Ægypto Anachoreta moritur, oſſaque eius Lugdunum referun[illegible]r, oſſ[illegible] que Vi[illegible]ris miniſtri eius Martinus Turonorum epiſcopus Miraculorum gloria inſ[illegible]nis effulſit.

Didio Pharamundi filius Rex Francorum ſecundus. Abh[illegible]c Franc[illegible]s Reges habere cœperunt. Eodem tempore Romani Gallias tenebant, c[illegible] L[illegible]ium Gothi.

Clodio poſt Didionem Rex Francorum tertius. Hic de Thoringiorum fi[illegible] egreſſus Rhenum tranſiit, victoque Romano exerc[illegible]tu Carbonar[illegible]m ſilua[illegible] tenuit, [illegible]bique ſibi ſedem ſtatuit.

Meroueus poſt Clodionem Rex Francorum quartus, Metis a Francis ſuccen[illegible] Franci vſque Aurelianos peruenerunt.

Childericus poſt Meroueum quintus regnauit annis XXIV.

Clodoueus poſt Childericum Rex Francorum ſextus regnauit annis XXX. [illegible]ic primus Regum Francorum a beato Remigio baptizatus eſt cum populo ſuo. Siagrius Agidii patricii filius cum Clodoueo apud Sueſſionem pugnam committens d[illegible]uictus & occiſus eſt, ſicque vires Romanorum in Gallis ceciderunt, C[illegible]d[illegible]ue[illegible] Rex Burgundiam ſibi ſubegit. Mamertus Viennenſis epiſcopus clarus ha[illegible] Clodoueus Milliario X. à Pictauis vrbe cum Alarico Rege pugnam iniit cumque vicit & occidit ſibique ſubegit Toloſam Santonas omnemque Aquitaniam. Fulgentius Ruſpenſis epiſcopus & Auitus Viennenſis clari habentur

Mortuo Clodoueo Chlotildis vxor eius c[illegible]m quatuor fi[illegible]is ſuis regnum Fr[illegible]rum tenuit, Theoderico, Clodomiro, Childeberto, Clotario. Clodomiru[illegible] & Childebertus atque Clotarius contra Sigiſmundum exercitum mouent & contra Go[illegible]marum fugientibusque Burgundionibus Sigiſm[illegible]ndus ad mo[illegible]aſterium Agaun[illegible]ſium Mar[illegible]yrum fugiens apprehenditur a Clodomiro ibiq; c[illegible]m vxore & fi[illegible]ter[illegible]ei[illegible], ideoq; Clodomirus vltra cum Burgundionibus decertans ab eis in[illegible]erf[illegible]us e[illegible] Quod Franci indigne ferentes, Gothimarũ perſecuti occid[illegible]nt, C[illegible]ldebert[illegible] & Clotar[illegible] filios Clodomiri nepotes ſuos, ne regnaren[illegible] loco p[illegible]r[illegible], oc[illegible] tamen Clodoaldu[illegible] effugit, qui clericus factus & plenus v[illegible]l Chri[illegible]. Beatus Medardus migrauit ad Chriſtum ſepultus in Ciuitate Sueſſio[illegible] a Rege Clotario, qui & non multo poſt defunctus in eadem Ec[illegible]leſia ſepelitur, reg[illegible]uitque LII. annis.

Qu[illegible]r fil[illegible] Clotarii regnum inter ſe diuidunt. Karibertus accepit regnum Clodomiri ſedemque conſt[illegible]tuit Pariſiis. Guntranus re[illegible]num Child[illegible]berti ſedemque conſtituit Aurelianis, Chilpericus regnum patris ſui Clotarii Sueſſioni, Sigebertus accepit regnum Theoderici Remis, Karibertus Rex mortuus in Eccleſia ſancti Ro-

niam in [illegible] castro ſepelitur. Beatus Germanus Pariſiorum Epiſcopus claruit, Chilpericus fratrem ſuum Sigebertum fraude Fredegundis Reginæ interſectum in Lambani via ſepeliuit. Inde vero translatus eſt in Baſilicam S. Medardi. Guntranus vero Rex in Eccleſia S. Marcelli Cabilloni ſepultus eſt, Regnauit vero annis XXXI.

Chilpericus dolo Landrici ac Fredegundis Reginæ ipſius vxoris occiſus. Pariſiis in Eccleſia S. Vincentii ſepelitur.

Theodebertus & Theodericus filii Childeberti cum auia ſua Brunechilde in Regnum glorioſi Regis Guntrani Burgundiam directi ſunt, inde Theodericus cum Theodeberto fratre pugnam iniit, eumque occidit, Brunechildis tandem pro multis ſceleribus in præſentia Clotarii Regis indomitis equis religata cruribus & brachiis membratim diſcinditur, eiusq; oſſa igne concremata ſunt.

Clotarius filius Chilberici Rex Francorum octauus. Hic Saxonum terram adeo vaſtauit, vt non remaneret ibi homo longior ſpata ſua, non longo poſt tempore obiit anno XLIV. regni ſui.

Dagobertus filius Clotarii Rex Francorum nonus, vir ſtrenuus fuit, habuit autem duos filios Sigebertum & Clodoueum. Anno vero Regni ſui XLIV. febre valida tactus & mortuus eſt, ſepultusque in loco Bindionum. Clodoueus filius Dagoberti Rex Francorum Decimus, cuius vxor Batildis de genere Saxonum genuit ei tres, Clotarium Childericum atque Theodericum. Clodoueus XVI. regni ſui anno vita deceſſit.

Clotarius filius Clodouei Rex Francorum Vndecimus, hic IV. annis regnans obiit.

Theodericus filius Clodouei frater Clotarii Rex Francorum duodecimus, Ebroinus princeps domus Leodegarium epiſcopum multis affectum pœnis gladio percuſſit, fratremq; eius germanum. Theodericus anno Regni ſui XVIII. obiit.

Clotarius filius Theoderici Rex Francorũ decimus tertius regnauit annis tribus.

Childebertus filius Theoderici, frater Clotarii Rex Francorum decimus quartus. Hic XIII. anno regni ſui obiit.

Dagobertus filius Childeberti Rex Francorum decimus quintus, cũ adhuc puer eſſet, maior autem domus Theodebaldus Pipini Auſtraſiorum ducis filius Dagobertus V. annis regnans mortuus eſt.

Danielem poſt Dagobertum quendam clericum poſt abiectionem tonſuræ Franci ſuper ſe ſtatuentes eum vocantes Chilpericum exercitum contra Carolum vſque Moſam fluuium mouent. Ex alia parte Rabbodus Dux cum Friſonibus contra eundẽ Carolũ inſurgit, pugna valida cõmiſſa. Carolus magno dãno afflict⁹ eſt dilapſus, Chilpericus ſimul cum Raganfrido Arduennã ſiluã ingreſſus, peruenerunt vſq; Coloniã, ſed ſubito Carolo ſuper eos irruente, prælioq; confecto fugantur Chilpericus atq; Raganfridus, Chilpericus ad Eudonem Ducẽ fugiens, ab eodẽ Duce redditus eſt Carolo & V. anno poſt in ciuitate Nouionio mortuus eſt. Theodericus Dagoberti iunioris filius Rex Francorum decimus ſeptimus. Carolus maior domus & Auſtraſiorum princeps vaſtans omnia, & Saxonum agros diripiens, cum eis bellum iniit, vbi grauiſſima cædes hominum altrinſecus morientium. Poſt aliquot annos in Bauariam iter arripuit, eamque cum labore maximo ad deditionem coegit, ſed poſtea reluctantes via ſecunda perdomuit. Iterum abiit in Saxoniam, deinde in Sueuos contra Lantredum, quos ab infeſtatione & iniuria repreſſit, Inde contra Eudonem Aquitanorum ducem iuit, eumque vſque in Vaſconiam fugauit, Saracenos præterea cum longis nauibus venientes, vrbeſque plurimas tam Septimaniæ quam Viennenſes deuaſtantes, idem Carolus grauiter fugit, eosq; in Hiſpaniam repulit. Poſt aliquot annos perrexit vſq; Vaſconiam Aquitaniamq; depopulatus eſt, Saracenos quoq; Aquitaniam & alias prouincias deuaſtantes perdomuit.

Childericus poſt Theodericum Rex Francorum decimus octauus, Maiores domus Carolomanus & Pipin⁹ frater eius, ſed Carolomanus abiecto ſeculari habitu Romam abiit: inde ad S. Benedictum in montem Caſſinum perrexit. Gripho autem faciẽ Pipini Ducis fugiens, fugit in Saxoniam atque Bauariam, ducatumque ipſius Pipini ſubiugauit, Gripho vero fugiens ad Gaifarum Aquitanorum Ducem coniunctim

parans bellum contra Pipinum, interea Pipinus F[illegible] defeciſſe videns, iuſſu Zachariæ Papæ eleuatur in Regem.

Pipinus Rex Francorum decimus nonus regnauit ann[illegible] [illegible] ſtionem ſuam bellum in Saxoniam mouit, eamque do[illegible] Stephanus, Pipinus rex auxi[illegible]m Zachariæ Papæ contra A[illegible] rum Regem, qui facultates Romanæ Eccleſiæ quæ in regno eius era[illegible] ab[illegible] p[illegible] rex eumque quod abſtulerat reddere coegit. Rurſus idem Pipinus Sax[illegible]iam intrauit eamque Francis per ſingulos annos traiectos equos reddere [illegible], [illegible]de anno ab incarnatione Domini D. CCCXLVIII. obiit.

Carolus glorioſus Rex Francorum XX. filius Pipini & Bertrudæ Reginæ. Hic ge[illegible] Saxonum ſubegit: vbi cum exercitus eius graui ſiti laboraret, medio die [illegible] to[illegible] quodam torrente largiſſime aqua emanauit, quæ ſufficeret cuncto ex[illegible]rci[illegible]i. Idem Carolus ab Adriano Papa contra Deſiderium Longobardorum Re[illegible] [illegible] aliam [illegible], Papiam cepit, Deſiderium occidit, omnemque Longobardiam [illegible] ſubegit, Sa[illegible]nes iterum rebellantes deuicit & ex vtraque parte firmau[illegible]t, cuſtodibu[illegible]que poſiti[illegible] obſidibusque receptis rediit. Rurſus Saxones Hetesburgum caſtrum inuadunt, machinas ad id capiendum præparantes, viderunt in modum ſcuti duos globos flammantes ſuper Eccleſiam quæ in vno caſtro erat. Qua viſione perterriti & relinquentes præparationem ſuam ita fuga elapſi ſunt, vt mutuis ſeſe confoderent gladiis. Quod audiens Carolus Rex Saxoniam ingreditur, obtinuitque omnes illorum firmitates, omnesque Saxones cum vxoribus ſuis & infantibus baptizatos [illegible] fide ſibi con[illegible]nxi[illegible] Carolus idem Paſcha celebrat in Aquitania caſtro Caſſinogilo, Hiſpaniam i[illegible]editur, Deſtruit Pampilonam, Saracenos ſubiugat. Per Narbonam & Vaſconiam reuertitur. Deinde orandi gratia Romam ingreditur. Beneuentum capit, filios ipſi[illegible] D[illegible]is obſides cum maximis muneribus accepit. Idem Auaros gentem ferocem perd[illegible]it, quorum Dux ad eum ſe contulit, credensque baptizatus eſt. Idem quoque C[illegible]s Romam ingreſſus primus ibi de gente Francorum Imperatoris & Augu[illegible] nen ſumpſit, eoſque qui Leonem Papam dehoneſtauerant, deponendo in exili[illegible]m miſit, quo tempore factus eſt terræ motus magnus. Eodem tempore Rex Perſarum miſit Carolo papilionem & tentoria pallia ſerica multa & precioſa, ſed & horologium de aurichalco arte mechanica mirifice compoſitum, in quo XII. horarum curſus ad clepſydram vertebatur cum totidem æreis pillulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & caſu ſuo ſubiectum ſibi cymbalum tinnire faciebant, Additis totidem equitibus qui per XII. feneſtras completis horis exibant, & impulſu egreſſ[illegible]nis ſuæ totidem feneſtras quæ prius erant apertæ, claudebant: nec non & alia multa in ipſo horologio erant mira. Anno incarnationis Domini D.CCCXIV. Carolus imperator Aquiſgrani moritur, regni vero ſui XLV.

Ludouicus Caroli magni filius Rex Francorum XXI. & Imperator Romanorum, regnat annis XXVIII. amator pietatis & religionis. Hic in ingreſſu imperii ſecundam & placidam quietem habuit, ſed finis eius multis calamitatibus fatigatus.

Carolus Caluus Ludouici filius Rex Francorum XXII. regnauit annis XXXVII. Imperator & ipſe Romanorum. Initia regni & finem proſpere geſſit, ædificator Eccleſiarum Dei, amator pauperum, impendens Eccleſiis Dei multa beneficia, in crucibus & in aliis ornamentis.

Ludouicus Caroli filius Rex Francorum XXII. regnauit annis duobus.

Carolus Ludouici filius Rex Francorum XXIV. regnauit annis XXXVIII. Hic Turudi quod Martellus dicitur a ſuis dictus eſt, & quia in regno ſuo vix a[illegible]to pacem habuit, ideo res Eccleſiarum ſuis militibus in ſtipendium contulit maxima ex parte. Qui mortuus in Eccleſia beati Dionyſii martyris ſepultus a ſiniſtra parte altaris maioris, viſus eſt noctu in ſpecie Draconis effracto ſepulchro per v[illegible] Eccleſiæ cum magno terrore exiſſe.

Radulphus Rex Francorum XXV. Conradi ducis Burgundiæ filius re[illegible]nauit annis XIX. cultor iuſtitiæ, reſtaurator eccleſiarum, reſiſtentes ſibi proſpere deuicit.

Ludouicus Radulphi filius Rex Francorum XXVI. regnauit annis XVIII.

Lotharius Ludouici filius Rex Francorum XXVII. regnauit annis XXX. Eodem tempore fuit Vuillermus Dux Normannorum.

Ludouicus Lotharii filius clericus Rex Francorũ XXVIII. regnauit annis II. Hic captus a Francis Lauduni interiit, ſicque progenies Caroli magni defecit. Hugo filius Hugonis Capeti Rex Francorum XXIX. regnauit annis X.

Robertus filius Hugonis Rex Francorum XXX. regnauit annis XXXV. cuius vxor Conſtantia. Hic iuſte & religioſe regnum ſuum diſponens ſancto fine quieuit. Gilbertus Papa.

Henricus filius Roberti Rex Francorum XXXI. regnauit annis XXXII. Willermus nobiliſſimus Dux Normannorum pugnauit apud Vallium dunas, Henricus vero Rex fortis in bello Vitriaco obiit.

Philippus filius Henrici Rex Francorum XXXII. regnauit annis XLIX. Huius VII. anno regni Willermus glorioſus Dux Normannorum Anglos ſubegit, ibique Rex factus regnauit XXII. annis. Huic ſucceſſit Willermus longa ſpata filius eius, regnauitque annis XIV. atque in noua foreſta ſagitta interiit. Huic ſucceſſit Henricus, frater eius, vir nobilis, ſapiens iuſtitiæ cultor, amabilis, nulli moderni temporis in regendo regno comparabilis, qui & regnauit annis XXX.

GESTA

GESTA REGVM FRANCORVM EPITOMATA,

PARTIM E GREGORII TVRONENSIS EPIſcopi Commentariis (cuius & nomen in vetuſtiſſimis Codicibus præferunt) partim aliunde, neque ſatis conſtat vnde, deſumpta: ab Auctore quidem perantiquo, cuius fidem etiam Aimoni nomine notus Compilator in pleriſque verbotenus ſequutus eſt.

E MSS. diuerſis optimæ notæ, ſumma fide & diligentia nunc primum edita.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI HISTORIAR. FRANCOR.

I. *De origine, ac geſta Francorum, vel eorum ſequentia certamina.*

II. *Quod gens Alamannorum contra Valentinianum Imper. rebellarunt, eoſque Franci deuicerunt, & tributa Francis conceſſa ſunt.*

III. *Vbi Imperator exactores miſit, vt tributa ſoluererent Franci.*

IV. *Quod idem Imperator exercitum commouit aduerſus Francos: & de aduentu eorum partibus Rheni fluminis, & de Rege eorum primo.*

V. *De morte Pharamundi Regis, & de Chlodione filio eius, & de Chunorum incurſu in Gallias.*

VI. *Vbi Childericus Rex eiectus eſt de regno.*

VII. *Quod Franci ſuper ſe ſtatuunt Egidium Romanum, atque deiciunt, & Childericum recipiunt.*

VIII. *Vbi capta eſt Agrippina ciuitas, & de morte Egidii: & de Adouagrio Duce Saxonorum.*

IX. *De morte Childerici, & bellum Chlodouechi contra Siagrium.*

X. *De petitione Epiſcopi ad regem Chlodouechum vt vrceum redderet: & quia deuicti Toringi ſub tributo ſeruierunt.*

XI. *Quod Aurelianus legatarius Chlodouei veſtitus cultu peregrino ad opus domini ſui ſponſauit Chrodchilde.*

XII. *Vbi Chlodoueus Rex miſit ad Gundobadum pro ſponſa ſua Chrodchilde.*

XIII. *Quod iterum Chlodoueus miſit ad Gundobadum pro theſauro Chrodchilde.*

XIV. *De prædicatione Chrodchildis ad Chlodoueum, vt Regem Regum crederet.*

XV. *Bellum contra Alamanos, vbi Chlodoueus neceſſitate compulſus verum Deum inuocat in adiutorio, & à S. Remedio baptiſatur.*

XVI. *Vbi Burgundiones à Chlodoueo deuicti eius dominio ſe ſubdunt: & de hominum deuoratione à beſtiis dicitur.*

XVII. *De miraculis Dei Chlodoueo oſtenſis, & quia deuictis Gothis Alaricum interfecit.*

XVIII. *Bellum Chlodouei contra Reguecharium parentem ſuum.*

XIX. *De morte Chlodouei, & quia quatuor filii eius in regno ſucceſſerunt: & de Danis qui in Gallias irruunt.*

XX. *Quod Chlodomirus & Childebertus & Chlodharius bellum ineunt aduerſus Burgundiones.*

XXI. *Quod iterum Chlodomirus Burgundiones deuictos interfectus eſt.*

XXII. *De cæde magna quod Franci in Thoringorum populo proſtrauerunt, & de Ermenfredo rege eorum.*

XXIII.

XXIII. Be[illegible] od Childebertus [illegible]ercuit aduerſus Gothos, & Amalrici interfectione.
XXIV. Con[illegible]ilio impio C[illegible]tus [illegible]lodtharius pertractant, nepo[illegible] interficiunt, & regnum pa[illegible]orum inuadunt.
XXV. De morte Theuderici, & re[illegible]num Theudoberti, & bellum aduerſus Chlodtharium.
XXVI. Quod Childebertus & Chlodtharius in Hiſpaniam dirigunt, Cæſaranguſtanam obſident, & quia Longobardi ſub tributo vixerunt.
XXVII. De morte Theodoberti, & Chrodchilde, & Theadoaldo, & quia Chlodcharius regnum recepit, & bellum contra Saxones.
XXVIII. Quod Chramnus coniurationem aduerſus patrem ſuum fecit cum Childeberto, & de obitu Childeberti.
XXIX. Quo tempore S. Medardus tranſiit: & de morte Chlodtcharii, & quia filii eius ſucceſſerunt in regnum.
XXX. Vbi Chunni Gallias appetentes proſtrati ſunt, & bellum inter Sigiberto & Chilperico, & de vxoribus Chareberti.
XXXI. De morte Charaberti: & quia Sighibertus Brunchildem accepit vxorem ſibi, & Chilpericus Galſuintem, & de Fredegunde.
XXXII. Bellum quod fuit inter Sigeberto & Chilperico: & de morte Sighiberti.
XXXIII. Quod Brunchildis in exilio retruditur, eamque Merouechus in vxorem adſumitur, & bellum Campanorum.
XXXIV. De deſcriptiones peſſimas quas Chilpericus fieri iuſſit.
XXXV. De Iuſtino & Thiberio Impp. & de Italia ſubiugata: & tranſitu Gunthramni Regis, & quod per ingenium Fredegundis interfectus eſt Chilpericus.
XXXVI. Vbi Fredegundis bellum cum Auſtraſiis egit, eoſque deuictos Campaniam ſuccendit.
XXXVII. De morte Fredegundis: & bellum Theudoberti contra Chlotharium.
XXXVIII. De conſilio peſſimo Brunchildis, & quia Theudericus fratrem ſuum occidit.
XXXIX. Quod Theudericus neptem ſuam ad coniugium ſociare voluit, & quia Brunchildis ipſum Theudericum occidit.
XL. Quod Auſtraſii & reliqui Franci Chlodcharium in monarchiam eleuant, & Brunchildem morte condemnant.
XLI. Vbi Saxones aduerſus Dagobertum pugnam incunt, ducemque eorum Chlodcharius interfecit, & non longiorem hominem ex eis reliquit quam ſpata ſua erat.
XLII. De morte Chlodcharii, & regnum Dagoberti.
XLIII. De morte Dagoberti, & Sighiberti, & regnum Chlodouei.
XLIV. Quo tempore regnum Francorum concidit, & de morte Chlodouei, & regnum Chlodcharii.
XLV. Vbi Ebroinus Maior domus eligitur, Chlodcharinſque Rex moritur, regnumque Theudericus & Childericus aſſumitur.
XLVI. Quod Martinus & Pippinus Duces Auſtraſiorum bellum agunt contra Ebroinum & Theudericum.
XLVII. Vbi Ebroinus occiditur, Waratto in Maiorendomatus aſſumitur, & S. Audoenus ad Dominum migrauit.
XLVIII. Quod Waratto moritur, & Berthārius in loco eius conſtituitur, Pippinuſque eos deuictos maior domatum in ſua redigit poteſtate.
XLIX. De obitu Theuderici, & regnum Chlodouei & Childeberti, & Grimoaldo maiore domus.
L. De tranſitu Childeberti, & regnum Dagoberti: & quia Grimoaldus interficitur, & honorem patris ſui Theudoaldus ambiuit.
LI. De morte Pippini: & bella Francorum inter ſe, & Theudoaldo fugato Ragamfredus in principatum eſt eleuatus.
LII. De morte Dagoberti, & regnum Chilperici, & quod bellum geſſit Carlus contra Ratbode.
LIII. Quod Carlus pugnam geſſit contra Chilperico & Ragamfredo, in loco nuncupante Vinciaco: eoſque deuictos atque fugatos, omne regnum Francorum in ſua redegit poteſtate.

Expliciunt capitula.

INCI-

INCIPIT LIBER S. GREGORII TORONIS EPISCOPI.

Geſta regum Francorum.

CAPVT I.

De origine, ac geſta Francorum, vel eorum ſequentia certamina.

PRincipum quoque Francorum gentis originem, vel Regum geſta proferamus. Eſt autem in Aſia oppidum Troianorum, vbi eſt ciuitas quæ Ilium dicitur, vbi regnauit rex Æneas. Gens illa fortis & valida, viri bellatores atque rebelles nimis, inquieta certamina obiurgantes, per gyrum finitima debellantes. Surrexerunt autem reges Græcorum aduerſus Æneam regem Troianorum, cum multo exercitu, pugnaueruntque contra eum cæde magna, corruitq; ibi exercitus maximus Troianorum. Fugit autem Æneas rex, & recluſit ſe in ciuitate Ilium. Pugnauerunt enim aduerſus hanc ciuitatem annis decē. Tunc ipſa ciuitate ſubacta, fugit Æneas rex cum cæteris viris ſuis in Italiam locare gentes illas, vt ei auxilium ferrent. Alii autem de principibus eius, Priamus & Antenor, cum aliis viris de exercitu Troianorum duodecim millia fugerunt cum nauibus, quo introeuntes ripis Tanais fluminis per Mæotidas paludes nauigauerunt, & peruenerunt terminos finitimos Pannoniarum, tendentes finitima ſpacia ſecus Mæotidas paludes ceperunt ædificare ciuitatem ob memoriale eorum, appellaruntque eam Sicambriam, ibique habitauerunt annis multis, creueruntque in gentem magnam.

CAPVT II.

Quod gens Alamannorum contra Valentinianum Imperat. rebellarunt, eoſque Franci deuicerunt, & tributa Francis conceſſa ſunt.

IN illo tempore Valentinianus Imperator Imperium Romanorum regebat. Eo tempore gens Alanorum atrociſſima rebellauerunt contra prædictum Imperatorem. Ille itaque commoto exercitu magno Romanorum direxit aciem contra eos, ſuperauitque eos, & adtriuit atque debellauit. Illi autem cæſi ſuper fluuio Danubio fugerunt, & Intrauerunt in Mæotidas paludes. Tunc ait Imperator · *Si quis potuerit introire in paludes iſtas, & inde eiicere potuerit gentem hanc rebellem Alanorum, concedam ei tributa annos decem.* Tunc congregati Franci, qui fuerunt de Troia eiecti, fecerunt inſidias ex aduerſo, ſicut erant edocti, per incognita latibula, & ingreſſi in Mæotidas paludes cum reliquo exercitu Romanorum eiecerunt inde Alanos, percuſſeruntq; eos in ore gladii. Tunc appellauit eos Valentinianus Imperator Francos Attica lingua, quod in Latinum intelligitur ſermonem, hoc eſt, feros: a duritia vel ferocitate cordis.

CAPVT III.

Vbi Imperator exactores miſit, vt tributa ſoluerent Franci.

IGitur poſt tranſactos decem annos, miſit Imperator exactores, vna cum primario duce de Romano Senatu, vt reciperent prætermiſſa tributa de populo Franco-

rum. Illi quoque, vt erant immaniſſimi, conſilium perfi[illegible] accipientes dixerunt intra ſe. Imper[illegible]or c[illegible] exercitu R[illegible] de latibulo Paludarum gentem rebellem. Nos autem, qu[illegible] ſol-uimus tributa? Conſurgamus autem contra primari[illegible] hunc, vel exa[illegible] & irruamus ſuper eos, & non demus Romanis tributa: ne[illegible] ſ[illegible]erant nos, & [illegible]mus iugiter liberi. Tunc inſidiantes interfecerunt eos.

CAPVT IV

Quod idem Imperator exercitum commouit aduerſus Francos: & de aduentu eorum partibus Rheni fluminis, & de Rege eorum primo.

al. hoſtem. hoſt, Gall. HÆc audiens Imperator, in ira magna commotus, præcepit commouere exercitum hoſti[illegible] † Romanorum, aliarumq; multarum gentium, vna cum Ariſtarcho principe militiæ; direxerunt aciem contra Francos, fuitque ibi ſtrages magna de vtroque populo. Videntes Franci tantum exercitum ſuſtinere non poſſe, cæſi valde fugerunt, ceciditque ibi Priamus Dux eorum. Illi quoque egreſſi a Sicambria venerunt, in extremis partibus Rheni fluminis in Germaniarum oppidis, illicque inhabitauerunt cum Principibus eorum Marchomiro filio Priami, & Sumnone filio Antenoris, habitaueruntque ibi annis multis.

Tunc defuncto Sumnone, & accepto conſilio, in vnum primatum eorum vnum habere Principem, petierunt conſilium Marchomiro, vt Regem vnum haberent ſicut & cæteræ gentes. Faramundus R. At ille dedit eis conſilium, & elegerunt Faramundum filium ipſius Marchomiri, & leuauerunt eum ſuper ſe Regem crinitum. Tunc & Legem habere cœperunt, quam conſiliarii eorum priores gentiles his nominibus, Wiſogaſt, Arogaſt, al. Arbotachem. VVidechem Salegaſt, in villabus Germaniæ, id ſunt Arbotachim†, Solechagin, & Widechagin, † tractauerunt.

CAPVT V.

De morte Pharamundi Regis, & de Chlodione filio eius, & de Chunorum incurſu in Gallias.

A. Ch. 4??. MOrtuo quippe Faramundo, Chlodionem filium eius crinitum in regnum patris eius eleuauerunt. Tunc temporis crinitos reges in initium ſublimauerunt. Venienteſque ſagaciter in finibus Toringorum, ibique reſederunt. Habitauit itaque Clodio R. Clodio rex in Diſpargo caſtello in finibus Toringorum in regione Germaniæ. Propterea omnes regiones gentium, quæ vltra Rhenum fluuium ſunt, hoc non [illegible] nuncupantur, Germaniæ: eo quod immania corpora ſint, immaneſque nationes, ſæuiſſimis duratæ frigoribus, ſemperque indomiti ferociſſimi. Quorum fuiſſe centum pagos tradit ſcriptura. In illo tempore in his partibus citra Rhenum vſque Ligere fluuio habitabant Romani, vltra Ligere autem Gothi dominabantur: Burgundiones quoque, qui Ariani erant, habitabant iuxta Rodanum fluuium, qui adiacet Lugdunum ciuitatem.

Clodio autem Rex miſit exploratores de Diſpargo caſtello Toringorum vſque ad vrbem Camaracum, ipſe poſtea cum grandi exercitu Rhenum [illegible], multo populo Romanorum proſtrato fugauit: Carbonariam ſiluam ingreſſus, Tornacenſem vrbem obtinuit. Exinde vſque Camaracum vrbem properauit: ibiq; pauco tempore reſidens, Romanos quos ibi inuenit, interfecit. Et exinde vſque Sumnam † fluuium occupauit. Samnam, id eſt, Sequanā.

A.Ch.451. Chlodione rege defuncto Meroueus in regnum ſublimatus eſt, regnauitq; Chlodoueus annos XX. a Merouco itaque rege vtili, qui in regno Francorum ſublimatus eſt, [illegible] nomen [illegible] Francorum *Merouichi* nuncupati ſunt. Ipſe Meroueus genuit filium nomine Childericum, patrem Chlodouei ſublimiſſimi regis.

Erant

[illegible] tunc Fran[illegible] [illegible] & non Domi- *Gr. Tur. li. 10.*
[illegible] q[illegible]
[illegible] in parte Galliarum ex Romani[illegible] Ro- *Dux.*
[illegible] Imperatorem [illegible]

CAPVT VI.

Vbi Childericus Rex eiectus eſt de regno.

CHildericus autem Rex filius (vt diximus Mer[illegible] & *Anno 462.*
[illegible] regnaret ſuper Francos, cœpit filias eorum diſtrahere & [illegible] *Anno 467.*
[illegible] hoc nimis indignantes, voluerunt occidere eum, & [illegible] re de [illegible] Hic aũt
[illegible] audiſſet, Toringiam petiit, vocauitq; amicum ſuum [illegible]
Wiomadus [illegible] cum eo conſilium, qualiter ani[illegible] Franc[illegible]
[illegible] ſignum, qualiter certo iudicio [illegible] deberet [illegible]
[illegible] quando q; reuerti potuerit, quale ſignum inuicem [illegible] Tunc di[illegible]
[illegible] inter ſe in ſignum: vnam partem Childericus Rex ſecum [illegible]
[illegible] vero [illegible] Wiomadus retinuit dicens. *Quando iſtam aliam partem* [illegible]
[illegible] *tas [illegible] ncos tecum habere pacatos: tunc ſecurus reuertere in pace.* Abiit ergo Childericus
in Tor[illegible], apud regem B[illegible]num vxoremque eius Ba[illegible] latuit.

CAPVT VII

Quod Franci ſuper ſe ſtatuunt Egidium Romanum, atque deyciunt, & Childericum recipiunt.

FRanci vero relicto Childerico, Egidium principem Romanorum eleuauerunt
[illegible] ſe Regem. conſilium non bonum, [illegible] atque abſurdum. Qui
[illegible] octo annos ſuper eos regnaret, finxit ſe Wiomadus eius conſiliarius in ami-
[illegible] familiari fœdus inire, & hortabatur Egidio aliquos Francos dolose opprime-
[illegible] conſilium eius, callide opprimere [illegible] Illi hoc ſermi-
[illegible] furore adtriti, conſilium expetierunt a Wiomado quid agere debe-
[illegible] e dixit eis: *Non reminiſcimini nec recordatis qualiter ceperunt Romani oppri-*
[illegible] ſtram de terra eorum, & vos eiecistis Regem veſtrum [illegible], atq[illegible] ſtrenuum,
[illegible] os militem hunc Imperatoris Romanorum, crudelem & elatum, atque ſuper-
[illegible] conſilio hoc feciſtis, non bene ſed male hoc egiſtis. Illi dixerunt, *Quia ſine lege ab-*
[illegible] as noſtras. Pœnit et nos hoc feciſſe contra Regem noſtrum, vtinam mereamus in-
[illegible], & cum pace regnaret ſuper nos. Tunc amicus ille Regis [illegible] partem [illegible]
[illegible] inter ſe diuiſerunt, dicens: *Reuertere ad regnum Francorum, quia pac[illegible]*
[illegible] vero cognoſceas hoc ſignum, medium aureum, intellexit cert[illegible]o,
[illegible] s deſideraretur, ipſisque rogantibus reuerſus eſt in regnum ſuum. Nam
[illegible] Toringia, cum Baſina regina vxore Biſini [illegible] is ipſe Childeric[illegible] m-
[illegible] Reuerſuſque ad Francos in regno ſuo reſtitutus eſt. Egidium Romanum
[illegible] cipem eiecerunt de regno eorum.
[illegible] oque [illegible] Biſini regis Toringorum, relicto viro ſuo ad Childeri- *Anno 468.*
[illegible] Cumque interrogata fuiſſet ab eo *quid quæreret, aut pro qua cauſa [illegible] de*
[illegible] regione veniſſet? reſpondiſſe fertur. *Noui [illegible] tatem tuam [illegible] pulchritudinem,*
[illegible] atque ſtrenuus: ideo veni vt habitem tecum. Nam ſi in extremi[illegible]
[illegible] m, [illegible] ſum expetiiſſem, atque cum eo habitaſſem. At ille gaudens [illegible]
[illegible] copulauit. Poſthæc igitur concipiens ex eo peperit filium, [illegible] q; no-
[illegible] s Chlodouei m. [illegible] rex m[illegible], [illegible] R[illegible] *Chlodou. R.*
corum, pugnator bellicoſiſſimus atque egregius.

CA[illegible]

CAPVT VIII.

V[illegible] capta [illegible] Agrippina ciuitas, & de morte Egidij & de [illegible]onag[illegible]io Duce Saxonorum.

Coloniaagr. IN [illegible] c[illegible] per Rhenum, vocauerunt- [illegible] R[illegible]m[illegible] parte E[illegible]ii occiderunt [illegible] Venerunt autem Treueris ciuitatem [illegible] vrbem [illegible] epe- [illegible] a C[illegible] [illegible] [illegible] Romanorum, tyrannus. Syagrius filius eius [illegible] sedem regni tenebat. Tunc C[illegible] Au[illegible] per- Adouacrius. al. Odenacr. rex [illegible] rum Dux [illegible] nauale hoste [illegible] vastauit. Adouagrius itaq; Au[illegible] [illegible] que Ado[illegible] [illegible] [illegible] idem [illegible] s. Ecclesiam. Pa[illegible] [illegible] vrbem cepit, & domum [illegible] quæ in ea ciuitate erat, [illegible].

CAPVT IX.

De morte Childerici, & bellum Chlodonechi contra Siagrium.

Anno 484. EO [illegible] Childericus rex, regnauitque annos XXIV. [illegible] [illegible] [illegible] corum sagaciter suscepit. Anno autem [illegible] s. decc. q[illegible] Romanorum Sue[illegible] [illegible] [illegible] q[illegible] al. Ragnachario. [illegible] S[illegible] quem Chlod[illegible] Ra[illegible] [illegible] [illegible] es ad bellum, hisque inter se fortiter [illegible] [illegible] exer[illegible] tum suum, per fugam lapsus ad A[illegible] [illegible] ad T[illegible]m. Chlodoueus enim missos suos ad A[illegible] [illegible] reddere [illegible] n vellet, pararetur ad pr[illegible] [illegible] Fra[illegible] [illegible] S[illegible] rium m[illegible] is Chlodouei. Qui cum [illegible] [illegible] C[illegible] [illegible] eum o[illegible] ere. totumque regnum suum & [illegible] ros [illegible] dominium accepit.

CAPVT X.

De p[illegible] Episcopi ad regem Chlodonechum vt vrceum redderet: & quia deuicti Toringis sub tributo seruierunt.

EO tempore multæ Ecclesiæ a Chlodouei exercitu deprædatæ sunt. Erat autē tunc [illegible] ticus & paganus. De quadam autem Ec[illegible] vrceum m[illegible] magn[illegible] [illegible] eius [illegible] cum alio ministerio Ecclesiæ, & or[illegible] [illegible] Ecclesiæ ipsius mi[illegible] ad [illegible] deprecans v[illegible] al. sequere. [illegible] non mereretur, vel illum vrceum redderet [illegible] ret. Hæc a[illegible] [illegible] os; *Sequimini nos [illegible] que [illegible] [illegible] dividenda erunt. cumque mihi [illegible] ius [illegible] cuene[illegible] [illegible] am* Veniens autem Rex S[illegible] ciui[illegible] rem [illegible] quæ a[illegible] [illegible] re in medium, dicens: *Rogo vos, o fortissimi pr[illegible]* [illegible] Rege dicente [illegible] Franc[illegible] [illegible] Meo solum sta legatur [illegible] in Re[illegible] ad Exc. Eccl.[illegible] [illegible] ai[illegible] *Omnia [illegible], quæ cernis tua sunt: [illegible] nos tuo dominio sumus subiugati: quod [illegible] ur [illegible] illius cum tua potestate resistere audet.* Cum hæc illi benigniter dixissent, vnus [illegible] cum vociferatione eleuata bipenne (quod est Francisca) percuſ-

[illegible] *a nihil [illegible] a [illegible] ... dederis.* [illegible] patienter [illegible] ecce [illegible] que ve- [illegible] t, [illegible] ns [illegible] m in e [illegible] rdea [illegible] acto an- [illegible] exc [illegible] iussit c [illegible] a [illegible] app [illegible] atu veni- re o [illegible] in camp [illegible] Martio, om [illegible] armorum nitorem ho [illegible] vi [illegible] Ve- [illegible] conctu [illegible] exercitum circumiuit venit ad hominem [illegible] lum [illegible] percussit, & [illegible] ad eum. *[illegible] llus tam incultam [illegible] sordidam armam [illegible] habet [illegible] neque [illegible] pens, neque lancea, neque bipennis e [illegible]* A [illegible] em [illegible] n e [illegible] d est bipenni [illegible] & proiec [illegible] in [illegible] m. A [illegible] ell- [illegible] eret eam, Rex ſtatim eleuatis manibus ſuis, franciſcam [illegible] m in ca- [illegible] it & a [illegible] *S [illegible] ut Seſſionis ciuitate ſuperior [illegible] anno in vrceo illo [illegible].* Mor [illegible] ex [illegible] Rex de ipſo campo iuſſit [illegible] cedere in p [illegible] pro- [illegible] is pa [illegible] or & timor pro hac cauſa in Francorum populo d [illegible] cepit c [illegible]

C[illegible]oueus exinde decimo anno regni ſui commoto exer[illegible]itu magno v[illegible]de in To[illegible]bit: ipſoſque Toringos plaga magna proſtr[illegible]uit. De [illegible] popu- lo, t[illegible]orum terra vaſtata, ipſos Toringos tributarios Francorum [illegible].

CAPVT XI.

Quod Aurelianus legatarius Chlodouei veſtitus cultu peregrino ad opus domini ſui ſponſauit Chrodchilde.

IN illo tempore Gundebandus † Rex Burgundionum fuit, qui ex genere Atha- [illegible] r[illegible]is fuiſſe perhibetur. Huic fuerunt quatuor filii, Gundebau[illegible]us, Godeg- [illegible]s [illegible]ilpericus, & Godomarus. Gundobaudus igitur Chilperi[illegible]m f[illegible]em, [illegible]m [illegible]erfecit gladio, vxoremque eius ligato ſaxo ad collum in aqua necare † præ- [illegible]pit, filia que eius duas ſeniores vocauit Chorona, quam mutata veſte [illegible]o con- [illegible]t, iuniorem vero nomine Rothilde † domo retinuit. Chlodoue[illegible]s itaque [illegible]quenter legationem in Burgundiam mitteret, Rothildis puella inu[illegible]tur à [illegible] qui cum eam vidiſſent pulchram, elegantem atque ſapientem Chlodo[illegible] [illegible]uerunt hæc. Et ille hæc audiens iterum legationem ad Gundebaudum mi- [illegible] A[illegible]ianum legatarium ſuum Rothildam neptam ſuam petendam. [illegible] autem Rothildis Chriſtiana. Quadam die Dominica cum ad miſſarum ſolemnia Rothildis veni[illegible]et, Aurelianus miſſus Chlodouei, accepta veſtes pauperculas, bonas vero veſtes q[illegible] ad[illegible]ulerat, reliquit ſodalibus ſuis in ſiluis, ante E[illegible]le[illegible]a ma[illegible]cula in me- di[illegible] conſedit. Tranſacta miſſarum ſolemnia Roth[illegible] iuxta c[illegible] nem [illegible]litam cæpit erogare eleemoſynam in pauperibus. Cumque ad Au[illegible]um p[illegible]pe[illegible]anti veniſſet, miſit aureum vnum in manu eius, & ill[illegible] oſc[illegible]an[illegible] manum i[illegible]æ, retraxit pallium eius caute. Poſt hæc illa ingreſſa c[illegible]cubi[illegible]u[illegible] ſuum, m[illegible]cillam ſuam, vocare peregrinum illum. At ille annulum a Ch[illegible]do[illegible] rege [illegible]ens, reliqua ornamenta ſponſalia recondita retinebat in ſacculum ſuum: Re[illegible]eo retro ſecus oſti[illegible] Cameræ. Cui ait Rothildis: *Dic mihi homo iuuenis, cur te [illegible]ulas, vel pro qua [illegible]ſa retraxiſti pallium meum.* Et [illegible]le [illegible]xit *Lo[illegible]tur obſe- [illegible] ſecreto tecum.* [illegible] ait, *Loquere.* [illegible] dixit: *Dominus meus Chl[illegible]ueus Rex [illegible] m[illegible] me ad te, vult te habere reginam, e[illegible] annulus eius, & reliqua ornamenta [illegible]onſa- [illegible]*o o[illegible]u[illegible] ca[illegible], non inue[illegible] ſac[illegible]lum ſu[illegible]m, & [illegible] tæde e cæ- [illegible] ſollicite requ[illegible]ſita ait: *Quis tulit pauperi ſacculum [illegible]am, [illegible] inuenit eum?* Rece- [illegible] a [illegible]con[illegible] na[illegible]e [illegible]ſp[illegible]ni[illegible]ha acceptoque a[illegible]n[illegible]l[illegible] quem C[illegible]doueus [illegible] A[illegible] p[illegible]io [illegible]ui. Chl[illegible]d[illegible]ucoque [illegible] *Lic[illegible] r[illegible] an[illegible] nubere Vide [illegible] hanc cauſam nemo ſ[illegible]. [illegible] mi[illegible] De[illegible] m[illegible] q[illegible] am omnibus c[illegible]teor ſic fiat.* [illegible] pa[illegible]

F CAPVT

CAPVT XII.

Vbi Chlodoueus [illegible] ad Gundobadum pro ſponſa ſua Chrodechilde

Aim. l. 1. c. 14. ANno [illegible] nſecu [illegible] Au [illegible] m pr [illegible] c. A [illegible] *ſciant om* [illegible] *aduer* [illegible] *am* [illegible] *domos* [illegible] *onem* [illegible] *mino tuo* [illegible] *ſam* [illegible] *n meam* [illegible] *Si* [illegible] *meus* [illegible] *ſam* [illegible] *locum* [illegible] *denominau, bi* [illegible] *R* [illegible] *autem non* [illegible] *venire* [illegible] *nunq* [illegible] *& ego contra cum ire d ſpono cum* [illegible] *Burgun* [illegible] *ruina eius id internecionem, quam perpetratus eſt coram* [illegible] *rum* [illegible] *us eſt in manibus veſtris.* Audi [illegible] Burgundiones [illegible], metuentes valde [illegible] m Chlodouei [illegible] dixerunt

al. Gundobado. G [illegible] dicentes: *Inquiratur R* [illegible] *cubicularius publice, ſi non* [illegible] *erint aliquando* [illegible] *munera per ingenium a legat* [illegible] *Chlodouei Regis, vt non inueniatur occaſio ſuper populum tuum* [illegible] *regnum tuum, et* [illegible] *valeas ſuper eum, eo quod nimis furibunda eſt Chlodouei neq* [illegible] Burgundiones, ſicut eſt [illegible] hoc conſilium dederunt Regi ſuo. Req [illegible] theſauro R [illegible] Chlodouei [illegible] ve [illegible] agi [illegible] ſtat [illegible] rex [illegible] puellam d [illegible] h [illegible] c [illegible] A [illegible] a ait [illegible] *domi* [illegible] *annos tibi pro munere aurea munuſcula*

al. [illegible] [illegible] *douei de erta* [illegible] *in manum vnum* [illegible] *paruulum.* [illegible]

al. [illegible] *vero* [illegible] *m recon* [illegible]. At [illegible] *me con* [illegible] *fac am* [illegible] a [illegible] At [illegible] no [illegible] Chlodouei tradidit. Ille [illegible] in [illegible] m magno gaudio & [illegible] tia, adduxeruntq; eam Chlod [illegible] Gau [illegible] eſt au [illegible] Chlodoueus rex [illegible] .C [illegible] c [illegible] ,q [illegible] le [illegible] mre [illegible] nuerta, & con [illegible] in Dominum, ait. *Deinceps, d* [illegible] *tuam loquentem, & conced* [illegible] *quod deprecor, antequam* [illegible] *dom* [illegible] R [illegible] *quod* [illegible] *on* [illegible] *m.* At illa pot [illegible] *Prim* [illegible] *Dom* [illegible] *in cœlis patrem omnipoten* [illegible] *ne creda* [illegible] *,qui te creauit. Secun* [illegible] *minum I* [illegible] *m Chriſtum qui te redemit,* [illegible] *omnium regum a* [illegible] *atre de cœlis miſſum* [illegible] *Spiritum* [illegible] *tum, confirmatorem & illuminatorem omnium iuſtorum: totam ineff* [illegible] *ſtatem, om* [illegible] *iuſtamq. aeternam agno* [illegible] *nitem crede* [illegible] *Idol* [illegible] *ana derel* [illegible] *ſunt* [illegible] *ana, incende* [illegible] *ea,* [illegible] *as,* [illegible] *qua* [illegible] *rere debe* [illegible] *portionem genitoris mei* [illegible] *quos* [illegible] *bandus* [illegible] *interfec* [illegible]. *Si ſ* [illegible] *rum Dominus* [illegible] Et Chlod [illegible] 4 *num reſtas quod difficile petis, vt Deos meos derelinquam* [illegible] *Deum tuum* [illegible] *quod petis* [illegible] *potero, faciam.* Illa inquit: *Hoc maximum* [illegible] *ecro, vt Dominum Deum* [illegible] *qui* [illegible] *, adore*

CAPVT XIII.

Qu[illegible]d ter[illegible] Chlodoueus mi[illegible]t ad Gundobadum pro [illegible] o Chrodechilde

C[illegible] B [illegible] m [illegible] d [illegible] a [illegible] [illegible] *n* [illegible] *im* [illegible]

[illegible]

CAPVT XIV

De prædicatione Chrodechildis ad Chlodoueum, ut Regem Regum crederet.

[illegible] Chlodoueus [illegible] Concepit [illegible] Rex [illegible] Regina [illegible] Donec [illegible] Alamannos [illegible]

CAPVT XV

[illegible] Alamanos, ubi Chlodoueus necessitate compulsus verum Deum inuocat in adiutorium & a sancto Remedio baptizatur.

[illegible]

[illegible] *enim Deos meos* [illegible]

[illegible] *bradi*[illegible] *qui* [illegible]

[illegible]

[illegible] *libenter* [illegible] *sed* [illegible] *qui* [illegible] *ur, no*[illegible] *quere Deos nos* [illegible] *tare eos* [illegible]. [illegible] c[illegible]s. A[illegible] c[illegible] a[illegible] & p[illegible] m[illegible] us Franco[illegible]m ad[illegible] auc-[illegible]ntes [illegible] *Mortal*[illegible] *Deos relinquimus*, [illegible] *gloriose Rex, & Deum verum immortalem, quem R*[illegible] *ad*[illegible]*at, cred*[illegible] *parati sumus.* N[illegible]tiauerunt autem hæc ſancto Remedi[illegible] [illegible]s, [illegible] lauacr[illegible] p[illegible]are [illegible] p[illegible] p[illegible]teæ fab[illegible]ur Ecc[illegible]æ, [illegible] ba[illegible] n[illegible]r, redolent ceræ [illegible]orante[illegible] m[illegible] minus [illegible] t [illegible] vitæ [illegible]nar[illegible]e [illegible] Rex e[illegible] pri[illegible] Re[illegible] V[illegible]t [illegible] s a[illegible] Dia[illegible] s. C[illegible] d[illegible] an[illegible] ei R[illegible] *on* [illegible] *olla* [illegible] *amber adora quod* [illegible] *quod ador*[illegible] [illegible]que ſ[illegible], [illegible] Rh[illegible] p[illegible] [illegible] r[illegible] s, [illegible] ci[illegible] [illegible] e[illegible] D[illegible] in T[illegible]ate [illegible] q[illegible] no[illegible] a[illegible] B[illegible] ba[illegible] c[illegible] n[illegible], A[illegible] ru[illegible] p[illegible] Francorum.

CAPVT XVI.

[illegible] *Burgundiones a Chlodoueo deuicti eius domini* [illegible] *& de hominum deuoratione a bestiis dicitur.*

P[illegible] a [illegible] C[illegible] del[illegible] C[illegible] im[illegible] e [illegible] di p[illegible] H[illegible] hæc aud[illegible] enie[illegible] e[illegible] caltro[illegible] r[illegible] o[illegible] en[illegible] C[illegible] de[illegible] & [illegible] us q[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] poribus fuit in Viennam vrbem terræmotus maximus, vbi multæ
[illegible] & [illegible]mus multorum concuſſæ fuerunt & ſubuerſæ. Ibi beſtiæ multæ ob-
[illegible] [illegible]pi, vrſi, ac cerui ingreſſi per por[illegible]m ciuitatis, deuorante ſque plurimos
[illegible] anni[illegible]m hoc faciebant. Nam veniente ſolemnitate ſanctæ Paſchæ, *Gregor. li.*
[illegible] Mamertus, qui in ea vrbe erat Epiſcopus, dum miſſarum ſolemnia † i- *c.34* *al. ſacrificia.*
[illegible]a celebraret, Palatium quoque regale quod in ea ciuitate erat, diuino i-
[illegible]um eſt. Cumque hæc agerentur, appropinquante aſcenſione Do-
[illegible] indixit ie[illegible]nium vir ſanctus Dei triduanum in populo cum gemitu & con-
[illegible]ne, inſtituit orandi modum, edendi ſeriem, erogandi hilarem diſpenſatio-
[illegible]on. Tunc ceſſauit ipſa tribulatio & ſubuerſio. Deincep[s] omnes Eccleſiæ Dei
& ſacerdotes hoc exemplum imitantes vſque ad præſens ipſas triduanas letanias v-
b[illegible]e celebrare coguntur.

CAPVT XVII.

De miraculis Dei Chlodoueo oſtenſis, & quia deuictis Gothis Alaricum interfecit.

IN ill[is] diebus rex Chlodoueus cum veniſſet Pariſiis ciuitate, ait Reginæ, & ad po- *[illegible]*
pulum ſuum: *Satis mihi moleſtum eſt, quod Goti Arriani partem optimam Galliarum* *Gr.li.c.3*
tenent. Eamus cum Dei auxilio, eiciamus eos de ipſa terra, noſtriſque ditionibus ſubiciamus, quia *Aim.1.c.20*
valde bona eſt. Placuitque hoc conſilium proceribus Francorum. Tunc Rothildis re-
gina conſilium dedit Regi dicens: *Faciens faciat,* inquit, *Dominus Deus victoriam in ma-*
nibus Domini mei Regis. Audi ancillam tuam, & faciamus Eccleſiam in honorem ſancti ac bea-
tiſſimi Petri principis Apoſtolorum, vt ſit tibi in auxilium in bello. Et Rex ait; *Placet hoc quod*
hortaris, ita faciamus. Tunc Rex proiecit in directum a ſe bipennem ſuam, quod eſt [F]ran-
ciſca, dixitque; *Fiatur Eccleſia beatorum Apoſtolorum, dum auxiliante Domino reuertimur.*
Commouit autem Rex cunctum exercitum ſuum, populum Francorum Pictauis di-
rexit: ibi enim tunc Alaricus rex Gothorum commorabatur. Multa pars hoſtium per
territorium Turonorum † tranſiebat. Præcepit autem rex pro reuere[nt]ia [sa]ncti Mar- *al Toringor. male*
tini, nihil aliud niſi herbam præſumerent ad eorum equos ſuſtentandum. Direxit ita-
que nuntios Rex ad beati Martini Baſilicam cum muneribus multis, & equo ſuo ve-
lociſſimo, quem Rex amabat plurimum, & ait: *Ite, & forſitan victoria aliquid ex ſancto*
ſermone accipiatis ab ſcripturis ſanctis. Tunc datis muneribus nuntius dixit: *Si tu Domine*
adiutor mihi es, & gentem hanc incredulam tibi meis manibus tradideris in ingreſſu, ſancte Mar-
tine dignatus eſto mihi reuelare, vt ſciam ſi propitius ſis famulo tuo. Venientibus autem pue-
ris ad beati Martini Eccleſiam, cumque ad ipſa limina introiſſent, primicerius Eccle-
ſiæ hanc antiphonam impoſuit dicens: *Præcinxiſti me Domine virtute ad bellum, ſupplan-*
taſti inſurgentes in me ſubtus me: & inimicorum meorum dediſti mihi dorſum, & odientes me diſ-
4 *perdidiſti.* Quod pſallentium † vt audierunt, Domino gratias agentes, dimiſſo ibi e- *vulg ſatelli-*
quo Regis, & alia munera multa, cum lætitia & exultatione nun[ti]auer[un]t Regi. Cum *tes male.*
ve[nisset] autem Rex ad fluuium Vincennam cum exercitu ſuo, in quo loco eum vada- *Aim.1.c.21.*
re deberet, non inueniebat: inundauerat enim a multitudine pluuiarum: Depreca-
tuſque Dominum, vt ei vadum oſtenderet, nocte illa ibi fuit, mane autem facto, cer-
ua [illegible] magnitudinis ante e[o]s Domini voluntate præcedente vadum oſten[di]t: ilaq;
[illegible] populus ſequens vadauit. Veniente autem Rege apud Pictauis ciuitatem, dū
p[ro]cul ab Eccleſia S. Hilarii tentoria fixiſſent, nocte farus ignea ex ea viſus eſt exire:
[ap]paruit nempe ſupra ipſa tentoria in auxilium Chlodoueo Regi cum virtute B. Hila-
[rii] P[illegible] ra[u]tem Re[x] hoſti † ſuo, vt nec cibum, nec vllum ſtipendium de ipſo pago *l.exercitui.*
[illegible] n[ull]aq; ſpolia. Chlodoueus autem rex cum Alarico rege Gothorum [illegible] cam- *al. Vocladenſe.*
[illegible]denſe † ſuper fluuium Cli[illegible] [illegible] decimo ab vrbe Pictaua conuenit:
[illegible] [illegible]bus G[illegible] R[e]ge [illegible] conlæſi terga verterunt,
[illegible] [illegible] Alaric[um] in[te]rficeret, duo Gothi
[illegible] ex ad[illegible] latere ferirent, ſed propter loricam, qua indutus erat,

non liorauerunt eum. Dominus autem adiuuabat eum in cunctis quæ agebat, maximè autem tunc. Ibi Arueruorum populus, qui cum Apollonare Duce ibi venerat, corruit in gladio Francorum cum multis Senatoribus. De hac pugna Amalaricus euaſit per fugam, filius Alarici, & in Spaniis regnum patris ſui ſagaciter recepit. Chlodoueus autem Theodricum filium ſuum per Albienſem & Rotinus ciuitatem, & Aduernum dirigit: qui pergit, omneſque vrbes illas à finibus Gothorum vſque Burgundiam ſubiugauit, & in poteſtatem patris ſui reſtituit, regnauitque Alaricus annis XII. *al. Burdeg.* Chlodoueus quoq; apud Burdegalenſem † ciuitatem totam hyemem reſedit: theſauros vero plurimos Alarici regis de Tholoſa abſtulit, omneſque vrbes illas accipiens, Eccoloſinam ciuitatẽ veniens, tantam gratiam ei Dominus contulit, vt in eius aduentum muri eius corruerent. Interfectis Gothis qui ibidem erant, ipſam vrbem ad- *al. Santonem.* prehendit: omni terra eorum ſubiugata in Santonico † vel Burdegalenſe Francos manere præcepit, ad Gothorum gentem delendam. Deinde Turonis ciuitatem reuerſus, multa munera baſilicæ beati Martini attribuit. Equus vero, quem antea ad ipſam Eccleſiam tranſmiſerat, illius matriculariis datus eſt: ille vero centum ſolidos pro ipſo equo, vt eum reciperet, tranſmiſit. Quibus datis equus ille nullatenus mouit. At ille ait: *Date illis alios centum ſolidos.* Cumque alios ſolidos *Friſingenſ. 4. Chron. ca. penult.* dediſſent, ſtatim ipſe equus ſolutus abiit. Tunc cum lætitia Rex ait: *Vere beatus Martinus bonus eſt in auxilio, & carus in negotio.*

Gr. Tur. II. c. 38. Aim. I. c. 22. Ab Anaſtaſio Imperatore Codicillos accepit Chlodoueus Rex pro conſulatu. Tunica blattea indutus Rex in Baſilica beati Martini, corona aurea in capite ſuo: aſcenſo equo aurum & argentum in atrium, quod eſt inter ciuitatem & Eccleſiam beati Martini, præſente populo manu propria ſparſit, atque voluntate benigniſſima diſpenſauit. Ab ea die tanquam *Conſul* & *Auguſtus* eſt appellatus. De Turonis autem egreſſus Pariſios ciuitatem venit, ibi ſedem regni ſui conſtituit.

CAPVT XVIII.

Bellum Chlodouei contra Regnecharium parentem ſuum.

al. Raguaharium. Gregor. II. cap 42. Aim. I. c. 24. DEinde commotus contra Ragnearium † parentem ſuum. Erat autem ipſe Ragnearius apud Camaracum ciuitatem effrenis in luxuria: habebat quoque conſiliarium nomine Pharaonem ſimili ſpurcitia lutulentum. Cum aliquid muneris aut cibi ei defecti eſſent, dicebat: *Sint iſta mihi, & meo Pharaoni conſiliario.* Pro qua cauſa indignati Franci, qui erant cum eo, conſentiebant Chlodoueo, commouentes eum aduerſus Ragnearium. Deditque eis Chlodoueus ſtipendia pro hac cauſa, baltheos & armillas adſimilatas de auro, ſed de intus æramen & cuprum erat deauratum ſub dolo factum, pro munere leudibus Ragnearii, qualiter ſuper ipſum inuitarent eum. Commoto Chlodoueus exercitu contra Ragenharium parentem ſuum, miſit Ragenharius ſpeculatores ad cognoſcendum, interrogans, cuius eſſet hoſtis maior? Qui reſponderunt mentientes; *Tibi eſt fortior, & tuo Pharaoni conſiliario.* Venientes autem Chlodoueus & Ragenharius ad pugnam, fortiterque inter ſe præliantes, Ragenharius cæſum cernens exercitum ſuum, fugere nititur. Sed ab ipſis traditoribus comprehenſus, ligatis a tergo manibus vna cum Richario fratre ſuo, Chlodoueo præſentatur. Cui dixit Chlodoueus: *Cur humiliaſti gentem noſtram, & te vincire permiſiſti? nonne tibi melius fuit mori?* Et eleuatam bipennem in caput eius defixit: & mortuus eſt. Conuerſus autem ad fratrem eius ait: *Si tu ſolatium fratri tuo præbuiſſes, ille ligatus non fuiſſet.* Similiter & ipſum in capite percuſſum interfecit, & mortuus eſt. Poſt mortem eorum, cognoſcentes traditores eorum aurum, quod a Chlodoueo acceperant, eſſe vitiatum, dixerunt hoc Regi. Rex reſpondens dixit eis: *Merito tale aurum debet accipere, qui Dominum ſuum ad mortem tradit. Sufficiat vobis vitam tantummodo habere conceſſam, ne in tormenta deficiatis.* Illi hæc audientes, gratiam

& vitam ſ[illegible]mmodo optantes habere adeptam, ſibique in hoc ſufficere dicebant. Fuerunt autem ſupradicto Ragenario parentes: quorum frater Regnemirus nomine apud Cenomannis ciuitatem iubente Chlodoueo Rege interfectus eſt. Quibus mortuis parentibus omne regnum eorum & theſauros Chlodoueus accepit. Interfectisq; multis & magnis Regibus vel parentibus ſuis. Poſt hæc omnia mortuus eſt Chlodoueus Rex in pace, & ſepultus eſt in baſilica ſancti Petri Apoſtoli, quam ipſe & Regina ſua ædificarunt. Mortuus eſt autem anno V. poſtquam cum Alarico rege Gothorum pugnauit. Regnauitq; ſimul annos XXX.

Gregor. II. c. 43. Aim. I. c. 25. An. DXIII.

A tranſitu ſancti Martini vſq; ad tranſitum Chlodouei Regis fuerunt anni CXII. Rothildis regina poſt mortem viri ſui Turonis ciuitatem frequenter pergens ad Baſilicam beati Martini diutiſſime commorata, Domino ſeruiebat, raro Pariſius viſitabat.

CAPVT XIX.

De morte Chlodouei, & quia quatuor filii eius in regno ſucceſſerunt: & de Danis qui in Gallias inruunt.

IGITVR poſt mortem Chlodouei Regis filii eius Theudericus, Chlodomirus, Hildebertus, & Chlotharius regnum eius diuiſerunt æqualiter. Habebat quoque tunc Teudericus filium nomine Teutbertum, ſtrenuum & vtilem: eleuatique ſunt in magna potentia. Amalricus quoque filius Alarici regis Gothorum ſororem eorum ad coniugium petiit: quam illi non negantes, cum ornamentis optimis: eamque ipſe ſibi in matrimonium aſſumpſit.

Gr. III. c. 1. Aim. 2. c. 1.

In illo tempore Dani cum rege ſuo nomine Chochilago cum nauale hoſte per altum mare Gallias appetunt, Theuderico pago Attuarios vel alios deuaſtantes, atque captiuantes, plenas naues de captiuis de alto mare intrantes, Rex eorum ad littus maris reſidens. Quod cum Theuderico nuntiatum fuiſſet, Teudobertum filium ſuum cum magno exercitu in illis partibus dirigens: qui conſequens eos, pugnauit cum eis cæde maxima, & proſtratum Regem eorum interfecit, prædam tulit, & in terram ſuam reſtituit.

Gregor. III. cap. 3.

CAPVT XX.

Quod Chlodmirus & Childebertus, & Chlodharius bellum ineunt aduerſus Burgundiones.

IN illis diebus Rothildis † regina cum veniſſet Pariſios, ait ad filios ſuos: *Non me pœniteat, filii mei, vos dulciter enutriſſe: precor indignate iniuriam meam, & patris mei, & matris meæ mortem vindicate.* Illi hæc audientes, in ira magna commoti, cum maximo exercitu Burgundiam petunt, contra Siſmundum † & Godomarum, Regis Gundebandi filios. Tunc temporis ædificabat Siſmundus rex monaſterium ſanctorum martyrum Agaunenſium in Burgundia, ſancti Mauricii cum ſociis ſuis VI D C. † Illi autem commouerunt hoſtem Burgundionum contra Chlotmirium regem, & Hildebertum & Clotharium fratres, filios Chlodouei. Illis inter ſe compugnantibus, fugerunt cæſi Burgundiones cum Godomaro. Siſmundus vero dum ad ſanctos Agaunos fugeret, conſecutus eſt eum Chlodomirus, adprehenditque eum cum vxore, & filios eorum captos in pago Aurilianenſe eos adduxit, atque in carcerem retrudi iuſſit. Beatus autem Auitus, qui erat tunc vir ſanctus Dei, Abba in Aurilianenſi ciuitate, deprecabatur Chlodomirum, vt non occideret eos: ſed ille nolebat audire eum. Tunc interfecit Siſmundum & vxorem eius, & filios eius, proiecitque eos in puteum in loco qui dicitur *Colomna vico.*

Chrotchildis. Gregor. III. cap. 6. Aimon. II. cap. 3. al. Siſimundum. Aimon. II. cap. 4. al. ſex millia DC.

CAPVT XXI.

Quod iterum Chlodmirus Burgundiones deuictos interfectus eſt.

Aimon. II. cap. 7. Vaſontio.

POST hæc iterum commoto exercitu Chlodomirus in Burgundiam pergens contra Godomarum. Cumque veniſſet cum magno hoſte in pago Viennenſe in loco qui dicitur Viſoroncia †, Godomarus locatis gentibus cum Chlodomiro præliaretur, Burgundiones valde conlæſi cũ Godomaro fugerunt. Cũq; eos perſequeretur Chlodomirus, nimis valde decucurrit, qui antecedens eos cum equo veloci in medio eorum ingreſſus: qui ex aduerſa parte percuſſus corruit & mortuus eſt. Quod videntes Franci nimio dolore & ira commoti, Godmarum perſequentes exterminant, Burgundiones perimunt, cunctasque regiones vaſtantes, a puero vſque ad ſenem interimentes reuerſi ſunt. Chlotarius hæc audiens, vxorem fratris ſui accepit in coniugium, Gundeacam nomine. Filios quoque Chlodomiri orfanos, Theudoaldum, Guntharium, Chlodoaldum Crothildis regina nutriebat, eos ſecum retinens.

CAPVT XXII.

De cæde magna quod Franci in Thoringorum populo proſtrauerunt, & de Ermenfredo rege eorum.

Gregor. III. cap. 7. Aimon. II. cap. 9.

IN illo tempore Theodericus, & Teurbertus filius eius, & Chlotarius Rex, cum Francorum exercitu Rhenum tranſeuntes, in Toringiam dirigunt contra Ermenfredum regem Toringorum. Hæc audientes Toringi, foſſatos fecerunt ſub dolo, deſuper cooperientes ceſpitibus. Cumque ad bellum ibidem conueniſſent, intelligentes quod equi eorum ibidem corruiſſent, indignati ſunt valde. Fugit autem Ermenfridus cum Toringis vſque Oneſtrudem fluuium, illic eum perſequentes Franci. [illegible] reparatis viribus contra Francos, tanta cædes ibi fuit de Toringis, vt ipſe fluuius ex eorum cadaueribus repleretur. Franci vero ſuper eos tanquam per pontem tranſiebant & conculcabant: totamque regionem illam vaſtantes atque captiuantes depopulabant. Ermenfridus per fugam lapſus vix euaſit. Franci autem cum multa præda & ſpolio reuerſi ſunt. Fuerunt autem Ermenfrido duo fratres, Baldoricus & Bertannus †.

al. Bertecharius. al. Bertarius. Gregor. III c. 8.

Poſt hæc iterum Theudericus data fide Ermenfrido regi, Tulbiaco ciuitate ad ſe venire fecit. Cumque ſupra murum ipſius ciuitatis conloquerentur, compulſus [illegible] e muro vrbis ipſius corruit ad terram, & mortuus eſt, ſuosq; infantes Theudericus interficere rogauit.

CAPVT XXIII.

Bellum quod Childebertus exercuit aduerſus Gothos, & Amalrici interfectione.

Gregor. III. cap. [illegible] al. Hiſpania.

CHILDIBERTVS quoque cum eſſet Aluernus ciuitate, ſoror eius vxor Am[illegible]ci regis Gothorum nomine puellæ Clothiltæ regina direxit ad eum [illegible] Spania [illegible] dicens [illegible] quanta mala ſuper ipſam inſidiaretur propter Cathol[illegible] Nam cum ad Eccleſiam Chriſti iret orationem facere, ſtercora & multos fæ[illegible] ſuper eam proiiciebant, atque in tantum verberabant eam, vt ſangui[illegible]rium ſuum fratri ſuo tranſmiſit dicens: *Indignate, dulciſſime frater, laborem & iniuriam meam, domine cariſſime.* Cum hæc audiſſet Childibertus rex, in ira magna commotu[illegible] ſtem maximum coll[illegible], in Spaniam direxit, pugnam iniit cum Amalrico. Go[illegible] de [illegible]

[illegible]

CAPVT XXIV.

[illegible] impio Childebertus & Chlodharius pertractantes [illegible] nepotes suos interfecerunt, & regnum patris eorum inuadunt.

[illegible] Patisis [illegible]et, vide[illegible] C[illegible]s[illegible]x, [illegible] sui senioris C[illegible]m r[illegible]præfat[illegible] nam [illegible] & [illegible]t, co[illegible]tans quod reges e[illegible] vel [illegible]acere, [illegible] *patris nostri secum re[illegible]net [illegible] tenere di[illegible], eo que in re[illegible]um [illegible] [illegible]io accepto pertractare debemus, quid de eis faciemus [illegible] re[illegible]numque fratris nostri patris eorum inter nos [illegible]udamus.* M[illegible] [illegible]s Arc[illegible]m, nob[illegible] [illegible] *mittat ad n[illegible] ipsos fratris nostri [illegible] nepotes nostros [illegible] con[illegible].* At [illegible] verum esse, gaudens tran[illegible]t eos [illegible]is. At [illegible]atim re[illegible] At [illegible]es. *Hic sunt [illegible] mind[illegible]* [illegible] *imer* [illegible] vero p[illegible]æ[illegible] dolore & amarit[illegible]m la- [illegible] *di[illegible] me a[illegible] comprimunt [illegible] non debet, qui[illegible] co[illegible] pro-* [illegible] At [illegible] d[illegible], [illegible], *m[illegible] et oc[illegible] eos quam tondere.* N[illegible] mora et [illegible] um seniorem, proiec[illegible] ad terram, defix[illegible] cultrum in [illegible] c[illegible] [illegible] mortuus e[illegible]. [illegible] que [illegible] cum [illegible]r, [illegible] *succurre mi[illegible] me [illegible]* [illegible] Hi[illegible]ertus [illegible] mo[illegible]us la[illegible]ymis a[illegible] *[illegible] cedere [illegible] quantum volue[illegible], pro[illegible].* A[illegible] *cum ate, aut c[illegible] mori[illegible]s. Tu e[illegible] tu [illegible] are eum modo.* [illegible] C[illegible] [illegible] us quoque [illegible] [illegible] & pu[illegible] & [illegible] [illegible] Re[illegible] qu[illegible] [illegible] [illegible] p[illegible] ftea rel[illegible] te[illegible] no[illegible] N[illegible] Pa[illegible] [illegible]

[illegible]

CAPVT [illegible]

[illegible]

I[illegible]

[illegible]

CAPVT XXVI.

[illegible] Childeb[illegible]rtus & Chlo[illegible]rius in [illegible]iam [illegible], [illegible] ſ[illegible]nam ob[illegible], & quia Longobardi [illegible]

P[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPVT

CAPVT XX[illegible]

[illegible] & Cl[illegible] & T[illegible] Childebertus r[illegible] & b[illegible] contra Saxones.

[illegible] T[illegible]bert[illegible]ns, tel[illegible] tus mort[illegible] eſt. [illegible] XIV. re[illegible] Greg. l. [illegible] 6.
[illegible]

[illegible] R[illegible]d[illegible] regina [illegible]is open[illegible] pl[illegible] [illegible] IV Aim. [illegible]
[illegible] eam migrauit ad Dominum plena dierum. Quæ cum [illegible]
[illegible] porrata in ſacrario Baſilicæ [illegible] ad latus [illegible]
[illegible] filiis ſuis Hi[illegible]o & C[illegible]thario regibus hum[illegible] & [illegible]
[illegible]pulta eſt.

[illegible] quoq; Rex de diuerſis mulieribus ſeptem fil[illegible]buit, de [illegible] In-
[illegible] Childericum, Her[illegible] Gu[illegible]ram[illegible] S[illegible]bertum, [illegible]ch-
[illegible] de Heregunde quoque ſorore Ingunde [illegible]uit H[illegible] de Chrodinidā Ingunda
[illegible] habuit Chramnum. P[illegible] amorem [illegible] Ingundis eo quo[illegible] et Gunſinam.
[illegible] e[illegible] nimis luxurioſus, Herigundem ſororem [illegible] ac Gr. IV c. 3
[illegible]

[illegible] autem rex filius Teutberti regis in Auſter[illegible] D[illegible]
[illegible] nauitque annos VII. regnumque ei[illegible] Cl[illegible]
[illegible]

[illegible] bellantibus Saxonibus Clotharius rex [illegible] omni[illegible] Fran[illegible] exerci
[illegible] nam iniit ſuper Wiſeram flumium, [illegible] m Gr. IV. cap.
[illegible] q. eo[illegible] v[illegible]t. Peruagans tot[illegible] Toringiam, [illegible] dep[illegible] Aim. [illegible] c. 27.
[illegible] us ſolatium præ[illegible] uiſſent. 1. [illegible]

CAPVT XXVIII

[illegible]d Chramnus coniurationem aduerſus patrem ſ[illegible] fecit cum Childeberto, & de obitu Childeberti.

CHRAMNVS itaque filius Clotharii pulcher & decorus nim[illegible], ac[illegible]bu[illegible] & [illegible] Aim. [illegible] c. 28
[illegible] ere a patre ſ[illegible]o mi[illegible] in loco e[illegible] ſu[illegible]ſſet c[illegible] v[illegible]-
[illegible] primere. Quod cum pat[illegible] nu[illegible]
[illegible] nem patris [illegible] e, du[illegible]
[illegible]m duxit vxorem, adpreh[illegible]os thet[illegible] ur[illegible]
[illegible] e patruelem ſuum ſacramento conſtrictus, iura[illegible]
[illegible]

[illegible] Rex æ[illegible] [illegible]
[illegible] Ba[illegible] V[illegible]cen[illegible] q[illegible]
[illegible] & [illegible] x[illegible]

[illegible] p[illegible], [illegible] Aim. II [illegible] 30
[illegible] & v[illegible]
[illegible] ad B[illegible]
[illegible] & [illegible]
[illegible] v[illegible] potis fuer[illegible] 1 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible] *impune iudicium, quod quondam inter* [illegible]

Confl[illegible]entesque p[illegible], B[illegible] Rex in [illegible]am vertitur, ibique & [illegible]. Chramnus quoque dum per f[illegible] e[illegible]dere conar[illegible], n[illegible]uesque in mari paratas haberet & dum vxorem v[illegible] l[illegible]erare [illegible]ellet, ab exercitu patris o[illegible]reſſus, capt[illegible] a[illegible] q[illegible] eſt. Q[illegible] L[illegible] a[illegible]et, [illegible] vxore & f[illegible]abus igne con[illegible] in [illegible] m[illegible]m paupe[illegible]. Chramnus ſuper ſcamnum extentus orario ſugillatus [illegible]eſt, & ſic poſtea ſuper eos ipſa caſella incenſa cum vxore & filiabus eſt.

a. ſtrangula[illegible]

CAPVT XXIX.

Quo tempore S. Medardus tranſiit: & de morte Chlodcharii, & quia filii eius ſucceſſerunt in regnum.

Gregor. IV. c.19. Aim. II. c.36 DLVI. TVNC q[illegible]que [illegible] temporibus beatiſſimus Me[illegible]ardus Epiſcopus, plenus virtu[illegible]tibus [illegible] & gloria migrauit ad Dominum: quem Lotharius Rex Su[illegible]ſi[illegible] ciuitate cum magno pſallentio glorioſe ſepeliuit, tribuens illic multis facu[illegible]s.

Aim. III. c.37. Rex v[illegible]o Lo[illegible]ius ad bea[illegible] Martini ſepulchrum abi[illegible] [illegible]c diutiſſime orans, [illegible]que mu[illegible]a munera largitus, per multas baſilicas Sanctorum complurima dona tribuens. Poſt hæc d[illegible] Cottia[illegible] ſy[illegible]a venationem exerceret, à febre valida corripitur. E[illegible]mpendio vil[illegible]a redi[illegible], in[illegible]a cuo[illegible] grauiter vexaretur, dicebat. *Vua, vua! quid putatis? qualis eſt ille Rex cæleſtis, qui ſic tam magnos Reges interficit?* In hoc enim tædio po[illegible]tus ſpiritum exhalauit, regnauitque annos LI. Quem quatuor filii ſui cum magno [illegible]nore Sueſſi[illegible] ciuitate d[illegible], in baſi[illegible]ca beati Med[illegible]rd[illegible] ſepelierunt.

al. Cotia. a. Va, va. A. DLXIV. al. Mortem. al. Brinnaco. al. gradibus. Aim. III. c.1.

C[illegible]lpericus vero po[illegible] mortem patris ſui Theſauros, qui in vi[illegible] B[illegible]aico † erant congr[illegible]ati, accep[illegible]it, & ad Francos vtiliores petiit, ipſiſque munera multa dedit & [illegible] ſub[illegible]it. Mox Pariſios ingre[illegible]†, ſedemque Hildiberti regis occupat: [illegible] non diu licuit ei hoc poſſidere. Nam coniuncti fratres eius eum exinde expulerunt, & ſic intra ſe hi quatuor, id eſt, Heribertus, Guntrannus, Helpericus, atque Sigibertus diuiſionem legitimam inter ſe fecerunt. Accepitque Heribertus regnum Hildiberti, ſedemque conſtituit Pariſiis: Guntrannus regnum Chlodomeris accepit, Aurilianis ſedem inſtituit: Hilpericus vero regnum Chlodharii patris ſui accipiens, Sueſſionis ciuitate ſedem ſtatuit. Sigibertus autem regnum Teuderici accepit, ſedem habere Remis ciuitatem conſtituit.

CAPVT XXX.

Vbi Chuni Gallias appetentes proſtrati ſunt, & bellum inter Sigiberto & Chilperico, & de vxoribus Chareberti.

Greg. IV. c.23. al. Babano. IGITVR poſt mortem Chlodharii regis Chuni commoti cũ Cagano re[illegible]e ſ[illegible]o G[illegible]a[illegible] deſtinant. Contra quos Sigibertus exer[illegible]itum mouit contra eos fortiter p[illegible]n[illegible]rus, ac ca[illegible]os Hunos proſtrauit atque deuic[illegible], & [illegible]orc † [illegible] fugauit. Se[illegible]ſtea Rex eorum amic[illegible]as c[illegible] Sig[illegible] c[illegible]pet[illegible], & per[illegible] eo p[illegible], [illegible]usque eſt [illegible]ter [illegible]am. Dum autem i[illegible]lic m[illegible] [illegible]ber[illegible], H[illegible]er[illegible]cus frater [illegible]us hoſte co[illegible]o Remos peruaſit, Ca[illegible]pa[illegible] p[illegible]a v[illegible]uit. S[illegible] qu[illegible] e[illegible] vi[illegible]r a[illegible] [illegible] oc[illegible] [illegible] e[illegible] [illegible] H[illegible] adprehendit, & [illegible] t. Ac[illegible]cedens [illegible] co[illegible] [illegible]pe[illegible] bellum commouit, quo vi[illegible]o at[illegible]o c[illegible]es [illegible] T[illegible]to [illegible] a[illegible] P[illegible] c[illegible]ſto[illegible]re [illegible] a[illegible] int[illegible]q[illegible] [illegible] vt[illegible]ra[illegible] er[illegible] [illegible]tum patri red[illegible] an[illegible] to[illegible] ſacr[illegible]ento, ne[illegible]quam contra e[illegible] [illegible]et. Q[illegible]d po[illegible] [illegible]gruentibus fuit irruptum.

Chare-

Charebertus Rex Ingodobergam † duxit vxorem. Habebatque ipſa regina pu- [illegible] paupe[illegible] filias [illegible] pul[illegible] & pec[illegible] [illegible] Me[illegible] [illegible] rat [illegible] Ingoberta qu[illegible] [illegible]gebat cas[illegible] im[illegible] [illegible] orem lan[illegible] fieri iuſſit. Pro qua [illegible] a R[illegible] I[illegible]gobergam [illegible] M[illegible]fleden ace[illegible] vxorem. [illegible] hæc quoqu[illegible] ſororem eius ad coniu[illegible]um co[illegible]ulauit pr[illegible] qua cauſſa a S. Germano Pari[illegible] Epiſcopo excommunicatus vterque eſt. Sed [illegible]m rex relinquere nollet, percuſſa iudicio Dei mortua eſt. *al. Ingoberg am.* *Gregor. III. c. 26.* *Aim. III. c. 2.* *Marcouefa.*

CAPUT XXXI.

De morte Charaberti: & quia Sighibertus Brunchildem accepit vxorem ſibi, & Chilpericus Galſuintam & de Fredegunde.

N[illegible] [illegible]mpus Charebertus Rex mortuus eſt, Blaniaco caſt[illegible] Ba- ſil[illegible] [illegible] ni ſepultus.

1 [illegible]bertus Rex cum videret, quod fratres eius in[illegible]gnas ſibi vxores acci- [illegible] & [illegible] ad coniugium copularent, le[illegible]ationem in Spaniam mitti[illegible] & cum [illegible] [illegible]ribus Brunchildem Athanigilde Regis filiam petiit. Erat enim puella e- [illegible] & pulchra, & ingenioſa: quam pater eius non denegans, cum ma- [illegible] [illegible]to r[illegible] tranſmiſit. Ille vero cum [illegible] appar[illegible] & im- [illegible] eam accepit vxorem: & quia Arriana lege ſu[illegible]iecta erat, [illegible]ber- [illegible] Rex [illegible] nomine ſanctæ Trinitatis baptiſare præcepit & fide Catholi[illegible]a confeſ- [illegible] bu[illegible]a eſt. *[illegible]*

Q[illegible]od v[illegible] Chilperic[illegible] Rex, cum iam plures haberet vxores, [illegible]ororem B[illegible] [illegible]mine Galſuintam expetiit, promittens per legatos, alias vx[illegible]s di- [illegible]re. P[illegible] o eius has promiſſiones audiens, filiam ſuam præfatam cum mul- [illegible] theſ[illegible] deſti[illegible]auit. nam ipſa Galtſuinta ætate ſenior erat Bru[illegible] [illegible] ri[illegible]s vero cum magno gaudio eam in coniugio ſuſcepit, & [illegible] in nomi[illegible] Tri- nitatis c[illegible]ta, magna Chriſtiana effecta eſt. Per odium autem Fredegundis val[illegible] peſſi[illegible] ortum eſt inter eas grande ſcandalum. Di[illegible] enim ip[illegible] Galaſuin- da, tantas iniurias ſufferre non poſſe, & a Rege [illegible]opter inimici[illegible] Fredegun[illegible] vt relictis theſauris quos ſe[illegible]cum de Spania tulerat, liberam eam [illegible]edire dimitteret in pa- [illegible]am ad patrem ſuum. Se[illegible] e[illegible]m verbis mollibus blandiebatur. Per conſilium i- [illegible]æ Fredeg[illegible]am per noctem in ſtrato ſuo ſtra[illegible]uit. Poſt [illegible]us ebr[illegible] D[illegible]s virtutem oſtendit. Quo facto, fratres Chilperici hoc indignan- *Aim. III. c. 5* *[illegible]*

4 [illegible] eum de regno eiicere voluerunt. [illegible]abebat autem [illegible]c H[illegible]pericus Rex [illegible]es fi[illegible] de Aud[illegible]era [illegible] na[illegible] id eſt, Teutbertum, Merouecum & Chlodo- [illegible]

[illegible] autem ad cepta redeamus, qualiter Fredegundis dominam ſuam Audo- [illegible] d[illegible]cepit. Nam ipſa Fred[illegible]dis e[illegible] familiar[illegible]a fuit. Cum autem [illegible] [illegible]ſtem cum Sighiber[illegible] fratre ſuo con[illegible]a Saxones [illegible]let, [illegible] uer[illegible] r[illegible] in[illegible] remanſit, quæ peperit filiam. Fred[illegible]undi[illegible] er[illegible] *Domina* [illegible] *ecce Dominus Rex* [illegible] *qua-* [illegible] *am* [illegible] *ere non* [illegible] *am?* [illegible] [illegible]ecep[illegible] v[illegible]ca[illegible]que E[illegible]c[illegible] [illegible] bapti[illegible]ar[illegible] [illegible] non[illegible] at [illegible]atron[illegible] [illegible] cebe- [illegible] *[illegible]ud ſimul* [illegible] *re* [illegible] *quæ* [illegible] *Mo-* [illegible] I[illegible] hæc audi[illegible] [illegible]e eam [illegible] V[illegible] [illegible]e[illegible]di[illegible] [illegible] *[illegible]s ſuis, na*[illegible] *cum ſua* [illegible] *Rex* [illegible] *d*[illegible] *a Re*[illegible] *co*[illegible] [illegible].

Hæc non habentur in Gregorio illo Turon. Sed ex hoc ſumpſit Aim. III c. 6 ad gratulandum. *[illegible]*

[illegible] *eneques, dormiam tecum.* Cumque introiſſet Rex in aulam [illegible] puella. Et ait ei Rex: *Nefandam rem feciſti, [illegible] nunquam [illegible] non poteris amplius.* Rogauitque eam ſacro velamine [illegible] ere, [illegible] ei prædia multa & villas. Epiſcopum vero qui eam baptiſauit, exilio condemnauit. Fredegundam vero copulauit ad reginam.

CAPVT XXXII.

Bellum quod fuit inter Sigiberto & Chilperico: & de morte Sighiberti.

Greg. l. IV. cap. 51. al. 50. TVNC Iuſtinus Imperator apud Conſtantinopolin ciuitatem obiit: Iuſtinianus accepit † imperium.

IV. c. 47. Aimoi. III. cap. 12. Chlodoueus quoque iunior filius Hilperici habiit vſque Burdegalam vrbem, cum illic nullo inquietante reſideret, Sigulfus quidam a parte Sighiberti regis miſſus, cum exercitu ſe ſuper eum obiecit. Quem fugientem cum tubis & buccinis, quaſi fugientem ceruum inſequebatur: qui vix ad patrem labens Pariſios peruenit.

Hilpericus quoque iterum Teutbertum filium ſuum ſeniorem, qui antea Sighiberto iurauerat, vltra Ligerem cum hoſte direxit. Qui abiens ciuitatem Sighiberti auunculi ſui peruaſit, id eſt, Turonis, Pictanis, vel reliquas. Apud Pictanis autem contra Gundoaldum ducem pugnauit, conlæſuſque exercitus Gundoaldi fugit, magnamque cædem ill e Teutbertus de hoſte Gundealdi fecit. Cōmoto inde exercitu Lemouicinum Cadorcinumque abiit, easque peruaſit atque peruaſtauit: Eccleſias multas incendit, al. aurofecit. monaſteria detrahit, clericos occidit †: monaſteria virorum deiecit, puellarum deludit, & cuncta deuaſtauit. Fuitq; in illo tempore peior in Eccleſiis gemitus, quam tempore perſecutionis Maximiani & Diocletiani Imperatorum.

Gr. IV. c. 49. Cumque has diſcordias inter hos fratres diſſeminari videret, commoto iterum Chilpericus exercitu vſque Remis acceſſit, cuncta incendens atque debellans. Quod audiens Sighibertus conuocatis gentibus illis quæ vltra Rhenum ſunt, Pariſios venit, & contra fratrem ſuum ire diſponit. mittens nuntios Dunenſibus vel Toronicis, vt IV. c. 50. contra Teutbertum ire deberent. Quod illi diſſimulantes, rex Godegiſilum & Guntramnum duces in capite dirigit, qui commouentes exercitum aduerſus eum pergunt. Ille quoque derelictis ſuis cum paucis remanſit, ſed tamen ad bellum exire non dubitauit. Venienteſque ad pugnam Teutbertus deuictus proſternitur, mortuusque eſt. [illegible] ab Aunolfo † quoque duce collectus Ecolaſinam † ciuitatem deportatus, ibidem ſepultus eſt. Hilpericus vero per Rodomagenſem vrbem fugiens cum vxore ſua ac filiis, Turnacum ciuitatem ingreſſus, ibi ſe recluſit & communiuit. Sighibertus vero ciuitates illas quæ vltra Pariſios ſunt poſitæ, vſque Rodomacum accepit. Regreſſus inde Pariſios introiens, ibiq; ad eum Brunichildis cum filiis ſuis venit.

Gr. IV. c. 51. Tunc Franci, qui quondam ad Hildebertum ſeniorem aſpexerant, ad Sighibertum legationem mittentes, vt ad eos veniret, & illic Chilperico derelicto ipſum ſupra ſe regem ſtabilirent. Ille hæc audiens, miſit fratrem ſuum inſuper memoratam ciuitatem Turnacum obſidere, & ille cum exercitu ſequeretur eos. Cui beatus Germanus Epiſcopus dixit: *Si abieris, & fratrem tuum interficere nolueris, viuus & victor redis: ſin autem aliud cogitaueris, morieris.* Sic enim Dominus per Salomonem ait: *Foueam quam fratri tuo praparabis, in eam incides.* Quod ille audire neglexit. Venientem autem illum apud [illegible] am cum n [illegible] Vi [illegible] collectus eſt ad eum omnis exercitus, impoſitumque ſupra clypeum Regem cum ſuper ſe ſtatuunt. Tunc Fredegundis [illegible] uit duos pueros Taraconenſes [illegible] *Ite ad eum Sigiberti, & adſimulate* [illegible] *ſupra vos in Regem el* [illegible] *debeat* [illegible] *interficite. Si euaderitis viui,* [illegible] *& ſobolem ve* [illegible] *ego* [illegible] *eleemoſ* [illegible] *mul as per loca Sanctorum* [illegible]

al. Aunulfo [illegible] Illi vero [illegible] vt er [illegible] ad e [illegible] enient [illegible] aliā aulam [illegible] larent [illegible] , v [illegible] traq; cultell [illegible]

vo-

vociferans atque corruens non poſt multo ſpacio emiſit S[illegible] bi etiam & iſti ho[illegible] [illegible] c[illegible] erunt. Chilpericus vero neſciens de fratris in[illegible] apud Fredegundis egiſſ[illegible] d[illegible] hæſitabat, quomodo anguſtias, quas ab hoſte fr[illegible] ui paciebatur, an euadere [illegible] ſſet aut non. Donec Fredegundis omnia de fratris ſui morte narrauit. Tunc egr[illegible] us Chilpericus Rex cum ſatellitibus ſuis de Turnaco cum vxore & filiis, veſtitum Sigibertum veſtibus ornatis apud Lambrus vicum ſepeli[illegible]t. vnde poſtea Sueſſionis in Baſilica S. Medardi iuxta patrem ſuum Chlodharium ſepelierunt. Obiit autem anno XIV. regni ſui, ætate quadragenaria. DLXXVIII.

Interemto quoq; Sigiberto Rege apud Victoriacum villam, Brunichildis enim R[illegible] um filiis ſuis Pariſiis reſidebat, plena luctu, quid de ſe agere deberet, ignorabat. Gandoaldus Dux adprehenſum Childebertum filium eius paruulum furtim per noctem abſtulit, & cum eo in Auſter fugit: collectisq; gentibus, ſuper quas pater eius reg[illegible] uerat, regem inſtituit.

CAPVT XXXIII.

Quod Brunchildis in exilio retruditur, eamque Meronechus in vxorem adſumitur, & bellum Campanorum.

CHILPERICVS vero Rex Pariſios veniens, adprehenſa Brunhilde apud Roto[illegible] nſem ciuitatem in exilio retruſit, theſaurosque eius quos Pariſios de[illegible] abſtulit, & filias eius Meldis vrbe tenere præcepit. Chilpericus vero filium ſuum, [illegible] rouecrim cum exercitu vltra Ligerim dirigit. At ille relicta ordinatione patris, per Cenomanicum reuerſus, matrem ſuam Audoueram viſitare ſe finxerat, Rotomagum ciuitatem veniens: ibiq; Brunihildæ reginæ coniungitur, eam ſibi in coniugium copulauit. Hæc audiens Chilpericus, quod ſcilicet contra fas & legem Canonicam vxorem patrui accepiſſet, valde amarus feſtinus ad ipſam vrbem perrexit. Illi vero cum cognouiſſent, quod eos ſeparare decerneret, ad Baſilicā ſancti Martini, quæ eſt ligneis tabulis, ſupra murum conſtructa confugiunt. Rex vero cum eos per ingenium inde eiicere non poſſet, doloſe eis iurans; *Si*, inquit, *voluntas Dei fuerit, ipſe eos ſeparare non conaretur*. Hæc illi ſacramenta accipientes, de Baſilica egreſſi ſunt: exoſculatisq; doloſe, & dignanter acceptis, epulauit cum eis. Poſt dies vero paucos cum ipſo Meroueo aſſumto Sueſſionis ciuitatem rediit. Greg. V. [illegible] A. mon. L. I c. 15.

Cum ibidem moraretur, collecto hoſte de Campania aduerſus Chilpericum, ille quoque ſimiliter cum exercitu aciem dirigit contra eos. At illi nimis cæſi in fugam dilabuntur, multosque ibi nobiliſſimos viros occidit. Quæ poſtquam acta ſunt, Rex Chilpericus propter coniugationem Brunhildæ, vel eius maleficia, Merou[illegible] ſuſpectum habebat pro hac pugna, inſidiante Fredegunde. Tunc expoliatum eum ab arma, commendauit cuſtodibus, tractans quid de eo facere deberet. Poſt h[illegible]c tonſuratus eſt ipſe Meroueus, iubente Chilperico, presbyter ordinatus cum veſte ſacerdotali monaſterium ab inſula † Cenomanicum eum direxit, vt illic regulari ordine degere deberet. Greg. V. c. 3.

Tempore quoque illo beatus Germanus Pariſiorum Epiſcopus ple[illegible] dierum ac virtutibus magnis migrauit ad Dominum, cum gloria & pſallentio ma[illegible] in beati Vincentii martyris Baſilica ſepultus. Greg V c. 8. Aim. III. c. 16.

Childebertus poſt hæc iunior legationem ad Hilpericum miſit propter Brunichildem matrem ſuam. Illa quoq; pacifice reddita eſt.

Eo tempore Samſon filius Hilperici mortuus eſt.

CAPVT XXXIV.

De deſcriptiones peſſimas, quas Chilpericus fieri iuſſit.

CHILPERICVS autem Rex deſcriptiones nouas & graues per conſ[illegible] Fredegundis in cuncto regno ſuo fieri iuſſit. Pro qua cauſſa multi relinquentes ciuita- Aim. III. cap. 31.

tes illas vel poſſeſſiones proprias, alia regna petierunt, dicentes; *Se melius eſſe peregrinare, quam tali periculo ſubiacere.* Sic enim ſtatutum fuerat, *vt poſſeſſor de propria terra vnam amphoram vini per arepennem † redderet.* Sic & de reliquis terris & vniuerſa ſubſtantia faciebant: Similiter & de mancipiis cuncta agebantur. Populus vero valde oppreſſus vociferabant ad Dominum. Eo tempore Rex Hilpericus grauiter ægrotauit. quo recuperante, filius eius iunior needum baptiſatus ægrotare cepit: qui baptiſatus vix conualuit. fraterque eius ſenior nomine Clodobertus hoc morbo corripitur valde †.

Et Fredegundis plena dolore filiorum, & cum gemitu ait ad Regem ſero † pœnitens: *Diu nos male agentes pietas diuina ſuſtentat. Nam nos ſæpe febribus & aliis malis corripuit, & emendare neglexímus. Ecce iam perdimus filios: ecce iam eos lacrymæ pauperum, lamenta viduarum, ſuſpiria orfanorum interimunt. Ecce auri & argenti immenſa pondera, cellaria & horrea plena redundant, & neſcimus cui congregamus ea. Ecce quod pulcrius habebamus, perdimus. Quid nobis proderunt omnia iſta? Nunc vero placeat tibi conſilium meum, & iube reddere quod male peruaſimus, & deſcriptiones nouas quas iniuſte iniquitatem fecimus, iube incendere: vt ſi natos perdimus, vel pœnam perpetuam euadamus.* Tunc Rex compuncto corde tradidit omnes deſcriptiones iniquas ad comburendũ in ignem. Poſt hæc puer paruulus filius eius moritur: quem cum grandi mœrore Pariſios in Baſilica ſancti Dionyſii martyris deportantes ſepelierunt. Deinceps Robertus † filius eorum alius, cum nimis ægrotaret, componentes eum in feretro Sueſſionas † ad Baſilicam ſancti Medardi deduxerunt: proiicientesque eum ad ſanctum ſepulcrum vouerunt vota pro eo. Sed media nocte deficiens mortuus eſt, quem in Baſilica ſanctorum Martyrum Criſpini & Criſpiniani ſepelierunt. Magnus quoque planctus in omni populo fuit: nam mulieres cum viris ſumentes lugubria flebant, nigris veſtibus indutæ, percuſſæ pectora hoc funus ſunt proſecutæ, multa munera ac dona Chilpericus Rex Eccleſiis vel pauperibus ac prædia multa eſt largitus.

CAPVT XXXV.

De Iuſtino & Thiberio Impp. & de Italia ſubiugata: & tranſitu Gunthramni Regis, & quod per ingenium Fredegundis interfectus eſt Chilpericus.

EO quoque tempore Iuſtinus Imperator amens effectus XIII. anno imperii ſui apud Conſtantinopolin ciuitatem obiit. Tiberius quoq; imperium ſuſcepit.

Poſt hæc Teudericus puer filius Chilperici obiit. His diebus peperit Fredegundis puerum, quem Chlodharium vocauerunt. Hic fuit poſtea Rex magnus, qui genuit Dagobertum.

In illis quoq; diebus Childibertus rex in Italiam abiit, rurſumq; eam ad partem Auſter † quam ipſe regebat, adquiſiuit, & ſub triburo ſubiugauit.

Tunc etiam maximæ diſcordiæ inter Chilpericum & Childibertum nepotem ſuum conſurgebant. Incitabantq; eos ex vtraq; parte Fredegundis & Brunhildis.

Eo quoque tempore mortuus eſt bonæ memoriæ Guntramnus rex inclitus, frater Chilperici, Cauelone † ciuitate Burgundiæ, in Baſilica ſancti Marcelli martyris ſepultus. Regnauit autem annos XXXI.

Fredegundis vero filiam ſuam nomine Rihgunde †, cum magnis opibus & infinitis theſauris, in Hiſpaniis ad Leudebegildum † Regem, vxorem filii ſui cum magna legatione Gottorum direxit. Erat autem Fredegundis regina pulcra & ingenioſa nimis, atque adultera. Landericus quoque erat tunc in aula Regis Chilperici, vir efficax atque ſtrenuus: ad quem memorata regina diligebat multum, quia luxuria cominiſcebatur cum ea. Quadam die maturius mane, cum Rex ad venationem exercendam de villa Calinſa † in Pariſiaco dirigeret, cum nimis ipſam Fredegundem diligeret, reuerſus in camera Palatii de ſtabulo equitum, illa caput ſuum abluens aqua in ipſa camera; Rex vero retro veniens eam in naribus

ſuis

[illegible]. At illa cogitans quod Landricus eſſet, ait, *Quare ſic facis Landrice?* [illegible], vidit quod Rex eſſet, expauit vehementer. Rex vero nimis triſtis *al. mæſt.* [illegible] venationem perrexit. Fredegundis itaque vocauit ad ſe Landericum [illegible] ei hæc omnia quæ Rex fecerat, dicens: *Cogita quid agere debeas: [illegible] tormenti [illegible] aſſida exhibimus.* Et ait Landericus contriſtatus Spiritu, cum [illegible] lacrymis dicens: *Tam mala hora te viderunt oculi mei. Vbi fugere poſſum domino meo Regi? Ignoro enim quid agere debeam, quia comprimunt me vndique anguſtiæ.* Et illa dixit: *Noli timere. audi conſilium meum, & faciamus hanc rem, & non moriemur. Cum autem Rex de venatione ſummo noctis veſpere obtenebrante crepuſculo aduenerit, mittamus qui eum interficiat, [illegible] præcones clament, quod inſidiæ ſunt Childeberto. Illo quoque mortuo nos cum filio meo Chlodhario regnemus.* Factum eſt autem [illegible] noctis reuertente Hilperico rege de venatione, quidam pueri adulatores inebriati vino a Fredegunde miſſi, dum de equo [illegible] descenderet, pergentibus reliquis perſonis ad hoſpitia ſua, ipſi gladiatores per- *al. ad manſiones ſua.* [illegible] ferunt Regem in aluum ſeramiaxis.† At ille vociferans exſpirauit, & mortuus eſt. Succlamauerunt quoque adulatores, quos Regina fraudulenter miſerat, dicentes, *Inſidiæ, inſidiæ fuerunt Childiberto regi Auſtraſiorum [illegible] ſuper dominum noſtrum Regem.* *al. Seramaxa-ſis. ita infr.* Tunc exercitus hic illucque diſcurrentes cum nihil inueniſſent, reuerſi ſunt ad propria ſua. Maldulfus itaque Siluaneſtenſis Epiſcopus, qui in ipſo Palatio tunc aderat, indutumque veſtibus regalibus, in naue leuatum, cum hymnis & pſallentio cum Fredegunde regina vel reliquo exercitu Pariſios ciuitatem in Baſilica beati Vincentii *A. D. [illegible] VI.* martyris eum ſepelierunt. Regnauit enim annos XXIII.

CAPVT XXXVI.

Vt Fredegundis bellum cum Auſtraſiis egit, eosque deuictos Campaniam ſuccendit.

FREDEGVNDIS autem cum Chlodhario rege paruulo filio ſuo, & Landerico quem maiorem domus palatii conſtituerat,† in regno reſedit. Franci quoque præ- *al. elegerunt.* [illegible] um Chlodharium regem paruulum ſupra ſe in regnum ſtatuerunt. *Aimon. [illegible] cap. 79.*

Audiens autem Childibertus rex Auſtraſiorum filius Sighiberti, nepos Hilperici, *Aimon. III. cap. 81.* auunculo ſuo mortuo maleficia Fredegundis reginæ, hoſtem collegit. Nam defuncto Guntramno patruele ſuo regnum Burgundiæ ipſe accepit. Burgundiones & Auſtraſii, ſuperiores Franci ſimul commoti, grandem exercitum valde per Campanias digreſſi [illegible] pago Seſſaunico† cum Gundealdo & Vuintrione patriciis ſuis vaſtantes ingrediuntur. *al. Sueſſionico.* Hæc audiens Fredegundis cum Landerico & reliquis Francorum Ducibus hoſtem congregat: Brinnacum villam veniunt, multa dona & munera Francis donauit eoſque ad pugnandum contra inimicos eorum cohortans. Cumque vidiſſet, quod nimius eſſet exercitus Auſtraſiorum coniuncti ſimul, conſilium dedit Francis qui cum ea erant, dicens: *De nocte conſurgamus contra eos cum lucernis, portantes [illegible] qui nos præcedunt ramos ſiluarum in manibus, tintinnabulis ſupra equos ligatis, vt nos cognoſcere [illegible] vigiles cuſtodes hoſtium non queant. In luceſcente mane diei irruamus ſuper eos, [illegible] deuincemus.* Placuitque conſilium, cum denunciatum fuiſſet placitum, qua die ad præliandum in loco nuncupante Trucciæ in pago Sueſſionico conuenire deberent. Illa ſicut conſilium dederat, de nocte conſurgens, cum armorum apparatu, cum ramis in manibus, vel reliqua quæ ſuperius diximus, aſcenſis equitibus, Chlodhario paruulo rege in brachia vehitans, vſque Trucciago† peruenerunt. *al. Truncia-co.* Cum autem cuſtodes hoſtium Auſtraſiorum ramos ſiluarum, quaſi in montibus, in [illegible] ne Francorum cernerent, & tinnitum tintinnabulorum audirent cuſtodes, dixit [illegible] ad ſocium ſuum, *Nonne craſtina die in illo & illo loco campeſtria erunt, quomodo nunc ſiluas cernimus?* Et ille irridens dixit: *certe inebriatus fuiſti, modo delirias. non audis tintinnabula [illegible] rum noſtrorum iuxta [illegible] ſam, [illegible] nam paſcentium.* Cum hæc agerentur, & aurora [illegible] diceret, [illegible] Franci cum ſtrepitu tubarum ſuper Auſtraſios & Burgundiones dormientes, cum Fredegunde & Chlothario paruulo interfecerunt

maximam [illegible] em de hoſte illo innumerabili multitudo maximus valde exercitus a [illegible] te vſque ad minorem. Gundoaldus quoque & Witrio † per [illegible]gam dilapſi vix euaſerunt. Landericus vero inſecutus Witrionem, ille per auxilium equi velocis vix euaſit. Fredegundis vero cum reliquo exercitu vſque Remos acceſſit, Campaniam ſuccendit atq; vaſtauit, cum multa præda & ſpolia reuerſa eſt Sueſſionis ciuitatem cum exercitu ſuo.

al. Wintrio.

CAPVT XXXVII.

De morte Fredegundis: & bellum Theudoberti contra Chlotharium.

EO tempore Childebertus rex Auſtraſiorum habebat filios duos, ſeniorem ex concubina, nomine Teudobertum, iuniorem vero ex regina [illegible]ne Teudericum: ipſumque cum auia ſua Brunhilde in Burgundiam in regno Guntramni regis magni direxit.

DXCIX. Aimon. III. cap. 84. al. Auſter. Aim. III. cap 86. Aim. III. c. [illegible]

Eo tempore mortuus eſt Childebertus rex iunior, regnauitque annos XX. Teudebertus filius eius in regno patris ſui in Auſtria † ſtatutus eſt. Teudericus vero in Burgundia. Eo etiam tempore mortua eſt Fredegundis regina ſenex & plena dierum Pariſiis in Baſilica S. Vincentii martyris ſepulta.

Teudericus vero Burgundiæ erat pulcer & ſtrenuus, ac callidus nimis per conſilium auiæ ſuæ Brunhildæ: hoſtem maximum ex Burgundia congregans contra Chlotharium patruelem ſuum dirigens. Chlotharius hæc audiens, commoto Francorum exercitu, contra eum feſtinus perrexit. Conuenientesque ſimul cum hoſtibus in pago Senonico † ſuper fluuium Aroanno bellum commiſſum in inuicem: tanta cædes illic fuit de vtroque populo, vt ipſe alueus de cadaueribus hominum completus, aqua ipſa penitus currere non valeret, tanto cruore fuſo. Ibi enim in ipſo certamine viſus fuit angelus Domini euaginato gladio ſuper populum illum. Chlotharius rex cernens læſum exercitum ſuum, in fugam dilapſus, ſecus fluuium Sequanam Miclidunum † caſtrum ingreſſus, exinde Pariſios vrbem penetrauit. Teudericus quoque regionem illam deuaſtans atque ſuccendens vſque Sciona vico † cum multa ſpolia reuerſus eſt. Chlotharius autem a Pariſiis egreſſus vſque Aurellauno † ſylua properauit.

al. Saxonico. mali. al. Militodi. Scuneanno. al. Erelanno.

CAPVT XXXVIII.

De conſilio peſſimo Brunchildis, & quia Theudericus fratrem ſuum occidit.

Aim. 3. c. 98

BRVNIHILDIS vero ſæpius per inuidiam peiora conſilia Teuderico regi nepoti ſuo ſubminiſtrabat dicẽs; *Cur negligis ac non requiris theſaurum patris tui, ac regnum eius, de manu Teudoberti [illegible] cum ſcias eum non eſſe fratrem tuum: quia ſi tuus meretricis eſt, concubinæ patris tui, in ad[illegible] [illegible]ditus.* Cum hæc audiſſet Teudericus, a[illegible]is morbus vt erat, exe[illegible] implurimum commotum contra Teutbertum germanum ſuum di[illegible] T[illegible]bia[illegible]um caſtrum ad bellum conuenerunt. Illis inter ſe valde confligentibus, Teudebertus læ[illegible]m cernens ex[illegible] ſuum, in fugam dilabitur, Colonia ciuitate in[illegible] [illegible]. T[illegible]icus autem terram Rinuarinſe ſuccendens atque deuaſtabat. Po[illegible] [illegible] [illegible]nis illius eius [illegible]ditionibus ſubdunt, dicentes *Parce nobis piiſſime Rex [illegible] [illegible] [illegible] ſumus tibi: noli nos amplius opprimere* [illegible] ille ait, *Aut adduc[illegible] mihi [illegible] [illegible]tum, aut caput eius amputa[illegible] mihi deferte, ſi vultis [illegible] vobis parcere debeam.* Ill[illegible] [illegible] [illegible]s in ipſa ciuitate ing[illegible], ei a[illegible] pro aliamentientes dixerunt: *Sic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]um patris tui quem apud te retines: ille poſthac reuertetur cum exercitu ſuo.* [illegible] [illegible] diceren[illegible] [illegible] palatium theſauri ſui ingre[illegible]. Cum[illegible] [illegible] [illegible]menta r[illegible]iret, vnus ex eis abſtracto gladio [illegible] [illegible] [illegible]

Aim. 3. c. 98 [illegible] [illegible]arien.

ſerc[illegible]t.

[illegible] put eius Suſti[illegible]runtque eum per murum ciuitatis Colo-[illegible] v[illegible]o hæc viden[illegible] ipſam ciuitatem adpre[illegible]am, theſauris magnis [illegible] C[illegible]e [illegible]ac[illegible]amenta ab ipſis Francorum ſublim[illegible]us ac[illegible] pilſ[illegible], [illegible] Baſili[illegible]a [illegible]ni martyris, viſum fuit ei vt percuſſus f[illegible]et in latere doloſe. At ille ait: [illegible]io qui de iſtis periuratus Riboarius me percuſſit. Cumq; reuol[illegible]iſſent veſti[illegible] [illegible]uenerunt, niſi ſignum paruulum purpureum. Inde enim eum [illegible] a Te[illegible]d[illegible]cus rex reuerſus, cum filia Teutberti regis fratris [illegible]ui, vel duobus [illegible]us paruulis, reuerſus e[illegible] vrbem Metenſem, [illegible]que Brunhildis regina aduenerat, [illegible]re[illegible]que pueris [illegible]os Teutberti interfecit.

CAPVT XXXIX.

Qu[illegible]d Theudericus neptem ſuam ad coniugium ſociare v[illegible]luit, & quia Brunchildis ipſum Theudericum occidit.

T[illegible]cus itaque videns pulcram filiam Teutberti, neptam ſuam, volenſq; eam [illegible]gium copulare. Cui ait Brunhildis: *Quomodo accipere poteris filiam fratris* [illegible]e ait: *Nonne tu dixiſti mihi, quod non eſſet frater meus? cur induxiſti ſuper me hoc pec-*[illegible]*nimi[illegible]a, mali, & rea mortis,* [illegible]*i fratres & parentes interimerem.* Et eua[illegible]inato gladio [illegible] [illegible]n[illegible] a[illegible]uerberare. Illa vero a circumſtantibus erepta, euaſi[illegible] in cubiculum do-[illegible]a. Poſt hæc odio nimio infecta † potione venenata per manus miniſtrorum [illegible]m ei de[illegible]erens: qui ſtatim neſciens hunc dolum venenū bibit; deinceps defi-[illegible]quum fudit ſpiritum. Illoq; mortuo paruulos filios eius iniquiter præfata Re-[illegible]ulauit. Iuniorem enim puerum in albis, eliſo cerebro ad petram int[illegible]rfecit

Aim. 4. c. vlt.
al. cultro.
al. exterrita.

CAPVT XL.

Quod Auſtraſii & reliqui Franci Chlodcharium in Monarcham eleuant, & Brunchildem morte condemnant.

H[illegible] Re[illegible]bus mortuis Burgundiones, & Auſtraſii, cum Francis, pace facta, Chlo-[illegible]arium Regem in totis tribus regnis in monarcham ſuper ſe ſtatuerunt. Rex [illegible]e Chlotharius commoto exercitu in Burg[illegible]ndiam [illegible]ab[illegible]it. Bru[illegible]den [illegible]oloſe [illegible]am ad coniugium ſociare ſe fingeret, data fide venire ad ſe fecerat. At i[illegible]la cre-[illegible]nata cultu regali ad eum venit. Q[illegible]i cum eam vidi[illegible]et, ait: *Inimica Domini, cur* [illegible]*mala perpetrare inualuiſti, vt tam nobi*[illegible]*ſimam ſobolem regalem interimere in mal*[illegible]*ficius tuis* [illegible]*rim*[illegible]*, tantumque nefas agere non dubitaſti?* Tunc adunato agmine Francorum [illegible] B[illegible]r[illegible]ndionum cunctis vociferantibus, *Brunihildam morte turpiſſima eſſe conde*[illegible]*nam.* [illegible]ente Chlothario rege in camelo leuata, toto exerc[illegible]tu girato deinde equo-[illegible]torum pedibu[illegible] [illegible]gata, diſſipatis membris obiit, ad e[illegible]m ſepu[illegible]um [illegible]fuit, oſſa ipſius combuſta. Rex vero pace facta per circuitum reuerſus eſt.

Aim. 4. c. 1.
Brunchildis exitus.

CAPVT XLI.

[illegible]xones aduerſus Dagobertum pugnam ineunt, ducemque eorum Chlodcharius interfecit, & non longiorem hominem ex eis reliquit, quam ſpata [illegible]ua erat.

F[illegible]pore poſt Landericum Gundoald[illegible]s [illegible] nobi[illegible]s, ma[illegible]r[illegible]s in aula [illegible]r egregius atque induſtrius. Eratque Chlothario re[illegible] un[illegible]s n[illegible] [illegible]bertus, puer efficax, atque ſtrenu[illegible]s ad o[illegible]nia, ſolerter ver[illegible]u[illegible],

al. Godolandus.
al. [illegible]
b[illegible]us.
Aim. 4. c. 8.

al. in Auſtr. quem Rex cum ducibus vna cum Pipino duce ad Auſtria regnaturum direxit. Auſtraſii vero Franci ſuperiores congregati in vnum, Dagobertum ſuper ſe regem ſtatuunt.

Aim. 4. c. 18. In illis quoq; diebus Saxones rebellantes nimis commouerunt exercitum gentium plurimarum contra Dagobertum regem vel Chlotharium. Dagobertus vero collecto hoſte plurimo, Rhenum tranſiit, contra Saxones ad pugnam exire non dubitauit. Illiſque valide pugnantibus, Dagobertus ſuper ſe galea capitis ſui percuſſus, abſciſſa auricula de capillis eius ad terram, a retro ſtans armiger eius collegit eam. At ille læſum cernens populum ſuum, dixit ad ipſum puerum ſuum: *Perge velociter feſtinus cum crine capitis mei nunc ad patrem meum, vt ſuccurrat nobis antequam cunctus exercitus corruat.* Qui cucurrit velociter, Ardennam ſiluam tranſito Rheno fluuio penetrauit. Illic Chlotharius Rex cum exercitu plurimo peruenerat. Cumque ille nuncius feſtinus adfuiſſet, deferens Regi de abſciſſo crine filii ſui: Ille nimio dolore commotus, cum ſtrepitu tubarum de nocte conſurgens, cum exercitu ſuo Rhenum tranſiit, in auxilium filii ſui feſtinus peruenit. Cumq; ſimul coniuncti in vnum hilari corde manibus plauderent, ſuper Wiſera fluuiu tendentes fixerunt tentoria. Berthoaldus vero Dux Saxonorum ex alia parte ripæ huius fluminis ſtans, paratus ad placitum, vt ad pugnam procederet, audiens hunc tumultum populi interrogauit, *Quid hoc eſſet?* At illi reſponderunt dicentes, *Dominus Clotharius rex venit, & ob hoc lætantur Franci.* Qui ille ridens cu

Cachinno. ganno dicens; *Mentitis vos, delerare formidatis, cum Chlotharium hic eſſe dicitis, cum nos eum mortuum eſſe auditum habemus.* Rex quoque illic ſtans lorica indutus, [illegible] capitis crinis cum canicie variatis obuoluras. Cumque de[illegible] oper[illegible] [illegible], a-

al. balcinmentis. put Regis, cognouit Berthoaldus eſſe Regem, & ait: *Tu hic eras bile[illegible] [illegible].* Rex vero hæc audiens, valde indignatus hoc conuicio, Wiſeram fluuium ingreſſus cum equo velociſſimo, tranſnarauit, ferus vt erat corde, Berthoaldum perſequebatur, Francorumque exercitus ſequens Regem, natantes vix fluuium cum Dagoberto tranſiciebant per gurgites immenſos. Rex quoq; Chlotharius perſecutus Berthoaldũ, cer-

al. [illegible] Rex. tabat valde cum eo. Dixitque Berthoaldus; *Recede a me, oro †, ne forte interficiam te. Quia ſi præualueris aduerſus me, ſic omnes homines dicent, quod ſeruum tuum Berthoaldum gentilem peremiſti. Si autem interfecero ego te, tunc rumor magnus in cunctis gentibus audietur, quod fortiſſimus rex Francorum a ſeruo ſit interfectus.* Rex autem nequaquam adquieuit dictis eius; ſed magis conſurgebat ſupra eum. Equi itaque exercitusq; Regis a longe ſecutus Regi clamat: *Confortare contra aduerſarium tuum, domine mi Rex.* Erantq; manus Regis graues valde. Erat enim Rex loricatus, conſurgenſque Rex ſuper eum, interfecit ipſum Berthoaldum, ſuſtulitque caput eius in conto. Reuerſuſque ad Francos, illiſque lugentibus neſciebant quid Regi contigiſſet, viſo ergo eo gauiſi ſunt gaudio magno. Rex ve-

al. terra Saxonorum. ro tota terra [illegible] vaſtata, populo illo interfecto, non ibi maiorem hominem reliquerunt viuentem, niſi & gladius ſuus (quod ſpatam vocant †) per longum habebat. hoc

Spata, eſpée Gall. ſignum in regione illa ſtatuit: reuerſuſque eſt Rex victor in terra ſua.

CAPVT XLII.

De morte Chlodcharii, & regnum Dagoberti.

Anno 631. Dagobertus II. R. SVccedente vero tempore mortuus eſt Chlothatius Rex, ſenex & plenus dierum: regnauitque annos XLIV. regnumque eius Dagobertus rex filius eius in Monar-

Aim. 4. c. 19. chia in totis tribus regnis ſagaciter accepit. Fuitque ipſe Dagobertus rex fortiſſimus in bellis, enutritor Francorum, ſeueriſſimus in iudiciis, Eccleſiarum largitor. Ipſe enim E[illegible] [illegible]arum co[illegible] de fiſco palatii per Eccleſias ſanctorum primus [illegible] cenſum iuſſit: pacem in cuncto regno ſuo ſtatuit. In multis gentibus rumor eius perſonuit, timorem & metum in vniuerſis regnis per circuitum incuſſit. Ipſe pacificus ſicut Salomon, quietus regnum obtinuit Francorum.

Tunc & beatus Audoenus Epiſcopus exortus enituit.

A[illegible] 7 Eo tempore defuncto Gundoaldo maiore domus inclito, Dagobertus Rex E[illegible]hal[illegible]o [illegible]uſtri in maiorem domatus ſtatuit. Habuitque prædictus Rex ex regina ſua Na[illegible] de genere Saxonorum filios duos, Sighibertum & C[illegible]. Sighiber-

ghibertum v[illegible]maiorem filium ſuum in Auſter, vna cum Pippino duce, direxit in regno ſtatuto, Chlodoueum quippe iuniorem ſecum retinuit. Anno 641.

CAPVT XLIII.

De morte Dagoberti, & Sighiberti, & regnum Chlodouei.

POſt hæc igitur Rex Dagobertus à febre valida correptus, ægrotans mortuus eſt, in Spinoculo villa, in pago Pariſienſe † in Baſilica beati Dionyſii martyris ſepultus eſt. Planxeruntque eum Franci diebus multis: regnauitque annos XXXIV.

Chlodoueum filium eius Franci ſuper ſe Regem ſtatuunt. Accepitque vxorem de genere Saxonorum nomine Balthilda, pulchram valde, & omni ingenio ſtrenuam. Poſt hæc autem Sighibertus rex Auſtraſiorum Pipino defuncto Grimoaldum filium eius in maiorem domatus ſtatuit. Decedente vero tempore defuncto Sighiberto rege, Grimoaldus maior domus filium eius paruulum nomine Dagobertum totondit, Didonemque Pictauienſis vrbis Epiſcopum in Scotia ad peregrinandū eum dirigens, filium ſuum in regno conſtituens. Franci itaque commoti atq; vehementer indignati Grimoaldo inſidias præparant: eumque eximentes ad condemnandum Regi Francorum Chlodoueo deferunt. Cum Pariſiis ciuitate in carcere mancipatus, vinculorum cruciatu conſtrictus (vt erat morte dignus) quod in domino ſuo exercuit, ipſius mors valde cruciatus finiuit.

Anno 665. Anno 647.

CAPVT XLIV.

Quo tempore regnum Francorum concidit, & de morte Chlodouei, & regnum Chlodcharii.

EO tempore Chlodoueus brachium beati Dionyſii martyris abſcidit, inſtigante Diabolo. Per idem tempus concidit regnum Francorum caſibus peſtiferis. Fuit autem Chlodoueus omni ſpurcitiæ deditus, fornicarius & in luxuria † feminarum, gula & ebrietate contentus. Huius morte & fine nihil dignum hiſtoria recolit. Multæ enim ſcripturæ eius finem condemnant, neſcientes finem nequitiæ eius, in incertum de eo alia pro aliis reddentes, & referentes. Nam ex Balthilde regina habuit † tres filios, Chlotharium, Hildericum, atque Theudericum. Decedente itaque in extremis præfatum regem Chlodoueum, regnauitque annos XVI. Franci vero Chlotharium ſeniorem puerum ex tribus ſibi regem ſtatuerunt, cum ipſa regina matre regnaturum.

al. laſciv.

CAPVT XLV.

Vbi Ebroinus Maior domus eligitur, Chlodhariuſque Rex moritur, regnumque Theudericus & Childericus aſſumitur.

EO tempore defuncto Erquinaldo † maiore domus, Franci in incertum vacillantes præfinito conſilio Ebruino huius honoris altitudine maiorem domo in aula regis ſtatuunt. In his diebus Chlotharius Rex puer obiit, regnauitque annis quatuor. Teudericus autem frater eius rex eleuatus eſt Francorum. Childericum itaque alius fratrem eius in Auſtria vna cum Vulfaldo duce regnum ſuſcipere dirigebant.

Eo tempore Franci aduerſus Ebroinū inſidias præparant, ſuper Teudericum cōſurgunt, eumq; a regno deiiciunt, crineſq; capitis amborū vi abſtrahentes, inciderunt, Ebroinum totonderunt, eumque in Luxouio monaſterio in Burgundia dirigunt. In Auſter propter Childericum legationē mittentes accommodant, & vna cū Vulfold- Childericus R.

do duce veniens in regno Francorum eleuatus eſt. N[illegible] ipſe Childericus [illegible] nimis omnia incaute peragebat, donec inter eos odi[illegible] maximum & ſcandalum [illegible], Francos valde opprimens: è quibus vnum Francum, nomine Bodolernum † ad ſtipitem tenſum cædi valde ſine lege præcepit. Hæc videntes Franci, in ira magna commoti, Ingobertus videlicet, & Amalbertus, & reliqui maiores natu Francorum, ſeditionem contra ipſum Childericum concitantes, Bodolernus ſuper eum cum reliquis ſurrexit inſidiatoribus, Regem interfecit, vna cum Regina eius prægnante, quod dici dolor eſt. Vulfoaldus quoque per fugam vix euaſit in Auſter reuerſus.

al. Bodilone. Bodilonem.

Franci vero Leudeſium filium Erchinal[illegible] † [illegible] in maiorem domus palatii eligunt. Eratque ex Burgundia in hoc conſilio beatus Leudegarius Auguſtodunenſis [illegible] Epiſcopus, & Cherinus frater eius conſentientes. Ebroinus itaque conſilio accepto, capillos ereicere ſinens, congregatis in auxilium ſociis, hoſtiliter à Luxouio cœnobio egreſſus in Franciam reuertitur cum armorum apparatu. Ad beatum Audoenum direxit, quid ei conſilium daret? At ille per internũcios hoc ſolum ſcripto dirigens ait: *De Fredegunde tibi ſubueniat in memoriam.* At ille, ingenioſus vt erat, intellexit, de nocte conſurgens, commoto exercitu vſque Hiſſera fluuium veniens, interfectis cuſtodibus ad ſanctum Maxentium Hiſſera tranſiens, ibi quos reperit de Inſidiatoribus ſuis occidit. Leodeſius vna cum Theoderico rege & ſociis quamplurimis per fugam euaſit. Ebroinus eos perſecutus eſt, Pacio † villa veniens theſauros regales adprehendit. Deinde poſt hæc Criſciago veniens regem recepit. Laudeſium data fide ſub dolo ad ſe venire mandauit: quo facto Leudeſium interfecit, ipſe principatum ſagaciter recepit, Sanctum Leudegarium Epiſcopum diuerſis pœnis cæſum gladio ferire iuſſit. Gairoenum † fratrem eius dura pœna damnauit. Reliqui vero Franci eorum ſocii per fugam vix euaſerunt: nonnulli vero in exilio peruagati, propriis facultatibus priuati ſunt.

al. Ipſam. *al. Stamo. Bazmum.* *al. Gaiinum.*

CAPVT XLVI.

Quod Martinus & Pippinus Duces Auſtraſiorum bellum agunt contra Ebroinum & Theudericum.

EO quoque tempore decedente Vulfoaldo de Auſter, Martinus & Pippinus iunior filius Anſigiſeli, quondam decedentibus Regibus, dominabantur in Auſter: donec tandem aliquando hii duces in odium verſi contra Ebroinum, exercitum plurimum Auſtraſiorum commoti contra Theudericum regem & Ebroinum aciem dirigunt. Contra quos Theudericus Rex, & Ebroinus cum hoſte occurrunt, loco nuncupante Lufao †, ſimulque coniuncti ſe inuicem cæde magna proſternunt, corruitque ibi infinita turba populi. Auſtraſii deuicti, in fugam lapſi, terga verterunt. Ebroinus eos cæde crudeliſſima inſecutus, maximam partem ex illa regione vaſtata: Martinus per fugam elapſus, Lauduno clauato ingreſſus illuc ſe recluſit. Pippinus autem altrinſecus euaſit. Ebroinus itaque perpetrata victoria reuerſus eſt veniens cum exercitu Erchereco † villa ad Martinum nuntios dirigit, vt data ſacramenta cum fiducia ad Regem Theudericum veniret. hoc doloſe ac fallaciter ſuper vacuas † capſas ei iurantes: ille vero credens eis, Erchreco veniens ibi cum ſociis ſuis interfectus eſt.

al. Lucofao. *al. Erchorich.* *[illegible] quod [illegible] ... eſſent.*

CAPVT XLVII.

Vbi Ebroinus occiditur, VVaratto in maiorem domatus aſſumitur, & S. Audoinus ad Dominum migrauit.

EBroinus itaque magis ac magis Francos crudeliter opprimebat, donec tandem Ermenfredus Francus inſidias parare deſimulat. Ille quoque per noctem clam ſuper eum conſurgens, atrociter præfatum Ebroinum interfecit, atque ad Pippinum in Auſter fugiens euaſit.

Franci

[illegible] accepto, Waratonem virum in[illegible]trem in loco eius, cum [illegible] Regi [illegible]iorem d[illegible] Palatii conſtituunt. Acceptoitaque Warato inter hæc [illegible] prædicto Pippino, & pacem cum eo init.

[illegible] tempore [illegible] norato Warato, filius efficax induſtriuſque, fero animo, [illegible] patris ſui, eumque ab honore generoſitatis ſupplantum, [illegible]. Cui vetatus Audoenus Epiſcopus prohibuit, ne hanc nequitiam contra patrem [illegible]ium inferret. Quod ille audire contemſit. fueruntque inter [illegible] Ghiſlamaro & Pippino bella ciuilia & multæ diſcordiæ. qui ob [illegible] patris [illegible] peccata crudelia a Deo percuſſus, iniquiſſimum ſpiritum exhalauit, iuxta quod ſanctus Audoenus ei prædixerat. illoque defuncto Waratto iterum honorem priſtinum functus eſt.

Sub his diebus Audoenus Rotomagenſis Epiſcopus plenus dierum atque virtutibus præclarus Clippiago villa regale in ſuburbana Pariſiorum ciuitate migrauit ad Dominum, cum gloria, Baſilica ſancti Petri Rotomago ciuitate ſepultus eſt.

CAPVT XLVIII.

Quod VVaratto moritur, & Berthariꝰ in loco eius conſtituitur, Pippinuſque eos deuictos maior domatum in ſua redigit poteſtate.

SVccedente temporis curriculis prædictus Waratus defunctus eſt. Fuitque ei matrona nobilis ac ingenioſa, nomine Anſfledis. Franci namque in diuerſa tendentes vacillabant. interdum Berthar[illegible]um quendam ſtatura puſillum, ſapientiæ ignobilem, conſilio inutilem, in maiorem domatus obetrantes ſtatuunt. Franci in inuicem diuiſi, Pippinus in Auſter conſurgens, commoto hoſte quamplurimo, contra Teudericum Regem & Bertharium aciem dirigit: conuenienteſque ad prælium in loco nuncupante Textrici: illiſque inter ſe belligerantibus, Teudericus rex cum Berthario maiore domo terga verterunt. Pippinus quoque victor exſtitit. Ann. 4.247

Procedente † itaque tempore ipſe Berthariꝰ ab adulatoribus ſuis occiſus eſt, inſtigante Anſflede. [illegible]

Poſthæc Pippinus Teuderico rege cæpit eſſe princeps regiminis ac maior domus. Theſauris acceptis, Nortbertum † quendam de ſuis cum Rege relictum, ipſe in Auſtriam remeauit. Anno 689. Nordeberti, Adone.

Eratque Pippino vxor nobiliſſima ac ſapientiſſima nomine Plectrudis: ex ipſa genuit filios duos, nomen maioris Drocus, & nomen minoris Grimaldus. Drocus ducatum Campaniæ accepit.

CAPVT XLIX.

De obitu Theuderici, & regnum Chlodouei & Childeberti, & Grimoaldo maiore domus.

OBiit autem Teudericus rex, regnauitq; annos XIX. Chlodoueus filius eius puer regalem ſedē ſuſcepit, ex regina nomine Rothilde [illegible] progenitus. Nec multo poſt ipſe Chlodoueus rex puer mortuus eſt: regnauitq; annos [illegible]. Childebertus frater eius, vir inclytus, in regno ſtatutus eſt. attamen & Nortbertus mortuus eſt. Anno 693 al. Credde. Ann. 4.248

Grimaldus Pippini principis filius iunior in aula Regis Childeberti maior domus effectus eſt.

Pippinus quoq; multa bella geſſit contra Ratboden gētilem, vel alios principes, contra Suauos, vel quamplurimas gentes. Grimaldus quippe genuit filium ex concubina, [illegible] nomine [illegible]. idem vero tempus Drogo filius Pippini defunctus [illegible]. Habe[illegible] Pippinus p[illegible] princeps [illegible] ex alia vxore, nomine Carolum, virum elegantem, egregium atque [illegible] An. 708.

CAPVT

CAPVT L.

De tranſitu Childeberti, & regnum Dagoberti & quia Grimoaldus interficitur, & honorem patris ſui Theudoaldus ambitur.

Anno 4.649
Anno 710.

TVnc enim beatæ memoriæ Childibertus rex iuſtus migrauit ad Dominum, regnauit autem anno XVII ſepultuſque eſt C[illegible] in Baſilica S. Stephani martyris: regnauitq; Dagobertus filius eius pro eo. Habebat atque Grimaldus vxorem in matrimonio, nomine Teuthindam, filiam Rathodis ducis gentilis. Eratq; ipſe Grimaldus maior domus pius, modeſtus & iuſtus.

Eodem enim tempore ægrotante Pippino duce [illegible], dum ad eum viſitandum acceſſiſſet, nec mora, in Baſilica ſancti Lantberti martyris gladio peremptus eſt a Rangario gentile, filio Belial. Teudoaldum vero, iubente auo, in aula Regis honore eius patris ſublimem ſtatuunt.

CAPVT LI.

De morte Pippini: & bella Francorum inter ſe, & Theudoaldo fugato, Rogamfredus in principatum eſt eleuatus.

Anno 714.
Anno 4.650

EO tempore Pippinus febre valida correptus defunctus eſt: obtinuitque principatum ſupraſcriptis Regibus annis XXVII.

Plectradis quoque cum nepotibus ſuis vel Rege cuncta gubernabat ſub diſcreto regimine.

In illis diebus instigante Diabolo Franci denuo in Cotia ſilua in Francos inuicem inruunt, ac ſe mutuo duriſſima cæde proſternunt. Teudoaldus autem per fugam elapſus ereptus eſt. Fuitque illo tempore valida perſecutio. Teudoaldo enim fugato, Ragenfredum in maiorem domatum eleuant. qui commoto cum Rege exercitu, Carbonaria ſilua tranſeuntes, vſque Moſam fluuium terras illas vaſtantes ſuccenderunt: cum Radbodo duce gentile amicitias feriunt.

Carolus his diebus cum captus a Pleſtrude femina ſub cuſtodia teneretur, auxiliante Domino vix euaſit.

CAPVT LII.

De morte Dagoberti, & regnum Chilperici, & quod bellum geſſit Carlus contra Ratbode.

Anno 715.
Anno 4.651

SEquente tempore Dagobertus rex ægrotans mortuus eſt, regnauitque annos V. Franci nimirum Danielem quondam clericum, cæſarie capitis creſcente, eum ſibi regem ſtabiliunt atque Chilpericum nuncupant.

[illegible] denuo exercitum mouentes, vſque ipſum fluuium Moſam contra Carolum [illegible] Friſones cum Ratbodo duce conſurgunt. Carolus quoque [illegible] Friſones inruit, ibiq; maximum diſpendium de ſodalibus ſuis perpeſſus [illegible] per fugam dilapſus abſceſſit.

CAPVT LIII.

Quod Carlus pugnam geſſit contra Chilperico & Ragamfredo, in loco nuncupante Vinciaco eoſq; deuictos atq; fugatos, omne regnum Francorum in ſua redegit poteſtate.

Succe-

S[illegible]cus cum Ragenfredo, hoſte [illegible] C[illegible]nia c[illegible] Ple[illegible] a a[illegible]pt[illegible] [illegible]um, Car[illegible] d. Ambiani
fun[illegible].

[illegible] tempore prædictus vir Carolus exercitu commoto iterum contra Chilpe[illegible] contra quem illi hoſtem colligunt bellum parantes a[illegible] pacem [illegible] poſtulat. Illiſque contradicentibus, ad prælium egre[illegible] in loco nuncupante Vinciago, Dominico die inluceſcente XII. Kal. Apr. in qua[illegible]ma. Inter illos quidem fortiter bellantibus, Chilpericus cum Ragenfredo [illegible]unt. Aim. 4.c.51. Viciaco Ado. An. 717.

Carolus victor extitit, regiones illas vaſtatas atque captiuatas, iterum cum multa præda in Auſtria reuerſus, Colon[illegible]itatem veniens, ibique ſeditionem intulit, cum Plectrude matrona diſceptauit, & the[illegible]os patris ſui ſagaciter recepit, regemque ſibi ſtatuit Chlotharium nomine.

Chilpericus itaque vel Ragenfredus Eudonem ducem expetunt in auxilium, qui mouens exercitum contra Carolum perrexit. At ille conſtanter occurrit ei intrepidus. Sed Eudo fugiens, Pariſios ciuitatem regreſſus, Chilpericum cum theſauris regalibus ſublatum, vltra Ligerem ſeceſſit. Carolus eum perſecutus non reperit. Chlotharius quidem memoratus Rex eo anno obiit. Carolus anno inſecuto legationem ad Eudonem dirigens, amicitiaſque cum eo faciens: ille [illegible]o Chilpericum regem cum multis muneribus reddidit, ſed non diu in regno reſedit. Mortuus quidem eſt poſt hæc, Nouiomo* ciuitate ſepultus: regnauit[illegible] an[illegible] V.

Franci vero Teudericum ad Cala[illegible]maſte[illegible], filium Dagoberti iunioris, Regem ſuper ſe ſtatuunt, qui vſque nunc in regno ſubſiſtit. Circa Annū 720.

IN EODEM CODICE NAZARIANO ANTIQVISSIMO SEQVEBATUR Annalium fragmentum tale.

ANno DCCVII. Pippinus ſenior regnare cœpit.

An. DCCVIII. Drogo mortuus.

An. DCCIX. Durus & deficiens fructus. Et Gothofridus mortuus eſt.

An. DCCX. Pippinus perrexit in Alamaniam.

An. DCCXI. Aquæ inundauerunt valde. Et mors Hildeberti.

An. DCCXII. Mors Herberti regis Langobardorum.

An. DCCXIII. Mors A[illegible] & [illegible] regis.

(Hæc propemodum in edit. Pithœi, anno pag. 2.) *An. DCCXIV. Pippinus defunctus eſt.*

An. DCCXV. Pugna Francorum, & mors Dagoberti regis.

An. DCCXVI. Pugnauit Carolus contra Ratboth.

An. DCCXVII. Pugnauit Carolus contra Ragenfredum in Vinciaco in Dominica die.

An. DCCXVIII. Vaſtauit Karlus Saxonia plaga magna.

An. DCCXIX. Occiſio Francorum ad Sueſſionis ciuitatem, & mors Ratbothi.

An. DCCXX. Pugnauit Karlus contra Saxones.

An. DCCXXI. Eiecit Heudo Sarcinos de Equitania.

An. DCCXXII. Magna fertilitas & bella contra Aquilonem.

An. DCCXXIII. Duo filii Drogonis ligati, Arnoldus, & vnus mortuus, & Karlus infirmatus.

An. DCCXXIV. Leuauit contra Karlo, & Karlus perrexit Andegauis.

An. DCCXXV. Hroshrudis mortua. Betto mortuus. Sarcinis venerunt primitus.

An. DCCXXVI.

An DCCXXVII.

An. DCCXXVIII.

An. DCCXXIX.

An. DCCXXX. Lantfridus mortuus.

An. DCCXXXI. Karlus vaſtauit duas vices vltra Ligere, & Ragenfridus mortuus, & Beda presbyter Anglorum obiit.

An. DCCXXXII. Karlus pugnauit contra Sarcinos die Sabbato ad Pectauis.

An DCCXXXIII. Hildratus mortuus.

An. DCCXXXIV. Karlus perrexit in Friſiam, & inde vſque ad inter.*

An. DCCXXXV. Karlus inuaſit Waſconiam.

An. DCCXXXVI. Hatto ligatus eſt.

(Gothia.) *An. DCCXXXVII. Karlus pugnauit contra Sarcinos in Gotia† in dominico die.*

An. DCCXXXVIII. Karlus intrauit in Saxonia.

An. DCCXXXIX. Karlus intrauit in prouincia vſque Maſſilia.

An. DCCXL. Sine hoſtilitate vlla.

An. DCCXLI. Karlus mortuus eſt, & Theodaldus interfectus eſt.

DCCXLII. Franci in exercitu in Aquitania, & poſtea in Beuueria vſque Lech.

DCCXLIII. Pippinus quieuit: & Karlomannus in Saxonia cum exercitu.

DCCXLIV. Franci in Bauueria, quando ille Wialus fuit: & Romanus egreſſus eſt de Alamania.

DCCXLV.

[illegible] Pippinus cum exercitu in Saxonia, & Theobaldus in Alſatia.

[illegible] in Aq[illegible].

[illegible] ad [illegible]mam, [illegible] Eberhardus defun[illegible] e[illegible].

D[illegible] e[illegible] & [illegible]fo in Saxonia elapſus.

DC[illegible] [illegible]um magno exercitu: & Grifo in Bauaria.

DC[illegible] Franci in B[illegible]aria, & Grifo reuerſus eſt ad propria.

DC[illegible] [illegible]us rex [illegible]natus e[illegible]. Res [illegible]leſiarum deſcriptas: quæ & deuiſas* Baldebertus E[illegible]pus [illegible]nedi[illegible]. Zacharias Papa defunctus: Stephanus electus, in die percuſſus: alter Stephanus e[illegible]us atq; conſecratus. & Lantfridus mortuus. Pippinus Re.

DC[illegible]I. Pippinus in Saxonia cum exercitu. Grifo Franciam ingreſſus, qui & interfectus.

DCC[illegible]III. Papa in Franciam venit. [illegible]ommotoq; exercitu Francorum, cæde facta in Langobardos receptas res S. Petri, reuerſus eſt ad ſedem ſuam, & Karlomannus rediit, qui & detentus eſt, & obiit. dominus Bonifacius Epiſc. in prædicatione in Frigiam Friſiam. perrexit, vitam temporalem in martyrio finiuit.

DCC[illegible]. Venit De[illegible]o ad Martis campum. Francique abſque bello quieuerunt.

DCCLV. Franci iterum in Langobardia cum exercitu: & dominus Romanus tranſiuit, & Heiſtolnus mortuus [illegible].

DCCLVI. Papa Stephanus defunctus. Franci quieuerunt, excepto cuſtodes directos ad Arbonam.

DCCLVII. Venit organa in Franciam.

DCCLVIII. Rex Pippinus fuit in Saxonia.

DCCLIX. Mutauit rex Pippinus nomen ſuum in filium ſuum.

DCCLX. Rex Pippinus erat cum exercitu Francorum in Aquitania.

DCCLXI. Pippinus rex fuit in Waſconia cum exercitu vſque ad Lemodiam ciuitatem.

DCCLXII. Rex Pippinus cum Francis fuit in Aquitania: Biturică conquiſierunt. Baldebertus obiit. Haribertus abba ordinatus eſt.

DCCLXIII. Franci abſque bello.

DCCLXIV. Hiems grandis & durus. Habuit rex Pippinus conuentum magnum cum Francis ad Charſiago.

DCCLXV. Franci quieuerunt.

DCCLXVI. Rex Pippinus erat cum Francis in Waſconia, & conquiſiuit Lemodiam ciuitatem, & alias ciuitates.

DCCLXVII. Paulus papa obiit. Heribertus abba Roma tranſmiſſus. Pippinus Toloſa perrexit.

DCCLXVIII. Rex Pippinus obiit VIII. Kalend. Octobris. Et Vuaiferius antea occiſus eſt.

DCCLXIX.

DCCLXX. Berta duxit filiam Deſiderii regis Langobardorum in Franciam.

DCCLXXI. Karlomannus obiit II. Non. Decembris. Karolus R.

DCCLXXII. Franci in Saxonia cum Karolo rege eorum.

D[illegible]LXXIII. Mas campus ad Genua† & Carolus rex cum exercitu Francorum in Langobardiam. Genuam.

DCCLXXIV. Pauia ciuitas conqueſita eſt, & Deſiderius rex & Anſa uxor eius exiliati ſunt in Franciam. & Carolus rex reuerſus eſt in Franciam. Haribertus abba obiit, & Amicho abba ordinatus eſt.

DCCLXXV. Mas campus ad Dura: & Carolus rex cum exercitu Francorum in Saxoniam.

DCCLXXVI. Carolus rex perrexit in Langobardiam interfecto Rotgauzo † poſtea Maii campus ad Wormacia, & Carolus rex cum Francis in Saxoniam ſine bello*. Rodegauſo.

DCCLXXVII. Mas campus in Saxonia ad Pedebruna.

DCCLXXVIII. Car[illegible] [illegible]um.

DC[illegible] [illegible] um [illegible] que [illegible]llo.

DCCLXXX. Franci in Saxonia, dei[illegible] Carolus rex ad Romam perre[illegible]t.

Vangionum. DCCLXXXI. Carolus rex reuerſus e[illegible] de Roma, [illegible] Mai [illegible] in pum ad [illegible] itatem W[illegible]onum habuit.

DCCLXXXII. Rex Carolus cum Francis ad Lippia ab[illegible]que bello. & poſtea [illegible]axones mentiti ſunt, & quoſdam de Francis oc[illegible] & iterum rex cum exer[illegible]u Francorum ſuper Saxones.

DCCLXXXIII. Rex Carolus cum agmine Francorum ſuper Saxones cæde facta terram deuaſtauit. Hildegardis regina obiit pridie Kal. Maias.

DCCLXXXIV. Carolus Rex ad Lippaliam tranſiuit vna cum Francis Rhenum flumen, & deuaſtauit Saxones.

DCCLXXXV. Rex Carolus in Heresburc ſuper hiemem reſidebat, & Saxones in pace conquieſiuit.

D[illegible]. Thuringi autem conſilium fecerunt [illegible]t Carolum regem Francorum dolo tenerent & occiderent. Si ergo hoc ſcelus atque nefand[illegible]ſsimum crimen perpetrare non præualu[illegible]ent ſaltim hoc cupiebant conſtituere, vt non ei obedi[illegible]ent, neque obtemperaſſent iuſsis eius. Quod nequam conſilium Regi multa tempor[illegible] latere nequaquam potuit. Ille enim eo quod erat prudens ac mitis valde, patientiſsime hoc deportabat. Igitur trãſactis aliquis temporibus tranſmiſit iam præfatus Rex legatum ſuum ad aliquem de illis Thuringius propter filiam ſuam, ſponſam ſcilicet vnius Franci, quam ſecundum legem Francorum ſponſatam habuiſſe cognoſcebatur, vt tempore ſtatuto ei reddediſſet ſponſam ſuam. Ille enim paruí pendens iuſſa Regis non tantum ſpopondit, ſe illam reddere, ſed etiam inſuper congregauit pene vniuerſos Thuringos proximoſq́; ſuos, & voluerunt ſe defendere de rege Francorum. Rex namque hæc audiens iratus eſt valde, atque indignatus hoc, miſsis ex ſatellitibus ſuis contra eos qui ſagaciter atq́; fiducialiter contra eos perrexerunt, prædia poſſeſsioneſq́; eorum deuaſtantes. Thuringi namque timore perterriti ad corpus beati Bonifacii martyris confugerunt, vt per merita venerationemque ipſius ſancti Rex relaxaretur illis noxam, dolum, inſidia[illegible]que, quæ præparare conati fuerant. Porro pater monaſterii illius conſolabatur eos verbis pacificis dulcíſque ſermonibus, per nuntiumque ſuum intimauit hæc omnia Regi. Rex ergo d[illegible]ſt[illegible]nauit ad eos legatum ſuum vt ad ſe cum pace venirent: qui mox ad eum profe[illegible]ti ſunt, ſteteruntq́; coram Rege. Rex nempe ſciſcitabatur ab eis, ſi verum an falſum fuiſſet, quod ei intimatũ fuerat de illis, ſ[illegible]l. vt de morte eius cogitarent, & ſi conſtituere[illegible]nt [illegible]ſſent, vt prius pediſſent mãdata illius? Illi n. nullo modo poterant neq; condignauerunt hoc negare. Fertur namq; unũ ex illis dixiſſe ad Regem: ſi collegæ ſociiq; mei mihi conſentire coprobarentur, tu nunquã poſtmodum citra Rhenum fluuium [illegible]ãſire viuus cognoſcebaris. Rex vero quia erat mitiſsimus atq́; ſapientiſsimus ſuper oẽs Reges qui fuerant ante eũ in Francia, moderantiſsime illud deportauit. Tranſactis igitur quibu[illegible] diebus, trãſmiſit Rex ipſos Thuring[illegible] vna cũ mi[illegible]is ſuis aliquos in Italiam & ad S. Petrum, quoſda vero in Neuſtriam atq́; in Aquitaniam, per corpora Sanctorum ſcil. vt iurarent fidelitatem Regi liberiſq́; eius, quod [illegible] ac[illegible]um eſſe comprobatur. Qu[illegible] exinde reuertentes, nõnulli ex illis detenti ſunt in via, & euulſi eſſe noſcuntur oculis eorũ: aliqui vero peruenerunt ad ciuitatem W[illegible]agionum [illegible], & ibidem comprehenſi ſunt, & exinde exiliati, & illuc euulſi eſſe cognoſcentur oculi eorum. Poſſ[illegible]ones vero vel agros eorũ omnes infiſcati eſſe noſcuntur. Rex ergo illæſus atq́; incolumis permanens, optime regens regnum Francorum atque Langobardorum Romanorumque, eo quod cœlorum rex protector eius eſſe comprobatur. Etiam præfatus Rex ad Romam perrexit.

DCCLXXXVII. Carolus rex Francorum de Roma reuertens ad Pauia ciuitatem Langobardos [illegible]egauit, & [illegible]inde fraudulent[illegible]imos eorum in Franciam exiliauit. Ipſeq́; venit in Franciam & ad Wormaciam re[illegible]dit. Poſtea aũt commoto exercitu Francorũ perrexit in fines Alamannorum & Beiuuariorũ ad flumen quod appellatur Lech. Illucq́; veniens Teſſilo. Deſſelo † Dux Beiuuariorum ad eum, & reddidit ei cum baculo ipſam patriam, in cu-

lus

[illegible] Ingelheim

[illegible] roſ am pr [illegible] que [illegible] addux [illegible] hæc [illegible] co- [illegible] ad [illegible] R [illegible] em. Cum ne [illegible] iam p [illegible] blatis armis [illegible] que ſimul [illegible] quod cum multi gentibus [illegible] præparare conatus fuerat. [illegible] cum ille ne [illegible] nam prævalere debere [illegible] iuſſus eſt comam capitis ſui deponere. Ille autem magnis precibus po[illegible]labat R[illegible], non ibidem in p[illegible] tonderetur, propter confuſionem [illegible] robrium quod [illegible] habere videbatur. Rex enim precibus eius adq[illegible]ens [illegible] anna- rium qui iuxta Rheno flumine in corpo[illegible] quieſcere cognoſcitur, eum tranſmiſit. & ibidem [illegible] Ing. Nazari. [illegible] ctus eſt & [illegible] inde exiliatus e[illegible] ad cœnobium quod [illegible] pellatur Gemedium. * Duo quoque filii eius his nominibus, Theoto[illegible] [illegible]bertus utrique tonſurati atque exiliati ſunt. [illegible] or iam præfati ducis nomine Lintburga exiliata eſſe comprobatur [illegible] & honor[illegible] domino R[illegible], [illegible] onem vero [illegible] oppr[illegible] quod rerum creator omnium [illegible] eum ſemper e[illegible] triumpl[illegible]

DCC[illegible]X. Carolus autem Rex una cum Francis ſeu cæteris gentibus in [illegible] liter perrexit, ipſamque patriam conquiſivit, & regem eorum nom[illegible] Vvilzi [illegible] & iterum [illegible] iam præfato R[illegible] patriam commendavit: [illegible] Franciam.

DCCXC. [illegible] quieverunt.

Hactenus MS.

GREGORII EPISCOPI TVRONENSIS EXCERPTA CHRONICA

x

FREDEGARII SCHOLASTICI HIſtoria Miſcella.

Ipſius vere Gregorii Turonenſis Extat præfatio eius opere in MS. Pal.

INCIPIT PRAEFATIO GREGORII.†

DEcedente atq; immo potius pereunte ab vrbibus Gallicanis liberalium cultura litterarum, cum nonnullæ res gererentur vel recte vel improbe, ac feritas gentium deſæuiret, Regũ furor acueretur, Eccleſię inpugnarētur ab Hæreticis, a Catholicis tegerētur, ferueret Chriſti fides in plurimis, tepeſceret in nonnullis, ipſę quoq; Eccleſiæ vel ditarētur à deuotis, vel nudarētur a perfidis; nec repperiri poſſet quisquam peritus Dialectica in arte Grammaticus, qui hęc aut ſtilo proſaicę, aut metrico depingeret verſu; ingemiſcebant ſępius clerici dicentes: *Væ diebus noſtris, quia periit ſtudium litterarum à nobis, nec repperitur in populis, qui geſta præſentia promulgare poßit in paginis.* Iſta etenim atq; & his ſimilia iugiter intuens dici, pro commemoratione meritorum vt notitiam adtingerent veniētum & ſi inculta effatu, nequiui tamen obtegere vel certamina flagitioſorum, vel vitam recte viuētium. & pręſertim ſic inlectus ſtimulis, quod à noſtris fari plerumq; miratus ſum. *Quia philoſophantem Rhetorem intelligunt pauci, loquentem ruſticum multi.* Libuit etiam animo meo vt pro ſupputatione annorum ab ipſo mundi principio libri I. ponatur initium. 48

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI, QVOD EST EXCARpſum de Chronica Gregorii Epiſcopi Thoronachi. 49

I. *DE Hunis & Agetio patricio.*
II. *De Francorum origine & eorum Regibus.*
III. *De Ducibus Francorum tribus & pugnis cum Republica.*
IV. *De Francis & Valentiniano Imperatore.*
V. *De Regibus denuo in Francis creatis.*
VI. *De Iouiniano & Conſtantino vel Honorio Imperat.*
VII. *De euerſione vrbis Treueris quæ a Francis facta eſt per Locium.*
VIII. *De Caſtino domeſticorum comitis pugna cum Francis*
IX. *De initio Regis diuino Francorum.* 50
X. *De Auito Imperatore.*
XI. *De Childerico Rege Francorum & Viniomado Franco.*
XII. *De Baſina regina & Childerico.*
XIII. *De Eurico rege Gothorum, & [illegible] Iuliani*
XIV. *De Aedicio eleemoſynam tribuente.*

XV

[illegible] io.
[illegible] Remed[illegible]
[illegible]
[illegible] qui [illegible].
[illegible] urio, [illegible] on [illegible]
[illegible] ont [illegible] decl[illegible]
XXI. [illegible] o Chri[illegible] itatis per Chlodou[illegible] um [illegible] beatum Remedium qui eum baptizauit.
[illegible] b[illegible]o, [illegible] undebado [illegible] douco rege.
[illegible] o Aridu[illegible] tensis, Gunde[illegible], & Chlodouco rege.
[illegible] De Alarico rege Gothorum & Chlodoueo.
[illegible] De interitu Chloderic filii Sygiberti regis
[illegible] De interitu Chararici regis.
[illegible] De interitu Ragnacharii regis.
[illegible] De interitu Chlodouei regis.
XXIX. De diuiſione regni inter filios quattuor Chlodouei.
XXX. De Amalricho filio Alarici regis.
XXXI. De Alanis qualiter in regno Francorum interfecti ſint.
XXXII. De Regibus Thoringorum & Thoringia ditioni Francorum ſubiecta
XXXIII. De Gundobado & filio eius Sygiſmundo.
XXXIIII. De tranſitu Sygiſmundi.
XXXV. De obitu Chlodomere.
XXXVI. De eo quod regnum Burgundiæ Francorum ſubicitur.
XXXVII. De pace falſa inter Childebertum & Theudericum.
XXXVIII. De Chrothilde regina & nepotibus, qui a Chlotario ſunt interfecti.
XXXIX. De obitu Theuderici.
XL. De Childeberto & Theudeberto contra Chlotarium agentibus.
XLI. De Childeberto & Chlotario in Spania cum exercitu adgreſſis.
XLII. De Theuthachado rege Spaniæ interfecto.
XLIII. De uxore & filia Theuderici regis Italiæ interfectis, & compoſitione.
XLIV. De Theudeberto in Italiam ingreſſo, & Italia recepta.
XLV. De Verdunis a Theudeberto recuperatis.
XLVI. De morte Chlodechildæ reginæ.
XLVII. De Agyliane rege Spaniæ.
XLVIII. De Athanagyllo rege Spaniæ.
XLIX. De Theudebaldo filio Theudeberti.
L. De Buceleno duce, Beleſario & Narſede patriciis.
LI. De regno Chlotarii & pugna cum Saxonibus.
LII. De Childeberto & Chramno filio Chlotharii.
LIII. De morte Childeberti.
LIV. De exilio Walderada relicta Childeberti & interitu Chramni.
LV. De obitu Chlotarii & diuiſione regni inter filios eius quatuor.
LVI. De Gundethramno & regina Marchytrude & ancilla Bobilana.
LVII. De Sygiberto & Brunichilde regina.
LVIII. De Rodino duce & bonitate eius.
LIX. De Gogone effecto maiore domus.
LX. De Chilperico quod Galeſindam ſororem Brunechildis accepit.
LXI. De Chunis & Sygiberto rege.
LXII. De Auernis & Celſo patricio.
LXIII. De Athanagyldo, Leuane, & Leuuildo regibus.
LXIV. De obitu Iuſtiniani, & imperio Iuſtini.
LXV. De Langobardorum gente, & eorum origine & nomine
LXVI. De obitu Alboini regis Italiæ.
LXVII. De Langobardis in Franciam prorumpentibus.

L[illegible] [illegible]
LXIX. *De [illegible]*
LXX. *[illegible]*
LXX[illegible] *[illegible]*
LXXII. *De exiſilio [illegible].*
LXXIII. *De reputatione annorum ab [illegible] tran[illegible] um S[illegible].*
LXXIV. *De [illegible] lper [illegible] run[illegible] lda.*
LXXV. *De [illegible] lodouco [illegible] o [illegible] perici [illegible] ummul patri u & De [illegible] duce*
LX[illegible]. *De pugna int[illegible] r Sueuos [illegible]*
LXXVII. *De Comite Brit[illegible] orum.*
LXXVIII. *De Gunthr[illegible] mno & Childeberto [illegible].*
LXXIX. *De Iuſtiniani I[illegible] atoris amentia, [illegible] vxore eius Sophia.*
LXXX. *De th[illegible] ſauris [illegible] dis patricii.*
LXXXI. *De largiſ[illegible] mi[illegible] leemoſynis Tiberii Imperatoris, & Sophia Auguſta.*
LXXXII. *De regimine C[illegible] berti, & inundatione aquarum, & igne de calo ciuitates & vicos vrente.*
LXXX[illegible]. *De filia S[illegible] berti nomine Sideounde vxore Ermengyldi.*
LXXXIV. *De mort[illegible] liorum Chilperi[illegible].*
LXXXV. *De fug[illegible] ummuli.*
LXXXVI. *De pace C[illegible] & Childeberti falſa.*
LXXXVII. *De recluſo nomine Hoſpitio.*
LXXXVIII. *De morte Chlodini Ducis.*
LXXXIX. *De Gundoaldo filio Chlotharii, qui regnare cœperat, & interfectione Mummoli.*
LXL. *De eo quod Chilpericus Pariſius inuadit.*
LXLI. *De timore Chilperici vt aeterni aufugit.*
LXLII. *De Childeberto quod in Italia fuerat adgreſſus.*
LXLIII. *De Chilperico quod filiam ſuam in Spania cum theſauris direxit, & in continuo ad Aquilla mortuus eſt.*

EXPLICIVNT CAPITVLA:

INCIPIT LIBER.

CAP.

CAPVT I.

De Chunis, & Agetio Patricio.

CVMQVE Wandali prætermitterent Gallias, nec multo poſt tempore Chuni Gallias ingredi diſponebant. Quod cum beatus Seruatius epiſcopus Thungrorum ciuitatis audiſſet, Romam pergit ad limina ſancti Petri Apoſtoli, ibique cotidianum ieiunium & vigilias adſidue faciens, in viſione ſomni ab Apoſtolo reſponſũ accipiens, decretum ab Altiſſimo Chunos ingredi Gallias, protinus ad ciuitatẽ ſuam rediret, & prædicens eius obitum, vt hoc malum nõ videret. Aetium patricium huius Chronicæ geſta laudant. Virilis, habitu formatus, animo acer, membris vegetus, equis promptiſſimus, ſagittarum peritus, conti impiger, bellis aptiſſimus, pacis captator celebris, nullius auaritiæ ſectator, bonis animæ prædi[illegible], iniuriarum patientiſſimus, labores adpetens, inpauidus periculorum, famis, ſitis, vigiliarum tolerantiſſimus, cui ineunte ætate prædictum liquet, quantę potentię factis deſtinaretur temporibus ſuis locisq. celebrandus. Hæc ſupradictus Hiſtoriographus† de Aetio narrat. Cum iniſſet certamen cum Hunis, quæ geſſerit Ydatius ſuæ hiſtoriæ huius volumine narrat. Nam his diebus oratione vxoris ſuæ ad limina beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ieiuniis & vigiliis diſcurrentes, intercedentibus Apoſtolis Aetius a periculis liberatur. Reuelatum eſt cuidam pauperi nunciante vxoris Aetii orationibus fuiſſe ſaluatum. Quod cum a pauperibus proditum fuiſſet, pauper cæcitate percutitur. † *Gr. Turon.*

CAPVT II.

De Francorum origine, & eorum Regibus.

DE Francorum vero Regibus beatus Hieronymus,† qui iam olim fuerant, ſcripſit. Quod prius Virgilii poetæ narrat hiſtoria, Priamum primum habuiſſe regem, cũ Troia fraude Vlixis caperetur: exinde fuiſſe egreſſos. Poſtea Frigam habuiſſe, bifaria diuiſione partem eorum Macedoniam fuiſſe adgreſſam; alios cum Friga, vocatos Frigios, Aſiam peruagantes in litore Danuuii fluminis & maris Oceani conſediſſe. Denuo bifaria diuiſione Europam media ex ipſis pars cum Francione eorum rege ingreſſa fuit, qui Europam peruagantes cum vxoribus & liberis Rheni ripam occuparunt: nec procul a Rheno ciuitatem ad inſtar Troię nominis ædificare conati ſunt; cœptum quidem ſed imperfectum opus remanſit. Reſidua eorum pars, quæ ſuper littore Danubii remanſerat, electum a ſe Turchot nomine regem, per quem vocati ſunt *Turchi*: & per Francionem hi alii vocati ſunt *Franci*, multis poſt temporibus cum Ducibus, externas Dominationes ſemper negantes. † *In vita Hieronym. apud Aim. li. 1. c. 1.* *Aim. l. c. 2.*

CAPVT III.

*De Ducibus Francorum tribus, & pugnis cum Republica.**

FRANCOS tranſegiſſe comperimus vſque ad Marcomerem, Sonninem, & Genebaudum duces; cum quibus, temporibus Imperatoris Theudoſii in Germaniam prorumpentes, pagos depopulantes, etiam Coloniæ metum incuſſerunt. Quod cum Treueris perlatum fuiſſet, Nanninus† & Quintinus magiſter militum [illegible] exercitu Francos de Germania eiecerunt: apud Carbonariam† de Francis ſtrages fitur. Poſt Heraclio & Iouiniano cum exercitu vltra Rhenum * *l. Romanis.* *al. Nannienus.* *Gr. li. 2. c. 9.* *Aim. l. c. 9.* *Carb. ſilu.* [illegible]

tranſeuntibus, & [illegible] pon[illegible] ad [illegible] ex militibus a Francis factæ ſu[illegible]t, vt Heraclius & Iouinianus cum paucis de eodem prœlio potuiſſent euadere. Nec vlterius aduerſus Francos præſumpſerunt arma adripere. Poſt paucum temporis Arbogaſtes ſuperbia elatus, aduerſus Francos arma commouit cum eiſdem dimicans victus effugit.

CAPVT IV

De Francis, & Valentiniano Imperatore.

Ex Sulpitio Alexandro apud Greg. Tur. lib. 2. c. 9.

FRANCI Tr[illegible]ri[illegible] [illegible]ndo reſidere præſumu[illegible]t. Valen[illegible]nia[illegible] [illegible] m modum redacto, militaris rei cura Francis ſatellitib[illegible] qu[illegible]que offi[illegible]a tran[illegible]gr[illegible]lla in con[illegible]rationem Arbogaſtis Sacramen[illegible] Arbogaſti[illegible] Marcomerem & Sonon[illegible] in duces odiis in[illegible]ectans exercitu fraude Francos deceptos vrendo[illegible]que cum decu[illegible]ſi[illegible] fol[illegible]is nudi atq[illegible] arentes ſil[illegible]æ, inſidiantes adgredere tranſgreſſo Rheno p[illegible]m quem Chamaui incolunt depopulatus eſt.

CAPVT V.

De Regibus denuo in Francis creatis.

DEhinc extinctis Ducibus, in Francis denuo Reges creantur ex eadem ſtirpe, qua prius fuerant.

CAPVT VI.

De Iouiniano & Conſtantino, vel Honorio Imperatore.

al. Iouinus. [illegible]

EODEM tempore Iouinianus † ornatus regios adſumpſit. Conſtantinus fugam vertens Italiam dirigit. miſſis a Iouiniano p[illegible]ncipe obuiam percuſſoribus, ſuper Mentio flumine capite truncatur. Multi nobiliũ iuſſu Iouiniani apud Aruernis capti & a ducibus Honorii crudeliter interempti ſunt.

CAPVT VII.

De euerſione vrbis Treueris quæ à Francis facta eſt per Lucium.

Aim. l. 1. c. 3.

TREVERORVM ciuitas factione vnius ex ſenatoribus, nomine Lucu, a Francis capta & incenſa eſt. Cum Auitus Imperator eſſet luxuriæ deditus, & iſte Lucius haberet mulierem pulcherrimam cunctorum, fingens ſe Auitus ob infirmitatem corporis lecto depremere, iuſſit ad omnes Senatrices vt eum requirerent. Cumque vxor veniſſet Lucii, vi ab Auito oppreſſa fuit. In craſtino ſurgens de ſtratu Auitus dixit ad Lucium: *Pulchras termas habes: nam* † *frigide lauas.* Hæc indignante Lucio, ſua factione direpta eſt ciuitas, & incenſa a Francis.

al. & fl.

CAPVT VIII.

De Caſtini domeſticorum Comitis pugna cum Francis.

[illegible] Greg. ibid.

CASTINVS domeſticorum Comes expeditionem accepit contra Francos, eſque proterit, Rhenum tranſit, Gallias peruagatur, vſque ad Pyrenæos montes peruenit.

CAPVT IX.

De initio Regis criniti Francorum.

F[illegible]c electum a ſe Regem, ſicut priu[illegible]at, crinitum inquirentes diligenter [illegible] Frigi & [illegible]nis, ſuper ſe [illegible] Theudemerem † *al. Theudomarum.* [illegible], q[illegible] hoc præ[illegible]o. quod [illegible]ra memini, [illegible] Romanis interfectus eſt. [illegible] eius Chlodeo in regno, vtil[illegible]us vi[illegible]nte ſua, qui apud Hel[illegible] *Clodio Rex, al. Chlogio. Sidon. Cloio.* [illegible]r[illegible]idebat, quod eſt in t[illegible]no Th[illegible]m. [illegible] undiones *al Diſpargū.* [illegible]m ſecta vtel[illegible]nt, ſedentes in Ciſalpin[illegible]. Chlodeo mi[illegible]s explor[illegible] *Gr. Tur.* [illegible]m Camaracum perluſtrans omnia, ipſe ſequitur Romanos pr[illegible]rit, [illegible]pit, & inde vſque Summain fluuium occupauit. Hæc generat[illegible]ana[illegible]eſta eſt. Fertur ſuper litore maris æſtatis tempor[illegible] Chlodeone cum vxo[illegible]ed[illegible]te meridie, eum vxor ad mare lauatum vaderet, Morouecho beſtiam Ne[illegible] M[illegible] auri ſimilem eam adpetiſſe. Cumque in continuo aut a beſtia aut a viro [illegible]et [illegible]oncepta, peperit filium Merouecum nomine, per quem Reges Francorum *Merouchus.* [illegible] vocantur Merouingi.

CAPVT X.

De Auito Imperatore.

AVITVS Imperator luxurioſus apud Placentiam vrbem Epiſcopus ordinatur, & poſtea ad eccleſiam ſancti Iuliani fugiens vitam amiſit.

CAPVT XI.

De Childerico rege Francorum, & Vuiomado Franco.

CHILDERICVS vero filius Merouei, cum ſucceſſiſſet patri in regno, nimia lu- *Gr. H. c. 12. Aim. l. 1. c. 7.* xuria diſſolutus filias Francorum ſtupro tradidit. Illi vero ob hoc indignantes [illegible]iunt. Wiomadus Francus fideliſſimus cæteris Childerico, quod eum [illegible]um a C[illegible]unis cum matre ea[illegible]tiuus duceretur, † fugaciter liberauerat. Hic *al. Sequino.* ue[illegible]m aureum cum Childerico diuidit, dum cerneret cum Franci eum interficere [illegible]r d[illegible]tque ei; *Fuge in Thuringiam, latita aliquantulum ibi. Si tibi potuero Francos [illegible]are, [illegible]um aureum medium tibi ad ſigna dirigo & ſi non potuero, vbicumque adgreſſus fueris mihi not[illegible] facias viam tuam. Quando quidem potuero, & iſtam partem tibi direxero, pariter coniuncta vnum effecerint ſolidum, ſecurus patriam repedabis.* Childericus habitans in [illegible] a[illegible]ud Regem Byſ[illegible]m, vxoremque eius Balinam, latuit. Franci tunc Egidi[illegible] vna[illegible]miter regem adſciſcunt: Wiomadum amicum Chilperici ſubre[illegible]lum ab [illegible]um Franci inſtituerunt, eiuſque conſilio omnes Francos ſingulos aure[illegible]os [illegible]it. adquieſcentes impleuerunt. Dicens iterum ad Egidium Wiomadus; *Gen[illegible] h[illegible] duriſſima. Quæ mihi ad agendum iuſſiſti, parum adtributatis ſunt, ſuperbia ſe[illegible]ant [illegible] ternos ſolidos tribuantur.* Quod cum factum fuiſſet, adquieſcentes Fran[illegible]er[illegible]nt; *Melius nobis eſt ternos ſolidos tributa diſſoluere quam cum Childerico [illegible]m vitam ducere.* Wiomadus iterum ad Egidium dicit: *Rebelles exiſtunt tibi F[illegible]n[illegible] præceperis ex eis plurimos iugulari, eorum ſuperbiam non mitigas.* Electos a Wiomado centum in[illegible]iles, & in neceſſ[illegible]tibus incongruos ad Egidium direxit, quos Egidius conſilio Wiomadi viſus interficere iuſſit. Wiomadus ſecre[illegible] ad Francos: *Non ſufficiunt tributa quæ ſ[illegible] dum hoc malum ſuſtinere vultis. [illegible]ente[illegible] ſtri [illegible] pecora iugulentur?* [illegible] Franci v[illegible]nimiter dicêtes: *Si Childericum [illegible] potui[illegible] comperire libenter eum [illegible] nos rec[illegible]eba[illegible] ad Regem: [illegible] per [illegible] de [illegible]ombus eripiebamur.* Tu[illegible]c W[illegible]n[illegible]dus protinus ad Egidium v[illegible]ns dixit: *Modo eſt gens Francorum quæ diſciplina perdomita [illegible] dans ademque conſilium.*

[illegible] quinquaginta milia [illegible] munere te impe[illegible] *vulos solid* [illegible] *inſtantiæ locum accipiens* [illegible] *tunc parum,* [illegible] *m cum tuis legatis puerum dirigere, ut melius Conſtantinopoli* [illegible]. Tunc acceptis ab Egidio [illegible] et [illegible] 19 [illegible] e [illegible] legatis [illegible] ad [illegible] Impe[illegible] *m* [illegible] *ruum tuum* [illegible] *illias* [illegible] *indi* [illegible] *tuæ ſuper* [illegible] a Mau[illegible] Childericus ditatus, euectu nauali reuerti[illegible] Gal[illegible] V[illegible] e puero co[illegible] apud caſtrum [illegible] ad ipſum venit, & [illegible] Barr[illegible]bus re[illegible] reditus [illegible] tio receptionis conſ[illegible] Wiomadi beni[illegible] conceſſit, deinde ab omnibus Fran[illegible]s re[illegible] ſubl[illegible]matur in regno. multaque prœl[illegible] cum Egidio egit, plures ſtrages ab ipſo factæ 20 ſunt in Romanis.

CAPVT XII.

De Baſina regina, & Childerico.

Basina [illegible] quæ Biſinum regem in Thoringia iug[illegible] habebat, cũ audiſſet Childericũ [illegible] in regno ſublimatũ, curtu veloci relinquẽs Biſinũ ad Ch[illegible]deri[illegible] tran[illegible] Q[illegible] ea ſolicite interrogaſſet, qua de causa ad eu de tã longe veniſſet, respondit ille [illegible] *quod valde ſtrenuus, ideoq; veni vt habi[illegible]ecum.* [illegible] *m, ad eu[illegible]* [illegible] Childeric[illegible] gaudens & dilige[illegible] eius [illegible] pulchritudinẽ in coniugio copulauit. Cum prima nocte iugiter ſtratu iunxiſſent, [illegible] ad eum mulier. *Hac nocte à coitu virili abſtinebimus. Surge ſecretius, & quod videris ante aulas palatij, dices ancillæ tuæ.* Cumque ſurr[illegible] ſimilitudinem beſtiarum Leonis, Vnicornis, & Leubardi, ambulantium, reuerſusque dixit mulieri quæ viderat. Dicit ad eum mulier, *Domine mi, vade denuo, & quod videris, narra ancillæ tuæ.* Ille vero [illegible] ſet, vidit beſt[illegible] ſimilitudine Vrſi & Lupi deambul[illegible] [illegible] & [illegible] compell[illegible] tertio [illegible] & quod videbat [illegible] Cumque terti[illegible] beſtias [illegible] ſimilitudine canis, & minorum beſtiarum ab inuicem [illegible] 40 [illegible] Cumque [illegible] hæc vn[illegible] a[illegible] Sur[illegible] de ſtrat[illegible] ad Childer[illegible] præfatio[illegible] *tur nobis filius [illegible] fortitudinem Leonis* [illegible] *Filij vero* [illegible] *ardi* [illegible] *fortitudinem* [illegible] *num tenent. Deinde generant* [illegible] *&* [illegible] *nem* [illegible] *eorum* [illegible] *vilabunt.* [illegible] *lionum* [illegible] *ad ſ[illegible] canum, & minoribus be[illegible] eorum* [illegible] *minorum beſtiarum, quæ ab inuicem detrahentes* [illegible] *at.* Concep[illegible] [illegible] Hi[illegible] pu[illegible] ad in[illegible] ſim[illegible] R[illegible].

50 Childer[illegible] Rege S[illegible] Aur[illegible] vi[illegible]or pe[illegible] Brittones d[illegible] apud [illegible] lus Comes [illegible] C[illegible] &[illegible] Childericus Odoacrum ſuperat, Paulum comitem interfecit, Andegauum [illegible] His actis

Britonum. al Tolosam. Gr. II. c. 19

[illegible]

CAPVT [illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPVT XV

De initio regni Chlodouei, & [illegible]

[illegible]

CAPVT XVI

De Chlodoueo & S. Remigio vrbis [illegible]

[illegible]

CAPVT XVII.

De Gundebaldo rege Burgundionum [illegible]

F[illegible] Reg[illegible]

[illegible]

CAPVT XVIII.

De Ch[illegible] rege, & [illegible] regina, & Aureliano [illegible]

P[illegible] C[illegible]doue[illegible] le[illegible] on[illegible] & [illegible] no[illegible] eam [illegible] C[illegible]d[illegible] qu[illegible] Ro[illegible] po[illegible] ad Ch[illegible] prauide[illegible] [illegible]ulus, ad[illegible] ceram a dorſo ferens, veſte deformi, [illegible] rederetur [illegible] Cumq[illegible] Se[illegible] venit, & [illegible] acceperint, pede [illegible] ro-[illegible]

[illegible]

CAPVT XIX.

De Aridio Sapiente, & eius conſilio.

CVM [illegible] Aredius a Ma[illegible]a ve[illegible] c[illegible] hæc audiens ad Gundobadum [illegible] dixit[illegible] ei [illegible]dobadus, *Audiſti quod amicitiam cum Francis inimus, [illegible] meam Chlodoueo tradidi vxorem* [illegible] *reſpondens Aredius dixit. Non eſt hic amicitia [illegible] [illegible] di[illegible]ordia perpetua. Reminiſcere debueras Domine mi, quod genitorem Chro[illegible] [illegible]num tuum Chilpericum gladio trucidaſti, matrem eius lapide ad collum ligato ne[illegible] eiuſdem germanos capite truncatos in puteum feciſti proiicere. Si præualuerit in[illegible] [illegible]um vindicabit. Dirige protinus exercitum poſt eam, vt reuertatur. Facilius vnius [illegible]m, quam omni tempore tu & tui ſcandala eminit a Francis.* Hæc audiens Gundoba[illegible] poſt tergum Chrotechildę re[illegible] tandiu dirigit, qui conſequ[illegible] [illegible] [illegible]ſterna cuncta retentēt Chrotechildis vero cũ adpropinquaſſet Vi[illegible]ariaco, [illegible] [illegible]doueus reſidebat in territorio Trecaſſino, adhuc antequã terminos Bur[illegible] [illegible]rotechild s præteriret, rogans eos, a quibus ducebatur, duodecim leuuas in [illegible]es de Burgundia prædarent & incenderent. Quod cum permittente Chlo[illegible] [illegible]et impletum, dixit Chrotechildis; *Gratias tibi ago, Deus omnipotens, quod ini[illegible] [illegible]a de genitoribus & fratribus meis video.*

CAPVT XX.

De coniunctione Chrotechildis & Chlodouei.

TVNC ad præſentiam Chlodouei perducitur, ipſamque in matrimonium Chlodoue[illegible] accepit, quam cultu regali perfecto dilexit amore. Habebat iam tunc Chlodoueus filium de concubina, nomine Theudericum. Chrotechildis cum pri[illegible]nitum filium habuiſſet quem baptiſmo conſecrare vellet, viro adſidue ſuadens C[illegible] an[illegible] efficere, nullatenus ad conciliandum Regis animus mouebatur, dicens; *Deorum noſtrorum iuſſione cuncta creantur, Deus veſter nihil poſſe manifeſtatur.* Regina filium ad baptiſmum exhibet. Baptizatus autem puer, quem Inghomerem † vocitabant, in [illegible]s obiit. Qua de cauſſa permotus felle Rex, increpabat Reginam dicens; *Si in nomine Deorum meorum puer fuiſſet nominatus, vixerat.* Regina Deo omnipotenti gratias agens, vt [illegible]ero ſuo genitum in regno ſuo acceperit. Poſt hunc genuit filium, quem Chlodomerem vocitauit. Qui cum baptizatus ægrotare cœpiſſet, dicebat Rex; *Et iſte, ſicut [illegible]er, mo[illegible]ur.* Orante matre, Domino adiuuante, conualuit. Regina tamen aſſidue [illegible] ver[illegible]s blanditiis ad Chriſti cultum ſuadebat.

al. Ignomerum. al. Ingomerū. Gr. li. 2. c. 29. Aim. l. 1. c. 15.

CAPVT XXI.

De initio Chriſtianitatis per Chlodoueum, & B. Remedium, qui eum baptizauit.

CVmque bellum contra Alamannos Chlodoueus Rex moueret, ſuadente Regina [illegible] victoriam obtenebat, efficeretur Chriſtianus. Cumque vterq; phalanges [illegible]e[illegible], & ſtrages ingentes eſſent dixit[illegible]; Chlodoueus; *Deum inuoco, quē [illegible]na colit. Si me iuuet in hoc prælio, vt vincam hos aduerſarios meos, ero [illegible]delis.* [illegible] vertentes in fugam lapſi ſunt. Cumq; Regem ſuum cernerent inter[illegible] CIV ann[illegible] e[illegible]ules a ſedibus eorum, nec vllam p[illegible] c[illegible]mperi[illegible] [illegible]ntra Francos auxiliar[illegible] tandem ſe di[illegible]oni C[illegible] N[illegible] d[illegible]emorato ſuperius Chlodoueus Remos fuiſſet reuerſus, [illegible]lam a[illegible] Re[illegible] R[illegible]enſi Ep[illegible]po, adtrahente etiam Chrotech[illegible]na, bapt[illegible]mi[illegible] [illegible]us [illegible]n Paſcha Domini [illegible] eſt. Cu[illegible]a[illegible]n[illegible]

al. gratiam conſecutus.

Remedio in albis euangeli[illegible] Chlodoueo ad[illegible]retur, qualiter Dominus noſter Ieſus Chriſtus ad paſſionem ven[illegible]at, dixit[illegible] Chlodoueus: *Si ego ibidem cum [illegible] cis meis fuiſſem, eius iniuriam vindi[illegible]m.* Iam fidem his verbis oſtendens, Chriſtianum ſe verum eſſe adfirmat.

CAPVT XXII.

De Godegiſelo & Gund[illegible]bado, & Chlodoueo Rege.

a. auxilium, ſuppetias. Gr. l. 2. c. 32. Aim. l. 1. c. 19.

GHodegiſel[illegible] frater [illegible] per legat[illegible] Chlodoue[illegible] [illegible] ignor[illegible] *[illegible] tibi auxi[illegible]um.* C[illegible] Reges caſtro Diuionen[illegible] Cam [illegible] Chlodoueo coniungitur, ac vtrique exci[illegible] dolum fratri cognoſcens terga v[illegible] R[illegible] Ghodegiſelus obtemp[illegible] vi[illegible] Chlodoue[illegible] ex parte[illegible], Viennamque[illegible] triumphat. Chlodoueus rex poſt Gundobadum dirigit, eumque de ciuitate extrahi vellet.

al. Auxiliorum.

CAPVT XXIII.

De conſilio Aridii ſapientis.

ARIDIVS prudens[illegible] vi[illegible]m Gundobado intra caſtra ſedens, ad Gundo[illegible] a[illegible] *[illegible]tes [illegible] ire huius hominis [illegible] ſeritatem. Ego ſimulans à te fugere, ad eum tranſibo, [illegible] um neque te neque hanc noceat regionem. Quodcumque tibi meum iniungit conſilium, faciendum promitte, donec cauſam tuam Dominus proſperet.*

CAPVT XXIV.

De Aridio, Gundebado, & Chlodoueo rege.

ARIDIVS valedicen[illegible] Gundobado, ad Chlodoueum pe[illegible] dicens. *[illegible] Gundobadum relinquens, tuæ gloriæ expe[illegible].* Benigniter a Chlodoueo rece[illegible] era[illegible] in fab[illegible], ſtrenuus in c[illegible], iuſtus in iudicio, & comm[illegible] fide[illegible] Dixit ad Chlodoueum: *Tua eſt hæc regio, quare eam [illegible] permittis. Iube Gundobadum tibi tributa [illegible]endum, & ipſum & regionem dominabis. Quod ſi noluerit, perfice quod cœpiſti.* Hæc iniun[illegible] a Chlodoueo Gundobadus implere promittens, Chlodoueus rediit in Franciam, re[illegible] Godegiſelo V[illegible] Francorum [illegible] Gundobadus de Auione reſumptus [illegible]bus G[illegible] V[illegible] per aquæductum ciuitatem ingrediens, Ghodegiſ[illegible]m interfecit, [illegible] adgregatos in vna turri ferro trucidau[illegible] poſt a Chlodoueo reddere diſponens.

CAPVT XXV.

De Alarico rege Gothorum, & Chlodoueo.

IGitur Alaricus R[illegible] Chlodoueo [illegible] C[illegible] cernens aduer[illegible] Al[illegible] a[illegible] V[illegible] milliario Alari[illegible] [illegible] & [illegible] Aluar[illegible] Pictauia[illegible] P[illegible] ſancti Martini

Gall. Chom-pargne, i. pla-nities. Gr. Aim.

Martini

[illegible] impleſſe. cum- [illegible]

CAPVT XXVI.

De interitu Chlodorici & Sigiberti regis.

[illegible] Re- [illegible] Chlod [illegible]

Hic ipſa locus allegatur ab Aim. lib. 1. c. 18 [illegible] al. Burgundia. Barbobonia ſilua. Gr. lib. II. cap. 40.

CAPVT XXVII.

De interitu Chararici regis.

C[illegible] regem parentem ſuum [illegible] Chlodoueus [illegible] & [illegible] ſuum [illegible]

CAPVT XXVIII.

De interitu Ragnacharii regis.

RAgnacharium regem, atque ſuum parentem Chlodoueus dolo interfecit [illegible] & fratrem eius Richarium [illegible] manu propria [illegible] uit. [illegible] apud Camaracum [illegible] per totas Gallias [illegible] S[illegible] reſeruet, niſi de ſuo ſemine, qui regnaret.

Gr. II. c. 42.

CAPVT XXIX

De interitu Chlodouei regis.

MOrtuo Chlodoueo, ſepultus eſt in Eccleſia ſancti Petri Apoſtoli, quam [illegible] re[illegible] erat. Obiit poſt Voglenſe bellum anno V. regnum tenuit annis [illegible] X. A tranſitu ſancti Martini uſque ad tranſitum Chlodouei ſunt anni CXII. Chrotechildis regina ad limina ſancti Martini Thuronis orationibus & vigiliis peruacabat.

Voglenſe. Gr. Tur. II. c. 43. Aim. I. c. 24.

CAPVT XXX

De diuiſione regni inter filios quatuor Chlodouei.

QVatuor filii Chlodouei, id eſt, Theudericus, Chlodomeres, Chi[illegible] & [illegible], regnum [illegible] Sortitus eſt ſedem [illegible] Mettis, Chlodomeres A[illegible], C[illegible] bert[illegible] io, & Ch[illegible] us [illegible] Theudericus habebat iam [illegible] T[illegible] um [illegible] & [illegible]

Gr. III. c. 1. Aim. II. c. 1.

[illegible]

CAPVT XXXI

[illegible]

AMALRICVS ... Alari ... Barcenonæ a Childeberto & ... petunt † in regno Theuderici.

al. in regnū Theuderici ... & à Theudeberto, vt in cap. seq. quod ex alijs deest.

CAPVT XXXII.

De Alanis, qualiter in regno Francorum interfecti sint.

ALANI Theudeberto ... interfecti.

CAPVT XXXIII.

De Regibus Thoringorum, & Thoringia ditioni Francorum subiecta.

Gr. lib. 3. c. 4. al. Balderi. cum. al. conflixit.

THORINGORVM ... fratres regnabant, ... Hermenfridus, & Bertharius ... Hermenfridi ... Amalberga ... & Badericum germanum suum cum solatio Theuderici ... interfecit. Ipse vero a Theudeberto filio Theuderici interfectus est. Regnum Thoringorum Francorum ditioni subactum est.

CAPVT XXXIV.

De Gundobado, & filio eius Sigismundo.

al. ... al. Agaunensium. Gr. lib. 3. c. ... Aim. ...

GVNDEBADVS filius ... apud Genauensem vrbem ... regnum, habens vxorem filiam Theuderici ... Italiæ ... Sigericum ... pœnitentiam agens, monasterium ... Agaunensium ... construxit, & alia plura monasteria ... Chrotechildis ... Sighimundum & ...

CAPVT XXXV

De transitu Sigismundi.

CLODOMERIS ... dum ad monasterium Sanctorum Agaunensium ... cum vxore & liberis, ... demanis terga vertens ... Burgundiæ tenet. Chlodomeris ... interfecto Sigismundo & vxore ... is.

CAPVT XXXVI.

De obitu Chlodomeris.

M. S. ... PRÆDICTVS ... fecerat Sighimundo ...

CAPVT

CAPVT XXXVII.

Quod regnum Burgundiæ Francorum ditioni ſubiicitur.

[illegible] ipſi [illegible] Burgundi [illegible] V[illegible] ſupe- [illegible] ernecı nem [illegible] Chlo- [illegible] C[illegible] quo [illegible] us [illegible] us Theud[illegible] & C[illegible]um Chro- [illegible] A[illegible] Theu[illegible] & Childeb[illegible] s aſpe[illegible] Theud[illegible] eiſ [illegible] Childe[illegible] & C[illegible]harius [illegible]gato Goden[illegible] as oc- [illegible]pa[illegible] Theudericus cum exercitu A[illegible] vaſtat Mundericus, qui ſe paren- tem R[illegible] ſereret, regnumque [illegible] dixit, a Sat[illegible]bus Theuderici occiditur [illegible]tus: res eius [illegible]untur. MS. Veſſo- na. al. Gonthe- rum. Greg. l. 3. c. 14. 15. & 16.

CAPVT XXXVIII.

De pace falſa inter Childebertum & Theudericum.

[illegible] pace inter Childebertum & Theudericum cum ſacramento da[illegible] [illegible] d celeriter rumpitur, multique filii ſenatorum ob hoc ſeruitio ſubiciuntur. Ne- p[illegible] beati Gregorii Lingonacæ vrbis Epiſcopi, Treueris cuidam barbaro ſeruiens, in- genio Leonis cuiuſdam ex cocis ipſius Epiſcopi liberatur & reducitur.

CAPVT XXXVIIII.

De Chrotechilde regina, & nepotibus, qui a Chlothario ſunt interfecti.

CH[illegible] gin[illegible] um filios Chlodomeris, quos alebat Pari[illegible]us reſedens vni- [illegible]ret Childebertus inuidia de ei ductu Chloth[illegible], vt [illegible] r[illegible] quibus duo Theodoaldus & [illegible] Chlothari man[illegible] pris [illegible] Chlodoaldus ad clericatum tondetur, dig[illegible] que vitam gerens [illegible] [illegible]lrum Dom[illegible]s virtutes dignatur oſte[illegible] Theu[illegible]cus fi- [illegible]rtem. [illegible] Vuiſigardem [illegible] cuiuſdam R[illegible] filia[illegible] d[illegible]uit. [illegible]us relinquens Vuiſigardem, Theotheriam g[illegible]e Romanam duxit v- [illegible]. [illegible] al. Vvi[illegible]

CAPVT XL.

De obitu Theuderici.

T[illegible] XXIII [illegible] regnum [illegible] Th[illegible] [illegible] magnum [illegible] [illegible] Theudeberto, [illegible] ſuam d[illegible]t. T[illegible]us re[illegible] [illegible] Vuiſigardem duxit vx[illegible].

CAPVT XLI.

De Childeberto, & Theudeberto contra Chlotharium [illegible] age[illegible]

CH[illegible] Theud[illegible] C[illegible] exe[illegible] Chi[illegible] & hu[illegible] grandi[illegible] & [illegible] & [illegible] es ad p[illegible]

CAPVT XLII.

De C[illegible] & C[illegible] in Spa[illegible] cum ex-er[illegible].

POſt hæc Ch[illegible] Spa[illegible] eaſque parte maxima de-p[illegible] t. A[illegible] Cæſar[illegible] ci[illegible]tas [illegible]

CAPVT XLIII.

De Theudahado rege Spaniæ interfecto.

Greg.3.c.30. Aim.2.c.19. 20.

POſt Amalricum Theudo regnat in Spaniis. Q[illegible] interfecto Theudeghyſelus regnum adſumit, qui, dum ad cœnam lætus ſederet, [illegible] ctis cereis a ſuis occiditur. Cui A[illegible] ſucced[illegible] Gothi [illegible] Rex [illegible] placet, ab ipſis interfi[illegible]tur.

CAPVT XLIV

De vxore & filia Theuderici regis Italiæ interfectis, & compoſitione.

al. Traguilane. al. Traquila

ET [illegible] Theudericus Italiæ rex ſororem Chlod[illegible] ei in matrimon[illegible] it, ex [illegible] paru[illegible] lam filiam cum vxore rel[illegible] uit, cum mater ei Regis [illegible] ciandum p[illegible] ne Tra[illegible] acc[illegible] ran[illegible] tre [illegible] A[illegible] ter [illegible] ſecu[illegible] veneno interfecit [illegible] re[illegible] m [illegible] am[illegible] in quæ ma[illegible] i exstiterat parr[illegible] ve[illegible] men[illegible] [illegible] Vnd[illegible] C[illegible] Chi[illegible] & Theudebert[illegible] quod [illegible] & [illegible] denies, [illegible] exinde Chlothario dederunt. Theod[illegible] o To[illegible] [illegible] quem [illegible] patri ſuus interfec[illegible] regnumque Gothorum [illegible] had[illegible] t.

CAPVT XLV.

De Theudeberto Italiam ingreſſo, & Italia recepta.

vid.ſup.c.64.

POſt Theude[illegible] m[illegible] , [illegible] que per mari[illegible] m p[illegible] in fugam verſum. [illegible]

CAPVT XLVI

De Verdunis à Theudeberto recuperatis.

PE[illegible] VIII. m[illegible] [illegible] XII [illegible]

CAPVT XLVII.

De morte Chrotechildis reginæ.

C[illegible] plena dierum & bonis operibus moritur, [illegible] Petri ſepelitur. Chlotharius iubet ad omnes Eccleſias [illegible] diſſoluerent. Sed reſiſtente [illegible] pontifice hoc malum [illegible]. [illegible] de Ingunde Gontharium, Childericum, Arbertum Gunthramnum, Si[illegible]bertum, & Chlodeſindam filiam habuit; de Aregunde ſorore Ingundis Chilpe[illegible], & de Vnſina habuit Chramnum. *Gr. [illegible]* *al. Radegunde* *al. Gonſina.*

CAPVT XLVIII.

De Aquilane rege Spaniæ.

AQuilane in Spania regnante, cum eſſet iniquus ſuis, exercitus Imperii Spaniis ingre[illegible]. Aquila [illegible]ficitur. *MS. Agilanem.* *MS. Agyla.*

CAPVT XLIX.

De Athanagildo rege Spaniæ.

ATHanagildus ſuccedit in regno, qui ab Spania exercitum Imperii expulit.

CAPVT L.

De Theudebaldo filio Theudeberti, Buccelino duce, Beliſario & Narſete patriciis.

THeudebaldus filius Theudeberti Vualderadam † duxit vxorem. Erat valde ini[illegible] p[illegible] v[illegible] auro [illegible] na æ ſunt: ſtella ex aduerſu ven[illegible] in Lu[illegible] eſt. B[illegible] in Italia apud Beliſarium & Narſidem patricios [illegible] ſuperans, eoſq; in fugam vertit, eorumq. exercitum proterit. Tandem [illegible] firma[illegible] ve[illegible]ris & exer[illegible] ſuis e[illegible]dem infirmitate ad[illegible]us, Be[illegible] N[illegible] per[illegible]r & interficitur. Ipſoque anno Theudebaldus obiit, re[illegible]us Chlotharius accepit, copulans Vualderadam ſibi vxorem. *al. Vualdoradam. Gr. [illegible]* *al. ſambuco.*

CAPVT LI.

De regno Chlotharii, & pugna cum Saxonibus.

E[illegible] anno rebellantibus Saxonibus Chlotharius [illegible] commoto exercitu maximam coru[illegible] d[illegible]euit, Thoringiam vaſt[illegible] q[illegible] c[illegible] pr[illegible]erat. Nec multo [illegible] de[illegible] Saxonibus rebellantibus, Chlotharius mouit aduerſus eos exer[illegible] es offerentes cuncta emendare, quæ male geſſerant [illegible] mediam [illegible] ar em [illegible] eorum, except[illegible] vxor[illegible] [illegible]. Quod Fr[illegible] accipere deſpicientes, eos interfi[illegible]e c[illegible] Chlothario d[illegible]s [illegible] *[illegible] pacabis cum eis, ſed ſurge, præliemus & vlciſcamur in illis.* Cum ille nollet, Franci Chlotha[illegible] volentes occidere, inuitus perrexit ad prœlium, ibique tanta ſtrages a Saxonibus de Francis facta eſt, vt mirum fuiſſet. *Gr. [illegible]*

CAPVT LII.

De Ch[illegible]to & Chramno filio Chlotharii.

Chlode-

CHildebertus [illegible] Ch[illegible] Chlothari[illegible] p[illegible]at. Aribe[illegible]s & G[illegible]nus iuſſu patris cum exer[illegible] [illegible]ntra Chramn[illegible] ſed diuino n[illegible] perante, cu[illegible] graui cor[illegible]cat [illegible]onc exorta a prælio ſeparantur. Chramnus cu[illegible]deberto pe[illegible] Sax[illegible] ne Childeberti in [illegible]ran[illegible] v[illegible]es v[illegible]e[illegible]ciam [illegible]tatem præd[illegible] Chramnus cum Childebert[illegible] fortiter co[illegible] Childebertus Remenſem [illegible]ampaniam depopulatu[illegible] eſt. Auſtrapius dux in [illegible] ſancti Marti[illegible] Chramn[illegible] metuens fugit.

al. Dimiſſ. al. Duncium, apud Greg. c. 16. Nuciam. Mala vulgo. Duitz, ex aduerſo Coloniæ Agrip.

CAPVT LIII.

De morte Childeberti.

CHildebertus rex apud Pariſios obiit: in Eccleſia ſancti Vincentii, quam ipſe conſtruxerat, ſepultus eſt; cuius theſauros & regnum Chlotharius adſumpſit.

CAPVT LIV.

De exilio Vualderadæ relictæ Childeberti, & interitu Chramni.

al. Conobertum Regem. Aim. l. 2. c. 30. Gre. 4. c. 17. MS. Stogno.

VValderadam & filias eius duas in exilio poſuit. Chramnus in Brittanniam fugit ad Conobrem † comitem Brittanniorum. Willacharius ſocer eius ad Eccleſiam S. Martini confugit, propter ipſum hæc Eccleſia incendio concrematur. Poſtea à Chlothario condigne recuperatur, & [illegible]ſtanno cooperitur. Chramnus a Chlothario patre ſuo captus, cum vxore & liberis in Brittannia igne concrematur. Conebert comes Brittannorum interfectus.

CAPVT LV.

De obitu Chlotharii, & diuiſione regni inter filios eius quattuor.

Gr. 4. c. 21. Aim. 2. c. 37. An. 564.

CHlotharius pro ſuis peccatis, quæ geſſerat, aut neglegenter egerat, exorandum ad limina beati Martini confeſſoris properat, exinde Conpendium villam veniens L I. regni ſui anno vexatus a febre obiit. Childericus occupatis theſauris Chlotharii in villa Brinnaco, ſedem Childeberti Pariſios occupat: ſed mox exinde repellitur. Charibertus, Guntramnus, Chilpericus, & Sighibertus regnum patris diuidunt. Dedit ſors Chariberto regnum Childeberthi, Pariſiis ſedem habens. Guntramno vero regnum Chlodemeris, ſedem habens Aurelianis: Chilperico regnum Chlotharii patris eius, cathedram habens Sueſſionas. Sighiberto quoque regnum Theuderici, ſedem habens Mettis. Eodem tẽpore Chuni Gallias appetunt, contra quos Sighibertus mouit exercitum, eoſque interfecit, atque fugauit: poſtea cum eis pacem iniuit. Chilpericus Remos inuadit, & alias ciuitates, quæ ad Sighibertum pertinebant, abſtulit. Vnde inter ipſos bellum ci[illegible] [illegible]rexi[illegible]. Sighiber[illegible] Sueſſionas occupat; Th[illegible]debertum [illegible]um Chilperici adprehenſum in exi[illegible] tranſmittit: Chilpericum vi[illegible] atque fu[illegible]m, ciuitates in ſua dominatione reuocauit. Poſt annum Theude[illegible] filium C[illegible]erico re[illegible], d[illegible] [illegible]cem pac[illegible] [illegible]m ſacramentis. [illegible] in Burgun[illegible] r[illegible]s, [illegible] locum Agricolæ [illegible]s † patricii Celſum inſtitui[illegible], vir[illegible] v[illegible]bis p[illegible]um, & in c[illegible]pidi[illegible]te promptiſſimum. †

Gall. Mets, Germ. Metz. Agricola Gr. 4. c. 24. al. ciuitate prudentiſſ.

CAPVT LVI.

De Guntramno, & Regina Marchitrude.

Gr. 4. c. 25.

GHuntramnus fuit Rex bonus, timens Deum. Accepit primum concubinam nomine Venerandam, de qua habuit filium nomine Gundebadum. Poſtea accepit Marchy-

[illegible] ex qua [illegible]

CAP[illegible] LVII.

De [illegible]iberto, & Bru[illegible]nichil[illegible] regina.

[illegible] causa [illegible] thesaur[illegible] matrimo- [illegible] vt voca- [illegible] accepit v- [illegible]

CAP[illegible] LVIII.

De Rodino duce, & b[illegible]nitate eius.

A[illegible] S[illegible]berti [illegible] Aust[illegible] ent C[illegible] M[illegible] [illegible], & [illegible] qu[illegible] De[illegible] & [illegible]nibus [illegible] retur, [illegible] *per-* [illegible]

CA[illegible] LIX.

De G[illegible] Maiore [illegible]mus.

T[illegible] C[illegible] Maio- [illegible] C[illegible] [illegible] ef- [illegible] a Bru[illegible] fact[illegible] calc[illegible]

CAPVT LX.

De C[illegible]ilperico, quod [illegible] sororem Bruni chil[illegible].

C[illegible]

CAPVT LXI.

De [illegible] Regi.

C[illegible]

CAPVT LXII.

De Amatore, & [illegible]

S[illegible] A[illegible] Arelat[illegible]

CAPVT LXIII.

De [illegible] Leuuane, & Leuu[illegible]

A[illegible] L[illegible]

CAPVT LXIIII.

De obitu Iuſtiniani, & Imperio Iuſtini.

E[illegible] Vu[illegible]

CAPVT LXV.

De Lang[illegible], & [illegible]

I[illegible] & [illegible] O[illegible] terro[illegible] *[illegible]orum term[illegible]* [illegible] *Lan[illegible]*

[illegible] in fan[illegible] W[illegible]dan[illegible] *uuer[illegible] nomen* [illegible] inuadunt. nec mul[illegible] p[illegible]ore N[illegible] A[illegible] æ S[illegible]iæ pe[illegible], e[illegible] quod [illegible] m[illegible] b[illegible] u[illegible]us[illegible], cum quo fi[illegible] on pop[illegible] At [illegible] re[illegible]pondet *F[illegible] ſilabo, de quo* [illegible] *nec A[illegible] non po[illegible]* Langob[illegible]o [illegible] Alboeno [illegible] introd[illegible] Al[illegible] Ch[illegible]od[illegible] [illegible]n habuit vxorem. [illegible] defuncta aliam duxit con[illegible], [illegible]us p[illegible] [illegible]

operarii [illegible] qui ponta trahunt.

CAPVT LXVI.

De obitu Alboini regis Italiæ.

[illegible] eundem m[illegible] fr[illegible]de veneno pe[illegible] ipſaque p[illegible] apud quem Rauennam fugaciter de [illegible] itate Verona, vbi virum occ[illegible]erat, [illegible] cdiebat pariter interiit. nam [illegible] adprehen[illegible] & interfecti ſunt.

CAPVT LXVII.

De Langobardis in Franciam prorumpentibus.

Langobardi regem nomine Clip † ſuper ſe elegunt. Prorumpentibus Langobardis in Gallias, Amatus patricius ab ipſis interficitur, & a Burgund[illegible]ibus mu[illegible] ibidem ſtrages [illegible]ctæ ſunt. Poſt Amatum Mummolus patriciatum adi[illegible]. *al. Cal[illegible]*

CAPVT LXVIII.

De Mummulo patricio, & Langobardis vel Saxonibus.

I[illegible] iterum Langobardi in Gallias, cum quibus Mummolus [illegible]iter dim[illegible], & vſque ad internecionem obpreſſit. pauci ex eiſdem Italiam repedan[illegible]. Saxones, quos Theudebertus in Italiam miſerat, in Gallias prorumpunt apud *ſupr. cap. 41.* [illegible] caſtra ponentes, [illegible]æ ſtrag[illegible] per vicina loca ab ipſis perpetrantur: *al. Stabulo nem.* [illegible] M[illegible]olo ſuperantur, & in Italiam fugaciter reuertuntur, [illegible]ſis omnibus, [illegible] prædauerant. Saxones cum vxoribus & liberis in Gallias [illegible]ſtinant, vt [illegible] S[illegible]ghi[illegible] r[illegible] c[illegible]pti, vnde ex[illegible]ent, red[illegible]ent. V[illegible]ientes in [illegible]rium Auennic[illegible]m, [illegible] protinus obuiam veniens e[illegible] Rodan[illegible] tranſi[illegible] non per[illegible]at. Po[illegible] m[illegible] ineribus tranſire co[illegible]. Ad [illegible]hi[illegible]ertum, per[illegible] in loc[illegible], *al. [illegible]berto* [illegible] fuerant, ſunt ſtabiliti. I[illegible] d[illegible]o C[illegible]p, Langobardoru[illegible] du[illegible] Z[illegible]an & Rodan[illegible]s Gal[illegible]s inruperunt. Quibu[illegible] o[illegible]m Mummol[illegible] venit, & hos tres duces eum eorum exercitu vſque ad in[illegible]onem [illegible]. [illegible]io anno Mummol[illegible] cum exer[illegible] Thuronus ac Pictauis, iuben[illegible] Gun[illegible] [illegible] poteſtate Chilperici abſtul[illegible] & ad partem Sigiberti re[illegible]uit. Multi ibi[illegible] ex[illegible]citu Chilperici, & ipſi Pictauenſes ſunt gladio trucidati. Taloardus & [illegible] duces Langobardorum per oſtiola in Sidonenſe territorium cum exercitu [illegible], ad M[illegible]m ſanctorum Agaunenſium nimiam facientes ſtragem. [illegible] v[illegible]a, nec pr[illegible] ab [illegible]ſo monaſterio & Duces eorum exercitus a Vuiolico & [illegible]u[illegible]o ducibu[illegible] m[illegible] ſunt interfecti: X L. millia † tantum ex[illegible]iter Italiam remeant. *al. quadra[illegible] [illegible]*

CAPVT LXIX.

De Chlodoueo filio Chilperici.

CHlodoueus filius Chilperici Burdegalem peruadit. A Sigulfo duce ſu[illegible] fugatus ad patrem re[illegible]

CAPVT LXX.

Quod Chilpericus ciuitates de regno Sygiberti peruaſit.

C[illegible]lperic[illegible]s P[illegible] & Turonus de regno Sygoberti peruaſit, & Sigulfum d[illegible]cem fu[illegible]a vert[illegible], ſu[illegible]mque exercitum proſtrauit. Chi[illegible]pericus ciuitates, q[illegible] peruaſerat, eas Sygobert[illegible] reddidit. Poſt annum Chilpericus cum multo e[illegible]erci[illegible]u regnum S[illegible]goberti in[illegible]reditur. Sed intercurrentibus legatis pacifi[illegible] fu[illegible]t

CAPVT LXXI.

De interitu Sigiberti, & pace Guntramni.

POſtea vna inientes co[illegible]ſ[illegible]m, amboque mouentes exercitum, volentes Guntramnum interficere regnumque eius adſumere. Sygobertus cum [illegible]xercitu A[illegible] c[illegible]a[illegible] re[illegible]ede[illegible]s[illegible] Chilpericus duodecim pontes. Audiens hæc Guntramnus [illegible]r citum velociter mouet, veniensque villam Veriacum, intercurrentibus leg[illegible]ti[illegible]i tres germani, Sygobertus, Guntramnus, & Chilpericus Trecas vixer[illegible]nt, & i[illegible] Ecclesia ſancti Lupi ſacramento contra Guntramnum, vt pacem ſerua[illegible]ent, de[illegible]ierunt. Guntramnus idemque cum eis pacem ſacramentis firmauit. Redientes ad caſt[illegible]a A[illegible]ſtraſii, aduerſus Sygobertum rumorem le[illegible]ant dicentes; *Sicut promi[illegible]ſti, date nobis vbi rebus ditemur, aut præliemur: alioquin ad patriam non reuertimur.* Ille nolens, co[illegible]pultus a ſuis ſuper Guntramnum ire, Auſtraſii valde conſiliote dicunt ad eum. *Sacramentis pacem cum Guntramno firmaſti, quo pacto poſsimus ſuper eum in[illegible]ere?* & v[illegible]ter exclamante[illegible], ſe ſuper Ch[illegible]pericum velle ire, protinus mouente[illegible] ſ[illegible]p[illegible] Chilpericum, iam eius exercitus ad propria feſtinans longe abierat. Cum hæc c[illegible]gn[illegible]ſſet Chilpericus, terga vertens Thornua † venit. Sygobertus poſt tergum e[illegible] [illegible]s ven[illegible]t, ibique ſanctum ac beatiſſimum Germ[illegible]num Pa[illegible]r[illegible]m [illegible]pu[illegible] cum Sygebertus vidiſſet, hæc ab eodem verba prophetice [illegible]udi[illegible] *S[illegible] germanum tuum ita perſequere cogitas, vt eum interficere diſponas, & regnum ſuum auf[illegible]e,* [illegible] *ſcriptum eſt: Fouea, quam fratri tuo parabis, in eam cadebis.* Cui[illegible]s caſ[illegible]igat[illegible]on[illegible] n[illegible] con[illegible]uere, c[illegible]gitabat opt[illegible]ta perficere. Cumque victoria ceſſiſſet, * omnes Ne[illegible]a ſiitractum Venientem ſuæ ditioni ſubiecerunt. Anſo[illegible]ndus tantum cum Ch[illegible]peri[illegible] remanſit. Fredegundis duobus pueris dolo e tranſmiſſis Sygobertum interficiunt, & ip[illegible] Reſumpti[illegible] vi[illegible]bus Chilpericus ſuum regnum recepit.

al. Turonum.

al. Victoria[illegible] accessi[illegible] o N. actum venientes ſ[illegible]c[illegible].

CAPVT LXXII.

De exilio Brunichilde, & rege Childeberto.

BR[illegible] Cl[illegible] Pari[illegible] [illegible]ſtodia [illegible] d[illegible], Ch[illegible]e[illegible]s in[illegible]pera politus per [illegible] acceptus eſt, & ipſe puer ſingulus cum Mettis exhibuit, ibique a Gun[illegible] Auſ[illegible]a-

[illegible] 14.

[illegible] ome- [illegible] ſancti [illegible]

L. m [illegible] *Ro* [illegible] *traditum.*

CAPVT LXXIII

[illegible]

A [illegible] 4. c. 52.
[illegible] CC [illegible]
[illegible] CCC LX [illegible] A [illegible] m [illegible] & [illegible] eadem [illegible] S[illegible]ober[illegible] an[illegible] XXI [illegible] X [illegible]

CAPVT LXXIV

De Merouco filio Chilperici, & [illegible]

C[illegible]um [illegible] m Mer[illegible]ueum Pict[illegible]m exerc[illegible] [illegible]ertens [illegible]mum accel[illegible], & [illegible] m[illegible] ma [illegible] [illegible]ar[illegible]. Campa[illegible] S[illegible] [illegible] Sexſi[illegible]nas [illegible] m Me[illegible] o- [illegible] urari clericatu fecit, & pr[illegible]um ordina[illegible]. R[illegible]m ducem [illegible]n- [illegible] ce[illegible] uentem tran[illegible]. R[illegible] te ve- [illegible] per[illegible]

[illegible] 2. 4. [illegible] 5. [illegible] *pro* *hanc* [illegible] & *alibi infra.*

CAPVT LXXV

De Ch[illegible]doue[illegible] Chilp[illegible], & pugna [illegible]tricu, & D[illegible] regis

F[illegible] e[illegible] a[illegible]ctus Germanus Pa[illegible] r[illegible] tra[illegible] Mum[illegible] s at icius [illegible] unt[illegible] co[illegible] C[illegible] [illegible] ric [illegible] co[illegible]perauit. C[illegible] o [illegible] X. [illegible]a

[illegible]

CAPVT LXXVI

De pugna inter Su[illegible] & Saxones.

[illegible] & [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Aim. 3. c. 4. 126. B[illegible]

CA[illegible]VT [illegible]X[illegible]VII[illegible]

De Guntramno, & Childeberto adoptato.

G[illegible] C[illegible]d[illegible] a[illegible]p[illegible] in fi[illegible]m. Chilpericus p[illegible] ex[illegible] [illegible]n Ep[illegible]copu[illegible] [illegible] exilium trudit, reputans ei quod conſ[illegible] ch[illegible]a Chi[illegible]pericum tractaret quod ve[illegible]ate ſubſi[illegible]ebat M[illegible]ero[illegible] al. de An-nipus v[illegible] [illegible], de [illegible]ro[illegible] f[illegible] Au[illegible]hi[illegible] dor[illegible]m [illegible]m [illegible], [illegible] panıam pe[illegible]ac[illegible]it a [illegible]har[illegible]uannen[illegible]bus circ[illegible] al. Gaſtleno. & [illegible] [illegible]an[illegible]iare ſu[illegible], ipſoque [illegible]an[illegible] [illegible] c[illegible] [illegible]us & pe[illegible], nar bu[illegible] & a[illegible] t[illegible]ium.

C A P V T LXXIX.

De Iu[illegible] Imperatoris amentia, & v[illegible]ore eius Sophia.

Aim. 3. [illegible] E[illegible]idu[illegible] [illegible]bus [illegible]r amens eff[illegible]tus eſt So[illegible]hia eius A[illegible] [illegible]at [illegible]eri[illegible] T[illegible]erius [illegible]us in [illegible] [illegible]er[illegible]r, [illegible] the[illegible]aur[illegible]n non vaſtaret [illegible] [illegible]s ipſ[illegible] [illegible]er [illegible] [illegible]c[illegible]æ[illegible] que & ipſo, inuenta ſ[illegible] [illegible]o amore pauperibus er[illegible].

[illegible]APVT [illegible]XXX

De [illegible]auro Narſidis patri[illegible]ii.

D[illegible] c[illegible] cr[illegible], [illegible] [illegible]e[illegible] [illegible]it [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]c [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ac[illegible] [illegible] D[illegible]

[illegible] Cumq; [illegible] S. Marti- [illegible] um, mor- [illegible] Pictaui, Ba- [illegible] um† [illegible] de [illegible]

[illegible]

CAPVT LXXXI.

[illegible] alorus [illegible] pha [illegible]

[illegible] prædæ detul[illegible] crederetur [illegible] humanæ p[illegible] adduct[illegible].

CAPVT LXXXII.

[illegible] e C[illegible]rti, & [illegible]atione aquarum, & [illegible] de c[illegible]itate & vicos vrente.

[illegible] re ann[illegible] C[illegible] regis [illegible]

CAPVT LXXXIII

De filia Sigiberti, nomine [illegible] Ermen[illegible].

Or. 1.2.38. Aim. 38. M. adficitur.

QVæ [illegible] & [illegible] c[illegible] c[illegible] [illegible] ne de [illegible] subi[illegible]

CAPVT LXXXIV

De morte trium filiorum Chilperici.

[illegible]

I[illegible] fili[illegible] ad [illegible] fent[illegible] p[illegible] de [illegible] [illegible]

CAPVT LXXXV

De fuga Mummoli.

[illegible]

P[illegible] Mummol[illegible] [illegible]

CAPVT LXXXVI

De pace Chilperici & Childeberti facta.

[illegible]

C[illegible] Chilperic[illegible] C[illegible] r[illegible]

CAPVT LXXXVII

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPVT LXXXVIII.

De morte [illegible].

[illegible]

CAPVT LXXXIX.

[illegible] C[illegible] qui regnare c[illegible] & interfectione M[illegible].

[illegible]

CAPVT [illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPVT [illegible]

De [illegible]

C[illegible]

CAPVT [illegible]

De Ch[illegible] quomodo in Italiam [illegible].

C[illegible] & [illegible]

CAPVT LXIIII

De Chilperic[illegible] quod filiam [illegible] Spaniam [illegible] duxit, & in [illegible] mortuus est.

A.DLXXX
?II.
[illegible]

C[illegible] & [illegible] & [illegible] pit vxorem [illegible] na [illegible]uit.

[illegible] LIBRI CHRO-
[illegible]

FREDEGARII SCHOLASTICI CHRONICÆ LIBER

INCIPIT PROLOGVS.

CVm ad [illegible] quidam [illegible] verba [illegible] propietat[illegible] am quod proferam, [illegible] pra[illegible] & dum quæro [illegible] uis viæ sp[illegible] m c[illegible] mmo. [illegible] verba † interpretati[illegible] absurde resonat. [illegible] aliquid in ordine serm[illegible] ab interpretis vi[illegible] sse. Itaque beati Hier[illegible], & [illegible] 1,1 [illegible] oq; & Gre[illegible] Chronica [illegible] M[illegible] rens, vsq; decedente regno Gun[illegible] nec * plurimis præterm[illegible] singulatim c[illegible] [illegible] ertissime absq; repr[illegible] one condid[illegible]. Cum [illegible] necessarium duxi veritatem d[illegible] ligentius [illegible], & ob [illegible] s Chronicis, quasi [illegible] amd[illegible] m, o[illegible] rum & temporum [illegible] ponens; & singularum [illegible] quæ gesserunt, coaptaui, quod prudent[illegible] Chronicis [illegible] verbum [illegible] nomen Græcum quod La[illegible] *Gesta temporum* seuerissime [illegible], vel [illegible] tons l[illegible] ter fluenta manantes. Optauer[illegible] et * talis dicendi facundia, vt vel paul[illegible] [illegible] bi non est c[illegible] ta perennitas. Atq; M[illegible] ac[illegible] nobis tepescit, nec [illegible] s [illegible] præsim[illegible] oratoribus prudentibus [illegible], [illegible] remi[illegible] as sensus mei valuit, stud[illegible] [illegible] m plus potui, optar[illegible] Ne qui[illegible] nomen, redeat ad Au[illegible] m, [illegible] Translatio namque Gre[illegible] [illegible] re, & [illegible] postea fuerit [illegible] [illegible] quæ [illegible] & a[illegible] cuncta, q[illegible] sed c[illegible] per scriber[illegible], qu[illegible] [illegible]

al. vernacu[illegible] ver[illegible] interpretatur.

al. plurima prætermissa.

al. occurre[illegible]

al. æternitas.

al. rerum.

INCIPIUNT CAPITULA

[illegible]

I [illegible]
II [illegible]
III [illegible] ramm[illegible] barb[illegible] re [illegible] m[illegible] ublim[illegible].
IIII De [illegible]
V D[illegible] xerc[illegible]
VI De [illegible] te Lan[illegible] r[illegible] o [illegible] re[illegible] no.
VII [illegible] r Gun[illegible] m [illegible] rmata.
VIII [illegible] Chi[illegible]
IX [illegible] a.
X [illegible] nt[illegible] mni[illegible]
XI [illegible]
XII [illegible] l[illegible] rio [illegible]
XIII [illegible]
XIIII [illegible]
XV [illegible] n Burgun[illegible]
XVI [illegible]
XVII [illegible]
XVIII [illegible]
XIX [illegible]
XX [illegible] Cl[illegible]
XXI [illegible]
XXII [illegible]
XXIII [illegible] mp[illegible]
XXIIII [illegible]
XXV [illegible]
XXVI [illegible] um
XXVII [illegible] u.
XXVIII [illegible]
XXIX [illegible] ricu.
XXX [illegible] uod de Spania Theudericum [illegible]
XXXI [illegible] d reges transm[illegible]
XXXII [illegible] derti.
XXXIII [illegible] ua ſublimatur.
XXXIIII [illegible] a [illegible] de[illegible].
XXXV [illegible]
XXXVI [illegible]
XXXVII [illegible] avus.
XXXVIII [illegible] ſter [illegible].
XXXIX [illegible]
XL [illegible]
XLI [illegible]
XLII [illegible]
XLIII [illegible]
XLIIII [illegible]
XLV [illegible]
XLVI [illegible]
XLVII [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ia [illegible] exilio.
[illegible]
[illegible] inam accepit, eiusque re[illegible] num augetur.
[illegible] io is lomius, [illegible] ins[illegible] itu [illegible] sui [illegible] odium.
[illegible] Chari[illegible] rtum & A[illegible] ynar em.
[illegible] quod re[illegible] num eius Dagobertus adſumpſit.
[illegible] Chariberti [illegible]
[illegible] ertu Da[illegible] oberti in Bur[illegible] undia, & bonitate eius.
[illegible] tuitat[illegible] goberti ſlu Dagoberti.
[illegible] tione Da[illegible] oberti & ſuaſione malicia Neuſtraſiorum.
[illegible] itate & continentia Pippini.
[illegible] iberto rege cum Sy[illegible] tum nepotem ſuum excipit.
[illegible] io Heraclii ſuper Perſas.
[illegible] itudine & util[illegible] tate Herac[illegible]
[illegible] ſtationis Sar[illegible] cenorum [illegible] ontra imperium.
[illegible] Chariberti [illegible] filiis ſui, & regnum eius Dagobertus ambiuit.
[illegible] io [illegible] ndali & ſtrage Francorum.
[illegible] oaldo rege Langobardorum quod Taſionem interfecit, & ipſe rex moritur.
[illegible] o bario rege
[illegible] thario rege Langobardorum ſublimato.
[illegible] ubedone in legatione ad Chrotarium in Italia adgre[illegible] o.
De [illegible] hunis in Bagio quare ſint interfecti.
[illegible] e[illegible] ando pro ſolatio Dagoberti erecto in regnum Spania.
[illegible] quo Dagobertus Magantiacum excitu contra Winidos ambolando acceſſit.
[illegible] initio regni ſublimato Sygoberto in Auſter.
[illegible] natiuitate Chlodouei & pactione de regno cum Auſtraſiis.
[illegible] xercitu iuſſo Dagoberti de Burgundia in Waſconiam adgreſſo.
[illegible] obitu Dagoberti, & initio regni Chlodouei.
[illegible] A[illegible] one Maioredomus, & bonitate eius.
[illegible] perio [illegible] onſtantis & vaſtatione Saracenorum.
[illegible] liter degradatus eſt Tolga rex Spaniæ & ſublimatus.
[illegible] morte Ægane & interfectione Agnulſi comitis.
[illegible] io aſcenſus Erchinoaldi Maiorisdomus.
[illegible] uſtraſiis cum theſauris Sygoberto debitum receperunt.
[illegible] Grimoaldo & Ottone filio Vrone.
[illegible] oberto cum Radulfo in Toringia.
[illegible] ato qualis Maiordomus efficitur.
[illegible] Willibadi interitu, & Flaocati obitu.

EXPLICIVNT CAPITVLA.

INCIPIT LIBER CHRONICÆ.

CAPVT I.

De bonitate Guntramni, & eccleſia ſancti Marcelli.

Aim. 3. c. 59 GVNTRAMNVS Rex Francorum, cum iam annos XXIII. [illegible] cundiæ regnum [illegible] tate plenus regebat, cum Sacerdotibus [illegible] que Sacerdos inſtar ſe oſtendebat, & cum [illegible] erat [illegible] eleemoſ[illegible] largiter tribuens, [illegible] regnum tenuit, vt omnes etiam vicinæ gentes ad plenitud[illegible] de ipſo laudes canerent. Anno XXIV. regni ſui diuino amore Eccleſiam [illegible] Marcelli, vbi ipſe precioſus requieſcit in corpore, quæ in [illegible] ſuburbio quidem Cabyllonenſi; ſed tamen in [illegible] Se[illegible]onum eſt territorio, mirifice & ſollerter ædificare iuſſit, ibique monachis congregatis monaſterium condidit, ipſamque eccleſiam rebus plurimis ditauit. Synodum XL. Epiſcoporum fieri præcepit, & ad inſtar inſtitutionis monaſterii ſanctorum Agaunenſium, quæ te[illegible]s Sighiſmundi regis ab Auito & cæteris Epiſcopis ipſo iubente principe, fuerat firmata, idemque & huius ſynodi coniunctione monaſterii ſancti Marcelli Guntramnus inſtitutionem firmandam curauit.

al. ſuburbio. al ſuburbano. al. Sequano.

CAPVT II.

De Gundoaldo, quod contra Guntramnum factione Mummuli regnum arripere voluit.

Gr. Tur. 7. c. 14. 36. 38. & IX. c. 28. Aim. 3. c. 61. 67. 68. 69. 70. HOc anno Gundoaldus cum ſolatio Mummuli & Deſiderii menſe Nouembri [illegible] partem regni Gunthramni præſumpſit inuadere, & ciuitates euertere. Gu[illegible]mnus Leudiſdum Comitem ſtabuli, & Æ[illegible]laneum patricium cum exercitu [illegible] ipſos direxit. Gundoaldus terga vertens Co[illegible]banem ciuitatem late[illegible] inde de rupe a Boſone duce præcipitatus interiit.

al. Leudigiſdum. Ballomer dictus.

CAPVT III.

Qualiter Guntramnus Chlotharium in regno ſublimauit.

CVmque Guntramno perlatum fuiſſet, eo quod frater ſuus Chilpericus e[illegible] terfectus, feſtinans perrexit Pariſius, ibique F[illegible]edegundem cum [illegible] Chlothario ad ſe venire præcepit, quem in Riogilo villa baptizare [illegible] ſancto lauacro excipiens in regno patris firmauit.

al. Rolo.

CAPVT IV.

De interfectione Mummuli.

Aim. 3. c. 71 ANno XXV. [illegible] Guntramni Mummulus Senouiæ iuſſu Gunt[illegible] [illegible] V[illegible] cum omni theſauro Domnulus [illegible] Wan[illegible] Gu[illegible] p[illegible].

CAPVT V.

De exercitu Guntramni in Spania adgreſſo.

ANNO XXVI. regni ſui exercitus Guntramni Spanias ingreditur, ſed loci infirmitate grauatus protinus ad propria reuertitur. Anno XXVII. eiuſdem regni Leudiſtus à Guntramno patricius partibus Prouinciç ordinatur. filius Childeberti regis Theudebertus natus fuiſſe nunciatur.

CAPVT VI.

De inundatione aquarum, patriciatu Siagrii, ſigno in cœlo, morte Leubildi, & Richario ſublimato in regno.

EO anno nimia inundatio fluminum in Burgundia fuit, vt eorum terminos nimium tranſcenderent. Ipſoque anno Syagrius comes Conſtantinopolim iuſſu Guntramni in legatione pergit, ibique fraude patricius ordinatur: cœpta quidem, ſed ad perfectionem hæc fraus non † peraccessit. Eo anno ſignum apparuit in cœlo, globus igneus decidens in terra cum ſcintillis & rugitu. Ipſoque anno † Leubildus Rex Spaniæ moritur, & obtenuit regnum † Richaredus filius eius. Anno XXVIII. regni Domni Guntramni, alius filius Childeberti nomine Theudericus natus nuntiatur. *al. proceſſit. al. Leubildus al Leuuebildus. al Richarius. al. Richaredus.*

CAPVT VII.

De pace inter Guntramnum & Childebertum firmata.

GVNTRAMNVS ſecum Childeberto pacem firmans dum Andelao coniunxit. Inibi mater & ſoror & coniunx Childeberti regis pariterque fuerunt; ibique ſpecialis conuenientia inter Domnos Guntramnum & Childebertum fuit conuenta, vt regnum Guntramni poſt eius diſceſſum Childebertus adſumeret.

CAPVT VIII.

De Ducibus iuſſu Childeberti interfectis.

I[illegible]oque tempore Rauchingus & Boſo Guntramnus, Vrſio & Bertefridus optimates Childeberti regis, eo quod eum tractauerunt interficere, ipſo Rege ordinante interfecti ſunt. Sed & Leudefredus Alamannorum Dux in offenſam antedicti Regis incidit, [illegible] etiam & latebram dedit. Ordinatus eſt loco ipſius Vneilenus dux. Eo anno Richaredus Rex Gothorum diuinnm complectens amorem, prius ſecretius i se baptizari, poſt hæc omnes Gothos, dum † Arianam ſectam tenebant, Toletum adunare praecepit & omnes libros Arianos præcepit vt præſentarentur, quos in vna domo collocatos incendio concremare iuſſit, ipſoſque Gothos ad Chriſtianam legem baptizare fecit. *i quia.*

CAPVT IX.

De vxore Aunulfi regis Perſarum nomine Caſara.

E[illegible] vxor † Aunulfi Imperatoris Perſarum nomine Cæſara, virum relinquens, [illegible] quattuor pueris & totidem puellis, ad beatum Iohannem Epiſcopum Con[illegible] veniens, ſe vnam eſſe de populo dixit, & baptiſmi gratia ad antedictum [illegible] em expetiit, cumque ab ipſo pontifice fuiſſet baptizata, Auguſta Mau[illegible]s, eam de ſancto ſuſcepit lauacro. Quam cum vir ſuus Imperator Per[illegible] per legationes ſæpius repeteret, & Mauritius Imperator vxorem ipſius eſſe *al. Arnulfi.*

L

neſciret, tunc Auguſta videns eam pulcherrimam, ſuſpicans ne ipſa eſſet, quam legati quærebant, dicensque eis; *Mulier quidem de Perſis hic venit, dixit ſe vnam eſſe de populo. Videte eam, forſitan ipſa eſt, quam quæritis.* Quam legati videntes, proni in terra adorauerunt, dicentes; *Ipſam eſſe eorum Dominam, quam quærebant.* Dicit ad eam Auguſta. *Redde illis reſponſum.* Tunc illa reſpondit; *Ego cum iſtis non loquor. Vita illorum inſtar canis eſt. Si conuerſi Chriſtiani, ſicut & ego ſum, efficiuntur, tunc eis reſpondebo.* Legati vero animo libenti Baptiſmi gratiam accipiunt. Poſtea dicit ad eos Cæſara; *Si vir meus voluerit Chriſtianus fieri, & baptiſmi gratiam accipere, libenter ad eum reuertar. Nam penitus aliter ad ipſum non repedabo.* Legati vero Imperatori Perſarum nunciantes, ſtatim ille legationem ad Mauritium Imperatorem remiſit, vt ſanctus Iohannes veniret Antiochiam, ipſo tradente Baptiſmum vellet accipere. Tunc Mauritius Imperator infinitiſſimum apparatum Antiochiæ fieri iuſſit, ibique Imperator Perſarum cum LX. millibus Perſarum baptizatus eſt, & ad duas ebdomatas a Iohanne & reliquis Epiſcopis Perſæ ad plenitudinem ſupra ſcripti numeri baptizantur. Imperatorem illum Gregorius Epiſcopus Antiochiæ ſuſcepit de lauacro. Aunulfus Imperator Mauritium Imperatorem petens, vt Epiſcopum cum clero ſufficiente eidem daret, quos in Perſas ſtabiliret, vt
[al. Perſida.] vniuerſa † Perſia baptiſmi gratiam adluoerent. Quod Mauritius libenti animo præ-
[al. Perſida.] ſtitit, ſummaque celeritate omnis † Perſia ad Chriſti cultum baptizatur.

CAPVT X.

De exercitu Guntramni in Spanias adgreſſo.

ANno XXIX. Guntramni, exercitus in Spaniam eiuſdem iuſſu dirigitur: ſed negligentia Boſonis, qui caput de exercitu fuit, grauiter a Gothorum exercitu illi trucidantur.

CAPVT XI.

De tunica Domini noſtri Ieſu Chriſti inuenta.

[Aſin. 3. c. 78] ANno XXX. regni ſupra ſcripti principis, tunica Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ eidem in paſſione ſublata eſt, & a militibus, qui eum cuſtodiebant, eſt ſortita, de
[Pſalm. 22. Iohan 19.] qua Dauid propheta dixit; *Et ſuper veſtimenta mea poſuerunt ſortem,* inuenta eſt, profi-
[f. prodente.] tente † Simone filio Iacobi. Qui per duas ebdomadas multis cruciatibus adfectus, tandem profitetur ipſam tunicam in ciuitate Zafad, procul a Hieruſolimis, in arca marmorea poſitam eſſe. Quam Gregorius Antiochenus, & Thomas Hieruſolimorum, & Iohannes Conſtantinopolitanus epiſcopus cum aliis multis Epiſcopis, triduanum facientes ieiunium, exinde condigne cum arca marmorea (leui effecta, quaſi ex ligno fuiſſet) ordine pedeſtri Hieruſolimam cum deuotione ſanctiſſima perduxerunt, & eam in loco, vbi crux Domini adoratur, cum triumpho poſuerunt. Eo anno Luna obſcurata eſt. Eo anno inter Francos & Brittanos ſuper fluuio Vicinonca bellum eſt ortum.

CAPVT XII.

De Beppoleno & Ebrechario Ducibus.

BEPPELENVS Dux Francorum factione Hebrecharii itemque Ducis a Brittanis interficitur. Vnde poſt Ebrecharius ad plenitudinem paupertatis de rebus ſuis expoliatus peruenit.

CAPVT XIII.

De Agone ſublimato in regnum Italiæ ſuper Langobardis, ac defectione Solis.

ANno XXXI. regni Gunthramni, Theudofredus dux Vltraiuranus moritur, cui ſuccedit Wandalmarus in honore ducatus. Ipſoque anno Ago dux in Italia ſuper Langobardos in regno ſublimatur. Anno XXXII. regni Gunthramni ita à mane vſque ad medium diem Sol minoratus eſt, vt tertia pars ex ipſo vix adpareret.

CAPVT XIV.

De obitu Guntramni.

ANno XXXIII. regni Gunthramni. Eo anno, V. Kal. April. ipſe Rex moritur: ſepultus eſt in eccleſia ſancti Marcelli in monaſterio, quem ipſe conſtruxerat. Regnum eiuſdem Childebertus adſumſit. Eodem anno Quintrio dux Campanenſis cū exercitu in regnum Chlotharii ingreditur. Chlotharius cum ſuis obuiam pergens hoſtiliter, Quintrionem in fugam vertit: ſed vtriuſq; exercitus nimium trucidatus eſt. *Aim. 3. c. 81.*

CAPVT XV.

De regno Childeberti in Burgundia.

ANno ſecundo cum Childebertus regnum accepiſſet Burgundiæ, exercitus Francorum & Brittanorum in inuicem prœliantes, vtrique nimium gladio trucidantur. Anno III. Childeberto in Burgundia regnante, multa ſigna in cælo oſtenſa ſunt: apparuit ſtella cometes. Eo anno exercitus Childeberti cum Warnis, qui rebellare conauerunt, fortiter dimicauit, & ita Warni trucidati ac victi ſunt, vt parum ex ipſis remanſiſſet. *Aim. 3. c. 83.*

Warni hi forte Werini illi ſunt, quorum Leges cum aliis extant, hoc titulo: Lex Angliorum, & Werinorum, hoc eſt, Thuringorum edit. Baſil. fol. 1557.

CAPVT XVI.

De obitu Childeberti.

ANno IV. poſtquam Childebertus regnum Gunthramni acceperat, defunctus eſt: regnumque eius filii ſui Theudebertus & Theudericus adſumunt. Theudebertus ſortitus eſt Auſter, ſedem habens Metenſem: Theudericus accepit regnum Gunthramni in Burgundia, ſedem habens Aurelianis. *Aim. 3. c. 84*

CAPVT XVII.

De Fredegunde, quod Pariſius inuaſit, & pugna contra Theudebertum.

EO anno Fredegundis cum filio Chlothario rege Pariſius vel reliquas ciuitates ritu barbaro occupauit, & contra filios Childeberti regis Theudebertum & Theudericum mouit exercitum. Loco nominato Latofao caſtra vtrique ex aduerſo ponentes, Chlotharius cum ſuis ſuper Theudebertum & Theudericum cum ſuis inruens eorumque exercitum grauiter trucidauit. Anno II. regni Theuderici Fredegundis moritur. *Aim. 3. c. 86*

CAPVT XVIII.

De morte Quintrionis.

ANno III. regni Theudeberti, Quintrio dux inſtigante Brunnihilde interficitur. Anno IV. regni Theuderici † Colenus genere Francus patricius ordinatur. Eo anno clades glandolaria Maſſiliam & reliquas Prouinciæ ciuitates grauiter vaſtauit. Eo anno aqua calidiſſima in lacu Dunenſi, quem Arola fluuius influit, ſic valide ebulliuit, vt multitudinem piſcium coxiſſet. Eo anno Warnacharius Maiordomus Theuderici tranſiuit, qui omnem facultatem ſuam in alimoniis pauperum diſtribuit. *al. Quolenus*

L 2

CAPVT XIX.

De Brunichilde, qualiter de Auſtria eſt eiecta.

Aim. l. 4. c. 87. f. ſola, ſic & alibi. EO anno Brunihildis ab Auſtraſiis eiecta eſt, & in Marciacenſi Campania à quodam homine paupere ſingula † repperitur. Secundum eius petitionē ipſa ad Theudericum perducitur. Theudericus auiam ſuam Brunnihildem libenter recipiens, glorioſe honorat. Archiepiſcopatum. Huius viciſſitudine meriti epiſcopatum Audioderentem, † faciente Brunnihilde, adſumpſit. Anno V. regni Theuderici iterum ſigna, quæ anno ſuperiore viſa fuerant, globi ignei per cœlum currentes, & ad inſtar multitudinis aſtrorum f. haſtarum ignearum. ignium † ad occidentem apparuerunt.

CAPVT XX.

De pugna, quam Theudebertus & Theudericus contra Chlotarium fecerunt, ipſumque vicerunt.

Aim. l. 4. c. 88. IPſoq; anno Theudericus & Theudebertus Reges contra Chlotharium regem mouent exercitum, & ſuper fluuium Aroannam nec procul a Doromello vico prœlio confligentes iunxerunt, ibique exercitus Chlotharii grauiſſime trucidatus eſt: ipſoq; cum his qui remanſeruit, in fugam verſo, pagos & ciuitates ripæ Sigonæ, quæ ſe ad Chlotharium tradiderant, depopulant & vaſtant. Ciuitates ruptæ nimis, plurimas captiuorum ab exercitu Theuderici & Theudeberti exinde deducitur. Chlotharius oppreſſus, vellet nollet, per pactionis vinculum firmauit, vt inter Sigonam & Ligerem, vſque mare Oceanum & Brittannorum limitem, pars Theuderici haberet: & per Sigonam & Iſaram ducatum integrum Denzilem vſque Oceanum mare Theudebertus reciperet: XII. tantum pagi inter Iſeram & Sigonam & mare littoris Oceani Chlothario remanſerunt. Anno V. Theuderici Cannus dux interficitur.

CAPVT XXI.

De filio Theuderici nato, & Ægyla patricio interfecto.

ANno VI regni Theuderici, de concubina filius naſcitur, nomine Sigobertus. & Ægyla patricius nullis culpis exſtantibus, niſi tantum cupiditatis inſtinctu, inſtigante [illegible] hilde, ligatus intecficitur, facultatesque eius fiſcus adſumſit. Eo anno Theudebertus & Theudericus exercitum contra Wascones direxerunt, ipſosque [illegible] auxiliante deiectos ſuæ dominationi rediguni, & tributarios faciunt, ducem ſuper ipſos nomine Genialem inſtituunt, qui eos feliciter dominauit.

CAPVT XXII.

De inuentione corporis ſancti Victoris.

Aim. l. 4. c. 90. EO anno corpus ſancti Victoris, qui Salodoro cum ſancto Vrſione paſſus fuerat, a beato Æconio Pontifice Maurionenſi inuenitur. Quadam nocte in [illegible] circu[illegible]tur inſom[illegible], vt ſurgens pro[illegible] iret ad [illegible]iam, quam S[illegible] de cu[illegible] Gen[illegible] conſtruxerat: in medio Eccleſiæ de[illegible] corpus adeſſe. Cumque Genauam feſtinus perrexiſſet, cum [illegible] Patricio Epiſcopis, triduanum ieiunium facientes, lumen per noctem, vbi [illegible] corpus erat, apparuit. Quod [illegible] hi tres Pontifices cum [illegible] & orationibus, eleuato lapide, in ar[illegible] ſepultum, cuius faciem rubentem quaſi viuam repperunt. Ibiq; princeps [illegible]

pra[illegible]

[illegible] b[illegible] loris F[illegible] m[illegible] em facultat[illegible] W[illegible]
[illegible] Ad[illegible] d ſan[illegible] es ex[illegible] a die, *de quo ſupra cap. 18.*
[illegible] Domi[illegible] nt[illegible] aſſiduitate o[illegible] [illegible] Æ[illegible]
[illegible] L[illegible] is obiit ord[illegible] natur [illegible] oco ip[illegible] us Secun[illegible] us [illegible] piſc[illegible] pus.

CAPVT XXIII.

De F[illegible] ate, qualiter Mauritium Imperatorem interfecit, & imperium adſumſit.

EO ann[illegible] Focas dux & patricius Reipublicæ, † victor a [illegible] erſis rediens, Ma[illegible] um *i. Romanæ.* [illegible] rem interfecit, & in loco ipſi[illegible] s imperium adſumſit.

CAPVT XXIV.

De exilio S. Deſiderii Epiſcopi.

ANno VI[illegible] regni Theuderici de concubina naſcitur ei filius nomine C[illegible] [illegible] cus & ſyn[illegible] u[illegible] Cabil[illegible] oni collegitur. Deſiderium Viennenſem epi[illegible] copum dei[illegible] [illegible] e Aridio Lu[illegible] dune[illegible] ſi epiſcopo, & Brunnihil[illegible] & [illegible] [illegible] us in ſac[illegible] rdotali officio Domnulus. Deſiderius vero in i[illegible] am [illegible] uam[illegible] [illegible] uditur. [illegible] anno Sol obſcuratus eſt. Eo quoque tempore [illegible] ertoal[illegible] [illegible] Maio[illegible] Pal[illegible] i erat Theuderici, m[illegible] hus menſuratu[illegible], ſap[illegible] s & [illegible] [illegible] io fortis, [illegible] n cum omnibus ſeruans. Anno IX. regni Theuderici n[illegible] ei [illegible] concubi[illegible] a fi[illegible] ius nomine Corbus. Cum iam Protadius genere Romanus [illegible] [illegible] er in Palatio ab om[illegible] bus veneraretur, & Brunihildis ſtupri gratia eum v[illegible] ho[illegible] n[illegible] bus exal[illegible] are. defuncto Wandalmaro duce, in pago Vltraiurano & Scu[illegible] orum Protadius patri[illegible] us ordinatur, inſtigatione Brunnihildis. Vt Bertoaldus potius interi[illegible] ret, cum in Ripam Sigonam vſque Oceanum mare per pagos & ciuitates ad fiſcum inquirendu[illegible] di[illegible] igunt. *Deſid. Vien. epiſcopus, cuius Epiſtola extant.*

CAPVT XXV.

De Bertoaldo Maioredomus.

BERTOALDVS à Theuderico directus cum CCC. [illegible] v[illegible] [illegible] pe[illegible] : cu[illegible] que Are[illegible] m [illegible] am ve[illegible] iſſet, & v[illegible] [illegible] ens Chlotharius filium ſuum Merouеum & L[illegible] lericum [illegible] [illegible] e[illegible] rcitu ad Bertoaldum opprime[illegible] u[illegible] d[illegible] & [illegible] [illegible] & [illegible] gerem, pagos & ciuitates de re[illegible] no The[illegible] [illegible] uadere. Bertoaldus hæc audiens, cum ſuſtinere non præualeret, terga [illegible] A[illegible] e[illegible] is ingreditur; ibique a viro beatiſſimo Auſtrino Epiſcopo ſuſcipitur. Lande[illegible] [illegible] citu Aurel[illegible] nis c[illegible] cumd[illegible], vocabat Bertoaldum vt veniret ad proeli[illegible] [illegible] ldus de mur[illegible] reſp[illegible] den[illegible] *[illegible] os duo [illegible] ngulari certamine, ſi me expectare deliberas,* [illegible] *m[illegible] roc[illegible] amus [illegible] m, vt à Domino iudicemur.* Sed hæc [illegible] ert[illegible] *Dum [illegible] re non audes, prox[illegible] o tem[illegible] [illegible] oc[illegible] q[illegible] t ad[illegible] Induamur [illegible] terque [illegible] tu [illegible] cæteri[illegible] erit [illegible] ibique [illegible] me[illegible] tua* [illegible] [illegible] es ante De[illegible]

CAP[illegible] V[illegible] [illegible] VI.

De victoria Theuderici c[illegible] ra C[illegible] tharium.

C[illegible] ni [illegible] pars [illegible] fluuio L[illegible] peru [illegible] o[illegible] & mag[illegible] e[illegible] Cu[illegible] peru[illegible] fluu[illegible] ranſmeatur, vix tertia p[illegible] [illegible] erat [illegible] eſt præ[illegible]um, ibique Ber[illegible] ſec[illegible]ndum [illegible] non [illegible] vt promiſerat, tant[illegible] Bertoaldus, [illegible] u Ch[illegible] adu[illegible] Pr[illegible] d[illegible]radandum; [illegible] Meroueus [illegible] [illegible]tur L[illegible] in f[illegible]am verſus, à nimia multitudine, exercit[illegible]s Ch[illegible] in[illegible] prœlio gladio tru[illegible]datus eſt. Theudericu[illegible] Victor Pariſi[illegible]ditur [illegible] deber[illegible] p[illegible]cem cu[illegible] Chl[illegible]thario Compendio villa init[illegible], & vterque exer[illegible] rum inlæſus redi[illegible] ad [illegible]op[illegible]a.

CAPVT XXVII.

De Protadio Maioredomus, eiuſque interitu.

A[illegible] The[illegible]ici Protadius, inſtigante Brunihilde, Theud[illegible] [illegible]nus ſub[illegible]ituitur. Qui cum eſſet nimium argutiſſimus & ſ[illegible] [illegible] perſ[illegible] iniquitas, fiſco nimium ſtringen[illegible] de [illegible] pe[illegible] [illegible]ellen[illegible] lere, & [illegible]ſum ditare. Quo cu[illegible] q[illegible] [illegible] peri[illegible] umiliare c[illegible]nabat, vt nullus repperiretur, qui gradum [illegible] [illegible]uniere. His & aliis nimia ſagaci[illegible]te vexatis, maxime [illegible] [illegible]s eſt in[illegible]micos. Cum Brunnehildis nepotem ſu[illegible] [illegible]a ad[illegible]te moneret, [illegible] contra Theudebertum moueret exer[illegible] [illegible] *The[illegible]ebertus non eſſet filius Childeberti, ſed cuiuſdam hort[illegible]lani.* [illegible] Prot[illegible] [illegible] tand[illegible] iuſſu Theuderici m[illegible] exe[illegible]. Quod e[illegible] loc[illegible] Car[illegible] Theudericus cum exercitu caſtra meta[illegible] [illegible] leu[illegible]uis, vt cum Theudeberto pacem iniret. Protadius ſingulos [illegible] [illegible]tabat p[illegible]. Theudebe[illegible]s nec proc[illegible]l exi[illegible]de cu[illegible] T[illegible] exer[illegible] Theuderici [illegible]uenta occaſione ſupra Pro[illegible]ad[illegible] [illegible], d[illegible] tes: [illegible] *num hominem mortuum quam totum exer[illegible] in peri[illegible]* [illegible]. Pr[illegible] [illegible] o Theuderici re[illegible] A[illegible], & Theude[illegible] [illegible] c[illegible] V[illegible] verbu nuntiaret exercito, v[illegible] Vnc[illegible] ad [illegible] d[illegible] *[illegible]ur P[illegible]* [illegible]per eum ten[illegible] [illegible]es, Pro[illegible]ad[illegible]ctunt. Theodericus confuſu[illegible] [illegible] ac[illegible], & [illegible] vterque exercitus reuertit ad pr[illegible] [illegible] P[illegible]

CAPVT XXVIII

De bonitate [illegible] M[illegible]risdom[illegible].

A[illegible] Mer[illegible] [illegible] Au[illegible] locu[illegible] [illegible]

CA[illegible]

a. ſed. ſic & alibi ſæpe.

b. filius.

c. ad morituros.

d. ad tabellum.

e. Dromedarium

f. proparatione.

CAPVT XXIX.

D[illegible] interitu [illegible] patricii.

[illegible] B[illegible] [illegible] P[illegible] [illegible] [illegible] Meti[illegible] [illegible]

CAPVT XXX.

De Ermenberga, quam de Spania Theudericus adduxit.

E[illegible] Theudericus Aridium ep[illegible]pum, Lu[illegible] R[illegible] & Æ[illegible] Comestabu[illegible] ad Belericum regem [illegible] ex[illegible] E[illegible]ber[illegible] [illegible] Theuderico matrimonio socian[illegible]m adduce[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] nunquam [illegible] [illegible] Ca[illegible] [illegible] quam [illegible]dens d[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] coitum non cognouit. in[illegible] B[illegible] [illegible] [illegible]ernania efficitur odiosa. P[illegible] [illegible] a the[illegible] in Spaniam [illegible] Ann. 5.6.94

CAPVT XXXI.

De legatis Betterici ad Reges transmissis.

B[illegible] haec indignans, legationem ad Chlotharium direxit. L[illegible] [illegible]lo[illegible] [illegible]ethern[illegible] Theudebertum perre[illegible] [illegible] & Be[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]cessi[illegible], & [illegible] [illegible]uor Re[illegible] scum e[illegible] [illegible] su[illegible] T[illegible]er[illegible]um [illegible] [illegible] aufferrent, & eum m[illegible]te [illegible] co q[illegible]od ta[illegible]am d[illegible] [illegible] Leg[illegible] vero [illegible] de [illegible] per [illegible] Sed h[illegible] c[illegible] d[illegible] [illegible] conper[illegible] [illegible]

CAPVT XXXII.

De martyrio sancti Desiderii.

[illegible] [illegible]ericus [illegible] Are[illegible] [illegible] perfidi[illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Theuderico & [illegible] [illegible] Ann. 4.6.95

CAPVT XXXIII.

Quod [illegible]

EO [illegible], m[illegible] Spani[illegible] [illegible] ſapiens & in [illegible] Spania la[illegible] te plen[illegible] uerit, manum pul[illegible] † fortiter dimicans [illegible] abriam C[illegible] no [illegible], quam [illegible] quando [illegible] Du[illegible], qu[illegible] C[illegible] in tempore Francorum [illegible] at, [illegible] R[illegible] tempe[illegible] impleuerat. Sed cum a parte [illegible] Ca[illegible] vt ſupra legitur præoccupatur, & plures [illegible] to[illegible] en[illegible] a[illegible] u[illegible] t, & [illegible] ue ſun[illegible] [illegible] re[illegible] d[illegible] [illegible] *[illegible] pore ut [illegible] unus effu[illegible]*. C[illegible] [illegible] C[illegible] firmatum eſt regnum Gothorum in Spania per [illegible] ra [illegible] montes.

CAPVT XXXIV.

De Agone Rege, & eius Regina Theudelinde.

A[illegible] acce[illegible] vx[illegible] m Grimoaldi & Gundoaldi german[illegible] [illegible] ex[illegible] c[illegible] tanc[illegible] Childeberti [illegible] buerat [illegible] contl[illegible] Brunichildæ [illegible] iuſſet, Gundoaldus cum [illegible] germana Theudelinde in It[illegible] t[illegible] uli, & Theudel[illegible] [illegible] A[illegible] tradid[illegible] de [illegible] L[illegible] [illegible] filios [illegible] nona[illegible], [illegible] Regis, de Theudelinde h[illegible] um [illegible] O[illegible] um [illegible] C[illegible] obergam. [illegible] um Gundoaldi [illegible] a Lang[illegible] o[illegible] d[illegible] [illegible] & Theudelindæ, c[illegible] m t[illegible] d ven[illegible] trem [illegible] one ſe[illegible] bat, [illegible] a faucibus mo[illegible] tr.

CAPVT XXXV.

De Brunnichilde, & Belichilde Reginis.

A[illegible] XIII. [illegible] Theuderi[illegible] cum Theudebertus Belichildem habebat vx[illegible] [illegible] us mer[illegible] auera[illegible], & eſſet Belichildi[illegible] v[illegible]s, & a [illegible] c[illegible] r v[illegible] te[illegible] [illegible] tatem Theudeberti honeſte c[illegible] [illegible] B[illegible] o[illegible] eret, ſed ſæpius l[illegible] tos Brunne[illegible] da[illegible] n ab [illegible] re[illegible] *Quid ancilla [illegible] Brunnichilda [illegible]* tand[illegible] s & [illegible] c[illegible] cem vex[illegible] t, placit[illegible] C[illegible] lere[illegible] ſem [illegible] s prope [illegible] Thod[illegible] & Th[illegible] de[illegible] m [illegible] en [illegible] loqu[illegible] d Be[illegible] conſilium A[illegible] s inibi [illegible]

CAPVT XXXVI

De vita S. Col[illegible]bani.

Ann. [illegible] A[illegible] C[illegible] um[illegible] us creuerat iam [illegible] im [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] d [illegible] [illegible] n nerep[illegible] [illegible] ſ lam [illegible], [illegible] [illegible] ctius ex [illegible] v[illegible] [illegible]

leo

[illegible] eret viro Dei Theudericum obœdire. Verebatur enim, ne ſi ab[illegible] [illegible] nam a[illegible] [illegible] xtecuie[illegible] [illegible] honoris [illegible] odum ampu[illegible]. Euenit [illegible] vt quadam die beatus C[illegible]lu[illegible]banus ad Brunnichi[illegible]dem veniret, [illegible] [illegible] apud [illegible] cart[illegible] villa[illegible] [illegible] eum [illegible] ulam ve[illegible] e[illegible]eret, filios [illegible] quos de adulterinis permixti[illegible] nib. habebat, ad virum Dei adducit. Quos [illegible] [illegible] Q[illegible]id ibi vellent? Brunnichil[illegible] ait. *R[illegible]is ſun[illegible] [illegible] cos benedi-* [illegible] At [illegible] *N[illegible] [illegible] qu[illegible] iſtos regalia ſceptra ſu[illegible]cepturos [illegible] de [illegible]* [illegible] [illegible] f[illegible] p[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] edi[illegible] vir Dei Reg[illegible]æ. [illegible] [illegible] igor ex terrore incu[illegible]it, nec tamen miſeræ feminæ furorem [illegible] [illegible]. Parat quidem inde inſidias moliri. Vicinis Monaſterii per nu[illegible] [illegible] erat, [illegible] [illegible] eorum extra monaſterii terminos iter pandatur, neq; rec[illegible] [illegible] nach[illegible] eius vel quælibet ſubſidia tribuãtur. Cernens B. Columbanus regios animos aduerſum ſe permotos, ad eos properat, vt ſuis monitis miſeræ pertinaciæ intentum frangat. Erant n. tunc tempori[illegible] apud Spinſiam villam publicam. Quo cum iam Sole occub[illegible]nte ve-niſſet, Regi nuntiant, virũ Dei inibi eſſe, nec Regis † domus intrare velle. Tunc Theu-de[illegible]icus ait, *Melius eſſe virum Dei oportunis ſubſidiis honorare, quam Dominum ex ſeruorum eius* [illegible] *iracundiã prouocare.* Iubet ergo regio cultu oportuna præparare, Deiq; famulo [illegible] [illegible]ere. Itaque venerunt, & iuxta imperium Regis oblata offerunt. Qui cum vidiſſet d[illegible] [illegible] pocula cultu regio adminiſtrata, inquirit, *Quid ſibi de iſtis ve[illegible]?* D[illegible] [illegible] *T[illegible] [illegible] fuerunt directa.* Abhominatus ea ait; *ſcriptum e[illegible]t, Munera impiorum repr[illegible]bat* [illegible] [illegible] *dignus eſt, vt famulorum Dei orationibus* † *[illegible] polleatur, qui non [illegible]lum ad [illegible]* [illegible] *aliorum habitacula famulis Dei aditum deneget.* His dictis vaſcul[illegible] [illegible] [illegible] ſunt, vinaque ac ſicera ſolo defuſa, cæteraque ſeparatim [illegible]a. P[illegible] [illegible] miniſtri rei geſtæ cauſam † Regi nuntiant. Ille pauore percu[illegible]us [illegible] [illegible] lu[illegible] ad virum Dei properant, precantur de commiſſo veniam, ſe in poſtmodum e-mendare po[illegible]icentur. His pacatus promiſſionibus, ad monaſterium redi[illegible]. Sed [illegible] pol-licitum vi Dæmonii iurandum non diu ſeruatur, violenter exercentur miſer[illegible]arum in-cre[illegible]nenta, ſolitaque a Rege adulteria † patrantur. Quibus auditis B. Columbanus, li-te[illegible] [illegible] verberibus plenas direxit, comminatu[illegible]que excommunicationem, ſi e-[illegible]endare dilatando non vellet. Ad hæc rurſum permota Brunnichildis, Regis ani-m[illegible] aduerſus Columbanum excitat, omnique conatu perturbare intendit, o[illegible] [illegible] aulicos, optimates omnes, vt Regis animum contra virum Dei perturbarẽt, [illegible] [illegible]poiq; ſollicitare adgreſſa, vt de eius religione detrahendo, & ſtatutu regulæ, quã cuſtodiendã monachis indiderat, macularẽt. Obtẽ[illegible]erantes igitur an[illegible]ici regii per-[illegible]nib. miſeræ Reginæ, animum Regis contra virum Dei perturbant, cogentes vt [illegible]eret, ac religionem probaret. Adactus itaque Rex ad virum Dei Luſ[illegible]uium ve-n[illegible] queſtuſq; cum eo, cur à conprouincialibus morib. deſciſceret, & inter ſepta ſe-[illegible] [illegible]nn b. Chriſtianis aditũ non pateret. Beatus itaq. Columban[illegible], vt erat audax, a[illegible] [illegible]mo vegens, talibus obiicienti Regi reſpondit; *Se conſuetudinem non hab[illegible]e, vt [illegible]bus hominibus & religione alienis famulorum Dei habitationes pandant introitum; ſed o[illegible]or-t[illegible] [illegible] loca ad hoc habere parata, quo omniu[illegible] hoſpitum aduentus ſuſ[illegible]ipiatur.* Ad hęc Rex *Si,* in [illegible] *[illegible]u atis noſtra munera, & ſolaminis ſupplementum capere cupis, omnibus in locis omni[illegible]* *p[illegible] [illegible]ratus.* Vir Dei reſpondit; *ſi quod nunc vſq; ſub regularis diſciplinæ habenis* † *conſtr[illegible]-* *[illegible] violare con[illegible]ris; nec tuis muneribus, nec quibuſcunque ſubſidiis me fore ad te ſuſtentatu-* [illegible] *ob cauſam hoc in loco veniſti, vt ſeruorum Dei cœnobia deſtruas, & regularem di-* [illegible] *les: ſcito tuum regnum funditus ruiturum, & cum omni propagine regia demerſu-* [illegible] poſtea rei probauit euentus. Iam enim temerario conatu Rex rete-[illegible] s fuerat [illegible] his ergo te[illegible]is dictis † cel[illegible]r f[illegible]s repeda[illegible]. [illegible] [illegible] pa[illegible]ionibus Re[illegible]em arguit. Contra quem Theud[illegible]icus ait: *[illegible]* *me tibi inlaturam ſperas.... non e[illegible] tanta dementia, vt hoc tantum patrarem* [illegible] *[illegible] coſiliis ſe au[illegible]re, & [illegible] pa[illegible] [illegible] qui [illegible] omn[illegible] [illegible]* *diſ[illegible]efferat [illegible] quo veneris, ea via repedare ſtudeas.* Aul[illegible]a ſinu[illegible] co[illegible]na [illegible] rumpunt: *Se haberẽ in his lo[illegible] non [illegible], q[illegible] om[illegible]bus non ſoci[illegible]tur.* Ad [illegible] Columbanus: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]m, niſi violenter [illegible] [illegible] Diſceſſit ergo Rex, relinquens virum quendam procerum nomine

al. domibus manere.

al. dignum.
al. eius pollueretur.

f. cauſam.

aut pollicitis vadimonii iurandum diu ſeruatur.
al. perpetr[illegible]-rum.

al. [illegible]

al. [illegible]

al. [illegible]

al. [illegible]
al. [illegible]
al. [illegible]
al. [illegible]

Baudulfum. H'c ergo cum remanſ[illegible] virum Dei a monaſterio pellit, & pœnis Veſontionem oppidum ad exulandum perducit, quoadusq; ex eo te[illegible]is ſen[illegible]ia[illegible] voluiſſet; decerneret. P[illegible]hæc v[illegible]r D[illegible] cernens, quod nulli cuſtod[illegible]s angeretur, a nulloq; moleſtiam ferret ([illegible] vi[illegible]ba[illegible] enim omnes[illegible] eo Dei virtutem fl[illegible]are, id[illegible]q; omnes ab eius iniuriis ſe[illegible]abantur, ne ſocii culparum forent) Aſcendit ergo [illegible]ominica di[illegible] in verticem ard[illegible] cuminis montis illius. Ita enim ſitus vrbis habetur, [illegible]

al. proruptum. al. ductil. al. aequus.

dom[illegible] d[illegible] tere procli[illegible] monti[illegible] ſita ſit, † prorumpens ardua in [illegible]limibus cacun[illegible]ibu[illegible] vndique [illegible] ei abſc[illegible] fluminis Deniæ alueo vallante n[illegible] nus [illegible]mea[illegible]bus v[illegible]m pand[illegible]t. † Ibique vſque ad mediam diem expectat, [illegible] iter a[illegible] M[illegible] reuertendi proh[illegible]beat. Et cum n[illegible]llus contrarius exiſteret, [illegible] per mediam vrbem cum ſuis ad Monaſterium regreditur. Quo audito Brunnichild[illegible] ac Theu[illegible]ericus, quod ſcil. ab exilio reuertiſſet, atrocioribus iræ aculeis ſtimulantur, iubentes Berthar[illegible]m comitem adtentius perquirendum virorum cum præſidio, ſimulque & Ba[illegible]d[illegible]lfum, quem ſuperius dixerat, deſtinarunt. Quo cum veniſſent, beatum Columbanum in eccleſia poſitum, pſallentemq; ac orationi deditum cum omni congregatione fratrum repperiunt, ſicque virum Dei adloquuntur; *Precamur v[illegible] [illegible]um e[illegible] iam noſtris obœdias præceptis, egreſſuſque eo itinere, quo primum his aduenisti in [illegible].* At [illegible]le, *Non enim*, inquit, *reor placere conditori [illegible] ſemel natali ſolo ob Chriſti timorem [illegible]*

al. ſimul.

[illegible], denuo repedare. Cumque nullatenus cerneret ſibi virum Dei obaudire, rel[illegible] [illegible]d[illegible]n Berthari[illegible]s, quibus feroce[illegible] nimi inerant, abſceſſit. Hi vero, qui re[illegible] rant, virum Dei hortantur, vt illis miſereatur, qui ad tale opus patrandum infeliciter fuerant rel[illegible]; eorumque periculo conſuleret, qui ſi eum violenter non abſtraherent, mortis eos periculum incurrere. At [illegible]le; S[illegible], ait, *iam ſæpius teſtatum e[illegible], n[illegible] abſ[illegible] [illegible]tur, ſe non diſceſſurum.* Illi gemino vallati periculo, vnd[illegible]que vrgue[illegible]te[illegible] [illegible]mid[illegible]ne palliũ quo [illegible]ndutus erat, adtingunt: alii genibus prouolu[illegible]ti cum lacrimis pre[illegible]antur, vt pro tãti ſceleris culpa [illegible]is ignoſceret, qui non ſuis deſideriis, ſed re[illegible]is obtemperarent præceptis. Videns itaque vir Dei periculoſum fore, ſi ſuæ veritati ſatisfaceret, cum omni eiulatu atque mœrore egreditur, deputatis cuſtodibus, qui quou[illegible]que ditionis ſuæ regno pelleretur, non eum relinquerẽt. Inter quos primus Raguinundu[illegible] erat, qui eum Namethis vſque perduxit. Sicq; a regno Theuderici expulſus iterum Hibe[illegible]niam Inſulam repedare diſpoſuit. Sed vt † nulli pænitus iter gradiendum ſit [illegible] Ponti[illegible]um, niſi permiſſu Altiſſimi. Ipſo vero ſanctus Italiam expetens Monaſterium in loco [illegible]ne Bobio, illuc conſtruens, ſanctæ cõuerſationis plenus dierum migrauit ad Chri[illegible]

al. nullum. al. pontificii

CAPVT XXXVII.

De iniuria Theuderici Regis, quam ex Alſatio habuit.

Ann. 5.606

ANno XV. regni Theuderici cum Aleſationes, vbi fuerat enutritus, pr[illegible]o [illegible] patris ſui Childeberti tenebat, a Theudeberto ritu barbaro peruad[illegible]tur. Vnde [illegible]citum inter hos duos Reges, vt Francorum iudicio finiretur, in Saldiſſa † caſtro [illegible] tuunt, ibique Theudericus cum Scaritis tantum X. millibus acceſſit. Theudebertus vero [illegible] magno exercitu Auſtraſiorum, inibi prælium vellens committ[illegible]dum, [illegible] greditur. Quod cum vndiq; Theudericus timore perterritus, per pactio[illegible]s v[illegible] Alſatius ad partem Theudeberti firmauit, etiam Sugintenſis, † & Turen[illegible]s, & [illegible] Campane[illegible]s, quod ſæpius repetebat, idemque amiſiſſe v[illegible]us eſt, regreſſi ſu[illegible] v[illegible]erque ad ſedibus propriis. His diebus & Alamanni in pago Auenticenſi Vltra-Iuran[illegible]m h[illegible] ter ingreſſi ſunt, ipſumque pagum prædantes, † Appell[illegible]nus & Erpinus comites [illegible] cæte[illegible]s de ipſo pag[illegible] Comitibus, cum exercitu pergunt obuiam Alaman[illegible]. [illegible]que [illegible]gi W[illegible] iu[illegible]nt ad prælium. Alamanni Trans-Iuranos ſuperant, p[illegible]s eorum gladio trucidant & proſternunt, maximam partem territorii Auenticen[illegible]s [illegible]cendio concremant, plur[illegible]morum ni[illegible]um hom[illegible]num multitudinem exinde [illegible] captiuitatem duxerunt, reuertiique cum præda pergunt ad propria. Theuder[illegible] c[illegible]

ſ. Suitenſis, i. Heluetior. al. Campanenſis. al. Abbelenus.

his iniurias deinceps integra aſſiduitate conſilium imbu[illegible], quo pacto Theudebertum potuiſſet opprimere.

Eo anno † Bilichildis a Theudeberto interficitur. *al. Belichildis.* Theudebertus puellam nomine Theudechildem accepit vxorē. Anno XVI. Theuderici, Theudericus legationem ad Chlotharium direxit, indicans ſe contra Theudebertum, eo quod frater eſſet ſuus, hoſtiliter velle adgredere, ſi Chlotharius in ſolatio Theudeberti nō eſſet. Ducatum Denzelini, quem contra Theudebertum caſſauerat, ſi Theudericus Theudebertum ſuperabat, Chlotharius ſupra memoratum Denzelini ducatum ſuæ dicioni reciperet. Hac conuenientia a Theuderico & Chlothario, legatis intercurrentibus, firmata, Theudericus mouet exercitum.

CAPVT XXXVIII.

De pugna Theuderici cum Theudeberto, & Auſtria recepta.

ANno XVII. regni Theuderici Lingonas de vniuerſis regni ſui prouinciis, menſe Maio, exercitus adunatur, dirigenſque per † Andelaum Naſium † caſtrum cæptum, Tullum ciuitatem perrexit: ibiq; Theudebertus cum Auſtraſiorū exercitu obuiā pergens in Tullenſi campania † confligunt certamine. *al. Andelaū Naſio caſtro' cæpto. ſ. capto. hod. Nancy. Champa gne. i. planicie.* Theudericus ſuperat Theudebertū, eiuſq; exercitum proſtrauit. Cæſa ſunt de exercitu eodem prœlio nimia multitudo virorum fortium. Theudebertus terga vertens per territorium Metenſe veniēs, tranſito Vuoſago Coloniam fugaciter peruenit. Theudericus poſt tergum cum exercitu inſequens, beatus & Apoſtolicus vir Leoniſius Magancenſis vrbis Epiſcopus, diligens vtilitatem Theuderici, & odiens ſtultitiam Theudeberti, ad Theudericum veniens dixit; *Aim. 3. c. 98.* *Quod cæpiſti, perfice: ſatis te vtiliter oportet huius rei cauſam expetere.* Ruſtica fabula dicitur: Cum lupus aſcendiſſet in montem, & filii ſui iam venare cæpiſſent, eos in monte ad ſe vocat dicens; *Fabella.* *Quam longe oculi veſtri in vnam quemq; partem videre praualent, non habetis amicos, niſi paucos qui è veſtro genere ſunt. Perficite quod cæpiſtis.* Theudericus cum exercitu Ardennam tranſiens Tholbiacum peruenit. Theudebertus cum Saxonis, Thoringis, vel cæteris gentibus, quas de Vltra-Renum vel vndique potuerat adunare, contra Theudericum Tholbiacum perrexit; ibiq; denuo cōmiſſum eſt prœlium. Fertur a Francorum cæteriſq; gentibus ab antiquitus ſic forte nec aliquando fuiſſe prœlium conceptum: ibiq; tantæ ſtrages ab vtroq; exercitu factæ ſunt, vbi falanges ingreſſu certaminis contra ſe præliabant, cadauera vero occiſorum vndiq; non haberent vbi inclines iacerent, ſed ſtarent mortui inter cæterorum cadauera ſtricti quaſi viuentes. Sed Domino præcedente iterum Theudericus Theudebertum ſuperat, & a Tholbiaco vſque Coloniam exercitus Theudeberti gladio trucidatur, per loca oram terræ cooperuit. Ipſoq; die Coloniam perrexit, omneſque theſauros Theudeberti inibi recepit. Dirigenſq; Theudericus vltra Renum poſt tergum Theudeberti, Bertharium cubicularium, qui diligenter Theudebertum inſequēs, cum iam cum paucis fugeret, *Hunc locum tangit Aim. 3. c. 98. ſub finem.* Theudebertum captum Bertharius † Coloniam in conſpectum Theuderici præſentat. *al. Colonia.* Exibitum veſtes regales Theudebertus expoliatur, equuſq; eius cum ſtratura regia, hoc totumq; Berthario a Theuderico conceditur. Theudebertus vinctus Cabillonum dirigitur. Filius eius nomine Merouecus paruulus, iuſſu Theuderici adprehenſus a quodam per pedem ad petram percutitur, cerebroq; eius capitis erupto amiſit ſpiritum. Chlotharius ducatum Denzelini, ſecundum conuenientiam Theuderici, integrum ſuæ ditioni redegit. Ob quam rem Theudericus, cum iam totum Auſter dominaret, nimia indignatione commotus contra Chlotharium exercitum mouet. Anno XVIII. regni ſui de Auſtria & Burgundia mouere præcepit, legationem prius dirigens, vt ſe Chlotharius de iam dicto ducatu Denzelini omnimodis remoueret, alioquin nouerit ſe exercitu Theuderici vndique regnum Chlotharii impleturum. Quod verbum, quem legati nuntiant, probauit euentus.

CAPVT XXXIX.

De obitu Theuderici.

An. 618. *Aim. 3. c. vl.* IPſo quoque anno iam exercitus contra Chlotharium adgrediebat. Theudericus Mettis profluuio ventris moritur. Exercitus protinus redit ad propriis ſedibus. Brũnichildis cum filiis Theuderici quattuor, Sigoberto, Childeberto, Corbo, & Meroueo, Mettis reſedens, Sigobertum in regno patris inſtituere nitens.

CAPVT XL.

De Chlothario, quomodo in Auſter ingredi capit.

Aim. 4. c. 1. CHlotharius factione Arnulfi & Pipini vel cæterorum procerum Auſter ingreditur, cumque Captonnacum acceſſiſſet, & Brunnichildis cum filiis Theuderici Vuarmatiæ reſideret, Legatos his nominibus, Chadoindum & Herponem, ad Chlotharium direxit, conteſtans ei vt ſe de regno Theuderici, quod filiis reliquerat, remoueret. Chlotharius reſpondebat, & per ſuos legatos Brunnichildæ mandabat; *Iudicio Francorum electo, quicquid præcedente Domino à Francis in eodem iudicabatur, pollicetur ſeſe implere.* Brunnichildis Sigobertum filium Theuderici in Thoringiam direxit, apud quẽ *al. Albuinũ.* Vuarmarium Maiorem domus & † Alboenum cum cæteris proceribus deſtinauit, genteſque vltra Rhenum adtrahere, qualiter Chlothario potuiſſent reſiſtere. Poſt tergum indiculum direxit, vt Alboenus cum cæteris Vuarnarium interficeret, eo quod ſe in regnum Chlotharii vellet tranſferre. Quem indiculum relectum, Alboenus diſruptum proiecit in terram. [illegible] auentus eſt a puero Vuarnarii ſuper tabula cera linitus denuo ſolidatur. Quo indiculo relecto Vuarnarius cernens ſe vitæ periculum habere, deinceps cogitare cæpit, quo pacto filii Theuderici obpremerentur, & regnum Chlothario elegeret. Gentes quæ illic adtractæ ſunt conſilio ſecreto de ſolatio Brunnichildæ & filiorum Theuderici, procul abeſſe. Exinde regreſſi cum Brunnichilde & filiis Theuderici Burgundias adpetunt, miſſis per vniuerſam Auſter diſcurrentibus, exercitum mouere nitebantur.

CAPVT XLI.

De conſilio inito ſuper perditione filii Theuderici.

BVrgundiæ Farones tam Epiſcopi, quam Leudes, timentes Brunnichildem, & odium in eam habentes, cum Vuarnario conſilium inientes tractabant, vt neque vnus ex filiis Theuderici euaderet, ſed eis totis obpreſſis Brunnichildem delerent, & regnum Chlothario expeterent. Quod probauit euentus. Cumque iuſſu Brunnichildæ & Sigoberti filii Theuderici exercitus de Burgundia & Auſter contra Chlotharium adgreditur.

CAPVT XLII.

Quod Chlotharius regnum Burgundiæ & Auſter recepit, & filium Theuderici occidit.

al. Campaniam territorii Catalaunenſis. VEnienſque Sygobertus in † Campaniæ territorium Catalaunenſe ſuper fluuium Axonam, ibiq; Chlotharius obuiam cum exercitu venit, multos iam de Auſtraſiis ſecum habens factione Warnarii maioris domus. Sicut iam olim tractauerat, conſentientibus Aledeo patricio, Roccone, Sigoaldo, & Eudilane ducibus; cumque in congreſſu certaminis debuiſſent cum exercitu confligere, priuſquam præliare cæpiſſent,

ſent, ſigna dantes, exercitus Sigoberti terga vertens redit ad propriis ſedibus. Chlotharius paulatim, vt conuenerat, poſt tergum exercitum ſequens vſq; Ararem, id eſt, Saogonnam fluuium peruenit. Captis filiis Theuderici tribus, Sigoberto, Corbo, & Meroueo, quem ipſe de ſonre excepit. Childebertus fugaciter aſcendens, neumquam poſtea ſuit reuerſus. Auſtraſiorum exercitus reuertit ad propriis ſedibus. Factione Vuarnarii maioris domus, cũ reliquis maxime totis proceribus de regno Burgundiæ, Brunnichildis ab Erbone Comeſtabuli de pago Vltra Iurano ex villa † Vt ba, vna cum Theudelane germana Theuderici producitur, & Chlothario in Ronaua vico ſuper Vincẽnam fluuium præſentatur. Sigobertus & Corbus, filii Theuderici, iuſſu Chlotharii interſecti ſunt. Meroueus ſecretius iuſſu Chlotharii in Neptriam perducitur, eunidem amplectens amore, quod ipſe de ſancto accepit lauacro, & Ingobodi grafioni cõmendatur: vbi plures poſt annos vixit. Chlotharius, cum Brunnichildis in ſuo præſentaretur conſpectu, & odium cõtra ipſam nimium haberet, reputans ei quod decem Reges Francorũ per ipſam interfecti fuiſſent, id eſt, Sigobertus, & Meroueus, & genitor ſuus Childericus, Theudebertus, & filius ſuus Chlotharius, item Meroueus filius Chlotharii, Theudericus, eiuſdemq; filii tres, qui ad præſens extincti fuerant; per triduum eam diuerſis tormentis adflictam, iubetque eam camelum per omnem exercitum ſedenrem perducere: Poſthæc † comam capitis, vno pede & brachio ad vitioſiſſimi † equi caudam ligare, ibique calcibus velocitate curſus membratim diſrumpitur. Warnarius in regno Burgundiæ ſubſtituitur maiordomus, ſacramento à Chlothario accepto, *Ne umqu.m vitæ ſuæ temporibus degradaretur.* In Auſter Rado idemque hunc gradum honoris adſumſit. Firmatum eſt omne regnum Francorum, ſicut à priore Chlothario fuerat dominatum, cunctis theſauris ditioni Chlotharii ſubiectis. Quod feliciter poſt XV. annos tenuit, pacem habens cum vniuerſis gentibus vicinis. Iſte Chlotharius fuit patientiæ deditus, litteris eruditus, timens Deum, Eccleſiarum & ſacerdotum magnus munerator, pauperibus elymoſynam tribuens, benignum ſe omnibus & pietate plenum oſtendens, venatione ferarum nimium aſſidue vtens, & poſtremum mulierum & puellarum ſuggeſtionibus nimium annuens; ob hoc quidem blaſſematus à leudibus.

al. Orba.

Brunnichildis funeſtus exitus. aun. 4. c. 1.

al. coma. *f. ferociſſimi.*

Chlotharius II.

CAPVT XLIII.

De internecione Erponis ducis.

CVm anno XXX. regni ſui in Burgundia & Auſtria regnum arripuiſſet, Erponem ducem genere Francum, loco Theudelanis in pago Vltra Iurano inſtituit. Qui dum pacem in ipſo pago vehementer arripuiſſet ſectari, malorum nugacitatem premens, ab ipſis pagenſibus, inſtigante parte aduerſa, conſilio Alethei Patricii & Leudemundi Epiſcopi & Erponis Comitis, per rebellionis audaciam Erpo Dux interficitur. Chlotharius cum in Aleſatia, in villa Maurolegia † cognomento, cum Bertrude Regina acceſſerat, pacem inſectans, multos inique agentes gladio trucidauit.

hod. Marley.

CAPVT XLIV.

De Leudemundo Epiſcopo, & Bertrude Regina.

LEudemundus quidem Epiſcopus Sedunenſis ad Bertrudem Reginam veniens ſecretius, conſilio Alethei patricii verba ignominioſa dixit, quod Chlotharius eodem anno omnimodis migraret de ſæculo, vt theſauros, quantum potebat ſecretiſſime ad Sedunis ſuam ciuitatem transferret, eo quod eſſet locus tutiſſimus, & Aletheus eſſet Patricius, qui ſuam relinquens vxorem Bertrudem Reginam acciperet, eo quod eſſet regio genere de Burgundionibus, ipſa ſub Chlothario poſſet regnum adſumere.

Regina Bertrudis cum hæc audiſſet, verens ne veritate ſubſiſteret, lacrimas prorumpens abiit in cubiculum. Leudemundus cernens ſe huiuſcemodi verbis habere periculum, fugaciter per noctem Sedunis perrexit. Exinde latenter fuga Luſſouium ad † Domnum Auſtraſium Abbatem peruenit. Poſthæc ab ipſo Abbate cum Domno Clothario his culpis excuſatur, & ad ſuam reuerſus eſt ciuitatem. Clotharius in Maſſolaco villa cum proceribus reſedens, Aletheum ad ſe venire præcepit. huius conſilium iniquiſſimum conpertum eſt: gladio trucidare iuſſit. Anno XXXIV. regni Chlotharii Vuarnacharium maioremdomus cum vniuerſis pontificibus Burgundiæ & faronibus in Bonogellum villam ad ſe venire præcepit, ibique cunctis illorum iuſtis petitionibus annuens, præceptionibus roborauit.

al. ad domnū Auſtraſii abbatem.

CAPVT XLV.

De tributis Langobardorum caſſatis.

Aim. 4. c. 7.

LAngobardorum gens quemadmodum tributa XII. mill. ſolidorum ditioni Francorum annis ſingulis diſſoluebant, referam: vel quo ordine duas ciuitates, Auguſtam & Siuſium cum territoriis ad partem Francorum caſſauerant, non abſcondam. Defuncto Cleopio ſummo principe, Duces Langobardorum XII. annis ſine Regibus tranſierunt, ipſoque tempore, (ſicut ſupra ſcriptum legitur) per loca in regno Francorum proruperunt. Ea præſumptione in compoſitione Auguſtam & Siuſium ciuitates, cum integro illorum territorio & populo, partibus Gundhranni tradiderunt. Poſthæc legationem ad Mauritium Imperatorem dirigunt hii XII. duces, ſingulique legatarios deſtinant, pacem & patrocinium Imperii petentes. Idemque & alios legatarios XII. ad Gundrannum & Childebertum deſtinant, vt patrocinium Francorum & defenſionem habentes XII. mill. ſolidos annis ſingulis his duobus Regibus in tributa inplerent; vallem cognomento Ametegis partibus Gundranni caſſantes, his legatis, vbi plus congruebat, patrocinium ſibi firmarent. Poſt hæc integra deuotione patrocinium eligunt Francorum. Nec mora, poſt permiſſu Gundhranni & Childeberti tunc Chlotharium ducem ſuper ſe Langobardi ſublimant in regnum. Alius Autharius idemque dux cum integro ſuo ducatu ſe ditioni Imperii tradidit, ibique permanſit. Et † Chlotharius Rex tributa, quæ Langobardi ad partem Francorum ſpondiderant, annis ſingulis reddidit. Poſt eius diſceſſum filius eius Ago in regno ſublimatur, ſimiliter impleſſe dinoſcitur. Anno XXXV. regni Clotharii legati tres nobiles ex genere Langobardorum, Agilulfus, Pompegius, & Gauto, ab Agone Rege ad Clotharium deſtinantur, petentes vt illa XII. mill. ſolidorum, quos annis ſingulis Francorum ærariis diſſoluebant, debuiſſet caſſare, exhibentes ingenioſe ſecretius III. mill. ſolidos, quos Vuarnacharius mille, Gundelandus mille, & Chunus mille acceperunt. Clothario vero XXXV. ſolidorum inſimul exhibebant, quos conſilio ſupraſcriptorum, qui occulte † xeniati fuerant, Chlotharius accepit, & ipſa tributa ad partem Langobardorum caſſauit, & amicitiam perpetuam cum Langobardis ſacramentis & pactis firmauit.

al. Autharius.

al. exeniati. i. donati.

CAPVT XLVI.

De morte Beretrudæ reginæ.

Aim. 4. c. 8.

ANno XXXVI. regni Clotharii Beretrudis Regina moritur, quam vnico amore dilexerat Clotharius, & omnes leudes bonitatem eius cernentes vehementer amauerunt.

CAPVT XLVII.

De initio regni Dagoberti.

Anno

ANno XXXVIII. regni Clotharii, Dagobertum filium ſuum conſortem regni fecit, eumque ſuper Auſtraſios Regem inſtituit, retenens ſibi quod Ardenna & Vuoſagus verſus Neuſter & Burgundiam excludebant.

CAPVT XLVIII. Aim. 4. c. 9.

De initio regni Samonis in Vuinidis.

ANno XL. regni Clotharii, homo nomine Samó, natione Francus, de pago † Senonago, plures ſecum negotiátes † adduxit ad exercendum negotium, in Sclauos cognomento Vuinidos perrexit. Sclaui iam contra Auares cognomento Chunos & Regem eorum Gaganum cæperunt rebellare. Vuinidi † Biſulci Chunis fuerant iam ab antiquitus, vt cum Chuni in exercitu contra gentem quálibet adgrediebant, Chuni pro caſtris † adunato illorum ſtabant exercitu. Vuinidi vero pugnabant, ſi ad vincendum prævalebant; ſin autem Vuinidi ſuperabantur, Chunorum auxilio fulti vires reſumebant. Ideo † Biſulci vocabantur a Chunis, eo quod duplicem in congreſſione certaminis... Chuni ad hiemandum annis ſingulis in Sclauos veniebant; vxores Sclauorum & filias eorũ ſtratu ſumebant; tributa ſuper alias obpreſſiones Sclaui Chunis ſoluebant. Filii Chunorum, quos in vxoribus Vuinidorum & filiabus generauerũt, tandem non ſufferentes malitiam ferre & obpreſſionem, Chunorum dominationem negantes, (vt ſupra memini) cæperũt rebellare. Cum in exercitu Vuinidi contra Chunos fuiſſent adgreſſi, Samo negotians, (quomodo memoraui ſuperius) cum ipſis in exercitu perrexit, ibique ei fuit vtilitas de Chunis facta, vt mirum fuiſſet, & nimia multitudo ex eis gladio Vuinidorum trucidata fuiſſet. Vuinidi cernentes vtilitatem Samonis, eum ſuper ſe elegunt Regem, vbi XXXV. annos regnauit feliciter. Plurima prælia contra Chunos in ſuo regimine Vuinidi inierunt, ſuo conſilio & vtilitate Vuinidi ſemper ſuperant. Samo XII. vxores ex genere Vuinidorum habebat, de quibus XXII. filios, & XV. filias habuit.

Senonico. adduxit exire. al. Befulci. al. adunato à ſe exercitum. al. Profulci.

CAPVT XLIX.

De Adoaldo Rege Langobardorum, & eius tranſitu.

IPſoque anno XL. Clotharii Adloaldus Rex Langobardorum, filius Agonis Regis, cum patri ſuo ſucceſſit in regnum, legatum Mauritii Imperatoris nomine Euſebium ingenioſe ad ſe venientem, benigne ſuſcepit. † Inunctus in balneo neſcio quibus vnguentis, ab ipſo Euſebio perſuadetur: & poſt inunctionem nequicquam aliud, niſi quod ab Euſebio hortabatur, facere non potebat. Perſuaſus ab ipſo, vt primates nobiliores cunctos in regno Langobardorum interficere ordinaret, eiſque extinctis ſe cum omni gente Langobardorum Imperio traderet. Quod cum iam vel XII. ex eis, nullis culpis extantibus, gladio trucidaſſet, reliqui cernentes eorum eſſe vitæ periculum, *

Aim. 4. c. 10. al. Inunctis.

CAPVT L.

De Charoaldo ſublimato in regnum ſuper Langobardos.

CHaroaldum ducem Taurinenſem, qui germanam Adloaldi Regis habebat vxorem nomine Gundebergam, omnes Seniores & nobiliſſimi Langobardorum gentis, conſpirante conſilio in regnum elegunt ſublimandum. Adloaldus Rex † veneno hauſto interiit. Charoaldus ſtatim regnum adripuit. Taſo vnus ex Ducibus Lango-

al. veneno undus. al. venenum auctus.

f. Tuſcana. bardorum cum ageret in Tuſicana † prouincia, ſuperbia elatus aduerſus Charoaldum Regem cœperat rebellare.

CAPVT LI.

De Gundeberga Regina, eiuſque iniuria & exilio.

GVndeberga Regina cum eſſet pulcra aſpectu, benigna in cunctis, & pietate pleniſſima, Chriſtiana, elemoſynis larga, præcellente bonitate eius diligebatur à cunctis. Homo quidam nomine Adalulfus, ex genere Langobardorum, cum in aula Palatii aſſidue ad obſequium Regis conuerſaretur, quadam vice ad Reginam venies, cum in eius ſtaret conſpectu, Gundeberga Regina eum, ſicut & cæteros, diligens dixit; *Honeſtæ ſtatura Adalulfum fuiſſe formatum.* Ille hæc audiens ad Gundebergam ſe-
al. ſtaturam mei cretius ait dicens; *Formam † ſtatura meæ laudare dignaſti: ſtratu tuo iube me ſubiungere.* Illa fortiter denegans, eumque deſpiciens in faciem expuit. Adalulfus cernens ſe vitæ periculum habere, ad Charoaldum Regem protinus cucurrit, petens vt ſecretius ad ſuggerendum haberet locum, vbi exponeret. Quo accepto dixit ad Regem; *Domina mea, Regina tua Gundeberga apud Taſonem ducem ſecretius tribus diebus locuta eſt, vt te veneno interficeret, ipſum coniugatum ſublimaret in regnum.* Charoaldus Rex his menda-
al. Camello. ciis auditis, credens, Gundebergam in † Caumello caſtro in vnam turrim exilio trudit. Clotharius legatos dirigens ad Charoaldum Regem, inquirens qua de re Gundebergam Reginam, parentem Francorum, humiliaſſet? Charoaldus his verbis mendaciis, quaſi veritate ſubſiſterent, reſpondebat. Tunc vnus ex Legatariis nomine Anſoaldus, non quaſi iniunctum habuiſſet, ſed ex ſe ad Charoaldum dixit; *Liberare potebas de blaſphemio cauſam hanc. Iube illum hominem, qui huiuſcemodi verba tibi nuntiauit, armare; & procedat alius de parte Reginæ Gundebergæ, quique armatus ad ſingulare certamen, vt iudicio Dei his duobus confligentibus cognoſcatur, vtrum huius culpæ reputationis Gundeberga ſit*
al. primatis. *innoxia, an fortaſſe culpabilis.* Cumque hoc Charoaldo Regi & omnibus † primatibus Palatii placuiſſet, iubet Adalulfum armatum conflictum adire certaminis; & de parte
al. procurrentibus. Gundebergæ, † procurantibus conſobrinis Gundebergæ & Hariberto, homo nomi-
al. concurrentibus. ne Pitto contra Adalulfum armatus adgreditur. Cumque conflixiſſent certamine, Adalulfus a Pittone interficitur. Gundeberga ſtatim de exilio poſt annos III. regreſſa ſublimatur in regnum.

CAPVT LII.

De interitu Chrotoaldi.

Anno 4 c. 11. ANno XLI. Clotharii Regis, cum Dagobertus iam vtiliter regnaret in Auſter,
al. Charoaldus. quidam ex proceribus de gente nobili Ayglolfinga nomine † Chrodoaldus in offenſam Dagoberti cadens, inſtigantibus beatiſſimo viro atque Pontifice Arnulfo, &
al. primoribus. Pippino maiore domus, ſeu & cæteris † prioribus ſublimatis in Auſter, eo quod eſſet ipſe Chrodoaldus rebus plurimis ditatus, cæterarum facultatium cupiditate peruaſor, ſuperbiæ deditus, elatione plenus, nec quicquam boni in ipſo repperiretur. Cumque Dagobertus ipſum iam vellet pro ſuis facinoribus interficere, Chrodoaldus ad Clotharium terga vertit, vt ſuam cum filio vitam obtinere dignaret. Clotharius eum Dagobertum vidiſſet, inter cæteras conlocutiones Chrodoaldi vitam precatur. Dagobertus promittens; *Si id quod male geſſerat, emendaret, Chrodoaldus, vitæ periculum non haberet.* Sed nulla extante mora, cum Chrodoaldus cum Dagoberto Treue-
al. remerſus. rus † acceſſiſſet, iuſſu Dagoberti interfectus eſt; cui Bertharius homo Scarponenſis euaginato gladio ad oſtium cubiculi caput truncauit.

CAPVT

CAPVT LIII.

De Dagoberto, quod Reginam accepit, eiuſque regnum augetur.

ANno XLII. regni Clotharii Dagobertus cultu regio & iuſſu Patris honeſte cum leudibus † in Chlippiacum, non procul Pariſius venit, ibiq; germanam Richildæ Reginæ nomine Gomadrudem in cõiugium accepit. Tranſactis nuptiis, die tertio inter Clotharium & filium ſuum Dagobertum grauis orta fuit intentio. Petenſq; Dagobertus cuncta, quæ ad regnum Auſtraſiorum pertenebant, ſuæ ditioni velle recipere; quod Clotharius vehementer denegabat, eidem ex hoc nihil velle concedere. Electi ſunt ab his duobus Regibus XII. Franci, vt eorum diſceptatione hæc finiret intentio: inter quos & domnus † Arnulfus Pontifex Mettenſis cum reliquis Epiſcopis elegitur, vt benigniſſime, (ſicut ſua erat ſanctitas) inter patrem & filium pro pacis loqueretur concordia. Tandem à Pontificibus vel ſapientiſſimis viris proceribus, pater pacificatur cum filio. Reddenſque ei ſolidatum, quod aſpiciebat ad regnum Auſtraſiorum, hoc tantum exinde, quod citra Ligerem vel Prouinciæ partes ſitum erat, ſuæ ditioni retenuit.

Aim. 4. c. 18
al. Noxlippiagom.
al. Carnulf.
al. Charnulfus.

CAPVT LIV.

De obitu Vuarnarii Maioris domus, & interitu filii ſui Godini.

ANno XLIII. regni Clotharii Vuarnarius Maiordomus moritur. Filius eius Godinus animum leuitate inbutus, nouercam ſuã Bertanem eo anno accepit vxorẽ. Vnde Clotharius Rex aduerſus eum nimio furore permotus, iubet Arneberto duci, qui Godini germanam vxorem habebat, eum cum exercitu interficeret. Godinus cernens ſuæ vitæ habere periculum, terga vertens cum vxore ad Dagobertum Regem perrexit in Auſter, & in Eccleſia S. Apri regio timore perterritus fecit confugium. Dagobertus per legatos pro eius vita ſæpe Clothario regi deprecabat. Tandem à Clothario promittitur Godino vita conceſſa, tamen vt Bertanem, quam contra Canonum inſtituta vxorem acceperat, relinqueret. Quod cum ipſam reliquiſſet, reuerſus eſt in regnum Burgundiæ. Berta continuo ad Clotharium perrexit, dicens; *Si Godinus conſpectui Clotharii præſentaretur, ipſum Regem vellet interficere.* Godinus iuſſu Clotharii per præcipua loca ſanctorum domni Medardi Sueſſionis, & domni Dionyſii Pariſius, ea præuentione ſacramenta daturus adducitur, vt ſemper Clothario deberet eſſe fidelis, vt congrue locus eſſet repertus, quo pacto cum ſuis interficeretur. Chramnulfus vnus ex proceribus, & Vualdebertus domeſticus dicentes ad Godinum, vt Aurelianis in Eccleſia S. Aniani, & Toronis ad limina S. Martini, ipſaq; ſacramenta adhuc impleturus adiret. Quod cum in ſuburbano Carnotis Chramnulfo † indicante & tranſmittente, hora prandii in quandam villulam veniſſet, ibiq; Chramnulfus & Vualdebertus ſuper ipſum cum exercitu inruunt, eumque interficiunt, & eos qui cum ipſo adhuc reſtiterant, quoſdam interficiunt, aliotque expoliatos in fugam vertentes relinquunt.

Aim. 4. c. 14
al. iudicante.

Eo anno Palladius eiuſq; filius Seducus epiſcopus Tolloſani, incuſante Aighonane duce, quod rebellionis † Vuaſconorum fuiſſent conſcii, exilio retruduntur. Boſo filius Audeleni de pago Stampenſi, iuſſu Clotharii ab Arneberto duce interficitur, reputans ei ſtuprum cum Regina Sichilde. Eo anno Clotharius cum proceribus & leudibus Burgundiæ Trecaſſinis coniungitur, cum eorum eſſet ſollicitus, ſi vellent iam Vuarnario diſceſſo alium in eius honoris gradum ſublimare. Sed omnes vnianimiter denegantes, nequaquam ſe velle Maioremdomus elegere Regis † gratia, obnixe petentes cum Rege tranſagere.

al. Vuaſconū
al. gratiam.

CAPVT LV.

De intentione inter Charibertum & Agynanem.

Aim. 4. c. 15 — Aguiano. Aimon. — al. præſentia. — al. Mercuri. — al. diuertere.

ANno XLIV. regni Clotharii, cum Pontifices & vniuerſi proceres regni ſui tam de Neuſter quam de Burgundia Clippiaci ad Clotharium pro vtilitate regia & ſalute patriæ coniunxiſſent, ibique homo nomine Ermenarius, qui Gubernator palatii Gariberti filii Clotharii erat a pueris, ab Æghinane † genere Saxonorum optimate interficitur. Pene fuerunt exinde nimiæ multorum ſtrages, niſi pænitentia † Clotharii interueniente ſimul & occurrente fuiſſet depreſſum. Æghyna in monte Mercomiro, † iubente Clothario, reſedit, plurium ſecum habens multitudinem pugnatorum. Produlfus auunculus Chariberti exercitum vndique colligens, ſuper ipſum eum Chariberto volebat inruere. Clotharius ad Burgundiæ farones ſpecialius iubet, vt cuius pars ſuum volebat † deuertere iudicium, eorum inſtantia & vtilitate obpremeretur. Ea pactione vterque iuſſione regia pacantur.

CAPVT LVI.

De obitu Clotharii, & quod regnum eius Dagobertus adſumpſit.

Aim. 4. c. 16 — al. in exercitu. — al. ſuggeſtiones peractas. al. ſuggeſtio peracta. — Pal. Sueſſionas peracced. — al. Rudulfus vel Hrodulfus.

ANno XLV. regni ſui Clotharius moritur, & in ſuburbano Pariſius in Eccleſia ſancti Vincentii ſepelitur. Dagobertus cernens genitorem ſuum fuiſſe defunctum, vniuerſis leudibus, quos regebat in Auſter, iubet † exercitum promouere. Miſſos in Burgundiam & Auſter direxit, vt ſuum deberent regimen elegere. Cumque Remus veniſſet, † per ſuggeſtiones accedens, omnes Pontifices & leudi de regno Burgũdiæ inibi ſe tradidiſſe noſcuntur. Sed & Neauſtraſiæ pontificum & procerum plurima pars regnum Dagoberti viſi ſunt expetiſſe. Garibertus frater ſuus nitebatur, ſi potuiſſet regnum adſumere: ſed eius voluntas pro ſimplicitate parum ſortitur effectum. † Brodulfus vellens nepotem ſtabilire in regnum, aduerſus Dagobertum muſcipulare cœperat. Sed huius rei viciſſitudinem probauit euentus.

CAPVT LVII.

De regno Chariberti filii Clotharii.

i. Neuſtria, ita ſæpe infra quod monte nolui. — Aim. 4. c. 17 — al. Equitaniæ.

CVmque regnum Clotharii tam † Neptrici quam Burgundiæ à Dagoberto fuiſſet præoccupatum, captis theſauris & ſuæ ditioni redactis, tandem miſericordia motus, conſilio ſapientum vſus, citra Ligerem & limitem Spaniæ, qui ponitur partibus Vuaſconiæ, ſeu & montes Pireneos, pagos & ciuitates fratri ſuo Chariberto ad transagendum, quod ad inſtar priuato habitu ei viuendum potuiſſet ſuffiecere, conceſſit: pagum Tholoſanum, Cathurcinum, Agenenſem, Petrocoreum, & Santonicum, vel quod ab his verſus montes Pyreneos excluditur, hoc tantum Hariberto regendum conceſſit, quod & per pactionis vinculum ſtrinxit, vt amplius Haribertus nullo tempore aduerſus Dagobertum de regno patris repetere præſumeret. Haribertus ſedem Tholoſanam elegens, regnat in parte prouinciæ † Aquitanieæ. Poſt annum tertium cum regnare cœpiſſet, totam Vuaſconiam cum exercitu ſuperans ſuæ ditioni redegit, aliquantulumque largiorem fecit regni ſui ſpatium.

CAPVT

CAPVT LVIII.

De introitu Dagoberti in Burgundiam, & bonitate eius.

DAGOBERTVS cum iam anno ſexto regnaret, maximam partem regni patris,(vt ſupra memini) Burgundias ingreditur. Tanto timore pontifices & proceres in regno Burgundiæ conſiſtentes, ſeu & ceteros leudes aduentus Dagoberti concuſſerat, vt a cunctis eſſet mirandus: pauperibus iuſticiam habentibus gaudium vehementer inrogauerat. Cumque Lingonas ciuitatem veniſſet, tantam in vniuerſis leudibus ſuis tam ſublimis quam pauperibus iudicabat iuſtitiam, vt crederetur omnino fuiſſe Deo placibile, vbi nullum intercedebat præmium, nec perſonarum acceptio, niſi ſola dominabatur iuſticia, quam diligit Altiſſimus. Deinde adgreſſus Diuionam, imoque & Latonę † reſedens aliquantis diebus, tantam intentionem ad vniuerſum regni ſui populum iuſtitia iudicandum poſuerat. Huius benignitatis deſiderio plenus nec ſomnũ capiebat oculis, nec cibo ſatiebatur, intentiſſime cogitans vt omnes cum iuſtitia recepta de conſpectu ſuo læti remearent. Eodem die, quo Latona ad Cabillonum deliberarat properare, priuſquam luceſceret balneum ingrediens, † Brudulfum auunculum fratris Ariberti interficere iuſſit, qui ab Amalgario & Arneberto ducibus, & Wellibaldo patricio interfectus eſt. Cumq; Cabillonum iuſtitiæ amore, quam cœperat, perficiendæ Dagobertus intentione dirigit: Poſt per Auguſtidunum, Autheſiodarum pergens, per ciuitatem Senonas Pariſius venit, ibiq; Gomadrudem Reginam in Romiliaco villa, vbi ipſam in matrimonium acceperat, relinquens, Nantildem vnam ex puellis de monaſterio in matrimonium accipiens, Reginam ſublimauit. Vſq; eodem tempore ab initio, quo regnare cœperat, conſilio primitus beatiſſimi Arnulfi Mettenſis vrbis pontificis, & Pippini Maiorisdomus vſus, tanta proſperitate regale regimen in Auſter regebat, vt à cunctis gentibus immenſo ordine laudem haberet, timorem vero † ſic fortem ſua concuſſerat vtilitas, vt iam deuotione arriperent ſuæ ſe tradere ditioni, vt etiam gentes, quæ circa limitem Auarorum & Sclauorum conſiſtebant, eum promte expeterent, vt ille poſt tergum eorum iret feliciter, & Auaros & Sclauos, ceteraſq; gentium nationes, vſq; manu publica †, ſuæ ditioni ſubiciendum fiducialiter ſpondebat. Poſt diſceſſum beati Arnulfi, adhuc conſilium Pippini Maiorisdomus, & Huniberti pontificis vrbis Coloniæ vtens, & ab ipſo fortiter admonitus, tanta proſperitate & iuſtitiæ amore conplexus vniuerſas ſibi ſubditas gentes, vſque dum ad Pariſius (vt ſupra memini) peruenit, regebat, vt nullus de Francorum Regibus præcedentibus ſua laude fuiſſet præcellentior.

Laudune. — al. Rudulfum. — al. tam. — i. Romanos.

CAPVT LIX.

De natiuitate Sygoberti, filii Dagoberti.

ANNO † VII. regni ſui, cum Auſter regio cultu circuiret, quamdam puellam nomine Ragnetrudem, ſtratui ſuo adſciuit: de qua eo anno habuit filium nomine Sygobertum.

al. VIII. — Ann. 4. c. 10.

CAPVT LX.

De mutatione Dagoberti, & Suaſione malicia Neuſtraſiorum.

REuertens in Neuſtriam, ſedem patris ſui Clotharii diligens, aſſidue reſedere diſpoſuit, cum omnis iuſtitiæ, quam prius dilexerat fuiſſet oblitus; cupiditatis inſtinctu ſuper rebus Eccleſiarum & leudium ſagaci deſiderio vellet omnibus vndique ſpoliis nouos implere theſauros. Luxuriæ ſuper modum deditus. Nam tres habebat maxime ad inſtar Reginas, & plurimas concubinas. Reginæ vero hæ fuerunt;

Nanthildis, Vulſgundis, & Berchildis. Nomina concubinarum, eo quod plures fuiſſent, increuit † huic Chronicæ inſeri. Quod eum auerſum fuiſſet plures cor eius (ſicut ſupra meminimus) & à Deo cogitatio eius receſſiſſet, tamen poſtea, atque vtinam illi ad mercedem veram lucri fuiſſet...... Nam & eleemoſynam pauperibus ſupra modum largiter erogabat. Si huius rei ſagacitatem cupiditatis inſtinctus non præpediſſet, regnum meruiſſet æternum.

i piguit.

CAPVT LXI.

De bonitate & continentia Pippini.

CVm leudes ſui eiusque nequiciæ gemerent; hoc cernens Pippinus, cum eſſet cautior cunctis, & conſilioſus, pleniſſimus fide, ab omnibus dilectus pro iuſticiæ amore, quam Dagoberto conſilio inſtruxerat, dum ſuo vſus fuerat conſilio: ſibi tamen nec quicquam oblitus iuſtitiam, neque recedens a via bonitatis. Cum ad Dagobertum accederet, prudenter agebat in cunctis, & cautum ſe in omnibus oſtendebat: Zelus Auſtraſiorum aduerſus eumdem vehementer ſuggerebat, vt etiam ipſum conarent cum Dagoberto facere odioſum, vt potius interficeretur. Sed iuſticiæ amor & Dei timor, quem diligenter amplexerat, ipſum liberauit a malis. Ipſe vero eo anno cum Sygoberto filio Dagoberti ad Haribertum Regem acceſſit.

CAPVT LXII.

De Chariberto Rege, cum Sygobertum nepotem ſuum excipit.

CHARIBERTVS Aurelianis veniens Sygobertum de ſancto lauacro excepit. Æga vero à ceteris Neuſtraſiis conſilio Dagoberti erat † aſſiduus. Eo anno legati Dagoberti, quos ad Heraclium Imperatorem direxerat, reuertuntur, nunciantes pacem perpetuam cum Heraclio firmaſſe. Acta vero miraculi, quæ ab Heraclio facta ſunt, non prætermittam.

al. ad inſidias.

CAPVT LXIII.

De imperio Heraclii.

HERACLIVS cum eſſet Patricius ſuper vniuerſas Africæ prouincias, & Focas, qui tyrannico ordine Mauritium Imperatorem interfecerat, imperium † adeptus nequiſſime regeret, & modo amentiæ theſauros in mare proiecerat, dicens, Quod *Neptuno daret munera*: Senatores cernentes, quod veller Imperium per ſtulticiam deſtruere, factione Heraclii Focatem adprehenſum ſenatus, manibus & pedibus truncatis lapide ad collum ligato in mare proiiciunt. Heraclius conſenſu Senatus imperio ſublimatur, cum infeſtatione Perſarum imperium à temporibus Mauricii & Focatis Imperatorum multæ prouinciæ fuiſſent vaſtatæ.

al. arreptus.

CAPVT LXIV.

De victoria Heraclii ſuper Perſas.

Ann. 4. c. 21. MOre ſolito denuo contra Heraclium Imperatorem Perſarum Rex cum exercitu ſurgens, Calcidona ciuitatem nec procul à Conſtantinopoli vaſtantes Perſi prouinciæ Reipub. peru[illegible]iſſent, eamque rumpentes incendio concremauerunt. Poſt hæc Conſtantinopolim ſedem Imperii propinquantes deſtruere conabantur. Egrediens

…ens cum exercitu Heraclius obuiam, legatis diſcurrentibus, Heraclius Imperatorem Perſarum petiit nomine Conſtruem †, vt hii duo Imperatores ſingulare † certamen coniungerent, ſuſpenſa procul vtriusque exercitus multitudine. Cuius victoria præſtabatur ab Altiſſimo, imperium huius, qui vincebatur, & populum illæſum reciperet. Imperator Perſarum huius conuenientiæ ſe egreſſurum ad prœlium ſingulari certamine ſpondidit. Heraclius Imperator arma ſumens, telam prœlii & falangem a ſuis poſt tergum preparatam relinquens, ſingulari certamine, vt nouus Dauid, procedit ad bellum. Imperator Perſarum Conſtrues patricium quendam ex ſuis, quem fortiſſimum in prœlio cernere potuerat, huius conuenientiæ ad inſtar pro ſe contra Heraclium prœliandum direxit. Cumque vterque cum † equis hii duo congreſſione prœlii inuicem propinquarent, Heraclius ait ad Patricium, quem Imperatorem Perſarum Conſtruem æſtimabat, dicens; *Sic conuenerat, vt ſingulari certamine † prœliando debuiſſemus confligere: Quare poſt tergum tuum alii ſequuntur?* Patricius ille gyrans caput conſpicere, qui poſt tergum eius veniret, Heraclius equum calcanco vehementer vrguens, extrahens vxum, † caput Patricii Perſarum truncauit. Conſtrues Imperator cum Perſis deuictus & confuſus, terga vertens a ſuis propriis tyrannico ordine † ipſe interficitur. Perſi terga vertentes, ad ſedibus remeant propriis. Heraclius euectu nauali cum exercitu Perſas ingreditur, totamque Perſidam ſuæ ditioni redegit, captis exinde multis theſauris, & † V I I. Arnitis tribus annis circiter, Perſida vaſtata eius dictioni ſubicitur. Poſthæc denuo Perſas Imperator ſuperat.

Margin: Conbroen. — al. certamine coniungerentur. — al. equitibus. — al. prœliandum. — item MS. — al. Coſtrues. — al. Aebri. Pal & IV. Adeuarnitis.

CAPVT LXV.

De pulchritudine & vtilitate Heraclii.

HERACLIVS Imperator erat ſpecioſus conſpectu, pulcra facie, † ſtatus forma dignæ menſuræ, fortiſſimus cæteris, pugnator egregius. nam & ſæpe Leones in arenis, & inermis plures ſingulus interfecit. Cum eſſet literis nimie eruditus, Aſtrologus efficitur, per quod cernens à circumciſis gentibus Diuino nutu imperium eſſe vaſtandum, ad Dagobertum Regem Francorum dirigens, petens vt omnes Iudæos regni ſui ad fidem Catholicam baptizandum præciperet. Quod protinus Dagobertus impleuit. Heraclius per omnes prouincias Imperii taliter idemque facere decreuit. Ignorabat vnde hæc calamitas contra Imperium ſurgeret.

Margin: Aim. 4. c. 22. i. ſtatura iuſta longitudine.

CAPVT LXVI.

De initio infeſtationis Sarracenorum contra Imperium.

AGARENI, qui & Saraceni, (ſicur Oroſii liber teſtatur) gens circumciſa, à latere montis Caucaſi ſuper mare † Caſpium terram Hercolei † cognomento iam olim conceſſerat, in nimia multitudine creuiſſent, tandem arma ſumentes prouincias Heraclii Imperatoris vaſtandum inruunt. Contra quos Heraclius milites ad reſiſtendum direxit. Cumque prœliare cœpiſſent, Saraceni milites ſuperant, eoſque gladio grauiter trucidant. Fertur in eo prœlio C L. millia militum a Saracenis fuiſſe interfecta. Spolia eorum Saraceni per legatos Heraclio recipiendum offerunt. Heraclius cupiens ſuper Saracenos vindictam, nihil ab his recipere voluit. Congregatis vndique vniuerſis prouinciis Imperii, nimiam multitudinem militum tranſmittens Heraclius, legationem ad portas † Caſpias, quas Alexander magnus Macedo ſuper mare Caſpium æreas fieri & ſerrare iuſſerat, propter inundationem gentium ſæuiſſimarum, quæ vltra montem Caucaſi culminis habitabant; eaſdem portas Heraclius aperire præcepit, indeque C L. millia pugnatorum, auroque locatos, † in auxilium ſuum contra Saracenos prœliandum mittit. Saraceni duos habentes principes, CC. fere millia erãt. Cũq; caſtra nec procul inter ſe exercitus vterq; poſuiſſent, ita vt craſtino bellum inirent, confligentes eadẽ nocte gladio Dei Heraclii exercitus percutitur:

Margin: al. Aſprum. — al. Ercolea. — al. Ciſpium. — i. ſtipendiarios.

in caſtris.LV. millia ex militibus Heraclii in ſtratu mortui ſunt. Cumque in craſtino ad prœlium debuiſſent adgredere, cernentes eorum exercitum milites partem maximam Diuino iudicio interfectum, aduerſus Saracenos nec auſi ſunt inire prœlium. Regreſſus omnis exercitus Heraclii ad propriis ſedibus. Saraceni more, quo cœperant, prouincias Heraclii Imperatoris aſſidue vaſtandum pergebant. Cum iam Hieruſolimā propinquaſſent, Heraclius videns quod eorum violentiam non potuiſſet reſiſtere, nimiæ amaritudinis mœrore adreptus Eutychinam hæreſin iam ſectans, Chriſti cultum relinquens, habens vxorem filiam ſororis ſuæ, à febre vexatus crudeliter vitam finiuit. Cui ſucceſſit in imperii gradum Conſtantinus filius eius, cuius tempore
lr. reſpub. Rom. pars publica † à Saracenis nimium vaſtatur.

CAPVT LXVII.

De obitu Chariberti, & filii ſui, & quod regnum eius Dagobertus ambiuit.

Aim. 4. c. 23 ANNO VIII. Dagoberti, Haribertus Rex moritur, relinquens filium paruulum nomine Chilpericum, qui nec poſt moram defunctus eſt. Fertur factione Dagoberti fuiſſe interfectus. Omne regnum Hariberti vna cum Waſconia Dagobertus protinus ſuæ dictioni redegit. Theſauros quoque Hariberti Barontum ducem adducendum & ſibi præſentandum direxit. Vnde Barontus graue diſpendium feciſſe dinoſcitur, vna cum theſaurariis faciens, nimium exinde fraudulenter ſubtraxit.

CAPVT LXVIII.

De initio ſcandali, & ſtragis Francorum.

EO anno Sclaui cognomento Winidi in regno Samonis, negotiantes Francorum cum plurima multitudine interfeciſſent, & rebus expoliaſſent: hoc fuit initium ſcandali inter Dagobertum & Samonem Regem Sclauorum. Dirigens quemdam Dagobertus Sicharium legatarium ad Samonem petens, vt negotiantes, quos ſui interfecerant, aut res inlicite vſurpauerant, cū iuſtitia faceret emendare: Samon nolens Sicharium videre, nec ad ſe eum venire permitteret: Sicharius veſtem indutus ad inſtar Sclauorū cū ſuis ad conſpectum peruenit Samonis, vniuerſa quæ iniuncta habuerat, eidem nunciauit. Sed vt habet gentilitas & ſuperbia prauorum, nihil à Samone, quæ ſui admiſerant, eſt emendatum, niſi tantum placita volens inſtruere, vt de his & aliis intentionibus, quæ inter partes ortæ fuerant, iuſtitia redderetur in inuicem. Sycharius ſicut ſtultus legatus, verba improperii, quas iniuncta non habuerat, & minas aduerſus Samonem loquitur, eo quod Samo & populi regni ſui Dagoberto deberent ſeruire. Samo reſpondens iam ſaucius dixit; *Et terram, quam habemus, Dagoberti eſt; & nos ſui ſumus, ſi tamen nobiſcum diſpoſuerit amicitias conſeruare.* Sicharius dixit; *Non eſt poſſibile, vt Chriſtiani & Dei ſerui cum canibus amicitias conlocare poſſent.* Samo è contrario dixit; *ſi vos eſtis Dei ſerui, & nos ſumus Dei canes, dum vos aſſidue contra ipſum agitis, nos permiſſum accepimus vos morſibus lacerare.* Eiectus eſt Sicharius de conſpectu Samonis. Cum hæc Dagoberto nunciaſſet, Dagobertus ſuperbiter iubet de vniuerſo regno Auſtraſiorum contra Samonem & Winidos mouere exercitum. Vbi tribus turmis falangæ ſuper
leg. ſollicitatione. Winidos exercitus ingreditur: etiam & Langobardi ſolutione † Dagoberti idemque
al. reparantes. hoſtiliter in Sclauos pertexerunt. Sclaui his & aliis locis è contrario † præparantes, Alamannorum exercitus cum Chrodeberto duce in parte, quam ingreſſus eſt, victoriam obtenuit. Langobardi idemque victoriam obtenuerunt, & plurimum numerum captiuorum de Sclauis Alamanni & Langobardi ſecum duxerunt. Auſtraſii vero cum
al. Vocatenſem. Pal. Vocaſtinſem. ad caſtrum † Vogaſtenſe, vbi plurima manus fortium Winidorum immorauerat, circumdantes triduo prœliantes, plures idemque de exercitu Dagoberti gladio trucidantur, & exinde fugaciter omnes tentoria & res, quas habuerunt, relinquentes, ad

propriis

propriis ſedibus reuertuntur. Multis poſthæc vicibus Winidi in Thoringiam, & reliquos vaſtandum pagos in Francorum regnum inruunt: etiam & Deruanus Dux gentes vrbium, quæ ex genere Sclauorum † erant, & ad regnum Francorum iam olim aſpexerant, ſe & regnum Samoni cum ſuis tradidit. Iſtamque victoriam, quam Winidi contra Francos meruerunt, non tantum Sclauinorum fortitudo obtenuit, quantum dementia Auſtrauiorum, dum ſe cernebant cum Dagoberto odium iocurriſſe, & aſſidue expoliareotur. *Pal. Sclauinorum.*

CAPVT LXIX.

De Charoaldo Rege Langobardorum, quod Taſionem interfecit, & ipſe Rex moritur.

EO anno Charoaldus Rex Langobardorum legatos ad Hiſacium Patricium ſecretiu. mittens, rogans vt Taſonem Ducem prouioeiæ Thoſcanæ, quo potebat ingenio, interficeret. Huius beneficii viciſſitudine tributa, quæ Langobardi de maou publiea † recipiebant, tria centenaria auri annis ſingulis, vnde vnum centenariū auri Charoaldus Rex partibus Imperii de præſente caſſaret. † Hiſacius Patricius hoc audiens, tractabat quibus ingeniis potuiſſet implere. Thaſonem ingenioſe mandans, dum in offenſa Charoaldi erat, cum ipſo amicitias oblegaret: ipſe vero contra Charoaldum Regem ei auxiliaretur. Tali præuentus eſt fraude: Rauenoam pergit. Hyſacius ei obuiam maodans, præ timore Imperatoris Thaſonem cum ſuis infra muros Rauennæ vrbis armatum non audebat recipere. Cumque Taſo credens, arma ſuorum foris vrbem relinquens, in Rauennam fuiſſet ingreſſus; ſtatim qui fuerant præparati, ſuper Taſonem inruunt, & ipſum & ſuos totos, qui cum eo venerant, interficiunt. Charoaldus Rex vnum centenarium auri, ſicut promiſerat, partibus Hyſacii & imperii caſſauit; dua tantū cētenaria deinceps à parte Langobardorum à patricio Romanorum annis ſingulis implentur. Vnus centenarius centum libras auri capit. Poſt hæc continuo Charoaldus Rex moritur. *i. Imperio Rom. transmitteret.*

CAPVT LXX.

De Chrothario Rege Langobardorum ſublimato.

GVNDEBERGA Regina, eo quod omnes Langobardi ei fidem cum ſacramentis firmauerant, Chrodharium quemdam, vnum ex Ducibus, de territorio † Briſſia ad ſe veoire præcepit, eum compellens ut vxorem, quam habebat, relinqueret & eam in matrimonium acciperet, per ipſam omnes Langobardi eum ſublimarent in regnum. Quod Chrotharius libenter conſentiēs, ſacramentis per loca ſanctorum firmans, ne vmquam Gundebergam poſtponeret, nec de honore gradus aliquid minuaret, ipſamque vnieo amore diligens in omnibus honorem præſtaret condigne. Gundeberga attrahente omnes Langobardorum primates Chrotharium ſublimant in regnum. Chrotharius cum regnare cœpiſſet, multos nobilium Langobardorum, quos ſibi ſenſerat contumaces, interfecit. Chrotharius fortiſſimam diſciplinam & timorem in omni regno Langobardorum, pacem ſectans fecit. Chrotharius oblitus ſacramenta, quæ Gundebergæ dederat, eamque in vnum cubiculum Ticini in aula palatii retrudit, eamque ad priuarum habitum viuere fecit. Quintus annus ſub ea retruſione finitur. Chrotharius per concubinas baechatur aſſidue. Gundeberga vero, eo quod eſſet Chriſtiana, in hac tribulatione benedicebat Deum omoipotentem, ieiuniis & orationibus aſſidue peruacabat. *al. Briſſia.*

CAPVT LXXI.

De Aubedone in legationem ad Chlotharium in Italia adgreſſo.

QVando Deo complacuit, Aubedo legatarius directus à Clodoueo Rege cauſa legationis ad Rotharium Regem Langobardorum, vſque Papiam cognomento Ticinum ciuitatem Italiæ perueniſſet, cernens Reginam, quam ſæpius in legatione veniens viderat, & ab ipſa benigne ſemper ſuſceptus fuerat, fuiſſe retruſam, quaſi iniunctum habens exinde inter cætera Crothario Regi ſuggeſſit, quod illam parentem Francorum, quam Reginam habuerat, per quam etiam regnum adſumſerat, non debuiſſet humiliare: multum exinde Reges Francorum & Franci eſſent ingrati. Quam Chrotharius de præſente reuerentiam Francorum habens, iubet egredi foras: & poſt V. circiter annos per totam ciuitatem & foris Gundeberga regali ordine per loca Sanctorum ad orationem † adgreditur. (al. egreditur.) de villis & opibus fiſci, quas habuerat Chrotharius, ei reſtaurare præcepit, quod vſque diem obitus ſui & gradu dignitatis & opibus pluribus ditata regio cultu poſt feliciter tenuit. Aubedo vero a Gundeberga Regina fortiter remuneratur. Chrotharius cum exercitu Genauam maritimam, Albinganum, † (al. Varicotti ſaunam.) Varicottim, Saunam, Vbitergium, & Lunam ciuitates in litore maris de Imperio aufferens vaſtat, rumpit incendio concremans, populo deripit ſpolia & captiuitate condemnat, muros ciuitatibus ſubſcriptis vſque ad fundamentum deſtruens Vicos (Vicos, oppidum ſine muris.) has ciuitates nominare præcepit.

CAPVT LXXII.

De Chunis in Baioaria quare ſint interfecti.

(Aim. 4. c. 24. Pannonia.) EO anno in Auarorum cognomento Chunorum regno in † Spania ſurrexit vehemens intentio, eo quod de regno certarent, cui deberetur ad ſuccedendum. Vnus ex Acaris, & alius ex Bulgaris, collecta multitudine vterque in inuicem impugnarunt. Tandem Auari Bulgaros ſuperant. Bulgaris ſuperatis, VIII. millia virorum cum vxoribus & liberis de Pannonia expulſi ad Dagobertum expetunt, petentes vt eos in terra Francorum manendum reciperet. Dagobertus iubet eos hiemandum † Baiouarios (al. Baldoarios.) recipere, dum modo pertractabat cum Francis, quid exinde fieret. Cumque diſperſi per domos † Baioiariorum (al. Bagoriorum. al. Bacarorum.) ad hiemandum fuiſſent, conſilio Francorum Dagobertus Baioiarios iubet, vt Bulgaros illos cum vxoribus & liberis vnuſquiſque in domo ſua in vna nocte Baioarii interficerent. Quod protinus à Baioiariis eſt impletum: nec quiſquam ex illis remanſit Bulgaris, niſi tantum Altiaus † (Pal. Albiocus.) cum DCC. viris, & vxores cum liberis, qui in marca Winidorum † (hod Windeſchemarck.) ſaluatus eſt. Poſt hæc cum † Wallaco (al. Walloco.) duce Winidorum annis plurimis vixit cum ſuis.

CAPVT LXXIII.

De Siſenando per ſolatium Dagoberti erecto in regnum Spaniæ.

(Aim. 4. c. 25. Pal. Sintila.) EO anno quod partibus Spaniæ, vel eorum Regibus contigerit, non prætermittam. Defuncto Siſeboto Rege clementiſſimo, cui Senzila † ante annum circiter ſucceſſerat in regnum: cum eſſet Senzila nimium in ſuis iniquus, & cum omnibus regni ſui primatibus odium incurreret, cum conſilio cęterorum Siſenandus quidam ex proceribus ad Dagobertum expetiit, vt ei cum exercitu auxiliaretur, qualiter Senzilanem degradaret a regno. Huius beneficii repenſionem † miſſorium aureum nobiliſſimum (i. patinam, conchan. Gl. vet. Græci ſcribunt, μισσωριον.) ex theſauris Gothorum, quem Thorſemodus Rex ab Aetio Patricio ſuſceperat, Dagoberto dare promiſit, penſantem auri pondus quingentos. Quo audito Dagobertus, vt erat cupidus, exercitum in auxilium Siſenandi totum regnum Burgundiæ bannire † (i. conuocare, cogere.) præcepit. Cumque in Spania deuulgatum fuiſſet, exercitum Francorum auxiliando Siſenando adgredere, omnis Gothorum exercitus ſe ditioni Siſenandi ſubegit. Habundantius & Venerandus cum exercitu Tholoſano tantum vſque Cæſarauguſtam ciuitatem cum Siſenando acceſſerunt, ibique omnes Gothi de regno Spaniæ Siſenandum

nandum ſublimant in regnum. Habundantius & Venerandus cum exercitu Tholo-
ſano muneribus honorati, reuerterunt ad proprias ſedes. Dagobertus ad Siſenandum
legationem dirigens, vt miſſorium illum, quem promiſerat, eidem dirigeret. Cumque
à Siſenando Rege miſſorius ille legatariis fuiſſet traditus, à Gothis per viam tollitur, al. abſtrahe-
neceum exinde † exhibere permiſerunt. Poſtea diſcurrentes legati CC. millia ſoli- re.
dorum pro miſſorii huius pretio Dagobertus à Siſenando accipiens, ipſumque pen-
ſauit.

CAPVT LXXIV.

Quomodo Dagobertus Magontiacum cum exercitu, contra Vuinidos ambulando, acceßit.

ANno X. regni Dagoberti, cum ei nuntiatum fuiſſet, exercitum Vuinidorum Tho- Aim. 4. c. 26
ringam fuiſſe ingreſſum, cum exercitu de regno Auſtraſiorum de Mettis vrbe
promouens, tranſita Ardenna Maganciam magno cum exercitu adgreditur, diſpo-
nens regnum tranſire, ſcaram de electis viris & fortibus de Neauſter & Burgundia,
cum Ducibus & grafionibus ſecum habens. Saxones miſſos ad Dagobertum dirigũt,
petentes vt eis tributa, quæ fiſci ditionibus diſſoluebant, indulgeret. Ipſi vero eorum
ſtudio & vtilitate Vuinidis reſiſtendum ſpondent, & Francorum limitem de illis par-
tibus cuſtodire promittunt. Quod Dagobertus conſilio Neauſtraſiorum adeptus
præſtitit. Saxones, qui huius petitionis ſuggerendum venerant, ſacramentis (vt eorũ
mos erat) ſuper arma placata pro vniuerſis Saxonibus firmant. Sed parum hæc pro-
miſſio ſortitur effectum; tamen tributum Saxones, † quod reddere conſueuerant, per al. quem.
præceptionem Dagoberti habent indultum, quingentas vaccas inferendales annis
ſingulis à Clothario Seniore cenſiti reddebant, quod à Dagoberto caſſatum † eſt. l. remiſſum.

CAPVT LXXV.

De initio regni Sigoberti in Auſter.

ANno XI. regni Dagoberti, cũ Vuinidi iuſſu Samonis fortiter ſæuirent, & ſæpe trã-
ſcenſo eorum limite regnũ Francorum vaſtandum in Thoringam & reliquos pa-
gos ingrederentur; Dagobertus cum Mettis vrbem veniſſet, cum conſilio pontificum
ſeu & procerum, omnibusq; primatibus regni ſui conſentientibus, Sygibertum filium
ſuum in Auſter regnum ſublimauit, ſedemq; Mettis ciuitatem habere permiſit. Huni-
bertum Coloniæ vrbis pontificem, & Adalgyſelum Ducem, palatium & ad regnũ gu-
bernandum inſtituit. Theſaurum, quod ſufficeret, filio tradidit: condigne (vt decuit)
cum huius culmine ſublimauit, & quodcumq; eidem largitus fuerat, ſigillatim præce-
ptionibus roborandum decreuit. Deinceps Auſtraſii eorum ſtudio limitem & regnũ
Francorum contra Winidos vtiliter defenſare noſcuntur.

CAPVT LXXVI.

De natiuitate Clodouei, & pactione de regno cum Auſtraſiis.

CVmq; anno XII. regni Dagoberti, eidem filius nomine Clodoueus de Nantilde Aim. 4. c. 26
regina natus fuiſſet, conſilio Neauſtraſiorum eorumq; admonitione, per pactio-
nis vinculum cum Sygiberto filium ſuum firmare dinoſcitur, & Auſtraſiorum omnes
primati Pontifices cæteriq; leudes Sygoberti manus eorum ponentes inſuper ſacra-
mentis firmauerunt, vt Neptricum † & Burgundia ſolidato ordine ad regnum Chlo- ita MS. quod nunquam antea vidimus.
douei poſt Dageberti diſceſſum aſpiceret. Auſter vero † ideq; ordine ſolidato, eo quod al. eodemq.
& de populo & de ſpatio terre eſſet coequans, ad regnũ Sygiberti idemq; in integrita-
te deberet aſpicere, & quicquid ad regnum Auſtraſiorũ iam olim pertineret, hoc Sygi-
bertus Rex ſuæ ditioni regendum reciperet, & perpetuo dominandum haberet, exce-
pto ducatu Danzileni, qui ab Auſtraſiis iniquiter abſtultus fuerat, iterum ad Neauſtra-
ſios † ſubiungeretur, & Chlodouei regimini ſubiceretur. Sed has pactiones Auſtraſii P. Neuſtraſios.
terrore Dagoberti coacti, vellent nollent, firmare viſi ſunt: quod poſtea temporibus
Sygiberti & Chlodouei Regibus conſeruatum fuiſſe conſtat.

CAPVT LXXVII.

De Radulfo Duce.

RAdulfus dux filius Chamari, quem Dagobertus Toringæ ducem inſtituit, pluribus vicibus cum exercitu Winidorum dimicans, eoſq; victos vertit in fugã. Huius ſuperbiæ elatus, & contra Adalgyſelum Ducem diuerſis occaſionibus inimicitias te n-dens, paulatim contra Sygibertum iam tunc cœperat rebellare. Sed (vt dictum eſt) ſic agebat, qui diligit rixas, meditatur diſcordias.

CAPVT LXXVIII.

Aim. 4. c. 18

De exercitu, iuſſu Dagoberti de Burgundia in Vuaſconiam adgreſſo.

ANNO XIII. regni Dagoberti, cum Vuaſcones fortiter rebellarent, & multas prædas in regno Francorum, quod Aribertus tenuerat, facerent, Dagobertus de vniuerſo regno Burgundiæ exercitum promouere iubet, ſtatuens eis caput exercitus, nomine Chadoindum referendarium, qui temporibus Theuderici Regis quondam multis prœliis probatus ſtrenuus Quo cum X. Duces cum exercitibus, id eſt, Arimbertus, Amalgarius, Leudebertus, Wandalmarus, Waldericus, Ermenricus, Barontus, Ariardus ex genere Francorum, †Ramlenus ex genere Romanorum, †Willibadus patricius ex genere Burgundionum, Agino ex genere Saxonum, exceptis comitibus plurimis, qui ducem ſuper ſe non habebant, in Waſconiam cum exercitu perrexiſſent, & tota Waſconiæ patria ab exercitu Burgundiæ fuiſſet repleta, Waſcones de intermontiũ rupe egreſſi ad bellũ properant. Cumq; prœliare cœpiſſent, (vt eorum mos erat) terga vertentes, dum cernẽtes ſe eſſe ſuperandos, in faucibus vallium montes Pireneos latebram dantes, ſe locis tutiſſimis per rupes eiuſdem montium conlocantes latitarent. Exercitus poſt tergum eorum cum Ducib. inſequens, plurimo numero captiuorum Waſcones ſuperatos, ſeu & ex his multitudine interfectis, omnes domus eorum incenſas, pecuniis & rebus expoliant. Tandem Waſcones obpreſſi ſeu perdomiti, veniam & pacem à ſupraſcriptis Ducibus petentes, promittunt ſe gloriæ & conſpectui Dagoberti Regis præſentaturos, & ſuæ ditioni traditos cuncta ab eodem iniuncta impleturos. Feliciter hic exercitus abſq; vlla læſione ad patriam fuerunt repedati. Sed †Arimbertus Dux maxime cũ ſenioribus & nobilioribus exercitus ſui per neglegentiam a Waſconibus in valle Subolano †fuiſſet interfectus. Exercitus vero Francorum, qui de Burgundia in Waſconia acceſſerat, parta victoria redeunt ad propriis ſedibus. Dagobertus ad Clippiacum reſedens, mittit nuncios in Brittaniam, vt quæ Brittanes male admiſerunt, velociter emendarent, & ditioni ſuæ traderent: alioquin exercitus, qui in Waſconia fuerant, de præſente in Brittanias debuiſſent inruere. Quod audiens Iudacaile †Rex Brittonorum, curſu velo i Clippiacum cum multis muneribus ad Dagobertum perrexit, ibique veniam petens cuncta, quæ ſui regnum Brittaniæ pertenentes leudibus Francorum inlicite perpetrauerant, emendandũ ſpondidit, & ſemper ſe & regnũ, quod regebat, Brittaniæ ſubiectũ ditioni Dagoberti & Francorum Regibus eſſe promiſit. Sed tamen cum Dagoberto ad menſam vel ad prandium diſcumbere noluit, eo quod eſſet Iudacaile religioſus & timens Deum valde. Cumq; Dagobertus reſediſſet ad prandium, Iudacaile egrediens de Palatio ad manſionẽ Dadonis referẽdarii, quẽ cognouerat ſanctæ religionis ſectantem, acceſſit ad prandium. Indeq; in craſtino Iudacaile Rex Dagoberto valedicens in Brittaniam repedauit, condigne tamen a Dagoberto muneribus honoratus.

al. Ramlenus. al. Willibaldus. pro, miſſ. P. Subola. Aim. 4. c. 20 Rex Brittonum.

Año XV. regni Dagoberti, Waſcones oẽs ſeniores ad Dagobertum Clippiacũ venerunt, ibiq; in Eccleſia S. Dionyſii regio timore perterriti confugiũ fecerũt. Clementia Dagoberti vitam habent indultam, ibiq; ſacramentis Waſcones firmantes ſimul & promittentes ſe omni tempore Dagoberto & filiis ſuis regnoq; Francorum eſſe fideles. Quod more ſolito, †ſicut ſemper fecerant, poſthæc †probauit euentus. Permiſſu Dagoberti Waſcones regreſſi ſunt in terram Waſconiæ.

al. ſic tum. al. ſicque. al. prœliauit.

CAPVT LXXIX.

De obitu Dagoberti, & initio regni Chlodouei.

Anno

ANno XVI. regni ſui Dagobertus profluuio ventris in Spinogelo † villa ſuper Segona † fluuio nec procul à Pariſius, ægrotare cœpit: exinde ad Baſilicã ſancti Dionyſii à ſuis defertur. Poſt paucos dies cum ſuæ vitæ ſentiret periculum, Aeganem ſub celeritate ad ſe venire præcepit: ſe iam diſceſſurum ſentiens, Reginam Nantildem & filium ſuum Clodoueum eidem in manu commendans, conſilium Aeganæ pergratum habens, quod cum eius inſtantia regnum ſtrenue gubernare poſſit. His geſtis poſt paucos dies Dagobertus emiſit ſpiritum, ſepultusque eſt in Eccleſia ſancti Dionyſii, quam ipſe prius condigne ex auro & gemmis & multis precioſiſſimis ſpeciebus ornauerat, & condigne in circuitu fabricare præceperat, patrocinium ipſius pretioſe expetens. Tantæ opes ab eodem & villæ & poſſeſſiones multæ per plurima loca ibiq; ſunt conlatæ, vt miraretur à plurimis. Pſallentium ibidem ad inſtar monaſterii Sanctorum Agaunenſium inſtiruere iuſſerat. Sed facilitas abbatis Aigulfi eamdem inſtitutionem noſcitur † ſuffragaſſe. Aim. 4. c. 33 & 42. † Spinoylhod. Segmana. al. refragaſſe.

Poſt Dagoberti diſceſſum filius ſuus Chlodoueus ſub tenera ætate regnum patris adſciuit. Omnes leudes de Neauſter † & Burgundia eumque in Maſſolaco villa ſublimant in regnum. Aega vero cum Regina Nantilde, quam Dagobertus reliquerat, * P. Neuſter.

CAPVT LXXX.

De Aegane Maioredomus, & bonitate eius.

ANno primo regni Chlodouci, ſecundo inminente eiuſdem regni anno, condigne palatium gubernat & regnum. Aega † vero inter ceteros primates Neptrici prudentius agens, & plenitudine ſapientiæ inbutus, cunctis erat præcellentior, erat q; genere nobili, opibus habundãs, iuſtitiam ſectans, eruditus in verbis, paratus in reſpõſis: tantum modo à plurimis blaſphematur, eo quod eſſet auaritati deditus. Facultates plurimorum, quæ iuſſu Dagoberti in regno Burgundiæ & Neptrico inlicite fuerant vſurparæ, & fiſci ditionibus contra modum iuſtitiæ redactæ, conſilio † Aeganis omnibus reſtaurantur. Ega Aimo-no, 4. c. 35. al. Aegyanæ.

CAPVT LXXXI.

De imperio Conſtantis, & vaſtatione Saracenorum.

EO anno Conſtantinus Imperator moritur. Conſtans filius eius ſub tenera ætate conſilio Senatus imperio ſublimatur. Idem eius tempore grauiſſime a Saracenis vaſtatur Imperium. Hieruſolima à Saracenis capta, ceteræq; ciuitates euerſæ ſunt; Ægyptus ſuperior & inferior à Saracenis peruaditur; Alexandria capitur & prædatur; Africa tota vaſtatur, & à Saracenis poſſidetur. Paululum ibique Gregorius Patricius à Saracenis eſt interfectus. Conſtantinopolis tantum cum Traciana prouincia, & paucis inſulis, etiam & Romana † prouincia Imperii dictioni remanſerant. Nam maxime totum Imperium à Saracenis grauiter fuit adtritum. Etiam & in poſtremum Imperator Conſtans conſtrictus atq; conpulſus, effectus eſt Sarracenorum tributarius, vt vel Conſtantinopolis cum paucis prouinciis & inſulis ſuæ dictioni reſeruaretur, tribus annis circiter. Et fertur adhuc amplius, per vnumquenque diem mille ſolidos ad ærariis Saracenorum Conſtans implebat. Tandem reſumptis viribus, Conſtans Imperium aliquantiſper recuperans, tributa Saracenis implendum refutat. Quem ad modum hoc factum fuiſſet, euentum anno, in quo impletum eſt, in ordine debitum referam, & ſcribere non ſilebo: donec de his & aliis, optata ſi permiſerit Deus, perficiam, huic libello cuncta mihi ex veritate cognita inſeram. Aim. 4. c. 32. hod. Romania.

CAPVT LXXXII.

Qualiter ſublimatus eſt Tolga Rex Spaniæ, & degradatus. Aim. 4. c. 35

EO anno Sentila Rex Spaniæ, qui Siſenando in regno ſucceſſerat, defunctus eſt. Huius filius nomine Tholga ſub tenera ætate Spaniæ petitione patris ſublimatur in regno. Gothorum gens impatiens eſt, quando ſuper ſe forte iugum non habuerit. Huius Tolganis adoleſcentia omnis Spania more ſolito vitiatur, diuerſa committens inſolentia. Tandem vnus ex primatis nomine Chintaſindus, collectis plurimis ſenatoribus Gothorum cæteroque populo, in regno Spaniæ ſublimatur. Tolganem degradatum ad honores † clericati tonſorare fecit. Qui cum omnem Spaniam ſuæ dictioni firmaſſet, cognito † morbo Gothorum, quem de Regibus degradandis habebant (vnde ſæpe cum ipſis in conſilio fuerat) quoſcumque ex eis huius vitii promtũ contra Reges, qui a regno expulſi fuerant, cognouerat fuiſſe noxios, totos † ſingillatim iuſſit interfici, aliosq; exilio condemnare, eorumq; vxores & filias ſuis fidelibus cũ facultatib. tradit. Fertur de primatis Gothorum ad hoc vitiũ reprimendum CC. fuiſſe interfectos, de medio gregis CCCCC. interficere iuſſit. Quoaduſque hunc morbum Gothorum Chintaſindus cognouiſſet perdomitum, non ceſſauit, quos in † ſuſpicione habebat, gladio trucidare. Gothi vero a Chintaſindo perdomiti nihil aduerſus eundem auſi ſunt, vt de Regibus conſueuerant inire conſilium. Chintaſindus cum eſſet plenus dierum, filium ſuum nomine Richuiſindum in omne regnum Spaniæ Regem ſtabiliuit. Chintaſindus pœnitentiam agens, elemoſynam multam de rebus propriis faciens, plenus ſenectute, fertur nonageuarius mortuus.

MS honus. i. honorem, vt ſupra. *al. more.* *i. omnes.* *al. ſuſpectione.*

CAPVT LXXXIII.

Aim. 4. c. 37

De morte Aeganis, & interfectione Agnulfi comitis.

al. Aegana. *i. foro, loco iudicii.*

ANno III. regni Chlodouei Regis, Aega in Clippiaco villa vexatus à febre moritur. Ante paucos dies Ermenfridus, qui filiam † Aeganis vxorem acceperat, Ainulfum comitem in Albiodero vico in mallo † interfecit. Ob hanc rem grauiſſima ſtrages de ſuis rebus, iuſſione & permiſſu Nanuldæ, à parentibus Ainulfi & populo plurimo fitur. Ermenfredus in Auſter Remus ad Baſilicam ſancti Remedii fecit confugium: ibidem diebus plurimis, hanc infeſtationem deuitando & regio timore, reſedit.

CAPVT LXXXIV.

De initio aſcenſus Erchinoaldi Maiorisdomus.

al. genetrice. *al. patiens.* *P. menſuratum.*

POſt d·ſceſſum Ac▫nnæ Erch▫noaldus Maiordomus, qui conſanguineus fuerat de † genere Dagoberto, Maior d▫mus palatii Chlodouei efficitur. Erat homo patiens & bonitate plenus. Cum e▫let † ſapiens & cautus, humilitatem & benignam voluntatem circa Sacerdotes, omnes patienter & benigne reſpondens, nullaque tumens ſuperbia neque cupiditate ſæuiebat. Tantæ in ſuo tempore pacis ſectans fuit, vt Deo eſſet placabile. Erat ſapiens, ſed in primis cum ſimplicitate, rebus menſurate † ditatus, ab omnibus erat dilectus. Igitur poſt diſceſſum Dagoberti Regis, quo ord▫ne eius theſauri inter filios diuiſi fuerant, nõn omittam, ſed dilucidato ordine huic volumini inſerere procurabo.

CAPVT LXXXV.

De Auſtraſiis, quomodo theſaurum Sigoberto debitum receperunt.

Aim. 4. c. 36 *al. detenti.* *al. Vniberto.*

CVm Pipinus Maiordomus poſt Dagoberti obitum, & ceteri Duces Auſtraſiorum, qui vſque in tranſitu Dagoberti ſuæ fuerant dictioni † recenſiti, Sigobertum vnianimi conſpiratione expetiſſent; Pipinus cum † Chuniberto, ſicut & prius, amicitiam vehe-

vehementer ſe firmiter in perpetuo conſeruandum obligant, omneſque leudes Auſtraſiorum ſecum vterque prudenter & cum dulcedine abtrahentes, eos benigne gubernantes, eorum amicitiam conſtringunt ſemperque ſeruandam. Igitur diſcurrentibus legatis partem Sigyberto debitam de theſauris Dagoberti, a Nantilde Regina & Chlodoueo Rege ad Sigybertum requiritur. ad quod reddendum placitus inſtituitur. † Chunibertus Pontifex vrbis Coloniæ, & Pipinus Maiordomus, cum aliquibus *al. Vniber-tus.*
primatibus Auſtraſiæ à Sigyberto directi in Compendium villam vſque perueniunt, ibique theſaurus Dagoberti, iubente Nantilde & Chlodouei inſtantia Æganæ maioriſdomus præſentatur, & † æquilancia diuiditur. Tertiam tamen partem, de † quibus Dagobertus adquæſierat, Nantildis regina receperat. *al. æqua lancia. al. quos.* Chunibertus & Pipinus hunc theſaurum, quæ pars fuit Sigyberti, Mettis faciunt perducere, Sigyberto præſentatur & deſcribitur. Poſt fertur anni circulum Pipinus moritur, nec paruum dolorem eiuſdem tranſitus cunctis generauit in Auſter, eo quod ab ipſis pro iuſtitiæ cultu & bonitate eiuſdem dilectus fuiſſet. † Grimoaldus filius eius, cum eſſet Strennuus, ad inſtar patris diligebatur a plurimis. *Refer ad ſequens caput.*

CAPVT LXXXVI.

De Grimoaldo, & Othone filio Beronis.

OTTO quidam filius † Beronis domeſtici, qui baiolus † Sigyberti ab adoleſcentia fuerat, contra Grimoaldum ſuperbia tumens & zelum ducens, eumque deiicere conaretur; Grimoaldus cum Chuniberto Pontifice ſe in amicitiam conſtringens, cœperat cogitare, quo ordine Otto palatio eiiceretur, & gradum patris Grimoaldus adſumeret. *Aim. 4. c. 38. al. Verones. al. Veronis. al. Eronis. al. ... rouit. i. pædagogus, gubernator.*

CAPVT LXXXVII.

De Sigyberto cum Radulfo in Toringia.

CVmque anno VII. Sigybertus regnaret, Radolfus dux Toringiæ vehementer contra Sigobertum rebellandum diſpoſuiſſet, iuſſu Sigoberti omnes leudes Auſtraſiorum in exercitum gradiendum banniti ſunt. Sigobertus Rhenum cum exercitu ſuo tranſiens, gentes vndique de vniuerſis exercitus ſui pagis vltra Renum cum ipſo adunati ſunt. Primo in loco filium Chrodoaldi nomine Faram, qui cum Radulfo vnitum habebat conſilium, exercitus Sigyberti trucidans rupit, ipſumque interfecit, omnem populum huius Faræ, qui gladium euaſit, captiuitati deputant; omnes primates & exercitus dextras in inuicem dantes, vt nullus Radulfo vitam concederet. Sed hæc promiſſio non ſortitur effectum. Sigobertus deinde Bugoniam † *al. Buchoniam sc. siluam.* cum exercitu tranſiens, Thoringiam properans. Radulfus hoc cernens, caſtrum lignis munitum in quodam monte ſuper Vneſtrode fluuio in Toringia conſtruens, exercitum vndique, quantum plus potuit, colligens, cũ vxoribus & liberis in hunc caſtrum ad ſe defendendum ſtabiliuit, ibique Sigybertus cum exercitu regni ſui veniens, caſtrum vndique circumdat exercitu. Radulfus vero intrinſecus ad prælium fortiter præparatus ſedebat. Sed hoc prœlium ſine conſilio initum eſt. Hoc adoleſcentia Sigyberti Regis patrauit, cum alii eodem die vellent procedere ad bellum, & alii in craſtino, nec vnitum habentes conſilium. Grimoaldus & Adalgiſelus Duces hæc cernentes, Sigyberti periculum zelantes, eum vndique ſine intermiſſione cuſtodiunt. Bobo Dux Aruernus cum parte exercitus Adalgiſeli, & Ænoualaus Comes Sogiontenſis † cum pagenſibus ſuis, & cæteri exercitus manus plura contra Radolfum ad *al. Sogiontenſis.* portam caſtri proreptus pugnandum perrexerunt. Radulfus cum aliquibus ducibus exercitus Sigyberti fiduciam haberet, quod ſuper ipſum non voluiſſent viribus inruere, de caſtro per portam prorumpens, ſuper exercitum Sigyberti cum ſuis inruens, tanta ſtrages a Radulfo cum ſuis de exercitu Sigoberti fitur, vt mirum fuiſſet. Ma-

gancenſes in hoc prœllo non fuerunt fideles; fertur ibique plurima millia hominum fit iſſe gladio trucidata. Radolfus patrata victoria in caſtrum ingreditur. Sigobertus cum ſuis fidelibus graui amaritudinis mærore adreptus, ſuper equum ſedens, lacrimas oculis prorumpens plangebat, quos perdiderat. Nam & Bobo dux, & Nauualaus, & ceteri nobilium fortiſſimi pugnatores, ſeu & plurima manus exercitus Sigoberti Regis, qui cum ipſos in congreſſione certaminis ſunt adgreſſi, conſpiciente Sigoberto in hoc prœlio fuerunt trucidati. Nam & Freudolfus domeſticus, qui amicus Radulfo fuiſſe dicebatur, in hoc prœlio occubuit. Sigobertus eadem nocte, nec procul ab ipſo caſtro, in tentoriis cum ſuo manſit exercitu. In craſtino videntes, quod Radulfo nihil præualuiſſent, miſſis diſcurrentibus, vt pacifice Rhenum iterum tranſmearent, cum Radulfi conuenientia Sigobertus & eiuſdem exercitus ad propriis ſedibus remeantur. Radolfus ſuperbia elatus ad modum Regis in Toringia ſe eſſe cenſebat, amicitias cum Winidis firmans, cæteriſque gentibus, quas vicinas habebat, cultum amicitiæ obligabant in verbis, tamen Sigoberto regimen non denegabant. Nam in factis fortiter eiuſdem reſiſtebant dominationi.

CAPVT LXXXVIII.

De Grimoaldo Maioredomus, & interfectione Othonis.

ANno X. regni Sigoberti, Otto, qui aduerſus Grimoaldum inimicitia per ſuperbiam tumebat, factione Grimoaldi a Leuthario Duce Alamannorum interficitur. Gradus honoris Maiorisdomus in palatio Sigoberti, & omni regno Auſtraſiorum, in manu Grimoaldi confirmatus eſt vehementer.

CAPVT LXXXIX.

De Flaucato, qualiter Maiordomus efficitur.

Aim. 4. c. 39. 40.

ANno IV. regni Chlodouei, cumque Nantildis Regina cum filio ſuo Clodoueo rege poſt diſceſſum Aeganę Aurelianis in Burgundiæ regnum veniſſet, ibique omnes ſeniores, Pontifices, Duces, & primates de regno Burgundiæ ad ſe venire præcepit, ibiq; cunctos Nantildis ſingillatim adtrahēs, Flaocatus genere Frācus Maiorēdomus in regno Burgundiæ, electione Pontificū & cunctorū Ducum à Nantilde Regina & hoc gradu honoris ſtabilitur, neptemq; ſuam nomine Ragnobergam Flaocato deſponſauit. Sponſaliæ hæ neſcio qua factione fiunt. Nam alium conſilium ſecrete Flaocatus & Nantildis machinabant; quem creditur non fuiſſe Deo placabilem, ideoque non mancipauit effectum. Cumque Erchinoaldus & Flaochadus maiores domi inter ſe quaſi vnum iniſſent conſilium, conſentientes ab inuicem hunc gradus honorem alterutrum ſolatium præbentes, diſponunt habere feliciter. Flaochadus cunctis Ducibus de regno Burgundiæ ſeu & Pontificibus, per epiſtulam, etiam & ſacramentis firmauit, *Vnicuique gradum honoris & dignitatem, ſeu & amicitiam perpetuo conſeruarent.* Hac dignitate ſublimatus Flaochadus regnum Burgundiæ peruagatur, conſilium aſſidue iniens, priorem inimicitiam, qua cordis arcana diu celauerat, memorans Vuillibadum patricium interficere diſponebat.

CAPVT XC.

De Vuillibadi interitu, & Flaocati obitu.

VVillibadus cum eſſet opibus habundans, & plurimorū facultates ingeniis diuerſis abſtollēs ditatus inclite fuiſſet, & inter patriciat⁹ gradū & nimiā facultatē elationi ſuperbię eſſet dedit⁹, aduerſus Flaochadū tumebat, cūq; deſpicere conabatur. Flaochadus collectis ſecū Pontificibus & Ducib. de regno Burgundiæ, Cabilloni pro vtilitate

patriæ

patriæ tractandum menſe † Maio placitum inſtituit, ibiq; & Vuillebadus multitudinem ſecum habẽs aduenit. [al. patric. al. Madio.] Flaochadus ibidẽ Vuillebadum interficere nitebatur. Hæc cernens Vuillebadus palatium noluit introire. Flaochadus foris contra Vuillebadum prælіandum adgreditur. Amalbertus vero germanus Flaochadi ad pacandum intercurrens, vbi iam in congreſſione certaminis confligi debuerãt, Vuillebadus Amalbertum ſecum retenens de hoc euaſit periculo: intercurrentibus & cæteris perſonis ſeparantur inlæſi. Flaochadus deinceps vehementer minabat conſilium de interitu Vuillebadi. [Gall. menais inde, menaces] Eo anno Nantildis Regina moritur. Eodemque anno menſe Septembrio Flaochadus cum Clodoueo Rege, & Erchinoaldo idemque & Maiore domus, & aliquibus primatibus Neauſtraſiis, de Pariſiaco promouens per Senonas & Autiſioderum, Auguſtidunum acceſſerunt, ibique Chlodoueus Vuillebadum patricium ad ſe venire præcepit. Vuillebadus cernens inimicum conſiliũ a Flaochado & germano ſuo Amalberto, Amalgario & Ramneleno Ducib. de ſuo interitu fuiſſe initium, colligens ſecum plurimam multitudinem de patriciatus ſui termino, etiam & Pontifices ſeu nobiles & fortes, quos cõgregare potuerat, Auguſtidunum gradiendũ iter arripuit. Cui obuiam a Chlodoueo rege, Erchinoaldo Maiore domus, & Flaochado Ermenricus domeſticus dirigitur, eo q. Vuillebadus trepidabat, vtrum accederet, an ſuum deuitando periculum repedaret, vt ab Ermenrici promiſſione præuentus vſq; Auguſtidunum adgrederetur. Quẽ ille credens, † dignis munerib. honorauit. [al. condignis.] Poſt tergum eius Auguſtidunũ acceſſit, ibiq; tentoria cum ſuis nec procul ab Vrbe poſuit, eodemq; die, quo ibidem peraccesserat, Aigulfum Valentiæ vrbis Epiſcopũ, & Ghyſonem comitẽ ad præuidendũ, quæ agebantur, Auguſtidunum direxerat, qui a Flaochado in Vrbe detenti ſunt. In craſtino Flaochadus, Amalgarius, & Chramnelenus, qui conſiliũ de interitu Vuillebadi vnanimiter cõſpirauerant, de vrbe Auguſtiduno maturius promouẽtes, vtriq; Duces de regno Burgũdiæ cũ exercitu eius ſubiunguntur. Erchinoaldus cũ Neauſtraſiis, quos ſecum habebat, idemq; arma ſumens, ad hoc bellũ adgreditur. Vuillebadus contra tela prælia † conſtruens, quoſcumq; poterat adunare. [f. telli prælii, vt ſupr. alicubi.] Falangis vterq; in cõgreſſione certaminis iũgit ad præliũ. In ea pugna Flaochadus, Amalgarius, & Chramnelenus, idemq; Vualdebertus duces cũ ſuis in cõgreſſione certaminis cõtra Villebadũ pugnando coniungunt. Nam cæteri Duces vel Neauſtraſii, qui vndique eumdem debuerant circumdare, ſe tenentes aſpiciebant, expectantes euentum, ſuper Vuillebadum noluerunt inruere. Ibiq; Vuillebadus interficitur: plurimi cum ipſo de ſuis gladio trucidantur. In eo certamine ceteris primus Bertharius comes Palatii, Francus de pago Vltralurano, cõtra Vuillebadum cõfligit. Aduerſus quẽ frendens Manaulfus Burgundio exiens de inter cæteris cum ſuis aduerſus Bertharium præliandum. Bertharius, eo q. prius illi amicus fuiſſet, dicens; *Veni ſub clypeum meum, de hoc periculo te liberabo.* Cumq; ad eum liberãdum clypeum eleuaſſet, Manaulfus cum conto Bertharium in pectore percutiens, cæteri qui cum eo venerant ipſumq; circumdantes, eo quod Bertharius nimium reliquis præceſſiſſet; vulneratur grauiter. Tunc Aubedo filius Berthariі cernens patrem in periculo mortis, curſu velociſſimo patri auxiliandum perrexit, Manaulfum conto pcuſſum in pectore in terrã proſtrauit, cæteros qui patrem percuſſerant, totos † interfecit. [i. omnes.] Sic Bertharium ſuum genitorem, vt fidelis filius, præſtante Domino, liberauit a morte. Hi vero Duces, qui cum eorum exercitu ſuper Vuillebado inruere noluerant, tentoria Vuillebadi, Epiſcoporum, vel cæterorum qui cũ eo venerant, deprædando plurimum nimbi auri & argenti capitur: reliquæq; res & † equites ab his, qui præliare noluerant, percepti ſunt. [al. equi.] His ita geſtis Flaochadus in craſtino Auguſtiduno promouens, Cabillonum perrexit. Ingreſſus in vrbem, in craſtino Vrbs neſcio quo caſu maxime tota incendio concrematur. Flaochadus iudicio Dei percuſſus vexatur a febre, conlocatur in ſcafa, euectu nauali per Ararim fluuium, (qui cognominatur Sagonna) Latonam † properans, in itinere vndecimo die poſt Vuillebadi interitum emiſit ſpiritum, ſepultuſque eſt in Eccleſia ſãncti Benigni in ſuburbano Diuionenſi. [Laudunum.] Creditur a plurimis, hii duo Flaochadus & Vuillebadus, eo quod multa in inuicem per loca Sanctorum de amicitiis obligandum ſacramenta dederant, & vterque in populos ſibi ſubiectos cupiditatis inſtinctu inique obpreſſerant, ſimul † lateribus nudauerant, quod iudicio Dei de eorum obpreſſione plurimam [Pal. lateribus.]

multitudinem liberaſſet, & eorum perfidia & mendacia eos vtrumque interire feciſſent.

CAPVT XCI.

De Baldichilde Regina Chlodouei, & eius filiis, Chlothario, Childerico, & Theoderico: & de obitu Chlodouei.

Aim.4.c.43 | Pal. Erchanualdum.

IGitur Chlodoueus filius Dagoberti ex genere alienigenarum Reginam accipiens nomine Baldchildem, prudentem atq; elegantem, genuit ex ea filios tres, Chlotharium, Childericum, & Theodoricum: habebatq; Maiorem domus palatii virum ſtrenuum atq; ſapientem nomine Erchoaldum.† Chlodoueus itaque in regno pacem habuit abſque bello. In extremis vero vitæ annis amens effectus, vita caruit, regnauitque annos XVIII.

CAPVT XCII.

Quod Chlotharius eius filius eleuatur in regno, & de Ebroino Maiore domus.

FRanci quoque Chlotharium filium eius maiorem in regno ſtatuunt, cum præfata Regina matre. Eodem quoq; tempore mortuus eſt Erchanualdus Maior domus palatii. Franci autem in incerto vacillantes, accepto conſilio Ebruinum in huius honoris curam ac dignitatem ſtatuunt.

CAPVT XCIII.

De obitu Chlotharii, & quod Theodoricus frater ſucceſſit in regno, & Childericus in Auſtria regnum accepit.

Aim.4.c.44

HIſce diebus Chlotharius Rex à valida febre correptus obiit in iuuentute, regnauitque annos quatuor. Theodoricus vero frater in Auſtria a Francis in regnum eleuatus eſt apud Wulfoaldum ducem.

CAPVT XCIV.

Quod Theodoricum à regno deiiciunt, & crines tondunt, & Ebroinum in Luxouium monaſterium dirigunt, & Hildericum in cuncto regno ſuſcipiunt.

EO tempore Franci aduerſus Ebruinum inſidias præparant: contra Theodoricum inſurgunt, eumque a regno deiiciunt: crines capitis eius abſcindentes totonderũt, Ebroinumq; & ipſum tondunt, & in Burgundiam Loxouium monaſterium inuitum dirigunt. Propter Childericum in Auſtriam legationem mittunt, vna cum Vuolfoaldo duce venientem, eumque ſuper cunctum regnum ſuſcipiunt.

CAPVT XCV.

De obitu Childerici, & Bilichide Regina, & quod Leudeſius filius & Chartaldus maior domus efficitur.

Erat

ERat enim ipſe Childericus Rex lenis atq; citatus nimis, gentem Francorum in ſeditionem mittens, & in ſcandalum ac deriſum: donec odium non modicũ inter ipſos creuit vſq; ad ſcandalum & ruinam. Quo ingraueſcente vnum Francum nobilem, nomine Bodilonẽ, ad ſtipitem tenſum cædere contra legem præcepit. Vidẽtes hæc Frãci ira magna cõmoti, Ingolbertus videl. & Amalbertus, vel reliqui maiores natu Frãcorum, ſeditionem contra ipſum Childericum concitauerunt. Memoratus Bodilo ſuper cum cum reliquis quã plurimis ſurrexit inſidiatriris in Regem in Lauchonia ſylua, vna cum Regina eius prægnante nomine Bilihilde (quod dici dolor eſt) interfecit. Vulfoaldus quoq; per fugam lapſus euaſit, & in Auſtriam reuerſus eſt. Franci vero Leudeſium filium Erchonualdi nobilem in Maioris domus dignitatem ſtatuunt per conſilium B. Leudegarii & ſociorum eius.

Aimon. l.

CAPVT XCVI.

Quod Ebroinus à Luxouio exiens Leudeſium interfecit, & S. Leudegarium gladio perimi iuſsit.

EBruinus audiens has diſſenſiones, conſilio accepto, Francos inuicem diſcordantes conuocatis in auxilium ſociis, perſonis quam plurimis, cum multo comitatu exercituum, à Luxouio Cœnobio egreſſus in Franciam regreditur, vſque Iſſam fluuium veniens acceſſit, cuſtodes dormientes interfecit ad ſanctam Maxentiam, atque Iſſam fluuium tranſiens, quos ibi inuenit de inſidiatoribus ſuis occidit. Leudeſius Maior domus vna cum theſauris Regis per fugam dilapſus euaſit: Abaciuo villa euadens aufugit: ibique adueniente Ebruino, theſauros quos ibi reperit, apprehendit. Inde egreſſus, Criſciacum villam veniens, in Pontio Leudeſium ſubdole fidem promittit, ſimulans feſellit. Facto placito, vt coniuratione facta cum pace diſcederet, ſed Ebruinus fallaciter agens (vt ſolebat) compatri ſuo inſidias præparans, ipſum Leudeſium occidit, Regem Theodoricum in regnum reſtitutum, ipſe ſuum principatum ſagaciter reſtauratur. Sanctum Leudegarium Epiſcopum crudeliſſimis tormentis cæſum, gladio perimi iuſſit: Girenum † germanum eius diuerſo tormento trucidauit. Reliqui viri Franci eorum ſocii per fugam lapſi, Ligerem tranſgreſſi, vſque Vuaſcones confugerunt: quam plurimi vero exilio damnati vltra non comparuerunt.

† *al. Geremum*

CAPVT XCVII.

Quod Martinus dux, & Pippinus filius Anſegiſili, contra Ebruinum ad Locoficum pugnam inierunt.

Aim. 4. c. 45

IN Auſtria quoque mortuo Vuolfoaldo duce, Martinus dux, & Pippinus filius Anſigiſili quondam Franci nobilis dominabantur. Defunctis Regibus, commiſſis inuicem principibus Ebruino, Martino, atque Pippino, aduerſus Theodoricum Regem excitantur ad bellum. Commoto exercitu ad locum cui vocabulum eſt Locofico, interim commiſſi prælium ineunt, ibiq; magno certamine dimicantes, plurima pars populi ex vtriſque partibus corruit. Deuicti cum ſociis Martinus atq; Pippinus in fugam lapſi ſunt; perſecutuſq; eos Ebroinus, maximam partem de illa regione vaſtauit. Martinus ideoque Laudunum † Clauatum ingreſſus, ſe infra muros ipſius vrbis muniuit. Perſecutuſq; eum Ebroinus, veniens Ertreco villa ad Laudunum Clauarum nuncios dirigit, Ægilberrum ac Regulum Remenſis vrbis Epiſcopum, vt fide promiſſa in incertum ſuper vacuas capſas † ſacramenta falſa dederint. Quam rem ille credens eos, à Lauduno Clauato egreſſus, cum ſodalibus ac ſociis Aderchecum veniens, ille cum ſociis omnibus interfectus eſt.

† *Laon La Cloue.*

† *in quibus nil reliquerant intus.*

CAPVT XCVIII.

Aim. 4. c. 46

De obitu Ebroini, & quod Franci Vuaratonem Maiorem domus efficiunt, & Ageslemaris filius eius ipſum ſupplantauit.

Gall. des monet.

EBruinus quoq; magis atque profuſius crudeliter Francos opprimebat, donec tandem aliquando Ermenfrido Franco minas † parat, rebus propriis tollere diſponit. Conſilio cum ſuis patrato, nocte collecta manu ſociorum, per noctem ſuper eum conſurgens, Ebruinum interfecit: quo perempto ad Pippinum ducem in Auſtriā cum munerib. ſuis peruenit. Quo facto Franci accepto conſilio, Vuaradonem illuſtrem virum loco eius in honorē Maioris domus conſtituerunt. Idcirco præfatus Vuarado obſides à Pippino duce accipiēs, pacem inuicem impetrauit. Erat id temporis memorato Vuaradoni filius valde efficax atque induſtrius, eruditus in conſilio, qui vice patris curam Palatii gerebat nomine Ghiſlemarus, qui ob nimiam calliditatem ac ſagacitatem patrem ab honore proprio ſupplantauit, quem S. Adoīnus † Epiſc. ſæpius ob hoc increpabat, vt ad pacem vel patris indulgentiam remearet: qui audire renuit, & in duritia cordis permanſit. Fuerunt igitur inter Pippinum & præfatum Ghyslemarum diſcordiæ multæ, bella ciuilia plurima. Nam ad caſtrum Manucum contra hoſtem Pippini ducis Ghyslemarus conſurgens, fraudulenter falſo iuramento dato, quam plurimos eorum nobiles viros occidit. Inde vero reuerſus ob ſupplantationem patris, vel aliam malitiā non modicam, quam fallaciter perpetrauerat, a Deo percuſſus prædictus Ghyslemarus, vt dignus erat, iniquiſſimum fudit ſpiritum, illoque mortuo pater eius Vuarato honorem priſtinum Maioris domus recepit.

al. Audoenus.

CAPVT XCIX.

De obitu ſancti Audoini, & obitu Vuaradonis, & qualiter Bertharius maior domus efficitur.

EO tempore B. Audoinus Epiſc. plenus virtutibus migrauit ad Dominum. In illo itidem tempore Vuar..do præfatus Maior domus obiit. Eratq; ei matrona nobilis & ſtrenua nomine Ansfledis, cuius gener nomine Bertharius honorem Maioris domus palatii ſuſcepit. Eratq; ſtatura paruus, intellectu modicus, leuis atq; citatus, Francorum amicitiam atq; conſilia ſæpe contemnens. Hæc indignantes Franci Andramus, Reolus & alii multi relinquentes Bertharium, ad Pippinum per obſides coniunguntur, amicitiās copulant, ſuper Bertharium vel reliquam partem Francorum concitant.

CAPVT C.

Qualiter Pippinus cum Auſtraſiis in oppido Virmandinſi, cui nomen Textricium, contra Theodoricum & Bertharium dimicauit.

Aim. 4. c. 47

PIppinus commoto exercitu hoſtiliter ab Auſtria cōſurgens, contra Theodoricum Regem & Bertharium properat ad bellum. Coniuncti in oppido Vermandenſi † in loco qui dicitur Textricio, bellum mutuo geſſerūt. Præualente Pippino cū Auſtraſiis, Theodoricus Rex cum Berthario fugam iniit. Pippinus victor extitit, perſecutuſq; eā regionem ſibi ſubiugauit. Sequenti tempore idem Bertharius ab adulatoribus falſis amicis interfectus eſt, inſtigante Ansflede matrona, ſocru ſua. Poſt hæc autem Pippinus Theodoricum Regem accipiens cum theſauris, & domum palatii omnia peragens in Auſtriam remeauit. Eratq; ei vxor nobilis & prudentiſſima nomine Plithrudis, genuitque ex ea filios duos: nomen ſenioris Drogo, † nomen vero iunioris Grimoaldus.

ſ. pago Veromanduenſi.

al. Drocus.

CAPVT

CAPVT CI.

De obitu Theodorici, & de Chlodoueo filio eius eleuato in regno, & quod eo mortuo Childebertus frater eius reſedit in regno; & de Grimoaldo filio Pippini maiore domus, & bonitate eius. Aim. 4.c.48

MOrtuus eſt autem Theodoricus Rex, regnauit autem annos XIV. Chlodoueum filium eius paruulum elegerunt in regnum. Non poſt multos vero annos prædictus rex Chlodoueus ægrotans mortuus eſt, regnauit autem annos IV. Childebertus frater eius in regnum reſedit. Drocus vero à Pippino genitore eruditus, ducatum Campanenſem accepit. Grimoaldus iunior cum Childeberto Rege Maior domus palatii ſuper Francos electus eſt; fuitque vir mitiſſimus, omni bonitate & manſuetudine repletus, largus in eleemoſynis, in orationibus promptus.

CAPVT CII.

Quod Pippinus contra Radbodum pugnauit, & vicit.

PIppinus contra Ratbodem ducem gentilem Friſionem gentis aduerſus alterutrum bellum intulerunt, caſtro Doreſtate, illic belligerantes inuicem. Pippinus victor extitit, fugatoque Ratbodo Duce cum Friſionibus, qui euaſerant, idem Pippinus cum multis ſpoliis & præda reuerſus eſt. Poſt hæc Drocus filius Pippini à valida febre correptus mortuus eſt, & ſepultus in Baſilica beati Arnulfi Confe† Metris vrbe. † ita MS. Grimoaldus quoque ex quadam concubina genuit filium, nomine Theudoaldum.

CAPVT CIII.

Quod Pippinus Halpaidam duxit vxorem, & habuit ex ea filium nomine Carolum.

IGitur præfatus Pippinus aliam duxit vxorem nobilem & elegantem, nomine Alpheidam, ex qua genuit filium, vocauitque nomen eius lingua † propria Carolum, † i. vernacula, patria, ſc. Theotiſca, Karl. creuitque puer elegans, atque egregius effectus eſt.

CAPVT CIV.

De obitu Childeberti & Grimoaldi, & quod Dagobertus filius Childeberti ſucceſsit in regnum, & de obitu Pippini, & Theudoaldo Maiore domus, & de pugna in Cotia contra Theudoaldum. Aim. 4.c.49

MOrtuus eſt his diebus Childebertus Rex, & ſepultus Cauciaci in Baſilica ſancti Stephani martyris. Regnauit autem annos XIII.

Dagobertus filius eius ſedem regni patris ſui accepit. Igitur Grimoaldus filiam Ratbodi ducis Friſionum duxit vxorem. Ægrotãte quoque Pippino Iobii villa † ſuper † hod. Iouuille Moſam fluuium, cum ad eum viſitandum idem Grimoaldus veniſſet, cum ad orationem in Baſilica S. Landberti martyris proceſſiſſet, à crudeliſſimo viro impio, Rantgario nomine, interfectus eſt. Poſt hæc Theualdus filius eius paruulus, in loco ipſius, cum prædicto Rege Dagoberto Maior domus Palatii effectus eſt.

Sequenti quoque tempore idem Pippinus dux ægrotans mortuus eſt. Rexitque Aim. 4.c.50. populum Francorum annos XXVII. Reliquit ſuperſtitem Carolum filium. Poſt obi-

tum quoq; eius, Plichtrudis matrona præfata ſuo conſilio atque regimine cuncta agebat. Demum Franci mutuo in ſeditionem verſi, cōſilio inutili, commiſſa acie in Coacia †ſylua, contra Theudoaldum & Leudes Pippini quondam atque Grimoaldum iniere certamen. Corruitque ibi immodicus exercitus. Theudoaldus itaque a ſodalibus ſuis per fugam lapſus euaſit. Magna & valida perturbatio & perſecutio extitit apud gentem Francorum.

f. Cotia.

CAPVT CV.

De Raganfrido maiore domus, & qualiter Carolus de cuſtodia Plicthrudis auxilio Dei liberatus eſt.

EO tempore elegerunt in honorem maioris domus quendam Francum nomine Raganfridum, commotoque exercitu hoſtili vſque Moſam fluuium properant, cuncta vaſtantes, cum Radbodo duce fœdus inierunt. His diebus Carolus dux a præfata fœmina Plichtrude ſub cuſtodia detentus Dei auxilio liberatus eſt.

CAPVT CVI.

Ann. 4. c. 51.

De obitu Dagoberti Regis, & quod Hilpericus ſucceſſit in regno, & qualiter dux Carolus contra Raganfridum pugnauit, & victor extitit.

EOdem tempore Dagobertus Rex obiit, regnauitque annos V. Franci vero Chilpericum quendam regem conſtituerunt. Iterato quidem tempore commoto exercitu contra memoratum Carolum dirigunt. Ex alia parte iidem cum hoſte Friſionum venturo Radbodum ducem inuitant. Contra quem prædictus vir Carolus cum exercitu ſuo conſurgens, certamen inuicem iniere; ſed non modicum ibi perpeſſus eſt damnum de viris ſtrenuis atque nobilibus. Cernenſque læſum exercitum terga vertit. Chilpericus poſt hæc & Raganfridus adunata hoſtili plebe Arduennam ſyluam tranſeunt, ab alia parte præſtolante Radbodo duce, cum exercitu ſuo hactenus Coloniam vrbem ſuper Rhenum fluuium peruenerunt, regiones illas pariter vaſtantes, munera multa & theſauros a præfata Plichtrude accipientes reuerſi ſunt. Sed in via in loco qui dicitur Amblaua, ab exercitu Caroli grande perpeſſi ſunt damnum.

Ann. 4. c. 52. Succedenti tempore Carolus commoto exercitu contra Chilpericum & Raganfridum direxit. Bellum iniere die Dominica in Quadrageſima XII. Cal. April. in loco nuncupato Vinciaco in pago Cameracenſi nimia cæde inuicem colliſi. Chilpericus & Raganfridus deuicti, in fugam lapſi terga vertentes euaſerunt, quos Carolus perſecutus Pariſios ciuitatem properauit.

An. 718.

CAPVT CVII.

Qualiter Carolus dux Chlotharium ſublimauit in regno, quo mortuo Chilpericum qui fuga lapſus, apud Raganfridum fuerat, Abedone duce Aquitaniæ recepit, & eo mortuo Theodoricum Regem ſtatuit.

DEinde Coloniam vrbem reuerſus ipſam ciuitatem cepit reſeratam, præfata Plechtrudis theſauro patris ſui ei reddidit, & cuncta ſuo dominio reſtituit. Regem ſibi conſtituit nomine Chlotharium. Chilpericus itaque & Raganfredus legationem ad Eudonem dirigunt, eius auxilium poſtulantes rogant, regnum & munera tradunt.

[illegible] cholis [illegible] pariter ad[illegible] [illegible] dus [illegible] [illegible] ceret. [illegible] Carolus in [illegible] [illegible] que Aurelianensem vrbem accessit & [illegible] [illegible] fuæ penetrauit. Chilpericum Regem fecit [illegible] [illegible]. Chlotharius itaque Rex defunctus decessit. Carolus per missos suos [illegible] [illegible] que prædictum Chilpericum Regem recepit. Venientique vrbem [illegible] post non multum tempus cursum vitæ & regnum amisit & [illegible] annos sex. [illegible] mortuo Theodoricum Regem statuerunt in eodem re- *An. 720.* [illegible] obtinuit annis vitæ suæ præsto [illegible] ita [illegible], [illegible] princeps insecutus idem Ragantfredum, Andegauis ciuitatem obsedit, vas[illegible] [illegible] ione cum plurimis spoliis remeauit.

CAPVT CVIII.

Qualiter Carolus cum Saxonibus, Baioariis, & cum Eudone duce, aduerſus Abdirama Regem Sarracenorum pugnauit & vicit.

Ann. li. 4 [illegible]

PEr [illegible] tempus rebellantibus Saxonibus, Carolus princeps ve[illegible] occu- [illegible] ac debellauit, victorque reuertitur. Secundo [illegible] ann[illegible] *An. 718.* [illegible] in multitudine Rhenum fluuium transiit, Alem[illegible] & Su[illegible] [illegible] Danubium peraccessit, illoque transmeato fines Baioarenses [illegible] regione illa thesauris multis, cum matrona quadam [illegible] & [illegible] sua [illegible]. Per idem tempus Eudone Duce a iure fœderis rec[illegible] compert[illegible] internuntios, Carolus princeps commoto exercitu Ligeram flu[illegible] transiens, ipso duce Eudone fugato, præda multa sublata, bis eo anno [illegible] [illegible] ata, iterum remeatur ad propria. Eudo namque Dux cernens se [illegible] [illegible] atque derisum, gentem perfidam Sarracenorum ad au[illegible] contra Carolum *Sarraceni in Galliam.* [illegible] pem, & gentem Francorum excitauit. Egressique cum Rege [illegible] A[illegible] rama *An. 721.* [illegible] Garumnam transeunt, Burdegalensem vrbem peruenerunt, Ecclesiis [illegible] [illegible] ar[illegible], populis consumptis [illegible] que Pi[illegible] progressi [illegible] est vbi B[illegible] [illegible] cr[illegible] ata, (quod dici dolor est) ad domum beatissimi Martini [illegible] [illegible] nant. Contra quos Carolus Princeps audacter aciem instruit, super eosque [illegible] t, Christo auxiliante tentoria eorum subuertit, ad prælium stragem [illegible] m accurrit, interfectoque Rege eorum Abdirama pr[illegible] exerc[illegible], [illegible] ens dimicauit atque deuicit, sicque victor de hostibus [illegible] auit.

CAPVT CIX.

Qualiter Burgundiam ipſe Dux ſubiugauit, & Sarracenos qui in A[illegible] tone erant, proſtrauit. Quomodo Narbonam venit, & Sarracenos cum Rege eorum in ore gladii interfecit.

Ann. 4. c. 55

[illegible] ulo anno sequente, egregius bellator Carolus princeps regio- [illegible] pe[illegible] erram, fines Leudibus [illegible] pr[illegible] [illegible] u- [illegible] rebellibus & [illegible] delibus statuit [illegible] pac[illegible] parta Lu[illegible] [illegible] f[illegible] s est v[illegible] [illegible] qui[illegible] d[illegible] s Eudo [illegible] mortuus est. Hæc audiens p[illegible] [illegible] o [illegible] o procerum suorum denuo Ligerem flu- [illegible] Garumnam vel vrbem Burdegalensem [illegible] Blauium, *le chasteau de Blaye.*

ve[illegible] au[illegible] epitac[illegible], cum[illegible] no[illegible] V[illegible] pac[illegible]ur, op[illegible] C[illegible] R[illegible] & D[illegible] no do[illegible]

Ann. 4.c.54 [illegible] anno[illegible] um [illegible] riuntur [illegible] Adam vel[illegible] vsque[illegible] ad[illegible] ulum [illegible] CXL II. A [illegible] vsque Abraam [illegible] CCCCXLII. Ab A[illegible] vsque ad Moysen [illegible] V. A M[illegible] vsque [illegible] ædificationem templi temp[illegible] Dauid re[illegible] [illegible] fatum anni DXI. A re[illegible] templi vsque ad a[illegible] tur[illegible] D X[illegible] V I[illegible]. C[illegible] mundi vsque [illegible] fi[illegible] domini noſtri Ieſu Chriſti [illegible] M[illegible] MMD[illegible]XXVIII. & a paſſione [illegible]

An. 728. ni [illegible] in iſtum annum præſentem in cyclo Victorii [illegible] CLXXV. [illegible] Domini [illegible] CCXXXV. & [illegible] millenarium com[illegible], [illegible] CCLXV.

Ann. 4.c.55. I[illegible] (quod ſuperius prætermiſimus) in gentem duriſſimam maritimam Fri[illegible] [illegible] rebe[illegible]em, præfatus Princeps audacter nauali euectione p[illegible] ad mare ingreſſus nauium copia adunata. Anſtrachia [illegible] & Auſtra-[illegible] Frifionum penetrauit, ſuper Burdine fluuium caſtra ponens: Poponem [illegible] eorum fraudulentum co[illegible] interfecit, exercitum Friſonum [illegible] fana eorum idololatriæ contriuit, atque combuſſit igni, cum magnis ſpo-[illegible] & præda victor reuerſus eſt in regnum Francorum.

[illegible] Itaque ſagaciſſimus vir Carolus dux, commoto exercitu ad partes Burgundiæ dirigit, Lugdunum Galliæ vrbem, maiores natu atq; præfectos eiuſdem prouinciæ ſuæ [illegible] & reipublicæ [illegible]tuguit, vſque Ma[illegible]enſem vrbem vel Arelatum [illegible] b[illegible] n[illegible], cum magnis theſauris & muneribus in Francorum regnum remeauit in ſede m principatus ſui.

[illegible] I[illegible] Saxonibus† Paganiſſimis, qui vltra Rhenum fluuium c[illegible] vir Carolus dux commoto exercitu Francorum in loco, [illegible] L[illegible] Rhenum amnem ingreditur, ſagaci intentione tranſmeauit, maxima exp[illegible] dudum [illegible] ſtrauit [illegible] ex, atte [illegible] b[illegible] præcepit, atque quam plures obſides ab eis accepit, ſicque (opitulante D[illegible]) remeauit ad propria.

D[illegible] gente valida Iſmahelitarum, quos modo Sarracenos vo[illegible] lo[illegible] nuncupant, irrumpenteſque Rodanum fluuium inſidiantibus infide[illegible] h[illegible] dolo & fraude, Ma[illegible] quo[illegible] locis ſuis, Auennione [illegible] be[illegible] ac montuo[illegible] lecto hoſtili agmine [illegible] Sar[illegible] ced[illegible] [illegible] ne vaſta[illegible]. At contra vir[illegible] Carolus dux [illegible] [illegible] duces [illegible] Du[illegible] Co[illegible] te cum apparatu [illegible] que p[illegible] ad [illegible] ue[illegible] Pr[illegible] vir belligerator Carolus præ[illegible] m V[illegible], caſtra ponit, [illegible] coaceruat [illegible] H[illegible] ſtrepitu hoſtium & [illegible] tubarum, cum machinis & reſtium fun[illegible] [illegible] & [illegible] mœnia [illegible] vrbem [illegible] ingredientes [illegible] d[illegible] capi[illegible], trucidat atque proſ[illegible] ſua[illegible] [illegible] ter reſtituit. V[illegible] atque bellator inſignis, intrep[illegible] Carolus [illegible] num fluuium cum exerc[illegible], Gothorum fine[illegible] q[illegible] G[illegible] accel[illegible] V[illegible] celeberrimam atque [illegible]m e[illegible] ſuper A[illegible] fluu[illegible] in modum arie[illegible] in [illegible] [illegible] eorum n[illegible] A[illegible] bus [illegible] ibidem [illegible] ſeclud[illegible], [illegible] en[illegible] eſt vndique. Hæc audientes maiores natu & principes Sarraceno-[illegible] rabantur [illegible] tempore [illegible] regione H[illegible] arum, c[illegible] [illegible] Amor[illegible] mach[illegible] aduc[illegible] [illegible] ad prælium. Contra quos præf[illegible] dux [illegible]

ad Birra, ad [illegible]. C[illegible] Latinam [illegible] per [illegible] Carta [illegible] m[illegible] Sarraceno de[illegible] atque [illegible] g[illegible] e[illegible] rt[illegible]um, in [illegible] ter[illegible] q[illegible] c[illegible] [illegible] euade[illegible],

[illegible]

[illegible] an[illegible]rum nauibus & [illegible] ter[illegible]nt. Sicque Franci trium[illegible] m[illegible] & [illegible] ne c[illegible]pt[illegible] Duc[illegible] [illegible]latur. Vrbes famosiſſimas, N[illegible] [illegible] & [illegible]ænia Carolus deſtruens, igne ſuppoſito con[illegible] & [illegible] val[illegible].

D[illegible] a[illegible]ne Chriſto in omnibus [illegible]x[illegible]le, & capite [illegible] [illegible]er[illegible]remeauit in regionem ſuam, in terram Francorum, ad [illegible] An. 738
[illegible] De[illegible]no[illegible]lo anni [illegible]mente [illegible] c[illegible]o pr[illegible]um germanum [illegible]n[illegible]s Ducibus atque Comitibus, commoto exercitu [illegible]s Pr[illegible]n-[illegible]æ di[illegible] A[illegible]ionem vrbem venientes, Carolus properans acce[illegible]e [illegible] vſque [illegible]s mari magni, ſuæ dominationi reſt[illegible], fugato Duce [illegible] [illegible]e[illegible]rabi[illegible]bus tutiſſimis rupibus maritimis munitionibus, præfa[illegible]s Carolus cuncta ſibimet adquiſita regna victor regreſſus eſt, nullo contra e[illegible] al. adquirens. Aus.
lan[illegible]e. Reuerſuſque in regionem Francorum ægrotare cæpit in villa Verinbrea [illegible] per al. [illegible] Iſſara fluuio. ria. [illegible] be[illegible] com[illegible].

CAPVT CX.

De Legatione Papæ Gregorij Vrbis Romæ, cum clauibus S. Petri ad Carolum, miſsis: & de diuiſione regni inter filios ſuos, ſeu de obitu ipſius.

EO etenim tempore bis a Roma ſede S. Petri Apoſtoli [illegible] Pap[illegible] G[illegible]e[illegible]es veneran[illegible] ſepulchri, cum vinculis S. Petri, & muneribus m[illegible]is [illegible]one, quod ant[illegible]a, nullis auditis aut viſis temporibus fuit [illegible] [illegible]aui[illegible]. Eo pacto patrato, *Vt ad partes Imperatoris recederet, & Rom[illegible]* Aliud manuscriptum paulo aliter.
[illegible]o Prin[illegible]pi[illegible] [illegible]rolo ancires. Ipſe itaque Princeps mirifico ac magnific[illegible] [illegible]onem recepit, munera pretioſa contulit, atque ma[illegible] p[illegible] [illegible]um [illegible] [illegible], [illegible]onem Abbatem Coruen[illegible]s mo[illegible]ſteri[illegible], & Sv[illegible]obe[illegible] r[illegible] Ba-[illegible] Di[illegible]v[illegible] martyris Romam ad limina S. Petri & S. Pauli deſtinau[illegible]. I[illegible] [illegible]u[illegible] Princeps, con[illegible] op[illegible]matum ſuorum expet[illegible]o, filiis ſuis regnum diui[illegible]t. I-[illegible] [illegible]ogenito ſuo, Carolomanno nomine, A[illegible]ſt[illegible] & S[illegible] [illegible]æ [illegible] [illegible]citer, atq; Thoringiam tradidit. Alterum vero ſecu[illegible]um [illegible]m[illegible] c[illegible], P. Alemaniam [illegible] hodie, pro tota Tan toma.
[illegible]inum nomine, Burgundiæ & Neuſtraſiæ & Prouinciæ p[illegible] [illegible] anno Pippinus dux commoto exe[illegible]u[illegible]m au[illegible]c[illegible]d[illegible] br[illegible] [illegible]di[illegible]e primatum & agminum late[illegible]tum plurimorum [illegible]un[illegible] [illegible] fine[illegible] re[illegible]ionum præoccupant. Interim, (q[illegible]od di[illegible]d [illegible] al. fu[illegible]eta. Aus.
[illegible] in Sole, Luna & ſtellis noua ſigna app[illegible]ere, [illegible] & P[illegible] [illegible]bat[illegible]s fuit. Carolus nempe princeps [illegible]s Baſilica[illegible] m[illegible] [illegible]mu[illegible]neribus ditauit[illegible] veniensque Ca[illegible]m v[illegible]lam P[illegible] flu-uium, [illegible]da febre correptus obiit in pace, c[illegible] [illegible]a annos XXV. Tranſiit itaque XI. Cal. [illegible]ue[illegible] An. 739. ſi Auſtraſiæ Neuſtrea.
c[illegible]ari[illegible]s Baſilica S. Dionyſii Martyri[illegible]

[illegible]p[illegible]us[illegible] Codex N[illegible]arianus [illegible] Biblioth[illegible] Ar[illegible] [illegible]la[illegible] [illegible]uuntur, [illegible] li[illegible] Codi[illegible] Bauari[illegible]o non ita dudum [illegible]ta Ing[illegible]ad[illegible]oc[illegible] n[illegible]bs [illegible]

CHILTRVDIS [illegible] eius, faciente con[illegible]o nefario nouercæ ſuæ, trau[illegible] [illegible] ſodalium [illegible] Rhenum tranſ[illegible] ad D[illegible] nem duc[illegible] B[illegible] peruenit. Hic vero eam ad con[illegible] copula[illegible] tra voluntat[illegible] vel conſi[illegible] um fratrum ſuorum. Interea rebellantibus G[illegible] ſconib. [illegible] regione Aquitaniæ, cũ Chunobaldo duce, filio Theudone quondã, C[illegible] mannus atq; Pipinus, Principes germani, cõgregato exercitu Ligeris alueũ Au[illegible] vrbe tranſeut. Romanos proterut, [illegible] q; B[illegible] tunicas vrbẽ accedunt, ſuburban[illegible] cõburunt; Chunoaldũ ducem pſequentes fuga cuncta vaſtãtes, Lucca ca[illegible] atq; fundit[illegible] us ſubuertu[illegible] cu[illegible] ode[illegible] tus caſtri cap[illegible] &ibi victores ex[illegible] ſibi diuidentes, habitatores eiſdẽ locis ſecũ captiuos duxerunt. Inde reuerſi [illegible] Autumni eodem anno iterum exercitum ordinauerunt vltra Rhenũ contra A[illegible] anos. Sederunt atq; caſtra metati ſuper fluuium Danuuie in loco nuncupato [illegible] habitatores Alamanni ſe victos videntes, obſides donant, iura promittunt, munera [illegible] runt, & pacem petentes eorum ſe ditioni ſubmittunt.

Ann. lib. 4. cap. 39. vocat Hunoldum.

[illegible] dapſ.

An. 742. Inde reuerſi anno II. regni eorum cognatus Hodilo dux Baioariæ cõtra ipſum bellũ excitat: compulſi ſunt generalẽ cum Francis in Baioaria admouere exercitũ, venientesq; ſup fluuium, qui dicitur Lech, ſederunt ſuper ripã fluminis vterq; exercitus, hinc inde ſe mutuo videntes vſq; ad dies quindecim: qui tantundẽ prouocati irriſionib. gentis illius, indignatione cõmoti periculoſe dederunt per loca deſerta & paluſtria, vbi pons tranſeundo nullatenus aderat, noctéq; irruentes diuiſis exercitib. eos improuiſos [illegible] cupauerunt: cõmiſſoq; prælio, prædictus dux Hodilo cæſo exercitu ſuo, vix cum paucis turpiter vltra Igne fluuium fugiendo euaſit. His triumphis peractis, nõ ſine diſpendio multorum, tamen feliciter victores ad propria remeauerunt.

Lycus fl.

Oenus fl.

An. 745. Euoluto triennio iterum Carlomãnus confinium Saxonorũ, ipſis rebellantib. cum exercitu irru[illegible] q; captis habitatoribus qui ſuo regno adfines eſſe videbantur [illegible] belli diſcri[illegible] [illegible] adquiſiuit, & plurimos eorum (Chriſto Duce) baptiſmi Sacramento coſecra[illegible] fuerunt. Peridẽ tempus rebellante Theudebaldo filio Godfredi ducis, Pipinus cum virtute exercitus ſui ab obſidione Alpium turpiter expulit fugientem, reuocatoque [illegible] eiuſ[illegible] em loci ducatu, victor ad propria remeauit.

An. 746. Inde reuerſi [illegible] germani ſequente anno, prouocato coturno Gwaſconorũ [illegible] rumq; v[illegible] q; ad L[illegible] erim fluuium pariter adunati venerunt. Quod videntes G[illegible] præ[illegible] p[illegible] [illegible] pacem petentes & voluntatem Pipini in omnibus exſequentes, [illegible] [illegible] a ſi[illegible] vt rediret, precibus obtinuerunt.

His tranſactis ſequenti anno dum Alamanni contra Carlomannum eorum fidem f[illegible] ent, [illegible] e cum magno furore cum exercitu in eorum patriam peracce[illegible] & [illegible] rimos eorum, qui contra ipſos rebelles exiſtebant, gladio trucidauit.

His ita geſtis ſequenti curriculo annorum, Carlomãnus deuotionis cauſa inc[illegible] ſucceſſus, reg[illegible] m vna cum filio ſuo Chrohone manibus germani ſui Pipini [illegible] [illegible] is, ad limina beatorum Petri & Pauli Romam in Monachorum ordine perſe[illegible] [illegible] aduenit, qua ſucceſſione Pipinus roboratus in regno.

An. 747. E[illegible] anno Saxones more cõſueto fidem, quã germano ſuo promiſe[illegible] t, mentiri co[illegible] [illegible] Qua de cauſa adunato exercitu ad eos peruenire cõpulſus eſt, cum etiã reges W[illegible] [illegible] ad aux[illegible] liandum vno animo cõuenerunt. Quod videntes Saxones, [illegible] ſueto timore cõpulſi, multis ex eis iã trucidatis & in captiuitate miſſis, [illegible] [illegible] b. eorum igne concrematis, pacem petentes, iuri Francorum ſeſe, vt antiq[illegible] [illegible] derunt & ca[illegible] [illegible] a quæ Chlotario quondam præſtiterant, pleniſſima [illegible] lutio [illegible] temp[illegible] re dein[illegible] ſ[illegible] d[illegible] uros promiſerunt. Ex quibus plurimi mul[illegible] [illegible] o videntes, ſe contra imper[illegible] rancorum rebellare nõ poſſe, propriis viribus d[illegible] ti[illegible] i, petierunt [illegible] Chriſtian[illegible] tem ſacramenta conferre. Quo peracto tempore [illegible] oari con[illegible] io nefandorum, it[illegible] rum eorum fidem fefellerunt, & contra præfatum Principem eorum fidem mentiti ſunt. Qua de re commoto exercitu cum m[illegible] no ag[illegible] ine apparato eorum patrias peracce[illegible] ipſi vero terrore compulſi vltra fluuiu[illegible] [illegible] vxori[illegible] us ac liberis eorum fugientes, & memoratus Princeps ſuper ripam Igni [illegible] ſtra metatus, nauale præliu præparauit, qualiter eos inte[illegible] necione inſequeretur. Quod videntes Baio[illegible], eorum viribus ſe auxiliare non poſſe, legatos cum muneribus mul-

Ann. lib. 4. cap. 26.

ſ. Oeni fl.

[illegible], & in eius ditione ſe ſubdunt, & ſacramenta vel ob[illegible]ides donant, vt ne vlterius rebelles exiſtant. Ipſe vero duce Chriſto, cum magno [illegible] in Fran[illegible]a ad propriam ſedem feliciter remeauit. Et quieuit terra a præ[illegible] an[illegible]bus. Quo tempore vna cum conſilio & conſenſu omnium Francorum miſſa rel[illegible]e a [illegible]e A[illegible]ſtolica auctoritate percepta, præcelſus Pippinus electione totius Franc[illegible] [illegible] cum conſecratione Epiſcoporum & ſubie[illegible]ione principum, vna [illegible]tradane, vt antiquitus ordo depoſcit, ſublimatur in regnō. Pippin. Rex An. 752.

His tranſactis ſequenti anno iterum Saxones contra eorum fidem, quā præfat[illegible] Regi dudum promiſerant, ſolito more iterum rebelles con[illegible] exi[illegible]. Vnde [illegible] Pipinus Rex ira cōmotus, commoto omni exercitu Francorum iter[illegible]m [illegible] in Saxoniam cum magno apparatu veniens, ibiq; eorum patriam maxime [illegible] cōcremauit, captiuos tam viros quā fœminas ſecum duxit, cum mul[illegible]am prædam [illegible]ciſſet, & plurimos Saxones ibidē proſtrauiſſet. Conuenient[illegible]s Saxones [illegible] cōmoti, cum ſolito timore clementiam Regis petunt, vt pacem [illegible] cōcederet [illegible]mēta atq; tributa multo maiora quā ante promiſerant redderent, & nunqu[illegible] rebelles exiſterent. Rex Pipinus (Chriſto propitio) cum magno triumpho iter[illegible] ad Rhenum ad caſtrū, cuius nomen eſt Bonna veniens. Dum hæc ageret, nuncius ve[illegible] ad præfatū Regem ex partib. Burgundiæ, q; germanus ipſius Regis nomine Gripho [illegible]dā in Gwaſconiam ad Waioſariū Principem confugium fecerat, & Theodor[illegible] Viennenſ. ſeu & Fridericum Vltraiuranū Comitem ſecundu partes Langobard[illegible] p[illegible]teret, & inſidias cōtra ipſum prædictū Regem pararet, apud Mauriennā vrbem [illegible] Arboris† interfectus eſt. Nā & ipſi ſuperſcripti oēs in eo pr[illegible]o pariter [illegible]. [illegible] Ardennam ſiluā cum ipſe Rex veniens ad Theodonē † villam p[illegible] cam [illegible] reſediſſet, nuncius ad eum veniens dixit, q; Stephanus Papa de pa[illegible] on[illegible] [illegible]gno apparatu & multis munerib. iam monte Iouis† tranſmeato ad [illegible] [illegible]tum. Hæc audiens Rex cū gaudio & lætitia & ingenti cura recipere eum præ[illegible]lio ſuo Carolo ei obuiam ire præcepit, qui vſq; ad pōtem Vgone villæ publicæ a[illegible] præſentiā adducere deberet. ibiq; Stephanus Papa Romenus ad præſen[illegible] Reg[illegible]niens, & multis munerib. tam ipſi Regi quā & Francis largitus eſt, auxilium pe[illegible]tra gentē Lōgobardorum, & eorum regem Aiſtulfum, vt p eius adiu[illegible] ab eo[illegible] oppreſſionib. & fraudulentia eos & de manibus eorum liberaret, & trib[illegible] & [illegible]nera, q contra legis ordinē a Romanis requirebant facere, deſiſtere[illegible]. Tunc [illegible]pinus Rex præfato Stephano Papa apud Pariſius ciuitatē in monaſterio S. [illegible] martyris, cum ingenti cura & multa diligētia hyemare præcepit, legationem ad Ai[illegible]ulfum re[illegible] Langobardorum mittens, petens, vt propter reuerentiam beat[illegible] Petri & Pau[illegible] in partib. Romę hoſtiliter nō ambularet, & ſuperſtitioſas ac impias & c[illegible] le[illegible] ordinē cauſas, quas antea Romæ nunquam fecerat, propter eius petit[illegible]nem facere non deberent. Cum prædictus Rex Pipinus q; per legatos ſuos petierat, non impetra[illegible], & Aiſtulfus hoc facere cōtempſiſſet, euoluto anno Rex, a Kal. Mart. oēs Francos (ſicut [illegible] Francorum eſt) in Bernaco villa publica ad ſe venire præcepit, initoq; conſilio cum proceribus ſuis eo tempore, quo ſolent Reges ad bella procedere, Stephanus Papa & reliquæ nationes, quæ in ſuo regno commorabantur, & Francorum agmina ad partes Lāgobardiæ cū omni multitudine p Lugdunum Gallię & Vienn[illegible] pergentes vſq. Mauriennā peruenerunt. Aiſtulfus Rex Langobardorū hæc audiens, cū omni exercitu Lāgobardorum vſq; ad cluſas, q cognominatur Valle S[illegible]eſiana, veniens i[illegible]i cum om[illegible] exercitu ſuo caſtra metatus eſt; & cu telis & machinis, & multo apparatu, q; ne[illegible] cōtra Rempublicā† & ſedem Romanam Apoſtol[illegible]cam admiſerat, nefarie nite[illegible]ur defendere. Et cum ſupra ſcriptus Rex Pipinus Mauriennam cū exercitu ſuo re[illegible]et, & propter anguſta valliū, montes, rupeſq; exercitus prædicti Regi[illegible] min[illegible] ſire potuiſſet, pauci tamen montib. anguſtiiſq; locis erumpentibus, vſq; in Valle SEuſana peruenerunt. Hæc cernens Aiſtulfus Rex Langobardorū, oēs Langobardo[illegible] are præcepit, & cū omni exercitu ſuo ſup eos audaciter venit. Hæc cernentes Franci, non ſuis auxiliis, nec ſuis viribus liberare ſe putabant, ſed Deum inuocant, & B. Petri Apoſtoli adiutorium rogant. Cōmiſſoq; prælio fortiter inter ſe dimicantes, Aiſtulfus Rex Langobardorum læſum cernens exercitum ſuum, terga vertit, & pæne omnem exercitum

An. 753. i. Arbor [illegible] Expeditio Langobardica. Cluſa. i. Imperium Rom.

ſuum, quẽ ſecum adduxerat, tam Duces, Comites, & oẽs maiores natu gentis Langobardorum in eo prælio oẽs amiſit, & ipſe quodam monte rupis vix lapſus euaſit, Ticinũ vrbem ſuã cum paucis venit. Igitur præcelſus Rex Pipinus, patrata (Deo adiuuante) victoria, cum omni exercitu & multitudine, agmina Francorum vſq; ad Ticinum acceſſit, caſtra metatus eſt, vndiq; omnia quę in gyro fuerunt vaſtans, partes Italiæ maxime igne cõcremauit, totã regionem illã vaſtauit, caſtra Langobardorum omnia diripuit, & multos theſauros & alia ornamẽta quãplurima & eorum tentoria omnia rapuit & cepit. Hæc cernens Aiſtulfus Rex Lõgobardorum, q; nullatenus euadere potuit, cu pacem per Sacerdotes & optimates Francorum petens, dictiones ſupradicto Regi Pipino faciens, & quicquid contra Romanã Eccleſiam vel ſedem Apoſtolicam, contra legis ordinẽ fecerat, pleniſſima ſolutione emendaret, ſacramẽta & obſides ibidem donat, *Vt nunquã à Francorum ditione ſe abſtraheret, & vlterius ad ſedem Apoſtolicam Romanam & Rempublicã hoſtiliter nunquã accederet.* Præfatus Rex Pipinus clemẽs vt erat, miſericordia motus vitã & regnum ei cõceſſit, & multa munera Aiſtulfus partib. prædicti Regis donat. nam & optimatib. Francorum multa munera largitus eſt. His itaq; geſtis, Pipinus Rex prædicto Stephano Papa cum optimatibus ſuis & multa munera partibus Romæ cum magno honore direxit, & ſedem Apoſtolicam incolumem, ſicuti prius fuerat, reſtituit. His tranſactis Pipinus Rex cum exercitu ſuo, & multis theſauris ac multis muneribus, (Deo adiuuante) reuerſus eſt ad propria.

Sequenti anno Aiſtulfus Rex Lãgobardorũ fidem ſuam quã regi Pipino promiſerat, peccatis facientib. fefellit. Iterum ad Romã cum exercitu ſuo veniens, fines Romanorũ peragrans, atq; regionem illã vaſtans, ad Eccleſiam S. Petri perueniens, & domos quas ibidẽ reperit, maxime igne cõcremauit. Hæc Pipinus Rex cum per nũcios audiſſet, nimio furore & ira motus, cõmoto iterum omni exercitu Frãcorum per Burgundiã, per Cauolonnã vrbem, & inde per Ianuã vſq; ad Mauriennam veniens. Rex Aiſtulfus cũ hoc reperiſſet, iterũ ad cluſas exercitũ Longobardorũ mittẽs, qui regi Pipino & Frãcis reſiſterẽt, & partes Italiæ intrare nõ ſinerẽt. Rex Pipinus cũ exercitu ſuo, mõte Cinisio trãſacto vſq; ad cluſas, vbi Lõgobardi reſiſtere nitebantur, perueniens, & ſtatim Franci ſolito more, vt edocti erãt, per mõtes & rupes erũpentes in regnum Aiſtulfi cum multa ira & furore intrant, Longobardos quos ibi repererũt, interficiunt. Reliqui qui remãſerãt, vix fuga lapſi euaſerut. Rex Pipinus cũ nepote ſuo Taſſilone Baioarorũ duce, partes Italiæ vſq; ad Ticinum iterũ acceſſit, & totã regionem illã fortiter deuaſtans, & circa muros Ticini vtraq; parte fixit tentoria, ita vt nullus exinde euadere poſſet. Hæc Aiſtulfus rex Longobardorũ cernens, etiam nullã ſpem ſe euadendi ſperaret; iterum per ſupplicationẽ Sacerdotum, & optimatũ Francorum, veniã & pacem prædicto ſupplicãs, & ſacramenta, quæ præfato Regi dudũ dederat, *vt quæ contra ſedem Apoſtolicam rẽ nefariam fecerat, omnia iudicio Francorum & ſacerdotũ pleniſſima ſolutione emendaret.* Igitur rex Pipinus ſolito more iterum miſericordia motus, ad petitionem optimatum ſuorum vitã & regnum iterato conceſſit. Aiſtulfus Rex iudicio Francorum & ſacerdotum, theſaurum, qui in Ticino erat, id eſt tertiam partẽ prædicto Regi tradidit, & alia multa munera maiora quã antea dederat, partib. Regis Pipini dedit, ſacramenta iterũ & obſides donat, *Vt amplius nunquã contra regem Pipinum & proceres Francorum rebellis & contumax eſſe debeat, & tributa, quæ Longobardi regi Francorum à longo tempore dederant, annis ſingulis per miſſos ſuos deſoluere deberent.* Præcelſus rex Pipinus victor cum magnis theſauris & multis muneribus, abſque belli euentu, cum omni exercitu ſuo illæſo ad propriam ſedem regni ſui remeauit incolumis, & quieuit terra a præliis annis duobus.

Poſt hæc Aiſtulfus rex Longobardorũ, dum venationem in quadam inſula exerceret, diuino iudicio de equo, quo ſedebat, ſuper quandã arborem proiectus, vitam & regnum crudeliter digna morte amiſit. Longobardi vna cũ cõſenſu prædicti regis Pipini, & conſilio procerum ſuorum, Deſiderium in regni ſedem inſtituunt.

Mors Aiſtulphi. P. Diac. lib. 6. c. 60. Vide Aim. l. 4. c. 63. 64. 65.

Dum hæc agerentur, rex Pipinus legationem Conſtantinopolim ad Conſtantinum Imperatorem pro amicitiæ cauſa & ſalute patriæ ſuæ mittens, ſimiliter & Conſtantinus Imp. legationem præfato Regi cum multis muneribus mittens, & fidem per legatos eorum viciſſim inter ſe promittunt. Neſcio quo faciente, poſtea amicitia, quam inter ſe mutuo promiſerant, nullatenus ſortita eſt effectum.

His

His itaq; geſtis & duobus annis cum terra ceſſaſſet à prælijs, prædictus rex Pipinus legationē ad Waiofarium Aquitanum principē mittens, petēs per legatus ſuos, vt res Eccleſiarū de regno ipſius, quæ in Aquitania ſitæ erant redderet, & ſub immunitatis nomine, ſicut ab antea fuerant cōſeruatas eſſe deberent, & iudices ac actores in ſupra dictas res Eccleſiarum, quod a lōgu tempore factum non fuerat, cōmittere non deberent; & Gothos prædicto Regi, quos dudum Waiofarius contra legis ordinem occiderat, ei ſoluere deberet; & homines ſuos, q; de regno Francorum ad ipſum Waiofariū principem confugium fecerunt, reddere deberet, hæc omnia Waiofarius, quæ prædictus Rex per legatos ſuos ei mandauerat, hoc totum facere contempſit. Igitur Pipinus Rex inuitus coactus vndiq; contraxit exercitum, & partibus Aquitaniæ, per pagū Trecaſinum vſq; Antiſiodorum vrbem acceſſit, inde ad Ligerem fluuium, cum omni exercitu Francorū, ad Maſuam vicum in pago Antiſiodorenſi Ligerē fluuium tranſmeauit, per pagum Bitorinum vſq; Auernicam acceſſit, regionē illam peruagans, & maximam partem Aquitaniæ igne concremauit. Waiofarius princeps Aquitaniæ, per legatos ſuos pacem ſupplicans, Sacramenta & obſides ibidē donat, vt omnes iuſticias quas præfatus rex Pipinus per legatqs ſuos ei mandauerat, in placito inſtituto facere deberet. Rex Pipinus cum omni exercitu ſuo illæſo reuerſus ad propria.

Reuoluto anno, id eſt, anno decimo regni ipſiu omnes optimates Francorum ad Dura in pago † Riguernenſi ad componendum, pro ſalute patriæ & vtilitate Francorum tractanda placito inſtituto, ad ſe venire præcepit. Dum hæc agerentur Waiofarius inito iniquo conſilio contra Pipinum regem Francorum inſidias parat, exercitum ſuū cum Vniberto Comite Bitoriuio, & Blaudeno Comite Aruernico, qui dudum ante annum ſuperiorem ad prædictum regem Pipinum cum Bertellano Epiſcopo Bitoricæ ciuitatis miſſus fuerat, & animum Regis ad iracundiam nimium prouocaſſet, cum reliquis Comitibus clam hoſtiliter vſque Caualonum, omnem exercitum ſuum tranſmiſit, & totam regionem illam, id eſt Auguſdunenſium vſque ad Caualonum, igne cremauit, & ſuburbana Caualoni vrbis quidquid ibidem reperierunt, omnia vaſtauerunt, Melciacum villam publicam incendio cremauerunt, cum multis ſpolijs & præda nullo reſiſtente remeauerunt ad propria. Cum hoc Pipino Regi nunciatum fuiſſet, quod Waiofarius maximam partem regni ſui vaſtaſſet, Sacramenta, quæ ei dederat fefelliſſet: nimium ira motus iubet omnes Francos vt hoſtiliter, placito inſtituto, ad Ligerem veniſſent: commotoque exercitu cum omni multitudine iterum vſque ad Trecas acceſſit, inde per Antiſiodorum ad Neuernum vrbem veniens Ligeris fluuio tranſmeato, ad caſtrum, cuius nomen eſt † Burbone, in pagum Bitoruium peruenit. Cumq; in gyro caſtra poſuiſſet, ſubito a Francis captū & ſuccenſum eſt, & homines Waiofarii, quos ibidem inuenit, ſecum duxit, maximam partem Aquitaniæ vaſtans, vſq; vrbem Auernam, cum omni exercitu veniens Claremontem caſtrum captum atq. ſuccenſum bellando cepit, & multitudinem hominum tam virorum quam mulierum, & infantum plurimos, in ipſu incendio cremauerunt. Blandinum Comitem ipſius vrbis Auernicæ captum atq; ligatum ad præſentiam Regis adduxerunt: & multi Wascones in eo prælio capti atq; interfecti ſunt. Igitur rex Pipinus vrbe capta, ac regione illa tota vaſtata, cum præda & populo multo (Deo auxiliante) cum illæſo exercitu iterum remeauit ad propria. Factum eſt autem poſtquam Pipinus rex vrbem Auernam cepit hanc, regionem illam totam vaſtauit.

Sequenti anno, id eſt anno vndecimo regni ipſius, cum vniuerſa multitudine gentis Francorum Bitoricas venit, caſtra metatus eſt vndiq;, & omnia quæ in gyru fuerut, vaſtauit; circumſepit vrbem munitione fortiſſimam, ita vt nullus egredi auſus fuiſſet, aut ingredi potuiſſet. Cum machinis & omni genere armorum circumdedit eam vallo, multis vulneratis, plurimiſque interfectis Francis, per muros cepit vrbem, & reſtituit eam ditioni ſuæ iure prælij, & homines illos quos Waiofarius ad defendendum ipſam ciuitatem dimiſerat, clementia ſuæ pietatis abſoluit, dimiſſique reuerſi ſunt ad propria. Vnibertum Comitem & reliquos Vaſcones, quos ibidem inuenit, ſacramentis datis ſecum adduxit, vxores eorum ac liberos in Franciā ambulare pręcepit, muros ipſius Bitoricæ ciuitatis reſtaurare iubet, Comites ſuos in ipſam ciuitatem ad cuſtodiendum miſit. Inde cum omni exercitu Francorum vſque ad caſtrum quod

An. DCC LXI.

An. DCC LXII.

Cadurcia Arnonio, vulgo Cahors.

vocatur † Toarcius veniens. Cumq; in gyro caſtra poſuiſſet ipſe, caſtrum mira celeritate captum atq; ſuccenſum eſt, & Guaſcones, quos ibidem inuenit, vna cum ipſo Comite ſecũ duxit in Franciam. Pipinus (Chriſto duce) cum omni exercitu Francorum cum multa præda & ſpoliis, iterum reuerſus eſt ad ſedem propriam. Facta eſt autẽ [illegible]ga altercatio inter Pipinum regem Francorum & Guaiofarium Aquitaniæ principẽ. Pipinus rex (Deo auxiliante) magis ac magis creſcens, & ſemper ſe ipſo robuſtior in ſe ipſo factus eſt; pars autem Waiofarii, & eius Tyrannidis decreſcens quotidie. Waiofarius princeps ſemper contra prædictum regem Pipinum inſidias parare diſſimulat. Nam Mancionem Comitem conſobrinum ſuum ad partes Narbonæ cũ reliquis Comitibus tranſmiſit, vt cuſtodias, quas prædictus rex Narbonam, propter gentem Saracenorum ad cuſtodiendum miſerat, ne aut intrarent, aut ſi quando iterum in patriam reuerterentur, capere aut interficere ſuos poſſent. Factum eſt autem vt Aſtraldus Comes, & Galemanius itemq; Comes, compares eorũ ad propria reuerterentur, ſic Mancio vna cum multitudine gẽtis Guuaſconorum ſuper eos irruit, fortiter inter ſe dimicantes. Prædictus Galemanius & Aſtraldus ibidem Mancionẽ & vniuerſos pares ſuos (Deo adiuuante) interficiunt. Hæc cernentes Guuaſcones terga vertunt, omnes equites † quos ibidem adduxerant, amiſerunt, montes valleſq; peruagantes pauci tamen vix fugaciter euaſerunt. Ipſi vero cũ multa prẹda & equitibus & ſpoliis cum gaudio reuerſi ſunt ad propria. Dum his & aliis modis Franci & Guuaſcones ſemper inter ſe altercarent, Chilpingus Comes Auernorum collecto vndiq; exercitu, in pago Lugdunenſi in regno Burgundiæ ad præliandum ambulare nitebatur. Contra quem Adalardus Comes Gaualonenſis, & Aſtraldus idemq; Comes, cum paribus eorum contra eũ venientes; ſtarim Chilpingus Comes in eo prælio à ſupra ſcriptis Comitibus occiſus eſt, & multi qui cum eo venerant, ibidem interfecti ſunt. Hẹc videntes Guaſcones terga vertunt. Vix pauci ſyluis & paludibus ingreſſis euaſerunt.

Aequi, sive Ab... [illegible]

Amanugus Comes Pictauenſis dum Turonicam infeſtatam prædaret & ab hominibus Gulfardi Abbatis monaſterii beati Martini interfectus eſt, & plures, qui cum eo ibidem venerant, cum ipſo pariter ceciderunt: reliqui qui remanſerant terga vertẽtes, pauci vix euaſerunt. Dum hæc agerentur, Remiſtanus auunculus Guaiofarii ad prædictum Regem veniens, ſacramenta multa & fidem prædicto regi Pipino promiſit, vt ſemper fidelis tam prædicto Regi, quam & filiis ſuis omni tempore eſſe deberet. Rex vero Pipinus in ſuam ditionem eum recepit, & multa munera auri & argenti, & precioſa veſtimenta, equites & arma largiendo ditauit.

Rex Pipinus caſtrũ cui nomen Argentonnis, in pago Bitoruio, à fundamento miro opere in priſtinum ſtatũ reparare iuſſit, Comites ſuos ibidẽ ad cuſtodiendũ mittens, ipſum caſtrũ, Remiſtano ad Guaiofario reſiſtendũ cũ eis medietatẽ pagi Bitoruio vſq; ad Care cõceſſit. Videns prædictus Guaiofarius princeps Aquitanicus, quod caſtrũ Claremontis Rex bellando ceperat, & Bitoricas caput Aquitaniæ, munitiſſimã vrbẽ cũ machinis cepiſſet, & impetum eius ferre non potuiſſet, omnes ciuitates, quæ in Aquitania Prouincia ditionis ſuæ erant, id eſt Pictauis, Lemouicas, Sanctionis, Petrecors, Equoliſmã, & reliquas quam plures ciuitates & caſtella, omnes muros eorum in terram proſtrauit, quos poſtea præcelſus rex Pipinus reparare iubet, & homines ſuos ad ipſas ad cuſtodiendum dimiſit.

DCC LXV.

Iterum eo anno cum omni exercitu ſuo prædictus Rex Pipinus ad ſedem propriã reuerſus eſt. Iterum ſequenti anno cõmoto omni exercitu Francorũ per Trecas, inde Antiſiodorum, vſq; ad Auernũ vrbem cũ omni exercitu veniens ibiq; cum Francis, & proceribus ſuis placitum ſuũ Campomadio tenens, poſtea Ligere tranſacto Aquitaniã pergens vſq; ad Lemodicas acceſſit, totam regionẽ illam vaſtans, villas publicas, quæ ditionis Guaiofarii erant, totas igne cremare pręcepit. Tota regione pene vaſtata, Monaſteriis multis depopularis, vſq; Hiſandonem veniens, vnde maximam partem Aquitaniæ, vbi plurimum vinearum erat, cepit ac vaſtauit, vnde pene omnis Aquitania tam Eccleſiæ, quam monaſteria, diuites & pauperes vina habere conſueuerunt, omnia vaſtauit & cepit. Dum hæc agerentur Guaiofarius cum exercitu magno & plurimorum Guuaſcanorum, qui vltra Garronam † commorantur (qui antiquitus vocati ſunt Vaceei) contra prædictum Regem veniens, ſed ſtatim ſolito more omnes Guaſcones

Garumnam.

terga

te[illegible]ert[illegible]nt, plurimi ibidem à Francis interfecti ſunt. Hæc cernens Rex, per ſequi[illegible]bet, & vſq; ad noctẽ eum perſequens, [illegible]x [illegible]uaiofarius cum [illegible]ucis, qui re[illegible]an[illegible] [illegible]a [illegible]fugien[illegible] euaſit. In eo prælio Blandinus Comes Aueinor[illegible]n, quem prædictus Rex prius ceperat, & qui poſtea ad Guaiofarium cunfugi[illegible] fece[illegible], [illegible]terfe[illegible]s eſt. Rex Pipinus (opitulante Deo) victor extitit, patrata iterum victoria [illegible]um magno tri[illegible]u[illegible]pho iterum ad Degonrum cum omni exercitu Francorum ad Ligerem veniens, inde per pagũ Auguſtudunẽſem ad propriam ſedem remeauit. Ibi victus Vuaiofarius l[illegible]gationem ad prædictum Regem mittens, petens eum, *Quod Bitoricas & reliquas ciuitates Aquitaniæ prouinciæ, quas de manu eius prædictus Rex abſtulerat, ei redderet, & poſtea ipſe [illegible]aiofarius ditionis ſuæ faceret: Tributa & munera, quæ anteceſſores ſui Reges Francorum, de Aquitaniæ prouincia exigere conſueuerant, annis ſingulis partibus prædicto regi Pipino ſoluere deberet.* Sed hoc Rex per conſilium Francorum, & plurimorum nationis qui in regno ſuo commorabantur, & procerum ſuorum, f[illegible]ere contempſit. Euoluto igitur anno, [illegible]m moto om[illegible] exercitu Francorum vſque Aurelianis veniens, ibi placitum ſuum C[illegible] [illegible]od ipſius primus pro campo Martio, pro vtilitate Francorum inſti[illegible], multis muneribus a Francis & proceribus ſuis ditatus eſt. Iterum L[illegible]g[illegible]ototam Aquitaniam pergens vſque ad Aginnum veniens totam regio[illegible]m[illegible]m deuaſtauit. Videntes tam G[illegible]aiscones, quam maiores natu Aquitaniæ, n[illegible]ſſitate compulſi plurimi ad eum venerunt, ſacramenta ibi donant, & ſe ditioni

2 ſuæ faciunt. Ita omnis Aquitania prouincia vaſtata cum multa præda ac ſpoliis, per pa[illegible]im Prætecoricam & Equolinam, † iam pene omni Aquitania acquiſita, cum o[illegible] exercitu ſuo Francorum iterum eo anno cum omnibus ſuis reuerſus eſt in Fra[illegible]ciam.

Iterum denuo ſequenti año commoto omni exercitu Francorum per pa[illegible]m T[illegible]caſiuam inde ad vrbẽ Antiſiodorum veniẽs ad caſtrum, quod vocatur Gordinis, cum Regina ſua Bertrada iam fiducialiter Ligere tranſacto ad Bitoricas acceſſit, pa[illegible]ium ſibi ædificare iubet. Iterum campomadium (ſicut mos erat) ibidem tenere iubet, inito[illegible] conſilio cum proceribus ſuis præfatã Reginam Bertradam cum reliquis Franci[illegible] [illegible]mitibus fidelibus ſuis in prædicta Bitotica dimiſit, ipſe prædictus Rex cum reli[illegible]s Fran[illegible]is & optimatibus ſuis ad perſequendum Guaiofarium ire pertrexit. Cumq; [illegible]ædictus Rex ipſum Guaiofarium perſequens nõ reperiret, iam tempus hyemis erat, [illegible] omni exercitu ad Bitoricas, vbi præfatam Reginam Bertradam dimiſerat reuer[illegible].

Dum hæc agerentur, Remiſtanius filius Iudonæ, quondam fidem ſuam, quam [illegible]ædicto regi Pipino promiſerat, fefellit; & ad Guaiofarium iterum veniens ditioni [illegible]ciens, quod Guaiofarius cum magno gaudio eum recepit, & adiutorem ſibi cõ[illegible] Francos & prędictum Regem eum inſtituit. Superſcriptus Remiſtanus contra prę[illegible]m Regem & Francos, ſeu cuſtodias quas ipſe in ipſius ciuitatibus dimiſerat, ni[illegible]m infeſtus acceſſit, & Bitorium ſeu Limoticinum quas Rex acquiſier[illegible] prædan[illegible]m vaſtauit, ita vt nullus colonus terrę ad laborandum, tam agros quam v[illegible]ne[illegible]e non audebat. Prædictus Rex Pipinus in Bitorice per hyemem [illegible]tam cum [illegible] Bertrada in palatio reſedit, totum exercitum ſuum per B[illegible]g[illegible] [illegible]n mittens, Natale domini noſtri Ieſu Chriſti & ſanctæ Epi[illegible]haniæ apud [illegible]bem per conſilium Epiſcoporum & Sacerdotum venerab[illegible]ter cel[illegible]bra[illegible]uto igitur eo anno cum in Bitoricis reſideret, medio ante [illegible]c[illegible]ati[illegible] o[illegible]n exercitum ſuum, quem in Burgundiam ad hyemandum miſerat ad[illegible]v[illegible]pit; initoque conſilio, contra Remiſtanum inſidias parat, Herin[illegible]m, Childeradum, & Chunibertum Comitem Bitoricinum, cum re[illegible]uis [illegible]ibus & leudibus ſuis ad ipſum Remiſtagnum capiendum [illegible], p[illegible]s

3 Rex Pipinus cum omni exercitu Francorum, iterum ad perſequendum G[illegible]aiofa[illegible] [illegible] deſtinauit. Bertrada Regina Aurelianis tranſiens & inde nauali eue[illegible] Ligerem fl[illegible]uium vſque ad Se[illegible]lus caſtrum ſuper fluuium ipſius Ligeris pe[illegible] His itaque geſtis nunciatum eſt Regi, quod mi[illegible]ſui, quos dudum ad A[illegible]i regem Saracenorũ miſerat, poſt tres años ad Marſili[illegible] reuerſi fuiſſent, lega[illegible] prędicti Amormuni regis Saracenorũ ad præfatum Regẽ cũ multis muneribus

Campo-Maio.

Engoliſma.

An. DCCLXVII.

[illegible] Qu[illegible] R[illegible] ſuo [illegible]
q[illegible]que [illegible] c[illegible] an [illegible]
rent. I[illegible]tur [illegible] q[illegible] en iſt[illegible] c[illegible]piend[illegible]ſſi fuera[illegible] diuinum iudicium, & fidem R[illegible] e[illegible]m ca[illegible]unt, & [illegible]g[illegible]tum ad præ[illegible]ntiam Regis [illegible] vxore[illegible]a add[illegible]xeru[illegible]t. Q[illegible]m [illegible]m re[illegible] Vo[illegible]erto & Gl[illegible]e[illegible]rto Comitibus Bi[illegible]rica ciuitatis ipſum Remiſtagnum in patibulo ſuſpendi iuſſit. prædictus Rex Pipinus vſq; ad Garonnam acceſſit. Ibi Guuaſcones, qui vltra Garonnam cõmorantur, ad eius præſ[illegible]iam ven[illegible]r[illegible]t, & ſacrame[illegible]a & ob fides prædicto Regi donant, vt ſemper fideles p[illegible]ibus Regis ac filiis ſuis C[illegible]rolo & Carleman[illegible]o omni tempore eſſe debeant. Et aliæ multæ quam plures gentes ex parte Guaiofarii, ad eum venientes, & ſe ditioni ſuæ ſubdiderunt. Rex vero Pipinus benigniter eos in ſuam di[illegible]ſione[illegible] recepit. Vua[illegible]ofarius cum paucis per ſy[illegible]uam, quæ vocatur [illegible]dobol[illegible], in pago Petrecorrego latitans, & huc illuc vagatur incertus. Præfat[illegible] Rex Pipin[illegible] ad Guaiofarium [illegible]apiendum inſidias iterum parat. Inde ad R[illegible]nam ſuam [illegible] S[illegible]m [illegible]s[illegible]nem Saracenorum, quam Mettis ad hyeman[illegible]dum miſerat, ad S[illegible]d ſe ve[illegible]ire præcepit, & ipſi Saraceni munera, quæ Amormuni tranſ[illegible]rat b[illegible]em præſentant. Iterum Rex ipſis Saracenis, qui ad ipſum miſſi fuera[illegible], munera dedit, & vſque ad Marſiliam cum multo honore adduci præcepit. Saraceni [illegible]ali euectione per mare redeunt ad propria.

Videtur ab quod deeſſe. Vide Ann. 4. c. 67.

[illegible] Præ[illegible]tus rex Pipinus iterum de Se[illegible]us caſtro cum paucis ad perſequendum Guaiofarium eo anno iterum ire perrexit, vſque ad Sanctiones mira celeritate pri[illegible]us cum pauc[illegible]s venit. Cum hoc Guaiofarius aud[illegible]ſſet, ſolito more terga vertit. Rex Pipinus in quat[illegible]or partes Comites, ſcaritos, & le[illegible]dos ſuos ad perquirendum Guaiofarium tran[illegible]miſit. Dum hæc agerentur, vt aſſerunt, conſilium regis factum fuiſſet, Guaiofarius princeps Aquitaniæ a ſuis interfectus eſt. Præfatus Rex Pipinus iam tota Aquitania acqui[illegible]ta, omnes ad eum venientes ditionis ſuæ, ſicut antiquitus fuerāt, ſe faciunt. Cũ tha[illegible]mpho & victoria Sanctionas, vbi Bertrada Regina reſidebat, venit. Dum [illegible]na præfatus Rex veniſſet, & cauſſas pro ſalute patriæ & vtilitate Francorum tractaret, a quadam febre vexatus ægrotare cœpit, Comites ſuos ac iudices ibidem co[illegible]it. Inde pe[illegible] P[illegible]uum vſq; ad Turonis vrbem ad monaſterium beati Martini co[illegible]it, [illegible]que multam eleemoſynam tam Eccleſiis quam Monaſteriis, & pauperibu[illegible] largitus eſt, & auxilium beati Martini petens, vt pro eius facinoribus Domini miſericordiam deprecari dignaretur. Inde promouens ſe cum prædicta Regina Be[illegible]ta, & [illegible]s Carolo & Carlomanno, vſque ad Pariſius ad monaſterium beati D[illegible] vris veniens, ibique moratus eſt aliquandiu, cernensque quod vitæ pe[illegible]euaderen[illegible]n poſſet, omnes proceres ſuos, Duces & Comites Francorum, [illegible]opos q[illegible] Sacerdotes, ad ſe venire præcepit; ibique vna cum conſenſu [illegible] & pro[illegible]i ſuorum ſeu & Epiſcoporum, regnum Francorũ quod ipſe tenuerat, [illegible] ſorte inter prædictos filios ſuos C[illegible]rlum & Carlomannũ, dũ ad huc ipſe viueret, inter eos diuiſit, id eſt Auſtraſiorum regnum Carolo ſeniori filio regnum inſtituit. Carlomanno ve[illegible]iuniori filio regnum Burgundiæ & Prouinciæ Aleſans[illegible] & Alama[illegible] Aq[illegible]nium quam ipſe Rex acquiſierat, inter eos diuiſit. His geſtis rex P[illegible] po[illegible] dies [illegible] dolor eſt ad dicendũ multitudine[illegible] & vita ſimul caruit. Sepel[illegible]que eum prædicti Reges, Carlus & Carlomannus [illegible] ipſius Regis, in monaſte[illegible] S. D[illegible]n[illegible] martyris, [illegible]e v[illegible]luit, cum magno hono[illegible]e. regnauitq; annis viginti q[illegible] [illegible]e. H[illegible] ctis præd[illegible]cti R[illegible] Carol[illegible]s & C[illegible]lomannus vnuſquiſq; cum leude[illegible] [illegible] ad propriam ſedem regni eorum venientes, inſtituto placito, [illegible]toque c[illegible] [illegible]rum procer[illegible]bus e[illegible]rum, menſe Septembri die Dominico XIV Calendas O[illegible] [illegible], C[illegible]ui[illegible]nem vrbem, & Carlomannus ad Saxones ciuitatem, [illegible]ter vno die, a proc[illegible]ibus eorum & conſecratione Sacerdotum ſublimati ſunt in regno.

ſ. Alſatiam, Alamaniam, & potentia. Ann. lib. 4. c. 97. ... Kalen. Oct.

In ſtoriis deeſt... ...

ERCHAN[illegible]

ERCHANBER II.

FRAGMENTVM

Ex breuiario Regum Francorum, & maiorumdomus.

CHLODHARIVS Rex de Auſtris, poſtquam Theodericus & Theodeberdus reges & germani mortui ſunt, recepit regnum eorum, conſilio & adiutorio Pippini ſenioris, qui tunc temporis Maiordomus erat: & ſortitus eſt præfatus Rex trium regnorum [illegible] ‑hiam XVI. annis, ſicut illi S. Columbanus Abba in prophetico Spiritu antea prædixit: quia ille Theotericus Rex in[illegible]igante Brunihilta aula ſua de ſuo monaſterio illum expulerant. Quam etiam ſt[illegible] vi comprehendit Clotharius, vitam ignominioſe finire fecit. Maiordomus tunc Gun[illegible]andus vir egregius erat.

Po[illegible] non multum Rex præfatum Pippinum in Auſtris cum filio ſuo iam adulto Ta[illegible]berto miſit, ibidem eum Regem conſtituendum, ipſumq; ei in Maiore[illegible] do[illegible]us ac [illegible]um conſtituens.

Da[illegible]obertus Rex poſt mortem patris regnauit annis XVI. [illegible]ic magnifi[illegible] Ec[illegible] Dei [illegible]rgitor ac diſtributor fuit. Maiordomus eius Erchanoldus [illegible] p[illegible] [illegible]n Auſter Duce, ac nõ poſt multũ mortuo poſt mortẽ Da[illegible]berti [illegible] al. Erchanbaldus.

Chlodoueus Rex filius Dagoberti regnauit XVI. annis, qui omni ſpurcitiæ dedi[illegible]us fui. Maiordomus qui ſupra.

C[illegible]odharius Rex, filius Chlodouei adhuc in puerili ætate ſuæ iuuen[illegible]is mor[illegible]us [illegible] annis IV. Maiordomus Ebroinus.

T[illegible]eodor[illegible]chus Rex filius Chlodouei, frater Chlodharii regnauit annis XIX. Ma[illegible] Bertharius, quo occiſo, Pippinus iunior filius Anſegiſili [illegible] veniens de Au[illegible] ſt[illegible] ſucceſſi[illegible] in principatum Maiorumdomus. al. Anſegiſi.

[illegible]xhinc Reges nomen non honorem habere cœperunt, quibus tamen vbi con[illegible] [illegible]m fuerat, victus fuerat exuberans, cuſtodiaq; iugis erga illos habebatur, ne [illegible] [illegible]e poteſtatis agere poſſint. Illis namq; temporib. ac deinceps Gotefredi[illegible] [illegible]ux A[illegible]rum, cæteriq; circumquaq; Duces noluerunt obtemperare Ducibus [illegible]ran[illegible]rũ, eo quod non potuerunt Regib. Moroueis ſeruire, ſicut antea ſol[illegible] fue[illegible] [illegible] [illegible]qui q; ſecum tenuit, donec tandem aliquãdo poſt mortẽ Gotefridi [illegible]ucis Car[illegible]us [illegible]. Prin[illegible]ipes Francorũ paulatim ad ſe reuocare illos atte qua poterat ſtuduere.

Chlodou[illegible]m adhuc [illegible]uerum filium Theodurici conſtituunt Regem, qui tantum [illegible] annos II. Maiordomus Pippinus qui ſupra.

C[illegible]debertum filium Theodorici, fratrem Chlodouei ſtatuunt [illegible]n regnum, q[illegible] g[illegible]os XVII. Maiordomus cõſtituitur Grimoaldus filius P[illegible] quia ipſ[illegible] ip[illegible] [illegible]tare cœperat, qua infirmitate & moritur, & i[illegible]terim Grimo[illegible] [illegible]ur.

Da[illegible]bertum filium Childiberti Regem ſtatuunt, qui regnauit annos V. Maior[illegible] [illegible]aldus filius Grimaldi, poſt quem Regn[illegible]fredus. al. Raginfredus.

[illegible]po[illegible]ibus Karlus, filius Pipp[illegible] ex concubina, in cu[illegible]odia a Plec[illegible] ma[illegible]m Pippini tenebatur: auxiliante Domino vix euaſit.

[illegible]em quondam clericum, cæſarie capitis creſcente, Regem F[illegible] con[illegible] quem Chilpericum nuncupant: quia deficiente pr[illegible], [illegible]m quẽ [illegible]orem Merouei[illegible] inuenire poterant [illegible] q[illegible]ia Me[illegible] ut [illegible] Nazarei, nullo capitis crine inciſ[illegible] erat. Regnauit q; annis VI.

[illegible] p[illegible]ædictus Carlus princeps ad Auſt[illegible]os pa[illegible] natum [illegible] [illegible]ncipat[illegible] arripiens, Regemque [illegible] nomine Cl[illegible] bella cum Chilperico Rege & ſuo Maioredomus n[illegible]m[illegible]ne [illegible]

[illegible]

Theodericus [illegible] Regem [illegible] tritus in Cala monasterio [illegible] que annos VI. Maiordomus ac princeps Carolus, qui iam vtraque regna viriliter gubernans, circumquaque cum Regibus ac Ducibus bella semper superando committens, donec eum omnes vincendo, qui ei contrarii fore videbantur, vincere constabat.

De Pipino Anſegiſi F. Orientalium Francorum principe, & Maioredomus regni Auſtraſiæ, cognomento Breui, fragmentum inſigne.

An. 688. ANNO ab incarnatione Domini noſtri Iheſu Chriſti DCLXXXVII[illegible]. Pipinus Anſegiſili nobiliſſimi quondam Francorum principis filius, poſt plurima [illegible] magnos triumphos a Deo ſibi conceſſos, orientalium Francorum, gl[illegible] [illegible]er [illegible]cedens, ſuſcepit principatum. Cuius memorabilium geſtorum [illegible]

fun a.p. ta quæ ante principatum, ſeu in principatu, cunctis Francorum populis declarata c[illegible]ruſcant. Principium tamen inſignis victoriæ & perpetuæ laudis cumulus extitit, quod adhuc in pueritiæ flore poſitus, indebitam glorioſi genitoris ſui necem auxilio diuinæ virtutis inæſtimabili proſperitate vltus eſt. Autorem enim infandi facinoris alienis delictis affluentem, ſubita inruptione interimens, puerili quidem manu, ſed heroica felicitate proſtrauit; haud aliter quam vt de Dauid legitur, quod Domino gubernante [illegible]anem Goliam puerili ictu proſternens, proprio gladio vita capiteq; ſpoliauit. In opibusq; ipſius ſuis fidelibus diſtributis, Pipini virtus atq; victoria longe lateq; vulgabatur. Interea Duces ac optimates Francorum, quos glorioſus genitor eius nutriuerat, magnisq; honoribus exaltauerat, audita nequiſſimi tyranni perditione, immenſo repleti gaudio ad Pipinum properant; ſeq; cum hominibus quos gubernabant, ſuæ ditioni mancipant. Ad ſolatium † autem tantæ reipublicæ adminiſtrationis erat ei glori-

l. auxilium. Bega Pipini F. oſa genitrix, cunctis laudibus digna, nomine Bega† filia Pipini præcelſiſſimi quondã principis, qui populum inter Carbonariam ſyluam & Moſam fluuiũ, & vſque ad Freſionum fines vaſtis limitibus habitantẽ, iuſtis legibus gubernabat. Sane quia huic maſculi ſexus proles defuerat, nepoti ſuo Pipino ſuperſtitionem cum principatu dereliquit. Prædicta autem matrona nomine Bega, repleta omni prudentia, filium ſuum Pippinum cotidie ſalutaribus alloquiis admonebat, vt ſe regno futuro inter adoleſcentię rudimenta ſine iniquitatis contagione (Domino adiuuante) reſeruaret. Ipſe vero gratia diuina prædi[illegible]us, [illegible]ctas ſalubres ſuæ genetricis admonitiones ſtrenuis præueniebat [illegible]tib[illegible]. Tunc e[illegible] prudentiæ lumine radiabat, vt grandęuis & maiorib. natu

pp. ipſi[illegible]cta maximam admirationem ingereret. Erat ei agnatione propinquus quidam vir Arnulfus nomine, Metenſis vrbis Epiſcopus: hic omniũ Francorum corã Deo

S. Arnulfus. & hominibu[illegible]s pr[illegible]cipuus habebat[illegible]r. Ipſe [illegible] nihilominus ſacris monitis, diuinis & humanis frequentiſſime, vt ad potiora conualeſceret, roborabat diſciplinis. Ille vero non tardus auditor in cunctis ſe feliciter mandatis & iuſtificationibus Domini

Gerarudis. exer[illegible]. P[illegible]o [illegible]rt[illegible]a ipſius vi[illegible]o Deo ſa[illegible]a Geretrudis vocabulo, quæ ſe ab [illegible] De[illegible] Domini ſeruitio mancipauerat, constructoque monaſterio in loco qui [illegible]catur Nib[illegible]lla in hereditate propria, vna cum genetrice ſua Itaberga di[illegible]m Deo cum turma plurima virginum ſeruitium rependebat. Hæc i[illegible] que [illegible]a [illegible] inter primæuæ poteſtatis gaudia exultantem, cœleſtis diſc[illegible] fr[illegible]uoſ[illegible]re[illegible]bat. Horum igitur (vt ita dixerim) ſanctorum propin[illegible]m monitis [illegible]n[illegible]que exhortationibus confortatus, per iuſtitiæ ſemitas [illegible]a [illegible]diebatur. Confluebant autem ad aulam ipſius [illegible]orum Orientalium Francorum, quos illa propria lingua

al. Oſterlingos. An. 687. Oſterleudo [illegible]o[illegible]an[illegible]. A[illegible]cet incarnationis Domini DCLXXXVII. ſuſcepit prin[illegible] Sua[illegible]s [illegible]arios, Toringos & Saxones, crebris irruptionibus fre[illegible], [illegible]oni ſubiugauit. Hæ etenim gentes, & aliæ plurimę [illegible] Francorũ ſummo obtẽperabant imperio; ſed propter deſidiã

Regum

Regum, & domeſticas diſſenſiones, & bel[illegible] ciuilia, quæ in multas partes diuiſi re[illegible], legitimam dominationem deſerentes, ſinguli in proprio ſolo armis [illegible]ebantur, deſendere. *mollebantur.* Quam obſtinationem [illegible]uictus Pippinus prin[illegible] pedi[illegible]ionibus vl[illegible]ſſimiſq; conſili[illegible] & freque[illegible]ibus populationibus *utiliſ.* [illegible] c[illegible] p[illegible]nie compeſcuit.

[illegible]pore Theodericus Rex Occidentalium Francorum, quos illi *Niuſtri* dicunt, regebat imperium; *al. Nouſtrios. Neuſtrios.* habens Maiorem domus Ebroinum nomine, crudelem ſcilicet virum, & ad plurima vitia pronum; qui quondam neceſſitate cogente monaſterium quod vocatur Luxouinm adiit, ibiq; capitis coma depoſita monachi *Ebroinus Maiordomus.* Læuitæ habitum cũ voto ſuſcepit. Sed ſuccedentib. annis, cũ Rex alius qui ſibi amicus fuerat, Francorũ ſuſcepiſſet imperium, rurſum Monaſteriũ relinquens, habitũq; monachalẽ abiiciens, vxore recepta honorẽ iterũ Maiordomatus arripuit. Sed quã[illegible]d[illegible]te & inlicite officii illius adminiſtrationem ſubiit, tanto peruerſius & [illegible]ſtius [illegible]us gubernationẽ exercuit. Nã illos qui ſibi in primi principatus ami[illegible] [illegible]erſarii viſi ſunt, ita perſecutus eſt, vt nõnullos vita, multos libertate, pluri[illegible] ro[illegible]us f[illegible]c[illegible]ltatib. ſpoliaret. In quo furore ẽt Leodegarius, eximiæ ſanctitatis *S. Leodegarius.* [illegible]pu[illegible], quia ipſe ſolus ſuam væſaniã redarguere conaretur, martyrio coro[illegible]atur. [illegible]peſtate plurimi nobiliũ Francorũ ob ſæuitiam prædicti tyranni Neuſt[illegible] iã relinquentes, in Auſtriam ad Pippinũ confugiunt, ſupplices ſuam clementiã poſtulantes, vt ſe ſe de manib. crudeliſſimi hoſtis eriperet. Quos ille pietatis ſolitę affectu cõmotus, miſericorditer excipiebat. Defuncto igitur Ebroino, Theodericus Rex Waratonem, † virum ſtrenuum atq; inluſtrem, Maiorem domus i[illegible]ſtituit. *al. Warattonem.* Erat autem eidem Waratoni filius lubricus & calidiſſimus nimis, nomine Giſilmarus: qui poteſtatis cupiditate captus patrem ab honore depoſuit, & ipſe improb. poteſtatẽ arripuit. Inter quẽ & inuictum principẽ Pippinum diſſenſiones plurimę extiterunt, quas dignã mors Giſilmari mature terminauit. Quo mortuo Warato genitor ipſius priſtino honoratur officio: qui ẽt non multo poſt tẽpore vita deceſſit. Defuncto Warattone g[illegible]er ipſius Bertarius nomine Maior domus à Theoderico Rege conſtituitur; nihil morib. impii Giſilmari diſcrepans, præter ingenii calliditatem, & humani conſilii [illegible]ac[illegible]tatẽ. Igitur profugi quos Pippinus in ſua miſericordia ſuſceperat, frequentibus [illegible]ur[illegible]uerimoniis apperebant, obſecrantes vt pro diuino amore iniurias ſuas vl[illegible]erut. Pippinus vero ſedato animo legatos ad Theodericum pacifice dirigit, [illegible]rens vt profugis quos Ebroinus pro ſua cupiditate proprio ſuo expulerat, propriiſq; facultatib. exſpoliauerat, iure regio ſuis ſedib. reuocatos, æquitatis norma ſeruata, patrimoniis iniuſte ablatis reueſtire iuberet. Hanc legationẽ Theodericus ſugge[illegible]e Berthario ſuperbe recepit, ſuoſq; profugos ſeruus, † quos Pippinus contra *ſeruos* ius & legẽ ſuſceperat, quandoq; ſe requirendos ſpopondit. Legati redeunt, reſponſum Theoderici Pippino referunt, ſuperbiam Regis indicant, minas quas ingerebat [illegible]iant, leuitatem atq; inconſtantiam Bertharii manifeſtant. Pippinus adunatis [illegible]rib. ſuis rem in medium retulit, ſuperbi Regis reſponſum per ordinẽ pandit, l[illegible]mas profugorum & miſerabiles ſupplicationes, qui in fidẽ ſuã ſeſe crediderant, manifeſtat, minas improbi principis ad memoriam reuocat. Periculum quoq; quod imminebat ſuæ patrię, quidq; ſuper his agendum ſit ſciſcitatur. Omnib. optime placuit, arma capere, pro miſeris ac ſpoliatis, qui tutelam fidemque ſuã & defenſionem quæſierant, dimicare. Pippinus vero accepto à magiſtratu conſilio, quod apud ſe ver[illegible]abat in animo, magno repletus gaudio exercitum congregat, quo obſtinati Regis iactantiã præueniret. Adunato igitur exercitu Pippinus ad Carbonariã ſiluã per[illegible]it, *Carbonaria ſilua.* qui terminus vtraq; regna diuiſerat: vbi cõuocatis optimatib. ſuis, imo cuncto exercitu, intentionẽ ſuam ſuccincta cõcione innotuit: *Vnde nihil aliud præter tumidũ [illegible]perbia plenum reſponſum accipere merui, ſecunda cauſa me ad talem prouocanit laborẽ. Nobilium ſiquidem Francorum ad noſtrã fidem confugientiũ lachrimæ & gemitus, qui tot calamitat[illegible]ngorib. preſſi, diuinum ſe per nos arbitrantur adipiſci poſſe ſuffragiũ.* Tunc vnanimiter in[illegible]ca[illegible]o Dei auxilio iã dictam Carbonariam ſiluam tranſeunt, hoſtiliter cuncta va[illegible] ad [illegible]teriores regni illius partes intrepidi perueniunt; haud proculq; ab oppido V[illegible]manduorum iuxta villam cui vocabulum eſt Textratium, caſtra poſue- *al. Textricium*

runt. Theodericus igitur cũ audiſſet hoſtẽ in ſui regni penetralib. cõmotantem, exercitum congregat, aciẽ contra Pippinũ conſtruit, ex aliaq; parte villæ caſtra ponit. Inter quos modicus quidẽ fluuius, ſed difficili traiecto defluebat, qui ab incolis Dalmanio nuncupatur. Pippinus itaq; ab Aquilone eiuſdẽ fluminis, Theodericus ab Auſtro conſederat. Pippinus ergo ad Theodericũ legatos dirigit, ea quæ pacis ſunt offerens, cauſas aduentus ſui indicat; ſcilicet vt pro Eccleſiis Dei apud illũ intercederet, vt quod iniqui tyranni illis abſtulerant, hoc in cõmuni eorũ eleemoſyna reformaret; & profugis, qui fidẽ ipſius expetierant, iuſtitiã de reb. ablatis facere iuberet. Multa quoq; pondera auri & argenti ſe ſibi dare ſpopondit, ſi eius ſuggeſtionib. adquieſceret, & pacẽ cũ ipſo magis quã prelium habere eligeret. Nuntũ itaq; legationis officio functi, Theodericus conſiliarios ſuos alloquitur, Quid ſuper his ſit faciendũ: Bertarius more ſolito inito conſilio pacẽ oblatã à Pippino diſſipat, hoſtẽ à patria pelli ſuadet, vt damna quæ in illo itinere perpetrauerãt, ſanguine piarent. Theodericus ergo bellũ indicat, legatoſq; Pippini ad propria reuerti iubet, & ea quæ pacis erant, abnuit. Nã Theodericus in innumerabilis populi multitudine magis quã cõſil i ordinatione confidens, traditũ ſibi iã Pippinũ cũ vniuerſo exercitu ſuo inanib. verbis gloriabatur. Pippinus cõtra optimates ſuos dulcib. alloquiis admonebat, vti ſeſe votis & orationib. Dei omnipotentis defendendos cõmendarẽt, qui dat honorẽ & victoriã omnib. timentib. eũ, & cuſtodientib. precepta eius. His igitur & talib. allocutionib. ſuorũ pectora roborauit fidelium, ita vt quaſi iã celitus patrata victoria alacri corde grates omnipotẽti Domino perſonaret. Itaq; vnanimiter ſe ad bellũ accingũt. Pippinus ergo prudentiſſima prouidẽtia ex quodã eminẽtiore colle locũ certamini deligit, & quo ad illũ accedendũ erat, prouida ſpeculatione oſtendit. Igitur diẽ illam cũ nocte magno curarum æſtu Pippinus princeps tranſegit: inluceſcenteq; aurora copias caſtris educit, & magno ſilẽtio Dalmanionẽ fluuiũ tranſit, atq; ab Oriẽte parte caſtrorũ Theoderici, prout pridie cõſtituerat, aciẽ ordinat. Orto igitur iam ſole Theoderico ſui nuntiant, Pippini caſtra deſerta & ignib. eſſe conſumpta. Cui intrepidus & præſtantior conſilio & armis princeps Pippinus occurrit, cõmiſſoq; acerrimo prælio Theodericus cũ conſiliario ſuo Bertario in fugã verſus, cunctos optimates ſuos in ore gladii interemptos dereliquit. Pippinus igitur victor caſtra hoſtiũ inuadẽs, ſpolia ampla (Deo gratias referẽs) ſuis fidelib. impertitur, plurimi aũt ſe † defendendos crediderũt. Quorũ maxima turba ad beati Quintini martyris limina, nõnulli ad Perrotã monaſteriũ, in quo beatus Furſeus corpore requieſcit, confugium fecerunt. Indeq; profectus Theodericũ fugientẽ perſequitur, ad Pariſius vſq; ciuitatẽ peruenit. Theodericũ quoq; recipiens, ne tyrannidẽ videretur exercere ſeuitiã, nomen ſibi † Regis inæſtimabili pietate reſeruauit. Ipſe vero totius regni gubernacula, theſauroſq; regios & vniuerſi exercitus dominationem, propriæ facultati ſuę diſponenda retinuit.

A. 691. Igitur Anno ab Incarnatione Domini noſtri Iheſu Chriſti DCXCI. Pippinus ſingularẽ Francorũ obtinuit principatũ, correctiſq; omnib. prauitatib. quæ in illis partib. p cupiditatẽ & iniquitatẽ .... multos annos adoleuerãt .... pacatiſſima .. diſpoſitis ...bus in Occidẽte regni gubernaculis ad Oriẽtalẽ Franciã .. ſedes cũ ſumma gloria.

A. 692. Anno ab Incarnatione Dominica DCXCII. Pippinus exercitũ vniuerſalẽ Francorũ adunare .. tractaturus de vtilitate ... rii conſiliis occurrit Ratbodi Friſionum Ducis obuiare ſuperbię, qui tantæ ſtultitiæ inuolutus caligine fuit, vt Pippino .... precipi .. parare preſumſerit ... victus atq; fugatus magnã partẽ exercitus ſui perdidit ... tandem pœnitentia ductus legatos ad Pippinũ dirigens pacẽ poſtulat, ſe ..... ditioni ſubdidit, obſidibuſq; datis .. efficitur. His ita peractis ſynodũ adunare ... in quo de vtilitatibus Eccleſiarũ, orfanorũ ac viduarũ ... ſeſe in opulentiſſimis regni ſui ſedib. cũ ſuis fidelib ... hiemandũ locauit. Singulis vero annis in Kal. Mar. generalẽ omnib. Francis ſecundũ priſcorũ conſuetudinẽ conſe. .ob regni .. reuerentia .... humilitatis & manſuetudinis magnitudine ... ab omnib. optimatib. Frãcorũ .. verba quæ pro pace & defenſione Eccleſiarũ Dei & pupillorũ & viduarũ facta ... raptu fœminarũ & incendio ſolido ... dicto exercitus quoq; .dato aut qua in .. illis denunciaretur, parati eſſent in partẽ quã ipſe .. erat proficiſci. His actis rege .. comitante diuino regnũ Franc ... hic deficit V.C. **

Kal. Mar.

PAVLI WARNEFRIDI LANGOBARDI FILII, DIACONI FORO-IVLIENSIS,

DE EPISCOPIS Metenſis Eccleſiæ.

PAVLVS DIACONVS lib. VI. de geſtis Langobard. cap. XVI.

Sed & ego in libro, quem *de Epiſcopis Mettenſis ciuitatis* conſcripſi, flagitante Angilrammo, viro mitiſſimo & ſanctitate præcipuo, præfatæ Eccleſiæ archiepiſcopo, de hoc ſacratiſſimo viro Arnulfo quędam eius miracula compoſui, quæ modo ſuperfluum duxi replicare.

SIGEBERTVS Gemblacenſis de Scriptoribus Eccleſiaſt. cap. 80.

PAVLVS Monachus Caſſinenſis cœnobii, natione Italus, propter ſcientiam litterarum a Carolo M. Imp. aſcitus, ſcripſit vitam primi Gregorii Papæ, ſcripſit geſta Pontificum Metenſium, ſcripſit miracula S. Arnulfi, qui primo Maior domus Regis Francorum, poſtea Metenſium Epiſcopus heremiticam vitam expetiit. Hiſtoriam quoq; Vinnulorum, qui poſtea nominati ſunt Longobardi, luculento & plano ſermone ſcripſit.

INCIPIT LIBELLVS DE NVMERO SIVE ORDINE EPISCOPORVM, qui ſibi ab ipſo prædicationis exordio in Mettenſi ciuitate ſucceſſerunt.

POSTQVAM peractis omnibus, quæ cum patre pro mundi ſalute gerenda diſpoſuerat Chriſtus dominus, migrauit ad cælos, ſtatim vt promiſſo ſancti ſpiritus munere beati Apoſtoli potiti ſunt & confirmati, illico quam vnuſquiſque eorum prouinciam vel regionem prædicaturus adgredi deberet, communi conſilio iuxta diuinam prouiſionem ſorte decernunt. Singulis igitur ad ſibi delegata loca pergentibus, beatus Petrus qui in eorum numero primus erat, & quaſi dux fortiſſimus eminebat, ad eam quæ totius tunc mundi caput erat, hoc eſt vrbem Romuleam tota alacritate contendit. Fundata prius apud Antiochiam eccleſia, ac ſuæ ſedis nomine dedicata.

Igitur cum Romam perueniſſet, illico qui ſummas quaſque vrbes in occiduo poſitas Chriſto domino per verbum fidei ſubiugaret, optimos eruditoſque viros ex ſuo conſortio direxit. Tunc denique Apollinarem Rauennam, Leucium Brundiſium, Anatolium Mediolanum miſit: Marcum vero qui præcipuus inter eius diſcipulos habebatur, Aquilegiam deſtinauit. quibus cum Hermagoram, ſuum comitem Marcus præfeciſſet, ad beatum Petrum reuerſus Alexandriam miſſus eſt.

Ea igitur tempeſtate cum apud Galliam Belgicam Mediomatricum, quæ etiam Mettis appellatur, ciuitas in ipſa Moſellæ amnis ripa poſita, copioſis populorum turbis abundaret: ad eandem beatus Petrus Apoſtolus vrbem, Clementem nomine virum egregium ac meritis probatum, ſublimatum pontificali dignitati direxit: cum quo pariter (ſicut antiqua tradit relatio) ad eas, quæ præcipuæ erant Galliarum vrbes, verbo fidei obtinendas alii quoq; religioſi doctores ab eodem Apoſtolorum principe miſſi ſunt.

Cum ergo perueniſſet beatus CLEMENS Mediomatricum ciuitatem, in cauernis (vt ferunt) Amphitheatri, quod extra eandem vrbem ſitum eſt, hoſpitium habuit: in quo etiam loco oratorium domino conſtruens altare in eo ſtatuit, ac beati Petri Apoſtoli præceptoris ſui nomine conſecrauit. Is igitur venerandus ſacerdos dum ſedula admonitione eiuſdem vrbis populis prædicaret, cooperante ſibi diuina miſericordia maximam ex eis multitudinem à ſordidis idolorum cultibus & erroris cęcitate liberatam ad veræ fidei ſplendorem perduxit. primuſque in illis regionibus oſtenſor iuſtitiæ & index veritatis enituit.

Denique aſſeuerant qui eiuſdem loci cognitionem habent, quod in Amphitheatro vbi primitus adueniens habitauit, vſque in præſentem diem nec ſerpens conſiſtere queat, ſed & omnino noxiæ peſtes locum illum refugiant, vnde olim veræ ſalutis emanarunt inſignia.

Succeſſit huic vir Deo plenus COELESTIS nomine, qui cæleſtem vitam cum regni cælorum adnuntiatione ducens exemplis pariter & doctrinis credentium numerum dilatauit.

Poſt hunc deniq; regendam ſuſcepit eccleſiam FELIX.
Deinde PATIENS.
Poſt hæc quintus in ordine VICTOR.
Deinde alius VICTOR.
Poſt hos SIMEON ſeptimus.

Poſt

Poſt quem SAMBATVS octauus. Quorum omnium ſtudiis certum eſt creuiſſe Dei eccleſiam: quamuis eorum nobis ſpecialiter occulta ſunt geſta.

RVFFVS verò & ADELFVS, qui ſunt in numero nonus & decimus, magnis abſq; dubio in vita meritis fulſiſſe credendi ſunt: quandoquidem tali etiam poſt obitũ fulſere miraculo. Horum deniq; corpora cum in baſilica beati Felicis martyris eſſent humata (ſicut ad nos vſq; decucurrit relatio) vir quidã erat religioſus ac de animę ſuę cura ſollicitus, qui nocturno tempore vt priuatis orationibus ſe Domino commendaret, vniuerſa quę extra muros eiuſdem ciuitatis ſita erant oratoria indeſinenti ſtudio circumire ſolebat. Hic itaq; dum ad prædictam beati Felicis martyris peruениſſet baſilicã, nec tamen ingrediendi eſſet conceſſa facultas, acceſſit iuxta murum forinſecus ad eam partem, qua prædictorum ſacerdotum corpora requiſcebant, atq; ibi ſe in orationẽ tota mentis intentione proſtrauit. Qui dum poſt effuſas preces ab oratione ſurrexiſſet, & in eorum Sanctorum honorem ad quorum è regione ſepulcra orauerat Pſalmi verſiculum, id eſt *Exultabunt Sancti in gloria* pronuntiaret, mox ab intus vocem ſubiungentis audiuit, *lætabuntur in cubilibus ſuis*.

Succeſſit his ſacris viris FIRMINVS. Deinde LEGONTIVS: de quorum aliqnid vitã, præter nomina, nihil ad nos deduxit relatio priſca.

Accepit deinde tertius decimus venerandus præſul AVCTOR gubernandã eccleſiam ea tempeſtate, quando non ſolum Gallia, ſed vniuerſus pene Occidens Barbarorum ſæuientium eſt perpeſſus ſæuitiam. De quo viro, quamuis & alia ab eo inſignia facta credantur, duo tantum ad noſtram memoriam eius miracula peruulgata ſunt. Eo igitur tempore cùm reuerendus hic præſul vitam cunctis virtutibus decoratam duceret, Attila Rex Hunnorum omnib. belluis crudelior habens multas barbaras nationes ſuo ſubiectas dominio, poſtquam Gundigariũ Burgundionum regẽ ſibi occurrentem protriuerat, ad vniuerſas deprimendas Gallias ſuæ ſæuitię relaxauit habenas. Huius aduentu beatus Seruaſius Tungrorum Epiſcopus præcognito, Romam ad beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ſacratiſſima corpora perrexit, vt per eorum ſublime meritum ſpecialiter à Domino impetraret, quatenus iræ ſuę indignationem auerteret, & Tungrenſis vrbis populum à tanto exitio liberaret. Tunc ei diuinitus per eundem B. Petrum Apoſtolum reuelatum eſt, quod ita cæleſti eſſet iudicio definitum, vt vniuerſa Gallia Barbarorum foret infeſtationi tradenda, præter B. Stephani Leuitæ & protomartyris ſitum apud Mettis oraculum, in quo ipſius erat pretioſus cruor abſq; corruptionis labe reconditus. Hæc dum S. Seruaſio reuelata fuiſſent, feſtinus ad Gallias repedauit: inuenitq; iam Hunorum examina per vniuerſas Gallias debacchari. Qui cum ad obſidionem Mettenſium pro eo quod eorum ciuitatem inexpugnabilem ob murorum fortitudinem cernerent, receſſiſſent, contigit B. Seruaſium ipſo tempore dum à Roma reuerteretur, Mettis deuenire. Qui dum vniuerſa, ſicut reuelatione didicerat, ſancto conſacerdoti ſuo Auctori retuliſſet, ad ciuitatem propriã, hoc eſt Tungris reuerſus eſt. Nec mora, poſt eius egreſſionem murus ciuitatis Mettenſis corruit, ingreſſumq; hoſtibus ſuperna diſpoſitione patefecit. Mox vero B. Auctor traditam ciuitatem inimicorum gladiis aduertens, vniuerſos paruulos, qui necdum ſacri fontis ablutionem perceperant, baptiſari præcepit. Igitur audientes Huni, qui duodecimo exinde milliario ſitum caſtrum, quod Scarponna dicitur, obſidebant, Mettenſis vrbis mœnia corruiſſe, iterato ad eam feſtina celeritate regreſſi ſunt, incendiiſq; & rapinis vniuerſa vaſtantes, plures è ciuib. cum eis qui baptiſati fuerant paruulos interemerunt: reliquos vero qui exitio ſupereſſe poterant, ſimul cum S. Auctore epiſcopo captiuos abducunt. Impletum ſane eſt ſuper B. Stephani Leuitæ & protomartyris domicilio, quod à beatiſſimo Petro apud Romam Chriſti famulo Seruaſio fuerat ante prædictum. Nam cum eandem baſilicam procul furentes Barbari adſpicerent; ad eam curſim quaſi opima ſpolia capturi properabant: cumq; propius accederent, eorum oculis velut ingens ſaxum ac moles ſolida apparebat. Quam cum cæcati mentibus, manibus per gyrum palparent, aditumq; ingrediendi quærerent, nihil omnino eis aliud quam naturalis ſaxi durities videbatur. Deniq; ſæpius abſcedentes rurſumq; reuertentes, cũ ſe nihil proficere cernerent, tandem fatigati diſceſſerunt, ſuæq; iniquitatis effectu fruſtrati ſunt.

lib. 2. cap. 7. Quid etiam de hoc oratorio B. Gregorius Turonorũ Epiſcopus in ſuis libris [illegible]rauerit, non ſilebo. Refert enim, priuſquam hi hoſtes venirent, vidiſſe virũ fidelem in viſu quaſi conferentem cum ſanctis Apoſtolis Petro ac Paulo B. Leuitam Stephanum de hoc excidio, ac dicentẽ: *Oro domini mei, vt non permittatis obtentu veſtro Metenſium vrbem ab inimicis exuri; quia locus in ea eſt, in quo paruitatis meæ pignora continentur: Sed potius ſentiant ſe populo aliquid me poſſe coram Domino. Quod ſi tantum facinus populi ſupercreuit, vt aliud fieri non poſſit, niſi ciuitas tradatur incendio, ſaltem vel hoc oratoriũ non crémetur.* Cui illi aiunt: *Vade in pace, dilectiſſime frater: oratorium tantum tuum carebit incendio. Pro vrbe vero non obtinemus: quia Dominicæ ſanctionis ſuper eam ſententia iã proceſſit. Inualuit enim peccatum populi, & clamor malitiæ eorum aſcendit coram Domino. Ideo ciuitas hæc cremabitur incendio.* Vnde non dubium eſt, quod horum obtentu, vrbe vaſtata, oratorium permanſit inlæſum.

Igitur exinde hoſtes dum ad oppidum quod appellatur Decẽpagos, quod à Metenſi vrbe triginta millib. abeſt, perueniſſent; quia Deo noſtro ſemper de ſuis ſeruulis cura eſt, & in ira miſericordiam (ſicut ait Pſalmiſta) non continet; tantæ ſubito eoſdem Hunos tenebræ circumuallauerunt, vt quid agerent, vel quo ſe verterent, omnino neſcirent. Tunc cauſam tantæ calamitatis, vt in tali re opus erat, ſollicite inquirentes ab vno ex captis quos ducebant, audiunt, quia propter ſeruũ cæleſtis Domini Auctorem Epiſcopum quem in captiuorũ numero ſe vidiſſe dicebat, talia paterentur. Mox igitur facta inquiſitione B. Auctorẽ repperiunt: quem dum percunctarentur, quid in munere vellet accipere, vt à tãto eos periculo liberaret, ille ad hęc reſpondit: ſibi nullum aliud gratius poſſe munus offerri, quam ſi omnes quos ducebant captiuos, ſinerent ad propria remeare. Quod illi ſi facerẽt, promittit ſe ſine dubio a ſuo domino impetraturum, vt ab illis quib. tenebatur tenebris eruerentur. Factumq; eſt. Et mox in vniuerſo ſuo Huni exercitu captiuos quos ducebant, requirẽtes eos B. Auctori reddiderunt: à ſuis (vt eis promiſſum fuerat) ceſſantib. tenebris luce reddita anguſtiis liberati ſunt. Sicq; venerabilis Chriſti famulus, dum ad modicũ in captiuorum ſorte deputatus eſt, multos pariter à captiuitate reſoluit. O quantum potiori gloria de reductis iſte ciuib. triumphauit, quam crudeles Barbari, qui eos antea quaſi victores abduxerant, triumphare potuiſſent.

Veniamus & ad aliud miraculum, quod eiuſdem meritis cæleſti eſt virtute patratum. Quodam deniq; tempore cum in oratorio B. Protomartyris Stephani (de quo ſupra retulimus) trabis ab ipſo culminis faſtigio diſſoluta corruiſſet, marmor quod in altari eximii candoris erat, ita confregit, vt in duabus illud partibus omnino diuideret. Adeſt B. Auctor, & cunctis qui aderant pro inlato diſpendio contriſtatis, ipſe vero fidens in Domino præcepit eaſdem fracturas ſibi inuicem copulari, pararique ſibi miniſteria, quo deſuper more ſolito diuini ſacrificii munus offerret. Stupentibus itaq; illis, & quid eſſet facturus, intendentibus, mox ſalutarem hoſtiam Deo obtulit. Illico omnis illa confractio ita ſolidata eſt, quaſi antea diuiſa minime fuiſſet. Eſt tamen in eodem marmore, quod non mediocriter vſq; in pręſentem diem poſſit admirari. Nam ita apparet hactenus attentiụs cernentib. quaſi diuiſum, ſed ſtudioſe contrectatum digitis ita probatur ſolidum, vt nullius in eo diuiſionis ſentiatur indicium. Non eſt dubium, & plura eum miranda patraſſe: ſed quantus qualiſq; fuerit ex his quæ reuelata ſunt, plene poteſt agnoſci.

Succeſſit huic quartus ac decimus, ÆPLETIVS.
Deinde quintus decimus VRBICIVS.
Sextus decimus BONOLVS.
Septimus decimuſq; TERENTIVS.
Octauus decimus GVNSOLINVS.
Exinde ROMANVS.
Vicesimus deniq; FRONIMVS.
Poſt quem CROMATIVS.
Deinde AGATHANDER.

Tres

Tres itaque isti quos præmiſimus, ſicut in eorum nominibus attenditur, de origine credendi ſunt manare Græcorum.

Poſt hos rexit eccleſiam SPERVS.

Deinde VILLICVS.

Tum viceſimus quintus PETRVS.

Viceſimus ac ſextus AGIVLFVS, qui fertur patre ex nobili ſenatorum familia ortu, ex Chlodouei Regis Francorum filia procreatus.

Poſt iſtum exſtitit nepos ipſius nomine ARNOALDVS.

Quem ſecutus eſt PAPPOLVS.

Poſt hos ad regimen Eccleſiæ beatiſſimus ARNVLFVS aſcitus eſt, vir per omnia lumine ſanctitatis, & ſplendore generis clarus. Qui ex nobiliſſimo fortiſſimoque Francorum ſtemmate ortus ita Dei Eccleſiæ præfuit, vt & palatii moderator exiſteret. Hic denique & in corpore permanens ſimul & poſt vitæ exitum multa admiranda perpetrauit, quæ ſi quis noſſe deſiderat, libellum qui de eius ſpecialiter actibus conſcriptus eſt, legat. Vnum tamen eius admirabile factum referam, quod ſatis miratus ſum quo ordine prætererit is qui eius contexuit vitam. Hic denique eum pœnitentiam pro aliquibus exceſſibus ageret, contigit vt per Moſellæ fluminis pontem tranſiret. Cumque ſubterfluentium aquarum profundos nec viſu penetrabiles gurgites cerneret, non dubiæ ſpei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illam aquarum profunditatem proiecit; *Tunc*, inquiens, *me putabo culparum nexibus abſolutum, quando iſtum quem proiicio recepero annulum.* Poſt aliquot vero annos cum ad Epiſcopatus aſcendiſſet officium, ei die quadam piſcator quidam piſcem attulit; quem ille ſibi, quia carnibus abſtinebat, ad refectionem veſpertinam iuſſit præparari. Cumque eum miniſter eius officii more ſolito exenteraſſet, eundem annulum intra ipſius piſcis inteſtinum repperit. Ille factum admiratus, ſed rem neſciens, beato Arnulfo detulit. Quem ille vt vidit, ſtatim recognouit: ac Deo omnipotenti iam de remiſſione delictorum fidus gratias retulit: ac deinceps non remiſſius vitam duxit; ſed maiori ſe potius abſtinentia coarctauit. Nec diſſimiliter pater hic venerabilis quam olim Gedeon ille ſignum à Domino popoſcit. Ille etenim indicium per vellus in area poſitum capere voluit, vtrum in bello victoriam de inimicis habere potuiſſet. Iſte annulum in profundiſſimum fluminis gurgitem proiiciens experiri cupit, vtrum de inimicis iam victoriam cepiſſet. Fortes quidem erant, quos ille deuicerat: ſed hi quos iſte ſuperauerat, fortiores. Hæc ego non à qualibet mediocri perſona didici, ſed ipſo totius veritatis aſſertore præcelſo rege Karolo referente cognoui; qui de eiuſdem beati Arnulfi deſcendens proſapia, ei in generationis linea trinepos extabat. Nam venerandus iſte vir (vt ad ſuperiora redeam) iuuentutis ſuæ tempore ex legitimi matrimonii copula duos filios procreauit, id eſt, Anſchiſum & Chlodulfum. Cuius Anſchiſi nomen ab Anchiſe patre Æneæ, qui à Troia in Italiam olim venerat, creditur eſſe deductum. Nam gens Francorum, ſicut à veteribus eſt traditum, à Troiana proſapia trahit exordium. Cum igitur hos duos, de quibus præmiſimus, venerabilis Arnulfus filios haberet, quoniam erat miſericors, & ad pietatis opera ſemper intentus, vtriſque filiis ſuis cœpit ſuadere, vt ei aſſenſum præberent, quatenus omnes ſuas facultates ad vſus pauperum diſperiret. Tunc maior filius, id eſt Chlodulfus, ſe hoc poſſe facere, id eſt vt portionem ſibi debitam patri largiretur, omnimodis denegauit. At vero minor filius, id eſt Anſchiſus, fidens de Chriſti pietate ſibi pluriora condonari, ad omnia quæ pater vellet, ſe libenter obedire promittit. Agit venerandus pater gratias filio, & prædicit ei, pluriora eundem quam reliquerat, habiturum: inſuper benedixit eum, eiuſque cunctam progeniem naſcituram in poſterum. Factumque eſt. Nam & pluriores Anſchiſo quam reliquerat, diuitiæ acceſſerunt, & ita in eo paterna eſt conſtabilita benedictio, vt de eius progenie tam ſtrenui forteſque viri naſcerentur, vt non immerito ad eius proſapiam Francorum tranſlatum ſit regnum.

Et vt hoc agnoſcere poſſis, paucis aduerte docebo. Anſchiſus genuit Pippinum, quo nihil vnquam potuit eſſe audacius. Pippinus genuit Karolum, viris omnino fortiſſimis conferendum: qui inter cætera & magna bella quæ geſſit, ita præcipue Sarracenos detriuit, vt vſque hodie gens illa truculenta & perfida Francorum arma formidet. Hic itaque genuit Pippinum, ſapientia nihilominus & fortitudine ſatis clarum; qui inter reliqua quæ patrauit, Waſcones iamdudum Francorum ditioni rebelles cum Waifario ſuo principe facilitate mira debellauit & ſubdidit. Huius itaque filius magnus Rex Karolus extitit, qui Francorum regnum ſicut nunquam ante fuerat, dilatauit. Denique inter plura & miranda quæ geſſit, Langobardorum gentem bis iam à patre deuictam, altero eorum Rege cui Deſiderius nomen erat, capto, alterumque qui dicebatur Adelgiſus, vt cum genitore regnantem ſuo Cõſtantinopolim pulſo, vniuerſam ſine graui prælio ſuæ ſubdidit ditioni. Et quod raro fieri adſolet, clementi moderatione victoriam temperauit. Romanos præterea, ipſamque vrbem Romuleam, iampridem eius præſentiam deſiderantem, quæ aliquando Mundi totius domina fuerat, & tunc à Langobardis depreſſa gemebat, duris anguſtiis eximens ſuis addidit ſceptris: cunctaque nihilominus Italia miti dominatione potitus eſt. De quo viro neſcias vtrum virtutem in eo bellicam, an ſapientiæ claritatem, omniumque liberalium artium magis admireris peritiam.

Hic ex Hildegard coniuge quatuor filios & quinque filias procreauit. Habuit tamen ante legale connubium ex Himiltrude nobili puella filium nominẽ Pippinum. Natorum ſane eius, quos ei Hildegard peperit, iſta ſunt nomina. Primus dictus eſt Karolus, ſcilicet patris ac proaui vocabulo nuncupatus. Secundus item Pippinus, fratri atque auo æquiuocus. Tertius Lodobich, qui cum HLothario (qui biennis occubuit) vno partu eſt genitus. Ex quibus iam, Deo fauente, minor Pippinus regnum Italiæ, Lodobich Aquitaniæ tenent.

Mortua autem Hildegard, Rex excellentiſſimus Karolus Faſtradam duxit vxorem: quæ Hildigard apud vrbem Mettenſem in beati Arnulfi oratorio requieſcit. Pro eo denique quod à beato Arnulfo iam fati Reges originem ducerent, ſuorum ibi carorum defuncta corpora poſuere. Nam ibi humatę ſunt duæ regis Pippini filię, quarum vna Rodthaid, altera Adelaid appellata eſt. Ibi quoque & iunioris Regis Karoli duæ nihilominus tumulatæ ſunt natæ, ſcilicet Adelaid & Hildigard. Quæ Hildigard materno nuncupata nomine matrem morientem citius ſubſecuta eſt. Quarum omnium Epitaphia à nobis iuſſu glorioſi Regis Caroli compoſita, vt de eis liquido lectori ſatisfieret, ſubter annotare curaui.

[* *Hæc in mſ. noſtro non extabant.*]

Sed his quæ prætereunda non erant, breuiter prælibatis, ad narrationis tramitem reuertamur. Poſt beatiſſimum denique Arnulfum Mettenſi Eccleſiæ GOERICVS tricesimus, qui & ABBO vocitatus eſt, præfuit.

Deinde GODO primus atque triceſimus Epiſcopalis officii curam geſſit.

Quo de mundo excedente CHLODVLFVS, cuius ſupra mentionem fecimus, beati patris Arnulfi genitalis filius, Anſchiſi quoque à quo ſemen propagatum eſt regũ, germanus ad Epiſcopale culmen ob paternæ ſanctitatis gloriam triceſimus atq; ſecundus aſcendit. De quo nihil ad nos amplius, præter quod à tali radice exortus eſt, fama perduxit.

Quo decedente fidelem populum moderaturus tertius atque triceſimus ABBO aſcitus eſt.

Poſt quem APTATVS.

Deinde FELIX gregi feliciter dominico paſtores extiterunt.

Dehinc SIGIBALDVS generoſis ortus natalibus religioſo cœtui antiſtes effectus eſt: vir per omnia vtilitatibus Eccleſiæ deditus, ſacrorum quoq; culminum ſollertiſſimus reſtitutor. Hic de animarum ſtatu ſollicitus duo monaſteria condidit: e quibus vnum Elanacum vel etiam Noua cella dicitur, alterum quoque Noua villa vocitatur. Hunc dirus podagræ dolor vehementer afflixit: ſed ille in æternis gaudiis mentem figens, dolores corporeos patientiſſime tolerauit.

Iam hinc vir egregius & omnibus prçconiis efferendus CHRODEGANGVS anti-

antiſtes

ſtis [illegible] Haſbanienſi oriundus, patre Sigrammo, matre Landrada Frā-corum [illegible] nobilitatis progenitus. Hic in palatio maioris Karoli ab ipſo enutritus [illegible] referendarius extitit: ac demum Pippini Regis temporibus pōtificale [illegible] promeruit. Fuit autem omnino clariſſimus, omniq; nobilitate coruſcus [illegible] decorus, eloquio facundiſſimus, tam patrio quam etiam Latino ſermone [illegible] ſeruorum Dei nutritor, orfanorum viduarumq; non ſolum altor, ſed & [illegible] tutor. Cumq; eſſet in omnibus locuples, a Pippino Rege omnique Franc[illegible] aſtu ſingulariter electus Romam directus eſt: Stephanumq; venerabilem Papa[illegible] cunctorum vota anhelabant, ad Gallias euocauit. Hic clerum adunauit, & ad [illegible] ar cœnobii intra clauſtrorum ſepta conuerſari fecit, normam q; eis in[illegible] r in Eccleſia militare deberent: quibus annonas vitæq; ſubſidia ſufficienter [illegible] eſt, vt perituris vacare negotiis non indigentes diuinis ſolummodo officiis ex[illegible]barent. Ipſumq; clerum abundanter lege diuina Romanaq; imbutum cant[illegible]na [illegible] atq; ordinem Romanæ Eccleſiæ ſeruare præcepit: quod vſq; ad [illegible] te[illegible] pu[illegible] Mettenſi Eccleſia factum minime fuit. Hic fabricare iuſſit, vna cum adiutorio Pipini Regis, ſedem ſancti Stephani Protomartyris & altare ipſius atq; cā-c[illegible]os, presb[illegible]rium, arcuſq; per gyrum. Similiter & in Eccleſia B. Petri maiore preſbyt[illegible] fie[illegible] iuſſit. Conſtruxit etiam ambonem auro argentoq; decoratum, & arcu[illegible] per gyrum throni ante ipſum altare. Ædificauit præterea monaſterium in parochia B. Stephani in pago Motellenſi in honore beatiſſimi Petri Apoſtoli, & ditauit [illegible]d opibus magnis, Monachoſq; ibi conſtituit, atq; ſub regula ſancti patris Benedicti in vna caritate coniunxit. Conſtruxit etiam alterum monaſterium, quod Gorzia vocitatur, vbi pari modo non modicam multitudinem adunauit monachorum. Expetiit deinde a Paulo Romano Pontifice tria corpora ſanctorum martyrum, id eſt, beati Gorgonii quod in Gorzia requieſcit; & beati Naboris, quod in Hilariaco monaſterio conditum eſt; beati Nazarii, quod vltra fluuium Rhenum in monaſterio quod vocatur Loriſaim, ædificata in honorem ipſius martyris miri decoris baſilica c[illegible]ocauit. Hoc ſiquidem prædium Chilliſnindis quondam religioſa fæmina & Cācro eius filius eidem Chrodegango antiſtiti ad partem B. Stephani tradiderant. Fuit ſiquidē beatus iſte vir in elemoſynis largus, in caritate puriſſimus, ſuſceptor hoſpitum atq; peregrinorum. Sed quoniam longum eſt, bona quę geſſit, ex ordine retexere, [illegible] ſit hæc pauca prælibaſſe de plurimis. Hic conſecrauit Epiſcopos quam plurimos per diuerſas ciuitates, Presbyteros nihilominus ac Diaconos cęteroſq; Eccleſia[illegible]cos ordines, ſicut moris eſt Romanæ Eccleſiæ, in diebus Sabbatorum quater[illegible] s temporibus anni. Rexit eccleſiam Mettenſem annis viginti tribus, menſibus v. d[illegible] v. Obiit pridie nonas Martias in diebus Pippini Regis: requieſcit in Gorzia monaſterio, quod ipſe à fundamentis extruxit.

Hic iam pater ſanctiſſime A[illegible]giltamne, † narrationis ſerie veſtram Beatitudinē locus expectat. Sed ego meæ tenuitatis non immemor, attentare minus idonee non audeo, quæ de veſtræ vitæ curſu laudabili maiori ſtylo promenda ſunt.

† Hic fuit abbas Senonenſis, poſt Carolum Imp. [illegible] epiſcopus Metenſ.

In eodem Codice ſequebantur

[illegible]na Pontificum Mettenſis ſedis, & actus:

Hæc obitus ſerie in codice ſcripta lege.

[illegible]ens Epiſcopus ſedit annis XXV. & menſ. IV. Obiit IX. Kal. Decemb.

Cele[illegible]is Epiſ. ſedit ann. XV. Obiit prid. Id. Octob.

Fel[illegible] ſedit an. XLII. & menſes VI. Obiit IX. Kal. Mart.

[illegible]us Epiſ. ſedit ann. XIV. Obiit VI Id. Ian.

[illegible] Epiſ. ſedit ann. IX Obiit X. Kal. Octob.

V[illegible]r[illegible] ſedit ann. III. & menſes II.

Simeon [illegible] ſedit ann. XXX. Obiit XIV. Kal. Mart.

Sambatius Epiſ ſedit annos XVIII. Obiit XVIII. Kal. Octob.

Ru[illegible] Epiſ. ſedit annos XXVIII. Obiit VII. Id. Nouemb.

Ade[illegible] Epiſ ſedit ann. XVII. Obiit IV Kal Sept.

Firminus Epiſ. ſedit ann. XLV. Obiit XV. Kal. Septemb.

Legontius Epiſ. ſedit ann. XXXIV. & menſes VI. Obiit XII. Kal. Mart.

Aud[illegible]r Epſ. ſedit annos XXVIIII. Obiit IIII. Id. Aug.
Æpictetus Epſ. ſedit ann. XVI. Obiit III. Kal. Aug.
Vrbitius Archiepſ. ſedit ann. XLVIIII. Obiit XIII. Id. Apr.
Bonolus Epſ. ſedit ann. III. & menſes II. Obiit VII. Id. Octob.
Terentius Epſ. ſedit ann. XX. Obiit IV. Kal. Nou.
Conſolinus Epſ. ſedit ann. XVIII. Obiit II. Kal. Aug.
Romanus Epſ. ſedit ann XXXVI. Obiit Id. Apr.
Frontinus Epſ. ſedit ann. VIII. Obiit VI. Kal. Aug.
Gromatius Epſ. ſedit ann. XXV. Obiit VII. Kal. Maii.
A[illegible]thander Epſ. ſedit ann. XII. & menſ. VI. Obiit IV. Id. Maii.
Sperus Epſ. ſedit ann. XVII. Obiit X. Kal. Sept.
Villicus Epſ. ſedit ann. XXV. & menſ. II. Obiit XV. Kal. Maii.
Petrus Epſ. ſedit ann. X. Obiit V. Kal. Octob.
Hagulfus Epſ. ſedit ann. XII. Obiit X. Kal. Decemb.
Arnoaldus Epſ. ſedit annos XXVII. & dies XXX. Obiit XI. Kal. Decemb.
Arnulfus Epſ. ſedit ann. XV. & dies X. Obiit XVII. Kal. Sept.
Gobericus ſiue Abbo Epſ. ſedit ann XVIII. Obiit XIII. Kal. Octob.
Godo E[illegible] [illegible]dit ann. X. & menſ. II. Obiit VIII. Id. Maii.
Chlodulfus Epſ. ſedit ann. XL. & dies XXV. Obiit VIII. Id. Maii.
Abbo Epſ. ſedit ann. X. & menſ. I. & dies XXVI. Obiit XVII. Kal. Maii.
Apeatus Epſ. ſedit ann. VII. & menſ. II. Obiit XII. Kal. Febr.
Felix E[illegible]ſ. ſedit menſ. IX. Obiit XI. Kal. Ian.
Stegibaldus Epſ. ſedit ann. XXV. Obiit [illegible] I Kal. Nouemb.
Chrodegangus Archiepſ. ſedit annos XXIII. menſ. V. dieſque V. Obiit prid. non. Mart.
Anghibrammus Archiepſ. ſedit ann XXIII. dieſque XXVIII. Obiit VII. Kal. Nouem.
Gundulfus Epſ. ſedit ann. VI. menſ. VI[illegible]I Obiit VII. Id. Septemb.
Dro[illegible]o Archiepſ. ſedit annos XXXIV. menſes V. dies VII. Obiit VI. Id. Decemb.
Aduentius Epſ. ſedit ann. XVII. dies XXV. Obiit II. Kal. Septemb.
Vuala Archiepſ. ſedit ann. VI dies V. Obiit III. Id. April.

Eiuſdem P. Diaconi ſupplementum Langobardicorum, è Mſ. Palatino optima nota.

hic deficiunt editiones vulgares, & pleraque etiam Mſs. [illegible]

CVſtodiens. †Igitur Hildeprandus, quem præfatus Rex conſortem regni fecerat, hunc ipſi qui ei ſub iureiurando fidem dederant, a regno pellentes, Ratch[illegible]m qui [illegible]ux fuerat, [illegible] Langobardi elegerunt in Regem. Hic igitur in proce[illegible] temporis cum per plura Romanorum oppida deuaſtando decurreret, Pe[illegible]ſinam [illegible]itatem circumdans fortiter expugnabat. atque ſanctiſſimus Zacharias Papa ſpe diuina fretus, ad eandem ciuitatem perrexit, impenſiſque eidem Regi plurimis muneribus, opitulante Domino ab oppreſſione ipſius ciuitatis eum amouit. Quem & ſalutifere prędicãs, Deo auctore valuit animum eius ſpiritali ſtudio inclinare. Poſt aliquantos ve[illegible]o dies iſdem Ratchis Rex relinquens regalem dig[illegible]atem [illegible]ote cũ vxore & fi[illegible] ad beati Petri principis Apoſtolorum limina venit, a[illegible]ceptaque à præfato ſanctiſſimo Papa oratione, clericuſque effectus, cum vxore & filiis mon[illegible]chico indutus eſt habitu.

Poſt hunc vero Langobardi germanum ei[illegible]s Aiſtulfum ad regni guberna[illegible]la leuauerunt. Is dum quaſdam ciuitates ad iura B. Petri pertinentes, quas ipſe in[illegible]rat, reddere noluiſſet, ad hunc Stephanus Papa, vna cum Imperial[illegible]us & Franc[illegible]um miſſis Papiam per ſe veniens, nullis ab eo precibus vt [illegible]i Romanæ Eccleſiæ r[illegible]e[illegible]re[illegible], val[illegible] [illegible]btinere. Hinc cum ad Gallias perueni[illegible] [illegible] a Pippino Francorum Rege & e[illegible]s fi[illegible]is Carolo & Carlomanno, vtpote vicarius B. Petri Apoſtoli h[illegible]n[illegible]ce[illegible] [illegible]ſceptus. Qui præfatus Rex iterum ad eundem Aiſt[illegible]um ſuos m[illegible] [illegible]gens, qui & ipſi nihil impetrantes ad ſuum dominum ſunt reuer[illegible]: ac p[illegible] [illegible] validiſſi[illegible]a Francorum manu ad Italiam ſuper eum veniens, in Papia per [illegible] dies clauſum obſedit. Et tunc quod ſponte reddere noluit, inuitus dimiſit.

Pippinus

Pippinus vero ad Gallias eſt reuerſus: & Aiſtulfus poſt aliquot annorum curricula, dum in quodam loco venandi † operam daret, diuino ictu percuſſus interiit. *f. venand.*

Tunc Deſiderius quidam Dux Langobardorum, qui ab eodem Aiſtulfo Tuſciæ in partes erat directus, audiens præfatum obiſſe Aiſtulfum, illico aggregans ipſius Tuſciæ vniuerſam exercitus multitudinem, regni Lãgobardorum arripere niſus eſt faſtigium. Huius perſonam deſpectui habens Ratchis, dudum Rex & poſtmodum Monachus germanus præſati Aiſtulfi, ſed & alii plures Langobardorum optimates eundem Deſiderium ſpernentes, plura trans Alpium vel cætera Langobardorũ exercituum multitudinem congregantes, ad dimicandum contra eum profecti ſunt. Interea dum vniuerſorum conſenſu Deſiderii regnum firmatũ eſt, Ratchis palatiũ gubernabat. Tunc ſuffragante Papa Stefano ita omnipotens Deus diſpoſuit, vt ſine vlla animarum periclitatione ante fatus Deſiderius per iam dictę quo angelicæ curſum, † eandem quam ambiebat regalem adſumeret dignitatem. *DESIDERIUS XXII. Rex, & ultimus.* *Legi: iam dicto evangelici confeſſor: vide Notas I. Gruteri.*

Hic vero confirmato regno cum per iam annos plures regnaſſet, imitator factus Aiſtulfi, abſtulit ciuitatem Fauentinam, & ducatum Ferrariæ, ſeu comachium, † de exarcato Rauennate. Ad quem Adrianus Papa ſæpius ſuos miſſos direxit, & obſecratorias literas miſit, deprecans eum vt à tantis malis reſipiſceret, & eas quas abſtulerat, ad ſedem Apoſtolicam redderet ciuitates. Sed nequaquam eius cor lapideum potuit emolliri. Et dum in magna anguſtia ac tribulatione conſiſteret, neceſſitate compulſus direxit ſuos miſſos marino itinere cum Apoſtolicis litteris ad Carolum regem Francorum, deprecans eius excellentiam, vt ſicut genitor eius, ita & ipſe ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſubueniret. Quod confeſtim idem mitiſſimus Karolus Francorum rex direxit eidem Deſiderio ſuos miſſos, deprecans vt eaſdem B. Petro Apoſtolo, quas abſtulerat, pacifice redderet ciuitates, promittens inſuper ei dare quatuordecim millia ſolidorum. Sed neq; deprecationibus, neque muneribus, eius ferociſſimum cor flectere valuit: ſed magis cum omni apparatu Langobardorum ad reſiſtendum ei armatus occurrit. At vero Carolus cum alpes tranſiens Italiam ingredi cœpiſſet, Langobardi cum Rege ſuo dimiſſis propriis tentoriis, fugam omnes generaliter, nemine eos perſequente arripiunt. Ipſe vero Deſiderius velociori curſu fugiens Papiam, ſe muniens clauſit. Quem Carolus perſecutus, eandem ciuitatem ex omni parte circumdans vallauit, poſitisq; cuſtodibus ad perſequendum Adelgiſum Deſiderii filium Veronam venit: qui tanti Regis aduentum metuens, poſt aliquos dies clam fugiens, in portu Piſano nauale iter arripiens, Conſtantinopolim non reuerſurus migrauit. Carolus igitur Papiam reuerſus, cum iam per VI. menſium ſpacia ibidem moraretur, relicta ibi exercitus multitudine, ipſe magnum habens deſideriũ orationis, voto Romã ad limina beati Petri Apoſtoli deuotiſſimus venit. reuerſuſq; Papiã, ipſamq; obſidens, fortiterq; debellans, eandẽ ciuitatẽ ſimulq; & Deſiderium Langobardorum regem, atq; cunctos qui cum eo erant, comprehendit, ſuæq; poteſtati ſubiugauit, dominans Italiam, anno Dominicæ Incarnationis DCCLXXIII. præfatum vero Deſiderium & eius coniugem ad Franciam miſit. Finitumq; eſt regnum Langobardorum, quod manſit per annos CCVI. poſtquam ipſi Italiam intrauerunt. *f. contumelii.*

[Hucuſq; Diaconus filum hiſtoriæ ſuæ deduxiſſe videtur. Quæ ſequuntur incogniti continuatoris, in eodem vetuſtiſſimo Codice, non indigna viſa ſunt, quæ ſubiicerentur.]

Anno DCCLXXIV.

Anno DCCLXXV.

Anno DCCLXXVI. Rotchaus dux Foroiulienſis rebellis occiditur.

Anno DCCLXXVII.

Anno DCCLXXVIII.

Anno DCCLXXIX.

Anno DCCLXXX.

Anno DCCLXXXI. Carolus Rex Romam veniens: ibique baptiſatus eſt filius eius qui vocabatur Carlomãnus, quem Adrianus Papa mutato nomine vocauit Pippinum, & vnxit Regem ſuper Italiã, fratremq; eius Lodouuicum ſuper Aquitaniam.

Anno DCCLXXXII.

Anno DCCLXXXIII.

Anno DCCLXXXIV.

Anno DCCLXXXV.

Anno DCCLXXXVI. Hoc anno multa ſigna apparuiſſe dicitur. Signũ etiam Crucis in veſtimentis hominum apparuit, & ſanguinem è terra atque de cœlo profluere multorum affirmatione innotuit.

Anno DCCLXXXVII. Carolus Rex Romã veniens in terram Beneuenti profectus eſt, monaſterium S. Benedicti adiit.

Anno DCCLXXXVIII. Idem Rex Taſſilonem Baioariæ Ducem de principatu eiecit.

Anno DCCLXXXIX.

Anno DCCXC.

Anno DCCXCI.

Anno DCCXCII.

Anno DCCXCIII.

Anno DCCXCIV. In Galliis in loco qui Franconofurth dicitur, aduerſus Eliſandũ Hiſpaniarum Toletanæ ſedis Epiſcopum, & Felicem eius ſocium, magna Synodus congregata eſt. Hi aſſerebant Dei filium adoptiuum non proprium eſſe. quam hæreſin viri ſanctiſſimi Paulinus Aquilegienſis Patriarcha, & Petrus Mediolanenſis archiepiſcopus, ſeu Alchuinus inſulæ Britãniæ archidiaconus, cum cæteris Epiſcopis, diuinarũ ſcripturarum adſertionibus deſtruentes, proprium eum & nõ adoptiuum dici ſanxerunt. Contra quam hæreſin Leo tertius Papa congregata Romæ Synodo multis eam Euangeliorum & ſanctorum Patrum teſtimoniis in perpetuum damnauit. Nam & Paulinus vir miræ ſcientiæ Patriarcha aduerſus hanc nefandiſſimam hæreſin tres libros luculento ſermone compoſuit.

Anno DCCXCV.

Anno DCCXCVI. Hunnorum gens quæ erat vltra Danubium, per Pippinum Caroli regis filium Francorum poteſtati ſubiecta deleta eſt.

Anno DCCXCVII.

Anno DCCXCVIII.

Anno DCCXCIX. Leo Apoſtolicus cum more ſolito in Letania, quæ maior appellatur, procederet, Paſchalis primicerius cum Campolo ſaccellario, & aliis Romanis, ferino more eum comprehendentes in terram proiecerunt, expoliantesq; eum crudeliter eius oculos euellere & ipſum penitus cæcare conati ſunt. Nam & lingua eius præciſa, & vt ipſi omnino tunc arbitrari ſunt, cœcum eum & mutum in media platea dimiſerunt. Qui poſtea cum ab ipſis carnificibus in monaſterium S. Eraſmi in cuſtodiam mitteretur, à fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ noctu per murum ciuitatis dimiſſus eſt, & ad legatos Caroli magni regis qui tunc apud Eccleſiam B. Petri Apoſtoli erant, Wirundum ſcilicet Abbatem & Winigiſum Spoletinum Ducem veniens, primo Spoletium, deinde ad Franciam eſt deductus, atque à præfato Rege venerabiliter ſuſceptus, & honorifice Romam remiſſus eſt.

Anno DCCC. Carolus ſæpe nominatus Rex Romam veniens, & Leo Apoſtolicus in eccleſia B. Petri Apoſtoli corã omnibus amplectens, ſancta Chriſti quatuor Euangelia aſcendens in ambonem contra nefanda crimina, quæ eis à Romanis obiecta fuerant, ſub iureiurando clara voce dixit; *Quia de falſis criminibus iſtis, quibus ſuper me impoſuerunt Romani, ſcientiam non habeo, nec talia egiſſe me cognoſco.*

Anno DCCCI. Idem Carolus Rex cum ipſa die Natalis ad miſſam ante confeſſionem B. Petri Apoſtoli ab oratione ſurgeret, Leo Papa coronam capiti eius impoſuit. & à cuncto Romano populo acclamatum eſt: *Karolo Auguſto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria.*

Anno DCCCII.

Anno DCCCIII.

Anno DCCCIV.

Anno DCCCV.

Anno DCCCVI.

Anno DCCCVII.

Anno DCCCVIII.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
A[illegible]
[illegible] iv. Carolus Imp. moritur v. Kal. Febr. eodemq; anno Lodouuicus [illegible] loco Augu[illegible]us eſt appel[illegible]atus.
[illegible]
[illegible].
[illegible] xvii.
A[illegible]xviii. Lodou[illegible]icus Aug. Lothari[illegible]m filium ſuum co[illegible]ortem regni fe[illegible] [illegible]s vero Rex regis Pippini filius rebellis effectus, captus ad [illegible]ranciam [illegible]

Anno [illegible]cxviiii.
A[illegible]n[illegible] xx.
A[illegible] xxi.
Anno Dc[illegible] xxii
Anno D[illegible]xxiii. Lothari[illegible]s Imp. primo ad Italiam venit, & diem ſanctum Pa[illegible] [illegible]æ Rom[illegible]æ fec[illegible]. Paſchalis quoq; Apoſtolicus poteſtatem quam priſci Imperato[illegible] [illegible], ei ſuper populum Romanum conceſſit.
A[illegible] Dc[illegible]xxiv
An[illegible]ccexxv. Lotharius Imp. iterum ad Italiam veniens miſſam S. Martini R[illegible]æ [illegible]uit. Et hec eſt iuramentum quod Romano clero & populo ipſe & E[illegible]enius Papa facere imperauit: *Promitto ego ille per Deum omnipotentem, & per iſta [illegible]a quatuor Euangelia, & per hanc Crucem domini noſtri Iheſu Chriſti, & per corpus beatiſſimi Petri principis Apoſtolorum, quod ab hac die in futurum fidelis ero dominis noſtris Imperatoribus, H Ludouico & H Lothario, diebus vitæ meæ, iuxta vires & intellectum meum, ſine fraude atque malo ingenio; ſalua fide quam repromiſi domino Apoſtolico: & quod non con[illegible]entiam vt aliter in hac ſede Romana fiat electio Pontificis niſi canonice & iuſte, ſe[illegible]undum vires & intellectum meum: & ille qui electus fuerit, me conſentiente conſecratus Pontifex non fiat, priuſquam tale ſacramentum faciat in præſentia miſſi domini Imperatoris & populi, cum iuramento quale dominus Eugenius Papa ſponte pro conſeruatione omnium factum habet perſcriptum.*

EPISTOLÆ FRANCICÆ.

REMIGII EPISCOPI REME[illegible] ad Chlodoueum Regem, & alios. Item aliorum Re[illegible]um, R[illegible]ginarum, Epiſcoporum, Abbatum, Ducum, & variarum eius aui perſonarum illuſtrium; necnon aliorum vicißim ad illos, Epiſtolæ.

Nunc primum editæ, è vetuſtiſſimo Codice Nazariano in Bibliotheca Palatina.

INDEX EPISTOLARVM.

I. Epiſtola domini Remigii Epiſcopi ad dominum Chlodoueum Regem.
II. Eiuſdem ad eundem Chlodoueum.
III. Eiuſdem Remigii ad Heraclium, Leonem, & Theodoſium Epiſcopos.
IV. Eiuſdem ad Fulconem Epiſcopum.
V. Floriani ex monaſterio Remano ad Nicetium Epiſcopum.
VI. Eiuſdem Flor. ad eundem Nicetium Archiep.
VII. Nicetii Epiſcopi ad Iuſtinianum Imp.
VIII. Eiuſdem ad Chlodoſuindam Reginam.
IX. Germani Epiſcopi ad Brunechildam Reginam.
X. Aureliani Epiſc. ad dominum Theodobertum Regem.
XI. Mapini Epiſcopi ad Nicetium Epiſcopum.
XII. Dinamii ad amicum.
X[illegible]. Go[illegible]onis ad Chamingum Ducem.
XIV. Fortunati ad Magnericum Epiſcopum.
XV. Mapinii [illegible] ad Vi[illegible]icum Epiſcopum.
XVI. Gogonis ad [illegible]raſ[illegible]ricum.
XVII. Dinamii ad V[illegible]cum Epiſcopum.
XVI[illegible] Theodoberti Regis ad Iuſtinianum Imper.
XIX. [illegible]iu[illegible]m ad eundem Iuſt[illegible]n. Imp.
XX. Eiu[illegible]em ad eundem Iuſtin.
XXI R[illegible] [illegible]opi ad Nicetium Epiſcopum.
XXI[illegible] [illegible]ni ad Petrum [illegible]p[illegible]opum.
XX[illegible] Au[illegible]pici [illegible]p[illegible]copi [illegible]ul[illegible]en[illegible]s ad Arbogaſten Comitem Treuirorum
XX[illegible]. [illegible]ui[illegible]dam a[illegible] [illegible]icetium Epiſcopum.
X[illegible]V. [illegible]ldeberti [illegible] ad [illegible]auricium Imp.
XX[illegible] [illegible]run[illegible] [illegible]na[illegible] [illegible]auri[illegible]ium Im.
XXVII. [illegible]uſ[illegible]em Brunech[illegible]is ad Athanagildum Regem nepotem.
XXVI[illegible]. [illegible]iuſ[illegible]m Brunechildis ad Anaſta[illegible]iam Auguſtam.
XXIX. Childeberti R[illegible] ad I[illegible]hannem [illegible]p[illegible]m.
XX[illegible] [illegible]iuſ[illegible]em ad [illegible]onoratum Apochriſiarium.
XX[illegible]I [illegible]m ad [illegible]mi[illegible]num Epiſcopum.
[illegible]X[illegible] [illegible]dem ad [illegible]o[illegible]rum Magiſ[illegible]um.

...hannem Quaſtorem.
...m Curatorem.
...rem Imperatoris.
...atriciam.
...ad Ienantium patricium.
...mperatoris Romani ad Childebertum Regem.
...ad eundem Childebertum Regem.
...Roman. ad Childebertum Regem.
...ad ...ium Imperatoris.
...m ad Auguſtam, nomine Childeberti.
...m ad patriarcham Conſtantinopolitanum Domini nomine.
...riarcham Laurentium.
...Imperatorem Domini nomine.
...ad ...raſulfum, nomine Regis.
...DERII Epiſcopi Cadurcenſis ad Saluſtinum Epiſcopum.
...em ad Grimoaldum Maiorem Domus.
...m ad domnum Sigebertum Regem.
...m adeundem.
...m ad domnum Dagobertum Regem.
...m ad Grimoaldum Præpoſitum Palatii.
...ad Modoaldum Treuericæ vrbis Epiſcopum.
...ad ...oledulfum.
...vonem.
...ominum Dadonem Epiſcopum.
...m ad dominum Paulum Epiſcopum.
...dem ad Domnum Salpitium.
...em ad domnum Caſirium.
...m ad quandam ſanctimonialem.
...dem ad Felicem Narbonæ vrbis Epiſcopum.
...dem ad Epiſcopos, Abbates, nec non Comites, Tribunos &c. Hiſpaniæ.
...Domini Sulpitii ad domnum Deſiderium.
...rtegiſli Abbatis ad domnum Deſiderium.
...Cum adhuc Laicus in Palatio degeret.
...Aiululfi Epiſcopi ad eundem.
...nſtantii & Dadonis, ad eundem.
...ulpitii ad Fratrem Verum Rutenæ vrbis Epiſcopum.
...ad Deſiderium Papam.
...ra ...ii ad eundem.
...erti Regis ad Deſiderium Papam.
...ulpitii ad eundem.
...s ad eundem.
...m ad eundem.
...anulfi ad eundem.
...antii ad eundem.
...ad eundem.
...berti Regis ad eundem.
...dis ad eundem.
...ris ad eundem.
...ad eundem.
...ad eundem.

I.

Domino illuſtri meritis, Chlodoueo regi, Remigius Epiſcopus.

ANGIT me & ſatagit veſtræ cauſæ triſtitia, quod glorioſæ memoriæ germana veſtra tranſiit Albochledis, † ſed cõſolari poſſumus, quia tal* de hac luce diſceſſit, vt recordatione magis ſuſcipi † debeat quam lugeri. Illius enim vitæ fuit, quod adſumpta credatur à Domino quæ à Deo electa migrauit ad cælos. Viuit veſtræ fidei, & ſi eſt conſpectus deſiderio recepta. Chriſtus impleuit, vt benedictionem virginitatis acciperet; quæ ſacrata nõ eſt lugenda, quæ flagrat in conſpectu Domini flore virgineo, quo ſcilicet & corona tecta, quam pro virginitate ſuſcepit. Abſit vt à fidelibus lugeatur, quæ bonus Chriſti odor eſſe promeruit, vt per eum, cui placet, auxilium poſſit conferre poſcentibus. Dominus meus, repelle de tuo corde triſtitiam, animo rite compoſito regnum ſagacius gubernate, erectiora ſumentes ſtudio ſerenitatis conſilia. Læto corde membra conforta, mœroris torpore diſcuſſo, acrius inuigilabis ad ſalutem: manet vobis regnum admioiſtrandum, & Deo auſpice procurandum. Populorum caput eſtis, & regimen ſuſtinetis. Acerbitate ne te videant in luctu affici, qui per te felicia videre conſueuerunt. Eſto ipſe tuæ aoimæ conſolator, vigorem illius prouidentiæ continens ingenitæ, ne triſtitia candorem tuæ menti ſubducat. De eius præſeote tranſitu, quæ choris eſt iuncta virgineis (vt credo) Rex gaudet in cœlo. Salutans gloriam veſtram, & commendo familiarem meum presbyterum Maccolum, quem direxi. Quæſo vt tantis habeatis ignoſcere: qui quod occurſum debui, exhortatoria deſtinare verba præſumpſi. Tamen per harum baiulum, ſi iubetis vt vadam, contempta hyemis aſperitate, frigore neglecto, itineris labore calcato, ad vos (auxiliante Domino) peruenire contendam.

al. Albofledis.
f. ſuſpici.
Maccolus presbyter.

I I.

Domino inſigni & meritis Magnifico, Chlodoueo Regi, Remigius Epiſcopus.

RVmor ad nos magnus peruenit, adminiſtrationem vos ſecundum rei bellicæ ſuſcepiſſe. Non eſt nouum, vt cœperis eſſe ſicut parentes tui ſemper fuerunt: Hoc imprimis agendum, vt Domini iudicium à te non vacillet, vbi tui meriti qui per induſtriam humilitatis tuæ ad ſummum culminis peruenit, quia quod vulgus dicitur ex fine actus hominis probatur. Conſiliarlos tibi adhibere debes, qui famam tuam poſſint ornare. Et beneficium tuum caſtum & honeſtum eſſe debet, & Sacerdotibus tuis honorem debebis deferre, & ad eorum conſilia ſemper recurrere. Quod ſi tibi bene cum illis conueoerit, prouincia tua melius poteſt conſtare. Ciues tuos erige, afflictos releua, viduas foue, orphanos nutri, ſi potius eſt quam erudies, vt omnes te ament & timeant. Iuſtitia ex ore veſtro procedat, nihil ſit ſperandum de pauperibus vel peregrinis, ne magis dona, aut aliquid accipere velis; prætorium tuum omnibus pateat, vt nullus exinde triſtis abſcedat. Paternas quaſcunque opes poſſides, captiuos exinde liberabis, & à iugo ſeruitutis abſolues. ſi quis in conſpectu veſtro venerit, peregrioum ſe eſſe non ſentiat. Cum iuuenibus ioca, † cum ſenibus tracta, ſi vis regnare nobilis iudicari.

f. rectius tracta, i. conſulta.

Ludouico † Regi Francorum Theodericus Rex Italia.

al. Ludouin. Extat apud Caſſiodor. lib. III. c. vlt.

GLorioſa quidem veſtræ virtutis affinitate gratulamur, quod gentem Francorũ priſca ætate reſidem feliciter in noua prælia conciraſtis, & Alamanicos populos, cauſis fortioribus inclinatos, † victrici dextra ſubdidiſtis. Sed quoniam ſemper in aucto-

f. humiliatos.

[illegible]oribus perfidiæ reſecabilis videtur exceſſus (quia primariorum plectibilis culpa omnium debet eſſe vindicta) motus veſtros in feſſas reliquias temperate. Quia iure gratiæ merentur euadere, quos ad parentum veſtrorum defenſionem reſpicitis co[illegible]fug[illegible]. Eſtote [illegible]s remiſſi, † qui noſtris finibus celantur exterriti. Memorabilis triumphus eſt, Alamanum acerrimum ſic expauiſſe, vt tibi eum cogas de vitæ munere ſupplicare. Sufficiat illum Regem cum gentis ſuæ ſuperbia cecidiſſe. Su[illegible] innumerabilem nationem partim ferro cæſam, partim ſeruitio ſubiuga[illegible]. Nam ſi cum reliquiis confligis, adhuc cunctos ſuperaſſe non crederis. In ta[illegible]bus cauſis accipe frequenter expertum. Illa mihi feliciter bella prouenerunt, quæ [illegible]derato fine peracta ſunt. Is enim vincit aſſidue, qui nouit omnia temperare: dum [illegible]cunda proſperitas illis potius blanditur, qui authoritate nimia non rigeſcunt. Ce[illegible]g[illegible]tur ſuauiter genio noſtro, quod ſibi gentilitas communi remittere conſueuit exemplo. Sic enim fiet, vt & meis petitionibus ſatisfeciſſe videamini, nec ſitis ſol[illegible]fic[illegible] ex illa parte, quam ad nos cognoſcitis pertinere. Quocirca ſalutantes gratia, honore & affectione qua dignum eſt, illum & Illum Legatos noſtros ad Excellentiam veſtram conſueta caritate direximus: per quos & ſoſpitatis veſtræ iudicium, & [illegible]peratæ petitionis conſequamur effectum. Quædam vero q[illegible] [illegible]d nos pro veſtris vtilitatibus peruenerunt, per harum portitores verbo vobis inſinuanda com[illegible]miſimus: vt cautiores effecti, optata † poſſitis victoria conſtanter expleti. Veſtra [illegible]quidem ſalus, noſtra gloria eſt: & toties regnum Italiæ proficere iudicamus, quoties de vobis læta cognoſcimus. Citharœdum etiam, arte ſua doctum, pariter deſtinamus expetitum: qui ore manibuſque conſona voce cantando, Gloriam veſtræ poteſtatis oblectet. Quem ideo fore credimus gratum, quia ad vos eum iudicaſtis magno opere dirigendum.

Hoc vide M. Velſer. VIII rer. Aug. Vind. ſub Anno CCCCXCIX.

al. remiſſius.

f. obtentis.

III.

30 *Dominis vere Sanctis, & Meritis Beatiſſimis in Chriſto Fratribus, Heraclio, Leoni, & Theodoſio, Remigius Epiſcopus. Expoſtulatoria de contumclioſo reſponſo.*

PAulus Apoſtolus in Epiſtola ſua loquitur. *Charitas nunquam excedit.* Quæ, vt [illegible]ales ad me literas mitteretis, in veſtris ſenſibus non recedit. Nam pro Claudio fudi ſimplicem precem, quem vos non Presbyterum ſcribitis, vt in me indignationem veſtri pectoris proderetis. Illum non abnego grauiter deliquiſſe. Sed vos ætati meæ, etſi non meritis, deeuerat detuliſſe. Quod propitia Diuinitate ſit [illegible]ictum, quinquaginta & tribus annis Epiſcopali ſedi præſideo, & me appellauit tam procaciter nemo! Dicitis, *Melius vos fuiſſe non natos.* Hoc mihi fuerat opportunum, ne audiſſem transgreſſoris opprobrium. Ego Claudium presbyterum feci, non corruptus præmio, ſed præcellentiſſimi Regis teſtimonium, qui erat non ſolum prædicator fidei catholicæ, ſed defenſor. Scribitis, *Canonicum non fuiſ[illegible], quod juſſit.* Summo fungamini ſacerdotio. Regionum præſul, cuſtos pat[illegible]æ, gentium triumphator iniunxit. Tanto in me prorupiſtis felle commoti, vt n[illegible] Epiſcopatus veſtri detuleritis auctori. Rogaui, vt Claudius ſacrilegii perpetrator pœnitentiæ ſeruaretur. Legimus namque, legimus quod excidium cœleſti d[illegible]tiatione prædictum euaſerint per pœnitentiam Niniuitæ; quod Iohannes præ[illegible]or Domini in Euangelio prædicauit, vt regno appropinquante cœlorum eam populi agerent, ne perirent. In Apocalypſi Angelis Eccleſiarum ſcribitur ex præcepto Domini ſaluatoris, Vt quæ digne minus egerant, pœnitentiæ ſatisfactione corrigerent. De iracunda dictione Sanctitatis veſtræ intelligo, quod lapſum non miſeramini poſt ruinam, ſed magis velle vos video, ne conuertatur & viuat. Cum Dominus dixerit; *Nolo mortem morientis, ſed vt conuertatur, &*

Claudius presbyter.

LIII. annis Epiſcopus R.

f. pœnitentiam.

viuat, Hoc nos expedit ſequi, hanc Domini voluntatem non prætermittere, ſed tenere: quia nos poſuit non ad iracundiam, ſed ad hominnm curam, & ſeruire pietati potius quam furori. Ponitis in epiſtola veſtra, quod Celſus quidam qui Claudio credidit, quod abductus, & vtrum viuat aut ſit mortuus ignoraris, atque huius inqniſitorem me eſſe præcipitis, & neſcitis ſi in ſeculo, aut ſi apud inferos ſit quærendus, & res ſuas à me vultis reſtitui, quas ſublatas fuiſſe non noui. Impoſſibilia præcipitis, vt impia peragatis. Annorum numerum me eſſe ſcribitis Iubilæum, irridentes potius, quam pro dilectione gaudentes, cui vinculo caritatis inrupto inſinceriter, à vobis nec parcitur nec defertur.

Celſus Claudio ſublatus.

IV.

Domino vere Sancto, & in Chriſto Beatiſſimo Fratri, Falconi Epiſcopo, Remigius Epiſcopus.

Expoſtulat cum nouo Epiſcopo, de inuaſa ſua iuriſdictione.

QVantum comperi rebus geſtis, probaui. Prius curæ Beatitudini tuæ fuit, vt mihi inferres iniuriam, quam ſalutationem deferres. O adueniens † principium quod dediſti, vt læderes Epiſcopos ante me, quam Epiſcopum te viderem! Nimium cito pennis tenerulis euolaſti, leuitate animi, non maturitatis conſilio. In ipſo ſiquidem Epiſcopatus exordio, ius ingredi tentas alienum, qui adhuc tuum verecunde debueras introire. Fas ergo fuit, vt inlicitis ordinationibus tuis à te crediderìs occupandam loci Moſomagenſis eccleſiam, quam Metropolitani vrbis Remorum (ſub ope Chriſti) ſua ſemper ordinatione rexerunt. Adhuc (arbitror) tua neſcis, & iam aliena peruadis. In quam igitur cum Leuitas feceris, presbyteros conſecraris, Archidiaconos inſtitueris, primîcerium ſcholæ clariſſim. militiæque lectorum. Non queror, quod me conſilio inter iſta non videris. Vtinam te vidiſſes. Si enim Canones tua Sanctitas ignorabat, ſatis præproperum fuit, vt transgrederetis antequam diſceres. At vero Eccleſiarum ſtatuta ſi noueras, tanto grauius tantoque periculoſius inſipientia tua priſcorum magnificorumque Pontificum decreta calcauit. Caue, qui aliena præſumis, ne quod habere videris, amittas. Cum factæ ordinationis iura non conſtent, quo potiſſimum conſilio ſacerdotalis officii tyrocinia defenſabis, ſi temerariæ transgreſſionis admiſſum pertinacia vel impotentia miſcueris? Maioris diſcriminis erit, antiquam ſanctionem fuiſſe violatam; quam laus ſit, loco ſtare contra Canones, quos creaſti. Sed quid de eorum loquar ordinibus, quos à Beatitudine tua non licuit promoueri, plus illud eſt, quod ſi iuxta maiorum ſtatuta ſeueritatemque diſcutimus, non minus quam ſtatus illorum, veſter veniet Epiſcopatus in dubium. Dominus in Euangelio dicit ad Petrum: *Simon Iohannes, diligis me?* Et Petrus: *Etiam Domine, tu ſcis quia amo te*; cui bis terque à Domino ſub hac reſponſione præcipitur, *Paſce oues meas.* Ego quia oues Chriſti paſcere omnimodis imperitus, alimoniæ cœleſtis vbertate non poſſum, tu qui es ſacris eruditionibus eruditus, eas quæ mihi Chriſto iubente traditæ ſunt, vt paſcas admoneo, vt inuadas inhibeo. Age ſemper, vt te digna committentur. Eccleſiæ, quam diuina diſpenſatione meruiſti præſidendam, deſerui, & pro ſalute gregis Dominici ſolicitus paſtor inuigila. Vtinam mediocritatis meæ iſta ſuppeterent, quæ in nomine Domini habere vos cupio. Sed quia deſunt meæ, vel credita mihi ſunt obſequia ſaluatoris, ſaluari mercenario non requiro. Iohannes in Apocalypſi ſeptem quippe Angelis ſuis comprehendit, & vnicui-

† innouatis.

Moſomagēſ. eccleſia.

[illegible]e ſcribit Eccleſiæ. Facta igitur merita quæ præpoſitis: quæ probata cor[illegible]da, caſtigat. Cum ergo ſub vocabulo Angeli, tradatur actionis forma pon[illegible]æ, doleo ſuper ruæ præſumptionis audacia, vt iura permutes vetera nouus, [illegible]a temerarius, diuina terrenus. Audiant nos, audiant quos elegeris Sacerdotes. Sacerdotes tui ipſi nos audiant. Creatoris confido ſententiam non pro te, [illegible]e, a iudicantibus proferendam. Quis enim pro ſenſus ſui probitate non [illegible]pr[illegible]et eum contra Eccleſiæ regulam prorupiſſe, qui debuerat Eccleſiæ regu[illegible] cuſtodire? Mandas (vt audio) colonorum tibi tributa portari, & præcipi[illegible]s vt reditus deferantur agrorum. Datur intelligi, quod Eccleſiæ rem, non Ec[illegible]iam concupiſti: quando ſollicitus exquiſitor expoſcis, quæ ego, ad quem iu[illegible]e eniebant, remiſi potius quam quæſiui. Nolo te lateat, Leuitas atque Presbyteros, contra ordinem quos feciſti, ab ordine iam remotos. Perpendi enim, quod à me non decebat admitti, quos à te non licuerat ordinari. Heu quantum me à cul[illegible]us tui propoſito repuliſti, dum mauis perperam gerere, quam fœdera fraterna ſeruare. Optaueram namque vt clarus † permanſiſſes, quia factus fueras vt † ſacerdos. Sed ſi mentem tuam cura iſta non tangit, ego tamen pro ſinceritate pro[illegible]tcor, quod animum non minus angit, à te inexcuſabiliter erratum, quam me fuiſſe contemptum. *f. clericus.* *f. vt ſacerd.*

V.

Domino ſuo Nicetio Papæ, Florianus ex Monaſterio Romano.

BEnedicitur vna Trinitas, Deus noſter, qui vos pontificalibus meritis pontificali locauit in vertice, vt non beatitatem dignitas, ſed beatitudo præcederet dignitatem. Nec immerito: cum ab ineunte pueritia Dominicis militaueris in caſtris, vt illuc totius † & validius diſcretis, quibus iaculis intelligibilis ille proſternitur Amalech, ſcilicet quando & ipſe victor es nomine. Sic e[illegible]nim eſtis Deo præſule in ſtatutis cœnobialibus eruditi, vt per mare ſeculi ſine ſecularibus fluctibus inoffenſo veſtigio tranſiretis, & triumphalem hymnum [illegible]m Moyſe merito concinentes: *Cantemus Domino, glorioſe enim honorificatus eſt, equum & aſcenſorem proiecit in mare.* Sic indiuiduus comes Eliæ, vt ne[illegible]quam deferens altiora, quo humilitate conſcenderas, vnde cum Apoſtolis [illegible]monrem glorificatum aſpiceres Dominum Saluatorem. Quia igitur tanta ſan[illegible]nitæ veſtræ prærogatiua, ſuffulrat, quæſo vt pro me qui impetraſtis, ore[illegible] Quoniam Deus præſcius futurorum, qui fecit quæ ventura ſunt, ſciens me [illegible]ctorum ſolatio indigere viuorum, vt bonus dominus præparauit auxilia. Vide ergo quantis adiutoribus vteris, cum pro me cœperis obſecrare, ſanctæ memoriæ dominum Ennodium Pontificem Ticinenſis eccleſiæ, qui generoſi ſanguinis nobilitatem humilitate præuexit ad gloriam, vt in cœleſtis patriæ ſenator † fieret, & ibi ſenator, cuius incomparabilem doctrinæ facundiam non ſolum [illegible]ſt. tor Occidens, ſed & Oriens, inſtructa miratur, Neſtorii fulmen, Eutyc[illegible]s extinctor, glorioſam dominam meam inuiolabilemque, Mariam Chri[illegible]on & Theotocon, apoſtolica auctoritate perdocuit. Ipſe ergo meus eſt pa[illegible]x [illegible]cro, quem credo apud æternum Patrem pe: Filium interuenire pro filio. [illegible] & coronæ † veſtræ ſocium beatæ memoriæ dominum Cæſarium Arelatenſem ep[illegible]pum, qui vixit inter barbaros pius, inter bella pacatus, pater orphanorum, paſtor egentum, qui tanti cenſus effuſione nil perdidit, catholicæ regulã diſciplinæ d.[illegible]ctis *f. inclini.* *Nabrei.* *Ennodius Ticinenſ.* *f. Senatus.* *i. Epiſcopatus ſacerdotiu.* *Cæſarius Arelatenſ.*

factisq; demonſtrans. Ipſe igitur mihi Latinis elementis impoſuit Alphabetum, ſed & hunc pro famulo diſcipuloque ſuo impetrare confido. Addo & tertium, imparem quidem dignitate, ſed meritis coæqualem, ſanctæ memoriæ Theodatum Abbatem meum, & Archimandritam, ſeculi huius inimicum, cui cruci fixus eſt Mundus, templum vere digniſſimum Trinitatis, plenum reuerentiæ Chriſtianitatis, ex placida bonitate mitiſſimum, ieiuniis caſtigatum, orationibus refectum, puritate mundiſſimum, qui mihi ſacras expoſuit ſcripturas, & flores teneræ lanuginis ipſe ſuſcepit; qui pro filio & diſcipulo, ſucceſſoreque ſuo, licet indigno, non ambigo quod laus † exoret. Vincunt ergo, Domine mi, tanti iuſti orationem peccatorum. Igitur quia conuerſatio veſtra in cœlis eſt, ſicut dicit Apoſtolus, *Veſtra autem conuerſatio in cœlis eſt.* Orate cum his & rogate illum meum ſacratiſſimum confeſſorem Ambroſium, quatenus me vt peculiarem famulum tueatur, vt proprium ciuem foueat, vt familiarem alumnum eruat: qui apud dominum Ieſum quod orauerit, exorabit. Quocirca ſalutationis obſequium famulanter inſinuans, precor vt pro beatiſſimo viro, domino meo Datio Epiſcopo fratre veſtro ſemper oretis. Æquum eſt enim, vt pro eo, quem monaſterii ſepta ſacrarunt ſucceſſorem, etiam confeſſorum ſucceſſor egregius beatorum exorare non deſinas. Et hoc ſi dignum ducitis, ſupplicamus, vt Beatitudinis veſtræ ſoſpitati paruitatem noſtram faciatis, ſicut petimus, ſucceſſorem. †

Theodatus Abbas. — *ſ. latus.* — *Datius epiſcopus.* — *ſ. curiorum.*

VI.

Domino meritis Beatiſſimo, & Apoſtolico Patri, Nicetio Archiepiſcopo, Florianus ſeruus Chriſti.

EGregiam veſtræ Sanctitatis famam audiuimus, quæ vbique celeberrimo ſermone vulgatur. Vnde gratias agimus bonorum omnium largitori Deo, qui te talem opportuno præuidit tempore, quando confluentes de toto orbe captiui tranquilliſſimum te portum ſalutis inueniunt. Captiuos enim redimis, oppreſſos ſubleuas, ſaturas eſurientes, puſillanimos conſolatis. His ditatus mercibus Maximianam Paulinianamque beatitudinem promereris, qui angelicam vixerunt vitam in ſeculo. Hii te loco ſuo digniſſimum propagauerunt hæredem, quorum fidem atque conſtantiam veſtra nobis ſanctimonia repræſentat. Quapropter ſalutationis obſequium famulanter inſinuans, precor per eum qui vos ſacrauit pro me humillimo peccatore, innumerabilibus malis afflicto, diuinam clementiam iugiter imploretis. Illud autem ſuppliciter quæſo, vt domino filio veſtro glorioſiſſimo Regi Theodebaldo inſulam Larienſem, quæ CHRISTOPOLIS dicitur, plurimum commendetis, vt Romanis ſeruis eius ſacramenta quæ data ſunt, omnimodis conſeruentur, vt regnum ipſius Deus augeat & defendat. Quia vero non egent, qui ſani ſunt, medico, ſed qui male habent: iterum vos iterumque rogabo, vt me me, quem ſæua iſtius mundi procella mortificat, quoniam multa flagella peccatoris, tua dominus oratione viuificet, vobis pro me impetrantibus, Prophetica pollicitatio compleatur, quæ ait: *Dominus mortificat & viuificat; deducit ad inferos, & reducit:* Quatenus miſericordiſſimæ Trinitati, & Beatitudini veſtræ perpetuas referre gratias mereamur. Rogo vos per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt pro me ſic oretis, vt ſentiam & merear per Deum conſolari.

Chriſtopolis.

VI

VII.

Domino ſemper ſuo, Iuſtiniano Imperatori, Nicetius cum ſuis humilis, ſed miſericordia Domini Epiſcopus.

Iuſtinianum Imp. ab errore reuocat.

10 IN nouiſſimis tempotibus iam, vt ſermo Euangelicus ptædixit, proſpicimus, & [illegible]um t[illegible]pus noſtrum ſemper ſit paratum, tamen finem (vt ſcriptura denunciauit) venire ſe[illegible]mus. Sed beatus ille homo, quem, cum venerit Chriſtus, inuenerit ipſum vigilantem. Sol conuertetur in tenebras ab Oriente, id eſt ab alto, hoc eſt à vita ſancta. In integro mundo ſplendebas vt Sol, & cum omnes inde gratia Domini [illegible]ectores Eccleſiæ, cuncti conſilii ipſius gauderemus, de vulgante fama, ex lapſu veſtro, quem nunquam peruenire debuimus, contriſtati & humiliati, vſque in terra ſumus. Dulcis noſter Iuſtiniane, quis te ſic decepit? quis vt talia proſequereris ſuaſit? Quis, vt Chriſtum purum hominem fatereris, docuit? Quis, vt in Iudæ conſortium te tranſcriberes, circumuenit? Quis, vt illum, qui dixit, *Ego à patre exiui, & veni in hunc mundum*, per circumciſionem, per baptiſmum, per paſſionem, vt cteſceret, te docuit? Quis, vt qui cor miſerum non habebas, arte repente oppreſſit? Quis vt quod Patres, quos venetari debuiſti, ad cædes, ad diuerſas cruces mitteres, prouocauit? Quis vt illa, propter quæ Chriſtus crucifixus eſt, & Apoſtoli omnes pertulerunt, deſtrueres, prouocauit? Quis vt quod iam ſemel, bis & tertio ab omnibus re[illegible]oribus Eccleſiæ condemnatum fuerat, vel adorares, commonuit? Neſtorii & E[illegible]ychis (vt diximus) iam anathematizata quotiens atque quotiens ſecta, vt te de ipſa interimeres, quis imperauit? Ille, ille, qui Adam vt cõtingeret arborem vitæ ſuaſit, qui ſtudio ſuo mortem adinuenit, circumuenit; qui Iudam, cum Chriſtum purum hominē fecit, & pro homine tradidit, in ignē, quē præparauit Deus Diabolo & angelis eius, miſit. Dulcis & dulcis noſter Iuſtiniane, rememorare quæ promiſiſti cũ baptizatus es, quid per ſingula te credere dixiſti: *Vnũ Filium manentē in duabus ſubſtantiis, cum Patre & Spiritu ſancto*, non duos Chtiſtos teſtatus es; cũ exceſſiſti, quid feciſti? quid [illegible] præparaſti? Diſcute, & bene te proſpice, & vide ſi non in loco perditionis te obliga[illegible]. Adhuc ſi vis, viuis; ſi vis, reuertendo gaudes. *Cõuertimini*, inquit, *ad me, & conuertar ad [illegible]os*. Patres à quib. benedictionē expectare debuiſti, in exilium trãſmiſiſti: Tu [illegible]n v[illegible]ima ætate tua per componere & coniũgere te ad redēptorem tuũ debuiſti, [illegible]e te, non alter, ſed tu & te & tuos decepiſti. Cum Lactantius, vt dicit presbyter, [illegible]a ſancta per Gallias ptopter Domini miſericordiam viſitaret, ante nos apparuit, [illegible]æ legis deprecauimus, & per Ieſum Chriſtum redemptorem noſtrum coniura[illegible]. Ergo literis præſentibus Deum noſtrum coniuramus inſuper, & conteſtam[illegible] vt & tu reuertaris, & quantos† perire ſuaſiſti in horrenda perſecutione, reuer[illegible] [illegible]uoces; quod ſi non feceris, ſit iudex ille inter nos & te, ſed quantum ci[illegible] [illegible]u honores tuliſti, & purum hominem feciſti, cum legiſti; *Ego & Pater vnum ſumus, ſed talis pater qualis & filius: quia ita pater vt filius.* Quoniam verum eſt, [illegible]modo ad circumciſionem veniendo, ad baptiſmum, ad martytium, meliora [illegible]antur qui Deus & creator omnium eſſe conuincitur. Feſtina, feſtina, ſed [illegible]us. Nam ſi te ſic vltimus dies inuenerit, qualis nunc hodie appares, deſcen[illegible] a[illegible] inferiora terræ, & ad partes vulpium eris. Lætetur ſancta Eccleſia de re[illegible] tuo, quia vehementer luget de exceſſu tuo. Gaudere nos in vltimo ſe[illegible] po[illegible]s facias, quos lugere poſt lætitiam de perditione tua feciſti. Ne dicas vel [illegible]rde t[illegible]o, *Feci, feci, Vici, vici.* Victus es & vinctus, ſed inde vnde filius Diaboli [illegible] inimicus iuſtitiæ. Nam notum tibi ſit, quod tota Italia, integra Africa, Hiſpania, vel Gallia coniuncta, nomen tuum, cum de perditione tua plorant, anathe-

† 1. quodcumque.

matizant. Et ſi non quæ docuiſti deſtruxeris, & publica voce clamaueris, *Erraui, erraui, Peccaui. Anathema Neſtorius, anathema Eutyches:* cum ipſis te ad ſupplicia ſempiterna tradidiſti. Salutamus plurimum, coniurantes per Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, per illum qui in vno trinus apparet, & in tribus vnus agnoſcitur, vt te de horrenda ſecta & abominabili perſecutione ſemoueas, & illos qui te ſuadẽte in ipſam ceciderunt, ad meliorem viam venire ſtudeas.

VIII.

Dominæ Clementiſſimæ in Chriſto Filiæ, Chlodoſuindæ Reginæ, Nicetius peccator. Hortatur, vt maritum ad fidem Catholicam adducat.

CVm legatos veſtros per Francorum Reges germanos tuos ire conſpicimus, de proſperitate veſtra ſolliciti ſumus, ſed illa inde audimus quod quam ſemper ſonare etiam & ſonare confitemur, quam magna, quam alta, quam laudabilis, quam vtilis, quam humana vel munifica, quomodo de pauperibus ſollicita, quomodo de regione aſtuta, quomodo in cuncto populo pia conuerſatione ſplendida. Ille hoc concedat, qui tibi ſpiritum ſapientiæ & intellectus iam dedit. Gaudemus ex hoc, gaudere nos Chriſtus faciat de Alboino Rege, † quem habes, & de felicitate ſua triumphare. Stupentes ſumus, cum gentes illum tremunt, cum Reges venerationem impendunt, cum poteſtates ſine ceſſatione laudant, cum etiam ipſe Imperiis † ipſum præponit, quod animæ remedium non feſtinus requirit. Scriptum legimus: *Quærite primum regnum Dei, & omnia bona apponentur.* Qui ſic, quemadmodum ille, fulget fama; miror quod de regno Dei & animæ ſuæ ſalute nihil inueſtigare ſtudet; ſed illos recipit, illis adquieſcit, qui potius animam in gehennam perdunt, quam ad viam ſalutis adducant. Duus Deos eſſe prædicant, alium in Deitate patrem, alterum in Deitate, ſed pro creatura filium. Cum ſcriptura dicat: *Ego ſum ſaluator, & non eſt alius præter me.* Te domina Chlodoſuinda, pertremendum diem iudicii coniuro, vt hanc epiſtolam & bene legas, & bene illi & frequenter exponere ſtudeas, & vt ipſum interroges, Quis eſt Saluator? Patrem dicunt eſſe ſaluatorem, an filium? quoniam † duos eſſe, cum vnus eſt, & alius non eſt, denuntiant? ſi dicent Filium, ergo Pater ſaluator non eſt; & ſi dixerint Patrem, ergo Filius non eſt ſaluator, quia ſaluare qui ſaluator non eſt, nullum poteſt. Si dixerint; Duo ſunt Saluatores, iſtud ſcriptum nuſquam inuenient. Niſi; *Ego & pater vnum ſumus*, hoc eſt Pater in Filio & cum Filio, & Filius in Patre, & cum Patre. Deus præ magnitudine videri ab oculo humano non poteſt, qui tantum grandis, tantum fulgens, tantum etiam igneus eſt. Legimus. *In circuitu cæli, & terræ tabernaculum eius*, quod etiam præ iſta magnitudine & ſplendore ab homine videri non poteſt, expreſſit de ſe quem ſemper habuit apud ſe, qui latibulum ſibi de carne fecit, & ideo Scriptura dicit: *Poſuit tenebras latibulum ſuum.* Ideoque in Euangelio ait verbum Dei, quod Iohannes dicit, quia *in principio erat, verbum caro factum eſt*, & quod de Maria erat, ſic illud ad ſe iunxit, vt eſſet vnum. Et per ſcripturam dixit: *Ex Sion ſpecies decoris eius*, hoc eſt homo in Deo tranſibit. In Euangeliis ipſe dixit: *Ego ex patre exiui, & veni in hunc mundum.* In quadrageſimo ſeptimo Pſalmo dixit. *Diſtribuite gradus eius. Eius* dixit, non *eorum.* Quoniam vnus eſſe, ſed nec ſolus apertiſſime ſcribitur, vt enarretis in progenie altera. Nam in die reſurrectionis, nec narrare, nec aſpicere poterit, qui Trinitatem in vnitate non crediderit, & pro eo omnis militia Angelorum per ſingulos dies clamat; *Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus Deus Zebaoth.* Non tres Sancti, ſed ter ſanctum dixit dominum Deum Zebaoth, ſanctus Pater, ſanctus Filius, ſanctus Spiritus. Vnus ſanctus, ſicut vnus dominus,

Longobardor. P. Diac. Lib. 1. c. vlt.

f. Imperator. vel. ipſum Imperium.

f. quare.

Vnde & Iohannes Euangeliſta dixit: *Ipſe eſt qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt ...* ... pernominauero gradus eſſe videntur. Cum Patrem audis, ... maior eſſe videtur, & ideo dixit: *Pater maior me eſt*, ſed nomine tan... e autem euidentiſſime per Chriſtum & per Apoſtolos eius vnus eſſe ... ia ipſe cum a ... ipſo interrogaretur *Domine, oſtende nobis patrem. ... ... vides, & de patre interrogas*. Vides quia in Trinitate inuoca... in vna ... nitate eſſe nu... ur. cum Patrem audis, ſine filio eſſe non credas; cum au... ... dium, cum patre eſſe non dubites, nec dubites tres in perſonis, ... vnus in Deitate eſſe agnoſcitur, & ideo ad diſcipulos ſuos dixit: *Ite, baptizate ... nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. In nomine*, dixit, non *in nominibus*, ... atem dixit, non tres. Spiritus autem ſanctus ſeparari non po... vnde eſſe ſcitur gratia Dei, inde donum Dei eſſe cognoſcitur, ab ... bona omnia, ſicut Apoſtolus dixit: *Quoniam ex ipſo, & per ipſum & in ... ſunt omnia*. Et hinc Propheta dixit: *Tu ſolus altiſſimus*, ſed ſolus altiſſi... in omni terra ſaluator Ieſu Naue ipſum conſpexit, & ideo dixit, *Noſter es ... erſariorum?* Ille autem reſpondens ait: *Ego ſum qui ſum, & alius præter me ...* Abraham, qui dicitur amicus Dei, & probatur, tres vidit, & vnum ... cum tres adorat. Trinitatem (ſicut dix.) commemorat, cum vnum in ... re deprecatur, vnam poteſtatem eſſe denuntiat. Nam Moyſi quo... quotiens dixit: *Ego ſum qui ſum, & alius præter me non eſt*. Quid nos ire per ... neceſſe eſt? ad duodecim Diſcipulos quos habuit, veniamus, quia ipſi Go... ipſis venerationem impendunt, & reliquiis eorum, ... † furtim tollent. ... habent, quia fidem eorum ad nulla repræſumunt. Quid eſt quod in ... eorum corpora ipſorum hodie venerantur, non ingrediuntur? Quid eſt ... ibidem præſumere audent, niſi furtiue, vt canes a foris, animas de... cum illos ſuos fideles Rex Alboinus ſibi demittat, & ad domini Petri, ... Ioannis, vel reliquorum Sanctorum limina perducatur, ibidem Miſſas fa... debuerent, ſed non audent, quia domini Petri diſcipuli non appa... & contrarii Chriſti eſſe probantur: quia quod per crucem ipſe redemit, de... re inſtes mueniun... Qua cauſa venena eorum talis Rex, & talis ætas ... Hic ſi iubet, ad dominum Martinum per feſtiuitatem ſuam, quam vn... die facit Nouember, ipſos mittat; & ibi, ſi audent, aliquid præſumant, ... os hodie illuminari conſpicimus, vbi ſurdos auditum, & mutos ſanitatem ... Nam quid dicam de leproſis, aut de aliis quam plurimis, qui quantacun... bilitate percuſſi ſunt, ibidem per ſingulos annos alii & alii ſanantur? For... unt, confingunt vel cæcos, qui cæci à natiuitate eſſe videntur, Quid di... inde illuminatos conſpicimus, & ad propria (Deo miſerante) ſanos re... ? Nam quid dicam adhuc de domino Germano, Hilario, vel Lupo ... ibi tanta mirabilia hodie apparent, quantum nec dicere verbis valeo. ... es, id eſt Dæmonia habentes in aera ſuſpenſi torquentur, & dominos ... confitentur? Nunquid in Eccleſiis eorum ſic faciunt? non faci... Deum & dominos Sanctos ibi habitare non ſentiunt: Dæmon dæmonem ... exorcitat. Nam vbi ſancti habitant, Dæmon vagari non dimittitur, ideo ... cus vbi Deus eſt, oſtendatur. Quid de domino Remigio, & domino Med... ... pis, quos tu credo vidiſti? non poſſumus tanta exponere, quan... ... Deum videmus facere. Audiſti ab auia tua domina bonæ ... Rotildis, qualiter in Francia venerit, quomodo dominum Chlodo... ad ... m catholicam adduxerit, & cum eſſet homo aſtutiſſimus, noluit ac... quam vera agnoſceret. Cum iſta quæ ſupra dixi, probata cognouit ...

50 ... Martini limina cecidit, & baptizari ſe ſine mora permiſit, qui ... æreri os Alaricum vel Gundobaldum Reges fecerit, an diſti; ... ipſe vel filii eius in ſeculo poſſederunt ... non ... Talis ... vir qualis Alboinus Rex eſſe dici ur talis fama que mundus ... ponit, quare non ... nuncrtitur, aut quare tardus ad requirendum viam ſalutis apparet? Deus bone, qui es Sanctorum gloria, & omnium

f. reliquias e f. tollunt.

Gothi Apoſtolorum cultores.

XI. Nouemb.

Germanus, Hilarius, Lupus epi.

B. Remigius, Medardus.

Chlodou. Rex.

ſalus, tute in illum mitte. Et tu domina Chlodoſoinda, cum verbum facis, ſolatium tribue, vt omnes de tali ſtella, de tali gemma ſic gaudeamus, qualiter Deo placere poſſimus. Saluto tantum quantum valeo, deprecor vt ocioſa non ſis, inceſſanter clama, inceſſanter canta. Audiſti dictum: *Saluabitur vir infidelis per mulierem fidelem.* Nam ſcias, prima ſalus, prima remiſſio eſt, qui conuerti fecerit peccatorem ab errore ſuo. Vigila, vigila, quia Deum propitium habes, rogo vt ſic agas, vt & gentem Longobardorum fortem ſuper inimicos facias, & nos de ſalute tua, vel viri tui gaudere concedas.

I X.

Dominæ Clementiſſimæ atque Præcellentiſſimæ, & nobis ſemper Piiſſimæ dominæ, & in Christo Sanctæ Eccleſiæ Filiæ, Brunehildi Reginæ Germanus peccator.

Deprecatur bellum

QVia caritas congaudet veritati, & omnia ſuſtinet, & nũquam excedit; propterea ex contribulato corde, & ex intima animi dilectione audemus vobis ſuggerere. Quia eo tempore quando minor erat numerus populi Chriſtiani, & cum Dei auxilio licebat reſidere quietum, cum Apoſtoli dicebant: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Nunc è contrario tam funeſtos & luctuoſos ante oculos habentes dies, flenter dicimus: *Ecce dies tribulationis & perditionis noſtræ aduenerunt.* Væ nobis, quia peccauimus. Si nos iſtæ non conterruiſſent amaritudines & tribulationes, & corpori exhibuiſſent infirmitatem, per noſmet ipſos veſtræ debuimus occurrere pietati. Quia ſi fas dici eſt, ſingulariter & veſtri dilectionem in noſtro geſtamus pectore, & vnice de veſtra præſentia ſpirituali deſiderio ſitientes, ſicut cultores & peculiares filii Dei, ambientiſſime vos viuere atque proficere in omnibus pie optamus. Sed quicunque hominem in anima diligit, ſi minus oculis carnalibus eum valet intueri, quæ ad animæ & corporis vel proſperitatem pertinent & ſalutem, omnimodis literario officio reticere non debet. Vulgi verba iterantes, quæ nos maxime terrent, veſtræ Pietati in notitiam deponimus, quæ ita diſſeminat, eloquentium ora detrahuntur, quaſi veſtro voto, conſilio & inſtigatione dominus glorioſiſſimus Sigebertus Rex tam ardue hanc velit perdere regionem. Non propterea hæc dicimus, quaſi à nobis credatur: ſed ſupplicamus, vt nulla occaſio tribuatur dicendi, vnde vobis tam maxi-

Gall. blaſme.

mum & periculoſum generetur blaſphemium.† Licet hæc regio iam caruiſſe feli-

1. vituperiū.

citatem, & perditionis noſtræ concludamus terminum: ſed de miſericordia non deſperabamus diuina, adhuc vltionis ſuſpendendi manum, dum emendatio-

1. conſenſio. ſic & alibi.

nis expectatur remedium, ſi non dominaretur intentio, † quæ mortem operatur; cupiditas, quæ radix eſt omnium malorum; iracundia, quæ ſenſum aufert prudentiæ. Saluator noſter perſpiciens ſuæ paſſionis imminere tempus, dixit: *Væ homini, per quem ſcandalum venit.* Quod ore proprio deteſtatus eſt, impune non poſſe manere credimus, omnibus clamamus, omnes conſcientiæ ſuæ cogitationes & actiones conſiderent & caueant ne cum Iuda proditore, huius condemnationis ſortiantur iudicium. Deo ſufficit noſſe, optabam aut pro ipſis mori, vt illi viuerent, aut ante eorum interitum quocunque caſu vitam finire, vt nec eorum, nec regionis cerneremus interitum. Sed alter ab alterutro excuſatione vtitur, & nullus ex ipſis ante oculos Dei ponit iudicium; neque aliquid Dei reſeruat poteſtati iudicandum, nec credent ſe iam ſub Dei eſſe notitia. Quia à nullo audiri meremur, vobis & ideo ſupplicamus: quia ſi illi regnum perdiderint, nec vos, nec filii

Gallia, ſeu Francia.

veſtri magnum poſſidebitis triumphum. Ad hoc vos hæc regio † ſuſcepiſſe gratuletur, vt per vos ſalutem non interitum percipere videatur. In hoc populi reſtinguitis verba, ſi mitigatis furorem, ſi Dei facitis expectare iudicium. In veritate ſuggero, ſi meam humilem non deſpicitis ſupplicationem, adhuc de votorum veſtrorum gaudemus plenitudine. Propterea hæc dolens ſcribo, quia video, qualiter

p: æcla

præcipitantur & Reges & populi, vt Dei incurrant offenſam. Ita legimus; *Quicunq; in brachio ſuo fortitudine ſperauit, antea confuſionem quam victoriam promeruit.* Quicunq; adminiculo gentis ſibi adiuuari poſſe confidit, antea periculum mortis quam ſalutẽ promeruit. Quicunq; ꝑpter copiam auri & argenti, eleuatur in ſuperbiam, antea deſolationis opprobrium ſuſtinebit, quam ſuæ cupiditatis cõſuluiſſet auiditati. Ipſe iudex æternus nunc iudicat, perpetuam iudiciariam poſſidet poteſtatem: non corrumpitur præmiis, aut aſpicit ad vota impiorum, ſed conſiderat cogitationes cordium, & reddet vnicuiq; ſecundum opera ſua. Inhoneſta victoria eſt fratrem vincere, domeſticas domos humiliare, & poſſeſſionem à parentibus conſtructam euertere. Contra ſemetipſos pugnant, ſuamq; felicitatem exterminant: de ſua perditione gaudet accelerans inimicus. Qua fide, & ex quo animo, qua deuotione hæc ſcribimus, Deo ſufficit noſſe, vt vobis bona futura præparetis, & nos cum Deo abſolutos eſſe vel paululum ſentiamus. Sed quia Sacerdotibus præceptum eſt; *vt tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo opera eorum*, ergo piiſſima domina intelligite myſterium, & cauete exemplum. In principio duobus fratribus . . * . . erat mundus. Vnus ex ipſis Cain fratricidium perpetrauit, & vſque ſeptuplum punitionis ſententiam ſuſcepit. Ioſeph fratres ſui per inuidiam vendiderunt, & poſtea ſeruituti ipſius ſubiugati ſunt. Saul ſanctum Dauid per inuidiam nitebatur occidere, ipſe poſtea in eum miſericordiam exercuit. Abſalon fratrem interfecit, patrem è regno voluit remouere, & qualem ſuſcepit interitum, nulli habetur incognitum. Præcipue quoq; Dauid Propheta dicente: *Quoniam qui nequiter agunt, exterminabuntur, qui vero expectant Dominum, ipſi hereditabunt terram.* Apoſtolus clamat; *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo vadit.* Saluator denunciat: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur; Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.* Vbi eſt pax & caritas, ibidem eſt Dei pietas. Legimus per Heſter Reginam populo fuiſſe conceſſam ſalutem. In hac parte & veſtram oſtendite prudentiam, & fidei veſtræ ſalubritatem atq; perfectionem, vt & dominum Regem a Dei reuocetis offenſa, & populũ à parte ſua viuere liceat quietum, donec iudex æternus conſuetam diſcernat iuſtitiam. Quia euidentiſſime omnibus patet, qui caritatem fraternam poſtponit, deſpicit conſortium, nõ adquieſcit veritati. Omnes Prophetæ contra ipſum loquuntur, omnes Apoſtoli ipſum deteſtantur, & Deus omnipotens ipſe quod conſtituit indicabit. Præmiſſa ſalutatione obſequia ſupplicamus, vt latorem præſentium ſeruũ veſtrum Gundulphum commendatum habeatis, & quæ per eundem verbo mandamus, abſq; hæſitatione credentes recipiatis, & implere non deſpiciatis, & elaboretis, qualiter de veſtra ſalute nobis gaudia præparetis. Illud petimus, vt per veſtræ Pietatis reſcriptum ex omnibus iocundari mereamur.

For. d. f. obmiſſus totus a. m.

Gundulfum.

X.

Domino inclito, & vbique glorioſiſſimo atq; in Chriſto piiſſimo domino & filio, Teudeberto regi, Aurelianus Epiſcopus.

LIcet tam ſera ſcriptorum officia iuſtiſſime trepidatio comitetur, tamen nequaquã reor ſermo euaſa offenſione iudicabitur, ſi apud aures clementiæ ſola tantum deuotione animi perpendatur. Hinc præcipue quod ambientib. cunctis celſitudinẽ veſtram, nec metum trahunt ex priuilegio culminis, nec repulſam metuunt de præiudicio tarditatis. Veſtra enim erectio ita ſolemnis eſt, vt etiam humilium amore tangatur, ac dignitatum cumulum † onerata faſtigia vernularum adhuc rudium primitiuis cultibus præſumantur. Nouis namq; nunc ſtudiis in obſequia religioſi principis informamus, & cum teſtimonio perfectæ dilectionis ad præſentiam ſacratæ mentis admittimur. Hæc ergo ex parte amoris noſtri fiduciam, Princeps optime mereris, cum miniſteriis tuis nec territi pro tarditate ſubtrahimur, nec verecũdia pauperis ingenii retraudamur. Suſcipe igitur benignę deuotionis ſtudio tyrocinia famulantum, & gremia veniæ largioris expande ſupplicibus. Quia cum omnes generaliter bono cordis inclyti perfruantur, nos tamen etſi exigua portio obſequii veſtri, plenitudinem nobis principalis indulgentiæ ad integrum vindicamus. Etenim cum de te loquimur, adeſt gratia,

Laudatoria, vel adulatoria.

f. Cumulo. vel, cumulis.

etſi eloquentia deeſt, & ſolo ornatui noſtro materia ſufficit, quanquam doctrina non adſit. Quæ cum ita ſint, præclaram indolem laudis veſtræ votis potius celebrabo quã literis. Quoniam ſemper quæ ſunt maxima, conſcientiam potius requirunt, quam linguam; dignuſq; cõmittuntur pectoris iudicio, quam ſermonis. Ac perinde nõ mihi in votis hoc cõmemorandum eſt, quod tempora celebrant, ſed quod æternitas probat, religioſam potius actionem taxauimus, quæ documentis euidentior eſt facta quã linguis, nec min* inuicta meritis quam triumphis, cuiuſq; iam effectui laudabili velociora ſunt exempla quam nuntia. Ideoq; tropæis tituliſq; ſecularibus ſufficit loquacitas orbis. Multum namq; tuis onuſta virtutibus currit Fama, cum pondere, & veris opinionibus iam adſuecta, de te tantum didicit non mentiri. Prætereo generis tui ſtemma ſidereum, taceo & illud, quod vnicus ſceptris, multiplex populis, gente varius, dominatione vnitus, ſolidus regno, diffuſus imperio. Illud tamen quod ſtilo rerum magnitudo ſuggerit, non tacebo. Dicam igitur, quod ortum moribus tranſcendiſti, quod originalium culminum celſitudines glorioſas deſcendẽs per natalium lineas præceſſiſti. Didiciſti itaq;, quam ſit arduum excelſa conſcendere; & docuiſti, quam magnum ſit in ſublimibus humilitatem ſeruare. Quæ de primis prima dicenda ſunt, quæ potiſſimum de cumulo præſumenda? Quid (inquam) potius aut prius dicimus? miſericordiam in miſeris, temperantiam in ſubiectis, affluentiam in donis, conſiliũ in dubiis, conſtantiam in aduerſis. Cedant ſi qua ſunt mandata literis, facta priſcorum ſupergrederis, antiquitatem exemplis, tempora meritis, maximus dominio, quia magnus in voto, felix conſcientia, cum pius in vita, macte reſtaurator vetuſtatis, nouitatis inuentor, in illis maturus, in iſtis iucundus: abſentes beneficiis reſpicis, gratia præſentes illuſtras, circumſeptus amore omnium, dilatatus opinione cunctorum, ſimul apud te cum ſis quie[tus], triumphas. in hoc glorioſus factus, dum oſtendis in diuitias regni non tam habere quam vincere dominantem† adfirmant, & cœleſtibus aptum efficiunt. Multiplica igitur cottidianis operibus, & profectibus indefeſſis, gratiam quam Deus contulit, mens meruit, mundus agnouit. Supergredere creſcendi ſpatia feliciter, vincendo te ipſum: quia in conſpectu Maieſtatis æternæ accepturus es præmia abſq; pretio. Nunc in temporariis finem tollas mercedibus laborandũ, tantum eris magis debitor quantũ copioſius accepiſti; & tantum erit reddenda ratione magis periculum, quantũ amplius regnum. A Chriſtiano Principe inæſtimabilis ratio Deo reddenda eſt. Cogita ſemper, ſacratiſſime Præſul, diem iudicii, diem terroris inenarrabilis, diem furoris Domini, diem remunerationis iuſtorum, diem æternæ lætitiæ & perpetuæ pœnæ, diem vbi damnatio non accipiet terminum. Nunc iocunditas habet occaſum. Diem (inquam) illũ vbi omnes Angeli, principatus & poteſtates de expectatione iudicii contremiſcent, vbi non erit diſcretio natalium, ſed meritorum: vbi non ſeruus & liber, pauper & potẽs; ſed omnia & in omnibus Chriſtus: vbi acceptio perſonarum non fiet, vbi diuitiæ non proderunt niſi præmiſſæ;† vbi etiam cogitationes cordium diſcutiendæ ſunt. In hac itaq; die quam memorauimus, faciat vos Deus omnipotens poſt longiſſima tempora, ac felicia ſceptra variis exornatu virtutibus, & ſumma remuneratione dignos venire, vbi & pro vobis, & pro omnium veſtrorum profectu accipiatis coronam. Oſtendatis ibi opera miſericordiæ, iuſtitiæ, concordiæ, pietatis, manſuetudinis, humilitatis, & in his omnibus centenæ plenitudinis, cum hic impleueritis ſalubriter numerum, illuc recipiatis in perpetuo fructum. Deus omnipotens vitam felicitati veſtræ, ad præſidium & conſolationem multorũ, longiſſimis temporibus protegere & conſeruare dignetur.

videtur aliquid deeſſe.

l. in pauperes erogata.

XI.

*Domino ſancto, & in Chriſto beatiſſimo fratri Nicetio Papæ, Mapinius * Epiſcopus.*

f. Maximus.

Petit ſibi eius pericula indicari.

EVANGELICÆ Lectionis doctrina teſtatur, *Regnum in ſe diuiſum ſtare non poſſe*. Si hoc de mundi amatoribus, & in terrena cupiditate manentibus, recte & non immerito creditur, indubitanter rectius de Sacerdotum perſonis ſentitur, ſi diſcordantibus votis ac ſtudiis inter ſe diuidi comprobentur.

Aut

Aut qua fiducia conditori noſtro, qui nos in vnitate compagis, quod eſt corpus ſuæ deitatis, viuere præcepit, preces oblaturi ſumus, ſi nos viciſſim mutua caritate ſeponimus? vt quodam loco Deificus ſermo docet; *Studere nos conuenit vt frater fratri adiuuans, ſicut ciuitas munita & fortis, incōcuſſo fundamine ſtare poßit*; ſcilicet vt vni⁎ fratris mœſtitiæ omnes æquanimiter compatiendo participemus, mutuisq; nos laboribus ſubleuemus. Pro qua re, piiſſime ac multum diligende domine, & frater, indicamus, nos literas filii noſtri domini Regis Theodobaldi excepiſſe, vt in Tullenſium vrbe die Kalendarū Iuniarum adeſſe deberem, & nullam cauſam euocationis declarantes, reciprocante pagina indicauimus, nos illuc accedere nō debere, quia cauſam conditionemq; nos cōſtabat ignorare, iteratis ſcriptis edocuit Beatitudinem veſtram, dum aliquos Francorum pro zelo diuini timoris corripit, ac pro inceſtis conditionibus à communione eccleſiaſtica remouit, ſcandala ſeu anxietates multimodas ſuſtinere. De qua re non mediocriter ingemiſcimus, quod nos relatione veſtra ſcire non feceritis, vtrum ex canonica lectione damnantur, an pro paſtorali diligentia de mediocrib. reatibus corrigantur. Licet nihil noui vos de his rebus inuenire poſſe cognoſcimus, quod priſca patrum ſolertia non potuit reperire; Tamen abſurdum eſſe videtur, vt a nobis recipiantur, qui à vobis ſecundū ſeriē Canonum eccleſiaſtica ſeueritate abdicantur. Nouimus enim, ſi ſcienter hoc gerimus, quod criminibus aliorum miſceamur; ſi ignoranter, reatui non ſubdamur. Quapropter ſalutantes charitate debita indicamus, ſimulq; ſuademus, vt nos in omnibus participes tam tribulationum veſtrarum incommodis, quam proſperitatum cōmodis fieri ſtudeatis. Nam nos mediante capite noſtro, quod eſt Chriſtus, nullis aduerſitatibus à veſtra anxietate diuellimur, nullisq; aſperitatibus à veſtra charitate diuidimur. De qua re, ſi tam pręſumptuoſi non exiſtimus, indicare præſumimus. Decuerat vt veſtra conſolatio pro huiuſmodi conditionibus potius, quam regiæ vocationis nos conſerere debuiſſet: quia pari modo, ſi nobis aliquid ſimile (quod in poſterum arbitramur poſſe fieri) cōtigiſſet, ſtatim ad veſtram fraternitatē ſcripta direxiſſemus, vt nos cōgruo tempore vel loco coram poſiti videremus. Quanquā parere nos Regiis præceptis in bonis rebus & conueniat & libeat, tamen non veſtris minus ſcriptis ſtudio caritatis non ſupplicio † dirigātur diſpectionis: quia amaritudo veſtra dulcedo noſtra eſſe non poterit, nec abiectio veſtra abſq; noſtra deiectione conſtabit, & veneratio vobis debita impenſa à nobis non dinoſcitur procul poſita. Atq; vtinam (vt præfati ſumus) caritate ſuadente, ac pagina decurrente veſtra nobis patefierent. decreuiſtis animorum moleſtiam, cognoueramus, vtrum compatimur moleſtiis veſtris, an delectamur? Nam tacente (vt ipſi ſcitis) diuina, ſola loquente viro humanitas intelligere poteſt. Hoc tamen plenius nouerit veſtra perfectio, ſi ad nos iterata ſcripta domini Regis ante quinque vel ſex dies Kalendarum Iuniarum perueniſſet, in die præfata præſentiam humilitatis noſtræ in locum habueratis conſtitutum.

XII.

Epiſtola Dinamii ad amicum.

QVantum æſtifero ſolis ardore defeſſo, vel longinqui itineris vaſtitate quaſſato gelida lympha, dum ariditatē temperat, reſtinguit deſideria ſitientis; ita mihi veſtrarum epiſtolarum elocutio, cum incolumitatis veſtræ indicia retulit, gaudiorū incrementa nutriuit. Quia quotiens crebra recordatione dulcia affectionis veſtræ vota cōmemoro, deſideria pectoris publicare ſuſpiriis non deſiſto. Pro eo quod ille corporali fraudatur intuitu, qui de cordis non abſentatur arcano. Idcirco officium ſoſpitatis pleniſſimo caritatis iure perſoluens, ſpero vt quoties aditum temporum difficultas diuerſa præſtiterit, ſemper exiguitatem meam veſtrorum apicum elocutio deſiderata [illegible] quouſq; cum Diuino auxilio, animorum devotione ſuppleta, mutuis inter [illegible] aſpectibus, qui nunquam in diuiſis affectionibus ſequeſtramur.

XIII.

Domino ſuo Chamingo Duci Gogo.

ITa in arcano pectoris veſtræ dulcedinis affectus includitur, vt nequaquam abſens eſſe à me aliquatenus iudiceris, qui ſemper intuitu interiore conſpiceris. Nec valet interiacentium terrarum lōginquitas diuerſa videre, quos dudū eſt quod antiqua caritas indiuiduis dilectionis nexibus dinoſcitur ſociaſſe. Non tamen me in aliquo vaſtitas tenebat † itineris, ſi ad vos videndos præſtaret licentiæ liberalitas principalis, vt quantitatem veſtri corporis quam exterior errat † oculis, tenaci complexu auidus ambiret affectus, & integram gratulationem animi lętitiam caperet, dum ille tandem adſtaret coram poſitus, qui à me dinoſcitur eſſe indiuiſus. Ergo nihil mihi de vobis abſtulit Patrone dulciſſime, cum alternis prouinciis reſedimus, longinquitas temporum nisi corporalem fraudat affectum. Sed & ipſa intrinſecus decora vi pectoris forma conſpicitur, cum affectuoſis motibus, recordatione ſæpiſſima figuratū. Idcirco reddens munia ſoſpitatis, ingentes gratias refero, quod me toties oneratis collatione munerum, quem multum antiqua dignatione redditis honoratum. Illud tamen (auxiliante Domino) relatione veridica vobis gaudiis promulgatus annuncio, quod tantum aſſidua erga vos gratia Regii amoris accumulat, vt pollicitatio, quæ in iuuenili ætate facta eſt, aſſiduis ſucceſſibus amplietur. Et licet in tuis laudibus me imparem eſſe ſentiam, attamen amoris impulſu tardum promouiſſe dinoſcor ingenium, & in cuius laudem vix ſufficere poterat eloquentia Maroniana, præco imperitiæ meæ audacia præſtabit ingreſſum. Sed in his verſiculis ſubter adnexis, quos amore ſolenni trepidantibus digitis exaraui, & diligentis affectus oſtenditur, & ignorantis ruſticitas propalatur.

f. terrebat. f. æternus.

XIV.

Domino ſancto, meritis apoſtolicis prædicando in Chriſto Patri Magnerico Papæ Fortunatus humilis.

f. almo.

f. meritis. vel, moreris.

CVlmen honorificum, patrum pater, arce † ſacerdos,
Pontificale decus proficiente gradu.
Quem fides titulo mercis † erexit in altum,
Eccleſiaq; caput diſtribuente Deo.
Diſcipule egregii bone Magnerice Niceti,
Nominis auſpicio magne canende tuo.
Clare ſacro merito, tanto informante magiſtro,
Quem reparas operum fructificante loco.
Cuius opime ſequax, ſancta & veſtigia ſeruans,
Rite miniſter agens, ecce magiſter ades.
Auctoriſque pii ſucceſſor dignus haberis,
Heredisque ſui frugi parenſque manet.
Creuit poſt obitum pater, & te creſcere fecit,
Dum capit ille polum, tu capis arce locum.
Grex alitur per te vice præceſſoris alumne,
Nec ſua damna dolet, dum tua lucra tenet.
Fratribus optandus, iocundus honore miniſtris,
Carius & populis paſtor amore places.
Te panem eſuriens, tectum hoſpes, nudus amictum,
Te feſſus requiem, ſpem peregrinus habet.
Hæc faciens intende magis, venerande ſacerdos,
Vt commiſſa tibi dupla talenta feras.
Pro Fortunato exorans quoque dulcis amator,
Spem mihi dans veniæ, ſit tibi palma pater.

Domino ſuo Villico Papæ, Mapinius Epiſcopus.

FElicem beatumq; te, Beatiſſime pater, omnes vnanimiter prædicamus, cui ſuperna pietas huiuſmodi tribuit intellectum, atq; benignitatis effectum, vt ſingulari caritate perfectione viuere comproberis. Licet S. Petro hoc à Domino dictū legamus, *Paſce oues*

ones meas, ſed ad cunctos qui ſacerdotale funguntur officium, pertinet præſens ſententia. Tu vero cunctos ſupergrediens, dulcedine ſingularis, qui non ſolum oues tibi cõmiſſas paſcere cerneris, ſed aliarum ouiũ ſacerdotes melliflua perfectione, atq; deliciarum vbertate ſaginare non deſinis. Teſtis eſt ille perſcrutator renis & cordis, non aſſentatorie iſta, ſed veridica a nobis aſſertione conſcribi. Quod ſi te conditor redemptorq; noſter, vſq; ad ſexagenarium numerum annorum (vt exoramus) provexerit, eris cunctis præcipuus, & reliquis ſacerdotibus anteponendus; vt cuncti qui vitæ tuæ inſtructione proficiunt, ſe doleant te deeſſe, & ſe poſt viuere ingemiſcant. Salutantes igitur amore debito, amore ſollicito precantes, gratias cum ſedula relatione laudesq; referentes, pro nobis miſericordis Domini miſericordiam exorare non deſiſtas. Quapropter rogamus, vt nobis caritas veſtra indicare dignetur, quantos ſolidos ad comparandos porcos, in illis partibus dirigamus. Quia conſtat nobis donum à vobis muneris loco collatum, ſi hoc beneficium vobis ordinantibus fuerit repertum.

XV.

Gogo Traſerico.

AVgmentum ingenii veſtri non veraciter excuſatis, nec mirum ducimus, vt inde vbertas verborum procedat, in quo ſalubritatis ſcientia abundat. Nã difficile valet, qui vacuare conditum, quem ad miniſtrandum diffuſio reddidit quotidiana repletũ, & noſcit * areſcit tellorem circinus vbi fluminis gignitur ortus. Ergo dum ſcientiam noſtram falſis laudibus adornatis, & parentali affectu oſtenditis, & magiſtra inſtitutione inſcium caſtigatis: quatenus illum poſſitis ad verum prouocare prçconium, qui veſtris cupit iudiciis parere per meritum. Et quamlibet circa ſaurina † nemorum *Ita MS.* ſucciſa purgetis, noſtra quoq; pectora ſermone Dialectico aperuiſtis. Vtraſq; enim res vobis ad laudem facitis pertinere, cum agricolis culturam, & nobis præparatis in Epiſtolis lectionem. Præcipua eſt itaq; (diuinitate propitia) minime neceſſarium, ſecundũ quod ſcribitis, ad alienos requirere, quod per proprios vates aliis poſſumus fœnerare. quoniam Poetis datur inducia peregrinis prudentiam monſtrari inſignem, cum te incola regio noſtra vnicum meruit habere doctorem. Neque enim vita piorum vſurpatio extergit ſapiẽtiam, quam in vos inſtitutio priſcorum, & ſingularis natura fundauit. Quid igitur facturus ſum? prouocaui laticem, quem nec dum in reſponſis ſuſtinere valeo decurrentem. Sed hæc vnda irrigua & imperitum depromat ſenſum, & componit barbarum dictatorem, qui potius apud Dodorenum didicit gentiũ linguas diſcerpere, quam cum bonæ memoriæ Parthenio obtinuiſſe Rhetorica dictione. Qua de re ſalutans plurimum, optans vt inter nos præmia cottidiana diſcurrant (Deo propitio) gaudiorum.

Dodorenus. *Parthenius.*

XVI.

Domino ſemper peculiari ſuo, Villico papæ, Dynamius.

VEreor quidem, ne pro huius tarditate libelli reus veſtri exiſtam imperii, Sed ſi ſolito pietatis arbitrio mearũ amaritudinum pondus inſpicitis, neceſſitati protinus indulgetis. Vt valui, tamen implere quæ præcepiſtis, intendi. Quoniã non dubito, Beatiſſime Pontifex, q̃ iam me tibi reddidit perpetua ſedulitate ſubiectum vnicæ caritatis imperium. Sed mirũ hoc eſſe non cenſeo, dum te in omniũ pectoribus ſic deuinctũ eſſe confido. Nam eatenus vos remuneratione ſuperna, diuerſa beneficii largitate prçrogatiua generalis amplificat, vt in vobis eſſe probetur ingenitum, quicquid vbiq; radiat pretioſum. Et dũ generoſa natalium dignitate decoratur, humilitate plus nobilẽ, totum te tribuit libertati. Quo fit vt caritatis ſplendor, qui intra veſtri pectoris arcana immenſi luminis claritate præradiat, & iã corporis ſerenitatem oſtendat, & ita ſit cordis ſpeculum, gratia quæ renitet in vultu. Pro qua re vniuerſitas ſe certatim veſtro cõſulatu affectu deſiderat, dum oẽs conſcius amor inuitat. Quam magis ego inuicẽ mei famulatus verborũ gaudeo iura præmittere, donec & recuperatis viribus reb. merear reſpondere. Idcirco fœnus humilime ſoſpitatis impendens, deprecor vt iugiter me in diuinis oraculis, quẽ receptũ dignatio retinet, interceſſio veſtra commendet, & omni-

bus quibus neceſſarium inſpicitis, per quos etiam Regis autibus deferatur, meam neceſſitatem adſcrite, vel celerem reditum obtinete; vt indulto ſuffragetis patrocinio, quem impenſo foueris affectu. De tranſmiſſis veſtris xeniis, † ancipiti meditatione ſuſpendor, vtrum me referre grates oportear, an ſilere: quoniam qui non valet implere præconium, digne vitat affectum. Non tamen credit coronæ veſtræ † magnitudo ſufficere, quod in Vrbe cui præeſtis, non deſinit vniuerſis immenſa largitas miniſtrare: niſi vt illos ſtipendiis donetis propriis, qui mœnibus inhabitant alienis. Sicut me, quē humanitas veſtra optata infeſtatione perſequitur: quam dum non valui coactus effugere, deuotus videor excepiſſe. Vnde tamen licet ariditas ſubſiſtat ingenii, tamen poterat ſuffragii propago prætendi, niſi quod inibi epiſtola terminum habuit, quod ſpatium charta negauit.

i. donis.

i. ſacerdotii, epiſcopatus.

XVII.

Domino illuſtri, inclito triumphatori ac ſemper Auguſto, Iuſtiniano Imperatori, Theodobaldus Rex.

ACcedentibus ad nos legatis veſtris, Iohanne & Miſſario, nō mediocriter lætificati ſuſcepimus, dum eorum relatione felicitatem Imperii veſtri diuinitate fundatam, creſcere & permanere cognouimus inconcuſſam. Salutantes igitur Serenitatem veſtram debito, indicamus munera veſtra præfatis deportantibus, eo à nobis excepta animo, quo à vobis affectu conſtat eſſe tranſmiſſa. Ideoq; tā pro largitate muneris, quā pro delectatione animorum, quam indicaſtis vobis præſtitam, pro eo quod vos in ſolium genitoris veſtri (vt dignum erat) ſuperna potentia reſidere præcepit, inexſolubilē gratiarum actionem impendimus. Illud namq; inter omnia valde animis noſtris moleſtiam generauit, quod tantum ac talem Principem, ac diuerſarum gentium domitorem, poſt mortem pagina decurrente videmini lacerare, qui viuens Imperatoribus ac Regibus, vel gentibus vniuerſis fidem immaculatā, promiſſaſq; ſemel amicitias firmis conditionibus conſeruauit, & Chriſtianæ religionis intuitu, non (vt ſcribitis) loca Sacroſancta deſtituit; ſed magis Paganorum conſumpta excidio, ſuis (Chriſto auctore) temporibus in meliori culmine reuocauit. Nam qualē præfatus princeps, in cuius vos opprobrio tanta dixiſtis, cunctis gentibus fidem ſeruauit, innumerabilium triumphorum (Deo volente) victoriis declaratur. Amicitias noſtras, quas delectabiliter requiritis, ſtabiliter rogamus habere ſtudeatis, & quo melius fœdere inuiolabili permaneant, ab animis veſtris nullis intercedentibus cauſis obſiſtant.

XVIII.

Domino illuſtri, & præcellentiſſimo Domino & Patri, Iuſtiniano Imperatori, Theodebertus Rex.

LIteras gloriæ veſtræ Andrea comite veniente ſuſcepimus, quibus indicare dignamini, tria millia virorum in ſolatium Bregantini patricii dirigere deberemus. Sed moram huius rei legatio noſtra fecit; & ratio aliqua, quam per ipſum vobis verbo mādauimus, intercesſit, quæ ad nos tardius quam ſperauimus, aut veſtra excellentia ſcripſerat, peruenit, quā X. Kal. Octob. ad nos acceſſiſſe gloria veſtra cognoſcat. Et ideo ipſo Andrea reuertente, amorem noſtrū erga Imperium veſtrum, vt profectus cōmunis habuerit, interueniente caritate cuſtodire (Deo adiuuante) diſponimus, ita vt cum Legatarii veſtri ad nos peruenerint, & omnia pro vtilitate communi à noſtris partibus (Deo auſpice) fuerint confirmata, rebus euidentibus, quomodo vos diligamus, approbetur.

XIX.

Domino illuſtri, & præcellentiſſimo Domino & Patri, Iuſtiniano Imperatori, Theodebertus Rex.

THeodorus vir expectabilis cum Solonem veniens pariter literas, quas Imperii veſtri clementia deſtinauit, integra animi caritate & deuotione ſuſcepimus, quia cū de nobis curam geritis, ſic latius per diuerſas gētes atq; prouincias Dei amatā amicitiā propagamus. Id vero quod dignamini eſſe ſolliciti, in quib. prouinciis habitemus, aut

quæ gentes noſtræ ſint Deo adiutore) ditioni ſubiectæ, Dei noſtri miſericordia feliciter ſubactis Thuringis, & eorum prouinciis acquiſitis, extinctis ipſorum tunc temporis Regibus, Norſauorum gentis nobis placata Maieſtas colla ſubdidit, Deoq; propitio Wiſigotis, qui incolebant Franciæ ſeptentrionalem plagam, Pannoniam, cum Saxonibus Eucciis, † qui ſe nobis voluntate propria tradiderunt, per Danubium & limitē Pannoniæ, vſq; in Oceani littoribus, (cuſtodiente Deo) dominatio noſtra porrigitur. Et quia ſcimus Auguſtam celſitudinē veſtram, de profectu Catholicorum (ſicut etiā literæ veſtræ teſtantur) plena animi iucunditate gaudere, ideo eſt q; ſecundum voluntatē veſtram, quæ Deus nobis conceſſerit, ſimplici relatione mandamus: deſiderantib. requirimus exoptantes, vt felicibus profectibus gloria veſtra ita valeat, vt antiquam retroactorum principum amicitiam conſeruetis, & gratia quam ſæpius promittitis, in communi vtilitate iungamur.

Aim. lib. II. c. 9.
f. Normanorum.

XX.

Domino ſemper ſuo, & Apoſtolico domino & Papæ Nicetio, Rufus epiſcopus.

DVm ſuauiſſimis pietatis veſtræ imperiis plena deuotione famulari contendo, harum portitores artifices, de partibus Italiæ accitos, & ſacramētorum legationi ſecuritate traditos, ad vos (Deo ducente) tranſmiſi. Ad quos præſentandos venerationi veſtræ fratrem meum amabilem presbyterum deſtinaui. Salutem ergo humilimam, & omnem ſuauitatis dulcedinem vinculis colligatam perſoluens, ſuggero mihi multum diuinitus præſtitum, dum in occurſum veſtrum me ambulaſſe congaudeo: vt tantum decus, ornatumq; Eccleſiæ, ſanctitate ſummum, caritate benignum, humilitate egregium, puritate ſerenum, humilitate largum, largitate munificum, pietate laudabilem, ſcientia laudandum, humilis veſtræ † conſpectib. Deus noſter præceperit non fraudari. Quæ omnia dum recordor; amplius mihi, dum elongans abſentor, quam gaudii fecerat, mœroris ingeſſit. Hoc tantum conſolationis remanſit, quod vos inter arcana pectoris mei, quamlibet carcereo pectoris habitaculo, integre tamē recludens, me congaudeo conſolari. Nam tantum iam deſiderio cogor, vt me nec itineris longinquitas, nec viarum vaſta contritio, nec labentium aquarum congeſti moles, nec ſæuientium indiſciplinatorum † timenda iniuria retineat. Niſi ſi fieri poſſit, pinnifero vellem volatu veſtris adſtare conſpectibus, vt ſanctis obtutibus præſentatus, aduolutus genibus, manibuſq; deoſculatis, vt nō minus mihi, & modo, quam antea collatum fuerat (Chriſto præſtante) gauderem. Et dum cū famulis meis, quos veſtræ congaudeo eruditioni dulcatos, vobiſcum pariter lætabamur, dum mero temporalis excludebatur lætitia, ſpiritualis ipſo adiuuante excoleretur. Sed quia ad præſens, quod opto, implere non poſſum, fruantur vel illi aſſidue & longo tempore, quod pro veſtris meritis, vel ſua habere meruerunt benignitate, & nos ſi nō meremur præſentia, vel nuntio currente de vobis (Deo propitiante) lætemur.... enim diuina potentia, vt qui vos talem Pontificem iuſſit ...i, pro omnium profectu vſq; ad ſummum ſenectutis iubeat culmen perduci. Omnes ſancto lateri veſtro adhærentes, præcipue conſeruos meos Sunnoucho & Catellione Diac. ſi propitii permittitis, ſalutari rogo. In ſanctis orationibus veſtris mei meminiſſe dignemini, Domine ſancte, & Apoſtolicæ ſedis digniſſime, & meus peculiaris Domine.

f. humilitatis veſtræ.
Catellio Diac.

XXI.

Domino vere ſancto, ac beatiſſimo Domino & Patri, Petro Papæ, Gogus.

SEdula dilectiōe ad vos vel eūdem locū cōpellor ſcribere, quo ſacerdotali dignitate præcellitis, vbi nuper nouus poſſeſſor eſſe promerui. Quod etiā diuinæ fuit diſpēſatio Maieſtatis, vt eſſem vobis opportunitate vicinus, quib. etiā caritatis iure cōiunctus; & alternis vicib. viſitare deberē, quos videor in corde amore indiuiduo retinere. Eadem-

que poſſeſſio, dum veſtra reſidet defenſio, iam vnita in veſtris præſidiis nos promptos eſſe ſollicitat. Saluto igitur venerabiliter peculiarem Pontificem, in quo Apoſtoli Petri nomen radiat renouatum, quem decorat ſpeculando Dei gratia paſtoris probitas, ac diſpenſatoris humanitas. Saluto Iohannem, beati præcurſoris de honore nominis coruſcantem, rectorem domus Eccleſiæ ſingularem. Saluto Theodulfum, ſacri Domitiani Abbatis ſimilem, de cuius ſepulchro roſarum virgulta prodierunt, moribus inſignem, & vitæ conuerſatione ſublimem. Saluto reliquos Abbates, ſanctis templorum limitibus conuerſantes. Saluto Flitomerem, qui ſub præterito ſacerdote actionem Eccleſiæ laudabiliter gubernauit. Saluto Macarium Archidiaconum, dignitate conſpicuum, inhiantem in reparationem Eccleſiæ, in vtilitatibus vigilantem. Saluto Auolum notarii eruditione fulgentem. Saluto Sindericum, Pſalmorum carmina in poſitionis ordine diluculo concinentem. Saluto Theodoſium, vniuerſorum aures ſerenis cantibus lenientem. Saluto Theodomundum, amicis congruum, præſidium ciuium, fidei fundamentum. Sed nec illum inſalutatum relinquo, cuius greſſibus indeſinenter Sanctorum limina viſitantur, & nunc ſuper Moſellæ littoribus præcelſa templi cernitur conſtruxiſſe iam culmina; & de cuius doctrina Regum ſunt ornata palatia. Per te enim, beatiſſime Papa, ſaluto vniuerſam plebem paſtorali vobis ſolicitudine commendatam, quæ orationibus veſtris obtinentibus illæſa erit diuinis obtutibus præſentanda.

Petrus epiſ. Iohannes. Theodulfus. Flitomer. Macarius. Auolus. Sindericus. Theodoſius. Theodomundus. ſ Nicetius Epiſc. Treuer. Biſchofſhein. de quo Fortunat.

XX.

Epiſtola Auſpicii Epiſcopi eccleſiæ Tullenſis, ad Arbogaſtem, Comitem Treuerorum.

Ad eum ſcribit & Sidon. Apollinar. li. 4. epiſt. 17.

PRæcelſo expectabilis his Arbogaſto Comiti,
Auſpicius qui diligo, ſalutem plurimam.
Magnas cæleſti Domino rependo corde gratias,
Quod te Tullenſi proxime magnum in vrbe vidimus.
Multis me tuis actibus lætificabas antea,
Sed nunc feciſti maximo me exſultare gaudio.
Maior etenim ſolus apparuiſti omnibus,
Vt poteſtatis ordinem illuſtri mente vinceres,
Cui honor debitus maiore nobis gaudio
Nondum delatus nomine, iam eſt collatus meritis.
Plus eſt enim laudabilem virum fulgere actibus,
Quam præſentare lampada ſine ſcintillæ lumine.
Sed tu qui totis gradibus plus es quam eſſe diceris,
Erit credo velocius vt reddant merita.
Clarus etenim genere, clarus & vitæ moribus,
Iuſtus, pudicus, ſobrius, totus illuſtris redderis,
Pater in cunctis nobilis fuit tibi Arigius:
Cuius tu famam nobilem aut renouas, aut ſuperas.
Sed tuus honor eius eſt, eiuſque tibi permanet,
Et geminato lumine ſic tu† præcluis omnibus.
Cuiuſque nemo dubitet felicitati præſtitum,
Vt ſupereſſet genitrix tibi, laudanda omnibus,
Quæ te ſic cunctis copiis replet & ornat pariter,
Vt ſis abundans vſibus, & ſis decorus actibus.
Congratulandum tibi eſt, ô Treuerorum ciuitas,
Quæ tali viro regeris, antiquis comparabili.
De magno origo ſemine deſcendit tui nominis:
Certe virtutis eius eſt, vt Arbogaſtis legitur.
Scribantur in annalibus huius triumphi pariter,
Sicut & eius ſcripti ſunt, quem ſupra memorauimus.

Prælucet.

Arbogaſtes, comes olim Francus, apud Pacat. Orat. & Aur. Victor. Sulp. Alexand. alios.

Sed

Sed hoc addamus meritum huic, qui vere maior eſt,
Quod Chriſti nomen inuocat religioni deditus.
Fuit in armis alacer ille antiquus, verum eſt:
Sed infidelis moritur, & morte cuncta perdidit.
Hic autem noſter ſtrenuus, belligeroſus, inclytus,
Et quod his cunctis maius eſt, cultor diuini nominis.
Nunc autem, fili ſapiens, quæſo dignanter accipe
Tui cultoris paginam, quam ex amore porrigo.
Primum depoſco, cupias collatas tantas gratias
In te conſerues integras, & bonis multis afflues.
Vnum repelle vitium, ne corda pura inquinet,
Quod eſſe ſacris ſcribitur Radix malorum omnium:
Cupiditatem ſcilicet, quæ in alumnos deſæuit,
Nec ſæua parcit rabiem quorum amore paſcitur.
Hos (inquam) ſemper deuorat famem edendam † perferens, f. adendo.
Et velut ignis addito ſuccenſa creſcit pabulo.
Sed hæc non ita dixerim, quod te hoc damnem crimine.
Tamen depoſco diligens, vt nec ſcintilla vulneret.
Quam ſi forte improuidus quandoque ineſcaueris,
Cito flagrabit nimium augendum incendium.
Tende per mundum oculos, cerne primates ſæculi,
Aut interire cupidos, aut in periclis viuere.
Corradunt, quærunt, inhiant, velut canes auidi
Et hæc nec ipſi poſſident, ſed nec relinquunt poſteris.
Tamen non generaliter iſta de cunctis dixerim:
Sed vt paucorum dedecus ſit multis emanatio. † f. emidatio.
Tu autem, vir eximie, iudex multorum prouidus,
Tui repente pectoris ſecreta iudex perſpice.
Huius ſi vllam ſenſeris paruam veneni guttulam,
Dulci perfunde oleo, ne ſerpat in viſceribus.
Nec hoc ignoras oleum, pro tua ſapientia,
Quod eſt cunctorum pauperum mercatum eleemoſynis.
His te exerce ſtudiis, hæc cuncta bona perage,
Vt meatibi maneant, & perſeuerent gaudia:
Nam parum eſſe noueris, ſi quiſquam nulla rapiat,
Et obdurato pectore ſua precludat miſeris.
Non multum ſibi conſulit, qui ſic euitat rabiem
Cupiditatis, vt ſimul incurrat auaritiæ.
Nam iſta duo crimina, velut cognata genere,
Et geminata ſpecie, nimis coniuncta permanent;
[illegible] iudicatur miſeri, hoc vnum diſtat vitium,
Quod vnus horum malus eſt, & ille alter peſſimus,
Vnde mi cara dignitas tu, quæſo, fili vnice,
Sic ab alienis abſtine, vt tua ſanctis tribuas,
Illudque ſuper omnia memor in corde retine,
Quod te iam ſacerdotio præfiguratum teneo,
Hanc, quæſo, ſerua gratiam, & talis creſce meritis,
Vt prælocuta populi vox cælo ſacra veniat.
Sanctum, & primum omnibus, noſtrumque Papam Iamlychum. Iamblichum
Honora corde, dilige vt diligaris poſtmodum.
Cui quicquid tribueris, tibi in Chriſto reparas,
Hæc recepturus poſtmodum, quæ ipſe ſeminaueris.

XXIII.

Epiſtola directa ad dominum Nicetium epiſcopum.

HVmilitati meæ Corona veſtri Apoſtolatus veniam dare dignetur, quia tanta fuit meæ præſumptionis audacia, vt vobis Dominis auderem per paginam inferre faſtidium. Sed quia pietas & beneuolẽtia ſanctitatis veſtræ apud me exercitum non aufertur, vt merito gaudeam, quia etſi terrarum ſeparamur ſpatio, vel literarum ſermonibus per ſtudium coniungamur caritatis affectu. Quis non gaudeat, in vobis Angelicos vultus aſpicere: quis non admiretur, fontem nobis lucidiſſimum potentiæ Domini oſtenſum eſſe, per quem poſſet ſcientia bonis operibus adimpleri, ad cuius amœnitatem currerent multæ generationes hominum, vt ad ſalutem gloriæ peruenirent. Dignam ergo nobis Dominus arborem palmarum fructibus adimpleuit, vt nos de inferis reuocaret. Oſtendit cuius vmbraculi protectione ſaluemur, ad cuius bonæ ſuauitatis fauum, quam mellis ſimul benedictionibus ſatiemur. Laudare non ſufficit veſtræ Sanctitatis imperium, quæ non ex hominibus, ſed ex Dei benedictione eſſe comperimus. Gaudet ergo patria, quæ tale meruit poſt tenebras accipere lumen, gaudet & terra donis cæleſtibus iocunditate repleta. Quis non potuit ſub tua defenſione auxilium promereri, ibi non eſſe proſperatum vbi interceſſio ſanctitatis remedium conſecuta eſt, quod iam videbatur in deſperationem redactum: Fluuius Moſellæ congratulatur vos poſt tempora iterum videre, qui ante aduentum veſtrum ſe homines ibi cõmanentes gaudii exſultatione præferre non ceſſant. Multa tamen fuerant, quæ de veſtræ clementiæ fama prę clarari debuerãt: ſed quia in itineris labebatur, & portitorem vehementiſſimum feſtinabat, date prolixitati veniam, quod non potui omnia breuitate complecti. Saluto igitur dominum meum, ſi præſumptio non offendit, & Apoſtolicam benedictionem iugo montium erectam Hieruſalem illius cæleſtis gloria cõſecuta es. Precor vti me ſeruulum veſtrum orationum veſtrarum aſſiduitate foueatis: per quam interceſſionem poſſimus gratiam Domini & dominorum noſtrorum feliciter adimplere.

Moſellæ fl.

XXIV.

Domino glorioſo, pio, perpetuo, inclito, triumphatori, ac ſemper auguſto, patri Mauricio Imperatori, Childebertus Rex.

CLementiſſimæ ſerenitati veſtræ elegimus aduniri per fœdera, & illum qui placet Domino, impendere vobis affectum, pacatæ gentis ex vinculo, quod proficiet communiter vtriſque partibus, expeditum pacis compendium. Quapropter clementiſſimæ tranquillitati veſtræ, honore ſummi culminis veſtri debito, ſalutis officia fiducialiter porrigentes, ſicut Legatariis veſtris prædiximus, vt noſtras dirigeremus (diuinitate propitia) implere delibcrauimus. Adeo illuſtri viro Sennodio optimate, Griponem ſpatarium, Radanem cubicularium, & Euſebio notario. Quibus pro certis articulis aliqua veſtro Principatui verbo commiſimus intimanda, quos integre reſerantes ad nos proſpere remeantibus illud reddatis eloquiis, quod inſpirante Domino proficiat res communis.

XXV.

Domino glorioſo, pio, perpetuo, inclito, triumphatori ac ſemper auguſto Mauricio Imperatori, Brunehildis Regina.

SEreniſſimi principatus veſtri clementia ad præcellẽtiſſimum filium noſtrum Childebertum Regem directa peruenit epiſtola, ſignificans nobis pacis dediſſe conſilium.

lium. Quapropter tranquilliſſimæ Pietatis veſtræ debito tanti culminis honore ſalutis officia reuerentiſſime perſoluentes, ſicut Legatariis partis veſtræ promiſimus, præſentium latoribus ad clementiam veſtram directis, quibus de certis titulis veſtræ Serenitatis verbo proferenda commiſimus. His igitur benigniſſime a Tranquillitate veſtra receptis, ac feliciter remeantibus, illud veſtris agnoſcere mereamur eloquiis, quod proſit rebus omnibus fœderatis.

XXVI.

Domino glorioſo, atque ineffabili deſiderio nominando, dulciſſimo nepoti, Athanagyldo Regi, Brunehildis Regina.

ACceſſit mihi, Nepos cariſſime, votiua magnæ felicitatis occaſio, per quam, cujus aſpectum feruenter deſidero, vel pro parte releuor, cum directis epiſtolis amabilibus illis oculis repræſentor, in quo mihi, quam peccata ſubduxerunt, dulciſſima filia reuocatur, nec perdonatam † ex integro, ſi (præſtante Domino) mihi proles edita conſeruatur. Quapropter dulciſſimam celſitudinem veſtram ſalutantes, officia deuinctiſſime perſoluimus, & vt me Diuina clementia de tua præcipiat innocentia gratulari ac refici, inſtanter exoramus. Significo piiſſimo Imperatori per noſtros legatarios, de quibuſdam conditionibus aliqua verbo intimanda mandaſſe. Per quos, de his quæ diſponenda ſunt, poteritis agnoſcere, ſi Chriſtus propitius præceperit dignanter implere.

† perditam exiſtimo, ſi

XXVII.

Domino glorioſiſſimo & vbique præcelſo, dulciſſimo Nepoti Athanagyldo Regi Hildebertus Rex.

PRæſentis opportunitatis releuamur compendio, per quam quod parentillæ † redhibemus ex affectu, ſaltem epiſtolarum repræſentemus eloquio. Quapropter præcelſæ gloriæ veſtræ ſalutis officia iure propinquitatis deſiderabiliter exoluentes, & confidenter optantes, vt de veſtra nos lætificare incolumitate præcipiat, qui ſingulorum deſideria & ſecretorum nouit arcana, ſignificandum curauimus, ad Sereniſſimum principem Romanæ Reipublicæ præſentium latorem nos (Chriſto propitiante) pro communi vtilitate Legatarium direxiſſe, quibus prædicto Auguſto, vel feliciter vos (gubernante domino) præſentatis, poteritis ſolicite requirentes agnoſcere, quid pro veſtris conditionibus deliberare nos certum eſt, & optare. Supereſt, vt effectum pacificatis partibus tribuat, humana conſilia & rerum condita qui gubernat.

† parentelæ.

XXVIII.

Dominæ glorioſæ atque inclytæ Auguſtæ Anaſtaſiæ, Brunehildis Regina.

SEreniſſimæ dominationi veſtræ, quam (tribuente Domino) ſummo Principe coniuge Romanam cognouimus Rempublicam gubernare, & præcipuo culmine ſubiectis illis partibus dominari, ſumma deuotione ſalutis officia reuerentiſſime perſoluentes, ſignificamus præſentium Legatarios præcellentiſſimi filii noſtri Hildeberti Regis ad vos, cauſa communis vtilitatis, (ſi Chriſtus effectum tribuit) fiducialiter direxiſſe, quibus, (vt confidimus) dignanter receptis, & his quæ verbo mandauimus patefactis, tali Sereniſſimo Principi miniſtrate conſilium, per quod dum inter vtramque gentem pacis cauſa connectitur, coniuncta

gratia Principum, ſubiectarum generent beneficia regionum. Tranquillitatis veſtræ ſupereminentis dignitas, quæ curſu proſperitatis vos extulit, Rempublicam feliciſſime regere hortatur, & vos efficaciter, (ſi Chriſto dictum placuerit) amicitiarum fœdera propagare. Quapropter ſereniſſimæ gloriæ veſtræ officia reuerendiſſime perſoluentes, præſentium latores Legatarios noſtros ad piiſſimi Auguſti, vel veſtram præſentiam, fiducialiter communis vtilitatis nos ſtudio direxiſſe. Quibus dignanter receptis, illud ſereniſſimo Principi adhibete conſilii, quod vtriſque gentibus pacis gratiâ ſociatis proficiat partibus, quas pariter ſincerus (præſtante Chriſto) nectit affectus.

XXIX.

Domino ſancto, & Apoſtolica ſede colendo in Chriſto Patri, Johanni epiſcopo, Childebertus Rex.

BEatiſſimæ veſtræ ſanctitati per cuncta currens opinio, quæ prius implens Orientem tot regiones pertranſiit, qui ſumus ad Septentrionem, vt ad nos vſque pertingeret, & operum veſtrorum laudem nobis etiam longinque poſitis non taceret, compellit nos ex gratia repræſentari per paginam, quos diuidunt itinera, & diſtantium locorum ſegregant interualla. Quapropter Apoſtolicæ coronæ ac beatæ Sanctitati veſtræ, venerabiliter ſalutantes, officia porrigentes, & vt nos piis obſecrationibus memores iubeatis poſcentes, quia tota veſtræ benedictionis attentio laborat, quo fuerit pro concordia populorum, & noſtris ſedit animis cum Principe Romano pacis amplecti commercium, præſentium latores noſtros Legatarios ad partes illas direximus, quibus pro vtilitate communi veſtræ gratiæ præſentatis, ſi qua intimauerint, de iniunctis ita pia ſolicitudine pertractetis, qualiter proficiat populis, & proſit regionibus vtriuſque gentis perpetualiter (præſtante Domino) fœderatis.

XXX.

Childebertus Rex Francorum, viro glorioſo honorato Apocriſiario.

Honoratus. MEritorum veſtrorum clarificata præconia, quibus enituiſtis, actionis per gratiam ita vos inter conciues magnos extulerunt in patria, vt recte vos Honoratū ipſa præferat peregrina. Quapropter ſanctæ Venerationi veſtræ reuerenter ſalutis officia perſoluens, & vt nos ſanctis interceſſionibus commemorare dignemini, depoſcentes: Nouerit Beatitudo veſtra, præſentium latores Legatarios noſtros (Domino proſperante) ad principem Romanæ Reipublicæ cauſa futuræ concordiæ, & communis vtilitatis prouidentia direxiſſe, qui cum veſtræ Sanctitati, dum feliciter ſibi demandata contulerint, ita (Chriſto mediante) pertractate conſulte, vt inter vtramque gentem conſolidata pace, (Diuinitate præſule) compendia proficiant in commune.

XXXI.

Domino ſancto, ſanctiſque virtutibus præferendo, in Chriſto Patri, Domitiano epiſcopo, Childebertus Rex.

OPinionis veſtræ laus effuſa præconiis admonet nos peculiariter veſtræ Sanctitatis amicitiis copulare. Quod cum fuerimus votis felicibus conſecuti, & nos obtineamus de oratione ſuffragium, vos etiam acquiritis multæ caritatis augmentum. Qua de re beato Apoſtolatui veſtro venerabiliter ſalutis officia perſoluimus, vt noſtri ſacris interceſſionibus memores eſſe dignemini, fuſa prece poſcentes: & notitiæ veſtræ deferimus, præſentium latores Legatarios noſtros communi pro vtilitate ad tranquilliſſimum Romanæ Reipublicæ principem direxiſſe, qui placabiliter excepti, cum

veſtræ Beatitudini ex noſtra demandatione commiſſa ſibi contulerint, illud adminiſtretis Auguſtæ poteſtati conſilium, quod vtriſque partibus (propitiante Chriſto) proficiat communiter ſaluberrime fœderatis.

XXXII.

Childebertus Rex Françorum, viro glorioſo, Theodoro Magiſtro.

PRælati Magiſterii veſtri dignitas excolenda, quæ licet per ſe magna ſit, vt cognouimus, magis facta ſit ordinatione præclara, hortatur † nos amicitiis inſeri, quos agnoſcimus dignis actibus prædicari. Quapropter glorioſæ Magnificentiæ veſtræ ſalutis officia fiducialiter impendimus, & de veſtræ incolumitatis ſtabilitate gaudemus. Et quoniam ſeniores parentes noſtri Francorum Reges cum tranquilliſſimo Romanæ Reipublicæ Principe caritatis ſtudia deliberauerunt excolere; ideo nos magis elegimus ampliare, præſentium latores Legatarios noſtros ſtuduimus ad prædictum Auguſtum dirigere, cum aliqua ex mandatis ſibi commiſſis tribuitis aditum conferendi. Itaque ſalubri tractatu, piiſſimo Principi conſilium miniſtrate, vt inter vtramque gentem copulata caritate, quod poſſit prodeſſe communiter, per coniunctæ voluntatis compendia conſurgant in pace, vt fructus ſit particeps, quidquid conſulti ſſuncipſis donatum fuerit in reſponſis. † *noſtris.*

XXXIII.

*Childebertus Rex Francorum viro glorioſo, Johanni, Quæſtori.**

* *conſiliario. MS.*

GLorioſæ veſtræ dignitatis inſignia, quæ vos extulerunt, magis actibus illuſtratos faciunt; Hæc etiam à nobis prædicari placuit, per gratiam, qua vos ſibi ſociauerunt Principis cauta conſilia; Idcirco glorioſæ Magnificentiæ veſtræ ſalutis officia copioſiſſime perſoluentes, ſignificamus ad tranquilliſsimum Principem Romanæ Reipublicæ nos præſentium latores Legatarios noſtros communis vtilitatis ſtudio direxiſſe, qui ſi qua de negotio ſibi iniuncto attulerint, deliberate ſereniſſimo cum Auguſto, quo dum inter vtramque gentem pacis ſemina ſeritis & ſtudia propagatis communiter, proficiat veſtris noſtriſque partibus feliciſsime quod cenſetis.

XXXIV.

Childebertus Rex Francorum, viro glorioſo, Meganti Curatori.

CElſitudinis veſtræ agnoſcentes dignitatem meritis illuſtratam, opportunum duximus deſtinare vel literarum colloquia, quorum per longa interualla [illegible] betur præſentia. Idcirco glorioſæ Magnitudini veſtræ ſalutationis iura honorifice perſoluentes, ſignificamus præſentium latores Legatarios noſtros, ſtudio Catholicæ [illegible] tatis ad tranquilliſſimum Principem Romanæ Reipublicæ deuinctiſsime deſtinaſſe; quibus benigne receptis, cum ſibi verbo demandata cum veſtra Magnificentia fideliter contulerint, illud pro vtilitate vtrarumque gentium Auguſto ſuggerite, vt pacificatis partibus gratulemur pariter ſuæ poteſtati vos conſiliis adhærere.

XXXV.

Childebertus Rex Francorum, viro glorioſo atque præcelſo, Paulo, patri Imperatoru.

PRæcelſæ poteſtatis veſtræ generoſa præconia, quæ vos tantum extulerunt (Diui-
nitate propitia) vt de veſtro germine procrearetur feliciter, qui gubernaret Impe-
ria, nobis proſpere nuntiata, prouocant, vt quos affectu colimus, miſſis etiam epi-
ſtolis ambiamus. Quapropter præcellentiſſimæ Gloriæ veſtræ prompta caritatis ſa- 18
lutiſque officia ſoluentes, & veſtris amicitiis nos ſinceriſſime committentes, ſignifi-
care curauimus, præſentium latores Legatarios noſtros ad tranquilliſſimum princi-
pem Romanæ Reipublicæ (ſi Dei dicto complacet) cauſa communis vtilitatis ſtu-
dioſiſſime deſtinaſſe. Qui (Chriſto propitio) cum vobis ſibi verba commiſſa detu-
lerint, cum ſereniſſimo Auguſto ſalubriter pertractate, & inter vtramque gentem,
quæ paci conueniunt, ad proſpera feliciter deliberatione perducite, quatenus quia
vobis veſtriſque ſocietatem caritatis illæſæ requirimus, recipiamus in reſponſis de fæ-
deratis vtriſque partibus, quod optamus.

XXXVI. 20

Childebertus Rex Francorum, illuſtri atque magnificentiſſimæ Italicæ patriciæ.

GLorioſæ dignitatis veſtræ ad nos feliciter opinione delata, votiuum nobis ex-
titit, quam præterea fama cognouimus, vt commeantibus literis amicabiliter
inquiramus. Quapropter glorioſæ Celſitudinis veſtræ ſalutis officia prædicabili-
ter exſoluentes, & vt de vobis iugiter proſpera cognoſcere valeamus, optantes no-
titiæ veſtræ deferimus, præſentium latores Legatarios noſtros, ad ſereniſſimum prin-
cipem Romanæ Reipublicæ (ſi Domini dicto complacet) vtilitatis communis ſtudio 19
fiducialiter deſtinaſſe. Qui cum cæleſti fauore vobiſcum aliqua ſibi mandata contu-
lerint, illud impendite ſalubri conſilio, quod pacificatis vtriſq; gentibus, proſit regio-
nibus pariter atque regnantibus, & habeat vtraque pars viciſſitudinarium de ſe ſibi
(Domino ſubminiſtrante) ſolatium.

XXXVII.

Childebertus Rex Francorum, viro glorioſo, vbique celſis laudibus præferendo, Venantio patricio. 49

EXigunt a nobis tam Generoſitatis veſtræ quam actionis præconia, vt alloquamur
epiſtolis, amicitiis quos ambimus. Idcirco glorioſiſſimæ Eminentiæ veſtræ ſalu-
tationis iura deuinctiſſime perſoluentes, & quæ incolumitati conueniunt, de vobis
conſtanter optantes, veſtræ cognitioni deponimus, præſentium latores noſtros le-
gatarios ad clementiam Sereniſſimi Principis deſtinaſſe Romanam Rempublicam
gubernantis. Quibus (Chriſto præſule) præſentatis, cum Amplitudine veſtra, ſi
qua pro communi vtilitate pacans vtriſque gentibus videbuntur conferre, ea ra-
tione recipite, vt Auguſtæ poteſtati a vobis impenſo conſilio, illa decernan-
tur, quæ veſtris noſtriſque partibus vnitis, ſtudio proficiant 50
communiter, & indiſſolubiliter
in futuro.

XXXVIII.

Littera de Imperatore Romanorum directa ad Domnum Childebertum Regem.

CVm bona omnia dignis operibus conferantur, quantum tibi pro amore Orthodoxæ fidei, tantum pro ereptione † quam geris eripiendi Chriſtiani ſanguinis, [f. intentione] meritis tuis iurè collatum eſt, vt de ſolio, vnde alii ſummum decus percipiunt, veſtra Gloria ipſi regno ornamenta, non ſolum de ineffabilibus diſpoſitionibus veſtris, ſed de filiis & nepotibus miniſtrauit. Scientes enim quia Diuinitas Celſitudinem veſtram, ſummis ad ſe colendum beneficiis prouocauit, augere nos credimus ſtudium, per quod Regni veſtri ſtabilitas maiora fundamenta ſuſcipiat, vt filiorum & nepotum vita ſeruetur, & gloria Regni, quæ tibi duplicata videtur, per filium triplicata, regnando nepotes, muniatur Dei mandata complendo. Veniente itaque Andrea viro magnifico, illa quę nobis de Chriſtianitate veſtra opinio detulerat vera, eius relatione cognoſcendo maiora, velut præſentes & videntes quæ narrabat, amplius, quam pridem, venerando cæpimus exultare. Ex hoc ergo quæ ad mercedem animæ veſtræ pertinẽt, poſci minime expectatis, ſed magis vos credimus voluntatem petentium præuenire. Expoſuit ergo nobis, quam promptiſſimo animo, vel deuotione integra, florentiſſimũ Francorum exercitum ad liberationem Italiæ Gloria veſtra direxerat. Quæ omnia de deuotione & Chriſtianiſſima voluntate veſtra, vel inſtantia, qua deſideratis Italiam liberari, clementiſſimo principi meo domino, & ſorori veſtræ ſereniſſimæ Auguſtæ ſpecialiter, ſicut Andreas ſupraſcriptus, vir magnificus nobis retulit, nunciaui. Ante vero quam fines Italiæ veſtri Duces ingrederentur, Deus pro ſua pietate, veſtriſque orationibus, & Mutinenſem ciuitatem, nos pugnando ingredi fecit, pariter & Altinonam, & Mantuanam ciuitatem pugnando, & rumpendo muros, vt Francorum videret exercitus (Deo adiutore) ſumus ingreſſi: [Mutina. Altinona. Mantua.] feſtinantes ne genti nefandiſſimæ Longobardorum ſe contra Francorum exercitum adunare liceret, & vno viro magnifico viginti millibus prope Veronenſem ciuitatem reſidente, ad quem neceſſarium duximus ſine mora dirigere, [Verona.] ſperantes ab eo vt nos videremus in cominus, & quæ eſſent vtilia ad delendam gentem perfidam diſponeremus communi conſilio. Sed vt cognouimus, iam ad Autharit Chenus ſuam legationem tranſmiſerat, & de [Autharis Rex Longob.] pace aliqua cum eo fuerat iam depectus, antequam ad me Duces veſtri venirent. Leufredum tamen, Olfigandum, & Raudingum viros magnificos Duces ad nos direxerunt: quos (ſicut decuit) propter gratiam gloriæ veſtræ, cum omni honore ſuſcepi, quibus etiam & munifici fuimus. Et hoc habuimus in tractu, † quia Autharit ſe in [f. tractatu.] Ticino incluſerat, aliique Duces, omneſque eius exercitus per diuerſa ſe caſtella recluſerant, vt nos cum Romano exercitu & Dromonibus, & Cheno ab alia parte in vicino, (ſicut diximus) in viginti millibus reſidente, ad obſidendum Autharit veniremus, eoque capto maxima pars fuerat adquæſita victoriæ: & tunc demum, ſi forte aliqua cum eis loquenda vel facienda eſſent, omnia prius ad veſtrã notitiam deferrẽtur. Quam rem & Francorum florentiſſimus credemus quia facere volebat exercitus. Quibus autem modis eos rogabamus & hortabamur, Epiſtolarum exemplaribus veſtra glorioſa Chriſtianitas poterit informari, dum nos contra inimicos Dei & communes ſine Ducum veſtrorum conſilio aliquid loqui vel agere non pertulimus; illi (ſicut diximus ab initio) cum ipſis locutionem habentes, in omnibus nobis omiſſis, pacem cum ipſis decem mentium facientes, habentes reuera & prædæ copiam, & ſalus dum comitaretur exercitum pro ſuo ducis arbitrium ſequente iam exercitum ſubito diſceſſerunt. Et hæc res, qualem vobis & laudem & mercedem abſtulit, conſiderare vos credimus, & dolere. Quia ſi adhuc modicum tempus ſuſtinere voluiſſent vel audire, hodie Italia a gente Longobardorum nefandiſſima libera habuit reperiri, & vniuerſa nefandiſſimi Autharit Regis ad veſtram Excellentiam habuerunt deferri, veſtraque & ſi tardius fuerat completa eſt promiſſio reuera, dum neque intra muros Longobardi tutos ſe eſſe putabant, nec Fran-

cis præſumebant obſiſtere. Vnde ſalutationis officia cum honore digniſſimo perſoluentes, ſperamus, vt vel nunc, ſicut regni veſtri Chriſtianitas habet cogitare, iubeatis de ereptione Chriſtiani ſanguinis, & de Eccleſiarum reſeratione, pro eripiendis Sacerdotibus, qui de eorum immolatione euadere potuerunt, conuenienti tempore dignos Duces, qui præcepta veſtra impleant, & exercitum dirigere; vt quam patri veſtro † feciſtis, impleatur promiſſio, antequam gens ipſa nefandiſſima poſſit fruges colligere, maxime dum non ſolas, (quas ſuperius diximus) ciuitates, ſed & alias, id eſt Parma regio, atque Placentia cum ſuis ducibus atque plurimi Longobardis Deus ſanctæ Romanæ Reipublicæ reparauit, vt in tanta talique mercede, maximam partem, ſicut cæpit, Regni veſtri gloria conſequatur. Præterea, quod ex ſe gloria veſtra facere conſueuit, implenda depoſcimus, vt Romanos quos † rædauit Francorum exercitus, pro mercede veſtra, & filiorum ac nepotum veſtrorum, relaxare præcipiatis. Quia & alia ſunt in pactis poſita ſacramenta, vt captiui debeant relaxari, & patris veſtri Chriſtianiſſimi principis † hæc eſt intentio, vt cottidie de animarum liberatione vobiſcum mercedem adquirat.

Mauritio Imp. vide Paul. Diac. li. 3. Longob. c. 17.

Mauritio Imp.

XXXIX.

Domino excellentiſsimo atque præcellentiſsimo, Childeberto Regi Francorum, Romanus. *

forte, Patricius, vel Exarchus.

QVantum Chriſtianitas regni veſtri exquirit cottidie, quid ad placandum Deum debeat exhiberi, tantum de Chriſtianorum liberatione cogitare & facere excellentiam veſtram confidimus, gratumque vobis eſſe, quod pro ipſorum remedio proſperitatem Diuino fauore conſtare eſſe conceſſam, vt talia tantaque (Deo auctore) promiſſa, tam manifeſta Dei miſericordia muniet Præcellentiam veſtram, ad participandam mercedem, & laudem maximam adquirendam. Olim autem vos audiſſe credimus, de Montena, Altino, atque Mantua ciuitatibus, quia ſanctæ ſunt Reipublicæ reformatæ. Præcedẽtibus autem ſcriptis noſtris deſignaſſe vobis meminimus, quod dũ ad obſidendum Parmam, vel Rhegium atque Placentiam ciuitates proficiſceremur, Duces Longobardorum ibidem conſtituti, in Mantuana ciuitate nobis cum omni feſtinatione ad ſubdẽdum ſe ſanctæ Reipublicæ occurrerunt. Quos poſteaquam in ſeruitio ſanctæ Reipublicæ ſuſcepimus, filios eorum in obſides accipientes, Rauennam remeantes, in Hiſtriam prouinciam, contra hoſtem Graſoulfum deliberauimus ambulare. Quam prouinciam venientes, Gisoulfus vir magnificus, Dux, filius Graſoulfi, in iuuenili ętate meliorem ſe patre cupiens demonſtrare, occurrit nobis, vt cum omni deuotione ſanctæ Reipublicæ ſe cum ſuis prioribus & integro ſuo exercitu, ſicut fuit, ſubderet. Nam ſe & glorioſus Nordoulfus Patricius cum dominorum noſtrorum gratia in Italia veniens, omnes ſuos homines ad ſeruiendum Sereniſſimis noſtris dominis recollegit, diuerſaſque ciuitates, cum Oſſone viro glorioſo, & Romano ſuo exercitu, noſtro cum conſilio reparauit. Et quia Excellentiam veſtram in eandem promiſſionẽ & deuotionem, quam ſemel piiſſimis Patribus † veſtris dominis noſtris promiſiſtis, permanere non ambigimus, maxime dum diſplicuiſſe vobis conſtat, iuſſionibus veſtris non impletis duces fuiſſe reuerſos, eoſque in veſtra iracundia conſtitutos; præcipiat Excellentia veſtra omni cum celeritate implere ea, quæ Patribus veſtris piiſſimis noſtris dominis promiſiſtis: vt de effectu promiſſionis digna gratia augeatur, eoq; tempore dirigantur, vt fruges cunctas inimicorum foris inueniant. Nobiſq; deſign. re ſubere, quibus itineribus, vel quo tempore expectentur à nobis: ſperantes præ omnibus, vt dum feliciter Francorum exercitus deſcenderit, Romani, pro quibus auxilia veſtra poſcimus, in deprædationem & captiuitatem non perducantur; ſed & eos, quos tranſacto tempore abſtulerunt, relaxari & prouinciæ reſtitui iubeatis. Vt præterita emendantes, quid in futuro cuſtodire debeant, demonſtretis. Sed nec fabricas † incendi præcipite, vt agnoſcatur, quia pro defenſione Italiæ auxilium Chriſtianæ gentis habuimus.

Mutina. Altinum. Mantua. Parma. Rhegium. Placentia.

Giſoulfus Graſoulfi F.

Nordoulfus Patricius. Droctulfus eſt Paulo, li. 4. c. 18. Imperatorib. Rom.

Eccleſiarum

XL.

XL.

In nomine Domini Dei noſtri Ieſu Chriſti, Imperator Cæſar, Flauius Mauricius Tiberius, fidelis in Chriſto, Manſuetus, Maximus, Beneficus, Pacificus, Alamannicus, Gothicus, Anticus, Alanicus, VVandalicus, Herulicus, Gypedicus, Africus, Pius, Felix, Inclytus, Victor ac triumphator, ſemper Auguſtus, Childeberto, viro glorioſo, Regi Francorum.

Litteræ veſtræ Glotiæ, per Iocũdum Epiſcopum, & Cothronem cubiculariũ nobis directę, amicalem quidem voluntatem & paternum affectum circa nos atq; ſacratiſſimam Rempublicã noſtram conſeruare vos indicant: hoc q, & per alios Legatarios multiplicib. verbis ad noſtram pietatem conſcriptum inuenitur. Et mirum nobis videtur, ſi rectam habere mentem, atq; priſcam gentis Francorum & ditioni Romanæ vnitatem eſſe comprobatam adfirmans, nihil operis vſque adhuc amicitiæ congruum Eminentia tua oſtendere viſa eſt: dum in ſcriptis pollicita, atq; per Sacerdotes firmata, & terribilibus iuramentis roborata, tanto tempore exceſſo nullum effectum perceperunt. *P. Diac. 3. Longobard. c. 17. 22.* Et ſi hoc ita eſt, quid per tanta ſpatia terræ atq; maris inaniter ſine reſponſo neceſſario veſtros Legatarios fatigaris, iuuenili ſermone, qui nihil vtilitatis induxerunt, iactatis? Nos tamen Imperialem beneuolentiã ſequentes, & præfatos legatarios veſtros ſuſcepimus, etiamſi cognouimus eos cum veritate à te non tranſmiſſos eſſe; atque his quæ nuntiata ab eis ſunt, placidis auribus intendentes, competens eis dedimus reſpõſum, quod & per alios Legatarios veſtros manifeſtum tuæ Gloriæ iam factum eſt. Et optamus vos, ſi amicitiam noſtram appetere deſideratis, valide atq; incunctanter omnia diſceptare, & non ſolum dictionib. enarrare, ſed enarrata viriliter, (quomodo Regem oportet) peragere, atq; ſimiliter noſtram piam beniuolentiam expectare. Decet igitur gloriam tuam, ea quoq; quæ ſcriptis inter nos placita ſunt, vel etiam nũc ad effectum perducere, vt per hanc occaſionem magis magiſq; veſtræ gentis vnitas atq; feliciſſimæ noſtræ Reipublicæ conficiatur, & nulla inter nos controuerſia oriatur. Non enim pro inimicitia memoratæ conuentiones à nobis factæ ſunt, ſed vt amicitia firma & illibata permaneat. Diuinitas te ſeruet per multos annos, parens Chriſtianiſſime atque amantiſſime. Dara Kal. Septembris Conſtantinopoli, Imperatore Diuo Mauricio Tiberio, perpetuo Auguſto, & poſt Conſulatum eiuſdem annis....

XLI.

Item dicta forma ad filium Imperatoris, de Domini nomine, per Babonem & Griponem. † *meminit eorum legati P. Diac. 3. c. 32*

HOrtatur fidei cæleſtis participata redemptio, vt apud illos quam maxime caritatis ſtudia propagemus, pro quibus æqualiter deſcendere de cælo, & pati dignatus eſt Chriſtus. Cerre cum hoc Catholici deſideranter elegimus, per quod magis Diuinitatis circa nos clementiam miſericorditer inclinemus. Et quia ad ſereniſſimum atque piiſſimum patrem noſtrum, genitorem veſtrum Mauricium Imperatorem, vtilitatis communis pro conditione præſentium portitores viros Inluſtres illos Legatarios dreximus, pacem quam optamus cum Principe adquirere, cupimus tenere perpetualiter cum herede; illud etiam poſcentes, vt quoniam paruulum nepotem † noſtrũ veſtræ ditioni caſus fortuitus ad vrbem Rhegium detulit, ſicut ſuggeſtionem piiſſimo genitori veſtro mandatã verbo direximus, per qui † vos non permittat miſeræ ſortem orphanitatis incurrere, nec ſine parentibus annos pupillares tranſigere, ſed genitore ſuperſtite illam ad iuuenturem, quam ſenior Princeps deſiderat, ſub patris blando regimine vos præſtet adoleſcere, & ipſo ſuſtentante peruenire maturam iubeat ad ætatem; ac tam diu vobis patris non recedat tuitio, donec vos ipſi feliciter ſuccedatis in re-

ex ſorore Ingunde, Hermenegilde Hiſp. R. filio. P. Diac. li. 3. c. 28.

i. per Deum.

gnum, vt quicquid nos præſentes ſuggerere vel agere debueramus pro orph... per vos obtineatur apud piiſſimum Principem pro pupillo. Nec ſentiat alt... miſeræ peregrinationis naufragium, quem per interuentum veſtrum parentalem redire deprecamur ad portum.

XLII.

Epiſtola ad Imperatricem Auguſtam, de nomine Domnæ. *

Matris Regis Childeberti.

ACceſſit, Auguſta ſereniſſima, Chriſto protegente mihi tempus optabile, quo prædicator & amator veſtri Imperii præcellentiſſimus filius meus Childebertus Rex illam ætatem pertingeret, quo cum piiſſimo Imperatore, veſtro coniuge, cauſas vtriuſque gentis miſſis Legatariis communi pro felicitate, ſaluberrime pertractaret, & quod eſſet vtilius annis robuſtioribus, iuxta vota veſtra per ſe (Deo adiuuante) firmius exerceret. Vnde ſicut præſentium latores, veneratores veſtri, fideles noſtri, vobis verbo ſuggerere poterunt, Deo auxiliante a nobis optantibus aliquid eſt inceptum, & ſi donat Chriſtus auxilium, quod proſit veris Catholicis gentibus, bonæ inchoationis accedere optamus effectum. Et quia, Auguſta tranquilliſſima, caſu faciente paruuli Nepotis mei didicit peregrinare infantia, & ipſa innocentia annis teneris cæpit eſſe captiua, rogo per Redemptorem omnium gentium, ſic vobis non videatis ſubtrahi piiſſimum Theodoſium, nec ab amplexu matris dulcis filius ſeparetur; ſic veſtra lumina ſemper exhilaret ſua præſentia, ſimul & matris viſcera Auguſto delectentur de partu: vt iubeatis agere (fauente Chriſto) qualiter meum recipere merear paruulum, in amplexu vt refrigerentur viſcera, quæ de nepotis abſentia grauiſſimo dolore ſuſpirant: vt quæ amiſi filiam, † vel dulce pignus ex ipſa quod mihi remanſit, non perdam; & quæ de morte generi † crucior, releuer per vos cito nepote redeunte captiuo. Quatenus dum me dolentem, atque illum innocentem reſpicitis, & de Deo, qui eſt vniuerſalis redemptio, mercedem gloriæ recipiatis abſoluto captiuo, & inter vtramque gentem per hoc (propitiante Chriſto) caritas multiplicetur, & pacis terminus extendatur.

ingemdem.

Hermenegild. de Rege Hiſp. & martyre P. Diac. 3. c. 21.

XLIII.

Ad Patriarcham Conſtantinopolitanum, de Domini nomine.

GLorioſi Apoſtolatus veſtri præcellens opinio quæ ſit, loca ſingula percurrens impleuit, vt etiam ad nos Germaniam peragraret, ita nos compulit deuinctos veſtræ fieri gratiæ, vt optemus deuoti veſtram Sanctitatem pro nobis ſupplicibus fiducialiter exorare. Quapropter beatiſsimæ coronæ veſtræ deuotionem noſtram ſinceriſſime commendantes, ac ſalutatione depenſa, vt pro nobis Redemptori gentium ſupplicare dignemini, multipliciter obſecrantes precamur, per Deum qui vos ad multorum remedium patrem eſſe conſtituit omnium dignitatum; vt quia caſu contigit nepotem noſtrum paruulum duci in vrbem Rhegium, de marre deceptum, † & ibidem detineri tam peregrinum quam orfanum, apud piiſsimum patrem noſtrum Auguſtum de eius abſolutione (ſicut eſt veſtræ conſuetudinis) dignabiliter laboretis: quatenus, dum ipſe vobis obtinentibus meruerit patriæ vel parentibus reddi, peregrinationis neceſsitatibus abſolutis, ad liberandum obnoxium facias, quod Chriſti vicarius: & per hoc inter nos & Romanam Rempublicam ſit diuturnæ pacis & quietis fructus, non terminus.

ſ. Auſtraſium, a mortua. P. Diac. 3. c. 21.

na Patriarcha C.P. Chriſtianiſſimorum, de Francis dictus.

XLIV.

XLIV.

Ad Patriarcham Laurentium, de Domini nomine.

BE[illegible]æ opinionis vbiq; curſum meritis extendentes, certantes beatum Martyrem æ[illegible]parare, ſicut nomine, ſic mercede, vt per vos totus hic ille redeat, cuius adepti [illegible]ocabulum, qui ſacroſanctæ Eccleſiæ ſic diſperſit numiſmata, vt cenſus effuſio[illegible] per pauperes augmentaret talenta, ad nos vſq; bonum tanti operis diuulgante: gra[illegible]as referimus ſupernæ clementiæ, quæ vobis illud contulit, quod multis hic eſt in mu[illegible]ere, & vobis ſingulariter futuræ gloriæ tempore proficiat ad mercedem. Quapropter [illegible]o Apoſtolatui veſtro ſalutationis officia dependentes, commendatione prælata, & [illegible] noſtri in ſacris interceſſionibus veſtris memores eſſe dignemini, fiducialiter ob[illegible]ntes, ſperamus vt quia Diuina clementia ea nos ætate corroborat, vt Catholicæ [illegible] noſtræ non deſint ſolatia † iuxta votum Romanæ Reipublicæ vel ſacratiſſimi pa[illegible] noſtri Imperatoris, in Italiam direximus aduerſum gentem Langobardorum reli[illegible]oni ac fidei iniquiſſimæ perfidam. Veſtra ſollicitudine ad virum præcelſum Smaragdũ Rauennæ iubete celeriter nuntiare, vt & pars Reipublicæ, in quo per ipſum valet, ſolatiũ armatorũ inferre ſuper hoſtes feſtinet, & quantum Dominus præceperit, quod poteſt fieri in præſenti, non moretur. Quod fuerit vero reſiduum, ſi Chriſto placuerit, adueniente anni futuri tempore optamus exercitum in cauſa dirigere, quatenus manus Domini gentem exſecrabilem vobis exorantibus dignetur elidere, quæ iniuria Sanctorum, & morte ſuorum fidelium, ſanguinis effuſione crudelitatis manus armatur. Hoc etiam ſperantes, vt ipſi præcelſo Smaragdo de noſtris Legatarus iubeatis pariter nunciare, vt tam veſtra quam eius ordinatione, quam celeriter, ad locum deſtinatum imperialis Vrbis feſtinent accedere, & ad nos (Chriſto præſule) quæ opportuna mandata ſunt, renuntiantes velociter, ſi qua reſtant, pacis ſtudio (Diuinitate propitia) communiter explicentur.

† auxilia.

De hoc Paul. Diac. 3 c. 18 Lo. rer. Rom.

XLV.

Ad Imperatorem, de Domini nomine.

Pliſſimæ Serenitatis veſtræ benignitas nos inuitat ad ea, quæ nobis opportuna credimus, vt fiducia cogente veſtris auribus intimemus. Et quoniam cognouimus illum famulum veſtrum, parentem noſtrum, filium Scaptimundi apud vos in vrbe Regia commorari, qua valemus prece deuotiſſime ſupplicamus, per qui veſtrum culmen Romanam Rempublicam longa feliciter faciat ſerie gubernari, & ſic deſi-
4 deria tranquillitatis veſtræ, de propria parentela vel filiorum vita dignetur implere Maieſtas æterna, vt ipſum Tranquillitatis famulum ad nos relaxari præcipiatis, venturum Diuinitatis intuitu, vel retributionis futuræ prouentu. Quatenus cum hoc nobis ſupplicibus dignanter annuetis, exaltetis gloriam veſtri nominis & mercedis.

Scaptimundus.

XLVI.

Gogo Graſulſo de nomine Regis.

REM neceſſariam, [illegible] valde partibus opportunam Celſitudo veſtra per Biliulfo parenti veſtro innotuit, quam oportet fixo ordine pro reſecanda contumacia infeſtantium celeriter confirmare. Et licet piiſſimus Imperator reuerentibus Legatariis noſtris ſacris principalibus indicauit, legationem ſuam confeſtim velle ipſorum è veſtigio ad nos dirigere, quam diebus ſingulis & venturam

credimus, & votis ambientibus excipere optamus. Sed quia oportere tractatis vt nulla moræ cauſa ſuſtineat, adeo in veſtro arbitrio hanc rem commiſimus finiendam. Vnam eligite de duabus, ſi vobis munit de parte Reipublicæ certa ſecuritas, vt poſſitis neceſſaria placita fugere & promiſſa exoluere, iam de præſentium certamine pecuniarum ſumma integra diſtinetur. His itaque omnibus adimpletis inſtituite placito, & tentemus pariter Dei iniuriam & ſanguinem parentibus noſtris Romanis (Chriſto præſule) vindicare, ita vt in perpetuæ pacis ſecuritatem, vel de reliquis capitulis, vtriuſque partibus opportunis intercurrentibus, in poſterum terminetur. Cæterum ſi in vos vigor Pontificii non conſiſtit, vt iam de præſenti poſſitis hæc omnia fiducialiter paciſci vel finire, ſicut ordo rationabilis exigit, de latere piiſſimi Imperatoris procedant, cum quibuſdam fortis cauſas, fixis terminibus roborentur: & quatenus hiemale tempus curſum nauium ferat, per vos facile ſi fuerit directa legatio, in finibus noſtris tranſponitur, vbi in ipſorum exceptione (ſicut dignum eſt) præparatur, vt nec inueniendo ſit tarditas, & celerius inter partes figantur placita oportuna, rogamus, vt tales veniant, quibus ſit poteſtas iuxta illa manu vel ſenſu, quod dominus Imperator noſtris Legatariis reddidit in reſponſis, cuncta paciſci vel finire. Et ne dicatur, quod pars noſtra aliquam dilationem exhibeat, vos nullam moram protendite, & videamus perfecta deliberatione vel ſecuritate de partibus Reipublicæ procedere, parati ſumus vobis cum contra aduerſus inſurgere in vindicta, & locum requirimus, & actibus cupimus oſtendere, qualiter nos piiſſimus Imperator ſe dignanter admittit in numero recipiat filiorum.

XLVII.

Domno ſanctiſsimo, atque præ optimis mihi in Chriſto diligendo, Saluſtio Præſuli Deſiderius veſter.

MVltiplices & ineffabiles veſtræ Beatitudini pro inquiſitionis ſtudio, vel eulogiarum præcepta benedictione gratias iure perſoluimus: & quamlibet indigni, Domini optamus pietatem, qui nobis citius locum tribuat veſtræ gratiæ ſeruiendi. Illud namque quod zelo zelati eſtis pro noſtra exiguitate, non omittitis ſolertiam egregii & nobilis paſtoris, dum viriliter & vigilanter agere adorti eſtis. Vtinam etiam in nobis diuina pietas perficere dignaretur. Quia ille recte vigilat, qui aſpectu veri luminis, & intimæ contemplationis ſemper oculos apertos gerit. Qua de re neceſſe eſt, vt mentem ſemper ad interiora & ſublimia ſuſpendamus; ne per torporis negligentiam ad ima trahamur. Igitur de eo, quod ſollicitudo veſtra ſciſcitare ſtuduit, veſtra Dilectio comperiat, omnes optimates & Principes, iuxta quod antea cum ipſis habebamus cōglu[illegible]atam amicitiam, (gratias Chriſto, qui eſt bonorum omnium diſpenſator) ſatis amabiliter nos receperunt; & nos eos eatenus in Dei nomine retinemus, vt charitas mutua nunquam decidat, ſed aucta magis in dies floreſcat; & cum amico veſtro Flauado firmiter & amabiliter in charitate conſolidari ſumus. De cætero vero ſatis, & cum pleniſſimo affectu (vt præfati ſumus) pro tantę inquiſitionis veſtrę dilectione gratias agimus. Salutamus præterea veſtram Almitatem eo affectu, quo vobis non latere non ambigo; & ſupplex quæſo, vt pro mea extremitate pio Domino digneris exorare. Vale vir Dei, & memento mei.

m. ſ. digneris.

XLVIII.

Domno Inluſtri, & à nobis peculiarius ſuſcipiendo domino, & in Chriſto filio, Grimoaldo Maiori Domus Deſiderius peccator.

NOn ignotum vobis famulum, ac bene cupientem, cupio eſſe commendatum. Adeſt enim frater meus Lupus Abba, cuius mentem Agni cupio agminibus intereſſe. Iſte ad vos rediuiuo Deſiderio pergit, & poſtulat ſe noſtris affatibus commendari, quatenus eum veſtra induſtria glorioſi Principis domini Siggeberti Regis obtutibus

repræ-

repræſentet. Age ergo virûm egregie mihiq; patrone, & iſtum habe (vt ſupra petii) per omnia ſodalem; quatenus gaudeat ſe noſtris apicibus veſtræ eminentiæ commendatum. Interea ſalute vberi fuſa, precor impenſe, vt quod ipſe ſuggeſſerit, conditiones Monaſterii noſtri, quod nuper in honore ſancti Amandi ædificaui, digneris recipere per omnia commendatas. Et talem exinde curam geratis, vt æternam retributionem pro collato beneficio expectetis. Dignamini etiam expectationem noſtram de veſtra, ac Domni Regis ſalute, patrumque, vel fratrum veſtrorum, reciprocante nos pagina conſolari manu propria. Incolumem Excellentiam veſtram ſuperna pietas tueatur.

XLIX.

Domino glorioſißimo, triumphali palmate coronato, ſanctæ Catholicæ Eccleſiæ filio, Sigeberto Regi, ſeruus veſter Deſiderius Cadurcæ vrbis Epiſcopus.

DVm & cõtigit de præcelſo domno noſtro genitore veſtro, quod nec pietati veſtrę tam cito fuerat optabile, Vos, reuerentiſſime domine, tam de nos ſeruos veſtros, quã & de cunctos fideles integram dignamini habere mercedẽ. Vt quos genitor veſter pie enutriuit, veſter rigor æquanimiter portet. Et dũ vos Deus omnipotens ſua pietate in regni ſolio ſublimauit, & tantum vobis dedit prudentiæ intellectu; præſumimus cõmonere Celſitudinem gloriæ veſtræ, vt ſemper † protectoris veſtri memoriam intimiore corde retineatis. Semper cogitetis, quid poſt regni ſceptra futuri eſtis, & ad qualem remunerationem pro operum qualitate venietis. Nos pro Epiſtolæ paucitate modicum quid monuimus. Vos taliter in omni opere, in omni cauſa, in omni iudicio volmetipſos exhibere, vt quando perfidi Reges cum iniquis damnantur, vos pro bonis operibus æternam remunerationem percipiatis. Explicit.

† ſ. progenitoris, vel, prædeceſſoris, vel, protectoris noſtri.

L.

Domino glorioſißimo, atq; piiſſimo, vbiq; præcelſo ſanctæ Eccleſiæ filio, Sigeberto Regi Deſiderius ſeruus ſeruorum Dei, atq; per gratiam eius Cadurcæ vrbis Epiſcopus.

QVod vos pia ſollicitudine dignati eſtis litteris conſolare, inſufficiens eſt mens noſtra gratiarum iura perſoluere. Qua de re ſingulari poſtulatione credidi depoſcẽdum, vt ea me dignatione iubeatis peculiarius confouere, qua Domini Genetoris veſtri circa meam puſillulam, exiguamq; perſonam habita eſt gratia familiaritatis. Volui quidem ſic obtemperare, vt non prius ad vrbem redirem, donec, ſi potuiſſet fieri, veſtri culminis pręclaram celſitudinem vidiſſem. Sed quia hoc difficile fuit, ideo nũc latorem præſentium commendare præſumo. Per quem officia ſalutationum digno culmini veſtro honore perſoluens, quæſo, vt petitiones ipſius in effectu poſitas, me de veſtræ excellentiæ incolumitate dignetis facere certiorem.

LI.

Domino glorioſiſſimo, atq; piiſſimo, vbiq; præferendo, vndiq; præcelſo, ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ filio, Dagoberto Regi Deſiderius ſeruus ſeruorum Dei, & veſter fidelis.

DVm plerumque pro conditiones Eccleſiaſticas me neceſſitas compellat ad Celſitudinem culminis veſtri apices dirigere, ipſa tamen recordatio contubernii, & dulcedo auſpicatæ indolis pubertatis monet, vt frequenter, ſi fieri poſſit, me exiguum famulum ſollertiſſimis obtutibus veſtris præoptem præſentari. Qua de re, ſalutationis obſequio eo quo decet honore prælato, quæſo, vt de conditiones Cadurchæ Eccleſiæ cui (Deo auctore) ex iuſſu veſtro pręſedeo, pro quas nunc præſentium latores apicum ad Excellentiam dominationis veſtræ feſtinant, pro diuino reſpectu vel iuſtitiæ

contemplatione integra mercede ſtudeatis habere, ſollertiſſimo libramine cauſam trutinate; & qua iuſtitiam perſpicitis ponderare, illuc ſententiam declinate. Nec ſolũ de hac re, ſed omni tempore, de omni conditione ſententiam Regis iuſtitia præcedat & veritas. *Iacob. 2.13.* Iudicium quoq; miſericordia comitetur, propter illud Apoſtoli: Iudicium ſine miſericordia erit ei, qui non fecerit miſericordiam. Age ergo præcellentiſſime Princeps, mi domine Dagoberte, age raliter, vt dum ſingularem inter homines regni apicem obtines, ad æterni regni ſingularem gloriam ſine confuſione attingere poſſis. Me quoque non ſuperfluum iudicetis pro pia commotione, ſed amantem mẽte ames pro ſalubri exhortatione. Explicit.

LII.

Domino Inluſtri, totius aulæ, immoq; regni Rectori, Grimoaldo Maiori Domus, Deſiderius exiguus ſeruus Dei.

PAgellari officio ſuggero, vt harum portitorem apicum commendatum dignetis recipere, & quæq; ore proprio ſuggeſſerit effectui iubeatis mancipare. Et quia cupio me veſtris animis eo ordine commendare, quo parentum veſtrorum affectu ſum vnico deuinctus, precor vt illam gratiam genitoris veſtri, erga me tenere dignetis, quę me vobis faciat placabilem, & veſtram mihi præſtet ſemper optabilem. De condiciunculis etiam Eccleſiæ noſtræ, & pauperum ſuorum ſingulari mercede ſtudete habere, eaſque per omnia habete commendatas. Nos quoq; in ſinu gratiæ veſtræ, non vt meremur, ſed vt optamus atq; confidimus, paterno confouete affectu. Et ſi de hoc, quod ſuggeſſimus, ſperata conceditis, ſimul & de veſtra ac Domini Regis, vel fratrum veſtrorum incolumitate, aut quicquid nos ſcire recte cenſetis, quod in illa regione agitur, reſcripti nos ſerie dignamini certificare. Incolumem vitam veſtram ſuperna pietas tueatur.

LIII.

Domino ſemper ſuo Medoaldo Papæ, Deſiderius peccator.

SI gratiarum iura beneficiis veſtris recompenſare voluero, non ſapiam. pro illa ſcilicet ſupereminentia bona, quæ anno præſenti erga nos largitas veſtra deſeminare ſtuduit. Pro impenſas videlicet ſuperfluentes, pro itinerantium multimodas neceſſitates. Nec ſolum famulantium oportuna ſubſidia non pauca miſiſtis, ſed etiam nosmet & expenſis, & muneribus ampliaſtis. Impleſti, Beate pater, largitatis officium, ſuſtinuiſti peregrinationem noſtram, compaſſus es laboribus noſtris, & longe à ſolo patrio poſitos, ita paterno affectu fouiſtis, vt nec regionis vbertatem, nec parentum dulcedinem ex inopia deſiderarem. Dominus noſter Ieſus Chriſtus, in cuius amore id impendiſti, tibi pro noſtra extremitate retributor exiſtat. Nũc igitur famulatus mei iura perſoluens ſupplico, vt quẽ tunc beneficiis cõſolaſtis, nunc orationibus beneficio iuues. Latorem prætcrea præſentis officii, filium communem, Claudium Abbatem recipite per omnia commendatum; & munuſcula, quæ ex nobis intulerit, grato animo habetote. Cum ſe de mundo oportunitas contulerit, de veſtra, & Domini Regis, vel fratrũ ac filiorum veſtrorum, mereamur incolumitate reſcripti ſerie conſolari.

LIV.

Domno Inluſtri, & à nobis peculiarius ſuſcipiendo domino, & in Chriſto Filio, Chodulfo Deſiderius peccator.

Rom. 5. 20. IN ſancti Apoſtoli Pauli dictis ſcriptum habetur: Quod *vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia.* Iam quantum me hactenus de gratia veſtra dolui contriſtatum, ſuperabundare me de veſtra gratulor charitate. Non enim itineris illius, quo ætate ſum grauata confectus, iam quadam doloris memoria ducor; cum recolo, quanta erga me

dulcedo

dulcedo veſtra eſt pia voluntate diffuſa. Vnde gratulatione maxima præſentem paginam ad Dominationem veſtram deſtinaui, per quam ſalute vberi fuſa, precor Dominum, vt magis magiſque ſuam in vobis tribuat largitatem pietatis, ac bonis faciat ſucceſſibus abundare. Et quia ſcriptum legimus: *Generatio rectorum benedicetur.* Tu vir Excellentiſſime benedictiones paternas ſemper memoriæ viuacitate conſerua, & ſi qua ſunt, vel quod monuit, vel quod egit, quaſi ante oculos præſentaneo retine memoratu. Multa enim ſunt de eius geſtis tuis auribus recolenda, quæ ſi geſtis adiicias vitæ huius, & intenta meditatione conſerues: ille orationibus donabit vtique nunc fauorem, quo probabiliter probe polleas, & iſtinc curſu feliciter auſpicato, paternis muneratus præmiis adiungaris. Interea, quanquam neceſſarium eſſe non ducam, latorem præſentis officii multa deuotione commendo, & vbi quod aut iſte dixerit, aut aditum cognoſcitis oportunum, conditiones patroni veſtri beati Stephani, cuius adminiſtrationem gerere videor, habete receptas, & per omnia commendatas, vt ipſi domini rerum, quibus vice noſtri Redemptoris ſeruire videmur, ipſi vobis impendia æterna compenſent, ac ſupplementum ſuæ tribuant largitatis. Psal. 111.

LV.

Domno ſemper ſuo Abboni Papa, Deſiderius peccator.

DVm lator præſentium apicum, ad obſeruando illo Monaſterio iuſſus accedit, & quia neceſſe eſt veſtro eum patrocinio commendemus; igitur famulatus mei officia perſoluens ſupplico, vt eum ſicut famulum, gratia pietatis veſtræ recipiat commendatũ, & de condiciunculis domni Stephani, vndecunque fuerint exortas, adhibere ſollicitudinem. Sicut me de veſtra gratia confidere (vt credo) nullatenus ignoratis. Non enim à me docendus es, quid in noſtris ſupplimentis, & Eccleſiæ, cui ſeruimus, vel pauperum eius oportunitatibus præſtes, quid vigilando proſpicias, quidue experientiæ actionis tribuas. Noſti omnia, omniaque non ambiges, quibus laboribus vrgemur, quibuſque fatigamur ærumnis, hoc ſolum cupimus te velle. Nam poſſe daturus eſt ille, ſub cuius nomine nos præſidio, & fauore teneri gaudemus. Rogamus ergo, vt iſtum famulum harum † optarem frequenter, ſi poſſibilitas arrideret ſacris veſtris intereſſe colloquiis, vt ſicut nos ſub ſeculi habitu in contubernio ſereniſſimi Flothari Principis mutuis ſolebamus reuelare † tabellis, ita iam nunc illa ad plenum depoſita vanitate, dulcia liceret Chriſti ruminare præcepta. Sed quia ſicut mens anhelat, effectus ſequi non præualet; hoc ſufficiat dicere, quod fauore veſtræ charitatis non mediocriter ſum recreatus. Proinde gratiſſima effuſa ſalutatione, peto, vt quem tunc & affatibus bonis, & benigna charitate conſolaſtis, ſemper in memoriam veſtri interni intimum teneatis. Latorem præterea præſentis officii, qua valeo inſinuatione, vobis commendo, & precor, vt in omnes coditiones, quas exerit, benignum iubeatis præbere fauorem. & per ipſum, vel quandocunque aditus extiterit, de veſtra felicitate mereamur certificari. Vale vir Dei, & memento mei.

LVI.

Sancto ac præferendo Apoſtolico patri, Dadoni Papa, Deſiderius ſeruus ſeruorum Dei.

DVm plurima tempora elabuntur, quod præſentiam veſtram videre nequimus, nunc immenſa ſe gratulatio menti obiecit, dum aliquatenus vel poſt diutina interualla ſeſe opportunitas præbuit, qua vel pagellari officio me veſtris conſpectibus præſentarem. Igitur debito obſequio humiliter exhibito, illud peculiarius peto, vt quem quondam in ipſo flore primæuæ iuuentutis vnico mihi amore præbuiſti, ſemper concedere digneris illum meum Dadonem. Maneat priſtina inter nos atque illum tuum, imo noſtrum Eligium inconuulſa charitas, indiſiuncta, vt fuit quondam, fraternitas. mutuis nos iuuemus precibus, vt quemadmodum in aula terreni Principis ſocii fuimus, ita in illo superni Regis cœleſti palatio ...

Et licet de noſtro collegio duos iam amiſerim germanos, habemus pro his venerabilem Paulum, nec minus prædicabilem meritis Sulpitium. Quiſquis igitur noſtrum quantum plus præualet, tanto amplius profectuum gradus conſcendere elaboret. Ad hæc autem prædico plus me veſtris orationibus, quam meis viribus attingere poſſe confido. Tantum eſt, vt indeſinenter vos orare dignetis; & pietas Domini noſtri Ieſu Chriſti (credo) præſtabit, quod rogatis. Vale vir Dei, & memento mei.

LVII.

Domno ſemper ſuo Paulo Epiſcopo, Deſiderius peccator.

IAm credo ad aures tuas perlatum, qualiter Monaſterium conſtruere cœperim, & [illegible] Baſilicam iam (mihi Domino cooperante) conſummatam habeam. Proinde rogo, atque inuito Apoſtolicam dignationem veſtram, vt ibidem ad Dedicationem intereſſe dignemini. Et cum nos ibidem in Dei nomine viderimus, aliquantis ſimul diebus commorantes, de illa perenni ac deſiderabili vita, de qua mutuo ſuſpirare ſolebamus, familiaria colloquia deſidero, vt habeamus. Alios etenim plures Epiſcopos intereſſe faciemus, qui nos vel exemplo iuuent, vel hortatu roborent: quorum nos conturbernio non mediocriter opinor adiuuari. Veni igitur cariſſime, quantum longius, tantum velocius: vt poſt diutinam corporis abſentationem tandem refocillemur mutua confabulatione. Aderit credo Dominus de ſe concionantibus, adſtabit orantibus, nec nos deſeret vnquam qui paſſus eſt pro nobis, de ſede veniens paterna. Orantem te pro nobis, potentia domini noſtri Ieſu Chriſti conſeruare dignetur.

LVIII.

Sancto Patriarchæ Sulpitio, Deſiderius ſeruus ſeruorum Dei.

COndecet primæ ſedis Antiſtitem, vt ſollers circa eum conſacerdotum exhibeatur ſollicitudo; vt dum viciſſim iura charitatis glutinantur, facilius Deitatis conſortio intereſſe mereantur. Iuxta illud, quod ſacratiſſimo eximii vatis ore pollicitus: *Ego*, inquit, *inhabitabo in eis, & inter illos ambulabo.* Nec non & Domini dictum: *Vbi ſunt duo,*

Ierem. 7. Matth. 18. 20. *vel tres congregati in nomine meo, & ego in medio eorum.* Quapropter, Papa beatiſſime, veſtra ſit elaboratio, vt pertinacia, quæ plerumque inter fratres ſerpit, veſtro libramine radicitus euellatur. Nam noſtri erit ſtudii ſolatia oportuna præbere. De cetero prece, qua valeo ſupplico, vt quotiens ad exorandam Domini clementiam defixa mente adſiſtitis, noſtri memoriam ſacris precibus interſeratis. Hæc nimirum facientes, vicem nobis in præſentiarum rependitis. Qui quamuis non, ſicut oportet, oramus, orandi tamen inſtantiam non omittimus. Memento mei, Papa beatiſſime, & cultoris tui meritá orationibus foue.

LIX.

Domno ſemper ſuo Cæſario Epiſcopo, Deſiderius peccator.

DEſiderabilia nobis gaudia eueniunt, quotiens ſe aditus præbet, ex quo puſillitatis noſtræ literas Almitati veſtræ poſſumus dirigere. Ideoq; prælata occurſionis obſequia, fraterna charitate monemus, vt cauſas vnde mutua fuit confabulatio, id eſt, de id quod ad profectum animæ pertinere noſcuntur, toto conatu, omniq; adniſu elaboretis adſequi, ſicut è contra illa, quę euidenter ſaluti animæ obſunt, [illegible] ſtudeatis fugere. Et quia

1.Cor. 13.7. *charitas omnia ſuffert*, ſicut nos videtis de veſtra ſalute [illegible] ſollicitudinē gerere, ita vos quoq; de noſtra exiguitate dignamini ſollicitare; ne (quod abſit) culpa quælibet nobis latens, vicinis propaletur, & nobis quandoq; in obiectionem populi ſit. Præterea credo, quod nec vobis lateat, qualem egeſtatem de aqua, qua fons [illegible] beat in hac Cadurcina ciuitate, habemus. Sed voluntas nobis ineſt, ſi poſſe permittit, vt per tubos ligneos ſubterraneo officio ad ipſam ciuitatem aquam ducere debeamus. Proinde quia nouimus, quod peritos ex hoc artifices haberes, precamur, vt compendium de ipſos faciatis, & vnde iubetis nos pleniſſime † reſeruimus. Agat Apoſtolica

f. ſeruamus. dignitio veſtra taliter tam de prælata monitione, quam & de vltima ſuggeſtione, ſicut nos in omnibus efficaciter de parte veſtra confidimus. Incolumem Pontificatum veſtrum diuina pietas cuſtodiat.

Deſide-

LX.

Deſiderius Epiſcopus Aſpaſiæ Abbatiſſæ ſalutem.

LAcrimis tuis hactenus motus, hanc tibi hiſtoriam de Euangelio egregiæ illius fœminæ deſtinaui. [Luc. 9.] In ipſa quippe diuinam conſolationem reperies, & timorem. conſolationem quidem, quoniam qui de peccati onere reſipiſcet, hanc animam pia Domini benignitas non refutat; timorem ideo, quia anima, quæ accedit ad ſeruitutem Domini, continuo ad tentationes ſuſtinendas ſe fortiter paret, dicente Salomone: *Fili accedens ad ſeruitutem Domini, ſta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* [Eccleſ. 2.] Gaudium quidem eſt in tuis lacrimis, & exultatio fit in cœlis, dum ipſa ſponte damnas, quod male ſponte contraxeras. [Luc. 15. 7.] Abſit enim, ne ſicut Eua ſeducta eſt per ſerpentem, ita tu ad rediuiuas † miſerias cupias reuertere. [f. renidiuas.] Ergo compatiatur anima tua dolori meo, vt ego poſſim vulnere ſanato lætificari de bono tuo. Age pœnitentiam, quantum melius potes; & omni cuſtodia ſerua cor tuum. [Prou. 4. 23.] Confido ego in Domino meo Ieſu Chriſto, quia cito obliterabit omnem maculam tuæ confuſionis bona confeſſio. Vigila aſſidue, & ora, vt nullatenus retrorſum reſpicias. Memento quid veritas dicat: *Nemo, ait, ponens manum in aratro, & reſpiciens retro, aptus eſt regno cœlorum.* [Luc. 9. 62.] Reſpicere autem retro nihil eſt aliud, quam pœnitere quenquam, & abiicere quod cœperit bonum, & rurſum mundialibus negotiis implicari. Recordare etiam vxoris Loth, quod vtique Dominus ſpecie hactenus per Euangelium pœnitentibus fuiſſe noſcitur proteſtatus. [Gen. 19.] Ergo in hac hiſtoria continetur & magnus pœnitentiæ fructus, & impletum in cœlis gaudium coram Angelis ſanctis. Cum illa, quæ fuerat ante peccatrix, meruit ſuis lacrimis promereri ſpem ſalutis. [Luc. 7.] Oro ergo, & per Dominum Ieſum Chriſtum te obteſtor, vt non des amplius Diabolo locum; ſed in ieiuniis, & obſecrationibus, & vigiliis te inſtanter impendas: & quantum ſentis te hominum deſtitutum præſidio, tantum tibi diuinum adeſſe flagites adiumentum. Iterum ac ſæpius moneo, vt hæc à te Hiſtoria frequentius relegatur. Et in tantum pro te inſta, vt etiam pro me apud Dominum te credam poſſe aliquid obtinere.

LXI.

Domno ſemper ſuo Felici Præſuli, Deſiderius peccator.

ANte dies aliquot quidam frater litteras veſtras nobis exhibuit, plenas doloris & mæſtitiæ. Quarum tetra ſuperficies nihil ſerenum, nihil iucundum, vel ad charitatem pertinens innuebat; ſiquidem à ſummis ad ima vſque moleſtiæ exitiales querimoniæ ibi inerant: Et forſitan mea negligentia, non mea culpa ita confectæ. Non enim reor me hactenus adeo fuiſſe veſtra offenſa pulſatum, vt huiuſmodi iurgia pontificalia viſcera replerent. Et licet veſtræ aures viperea infuſione ſubpletæ ſerpentis erumperent ſibilum, noſtra tamen præcordia præcepta Chriſti meditabantur in arcanum. Et quamuis ſerpentina aſtutia iurgiorum propinaret venena; ego tamen vt de veſtra eſſem caritate depulſus, magis mœrendo dolebam. Proinde precor propenſius, ſi in me remanſit actio culpæ, veſtra pia Almitas intercedat, vt ſententiæ aduerſæ prorſus aduertar. Sin autem ſucta me ambiunt accuſatione vexare, contuendum cenſeo, & à veſtra cenſura opto fore cauendum; vt aures veſtras viperina venena, ac velut Sirenarum cantu letalis ſibilus non infundat. Ego me veſtrum non (vt opinor) iniuſto iudicio ſubdo: vos propenſa ratione tractate, vt inde tamen nequaquã damnare † dicere iubearis: quapropter ſalute humillima precor, effuſa, vt quia dudum, [f. damnari.] me quamlibet minorem iudicio, tamen parem eſſe duxiſtis; non nos ſeparet viroſa & pertinax audacia ſuadentium, quos pia hactenus & ſalutifera caritas nectere iuſſit. Ego itaque [illegible] ſupra vires fati queat, [illegible] non obſiſto; dummodo à veſtræ digna[illegible] gratia non auellar. Quod minus [illegible]ilis ſtyli exarauit impreſſio, affatu latoris [illegible] eſt ore commiſſum. Ipſum [illegible] auſcultate; & tunc vere cognoſcetis, quantum vobis honoris reſeruet. Date igitur veniam, date gratiam, date piam

affatus copiam; vt qui pro Chriſti exemplum ante veſtra veſtigia caput humile ſubdet, nõ conculcandũ, ſed potius eleuandum veſtra bona pietate ſe putet. Certe multo melius eſt cum humilibus in conſpectu Dei exaltari, quam cum ſuperbis humiliari.

LXII.

Dominis ſanctis, & cum ſumma veneratione memorandis, domnis Epiſcopis & Abbatibus, nec non & ſublimibus atque magnificis viris, Comitibus, Tribunis, Defenſoribus, Centenis, & hominibus publica vel Eccleſiaſtica agentibus, Deſiderius ſeruus ſeruorum Dei, vrbis Cadurcæ Epiſcopus.

QVæſumus domni, vt pro nobis orare dignemini, & harum portitorem Vntedium Presbyterum, vna cum puero itineris ſui comite, commendatum recipiatis. Quia non, vt multi † giroaci, circumuentiones prætendit, ſed pro rationabili peregrinatione Hiſpaniarum oras petit. Agite itaque vt à nullo inquietetur, neque patiatur iniuriam. Sed magis veſtro aditu in antea proficiſcatur ſecurus. Propitii recenſeatis Domini ſemper nobis.

gyrouagi. i. circumforanei.

LXIII.

Domno ſemper proprio, atque Apoſtolica ſede colendo, Domno Deſiderio Cadurcæ vrbis Pontifici, Sulpitius Bitoricæ vrbis Epiſcopus.

EXcitauit animum paruitatis meæ eximia dulcedo Magnitudinis tuæ, vt Pontificalem ſacerdotii veſtri laudem inſignem, vel ex parte tenuem præſumam diſſerere ſermonem. Sed vniuerſa ſubito virtus defecit in verbis, quem exſuperauit tantæ materia dictionis: vt rudimenta tantorum anagnoſticorum † ſtudia animo libtantiæ penſaram, ipſius magnitudinis mole victus ſuccubui. Vnde meo ſaltem voto ſatisfaci, etſi veſtro implere ſuffragio non valui. Libens tamen, qui aliud nihil, Dominationi veſtræ prodeſſe appareo. ſed vos ſemper pietate conſueta tanti habetis, inquiſitionẽ nos veſtræ frequenter viſitare. Vnde inprimis incolumitatem veſtram inquirentes, quod optamus potius motu corporis, quam linguæ mutuo ſermone complere, dum regionum longinquitas non diſcrepat aſpectum, niſi tantum modo fraudat intercedentis ſpatium, & ipſum tamen dilectio cernit intuitum, cum figurat animus recordatum. Ergo nihil perdet abſentiam, quod præſentaliter laborabit præſentiam. Semper in diligendis ſapicibus Beatitudo veſtra ſoluit officium, vt plus debeat teddendum agminis famulatum, quam meritis conſideret debitorem. Auctorem cœli præſumimus poſtulare, vt veſtram iubeat prætendere vitam curſibus annorum longæuam dignetur tempore longo, cuius nunc locuples ſeruatur nomine mundus. Et diu firmantur nutantia culmina rerum, vel dilapſa magis ſolidata reſurgunt. Illud manu propria fecit a tuis tempotibus. veſtræ gratiæ ſeruire merear, mihi peculiatis domine.

vtitur ea voce & Gregorius li. 7 Regiſt. 126

LXIV.

Domino Inluſtri, & à nobis ſumma dilectione colendo, atque cum omni reuerentia nominando, domino Deſiderio Theſaurario, Bertegyſelus Abba.

LIcet libenter ac fraquenter noſtros miſſos pro ſuſcitanda incolumitate glorioſi Domini Dagoberti Regis debeamus dirigere, his tamen diebus ſpecialiter direximus famulum veſtrum Dulcidium Diaconum ad veſtram ſolertiam, vt per veſtram

veſtram in[illegible] & de [illegible]pitate Domno debeat ſollicitare, & de veſtra nos incolumitate po[illegible] [illegible]cere [illegible]q; de ambas partes (vt cupimus) votiua nobis gaudia valeat denuntiare. E[illegible] cum Philippo patricio illic ante ipſo domno habemus, pro eo, quod [illegible]miſteriales noſtros poſt ſe retinere videtur; vnde petimus, vt præſens frater per veſtr[illegible] conſilio, & efficaciſſimo adiutorio vos per omnia tuentes & inſinuantes, ipſa cauſa valeat effectum producere. De pueris etiam, quos ad opera dominica † per veſtra ordinatione direximus, ſi aliquid faciunt, quod Domno ſit placitum, veſtra inſinuatione diſcamus. Annis multis Diuina potentia veſtram ad ornatum vel conſolationem multorum conſeruare dignetur, domine ſemper meus peculiaris patrone.

† Operas baſilicas, palatinas, eccleſias, Frobus.

LXV.

Domino ſancto, & Apoſtolica ſede digniſſimo domno & Patri, Deſiderio Papæ, Autulfus peccator.

VNde nobis iuſſiſtis, & nos Sanctitati veſtræ innotuimus, clericum veſtrum nomine Dructulfo per amicum nos de Spania recepimus, ipſum nunc præſente miſſo vobis direximus. culpas precamur, vt excuſatæ ſint, & ipſe de cætero emendatus reſideat. Domni pietas ſi iſta nobis concedit, grandem nobis fiduciam de ſua gratia facit. De cætero quod præſens miſſus vobis ſuggerit pro conditiones noſtras Domnus obtemperare dignetur, & ad effectum perducat, vt melius nobis delectet, quoúſq; audiuimus, veſtro ſemper ſeruitio inhærere. Salutare quidem non audeo, ſed deprecor Sanctitatem veſtram, vt pro me humillimum veſtrum in ſacris orationibus veſtris memores eſſe dignemini.

LXVI.

Domno ſemper nobis proprio, & poſt Deum peculiari patrono, Deſiderio Papæ, Conſtantius & Dado Epiſcopi.

SEcundum quod per literas veſtras inſinuaſtis, & iuxta quod filius veſter domnus Godenus mandauerat credimus, † quod heſterno ad illo Monaſterio veniſſet. ſed dum † dabo odie apud Cariatone & Maurino comitem videre minime poſſumus, Flauianus autem denunciauit, vt quinta feria apud ipſum iungamur. Et quia læſionem nobis inferre cupit, epiſtolam Sanctitatis veſtræ ad ipſum depoſcimus, vt dum noſtra fiducia tutamur, veſtra autoritate in omni parte muniamur. Prælata prius debita ſalutationis obſequia: rogamus impenſe vt pro noſtra paruitate exorare dignetis; noſque ſemper in ſinu gratiæ veſtræ confouendos retineatis. Annis multis vobis ſeruire mereamur, Beatiſſime Papa.

† locus corruptus.

LXVII.

Domino ſancto & Apoſtolica ſede colendo, Fratri, Vero Rutenæ vrbis Epiſcopo, Sulpitius peccator.

IN quantum vobis vir Apoſtolicus dominus Deſiderius Cadurcæ vrbis Epiſcopus per litteras ſuas innotuit, graui iniuria homines ſui a Perricio † Diacono veſtro in parrocia ſua Aronnaco pertulerunt. Et audiuimus, quod Aprilis † Kl. vobiſcum exinde placitum debeat habere. Propterea ſalutantes Charitati veſtræ rogamus, vt taliter aduerſus domno Deſiderio ordinetis emendari, ſi cognoſcitis, quod ſuperius † ſcripſit Diaconus exinde negligens eſt, qualiter veſtra eſt prudentia, & ſi hoc fortaſſe ipſe dicat, obaudire diſtulerit, & taliter ſi non emendatur, qualiter domno Deſi-

† ſ. Diacono.
† ſ. Kal. April.
† Locus omnino corruptus.

derio voluntas eſt, non aliter fiat, niſi in placito, quod vobis ſupra ſcriptus Pontifex denuntiauerit memorato Diacono † veſtro per fideiuſſores vna cum indiculo veſtro ante paruitatem noſtram faciatis dirigere. Interim nos exemplar epiſtulæ apud nos retenemus. Petimus veſtræ dulciſſimæ Sanctitati, vt in ſanctis orationibus veſtris nos memores eſſe dignetis.

ſ. Diacono.

LXVIII

Domno ſemper ſuo atq; Apoſtolico Patri, Deſiderio Papæ, Elegius ſeruus ſeruorum Dei.

QVotiens aditum ſcribendi gratiæ veſtræ reperimus, totiens nobis cumulus gaudii videtur adcreſcere. Quapropter cum ſalutationis officio illud propenſius præ cunctis conditionibus depoſco, vt quotienſcunq; inter mundanas ſollicitudines mens ad ſtatum quietis præualet attingere, memoriam paruitatis noſtæ ſacris precibus veſtris ſubiungere non omittatis. Quod nequaquam credo, vt noſtri obliuio vllatenus apud vos eadat; vt nec veſtra apud nos vnquam ſeneſcere nouit. Sed non incongrue arbitraui rediuiua commonitione eadem ingerere: cum nimirum conſtet, quod nulla in præſenti ſæculo cauſa ita mentem ſtimulet, quemadmodum vitæ perpetuæ, & beata iuſtorum patria, deſiderii immenſitate viſcera mentemque ſollicitat. Quamobrem vt vnde quiſque attentius cogitat, inde frequentius & loqui ſtudeat. Proinde mi vnanimes pia viſcera Deſiderii, memento ſemper Elegii tui, cum preces Domino fundes. Et quamuis nos terrarũ interpoſitio longe ab alterutrum ſeparet, nec queat nos ſubinde corporalis coniunctio ſociare; in Chriſto ſemper ſimul verſemur. Et ita viuere elaboremus, vt non poſt longum ſpatium anima ſimul & corpore ſociemur, ſociatique in æternum viuamus. Quod exoratus fideliter ac frequenter præſtabit, credo, nobis clementiſſimus Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui gloria in æterna ſæcula. Amen. Saluto te ſupra modum ſinceriſſimo affectu, ſalutat & Dado fidelis vtrorumque ſodalis.

LXIX.

*Domno ſemper ſuo, atq; Apoſtolico Præſuli Deſiderio Epiſcopo, * Rauracius peccator.*

ſ. Rauricius.

CVm humilimo ſalutationis officio, commendo Apoſtolatui veſtro ſeruulos veſtros Nummolum † Presbyterum, & Garimundum, quos ad vrbem veſtram, & ad hoſpitiolum veſtrum Gregionaco, ſiue Abbates deſcriptionem mancipiorum inquirendo direximus. Supplicamus, vt commendatos ipſos recipere dignetis: & vbi ipſis neceſſitas extiterit, veſtro auxilio in omnibus mereantur habere, vt quod Eccleſiæ veſtræ Neruernenſi ex ipſo agro iuſtiſſime redhibetur, per eorum inquiſitionem, vel veſtro ſolatio perdere non debeamus. Simulque ſuggerimus, vt de ipſa Curtecella, † vel hominibus inibi conſiſtentibus, ſub veſtra defenſione tanquam propria familia dignetis habere receptos & commendatos; vt de iudicum infeſtatione, (ſicut & immunitas noſtra ex hoc continet) liceat eis viuere cum quiete. His obtentis precamur, vt redeuntibus famulis de veſtræ felicitatis gaudio † literis nos iubeatis lætificari. Orate pro nobis, domine ſemper peculiaris atque Apoſtolice Papa.

ſ. Mummolum.

curticula. Gall. courcelle.

ſ. gaudia.

LXX.

Sancto atque Apoſtolica ſede digniſſimo, honorum titulis præferendo domno, & in Chriſto Patri, Deſiderio Papæ Sigebertus Rex.

CVlminis veſtri paginam deferente venerabili viro Bettore Abbate, vna cum ſanctis Eulogiis veſtris me cũ ſummo gaudio cõperite ſuſcepiſſe. De id vero ſcripſiſtis, vt

ſtis, vt quã proſpere nos Diuina pietas degere pmittebat, vobis inſinuare deberemus. Cognoſcite, veſtra intercedente oratione proſpere hactenus (Chriſto præſule) cõſiſtimus. Et gentes patriæ, nobis a Deo conceſſæ, pacifico ordine nobis obediũt: gentes etiam barbaræ pacatiſſime nobis cohabitant. De cõditiones vero veſtras, vnde iniunxiſtis, taliter (Chriſto adiuuante) ad effectũ produximus, vt veſtra fuit iniunctio. Proinde cũ ſalutatione deuotiſſima petimus, vt per nos Domini noſtri Ieſu Chriſti miſericordiam, vbi iugiter ſedulas funditis preces, exorate dignetis, vt ſua largiente clementia, & hic pacifice viuere, & ad æternam vitam nos iubeat peruenire.

LXXI.

Domno ſemper ſuſpiciendo, & cum omni honore venerabiliter nominando, domno Deſiderio Papæ, Sulpitius peccator.

SIngularibus myſteriis paſtorale conpetenter impleſtis officiũ, eo quod ad noſtram p ruitatem ſollicitudinis deſtinantes affectu, dum gaudium, quod nobis ipſius Reſurrectionis Dominicæ ſolẽnitatis principale cõtulit, paſtoralis viſitatio geminauit. in q[illegible] vtræq; partes & benedictio in oblationes, & affectio præfulſit in apices. Reddẽtes er[illegible]o munia ſoſpitatis, optamus, vt multiplicatis annorũ curriculis, veſtris mereamur & Elogiis recipi, & affatibus benedici. Annis innumeris vobis ſeruiam, & proſperis perſeuerantibus polle, Beatiſſime Papa.

LXXII.

Domino reuerentiſſimo, palma triumphali decorato, ac Pontificali nomine adornato, præcellentiſſimo Eccleſiæ ſpeculatori, Deſiderio Papæ Paulus peccator.

MVlta ſum alacritate repletus, quia adoptatũ, deſiderabilemq; diem à Diuina miſeratione promerui, mellifluis reciprocis veſtris reperire. Quas recẽſitas immẽſas creatori noſtro egi prærogatiuas, quod incolumem vos eſſe cognoui. De id vero quod ibi intimaſti, vt de cauſa induſtris matrisfamiliæ Bob lanç aliquid agere deberemus, qualiter exinde fecimus, præſentis latores officii vobis ore proprio edicere poſſunt. Præterea multiplices dominationi veſtræ agimus gratias, de Eulogiis ſanctis, de Falerno nobili, vel vaſculis decem, quæ nobis tanti habuiſtis dirigere. Superexcreuit quidem, & ſuperabundauit benedictio largitatis veſtræ, adeo, vt dum nos vnam Falerni amphoram depoſcimus, vos eminentia vaſa, & (vt vſitatius dicam) tunnas † decem elegantiſſimi Falerni tanti habuiſtis dirigere. Nec ſolum hic inopiæ noſtræ crediſtis ſufficere, ſed etiam in multis adhuc excellentioribus donariis magnificentiam erga nos veſtram ſtuduiſtis augmentare, dilatare, ſupplere, ac ſuperexcedere. Vnde copius Dominus vobis retributor & hic & in æternum exiſtat. Nos enim non ſufficimus [illegible]tas Almirati veſtræ referre nec pecunias, nec gratias. Proinde in illum, qui ſufficiẽs eſt, ſupra quam petimus aut intelligimus, largiri, in ipſum cauſam remunerationis veſtræ committimus. Nos quoque in ſanctis, ac Deo placitis orationibus veſtris commendamus, noſtrã animam in ſuffragio veſtrarum precum committimus. Nos ſane, vt valemus, indeſinenter pro † vos orationi inſiſtimus, vt vos vndique gratiarum muneribus circumſeptum, ad coronam gloriæ iubeat perducere; & nos per veſtram interceſſionem ad ſpem ſalutis, & portum quietis dignetur admittere, veſtrique ſequipedam permittat exiſtere. Annis multis vobis, peculiaris domine, mereamur ſeruire.

† l. dolia, Gall. tonneaux. Germ. Tonnen.

† pour vous. Gall.

LXXIII.

Domno ſemper ſuô, Deſiderio Papæ, Paulus peccator.

APices ſanctæ Dominationis veſtræ redeũtibus fratrib. Frodoleno & Ruccone de Metis accepim⁹: vbi nobis p ſingula pietas cõſueta inſtruere dignauit. Vnde õni-

potenti Domino gratias agimus, quod vos iuxta noſtrum deſiderium incolumem cognouimus. De Regis conditione innoteſcimus, nuper per Viredinum Remos pergit, ibiq; natiuitatem Domini expectat. Inde autem Leuduno accedit, & inde in Maſao, ac poſt ripa Reno pergit. Cognoſcatis Chainoaldum epiſcopum ictuatum etiam fati munus impleſſe. Ceterum vt ad veſtra beneficia mẽtis oculos reflectam, nec ſi lingua clamet ferrea, (vt quidam Poeta ait) aut centena ſonent ſpiramina, nullatenus poteſt quis tanta narrare Dei magnalia, quantũ eius in viſcera veſtra diffunditur gratia. Nos, præcipue nec factis poſſumus repenſare, nec verbo explicare, quanta ergo me dignatis impendere. Dominum tamen indeſinenter oramus, ipſe vobis pro noſtra paruitate æternus retributor exiſtat, & cæleſtia bona in perpetua beatitudine concedat. Oratio me veſtra ſubleuet, Beate & venerabilis Papa.

LXXIII.

Domno ſemper proprio, Deſiderio Apoſtolico Papæ, Abbo peccator.

LItteras gratię veſtrę tam per anteriores miſſos, qui cum filio veſtro Chedeno venerunt, quã & qui poſtea, cum Babone accepi; per quas præcepiſtis, vt de veſtris conditionibus, iuxta q̃ Deus poſſe dabat, ſollicitudinem gererem. Deo ſoli ſufficit, non latere, quia cum integra fide & promtiſſima voluntate id adſecutus ſum, & ordinationes dominicas inde firmatas ſunt, vt de res illas, quas Leua tenebat præſentaliter, Bobila reueſtita eſſe debeat. Nam p veſtra gratia non nobis ſine labore conſtauit. Tamen dũ ſcimus, q̃ iuſtitia eſt, credimus de Dei pietate, q̃ ſic pro veſtro prudentiſſimo conſilio cauſa gubernetur, vt ad bonum perfectum perueniat. De villa autem Ro ouollo (ſicut ſcitis) dominus Dagobertus Rex ipſam pro amplius, quam quingentos ſolidos in luminaria ad Baſilicas Metenſes delegauit. Quia ſcitis, quod pater Bobilane Agylenus hoc fratri noſtro Vero epiſcopo vendidit; & poſtea ſeruus tam ipſa portione, quam & illa alia, quæ meorum conſortes tenebant. ipſe Seuerus redemit, & domino Dagoberto vna cum alia ſua facultate deligauit. Vos vero taliter cum domna Babila agite, vt exemplaria, quæ pro filio veſtro germano meo Gedeno direxi, firmare debeat. Vos enim & in palatio Regis, vbi innutriti fuiſtis, bene cogniti eſtis. Quia melius eſt aliquid cum eo compartire, quam ſolus nihil habere. Annis multis de veſtra gratia congaudere, Domne ſemper meus.

LXXV.

Domno clementiſſimo, palmata triumphatione decorato, Pontificali officio coronato, domno ſemper meo Deſiderio Papæ, Chriſtique ſpeculatori, Chanulfus veſter.

INprimis q̃ nobis præcipuum & maximum eſt, ſalutare quidẽ non præſumo, depoſco, vt nos Domne in ſanctis orationib. veſtris Domino Deo cõmẽdare dignemini. Deinde ſupplico Almitati veſtræ, vt Dominus noſter iubeat, vbi veſtrum mereamur impendere occurſum. Et quia hoc deuotio noſtra deſiderat, idemq; ordinate, vbi veſtram debeamus videre præſentiam. Orate pro nobis, Domine & ſemper deſiderabilis pater.

LXXVI.

Domno ſemper nobis proprio, Apoſtolico Patri Deſiderio Papæ, Conſtantius peccator.

COgnoſcite, Domne, nos orationib. veſtris incolumes de palatio remeaſſe, & Regẽ [illegible] pro quo [illegible] præcipue miſimus, precamur obnixe, & [illegible] pedibus [illegible] aduoluti quæſumus, vt ſi euenit, q̃ natiuitatem Domini in ter[illegible] fecerit, ſic vos merear in Apoſtolatu videre, vt in ciuitate [illegible] Dei nomen celebrare debeatis. Non me ſpernere [illegible], non me renuere, quo minus in tanta ſolemnitate non

per

per te inluſtretur, decoretur, ornetur Eccleſia; & ex tuo ſancto ore benedictionē populus accipere mereatur. Interim quæſo denunciate nobis, quam celerius vltra Tarne accedere deliberatis; aut vbi poſſumus (quod ſæpe deſideramus) veſtram videre præſentiam. Propterea enim de natiuitate Domini de antea vobis ſuggeſſi, vt alii me antecedere non poſſint. Quia multi te deſiderant, ſed nemo plus, quam ego. Pater iterum iterumq; ſuggero, & commemorare præſumo, vt non ſic faciatis de iſta natiuitate Domini, ſicut pridem, quando ſatis in domum vos habere volui, ſed peccatis meis obtinere non merui. Annis multis vobis ſeruire merear Domne Deſideri ſemper ſuſpiciende pater.

LXXVII.

Domno ſemper ſuo Deſiderio Papæ, Verus peccator.

IVſſorium veſtrum accepimus, vna cum exemplari de litteris domni Sulpitii, vbi Domnus innotuit, quod iſtum placitum de iſta Synodo frater veſter domnus Sulpitius alio tempore viſus eſt immutaſſe. Nos hoc gratiæ veſtræ iam innotueramus per ſeruo veſtro Becobeno Diacono, & poſtea per miſſo veſtro. Sed quia Deo volente Domnus innotuit, quod mea ſuggeſtio continebat; nos gratulati ſumus, quod de veſtra felicitate votiua gaudia meruimus cognoſcere. Interea reddimus profuſum noſtri famulatus officium, ſupplicantes, vt pro nobis Domini miſericordiam exorare dignetis; & ſæpius nos de veſtra iubete felicitate conſolare. Quia Deus nouit omnipotens, quod ea, quæ bona ſunt, de vos ſemper audire & videre optamus. Annis multis vobis ſeruire merear, Apoſtolice Pater.

LXXVIII.

Domno ſancto & Apoſtolico in Chriſto Patri Deſiderio, Siggybertus Rex.

DVm fabula currente à pluribus & fidelib. noſtris cognouimus, quaſi vocati ab eodemq; Patre noſtro Vulfoleudo epiſcopo Synodali cōſilio Kal. Septemb. in regno noſtro: ignoramus in quo loco vna cū reliquos fratres & cōprouinciales veſtros debeatis cōiungere. Licet nos ſtatuta Canonū, & Eccleſiaſticas regulas, ſicut parētes noſtri in Dei nomine conſeruarunt, ita & nos cōſeruare optamus, tamen dū ad noſtram antea notitiā non fuit platum; ſic nobiſcū noſtris proceribus cōuenit, vt ſine noſtra ſcientia Synodale conſilium in Regno noſtro non agatur; nec ad dictas Kal. Septembris, nulla coniunctio ſacerdotū ex his qui ad noſtrā ditionem ptinere noſcuntur, nō fiatur. Poſtca vero oportuno tempore ſi nobis antea denuntiatur, vtrū pro ſtatu Eccleſiaſtico, an pro regni vtilitate, ſiue etiā pro qualibet rationabili conditione cōuentio eſſe decreuerit, no abnuimus. Sic tamen (vt diximus) vt in noſtri prius deferatur cognitionē. Proinde præſentia ſcripta Sanctitati veſtræ deſtinare curauimus: per quæ petimus, vt pro nos orare dignetis, & ad iſtam coniunctionem, priuſquam noſtram cognoſcatis voluntatem, penitus accedere non debeatis. & vt certius credatis, hunc indiculum manu propria ſubter ſubſcripſimus. Syggibertus Rex Sub.

LXXIX.

Domno ſuo Deſiderio Epiſcopo, Palladius Epiſcopus.

PRo intuitu fidei, & vnitate ſacerdotum, quam Eccleſiarum vbiq; diffuſarum, ſpero ad pietatem veſtrā, vt hoſpitiola, quæcunq; in Cadurco Eccleſia noſtra videtur habere, † hoc eſt, Bagidone, Paſtoriaco, Baſſiaco, & Aleuernaco, vobis cum omnē rem, mācipiis, vel terris, aut quidquid ad iure noſtro ptinet, ſaluo iure Eccleſię noſtrę, vobis in omnib. cōmēdamus; ita vt ab hodierno die oēs de parte noſtra, qui in ſupradicta vrbe cōmanent, ſint vobis cōmendati: & quoſcunq; de noſtra præſentia hic dirigimus, veſtra ordinatione (ſecundum quod decet) in omnibus potiantur. Similiter vbi Chromatia in re Eccleſię Bagidone commanet. quia frater ſuus Deotherius presbyter actorem Eccleſiæ Sanctonicæ egit, & nunc ipſa Cromatia, quæ ibidem per beneficiū precariæ manere videtur, ſi eam cum omni re ſua iubeas defenſare; quomodo & Deum

l. habet. [illegible]

mercedem habeas,& nos vobis gratias ſupplicationis agamus. Et per diem retributionis,& aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti adiurans rogo,vt ſicut de affectione ſanctæ animæ veſtræ confidimus,ſic integram dignetis adhibere ſollicitudinẽ, vt omnes iuris noſtri homines,qui in vrbe veſtra commanẽt,vna cum antefata Cromatia, piam veſtri protectionem in omnib. mereantur promereri. Salutationum itaq; iura perſoluens,ſupplico,vt pro mea exiguitate orare dignemini. Et vt certius noſtra ſupplicatio habeat effectum,propria manu ſubter ſubſcripſi,Palladius peccator hunc mandatum meum Relegi & S.

LXXX.

Domino inluſtro,& à nobis peculiarius ſuſpiciendo,pio Dei cultore, domno Deſiderio Optimati, Verus peccator.

ACcedentem filium noſtrum Leodoaldum Diaconum, oportunum duximus, vt dominationem veſtræ caritatis inquirere deberem;cum ſciamus deuotionẽ ſanctæ animæ veſtræ bona ſemper de parte noſtra optare. Præſertim cum nos veſtro præ omnibus patrocinio potiamur. Propterea ſalutãtes Eminentiam veſtram,rogamus,vt ſicut dum patrocinia veſtra elegimus,& hactenus nos defenſio protectionis veſtræ inſigniter muniuit,ita nunc quoq; de conditionibus nepotum noſtrorũ,vnde præfatum vobis ſuggerere rogamus, talem ſollicitudinem atq; inſtantiam adponatis; vnde ſicut nos vobis ſumus,ita ipſos quoq; adquiratis per omnia debitores. Reduce etiam antefato,de veſtræ f[illegible] Eminentia reſcripto reddito noſtram ſollicitudinem dignamini releuare. Dominus noſter Ieſus Chriſtus cuſtodiat corpus & animam veſtram in diem examinis ſui, Amen.

LXXXI.

Domno ſemper ſuo, & Apoſtolico Patri Deſiderio Papæ Gallus peccator.

DVm talis nũtius de clade à Maſſilliâ venit, quod omnem pæne prouinciam depopulans vaſtet, Domnus ordinet cuſtodias mittere,& nullus de Cadurcino ad iſtas ferias in Rutenico,vel vicinas vrbes nõ præſumat exire.ne (quod abſit) per quamlibet occaſionem tantum malum in vrbem veſtram videatur inferre.nam per iſta contigua illis partibus loca cuſtodię poſitæ ſunt,vt nullus emendi aut vendendi aditum penitus habeat;ſi non ſollicite cogitabitis præuidere,periculum mortis inſtat. Præterea debita veneratione ſalutem mittens,quæſo,vt in ſanctis precibus veſtris paruitatem noſtram memorare dignemini, Domne, verius Pater.

LXXXII.

Domno ſemper præferendo,& cum omni veneratione nominando, beatiſſimo Patri Deſiderio Papæ, Felix peccator.

PRauorum adulantium concione percepta, ante hoc ferme biennium, reor miſiſſe epiſtulam, quę Sereniſſimã mentem veſtram ac ſiquidem rutbo pertranſiens,nube obtexit,& licet non eo ſenſu fuerit edita,quo Domnus cenſuit interpretandum,me tamen pœnitet incaure,& minus inculto ſenſu vel impolito ſermone ſtilum exaraſſe, vnde offenſam ſanctæ animæ veſtræ potueram incurrere; niſi veſtra bonitas cauſam admodiaſſet. Pœnitet(inquam) me,& ter quaterq; pœnitẽs,his exceſſibus veniam poſco. Poſtulo autem indulgentiam,quam tuis beneficiis,non meis meritis adipiſci confido. Quam mihi gratiam ita nunc pręſtare dignabiris, vt nunquam me deinceps a ſinu gratiæ veſtræ, vel à clementiſſimo pietatis amplexu excludere, vel reiicere dignetis. Inter hæc debita ſalutationis obſequia perſoluens, illud peculiarius à Sanctitate veſtra peroro, vt omnibus maculis exploſis in ſacroſanctis precibus veſtris noſtri memoriam admiſcere dignemini, Domne, verius & ſemper ſuſcipiende Papa. Expliciunt.

FINIS.

IN

IN CHRISTI NOMINE INCIPIT PRÆFATIO GREGORII TORONICI EPISCOPI FELICITER.

DEcedente atque imo potius pereunte ab vrbibus Gallicanis liberalium cultura literarum, cum nonnullæ res gererentur vel recte vel improbe, ac feritas gentium deſæuiret, Regum furor acueretur, Eccleſiæ impugnarentur ab Hæreticis, à Catholicis tegerentur, ferueret Chriſti fides in plurimis, tepeſceret in nonnullis; ipſæ quoque Eccleſiæ vel ditarentur à deuotis, vel nudarentur à perfidis: nec reperiri poſſet quiſquam peritus Dialectica in arte Grammaticus, qui hæc aut ſtilo proſaico, aut metrico depingeret verſu: ingemiſcebant ſæpius plerique dicentes; *Væ diebus noſtris, quia periit ſtudium literarum à nobis, nec reperitur in populis, qui geſta præſentia promulgare poſſit in paginis.* Iſta etenim atque his ſimilia iugiter intuens dici, pro commemoratione præteritorum, vt noticiam attingerent venientium, etſi inculto affatu, nequiui tamen obtegere vel certamina flagitioſorum, vel vitam recte viuentium: & præſertim inlicitus ſtimulis quod à noſtris fari plerumque miratus ſum, Quia *philoſophantem Rhetorem intelligunt pauci, loquentem ruſticum multi.* Libuit etiam animo, vt pro ſupputatione annorum ab ipſo Mundi principio libri primi poneretur initium. Cuius capitula deorſum ſubieci.

Explicit præfatio Gregorii.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI PRIMI SEQVENTIS OPERIS.

I. De creatione Adæ & Euæ, & de Adæ typo.
II. Vt Cain occidit Abel fratrem ſuum.
III. Enoch iuſtus, quomodo à Deo translatus eſt.
IV. De diluuio, de Noe, de archa, de ira Dei, & ſupputatione generationum.
V. De generatione Noe & filiorum eius: præcipue de Chus filio Cham magia & idololatriæ incipiente.
VI. De turre Babylonica & linguarum confuſione.
VII. De ortu, natiuitate & interpretatione Abrahæ
VIII. De Eſau & filiis eius.
IX. De Iacob & filiis eius.
X. De Nili natura & maris rubri tranſitu.
XI. De filiis Iſrael in Eremo: & de ingreſſu eorum in terram promiſsionis.
XII. De regibus Iudæorum.
XIII. De Salomone & templi ædificatione.
XIV. Quomodo regnum Iſrael ſit diuiſum propter duritiam Roboæ: & de captiuitate Babylonica: & de prophetis illius temporis.
XV. De reditu Iudæorum è Babylone vſque ad Chriſti natiuitatem.
XVI. De reliquarum gentium regibus & regnis.
XVII. De imperatoribus Romanis.
XVIII. De natiuitate ſaluatoris noſtri.
XIX. De Chriſti prædicatione, miraculis, & paſsione.
XX. De Ioſeph ab Arimathia.
XXI. De Iacobi apoſtoli voto.
XXII. De reſurrectione dominico.
XXIII. De aſcenſione domini: & de Pilati & Herodis punitione.
XXIV. De Petro qui Romam venit, & martyrium Chriſto perhibuit.
XXV. De perſecutione ſub Traiano principe.
XXVI. De hæreſium & ſchiſmatum ortu.
XXVII. De Photino & Irenæo martyribus.
XXVIII. De perſecutione ſub Decio.
XXIX. De Bituricenſium conuerſione.
XXX. De perſecutione ſub Valeriano & Gallieno.
XXXI. De aliis martyribus.
XXXII. De priuato martyre & Croco tyranno.
XXXIII. De perſecutione ſub Diocletiano.
XXXIV. De Conſtantino magno, B. Martino, & Crucis dominicæ inuentione.
XXXV. De Conſtantis imperio.
XXXVI. De beato Martino.
XXXVII. De Valentis tyrannide.
XXXVIII. De Theodoſio & eius imperio.
XXXIX. De Vrbico epiſcopo Aruerno.
XL. De ſancto Hillidio & eius in epiſcopatu ſucceſſore.
XLI. De ſancto Nepotiano etiam Aruernorum epiſcopo.
XLII. De duorum amantium caſtitate & ſepultura.
XLIII. De beati Martini tranſitu.

LIBRI II. CAPITA.

I. De epiſcopatu Briccii.
II. De Vandalis & perſecutione Chriſtianorum ſub ipſis.
III. De Cirola hæreticorum epiſcopo, & de ſanctis martyribus.
IV. De perſecutione ſub Athanarico agitata.

V. De Seruatio epiſcopo & Chunis.
VI. De Baſilica S. Stephani apud Metenſem vrbem.
VII. De vxore Aetii.
VIII. Quid de Aetio hiſtoriographi ſcripſerint.
IX. Quid de Francis iidem dicant.
X. Quid de ſimulacris gentium prophetæ domini ſcribant.
XI. De Auito imperatore.
XII. De Childerico rege & Egidio.
XIII. De epiſcopatu Venerandi ac Ruſtici Aruernis.
XIV. De epiſcopatu Euſtochii Turonici, atque Perpetui, & de baſilica S. Martini.
XV. De baſilica ſancti Symphoriani.
XVI. De Namatio epiſcopo, & Eccleſia Aruerna.
XVII. De coniuge eius & baſilica ſancti Stephani.
XVIII. Quod Childericus Aureliam, & Andegauum venit Odouacrius.
XIX. Bellum inter Saxones ac Romanos.
XX. De Victorio duce.
XXI. De Eparchio epiſcopo.
XXII. De Sidonio epiſcopo.
XXIII. De ſanctitate Sidonii epiſcopi, & de iniuriis eius vltione diuina moderatis.
XXIV. De fame Burgundiæ & Ecdicio.
XXV. De Euua rege perſecutore.
XXVI. De obitu S. Perpetui, & epiſcopatu Voluſiani ac Viri.
XXVII. Quando Chlodoueus regnum accepit.
XXVIII. Quod Chlodoueus Chrodigildem accepit.
XXIX. De primo eorum filio baptizato, & in albis defuncto.
XXX. Fit bellum contra Alamannos.
XXXI. De baptiſmo Chlodouei.
XXXII. Fit bellum contra Gundobaldum.
XXXIII. De interitu Godegyſili.
XXXIV. Quod Gundobaldus conuerti voluit.
XXXV. Quando Chlodoueus & Alaricus ſe viderunt.
XXXVI. De Quintiano epiſcopo.
XXXVII. Bellum cum Alarico fit.
XXXVIII. De patriciatu Chlodouei regis.
XXXIX. De Licinio epiſcopo.
XL. De interitu Sygiberti ſenioris & filii eius.
XLI. De nece Chrararici & filii eius.
XLII. De interitu Ragnacharis & fratrum eius.
XLIII. De obitu Chlodouei.

LIBRI III. CAPITA.

I. De filiis Chlodouei.
II. De epiſcopatu Dionyſii, Apollinaris, atque Quintiani.
III. Quod Dani Gallias appetierunt.
IV. De Thoringorum regibus.
V. Quod Sygimundus filium ſuum interfecit.
VI. De interitu Chlodomeris.
VII. De bello contra Thoringos.
VIII. De interitu Hermenfredi.
IX. Quod Childebertus Aruernos abiit.
X. De interitu Almarici.
XI. Quod Childebertus & Chlotharius Burgundias, Theodericus, Aruernos abiit.
XII. De excidio regionis Aruernæ.
XIII. De Louolautro & Meroliacenſi caſtro.

XIV. *De interitu Munderici.*
XV. *De captiuitate Attali.*
XVI. *De Synaldo.*
XVII. *De epiſcopis Turonicis.*
XVIII. *De interitu filiorum Chlodomeris.*
XIX. *De ſancto Gregorio & ſitu Diuionenſis caſtri.*
XX. *Quod Theodobertus Viſigardem deſponſauit.*
XXI. *Quod Theodobertus in Prouinciam abiit.*
XXII. *Quod poſtea Deuteriam accepit.*
XXIII. *De interitu Sygiualdi & fuga Giualdi.*
XXIV. *Quod Childebertus Theodobertum muneraurit.*
XXV. *De bonitate Theodoberti.*
XXVI. *De interitu filiæ Deuteriæ.*
XXVII. *Quod Theodobertus Viſigardem accepit.*
XXVIII. *Quod Childebertus cum Theodoberto contra Chlotarium abiit.*
XXIX. *Quod Childebertus & Chlotharius in Hiſpanias abierunt.*
XXX. *De regibus Hiſpanorum.*
XXXI. *De filia Theoderici regis Italici.*
XXXII. *Quod Theodobertus in Italiam abiit.*
XXXIII. *De Aſteriolo & Secundino.*
XXXIV. *De munere Theodoberti circa Viridunenſes ciues.*
XXXV. *De interitu Sygiualdi.*
XXXVI. *De obitu Theodoberti & de interitu Parthenii.*
XXXVII. *De hieme graui.*

LIBRI IV. CAPITA.

I. *De obitu Chrothildis reginæ.*
II. *Quod Chlotarius rex tertiam partem fructuum eccleſiarum auferre voluit.*
III. *De vxoribus & filiis eius.*
IV. *De Brittannorum comitibus.*
V. *De ſancto Gallo epiſcopo.*
VI. *De Catone presbytero.*
VII. *De epiſcopatu Cautini.*
VIII. *De Hiſpanorum regibus.*
IX. *De obitu Theodoualdi.*
X. *De rebellione Saxonum.*
XI. *Quod Catonem ex iuſſu regis ad epiſcopatum Turonici petierint.*
XII. *De Anaſtaſio presbytero.*
XIII. *De leuitate & malitia Chramni & de Cautino ac Firmino.*
XIV. *Quod Chlotarius contra Saxones abiit iterata vice.*
XV. *De epiſcopatu ſancti Eufronii.*
XVI. *De Chramno & ſatellitibus eius & malis quæ geſſit, vel qualiter Diuionem aduenit.*
XVII. *Quod Chramnus ad Childebertum tranſiit.*
XVIII. *De Auſtrapio duce.*
XIX. *De obitu ſancti Medardi epiſcopi.*
XX. *De obitu Childeberti, & interitu Chramni.*
XXI. *De obitu Chlotharii regis.*
XXII. *Diuiſio regni inter filios eius.*
XXIII. *Quod Sygibertus contra Chunos abiit, & Chilpericus ciuitates eius peruaſit.*
XXIV. *De patriciatu Celſi.*
XXV. *De vxoribus Guntchramni.*
XXVI. *De vxoribus Chariberti.*
XXVII. *Quod Sygibertus Brunichildem accepit.*
XXVIII. *De vxoribus Chilperici.*

XXIX. De ſecundo Sygiberti in Hunos bello.
XXX. Quod Aruerni ad capiendam Arelatenſem vrbem iuſſu Sygiberti abierunt.
XXXI. De Tauridano caſtro, & aliis ſignis.
XXXII. De regibus Hiſpanorum.
XXXIII. De Imperio Iuſtini.
XXXIV. De interitu Palladii Aruerni.
XXXV. Quod Alboinus cum Longobardis Italiam occupauit.
XXXVI. De Eunii cognomento Mummolus, origine.
XXXVII. De bellis Mummoli cum Longobard.
XXXVIII. De archidiacono Maſſilienſe.
XXXIX. De Longobardis & Mummolo.
XL. Quod Mummulos Turonos venit.
XLI. De interitu Andarci.
XLII. Quod Theodobertus ciuitates peruaſit.
XLIII. De Latta monaſterio.
XLIV. Quod Sygibertus Pariſios venit.
XLV. Quod Chilpericus cum Guntchramno fœdus iniit, & de obitu Theoberti filii eius.
XLVI. De obitu Sygiberti regis.

LIBRI V. CAPITA.

I. De Childeberti iunioris regno & matre eius.
II. Quod Meroueus Brunichildem accipit vxorem.
III. Bellum contra Chilpericum, & de malitia Rauingi.
IV. Quod Rucculenus Turonos venit.
V. De epiſcopis Lingonicis, & Namnetico.
VI. De Leunaſte archidiacono Biturigo.
VII. De Senoch reclauſo.
VIII. De ſancto Germano Pariſioram epiſcopo,
IX. De Callupane reclauſo.
X. De Patroclo reclauſo.
XI. De Iudæis conuerſis per Auitum epiſcopum.
XII. De Brachione abbate.
XIII. Quod Mummolus Lemouicas vaſtauit.
XIV. Quod Merouæus tonſuratus ad baſilicam ſancti Martini fugit.
XV. Bellum inter Saxones & Sueuos.
XVI. De interitu Macliaui.
XVII. De indubietate paſchæ.
XVIII. De Eccleſia Cainonenſi, & quod Guntchramnus rex filios Magnacharii interfecit ſuoſq; perdidit, cum Childeberto coniunctus eſt.
XIX. De Prætextato epiſcopo & interitu Merouei.
XX. De eleemoſynis Tiberii.
XXI. De Salonio & Sagittario epiſcopis.
XXII. De Vinnocho Brittone.
XXIII. De obitu Samſonis filii Chilperici.
XXIV. De prodigiis oſtenſis.
XXV. Quod Guntchramnus Boſo filias ſuas de baſilica S. Hilarii abſtulit, & Chilpericus Pictauos inuaſit.
XXVI. De interitu Dacconis & Dracolini.
XXVII. Quod exercitus in Britannias abiit.
XXVIII. De eiectione Salonii & Sagittarii.
XXIX. De deſcriptionibus Chilperici.
XXX. De vaſtatione Britannorum.
XXXI. De imperio Tiberii.
XXXII. De inſidiis Britannorum.

XXXIII. De baſilica S. Dionyſii iniuriata per mulierem.
XXXIV. De prodigiis.
XXXV. De dyſenteriæ morbo & filiis Chilperici mortuis.
XXXVI. De Auſtregilde regina.
XXXVII. De Heraclio epiſcopo & Nantino comite.
XXXVIII. De Martino Gallicienſi epiſcopo.
XXXIX. De perſecutione Chriſtianorum in Hiſpaniis.
XL. De interitu Chlodouei.
XLI. De Elafio & Eunio epiſcopis.
XLII. De legatis Gallicienſibus ac prodigiis.
XLIII. De Maurilione Cadurcorum epiſcopo.
XLIV. De altercatione cum hæretico.
XLV. De iis quæ Chilpericus ſcripſit.
XLVI. De obitu Agræculæ epiſcopi.
XLVII. De obitu Dalmatii epiſcopi.
XLVIII. De comitatu Eunomii.
XLIX. De malitia Leudaſtis.
L. De inſidiis quas nobis fecit, & qualiter ipſe humiliatus eſt.
LI. Quæ B. Saluius de Chilperico prædixit.

LIBRI VI. CAPITA.

I. Quod Childebertus ad Chilpericum tranſiit, & de fuga Mummoli.
II. De legatis Chilperici ab Oriente reuerſis.
III. De legatis Childeberti ad Chilpericum.
IV. Qualiter Lupus à regno Childeberti fugatus eſt.
V. Altercatio cum Iudæo.
VI. De ſancto Hoſpitio recluſo & abſtinentia vel mirabilibus eius.
VII. De tranſitu Ferreoli Vcecenſis epiſcopi.
VIII. De Eparchio recluſo Engoliſmenſis vrbis.
IX. De Domnolo Cenomannorum epiſcopo.
X. De baſilica ſancti Martini effracta.
XI. De Theodoro epiſcopo & Dynamio.
XII. De exercitu contra Bituriges commoto.
XIII. De Lupo & Ambroſio Turonicis ciuibus interfectis.
XIV. De portentis quæ apparuerunt.
XV. De obitu Felicis epiſcopi.
XVI. Quod Paſpolenus vxorem ſuam recepit.
XVII. De Iudæis per Chilpericum regem conuerſis.
XVIII. De legatis Chilperici ab Hiſpan. reuerſis.
XIX. De hominibus Chilperici apud Vrbiam fluuium.
XX. De obitu Chrodini ducis.
XXI. De ſignis oſtenſis.
XXII. De Carterio epiſcopo.
XXIII. Quod Chilperico regi filius natus eſt.
XXIV. De inſidiis Theodori epiſcopi, & de Gundobaldo.
XXV. De ſignis.
XXVI. De Guntchramno & Mummolo.
XXVII. Quod Chilpericus rex Pariſios eſt ingreſſus.
XXVIII. De Marco referendario.
XXIX. De puellis monaſterii Pictauenſis.
XXX. De obitu Tiberii imperatoris.
XXXI. De multis malis quæ Chilpericus rex in ciuitatibus fratris ſui fieri iuſſit, vel ipſe fecit.
XXXII. De interitu Leudaſtis.
XXXIII. De locuſtis, morbis, prodigiiſque.

XXXIV.

XXXIV. *De obitu filii Chilperici, quem Theodoricum vocauit.*
XXXV. *De interitu Mummoli presbyteri & mulieribus interfectis.*
XXXVI. *De Æsherio epiſcopo.*
XXXVII. *De nece Lupentii abbatis Gaballitani.*
XXXVIII. *De obitu Theodoſii epiſcopi, & ſucceſſore eius.*
XXXIX. *De obitu Remigii Biturigum Epiſcopi, & de incendio urbis & ſucceſſione Sulpitii.*
XL. *De altercatione noſtra cum heretico.*
XLI. *Quod Chilpericus rex cum theſauris ſuis in Camaracenſes abiit.*
XLII. *Quod Childebertus in Italiam abiit.*
XLIII. *De Gallienſibus regibus.*
XLIV. *De diuerſis ſignis.*
XLV. *De nuptiis Rigunthæ filiæ Chilperici.*
XLVI. *De interitu Chilperici regis.*

LIBRI VII. CAPITA.

I. *De obitu ſancti Saluii epiſcopi.*
II. *De conſilio Carnotenorum & Aurelianenſium.*
III. *De interitu Vedaſti cognomento Aui.*
IV. *Quod Fredegundis in Eccleſiam confugit, & de theſauris ad Childebertum deductis.*
V. *Quod Guntchramnus rex Pariſios venit.*
VI. *Quod idem rex ea quæ de regno Chariberti erant, ſibi ſubegit.*
VII. *Quod legati Childeberti Fredegundem requirunt.*
VIII. *Quod rex populum petiit, ne vt fratres eius interimatur.*
IX. *Quod Rigundis à Deſiderio ablatis theſauris retenta eſt.*
X. *Quod Gundobaldus in regem eleuatur, & de Rigunde filia regis Chilperici.*
XI. *De ſignis quæ apparuerunt.*
XII. *De incendio regionis Turonicæ, & virtute ſancti Martini.*
XIII. *De incendio & prædis Pictauæ vrbis.*
XIV. *De legatis Childeberti regis ad Guntchramnum regem miſſis.*
XV. *De malitia Fredegundis.*
XVI. *De regreſſu Prætextati epiſcopi.*
XVII. *De Promoto epiſcopo.*
XVIII. *De eo quod regi dictum eſt, vt ſe cautum redderet ne occideretur.*
XIX. *Quod regina in villam abire iuſſa eſt.*
XX. *Quod idem emiſit qui Brunechildem necaret.*
XXI. *De fuga & cuſtodia Eberulfi.*
XXII. *De malitia eius.*
XXIII. *De Iudæa interfecto cum ſuis.*
XXIV. *De præda vrbis Pictauæ.*
XXV. *De ſpoliis Marileifi.*
XXVI. *Quod Gundobaldus ciuitates circumiit.*
XXVII. *De iniuria Magnulphi epiſcopi.*
XXVIII. *Quod exercitus in ante acceſſit.*
XXIX. *De interitu Eberulphi.*
XXX. *De legatis Gundobaldi.*
XXXI. *De reliquiis ſancti Sergii martyris.*
XXXII. *De aliis Gundobaldi legatis.*
XXXIII. *Quod Childebertus ad Guntchramnum patruum ſuum venit.*
XXXIV. *Quod Gundobaldus Conuenas abiit.*
XXXV. *De baſilica ſancti Vimentii martyris Agennenſis vaſtata.*
XXXVI. *De collocutione Gundobaldi cum exercitu.*
XXXVII. *De bello contra vrbem.*

XXXVIII. *De interitu Gundobaldi.*
XXXIX. *De interitu Sagittarii epiſcopi & Mummoli.*
XL. *De theſauris Mummoli.*
XLI. *De Gigante.*
XLII. *De virtute ſancti Martini.*
XLIII. *De Deſiderio & de Waddone.*
XLIV. *De muliere Phitoniſſa.*
XLV. *De fame anni præſentis.*
XLVI. *De interitu Chriſtophori.*
XLVII. *De bello ciuili inter ciues Turonicos.*

LIBRI VIII.

I. *De eo quod rex ad Aurelianos venit.*
II. *Qualiter ei epiſcopi præſentati ſunt: & qualiter ipſe conuiuium præparauit.*
III. *De cantoribus & argento Mummoli.*
IV. *Laus Childeberti regis.*
V. *De viſionibus quas rex vel nos de Chilperico vidimus.*
VI. *De iis quos præſentauimus.*
VII. *De Palladio epiſcopo qualiter miſſas dixit.*
VIII. *De ſignis oſtenſis.*
IX. *De ſacramento pro filio Chilperici dato.*
X. *De corporibus Merouei & Chlodouei.*
XI. *De oſtiariis & interitu Boanti.*
XII. *De Theodoro epiſcopo, & plaga ſuper Ratharium.*
XIII. *De legatione Guntchramni ad Childebertum directa.*
XIV. *De periculo in flumine.*
XV. *De conuerſione Vulfilaici diaconi.*
XVI. *Quæ de virtutibus ſancti Martini retulit.*
XVII. *De ſignis quæ apparuerunt.*
XVIII. *Quod Childebertus in Italiam direxit exercitum, & qui duces vel comites aut inſtituti ſunt, aut remoti.*
XIX. *De interitu Daulphi abbatis.*
XX. *Quæ in ſynodo Matiſcenſi acta ſunt.*
XXI. *De placito in Belſonanco, & de ſepulchro violato.*
XXII. *De obitu epiſcoporum & Wandelini.*
XXIII. *De diluuiis.*
XXIV. *De inſulis maris.*
XXV. *De inſula in qua ſanguis apparuit.*
XXVI. *De Eberulfo qui dux fuit.*
XXVII. *Quod Deſiderius ad regem abiit.*
XXVIII. *De Hirmenegildo & de Ingunde, vel de legatis Hiſpanorum clam ad Fredegundem miſſis.*
XXIX. *Quod Fredegundis miſit qui Childebertum interficeret.*
XXX. *Quod exercitus in Septimaniam abiit.*
XXXI. *De interfectione Prætextati epiſcopi.*
XXXII. *De interitu Domnolæ vxoris Nectarii.*
XXXIII. *De incendio vrbis Pariſiacæ.*
XXXIV. *De recluſis tentatis.*
XXXV. *De legatis Hiſpanorum.*
XXXVI. *De interitu Magnoualdi.*
XXXVII. *Quod Childeberto filius natus eſt.*
XXXVIII. *Quod Hiſpani in Gallias proruperunt.*
XXXIX. *De obitu epiſcoporum.*
XL. *De Pelagio Turonico.*

XLI. De

XLI. De iis qui Prætextatum epiſcopum interfecerunt.
XLII. Quod Bippolenus dux datus eſt.
XLIII. Quod Nicetius rector prouinciæ ordinatur: & de iis quæ Anſeſtius geſſit.
XLIV. De eo qui regem Guntchramnum interficere voluit.
XLV. De interitu Deſiderii ducis.
XLVI. De obitu Leuuieldi regis.

LIBRI IX. CAPITA.

I. De Richaredo & legatis eius.
II. De obitu beatæ Radegundis.
III. De eo qui cum cultro ad Guntchramnum regem venit.
IV. Quod Childeberto alius natus eſt filius
V. De prodigiis.
VI. De ſeductoribus & ariolis.
VII. De remotione Ennodii ducis, & de Vuaſconibus.
VIII. De præſentia Guntchramni Boſonis.
IX. De interitu Rauchingi.
X. De interitu Guntchramni Boſonis.
XI. Quod ſe reges viderunt.
XII. De interitu Vrſionis ac Berthefredi.
XIII. De Baddone qui in legationem abiens, detentus, & poſt diu dimiſſus eſt: & de morbo dyſenterico.
XIV. De pace Ægidii epiſcopi & Lupi ducis.
XV. De conuerſione Richaredi.
XVI. De legatione ipſius ad reges noſtros.
XVII. De ſterilitate anni & caritate annonæ.
XVIII. De Britannis, & obitu Namatii epiſcopi.
XIX. De interitu Sicharii ciuis Turonici.
XX. De eo quod ad Guntchramnum regem in legationem pro cuſtodienda pace directi ſumus.
XXI. De eleemoſynis & bonitate ipſius regis.
XXII. De lue Maſſilienſis vrbis.
XXIII. De obitu Agerici epiſcopi, & de ſucceſſore eius.
XXIV. De epiſcopatu Fronimi.
XXV. Quod exercitus Childeberti in Italiam abiit.
XXVI. De obitu Ingobergæ reginæ.
XXVII. De obitu Amulonis.
XXVIII. De ſpeciebus quas Brunichildis regina tranſmiſit.
XXIX. Quod Longobardi pacem ad Childebertum regem petierunt.
XXX. De deſcriptoribus vrbis Pictauæ atque Turonicæ.
XXXI. Quod Guntchramnus rex exercitum in Septimaniam direxit.
XXXII. De inimicitiis inter Childebertum & Guntchramnum.
XXXIII. Quod Ingeltrudis religioſa ad Childebertum abiit, contra filiam ſuggeſtura.
XXXIV. De inimicitiis Radegundis cum filia ſua.
XXXV. De interitu Vuaddonis.
XXXVI. Quod Childebertus rex Theodebertum ſuum Sueſſionas direxit.
XXXVII. De Droctigiſilo epiſcopo.
XXXVIII. De eo quod aliqui contra Brunichildem reginam agere voluerunt.
XXXIX. De ſcandalo in monaſterio Pictauenſi orto per Chrodieldem & Baſinam.
XL. De fomite primo ſcandali.
XLI. De cæde in Baſilica ſancti Hilarii.
XLII. Exemplaria epiſtolæ quam ſancta Radegundis epiſcopis direxit.
XLIII. Quod Theutharius presbyter ad hoc ſcandalum mitigandum aduenit.
XLIV. De intemperie anni.

LIBRI X. CAPITA.

I.	*De Gregorio [illegible] Romano.*
II.	*De redi[illegible]u [illegible]on[illegible] [illegible]ut ab imperatore Mauricio.*
III.	*Quod exercitus Childeberti re[illegible]is in Italiam abiit.*
IV.	*Quod Mauri[illegible]us le[illegible]atorum inter[illegible]f[illegible]tores in Gallias direxit.*
V.	*Q[illegible] Cuppa [illegible]m Turonicum interrupit.*
VI.	*De [illegible] s Aruernis.*
VII.	*Quod in ipſa urbe rex Childebertus cleri[illegible] ne tributum redderent præſtitit.*
VIII.	*De Eulalio & Te[illegible]r[illegible] quæ [illegible]xor eius fuit.*
IX.	*De exer[illegible]tu [illegible]untchramni regis, q[illegible] Britanniam abiit.*
X.	*De interitu Chundonis cubicularii eius.*
XI.	*De infirmitate Ch[illegible]arii iunioris.*
XII.	*De ma[illegible]tia Berth[illegible]undis.*
XIII.	*Altercatio de reſurrec[illegible]one.*
XIV	*De interitu Theodulphi diaconi.*
XV	*De ſcand[illegible]lo monaſterii Pictauenſis.*
XVI.	*De iudicio contra Chrodigildem & Baſinam lato.*
XVII.	*De excommunicatione earum.*
XVIII.	*De percu[illegible]ribus ad Childebertum regem miſſis.*
XIX.	*De expu[illegible]ione Egidii Remenſis epiſcopi*
XX.	*De puellis ſupra memoratis in hac reconciliatis ſynodo.*
XXI.	*De interitu f[illegible]iorum Vuaddonis.*
XXII.	*De interitu Childerici Saxonis.*
XXIII.	*De ſignis & dubietate paſchæ.*
XXIV.	*De ſubuerſione urbis Antiochenæ.*
XXV.	*De inter[illegible]u eius qui ſe Chriſtum dicebat.*
XXV[illegible]	*[illegible] obitu Ragne[illegible]odi ac Sulpitii epiſcoporum.*
XXVII.	*De his quos Fredegun[illegible]is inter[illegible]iuſſit.*
XXVIII.	*De baptiſmo Ch[illegible]arii filii eius.*
XXIX.	*De conuerſione ac miraculis, vel obitu Aredii abbatis Lemouicini.*
XXX.	*D[illegible] temperie anni præſentis.*
	Recapitulatio de epiſcopis Turonicis.

GREGO-

GREGORII TVRONENSIS EPISCOPI† HISTORIARVM LIBER PRIMVS.

† Ms Pal. Georgii Florētij ſiue Gregorij Turonici epiſcopi.

SCRIPTVRVS bella Regum cum gentibus aduerſis, Martyrum cum paganis, Eccleſiarum cum hæreticis, prius fidem meam proferre cupio, vt qui legerit, me non dubitet eſſe Catholicum. Illud etiam placuit; propter eos qui appropinquante mundi fine deſperant, vt collecta per chronica vel per hiſtorias anteriorum annorũ ſumma, explanetur aperte, quot ab exordio mundi ſint anni. Sed prius veniã a legentibus precor, ſi aut in literis, aut in ſyllabis Grãmaticam artem exceſſero: de qua ad plenè non ſum imbutus. Illud tantum ſtudens, vt quod in Eccleſia credi prædicatur, ſine aliquo fuco aut cordis hæſitatione retineam: quia ſcio peccatis obnoxium, per credulitatem puram obtinere poſſe veniam apud noſtrum pium Dominum.

Credo ergo in Deum Patrem omnipotentem. Credo in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum, Dominum Deum noſtrum, natum a Patre, non factum: non poſt tempora, ſed ante cunctum tempus ſemper fuiſſe cum patre: nec enim Pater dici potuerat, niſi haberet filium: neq; filius eſſet, ſi patrem vtiq; non haberet. Illos vero qui dicunt, *Erat quando non erat*, exſecrabiliter renuo: & ab Eccleſia ſegregari conteſtor. Credo Chriſtum hunc verbum eſſe patris, per quem facta ſunt omnia. Hunc Verbum carnẽ factum credo: cuius paſſione Mundus redemptus eſt: & humanitatem, non Deitatem ſubiacuiſſe paſſioni credo. Credo eum die tertia reſurrexiſſe: hominem perditum liberaſſe: aſcendiſſe in cœlos: ſedere ad dexteram patris: venturum ac iudicaturum viuos & mortuos. Credo Sanctum Spiritum à Patre & Filio proceſſiſſe, non minorem, & quaſi ante non eſſet, ſed æqualẽ, & ſemper cũ Patre & Filio coæternum Deum, conſubſtantialem natura, æqualem omnipotentia, conſempiternum eſſentia, vt nunquam ſine patre fuiſſe vel filio, neq; minorem patre vel filio. Credo hanc Trinitatem ſanctam in diſtinctione ſubſiſtere perſonarum, & aliam quidem perſonam Patris, aliam Filii, aliam Spiritus Sancti. In qua trinitate vnam Deitatem, vnam potentiam, vnam eſſentiam eſſe confiteor. Credo beatam Mariam, vt virginem ante partum, ita virginem & poſt partum. Credo animam immortalem, nec tamen partem habere Deitatis. Et omnia quæ à trecentis decem & octo Epiſcopis Nicææ conſtituta ſunt, credo fideliter. De fine vero mundi ea ſentio quæ a prioribus didici. Antichriſtus vero primum circumciſionem inducet, ſe aſſerens Chriſtum: deinde in templo Hieroſolymis ſtatuã ſuam collocabit adorandam, ſicut Dominum dixiſſe legimus: *Videbitis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto:* Sed diem illam omnibus hominibus ignorari, ipſe Dominus manifeſtat dicens: *De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli cælorum, neque Filius, niſi Pater ſolus.* Sed & hic reſpondebimus hæreticis, qui nos impugnant, aſſerentes minorem eſſe filium patre, qui hanc diem ignoret. Cognoſcant ergo hunc filium, Chriſtianum populum nuncupatum, de quo a Deo prædicitur: *ego ero illis in patrem, & ipſi erunt mihi in filios.* ſi enim hæc de vnigenito Filio prædixiſſet, nunquam ei Angelos præpoſuiſſet, ſic enim ait; *Neque angeli cælorum, neque filius*, oſtendens, non de vnigenito, ſed de adoptiuo populo hæc dixiſſe. Noſter vero finis, ipſe Chriſtus eſt, qui nobis vitam æternam, ſi ad eum conuerſi fuerimus, larga benignitate præſtabit.

De ſupputatione vero huius Mundi euidenter Chronicæ Euſebii Cæſarienſis epiſcopi, ac Hieronymi presbyteri prologuuntur, & rationẽ de omnium annorum ſerie pandunt. Nam & Oroſius diligentiſſime hęc inquirens, omne numerum annorum ab initio mundi vſq; ad ſuum tempus in vnũ collegit. Hoc etiam & Victorius, cu ordinẽ

Pa[illegible] lenni[illegible], uiueret fecit. Ergo & nos ſcriptorum ſupra memoratorum exempl[illegible] ſequentes, [illegible] a primi Hominis conditione (ſi Dominus dignab[illegible] [illegible]uin commodare auxilium) vſque ad noſtrum tempus cunctam annorum congeriem co[illegible]putare. Quod facilius adimplebimus, ſi ab ipſo Adam ſumamus exordium.

De creatione Adæ & Euæ, & de Adæ typo

CAP. I.

IN principio Dominus cœlum terramq́; in Chriſto ſuo, qui eſt omnium principium, [illegible] [illegible]ſt in filio ſuo formauit, qui poſt creata mundi elementa, glebam aſſumens fragilli[illegible]am, hominem ad ſuam imaginem ſimilitudinemq́; plaſmauit, & inſufflauit in fa[illegible]ciem [illegible]s ſpirac[illegible]lum vitæ, & factus eſt in animam viuentem: cui dormienti ablata coſta, [illegible]r Eua creata eſt. Nec dubiũ enim eſt quod hic primus homo Adam anteq[illegible] peccar[illegible] [illegible]pum domini noſtri redemptoris prætuliſſet. ipſe enim in ſopore paſſionis o[illegible] [illegible], de latere ſuo dum aquam cruoremq́; produxit, virginem immaculatãq́; Eccl[illegible] [illegible] exhibuit, redemptam ſanguinẽ, latice emundatam, non habentem maculam [illegible] rugam, id eſt lymphis ablutam propter maculam: in cruce extẽſam propter r[illegible]gam. Hi ergo primi homines in amœna Paradiſo beate viuentes, anguis aſtu illecti, diuina præcepta tranſiliunt. Eiectique ab angelica ſede, mundi laboribus deputantur.

Vt Cain occidit Abel fratrem ſuum

CAP. II.

COgnita autem à conſorte mulier concepit, peperitque duos filios. Sed dum Deus vnius ſacrificium dignanter ſuſcipit, alter inuidia inflammante tumeſcit, & in fratrem ſanguinis effuſionem nouus fratricida conſurgens, fratrem opprimit, vincit, interimit.

Enoch iuſtus, quomodo à Deo translatus eſt

CAP. III.

ET hinc cunctum genus in facinus execrabile ruit: præter Enoch iuſtum, qui ambulans in viis Dei, ab ipſo domino propter iuſtitiam aſſumptus, de medio peccantis popu[illegible] liberatur. ſic enim legimus: *Ambulauit Enoch cum Deo, & non comparuit, quia abſtulit eum.*

De diluuio, de Noe, de archa, de ira Dei, & ſupputatione generationum

CAPVT IV.

DOminus ergo commotus contra iniquitates populi non in ſuis ſemitis gradien[illegible], diluuium immiſit, cunctamq́; animam viuentem de ſuperficie terræ diluuio inundante deleuit. Tantumque Noe fideliſſimum ac peculiarem ſibi, ſuiq́; typi ſpeciem præferentem, cum ſua & trium natorum coniugibus, poſteritatis reparandæ gratia, [illegible] archa reſeruauit. Increpant nos hic Hæretici, *Cur ſcriptura ſacra Dominum dixiſſ[illegible] iratũ.* Cognoſcant ergo, quia dominus noſter, non vt homo iraſcitur: commouetur eni[illegible] terre[illegible] [illegible]pel[illegible]t vt reuocet: iraſcitur, vt emendet. Sed nec hoc ambigo, quod ſp[illegible]cies i[illegible] archæ typum matris geſſerit Eccleſiæ: ipſa enim inter fluctus & ſcopulos hui[illegible]s [illegible] tranſiens, nos ab imminentibus malis materno geſtamine fouens, pio amplexu a[illegible] protecti[illegible] [illegible]fendit. Ab Adam ergo vſq; ad Noe, generationes decẽ; id eſt Adam, S[illegible]h, Enos, Cainan, Ma[illegible]alee[illegible], Iared, Enoch, Matuſalam, Lamech, Noe. In his ergo d[illegible]ce[illegible]
1142. nerationib[illegible] inueniuntur anni mille ducenti quadraginta duo. Adam vero i[illegible] [illegible] Enachim ſepultum, quæ prius Ebron vocabatur, liber Ieſu Naue euidenter explanat.

De gene-

De generatione Noe & filiorum eius: præcipue de Chus filio Cham magiæ & idololatriæ inceptore

CAP. V.

HABEBAT ergo Noe poſt diluuium, tres filios, Sem, Cham, & Iafeth. De Iafeth e[x]creuerunt gentes, ſimiliter & de Cham, & de Sem. Et ſicut ait vetus hiſtoria, ab illis ſeminatum eſt genus humanum ſub vniuerſo cœlo. Primogenitus vero Chã, Chus. Hic fuit totius artis Magicæ imbuente diabolo, & primus idololatriæ adinuentor. Hic primus ſtatunculam adorandam diaboli inſtigatione conſtituit: qui & ſtellas, & ignẽ de cœlo cadere, falſa virtute hominib. oſtendebat. Hic ad Perſas tranſiit. Hunc Perſæ vocitauere Zoroaſtrem, id eſt viuentem ſtellam. Ab hoc etiã ignem adorare conſueti, ipſum diuinitus igne conſumptum vt Deum colunt.

De Turre Babylonica & linguarum confuſione

CAP. VI.

CVMQVE multiplicati homines diſpergerentur per vniuerſas terras, egreſſi ab oriente Sennaar gramineum reperiunt campum. In quo ædificãtes ciuitatem, turrem quæ cœlos attingeret nituntur ſtruere. Quorum vanam cogitationem ſimul & linguam, ipſosq; conturbans Deus, per mundum late patentem in vniuerſa terra diſperſit. vocatumq; eſt nomen ciuitatis BABEL hoc eſt confuſio, eo quod ibi confudiſſet Deus linguas eorum. Hæc eſt Babylonia a Nembroth gygante ædificata filio Chus. Et ſicut Oroſii narrat hiſtoria, mira campi planitie in quadrum diſpoſita eſt. Murus eius ex coctili latere infuſo bitumine, in latum habet cubitos quinquaginta, altitudinis cubitos ducentos, in circuitu ſtadia quadringẽta ſeptuaginta. Vnum ſtadium habet aripennes quinq;. Vicenæ quinæ portæ per vnũquodq; latus ſitæ ſunt, quę faciunt centum. harum portarũ oſtia miræ magnitudinis, ex ære fuſili ſunt formata. Multa & alia de hac ciuitate idem Hiſtoriographus narrat, addens, *Et cũ tanta fuiſſet honeſtas ædificii, attamen victa atque ſubuerſa eſt.*

De ortu, natiuitate & interpretatione Abrahæ

CAP. VII.

PRIMVS autem filius Noe, Sem: de quo generatione decima, natus eſt Abrahã: id eſt, Noe, Sem, Arphaxad, Sale, Heber, Falec, Ragau, Saruch, Thare, qui genuit Abraham. In his decem generationib. hoc eſt, à Noe vſq; ad Abrahã, inueniuntur anni 8 4 2.
DCCCCXLII. Eo tempore regnabat Ninus, qui ædificauit ciuitatem quã Niniuem vocauit: cuius in tribus manſionibus ſpatium amplitudinis Ionas propheta determinat. Huius quadrageſimotertio regni anno, natus eſt Abrahã. Hic eſt Abraham, initium fidei noſtræ: hic accepit repromiſſiones: huic ſe Chriſtus dominus noſter naſciturum, ac pro nobis paſſurum, in victimæ commutatione monſtrauit, ipſo in Euãgelijs ſic dicente, *Abrahã exultauit vt videret diẽ meum: & vidit, & gauiſus eſt.* Hoc vero holocauſtum in mõte Caluariæ, quo dominus crucifixus eſt, oblatum fuiſſe, Seuerus narrat in Chronica, ſicut & hodieq; in ipſa Hieroſolymorũ vrbe celebre fertur. In hoc monte crux ſancta in qua redemptor affixus eſt, ſtetit, de qua & beatus ille cruor effluxit. Hic ergo Abraham accepit ſignum circumciſionis, oſtendens vt quod ille geſſit in corpore, nos portemus in corde, dicente propheta: *Circuncidite vos deo veſtro, & circuncidite præputium cordis veſtri, & nolite ſequi deos alienos.* Et iterum: *Omnis incircunciſus corde, non intret in ſancta mea.* Hunc Abraham deus poſt adiectam nomini ſyllabam, patrem multarum gentium nuncupauit.

De Eſau & filiis eius

CAP. VIII.

Iſaac cum centum eſſet annorũ genuit Iſaac. Porrò Iſaac ſexageſimo ætatis anno, nati ſunt filij gemini de Rebecca. Primus Eſau, qui & Edõ, id eſt terrenus: qui propter gulam vendidit primogenita ſua. Ipſe eſt pater Idumæorum: de cuius generatione quarta, natus eſt Iobab. hoc eſt, Eſau, Raguel, Zara, Iobab, qui & Iob. Is vixit annos

b

ccxlix. octogeſimo nono ãno ab infirmitate liberat° eſt. poſt infirmitatem ... annis reſtituta in duplum omni facultate, cũ tot quot perdiderat filiis ...

De Iacob & filiis eius

CAP. IX.

SECVNDVS autem filius Iſaac, Iacob, dilectus Dei, ſicut ait per prophetam. *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.* Hic poſt angelicam luctã vocatus eſt Iſrael, a quo Iſraelitæ. Hic genuit duodecim patriarchas, quorum hæc ſunt nomina: Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Iſachar, Zabulon, Dan, Neptalim, Gad, & Aſer. Poſt hos genuit Ioſeph de Rachel, cum eſſet nonageſimo ſecundo ætatis ſuæ anno. Hunc cæteris filiis dilexit. Habuit ex ea & Beniamin vltimũ omnium. Ioſeph autẽ, xvi. ætatis annũ habẽs, typũ præferens redẽptoris, vidit ſomnia quæ fratribus retulit: Quaſi manipulos legens, quos ſuorũ fratrũ manipuli adorarẽt. Et iterũ, Quaſi ſol & luna cũ vndecim ſtellis procidèrent ante eum. quæ res magnũ ei cum fratribus odium generauit. Vnde & inflãmati inuidia, triginta eum argẽteis Iſmaelitis in Ægyptum tranſeuntibus vẽdiderunt. Imminente autẽ fame, cum deſcendiſſent hi in Ægyptũ, cogniti ſunt à Ioſeph, nec tamẽ ipſi Ioſeph cognouerunt. Ipſe tamẽ ſe his poſt multas fatigationes & adducto Beniamin, declarauit. de Rachel enim matre ſua natus & hic fuerat. Poſt hæc deſcẽdunt cuncti Iſraelitæ in Ægyptũ, & per Ioſeph Pharaonis gratia vtuntur. Iacob autẽ poſt benedictos filios ſuos in Ægypto moritur, & in ſepulchro patris ſui Iſaac ſepelitur in terra Chanaan. Mortuo autẽ Ioſeph atq; Pharaone, ſubiicitur cuncta generatio ſeruituti, quæ per Moyſen poſt decẽ plagas Ægypti liberatur, demerſo Pharaone in mari rubro.

De Nili natura & maris rubri tranſitu

CAP. X.

ET quoniã de hoc maris trãſitu plures multa dixerunt, viſũ eſt, vt de ſitu loci illius vel ipſius trãſitu, aliqua huic inſerã lectioni. Nilus per Ægyptũ, ſicut optime noſtis, decurrit, & ipſe eã impetu ſuo inrigat: vnde & Ægyptii *Nilicolæ* appellãtur. Cuius nũc litora, multi locorũ perluſtratores, referta ſacris Monaſteriis dicũt eſſe. Super ripã vero eius nõ Babylonia, de qua ſupra meminimus, ſed Babylonia ciuitas collocatur: in qua Ioſeph horrea miro opere de lapidib. quadris & cemẽto ædificauit: ita vt ad fundũ capaciora, ad ſummũ vero cõſtricta ſint, vt per paruulũ foramẽ ibidẽ triticũ iaceretur. Quæ horrea vſq; hodie cernuntur. De hac ciuitate rex ad perſequendũ Hebræos, cũ exercitibus curruũ, ac multa pedeſtri manu directus eſt. Ante dictus vero fluuius ab oriẽte veniẽs, ad occidentalẽ plagã verſus Rubrum mare vadit: ab occidente vero ſtagnũ ſiue brachiũ de mari Rubro progreditur, & vadit cõtra orientem, habens in lõgo milia circiter quinquaginta: in lato autẽ decẽ & octo. In huius ſtagni capite Clyſma ciuitas ædificata eſt, nõ propter fertilitatẽ loci, cum nihil ſit plus ſterile: ſed propter portũ, quia naues ab Indis venientes, ibidẽ ob portus oportunitatem quieſcũt. Vbi cõparatæ merces, per totã Ægyptũ deportãtur. Ad hoc ſtagnũ per deſertum Hebræi tendentes, vſq; ad ipſum mare venerunt, inuentiſq; dulcib. aquis caſtrametati ſunt. In hoc ergo arcto loco, tã ab eremo quã ab ipſo mari, cõſederũt, ſicut ſcriptũ eſt, *Audiens Pharao, quod cõcluſiſſet eos mare atq; deſertũ, nec eſſet eis via qua poſſent pergere, ad perſequẽdũ eos direxit.* Cumq; imminentib. his Moyſi populus adclamaſſet, ſecundũ iuſſum diuinitatis proiecta virga ſuper mare diuiſũ eſt, illiſq; per ſicca gradientibus, & vt ſcriptura ait: *Muro aquarũ vndiq; vallatis*, in litus illud quod eſt contra montẽ Syna ... prorſus, demerſis Ægyptiis, Moyſe duce trãſgredi ... de ... tranſitu m... dixi narrantur, ſed nos quod a ſapientibus & certe illis hominib. ... in eodẽ loco acceſſerant, verum cognouimus, ea inſerere ſtuduimus paginæ. Aiunt enim ... quos rotæ curruũ fecerant, vſq; hodie permanere: & quãtum acies oculorũ videre poteſt, in profundo cerni. Quos ... cũ comotio maris obtexerit, quieſcẽte rurſum diuinitus renouãtur vt fuerãt. Dicũt alii, quod ad ipſam ripam, facto modico per mare circuitu, vnde ingreſſi fuerat, ſint reuerſi. Alii vero adſerunt cunctis ingreſſum: nonulli, vnicuiq; tribui ſua patuiſſe viam, illud teſtimonium Pſalmi ... *Qui diuiſit mare rubrũ in diuiſiones*, quas nos diuiſiones p...

&...

[illegible] in hoc ſeculo, quod [illegible] per vnam viam [illegible] primă, id eſt qui renati pe[illegible] perdurare vſq; ad vi[illegible] æ præ[illegible] ætate conuertuntu[illegible]. [illegible] foras, ſicut [illegible] [illegible] propt[illegible] Hæ [illegible] quod ad mare vſq; venien[illegible] *Reuer*[illegible] *daiu*[illegible] *mare contra* [illegible] N[illegible] mare vel columnam [illegible] Apoſt[illegible] *are, fratre*[illegible]*, quia patr*[illegible] *in* [illegible]*oy*[illegible]*en bapt*[illegible] *in nube & in mar*[illegible]. [illegible] A nat[illegible] ate ergo Abra[illegible] vſq; ad egreſſum [illegible] Mo[illegible] octogeſ[illegible]us annus [illegible] xii.

[illegible] Iſrael in eremo. & de ingreſſu eorum in terră promiſſionis
CAP. X[illegible]

[illegible] nta annos Iſraelitæ eremo vtu[illegible]tur, imbuu[illegible] legibus, probantur, [illegible] paſcu[illegible] it an[illegible] Deinceps [illegible] legem transgreſ[illegible] Naue I[illegible] R[illegible] accipiunt.

De regibus Iudæorum
CAP. XII.

[illegible] tranſitū, dum præcepta diuina poſtponunt, ſæpe in alien genar[illegible] gantur. Sed cum [illegible] ingemiſ[illegible] per viro[illegible] etantur. Poſt hæc per Samuelē regē ſi[illegible] reliquæ gentes ha[illegible] antes, accipiunt primum Saul, deinde Dauid. Ab Abraham erg[illegible] generationes xiv. id eſt, Abraham, Iſaac, Iacob, Iudas, P[illegible]es, E[illegible]om, [illegible]b, Naaſon, Salmo[illegible], Ob[illegible]h, I[illegible], Dauid. Dau[illegible] Salom[illegible] [illegible] is per Nathă prophetam, fratrem ſuum, & matre in regno euectus eſt.

De Salomone & templi æ[illegible]catione
CAP. XIII.

D[illegible] autem Dauid, [illegible] are c[illegible] Salomon, a[illegible] paruo ei [illegible] peteret, vt ind[illegible] At ille terrenas [illegible] en, [illegible] quadratum d[illegible]mino fu[illegible], ita vt ab eode[illegible] au[illegible] *non* [illegible] *mundi, nec diuitias eiu*[illegible] *ſed poſtulaſti ſa*[illegible]*ntiam, ideo accepies eam ante te no*[illegible] *poſt te non erit*. Quod poſtea iudi[illegible] d[illegible]s [illegible] ntes intul[illegible] comprobauit. Hi[illegible] Sal[illegible]mon æ[illegible] d[illegible] mini m[illegible] o opere, multum ibi auri argentiq; æris ac ferri in[illegible]er[illegible] [illegible] bus dam, *Nunquam ſimile in mundo fui*[illegible] *æd*[illegible]*um fabricatum.* A[illegible]e [illegible] m Iſrael ex Æ[illegible]pto vſq; ad ædi[illegible]cationem templi, q[illegible] f[illegible] a[illegible] Salomonis, inueniuntur anni cccc[illegible] xxx. ſicut Re[illegible]ū teſtatur hiſt[illegible]ia.

[illegible] re[illegible]num Iſrael ſit diuiſum propter duritiam Ro[illegible]oa & [illegible] tiuitate Babylonica: & de Prophetis illius temporis
CAP. XIV

[illegible] Salomon[illegible], diuiſum eſt per [illegible] Roboæ [illegible] tribu[illegible] ad Roboă, qu[illegible] *Iuda* a[illegible] pellabatur ad Hi[illegible]boam [illegible] *Iſrael* vocabatur. Poſt hæc [illegible]ut ad id[illegible]atrian declinan[illegible] [illegible]ia, nec o[illegible]um i[illegible] excid[illegible] do[illegible]ucr[illegible]nt.

[illegible] excitat[illegible] Nabu[illegible]do[illegible]oſor, qui e[illegible] in Ba[illegible] ap[illegible] ab [illegible] e & Da

niel propheta [illegible] ſorulenti, abiere captiui [illegible] pro[illegible] natus eſt. A[illegible] [illegible] h,& [illegible] migra[illegible] bylonià, generationes [illegible] Ioſaphar, Ioram, O[illegible] Ioat[illegible] Amon, Ioſias. [illegible] quatuordecim [illegible] o cccxi. [illegible] uitate per Zor[illegible] berant [illegible] & ciuitatem ceſti[illegible] captiuitas typum [illegible] us captiuitat[illegible] qua anima peccatrix ab [illegible] Quā [illegible] habe[illegible] id eſt Ch[illegible] horribi[illegible] ulatur. Ipſe [illegible] minus in Euangelio di[illegible] *Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis*. Ipſe o[illegible] templū, in quo dignetur habitare, conſ[illegible] in quo fides, vt aurū, luce[illegible] q[illegible] prędicatio[illegible] vt ar[illegible] ſplendeat: in quo om[illegible] ta in noſtrorū [illegible] neſtate clarie[illegible] noſtræ ipſe [illegible] breme[illegible] indulgeat. Quia niſi ipſe ædificauerit domum, in vanū laborant [illegible] æd[illegible] Hæ[illegible] captiuitas annis LXX. fu[illegible] dicitur.

[illegible] Iudæorum è Babylone vſque ad Chriſti natiuitatem

CAP. XV.

R[illegible] per Zorobabel[illegible] ut diximus, [illegible] Dei [illegible] p[illegible] idola c[illegible] gentes, vel abomi[illegible] nes quæ gentes exercen[illegible] imitātes, d[illegible] pr[illegible] nunc gentib. traduntur, ſubiugantur, intercidunt: d[illegible] nec ipſ[illegible] nu[illegible] ſæmq; vo[illegible] us repromiſſus, virgin[illegible] Mariæ vtero [illegible] ſanctū inlapſus, ad redemptione [illegible] omnium gent[illegible] dignaretur. A tranſmigratione ergo vſq; ad natiuuaté Chriſti, generationes quatu ordecim id eſt, Ie[illegible], Salat[illegible] Zor[illegible] babel Abiud, Eliachim, Azor, S[illegible] Achim, Eliud, Eleazar Mathā, Iacob, Ioſeph vir Mariæ, de qua dominus noſte[illegible] ſus Chri[illegible] us naſcitur qui Ioſeph,[illegible] uartuſdecimus computatur.

De reliquarum gentium regibus & regnis

CAP. XVI.

ERgo ne videamur vnius tantū Hebrææ gentis habere notitiā, rel'qua regna, q[illegible] vel qualia Iſrae[illegible] arū fuerint t[illegible] pore, memoramus. Tēpore Abrahæ Ninus regn[illegible] [illegible] Si[illegible] cyoni[illegible] Europs: apud Ægyptios autem ſextadecima erat [illegible] ſtas qua [illegible] Dynaſtian vocabant. Tempore Moyſi, apud Argiuos regnabat [illegible] [illegible] Ættica Cecrops primus apud Ægyptios, Cencher duodecim[illegible] [illegible] rubr[illegible] apud Aſſyrios, ſexti ſdecimus Ag[illegible] ap[illegible] [illegible] M[illegible] Tēpore vero Salomonis, quando regnabat ſuper Iſrael, apud Latin[illegible] Q[illegible] ntus regnabat Siluius: Lacedæmoniis, F[illegible] ſtus: Corinthiis, [illegible] Ox on Æ[illegible] [illegible] vice[illegible] mo ſexto anno ſuper Aſſ[illegible] Eu[illegible] opes. Athe[illegible] ſec[illegible] Agalaſtus. T[illegible] re quo Amō regnabat ſuper Iudæ[illegible], quādo captiuitas [illegible] byloniā abi[illegible] Macedoniis præerat Argeus: Lydorū, Gyges: Ægyptiorū, Vatres: ap[illegible] Ba[illegible] Nab[illegible] dodon[illegible] qui eos captiuos abduxit: Roma[illegible] Sext[illegible] [illegible] Tullus.

De Imperatoribus Romanis

CAP. XVII.

POſt hos [illegible] res: primus, Iulius Cæſar fuit, qui totius imperii [illegible] ndus, Octa[illegible] ianus, Iuli Cæſaris nepos, quem Augu[illegible] um v[illegible] q[illegible] & [illegible] Auguſtus eſt vocitatus. Cuius nonodecimo imperi[illegible] an[illegible] o, L[illegible] [illegible] am manif[illegible] epe[illegible] quæ poſtea inluſtra[illegible] [illegible] c, Nob[illegible] ma[illegible] n[illegible] ncupa[illegible]

De natiuitate ſaluatoris n[illegible] ſtri

CAP. XVIII.

A[illegible] qua[illegible] ergo imperii Auguſti, Dominus n[illegible] ſter Ieſus Ch[illegible] [illegible] mu[illegible] ex virgine Maria [illegible] Bethleē D[illegible] oppido, ſecundum [illegible] ius im[illegible] Ma[illegible] cer[illegible] cū muneribus v[illegible] [illegible] ob[illegible] ad[illegible] ant. Herode[illegible] ver[illegible] ob [illegible] regni [illegible] De[illegible] C[illegible]

F

[illegible] fantes interimit. Ipſe quoque poſtmodum iudicio diui- [illegible]

De Chriſti prædicatione, miraculis, & paßione.

CAP. XIX.

[illegible] Deo noſtro Ieſu Chriſto pœnitentiam prædicante, baptiſmi gra- [illegible] vel cœleſte regnum cunctis gentibus promittente, atq; prodi- [illegible] populos operante: hoc eſt dũ de aquis vina profert, dũ febres extin- [illegible] lumẽ tribuit, dum ſepultis vitã reſtituit, dũ obſeſſos ab immundis ſpi- [illegible] leproſis [illegible] ferabili turpẽte cute reformat, ac dum alia ſigna mul- [illegible] eſtiſſime ſe Deum populis eſſe declarat: in Iudæis ira ſucc[illegible]di[illegible], [illegible] a cx[illegible]atur, ac mens de ſanguine prophetarũ paſta, vt iuſtum interimat [illegible] [illegible]. Ergo vt veterum vatũ cõplerentur oracula, à diſcipulo traditur, à ponti- [illegible] [illegible]atur, à Iudæis inluditur, cum iniquis crucifigitur, à militibus emiſ- [illegible] ſtoditur. His igitur actis, tenebræ ſuper vniuerſum mundum factæ ſunt, [illegible] conuerſi ingemiſcentes, Ieſum filium Dei confeſſi ſunt.

De Ioſeph ab Arimathia

CAP. XX.

A[illegible]NS[illegible] autem & Ioſeph, qui eum aromatibus cõditum in ſuo monumẽ- [illegible] ndidit, in cellulã includitur, & ab ipſis ſacerdotum principibus cuſtodi- [illegible] eum habentes [illegible] (vt geſta Pilati ad Tyberium imperatorẽ miſſa [illegible] unt,) [illegible] in ipſum Dominũ, vt cum ille à militibus, hic ab ipſis ſacer[illegible]ibus cu- [illegible] Sed reſurgente Domino, cuſtodibus viſione angelica territis, cum no in- [illegible] in tumulo, nocte parietes de cellula in qua Ioſeph tenebatur, ſuſpendun- [illegible] ſe vero de cuſtodia, abſoluente angelo, liberatur, parietibus reſtit[illegible] [illegible]cum ſuum. Cumq; pontifices cuſtodibus exprobrarẽt, & ſanctum corpus ab [illegible] inſtan[illegible]er requirerent, dicunt eis milites: *Reddite vos Ioſeph, & nos reddimus Chri- [illegible]d vt verum agnoſcimus, neque vos benefactorem Dei, neque nos filiu Dei reddere nunc* [illegible] Tunc illis confuſis, milites ſub hac excuſatione liberantur.

De Iacobi Apoſtoli voto

CAP. XXI.

F[illegible]R Iacobus Apoſtolus, cum dominum iã mortuum vidiſſet in cruce, dete- [illegible] eſſe atq; iuraſſe nunquam ſe comeſturum panem, niſi dominum cerne- [illegible]gentem. tertia demum die rediens dominus, ſpoliato Tartaro cum triũpho, [illegible] oſtendens ait: *Surge Iacobe, comede, quia iã à mortuis reſurrexi.* [illegible] Iacobus [illegible] fratrem domini nuncupant, pro eo quod Ioſeph fuerit filius, ex alia vxo- [illegible].

De reſurrectione dominica

CAP. XXII.

D[illegible]CAM vero reſurrectionẽ, die prima factã credim⁹, nõ ſeptima, ſicut mul- [illegible] [illegible]c eſt dies reſurrectionis domini noſtri Ieſu Chriſti, quẽ n[illegible]ſt proprie [illegible] ſancta eius reſurrectione vocamus. Hic primus lucẽ vidit in princi- [illegible] primus dominum reſurgentem contemplari meruit de ſepulchro. A ca [illegible] Hieroſolymæ & deſolatione templi, vſq; ad paſſionem domini noſtri [illegible] id eſt vſq; Tiberii ſeptimo decimo anno, ſupputantur anni DCXVIII.

[illegible] barbari & Pag[illegible] [illegible] inf. lib. [illegible] 15

De aſcenſione domini: & de Pilati & Herodis punitione

CAP. XXIII.

R[illegible]ENS autẽ Dominus, per quadraginta dies cũ diſcipulis de regno Dei diſ- [illegible] v[illegible] nube ſuſceptus, eu[illegible] & [illegible]ſq; [illegible] ad patris dexterã reſi- [illegible] Pilatus [illegible] geſta ad Tyberiũ Cæſarẽ mittit, & etiã de [illegible]ibus Chri- [illegible] [illegible] vel reſurre[illegible] [illegible]nat. Quæ geſta apud n[illegible] hodie [illegible] [illegible] Tyberius a[illegible] hæc ad Senatũ recẽ[illegible]q; Senatus c[illegible] a reſpuit. pro eo

[illegible] Pilati.

quod non ad eum primitus aduenisset. Hinc etenim cõtra Christianos persecutionum germina pullularunt. Pilatus autem non permanens impunitus, pro tantæ iniustitiæ ſcelere, hoc eſt pro nece quam in dominum noſtrum Ieſum Christum exercuit, propriis ſe manibus interfecit: quem Manichæum fuiſſe multi putant, ſecundum illud quod in Euangelio legitur. *Venerunt quidam de Galilæis, nunciantes ei, quorum ſanguinem miſcuit Pilatus cum ſacrificiis eorum.* Sic & Herodes Rex, dum in Apoſtolos Domini ſæuit, percuſſus diuinitus ob tanta ſcelera, intumeſcens ac ſcatens vermibus, accepto cultro vt malum purgaret, propriæ ſe manus ictu liberauit.

De Petro qui Romam venit, & martyrium Chriſto perhibuit.

CAP. XXIV.

BEatus Petrus apoſtolus ſub imperatore Claudio quarto ab Auguſto, Romam adgreditur: ibique prædicans, in multis virtutibus maniſeſtiſſime Chriſtum eſſe Dei filium comprobauit: ab illis enim diebus Chriſtiani apud ciuitatem Romanam eſſe cœperunt. Cum autem nomen Chriſti per populos magis ac magis dilataretur, oritur contra hæc antiqui ſerpentis inuidia, & totis ſe Imperatoris præcordiis immiſcet ſæua malignitas. Nam Nero ille luxurioſus, vanus atq; ſuperbus, virorũ ſuccuba, & rurſus virorum appetitor, matris, ſororum, ac proximarum quarunque meretricum ſpurciſſimus violator, ad complendam malitiæ ſuæ molem, primus contra Chriſti cultum, perſecutionem excitat in credentes: habebat enim ſecum Simonem Magum, virum totius malitiæ & omnis magicæ artis argumento magiſtrum. Hic eliſo per apoſtolos domini Petrum, atque Paulum, cõmotus contra eos, quod Chriſtum filium prædicarent, & idola adorare contemnerent, Petrum cruce, Paulum gladio iubet interfici. Ipſe quoque excitatam ſuper ſe ſeditionem fugere tentans, quarto ab Vrbe lapide propria ſe manu interfecit.

Tunc & Iacobus frater domini, & Marcus Euangeliſta, pro Chriſti nomine glorioſo martyrio coronati ſunt. Primus tamen omnium hanc viam Leuita Stephanus & martyr intrauit. Magna poſt Iacobi apoſtoli necem, Iudæos calamitas adſecuta eſt. Nam adueniente Veſpaſiano, & templum incenſum eſt, & ſexcenta milia Iudæorum eo bello gladio & fame affecta ſunt. Domitianus autem, ſecundus poſt Neronem, in Chriſtianos ſæuit: Ioannem Apoſtolum in inſulam Pathmos relegat in exilium, & diuerſas crudelitates in populos agitat. Poſt cuius mortem, beatus Ioannes apoſtolus & euangeliſta, de exilio rediit: qui ſenex & plenus dierum, perfectus in Deum vitæ viuens, ſe depoſuit in ſepulchro. Hic fertur non guſtare mortem, nec iterato dominus iudicaturus adueniat, ipſo in Euangeliis ita dicente; *Si eum manere donec veniam.*

De perſecutione ſub Traiano principe.

CAP. XXV.

TErtius poſt Neronem, perſecutionẽ in Chriſtianos Traianus mouet: ſub quo beatus Clemens, tertius Romanæ Eccleſiæ epiſcopus, paſſus eſt, & ſanctus Simeon, Hieroſolymitanus epiſcopus, Cleophæ filius pro Chriſti nomine cruci adfixus eſt, & Ignatius Antiochenſis epiſcopus, Romam ductus beſtiis deputatus. Hæc ſub Traiani temporibus acta ſunt.

De hæreſum & ſchiſmatum ortu

CAP. XXVI.

Poſt

P[illegible] Adrianus imperator creatus eſt. vnde & Hieroſolyma Ælia ab [illegible] vocatur, [illegible] ore Domitiani, eo quod eam reparauerit. Poſt has [illegible] ſatis paſſi aduerſæ, gen[illegible] credulas cõtra Chri[illegible] commoueret & in ipſis Chriſtianis ſchiſmata. Concitat hære[illegible] catholica alter alterq; diſſeruntur. nam ſub Antonini imperio Mar[illegible] & Valentiniana hæreſis inſana ſurrexit: & Iuſtinus philoſophus poſt ſcri[illegible] catholicæ eccleſiæ libros, martyrio pro Chriſti nomine coronatur. In Aſia au[illegible] perſecutione, beatiſſimus Polycarpus, Ioannis apoſtoli & euangeliſtæ diſ[illegible]ulus, octogeſimo ætatis ſuæ anno, velut holocauſtum puriſſimum, per ignem do[illegible]o conſecratur. Sed & in Gallijs multi pro Chriſti nomine ſunt per martyrium [illegible] coronati: quorum paſſionum hiſtoriæ apud nos fideliter vſque [illegible]e retinentur.

De Photino & Irenæo martyribus

CAP. XXVII.

[illegible] quibus & ille primus Lugdunenſis Eccleſiæ Photinus epiſcopus fuit, qui ple[illegible] diuerſis affectus ſuppliciis, pro Chriſti nomine paſſus eſt. Beatiſſi[illegible] Irenæus huius ſucceſſor martyris, qui a beato Polycarpo ad hanc vrbem [illegible], admirabili virtute enituit: qui in modici temporis ſpacio, prædicatio[illegible] in integrum ciuitatem reddidit Chriſtianam. Sed veniente perſecu[illegible] ibi [illegible]m Diabolus bella per tyrannum exercuit, & tanta ibi multitudo Chri[illegible] ob confeſſionem dominici nominis eſt iugulata, vt per plateas flumina [illegible] de ſanguine Chriſtiano: quorum nec numerum, nec nomina colligere [illegible]mus. Dominus enim eos in libro vitæ conſcripſit. Beatum Irenæum diuerſis [illegible] ex præſentia pœnis affectum, Chriſto domino per martyrium dedicauit. [illegible] hunc & quadraginta octo martyres paſſi ſunt, ex quibus primum fuiſſe legimus [illegible]um Epagatum.

De perſecutione ſub Decio

CAP. XXVIII.

S[illegible] Decio vero imperatore multa bella aduerſum nomen Chriſtianũ exoriun[illegible] & tanta ſtrages de credentibus fuit, vt nec numerari queant. Babyllas epiſco[illegible] Antiochenus, cum fratribus paruulis, id eſt, Vrbano, Prilidano, & Epolono. & [illegible] Romanæ eccleſiæ epiſcopus: & Laurentius archidiaconus, & Hippolytus [illegible] nominis confeſſionem per martyrium conſummati ſunt. Valenti[illegible] & Nouatianus maximi tunc hæreticorum principes, contra fidem noſtram *conſumpti.* [illegible]co impellente graſſantur. Huius tempore ſeptem viri epiſcopi ordinati ad præ[illegible] in Gallias miſſi ſunt, ſicut hiſtoria paſſionis ſancti martyris Saturnini de[illegible]. Ait enim, Sub Decio & Grato conſulibus, ſicut fideli recordatione retine[illegible] ac ſummum Tholoſana ciuitas ſanctum Saturninum habere cœperat [illegible]. Hi ergo miſſi ſunt: Turonicis, Gratianus epiſcopus: Arelatẽſibus, Tro[illegible] epiſcopus: Narbonæ, Paulus epiſcopus: Tholoſæ, Saturninus epiſcopus: Pa[illegible] Dionyſius epiſcopus: Aruernis, Stremonius epiſcopus: Lemouicinis, Mar[illegible] epiſcopus. De his vero, beatus Dionyſius Pariſiorum epiſcopus, [illegible] pro Chriſti nomine adfectus pœnis, præſentem vitam gladio imminente [illegible] Saturninus vero, iam ſecurus de martyrio, dixit duobus presbyteris ſuis: *Ecce [illegible] nolor, & tempus mea reſolutionis inſtat. rogo, vt vſque dũ debitum finem impleam, à [illegible] nõ relinquar.* Cumque comprehenſus ad Capitolium duceretur, reli[illegible] ſolus ad [illegible]. Igitur cum ſe ab illis cerneret derelictum, oraſſe [illegible]: *[illegible] exaudi me de cœlo ſancto tuo, vt nunquam Eccleſia de hus ciuibus mereatur*

habere pontificem in ſempiternum. Quod vſq; nunc in [illegible] a ciuitate ita euen[illegible] [illegible]uimus. [illegible]ic vero [illegible] auri furentis veſtigi[illegible]s al[illegible]tus hic [illegible]e Cap[illegible]o præcipit[illegible] finiu[illegible]. G[illegible]ati[illegible]us vero, [illegible], [illegible]ſq; & P[illegible]lus, atq; M[illegible]rti[illegible] m[illegible] ſanctitate viuẽtes, poſt acqui[illegible]itos Eccleſiæ popu[illegible]s, ac fidem Chriſti per [illegible] dilatatam, felici conf[illegible]ione migrarunt. E[illegible]ic tam iſt[illegible] per martyrium, quam [illegible] confeſſionem, t[illegible]n[illegible]ucn[illegible]rras, in cæle[illegible] pariter ſunt coniuncti.

De Bituricenſium conuerſione

C A P. XXIX.

De horum vero di[illegible]cipulis quidam Biturigas c[illegible]atem adgreſſu[illegible], ſa[illegible] [illegible]um, Chriſtum dominum populis nunciauit. Ex his ergo pauci admodum [illegible] dentes, clerici o[illegible]at[illegible]r[illegible]m pſallendi [illegible]ipiunt: & qualiter Eccleſiam con[illegible] vel o[illegible] pote[illegible] Deõ ſolennia celebrare debeant, imbu[illegible]ur. Sed illis paru[illegible] huc ædificandi facultatem habentibus, ciuis cuiuſdam domum, de qua Eccle[illegible] fac[illegible], exp[illegible]t. Senatores vero vel reliqui meliores loci, fanatic[illegible]s erant tun[illegible] [illegible]tib[illegible] ligati: qui vero crediderant, ex pauperibus erant, iuxta illud domi[illegible], q[illegible] Iu[illegible]is exprobrat dicens, *Quia meretrices & publicani præcedent vos in regno Dei.* Hi ve[illegible] [illegible] obtenta à quo petierant domo, Leocadium quendam primum Gallia[illegible] ſenatorem, qui de ſtirpe Vetii Epagati fuit, quem Lugduno paſſum pro Chriſti [illegible] mine ſuperius memorauimus, repererunt. Cui cum petitionem ſuam, & fidem pa[illegible] [illegible]aſſent, ille reſpondit: *Si domus mea, quam apud Bituricam vrbem habeo, huic op[illegible] digna eſſet, præſtare non abnegarem.* Illi autem audientes, pedibus eius proſtrati, o[illegible] trecentis aureis cum diſco argenteo d[illegible]cunt eam huic miniſterio eſſe congrua. Q[illegible] accept[illegible] de his [illegible]us aureis pro benedictione, clementer indulgens reliq[illegible] adhuc eſſet [illegible] errorem idololatriæ implicitus, Chriſtianus factus, domum ſuam [illegible]cit Eccleſiam. Hæc eſt nunc Eccleſia apud Biturigas vrbem prima, miro opere com poſita, & primi martyris Stephani reliquiis inluſtrata.

De perſecutione ſub Valeriano & Gallieno

C A P. XXX.

Vicesimo ſeptimo loco, Valerianus & Gallienus Romanum imperium ſunt [illegible]epti, qui grauem contra Chriſtianos perſecutionem ſuo tempore com[illegible]runt. Tunc Romam Cornelius, Cyprianus Carthaginẽ felici ſanguine inluſtrar[illegible]

Crocus R. Alaman.

Horum tempore & Chrocus ille Alamannorum rex, commoto exercitu, Gal[illegible] peruagauit. Hic autem Chrocus multæ adrogantiæ fertur fuiſſe. Qui cum non[illegible] la iniq; geſſiſſet, per conſilium (vt aiunt) matris iniquæ, collectã (vt diximus) Alam[illegible] n[illegible] g[illegible] v[illegible]ſas Gallias peruagatur, cunctaſq; ędes, quæ antiquitus f[illegible]br[illegible] fuerant, a fundamentis ſubuertit. Veniens vero Aruernos, delubrũ illud quod [illegible] ca[illegible]gua [illegible]alatæ vocant, incendit, diruit, atq; ſubuertit. Miro enim opere [illegible] fu[illegible] atq; firmatum; cuius paries duplex erat. Abintus enim de minuto lapide, [illegible] vero quadris ſcalptis fabricatum fuit. habuit enim paries ille craſſitudinẽ ped[illegible] gi[illegible] [illegible] ſecu[illegible]ero marmore ac muſiuo variatum erat. Pauimentum quo[illegible] marmore ſtratum, deſuper vero plumbo tectum.

De aliis martyribus

C A P. XXXI.

I[illegible]a hanc v[illegible] Limi[illegible]s, An[illegible]anuſq; martyres requieſcunt. I[illegible] [illegible]rinus i[illegible] dilectione Chriſti fraterno affe[illegible]ati, per eff[illegible] [illegible] p[illegible]um regna pariter ſunt adepti. Nam refert an[illegible]iquit[illegible]s, Vi[illegible] fu[illegible] [illegible] ſacerdotis. Q[illegible] d[illegible]ple[illegible] unq; vicum quem *[illegible]*

[illegible] Chri-ſtianor.

c[illegible]

[illegible] Chriſtianos adit, Caſſium [illegible] Clementianum cuius prædi- [illegible] credidit Chriſto [illegible] bus, ac [illegible] magnus in virtutum operatione [illegible] Nec multo poſt, [illegible] (vt diximus) in terris ſociati, ad cœleſtia pariter regna migrauerunt.

De priuato martyre & Croco tyranno

CAP. XXXII.

[illegible] autem Alamannis in Gallias, ſanctus Priuatus Gabalitanæ vrbis e- [illegible] cryptaMemmatenſis montis, vbi ieiuniis orationibuſq; vacabat, repe- [illegible] Gredonenſis caſtri munitione concluſus. Sed dum oues ſuas bonus pa- [illegible] dere non conſentit, dæmoniis immolare compellitur. Quod ſpurcum [illegible] quã reſpuans, tandiu fuſtibus cæditur, quoadúſq; putaretur exan- [illegible] one, interpoſitis paucis diebus, ſpiritum exhalauit. Chrocus [illegible] apud Arelatenſem Galliarum vrbem comprehenſus, diuerſis adfectus ſuppli- [illegible] verberatus interiit, non immerito pœnas quas ſancti Dei tulerant, [illegible]

De perſecutione ſub Diocletiano

CAP. XXXIII.

[illegible] Diocletiano, qui trigeſimotertio loco Romanum rexit imperium, grauis [illegible] Chriſtianos per annos IV. perſecutio exagitata eſt: ita vt quadã vice in ipſo ſa- [illegible] die Paſchæ, magna Chriſtianorũ populi ob veri dei cultum interficeren- [illegible] re, Quirinus Siſcienſis eccleſiæ ſacerdos, glorioſe pro Chriſti nomi- [illegible] t. quẽ ligato ad collum molari ſaxo, in fluminis gurgitẽ ſæuitia [illegible] [illegible] cum cecidiſſet in gurgitẽ, diu ſuper aquas diuina virtute [illegible] [illegible] aquæ quẽ pondus criminis non premebat. Quod factum mirans [illegible] populi circumſtantis, deſpecto furore gentilium, ad liberandum prope- [illegible] Hæc ille cernens, non paſſus eſt ſe à martyrio [illegible], ſed erectis ad [illegible] ait: *Ieſu domine, qui glorioſus reſides ad dexteram patris, ne patiaris me ab hoc* [illegible] *ſed ſuſcipiens animam meam, coniũgere me tuis martyribus in requie ſempiter-* [illegible] reddidit ſpiritum. Cuius corpus a Chriſtianis ſuſceptum, vene- [illegible] mandatum eſt.

De Conſtantino magno, B. Martino & Crucis dominicæ inuentione

CAP. XXXIV.

[illegible] ceſimus quartus imperium obtinuit Conſtantinus [illegible] annis [illegible] feliciter. Huius imperii anno vndecimo, cum poſt excidium [illegible] reddita fuiſſet Eccleſiis, beatiſſimus præſul Martinus, apud Sabariã [illegible] natus, parentibus gentilibus, non tamen [illegible]. Con- [illegible] imperii ſui, Criſpum filium veneno, Fauſtam [illegible] ca- [illegible] quod a rodo [illegible] eſſe voluiſſet. Huius [illegible] Crucis dominicæ lignũ per ſtudium Helenæ [illegible] repertum eſt.

[illegible]

De [illegible]

CAP. [illegible]XV.

S[illegible] Constantis autem tempore [illegible] Nicbenus [illegible] [illegible] paulta pericul[illegible] [illegible] [illegible] Treuerorum episcopus potens in omni [illegible] rate repe[illegible]

N[illegible] odecimo C[illegible] anno A[illegible] us mo[illegible] achus [illegible] moræta [illegible] mus Hilarius [illegible] episcopus [illegible] [illegible] libros pro fide catholica scribens, Constan[illegible] [illegible] xij anno cum absolui iube[illegible], ad propria redire permi[illegible].

De beato Martino

CAP. XXXVI.

TVNC iam & lumen noſtrum exoritur, nouiſque lampadum radiis Gallia [illegible] ſtratur, hoc eſt eo tempore beatiſſimus M[illegible] [illegible] prædicare [illegible] ius [illegible] Christum Dei filium per multa miracula ver[illegible] [illegible] rat[illegible] Gentilium incredulitatem auertit. Hic enim fana deſtruxit, hæte[illegible] ſit, Eccleſias [illegible], & cum aliis multis [illegible] refulgens, ad consumma[illegible] la [illegible] es m[illegible] reſtituit. Quarto Valentiniani & V[illegible] [illegible] ſanctus Hilarius apud Pictauos plenus ſanctitate & fide, multis vndique v[illegible] bus editis, migrauit ad [illegible] N[illegible] & ipſe l[illegible] mortuos [illegible] raſſe.

[illegible] ver[illegible] & [illegible] Romanæ, Hie[illegible] o[illegible] [illegible] m[illegible], Vrb[illegible] no[illegible] R[illegible]. Quæ ita ſe in cuncta bonitate ac [illegible] ate [illegible] præbuit, vt T[illegible] a vocaretur ab incolis.

De Valentis tyrannide

CAP. XXXVII.

POST mortem autem Valentiniani, Valens integri ſucceſſor imperii M[illegible] a [illegible] [illegible] es [illegible] s præcipit v[illegible] b[illegible] ri. Poſt hæc [illegible] [illegible] in Thracas Romanum [illegible] eſſere in quo tam aſtrages f[illegible] vt R[illegible] [illegible] equorum præſ[illegible] pedibus fugerent. Cumque a [illegible] intern[illegible] xima cæde [illegible], & V[illegible] s fugeret [illegible] ſaucius [illegible] tugurium [illegible] [illegible] hoſtibus [illegible] c[illegible] [illegible] diuina [illegible] ſan[illegible] um [illegible] ſanguinem, [illegible] em[illegible] proceſſit. H[illegible] [illegible] ab [illegible] Orſius [illegible] ter plus ſcripſit

De Theodoſio & eius imperio

CAP. XXXVIII.

I[illegible] d[illegible] eſſe [illegible] [illegible] t. Hic Th[illegible] [illegible] [illegible] p[illegible] o, q[illegible]

... ,Rempublicam confirmauit,Conſtan ... urbem victor in- ...

... us vero cum per tyrannidem oppreſſis Britannis ſumſiſſet victoriã,à mili- ... ator creatus eſt.In vrbe Treuerica ſedem inſtituens, Gratianum impe- ... circunuentum dolis interfecit. Ad hunc Maximum beatus Martinus iam ... pus venit.In loco ergo Gratiani,Theodoſius ille qui totã ſpem in Deum po- ... erat,totum ſuſcipit imperium.Qui deinceps diuinis affatibus fretus, Maximum ſpoliatum imperio interfecit.

De Vrbico epiſcopo Aruerno

CAP. XXXIX.

APVD Aruernos vero poſt Stremonium epiſcopum prædicatoremq́; primus epi- ſcopus Vrbicus fuit,ex ſenatoribus conuerſus,vxorem habens: quæ iuxta con- ſuetudinem eccleſiaſticam,remota à conſortio ſacerdotis religioſe viuebat. vaca- bant enim ambo orationi,eleemoſynis,atq; operibus bonis. Cumq; hæc agerent, li- uor inimici,qui ſemper eſt æmulus ſanctitati, commouetur in fœminam: quam in concupiſcentiam viri ſuccedens,nouam Euam efficit. Nam ſuccenſa mulier a libi- dine,operta peccati tenebris,pergit ad domum Eccleſiæ per tenebras noctis. Cũq; ... rata omnia repeiiſſet,pulſare fores Eccleſiæ domus cœpit,ac voces huiuſmodi ... c: *Quouſque ſacerdos dormis? quouſque oſtia clauſa non reſeras? cur coniugem ſpernis? cur ob- ... tis auribus, Pauli præcepta non audis? Scripſit enim: Reuertimini ad alterutrum,ne tentet Satanas. Ecce ego ad te reuertor, nec ad extraneum, ſed ad proprium vas recurro.* ... & his ſimilia diu declamanti, tandem ſacerdotis tepeſcit religio. Iubet ... in cubiculo intromitti, vſuſque concubitu eius diſcedere iubet. Dehinc tar- ... s ad ſe reuerſus, & de perpetrato ſcelere condolens, acturus pœnitentiam, ... ſis ſuæ monaſterium expetit: ibique cum gemitu ac lachrimis quæ com- ... t diluens, ad vrbem propriam eſt reuerſus. Qui impleto vitæ curſu mi- ... t a ſeculo. nata eſt enim ab hoc conceptu filia, quæ in religione perman- ... ſe quoque ſacerdos cum coniuge & filia in crypta Cantobennenſi,iuxta agge- ... Publianum eſt ſepultus. Iu cuius loco Legonus epiſcopus ſubrogatur.

De ſancto Hillidio & eius in epiſcopatu ſuc- ceſſore

CAP. XL.

... o defuncto, ſanctus Hillidius ſucceſſit, vir eximiæ ſanctitatis ac præcla- ... æ virtutis, qui in tanta ſanctitate emicuit, vt fama eius etiam extraneos ... adiret: vnde factum eſt, vt ab imperatoris Treuerici filia expetitus, vt ... immundo curaret: quod in libro illo quem de eius vita conſcripſimus, ... Fuit autem (vt fama refert) valde ſenex & plenus dierum, ... e bonis operibus, qui felici conſummatione, vitæ huius perfunctus migrauit ad Chriſtum: ſepultusque in crypta, ſuburbano ciuitatis ... autem & archidiaconum nomine & merito Iuſtum, qui & cur- ... bonis conſummans operibus, magiſtri tumulo ſociatur. Iam vero

poſt tranſitum beati Hillidii confeſſoris, ad glorioſum eius ſepulchrum tantæ virtutes apparent, vt nec ſcribi integre queant, nec memoria retineri. Huic ſanctus Nepotianus ſucceſſit.

De ſancto Nepotiano etiam Aruernorum Epiſcopo

CAP. XLI.

IGITVR apud Aruernos ſanctus Nepotianus quartus habebatur epiſcopus. A Treueris vero legati in Hiſpaniam mittebantur: ex quibus Artemius quidam admirabilis ſapientiæ atque puchritudinis, & prima ætate florens, vi febrium eſt correptus. Præcedentibus vero aliis, hic apud Aruernos ægrotus relinquitur. nam eo tempore apud Treueros, ſponſali erat vinculo nexus. à ſancto autem Nepotiano viſitatus, atque oleo ſancto perunctus, tribuente domino redditur ſanitati. Qui cum ab eodem ſancto verbum prædicationis accepiſſet, oblitus tam ſponſam terrenam, quam facultates proprias, ſanctæ copulatur Eccleſiæ, factuſque clericus in tanta prælatus eſt ſanctitate, vt beato Nepotiano ſucceſſor exiſteret, ad regendas gregis dominici cauſas.

De duorum amantium caſtitate & ſepultura

CAP. XLII.

PER idem tempus Iniurioſus quidam de ſenatoribus Aruernis, cum magnis opibus, ſimilem ſibi in coniugio puellam expetiit, datoque arrabone, diem conſtituit nuptiarum. Erat autem vterque vnicus patri. Adueniente vero die, celebrata nuptiarum ſolennitate, in vno ſtrato ex more locantur. Sed puella grauiter contriſtata, auerſa ad parietem, amariſſime flebat. Cui ille, *Quid*, inquit, *turbaris? Indica quæſo mihi*. Illaque ſilente, adiecit, *Obſecro te per Ieſum Chriſtum filium Dei, vt mihi quid doleas ſapienter exponas.* Tunc illa conuerſa ad eum ait, *Si omnibus diebus vitæ meæ plangam, nunquid tantæ erunt lachrimæ, vt queant abluere tam immenſum pectoris mei dolorem? Statueram enim, vt corpuſculum meum immaculatum Chriſto à virili tactu ſeruarem: ſed væ mihi quæ taliter ab eo relicta ſum, vt quod optabam perficere non valerem: & quod ab initio ætatis meæ ſeruaui, in hac nouiſſima die quam videre non debueram, perdidi. Ecce enim relicta ab immortali Chriſto, qui mihi dotem promittebat paradiſum, mortalis hominis ſum ſortita cõſortium: & pro roſis immarceſcibilibus, arentium me roſarum non ornat, ſed deformat ſpolium. Et cum debui ſuper quadrifluo agni flumine puritatis ſtolam induere: hæc mihi veſtis onus exhibuit, non honorem. Sed quid amplius verba protrahimus? Infelix ego quæ debui ſorte mereri polos, hodie demergor in abyſſos. O ſi mihi hæc futura erant, quare non dies vitæ meæ ipſe fuit finis, qui fuit initium? O ſi ante introiſſem mortis ianuam, quam lactis acciperem alimenta. O ſi mihi dulcium nutricum oſcula, in funere fuiſſent expenſa. Horrent enim mihi terrenæ ſpecies, quia pro mundi vita transfixas manus ſuſpicio Redemptoris. Nec cerno diademata gemmis inſignibus coruſcantia, cum illam ſpineam miror mente coronam. Reſpuo longe lateque diffuſa ſpatia terræ tuæ, quia amœnitatem concupiſco paradiſi. Horrent tua ſolaria, cum dominum reſidentem ſuſpicio ſuper aſtra.* Talia cum magno fletu iactanti, commotus pietate iuuenis ait: *Vnicos nos nobiliſſimi Aruernorum habuere parentes, & ad propagandam generationem coniungere voluerunt, ne recedentibus de mundo ſuccederet hæres extraneus.* Cui illa: *Nihil eſt mundus, nihil ſunt diuitiæ, nihil eſt pompa ſeculi huius: nihil eſt vita iſta qua fruimur: ſed illa magis vita quærenda eſt, quæ morte terminante non clauditur, quæ labe vlla non ſoluitur, nec aliquo occaſu finitur, vbi homo in beatitudine æterna permanens, luce non occidente viuit. Et quod maius eſt his omnibus, ipſius domini præſentia, iugi perfruens contemplatione, in angelico translatus ſtatu, indiſſolubili lætitia gaudet.* Ad hæc ille. *Dulcibus* inquit, *eloquiis tuis æterna mihi vita tanquam magnum iubar illuxit: & ideo ſi vis à carnali abſtinere concupiſcentia, particeps tuæ mentis efficiar.* Illa reſpondit, *Difficile eſt ſexũ virilem,*

virilem, mulieribus iſta præſtare. Tamen ſi feceris, vt immaculati permaneamus in ſeculo, ego tibi partem tribuam dotis, quam promiſſam habeo à ſponſo domino meo Ieſu Chriſto, cui me & famulam deuoui eſſe & ſponſam. Tunc ille armatus crucis vexillo, ait: *Faciam quæ hortaris: & datis inter ſe dextris, quieuerunt.* Multos poſtea in vno ſtratorecumbentes annos, vixerunt cum caſtitate laudabili. Quod poſtea in eorum tranſitu declaratum eſt. nam cum impleto certamine, puella migraret ad Chriſtum, peracto vir funeris officio, cum puellam in ſepulchrum deponeret, ait: *Gratias tibi ago æterne domine noſter, quia hunc theſaurum ſicut à te commendatum accepi, ita immaculatum pietati tuæ reſtituo.* Ad hæc illa ſubridens: *Quid*, inquit, *loqueris quod non interrogaris?* Illamque ſepultam, ipſe non poſt multum inſequitur. Porro cum vtriuſque ſepulchrum è diuerſis parietibus collocatum fuiſſet, miraculi nouitas quæ eorum caſtitatem manifeſtaret, apparuit. nam facto mane cum ad locum populi accederent, inuenerunt ſepulchra pariter, quæ longe inter ſe diſtare reliquerant: ſcilicet vt quos tenet ſocios cœlum, ſepultorum hic corporum non ſeparet monumentum. Hos vſque hodie, *Duos Amantes* vocitare loci incolæ voluerunt. Meminimuſque de his in libro Miraculorum.

De beati Martini tranſitu

CAP. XLIII.

ARCADII vero & Honorii ſecundo imperii anno, ſanctus Martinus Turonorum epiſcopus, plenus virtutibus & ſanctitate, præbens infirmis multa beneficia, octogeſimo & primo ætatis ſuæ anno, Epiſcopatus autem XXVI. apud Condatenſem diœceſis ſuæ vicum, excedens à ſeculo feliciter migrauit ad Chriſtum. Tranſiit autem media nocte, quæ Dominica habebatur, Attico Cæſareoque conſulibus. Multi enim in eius tranſitu pſallentium voces audierunt in cœ- *An. 395.*
lo, quod in libro virtutum eius primo plenius expoſuimus. Nam cum primitus ſanctus dei apud Condatenſem (vt diximus) vicum, ægrotare cœpiſſet, Pictaui populi ad eius tranſitum ſicut Turonici conuenerunt. Quo migrante, grandis altercatio in vtrunque ſurrexit populum. Dicebant enim Pictaui, *Noſter eſt monachus, nobis Abbas extitit: nos requirimus commendatum. Sufficiat vobis, quod dum eſſet in mundo Epiſcopus, vſi eſtis eius colloquio, participaſtis conuiuio, firmati fuiſtis benedictionibus, inſuper & virtutibus iocundati: ſufficiant ergo vobis iſta omnia: nobis liceat auferre vel cadauer exanimum.* Ad hæc Turonici reſpondebant: *Si virtutum nobis facta ſufficere dicitis, ſcitote quia vobiſcum poſitus, amplius eſt quam hic operatus. nam vt prætermittamus plurima, vobis ſuſcitauit duos mortuos, nobis vnum: & (vt ipſe ſæpe dicebat) maior ei virtus ante epiſcopatum fuit, quam poſt epiſcopatum. Ergo neceſſe eſt, vt quod nobiſcum non impleuit viuens, expleat vel defunctus. Vobis eſt enim ablatus, nobis a Deo donatus. Verum ſi mos antiquitus inſtitutus ſeruatur, in vrbe qua ordinatus eſt, habebit Deo iubente ſepulchrum. Certe ſi pro monaſterio priuilegium cupitis vindicare, ſcitote quia primum ei monaſterium cum Mediolanenſibus fuit.* His ergo litigantibus, ſole ruente nox clauditur: corpuſque in medio poſitum, firmatis ſeris ab vtroque populo cuſtoditur. Futurum, vt mane facto à Pictauis per violentiam auferretur: ſed Deus omnipotens noluit vrbem Turonicam proprio fruſtrare patrono. Denique nocte media omnis Pictaua ſomno phalanga comprimitur, nec vllus ſuperfuit qui ex hac multitudine vigilaret. Igitur vbi Turonici eos conſpiciunt obdormiſſe, adprehenſam ſanctiſſimi corporis glebam, alii per feneſtram eiiciunt, alii foris ſuſcipiunt: poſitumque in naui cum omni populo, per Vingennam fluuium deſcendunt. Ingreſſique Ligeris alueum, ad vrbem Turonicam cum magnis laudibus pſallentioque dirigunt copioſo. De quorum vocibus Pictaui exper-

gefacti, nihil de theſauro quem cuſtodiebant habentes, cum magna confuſione
ad propria ſunt reuerſi. Quod ſi quis requiret, cur poſt tranſitum Gratiani epi-
ſcopi, vnus tantum, id eſt Litorius, vſque ad ſanctum Martinum fuiſſet Epi-
ſcopus, nouerit quia obſiſtentibus paganis, diu ciuitas Turonica ſine benedictio-
ne ſacerdotali fuit. nam qui Chriſtiani eo tempore videbantur, occulte & per la-
tebras diuinum officium celebrabant. nam ſi qui à paganis reperti fuiſſent Chri-
ſtiani, aut afficiebantur verberibus, aut gladio truncabantur. A paſ-
412 ſione ergo Domini, vſque tranſitum ſancti Martini, anni
cccCXII. computantur.

*Explicitus eſt liber primus, continens annos V.M.D.XLVI.
qui computantur a principio Mundi vſque ad tranſitum ſan-
cti Martini epiſcopi.*

GREGO-

GREGORII TVRONENSIS EPISCOPI HISTORIARVM LIBER SECVNDVS.

PROSEQVENTES ordinem temporum, mixte confuſeque, tam virtutes ſanctorum quam ſtrages gentium memoramus. Non enim irrationabiliter accipi puto, ſi felicem beatorum vitam inter miſerorum memoremus excidia, cum id non facilitas ſcriptoris, ſed temporum ſeries præſtet. nam ſolicitus lector ſi inquirat ſtrenue, inueniet inter illas regum Iſraeliticorum hiſtorias, ſub Samuel iuſto, Phineem interiſſe ſacrilegum: & ſub Dauid, quem fortem manu dicunt, Goliam allophylum corruiſſe. Meminerit etiã ſub Heliæ eximii vatis tempore, qui pluuias cum voluit abſtulit, & cum libuit, arentib. terris infudit: qui viduæ paupertatem oratione locupletauit, quantæ populorum ſtrages fuere, quantæ fames, vel quæ ſiccitas, miſeram oppreſſit humum. Quæ ſub Ezechiæ tempore, cui Deus ad vitam xv. annos auxit, Hieroſolyma mala pertulerit. Sed & ſub Eliſeo propheta, qui mortuos vitæ reſtituit, & alia in populis miracula multa fecit, quantæ interneciones, quæ miſeriæ ipſum Iſraeliticum populum oppreſſerũt. Sic & Euſebius, Seuerus, Hieronymuſque in Chronicis atque Oroſius, & bella regum, & virtutes martyrum pariter texuerunt. Ita & nos idcirco ſic ſcripſimus, quo facilius ſeculorum ordo, vel annorum ratio, vſque ad noſtra tempora tota reperiatur. Venientes ergo per ante dictorum auctorum hiſtorias, ea quæ in poſterum acta ſunt, domino iubente differemus.

De epiſcopatu Briccii
CAP. I.

IGITVR poſt exceſſum B. Martini Turonicæ ciuitatis epiſcopi, ſummi & incomparabilis viri, de cuius virtutibus magna apud nos volumina retinentur, Briccius ad epiſcopatũ ſuccedit. At vero Briccius iſte cum eſſet primæuæ ætatis iuuenis, ſancto adhuc Martino viuenti in corpore multas tendebat inſidias, pro eo quod ab eodem plerunq; cur faciles res ſequeretur, arguebatur. Quadam autẽ die dum quidã infirmus medicinam à beato Martino expeteret, Briccium adhuc diaconum in platea conuenit. cui ſimpliciter ait, *Ecce ego præſtolor beatum virum, & neſcio vbi ſit, vel quid operis agat.* cui Briccius, *Si*, inquit, *delirũ illum quæris, proſpice eminus: ecce cœlum ſolite ſicut amens reſpicit.* Cumq; pauper ille occurſu reddito quod petierat impetraſſet, Briccium diaconum vir beatus alloquitur: *En ego Bricci delirus tibi videor?* Cumq; ille confuſus hæc audiens, dixiſſe ſe denegaret, ait vir ſanctus: *Nonne aures meæ ad os tuum erant, cum hæc eminus loquebaris? Amen dico tibi, quia obtinui apud Deum vt poſt me ad pontificatus honorem accedas: ſed noueris te in epiſcopatu multa aduerſa paſſurũ.* Briccius hæc audiens irridendo dicebat, *Nonne verum dixi iſtum delira verba proferre?* Sed & presbyterii honore præditus, ſæpius beatum virum conuiciis laceſſiuit. Adepto ergo conſentientibus ciuibus pontificatus officio, orationi vacabat. Quia quanquã eſſet ſuperbus & vanus, caſtus tamen habebatur corpore. Triceſimo tertio vero ordinationis eius anno, exoritur contra eum lamentabilis cauſa pro crimine. nam mulier ad quã cubicularii eius veſtimenta deterre ſolebant ad abluendum, quæ ſub ſpecie religionis erat veſte mutata, concepit & peperit. Qua de re ſurrexit omnis populus Turonorum in iram, &

to[illegible] crimen ſuper Epiſcopum referunt, volentes eum vnanimiter lapidare. Dicebant enim, *Diu pietas ſancti tuam celauit luxuriam: nec deus nos diutius ſinit manus tuas indignas obſculando pollui.* Illo quoque e contrario vehementer hæc negante, Adferte, inquit, infantem ad me. Cumque oblatus fuiſſet infans, triginta dies ab ortu habens, ait ad eũ epiſcopus: *Adiuro te per Ieſum Chriſtum filium Dei omnipotentis, vt ſi ego te generaui, corã cunctis edicas.* Et ille, *Non eſt hic,* inquit, *pater meus.* Populis autem rogantib. vt quis eſſet pater, interrogaret, ait ſacerdos: *Non eſt hoc meũ. quod ad me pertinuit, ſollicitus fui. Vobis ſi aliquid ſuppetit, per vos quærite.* Tunc illi hæc magicis artibus facta aſſeuerantes, inſurgunt contra eum omnes vna conſpiratione. Et trahentes eũ dicebant: *Non diutius nobis falſo paſtoris nomine dominaberis.* Ille autẽ ad ſatisfaciendum adhuc populo, prunas ardentes in byrrum ſuum poſuit: & ad ſe ſtringens, vſque ad ſepulchrũ beati Martini, vna cum populorum turbis accedit. Proiectiſque ante ſepulchrum prunis, veſtimentum eius inuſtum adparuit. Illo quoque ſic proſequente, *Sicut iſtud veſtimentũ ab his ignibus videtis illæſum, ita & corpus meum à mulieris coitu eſt impollutũ* Illis vero non credentib. ſed contradicentibus, trahitur, calumniatur, eiicitur, vt ſermo ſancti adimpleretur *Noueris te in epiſcopatu multa aduerſa paſſurũ.* Hoc enim eiecto, Iuſtinianum in epiſcopatu conſtituunt. Deniq; Briccius Romanæ vrbis Papã expetiit, flens & eiulans, atque dicens: *Merito hæc patior, quia peccaui in ſanctum Dei, & eum delirum & amentem ſæpe vocaui: cuius videns virtutes, non credidi.* Poſt cuius abceſſum, aiunt Turonici ſacerdoti ſuo: *Vade poſt eum, & exerce negocium tuum: quia ſi eum proſecutus non fueris, ad noſtrum omniũ contemptum humiliaberis* Iuſtinianus vero egreſſus à Turonis, Vercellas Italiæ ciuitatem adgreſſus, iudicio Dei percuſſus, obiit peregrinus. Turonici eius obitum audientes & in ſua malitia perdurantes, Armentium in eius loco conſtituunt. At Briccius epiſcopus Romam veniens, cuncta quæ pertulerat Papæ refert. Qui ad ſedem apoſtolicam reſidens, plerunq; miſſarum ſolennia celebrans, inibi quicquid in ſanctu Dei deliquerat, deflendo, diluit. Septimo igitur regreſſus anno a Roma, cum auctoritate papæ illius, Turonos redire diſponit: & veniens ad vicum cuius nomẽ eſt Laudiacũ, ſexto ab vrbe miliario, manſionem accepit. Armentius vero febre corripitur, & media nocte ſpiritum exhalauit. Quod protinus Briccio epiſcopo per viſum reuelatum eſt: qui ait ſuis: *Surgite velocius, vt ad tumulandũ fratrem noſtrum Turonicum pontificem occurramus.* Cumq; illi venientes portam ciuitatis ingrederentur, ecce iſtum per aliam portam mortuum efferebant. Quo ſepulto, Briccius in cathedram ſuam regreſſus eſt, ſeptem poſtea feliciter viuens annos. Cui poſt XLVII, epiſcopatus annum defuncto, ſanctus Euſtochius ſucceſſit, magnificæ ſanctitatis vir.

De Vvandalis & perſecutione Chriſtianorum ſub ipſis
CAP. II.

POST hæc Vandali a loco ſuo digreſſi, cum Gunderico rege in Gallias ruunt. Quibus valde vaſtatis, Hiſpanias appetunt. Hos ſecuti Sueui, id eſt, Alamanni, Galiciam adprehendunt. Nec multo poſt, ſcandalum inter vtrunque oritur populum, quoniam propinqui ſibi erant: cumque ad bellum armati procederent, ac iam in conflictu parati eſſent, ait Alamannorum rex, *Quouſque bellum ſuper cunctum populum commouetur? ne pereant quæſo populi vtriuſque phalangæ: ſed procedant duo de noſtris in campum cum armis bellicis, & ipſi inter ſe confligant. Tunc ille cuius puer vicerit, regionem ſine certamine obtinebit.* Ad hæc cunctus conſenſit populus, ne vniuerſa multitudo in ore gladii rueret. His enim diebus Gundericus rex obierat, in cuius loco Traſimundus obtinuerat regnum. Confligentibus vero pueris, pars Vandalorum victa ſuccubuit. interfectoque puero, placitum egrediendi Traſimundus ſpopondit, vt ſcilicet præparatis itineris neceſſariis, ſe a finibus Hiſpaniæ remoueret. Per idem vero tempus perſecutionem in Chriſtianos Traſimundus exercens, ac totam Hiſpaniam, vt ad perfidiam Arrianæ ſectæ [illegible] tormentis ac diuerſis mortibus impellebat. Vnde factum eſt, vt puella quædam religioſa, prædiues opibus ac ſecundum ſeculi dignitatem, nobilitate ſenatoria [illegible] rens: & (quod [illegible] eſt n[illegible] [illegible] catholica pollens, Deo omnipotenti inreprehenſibiliter ſeruiens, ad hanc quæſtionem adduceretur. Cumque Regi fuiſſet

fuiſſet oblata conſpectibus, cœpit eam primum ad rebaptizandum blandis ſermonibus allicere. Quæ cum venenoſum eius iaculum fidei parma propelleret, præcepit Rex facultates eius auferri, quæ iam mēte poſſidebat regna paradiſi. deinde ſuppliciis adplicatam, ſine ſpe præſentis vitæ torqueri. Quid plura? Poſt multas quæſtiones, poſt ablatos terrenarū diuitiarū theſauros, cum ad hoc frangi non poſſet, vt beatam ſcinderet Trinitatem, ad rebaptizandū inuita deducitur. Cumq; in illud cœnoſum lauacrum vi cogeretur immergi, ac proclamaret, *Patrem cum filio, ac Spiritum ſanctum vnius credo eſſe ſubſtantiæ eſſentiæque*, digno aquas vnguine cunctas infecit, id eſt fluxu ventris aſpergit. Exhinc ad legitimam deducta quæſtionem, poſt eculeos, poſt flammas & vngulas, Chriſto domino capitis deciſione dicatur. Poſt hæc proſequentibus Alamannis vſque ad Traductam, tranſito mari Vandali per totam Africam ac Mauritaniam ſunt diſperſi.

De Cirola hæreticorum epiſcopo, & de ſanctis martyribus
CAP. III.

SED quoniam eorum tempore perſecutio in Chriſtianos inualuit, ſicut ſuperius mentio facta eſt, videtur vt aliqua ex his quæ circa Dei Eccleſias intulerunt, vel quemadmodum de regno expulſi ſint, memorare. Defuncto igitur Traſimundo, poſt ſcelera quæ in ſanctis Dei exercuit, Honoricus mente crudelior Africanū occupat regnum, atq; ex electione Vandalorum ipſis præponitur. Cuius ſub tempore quanti Chriſtianorum populi, pro ipſo Chriſti ſacratiſſimo nomine cæſi ſint, ab hominibus non poteſt comprehendi. Teſtis eſt tamen Africa quæ miſit, & Chriſti dextera, quæ gemmis immarceſcibilibus coronauit. Legimus tamen quorundam ex ipſis martyrum paſſiones, ex quibus quædam replicanda ſunt, vt ad ea quę ſpopondimus veniamus. Igitur Cirola falſo vocatus epiſcopus, hæreticorum tunc maximus habebatur aſſertor. Cumq; ad perſequendum Chriſtianos rex per diuerſa tranſmitteret, ſanctum Eugeniū epiſcopum, virum inenarrabili ſanctitate, qui tūc ferebatur magnæ prudentiæ eſſe, in ſuburbano ciuitatis ſuæ reperit perſecutor. Quem ita violenter rapuit, vt nec ad hortandum gregem Chriſti, vllum abire permitteret. Ille vero cum ſe videret abduci, Epiſtolam ciuibus pro cuſtodienda fide catholica, hoc modo tranſmiſit: *Dilectiſſimis & in Chriſti amore dulciſſimis filiis & filiabus Eccleſiæ mihi à Deo commiſſæ, Eugenius epiſcopus: Regalis emanauit auctoritas, & pro exercenda fide catholica, edicto nos à Carthagine venire præcepit. Et ideo ne abiens à vobis Eccleſiam Dei in ambiguo, hoc eſt, in ſuſpenſo dimitterem, aut oues Chriſti non verus paſtor ſilentio relinquerem, neceſſarium duxi has pro me vicarias veſtræ dirigere ſanctitati. in quibus non ſine lachrimis peto, hortor, moneo, & ſatis abundeque obteſtor per Dei maieſtatem, & per tremendum iudicii diem, atque aduentus Chriſti terribilem claritatem, vt fixius teneatis catholicam fidem, adſerentes filium patri eſſe æqualem, & ſpiritum ſanctum eandem habere cum patre & filio deitatem. Seruate itaque vnici baptiſmatis gratiā, cuſtodientes chriſmatis vnctionem. Nemo poſt aquam reuertatur ad aquam, renatus ex aqua. Nutu enim Dei ſal in aqua conficitur: ſed ſi in aquam redactum fuerit, omnis ſpecies eius confeſtim euacuatur. Vnde non immerito Dominus in euangelio ait, Si ſal infatuatum fuerit, in quo ſalietur? Et vtique hoc eſt infatuari, velle ſecundo condiri, cum ſemel factum ſufficiat. Non audiſtis Chriſtum dicentem, Qui ſemel lotus eſt, non habet neceſſitatem iterum lauandi? Ideoque fratres, & filiæ atque meæ in Domino, non vos contriſtet abſentia mea, quia catholicæ diſciplinæ adhæretis. Ego vos nec longinquitate aliqua obliuiſcor, nec morte à vobis diuellor. Scitote quia quocunque me fecerint diuidi agones, mecum eſt palma. ſi ad exilium abiero, beati Ioannis euangeliſtæ exemplum: ſi ad mortis exitium, viuere mihi Chriſtus eſt & mori lucrum. Si rediero, fratres implebit Deus deſiderium veſtrum. Attamen ſufficit modo, quod vobis non tacui: monui, inſtruxi, quomodo potui: ideoque immunis ſum à ſanguine omnium pereuntium, & ſcio quia aduerſus eos legētur litteræ iſtæ ante tribunal Chriſti, cum venerit reddere vni cuique ſecundum opera ſua. Si reuerſus fuero, fratres videbo vos in hac vita. ſi non reuerſus fuero, videbo vos in futura. Dico tamen vobis, valete, orate pro nobis, & ieiunate quia ieiunium & eleemoſyna ſemper Dominum ad miſericordiam deflexerunt. Mementote eſſe*

ſcriptum in [illegible]gelio, Nolite timere eos qui occid[illegible]nt [illegible]p[illegible] animam autem [illegible]
[illegible]e [illegible]imet[illegible] autem eum qui poſtquam occiderit, h[illegible]bet [illegible]teſt [illegible]tem & [illegible]nim[illegible]m [illegible]
dere [illegible] mittere in gehennam. Ductus itaque ſanctus Eugenius ad Regem c[illegible]
rianorum epiſcop[illegible],pro fide Catholica de[illegible]rta[illegible] Cumq; e[illegible] de [illegible]
my[illegible]eri[illegible] potent[illegible]me de[illegible]ic[illegible]et,& [illegible]per mul[illegible] per eum virt[illegible]tes Chriſtus [illegible]
der[illegible],in maiorem inſan[illegible]am idem Epiſcopus inuidia i[illegible]flammante,ſuccend[illegible]u[illegible] E[illegible]
enim tunc [illegible]emporis cum ſancto Eugenio viri pru[illegible]entiſſimi atq[illegible]e ſan[illegible], V[illegible]
demialis & Longinus e[illegible]iſcopi, pares g[illegible]adu,& virt[illegible]te no[illegible] [illegible]pares. Nam ſanctus V[illegible]
demial[illegible]s eo tempore ferebatur mortuum ſuſcitaſſe. Lõginus autem multis infir[illegible]
ſalutem tribuit: Eugenius quoq; non ſolum viſibilium oculorum cæcitatem, ſed [illegible]
iam mentium depellebat. Quod cernen[illegible] il[illegible]e nequam Arrianoru[illegible] epiſcopus, o-
catum ad ſe quendam hominem, ab i[illegible]lo quo ipſe viuebat errore, deceptum, ait, *[illegible]on*
paſtor, quod hi Epiſcopi multa in populo ſigna depromunt, illoſque cuncti me neglecto ſequun-
tur. Adquieſce nunc his quæ præcipio, & accepis quinquaginta aureis, ſede in platea per quam
nobis eſt tranſitus: & manum ſuper clauſos oculos ponens, me prætereunte cum reliquis exclama
in magna virtute, dicens: Te beatiſſime Cirola, noſtræ relig[illegible]nis antiſtes, deprecor, vt reſpiciens
manife[illegible]es gloriam ac virtutem tuam, vt oculos meos aperiens, merear lucem videre quam per-
didi. Qui iuſſa complens, reſidensque in platea, tr[illegible]nſeunte hæretico cum ſan-
ctis Dei, ille qui Deum irridere cogitabat, exclamat in magna virtute dicens: *Au-*
di me beatiſſime Cirola: audi me ſancte ſacerdos Dei: reſpice cæcitatem meam: experiar e- 20
go medicamenta quæ ſæpe cæci reliqui a te meruerunt, quæ leproſi experti ſunt, quæ ipſi etiam
mortui præſenſerunt. Adiuro te per ipſam virtutem quam habes, vt mihi deſideratam
reſtituas lucem, quia graui ſum cæcitate percuſſus. Veritatem enim neſciens, verum dice-
bat: quia cæcauerat eum cupiditas, & virtutem Dei omnipotentis irridere per[illegible]e-
cuniam æſtimabat. Tunc hæreticorum Epiſcopus paululum ſe diuertit, quaſi in vir-
tute triumphaturus, elatus vanitate atque ſuperbia, poſuit manum ſuam ſuper ocu-
los eius dicens; *Secundum fidem noſtram, qua recte Deum credimus, aperiantur oculi tui.* Et
mox vt hoc nefas e[illegible]pit, riſus mutatur in planctum, & dolus epiſcopi eſt patefact[illegible]
in publico. nam tantus dolor oculos miſeri illius inuaſit, vt eos digitis vix comp[illegible]
meret, ne creparent. Denique clamare cœpit miſer, ac dicere: *Væ mihi miſero, qui*
ſeductus ſum ab inimico legis diuinæ. Væ mihi, quia Deum per pecuniam irridere volui, &
quinquaginta aureo[illegible] accepi, vt hoc facinus perpetrarem. Ad epiſcopum autem ai[illegible]
E[illegible]e aurum tuum, redde lumen meum, quod dolo tuo perdidi. Voſque rogo glorioſ[illegible]ime
Chriſtiani, ne deſpiciatis miſerum, ſed velociter ſuccurrite pereunti. Vere enim cognoui,
quia Deu[illegible] non irridetur. Tunc ſancti Dei miſericordia moti, Si, inquiunt, credis, o-
mnia poſſib[illegible]lia ſu[illegible]t credenti. At ille clamabat voce magna: *Qui non crediderit Chri-*
ſtum filium Dei & ſpiritum ſanctum æqualem habere ſubſtantiam atque deitatem cum Deo pa-
tre, hodie quæ ego perfero patiatur. Et adiecit, *Credo Deum patrem omnipotentem, cred[illegible]*
Dei Chri[illegible]um I[illegible]ſum æqualem patri, credo ſpiritum ſanctum patri & filio conſubſtantialem at-
que coæternum. Hæc illi audientes, & ſe inuicem honore mutuo præuenientes, [illegible]
inter eos ſancta contentio, quis oculis eius ſignum beatæ crucis imponeret. Vinde-
mialis vero a[illegible] Longinus Eugenium, ille autem econtra eos exorat vt manus imp[illegible]
nere[illegible]t cæco. Quod cum feciſſent, & manus ſuas ſuper caput eius tenerent, ſan[illegible]s
Eu[illegible]eni[illegible]s crucẽ ſuper oculos cæci faciens, ait: *In nomine patris & filii & [illegible]ritus [illegible]*
veri Dei, quẽ trinũ in vna æqualitate atque omnipotentia confitemur, aperiantur oculi tu[illegible]
ſtatim ab [illegible]o dolore, ad pr[illegible]inam rediit ſanitatem. Manifeſtiſſime autem patu[illegible]
huius cæcitatem, qual[illegible]er hæreticorum Ep[illegible]copus, oculos cordium miſer[illegible]
nis ſuæ velabat amictu, ne veram lucem [illegible]ic[illegible]ret fidei oculis contemplari. O [illegible]
tum, q[illegible] no[illegible]greſſu[illegible] per ianuam, id eſt per Chriſtum, qui eſt ianua vera, lupi[illegible]s [illegible]
gis g[illegible] q[illegible]am c[illegible]os effectus eſt: & pac[illegible]m in crede[illegible]um cor[illegible] d[illegible]
buerat accedere, prauitate cordis ſui conabatur extin[illegible]uere. San[illegible]i ve[illegible]
gna[illegible] p[illegible]pulis multa fecer[illegible], & e[illegible]at vox vna popu[illegible] dicentis, *Verus D[illegible] p[illegible]t[illegible]r*
[illegible]rus Deus [illegible] [illegible]erus Deus [illegible]iritus ſanctus, vna fide colendus, vno timore metuendus, [illegible]
que hon[illegible]re venerandus. Nam quæ Cirola adſerit [illegible]alſ[illegible] [illegible]e cunc[illegible] [illegible] mani[illegible] [illegible]um. [illegible]
tem Honoricus rex, aſſertiones ſuas per ſanctorum fidem glorioſam [illegible]

[illegible] cis, ſed potius deſtru [illegible] fia [illegible] c [illegible] ſtam, ſanctos Dei poſt multa tormenta, poſt [illegible] eos, † poſt [illegible] [illegible] las iuſſit interfici. Beatum vero Eugenium decollari iuſſit, [illegible] ea [illegible] in ea hora qua enſis ſuper ceruicem eius incumbebat, non reuerteretur [illegible] ſectam, non occideretur, ne eum pro martyre excolerent Chri- [illegible] exilio damnaretur: quod ita factum eſſe manifeſtum eſt. Nam cum [illegible] mi- [illegible] morte, interrogatus fuiſſet, ſi mori pro fide Catholica deſtinaret, reſpondit: *H[illegible] ſempiterna vita, pro iuſtitia mori.* Tunc ſuſpenſo gladio, apud Albigenſem [illegible] bem, exilio deputatus eſt: vbi & finẽ vitæ præſentis fecit. Ad cuius nũc [illegible] hrum multæ virtutes creberrime oſtenduntur. Sanctum vero Vindemialem, [illegible] percuti præcepit. quod & impletum eſt in hoc certamine. Octauianus vero [illegible] & multa milia virorum ac mulierum, hanc fidem adherentium in- [illegible] pta atq; debilitata ſunt. Sed pro amore gloriæ, nihil erant hæc ſupplicia con- [illegible] us ſanctis, qui in paucis vexati, in multis bene ſe nouerant diſponendos, iux- [illegible] d Apoſtoli: *Quia non ſunt condigna paßiones huius tẽporis, ad futuram gloriam quæ re- [illegible] ur in [illegible] nctis.* Multi tunc errantes à fide, accipientes diuitias, interierunt [illegible] olo- [illegible] multis. Infelix autem quidam epiſcopus nomine Reuocatus, eo tempore eſt [illegible] catus a fide Catholica. Tũc & ſol teter apparuit obſcuratus, ita vt vix ab eo pars [illegible] a e uceret. Credo nanq; pro tantis ſceleribus & effuſione ſanguinis innocẽ- [illegible] H[illegible]ricus vero poſt tantum facinus, arreptus à Dæmone qui diu de ſanctorum ſanguine paſtus fuerat, propriis ſe morſibus laniabat: in quo etiam cruciatu, vitã in- dignam iuſta morte finiuit. Huic Childericus ſucceſſit, quo defuncto, Gelefimiris [illegible] ſuſcipit. Ipſe quoq; à Republica † ſuperatus, vitam principatumq; finiuit, & ſic regnum decidit Vandalorum. † *à Romanis.*

De perſecutione ſub Athanarico agitata
CAP. IV.

MVLTÆ enim hæreſes eo tempore Dei eccleſias impugnabant, de quibus plerũ- que vltio diuina data eſt. Nam & Athanaricus Gothorũ rex, magnam excitauit perſecutionem: qui multos Chriſtianorum diuerſis pœnis adfectos, gladio detrun- ca[illegible] & nonnullos exilio datos, fame variiſq; cruciatibus enecabat. Vnde factũ e[illegible] exigẽte iudicio Dei pro effuſione ſanguinis iuſti, à regno depelleretur, & eſſet [illegible] la patria, qui dei Eccleſias impugnabat. nunc vero ad ſuperiora redeamus.

De Seruatio epiſcopo & Chunis
CAP. V.

I[illegible]VR rumor erat Chunos in Gallias velle prorumpere. Erat autem tunc tempo- ris apud Tungros oppidũ Seruatius eximiæ ſanctitatis epiſcopus, qui vigiliis ac ie- iuniis vacans crebro lachrimarum imbre perfuſus, Domini miſericordiã precaba- tur ne vnquam gentem hanc incredulam, ſibiq; ſemper indignam in Gallias venire p[illegible]tteret. Sed ſentiens per ſpiritũ, pro delictis populi, ſibi hoc non fuiſſe conceſ- ſum, cõſilium cepit † vt expeteret vrbem Romanã, ſcil. vt adiũctis ſibi apoſtolicę vir- tutis patrociniis, quæ humiliter ad Dei miſericordiam flagitabat, mereretur facilius [illegible] re. Accedens ergo ad beati apoſtoli tumulum, deprecabatur auxilium boni- [illegible] cius, in multa abſtinentia, maxima inedia ſe conſumens, ita vt biduo triduoque ſine v[illegible]o cibo potuque maneret, nec eſſet interuallum aliquod in quo ab oratione c[illegible]. Cumque ibidem multorum dierum ſpacia in tali afflictione moraretur, f[illegible] hoc a beato Apoſtolo accepiſſe reſponſum: *Quid me vir ſanctißime inquietas? [illegible] enim apud Domini deliberationem prorſus ſancitum eſt; Chunos in Gallias aduenire, [illegible] maxima tempeſtate debere depopulari. Nunc igitur ſume conſilium, accelera velociter, [illegible] a domum tuam ſepulturam compone: require linteamina munda ecce enim mi[illegible]rabi[illegible] a cor- [illegible] nec vide[illegible]t oculi tui mala quæ facturi ſunt Chuni in Galliis ſicut locutus eſt dominus Deus [illegible]r.* [illegible] a ſancto Apoſtolo pontifex reſponſo ſuſcepto, iter accelerat G[illegible]q[illegible] [illegible] rrepe it: veniensq; ad vrbem Tungrorum, quæ erant neceſſaria [illegible] m citius leuat: valeq; dicens clericis, ac reliquis ciuibus vrbis, denunciat cũ fle-

S. Seruatius Tungrenſ.

al. conſ. habuit expetendi.

tu & lamentatione, quia non viſuri eſſent vltra faciem illius. At illi cum eiula[illegible]gno & lachrimis eum proſequentes, ſupplicabant humili prece dicente[illegible], *Ne derelin[illegible]quas nos pater ſancte, ne obliuiſcaris noſtri paſtor bone.* Sed cum eum fletibus reuocare non poſſent, accepta benedictione cum oſculis redierunt. Hic vero ad Traiectenſem vrbem accedens, modica pulſatus febre, receſſit à corpore. Ablutusq; à fidelibus, iuxta ipſum aggerem publicum eſt ſepultus. Cuius beatum corpus qualiter poſt multorum temporum ſpacia ſit translatum, in libro Miraculorum ſcripſimus.

De Baſilica S. Stephani apud Metenſem vrbem

CAP. VI.

IGITVR Chuni à Pannoniis egreſſi (vt quidam ferunt) in ipſa ſanctæ Paſchæ vigilia ad Metenſem vrbem, reliqua depopulando, perueniunt, tradentes vrbē incēdio, & populum in ore gladii trucidātes, ipſosq; ſacerdotes Domini ante ſacroſancta altaria perimentes. Nec remanſit in ea locus inuſtus, præter oratorium beati Stephani primi martyris ac leuitæ. De quo oratorio quæ à quibuſdam audiui, narrare nō diſtuli. Aiunt enim, priuſquam hi hoſtes venirent, vidiſſe virum fidelem in viſu quaſi conferentem cum ſanctis apoſtolis Petro ac Paulo, beatum leuitam Stephanum de hoc excidio, ac dicentem: *Oro domini mei, vt non permittatis obtentu veſtro Metenſem vrbem ab inimicis exuri, quia locus in ea eſt in quo paruitatis meæ pignora continentur: ſed potius ſentiant ſe populi aliquid me poſſe cum Domino. Quod ſi tantum facinus populi ſupercreuit, vt aliud fieri non poſſit, niſi ciuitas tradatur incendio, ſaltem vel hoc oratorium non crementur.* Cui illi aiunt, *Vade in pace, dilectiſſime frater, oratorium tantum tuum carebit incendio. Pro vrbe vero non obtinebimus, quia dominicæ ſanctionis ſuper eam ſententia iam proceſſit: inualuit enim peccatum populi, & clamor malitiæ eorum aſcendit coram Deo. ideo ciuitas hæc cremabitur incendio.* Vnde proculdubio eſt, quod horum obtentu vrbe vaſtata, oratorium permanſit inlæſum.

De vxore Aetii

CAP. VII.

ATTILA vero Chunorum rex, à Metenſi vrbe egrediens, cum multas Galliarum ciuitates opprimeret, Aurelianis adgreditur, eamq; maximo arietū impulſu nititur expugnare. Erat autem eo tempore beatiſſimus Anianus, in ſupradicta vrbe Epiſcopus, vir eximiæ prudentiæ, ac laudabilis ſanctitatis, cuius virtutum geſta nobiſcum fideliter retinentur. Cumq; incluſi populi ſuo pontifici quid agerent acclamarent, ille fiſus in Deo, monet omnes in orationem proſterni, & cum lachrimis præſens ſemper in neceſſitatibus domini auxiliū implorare. Deniq; his vt præceperat deprecantibus, ait ſacerdos: *Aſpicite de muro ciuitatis, ſi Dei miſeratio iam ſuccurrat.* Suſpicabatur enim per domini miſericordiā, Aetium aduenire, ad quē & Arelatem abierat, prius ſuſpectus futuri. Aſpicientes autem de muro, neminem viderūt. Et ille *Orate*, inquit, *fideliter, Dominus enim liberabit vos hodie.* Orantibus autem illis, ait, *Aſpicite iterum.* Et cum aſpexiſſent, neminem viderunt qui ferret auxilium. Ait eis tertio, *Si fideliter petitis, Dominus velociter adeſt.* At illi cum fletu & eiulatu magno, domini miſericordiam implorabant. Exacta quoque oratione, tertio iuxta ſenis imperium aſpicientes de muro, viderunt a longe quaſi nebulā de terra conſurgere. Quod renunciantes, ait ſacerdos, *Domini auxiliū eſt.* Interea iam tremētibus ab impetu a[illegible]tum muris, iamque ruituris, ecce Aetius & Theudo†Gothorum rex, ac Thoriſmodus filius eius, cum exercitibus ſuis ad ciuitatem adcurrunt, aduerſumq; hoſte eiciunt, repelluntq;. Itaq; liberata obtentu beati antiſtitis ciuitate, Attilam fugant, qui Mauriacum campum adiens, ſe præcingit ad bellum. Quod hi audientes, ſe contra eum viriliter præparant. His diebus Romam ſonus ad[illegible]r, Aeti[illegible]n maximo diſcrimine inter phalangas hoſtium laborare. Quo audito vxor eius anxia atq; [illegible]ſta, aſ[illegible]due baſilicam ſanctorum Apoſtolorum adibat, atq; vt virum ſuum de hac expectatione ſuſciperet ſoſpitem precabatur. Quę cum die noctuq; hæc ageret, quadam nocte homo pauperculus, crapulatus a vino, in angulo baſilicæ beati Petri apoſt[illegible]o[illegible]dormiuit. Clauſis autem ex more oſtiis a cuſtodibus, non eſt eiectus. de nocte v[illegible]o conſur-

Orleans.

al. Theodo- [illegible]

...,relucẽtibus per tota ædis ſpacia lychnis, pauore perterritus, aditum per [quem] euaderet quærit. Verum vbi primi atq; alterius oſtii ... pulſat, & ... ata cuncta co... fuit, ſolo decubuit, trepidus præſtolans locũ, vt conuenien-... d... tutinos hymnos populis, hic liber abſcederet. Interea vidit duas perſonas ... v... al... ſalutantes, ſoli... de ... is eſſe proſperitatibus. Tunc qui ... io, ita exorſus eſt: *Ex vris Aetii lachrimas diutius ſuſtinere non patior perit enim aſ-... virum ſuum de Gallus reducam incolumem, cum aliud extinde fuiſſet apud diuinum iudicium p. aſtutum ſed tamen obtinui immenſam pietatem pro vita illius.* *Et ecce nunc illuc ...uenitẽ eum extinde reducturus. Veruntamen obteſtor, vt qui hæc audierit, ſileat, ar-...nque D... vulgare non audeat, ne pereat velociter e terra.* Ille autem hæc audiens, ... non ... t ſe i mox illucẽſcente cœlo omnia quæ audierat, matrifamiliæ pã-d... expleti ... ſermonibus lumine caruit oculorum. Igitur Aetius cum Francis Go-... conuentus, aduerſus Attilã confligit. At ille ad internecionem vaſtari ſuum ... ſ ex...itum, fuga dilabitur. Theudo † vero Gothorum rex huic certamini ... ubuit. Nam nullus ambigit, Chunorum exercitum obtentu memorati antiſtitis ... Verũtamen Aetius patritius cũ Thoriſmodo victoriã obtinuit, hoſteſque ... ex... let ... q; bello ait Aetius Thoriſmodo, *Feſtina velociter redire in patriã, ne ... te germano patris regno priueris.* Hæc ille audiens, cũ velocitate diſceſſit, quaſi ... fratrem, & prior patris cathedram adepturus. Simili & Francorum re-... ...it. Illis autem recedentibus, Aetius ſpoliato campo, victor in patriam ... erſus ſpolio. Attila vero cum paucis reuerſus eſt, nec multo poſt ... a... nis capta, incenſa atq; diruta, Italia peruagata atq; ſubuerſa eſt. Tho-... quo ſupra meminimus, Alamannos † bello edomuit. ipſe deinceps, poſt ... lites & bella, a fratribus oppreſſus ac iugulatus interiit.

al. q. ad per fores vt euaderet.

Theodorus.

Pal. Alanos.

Quid de Aetio hiſtoriographi ſcripſerint

CAP. VIII.

IGITUR his ita digeſtis ac per ordinem expletis, quid de Aetio ſupra memorato ... Frigeridus † narrat hiſtoria tacere nefas putaui. Nam cum in duodecimo ... libro referat, poſt d... Honorii exceſſum, Valentinianum puerulum, ... luſtro p... a conſobrino Theodoſio imperatorem fuiſſe creatum, & ... Romam ... annum Ioannem in imperium ſurrexiſſe, legatosque eius à ... dicit ... ille deſpectos, adiecit: *Dum hæc ita gererentur, legati ad tyrannum reuerſi ſunt, mandata atrocia † reportantes: Quibus permotus Ioannes, Aetium id temporis curam ... cum ingenti auri pondere, ad Chunos tranſmittit, notos ſibi obſidatus ... & familiari amicitia deuinctos cum mandatis huiuſmodi: Cum primum ... Italiam ingreſſæ forent, ipſe a tergo adoriretur, ſe a fronte venturum. Et ... conſequenter plura memoranda ſint, genus moresque ordiri placet. Gaudentius pater, Scythiæ prouinciæ primoris loci, a domeſticatu exorſus militia ... que ad magiſteri equitum culmen prouectus eſt. Mater Itala nobilis ac locuples fœmina. Aetius ... puero prætorianus, tribus annis Alarici obſes, dehinc Chunorum, poſt hæc Carpilio-... ex ... te domeſticorum, & Ioannis cura palatii. medii corporis, virilis habitudinis, ... formatus quo neque infirmitudine eſſet neque oneri animo alacer, membris vege-... promptiſſimus, ſagittarum iactu peritus, conto impiger, bellis aptiſſimus, pacis artibus ... auaritiæ, minimæ cupiditatis, bonis animi præditus, nec impulſoribus quidem ... deuians, iniuriarum patientiſſimus, laboris adpetens, impauidus periculo-... ... atque vigiliarum tolerantiſſimus. Cui ab ineunte ætate prædictum liquet, ... ſtatis deſtinaretur, temporibus ſuis locisque celebrandus.* Hæc ſupradictus hi-... narrat. Adultus autem Valentinianus imperator, metuens ne ... Aetius opprimeret, cum nullis cauſis extantibus interemit. Ipſe ... ſtis, dum in campo Martio pro tribunali reſidens, concionaretur ... Occylla buccellarius Aetii e aduerſo veniens, cum gladio perfodit. ... exitit finis.

al. Frigiredi.

al. atrociora port.

Aetius Rom.

Quid de Francis iidem dicant

CAP. IX.

DE Fran[illegible]m vero Regibus, quis fueri[illegible]rimus a mu[illegible]tis ignoratur [illegible] multa de eis Sulpitii Alexandri na[illegible]ret [illegible]a, [illegible]on tamen R[illegible]rum vllatenus nomina[illegible] ſed Duces eos habu[illegible]ſſe dicit: quæ tamen de[illegible]tat, memorare videtur. Nam cum dic[illegible] Maximum intra Aquileiam [illegible] ſpe imperii quaſi amentem reſid[illegible], di[illegible]ngit: *Eo tempore Genobaldo, M[illegible] Sunnone ducibus, Francin [illegible]ermaniam prorupere, ac pluribus mortalium limite in[illegible] fertile maxime pagos depopulati, Agrip[illegible]inenſi etiam Coloniæ metum incuſſere. [illegible] Treueros perlatū eſt, Nannius & Quintinus militiæ mag[illegible]ſtri, quibus infantiam filii [illegible] de[illegible]fenſionem Ga[illegible]arum Maximus commiſerat, collecto exercitu apud Agrippinā conuenere. Sed on[illegible]ſti præda hoſtes, prouinciarum opima depopulati, Rhenum tranſiere, pluribus ſuorum in [illegible] re[illegible]us ſ[illegible]lo, ad repeten[illegible]m depopulationem paratu, cum quibus congreſſus Romanus accommodus fuit, multis Francorum apud Carbonariam ferro peremptis. Cumque conſultaretur de ſucceſſu, an in Franciam tranſire deberent, Nannius abnuit, quia non imparatos & in[illegible]u[illegible] in dubie fortiores [illegible]uturos ſ[illegible]ebat. Quod cum Quintino & reliquis viris militaribus diſpli[illegible]ui[illegible]t, Nannio [illegible] [illegible]ontiacum reuerſo, Quintinus cum exercitu circa Niuſium † caſtellum Rhen[illegible]m tran[illegible]r[illegible] [illegible] ſecundus a [illegible]uuio caſtris, caſas habitatoribus vacuas atque ingentes vicos deſ[illegible]itutos o[illegible]udit. Franci enim ſimulato metu, ſe in remotiores ſaltus receperant, concidibus per extrema ſiluarum procuratis. Itaque vniuerſis domibus exuſtis, in quas ſentre ſtoliditas ignaua v[illegible]iæ conſummationem reponebat, noctem ſolli[illegible]itam mil[illegible]tes ſub armorum onere duxerant. A[illegible] pri[illegible]o diluculo, Quintino prælii duce ingreſſi ſaltus, in medium fere diem implicantes ſe erroribus viarum, toto peruagat[illegible]unt: tandem cum ingentibus ſeptis omnia a ſolido clauſa offendiſſent, in [illegible]luſtres campos qui ſiluis iungebantur, prorumpere molientibus hoſtium rari apparuere: qui coniunctis arborum truncis, vel concidibus ſuperſtantes, velut e faſtigiis turrium ſagittas tormentorum ritu effudere, illitas herbarum venenis, vt ſummæ cuti, neque letalibus inflicta locis [illegible]nera, haud dubiæ mortes ſequerentur. Dehinc maiori multitudine hoſtium circumfuſus exercitus, in aperta camporum, quæ libera Franci reliquerant, auide effuſus eſt: ac primi equites voraginibus immerſi permixtis hominum iumentorūque corporibus, ruina inuicem ſuorum oppreſſi ſunt. Pedites etiam, quos nulla onera equorū calcauerant, implicati limo, ægre explicantes [illegible]ſum, rurſus ſe qui paulo ante vix emerſerant, ſiluis trepidantes occulebant. Perturbatis ergo [illegible]dinibus c[illegible] [illegible]gione Heraclio Iouinianorum tribuno ac pene omnibus qui militibus præeran[illegible] extinctis, paucis effugium tutum nox & latibula ſiluarum præſtitere. Hæc in tertio H[illegible]o[illegible]ri[illegible] [illegible]rat[illegible]. In quarto vero libro cum de interfe[illegible]tione Victor[illegible] [illegible] M[illegible] tyr[illegible]nni narraret, ait: *Eo tempore Carietto & Syrus in locum Nanneni ſubro[illegible]ati in Germania cum exercitu oppoſito Francis diuerſabantur.* Et poſt pauca, cum Franci de Ge[illegible]n[illegible]a [illegible] pr[illegible]das [illegible]ſſent, adiec[illegible]: *Nihil Arbogaſtes differre volens commonet Cæſarem pœnas de[illegible] [illegible]i Francis exigendas, niſi vniuerſa quæ ſuperiori anno cæſis legionibus dir[illegible]puera[illegible]t, confeſtim reſtituerent, auctoreſq; belli traderent, in quos violatæ pacis perfi[illegible]a puniretur.* [illegible]æc acta c[illegible] duces eſſent, re[illegible]t. & deinceps ait, *Poſt dies paucul[illegible]s Marc[illegible]mere & Sunn[illegible]e Fran[illegible]orū regalibus tranſacto curſim colloquio, impetratiſq; ex more obſidibus, ad hiemandū T[illegible]euero[illegible] conceſſit.* Cum autem eos regales vocet, neſcimus vt[illegible] reges fuerint, an vices te[illegible]e[illegible] regum. Idem t[illegible]m[illegible] ſcriptor, cum neceſſitates Vale[illegible] c[illegible] [illegible]r[illegible] hæ[illegible] adiungi: *Dū diuerſa in oriente per Thracas geruntur, in Gallia ſtatus pub[illegible]icu[illegible] [illegible]erturbatur. Clauſo apud Viennā p[illegible]latii ædibus principe Valentiniano, & pene infra priuat[illegible] modum redacto, militaris rei cura Francis ſatellitibus tradita, ciuilia quoq; officia transgreſſa i[illegible] coniuratione Arbo[illegible]is. nulluſq; ex omnib. ſacramētis militiæ ob[illegible]r[illegible] reperiebatur, qui familiari p[illegible]ncipis ſermoni aut iu[illegible]u obſequi auderet.* Deh[illegible]c [illegible]efer[illegible] q[illegible]od eodem anno *Arbo[illegible] [illegible]s Sunnonem & Marcomerem ſubregulos Francorū [illegible]entilibus odiis inſectās, Agrippinam ri[illegible]ente maxime hieme pe[illegible]t: ratus tuto omnes Franciæ rec[illegible]us penetrandos vren[illegible]ue, cum de[illegible] [illegible] [illegible]his nuda[illegible] [illegible]que arentes [illegible]luæ inſidiantes occulere non p[illegible]ent. Coll[illegible] [illegible]o er[illegible]o exerc[illegible]u, tran[illegible] Rhenum, Bricteros ripæ proximos pa[illegible]um etiam quem [illegible]hamaui incolunt, depop[illegible]latu[illegible] vn[illegible]o curſante, ni[illegible] [illegible]d pauci ex Am[illegible]iuariis & Ch[illegible] [illegible]rcomere du[illegible] [illegible] collium iu[illegible] is a[illegible]aruere.* Iteru[illegible] hic rel[illegible]is tam ducibus [illegible]am [illegible] c[illegible]s reg[illegible] [illegible]ere deſignat. [illegible]uiuſq; nome[illegible] prætert[illegible] *Dehin[illegible] [illegible] ſuſcepto expeditionali procin[illegible]u, Rheni limitem [illegible]t cum [illegible] [illegible] [illegible]gibus vetuſtis fœderibus ex more initis, immenſam ea tempeſtat[illegible] [illegible]xercitum [illegible] [illegible]taret.* Hæc ſupra ſcriptus [illegible]ſtoriographus de [illegible]rancis diſſeruit.

Sulpit. Alexander.

Nouesium, hod. Nuſſia.

Arbogaſtes.

Bructeri. Chamaui. Amſinarii.

R[illegible] profuturus Frigeridus, cuius iam ſupra meminimus, cum Romam refert [illegible]ptam atq; ſubuerſam, ait: *Interea Reſpendial rex Alamannorum, Goare ad Ro[illegible]greſſo, de Rheno agmen ſuorum conuertit, Vandalis Francorum bello laborantibus. [illegible]ege abſumpto, acie viginti ferme militibus ferro peremptis, cunctis Vandalorum ad [illegible]ecionem delendis, ni Alanorum vis in tẽpore ſubueniſſet.* Mouet nos hæc cauſa, quod [illegible] aliar[illegible] gentium reges nominat, cur non nominet & Francorum. Tamen cum [illegible] quod Conſtantinus aſſumpta tyrannide, Conſtantium filium ad ſe de Hiſpaniis [illegible]re iuſſiſſet, ita diſſeruit: *Accito Conſtantinus tyrannus de Hiſpaniis Conſtante filio itemque [illegible]ranno, quo de ſumma rerum conſultarent præſentes, factum eſt vt Conſtans inſtrumen[illegible]aulæ & coniuge ſua Cæſarauguſta dimiſſis, Gerontio intra Hiſpanias omnibus creditis, ad pa[illegible]m continuato itinere decurreret. Qui vbi in vnum venere, interiectis diebus plurimis, nullo [illegible]ia metu, Conſtantinus gula & ventri deditus, redire ad Hiſpanias filium monet. Qui [illegible]rami[illegible]is agminibus, dum cum patre reſideret, ab Hiſpania nuncii commeant, à Gerontio maximum vnum e clientibus ſuis imperio præditum, atque in ſe comitatu gentiũ Barbararum accin[illegible]m parari. quo exterriti, Edobecco ad Germanas gentes præmiſſo, Conſtans, & præfectus iam D[illegible]imius Ruſticus ex officiorum magiſtro petunt Gallias cum Francis & Alamannis, o[illegible]que militum manu, ad Conſtantinum iamiamque redituri.* Item cum Conſtantinum [illegible] ſcribit ita dicit: *Vix dum quartus obſidionis Conſtantini menſis agebatur, cum repente ex vlteriori Gallia nuncii veniunt, Iouinum adſumpſiſſe ornatus regios, & cum Burgundionibus, Alamannis, Francis, Alanis, omnique exercitu imminente obſidentibus, ita acceleratis moris, reſerata vrbe Conſtantinus deditur. Confeſtimque ad Italiam directus, miſſis à principe obuiam percuſſoribus, ſupra Mincium flumen capite trũcatus eſt.* Et poſt pauca idem refert: *Hiſdem diebus præfectus tyrannorum Decimius Ruſticus Agroetius ex primicerio notariorũ Iouini, multique nobiles apud Aruernos capti à ducibus Honorianis, & crudeliter interempti ſunt. Treuerorum ciuitas à Francis direpta incenſaque eſt ſecunda inruptione.* Cum autem Aſterius codicillis imperialibus patritiatum ſortitus fuiſſet, hæc adiungit: *Eodem tempore Caſtinus domeſticorum comes, expeditione in Francos ſuſcepta, ad Gallias mittitur.* hæc hi de Francis dixere. Oroſius autem & ipſe hiſtoriographus in ſeptimo operis ſui libro, ita commemorat: *Stilico congregatis gentibus Francos proterit, Rhenum tranſit, Gallias peruagatur, & ad Pyrenæos vſque perlabitur.* Hanc nobis notitiam de Francis memorati hiſtorici reliquere, regibus nõ nominatis. Tradunt enim multi eoſdẽ de Pannonia fuiſſe digreſſos. Et primum quidem litora Rheni amnis incoluiſſe: † dehinc trãſacto Rheno, Thoringiam tranſmeaſſe: ibique iuxta pagos vel ciuitates, Reges crinitos ſuper ſe creauiſſe, de prima, & (vt ita dicam) nobiliori ſuorum familia. Quod poſtea probatum Chlodouei victoriæ tradidere, idque in ſequenti digerimus. Nam & in conſularibus † legimus, *Theodomerem regem Francorum, filium Richimeris quondã, & Aſcilam matrem eius, gladio interfectos.* Ferunt etiam tunc † Chlogionem vtilem ac nobiliſſimum in gente ſua regem Francorum fuiſſe, qui apud Diſpargum caſtrum habitabat, quod eſt in termino Thoringorum. in his autem partibus, id eſt ad meridionalem plagam, habitabant Romani vſque Ligerim fluuium. Vltra Ligerim vero Gothi dominabantur. Burgundiones quoque Arrianorum ſectam ſequentes, habitabant trans Rhodanum, qui adiacet ciuitati Lugdunenſi. Chlogio autem miſſis exploratoribus, ad vrbem Camaracum, perluſtrata omnia ipſe ſecutus, Romanos proterit, ciuitatem adprehendit: in qua paucum tempus reſidens, vſque Suminam † fluuium occupauit. De huius ſtirpe quidam Merouecum regem fuiſſe adſerunt, cuius fuit filius Childericus.

Reſpendial.

incoluiſſe.

Faſtis. A. CCCCXL. VIII.

CHLOGIO R.

Somme fl.

Merouæus. Childericus R.

Quid de ſimulacris gentium Prophetæ domini ſcribant

CAP. X.

SED hæc generatio fanaticis ſemper cultibus viſa eſt obſequium præbuiſſe, nec prorſus agnouere Deum: ſibique ſiluarum atque aquarum, auium, beſtiarumque, & aliorum quoque elementorum finxere formas, ipſasque vt Deum colere eisq; ſacrificia delibare conſueti. O ſi eorum fibras cordium, vox illa terribilis attigiſſet, quæ per Moyſem populo locuta eſt, dicens: *Non ſint tibi dii alii præter me:*

non facies tibi ſculptile, neque adorabis omnem ſimilitudinem quæ in cælo ſunt, & quæ in terra, & quæ verſantur in aquis: non facies ea, & non coles ea. Et illud, *Dominum deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen eius iurabis.* Quid ſi intelligere potuiſſent quæ pro vituli conflatilis veneratione Iſraeliticum populum vltio ſubſecuta compreſſerit, cum poſt epulum & cantica, poſt luxurias atq; ſaltationes, cum ore immundo proferrent de eodem ſculptili; *Hi ſunt dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti:* cecidere ex eis viginti quatuor milia hominum. Quid de his qui initiati Beelphegor cum Moabitidibus ſcortis commixti, a proximis cæſi & proſtrati ſunt? In qua plaga Phinees ſacerdos interemptis adulteris, ſedauit furorem Dei, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Quid ſi & illa eorum auribus inlata fuiſſent, quæ dominus per Dauid intonat, dicens: *Quia omnes dii gentiū dæmonia, Dominus autē cælos fecit, & Simulachra gentiū argentum & aurū, opera manuū hominum: ſimiles illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.* vel illud: *Confundantur omnes qui adorant ſculptile, & qui gloriantur in ſimulachris ſuis.* Et iterū quod Abacuc propheta teſtatur dicēs: *Quid prodeſt ſculptile quod ſculpſerunt, & finxerunt: illud conflatile fantaſma, mendaciū eſt, hoc autē productio argēti & auri, & omnis ſpiritus non eſt in eis: Dominus autē in tēplo ſancto ſuo: ſileat à facie eius vniuerſa terra.* Sed & alius propheta dicit: *Dii qui cælum & terrā non fecere, pereant a terra, & de his quæ ſub cælis ſunt.* Itē illic: *Hæc dicit Dominus, creans cælos, ipſe Deus formans terram, & quæ in ea ſunt: ipſe plaſtes eius, non in vanū fundauit eā, vt habitaretur creauit eā. Ego Dominus, hoc mihi nomen eſt, gloriam meam alteri nō dabo, neq; virtutē meam ſculptilibus, quæ ab initio tranſiere.* & alibi: *nūquid ſunt in ſculptilibus gentiū qui pluant?* Et per Iſaiam iterū dicit: *Ego primus & nouiſſimus, & abſq; me non eſt Deus, & formator, quē ego non nouerim. Plaſtæ idolorum omnes nihil ſunt, & amantiſſima eorum non proderunt eis. Ipſi ſunt teſtes eorum, quia non vident neq; intelligunt, & confundantur in eis: ecce omnes participes eius confundētur. fabri enim ſunt ex hominibus. Quis formauit deum, & ſculptile cōflauit ad nihil vtile? in prunis & malleis formauit illud, & operatus eſt in brachio fortitudinis ſuæ. Similiter & artifex lignarius, in circino tornauit illud, & fecit imaginē viri quaſi ſpecioſi hominis habitantis in domo. Succidit lignum, operatus eſt, fecit ſculptile, & adorauit vt Deum. Clauis & malleis compaginauit, vt non diſſoluatur. Portata tolluntur, quia incedere non valent: reliquum vero ligni, factum eſt hominibus in focum, & calefacti ſunt. Ex alio vero deum fecit, & ſculptile ſibi: curuatur ante illud, & adorauit illud, & obſecrat dicens: Libera me, quia deus meus es tu. medietatē eius igni combuſſi, & coxi ſuper carbones eius panes, coxi carnes, & comedi, & de reliquo eius idolum faciam. Ante truncū ligni procidā: pars eius cinis eſt. Cor inſipiens adorauit illud, & non liberauit animam ſuam: neque dicit, forte mendacium eſt in dextra mea.* Hæc autē Francorum generatio non intellexit primum, intellexerunt autem poſtea, ſicut ſequens hiſtoria narrat.

De Auito Imperatore
CAP. XI.

AVITVS enim vnus ex ſenatoribus, & vt valde manifeſtum eſt, ciuis Aruernus, cum Romanum ambiſſet imperium, luxurioſe agere volens, á ſenatoribus eiectus, apud Placentiam vrbem epiſcopus ordinatur. Comperto autem, quod adhuc indignans Senatus, vita eum priuare vellet, baſilicam ſancti Iuliani Aruerni martyris cum multis muneribus expetiuit: ſed impleto in itinere vitę curſu obiit, delatuſq; ad Briuatenſem vicum, ad pedes ante dicti martyris eſt ſepultus: cui Martianus ſucceſſit. In Galliis autem Egidius ex Romanis magiſter militum datus eſt.

De Childerico rege & Egidio
CAP. XII.

CHILDERICVS vero cum eſſet nimia in luxuria diſſolutus, & regnaret ſuper Francorum gentem, cœpit filias eorum ſtuproſe detrahere. Illique † ob hoc indignantes, de regno eum eiiciunt. Comperto autem, quod eum etiam interficere vellent, Thoringiam petiit, relinquens ibi hominem ſibi charum, † qui virorum furentium animos verbis lenibus mollire poſſit: dans etiam ſignum quando redire poſſit in patriam: id eſt, diuiſere ſimul vnum aureum, & vnam quidem partem ſecum detulit Childericus, aliam vero amicus eius retinuit, dicens:

al. illi quoq.

Vuiomadus eſt Aimonio, l.1.c.7.

Quando

[illegible] *tibi* [illegible]*ro, parteſque coniunctæ vnum effecerint ſolidum, tunc tu* [illegible] *repedab*[illegible]. Abiens ergo in Thoringiam, apud regem Biſinum [illegible] B[illegible] Denique Franci hoc ei[illegible], E[illegible]m[illegible], quem [illegible]m miſtum a Republica † miſſum diximus, vnanimiter regem ad[illegible] cum octauo anno ſuper eos regnaret, amicus ille fidelis pacatis [illegible] nun[illegible]ios ad Childericum cum parte illa diuiſi ſolidi [illegible] Ille vero certa cognoſcens indicia, quod Francis deſideraretur, ipſis [illegible]n[illegible]bus, a Thoringia regreſſus, in regnum ſuum eſt reſtitutus. His ergo [illegible]us, ſimul Baſina [illegible] quam ſupra memorauimus, relicto viro ſuo, ad Childericum venit. Qui eum ſollicite interrogaret, qua de cauſa ad eum de tanta regione veniſſet, reſpondiſſe fertur: *Noui*, inquit, *vtilitatem tuam, quod ſis valde ſtrenuus,* [illegible] *habitem tecum: nam noueris, ſi in tranſmarinis partibus aliquem cognouiſſem vtiliorem te, expetiiſſem vtique cohabitationem eius.* At ille gaudens, eam ſibi in coniugio copulauit: quæ concipiens, peperit filium, vocauitque nomen eius Chlodoueum. Hic fuit magnus & pugnator egregius.

Ægidius Rom. Romanis.

De epiſcopatu Venerandi ac Ruſtici Aruernis

CAP. XIII.

APud Aruernum vero poſt tranſitum ſancti Artemii, Venerandus è ſenatoribus [illegible] epiſcopus ordinatur. Qualis autem fuerit hic pontifex, teſtatur [illegible] ter Paulinus dicens: *S*[illegible] *hos videas dignos Domino ſacerdotes, vel E*[illegible] *Tr*[illegible]*, vel Simp*[illegible] *Burdegalæ, vel Diogenianum* [illegible] *vel D*[illegible] *Aruernis, vel Alithium Cadurcis* [illegible] *hi profecto digniſſimos totius fidei religionisque cuſtodes.* [illegible] a dominici N[illegible] [illegible] ſe [illegible] Mane autem facto, proceſſio [illegible] neris eius obſequium [illegible]: poſt cuius obitum [illegible] apud ciues pro epi[illegible] vert[illegible] Cumque patres [illegible] magna conflictio erat populi. Reſidentibus tamen Epiſcopis, die dominico [illegible] quæ [illegible] *ſtatote eum, quod non est* [illegible] *Dominus* [illegible] *ſibi prouidebit antiſtitem* [illegible] *Dominus enim nunc* [illegible]. His itaque [illegible] bus hæc verba, ſubito R[illegible] nomine, q[illegible] Arverni [illegible] presbyteri [illegible] ipſe [illegible] in mulieri[illegible] Qu[illegible] *En ipſum quem eligit Dominus: ecce qualem* [illegible] *huic ordinentur epiſcopus.* Hæc[illegible] omni p[illegible] clama[illegible] Qui [illegible] eodem loco penitus [illegible] po[illegible] te, [illegible]pit.

Ms. interiit vel & alibi ſæpe.

De Epiſcopatu Euſtochii Turonici, atque Perpetui, & de Baſilica S. Martini

CAP. XIV.

APud vrbem vero Turonicam, defuncto Euſtochio epiſcopo, ſeptimo decimo ſacer[illegible] anno, quintus poſt beatum Martinum, Perpetuus [illegible]r. Qui [illegible]es a[illegible] ſuas a ſepulchrum eius [illegible] cel[illegible] eum ta[illegible] talibus mirac[illegible] Ba[illegible] quæ v[illegible] [illegible] centum [illegible] xaginta [illegible] vſque ad cameram, pedes q[illegible] aginta q[illegible] Feneſtras hab-

tario triginta duas in capſo, viginti columnas, q[illegible] ad [illegible] agi[illegible] vnas [illegible] feneſtras LII. columnas CXX. oſtia octo, tria in altario, quinque in cap[illegible] nim ip[illegible]ius Baſilicæ triplici virtute pollet: id eſt dedi[illegible]a[illegible]tione [illegible]p[illegible], [illegible] poris ſancti, ordinatione eius epiſcop[illegible]s. Hanc eni[illegible] quarto nonas Iulias obſeru[illegible] depoſitionem vero eius tertio Idus Nouembris eſſe cognoſca[illegible]. Quod ſi fidel[illegible] celebraueris, & in præſenti ſeculo, & in futuro, patroc[illegible]ia beati antiſtitis promereber[illegible]. Et quoniam camera cellulæ i[illegible]ius prioris, eleganti opere fuerat fabricata, indignum duxit ſacerdos, vt opera eius deperirent. ſed in honore B. Apoſtolorum Petri & P[illegible]li aliam conſtruxit Baſilicam, in qua cameram illam affixit. multas & alias Baſilicas ædificauit, quæ vſque hodie in Chriſti nomine conſtant.

De Baſilica ſancti Symphoriani

CAP. XV.

EO tempore & Baſilica beati Symphoriani Auguſtodunenſis martyris, ab Eufronio presbytero ædificata eſt. Et ipſe Eufronius, huius deinceps vrbis epiſcopatum ſorti[illegible]us eſt. Hic enim marmor quod ſuper ſanctum ſepulchrum beati Martini habetur, cum grandi deuotione tranſmiſit.

De Namatio epiſcopo, & eccleſia Aruerna

CAP. XVI.

SANCTVS vero Namatius, poſt obitum Ruſtici epiſcopi, apud Aruernos in diebus illis octauus erat epiſcopus. Hic Eccleſiam quæ nunc conſtat, & veterrima intra muros ciuitatis habetur, ſuo ſtudio fabricauit, habentem in longum pedes centum quinquaginta, in latum pedes ſexaginta, in altum infra capſum vſque cameram, pedes quinquaginta: in ante abſidem rotundam habens, ab vtroque latere aſcellas eleganti conſtructas opere, totumque ædificium in modum crucis habetur expolitum. Habet feneſtras XLII. columnas LXX. oſtia octo. Terror nanque ibidem Dei, & claritas magna conſpicitur: & vere plerunque inibi odor quaſi aromatum ſuauiſſimus aduenire a religioſis ſentitur. Parietes ad altarium opere ſarſurio, ex multo marmorum genere exornatos habet. Exacto ergo in duodecimo anno beatus pontifex ædificio, Bononiam ciuitatem Italiæ ſacerdotes dirigit, vt ei reliquias ſanctorum Vitalis & Agricolæ exhibeant, quos pro nomine Chriſti Dei noſtri, manifeſtiſſime crucifixos eſſe cognouimus.

De coniuge eius & Baſilica ſancti Stephani

CAP. XVII.

CVius coniux Baſilicam ſancti Stephani ſuburbano murorum ædificauit. Quam cu[illegible] fucis colorum adornare vellet, tenebat librum in ſinu ſuo, legens hiſtorias Actionis antiquas, pictoribus indicans quæ in parietibus fingere deberent. Fact[illegible]m eſt autem quadam die, vt ſedente illa in Baſilica ac legente, adueniret quidam pau[illegible]er ad orationem: & aſpiciens eam in veſte nigra, ſenio iam prouectam, put[illegible]uit eſſ[illegible] vnam de egentibus, protulitque quadrant panis, & poſuit in ſinu eius, & abſceſſit. I[illegible] vero non dedign[illegible] mun[illegible]s pauperis, qui perſonam eius non intellexit, accepit & [illegible]tias egit, repoſuit que hanc ſuis epulis anteponens, & benedictionem ex ea ſing[illegible]is die[illegible]us ſumens, donec expen[illegible]a eſt.

Quod Childericus Aureliam, & Andegauum venit Odouacrius

CAP. XVIII.

Igitur

IGitur Childericus Aurellanis pugnas egit: Odouacrius † vero cum Saxonibus Andegauos venit. magna tunc lues populum deuaſtauit. mortuus eſt autem Egidius, & reliquit filium Syagrium nomine. Quo defuncto Odouacrius de Andegauo & aliis locis obſides accepit. Brittanni de Biturica à Gothis expulſi ſunt, multis apud Dolenſem vicum peremptis. Paulus vero comes cum Romanis ac Francis, Gothis bella intulit, & prædas egit. Veniente vero Odouacrio Andegauos, Childericus rex ſequenti die aduenit, interemptoque Paulo Comite, ciuitatem obtinuit. Magno ea die incendio domus Eccleſiæ concremata eſt. al. Adouatrius.

Bellum inter Saxones ac Romanos

CAP. XIX.

HIs ita geſtis inter Saxones atque Romanos bellum geſtum eſt; ſed Saxones terga vertentes, multos de ſuis, Romanis inſequentibus gladio reliquere: inſulæ eorum cum multo populo interempto, à Francis captæ atque ſubuerſæ ſunt. Eo anno menſe nono terra tremuit. Odouacrius cum Childerico fœdus iniit, Alamannosque qui partem Italiæ peruaſerant, ſubiugarunt.

De Victorio duce

CAP. XX.

EOricus autem Gothorum rex, Victorium ducem ſuper ſeptem ciuitates præpoſuit, anno quartodecimo regni ſui. Qui protinus Aruernos adueniens ciuitatē addere voluit: vnde & cryptæ illæ vſq; hodie perſtant, ad baſilicam ſancti Iuliani, & columnas quæ ſunt in æde poſitæ exhiberi iuſſit. Baſilicam ſancti Laurentii & ſancti Germani Licaniacenſis vici iuſſit ædificari. Fuit autem Aruernis annis nouem. Super Eucherium vero ſenatorem calumnias deuoluit: quem in carcere poſitum, nocte extrahi iuſſit, ligatumque iuxta parietem antiquum, ipſum parietem ſuper eum eliſi iuſſit. Ipſe vero dum nimium eſſet in amore mulierum luxurioſus, & ab Aruernis vereretur interfici, Romam aufugit: ibique ſimilem tentans exercere luxuriam, lapidibus eſt obrutus. Poſt cuius exceſſum regnauit Eoricus annos quatuor. obiit autem anno XXVII. regni ſui. Fuit etiam & tunc terræ motus magnus.

De Eparchio epiſcopo

CAP. XXI.

DEfuncto autem apud Aruernos Namatio epiſcopo, Eparchius ſucceſſit vir ſanctiſſimus atque religioſus. Et quia eo tempore Eccleſia paruam infra muros vrbis poſſeſſionem habebat, ipſi ſacerdoti in ipſo quod modo *Salutatorium* dicitur, manſio erat, atque ad gratias Deo tempore nocturno reddendas ad altarium Eccleſiæ conſurgebat. Factum eſt autem, vt nocte quadam ingrediens, plenam Eccleſiam dæmonibus reperiret, ipſumque principem in modum ornatæ mulieris in throni illius cathedram reſidentem. Cui ait pontifex, *O meretrix execranda, non ſufficit tibi loca cuncta variis pollutionibus inficere, adhuc & cathedram à Domino conſecratam fœtida ſeſſionis tua acceſſione coinquinas? abſcede à domo Dei, ne à te amplius polluatur.* Cui ait, *Et quia mihi meretricis nomen imponis, multas tibi parabo inſidias ob deſideria mulierum.* Et hæc dicens, ſicut fumus euanuit. Veruntamen ſacerdos tentatus eſt per commotionem corporis ad concupiſcentiam: ſed ſigno crucis ſanctæ munitus, nihil ei inimicus nocere potuit. Ferunt etiam ipſum in arce Cantobennici montis monaſterium collocaſſe, vbi nunc oratorium eſt, & ibi ſe diebus quadrageſimæ ſanctæ recludere: die autem cœnæ Dominicæ, cum magno pſallentio comitantibus clericis, ciuibusque ad eccleſiam ſuam reuertebatur. Quo migrante, Sidonius ex præfecto ſubſtituitur, vir ſe- Salutatorii.

cundum ſeculi dignitatem nobiliſſimus,& de primis Galliarum ſenatoribus, ita vt filiam ſibi Auiti imperatoris in matrimonio ſociaret. Huius tempore, cum adhuc apud vrbem Aruernam Victorius (cuius ſupra meminimus) moraretur, fuit in monaſterio beati Cyriaci, vrbis ipſius abbas, Abraham nomine: qui fide atque operibus Abrahæ illius prioris refulgebat, ſicut in libro vitæ eius ſcripſimus.

De Sidonio epiſcopo

CAP. XXII.

SAnctus vero Sidonius tantæ facundiæ erat, vt plerunque ex improuiſo luculentiſſime quæ voluiſſet, nulla obſiſtente mora componeret. Contigit autem quadam die, vt ad feſtiuitatem Baſilicæ monaſterii, cuius ſupra meminimus, inuitatus accederet: ablatoque ſibi nequiter libello, per quem ſacroſancta ſolennia agere conſueuerat, ita paratus à tempore cunctum feſtiuitatis opus expleuit, vt ab omnibus miraretur, nec putaretur ab adſtantibus ibidem hominem locutum fuiſſe, ſed angelum. Quod in præfatione libri quem de Miſſis ab eo compoſitis, coniunximus, plenius declarauimus. Cum autem eſſet magnificæ ſanctitatis, atque (vt diximus) ex ſenatoribus primis, plerunque neſciente coniuge, vaſa argentea auferebat à domo, & pauperibus erogabat. Quod illa cum cognoſceret, ſcandalizabatur in eum: ſed tamen dato egenis precio, ſpecies domi reſtituebat.

De ſanctitate Sidonii epiſcopi, & de iniuriis eius vltione diuina moderatis

CAP. XXIII.

CVmque ad officium dominicum fuiſſet mancipatus, & ſanctam ageret in ſeculo vitam, ſurrexere contra eum duo presbyteri, & ablata ei omni poteſtate a rebus Eccleſiæ, arctum ei victum & tenuem relinquentes, ad ſummam eum contumeliam redegere. Sed non longi temporis ſpacio inultam eius iniuriam diuina voluit ſi[illegible]ere clementia: nam vnus ex his nequiſſimis & indignis diei presbyteris, cum a[illegible]

l. tempus &. Gall. ſang. ctem minatus fuiſſet eum de Eccleſia vel extrahere, ſignum † ad matutin[illegible] fuiſſe commotum, feruens felle contra ſanctum Dei ſurrexit, hoc in quo e[illegible] plere cogitans, quod die præcedente tractauerat. Ingreſſus autem in ſeceſſum ſuum dum ventrem purgare nititur, ſpiritum exhalauit. Expectabat enim puer a[illegible] cum cereo dominum egreſſurum. Iamque aduenerat lux, & ſatelles eius, id eſt alius presbyter, mittit nuncium, dicens: *Veni, ne tardaueris, vt quæ nobis die heſterna conueneramus, [illegible]uiter expleamus.* Sed cum reſponſa dare differret exanimis, eleuato puer velo oſtii, reperit dominum ſuper cellulam ſeceſſus defunctum. Vnde indubitatum eſt, non minoris criminis hunc reum eſſe, quam Arrium illum, cui ſimiliter in ſeceſſu f[illegible]na depoſita per partes inferiores egeſta: quia nec iſtud ſine hæreſi poteſt accipi, vt in Eccleſia non obediatur ſacerdoti Dei, cui ad paſcendum oues commiſſæ ſunt, & [illegible] ſe ingerat poteſtati, cui neque a Deo, neque ab hominibus aliquid eſt comm[illegible]. Dehinc beatus ſacerdos, vno adhuc manente nihilominus inimico, ſuæ re[illegible] poteſtati. Factum eſt autem poſt hæc, vt accedente febre ægrotare cœpiſſet, q[illegible] ſuos, vt eum in Eccleſiam ferrent. Cumque illuc inlatus fuiſſet, conueniebat [illegible] mul[illegible]o virorum ac mulierum, ſimulque etiam & infantium plangentium [illegible] dicentium: *Cur nos deſeris paſtor bone, vel cui nos quaſi orphanos derelinquis? [illegible] nobis poſt tranſitum tuum [illegible]? nunquid erit poſtmodum qui nos ſapientiæ ſale ſic con[illegible] aut ad domini nominis timorem talis prudentiæ ratione redarguat?* Hæc & [illegible] populis cum magno fletu dicentibus, tandem ſacerdos ſpiritu in ſe ſancto [illegible] reſpondit: *Nolite timere ô populi, ecce frater meus Aprunculus [illegible] & [illegible] erit [illegible].* Qui non intelligentes, putabant eum loqui [illegible] quid in extaſi. [illegible]

ſter.

p[illegible] nequam, alter ex duobus qui remanſerat, protinus omnem facultatem Eccleſiæ, tanquam ſi iam epiſcopus eſſet, inhians cupiditate, præoccupat, [illegible]: *Tandem reſpexit in me Deus, cognoſcens me iuſtiorem eſſe Sidonio, largitusque eſt mihi hanc poteſtatem.* Cumque per totam vrbem ſuperbus ferretur, adueniente die dominico, qui imminebat poſt tranſitum ſancti viri, præparato epulo, iuſſit cunctos ciues in domo Eccleſiæ inuitari: deſpectisque ſenioribus, primus recumbit in toro. Cui oblato [illegible] poculo ait. *Domine mi, vidi ſomnium, quod ſi permittis edicam. Videbam hac nocte dominica, & ecce erat domus magna, & in domo erat thronus poſitus, in quo quaſi iudex reſidebat, cunctis poteſtate præſtantior: cui adſiſtebant multi ſacerdotum in albis veſtibus, ſed & promiſcuæ populorum turbæ valde innumerabiles. Verum cum hæc trepidus contemplarer, conſpicio eminus inter eos beatum adſtare Sidonium, & cũ presbytero illo tibi chariſſimo, qui ante hos paucos annos de hoc mundo migrauit adtente litigantem: quo deuicto iubet Rex vt in imis carceris anguſtiis retrudatur: ablatoque iſto, contra te iterum ſuggerit, dicens: Te in conſilio, propter quod ille prior damnatus fuerat, fuiſſe participem. Verum vbi iudex, quem ad te tranſmitteret [illegible] cœpit inquirere, ego me inter reliquos occulere cœpi, & a tergo ſtatus. tractans apud memet [illegible], ne forte ego qui notus ſum homini, mittar. Dum hæc mecum tacitus voluerem, amotis omnibus remanſi ſolus in publico: vocatusque à iudice, propius accedo. Cuius virtutem atque ſplendorem contuens, cœpi hebes effectus, titubare præ metu. Et ille, Ne timeas puer, inquit. ſed [illegible] presbytero illi: Veni ad reſpondendam cauſam, quia Sidonius te accerſiri deprecatus eſt. [illegible] ram facias ad eundum, quia ſub grandi teſtificatione mihi præcepit Rex illi [illegible] loqui, dicens, Si tacueris, morte peſſima morieris.* Hæc eo loquente, exterritus presbyter, elapſo de manu calice, reddidit ſpiritum. Ac de recubitu ablatus, mortuus ſepulturæ [illegible] datus eſt, poſſeſſurus infernum cum ſatellite ſuo. Tale iudicium ſuper [illegible] dominus in hunc prætulit mundum, vt vnus Arrii ſortiretur mortem, alius tanquam Simõ Magus, apoſtoli ſancti oratione ab excelſa arce ſuperbiæ præceps allideretur. Qui non ambiguntur pariter poſſidere tartarum, qui ſimul egerunt nequiter contra ſanctum epiſcopum ſuum. Interea cum iam terror Francorum reſonaret in his partibus, & omnes eos amore deſiderabili cuperent regnare, ſanctus Aprunculus Lingonicæ ciuitatis epiſcopus, apud Burgundiones cœpit haberi ſuſpectus. Cumque odium de die in diem creſceret, iuſſum eſt vt clam gladio feriretur. Quo ad eum perlato nuncio nocte à caſtro Diuionenſi per murum demiſſus, Aruernos aduenit, ibique iuxta verbum Domini, quod poſuit in ore ſancti Sidonii, vndecimus datur epiſcopus.

De fame Burgundiæ & Ecdicio

CAP. XXIV.

SEd tempore Sidonii epiſcopi, magna Burgundiam fames obpreſſit. Cumque populi per diuerſas regiones diſpergerentur, nec eſſet vllus qui pauperibus alimoniam largiretur, Ecdicius quidam ex ſenatoribus huius propinquus, magnam tunc rem in Deo confiſus feciſſe perhibetur. Nam inualeſcente fame, miſit pueros ſuos cum equis & plauſtris, per vicinas ſibi ciuitates, vt eos qui hac inopia vexabantur, ſibi adducerent. At illi euntes, cunctos pauperes quotquot inuenire potuerunt, adduxere ad domos eius. Ibique eos per omne tempus ſterilitatis paſcens, ab interitu famis exemit. [illegible]eque (vt multi aiunt) amplius quam quatuor milia promiſcui ſexus. Adueniente [illegible] vbertate, ordinata iterum euectione, vnumquenque in locum ſuum reſtituit. [illegible]rum diſceſſum, vox ad eum è cœlis lapſa peruenit, dicens: *Ecdici, Ecdici, quia [illegible] hanc, tibi & ſemini tuo panis non deerit in ſempiternum, eo quod obedieris verbis meis, [illegible] meam refectione pauperum ſatiaueris.* Quem Ecdicium miræ velocitatis fuiſſe, [illegible] memorant. nam quadam vice multitudinem Gothorum cum decem viris [illegible]ur. Sed & ſanctus Patiens Lugdunenſis epiſcopus [illegible]le huic in ipſa fame [illegible]is præſtitiſſe perhibetur beneficium. Extat enim hodieque apud nos beati Sidonii epiſtola, in qua eum declamatorie conlaudauit.

De Euua rege Perſecutore

CAP. XXV.

HVius tempore & Euarix rex Gothorum, excedens Hiſpanum limitem, grauem in Galliis ſuper Chriſtianos intulit perſecutionem. Truncabat paſſim peruerſitati ſuæ non conſentientes, clericos carceribus ſubigebat: ſacerdotes vero, alios dabat exilio, alios gladio trucidabat. Nam & ipſos ſacrorum templorum aditus, ſpinis iuſſerat obſerari, ſcilicet vt raritas ingrediendi, obliuionem faceret fidei. Maxime tunc Nouem populanæ geminæque Germaniæ vrbes, ab hac tempeſtate depopulatæ ſunt. Extat hodieque & pro hac cauſa ad Baſilium epiſcopum nobilis Sidonii ipſius epiſtola, quæ hæc ita loquitur. Sed perſecutor non poſt multum tempus, vltione diuina percuſſus interiit.

De obitu S. Perpetui, & epiſcopatu Voluſiani ac Viri

CAP. XXVI.

POſt hæc beatus Perpetuus Turonicæ ciuitatis epiſcopus, impletis triginta in epiſcopatu annis in pace quieuit: in cuius loco Voluſianus vnus ex ſenatoribus, ſubrogatus eſt. Sed a Gothis ſuſpectus habitus, epiſcopatus ſui anno ſeptimo, in Hiſpaniis eſt quaſi captiuus abductus, ſed protinus vitam finiuit. In cuius loco Virus ſuccedens, ſeptimus poſt beatum Martinum ordinatur epiſcopus.

Quando Chlodoueus regnum accepit

CAP. XXVII.

An. CCCC LXXIX. Pal. Hludouubeo. Chlodoueus Rex. HIs ita geſtis, mortuo Childerico, regnauit Chlodoueus † filius eius pro eo. Anno autem quinto regni eius, Syagrius Romanorum rex, Egidii filius, ad ciuitatem Sueſſionas, quam quondam ſupra memoratus Egidius tenuerat, ſedem habebat. Super quem Chlodoueus cum Ragnachario parente ſuo, quia & ipſe regnum tenebat, veniens, campum pugnæ præparari depoſcit. Sed nec iſte diſtulit, ac reſiſtere metuit. Itaque inter ſe vtriſque pugnantibus, Syagrius eliſum cernens exercitum, terga vertit, & ad Alaricum regem, Tholoſam curſu veloci perlabitur. Chlodoueus vero ad Alaricum mittit, vt eum redderet: alioquin nouerit, ſibi bellum ob eius retentionem inferri. At ille metuens, ne propter eum iram Francorum incurreret (vt Gothorum pauere mos eſt) vinctum legatis tradidit. Quem Chlodoueus receptum, cuſtodiæ mancipari præcepit: regnoque eius accepto, eum gladio clam feriri mandauit. Eo tempore multæ Eccleſiæ a Chlodouei exercitu deprædatæ ſunt, quia erat ille adhue fanaticis erroribus inuolutus. Igitur de quadam Eccleſia vrceum miræ magnitudinis ac pulchritudinis hoſtes abſtulerant, cum reliquis Eccleſiaſtici miniſterii ornamentis. Epiſcopus autem Eccleſiæ illius, miſſos ad Regem dirigit, poſcens vt ſi aliud de ſacris vaſis recipere non mereretur, ſaltem vel vrceum Eccleſia ſuæ recipiat. Hæc audiens Rex, ait nuncio: *Sequere nos vſque Sueſſionas, quia ibi cuncta quæ acquiſita ſunt, diuidenda erunt. Cumque mihi vas illud ſors dederit, quæ Papa poſcit, adimpleam.* Dehinc adueniens Sueſſionas, cuncto onere prædæ in medium poſito ait Rex: *Rogo vos, ó fortiſſimi prœliatores, vt mihi vas iſtud* (hoc enim de vrceo ſupra memorato dicebat) *extra partem concedere non abnuatis.* Hæc Rege dicente, illi quorum erat mens ſanior, aiunt: *Omnia gloriose rex quæ cernimus tua ſunt. ſed & noſipſi tuo ſumus dominio ſubiugati. Nunc quod tibi bene placitum videtur, facito: nullus enim poteſtati tuæ reſiſtere valet.* Cum illi hæc ita dixiſſent, vnus leuis, inuidus ac cerebroſus, cum voce magna, eleuatam bipennem

Gothi timorosi. Inf. c. 27.

ucm

[illegible] impulit dicens, *Nihil hinc accipies, niſi quæ tibi ſors vera largitur.* Ad hæc [illegible] omnibus, Rex iniuriam ſuam patientiæ leni[illegible] coercuit. [illegible] [illegible]uncio eccleſiaſtico reddidit, ſeruans abd[illegible]tum ſub pectore vulnus. [illegible]nſacto vero anno, iuſſit omnem cum armorum apparatu aduenire phalangam, oſte[illegible]uram in campo Martio ſuorum armorum nitorem. Verum vbi cun[illegible] circui[illegible]rat, venit ad vrcei percuſſorem, cui ait, *Nullus tam inculta, vt tu, detulit arma: nam neque tibi haſta, neque gladius, neque ſecuris eſt vtilis:* & adprehenſam ſecu[illegible] eius in terram deiecit: at ille cum paululum inclinatus fuiſſet ad colligendum eam, Rex eleuatis manibus, ſecurim ſuam capiti eius defixit. *Sic,* inquit, *tu apud Sueſſionas in vr[illegible]llo feciſti.* Quo mortuo, reliquos abſ[illegible]edere iubet. Magnum ſibi per hanc cauſam timorem ſtatuens: multa deinde bella, victoriaſque fecit. Nam decimo regni ſui anno, Thoringis bellum intulit, eoſdemque ſuis ditionibus ſubiugauit. *franciſcam.*

Quod Chlodoueus Chrodigildem accepit

CAPVT XXVIII.

FVit autem & Gundeuchus rex Burgundionum, ex genere Athanarici regis perſecutoris, de quo ſupra meminimus. Huic fuerunt quatuor filii, Gundobaldus, Godegiſilus, Chilpericus, & Godomarus. Igitur Gundobaldus Chilpericum fratrem ſuum interfecit gladio, vxoremque eius ligato ad collum lapide, aquis immerſit. Huius duas filias ex[illegible]lio condemnauit: quarum ſenior, mutata veſte Mucuruna, † iunior *al. Crona.* Chrothildis vocabatur. Porro Chlodoueus, dum legationem in Burgundiam ſæpius *Pal. Crona* mittit, Chrothildis puella reperitur à legatis eius. Qui cum eam vidiſſent elegantem, [illegible] ſapientem, & cognouiſſent quod de regio eſſet genere, nunciauerunt hæc Chlodoueo regi, Nec moratus ille, ad Gundobaldum legationem dirigit, eam ſibi in matrimonio petens. Quod ille recuſare metuens, tradidit eam viris: illique accipientes puellam, Regi velocius repræſentant: qua viſa, Rex valde gauiſus, ſuo eam coniugio ſociauit, habens iam de concubina filium nomine Theodoricum.

De primo eorum filio baptizato, & in albis defuncto

CAPVT XXIX.

IGitur ex Chrothilde regina habuit filium primogenitum: quem cum mulier baptiſmo conſecrare vellet, prædicabat aſſidue viro dicens; *Nihil ſunt Dii quos* *Dii gentium* *colitis, qui neque ſibi, neque aliis poterunt ſubuenire: ſunt enim aut ex lapide, aut ex ligno, aut ex metallo aliquo ſculpti: nomina verò quæ eis indidiſtis, homines fuere, non dii, vt Saturnus, qui filio ne à regno depelleretur, per fugam elapſus adſeritur: vt ipſe Iupiter, omnium ſtuprorum ſpurciſſimus perpetrator, inceſtator virorum, propinquarum deriſor, qui nec ab i[illegible]ſius ſororis propria potuit abſtinere concubitu, vt ipſa ait: Iouiſque & ſoror & coniunx. Quid Mars Mercuriuſque potuere? Qui potius ſunt magicis artibus præditi, quam di[illegible] numinis potentiam habuere. Sed ille magis coli debet, qui cælum & terram, mare, [illegible] omnia quæ in eis ſunt, verbo ex non extantibus procreauit, qui Solem lucere fecit, & cælum [illegible] ornauit: qui aquas reptilibus, terras animantibus, aera volatilibus adimple[illegible] [illegible] nutu terræ frugibus, pomis arbores, vuis vineæ decorantur: cuius manu genus humanum [illegible]eatum eſt: cuius largitione ipſa illa creatura omnis homini ſuo, quem creauit, & [illegible] beneficio famulatur.* Sed cum hæc Regina diceret, nullatenus ad credendum [illegible] animus mouebatur: ſed diebat: *Deorum noſtrorum iuſſione, cuncta creantur ac pro[illegible] D[illegible]us vero veſter nihil poſſe manifeſtatur, & quod magis eſt, nec de Deorum genere eſſe* [illegible] Interea Regina fidelis filium ad baptiſmum exhibet: adornari Eccleſiam [illegible] præcipit atque cortinis, quo facilius vel hoc myſterio prouocaretur ad cre[illegible] [illegible]ui flecti prædicatione non poterat. Baptizatus autem puer, quem Ingo- *Ingomer.* [illegible] vocitauerunt, in ipſis ſicut regeneratus fuerat albis obiit. Qua de cauſa com-

motus felle Rex, non ſegniter increpabat Reginam, dicens; *Si in nomine Deorum meorum puer fuiſſet dicatus, vixiſſet vtique: nunc autem quia in nomine Dei veſtri baptizatus eſt, viuere omnino non potuit.* Ad hæc Regina, *Deo*, inquit, *omnipotenti creatori omnium gratias ago, qui me non vſquequaque iudicauit indignam, vt de vtero meo genitum regno ſuo dignaretur adſciſcere. Mihi autem dolore huius cauſæ animus non attingitur, quia ſcio in albis ab hoc mundo vocatos, Dei obtutibus nutriendos.* Poſt hunc vero genuit alium filium, quem baptizatum Chlodomerem vocauit: & hic cum ægrotare cœpiſſet, dicebat Rex: *Non poteſt aliud fieri, niſi & de hoc, ſicut & de fratre eius, contingat, vt baptizatus in nomine Chriſti veſtri, protinus moriatur.* ſed orante matre, Domino iubente conualuit.

Fit bellum contra Alamannos

CAPVT XXX.

REGINA vero non ceſſabat prædicare, vt Deum verum cognoſceret, & idola negligeret: ſed nullo modo ad hæc credenda poterat commoueri, donec tandem aliquando bellum contra Alamannos commoueretur: in quo compulſus eſt confiteri neceſſitate, quod prius voluntate negauerat. *factum apud Tolbiacum. inf. c. 37.* Factum eſt autem, vt confligente vtroque exercitu, vehementer cæderentur: atque exercitus Chlodouei valde ad internecionem ruere cœpit. Quod ille videns, eleuatis ad cælum oculis, compunctus corde, commotus in lachrymis ait: *Ieſu Chriſte, quem Chlotheldis prædicat eſſe filium Dei viui, qui dare auxilium laborantibus, victoriamque in te ſperantibus tribuere diceris, tuæ opis gloriam deuotus efflagito: vt ſi mihi victoriam ſuper hos hoſtes indulſeris, & expertus fuero illam virtutem, quam de te populus tuo nomini dicatus probaſſe ſe prædicat, credam tibi, & in nomine tuo baptizer. Inuocaui enim Deos meos, ſed vt experior, elongati ſunt ab auxilio meo: vnde credo eos nullius eſſe poteſtatis præditos, qui ſibi obedientibus non ſuccurrunt. Te nunc inuoco, & tibi credere deſidero, tantum, vt eruar ab aduerſariis meis.* Cumque hæc diceret, Alamanni terga vertentes, in fugam labi cœperunt. Cumque Regem ſuum cernerent interemptum, Chlodouei ſe ditionibus ſubdunt, dicentes: *Ne amplius, quæſumus, pereat populus: iam tui ſumus.* At ille prohibito bello, coarctatoque populo, cum pace regreſſus, narrauit Reginæ qualiter per inuocationem nominis Chriſti, victoriam meruit obtinere.

De baptiſmo Chlodouei

CAPVT XXXI.

TVnc Regina arcerſiri clam ſanctum Remigium, Remenſis vrbis epiſcopum iubet, deprecans vt Regi verbum ſalutis inſinuaret. Quem ſacerdos accerſitum, ſecretius cœpit inſtigare: vt Deum verum factorem cæli & terræ crederet, idola negligeret, quæ neque ſibi, neque aliis prodeſſe poſſunt. At ille ait: libenter te ſanctiſſime pater audiam, ſed reſtat vnum, quod populus qui me ſequitur, non patitur relinquere Deos ſuos: ſed vado & loquor eis iuxta verbum tuum. Conueniens autem cum ſuis, priuſquam ille loqueretur, præcurrente potentia Dei, omnis populus pariter adclamauit: *Mortales Deos abigimus, pie rex, & Deum quem Remigius prædicat, immortalem ſequi parati ſumus.* Nunciantur hæc antiſtiti, qui gaudio magno repletus, iuſſit lauacrum præparari. Velis depictis adumbrantur plateæ Eccleſiæ, cortinis albentibus adornantur, baptiſterium componitur, balſama diffunduntur, micant flagrantes odore cerei, totumque templum baptiſterii diuino reſpergitur ab odore. Talemque ibi gratiam adſtantibus Deus tribuit, vt æſtimarent ſe Paradiſi odoribus collocari. Rex ergo prior popoſcit ſe a pontifice baptizari: procedit nouus Conſtantinus ad lauacrum, deleturus lepræ veteris morbum, ſordenteſque maculas geſtorum antiquorum recenti latice deleturus. Cui ingreſſo ad baptiſmum, ſanctus Dei ſic infit ore facundo: *Mitis depone colla Sicamber, adora quod incendiſti, incende quod adoraſti.*

Erat

Erat enim ſanctus Remigius Epiſcopus egregiæ ſcientiæ, & Rhetoricis adprime imbutus ſtudiis: ſed & ſanctitate ita prælatus, vt Silueſtri virtutibus æquaretur. Eſt enim nunc liber vitæ eius, qui eum narrat mortuum ſuſcitaſſe. Igitur Rex omnipotentem Deum in trinitate confeſſus, baptizatus eſt *in nomine Patris & Filii, & ſpiritus ſancti*, delibutuſque ſacro chriſmate cum ſignaculo crucis Chriſti. De exercitu vero eius baptizati ſunt amplius tria millia. Baptizata eſt & ſoror eius Albofledis, quæ non poſt multum tempus migrauit ad Dominum: pro qua cum Rex contriſtaretur, ſanctus Remigius conſolatoriam miſit epiſtolam, quæ hoc modo ſumpſit exordium: *Angit me, & ſatis me angit veſtræ cauſa triſtitiæ, quod bonæ memoriæ germana veſtra tranſiit Albofledis. Sed de hac re conſolari poſſumus, quia talis de hoc mundo migrauit, vt ſuſpici magis debeat quam lugeri.* Conuerſa eſt enim & alia ſoror eius Lanthildis nomine, quæ in hæreſin Arrianorum dilapſa fuerat, quæ confeſſa æqualem filium patri & ſpiritum ſanctum, criſmata eſt.

Fit bellum contra Gundobaldum

CAPVT XXXII.

TVnc Gundobaldus & Godegiſilus fratres, regnum circa Rhodanum aut Ararim cum Maſſilienſi prouincia retinebant. Erant autem tam illi quam populi eorum, Arrianæ ſectæ ſubiecti. Cumque ſe inuicem impugnarent, audiens Godegiſilus Chlodouei regis victorias, miſit ad eum legationem occulte, dicens: *Si mihi ad perſequendum fratrem meum præbueris auxilium, vt eum bello interficere, aut de regno eiicere poſſim, tributum tibi quale tu ipſe velis iniungere, annis ſingulis diſſoluam.* Quod ille libenter accipiens, auxilium ei vbicunque neceſſitas poſceret, repromiſit. Et ſtatuto tempore contra Gundobaldum exercitum commouit. Quo audito Gundobaldus ignorans dolum fratris, miſit ad eum, dicens: *Veni in adiutorium meum, quia Franci ſe commouent contra nos, & regionem noſtram adeunt vt eam capiant: ideoque ſimus vnanimes aduerſus gentem inimicam nobis: ne ſeparati inuicem, quod aliæ gentes paſſæ ſunt, perferamus.* At ille, Vadam, inquit cum exercitu meo, & tibi auxilium præbebo. Mouenteſque ſimul hi tres exercitum, id eſt Chlodoueus contra Gundobaldum, & Godegiſilus cum omni inſtrumento belli, ad caſtrum cui Diuione † nomen eſt, peruenerunt. Confligenteſque ſuper Oſcaram fluuium, Godegiſilus Chlodoueo coniungitur, ac vterque exercitus Gundobaldi populum atterit. At ille dolum fratris, quem non ſuſpicabatur, aduertens, terga dedit, fugamque iniit, Rhodaniſdeſque ripas percurrens, Auenionem vrbem ingreditur. Godegiſilus vero obtenta victoria, promiſſa Chlodoueo aliqua parte regni ſui, cum pace diſceſſit; Viennamque triumphans, tanquam ſi iam totum poſſideret regnum, ingreditur. Auctis adhuc Chlodoueus rex viribus, poſt Gundobaldum abiit, vt eum de ciuitate extractum interimeret. Quod ille audiens, pauore perterritus, metuebat ne ei mors repentina ſuccederet. Habebat tamen ſecum virum inluſtrem Aredium, ſtrenuum atque ſapientem, ad quem ad ſe accerſitum ait; *Vallant me vndique anguſtiæ, & quid faciam ignoro, quia venerunt hi Barbari ſuper nos, vt nobis interemptis regionem totam euertant.* Ad hæc Aredius ait, *Oportet te lenire feritatem hominis huius, ne pereas. Nunc ergo, ſi placet in oculis tuis, ego à te fugere, & ad eum tranſire conſimulo. cumque ad eum adceſſero, ego faciam vt neque te, neque hanc euertat regionem. Tantum, vt quod tibi per meum conſilium demandauerit, implere ſtudeas, donec cauſam tuam Dominus proſperam facere ſua pietate dignetur.* Et ille, Faciam, inquit, quæcunque mandaueris. Hæc eo dicente, vale dicens, Aredius diſceſſit. & ad Chlodoueum rediens, ait, *Ecce ego humilis ſeruus tuus, piiſſime rex, ad tuam potentiam venio, relinquens illum miſerrimum Gundobaldum. Quia ſi me pietas tua recipere † dignatur, integrum famulum atque fidelem, & tu & poſteri tui habebitis.* Quem ille promptiſſime colligens ſecum retinuit: erat enim iocundus in fabulis, ſtrenuus in conſiliis, iuſtus in iudiciis, & in commiſſo fidelis. Denique Chlodoueo cum omni exercitu circa muros vrbis

† *hod. Dibon.* (margin)

† *al. reſpicere.* (margin)

rê[illegible] Aredius; *Si dignanter, ô Rex, gloria celſitudinis tuæ paucos humilitatis meæ ſermones velis accipere, conſilio licet non egeas, tamen fide integra miniſtrabo, idemque vel tibi congruum, vel ciuitatibus erit per quas tranſire deliberas.* Cur, inquit, *retines exercitum cum loco firmiſſimo tuus reſideat inimicus? Depopularis agros, prata depaſcis, vineas* *al. diſſecas.* *diſſipas*, † *oliueta ſuccidis, omneſque regionis fructus euertis. interim & illi nocere non* *al. illis nocere ponderepræ.* *præuales.* † *Mitte potius legationem, & tributum quod tibi annis ſingulis diſſoluat, impone, vt & regio ſalua ſit, & tu tributa diſſoluenti perpetuo domineris. quod ſi noluerit, tunc quod libuerit facies.* Quo conſilio Rex accepto hoſtem patriæ redire iubet ad propria. Tunc miſſa legatione ad Gundobaldum, vt ei per ſingulos annos tributa impoſita reddere debeat, iubet. At ille & de præſenti ſoluit, & deinceps ſoluturum eſſe ſe promittit.

De interitu Godegyſili

CAPVT XXXIII.

POſt hæc reſumptis viribus, iam deſpiciens regi Chlodoueo tributa promiſſa diſſoluere, contra Godegiſilum fratrem ſuum exercitum commouit, cumque apud Viennam ciuitatem incluſum obſedit. Verum vbi minori populo alimenta deficere cœperunt, timens Godegiſilus, ne ad ſe vſque fames extenderetur, iuſſit expelli minores populi ab vrbe. Quo facto expulſus eſt inter cæteros artifex ille ab vrbe, cui de a- *al. aut fuerit* quæductu cura manebat. Ille vero indignans, quod fuerat † eiectus ab vrbe cum cæteris, ad Gundobaldum furibundus vadit, indicans qualiter ciuitatem inrumpens, vltionem exerceret in fratrem. Illo quoque duce exercitus per aquæductum directo, *al. ſpiraculū.* multis cum ferreis vectibus præcedentibus (erat autem ſpiculum † illius lapide ma- *al. illum.* gno concluſum) quo cum vectibus illis † per magiſterium artificis repulſo, ciuitatem *al. præmiſſis* introeunt: illiſque de muro ſagittantibus, hi terga premunt. † Dato autem de medio ciuitatis ſono buccinæ, obſidentes portas capiunt, apertiſque pariter ingrediuntur. Cumque inter duas has acies populus vrbis ab vtroque exercitu cæderetur, Godegiſilus ad Eccleſiam hæreticorum confugit, ibique cum Epiſcopo Arriano interfectus eſt. Denique Franci qui apud Godegiſilum erant, in vnam ſe turrim congregant. Gundobaldus autem iuſſit, ne vni quidem ex ipſis aliquid noceretur, ſed adprehenſos eos Toloſæ in exilium ad Alaricum regem tranſmiſit, interfectis ſenatoribus Burgundionibuſque qui Godegiſilo conſenſerant. Ipſe vero regionem omnem quæ nunc *Burgundia.* Burgundia dicitur, in ſuo dominio reſtaurauit. Burgundionibus leges mitiores in- *la loy Gombette.* ſtituit, ne Romanos opprimerent.

Quod Gundobaldus conuerti voluit

CAPVT XXXIV.

S. Auitus. CVm antem cognouiſſet aſſertiones hæreticorum nihil eſſe, à ſancto Auito Epiſcopo Viennenſi, Chriſtum filium Dei & ſpiritum ſanctum æqualem patri confeſſus, clam vt chriſmaretur expetiit. Cui ait ſacerdos; *Si vere credis hoc, quod nos ipſe Dominus edocuit, exequere. Ait autem; Si quis me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui eſt in cælis. qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo qui eſt in cælis. Sic & ipſos ſanctos ac dilectos ſuos beatos Apoſtolos cum de futuræ perſecutionis tentationibus doceret, inſinuauit, dicens: Attendite vobis ab hominibus, tradent enim vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis flagellabunt vos, & ante reges & præſides ſtabitis propter me in teſtimonium illis & gentibus. Tu vero cum ſis Rex, & a nullo adprehendi formides, ſeditionem pauescis populi, ne creatorem omnium in publico fatearis. Relinque hanc ſtultitiam, & quod corde te dicis credere, ore profer in plebe. Sic enim & beatus Apoſtolus ait: Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Sic & Propheta ait: Confitebor tibi Domine in eccleſia magna, in populo graui laudabo te. Et iterum: Confitebor ti-*

in [illegible] Domi[illegible] dicam nomini tuo inter gentes. Metuens enim populum, ô Rex, [illegible] populus ſequatur fidem tuam, quam tu infirmitati [illegible]ucas popu[illegible]. Tu enim [illegible] non populus caput tuum. Si enim ad bellum pro[illegible] aris, tu præcedis [illegible] quo abieris, ſubſequuntur. Vnde melius [illegible], vt te præcedente [illegible]no-ſcant [illegible] quam te pereunte permaneant in errore. Nam Deus non irridetur [illegible] e-[illegible] qui præter terrenum regnum, cum non confitetur in ſeculo. Ill[illegible] [illegible] ic ad exit[illegible]m vitæ ſuæ in hac inſania perdurauit, nec publice [illegible] [illegible]tis voluit confiteri. Magnæ enim facundiæ erat tunc temporis beat[illegible] [illegible]nque inſurgente hęreſi apud vrbem Conſtantinopolitanam tam illa quam [illegible], quam illa quam Sabellius docuit, id eſt nihil diuinitatis habuiſſe domi-num noſtrum Ieſum Chriſtum: rogante Gundobaldo rege, ipſe contra eas ſcripſit. Extant exinde nunc apud nos epiſtolæ admirabiles, quæ ſicut tunc hæreſim o[illegible] p[illegible]e-runt, ita nunc Eccleſiam Dei ædificant. Scripſit enim Homiliarum librum vnum de Mundi principio, & de diuerſis aliis conditionibus libros ſex verſu compaginatos: E-piſtolarum libros nouem, inter quas ſupradictæ continentur epiſtolæ: referens in † quadam homilia quam de Rogationibus ſcripſit, has ipſas Rogationes quas ante A-ſcenſionis dominicæ triumphum celebramus, a Mamerto ipſius Vienneuſis vrbis E-piſcopo, cui & hic eo tempore præerat, inſtitutas fuiſſe, dum vrbs illa multis terrere-tur prodigiis. Nam terræ motu frequenter quatiebatur: ſed & ceruorum atque lu-porum feritas, portas ingreſſa, per totam, (vt ſcripſit) vrbem, nihil metuens oberra-[illegible]. Cumque hæc per anni circulum gererentur, aduenientibus Paſchalis ſolenni-[illegible]s diebus, expectabat miſericordiam Dei plebs tota deuote, vt vel hic magnæ ſo-lemnitatis dies huic terrori terminum daret. Sed in ipſa glorioſæ noctis vigilia, dum Miſſarum celebrarentur ſolennia, ſubito palatium regale intramuraneum diuino i-[illegible] ſuccenditur, pauore omnibus perterritis, & Eccleſiam egreſſis, credentibus, ne aut hoc incendio vrbs tota conſumeretur, aut certe diſrupta tellure dehiſceret, ſan-ctus ſacerdos proſtratus ante altare, cum gemitu & lachrymis, domini miſericordiam imprecatur. Quid plura? penetrauit excelſa poli oratio pontificis inclyti, reſtinxit-que domus incendium flumen profluentium lachrymarum. Cumque hæc ageren-tur, adpropinquante Aſcenſione, (vt iam diximus) maieſtatis dominicæ, indixit po-pulis ieiunium, inſtituit orandi modum, edendi † ſeriem, erogandi hilarem diſpenſa-tionem. Ceſſantibus quoque exinde terroribus, per cunctas prouincias diſperſa facti fama, cunctos ſacerdotes imitari commonuit quod ſacerdos fecit ex fide: quæ vſque nunc in Chriſti nomine, per omnes Eccleſias in compunctione cordis & contritione ſpiritus celebratur.

† *al. reſerens in quadam.* † *al. ſiligendi.*

Quando Chlodoueus & Alaricus ſe viderunt.

CAPVT XXXV.

IGitur Alaricus rex Gothorum, cum videret Chlodoueum regem gentes aſſidue [illegible]lare, legatos ad eum dirigit, dicens: *Si frater meus velit, inſederat animo, vt nos Deo propitio [illegible]ter videremus.* Quod Chlodoueus non reſpuens, ad eum venit. Con-[illegible] in inſula Ligeris, quæ erat iuxta vicum Ambacienſem territorii vrbis Turo-[illegible] ſimul locuti, comedentes pariter ac bibentes, promiſſa ſibi amicitia pacifici diſ-ceſſerunt.

De Quintiano Epiſcopo.

CAPVT XXXVI.

MVlti iam tunc ex Galliis habere Francos dominos, ſummo deſiderio cupie-bant. Vnde factum eſt, vt Quintianus Rutenorum Epiſcopus, per hoc odium [illegible] repelleretur. dicebant enim ei: *Quia de[illegible] tuum [illegible], vt Francorum d[illegible] [illegible] terram hanc.* Poſt dies autem paucos, orto inter eum & ciues ſcandalo † Go-

† *al. [illegible]*

thei qui in hac vrbe morabantur, ſuſpicio attigit exprobrantibus ciuibus, quod velit ſe Francorum ditionibus ſubiugare. conſilioque accepto, cogitauerunt eum perfodere gladio. Quod cum viro Dei nunciatum fuiſſet, de nocte conſurgens cum fideliſſimis miniſtris ſuis, ab vrbe Rutena egrediens, Aruernos aduenit. Ibique à ſancto Eufraſio Epiſcopo, qui quondam Apruncul o Diuionenſi ſucceſſerat, benigne ſuſceptus eſt, largitiſque ei tam domibus quam agris & vineis, ſecum retinuit, dicens, *Sufficit huius facultas Eccleſiæ vt vtrunque ſuſtineat. tantum Charitas quam beatus Apoſtolus prædicat, permaneat inter ſacerdotes Dei.* Sed & Lugdunenſis Epiſcopus largitus eſt ei aliquid poſſeſſionis Eccleſiæ ſuæ quam in Aruerno habebat. Reliqua vero de ſancto Quintiano tam inſidiæ quas pertulit, quam illa quæ per eum Dominus operari dignatus eſt, ſcripta ſunt in libro vitæ eius.

al. S. Quintiano.

Bellum cum Alarico ſit

CAPVT XXXVII.

IGitur Chlodoueus rex ait ſuis. *Valde moleſte fero, quod hi Arriani partem teneant Galliarum. Eamus cum Dei adiutorio, & ſuperatis redigamus terram in ditionem noſtram.* Cumque placuiſſet omnibus hic ſermo, commoto exercitu Pictauos dirigit. ibi tunc Alaricus commorabatur. Sed quoniam pars hoſtium per territorium Turonicum tranſibat, pro reuerentia beati Martini dedit edictum, *vt nullus de regione illa aliud quam herbarum alimenta aquamque præſumeret.* Quidam autem de exercitu, inuento cuiuſdam pauperis fœno, ait, *Nonne Rex herbam tantum præſumi mandauit, & nihil aliud? Et hoc, inquit, herba eſt. Non enim erimus tranſgreſſores præcepti eius, ſi eam præſumimus.* Cumque vim faciens pauperi, fœnum vi abſtuliſſet, † factum peruenit ad Regem: quo dicto citius gladio perempto ait, *Et vbi erit ſpes victoriæ, ſi beatus Martinus offenditur?* ſatiſque fuit exercitui, nihil vlterius ab hac regione præſumere. Ipſe vero Rex direxit nuncios ad beatam baſilicam, dicens; *Ite, & forſitan aliquod victoriæ auſpicium ab æde ſancta ſuſcipietis.* Tunc datis muneribus, quæ loco ſancto exhiberent, ait; *Si tu domine adiutor mihi es, & gentem hanc incredulam, ſemperque æmulam tibi, meis manibus tradere decreuiſti, in ingreſſu baſilicæ ſancti Martini dignare propitius reuelare, vt cognoſcam, quia propitius dignaueris eſſe famulo tuo.* Maturantibus autem pueris, & ad locum accedentibus, iuxta imperium Regis, dum ſanctam ingrederentur baſilicam, hanc Antiphonam ex improuiſo primicerius qui erat, incepit: † *Præcinxiſti me Domine virtute ad bellum: ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me, & inimicorum meorum dediſti mihi dorſum, & odientes me diſperdidiſti.* Quod ſatellites † audientes, & Domino gratias agentes, & vota beato confeſſori promittentes, læti nuntiauerunt Regi. Porro ille cum ad fluuium Vigennam cum exercitu aduenisset, per quem locum tranſire deberet, penitus ignorabat. intumuerat enim ab inundatione pluuiarum. Cumque illa nocte Dominum deprecatus fuiſſet, vt ei vadum quo tranſire poſſit dignaretur oſtendere, mane facto cerua miræ magnitudinis ante eos nutu Dei, flumen ingreditur, illaque vadante, populus quo tranſire poſſit, agnouit. Veniente autem Rege apud Pictauos, dum eminus in tentoriis commoraretur, Pharus ignea de baſilica ſancti Hilarii egreſſa, viſa eſt ei tanquam ſuper ſe aduenire, ſcilicet vt lumine beati confeſſoris adiutus Hilarii, liberius hæreticas acies, contra quas ſæpe idem ſacerdos pro fide conflixerat, debellaret. Conteſtatus eſt autem omni exercitui, *vt nec ibi quidem aut in via aliquid ſpoliarent,* † *aut res cuiuſquam diriperent.* Erat in his diebus vir laudabilis ſanctitatis Maxentius abbas reclauſus in monaſterio ſuo ob Dei timorem, intra terminum Pictauenſem. Cuius monaſterii nomen lectioni non indidimus, quia locus ille vſque hodie *Cellula ſancti Maxentii* vocatur. Cuius monachi cum hoſtium cuneum vnum ad monaſterium cernerent propinquare, Abbatem exorant, vt de cellula ſua egrederetur ad conſulendum eis † Illoque demorante, hi timore perculſi, † cum aperto oſtio producunt de cellula ſua. At ille in occurſum oſtium, quaſi pacem

al. virtute tuliſſet.

Dom. 3

al. impoſuit.

al. vtilitatem aud.

al. quam expoliarent.

S. Maxentii cellula.

al. conſolandum eos.

[illegible] aturi [illegible] intrepidus. Vnus autem ex his euaginato gladio, vt caput eius [illegible] a[illegible]rem erecta diriguit, gladiuſque retrorſum ruit. At ipſe ad pedes [illegible] veniam depoſcens ſternitur. Quod videntes reliqui, cum timore maximo [illegible]um redierunt, timentes ne & ipſi pariter interirent. Huius vero brachium, [illegible] confeſſor [illegible] oleo benedicto contrectans, impoſito ſigno crucis reſtituit ſa[illegible]. Eiuſque obtentu monaſterium permanſit inlæſum. Multaſque & alias virtutes operatus eſt, quas ſi quis diligenter inquirer, librum Vitæ illius legens, cuncta re[illegible]. Interea Chlodoueus rex cum Alarico rege Gothorum in campo Vocladenſe, decimo ab vrbe Pictaua miliario conuenit: & confligentibus his eminus reſiſtunt, cominus illi. Cumque ſecundum conſuetudinem Gothi terga vertiſſent, ipſe rex Chlodoueus victoriam, Domino adiuuante, obtinuit. Habebat autem in adiutorium ſuum filium Sygiberti Claudi, nomine Chlodericum. Hic Sygibertus pugnans contra Alamannos apud Tulbiacenſe † oppidum, percuſſus in geniculo claudicabat. Porro Rex cum fugatis Gothis Alaricum regem interfeciſſet, duo ex aduerſo ſubito aduenientes, cum contis vtraque ei latera feriunt. Sed auxilio tam loricæ quam velocis equi, ne periret, exemptus eſt. Maximus ibi tunc Aruernorum populus, qui cum Apollinare venerat, & primi qui erant ex ſenatoribus, corruerunt. De hac pugna Amalaricus filius Alarici in Hiſpaniam fugit, regnumque patris ſagaciter occupauit. Chlodoueus vero filium ſuum Theodoricum per Albigenſem ac Rutenam ciuitatem ad Aruernos dirigit. Qui abiens, vrbes illas a finibus Gothorum vſque Burgundionum terminum, patris ſui ditionibus ſubiugauit. Regnauit autem Alaricus viginti duos † annos. Chlodoueus vero apud Burdegalenſem vrbem, hyemem agens, cunctos theſauros Alarici à Tholoſa auferens, Engoliſmam † venit. Cui Dominus tantam gratiam tribuit, vt in eius contemplatione muri ſponte corruerent. Tunc excluſis Gothis vrbem ſuo dominio ſubiugauit. Patrata poſt hæc victoria, Turonos regreſſus eſt, multa ſanctæ baſilicæ beati Martini munera offerens.

Marginal notes: ſup. c. 30. — hod. Zulch. — al. annis 12. — al. Ecoliſnā. — Tholoſa.

De patriciatu Chlodouei regis

CAPVT XXXVIII.

IGitur ab Anaſtaſio imperatore codicillos de Conſulatu accepit, & in baſilica beati Martini tunica blatea indutus eſt & chlamyde, imponens vertici diadema. Tunc aſcenſo equo, aurum argentumque in itinere illo, quod inter portam atrii & eccleſiam ciuitatis eſt, præſentibus populis manu propria ſpargens, voluntate benigniſſima erogauit, & ab ea die tanquam Conſul & Auguſtus eſt vocitatus. Egreſſus autem a Turonis Pariſios venit: ibique cathedram regni conſtituit. Ibi & Theodoricus ad eum venit.

Marginal note: Oſtiar[illegible]

De Licinio Epiſcopo

CAPVT XXXIX.

DEnique migrante Euſtochio Turonorum epiſcopo, octauus poſt ſanctum Martinum Licinius Turonicis epiſcopus ordinatur. Huius tempore bellum ſuperius ſcriptum geſtum eſt. Et huius tempore Chlodoueus rex Turonos venit. Hic fertur in oriente fuiſſe, ac loca viſitaſſe ſanctorum, ipſamque adiiſſe Hieroſolymam, & loca paſſionis ac reſurrectionis dominicæ, quæ in Euangeliis legimus, ſæpe vidiſſe.

Marginal note: Licinius Ep.

De interitu Sygiberti ſenioris & filii eius

CAPVT XL.

CVm autem Chlodoueus rex apud Pariſios moraretur, miſit clam ad filium Sygiberti † dicens: *Ecce pater tuus ſenuit, & pede debili claudicat.* *Si ille,* inquit,

Marginal note: Regu Sanct[illegible] Am. c. 4. 20

mereretur, rectè tibi cum amicitia noſtra regnum illius redderetur. Qua ille [illegible] ductus, patrem molitur occidere. Cumque ille egreſſus de Colonia ciui[illegible] f. Burbonid. acto Rheno, per Bureoniam ſiluam ambulare diſponeret, meridie in te[illegible] obdormiens, immiſſis ſuper eum filius percuſſoribus, eum ibidem interfec[illegible] quam regnum illius poſſeſſurus. Sed iudicio Dei foueam quam patri h[illegible] fodit, incidit. Miſit igitur nuncios ad Chlodoueum regem, de patris obi[illegible] ciantes atque dicentes: *Pater meus mortuus eſt, & ego theſauros cum regno eius* al. vt ea. *me habeo. Dirige tuos ad me, & † ea quæ tibi de theſauris illius placent, bona v[illegible] tranſmittam.* Et ille, Gratias, inquit, tuæ voluntati ago, & rogo vt venient[illegible] ſtris patefacias, cuncta ipſe deinceps poſſeſſurus. quibus venientibus iſte patri[illegible] theſauros pandit. Qui dum diuerſa reſpicerent, ait: *In hanc arcellulam ſolitus erat pater meus numiſmata auri congerere.* Immitte, inquiunt illi, manum tuam [illegible] ad fundum, vt cuncta reperias. Quod cum feciſſet, & eſſet valde declinus, vnus leuata manu bipennem cerebro eius inliſit: & ſic quæ in patrem egerat [illegible]gnus incurrit. Quod audiens Chlodoueus, quod ſcilicet interfectus eſſet [illegible]bertus, & filius eius, in eundem locum aduenıens conuocat omnem popul[illegible]lum, dicens: *Audite quid contigerit. dum ego*, inquit, *per Scaldem fluuium n[illegible]rem, Chlodericus filius parentis mei, patrem ſuum inſequebatur, verbo ferens, quod ego [illegible] interficere velim. Cumque ille per Burconiam ſiluam fugeret, immiſſis ſuper eum latrunculis, morti tradidit & occidit. Ipſe quoque dum theſauros eius aperit, à neſcio quo perc[illegible] interiit. Sed in his ego nequaquam conſcius ſum. Nec enim poſſum ſanguinem parent[illegible] meorum effundere: quod fieri nefas eſt. Sed quia hæc euenerunt, conſilium vobis præbeo ſi videtur acceptum, conuertimini ad me, vt ſub mea ſitis defenſione.* At illi iſta a[illegible] al. parmis. entes, plaudentes tam palmis † quam vocibus, eum clypeo euectum ſuper ſe [illegible]gem conſtituunt. Regnumque Sygiberti acceptum cum theſauris, ipſos qu[illegible] ſuæ ditioni adſciuit. Proſternebat enim quotidie Deus hoſtes eius ſub manu [illegible] & augebat regnum eius, eo quod ambularet recto corde coram eo, & faceret quæ placita erant in oculis eius.

De nece Chararici & filiis eius 39

CAPVT XLI.

POſt hæc ad Charaticum regem dirigit. Quando autem cum Syagrio pugn[illegible] al. filiorum. uit, hic Chararicus euocatus ad auxilium † Chlodouci eminus ſtetit, neutram adiuuans partem, ſed euentum rei expectans, vt cui eueniret victoria, cum illo & hic amicitiam conligaret. Ob hanc cauſam contra eum indignans Chlodoueus abiit, quem circumuentum dolis cepit cum filio, vinctoſque totondit, & Chararicum quidem Presbyterum, filium vero eius Diaconum ordinari iubet. 49 Cumque Chararicus de humilitate ſua conquereretur & fleret, filius eius dixiſſe fertur: *In viridi*, inquit, *ligno hæ frondes ſuccıſa ſunt, nec omnino areſcunt, ſed velociter emergent vt creſcere queant: vtinam tam velociter qui hæc fecit, intereat.* Quod verbum ſonuit in aures Chlodouei, quod ſcilicet minarentur ſibi cæſariem ad cre[illegible] ſcendum laxare, † ipſumque interficere. At ille iuſſit eos pariter capite plecti. Quibus mortuis, regnum eorum cum theſauris & populis acquiſiuit.

De interitu Ragnacharii & fratrum eius 3o

CAPVT XLII.

[illegible] ERat autem tunc Ragnacharius rex apud Camaraeum, tam effrenis in luxuria, vt vix vel propinquis quidem parentibus indulgeret. Is habebat Farronem conſiliarium

ſimili

[illegible] ſpu[illegible]ia [illegible]om: de quo fertur, cum aliquid aut cibi aut muneris vel cuiuſ-
[illegible] rei R[illegible] all[illegible]ſſet, dicere ſolitum: *Hoc ſibi ſuoq; Farroni ſufficere:* pro qua re Fran-
[illegible] maxima indignatione tumebant. Vnde factum eſt, vt datis aureis ſiue armi[illegible]s vel
[illegible]eis Chlodoueus (ſed totum adſimilatum auro · erat enim æreum † deauratum al. æramen, unde Ital. Rame.
ſub dolo factum) hæc dedit proditoribus † eius, vt ſuper eum inimicarentur. Porro cũ al. [illegible]
exercitum contra eum commouiſſet, & ille ſpeculatores plerunque ad cognoſcen-
dum tranſmitteret, reuerſis nunciis interrogat, *Quam valida hæc manus foret?* Qui re-
ſponderunt, *Tibi tuoque Farroni maximum eſt ſupplementum.* Veniens autem Chlodoueus,
bellum contra eum inſtruit. At ille deuictum cernens exercitum ſuum, fuga labi pa-
rat, ſed ab exercitu comprehẽſus, ac ligatis poſt tergum manibus, in conſpectu Chlo-
douei vna cum Richario fratre ſuo perducitur. Cui ille, *Cur,* inquit, *humiliaſti genus no-
ſtrum, vt te vinciri permitteres? Melius enim tibi fuerat mori.* & eleuatam ſecurim capiti e-
ius defixit. Conuerſuſque ad fratrem eius, ait; *Si tu auxilium † fratri tribuiſſes, alligatus* al. [illegible]
vtique non fuiſſet. ſimiliter & hunc ſecuri percuſſum interfecit. Poſt quorum mortem,
cognoſcũt proditores eorum, aurum quod à Rege acceperant eſſe adulterum. Quod
cum regi dixiſſent, ille reſpondiſſe fertur, *Merito,* inquit, *tale aurum accipit, qui dominum
ſuum ad mortem propria voluntate deducit.* *Hoc illis quod viuerent, debere ſufficere: ne male prodi-
tionem dominorum ſuorum luituri, inter tormenta deficerent.* Quod illi audientes, optabant
gratiam adipiſci, illud ſibi adſerentes ſufficere, ſi viuere mererentur. Fuerunt autem
ſupradicti Reges propinqui huius: quorum frater Rignomeris nomine apud Ceno- al. Cenoma-
manniam † ciuitatem, ex iuſſu Chlodouei interfectus eſt. Quibus mortuis, omne re- num.
gnum eorum & theſauros Chlodoueus accepit. Interfectiſque & aliis multis regibus
vel parentibus † ſuis primis, de quibus zelum habebat, ne ei regnum auferrent, re- Gall. parens, i. propinquus.
gnum ſuum per totas Gallias dilatauit. Tamen congregatis ſuis, quadam vice dixiſſe
fertur de parentibus quos ipſe perdiderat: *Væ mihi, qui tanquam peregrinus inter extraneos
remanſi, & non habeo de parentibus, qui mihi ſi venerit aduerſitas, poſſit aliquid adiuuare.* Sed
hoc non de morte horum condolens, ſed dolo dicebat, ſi forte potuiſſet adhuc ali- [illegible]
quem reperire, vt interficeret.

De obitu Chlodouei.

CAPVT XLIII.

HIs ita tranſactis, apud Pariſios obiit: ſepultuſque in baſilica ſanctorum Apoſtolo- An. 507
rum, quam cum Chrothilde † regina ipſe conſtruxerat. Migrauit autem poſt Vo- Chrodechil-de.
cladenſe bellum anno quinto. Fueruntque omnes dies regni eius, triginta anni. Ætas
tota, quadraginta quinque anni. A tranſitu ergo ſancti Martini, vſque ad tranſitum
Chlodouei regis, qui fuit vndecimus annus Epiſcopatus Lycinii Turonici ſacerdotis,
ſupputantur anni CXII. Chrothildis autem regina, poſt mortem viri ſui Turonos ve-
nit: ibique ad baſilicam ſancti Martini deſeruiens, cum ſumma pudici-
tia atque benignitate in hoc loco commorata eſt omnibus
diebus vitæ ſuæ, raro Pariſios viſitans.

GREGORII TVRONENSIS EPISCOPI HISTORIARVM

LIBER TERTIVS.

VElim ſi placet, parumper conferre quæ Chriſtianis beatam [illegible] fitentibus Trinitatem proſpera ſucceſſerint, & quæ h[illegible] eandem ſcindentibus fuerint in ruinam. Omittamus [illegible] qualiter illam Abraham veneratur ad ilicem, Iacob p[illegible] benedictione, Moyſes cognoſcit in ſente, populus ſequ[illegible] be, eandemque pauefcit in monte: vel qualiter eam Aa[illegible]n tat in logio, aut Dauid vaticinatur in pſalmo, orans i[illegible] pet ſpiritum rectum, nec ſibi auferri ſpiritum ſanct[illegible], a[illegible] confirmari per ſpiritum principalem. magnum & ego hic cerno myſterium, [illegible] ſcilicet quem Hæretici minorem adſerunt, principalem vox Prophetica nu[illegible]. Sed his, (vt diximus) omiſſis, ad noſtra tempora reuertamur. Arrius enim, qui huius iniquæ ſectæ primus iniquuſque inuentor fuit, interioribus in ſeceſſum [illegible] poſitis, infernalibus ignibus ſubditur. Hilarius vero beatus indiuiduæ Tri[illegible] defenſor, propter hanc in exilium deditus, & patriæ paradiſo reſtauratur. [illegible] Chlodoueus rex confeſſus, ipſos hæreticos adiutorio eius oppreſſit, regn[illegible] ſuum per totas Gallias dilatauit. Alaricus hanc denegans, a regno de popu[illegible], [illegible]

al. magis. que ab ipſa, (quod maius † eſt) vita multatur æterna. Dominus autem ſe vere [illegible] dentibus, etſi inſidiante inimico aliqua perdant, hic centuplicata reſtituit. Hæretici vero, nec adquirunt, ſed quod videntur habere, aufertur ab eis. Probauit h[illegible]e Godegiſili, Gundobaldi, atque Godomari interitus, qui & patriam ſimul & ani[illegible]as perdiderunt. Nos vero vnum atque inuiſibilem, immenſum, incomprehen[illegible]lem, inclytum, perennem, atque perpetuum Dominum confitemur, vnum in Trinitate propter perſonarum numerum, id eſt Patris & Filii & Spiritus ſancti, confitemur & trinum in vnitate, propter æqualitatem ſubſtantiæ, deitatis, omnipotentiæ, vel virtutis, qui eſt vnus ſummus atque omnipotens Deus in ſempiterna ſecula regnans.

De filiis Chlodouei

CAPVT I.

DEfuncto igitur Chlodoueo rege, quatuor filii eius, id eſt Theodoricus, Chlodomeris, Childebertus, atque Chlotharius, regnum eius accipiunt, & inter ſe æqua lance diuidunt. Habebat iam tunc Theodoricus filium nomine Theodobertum, elegantem atque vtilem †. Cumque magna virtute pollerent, & eis de exercitu robur copioſum ineſſet, Amalaricus filius Alarici, rex Hiſpaniæ, ſororem eorum in matrimonium poſtulat: quod illi clementer indulgent, & eam ipſi in regionem Hiſpaniæ cum magnorum ornamentorum mole tranſmittunt.

De epiſcopatu Dionyſii, Apollinaris, atque Quintiani

CAPVT II.

LYcinio autem vrbis Turonicæ defuncto Epiſcopo, Dinitius cathedram ponti-

[illegible]ficalem aſcendit. Apud Aruernos vero poſt obitum beati Aprunculi, ſanctus [illegible] pus habebatur. Hic quatuor [illegible]nos poſt Chlodouei [illegible]ceſimo quinto epiſcopatus ſui anno tranſiens. Cumque populus [illegible]num, qui de Ruteno eiectus fuerat, elegiſſet, Alchima & † Placidina [illegible] Apollinaris, ad ſanctum Quintianum venientes, dicunt. *Sufficiat* [illegible] *ſenectuti tuæ, quod es Epiſcopus ordinatus: permittat*, inquiunt, *pietas tua* [illegible] *locum huius honoris adipiſci. Ille vero cum ad hunc apicem aſcenderit* [illegible] *fuerit, obſequetur: tu quoque imperabis, & ille tuæ parebit in omnibus* [illegible] *tantum vt humili ſuggeſtioni noſtræ aurem tuæ benignitatis accommodes.* Quibus [illegible] *ego*, inquit, *præſtabo, cuius poteſtati nihil eſt ſubditum? ſufficit enim vt o*[illegible] *quotidianum mihi victum præſtet Eccleſia.* Illæ autem hæc audientes, Apo[illegible] ad Regem dirigunt. Qui abiens oblatis multis muneribus, in epiſcopatu ſucceſſit, quo quatuor abutens menſibus, migrauit a ſeculo. Cum autem hæc Theodorico nunciata fuiſſent, iuſſit inibi ſanctum Quintianum conſtitui, & omnem ei poteſtatem tradi Eccleſiæ, dicens; *Hic ob noſtri amoris zelum ab vrbe ſua eiectus eſt*. Et ſtatim directi nuncii, conuocatis pontificibus & populo, eum in cathedram Aruernæ eccleſiæ locauerunt, qui quartuſdecimus illi Eccleſiæ præpoſitus eſt. Reliqua vero quæ geſſit, tam virtutes quam tempus migrationis eius, ſcripta [illegible] in [illegible]ro quem de eius vita compoſuimus.

Quod Dani Gallias appetierint.

CAPVT III.

HIs ita geſtis, Dani cum rege ſuo nomine Ch[illegible] Gallias appetunt. Egreſſique ad terras, pag[illegible] deuaſtant atque captiuant: oneratiſque nauibus [illegible] ſpoliis, reuerti ad patriam cupiunt. Sed Rex eorum [illegible] altum mare comprehenderent, ipſe deinceps ſecuturus [illegible] nunciatum fuiſſet, quod ſcilicet regio eius fuerit ab ex[illegible] bertum filium ſuum in illas partes cum valido exerc[illegible] ratu direxit. Qui interfecto Rege, hoſtes nauali prælio ſuper[illegible] que rapinam terræ reſtituit.

De Thoringorum Regibus

CAPVT IV.

POrro tunc apud Thoringos, tres fratres regnum gen[illegible] dericus, Herminefredus † atque Bertharius. Deniq; Her[illegible] fratrem ſuum vi opprimens, interfecit. Is moriens Radegund[illegible] reliquit: reliquit autem & alios filios, de quibus in ſequentibu[illegible] fredi vero vxor iniqua atque crudelis, Amalaberga † nomine, inte[illegible] ciuile diſſeminat. Nam veniens quadam die ad conuiuium vir eius, [illegible] opertam reperit. Cumque vxorem quid ſibi hoc velit interrogaret, re[illegible] quit, *à medio regno ſpoliatur, decet eum menſæ medium habere nudatum.* Talibu[illegible] bus ille permotus, contra fratrem inſurgit, ac per occultos nuncios Th[illegible] gem ad eum perſequendum inuitat, dicens; *Si hunc interficis, regionem hanc p*[illegible] *demus.* Ille autem gauiſus hæc audiens, cum exercitu ad eum dirigit. Coniuncti [illegible] mul fidem ſibi inuicem dantes, egreſſi ſunt ad bellum. Confligenteſque cum [illegible] co, exercitum eius adterunt, ipſumque obtruncant gladio: & obtenta victoria, [illegible] doricus ad propria eſt reuerſus. Protinus Herminefredus oblitus fidei ſuæ, q[illegible] regi Theodorico indulgere pollicitus eſt, implere deſpexit, ortaque eſt inter eos grandis inimicitia.

Quod Sygimundus filium ſuum interfecit

CAPVT V.

IGitur mortuo Gundobaldo, regnum eius Sygimundus filius eius obtinuit, monaſteriumque Agaunenſe ſolerti cura cum domibus baſilicisque ædificauit: qui perdita priori coniuge filia Theodorici regis Italici, de qua filium habebat nomine Sygiricum, aliam duxit vxorem: quæ valide contra filium eius (ſicut noverca-rum mos eſt) malignari ac ſcandalizare cœpit. Vnde factum eſt, vt vna ſolemnitatum die, cum puer ſuper eam veſtimenta matris agnoſceret, commotus felle di-*al. contingerit* ceret ad eam: *Non enim eras digna, vt hæc indumenta tua terga contingerent † quæ dominæ tuæ, id eſt matris meæ fuiſſe noſcuntur.* At illa furore ſuccenſa, inſtigat verbis doloſis virum ſuum, dicens: *Hic iniquus regnum tuum poßidere deſiderat, teque interfecto, id vſque Italiam dilatare diſponit, ſcilicet vt regnum quod auus eius Theodoricus Italiæ tenuit, & iſte poßideat. Scit enim quod te viuente hæc non poteſt adimplere, & niſi tu cadas, ille non ſurget.* His & huiuſcemodi ille incitatus verbis, vxoris iniquæ conſilio vtens, iniquus extitit parricida: nam ſopitum vino dormire poſt meridiem fi-
al. oratum. iubet: cui dormienti, lorum † ſub collo poſitum, ac ſub mento ligatum, tr-
al. ſuggillatus tibus ad ſe inuicem duobus pueris, ſuffocatus † eſt. Quo facto pater ſero iam pœnitens, ſuper cadauer exanime ruens, flere cœpit amariſſime. Ad quem ſenex quidam ſic dixiſſe fertur: *Te*, inquit, *plange amodo, qui per conſilium nequam factus es parricida ſæuißimus. nam hunc qui innocens iugulatus eſt, neceſſarium non eſt plangi.* Nihilominus ille ad ſanctos Agaunenſes abiens, per multos dies in fletu & ieiuniis 49
i. cantum pſalmorum. durans, veniam precabatur, pſallentium † ibi aſſiduum inſtituens. Lugduno regreſſus eſt, vltione diuina de veſtigio cum proſequente. Huius filiam rex Theodoricus accepit.

De interitu Clodomeris 50

CAPVT VI.

CHrothildis vero regina Chlodomerem, & reliquos filios ſuos alloquitur, dicens: *Non me pœniteat, chariſsimi, vos dulciter enutriſſe: indignamini, quæſo, iniuriam meam, & patris matriſque meæ mortem ſagaci ſtudio vindicate.* Hæc illi audientes, Burgundias petunt, & contra Sygimundum & fratrem eius Godomarum dirigunt: deuictoque exercitu eorum, Godomarus terga vertit. Sygimundus vero dum ad ſaltus A-
al. ſanctos Agaunenſes. gaunos † fugere nititur, a Chlodomere captus cum vxore & filiis captiuus abducitur,
al. infra. & ſic ſæpe vnde Ital. fra. pro intra. atque intra † terminum Aurelianenſis vrbis in cuſtodia poſitus, detinetur. Diſcedentibuſque his regibus, Godomarus reſumptis viribus, Burgundiones colligit, regnumque recipit. Contra quem Chlodomeris iterum ire diſponens, Sygimundum interficere deſtinauit: cui a beato Auito abbate Nutiacenſi magno tunc temporis ſacerdote, dictum eſt: *Si*, inquit, *reſpiciens Deum, emendaueris conſilium tuum, vt hos homines interfici non patiaris, erit Deus tecum, & abiens victoriam obtinebis: ſi vero eos occideris, tu ipſe in manus inimicorum traditus, ſimili ſorte peribis: fietque tibi vxorique & filiis tuis, quod feceris Sygimundo & coniugi ac liberis eius.* Sed ille auſcultare deſpiciens conſilium eius, ait: *Stultum enim conſilium eſſe puto, vt inimicis domi relictis, contra reliquos eam: eiſque a tergo, hoc à fronte ſurgente, inter duos hoſtium cuneos ruam. ſatius enim & facilius victoria patrabitur, ſi vnus ab alio ſeparetur: quo interfecto, facile & alius morti poteris deſtinari.* Statimque interfecto Sygimundo cum vxore & filiis, apud Columnam Aurelianenſis vrbis vi- 50
al. ſolatium. cum, in puteum iactari præcipiens, Burgundias petiit, vocans in ſuppetias †, Theodoricum regem. Ille autem iniuriam ſoceri ſui vindicare volens, ire promiſit. Cum-
al. Vorocia que pariter apud Viſorontiam † locum vrbis Viennenſis coniuncti fuiſſent, cum Godomaro confligunt. Cumque Godomarus cum exercitu terga vertiſſet, & Chlodome-

ris

nſequeret... de ſuis non modico ſpacio elongatus eſſet, adſimilantes illi ſignum eius dant ad eum voces dicentes. *Huc huc conuertere, tui enim ſumus.* At ille credens, abiit, inruitque in medium inimicorum ſuorum: cuius amputatum caput, & conto defixum, eleuant in ſublime: quod Franci cernentes, atque cognoſcentes, Chlodomerem interfectum, reparatis viribus Godomarum fugant, Burgundiones opprimunt, patriamque in ſuam redigunt poteſtatem. Nec moratus Chlodarius †, *al. Chlotacharium.* vxorem germani ſui Guntheucam nomine, ſibi in matrimonium ſociauit: filios quoque *al. Chrodigildis.* ... Chrothildis † regina, exactis diebus luctus, ſecum recepit ac tenuit: quorum vnus Theodoualdus, alter Guntharius, tertius Chlodoualdus vocabatur. Cundomarus iterum regnum recepit.

De bello contra Thoringos

CAP. VII.

POST Theodoricus non immemor periurii Herminefredi regis Thoringorum, Chlodarium fratrem ſuum in ſolatium ſuum † euocat, & aduerſum eum ire diſpo- *al. ſui.* nit, promittens regi Chlodario partem prædæ, ſi eis munus victoriæ diuinitus conferretur. Conuocatis igitur Francis, dicit ad eos; *Indignamini quæſo, tam meam iniuriam, quam interitum parentum veſtrorum, ac recolite Thoringos quondam ſuper parentes noſtros violenter aduenisse, ac multa illis intuliſſe mala. Qui datis obſidibus, pacem cum his inire voluerunt: ſed illi obſides ipſos diuerſis mortibus peremerunt: & inruentes ſuper parentes noſtros, omnem ſubſtantiam abſtulerunt, pueros per neruum femoris † ad arbores appendentes, puellas amplius ducentas crudeli nece interfecerunt: ita vt ligatis brachiis ſuper equorum ceruicibus, ipſique acerrimo* *al. cruribus femorum.* *moti ſtimulo per diuerſa petentes, diuerſas in partes fœminas diuiſerunt. Aliis vero ſuper orbitas viarum extenſis, ſudibusque in terram confixis, plauſtra deſuper onerata tranſire fecerunt, confractisque oſſibus, canibus auibusque eas in cibaria dederunt. Nunc autem Herminefredus, quod mihi pollicitus eſt fefellit, & omnino hæc adimplere diſsimulat: ecce verbum directum † habemus: Eamus cum Dei adiutorio contra eos.* *Gall. droit. i. iuſtum.* Quod illi audientes, & de tanto ſcelere indignantes, vno animo eademque ſententia, Thoringiam petiuerunt. Theodoricus autem Chlotharium fratrem ſuum, & Theodobertum filium in ſolatium adſumens, cum exercitu abiit. Thoringi vero venientibus Francis dolos præparant: in campo enim in quo certamen agi debebat, foſſas effodiunt: quarum ora operta denſo ceſpite, planum adſimulant campum. In has ergo foueas, cum pugnare cœpiſſent, multi Francorum equites conruerunt. Et fuit eis valde impedimentum: ſed poſt cognitum hunc dolum obſeruare cœperunt. Denique cum ſe Thoringi cædi vehementer viderent, fugato præ timore Herminefredo rege ipſorum, terga vertunt, & ad Oneſtrudem fluuium vſque *Onſtrud fl. Thoring.* perueniunt. Ibique tanta cædes ex Thoringis facta eſt, vt alueus fluminis congerie cadauerum repleretur: & Franci tanquam per pontem aliquem ſuper ea in litus vlterius tranſirent. Patrata ergo victoria regionē illam capeſſunt, & in ſuam redigunt poteſtatem. Chlotharius vero rediens, Radegundem filiam Bertharii regis ſecum captiuam abduxit, ſibiq; eam in matrimoniū ſociauit. Cuius fratrem poſtea iniuſte per homines iniquos occidit. Illa quoq; ad Deum conuerſa, mutata veſte monaſteriū ſibi intra Pictauenſem vrbē conſtruxit, quæ orationibus, ieiuniis atq; eleemoſynis prædita in tantum emicuit, vt magna in populis haberetur. Cum autem adhuc ſupradicti Reges in Thoringia eſſent, Theodoricus Chlotharium fratrem ſuum occidere voluit. Et præparatis occulte cum armis viris, eum ad ſe vocat quaſi ſecretius cum eo aliquid tractaturus, expanſoque in parte domus illius tentorio, de vno pariete in alterum, armatos poſt eum ſtare iubet. Cumque tentorium illud eſſet breuius, pedes armatorum apparuere detecti. Quod cognoſcens Chlotharius, cum ſuis armatus ingreſſus eſt domum. Theodoricus vero intelligens hunc hæc cognouiſſe, fabulam fingit, & alia ex aliis loquitur. Denique neſciens qualiter dolum ſuum deliniret, diſcum ei magnum argenteum pro gratia dedit. Chlotharius vero Vale dicens, & pro munere gratias agens, ad metatum regreſſus eſt. Theodoricus vero queritur ad ſuos, nulla extanti cauſa ſuum perdidiſſe catinum: & ad filium ſuum Theodobertum ait: *Vade ad patrem*

ſuum, & roga vt munus quod ei dedi tibi ſua voluntate concedat. Qui abiens, quod petiit impetrauit. in talibus enim dolis Theodoricus multum callidus erat.

De interitu Hermenfredi

CAP. VIII.

IDem vero regreſſus ad propria, Herminefredum ad ſe data fide ſecurum venire præcepit, quem & honorificis ditauit muneribus. Factum eſt autem, dum quadam die per murum † ciuitatis Tulbiacenſis † confabularentur, à neſcio quo impulſus de altitudine muri ad terram corruit, ibique ſpiritum exhalauit. Sed quis eum inde † deiecerit, ignoramus: multi tamen adſerunt Theodorici in hoc dolum manifeſtiſſime patuiſſe.

al. murum. hod. Zulch. al. exinde.

Quod Childebertus Aruernos abiit

CAP. IX.

CVm autem adhuc Theodoricus in Thoringia eſſet, Aruernis ſonuit eum interfectum fuiſſe. Archadius quoque vnus ex ſenatoribus Aruernis, Childebertum inuitat, vt regionem illam deberet accipere. Ille quoque nec moratus Aruernos adiit. Tantaque in illa die condenſa fuit † nebula, vt nihil ſupra duas iugeri partes diſcerni poſſet. Dicere enim erat ſolitus Rex; *Velim vnquam † Aruernam Lemanem †, quæ tanta iocunditatis gratia refulgere dicitur, oculis cernere.* Sed non ei a Deo conceſſum eſt. Cumque portæ ciuitatis obſeratæ eſſent, & vnde ingrederetur penitum patulum non haberet, inciſa Archadius ſera vnius portæ, eum ciuitati intromiſit. Dum hæc agerentur, nunciatur Theodoricum viuum de Thoringia fuiſſe regreſſum.

al. vnicam. hod. Limagne & Auuergne.

De interitu Almarici

CAP. X.

QVod certiſſime Childebertus cognoſcens, ab Aruerno rediit, in Hiſpaniam vero propter ſororem ſuam Chrothildem dirigit. Hæc ver[illegible]as inſidias ab Amalarico viro ſuo propter fidem catholicam patiebatur. Nam [illegible] præcedente illa ad ſanctam Eccleſiam, ſtercora & diuerſos fœtores ſuper ca[illegible] iactaui[illegible]. Ad extremum autem tanta eam crudelitate dicitur cæcidiſſe, vt i[illegible] ſanguine ſudarium, fratri tranſmitteret: vnde ille maxime comm[illegible] H[illegible] tiit. Amalaricus vero hæc audiens, naues ad fugiendum parat. [illegible] deberto, cum Amalaricus nauem deberet aſcendere, ei in mentem ve[illegible] nem ſe precioſorum lapidum in ſuo theſauro reliquiſſe. Cumque [illegible] in petend[illegible] in ciuitatem regrederetur, ab exercitu a porta excluſus eſt. Vider[illegible] po[illegible] ſe euadere, ad Eccleſiam Chriſtianorum confugere cœpit. Se[illegible] ſancta contingeret, vnus emiſſa manu lancea eum mortali ictu [illegible] que cedens reddidit ſpiritum. Tunc Childebertus cum magnis theſau[illegible] peam ſecum adducere cupiebat: quæ neſcio quo caſu in via m[illegible] poſtea Pariſios adlata, iuxta patrem ſuum Chlodoueum ſepulta eſt. C[illegible] vero reliquos theſauros miniſteria Eccleſiarum precioſiſſima det[illegible] Nam [illegible] ces, quindecim patenas, viginti Euangeliorum capſas detulit, [illegible] gemmis precioſis ornata. ſed non eſt paſſus ea confringi. Cuncta [illegible] Baſilicis Sanctorum diſpenſauit ac tradidit.

Quod Childebertus & Chlotharius Burgundia[illegible] doricus, Aruernos abiit

CAP. XI.

POſt hæc Chlotharius & Childebertus Burgundias petere deſtinant. Conuocatuſque Theodoricus in auxilium eorum ire noluit. Franci vero qui ad eum aſpiciebant, dixerunt: *Si cum fratribus tuis in Burgundiam ire deſpexeris, te relinquemus, & illos ſatius ſequi præoptamus.* At ille infideles ſibi exiſtimans, ad Aruernos ait: *Me ſequimini, & ego vos inducam in patriam, vbi aurum & argentum accipiatis, quantum veſtra poteſt deſiderare cupiditas: de qua pecora, de qua mancipia, de qua veſtimenta in abundantiam adſumatis. Tantum hos ne ſequamini.* His promiſſionibus hi inlecti, ſuam voluntatem facere promittunt. Ille vero illuc tranſire diſponit, promittens iterum atque iterum exercitui, ut omnem regionis prædam cum hominibus in ſuas regiones transferri permittere. Chlotharius vero & Childebertus in Burgundiam dirigunt, Auguſtodunumque obſidentes, cunctam fugato Godomaro Burgundiam occupauerunt.

De excidio regionis Aruernæ

CAP. XII.

THEODORICVS vero cum exercitu in Aruernos veniens, totam regionem deuaſtat ac proterit. Interea Archadius ſceleris illius auctor, cuius ignauia regio deſolata eſt, Bituriges vrbem petiit. Erat autem tunc temporis vrbs illa in regno Childeberti regis. Placidina vero mater eius, & Alchima ſoror patris eius, comprehenſæ apud Cadurcum vrbem, rebus ablatis exilio condemnatæ ſunt. Rex igitur Theodoricus ad vrbem Aruernam vſque accedens, in vici illius ſuburbano caſtra fixit. Beatus vero Quintianus his diebus erat epiſcopus. Interea exercitus cunctam circumiens miſeram regionem illam, cuncta delet, vniuerſa debellat. De quibus nonnulli ad Baſilicam ſancti Iuliani perueniunt, confringunt oſtia, ſeras remouent: reſque pauperum quæ ibidem fuerant adgregatæ, diripiunt. & multa in hoc loco perpetrant mala. Verumtamen auctores ſcelerum a ſpiritu immundo correpti, infeſtis dentibus propriis ſe morſibus lacerant, clamantes atque dicentes: *Cur nos Martyr ſancte ſic crucias?* Sicut in libro virtutum eius conſcripſimus.

De Louolautro & Meroliacenſi caſtro

CAP. XIII.

LOuolautrum autem caſtrum hoſtes expugnant, Proculumque presbyterum qui quondam ſancto Quintiano iniuriam intulerat, ad altarium Eccleſiæ miſerabiliter interficiunt. Et credo ob illius cauſam, quod fuerit ipſum caſtrum in manibus traditum iniquorum: quod vſque in illa die defenſatum eſt. Nam cum illud hoſtes expugnare non poſſent, & ad propria iam redire diſponerent, audientes hæc obſeſſi, iam læti atque ſecuri decipiuntur: ſicut ait Apoſtolus: *Cum dixerint, pax & ſecuritas, tunc repentinus ſuperueniet interitus*: denique per ipſius Proculi presbyteri ſeruum, iam ſecuti populi traduntur in manus hoſtium. Cumque vaſtato Caſtello ducerentur captiui †, immanis pluuia quæ per triginta dies fuerat abnegata, deſcendit. Tunc obſeſſi Meroliacenſis caſtri, ne captiui abducerentur, redemtione data liberantur. ſed hæc ignauia eorum effecit: caſtrum enim propria natura munitum erat. Nam centenorum aut eo amplius pedum ab exciſo vallatur lapide, ſine † murorum ſtructione: in medio autem ingens ſtagnum aquæ, liquore gratiſſimum: ab alia vero parte fontes vberrimi, ita vt per portam † riuus diffluat aquæ viuæ. Sed in tam grandi ſpacio, munitio iſta diſtenditur, vt manentes intra murorum ſepta, terram excolant, frugesque in abundantia colligant. Huius munitionis tutamine elati, qui obſeſſi erant, egreſſi foras, vt arrepta aliqua præda, iterum ſe intra † caſtelli ſepta reconderent, ab hoſtibus comprehenſi ſunt. Erant autem quinquaginta † viri. Tunc ante ora parentum, vinctis poſt tergum manibus oblati, imminente iam gladio, adquieuerunt obſeſſi, ne interficerentur, ſingulos trientes dare in redemptionem ſuam. Theodoricus autem ab Aruerno diſcedens, Sygiualdum parentem ſuum,

al. ſolebant. | al. capti. | al. non manu. | al. ſtatum. | al. inſra. | al. quinquageni.

in ea quaſi pro cuſtodia dereliquit. Erat autem ibi tunc tempo is quidam Lycegius ex minoribus †, qui magnas ſancto Quintiano par bat iſidias: & cum ſe ſanctus Epiſcopus pedibus eius proſterneret, nunquam vt ſe ei ſubderet mouebatur: ita vt & quadam vice vxori quæ ſanctus fecerat, pro ridiculo indicaret. Quæ melioris intelligentiæ modo commota, ait. *Si iste hodie peſſundatus, nunquam erigeris.* Die autem tertia, aduenientes nuncii de præſentia Regis vinctum cum vxore ac liberis pariter abduxerunt. Qui abiens nunquam Aruernum regreſſus eſt.

De interitu Munderici

CAP. XIV.

al. propinquum.

MVndericus igitur qui ſe parentem † Regum adſerebat, elatus ſuperbia, ait: *Quid mihi & Theodorico regi? Sic enim mihi ſolium regni debetur, vt illi: egrediar & colligam populum meum, atque exigam ſacramentum ab eis, vt ſciat Theodoricus quia Rex ſum ego, ſicut & ille.* Et egreſſus cœpit ſeducere populum ſuum dicens: *Princeps ego ſum, ſequimini me, & erit vobis bene.* Sequebatur autem eum ruſtica multitudo, vt plerunque fragilitati humanæ conuenit, dantes ſacramentum fidelitatis, & honorantes eum vt regem. Quod cum Theodoricus comperiſſet, mandatum mittit ad eum dicens: *Accede ad me, & ſi tibi aliqua de dominatione regni noſtri portio debetur, accipe.* Doloſe enim hæc Theodoricus dicebat, ſcilicet vt cum ad eum veniſſet, interficeretur. Ille vero noluit, dicens: *Ite, renunciate Regi veſtro, quia Rex ſum ſicut & ille.* Tunc Rex commoueri iuſſit exercitum, quo oppreſſus vi puniretur. Quod ille cognoſcens, & ſe non præualens defenſare: Victoriaci † caſtri muros expetens, cum rebus omnibus in eo ſe ſtuduit communire, his ſecum quos duxerat † adgregatis. Igitur commoto exercitu caſtrum vallat, ac per ſeptem dies obſedit. Mundericus autem repugnabat cum ſuis, dicens: *Stemus fortes, & vſque ad mortem pariter dimicemus, & non ſubdamur inimicis.* Cumque exercitus a circuitu in contra iacula tranſmitteret, nec aliquid præualeret, nunciauerunt hæc Regi. At ille miſit quendam de ſuis Aregiſilum nomine, dixitque ei: *Vides,* inquit, *quod præualeat hic perfidus in contumacia ſua, vade & redde ei ſacramentum, vt ſecurus egrediatur.* Cum autem egreſſus fuerit, interfice eum, & dele memoriam eius à regno noſtro. Qui abiens, fecit iuxta quod ei præceptum fuerat: dederat tamen prius ſignum populo, dicens: *Cum ego hac & hac locutus fuero, ſtatim irruentes interficite eum.* Ingreſſus autem Aregiſilus ait Munderico: *Quouſque hic reſides, tanquam vnus ex inſipientibus? Nunquid poteris diu Regi reſiſtere? Ecce ablato tibi cibo, cum te fames oppreſſerit, vltro egredieris, & traderis in manus inimicorum, & morieris quaſi vnus ex canibus. Audi potius conſilium meum, & ſubde te Regi, vt viuere poſſis tu & filii tui.* Tunc ille his mollitus ſermonibus ait: *Si egredior, comprehenſus à Rege interficior & ego, & filii mei, & omnes amici qui mecum ſunt congregati.* † Cui Aregiſilus ait: *noli timere, ſed ſi vis egredi, accipe ſacramentum de hac culpa, & ſta ſecurus coram Rege, ne timeas, ſed eris cum eo ſicut prius fuiſti.* Ad hæc Mundericus reſpondit: *Vtinam ſecurus ſim, quod non interficiar.* Tunc Aregiſilus poſitis ſuper altare † ſanctum manibus, iurauit ei vt ſecurus egrederetur. Dato [illegible] ſacramento, egrediebatur Mundericus de porta caſtelli, tenens manum Aregiſili [illegible] tem ſpectabat à longe aſpiciens eum. Tunc pro ſigno ait Aregiſilus, [illegible] *intente, o populi: an nunquid vidiſtis prius Mundericum?* Et ſtatim irruit [illegible] in eum. At ille intelligens, ait, *Euidentiſſime cognoſco, quod feceris per hoc verbum* [illegible] *ad me interficiendum: veruntamen dico tibi, quia periurio me decepiſti: te viuum* [illegible] *aſpiciet.* Et emiſſa lancea in ſcapulas eius, perfodit eum, ceciditque & [illegible] Euaginatoque deinceps Mundericus gladio cum ſuis, magnam ſtragem de [illegible] illo fecit, & vſque quo ſpiritum exhalauit, interficere quemcunque adie[illegible] qui potuiſſet, non deſtitit. Quo interfecto, res eius fiſco conlatæ ſunt.

De

De captiuitate Attali

CAP. XV.

THEODORICVS vero & Childebertus fœdus inierunt, & dato ſibi ſacramento, *vt neuter contra alterum moueretur*, obſides abinuicem acceperunt, quo facilius firmarentur quæ fuerant dicta. Multi tunc filii Senatorum in hac obſidione † dati ſunt. ſed orto iterum inter reges ſcandalo, ad ſeruitium publicum ſunt addicti. Et quicunque eos ad cuſtodiendum accepit, ſeruos ſibi ex his fecit. Multi tamen ex eis per fugam elapſi, in patriam redierunt, nonnulli in ſeruitio ſunt retenti: inter quos Attalus nepos beati Gregorii Lingonici epiſcopi, ad publicum ſeruitium mancipatus eſt, cuſtosque equorum deſtinatus. Erat enim intra Treuerici termini territorium, cuidam barbaro † ſeruiens. Denique beatus Gregorius ad inquirendum eum miſit † pueros, quo inuento, obtulerunt homini munera: ſed reſpuit ea, dicens: *Hic de tali generatione decem auri libris redimi debet.* Quibus redeuntibus, Leo quidam de coquina domini ſui ait: *Vtinam me permitteres, & forſitan ego poteram eum reducere de captiuitate.* Gabiſo autem domino, directus venit ad locum: voluitque puerum clam abſtrahere, ſed non potuit. Tunc locato ſecum homine quodam, ait: *Veni mecum, & venunda me in domo barbari illius, ſitque tibi lucrum precium meum: tantum liberiorem aditum habeam faciendi id quod decreui.* Accepto vero ſacramento, homo ille abiit, & vendito eo duodecim aureis diſceſſit. Sciſcitatus autem emptor à rudi famulo, quid operis † ſciret? reſpondit, *in omnibus, quæ mandi debent in menſis dominorum, valde ſcitus ſum operari nec metuo quod reperiri poſſit ſimilis mei in hac ſcientia. verum enim dico tibi, quia etiam ſi Regi epulum cupias præparare: fercula regia componere poſſum. nec quiſquam me melius.* & ille, *Ecce enim dies Solis adeſt* (ſic enim barbaries vocitare diem Dominicum † conſueta eſt.) *In hac die vicini atque parentes mei inuitabuntur in domo mea, rogo vt facias mihi prandium quod admirentur, & dicant, quia in domo Regis melius non aſpeximus.* Et ille, *Iubeat*, inquit, *dominus meus congregari pullorum gallinaceorum multitudinem, & faciam quæ præcipis.* Præparatis ergo quæ dixerat puer, inluxit Dominica dies, fecitque epulum magnum deliciiſque refertum. Epulantibus autem omnibus, & laudantibus prandium, parentes illius diſceſſerunt. Dominus enim dedit gratiam puero huic, & accepit poteſtatem ſuper omnia quæ habebat dominus ſuus in promptu. Diligebatque eum valde, & omnibus qui cum eo erant ipſe diſpenſabat cibaria & pulmenta. Poſt anni vero curriculum, cum iam ſecurus eſſet dominus illius de eo, abiit in pratum quod erat domui proximum, cum Attalo puero cuſtode equorum: & decubans in terra cum eo a longe, auerſis dorſis, vt non cognoſceretur quod loquerentur ſimul, dicit puero: *Tempus eſt enim, vt iam cogitare de patria debeamus. Ideoque moneo te, vt hac nocte cum equos ad claudendum adduxeris, ſopore non deprimaris, ſed cum primum te vocitauero, adſis, & ambulemus.* Vocauerat enim Barbarus † ille parentum multos ſuorum ad epulum, inter quos erat & gener eius, qui acceperat filiam illius. Media autem nocte à conuiuio ſurgentibus, & quieti datis, proſecutus eſt Leo generum domini ſui cum potu, porrigens ei bibere. In metatu eius ait ad eum homo: *Dic tu, o creditor ſoceri mei, ſi valeas, quando voluntatem adhibebis, vt adſumptis equis eius eas in patriam tuam?* Hoc quaſi ioco delectans, dixit. Similiter & ille iculariter veritatem reſpondens, ait: *Hac nocte delibero, ſi Dei voluntas fuerit.* Et ille, *Vtinam*, inquit, *cuſtodiant me famuli mei, ne aliquid de rebus meis adſumas.* Et ridentes diſceſſerunt. Dormientibus autem cunctis, vocauit Leo Attalum ex ſtratu ſuo. Interrogat, *ſi haberet gladium?* Reſpondit: *Non eſt mihi, niſi tantum lancea paruula.* At ille ingreſſus manſionem domini ſui apprehendit ſcutum eius ac frameam. Quo interrogante, quis eſſet, aut quid ſibi velit? reſpondit: *Ego ſum Leo ſeruus tuus, & ſuſcito Attalum, vt ſurgat velociter, & deducat equos ad paſtum: detinetur enim ſopore, quaſi ebrius.* Qui ait, *fac vt libet.* Et hæc dicens obdormiuit. Ille vero egreſſus foras, muniuit puerum armis inuenitque ianuas atrii diuinitus reſeratas, quas in initio noctis cum cuneis,

pro obſidatu.

l. Germano.

al. deſtinatione.

al. opera.

Somag. vide de inf. lib. 10 c. 30.

l. Germanus.

mallco percuſſis obſerauerat pro cuſtodia caballorum. Et gratias agens domino, ſumptis reliquis equis ſecum, diſceſſerunt: vnum etiam inuolucrum, cum veſtimentis tollentes. Venientes autem ad Moſellam fluuium, cum tranſirent illum, & detinerentur à quibuſdam, relictis equis & veſtimentis, enatantes ſuper parma † poſiti amnem, in vlteriorem egreſſi ſunt ripam. Et inter obſcura noctis ingreſſi ſiluam, latuerunt. Tertia enim nox aduenerat, quod nullum cibum guſtantes iter terebant. Tunc nutu Dei reperta arbore plena pomis, quam vulgo prunum † vocant, comedunt, & parumper ſuſtentati ingreſſi ſunt iter Campaniæ: quibus pergentibus, audiunt pedibulum equitum currentium, dixeruntque: *Proſternamur terra, ne appareamus hominibus venientibus.* Et ecce ex improuiſo ſtirps rubi magnus adfuit, poſt quem tranſeuntes, proiecerunt ſe terræ cum gladiis euaginatis, ſcilicet vt ſi aduerterentur, confeſtim ſe quaſi ab improbis framea defenſarent. Veruntamen cum veniſſent in locum illum coram ſtirpe ſpineo reſtiterunt: dixitque vnus dum equi vrinam proiicerent, *Væ mihi quia fugiunt hi deteſtabiles, nec reperiri poſſunt: verum dico per ſalutem meam, quia ſi inuenirentur, vnum patibulo condemnari, & alium gladiorum ictibus in fruſta diſcerpi iuberem.* Erat enim barbarus ille qui hæc aiebat, dominus eorum, de Remenſi vrbe veniens, & hos inquirens: & reperiſſet vtique in via, ſi nox obſtaculum non præbuiſſet. Tunc motis equis diſceſſerunt. Hi autem nocte ipſa adtigerunt ad vrbem, ingreſſique inuenerunt hominem quem ſciſcitati ſunt, Vbinam eſſet domus Paulelli presbyteri. Indicauitque eis. Qui dum per plateam præteriret, ſignum ad matutinas motum eſt. Erat enim dies Dominica. pulſantéſque ianuam presbyteri, ingreſſi ſunt. Expoſuitque puer de domino ſuo. Cui ait presbyter, *Vera eſt enim viſio mea. nam videbam duas in hac nocte columbas aduolare, & conſedere in manu mea. Ex quibus vna alba, alia autem nigra erat.* Dixeruntque pueri presbytero, *Indulgeat Dominus pro die ſua ſancta. Nam nos rogamus, vt aliquid victus præbeas, quarta enim intuceſcit dies, quod nihil panis pulmentique guſtauimus.* Occultatis autem pueris, præbuit eis infuſum cum vino panem, & abiit ad matutinas. Secutuſque eſt & barbarus, iterum inquirens pueros: ſed inluſus à presbytero regreſſus eſt. presbyter enim amicitiam cum beato Gregorio antiquam habebat. Tunc reſumptis pueri epulo viribus, per duos dies in domo presbyteri commorantes, abſceſſerunt, & ſic vſque ad ſanctum Gregorium perlati ſunt. Gauiſus autem pontifex viſis pueris, fleuit ſuper collum Attali nepotis ſui. Leonem autem à iugo ſeruitutis abſoluens, cum omni generatione ſua, dedit ei terram propriam, in qua cum vxore ac liberis liber vixit omnibus diebus vitæ ſuæ.

De Syualdo

CAP. XVI.

SYGIVALDVS autem cum in Aruerno habitaret, multa mala in ea faciebat. Nam & res diuerſorum peruadebat, & ſerui eius non deſiſtebant à furtis, homicidiis, ac ſuper numerum † diuerſis ſceleribus: nec vllus mutire auſus erat coram eis. Vnde factum eſt, vt ipſe villam Bulgiatenſem, quam quondam Benedictus Terradius epiſcopus Baſilicæ ſancti Iuliani reliquerat, temerario auſu peruaderet. Sed cum ingreſſus in domum illam fuiſſet, ſtatim amens effectus, lecto decubuit. Tunc mulier admonita per ſacerdotem, eleuatum in baſternam, vt in aliam villam transferret, ſanum recepit. Et accedens, expoſuit ei omnia quæ pertulerat. Quod ille audiens, vota beato Martyri vouens, ea quæ vi abſtulerat, duplicata reſtituit. Meminimus & huius virtutis in libro Miraculorum ſancti Iuliani.

al. & infra c. 6. 10.

al. prunas.

al. ſuper numerum

De epiſcopis Turonicis

CAP. XVII.

IGitur Dionyſio † epiſcopo apud Turonos decedente, Ommatius tribus annis præfuit. Hic enim ex iuſſu Chlodomeris regis, cuius ſupra meminimus, ordinatus eſt. Illo quoque migrante, Leo ſeptem menſibus miniſtrauit. Hic fuit vir ſtrenuus atque vtilis in fabrica operis lignarii. Quo defunƈto, Theodorus & Proculus epiſcopi, qui de partibus Burgundiæ aduenerant, ordinante Chrothilde † regina tribus annis Turonicam rexerunt eccleſiam. Quibus defunƈtis, Francilio ex ſenatoribus ſubſtituitur. Anno igitur tertio epiſcopatus ſui, cum dominici Natalis nox ſacratiſſima populis effulſiſſet, idem pontifex priuſquam ad vigilias deſcenderet, iuſſit ſibi poculum miniſtrari. Adueniens autem puer, ſine mora porrexit. Quo hauſto, mox ſpiritum fudit: vnde indubitatum eſt veneno eum fuiſſe necatum. Quo decedente, Iniurioſus vnus è ciuibus quindecimus poſt beatum Martinum, cathedram pontificalem ſortitus eſt. al. Dionyſio. al. Chlodegilde.

De interitu filiorum Chlodomeris

CAP. XVIII.

DVm autem Chrothildis regina Pariſiis moraretur, videns Childebertus, quod mater ſua filios Chlodomeris (quos ſupra memorauimus) vnico affeƈtu diligeret, inuidia duƈtus, ac metuens ne fauente regina admitterentur in regnum, miſit clam ad fratrem ſuum Chlotharium regem dicens: *Mater noſtra filios fratris noſtri ſecum retinet, & vult eos regno donari †: debes velociter adeſſe Pariſiis, & habito communi conſilio pertraƈtare oportet, quid de his fieri debeat: Vtrum inciſa cæſarie, vt reliqua plebs habeantur, an certe his interfeƈtis regnum germani noſtri inter noſmetipſos æqualitate habita diuidatur.* De quibus ille verbis valde gauiſus Pariſios venit: iaƈtauerat enim Childebertus verbum in populo: ob hoc hos coniungi Reges, quaſi paruulos illos eleuaturos in regno. Coniunƈti autem miſerunt ad Reginam, quæ tunc in ipſa vrbe morabatur, dicentes; *Dirige paruulos ad nos, vt ſublimentur in regno.* At illa gauiſa, neſciens dolum illorum, dato pueris cibo potuque, direxit eos dicens: *Non me puto amiſiſſe filium, ſi vos videam in eius regno ſubſtitui.* Qui abeuntes, adprehenſi ſunt ſtatim, ac ſeparati à pueris & nutritoribus ſuis, cuſtodiebantur vtrique ſeorſum pueri, & ſeorſum hi paruuli. Tunc Childebertus atque Chlotharius miſerunt Archadium, cuius ſupra meminimus, ad Reginam, cum forcipe atque euaginato gladio. Qui veniens oſtendit Reginæ vtraque dicens: *Voluntatem tuam, ó glorioſiſſima regina, filii tui Domini noſtri expetunt, quid de pueris agendum cenſeas, vtrum inciſis crinibus eos viuere iubeas, an vtrumque iugulari?* At illa exterrita nuncio, & nimium felle commota, præcipue cum gladium cerneret euaginatum ac forcipem, amaritudine præuenta, ignorans in ipſo dolore quid diceret, ait impliciter: *Satius enim mihi eſt, ſi ad regnum non eriguntur, mortuos eos videre quam tonſos.* At ille parum admirans dolorem eius, nec ſcrutans quid deinceps plenius pertraƈtaret, venit celeriter nuncians ac dicens: *Fauente Regina opus cœptum perficite: ipſa enim vult expleri conſilium veſtrum.* Nec mora, apprehenſum Chlotharius puerum ſeniorem, brachio eliſit in terram, defigensque cultrum in axillam † crudeliter interfecit. Quo vociferante, frater eius ad pedes Childeberti proſternitur: adprehenſiſque eius genibus †, aiebat cum lachrymis: *Succurre piiſſime pater, ne & ego peream ſicut frater meus.* Tunc Childebertus lachrymis reſperſa facie ait, *Rogo dulciſſime frater, vt eius mihi vitam tua largitate concedas: & quæ iuſſeris pro eius anima conferam, tantum ne interficiatur.* At ille furore aƈtus, ait: *Aut repelle eum a te, aut certe pro eo morieris. Tu, inquit, es inceptator huiuſce cauſæ, & tam velociter de fide reſilis?* Hæc ille audiens, repulſum a ſe puerum proiecit ad eum; ipſe vero al. dare. al. aſcellam. al. genu.

f

al. arripiens. accipiens † transfixum cultro in latere, ſicut fratrem prius fecerat, iugulauit: deinde pueros cũ nutritiis peremerũt. Quibus interfectis, Chlotharius aſcenſis equis abceſſit, paruipendens de interfectione nepotũ: ſed & Childebertus in ſuburbana cõceſſit. Regina vero compoſitis corpuſculis feretro, cum magno pſallentio, immenſoq; luctu vſque ad Baſilicam ſancti Petri proſecuta, vtrumq; pariter tumulauit. quorum vnus decem annorum erat, alius vero ſeptennis. Tertium vero Chlodoualdum comprehendere non potuerunt, quia per auxilium virorum fortium liberatus eſt. Is poſtpoſito regno terreno, ad Dominum tranſiit, & ſibi manu propria capillos incidens, clericus factus eſt: bonisq; operibus inſiſtens, Presbyter ab hoc mundo migrauit. Hi quoque regnum Chlodomeris inter ſe æqua lance diuiſerunt. Chrotildis vero regina, talem ſe tantamq; exhibuit, vt ab omnibus honoraretur: aſſidua in eleemoſynis, pernox in vigiliis, in caſtitate atq; omni honeſtate puram ſe ſemper exhibuit: prædia Eccleſiis, monaſteriis vel quibuſcunque locis ſanctis neceſſaria prouidit, larga ac prona voluntate diſtribuit, vt putaretur eo tempore non Regina, ſed propria Dei ancilla ipſi ſedulo deſeruire. Quam non regnum filiorum, non ambitio ſeculi, nec facultas extulit ad ruinam, ſed humilitas euexit ad gratiam.

De ſancto Gregorio & ſitu Diuionenſis caſtri

CAP. XIX.

Erat enim tunc & beatus Gregorius apud vrbem Lingonicam, magnus Dei ſacerdos, ſignis & virtutibus clarus. Sed quia huius pontificis meminimus, gratum arbitratus ſum, vt ſitum loci Diuionenſis, in quo maxime erat aſſiduus, huic inſeram lectioni. (Diuionense caſtrum.) Eſt autem caſtrum firmiſſimis muris, in media planitie & ſatis iocunda compoſitum, terra valde fertilis atque fœcunda, ita vt aruis ſemel ſciſſis vomere, ſemina iaciantur, & magna fructuum opulentia ſubſequatur: a meridie habet Oſcarum † fluuium, piſcibus valde prædiuitem. (Oſcarum.) ab aquilone vero, alius fluuiolus venit, qui per portam ingrediens ac ſub pontem decurrens, per aliam rurſus portam egreditur, totum munitionis locum placida vnda circumfluens: ante portam autem molendina † mira velocitate diuertit. (al. molina.) Quatuor portæ a quatuor plagis mundi ſunt poſitæ; totumque ædificium, triginta tres turres exornant: murus vero illius, de quadris lapidibus vſque in viginti pedes, deſuper a minuto lapide ædificatus habetur, habens in altum pedes triginta, in latum pedes quindecim. Quæ cur non ciuitas † dicta ſit, ignoro. Habet enim in circuitu precioſos fontes: a parte autem occidentis, montes ſunt vberrimi, vineisque repleti, qui tam nobile incolis Falernum porrigunt, vt reſpuant Scalonum. Hanc nam veteres ferunt ab Aureliano hoc Imperatore fuiſſe ædificatum.

Quod Theodoberdus Viſigardem deſponſauit

CAP. XX.

Theodoricus autem filio ſuo Theodoberto Wiſigardem cuiuſdam Regis filiam deſponſauerat.

Quod Theodobertus in prouinciam abiit

CAP. XXI.

Gothi vero cum poſt Chlodouei mortem multa de his quæ ille acquiſierat, peruaſiſſent, Theodoricus Theodobertum, Chlotharius vero Guntharium ſeniorem filium ſuum, ad hæc requirenda tranſmittunt. Sed Guntharius vſque Rutenos

accedens, neſcio qua faciente cauſa, regreſſus eſt: Theodobertus vero vſque ad Biterrenſem ciuitatem abiens, Deas caſtrum obtinuit, atque hinc prædam diripuit. Deinde ad aliud caſtrum nomine Caprariam legatos mittit, dicens, *niſi ſe illi ſubdant, omnem locum illum incendio concremandum, eoſque qui ibidem reſident captiuandos.*

Quod poſtea Deuteriam accepit

CAP. XXII.

Erat autem ibidem tunc matrona Deuteria † nomine, vtilis valde atque ſapiens, cuius vir apud Biternas † vrbem conceſſerat. Quæ miſit nuncios ad Regem dicens: *Nullus tibi domine piiſsime, reſiſtere poteſt. cognoſcimus dominum noſtrum: veni, & quod fuerit beneplacitum in oculis tuis, facito.* Theodobertus autem ad caſtrum veniens, cum pace ingreſſus eſt: ſubditumque ſibi cernens populum, nihil inibi malę geſſit. Deuteria vero ad occurſum eius venit. at ille ſpecioſam eam cernens, amore eius capitur, ſuoque eam copulauit ſtrato.

al. Deotria. al. Biterras, hod. Beterræ.

De interitu Sygiualdi & fuga Giualdi

CAP. XXIII.

In illius diebus, Theodoricus parentem ſuum Sygiualdum occidit gladio, mittens occulte ad Theodobertum, vt & ille Gyualdum filium eius necaret, quem tunc ſecum habebat: ſed quia eum de ſacro fonte exceperat, perdere noluit. Literas vero quas ei pater tranſmiſerat, ipſi ad legendum dedit dicens: *Fuge hinc, quia patris mei præceptum accepi, vt te interficiam: ſi vero ille defunctus fuerit, & me regnare audieris, tunc ſecurus ad me reuerteris.* Quod audiens, gratias agens, & vale dicens abſceſſit. Arelatenſem enim tunc vrbem Gothi peruaſerant, de qua Theodobertus obſides retinebat. ad eam Gyualdus confugit. Sed parum ſe ibidem cernens eſſe munitum, Latium petiit, ibique & latuit. Dum hæc aguntur, nunciatur Theodoberto patrem ſuum grauiter ægrotare, & ad quem niſi velocius properaret, vt eum inueniret viuum, à patruis ſuis excluderetur, & vltra illuc non rediret. At ille his auditis, cunctis poſtpoſitis illuc dirigit, Deuteria cum filia ſua Arverno relicta. Cumque abiiſſet, Theodoricus non poſt multos dies obiit, viceſimotertio regni ſui anno. Conſurgentes autem Childebertus & Chlotharius contra Theodobertum, regnum eius auferre voluerunt. Sed ille muneribus placatis, à Leodibus † ſuis defenſatus eſt, & in regno ſtabilitus. Mittens poſtea Aruernum, Deuteriam exinde arceſſiuit, eamque ſibi matrimonio ſociauit.

Latium Varrone. Theodobertum. al. Leudibus.

Quod Childebertus Theodobertum munerauit

CAP. XXIV.

Videns autem Childebertus, quod ei præualere non potuiſſet, legatos ad eum miſit, & ad ſe venire præcepit, dicens: *Filios non habeo, te tanquam filium habere deſidero.* Quo veniente tantis eum muneribus ditauit, vt ab omnibus miraretur. nam de rebus bonis tam de armis quam de veſtibus, vel reliquis ornamentis quæ Regem habere decet, terna ei paria condonauit: ſimiliter & de equis atque catenis. Hæc audiens Gyualdus, quod ſcilicet Theodobertus regnum patris obtinuiſſet, ad eum de Italia rediit. Cui ille congaudens ac deoſculans, tertiam partem ei de muneribus quæ à patruo acceperat, eſt largitus. & omnia, quæ in fiſco ſuo pater ſuus poſuerat, de rebus Sygiualdi patris eius, ipſi reddi præcepit. A DXLVI.

De bonitate Theodoberti

CAP. XXV.

AT ille in regno firmatus, magnum ſe atque in omni bonitate præcipuum reddit. Erat enim regnum cum iuſtitia regens, ſacerdotes venerans, Eccleſias re- al. releuans. -nerans, pauperes eleuans †, & multa multis beneficia pia ac dulciſſima accommodans voluntate. Omne tributum quod in fiſco ſuo ab eccleſiis in Aruerno ſitis reddebatur, clementer indulſit.

De interitu filiæ Deuteriæ

CAP. XXVI.

DEuteria vero cernens filiam ſuam adultam valde eſſe, timens ne eam concupiſcens Rex ſibi adſumeret, in baſterna poſitam indomitis bobus coniunctis eam de ponte præcipitauit, quæ in ipſo flumine ſpiritum reddidit. hoc apud Viridunum ciuitatem actum eſt.

Quod Theodobertus Viſigardem accepit

CAP. XXVII.

CVmque iam ſeptimus annus eſſet, quod Wiſigardem deſponſatam haberet, & eam propter Deuteriam accipere nollet, coniuncti Franci contra eum valde ſcandalizabantur, *Quare ſponſam ſuam relinqueret?* Tunc commotus, relicta Deuteria, de qua paruulum filium habebat Theodualdum † nomine, Wiſigardem duxit vxorem. al. Theodebaldum. Quam nec multo tempore habens, defuncta illa, aliam accepit. Veruntamen Deuteriam vltra non habuit.

Quod Childebertus cum Theodoberto contra Chlotarium abiit

CAP. XXVIII.

CHildebertus autem & Theodobertus commouentes exercitum, contra Chlotharium ire diſponunt. Ille autem hæc audiens æſtimans ſe horum exercitum non ſuſtinere, in ſiluam confugit. Et concides magnas in ſiluis illis fecit, totamque ſpem ſuam in Dei pietatem transfundens. Sed & Chrothildis regina hæc audiens, beati Martini ſepulchrum adiit, ibique in oratione proſternitur, & tota nocte vigilat, orans ne inter filios ſuos bellum ciuile conſurgeret. Cumque hi venientes cum exercitibus ſuis, eum obſiderent, tractantes illum die ſequenti interficere; mane facto in loco vbi erant congregati, orta tempeſtas tentoria diſſecat, res diripit, & cuncta ſubuertit, mixtaque fulgura cum tonitruis ac lapidibus ſuper eos deſcendunt. Ipſi quoque ſuper tectam grandine humum in faciem proruunt, & a lapidibus deſcendentib. grauiter verberantur. nullum enim eis tegumen remanſerat, niſi parmæ tantum, hoc maxime metuentes ne ab ignibus cœleſtibus cremarentur. Sed & equi eorum ita diſperſi ſunt, vt vix in viceſimo quoque reperirentur ſtadio, multi enim prorſus ex eis non ſunt inuenti. Tunc illi (vt diximus) a lapidibus cæſi & humo proſtrati, pœnitentiam agebant, ac precabantur veniam a Deo, quod iſta contra ſanguinem ſuum agere voluiſſent. Super Chlotharium vero neque vna quidem pluuiæ gutta decidit, aut aliquis ſonitus al. a. nullo loco. tonitrui eſt auditus: ſed nec anhelitum vllius venti in illo loco ſenſere. Hi quoque nuntientes nuncios ad eum, pacem & concordiam petierunt. qua data, ad propria ſunt regreſſi. Quod nullus ambigat hanc per obtentum reginæ, beati Martini fuiſſe virtutem.

Quod Childebertus & Chlotarius in Hiſpanias abierunt

CAP. XXIX.

POST hæc Childebertus rex in Hiſpaniam abiit. quam ingreſſus, cum Chlothario, Cæſarauguſtanam ciuitatem cum exercitu vallant atque obſident. At illi in tanta humilitate ad Deum conuerſi ſunt, vt induti ciliciis, abſtinentes à cibis & poculis, cum tunica beati Vincentii martyris, muros ciuitatis pſallendo circuirent: mulieres quoque amictæ nigris palliis, diſſoluta cæſarie, ſuperpoſito cinere, vt eas putares virorum funeribus deſeruire, plangendo ſequebantur. Et ita totam ſpem locus ille ad Domini miſericordiam † retulit, vt diceretur ibidem Niniuitarum ieiunium celebrari: nec æſtimaretur aliud poſſe fieri, niſi eorum precibus, diuina miſericordia inflecteretur. *al. Dominum miſericordia.* Hi autem qui obſidebant, neſcientes quid obſeſſi agerent, cum viderent ſic murum circuiri, putabant eos aliquid agere maleficii. Tunc adprehenſum vnum de ciuitate ruſticum, ipſi interrogant, *Quid hoc eſſet quod agerent?* Qui ait: *Tunicam beati Vincentii deportant, & cum ipſa vt eis Dominus miſereatur, exorant.* Quod illi timentes, ſe ab ea ciuitate remouerunt, tamen aequiſita maxima Hiſpaniæ parte, cum magnis ſpoliis in Gallias redierunt.

De regibus Hiſpanorum

CAP. XXX.

POſt Amalaricum vero, Theuda rex ordinatus eſt in Hiſpaniis: quo interfecto, Theudegyſilum leuauerunt Regem. Is dum ad cœnam cum amicis ſuis epularetur, & eſſet valde lætus, cereis ſubito extinctis, in recubitu ab inimicis gladio percuſſus interiit. poſt quem Agyla regnum accepit. Sumpſerant enim Gothi hanc deteſtabilem conſuetudinem, vt ſi quis eis de Regibus non placuiſſet, gladio eum adpeterent: & qui libuiſſet animo, hunc ſibi ſtatuerent Regem. *Gothorum Reges.*

De filia Theodorici regis Italici

CAP. XXXI.

ET quia Theodoricus Italiæ, Chlodouei regis ſororem in matrimonio habuit, mortuus paruulam filiam cum vxore reliquit. Hæc autem cum adulta facta eſſet, per leuitatem animi ſui, relicto matris conſilio, quæ ei regis filium prouidebat, ſeruum ſuum Traguillanem nomine accepit, & cum eo ad ciuitatem qua defenſari poſſit, aufugit. Cumque mater eius contra eam valde frenderet, peteretque ab ea, *ne humiliaret diutius nobile genus, ſed dimiſſo ſeruo ſimilem ſibi de genere regio, quem mater prouiderat, deberet accipere*, nullatenus voluit adquieſcere. Tunc mater eius contra eam frendens, exercitum commouit. At illi venientes ſuper eos, Traguilanem interfecerunt gladio, ipſam quoque cædentes in domum matris reduxerunt. Erant autem ſub Arriana ſecta viuentes: & quia conſuetudo eorum eſt, vt ad altarium venientes, de alio calice Reges communicent, & de alio populus minor, venenum in calice illo poſuit, de quo mater communicatura erat. *Arrianorum mos.* Quo illa hauſto, protinus mortua eſt. non enim dubium eſt, tale maleficium eſſe de parte Diaboli. Quid contra hæc miſeri Hæretici reſpondebunt, vt in ſancta † eorum locum habeat inimicus? *al. ſolium.* Nos vero Trinitatem in vna æqualitate pariter & omnipotentia confitentes, etiam ſi mortiferum bibamus, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, veri atque incorruptibilis Dei, nihil nos nocebit. Indignantes ergo Itali contra hanc mulierem, Theodadum regem Tuſciæ inuitantes, ſuper ſe Regem ſtatuunt. Hic vero cum didiciſſet quæ meretrix iſta com-

miſerat, qualiter propter ſeruum quem acceperat in matrem extiterat parricida, ſuccenſo vehementer balneo, eam in eodem cum vna puella includi præcepit. Quæ nec mora, inter arduos vapores ingreſſa, in pauimento corruens, mortua atque conſumpta eſt. Quod cognoſcentes hi reges Childebertuſs & Chlotharius conſobrini eius, necnon & Theodobertus, quod ſcilicet tã turpi fuerit interfecta ſupplicio, ad Theodadum legationem dirigunt, expro[illegible]tantes de morte eius atque dicentes; *Si hæc quæ egiſti, nobiſcum non compoſueris, regnum tuum auferemus, & ſimili pœna te damnabimus.* Tunc ille timens, quinquagena eis millia aureorum tranſmiſit. Childebertus autem, vt erat ſemper contra Chlotharium regem inuidus atque verſutus, cum Theodoberto nepote ſuo coniunctus, diuiſo inter ſe hoc auro, nihil exinde dare regi Chlothario voluerunt. At ille ſuper theſauros Chlodomeris adgreſſus, multum illis amplius quam hi fraudauerant, abſtulit.

Quod Theodobertus in Italiam abiit

CAP. XXXII.

THeodobertus vero in Italiam abiit, & exinde multum adquiſiuit. Sed quia loca illa (vt fertur) morbida ſunt, exercitus eius in diuerſis febribus corruens, vexabatur. Multi enim ex his, in illis locis mortui ſunt. Quod videns Theodobertus, ex ea reuerſus eſt, multa ſecum ſpolia ipſe vel ſui deferentes: dicitur tamen tunc temporis vſque Ticinum acceſſiſſe ciuitatem, in qua Buccellinum rurſum direxit. Qui minore illa Italia capta, atque in ditionem Regis antedicti redacta, maiorem petiit: in qua contra Belliſſarium multis vicibus pugnans, victoriam obtinuit. Cumque Imperator vidiſſet, quod Belliſſarius crebrius vinceretur, amoto eo, Narſetem in eius locum ſtatuit. Belliſſarium vero Comitem ſtabuli, quaſi pro humilitate quod prius fuerat, poſuit. Buccelinus vero contra Narſetem magna certamina geſſit, capta enim Italia, vſque in mare terminum dilatauit: Theſauros vero magnos ad Theodobertum de Italia direxit. Quod cum Narſes Imperatori poſuiſſet in notitiam, Imperator conductus precio gentibus, Narſeti ſolatium mittit, confligensq; poſtea victus abſceſſit. Deinceps verò Buccelinus Siciliam occupauit, de qua etiam tributa exigens, Regi tranſmiſit. Magna enim ei felicitas in his conditionibus fuit.

Belliſarius.

Iuſtinianus Imp.

De Aſteriolo & Secundino

CAP. XXXIII.

ASteriolus tunc & Secundinus magni cum Rege habebantur. Erat autem vterque ſapiens, & rhetoricis imbutus literis. Sed Secundinus plerumq; legationem Imperatoria Rege miſſus intulit. Et ob hoc iactantiam ſumpſerat, ac nonnulla contra rationem exercebat. Qua de cauſa factum eſt, vt inter illum atque Aſteriolum, lis ſæua consurgeret: quæ vſque ad hoc profecit, vt oblitis verborum obiectionibus, propriis ſe manibus verberarent †. Cumque hæc per Regem pacificata fuiſſent, & Secundinus adhuc de ſua cæde timeret † nata eſt inter eos rurſum contentio †. Et Rex ſuſcipiens Secundini cauſam, Aſteriolum in eius poteſtatem dedidit. † Qui valde humiliatus eſt, & ab honore depoſitus, ſed per Wiſigardem reginam iterum eſt reſtitutus. Mortua autem illa, conſurgens iterum Secundinus, eum interfecit. nam hic moriens filium dereliquit. Qui cum ei euiſſet, & eſſet adultus, cœpit patris ſui velle iniuriam vindicare. tunc Secundinus timore perterritus, dum de villa in villam ante eum fugeret, cum ſe iam videret eo imminente non poſſe euadere, ne in manus inimici corrueret, veneno ſe (vt dicitur) interfecit.

al. lauara vena. al. [illegible]. al. [illegible]. [illegible]

De munere Theodoberti circa Viridunenſes ciues

CAP. XXXIV.

Desideratus autem Viridunenſis Epiſcopus, cui Theodoricus rex multas irrogauit iniurias, cum poſt multa exitia, damna atq; ærumnas, ad libertatem propriam iam Domino iubente rediiſſet, & epiſcopatu, (vt diximus) apud Vidurunenſem vrbem potiretur, videns habitatores eius valde pauperes atque deſtitutos, dolebat ſuper eis: & cum ipſe per Theodoricum de rebus ſuis remanſiſſet extraneus, nec haberet de proprio qualiter eos conſolaretur, bonitatem & clementiam circa omnes Theodoberti regis cernens, miſit ad eum legationem dicens: *Fama bonitatis tuæ in vniuerſam terram vulgatur, cum tanta ſit tua largitas, vt etiam non petentibus opem præſtes; rogo ſi pietas tua habet aliquid de pecunia, nobis commodes, qua ciues noſtros releuare valeamus: cumque hi negocium exercentes, ſponſionem † in ciuitate noſtra ſicut reliqua habent, præſtiterint, pecuniam tuam cum vſuris legitimis reddemus.* Tunc ille pietate commotus, ſeptem ei millia aureorum præſtitit.† Quæ ille accipiens, per ciues ſuos erogauit. At illi negocia exercentes, diuites per hoc effecti ſunt, & vſque hodie magni habentur. Cumque antedictus Epiſcopus debitam pecuniam obtuliſſet Regi, reſpondit Rex: *Non habeo neceſſarium hoc recipere: illud mihi ſufficit, ſi diſpenſatione tua pauperes qui opprimebantur inopia, per tuam ſuggeſtionem, vel per meam largitatem ſunt releuati.* Et nihil exigens, antedictos ciues diuites fecit.

al. refuſionem. ¶ i. mitium dedit. Gall. preſté.

De interitu Sygiualdi
CAPVT XXXV.

Defuncto autem apud vrbem ſupradictam memorato antiſtite, Agyticus quidam è ciuibus, in cathedram eius ſubrogatur. Syagrius autem filius eius reminiſcens iniurias patris, qualiter à Syriuuldo † ad regem Theodoricum incuſatus, non ſolũ ſpoliatus, verum etiam ſuppliciis affectus fuiſſet, oppreſſum cum armata manu Syriuuldũ taliter interfecit. Tunc mane facto, cum nebula eſſet condẽſa, & vix adhuc diſrumpẽtibus tenebris aliquid quis poſſet diſcernere, venit ad villam eius in Diuionenſi territorio, cui nomen eſt Floriacum: egreſſoq; domum vno amicorum, putantes ipſum Syriuuldũ eſſe, interfecerunt eum: & reuertentibus quaſi victoriam obtinuiſſent de inimico, indicat eis vnus ex familia, non eos dominum interfeciſſe, ſed ſubditum.† At illi regreſſi, requirentes eum, cellulam in qua dormire ſolitus erat, repertam adgrediũtur. Ad cuius oſtium diutiſſime pugnantes, nihil ei poterant præualere. Dehinc eruto ab vno latere pariete ingredientes, gladio eum interimunt. Poſt mortem enim Theodorici hic interfectus eſt.

al. Syriualdo. ¶ al. Suidrium.

De obitu Theodoberti & de interitu Parthenii
CAPVT XXXVI.

His deniq; geſtis, Theodobertus rex ęgrotare cœpit. Ad quem medici multa ſtudia impenderunt: ſed nihil valuit, quia eum iam Dominus vocari iubebat. Ergo cum diutiſſime ægrotaſſet, ab ipſa infirmitate deficiens, reddidit ſpiritum. Franci vero cum Parthenium in odio magno haberẽt, pro eo quod eis tributa antedicti Regis tempore inflixiſſet, eum perſequi cęperunt. Ille vero in periculo poſitum ſe cernens, confugiũ ab vrbe facit, & à duobus Epiſcopis ſuppliciter exorat, vt eum ad vrbem Treuericã deducentes, populi ſæuientis ſeditionem ſua prædicatione cõprimerent. Quibus euntib. nocte dum in ſtratu ſuo decumberet, ſubito per ſomnium vocem magnã emittit dicens: *Heu heu, ſuccurrite qui adeſtis, & auxilium ferte pereunti.* A quo clamore expergefacti qui aderant, interrogant, *Quid hoc eſſet?* Reſpondit ille, *Auſanius amicus meus cum Papianilla coniuge, quos olim interfeci, ad iudicium me arceſſebant, dicentes: Veni ad reſpondẽdum, quia cauſaturus es nobiſcum coram Domino.* Zelo enim ductus ante annos aliquot coniugem innocentẽ amicumq; peremerat. Igitur accedentib. Epiſcopis ad antedictam vrbẽ cum ſtrepentis populi ſeditionẽ ferre non poſſent, eũ in Eccleſia abdere voluerunt, ſcil. ponentes eũ in arca, & deſup ſternentes veſtimenta quæ erant ad vſum Eccleſiæ. Populus autẽ ingreſſus, perſcrutatuſq; vniuerſos angulos Eccleſię, cũ nihil repperiſſet, frendens egrediebatur. Tũc vnus ex ſuſpicione locutus ait: *En arca, in qua nõ eſt inquiſitus aduerſarius noſter.* Dicentibus vero cuſtodibus, nihil in ea aliud niſi ornamẽta Eccleſiæ contineri, illi clauem poſtulant aientes; *Niſi reſerauerítis velocius, ipſi eam ſponte confringimus.* Denique reſerata arca, amotis linteaminibus, inuentum extrahunt, plaudentes atque dicentes:

Tradidit Deus inimicum noſtrum in manus noſtras †. Tunc cædentes eum pugnis, ſputiſ- que perungentes †, vinctis poſt tergum manibus ad columnam lapidibus obr Fuit autem in cibis valde vorax, ſed quæ ſumebat, quo celerius ad manducand commoueretur, ſumpto aloe velociter digerebat, ſed & ſtrepitus ventris abſque v auditorum reuerentia in publico emittebat. Hoc ergo exitu conſummatus interiit.

al. manib. noſtras.

al. perungen.

De hyeme graui

CAPVT XXXVII.

[illegible]

GRrauis eo anno & ſolito aſperior hyems † fuit, ita vt torrentes concatenati gelu, peruium populis iter tanquam reliqua humus præberent. Aues quoque rigore affectæ vel fame, abſque vllo hominum dolo, cum magnæ eſſent niues, manu capiebantur. A tranſitu igitur Chlodouei vſque in tranſitum Theodoberti, computantur anni triginta ſeptem. Mortuo ergo Theodoberto, quarto decimo regni ſui anno, regnauit Theodoualdus filius eius pro eo.

al. grauem hyemem fo- ere. ab ... ſimo Gall.

GREGO-

GREGORII TVRONENSIS EPISCOPI HISTORIARVM LIBER QVARTVS.

De obitu Chrotildis reginæ

CAPVT I.

IGitur Chrothildis regina plena dierum boniſque operibus prædita, apud vrbem Turonicam obiit, tempore Iniurioſi Epiſcopi: quæ Pariſios cum magno pſallentium præconio † deportata, *al. c.m. pſallentio dep.* in ſacrario baſilicæ ſancti Petri, ad latus Chlodouei regis ſepulta eſt, à filiis ſuis Childeberto atque Chlothario regibus. nam baſilicam illam ipſa conſtruxerat; in qua & Genoueſa beatiſſima eſt ſepulta.

Quod Chlotharius rex tertiam partem fructuum Eccleſiarum auferre voluit

CAPVT II.

DEnique Chlotharius rex, indixerat, *vt omnes Eccleſiæ regni ſui tertiam partem fructuum fiſco diſſoluerent*. Quod licet inuiti, cum omnes Epiſcopi conſenſiſſent atque ſubſcripſiſſent, viriliter hoc beatus Iniurioſus reſpuens ſubſcribere dedignatus eſt, dicens: *Si volueris res Dei tollere, Dominus regnum tuum velociter auferet: quia iniquum eſt vt pauperes, quos tuo debes alere horreo, ab eorum ſtipe tua horrea repleantur*. Et iratus contra Regem, nec vale dicens, abſceſſit. Tunc commotus Rex, timens etiam virtutem beati Martini, miſit poſt eum cum muneribus, veniam precans, & hoc quod fecerat damnans, ſimulque rogans, vt pro ſe virtutem beati Martini antiſtitis exoraret.

De vxoribus & filiis eius

CAPVT III.

CHlotharius denique ipſe Rex de diuerſis mulieribus ſeptem filios habuit, id eſt de Ingunde, Guntharium, Childericum, Charibertum, Guntchramnum, Sygilbertum, & Chlotſindam filiam. De Aregunde vero ſorore Ingundis, Chilpericum. De Chunſena habuit Chramnum. Quæ autem cauſa fuerit, vt vxoris ſuæ ſororem acciperet, dicam. Cum iam Ingundem in coniugio accepiſſet: & eam vnico amore diligeret, ſuggeſtionem ab ea accepit dicente: *Fecit Dominus meus de ancilla ſua quod libuit, & ſuo me ſtrato † adſciuit: nunc ad complendam mercedem, quid famula tua ſuggeram, audiat Dominus meus Rex: Precor vt ſorori meæ ſeruæ veſtræ vtilem atque habentem* *al. ſtratu.* *al. habiliem.* *virum ordinare dignemini, vnde non humilier, ſed potius exaltata ſeruire fidelius poſſim.* Quod ille audiens, cum eſſet nimium luxurioſus, in amorem Aregundis incenditur, & ad villam in qua ipſa reſidebat dirigit, eamque ſibi in matrimonio ſociauit. Qua accepta, ad Ingundem rediens ait: *Tractaui mercedem illam implere, quam me tua dulcedo expetiit. Et requirens virum diuitem atque ſapientem, quem tuæ ſorori deberem*

[illegible]ungere, *nihil melius quam meipſum inueni. Itaque noueris, quia eam coniugem* [illegible] *quod tibi diſplicere non credo.* At illa: *Quod bonum*, inquit, *videtur in oculis domini* *faciat; tantum ancilla tua cum gratia regis viuat.* Gunth[illegible]us vero Chramnus [illegible] Childericus, viuente patre mortui ſunt. Exitum vero Chramni in poſterum [illegible]mus. Alboinus quoque rex Longobardorum, Chlotſindam filiam Regis accepit. Obiit autem Iniurioſus Epiſcopus vrbis Turonicæ, decimo & ſeptimo Epiſcopatus ſui anno. Cui Baudinus ex domeſtico Chlotharii regis ſucceſſit, ſextus decimus poſt exitum beati Martini.

De Brittannorum Comitibus

CAPVT IV.

CHanao quoque Britannorum comes tres fratres ſuos interfecit. Volens autem adhuc Machiauum interficere, comprehenſum atque catenis oneratum in carcere retinebat: qui per Felicem Namneticum Epiſcopum a morte liberatus eſt. P[illegible] hæc iurauit fratri ſuo, *vt ei fidelis eſſet*: ſed neſcio quo caſu ſacramentum in[illegible] voluit. Quod Chanao ſentiens, iterum eum perſequebatur. At ille, cum ſe e[illegible]dere non poſſe videret, poſt alium comitem regionis illius fugit, nomine Ch[illegible]morem. Is cum ſentiret perſecutores eius adpropinquare, ſub terra eum in [illegible] abſcondit, componens deſuper ex more tumulum, paruumque ei ſpiraculum [illegible]uans, vnde halitum reſumere poſſet. Aduenientibus autem perſecutoribus eius, [illegible]xerunt: *Ecce hic Machiauus mortuus atque ſepultus iacet.* Quod illi audientes, atque gaudentes, & ſuper tumulum illum bibentes, renunciauerunt fratri, eum mortuum eſſe. Quod ille audiens, regnum eius integrum accepit. nam ſemper Britanni ſub Francorum poteſtate poſt obitum regis Chlodouci fuerunt, & Comites, non Reges appellati ſunt. Machiauus autem de ſub terra † conſurgens, Veneticam vrbem expetiit, ibique tonſuratus & Epiſcopus ordinatus eſt. Mortuo autem Chanaone, hic apoſtatauit, & demiſſis capillis, vxorem quam poſt clericatum reliquerat, cum regno fratris ſimul accepit. Sed ab Epiſcopis excommunicatus eſt: cui qualis fuerit interitus, ſequenter ſcribemus. Obiit autem Baudinus Epiſcopus anno VI. Epiſcopatus ſui: in cuius locum Guntharius abbas ſubrogatur XVII. poſt tranſitum ſancti Martini.

Britanni ſub Fran. in. Inf lib. 11. c. 78.

Gall. de deſſoubs la terre.

De ſancto Gallo Epiſcopo

CAPVT V.

DEnique cum beatus Quintianus (ſicut ſupra diximus) ab hoc mundo migraſſet, ſanctus Gallus in eius cathedram Rege opitulante, ſubſtitutus eſt. Huius tempore, cum lues illa quam Inguinariam vocant, per diuerſas regiones deſæuiret, & maxime tunc Arelatenſem prouinciam depopularetur, ſanctus Gallus non tantum pro ſe, quantum pro populo ſuo trepidus erat. Cumque die noctuque Dominum deprecaretur, vt viuens plebem ſuam vaſtari non cerneret, per viſum noctis apparuit ei angelus Domini, qui tam cæſariem quam veſtem in ſimilitudine niuis candidam efferebat: & ait ad eum: *Bene enim facis, o ſacerdos, quod ſic Dominum pro populo tuo ſupplicas, exaudita eſt enim oratio tua, & ecce eris cum populo tuo ab hac infirmitate liberatus, nullusque te uiuente in regione iſta ab hac ſtrage deperiet. nunc autem ne timeas: poſt octo vero annos time.* Vnde manifeſtum fuit, tranſactis his annis, eum à ſeculo diſceſſurum. Expergefactus [illegible] autem, & Deo gratias pro hac conſolatione agens, quod eum per cæleſtem nuncium confortare dignatus eſt, Rogationes illas inſtituit, vt media Quadrageſima pſallendo, ad baſilicam beati Iuliani martyris itinere pedeſtri venirent. Sunt autem in hoc itinere, quaſi ſtadia CCCLX. Tunc etiam in ſubita contemplatione, parietes [illegible] domorum vel Eccleſiarum ſignari videbantur. Vnde a ruſticis hæc ſcriptio *Thau* vocaba-

S. Gallus.

Thau.

... Cum autem regiones alias (vt diximus) lues illa conſumeret, ad ciuitatem ...am, ſancti Galli intercedente oratione, non attigit. Vnde hæc non paruam ... gratiam, qui hoc meruit, vt paſtor poſitus oues ſuas deuorari defendente Do... non videret. Cum autem ab hoc mundo migraſſet, & ablutus in Eccleſiam deportatus fuiſſet, Cato presbyter continuo a clericis de epiſcopatu laudes accepit: & omnem rem Eccleſiæ tanquam ſi iam eſſet Epiſcopus, in ſuam redegit poteſtatem: ordinatores remouet, miniſtros reſpuit, cuncta per ſe ordinat.

De Catone presbytero

CAPVT VI.

EPiſcopi tamen qui aduenerant ſanctum Gallum ſepeliendum, poſtquam eum ſepelierant, dixerunt Catoni presbytero: *Videmus quia te elegit pars maxima populorum: veni, conſenti nobis, & benedicentes conſecremus te ad epiſcopatum. Rex vero paruulus ..., & ſi qua tibi adſcribitur culpa, nos ſuſcipientes te ſub defenſione noſtra, cum proceribus & primis regni Theodoualdi regis agemus, ne tibi vlla excitetur iniuria: nos quoque (in tantum fideliter crede, vt ſpondeamus pro te) omnia etiam ſi damni aliquid ſuperuenerit, de noſtris proprius facultatibus id reddituros.* At ille cothurno vanæ conflatus gloriæ ait: *Noſtis enim fama currente, me ab initio ætatis meæ ſemper religioſe vixiſſe, vacaſſe ieiuniis, eleemoſynis delectatum fuiſſe, continuatas ſæpius exercuiſſe vigilias, pſallentio vero iugi crebra perſtitiſſe ſtatione nocturna. Nec me dominus Deus meus patitur hac ordinatione priuari, cui tantum famulatum exhibui: nam & ipſos clericatus gradus canonica ſum ſemper inſtitutione ſortitus: Lector decem annis fui, Subdiaconatus officium quinque annis miniſtraui, Diaconatui vero quindecim annis mancipatus fui, Presbyterii autem iam honore viginti annis potior. Quid enim mihi nunc reſtat, niſi vt Epiſcopatum quem fidelis ſeruitus promeretur, accipiam? Vos igitur reuertimini ad ciuitates veſtras, & ſi quid vtilitati veſtræ competit, exercete. nam ego canonice adſumpturus ſum hunc honorem.* Hæc audientes Epiſcopi, & in eum vanam gloriam execrantes, diſceſſerunt.

De Epiſcopatu Cautini

CAPVT VII.

IGitur cum conſenſu clericorum ad epiſcopatum electus, cum adhuc non ordinatus cunctis ipſe præeſſet, Cautino archidiacono diuerſas minas intendere cœpit, dicens: *Ego te remouebo, ego te humiliabo, ego tibi multas neces impendi præcipiam.* Cui ille, *Gratiam*, inquit, *tuam domine piiſſime habere deſidero: quam ſi mereor, vnum tibi beneficium præſtabo: ſine vllo enim labore tuo, & abſque vllo dolo, ego ad Regem pergam, & epiſcopatum tibi obtinebo, nihil petens niſi vt promerear gratiam tuam.* At ille ſuſpicans eum ...bi velle inludere, hæc valde deſpexit. Hic vero cum ſe cerneret humiliari, at...ne calumniæ ſubiici, languore ſimulato, & per noctem ciuitatem egrediens, The...dobaldum Regem petiit, adnuncians tranſitum ſancti Galli. Quod ille audiens, ...el qui cum eo erant, conuocatis ſacerdotibus apud Metenſem ciuitatem, Cauti...s archidiaconus, Epiſcopus ordinatur. Cum autem veniſſent nuncii Catonis ...esbyteri, hic iam Epiſcopus erat. Tunc ex iuſſu Regis traditis ei clericis, & c...nibus quæ hi de rebus Eccleſiæ exhibuerant, ordinatiſque qui cum eo perge...nt Epiſcopis, & camerariis, Aruernos eum direxerunt. Qui à clericis & ciui...s libenter exceptus, Epiſcopus Aruernis eſt datus. Grandes poſtea inter ipſum Catonem presbyterum inimicitiæ ortæ ſunt: quia nullus vnquam potuit flectere Catonem, vt Epiſcopo ſuo ſubditus eſſet. Nam & diuiſio clericorum facta, & alii Cautino Epiſcopo erant ſubditi, alii Catoni presbytero: quod eis fuit ...ximum detrimentum. Cautinus autem Epiſcopus videns cum nulla ra...ne poſſe flecti, vt ſibi eſſet ſubditus, tam ei quam amicis eius vel quicunque ...on ſentiebant, omnes res Eccleſiæ abſtulit, reliquitque eos inanes ac vacuos.

Quicunque tamen ex ipſis ad eum conuertebantur, iterum quod perdiderant [illegible]piebant.

De Hiſpanorum Regibus

CAPVT VIII.

REgnante vero Agilane apud Hiſpaniam, cum populum grauiſſimo dominationis ſuæ iugo adtereret, exercitus imperatoris Hiſpanias eſt ingreſſus, & ciuitates aliquas peruaſit. Interfecto autem Agilane, Athanageldus regnum accepit. Qui multa bella contra ipſum exercitum poſtea egit, & eos plerunque deuicit, ciuitateſque quas male peruaſerant, ex parte auferens de poteſtate eorum.

De obitu Theodoualdi

CAPVT IX.

al. Valdetradam. THeodoualdus vero cum iam adultus eſſet, Vuldorradam † duxit vxorem. Hunc Theodoualdum ferunt mali fuiſſe ingenii, ita vt iratus cuidam quem ſuſpectum de rebus ſuis habebat, fabulam fingeret, dicens: *Serpens ampullam [illegible] plenam reperit, per cuius os ingreſſus, quod intus habebatur auidus hauſit. A quo inflatus vino, exire per aditum quo ingreſſus fuerat, non valebat. Veniens vero vini dominus, cum ille exire niteretur, nec poſſet, ait ad ſerpentem: Euome prius quod inglutiſti, & tunc poteris abſcedere liber.* Quæ fabula magnum ei timorem atque odium præparauit. (Fabella.) Sub eo enim & Bucelinus, cum totam Italiam in Francorum regnum redegiſſet, à Narſete interfectus eſt: Italia ad partem Imperatoris capta, nec fuit qui eam vltra reciperet. Sub huius tempore vuas in arbore quam ſambucum vocamus, abſque vitis coniunctione natas vidimus: & flores ipſarum arborum, quæ nigra (vt noſtis) grana proferre ſolitæ ſunt, racemorum grana dederunt. Tunc & in circulum Lunæ quintæ, ſtellam ex aduerſo veniens introiſſe viſa eſt. Credo hæc magna mortem ipſius Regis adnunciaſſe. Ipſe vero valde infirmatus, a cinctura deorſum ſe volutare non poterat. Qui paulatim decidens, ſeptimo regni ſui anno mortuus eſt, regnumque eius Chlotarius rex accepit, copulans Vuldotradam vxorem eius ſtrato ſuo. Sed increpitus a ſacerdotibus, reliquit eam, dans ei Garivaldum ducem, dirigenſque Aruernos Chramnum filium ſuum. (An. 555.)

De rebellione Saxonum

CAPVT X.

EO anno rebellantibus Saxonibus, Chlotharius rex, commoto contra eos exercitu, maximam eorum partem deleuit, peruagans totam Thoringiam ac deuaſtans, pro eo quod Saxonibus ſuppetias præſtitiſſent. † (al. ſolatium præbuiſſ.)

Quod Catonem ex iuſſu regis ad Epiſcopatum Turonici petierint

CAPVT XI.

D[illegible]cedente vero apud vrbem Turonicam Gunthario Epiſcopo, per emiſſionem [illegible] t ferunt [illegible] Cat[illegible] E[illegible], Cato presbyter ad gubernandam Turonic[illegible] [illegible] n[illegible] petebatur. Vnde factum eſt, vt coniuncti clerici, cum Leubaſt[illegible] ar [illegible] bb[illegible] c[illegible] magno a paratu Aruernum properarent. Cumque Ca[illegible] n[illegible] Rege voluntatem p[illegible] teteciſſ[illegible]r, ſuſpendit eos a re ponſo paucis diebus. H[illegible]

de nobis vo ... tatem tuam, ... quid de ...
Non enim noſtra te ... oluntate ...
... epiſcopi ... a ...
... eris bone pater filios, quos nunc vſque educaſti ...
... ronus ne nos relinquas, quo ... confueſ ...
... ait *Fidetis nun ... fratres charis ..., qualiter ...*
... cos relinquere, ... obſ ... um. Illud ... reſpon ... m ac-
... Turonos. Cato autem amicitias cum Chra... no nexu ...
..., vt ſi ... on ... ar ... temporis ... egem m ... ri C ...
... Cautino ab epiſcop ... iſte præponere ... r Ec ...
... conte ... pt ..., quam ... oluit non accepit ... im ... e
... co q ... cecinit dicens. *Noluit benedictionem, & ... longabitur ...*
vani ... o elatus, ... ſibi putans in ſancti ... abeat pra ...
... q ... nducta pecunia ... arcere fecit in Eccleſia ...
... m ... *... ctum magnum, Deo ... charum* confiteri. Cautin ... m aut ...
... us crimin ... ind ... que ... ſacerdot ... deb ... flet ...

De Anaſtaſio presbytero

CAPVT XII.

... C ... nus adſumpto epiſcopatu, talem ſe reddidit, vt ab omnibus ... ta-
... vltra modum deditus. nam plerunque in tantum in ... po-
... de c ... vix a qu ... portaretur. Vnde factum eſt vt ep ...
... ſequenti ... quod ſæpius populis manifeſtatum fuit. erat enim & ...
... vt cuiuſcunque poſſeſſionis fines eius term ... no ad ...
... putaret ſi ab eiſdem aliquid non minuiſſet: & a maioribus qu ... m
... & ſcandalo auferebat, a minoribus autem violenter d ... ipi ... at. Q ...
... vt Sollius noſter ait: nec dabat precia contemnens, ... nec ...
... a deſpetans. Erat enim tunc temporis Ana ... ſius p ... ter ...
..., qui per chartas glorioſæ memoriæ Chrot ... ildis reginæ p ...
... idebat: quem plerunque conuentum Epiſcopus to ...
... vt ei chartas ſupradictæ reginæ daret, ... que p ...
... et ... ſed ille cum v ... luntatem ſacerdotis ſui implere ...
... c blandit ... s prouocaret, n ... nc minis terre ... ad ...
... ex ... præcepit, ibique impudenter teneri, & n ... nſtramenta ... ret ...
... enecari ... Sed ille v ... li ... ens ...
... icens: *Satius ſibi eſſe ad tempus inedia tabeſcere, quam ſobolem in ...*
... nqui. Tunc ex iuſſu Ep ... pi ...
... od ... fame necaretur. Erat enim ad ... icam ſancti Cabri ma ...
... ntiquiſſima abditiſſimaque, vbi erat ... e P ...
... xui quidam hominis corpus poſitum ... debat ... In hoc ...
... ens presbyter ſepelitur, op ... ue ...
... a ... m cuſtodibus. Sed cu ... les ... pre
... hyemis accenſo igne, v ... ca ... At pres-
... de ventre ... ta de ... ſumum Do-
... m flagitabat. Et quia ſpaci ... erat ... m,
... tere non ... anus ... par ... ten-
... ex ... mortui ... re ... tus ...
... extrema, ve ...
... aſ ... tere ...
... Q ...
... tendit, ...

t[illegible], [illegible]ter ipſum ac la[illegible] ſepulchri remaneat. Quem paulatim comm[illegible] ſenti cooperante Dei adiutorio, lapidem a[illegible]. Verum vt ita remo[illegible] vt presbyter caput [illegible] pat[illegible] interea [illegible] noctis [illegible] tene[illegible] nec adhuc [illegible] diffu[illegible] aliud crypta olfactum petit. erat enim [illegible] obſetat[illegible], vt [illegible] tab[illegible] non po[illegible]. Ad hæc a[illegible] ter caput re[illegible] prætereuntem. H[illegible] licet vi[illegible] re[illegible], [illegible] xat[illegible] manu tene[illegible] quibus fere [illegible] s[illegible] c[illegible]r. A[illegible] de noctis [illegible] ad domum perg[illegible] c[illegible]n[illegible], ne de eo cui[illegible] aliquid enarraret. Domum [illegible] [illegible] q[illegible] regina [illegible] Chlothachari [illegible] [illegible] ſuo viuens ſepulturæ [illegible] mancipatu[illegible]. Stupeſce[illegible] bi[illegible] & dicentibus, nunquam vel Neronem vel Herodem tale [illegible] ci[illegible] homo viuens ſepulchro recluderetur, adiens ad Chlot[illegible] r[illegible] [illegible]ſcopus. Sed acc[illegible] vero, vi[illegible] conte[illegible] P[illegible] cr a[illegible] em acceptis a Rege præceptionibus, res ſuas vt libuit deten[illegible] d[illegible] dereliquit. In Cautino autem nihil ſan[illegible] [illegible] ſcripturis tam eccleſiaſticis quam ſecularibus, ad plene immunis f[illegible] lu[illegible] valde charus ac ſubditus erat, non pro ſalute, vt paſtoris cura debet eſſe [illegible] ta, [illegible] comp[illegible] ſpeciebus, quas cum hic blandi[illegible], & illi ſe ad[illegible] [illegible] ne de[illegible] rent, maiori quam conſtabant precio vænundabat.

De lenitate & malitia Chramni & de Cautino ac Firmino

CAPVT XIII.

CHramnus vero his diebus apud Aruernum reſidebat. mul[illegible] æ enim cauſæ [illegible] [illegible] e[illegible] al[illegible] er gr[illegible], & ob hoc [illegible] bl[illegible] [illegible] maledicebatur a populo. nullum autem hominem di[illegible] [illegible] m vt [illegible] accipere [illegible] nisi collectas [illegible] per[illegible] [illegible] ſouel[illegible] & [illegible] a [illegible] dap[illegible] ædon[illegible] eundem vi detrahi iuberet. Fi[illegible]num a c[illegible] [illegible] raui[illegible] ab[illegible], & Salu[illegible] ium Euodu[illegible] ſubrogau[illegible]. S[illegible] [illegible] c[illegible] [illegible] p[illegible] autem [illegible] [illegible] pus, Briuate[illegible] d[illegible] in p[illegible] adire [illegible] [illegible] nem [illegible] Eg[illegible] [illegible] ig[illegible] [illegible] m [illegible] n[illegible] a [illegible] d[illegible] e a[illegible] perte[illegible] [illegible] C[illegible] m[illegible] an[illegible] C[illegible] m iter [illegible] eret [illegible] Rex [illegible] & [illegible] en[illegible] *Ite*[illegible] *rmi*[illegible] [illegible] o e[illegible] o c[illegible] n[illegible] a[illegible] ic[illegible] a Chr[illegible] redi[illegible] ntur [illegible] n[illegible] Cæ[illegible] n[illegible] e etch[illegible]. Ve[illegible] ſ[illegible] a[illegible], & [illegible] r[illegible] ædis ſacræ [illegible] [illegible] m. S[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]ani, ambobus vrgens calcaneis cornipedem, pene exanimis percurrit. Sed nos [illegible]c narrantes, Saluſtii ſententiam, quam in detractores hiſtoriographorum protu[illegible]it, memoramus, ait enim: *Arduum videtur res geſtas ſcribere primum, quod facta dictis exæquanda ſunt: deinde quia plerique delicta quæ reprehenderis, maleuolentia & inuidia dicta putant.* Sed cæpta ſequamur.

Quod Chlotarius contra Saxones abiit iterata vice

CAPVT XIV.

IGitur Chlotharius poſt mortem Theodoualdi, cum regnum Franciæ ſuſcepiſſet, atque illud circumiret, audiuit à ſuis iterata inſania efferueſcere Saxones, ſibique eſſe rebelles, & quod tributa quæ annis ſingulis conſueuerant miniſtrare, contemnerent reddere. His incitatus verbis, ad eos dirigit. Cumque iam prope terminum illorum eſſet, Saxones legatos ad eum mittunt, dicentes: *Non enim ſumus contemptores tui, & ea quæ fratribus ac nepotibus tuis reddere conſueuimus, non negamus, & maiora adhuc ſi quæſieris reddemus: vnum tantum expoſcimus, vt ſit pax, ne tuus exercitus & noſter populus colidatur.* Hæc audiens Chlotharius rex, ait ſuis: *Bene loquuntur hi homines, non incedamus ſuper eos, ne forte peccemus in Deum.* at illi dixerunt: *Scimus enim, eos eſſe mendaces, nec omnino quod promiſerint impleturos. eamus ſuper eos.* Rurſum Saxones obtulerunt medietatem facultatis ſuæ, pacem petentes. Et Chlotharius rex ait ſuis: *Deſiſtite quæſo ab his hominibus, ne ſuper nos Dei ira concitetur.* Quod illi non adquieuerunt. Rurſum Saxones obtulerunt veſtimenta, pecora, vel omne corpus facultatis ſuæ, dicentes: *Hæc omnia tollite cum medietate terræ noſtræ. tantum vxores & paruulos noſtros relinquite liberos, & bellum inter nos non committatur.* Franci autem nec hoc adquieſcere voluerunt. Quibus ait Chlotharius rex, *Deſiſtite quæſo, deſiſtite ab hac intentione. verbum enim directum † non habemus. nolite ad bellum ire in quo diſperdamini. Tamen ſi eo ire † volueritis ſpontanea voluntate, ego non ſequar.* Tunc illi ira commoti contra Chlotharium regem, ſuper eum inruunt & ſcindentes tentorium eius, ipſum quoque conuiciis exaſperantes, ac vi detrahentes, interficere voluerunt, ſi cum illis abire differret. Hæc videns Chlotharius, inui[illegible]uit † cum eis. At illi inito certamine, maxima ab aduerſariis internecione cæduntur: tantaque ab vtroque exercitu multitudo cecidit, vt nec æſtimari nec numerari penitus poſſit. Tunc Chlotharius valde confuſus pacem petiit, dicens, *ſe non ſua voluntate ſuper eos veniſſe.* Qua obtenta, ad propria rediit.

An. 555. i. iuſtum. Gall. droict. al. ſi abire. al. abiit.

De epiſcopatu ſancti Eufronii

CAPVT XV.

TVronici autem audientes regreſſum fuiſſe regem de cæde Saxonum, facto conſenſu in Eufronium presbyterum, ad eum pergunt, dataque ſuggeſtione reſpondit Rex: *Præceperam enim vt Cato presbyter illic ordinaretur, & cur eſt ſpreta iuſſio noſtra?* Reſponderunt ei: *Petiuimus enim eum, ſed noluit venire.* Hæc illis dicentibus, a[illegible]enit ſubito Cato presbyter, deprecans Regem, vt eiecto Cautino, ipſum Aruern[illegible] iuberet inſtitui. Quod Rege inridente, petiit iterum vt Turonis ordinaretur, quod [illegible] deſpexerat. Cui Rex ait: *Ego primum præcepi, vt Turonis te ad epiſcopatum conſecra[illegible] ſed quantum audio, deſpectui habuiſti Eccleſiam illam, ideoque elongaberis à dominatione e[illegible].* & ſic confuſus abſceſſit. De ſancto vero Eufronio interrogans, dixerunt, eum [illegible] potem eſſe beati Gregorii, cuius ſupra meminimus. Reſpondit Rex: *Prima hæc eſt & magna generatio. Fiat voluntas Dei & beati Martini electio compleatur:* & data præceptione, XVIII. poſt beatum Martinum ſanctus Eufronius ordinatur Epiſcopus.

De Chramno & ſatellitibus eius & malis quæ geſſit, vel qualiter Diuionem aduenit

CAPVT XVI.

CHramnus autem apud Aruernos, diuerſa (vt diximus) exercebat mala, ſemper aduerſus Cautinum Epiſcopum inuidiam tenens. Eo tempore grauiter ægrotauit, ita vt capilli eius a nimia febre deciderent. Habebat autem tunc ſecum virum [al. Aſcouindum.] magnificum, & in omni bonitate perſpicuum, ciuem Aruernum, Anſcouindum † nomine, qui eum vi ab hac malitia quærebat auertere, ſed non poterat. Habebat enim & Leonem Pictauenſem, ad omnia mala perpetranda grauem ſtimulum, qui nominis ſui tanquam leo erat, in omni cupiditate ſæuiſſimus. Hic fertur quadam vice dixiſſe, *quod Martinus & Martialis confeſſores Domini, nihil fiſci viribus vtile reliquiſſent.* Sed ſtatim percuſſus a virtute confeſſorum, ſurdus & mutus effectus, amens eſt mortuus. Venit enim miſer ad Baſilicam ſancti Martini Turonos, celebrauitque vigilias, dedit munera: ſed non eum reſpexit virtus conſueta. cum ipſa enim qua venerat infirmitate, regreſſus eſt. Chramnus autem ab Aruerno regreſſus ad Pictauorum ciuitatem venit. Vbi cum in magna potentia reſideret, ſeductus per malorum conſilium, ad Childebertum patruum ſuum tranſire cupit, patri inſidias parare diſponens. Ille vero doloſe quidem, ſed ſuſcipere illum promittit, quem monere ſpiritaliter debuerat, ne patri exiſteret inimicus. Tunc per occultos nuncios inter ſe coniurati, contra Chlotharium vnanimiter conſpirarunt. Sed nec memor fuit Childebertus, quod quotieſcunque aduerſus fratrem ſuum egit, ſemper confuſus abſceſſit. Chramnus vero hoc fœdere inito, Lemouicinum redit, & illud per quod prius ambulauerat in regno patris ſui, in ſua dominatione redegit. Tunc Aruernus po- [al. infra.] pulus intra † muros tenebatur incluſus, & diuerſis infirmitatibus oppreſſus grauiter interibat. Porro Chlotharius rex duos filios ſuos, id eſt Charibertum & Guntgramnum ad eum dirigit. Qui per Aruernum venientes, audienteſque quod in Lemouicino eſſet, vſque ad montem quem Nigrum nomine dicunt, accedunt, eumque reperiunt. Figenteſque tentoria, contra ſe reſederunt, mittentes legationem, *vt res paternas quas male peruaſerat, reddere deberet: ſin autem aliud, campum præpararet ad bellum.* Cumque ille patri ſubditum ſe eſſe confingeret, diceretque; *Omne quod circumivi, laxare non potero: ſed ſub mea hoc poteſtate cum gratia patris mei cupio retinere:* illi vt prælium hoc inter ipſos diiudicaret, poſtulant. Cumque moto vtrique exercitu cum magno armorum apparatu ad bellum conueniſſent, ſubito exorta tempeſtas cum graui coruſcatione atque tonitruo, eos ne pugnarent, inhibuit. Redeuntes autem ad caſtra, Chramnus doloſe per extraneam perſonam, patris mortem fratribus pronunciat. Eo enim tempore bellum contra Saxones, quod ſupra diximus, gerebatur. At illi timentes, cum ſumma velocitate Burgundiam redierunt. Chramnus vero cum exercitu poſt eos dirigens, vſque ciuitatem Cauillonenſem venit, eamque obſidens adquiſiuit. Exinde vſque Diuionenſe caſtrum pertendit, ibique cum die dominico aduenisset, quid geſtum fuerit dicam. Erat ibi tunc ſanctus Tetricus Epiſcopus, cuius in ſuperiori libello memoriam fecimus, poſitis clerici tribus libris ſuper altarium, id eſt Prophetiæ, Apoſtoli, atque Euangeliorum, orauerunt ad Dominum, vt Chramno quid eueniret oſtenderet: aut ſi ei felicitas ſuccederet, aut certe ſi regnare poſſet, diuina potentia declararet. Simulque vnam habentes conuenientiam, vt vnuſquiſque in libro quod primum aperiebat, hoc ad Miſſas etiam legerent. Aperto ergo primum omnium, prophetarum libro, reperiunt: *Auferam maceriam eius, & erit in deſolationem: pro eo quod debuit facere vuam, fecit autem labruſcam.* Reſeratoque Apoſtoli libro inueniunt: *Ipſi enim diligenter ſcitis fratres, quia dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet.* cum dixerint, *Pax & ſecuritas, tunc repentinus illis ſuperueniet interitus ſicut dolores parturientis, & non effugient.* Dominus autem per Euangelium ait: *Qui non audit verba mea, adſimilabitur viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam. deſcendit pluuia, aduenerunt flumina, flauerunt venti, & irruerunt*

in

in domum illam, & cecidit, & facta eſt ruina eius magna. Chramnus vero ád Baſilicas ab antedicto ſacerdote ſuſceptus eſt, ibique comedens panem ad Childebertum pertendit. Intra tamen muros Diuionenſes non eſt permiſſus intrare. Fortiter tunc Rex Chlotharius contra Saxones decertabat. Saxones enim (vt adſerunt †) per Childebertum commoti atque indignantes, contra Francos ſuperiori anno, exeunteſque de regione ſua in Franciam venerunt, & vſque ad Nutiam † ciuitatem prædas egerunt, nimiumque grande ſcelus perpetrati ſunt.

al. vt audierunt.

al. vſq. Deutiam, hod. Deutz, regione Colon. Agripp.

Quod Chramnus ad Childebertum tranſiit

CAPVT XVII.

TVnc Chramnus iam accepta Vuiliacharii filia, Pariſios accedens, ſecum Childebertum regem conſtringit in fide atque charitate, iurans ſe patri eſſe certiſſimum inimicum. Childebertus autem rex, dum Chlotharius contra Saxones decertaret, in Campaniam Remenſem accedit, & vſque Remos ciuitatem properans, cuncta prædis atque incendio deuaſtauit. Audierat enim fratrem ſuum a Saxonibus fuiſſe peremptum, & regno ſuo cuncta ſubiici æſtimans, quæ adire potuit, vniuerſa peruaſit.

An. 10. 6.

De Auſtrapio Duce.

CAPVT XVIII.

TVnc & Auſtrapius dux Chramnum metuens, in baſilicam ſancti Martini confugit: cui tali in tribulatione poſito, non defuit diuinum auxilium. nam cum Chramnus ita eum conſtringi iuſſiſſet, vt nullus illi alimenta præbere præſumeret: & ita arctius cuſtodiretur, vt nec aquam quidem ei haurire liceret, quo facilius compulſus inedia, ipſe ſponte ſua de Baſilica ſancta periturus exiret, accedens quidam vaſculum illi cum aqua ſemiuiuo detulit ad potandum. Quo accepto, velociter iudex loci aduolauit, ereptumque de manu eius, terræ diffudit. Quod velox Dei vltio, & beati antiſtitis virtus eſt ſubſecuta. ea namque die iudex qui iſta geſſerat, correptus a febre, nocte media expirauit. Nec peruenit in craſtinum, ad illam horam qua in baſilica ſancti poculum de manu excuſſerat fugitiui. Poſt iſtud miraculum, omnes ei opulentiſſime quæ erant neceſſaria, detulerunt. Redeunte autem in regnum ſuum rege Chlothario, magnus cum eo eſt habitus. Tempore vero eius, ad clericatum accedens apud Sellenſe caſtrum, quod in Pictaua habetur diœceſi Epiſcopus ordinatur futurum, vt decedente Pientio antiſtite, qui tunc Pictauam regebat Eccleſiam, ipſe ſuccederet. Sed rex Charibertus in aliud vertit ſententiam. Denique cum Pientius Epiſcopus ab hac luce migraſſet, apud Pariſios ciuitatem Paſcentius, qui tunc abbas erat baſilicæ ſancti Hilarii, ei ſuccedit, ex iuſſu regis Chariberti, clamante Auſtrapio, *ſibi hunc redhiberi locum*: ſed parum ei iactati profuere ſermones. Ipſe quoque regreſſus ad caſtrum ſuum, mota ſuper ſe Theifalorum ſeditione, quos ſæpe grauauerat, lancea ſauciatus crudeliter vitam finiuit. Diœceſes vero ſuas Eccleſia Pictaua recepit.

Thaifali, apud Amian.

De obitu ſancti Medardi Epiſcopi

CAPVT XIX.

TEmpore quoque Chlotharii regis, ſanctus Dei Medardus Epiſcopus, conſummato boni operis curſu, & plenus dierum, ſanctitate præcipuus, diem obiit. Quem Chlotharius rex cum ſummo honore apud Sueſſionas ciuitatem ſepeliuit, & baſilicam ſuper eum fabricare cœpit: quam poſtea Sygibertus filius eius expleuit atq;

S. Medardus.

compoſuit. Ad cuius beatum ſepulchrum, vidimus vinctorum compedes atque catenas diſruptas confractaſque iacere: quæ vſque hodie in teſtimonium virtutis eius, ad ipſum beati ſepulchrum reſeruantur, ſed ad ſuperiora redeamus.

De obitu Childeberti & interitu Chramni

CAPVT XX.

An. 557. CHildebertus igitur rex ægrotare cæpit, & cum diutiſſime apud Pariſios lectulo decubaſſet, obiit: & ad baſilicam beati Vincentii, quam ipſe conſtruxerat, eſt ſepultus. Cuius regnum & theſauros Chlotharius rex accepit: Vultrogotham vero & filias eius duas, in exilium poſuit. Chramnus autem patri repræſentatur, ſed poſtea infidelis extitit. Cumque ſe cerneret euadere non poſſe, Britannias petiit: ibique cum Conoobro Britannorum comite, ipſe & vxor eius ac filiæ, latuerunt. Vuiliacharius autem ſocer eius †, ad baſilicam ſancti Martini confugit. Tunc ſancta baſilica à peccatis populi ac ludibriis quæ in ea fiebant, per Vuiliacharium coniugemq; eius ſuccenſa eſt, quod non ſine graui ſuſpirio memoramus. Sed & ciuitas Turonica ante annum iam igni conſumpta fuerat, & totæ † Eccleſiæ in eadem conſtructæ, deſertæ relictæ ſunt. Protinus B. Martini baſilica ordinante Chlothario rege, ſtanno cooperta eſt, & in illa qua prius fuerat elegantia, reparata. Tunc duæ acies locuſtarum apparuerunt, quæ per Aruernum atq; Lemouicinum tranſeuntes (vt ferunt) Romaniacum campum venerunt, in quo prælio magno inter ſe acto maximæ ſunt conliſæ. Chlotharius autem rex, contra Chramnum frendens, cum exercitu aduerſus eum in Britanniam dirigit. Sed nec ille contra patrem egredi timuit. Cumque in vno campo conglobatus vterq; reſideret exercitus, & Chramnus cum Britannis cõtra patrem aciem inſtruxiſſet, incumbente nocte a bello ceſſatum eſt. ea quoq; nocte Conoober comes Britannorum dixit ad Chramnum: *Iniuſtum cenſeo, te contra patrem tuum debere egredi. Permitte me hac nocte, vt irruam ſuper eum, ipſumq; cum toto exercitu proſternam.* Quod Chramnus (vt credo) virtute Dei præuentus, fieri non permiſit: mane autem facto vterq; commoto exercitu ad bellum contra ſe properant. Ibatq; Chlotharius rex tanquam nouus Dauid contra Abſalonem filium pugnaturus, plangens atq; dicens: *Reſpice Domine de cælo, & iudica cauſam meam, quia iniuſte à filio iniurias patior. reſpice & iudica iuſte. illudque impone iudicium, quod quondam inter Abſalonem & patrem eius Dauid poſuiſti.* Confligentibus igitur pariter, Britannorum comes terga vertit, ibiq; & cecidit: deniq; Chramnus fugam iniit, naues in mari paratas habens. ſed dum vxorem & filias ſuas liberare voluit, ab exercitu patris oppreſſus, captus atq; ligatus eſt. Quod cum Chlothario Regi nunciatum fuiſſet, iuſſit eum cum vxore & filiabus igni conſumi: incluſiq; in tugurio cuiuſdam pauperculæ, Chramnus ſuper ſcamnum extenſus orario ſuggillatus eſt, & ſic poſtea ſuper eos incenſa caſula, cum vxore & filiabus interiit.

al. Vviliacharius a ſacerdos.

al. omnes.

De obitu Chlotharii regis

CAPVT XXI.

An. 558. REx vero Chlotharius anno quinquageſimo primo regni ſui, cum multis muneribus limina B. Martini expetiit, & adueniens Turonos ad ſepulchrum ante dicti antiſtitis, cunctas actiones quas fortaſſe negligenter egerat replicans, & orans cum grandi gemitu, vt pro ſuis culpis beatus confeſſor Domini miſericordiam exoraret, & ea quæ inrationabiliter commiſerat, ſuo obtẽtu dilueret. Exin regreſſus, quinquageſimo primo regni ſui anno, dum in Cotia † ſilua venationem exerceret, a febre corripitur, & exinde Compendium † villam rediit: in qua cum grauiter vexaretur a febre, aiebat: *Vua, quid putatis qualis eſt ille Rex cæleſtis, qui ſic tam magnos Reges interficit.* in hoc enim tædio poſitus, ſpiritum exhalauit. Quem quatuor filii ſui cum magno honore Sueſſionas deferentes, in baſilica beati Medardi ſepelierunt. Obiit autem poſt vnum decurrentis anni diem, quo Chramnus fuerat interfectus.

al. Cotia, hod. Compiegne.

Dioneſio

Diuiſio regni inter filios eius

CAP. XXII.

CHilpericus vero poſt patris funeta, theſauros qui in villa Brannaco † erant congregati, accepit, & ad Francos vtiliores petiit, ipſoſque muneribus mollitos ſibi ſubdidit. Et mox Pariſios ingreditur, ſedemque Childeberti regis occupat, ſed non diu hoc ei licuit poſſidere. nam coniuncti fratres eius, eum exinde repulere, & ſic inter ſe hi quatuor, id eſt Charibertus, Gunchramnus, Chilpericus, atque Sygibertus, diuiſionem legitimam faciunt: deditque ſors Chariberto regnum Childeberti, ſedemque habere Pariſios: Guntheramno vero regnum Chlodomeris, ac tenere ſedem Aurelianenſem: Chilperico vero, regnum Chlotharii patris eius, cathedramque Sueſſionas habere: Sygiberto quoque, regnum Theodorici, ſedemque habere Remenſem. An. DLX. † al. Brennaco.

Quod Sygibertus contra Chunos abiit, & Chilpericus ciuitates eius peruaſit

CAP. XXIII.

NAm poſt mortem Chlotharii regis Chuni Gallias adpetunt, contra quos Sygibertus exercitum dirigit, & geſto contra eos bello, vicit atque fugauit: ſed poſtea Rex eorum amicitias cum eodem per legatos meruit. Dum autem cum eis turbatus eſſet Sygibertus, Chilpericus frater eius Remos peruadit, & alias ciuitates quæ ad eum pertinebant, abſtulit. Ex hoc enim inter eos (quod peius eſt) bellum ciuile ſurrexit. Rediens autem Sygibertus victor a Chunis Sueſſionas ciuitatem occupat, ibique inuentum Theodobertum Chilperici regis filium, adprehendit, & in exilium tranſmittit. Accedens autem contra Chilpericum, bellum commouit: quo victo atque fugato, ciuitates ſuas in ſuam dominationem reſtituit. Theodobertum vero filium illius, apud Ponticonem villam cuſtodiri iuſſit per annum integrum, quem poſtea, vt erat clemens, muneribus ditatum patri reddidit ſanum; dato tamen ſibi ſacramento, *ne vnquam contra eum agere deberet*, quod poſtea peccatis facientibus eſt inruptum. Hunnos.

De patriciatu Celſi

CAP. XXIV.

CVm autem Guntchramnus rex regni partem, ſicut fratres ſui obtinuiſſet, amoto Abroecula patricio, Celſum patritiatus honore donauit, virum procerum ſtatu, † in ſcapulis validum, lacerto robuſtum, in verbis tumidum, in reſponſis oportunum, iuris lectione peritum: cui tanta deinceps habendi cupiditas extitit, vt ſæpius Eccleſiarum res auferens, ſuis ditionibus ſubiugarit. Nam cum audiſſet quadam vice Eſaiæ prophetæ lectionem in Eccleſia legi, in qua ait; *Væ his qui iungunt domum ad domum, & agrum ad agrum copulant vſque ad terminum loci, exclamaſſe fertur: Incongrue hoc Væ mihi & filiis meis.* Sed reliquit filium, qui abſque liberis functus, maximam partem facultatis Eccleſiis quas pater expoliauerat, dereliquit. † i. ſtatura, ſic & alibi.

De vxoribus Gunthramni

CAP. XXV.

GVntchramnus autem rex bonus, primo Venerandam cuiuſdam ſuorum ancillam, pro concubina thoro ſubiunxit, de qua Gundobaldum filium ſuſcepit. Poſtea vero Marcatrudem filiam Magnarii in matrimonium accepit. Gundobaldum

vero filium ſuum Aurelianis tranſmiſit. Æmula autem Marcatrudis poſt habitum filium, in huius mortem graſſatur: & tranſmiſſum (vt aiunt) venenum in potum ei dari curauit. Quo mortuo, ipſa iudicio Dei filium ſuum quem habebat perdidit, & odium Regis incurrit, dimiſſaque ab eodem, non multo poſt tempore mortua eſt. Poſt quam rex Auſtrigildem cognomento Bobilam † [al. Bobillam.] accepit, de qua iterum duos filios habuit, quorum ſenior Chlothatius, iunior Chlodomeris dicebatur.

De vxoribus Chariberti

CAP. XXVI.

PORro Haribertus rex Ingobergam accepit vxorem: de qua filiam habuit, quæ poſtea Inguantia, virũ accipiens eſt deducta. Habebat tunc temporis Ingoberga in ſeruitium ſuum duas puellas pauperis cuiuſdam filias, quarum prima vocabatur Marcouefa, religioſam veſtem habens, alia vero Meroſledis, in quarum amore rex valde detinebatur: erant enim (vt diximus) artificis lanarii filiæ. Æmula ex hoc Ingoberga, quod à Rege diligerentur, patrem earum ſecretius operari fecit, futurum vt dum hæc Rex cerneret, odio filias eius haberet, quo operãte vocauit Regem. Ille autem ſperans aliquid noui videre, aſpicit hunc eminus laſcias † [al. lanas. f fascias.] regias componentem: quod videns commotus in ira, reliquit Ingobergam, & Meroſledem accepit. Habuit & aliam puellam opilionis † [MS. i. paſtoris ouium.] filiam nomine Theodogildem, de qua & fertur filium habuiſſe, qui vt proceſſit ex aluo, protinus delatus eſt ad ſepulchrum. Huius Regis tempore apud vrbem Sanctonicam Leontius congregatis prouinciæ ſuæ Epiſcopis, Emerium ab epiſcopatu depulit, adſerens non canonice eum fuiſſe hoc honore donatum. Decretum enim regis Chlotharii habuerat, *vt abſque Metropolitani conſilio benediceretur*, qui non erat præſens: quo eiecto conſenſum fecere in Heraclium tunc Burdegalenſis vrbis presbyterum, quod regi Hariberto ſubſcriptum propriis manibus per nuncupatum presbyterum tranſmiſerunt: qui veniens Turonos rem geſtam beato Eufronio pandit, deprecans vt hoc conſenſum ſubſcribere dignaretur, quod vir Dei manifeſte reſpuit. Igitur poſtquam presbyter Pariſiacæ vrbis portas ingreſſus Regis præſentiam adiit, hæc effatus eſt: *Salue rex glorioſe: ſedes enim Apoſtolica eminentiæ tuæ ſalutem mittit vberrimam.* Cui ille, nunquid, ait, Turonicam adiſti vrbem, vt Papæ [Papa Turon. Apoſtolicus.] illius nobis ſalutem deferas? *pater* (inquit presbyter) *tuus Leontius cum prouincialibus ſuis ſalutem tibi mittit, indicans Æmulum* [Emerium. Æmulum.] (ſic enim vocitare conſueuerant Emerium in infantia ſua) *electũ ab epiſcopatu, pro eo quod prætermiſſa canonum ſanctione vrbis Sanctonicæ Epiſcopatum ambiuit: ideoque conſenſum ad te direxerunt, vt alius in loco eius ſubſtituatur: quo fiat, vt dum tranſgreſſores canonum regulariter arguuntur, regni veſtri potentia æuis prolixioribus propagetur.* Hæc eo dicente, frendens Rex eum a ſuis conſpectibus extrahi iuſſit, & plauſtro ſpinis ſuppleto † [al. oppleto.] imponi deſuper, & in exilium protrudi præcepit, dicens: *putas ne quod non eſt ſuper quiſquam de filiis Chlotharii regis, qui patris facta cuſtodiat, quod hi Epiſcopum, quem eius voluntas elegit, abſque noſtro iudicio proiecerunt?* & ſtatim directis viris religioſis, Epiſcopum in loco reſtituit, dirigens etiam quoſdam de camerariis ſuis, qui exactis a Leontio epiſcopo mille aureis, reliquos iuxta poſſibilitatem condemnarent Epiſcopos, & ſic patris † [al. principis.] eſt vltus iniuriam. Poſt hæc Marcouei Fameroſletis ſcilicet ſororem, coniugio copulauit. Pro qua cauſa a ſancto Germano epiſcopo excommunicatus vterque eſt. Sed cum eam Rex relinquere nollet, percuſſa † [al. per cauſam.] iudicio Dei obiit. Nec multo poſt & ipſe Rex poſt eam deceſſit Charibertus: cuius poſt obitum Theodogildis vna reginarum, eius nuncios ad Guntheramnum regem dirigit, ſe vltro offerens matrimonio eius. Quibus Rex hoc reddidit in reſponſis: *Accedere ad me ei non pigeat cum theſauris ſuis: ego enim accipiam eam, faciamque magnam in populis, vt ſcilicet maiore mecum honore quam cum germano meo, qui nuper defunctus eſt, potiatur.* At illa gauiſa, collectis omnibus, ad eum profecta eſt. Quod cernens Rex ait: *Rectius eſt enim, vt hi theſauri penes me habeantur, quam apud † [al. poſt hanc.] hanc quæ indigne germani mei thorum adiuit.* Tunc ablatis multis, paucis relictis, Arelatenſi eam monaſterio deſtinauit. Hæc vero ægre adquieſcens, ieiuniis ac

vigiliis

[illegible]is adfici, per occultos nuncios Gothum quendam adiuit, promittens ſi ſe in Hiſpanias deductam coniugio copularet, quod cum theſauris ſuis de monaſterio egrediens, libenti eum animo ſequeretur. Quod ille nihil dubitans, repromiſit. Cumque hæc collectis rebus factiſque volucris, a cœnobio pararet egredi, anticipauit voluntatem eius induſtria Abbatiſſæ: deprehenſaque fraude, eam grauiter cæſam cuſtodiæ mancipare præcepit, in qua vſque ad exitum vitæ præſentis, non mediocribus adtrita paſſionibus, perdurauit.

Quod Sygibertus Brunichildem accepit

CAP. XXVII.

PORro Sygibertus rex, cum videret, quod fratres eius indignas ſibimet vxores acciperent, & per vilitatem ſuam etiam ancillas in matrimonium ſociarent, legationem in Hiſpaniam mittit, & cum multis muneribus Brunichildem Athanagildi regis filiam petiit. Erat enim puella elegans opere, venuſta aſpectu, honeſta moribus atque decora, prudens conſilio, & blanda colloquio. Quam pater eius non denegans, cum magnis theſauris antedicto regi tranſmiſit. Ille vero congregatis ſenioribus ſecum, præparatis epulis, cum immenſa lætitia atque iocunditate eam accepit vxorem. Et quia Arrianæ legi ſubiecta erat, per prædicationem ſacerdotum atque ipſius Regis commotionem † conuerſa, beatam in vnitate confeſſa Trinitatem credidit, atque chriſmata eſt, quæ in nomine Chriſti catholica perſeuerauit.

al. commonitionem.

De vxoribus Chilperici

CAP. XXVIII.

QVod videns Chilpericus rex, cum iam plures haberet vxores, ſororem eius Galſuintham † expetiit, promittens per legatos, ſe alias relicturum: tantum condignam ſibi, regiſque prolem mereretur accipere. Pater vero eius has promiſſiones accipiens, filiam ſuam ſicut anteriorem, ſimiliter ipſi eum magnis opibus deſtinauit. Nam Galſuintha ætate ſenior † quam Brunichildis erat. Quæ cum ad Chilpericum regem veniſſet, cum grandi honore ſuſcepta, eiuſque eſt ſociata coniugio. A quo etiam magno amore diligebatur. detulerat enim ſecum magnos theſauros: ſed per amorem Fredegundis, quam prius habuerat, ortum eſt inter eos grande ſcandalum. Iam enim in lege catholica conuerſa fuerat, & chriſmata. Cumque ſe Regi quereretur aſſidue iniurias perferre, diceretque nullam ſe dignitatem cum eodem habere, petiit vt relictis theſauris quos ſecum detulerat, liberam redire permitteret ad patriam. Quod ille per ingenia diſſimulans, verbis eam lenibus demulſit. Ad extremum eam ſuffocari iuſſit a puero, mortuamque reperit in ſtrato. Poſt cuius obitum, Deus virtutem magnam oſtendit. Lychnus enim ille qui fune ſuſpenſus coram ſepulchro eius ardebat, nullo tangente, fune diſrupto in pauimentum corruit: & fugiente ante eum duritia pauimenti, tanquam in aliquod molle elementum deſcendit, atque medius eſt ſuffuſus, nec omnino contritus: quod non ſine magno † miraculo videntibus fuit. Rex autem cum eam mortuam defleſſet, poſt paucos dies Fredegundem recepit in matrimonio. Poſt quod factum reputantes eius fratres, quod ſua emiſſione antedicta regina fuerit interfecta, eum a regno deiiciunt. Habebat autem tunc Chilpericus tres filios de Audouera priore regina ſua: id eſt Theodobertum, cuius ſupra meminimus, Merouaeum atque Chlodoueum. Sed ad cœpta redeamus.

al. Galſuendam. *al. ſenior a Brunichilde.* *al. grandi.*

De ſecundo Sygiberti in Hunos bello

CAP. XXIX.

CHuni vero iterum in Gallias venire conabantur, aduerſus quos Sygibertus cum exercitu dirigit, habens ſecum magnam multitudinem virorum fortium. Cumque confligere deberent, iſti magicis artibus inſtructi, diuerſas eis fantaſias oſtendunt, & eos valde ſuperant. Fugiente autem exercitu Sygiberti, ipſe incluſus à Chunis retinebatur, niſi poſtea (vt erat elegans & verſutus) quos non potuit ſuperare virtute prælii, ſuperauit arte donandi. Nam datis muneribus fœdus cum Rege iniit, vt omnibus diebus vitæ ſuæ, nulla inter ſe prælia commouerent: idque ei magis ad laudem, quam ad aliquod pertinere obprobrium iuſta ratione penſatur. Sed & rex Chunorum multa munera regi Sygiberto dedit. vocabatur autem Gaganus. omnes enim Reges gentis illius hoc appellantur nomine.

Chagani Hunnorum.

Quod Aruerni ad capiendam Arelatenſem vrbem iuſſu Sygiberti abierunt

CAP. XXX.

SYgibertus vero rex Arelatenſem vrbem capere cupiẽs, Aruernos commoueri præcepit. Erat enim tunc Firminus comes vrbis illius, qui cum ipſis in capite † abiit. ſed & de alia parte Adouarius † cum exercitu aduenit, ingreſſique vrbem Arelatenſem, ſacramenta pro parte Sygiberti regis exegerunt. Quod cum Gunthcramnus rex comperiſſet, Celſum patritium cum exercitu illuc dirigit: qui abiens Auennicam vrbem abſtulit. Accedens autem Arelatem, & vallans eam, impugnare exercitum Sygiberti qui intra muros continebatur, cœpit: tunc Sabaudus epiſcopus dixit ad eos: *Egredimini foras, & inite certamẽ, quia non poteritis ſub murorũ concluſione degentes, neq; nos, neq; vrbis iſtius ſubiecta defendere. Quod ſi vos Deo propitio illos deuinc itis, nos fidem quam promiſimus cuſtodiemus: ſi vero illi contra vos inualuerint, ecce reſeratas reperietis portas. Ingredimini ne pereatis.* Hoc illi dolo deluſi, egreſſi foras bellum parant. ſed ſuperati ab exercitu Celſi, fugam ineunt, venientesque ad vrbem, portas reperiunt obſeratas. Cumque exercitus a tergo iaculis foderetur, operireturque lapidibus ab vrbanis, ad amnem Rhodanum dirigunt, ibique parmis ſuperpoſitis †, vlteriorem ripam expetunt. Sed multos ex his violentia amnis direptos enecauit, fecitque Rhodanus tunc Aruernis, quod feciſſe quondam Simois legitur de Troianis,

-- correpta ſub vndis
Scuta virum galeasque & fortia corpora voluit.
Apparent rari nantes in gurgite vaſto.

Qui vix nandi (vt diximus) impulſu, parmarumque adiuti adminiculo, litoris alterius plana contingere potuerunt. Qui nudati à rebus, ab equis deſtituti, non ſine grandi contumelia patriæ reſtituti ſunt. Firmino tamen & Adouario diſcedendi via indulta eſt. Multi ibi tunc viri ex Aruernis, non ſolum torrentis impetu rapti, verum etiam gladiorum ictibus ſunt proſtrati. Ac ſic Gunthcramnus rex recepta vrbe illa, iuxta conſuetudinem bonitatis ſuæ, Auennicam ditionibus patris † ſui reſtituit.

Gall. inchoſ. al. Andonarius. — *ita ſup. 3. c. 11 Alciat. Em. lem.* — *al. fratris.*

De Tauridano caſtro & aliis ſignis

CAPVT XXXI.

IGitur in Galliis magnum prodigium de Taureduno caſtro apparuit. ſuper Rhodanum enim fluuium in monte collocatum erat. Qui cum per dies amplius ſexaginta nel io quem mugitum daret, tandem ſciſſus atque ſeparatus mons ille ab alio monte ſibi proquinquo, cum hominibus eccleſiis opibusque ac domibus in fluuium ruit, excluſoque amnis illius litore, aqua retrorſum petiit. Locus etenim ille ab vtraque parte a montibus concluſus erat, inter quorum anguſtias torrens defluit. Inundãs ergo ſuperiorem partem, quæ ripæ inſidebant, operuit atque deleuit. adcumulata enim aqua erumpẽs deorſum inopinatos reperiens homines, vt deſuper fecerat, ipſos

eneca-

e[illegible] dom[illegible]s euertit, iumenta deleuit, & quæ cuncta litoribus illis inſidebant, vſ-[illegible]tatem, [illegible]lentia atque ſub[illegible] d[illegible]one diripuit vel ſubuer-[illegible] tam [illegible] ac æ fuiſſ[illegible] d[illegible] m ciuitatem [illegible] ſ[illegible]ederetur. Quod dub[illegible]um non eſt, quia (vt diximus) Rhod[illegible]us in lo[illegible]as montium deffluit. nec hab[illegible] lateri[illegible] fuit excluſ[illegible]s, quo ſe [illegible]que m[illegible] eo qui deſcendere[illegible] ad[illegible] erupit, & ſic cuncta de-[illegible] factum fuiſſet, [illegible] Monachi vnde caſtrum fuerat, aduc[illegible]: [illegible]quæ monte diruente remanſerat, fodientes, æs ſiue ferrum reperiunt. [illegible], [illegible] prius [illegible], au[illegible]. Sed dum a læua [illegible] retinentur, pars ill[illegible] quæ nondum ruerat, ſuper eos [illegible], quos operuit [illegible], nec [illegible] inuenti ſunt. Similiter & ante cladem Aruernam, magnam [illegible] prodigia [illegible] tres aut quatuor ſplendores ma-[illegible] paruerunt, quos [illegible] Soles vocabant, dicentes: *Ecce tres vel qua-*[illegible] Quadam tamen vice in calendis Octobribus, ita Sol obſcuratus appa-[illegible] quidem pars [illegible] remaneret, ſed teter atq; decolor ap-[illegible] videbatur. nam & ſtellam quam quidam Cometem vocant, [illegible] quaſi gladium habens ſuper regionem illam, per annum integrum apparuit, [illegible] viſum eſt, & multa [illegible] ſigna apparuere. In eccleſia vero Aruerna, [illegible] næ celebrarentur [illegible] in quadam feſtiuitate, auis coruus [illegible] (quam a-la[illegible]am vocamus) ingreſſa, omnia luminaria quæ lucebant, alis ſuperpoſitis in tanta [illegible] extinxit, vt putares ea in vnius hominis manu poſita, aqua fuiſſe ſubmer-[illegible] autem ſub velo tranſiens, cicindelem † ex[illegible]te vol[illegible], ſed ab o-[illegible] prohibita atque occiſa eſt. Simile & in Baſilica beati Andreæ de lychnis lucen-[illegible]bus, auis alia fecit. Iam vero adueniente ipſa clade, tanta ſtrages de populo illo fa-[illegible] per totam regionem illam, vt nec numerari poſſit quantæ ibidem ceciderint le-[illegible]es. nam cum iam ſarcofagi aut tabulæ defeciſſent, decem aut eo amplius in vna [illegible] foſſa ſepeliebantur. Numerata ſunt autem quadam Dominica in vna beati Pe-[illegible] Baſilica, trecenta defunctorum corpora. erat enim & ipſa mors ſubita. Nam na-[illegible] in [illegible] aut in aſcella vulnere in modum ſerpentis ita interficiebatur ho-[illegible] ille a veneno, vt die altera aut tertia ſpiritum exhalaret. Sed & ſenſum vi[illegible] illa ve-[illegible] f[illegible]ebat ab homine. Tunc & Cato presbyter mortuus eſt. nam cum de hac [illegible] ſe[illegible] ille tamen populum ſepeliens & Miſſas dicens viri[illegible] n[illegible] [illegible] in [illegible] loco [illegible] diſceſſit. Hic autem presbyter multæ humanitatis, & [illegible] dilector [illegible] fuit, & credo hæc cauſa ei, ſi quid ſuperbiæ habuit, medicamentum fuit. [illegible] epiſcopus, cum diuerſa loca hanc cladem timens, circuiſſet, ad ci-[illegible] regreſſus eſt, & hanc incurrens, paraſceue Paſſionis dominicæ obiit. Nam [illegible] hora & Tetradius conſobrinus eius mortuus eſt. Tunc & Lugdunum, Biturix, [illegible]lonum atque Diuionum oppida ab hac infirmitate valde depopulata ſunt.

al. ſanabam. *ſ. Genauam, hod. Geneua.* *Parelia.* *Xiphias.* *ſ. cereum candelam.* *inficiebatur.* *al. clade.* *al. ſimiliter, ita & alibi.*

De Regibus Hiſpanorum

CAP. XXXII.

E[illegible] tempore [illegible] mortuo apud Hiſpaniam Athanagildo rege, Leuuan cum Leu-[illegible] fratre regnum accepit. Defuncto igitur Leuuane, Leuuieldus fra[illegible] totum regnum occupauit. Qui vxore mortua, Guntſuintham reginæ Bru-[illegible] matrem accepit, duos filios de primo vxore habens, quorum vnus Sygi-[illegible] Chilperici filiam deſponſauit. Ille quoque inter eos regnum æqualiter [illegible] interficiens omnes illos qui Reges interimere conſueuerant, non relinquens [illegible] ad parietem.

al. Ergo vt ad hiſtoriam redeamus, mortuo.

De imperio Iuſtini

CAP. XXXIII.

Iuſtinian. Imp.

D[illegible] apud [illegible] [illegible], [illegible] uaritiæ ded[illegible] pa[illegible], [illegible] torum ſpoliator [illegible] cui tanta fuit [illegible]upiditas, vt arcas iuberet fieri ferreas, in quas [illegible] ſinatis aurei talen[illegible] con[illegible]reret: quem e[illegible] a[illegible] ferunt [illegible] hære[illegible] Pel[illegible]. Nam non poſt [illegible] pit, [illegible], Tyb[illegible]m Cæſarem ſibi ad [illegible] defenſandas pr[illegible]cia ſuas, hominem iuſtum, eleemoſ[illegible]arium, æquum, diſcernentem, obtinentemque vi[illegible]rias: quod omnibus [illegible] eminet bonis, [illegible] veri[illegible] Chri[illegible]. De[illegible] S[illegible]bertus [illegible]x, le[illegible] ad Iuſtinianum imp[illegible]rem [illegible], pacem petens, id eſt V[illegible] Fra[illegible] & Fir[illegible]num Aruernum, qui euntes e[illegible] uectu nauali, Con[illegible]antin opo[illegible]tanam ſunt vrbem ingreſſi, locutique cum [illegible] per[illegible] r[illegible], quæ p[illegible]ter[illegible] b[illegible]. Ad ſequentem ta[illegible] ch a[illegible] in Gallia[illegible] ſ[illegible] ſi. Poſt h[illegible] c[illegible]ia Æ[illegible]p[illegible] & A[illegible]a[illegible]ia S[illegible] m[illegible] ciuitates, a Perſi[illegible] captæ ſunt, & popul[illegible] capt[illegible] s ab ductus. Baſilica tunc ſancti Iuliani Antiochenſ[illegible] tyris grau[illegible] c[illegible]em. ta e[illegible]. Ad Iuſtinianum aut[illegible] Imperat[illegible] cu[illegible] g[illegible] pe[illegible]ius, a[illegible]tes, ſ[illegible] peratori I[illegible] ſarum eſſe [illegible]nſen[illegible]s. Vene[illegible] e[illegible] ad [illegible]s, dicens: *Sollicitudo imperialis [illegible]tur [illegible] [illegible] inum [illegible] ſtodiatis [illegible]um.* Reſpondentibus illi, omn[illegible]a ab[illegible] p[illegible] a ſ[illegible] i. d[illegible] legati, *In hoc apparebit vos eius amicitias cu[illegible]d[illegible] [illegible] & vos veneremini.* Reſponden[illegible] popul[illegible], neq[illegible]aquam ſe ha[illegible] factu[illegible] [illegible]ſcopus *Quæ e[illegible] in igne deitas, vt venerari queat [illegible] [illegible]em Deus ad [illegible] ſ[illegible] hominum proc[illegible] accenditur, aqua reſtinguitur: at vbi erit n[illegible]ec[illegible]us, tepeſ[illegible]t.* hæc & [illegible] [illegible] op[illegible] ſequente, legati tur[illegible] re[illegible]enſi, ad[illegible] c[illegible] nui[illegible]is, fuſt[illegible]bus cæd[illegible]t. Cernen[illegible] populus ſacerdotem ſuum ſanguine cr[illegible]ntum, ſuper legat[illegible]s inruunt [illegible]anus iniic[illegible] [illegible] inter muntque, & [illegible] ſicut diximus, [illegible]uius Imperatoris a[illegible]citias pet[illegible].

De interitu Palladii Aruerni

CAP. XXXIV

al. Britan. al. Gabalitana.

PAl[illegible] [illegible]em Br[illegible] quondam c[illegible] ac Cæſ[illegible] fi[illegible]s comita[illegible]m in vrbe Gallicana [illegible]iberto re[illegible]e impertiente promeruit, ſed orta [illegible]ontentio inter ip[illegible]um & Parthen[illegible]m [illegible]piſcopum, valde populum colli[illegible]de[illegible]t. Nam pleru[illegible]q[illegible]e conu[illegible] ac diuerſ[illegible] probr[illegible] c[illegible] obruc[illegible] at [illegible]piſcopum, pe[illegible]ad[illegible] r[illegible] Ecc[illegible], ſpoli[illegible]ns [illegible]ue homines eius. vnde f[illegible]ctum [illegible]ſt [illegible] vt hac contentione creſcente, cum [illegible]d præſentiam iam dicti principis properaſſent, & diuerſa ſibi inuicem obie[illegible]arent, mo[illegible]lem Ep[illegible] Pal[illegible] [illegible]c[illegible]aret: *vbi ſunt mariti tui, cum [illegible] [illegible]ſti proſe ac turpiter v[illegible]* [illegible]d [illegible]c in ſacer[illegible]tem verba prol[illegible]ta, diuina confeſtim v[illegible] ſequeu[illegible] abo[illegible]euit. Nam anno ſequenti remotus a comitatu Palladius Aruernum [illegible] c[illegible] R[illegible]u[illegible] r[illegible] com[illegible] a[illegible]uit. F[illegible] eſt autem, vt quadam [illegible] in vrbe Ar[illegible] e[illegible]retur & [illegible]erca[illegible]s inter ſe pr[illegible] hac a[illegible]io[illegible] c[illegible] mitatus audi[illegible] Pal[illegible]ad[illegible]us [illegible] Sygiberto re[illegible] debere interſici, ſed falſa hæc & maxime a R[illegible] [illegible]ent[illegible]unt. Tunc ille ti[illegible] re perterrit[illegible] is ita in anguſtiam [illegible] ue[illegible]d[illegible]tu[illegible]ch, v[illegible] ſe [illegible]opr[illegible] d[illegible] peri[illegible]e. Cumque à matre vel a[illegible] [illegible] in [illegible]e[illegible]adtenderetur, ne perficeret quod mente amara [illegible] n[illegible] [illegible] pe[illegible] c[illegible]ſis a matris a[illegible]u, ingreſſus cubiculum ac [illegible] [illegible], [illegible] q[illegible] pe[illegible]us calcans, ac [illegible]m[illegible] a[illegible] pe[illegible] [illegible]it, [illegible] b v[illegible] i[illegible]re[illegible] ma[illegible]la in ſpatula d[illegible] e[illegible] [illegible] c[illegible] [illegible] alterama mi[illegible]a pe[illegible]us [illegible]ecidit, & mort[illegible] [illegible]ſt [illegible] D[illegible] N[illegible] prima cu[illegible]pl[illegible]a[illegible] [illegible] e[illegible]t, [illegible] [illegible]rabi[illegible] quod h[illegible] n[illegible] [illegible] [illegible] e[illegible] [illegible]pra[illegible] p[illegible]um orl[illegible]ta col[illegible]al[illegible]tur [illegible] a[illegible] [illegible] ſp[illegible]. Veru[illegible] ad m[illegible] ci[illegible]un D[illegible] [illegible] [illegible]d[illegible] [illegible]xt[illegible] C[illegible] ca[illegible]cia p[illegible] c[illegible] [illegible] a mer[illegible], [illegible]od non o[illegible] a[illegible] ciuitam [illegible] [illegible] e[illegible]

[illegible] Alboinus cum Longobardis Italiam occupauit

CAPVT XXXV.

A[illegible] Longobardorum rex, qui Chloth[illegible] ſindam regis Chlothacarii filiam [illegible], relicta regione ſua, Italiam cum quatuor milium † Longobardorum [illegible] al. cum omni
[illegible] c, [illegible] Nam commoto exercitu, cum vxoribus & liberis abiere, illic manere [illegible] illic [illegible] al. abierunt
[illegible] Quam regionem ingreſſi, maxime per ſeptem annos peruagantes, po- illic [illegible]
[illegible] cleſiis, ſacerdotibus interfectis, in ſuam rediguut poteſtatem. M[illegible] nere.
[illegible] thoſinda vxore Alboini, aliam duxit coniugem : cuius patrem ante paucum
[illegible] us [illegible] erfecerat. Qua de cauſa mulier in odio rem per virum habens, [illegible] um o-
[illegible], in quo poſſet iniurias patris vlciſci : vnde factum eſt, [illegible] t virum [illegible]
ncupiſcens, virum veneno necaret : quo defuncto, cum famulo abiit. ſed ad [illegible] re-
[illegible] nſi, pariter interfecti ſunt. Longobardi deinceps alium ſuper ſe regem ſtatuunt.

De Eunii cognomento Mummolus, origine

CAPVT XXXVI.

EVnius quoque cognomento Mummolus, a rege Gunthcramno patritiatum promeruit. De cuius militiæ origine, altius quædam repetenda putaui. Hic etenim [illegible] œnio † patre ortus, Altiſiodorenſis vrbis incola fuit. Pœnius vero [illegible] us m[illegible] pii co- al. Peonio.
mitatum regebat. Cumque ad renouandam actionem, munera regi per fi[illegible] u[illegible]-
miſit, ille datis rebus paternis, comitatum patris ambiuit, ſupplantauitque genit[illegible] rem
quem ſubleuare debuerat. Ex hoc vero gradatim proficiens, ad maius culmen eue[illegible] s
eſt. Igitur prorumpentibus Longobardis in Gallias, [illegible] armatur Pencius qui nuper [illegible]
Celſi ſucceſſor. Concurruntque ibi, tantamque tunc ſtragem Longobardi feruntur [illegible]
fec[illegible] ſſe de Burgundionibus, vt non poſſit colligi numerus occiſorum [illegible] q. pr[illegible] a [illegible]
[illegible] cenderunt iterum in Italiam: quibus aſcendentibus † Eunius qui & M[illegible] ar [illegible]
[illegible] ceſſitus a rege, patritiatus culmen meruit. Inruentibus iterum Longobardis in Gallias, [illegible] tecidi [illegible]
& [illegible] ſque Muſcias † Calmes accedentibus, quod adiacet ciuitati Ebredunenſi [illegible]
[illegible] s exercitum mouet, & cum Burgundionibus illuc proficiſcitur. Cir[illegible] a [illegible]
que Longobardis cum exercitu, act [illegible] ſque † concidibus, per diuortia [illegible] ar[illegible] m [illegible] qu[illegible] [illegible]
[illegible] per eos. multos interfecit, nonnullos cepit, & Regi direxit. Quos [illegible] per [illegible] ca d[illegible] al. M[illegible]
[illegible] erſos cuſtodire præcepit, paucis quodammodo per fugam clapſis, qui patriæ n[illegible]- tum.
[illegible] arent. al. demu.

De bellis Mummoli cum Longobardis

CAPVT XXXVII.

FV[illegible] ntque in hoc prælio Saluinus † & Sagittarius fratres atque Epiſcop[illegible], q[illegible] al. Salonius
cruce cœleſti muniri, ſed galea aut lorica ſeculari armati, multos manibus p[illegible]
[illegible] (quod peius eſt) interfeciſſe referuntur. Hæc prima Mummoli certaminis
[illegible] oria fuit. Poſt hæc Saxones, qui cum Longobardis in Italiam v[illegible] & al. in certamine.
[illegible] m prorumperant † in Gallias, & infra territorium Regenſe, id eſt apud [illegible] tal[illegible] onem al. prorumpunt.
[illegible], caſtra ponunt, diſcurrentes per villas vrbium vicinarum, diripientes prædas,
[illegible] s [illegible] ducentes, vel etiam cuncta vaſtantes. Quod cum M[illegible] pe
[illegible] exercitum mouet, intuensque ſuper eos multa ex his milia interfecit, & v[illegible] e
[illegible] peram cædere non deſiit, donec nox quietem † faceret, ignaros enim repe- al. finem
[illegible] m[illegible] es, & nihil de h[illegible] quæ acceſſerunt autumantes. M[illegible] e a[illegible] m[illegible] acto ſt[illegible]
[illegible] Saxones exercitum, præparantes ſe ad bellum, ſed intercurren[illegible] us [illegible]
[illegible] u[illegible] cecerunt. Datiſque muneribus Mummolo, re[illegible] a vniuerſa regionis præ

da, [illegible] diſceſſerunt, iurantes prius, *quod ad ſubiectionem regnumque† Fr[illegible]corum redire deberent in Gallias*. Igitur regreſſi Saxones in Italiam, adſumptis ſecum [illegible]xoribus & paruulis, vel omni ſupellectile facultatis, redire in Gallias deſtin[illegible] [illegible]cet vt a Sygiberto rege [illegible]i, in loco vnde egreſſi fuerant, ſtabilirentur. Fec[illegible]que ex ſe duos (vt aiunt) cuneos. & vnus quidem per Niceam vrbem, alius vero [illegible] Ebredunenſem venit, illam reuera tenentes viam, quam anno ſuperiore tenuera[illegible] coniunctique ſunt in Aruernico† territorio. Erat enim tunc tempus me[illegible], & [illegible]cus ille maxime fructus terræ ſub dio habebat, nec quicquam ex his domi incolæ recondiderant: denique accedentes in areas, ſegetes inter ſe diuidunt. Colligentes[illegible] ac triturantes, frumenta dabant†, nihil ex his eis qui laborauerāt relinquentes. V[illegible] poſtquam expenſis fructibus ad litus Rhodani amnis acceſſerunt, vt tranſacto torre[illegible]te, regno ſe regis Sygiberti conferrent, occurrit eis Mummolus, dicens: *Non tranſibitis torrentem hunc. ecce res† domini mei Regis depopulaſtis, collegiſtis regis pecora, deuaſtaſtis, trucidaſtis, domos incend[illegible], olueta ac [illegible]neta ſuccidiſtis. non aſcendetis, niſi ſatisfaciatis prius his quos exiguos reliquiſtis, alioquin non effugietis manus meas, niſi ponam gladium ſuper vos, & vxores & paruulos veſtros, & vlciſcar iniuriam domini mei Guntchramni regis.* Tunc illi timentes valde, dantes multa numiſmatis aurei milia pro redemptione ſua, tranſire pe[illegible]ſſi ſunt, & ſic Aruernum peruenerunt. Erat tunc vernum tempus, proferebant ib[illegible]ulas æris inciſas pro auro: quas quiſque videns, non dubitabat aliud, niſi quod aurum probatum atque examinatum eſſet. Sic enim coloratum ingenio neſcio quo fuit: vnde nonnulli hoc dolo ſeducti, aurum dantes & æs accipientes, pauperes facti ſunt. Hi vero ad Sygibertum regem tranſeuntes, in loco vnde prius egreſſi fuerant, ſtabiliti ſunt.

ſub. regum ſolatiumque Fr. — *al. Aueruico ſ. Auennico.* — *al. comedebant.* — *regionem.*

De archidiacono Maſſilienſe

CAPVT XXXVIII.

IN regno autem Sygiberti regis, remoto ab honore Iouino rectore prouinciæ, Albinus in loco eius ſubrogatur. Magnam inter eos inimicitiam hæc cauſa geſſit. Igitur aduenientibus tranſmarinis, Vigilii archidiaconi homines, ſeptuaginta vaſa, quæ vulgo Orcas vocant, olei liquaminiſque furati ſunt, neſciente domino. Negociator autem cum cognouiſſet ſibi rem furto ablatam fuiſſe, inquirere diligenter cœpit, quo furtum fuiſſet conditum. Hæc quærens, audiit a quodam, quod homines Vi[illegible] archidiaconi per[illegible]petraſſent. perueniunt hæc ad Archidiaconum, qui inquirens & inuci[illegible]ens, nequaquam publicare, ſed ex[illegible]uſare ſuos cœpit, dicens: *Nunquam [illegible] domo mea egreſſus eſt, qui tale auderet admittere.* Taliter, inquam, excuſante Archidi[illegible] [illegible]go[illegible]tor ad Al[illegible]um pergit: cauſam exerit, & Archidiaconum in crimine fraudis h[illegible] [illegible]xt[illegible]m accuſat. Die autem ſancto Natalitii Epiſcopo in eccleſia adueniente Archi[illegible]c[illegible]nus indutus alba adeſt, Epiſcopum, vt mos eſt, inuitans ad altare debere p[illegible] oce[illegible] ac ſolennitatem diei ſancti op[illegible]tuno debere tempore celebrare. Nec mo[illegible], Al[illegible] de ſede exiliens, adpre[illegible] ſum Archidiaconum coarctat. Pro quo nunquam obt[illegible]e potuerunt, nec Epiſcopus, nec ciues, nec vllus maior natu, nec ipſa vox totius populi ad[illegible]mantis, vt d[illegible] fidei[illegible] floribus, diem ſanctum Archidiacono liceat cum reliq[illegible] [illegible]ar[illegible]que accuſ[illegible]io ei[illegible] in poſterum debere audiri: ſed nec ob ipſa ſacro[illegible]a ſoleo[illegible]ma metum habuit, vt miniſtrum dominici altaris tali in die non auderet ad[illegible]re. Quid plura? Qua[illegible]or [illegible]ilibus ſolidorum Archidiaconum condemnau[illegible]. [illegible]d [illegible] ve[illegible]iens, quadrupla ſatisfactione, inſequente lo[illegible] c[illegible]fuit

Orca, Feſt.

De Longobardis & Mummulo

CAPVT XXXIX

POST hæc tres Longobardorum duces, id eſt Amo, Zaban, ac Rhodanus Gallias irrupere. Et Amo quidem Ebredunenſem carpens viam, vſque Machao villam Auennici territorii, quam Mummolus munere meruerat regio, acceſſit, ibique fixit tentoria. Zaban vero per Deienſem † deſcendens vrbem, vſque Valentinam venit: ibique caſtra poſuit. Rhodanus autem Gratianopolitanam vrbem aggreſſus eſt, ibique papiliones extendit. Et Amo quoque Arelatenſem debellat prouinciam, cum vrbibus quæ circumſitæ ſunt. Et vſque ipſum Lapideum campum, qui adiacet vrbi Maſſilienſi accedens †, tam de pecoribus, quam de hominibus denudauit: Aquenſibus autem obſidionem parauit, de quibus viginti duabus libris argenti acceptis abſceſſit. Sicque & Rhodanus ac Zaban in locis quibus acceſſerant, fecerunt. Quæ cum Mummolo perlata fuiſſent, exercitum mouit, & Rhodano qui Gratianopolitanam vrbem debellabat, occurrit. Sed cum Iſeram † fluuium exercitus laborioſe tranſiret, nutu Dei animal amnem ingreditur, vadum oſtendit: & ſic populus liber in vlteriorem ripam egreditur. Quod videntes Longobardi, nec morati, euaginatis gladiis hos adpetunt. Commiſſoque bello, in tantum cæſi ſunt, vt Rhodanus ſauciatus lancea, ad montium excelſa confugeret. Exinde cum quingentis viris qui ei remanſerant, per deuia ſiluarum prorumpens, ad Zabanem peruenit, qui tunc vrbem Valentinam obſidebat: narrauitque ei omnia quæ acta fuerant. Tunc datis pariter cunctis in prædam, ad Ebredunenſem vrbem regreſſi ſunt: ibique eis cum innumero exercitu Mummolus in faciem venit. Commiſſoque prælio, Longobardorum phalangæ vſque ad internecionem cæſæ: cum paucis duces in Italiam ſunt regreſſi. Cumque vſque Siguſium † vrbem perlati fuiſſent, & eos incolæ loci dure ſuſciperent, præſertim cum Siſinnius magiſter militum à parte imperatoris in hac vrbe reſideret, ſimulatus Mummoli puer in conſpectu Zabanis, Siſinnio literas protulit, ſalutemque ex nomine Mummoli dedit dicens, *En ipſum in proximo.* Quod audiens Zaban, curſu veloci ab vrbe ipſa digreſſus, præteriit. His auditis Amo collecta omni præda, in itinere proficiſcitur: ſed reſiſtentibus niuibus, relicta præda, vix cum paucis erumpere potuit. Exterriti enim erant virtute Mummoli.

al. Machouillam. *al. Verdunenſem.* *al. accipiens.* *al. Iſaram.* *Seguſium. inf. lib. 11. c. 45.*

Quod Mummolus Turonos venit

CAPVT XL.

MVlta enim Mummolus bella geſſit, in quibus victor extitit. Nam poſt mortem Chariberti, cum Chilpericus Turonos ac Pictauos peruaſiſſet, quæ Sygiberto regi per pactum in partē venerant, coniunctus rex ipſe cum Gunthchramno fratre ſuo, Mummolum eligunt, qui has vrbes ad verum † dominum reuocare deberet. Qui Turonos veniens, fugato exinde Chlodoueo Chilperici filio, exactis a populo ad partem regis Sygiberti ſacramentis, Pictauos acceſſit. Sed Baſilius ac Sygarius † Pictaui ciues, collecta multitudine, reſiſtere voluerunt: quos de diuerſis partibus circundatos oppreſſit, obruit, interemit, & ſic Pictauos accedens, ſacramenta exegit. Hæc interim de Mummolo dicta ſufficiant: reliqua in poſterum ſunt digerenda.

al. verum. *al. Sygarius.*

De interitu Andarci.

CAPVT XLI.

DE Andarchii vero interitu locuturus, prius genus ordiri placet & patriam. Hic igitur (vt adſerunt) Facilis † ſenatoris ſeruus fuit, qui ad obſequium domini de[illegible]s, ad ſtudia literarum cum eo poſitus, bene [illegible] emicuit. Nam de operibus Virgilii † legis Theodoſianæ libris, arteque calc[illegible] l[illegible] eruditus eſt. Hac igitur [illegible] tumens, deſpicere dominos cœpit. & ſe [illegible] Lupi ducis, cum ad [illegible] Maſſilienſem ex iuſſu regis Sygiberti ac[illegible]. De qua re[illegible]s, hunc ſecum abire [illegible] præcepit, inſinuauit[illegible] d[illegible] Sygiberto regi, ad ſeruiendum tradidit. Quem ille per loca [illegible] dirigens, locum præbuit

al. Felicis. *ſ. Virgilii.* *al. habere.*

mili[illegible]ndi. Ex hoc quaſi honoratus habitus, Aruernum venit: ibique cum V[illegible]ue vrbis eius amicitias inligat. Interim vt erat acris ingenii, filiam eius de[illegible] deſiderans, lo[illegible] vt [illegible] in libe[illegible] quo carthæ abd[illegible] ſunt [illegible] di[illegible] mulieri coniugique V[illegible] quia multitudinem aureorum meorum am[illegible] quam ſexdecim milia in hoc libellari recondi tam tibi commendo, quod tuum [illegible] poterit, ſi m[illegible] filiam tuam præſt[illegible]teris deſponſari.

S[illegible]d quid non mortalia pectora cogis, Auri ſacra fames?

Prom[illegible] mulier hæc ſimpliciter credens, abſente viro, huic deſponſ[illegible] puellam. At ille regreſſus ad Regem, præceptionem ad iudicem loci exhibuit, vt p[illegible] hanc ſuo matrimonio ſociaret, dicens: *Quia dedi arram in deſponſatione eius.* Ne[illegible] vir ille dicens: *Quia neque te noui vnde ſis, neque aliquid de rebus tuis habeo.* Qua inte[illegible]tione pullulante ac vehementius increſcente, Andarchius expetit Vrſum regis præſentia arceſſ[illegible]i. Cumque veniſſet apud villam Brennacum, requiri[illegible] hominem [illegible]lium Vrſum nomine, quem ad altare clam adductum, iurare fecit ac dicere: *Per hunc locum ſanctum, & reliquias martyrum beatorum, quia ſ[illegible] filiam meam tibi in matrimonio non tradidero, ſexdecim milia ſolidorum tibi ſatisfacere non morabor.* St[illegible]bant enim in te[illegible] ſacrario, auſcultantes occulte verba loquentis, ſed perſonam quæ loqueret[illegible] pe[illegible]tus non videntes. Tunc Andarchius demulſit verbis lenibus V[illegible]m, fecitque cum ſine Regis præſentia reuerti ad patriam. Factoque ex hoc iuramento, breue ſac[illegible]torum, Regi illi protulit, dicens: *Hac & hac mihi Vrſus ſcripſit: & ideo gloriæ v[illegible] p[illegible]æceptionem depoſco, vt filiam ſuam mihi tradat in matrimonio. Alioquin mihi liceat res ci[illegible] ſidere, donec ſexdecim milibus ſolidorum acceptis, me ab hac cauſa remoueam.* T[illegible]c adeptis præceptionibus, Aruernum redit: oſtendit iudici iuſſionem regis. Vrſ[illegible] autem [illegible]e

al. altarium

in Villauum † territorium contulit. Cumque res eius huic conſignarentur, & [illegible]n Villauum acceſſit. Ingreſſuſque vnam Vrſi domum, cœnam ſibi præcepit præpar[illegible], atque aquas quibus ablueretur, calefieri iubet. Sed cum ſerui dom[illegible] [illegible]rudi domino parerent † alios fuſtibus, alios virgis cædit, nonnullis capita percu[illegible] [illegible]guinem elicuit. Turbata ergo familia, præparatur cœna, ablu[illegible] hic aquis [illegible] inebriatur vino, & ſe collocat ſuper ſtratum. Erant autem cum eo ſepte[illegible] pue[illegible]tum. Cumque non minus ſomno quam vino ſepulti altius obdormiſſent, con[illegible]ta familia, oſtia domus quæ erat ex ligneis fabricata tabulis, cl[illegible]dit. Accepti[illegible]uibus, metas annonæ, quæ aderant elidit: ac circa domum & ſupra domum ad[illegible]tis aceruis annonæ quæ tunc in manipulis erat, ita vt operta ex his domus [illegible] omnino, tunc immiſſo per partes diuer[illegible] igne, cum [illegible] ſuper hos [illegible] ædificii exuſta dirueret, excitantur, emittunt voces: ſed non fuit qui [illegible]diret, do[illegible] tota domo aduſta ipſos pariter ignis adſorberet. Vrſus vero metuens, ba[illegible] [illegible] [illegible] petiit: datiſque Regi munerib[illegible]us, res ſuas in ſolid[illegible]m recepit.

al. Vellau.

al. apparatu

al. ſolidum

Quod Theodobertus ciuitates peruaſit 40

CAPVT XLII.

CHlod[illegible] vero Chilperici filius de Turonico eiectus, Burdegalam ab[illegible] D[illegible]ni[illegible] apud Burdegalenſem ciu[illegible] null[illegible] pr[illegible] [illegible]tante re[illegible] S[illegible] [illegible] a patre S[illegible]berti, ſe ſuper eum [illegible] quem [illegible] & bu[illegible] [illegible] ceruum fugans, [illegible]quebatur. qui vix ad patrem re[illegible] lib[illegible] Tamen per Andega[illegible] regre[illegible] [illegible] red[illegible] rem [illegible] Guntheramnum & S[illegible]bertum reges verteret[illegible] re[illegible] apud [illegible] ritas haber[illegible] Sed vt bell[illegible] pe[illegible]te [illegible] au[illegible] pec[illegible] facientibus di[illegible] Ch[illegible] autem [illegible] pe[illegible] Theodobe[illegible] [illegible]um [illegible], qu[illegible] quonda[illegible]

al. aliquando

[illegible] dederat vt ei fidelis eſſet, ciuitates eius peruadit, id eſt Turonos & Pi[illegible] & reliquas citra Ligerim ſitas. Qui Pictauos veniens contra Gundobaldum [illegible]nauit. Terga autem vertente exercitu partis Gundobaldi, magnam ibi [illegible] populo illo fecit. Sed & de Turonica regione maximam partẽ incendit, [illegible]d tempus manus dediſſent, totam continuo debellaſſet. Commoto autẽ ex[illegible] L[illegible]ouicinum, Cadurcinum, vel reliquas illorum prouincias peruadit, va[illegible]uerit, eccleſias incendit, miniſteria detrahit, clericos interficit, monaſteria vi[illegible]m deiicit, puellas† deludit, & cuncta deuaſtat. Fuitque illo in tempore peior in eccleſiis gemitus, quam tempore perſecutoris Diocletiani. al. puellam.

De Latta monaſterio

CAP. XLIII.

ET adhuc obſtupeſcimus & admiramur, cur tantæ ſuper eos plagæ inruerant: ſed recurramus ad illud quod parentes eorũ egerunt, & iſti perpetrant. illi poſt prædicationem ſacerdotum, de fanis ad eccleſias ſunt conuerſi: iſti quotidie de eccleſiis prædas detrahunt. illi ſacerdotes Domini ex toto corde venerati ſunt, & audierũt: [illegible] non ſolum non audiunt, ſed etiam perſequuntur: illi monaſteria & eccleſias ditauerunt: iſti eas diruunt ac ſubuertunt. Quid de Latta monaſterio referã, in quo beati Martini habentur reliquiæ? cum ad eum vnus cuneus hoſtium aduentaret, & fluuium qui propinquus eſt, tranſire diſponeret, vt monaſterium expoliaret, clamauerunt Monachi dicentes: *Nolite ô barbari, nolite huc tranſire. Beati enim Martini ſed eſt monaſterium.* Hæc audientes eorum multi compuncti à Dei timore regreſſi ſunt. Viginti tamen ex ipſis, qui non metuebant Deum, neque beatum confeſſorem honorabant, aſcendentes nauem illuc tranſgrediuntur, & inimico ſtimulante, monachos cædunt, monaſterium euertunt, reſque diripiunt, de quibus facientes ſarcinas, naui imponunt. Ingreſſique fluuium, protinus vibrante carina huc illucque feruntur. Cumque amiſſo auxilio remorum, haſtilibus lancearum in fundum aluei defixis remeare conarentur, nauis ſub pedibus eorum dehiſcit, & vniuſcuiuſque ferrum quod contra ſe tenebat, pectori defigitur, tranſuerberatique cuncti à propriis iaculis interimuntur. Vnus tantum ex ipſis qui eos increpabat, ne iſta committerent, remanſit inlæſus. Quod ſi hoc quis fortuitu eueniſſe iudicat, cernat vnum inſontem plurimis euaſiſſe de noxiis. Quibus interfectis, Monachi ipſos & res ſuas ex alueo detrahentes, illos ſepelientes, res domi reſtituunt.

Quod Sygibertus Pariſios venit

CAP. XLIV.

DVM hæc agerentur, Sygibertus rex gentes illas quæ vltra Rhenum habentur, commouet, & bellum ciuile ordiens, contra fratrem ſuum Chilpericum ire deſtinat. Quod audiens Chilpericus, ad fratrem ſuum Gunthcramnum legatos mittit. Qui coniuncti pariter fœdus ineunt, *Vt nullus fratrem ſuum perire ſineret.* Sed cum Sygibertus gentes illas adducens veniſſet, & Chilpericus de alia parte cum exercitu reſideret, nec haberet rex Sygibertus ſuper fratrem iturus, vbi Sequanã [illegible]um tranſmearet, fratri ſuo Gunthcrãno mandat† dicens: *Niſi me permiſeris per tuã [illegible]em hunc fluuium tranſire, cũ omni exercitu meo ſuper te pergam.* Quod ille [illegible] timens, fœ[illegible]m cum eodem iniit, eumq; tranſire permiſit. Denique [illegible]tiens Chilpericus quod [illegible]h[illegible]ramnus, ſcil. relicto eo ad Sygibertum [illegible]anſiſſet, caſtra mouit, & vſq; Aualo[illegible]ſem vicum abiit. Quẽ Sygibertus inſecutus in campum ibi præparatã [illegible]e ver[illegible] timens, ne conliſo vtriuſq; exercitu, etiam regnum ipſorum corrueret, [illegible]pe[illegible]t, ciuitatesque eius quas Theodebertus male peruaſerat, reddidit, de[illegible] vt nullo caſu culparetur earum habitatores, quos ille iniuſte igni ferroque al. mandat B mum.

obprim[illegible] q[illegible]iſierat. Vicos quoq; qui circa Pariſio[illegible] erant, [illegible] con[illegible]pſ[illegible]t, & tam domus quam res re[illegible]quæ ab h[illegible]ſte di[illegible]eptæ [illegible] ptiui ducerentur. Obteſtabatur enim Rex, ne hæc fierent: ſed furorem ge[illegible] de vlteriore Rheni amnis parte venerant, ſuperare non poterat [illegible]ed omnia pati[illegible]ter ferebat, donec redire poſſet ad patriam. Tunc ex gen[illegible]bus [illegible]s contra e[illegible]dam m[illegible]rmurauerunt, cur ſe à certamine ſubtraxiſſet. Sed ille, vt erat [illegible] ſcenſo equo: ad eos dirigit, eoſq; verbis lenibus demulſit, multos ex eis poſtea lap[illegible]dibus obrui præcipi[illegible]. Sed nec hoc ſine beati Martini fuiſſe virtute ambigitur, vt [illegible] ſine bello pacificarentur. Nam in ipſa die qua hi pacem fecerunt, tres paral[illegible] beati baſilicam ſunt directi, quod in ſequentibus libris Domino iuuãte diſſeremus.

Auſtralium ſortem.

al. gentibus.

Quod Chilpericus cum Gunthramno fœdus init, & de obitu Theoberti filii eius

CAP. XLV.

DO[illegible]REM enim ingerit animo, iſta ciuilia bella referre. Nam poſt annum iterũ Ch[illegible]pericus ad Gunthcramnum fatrem ſuum legatos mittit dicens: *Veniat fr[illegible]ter me[illegible]m, & [illegible]ideamus nos, & pacificati perſequamur Sygibertum inimicum noſtrũ.* Qu[illegible]d cum fi[illegible]ſet factum, ſeque vidiſſent, ac muneribus honoraſſent, commoto Chilpericus exercitu vſque Rhemos acceſſit, cuncta incendens atq; debellans. Quod aud[illegible]ens Syg[illegible]bertus, [illegible]m conuocatis gentibus illis quarum ſupra memoriam fec[illegible], Pari[illegible]os venit, & contra fratrem ſuum ire diſponit, mittens nuncios Du[illegible]enſibu[illegible] & Turonicis, vt contra Theodobertum ire deberent. Quod i[illegible]li diſſimulantes, rex G[illegible]degi[illegible]ilum & Gunt[illegible]cramnum duces in capite dirigit. Qui commouentes exercitu[illegible] adu[illegible]fu[illegible], pergunt. At ille derelictus à ſuis, cum paucis remanſ[illegible]: ſed t[illegible]me[illegible] ad bel[illegible]um exire non dubitat. Ineũtes autem prælium, Theodobertus euictus, in campo proſternitur, & ab hoſtibus exanime corpus (quod dici dolor eſt) ſpoliatur. Tunc ab Arnulfo quodam co[illegible]lectus, ablutuſque ac dignis veſtibus eſt indutus, & ad Engoli[illegible]me[illegible] † ci[illegible]itatẽ ſepultus. Chilpericus vero cognoſcẽs, quod iterum ſe Gun[illegible]hcramnus cum Sygiberto pac[illegible]ficaſſet, ſe infra Tornacenſes muros cum vxore & filiis ſuis communiuit.

al. Coloſſ[illegible]

De obitu Sygiberti regis

CAP. XLVI.

IN eo anno fulgur per cœlum diſcurriſſe viſum eſt, ſicut quondã ante mortẽ Chlotharii factum vidimus. Sygibertus vero obtentis ciuitatibus illis, quæ citra Pariſios ſunt poſitæ, vſque Rothomagenſem vrbem acceſſit, volens eaſdem vrbes hoſtibus ced[illegible]re. Quod ne [illegible]aceret, a ſuis prohibitus eſt. regreſſus inde, Pariſios eſt ingreſſus: ibiq; ad eum Bru[illegible]ichildis cum filiis venit. Tunc Franci, qui quondam ad Childebertum aſpexerant ſeniorem, ad Sygibertum legationem mittunt, vt ad eos veniens, derelicto Chi[illegible]perico, ſuper ſeipſum regem ſtabilirent. Ille vero hæc aud[illegible], m[illegible] qu[illegible]ratre[illegible] in ſ[illegible]pra memorata ciuitate obſiderent, ipſe i[illegible]ue properare del[illegible]berans. Cui ſ[illegible]nctus Germanus epiſcopus dixit; *Si abieris, & fratrem tuum intercere nolueris, [illegible] inuis [illegible] victor redibis: ſin autem aliud cogitaueris [illegible] morieris. ſic enim dominus per [illegible]: Foueam quam fratri tuo parabis, in eam conrues.* Q[illegible]d i[illegible]le pec[illegible] facient[illegible]us [illegible] Veniente autem [illegible]o ad vi[illegible]lã [illegible] nomen eſt V[illegible] collectus eſt ad [illegible]um omnis exercitus, impoſitoq; ſuper cl[illegible]peo ſibi R[illegible] T[illegible] uo p[illegible]ri[illegible]m c[illegible]ltris validis, quos vulgo *Scrama[illegible]xos* v[illegible]cant [illegible] ve[illegible]no, mal[illegible]a F[illegible]e r[illegible]na, eum al[illegible]m [illegible] ei latera feriunt. At i[illegible]le vociferans, at[illegible] c[illegible]nruens, [illegible]n p[illegible] ritum. ibique & Charegiſilus cubicularius eius concitit: ibi & S[illegible]gila, [illegible]n ex[illegible]

ſcramaſax.i. cultelli. al. ſuggeren.

[illegible] m laceratus eſt: & poſtea ab Chilperico rege comprehen- [illegible] cum ca[illegible] c[o]ndentibus omnibus iunctu[illegible], ac [illegible] ſepara- [illegible] eliter vitam finiuit. Fuit autem Charegiſilus ille tam leuis opere, quam g[r]a- [illegible] cupiditate: de minimis conſurgens, magnus per adulationes cum rege effectus [illegible] [co]mpetitor rerum alienarum, teſtamentorumque effractor: cui talis fuit vitæ ex- [illegible] mereret[u]r voluntatem propriam morte imminente [c]omplere, qui alio- [illegible] [vo]luntates ſæpe deſtruxerat. Chilpericus autem in ancipiti caſu defixus, in du- [illegible] [h]abebat, an euaderet, an periret, donec ad eum miſſi veniunt de fratris obitu [illegible]tes. Tunc egreſſus à Tornaco cum vxore & filiis, eum veſtitum apud Lam- [illegible] ſepeliuit. Vnde poſtea Sueſſionas in baſilica ſancti Medardi, quam ipſe [illegible] cauerat, translatus, ſecus Chlotharium patrem ſuum ſepultus eſt. Obiit autem [illegible] todecimo regni ſui anno, ætate quadragenaria. A tranſitu ergo Theodeberti [illegible] s vſque ad exitum Sygiberti, ſupputantur anni xxix. I[n]ter exitum vero eius & [illegible] Theodeberti, fuere dies xviii. Mortuo autem Sygiberto, regnauit Chil- [illegible] ertus filius eius pro eo. A principio vſque ad diluuiũ, anni bis mille ducenti qua- [illegible] ginta duo. A diluuio autem vſque ad Abraham, anni nongenti quadraginta duo. [illegible] Abraham vero vſque ad egreſſum filiorum Iſrael ex Ægypto, anni cc[illegible]clxii. Ab egreſſu fi[li]orum Iſrael ex Ægypto vſque ad ædificationem templi Salomonis, anni c[illegible] lxxx. Ab ædificatione ergo templi vſq; ad deſolationẽ eius, & tranſmigrationẽ [illegible] Bab[y]loniam, anni ccclx. A tranſmigratione igitur vſque ad paſſionem Domini, [illegible] ſexce[n]ti lxv[ii]i. A paſſione Domini vſq; ad tranſitũ ſancti Martini, anni ccccxii. A tranſitu ſancti Martini vſque ad tranſitum Chlodouei regis, anni cxii. A tranſitu Chlodouei regis vſq; ad tranſitum Theodoberti, anni xxxvii. A tranſitu Theodoberti vſque ad exitum Sygiberti, anni xxix. Qui ſunt ſimul anni, quinquies mille ſeptingenti quadraginta quatuor.

GREGORII TVRONENSIS EPISCOPI HISTORIARVM LIBER QVINTVS.

TÆDET me bellorum ciuilium diuerſitates, quæ Francorum gentem & regnum valde proterunt, memorare. in quo (quod peius eſt) tempus illud quod Dominus de dolorum prædixit initio, iam videmus: Conſurgit pater in filium, filius in patrem: frater in fratrem, proximus in propinquum. Debebant enim eos exempla anteriorum Regum terrere, qui vt diuiſi, ſtatim ab inimicis ſunt interempti. Quoties & ipſa Vrbs vrbium, & totius mundi caput, iniens bella ciuilia, ruit: quo ceſſante, rurſum quaſi ab humo ſurrexit. Vtinam & vos, o Reges, in his prælhis in quibus parentes veſtri deſudauerunt, exerceremini, vt gentes veſtra pace conterritæ, veſtris viribus premerentur. Recordamini quid caput victoriarũ veſtrarum Chlodoueus fecerit, qui aduerſos reges interfecit, noxias gentes eliſit, patrias gentes ſubiugauit: quarum regnũ vobis integrũ inlæſumque reliquit. Et cum hoc faceret, neque aurum, neq; argentum, ſicut nunc eſt, in theſauris veſtris habebatur. Quid agitis? quid quæritis? quid non abundatis? In domibus deliciæ ſupereręſcunt: in promptuariis, vinum, triticum, oleumque redundat: in theſauris aurum atque argentum coaceruatur. Vnum vobis deeſt, quod pacem non habentes, Dei gratia indigetis. Cur vnus tollit alteri ſuum? cum alter concupiſcit alienum? Cauete illud quæſo Apoſtoli: *Si inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini.* Scrutamini diligenter veterum ſcripta, & videbitis quid ciuilia bella parturiant. Requirite quid de Carthaginenſibus ſcribat Oroſius: qui cũ poſt ſeptingentos annos ſubuerſam dicat ciuitatem & regionem eorum, addidit: *Quæ res eam tandiu ſeruauit? concordia. Quæ res eam poſt tanta deſtruxit tempora? diſcordia.* Cauete diſcordiam, cauete bella ciuilia, quæ vos populumque veſtrum expugnant. Quid aliud ſperandum erit, niſi cum exercitus veſter ceciderit, vos ſine ſolatio relicti atque a gentibus aduerſis oppreſſi protinus corruatis? Si te o Rex, bellum ciuile delectat, illud quod Apoſtolus in hominem agi meminit, exerce, vt ſpiritus concupiſcat aduerſus carnem, & vitia virtutibus cedant, & tu liber capiti tuo, id eſt Chriſto ſeruias, qui quondam radici malorum ſeruieras compeditus.

De Childerici iunioris regno & matre eius

CAP. I.

hod. Vitry. IGITVR interempto Sygiberto rege apud Victoriacum † villam, Brunichildis regina cum filiis Pariſiis reſidebat. Quod factum cum ad eam perlatum fuiſſet, & conturbata dolore ac luctu, quid ageret, ignoraret, Gundobaldus dux adprehenſum Childebertum filium eius paruulum furtim abſtulit: ereptumq; ab imminenti morte, collectiſque gentibus, ſuper quas pater eius regnum tenuerat, Regem inſtituit, vix luſtro ætatis vno iam peracto. qui die Dominici natalis regnare cœpit. Anno igitur primo regni eius, Chilpericus rex Pariſios venit, adprehenſamque Brunichildem, apud Rothomagenſem ciuitatem in exilium truſit, theſaurosque eius quos Pariſios detulerat, abſtulit. Filias vero eius Meledis vrbe teneri præcepit. Tunc Rucculenus cum Cœnomannicis Turonos venit, & prædas egit, & multa ſcelera fecit: quod in ſequenti, qualiter a virtute beati Martini pro tantis malis quæ geſſit, percuſſus interiit, memoramus.

Quod Merouæus Brunichildem accipit vxorem

CAP. II.

C[illegible]ricus vero filium ſuum Merouæum cum exercitu Pictauos dirigit. At ille [illegible]nnatione patris, Turonos venit, ibique & dies ſanctos Paſchæ tenuit: [illegible]m regionem illam exercitus eius vaſtauit. Ipſe vero ſimulans ad matrem [illegible]elle, Rothomagum petiit, & ibi Brunichildi reginæ coniungitur: eamque
1 [illegible]trimonio ſociauit. Hæc audiens Chilpericus, quod ſcilicet contra fas le[illegible] canonicam vxorem patrui accepiſſet, valde amarus, dicto citius ad ſupra [illegible]um oppidum dirigit. At illi cum hæc cognouiſſent, quod eoſdem ſepara[illegible]eccrueret, ad Baſilicam ſancti Martini, quæ ſuper muros ciuitatis ligneis tabu[illegible]ſt, confugium faciunt. Rex vero adueniens, cum in multis ingeniis [illegible] auferre niteretur, & illi doloſe eum putantes facere non crederent, iura[illegible] dicens: *Si*, inquit, *voluntas Dei foret, ipſe hos ſeparare non conaretur.* Hæc illi [illegible]ramenta accipientes, de Baſilica egreſſi ſunt, exoſculatiſque & dignanter accep[illegible]t cum eis. Poſt dies vero paucos adſumpto ſecum Rex Merouæo, Sueſ[illegible]as rediit.

2

Bellum contra Chilpericum & de malitia Rauingi

CAP. III.

CVm autem ibidem commorarentur, collecti aliqui de Campania, Sueſſionas† vrbem adgrediuntur, fugataque ex ea Fredegunde regina, atque Chlodoueo filio Chilperici, volebant ſibi ſubdere ciuitatem. Quod vt Chilpericus Rex comperit, cum exercitu illuc dirigit, mittens nuncios, ne ſibi iniuriam facerent, & excidium de vtroque eueniret exercitu. Illi autem hæc negligentes, præparantur ad bellum: commi[illegible]que prælio inualuit pars Chilperici, atque fugauit partem ſibi aduerſam, multos ex ea ſtrenuos atque vtiles viros proſternens, fugatiſque reliquis Sueſſionas ingreditur. Quæ poſtquam acta ſunt, Rex propter coniugationem Brunichildis, ſuſpectum habere cœpit Merouæum filium ſuum, dicens, *hoc prælium eius nequitia ſurrexiſſe*: [illegible]poliatumque armis, datis cuſtodibus libere cuſtodiri præcepit, tractans quid de eo in poſterum ordinaret. Godinus autem qui a ſorte Sygiberti ſe ad Chilpericum tranſtulerat, & multis ab eo muneribus locupletatus eſt, caput belli iſtius fuit: ſed in campo victus, primus fuga dilabitur: villas vero quas ei Rex à fiſco in territorio Sueſſionico indulſerat, abſtulit, & Baſilicæ contulit beati Medardi. Ipſe quoque Godinus non poſt multum tempus repentina morte præuentus, interiit.
10 C[illegible]ius coniugem Rauchingus accepit, vir omni vanitate repletus, ſuperbia tumidus, elat[illegible]ne proteruus: qui ſe ita cum ſubiectis agebat, vt non cognoſceret in ſe aliquid hu[illegible]nitat[illegible] habere, ſed vltra modū humanæ malitiæ atq; ſtultitiæ in ſuos deſæuiens, nefan[illegible]a mala gerebat. Nam ſi ante eum (vt adſolet) conuiuio vtentem pu[illegible]r cereum ten[illegible] nudari eius tibias faciebat, atque tamdiu in his cereum comprimi donec lum[illegible] pr[illegible]uaretur: iterum cum illuminatus fuiſſet, ſimiliter faciebat, vſque dum to[illegible] tenentis exurerentur. Quod ſi vocem emittere, aut ſe de loco illo alia[illegible]e mouere conatus fuiſſet, nudus ilico gladius imminebat: fiebatq; vt hoc flente, [illegible]agna lætitia exultaret. Aiebant enim quidam, eo tempore duo de famulis eius (v[illegible]ting[illegible] mutuo ſe amore dilexiſſe, virum ſcilicet & puellam. Cumque hæc [illegible]er duorum annorum aut eo amplius ſpacia traheretur, coniuncti pariter Ec[illegible]tierunt. Quod cum Rauchingus comperiſſet, accedit ad ſacerdotem loci roga[illegible]rot[illegible]s reddi[illegible]os famulos excuſatos. Tunc ſacerdos ait ad eum: *Noſti enim quæ [illegible]neratio debeas impendi eccleſiis Dei. non enim poteris eos accipere, niſi vt fidem facias de permanente eorum coniunctione. ſimiliter & vt de omni pœna corporali liberi maneant*, repro[illegible], cum diu ambiguus cogitatione ſiluiſſet, tandem conuerſus ad Sacer-

dotem, poſuit manus ſuas ſuper altare cum iuramento, dicens: *Quia nunquam erunt à me ſeparandi, ſed potius ego faciam, vt in hac coniunctione permaneant: quia quanquam mihi moleſtum fuerit, quod abſque mei conſilij conniuentia talia ſint geſta, illud tamen libens amplector, quod nec hic ancillam alterius, neque hæc extranei ſeruum acceperit.* Credidit Sacerdos ſimpliciter promiſſioni hominis callidi, reddiditque homines excuſatos. Quibus ille acceptis, & gratias agens, abſceſſit ad domum ſuam: & ſtatim iuſſit elidi arborem, truncatamque columnam eius per capita cuneo ſciſſam præcepit excauari: effoſſaque in altitudine trium aut quatuor pedum, humo deponi vas iubet in foueam. Ibique puellam vt mortuam componens, puerum deſuper iactari præcepit: poſitoque opertorio, foſſam humo repleuit, ſepeliuitque eos viuentes, dicens: *Quia non fruſtraui iuramentum meum, vt non ſepararentur hi in ſempiternum.* Quæ cum ſacerdoti nunciata fuiſſent, cucurrit velociter: & increpans hominem vix obtinuit vt detegerentur. Verum tamen puerum viuum extraxit, puellam vero reperit ſuffocatam. In talibus enim operibus valde nequiſſimus erat, nullam aliam habens potius vtilitatẽ, niſi in cachinnis †ac dolis, omnibuſq; peruerſis rebus. Vnde non immerito taliter exceſſit a vita qui talia geſſit, cum frueretur hac vita, quod in poſterum digeſturi ſumus. Syggo quoq; referendarius qui annulum regis Sygiberti tenuerat, & ab Chilperico rege ita prouocatus erat, vt ſeruitium quod tempore fratris ſui habuerat, obtineret, ad Childebertum regem Sygiberti filium relicto Chilperico tranſiuit: reſque eius quas in Sueſſionico habuerat, Anſoualdus obtinuit. Multi autem & alii de his, qui ſe de regno Sygiberti ad Chilpericum tradiderant, receſſerunt. Vxor quoque Syggonis non poſt multo tempore ſpacio obiit: ſed ille aliam rurſus accepit.

al. ingeniis. vnde Ital. ingano, &c.

Quod Rucculenus Turonos venit

CAP. IV.

HIs diebus Rucculenus ab Chilperico miſſus, Turonos aduenit cum magna iactantia, & vltra Ligerim caſtra ponens, nuncios ad nos direxit, vt ſcilicet Guntheramnum, qui tunc de morte Theodoberti impetebatur, à Baſilica ſancta deberemus extrahere. Quod ſi non faceremus, & ciuitatem, & omnia ſuburbana eius iuberet incendio concremari. Quo audito mittimus ad eum legationem, dicentes: *Hæc ab antiquo facta non fuiſſe, quæ hic fieri depoſcebat: ſed nec modo permitti poſſe, vt Baſilica ſancta violetur. Quod ſi fieret, nec ſibi fore proſperum, nec Regi qui hæc iuſſa mandaſſet: metueretque magis ſanctitatem Antiſtitis, cuius virtus heſterna die paralyticam direxiſſet.* Nihil ex his ille formidans, cum in domo eccleſiæ vltra Ligerim reſideret, domum ipſam quæ clauis adfixa erat, diſſecat. Ipſos quoque clauos Cœnomannici qui tunc cum eodem aduenerant, impletis follibus portant, annonas euertunt, & cuncta deuaſtant. Sed dum hæc Rucculenus agit, à Deo percutitur, morboque regio croceus effectus, mandata aſpera remittit, dicens: *Niſi hodie proieceritis Guntheramnum ducem de Baſilica, ita cuncta virentia quæ ſunt circa vrbem adteram, vt dignus fiat aratro locus ille.* Interim aduenit dies ſanctus Epiphaniæ: & hic magis ac magis torqueri cœpit. Tunc accepto a ſuis conſilio, am[illegible]etr[illegible]iacto, ad ciuitatem accedit. Denique cum pſallentes de eccleſia egreſſi ad ſanctam Baſilicam properarent: hic poſt crucem præcedentibus ſignis, equo ſuperpoſitus ferebatur. Verum vbi Baſilicam ſanctam introiit, mox furor minantis intepuit, regreſſuſque ab Eccleſia, nihil cibi ea die accipere potuit. Exinde cum valde anhelus eſſet, Pictauum abiit. Erant enim dies ſanctæ Quadrageſimæ, in qua fœtus cuniculorum ſæpe comedit. Diſpoſitis vero actionibus, quibus in Calendis Martiis ciues Pictauos vel adfligeret, vel damnaret, pridie animam reddidit: & ſic ſuperbia, tumorque quicuit.

De Epiſcopis Lingonicis, & Namnetico

CAP. V.

Eo tempore Felix Namneticæ vrbis Epiſcopus, literas mihi ſcripſit, plenas obprobriis, ſcribens etiam fratrem meum ob hoc interfectum, eo quod ipſe cupidus epiſcopatus, Epiſcopum interfeciſſet. Sed vt hæc ſcriberet, villam Eccleſiæ concupiuit. Quam cum dare nollem, euomuit in me vt dixi plenus furore, obprobria mille. Cui quandoque ego reſpondi; *Memento dicti Prophetici: Væ his qui iungunt domum ad domum, & agrum ad agrũ copulant, nunquid ſoli inhabitabunt terram? O ſi te habuiſſet Maſſilia ſacerdotẽ, nunquam naues oleum, aut reliquas ſpecies detuliſſent, niſi tantũ chartam quo maiorem opportunitatem ſcribendi ad bonos infamandos haberes.* Sed paupertas chartæ, finem imponit verboſitati: immenſæ enim erat cupiditatis atq; iactantiæ. Sed ego iſta poſtponens, ne illi ſimilis appaream, illud explicabo, qualiter germanus meus ab hac luce migrauerit, & quam velocem in percuſſorem eius dominus præſtiterit vltionem. Conſeneſcente beato Tetrico Eccleſiæ Lingonicæ ſacerdote, cum Lampadium diaconum (quẽ creditorem † habuit) deieciſſet, & frater meus dum pauperibus quos ille male ſpoliauerat, opitulari cupiens conſenſiſſet in eius humiliationem, odium ex hoc incurrit. Interea beatus Tetricus a ſanguine ſauciatur: cui cum nulla medicorum fomenta valerent, conturbati clerici, & a paſtore vtpote deſtituti, Mondericũ expetunt: qui à Rege indultus ac tonſuratus, Epiſcopus ordinatur, ſub ea ſpecie, vt dũ beatus Tetricus viueret, hic Ternodorenſe caſtrum, vt Archipresbyter regeret, atq; in eo cõmoraretur: migrante vero deceſſore, iſte ſuccederet. In quo caſtro dum habitaret, iram Regis incurrit: adſerebatur enim contra eum, quod ipſe Sygiberto regi aduerſus fratrẽ ſuum Gunthramnũ venienti, alimenta & munera præbuiſſet. Igitur extractus à caſtro, in exiliũ ſuper ripã Rhodani in turri quadam arcta atq; detecta retruditur: in qua per duos fere annos cum grandi cruciatu cõmoratur. Obtinente beato Nicetio Epiſcopo, Lugdunũ regreditur: habitauitq; cum eo per duos menſes. Sed cum obtinere non poſſet a Rege, vt in locũ vnde deiectus fuerat, reſtitueretur, nocte per fugã lapſus ad Sygiberti regnum trãſiit, & apud Ariſitenſem vicum Epiſcopus inſtituitur, habens ſub ſe plus minus diœceſes quindecim, quas primum Gothi quidam tenuerant, nunc vero Dalmatius Ruthenenſis epiſcopus vendicabat. Quo abeunte iterum Lingonici Siluestrum propinquum, vel noſtrum, vel beati Tetrici epiſcopum expetunt. Sed vt eum peterent, fratris mei hoc inſtinctu fecerunt. Interea tranſeunte beato Tetrico, hic tonſo capite, presbyter ordinatur, accepta omni poteſtate de rebus Eccleſiæ: qui vero vt benedictionem epiſcopalem Lugduni accipiat, iter parat. Quæ dum aguntur, ipſe quia iam diu epilepticus erat, ab hoc morbo correptus, aſperius extra ſenſum factus, & per dies duos aſſidue dans mugitum, tertia die ſpiritum exhalauit. Quibus peractis, Lampadius (vt ſuperius diximus) ab honore & facultate priuatus in odio Petri diaconi, cum filio Siluestri coniungitur, machinans atque confirmans patrem ſuum ab ipſo fuiſſe maleficiis interfectum. At ille ætate iuuenis, ſenſu leuis, contra eum commouetur, ipſum impetit publice parricidam. Porro ille hæc audiens, facto placito in præſentia ſancti Nicetii epiſcopi auunculi matris meæ, Lugdunum dirigitur: & ibi Syagrio epiſcopo coram adſtante, & aliis ſacerdotibus multis cum ſecularium principibus ſe ſacramento exuit *nunquam ſe in mortem Siluestri mixtum fuiſſe.* Poſt duos vero annos inſtigatus iterum a Lampadio filius Siluestri, adſequutus in via Petrum diaconum lancea ſauciatum interfecit. Quod cum factum fuiſſet, de eo loco eleuatus, & ad Diuionenſe delatus caſtrum, ſecus ſanctum Gregorium proauum noſtrum ſepelitur. Iſte vero fugam iniens, ad Chilpericum regẽ tranſiit, facultatibus ſuis fiſco regis Gunthramni dimiſſis. Cumq; per diuerſa vagaretur pro commiſſo ſcelere, nec ei eſſet locus firmus ad cõmanendum: tandẽ (vt credo contra eum ſanguine inſonte ad diuinã potentiam proclamante) in quodam loco dum iter ageret, innocentem hominem euaginato gladio peremit. Cuius parentes condolentes propinqui exitum, commota ſeditione, extractis gladiis, eum minutatim concidunt, membratimq; diſpergunt. Talem iuxta iudicium

† *l. cui multũ credebat, vt a ſup.5.c.15. & creditorẽ fo-teri mos & inf.7.c.20. vt ab ea credi poſſit.*

Dei [illegible] accep[illegible] vt q[illegible] [illegible] diutius [illegible] namtertio hæc [illegible] anno [illegible] tranſitum, Lingonici iterum epiſcop[illegible] [illegible] Pappol[illegible] q[illegible] dia[illegible]onus Auguſtodun[illegible] fuerat, acci[illegible] (vt a[illegible] un[illegible] q[illegible] a nobis prætermittun[illegible]r, ne detractores fratrum eſſe videa[illegible]r [illegible] q[illegible] bueri[illegible] exitum, nō om[illegible]tam. Anno octauo epi[illegible]opatus [illegible], d[illegible]m diœ[illegible] ac [illegible] cleſiæ circ[illegible]et, quidam n[illegible]cte d[illegible] apparuit illi B. Tetricus vu[illegible]u m[illegible] Cui ita; *Quid tu,* inquit, *hic Pappole? vt quid ſedem meam polluis? vt quid eccl[illegible]am [illegible] quid oues mihi creditas ſic diſpergis? cede loco, relinque ſedem, abſcede longius a re[illegible]one.* [illegible] d[illegible]c[illegible]ns, v[illegible]gam quam habebat [illegible]anu, pectori e[illegible]s cum ictu valido impulit. In q[illegible] ille cu[illegible]las, d[illegible]m cogitat qu[illegible]d hoc eſſet, ficta in loco illo defigitur, ac do[illegible]ore maxi[illegible] cruciatur. Abhorret cibum potumque, & mortem iam ſibi proxi[illegible]nam p[illegible]æſtol[illegible] Quid plura? Tertia die cum ſanguinem ore proiiceret, expirauit. Ex[illegible]nde clarus Li[illegible]gon[illegible]s, e[illegible]pultus. In cuius locum Mummolus Abbas, quem Bonum cognomine[illegible] vocant, [illegible]piſcopus ſubſtituitur; quem multi magnis laudibus proſequuntur, eſſe[illegible] caſtu[illegible] ſobrium, moderatum, ac in omni bonitate promptiſſimum, aman[illegible]m [illegible]ſti[illegible], ch[illegible]atem, om[illegible] intentione di[illegible]gentem. Qui accepto epiſcopatu, cogn[illegible]s quod Lampadius multum de rebus fraudaſſet Eccleſię, ac de ſpoliis pauperu[illegible] vineaſque, vel mancipia congregaſſet, eum ab omni re nuda[illegible]m a p[illegible]æſenti[illegible] a [illegible] abigi. Qui nunc in maxima paupertate degens, manibus propriis victum quæ[illegible]it. Hæc de his ſufficiant.

Mum. Bonus.

De Leuuaſte Archidiacono Biturigo

CAP. VI.

ANno vero quo ſupra, id eſt quo mortuo Sygiberto Childebertus filius eius regnare cœpit, mul[illegible]æ virtutes ad ſepulchrum beati Martini appar[illegible]uerunt, quas in il[illegible]is libellis ſcripſi, quos de ipſis miraculis componere tentaui. Et licet ſermone ruſtico, tamen celare paſſus non ſum, quæ aut [illegible]pſe vidi, aut a fidelibus rel[illegible]ra cog[illegible]oui. Hic tan[illegible]tu[illegible] quid n[illegible]gl[illegible]ibus e[illegible]enerit, qui poſt virtutem cœleſtem terrena medicamenta quæſierunt, exſoluam, quia ſicut per gratiam ſanitatum, ita & per caſtigationem ſtultorum vitius eius o[illegible]enditur. Leona[illegible]es B[illegible]ur[illegible]gis Archidiaconus dec[illegible]identibus cata[illegible]ractis, † lum[illegible]ne caruit oculo[illegible]. Qui c[illegible] per m[illegible]os medicos ambulans, nihil omnino viſionis recipe[illegible]e po[illegible]ſet, acceſſit ad Ba[illegible]licam beati Martini: vbi per du[illegible]s aut tres menſes conſiſtens, & ieiunans a[illegible]idue, lumen vt reciperet flag[illegible]tabat. Adueniente[illegible] au[illegible] feſt[illegible] cl[illegible]fic[illegible]s oc[illegible]s cernere cœpit. regre[illegible]s quoq; do[illegible]um, [illegible]ocato [illegible]o[illegible]dam Iudæo, [illegible]en[illegible]las [illegible] quorum beneficio oculis lumen augeret, humeris ſuperponit. [illegible]cedente qu[illegible]e [illegible]anguine, rur[illegible]us in recidiuam cæcitatem redigitur. Quod cum fact[illegible] d te[illegible]plu[illegible] ſanctum regreſſus eſt. Ibique iteru[illegible] longo ſp[illegible]o co[illegible] [illegible]inei [illegible]ecipere non meruit. Quod ei ob peccatum non præſtitum reor, iuxta i[illegible]ud dominicum oraculum, *Qui habet, dabitur ei, & abundabit: & qui non habet, ipſum quod [illegible]abet auferetur ab eo,* & i[illegible]lud; *Ecce ſanus factus es: iam noli peccare, ne quid tibi deterius eueniat.* Nam perſti[illegible]ſſet hic in ſanitate, ſi Iudæum non induxiſſet ſuper diuinam virtutē. [illegible]a[illegible] enim admonet & arguit Apoſtolus, dicens; *Nolite enim iugum ducere cum infide[illegible]bus. Quæ enim parti[illegible]ipatio iuſt[illegible]iæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci cum t[illegible]nebris? [illegible]uæ autem communicatio Chriſti cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli. quis autem con[illegible]ſu[illegible] templ[illegible] [illegible]um idolis. Vos eſtis enim templum Dei viui: propterea exite de medio eorum, & [illegible]paramini ab h[illegible], ait Dominus.* Ideo doce[illegible]t [illegible]nquenque Ch[illegible]ſtianum hæc [illegible]a[illegible]ſa, vt q[illegible]do cœleſtem accipere meru[illegible]rit medic[illegible]m, terrena non requirat ſtudia.

cataractis

i. cucurbitas ſcroſas gu[illegible] [illegible] ventoſas.

De Se-

De Senoch reclauſo

CAP. VII.

S[illegible] e libet, qui vel quales viri hoc anno a Domino [illegible] con[illegible] eum & Deo acceptabilem ego cenſeo, qui tales de noſtra terra [illegible] Nam benedictus Senoch presbyter, qui apud Turonos [illegible] Fuit autem genere Theiſalus † & in Turonico cleri- *al. Taifalus.* [illegible] que inter parietes antiquos compoſuerat, ſe remouit: col[illegible] orat[illegible]um quod multo tempore dirutum fuerat, reparauit. Idem [illegible] multas virt[illegible]t, quas in libro vitæ eius ſcripſimus.

De ſancto Germano Pariſiorum Epiſcopo

CAP. VIII.

EO anno & beatus Germanus Pariſiorum Epiſcopus tranſiit in cuius exequiis, multis virtutibus quas in corpore geſſerat, hoc miraculum confirmationem fecit. [illegible] carcerariis adclamantibus, corpus in platea adgrauatum eſt. Solutiq; eiſdem, [illegible] ſine labore leuatur: ipſi quoque qui ſoluti fuerant, in obſequium funeris vſq; ad Baſilicam in qua ſepultus eſt, liberi peruenerunt. Ad ſepulchrum autem eius mul[illegible] virtutes Domino tribuente, credentes experi[illegible] ita [illegible] quiq. ſi iuſta petierit, velociter ex[illegible]ptata reportet. Si quis tamen ſtrenuus virtutes illius quas in corpore fecit, ſollicite vult inquirere, librum vitæ illius qui a Fortunato presbytero compoſitus eſt, *Fortunat. de vita S. Germani, non extat.* legens cuncta reperiet.

De Callupane reclauſo

CAP. IX.

EOdem quoq; anno & Caluppa reclauſus obiit. Hic autem ab infantia ſua ſemper religioſus fuit, & apud monaſterium Melitenſe termini Aruerni conuerſus, in ma[illegible]e humilitate fratribus præbuit, ſicut in libro vitæ eius ſcripſimus.

De Patroclo reclauſo

CAP. X.

FVit autẽ in Biturico termino reclauſus nomine Patroclus, presbyterii honore prædi[illegible]us, miræ ſanctitatis ac religionis, vir magnæ abſtinentiæ: qui plerumq; ab inedia, diuerſis incommodis vexabatur. Vinum, ſiceram, vel omne quod inebriare poteſt, nõ bibebat, præter aquã parumper melle linitam: ſed nec pul[illegible]to aliquo vtebatur. Cuius victus erat panis in aquam infuſus atq; ſale reſperſus. huius oculi n[illegible] caligauerunt. Erat autem in oratione aſſiduus: quam ſi parumper prætermiſiſſet, aut legebat aliquid, aut ſcribebat. Frigoriticis † puſtulis laborantibus, vel reliquis morbis, ſæpe per *l. febrientib.* orationem remedia conferebat. Sed & alia ſigna multa fe[illegible] quæ per ordinem longum eſt enarrare. Cilicium ſemper puro adhibebat corpori. Qui octogenaria ætate abſcedens a ſeculo, migrauit ad Chriſtum. Scripſimus & de huius vita libellum.

De Judæis conuerſis per Auitum Epiſcopum

CAP. XI.

ET [illegible] quia ſemper Deus noſter Sacerdotes [illegible] glorificare [illegible], quod Aruerno de [illegible] hoc anno contigerit pandam. Cum enim plerumq; beatus Auitus Epiſco[illegible]cret, vt relicto velamin[illegible] Moſaicæ, ſpiritualiter le[illegible] intelligerent, & [illegible] vi[illegible] D[illegible] P[illegible] auctoritate promiſſum, corde pu[illegible]teris c[illegible] mi[illegible]are[illegible]tur, [illegible] at in pectoribus eorum, [illegible] di[illegible]ud quod [illegible] cerdote [illegible]oq; tran[illegible] clamen a[illegible] l[illegible] ru[illegible] x[illegible]

ctum Paſcha, vt baptizaretur expetiit, renatuſque Deo per Baptiſmi [illegible] albatis reliquis in albis & ipſe procedit. Ingredientibus autem populis [illegible] tis, vnus Iudæorum ſuper caput conuerſi Iudæi oleum fœtidum [illegible] diffudit. Quod cum cunctus abhorrens populus voluiſſet eum urgere [illegible] tifex vt fieret non permiſit. Die autem beato quo Dominus ad cœlos [illegible] hominem aſcendit glorioſus: cum ſacerdus de eccleſia ad Baſilicam pſallendo [illegible] deret, inruit ſuper ſynagugam Iudæorum multitudo tota ſequentium, [illegible] a fundamentis, campi plano ſimilis locus adæquatur. Alia autem die ſacerdos [illegible] mittit, dicens: *Vt ego vos confiteri Dei filiū non impello, ſed tamen prædico, & ſale ſcien[illegible] pectoribus trado. Paſtor ſum enim dominicis ouib. ſuperpoſitus, & de vobis ille verus paſtor [illegible] nobis paſſus eſt, dixit habere ſe alias oues, quæ non ſunt ex ouili ſuo, quas eum oporteat adducere [illegible] fiat vnus grex & vnus paſtor. Ideoque ſi vultis credere, vt ego, eſtote vnus grex, cuſtode me [illegible] to: ſin vero aliud, abſcedite à loco.* Illi autem diu æſtuantes atque dubitantes, tertia die [illegible] credo) obtentu pontificis coniuncti in vnum, ad eum mandata remittunt [illegible] *Credimus Ieſum filium Dei viui nobis Prophetarum vocibus repromiſſum, & ideo petimus vt abluamur baptiſmo, ne in hoc delicto permaneamus.* Gauiſus autem nuncio pontifex, nocte ſancta Pentecoſtes vigiliis celebratis, ad baptiſterium foras murancum egreſſus eſt, ibique omnis multitudo coram eo proſtrata, baptiſmum flagitauit. At ille præ gaudio lachrymans, cunctos aqua abluens, chriſmate liniens, in ſinu matris Eccleſiæ congregauit. Flagrabant cerei, lampades refulgebant, albicabat tota ciuitas de grege candido, nec minus fuit vrbi gaudium, quam quondam Spiritu ſancto deſcendente ſuper Apoſtolos, Hieruſalem videre promeruit. Fuerunt autem qui baptizati ſunt, amplius quingenti. Hi vero qui baptiſmum percipere noluerunt, diſcedentes ab illa vrbe, Maſſiliæ redditi ſunt.

De Brachione Abbate

CAP. XII.

TRanſiit poſt hæc & Brachio Abbas cellulæ Manatenſis Fuit autem genere Thoringus, in ſeruitium Sygiualdi quondam ducis venationem exercens, ſicut [illegible] ſcripſimus.

Quod Mummolus Lemouicas vaſtauit

[illegible] XIII.

ERgo vt ad propoſitum reuertamur, Chilpericus Rex Chlodoueum filium [illegible] Turonos transmiſit, qui congregato exercitu [illegible] in Turonico, & Andegauenſi vſque Santonas tranſiit, eam [illegible] Mummolus vero pa[illegible] Gunth- 4
chramni regis, cum magno exercitu vſq; Lemouicinum tranſiit. & contra D[illegible] ducem Chilperici [illegible] bellum geſſit. In quo prælio cecidere de exercitu eius [illegible] millia. de Deſiderii vero viginti quatuor millia. Ipſe quoque Deſiderius fugiens vix euaſit. Mummolus vero partitus per Aruernum rediit, eamque per loca exercitus eius deuaſtauit, & ſic in Burgundiam peracceſſit.

Quod Merouecus tonſuratus ad Baſilicam ſancti Martini fugit

CAP. XIV.

POſt hæc Merouecus cum in cuſtodia [illegible] retineretur, tonſuratus eſt, [illegible] e 10
veſte qua clericis vti mos eſt, Presbyter ordinatur, & ad monaſterium [illegible]
Aninſula. n[illegible] q[illegible] [illegible] r Aninſula, dirigitur, vt ibi ſacerdotali erudiretur [illegible]
audiens Gunth[illegible] Bo[illegible], qui [illegible] Baſilica ſancti Martini vt dix[illegible]
bar, mi[illegible] Riculfum ſubdiaconum vt ei conſilium occulte præbe[illegible]

[illegible] Martini. Qui cum abiiſſet ab alia parte, Gailenus puer eius aduenit. Cumque per eum ſolatium quo eum ducebant haberent, ab ipſo Gaileno in itinere excuſſus eſt, opertoque capite, indutuſque veſte ſeculari, beati Martini templum expetiit. Nobis autem Miſſas celebrantibus, in ſanctam Baſilicam, aperta reperiens oſtia, ingreſſus eſt. Poſt Miſſas autē petiit, vt ei eulogias dare deberemus. Erat autem tunc nobiſcum Ragnemodus Pariſiacæ ſedis Epiſcopus, qui ſancto Germano ſucceſſerat. Quod cum refutaremus, ipſe clamare cœpit & dicere, *Quod nō recte eum à cōmunione ſine fratrum conniuentia ſuſpenderemus.* Illo autem hæc dicente, cum conſenſu fratris qui præſens erat, conteſtata cauſa canonica, eulogias a nobis accepit. Veritus autem ſum, ne dum vnum a communione ſuſpendebam, in multos exiſterem homicida. Minabatur enim aliquos de populo noſtro interficere, ſi communionem noſtam non meruiſſet. Multas tamen pro hac cauſa Turonica regio ſuſtinuit clades. His diebus Nicetius vir neptis meæ, propriam habens cauſam, ad Chilpericū regem abiit cum Diacono noſtro, qui Regi fugam Merouei narraret. Quibus viſis Fredegundis regina ait: *Exploratores ſunt, & ad ſciſcitandum quid agat Rex aduenerunt, vt ſciant quid Merouco renuncient.* Et ſtatim ſpoliatos in exilium retrudi pręcepit, de quo menſe ſeptimo relaxati ſunt. Igitur Chilpericus nuncios ad nos direxit dicens: *Eiicite apoſtatam illum de Baſilica: ſin autem aliud, totam regionem illam igni ſuccendam.* Cumque nos reſcripſiſſemus, Impoſſibile eſſe quod temporibus Hæreticorum non fuerat, Chriſtianorum nunc temporibus fieri, ipſe exercitum commouet, & illucd tigit. Anno autem ſecundo Childeberti regis, cum videret Meroueus patrem ſuum in hac deliberatione intentum, adſumpto ſecum Guntheramno duce ad Brunichildem pergere cogitat, dicens: *Abſit vt propter meam perſonam Baſilica Domini Martini violentiam perferat, aut regio eius per me captiuitati ſubdatur.* Et ingreſſus Baſilicam, dum vigilias ageret, res quas ſecum habebat, ad ſepulchrum beati Martini exhibuit, orans vt ſibi ſanctus ſuccurreret, atque ei concederet gratiam ſuam, vt regnum accipere poſſet. Leudaſtes tunc comes, cum multas ei in amore Fredegundis inſidias tenderet, ad extremum pueros eius qui in pago egreſſi fuerant, circumuentos dolis gladio trucidauit, ipſumq; interimere cupiens ſi reperire loco opportuno potuiſſet. Sed ille conſilio vſus Gunthcramni, & ſe vlciſci deſiderans, redeunte Marileifo archiatro de præſentia regis, comprehendi præcipit: cæſumq; grauiſſime, ablato auro argentoq; eius, & reliquis rebus quas ſecum exhibebat, nudum reliquit. Et interfeciſſet vtiq;, ſi non inter manus cædentium elapſus, eccleſiam expetiſſet: quem nos poſtea indutum veſtimentis, obtenta vita Pictauum remiſimus. Meroueus vero de patre atq; nouerca, multa crimina loquebatur: quæ cum ex parte vera eſſent, credo acceptum non fuiſſe Deo, vt hæc per filium vulgarentur, ſicut in ſequentibus cognoui. Quadam enim die ad conuiuium eius adcitus, dum pariter ſederemus, ſuppliciter petiit aliqua ad inſtructionem animæ legi. Ego vero reſerato Salomonis libro, verſiculum qui primus occurrit arripui, qui hæc continebat: *Oculum qui aduerſus aſpexerit patrem, effodiant eum corui de conuallibus.* Illo quoque non intelligente, conſideraui hunc verſiculum a Domino præparatum. Tunc direxit Gunthcramnum puerum ad mulierem quandam ſibi iam cognitam a tempore Chariberti regis, habentem ſpiritum Phytonis, vt ei quæ erant euentura narraret. Adſerebat præterea ipſam ſibi ante hoc tempus, non ſolum annum, ſed & diē & horam, in qua rex Charibertus obiret, denunciaſſe. Quæ hæc ei per pueros mandata remiſit. *Futurum eſt enim vt Rex Chilpericus hoc anno deficiat, & Merouens excluſis fratribus omne capiat regnum. Tu vero ducatum totius regni eius annis quinque tenebis. Sexto vero anno in vna ciuitatum quæ ſuper Ligeris alueum ſita eſt, in dextra eius parte fauente populo epiſcopatus gratiam adipiſceris, ac ſenex & plenus dierum ab hoc mundo migrabis.* Cumque hæc pueri redeuntes omnino nunciaſſent, ſtatim ille vanitate elatus, tanquam iam in cathedra Turonicæ eccleſiæ reſideret, ad me hæc detulit verba. Cuius ego irridens ſtultitiam, dixi: *A Deo hæc poſcenda ſunt. nam credi non debent quæ Diabolus repromittit. Ille autem ab initio mendax eſt, & in veritate nunquam ſtetit.* Illo quoque cum confuſione diſcedente, valde irridebam hominem, qui talia credi putabat. Denique quadam nocte vigiliis in Baſilica ſancti antiſtitis celebratis, dum lecto decubans obdormiſſem, vidi Angelum per aera volantem, cumq; ſuper ſanctam Baſilicam præteriret, voce magna ait: *Heu heu, percuſſit Deus*

Chilpericum, & omnes filios eius: nec ſuperabit de his qui proceſſerunt ex lumbis eius, qui regat regnum illius in æternum. Erant ei eodem tempore de diuerſis vxoribus filii quatuor, exceptis filiabus. Cum autem hæc in poſterum impleta fuiſſent, tunc ad liquidum cognoui, falſa eſſe quæ promiſerant arioli. Igitur commorantibus his apud Baſilicam ſancti Martini, miſit ad Guntheramnum Boſonem Fredegundis regina, quæ ei iam pro morte Theodoberti patrocinabatur, occulte, dicens. *Si Merouecum eiicere potueris de Baſilica vt interficiatur, magnum de me munus accipies.* At ille præſto putans eſſe interfectores, ait ad Merouecum: *Vt quid hic quaſi ſegnes & timidi reſidemus, & vt hebetes circa Baſilicam occulimur? Veniant enim equi noſtri, & acceptis accipitribus, cum canibus exerceamur venatione, ſpectaculiſque patulis iocundemur.* hoc enim aiebat callide, vt eum a ſancta Baſilica ſepararet. Guntheramnus vero alias ſane bonus (nam ad periuria nimium præparatus erat, veruntamen nulli amicorum ſacramentum dedit, quod non protinus omiſiſſet) egreſſi itaque (vt diximus) de Baſilica, ad Iocundiacenſem domum ciuitati proximam progreſſi ſunt. ſed a nemine Meroueus noſcitus eſt. Et quia impetebatur tunc Guntheramnus de interitu, vt diximus (Theodoberti) miſit Chilpericus Rex epiſtolam ſcriptam ad ſepulchrum ſancti Martini, quæ habebat inſertum, vt ei beatus Martinus reſcriberet, vtrum liceret extrahi Guntheramnum de Baſilica eius an non. Sed Baudinus Diaconus qui hanc epiſtolam exhibuit, chartam putam cum eadem quam detulerat ad ſanctum tumulū miſit. Cumq; per triduum expectaſſet, & nihil reſcripti reciperet, rediuit ad Chilpericum. Ille vero miſit alios qui a Guntheramno ſacramenta exigerent, vt ſine eius ſcientia Baſilicam non relinqueret. Qui ambienter iurās pallam altaris fideiuſſorem dedit, *nunquam ſe exinde ſine iuſſione regis egreſſurum.* Meroueus vero non credens Phytoniſſæ, tres libros ſuper ſancti ſepulchrum poſuit, id eſt Pſalterii, Regum, Euangeliorum: & vigilans tota nocte, petiit vt ſibi beatus confeſſor, quid eueniret oſtenderet, & vtrum poſſit regnum capere, an non, vt Domino indicante cognoſceret. Poſt hæc continuato triduo in ieiuniis, vigiliis, atque orationibus, ad beatum tumulum iterum accedens, reuoluit librum qui erat Regum. Verſus autem primus paginæ quam reſerauit, hic erat: *Pro eo quod dereliquiſtis Dominum Deum veſtrum, & ambulaſtis poſt Deos alienos, nec feciſtis rectum ante conſpectum eius, ideo tradidit vos Dominus Deus veſter in manibus inimicorum veſtrorum.* Pſalterii autem verſus hic eſt inuentus: *Veruntamen propter doloſitatem poſuiſti eis mala: deieciſti eos, dum alleuarentur. Quomodo facti ſunt in deſolationem? ſubito defecerunt: perierunt propter iniquitates ſuas.* In Euangeliis autem hoc eſt repertum: *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur.* In his reſponſionibus ille confuſus, flens diutiſſime ad ſepulchrum beati antiſtitis, adſumpto ſecum Guntheramno duce cum quingentis aut eo amplius viris diſceſſit. Egreſſus autem Baſilicam ſanctam, cum iter ageret per Altiſiodorenſe territorium, ab Erpone duce Guntheramni regis comprehenſus eſt. Cumque ab eo detineretur, caſu neſcio quo, dilapſus, Baſilicam ſancti Germani ingreſſus eſt. Audiens hæc Guntheramnus rex in ira commotus Erponem ſeptingentis aureis damnat, & ab honore remouet, dicens: *Retinuiſti (vt ait frater meus) inimicum ſuum. Quod ſi hoc facere cogitabas, ad me eum debuiſti prius adducere: ſin autem aliud, nec tangere debueras quē tenere diſſimulabas.* Exercitus autem Chilperici regis vſque Turonos accedens, regionem illam in prædas mittit, ſuccendit, atq; deuaſtat: nec rebus ſancti Martini pepercit, ſed quod manu tetigit, ſine vllo Dei intuitu, aut timore, diripuit. Meroueus prope duos menſes, ad ante dictam Baſilicam reſidens, fugam iniit, & ad Brunichildem reginam vſq; peruenit, ſed ab Auſtraſiis non eſt collectus. Pater vero eius exercitum contra Campanenſes commouit, putans eum ibidem occultari: ſed nihil nocuit, nec eum potuit reperire.

Vide & ſupr. lib. .c. 48.

Bellum inter Saxones & Sueuos

CAP. XV.

Suaui. Saxones.

ET quia tempore illo quo Alboinus in Italiam ingreſſus eſt, Chlotharius & Sygibertus Suauos, & alias gentes in loco illo poſuerunt, hi qui tempore Sygiberti regreſſi ſunt, id eſt qui cum Alboino fuerant, contra hos conſurgunt, volentes eos a regione

illos extrudere ac delere. At illi obtulerunt eis tertiam partem terræ, dicentes, *Simul viuere ſine colliſione poſſumus.* Sed illi contra eos irati, eo quod ipſi hoc antea tenuiſſent, nequaquam pacificare voluerunt. Dehinc obtulerunt eis iterum iſti medietatem: poſt hæc duas partes, ſibi tertiam relinquentes. Nolentibus autem illis, obtulerunt cum terra omnia pecora, tantum vt à bello ceſſarent. Sed nec hoc illi adquieſcentes, certamen expetunt. Et inter ſe ante certamen, qualiter vxores Suauorum diuiderent, & qui quam poſt eorum exitum acciperet, tractant, putantes eos iam quaſi interfectos habere. Sed Domini miſeratio quæ iuſtitiam facit, in aliã partẽ voluntatẽ eorum retorſit. Nam confligentibus illis: erant autem viginti ſex milia Saxonum, ex quibus viginti milia ceciderunt: Suauorum quoque ſex milia, ex quibus quadringenti & octoginta tantum proſtrati ſunt: reliqui vero victoriam obtinuerunt. Illi vero qui ex Saxonibus remanſerant, deteſtati ſunt; *nullum ſe eorum barbam, neque capillos inciſurum, niſi prius ſe de aduerſarijs vlciſcerentur.* Quibus iterum decertantibus: in maiore excidio corruerunt: & ſic a bello ceſſatum eſt.

De interitu Macliaui

CAP. XVI.

IN Britanniis hæc acta ſunt. Macliauus quondam & Bodiccus Britannorum comites, ſacramentum inter ſe dederant, *vt qui ex eis ſuperuiueret, filios partis alterius tanquam proprios defenſaret.* Mortuus autem Bodiccus reliquit filium Theodoricum nomine. Quo Macliauus oblitus ſacramenti, expulſo à patria, regnum patris eius accepit. Hic vero multo tempore profugus vaguſque fuit. Qui tandem miſerante Deo, collectis ſecum à Britannia viris, ſe ſuper Macliauum obiecit, eumque cum filio eius Iacob gladio interemit, partemque regni quam quondam pater eius tenuerat, in ſua poteſtate reſtituit: partem vero aliam Vuarochus Macliaui filius vindicauit.

De indubietate Paſcha

CAP. XVII.

GVntchramnus vero duos Magnacharii quondam filios gladio interemit, pro eo quod in Auſtrigildem reginam, eiuſque ſobolem multa deteſtabilia atque exſecranda proferrent: facultateſque eorum fiſco ſuo redegit. Ipſe quoque duos filios ſuos ſubito morbo obpreſſos perdidit. de quorum funere valde contriſtatus eſt, eo quod orbatus abſque liberis remanſiſſet. Eo anno dubietas Paſchæ fuit. In Galliis vero nos cum multis ciuitatibus, quartodecimo Calendas Maias ſanctum Paſcha celebrauimus. Alii vero cum Hiſpanis, duodecimo Calendas Aprilis, ſolennitatem hanc tenuerunt: tamen (vt ferunt) fontes illi qui in Hiſpaniis nutu Dei complentur, in noſtro Paſcha repleti ſunt. *Vide infr. cap. 20.* *De Paſchæ dubitatione.*

De eccleſia Cainonenſi, & quod Guntchramnus Rex filios Magnacharii interfecit ſuoſque perdidit, cum Childeberto coniunctus eſt

CAP. XVIII.

CAinone vero Turonico vico, dum ipſo glorioſo Reſurrectionis dominicæ die Miſſæ celebrarentur, eccleſia contremuit, populuſq; conterritus à pauore, vnam vocem dedit dicens, quod eccleſia caderet: cunctiſque ab ea etiam effractis oſtiis per fugam lapſi ſunt. magna poſt hæc lues populum deuaſtauit. Poſt hæc Guntchramnus Rex ad Childebertum nepotem ſuum legatos mittit, pacem petens, ac deprecans eum videre. Tunc ille cum proceribus ſuis ad eũ venit: qui ad pontem quem Petreum vo- *Pl. Petrum*

cant, coniuncti ſunt, conſalutantes atque inuicem oſculantes ſe. Guntheramnus [illegible] ait, *Euenit impulſu peccatorum meorum, vt abſque liberis remanerem; & ideo peto, vt hic nepos meus mihi ſit filius.* Et imponens eum ſuper cathedram ſuam, cunctum ei regnum tradidit dicens, *Vna nos parma protegat, vnaque haſta defendat. Quod ſi filios habuero, te nihilominus tanquam vnum ex his reputabo, vt illa cum meis, tecumque permaneat charitas, quam tibi hodie ego polliceor teſte Deo.* proceres vero Childeberti ſimiliter pro eodem polliciti ſunt. [illegible] manducantes ſimul atque bibentes, dignisque ſe muneribus honorantes, pacifi[illegible] ceſſerunt, ad Chilpericum regem legationem mittentes, vt redderet quod de eorum regno mi[illegible]uerat. Quod ſi differret, campum prępararet ad bellum. Quod ille de[illegible]ens, apud Sueſſionas atque Pariſios, circos ędificare pręcepit, eos populis ſpect[illegible]lum prębens.

De Pratextato Epiſcopo & interitu Merouei

CAP. XIX.

HIs ita geſtis, audiens Chilpericus, quod Prętextatus Rothomagenſis Epiſcopus contra vtilitatem ſuam populis munera daret, eum ad ſe arceſſiri pręcepit. Quo diſcuſſo, reperit cum eodem res Brunichildis reginę commendatas: ipſisque ab[illegible]s, eum [illegible] exilio vſque ad ſacerdotalem audientiam retineri pręcepit. Coniuncto autem concilio, exhibitus eſt. erant autem Epiſcopi qui aduenerant, apud Pariſios, in Baſilica ſancti Petri Apoſtoli. Cui rex ait, *Quid tibi viſum eſt, o epiſcope, vt inimicum meum Merouechum, qui filius eſſe debuerat, cum amita ſua, id eſt patrui ſui vxore, coniungeres? An ignarus eras, quę pro hac cauſa Canonum ſtatuta ſanxiſſent? Etiam non hic ſolum exceſſiſſe probaris, ſed etiam cum illo egiſti, datis muneribus, vt ego interficerer. Hoſtem autem filium patri feciſti, ſeduxiſti pecunia plebem, vt nullus mecum fidem habitam cuſtodiret: voluiſtique regnum meum in manum alterius tradere.* Hęc eo dicente, infremuit multitudo Francorum, voluitque oſtia Baſilicę rumpere, quaſi vt extractum ſacerdotem lapidibus vrgeret: ſed Rex prohibuit fieri. Cumque Prętextatus epiſcopus ea quę [illegible] di[illegible]erat, facta negaret, aduenerunt falſi teſtes, qui oſtendebant ſpecies aliq[illegible]as, dicentes *Hęc & hęc nobis dediſti, vt Merouceo fidem promittere deberemus.* Ad hęc ille dicebat *verum enim dicitis, vos à me ſępius muneratos, ſed non hęc cauſa extitit, vt Rex eijceretur a regno. Nam & cum vos mihi & equos optimos, & res alias prębereti[illegible] nunquid poteram aliud facere, niſi & ego vos ſimili ſorte remunerarem?* Recedente vero Rege ad metatum ſuum, nos collecti in vnum ſedebamus in ſecretario Baſilicę beati Pe[illegible] Conf[illegible]bula[illegible]busque nobis, ſubito aduenit Aetius Archidiaconus Pariſiacę Eccleſię. ſalutatisque nobis, ait; *Audite me o ſacerdotes Domini, qui in vnum collecti eſtis: aut enim hoc tempore [illegible]xaltabitis nomen veſtrum, & bonę famę gratia refulgebitis: aut certe nullus vos amodo pro Dei ſacerdotibus eſt habiturus, ſi perſonas veſtras ſagaciter non er[illegible]tis aut [illegible] trem perire permittitis.* Hęc eo dicente, nullus ſacerdotum ei quicquam re[illegible]on[illegible] [illegible]mebant [illegible] Reginę f[illegible]rorem, cu[illegible]us inſtinctu hęc agebantur. Quibus [illegible] & [illegible] ad[illegible] comprimentibus, ego aio; *Adtenti eſtote quęſo ſermonibus meis, [illegible] ſim[illegible] ſacerdotes Dei, & pręſertim vos qui familiariores eſſe Regi videmini: adhibete ei [illegible] ſanctum atque ſacerdotale, ne exardeſcens in miniſtrum Dei, pereat ab ira eius, & regnum perdat, & gloriam.* Hęc [illegible] dicente, ſilebant omnes. Illis vero ſilentibus, adieci: *Mementote Domini mei Sacerdotes verbi Prophetici quod ait, Si viderit ſpeculator iniquitatem hominis, & non dixerit, reus erit animę pereuntis. Ergo nolite ſilere, ſed prędicate, & ponite ante oculos Regis peccata eius, ne [illegible]rte ei aliquid mali contingat, & vos re[illegible]tis pro anima eius. An ignoratis quid nouo [illegible] geſtum fuerit tempore? quomodo adprehenſum S[illegible]gimundum Chlodomer[illegible] tru[illegible] in carcerem [illegible] dixitque ei Auitus Dei [illegible] erdos [illegible] Ne inicias manum in eum [illegible] Burgundiam [illegible] teris, [illegible] victoriam obtinebis. Ille [illegible]ro abnuens quę ei a [illegible] dos di[illegible]a [illegible], abiit ipſumque [illegible]um vxore & filiis interemit, petiitque Burgundiam [illegible]que oppre[illegible] ab exercitu, interemptus e[illegible]t. Quid [illegible] imus Imperator? nonne cum beatum [illegible] tinum compuliſſ[illegible]t communicare [illegible] homicidę Ep[illegible] opo[illegible] ille [illegible] ad [illegible] s mort[illegible] li [illegible] cr[illegible] et [illegible] at [illegible] ſ[illegible] pro[illegible] quente Regis ęterni iudicio, ab imperio depulſus Maximus [illegible] damnatus e[illegible]* Hęc [illegible] dicente, non reſpondit vllus quicqu[illegible]m, ſed era[illegible]

[illegible] nt & ſtupentes. [illegible]o tamen adulatores ex ipſis (quod [illegible] Epiſcopi dici dolen- [illegible] nuntiauerunt Regi dicentes, quia nullum maiorem inimicum in ſuis cauſis, [illegible] e haberet. [illegible] co [illegible] x ao [illegible] ,curſu rapido ad me repræſentandum dirigi- [illegible] Cumque veniſſem, ſtabat Rex iuxta tabernaculum e ramis factum, & ad dexte- [illegible] s Bertheramnus epiſcopus, ad læuam vero Ragnemodus ſtabat: & erat ante [illegible] pane deſuper plenum cum diuerſis ferculis. Viſoque me Rex ait: *O e- [illegible] iuſtitiam cunctis largiri debes. & ecce ego iuſtitiam a te non accipio: ſed (vt video) con- [illegible] iniquitati, & impletur in te prouerbium illud, quod Coruus oculum corui non eruet.* Ad hæc [illegible] *Si quis de nobis, ó Rex, iuſtitiæ tramitem tranſcendere voluerit, a te corrigi poteſt. ſi vero [illegible] is, quis te corripiet? Loquimur enim tibi, ſed ſi volueris, audis. ſi autem nolueris, quis [illegible] mnabit, niſi is qui ſe pronunciauit eſſe iuſtitiam?* Ad hæc ille, vt erat ab adulatoribus [illegible] o acce[illegible], ait: *Cum omnibus enim inueni iuſtitiam, & tecum inuenire non poſſum. [illegible] quid faciam, vt noteris in populis & iniuſtum te eſſe omnibus perpateſcat. Conuocabo e- [illegible] populum Turonicum, & dicam eis, Vociferamini contra Gregorium quod ſit iniuſtus, & nulli [illegible] um iuſtitiam præſtet. Illis quoque hæc clamantibus, reſpondebo, Ego qui Rex ſum, iuſtitiam [illegible] dem inuenire non poſſum: & vos qui minores eſtis, inuenietis?* Ad hæc ego, *Quod ſim [illegible], tu neſcis. ſcit enim ille conſcientiam meam, cui occulta cordis ſunt manifeſta. Quod vero [illegible] more populus te inſultante vociferatur, nihil eſt, quia ſciunt omnes a te hæc emiſſa. Ideoque [illegible], ſed potius tu in adclamatione notaberis. Sed quid plura? Habes legem & canones. hæc te di- [illegible] rimari oportet: & tunc quæ præceperint, ſi non obſeruaueris, noueris tibi Dei iudicium imi- re.* At ille, quaſi me demulcens, quod doloſe faciens, putabat me non intelli- [illegible] erſus ad iuſcellum, quod coram erat poſitum, ait: *Propter te hæc iuſcella pa- [illegible] in quibus nihil aliud præter volatilia, & parumper ciceris continetur.* Ad hæc ego, [illegible] ens adulationes eius, dixi: *Noſter cibus eſſe debet, facere voluntatem Dei, & non his [illegible] delectari: vt ea quæ præcipit nullo caſu prætermittamus. Tu vero qui alios de iuſtitia [illegible], pollicere prius quod legem & canones non omittas: & tunc credimus quod iuſtitiam [illegible] equaris.* Ille vero porrecta dextera, iurauit per omnipotentem Deum, quod ea [illegible] x & canones edocebant, nullo prætermitteret pacto. Poſt hæc accepto pane, [illegible] ſto etiam vin[illegible] diſceſſi. Ea vero nocte, decantatis nocturnalibus hymnis, oſtium m[illegible] ionis noſtr[illegible] aiibus audio cogi verberibus. Miſſoque puero, nuncios Frede- [illegible] reginæ adſtare cognoſco. Quibus introductis, ſalutationem Reginæ ſuſci- [illegible] Deinde precantur pueri, vt in eius cauſis contrarius non exiſtam, ſimulque du- [illegible] as argenti promittunt libras, ſi Prætextatus me impugnante obprimeretur. di- [illegible] t enim: *Iam omnium Epiſcoporum promiſsionem habemus: tantum tu aduerſus non [illegible].* Quibus ego: *Si mihi mille libras auri argentique donetis, nunquid aliud facere [illegible] n niſi quod Dominus agi præcipit? vnum tantum polliceor, quod ea quæ cæteri ſecun- [illegible] num ſtatuta conſenſerint, ſequar.* At illi non intelligentes quæ dicebam, gratias [illegible] Mane autem facto, aliqui de Epiſcopis ad me venerunt, ſimile [illegible] n datum ferentes: quibus ego ſimilia reſpondi. Conuenientibus autem nobis in [illegible] ca ſancti Petri, mane Rex adfuit, dixitque, *Epiſcopus enim in furtis deprehenſus ab e- [illegible] io, [illegible] auelli, tur, canonum auctoritas ſanxit.* Nobis quoque reſpondentibus: *Quis [illegible] eſſet, ut furti crimen inrogaretur:* reſpondit Rex; *Vidiſtis enim ſpecies quas nobis [illegible].* Oſtenderat enim nobis ante diem tertiam Rex duo volucra, ſpeciebus [illegible] eris ornamentis referta: quæ pretiabantur amplius quam tria [illegible] ſolidorum. & [illegible] um cum nummismatis auri pondere tenentem quaſi milia duo: hæc enim [illegible] ebat Rex, ſibi ab Epiſcopo fuiſſe furata. Qui reſpondit; *Recolere vos credo, diſcedente a [illegible] rbe Brunichilde regina, quod venerim ad vos, dixique vobis, quia res eius, id eſt quinque [illegible] commendatas haberem. & frequentius aduenire pueros eius ad me, vt ea redde- [illegible], & nolui ſine conſilio veſtro. tu autem dixiſti mihi, o rex: Eiice hæc a te, & reuertantur ad mu- [illegible] rem res ſuæ: ne inimicitia inter me & Childebertum nepotem meum pro his rebus debeat pullu- [illegible] erſus [illegible] ad vrbem, vnum volucrū tradidi pueris: non enim valebant amplius ferre. [illegible] iterum requirebant alia. [illegible] terum conſului magnificentiam veſtram. tu autem præcepiſti [illegible] hæc a te o ſacerdos, ne fiat ſcandalum hac cauſa.* Iterum tradidi eis duo ex his: [illegible] *ſuſtulerunt mecum. Tu autem, quid nunc calumniaris, me furti arguis, cum [illegible] urtum, [illegible] ad cuſtodiam debeat deputari?* Ad hæc Rex: *Si hoc depoſitum penes*

i. menſa bu- mile, inde Banquet. Prouerbium

infuſcinium

inuolucra.

te habebatur ad cuſtodiendum, cur ſoluiſti vnum ex his, & limbum aureis contextum filis, in partes diſſecaſti, & dediſti per viros qui me à regno deiicerent? Prætextatus epiſcopus reſpondit: *Iam dixi tibi ſuperius, quia munera eorum acceperam, ideoque cum non haberem de præſenti quod darem, hinc præſumpſi, & eis viciſſitudinem munerum tribui, proprium mihi eſſe videbatur quod filio meo Merouæo erat, quem de lauacro regenerationis excepi.* Videns autem rex Chilpericus, quod eum his calumniis ſuperare nequiret, attonitus valde ac conſcientia confuſus, diſceſſit à nobis: vocauitque quoſdam de adulatoribus ſuis, & ait; *Victum me verbis Epiſcopi fateor, & vera eſſe quæ dicit ſcio: quid nunc faciam, vt Reginæ de eo voluntas adimpleatur?* Et ait, Ite, & accedentes ad eum dicite, quaſi conſilium ex vobiſmetipſis dantes *Noſti quod ſit rex Chilpericus pius atque compunctus, & cito flectatur ad miſericordiam: humiliare ſub eo, & dicito, ab eo obiecta à te perpetrata fuiſſe: tunc nos proſtrati omnes coram pedibus eius, dari tibi veniam impetramus.* His ſeductus Prætextatus epiſcopus, pollicitus eſt ſe ita facturũ. Mane autem facto, conuenimus ad conſuetum locum: adueniensque & rex, ait ad epiſcopum; *Si munera pro muneribus his hominibus es largitus, cur ſacramenta poſtulaſti, vt fidem Merouæo ſeruarent?* Reſpondit epiſcopus, *Petii fateor amicitias eorum haberi cum eo: & non ſolum hominem, ſed ſi fas fuiſſet, Angelum de cælo euocaſſem, qui eſſet adiutor eius: filius enim mihi erat (vt ſæpe dixi) ſpiritalis ex lauacro.* Cumque hæc altercatio altius tolleretur, Prætextatus epiſcopus proſtratus ſolo, ait; *Peccaui in cælum & coram te, o Rex miſericordiſſime: ego ſum homicida nefandus: ego te interficere volui, & filium tuum in ſolio tuo erigere.* Hæc eo dicente, proſternitur Rex coram pedibus ſacerdotum, dicens: *Audite, ô piiſſimi ſacerdotes, reum crimen exſecrabile confitentem.* Cumque nos flentes Regem eleuaſſemus à ſolo, iuſſit eum baſilicam egredi. Ipſe vero ad metatum diſceſſit, tranſmittens librum

Canones Apoſtolici.

Canonum, in quo erat quaternio nouus adnexus, habẽs canones quaſi Apoſtolicos, continentes hæc: *Epiſcopus in homicidio, adulterio, & periurio deprehenſus, à ſacerdotio diuellatur.* His ita lectis, cum Prætextatus ſtaret, ſtupens Berthchramnus epiſcopus ait; *Audi, ô frater & coepiſcope, quia Regis gratiam non habes, ideoque nec noſtra charitate vti poteris, priuſquam regis indulgentiam merearis.* His ita geſtis, petiit Rex, vt aut tunica eius ſcinderetur,

Pſal. 108.

aut centeſimus octauus pſalmus, qui maledictiones Iſcharioticas continet, ſuper caput eius recitaretur: aut certe iudicium cõtra eum ſcriberetur, ne in perpetuum communicaret. Quibus conditionibus ego reſtiti, iuxta promiſſum Regis, vt nihil extra canones gereretur. Tunc Prætextatus a noſtris raptus oculis, in cuſtodiam poſitus eſt. De qua fugere tentans, nocte grauiſſime cæſus, in inſulam maris quod adiacet ciuitari

non Conſtantinop. ſed Arelat. vt ca & inf. 8. c. 31.

Conſtantinæ,† in exilium eſt detruſus. Poſt hæc ſonuit, quod Merouæus iterum baſilicam ſancti Martini conaretur expetere. Chilpericus vero cuſtodiri baſilicam iubet, & omnes claudi aditus. Cuſtodes autem vnum oſtium per quod pauci clerici ad officium ingrederentur, relinquentes, reliqua oſtia clauſa tenebant. Quod non ſine tædio populis fuit. Cum autem apud Pariſios moraremur, ſigna in cœlo apparuerunt, id eſt viginti radii à parte Aquilonis, qui ab oriente ſurgentes, ad occidentem properabant. Ex quibus vnus prolixior & aliis ſupereminens, vt eſt in ſublime elatus, mox defecit: & ſic reliqui qui ſecuti fuerant, euanuerunt. Credo interitum Merouæi pronunciaſſe. Merouæus vero dum in Remenſi Campania latitaret, nec palam ſe Auſtraſiis crederet, a Tarabannenſibus circumuentus eſt, dicentibus,

Taruanna: Morinum vetus.

quod relicto patre eius Chilperico, ei ſe ſubiugarent, ſi ad eos accederet. Qui velociter adſumptis ſecum viris fortiſſimis, ad eos venit. Hi præparatos detegentes dolos, in villam eum quandam concludunt, & circunſeptum cum armatis, nuncios patri dirigunt. Quod ille audiens, illuc properare deſtinat. Sed hic cum in hoſpitiolo quodã retineretur, timens ne ad vindictam inimicorum multas lueret pœnas, vocato ad ſe Gaileno familiari ſuo, ait: *Vna nobis vſque nunc & anima & conſilium fuit: rogo ne patiaris me manibus inimicorum tradi ſed accepto gladio irruas in me.* quod ille nec dubitans, eum cultro confodit. Adueniente autem Rege, mortuus eſt repertus. Extiterunt tunc qui adſtererent verba Merouæi, quæ ſuperius diximus, a Regina fuiſſe conficta. Merouæum vero eius fuiſſe iuſſu clam interemptum. Gailenum vero adprehenſum, abſciſſis manibus & pedibus, auribus, & narium ſummitatibus, & aliis multis cruciatibus adfectum, infeliciter necauerunt. Grindionem quoque intextum rotæ, in ſublime ſuſtulerunt. Gucilionem, qui quondam comes palatii Sygiberti regis fuerat, abſciſſo capite interfecerunt. Sed & alios [illegible]

Cum

eos qui eodem venerant, crudeli nece diuerſis mortibus adfecerunt. Loquebantur etiam tunc homines, in hac circumuentione Egidium epiſcopum & Gunthcramnum Bosonem fuiſſe maximum caput, eo quod Gunthcramnus Fredegundis reginæ occulte amicitiis potiretur pro interfectione Theodoberti: Egidius vero, quod ei iam longo tempore eſſet charus.

De eleemoſynis Tyberii

CAPVT XX.

CVm autem Iuſtinus Imperator amiſſo ſenſu amens effectus eſſet, & per ſolam Sophiam Auguſtam eius imperium regeretur, populi (vt in ſuperiore libro iam diximus) Tyberium Cæſarem elegerunt, vtilem, ſtrenuum, atque ſapientem, eleemoſynarium, inopumque optimum defenſorem. *Tyberius Imp.* Qui cum multa de theſauris quos Iuſtinus aggregauit, pauperibus erogaret, & Auguſta illa eũ frequentius increparet, quod rempublicam redegiſſet in paupertatem: diceretque; *Quod ego multis annis congregaui, tu infra paucum tempus prodige diſpergis*, aiebat ille; *Non deerit fiſco noſtro: tãtum pauperes eleemoſynam accipiant, aut captiui redimantur. Hic eſt enim magnus theſaurus, dicente Domino, Theſaurizate vobis theſauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea corrumpit, & vbi fures non effodiunt nec furantur. Ergo de quo Deus dedit, congregemus per pauperes in cælo, vt Dominus nobis augere dignetur in ſeculo.* Et quia (vt diximus) magnus & verus Chriſtianus erat, dum hilari diſtributione pauperibus opem præſtat, magis ac magis ei Dominus ſubminiſtrat. nam deambulans per palatium, vidit in pauimẽto domus tabulam marmoream, in qua crux dominica erat ſcalpta, & ait; *Cruce tua Domine frontem noſtram munimus & pectora, & ecce crucem ſub pedibus conculcamus.* † *ſignum.* Et dicto citius, iuſſit eam auferri, defoſſaque tabula atque erecta, inueniunt ſubter & aliam hoc ſignum habentem. Nunciantéſque iuſſit & illam auferre. Qua amota, reperiunt & tertiam: iuſſuque eius & hæc aufertur. Qua ablata, inueniunt magnum theſaurum habentem ſupra mille auri centenaria. Sublatumque aurum, pauperibus adhuc abundantius vt conſueuerat, ſubminiſtrat: nec ei Dominus aliquid deficere permittebat pro bona voluntate ſua. Quid ei in poſterum Dominus tranſmiſerit, nõ omittam. Narſes ille dux Italiæ, cum in quadam ciuitate domum magnam haberet, in Italiam cum multis theſauris egreſſus, ad ſupra memoratam vrbem aduenit: ibique in domo ſua occulte ciſternam magnam fodit, in qua multa milia cẽtenariorum auri argentique repoſuit: ibique interfectis conſciis, vni tantummodo ſeni per iuramentum condita commẽdauit. Defunctoq; Narſete, hæc ſub terra latebãt. Cumq; ſupradictus ſenex, huius eleemoſynas aſſidue cerneret, pergit ad eum dicẽs; *Si*, inquit, *mihi aliquid prodeſt, magnam rem tibi Cæſar edicam.* Cui ille, Dic, ait, quod volueris. Proderit enim tibi, ſi quiddam nobis profuturum eſſe narraueris. *Theſaurum*, inquit, *Narſetis reconditum habeo, quod in extremo vitæ poſitus celare non poſſum.* Tunc Cæſar Tyberius gauiſus, mittit vſq; ad locum pueros ſuos. Præcedente vero ſene, hi ſequuntur aduenti. Peruenienteſq; ad ciſternam, deopertamq; ingrediuntur. in qua tantum aurum argentumq; reperiunt, vt per multos dies vix euacuaretur à deportantibus. Ex hoc illo amplius hilari erogatione diſpenſauit egenis.

De Salonio & Sagittario epiſcopis

CAPVT XXI.

IGitur contra Salonium Sagittariumq; epiſcopos, tumultus exoritur. hi enim à ſancto Nicetio Lugdunenſi epiſcopo educati, diaconatus officium ſunt ſortiti: huiuſq; tempore Salonius Ebredunenſis vrbis, Sagittariuſque Vapigenſis eccleſiæ, ſacerdotes ſtatuuntur. Sed adſumpto epiſcopatu in proprium relati arbitrium, cœperunt in peruaſionibus, cædibus, homicidiis, adulteriis, diuerſiſque in ſceleribus, inſano furore graſſari: ita vt quodam tempore celebrante Victore Tricaſſinorum epiſcopo ſolennitatem natalitii ſui; emiſſa cohorte, cum gladiis & ſagittis irruerent ſuper eum. Venientéſque, ſciderunt veſtimenta eius, miniſtros ceciderunt, vaſa & o-

mnem adparatum prandii auferentes, relinquentes epiſcopum in grandi contumelia. Quod cum rex Guntchrannus comperiſſet, congregari ſynodum apud vrbem Lugdunenſem iuſſit. Coniunctiq; epiſcopi cum patriarcha Nicetio beato, diſcuſſis cauſis, inuenerunt eos de his ſceleribus quibus accuſabantur, valde conuictos: præceperuntque vt qui talia commiſerant, epiſcopatus honore priuarentur. At illi cum adhuc propitium ſibi Regem eſſe noſſent, ad eum accedunt, implorantes ſe iniuſte remotos: *Iohannes P.P.* ſibique tribui licentiam, vt ad Papam vrbis Romanæ accedere debeant. Rex vero annuens petitionibus eorum, datis epiſtolis eos abire permiſit. Qui accedentes coram Papa Ioanne, exponunt ſe nullius rationis exiſtentibus cauſis dimotos. Ille vero epiſtolas ad Regem dirigit, in quibus locis ſuis eoſdem reſtitui iubet. Quod Rex ſine mora, caſtigatis prius illis verbis multis, impleuit. Sed nulla (quod peius eſt) fuit emendatio ſubſecuta: tamen Victoris epiſcopi pacem petierunt, traditis hominibus quos in ſeditionem direxerant. Sed ille recordatus præcepti dominici, *non debere reddi inimicis mala pro bonis*, nihil his mali faciens, liberos abire permiſit. Vnde in poſterum a communione ſuſpenſus eſt, pro eo quod publice accuſans, clam inimicis pepercisſet abſque conſilio, quibus accuſauerat, fratrum. Sed per fauorem Regis iterum in communionem reuocatus eſt. Hi vero in maioribus ſceleribus quotidie miſcebantur: & in *Sup. lib. 4. c. 37.* præliis illis (ſicut iam ſupra meminimus) quæ Mummolus cum Longobardis geſſit, tanquam vnus ex laicis, accincti arma, plurimos propriis manibus interfecerunt. In ciues vero ſuos nonnullos commoti felle, verberantes fuſtibus vſque ad effuſionem ſanguinis, ſæuiebant. Vnde factum eſt, vt clamor populi ad Regem denuo procederet. Eoſdemque rex arceſſiri præcepit. Quibus aduenientibus, noluit ſuis obtutibus præſentari, ſcilicet vt prius habita audientia, ſi idonei inuenirentur, ſic Regis præſentiam mererentur. Sed Sagittarius felle commotus, hanc rationem dure ſuſcipiens, vt erat leuis ac vanus, & in ſermonibus inrationabilibus profluus, declamare plurima de Rege cœpit, ac dicere; *Quod filii eius regnum capere non poſſent, eo quod mater eorum ex familia Magnacharii quondam adſcita, Regis thorum adiiſſet*: ignorans quod prætermiſſis nunc *Liberi regii.* generibus fœminarum, Regis vocitantur liberi qui de Regibus fuerint procreati. His auditis, Rex commotus valde, tam equos quam pueros vel quæcunque habere potuerant, abſtulit, ipſoſque in monaſteriis à ſe longiori acceſſu dimotis, in quibus pœnitentiam agerent, includi præcepit, non amplius quam ſingulos eis clericos relinquẽs, iudices locorum terribiliter commonens, vt ipſos cum armatis cuſtodire debeant, ne cui ad eos viſitandos vllus pateat aditus. Superſtites enim erant his diebus filii Regis, ex quibus ſenior ægrotare cœpit. Accedentes autem ad regem familiares eius, dixerunt: *Si propitius audire dignaretur Rex verba ſeruorum ſuorum, loquerentur in auribus tuis.* Qui ait, Loquimini quæ libet. dixeruntque; *Ne forte innocentes hi Epiſcopi exilio condemnati fuiſſent, & peccatum Regis augeatur in aliquo: & ideo filius domini noſtri pereat.* Qui ait: *Ite quantocyus, & laxate eos, deprecantes vt orent pro paruulis noſtris.* Quibus abeũtibus, dimiſſi ſunt. Egreſſi igitur de monaſteriis, coniuncti ſunt pariter, & ſe oſculantes, eo quod olim a ſe viſi non fuerant, ad ciuitates ſuas regreſſi ſunt: & intantum compuncti ſunt, vt viderentur nunquam à pſallentio ceſſare, celebrare ieiunia, eleemoſynas exercere, librum Dauidici carminis explere per diem, noctesque in hymnis à lectionibus meditando deducere. Sed non diu hæc ſanctitas inlibata permanſit: conuerſique ſunt iterum retrorſum: & ita plerunque noctes epulando atque bibendo ducebant, vt clericis matutinas in eccleſia celebrantibus, hi pocula poſcerent, & vina libarent. Nulla prorſus de Deo erat mentio, nullus omnino curſus memoriæ habebatur. Renidente aurora ſurgentes a cœna, mollibus ſe indumentis operientes, ſomno vinoque ſepulti, vſque ad horam diei tertiam dormiebant. Sed nec mulieres deerant cum quibus polluerentur. Exurgentes igitur abluti balneis, ad conuiuium diſcumbebant: de quo veſpere ſurgentes, cœnæ inhiabant vſque ad illud lucis tempus quod ſuperius diximus.

Sic faciebant ſingulis diebus, donec ira Dei diruit ſuper eos, quod in poſterum memoraturi ſumus.

De

De Vinnocho Brittone

CAPVT XXII.

Tunc Vinnochus Britto in ſumma abſtinentia à Britanniis venit Turonos, Hieroſolyma accedere cupiens, nullum aliud veſtimentum niſi de pellibus ouium lana priuatis habens. quem nos quo faciliusteneremus, quia nobis religioſus valde videbatur, preſbyterii gratia honorauimus. Ingetrudis autem religioſa conſuetudinem habebat aquam de ſepulcro ſancti Martini colligere: qua aqua deficiente, rogat vas cum vino ad beati tumulum deportari. Tranſacta autem nocte, id exinde, hoc preſbytero præſente, adſumi mandauit. & ad ſe delato, ait presbytero; *Auſer hinc vinum, & vnam tantum guttam de aqua benedicta, vnde parum ſupereſt, funde.* Quod cum feciſſet, mirum dictu, vaſculum quod ſemiplenum erat, ad vnius guttæ deſcenſum impletum eſt. Idem bis eſt impletum: quod non ambigitur & in hoc beati Martini fuiſſe virtutem.

De obitu Samſonis filii Chilperici

CAPVT XXIII.

His ita geſtis, Samſon filius Chilperici regis iunior, à dyſenteria & febre comprehenſus, è rebus humanis exceſſit. Hic vero cum Chilpericus rex Tornaci a fratre obſideretur, natus eſt: quem mater ob metum mortis, a ſe abiecit, & perdere voluit. Sed cum non potuiſſet obiurgata a Rege, eum baptizari præcepit. Qui baptizatus, & ab ipſo Epiſcopo ſuſceptus, luſtro vno nec perfecto, defunctus eſt. nam & mater eius Fredegundis, in his diebus grauiter ægrotauit, ſed conualuit.

De prodigiis oſtenſis

CAPVT XXIV

POſt hæc in nocte quæ erat tertio Idus Nouembris, apparuit nobis beati Martini vigilias celebrantibus magnum prodigium. nam in medio Lunæ ſtella fulgens viſa eſt elucere & ſuper ac ſubter Lunam aliæ ſtellæ propinquæ apparuerunt. Sed & circulus ille qui pluuiam plerunque ſignificat, circa eam apparuit. Sed quæ hæc figurauerint, ignoramus. nam & Lunam hoc anno ſæpe in nigredinem verſam vidimus, & ante natale Domini grauia fuere tonitrua. Sed & ſplendores illi circa ſolem, ſicut ante cladem Aruernam fuiſſe commemorauimus, quos ruſtici *Soles* vocant, adparuerunt: & mare vltra modum egreſſum adſerunt, & multa alia ſigna apparuerunt. Sup. lib. 4 ca. 31. Parelia.

Quod Guntchramnus Boſo filias ſuas de Baſilica S. Hilarii abſtulit, & Chilpericus Pictauos inuaſit

CAPVT XXV.

Guntchramnus Boſo Turonos cum paucis armatis veniens, filias ſuas quas in Baſilica ſancta reliquerat, vi abſtulit, & eas Pictauos ciuitatem, quæ erat Childeberti regis, perduxit. Chilpericus quoque rex Pictauum peruaſit, atque nepotis ſui homines eius ſunt hominibus effugati. Ennodium ex comitatu ad Regis præſentiam exhibuerunt. Quo exilio damnato, facultates eius fiſco ſubdiderunt. Sed poſt annum, & patriæ & facultatibus redditus eſt. Guntchramnus Boſo relictis filiabus ſuis in Baſilica beati Hilarii, ad Childebertum regem tranſiit.

De interitu Dacconis & Dracolini

CAPVT XXVI.

ANno [illegible] Childeberti regis, qui erat Chilperici & Gunthcramni [illegible] annus, cum Dacco Dagarici quondam filius, relicto rege Chilperico, hu[illegible] vagaretur, a Dracoleno duce qui dicebatur Induſtrius, fraudulenter [illegible] ad Chilpericum regem, Brannacum deduxit [illegible] ei ſacramentum [illegible] *quod vitam illius cum Rege obtineret.* Sed oblitus ſacramenti, c[illegible] principe nefar[illegible]es aſſerens, vt moreretur. Ille quoque cum vinctus detineretur, & cer[illegible]rum, a presbytero Rege neſciente pœnitentiam petiit. Q[illegible] eſt. Cum autem idem Draccolenus velociter reuerteretur in patriam, [illegible] dictus Guntheramnus Boſo filias ſuas a Pictauo auferre conabatur. Quod audiens Draccolenus, ſe ſuper eum obiecit. Sed illi ſicut erant parati re[illegible]ſtes, ſe defenſare [illegible]tur. Guntheramnus vero miſit vnum de amicis ſuis ad eum dicens, Vade & dic ei, *Scis enim quod fœdus inter nos [illegible] habemus: rogo vt te de meis remoueas inſidiis. Quantum vis, de rebus tollere non prohibeo: tantum mihi, etſi nudo, liceat cum filiabus meis accedere quo voluero.* At ille, vt erat vanus ac leuis: *Ecce, inquit, funiculum quo alii culpabiles ligati, ad Regem me ducente directi ſunt:* [illegible] *illuc deducitur vinctus.* Et hæc cum dixiſſet, calcaneorum ictibus vrgens equum, ad illum veloci curſu dirigit: & caſſo eum verberans ictu, haſtili diruto enſis ad terram ruit. Guntheramnus vero cum ſuper ſe mortem cerneret [illegible], inuocato nomine Domini, & virtute magna beati Martini, eleuatoque conto, Draccolenum [illegible] in faucibus. Suſpenſumque de equo ſurſum, vnus de amicis ſuis eum lancea latere verberatum finiuit. Fugatiſque ſociis, ipſoque ſpoliato, Guntheramnus cum filiabus liber abſceſſit. Poſt hæc Seuerus ſocer eius a filiis apud Regem grauiter accuſatur. Hæc ille audiens, cum magnis muneribus ad Regem petit. Qui in via adprehenſus & ſpoliatus, atque in exilium deductus morte peſſima vitam finiuit. Sed & dum filii eius Burſolenus & Dodo ob crimen maieſtatis læſæ iudicio mortis ſuſcepto, ab exercitu [illegible] oppreſſus eſt: alius in fuga adprehenſus, truncatis manibus & pedibus interiit: reſque omnes tam eorum quam patris, fiſco conlatæ ſunt. Erant enim eis magni theſauri.

Quod exercitus in Britannias abiit

CAPVT XXVII.

DEhinc Turonici, Pictaui, Baiocaſſini, Cœnomannici, Andegaui, c[illegible]tis in Britanniam ex iuſſu Chilperici regis abierunt: & contra Varochum [illegible] quondam Maclaui ad Vicinoniam fluuium reſident. Sed ille doloſe per noctem [illegible]

Gall. Saxon. per Saxones, [illegible] Baiocaſſinos ruens, maximam exinde partem interfecit. Poſt d[illegible]tem tertia, cum ducibus regis Chilperici pacem faciens, & filium [illegible] in obſida[illegible] donans, ſacramento ſe conſtrinxit, *quod fidelis regi Chilperico eſſe deberet.* Venetos quoque ciuitatem refudit, ſub ea conditione, vt ſe mereretur eam per iuſſionem Regis regere tributa vel omnia quæ exinde debebantur, annis ſingulis nullo [illegible] ret. Quod cum factum fuiſſet, exercitus ab eo loco remotus eſt. Poſt hæc Chilpericus

Haribanni. rex de pauperibus [illegible] & iunioribus eccleſiæ vel Baſilicæ bannos iuſſit e[illegible], pro eo quod [illegible] exercitu [illegible] non eſſent [illegible] at co[illegible]do, v[illegible] blicam unctionem. [illegible] Poſt hæc Varochus obliuiſcens pro[illegible] pere qu[illegible] cerat Eunium epiſcopum Veneticæ vrbis ad Chilpericum [illegible] A[illegible] ira commotus, obiurgatum eum ex[illegible] præ[illegible]

De eiectione Salonii & Sagittarii

CAPVT XXVIII.

ANno quoq; quarto Childeberti, qui fuit decimus octauus Gunthcramni & Chilperici regum, apud Cauillonum ciuitatem ſynodus acta eſt, ex iuſſu principis Gunthcramni: diſcuſſiſque diuerſis cauſis contra Salonium & Sagittarium epiſcopos, iteratur illa antiqua calamitas: obiiciuntur eis crimina: & non ſolum de adulteriis, verumetiam de homicidiis accuſantur. Sed hæc per pœnitentiam purgari cenſentes Epiſcopi, illud eſt additum, *quod eſſent rei maieſtatis, & patriæ proditores.* Qua de cauſa ab epiſcopatu diſcincti, in Baſilicam B. Marcelli ſub cuſtodia detruduntur. Ex qua per fugam lapſi, diſceſſerunt per diuerſa vagantes, donec in ciuitatibus eorum alii ſubrogati ſunt.

De deſcriptionibus Chilperici

CAPVT XXIX.

CHilpericus vero rex, deſcriptiones nouas & graues in omni regno ſuo fieri iuſſit. Qua de cauſa multi relinquētes ciuitates illas, vel poſſeſſiones proprias, alia regna petierunt, ſatius ducentes alibi peregrinari, quam tali periculo ſubiacere. ſtatutum n. fuerat, *Vt poſſeſſor de propria terra, vnam amphoram vini per aripenne* [illegible] *redderet.* Sed & aliæ functiones infligebantur multę, tam de reliquis terris, quā de mancipiis: quod impleri non poterat. Lemouicinus quoq; populus cum ſe cerneret tali faſce grauari, congregatus in Calendis Martiis, Marcum referendariū, qui hæc agere iuſſus fuerat, interficere voluit: & feciſſet vtique, niſi eū epiſcopus Ferreolus ab imminenti diſcrimine liberaſſet. Arreptis quoq; libris deſcriptionum, incendio multitudo coniuncta cremauit: vnde multum moleſtus Rex, dirigens de latere ſuo perſonas, immenſis damnis populum adflixit, ſuppliciiſque conterruit, morte mulctauit. Feruntetiam tunc Abbates atque presbyteros, ad ſtipites extenſos diuerſis ſubiacuiſſe tormentis. Calumniantibus regalibus miſſis, quod in ſeditione populi ad incendendos libros ſatellites † aduiſſent, acerbiora quoque deinceps infligentes tributa.

Gall. arpent de terre.

i. adiuuerent. vt inf. 7. c. 3.

De vaſtatione Britannorum

CAPVT XXX.

BRitanni quoque grauiter regionem Redonicam vaſtauerunt, incendio, præda, captiuitate: qui vſq; Cornutium vicū debellando progreſſi ſunt. Ennius vero epiſcopus de exilio reductus, Andegauo ad paſcēdum delegatur, nec ad ciuitatem ſuam Veneticam redire permittitur. Byppolenus vero dux contra Britannos dirigitur, & loca aliqua Britanniæ ferro incendioque obprimit: quæ res maiorem inſaniam excitauit.

De Imperio Tyberii

CAPVT XXXI.

DVm hæc gererentur in Galliis, Iuſtinus impleto imperii octauo decimo anno, amentiā quā incurrerat, cum vita finiuit. Quo ſepulto Tyberius Cæſar arripuit iā [illegible] adgreſſum imperiū. Sed cum eum ſecundum conſuetudinē loci ad ſpectaculum [illegible] ci præſtolaretur populus proceſſurum, parare ei cogitant pro parte Iuſtiniani in[illegible]s, qui tunc nepos Iuſtini habebatur, ille per loca ſancta proceſſit. Completaq; oratione, vocato ad ſe Vrbis Papa, cum Conſulibus ac Præfectis, palatium eſt ingreſſus. [illegible] c indutus purpura, diademate coronatus, throno imperiali impoſitus, cum im[illegible] laudibus imperium confirmauit. Factionarii quoque opetientes ad circum, [illegible]m cognouiſſent quę acta fuerant, pudore confuſi ſine effectu regreſſi ſunt, nihil homini [illegible] Deo ſpem poſuerat, aduerſari valentes. Tranſactis igitur paucis diebus ad-

ueniens Iuſtinianus, pedibus ſe proiecit Imperatoris, quindecim ei centenaria auri deferens ob meritum gratiæ. Quem ille ſecundum patientiæ ſuæ ritum colligens, in palatium iuſſit adſiſtere. Sophia vero Auguſta, immemor promiſſionis, quam quondam in Tyberium habuerat, inſidias ei tentauit intēdere. Procedente autem eo ad villam, vt iuxta ritum imperialem, xxx. diebus ad vindemiam iocūdaretur, vocato clam Iuſtiniano, Sophia voluit eum erigere in imperium. Quo comperto, Tyberius curſu veloci ad Conſtantinopolitanam ciuitatem regred tur. Adprehēſamq; Auguſtam, ab omnibus theſauris ſpoliauit, ſolum ei victus quotidiani alimentum relinquēs. Segregatiſq; pueris eius ab ea, alios poſuit de fidelibus ſuis, mandans prorſus vt nullus de anterioribus ad eam haberet acceſſum. Iuſtinianum vero obiurgatum tāto in poſterum amore dilexit, vt filio eius filiam ſuam promitteret: rurſumq; filio ſuo filiam eius expeteret: ſed non eſt res ſortita effectum. Exercitus eius Perſas debellauit, victorq; regreſſus, tantam molem prædæ detulit, vt crederetur cupiditati humanæ poſſe ſufficere. Viginti elephanti capti ad Imperatorem deducti ſunt.

De inſidiis Britannorum

CAPVT XXXII.

BRitanni eo anno valde infeſti circa vrbem fuere Namneticam atq; Redonicam, qui immenſam auferentes prædam, agros peruadunt, vineas a fructibus vacuant, & captiuos abducunt. Ad quos cum Felix epiſcopus legationem miſiſſet, emendare promittentes, nihil de promiſſis implere voluerunt.

De Baſilica ſancti Dionyſii iniuriata per mulierem

CAPVT XXXIII.

APud Pariſios aūt mulier quædam ruit in crimen, adſerentibus multis, quaſi quod relicto viro cum alio miſceretur. Igitur parētes illius acceſſerunt ad patrem dicētes: *Aut idoneam redde † filiam tuam, aut certe moriatur, ne ſtuprum hoc generi noſtro notam inſligat.* Noui, inquit pater, ego filiam meā bene idoneam, nec eſt verū verbum hoc, q. mali homines proloquuntur. Tamen ne crimen conſurgat vlterius, innocentem eam faciā ſacramento. Et illi, *Si*, inquiunt, *eſt innoxia, ſuper tumulum hoc B. Dionyſii martyris ſacramento adfirma.* Faciam, inquit pater. Tunc inito placito ad Baſilicam Martyris ſancti cōuenerunt, eleuatiſq; pater manibus ſuper altarium, iurauit *filiam no eſſe culpabilem.* E contrario alii vero periuraſſe eum ab alia parte viri pronunciant. His ergo altercātibus cum gladiis [illegible] in ſe inuicem proruunt, atq; ante ipſum altarium ſe trucidant: erant autem maiores natu &, primi apud Chilpericum regem. Sauciantur multi gladiis, reſpergitur humano cruore Baſilica, oſtia iaculis fodiuntur & enſibus, atq; vſque ad ipſum ſepulcrum tela iniqua deſæuiunt. Quod dum vix mitigatur, locus officium perdidit, donec hæc omnia ad Regis notitiam peruenirent. Hi vero properantes ad præſentiam principis non recipiūtur in gratiam: ſed ad Epiſcopum loci illius remitti eos iuſſit, vt ſi de hoc facinore culpabiles non inuenirentur, ſociarentur communioni. Tunc ab epiſcopo Regnamodo qui Pariſiacæ eccleſiæ præerat, componentes quæ male geſſerant, in communionem eccleſiaſticam ſunt recepti. Mulier vero non poſt multos dies cum ad iudicium vocatur, laqueo vitam finiuit.

G.al.exoniur

De prodigiis

CAPVT XXXIV

ANno [illegible] Childeberti regis, Aruern[illegible] regionem d Iunia ma[illegible] pre[illegible] [illegible] s duodecim non ceſſar[illegible] q; n [illegible] L [illegible] [illegible] ſemen [illegible] ta c [illegible] p [illegible] h bele [illegible] I [illegible] aqueq. Li [illegible]

[illegible] Quæ [illegible] Roda- [illegible] Lu- [illegible] vero eo anno mane [illegible] omnibus pla- [illegible] terram [illegible] quinquaginta [illegible]. Ipſo anno [illegible] ſexterritus eſt, vt ſi non [illegible], putaret ſe [illegible] de [illegible] ad ciuitates alias tranſierunt. Qui [illegible] ad vicinas ciuitates porr[illegible] [illegible] ſed non tam valde. Tamen Pyrenæis [illegible] commoti, qui pecora hominesque proſtrauerunt. Nam & [illegible] diuinitus ortum exurit, [illegible] comprehenſa [illegible] anno [illegible] incendio ere [illegible]: nullum penitus [illegible], niſi fortiran iuſſione diuina. nam & Aurelianen[illegible] [illegible] rauit, intantum vt ditioribus nihil penitus remaneret. & [illegible] ab [illegible] furibus eſt direptum. Apud tern[illegible] de fracto pane ſanguis effluxit. Grauiter tunc & [illegible] laborata eſt.

De dyſenteriæ morbo & filiis Chilperici mortuis

CAPVT XXXV.

S[illegible] prodigia grauiſſima lues eſt ſubſecuta. nam diſcordantibus Regibus & [illegible] ciuile parantibus, dyſentericus morbus pene Gallias tot[illegible] [illegible] his qui patiebantur, valida [illegible] vomitu febris, renumque nimi[illegible] [illegible] vel ceruix. [illegible] vero quæ ex ore proiiciebantur, colore crocco, aut [illegible] a multis autem aſſerebatur venenum occultum eſſe. Ru[illegible] [illegible] *puſulas*, nominabant. qu[illegible] eſt in [illegible] quia miſſæ in ſcapu[illegible] [illegible] proc[illegible] [illegible] quæ [illegible] medentur, [illegible] Aug[illegible] [illegible] Perd[illegible] & [illegible] in [illegible] [illegible] muimus: ſed abſterſis lac[illegible] beato Iob dix[illegible] *[illegible] quomodo Domino [illegible] eſt. [illegible] nomen eius b[illegible]* [illegible] Chilpericus rex [illegible] aqua & [illegible] ablu[illegible] parumper [illegible] ag[illegible] [illegible] hoc morbo [illegible] ait ad Reg[illegible] *[illegible]* [illegible]

[illegible] ... omnibus [illegible] deſcriptionem [illegible] deſcriptionem. Poſt hæc [illegible] quem [illegible] maximum [illegible] Dionyſiu ſepelire mandauerunt. C[illegible] vero [illegible] nas ad Baſilicam S. Medardi duxerunt [illegible] ad [illegible] tumulum ſepul[illegible] vota [illegible] exha[illegible] Baſilica [illegible] Criſpini atq; Criſpiniani [illegible] ſepelierunt [illegible] planctus omni populo fuit. nam viri lugentes, mulieresq; lugubribus veſtimentis [illegible] [illegible] coniugum exequiis [illegible] ſecutæ. [illegible] C[illegible] rex, eccleſiis ſiue Baſilicis vel pauperibus eſt largitus.

De Auſtrigilde regina

CAPVT XXXVI.

Hl[illegible] eius Auſtrigildis Guntchramni principis regina, ab hoc morbo conſumpta eſt: ſed [illegible] uſquam nequam [illegible] aret cernens quod [illegible] re [illegible] ſpiritu voluit [illegible] habere [illegible] gen[illegible] vt in exeq[illegible] [illegible] angerentur. Fertur enim Herodiano more Regem [illegible] ens [illegible] *non inter iniquorum medicorum manus interi[illegible]. nam potiones ab il[illegible]* [illegible] *runt vitam, & fecerunt me hanc lucem velociter perdere* [illegible] *& cum ſacramenti interpoſitione coniuro, vt cum ab hac luce d[illegible]* [illegible] *vt* [illegible] *amplius* [illegible] *queo,* [illegible] *meum* [illegible] *noſtris pariter ac eorum amic*[illegible] H[illegible] ceſſa[illegible] [illegible] dit [illegible] ex m[illegible] reſultu[illegible], [illegible] qua coniugis iuramento [illegible] iniquitati. nam duo [illegible] qui [illegible] ſtudium adhibuerant, gladio ſerit [illegible] quod non ſine peccato factum fuiſſe, multorum cenſet prudentia.

De Heraclio epiſcopo & Nantino comite

CAPVT XXXVII.

H[illegible] & Nantinus Engoliſmenſis comes exinanit[illegible] [illegible] repetenda [illegible] [illegible] vrbe fuiſſet [illegible] offici[illegible] [illegible] eccleſiæ [illegible] & [illegible] potens, [illegible] dotati[illegible] [illegible] accipiens crudeliter coc[illegible] [illegible] nam Frontonius, [illegible] epiſcopatu, vno [illegible] degens ann[illegible] [illegible] Heraclius Bu[illegible] [illegible] Chariberti [illegible] fuerat, Epiſcopu[illegible] [illegible] in ipſa vrbe expet[illegible] [illegible] *qui anun*[illegible] [illegible] eccleſiæ [illegible] Mar[illegible] [illegible]

abſtulerat, redditurum, atque humilem exhibere ſe ſacerdoti. At ille fratrum iuſſioni obaudire procurans, cuncta quę petebantur indulſit: cauſam tamen presbyteri omnipotenti Deo commendans, comitem in charitate recepit. Qui poſt iſta regreſſus vrbem, domos illas quas male peruaſerat, ſpoliat, elidit, ac deiicit dicens; *Et ſi hoc ab Eccleſia recipitur, vel deſertum inueniatur.* Qua de cauſa iterum motus Epiſcopus, eum a communione ſuſpendit. Quæ dum aguntur, impleto beatus pontifex vitæ curſu, migrauit ad Dominum. Nantinus quoq; ab aliquibus Epiſcopis, intercedentibus præmiis atq; adulationibus, communicatur. Poſt paucos vero menſes a ſupradicto morbo corripitur. qui nimia exuſtus febre, clamauit dicens: *Heu heu, ab Heraclio antiſtite exuror, ab illo crucior, ab illo ad iudicium vocor. cognoſco facinus, reminiſcor me iniuſte iniurias intuliſſe pontifici: mortem deprecor, ne diutius crucier hoc tormento.* Hæc cum maxima in febre clamaret, deficiente robore corporis, infelicem animam fudit, indubia relinquens veſtigia, hoc ei ad vltionem beati antiſtitis eueniſſe. nam exanimum corpus ita nigredinem duxit, vt putares eum prunis ſuperpoſitum fuiſſe combuſtum. Ergo omnes hæc obſtupeſcāt, admirentur, & metuant, ne inferant iniurias ſacerdotibus, quia vltor eſt Dominus ſeruorum ſuorum ſperantium in ſe.

De Martino Gallicienſi epiſcopo

CAPVT XXXVIII.

HOc tempore & beatus Martinus Gallicienſis epiſcopus obiit, magnum populo illi faciente planctū. nam hic Pannoniæ ortus fuit, & exinde ad viſitanda loca ſancta in orientem properans, intantum ſe literis imbuit, vt nulli ſecundus ſuis temporib. haberetur. Exinde Galliciam venit, vbi cum beati Martini reliquiæ portarentur, Epiſcopus ordinatur: in quo ſacerdotio impletis plus minus triginta annis, plenus virtutibus migrauit ad Dominum. Verſiculos qui ſuper oſtium ſunt à parte meridiana in Baſilica ſancti Martini, ipſe compoſuit.

De perſecutione Chriſtianorum in Hiſpaniis

CAPVT XXXIX.

MAgna eo anno in Hiſpaniis Chriſtianis perſecutio fuit: multique exiliis dati, facultatibus priuati, fame decocti, carcere mancipati, verberibus adfecti, ac diuerſis ſuppliciis trucidati ſunt. Caput quoque huius ſceleris Goiſuintha fuit, quā poſt Athanachildi regis connubium, rex Leuuichildus acceperat. ſed quæ Dei ſeruis notam humilitatis inflixerat, proſequente vltione diuina, ipſa quoq; eſt omnibus populis facta notabilis. nam vnum oculū nubes alba contegens, lumē quod mens non habebat, pepulit à palpebris. Erant autem Leuuichildo regi ex alia vxore duo filii, quorum ſenior Sygiberti, iunior Chilperici regis filiam deſponſauerat. Sed Ingundis Sygiberti regis filia cum magno apparatu in Hiſpanias directa, ab auia Goiſuintha cum gaudio magno ſuſcipitur: quam nec paſſa eſt in religione Catholica diu commorari, ſed vt rebaptizaretur in Arriana hæreſi, blandis cœpit ſermonibus inlicere: ſed illa viriliter reluctans, cœpit dicere *Sufficit ſatis me ab originali peccato baptiſmo ſalutari ſemel ablutam fuiſſe, & ſanctam Trinitatem in vna æqualitate eſſe confeſſam: hæc me credere ex toto corde confiteor, nec vnquam ab hac fide ibo retrorſum.* Hæc illa audiens, iracundiæ furore ſuccenſa, adprehenſam per comam capitis puellam in terram conlidit, & diu calcibus verberatam, ac ſanguine cruentatam, iuſſit ſpoliari & piſcinæ immergi: ſed (vt adſerunt multi) nunquam animum ſuum à fide noſtra reflexit. Leuuichildus autem dedit eis vnam de ciuitatibus, in qua reſidentes regnarent. Ad quam cum abiiſſent, cœpit Ingundis prædicare viro ſuo, vt relicta hæreſis fallacia, catholicæ legis veritatem agnoſceret. quod ille diu refutans, tandem commotus ad eius prædicationem conuerſus eſt ad legem Catholicam. ac dum chriſmaretur, Ioannes eſt vocitatus. Quod cum Leu-

childus audiſſet, cœpit cauſas quærere, qualiter eum perderet. Ille vero hæc intelligens, ad partem ſe Imperatoris iungit, ligans cum præfecto eius amicitias, qui tunc Hiſpaniam impugnabat. Leuuichildus autem direxit ad eum nuncios, dicens; *Veni ad me, quia extant cauſæ quas conferamus ſimul.* Et ille, *Non ibo, quia infenſus es mihi, pro eo quod ſim Catholicus.* At ille datis præfecto Imperatoris triginta milibus ſolidorum, vt ſe ab eius ſolatio reuocaret, commoto exercitu contra eum venit. Herminichildus vero vocatis Græcis, contra patrem egreditur, relicta in vrbe coniuge ſua. Cumque Leuuichildus ex aduerſo veniret, relictus a ſolatio, cum videret nihil ſe præualere poſſe, Eccleſiam quæ erat propinqua, expetiit dicens; *Non veniat ſuper me pater meus: nefas eſt enim aut patrem à filio, aut filium à patre interfici.* Hæc audiens Leuuichildus, miſit ad eum fratrem eius qui dato ſacramento, ne humiliaretur, ait; *Tu ipſe accede, & proſternere pedibus patris noſtri, & omnia indulget tibi.* At ille popoſcit vocari patrem ſuum. Quo ingrediente, proſtrauit ſe ad pedes illius: ille vero adprehenſum oſculatus eſt eum, & blandis ſermonibus delinitum duxit ad caſtra: oblituſque ſacramenti, innuit ſuis, & adprehenſum ſpoliauit eum indumentis ſuis induitque illum veſte vili: regreſſuſque ad vrbem Toletum, ablatis pueris eius, miſit eum in exilium cum vno tantum puerulo.

Aliter P. Diac. 3. Logobard. c. 21. Gregor. M. Dialog 3. c. 31.

De interitu Chlodouei

CAPVT XL.

IGitur poſt mortem filiorum Chilperici, Rex Menſe Octobri in Cotia ſilua plenus luctu cum coniuge reſidebat. Tunc Chlodoueum filium ſuum, Brennacum, tacente regina tranſmiſit, vt ſcilicet & ipſe ab hoc interitu deperiret. Grauiter ibi his diebus morbus ille qui fratres interfecerat, ſæuiebat, ſed nihil ibidem incom[illegible]di pertulit: ipſe enim Rex Calam Pariſiacæ ciuitatis villam aduenit. Poſt pauco[illegible] vero dies Chlodoueum ad ſe venire præcepit. Cui qualis interitus fuerit, dicere non pigebit. Igitur cum in ſupradicta villa apud patrem habitaret, cœpit immature [illegible] vel dicere, *Ecce mortuis fratribus meis ad me reſtitit omne regnum: vniuerſæ Galliæ ſub[illegible]tur, imperiumque vniuerſum mihi fata largita ſunt. Ecce inimicis in manu poſitis, inferam quæcunque placuerit.* Sed & de nouerca ſua Fredegunde regina non conde[illegible] ibilia detrectabat. Quæ illa audiens, pauore nimio terrebatur. Poſt dies vero aliquot, aduen[illegible] quidam Reginæ, *vt orbata filiis ſedeas, dolus id Chlodouei eſt operatus. nam ipſe concupiſcens vnius ancillarum tuarum filiam, maleficiis tuos per matrem eius filios interfecit: ideoque moneo ne ſperes de te melius, cum tibi ſpes per quam regnare debueras ſit ablata.* Tunc Regina timore perterrita, & furore ſuccenſa, noua orbitate compuncta, adprehēſa puella in quam oculos iniecerat Chlodoueus, & grauiter verberata, incidi comam capitis eius iuſſit: ac [illegible], ſudi impoſitam defigi ante metatum præcepit Chlodouei. matre quoque puellæ religata, & tormentis diu cruciata, elicuit ab ea profeſſionem quæ hos ſermones veros eſſe firmaret. Regi exinde hæc & alia huiuſcemodi inſinuans, vindictam de Chlodoueo popoſcit. Tunc Rex in venationem directus, eum præcepit arceſſiri ſecretius. Quo adueniente, ex iuſſu Regis adprehenſus in manicis a Deſiderio atque Bobone ducibus nudatur armis & veſtibus, ac vili indumento contectus, Reginæ vinctus adducitur. At illa in cuſtodia eum retineri præcepit, elicere ab eo cupiens, ſi hæc ita vt audierat ſe ha[illegible] v[illegible] c[illegible]s conſilio vſus fuerit, aut cuius hæc inſtinctu feciſſet, vel cum qu[illegible] n[illegible]e amicitias colligaſſet. At ille reliqua denegans, amicitias multorum detexit. D[illegible]nique poſt triduum, Regina vinctum iuſſit eum tranſire Matronam fluuium, & in villa [illegible] Noceto nomen eſt, cuſtodiri. In qua cuſtodia cultro percuſſus, inter[illegible] q[illegible] l[illegible] ſepultus e[illegible]. Interea aduenerunt nuncii ad Regem qui dicerent quo[illegible] ſe ip[illegible] p[illegible] perfodiſſet: & adhuc ipſum cultrū de quo ſe percuſſit, in loco ſtare vul[illegible] ne[illegible] i[illegible]ant. Quibus verbis rex Chilpericus in[illegible]s, nec fleu[illegible], quem ipſe [illegible] v[illegible]a [illegible]am morti tradiderat, inſtigante Regina. Seruientes quoq; illius per diuerſa d[illegible] [illegible]. Mater [illegible] eius crudeli morte necata: ſoror [illegible]ius in monaſterium recluſa, a pue[illegible]is Reginæ tr[illegible]ur in quo nunc veſte mutata conſiſtit. opeſque eorum omnes

Regi-

[illegible]inæ delatæ ſunt. Mulier quæ ſuper Chlodoueum locuta fuerat, diiudicatur incendio concremari. Quæ cum duceretur, reclamare cœpit multa, *ſe mendacia protuliſſe*: ſed nihil proficientibus verbis, ligata ad ſtipitem, viuens exuritur flammis. Theſaurarius Chlodouei a Cuppane ſtabuli comite de Biturico retractus, vinctus Reginæ tranſmiſſus eſt, diuerſis cruciatibus exponendus: ſed eum Regina & a ſuppliciis, & vinculis iuſſit abſolui, liberumq; nobis obtinentibus abire permiſit.

De Eulaſio & Eunio Epiſcopis

CAP. XLI.

POſt hæc Elaſius Catalaunenſis Epiſcopus propter cauſas Brunichildis Reginæ in Hiſpanias in legationem directus, correptus a febre nimia, ſpiritum exhalauit: & exinde delatus mortuus, ad ciuitatem ſuam ſepultus eſt. Eonius quoq; Epiſcopus, quẽ legatum Britannorum ſupra meminimus, ad ciuitatem ſuam regredi non permiſſus, vt Andegauis paſceretur de publico, à Rege præceptum eſt. Qui Pariſios adueniens, dum die Dominica ſacroſancta ſolennia celebraret, emiſſa cum hinnitu voce terræ conruit. Erumpente vero ab ore eius & naribus ſanguine, inter manus deportatus eſt: ſed conualuit: nimium enim vino deditus erat, & plerumque ita deformiter inebriabatur, vt greſſum facere non valeret.

De legatis Gallicienſibus ac prodigiis

CAP. XLII.

MIrus Rex Gallicienſis legatos ad Guntheramnum regem direxit. Cumque per Pictauum terminum præterirent, quem tunc Chilpericus Rex tenebat, nunciata ſunt ei. At ille ſub cuſtodia ſibi eos exhiberi præcipit, & Pariſiis cuſtodiri. Eo tempore apud Pictauenſem ciuitatem lupus ex ſiluis veniens, per portam ingreſſus eſt: clauſisq; portis intra muros ipſius vrbis oppreſſus, occiſus eſt. Adſerebant enim quidam & cœlum ardẽs ſe vidiſſe. Liger fluuius maior ab anno ſuperiore fuit, poſtquam ei Caris torrens ſe adiunxit. Ventus Auſter nimium violẽter cucurrit, ita vt ſiluas proſterneret, domos erueret, ſepes efferret, ipſosq; homines ad internecionem vſq; volutaret. Erat enim ſpatium eius in latitudinem quaſi iugera ſeptem. Longitudo autem non potuit æſtimari. nam & galli plauſum cantus in initio noctis ſæpe dederunt. Luna cum tenebricata eſt, & Cometes ſtella apparuit. Grauis autem lues in populo ſubſecuta eſt. Legati autem Sueuorum † poſt annum dimiſſi, ad propria redierunt. *Gallicienſes de quibus paulo ante,*

De Maurilione Cadurcorum Epiſcopo

CAP. XLIII.

MAurilio Cadurcenſis vrbis Epiſcopus grauiter ægrotabat ab humore podagrico, [illegible] per hos dolores quos ipſe humor commouit, magnos ſibi cruciatus adde[illegible] ſæpe [illegible]andens ferrum tibiis ac pedibus defigebat, quo facilius cruciatum ſibi [illegible] adderet. Sed cum epiſcopatum eius multi expeterent, ipſe Vrſicinum qui quondam referendarius Vltrogotho reginæ fuerat, elegit. Quem dum adhuc viueret, [illegible] deprecatu[illegible], migrauit a ſeculo: fuit autem valde eleemoſynarius, in ſcripturis [illegible] valde inſtructus, ita vt ſeriem diuerſarum generationum, quæ in libris [illegible] Teſtamenti deſcribitur, quod a multis difficile retinetur, hic plerunq; memoriter [illegible] iam & in iudiciis iuſtus, ac defendens pauperes eccleſiæ ſuæ de [illegible] malorum iudicum, iuxta illud Iob: *Conſeruaui egenum de manu potentis, & inopi cui [illegible] adiutor, auxiliatus ſum: os viduæ benedixit me, cum eſſem oculus cæcorum, pes claudorum [illegible] inualidorum pater.*

De altercatione cum hæretico

CAP. XLIV.

Arrianorum vox.

LEuuieldus vero Rex Agilanem legatum ad Chilpericum mittit, virum n[illegible] ingenii aut diſpoſitionis ratione peritum, ſed tãtum voluntate in catholica lege peruerſum: quem cum via Turonos detuliſſet, laceſſire nos de fide, & impugnare eccleſiaſtica dogmata cœpit. *Iniqua enim*, inquit, *fuit Antiquorum epiſcoporum lata ſententia, quæ æqualem adſeruit filium patri. nã qualiter*, inquit, *poterit eſſe patri æqualis in poteſtate qui ait, Pater maior me eſt? Non eſt ergo æquũ, vt ei ſimilis æſtimetur quo ſe minorem dicit, cui triſtitiam mortis ingemuit, cui poſtremo moriens ſpiritũ quaſi nulla præditus poteſtate commendat. Vnde patet eum & ætate & poteſtate paterna minorẽ.* Ad hæc ego interrogo, ſi crederet Ieſum Chriſtum fi[li]u Dei eſſe, ſi eundemq; eſſe Dei ſapientiam, ſi lumen, ſi veritatem, ſi vitã, ſi iuſtitiã fateretur? Qui ait, *Credo hæc omnia eſſe filium Dei.* Et ego, Dic ergo mihi, quando pater ſine ſapientia? quãdo ſine lumine? quando ſine vita? quando ſine veritate? quando ſine iuſtitia fuerit? ſicut enim pater ſine iſtis eſſe nõ potuit, ita & ſine filio eſſe nõ potuit, quæ maxime & domin ci nominis myſterium coaptantur: ſed nec pater eſſet vtiq;, ſi filium non haberet. Quod autem eum dixiſſe ais; *Pater maior me eſt*, ſcias cum hoc ex adſumptæ carnis humilitate dixiſſe, vt cognoſcas non poteſtate, ſed humilitate te fuiſſe redemptum. nam tu qui dicis; *Pater maior me eſt*, oportet te meminiſſe quod alibi ait: *Ego & pater vnum ſumus.* nam & mortis timor & commendatio ſpiritus ad infirmitatem corporis eſt referenda, vt ſicut verus Deus, ita & verus homo credatur. Et ille: *Cuius quis implet voluntatem, eo & minor eſt. ſemper filius minor eſt patre, quia ille facit voluntatem patris, nec pater illius voluntatem facere comprobatur.* Ad hæc ego, intellige quia pater in filio, & filius in patre, in vna ſemper deitate ſubſiſtit. nã vt cognoſcas patrem filii facere voluntatem, ſi in te fides Euangelica manet, audi quid ipſe Ieſus Deus noſter cum ad reſuſcitandum venit Lazarum ait; *Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me: & ego ſciebam quia ſemper me audis: ſed propter turbam quæ circumſtat, dixi, vt credant quia tu me miſiſti.* Sed & cum ad paſſionem venit, ait; *Pater clarifica me claritate quam habui apud temetipſum, priuſquam mundus fieret.* Cui pater de cœlo reſpondit; *Et clarificaui, & iterum clarificabo.* Æqualis eſt ergo filius in deitate, non minor: ſed neque aliquid minus habens. nam ſi Deum confiteris, neceſſe eſt integrum fatearis, & nihil egentem: ſi vero integrum eſſe negas, Deum eſſe non credis. Et ille: *Ex adſumpto homine cœpit Dei filius vocitari. nam erat quando non erat.* Et ego, Audi Dauid dicentem ex perſona patris: *Ex vtero ante luciferum genui te.* Et Ioannes Euangeliſta ait: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc ergo verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: per quẽ facta ſunt omnia.* nam vos cæcati veneno perſuaſionis, nihil dignum de Deo ſentitis. Et ille: *Nunquid & Spiritum ſanctum Deum dicitis, aut æqualem patri filioque decernitis?* Cui ego, Vna in tribus eſt voluntas, poteſtas, operatio: vnus Deus in trinitate, & tri[nu]s in v[ni]tate. Tres perſonæ, ſed vnum regnum, vna maieſtas, vna potentia om[n]ipotentiaque. Et ille: *Spiritus ſanctus*, inquit, *quem æqualem patri profertis ac filio, vtri[q]ue minor accipitur: quia & a filio promiſſus, & à patre legitur miſſus. nemo enim promittit, niſi quod ſuæ dominationi ſub[ſi]ſtit: & nemo mittit, niſi inferiorem ſe, ſicut ipſe ait in Euangelio: Ni[ſi] ego abiero, par[ac]letus ille non veniet: ſi autem abiero, mittam illum ad vos.* Ad hæc ego reſpondi; Bene [fi]lius ante paſſionem ait, quia niſi ille ad patrem victor remeauerit, ac proprio ſanguine redempto mundo dignum Deo ex homine præp[a]ret habitaculum, non poteſt [illegible] [illegible]s Spiritus idem D[e]us in pectore [f]anatico, & originalis crimini[s] labe [illegible] deſcendere. Sp[ir]itus enim ſanctus ait Salomon, fugiet fictum. Tu autem ſi ſpem a[liq]u[am] r[e]ſurrectionis habes, noli loqui aduerſus Spiritum ſanctum; quia iuxta ſent[entiam] D[omini] Sp[iritum] [sa]nctum blaſphemant[i] [no]n remittetur, neque in hoc ſeculo, neque [in] fu[tu]ro. Et ille: *Deus eſt qui mittit, non eſt [De]us qui mittitur.* Ad hæc ego interrog[o], [ſi cr]ederet doctrinam Petri Paul que Apoſtolorum? Reſpondente autem eo, *Cred[o]* [illegible]. Cum [ar]gueret Petrus Apoſtolus Ananiam pro fraude fundi, vide quid d[icat].

Quid

[illegible] *memoriæ* [illegible] *Deo.* [illegible] *oratur* [illegible] *tribuens vnicuique pr*[illegible]. [illegible] enim quod [illegible] nulli [illegible] tem. nam vos (vt ſuperius dixi) nihil recte de Trinitate [illegible] qua ſit huius ſectæ peruerſitas ipſius auctoris veſtri, id eſt Arrii ex[illegible]. Ad hæc ille reſpondit: *Legem quam non colis, blaſphemare noli. nos vero* [illegible] *non credimus, non tamen blaſphemamus: quia non deputatur crimini* [illegible] *enim vulgato ſermone dicimus, Non eſſe noxium ſi inter gentilium aras, &* [illegible] *quis tranſiens vtraque veneretur.* Cuius ego ſtultitiam [illegible], aio, Vt vi[illegible] defenſorem & hæreticorum aſſertorem te eſſe manifeſtas, cum & [illegible] dogmata maculas, & paganorum ſpurcitias prædicas adorari. Satius, [illegible] es, ſi ea te armaret fides, quam Abraham ad ilicem, Iſaac in ariete, Ia[illegible] Moyſes vidit in ſente: quam Aaron portauit in logio, Dauid exultauit [illegible] non prędicauit in intellectu: quam omnes Patriarchæ, Prophetæ ſiue vel oraculis cecinit, vel ſacrificiis figurauit: quam & nunce præſens ſuffragator [illegible], vel poſſedit in pectore, vel oſtendit in opere. vt & tu conuerſus cre[illegible] Trinitatem, & accepta a nobis benedictione, purgatoque à [illegible] veneno pectore deleantur iniquitates tuæ. At ille furore com[illegible] quaſi inſanus frendens ait: *Ante anima ab huius corporis vinculis* [illegible] *religionis veſtræ ſacerdote, benedictionem accipiam.* Et ego, Nec [illegible] noſtram [illegible] onem ſiue fidem ita tepeſcere faciat, vt diſtribuamus ſanctum eius [illegible] porcis ſqualentibus exponamus. Ad [illegible] altercatione ſurrexit, & abiit. Sed poſt hęc cum in Hiſpanias reuerſus [illegible] infirmitate debilitatus, ad noſtram religionem neceſſitate cogente conuer[illegible].

De iis quæ Chilpericus ſcripſit

CAP. XLV.

P[illegible] tempus Chilpericus Rex ſcripſit indiculum, *vt ſancta Trinitas non in perſo*[illegible] *ſed tantum Deus nominaretur*: [illegible] indignum eſſe, vt Deus per[illegible] nominetur. Adfirmans etiam ipſum eſſe patrem qui eſt fi[illegible] eſſe Spiritum ſanctum, qui pater & filius. *Sic,* inquit *Prophetæ ac* [illegible], ipſa lex nominauit. Cumque hæc [illegible] iuſſiſſet, ait, [illegible] *reliqui doctores* [illegible] *credas.* Cui ego reſpondi, Hac [illegible] R[illegible] quod [illegible] poſt Apoſtolos ali[illegible] doctores [illegible] docuerunt, quid & [illegible] *mihi in hac cauſa Hilarium Euſebiumque* [illegible] ruare te conuenit, neq; Deum, neq; ſanctos [illegible]. N[illegible] perſona alter Pater, alter Filius, alter Spi[illegible] neq; Spiritus ſanctus ſed Filius [illegible] hominis filius haberetur & virginis. Nam Pater [illegible] at in [illegible] ſed ſpir[illegible] vna perſonis. A[illegible] & ego, Nunquam [illegible]. Ad hæc ille [illegible] A[illegible] Epi[illegible] hæc [illegible], ita r[illegible] intentione qu[illegible] R[illegible] ſed [illegible] ca [illegible] hi ſunt [illegible]

[illegible]

De [illegible]u Agræcul[illegible] Epiſcopi

CAP XL[illegible]VI.

A[illegible]tem Cabil[illegible]nenſis Epiſcopus, hoc obiit temp[illegible] de[illegible] p[illegible], p[illegible]erc[illegible]rio. [illegible] ciuitate [illegible] mos compo[illegible], cla[illegible]fabricau[illegible], [illegible]am co[illegible]s fulci[illegible], variau[illegible] ma[illegible] ſuo depinxit. Magnæ autem abſtinentię fuit. nam nunquam prandio vſus [illegible] tum cœna: ad q[illegible] ſedebat, vt Sole ſtante con[illegible]urgeret. H[illegible] exiguæ, fac[illegible] [illegible]autem, Epiſcopa[illegible] [illegible] octauo, æui autem oct[illegible]motet[illegible]: cui Flauius referendar[illegible]s Gu[illegible]thera[illegible] [illegible]ceſſit.

De obitu Dalmatii Epiſcopi

CAP XLVII.

EO tempore & Dalmatius Ruthenæ ciuitatis epiſcopus migrauit a ſeculo[illegible] [illegible] ſanctitate præcellus, abſt[illegible] vel [illegible]bis, vel a c[illegible] eleemoſynari[illegible]s, & cunctis humanus, in oratione & vig[illegible] [illegible]cleſ[illegible] ſtruxit. Sed dum eam ad emendationem ſæp[illegible]s de[illegible]ruit, in[illegible]mpo[illegible]tam [illegible] Poſt c[illegible]s obitum, [illegible] epiſcop[illegible] pete[illegible]t. T[illegible]adu[illegible] qui quondam Archidiaconus ei[illegible]s fuerat, in[illegible]ime in hoc in[illegible] quo[illegible] um ſ[illegible]um cum Gogone, qui tunc regis erat nutritius, commendauerat. Cond[illegible] autem [illegible]piſcopus teſtam[illegible]nt[illegible]m, in quo regi Sexenium, qui po[illegible] [illegible]s obitu[illegible] ac[illegible] re[illegible]dicabat, ad[illegible] ſacrame[illegible], vt in eccleſi[illegible]a non ord[illegible] trane[illegible] cupidus, non con[illegible]gali vinculo nex[illegible], ſed ab his omnibus expedi[illegible] in[illegible] ta[illegible]m dom[illegible]s degebat, [illegible]tueretur. Tran[illegible]atu[illegible] aute[illegible] ſbyte[illegible] ep[illegible]n [illegible]b[illegible] præp[illegible] [illegible]bus a[illegible] roru[illegible] an[illegible] te[illegible] m[illegible] at[illegible] [illegible]cis [illegible]a[illegible]ph[illegible] are [illegible] & [illegible] h[illegible] er[illegible] t eum de[illegible]m & [illegible]at[illegible] n[illegible]maret. Hæc e[illegible] di[illegible]e, pr[illegible]ern[illegible] p[illegible] [illegible] A[illegible] [illegible]. I[illegible] [illegible]ue[illegible] pr[illegible] [illegible] [illegible]e[illegible]ulo d[illegible] [illegible]mo contec[illegible]us e[illegible]. [illegible] hæc [illegible] [illegible]zt[illegible] Cl[illegible] ac proce[illegible] Th[illegible] [illegible] Epiſcopus or[illegible]s [illegible]ſt.

De m[illegible]litia Leud[illegible]ſtis

CA[illegible] XL[illegible]

[illegible]

[illegible] liber finem poſtulat, narrare aliqua de eius actionibus liber: ſed prius [illegible]us ac patriam moreſque ordiri. Cracina Pictauenſis inſula vocitatur, in [illegible] vinitoris ſeruo Leocadio nomine, naſcitur. Exinde ad ſeruitium arceſ[illegible] regiæ deputatur. Sed quia lippis erat in adoleſcentia oculis, quibus fumi [illegible]on congruebat, amotus a piſtrillo promouetur ad cophinum. Sed dum in[illegible]tatas maſſas ſe delectari conſimulat, ſeruitium fugam iniens dereliquit. [illegible]bis aut tertio reductus a fugæ lapſu teneri non poſſet, auris vnius inciſio[illegible]r. Dehinc cum notam inflictam corpori occulere nulla auctoritate va[illegible] Marcouefam reginam, quam Charibertus Rex nimium diligens, in lo[illegible] thoro adſciuerat, fugit. Quæ libenter eum colligens, prouocat, equo[illegible]orum deputat eſſe cuſtodem. Hinc iam obſeſſus vanitate, ac ſuperbiæ [illegible]mitatum ambit ſtabulorum: quo accepto, cunctos deſpicit ac poſtponit: vanitate, luxuria diſſoluitur, cupiditate ſuccenditur, & in cauſis patronæ [illegible] proprius huc illucque defertur. Cuius poſt obitum refertus prædis, lo[illegible] cum rege Chariberto oblatis muneribus tenere cœpit. Poſt hæc, pec[illegible]pali ingruentibus, comes Turonus deſtinatur: ibique ſe amplius honoris glo[illegible]ercilio iactat: ibique ſe exhibet rapacem prædis, turgidum rixis, adulteriis lu[illegible]: vbi ſeminando diſcordias, & inferendo calumnias, non modicos theſau[illegible]auit. Poſt obitum vero Chariberti, cum in Sygiberti ſortem ciuitas illa ve[illegible]ente eo ad Chilpericum, omnia quæ inique adgregauerat, a fidelibus no[illegible] regis direpta ſunt. Peruadente igitur Chilperico rege per Theodobertum fi[illegible]em Turonicam, cum iam ego Turonos aduenissem, mihi à Theodoberto [illegible]commendatur, vt ſcilicet comitatu quem prius habuerat potiretur. Multum [illegible]s humilem ſubditumque reddebat, iurans ſæpius ſuper ſepulchrum ſancti an*[illegible]nunquam ſe contra rationis ordinem eſſe venturum: ſeq; mihi tam in cauſis proprius, quam [illegible] neceſſitatibus in omnibus eſſe fidelem.* Timebat enim quod poſtea euenit, ne vr[illegible]am iterum Rex Sygibertus in ſuum dominium reuocaret. Quo defuncto, ſuc[illegible]e iterum Chilperico in regnum, iſte in comitatum accedit. Adueniente autem [illegible] Merouco, omnes res eius vſquequaque diripuit. Sed dum Sygibertus duos [illegible] Turonos tenuit, hic in Britanniis latuit: qui adſumpto (vt diximus) comitatu, in [illegible]e elatus eſt, vt in domo Eccleſiæ cum thoracibus atque loricis, præcinctus [illegible], & cont[illegible] in manu gerens capite galeato ingrederetur: de nullo ſecurus, quia [illegible] erat aduerſus. Iam ſi in iudicio cum ſenioribus vel laicis, vel clericis reſe[illegible] hominem iuſtitiam proſequentem, protinus agebatur in furias, ru[illegible] in ciues: presbyteros manicis iubebat extrahi, milites fuſtibus ver[illegible] tantaque vtebatur crudelitate, vt vix referri poſſit. Diſcedente autem Me[illegible] quæ res eius diripuerat, nobis calumniator exiſtit, adſerens fallaciter Mero[illegible] noſtro conſilio, vt res eius auferret. Sed poſt inlata damna, iterat ite[illegible]cramenta, pallamque ſepulchri beati Martini fideiuſſorem donat, ſe nobis *ita & ſupra c. 14.* [illegible]quam aduerſaturum.

De inſidiis quas nobis fecit, & qualiter ipſe humiliatus eſt

CAP. XLIX.

S[illegible]d quoniam longum eſt per ordinem proſequi periuria vel reliqua mala eius, [illegible] [illegible]s ad [illegible]d, qualiter me voluit iniquus [illegible]c nefariis calumniis ſubp[illegible]re, vel [illegible]n [illegible] vltio diuina deſcendit, vt illud adimpleretur *Omnis ſubplantans ſub[illegible]* & iterum, *Qui fodit foueam, incidet in eam.* Igitur poſt multa mala quæ in me [illegible]tul[illegible], poſt [illegible] as direptiones rerum eccleſiaſticarum, adiuncto ſibi Ricu[illegible] [illegible]ero, [illegible] tia peruerſo ad hoc erupit vt diceret me crimen in Frede[illegible]n re[illegible]m dixi[illegible], ad [illegible] archidiaco[illegible] meu[illegible] Plat[illegible] ant Gallienus amicus [illegible], [illegible]bderetur pœnæ, conuinceret me vtique hæc locutum. Tunc Rex iratus, [illegible]

ſupra diximus) iuſſit eum pugnis calcibusq; cæſum, oneratum catenis, recludi in carcerem. Nam Riculfum clericum ſe habere dicebat, per quem hæc loquutus fuiſſet. Hic vero Riculfus ſubdiaconus, ſimili leuitate perfacilis, ante hunc annum conſilio cum Leudaſte de hac cauſa habito, cauſas offenſionis requirit, quibus ſcilicet me offenſo, ad Leudaſtem tranſiret: nactusq; tandem, ipſum adiuit, ac per menſes quatuor dolis omnibus ac muſcipulis præparatis, ad me cum ipſo Leudaſte reuertitur, deprecans vt eum debeam recipere excuſatum. Feci, fateor, & occultum hoſtem publice in domum ſuſcepi. Diſcedente vero Leudaſte, ipſe ſe pedibus meis ſternit, dicens, *Niſi ſuccurras velociter, periturus ſum. Ecce inſtigante Leudaſte, locutus ſum quod loqui non debui: nunc vero aliis me regnis emitte: quod niſi feceris, à regalibus comprehenſus, mortales pœnas ſum luiturus.* Cui ego aio, Si quid incongruũ rationi effatus es, ſermo tuus in caput tuum erit. nam ego alteri te regno non mittam, ne ſuſpectus habear coram Rege. Poſt iſta Leudaſtes extitit accuſator eius, dicens ſe ſermones iam dictos a Riculfo audiſſe ſubdiacono. At ille iterum vinctus, relaxato Leudaſte, cuſtodiæ deputatur, dicens, Gallienum eadem die & Platonem archidiaconos fuiſſe præſentes, cum hæc eſt Epiſcopus eloquutus. Sed Riculfus presbyter, qui iam promiſſionem de epiſcopatu à Leudaſte habebat, intantum elatus fuerat, vt magi Simonis ſuperbiæ æquaretur. Qui tertio aut eo amplius mihi ſacramentum ſuper ſepulchrum ſancti Martini dederat. In die ſexta Paſchæ intantum me conuiciis & ſputis egit, vt vix manibus temperaret, fidus ſcilicet doli quem præparauerat. In craſtina autem die, id eſt ſabbati, in ipſo Paſcha, venit Leudaſtes in vrbem Turonicam, adſimulansque aliud negocium agere, adprehenſos Platonem archidiaconum, & Gallienum in vincla connectit: catenatoſque ac exutos veſte iubet eos ad Reginam deduci. Hæc ego audiens, dum in domo eccleſiæ reſiderem, mœſtus, turbatusq;, ingreſſus oratorium, Dauidici carminis ſumo librum, vt ſcilicet apertus aliquem conſolationis verſiculum daret. In quo ita repertum eſt; *Eduxit eos in ſpe, & non timuerunt, & inimicos eorum operuit mare.* Interea ingreſſi in fluuium ſuper pontem qui duabus lintribus tenebatur, nauis illa quæ Leudaſtem vehebat, demergitur: & niſi nandi fuiſſet adminiculo liberatus, cum ſociis forſitan interiſſet. Nauis vero alia quæ huic innexa erat, quæ & vinctos vehebat, ſuper aquas, Dei auxilio, eleuatur. Igitur deducti ad Regem qui vincti fuerant, inculſantur inſtanter, vt capitali ſententia finirentur. Sed Rex recogitans, abſolutos à vinculo, libera cuſtodia reſeruat inlæſos. Ad ciuitatem vero Turonicam Berulfus dux cum Eunomio comite fabulam fingit, quod Gunthcramnus rex capere vellet Turonicam ciuitatem: & idcirco ne aliqua negligentia accederet, oportere ait vrbem cuſtodia conſignari. Ponunt portis doloſe cuſtodes, qui ciuitatem tueri adſimulantes, me vtiq; cuſtodirẽt. Mittunt etiam qui mihi conſilium miniſtrarent, vt occulte adſumptis melioribus rebus eccleſiæ, Aruernum fuga ſecederem: ſed non adquicui. Igitur Rex arceſſitis regni ſui Epiſcopis, cauſam diligenter iuſſit exquiri. Cumq; Riculfus clericus ſæpius diſcuteretur occulte, & contra me vel meos multas fallacias promulgaret, Modeſtus quidam faber lignarius ait ad eum; *O infelix, qui contra epiſcopum tuum tam contumaciter iſta meditaris. Satius tibi erat ſilere: & petita venia Epiſcopi gratiam impetrares.* Ad hæc ille clamare cœpit voce magna ac dicere: *En ipſum qui mihi ſilentium indicit, ne proſequar veritatem: en Reginæ inimicum, qui cauſam criminis eius non ſinit inquiri.* Nunciantur protinus hæc Reginæ. Adprehenditur Modeſtus, torquetur, flagellatur: & in vincula compactus, cuſtodiæ deputatur. Cumq; inter duos cuſtodes catenis & cippo teneretur vinctus, media nocte dormientibus cuſtodibus, orationẽ fudit ad Dominum, vt dignaretur eius potentia miſerum viſitare: & qui innocens conligatus fuerat, viſitatione Martini præſulis ac Medardi abſolueretur. Mox diſruptis vinculis, confracto cippo, reſerato oſtio, ſancti Medardi baſilicam nocte nobis vigilantibus introiuit. Congregati igitur apud Brennacum villam Epiſcopi, in vnam domum reſidere iuſſi ſunt. Dehinc adueniente Rege, data omnib. ſalutatione, ac benedictione accepta, reſedit. Tunc Bertheramnus Burdegalenſis ciuitatis Epiſcopus, cui hoc cum Regina crimen impactum fuerat, cauſam proponit, meque interpellat, dicens, a me ſibi ac Reginæ crimen obiectum: negaui me ego in veritate me hæc locutum: & audiſſe quidem hæc alios: nam nõ excogitaſſe. Nam extra domũ rumor in populo magnus erat dicentium, *Cur hæc ſuper ſacerdotem Dei obiiciuntur?*

tur? cur alia Rex proſequitur? nunquid potuit Epiſcopus talis dicere vel de ſeruo? Heu, heu Domine Deus largire auxilium ſeruo tuo. Rex autem dicebat: *Crimen vxoris meæ, meum habetur obprobrium. ſi ergo cenſetis vt ſuper Epiſcopum teſtes adhibeantur, ecce adſunt. Certe ſi videtur vt hæc non fiant, & in fidem Epiſcopi committantur, dicite: libenter audiam quæ iubetis.* Mirati ſunt omnes Regis prudentiam vel patientiam ſimul. Tunc cunctis dicentibus; *Non poteſt perſona inferior ſuper ſacerdotem credi*, reſtitit ad hoc cauſa, vt dictis Miſſis, in tribus altaribus me de his verbis exuerem ſacramento. Et licet canonibus eſſent contraria, pro cauſa tamen Regis impleta ſunt. Sed nec hoc ſileo, quod Riguntlis regina condolens doloribus meis, ieiunium cum omni domo ſua celebrauit, quouſque puer nunciaret, me omnia ſic impleſſe, vt fuerant inſtituta. Igitur regreſſi ſacerdotes ad Regẽ, aiunt; *Impleta ſunt omnia ab Epiſcopo, quæ imperata ſunt, ô Rex: quid nunc ad te, niſi vt cum Berthcramno accuſatore fratris, communione priueris?* & ille, Non inquit, ego niſi audita narraui. Quærentibus illis, *Quis hæc dixerit?* reſpondit, Se hæc à Leudaſte audiſſe: ille autem ſecundum infirmitatem vel conſilii, vel propoſitionis ſuæ, iam fugam inierat. Tunc placuit omnibus ſacerdotibus, vt ſator ſcandali, inficiator Reginæ, accuſator Epiſcopi, ab omnibus arceretur Eccleſiis, eo quod ſe ab audientia ſubtraxiſſet. Vnde & epiſtolam ſubſcriptam, aliis Epiſcopis qui non adfuerant tranſmiſerunt. Et ſic vnuſquiſq; in locum ſuum regreſſus eſt. Leudaſtes vero hæc audiens, Baſilicam ſancti Petri Pariſiis expetiit. Sed cum audiſſet edictum Regis, vt in ſuo regno a nullo colligeretur: & præſertim quod filius eius quem domi reliquerat, obiiſſet, Turonos occulte veniens, quæ optima habuit in Biturico, tranſpoſuit. Proſequentibus vero regalibus pueris, ipſe per fugam labitur. Capta quoq; vxor eius, in pagum Tornacenſem exilio retruditur. At Riculfus clericus ad interficiendum deputatur: pro cuius vita vix obtinui: tamen de tormentis excuſare non potui. Nam nulla res, nullum metallum, tanta verbera potuit ſuſtinere, ſicut hic miſertimus. Ab hora tertia diei, reuinctis poſt tergum manibus, ſuſpenſus ad arborem dependebat, ad horam vero nonam depoſitus, extenſus ad trocleas, cædebatur fuſtibus, virgis, ac loris duplicibus, & non ab vno vel duobus, ſed quot accedere circa miſeros potuiſſent artus, tot cæſores erant. Cum autem iam in diſcrimine eſſet, tunc aperuit veritatem, & arcana doli publice patefecit. dicebat enim ob hoc Reginæ crimen obiectũ, vt eiecta de regno interfectis fratribus & patre, Chlodoueus regnum acciperet, Leudaſtes ducatum: Riculfus vero presbyter qui iam à tẽpore beati Eufronii Epiſcopi amicus erat Chlodouei, epiſcopatum Turonicum ambiret, huic Riculfo clerico archidiaconatu promiſſo. Nos vero cum Dei gratia Turonos reuerſi, inuenimus eccleſiam conturbatam per Riculfum presbyterum. nam hic ſub Eufronio Epiſcopo de pauperibus prouocatus, Archidiaconus ordinatus eſt. Exinde ad presbyterium admotus, receſſit ad propria, ſemper elatus, inflatus, præſumptuoſus: nam me adhuc commorante cum Rege, hic quaſi iam eſſet Epiſcopus, in domum eccleſiæ ingreditur impudenter, argentum deſcribit eccleſiæ, reliquasq; res ſub ſuam redigit poteſtatẽ. Maiores clericos muneribus ditat, largitur vineas, prata diſtribuit: minores vero fuſtibus plagisq; multis, etiam manu propria adfecit, dicens; *Recognoſcite dominum veſtrum, qui victoriam de inimicis obtinuit, cuius ingenium Turonicam vrbem ab Aruernis populis emundauit:* ignorans miſer, quod pręter quinq; Epiſcopos, reliqui omnes qui ſacerdotium Turonicum ſuſceperunt, parentum noſtrorum proſapiæ ſunt coniuncti. illud ſæpe ſuis familiaribus dicere erat ſolitus, Quod *hominem prudentem non aliter niſi in periuriis quis decipere poſſit*. Sed cum me reuerſum adhuc deſpiceret, nec ad ſalutationem meam ſicut reliqui ciues fecerant, aduentret, ſed magis me interficere minitaretur, cũ conſilio comprouincialium eum in monaſterium remoueri præcipio. Cumq; ibidem arctius diſtringeretur, intercedentibus Felicis Epiſcopi miſſis, qui memoratæ cauſæ fautor extiterat, circumuento periuriis Abbate, fuga elabitur, & vſq; ad Felicem accedit Epiſcopum: eumq; ille ambienter colligit quem execrari debuerat. Leudaſtes vero in Bituricum pergens, omnes theſauros quos de ſpoliis pauperum detraxerat, ſecum tulit. Nec multo poſt irruentibus Bituricis, cum iudice loci ſuper eum, omne aurum argentumq; vel quod ſecum detulerat, abſtulerunt, nihilq; ei niſi quod ſuper ſe habuit relinquentes: ipſamq; abſtuliſſent vitam, niſi fuga fuiſſet elapſus. Reſumptis dehinc viribus cum aliquibus Turonicis iterum irruit ſuper prędones ſuos: interfectoq; vno,

aliqua de rebus ipſis recepit,& in Turonicum reuertitur. Audiens hæc Berulfus dux miſit pueros ſuos cum armorum adparatu, ad comprehendendum eum. Ille vero cernens ſe iam iamque capi, relictis rebus, Baſilicam ſancti Hilarii Pictauenſis expetiit. Berulfus vero dux res captas Regi tranſmiſit. Leudaſtes enim egrediebatur de Baſilica, & inruens in domos diuerſorum, prædas publicas exercebat. Sed & in adulteriis ſæpe intra ipſam ſanctam porticum deprehenſus eſt. Commota autem Regina, quod ſcilicet locus Deo ſacratus taliter pollueretur, iuſſit eum à Baſilica ſancti eiici. Qui eiectus, ad hoſpites ſuos iterum in Bituricum expetit, deprecans ſe occuli ab eis.

Quæ B. Saluius de Chilperico prædixit

CAP. L.

ET licet de beati Saluii Epiſcopi conlocutione ſuperius memorare debueram, ſed quia mentem exceſſit, eſſe ſacrilegum non arbitror, ſi in poſterum ſcribatur. Igitur cum Vale poſt ſynodum memoratam Regi iam dicto, ad propria redire vellemus, non ante diſcedere placuit, niſi hunc virum libatis oſculis linqueremus. Quem quæſitum in atrio Brinnacenſis domus reperi. Cui dixi, quia iam eram ad propria rediturus: tunc remoti paululum, dum hinc inde ſermocinaremur, ait mihi, *Videsne ſuper hoc tectum quæ ego ſuſpicio?* cui ego, Video enim ſuper tegulum quod nuper Rex poni præcepit. & ille, *Aliud*, inquit, *non aſpicis?* cui ego, Nihil aliud, inquam, video. ſuſpicabar enim quod aliquid ioculariter loqueretur: & adieci, Si tu aliquid magis cernis, enarra. at ille alta trahens ſuſpiria ait, *Video ego euaginatum iræ diuinæ gladium ſuper domum hanc dependentem.* veruntamen non fefellit dictio ſacerdotem. nam poſt dies viginti, duo filii Regis quos ſuperius mortuos ſcripſimus, obierunt.

Explicitus eſt liber quintus, finitus in anno quinto Childeberti regis.

Incipit liber ſextus, inchoatus ab anno ſexto eiuſdem Childeberti.

GREGORII TVRONICI HISTORIARVM

LIBER SEXTVS.

Quod Childebertus ad Chilpericum tranſiit, & de fuga Mummoli

CAP. I.

ANNO igitur ſexto regni ſui Childebertus Rex, reiecta pace Guntheramni regis cum Chilperico coniunctus eſt. Non poſt multum tempus Gogo moritur, in cuius locum Vuandelinus ſubrogatur. Mummolus a regno Guntheramni fuga dilabitur, & ſe intra murorum Auennicorum municionem concludit. Apud Lugdunum ſynodus Epiſcoporum coniungitur, diuerſarum cauſarum altercationes incidens, negligentioreſque iudicio damnans. ſynodus ad regem reuertitur, multa de fuga Mummoli ducis, nonnulla de diſcordiis tractans.

De legatis Chilperici ab Oriente reuerſis

CAP. II.

INterea legati Chilperici regis, qui ante triennium ad Tyberium imperatorem abierant, regreſſi ſunt, non ſine graui damno atque labore. Nam cum Maſſilienſem portum propter regum diſcordias adire auſi non eſſent, Agathen vrbem quæ in Gothorum regno ſita eſt, aduenerunt. Sed priuſquam litus adtingerent, nauis acta vento, [illegible] ulſa terris in fruſta minuitur. Legati vero cum pueris ſe in periculo cernentes, arreptis tabulis vix ripę relati ſunt, multis puerorum amiſſis: ſed plurimi euaſerunt. res autem quas vndæ litori inuexerant, incolæ rapuerunt. ex quibus quod melius fuit recipientes, ad Chilpericum regem retulerunt. multa tamen ex his Agathenſes ſecum retinuerunt. Tunc ego Nouigentum villam, ad occurſum Regis abieram: ibique nobis Rex miſſorium magnum, quod ex auro gemmiſque fabricauerat in quinquaginta [illegible]rarum pondere, oſtendit, dicens, *Ego hæc ad exornandam atq; nobilitandam Francorum gentem feci. Sed & plurima adhuc, ſi vita comes fuerit, faciam.* Aureos etiam ſingularum librarum pondere, quos Imperator miſit, oſtendit, habentes ab vna parte iconem imperatoris pictam, & ſcriptum in circulo, TYBERII CONSTANTINI PERPETVI AVGVSTI ab alia vero parte habentes quadrigam & aſcenſorem, continentesque [illegible], GLORIA ROMANORVM. multa autem & alia ornamenta quæ a legatis ſunt exhibita, oſtendit. Miſſorium. Gr. μισσώριον vid. Gloſſ.

De legatis Childeberti ad Chilpericum

CAP. III.

D[illegible] apud eandem villam [illegible], [illegible] epiſcopus [illegible] primus Childeberti proceribus, in legationem ad Chilpericum regem veniunt [illegible] collocutione facta, vt ablato Guntheramni regis regno, hi ſe coniunge-

re debeant in pace, ait Chilpericus Rex; *Filii mihi peccatis increſcentibus non remanſerunt nec mihi nunc alius ſupereſt hæres, niſi fratris mei Sygiberti filius, id eſt Childebertus R[illegible] [illegible] eoque*
i. adquirere. *in omnibus quæ laborare* † *potuero, hic hæres exiſtat. tantum dum aduixero, liceat [illegible] ru-pulo aut diſceptatione cuncta tenere.* At illi gratias agentes, pactionibus ſu[illegible] ſcript[illegible] ea quæ locuti fuerant, firmauerunt, & ad Childebertum cum magnis mu[illegible]ribus ſunt regreſſi. Quibus diſcedentibus, Chilpericus Rex Leudoualdum Epiſcopum cum pr[illegible]mis regni ſui direxit. Qui dato ſuſceptoque de pace ſacramento, pactionibuſque firmatis, munerati regreſſi ſunt.

Qualiter Lupus à regno Childeberti fugatus eſt

CAP. IV.

LVpus vero dux Campanenſis, cum iam diu à diuerſis fatigaretur & ſpoliaretur aſſidue, & præſertim ab Vrſione & Bertefredo, ad extremum conuentione facta vt occideretur, commouerunt exercitum contra eum. Quod cernens Brunichildis regina, condolens fidelis ſui inſecutiones iniuſtas, præcingens ſe viriliter, irrupit medios hoſtium cuneos, dicens, *Nolite ò viri, nolite malum hoc facere, nolite perſequi innocentem; nolite pro vno homine committere prælium, quo ſolatium regionis intereat.* Hæc illa loquente, reſpondit Vrſio: *Recede à nobis ò mulier, ſufficiat tibi ſub viro tenuiſſe regnum. Nunc autem filius tuus regnat, regnumque eius non tua, ſed noſtra tuitione ſaluatur. Tu vero recede à nobis, ne te vngulæ equorum noſtrorum cum terra confodiant.* Hæc & alia cum diutiſſime inter ſe protuliſſent, obtinuit Reginæ induſtria ne pugnarent. Tamen ab illo loco diſcedentes, irruerunt in domos Lupi. Et direpto omni præſidio, fingentes [illegible] illud in theſauro regis recondere, ſuis eum domibus intulerunt, intendentes L[illegible] [illegible]
i. inſidias. nas † atque dicentes: *Viuus virtutem noſtram non euadet.* At ille cernens ſe in diſcrimine, tutata intra vrbis Lugduni clauatri muros coniuge ſua, ad Guntheramnum regem confugit. A quo benigne ſuſceptus cum eo latuit, expectans vt Childebertus ad legitimam perueniret ætatem.

Altercatio cum Iudæo

CAP. V.

IGitur Chilpericus Rex, cum adhuc apud ſupradictam villam moraretur, impe[illegible]menta moueri præcipiens, Pariſios venire diſponit. Ad quem cum iam Vale[illegible]turus accederem, Iudæus quidam Priſcus nomine, qui ei ad ſpecies coemendas fam[illegible]aris erat, aduenit. Cuius cæſarie Rex blande adprehenſa manu, ait ad me dicens, *[illegible]ni Sacerdos Dei, & impone manum ſuper eum.* Illo autem renitente, ait Rex: *O mens dur[illegible] & generatio ſemper incredula, quæ non intelligit Dei filium ſibi Prophetarum vocibus repromiſſum: non intelligit eccleſiaſtica myſteria in ſuis ſacrificiis figurata.* Hæc eo dicente, Iudæus ait; *Deus non eget coniugio, neque prole ditatur, neque vllum conſortem regni habere patitur, qui per Moyſen ait, Videte, videte quia ego ſum Dominus, & abſque me non e[illegible]us. Ego occidam, & viuere faciam: percutiam, & ego ſanabo.* Ad hæc Rex ait, Deus [illegible]ſpiritali vtero filium genuit ſempiternum, non ætate iuniorem, non poteſtate mi[illegible]rem, de quo ipſe ait, *Ex [illegible]tero ante luciferum genuit te.* Hunc ergo ante ſecula natum, [illegible] nouiſſimis ſeculis mundo miſit ſanatorem, ſicut ait Propheta t[illegible]us; *Miſit verbum ſuum [illegible] ſanauit eos.* Quod autem ais, quia ipſe non generet, audi Prophetam tuum dice[illegible] [illegible]x voce dominica: *Nunquid ego qui alios parere facio, ipſe non pariam?* hæc enim de [illegible]pulo qui in eum per fidem renaſcitur, ait. Ad hæc Iudæus reſpondit, *N[illegible] homo [illegible] potuit [illegible] aut de muliere naſci, verberibus ſubdi? morte damnari?* Ad [illegible] ce[illegible] in m[illegible] me ingerens dixi, Vt De[illegible] Dei filius homo fieret, [illegible] ſtræ neceſſitat[illegible] [illegible]a. Nam c[illegible] pe[illegible]cati hominem, & [illegible] ſubi[illegible] [illegible]mere non potuerat, niſi hominem adſu[illegible]p[illegible]ſſet. Ego ve[illegible]

& Apoſtolo quæ non credis, ſed de tuis libris teſtimonia præbens, proprio te mucrone confodiam, ſicut quondam Dauid Goliam [illegible] trucidauit. Igitur quod Deus ho[illegible] futurus eſſet, audi Prophetam tuum: *Et Deus*, inquit, *& homo, & quis cog[illegible] eum?* Et al[illegible]. *Hic Deus noſter, & non reputabitur alius præter eum, qui inuenit omnem viam ſcie[illegible], & dedit illam Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo.* poſt hæc in terris viſus eſt & cum hominibus conuerſatus eſt. Quod autem de virgine naſcitur, audi ſimiliter Proph[illegible] tuum dicentem; *Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen* [illegible] *nuel, quod eſt interpretatum, nobiſcum Deus.* Quod verberibus ſubd[illegible], quod [illegible] deberet, & aliis iniuriis vel ſubiacere, vel adfici, alius Propheta ait: *Fo*[illegible] *meas & pedes meos: diuiſerunt ſibi veſtimenta mea,* &c. & iterum, *Dederunt in* [illegible] *fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto.* Et quod per ipſum crucis patibulum labe[illegible] dum & Diaboli ditioni ſubiectum reſtitueret in regno ſuo, idem Dauid ait [illegible] *regnauit à ligno.* Non quod antea non regnauerit apud patrem, ſed [illegible] per p[illegible] à diaboli ſeruitute liberauerat, rude regnum accepit. Iudæus ad hæc reſpon[illegible] *Deo fuit neceſſitas, vt iſta pateretur?* Cui ego, Iam dixi [illegible]bi. Deus hominem crea[illegible] xium, ſed aſtu ſerpentis circumſcriptus, præuaricator præcepti f[illegible]ctus eſt. [illegible] ſede Paradiſi eiectus, mundanis laboribus deputatus eſt. qui per mortem vn[illegible] Dei Chriſti, Deo reconciliatus eſt patri. Iudæus dixit, *Non poterat Deus mittere* [illegible] *tas aut Apoſtolos, qui eum ad viam reuocarent ſalutis niſi ipſe humiliatus fuiſſ*[illegible] *in carne* [illegible] hæc ego, A principio genus ſemper deliquit humanum: quem nunq[illegible] [illegible] ſubmerſio diluuii, nec incendium Sodomæ, nec plagæ Ægypti, nec miracu[illegible] ris Iordani[illegible]que diuiſi. qui ſemper legi Dei reſtitit, Prophetis non credidit: & non [illegible] lum non credidit, verum etiam ipſos prædicatores pœnitentiæ interemit. I[illegible] pſ[illegible] ad eum deſcendiſſet, redimere, hęc explere non poterat alter. Cuius nos [illegible] renati, baptiſmo abluti, vulnere curati, reſurrectione erecti, aſcenſione glorificati ſ[illegible]mus. Quod autem morbis noſtris mederi venturus erat, Propheta tuus a[illegible]. *Liuore ei*[illegible] *ſanati ſumus:* & alibi, *Ipſe peccata noſtra portabit, & orabit pro tranſgreſſoribus:* & it[illegible]m, *Si*[illegible] *ouis ad occiſionem ductus eſt: & quaſi agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. In humiliatione iudicium eius ſublatum eſt. Generationem eius quis enarrabit? Dominus* [illegible] *tuum nomen eius.* De hoc & Iacob ille, de cuius te iactas veniſſe generatione, in [illegible]n-lii ſui Iudæ benedictione, quaſi ad ipſum Chriſtum filium Dei loquens, ait; *Adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Iuda: de germine fili mi aſcendiſti, recubans dormiſti quaſi leo, quaſi catulus leonis. quis ſuſcitabit eum? Pulchriores oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores.* Quis inquit ſuſcitabit eum? Et licet ipſe dixerit, *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam*, tamen Paulus Apoſtolus ait: *Qui non crediderit, quod Deus illum ſuſcitauit a mortuis, ſaluus eſſe non poterit.* Hæc & alia nobis dicentibus, nunquam compunctus eſt miſer ad credendum. Tunc Rex ſilente illo, cum videret eum his ſermonibus non compungi; ad me conuerſus, poſtulat vt accepta benedictione diſcederet. ait enim, Dicam, inquit, [illegible] ſacerdos, quod Iacob dixit ad Angelum qui ei loquebatur: *Non dimittam te niſi benedixeris mihi.* Et hæc dicens, aquam manibus porrigi [illegible] quibus ablutis, facta oratione, accepto pane, gratias Deo agentes, & ipſi accepimus, & Regi porreximus, hauſtoque mero, Vale dicentes, diſceſſimus. Rex vero aſcenſo equo Pariſios eſt regreſſus, cum coniuge & filia, & omni familia ſua.

De ſancto Hoſpitio recluſo & abſtinentia vel mirabilibus eius

CAP. VI.

[illegible] apud vrbem Ni[illegible]m eo tempore, Hoſpi[illegible]us re[illegible]s magnæ abſti[illegible] [illegible]s ad purum [illegible] us ferreis, induto deſuper [illegible]icio, ni[illegible] [illegible] panem cum paucis da[illegible] comedebat. In diebus autem Qua[illegible] [illegible]adicibus herbarum Ægy[illegible] [illegible], q[illegible] [illegible]r, ex[illegible] ti-

bus ſibi negociatoribus alebatur. Et primum quidem ius in quo coxerant, hauriens ipſas ſumebat in poſterum. Magnas enim per eum Dominus virtutes dignatus eſt operari. Nam quodam tempore reuelante ſibi Spiritu ſancto aduentum Longobardorū in Gallias, hoc modo predixit: *Venient*, inquit, *Longobardi in Gallias, & denaſtabunt ciuitates ſeptē, eo quod increuerit malitia eorum in conſpectu Domini, quia nullus eſt intelligens, nullus eſt qui faciat bonum, que ira Dei placetur. Eſt enim omnis populus infidelis, periurus deditus, furtis obnoxius: in homicidiis promptus, à quibus nullus iuſtitiæ fructus vllatenus gliſcit: non decimæ dantur, non pauper alitur, non tegitur nudus, non peregrinus hoſpitio recipitur, aut cibo ſufficienti ſatiatur: ideo hæc plaga ſuperuenit. Nunc autem dico vobis, congerite omnem ſubſtantiam veſtram intra murorum ſepta, ne à Longobardis diripiatur: & voſipſos in locis firmiſsimis communite.* Hæc eo loquente, omnes obſtupefacti, & Vale dicentes, cum magna admiratione ad propria ſunt regreſſi. Monachis quoque dixit; *Abſcedite & vos à loco, auferentes vobiſcum quæ habetis. ecce enim appropinquat gens quam prædixi.* Dicentibus autem illis, Non relinquimus te ſanctiſſime pater, ait, *Nolite timere pro me. futurum eſt enim, vt inferant mihi iniurias, ſed non nocebunt vſque ad mortem.* Diſcedentibus autem monachis, venit gens illa: & dum cuncta quæ reperit vaſtat, peruenit ad locum vbi ſanctus Dei reclauſus erat. At ille per feneſtram turris oſtendit ſe eis. Illi vero circumeuntes turrem, aditum per quem ingrederentur ad eum, inuenire non poterant. Tunc duo aſcendentes detexerunt tectum, & videntes eum cinctum catenis, indutumq; cilicio dicunt; *Hic malefactor eſt, & homicidiū fecit, ideo in his ligaminibus vinctus tenetur.* vocatoq; interprete, ſciſcitātur ab eo, Quid mali fecerit, vt tali ſupplicio arctaretur. At ille fatetur, ſe homicidam eſſe, omniſq; criminis reum. Tunc vnus extracto gladio, vt in caput eius libraret, dextera in ipſo ictu ſuſpenſa diriguit, nec eam ad ſe potuit reuocare. Tunc gladium laxans, terræ deiecit. Hæc videntes ſocii eius, clamorem in cœlum dederunt, flagitantes a ſancto, vt quid agi oporteret, clementer inſinuaret. Ipſe vero impoſito ſalutis ſigno, brachium ſanitati reſtituit. Ille autem in eodem loco conuerſus tonſurato capite fideliſſimus monachus nunc habetur. Duo vero duces qui eum audierunt, incolumes patriæ redditi ſunt: qui vero cōtempſerunt præceptū eius, miſerabiliter in ipſa prouincia ſunt defuncti. Multi autē ex ipſis a dæmoniis correpti, clamabant, *Cur nos ſancte & beatiſsime ſic crucias & incendis?* ſed impoſita eis manu, mundabat eos. Poſt hæc homo erat Andegauenſis incola, qui per nimiam febrem eloquiū pariter auditumq; perdiderat. Et cum de febre cōualuiſſet, ſurdus permanebat ac mutus. Igitur Diaconus ex prouincia illa Romam directus eſt, vt beatorum Apoſtolorum pignora, vel reliquorum Sanctorum qui vrbē illam muniunt, exhiberet. Qui cum ad parentes infirmi illius perueniſſet, rogant vt eū ſibi comitē itineris ſumere dignaretur, confiſi quod ſi beatiſſimorū Apoſtolorū adiret ſepulchra, protinus poſſet adſequi medicina. Euntibus autē illis, venerunt ad locū vbi beatus Hoſpitius habitabat. Quo ſalutato ac deoſculato, cauſas itineris Diaconus pandit, ac proficiſci ſe Romam indicat, ſeſeq; his qui ſancto viro de naucleris amici eſſent cōmendari depoſcit. Cumq; ibi adhuc [illegible] aretur, ſenſit vir beatus per Spiritum Domini adeſſe virtutem. Et ait Diacono: *Infirmum qui comes tui nunc eſt itineris, rogo vt meis conſpectibus repræſentes.* At ille nihil moratus, velociter ad metatum vadit, inuenitque infirmum febre plenum, qui per nutum aure [illegible] ſibi dare tinnitum indicabat. adprehenſumque ducit ad ſanctum Dei. At ille adprehenſa manu cæſarie, adtraxit caput illius in feneſtram, aſſumptoq; oleo benedictione ſanctificato, tenens manu ſiniſtra linguam eius, ori verticiq; capitis infudit, dicens; *In nomine Domini mei Ieſu Chriſti aperiantur aures tuæ, reſeretque os tuum virtus illa quæ quondam ab homine ſurdo & muto noxium eiecit dæmonium.* Et hæc dicens, interrogat nomen. Ille vero clara voce ait, Sic dicor. Cum hæc vidiſſet Diaconus, ait: *Gratias tibi immenſas refero Chriſte, qui talia per ſeruum tuum dignaris oſtendere. Quærebā Petrum, quærebam Paulum, Laurentiumque, vel reliquos qui Romam proprio cruore inluſtrant: hic omnes reperi, [illegible]* Hæc eo cum nimio fletu & admiratione dicente, vir Dei om[illegible] tion[illegible] van[illegible] vit[illegible] glori[illegible]m, ait *Sile ſile, dilectiſsime frater, non hæc ego [illegible], ſed ille qui dum ex nihilo condidit qui pro nobis hominem ſuſcipiens, cæcis viſum, ſurdis [illegible], [illegible] [illegible] prof[illegible] ut in priſtinam, mortuis vitam, & omnibus infirmis [illegible] [illegible].* Tunc [illegible] gaudens & Vale dicens, a[illegible]

[illegible]mitibus ſuis. Quibus diſcedentibus, homo quidam Dominicus (ſic enim erat viro nomen) à natiuitate cæcus, aduenit ad iſtius miraculi virtutem probandam. Qui dum monaſterio duobus aut tribus menſibus reſideret, orationi ac ieiuniis vacans, tandẽ vocat eum ad ſe vir Dei, & ait, *Vis recipere viſum?* Cui ille ait, *Voluntas*, inquit, *mea erat, incognita cognoſcere. Nam quæ ſit lux ignoro. Vnum tantum ſcio, quod ab omnibus conlaudatur. ego autem ab initio ætatis meæ vſque nunc videre non merui.* Tunc cum oleo benedicto ſuper oculos eius crucem ſanctam faciens, ait; *In nomine Ieſu Chriſti redemptoris noſtri, aperiantur oculi tui.* Et ſtatim aperti ſunt oculi eius: & erat admirans, cernenſq; magnalia Dei quæ in hoc mundo videbat. Dehinc mulier quædam, quæ vt ipſa reclamabat, tria habens dæmonia, ad eum adducta eſt: quam cum tactu ſacro benedixiſſet, atque ex oleo ſancto crucem fronti eius impoſuiſſet, eiectis dæmonibus purgata diſceſſit. Sed & aliam [illegible]llam ab ſpiritu immũdo vexatam, benedictione ſanauit. Cum autem iam dies obitus eius adpropinquaret, vocauit ad ſe præpoſitum monaſterii, dicens: *Exhibe ferramentum, & inrumpe parietem, & mitte nuncios ad Epiſcopum ciuitatis, vt veniat ad me ſepeliendum. Die enim tertia ab hoc egredior mundo, & vado in requiem deſtinatam, quam mihi Dominus repromiſit.* Hæc eo dicente, miſit præpoſitus ad epiſcopum ciuitatis Nicenſis, qui ei hæc nunciarent. Poſt hæc Creſcens quidam venit ad feneſtram, & videns eum catenis vinctum vermibus plenum ait, *O domine mi, qualiter tam valida tormenta tolerare tam fortiter potes?* cui ille ait, *Confortat me ille pro cuius nomine hæc patior. Dico autem tibi, quia iam abſoluor ab his vinculis, & vado in requiem meam.* Adueniente autem die tertia, depoſuit catenas quibus vinctus erat, proſtrauit ſe in orationem: & cum diutiſſime cũ lachrimis oraſſet, conlocans ſe ſuper ſcamnum, extenſis pedibus, eleuatiſq; ad cœlum manibus, gratias agens Deo, tradidit ſpiritum. Et ſtatim omnes vermes illi qui ſanctos artus perforabant, euanuerunt. Adueniens autem Auſtadius epiſcopus, beatum corpus ſtudioſiſſime ſepulturæ mandauit. Hæc omnia ab ipſius ore cognoui, quem ſuperius mutum & ſurdum ab eo ſanatum expoſui: qui multa mihi & alia de eius virtutibus narrauit, ſed prohibuit me res illa loqui, quia audiui vitam ipſius à multis fuiſſe conſcriptam.

De tranſitu Ferreoli Vcecenſis epiſcopi

CAPVT VII.

EO tempore Ferreolus Vcecenſis epiſcopus, magnæ vir ſanctitatis, obiit, plenus ſapientia & intellectu: qui libros aliquos epiſtolarum, quaſi Sidonium ſecutus, compoſuit. Poſt cuius obitum, Albinus ex præfecto per Dynamium rectorem prouinciæ extra Regis conſilium ſuſcepit epiſcopatum: quo non amplius quam tribus vicens mẽſibus, cum ad hoc cauſa reſtitiſſet, vt remoueretur defunctus eſt. Iouinus iterum qui quondam prouinciæ rector fuerat, regium de epiſcopatu præceptum accipit. Sed præuenit eum Marcellus diaconus, Felicis ſenatoris filius. Qui conuocatis conprouincialibus, per conſilium Dynamii epiſcopus ordinatus eſt. Sed & ipſe vi pulſatus, deinceps à Iouino, vt remoueretur, concluſus in ciuitate, virtute ſe defenſare nitebatur, ſed cum non valeret, muneribus vicit.

De Eparchio reclauſo Engoliſmenſis vrbis

CAPVT VIII.

OBiit & Eparchius reclauſus Engoliſmenſis, vir magnificæ ſanctitatis, per quem Deus multa miracula oſtẽdit: de quibus relictis plurimis, pauca perſtringam. Pe[illegible]æ vrbis incola fuit, ſed poſt cõuerſionem clericus factus, Engoliſmam veniẽs, [illegible] In qua collectis paucis monachis, in oratione morabatur a[illegible] d[illegible] argentique offerebatur, aut in neceſſitatibus pauperum, aut [illegible] diſtribuebat. Panis in cellula illa eo viuente coctus [illegible], ſed a deuotis cum neceſſitas exegiſſet, inferebatur. Magnam enim

[illegible] cuam populorum de oblationibus deuotorum redemit: puſularum malarum ve[illegible] crucis ſigno ſæpe compreſſit: dæmonas de obſeſſis corporibus oratione abe[illegible] & i[illegible]cibus plerunque vt culpabilibus ignoſcerent, dulcedine profuſa imperau[illegible] am r[illegible] nam ita erat dulci adloquio, vt ei negare non poſſent, cum [illegible] ntiam deprecatus. Quodam vero tempore dum pro furto quis ad penden[illegible] eretur, qui & in aliis multis ſceleribus tam in furtis, quam in homicidi[illegible] ab incolis criminoſius, & hæc ei nunciata fuiſſent, miſit monachum ſu[illegible] a[illegible] deprecandum iudicem, vt ſcilicet culpabilis ille vitæ concederetur. Sed inſultante vulgo atque vociferante, *quod ſi hic dimitteretur, neque regioni, neque iudici poſſit eſſe conſultum*, dimitti non potuit. In terra extenditur, ad trocleas virgis ac fuſtibus cæditur, & patibulo condemnatur. Cumque Mœſtus monachus abbati renunciaſſet, *Vade*, inquit, *adtende a longe, quia ſcito quod quem homo reddere noluit, Dominus ſuo munere donabit. Tu vero cum eum cadere videris, protinus adprehenſum adducito in monaſterium.* Monacho vero iuſſa complente, ille proſternitur in oratione: & tam diu in lachrimis ad Dominum fudit preces, quoadusque diſrupto obice cum catenis terræ reſtitueretur adpenſus. Tunc monachus adprehenſum eum, Abbatis conſpectibus incolumem repræſentat. At ille gratias Deo agens, comitem † arceſſiri iubet, dicens: *Semper me benigno animo ſolitus eras audire, fili dilectiſſime, Et cur hodie induratus, hominem pro cuius vita rogaueram, non laxaſti?* At ille, *Libenter te*, inquit, *audio ſancte ſacerdos: ſed inſurgente vulgo, aliud facere non potui, timens ſuper me ſeditionem moueri.* Et ille, *Tu*, inquit, *me non audiſti: Deus autem audire dignatus eſt: & quem tu tradidiſti morti, ille vitæ reſtituit. En*, inquit, *coram te adſtat ſanus.* Hæc eo dicente, proſternitur ad pedes comitis ſtupentis, quod videbat viuere quem in mortis interitu reliquiſſet. Hæc ego ab ipſius comitis ore cognoui: ſed & alia multa fecit, quæ inſequi longum putaui. Poſt quadraginta quatuor vero annos recluſionis ſuæ parumper febre pulſatus, tradidit ſpiritum. Protractuſque à cellula, ſepulturæ mandatus eſt. Magnus autem conuentus (vt diximus) de redemptis, in eius proceſſit exequiis.

† l. indultum, paulo ante

De Domnolo Cenomannorum epiſcopo

CAPVT IX.

DOmnolus vero Cœnomannorum epiſcopus ægrotare cœpit: tempore enim Chlotharii regis apud Pariſios ad Baſilicam ſancti Laurentii gregi monaſteriali præfuerat, ſed quoniam Childeberto ſeniore viuente ſemper Chlothario regi fidelis extitit, & nuncios illius ad ſpeculandum miſſos, crebrius occulebat, præſtolabatur Rex locum in quo pontificatus honorem acciperet. Migrante autem Auennienſis ciuitatis pontifice, iſtum illuc dare deliberauerat. Sed beatus Domnolus hæc audiens, ad Baſilicam ſancti Martini antiſtitis, quo tunc Chlotharius rex ad orationem venerat, acceſſit, & nocte tota in vigiliis excubans, per priores qui aderant, Regi ſuggeſtionem intulit, vt non quaſi captiuus ab eius elongaretur aſpectu: nec permitteret ſimplicitatem illius inter ſenatores ſophiſticos ac iudices philoſophicos fatigari, adſerens hunc locum humilitatis ſibi eſſe potius, quam honoris. Ad hæc Rex annuens, migrante Innocentio Cœnomannorum epiſcopo, ipſum eccleſiæ illi antiſtitem deſtinauit. Iam adſumpto epiſcopatu, talem ſe tantumque præbuit, vt in ſummæ ſanctitatis culmen euectus, debili vſum greſſuum, cæco reſtitueret viſum. Qui poſt viginti duos epiſcopatus annos, dum ſe cerneret morbo regio calculoq; grauiſſime fatigari, Theodulfum abbatem in locum ſuum prælegit: cuius adſenſui Rex præbuit voluntatem: ſed non multum poſt tempus mutata ſententia, in Badechiſilum domus regiæ maiorem transfertur electio. Qui tonſuratus gradus quos clerici ſortiuntur, aſcendens, poſt quadraginta dies migrante ſacerdote ſucceſſit.

De

De Baſilica ſancti Martini effracta

CAPVT X.

HIs diebus Baſilica ſancti Martini a furibus effracta fuit. Qui ponẽtes ad feneſtram abſidæ cancellum, qui ſuper tumulum cuiuſdam defuncti erat, aſcendentes per eum, effracta vitrea ſunt ingreſſi: auferenteſq; multum auri argentique, & palliorum holoſericorum, abierunt, non metuentes ſuper ſanctum ſepulchrum pedem ponere, vbi vix vel os adplicare præſumimus. Sed virtus Sancti voluit hanc temeritatem etiam cum iudicio manifeſtare terribili. nam hi perpetrato ſcelere ad Burdegalenſem ciuitatem venientes, orto ſcandalo, † vnus alterum interemit: ſicque patefacto opere, furtum repertum eſt: ac de hoſpitali † eorum argentum communitum, & pallia ſunt extracta. Quod cum regi Chilperico nunciatum fuiſſet, iuſſit eos alligari vinculis, & ſuo conſpectui præſentari. Tunc ego metuens, ne ob illius cauſam homines morerentur, qui viuens in corpore pro perditorum vita ſæpius deprecatus eſt, epiſtolam Regi precationis tranſmiſi, ne nobis non accuſantibus ad quos proſecutio pertinebat, hi interficerentur. Quod ille benigne ſuſcipiens, vitæ reſtituit. Species vero quæ diſſipatæ fuerant, ſtudioſiſſime componens, loco ſancto reddi præcepit.

De Theodoro epiſcopo & Dynamio

CAPVT XI.

APud Maſſilienſem vero vrbem Dynamius rector prouinciæ, grauiter inſidiari Theodoro epiſcopo cœpit. at ille ad Regem properare diſponens, comprehenſus ab eo, in medio ciuitatis tenetur: & grauiter iniuriatus, tandem laxatus eſt. Clerici autem Maſſilienſes dolum cum Dynamio moliebantur, vt ab epiſcopatu eiiceretur. Sed dum ad regem Childebertum ambularet, cum Iouino ex præfecto à Gunthcramno rege detineri iubetur. Quod audientes Maſſilienſes clerici, gaudio magno repleti, quod iam teneretur, iam deputaretur exilio, quod iam in hoc res perſtitiſſet, vt nunquam Maſſiliam reuerteretur, domos eccleſiæ adprehendunt, miniſteria † deſcribunt, regeſtoria reſerant, promptuaria expoliant, omneſque res eccleſiæ tanquam ſi iam m[illegible]us eſſet Epiſcopus, peruadunt, diuerſa crimina de pontifice proloquentes, quæ falſa, Chriſto auſpice, deprehendit. Childebertus vero poſtquam cum Chilperico pacificatus eſt, legatos ad Guntheramnum regem mittit, vt medietatem Maſſiliæ, quam ei poſt obitum patris ſui dederat, reddere deberet. Quod ſi nollet, nouerit ſe multa perditurum pro partis iſtius retentione. Sed ille cum hæc reddere nollet, vias claudi præcepit, vt nulli per regnum eius tranſeundi aditus panderetur. Hæc cernens Childebertus, Gundulfum ex domeſtico duce facto de genere ſenatorio, Maſſiliam dirigit. Qui cum non auderet ambulare iam per Guntheramni regnum, Turonos venit. Quem benigne ſuſceptum, recognoſco matris meæ auunculum eſſe: retentumque mecum quinque diebus, impoſitiſque neceſſariis, abire permiſi. Ille vero progreſſus, Maſſiliam ingredi, obſiſtente Dynamio non valebat. Sed nec Epiſcopus qui iam tunc cum Gundulfo venerat, in eccleſia ſua recipiebatur. Dynamius autem vna cum clericis, portas obſerat vrbis, inſultans pariter ac vtrumque deſpiciens, Epiſcopum ſcilicet & Gundulfum. Tandem ad colloquium ducis adſcitus, in Baſilicam beati Stephani quæ vrbi eſt proxima, venit. Oſtiarii enim cuſtodiebant ædis ingreſſum, vt introeunte Dynamio, valuæ protinus clauderentur. Quo facto, ex[illegible]æ armatorum turbæ poſt Dynamium ingredi nequiuerunt. Quo non intelli[illegible]e, dum diuerſa inter ſe ſuper altarium conferunt, recedentes ab altario, ſalutato[illegible] ingrediuntur. Introe[illegible] autem cum his Dynamium, nudatumque iam [illegible] ſuorum ſo[illegible] terribili er increpant. Fugatiſq; ſatellitibus, qui cum armis eo adducto, circum[illegible]bãt, ſeniores ciuiũ ad ſe dux vna cum Epiſcopo collegit, vt ciuitatem ingrederetur. [illegible]unc D[illegible]amius hęc omnia cernens, ve[illegible]iã petens, datis duci multis munerib. red-

dito etiam ſacramento, *ſe fidelem Epiſcopo deinceps Regique futurum*, ſuis indutus eſt indumẽtis. Tunc reſeratis tam portarum quam ſacrarum ædium valuis, ingrediuntur vtique ciuitatem, Dux ſcilicet & Epiſcopus, cum ſignis & laudibus diuerſiſque honorum vexillis. Clerici autem qui ſceleri huic mixti fuerant, quorum caput Anaſtaſius abbas, & Proculus presbyter erant, intra Dynamii tecta confugiunt, petentes ab eo opem refugii a quo fuerant incitati. Multi tamen eorum per idoneos fideiuſſores dimiſſi, ad Regem iuſſi ſunt ambulare. Interea Gundulfus ſubiugata ciuitate in Childeberti regis dominationem, reſtitutoque in locum ſuum antiſtite, ad Regem Childebertum regreſſus eſt. Sed Dynamius immemor fidei quam Childeberto regi promiſerat, ad Gunthramnum regem nuncios dirigit dicens, *quod partem ſibi debitam ciuitatis per Epiſcopum perderet, nec vnquam Maſſilienſem vrbem ſuo potiretur dominio, niſi hic euellatur ab ea.* At ille iracundia commotus, iubet contra fas religionis, vt pontifex ſummi Dei, arctatus vinculis ſibi exhiberetur, dicens. *Trudatur exilio inimicus regni noſtri, ne nobis nocere amplius valeat.* Sed cum Epiſcopus de his ſuſpectus eſſet, nec facile poſſet ab vrbe erui, aduenit feſtiuitas dedicationis Oratorii ruris ſuburbani. Cumque ad hæc feſta egreſſus ciuitatem properaret, ſubito armati cum magno fremitu ab occultis inſidiis ſcatentes, ſanctum vallant antiſtitem: deiectumque ab equo, fugant omnes comites eius, ſeruientes alligant, clericos cædunt, ipſumque ſuper miſerabilem imponentes caballum, nullum de ſuis ſequi permittentes, ad Regis deducunt præſentiam. Cumque per Aquenſem præterirent vrbem, Piencus epiſcopus loci, condolens fratri, datis clericis ad ſolatium, impoſitiſque neceſſariis, abire permiſit. Dum hæc agerentur, clerici iterum Maſſilienſes domos eccleſiæ reſerant, arcana timantur, & alia deſcribunt, alia ſuis domibus inferunt. Epiſcopus vero ad Regem deductus, nec culpabilis inuentus, ad ciuitatem ſuam redire permiſſus, cum grãdi eſt a ciuitatibus laude ſuſceptus. Ex hoc autem grauis inimicitia inter Gunthramnum regem, & Childebertum nepotem ſuum exoritur, diſruptoque fœdere ſibi inuicem inſidiabantur.

De exercitu contra Biturigas commoto

CAPVT XII.

IGitur Chilpericus rex, cernens has diſcordias inter fratrem ac nepotem ſuum pullulare, Deſiderium ducem euocat, iubetque vt aliquid nequitiæ inferret fratri. At ille, commoto exercitu, Ragnoualdo duce fugato, Petrogoricum peruadit. Exactoque ſacramento, Aginnum pergit. hæc audiens vxor Ragnoualdi, quod ſcilicet fugato viro ſuo hæ ciuitates in poteſtatem regis Chilperici redigerentur, Baſilicam ſancti martyris Capraſii expetiit. Sed extracta exinde, & ſpoliata facultate ac ſolatio famulorum, datis fideiuſſoribus Tholoſam dirigitur. ibique iterum in Baſilica ſancti Saturnini ingreſſa reſidebat. Deſiderius vero cunctas ciuitates quæ in parte illa ad regem Gunthramnum aſpiciebant abſtulit, & ditionibus regis Chilperici ſubegit. Berulfus vero dux, cum Biturigas muſſitare, quod Turonicum terminum ingrederentur, audiſſet, exercitum commouet, & ſe in ipſos fines ſtatuit. Grauiter tunc pagi Iſiodorenſis ac Berrauenſis vrbis Turonicæ deuaſtati ſunt. Sed & poſtea crudeliter qui in hac obſidione adeſſe non poterant, ſunt damnati. Blandaſtes vero dux in Vaſconiam abiit, maximamque partem exercitus ſui amiſit.

De Lupo & Ambroſio Turonicis ciuibus interfectis

CAPVT XIII.

LVpus quidam Turonicæ ciuis, cum vxore perdita ac liberis, clericatum expeteret, a fratre Ambroſio prohibitus eſt, metuens ne hæredem inſtitueret Dei eccleſiam, ſi ei coniungeretur. rurſumque illi vxorem prouidit, & diem in quo ad ſponſalia conuenirent, ma ſuaſus frater indicit. Dehinc ad Cainonenſe caſtrum vbi hoſpitium habebant pariter aduenerunt. Vxor autem Ambroſii cum eſſet adul-

alium amore lupanario exoſo marito diligeret, inſidias viro tetendit. Cumq; hi germani pariter epularentur, & nocte vſque ad ebrietatem vino maduiſſent, in vno ſtrato pariter quieuerunt. Tunc mœchus vxoris Ambroſii, nocte veniens, quieſcentibus cunctis, & vino depreſſis, accenſis igne paleis, vt videret quid ageret, extracto gladio, Ambroſium in capite librat, ita vt deſcendens per oculos gladius, ceruical capitis amputaret: in quo ictu expergefactus Lupus, & ſe in ſanguinem volutari decernens, exclamat voce magna dicens; *Heu heu ſuccurrite, frater meus interfectus eſt.* Mœchus vero qui iam perpetrato ſcelere diſcedebat, hæc audiens, regreſſus ad lectum, Lupum adit. Quo repugnante, multis plagis laceratum obpreſſit, & mortali ictu ſauciatum, ſemiuiuum reliquit. Sed nullus de familia ſenſit. Mane autem facto, ſtupebant omnes de tanto ſcelere. Lupus tamen adhuc viuens inuentus, ſicut actum fuerat referens, ſpiritum exhalauit. Sed nec longum meretrix lugendi ſumpſit ſpatium: ſed paucis diebus interpoſitis, coniuncta mœcho diſceſſit. *Ano nomine, ſup. lib. 7. c. 3.*

De portentis quæ apparuerunt

CAPVT XIV.

ANno igitur ſeptimo Childeberti regis, qui erat Chilperici & Gunthcramni viceſimus & primus, menſe Ianuario, pluuiæ, coruſcationes, atque tonitrua grauia fuerunt: flores in arboribus oſtenſi ſunt: ſtella quam cometen ſuperius nominaui, adparuit, ita vt in circuitu eius magna nigredo eſſet. Et illa tanquam in foramine aliquo poſita, ita inter tenebras relucebat, ſcintillans ſpargenſq; comas. Prodibat autem ex ea radius miræ magnitudinis, qui tanquam fumus magnus incendii adparebat à longe. Viſa eſt autem ad partem occidentis in hora noctis prima. In die autem ſancto Paſchæ apud Sueſſionas ciuitatem cœlum ardere viſum eſt, ita vt duo apparerent incendia: & vnum erat maius, aliud vero minus. Poſt duarum vero horarum ſpacium coniuncta ſunt ſimul: factaque pharo magna, euanuerunt. In Pariſiaco vero termino, verus ſanguis ex nube defluxit, & ſuper veſtimenta multorum hominum cecidit, & ita tabe maculauit, vt ipſi propria indumenta horrentes abnuerent. Tribus enim locis in termino ciuitatis illius hoc prodigium adparuit. In Siluanectenſi vero territorio hominis cuiuſdam domus, cum ille mane ſurgeret, ſanguine reſperſa abintus adparuit. Magna igitur eo anno lues in populo fuit, valitudines variæ, milinæ † cum puſulis & veſicis, quæ multum populum adfecerunt morte. Multi tamen adhibentes ſtudium, euaſerunt. Audiuimus enim eo anno in Narbonenſem vrbem inguinarium morbum grauiter deſæuiſſe, ita vt nullum eſſet ſpacium, cum homo correptus fuiſſet ab eo.

Cometes. *Hunc locum citat Fulbert. Carnot. epiſt. 79.* *al. maligna.*

De obitu Felicis epiſcopi

CAPVT XV

FElix vero epiſcopus Namneticæ ciuitatis, in hanc valetudinem corruens, grauiter ægrotare cœpit. Tunc vocatis ad ſe Epiſcopis qui propinqui erant, ſupplicat vt conſenſum quem in Burgundionem nepotem ſuum fecerat, ſuis ſubſcriptionibus roborarent. Quod cum factum fuiſſet, eum ad me dirigunt. Erat tunc temporis Burgundio quaſi annorum vigintiquinque. Qui veniens, rogat vt accedens vſque Namnetas, epiſcopum eum in locum auunculi qui adhuc ſuperſtes erat, tonſuratum conſecrare deberem. Quod ego abnui, quia Canonibus non conuenire cognoui. Conſilium tamen præbui, dicens: *Habemus ſcriptum in Canonibus, fili, Non poſſe quenquam ad epiſcopatum accedere, niſi prius eccleſiaſticos gradus regulariter ſortiatur. Tu ergo, di[illegible]me, reuertere illuc, & pete vt ipſe te qui elegit debeat tonſurare. Cumque presbyterii [illegible]rem acceperis, ad eccleſiam aſſiduus eſto: & cum eum Deus migrare voluerit, tunc facile epiſco[illegible] gradum aſcendes.* At ille regreſſus, conſilium acceptum adimplere diſſimulauit, eo

quod Felix epiſcopus ab incommodo leuius agere videretur. Sed poſtquam febris diſceſſit, tibiæ eius ab humore puſulas emiſerunt. Tunc cantharedarum cataplaſmam nimium validam ponens, computreſcentibus tibiis, anno epiſcopatus ſui triceſimo tertio, ætate ſeptuagenaria, vitam finiuit. Cui Nonnichius conſobrinus, rege ordinante, ſucceſſit.

Quod Papolenus uxorem ſuam recepit

CAPVT XVI.

AVdiens autem Pappolenus eius obitum, neptem illius de qua ſeparatus fuerat, recepit. Ante hoc autem tempus deſponſatam eam habuerat: ſed diſſimulante de nuptiis Felice epiſcopo, hic cum magna cohorte veniens, ab oratorio puellam abſtraxit, & in Baſilicam beati Albini confugit. Tunc Felix epiſcopus ira commotus, circunuentam puellam dolis, à marito ſeparauit. Mutataque veſte apud Vaſatenſem vrbem in monaſterio poſuit: ſed illa occultos puero nuncios dirigit, vt ſcilicet eam ereptam a loco in quo poſita erat, acciperet. Quod ille non abnuens, adſumptam de monaſterio puellam ſuo coniugio copulauit, regalibuſque munitus præceptionibus, timere parentum diſtulit minas.

De Iudæis per Chilpericum regem conuerſis

CAPVT XVII.

REx vero Chilpericus multos Iudæorum eo anno baptizari præcepit, ex quibus plures excepit è ſancto lauacro. Nonnulli tamen eorum corpore tantum, nō corde abluti, ad ipſam quam prius perfidiam habuerant, Deum mentiti regreſſi ſunt, ita vt & Sabbatum obſeruare, & diem Dominicum honorare viderentur. Priſcus vero ad cognoſcendam veritatem nulla penitus potuit ratione deflecti. Tunc iratus Rex, iuſſit eum cuſtodiæ mancipari, ſcilicet vt quem credere voluntarie non poterat, ſaltem credere faceret vel inuitum. Sed ille datis quibuſdam muneribus, ſpatium poſtulat, donec filius eius Maſſilienſem Hebræam accipiat: pollicetur doloſe ſe deinceps quæ Rex iuſſerat impleturum. Interea oritur intentio inter illum & Pathitem ex Iudæo conuerſum, qui iam Regis filius erat ex lauacro. Cumq; die ſabbati Priſcus præcinctus orario, nullum in manus ferens ferramentum, Moſaicas leges quaſi impleturus ſecretiora competeret, ſubito Pathir adueniens, ipſum gladio cum ſociis qui aderant iugulauit. Quibus interfectis, ad Baſilicam ſancti Iuliani cum pueris ſuis, qui ad propinquam plateam erant, confugit. Cumq; ibidem reſiderent, audiunt, quod Rex domino vitæ cæſo, famulos tanquam malefactores à Baſilica tractos, iuberet interfici. Tūc vnus ex his euaginato gladio, domino iam fugato, ſocios ſuos interficit, ipſe poſtmodum cum gladio de Baſilica egreſſus: ſed inruente ſuper ſe populo, crudeliter interfectus eſt. Pathir autem accepta licentia, ad regnum Guntheramni, vnde venerat, eſt regreſſus: ſed non poſt multos dies a parentibus Priſci interfectus eſt.

De legatis Chilperici ab Hiſpan. reuerſis

CAPVT XVIII.

IGitur legati Chilperici regis, id eſt Anſoualdus & Domichiſilus, qui ad conſpiciendam dotem in Hiſpanias fuerant miſſi, regreſſi ſunt. His diebus Leuuichildus rex in exercitu contra Hermenichildum filium ſuum reſidebat: cui & Emeritam ciuitatem abſtulit. Nam hic qualiter cum ducibus imperatoris Tyberii fuerit coniunctus, iam ſuperius expoſuimus. Nam & legatis hæc cauſa nexuit moras, vt tardius regrederentur. Quibus viſis, ego ſollicitus eram qualiter in ipſis Chriſtianis qui pauci in eo loco remanſerant, fides Chriſti ferueret. Cui hæc Anſoualdus reſpondit. Chriſtiani qui

nunc

nunc apud Hiſpanias commorantur, catholicam fidem integre ſeruant. Sed Rex nouo nunc ingenio eam nititur exturbare, dum doloſe & ad ſepulchra Martyrum, & in Eccleſiis religionis noſtræ orare confingit. Dicit enim; *Manifeſte cognoui eſſe Chriſtum filium Dei æqualem patri, ſed Spiritum ſanctum, Deum penitus eſſe non credo, eo quod in nullis legatur codicibus Deus eſſe.* Heu heu quam iniquam ſententiam, quam venenoſum ſenſum, quam prauam mentem. Et vbi eſt illud quod dominus ait, *Spiritus Deus eſt:* & illud Petri, quod ad Ananiam ait, *Quid tibi viſum eſt tentare Spiritum ſanctum? Non es hominibus mentitus, ſed Deo.* Vbi eſt & illud quod Paulus myſtica dona commemorans, ait, *Hæc enim operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens vnicuique prout vult.* Qui enim operatur quod vult, nulli cognoſcitur eſſe ſubiectus. Accedente autem Anſoualdo ad Chilpericum regem, legatio Hiſpanorum eſt ſubſecuta. Quæ de Chilperico ad Childebertum accedens, in Hiſpanias eſt regreſſa.

De hominibus Chilperici apud Vrbiam fluuium

CAPVT XIX.

APud Pontem vero Vrbienſem ciuitatis Pariſiacæ, Chilpericus rex cuſtodes poſuerat, vt inſidiatores de regno fratris ſui ne nocerent aliquid, arcerentur. Quo Aſclepius ex duce præcognito, nocte irruens, interfecit omnes, pagumq; ponti proximum grauiter depopulatus eſt. Cumque hæc regi Chilperico nũciata fuiſſent, mittit nuncios comitibus, ducibuſque, & reliquis agentibus, vt collecto exercitu in regnu germani ſui irruerent. Sed prohibitus eſt conſilio bonorum, ne faceret, dicentibus ſibi; *Illi peruerſe egerunt, tu vero ſapienter age. Mitte fratri nuncios, & ſi iniuriam tuam emendare voluerit, nihil mali quæras: ſi vero noluerit, tractabis deinceps quid ſequaris.* Et ſic ratione accepta, prohibito exercitu legationem fratri dirigit. Sed ille cuncta emendans, fratris quæſiuit integre charitatem.

De obitu Chrodini ducis

CAPVT XX.

EO anno Chrodinus obiit, vir magnificæ bonitatis & pietatis, eleemoſynarius valde, pauperumq; refector, profluus ditator eccleſiarum, clericorumq; nutritor. nã ſæpe a nouo fundans villas, ponens vineas, ædificans domos, culturas erigens, vocatis Epiſcopis quorum erat parua facultas, dato epulo ipſas domos cum cultoribus & culturis, cum argento, periſtromatibus, vtenſilibus, miniſtris & famulis benigne diſtribuebat, dicens: *Sint hæc Eccleſiæ data, vt dum de his pauperes reficiuntur, mihi veniam obtineant apud Deum.* Multa autem & alia bona de hoc viro audiuimus, quæ inſequi longum eſt. Tranſiit autem ætate ſeptuagenaria.

De ſignis oſtenſis

CAPVT XXI.

HÆc in hoc anno iterato ſigna adparuerunt: Luna eclipſin paſſa eſt. intra Turonicum territorium, verus de effracto pane ſanguis effluxit: muri vrbis Sueſſionicæ corruerunt: apud Andegauam vrbem terra tremuit: ingreſſi muros vero Burdegalenſis oppidi ingreſſi lupi canes deuorauerunt, nequaquam homines metuentes: per cœlum ignis diſcurrere viſus eſt. Sed & Vaſatenſis ciuitas incendio concremata eſt, ita vt eccleſiæ domus eccleſiaſticæ vaſtarentur. Miniſterium tamen omne ereptum fuiſſe cognouimus.

De Cartherio epiſcopo

CAPVT XXII.

i. indices. REx igitur peruaſis Chilpericus ciuitatibus fratris ſui, nouos comites † ordinat, & cuncta iubet ſibi vrbium tributa deferri. Quod ita impletum fuiſſe cognouimus. His diebus adprehenſi ſunt duo homines à Nonnichio Lemouicinæ vrbis comite, deferẽtes ex nomine Charterii Petrogoricæ vrbis epiſcopi, literas, quæ multa impro peria loquebantur in Regem: in quibus inter reliqua erat inſertum, quaſi quere[illegible] ſacerdos, *ſe à paradiſo ad inferos deſcendiſſe.* Scilicet quod a regno Guntheramni in Chilperici fuerit ditiones commutatus. has literas cum his hominibus iam dictis comes *Gall. pour.* ſub ardua cuſtodia regi direxit. Rex vero patienter propter † Epiſcopum mittit, qui eum ſuo conſpectui præſentarent, diſcuſſurus vtique ſi vera eſſent quæ ei opponebãtur, an non. Adueniente vero Epiſcopo, Rex homines illos cum literis repræſentat: interrogat ſacerdotem, ſi ab eo directæ fuerint? Negat ille a ſe directas. Interrogantur vero homines, a quo eas acceperint. Frontonium diaconum proferunt. Interrogatur de diacono, ſacerdos reſpondit, ſibi eum eſſe præcipuum inimicum, nec dubitari debere ipſius eſſe nequitias, qui contra eum ſæpius cauſas commouiſſet iniquas. Adducitur Diaconus ſine mora: interrogatur à Rege, confitetur ſuper epiſcopum dicens: *Ego hanc epiſtolam Epiſcopo iubente dictaui.* Proclamante vero Epiſcopo & dicente, quod ſæpius hic ingenia quæreret, qualiter eum ab epiſcopatu deiiceret, Rex miſericordia motus, commendans Deo cauſam ſuam, ceſſit vtriſque, deprecans clementer Epiſcopum pro Diacono, & ſupplicãs vt pro ſe ſacerdos oraret: & ſic cum honore vrbi remiſſus eſt. Poſt duos vero menſes Nonnichius comes qui hoc ſcandalum ſeminauerat, ſanguine percuſſus interiit, reſque eius, quia abſque liberis erat, diuerſis a rege conceſſæ ſunt. 38

Quod Chilperico regi filius natus eſt

CAPVT XXIII. 38

DEhinc Chilperico regi poſt multa funera filiorum, filius naſcitur. ex hoc iubet Rex omnes cuſtodias relaxari, vinctos abſolui, compoſitioneſq; negligentũ fiſco debitas præcepit omnino non exigi. Sed magnum deinceps dolum hic intulit infans.

De inſidiis Theodori Epiſcopi, & de Gundobaldo

CAPVT XXIV.

N[illegible] a uerum contra Theodorum epiſcopum bella conſurgunt. nam Gundobal[illegible], qui ſe filium Chlotharii regis eſſe dicebat, de Conſtantinopoli venien[illegible], Maſ 49 ſiliam eſt aductus: de cuius origine quædam ſtrictim libuit memorare. Hic cum na[illegible] in Galliis, & diligenti cura nutritus (vt regum iſtorum mos eſt) crinium flagel- *Vide inf. lib. 6. c. 10.* lis per terga demiſſis, literis eruditus, Childeberto regi a matre repræſentatur, dicente ea; *F[illegible]e,* inquit, *nepotem tuum Chlotharii regis filium. Et quia inuiſus habetur patri, ſuſcipe eum, qui [illegible] tua e[illegible].* Quem ille, eo quod ei filii non eſſent, accipiens, retinebat ſecum. [illegible] ur hæc regi Chlothario: miſitque fratri nuncios dicens: *Dimitte puerum vt veniat ad me.* Nec moratus ille, iuuenem fratri direxit. Quo viſo, Chlotharius iuſſit to[illegible] s eius, dicens; *Hunc ego non generaui.* Igitur poſt Chlotharii regis o[illegible] Chariberto rege ſuſceptus eſt. quem Sygibertus arceſſitum iterum [illegible] 50 *Coloniæ Agripp.* [illegible] caput eius, & miſit eum in Agrippinenſem ciuitatem, quæ nunc Col[illegible] d[illegible] qoque ab eo loco d[illegible] plus, dimiſſis iterum capillis, ad Narſetem ab[illegible] q[illegible] erat [illegible] ibi accepta vxore, filios procreauit, & a[illegible] [illegible] it. [illegible] vt ferunt, poſt multa tempora, a [illegible] modam [illegible] Ga[illegible], Maſſiliam adpulſus, a Theodoro epiſcopo ſuſceptus eſt. Et ab eodem [illegible] 51

acceptis equis, Mummolo duci coniunctus eſt. Erat autem tunc Mummolus in ciuitate Auennica, ſicut ſupra iam diximus. Guntchramnus vero dux adprehenſum Theodorum epiſcopum, in cuſtodiam pro hac cauſa detruſit, reputans cur hominem extraneum intromiſiſſet in Gallias, voluiſſetque Francorum regnum imperialibus per hæc ſubdere ditionibus. At ille epiſtolam (vt aiunt) manu maiorum Childeberti regis ſubſcriptam, protulit dicens: *Nihil per me feci, niſi quæ mihi à dominis noſtris & ſenioribus imperata ſunt*. Cuſtodiebatur igitur ſacerdos in cellula, nec permittebatur eccleſiæ propinquare. Quadam vero nocte, dum attentius oraret ad Dominum, refulſit cellula nimio ſplendore, ita vt comes qui erat cuſtos eius, ingenti pauore terreretur: viſuſque eſt ſuper eum lucis immenſæ globus per duarum horarum ſpacium. Mane autem facto, narrabat hæc comes ille cæteris qui cum eo erant. Poſt hæc autem ductus eſt ad Guntchramnum regem cum Epiphanio epiſcopo, qui tunc Longobardos fugiens, Maſſiliæ morabatur, ſcilicet quod & ipſe conſcius huius cauſæ fuiſſet. Diſcuſſi igitur a Rege, in nullo inuenti ſunt crimine. Rex tamen iuſſit eos ſub cuſtodia degere, in qua poſt multa ſupplicia, Epiphanius epiſcopus obiit. Gundobaldus vero in inſulam maris ſeceſſit, expectans euentum rei. Guntchramnus vero dux cum duce Guntchramni regis res Gundobaldi diuiſit, & ſecum in Aruernum detulit immenſum (vt ferunt) argenti pondus, & auri, & reliquarum rerum.

De ſignis

CAPVT XXV.

ANno octauo Childeberti regis, pridie Calendas Februarias, cum die Dominico ad vrbem Turonicam ad matutinas ſignum † commotum fuiſſet, & populus ſurgens, ad Eccleſiam conueniret, cœlo nubilo cum pluuia globus magnus ignis de cœlo dilapſus in ſpacio multo cucurrit in aera. Qui tantam lucem dedit, vt tanquam media die omnia cernerentur. Quo iterum in nubem ſuſcepto, nox ſucceſſit. Aquæ vero extra ſolitum inualuerunt. nam tantam inundationem Sequana, Matronaque circa Pariſios intulerunt, vt inter ciuitatem & Baſilicam ſancti Laurentii naufragia ſæpe contingerent. † i. campana

De Guntchramno & Mummulo

CAPVT XXVI.

GVntchramnus quoque dux Aruernum cum ſupradictis theſauris reuerſus ad Childebertum regem abiit. Cumque exinde regrederetur cum vxore & filiis, à Guntchramno rege comprehenſus retinebatur, dicente ſibi Rege: *Tua inuitatio Gundobaldum adduxit in Gallias, & ob hoc ante hos annos abiſti Conſtantinopolin*. Cui ille, *Mummolus*, inquit, *dux tuus ipſe ſuſcepit eum, & in Auenione ſecum retinuit. Nunc autem permitte me, & adducam ipſum tibi, & tunc immunis ero ab his quæ reputantur mihi*. Cui Rex ait; *Non permittam te abire, niſi dignas luas pœnas pro his quæ commiſiſti*. At ille cernens ſe morti propinquum, ait; *Ecce filium meum, ſuſcipe illum, & ſit obſes pro his quæ promitto domino meo regi. Et niſi Mummolum adducam tibi, perdam paruulum meum*. Tunc Rex permiſit eum abire, retento ſecum eius infantulo. At ille adſumptis ſecum Aruernis atque Vellauis, Auenionem abiit. Sed aſtu Mummoli, naues in Rhodano infirmæ paratæ ſunt. Aſcendenteſq; ſimpliciter, vt in medio amnis venerunt, impletis nauibus mergebãtur. Tunc in periculo poſiti, alii nando euaſerunt, nonnulli vero arreptis ipſarum nauium tabulis attigerunt litus. Plerique autem quorum minor fuit aſtutia, in amne demerſi ſunt. Guntchramnus vero dux aduenit Auenionem. prouiderat enim Mummolus, poſtquam intra muros vrbis illius eſt ingreſſus, vt quia pars parua reſidebat, quæ non vallabatur a Rhodano, educta ex eo parte, locus ille totus hoc alluuio muniretur. in quo loco foſſas magnæ profunditudinis fodit, præparatoſque dolos aqua decurrens operuit. Tunc adueniente Guntchramno, ait ex muro Mummolus: Si

fides eſt integra, veniat ille ab vna parte ripæ, ego ex alia, & quod voluerit eloquatur. Qui[illegible] conueniſſent, ait Gunthcramnus econtra, (hoc enim brachium fluminis inter [illegible] que erat poſitum) *Scilicet*, inquit, *vadam: quia ſunt aliqua quæ inter nos ſecretius conferantur.* Cui ille; *Veni*, ait, *ne timeas.* Ingreſſus cum vno amicorum ſuorum, vt erat lori[illegible]æ ponderе adgrauatus: illico amicus ille, vt foueam amnis attigit, ſub aquis demerſus, nunquam comparuit. Gunthcramnus vero cum demergeretur atque portaretur al[illegible] vnda veloci, vnus de aſtantibus porrecta manui eius haſta, eum litori reddidit. Et [illegible] inlatis ſibi conuiciis ipſe & Mummolus diſceſſerunt: obſidente quoque Gunthcramno ipſam vrbem cum exercitu Gunthcramni, regi nunciata ſunt hæc Childeberto. Ac ille ira commotus, cur hæc non iuſſus ageret, Gundulfum ſuperius dictum illuc direxit. Qui amota obſidione, Mummolum Aruernos adduxit. ſed poſt paucos dies Aueniονem regreſſus eſt.

Quod Chilpericus rex Pariſios eſt ingreſſus

CAPVT XXVII.

CHilpericus rex pridie quam Paſcha celebraretur, Pariſios abiit. Et vt maledicto quod in pactione ſua & fratrum ſuorum conſcriptum erat, *Vt nullus eorum Pariſios ſine alterius voluntate ingrederetur*, carere poſſet, reliquiis Sanctorum multorum præcedentibus, vrbem ingreſſus eſt: dieſq; Paſchæ cum multa iocunditate tenuit, filiumque ſuum baptiſmo tradidit, quem Ragnemodus ipſius vrbis ſacerdos, de lauacro ſancto ſuſcepit, ipſumque Theodoricum vocitari præcepit.

De Marco referendario

CAPVT XXVIII.

MArcus quoque referendarius, cuius ſupra meminimus, poſt congregatos de iniquis deſcriptionibus theſauros, ſubito lateris dolore detentus, caput totondit, atque pœ[illegible]tentiam accipiens, ſpiritum exhalauit, reſque eius fiſco conlatæ ſunt [illegible] nam magni [illegible]bidem theſauri ex auro argentoque, & multarum ſpecierum reperti ſunt [illegible] il exuide ſecum aliud portans, niſi animæ detrimentum.

De puellis monaſterii Pictauenſis

CAPVT XXIX.

An. 583. LE[illegible]ati de Hiſpaniis reuerſi nihil certi renunciauerunt, eo quod Leuuichil[illegible]us contra filium ſuum ſeniorem in exercitu reſideret. In monaſterio autem beatæ Radegundis, puella quædam nomine Diſciola, quæ beati Saluii Albigenſis epiſcopi nepti[illegible] [illegible] ol[illegible] [illegible] modo. Cum ægrotare cœpiſſet, & ei aſſidue ſorores aliæ deſeruirent, v[illegible] dies ille quo migraret à corpore: & circa horam nonam ait ſororibus: *Ecce iam leuiorem me ſentio. ecce nihil doleo: nunc autem non eſt neceſſe ſollicitudini veſtræ, vt mihi curæ aliquid impendatis, ſed potius diſcedite à me, quo facilius ſopori relaxer.* Hæc audientes [illegible]rores eius, receſſerunt parumper a cellula. Et poſt paululum aduenerunt: d[illegible] ſtantibus il[illegible] coram ea, expectabant quid ab illa elocutionis audirent. Ipſa autem expa[illegible]is [illegible] nibus, benedictio[illegible]m a neſcio quo effla[illegible]ans, ait: *Benedic*, inquit, *mihi, ſam[illegible] famule D[illegible] excelſi. ecce enim iam tertio fatigaris hodie mei cauſa. Et cur San[illegible] pro infirma muliercula crebras iniurias ſuſtines.* Interrogantibus vero illis, ad quem hæc verba [illegible] penitus non eſt effata. Tunc facto modico interuallo, c[illegible] vo[illegible] m[illegible] riſu: & [illegible]ctradidit ſpiritum. Et ecce quidam energ[illegible]us, q[illegible] be[illegible] [illegible]loriam mundandus aduen[illegible]rat, arrepta manibus a cæſarie co[illegible] in[illegible], [illegible] *ubi nobi[illegible] qui [illegible]nuum [illegible]pe[illegible] mus [illegible] inquirere, [illegible] de poteſtate noſtra fuiſſet ablata hæc anima.* Inquirentibus ve[illegible]

c[illegible]

[illegible] eſſet hoc verbum quod [illegible] loquebatur, reſpondit: *Ecce animam puellæ Michael [illegible], & ipſe eam ad cœlos [illegible]. [illegible] per quem vos [illegible] nominatis, [illegible] patur.* Poſt [illegible] corpus [illegible] a candore niueo refulgebat [illegible] reperit Abbatiſſa [illegible] quod corpore candidius cer[illegible]: induta tamen [illegible] mun[illegible] ſepulturæ mandata eſt. nam & alia puella huius [illegible] viſum vidit, quod ſororibus [illegible]. Putabat, inquit, ſe iter aliquod con[illegible] & erat ei votum vt ad fontem [illegible] perueniret. Cumque viam neſci[illegible] quidam ſe obuiam obtulit, dicens: [illegible] inquit, *[illegible] ad fontem [illegible] accedere, ego ero [illegible] itineris tui.* At illa gratias agens, [illegible] præcedentem. Quibus ambulan[illegible] ad fontem magnum [illegible], cuius aqua tanquam aurum ſplendebant, herbæ [illegible] in modum diuerſarum gemmarum [illegible] luce radiabant. Et ait vir ad eam: *[illegible] in viuum quem multo labore quæ[illegible]. [illegible] nunc [illegible] fluentis, [illegible] fiat tibi fons aquæ [illegible] in vitam æternam.* Cumque illa [illegible] his aquis hauriret, ecce ab alia parte [illegible] Abbatiſſa: & denudatam puellam [illegible] veſte regia, quæ [illegible] luce, auroque [illegible] ſic fulgebat, vt vix poſſet [illegible] ſibi Abbatiſſa: *Sponſus enim tuus [illegible] tibi hæc munera.* Hæc cum puella vidiſſet, compuncta eſt corde, & poſt dies pau[illegible] rogauit Abbatiſſam, vt ſibi in qua includeretur cellulam præpararet. At illa veloci[illegible] [illegible] ait, *Ecce*, inquit, *cellulam, quid nunc deſideras?* Puella vero petiit, vt recludi permitteretur. Quod cum ei præſtitum fuiſſet, congregatis virginibus cũ magno pſallentio accenſis lampadibus, tenente ſibi beata Radegunde manum, ad locum vſq; per[illegible]. Et hic Vale faciens omnibus, & oſculans ſingulas quaſque, recluſa eſt. Obſtructoque aditu per quem ingreſſa fuerat, ibi nunc orationi ac lectioni vacat.

De obitu Tyberii Imperatoris

CAPVT XXX.

HOc [illegible] Tyberius Imperator migrauit a ſeculo, magnum luctum relinquens populis de obitu ſuo. erat enim ſummæ bonitatis, in eleemoſynis promptus, in iudi[illegible] [illegible], in iudicando [illegible], nullum deſpiciens, ſed omnes in bona voluntate [illegible], omnes diligens, ipſe quoque diligebatur ab omnibus. Hic cum ægrotare [illegible] & ſe iam viuere deſperaret, vocauit Sophiam Auguſtam dicens: *Ecce iam [illegible] tempus vitæ meæ, nunc cum conſilio tuo eligam, qui reipublicæ præeſſe debeat.* At illa [illegible] quendam elegit, dicens; *Valde ſtrenuus & ſagax eſt vir iſte: nam & ſæpius [illegible] inimicos reipublicæ dimicans, victorias obtinuit.* Hæc enim dicebat, vt iſto tranſeunte, huius coniugio necteretur. Sed Tyberius poſtquam conſenſum cognouit Auguſtæ de [illegible], iuſſit exornari filiam ſuam ornamentis imperialibus, & vocato Mau[illegible] *[illegible] conſenſu Sophiæ Auguſtæ ad imperium elegeris. in quo ut firmior [illegible]* [illegible] puellam [illegible] adduxit eam pater Mauricio dicens; *Sit tibi [illegible] imperium [illegible] concessum. [illegible] felix, memor ſemper vt æquitate & iuſtitia [illegible].* [illegible] puella, duxit eam ad domum ſuam, & tranſacta ſolennitate nuptiarum, [illegible]. Igitur [illegible] Tiberio, Mauricius indutus diademate & [illegible] Mauricius Imp.
[illegible] proceſſit: acclamatiſque ſibi laudibus, largitis populo muneribus, in im[illegible] confirmatur.

De multis malis quæ Chilpericus rex in ciuitatibus fratris ſui fieri iuſsit, vel ipſe fecit

CAPVT XXXI.

D[illegible] Chilpericus rex legatos nepotis ſui Childeberti [illegible] [illegible] epiſcopus [illegible] Re[illegible] *[illegible] domino noſtro [illegible] tuo [illegible] non p[illegible] mort[illegible]*

lit patris, fugaceſque ſuos retines, nec eos vult es remittere. Ideo Childebertus nepos tuus charitatem quam nunc tecum retinet, integere vult ſeruare. Er ille, *In multis*, inquit, *frater meus acceſſit culpabilis. nam ſi ordinem rationis filius meus Childebertus inquiras, cognoſcet protinus, quod huius conludio pater eius eſt interfectus.* Hæc eo dicente, Egidius episcopus ait, *Si cum nepote tuo coniungeris, & ipſe coniungetur tibi; commoto exercitu* [illegible] *quæ debetur ſuper eum velocius infertur.* Quod cum iuramento firmaſſent, ut [illegible] que inter ſe dediſſent, diſceſſerunt. Igitur fidens in promiſſis eorum Chilpericus commoto regni ſui exercitu, Pariſios venit: vbi cum reſediſſet, magnum diſpendium rerum incolis intulit. Berulfus vero dux cum Turonicis, Pictauis, Andegauiſque, atque Namneticis, ad terminum Biturigum venit. Deſiderius vero & Bladaſtes cum [illegible] exercitu pro[illegible] ſibi commiſſa, ab alia parte Bi[illegible]lant, multum vaſtantes per quas venerunt regiones. Chilpericus vero iu[illegible] citum, qui ad eum acceſſit, per Pariſios tranſire. Quo tranſeunte & ipſe [illegible] atque ad Meledonenſe caſtrum abiit, cuncta incendio tradens atque d[illegible] licet exercitus [illegible] ſui ad eum non veniſſet, tamen duces & legati eius cum [illegible] rant. Tunc [illegible] nuncios ad ſupradictos duces, dicens; *Ingredimini* [illegible] [illegible] *ad ciuitatem, ſacramenta fidelitatis exigite de nomine noſtro.* B[illegible] cum quindecim millibus ad Meledonenſe caſtrum confluunt. ibique co[illegible] ſiderium ducem confligunt: factaque eſt ibi ſtrages magna, ita vt [illegible] amplius quam ſeptem millia cecidiſſent: duces quoque cum reliquis [illegible] populi, ad ciuitatem peruenerunt, cuncta diripientes vel deuaſtantes. talisque [illegible] populatio inibi acta eſt, qualis nec antiquitus eſt audita fuiſſe, vt nec domus [illegible] ret, nec vinea, nec arbores, ſed cuncta ſuccideren[illegible], [illegible] incenderent, debell[illegible] & ab eccleſiis auferentes ſacra miniſteria, ipſas incendio concremabant. Guntchramnus vero rex cum exercitu contra fratrem ſuum aduenit, totam ſpem [illegible] collocans. Qui die vna iam veſpere, miſſo exercitu maximam partem de [illegible] ni ſui exercitu interfecit. Mane autem concurrentibus legatis, pacem fecerunt, [illegible] licentes alter alterutro, *vt quicquid Sacerdotes vel ſeniores populi iudicarent, pars par[illegible] componeret quæ terminum legis exceſſerat*: & ſic pacifici diſceſſerunt. Chilpericus vero [illegible] cum exercitum ſuum a prædis arcere non poſſet, Rhotongenſem comitem [illegible] [illegible] & ſic Pariſios rediit, omnem relinquens prædam, captiuoſque relaxa[illegible]. At illi qui Biturigas obſidebant, accepto mandato vt reuerterentur ad propria, [illegible] prædas ſecum ſuſtulerunt, vt omnis regio illa vnde egreſſi ſunt, valde p[illegible] c[illegible], & de hominibus, & pecoribus. Ingreſſus quoque exercitus Deſiderii at[illegible] Bladaſtis per Turonicum, incendia, prædas & homicidia tanta fecerunt, ſicut let contra inimicos fieri. nam & captiuos abduxerunt, de quibus ſpoliatos plu[illegible] poſtea dimiſerunt. Subſecutus eſt morbus pecorum hanc cladem, ita vt vix vi[illegible] remaneret [illegible] nouum [illegible] eſſet, ſi aliquis aut iumentum videret, aut cerneret bu[illegible]lam. Sed dum hæc aguntur, Childebertus rex cum exercitu ſuo vno in loco [illegible] ba[illegible]. Nocte [illegible] quadam commoto exercitu, magnum murmur contra Egidium [illegible] & duces Regis minor populus eleuauit, ac vociferari cœpit, & publice [illegible] *Tollantur a facie regis, qui regnum eius venundant, ciuitates illius dominationis* [illegible] *ſubdunt.* [illegible] *ipſius principis alterius ditionibus tradunt.* dum hæc & his ſimilia v[illegible] [illegible] proferrent, facto mane adprehenſo armorum adparatu, ad tentorium [illegible] properant, ſcilicet vt adprehenſis Epiſcopo & ſenioribus, vi obprimerent, verberibus adficerent, gladiis lacerarent. Quo comperto, ſacerdos fugam iniit, aſcenſoque [illegible] ad vrbem propriam tendit. At populus ille cum [illegible] clamore ſequ[illegible], proi[illegible] poſt eum lapides, euomenſque conuicia. Fuit tunc ei hæc cauſa præſidii, in [illegible] pa[illegible] equos non habebant. Attamen laſſis [illegible] equis, [illegible] ſuis pertend[illegible] [illegible] tanto timore perterritus vt vnam caligam de pede elapſam [illegible] re non curaret, [illegible] ſic vſque ciuitatem [illegible] ſe in ra[illegible] mu[illegible] [illegible] Rhemenſium [illegible]

De interitu Leudaſtis

CAP. XXXII.

Ante paucos autem menſes Leudaſtes in Turonicum cum præcepto Regis aduenit, vt vxorem reciperet, ibique commoraretur. Sed & nobis epiſtolam ſacerdotum manu ſubſcriptam detulit, vt in communione reciperetur. Sed quoniam litteras Reginæ non vidimus, cuius cauſa maxime à cõmunione remotus fuerat, ipſum ſuſcipere diſtuli, dicens: *Cum Reginæ mandatum ſuſcepero, tunc eum recipere non morabor.* Interea ad illam dirigo, quæ mihi ſcripta remiſit dicens: *Compreſſa a multis, aliud facere non potui, niſi vt eum abire permitterem. nunc autem rogo, vt pacem tuam non mereatur, neque eulogias de manu tua ſuſcipiat, donec a nobis quid agi debeat, plenius pertractetur.* At ego hæc ſcripta relegens, timui ne interficeretur: accerſitoque ſocero eius hæc innotui, obſecrans vt ſe cautum redderet, donec Reginæ animus leniretur. Sed ille conſilium meum quod pro Dei intuitu ſimpliciter inſinuaui, doloſe ſuſcipiens, cum adhuc nobis eſſet inimicus, noluit agere quæ mandaui: impletumque eſt autem illud prouerbium, quod quendam ſenem narrantem audiui: *Amico inimicoque bonum ſemper præbe conſilium, quia amicus accipit, inimicus ſpernit.* Spreto ergo hoc conſilio, ad Regem pergit, qui tunc cum exercitu in pago Megledunenſi degebat: deprecatusque eſt populum, vt Regi preces funderet, vt eius præſentiam mereretur. Deprecante igitur omni populo, Rex ſe videndum ei præbuit. Proſtratuſque pedibus eius, veniam flagitauit: cui Rex, *Cautum*, inquit, *te redde pauliſper, donec viſa Regina conueniat, qualiter ad eius gratiam reuertaris, cui multum inuentus eſſe culpabilis.* At ille, vt erat incautus ac leuis, in hoc fidens, quod Regis præſentiam meruiſſet, Rege Pariſios reuertente, die Dominico in eccleſia ſancta, Reginæ pedibus prouoluitur, veniam deprecans. At illa frendens & execrans aſpectum eius, a ſe repulit, fuſiſque lachrimis ait: *Et quia non de filiis qui erunt mei cauſas inquirat, tibi eas, Ieſu Domine, inquirendas committo.* Proſtrata itaque pedibus Regis, adiecit: *Væ mihi quæ video inimicum meum, & nihil ei præualeo.* Tunc repulſo eo a loco ſancto, Miſſarum ſolennia celebrata ſunt. Igitur egreſſo Rege cum Regina de eccleſia ſancta, Leudaſtes vſque ad plateam eſt proſecutus, ignorans quid ei accideret: domoſque negociantum circumiens, ſpecies rimatur, argentum penſat, atque diuerſa ornamenta proſpicit, dicens: *Hæc & hæc comparabo, quia multum mihi aurum argentumque reſedit.* Iſta illo dicente, ſubito aduenientes Reginæ pueri, voluerunt eum vincire catenis. Ille vero euaginato gladio, vnum verberat. Reliqui exinde ſuccenſi felle, adprehenſis parmis & gladiis ſuper eum ruunt. Ex quibus vnus vibrans ictum, maximam partem capitis eius a capillis & cute detexit. Cumque per pontem vrbis fugeret, elapſo inter duos axes, qui pontem faciunt, pede, effracta obpreſſus eſt tibia: ligatuſque poſt tergum manibus, cuſtodiæ mancipatur. Iuſſitque Rex vt ſtuderetur † à medicis, quoadusque ab his ictibus ſanatus, diuturno ſupplicio cruciaretur. † l. curaretur. Sed cum ad villam fiſcalem ductus fuiſſet, & computreſcentibus plagis, extremam ageret vitam, iuſſu Reginæ in terram proiicitur reſupinus, poſitoq; ad ceruicem eius vecte immenſo, ab alio ei gulam verberant, ſicque ſemper perfidam agens vitam, iuſta morte finiuit.

De locuſtis, morbis, prodigiiſque

CAP. XXXIII.

Anno ſeptimo Childeberti regis, partem Maſſiliæ Guntchramnus rex ipſi nepoti ſuo reddidit. Legati principis Chilperici de Hiſpaniis regreſſi, nunciauerunt prouinciam Carpitaniam grauiter a locuſtis fuiſſe vaſtatam, ita vt nec arbor, non vinea, non ſilua, aut quicquam viride remaneret, quod non a locuſtis euerteretur. Dicebant enim, inimicitias illas quæ inter Leuuichildum & filium ſuum pullu-

lau[illegible]ant, v[illegible]ter au[illegible] per l[illegible]ca[illegible] ues vaſtabat. Sed maxime apud [illegible]bem Na[illegible] validi[illegible] de[illegible]at etiam te[illegible]o anno, quod ibidem ad[illegible]derat & requieuerat, pop[illegible]lique reuertentes a fuga, iterum [illegible] conſti[illegible] p[illegible] N[illegible] & Al[illegible]g[illegible]s [illegible] maxime ab hoc [illegible] labo[illegible]bat. H[illegible] b[illegible] r[illegible]e A[illegible] nocte media tad[illegible] reluce[illegible]te [illegible] ve[illegible] ſeparabantur, vſqueq[illegible] euanuerunt. S[illegible] cœlum a[illegible] a reſplenderet, vt putaretur aurora producere.

De obitu f[illegible]i Chilperici, quem Theodoricum vocauit

CAP. XXXIV.

LEg[illegible] iterum ab Hiſpania venerunt, deferentes munera, & placitum accip[illegible] [illegible] cum Chilperico r[illegible] vt fil[illegible]n ſuam ſecundum conniuentiam † anteriorem, [illegible] [illegible] Rigunthi tradere deberet in matrimonium: deniq; dato placito, & omn[illegible] p[illegible] legatus ille reuerſus eſt. Sed Chilperico regi egreſſo de Pariſiis, vt in p[illegible]g[illegible] acce[illegible]deret, [illegible] aduenit: filius eius quem a[illegible] p[illegible]te ſacro baptiſmate abluerat, a dyſenteria correptus, ſpiritum exhalauit. ho[illegible] [illegible] quem [illegible] ex nube dilapſum memorauimus, figurauit. Tunc [illegible] regreſſi Pariſios, ſepelierunt puerum, [illegible] poſt [illegible]gatum, [illegible] tere[illegible] licet, v[illegible] placitum quod poſuerat, prolongaret, dicente Rege: *Ecce pl[illegible] in domo ſuſtineo, & qualiter nuptias filiæ celebrabo?* Voluit enim tunc ali[illegible] gere [illegible] de A[illegible]era habebat, & eam in monaſterio Pictauen[illegible] po[illegible]uer[illegible] Sed [illegible] re[illegible]ſiſtente præcipue beata Radegunde, & dicente; *Non eſt enim d[illegible]num, vt puella Chriſto dicata, iterum ad ſeculi voluptates reuertatur.*

De interitu Mummoli presbyteri & mulieribus interfectis

CAP. XXXV.

DVm autem hæc agerentur, nunciatur Reginæ puerum qui mortuus fuerat m[illegible] [illegible] & [illegible]bus ſubductum, ibiq; Mummolum præfe[illegible], q[illegible] Re[illegible]m habebat, conſcium eſſe. Vnde factum eſt, vt epul[illegible] n [illegible] regi puerum dilectum ſibi, qui a dyſenteria [illegible] [illegible] præfectus reſpondit: *Hab[illegible] mihi herba in promptu, [illegible] [illegible]ilibet [illegible]ratus ſit, mox ſanatur.* Nunciatis his Re[illegible] c[illegible] [illegible] Pariſiacæ tormentis [illegible], [illegible] Atille confi[illegible] ſe maleficas eſſe & m[illegible] [illegible] addentes illud, qu[illegible]d nulla ratione [illegible] [illegible] *[illegible] vita donauimus.* Tunc Regina torme[illegible] [illegible] alias incendio tradit, alias [illegible] [illegible] C[illegible] cum Rege ſeceſſit: ibiq; [illegible] præt[illegible] a [illegible] R[illegible] miſſis pueris, iuſſit eum arceſſiri, diſc[illegible] caten[illegible] [illegible] trabi poſt tergum reuinctis manibus adpe[illegible] [illegible] interrogatur. Sed nihil de his quæ [illegible] ra[illegible] [illegible] ſæpius ſe [illegible]nctiones & p[illegible] [illegible] p[illegible]berent, ab his mulieribus ſuſcepiſſe. De[illegible] [illegible] *Nunc Domino meo Regi quia [illegible] m[illegible] [illegible]* Re[illegible] *[illegible] ne eſt, [illegible] hunc [illegible] mal[illegible]* [illegible] ex[illegible] cas, tandi[illegible] [illegible] [illegible] p[illegible] es [illegible] ma[illegible] pe[illegible]

C[illegible] geretur, vt ad decidendam ceruicem eius, gladius immineret, à [illegible] obtinuit, ſed non fuit minor morte humilitas ſubſecuta. Nam impoſi-[illegible]ro, ad Burdegalenſem vrbem in qua ortus fuerat, ablata omni facultate, [illegible]r: in via vero ictuatus ſanguine, vix accedere quo iuſſus eſt valuit. Sed [illegible]tum tempus, ſpiritum exhalauit. Poſt hæc Regina adprehenſo pueruli theſauro, tam veſtimenta quam reliquas ſpecies, vel ex ſerico, aut quocunque velle-re [illegible] potuit, igne conſumpſit quod ferunt quatuor plauſtra leuaſſe: aurum ve-[illegible] a[illegible]om fornace conflatum † repoſuit, ne aliquid integrum remaneret, quod *f. conflandū.* ei planctum filii in memoriam reuocaret.

De Ætherio Epiſcopo

CAP. XXXVI.

ÆTherius vero Lyxoenſis Epiſcopus, cuius ſupra meminimus, hoc ordine à ciuitate ſua vel expulſus eſt, vel receptus. Clericus quidam extitit ex Cœno-[illegible]ica vrbe, luxurioſus nimis, amatorq; mulierum, & gulæ ac fornicationis omniq; im[illegible]nditiæ valde ded[illegible]tus. Hic mulieris cuiuſdam ſæpius ſcorto commixtus, comam capit[illegible]otondit, mutatoq; virili habitu, ſecum in aliam ciuitatem deduxit, vt ſuſpicio a[illegible] auferretur, cum inter incognitos deueniſſet. Erat enim mulier ingenua gene-r[illegible] & de bonis orta parentibus. Comperto autem poſt dies multos propinqui eius quæ acta fuerant, ad vlciſcendam humilitatem generis ſui velocius properant, repertumq; [illegible] vinctum cuſtodiæ mancipant: mulierem vero igni conſumunt. Et ſicut co-[illegible] au[illegible] fac[illegible] fames, clericum ſub precio venundari procurant: ea videlicet ratione, vt [illegible] redimeret, aut certe morti addiceretur obnoxius. Cumque hæc Ætherio E[illegible]elata fuiſſent, miſericordia motus, datis viginti aureis, cum ab imminenti ex[illegible]teritu. Igitur poſtquam vitæ donatus eſt, profert ſe literarum eſſe doctorem, p[illegible]itteus ſacerdoti quod ſi ei pueros delegaret, perfectos eos in literis redderet. Ga-[illegible]u auditu Sacerdos, pueros ciuitatis collegit, ipſique delegat ad docendum. Deni-[illegible]e[illegible] h[illegible]noraretur à ciuibus, & pontifex ei aliquid terræ vinearumque largi-[illegible]ret, ac per domos parentum eorum quos erudiebat, inuitaretur, reuerſus ad [illegible]tum, vnius pueruli matrem, immemor anterioris iniuriæ, concupiſcit. Quod [illegible] p[illegible] a[illegible] mulier declar[illegible]et, cōiuncti parentes eius grauiſſimis clericum tor-[illegible] [illegible]tes, interimere voluerunt. Quem ſacerdos iterum miſericordia motus, ca[illegible]atum verbis lenibus liberauit, honoriq; reſtituit. Sed mens læua nunquam ad [illegible]em [illegible] meliorari, ſed potius factus eſt ei inimicus à quo ſæpius fuerat de [illegible]e redemptu[illegible] Coniunctus eſt enim Archidiacono ciuitatis: & ſe epiſcopatu di-[illegible]um p[illegible]o[illegible]ens, [illegible]opum molitur occidere: locatoque clerico qui eum bipenne [illegible]uteret, ipſi vbique diſc[illegible]nt, muſſitant, amicitias clam inligant, proferunt
4 [illegible]i[illegible] Sacerdos obiret, [illegible] ſe ſuccederet. Sed miſericordia Domini anticipauit c[illegible]m perfidiam crudelitatemque iniquorum hominum veloci pietate repreſſit. [illegible] vero quo Sacerdos operarios in agro adgregauerat ad [illegible]lcandum, clericus ante [illegible]ecuri proſequitur Sacerdotem nihil de his penitus ſcientem. Tandem [illegible] hæc aduertens: *Quid tu*, inquit, *me attentius cum hac bipenne proſequeris?* At [illegible]c u[illegible]ore perterritus, ad genua viri prouoluitur, dicen[illegible]. *Fortis eſto Sacerdos Dei.* [illegible]*as me enim* [illegible]*um ab Archidiacono ac præceptore, vt te ſecuri percuterem. Quod cum* [illegible] *ere volu*[illegible]*em, & ictum dextra ſuſpenſa librarem, tegebantur tenebris oculi mei, &* [illegible]*er*[illegible]*antur, totumque corpus tremore quatiebatur: ſed & manus abſque virtute erant, &* [illegible]*ibam im*[illegible]*re non poteram cum vero manus depoſuiſſem, nihil mali ſentiebam omnino co-*[illegible]*m quoniam tecum eſt Dominus, eo quod non potui aliquid tibi nocere.* Hæc eo dicen-[illegible] Sacerdos, imponens ſilentiū clerico: reuerſusq; domum cœnæ diſcubuit. Qua [illegible] [illegible]to [illegible]o quieuit, habens circa lectum ſuum multos lectulos clericorum. [illegible]i [illegible] de clerico, per ſe nefas perficere cogitantes, noua argumenta machi-[illegible] [illegible]it eu vi e[illegible] gueret, aut certe crimen quo a ſace[illegible]ote diuelleretur, in-[illegible] ea quieſcentib[illegible]tis, media fere nocte cubiculū Sacer[illegible]tis irrupunt,

exclamantes voce magna atque dicentes; *Vidiſſe ſe mulierem à cubiculo egredi, ipſamq; ob hoc dimiſiſſe, dum ad Epiſcopum feſtinaſſent.* Et ſane pars hæc & conſilium Diaboli t[illegible]it, vt in tali ætate crimen imponerent ſacerdoti, qui erat fere LXX. annorum. Nec mora, coniuncto ſecum iterum antedicto clerico, adligatur Sacerdos catenis ab eius manibus, de cuius collo ſæpius vincla diſcuſſerat, & arduæ cuſtodiæ mancipatur ab eo, quē de cœnoſis carceribus plerunq; liberauerat. At ille cognoſcens inimicos ſibi vehementer inualuiſſe, Domini miſericordiam cum lachrimis in vincula compactus exorat. Mox opprimuntur ſomno cuſtodes, ſolutiſque diuinitus vinclis, de cuſtodia proceſſit innoxius, noxiorum frequentiſſimus liberator: deinde dilapſus ad regnum Gunthcramni regis, tranſiit. Quo diſcedente, liberius iam coniuncti ſatellites ad regem Chilpericum properant pro epiſcopatu petendo, multa crimina de Epiſcopo proloquētes, addentes iſta; *In hoc cognoſce rex glorioſiſsime, vera eſſe hæc quæ dicimus, quia mortē pro ſceleribus timens ad fratris tui tranſiit regnum.* Quod ille non credens, hos ad ciuitatem redire iubet. Dum hæc agerentur, mœſti ciues de paſtoris abſentia, cognoſcentes omnia quæ de eo acta fuerant, per inuidiā & auaritiam perpetrata, adprehenſo cū ſatellite Archidiacono, iniuriæ ſubdentes, ad Regem petierunt, vt reciperent ſacerdotem ſuum. At Rex legatos fratri ſuo dirigit, adſerens nihil ſe criminis in Epiſcopo reperiſſe. Tunc Gunthcramnus Rex, vt erat benignus & profluus ad miſerandum, multa ei munera contulit, dans etiam epiſtolas per omnes Epiſcopos regni ſui, vt peregrinum aliquo pro Dei intuitu conſolarentur. Tunc circumiens ciuitates, tanta ei a ſacerdotibus Dei collata ſunt, tam in veſtibus quam in auro, vt vix ciuitati quæ meruerat poſſet inferri: impletumq; eſt illud quod ait Apoſtolus: *Quia diligentibus Deum omnia concurrunt in bonum.* Nā huic peregrinatio diuitias attulit, & exilium opes multas inuexit: poſt hæc regrediens, a ciuibus eum tali honore ſuſceptus eſt, vt pro gaudio flerent, & benedicerent Deum, qui tandem eccleſiæ tantum reſtituit ſacerdotem.

De nece Lupentii Abbatis Gaballitani

CAP. XXXVII.

LVpentius vero Abbas Baſilicæ ſancti Priuati martyris vrbis Gabalitanæ, à Brunihilde regina arceſſitus, aduenit. Incuſatus enim (vt ferunt) fuerat ab Innocentio ſupradictæ vrbis comite, quod prophanū aliquid effatus de regina fuiſſet. Sed diſcuſſis cauſis, cum nihil de crimine maieſtatis conſcius eſſet inuentus, diſcedere iuſſus eſt. Verum vbi viam carpere cœpit, iterum ab antedicto comite captus, & ad Ponticonem villam deductus, multis ſupplicus eſt adfectus: dimiſſuſq; iterum vt rediret, cum ſuper Axonam fluuium tentorium tetendiſſet, iterum inruit ſuper eum inimicus eius. Cuius vi oppreſſi amputatum caput in culeum oneratum lapidibus poſuit, & flumini dedit: reliquum vero corpus vinctum cum ſaxo immerſit gurgiti. Poſt vero paucis adparuit quibuſdam paſtoribus, & ſic extractum a flumine ſepulturæ mandatum eſt. Sed dum neceſſitates funeris pararentur, & ignoraretur quis eſſet è populo, præſertim cum caput truncati non inueniretur, ſubito adueniens aquila leuauit culeum à fundo fluminis, & ripæ depoſuit: admirantesque qui aderant, adprehenſo culeo dum ſolicite quid contineret inquirunt, caput truncati reperiunt: & ſic cum reliquis artubus eſt ſepultum. Nam ferunt nunc & lumen ibi diuinitus adparere: & ſi infirmus ad hunc tumulum fideliter deprecatus fuerit, accepta ſoſpitate recedit.

De obitu Theodoſii Epiſcopi, & ſucceſſore eius

CAP. XXXVIII.

THeodoſius Rutenorum Epiſcopus, qui ſancto Dalmatio ſucceſſerat, diem obiit: in qua eccleſia intantum pro epiſcopatu intentiones & ſcandala orta [illegible]

runt,

runt, vt pene ſacris miniſteriorum vaſis & omni facultate meliori nudaretur: veruntamen Tranſobadus presbyter reiicitur, & Innocentius Gabalitanorum comes eligitur ad epiſcopatum, opitulante Brunichilde Regina. Sed adſumpto epiſcopatu confeſtim Vrſicinum Cadurcinæ vrbis Epiſcopum, laceſſere cœpit, dicens, quia diœceſes Rutenæ eccleſiæ debitas retineret. Vnde factum eſt, vt diuturna intentione gliſcente, poſt aliquot annos coniunctus metropolitanis cum ſuis prouincialibus apud vrbem Aruernam reſidens, iudicium emanaret, ſcilicet vt parochias quas nunquam Rutena eccleſia tenuiſſe recolebatur, reciperet. quod ita factum eſt.

De obitu Remigii Biturigum Epiſcopi, & de incendio vrbis & ſucceſſione Sulpitii

CAP. XXXIX.

REmigius Biturigum Epiſcopus obiit: cuius poſt tranſitum graui Incendio pars maxima ciuitatis cremata eſt: ibique illa quæ hoſtilitati reſederant, perierunt. Poſt hæc Sulpitius in ipſa vrbe ad ſacerdotium Gunthcramno rege fauente, præeligitur. Nam cum multi munera offerrent, hæc Rex epiſcopatum quærentibus reſpondiſſe fertur: *Non eſt principatus noſtri conſuetudo, ſacerdotium venundare ſub precio. ſed nec veſtrum cum præmiis comparare: ne & nos turpis lucri infamia notemur, & vos mago Simoni comparemini. Sed iuxta Dei præſcientiam Sulpitius vobis erit Epiſcopus.* Et ſic ad clericatum deductus, epiſcopatum eccleſiæ ſupradictæ ſuſcepit. Eſt enim vir valde nobilis, & de primis ſenatoribus Galliarum, in literis bene eruditus rhetoricis, in metricis vero artibus nulli ſecundus. Hic ſynodum illam, cuius ſupra meminimus, pro parochiis Cadurcinis fieri commonuit.

De altercatione noſtra cum hæretico

CAP. XL.

LEgatus vero Oppila nomine, de Hiſpaniis aduenit, multa munera Chilperico regi deferens. Timebat enim Rex Hiſpanorum, ne Childebertus exercitum ad vlciſcendam ſororis ſuæ iniuriam commoueret, quia Leuuichildus adprehenſum filium ſuum Herminichildum, qui ſororem Childeberti Regis acceperat, retruſerat in cuſtodiam, ipſa muliere cum Græcis relicta. Igitur cum die ſancto Paſchæ hic legatus Turonos aduenisſet, ſciſcitati ſumus, vtrum noſtræ religionis eſſet. Reſpondit, *ſe hoc credere quod Catholici credunt.* exinde procedens nobiſcum ad eccleſiam, Miſſarum ſolennia tenuit, ſed neque pacem cum noſtris fecit, neque de ſacrificiis communicauit. Cognitumque eſt, mendacium eſſe quod dixerit, *ſe eſſe Catholicum*: nihilominus ad conuiuium inuitatus adfuit. Cumque ego ſollicitus requirerem, quid crederet, reſpondit, *Credo Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnius eſſe virtutis.* Cui ego reſpondi, Si hæc, vt adſeris, credis, quæ obſtitit cauſa vt de ſacrificiis quæ Deo offerimus, communicare differres? & ille; *Quia*, inquit, *Gloriam non recte reſpondetis: nam iuxta Paulum Apoſtolum nos dicimus; Gloria Deo Patri per Filium: vos autem dicitis, Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto: cum doctores eccleſiarum doceant, Patrem per Filium nunciatum fuiſſe in mundo, ſicut ipſe Paulus ait; Regi autem ſeculorum immortali inuiſibili ſoli Deo, honor & gloria in ſecula ſeculorum, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Et ego reſpondi, Patrem per Filium adnunciatum nulli Catholico eſſe incognitum re- ... ſic prædicauit Patrem in ſeculo, vt & ſe virtutibus oſtenderet Deum. Deo autem Patri hæc neceſſitas fuit, Filium mittendi ad terras, vt oſtenderet Deum: vt quia nec verbis Patriarchis, & Prophetis, atq; ipſi latori legis non crediderat, ſaltem vel Filio crederet. Ideoq; neceſſe eſt, vt ſub ſignificatione perſonarum gloria detur Deo. Dicimus ergo, *Gloria Deo Patri qui miſit Filium: gloria Deo Filio, qui ſanguine ſuo redemit mundum: gloria Deo Spiritui ſancto, qui ſanctificat hominem iam redemptum.* Nam tu qui dicis,

Gloria Patri [illegible], [illegible] mis gloriam Fili[illegible], qua[illegible] ipſe non [illegible]it glorioſus cum Patre: propterea quod eum adnunciauit in mund[illegible] nunciau[illegible] [illegible]t dix[illegible]nus) filius patrem in mundo, ſed multi non cre[illegible]iderunt, dic[illegible]te Ioanne [illegible]: *In propria venit, & ſui eum non receperunt. Quo quot aut in eum re[illegible]perunt, dedit eis poteſtatem Filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius.* Nam tu qui Paulo Ap[illegible]ſtolo derogas, & ſenſum eius non intel[illegible]igis, percipe quam caute loqu[illegible]tur, & iuxta vt rec[illegible]pere qu[illegible] poteſt, aduerte qualiter p[illegible]ædicat inter ge[illegible]tes [illegible] ed[illegible]l[illegible]s, vt [illegible] onus graue videat[illegible]r imponere, ſicut quibuſdam dicit: *Lac vobis potum dedi, non e[illegible]cam: noudum enim poteratis, ſed nec adhuc quidem poteſtis: perfectorum eſt enim ſolidus cibus.* Sed & aliis dicit. *Nihil vobis prædicaui, niſi Chriſtum, & hunc crucifixum.* Nunc autem quid v[illegible] o tu hæretice, quia Paulu[illegible] Chriſtum tantum crucifixum prædicauit, reſurrex[illegible]ſſ[illegible] tu dubitas? aduerte potius cautelam eius, & vide aſtutiam, quid aliis dicit quos robuſtiores videbat in fide: *Et ſi,* inquit *nouimus Ieſum Chriſtum crucifixum, nunc autem iam non nouimus.* Nega ergo tu accuſator Pauli, ſi tanta me[illegible]tem dementia cepit, quia nec crucifixus e[illegible]t: ſed quæ ſo re[illegible]q[illegible] e iſta, & audi conſilium melius: adhibe collyria oc[illegible]lis lippis, & lucem prædic[illegible]ti[illegible]n[illegible]s Apoſtolicæ percipe. Secundum homines enim loquebatur Paulus hu[illegible]ilius, vt eo[illegible] ad celſioris fid[illegible] [illegible]ſti[illegible]a ſubleuaret, ſicut alibi ait; *Omnibus omnia [illegible] ſum, vt omnes lucriſacerem.* Nun[illegible]uid homo mortalis non eſt daturus gloriam Filio, quem [illegible] P[illegible] non ſemel, ſed bis & tertio glorificauit e cœlo? Auſculta quid de cœlis loqu[illegible] [illegible] idem Filius deſcendente Spiritu ſancto ſub Ioannis manu baptizaretur. *[illegible], Filius meus dilectus, in quo bene complacui:* cer[illegible]e ſi ob[illegible]l[illegible]tas habes aures vt iſta non au[illegible]ias, crede Apoſtolis quid in monte audierint, cum transfiguratus Ieſus in gloria loqueretur cũ Moyſe & Helia: nempe de nube ſplendida Pater ait: *Hic eſt Filius meus chariſſimus, ipſum audite.* Ad hæc hæreticus reſpondit; Nihil in h[illegible] teſtimoniis P[illegible]ter de gloria loquit[illegible]r Filii, niſi tantum ipſum Filium monſtrat. Et e[illegible]o: Si enim iſta ſic recipis, proferã tibi aliud teſtimonium, in quo Pater reddidit Filium glorioſum. Veniente autem Domino ad paſſionem, cum ille diceret; *Pater glorifica Filium tuum, vt Filius t[illegible]us glorificet te,* quid ei Pater reſpondit de cœlo? Nonne ait, *Et glo[illegible]ificaui, & iterum glorificabo?* Ecce enim Pater glorificat eum propria voce, & tu ei gloriam conaris adimere? Voluntatem quidem oſtendis, ſed poteſtas nulla ſuppetit. Nam qui Pauli Apoſtoli accuſator exiſtis, audi ipſum, imo Chr[illegible]ſtu[illegible] in ipſo loquentem: *Omnis lingua confiteatur, quia Dominus I[illegible]ſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Quod ſi nunc communis eſt cum Patre gloria, & in ipſa qua nunc Pater eſt gloria commoratur, qualiter cum tu quaſi inglorium exhonoras? aut cur non erit ei reddenda glor[illegible] [illegible]er h[illegible], qui pari gloria cum Patre regnat in cœlis? Confitemur ergo Chri[illegible] Fi[illegible]um Dei Deum verum. Ideoq; quia deitas vna, vna erit & gloria. Po[illegible] hæc dato [illegible]ilentio, ab altercatione ceſſatum eſt. Ille quoq; ad Chilpericum regem ac[illegible]edens, o[illegible]la[illegible]is muneribus quæ rex Hiſpanorum miſerat, in Hiſpaniam eſt regreſſus.

Quod Chilpericus Rex cum theſauris ſuis in Cameracenſes abiit

CAP. XLI.

COmperto autem Chilpericus Rex, quod Guntheramnus frater eius cum Childeberto nepote [illegible] pac[illegible] fecerat, & ciuitates quas violenter inuaſerat ei, ſimul velle [illegible]; cu[illegible] omnibus theſaur[illegible] ſuis in Cameracenſem vrbem diſceſſit, & omnia quæ me[illegible]us habere potuerat, ſecum tulit. Miſitq; ad duces & comites ciuitatum nunc[illegible] [illegible] vrb[illegible], ſeq; ſuas cum vxoribus & filiis intra murorum [illegible], atq; ipſi ſi neceſſitas exi[illegible]eret, repugnare[illegible] vi[illegible]er, ne his p[illegible] [illegible]eret, [illegible]d addens: *Et ſi aliquid [illegible]erdideritis, cum de inimicis v[illegible]ſcemur, ma[illegible]* [illegible] [illegible]ationem v[illegible]toriarum in manu Dei conſi[illegible]ere. Deinde [illegible] & [illegible] a termi[illegible] [illegible]eq[illegible]eſcere [illegible]be[illegible]. Hi[illegible] diebus ei [illegible] [illegible] Victoriac[illegible]nſi nutrire præcepit, dicens. *[illegible]rte dum publice videtur [illegible] malis incurrat & moriatur.*

Quod

Quod Childebertus in Italiam abiit

CAP. XLII.

Childebertus vero Rex in Italiam abiit. Quod cum audiſſent Longobardi, timentes ne ab eius exercitu cæderentur, ſubdiderunt ſe ditioni eius, multa ei dantes munera, ac promittentes ſe parti eius eſſe fideles atque ſubiectos: patratiſque cum his omnibus quæ voluit Rex, in Gallias eſt regreſſus, atq; exercitum commoueri præcepit, quem in Hiſpaniam dirigi iuſſit, ſed quieuit. Ab imperatore autem Mauricio ante hos annos quinquaginta milia ſolidorum acceperat, vt Longobardos de Italia extruderet. Audito autem Imperator, quod cum his in pace coniunctus eſt, pecuniam repetebat: ſed hic fidus à ſolatiis, ne reſponſum quidem pro hac re voluit reddere.

De Gallienſibus regibus

CAP. XLIII.

IN Gallicia quoque nouæ res actæ ſunt, quæ deſuperius † memorabuntur. Igitur cum Herminichildus (ſicut ſupra diximus) patri infenſus eſſet, & in ciuitate quadam Hiſpaniæ cum coniuge reſideret, ſolatio fretus Imperatoris atque Mironis Gallicienſis regis, patrem ad ſe cum exercitu venire cognouit, conſiliumque iniit qualiter venientem aut repelleret, aut necaret: neſciens miſer iudicium ſibi imminere diuinum, qui contra genitorem quamlibet hæreticum talia cogitaret. Habito ergo tractatu de multis virorum milibus, trecentos viros elegit armatos, & intra caſtrum Oſſer, in cuius eccleſia fontes diuinitus complentur, includit: vt ſcilicet primo impetu ab his pater territus ac laſſatus, facilius ab interiori manu quæ erat plurima vinceretur. Denique his dolis Leuuichildus Rex cognitis, cogitatione maxima fatigatur. *Si,* inquit, *illuc cum omni exercitu abiero, conglobatus in vnum exercitus aduerſorum iaculis crudeliſſime ſauciatur. Si vero cum paucis vadam, virorum fortium manum nequeo ſuperare: tamen cum omnibus ibo.* Et accedens ad locum viros protriuit, caſtrumque combuſſit, ſicut iam ſuperius memoratum eſt. Patrata quoque victoria, cognouit Mironem regem contra ſe cum exercitu reſidere. Quo circundato, ſacramenta exigit, ſibi in poſterum fore fidelem. Et ſic datis ſibi inuicem muneribus, vnuſquiſque ad propria eſt regreſſus. Sed Miro poſtquam in patriam rediit, non multos poſt dies conuerſus ad lectulum, obiit: infirmatus enim ab aquis Hiſpaniæ fuerat malis, aeribusque incommodis. Quo defuncto, filius eius Euricus Leuuichildi regi amicitias expetit. Datoque vt pater fecerat ſacramento regnum Gallicienſe ſuſcepit. Hoc vero anno cognatus eius Auduca, qui ſororem illius deſponſatam habebat, cum exercitu venit. Adprehenſumque clericum facit, ac diaconatus ſiue presbyterii ei imponi honorem iubet: ipſe vero accepta ſocerii ſui vxore, Gallicienſe regnum obtinuit. Leuuichildus vero filium ſuum Herminichildum cepit, & ſecum vſque Toletum adduxit, condemnans eum exilio: vxorem tamen eius a Græcis eripere non potuit. Gall. deſſoubs.

De diuerſis ſignis

CAP. XLIV.

LOcuſtæ quoque de Carpitania prouincia, quam per quinque vaſtauerant annos, hoc anno progreſſæ, a[illegible] publicum tenentes, ad aliam ſe prouinciam quæ h[illegible] vi[illegible] erat prou[illegible] [illegible] ium ſpacio in centum quinquaginta exten[illegible] milia longitudo. latu[illegible] centum milibus terminatur. Hoc anno multa prodigia adpar[illegible] in [illegible] onesq; multæ fuerunt in populo Nam menſe [illegible] o roſæ v[illegible] [illegible] quoque circulus magnus adparuit diuerſis coloribus mixtus, vt ſolet in illo cæ[illegible]s ambitu pluuia diſcedente monſtrari.

Pruina grauiter vineas exuſſit: tempeſtas etiam ſubſecuta vineas ſegetesque per plurima loca vaſtauit, reſiduum quoq; grandinis ſiccitas immenſa conſumpſit. Exiguusque fructus in aliquibus vineis viſus, in aliis vero nullus, ita vt irati contra Deum homines patefactis aditibus vinearũ, pecora vel iumenta intromitterent, noxias ſibi immittẽtes miſeri preces, atque dicentes: *Nunquam in his vineis palmes naſcatur in ſempiternum.* Arbores vero quæ menſe Iulio poma protulerant, menſe Septembri fructus alios ediderunt. Morbus pecorum iteratus inualuit, ita vt vix quicquam remaneret.

De nuptiis Riguntha filiæ Chilperici

CAP. XLV.

INterim aduenientibus Calendis Septembribus, Gothorum magna legatio ad regem Chilpericum accedit. Ipſe vero iam regreſſus Pariſios, familias multas de domibus fiſcalibus auferri præcipit, & in plauſtris componi. Multos quoq; flentes & nolentes abire, in cuſtodiam retrudi iuſſit, vt eos facilius cum filia tranſmittere poſſet. Nam ferunt multos ſibi ob hanc amaritudinem vitam laqueo extorſiſſe, dum de parentibus propriis auferri metuebant. Separabatur autem filius a patre, mater à filia, & cum graui gemitu ac maledictionibus diſcedebant. Tantusq; planctus in vrbe Pariſiaca erat, vt planctui compararetur Ægyptio. Multi verò meliores natu, qui vi compellebantur abire, teſtamenta condiderunt, resque ſuas Eccleſiis deputantes, atq; petentes vt cum in Hiſpanias puella introiſſet, ſtatim teſtamenta illa tanquam ſi iam eſſent ſepulti, reſerarentur. Interea legati regis Childeberti Pariſios aduenerunt, conteſtantes Chilperico regi, vt nihil de ciuitatibus quas de regno patris ſui tenebat, auferret, aut de theſauris eius in aliquo filiam muneraret, ac non mancipia, non equos, non iuga boum, neque aliquid huiuſcemodi de his auderet attingere. De quibus legatis vnum ferunt clam interemptum: ſed neſcitur à quo: ſuſpicio tamen vertebatur ad Regem. Promittens vero Chilpericus rex, nihil de his contingere, cõuocatis melioribus Francis reliquisq; fidelibus, nuptias celebrauit filiæ ſuæ. Traditaq; legatis Gothorum, magnos ei theſauros dedit: ſed & mater eius immenſum pondus auri argentiq; ſiue veſtimentorum protulit, ita vt videns hæc Rex, nihil ſibi remanſiſſe putaret. Quem cernens Regina commotum, conuerſa ad Francos, ita ait: *Ne putetis, ò viri, quicquam hic de theſauris anteriorum regum haberi: omnia enim quæ cernitis de mea proprietate oblata ſunt, quia mihi glorioſiſſimus rex multa largitus eſt. Et ego nonnulla de proprio congregaui labore: & de domibus mihi conceſſis, tam de fructibus quam de tributis, plurima reparaui. Sed & vos plerunq; me muneribus veſtris ditaſtis, de quibus ſunt iſta quæ nunc coram videtis. nam hic de theſauris publicis nihil habetur.* Et ſic animus Regis deluſus eſt. nam tanta fuit multitudo rerum, vt aurum argentumq;, & reliqua ornamenta, quinquaginta plauſtra leuarent. Franci vero multa [illegible]nera obtulerunt: alii aurum, alii argentum, nonnulli equos, pleriq; veſtimenta: & vnusquisq; vt potuit, donatiuum dedit. Iam vero Valefaciens puella, poſt lachrimas & oſcula cum de porta egrederetur, vno carrucæ effracto axe, omnes *Mala hora* dixerunt. Quod a quibuſdam pro auſpicio ſuſceptum eſt. Deniq; hæc de Pariſiis progreſſa, octauo ab vrbe miliario tentoria figi præcepit. ſurgentes enim quinquaginta viri de nocte, adprehenſis centũ equis optimis, totidemq; frenis aureis, ac duabus catenis magnis, ad Childebertum regem fuga dilapſi abierunt. Sed & per totũ iter cum labi quis potuiſſet, effugiebat, ferens ſecum quę arripere potuiſſet. Adparatus quoq; magnus expenſæ de diuerſis ciuitatibus in itinere cõgregatus eſt: in quo nihil de fiſco ſuo Rex dari præcepit, niſi omnia de pauperũ conie&turis. Sed quoniam ſuſcipio erat Regi, ne frater aut nepos aliqua [illegible] puellæ in via pararent, vallatam ab exercitu pergere iuſſit. Erant au[illegible] cũ [illegible] viri magnifici, Bobo dux filius Mummoleni cũ vxore quaſi paranymphus, Dom[illegible]ſilus, & Anſoualdus; maior domus Vuaddo, qui olim Sanctonicum re[illegible] comitat[illegible] quum vero vulgus, ſuper quatuor milia erat. Cęteri autem duces & came[illegible] qu[illegible] c[illegible]n ea properauerant, de Pi[illegible]tauo r[illegible] eſſi ſunt. iſti ver[illegible] iter conh[illegible]tes, pergebant vt poterant. Per quam viam tanta ſpolia tantaque prædæ factæ ſunt, vt

Mal' hora.

vix

vix valeant enarrare. Nam hoſpitiola pauperum ſpoliabant: vineas deuaſtabant: ita vt incisis caudicibus cum vuis auferrent, leuantes pecora, vel quicquid inuenire potuiſſent: nihilq; per viam qua gradiebantur relinquentes intactum. impletumq; eſt quod dictum eſt per Iohel Prophetam; *reſiduum locuſtæ comedit eruca, & reſiduum erucæ comedit bruchus, & reſiduum bruchi comedit rubigo.* Ita & hoc actum eſt tempore, vt reſiduum pruinæ proſterere tempeſtas, & reſiduum tempeſtatis exureret ſiccitas, & reſiduum ſiccitatis auferret hoſtilitas.

De interitu Chilperici Regis

CAP. XLVI.

His itaq; cum hac præda pergentibus, Chilpericus, Nero noſtri temporis & Herodes, ad villam Calenſem quæ diſtat ab vrbe Pariſiaca quaſi centum ſtadiis, accedit, ibique venationes exercet. Quadam vero die regreſſus de venatione, iam ſubobſcura nocte, dum de equo ſuſciperetur, & vnam manum ſuper ſcapulam pueri retineret, adueniens quidam, eum cultro percutit ſub aſcellam, iteratoq; ictu ventrem eius perforat. Statimq; profluente copia ſanguinis, tam per os quam per aditum vulneris, iniquum fudit ſpiritum. Quam vero malitiam geſſerit, ſuperior lectio docet. nam regiones plurimas ſæpius deuaſtauit atq; ſuccendit. De quibus nihil doloris, ſed lætitiã magis habebat, ſicut quondam Nero cum inter incendia palatii tragœdias decantaret. Perſæpe homines pro facultatibus eorum iniuſte puniuit: in cuius tempore pauci quodammodo epiſcopatum clerici meruerunt. erat enim gulæ deditus, cuius Deus venter fuit: nullumq; ſe aſſerebat eſſe prudentiorem. confecitq; duos libros, quaſi Sedulium meditatus, quorum verſiculi debiles nullis pedibus ſubſiſtere poſſunt: in quibus dum non intelligebat, pro longis ſyllabas breues poſuit, & pro breuibus longas ſtatuebat: & alia opuſcula vel hymnos ſiue miſſas, q̃ nulla ratione ſuſcipi poſſunt. Cauſas pauperum exoſas habebat: ſacerdotes Domini aſſidue blaſphemabat: nec aliunde magis dum ſecretus eſſet, exercebat ridicula vel iocos, quam de Eccleſiarum Epiſcopis: illum ferebat leuem, alium ſuperbum: illum abundantem, iſtum luxurioſum: illum aſſerebat elatum, hunc tumidum, nullam rem plus odio habens quam eccleſias. aiebat enim plerunq;, *Ecce pauper remanſit fiſcus noſter, ecce diuitiæ noſtræ ad Eccleſias ſunt translatæ. Nulli penitus, niſi ſoli Epiſcopi regnant: periit honor noſter, & tranſlatus eſt ad Epiſcoporum ciuitatum.* Hæc agens aſſidue, teſtamenta quæ in Eccleſiis conſcripta erant, plerunque diſrupit, ipſaſq; patris ſui præceptiones, putans quod non remaneret qui voluntatem eius ſeruaret, ſæpe calcauit. Iam de libidine atq; luxuria nõ poteſt reperiri in cogitatione, quod non perpetraſſet in opere. Nouaq; ſemper ad lædendum populum ingenia perquirebat. nã ſi quos hoc tempore culpabiles reperiſſet, oculos eis iubebat erui, & in præceptionibus quas ad iudices pro ſuis vtilitatibus dirigebat, hæc addebat, *Si quis præcepta noſtra contempſerit, oculorum euulſione mulctetur.* Nullum vnquam pure dilexit, à nullo dilectus eſt: ideoq; cum ſpiritum exhalaſſet, omnes eum reliquerunt ſui. Mallulfus autem Siluanectenſis Epiſcopus, qui iam tertia die in tentorio reſidebat, & ipſum videre non poterat, vt cum interemptum audiuit, aduenit: ablutumq; veſtimentis melioribus induit. noctem in hymnis deductam, in nauim leuauit, & in Baſilica ſancti Vincentii, quæ eſt Pariſiis, ſepeliuit, Fredegunde Regina in eccleſia derelicta.

An. DCX.

Sup. V. c. 44.

Aimon. lib. 4. c. 17.

GREGORII TVRONICI HISTORIARVM

LIBER SEPTIMVS.

De obitu ſancti Saluii Epiſcopi

CAP. I.

LICET ſit ſtudium, hiſtoriam proſequi, quam priorum librorum ordo reliquit, tamen prius aliqua de beati Saluii Epiſcopi obitu expoſcit loqui deuotio, qui hoc anno obiiſſe probatur. Hic enim (vt ipſe referre erat ſolitus) diu in habitu ſeculari commoratus, cum iudicibus ſeculi mundiales cauſas eſt executus: nunquam tamen ſe in his concupiſcentiis obligans, quibus adoleſcentum animus ſolitus eſt implicari. Iam cum diuini ſpiramenti odor interna viſcerum adſpiraſſet, relicta ſeculari militia monaſterium expetiuit, intellexitq; vir iam tunc diuinitati deditus, melius eſſe vti paupertate cum Dei timore, quam ſeculi pereuntis lucra ſectari: in quo monaſterio diu ſub regula a patribus inſtituta verſatus eſt. Iam vero cum in robore maiori tam intellectus quam ætatis euectus eſſet, defuncto Abbate qui huic monaſterio præerat, alendi gregis ſuſcipit officium. Et qui ſe magis fratribus publicum pro correctione reddere debuerat, ſit adſumpto honore remotior: ilico ſibi ſecretiorem cellulam quærit. Nam in priore (vt ipſe adſerebat) amplius quam nouem vicibus nimia exeſus abſtinentia, pellem corporis demutauit. denique accepto honore, cum in hac contentius parſimonia orationi & lectioni vacaret illud plerunque reuoluebat, melius ſibi fieri ſi eſſet inter monachos occultus, quam nomen acceperit Abbatis in populos. Quid plura? Includitur, Vale dicens fratribus, ſibique ipſis Vale dicentibus: in qua incluſione in omni abſtinentia magis quam prius egerat, commoratur· ſtudens pro charitatis obſequio, vt cum quiſque veniſſet extraneus, & orationem tribueret, & eulogias gratia pleniſſima miniſtraret, quæ multis infirmis plerunque ſalutem integram detulerunt. Quodam autem tempore, febre nimia exhauſtus, anhelus iacebat in lectulo. Et ecce ſubito, magno lumine cellula clarificata contremuit. At ille extenſis ad cœlum manibus, cum gratiarum actione ſpiritum exhalauit. Mixto quoque vlulatu Monachi cum ipſius genitrice corpus defuncti extrahunt, aqua diluunt, veſtimentis induunt, & feretro ſuperponunt, atque in pſallentio fletuque labentem exigunt noctem. Mane autem facto, funeris officio præparato, corpus mouere cœpit in feretro. Et ecce malis rubeſcentibus, vir quaſi de graui ſomno ſuſcitatus, expergiſcitur, apertiſque oculis & manibus eleuatis, ait *O Domine miſericors,*

quid

quid feciſti mihi, vt me in hunc tenebroſum mundanæ habitationis locum redire permitteres, cum mihi melior eſſet in cœlo tua miſericordia quam iſtius mundi vita nequiſſima? Stupentibus autem ſuis, & interrogantibus, quid fuerit tale prodigium, nihil interrogantibus ille reſpondit. Surgens autem de feretro, nihil mali ſentiens de incommodo quo laborauerat, triduo abſque cibi ac poculi perſtitit alimento. Die autem tertio, conuocatis monachis & matre ait: *Audite ô dilectiſſimi & intelligite, quia nihil eſt quod cernitis in hoc mundo: ſed ſunt iuxta id quod Salomon Propheta cecinit, Omnia vanitas: felix eſt enim qui ea agere poteſt in ſeculo, vt gloriam Dei cernere mereatur in cœlo.* Et cum hæc diceret, dubitare cœpit, vtrum loqueretur amplius an ſileret. Quo tacente implicitus fratrum precibus, vt quid vidiſſet exponeret, ait; Cum me ante hos quatuor dies contremiſcente cellula exanimem vidiſtis, adprehenſus à duobus Angelis in cœlorum excelſa ſublatus ſum, ita vt non ſolum hoc ſqualidum ſeculum, verumetiam ſolem ac lunam, nubes & ſidera ſub pedibus habere putarem: deinde per portam luce iſta clariorem introductus ſum in illud habitaculum, in quo omne pauimentum erat quaſi aurum argentumque renitens, lux ineffabilis, amplitudo inenarrabilis: quam ita multitudo promiſcui ſexus obtexerat, vt longitudo ac latitudo cateruæ prorſus peruideri non poſſit. Cumque nobis via inter comprimentes ab his qui præcedebant angelis pararetur, peruenimus ad locum quem iam de longinquo contemplabamur: in quo ſuperpendebat nubes omni luce lucidior, in quo non ſol, non luna, non aſtrum cerni poterat, ſed ſuper his omnibus naturali luce ſplendidius effulgebat. Et vox procedebat de nube, tanquam vox aquarum multarum. Ibi etiam me peccatorem humiliter ſalutabant viri in veſte ſacerdotali ac ſeculari, quos mihi qui præcedebant enarrauerunt eſſe Martyres ac confeſſores, quos hic ſummo excolimus famulatu. Stans igitur in loco, in quo iuſſus ſum, operuit me odor nimiæ ſuauitatis, ita vt ab hac ſuauitate refectus, nullum adhuc cibum potumque deſiderem. Et audiui vocem dicentem, *Reuertatur hic in ſeculum, quoniam neceſſarius eſt Eccleſiis noſtris.* Vox enim audiebatur. nam qui loqueretur, penitus cerni non poterat. Et ego proſtratus ſuper pauimentum, cum fletu dicebam; *Heu, heu Domine, cur mihi hæc oſtendiſti, ſi ab his fruſtrandus eram? Ecce hodie eiicis me à facie tua, vt reuertar ad ſeculum fragile, & huc vltra redire non valeam. Ne quæſo Domine auferas miſericordiam tuam à me, ſed deprecor vt permittas me hic habitare, ne illuc decidens peream.* Et ait vox quæ loquebatur mihi; *Vade in pace: ego enim ſum cuſtos tuus, donec reducam te in hunc locum.* Tunc relictus à comitibus meis, deſcendens cum fletu, per portam qua ingreſſus fueram huc ſum regreſſus. Hæc eo loquente, ſtupentibus cunctis qui aderant, cœpit iterum ſanctus Dei cum lachrimis dicere; *Væ mihi, quia tale myſterium auſus ſum reuelare. Ecce enim odor ſuauitatis quem de loco ſancto hauſeram, & in quo per hoc triduum ſine vllo cibo potuque ſuſtentatus ſum, receſſit à me. Sed & lingua mea grauibus eſt operta vulneribus, & ita tumefacta, vt omne os meum videatur implere. Et ſcio quia non fuit beneplacitum Domino Deo meo, vt hæc arcana vulgarentur. Sed tu noſti Domine, quia in ſimplicitate cordis hæc feci, non in iactantia mentis. Sed quæſo indulgeas, & non me derelinquas iuxta pollicitationem tuam.* Et hæc dicens ſiluit, & accepit cibum potumque. Ego vero hæc ſcribens, vereor ne alicui legenti ſit incredibile, iuxta id quod Saluſtius hiſtoriam ſcribens ait, vbi de virtute atque gloria bonorum memor eſt: *Quæ ſibi quiſque facilia factu putat, æquo animo accipit: ſupra ea veluti ficta pro falſis ducit.* Nam teſtor Deum omnipotentem, quia ab ipſius ore omnia quæ retuli, audita cognoui. Poſt multum vero tempus ipſe vir beatus cellula ſua extractus, ad epiſcopatum electus, inuitus eſt ordinatus: in quo (vt opinor) decimum annum cum ageret, inualeſcente apud Albigenſem vrbem inguinario morbo, & maxima iam parte de populo illo defuncta, cũ iam pauci de ciuibus remanerẽt, vir beatus tanquam bonus paſtor, nunquam ab illo loco recedere voluit, ſed ſemper hortabatur eos qui relicti erant, orationi incumbere, ac vigiliis inſtanter inſiſtere: & bona ſemper tam in operibus quam in cogitatione verſare dicens; *Hæc agite, vt ſi vos Deus de hoc mundo migrare voluerit, non in iudicium, ſed in requiem introire poſſitis.* Cum autem (vt credo) iam reuelante Domino, tempus ſuæ vocationis agnoſceret, ipſe ſibi ſarcofagum compoſuit, corpus abluit, veſtem induit: & ſic intentum ſemper cœlo beatum ſpiritum exhalauit. Fuit autem magnę ſanctitatis minimæq; cupiditatis, aurum nunquam habere volens.

nam ſi coactus accepiſſet, protinus pauperibus erogabat. Cuius tempore cum Mummolus patricius multos captiuos ab ea vrbe duxiſſet, proſecutus ille omnes redemit. Tantamque ei Dominus gratiam cum populo illo tribuit, vt ipſi etiam qui captiuos duxerant, & de precio ei concederent, & in reliquo munerarent: & ſic patriæ ſuæ captiuos libertati priſtinæ reſtaurauit. Multaque de hoc viro bona audiui: ſed dum ad hiſtoriæ cœptum reuerti cupio, plurima prætermitto.

De conſilio Carnotenorum & Aurelianenſium

CAP. II.

DEfuncto igitur Chilperico, inuentaque quam diu quæſierat morte, Aurelianenſes cum Bleſenſibus iuncti ſuper Dunenſes inruunt, eosque inopinantes proterunt, domos annonaſque, vel quæ mouere facile non poterant, incendio tradunt, pecora diripiunt, atque res quas leuare poterant, ſuſtulerunt. quibus diſcedentibus coniuncti Dunenſes cum reliquis Carnotenis, de veſtigio ſubſequuntur, ſimili ſorte eos adficientes qua ipſi adfecti fuerant, nihil in domibus, vel extra domos, vel de domibus relinquentes. Cumque adhuc inter ſe iurgia commouentes deſæuirent, & Aurelianenſes contra hos arma concuterent, intercedentibus comitibus pax vſque in audientiam data eſt, ſcilicet vt in die quo iudicium erat futurum, pars quæ contra partem iniuſte exarſerat, iuſtitia mediante componeret, & ſic a bello ceſſatum eſt.

De interitu Vedaſti cognomento Aui

CAP. III.

Sup. VI. c. 13. VEdaſtes cognomento Auo, qui ante hos annos Lupum Ambroſiumq; pro amore vxoris Ambroſii interfecerat, & ipſam ſibi (quæ conſobrina ſua eſſe dicebatur) in matrimonium acceperat, dum multa ſcelera infra Pictauum terminum perpetraret, quodam loco cum Childerico Saxone coniunctus, dum ſe inuicem conuiciis laceſſirent, vnus ex pueris Childerici Auonem haſta transfixit. Qui ad terram ruens, pleriſque adhuc ictibus ſauciatus, iniquam animam ſanguine defluente refudit: fuitque vltrix diuina maieſtas ſanguinis innocentis, quem propria effuderat manu. Multa enim furta, homicidia, adulteriaque miſerrimus ſæpe commiſerat, quę ſilere melius puto. Compoſuit tamen filiis Saxo ille mortem eius.

Quod Fredegundis in Eccleſiam confugit, & de theſauris ad Childebertum ductis

CAP. IV.

INterea Fredegundis regina iam viduata Pariſios aduenit, & cum theſauris quos intra murorum ſepta concluſerat, ad Eccleſiam confugit, atque à Ragnemodo fouetur Epiſcopo: reliquos vero theſauros, qui apud villam Calam remanſerant, in Sup. VI. c. 2. quibus erat miſſorium illud aureum, quod nuper fecera, heſaurarii leuauerunt, & ad Childebertum regem, qui tunc apud Meldenſem commorabatur vrbem, velociter tranſierunt.

Quod

Quod Guntchramnus rex Pariſios venit
CAPVT V.

FRedegundis igitur regina accepto conſilio, legatos ad Guntheramnum regem mittit, dicens: *Veniat dominus meus, & ſuſcipiat regnum fratris ſui. Eſt*, inquit, *mihi infans paruulus, quem in eius vlnis ponere deſiderans, meipſam eius humilio ditioni.* Comperto autem Guntheramnus rex de fratris exceſſu, amariſſime fleuit. Moderato quoque planctu, commoto exercitu Pariſios dirigit. Cumque ille intra muros ſuſceptus fuiſſet, Childebertus rex nepos eius, ab alia aduenit parte.

Quod idem rex ea quæ de regno Chariberti erant, ſibi ſubegit
CAPVT VI.

SEd eum cum Pariſiaci recipere nollent, legatos ad Guntheramnum regem dirigit, dicens: *Scio, piiſſime pater, non latere pietatem tuam, qualiter vtrunque vſque præſens tempus pars obpreſſerit inimica, vt nullus de rebus ſibi debitis poſſit inuenire iuſtitiam: ideirco ſupplex nunc deprecor, vt placita quæ inter nos poſt patris mei obitum ſunt innexa, cuſtodiantur.* Tunc Guntheramnus rex legatis illius ait: *O miſeri & ſemper perfidi, nihil in vobis verum habentes, neque in promiſsis permanentes. ecce omnibus quæ mihi pollicitis eſtis relictis, cum Chilperico rege nouam pactionem ſcripſiſtis, vt me à regno depulſo, ciuitates meas inter ſe diuiderent. Ecce pactiones ipſas, ecce manus veſtræ ſubſcriptiones, quibus hanc conniuentiam confirmaſtis: & qua nunc fronte quæritis, vt nepotem meum Childebertum ſuſcipere debeam, quem mihi veſtra peruerſitate voluiſtis facere inimicum?* Cui legati dixerunt; *Si tantum mentem iracundia cœpit, vt nihil nepoti tuo de his quæ pollicitus es indulgeas; vel illa quæ de regno Chariberti debentur, auferre deſiſte.* Quibus ille ait *Ecce pactiones quæ inter nos factæ ſunt, vt quiſquis ſine fratris volũtate Pariſios vrbem ingrederetur, amitteret partem ſuam, eſſetq; Polioctus martyr cum Hilario atq; Martino confeſſorib. iudex ac retributor eius. Poſt hæc ingreſſus eſt in eam germanus meus Sygibertus, qui iudicio Dei interiens, amiſit partem ſuam. Similiter & Chilpericus geſſit. per has ergo trangreſſiones, amiſerunt partes ſuas: ideoq; quia illi iuxta Dei iudicium & maledictiones pactionum defecerunt, omne regnum Chariberti cum theſauris eius, meis ditionibus lege opitulante, ſubiiciam: nec ex eo alicui quicquam niſi ſpontanea voluntate indulgeam. Abſiſtite igitur vos ſemper mendaces ac perfidi, & hæc Regi veſtro referte.*

Quod legati Childeberti Fredegundem requirunt
CAPVT VII.

QVibus diſcedentibus, legati iterum Childeberti ad antedictum Regem veniunt, Fredegundem reginã requirentes, atq; dicentes: *Redde homicidam, quæ amitã meam ſuggillauit, quæ patrem interfecit, & patruum: quæ ipſos quoq; conſobrinos meos gladio interemit.* At ille, *In placito*, inquit, *quod habemus, cuncta decernimus, tractantes quid oporteat fieri.* Nam Fredegundem patrocinio ſuo fouebat, ipſamq; ſæpius ad conuiuium euocans, promittens ſe ei fieri maximũ defenſorem. Quadam vero die dum pariter ad menſam epularẽtur, regina conſurgens, & Vale dicens, a Rege detinebatur dicente ſibi, *Adhuc aliquid cibi ſume.* Cui illa, *Indulge*, inquit, *deprecor domine mi, quia iuxta conſuetudinem mulierum contigit mihi, vt pro conceptu conſurgam.* Hæc ille audiens, obſtupuit, ſciens quartum eſſe mẽſem, ex quo alium ediderat filium: tamen permiſit eam conſurgere. Priores quoq; de regno Chilperici, vt erat Anſoualdus & reliqui, ad filiũ eius qui erat (vt ſuperius diximus) quatuor menſiũ, ſe collegerunt, quem Chlotharium vocitauerunt, exigentes ſacramenta per ciuitates quæ ad Chilpericũ prius aſpexerãt, vt ſcil. fideles eſſe debeant Guntheramno regi, ac nepoti ſuo Chlothario. Guntheramnus vero rex omnia quæ fideles regis Chilperici non recte diuerſis abſtulerant, iuſtitia intercedente reſtituit. Multa & idem inf. lib. 11. cap. 1.
ipſe Eccleſiis conferens, teſtamenta quoque defunctorum qui eccleſias hæredes inſtituerant, & ab Chilperico compreſſa fuerant, reſtaurauit: multiſque ſe benignum exhibens, ac multa pauperibus tribuens.

Quod rex populum petiit, ne vt fratres eius interimatur

CAPVT VIII.

SEd quia non erat fidus ab omnibus inter quos venerat, armis ſe muniuit, ne vnquã ad eccleſiam aut reliqua loca, qua ire delectabat, ſine grandi pergebat cuſtodia. Vnde factum eſt, vt quadam die Dominica, poſtquam Diaconus ſilentium populis, vt Miſſæ auſcultarentur, indixit: Rex conuerſus ad populum diceret; *Adiuro vos, ó viri cum mulieribus qui adeſtis, vt mihi fidem inuiolatam ſeruare dignemini, nec me (vt fratres meos nuper feciſtis) interimatis: liceatque mihi vel tribus annis nepotes meos, qui mihi adoptiui facti ſunt filii enutrire, ne forte contingat quod Diuinitas æterna non patiatur, vt cũ illis paruulis me defuncto, ſimul pereatis, cum de genere noſtro robuſtus non fuerit qui defenſet.* Hæc eo dicente, omnis populus orationem pro Rege fudit ad dominum.

Quod Rigundis à Deſiderio ablatis theſauris retenta eſt

CAPVT IX.

DVm hæc agerentur, Rigunthis Chilperici regis filia, cum theſauris ſupra ſcriptis, vſque Tholoſam acceſſit: & cernens ſe iam ad terminum Gothorum eſſe propinquam, moras innectere cœpit, dicẽtibus ſibi tum præterea ſuis, oportere eam ibidem commorari, cum ipſi fatigati de itinere, veſtimenta haberent inculta, calciamenta ſciſſa, ipſoſque equorum atque carrucarum adparatus adhuc ſicut plauſtris euecti erant, ſeorſum eſſe diſiunctos. Oportere potius omnia hæc prius diligenter ſtabiliri, & ſic itinere proficiſci, ac ſuſcipi cum omni elegantia ab ſponſo: ne forte ſi inculti inter Gothos adparerent, irriderentur ab ipſis. Dum ergo his retardarentur ex cauſis, mors Chilperici regis in aures Deſiderii ducis inlabitur. Ipſe quoque collectis ſecum viris fortiſſimis, Tholoſam vrbem ingreditur, repertoſque theſauros abſtulit de poteſtate reginæ, & in domum quandam ſub ſigillorum munitione ac virorum fortium cuſtodia mancipat, deputans reginæ victum arctum, donec ad vrbem regrederetur.

Quod Gundobaldus in regem eleuatur, & de Rigunde filia regis Chilperici

CAPVT X.

IPſe vero ad Mummolum, cum quo fœdus ante duos annos inierat, properauit. Morabatur tunc Mummolus intra muros Auennicæ vrbis cum Gundobaldo, cuius in libro ſuperiore meminimus. Qui coniunctus cum ſupradictis ducibus Lemouicinum accedens, Briuam Curretiam vicum, in quo ſanctus Martinus noſtri (vt aiunt) Martini diſcipulus, requieſcit, aduenit: ibique parmæ ſuperpoſitus, Rex eſt leuatus. Sed cum tertio cum eodem gyrarent, cecidiſſe fertur, ita vt vix manibus circunſtantium ſuſtẽtari potuiſſet. Deinde ibat per ciuitates in circuitu poſitas. Rigunthis vero in Baſilica ſanctæ Mariæ Tholoſæ, in quam Ragnoualdi vxor (cuius ſupra meminimus) Chilpericum metuens confugerat, reſidebat. Ragnoualdus vero de Hiſpaniis rediens, vxori facultatique reſtituitur. Legationis enim cauſa, Hiſpaniam petierat à rege Gunthramno directus. Magno ea tempeſtate incendio Baſilica ante dicti Martini beati apud Briuam vicum ab imminenti hoſte cremata eſt, ita vt tam altarium quam columnæ quæ de diuerſis marmorum generibus aptatæ erant, ab igne diſſoluerentur. Sed ita hæc ædes in poſterum a Ferreolo epiſcopo reparata eſt, tanquam ſi nihil mali pertulerit: vehementer enim admirantur venerantur que hunc Sanctum incolæ, eo quod plerunque virtutes eius experiantur.

S. Martini tumor.

De ſignis quæ apparuerunt

CAPVT XI.

Erat enim cum hæc agebantur, menſis decimus. Tunc adparuerunt in caudicibus vinearum, palmites noui cum vuis deformatis: in arboribus flores, pharus magna per cœlum diſcurrens, quæ priuſquam lux in die fieret, late mundum illuminauit. Adparuerunt etiam in cœlo & radii: à parte ſeptentrionali, columna ignea quaſi de cœlo pendens per duarum horarum ſpacium viſa eſt, cui ſtella magna ſuperpoſita erat. In Andegauo autem terra tremuit: & multa alia ſigna adparuerunt, quæ (vt opinor) ipſius Gundobaldi interitum nunciauerunt.

De incendio regionis Turonicæ, & virtute S. Martini

CAPVT XII.

Igitur Gunthramnus rex, comites ſuos ad comprehendendas ciuitates, quas quondam Sygibertus de regno Chariberti fratris ſui acceperat, direxit, vt exigentes ſacramenta, ſuis eas ditionibus ſubiugarent. Turonici vero atque Pictaui ad Childebertum Sygiberti filium, tranſire voluerunt. Sed commoti Biturici contra eos venire diſponunt, atque intra terminum Turonicum incendia facere cœperunt. Tunc Maroialenſem eccleſiam termini Turonici, in qua ſancti Martini reliquiæ habebantur, incendio concremarunt: ſed virtus beati adfuit, vt in tam valido incendio *pallulæ* quæ ſuper altarium fuerant poſitæ, non conſumerentur ab igne. Et non ſolum ipſæ, ſed etiam herbulæ olim collectæ, altarioque locatæ, nequaquam exuſtæ ſunt. Quæ incendia videntes Turonici, legationem mittunt, dicentes; *Melius ſibi eſſe ad tempus Gunthcramno regi ſubdi, quam cuncta incendio aut ferro vaſtari.*

De incendio & prædis Pictauæ vrbis

CAPVT XIII.

Confeſtim autem poſt mortem Chilperici, Garaticus dux Lemouicas acceſſerat, & ſacramenta de nomine Childeberti ſuſceperat. Exinde Pictauos veniens, ab ipſis receptus eſt, & ibi morabatur. Audiens autem quæ Turonici patiebantur, mittit legationem, obteſtans ne nos ad partem Gunthcramni regis tradere deberemus, ſi nobis vellemus eſſe conſultum: ſed meminerimus potius Sygiberti, qui quondam genitor Childeberti fuit. Nos vero hæc rurſum Epiſcopo & ciuibus mandata remiſimus, quod niſi ſe ad tempus Gunthcramno regi ſubderent, ſimilia paterentur, adſerentes hunc eſſe nunc patrem ſuper duos filios, Sygiberti ſcil. & Chilperici, qui ei fuerant adoptati: & ſic tenere regni principatum, vt quondam Chlotharius rex fecerat pater eius. His quoq; non acquieſcentibus, Garaticus de ciuitate egreditur, quaſi exercitum adducturus, in vrbe vero Eberonem cubicularium Childeberti regis relinquens. Sicharius vero cum Vuillachario Aurelianenſi comite, qui tunc Turonos acceperat, exercitum contra Pictauos commouit, vt ſcilicet ab vna parte Turonici, ab alia Biturici commoti cuncta vaſtarent. Qui cum ad terminum propinquaſſent, ac domos cremare cœpiſſent, miſerunt ad eos Pictaui legatos, dicentes; *Petimus, vt vſque in placito quod inter ſe Gunthcramnus & Childebertus reges habent, ſuſtineatis. Quod ſi conuenit, vt pagos hos rex Gunthcramnus accipiat, non reſiſtimus. ſin aliud, dominum noſtrum recognoſcimus, cui ſeruire debeamus.* Ad hæc illi reſponderunt; *Nihil ad nos de hac cauſa pertinet, niſi tantum iuſſa principis adimplere. Nam ſi nolueritis, cuncta vt cœpimus, deuaſtamus.* Cumque in hoc res ageretur, vt vniuerſa incendio prædæ, atque captiuitati traderentur: eiectis de ciuitate hominibus Childeberti, ſacramenta Gunthcramno regi dederunt, non longo tempore ea cuſtodientes.

De legatis Childeberti regis ad Guntchramnum regem miſſis

CAPVT XIV.

IGitur aduenıēte placito, directi ſunt a Childeberto rege Egidius epiſcopus, Guntchramnus Boſo, Svgiualdus, & alii multi, ad Guntheramnum regem: ingreſſique ad eum, ait epiſcopus: *Gratias agimus Deo omnipotenti, ô piiſſime rex, quod te poſt multos labores regionibus tuis regnoque reſtituit.* Cui Rex ait, *Illi enim digna ſunt gratiæ referendæ, qui eſt Rex regum, & Dominus dominorum: qui hæc ſua miſeratione operari dignatus eſt. Nam non tibi, cuius conſilio doloſo ac periuriis regiones meæ anno ſuperiore incenſæ ſunt, qui nunquam fidem integram cum vllo homine habuiſti: cuius doloſitas vbique diſpergitur: qui non ſacerdotem, ſed inimicum regni noſtri te eſſe declaras.* Ad hæc verba Epiſcopus iracundia commotus ſiluit. Vnus autem ex legatis dixit; *Supplicat nepos tuus Childebertus, vt ciuitates quas pater eius tenuit, reddi iubeas.* Ad hæc ille reſpondit: *Iam dixi vobis prius, quia pactiones noſtræ mihi hæc conferunt: ideoque eas reddere nolo.* Alius quoque legatorum ait: *Rogat nepos tuus vt Fredegundem maleficam, per quam multi Reges interfecti ſunt, reddi iubeas ad vlciſcendam mortem patris, patrui & conſobrinorum ſuorum.* Ait ille: *Tradi ei,* inquit, *in poteſtatem non poterit, quia filium regem habet. Sed & ea quæ contra illam adſeritis, vera eſſe non credo.* Poſt hos Guntheramnus Boſo, quaſi aliquid ſuggeſturus, ad Regem accedit. Et quia ſonuerat Gundobaldum manifeſte regem leuatum, anticipans Rex verba eius ait: *O inimice regionis regnique noſtri, qui propterea ante hos annos orientem adgreſſus es, vt Ballomerem quendam* (ſic enim vocabat rex Gundobaldum) *ſuper regnum noſtrum adduceres, ſemper perfide, & nunquam cuſtodiens quæ promittis.* Cui ille: *Tu,* inquit, *dominus & Rex regali in ſolio reſides, & nullus tibi ad ea quæ loqueris, auſus eſt reſpondere. Inſontem enim me de hac cauſa profiteor. At ſi aliquis eſt ſimilis mihi, qui hoc crimen impingat occulte, veniat nunc palam, & loquatur. Tu, ô Rex piiſſime, ponens hoc in Dei iudicio, vt ille diſcernat cum nos in vnius campi planitie viderit dimicare.* Ad hæc cunctis ſilentibus, addidit Rex: *Omnibus autem hæc cauſa animos accendere debet, vt repellatur à finibus noſtris aduena, cuius pater molendina gubernauit: & (vt vere dicam) pater eius pectinibus inſedit, lanaſque compoſuit.* Et quanquam poſſit fieri, vt vnus homo vtriuſque artificii magiſterio ſubderetur, ad increpationem tamen Regis quidam ex ipſis reſpondit: *Ergo duos, vt adſeris, patres hic homo habuit, lanarium ſimul molendinariumque. Abſit à te, o Rex, vt tam inculte loquaris. Non enim auditum eſt, vnum hominem præter ſpiritalem cauſam, duos habere poſſe pariter genitores.* dehinc cum multi ſoluerentur in riſu, reſpondit alius legatorum dicens; *Vale dicimus tibi ô Rex. nam quia reddere noluiſti ciuitates nepotis tui, ſcimus ſaluam eſſe ſecurim, quæ fratrum tuorum capitibus eſt defixa: celerius tuum librabit defixa cerebrum.* Et ſic cum ſcandalo diſceſſerunt. Tunc Rex his verbis ſuccenſus, iuſſit ſuper capita euntium proiici equorum ſtercora, putrefactas haſtulas, paleas, ac fœnum putredine diſſolutum, ipſumque fœtidum vrbis lutum. Quibus de rebus maculati grauiter, non ſine immenſa iniuria atque contumelia abierunt.

Ballomer i. falſum dominum pſeudoprincipem. Vide Notas.

Duellum.

vide inf. c. 25.

De malitia Fredegundis

CAPVT XV.

RESidente vero Fredegunde regina in eccleſia Pariſiaca, Leonardus ex domeſtico qui tunc ab vrbe Tholoſa aduenerat, ingreſſus ad eam, cauſas contumeliæ iniuriaſque filiæ eius narrare cœpit, dicens: *Quia iuxta imperium tuum acceſſi cum regina Rigunthe, ac vidi humilitatem eius, & qualiter expoliata eſt a theſauris & omnibus rebus: ego vero per fugam dilapſus, veni nunciare dominæ meæ quæ geſta ſunt.* Hæc illa audiens, furore commota, iuſſit eum in ipſa eccleſia ſpoliari, nudatumque veſtimentis ac baltheo, quod ex munere Chilperici regis habebat, diſcedere a ſua iubet præſentia. Cocos quoque ſiue piſtores, vel quoſcunque de hoc itinere regreſſos eſſe cognouit, cæſos, ſpoliatoſque, ac demancatos reliquit. Nectarium autem Baudegiſili epiſcopi fratrem nefandis accuſationibus cum Rege † tentauit obruere, adſerens eum de theſauro regis mortui

† i. apud Rege.

multa

multa portaſſe. Sed & de promptuariis tam tergora quã vina multa eum abſtuliſſe dicebat petens vt vinctus carceralibus tenebris truderetur. Sed parentela Regis, fratriſq; auxilium fieri non permiſit. Multa quidem ibi vana exercens, non metuebat Deum, in cuius eccleſia petebat auxilium. Habebat tũc temporis ſecum Audonem iudicem, qui ei tempore Regis in multis conſenſerat malis. Ipſe enim cũ Mummolo præfecto, multos de Francis qui tempore Childeberti regis ſenioris ingenui fuerant, publico tributo ſubegit. Qui poſt mortem Regis ab ipſis ſpoliatus ac denudatus eſt, vt nihil ei præter quod ſuper ſe auferre potuit, remaneret: domos enim eius incendio ſubdiderunt: abſtuliſſent vtique & ipſam vitam, ni cum Regina eccleſiam expetiſſet.

De regreſſu Prætextati epiſcopi

CAPVT XVI.

PRætextatum vero epiſcopum ægre ſuſcipit, quem ciues Rothomagenſes poſt exceſſum Regis, de exilio expetentes cum grandi lætitia & laude ciuitati ſuæ reſtituerunt. Poſt reditum vero ſuum, ad vrbem Pariſiacam aduenit, ac ſe Gũtheramno regi repræſentauit, exorans vt cauſam ſuam diligenter exquireret. Adſerebat enim Regina, eum nõ debere recipi, qui fuiſſet per iudicium quadraginta quinq; Epiſcoporum a ſacerdotali officio ſegregatus. Cumq; Rex pro hac cauſa ſynodũ excitare vellet, Ragnemodus huius vrbis epiſcopus, pro omnibus reſponſum reddidit, dicens: *Scitote eu pœnitentiam indictam a ſacerdotibus, non tamen eum prorſus ab epiſcopatu remotum.* Et ſic a Rege ſuſceptus, atque conuiuio eius adſcitus, ad vrbem ſuam regreſſus eſt.

De Promoto epiſcopo

CAPVT XVII.

PRomotus vero qui in Dunenſi caſtro, ordinante Sygiberto rege, Epiſcopus fuerat inſtitutus, & poſt mortem Regis amotus fuerat, eo quod caſtrum illud eſſet diœceſis Carnotenæ, contra quem ita iudicium latum fuerat, vt presbyterii tantum officio fungeretur, acceſſit ad Regem, deprecans vt ordinationem epiſcopatus in antedicto caſtro reciperet. Sed obſiſtente Pappolo Carnotenæ vrbis epiſcopo, ac dicente, *quia diœceſis mea eſt*, oſtendente præſertim iudicio Epiſcoporum, nihil aliud potuit obtinere eum Rege, niſi ea quæ ſub ipſius caſtri termino propria habere reciperet, in qua cum genitrice adhuc ſuperſtite moraretur.

De eo quod regi dictum eſt, vt ſe cautum redderet ne occideretur

CAPVT XVIII.

COmmorante vero Rege apud vrbem Pariſiacam venit quidam pauper, dicens; *Audi Rex verba oris mei. Noueris enim quia Faraulfus cubicularius quondam fratris tui, quærit te interficere. Audiui enim conſilium eius, vt eunte te matutina oratione ad eccleſiam, aut cultro feriret, aut haſta transfoderet.* Obſtupefactus autem Rex, miſit vocari eum. Quo negante de his, Rex metuens, armis ſe valde muniuit. Nec penitus ad loca ſancta, vel alio, niſi vallatus armatis atque cuſtodibus procedebat. Faraulfus autem non poſt multum tempus mortuus eſt.

Quod regina in villam abire iuſſa eſt

CAPVT XIX.

CVm autem clamor fieret magnus aduerſus eos qui potentes cum Rege fuerant Chilperico, ſcil. quod abſtuliſsẽt vel villas, vel res reliquas de rebus alienis, omnia

quæ iniuſte ablata fuerant, Rex reddi præcepit, ſicut iam ſuperius indicatum eſt. Fredegundem quoque reginam ad villam Rhotoialenſem, quæ in Rothomagenſi termino ſita eſt, abire præcepit. Secutique ſunt eam omnes meliores natu regni Chilperici regis: ibique relinquentes eam cum Melanio epiſcopo, qui de Rothomago ſubmotus fuerat, ad filium eius ſe tranſtulerunt, promittentes quod ab eis ſtudioſiſſime nutriretur.

Quod idem emiſit qui Brunichildem necaret

CAPVT XX.

POſtquam autem Fredegundis regina ad ſupradictam villam abiit, cum eſſet valde mœſta, quod ei poteſtas ex parte fuiſſet ablata, meliorem ſe exiſtimans Brunichilde, miſit occulte clericum ſibi familiarem, qui eam circunuentam dolis interimere poſſet, videlicet vt cum ſe ſubtiliter in eius ſubderet famulatum, ab ea eredi † poſſet, & ſic clam perculleretur. Veniens igitur clericus cum diuerſis ingeniis ſe eidem commendauit, dicens; *A facie Fredegundis reginæ fugio, depoſcens auxilium tuum.* Cœpit ſe etiam omnibus reddere humilem, charum, obedientem, ac Reginæ priuatum. Sed non longo tempore interpoſito, intellexerunt eum doloſe tranſmiſſum: vinctuſque ac cæſus, cum rem patefeciſſet occultam: redire permiſſus eſt ad patronam: referanſque quæ acta fuerant, effatus quod iuſſa patrare non potuiſſet, manuum ac pedum abſciſſione mulctatur.

fidem mereri — *i. familiarẽ. Gall. priué.*

De fuga & cuſtodia Eberulfi

CAPVT XXI.

HIs ita geſtis cum rex Guntheramnus Cabillonum regreſſus, mortem fratris conaretur inquirere, & regina crimen ſuper Eberulfum cubicularium impoſuiſſet (rogatus enim fuerat ab ea, vt poſt mortem Regis cum ipſa reſideret: ſed obtinere non potuit) hac ergo inimicitia pullulante adſeruit Regina ab eodem principe interfectũ, ipſumque multa de theſauris abſtuliſſe, & ſic in Turonicum abſceſſiſſe: ideoq; ſi Rex mortem fratris deſideraret vlciſci, nouerit huius cauſæ hunc eſſe ſigniferum. Tunc Rex iurauit omnibus optimatibus, *Quod non modo ipſum, verum etiam progeniem eius in nonam generationem deleret, vt per horum necem conſuetudo auferretur iniqua, ne Reges amplius interficerentur.* Quod cum Eberulfus comperiſſet, Baſilicam ſancti Martini, cuius res ſæpe peruaſerat, expetiuit. Tunc data occaſione vt cuſtodiretur, Aurelianenſes atque Bleſenſes viciſſim ad has excubias veniebant: impletiſque quindecim diebus, cum multa præda reuertebantur, adducentes iumenta, pecora, vel quodcunque diripere potuiſſent. Illi vero qui beati Martini iumenta abduxerant, commota altercatione, ſe inuicem lanceis transfixerunt: duo qui mulas diripiebant, in domum vicini cuiuſdam accedentes, potum rogare cœperunt. Cumque ille ſe habere negaret, eleuatis lanceis vt eum tranſfoderent, hic extracto gladio vtrunque perfodit: cecideruntque ambo & mortui ſunt: iumenta tamen ſancti Martini reddita ſunt. tantaque ibi tunc mala per hos Aurelianenſes geſta ſunt, vt nequeant explicari.

Regicidiorum neſas.

De malitia eius

CAPVT XXII.

DVm autem hæc agerentur, res ipſius Eberulfi diuerſis conceduntur, aurum argentumque, vel alias meliores ſpecies quas ſecũ retinebat, in medio expoſuit. Quod vero commendatum habuit, publicatum eſt: greges etiam equorum, porcorum, iumentorumque diripiuntur. Domus vero intramuranea, quam de dominatione eccle-

i. apud alios depoſitum.

eccleſiæ abſtulerat, referta annonis, vino, atq; tergoribus rebuſq; aliis multis adplene ſpoliata eſt. nec ibi aliud quam parietes vacui remanſerunt. Ex hoc nos maxime ſuſpectos habebat, qui in cauſis eius fideliter curtebamus, promittens plerunque, quod ſi vnquam ad Regis gratiam perueniret, in nobis hæc quæ perferebat vlciſeeretur. Deus enim nouit, cui arcana pectoris reuelantur, quia de puro corde inquantum potuimus ſolatium miniſtrauimus: & quanquam multas nobis inſidias prius de rebus S. Martini feciſſet, extabat tamen cauſa vt eaſdem obliuiſcerer, eo quod filium eius de ſacro lauacro ſuſcepiſſem. Sed credo infelici ea res maximum fuit impedimẽtum, quod nullam reuerentiam Sancto præſtabat antiſtiti. Nam ſæpe cædes intra ipſum atrium quod ad pedes Beati erat, exegit, exercens aſſidue ebrietates ac vanitates. Presbyterum quoque vnũ pro eo quod ei vinum dare differret, eum iam crapulatus aſpiceret, eliſum ſup ſcamnũ pugnis ac diuerſis ictibus verberauit, vt pene animã reddere videretur: & feciſſet forſitan ſi ei medicorũ ventoſæ † non ſubueniſſent. Habebat enim pro timore Regis in ipſo ſalutatorio B. Baſilicæ manſionem. Cum autem presbyter qui claues oſtii retinebat, clauſis reliquis receſſiſſet, per illud ſalutatorii oſtium introeuntes puellæ, cum reliquis pueris eius ſuſpiciebãt picturas parietum, rimabanturq; ornamenta Beati ſepulchri, quod valde facinoroſum religioſis erat. Quod cum presbyter cognouiſſet, defixis clauis ſuper oſtium, intrinſecus ſeras áptauit. Hæc ille cum poſt cœnam vino madidus aduertiſſet, & nos in Baſilica in initio noctis orationis gratia pſalleremus, furibundus ingreditur, meq; conuiciis ac maledictionibus vrgere cœpit, illud inter iurgia exprobrans, quod ego eum velim a ſancti antiſtitis fimbriis ſeparare. Sed ego ſtupens quę virum eepiſſet inſania, blandis eum ſermonibus mulcere conatus ſum. Sed cum eius furias verbis lenibus ſuperare non poſſem, ſilere decreui. Ille vero me tacitum intẽdens, ad Presbyterum conuertitur, euomitque in eum multa conuicia. nam & illum verbis procacibus, & me diuerſis obprobriis impugnabat. Nos vero cum vidiſſemus eum (vt ita dicam) agi à Dæmone, egreſſi a Baſilica ſancta ſcandalum vigiliaſq; finiuimus, illud maxime indignum ferentes, quod ad hoc iurgium abſq; reuerentia Sancti, ante ipſum ſepulchrum antiſtitis excitauerat. His diebus vidi ſomnium, quod ipſi in ſancta Baſilica retuli dicens; Putabam me quaſi in hac Baſilica ſacroſancta Miſſarum ſolennia celebrare: cumq; iam altarium cum oblationibus pallio ſerico opertum eſſet, ſubito ingredientem Guntheramnum regem conſpicio, qui voce magna clamabat: *Extrahite inimicum generationis noſtræ, euellite homicidam à ſacro Dei altario.* At ego cum hęc audirem, ad te conuerſus dixi: *Adprehende pallium altaris, infelix, quo ſacra munera conteguntur, ne hinc abiciaris.* Cumque adprehenderes, laxabas eum manu, & non viriliter detinebas. Ego vero expanſis manibus contra pectus Regis, meum pectus aptabam dicens: *noli eiicere hunc hominem de Baſilica ſancta, ne vitæ periculum patiaris, ne te ſanctus antiſtes ſua virtute confodiat. Noli te proprio iaculo interimere: quia hoc ſi feceris, præſenti vita æternaq; carebis.* Sed cum Rex mihi reſiſteret, tu laxabas pallium, & poſt me veniebas. Ego vero valde tibi moleſtus eram. Cumque reuerteres ad altarium, adprehendebas pallium, ſed rurſum relinquebas. dum hoc tu tepide retineres, & ego viriliter Regi reſiſterem, euigilaui pauore conterritus, ignarus quid ſomnium indicaret. Igitur cum ei iſta narraſſem, ait; *Verum eſt ſomnium quod vidiſti, quod valde cogitationi meæ concordat.* Cui ego, Et quid prouidit cogitatio tua? Et ille, *Deliberatum*, inquit, *habui, vt ſi me Rex ab hoc loco iuberet extrahi, ab vna manu pallas altaris tenerem: ab alia vero euaginato gladio te prius interfecto, quantoſcunque deinceps clericos reperiſſem, in mortem proſternerem. Nec mihi poſt hæc erat iniuria, leto ſuccumbere, ſi de huius Sancti clericis aceiperem vltionem.* Hæc ego audiens & ſtupens, admirabar quod erat, quia per os eius Diabolus loquebatur: nunquam enim in Deum vllum timorem habuit. nam dum eſſet in libertate, equi eius ad pecora per ſegetes pauperum vineaſq; dimittebantur. Quod ſi expellebantur ab his quorum euertebant labores, ſtatim à ſuis percellebantur. nam in hac anguſtia qua erat, ſæpe commemorabat, quod res Beati antiſtitis abſtuliſſet iniuſte. Denique anno ſuperiore commotum quendam leuem è ciuibus eccleſiæ, actores fecit interpellare. Tunc poſtpoſita iuſtitia, res quas olim Eccleſia poſſidebat, ſub ſpecie emptionis abſtraxit, data ipſi homini parte aurea balthei ſui. ſed & talia multa peruerſe egit vſque ad finem vitæ ſuæ, quæ in poſterum explanabimus.

† i. ſcarificationes.

De Iudæo interfecto cum ſuis

CAPVT XXIII.

PRæſenti quoque anno Armentarius Iudæus cum vno ſectæ ſuæ ſatellite, & duobus Chriſtianis ad exigẽdas cautiones quas ei propter tributa publica Iniurioſus ex vicario, ex comite vero Eunomius depoſuerant, Turonos aduenit: interpellatique [illegible] promiſſionem accepit de reddendo pecuniæ fœnore cum vſuris, dicentibus ſibi præterea ipſis; *Si ad domum noſtram veneris, & quæ debentur exſoluimus, & aliis te muneribus [illegible] ut dignum eſt, honoramus.* Eo quoque eunte ab Iniurioſo ſuſcipitur, & conuiuio collocatur: expletoq; epulo, adpropinquante nocte commoti ab eodem loco ad alium [illegible]eunt. Tunc (vt ferunt) Iudæi cum duobus Chriſtianis ab Iniurioſi hominibus [illegible] fecti, in puteum qui propinquus erat domui eius, proiecti ſunt. Auditis his parentes eorum quæ geſta fuerant, Turonos aduenerunt, datoq; quibuſdam hominibus indicio puteum reperiunt, viroſque extrahunt, multum negante Iniurioſo, quod in hac cauſa non fuerat inquinatus. Poſt hæc in iudicium venit: ſed cum fortiter (vt diximus) denegaret, & hi non haberent qualiter eum conuincere poſſent, iudicatum eſt, vt ſe innocentem redderet ſacramento. Sed nec hoc his adquieſcentibus, placitum in regis Childeberti præſentia poſuerunt. Veruntamen neq; pecunia, neq; cautiones Iudæi defuncti repertæ ſunt. Loquebantur tunc multi hominum Medardum tribunum in hoc ſcelere mixtum fuiſſe, eo quod & ipſe a Iudæo pecuniam mutuaſſet. Iniurioſus tamẽ ad pla-

Val. plaid. citum † in conſpectu regis Childeberti aduenit, & per triduum vſque occaſum Solis obſeruauit. Sed cum hi non veniſſent, neque de cauſa hac ab vllo interpellatus fuiſſet, ad propria rediit.

De præda vrbis Pictauæ

CAPVT XXIV.

ANno igitur decimo Childeberti regis rex Guntheramnus commotis gentibus regni ſui magnum iunxit exercitum. Sed pars maior cum Aurelianenſibus atq; Bituricis P[illegible]ctauum petiit, eo quod exceſſerant enim de fide quam Regi promiſerant. Miſerunt [illegible] prius legationem, vt ſcirẽt vtrum ſuſcipentur ab his, an non. Sed Epiſcopus [illegible] roueus dure ſuſcepit hos nuncios. At illi intra terminum ingreſſi, prædas, inc[illegible] que homi[illegible]idia faciebant. Hi vero qui cum præda reuertebantur, per Turon[illegible] euntes, ſimiliter illi qui iam ſacramenta dederant, faciebant. Ita vt ipſę quoq; Eccl[illegible]e incenderentur: & quæcunq; inuenire potuiſſent, diriperentur: quod ſæpius [illegible], dum illi ad Regem ægre conuerterẽtur. Sed cum exercitus propius ad vrbem [illegible] ret, etiam pars maxima regionis deuaſtata cerneretur, tunc miſerunt nuncios, *[illegible] ſe regi Guntheramno* fatentes. At illi intra muros vrbis recepti, inſ[illegible]er Epiſcopum [illegible], dicentes eum infidelem eſſe. Ille vero cum ſe ab his cerneret coarctatum, effracto vno de ſacris miniſteriis calice aureo, & in numiſmata redacto, ſe populumque redemit.

De ſpoliis Marileifi

CAPVT XXV.

MArileifum vero qui primus medicorum in domo Chilperici regis habitu fuerat, ardentiſſime vallant. Et qui iam a Gararico duce valde ſpoliatus fuer[illegible], his iterum denudatur, ita vt nulla ei ſubſtantia remaneret. Equos quoque eius [illegible] argentumq; ſiue ſpecies quas meliores habebat, pariter auferentes, ipſum dit[illegible] eccleſiaſticæ ſubdiderunt. Seruitium enim patris eius tale fuerat [illegible] eccleſiaſtica ſtuderet, fr. treſque ac conſ[illegible], vel reliqui parentes eius [illegible] dominicis atque piſtrino ſub[illegible] erant.

Quod Gundobaldus ciuitates circumit

CAPVT XXVI

GVndobaldus vero Pictauum accedere voluit, ſed timuit. Audierat enim iam contra ſe exercitum commoueri. In ciuitatibus enim quæ Sygiberti regis fuerant, ex nomine regis Childeberti ſacramenta ſuſcipiebat. In reliquis vero quæ aut Guntheramni aut Chilperici fuerant, nomine ſuo, quod fidem ſeruarent iurabant. Poſt hæc Engoliſmam acceſſit, ſuſceptiſq; ſacramentis, muneratiſq; prioribus, Petrogoricum adgreditur, grauiter Epiſcopum tunc iniuriatum reliquit, pro eo quod ſuſceptus ab eodem non fuiſſet.

De iniuria Magnulphi epiſcopi

CAPVT XXVII.

EXinde Tholoſam digreſſus, emiſit nuncios ad Magnulfum epiſcopum ciuitatis, vt ab eo ſuſciperetur. Sed ille non immemor prioris iniuriæ, quam per Sigulfum quondam (qui ſe in regnum eleuare voluit) pertulerat, dixit ciuibus ſuis: *Scimus enim regem eſſe Guntheramnum ac nepotem eius, hunc autem neſcimus vnde ſit. Eſtote ergo parati: & ſi voluerit Deſiderius dux hanc calamitatem inducere ſuper nos, ſimili vt Sigulfus ſorte depereat: ſitq; omnibus exemplum, ne quis extraneorum, Francorum regnum audeat violare.* His ita reſiſtentib. & bellum parantibus, adueniente Gundobaldo cum magno exercitu, cum vidiſſent quod ſuſtinere non poſſent, ſuſceperunt eum. Poſt hæc cum ad conuiuium in domo eccleſiæ Epiſcopus vna cum Gundobaldo reſideret, ait: *Filium te Chlotharii regis adſeris: ſed vtrum ſit verum an non, ignoramus. Et ſi poſſis vindicare cœpta, incredibile habetur apud animos noſtros.* At ille ait: *Ego regis Chlotharii ſum filius, & partem regni de præſenti ſum percepturus, & vt Pariſios velociter accedam, & ibi ſedem regni ſtatuam.* Cui Epiſcopus ait, *Verum ne eſt ergo, quod nullus de ſtirpe Francorum remanſit, ſi tu quæ dicis impleueris?* Inter has altercationes, cum hæc Mummolus exaudiſſet, eleuata manu alapis cecidit Epiſcopum, dicens; *Non pudet, vt tam degener & ſtultus ita magno Regi reſpondeat?* Verum vbi & Deſiderius de conſilio Epiſcopi comperit quæ fuerant dicta, ira commotus, manus in eum iniecit: cæſumque communiter haſtis, pugnis, & calcibus, ac fune reuinctum, exilio damnauerunt, res eius tam proprias quam eccleſiæ integre auferentes. Vuaddo autem qui erat maior domus reginæ Riguntħis, ſe eiſdem copulauit. Reliqui vero qui cum eo abierant, per fugam dilapſi ſunt.

Quod exercitus inante acceſſit

CAPVT XXVIII.

POſt hæc exercitus ab vrbe Pictaua remotus inantea †, poſt Gundobaldum proficiſcitur. Secutiq; ſunt eum de Turonicis multi lucri cauſa. ſed Pictauis ſuper eum irruentibus, nonnulli interempti, plurimi vero ſpoliati redierunt. Hi autem qui de his ad exercitum prius iunxerant, pariter abierunt. Iſq; exercitus ad Dorononiam fluuiū accedens, præſtolari cœpit quid de Gundobaldo cognoſceret. Cui iam (vt ſupradictū eſt) adhæſerant dux Deſiderius & Bladaſtes, cum Vuaddone maiore domus Riguntħis reginæ. Erant enim primi cum eo Sagittarius epiſcopus & Mummolus. Sagittarius enim iam promiſſionem de epiſcopatu Tholoſano acceperat.

† *Ital.* inanzi. *Gall.* en auāt

De interitu Eberulphi

CAPVT XXIX.

DVm hæc agerentur, miſit rex Guntheramnus Claudium quendam dicens; [illegible] inquit, & eie[c]tum de Baſilica Eberulfum aut gladio interemeris, aut catenis vinxe-

rie, magnis te muneribus locupletabo. Veruntamen ne ſanctæ Baſilicæ iniuriam inferas omnino, commoneo. Ille vero vt erat vanitati atq; auaritiæ deditus, velociter Pariſius aduolauit. Vxor enim ei ex Meldenſi territorio erat. Voluere animo cœpit vtrum Fredegundem reginam videret dicens; *Si eam videro, elicere ab ea aliquid muneris poſſum. ſcio enim eam eſſe homini ad quem directus ſum, inimicam.* Tunc accedens ad eam, de præſenti munera magna capiens, promiſſiones multas elicuit, vt aut extractum a Baſilica Eberulfum occideret, aut circumuentum dolis, catenis vinciret, aut certe in ipſo eum atrio trucidaret. Regreſſus autem ad Dunenſe caſtrum, comitem commonet, vt ei trecentos viros quaſi ad cuſtodiendas Turonicæ vrbis portas, adiungeret: ſcilicet vt cum veniſſet, per eorum ſolatium Eberulfum poſſet opprimere. Cumque comes loci viros iſtos commoneret, Claudius Turonos acceſſit. Et cum iter ageret (vt conſuetudo eſt barbarorum †, auſpicia intendere cœpit, ac dicere ſibi eſſe contraria: ſimulque interrogare multos, *ſi virtus beati Martini de præſenti manifeſtaretur in perfidis? Aut certe ſi aliquis iniuriam in eum ſperantibus intuliſſet, ſi protinus vltio ſequeretur?* Igitur poſtpoſitis (vt diximus) viris qui ad ſolatium eius venire debuerant, ipſe ad Baſilicam ſanctam acceſſit. Statimque infelici Eberulfo coniunctus, ſacramenta dare cœpit, ac iurare per omnia ſacroſancta, vel virtutem præſentis antiſtitis, nullum in cauſis eius fore fideliorem, qui ita cum Rege cauſas eius poſſit exſerere. Hoc enim apud ſe cõſilium habuerat miſerrimus, Niſi eum peierando decepero, non vincam. Verum vbi vidit Eberulfus, quod ei talia cum ſacramento in ipſa Baſilica ac per porticus, & ſingula loca atrii veneranda promitteret, credidit miſer homini peieranti. Die autem altero cum nos in villa quaſi milia xxx. ab vrbe commoraremur, ad conuiuium Baſilicæ ſanctæ cum eodem & reliquis ciuibus eſt adſcitus: ibique eum Claudius gladio ferire voluit, ſi pueri eius longius adſtitiſſent. Veruntamen nunquam hæc Eberulfus, vt erat vanus, aduertit. Poſtquam autem conuiuium eſt finitum, ipſe ſimul ac Claudius per atrium domus Baſilicæ deambulare cœperunt, ſibi inuicem fidem ac charitatem ſacramentis intercurrentibus promittentes. His ita loquentibus ait Claudius Eberulfo; *Delectat animum ad metatum tuum haurire potum, ſi vina odoramentis eſſent immixta, aut certe potentioris vini libationem ſtrenuitas tua requireret.* Hæc eo dicente, gauiſus Eberulfus, reſpondit habere ſe, dicens; *Et omnia quæ volueris, ad metatum meum reperies: tantum vt dignetur dominus meus tugurium ingredi manſionis meæ.* Mittitq; pueros, vnum poſt alium ad requirẽda potentiora vina, Laticina videl. atq. Gazitina. Cumque illum a pueris relictum ſolum Claudius conſpexiſſet, eleuata contra Baſilicam manu ait: *Martine beatiſſime, fac me vxorem cum parentibus cito videre.* Infelix enim in diſcrimine poſitus, & hunc interficere in atrio cogitabat, & virtutem ſancti Antiſtitis metuebat. Tunc vnus e pueris Claudii qui erat robuſtior, adprehenſum Eberulfum a tergo, validioribus lacertis adſtringit, reſupinatumque pectus eius ad iugulandum parat. At Claudius extracto a baltheo gladio, ad eum dirigit. Sed & ille prolatum a cingulo ferrum ſe ad percutiendum dum teneretur, adaptat. Cumque Claudius eleuata dextera, cultrum eius pectori inieciſſet, & ille non ſegniter ſub aſcella [illegible] pugionem defixiſſet, retractoque ad ſe, librato ictu, pollicem Claudii intercidit. Ex hoc conuenientes pueri eius cum gladiis, Eberulfum diuerſis ictibus ſauciant. Quorum de manu dilapſus, dum fugere iam exanimis niteretur, extracto gladio caput eius grauiſſime verberãt, effuſoq; cerebro cecidit, & mortuus eſt: nec promeruit ab eo ſaluari, quẽ fideliter nunquã intellexit expoſcere. Igitur Claudius timore perterritus, cellulam Abbatis expetiit, ab eo tutari ſe cupiens, in cuius patronum reuerẽtiam habere non ſapuit. Illo quoq; reſidente, ait: *Perpetratum eſt ſcelus immenſum, & niſi tu ſubuenias, peribimus.* Hæc eo loquente, inruerunt pueri Eberulfi cum gladiis ac lanceis. Obſeratumque reperientes oſtium, effractis cellulæ vitreis haſtas per [illegible] feneſtras inmittunt, Claudiumque iam ſemiuiuum ictu transfigunt. Satellites autem eius poſt oſtia & ſub lectis abduntur. Abbas adprehenſus a duobus clericis, [illegible] a [illegible] ripitur. Reſeratiſq; oſtiis turba gladi[illegible] N[illegible] matric[illegible] rum & reliquorum pauperum, pro ſcelere comm[illegible] tectum c[illegible] nati [illegible] & e[illegible] gumen[illegible] ac d[illegible] cent[illegible] im petris & [illegible] ad [illegible] vio[illegible] in p[illegible] [illegible] ſ, ut t[illegible] n q[illegible] ac a f[illegible] nt, eſſent ibidem perpetrata. Quid plura? Extr[illegible]

i. Auſtraſiorum Germanorum.

ad feneſtras [illegible]

abditos, & crudeliter trucidantur, pauimentum cellulæ [illegible] marmoreo [illegible] quam vero interempti ſunt, extrahuntur foras, & nudi ſuper [illegible] frigidum [illegible] tur. Percuſſores vero nocte ſequenti adprehenſis ſpoliis fuga dilabuntur. A[illegible] autem Dei vltio de præſenti ſuper eos qui beatum atrium humano ſanguine polluerunt. Sed nec eius facinus paruum eſſe cenſetur, qui [illegible] talia beati [illegible] ſte [illegible] permiſit. Magnam ex hoc Rex iracundiam habuit, ſed cognita ratione quieuit. Res tamen ipſius infelicis, tam mobiles quam immobiles, quod a prioribus ÷ relictum fuerat, ſuis fidelibus condonauit. Qui vxorem eius valde ſpoliatam, in ſancta Baſilica reliquerunt. Corpus vero Claudii & reliquorum, parentes proximi auferentes in ſuam regionem ſepelierunt.

al. proprio rebus rel.

De legatis Gundobaldi

CAPVT XXX.

IGitur Gundobaldus duos ad amicos ſuos legatos direxit, clericos vtique: ex quibus vnus abbas Cadurcinæ vrbis, literas quas acceperat, ca[illegible]a codice tabula ſub cera recondidit. Sed adprehenſus ab hominibus regis Guntchrami, repertis literis, in Regis præſentiam eſt deductus: qui cæſus grauiſſime, in cuſtodiam eſt retruſus.

De reliquiis ſancti Sergii martyris

CAPVT XXXI.

ERat tunc temporis Gundobaldus in vrbe Burdegalenſi a Berthcramno epiſcopo valde dilectus: inquirens autem quæ ei cauſæ ſolatium præbere poſſent, narrauit quidam, quod aliquis in partibus orientis Rex, ablato ſancti Sergii martyris pollice, in dextro brachio corporis ſui ſeruiſſet †. Cumq; ei neceſſitas ad depellendum inimicos obueniſſet, in hoc cõfiſus auxilio, vbi dextri lacerti erexiſſet vlnam, protinus multitudo hoſtium quaſi martyris obpreſſa virtute, labebatur in fugam. Hæc audiẽs Gundobaldus, inquirere diligẽtius cœpit, quiſnam eſſet in eo loco qui reliquias ſancti Sergii martyris meruiſſet accipere. Interea proditus ab epiſcopo Berthcramno E[illegible]n negociator per inimicitiam, quia inuitum aliquando eum totonderat, inhians facultati eius. Quod ille diſpiciens, ad aliam vrbem tran[illegible]iens [illegible]æſa[illegible]ie creſce[illegible]e regre[illegible]ur. Ait ergo epiſcopus: *Eſt hic quidam Syrus Eufron nomine, qui de domo ſua Eccleſiam f[illegible], huius ſancti reliquias collocauit: & plurima ex his ſigna virtute Martyris opitulante conſpexit. Nam cum tempore quodam Burdegalenſis ciuitas maximo flagraret incendio, hæc domus circumdata flammis, nullatenus eſt aduſta.* Iſta eo dicente, ſtatim Mummolus curſu rapido cum epiſcopo Berthcramno ad domum Syri accedit. vallatoque homine, pignera ſibi ſancta præcepit oſtendi. Negat ille: tamen cogitans, quod pr[illegible] m[illegible]litia a[illegible]qua ei [illegible]æ pararentur inſidiæ, ait; *Noli fat[illegible]are ſenem, nec ſancto inferre iniuriam. ſed acceptis à me centum aureis abſcede.* Illo quoque inſiſtente, vt ſanctas videret reliq[illegible]s, ducentos aureos obtulit: & nec ſic obtinuit eum recedere, niſi ipſa pignera viderentur. Tunc M[illegible] eleuari ad parietem ſcalam iubet. erant enim in ſublimi parietis contra altarium in capſula re[illegible]ditæ. Diaconum [illegible]uum ſcandere præcepit. Qui per gradus ſc[illegible]dens ſcalæ, ad[illegible]dens capſam, ita tremore concuſſus eſt, vt nec viuens putaretur ad terr[illegible]m reuerti. Attamen accepta v[illegible] di[illegible]mu[illegible] capſula quæ de pariete pendebat, detulit. Q[illegible] perſcrutata Mummolus, o[illegible] d[illegible] ſancti digito reperit, quod cultro ferire non metuit. Po[illegible]ito [illegible] deſ[illegible] [illegible] ercutiebat. Cumq; poſt multos ictus vix fr[illegible]g[illegible] po- [illegible] [illegible]um diuerſas in partes dilabitur. Credo nõ erat a[illegible] [illegible] [illegible]et. Tunc flente vehementius Eufronio, proſter- [illegible] v[illegible] Deus dignaretur oſtendere quæ ab o[illegible]u- [illegible] [illegible]em autem repertæ ſunt particulæ, ex quibus v- [illegible] in [illegible] tere [illegible]um gratia martyris, ſicut in ſe- [illegible] n hac vrbe morarentur, Fauſtianum presbyte-

inſeruiſſet.

Aquis Sextiis. Vico-Iulio. rum Aquenſi vrbi † epiſcopum ordinari præcipiunt. Nuper enim in Aquenſi vrbe epiſcopus obierat,& Nicetius comes loci illius,germanus Ruſtici, vici Iulienſis epiſcopi, præceptionem ab Chilperico elicuerat, vt tonſuratus ciuitati illi ſacerdos daretur. Sed Gundobaldus deſtruere nitens eius decreta,conuocatis epiſcopis iuſſit eum benedici. Berthcramnus autem epiſcopus, qui erat metropolis,cauens futura, Palladium Sanctonicum iniungit qui eum benediceret. Nam & oculi ei eo tempore a lippitudine grauabantur. Fuit autem ad hanc ordinationem & Oreſtes Vaſatenſis epiſcopus ſed negauit hoc coram Rege.

De aliis Gundobaldi legatis

CAPVT XXXII.

POſt hæc miſit iterum Gundobaldus duos legatos ad regem cum virgis conſecratis, iuxta ritum Francorum, vt ſcilicet non contingerentur ab vllo, ſed expoſita legatione cum reſponſo reuerterentur. Sed hi incauti, priuſquam Regis præſentiam cernerent, multis quæ petebant explanauerunt. Extemplo ſermo cucurrit ad Regem: itaque vincti catenis in Regis præſentiam deducũtur. Tunc illi quid quærerent, ad quem directi, vel a quo fuerint miſſi negare non auſi, aiunt; *Gundobaldus qui nuper ab oriente veniens, dicit ſe filium eſſe patris veſtri regis Chlotharii, miſit nos vt debitam portionem regni ſui recipiat: ſin autem à vobis non redditur, noueritis eum in has partes cum exercitu eſſe venturum. omnes enim viri fortiſsimi regionis illius quæ vltra Dorononiam ſita ad Gallias pertinet, ei coniuncti ſunt.* *Ita ſup. c. 14.* *& ita inſit; Iudicabit tunc Deus, cum in vnius campi planitie iunxerimus, vtrum ſim Chlotharii filius, an non.* Tunc rex furore ſuccenſus iuſſit eos ad trocleas extendi, & fortiſſime cædi, vt ſi vera eſſent quæ dicerent, euidentius adprobarent: & ſi aliquid doli adhuc intra pectorum arcana retinerent, vis tormentorum extorqueret inuitis. Deinde increſcentibus ſuppliciis, aiunt; neptem illius, id eſt regis Chilperici filiam, cum Magnulfo Tholoſanorum epiſcopo exilio deputatã, theſauros omnes ab ipſo Gundobaldo ſublatos reddidiſſe: ipſum quoque Regem ab omnibus maioribus natu Childeberti regis expe[illegible]m eſſe [illegible] ſed præſertim cum Guntheramnus Boſo ante hos annos Conſtantinopolin abiſſet, ipſum in Gallias inuitaſſe.

Quod Childebertus ad Chuntchramnum patruum ſuum venit

CAPVT XXXIII.

QVibus cæſis & in carcerem retruſis, Rex arceſſiri nepotem ſuum Childebertum iubet, vt ſcilicet coniuncti pariter homines iſtos audire deberent. Denique cum ſimul coniuncti, viros interrogarent, iterauerunt ea Regib. ſimul aſtantibus, quæ prius ſolus rex Guntheramnus audiuit. Adſerebant etiam cõſtanter hanc cauſam (ſicut iam ſupra diximus) omnibus ſenioribus in regno Childeberti regis eſſe cognitam. Et ob hoc nonnulli de prioribus regis Childeberti, in hoc placitum abire timuerunt, qui in hac cauſa putabantur eſſe participes. Poſt hæc rex Guntheramnus data in manu regis *Traditio regni per haſtã.* Childeberti haſta, ait; *Hoc eſt indicium, quod tibi omne regnum meum tradidi. Ex hoc nunc [illegible]de, & omnes ciuitates meas tanquam tuas proprias, ſub tui iuris dominationem ſubiice. Nihil enim [illegible] bus peccatis, de ſtirpe mea rem. viſit, niſi tu tantum qui mei fratris es filius. Tu enim hæres in [illegible] regno meo ſuccede, cæteris exhæredibus factis.* Tũc relictis omnibus adſumpto [illegible] pu[illegible]lam locutus eſt, prius obteſtãs diligentiſſime, ne ſecreta conlocutio vl[illegible]num panderetur. Tunc indicauit ei, quos in conſilio haberet, aut ſperneret a[illegible] qu[illegible] ſe crederet, quo[illegible]et, quos honoraret muneribus, quos ab honore d[illegible] [illegible] interdicen[illegible] [illegible]idium epiſcopum, qui ei ſemper inimicus e[illegible] [illegible] rederet, aut haberet quia & ipſi patri ſuo ſæpius periectaſſet. D[illegible]e [illegible]m conueniſſent, cohortabatur Guntheramnus rex [illegible] [illegible], *o viri, quia [illegible] ius meus Childebertus iam vir magnus [illegible]*

cauete, ne eum pro paruulo habeatis. Relinquite nunc peruerſitates, atque præſumptiones quas exercetis, quia Rex [illegible] *cui vos nunc deſeruire debetis.* Hæc & his ſimilia locutus, per triduum epulantes atque iocundantes, multiſque muneribus locupletantes, cum pace diſceſſerunt. Tu[illegible] ei reddidit rex Gunthcramnus omnia quæ pater eius Sygibertus habuerat, obteſtan[illegible] ne ad matrem accederet, ne forte aliquis daretur aditus, qualiter ad Gundobaldum ſcriberet, aut ab eo ſcripta ſuſciperet.

Quod Gundobaldus Conuenas abiit,

CAP. XXXIV.

IGitur Gundobaldus cum audiſſet ſibi exercitum propinquare, relictus à Deſiderio duce Garonnam cum Sagittario Epiſcopo, Mummolo, & Bladaſte ducibus atque Vuaddone tranſiuit, Conuenas petentes. Eſt enim vrbs in cacumine montis ſita, nulliqúe monti contigua. Conuenæ. Fons magnus ad radicem montis erumpens, circumdatus turre tutiſſima: ad quem per cuniculum deſcendentes ex vrbe, latenter latices hauriunt. Hanc enim ingreſſus vrbem, in initio Quadrageſimæ, locutus eſt ciuibus dicens: *Noueritis me cum omnibus qui in regno Childeberti habentur, electum eſſe Regem, atq; haberi mecum non modicum ſolatium. Sed quoniam frater meus Gunthcramnus rex, immenſum aduerſus me mouet exercitum, oportet vos alimenta atque cunctam ſupellectilem intra murorum munitionem concludere, vt ſcilicet dum nobis illa pietas diuina auget ſolatium, non pereatis inopia.* Hæc illis credentibus, quæcunque habere potuerunt, conlocantes in vrbe, præparabant ſe ad reſiſtendum. Eo tempore Gunthcramnus rex miſit literas ad Gundobaldum ex nomine Brunichildis reginæ, in quibus erat ſcriptum, vt relicto exercitu & in loca ſua abire iuſſo, ipſe remotior apud Burdegalenſem vrbem hiberna deduceret. Scripſerat enim hæc doloſe, vt de eo plenius quid ageret, poſſet agnoſcere. Igitur eo morante eo apud vrbem Conuenas, locutus eſt incolis dicens: *Ecce iam exercitus adpropinquat, egredimini ad reſiſtendum.* Quibus egredientibus, hi occupantes portas atque claudentes, excluſo foris populo, cum Epiſcopo loci cuncta quæ in vrbe inuenire potuerant, ſuis ditionibus ſubdiderunt. Tantaque ibi multitudo annonæ atque vini reperta eſt, vt ſi viriliter ſtetiſſent, per multorum annorum ſpacia victus alimentis non egerent.

De Baſilica ſancti Vincentii martyris Agennenſis vaſtata

CAP. XXXV.

AVdierant enim eo tempore duces Gunthcramni regis, Gundobaldum vltra Garonnam in litore reſidere cum ingenti hoſtium multitudine: ipſoſque theſauros quos Rigunthis tulerat ſecum retinere. Tunc impetu facto cum equis Garonnam nando tranſiere, nonnullis de exercitu in amne demerſis. Reliqui in litus egreſſi, requirentes Gundobaldum, inuenerunt camelos cum ingenti pondere auri atque argenti, ſiue equos quos feſſos per vias reliquerat. Audientes deinceps eos infra muros vrbis Conuenicæ commorari, rel[illegible]ctis plauſtris ac diuerſis impedimentis cum populo [illegible]nore, robuſtiores viri ipſum ſicut iam Garonnam tranſierant, inſequi deſtinant. [illegible]bus properantibus, venerunt ad Baſilicam ſancti Vincentii, quæ eſt iuxta termi- An. 584.
[illegible] Agennenſis vrbis, vbi ipſe martyr pro Chriſti nomine agonem dicitur conſummaſſe, [illegible]ueneruntque eam refertam diuerſis theſauris incolarum. Erat enim ſpes [illegible] eſſe a Chriſtianis tanti martyris Baſilicam violandam: cuius oſtia ſummo [illegible]ſerata erant. Nec mora, adpropinquans exercitus cum reſerare templi valuas [illegible] v[illegible]ret, ignem accendit: conſumptisq; oſti[illegible], omnem [illegible]iam, cunctamque [illegible] quam [illegible] inuenire potuerunt, cum [illegible] abſtulerunt. Sed [illegible] ibi vl[illegible] diuina conterruit. Nam plerisq; manus diuinitus vreba[illegible], emitten-

tes fumum m[illegible] ſicut ex incendio ſurgere ſolet. Nonnulli arrepti à Dæmone, per energiam debacchantes Martyrem declamabant. Plurimi vero ſemoti a ſed[illegible]one propriis ſe iaculis ſauci[illegible]bant. Reliquum vero vulgus inante non ſine grandi [illegible] progreſſum eſt. Quid plura? Conuenitur ad Conuenas: ſic enim diximus nomen v[illegible]bis. Omniſque phalanga in ſuburbana vrbis campania † caſtra metata eſt. ibique extenſis tentori[illegible] reſidebat. Vaſtabatur in circuitu tota regio: nonnulli a[illegible] ab exercitu quos fortior auaritiæ aculeus terebrabat, longius euagantes perimebantur ab incolis.

i. planicie.

De collocutione Gundobaldi cum exercitu

CAP. XXXVI.

ABſco[illegible]debā[illegible]t enim ſe multi per collem, & cum Gundobaldo ſæpius loquebantur, inferētes ei conuitia ac dicentes: *Tu ne es pictor ille, qui tempore Chlotharii regis per oratoria parietes atque cameras caraxabas? Tune es ille quem Ballomerem nomine ſæpius [illegible]rum incolæ vocitabant: Tu ne es ille, qui plerunque a regibus Francorum propter has præſumpti[illegible] quas profers, tonſuratus, & exilio datus es? Vel quis te infelicisſime hominum in hæc loca add[illegible], edicito. Quis tibi tantam audaciam præſtitit, vt dominorum ac regum noſtrorum fines auderes adtingere. Certe ſi a quoquam es euocatus, clare voce teſtare. En tibi ante oculos mortem e[illegible]tam: en ipſam quam diu quæſiſti exitii foueam in quam præceps deiciaris. Dic ſatell[illegible]tes † viritim vel à quibus inuiteris [illegible] enuncia.* At ille cum hæc audiret, propius ſuper portam adſtans dicebat: *Quod me Chlotharius pater meus exoſum habuerit, habetur incognitum nulli: quod autem ab eo vel deinceps a fratribus ſim tonſuratus, manif[illegible]ſtum eſt omnibus. Et hæc me cauſa Narſeti præfecto Italiæ iunxit: ibique vxorem accipiens, duos filios generaui. Qua mortua, adſumptis mecum liberis Conſtantinopolin abii. Ab Imperatoribus vero ſuſceptus benigni[illegible]ime, vſque ad hoc tempus vixi. Ante hos e[illegible]im annos cum Gunthramnus Boſo Conſtantinopolin abiiſſet, & ego ſollicitus cauſa fratrum meorum diligenter rimarer, cognoui generationem noſtram valde attenuatam, nec ſupereſſe de ſtirpe noſtra ni[illegible] Childebertum & Gunthramnum, fratrem ſcilicet, & fratr[illegible] m[illegible]ſi[illegible]m. Filii enim Chilperici regis cum ipſo interierant, vno tantum paruulo derelicto. Gunthramnus frater meus fi[illegible]s non habebat. Childebertus nepos noſter, minime fortis erat. Tunc Gunthramnus Boſo h[illegible] mihi diligenter expoſitis, inuitauit me, dicens; Veni quia ab omnibus regni regis Childeberti principibus inuitaris, nec quiſquam contra te mutire auſus eſt. Scimus enim omnes te filium eſſe Chlotharii: nec remanſit in Galliis, qui re[illegible]num illud regere poſſit, niſi tu aduenias. At ego datis ei multis muneribus per duodecim loca, ſancta ab eo ſuſcepio ſacramenta, vt ſecurus in hoc regnum accederem. Veni enim M[illegible]iam, ibique me Epiſcopus ſumma benignitate ſuſcepit: habebat enim ſ[illegible]ripta ſeniorum regni n[illegible] potis mei. Ex hoc enim Auinionem acceſſi, iuxta placita patritii Mummoli. Gunthramnus vero immemor ſacramenti ac promiſ[illegible]on[illegible]s ſua, theſauros meos abſtulit, & in ſuam ditionem ſubegit. Nunc autem recognoſcite, quia ego ſum Rex, ſi[illegible]ut & [illegible]rat[illegible] meus [illegible]unthramnus. Tamen ſi tanto odio noſtro mens veſtra graſſatur, vel ad regem veſtrum deducar, [illegible] ſi me cognoſcit fratrem, quod voluerit faciat. Certe ſi nec hoc volueritis, vel li[illegible]e at mihi re[illegible]redi, vnde prius egreſſus ſum. abibo enim, & nulli quicquam iniuriæ inferam. Tame[illegible] [illegible]tus [illegible]er[illegible] e[illegible] quæ dico, Radegundem Pic[illegible]auam, & Ingetrudem Turonicam interro[illegible]ate [illegible]ſæ enim [illegible]obis ad[illegible]rmabunt certa eſſe quæ loquor.* Hæc eo dicente, multi cum conuiciis & im[illegible]ropeſ'iis hæc verba proſequebantur.

i. figurabas, conſcribillabas.

i. adiutores, f. muneris.

De bello contra vrbem

CAP. XXXVII.

Q[illegible] dec[illegible] in hac obſidione effulſerat dies, & Leudegiſilus nou[illegible] a[illegible] [illegible]cu[illegible]dam[illegible] [illegible]nas præparabat: plauſtra enim cum arietibus, c[illegible] ax[illegible] ſub qu[illegible]bus exer[illegible]itus properaret ad deſtruendos muros. Sed cū adp[illegible] [illegible], [illegible]bruebantur, vt o[illegible]nes adprop[illegible]quant[illegible] m[illegible]o con[illegible] Cuppas [illegible]um pice & adipe acce[illegible]s [illegible]upra eos proiicientes, alias vero lapidibus p[illegible]

[illegible]per

ſuper eos deiiciebant. Sed cum nox certamina prohiberet, hi ad caſtra regreſſi ſunt. Erat autem cum Gundobaldo Curiulfus valde dives & præpotens, cuius apothecæ promptuariis vrbs valde referta erat: de cuius ſubſtantia hi maxime alebantur. Bladaſtes autem hæc cernens quæ gerebantur, metuens ne Leudegiſilus obtenta victoria eos morti traderet, impoſito igne in Eccleſiæ domo, concurrentibus ad incendium extinguendum incluſis, ille fuga dilapſus abſceſſit. Mane autem facto, exercitus iterum ad bella conſurgit, ac ex virgis falces faciunt, quaſi ad complendam vallem profundam, quę a parte orientis ſita erat: ſed nocere hæc machina nihil potuit. Sagittarius vero Epiſcopus frequentius muros cum armis circumibat, & ſæpius lapides contra hoſtem manu propria iecit è muro.

De interitu Gundobaldi

CAP. XXXVIII.

DEnique ii qui vrbem impugnabant, cum viderent quod nihil proficere poſſent, nuncios occultos ad Mummolum dirigunt, dicentes; *Recognoſce dominum tuum, & a perverſitate iſta tandem aliquando deſiſte. Quæ enim te amentia vallat, vt ignoto homini ſubderis? Vxor enim tua tam cum filiis capta eſt: filii tui vtpote iam interfecti ſunt. Quo ruis? quid æſtolaris, niſi vt corruas?* Hæc ille mandata accipiens, dixit; *Iam vt video regnum noſtrum ad finem accepit, & potentia cadit. Vnum ſupereſt, ſi ſecuritatem vitæ me habere cognoſcerem, multo vos labore poteram removere.* Diſcedentibus nunciis, Sagittarius Epiſcopus cum Mummolo, Cariulfo atq; Vuaddone, ad Eccleſiã pergit: ibiq; ſibi ſacramẽta dederunt, vt ſi de vitę promiſſione certiores fierent, relicta amicitia Gundobaldi, ipſum hoſtibus traderent. Reverſi iterum nuncii, promiſerunt eis vitæ ſecuritatem. Mummolus vero ait, *Hoc tantum fiat, ego hunc in manu veſtra tradam: & ego recognoſcens dominum meum Regem, ad eius præſentiam properabo.* Tunc illi promittunt, quod ſi hæc impleret, ipſum in charitate ſuſciperent. Et ſi eum Regi excuſare non poſſent, in Eccleſiam ponerent, ne vitæ amiſſione mulctaretur. Hæc cum ſacramenti interpoſitione pollicitis, diſceſſerunt. Mummolus vero, cum Sagittario Epiſcopo, & Vuaddone ad Gundobaldum accedentes dixerunt, *Sacramenta fidelitatis qualia tibi dedimus, ipſe qui præſens es noſti. Nunc autem accipe ſalubre conſilium: diſcede ab hac vrbe, & repræſentare fratri tuo, ſicut ſæpe quæſiſti. Iam enim cum his hominibus conlocuti ſumus, & ipſi dixerunt, quia non vult Rex perdere ſolatiũ, eo quod parũ de generatione veſtra remanſerit.* At ille intelligens dolum eorũ, lachrimis profuſus ait: *Invitatione veſtra in has Gallias ſum delatus. Theſaurorum vero meorum, in quibus immenſum pondus argenti continetur & auri, ac diverſarum ſpecierũ, aliquid in Avennica vrbe retinetur, aliquid Guntchramnus Boſo diripuit. Ego vero iuxta Dei auxiliũ ſpe omni in vobis poſita, veſtro conſilio me commiſi, & per vos regnare ſemper optavi. Nunc cum Deo vobis ſit actio, ſi quid mihi mendacii dixeritis: ipſe enim iudicet cauſam meam.* Hæc eo dicente, reſpondit Mummolus: *Nihil fallaciter loquimur: ſed ecce ad portam viri fortiſſimos ſtantes ad portã, tuũ opperientes adventũ. Nunc autem depone baltheum meum aureũ, quo cingeris, ne videaris in iactantia procedere: & tuum accinge gladium, meumq; reſtitue.* Et ille: *Non ſimpliciter*, inquit, *hæc verba capio, vt ea quæ de tuis vſq; nunc in charitate vſus ſum, mihi auferantur.* Mummolus vero adſerebat cum iuramento, nihil ei moleſtiæ fieri. Egreſſi igitur portam, ab Ollone Biturigum comite, & Boſone ſuſcipitur. Mummolus autem cum ſatellitibus in vrbẽ regreſſus, portam firmiſſime obſeravit. Hic autem cum ſe in manibus inimicorum cerneret traditum, elevatis ad cœlum manibus & oculis, ait: *Iudex æterne, & vindex verax innocentium, Deus a quo omnis iuſtitia procedit, cui mendacium non placet, in quo nullus dolus neq; verſutia malitiæ continetur, tibi commendo cauſam meam, deprecans vt ſis velociter vltor ſuper eos qui me inſontem manibus tradiderunt inimicorum.* Hæc cum dixiſſet, conſignans ſe cruce dominica, abire cœpit cum ſupradictis. Cumque a porta ſe elongaſſent, ſicut eſt circa vrbem vallis in præceps, impulſus ab Ollone cecidit, illo quoque clamante: *En vobis Ballomerem veſtrum, qui ſe Regis & fratrem dicit, & filium.* Et cum miſſa lancea, voluit eum transfodere, repulſa a circulis loricæ nihil nocuit. Denique cum elevatus ſurgere niteretur, Boſo cum lapide caput eius libravit, qui cecidit, & *Ballomer. ſup. c. 14.* *vide inſr. lib. 11. c. 2.*

mortuus eſt. Venitque omne vulgus, & defixis eum lanceis, pedes eius fune ligantes, per omnia exercituum caſtra traxerunt: euellentesque cæſariem ac barbam eius, inſepultum ipſo in loco quo interfectus fuerat, reliquerunt. Nocte vero ſequenti, ii qui primi erant, omnes theſauros quos in vrbe reperire potuerunt, cum miniſteriis eccleſiæ clam abſtulerunt. Mane vero reſeratis portarum valuis, immiſſo exercitu, omne vulgus incluſum in ore gladii tradiderunt, ſacerdotes quoque Domini cum miniſtris ad ipſa eccleſiarum altaria trucidantes. Poſtquam autem cunctos interfecerunt, vt non remaneret mingens ad parietem, omnem vrbem cum eccleſiis reliquiſque ædificiis ſuccenderunt, nihil ibi præter humum vacuam relinquentes.

De interitu Sagittarii Epiſcopi & Mummoli

CAP. XXXIX.

IGitur Leudegiſilus rediens ad caſtra cum Mummolo & Sagittario, Cariulfo, & Vuaddone, nuncios occulte ad Regem dirigit, quid de his fieri velit. At ille capitali eos iuſſit finire ſententia. Vuaddo tunc cum Cariulfo, relictis filiis obſidibus, diſceſſerunt ab eis. Delato quoque nuncio de horum interitu, cum hoc Mummolus aduertiſſet, ac cinctus armis tugurium Leudegiſili petit. At ille videns eum, ait, *Quid ſic*, inquit, *quaſi fugiens venis?* cui ille, *nihil vt video, de fide promiſſa ſeruatur. nam cerno me in mortis exitio poſitum.* Cui ille, *Ego egrediar foras, & omnia mitigabo.* Quo egrediente, confeſtim ex iuſſu eius vallata eſt domus, vt hic interficeretur. Sed & ille cum diutiſſime contra bellantes reſtitiſſet, venit ad oſtium. Cumque egrederetur, duo cum lanceis vtraque ei latera feriunt, ſicque cecidit, & mortuus eſt. Quo viſo Epiſcopus, dum timore conſternatus paueret, ait ad eum quidam de aſtantibus, *Inſpice propriis oculis Epiſcope, quæ geruntur: & tecto capite, ne agnoſcaris, ſiluam pete, vt abſcondaris paululum, atque ira labente poſſis euadere.* At ille accepto conſilio, dum obtecto capite fugere niteretur, extracto quidam gladio caput eius cum cucullo decidit. Deinde vnuſquiſque ad propria rediens, magnas per viam prædas & homicidia fecit. Fredegundis autem his diebus Cuppanem in Tholoſanum direxit, vt ſcilicet filiam ſuam exinde quocunque modo poſſet, erueret. Ferebant enim plerique ob hoc eum tranſmiſſum, vt ſi Gundobaldum reperiſſet viuum, multis inlectum promiſſionibus ad eam tranſduceret. Sed cum hoc facere nequiuiſſet, acceptam Rigunthem a loco illo reduxit, non ſine grandi humilitate atque contumelia.

De theſauris Mummoli

CAP. XL.

IGitur Leudegiſilus dux cum theſauris omnibus quos ſuperius nominauimus, ad Regem venit: quos poſtea rex pauperibus & eccleſiis erogauit. Adprehenſa vero vxore Mummoli, inquirere rex cœpit, quid theſauri quos ii congregauerant, deueniſſent? Sed illa cognoſcens virum ſuum interfectum fuiſſe, & omnem iactantiam eorũ prorſus in terram conruiſſe, omnia pandit, dixitque, Multum adhuc apud vrbem Auinionenſem auri atque argenti eſſe, quæ ad Regis notitiam non veniſſent. Statimque miſit Rex viros qui hæc deferre deberent cum vno puero, quem valde creditum Mummolus habens, hæc ei commendauerat. Abeuntes autem acceperunt omnia quæ in vrbe relicta fuerant. Ferunt autem ducenta & quinquaginta talenta argenti fuiſſe: auri vero amplius quam triginta. Sed hæc (vt ferunt) de reperto antiquo theſauro abſtulit. Quod Rex diuiſum cum Childeberto rege nepote ſuo, partem ſuam maxime pauperibus eſt largitus: mulieri autem nihil amplius quam ea quæ de parentibus habuerat, relinquens.

De Gigante

CAP. XLI.

TVnc & homo ille immenſi corporis ad Regem de Mummoli familiaribus adductus eſt, ita magno corpore elatus, vt duos aut tres pedes ſuper longiſſimos homines putaretur magnus, lignarius faber, qui non multo poſt obiit.

De virtute ſancti Martini

CAP. XLII.

POſt hæc edictum à iudicibus datum eſt, vt qui in hac expeditione tardi fuerant, damnarentur. Biturigum quoque comes miſit pueros ſuos, vt in domo beati Martini, quæ in hoc termino ſita eſt, huiuſmodi homines ſpoliare deberent. Sed agens domus illius reſiſtere fortiter cœpit, dicens: *Sancti Martini homines ij ſunt: nihil eis quicquam inferatis iniuriæ, quia non habuerunt conſuetudinem in talibus cauſis abire.* At illi dixerunt: *Nihil nobis & Martino tuo, quem ſemper in cauſis inaniter profers: ſed & tu, & ipſi precia diſſoluetis pro eo, quod Regis imperium neglexiſtis.* Et hæc dicens ingreſſus eſt atrium domus. Protinus dolore percuſſus cecidit, & grauiter agere cœpit. Conuerſusque ad agentem, voce flebili ait, *Rogo vt facias ſuper me crucem Domini, & inuoces nomen B. Martini. Nunc autem cognoui, quod magna est virtus eius. nam ingrediente me atrium domus, vidi virum ſenem exhibentem arborem in manu ſua, quæ mox extenſis ramis omne atrium texit. ex ea enim vnus me attigit ramus, de cuius ictu turbatus corrui:* & innuens ſuis rogabat, vt eijceretur de atrio. Egreſſus autem, inuocare nomen beati Martini attentius cœpit. Ex hoc enim commodius agens, ſanatus eſt.

De Deſiderio & de Vuaddone

CAP. XLIII.

DEſiderius vero infra caſtrorum munitionem ſe resque ſuas tutauit. Vuaddo maior domus Rigunthis ad Brunichildem reginam tranſiit. Et ab ea ſuſceptus, cum muneribus & gratia eſt dimiſſus. Cariulfus Baſilicam ſancti Martini expetiit.

De Muliere Phitoniſſa

CAP. XLIV.

FVit tunc temporis mulier, quæ ſpiritum Phitonis habens, multum præſtabat dominis diuinando quæſtum. *Pythoniſſa.* Eoque in gratia profecit, vt ab his libera facta, ſuis voluntatibus laxaretur. Si quis enim aut furtum, aut aliquid mali præterrer, ſtatim hæc quo fur abiit, cui tradidit, vel quid ex hoc fecerit, edicebat. Congregabat quotidie aurum argentumque, procedens in ornamentis, ita vt putaretur aliquid eſſe diuinum in populis. Sed cum Agerico Viridunenſi Epiſcopo hæc nunciata fuiſſent, miſit ad comprehendēdum eam. Qua adprehenſa & ad ſe adducta, iuxta id quod in Actibus legimus Apoſtolicis, cognouit in ea immundum ſpiritum eſſe Phitonis. Denique cum exorciſmum ſuper eam diceret, ac frontem oleo ſancto perungeret, exclamauit Dæmonium, & quid eſſet prodidit ſacerdoti. Sed cum per eum a puella non extruderetur, abire permiſſa eſt. Cernens vero puella, quod in loco illo habitare non poſſet, ad Fredegundum reginam abiit: ibique & latuit.

De fame anni præſentis

CAP. XLV.

MAgna hoc anno fames pene Gallias totas obpreſſit. nam plurimi vuarum ſemina, flores auellanarum, nonnulli radices herbæ filicis arefactas redactasque in puluerem, admiſcentes parum farinæ, panem conficiebant. multi etiam herbam ſegetum decidentes, ſimiliter faciebant. Fuerunt etiam multi quibus non erat aliquid farinæ, qui diuerſas colligentes herbas, & comedentes tumefacti deficiebant. Plurimi enim tunc ex inedia tabeſcentes, mortui ſunt. grauiter tunc negociatores populum ſpoliauerunt, ita vt vix, vel modium annonæ, aut ſemimodium vini vno triente venundarent. Subdebant ſe pauperes ſeruitio, vt quantuluncunq; de alimento porrigerent.

De interitu Chriſtophori

CAP. XLVI.

HIs diebus Chriſtophorus negociator ad Aurelianenſem vrbem abiit. Audierat enim, quod eo multum vini delatum fuiſſet. Abiens ergo comparato vino, & lintribus inuecto, accepta à ſocero pecunia multa, cum duobus pueris Saxonibus viam equitando terebat. Pueri vero diu dominum exoſum habebant, & plerunq; fugerant illum, eo quod crebrius grauiſſime verberarentur. Cum veniſſent in quandam ſiluam, præcedente domino, puer vnus iaculata valide lancea, dominum ſuum tråsfixit. Quo ruente, alius cum framea caput eius dilacerauit, & ſic ab vtroq; in fruſta deciſus, exanimis eſt relictus. Hi vero accipientes pecuniam fuga dilapſi ſunt. Frater vero Chriſtophori ſepulto corpuſculo, homines ſuos poſt pueros dirigit: qui iuniorem comprehenſum ligant, ſeniore cum pecunia fugiente. Quibus redeuntibus, cum vinctum laxius reliquiſſent, accepta lancea vnum ex his a quibus adducebatur, interemit. Sed deductus ab aliis vſq; Turonos diuerſis ſuppliciis adfectus detruncatuſque, patibulo valde exanimis eſt adpenſus.

De bello ciuili inter ciues Turonicos

CAP. XLVII.

GRauia tunc inter Turonicos ciues bella ciuilia ſurrexerunt. Nam Sicharius Ioannis quondam filius, dum natalis Dominici ſolennia apud Montalomagenſem vicum, cum Auſtregiſilo reliquiſq; pagenſibus celebraret, presbyter loci miſit puerum ad aliquorum hominum inuitationem, vt ad domum eius bibendi gratia venire deberent. Veniente vero puero, vnus ex his qui inuitabantur, extracto gladio eum ferire non metuit: qui ſtatim cecidit & mortuus eſt. Quod cum Sicharius audiſſet, qui amicitias cum presbytero retinebat, quod ſcilicet puer eius fuerit interfectus, arreptis armis eccleſiam petiit, Auſtregiſilum operiens. Ille autem hæc audiens, adprehenſo armorum adparatum, contra eum dirigit: mixtiſq; omnibus cum ſe pars vtraque conlideret, Sicharius inter clericos ereptus, ad villam ſuam effugit, relictis in domo presbyteri cum argento & veſtimentis quatuor pueris ſauciatis. Quo fugiente Auſtregiſilus iterum inruens, interfectis pueris, aurum argentumque cum reliquis rebus abſcedit. Dehinc cum in iudicio ciuium conueniſſent, & præceptum eſſet vt Auſtregiſilus qui homicida erat, & interfectis pueris res ſine audientia diripuerat, cenſura legali condemnaretur, inito placito paucis infra diebus Sicharius audiens, quod res quas Auſtregiſilus diripuerat, cum Aunone & filio atque eius fratre Eberulfo retinerentur, poſtpoſito placito, coniunctus Audino, mota ſeditione cum armatis viris inruit ſuper eos nocte. Eliſoque hoſpitio in quo dormiebant, patrem cum fratre & filio interemit:

mit: reſque eorum cum pecoribus interfectiſque ſeruis abduxit. Quod nos audientes, vehementer ex hoc moleſti, adiuncto iudice, mittimus ad eos legationem, vt in noſtri præſentiã venientes accepta ratione cum pace diſcederent; ne iurgium in amplius pullularet. Quibus venientibus coniunctiſque ciuibus ego aio; *Nolite ô viri, in ſceleribus proficere, ne malum longius extendatur. perdidimus enim eccleſiæ filios: metuimus nunc, ne & aliis in hac intentione careamus. Eſtote quæſo pacifici, & qui malum geßit, ſtante charitate componat, vt ſitis filii pacifici, qui digni ſitis, regnum Dei ipſo Domino tribuente percipere. Sic enim ipſe ait; Beati pacifici, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Ecce enim & ſi illi qui noxæ ſubditur, minor eſt facultas, argento eccleſiæ redimetur: interim anima viri non pereat.* Et hæc dicens, obtuli argentum eccleſiæ: ſed pars Chramniſindi, quæ mortem patris fratriſque & patrui requirebat, accipere noluit. His deſcendentibus Sicharius, ita vt ad Regem ambularet præparat, & ob hoc Pictauum ad vxorem cernendam proficiſcitur. Cumque ſeruum, vt exerceret operam, commoneret, eleuataque virga ictibus verberaret, ille extracto balthei gladio, dominum ſauciare non metuit. Quo in terram ruente, currentes amici, adprehenſum ſeruum crudeliter cæſum truncatis manibus & pedibus, patibulo damnauerunt. Interim ſonus in Turonicum exiit, Sicharium fuiſſe defunctum. Cum autem hæc Chramniſindus audiſſet, commonitis parentibus & amicis, ad domum eius properat. Quibus ſpoliatis, interemptis nonnullis ſeruorum, domus omnes tam Sicharii quam reliquorum qui participes huius villæ erant, incendio concremauit, abducens ſecum pecora, & quæcunque mouere potuit. Tunc partes à iudice ad ciuitatem deductæ, cauſas proprias proloquuntur. inuenrumque eſt à iudicibus, *Vt qui nolens accipere prius compoſitionem, domos incendiis tradidit, medietatem precii quod ei fuerat iudicatum, amitteret.* Et hoc contra leges actum, vt tantum pacifici redderentur, aliam vero medietatem compoſitionis Sicharius redderet. Tunc dato ab Eccleſia argento, quæ iudicauerant, accepta ſecuritate componunt, datis ſibi partes inuicem ſacramentis, vt nullo vnquam tempore contra alteram pars altera muſſitaret: & ſic altercatio terminum fecit.

GREGORII TVRONICI HISTORIARVM LIBER OCTAVVS.

De eo quod Rex ad Aurelianos venit

CAP. I.

IGITVR Gunthcramnus Rex anno XXIV. regni ſui de Cabillono progreſſus, Niuernenſem vrbem adgreditur. Inuitatus enim Pariſios veniebat, vt Chilperici filium, quem iam Chlotharium vocitabat, à ſacro regenerationis fonte deberet excipere. Digreſſus vero a Niuerno ad Aurelianenſem vrbem venit, magnum ſe tunc ciuibus ſuis præbens. nam per domos eorum inuitatus adibat, & prandia data libabat. Multum ab his muneratus, muneraque ipſis proflua benignitate largitus eſt. Sed cum ad vrbem Aurelianenſem veniſſet, erat ea die ſolennitas beati Martini, id eſt IV. nonas menſis quinti. Proceſſitque in obuiam eius immenſa populi turba, cum ſignis atque vexillis, canentes laudes. Et hinc lingua Syrorum, hinc Latinorum, hinc etiam ipſorum Iudæorum in diuerſis laudibus varie concrepabat, dicens; *Viuat Rex, regnumque eius in populis annis innumeris dilatetur.* Iudæi vero qui in his laudibus videbantur eſſe participes, dicebant: *Omnes gentes te adorent, tibique genu flectant, atque tibi ſint ſubditæ.* Vnde factum eſt, vt celebratis Miſſis, cum Rex ad conuiuium reſideret, diceret, *Væ genti Iudaicæ malæ & perfidæ, ac ſubdolo ſemper ſenſu viuenti. Ob hoc enim mihi, inquit, hodie laudes adulatorias acclamabat, vt me cunctæ gentis quaſi dominum adorarent, vt ſynagogam eorum quæ dudum à Chriſtianis diruta eſt, iuberem ope publica ſubleuari: quod inhibente Domino nunquam ero facturus.* O Regem admirabili prudentia clarum. Sic intellexit doloſitatem hæreticorum, vt ei penitus non valerent ſubripere quæ erant poſtmodum ſuggeſturi. Iam enim mediante epulo Rex locutus eſt ſacerdotibus qui aderant, dicens: *Rogo vt in domo mea craſtina die veſtram promerear benedictionem, fiatque mihi ſalus in ingreſſu veſtro, vt ex hoc ſaluus fiam cum ſuper me humilem veſtrarum benedictionum verba defluxerint.* Hæc eo dicente, omnes gratias agentes epulo expleto ſurreximus.

S. Martini dies.

Qualiter ei Epiſcopi præſentati ſunt: & qualiter ipſe conuiuium præparauit

CAP. II.

MAne autem facto, dum Rex loca ſanctorum orationis gratia viſitaret, ad metatum noſtrum aduenit. erat enim ibi Baſilica ſancti Auiti abbatis, cuius in libro miraculoru meminimus. Surrexi gauiſus fateor, ad occurſum eius, & data oratione deprecor, vt in manſione mea eulogias B. Martini dignaretur accipere. Quod ille non reſpuens benigno animo ingreſſus, hauſto poculo, admonitis nobis, ad conuiuium latus abſceſſit. Tunc Bertchramnus Burdegalenſis Epiſcopus cũ Palladio Sanctonico valde Regi infenſus erat ꝓ ſuſceptione Gũdobaldi, cuius ſupra meminimus: ſed & Palladius epiſco-

Manſionem, paulo poſt.

epi[illegible]s ob hoc maxime Regis iram incurrerat, quod ei ſæpius fallacias intuliſſet. D[illegible] enim ante paululum fuerant ab reliquis Epiſcopis & optimatibus regis, cur Gundobaldum ſuſcepiſſent, cur Fauſtianum Aquis Epiſcopum ad præceptionem eius leuiſſimã ordinaſſent. Sed hanc cauſam ordinationis Palladius Epiſcopus a Bertchramno metropolitano ſuo auferens ſuper ſe deuoluit, dicens, *Oculi metropolitani mei valde doloribus artabantur, & ego ſpoliatus & contemptus, inuitus in eo loco adductus ſum. Non potui aliud facere, niſi quæ ille qui omnem principatum Galliarum ſe teſtabatur accipere, imperabat.* Cum hæc Regi nunciata fuiſſent, valde commotus eſt, ita vt vix obtineri poſſet, vt eos ad conuiuium conuocaret, quos antea non viderat. Viſoque Bertchramno, interrogat Rex: *Quis*, ait, *eſt iſte?* diu enim erat quod ab eo viſus non fuerat. dixeruntq; Hic eſt Bertchramnus Burdegalenſis vrbis Epiſcopus. Cui ille, *Gratias*, inquit, *agimus, quod ſic cuſtodiſti fidem generationi tuæ. Scire enim te oportuerat, dilectiſſime pater, quod parens † eras nobis ex matre noſtra, & ſuper gentem tuam non debueras inducere peſtem extraneam.* † Cumque talia & his ſimilia Bertchramnus audiſſet, conuerſus ad Palladium Rex ait: *Nec tibi, ô Palladi Epiſcope, nimium ſunt gratiæ referendæ. Tertio enim mihi (quod de Epiſcopo dici iniquum eſt) peieraſti, mittens indiculos doloſitate plenos: a me excuſabaris per epiſtolas, & germanum meum cum ſcriptis aliis inuitabas. Iudicauit enim Deus cauſam meam, cum ego prouocare vos ſemper tanquam eccleſiæ patres ſtudui, & vos circa me ſemper egiſtis doloſe.* Nicatio autem & Antidio Epiſcopis dixit, *Quid vos, ô ſanctiſſimi patres, pro regionis vtilitate, vel regni noſtri ſoſpitate tractaſtis, edicite.* Illis quoque tacentibus, ablutis Rex manibus, accepta a ſacerdotibus benedictione, ad menſam recedit læto vultu & hilari facie, quaſi nihil de contemptu ſuo fuiſſet effatus.

Gall. parens. i. propinquus.
Bertchramnum, de quo ſup. 6. c. 24.

De Cantoribus & argento Mummoli

CAP. III.

INterea iam medio prandii peracto, iubet Rex vt Diaconum noſtrum qui ante diem ad Miſſas pſalmum reſponſorium dixerat, canere iuberem. Quo canente, iubet iterum mihi, vt omnes ſacerdotes qui aderant, per meam commonitionem datis ex officio ſuo ſingulis clericis, coram Rege iuberentur cantare. Per me enim ſecundum Regis imperium admoniti, quiſque vt potuit in Regis præſentia pſalmum reſponſorium decantauit. Cum autem fercula proferrentur, dixit rex. *Argentum omne quod cernitis, Mummoli illius periuri fuit. Sed nunc gratia Domini tribuente in noſtram dominationem translatum eſt. nam quindecim ex eo catinos, vt iſtum maiorem cernitis, iam concidi, & non exinde amplius quam hunc & alium de centum ſeptuaginta libris reſeruaui. Et quid amplius quam ad opus quotidianum neceſſe eſt me retinere? Non ego (quod peius eſt) alium filium præter Childebertum habeo, cui ſatis ſit de theſauris quos ei pater reliquit: & quæ iam de huius miſerrimi rebus, quæ Aui[illegible]one inuentæ ſunt, tranſmittere curaui. Reliqua vero pauperum & eccleſiarum erunt neceſſitatibus tribuenda.*

Laus Childeberti regis

CAP. IV.

VNum vos tantummodo, Sacerdotes Domini, deprecor, vt pro filio meo Childeberto Domini miſericordiam exoretis. Eſt enim vir ſapiens atque vtilis, † vt de multorum annorum æuo vix ita cautus homo reperiri poſſit ac ſtrenuus. Quia ſi hunc Deus his Galliis concedere dignabitur, for[illegible] ſpes erit de eodem gentem noſtram, quæ valde exinanita eſt, poſſe conſurgere. Quod fieri [illegible] miſericordiam non diffido, eo quod tale fuerit pueri natiuitatis præſagium. Nam [illegible] die [illegible] P[illegible] ſtante fratre meo Sygiberto in eccleſia, procedente Diacono cum ſancto Euangeliorum libro, nun[illegible] Regi aduenit, vnaque vox [illegible] pronunciantis lectionem euangelicam, [illegible], [illegible] natus eſt tibi: vnde fac[illegible] † vt omnis populus in vtraque annunciatione [illegible] pariter: Gloria Deo omnipotenti. Sed [illegible] baptiſmum in die ſancto Pentecoſtes accepit,

i. fortis.

& Rex nihilominus in die ſancto dominicæ Natiuitatis eſt eleuatus. Vnde ſi oratio veſtra proſequitur, poterit hic Domino annuente regnare. Hæc Rege dicente, omnes orationem fuderunt ad Dominum, vt virunque Regem eius miſericordia conſeruaret. Adiecitque Rex, *Verum quia mater eius Brunichildis me minatur interimere: ſed nihil mihi ex hoc formidinis eſt. Dominus enim qui me eripuit de manibus inimicorum meorum, & de huius inſidiis liberabit me.*

De viſionibus quas Rex vel nos de Chilperico vidimus

CAP. V.

MVlta tunc & in Theodorum aduerſa locutus eſt, proteſtans, quod ſi ad ſynodum veniret, iterum exilio truderetur, dicens: *Scio enim, quod horum cauſa germanum meum Chilpericum interfici fecit. Denique nec nos pro viris haberi debemur, ſi eius necem vlciſci non valemus hoc anno.* Cui ego reſpondi: *Et quis Chilpericum interemit, niſi malitia ſua, tuaque oratio? multas enim tibi contra iuſtitiam tetendit inſidias, quæ ei mortis exitium intulerunt. Quod vt dicam, valde hoc per viſionem ſomnii inſpexi, cum viderem eum à tonſurato capite quaſi Epiſcopum ordinari, deinde ſuper cathedram puram ſola fuligine † tectam impoſitum ferri, prælucentibus coram eo lychnis ac cereis.* Me hæc narrante, Rex ait; *Vidi & ego aliam viſionem, quæ huius interitum nunciauit. Adducebatur enim in conſpectu meo a tribus Epiſcopis vinctus catenis, quorum vnus Tetricus, alius Agricola, tertius vero Nicetius Lugdunenſis erat: e quibus dicebant duo; Soluite quæſumus eum, & caſtigatum abire permittite. Quibus econtrario cum amaritudine Tetricus Epiſcopus reſpondebat, Non fiet ita, ſed igni concremabitur pro ſceleribus ſuis. Et cum diu multumque quaſi altercantes hæc inter ſe verba proferrent, conſpicio eminus aeneum ſuper ignem poſitum feruere vehementer. Tunc me flente, adprehenſum infelicem Chilpericum confractis membris proiiciunt in aeneum. Nec mora, inter vndarum vapores ita diſſolutus ac liquefactus eſt, vt nullum ex eo penitus indicium remaneret.* Hæc Rege dicente, admirantibus nobis epulo expleto ſurreximus.

† [illegible] pallio.

De iis quos præſentauimus

CAP. VI.

REx igitur in craſtinum in venationem progreſſus eſt: quo redeunte, Garacharius comes Burdegalenſis, atque Bladaſtes a nobis repræſentati ſunt: qui (vt ſuperius diximus) in Baſilica ſancti Martini confugium fecerant, pro eo quod Gundobaldo coniuncti fuiſſent. Nam cum prius pro his deprecatus, nihil obtinere potuiſſem, hæc inſequenti locutus ſum: *Audiat o Rex poteſtas tua: ecce a Domino meo in legatione ad te directus ſum, ſed quid renunciabo ei qui me miſit, cum nihil mihi reſponſi reddere velis?* At ille obſtupefactus ait: *Et quis eſt Dominus tuus, qui te miſit?* Cui ego ſubridens; *Beatus Martinus*, inquio, *miſit me.* Tunc ille iuſſit ſibi repræſentari viros. Sed cum in eius conſpectu veniſſent, multas eis perfidias ac periuria exprobrauit, vocans eos ſæpius Vulpes ingenioſas: ſed reſtituit eos gratiæ ſuæ, reddens quæ illis ablata fuerant.

De Palladio Epiſcopo qualiter miſſas dixit

CAP. VII.

ADueniente quoque die Dominico, Rex eccleſiam ad ſpectanda Miſſarum ſolennia petit: fratres vero conſacerdoteſque qui aderant, locum Palladio Epiſcopo d[illegible] eſta præbuerant. Quo incipiente prophetiam, Rex interrogat, *quis e[illegible]* Cumque Palladium [illegible]piſcopum in[illegible]eſſe pronunciaſſent ſtatim com[illegible]s [illegible] *qui mihi ſemper infidelis & perfidus fuit ille nunc ſacrata verba prædicabit [illegible] egre[illegible] ſus ab hac eccleſia, ne inimicum meum audiam prædicantem.* Et hæc dicens, egredi c[illegible] eccle-

eccleſiam. Tunc conturbati ſacerdotes de fratris humilitate, dixerunt Regi: *Vidimus enim eum conuiuio tuo adeſſe, ac de eius manu te benedictionem accipere. & cur eum nunc Rex aſpernatur? ſi enim ſciſſemus tibi exoſum, declinaſſemus vtique ad alium qui hæc agere debuiſſet. Nunc ſi permittis, celebret quæ cœpit: in poſterum autem ſi aliquid oppoſueris, canonicæ ſanctionis cenſura finiatur: iam enim Palladius Epiſcopus in ſacrarium cum grandi humilitate diſceſſerat.* Sup. c. 2.
Tunc Rex iuſſit eum reuocari, & ſic quæ agere cœperat, expediuit. Nam cum iterato ad conuiuium regis Palladius atque Bertheramnus adſciti fuiſſent, commoti inuicem multa ſibi de adulteriis ac fornicatione exprobrarunt, nonnulla etiam de periuriis. Quibus de rebus multi ridebant, nonnulli vero qui alacrioris erant ſcientiæ, lamentabantur, cur inter ſacerdotes Domini taliter zizania Diaboli pullularent. diſcedentes itaque à Regis præſentia, cautiones & fideiuſſores dederunt, vt decimo Calendas menſis noni ad ſynodum conuenirent.

De ſignis oſtenſis

CAP. VIII.

TVnc adparuerunt ſigna, id eſt radii à parte Aquilonis, ſicut ſæpius adparere ſolent, fulgor per cœlum occurriſſe viſus eſt, floreſque in arboribus oſtenſi ſunt. erat enim menſis quintus.

De Sacramento pro filio Chilperici dato

CAP. IX.

POſt hæc rex Pariſios venit, & coram omnibus loqui cœpit dicens; *Germanus meus Chilpericus moriens dicitur filium reliquiſſe: cuius nutritores matre deprecante petierunt, vt eum de ſancto lauacro in dominici Natalis ſolennitate deberem excipere: & non venerunt. Rogauerunt deinceps, vt ad ſanctum Paſcha baptizaretur: ſed nec tunc allatus eſt infans. Deprecati ſunt autem tertio, vt ad feſtiuitatem ſancti Ioannis exhiberetur: ſed nec tunc venit. Mouerunt itaque me per tempus ſterile de loco vbi habitabam: veni igitur, & ecce abſconditur, nec oſtenditur mihi puer: vnde (quantum intelligo) nihil eſt quod promittitur, ſed (vt credo) alicuius ex leudibus † noſtris ſit filius. nam ſi de ſtirpe noſtra fuiſſet, ad me vtique fuiſſet deportatus.* i. ſubditis.
Ideoque noueritis, quia à me non ſuſcipitur, niſi certa de eo cognoſcam indicia. Hæc audiens Fredegundis regina, coniunctis prioribus regni ſui, id eſt tribus Epiſcopis & trecentis viris optimis, Sacramenta dederunt hunc a Chilperico rege generatum fuiſſe. & ſic ſuſpicio ab animis Regis ablata eſt.

De corporibus Merouei & Chlodouei

CAP. X.

DEnique cum interitum Merouei atq; Chlodouei ſæpius lamentaretur, neſciretque vbi eos poſtquam interfecerant, proieciſſent, venit ad Regem homo qui diceret: *Si mihi contrarium in poſterum non habetur, indicabo in quo loco Chlodouei cadauer ſit poſitum.* iurauit Rex, nihil ei moleſtum fieri, ſed potius muneribus ampliari. Tunc ille, *Veritatem,* inquit, *me loqui, ô Rex, ipſa ratio quæ acta eſt comprobabit. Nam quando Chlodoueus interfectus eſt, ac ſub ſtillicidio oratorii cuiuſdam ſepultus, metuens Regina ne aliquando inuentus cum honore ſepeliretur, iuſſit eum in alueum Matronæ fluminis proiici. Tunc intra capſum, quod opere meo ad capiendorum piſcium neceſſitatem præparaueram, reperi. Sed cum ignorarem qui, nam eſſe [illegible] ca[illegible] prolixa cognoui Chlodoueum eſſe: adprehenſumq; in humeris ad litus detuli, ibique eum [illegible] oppoſito tumulaui. Ecce ſaluatis artubus quod volueris [illegible].* Quod cum Rex [illegible] contingens ſe ad venationem procedere, detectoque tumulo, reperit corpuſculum integrum & inlæſum, vna tantum pars capillorum quæ ſubter fuerat iam

Ba ſup. 6. cap. 24. defluxerat: alia vero cum ipſis crinium flagellis intacta durabat. Cognitumque eſt, hunc eſſe quem Rex intento animo requirebat. Conuocato igitur Epiſcopo ciuitatis, cum clero & populo ac cereorum innumerabili ornatu, ad Baſilicam ſancti Vincentii detulit tumulandum, non minus plangens nepotes mortuos, quam cum vidit filios proprios iam ſepultos. Poſt hæc miſit Pappolum Carnotenæ vrbis Epiſcopum qui Merouei cadauer requirens, iuxta Chlodouei tumulum ſepeliuit.

De oſtiariis & interitu Boanti

CAP. XI.

OStiarius vero quidam de alio oſtiario dixit: *Domine Rex: hic accepto præmio conſenſit vt tu interficiaris:* adprehenſusque oſtiarius de quo dixerat, cæſus ſupplicüſque multis adfectus, nihil de cauſa qua interrogabatur aperuit. Loquebantur enim tunc multi hoc inſidiis & inuidia factum, quod oſtiarius ille cui hoc crimen impactum fuerat, plurimum a Rege diligeretur. Anſoualdus autem neſcio qua ſuſpicione tactus, nec Vale dicens, a Rege diſceſſit. Rex vero Cabillonnum regreſſus iuſſit Boantum qui ſibi ſemper fuerat infidelis, gladio percuti. Qui vallatus in domo ſua, ab hominibus Regis peremptus interiit, reſq; ſuæ fiſci ditionibus ſubiugatæ ſunt.

De Theodoro Epiſcopo, & plaga ſuper Ratharium

CAP. XII.

DEnique cum Rex maxima intentione Theodorum Epiſcopum iterum perſequi conaretur, & Maſſilia iam in Childeberti regis dominationem reuocata fuiſſet, ad diſcutiendas cauſas Ratharius illuc quaſi dux a parte regis Childeberti dirigitur. Sed poſtpoſita actione quæ ei a Rege iniuncta fuerat, Epiſcopum vallat, fideiuſſores requirit, & ad præſentiam regis Guntchramni direxit, vt ſcilicet ad ſynodum quæ Matiſcone futura erat, quaſi ab Epiſcopis damnandus adeſſet. Nec defuit vltio diuina, quæ ſeruos ſuos ab ore canum rabidorum defenſare conſueuit. Nam egrediente Epiſcopo a ciuitate, ſtatim res eccleſiæ diripit: & alia quidem ſibi vindicat, alia [illegible] lorum munitione concludit. Cumq; hoc feciſſet, protinus famulos eius ſæuiſſimus inuaſit morbus, exhauſtoſq; febre peremit: filius eius ab hoc incommodo defunctus, quem in ſuburbano Maſſiliæ ipſius cum graui gemitu ſepeliuit: fuitq; talis domui eius plaga, vt cum ab vrbe illa eſt digreſſus, vix ad patriam ſuam regredi putaretur. Theodorus vero Epiſcopus a Guntchramno rege detentus eſt. Sed nihil ei Rex nocuit. Eſt enim vir egregiæ ſanctitatis, & in oratione aſſiduus, de quo mihi Magnericus Treuerenſis Epiſcopus hæc retulit: Ante hos annos cum ad præſentiam Childeberti regis, ita ſub ardua cuſtodia duceretur, vt quandocunq; ad vrbem aliquam veniſſet, neq; Epiſcopum, neq; quenquam de ciuibus videre permitteretur, adueniente Treueros nunciatum eſt Epiſcopo, hunc iam in naui poſitum clam abduci: ſurrexitq; Sacerdos triſtis, ac

Gall. cu- [illegible] velociter proſecutus, reperit eum ad litus, cauſatusq; † cum cuſtodibus, *Cur tanta eſſet impietas, vt non liceret fratri fratrem aſpicere?* vtroq; tandem, oſculatus eum indulgens aliquid veſtimenti, diſceſſit. veniens itaq; ad Baſilicam ſancti Maximini proſternitur ſepulcro, illud Apoſtoli Iacobi retinens, *Orate pro inuicem, vt ſaluemini:* fuſaq; diu oratione cum lachrimis, vt fratrem dignaretur Dominus adiuuare, egreſſus eſt foras. Et ecce mulier quam ſpiritus erroris agitabat, clamare ſacerdoti cœpit ac dicere: *O ſceleſte & inueterate dierum, qui pro inimico noſtro Theodoro orationem fundis ad Dominum. Ecce nos quotidie quærimus, qualiter ab his Galliis extrudatur, qui nos quotidianis incendiis conflat: & tu pro eo rogare non deſinis? Satius enim tibi erat res Eccleſiæ tuæ diligenter inquirere, ne pauperibus aliquid periret, quam pro hoc tam intente depoſcere.* Et dicebat: *Væ nobis, qui eum non poſſumus expugnare.* Et licet dæmoniis credi non debeat, tamen qualis eſſet Sacerdos, de quo hæc Dæmon condolens declamabat, adparuit. Sed ad cœpta redeamus.

De legatione Guntchramni ad Childebertum directa

CAPVT XIII.

Iterum legatos ad nepotem ſuum Childebertum Rex dirigit, qui morabatur tunc ad caſtrum Confluentis, quod ob hoc nomen accepit, pro eo quod Moſella Rhenuſq; amnes pariter confluentes in eodem loco iungantur. Et quia placitum fuerat, vt Trecas Campaniæ vrbem de, vtroque regno coniungerent, ſacerdotibuſque de regno Childeberti congruum non fuit, Felix legatus ſalutatione præmiſſa oſtenſis literis ait; *Patruus tuus, ô Rex, diligenter interrogat, quis te ab hac promiſſione retraxit, vt ſacerdotes regni veſtri ad concilium quod ſimul decreueratis, venire differrent: an forſitan mali homines aliquam inter vos diſcordiæ radicem faciant pullulare?* Tunc ego Rege tacente reſpondi: *Nil mirum, ſi zizania feratur inter populos. nam inter hos quo radicem obliget, protinus non poteſt reperire. Nullum enim latet, quod Childebertus rex alium patrem niſi patruum non habet. Neque ille alium filium niſi hunc habere diſponit, iuxta id quod eum anno præſenti audiuimus loqui. Abſit ergo, vt inter eos radix diſcordiæ germinet, cum ſe pariter & tueri debeant & amare.* Tunc vocato ſecretius Felice legato, Childebertus rex rogauit dicens: *Deprecor dominum & patrem meum, vt Theodoro epiſcopo nihil iniuriæ inferat: quod ſi fecerit, confeſtim inter nos ſcandalum germinabit, eritiuſque diſcordia impediente disiuncti, qui debemus amorem tuendo eſſe pacifici.* Acceptoque & de aliis cauſis reſponſo, legatus diſceſſit. Confluentes vulgo.

De periculo in flumine

CAPVT XIV.

Nobis itaque in antedicto caſtro cum Rege commorantibus, dum ad conuiuium principis vſque obſcura nocte retineremur, epulo expleto ſurreximus: venienteſque ad fluuium, offendimus nauem in litore quæ nobis fuerat præparata. aſcendentibuſque nobis irruit turba hominum diuerſorum, impletaque eſt nauis tam hominibus quam aquis, ſed virtus Domini adfuit, non ſine grandi miraculo, vt cum vſque labium impleta fuiſſet, mergi non poſſet: habebamus enim nobiſcum beati Martini reliquias, cum aliorum Sanctorum, quorum virtute nos credimus fuiſſe ſaluatos. At vero naue ad litus vnde egreſſi fuimus redeunte, euacuata ab hominibus & a lymphis, repulſis extraneis ſine impedimento tranſiuimus. in craſtino autem Vale regi dicentes, abſceſſimus.

De conuerſione Vulfilaici diaconi

CAPVT XV.

Profecti igitur in itinere, ad Epoſium caſtrum acceſſimus, ibique à Vulfilaico diacono nacti, & ad monaſterium eius deducti, benigniſſime ſuſcepti ſumus. Eſt enim hoc monaſterium quaſi milibus octo ab antedicto caſtro, in montis cacumine locatum in quo monte magnam Baſilicam ædificauit, quam B. Martini vel reliquorum ſanctorum reliquiis inluſtrauit. Commorantes autem ibi, petere ab eo cœpimus, vt nobis aliqua de conuerſionis ſuæ bono narraret, vel qualiter ad clericatus officium aduenisſet, quia erat genere Longobardus. Sed nequibat exponere, vanam tota intentione cupiens gloriam euitare. Quem ego terribilibus ſacramentis coniurans, pollicitus primo vt nulli quæ referebat expenderem, rogare cœpi, vt nihil mihi de his quæ interrogabam occuleret. Cumque diutiſſime reluctatus fuiſſet, victus tandem tam precibus quam obſecrationibus meis, hæc effatus eſt. Dum eſſem, inquit, puer paruulus, audito beati Martini nomine, neſciens adhuc vtrum Martyr an Confeſſor eſſet, vel quid boni in mundo geſſiſſet, vel quæ regio beatos artus tumulo meruiſſet accipere, iam in eius honorem vigilias celebrabam, ac ſi aliquid inter [illegible] aduenisſet,

eleemoſynas faciebam. iamque in maiori ætate proficiens, literas diſcere ſtudui: ex quibus prius ſcribere potui, quam ordinem ſcripturarum literarum ſcirem. Deinde Aredio abbati coniunctus, ab eoque edoctus, beati Martini Baſilicam adii. Reuertenſque cum eo, ille parumper pulueris beati ſepulchri pro benedictione ſuſtulit. Quem in capſula poſitum, ad collum meum dependit, deuectique ad monaſterium eius Lemouicino in termino accepta capſula, vt eam in oratorio ſuo locarer, in tantum puluis adcreuit, vt non ſolum totam capſam repleret, verumetiam foris inter iuncturas vbi aditum reperire potuit ſcateret. Ex hoc mihi miraculi lumine animus magis accenditur totam ſpem meam in eius virtute defigere: deinde territorium Treuericæ vrbis expetii, & in quo nunc eſtis monte, habitaculum quod cernitis, proprio labore conſtruxi: reperi tamen hic Dianæ ſimulacrum, quod populus hic incredulus quaſi Deum adorabat. Columnam etiam ſtatui, in qua cum grandi cruciatu ſine vllo pedum ſtabam tegmine. Itaque cum hiemis tempus ſolitæ aduenisſet, ita rigore glaciali vrebar, vt vngues pedum meorum ſæpius vis rigoris excuteret, & in barbis meis aqua gelu connexa candelarum more dependeret. Magnam enim hiemem regio illa perſæpe dicitur ſuſtinere. Sed cum nos ſollicite interrogaremus, Quis ei cibus aut potus eſſet, vel qualiter ſimulacra montis illius ſubuertiſſet, ait, Potus cibuſque meus erat, parum panis & oleris, ac modicum aquæ. Verum vbi ad me multitudo vicinarum villarum confluere cœpit, prædicabam iugiter, *nihil eſſe Dianam, nihil ſimulacra, nihilque quæ eis videbatur exerceri cultura: indigna etiam eſſe ipſa, quæ inter pocula luxuriaſque profluas cantica proferebant: ſed potius Deo omnipotenti, qui cœlum fecit ac terram, dignum ſit ſacrificium laudis impendere.* Orabam etiam ſæpius, vt ſimulacro Dominus diruto dignaretur populum ab hoc errore diſcutere. Flexit Domini miſericordia mentem ruſticam, vt inclinaret aurem ſuam in verba oris mei, vt ſcilicet relictis idolis Dominum ſequeretur. Tunc conuocatis quibuſdam ex eis, ſimulacrum hoc immenſum quod elidere propria virtute non poteram, cum eorum adiutorio poſſem eruere: iam enim reliqua ſigillorum quæ faciliora fuerant, ipſe confregeram. Conuenientibus autem multis ad hanc Dianæ ſtatuam, miſſis funibus trahere cœperunt: ſed nihil labor eorum proficere poterat. Tunc ego ad Baſilicam propero, proſtratuſque ſolo, diuinam miſericordiam cum lachrimis flagitabam, vt quia id humana induſtria euertere non valebat, virtus illud diuina deſtrueret. Egreſſuſque poſt orationem, ad operarios veni, adprehenſumque funem vt primo ictu trahere cœpimus, protinus ſimulacrum ruit in terram, confractumque cum malleis ferreis in puluerem redegi. ipſa quoque hora, cum ad cibum capiendum veniſſem, ita omne corpus meum a vertice vſque ad plantam pedis puſulis malis repletum eſt, vt locus quem vnus digitus tegeret, vacuus inueniri non poſſet: ingreſſuſque Baſilicam, ſolus denudaui me coram ſancto altario. Habebam enim ibi ampullam cum oleo plenam, quam de ſancti Martini Baſilica detuleram: ex qua propriis manibus omnes artus perunxi, moxque ſopori locatus ſum: expergefactus vero circa medium noctis, cum ad curſum reddendum ſurgerem, ita corpus totum incolume reperi, ac ſi nullum ſuper me vlcus apparuiſſet. Quæ vulnera nõ aliter niſi per inuidiam inimici emiſſa cognoui: & quia ſemper ipſe inuidus, Deum quærentibus nocere conatur, aduenientibus Epiſcopis, qui me magis ad hoc cohortari debuerant, vt cœptum opus ſagaciter explicare deberem, dixerunt mihi: *Non eſt æqua hæc via quam ſequeris, nec tu ignobilis Simeoni Antiocheno, qui columnæ inſedit, poteris comparari. Sed nec cruciatum hunc te ſuſtinere patitur loci poſitio: deſcende potius, & cum fratribus quos adgregaſti, tecum inhabita.* Ad quorum verba, quia ſacerdotes non obaudire, adſcribitur crimini, deſcendebam fateor, & ambulabam cum eiſdem, ac cibum pariter capiebam. Quadam vero die prouocans me Epiſcopus, longius ad villam emiſit operarios cum ſcutis & malleis ac ſecuribus, & eliſerunt columnam in qua ſtare ſolitus eram: in craſtino autem veniens, inueni omnia diſſipata, fleuique vehementer: ſed erigere nequiui quæ deſtruxerant, ne dicerer contrarius iuſſionibus ſacerdotum: & ex hoc ſicut nunc habeo cum fratribus, habitare contentus ſum.

Simeon Stylites.

Quæ de virtutibus ſancti Martini retulit

CAPVT XVI.

CVicum de virtutibus beati Martini quas in eo loco operatus eſt, aliqua vt declararet expoſcerem, hæc retulit: Franci cuiuſdam & nobiliſſimi in gente ſua viri filius mutus ſurduſque erat: adductuſq; a parentibus ad hanc Baſilicam, iuſſi eum cum diacono meo & alio miniſtro, intra ipſum templum ſanctum in lectulo requieſcere, & per diem quidē orationi vacabat: nocte autem in ipſa (vt diximus) ęde dormiebat, quãdoque miſerante Deo apparuit mihi in viſione B. Martinus, dicens; *Eiice agnum de Baſilica, quia iam ſanus factus eſt.* Mane autem facto, cogitante me quod eſſet hoc ſomnium, venit ad me puer, & emittens vocem, gratias agere Deo cœpit, conuerſuſque ad me ait, *Gratias ago Deo omnipotenti, qui mihi & eloquium reddidit, & auditum.* Ex hoc ſanus redditus, ad domum rediit. Alius vero qui plerunque in furtis diuerſiſque ſceleribus commixtus, peierare conſueuerat, cum aliquando à quibuſdam pro furto argueretur, ait: *Ibo ad Baſilicam beati Martini, & ſacramentis † me exuens, innocens reddar.* Quo ingrediente, clapſa ſecuri de manu eius ad oſtium ruit, graui cordis dolore perculſus: confeſſuſque eſt miſer verbis propriis, quæ venerat excuſare periuriis. Alius ſimili modo cum de incendiis domus vicini ſui argueretur, ait; *Vadam ad templum ſancti Martini, & fide data inſons rediturus ero ab hoc crimine:* manifeſtum erat enim hunc domum illam incendio concremaſſe. abiens autem ad ſacramenta danda, conuerſus ad eum, dixi ei: *Quantum vicinorum tuorum dictat adſertio, non eris innocens ab hoc ſcelere: ſed tamen Deus vbique eſt, & virtus eius ipſa eſt forinſecus. Tamen ſi ita te vana fiducia cepit, quod Deus vel Sancti eius in periuriis non vlciſcantur, ecce templum ſanctum, econtra iura vt libet: nam calcare limen ſacrum non permitteris.* At ille eleuatis manibus ait, *Per omnipotentem Deum, & virtutem beati Martini antiſtitis eius, quia hoc incendium non admiſi:* datis itaque ſacramentis, dum recederet, viſum eſt ei quaſi ab igne circundari. Et ſtatim ruens in terram, clamare cœpit ſe à beato antiſtite vehementer exuri: aiebat enim miſer; *Teſtor Deum, quia ego vidi ignem de cælo cadere, qui me circundans validis vaporib. conflat.* Et dum hæc diceret, ſpiritum exhalauit. Multis hæc cauſa documentū fuit, ne in hoc loco auderent vlterius peierare. Plurima quidem de his virtutibus hic diaconus retulit, quæ ſequi longum putaui.

† Gall. ſerments.

De ſignis quæ apparuerunt

CAPVT XVII.

DVm autem in loco illo commoraremur, vidimus per duas noctes ſigna in cœlo, id eſt radios a parte Aquilonis tam clare ſplendidos, vt prius ſic adparuiſſe non fuerint viſi: & ab vtraq; quidem parte, id eſt ab Euro, & Zephyro, nubes ſanguineæ: tertia vero nocte quaſi hora ſecunda, adparuerũt hi radii. Et ecce dum hos miraremur adtoniti, ſurrexerunt a quatuor plagis mundi alii horum ſimiles, vidimuſq; totum cœlum ab his operiri: & erat nubes in medio cœli ſplendida, ad quam ſe hi radii colligebant in modum tentorii, quod ab imo ex amplioribus inceptum faſcis anguſtatis in altum, in vnum cuculli caput ſæpe colligitur. Erantque in medio radiorum & aliæ nubes ceu coruſcum valide fulgurantes. Quod ſignum magnum nobis ingeſſit metum. Operiebamur enim ſuper nos aliquam plagam de cœlo tranſmitti.

Quod Childebertus in Italiam direxit exercitum, & qui duces vel comites aut inſtituti ſunt, aut remoti

CAPVT XVIII.

CHildebertus vero rex compellentibus miſſis imperialibus, qui aurum quod anno ſuperiore datum fuerat, requirebat, exercitum in Italiam dirigit. Sonus enim

erat, ſororem ſuam Ingundem iam Conſtantinopolin fuiſſe translatam. Sed cum Duces inter ſe altercarentur, regreſſi ſunt ſine vllius lucri conquiſitione. [illegible] in V[illegible] dux a pagenſibus † ſuis depulſus, ducatu caruit. finiſſetque vitam, niſi [illegible] a [illegible] præbuiſſet, ſed poſtea pacato populo, ducatum recepit. Itaque Nicetius per em[illegible]nem Eulalii à comitatu Aruerno ſubmotus, ducatum à Rege expetiit, datis pro eo im[illegible]menſis muneribus. Et ſic in vrbe Aruerna, Ruthena, atq; Vcetica Dux ord[illegible] vir valde ætate iuuenis, ſed acutus in ſenſu: fecitque pacem in regione Aruerna, & in reliquis ordinationis ſuæ locis. Childericus vero Saxo in offenſam regis Gunthcramni incidens, pro cauſa ob quam ſuperius diximus alios confugiſſe, beati Martini Baſilicam expetiit, vxorem in regno Regis antedicti relinquens. Cui obteſtatus fuera[illegible] Rex, ne virum videre præſumeret, niſi prius ille regali gratiæ reconciliaretur: ad quem cũ pro eo ſæpius legationẽ miſiſſemus, tandẽ obtinuimus, vt vxorem reciperet, & citra Ligerim fluuium commoraretur. non tamen ad regem Childebertum tranſire præſumeret. Sed ille accepta libertate recipiendæ vxoris, clam ad eum tranſiit. Adeptaq; ordinatione ducatus in ciuitatibus vltra Garonnam, quæ in poteſtate ſupradicti Regis habebantur, acceſſit. Guntheramnus vero rex volens regnum nepotis ſui Chlotharii, filii ſcilicet Chilperici, regere, Theodulphum Andegauis Comitem eſſe decreuit: introductuſque in vrbem à ciuibus & præſertim à Domigiſilo, cum humilitate repulſus eſt. Recurrenſque ad Regem, iterum præceptum accipiens, à Sigulfo duce intromiſſus, comitatum vrbis illius rexit: Gundobaldus autem comitatum Meldenſem ſuper Guerpinum. ingreſſuſque vrbem, cauſarum actionem agere cœpit. Exinde dum pagum † vrbis in hoc officio circumiret, in quadam villa ab Guerpino interficitur. Cuius parentes congregati, ſuper hunc inruunt, incluſumque in penſilem domum interimunt: ſicque vterque à comitatu morte imminente diſceſſit.

† Gall. paiſans

† i. territorii. Gall. le pays

De interitu Daulphi abbatis

CAPVT XIX.

CVm autem ſæpius Dagulfus abbas pro ſceleribus ſuis argueretur, quia furta & homicidia plerunque faciebat, ſed & in adulteriis nimium diſſolutus erat. quodam tempore cum vxorem vicini ſui concupiſcens, miſceretur cum ea, requirens occaſiones diuerſas, qualiter virum adulteræ intra monaſterii huius ſepta deberet obprimere, ad extremum conteſtatus eſt ei dicens, quod ſi ad vxorem ſuam accederet, puniretur. Illo quoque diſcedente ab hoſpitiolo ſuo, hic Dagulfus nocte cum vno clerico veniẽs, domum meretricis ingreditur. Poſtquam autem diutiſſime bibentes inebriati ſunt, in vno ſtrato locantur. Quibus dormientibus adueniens vir ille accenſo ſtramine, eleuata bipenne vtrunque peremit. Ideoque documentum ſit hæc cauſa clericis, ne contra canonum ſtatuta extranearum mulierum conſortio potiantur: cum hoc & ipſa lex canonica & omnes ſcripturæ ſanctæ prohibeant: præter has fœminas de quibus crimen non poteſt æſtimari.

Quæ in ſynodo Matiſcenſi acta ſunt

CAPVT XX.

INterim dies placiti aduenit, & Epiſcopi ex iuſſu regis Guntheramni apud Mateſcẽſem vrbem collecti ſunt. Fauſtinianus autem qui ex iuſſu Gundobaldi, Aquenſis vrbis epiſcopus ordinatus fuerat, ea conditione remouetur, vt eum Bertheramnus Oreſteſque ſiue Palladius, qui eum benedixerant, vicibus paſcerent, centenoſque ei aureos an[illegible]us ſingulis miniſtrarent. Nicetius tamen ex laico, qui prius ab Chilperico rege præceptum elicuerat, in ipſa vrbe epiſcopatum adeptus eſt. Vrſicinus Cadurcenſis epiſcopus excommunicatur, pro eo quod Gundobaldum excepiſſe publice eſt confeſſus. accepto huiuſmodi placito, vt pœnitentiam tribus annis agens, neq; capillum, neque barbam tonderet, vino & carnibus abſtineret, miſſas celebrare, clericos ordinare,

nare, eccleſiaſque & chriſma benedicere, eulogias dare penitus non auderet: vtilitas tamen eccleſiæ per eius ordinationem, ſicut ſolita erat, omnino exerceretur. extitit enim in hac ſynodo quidam ex Epiſcopis, qui dicebat: *Mulierem, hominem non poſſe vocitari.* Sed tamen ab Epiſcopis ratione accepta quieuit: eo quod ſacer Veteris Teſtamenti liber edoceat, quod in principio Deo hominem creante ait, *Maſculum & fœminam creauit eos: vocauitque nomen eorum, Adam, quod eſt homo terrenus:* ſic vtique vocans mulierem, ceu virum: vtrunque enim hominem dixit. Sed & dominus Ieſus Chriſtus ob hoc vocitatur *filius hominis*, quod ſit filius virginis, id eſt mulieris. Ad quam cum aquas in vina transferre pararet, ait, *Quid mihi & tibi eſt mulier?* & reliqua. Multiſque & aliis teſtimoniis hæc cauſa conuicta quieuit. Prætextatus vero Rothomagenſis epiſcopus, orationes quas in exilio poſitus ſcalpſit, coram Epiſcopis recitauit. Quæ quibuſdam quidem placuerant, a quibuſdam vero, quia artem ſecutus minime fuerat, reprehendebantur. Stilus tamen per loca eccleſiaſticus & rationabilis erat. Cædes autem magna tunc inter famulos Priſci epiſcopi & Leudegiſili ducis fuit. Priſcus tamen epiſcopus ad coemendam pacem multum pecuniæ obtulit. His etiam diebus Guntheramnus rex grauiter ægrotauit, ita vt putaretur a quibuſdam non poſſe prorſus euadere: quod credo prouidentia Dei fuiſſet. Cogitabat enim multos Epiſcoporum exilio detrudere. Theodorus itaque epiſcopus, ad vrbem ſuam regreſſus, fauente omni populo cum laude ſuſceptus eſt. *Mulier an homo?*

De placito in Belſonanco, & de ſepulchro violato

CAPVT XXI.

Itaque cum hæc ſynodus ageretur, Childebertus rex apud Belſonancum villam, quæ in medio Ardoennenſis ſiluæ ſita eſt, cum ſuis coniungitur. Ibique Brunichildis regina pro Ingunde filia, quæ adhuc in Africa tenebatur, omnibus prioribus queſta eſt: ſed parum conſolationis emeruit. Tunc cōtra Boſonem Guntheramnum cauſa exoritur. Ante paucos autem dies mortua propinqua vxoris eius ſine filiis, in Baſilica vrbis Metenſis ſepulta eſt cum grandibus ornamentis & multo auro. Factum eſt autem, vt poſt dies paucos adeſſet feſtiuitas beati Remigii, quæ in initio menſis Octobris celebratur. diſcendentibus autem multis ė ciuitate cum Epiſcopo, & præſertim ſenioribus vrbis cum duce, venerūt pueri † Boſonis Guntheramni ad Baſilicam, in qua mulier erat ſepulta. Ingreſſi, concluſis ſuper eos oſtiis, detexerunt ſepulchrum, tollētes, & auferentes omnia ornamenta corporis defuncti, quæ reperire potuerunt. Sentientes autem hæc Monachi Baſilicæ illius venerunt ad oſtium, ſed ingredi nō ſunt permiſſi. Quod videntes, nunciauerūt hæc Epiſcopo ſuo ac Duci. Interea pueri acceptis rebus, aſcenſiſq; equis, fugere cœperunt: ſed timentes ne adprehenſi in via diuerſis ſubigerētur pœnis, regreſſi ſunt ad Baſilicam. Poſueruntq; quidem res ſuper altarium, ſed foras egredi non ſunt auſi, clamantes atque dicentes; *Quia à Guntheramno Boſone tranſmiſſi ſumus.* Sed cum ad placitum in villam, quam diximus, Childebertus cum proceribus ſuis conueniſſet, & Guntheramnus de his interpellatus, nullum reſponſum dediſſet, clam aufugit: ablatæque ſunt ei deinceps omnes res quæ in Aruerno de fiſci munere promeruerat. Sed & diuerſorum res quas male peruaſerat, cum confuſione reliquit. *Belſonancum* † *i. famuli.*

De obitu epiſcoporum & Vuandelini

CAPVT XXII.

LAban Heloſenſis epiſcopus, hoc anno obiit. Cui Deſiderius ex laico ſucceſſit. Cum iureiurando enim Rex pollicitus fuerat, *Se nunquam ex laicis Epiſcopum ordinaturū.* Sed quid pectora humana nō cogat auri ſacra fames? Bertheramnus vero regreſſus ex ſynodo, a febre corripitur. Arceſſitoque Vualdone diacono, qui & ipſe in baptiſmo Bertheramnus vocitatus eſt, ſummam ei ſacerdotii deputat: omneſque conditio-

nes [illegible] teſtame[illegible] quam benemeritorum ſuorum ipſi committit. Quo diſcedente, hic ſpiritum exh[illegible]. Regreſſus Diaconus cum muneribus & conſenſu ciuium ad Regem properat, ſed nihil obtinuit. Tunc Rex data præceptione, iuſſit Gundegiſi[illegible]m Sanctonicum comitem cognomento Dodonem, epiſcopum ordinari: geſtumque eſt ita. Et quia multi clericorum Sanctonicorum ante ſynodum conſentientes Berthcramno epiſcopo, in Palladium ſacerdotem ſuum aliqua aduerſa conſcripſerant, quæ ei humilitatem ingererent, poſt eius obitum adprehenſi a ſacerdote, grauiter cæſi, atq; expoliati ſunt. Hoc tempore & Vuandelinus nutritor Childeberti regis, obiit: ſed in locum eius nullus eſt ſubrogatus, eo quod regina mater curam velit propriam habere de filio. Quæcunque de fiſco meruit, fiſci iuribus ſunt relata. Obiit his diebus Bodegiſilus Dux plenus dierum, ſed nihil de facultate eius filiis minutum eſt. In locum Fauſti Auſcenſis epiſcopi, Fabius epiſcopus eſt ſubrogatus. Poſt obitum ſancti Saluii hoc anno, Deſideratus Albigenſibus epiſcopus datus eſt.

De diluuiis

CAPVT XXIII.

MAgnæ hoc anno pluuiæ fuerunt, amneſque intantum conualuerunt, vt plerunque naufragia euenirent. Ipſique litora excedentes, propinquas ſegetes ac prata operientes, grauiter eliſerunt: fueruntque vernales æſtiuique menſes tam inrigui, vt hiems magis putaretur eſſe quam æſtas.

De inſulis maris

CAPVT XXIV.

DVæ hoc anno inſulæ in mari diuinitus incendio concrematæ ſunt: quæ per dies ſeptem cum hominibus pecoribuſque conſumptæ ſubuertebantur. Nam qui in mare confugerant, & ſe in profundum præcipitarant, aqua conſumebantur, grauiorique ſupplicio qui non confeſtim emittebant ſpiritum, vrebantur. Redactiſque omnibus in fauillam, cuncta mare operuit. Ferebant etiam multi, ſigna quæ ſuperius nos vidiſſe octauo menſe narrauimus, quaſi arderet cœlum, ex huius incendii ſplendore fuiſſe.

ſup. c. 8. & 17.

De inſula in qua ſanguis apparuit

CAPVT XXV.

IN alia vero inſula quæ eſt proxima ciuitati Veneticæ, erat ſtagnum validum, piſcibuſque refertum, quod in vnius vlnæ altitudinem conuerſum eſt in cruorem: ita per dies multos congregata canum atque auium inæſtimabilis multitudo, ſanguinem hunc lambens, ſatiata redibat in veſperum.

De Eberulfo qui dux fuit

CAPVT XXVI.

TVronicis vero atque Pictauis Ennodius dux datus eſt. Berulſus autem qui his ciuitatibus ante præfuerat, pro theſauris Sygiberti regis quos clam abſtulerat, cum Aruegiſilo ſocio ſuſpectus habebatur. Qui cum hunc ducatum in ſupradictis vrbibus expeteret, à Rochingo duce facto inſtrumento cum ſatellite † alligatur. Nec mora, mi[illegible] ad domos eorum pueri expilant omnia, multa ibi de proprio, nonnulla de a[illegible]dictis the[illegible] ſunt reperta: quæ omnia ad Childebertum regem delata ſunt. Cumq; in hoc res ageretur, vt gladius ceruicem decideret, interuentu Epiſcoporum obtenta vita laxati ſunt, nihil tamen de his quæ eis ablata fuerant, recipientes.

† [illegible]

Quod

Quod Deſiderius ad regem abiit

CAPVT XXVII.

DEſiderius vero dux cum aliquibus Epiſcopis, & Aredio abbâte, & Anteſtio ad regem Guntheramnum properauit. Sed cum eum Rex ægre vellet accipere, victus precibus ſacerdotum in gratiam ſuam recepit. Tunc ibi Eulalius adfuit, quaſi pro coniuge quæ eum ſpreuerat, & ad Deſiderium tranſierat, cauſaturus: ſed in ridiculum & humilitatem redactus, ſiluit. Deſiderius vero remuneratus à Rege, cum gratia eſt reuerſus.

De Hirmenegildo & de Ingunde, vel de legatis Hiſpanorum clam ad Fredegundem miſsis

CAPVT XXVIII.

IGitur (vt ſuperius diximus) Ingundis à viro cum Imperatoris exercitu derelicta, dum ad ipſum principem cum filio paruulo duceretur, in Africa defuncta eſt, & ſepulta. Leuuichildus vero Herminichildum † filium ſuum, quem antedicta mulier habuit, morti tradidit. Quibus de cauſis commotus Guntheramnus rex, exercitum in Hiſpanias deſtinat, ſcilicet, vt prius Septimaniam, quæ adhuc intra Galliarum terminum habetur, eius dominationi ſubderent: & ſic inantea profi- iſceretur. Dum autem hic exercitus moueretur, indiculum a neſcio quibuſdam hominibus ruſticis eſt repertum. Quod & Guntheramno regi legendum miſerunt hoc modo, quaſi Leuuichildus ad Fredegundem ſcriberet, vt quocunque ingenio exercitum illuc prohiberet ire, dicens; *Inimicos noſtros*, id eſt, Childebertum & matrem eius, *velociter interimite, & cum rege Guntheramno pacem inite, quam præmiis multis coemite. Et ſi vobis minus eſt fortaſsis pecunia, nos clam mittimus: tantum, vt quod petimus impleatis. Cum autem de inimicis noſtris vlti fuerimus, tunc Amelio epiſcopo, ac Leubæ matronæ bona tribuite: per quos miſsis noſtris ad vos accedendi aditus reſeratur.* Leuba enim eſt ſocrus Bladaſtis ducis.

de quo ſup. 5. c. 38. & 43. Greg. M. 3. Dial. c. 31. & Dios. lib. 5. c. 38.

Quod Fredegundis miſit qui Childebertum interficeret

CAPVT XXIX.

ET licet hæc ad Guntheramnum regem perlata, & nepoti eius Childeberto in notitiam data fuiſſent, tamen Fredegundis duos cultros ferreos fieri præcepit quos etiam caraxari † profundius, & veneno infici iuſſerat, ſcilicet ſi mortalis adſultus vitales non diſſolueret fibras, vel ipſa veneni infectio vitam poſſet velocius extorquere. Quos cultros duobus clericis cum his mandatis tradidit, dicens, *Accipite hos gladios, & quantocyus pergite ad Childebertum regem, adſimulantes vos eſſe mendicos: cumque pedibus eius fueritis ſtrati, quaſi ſtipem poſtulantes, latera eius vtraque perfodite, vt tandem Brunichildis, quæ ab illo adrogantiam ſumit, eo cadente corruat, mihique ſubdatur. Quod ſi tanta eſt cuſtodia circa puerum, vt accedere nequeatis, vel ipſam interimite inimicam. Merces quoque operis veſtri hæc erit, vt ſi mortui in hoc opere fueritis, parentibus veſtris bona tribuam, ipſoſque muneribus ditans, primos in regno meo conſtituam: interim vos timorem omnem omittite, nec ſit trepidatio mortis in pectore. Noueritis enim, quod cunctos homines hæc cauſa continet. Armate viriliter animos, & conſiderate ſæpius fortes viros in bello corruere: vnde nunc parentes eorum nobiles effecti, opibus immenſis cunctis ſupereminent, cunctoſque præcellunt.* Cumque hæc mulier loqueretur, clerici tremere cœperunt, difficile putantes hæc iuſſa poſſe complere. At illa dubios cernens, medificatos † potione direxit, quo ire præcepit: ſtatimque eis robur animorum adcreuit. promiſeruntque ſe omnia quæ præceperat impleturos. Nihilominus vaſculum hac potione repletum, ipſos leuare iubet, dicens; *In die illa cum hæc quæ præcipio facitis, mane priuſquam opus incipiatis, hinc potum ſumite.*

Limâd.

maleficatos, aut ſup. 4. c. 20.

Erit [illegible] magna conſtantia ad hæc peragenda. His i[illegible]ſtructis dimiſit eos: [illegible] tes & ad vrbem Sueſſionas accedentes, a Rauchindo duce capti, diſcuſſi[illegible] om[illegible] ref[illegible]runt, & ſic in carcerem religati ſunt. Poſt dies vero paucos Fredeg[illegible]dis, certa iam quod fuiſſent impleta quæ fuerant imperata, miſit puerum inquirere, quid aut rumor populi ferret, aut ſi aliquem inueniret indicantem, qui diceret, *Childebertum iam interemptum fuiſſe.* Egreſſus igitur puer ab ea, Sueſſionas vrbem venit. audiens denique ho[illegible] in carcerem retineri, ad oſtium adpropinquat. Sed cum loqui [illegible] cœpiſſet, & ipſe captus, cuſtodiæ mancipatur. Tunc omnes ſimul ad Childebertum regem directi ſunt: diſcuſſique veritatem aperiunt, indicantes ſe a Fredegunde miſſos ad e[illegible]n interimendum, dicentes: *Iuſſa Reginæ ſuſcepimus, vt nos egenos adſimularemus, cumque pedibus tuis pronoluti aliquid ſtipendii quæreremus, ab his te gladiis transfodere voluimus. Quod ſi adſultu ſegniore gladius defixus eſſet, ipſum venenum quo ferrum erat infectum, animam velociter penetraret.* Hæc his dicentibus, diuerſis ſuppliciis adfecti, truncatis manibus auribuſque & naribus, variis ſunt mortibus interempti.

Quod exercitus in Septimaniam abiit

CAPVT XXX.

Gothi conterminì Francorum Septimaniæ.

IGitur Guntheramnus rex commoueri exercitum in Hiſpanias præcepit, dicens: *Prius Septimaniam prouinciam ditioni noſtræ ſubdite: quæ Galliis eſt propinqua. Indignum eſt, vt horrendorum Gothorum terminus vſque in Gallias ſit extenſus.* Tunc commoto omni exercitu regni ſui, illuc dirigit. Gentes vero quæ vltra Ararim Rhodanumque & Sequanam commanebant, cum Burgundionibus iunctæ, Araríca Rhodaniticaque litora, ta[illegible]n de fructibus, quam de pecoribus valde depopulati ſunt. Multa homicidia, incendia, prædaſque in regione propria facientes, ſed & Eccleſias denudantes, clericos ipſos cum ſacerdotibus ac reliquo populo ad ipſas ſacratas Deo aras interimentes, vſq[illegible] ad vrbem Nemauſum proceſſerunt. Similiter & Biturici, Sanctonici cum Petragoricis, Engoliſmenſibus, & reliquarum vrbium populo, qui tunc ad ante dicti Regis imperium pertinebant, vſque ad Carcaſonam vrbem deuecti, ſimilia mala geſſerunt. Sed [illegible]um ad vrbem acceſſi[illegible]ent, reſeratis ſponte ab habitatoribus portis, nullo reſiſtente ing[illegible], neſcio quo cum Carcaſonenſibus ſcandalo commoti, vrbem egreſſi ſunt. Tunc Terentiolus comes quondam vrbis Lemouicinæ, lapide de muro proiecto percuſſus, occubuit. Cu[illegible]s caput truncatum eſt ad vindictam aduerſariorum, & vrbi [illegible] eſt. Ex hoc omnis populus timore perterritus, ad propria regredi deſtinans, vniuerſa reliquit, quæ vel per viam ceperat, vel quæ ſecum adduxerat. Sed & Gothi per occultas inſidias multos de his ſpoliatis interemerunt: exinde in Tholoſanor[illegible] manus incidentes, quibus dum pergerent, multa intulerant mala, ſpoliati ac cæſi vix propria contingere potuerunt. Hi vero qui Nemauſum adgreſſi fuerant, deuaſtantes v[illegible] regionis, ſuccenſis domibus, incenſis ſegetibus, diſciſſis oliuetis, [illegible]que ſu[illegible], nihil incluſis nocere potentes ad alias vrbes progreſſi ſunt. Erant enim valde munitæ, & dec[illegible] ac reliquis neceſſariis adplene refertæ, & [illegible]m vrbana depopulantes, v[illegible] minus inrumpere valuerunt. Tunc & [illegible]ceus dux cum Aruernis in hac expeditione commotus, cum reliquis vrbes a[illegible]dit. Sed cum minus valeret, ad caſtrum quoddam peruen[illegible]: dataque fide, ſpon[illegible] incluſi reſerantes portas, eos creduli tanquam pacificos ſuſceperunt. Illi vero ingreſſi, poſtpoſito ſacramento præſidia cuncta [illegible], animas in captiuitatem ſubdentes. Tunc accepto conſilio vnuſquiſque ad propria eſt regreſſus. Tantaque per viam ſcelera, homicidia, prædas, direptiones per regionem propriam geſſerunt, vt ea [illegible]quaque memorari perlongum ſit. Veruntamen quia ſegetes prouinciæ ign[illegible] de[illegible]ſa dicimus, [illegible]que inedia pereuntes, per viam relinqueb[illegible] [illegible] demerſi, plerique in ſeditionibus interempti ſu[illegible] [illegible] quam [illegible] ſtra[illegible] ſſe peremptos. S[illegible] [illegible]ebat [illegible] [illegible] quæ erant, [illegible] denudata ſunt. Ne[illegible]

Gol. aſſedit.

lac[illegible]

faciendi, niſi cum ad propria ſinguli peruenerunt. Quibus reuerſis, magna Gunthcra- mnum regem amaritudo cordis obſedit. Duces vero ſupradicti exercitus ad Baſili- cam ſancti Symphoriani martyris expetierunt. Veniente itaque Rege ad eius ſolenni- tatem, repræſentati ſunt ſub conditione audientiæ in poſtmodum futuræ. Poſtea vero quatuor conuocatis Epiſcopis, necnon & maioribus natu laicorum, duces diſcutere cœpit, dicens; *Qualiter nos hoc tempore victoriam obtinere poſſumus, qui ea quæ patres noſtri conſecuti ſunt, non cuſtodimus: illi vero Eccleſias ædificantes, in Deum ſpem omnem ponentes, Mar- tyres honorantes, ſacerdotes venerantes, victorias obtinuerunt, genteſque aduerſas diuino opitu- lante adiutorio, in enſe & parma ſæpius ſubdiderunt. Nos vero non ſolum Deum non metui- mus, verumetiam ſacra eius vaſtamus, miniſtros interficimus, ipſa quoque Sanctorum pigne- ra in ridiculo diſcerpimus, ac vaſtamus. Non enim poteſt obtineri victoria, vbi talia perpe- trantur. Ideo manus noſtra ſunt inualidæ, enſis tepeſcit, nec clypeus nos (vt erat ſolitus) de- fendit ac protegit. Ergo ſi hoc meæ culpæ adſcribitur, iam id Deus capiti meo reſtituat. Cer- te ſi vos regalia iuſſa contemnitis, & ea quæ præcipio implere differtis, iam debet ſecuris capi- ti veſtro ſubmergi. Erit enim documentum omni exercitui, cum vnus de prioribus fuerit in- terfectus: veruntamen iam experiri debemus, quid agi oporteat. Si quis iuſtitiam ſequi de- ſtinat, iam ſequatur. Si quis contemnit, iam vltio publica ceruici eius immineat. Satius eſt enim vt pauci contumaces pereant, quam ira Dei ſuper omnem regionem dependat innoxiam.* Hæc Rege dicente, reſponderunt Duces; *Bonitatis tuæ magnanimitas, Rex optime, e- narrari facile non poteſt: qui timor tibi in Deum ſit, qui amor in Eccleſias, quæ reuerentia in ſacerdotes, quæ pietas in pauperes, quæue diſpenſatio in egenos: ſed quia omnia quæ gloria ve- ſtra profert, recta veraque eſſe cenſentur, quid faciemus quod populus omnis in vitium eſt di- lapſus? Omnemque hominem agere quæ ſunt iniqua delectat, nullus Regem metuit, nullus Du- cem, nullus Comitem reueretur: & ſi fortaſſis alicui iſta diſplicent, & ea pro longæuitate vitæ veſtræ emendare conatur, ſtatim ſeditio in populo, ſtatim tumultus exoritur, & in tantum v- nuſquiſque contra ſeniorem ſaua intentione graſſatur, vt vix ſe credat euadere, ſi tandem ſile- re nequiuerit.* Ad hæc Rex ait; *Si quis ſequitur iuſtitiam, viuat: ſi quis legem mandatum- que noſtrum reſpuit, iam pereat, ne nos diutius hoc blaſphemium † proſequatur.* Hæc eo dicen- te, aduenit nuncius dicens, Richaredus filius Leuuieldi de Hiſpaniis egreſſus, Caput arietis caſtra obtinuit, & ex pago Tholoſano maximam partem depopulatus eſt, ho- mineſque captiuos abduxit: Vgernum, Arelatenſe † caſtrum inrupit, reſque cunctas cum hominibus abſtulit, & ſic ſe intra muros Nemauſenſis vrbis incluſit. Hæc au- diens Rex, Leudegiſilum in locum Calumnioſi cognomento Ægilanis, Ducem deli- gens, omnem ei prouinciam Arelatenſem commiſit, cuſtodeſque per terminos ſuper quatuor virorum milia conlocauit. Sed & Nicetius Aruernorum dux ſimiliter cum cuſtodibus perrexit, & fines regionis ambiuit.

Gall. blaſme

Lod. Arles.

De interfectione Prætextati epiſcopi

CAPVT XXXI.

DVm hæc agerentur, & Fredegundis apud Rothomagenſem vrbem commorare- tur, verba amaritudinis cum Prætextato pontifice habuit, dicens, Venturum eſſe tempus quando exilia in quibus detentus fuerat, reuiſeret. Et ille, *Ego ſemper & in exi- lio, & extra exilium Epiſcopus fui, ſum, & ero. nam tu non ſemper regali potentia perfrueris. Nos ab exilio prouehimur tribuente Deo in regnum: tu vero ab hoc regno demergeris in abyſſum. Rectius enim erat tibi, vt relicta ſtultitia atque malitia, iam te ad meliora conuerteres, & ab hac iactantia, qua ſemper ferues, abſtraheveris, vt & tu vitam adipiſcereris æternam, & paruulum quem genui- ſti, adducere ad legitimam poſſes ætatem.* Hæc effatus, cum verba illius mulier grauiter ac- ciperet, ſe à conſpectu eius felle feruens abſtraxit. Adueniente autem dominicæ Re- ſurrectionis die, cum ſacerdos ad implenda eccleſiaſtica officia, ad eccleſiam matu- rius properaſſet, Antiphonas iuxta cõſuetudinem incipere per ordinem cœpit. Cum- que inter pſallendum formulę decumberet, crudelis adfuit homicida. qui Epiſcopum ſuper formulam quieſcentem, extracto baltei cultro, ſub aſcella percutit. Ille vero vo- cem emittens, vt clerici qui aderant adiuuarent, nullius auxilio de tantis adſtantibus

eſt aditus. At ille plenas ſanguine manus ſuper altarium extendens, orationem fundens, & Deo gratias agens, in cubiculum ſuum inter manus fidelium deportatus, & in ſuum lectulum collocatus eſt. Statimque Fredegundis cum Beppoleno duce & Anſoualdo adfuit, dicens; *Non oportuerat hæc nobis ac reliquæ plebi tuæ, ô ſancte ſacerdos iſta tuo cultu euenirent. Sed vtinam indicaretur, qui talia auſus eſt perpetrare, vt digna pro hoc ſcelere ſupplicia ſuſtineret.* Sciens autẽ eam Sacerdos hæc doloſe profetre, ait; *Et quis hæc fecit, niſi is qui Reges interemit, qui ſæpius ſanguinem innocentem effudit, qui diuerſa in hoc regno mala commiſit*: Reſpondit mulier; *Sunt apud nos peritiſsimi medici, qui huic vulneri mederi poſſunt. Permitte, vt accedant ad te.* Et ille, *Iam*, inquit, *me Deus præcepit de hoc mundo vocari. nam in qua his ſceleribus princeps inuenta es, eris maledicta in ſeculo, & erit Deus vltor ſanguinis mei de capite tuo.* Cumque illa diſcederet, Pontifex ordinata domo ſua, ſpiritum exhalauit. Ad quem ſepeliendum Romacharius Conſtantinæ vrbis epiſcopus aduenit. Magnus tunc omnes Rothomagenſes ciues, & præſertim ſeniores loci illius Francos, mœror obſedit. Ex quibus vnus ſenior ad Fredegundem veniens, ait; *Multa enim mala in hoc ſeculo perpetraſti, ſed adhuc peius non feceras, quam vt ſacerdotem Dei iuberes interfici. Sit Deus vltor ſanguinis innocentis velociter. nam & omnes erimus inquiſitores mali huius, vt tibi diutius non liceat tam crudelia exercere.* Cum autem hæc dicens, diſcederet a conſpectu Reginæ, miſit illa qui eum ad conuiuium prouocaret. Quo renuente, rogat, vt ſi conuiuio eius vti non velit, ſaltem vel poculum hauriat, ne ieiunus a regali domo diſcedat. Quo expectante, accepto poculo, bibit abſinthium
i. Francorum cum vino & melle mixtum, vt mos barbarorum† habet: ſed hoc potus veneno imbutus erat. Statim autem vt bibit, ſenſit pectori ſuo dolorem validum imminere: & quaſi ſi incideretur intrinſecus, exclamat ſuis dicens, *Fugite o miſeri, fugite malum hoc, ne mecum pariter perimamini.* Illis quoque non bibentibus, ſed feſtinantibus abire, ille protinus excæcatus, aſcenſoque equo in tertio ab hoc loco ſtadio cecidit, & mortuus eſt. Poſthæc Leudoualdus epiſcopus epiſtolas per omnes ſacerdotes direxit, & accepto conſilio eccleſias Rothomagenſes clauſit, vt in his populus ſolennia diuina non ſpectaret, donec indagatione communi reperiretur huius auctor ſceleris. Sed & aliquos adprehendit, quibus ſupplicio ſubditis, veritatem extorſit, qualiter per conſilium Fredegundis hæc acta fuerant: ſed ea defenſante, vlciſci non potuit: ferebant etiam ad ipſum percuſſores veniſſe, pro eo quod hæc inquirere ſagaciter deſtinaret: ſed cuſtodia vallato ſuorum, nihil ei nocere potuerunt. Itaque cum hæc ad Gunthcramnum regem perlata fuiſſent, & crimen ſuper mulierem iaceretur, mi-
ſup. lib. 6. c. 23. & 8. c. 9. ſit tres Epiſcopos ad filium qui eſſe dicitur Chilperici, quem ſuperius Clotharium ſetipſimus vocitatum, id eſt Arthemium, Senonicum, Veranum Cabillonenſem, & Agrecium Tricaſſinum, vt ſcilicet cum his qui paruulum nutriebant, perquirerent huius ſceleris perſonam, & in conſpectu eius exhiberent. Quod cum ſacerdotes locuti fuiſſent, reſponderunt ſeniores, *Nobis prorſus hæc facta diſplicent, & magis ac magis cupimus vlciſci. nam non poteſt fieri, vt ſi quis inter nos culpabilis inuenitur, in conſpectum veſtri deducatur, cum nos poſſimus noſtrorum facinora regali ſanctione comprimere.* Tunc ſacerdotes dixerunt: *Noueritis enim, quia ſi perſona quæ hæc perpetrauit, in medio poſita non fuerit, Rex noſter cum exercitu huc veniens omnem hanc regionem gladio incendioque vaſtabit: quia manifeſtum eſt hanc interfeciſſe gladio Epiſcopum, qui maleficus Francum iuſſit interfici*: & his dictis diſceſſerunt, nullum rationabile reſponſum accipientes, obteſtantes omnino vt nunquam in eccleſia illa Melantius qui prius in loco Prætextati ſubrogatus fuerat, ſacerdotis fungeretur officio.

De interitu Damnolæ vxoris Nectarii

CAPVT XXXII. 50

MVlta enim hoc tempore mala geſta ſunt. nam Domnola relicta quondam Burolini, quæ fuit filia Victorii Redonenſis epiſcopi, quam Nectarius matrimonio copulauerat, intentionem de vineis cũ Bobolено referendario Fredegundis habebat. Audiens eam in has vineas aduenire, miſit nuncios obteſtantes, ne ingredi peſumeret

in hanc poſſeſſionem præſumeret. Quod illa deſpiciens, & res patris ſui fuiſſe proclamans, ingreſſa eſt. Tunc ille commota ſeditione, ſuper eam cum armatis viris inruit. Qua interfecta, vineas vindemiauit, reſque diripuit: & tam viros quam mulieres qui cum ea erant, interfecit gladio, nec remanſit ex his niſi qui fuga labi potuit.

De incendio vrbis Pariſiacæ

CAPVT XXXIII.

EXtitit autem in his diebus apud vrbem Pariſiacam mulier quæ diceret incolis; *Fugite ab vrbe, & ſcitote eam incendio concremandam.* Quæ cum a multis irrideretur, quod hæc aut ſortium præſagio diceret, aut vana aliqua ſomniaſſet, aut certe dæmonii meridiani hæc inſtinctu proferret, reſpondit, *Nequaquam eſt ita, vt dicitis. nam in veritate loquor, quia vidi per ſomnium à Baſilica ſancti Vincentii venientem virum inluminatum, tenentem manu cereum, & domos negociantum ex ordine ſuccendentem.* Denique poſt tertiam noctem, quod hæc mulier eſt effata, inchoante crepuſculo, quidam è ciuibus accenſo lumine, in promptuarium eſt ingreſſus: adſumptoque eo ac cæteris quæ neceſſaria erant, abſceſſit, lumine ſecus cupellam olei derelicto. Erat enim domus hæc prima ſecus portam quæ ad medium diem pandit egreſſum. Ex quo lumine adprehenſa domus incendio concrematur, de qua & aliæ adprehendi cœperunt. Tunc diruente igne ſuper vinctos carceris, adparuit eis beatus Germanus, & comminuens trabem atque catenas, quibus vincti tenebantur, reſerato carceris oſtio, vinctos abire permiſit incolumes. Illi vero egreſſi, ſe ad Baſilicam ſancti Vincentii, in qua ſepulchrum habetur beati antiſtitis contulerunt. Igitur cum per totam ciuitatem huc atque illuc flante vento flamma ferretur, totiſque viribus regnaret incendium, adpropinquare ad aliam portam cœpit, in qua beati Martini oratorium habebatur: quod ob hoc aliquãdo factum fuerat, eo quod iſti lepram maculoſi hominis oſculo depuliſſet. Vir autem qui eum intextis virgultis in ſublime conſtruxerat, confiſus in Domino, nec de beati Martini virtute diffiſus, ſe reſque ſuas intra eius parietes ambiuit, dicens, *Credo enim, & fides mea eſt, quod repellat ab hoc loco incendium, qui ſæpius incendiis imperauit: & in hoc loco leproſi hominis cutem oſculo medente purgauit.* Adpropinquante enim illuc incendio, ferebantur validi globi flammarum qui percutientes parietem oratorii, protinus tepeſcebant. Clamabat autem populus viro ac mulieri; *Fugite ò miſeri, vt euadere poſſitis: ecce iam ignium pondus ſuper vos diruit: ecce fauillæ incendii cum carbonibus, tanquam validus imber ad vos vſque diſtenditur: egredimini ab oratorio, ne cum eodem incendio concremini.* At illi orationem fundentes, nunquam ab his vocibus mouebantur. Sed nec mulier ſe vnquam à feneſtra per quam interdum flammæ ingrediebantur, amouit, quæ erat ſpe firmiſſima de virtute beati antiſtitis præmunita. Tantaque fuit virtus beati Pontificis, vt non ſolum hoc oratorium cum alumni proprii domo ſaluaret, verumetiam nec aliis domibus quæ in circuitu erant, nocere flammis dominantibus permiſiſſet: ibique cecidit incendium, quod ab vna parte pontis cœperat deſæuire. Ab alia vero parte tam valide cuncta conflagrauit, vt amnis finem imponeret. veruntamen Eccleſiæ domibus ſuis non ſunt aduſtæ. aiebant enim hanc vrbem quaſi conſecratam fuiſſe antiquitus, vt non ibi incendium præualeret, non ſerpens non glis adparuiſſet. Nuper autem cum cuniculus pontis emundaretur, & cœnum de quo repletum fuerat, auferretur, ſerpentem, gliremque æreum repererunt. Quibus ablatis, & glires ibi deinceps extra numerum, & ſerpentes adparuerunt, & poſtea incendia perferre cœpit.

Lutetia conſecrata.

De reclauſis tentatis

CAPVT XXXIV.

ET quia princeps tenebrarum mille habet artes nocendi, quid de reclauſis ac Deo deuotis nuper geſtum fuerit, pandam. Vennocus Britto presbyterii honore prædi-

Gall baiſer la ferre.

tus (cuius in alio libro meminimus) tantæ ſe abſtinentiæ dedicauit, vt indumento de pellibus tantum vteretur, cibum de herbis agreſtibus incoctis ſumeret: vini vero tantum vas ad os poneret, quod magis putaretur libare oſculo† quàm haurire. Sed cum eidē deuotorum largitas frequenter exhiberet vaſa hoc plena liquore, didicit (quod peius eſt) extra modum haurire, & intantum diſſolui potione, vt plerunque ebrius cerneretur: vnde factum eſt, vt inualeſcente temulētia, tempore procedente a dæmonio correptus, per energiam vexaretur, intantum vt accepto cultro, vel quodcunque genus teli, vel lapidem, aut fuſtem potuiſſet adripere, poſt homines inſano furore diſcurreret: vnde neceſſitas exegit, vt catenis vinctus, cuſtodiretur in cellula. in hac quoque damnatione per duorum annorum ſpaci.. debacchans, ſpiritum exhalauit. Alius quoque Anatolius Burdegalenſis, puer (vt ferunt) annorum duodecim, cum eſſet famulus cuiuſdam negociatoris, petiit ſibi ad recluſionem licentiam tribui. Sed reſiſtente diu domino, putans eum in hoc tepeſcere, atq; implere non poſſe in hac ætate quod nitebatur appetere, tandem victus precib. famuli facultatem tribuit, vt id quod flagitabat impleret. Erat aūt ibi crypta ab antiquis tranſuoluto elegantiq; opere expoſita, in cuius angulo erat cellula parua de quadratis lapidibus clauſa, in quam vix vnus ſtans homo recipi poſſet. In hanc cellulam puer ingreditur: in hac per octo aut eo amplius annos commoratus, tenui cibo potuque contentus, vigiliis orationibuſque vacabat. Poſt hæc pauorem validum perpeſſus clamare cœpit, *intrinſecus ſe torqueri*. Vnde factum eſt, vt adiuuante eum (vt credo) Diabolicæ partis militia, amotis quadris quibus concluſus tenebatur, eliderct parietem in terram, conlidens palmas, & clamans, *ſe à Sanctis Dei perurí*. Cumque diutiſſime in hac inſania teneretur, & ſancti Martini crebrius confiteretur nomen, ac diceret ſe potius ab eo quam a Sanctis aliis cruciati, Turonos adducitur. Sed malus ſpiritus, credo, ob virtutem atque magnitudinem ſancti compreſſus, nequaquam hominem mutilauit. Nam in loco ipſo per anni curriculum degens, cum nihil mali pateretur, regreſſus eſt: ſed rurſus quibus caruerat, incurrit.

De Legatis Hiſpanorum

CAPVT XXXV.

Legati de Hiſpaniis ad regem Guntheramnum venerunt cum multis muneribus pacem petentes, ſed nihil certi accipiunt in reſponſis. nam anno præterito cum exercitus Septimaniam debellaſſet, naues quæ de Galliis in Galliciam abierant, ex iuſſu Leuu eldi regis vaſtatæ ſunt, res ablatæ, homines cæſi atque interfecti, nonnulli captiui abducti ſunt. Ex quibus pauci quodammodo ſcaphis erepti, patriæ quæ acta fuerant nunciauerunt.

De interitu Magnoualdi

CAPVT XXXVI.

Igitur apud Childebertum regem Magnoualdus cauſis occultis ex iuſſu regis interficitur hoc modo. Stante intra Metenſis vrbis Palatium rege, & ludum ſpectante, qualiter animal caterua canum circundatum fatigabatur, Magnoualdus arceſſitur. Qui veniens, & neſciens quæ agenda erant, cum reliquis diſſolutus riſu, proſpicere pecudem cœpit. At is cui iuſſum fuerat, cum videret eum ſpectaculo intentum, librata ſecuri, caput eius inliſit. Qui cecidit & mortuus eſt, ac per feneſtram domus proiectus, à ſuis ſepultus eſt: reſque eius protinus direptæ, & ærario publico quantum repertum eſt, ſunt inlatæ. Autumabant tamen quidam, eo quod poſt mortem fratris diuerſis plagis coniugem adfectam interfeciſſet, & vxorem fratris adſciuiſſet toro, extitiſſe cauſam qua interimeretur.

Quod Childeberto filius natus eſt

CAP. XXXVII.

POſt hæc Childeberto regi filius natus eſt, qui à Magnerico Treuerorum Epiſcopo *Ita inf. 9. c. 1.* de ſacro fonte ſuſceptus, Theodobertus eſt vocitatus: de quo tantum gaudium Guntheramnus Rex habuit, vt ſtatim legatos dirigens multa ei munera tranſmitteret, dicens, *Per hunc enim Deus erigere Francorum regnum propria maieſtatis ſua pietate dignabitur, ſi huic pater, aut ipſe vixerit patri.*

Quod Hiſpani in Gallias proruperunt

CAP. XXXVIII.

ANno denique vndecimo regni Childeberti regis, legati iterum de Hiſpaniis venerunt, pacem petentes: ſed nihil certi obtinentes, regreſſi ſunt. Richaredus autem filius Leuuieldi vſque Narbonam venit, & intra terminum Galliarum prædas egit, & clam regreſſus eſt.

De obitu Epiſcoporum

CAP. XXXIX.

EO anno multi Epiſcoporum obierunt. Badegiſilus vero Cœnomannorum Epiſcopus, vir valde ſæuus in populo, auferens ſiue diripiens iniuſte res diuerſorum: ad cuius animum acerbum atque immitem coniunx acceſſerat ſæuior, quæ illum in committendis ſceleribus, nequiſſimis conſilii ſtimulis perurgebat. *Epiſcopo coniugatum.* Nec præteribat dies aut momentum vllum, in quo non aut in ſpoliis ciuium, aut in diuerſis altercationibus graſſaretur. Quotidie autem cum iudicibus cauſas diſcutere, militias ſeculares exercere, ſæuire in alios, alios cædibus agere non ceſſabat, manibus etiam propriis verberare progrediebatur multos, ac dicere, *Num ideo quia clericus factus ſum, vltor iniuriarum mearum non ero?* Sed quid dicam de cæteris, cum nec ipſis quoque germanis parceret, ſed ipſos magis expoliaret. Cum quo nunquam iuſtitiam de rebus paternis maternisve adſequi potuerunt. Quinto autem anno Epiſcopatus ſui expleto, cum iam ſextum ingrediens, epulum ciuibus cum immenſa lætitia præparaſſet, a febre correptus annum quem cœperat, protinus morte imminente finiuit. In cuius locum Bertheramnus Pariſiacus archidiaconus ſubrogatus eſt. Qui multas altercationes cum relicta illius defuncti habuiſſe probatur, eo quod res quæ tempore Badegiſili Epiſcopi Eccleſiæ datæ fuerant, tanquam proprias retinebat, dicens, *Militia † hæc fuit viri mei*: & licet inuita, tamen cuncta reſtituit. *i. ſtipendium poculorum,* Erat enim in ineffabili malitia. nam ſæpius viris omnia pudenda cum ipſis ventris pellibus incidit: fœminis ſecretiora corporis loca laminis candentibus peruſſit: ſed & multa alia inique geſſit, quæ tacere melius putaui. Obiit & Saubaudus Arelatenſis Epiſcopus, in cuius locum Licerius regis Guntheramni referendarius eſt adſcitus. Grauis tunc prouinciam ipſam lues depopulata eſt. Obiit & Euantius Viennenſis Epiſcopus, in cuius ſedem Virus presbyter de ſenatoribus Rege eligente ſubſtituitur.

Multique eo anno Sacerdotum ex hoc mundo migrauerunt: quod prætertire volui, eo quod vnuſquiſque in vrbe ſua ſui reliquerit monimenta.

De Pelagio Turonico

CAP. XL.

FVit autem & in vrbe Turonica Pelagius quidam, in omni malitia exercitatus nullum iudicem metuens, pro eo quod iumentorum fiſcalium cuſtodes ſub eius poteſtate conſiſterent. Ob hoc furta, ſuperuenta †, peruaſiones, cædes, diuerſaque ſcelera tam in fluminibus quam in terris agere non ceſſabat. nam plerumque arceſſitum & minacibus lenibuſque verbis, vt ab hac malitia deſiſteret, prohibere volui, ſed magis odia quam aliquem fructum iuſtitiæ ab eo recepi, iuxta illud Salomoniacæ ſapientiæ prouerbium, *Argue ſtultum, adiciet odire te*. Nam tantum in me odium miſer habebat, vt ſæpius ſpoliatis cæſiſque hominibus ſanctæ Eccleſiæ, exanimes reliquerit, cauſas qualiter Eccleſiæ vel Baſilicę ſancti Martini damna intenderet, inquirens. Vnde factum eſt, vt quadam vice venientes homines noſtros, atque echinum in vaſis deferentes, cæderet, protereret, ipſaque vaſa caperet. Quod factum cum comperiſſem, eum à communione ſuſpendi, non quaſi vltor iniuriæ meæ, ſed vt facilius eum ab hac inſania redderem emendatum. At ille electis duodecim viris, vt hoc ſcelus peieraret, aduenit. Sed cum ego nullum vellem ſacramentum ſuſcipere, compulſus ab eo, vel à ciuibus noſtris, amotis reliquis ipſius tantum iuramentum ſuſcepi, reliquiq; eum recipi in communionem. Erat autem eo tempore menſis primus. Adueniente autem menſe quinto, quo prata ſecari ſolent, pratum ſanctimonialium, quod termino prati ſui adhærebat, peruadit. In quo ſtatim vt falcem miſit, febre correptus, die tertia ſpiritum exhalauit. Depoſuerat enim ſibi ſepulcrum in Baſilica domini Martini vici Condatenſis, quod detectum ſui & effractum in fruſta reperiunt. Sic poſtea in porticu ipſius Baſilicæ eſt ſepultus: vaſa quoque echini, quæ peierauerat, poſt obitum illius ab eius promptuario ſunt delata. Manifeſtata eſt autem virtus beatæ Mariæ, in cuius Baſilica miſer ſacramentum protulit mendax.

t. inuaſiones. rapinas.

Menſis V.

De iis qui Prætextatum Epiſcopum interfecerunt

CAP. XLI.

CVm autem per totam terram ſonus ille percurreret, Prætextatum Epiſcopum à Fredegunde fuiſſe interfectum, illa quoque quo facilius detergeretur à crimine, adprehenſum puerum cædi iuſſit vehementer, dicens; *Tu hoc blaſphemium ſuper me intuliſti, vt Prætextatum vrbis Rothomagenſis Epiſcopum gladio adpeteres*: & tradidit eum nepoti ipſius ſacerdotis. Qui cum eum in ſupplicio poſuiſſet, omnem rem euidenter aperuit, dixitque; *A regina enim Fredegunde centum ſolidos accepi, vt hoc facerem: à Melantio vero Epiſcopo, quinquaginta: & ab Archidiacono ciuitatis, alios quinquaginta: inſuper & premium habui, vt ingenuus fierem, ſicut & vxor mea*. In hac voce illius, euaginato homo ille gladio, prædictum reum in fruſta concidit. Fredegundis vero Melantium quem prius Epiſcopum poſuerat eccleſiæ, inſtituit.

Quod Bippolenus Dux datus eſt

CAP. XLII.

DVm à Fredegunde Beppolenus Dux valde fatigaretur, nec iuxta perſonam ſuam ei honor debitus impenderetur, cernens ſe deſpici, ad Guntheramnum regem abiit. A quo accepta poteſtate ducatus ſuper ciuitates illas, quæ ad Chlotharium Chilperici regis filium pertinebant, cum magna potentia pergit. ſed à Redonicis non eſt receptus. Andegauos vero veniens, multa mala ibidem geſſit, ita vt annonas, fœnum, vinum, & quicquid reperire potuiſſet in domibus ciuium ad quas acceſſerat, nec expectatis clauibus, diſruptis oſtiis deuaſtaret: multoſque de habitatoribus loci cædibus

bus adfecit protriuitque. Domigiſilo quoque metum intulit, ſed pacificatus eſt cum eo. Accedens autem ad vrbem, dum epularetur cum diuerſis in triſtega †, ſubito effracto pulpito domus, vix ſemiuiuus euaſit, multis debilitatis, in eiſdem tamen malis perdurans quæ prius geſſerat. Multa tunc & Fredegundis in regno filii ſui de rebus eius euertit. Ipſe quoq; ad Redonicos redigens, & eos regi Guntheramno ſubdere cupiens, filium ſuum in hoc loco reliquit. Qui non multo intercedente tempore, inruentibus Redonicis interemptus eſt, cum multis honoratis viris. Hoc anno multa ſigna adparuerunt. nam menſe ſeptimo arbores viſæ ſunt floruiſſe: ſed & multæ quæ prius poma habuerant, noua dederunt: quæ vſq; ad Natalis dominici tempora in ipſis arboribus habitæ ſunt. Fulgor per cœlum ſerpentis more cucurriſſe viſus eſt.

Gl. m/ Triſtega, Cameræ.

Quod Nicetius rector prouinciæ ordinatur: & de iis quæ Anteſtius geſſit

CAP. XLIII.

ANno quoque duodecimo Childeberti regis, Nicetius Aruernus rector Maſſilienſis prouinciæ, & reliquarum vrbium quæ in illis partibus ad regnũ Regis ipſius pertinebant, eſt ordinatus. Anteſtius vero in Andegauos a rege Guntheramno dirigitur, multis ibidem damnis adfligens eos qui in morte Domnolæ vxoris Nectarii mixti fuerunt: reſque Beppoleni eo quod fuerit huius caput ſceleris, in fiſcum redigens, Namnetas acceſſit: ac laceſſere Nonnichium epiſcopum cœpit, dicens; *Quia filius tuus in hoc facinore eſt admixtus, vt dignas pro commiſſis ſuis pœnas luat, meritum exigit.* Sed puer conſcientia accuſante territus, ad Chlotharium filium Chilperici aufugit. Anteſtius vero acceptis fideiuſſoribus ab Epiſcopo, vt in præſentia Regis adeſſet, Sanctonas venit. Sonus autem his diebus exierat, quod Fredegundis occultos in Hiſpanias nuncios dirigeret, eoſdemq; a Palladio Sanctonicæ vrbis epiſcopo clam ſuſceptos, & inantea tranſmiſſos fuiſſe. Erant autem eo tempore dies Quadrageſimæ ſanctæ, & Epiſcopus in inſulam maris, orationis cauſa ſeceſſerat. Secundum conſuetudinem autẽ dum ad Dominicæ cœnæ feſta ad Eccleſiam ſuam populo expectante rediret, ab Anteſtio in via vallatur. Qui nec diſcuſſa rei veritate dicebat, *Non ingredieris vrbem, ſed exilio condemnaberis, quia ſuſcepiſti nuncios inimicæ domini noſtri Regis.* At ille, *Neſcio,* ait, *quid loquaris: tamen quia dies Sancti imminent, accedamus ad vrbem, decurſiſque ſolennitatum ſanctarum feſtis, poſtea quæcunque volueris obpone, rationem à me accipies: quia quod reputas nihil eſt.* At ille, *Nequaquam,* inquit, *ſed non adtinges limina Eccleſiæ tuæ, quia infidelis adparuiſti domino noſtro Regi.* Quid plura? tenetur in via Epiſcopus, domus eccleſiæ deſcribitur, reſque diripiuntur: ciues cum homine obtinere non queunt, vt ſaltem vel celebrata ſolennitate Paſchali diſcutiatur. Hiſq; ſupplicantibus, & illo renitente, tandem patefacit vulnus quod latebat in pectore. *Si,* inquit, *domum quam intra territorii Biturici terminum habere dignoſcitur, meæ ditioni facta venditione ſubdiderit, quæ flagitatis facio: alioquin non effugiet manus meas, niſi trudatur in exilium.* Meruit negare Epiſcopus, ſcripſit, ſubſcripſitque, ac tradidit agrum: & ſic datis fideiuſſoribus de præſentia ſua ante Regem, in ciuitatem ingredi permiſſus eſt. Tranſactis igitur diebus ſanctis, ad Regem pergit: adfuit & Anteſtius, ſed nihil de his quæ opponebat Epiſcopo, potuit adprobare. Epiſcopus autem ad vrbem redire iubetur, & vſque ad ſynodum futuram dilatatur, ſi forte aliqua de his quæ opponebantur, euidentius poſſint agnoſci. Adfuit & Nonnichius Epiſcopus, qui datis multis muneribus abſceſſit.

De eo qui regem Guntheramnum interficere voluit

CAP. XLIV.

FREDEGVNDIS vero quaſi ex nomine filii ſui, legatos ad Guntheramnum regem dirigit, qui reſerata petitione, accepto reſpõſo, Valedicentes abſcedunt: ſed

hoſpitium. neſcio quibus cauſis paululum apud metatum † ſuum remorati ſunt. Mane autem facto, procedente Rege ad matutinas, ac præeunte cereo, viſus eſt homo quaſi ebrius in angulo oratorii dormitare, accinctus gladio, cuius haſta pariete ſuſtentabatur: hoc viſo Rex exclamauit, dicens, *Non eſſe ſimpliciter, hominem ſub hoc horrore noctis tali in loco quieſcere.* Obpreſſus autem, & loris reuinctus, interrogabatur quid ſibi hæc vellent quæ ageret. Nec mora, ſupplicio ſubditus, dicit ſe a legatis qui aduenerant, emiſſum fuiſſe, vt Rex deberet interfici. Denique adprehenſi legati Fredegundis, nihil de his quæ interrogati ſunt confitentur, dicentes, *Nos nihil ad aliud miſſos, niſi vt legationem quam ſuggeſſimus deferremus.* Tunc hominem illum diuerſis plagis adfectum, & carceri mancipatum, legatos per diuerſa loca exilio condemnari præcipit. Manifeſtiſſime enim patuit ſub hoc dolo à Fredegunde fuiſſe directos, vt Regem interficere deberent (quod miſericordia Domini non permiſit) inter quos Baddo ſenior habebatur.

De interitu Deſiderii ducis

CAP. XLV.

CVm autem legati de Hiſpaniis crebro ad regem Gunthcramnum venirent, & nullius pacis gratiam obtinere potuiſſent, ſed magis inimicitia pullularet, Rex Gunthcramnus Albigenſem vrbem nepoti ſuo Childeberto reddidit. Quod cernens Deſiderius dux, qui maxime in eiuſdem vrbis territorio meliora facultatis ſuæ condiderat, timens ne vltio expeteretur ab eo, propter antiquam inimicitiam, quod aliquando in eadem ciuitate exercitum glorioſæ memoriæ Sygiberti regis grauiter adfeciſſet, cum Tetradia vxore ſua, quã Eulalio tunc Aruerno comiti abſtulerat, in termino Tholoſano cum rebus omnibus tranſiens exercitum commouet, & contra Gothos abire diſponit, diuiſis prius (vt ferunt) rebus inter filios & coniugem: adſumptoque ſecum Auſtroualdo comite, Carcaſonam petiit. Præparauerant enim ſe hoc audito vrbis illius ciues, quaſi reſiſtere volentes. audierant autem de his prius. Denique inito bello fugere Gothi cœperunt, & Deſiderius cum Auſtroualdo à tergo cædere hoſtem. Illis quoque fugientibus, hic cum paucis ad vrbem acceſſit: laſſati enim fuerant equi ſociorum. Tunc ad portam vrbis accedens, vallatus à ciuibus qui intra muros erant, interfectus eſt, cum his omnibus qui eum fuerant proſecuti: ita vt vix pauci exinde quodammodo euaderent, qui rem, vt geſta fuerat, nunciarent. Auſtroualdus vero audiens Deſiderium mortuum, de via regreſſus, ad Regem perrexit, qui mox in eius locum dux ſtatuitur.

De obitu Leuuieldi regis

CAP. XLVI.

POſt hæc Leuuieldus Rex Hiſpanorum ægrotare cœpit, ſed (vt quidam adſerunt) pœnitentiam pro errore hæretico agens, & obteſtans ne huic hæreſi quiſquam reperiretur conſentaneus, in legem Catholicam tranſiit: ac per ſeptem dies in fletu perdurans, pro his quæ contra Deum inique molitus eſt, ſpiritum exhalauit: regnauitque Richaredus filius eius pro eo.

GREGORII TVRONICI

HISTORIARVM

LIBER NONVS.

De Richaredo & Legatis eius

CAP. I.

IGITVR poſt mortem Leuuieldi Hiſpanorum regis, Richaredus filius eius fœdus iniit cum Goiſintha relicta patris ſui, eamque vt matrem ſuſcepit. Hæc enim erat mater Brunichildis reginæ, matris Childeberti iunioris. Richaredus vero de alia vxore erat filius Leuuieldi: deniq; cũ nouerca habito conſilio, legatos ad Guntheramnum regem, atque Childebertum dirigit, dicens; *Pacem habete nobiſcum, & ineamus fœdus, vt adiuti præſidio veſtro, cum neceſſitas popoſcerit, ſimili nos conditione intercedente charitate muniamus.* Venientes vero legati qui ad Guntheramnum regem directi erant, apud Mataſcenſe oppidum iuſſi ſunt reſidere: ibique tranſmiſſis viris Rex cauſas cognouit, ſed recipere noluit verba eorum: vnde talis poſtmodum inter eos inimicitia pullulauit, vt ad ciuitates Septimaniæ nullum de regno eius tranſire permitterent. Hi vero qui ad Childebertum regem venerunt, cum charitate recepti ſunt, datiſque muneribus accepta pace cum muneribus ſunt regreſſi.

De obitu beatæ Radegundis

CAP. II.

EO anno beatiſſima Radegundis ab hoc mundo migrauit. Quæ magnum planctum in monaſterio quod conſtituerat dereliquit. fuiq; & ego præſens ad eam ſepeliendam. Obiit autem menſe ſexto, tertiadecima die menſis, ſepulta poſt triduum. Quæ autem ibi ipſa die virtutes adparuerunt, & qualiter fuerit funerata, in libro miraculorum pleniùs ſcribere ſtudui. S. Radegundis.

De eo qui cum cultro ad Guntheramnum regem venit

CAP. III.

INterea aduenit feſtiuitas ſancti Marcelli, quæ apud vrbem Cabillonenſem menſe ſeptimo celebratur, & Guntheramnus rex adfuit. verum vbi peractis ſolennibus ad ſacroſanctum altarium communicandi gratia acceſſiſſet, venit quidam quaſi aliquid ſuggeſturus†. Qui dum properat contra Regem, culter ei de manu delabitur. ita ſup. 4. cap. 31. Adprehenſoq; repente alium cultrum euaginatum in manu eius reperiunt. Nec mora, eductus a Baſilica ſancta, vinctus & tormentis addictus, confitetur ſe emiſſum ad interficiendum Regem, dicens: *Sic enim tractauit, qui me miſit. Quia cognouit Rex multorum in ſe odia adgregata, & ſuſpectus ne percutiatur, omnino ſe a ſuis vallari præcipit, nec reperitur aditus qualiter ad eum cum gladiis poſsit accedere, niſi in Eccleſia, in qua ſecurus & nihil metuens ſtare dignoſcitur, tranſuerberetur.* Sed & his de quibus locutus

fuit adprehenſis, multis interemptis, hunc verberatum plagis dimiſit viuum, quia nefas putauit, ſi is qui ab Eccleſia eductus fuerat, truncaretur.

Quod Childeberto alius natus eſt filius

CAP. IV.

EO anno Childeberto regi alius filius natus eſt, quem Veratus Cabillonenſis Epiſcopus ſuſcipiens à lauacro, Theodorici nomen poſuit. Erat enim eo tempore ipſe pontifex magnis virtutibus prædítus, ita vt plerunque infirmis ſignum crucis imponens, ſtatim ſanitati, tribuente Domino reſtauraret.

De prodigiis

CAP. V.

PRodigia quoque multa dehinc adparuerunt. Nam vaſa per domos diuerſorum, ſignis neſcio quibus caraxata ſunt, quę res nullo vnquam modo, aut eradi potuit aut deleri. Inceptum eſt autem hoc prodigium ab vrbis Carnotenæ territorio: & veniens per Aurelianenſem vſq; Burdegalenſem terminum peraccellit, nō prętermittens vllam vrbem quæ fuit in medio. In vineis vero menſe octauo tranſacta vindemia, palmites nouos cum vuis deformatis aſpeximus. In aliis arboribus frondes nouæ, & noua viſa ſunt poma. Radii à parte aquilonis adparuerunt. Adſerebant nonnulli vidiſſe ſe ſerpentes ex nube delapſos. Alii adfirmabant villam cum caſis & hominibus ſubitanea internecione euanuiſſe: & multa alia ſigna adparuerunt, quæ aut regis obitum adnunciare ſolent, aut regionis excidium. Vindemia eo anno tenuis, aquæ validæ, pluuiæ immenſæ, flumina quoq; granditer adaucta fuerunt.

De ſeductoribus & ariolis

CAP. VI.

Planus inſignis.

FVit eo anno in vrbe Turonica Deſiderius nomine, qui ſe magnum quendam eſſe dicebat, adſerens ſe multa poſſe facere ſigna. Nam & nuncios inter ſe atque Petrum Paulumque Apoſtolos diſcurrere iactitabat: ad quem quia præſens non eram, ruſticitas populi multa confluxerat, deferentes ſecum cæcos & debiles, quos non ſanctitate ſanare, ſed errore necromantici ingenii quærebat inludere. nam hos qui erant paralytici, aut alia impediti debilitate, iubebat valide extendi, vt quos virtutis diuinæ largitione dirigere non poterat, quaſi per induſtriam reſtauraret. Denique adprehendebant pueri eius manus hominum, alii vero pedes, tractosque diuerſas in partes ita vt nerui putarentur abrumpi, cum non ſanarentur, dimittebantur exanimes. Vnde factum eſt, vt in hoc ſupplicio † multi ſpiritum exhalarent: tantumque miſer elatus erat, vt *minorem ſe Beatum Martinum* eſſe diceret, ſe vero Apoſtolis coæquaret.

i. tormento. ita & alibi.

Nec mirum, ſi hic ſimilem ſe dicat Apoſtolis, cum ille auctor nequitiæ à quo iſta procedunt, Chriſtum ſe in fine ſeculi futurus ſit nam de hoc animaduerſum eſt (vt ſuperius diximus) errore necromanticæ artis fuiſſe imbutum. Quia (vt adſerunt qui eum viderunt) cum quiſque de eo procul & abdite quicquam locutus fuiſſet male, coram populo adſtanti hæc improperabat, dicens; *Quia hoc & illud de me effatus eſt, quæ ſanctitate mea erant indigna: & quo alio niſi nunciantibus Dæmoniis id cognoſcebat?* Habebat autem cucullum ac tunicam de pilis caprarum. & in præſenti quidem abſtinens erat a cibis & potu: clam autem cum in diuerſorium veniſſet, ita infarcibat ore, vt miniſter non occurreret tantum poſcenti porrigere. Sed detecta doloſitate eius, & a noſtris deprehenſa, eiectus eſt extra vrbis terminum. Nec cognouimus deinceps quo abierit: dicebat tamen ciuem ſe eſſe Burdegalenſem. nam ante hos

[illegible] fuit & [illegible] magnus valde ſeductor, qui multos decepit doloſitate ſua. Hic enim colobio indutus erat, amictus deſuper ſyndone, crucem ferens, de qua dependebant ampullulæ, quas dicebat oleum ſanctum habere. Aiebat enim ſe de Hiſpaniis aduentare, ac reliquias beatiſſimorum martyrum Vincentii leuitæ, Feliciſque martyris exhibere. Sed cum iam veſpere ad Baſilicam ſancti Martini Turonos aduenisset, & nos conuiuio reſideremus, mandatum miſit, dicens, *Occurrant reliquiis ſanctis.* Cui nos, quia hora iam præterierat, diximus; *Requieſcant beatæ reliquiæ ſuper altarium, donec mane procedamus ad occurſum earum:* ſed hic primo diluculo conſurgens, nec expectatis nobis, aduenit cum cruce ſua, & in cellula noſtra adfuit. Stupefactus ego & admirans leuitatem, interrogo quid hæc ſibi velint? Reſpondit quaſi ſuperbus & inflata voce, *Meliorem,* inquit, *occurſum nobis exhibere debueras. Sed hæc ego in aures Chilperici regis ingeram: ille autem vlciſcetur deſpectionem meam.* Et ingreſſus in oratorium me poſtpoſito, ipſe capitellum vnum atque alterum ac tertium dicit. ipſe orationem profert, & ipſe conſummat, eleuataque iterum cruce abiit. Erat enim ei & ſermo ruſticus †, & ipſius linguæ latitudo turpis atque obſcœna: ſed nec de eo ſermo rationabilis procedebat: qui vſque Pariſios acceſſit. His enim diebus rogationes publicæ celebrabantur, quæ ante ſanctum dominicæ Aſcenſionis diem agi ſolent. Factum eſt autem vt procedente Ragnemodo pontifice cum populo ſuo, & loca ſancta circumeunte, vt & hic cum cruce ſua adueniens, inuſitatum populis exhibens indumentum, adiunctiſque publicanis ac ruſticis mulieribus & iſte chorum ſuum facere, & quaſi cum ſua multitudine loca ſancta circumire tentat. Hæc cernens Epiſcopus, miſit Archidiaconum ſuum dicens, *Si reliquias Sanctorum exhibes, pone eas paululum in Baſilica, & nobiſcum celebra dies ſanctos. decurſa autem ſolennitate, proficiſceris in viam tuam.* At ille paruipendens quæ ab Archidiacono dicebantur, cœpit Epiſcopum conuiciis ac maledictionibus proſequi. Sacerdos vero intelligens eum ſeductorem, iuſſit eum recludi in cellulam. Perſcrutatiſque cunctis quæ habebat, inuenit cum eo ſacculum magnum plenum de radicibus diuerſarum herbarum: ibique & dentes talpæ, & oſſa murium, & vngues atque adipes vrſinos: videnſque hæc maleficia eſſe, cuncta iuſſit in flumen proiici. Ablataque ei cruce, iuſſit eum a termino Pariſiacæ vrbis excludi. Sed hic iterum facta altera cruce, cœpit quæ geſſerat exercere. Captuſque ab Archidiacono, & catenis vinctus, iuſſus eſt cuſtodiri. His diebus Pariſios adueneram, & ad Baſilicam Beati Iuliani martyris metatum habebam. Nocte igitur inſequenti erumpens miſer iſte de cuſtodia, cum ipſis quibus erat nexus catenis ad antedictam Baſilicam ſancti Iuliani properat: atque in pauimento in loco quo ego ſtare eram ſolitus, ruit, ac ſopore vinoque obpreſſus obdormiuit. Nos vero ignari facti, media ſurgentes nocte ad reddendas Domino gratias, inuenimus eum dormientem: de quo tantus pædor egrediebatur, vt omnium cloacarum atq; ſeceſſuum fœtores fœtor ille deuicerit. ſed nec nos præ hoc fœtore in Baſilicam ingredi poteramus. Accedens vero vnus clericorum, clauſis naribus eum excitare nititur, nec potuit, ita enim erat miſer madefactus vino. Tunc quatuor accedentes clerici, leuantes eum inter manus, in vnum angulum Baſilicæ proiecerunt. & exhibentes aquam abluto pauimento; reſperſo etiam herbulis odoratis, ſic ingreſſi ſumus explere curſum: nunquam tamen nobis pſallentibus potuit excitari, donec dato terris die almus ſolis lampas aſcenderet: dehinc excuſatum reddidi ſacerdoti. Conuenientibus autem Epiſcopis apud vrbem Pariſiacam, dum hæc in conuiuio narraremus, ipſum pro caſtigationis gratia adeſſe præcepimus. Quo aſtante, eleuatis Amelius Beorretanæ vrbis Epiſcopus oculis, cognoſcit eum ſuum eſſe famulum, ſibique per fugam dilapſum: & ſic excuſatum receptum reduxit in patriam. Multi enim ſunt qui has ſeductiones exercentes populum ruſticum in errorem ponere non deſiſtunt. de quibus (vt opinor) & Dominus in Euangelio ait: *Conſurgere in nouiſſimis temporibus pſeudochriſtos, & pſeudoprophetas qui dantes ſigna & prodigia etiam electos in errorem inducant.* De his ſatis [illegible]. nos potius ad propoſitum redeamus

† vulgaris, non Latinus.

De remotione Ennodii ducis, & de Vuaſconibus

CAP. VII.

Bol. Bearn.

ENnodius cum ducatum vrbium Turonicæ atq; Pictauæ miniſtraret, adhuc & vici Iulienſis atque Benarnæ † vrbium principatum accipit. Sed euntibus Comitibus Turonicæ atque Pictauæ vrbis ad regem Childebertum, obtinuerunt, eum a ſe remoueri. Ille vero vbi ſe remotum de his ſenſit, ad ciuitates ſuperius memoratas properat: ſed dum in illis commoraretur, mandatum accepit vt ſe ab eiſdem remoueret: & ſic accepto ocio, ad domum ſuam reuerſus, priuati operis curam gerit. Vaſcones vero de montibus prorumpentes, in plana deſcendunt, vineas, agroſque depopulantes, domos tradentes incendio, nonnullos abducentes captiuos cum pecoribus. contra quos ſæpius Auſtrovaldus dux proceſſit, ſed paruam vltionem exercuit ab eis. Gothi vero propter ſuperioris anni deuaſtationem quam in Septimania regis Gunthcramni exercitus fecit, in Arelatenſem prouinciam proruperunt, egeruntque prædas, & captiuos abduxerunt vſq; ad decimum ab vrbe miliarium: vnum etiam caſtrum Vgernū nomine cum rebus atq; habitatoribus deſolantes, nullo reſiſtente regreſſi ſunt.

Vgernum.

De præſentia Chuntchramni Boſonis

CAP. VIII.

GVnthcramnus vero Boſo cum exoſus Reginæ haberetur, cœpit per epiſcopos ac proceres diſcurrere, & veniam miſero precari quam ante deſpexerat. Nam cum rex Childebertus eſſet iunior, Brunichildem reginam ſæpe conuiciis atq; improperiis laceſſibat: ſed & iniuriis quæ ei ab aduerſis inferebantur, fautor extiterat. Sed & Rex ad vlciſcendam iniuriam genitricis, iuſſit eum perſequi atque interfici. ille vero cum ſe cerneret poſitum in diſcrimine, Viridunenſem eccleſiam petiit, per Agericum prorſus epiſcopum, qui erat Regis pater ex lauacro, veniam impetrare confidens. Tunc Pontifex ad Regem properat, deprecaturq; pro eo: cui Rex cum negare nequiret quæ petebat, ait; *Veniat coram nobis, & datis fideiuſſoribus in præſentia patrui † mei, quicquid illius iudicium decreuerit, exequamur.* Tunc adductus ad locum vbi Rex morabatur, nudatus armis, ac per manicas tentus, ab Epiſcopo repræſentatur Regi. Ad cuius prouolutus pedes, ait; *Peccaui tibi ac genitrici tuæ, non obediendo præceptionibus veſtris, ſed agendo contra voluntatem veſtram atq; vtilitatem publicam: nunc autem rogo, vt indulgeatis malis meis quæ contra vos geſſi.* Rex autem iuſſit eum eleuari a terra, & poſuit in manu Epiſcopi, dicens: *Sit penes te, ſancte Sacerdos, donec in præſentiam Gunthcramni regis adueniat:* & iuſſit eum diſcedere.

† patrini, i. ſuſceptoris, al. ...

De interitu Rauchingi

CAP. IX.

POſt hæc Rauchingus coniunctus cum prioribus regni Chlotharii filii Chilperici, confingens ſe quaſi tractaturū de pace, vt inter terminū vtriuſq; regni nulla intentio aut direptio gereretur, cōſiliū habuerunt, vt ſcil. interfecto Childeberto rege, Rauchingus cum Theod[e]berto ſeniore eius filio regnu Campaniæ teneret: Vrſio vero ac Berthefredus iuniore filio nuper genito, qui Theodoricus cognominatur, ad ſe ſuſcepto, & excluſo Gunthcramno rege, reliquū regni teneret. Multa etiam contra Brunichildem reginam frementes, vt eam in contumeliam redigerent, ſicut prius fecerant in viduitate ſua. Rauchingus ergo tanta elatus potentia, & vt ita dicā ad ipſius regalis ſceptri ſe iactans gloriā peruenire, iter præparat ad Childebertū regē accedendi, vt conſilium quod inierat poſſet explere. Sed pietas Domini hæc verba in aures Gunthcramni regis prius impoſuit. Qui miſſis nunciis, ... ad Childebertum regem, omnes ei molitiones

has

has in notitiam poſuit, dicens; *Accelera velociter, vt videamur à nobis: ſunt enim cauſæ quæ agi debeant.* At ille diligenter inquirens quæ ei nunciata fuerant, veraque eſſe cognoſcens, arceſſiri Rauchingum iuſſit. Qui cum adfuiſſet, priuſquam eum Rex ſuo iuſſiſſet adſtare conſpectui, datis literis, & pueris deſtinatis cum euectione publica, qui res eius per loca ſingula deberent capere, iuſſit eum in cubiculum intromitti: locutuſq; cum eo alia ex aliis, egredi iterum de cubiculo iubet. Cumq; egrederetur, a duobus oſtiariis pedibus adprehenſus ruit in gradibus oſtii, ita vt pars corporis eius eſſet intrinſecus, pars vero extrinſecus extenderetur. Tunc hi qui iuſſi ad hoc explenda parati erant, cũ gladiis ſuper eum ruunt: atque ita minutatim caput eius concidunt, vt ſimile totum cerebro putaretur: ſtatimq; mortuus eſt. Tunc denudatus, & per feneſtram eiectus, ſepulturæ mãdatus eſt. Erat autem leuis in moribus, vltra humanum genus cupiditati, ac facultatibus inhians alienis, & ex ipſis diuitiis valde ſuperbus, in tantum vt iam in ipſo interitus ſui tempore Chlotharii regis filium ſe fateretur. Multum tamen cum eo auri repertum eſt. Quo interfecto, protinus vnus puerorum eius curſu veloci euolans, nunciauit coniugi eius quæ acta erant. Hæc vero per plateam Sueſſonicam ... tis compta, grandibus ornamentis ac gemmarum precioſitatibus, & auri fulgore obtecta, aſcenſo equo, præcedentibus pueris aliiſque ſequentibus ferebatur, atq; ad baſilicam ſancti Criſpini Criſpinianique properabat, quaſi ſpectatura Miſſas: erat enim eo die paſſio Martyrum Beatorum. Sed videns nuncium, per aliam plateam regreſſa ... retorquens, proiectis in terram ornamentis, in Baſilicam ſancti Medardi antiſtitis confugit, ibi ſe tutari confeſſoris præſidio putans. Pueri vero qui miſſi a Rege fuerant ad requirendas res eius, tanta in theſauris illius reperiunt, quanta nec in ipſo ærarii publici regeſto poterant inueniri, quod totum Regis conſpectibus præſentatum eſt. Nam eo die quo hic interfectus eſt, erant cum Rege multi Turonorum atque Pictauorum, quibus tale fuit conſilium, vt ſi malum hoc perficere potuiſſent, his ſubditi ſuppliciis dicerent, quia ex vobis fuit qui Regem noſtrum interemit: eiſq; diuerſis ſuppliciis trucidatis, vltores ſe mortis regiæ eſſe iactarent. Sed Deus omnipotens conſilia eorum quia iniqua erant, diſſipauit, impleuitq; illud quod ſcriptum eſt, *Quia foueam quam fratri parabis, incides in eam.* In locum tamen Rauchingi Magnoualdus dirigitur dux. Iam enim Vrſio atque Berthefredus certi, quod Rauchingus quæ collocuti fuerant, poſſit explere, collecto exercitu veniebant. Sed audientes, quod ſcilicet tali fuiſſet adfectus interitu, adaucta adhuc ſecum multitudine hominum quæ ad eos pertinere videbatur, intra caſtrum Vabrenſe, quod villæ Vrſionis propinquum erat, cum rebus omnibus ſe muniunt, conſcii conſilii ſui, tractantes vt ſi rex Childebertus aliquid contra eos agere voluiſſet, virtute ſe ab eius exercitu defenſarent. Caput enim horum & cauſa malorum Vrſio erat. Sed Brunichildis regina mandata mittit Berthefredo, dicens; *Diſiunge te ab homine inimico, & habebis vitam: alioquin cum eodem peribis.* Filiam enim eius ex lauacro Regina ſuſceperat, & ob hoc miſericordiam de eo habere voluit. Qui ait, *Niſi morte diuellar ab eo, nunquam à me relinquetur.*

C'eſt que nous nous voyons.

De interitu Guntchramni Boſonis

CAP. X.

DVm hæc agerentur, iterum miſit Guntchramnus rex ad nepotem ſuum Childebertum dicens: *Moræ omnes abſcedant, & veni vt te videam. Eſt enim certæ neceſſitatis cauſa, tam pro vitæ noſtræ commodo, quam pro vtilitatibus publicis, vt videamur a nobis.* Hæc ille audiens, adſumpta matre cum ſorore & coniuge, ad occurſum patrui deſtinat. Adfuit autem & Magnericus Epiſcopus Treuericæ vrbis. Venit etiam Guntchramnus Boſo, quem Agericus Virdunenſis Epiſcopus ſua in fide ſuſceperat: ſed pontifex ille qui pro eo fidem fecerat, non adfuit, quia conuenerat vt abſque vllius defenſione Regi præſentaretur, ſcilicet vt ſi Rex decerneret eum mori debere, non excuſaretur à ſacerdote: ſin autem ille vitam ei concederet, liber abiret. Sed coniunctis Regibus, pro diuerſis falſitatibus culpabilis iudicatur, iuſſumq; eſt vt interficeretur. Quod cum ille comperiſſet, ad manſionem Magnerici Epiſcopi conuolauit, & clauſis oſtiis, ſegre-

gatis ab eo clericis ac famulis, ait; *Scio te, beatiſsime Sacerdos, magnum cum Regibus honorem habere, & nunc ad te confugio, vt euadam, ecce percuſſores ad oſtium: vnde manifeſte ſcias, quod ſi à te non eruor, interfecto te, egrediar foras, & moriar. Manifeſtiſsime enim noueris, quia aut mors vna nos occupat, aut par vita defenſat. O ſancte Sacerdos, ſcio enim te patrem communem cum Rege eſſe filio eius, & noui quoniam quæcunque petieris ab eo, obtinebis: nec negare omnino poterit ſanctitati tuæ quæcunque popoſceris: ideoque aut impetra veniam, aut moriamur ſimul.* Hæc autem euaginato aiebat gladio. Turbatus audito Epiſcopus, ait, *Et quid faciam, ſi hic à te teneor? dimitte me, vt eam, & deprecer miſericordiam Regis, & fortaſsis miſerebitur tui.* Et ille, *nequaquam, ſed transmitte Abbates & creditos tuos, vt hæc quæ loquor exponant.* Veruntamen non hæc Regi vt erant, nunciata ſunt: ſed dixerunt, quod hic ab Epiſcopo defenſaretur: vnde factum eſt vt commotus Rex diceret, *Si Epiſcopus exinde egredi noluerit, pariter cum illo auctore perfidiæ pereat.* Hæc audiens Epiſcopus, direxit nuncios ad Regem. Qui cum iſta narraſſent, ait rex Gunthcramnus, *Inijcite ignem in domum, & ſi exire nequiuerit Epiſcopus, pariter concrementur.* Hæc audientes clerici, effracto vi oſtio, ſacerdotem eiiciunt foras. Tunc miſerrimus cum videret ſe flammis validis ab vtraque parte vallari, accinctus gladio accedit ad oſtium: verum vbi primum limen domus egrediens greſſum foris fixit, ſtatim vnus è populo eiecta lancea, frontem eius inliſit. At ille hoc ictu turbatus, quaſi amens, gladium eiicere tentans, ab adſtantibus ita lãcearum multitudine ſauciatur, vt defixis in lateribus eius ſpiculis & ſuſtentantibus haſtilibus ad terram ruere non poſſet. Interfecti ſunt & pauci qui cum eo erant, expoſitique in campo ſimul. Pro quibus vix obtentum fuit cum Principibus, vt terræ reconderentur. Fuit autem hic in actu leuis, auaritiæ inhians, rerum alienarum vltra modum cupidus, omnibus iurans, & nulli promiſſa adimplens. Vxor autem eius cum filiis exilio data eſt, reſque illius fiſco conlatæ ſunt. Multitudo autem auri argentique ac diuerſarum ſpecierum in eius regeſtis reperta eſt. Sed & quæ ſub terra abſcõderat, ſtimulante conſcientia iniquitatis ſuæ, non latuerunt. ariolis ac ſortibus ſæpius vtebatur, ex quibus futura cognoſcere cupiens, remanſit inluſus.

Quod ſe reges viderunt

CAP. XI.

Rex vero Gunthcramnus cum nepote ſuo ac Reginis, pacem firmauit, datis ſibi inuicem muneribus, ac ſtabilitis cauſis publicis, epulati ſunt pariter. Laudabat enim Dominum Gunthcramnus rex dicens; *Refero tibi maximas gratias omnipotens Deus, qui mihi præſtitiſti vt videre merear filios de filio meo Childeberto: vnde non me puto vſquequaque à tua maieſtate relictum, qui mihi hæc præſtitiſti, vt videam filios filii mei.* Tunc Dynamium & Lupum ducem redditos rex Childebertus recepit, Cadurcum Brunichildis Reginæ refudit. Et ſic cum pace & gaudio iterum atque iterum Deo gratias agentes, conſcriptis pactionibus, ſe remunerantes & oſculantes, regreſſus eſt vnuſquiſque ad ciuitatem ſuam.

De interitu Vrſionis ac Berthefredi

CAP. XII.

Childebertus vero rex, collecto exercitu ad locum dirigi iubet, in quo Vrſio ac Berthefredus incluſi morabantur. Erat enim villa in pago Vabrenſi, cui imminebat mons arduus. In huius cacumine Baſilicam in honore ſancti ac beatiſſimi Martini conſtruxit. ferebant enim ibi caſtrum antiquitus fuiſſe: ſed nunc non cura, ſed natura tantum munitum erat. In hac ergo Baſilica cum rebus atque vxoribus & familia ſe ante dicti concluſerant. Commoto ergo exercitu (ſicut diximus) Childebertus rex illuc dirigi iubet. Verumtamen commoti homines, antequam ad eos accederent, vbicunq; aut villas, aut res eorum reperire potuerunt, omnia incendio ac prædæ tra-

[illegible]. Ac[illegible] autem ad hunc locum, ad [illegible] vallant. Habebant autem [illegible] generum. Cumque eos extrahere de Baſilica non [illegible]. Quod cernens Vrſio, accinctus gladio, f[illegible]tas [illegible] [illegible]s qui a[illegible]debant † mactauit, vt quotcunque [illegible] [illegible]s viuens remanere poſſit. Ibi & Trudulfus Palatii re[illegible] [illegible] hoc exercitu proſtrati ſunt. Cumque [illegible] [illegible]us [illegible]de [illegible] [illegible]uſſus a quodam in femore, debilitatus ad [illegible] & [illegible] [illegible]t. Quod cernens Godegiſilus, clamare cœpit ac dicere [illegible] *[illegible] inimicus dominorum noſtrorum ruit. hic [illegible] Berth[illegible]dus [illegible] habe[illegible]* [illegible]e, cum omnis populus ad direptionem rerum quæ in Baſilica [illegible] [illegible]are, Berthefredus aſcenſo equo ad Viridunenſem vrbem dirigit: ibi [illegible] quæ in domo eccleſiaſtica erat, ſe tutari [illegible], præſertim cum & [illegible] po[illegible] [illegible]ericus in hac domo reſideret. Sed cum Childeberto r[illegible] n[illegible] g[illegible]e ſcilicet Berthefredum, perculſus cordis dolore ait, *S[illegible] mortem [illegible] [illegible]det Godegiſilus manus meas.* Neſciebat tamen Rex, eum [illegible] [illegible]ſum fuiſſe, ſed quaſi in regionem aliam confugiſſe. Tunc [illegible] Godegiſil[illegible] moto iterum exercitu, domum eccleſiæ armatus vallat. S[illegible] cum [illegible] [illegible]dere nequiret, ſed defenſare conaretur, aſcendentes [illegible] tectum, cum [illegible] [illegible]ulis ac maceriis, quibus oratorium opertum erat [illegible]dentes, interfece[illegible] cum tribus famulis mortuus eſt. Multum ex hoc Ep[illegible] quo[illegible] ſolum defenſare non potuit, verum etiam locum in quo [illegible] Sanctorum pignora adgregata fuerant, ſanguine huma[illegible]. C[illegible]ldeber[illegible]s rex cum muneribus, vt a m[illegible] reuocare[illegible] ſed no[illegible] M[illegible]ti autem his diebus pertimeſcentes Regem, in alias regione[illegible] abſc[illegible] n[illegible]i etiam a primatu ducatus remoti ſunt, [illegible] quorum ordinem alii ſucceſſ[illegible]

De Baddone qui in legationem abiens, detentus, & poſt diu dimiſſus eſt: & de morbo dyſenterico

CAP. XIII.

GVnt[illegible]ramnus vero Baddonem, quem pro crimine m[illegible] [illegible] vincl[illegible] d[illegible], in præſentiam ſuam venire iuſſit, & tranſmittens vſque Pariſios, a[illegible] *[illegible] cum idoneis hominibus Fredegundis ab hac actione qua im[illegible]tur, [illegible], [illegible] [illegible]edas liber, & quo volueris eas.* Sed veniens Pariſios, nullus de parte [illegible] [illegible] ad[illegible]r, qui eum idoneum reddere † poſſet. Tunc vinctus & catenis [illegible] [illegible] ardua cuſtodia, ad vrbem Cabillonenſem red[illegible]. Sed poſtea [illegible] [illegible]bu[illegible] [illegible]ncia, & præſe[illegible] in Leudouualdo [illegible] [illegible]dimiſſ[illegible] ad [illegible] [illegible] er tunc morbus dyſentericus apud M[illegible] [illegible]æuiebat vrbem. H[illegible] [illegible] dum ad occurſum regis properare[illegible] V[illegible] c[illegible] P[illegible] [illegible] hoc morbo laborantem in via off[illegible]mus, id eſt ad Re[illegible]enſem [illegible], [illegible], valde exinanitus cum ad [illegible]bem P[illegible] acc[illegible] c[illegible]m [illegible] vxoris [illegible] ve [illegible] [illegible]am R[illegible]alenſem facto teſtamento defunctus eſt: puer vero [illegible] [illegible] retenebatur, obiit. & [illegible] pariter in vrbis P[illegible] [illegible]tauæ delati ter[illegible] [illegible]. Vxor quoque [illegible] Vul[illegible] [illegible] [illegible]ce[illegible] [illegible] ip[illegible] d[illegible] [illegible]deſiire ſcitur [illegible] x [illegible]res [illegible] [illegible]uerat [illegible] [illegible] [illegible] ſex[illegible] dum [illegible] [illegible]is arctaretur, ae[illegible] [illegible]is [illegible] [illegible] [illegible] expete- [illegible] & [illegible] & h[illegible] c[illegible]p[illegible] eſt ignorans quod *corrup[illegible] incorr[illegible]p[illegible]nem non[illegible] fide[illegible].*

r 3

De pace Ægidii Epiſcopi & Lupi ducis

CAP. XIV.

POſt hæc cum Egidius Remenſis vrbis Epiſcopus, de illo crimine maieſta[illegible] perius memorati perempti ſunt, ſuſpectus haberetur, cum magnis mun[illegible] Childebertum accedens, veniam deprecatur: prius tamen ſacramenta ſuſcip[illegible] Baſilica ſancti Remigii, ne aliquid mali in itinere pateretur: ſuſceptusque a R[illegible] pace diſceſſit. Pacem etiam cum Lupo duce obtinuit, quem inſtinctu eius de [illegible] paniæ ducatu ſupra memorauimus, fuiſſe depulſum. Vnde rex Gunthcramn[illegible] de in amaritudinem excitatus eſt, eo quod ei promiſerit Lupus, nunquam ſe c[illegible]dem pacem facturum, quia fuiſſet Regis cognitus inimicus.

De conuerſione Richaredi

CAP. XV.

IGitur eo tempore in Hiſpania Richaredus rex compunctus miſeratione di[illegible]na, c[illegible] uocatis Epiſcopis religionis ſuæ ait; *Cur inter vos & Sacerdotes illos, qui ſe Catholicos [illegible] iugiter ſcandalum propagatur: & cum illi per fidem ſuam ſigna multa oſtendant, vos nihil [illegible] poteſtis: quaſi de re conuenite quæſo ſimul, & diſcuſſis vtriuſq; partis credulitatibus, quæ vera ſun[illegible] gnoſcamus: & tunc aut accepta illi a vobis ratione ea credant quæ dicitis, aut certe vos ab illis [illegible]ritatem agnoſcentes, quæ prædicauerint vos credatis.* Quod cum factum fuiſſet, congreg[illegible] v[illegible] uſq; partis Epiſcopis, propoſuerunt Hæretici illa quæ ſæpius ab ipſis dicta [illegible]mus: ſimiliter reſponderunt Epiſcopi noſtræ religionis ea de quibus hæreticorum [illegible]tem plerunq; victā libris ſuperioribus demonſtrauimus: & præſertim cum Rex di[illegible] quod nullum ſignum ſanitatis ſuper infirmos ab Hæreticorum oſtenderetur E[illegible]pis, ac in memoria replicaret qualiter tempore genitoris ſui, Epiſcopus qui ſe [illegible] per fidem non rectam cæcis reſtituere lumen, tacto cæco & cæcitati perpetua damna-

Lib. 2. c. 13 to diſceſſiſſet confuſus (quod nos in libro Miraculorū plenius declara[illegible] ad ſe ſeorſum Sacerdotes Dei, quibus perſcrutatis, cognouit vnum Deum [illegible] d[illegible]ctione coli perſonarum trium, id eſt, Patris & Filii & Spiritus ſancti: nec minore[illegible] um patre ſpirituq; ſancto, neq; ſpiritum ſanctum minorem patre vel filio, [illegible] æqualitate atq; omnipotentia hanc Trinitatem verum Deum fateri. Tunc in[illegible] veritatem Richaredus, poſtpoſita altercatione, ſe catholicæ legi ſubdidit & acc[illegible] ſignaculo beatæ crucis cum chriſmatis vnctione, credidit Ieſum Ch[illegible] æqualem cum Spiritu ſancto, regnantem in ſecula ſeculorum. Amen. [illegible] o[illegible]t ad prou[illegible]am Narbonenſem, quibus narrantibus ea quæ ille ge[illegible] ra[illegible] h[illegible] d[illegible]te populus ille connecteretur. Erat enim tunc temporis Arri[illegible] pi[illegible]copus Athalocus qui ita per propoſitiones vanas ac interpretationes f[illegible]as

Arrius. ra[illegible] Dei conturbabat, vt putaretur quod ipſe eſſet Arrius, quem pr[illegible] ſeriptores extra hiſtoriographi narrauit Euſebius. Sed cum hæc popu[illegible] credere non ſineret, & ad conſentiendum ei paucorum faueret adulatio, [illegible] tu[illegible] le, ingreſſus in cellulam ſuam inclinato ſuper lectulum capite, nequam [illegible] exhalau[illegible]. Sicq; Hæreticorum populus, in ipſa conſiſtens prouincia, [illegible]par[illegible] Trinitatem confeſſus, ab errore diſceſſit.

De legatione ipſius ad reges noſtros

CAP. XVI.

P[illegible] R[illegible] charedu[illegible] [illegible]atione[illegible] ad Gu[illegible] atque ad C[illegible] [illegible] gratia, [illegible]

ſtaret [illegible]m. Sed à Gu[illegible]ramno rege repulſi ſunt dicente, *Qualem mihi fidem promit-[illegible]ant, aut quem à [illegible] a me credi debent, qui neptem meam Ingundem in captiuitatem [illegible]unt, & per eorum inſidias & vir eius interfectus eſt, & ipſa in peregrinatione defuncta? [illegible] ipſo ergo legationem Richaredi, donec me Deus vlciſci iubeat de his inimicis.* Hæc legati [illegible], ad Childebertū proficiſcuntur, a quo & in pace excepti ſunt, dicentes; *Vult dominus noſter, frater tuus Richaredus de hoc crimine exuere, quod ei imponitur, quaſi in mortem [illegible] fuiſſet conſcius, de quo, ſacramento, ſi vultis, aut qualibet alia conditione idoneus red-[illegible]. Deinde datis gratiæ veſtræ decem milibus ſolidorum, charitatem veſtram habere deſide-[illegible] veſtro vtatur ſolat[i]o, & vos eius vbi neceſſe fuerit, beneficiis potiamini.* Hæc [illegible]is di-[illegible], promiſerunt Childebertus rex, & mater eius, pacem & charitatem cum ipſo [illegible]e cuſtodituros. Acceptiſque ac datis muneribus, addiderunt legati: *Iuſſit etiam [illegible] noſter ponere verbum in auribus veſtris de filia ſiue ſorore veſtra Chlodoſinda, vt ei trada-[illegible] [illegible]mentum, quo facilius pax quæ inter vos promittitur, confirmetur.* Qui dixerunt, *Pro-[illegible]tra ex hoc habilis dabitur, ſed ſine patrui noſtri Gunthchramni regis conſilio hæc facere non [illegible]mus: promiſſum enim habemus † de maioribus cauſis nihil ſine eius conſilio agere*: accepto i-taque reſponſo redierunt. Gall. auons promis.

De ſterilitate anni & caritate annonæ

CAPVT XVII.

E[illegible] verno tempore pluuiæ validæ fuerunt, & cum [illegible] vel arbores vel vineæ [illegible], nix decidit cuncta operuit. Subſequenti quoque gelu, tam palmites [illegible], quam reliqui oſtenſi fructus incenſi ſunt. Tantuſque rigor fuiſſe viſus eſt, [illegible]hirundines & alites quæ de externis regionibus venerant, vi algoris extingue-[illegible]. Illud etiam admirabile fuit, quod vbi nunquam gelu nocuit, tunc omnia abſtu-[illegible] & eo vbi conſueuerat lædere, non acceſſit.

De Britannis & obitu Namatii epiſcopi

CAPVT XVIII.

B[illegible] anni quoq; inruentes in terminum Namneticum, prædas egerunt, peruade-[illegible]s, & captiuos abd[uxe]re. Quod cum Guntheramno regi perlatum fuiſſet, [illegible] exer[c]itum, dirigens illuc nuncium qui eis loqueretur, vt compone-[illegible]cta quæ male geſſerant, aut certe nouerint ſe gladio caſuros ab exercitu eius. [illegible]tes, promi[ſer]unt ſe omnia quæ male geſſerant, emendare. His auditis, Rex [illegible]nem, id eſt Nematium Aurelianenſem, & Bertheramnum Cæno-[illegible] epiſcopum cum Comitibus, & aliis viris magnificis. Adfuerunt etiam & [illegible] Chlotharii Cho[illegible] reg[i]s filii viri magnifici: qui [illegible]tes in terminum Na-[illegible] locuti ſunt cum Vuarocho & Vidimaclo omnia quæ rex præceperat. At [illegible], *[illegible] & nos ciuitates iſtas Chlotharii regis filius redhiberi, & nos ip[ſis] debere [illegible] ſub-[illegible]amen quæ contra rationem geſſimus, cuncta componere non moramur*: & datis fideiuſſo-[illegible] [illegible]ptis cautionibus, promiſerunt ſe ſingula milia ſolidorum Gunth-[illegible] & Chlothario in compoſitionem daturo[s], promittentes nunquam ter-[illegible] [illegible]ullarum vltra ſe ad[illegible]. His [illegible] compoſitis, regreſſi ſunt reliqui, [illegible] Regi quæ geſſerant. Namatius vero epiſcopus, dum rec[illegible] in-[illegible] Namn[e]t[ic]æ vrbis, quas olim parentes eius perdiderant, ib[i]dem mo[r]a-[illegible]ulæ malæ et tres oriuntur in capite. Ex hoc valde confectus tædio, dum ad ci-[illegible] [illegible] [illegible] Andeg[a]uenſis territori[illegible], ſpiritum exha-[illegible], corpus ad vrbem ſuam delatum, in Baſilica ſancti Aniani confeſſoris [illegible]eſt in cuius [illegible] Auſtrinus Paſtoris q[u]ondam [fil]ius ſubrogatur. V[illegible] [illegible] poſtpo[illegible] que p[illegible]. Vineas [illegible] & vin[illegible] [illegible], vin[illegible] in Veneticum [illegible] [illegible]ex [illegible] rex Guntch[ramnus] va[illegible], exorci-[illegible] commo[illegible]

De interitu Sicharii ciuis Turonici

CAPVT XIX.

ſup. lib. 7. cap. vlt.

BEllum vero illud quod inter ciues Turonicos ſuperius diximus, ter[illegible] di[illegible] rurſum in[illegible]iam ſurgit. Nam Sicharius cum poſt interfectionem [illegible] cum Chramniſindi, magnam cum eo amicitiam patrauiſſet, & in tantum [illegible] mutua diligerent, vt plerunque ſimul cibum caperent, ac in vno pariter [illegible] berent, quadam die cœnam ſub nocturno tempore præparat Chramniſindus, [illegible] Sicharium ad epulum ſuum. Quo veniente, reſident pariter ad conuiuium. [illegible] Sicharius crapulatus a vino, multa iactaret in Chramniſindum, ad extremum [illegible] fertur, *Magnas mihi debes referre grates, o dulciſſime frater, eo quod interfecerim parent[illegible], de quibus accepta compoſitione, aurum argentumque ſuperabundant in domo tua: & nudus [illegible] eſſes & egens, niſi hæc te cauſa paululum roboraſſet.* Hæc ille audiens, amaro ſuſcepit an[illegible] dicta Sicharii, dixitque in corde ſuo; *N[illegible] vlciſcar interitum parentum meorum, amittere nomen viri debeo, & mulier infirma vocari.* [illegible] extinctis luminaribus, caput S[illegible] ca diuidit. Qui paruulam in ipſo vitæ termino vocem emittens, cecidit & mortu[illegible] eſt. Pueri vero qui cum eo venerant, dilabuntur. Chramniſindus exanimum corpus [illegible] da[illegible] veſtimentis, adpendit in ſæpis ſtipite, aſcenſiſque equis eius ad Regem pe[illegible] ingreſſuſque eccleſiam ad pedes proſternitur Regis, dicens; *Vitam peto, o glorioſe Rex, eo quod occiderim homines, qui parentibus meis clam interfectis res omnes diripuerunt.* Cumque expoſitis per ordinem cauſis, & regina Brunichildis grauiter accepiſſet, eo quod in e[illegible]

à ſide, patrocinio, ſaluaguardia.

ius verbo † Sicharius poſitus, taliter fuerat interfectus, frendere in eum cœpit. At ille cum vidiſſet eam aduerſam ſibi, Voſagenſem territorii Biturici pagum expetiit, in quo eius parentes degebant, eo quod in regno Guntheramni regis habetetur: Tranquilla quoque coniunx Sicharii relictis [illegible] & rebus viri ſui, in Turonico ſiue in Pictauo ad parentes ſuos Mauriopes vicum expetiit: ibique & matrimonio copulara eſt. Obiit autem Sicharius quaſi annorum XL. Fuit autem in vita ſua leuis, ebrioſus, homicida, qui n[illegible]s per ebrietatem [illegible]. Chrammiſindus vero iterum ad Regem abiit, iudicatumque eſt e[illegible], vt [illegible]per ſe eum interfeciſſe. quod ita fecit. Sed, quoniam (vt diximus) regina Brunichildis in verbo ſuo poſuerat Sicharium, ideo re[illegible] huius confiſcari præcepit: ſed in poſterum a Flauiano domeſtico redditæ ſunt. ſed & ad A[illegible] prope[illegible], ep[illegible] nullo contingeretur. I[illegible] res eius [illegible] Re[illegible] conceſſæ fuerant.

De eo quod ad Guntheramnum regem in legationem pro cuſtodienda pace directi ſumus

40

CAPVT XX.

EO anno quoque [illegible] regis Childeberti, cum ad occurſum eius vſque Metenſem vrbem [illegible] Guntheramnum regem in [illegible] de[illegible] quem [illegible] vrbem Cabilonenſem reperimus, dicentes; *Salutem vberrima[illegible] [illegible] nepos tuus C[illegible]bertus, o inclite Rex, immenſas referens gratias piet[illegible] quo[illegible] [illegible] netur, [illegible] Deo plac[illegible] ant & [illegible] ac[illegible]pta [illegible] p[illegible] grua [illegible] o quæ locuti ſimul fui[illegible] omnia imple[illegible] promittit nec quic[illegible] ed qu[illegible] riptæ ſunt, inrumpere pol[illegible]* Et Rex ad hæc ait [illegible] *inrumpitur* [illegible]. *Pars me de* [illegible] *tur.* [illegible] *ſemet, q*[illegible] *quom*[illegible]*, qui nihil de pac*[illegible] *ndere* [illegible] *nep*[illegible] [illegible] *om*[illegible] *onem* [illegible] *ne*[illegible] *ium.* [illegible]

nibus vero quos dicis, nomina ſcripta tradentur, & omnia quæ promiſſa ſunt implebuntur. Hæc nobis loquentibus, pactionem ipſam relegi Rex coram adſtantibus iubet.

EXEMPLAR PACTIONIS.

Cum in Chriſti nomine præcellentiſſimi domini Gunthcramnus & Childebertus reges, & glorioſiſſima domina Brunichildis regina, Andelaum charitatis ſtudio conueniſſent, vt omnia quæ vndecunque inter ipſos ſcandalum poterant generare, pleniori conſilio definirent: id inter eos mediantibus ſacerdotibus atque proceribus, Deo medio, charitatis ſtudio ſedit, complacuit, atque conuenit, vt quandiu eos Deus omnipotens in præſenti ſeculo ſupereſſe voluerit, fidem & charitatem puram, & ſimplicem ſibi debeant conſeruare. Similiter quia dominus Gunthcramnus iuxta pactionem, quam cum bonæ memoriæ domino Sygiberto inierat, integram portionem, quæ eſt de regno Chariberti, illis fuerat cõſecutus, ſibi diceret in integrum redhiberi, & pars domini Childeberti, ea quæ pater ſuus poſſederat, ad ſe vellet ex omnibus reuocare, id inter ipſos conſtat fixa deliberatione finitum. vt in illã tertiam portionem de Pariſienſi ciuitate cum terminis & populo ſuo, quæ ad dominum Sygibertum de regno Chariberti conſcripta pactione peruenerat, cum caſtellis Duno, & Vindocino, & quicquid de pago Stampenſi, vel Carnoteno in perſona illo antefatus Rex cum terminis & populo ſuo perceperat, in iure & dominatione domini Gunthcramni, cum eo quod ſuperſtite domino Sygiberto de regno Chariberti antea tenuit, debeant perpetualiter permanere: pari conditione ciuitates Meldonenſes, & duas portiones de Siluanectis, Turonos, Pictauos, Abrincatas, vicum Iulienſem, cum Sorannis, Lapurdo & Albige, dominus Childebertus rex cum terminis à præſenti die ſuæ vindicet poteſtati. Ea igitur cõditione ſeruata, vt quem Deus de ipſis regibus ſuperſtitem eſſe præceperit, regnum illius qui abſq; filiis de præſentis ſeculi luce migrauerit, ad ſe in integritatẽ iure perpetuo debeat reuocare, & poſteris ſuis, Domino auxiliante, relinquere. Illud ſpecialiter placuit per omnia inuiolabiliter conſeruari, vt quicquid dominus Gunthcramnus rex filiæ ſuæ Chlothildi contulit, aut adhuc Deo propitiante contulerit, in omnibus rebus atq; corporibus, tam in ciuitatibus, quam agris vel redditibus, in iure & dominatione ipſius debeant permanere: & ſi quid de agris fiſcalibus, vel ſpeciebus atq; præſidio pro arbitrii ſui voluntate facere, aut cuiquam conferre voluerit, in perpetuo auxiliante Domino conſeruetur, neq; à quocunque vllo vnquã tempore conuellatur: & ſub tuitione ac defenſione domini Childeberti, cũ his omnibus quæ ipſam tranſitus genitoris ſui inuenerit poſſidentem, ſub omni honore & dignitate ſecura debeat poſſidere. Pari conditione repromittit dominus Gunthcramnus rex, vt ſi (vt habet humana fragilitas, quod diuina pietas non permittat, nec ille videre deſiderat) ſi contigerit dominum Childebertum, eo ſuperſtite de hac luce migrare, filios ſuos Theodobertum & Theodericum regem, vel ſi adhuc alios ipſi Deus dare voluerit, vt pius pater ſub ſua tuitione & defenſione recipiat, ita vt regnũ patrum eorum ſub omni ſoliditate poſſideant: & genitricem domini Childeberti, dominam Brunichildem reginam, vel filiam eius Chlodoſuindam, germanã domini Childeberti regis, quamdiu intra regionem Francorũ fuerit, vel eius reginam Faileubam, tanquam ſororem bonã, & filias, in ſua tuitione & defenſione, ſpiritali dilectione recipiat, & ſub omni honore & dignitate cum omnib. rebus earum, cũ ciuitatibus, agris, redditibus, vel cũctis titulis, & omni corpore facultatis, tã quod præſenti videntur tẽpore poſſidere, quã quod adhuc Chriſto præſule iuſte potuerint augmẽtare, ſub omni ſecuritate & quiete poſſideant: vt ſi quid de agris fiſcalib. vel ſpeciebus atque præſidio pro arbitrii ſui voluntate facere, aut cuiqua conferre voluerint, fixa ſtabilitate in perpetuo conſeruetur, nec à quibuſcunque voluntas illarum vllo tempore conuellatur. De ciuitatibus vero, hoc eſt Burdegala, Lemouica, Cadurco, Benarno & Begorra, quas Gaileſuindam germanam dominæ Brunichildis, tam in dote, quã in morganegiba (hoc eſt, matutinali dono) in Franciam venientem certum eſt adquiſiſſe: quas etiam per iudiciũ al. Morgengeba. *glorioſiſſimi domini Gunthcramni regis, vel Francorum ſuperſtitibus Chilperico & Sygiberto regibus, domina Brunichildis noſcitur acquiſiſſe: ita conuenit, vt Cadurcam ciuitatem cum terminis & cuncto populo ſuo, domina Brunichildis de præſenti in ſua proprietate percipiat. Reliquas vero ciuitates ex hac conditione ſuperius nominatas, dominus Gunthcramnus dum aduiuit poſſideat, ita vt quandoque poſt eius tranſitum, in dominationem dominæ Brunichildis hæredumque ſuorum cum omni ſoliditate Deo propitio reuertantur. Nec ſuperſtite domino Gunthcramno, neque à domina Brunichilde, neque à filio ſuo Childeberto rege, filiiſque ſuis, quolibet ingenio, vel tempore repetãtur. Simili modo conuenit, vt Siluanectum dominus Childebertus in integritate teneat, & quantũ tertia domini Gunthcramni exinde debita cepetit, de tertia domini Childeberti quæ eſt in Roſſontenſi, domini Gunthcramni parti bis compenſetur. Similiter conuenit, vt ſecundum pactiones inter dominum Gunthcramnum & bonæ memoriæ dominum Sygibertũ initas, leudes illi qui domino Gunthcramno poſt tranſi-*

Gall. ſermẽt. tum domni Chlotharii ſacramenta † primitus præbuerunt: & [illegible] conuincuntur ſe in parte tradidiſſe, de locis vbi commanere videntur, conuenit vt debeant remoueri. Similiter & [illegible] poſt tranſitum domni Chlotharii conuincuntur domno Sygiberto ſacramenta primitus præbuiſſe, & [illegible] in aliam partem tranſtulerunt, modo ſimili remoueantur. Similiter quicquid anteſati Reges eccleſiis aut fidelibus ſuis contulerint, aut adhuc conferre cum iuſtitia, Deo propitiante, voluerint, ſtabiliter conſeruetur: & quicquid vnicuique fidelium in vtriuſque regno per legem & iuſtitiam redhibetur, nullum ei præiudicium patiatur, ſed liceat res debitas poſſidere atque recipere. Et ſi aliquid cuicunque per interregna ſine culpa ſublatum eſt, audientia habita reſtauretur. Et de eo quod per munificentias præcedentium Regum vnuſquiſque vſque ad tranſitum glorioſæ memoriæ domni Chlotharii regis poſſedit, cum ſecuritate poſſideat. Et quod exinde fidelibus perſonis ablatum eſt, de præſenti recipiat.

Gall. enlié inde Alliance. Et quia inter præfatos Reges pura & ſimplex eſt in Dei nomine concordia inligata † conuenit vt in vtroque regno vtriuſque fidelibus tam pro cauſis publicis quam priuatis, quicunque voluerit ambulare, peruium nullis temporibus denegetur. Similiter conuenit, vt nullus alterius leudes nec ſolicitet, nec venientes excipiat. Quod ſi forſitan pro aliqua amiſſione partem alteram crediderit expetendã, iuxta qualitatem culpæ excuſati reddantur. Hoc etiam huic addi placuit pactioni, vt ſi qua pars præſentia ſtatuta ſub quacunque calliditate, tempore quocunque tranſcenderit, omnia beneficia tam repromiſſa quam in præſenti conlata amittat, & illi proficiat qui inuiolabiliter omnia ſupraſcripta ſeruauerit: & ſit de ſacramentorum obligatione in omnibus abſoluta. His itaque omnibus definitis, iurant partes per Dei omnipotentis nomen, & inſeparabilem Trinitatem, & diuina omnia, ac tremendum diem iudicii, ſe omnia quæ ſuperius ſcripta ſunt abſque vllo dolo malo, vel fraude ingenio inuiolabiliter ſeruaturos.

An. Dom. 586. Facta pactio ſub die quarto Calendis Decembris anno vigeſimo ſexto regni domni Gunthchramni regis, domni Childeberti vero duodecimo anno. Lecto hoc pacto, [illegible] ait Rex: Iudicio Dei feriar, ſi de his quicquam tranſcendero, [illegible]. Et conuerſus ad Felicem, qui tunc nobiſcum legatus aduenerat, ait: Dic, o Felix, tam enim plenissime connexuiſti amicitias inter ſororem meam Brunichildem, & inimicam Dei [illegible]num Fredegũdem. Quo negante, ego dixi, Non dubitet Rex, quia illæ amicitiæ inter eaſdem cuſtodiuntur, quæ ante hos annos plurimos ſunt ligatæ. nam certe ſcias, quia odium quod inter illas olim ſtatutum eſt, adhuc pullulat, non areſcit. Vtinam tu, ô Rex glorioſiſſime, minus cum ea charitatem habeteres. Nam vt ſæpe cognouimus, dignius eius legationem quam noſtram excipis. Et ille, Scias inquit, ſacerdos Dei, quia ſic eius legationem ſuſcipio, vt charitatem nepotis mei Childeberti regis non omittam. Nã ibi amicitias ligare non poſſum, de qua ſæpius proceſſerunt qui mihi vitam præſentem auferrẽt. Hęc eo dicente, Felix ait: Peruenit ſe ad gloriam veſtram credo, quod Richaredus legationem ad nepotem veſtrum direxit, quæ neptem veſtram Chlodoſuindam filiam fratris veſtri ei in matrimonium poſtularet. Sed ille abſque veſtro conſilio nihil exinde promittere voluit. Rex ait, Non eſt optimum enim, vt illuc neptis mea ambulet, vbi ſoror ſua [illegible] interfecta: ſed nec illud rationabiliter complacet, vt non vleiſcatur mors neptis meæ Ingundis. Felix reſpondet:

de qua ſup. l. c. 38. & 6. c. 41. & 8. c. 28. Multum ſe exinde excuſare volunt, aut ſacramentis, aut quibuſlibet aliis conditionibus iuſſeritis: tantum vos conſenſum præbete, vt ei Chlodoſuinda ſicut poſtulat, deſponſetur. Rex ait: Si enim nepos meus implet quæ in pactionibus conſcribi voluit, & ego de his facio voluntatem eius. Promittentibus nobis cum omnia

i. auxilium. impleturum, adiecit Felix: Deprecatur etiam pietatem veſtram, vt ei ſolatium † contra Longobardos tribuatis, qualiter expulſi de Italia pars illa quam genitor ſuus vendicauit viuens, ad eum reuertatur. reliqua vero pars per veſtrum ſuumque ſolatium Imperatoris ditionibus reſtituatur. Reſpondit Rex: Non, inquit, poſſum in Italiam exercitum meum dirigere, vt vltro eos morti trãdam. grauiſſima enim lues Italiam nunc deuaſtat. Et ego, Indicaſtis enim nepoti veſtro, vt omnes regni ſui Epiſcopi in vnum conuenirent, quia multa ſunt quæ debeant indagari. ſed iuxta conſuetudinem canonum, placebat glorioſiſſimo nepoti veſtro, vt vnuſquiſque Metropolitanus cum prouincialibus ſuis coniungeretur: & tunc quæ inrationabiliter in regione propria fiebant, ſanctione ſacerdotali emendarentur. Quæ enim cauſa extat, vt in vnum tanta multitudo conueniat? Eccleſiæ fides periculo vllo non quatitur: hæreſis noua non ſurgit. Quæ erit iſta neceſſitas, vt tanti debeant in vnũ coniungi Domini ſacerdotes? Et ille, Sunt multa, inquit, quæ debeant diſcerni, quæ inluſta ſunt, tam de inceſtis, quam de ipſis quæ inter nos aguntur cauſis. Sed præcipue illa Dei cauſa extat omnibus maior, vt inquirere debeatis, cur Prætextatus epiſcopus gladio in eccleſia fuerit interemptus. Sed & de iis qui pro luxuria accuſantur, debet eſſe diſcuſſio, vt aut victi ſanctione ſacerdotali debeant emendari, aut certe ſi innocentes inueniuntur, publice error criminis auferatur. Tunc iuſſit, vt in Calendis menſis quarti hæc ſynodus prolongaretur. Et his dictis, ad Eccleſiam

proceſ-

proceſſimus: erat enim dies illa dominicæ Reſurrectionis ſolennitas. Dictis igitur miſſis, conuiuio nos adſciuit, quod fuit non minus oneratum in ferculis, quam lætitia opulentum. Semper enim Rex de Deo, de ædificatione Eccleſiarum, de defenſione pauperum ſermonem habens: ridebat interdum ſpiritali ioco delectans: addens etiam vnde & nos aliquid lætitiæ frueremur. dicebat enim & hæc verba; *Vtinam mihi nepos meus promiſſa cuſtodiat. omnia enim quæ habeo, eius ſunt: tamen ſi eum ſcandalizat illud, quod legatos Chlotharii nepotis mei ſuſcipio, nunquid demens ſum, vt non poſſim temperare inter eos, ne ſcandalum propagetur? Noui enim id magis incidere quam in longius promulgare. dabo enim Chlothario, ſi eum nepotem meum eſſe cognouero, aut duas, aut tres in parte aliqua ciuitates, vt nec hic videatur exhæredari de regno meo, nec hunc inquietudinem præparent quæ iſti reliquero.* Hæc & alia locutus, dulci nos adfectu fouens, ac muneribus onerans, diſcedere iubet, mandans vt ea ſemper Childeberto regi inſinuentur, quæ vitæ eius commoda fient.

De eleemoſynis & bonitate ipſius regis

CAPVT XXI.

IPſe autem Rex (vt ſæpe diximus) in eleemoſynis magnus, in vigiliis atque ieiuniis promptus erat. nam tunc ferebatur Maſſilia a lue inguinaria valde vaſtari: & hunc morbum vſque ad Lugdunenſem vicum Octauum nomine fuiſſe celeriter propalatū. ſed Rex, ac ſi bonus ſacerdos, prouidens remedia quib. cicatrices peccatoris vulgi mederentur, iuſſit omnem populum ad Eccleſiam conuenire, & rogationes ſumma cum deuotione celebrari: & nihil aliud in vſu veſcendi niſi panem hordeaceum cum aqua munda adſumi, vigiliiſque adeſſe inſtanter omnes iubet: quod eo tempore ita geſtum eſt. Per triduum enim ipſius eleemoſynis largius ſolito præcurrentibus, ita de cuncto populo formidabat, vt iam tunc non Rex tantum, ſed etiam Sacerdos Domini putaretur totam ſpem ſuam in Domini miſerationem transfundens, & in ipſo iactans cogitationes quæ ei ſuperueniebant, a quo eas effectui tradi tota fidei integritate putabat. Nā celebre tunc a fidelibus ferebatur, quod mulier quædam cuius filius quartano typo grauabatur, & in ſtrato anxius decubabat, acceſſit inter turbas populi vſque ad tergum Regis, abruptiſq; clam regalis indumenti fimbriis in aquam poſuit, filioq; bibendum dedit: ſtatimque reſtincta febre ſanatus eſt. Quod non habetur a me dubium, cum ego ipſe ſæpius laruas energia famulante nomen eius inuocantes audierim, ac criminum propriorum geſta virtute ipſius diſcernente fateri.

De lue Maſſilienſis vrbis

CAPVT XXII.

NAm ſicut ſuperius diximus, Maſſilienſis vrbs contagio peſſimo ægrota, quāta ſuſtinuerit, altius replicari placuit. His enim diebus Theodorus epiſcopus ad Regem abierat, quaſi aliquid contra Nicetium patricium ſuggeſturus. Sed cum a rege Childeberto minime de hac cauſa fuiſſet auditus, ad propria redire diſpoſuit. Interea nauis ab Hiſpania vna cum negocio ſolito ad portum eius adpulſa eſt, quæ huius morbi fomitem ſecum nequiter deferebat: de qua cum multi ciuium diuerſa mercarentur, vna confeſtim domus in qua VIII. animæ erant, hoc contagio interfectis habitatoribus relicta eſt vacua. Nec ſtatim hoc incendium luis per domos ſpargitur totas. ſed interrupto certi temporis ſpacio ac velut in ſegetem flamma accenſa, vrbem totam morbi incendio conflagrauit. Epiſcopus tamen vrbis acceſſit ad locum, & ſe intra Baſilicæ ſancti Victoris ſepta continuit, cum paucis qui tunc cum ipſo remanſerant, ibique per totam vrbis ſtragem orationibus ac vigiliis vacans, Domini miſericordiam exorabat, vt tandem ceſſante interitu, populo liceret in pace quieſcere. Ceſſante vero hac plaga menſibus duobus, cum iam populus ſecurus rediſſet ad vrbem, iterum ſuccedente morbo, qui redierant, ſunt defuncti: ſed & multis vicibus deinceps ab hoc interitu grauata eſt.

De obitu Agerici episcopi & de ſucceſſore eius

CAPVT XXIII.

AGericus vero Viridunenſis epiſcopus, cum ex illo diuturnæ amaritudinis felle grauiter ægrotaret, pro eo quod Guntheramnus Boſo pro quo fideiuſſor exſteterat, interfectus eſſet: vel etiam abdita amaritudine, quod Berthefredus intra oratoriū domus eccleſiaſticæ fuerat interfectus: & præſertim cum ipſos Guntheramni filios ſecum retinens quotidie fleret dicens, *In meo vos odio orphani relicti eſtis.* His accedentibus (vt diximus) cauſis, fellis amaritudine adgrauatus, & maxime inedia conſumptus, diem obiit, adpoſitusque eſt in ſepulchro. Buciouualdus quoque abbas eius pro epiſcopatu cucurrit, ſed nihil obtinuit. Charimerem enim referendarium cum conſenſu ciuium regalis decreuit auctoritas fieri ſacerdotem, Buciouualdo abbate poſtpoſito. ferebant enim hunc eſſe ſuperbum, & ob hoc à nonnullis *Buccus validus* vocitabatur. Obiit autem & Licerius Arelatenſis epiſcopus, in cuius eccleſiam Virgilius abbas Auguſtodunenſis opitulante Syagrio epiſcopo, ſubſtitutus eſt.

Buccus validus.

De epiſcopatu Fronimi

CAPVT XXIV.

OBiit autem & Deutherius Vincienſis epiſcopus, in cuius locum Fronimius ſubrogatus eſt. Hic autem Fronimius Bituricæ vrbis incola fuit: ſed cauſa neſcio qua in Septimaniam abiit: ac poſt mortem Athanaeldi regis à Leuuane ſucceſſore eius magnifice eſt receptus, atque in vrbe Agathenſi epiſcopus ordinatus eſt. Sed poſt mortem Leuuanis cum Leuuieldus in illa hæreticæ prauitatis perfidia graſſaretur, & Ingundis filia Sygiberti regis (cuius ſupra meminimus) in Hiſpaniam ad matrimonium duceretur, audiuit Leuuieldus quaſi hic Epiſcopus ei conſilium dediſſet, vt nunquam ſe veneno hæreticæ credulitatis deberet admiſcere: & ob hoc ſemper ei moleſtus iniuriarum laqueos intendebat, quouſque eum ab epiſcopatu deiiceret. Cumque non inueniret quibus eum muſcipulis poſſet innectere, ad extremum emiſit qui eum gladio deberet adpetere. Quod ille per internuncios cognoſcens, relicta vrbe Agathenſi in Gallias aduenit, ibique a multis Epiſcopis receptus ac muneratus, ad Childebertum regem pertranſiit. Sicque patefacto loco apud ſupradictam vrbem poteſtatem pontificalem nono deiectionis ſuæ anno Rege largiente ſuſcepit.

Sup. 5. c. 38.

Britanni eo anno grauiter territorium Namneticum Redonicumque prædæ ſubiecerunt, vindemiantes vineas, culturas deuaſtantes, ac populum villarum abducentes captiuum: nihilque de promiſſis ſuperioribus cuſtodientes, & non ſolum non cuſtodientes promiſſa, verumetiam detrahentes Regibus noſtris.

Quod exercitus Childeberti in Italiam abiit

CAPVT XXV.

IGitur Childebertus rex cum petentibus Longobardis, ſororem ſuam Regi eorum eſſe coniugem, acceptis muneribus promiſiſſet, aduenientibus Gothorum legatis ipſam, eo quod gentem illam ad fidem catholicam conuerſam fuiſſe cognoſceret, repromittit: ac legationem ad Imperatorem direxit, vt quod prius non fecerat †, nunc contra Longobardorum gentem debellans cum eius conſilio eos ab Italia remoueret: nihil moratus & exercitum ſuum ad regionem ipſam capeſſendam direxit. Commotis Ducibus cum exercitu illuc abeuntibus, confligunt pariter: ſed noſtris valde cæſis, multi proſtrati, nonnulli capti, plurimi etiam per fugam lapſi, vix in patriam redierunt. Tantaque ibi fuit ſtrages de Francorum exercitu, vt olim ſimilis non recolatur.

Paul. Maurd. enum. *Sup. 6. c. 42.*

De

De obitu Ingobergæ reginæ

CAPVT XXVI.

ANno quoque quartodecimo Childeberti regis Ingoberga regina, Chariberti quondam relicta, migrauit a ſeculo, mulier valde cordata, ac vita religioſa prædita: vigiliis & orationibus atque eleemoſynis non ignaua: quæ credo per prouidētiam Dei commonita ad me vſq; nuncios dirigens, vt in his quæ de voluntate ſua, id eſt pro animæ remedio † cogitabat, adiutor exiſterem. Sic tamen vt ad ipſam accedens, quæ conſilio habito fieri decernebat, ſcriptura connecteret. Acceſſi fateor, vidi hominem timentem Deum; quæ cum me benigne excepiſſet, notarium vocat, & habito (vt dixi) mecum conſilio, quædam eccleſiæ Turonicæ, & Baſilicæ S. Martini, quædam Cœnomannicæ eccleſiæ delegauit: ac poſt paucos menſes ſubitanea ægritudine fatigata, migrauit a ſeculo, multos per chartulas liberos derelinquens, ſeptuageſimo (vt arbitror) vitæ anno, relinquens filiam vnicam, quam in Canthia Regis cuiuſdam filius matrimonio copulauit. *legata ad pias cauſas.*

De obitu Amulonis

CAPVT XXVII.

AMalo quoq; dux, dum coniugem in aliam villam pro exercenda vtilitate dirigit, in amorem puellulæ cuiuſdam ingenuæ ruit. Et facta nocte crapulatus a vino miſit pueros, vt detrahentes puellulam, eam thoro eius adſcirent. Illa quoque repugnante, & violenter in eius manſionem † deducta, dum eam alapis cædunt, ſanguinis vnda ex narium meatibus decurrente perfunditur. Vnde factum eſt, vt ipſe quoque ſtratus Ducis antedicti hoc riuo cruentaretur, quam & ipſe pugnis, colaphis, aliiſque ictibus verberatam in vlnam ſuſcepit, & ſtatim obpreſſus ſomno dormire cœpit. At illa extenſa manu trans caput viri gladium reperit: quo euaginato, caput ducis, vel ut Iudith Holofernis, ictu virili librauit. Illo quoque voces emittente, concurrunt famuli. Quam cum interficere vellent, exclamauit ille, dicens; *Ne faciatis quæſo: ego enim peccaui, qui vim caſtitati inferre conatus ſum. Nam hæc quæ pudicitiam ſtuduit conſeruare, omnino non pereat.* Hęc dicens, ſpiritum exhalauit. Cumque ſuper eum familia coniuncta lamentaretur, adiutorio Dei eruta puella domū egreditur, & per noctē Cabillonenſem vrbem adiit, quæ eſt ſita ab eo loco quaſi milia xxxv. ibiq; Baſilicam S. Marcelli ingreſſa, Regis proſtrata pedibus cuncta quæ pertulerat pandit. Tunc Rex miſericordiſſimus, non ſolum ei vitam donauit, verum etiam præceptionem tribui iuſſit, vt in verbo † ſuo poſita, a nullo vnquam parentum defuncti illius in aliquo moleſtiam pateretur. Veruntamen hoc Deo præſtante cognouimus, quod puellæ caſtitas non eſt ab ereptore ſæuo vllatenus violata. *† Gall. maiſon.* *† fide, clientela.*

De ſpeciebus quas Brunichildis regina tranſmiſit

CAPVT XXVIII.

BRunichildis quoque regina iuſſit fabricari ex auro ac gemmis miræ magnitudinis clypeum, ipſumq; cum duabus pateris ligneis, quas vulgo *Bacchinon* † vocant, eaſdemque ſimiliter ex gemmis fabricatis auro, in Hiſpaniam Regi mittit: in qua Ebregiſilum, qui ſæpe ad ipſam regionem legationis gratia acceſſerat, direxit. Quo abeunte, nunciatum eſt regi Gunthcramno, d[illegible] quodam, quia Brunichildis regina ad filios Gundobaldi munera dirigit. Quod Rex audiens, iuſſit cuſtodias arduas per vias regni ſui fieri, ita vt nullus penitus præterire poſſit, qui non diſcuteretur. Inquirebant etiam in hominum vel veſtimentis, vel calceamentis, aut in reliquis rebus, ſi occulte literæ portarentur. Ebregiſilus vero Pariſios accedens cum his ſpeciebus, ab Ebracha- *† Teuton. Becken. Gall. Baſſin.*

rio duce comprehenſus, ad Guntheramnum deducitur: dixitque ei Rex, *Non [illegible] ô infeliciſsime hominum, quod impudico conſilio Ballomerem illum, quem Gundobaldum vocitas,* Sup. 7. 6. 14. *ad coniugium arceſsiſtis, quem manus mea ſubegit, qui voluit ditioni ſuæ regni noſtri ſuperare [illegible] tiam: & nunc filius eius munera mittitis, vt ipſos iterum in Gallias prouocetis ad iugulandum. ide[illegible] non accedes quo volueris, ſed morte morieris: quia contraria eſt legatio tua genti noſtræ.* Illo [illegible] recuſante, non ſe his verbis eſſe communem, ſed potius ad Richaredum qui C[illegible] ſuindam ſororem Childeberti regis ſpōſare debuerat, hæc munera mitti; cred[illegible] Rex loquenti, & dimiſit eum, abiitque in itinere quo directus fuit cum ipſis muneribus.

Quod Longobardi pacem ad Childebertum regem petierunt

CAPVT XXIX.

IGitur Childebertus rex inuitante Sygimundo Momociacēſis oppidi ſacerdote, d[illegible] Paſchæ ad ſupradictam celebrari ſtatuit vrbem. Grauiter tunc Theodobertus fi[illegible] eius ſenior, gulæ adflictus tumore laborauit, ſed conualuit. Interea Childebertus rex exercitum commouet, & Italiam ad debellandam Longobardorum gentem, cum e[illegible] dem pergere parat. Sed Longobardi his auditis, legatos cum muneribus mittunt dicentes; *Sit amicitia inter nos, & non pereamus, ac diſſoluamus certum ditioni tuæ tributum. Ac vbicū que neceſſarium contra inimicos fuerit, ferre auxilium non pigebit.* Hæc Childebertus rex audiens, ad Guntheramnum regem legatos dirigit: qui ea quæ ab his offerebantur, in eius auribus intimarent. Sed ille non obuius de hac conniuentia, conſilium ad confirmandam pacem præbuit. Childebertus vero rex iuſſit exercitum in loco reſidere: miſitque legatos ad Longobardos, vt ſi hæc quæ promiſerant confirmarent, exercitus reuerteretur ad propria. ſed minime eſt impletum.

De deſcriptoribus vrbis Pictauæ atque Turonicæ

CAPVT XXX.

CHildebertus vero rex deſcriptores in Pictauos, inuitante Marouco epiſcopo, iuſſit abire, id eſt Florentianum maiorem domus regiæ, & Romulſum palatii ſui comitem, vt ſcilicet populus cenſum quem tempore patris reddiderat, facta ratione [illegible] nouata re, reddere deberet. Multi enim ex his defuncti fuerant: & ob hoc viduis orphaniſque ac debilibus tributi pondus inſederat: quod hi diſcutiētes, per ordinem relaxantes pauperes ac infirmos illos, quos iuſtitiæ conditio tributarios dabat, cenſu publico ſubdiderunt: & ſic Turonos ſunt delati. Sed cum populis tributariam functionem infligere vellent, dicentes quia librum præ manibus haberent, qualiter ſub anteriorum Regum tempore diſſoluiſſent, reſpondimus nos, dicentes; *deſcriptam vrbem Turonicam Chlotharii regis tempore, manifeſtum eſſe, librique illi ad Regis præſentiam abierunt. Sed compunctio per timorem S. Martini antiſtitis Rege, incenſi ſunt. Poſt mortem vero Chlotharii r[illegible] Chariberto regi populus hic ſacramentum dedit. Similiter etiam & ille cum iuramento promiſit vt* t. exactiones *leges conſuetudineſque [illegible] nouas populo non infligeret, ſed in illo quo quondam ſub patris dominatione ſtatu vixerant, in ipſo hic eos deinceps retineret, neque vllam nouam ordinationem ſe infl[illegible] turum ſuper eos, quod pertineret ad ſpolium, ſpopondit. Gaiſo vero comes eiuſdem temporis accepto [illegible] rio, quod anteriores ſcriptores fec[illegible] commemorauimus, tributa cœpit exigere: ſed ab E[illegible]* f. prauitate. *popr[illegible] [illegible] exacta paruitate [illegible] ad Regis direxit præſentiam, oſtendens capitularium [illegible] quo tributa contin[illegible] bantur. Sed Rex ingemiſcens ac metuens virtutem ſancti Martini, [illegible] dio tradidit: aureos exactos B[illegible] ſancti Martini remiſit, obteſtans vt nullus de popul[illegible] Tur[illegible] [illegible] llum tributi in publico redderet. Poſt cuius obitum Sygibertus rex hanc vrbem tenuit ne[illegible] trib[illegible] [illegible]. Sic & nunc XIV anno Childebertus poſt patris obitum regnans, n[illegible] nec [illegible] tribut[illegible] onere hæc vrbs adgrauata congemuit. Nunc autem poteſtatis veſtræ e[illegible] [illegible] ſat[illegible] tributum, an non: ſed videte ne aliquid noceatis, ſi contra eius ſacramentū ambular[illegible]* Hæc [illegible] reſponderunt; *Ecce librum præ manibus habemus, in quo cen[illegible] hu[illegible] [illegible].* Et ego aio; *Liber hic a R[illegible] theſauro delatus non eſt, nec vnquā per tot [illegible]*

[illegible] *pro animis istis horum ciuium, in cuiuſcunque domo reſeruatus eſt,* [illegible] *eos qui pro ſpoliis* [illegible] *nostrorum* [illegible] *post tanti tempor*[illegible] *tranſactum* [illegible] *ualerunt.* Dum autem hæc [illegible], A[illegible]i filius, qui librum ipſum pro[illegible], ipſa die a febre correptus, die tertia expirauit. Poſt hæc nos tranſmiſimus nun[illegible] ad Regem, vt quid de hac cauſa iuberet, mandata remitteret. Sed pro[illegible] cum auctoritate miſerunt, ne populus Turonicus pro reuerentia ſancti Martini deſcriberetur. Quibus relectis, ſtatim viri qui ad hæc [illegible] fuerant, ad [illegible] regreſſi.

Quod Guntchramnus rex exercitum in Septimaniam direxit

CAPVT XXXI.

GVntchramnus vero rex exercitum commouit in Septimaniam. Auſtrouáldus autem dux prius Carcaſonam accedens ſacramenta ſuſceperat, ipſoſque populos ditioni ſubegerat regiæ. Rex autem ad reliquas ciuitates capiendas Boſonem cum Anteſtio deſtinauit. Qui accedens cum ſuperbia, deſpecto A[illegible]o duce atque condemnato, cur abſque eo Carcaſonam regredi præſumpſiſſet, ipſe cum Santonicis, Petragoricis, Burdegalenſibuſque, Agennenſibus etiam ac Tholoſanis illuc direxit. Cumque in hac iactantia ferretur, & Gothis hæc nunciata fuiſſent, [illegible] auerunt ſe in inſidiis. Hic vero ſuper fluuium paruulum propinquum vrbi caſtra ponit, epulis inſedit, ebrietatibus incumbit, conuiciis & blaſphemiis Gothos [illegible]. al. bla[illegible] Illique inruentes ſuper ipſos reperiunt epulantes inopinanteſque. Tunc [illegible] voces, exurgunt contra eos. At illi paululum reſiſtentes, [illegible] proſequentibuſque iſtis conſurgunt qui præparati erant de inſidiis, concludentes eos [illegible], [illegible]que ad internecionem ceciderunt: qui autem euadere potuerunt vix [illegible] aſcenſis per fugam dilapſi ſunt, omnem ſupellectilem relinquentes in campi planitie, nihil que ſecum de rebus propriis auferentes, hoc pro magno ducentes ſi vel vitæ [illegible]. Inſequentes autem Gothi res eorum omnes reperiunt, diripiuntque, pedeſtres omnes captiuos abducentes: cecideruntque ibi quaſi quinque milia virorum: captiui autem amplius quam duo milia abierunt. multi tamen ab his laxati, redierunt in patriam.

De inimicitiis inter Childebertum & Guntchramnum

CAPVT XXXII.

COmmotus autem rex vias claudi per regnum ſuum præcepit, ne [illegible] Childeberti regno per eius regni territorium per[illegible]um poſſet habere, di[illegible] *[illegible] nequitiam eius, qui cum rege Hiſpaniæ fœdus iniit, exercitus* [illegible] *meus, &* [illegible] *vrbes illæ ditioni meæ, eius hoc immiſſio facit.* Additum eſt etiam [illegible] dinis incendium quod Childebertus rex filium ſuum [illegible] Theod[illegible] nomine, Sueſſionas dirigere cogitabat: quæ res ſuſpicionem fecit [illegible] dicente eo, *Quia in hoc filium ſuum nepos meus Sueſſionas dirigit, vt Pariſios* [illegible] *regnumque meum auferre cupiat*: quod nunquam Childebertus [illegible] fas eſt) habere potuit. Multa autem & in Brunichildē reginam [illegible], di[illegible]s eius conſilio hæc fieri: addens etiā quod Gundobald[illegible] [illegible] coniugio copulare vellet. Vnde etiam ſynodum epiſcoporum [illegible] Cale[illegible] Nouembri[illegible]s congregari præcepit. Multique de extremis partibus Galliarum ad [illegible] uenientes properantes, de via regreſſi ſunt, pro eo quod [illegible] ab hoc crimine ex[illegible]t ſacramentis: & ſic [illegible] iterum rele[illegible], perui[illegible] patefecit volentibus ad regem Childebertum acceder[illegible]

Quod Ingeltrudis religioſa ad Childebertum abiit, contra filiam ſuggeſtura

CAPVT XXXIII.

His diebus Ingeltrudis, quæ monaſterium in atrio S. Martini ſtatuerat, ad Regem quaſi filiam accuſatura proceſſit: in quo monaſterio Berthefledis, filia quondam Chariberti regis, reſidebat. Sed iſta egrediente, hæc in Cœnomannicum eſt regreſſa. Erat enim gulæ & ſomno dedita, & nullam de officio Dei curam habens. Negotium vero Ingeltrudis & filiæ eius altius repetēdum puto. Igitur ante hos annos cū Ingeltrudis monaſterium puellarum intra atrium ſancti Martini (vt diximus) collocare cœpiſſet, filiæ ſuæ mandata mittit, dicens, *Relinque virum tuum, & veni vt faciam te Abbatiſſam gregi huic quem congregaui.* At illa, audito leuitatis conſilio, cu viro Turonos aduenit: ingreſſaq; monaſterium matris, dicebat viro: *Regredere hinc, & guberna res liberoſq; noſtros: nam ego non reuertar tecum. non enim videbit regnum Dei coniugio copulatus.* Ille vero adueniens, nunciauit mihi omnia quæ à coniuge audierat. Tunc ego accedens ad monaſterium, canonum Nicenorum decreta relegi: in quibus continetur, *Quia ſi quæ reliquerit virum, & thorum in quo bene vixit ſpreuerit, dicens, quia non ſit ei portio in illa cœleſtis regni gloria qui fuerit coniugio copulatus, anathema ſit.* Quibus auditis Berthegundis metuens, ne a ſacerdotibus Dei cōmunione priuaretur, egreſſa monaſterium, rediit cum viro ſuo. interpoſitis autē tribus vel quatuor annis, iterum mandata mittit ad eam mater, deprecās eam ad ſe accedere. At illa oneratis nauibus tam de rebus propriis, quā viri ſui, adſumpto ſecū vno filio, viro abſente, Turonos eſt adpulſa. Sed cū a matre propter improbitatem viri retineri non poſſet, ſcil. ne calumniā quę eius dolo fabricata fuerat exciperet, ad Bertheramnum germanum eius, filium videl. ſuum Burdegalenſis vrbis epiſcopum eā direxit. Proſequente igitur viro eius dicebat; *Quia ſine conſilio parentū eam coniugio copulaſti, non erit vxor tua.* Erant n. iam fere xxx. anni, ex quo cōiuncti pariter fuerāt. Adiit enim vir eius plerunq; vrbem Burdegalenſem: ſed noluit eam Epiſcopus reſtituere. Cum autē rex Guntheramnus ad Aurelianenſem vrbē (ſicut in ſuperiore libro memorauimus) aduenit, hic eū acrius hic vir impugnare verbis cœpit, dicens, *Abſtuliſti vxorem meā cum famulis eius. Et ecce (quod ſacerdotē non decet) tu cum ancillis meis, & illa cū famulis tuis dedecus adulterii perpetratis.* Tunc furore cōmotus Rex, adſtrinxit Epiſcopū, vt polliceretur eā reddere viro, dicens: *Quia parens mea hæc eſt: ſi quicquā mali exercuit in domo viri ſui, ego vlciſcar: ſin aliud, cur ſub omni deformitate redacta viro coniunx eius auferatur?* Tunc Bertheramnus epiſcopus pollicitus eſt dicens, *Venit ad me, fateor, ſoror mea poſt multorum annorū curricula: quā pro charitatis ac deſiderii ſtudio tenui mecū vt libuit. Nunc aūt receſſit à me: requirat nunc eam, & reuocet, quo voluerit. me obuiā non habebit.* Et hæc dicens, miſit clam nuncios ad eam mandans, vt veſte mutata ac pœnitentia accepta Baſilicam S. Martini expeteret. q; facere illa non diſtulit. Venitq; vir eius cū multis inſequentib. viris, vt eā ex ipſo loco ſancto eiceret. erat n. in veſte religioſa, adſerens ſe accepiſſe pœnitētiam: ſed virum ſequi deſpexit. Interea defuncto apud Burdegalēſem vrbem Bertheramno epiſcopo, hæc ad ſe reuerſa ait; *Væ mihi, quæ audiui conſiliū matris iniquæ. Ecce frater meus obiit, ecce à viro derelicta ſū, à filiis ſeparata. Et quo ibo infelix? vel quid faciā?* Tunc habito conſilio Pictauum pergere voluitq; eam mater retinere ſecū, ſed penitus non potuit. Ex hoc inimicitia orta, dum ſæpius Regis præſentiā adeunt, & hæc res patris defenſare cupiēs, hæc viri, Berthegundis donationē Bertheramni germani ſui oſtendit, dicēs; *Quia hæc & hæc mihi germanus meus contulit.* Sed mater eius non admittens donationē, omnia ſibi vendicare cupiens, [illegible] eſt acta domo eius, omnes res illius cū hac donatione diriperet: vnde ſeipſam genitrici reddidit comprobatā, cum de rebus ipſis inſequenti filiæ quædam repetenti conſtricta reſtituit. Sed cum ſæpius ego & frater noſter Marouæus Epiſcopus, acceptis regalibus epiſtolis, *vt eas pacificare deberemus*, Berthegūdis aduenit Turonos: in iudicio quoq; accedentem coegimus eam, in quantum potuimus rationem ſequi: mater vero eius flecti non potuit. Tunc accenſa felle, ad Regem abiit, quaſi filiam exhæredem factura de facultate paterna. Ac in præſentia Regis exponens cauſas filia abſente, iudicatū eſt

[illegible] *vt quarta parte [illegible], tres cum nepotibus suis [illegible], reciperet* [illegible] Theutharius presbyter, qui nuper ex referendario [illegible] presbyterii honorem accepit, acceſſit vt hanc [illegible] nem iuxta Regis imperium celebraret. Sed re [illegible], nec diu [illegible], nec ſcandalum reſedatum eſt.

De inimicitiis Radegundis cum filia ſua

CAPVT XXXIV

RIgunthis autem filia Chilperici, cum ſæpius matri calumnias inferret, diceretque [illegible] eſſe dominam, genitricemque ſuam ſeruitio redhiberi, & multis eam & crebro conuiciis laceſſiret, ac interdum pugnis ſe alapiſque cæderent, ait ad eam mater, *[illegible] mihi moleſta es filia? ecce res patris tui, quæ penes me habentur, accipe & [illegible] vt libet.* & ingreſſa in regeſtum, reſerauit arcam monilibus ornamentiſque precioſis refertam [illegible] de qua cum diutiſſime res diuerſas extrahens filiæ adſtanti porrigeret, ait ad eam, *[illegible] ſata ſum, immitte tu,* inquit, *manum, & eiice quod inueneris.* Cumque illa immiſſo brachio res de archa abſtraheret, adprehenſo mater opertorio archæ [illegible] cer ceruicem eius inliſit. Quod cum in fortitudine premeret, atque gulam eius axis inferior [illegible] adhæreret, vt etiam oculi ad crepandum parati eſſent, exclamauit vna puellarum quæ erat intrinſecus, voce magna, dicens, *Currite,* quæſo, *currite: ecce domina mea a genitrice ſua [illegible] ſuggillatur.* † Et inrumpentes cellulam qui coram foribus eorum [illegible] aſtolat [illegible] ur aduentum, erutam ab imminenti interitu puellam, eduxerunt foras. Poſt iſta vero inter eaſdem inimicitiæ vehementius pullulantes, & non de alia cauſa maxime, niſi quia Rigunthis adulteria ſequebatur, ſemper cum eiſdem rixæ & cædes erant. † *ſtrāgulatur.*

De interitu Vuaddonis

CAPVT XXXV.

BEretruthis vero moriens, filiam ſuam hæredem inſtituit, relinquens quæpiam vel monaſteriis puellarum quæ ipſa inſtituerat, vel Eccleſiis ſiue Baſilicis confeſſorum ſanctorum. Sed Vuaddo (cuius in ſuperiore libro meminimus) querebatur a genero eius equos ſuos fuiſſe direptos: cogitauitque accedere ad villam eius vnam quam reliquerat filiæ, quæ intra Pictuum terminum erat, dicens, *Hic a regno alterius [illegible] diripuit equos meos, & ego auferam villam eius*: interea mandatum mittit agenti, vt ſe adueniente omnia quæ erant ad expenſam eius neceſſaria, præpararet. Quod ille audiens, coniunctis ſecum hominibus ex domo illa ſe ad bellum præparat, dicens, *[illegible], non ingredietur Vuaddo in domum domini mei.* Audiens autem vxor Vuaddonis [illegible] ſcilicet belli inſtaurari contra virum ſuum, ait ad eum; *Ne accedas illuc, [illegible] morieris enim ſi abieris, & ego cum filiis miſera ero.* & iniecta manu, voluit eum [illegible] dicente prætereatum filio, *Si abieris pariter, moriemur, & relinques genitricem [illegible] orphanoſque germanos.* Sed cum eum hæc verba pen [illegible] non [illegible] cenſus contra filium, & timidum eum mollemque exclamans, [illegible] cerebrum eius inliſit. Sed ille in parte excuſſus, ictum ferientis euaſit. Aſcen[illegible]que equis abierunt, mandans iterum actori, vt domo ſcopis mundata, ſtragulis [illegible] operiret. Sed ille paruipendens mandatum eius, cum turbis (ſicut diximus) [illegible] ac mulierum ante fores domini ſui ſtetit, opperiens aduentum huius. Qui veniens ſtatim ingreſſus domum, ait, *Cur non ſunt ſcamna hæc operta ſtragulis, aut domus [illegible]* & eleuans manum cum ſica, caput [illegible] librauit, cecidit que, & [illegible] n [illegible] us hominis [illegible] lancea, contra Vuaddonem [illegible] egreſſi [illegible] & [illegible] ad terrã, [illegible] bus obrui cœpit. Tunc [illegible] am de [illegible] tes, co [illegible] tum ſago ac populo [illegible] equum eleuans, adhuc viuentem domui re-

duxit. Sed protinus ſub lachrimis vxoris ac filiorum, ſpiritum exhalauit. Explicita igitur tam infeliciter vita, filius eius ad Regem abiit, reſque eius obtinuit.

Quod Childebertus rex Theodebertum ſuum Sueßionas direxit

CAPVT XXXVI.

Strasburg. Argentina.

IGitur anno quo ſupra, regni ſui, Childebertus rex morabatur cum coniuge & matre ſua, intra terminum vrbis quam Strataburgum vocant. Tunc viri fortiores, qui in vrbe erant Sueſſionica ſiue Meldenſi, venerunt ad eum, dicentes, *Da nobis vnũ de filiis tuis, vt ſeruiamus ei: ſcilicet vt de progenie tua pignus retinentes, nobiſcum, facilius reſiſtentes inimicis, terminos vrbis tuæ defenſare ſtudeamus.* At ille gauiſus nũcio, Theodobertum filium ſuum ſeniorem illuc dirigendum deſtinat. cui comitibus, domeſticis, maioribus, atque nutritiis, & omnib. qui ad exercendum ſeruitium regale erant neceſſarii, delegatis, menſe ſexto huius anni direxit eum iuxta voluntatem virorum qui eum à Rege flagitauerant tranſmittendum: ſuſcepitque eum populus gaudens ac deprecans, vt vitam eius patriſque ſui æuo prolixiore pietas diuina concederet.

De Droctigiſilo epiſcopo

CAPVT XXXVII.

ERat autem apud vrbem Sueſſionas his diebus Droctigiſilus, qui propter nimiam (vt ferunt) potationem, quarto inſtante anno ſenſum perdiderat. Adſerebant enim multi ciuium, quod hoc ei maleficiis acceſſiſſet, per emiſſionem Archidiaconi, quem ab honore repulerat, intantum vt intra muros vrbis hanc amentiam magis haberet: ſi vero de ciuitate fuiſſet egreſſus, agebat commodius. Cumque Rex ſupradictus ad vrbem veniſſet, & hic melius ageret, permittebatur ingredi vrbem propter Regem qui aduenerat. Et licet eſſet vorax cibi, ac potator vini extra modum quam ſacerdotalem cautelam decet, tamen nullum de eo adulterium quiſpiam eſt locutus. Veruntamen inſequenti cum apud Sauriciacum villam, Epiſcoporum Synodus adgregata fuiſſet, iuſſum eſt vt liceret ei ingredi vrbem ſuam.

De eo quod aliqui contra Brunichildem reginam agere voluerunt

CAPVT XXXVIII.

CVm autem Faileuba regina Childeberti regis, partu edito mox extincto ægrotaret, adtigit aures eius ſermo, quod quidam vel contra eam, vel contra Brunichildem reginam agere conarentur. Cumq; confortata ab incõmodo, ad Regis præſentiam acceſſiſſet, omnia tam ei quam matri eius, quæ audierat reſerauit. Verba autem huiuſcemodi erant, quod ſcilic. Septimina nutrix infantum eius, conſilio ſuadere vellet Regi, vt eiecta matre, coniugeque relicta, aliam ſortiretur vxorem: & ſic cum eodem quæcunque vellent, vel actu agerent, vel precibus obtinerent. Quod ſi his Rex nollet adquieſcere quæ ſuadebat, ipſo maleficiis interempto, eleuatis filiis eius in regnum, repulſa nihilominus matre eorum & auia, ipſi regerent regnũ. Huius enim conſilii ſocios pronunciat eſſe Sunnegiſilum comitem ſtabuli, & Callomagnum referendarium, atque Droctulfum, qui ad ſolatium Septiminæ ad nutriendum regis paruulos fuerat datus. Denique corripiuntur hi duo, Septimina videlicet & Droctulfus. Nec mora extenſi inter ſtipites cum vehementius cæderentur, profitetur Septimina ſe virum ſuum Iouium maleficiis interfeciſſe, ob amorem Droctulfi: ipſumq; ſecum ſcorto miſceri. De his quæ ſupra diximus cauſis pariter confitentur, & memoratos viros in hoc conſilio habitos indicant. Nec mora, inquiruntur & ipſi: ſed conſcientia terrente, latebram intra Eccleſiarum ſepta petiere. Ad quos Rex ipſe procedens, ait, *Egredimini in iudicium, vt cognoſcamus de his quæ vobis obiiciuntur, ſi vera ſint, an falſa. Nam ego,*

quare in hanc Eccleſiam fuga dilapſi non fuiſſetis, niſi vos conſcientia terruiſſet. Veruntamen promiſſionem habete de vita, etiam ſi culpabiles inueniamini. Chriſtiani enim ſumus. nefas eſt enim vel crimino ſos ab eccleſia eductos punire. Tunc educti foras, cum Rege venerunt ad iudicium: diſcuſſique reclamant, dicentes, *Quia Septimina cum Droctulfo hoc nobis conſilium patefecit. Sed nos execrantes ac fugientes, nunquam conſentire voluimus hoc ſcelus.* Et Rex, *Si,* inquit, *vos nullam conniuentiam præbuiſſetis, noſtris auribus vtique intuliſſetis. Verum ne ergo eſt, vos in hac cauſa præbuiſſe conſenſum, cum hoc noſtræ ſcientiæ occuli voluiſtis?* Et ſtatim eiecti foras, iterum Eccleſiam petierunt. Septimina vero cum Droctulfo vehenter cæſa, ac cauteriis accenſis in facie vulnerata, ablatis omnibus quæ habebat, in Marilegium † villam deducitur, vt ſcilicet trahens molam, his quæ in gynæcio erant poſitæ, per dies ſingulos farinas ad victus neceſſarias præpararet. Droctulfum autem inciſis capillis & auribus, ad vineam excolendam delegauerunt, ſed poſt dies paucos fuga dilabitur: inquiſituſque ab actore, iterum ad Regem deducitur: ibique multum cæſum, iterum ad vineam quam reliquerat, deſtinatur. At vero Sunnegiſilus & Gallomagnus priuati a rebus quas a fiſco meruerant, in exilium retruduntur. Sed venientibus legatis, inter quos Epiſcopi erant, à rege Gunthcramno, & petentibus pro his, ab exilio reuocantur: quibus nihil aliud eſt relictum, niſi quod habere proprium videbantur.

† Ind. Marley, in Alſatia.

De ſcandalo in monaſterio Pictauenſi orto per Chrodieldem & Baſinam

CAP. XXXIX.

IN monaſterio vero Pictauenſi inſidiante Diabolo in corde Chrodieldis, quæ ſe Chariberti quondam regis filiam adſerebat, orto ſcandalo, ipſa quoque quaſi de parentibus confiſa regibus, exactis ſacramentis à ſanctimonialibus, vt iniectis in abbatiſſam Leuboueram criminibus, ea monaſterio deiecta, ipſam ſubſtituerent principalem. Egreſſaque eſt cum quadraginta aut eo amplius puellis, & conſobrina ſua Baſina filia Chilperici, dicens; *Quia vado ad parentes meos Reges, vt eis contumeliam noſtram innoteſcere valeam: quia non vt filiæ regum, ſed vt malarum ancillarum genitæ in hoc loco humiliamur.* Infelix ac fatua non recordans, in qua ſe humilitate beata Radegundis, quæ hoc inſtituit monaſterium, exhibebat. Egreſſa ergo ab eo, Turonos aduenit, dataque nobis ſalutatione, ait, *Deprecor ſancte Sacerdos, vt has puellas quæ in magnam humilitatem ab Abbatiſſa Pictauenſi redactæ ſunt, cuſtodire digneris, ac cibum præbere, donec ego eam ad Reges parentes noſtros, exponamque eis quæ patimur, & reuertar.* Quibus ego aio, *Si Abbatiſſa deliquit, aut canonicam regulam in aliquo prætermiſit, accedamus ad fratrem noſtrum Maroueum Epiſcopum, & coniuncti arguamus eam: emendatiſque negociis reſtituamini in monaſterium veſtrum, ne diſpergatur luxuria, quod ſancta Radegundis ieiuniis & orationibus crebris, eleemoſyniſque frequentibus adgregauit.* Et illa reſpondit, *Nequaquam, ſed ad Reges ibimus.* Et ego, *Quare reſponſioni reſiſtitis? Ob quam rem ſacerdotale monitum non auditis? Vereor ne coniuncti Sacerdotes eccleſiarum vos à communione remoueant: ſic enim & ab anteceſſoribus in epiſtola, quam ad beatam Radegundem in initio huius congregationis ſcripſerunt, habetur inſertum.* Cuius exemplaria huic lectioni inſerere placuit.

EXEMPLAR EPISTOLÆ.

Dominæ beatiſſimæ & in Chriſto Eccleſiæ filiæ Radegundi, Eufronius, Prætextatus, Germanus, Felix, Domitianus, Victorius, & Domnolus Epiſcopi. Sollicita ſunt iugiter circa genus humanum immenſæ diuinitatis prouiſura remedia, nec ab aſſiduitate beneficiorum ſuorum quocunque loco vel tempore videntur aliquando ſeiuncta, cum pius rerum arbiter tales in hæreditate culturæ eccleſiaſticæ perſonas vbique diſſeminat, quibus agrum eius intenta operatione fidei raſtro colentibus, ad felicem veniens numeri redituum diuina temperie Chriſti ſeges valeat peruenire. Tan-

*tum [illegible] ſe pa[illegible] diſpen[illegible] o pr[illegible] ura d[illegible] vt [illegible] quod pro[illegible] [illegible]uarum per[illegible] m[illegible] mo cum[illegible] adue-nerit. habeat in [illegible] coronet. Itaque [illegible] ipſo catholicæ reli[illegible]onis exortu, cœpi[illegible] ut [illegible]licanis in ſinibus [illegible] primordia reſpirare, & adhuc [illegible] paucorum notitiam tunc [illegible] bilia peruenisſſent [illegible] inicæ ſacramenta, [illegible] quod hic minus ad[illegible] ireret quam in orbis circulo prædicanti[illegible] is obtiner[illegible], beatum Martinum peregrina de ſtirpe ad inlumina-nem patria di[illegible] nas [illegible] ere, miſericordia conſulente [illegible] ui licet Apoſtolorum tempore non fuerit, t[illegible] am gr[illegible] iam non e[illegible]ugit. Nam quod defuit in ordine, ſuppletum e[illegible]t in mer-cede: quo[illegible] uens [illegible] dus [illegible] nihil ubtrahit, qui mer[illegible]is antecell[illegible]t. Huius quoque, reueren-ti[illegible] in vobis congr[illegible] mur rediuiua ſurgere ſupernæ dilectionis exempla propitiatione diuina. [illegible] dec[illegible] ante t[illegible] p[illegible] uli vetuſtate [illegible] veſtri ſenſus certamine fides reuireſ[illegible] in [illegible] ore, & q[illegible] t[illegible] er[illegible] a[illegible] ne[illegible] e, tandem ſeruentis animi rurſus incaleſcat ardore, cum pene eidem [illegible] ncritis [illegible] arte, qua beatum Martinum huc didicimus acceſ[illegible]ſſe, non e[illegible]t mirum ſi illum imitare [illegible] id[illegible] aris in opere, quem tibi ducem credimus itineris extitiſſe. vt cuius es ſecuta [illegible], [illegible] voto complcas & exempla, & beatiſsimum virum in tanto tibi facias e[illegible] ſocium, in-quantum p[illegible] m refugi[illegible] l[illegible] bere de mundo. Cuius opinionis radio præmicante, itare[illegible] di[illegible] aud[illegible] n-tium pectora cœleſti fulgore ſuffuſa, vt paſsim prouocati puellarum animi diuini [illegible]nis ſ[illegible]lla ſuc-cenſi, raptim f[illegible]ſtinent auide in charitate Chriſti fonte veſtri pectoris inrigari: & relictis parenti-bus [illegible] ſibi m[illegible] eligant, quam matrem. facit hoc gratia non natura. Igitur huius ſtudii vota vi-dentes, gratias clementiæ ſupernæ referimus, qui voluntates hominum ſuæ facit volunt[illegible] conne-cti: quoniam confidimus quas apud vos iubet colligi, ſuo vult amplexu ſeruari. Et q[illegible] quaſdam comperimus diuinitate propitia de noſtris territorii ad inſtitutionem veſtræ regulæ deſiderabiliter conuolaſſe, inſpicientes etiam veſtræ petitionis epiſtolam libenter a nobis exceptam; hoc Chriſto au-ctore & remediatore firmamus: vt licet omnes æqualiter quæ ibi conueniunt, in Domini charitate manſuræ debeant inuiolabiliter cuſtodire, quod videntur libentiſsimo animo ſuſcepiſſe: quoniam contaminari non debet Chriſto fides cœlo teſte promiſſa: vbi non leue ſcelus eſt templum Dei (quod abſit) pollui, vt ab eo poſsit ira ſuccendente diſperdi. tamen ſpecialiter definimus, ſi qua (ſicut di-ctum eſt) de locis ſacerdotaliter noſtræ gubernationi domino prouidente commiſsis, in Pictaua ci-uitate veſtro monaſterio meruerit ſociari, ſecundum beatæ memoriæ domini Cæſarii Arelatenſis E-piſcopi conſtituta, nulli ſit vlterius diſcedendi licentia. Quæ ſicut continet regula, voluntate pro- 3
dita videtur ingreſſa, ne vnius turpi dedecore ducatur in crimen, quod apud omnes emicat in ho-nore. Et ideo, ſi (quod auertat Deus) aliqua inſanæ mentis inlicitatione ſuccenſa, ad tanti ob-probrii maculam præcipitare ſuam voluerit diſciplinam, gloriam & coronam, vt inimici conſilio ſicut Eua eiecta de Paradiſo, per qualemcunque de clauſtris ipſius monaſterii, immo de cœli regno exire pertulerit, mergenda & conculcanda vili platearum in luto, ſeparata a communione noſtra, diri anathematis vulnere feriatur. Ita vt ſi fortaſsis Chriſto relicto homini voluerit nubere, Dia-bolo captiuante, non ſolum ipſa quæ refugit, ſed etiam ille qui ei coniunctus eſt, turpis adulter, potius ſacrilegus quam maritus: vel quiſquis vt hoc fieret, venenum magis quam conſilium mini-ſtrauit, ſimili vltione, ſicut de illa dictum eſt, cœleſti iudicio, nobis optantibus, percellatur: donec, ſeparatione facta, per competentem execrandi criminis pœnitentiam, a loco quo egreſſa fuerat, reci-pi meruerit & adnecti. Adiicientes etiam vt eorum qui nobis quandoq; ſucceſſuri ſunt ſacerdotes ſim[illegible]s condemnationis teneantur adſtrictæ reatu, & ſi (quod non credimus) aliquid ipſi voluerent aliter quam noſtra deliberatio continet, relaxare, nouerint ſe nobiſcum æterno iudice definiente ca-ſaturos, quia communis eſt ſalutis inſtructio, ſi quod Chriſto promittitur, inuiolabiliter obſeruetur. Quod noſtræ determinationis decretum pro firmitatis intuitu, propriæ manus ſubſcriptione re[illegible]mus roborandum, perpetualiter a nobis Chriſto auſpice duraturum.*

Lecta igitur hac epiſtola Chrodieldis dixit; *Nunquam nos vlla retinebit mora, niſi ad Reges quos parentes noſtros eſſe nouimus, accedamus.* Venerant enim pedeſtri i[illegible]nere a P[illegible] [illegible]cc[illegible] ll[illegible]us equi beneficium habuerant: vnde anhelæ & ſatis exiguæ erant: ſed [illegible] victus al[illegible]o[illegible]am v[illegible] eis in via q[illegible]ſquam præbuerat: acceſſerunt enim ad vrbem no[illegible]tram die prima menſis primi. erant enim pluuiæ magnæ: ſed & viæ di[illegible]olutæ erant a nimia im-me[illegible]te [illegible]qua-ru[illegible].

De[illegible]

De fomite primo ſcandali

CAP. XL.

DEtrahebant autem & de Epiſcopo dicentes, quia illius dolo & hæ turbatæ, & monaſterium erat derelictum: ſed materiam huius ſcandali altius placuit memorari. Tempore Chlotharii regis, cum beata Radegundis hoc monaſterium inſtituiſſet, ſemper ſubiecta & obediens cum omni congregatione ſua anterioribus fuit Epiſcopis. Tempore vero Sygiberti, poſtquam Maroucus epiſcopatum vrbis adeptus eſt, acceptis epiſtolis Sygiberti regis pro fide ac deuotione Radegundis beatæ, in partes orientis clericos deſtinat pro dominicæ crucis ligno, ac ſanctorum Apoſtolorum cæterorumq; Martyrum reliquiis. qui euntes detulerunt hæc pignera: quibus delatis, petiit Regina Epiſcopum, vt cum honore debito, grandiq; pſallentio in monaſterio locarentur. Sed ille deſpiciens ſuggeſtionem eius, aſcenſis equis, villæ ſe contulit. Tunc Regina iterato ad regem Sygibertum direxit, deprecans vt iniunctione ſua quicunq; ex Epiſcopis hæc pignera cum illo quo decebat honore, votumq; eius expoſcebat, in monaſterio conlocaret. Ad hoc enim opus beatus Eufronius vrbis Turonicæ Epiſcopus iniungitur. Qui cum clericis ſuis Pictauum accedens, cum grandi pſallentio, & cereorum micantium ac thymiamatis adparatu, ſancta pignera abſente loci Epiſcopo in monaſterium detulit. Poſt hæc cum pontificis ſui ſæpius gratiam quæreret, nec poſſet adipiſci, neceſſitate commota cum Abbatiſſa ſua quam inſtituerat, Arelatenſem vrbem expetunt: de qua regula ſancti Cæſarii atq; Cæſariæ beatæ ſuſcepta, Regis ſe tuitione munierunt, ſcilicet quia in illum qui paſtor eſſe debuerat, nullam curam defenſionis ſuæ poterant reperire. Ex hoc ſcandalo de die in diem propagato, tempus migrationis beatæ Radegundis aduenit: qua migrante, iterum petiit Abbatiſſa ſe ſub ſacerdotis ſui poteſtate degere. Quod ille cum primum reſpuere voluiſſet, conſilio ſuorum promiſit ſe patrem earum, ſicut dignum erat, fieri: & vbi neceſſitas fuiſſet, ſuã præbere defenſionem: vnde factum eſt, vt abiens ad Childebertum regem præceptionem eliceret, vt ei hoc monaſterium ſicut reliquas parochias regulariter liceat gubernare. Sed neſcio quid, credo, adhuc in eius animis reſidebat, vt hæ puellæ adſerut, quod mouit ſcandalum. His vero intendentibus, vt ad Regis (ſicut diximus) præſentiam properarent, dedimus eis conſilium dicentes, *Intenditis contra rationem, & nullo modo vobis ea ſeries inferri poteſt, qua blaſphemium arceat. Sed ſi (vt diximus) rationem prætermittitis, nec ſalubre conſilium vultis accipere, vel hoc conuicite in animis veſtris, vt præterito hiberni huius tempore quod in hoc verno acceſſit, cum auræ commodiores fuerint, quo ducit voluntas, pergere valeatis.* Quod conſilium aptum ſuſcipientes, ſub ſequente æſtate, relictis Turonis, cæteris accõmodatis conſobrinæ ſuæ Chrodieldi ſanctimonialibus, ad regem Gunthcramnum acceſſit. A quo ſuſcepta ac muneribus honorata, Turonos eſt regreſſa. Cõſtantina filia Burgolini in monaſterio Auguſtidunenſi relicta, expectans Epiſcopos qui a Rege fuerant iuſſi aduenire, & cauſam ipſarum cum Abbatiſſa diſcutere. Multæ tamen ex his a diuerſis circumuentæ matrimonio copulatæ ſunt, priuſquã hæc a Rege regrederetur. Cumq; præſtolantes aduentum, nullum Epiſcopum aduenire ſenſiſſent, Pictauum regreſſæ ſunt, & ſe intra Baſilicam ſancti Hilarii tutauerunt, congregatis ſecum furibus, homicidis, adulteris, omniumq; criminum reis, ſtabilientes ſe ad bellum, atq; dicẽtes: *Quia Reginæ ſumus, nec prius in monaſterium noſtrum ingredimur, niſi Abbatiſſa eiiciatur foras.* Erat ibi tunc reclauſa quædã, quæ ante paucos annos per murũ ſe deiiciens, ad Baſilicam ſancti Hilarii confugit, multa in Abbatiſſam crimina euomens, quæ tamen falſa cognouimus. Sed poſtquam in Monaſterium per eum locum vnde ſe præcipitauerat, funibus eſt adtracta, petiit vt ſe in cellulam ſecretam recluderet, dicens: *Quia multum peccaui in Dominum, & domnam meam Radegundem, quæ illis diebus ſuperſtes erat. Volo me*, ait, *ab hac frequentia congregationis totius amouere, & pœnitentiam pro neglectis meis agere. ſcio enim quia miſericors eſt Dominus, & remittit confitentibus ſe peccata.* & ingreſſa eſt in cellulam. Cũ autem hoc ſcandalum commotum fuiſſet, & Chrodieldis a Gunthcramno rege regreſſa eſſet, hæc dirupto nocturnis horis cellulæ oſtio egreſſa eſt a monaſterio, & ad Chrodieldem abiit, multa ſicut prius fecerat, crimina de Abbatiſſa prorumpens.

Monaſterium Pictauenſe B. Radegundis.

De cæde in Baſilica ſancti Hilarii

CAP. XLI.

DVm autem hæc agerentur, Gundegiſilus Burdegalenſis, adiunctis ſecum Nicaſio Engoliſmenſi, & Saffario Petragorico, ac ipſo Marouco Pictauenſi Epiſcopis, eo quod huius vrbis metropolis eſſet, ad Baſilicam ſancti Hilarii aduenit, arguens has puellas, & in monaſterium reducere cupiens. Sed cum illæ obſtinatius reluctarentur, & hic cum reliquis iuxta epiſtolam ſuperius nominatam eis excommunicationem indiceret, exurgens turba mutionum præfatorum, tanta eos in ipſa ſancti Hilarii Baſilica cæde mactauit, vt corruentibus in pauimento Epiſcopis vix conſurgere poſſent. Sed & Diaconi & reliqui clerici ſanguine perfuſi, cum effractis capitibus Baſilicam ſunt egreſſi. Tam immenſus enim eos, & (vt credo) Diabolo cooperante, pauor obſederat, vt egredientes a loco ſancto, nec ſibi Vale dicentes, vnuſquiſque per viam quam arripere potuit, repedaret. Adfuit huic calamitati, & Deſiderius diaconus Syagrii Auguſtodunenſis Epiſcopi, qui non inquiſito Cleni fluminis vado, quo primum litus adtigit, eſt ingreſſus: ac natante equo, ripæ vlterioris campo euectus eſt. Ex hoc Chrodieldis ordinatores eligit, villas monaſterii peruadit, & quoſcunque de monaſterio arripere potuiſſet, plagis ac cædibus adfectos ſuo ſeruitio ſubiugabat, minans, vt ſi monaſterium poſſet ingredi, Abbatiſſam de muro proiectam, terræ deiiceret. Quod cum Childeberto regi nunciatum fuiſſet, ſtatim directa auctoritate præcepit Maeconi comiti, vt hæc reprimere omni intentione deberet. Godegiſilus autem cum has à communione ſuſpenſas cum cæteris (vt diximus) reliquiſſet Epiſcopis, epiſtolam ex ſuo fratrumque præſentium nomine conſcripſit ad Sacerdotes illos, qui tunc cum rege Gunthcramno fuerant adgregati: a quibus hæc reſcripta ſuſcepit.

i. ſceleratorum nebulonum, de quibus paulo ante.

Clenus fl.

EXEMPLAR RESCRIPTI.

Dominis ſemper ſuis atque Apoſtolica ſede digniſſimis, Gundegiſilo, Niſcaſio & Saffario, Ætherius, Syagrius, Annacharius, Heſychius, Agræcola, Vrbicus, Felix, Veranus, item Felix, & Berthcramnus Epiſcopi. Literas veſtræ Beatitudinis tantum referante nuncio de veſtra ſoſpitate gauiſi, excepimus: tantum de iniuria quam vos pertuliſſe ſignaſtis, non modico mœrore adſtringimur, dum & regula tranſcenditur, & nulla reuerentia religioni ſeruatur. Sed quia indicaſtis monachas, quæ de monaſterio bonæ memoriæ Radegundis, inſtigante Diabolo fuerunt digreſſæ, quod nullam a vobis acquieuerint correctionem audire, nec intra monaſterii ſui ſepta de quo egreſſæ fuerant, voluiſſent reuerti: inſuper Baſilicæ domni Hilarii per cædes veſtras veſtrorumque iniuriam intuliſſe. quapropter ipſas a communionis gratia viſi fueritis ſuſpendere, ac per hoc noſtram ex inde mediocritatem elegiſtis conſulere. Igitur quia optime vos nouimus ſtatuta canonum percurriſſe, ac regulæ plenitudinem continere, vt qui in talibus exceſſibus videntur deprehendi, non ſolum excommunicatione, verumetiam pœnitentiæ ſatisfactione debeant coerceri: ea de re addentes cum venerationis cultu ſummæ auiditatis dilectionis inſtinctum, indicamus ea quæ definiſtis nos concordanter veſtræ ſententiæ conſentire, quoadusque in ſynodali concilio Calendis Nouembris pariter poſiti debeamus conſilio pari tractare, qualiter talium temeritas frænum diſtrictionis poſſit accipere, vt deinceps nulli liceat ſub hunc lapſum facientes iactantia ſimilia perpetrare. Attamen quia nos [illegible] dictione domnus Paulus Apoſtolus indeſinenter videtur monere, vt opportune importuneque debeamus quoſcunque excedentes ſedula prædicatione corrigere: & pietatem proteſtatur domina [illegible] idcirco [illegible] crimus adhuc vt oratione aſſidua Domini miſeri ordiam d[illegible] [illegible] ipſas in [illegible] netur, [illegible] id quod per d[illegible] ſunt cont[illegible] pœniteant: vt in monaſterio ſuo veſtra præd[illegible]tione anima quæ quodammodo [illegible] erunt, propitio Chriſto reuertantur: vt ille qui vnam humeris inlatam errantem o[illegible] & de iſtarum tran[illegible] quæ ad iuſſio gregi [illegible] Hoc ſpecialius poſtulantes, vt pro nobis intercesſionum veſtrarum ſuffragia indeſinenter (vt co[illegible] mus)

mus) tribuatis. Peculiaris veſter Ætherius peccator ſalutare præſumo. Cliens veſter Heſychius reuerenter audeo ſalutare. Amator veſter Syagrius reuerenter ſaluto. Cultor veſter Vrbicus peccator famulanter ſaluto. Venerator veſter Veranus Epiſcopus, reuerenter ſaluto. Famulus veſter Felix ſalutare præſumo. Humilis veſter atq; amator Felix audeo ſalutare. Humilis atq; obediens veſter Berthcramnus Epiſcopus ſalutare præſumo.

Exemplaria epiſtolæ quam ſancta Radegundis Epiſcopis direxit

CAP. XLII.

SEd & Abbatiſſa recitauit epiſtolam quam beata Radegundis Epiſcopis qui ſuo tempore erant, dirigi voluit. Cuius nunc iterum ipſa abbatiſſa exemplaria ad vicinarum vrbium ſacerdotes direxit: cuius hæc ſunt exemplaria.

EXEMPLAR EPISTOLÆ.

Dominis ſanctis & Apoſtolica ſede digniſſimis in Chriſto patribus omnibus Epiſcopis, Radegundis peccatrix. Congrua prouiſionis tunc roborabiliter ad effectum tendit exordium, cum generalibus patribus, medicis ac paſtoribus, ouilis ſibi commiſſi cauſſa auribus traditur, cuius ſenſibus commendatur. Quorum participatio de charitate, conſilium de poteſtate, ſuffragium de oratione miniſtrare poterit interuentum. Et quoniam olim vinclis laicalibus abſoluta, diuina prouidente & inſpirante clementia, ad religionis normam viſa ſum voluntarie duce Chriſto translata, hac pronæ mentis ſtudio cogitans etiam de aliarum profectibus, vt adnunciante Domino mea deſideria efficerentur, reliquis profutura, inſtituente atque remunerante præcellentiſſimo domino rege Chlothario, monaſterium puellarum Pictaua vrbe conſtitui: conditumq; quantum mihi munificentia regalis eſt largita, facta donatione dotaui: inſuper congregationi per me Chriſto præſtante collectæ, regulam ſub qua ſancta Cæſaria degit: quam ſolicitudo beati Cæſarii antiſtitis Arelatenſis ex inſtitutione ſanctorum patrum conuenienter collegit, adſciui. Cui conſentientibus beatiſſimis & huius ciuitatis, & reliquis pontificibus, electione etiam noſtræ congregationis domnam & ſororem meam Agnetem, quam ab incunte ætate loco filiæ colui & eduxi, Abbatiſſam inſtitui, ac me poſt Deum eius ordinationi regulariter obedituram commiſi. Cuique formam Apoſtolicam obſeruantes, tam ego quam ſorores de ſubſtantia terrena quæ poſſidere videbamur, factis chartis tradidimus, metu Ananiæ & Sapphiræ, in monaſterio poſitæ, nihil proprium reſeruantes. Sed quoniam incerta ſunt humanæ conditionis momenta vel tempora, quippe mundo in fine currente, cum aliqui magis propria quàm diuina cupiant voluntati ſeruire: zelo ducta Dei hanc ſuggeſtionis meæ paginā apoſtolatus veſtri in Chriſti nomine ſuperſtes porrigo vel deuota. Et quia præſens non valui, quaſi veſtris prouoluta veſtigiis, epiſtolæ vicarietate proſternor, coniurans per Patrem & Filium & Spiritum ſanctū, ac diem tremendi iudicii, ſic repræſentatos vos nō tyrannus oppugnet, ſed legitimus rex coronet, vt ſi caſu poſt meum obitum quæcunq; perſona, vel loci eiuſdem pontifex, ſeu poteſtas principis, vel alius aliquis, quod nec fieri credimus, congregationem, vel ſuaſu maliuolo, vel impulſu iudiciario perturbare tentauerit, aut regulam frangere, ſeu abbatiſſam alteram quā ſororem meam Agnetem quā beatiſſimi Germani præſentibus ſuis fratribus benedictio conſecrauit: aut ipſa congregatio (quod fieri nō poteſt) habita murmuratione mutare contēderit, vel quaſdā dominationes in monaſterio, vel rebus monaſterii quæcunq; perſona vel pontifex loci præter quas anteceſſores epiſcopi, aut alii me ſuperſtite habuerunt, nouo priuilegio quicunque adſectare voluerit, aut extra regulam exinde egredi quis tentauerit, ſeu de rebus quas in me præcellentiſſimus dominus Chlotharius, vel præcellentiſſimi domini reges filii ſui contulerunt & ego ex eius præceptionis permiſſu monaſterio tradidi poſſidendum, & per auctoritates præcellentiſſimorum dominorum regum Chariberti, Guntheramni, Chilperici, & Sygiberti, cum ſacramenti interpoſitione, & ſuarum manuum ſubſcriptionibus obtinui confirmari aut ex his quæ alii pro animarum ſuarum remedio, vel ſorores ibidem de rebus propriis contulerunt, aliquis princeps, aut pontifex, aut potens aut de ſororibus cuiuſlibet perſona aut minuere, aut ſibimet ad proprietatem reuocare ſacrilego voto contenderit, ita ve[illegible] ... [illegible]atem ac eſſorumq; veſtros poſt Deum pro mea [illegible] ne & Chriſti voluntate [illegible]

vt ſicut prædones & ſpoliatores pauperum extra gratiam veſtram habeantur: nunquam de noſtra regula vel de rebus monaſterii obſiſtentibus vobis imminuero valeas aliquid aut mutare. Hoc etiam deprecans, vt cum Deus prædictam domnam ſororem noſtram Agnetem de ſeculo migrare voluerit, illa in loco eius Abbatiſſa de noſtra congregatione debeat ordinare, quæ Deo & ipſi placuerit, cuſtodiens regulam, & nihil de propoſito ſanctitatis imminuet: nam nunquam propria aut cuiuſcunque voluntas præcipitet. Quod ſi (quod abſit) contra Dei mandatum & auctoritatem regum aliquis de ſuprascriptis conditionibus coram Domino & ſanctis eius precabiliter commendatis agere, aut de perſona aut ſubſtantia minuenda voluerit, aut memoratæ ſorori meæ Agneti Abbatiſſæ moleſtias aliquas inferre tentauerit, Dei & ſanctæ Crucis & beatæ Mariæ incurrat iudicium, & beatos confeſſores Hilarium & Martinum, quibus poſt Deum ſorores meas tradidi defendendas, ipſos habeat contradictores & perſecutores. Te quoque beate Pontifex, ſucceſſoreſque veſtros, quos patronos in cauſa Dei diligenter adſciſco, ſi (quod abſit) extiterit qui contra hæc aliquid moliri tentauerit, pro repellendo & confutando Dei hoſte, non pigeat ad Regem quem eo tempore locus iſte reſpexerit, vel ad Pictauam ciuitatem pro re vobis ante Dominum commendata percurrere, & contra aliorum iniuſtitiam executores & defenſores iuſtitiæ laborare, vt tale nephas nullo modo ſuis admitti temporibus Rex patiatur catholicus, nec conuelli permittat quod Dei & mea & Regum ipſorum voluntate firmatum eſt. Simul etiam principes quos Deus pro gubernatione populi poſt deceſſum meum ſupereſſe præceperit, coniuro per Regem cuius regni non erit finis, & ad cuius nutum regna conſiſtunt, qui eis donauit ipſum viuere vel regnare, vt monaſterium quod ex permiſſu & ſolatio domnorum Regum, patris vel aui eorum conſtruxiſſe viſa ſum, & ordinaſſe regulariter, vel dotaſſe, ſub ſua tuitione & ſermone vna cum Agnete Abbatiſſa iubeant gubernare: & a nullo neque ſæpe dictam Abbatiſſam noſtram, neque aliquid ad noſtrum monaſterium pertinens moleſtari, aut inquietari, vel exinde imminui, aut aliquid mutari permittant, ſed magis pro Dei intuitu vna cum domnis Epiſcopis, ipſi me ſupplicante coram redemptore gentium ſicut eis commendo, defenſari iubeant & muniri: vt in cuius honore Dei famulas protegunt, cum defenſore pauperum, & ſponſo virginum perpetualiter æterno ſocientur in regno. Illud quoque vos ſanctos Pontifices, & præcellentiſſimos domnos Reges, & vniuerſum populum Chriſtianum, coniuro per fidem Catholicam in qua baptizati eſtis, & eccleſias quas conſeruatis, vt in Baſilica quam in ſanctæ Mariæ dominicæ genitricis honorem cœpimus ædificare, vbi etiam multæ ſorores noſtræ conditæ ſunt in requie, ſiue perfecta, ſiue imperfecta, cum me Deus de hac luce migrare præceperit, corpuſculum meum ibi debeat ſepeliri. Quod ſi quis aliud inde voluerit, aut fieri tentauerit, obtinente cruce Chriſti, & beata Maria, diuinam vltionem incurrat: & vobis intercurrentibus, in loco ipſius Baſilicæ merear cum ſororum congregatione obtinere loculum ſepulturæ. Et vt hæc ſupplicatio mea, quam manu propria ſubſcripſi, vt in vniuerſalis Eccleſiæ archiuo ſeruetur, effuſis cum lachrimis deprecor, quatenus ſi contra improbos aliquos neceſſitas exegerit, vt veſtra defenſione ſoror mea Agnes Abbatiſſa, vel congregatio eius, quo ſuccurri ſibi popoſcerint, veſtræ miſericordiæ pia conſolatio opem paſtoralis ſolicitudine ſubminiſtret. Nec de me deſtitutas ſe proclament, quibus Deus præſidium veſtræ gratiæ præparauit. Illud vobis in omnibus ante oculos reuocantes, per ipſum qui de cruce glorioſa virginem ſuam genitricem beato Ioanni Apoſtolo commendauit, vt qualiter ab illo completum eſt Domini mandatum, ſic ſit apud vos indigna & humilis domnis meis Eccleſiæ patribus & viris Apoſtolicis quod commendo: quod cum dignanter ſeruaueritis depoſitum, meritis participes cuius impletis mandatum Apoſtolicum, digne reparetis exemplum.

Quod Theutharius presbyter ad hoc ſcandalum mitigandum aduenit

CAP. XLIII.

POſt hæc Maroueus Epiſcopus, cum diuerſa improperia ab his audiret, Porcarium Abbatem Baſilicæ beati Hilarii, ad Gundegiſilum Epiſcopum, & reliquos comprouinciales eius deſtinat, vt data communione puel[illegible], ad audientiam veniendi licentiam indulgere dignarentur. ſed nequaquam potuit obtinere. Childebertus autem rex, cum aſſiduas de vtraque parte, monaſterii ſcilicet, vel puellarum quæ egreſſæ fuerant,

eram, moleſtias pateretur, Theutharium presbyterum ad dirimendas querimonias quæ inter eaſdem agebantur, deſtinat. Cui prouocatæ Chrodieldis cum reliquis puellis ad audientiam dixerunt: *Non venimus, quia à communione ſuſpenſæ ſumus: ſi reconciliari meremur, tunc ad audientiam venire non differimus.* Hæc audiens ille, ad Epiſcopos abiit: cumque cum his de hac cauſa locutus fuiſſet, nullum effectum obtinere potuit de communione earum: & ſic ad vrbem Pictauam regreſſus eſt. Puellæ vero ſeparatæ ab inuicem, aliæ ad parentes, aliæ ad domos proprias, nonnullæ in hæc monaſteria, in quibus prius fuerant, ſunt regreſſæ: quia hiemem validam ſimul poſitæ, propter penuriam ligni tolerare non poterant. Paucæ tamen cum Chrodielde & Baſina remanſerunt. Erat enim tunc & inter eas magna diſcordia, pro eo quod altera alteri ſe præponere cupiebat.

De intemperie anni

CAP. XLIV.

EO anno poſt clauſum Paſcha, tam immenſa cum grandine pluuia fuit, vt intra duarum aut trium horarum ſpatia etiam per minores vallium meatus ingentia currere flumina viderentur: arbores in autumno floruerunt, & poma ſicut prius dederant, ediderunt. Menſe nono roſæ adparuerunt. Flumina vero vltra modum excreuerunt: ita vt excedentia litora loca quæ nunquam contingere conſueta fuerant, operirent, non minimum ſationibus inferentia damnum.

GREGORII TVRONICI HISTORIARVM

LIBER DECIMVS.

De Gregorio Papa Romano

CAP. I.

An. Dom. DXC. Gregor. M. Dial. 3. c. 19.

ANno igitur quintodecimo Childeberti regis, Diaconus noſter ab vrbe Roma cum Sanctorum pigneribus veniens, ſic retulit, quod anno ſuperiore menſe nono tanta inundatione Tyberis fluuius vrbem Romam obtexit, vt ædes antiquæ diruerentur: horrea etiam Eccleſiæ ſubuerſa ſint, in quibus nonnulla millia modiorum tritici periere. Multitudo etiam ſerpentium cum magno dracone in modum trabis validæ, per huius fluuii alueum in mare deſcendit. Sed ſuffocatæ beſtiæ inter ſalſos maris turbidi fluctus, litori eiectæ ſunt. Subſecuta eſt de veſtigio clades quam inguinariam vocant. nam medio menſe XI adueniens primum omnium iuxta illud quod in Ezechiele Propheta legitur, *A ſanctuario meo incipite*, Pelagium papam perculit: quo defuncto, magna ſtrages populi de hoc morbo facta eſt. Sed quia eccleſia Dei abſque rectore eſſe non poterat, Gregorium diaconum plebs omnis elegit. hic enim de ſenatoribus primis, ab adoleſcentia deuotus Deo, in rebus propriis ſex in Sicilia monaſteria congregauit: ſeptimum intra vrbis Romæ muros inſtituit: quibus tantã delegans terrarum copiam, quanta ad victum quotidianum præbendum ſufficeret, reliqua vendidit cum omni præſidio domus, ac pauperibus erogauit: & qui ante ſerico contextu ac gemmis micantibus ſolitus erat per vrbem procedere trabeatus, nunc vili contectus veſtitu, ad altaris Dominici miniſterium conſecratur: Septimusque Leuita ad adiutorium Papæ adſciſcitur. Tantaque ei abſtinentia in cibis, vigilantia in orationibus, ſtrenuitas in ieiuniis erat, vt infirmato ſtomacho vix conſiſtere poſſet. Literis Grammaticis, Dialecticiſque ac Rhetoricis ita erat inſtitutus, vt nulli in Vrbe ipſa putaretur eſſe ſecundus. Hunc apicem adtentius fugere tentans, ne quod prius abiecerat, rurſum ei in ſeculo de adepto honore iactantia quædam ſubreperet: vnde factum eſt vt epiſtolam ad imperatorem Mauricium dirigeret, cuius filium ex lauacro ſancto ſuſceperat, coniurans, & multa prece poſcens, ne vnquam conſenſum præberet populis, vt hunc huius honoris gloria ſublimaret. Sed præfectus vrbis Romæ germanus eius, anticipauit nuncium, & comprehenſo diſruptis epiſtolis conſenſu quem populus fecerat, Imperatori direxit. At ille gratias Deo agens pro amicitia Diaconi, quod reperiſſet locum honoris eius, data præceptione ipſum iuſſit inſtitui. Cumque in hoc reſtaret vt benediceretur, & lues populum deuaſtaret, verbum ad plebem pro agenda pœnitentia in hunc modum exorſus eſt:

Gregorius PP.

ORATIO GREGORII AD PLEBEM.

Oportet fratres dilectiſsimi, vt flagella DEI *quæ metuere ventura debuimus, ſaltem præ[illegible]ia & experta timeamus. Conuerſionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis noſtri duritiam ipſa quam patimur, pœna diſſoluat: vt enim Propheta teſte prædictum eſt, Peruenit gladius vſque ad animam. Ecce etenim cuncta plebs cœleſtis iræ mucrone percutitur, & repentina ſinguli cæde vaſtantur: nec languor mortem præuenit, ſed languoris moras*

moras, vt eternitis mors præcurrit. Percuſſus quiſque ante rapitur, quam ad lamenta pænitentiæ conuertatur. Penſate ergo, qualis ad conſpectum diſtricti iudicis perueniet, cui non vacat flere quod fecit. Habitatores quique non ex parte ſubtrahuntur, ſed pariter corruunt: domus vacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aſpiciunt, & ſui eos ad interitum heredes præcedunt. Vnuſquiſque ergo noſtrum ad pænitentiæ lamenta confugiat, dum flere ante percuſſionem vacat. Reuocemus ante oculos mentis quicquid errando commiſimus, & quod nequiter egimus, flendo puniamus. Præueniamus faciem eius in confeſſione, & ſicut Propheta ammonet, leuemus corda noſtra cum manibus ad Dominum. Ad Deum quippe corda cum manibus leuare eſt, orationis noſtræ ſtudium merito bonæ operationis erigere. Dat profecto, dat tremori noſtro fiduciam, qui per Prophetam clamat: Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Nullus autem de iniquitatum ſuarum immanitate deſperet. veternoſas namque Niniuitarum culpas triduana pænitentia abſterſit: & conuerſus latro vitæ præmia etiam in ipſa ſententia ſuæ mortis emeruit. Mutemus igitur corda, & præſumamus nos iam percepiſſe quod petimus. citius ad precem iudex flectitur, ſi à prauitate ſua petitor corrigatur: Imminente ergo tantæ animaduerſionis gladio, nos importunis fletibus inſiſtamus. Ea namque quæ ingrata eſſe hominibus importunitas ſolet, iudicio veritatis placet: quia pius ac miſericors Deus vult a ſe precibus veniam exigi, qui quantum meremur non vult iraſci. hic etenim per Pſalmiſtam dicit: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & magnificabis me. Ipſe ergo ſibi teſtis eſt, quia inuocantibus miſereri deſiderat, qui ammonet vt inuocetur. Proinde fratres chariſſimi contrito corde & correctis operibus, ab ipſo feriæ quartæ primo diluculo, ſeptiformem Letaniam iuxta diſtributionem inferius denotatam, deuota ad lachrimas mente veniamus, vt diſtrictus iudex cum ob culpas noſtras nos punire conſiderat, ipſe à ſententia propoſitæ damnationis parcat. Clerus igitur egrediatur ab eccleſia ſanctorum martyrum Coſmæ & Damiani, cum presbyteris regionis ſextæ. Omnes vero Abbates cum monachis ſuis, ab eccleſia ſanctorum martyrum Geruaſii & Protaſii, cum presbyteris regionis quartæ. Omnes Abbatiſſæ cum congregationibus ſuis, egrediantur eccleſia ſanctorum martyrum Marcellini & Petri, cum presbyteris regionis primæ. Omnes infantes, ab eccleſia ſanctorum martyrum Ioannis & Pauli, cum presbyteris regionis ſecundæ. Omnes vero laici, ab eccleſia ſancti protomartyris Stephani, cum presbyteris regionis ſeptimæ. Omnes mulieres viduæ, ab eccleſia ſanctæ Euſemiæ, cum presbyteris regionis quintæ. Omnes autem mulieres coniugatæ egrediantur ab eccleſia ſancti martyris Clementis, cum presbyteris regionis tertiæ. Vt de ſingulis Eccleſiis exeuntes cum precibus ac lachrimis, ad beatæ Mariæ ſemper virginis genitricis domini Dei noſtri Ieſu Chriſti Baſilicam congregemur, vt ibi diutius cum fletu ac gemitu Domino ſupplicantes peccatorum noſtrorum veniam promereri valeamus. Hæc eo dicente, congregatis clericorum cateruis, pſallere iuſſit per triduum, ac deprecari Domini miſericordiam: de hora quoque tertia veniebant vtrique chori pſallentium ad eccleſiam clamantes per plateas vrbis, *Kyrie eleiſon.* Adſerebat autem Diaconus noſter qui aderat, in vnius horæ ſpacio dum voces plebs ad Dominum ſupplicationis emiſit, octoginta homines ad terram corruiſſe, & ſpiritum exhalaſſe. Sed non deſtitit ſacerdos tantus prædicare populo, ne ab oratione ceſſarent. Ab hoc etiam Diaconus noſter reliquias Sanctorum (vt diximus) ſumpſit, dum adhuc in diaconatu degeret. Cumque latibula fugæ præpararet capitur, trahitur, & ad beati Apoſtoli Petri Baſilicam deducitur, ibique ad pontificalis gratiæ officium conſecratus Papa vrbi datus eſt. Sed nec deſtitit Diaconus noſter, niſi ad epiſcopatum eius de porta rediret, & qualiter ordinatus fuerit, præſenti contemplatione ſuſpiceret.

De reditu Gripponis legati ab imperatore Mauritio

CAP. II.

GRippo autem ab imperatore Mauritio rediens hæc nunciauit, quod anno ſuperiore cum adepto nauigio cum ſociis ſuis Africæ portum adtigiſſet, Carthaginem magnam ingreſſi ſunt. Vbi dum morarentur, præceptionem opperientes præfecti qui aderat, vt illos In peratoris præſentiæ deberent, vnus puerorum Euantii, qui cum eodem abierat, arreptam ſpeciem de manu cuiuſdam negociatoris

ad metatum detulit. Quem ille proſecutus cuius res erant, reddi ſibi rem propriam flagitabat: ſed iſto differente cum de die in diem hoc iurgium in maius propagaretur, quadam die negociator puerum illum in platea reperit, adprehenſoque veſtimento eius, tenere cœpit dicens: *Quia non a me laxaberis, priuſquam res quas violenter diripuiſti, meæ ditioni reſtituas.* At ille excutere ſe de eius manibus conatus, non dubitauit erepto gladio hominem trucidare, & ſtatim ad metatum regreſſus eſt, nec aperuit ſociis quæ geſta fuerant: erant enim ibi tunc (vt diximus) legati Bodegiſilus filius Mummoleni Sueſſionici, & Euantius filius Dianremii Arelatēſis, & hic Grippo genere Francus, qui eleuantes de epulo, ſopori ſe dederant pro quiete. Quare cum ſeniori vrbis nunciata fuiſſent quæ puer horum geſſerat, collectis militibus, vel omni populo armis circundato, ad metatum eorum dirigit. At illi inopinantes experge facti, obſtupeſcunt, cernentes hæc quæ gerebantur. Tunc ille qui prior erat, exclamabat dicens; *Arma deponite, & ad nos egredimini, vt cognoſcamus pacifice, qualiter homicidium factum eſt.* Hæc illi audientes, timore perterriti, adhuc ignorantes quæ geſta fuerant, fidem expetunt, vt ſecuri ſine armis egrederentur. iurauerunt homines illi, quod cuſtodire impatientia non permiſit. Sed mox egredientem Bodegiſilum gladio percutiunt, ſimul et & Euantium. Quibus ante hoſtium metatus proſtratis, Grippo arreptis armis cum pueris qui ſecum erant proceſſit ad eos dicens, *Quæ geſta fuerunt, nos ignoramus. & ecce ſocii itineris mei, qui ad Imperatorem directi fuerant, gladio ſunt proſtrati: iudicabit Deus iniuriam noſtram, & mortem illorum de interitu veſtro, quia nos innocentes & in pace venientes taliter trucidatis nec vltra erit pax inter Reges noſtros, Imperatoremque veſtrum. Nos enim pro pace venimus, & pro adiutorio Reipublicæ † impertiendo. Teſtem hodie inuoco Deum, quia veſtra ex itaaut noxa, vt non cuſtodiatur inter principes pax promiſſa.* Hæc & huiuſcemodi Grippone verba proferente, ſoluto Carthaginenſis belli procinctu, regreſſus eſt vnuſquiſque ad propria. Præfectus vero ad Gripponem accedens, mulcere cœpit animos eius de iis quæ geſta fuerant, ordinans qualiter ad præſentiam Imperatoris accederet. Qui veniens narrata legatione pro qua directus fuerat, exitium ſociorum expoſuit. Qua de cauſa Imperator valde moleſtus, pollicitus eſt vlciſci mortem eorum iuxta id quod Childeberti regis iudicium promulgaret. Tunc ab Imperatore muneratus, cum pace regreſſus eſt.

† i. Imperio Rom.

P. Diac. lib. 3. cap. 30.

Quod exercitus Childeberti regis in Italiam abiit

CAP. III.

HIs a Grippone Childeberto regi relatis, confeſtim exercitum in Italiam commoueri iubet ac XX. duces ad Longobardorum gentem debellandam dirigit. Quorum nomina non putaui lectioni ex ordine neceſſario inſerenda. Audoualdus vero dux cum Vinthrione commoto Campaniæ populo, cum ad Metenſem vrbem quæ ei in itinere ſita erat, acceſſiſſet, tantas prædas, tantaque homicidia ac cædes perpetrauit, vt hoſtem propriæ regioni putaretur inferre. Sed & alii quoque Duces ſimiliter cum phalangis ſuis fecere, ita vt prius regionem propriam aut populum commanentem adficerent, quam quiddam victoriæ de inimica gente patrarent. Adpropinquantes autem ad terminum Italiæ, Audoualdus cum ſex Ducibus dexterâ petiit, atque ad Mediolanenſem vrbem aduenit: ibique eminus in campeſtria caſtra poſuerunt. Olo autem dux ad Bilitionem huius vrbis caſtrum, in campis ſitum Caninis, importune accedens, iaculo ſub papilla ſauciatus, cecidit & mortuus eſt. Hi autem cum egreſſi fuiſſent in prædam, vt aliquid victus adquirerent, a Longobardis inruentibus, paſſim per loca proſternebantur. Erat autem ſtagnum quoddam in ipſo Mediolanenſis vrbis territorio, quod Coreſium vocitant, ex quo paruus quidam fluuius, ſed profundus egreditur: ſuper huius laci litus Longobardos reſidere audierant. Ad quem cum adpropinquaſſent, priuſquam flumen, quod diximus, tranſirent, a litore [illegible] vnus Longobardorum ſtans lorica protectus & galea, contum manu geſtans, vocem dedit contra Francorum exercitum, dicens; *Hodie adparebit, cui Diuinitas obtiner[illegible] [illegible]um præſtet.* Vnde intelligi datur, hoc ſignum ſibi Longobardos præparaſſe. Tunc pauci tranſeuntes contra Longobardum hunc decertantes pr[illegible]

Bilitio.

Coreſium.

eum: & ecce omnis exercitus Longobardorum in fugam verſus præteriit. Hi quoq;
tranſeuntes flumen, nullũ de iis reperiunt, niſi tantum recognoſcentes ad paratum ca-
ſtrorum, vbi vel focos habuerant, vel tentoria fixerant. Cumq; nullum de iis depre-
hendiſſent, ad caſtra ſua regreſſi ſunt. ibiq; ad eos Imperatoris legati venerunt, nun-
ciantes adeſſe exercitum in ſolatium eorum, dicenteſque, *Quia poſt triduum cum eiſdem*
ventemus: & hoc vobis erit ſignum, cum videritis villæ huius quæ in monte ſita eſt, domus incen-
dio concremari, & fumum incendii ad cælos vſque ſuſtolli, noueritis nos cum exercitu quem
pollicemur adeſſe. Sed expectantes, iuxta placitum, dies ſex, nullum ex iis veniſſe
contemplati ſunt. Chedinus autem cum tredecim Ducibus læuam Italiæ ingreſ-
ſus, quinque caſtella cepit, a quibus etiam ſacramenta exegit. Morbus etiam dyſen-
teriæ grauiter exercitum adficiebat, eo quod aeres incongrui inſuerique hominibus
eſſent, ex quo plerique interierunt. Commoto autem vento & data pluuia, cum pau-
liſper refrigeſcere aer cœpit, in infirmitate ſalubritatem contulit. Quid plura? per
tres fere menſes Italiam peruagantes, cum nihil proficerent, neque ſe de inimicis vl-
ciſci poſſent, eo quod ſe in locis communiſſent firmiſſimis: neque Regem capere, de
quo vltio fieret, qui ſe infra Ticinenſes munierat muros, infirmatus (vt diximus)
aerum intemperantia exercitus ac fame adtritus, redire ad propria deſtinauit. Sub-
dens etiam illud, acceptis ſacramentis, Regis ditionibus quod pater eius prius habu-
erat, de quibus locis & captiuos, & alias abducere prædas: & ſic regredientes ita fame
conficiebantur, vt prius & arma & veſtimenta ad coemendum victum demerent,
quam locum genitalem contingerent. At Aptacharius Longobardorum rex, lega-
tionem ad Gunthramnum regem cum huiuſcemodi verbis direxit; *Nos piiſſime Rex,*
ſubiecti atque fideles vobis gentique veſtræ, ſicut patribus veſtris fuimus, & eſſe deſideramus: nec
diſcedimus à ſacramento quod prædeceſſores noſtri veſtris prædeceſſoribus iurauerunt. Nunc au-
tem deſiſtite à perſecutione noſtra, & ſit pax nobis & concordia; vt vbi neceſſarium fuerit con-
tra inimicos auxilium præbeamus, vt veſtra ſcilicet noſtraque gente ſaluata, ac nos pacificos cogno-
ſcentes, terreantur magis aduerſarii † qui in circuitu obſtrepunt, de amicitia, quam de noſtra diſ- ſc. Romani.
cordia gratulentur. Pacifice hæc Gunthramnus Rex verba ſuſcepit, miſitque eos
ad nepotem ſuum Childebertum regem. Dum autem his narratis in loco commo-
tarentur, venerunt alii qui mortuum Aptacharium regem nunciantes, Paulumque
in loco eius ſubſtitutum, eiuſmodi verba quæ ſupra diximus, deferentes. Sed Chil-
debertus rex placitum cum eiſdem ponens, vt quid ei impoſterum conueniret, enun-
ciaret, eos abſcedere iuſſit.

Quod Mauritius legatorum interfectores in Gallias direxit

CAP. IV.

MAuritius autem Carthaginenſes illos, qui legatos Childeberti regis anno ſupe-
riore interemerant, vinctos manibus cateniſque oneratos, ad eius direxit præ-
ſentiam, duodecim ſcilicet numero viros, ſub ea videlicet conditione, vt ſi eos inter-
ficere velit, haberet licentiam: ſin autem ad redimendum laxaret, trecentis pro vno-
quoque acceptis aureis quieſceret: ſicque vt quod vellet eligeret. quo facilius ſopito
ſcandalo, nulla occaſio inter ipſos inimicitiæ oriretur. Sed rex Childebertus differens
homines vinctos accipere, ait; *Incertum apud nos habetur, Vtrum ii ſint homicidæ illi quos*
adducitis, an alii, vel fortaſſis cuiuſcunque ſerui habeantur, cum noſtri bene ingenui generatione
fuerint, qui apud vos fuerunt interempti. Præſertim & Grippo aditabat, qui eo tempore
legatus cum eiſdem fuerat miſſus, qui interfecti ſunt, ac dicebat, *Quia Præfectus vrbis*
illius cum collectis duobus aut tribus hominum millibus irruit ſuper nos, interimitq; ſocios meos: in
quo e[illegible]dio & ego ipſe interiiſſem, ſi me viriliter defendere nequiuiſſem. Accedens autem ad lo-
[illegible]m, homines agnoſcere potero: de quibus ſi Imperator veſter (vt dicitis) no[illegible]to cum
do[illegible] pacem cuſtodire deliberat, vltionem exigere debet: & ſic dato Rex placito, vt
p[illegible] eos ad Imperatorem dirigeret, ipſos abſcedere iubet.

Quod Cuppa limitem Turonicum interrumpit

CAP. V.

HIs autem diebus Chuppa, qui quondam comes ſtabuli Chilperici regis fu[illegible], inrupto Turonicæ vrbis termino, pecota reliquaſque res quaſi prędam exer[illegible] diripere voluit. Sed cum hoc incolæ præſenſiſſent, collecta multitudine eum ſeq[illegible] cœperunt. Excuſſaque præda, duobus ex pueris eius interfectis hic nudus aufugit, aliis duobus pueris captis: quos vinctos, ad Childebertum regem tranſmiſerunt[illegible] quos ille in carcerem coniici iubens, interrogare præcepit, cuius auxilio Chuppa fu[illegible]iſſet ereptus, vt ab iis non comprehenderetur qui ſequebantur? Reſponderunt, hoc
Gall. Viguer.
Animodi Vicarii † dolo, qui pagum illum iudiciaria regebat poteſtate, factum fuiſſe. Protinuſque directis Rex literis ad Comitem vrbis, iubet vt eum vinctum in præſentiam Regis dirigeret: quod ſi reſiſtere conaretur, vi oppreſſum etiam interficeret, ſi principis gratiam cupiebat adquirere. Sed ille non reſiſtens, datis fideiuſſoribus, quo iuſſus eſt abiit: repertumque Flauianum domeſticum cauſatus cum ſocio, ne noxialis inuentus, pacificatus cum eodem, redire ad propria iuſſus eſt, datis tamen domeſtico illi muneribus prius. Ipſe quoque Chuppa iterum commotis quibuſdam de ſuis,
Epiſcopus coniugatus, ita & ſup. 8. cap. 39.
[illegible]liam Badegiſili quondam Cœnomanenſis epiſcopi diripere ſibi in matrimonium voluit: intuens autem nocte cum cuneo ſociorum in villa Marogalenſi, vt voluntatem ſuam expleret, præſenſit eum, dolumque eius Magatrudis materfamilias, genitrix ſcilicet puellæ: egreſſaque cum famulis contra eum vi repulit, cæſis pleriſque ex illis, vnde non ſine pudore diſceſſum eſt.

De carcerariis Auernis

CAP. VI.

APud Aruernos vero vincti carceris nocte nutu Dei diſruptis vinculis, reſeratiſque aditibus cuſtodiæ, egreſſi Eccleſiam ingreſſi ſunt. Quibus cum Eulalius comes onera catenatum addi iuſſiſſet, vt ſuper eos poſita, extemplo ceu vitrum fragil[illegible] comminuta ſunt: & ſic obtinente Auito pontifice eruti, propriæ ſunt redditi liber[illegible]

Quod in ipſa vrbe Rex Childebertus clericis ne tributum redderent præſtitit

CAP. VII.

4 IN ſupradicta vero vrbe Childebertus rex omne tributum tam eccleſiis quam monaſteriis, vel reliquis clericis qui ad Eccleſiam pertinere videbantur, aut quicunque eccleſiæ officium excolebant, larga pietate conceſſit. Multũ enim iam exactores h[illegible] tributi expoliati erant, eo quod per longum tempus & ſuccedentium generationes, ac diuiſis in multas partes ipſis poſſeſſionibus, colligi vix poterat hoc tributum. quod hic, Deo inſpirante, ita præcepit emendari, vt quod ſuper hæc fiſco deberetur, n[illegible] exactorem damna percuterent, nec eccleſiæ cultorem tarditas de officio aliqua reuocaret.

De Eulalio & Tetradia quæ vxor eius fuit

CAP. VIII.

5 IN confinio vero termini Aruerni, Gabalitani atque Ruteni, ſynodus Epiſcop[illegible] tracta eſt contra Tetradiam relictam quondam Deſiderii, eo quod repeteret [illegible] ea Eulalius comes res quas ab eo fugiens ſecum tuliſſet. Sed hanc cauſam, vel qualiter [illegible]

[illegible]m reliquerit, vel quemadmodum ad Deſiderium confugerit, altius memorandum putaui. Eulal[i]us autem (vt iuueni[l]is ætas habet) agebat quæpiam inrationabi[li]ter: vnde factum eſt, vt a matre ſæpius increpitus, haberet in eam odium quam amare debuerat. Denique cum in oratorio domus ſuæ hæc in oratione frequenter incumberet, & nocturnas vigilias perſæpe dormientibus famulis in oratione cum lachrimis expleret, in cilicio quo orabat ſuggillata † reperitur. Sed neſcientibus cunctis, quis hæc feciſſet, crimen tamen patricidii refertur ad filium. Hæc cum Cautinus epiſcopus Aruernæ vrbis comperiſſet, eum a communione ſubmouit. Conuenientibus autem ciuibus cum ſacerdote, ad feſtiuitatem beati martyris Iuliani, ad pedes E[piſ]copi Eulalius ille proſternitur, querens ſe inauditum à communione remo[t]um. Tunc Epiſcopus permiſit eum cum cæteris Miſſarum ſpectare ſolennia. Verum vbi ad communicandum ventum eſt, & Eulalius ad altarium acceſſiſſet, ait Epiſco[p]us; *Rumor populi parricidam te proclamat eſſe. Ego vero vtrum perpetraueris hoc ſcelus, an non, ignoro: idcirco in Dei hoc & beati Martyris Iuliani ſtatuo iudicio. Tu vero ſi idoneus es, vt ad[ſ]eris, accede propius, & ſume tibi Euchariſtiæ particulam, atque impone ori tuo. erit enim Deus re[ſ]pe[c]tor conſcientiæ tuæ.* At ille accepta Euchariſtia, communicans abſceſſit. habebat enim vxorem Tetradiam nobilem ex matre, patre inferiorem. Sed cum in domo ſua vir ancillarum concubitu miſceretur, coniugem negligere cœpit: & cum ab ſcorto reuerteretur, grauiſſimis eam plagis ſæpius adficiebat. Sed & pro multis ſceleribus debita nonnulla contraxerat, in quibus ornamenta & aurum vxoris ſæpiſſime euertebat. Denique inter has anguſtias mulier conlocata, cum honorem omnem quem in domo viri habuerat, perdidiſſet, & ille abiſſet ad Regem, hæc a Viro (ſic enim erat nomen hominis) mariti ſui nepote concupiſcitur, ſcilicet vt quia ille perdiderat coniugem, huius matrimonio iungeretur. Virus autem timens inimicitias auunculi, mu[li]erem Deſiderio duci tranſmiſit, videlicet vt ſuccedente tempore copularetur ei: quæ omnem ſubſtantiam viri ſui, tam in auro quam in argento, & veſtimentis, & quæ moueri poterant, cum ſeniore filio ſecum ſuſtulit, relicto in domo alio iuniore. Rediens vero Eulalius ex itinere, comperit quæ acciderant. Sed cum mitigato dolore pa[u]lulum quieuiſſet, ſuper Virum nepotem ſuum inruit, eumque inter arcta vallium A[r]uernarum interemit. Audiens autem Deſiderius, qui & ipſe vxorem nuper per[did]erat, quod ſcilicet Virus interfectus fuiſſet, coniugio ſuo Tetradiam ſociauit. Eu[lalius] vero puellam de monaſterio Lugdunenſi diripuit, eamque accepit. Sed con[c]ubinæ eius inſtigante (vt quidam adſerunt) inuidia, maleficiis ſenſum eius oppilauerunt. Poſt multum vero temporis, Eulalius Emerium huius puellæ conſobrinum e[u]m adpetiit occiditque. Similiter Socratium fratrem ſoceræ ſuæ, quem pater ex con[cu]bina habuerat, interemit. Et alia multa mala fecit, quæ enarrare perlongum eſt. Ioannes filius eius, qui cum ſua diſceſſerat genitrice, a domo Deſiderii dilapſus, Aruernum venit. Cumque iam Innocentius epiſcopatum Rutenæ vrbis ambiſſet, mandatum ei mittit Eulalius, vt res quæ ipſi in huius ciuitatis territorio debebantur, per [e]ius auxilium recipere poſſet. Sed Innocentius ait; *Si de filiis tuis vnum accipio, quem c[ler]icum factum in ſolatio meo retineam, faciam quæ precaris.* At ille tranſmiſit puerum Ioan[nem] nomine, recepitque res ſuas. Suſceptoque Innocentius epiſcopus puero, totondit comam capitis eius, deditque eum Archidiacono eccleſiæ ſuæ: qui in tanta ſe abſ[ti]nentia ſubdidit, vt pro tritico hordeum ſumeret, pro vino aquam hauriret, & pro e[quo] aſino vteretur, veſtimenta viliſſima habens. Igitur coniunctis (vt diximus) ſacer[do]tibus & viris magnificis in confinio ſupradictarum vrbium; Tetradia ab Agyno re[illegible]citatur, atque Eulalius contra eam cauſaturus acceſſit. Cumque res quas de e[o ex]iens ad Deſiderium, domo abſtulerat, inquireretur, iudicatum eſt, Tetradia vt quadrupla ſatisfactione ablata reſtitueret, filioſque quos de Deſiderio conceperat, in[illegible] haberi: illud etiam ord[i]nantes, vt ſi hæc quæ Eulalio eſt iuſſa diſſolueret, accedendi in Aruernum licentia præberetur, rebuſque ſuis quæ ei ex paterna ſucceſſione obuenerant, abſque calumnia frueretur: quod ita factum eſt.

i. ſtrāgulata.

Virus. fuit & hoc nomine Tur. Epiſcopus VIII. inf. cap. vlt.

De exercitu Guntchramni regis: qui in Britanniam abiit

CAPVT IX.

CVm hæc agerentur, & Britanni circa vrbes, Namneticam vtique & Redonicam, valde ſæuirent, Guntheramnus rex exercitum contra eos commoueri iuſſit: quorum capite Beppolenum & Ebracharium duces delegit. Sed Ebracharius ſuſpectus, quod ſi victoria cum Beppoleno patraretur, ipſe ducatum eius adquireret, inimicitias cum eodem connectit, ac per viam totam ſe blaſphemiis, conuiciis atque maledictionibus laceſſunt. Verum per viam qua abierunt, incendia, homicidia, ſpolia, ac multa ſcelera egerunt. Interea venerunt ad Vicinoniam amnem: quem tranſmiſſi, ad Vldam fluuium peruenerunt: ibiq; diſſipatis vicinitatis caſis, pontes deſuper ſtatuunt, ſicque exercitus omnis tranſiuit. Coniunctus enim fuerat eo tempore Beppoleno presbyter quidam dicens; *Si ſecutus me fueris, ego te vſque Vuarocum ducam, ac Britannos in vnum collectos oſtendam.* Fredegundis enim eum audiiſſet, quod in hoc procinctu Beppolenus abiret, quia ei iam ex anteriore tempore inuiſus erat, Baiocaſſinos Saxones iuxta ritum Britannorum tonſos, atque cultu veſtimenti compoſitos, in ſolatium Vuaroci abire præcepit. Adueniente autem Beppoleno cum iis qui eum ſequi voluerunt, certamen iniit, multoſque per biduum de Britannis ac Saxonibus ſupraſcriptis interemit. Receſſerat enim ab eo Ebracharius cum maiori manu: nec ad eum accedere voluit, donec interemptum audiret. Die autem tertio cum iam qui cum eo erant interficerentur, atque ipſe ſauciatus lancea repugnaret, inruentibus ſuper eum Vuaroco cum ſupradictis, interfecerunt eum: incluſerat enim eos inter anguſtias viarum atque paludes: in quibus magis luto necti † quam gladio trucidati ſunt. Ebracharius vero vſque Venetos vrbem acceſſit: miſerat enim ad eum obuiam epiſcopus Regalis clericos ſuos cum crucibus & pſallentio, qui eos vſque ad vrbem deduxerunt. Ferebant etiam quidam eo tempore, quod Vuarocus in inſulas fugere cupiens cum nauibus oneratis auro argentoque & reliquis rebus eius, cum alta maris cepiſſet, commoto vento, demerſis nauibus, res quas impoſuerat, perdidiſſet: tamen ad Ebracharium veniens, pacem petiit, obſideſque cum multis muneribus tradidit, promittens ſe nunquam contra vtilitatem Guntheramni Regis eſſe venturum. Quo recedente, & Regalis epiſcopus cum clericis & pagenſibus vrbis ſuæ, ſimilia ſacramenta dedit, dicens, *Quia nihil nos dominis noſtris Regibus culpabiles ſumus, nec vnquam contra vtilitatem eorum ſuperbi extitimus: ſed in captiuitate Britannorum poſiti, graui iugo ſubditi ſumus.* Pace igitur celebrata inter Vuarocum atque Ebracharium, dixit Vuarocus: *Diſcedite nunc & renunciate, quia omnia quæ iuſſerit Rex, ſponte implere curabo: quod vt plenius credere debeatis, nepotem meum obſidem tribuam.* & ita fecit: ceſſatumque eſt ab illo. Veruntamen multitudo magna ſicut de regali exercitu, ita & de Britannis cæſa eſt. Egrediente autem exercitu à Britannis, ac tranſeuntibus amnem robuſtioribus, inferiores & pauperes qui cum his erant, ſimul tranſire non potuerunt. Cumque in litus illud Vicinoniæ amnis reſtitiſſent, Vuarocus oblitus ſacramenti atque obſidum quos dederat, miſit Canaonem filium ſuum cum exercitu, adprehenſiſque viris quos in litore illo reperit, vinculis alligat, reſiſtentes interficit, nonnullis qui cum caballis torrentem tranſmeare voluerunt, ab ipſius torrentis impetu in mare deiectis. Dimiſſi ſunt poſtea multi a coniuge Vuaroci cum cereis & tabulis quaſi liberi, & ad propria ſunt regreſſi. Exercitus vero ipſius qui prius tranſierat, metuens per viam illam qua venerat regredi, ne forte mala quæ fecerat pateretur ad Andegauam vrbem dirigit, Meduanæ torrentis expetens pontem: ſed parua quæ prius tranſiit manus, ad ipſum quem præfati ſumus pontem, ſpoliati, cæſi, & ad omne dedecus ſunt redacti. Per Turonicum vero tranſeuntes, prædas agentes, multos exſpoliarunt: inopinantes enim repererant incolas loci. Multi tamen de hoc exercitu ad Guntheramnum regem acceſſerunt, dicentes, quia Ebracharius dux ac Vuiliacharius comes accepta pecunia ab Vuaroco, exercitum perire feciſſent. Qua de causa Ebracharius præſentatus, multum conuiciis actus a Rege, à præſentia eius diſcedere iuſſus eſt, Vuiliachario comite per fugas latitante.

Gall. en chef — *Gall. Sesnes* — *f. mersi,* — *Meduana.*

De

De interitu Chundonis cubicularii eius

CAPVT X.

ANno igitur xv. Childeberti regis, qui eſt Guntheramni nonus atque viceſimus, dum ipſe Guntheramnus rex per Voſacum † ſiluam venationem exerceret, veſtigia occiſi bubali deprehendit. Cumque cuſtodem ſiluæ arctius diſtringeret, quis hæc in regali ſilua gerere præſumpſiſſet, Chundonem cubicularium Regis prodidit. Quo hæc loquente, iuſſit eum adprehendi, & Cabillonum compactum in vinculis duci. cumque vterque in præſentia Regis intenderent, & Chundo diceret, nunquam à ſe hæc præſumpta quæ obiiciebantur, Rex campum † diiudicat. Tunc cubicularius ille dato nepote pro ſe, qui hoc certamen adiret, in campo vterque ſteterunt: iactaque puer ille lancea ſuper cuſtodem ſiluæ, pedem eius transfigit: moxque reſupinus ruit. Puer vero extracto cultro qui de cingulo dependebat, dum collum ruentis incidere tentat, cultro ſauciati ventre transfoditur: cecideruntque ambo, & mortui ſunt. Quod videns Chundo, ad Baſilicam S. Marcelli fugam iniit. Adclamante vero Rege, vt comprehenderetur, priuſquam limen ſanctum adtingeret, comprehenſus eſt, vinctuſque ad ſtipitem, lapidibus eſt obrutus. Multum ſe ex hoc deinceps Rex pœnitens, vt ſic eum ira præcipitem reddidiſſet, vt pro paruulæ cauſæ noxa, fidelem ſibique neceſſarium virum, tam celeriter interemiſſet.

hod Waſgave. *i. duellum.*

De infirmitate Chlotharii iunioris

CAPVT XI.

CHlotharius vero Chilperici quondam Regis filius grauiter ægrotauit, & intantum deſperatus eſt habitus, vt regi Guntheramno obitus eius fuiſſet nũciatus: vnde factu eſt, vt egrediẽs de Cabillono, quaſi Pariſios accedere cupiens, vſq; ad terminos Senonicæ vrbis accederet. Sed cum audiſſet conualuiſſe puerum, de itinere eſt regreſſus. Sed cum eum Fredegundis mater eius deſperatum vidiſſet, multum pecuniæ ad Baſilicam S. Martini vouit: & ſic puer melius agere viſus eſt. Sed & ad Vuarocum nũcios dirigit, vt qui adhuc in Britanniis de exercitu Guntheramni regis retinebantur, pro huius vita abſoluerentur: quod ita Vuarocus impleuit: vnde manifeſtatum eſt, huius mulieris conludio, & Beppolenum interfectum eſſe, & exercitum fuiſſe conliſum.

De malitia Berthegundis

CAPVT XII.

INgeltrudis vero religioſa, quæ (vt in ſuperioribus libris expoſuimus) in atrio S. Martini, puellarum monaſterium collocauit, cum ægrotare cœpiſſet, neptem ſuam Abbatiſſam inſtituit: vnde reliqua congregatio maxime murmurauit: ſed nobis increpantibus ceſſauit a iurgio. Hæc vero cum filia diſcordiã tenens, pro eo quod res ſuas ei abſtulerat, obſecrauit, vt neque in monaſterio quod inſtituit, neq; ſuper ſepulchrum eius permitteret orare. Quæ octogeſimo (vt opinor) anno vitæ obiit, ſepultaque eſt [illegible] mensis primi. Sed veniens filia eius Berthegundis Turonos, cum non fuiſſet excepta, ad Childebertum regem abiit, poſtulans vt ei liceret in locum matris ſuæ monaſterium regere. Rex vero oblitus iudicii quod matri eius fecerat, huic aliam præceptionem [illegible] nus ſuæ roboratam ſubſcriptione largitus eſt, hæc continentem, *Vt res omnes quas mater vel pater eius habuerant, ſuo dominio ſubiugaret, & quicquid monaſterio Ingeltrudis reliquerat, auferretur.* Cum quo præcepto veniens, ita cunctam ſupellectilẽ monaſterii abſtulit, vt nihil intra præter vacuos relinqueret parietes, colligens ſecũ diuerſorum criminum reos, atq; in ſeditionibus ꝑta paratos: qui ſi quid erat de villis reliquis, q; deuoti [illegible] m auferrent. Tantaq; ibi mala geſſit, quæ vix ex ordine poſſent nar-

ſup. li. 9. c. 33.

rari. Hæc vero acceptis his rebus quas diximus, in Pictauum rediit, multa in Abbatiſſam crimina vomens falſa, quæ parens eius proxima habebatur.

Altercatio de reſurrectione.

CAPVT XIII.

HIs autem diebus extitit quidam de presbyteris noſtris, Saducææ malignitatis infectus veneno, dicens, *non eſſe futuram reſurrectionem.* Cumque nos eam ſacris litteris prædictam, & apoſtolicæ traditionis auctoritate monſtratam adfirmaremus, reſpondit, Manifeſtum eſt hoc celebre ferri, ſed certi non ſumus, vtrum ſit, an non: præſertim cum dominus iratus primo homini quem manu ſacra plaſmauerat, dixerit, *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram de qua ſumptus es: quia puluis es & in puluerem reuerteris.* Quid ad hæc reſpondebitis, qui reſurrectionem futuram prædicatis? cum in puluerem redactum hominem reſurgere vlterius diuinitas non promittat? Cui ego, Quid de hac cauſa vel ipſius domini & redemptoris noſtri, vel patrum præcedeſſorum verba loquantur, nullum catholicorum neſcire reor. Nam in Geneſi cum patres obirent, aiebat dominus, *Tu autem congregaberis ad populum tuum, ſepultus in ſenectute bona.* Et ad Cain dicitur, *Quia vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Vnde liquido adparet, viuere animas poſt regreſſum corporis, atque reſurrectionem futuram intentis vultibus præſtolari. Sed & de Iob ſcriptum eſt, quia reſurrecturus eſt in reſurrectione mortuorum. Et propheta Dauid, licet ex perſona Domini, tamen reſurrectionem præuidens ait, *Nunquid qui dormit, nõ adiiciat vt reſurgat?* hoc eſt, qui mortis ſomno obprimitur, non eſt venturus ad reſurrectionem? Et Eſaias, quod de ſepulchris reſurrecturi ſunt mortui, docet. Sed & Ezechiel propheta cum oſſa arida obtecta cute, neruis ſolidata, venis infecta, flante ſpiritu animata, reformatum hominem enarraret, manifeſtiſſime reſurrectionem futuram edocuit. Sed & illud manifeſtum fuit reſurrectionis indicium, quod Heliſei oſſa tangens extinctum cadauer, virtutis effectu reuixerit: quod ipſius Domini qui eſt primogenitus mortuorum, reſurrectio manifeſtauit: qui morti mortem intulit, & de ſepulchro vitam mortuis reformauit. Ad hæc presbyter, Quod Dominus in adſumpto homine mortuus fuerit ac reſurrexerit, non ambigo: illud tamen, quod reliqui reſurgant mortui, non admitto. Et ego, Et quæ fuit neceſſitas filio Dei de cœlo deſcendere, carnem adſumere, mortem adire, inferna penetrare, niſi vt hominem quem plaſmauerat, non permitteret in morte perpetua derelinqui? Sed & iuſtorum animæ quæ vſque paſſionem eius infernali ergaſtulo tenebantur incluſæ, eo veniente laxatæ ſunt. Nam deſcendens ad inferos, dum tenebras noua luce perfudit, animas eorum ſecum, ne hoc exitu amplius cruciarentur, eduxit, iuxta illud, *Et in ſepulchro eius reſurgent mortui.* Et presbyter ait, Nunquid poſſunt oſſa in fauillam redacta, iterum animari & hominem viuentem proferre? Et ego reſpondi, Nos credimus quia quamlibet in puluerem redigatur homo, & aquis, ac terræ venti violenti impetu diſpergatur, non ſit difficile Deo hæc ad vitam reſuſcitari. Presbyter reſpondit, Hic maxime vos errare puto, vt adſerere verbis lenibus tentetis acerrimam ſeductionem, vt dicatis a beſtiis raptum, aquis immerſum, piſcium faucibus deuoratum, in ſtercus redactum, & per ſecretum digeſtionis eiectum, aut aquis labentibus deiectum, aut terra computreſcente abolitum, ad reſurrectionem venturum. Ad hæc ego reſpondi, Obliuioni apud te traditum eſt (vt opinor) quid Ioannes euangeliſta ſuper pectus dominicum recumbens, ac diuini myſterii arcana rimans, in Apocalypſi dicat: *Tunc,* inquit, *reddet mare mortuos ſuos.* Vnde manifeſtum eſt, quia quicquid humani corporis piſcis abſorbuit, ales rapuit, beſtia deglutiuit, à Domino coniunctum in reſurrectionem reparandum erit: quia non erit ei difficile perdita reparare, qui ex nihilo non nata creauit: ſed ita hæc in integritatem ſolida ſicut prius fuerant reparabit, vt corpus quod fuit in mundo, aut pœnam iuxta meritum ferat, aut gloriam. Sic enim ipſe Dominus in Euangelio ait, *Quia filius hominis veniet in gloria patris ſui cum Angelis ſuis, & reddet vnicuique ſecundum opera ſua.* Sed & Martha cum de reſurrectione præſentis vitæ [illegible], ait, *Scio quia reſurget in reſurrectione in nouiſſima die.* Cui Dominus ait:

ait *Ego ſum reſurrectio, via, veritas, & vita.* Ad hæc presbyter, Quomodo autem in Pſalmo dicitur, *Quia non reſurgunt impii in iudicio?* Et ego reſpondi, Non reſurgunt vt iudicent, ſed reſurgunt vt iudicêtur. Nec enim ſedere cum impiis iudex poteſt, cauſas ſuorum redditurus actuum. Et ille, Dominus, inquit, in Euangelio dixit, *Qui non crediderit, iam iudicatus eſt:* vtiq; quia peribit reſurrectioni. Et ego reſpôdi, iudicatus eſt enim vt ad ſupplicium æternû perueniat, quia non credidit vnigenitum filium Dei: tamen reſurrecturus in corpore, vt ipſum ſuppliciû in quo peccauit, corpore patiatur. Nec n. poteſt iudicium fieri, niſi prius reſurgât mortui: quia ſicut illos qui defuncti ſunt ſancti, cœlû (vt credimus) retinet, de quorum ſepulchris ſæpius virtus illa procedit, vt de his cæci illuminentur, claudi greſſum recipiant, leproſi mundentur, & alia ſanitatum beneficia infirmis petentibus tribuantur: ita credimus & peccatores in illo infernali carcere vſque ad iudicium retineri. Et presbyter ait, In Pſalmo autem legimus, *Spiritus pertranſiit ab homine, & non erit, & non cognoſcet amplius locum ſuum.* Ego dixi, Hoc eſt quod ipſe Dominus per parabolam ad diuitem qui flammis tartareis cruciabatur, dicebat, *Recepiſti tu bona in vita tua, ſimiliter & Lazarus mala.* Non autem cognouit diues ille purpuras ſuas & byſſum, nec delicias conuiuii, quas ei vel aer, vel terra, vel mare protulerat: ſicut nec Lazarus vulnera, aut putredines quas iacens ante eius ianuas perferebat. vel cum hic in ſinu Abrahæ requieſceret, ille autem cruciaretur in flammis. Presbyter dixit, In alio Pſalmo legimus, *Quia exiit ſpiritus eorum, & reuertetur in terram ſuam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* Ad hæc ego, Bene ais, Quia cum egreſſus fuerit ab homine ſpiritus, & iacuerit corpus mortuum, non cogitat de his quæ in mundo reliquit, ac ſi verbi cauſa dicas, Non cogitat ædificare, plantare, agrum excolere: non cogitat congregare aurum, argentum vel reliquas diuitias mundi. Periit enim hæc cogitatio a corpore mortuo, quia non eſt ſpiritus in eo. Sed quid tu de reſurrectione dubitas, quam Paulus Apoſtolus, in quo ipſe (vt ait) Chriſtus loquebatur, euidenter exprimit dicens: *Conſepulti enim ſumus Chriſto per baptiſmum in mortem: vt ſicut ille mortuus eſt, & reſurrexit, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Et iterum, *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur.* Et iterum, *Stella autem differt à ſtella in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.* Item illic, *Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione,* & reliqua. Item illic, *Omnes nos repræſentari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis ſui, prout geſſit ſiue bonum ſiue malum.* Ad Theſſalonicenſes autem, euidentiſſime futuram reſurrectionem deſignat dicens: *Nolo vos ignorare de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Si enim credimus, quod Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita Deus eos qui dormierunt per Ieſum adducet cum eo.* Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui viuimus, qui reſidui ſumus, in aduentu Domini non præueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi: deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubib. obuiam Domino in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus. Itaq; conſolamini inuicem in verbis iſtis. Plurima ſunt enim de his teſtimonia quæ hanc cauſam cõfirmant. Sed tu, ignoro, quid ambigas de reſurrectione, quã ſancti expectant pro merito, quam peccatores metuunt pro reatu. Hanc enim reſurrectionẽ, & illa quæ cernimus elementa demonſtrant, id eſt dum arbores in æſtate foliis tectæ, hieme veniente nudantur: ſuccedente vero verno tempore quaſi reſurgentes, in illud quod prius fuerant, foliorum tegmine veſtiuntur. Hæc oſtendunt & illa quæ iaciuntur ſemina terris, quæ commendata ſulcis, ſi fuerint mortua, cum multiplici fructu reſurgunt, ſicut ait Paulus Apoſtolus, *Stulte tu, quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur.* Quæ omnia ad fidem reſurrectionis, mũdo manifeſtata ſunt. ſi n. reſurrectio futura non eſt, quid proderit iuſtis bene agere, quid nocebit peccatoribus male? decidant ergo cuncti in voluptatibus ſuis, & faciat vnuſquiſque quæ placuerit, ſi iudicium futurum non erit. Vel illud improbe non formidas, quod ipſe Dominus beatis Apoſtolis ait *Cum venerit*, inquit, *filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat agnos ab hædis: & ſtatuet oues quidem ad dexteram, hædos autem ad ſiniſtram. Et his dicet, Venite benedicti, percipite regnũ: illis autem, Diſcedite à me operarii iniquitatis.* Atque vt ipſa ſcriptura docet, ibunt hi in ſupplicium æter-

num, iuſti autem in vitam æternam. Putaſne erit reſurrectio mortuorum, aut i[illegible] operum, quando iſta faciet Dominus? Reſpondeat ergo tibi Paulus Apoſtolus, ſicut aliis incredulis, dicens; *Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis & fides veſtra.* Ad hæc contriſtatus Presbyter, à conſpectu noſtro diſcedens, pollicitus eſt credere in reſurrectionem, iuxta ſeriem ſcripturarum ſanctarum quam ſupra memorauimus.

De interitu Theodulphi diaconi

CAPVT XIV.

ERat autem tunc temporis Theodulfus diaconus vrbis Pariſiacæ, qui ſibi videbatur in aliquo ſciolus, qui ſæpius de hac cauſa altercationes mouebat. Hic autem de Pariſiis vrbe abſcedens, Andegauos venit, & ſe Audoueo epiſcopo ſubdidit, propter antiquam amicitiam, quam ſimul Pariſiis commorantes habuerant: vnde & à Ragnemodo Pariſiacæ vrbis epiſcopo, ſæpius excommunicatus eſt, quod ad eccleſiam ſuam in qua diaconus ordinatus fuerat, redire differret. Hic in tanta familiaritate cum præfato Andegauæ vrbis epiſcopo adhæſerat, vt non ſe poſſet ab eius importunitate diſcutere, pro eo quod bonis moribus & adfectu pio erat. Factum eſt autem vt ædificaret ſuper muros vrbis ſolarium, de quo cœnæ epulo perfuncto deſcendens, manum ſuper Diaconum ſuſtentabat, qui in tantum erat crapulatus à vino, vt vix vel figere greſſum valeret, pueroque qui præibat cum lumine neſcio quid commotus, pugno ceruicem ferit. Quo impulſo hic cum ſe continere non potuiſſet, cum ipſo impetu de muro præcipitatur, ſudarium† Epiſcopi quod balteo dependebat, arripiens: cum quo pene dilapſus fuerat, niſi pedes Epiſcopi Abbas velociter amplexus eſſet. Qui ruẽs ſuper lapidem, confractis oſſibus & crate pectoris, ſanguinem cum felle diſrupto euomens, ſpiritum exhalauit. Erat enim & vino deditus, & in adulterio diſſolutus.

† mappulam.

De ſcandalo monaſterii Pictauenſis

CAPVT XV.

CVm autem ſcandalum, quod ſerente Diabolo in monaſterio Pictauenſi ortum, in ampliorem quotidie iniquitatem conſurgeret, & Chrodieldis adgregatis ſibi (vt ſupra diximus) homicidis, maleficis, adulteris, fugitiuis, & reliquorum criminum reis, in ſeditione parata reſideret, iuſſit eis vt inruentes nocte in monaſterium, Abbatiſſam foras extraherent. At illa tumultum ſentiens venientium, ad ſanctæ crucis archam ſe deportari popoſcit: grauabatur enim dolore humoris podagrici, ſcilicet vt vel eius foueretur auxilio. Sed vbi ingreſſi viri cereo accenſo cum armis, huc illucque vagarentur, per monaſterium inquirentes eam, introeuntes in oratorium, repererunt iacentem ſuper humum ante archam ſanctæ crucis. Tunc vnus acerbior cæteris, qui ad hoc ſcelus patrandum adgreſſus fuerat, vt Abbatiſſam gladio diuideret, ab alio (vt credo) diuina prouidentia cooperante cultro percutitur. Profluente vero ſanguine ſolo decubans, votum quod leui conceperat animo, non expleuit. Interea Iuſtina præpoſita cum aliis ſororibus palla altaris, quod erat ante crucem dominicam, extincto cereo, Abbatiſſam operit. Sed venientes cum euaginatis gladiis ac lanceis, ſciſſa veſte, & pene ſanctimonialium manibus laniatis, adprehenſam Præpoſitam pro Abbatiſſa, quia tenebræ erant, excuſſis linteaminibus, à capite ſoluta cæſarie detrahunt, & vſque Baſilicam ſancti Hilarii inter manus deferunt cuſtodiæ mancipandam: adpropinquanteſque Baſilicæ, cœlo modicum albeſcente, vbi cognouerunt non eſſe Abbatiſſam, mox ad monaſterium redire puellam præcipiunt: reuertenteſque, Abbatiſſam adprehendunt, extrahunt, & in cuſtodiam iuxta ſancti Hilarii Baſilicam in loco vbi Baſina metatum habebat, retrudunt, poſitis ad oſtium cuſtodibus, ne quis vllũ captiuæ præberet auxilium. Exinde nocte ſubobſcura adgreſſi monaſterium, cum nullo fulgore accenſi luminis potirentur, extracta promptuario cuppa, quæ olim pice linita ſicca remanſe-

[illegible] rat, ignem iniiciunt, factaque pharo magna, de huius incendio cunctam [illegible] ſupellectilem rapuerunt, hoc tantum quod ferre non poterant, relinquentes. Hæc [illegible] em geſta ſunt ante ſeptem dies paſchæ. Cumque Epiſcopus hæc omnia grauiter ferret, nec valeret ſeditionem diabolicam mitigare, miſit ad Chrodieldem [illegible] ens, *Relinque Abbatiſſam, vt in his diebus in hoc carcere non retineatur: alioqui non celebrabo Paſcha Domini, neque baptiſmum in hac vrbe vllus catechumenus obtinebit, niſi Abbatiſſa a vinculo quo tenetur, iubeatur abſolui. Quod ſi nec ſic volueritis, collectis ciuibus auferam eam.* Hæc eo d[illegible] te, ſtatim Chrodieldis percuſſores deputat, dicens, *Si eam violenter quis auferre tentauerit, ſtatim eam gladio percutite.* Adſuit autem diebus illis Flauianus nuper domeſticus [illegible], cuius ope Abbatiſſa ſancti Hilarii ingreſſa Baſilicam abſoluitur. Inter hæc ad [illegible] pulchrum ſanctæ Radegundis homicidia perpetrantur, & ante ipſam beatæ [illegible] cham quidam per ſeditionem truncati ſunt. Cumque hic furor ſuperueniente [illegible] Chrodieldis ſuperbiam augeretur, & aſſiduæ cædes, & reliquæ plagæ (quas ſupra [illegible] tauimus) à ſeditionariis perpetrarentur, atque ita hæc iactantia [illegible] let, vt [illegible] brinam ſuam Baſinam altiori cothurno deſpiceret, illa pœnitentiam agere cœpit, dicens, *Erraui ſequendo Chrodieldis iactantiam. Et ecce deſpectui habeor ab eadem, & Abbatiſſæ meæ contumax exiſto*: & conuerſa, humiliauit ſe coram Abbatiſſa, expetens pacem ei[illegible]: fuerûntque pariter vno animo eademque voluntate: denique orto ſcandalo pueri qui cum Abbatiſſa erant, dum ſeditioni quam Chrodieldis ſchola commouerat, r[illegible] ſterent, puerum Baſinæ percutiunt: qui cecidit & mortuus eſt. At illi poſt Abbatiſſ[illegible] ad Baſilicam confeſſoris confugiunt, & ob hoc Baſina relicta Abbatiſſa d[illegible] pueris iterum per fugam lapſis, in pace quam prius habuerant redierunt. Po[illegible] ro multæ inter has ſcholas inimicitiæ ortæ ſunt. Quis vnquam tantas plagas [illegible] que ſtrages vel tanta mala verbis poterit explicare? vbi vix præteriit dies ſine [illegible] cidio, hora ſine iurgio, vel momentum aliquod ſine fletu? Hæc autem Ch[illegible] rex audiens, legationem ad Guntheramnum regem direxit, vt ſcilicet Epiſcopi [illegible] iuncti de vtroque regno, hæc quæ gerebantur ſanctione canonica emendarent. Ob hanc cauſam Childebertus rex mediocritatis noſtræ perſonam, cum E[illegible] A-grippinenſi & ipſo vrbis Pictauæ Marouco epiſcopo iuſſit adeſſe. Gun[illegible] ro rex Gundegiſilum Burdegalenſem cum prouincialibus ſuis, eo quod ipſe [illegible] ropolitanus huic vrbi eſſet: ſed nos reſultare cœpimus dicentes, *quod non accederemus ad hunc locum, niſi ſæua ſeditio quæ per Chrodieldem ſurrexit, iudicis diſtrictione premeretur.* Pro hac cauſa Macconi tunc temporis comiti prolata præceptio eſt, in qua iubebatur, [illegible] *tionem, ſi reſiſterent, vi opprimerent.* Hæc audiens Chrodieldis, [illegible] cum a[illegible] ante oſtium oratorii adſtare iubet, vt ſcilicet repugnantes co[illegible] a iudi[illegible] m vellet inferre, pariter reſultarent: vnde neceſſarium fuit huic comiti [illegible] procedere, & quoſdam cæſos vectibus, nonnullos telis transfixos, & acrius [illegible] gladiorum ictibus adfectos obprimere. Quod cum Chrodieldis cerneret, acce[illegible] ce dominica, cuius prius virtutem deſpexerat, in obuiam egreditur d[illegible] *me quæſo vim inferre, quæ ſum regina, filia Regis, Regiſque alterius conſobrina:* [illegible] *quando veniat tempus, vt vlciſcar ex vobis.* Sed vulgus paruipendens quæ ab ea [illegible] [illegible] r, inruens (vt diximus) ſupra hos reſultantes, vinctos monaſterio extraxerunt, a[illegible] [illegible] pites extenſos, grauiſſime cæſos, aliis cæſarie, aliis ma[illegible], no[illegible] na-[illegible] buſque deciſis, ſeditio depreſſa quieuit. Tunc reſidentibus ſacerdotibus [illegible] [illegible] er tribunal Eccleſiæ, adfuit Chrodieldis multa in Abbatiſſam ia[illegible] ans con[illegible] criminibus, adſerens eam virum habere in monaſterio, qui [illegible] ve[illegible] [illegible] bria, pro fœmina haberetur, cum eſſet vir maniſeſtiſſime declaratus, [illegible] Abbatiſſæ famularetur aſſidue: indicans eum digito, *En ipſum.* Qui cum in veſte [illegible])muliebri coram omnibus adſtitiſſet, dixit ſe nullum opus [illegible] agere: ideo-[illegible] bi hoc indumentum aptaſſe. Abbatiſſam vero no[illegible] nunquam vidiſſe, neq; cum eadem colloquium habuiſſe profeſſus e[illegible] [illegible] quam quadraginta ab vrbe Pictaua milibus d[illegible] eret. igitur Abbat[illegible] d[illegible] ne non conuincens, a[illegible] ecit, *Quæ enim ſanct[illegible] in hac Abbatiſſa [illegible] atur, quæ [illegible] eunuchos facit, & ſecum habitare imperiali ordine præcipit?* I[illegible] a A[illegible] de hac [illegible] nihil [illegible] ſcire reſpon[illegible]. Interea cum hæc nomen pueri eunuchi prot[illegible],

adfuit Reoualis archiater dicens, *Puer iſte paruulus cum eſſet, & infirmaretur in femore, [illegible] ſperatus cœpit haberi: mater quoque eius, ſanctam Radegundem adiuit, vt ei aliquod ſtudium [illegible] rei impendi. At ille, me vocato, iuſſit vt ſi poſſim aliquid, adiuuarem. Tunc ego, ſicut quondam apud vrbem Conſtantinopolitanam medicos agere conſpexeram, inciſis teſticulis puerum ſanum gen[illegible] mœſtæ reſtitui. nam nihil de hac cauſa Abbatiſſam ſcire cognoui.* Sed cum nec de hac re A[illegible]tiſſa potuiſſet culpabilis reperiri, alias cœpit Chrodieldis calumnias ſæuas in[illegible] quarum adſertiones reſponſioneſque, quia in iudicio quod contra eaſdem ſcr[illegible] eſt, habentur inſertæ, ipſius magis exemplaria lectioni libuit indere.

De iudicio contra Chrodigildem & Baſinam lato

CAPVT XVI.

EXEMPLAR IVDICII EARVNDEM.

Domnis glorioſiſſimis regibus, epiſcopi qui adfuerunt. Propitia diuinitate, piis atque catho[illegible]cis populo datis principibus quibus conceſſa eſt regio, rectiſſime ſuas cauſas patefacit religio, inte[illegible]gens ſacroſancto participante ſpiritu, eorum qui dominantur ſe ſociari & conſtabiliri decreto. Et quia ex iuſſione poteſtatis veſtræ, cum ad Pictauam ciuitatem pro conditionibus monaſterii [illegible] recordationis Radegundis conuenimus, vt altercationes inter Abbatiſſam eiuſdem monaſterii [illegible] Monachas quæ de ipſo grege non ſalubri deliberatione progreſſa ſunt, ipſis diſceptantibus agnoſ[illegible] deberemus: euocatis patribus, interrogata Chrodieldis & Baſina, quare tam audacter contra [illegible] regulam foribus monaſterii confractis, diſceſſerant, & hac occaſione congregatio adunata di[illegible] quæ reſpondentes profeſſæ ſunt, famis, nuditatis, inſuper & cædis ſe iam non ferre periculum: adiicientes etiam, eo quod diuerſi, earum in balneo lauarentur incongrue, ad tabulam ipſa luſerit, atque ſeculares cum Abbatiſſa reficerent, etiam ſponſalia in monaſterio facta ſint: de palla holoſ[illegible]rica, veſtimenta neptis ſuæ temerarie fecerit: foliola aurea quæ fuerant in gyro pallæ, inconſulte [illegible] lerit, & ad collum neptis ſuæ facinoroſe ſuſpenderit: vittam de auro exornatam, eidem nepti ſuæ [illegible] perflue fecerit: barbatorias intus eo, quod celebrauerit. Interrogantes Abbatiſſam, quid ad ha[illegible] reſponderet? dixit, De fame quod conqueruntur, ſecundum quod temporis penuria permitt[illegible] ret, nunquam ipſæ nimiam egeſtatem pertulerunt: de veſtimento vero dixit, Si quis earum arcellulas [illegible] ruitaretur, amplius eas habere quam neceſſitas indigeret: de balneo vero, quod opponeretur, ret[illegible] hoc factum diebus Quadrageſimæ, & pro calcis amaritudine, ne lauantibus noceret nouitas [illegible] fabricæ, iuſſiſſe domnam Radegundem, vt ſeruientes monaſterii, publice hoc vtiſtarent [illegible] omnis odor nocendi diſcederet: quod per Quadrageſimam vſque ad Pentecoſten in vſ[illegible] famul[illegible] fuerit. Ad hæc Chrodieldis reſpondit: Et poſtea ſimiliter multi per tempora lauerunt. Retulit Abbatiſſa, Se nec probare quod dicerent, & ſe neſcire, an factum ſit. Sed adhuc incul[illegible] quod ſi ipſæ vidiſſent, cur Abbatiſſæ non proderent? De tabula vero reſpondit, Et ſi lu[illegible] [illegible] uente domna Radegunde, ſe minus culpa reſpiceret; tamen nec in regula per ſcripturam prohiberi [illegible] in canonibus retulit: ſed ad iuſſionem Epiſcoporum repromiſit ceruice ſe inflexa per pæn[illegible] quicquid iuberetur, implere. De conuiuiis etiam ait, ſe nullam nouam feciſſe conſuetudinem, [illegible] ſicut actum eſt ſub domna Radegunde: ſe Chriſtianis fidelibus eulogias obtuliſſe, nec ſibi comprob[illegible] ri cum illis vllatenus conuiuaſſe. De ſponſalibus quoque ait, Coram pontifice, clero, vel [illegible] pro nepte ſua Orphanula arras accepiſſe. & tamen ſi hæc culpa ſit, veniam ſe coram cunc[illegible] petere profeſſa eſt. tamen nec tunc conuiuium in monaſterio fecerit. De palla quod reputarent, pro monacham nobilem, quæ ei maforte m † holoſericum, quem de parentibus detulit, muneris conc[illegible] it, & inde partem abſcid[illegible] ſſet, vnde quod vellet & faceret. de reliquo vero qua[illegible] tuxi in ſuis, ad ornatum altaris pallam condigne condiderit: & de illa inciſſura quæ pallæ purp[illegible] ne [illegible] uæ [illegible] a poſuerit, quam ibi dedi[illegible] e dixit, quo monaſterio profuit [illegible] mitti donat [illegible] ix Didimia confirmauit. De foliolis aureis & vitta auro exornata, Ma[illegible] bum [illegible] rum præſentem [illegible] cm adhibuit, eo quod per manū eius ab ſponſo puellæ præd[illegible] [illegible] dos acceperit [illegible] hoc publice fecerit, nec de re monaſterii quicquam ibi perr[illegible] Int[illegible] roga[illegible] C[illegible] dis [illegible] um Ba[illegible]ma, ſi forſitan aliquid Abbatiſſæ quod abſit) adu[illegible] ſine [illegible] malefici fecerit, aut crimen capitale [illegible] percuteretur [illegible] edi[illegible] proti[illegible] [illegible] n habere ſe aliquid, niſi per hæc quæ dixerant [illegible]

† holoſericum.

[illegible]

proclamarent. Ad extremum, pro peccatis quia clauſtra diſrupta ſunt, & m[illegible] diſciplina abbatiſſa ſua, quod vellent committere, per tot menſium ſpacia, quas credebamus innocentes monachas, nobis protulerunt prægnantes. Quibus per ordinem diſcuſſis, nec inuento crimin[e] quod [illegible] batiſſam de[...]eret, de leuioribus cauſis paterna commonitione conteſtati ſumus [u]t hæc nullat[e]nus deinceps pro reprehenſione repeteret. Tunc nobis percunctantibus cauſam aduerſæ partis, quæ maiora crimina commiſerunt, id eſt, quæ prædicationem ſui ſacerdotis intra monaſterium, ne foras procederent, deſpexerunt, pontifice conculcato, & in ſummo contemptu in monaſterio reli[ct]o, confractis ſeris & ianuis, irrito facto diſceſſerunt, & ad ſuum peccatum aliæ tractæ tranſgreſſæ ſunt. Inſuper & Gundegiſilus pontifex cum ſuis prouincialibus pro ipſa cauſa commonitus, per præceptionem regum Pictauos acce[ſſi]ſſet, & ad audientiam eas ad monaſterium conuocarent, deſpecta commonitione, ipſis occurrentibus ad beati Hilarii confeſſoris Baſilicam, vbi ipſe commorabatur accedentes [...] condecet paſtorum ſollicitudinem, dum commonerentur, facta ſeditione, fuſtibus tam pontifices quam miniſtros adfecerunt, & intra Baſilicam fuderunt ſanguinem Leuitarum. Dehinc ex iuſſione dominorū principum, cum vir venerabilis Theutharius presbyter in cauſa directus fuerit, & ſtatutum fuiſſet, quando iudicium fieret, non expectato tempore, monaſterium ſeditioſiſſime accen[ſ]: in corte cuppis, vectibus ac ſecuribus confractis poſticis, igne accenſo, intra ſepta cæſis & vulneratis monachabus, in ipſis oratoriis ſpoliato monaſterio, denudata & diſciſſa capillis Abbati[ſſ]a, grauiter ad ridiculum ducta & tracta per compita, & in locum retruſa, & ſi non li[g]ata, nec libera: ſuperueniente die Paſchæ feſto per ſeculum, offerente pontifice pro condemnata precium, vt ſpectaret [v]el baptiſmū, nec vlla ſuaſione hoc impetraſſet vox ſupplicum, atque reſpondente Chrodielde, eo quod tale facinus nec ſ[c]iſſent, nec iuſſerint, adhuc Chrodielde adſerente ad interſignium ſuum, ne a ſuis interficeretur, obtentum ſit: unde certum eſt tractari quid ex hoc datur intelligi, quod additur crudelitati, ad ſepulchrum beatæ Radegundis fugientem ſeruum monaſterii ſui oc[c]iderent. & ſcelere creſcente nihil petendo ſanauerint, ſed per ſe poſt intrantes monaſterium ceperint, & ad dominorum iuſſionem, vt ſeditioſos illos in publico repræſentarent, nolentes adquieſcere & contra Regum præcepta magis arma tenerent, & ſe ſagittis vel lanceis contra comitem & plebem indignanter eri[g]erēt: hinc denuo egreſſæ ad audientiam publicam, extrahunt cruce[m] ſanctam ſacratiſſimamque oc[culte], & ad iniuriam, indecenter, ad culpam, quæ poſtea reſtituere coactæ ſunt in eccleſia. Quibus tot capitalibus agnitis facinoribus, nec refrænatis, ſed iugiter magis auctis criminibus, nobis eiſdem dicentibus, vt Abbatiſſæ pro culpa veniam peterent, aut quod male directum fuerat emendarent: & nolentes hoc [fac]ere, ſed magis de eius interfectione tractarent, quod publice ſunt profeſſæ, reſeratis a nobis & recenſitis canonibus, viſum eſt æquiſſimum, vt eas vſque quo dignam agerent pœnitentiam, à communione priuari, & Abbatiſſam ſuo loco permanſuram reſtitui. Hæc nos pro veſtra iuſſione, quod ad eccleſiaſticum pertinuit ordinem, circunſcriptis canonibus, abſq; perſonarum aliqua acceptione ſuggerimus pere[gi]ſſe. De cætero quod de rebus monaſterii vel inſtrumentis chartarum dominorum Regum parentum veſtrorum de loco ſubreptum eſt, quæ ſe habere profeſſæ ſunt, ſed nobis inobedientes nullatenus erunt voluntarie reddituræ, qualiter veſtra vel anteriorum principum merces æterna permaneat, ad loci inſtaurationem, veſtræ pietatis atque poteſtatis eſt, auctoritate regia cogere reformari, neque ipſas ad locum quem tam impie ac profaniſſime deſtruxerunt, ne peiora proueniant, vel redire concedite, vel permittatis iterum aſpirare, quatenus his in integrum, præſtante Domino, reſtitutis, ſub catholicis Regibus totum adquiratur Deo, nihil perdat religio, vt ſtatus conſeruatus tam patrum quam canonum nobis proficiat ad cultum, vobis propagetur ad fructum. Chriſtus vos dominus alat regatque, regnum tribuens prolixius, vitamque conferat beatam.

De excommunicatione earum

CAPVT XVII.

Post hæc cum emiſſo iudicio à communione fuiſſent ſuſpenſæ, Abbatiſſa etiam in [monaſteri]um reſtitura, hæ ad Childebertum regem petierunt, adiicientes malum [ſuper malum], denominantes ſcilicet Regi perſonas quaſdam, quæ non ſolum cum i[pſa Abbati]ſſa adulteria exercerent, verumetiam ad inimicam eius Fredegundem quo[tidie nunt]ia deportarent. Quod audiens Rex, miſit qui eos vinctos adducerent: ſed cum diſcuſſi nihil criminis inuentum in eis fuiſſet, abſcedere iuſſi ſunt.

De percuſſoribus ad Childebertum regem miſſis

CAPVT XVIII.

ANte hos vero dies cum Rex in oratorium domus Mariligenſis ingrederetur [illegible] derunt pueri eius hominem ignotum eminus adſtantem, dixeruntque ad [illegible] *Quis es tu, & vnde venis, aut quod eſt opus tuum? non enim à nobis agnoſceris.* Illo quoq; [illegible] dente, *Quia de vobis ſum,* dicto citius eiectus extra oratorium, interrogatur. Nec [illegible] confitetur, dicens a Fredegunde regina ſe tranſmiſſum ad interficiendum [illegible] xitque, *Duodecim viri ſumus ab ea tranſmiſſi, ſex huc venimus, alii vero ſex Sueſſionibus remanſerunt ad decipiendum filium regis. Et ego cum locum præſtolans, vt regem Childebertum in oratorio percutere deſtinaram, timore perterritus, non deliberaui implere quod volui.* Hæc cum dixiſſet, confeſtim ſæuis datus ſuppliciis, diuerſos nominat ſocios: quibus per loca ſingula inquiſitis, alios carceribus mancipant, alios manibus inciſis relinquunt, nonnullis [illegible] ribus naribuſque amputatis ad ridiculum laxauerunt. Pleriq; tamen ex vinctis, [illegible] ciorum genera metuentes, propriis ſe confodere mucronibus: nonnulli etiam in[illegible] ſupplicia † defecerunt, vt Regis vltio patraretur.

† *quaſtionis, tormenta.*

De expulſione Egidii Remenſis epiſcopi

CAPVT XIX.

SVnnigiſilus vero iterum tormentis addicitur, ac quotidie virgis loriſque cædi[illegible] & computreſcentibus vulneribus cū primum decurrente pure cœpiſſent ipſa vulnera claudi, iterum renouabantur ad pœnam. In his tormentis, non ſolum de morte Chilperici regis, verumetiam diuerſa ſcelera ſe admiſiſſe confeſſus eſt: inter quas confeſſiones, addidit etiam Egidium Remenſem epiſcopum ſocium fuiſſe in [illegible] R[illegible] gi, V[illegible]onis, ac Berthefredi conſilio ad interficiēdum Childebertum regem. Nec mora, rapitur Epiſcopus, & ad Metenſem vrbem, cum eſſet valde ab ægrotatione [illegible] quaſi defeſſus, adducitur. ibique ſub cuſtodia degens, Rex Epiſcopos ar[illegible] eſſeti ad examinationem præcepit, id eſt, vt in initio menſis octaui apud Viridunenſem vrbem adeſſe deberent. Tunc ab aliis ſacerdotibus increpitus, *cur hominem abſque audientia ab vrbe rapi, & in cuſtodiam retrudi præcepiſſet?* permiſit eum ad vrbem ſuam redire, [illegible] epiſtolas (vt ſupra diximus) ad omnes regni ſui pontifices, vt medio men[illegible] diſcutiendum in vrbe ſupradicta adeſſe deberent. Erant autem pluuiæ validæ, a[illegible] immenſæ, rigor intolerabilis, diſſolutæ luto viæ, amnes litora excedentes: [illegible] præceptioni regiæ obſiſtere nequiuerunt. Denique conuenientes, pe[illegible] vſque Metenſem vrbem: ibique & præfatus Egidius adfuit. Tunc Rex *inimi*[illegible] *ſibi, regioniſque proditorem eſſe* pronuncians, Ennodium ex duce ad negoc[illegible] proſequendum: cuius propoſitio prima hæc fuit; *Dic mihi, ò Epiſcope, quid tibi*[illegible] *vt relicto Rege, in cuius vrbe epiſcopatus honore fruebaris, Chilperici regis amicitiis ſubdereris,*[illegible] *ſemper inimicus domino noſtro Regi fuiſſe probatur, qui patrem eius interfecit, matrem e*[illegible] *condemnauit, regnumque peruaſit, & in iis vrbibus quas (vt diximus) iniquo peru*[illegible] *dine, ſuo dominio ſubiugauit, Tu ab eodem poſſeſſionum fiſcalium prædia meruiſti.* Ad[illegible] le reſpondit, *Quod fuerim amicus regis Chilperici, negare non potero: non tamen co*[illegible] *litatem regis Childeberti hæc amicitia pullulauit. Villas vero quas memoras, per*[illegible] *chartas emerui.* Tunc proferente eaſdem in publico, negat Rex ſe larg[illegible] qui[illegible]tuſque Oth[illegible] qui tunc Referendarius fuerat, cuius ibi ſubſcr[illegible] ne[illegible]ur, adfuit, negat ſe ſubſcripſiſſe. Conficta enim erat manus eius in [illegible] pti[illegible] ipſo. In hac igitur cauſa primum epiſcopus fallax repert[illegible] epiſt[illegible] prolatæ ſunt, in quibus multa de improperiis Brunichildis [illegible] ad Chilpericum ſcriptæ fuerant. ſimiliter & Chilperici ad epiſcopum d[illegible] b[illegible] e[illegible]a habe[illegible]tur inſertum, *Quia radix cuiuſlibet rei nec*[illegible] *nius qui terris editus, non areſcet.* vnde prorſus manifeſtum eſt, [illegible]

ſuperata Brunichilde filius eius obprimeretur. Negauit ſe Epiſcopus has epiſtolas vel miſiſſe ſuo nomine, vel ſuſcepiſſe à reſcripto Chilperici. Sed puer eius familiaris adfuit, qui hæc notarum titulis per tomos chartarũ comprehenſa tenebat, vnde non dubium fuit reſidentibus, hæc ab eodem directa. Deinde, prolatæ ſunt pactiones quaſi ex nomine Childeberti ac Chilperici regis, in quibus tenebatur inſertum, vt eiecto Guntchramno rege, hi duo Reges inter ſe eius regnum vrbeſque diuiderent: ſed negauit hæc Rex cum ſuo factum conſilio, dicens, *Quid tu commiſiſti patruos meos, vt inter illos bellum ciuile conſurgeret: vnde factum eſt vt commotus exercitus Biturigas vrbem, pagumque Stampenſem, vel Miliodunenſe caſtrum adtererent atque depopularentur. in quo bello multi interempti ſunt, quorum (vt puto) animæ erunt Dei iudicio de tuis manibus requirendæ.* Hæc Epiſcopus negare non potuit. ſcripta enim iſta in regeſto Chilperici regis in vno ſcriniorum pariter ſunt reperta: a tunc ad eum peruenerunt, quando interempto Chilperico, theſauri eius de Calenſi Pariſiacæ vrbis villa ablati ad eundem delati ſunt. Cumque de huiuſcemodi cauſis altercatio diutius traheretur, adfuit & abbas Epiphanius Baſilicæ ſancti Remigii, dicens, quod duo milia aureorum, ſpecieſque multas pro conſeruanda regis Chilperici amicitia accepiſſet. Adſtiteruntque etiam & legati qui cum eodem ad memoratum regem fuerant, dicentes; *Quia nobis relictis diutius cum eodem ſolus conlocutus eſt: de quibus verbis nihil intelleximus, niſi ſupradicti excidii proſecutionem impoſterum cognoſcentes.* Hæc eo negante, Abbas qui fuerat ſemper in iis conſiliorum arcanis particeps, locum hominemque denominat, vbi & qui aureos quos diximus detuliſſet, & qualiter de excidio regionis ac regis Guntchramni conuentum fuerat, vt geſtum eſt ex ordine denarrauit. Quæ & ille conuictus deinceps eſt confeſſus. Hæc audientes Epiſcopi qui euocati fuerant, & in tantis malis ſacerdotem Domini contuentes fuiſſe ſatellitem, ſuſpicantes, de iis triduani temporis ſpacium deprecantur tractandi, ſcilicet vt forſitan reſipiſcens Egidius vllum modum reperire poſſet, per quem ſe ab iis noxis quæ ei obiiciebantur, excuſare valeret: ſed inluceſcente die tertia, conuenientes in eccleſiam interrogant Epiſcopum, ſi aliquid excuſationis haberet, ediceret. At ille confuſus, ait, *Ad ſententiam dandam ſuper culpabilem ne moremini. nam ego noui me ob crimen maieſtatis reum eſſe mortis, qui ſemper contra vtilitatem huius Regis matriſque eius abii, ac per meum conſilium multa fuiſſe geſta certamina noui, quibus nonnulla Galliarum loca depopulata ſunt.* Hæc Epiſcopi audientes, ac lamentantes fratris obprobrium, obtenta vita, ipſum ab ordine ſacerdotali, lectis canonum ſanctionibus, remouerunt: qui ſtatim ad Argentoratenſem vrbem, quam nunc *Strataburgum* vocant, deductus, exilio condemnatus eſt: in cuius locum Romulfus filius Lupi ducis, iam presbyterii honore præditus, epiſcopus ſubrogatus eſt, Epiphanio abbatis officio qui Baſilicæ ſancti Remigii præerat, remoto. multa enim auri argentique in huius Epiſcopi regeſto pondera ſunt reperta. Quæ autem de illa iniquitatis militia erant, regalibus theſauris ſunt inlata: quæ autem de tributis aut reliqua ratione eccleſiæ inuenta ſunt, inibi relicta. Strasburg.

De puellis ſupra memoratis in hac reconciliatis ſynodo

CAPVT XX.

IN hac ſynodo Baſina Chilperici regis filia, quam ſupra cum Chrodielde a communione remotam diximus, coram Epiſcopis ſolo proſtrata, veniam petiit, promittens ſe cum charitate Abbatiſſæ monaſterium ingredi, ac de regula nihil tranſcendere. Chrodieldis autem obteſtata eſt, quod Leobouera abbatiſſa in hoc monaſterio commorante, ibidem nunquam ingrederetur. Sed vtriſque Rex veniam imperti deprecatus eſt: & ſic in communionem receptæ, Pictauos regredi iuſſæ ſunt: ſcilicet vt Baſina in monaſterium (vt præfati ſumus) regrederetur: Chrodieldis vero in villa, quæ quondam Vuaddonis ſuperius memorati fuerat, ſibi a Rege conceſſa reſideret.

De interitu filiorum Vuaddonis

CAPVT XXI.

FIlii autem Vuaddonis ipſius per Pictauum vagantes, diuerſa committebant ſcelera, homicidia, furtaq; nonnulla. nam irruentes ante hoc tempus ſuper negociatores, ſub noctis obſcuritate eos gladio trucidant, abſtuleruntq; res eorum: ſed & aliue[illegible]ni-bunitiæ poteſtatis virum circunuentū dolis, interfecerunt, diripientes res eius. Quod cum Macco comes reprimere niteretur, ii præſentiam expetunt Regis. Eunte autem comite, vt debitum fiſco ſeruitium ſolite deberet inferre, adfuerunt & ii coram Rege, offerentes balteum magnum ex auro lapidibuſque precioſis ornatum, gladiumq; mirabilem, cuius capulum ex gemmis Hiſpanicis auroq; diſpoſitum erat. Cumque Rex hæc ſcelera quæ audierat, ab iis cognouiſſet manifeſtiſſime perpetrata, vinciri eos catenis præcepit, ac tormentis ſubdi. Qui dum torquerentur, theſauros patris abſ[c]onditos, quos de rebus Gundobaldi ſuperius memorati pater diripuerat, reuelare cœperunt. Nec mora, directi viri ad inquirendum, immenſam multitudinem auri argenti que ac diuerſarum ſpecierum, & auro gemmiſq; exornatarum repererunt, quod theſauris regalibus intulerunt. Poſt hæc ſeniore capite plexo, iuniorem exilio damnauerunt.

De interitu Childerici Saxonis

CAPVT XXII.

CHildericus vero Saxo poſt diuerſa ſcelera, homicidia, ſeditiones, multaq; alia improba quæ geſſit, ad Auſcienſem vrbem, in qua poſſeſſio vxoris erat, abiit. Cumq; Rex auditis eius improbitatibus iuſſiſſet eum interfici, quadam nocte ita crapulatus eſt vino, vt ab eo ſuffocatus, mortuus in ſtrato ſuo reperiretur. Adſerebat enim ad illud ſuperius ſcelus nominatum, quo ſacerdotes Domini in Baſilica ſancti Hilarii per Chrodieldem cæſi ſunt, hunc fuiſſe ſigniferum: vltuſque eſt Deus, ſi ita eſt, iniuriam ſeruorum ſuorum.

De ſignis & dubietate Paſchæ

CAPVT XXIII.

A. 588. IN hoc autem anno tantus terris nocturno tempore ſplendor inluxit, vt mediam putares diem: ſed & globi ſimiliter ignei per noctis tempora ſæpius per cœlum cucurriſſe, mundumque inluminaſſe viſi ſunt. Dubietas Paſchæ fuit ob hoc, quod in c[yclo] Victor, luna xv. paſcha ſcripſit fieri. Sed ne Chriſtiani vt Iudæi ſub hac luna hæc ſolemnia celebrarent, addidit, Latini autem luna xxii. Ob hoc multi in Galliis xv. luna celebrauerunt. Nos autem xxii. Inquiſiuimus tamen ſtudioſe: ſed fontes Hiſpaniæ † qui diuinitus implentur, in noſtrum paſcha repleti ſunt. Terræmotus factus eſt mag[nus], xviii. Cal. menſis quinti, die quarto, primo mane, cū lux redire cœpiſſet, Sol eclipſi[n] pertulit menſe octauo mediante · & ita lumen eius minuit, vt vix quantum quintæ lunæ cornua retinent, ad lucendum haberet. Pluuiæ validæ, tonitrua in aut[um]no grauia, aquæ autem nimium inualuerunt. Viuarienſem Auennicamque vrbem gra[uit]er lues inguinaria deuaſtauit.

Vide Ioſ. Scalig. de emed. temp. [l]. 82. [&] quæ ſup. [c]. 7. & lib. de Miracul. c. 24. 25. 26.

De ſubuerſione vrbis Antiochenæ

CAPVT XXIV.

ANno igitur decimoſexto Childeberti, Gunthcramni autem xxx. reg[ni] q[uidam] [E]piſcopus de [illegible] partib[us] ad Turonicam vrbem aduenit non[illegible]

H[illegible]

Hic nobis euerſionem Antiochiæ vrbis enunciauit, adſerens ſe de Armenia in Perſid[illegible]tum fuiſſe. Rex enim Perſarum irrupto Armeniorum termino prædas egit, ec[illegible]atque igni ſuccendit: & hunc ſacerdotem cum populo ſuo (vt diximus) captiu[illegible]uxit. Tunc etiam & Baſilicam ſanctorum Quadraginta octo Martyrum, de Lib.1.c.48. q[illegible]bro Miraculorum memini, qui in illa regione paſſi ſunt, oppleta ligni con[illegible]ice, tergoribusque ſui linis immixtis, ſuppoſitis ardentibus facibus, ſuccendere vi[illegible] ſunt: ſed nequaquam ignis adparatum incendii comprehendit, ſicque videntes magnalia Dei, receſſerunt ab ea. Audita autem quidam Epiſcopus iſtius me[illegible]rati ſacerdotis abductione, direxit precium per homines ſuos ad regem Perſarum. Quo ille ſuſcepto, relaxauit à ſeruitutis vinculo epiſcopum iſtum. Ex iis ergo diſce[illegible]s regionibus, Gallias eſt adgreſſus, vt aliquid conſolationis a deuotis acciperet: q[illegible] nobis (vt præfati ſumus ſuperius) hæc retulit. Homo erat in Antiochia, valde deuotus in eleemoſynis, coniugem ac liberos habens: nec vnquam ei in omni vita ſua di[illegible]s præteriit, poſtquam quiddam proprium habere cœpit, quod ſine paupere epulum prælibaſſet. hic vna die cum circuiniſſet vrbem vſq; ad veſperũ, & reperire non p[illegible]et egenum cum quo cibum capere poſſet, egreſſus extra portam, cum nox in[illegible]ret, reperit virum in veſte alba cum duobus aliis ſtantem, quem aſpiciens (quaſi Loth ille antiqua memoratus hiſtoria) territus ait, *Et forſitan peregrinus eſt dominus meus: in[illegible]r accedere ad domum ſerui ſui, & ſumpto epulo, quieſcite in ſtrato: mane autem proficiſce[illegible]n viam quam volueritis.* Cui ille qui erat ſenior, tenens ſudarium in manu ſua, ait, *[illegible]n poteras, o homo Dei, cum Simeone veſtro hanc vrbem ſaluare, ne ſubuerteretur?* Et eleuans manum excuſſit ſudarium, quod tenebat, ſuper medietatem vrbis: & ſtatim conruerunt omnia ædificia, & quodcunque ibi ſtructum fuit: ibique oppreſſi ſunt ſenes cum infantibus, viri cum mulieribus, atque vterque ſexus interiit. Quod ille cernens, tam de perſona viri, quam de ſonitu ruinæ hebes effectus, ruit in terram, & fa[illegible]ſt velut mortuus. Eleuansque iterum vir ille manum cum ſudario, quaſi ſuper [illegible] medietatem vrbis, adprehenſus eſt à duobus ſociis qui cum eo erant, atque o[illegible]atus terribilibus ſacramentis, vt indulgeret medietati vrbis, ne rueret: mitiga[illegible]urore ſuſtinuit manum ſuam, atque eleuans hominem qui conruerat in ter[illegible], *Vade ad domum tuam, ne timeas: filii enim tui cum vxore, & omni domo tua ſal[illegible] nec quiſquam ex eis periit. Cuſtodiuit enim te oratio aſſidua, & eleemoſynæ, quas quoti[illegible]eces in pauperes.* Et hæc dicens, diſceſſerunt ab oculis eius, nec ei apparuerunt vl[illegible] Ille autem regreſſus in vrbem, reperit vrbis medietatem dirutam atque ſub[illegible] cum hominibus pecoribusque, ex quibus nonnulli a ruinis deinceps ex[illegible]ct[illegible] ſunt mortui, pauci debilitati reperti ſunt viui. Veruntamen nec illa caſſata [illegible]piæ viro huic ab ipſo (vt ita dicam) Angelo Domini ſunt effata. Nam veniens, [illegible]n domum ſuam incolumem reperit: tantum funera propinquorum, quæ in a[illegible]omibus effecta fuerant, lamentabatur: protexitque eum in medio iniquorum [illegible]era Domini cum domo ſua, ſaluatuſque eſt a periculis mortis, ac velut memora[illegible]s Loth quondam in Sodomis.

De interitu eius qui ſe Chriſtum dicebat

CAP. XXV.

AT in Galliis Maſſilienſem prouinciam morbus ſæpe nominatus inua[illegible] Andegauos Namneticos atq. Cœnomannicos valida fames obpreſſit. Initia ſunt enim [illegible]a illud quod Dominus ait in Euangelio, *Erunt peſtilentiæ & fames [illegible] motus per loca: & exurgent pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ. & dabunt ſigna & pro[illegible]o, [illegible] vt electos in errorem mittant*, ſicut præſenti geſtum eſt tempore. Qui[illegible]ex [illegible]co, vt ipſe poſtmodum eſt profeſſus, dum ſaltus ſiluarum ingre[illegible]eret [illegible] explendam operis cuiuſdam neceſſitatem, muſcarum eum cir[illegible]n [illegible] de cauſa per biennium amens eſt habitus: vnde intelligi datur [illegible]s fuiſſe nequitiam. Poſt hæc tranſactis vrbibus propinquis,

Arelatenſem prouinciam adiit: ibique indutus pellibus quaſi religioſus orabat: ad quem inludendum pars aduerſa, diuinandi ei tribuit facultatem. Ex hoc vt in maiori proficeret ſcelere, commotus à loco, prouinciam memoratam deſerens, Gabalitanæ regionis terminum eſt ingreſſus, proferens ſe magnum, ac profiteri ſe non metuens Chriſtum, adſumpta ſecum muliere quadam pro ſorore, quam Mariam vocari fecit. Confluebat ad eum multitudo populi, exhibens infirmos, quos contingens ſanitati reddebat. Conferebant enim ei aurum argentumque, ac veſtimenta, ii qui ad eum conueniebant. Quod ille quo facilius ſeduceret, pauperibus erogabat, proſternens ſe ſolo, effundens orationem cum muliere memorata: & ſurgens, ſe iterum à circumſtantibus adorari iubebat. Prædicebat enim futura, & quibuſdam morbos, quibuſdam damna prouenire denunciabat, paucis ſalutem futuram. Sed hæc omnia diabolicis artibus, & præſtigiis neſcio quibus agebat. Seducta eſt autem per eum multitudo immenſa populi, & non ſolum ruſticiores, verumetiam ſacerdotes eccleſiaſtici. Sequebantur autem eum amplius quam tria millia populi. Interea cœpit quoſdam ſpoliare ac prædari quos in itinere reperiſſet: ſpolia tamen non habentibus largiebatur. Epiſcopis ac ciuibus minas mortis intentabat; eo quod ab iis adorari deſpiceretur. Ingreſſus autem Vellauæ vrbis terminum, ad locum quem Anicium vocitant, accedit: & ad Baſilicas propinquas cum omni exercitu reſtitit, inſtruens aciem qualiter Aurelio ibidem tunc conſiſtenti Epiſcopo bellum inferret, mittens etiam ante ſe nuncios, homines nudo corpore, ſaltantes atque ludentes, qui aduentum eius adnunciarent. Quod ſtupens Epiſcopus, direxit ad eum viros ſtrenuos, inquirentes quid ſibi vellent iſta quæ gereret. Vnus autem ex iis qui erat ſenior, cum ſe inclinaſſet quaſi oſculaturus genua eius, ac diſcuſſurus viam illius, iuſſit eum adprehenſum ſpoliari: nec mora, ille euaginato gladio in fruſta concidit, ceciditque Chriſtus ille, qui magis Antichriſtus nominari debet, & mortuus eſt: diſperſiq; ſunt omnes qui cũ eo erant. Maria autem illa, ſuppliciis † dedita, omnia phantaſmata eius ac præſtigias publicauit. Nam homines illi quos ad ſe credendum Diabolica circumuentione turbauerat, nunquam ad ſenſum integrum ſunt regreſſi: ſed hunc ſemper quaſi Chriſtum, Mariam autem illam partem deitatis habere profitebantur. Sed & per totas Gallias emerſerunt plerique qui per has præſtigias adiungentes ſibi mulierculas quaſdã, quæ debacchantes Sanctos eos cõſiderentur, magnos † ſe in populis præferebant. ex quibus nos pleroſque vidimus, quos obiurgantes reuocare ab errore niſi ſumus.

Pſeudochriſtus.

Anicium.

i. tormentis, ita ſup. cap. 18. in fine.

Pſeudo-ſancti.

ita ſup. 9. c. 6. qui ſe magnum quendam eſſe dic.

De obitu Ragnemodi ac Sulpitii Epiſcoporum

CAP. XXVI.

RAgnemodus quoque Pariſiacæ vrbis epiſcopus, obiit. Cumque germanus eius Faramodus presbyter, pro epiſcopatu concurreret, Euſebius quidam negotiator, genere Syrus, datis multis muneribus, in locum eius ſubrogatus eſt: iſque accepto epiſcopatu omnem ſcholam † deceſſoris ſui abiiciens, Syros de genere ſuo eccleſiaſticæ domui miniſtros ſtatuit. Obiit & Sulpitius Bituricæ vrbis pontifex, cathedramque eius Euſtaſius Auguſtidunenſis diaconus eſt ſortitus.

t. familiam.

De his quos Fredegundis interfici iuſſit

CAP. XXVII.

INter Tornacenſes quoq; Francos non mediocris diſceptatio orta eſt, pro eo quod vnius filius, alterius filium qui ſororem eius in matrimonium acceperat, cum ſæpius obiurgabat, *cur coniuge relicta ſcortum adiret?* quæ iracundia, cum emendato culmis non ſuccederet, vſque adeo elata eſt, vt inruens puer ſuper cognatum ſuum eum cum ſuis interficeret, atque ipſe ab iis cum quibus venerat ille poſterneretur: nec remaneret quiſpiam ex vtriſque niſi vnus tantum, cui percuſſor defuit. Ex hoc parentes

tes vtriuſque inter ſe ſæuientes, a Fredegunde regina plerumque arguebantur, vt relicta inimicitia concordes fierent, ne pertinacia litis in maius ſubuceheretur ſcandalum. Sed cum eoſdem verbis lenibus placare nequiret, vtrunque bipenne compeſcuit. Inuitatis enim ad epulum multis, hos tres in vno fecit ſedere ſubſellio: cumque in eo prandium elongatum fuiſſet ſpacio, vt nox mundum obrueret, ablata menſa (ſicut mos Francorum eſt) illi in ſubſellia ſua ſicut locati fuerant, reſidebant. Potatoque vino multo, intantum crapulati ſunt, vt pueri eorum madefacti per angulos domus vbi quiſque corruerat, obdormiret. Tunc ordinati a muliere viri cum tribus ſecuribus, a tergo horum trium adſtiterunt, illiſque conloquentibus, in vno (vt ita dicamus) adſultu puerorum manus libratæ, hominibus perculſis, ab epulo eſt diſceſſum. Nomina quoque virorum, Chariualdus, Leodoualdus, atque Vualdinus. Quod cum parentibus perlatum fuiſſet, cuſtodire arctius Fredegundem cœperunt, dirigentes nuncios ad Childebertum regem, vt comprehenſa interficeretur. Commotus autem pro hac cauſa Campanenſis populus dum moras innecteret, hæc ſuorum erepta auxilio, ad locum alium properauit. Francorum ritus.

De baptiſmo Chlotharii filii eius

CAP. XXVIII.

POſt hæc autem legatos ad Guntheramnum regem mittit, dicens, *Proficiſcatur Dominus meus Rex vſque Pariſios, & arceſſito filio meo nepote ſuo, iubeat eum baptiſmatis gratia conſecrari: ipſumque de ſancto lauacro exceptum, tanquam alumnum proprium habere dignetur.* Hæc audiens Rex, commotis Epiſcopis, id eſt, Ætherio Lugdunenſi, Syagrio Auguſtidunenſi, Flauioque Cabillonenſi, & reliquis quos voluit, Pariſios accedere iubet, indicans ſe poſtmodum ſecuturum. Fuerunt etiam ad hoc placitum multi de regno eius, tam domeſtici quam comites, ad præparanda regalis expenſæ neceſſaria. Rex autem deliberatione acta, vt ad hæc deberet accedere, pedum eſt dolore impeditus. Poſtquam autem conualuit, acceſſit Pariſios: exinde ad Rotoialenſem villam ipſius vrbis properans, euocato puero iuſſit baptiſterium præparari in vico Nemptodoro. Dum autem hæc agerentur, legati Childeberti regis acceſſerunt ad eum dicentes, *Non enim iſta nuper nepoti tuo Childeberto pollicitus eras, vt cum inimicis eius amicitias conligares? Sed ut quantum cernimus, nihil de promiſſione tua cuſtodis: ſed potius quæ promiſeras, prætermittis: & puerum iſtum in vrbis Pariſiacæ cathedra Regem ſtatuis. Iudicabit enim Deus, quia non reminiſceris quæ vltro pollicitus es.* Hæc iis dicentibus, Rex ait, *Promiſſionem quam in nepotem meum Childebertum regem ſtatutam habeo, non omitto. Nam illum non oportet ſcandalizari, ſi conſobrinum eius filium fratris mei de ſancto ſuſcipiam lauacro: quia hanc petitionem nullus Chriſtianorum debet abnuere. Eamque ego (vt Deus manifeſtiſſime nouit) non calliditate aliqua, ſed in ſimplicitate puri cordis agere cupio, quia offenſam diuinitatis incurrere formido. Non enim humilitas gentis noſtræ, ſi hic a me excipiatur. Si enim Domini proprios famulos de ſacro fonte ſuſcipiunt, cur & mihi non liceat propinquum parentem exſpe-rare, ac alumnum facere per baptiſmi gratiam ſpiritalem? Abſcedite nunc, & nunciate Domino veſtro; Pactionem quam tecum pepigi, cuſtodire cupio inlibatam; quam ſi tuæ conditionis noxa non omiſerit, a me prorſus omitti nequibit.* Et hæc dicens legatis diſcedentibus, Rex accedens ad lauacrum ſanctum, obtulit puerum ad baptizandum. Quem excipiens, Chlotharium vocitari voluit, dicens, *Creſcat puer, & huius ſit nominis executor, ac tali potentia polleat, ſicut ille quondam, cuius nomen indeptus eſt.* Quo myſterio celebrato, inuitatum ad epulum paruulum multis muneribus onerauit. † Similiter & Rex ab eodem inuitatus, pleriſque donis refertus abſceſſit, & ad Cabillonenſem vrbem redire ſtatuit.

Suſceptio è fonte ſacro.

Chlotarius.

† ornauit.

De conuerſione & miraculis vel obitu Aretii Abbatis Lemouicini.

CAP. XXIX.

ARedius quoque hoc anno terras relinquens, vocante Domino migrauit ad cœlum. Lemouicinæ vrbis incola fuit, non mediocribus regionis ſuæ ortus parentibus, ſed valde ingenuus. Hic Theodoberto regi traditus, aulicis palatinis adiungitur. Erat enim tunc temporis apud vrbem Treuericam vir eximiæ ſanctitatitis Nicetius Epiſcopus, non ſolum in prædicatione admirabilis facundię, verumetiam in operibus bonis ac mirabilibus celeberrimus habebatur in plebe. Qui intuens puerum in regis palatio, neſcio quid in vultu eius cernens diuinum, præcepit ei ſe ſequi. At ille relicto regis palatio, ſecutus eſt eum. Cumque ingreſſi in cellulam, de iis quæ ad eum pertinent confabularētur, expetiit adoleſcens a beato Sacerdote ſe corrigi, ab eo edoceri, ab eo imbui, ac in diuinis voluminibus ab eodem exerceri. Cumque in huius ſtudii flagrantia cum antiſtite memorato degeret, tonſurato iam capite, quadam die pſallentibus clericis in eccleſia deſcendit columba è camera, quæ leuiter volitans circa eum, reſedit ſuper caput eius, illud indicans (vt opinor) eum Spiritus ſancti gratia iam repletum. Quam cum ille non ſine pudore conaretur abigere, hæc paululum circumuolans, iterum ſuper caput eius, aut ſuper ſcapulam reſidebat: quæ non modo ibi ſed etiam cum in cellulam Epiſcopi ingrederetur, iugiter comitabatur cum eo. Quod per dies plurimos factum, non ſine admiratione Epiſcopus intendebat. Exinde vir Dei Spiritu (vt diximus) ſancto repletus, ad patriam genitore ac germano defunctis, regreditur, conſolaturus Pelagiam genitricem, quæ nullum parentem † præter hanc ſobolem ſpectabat. Deinde cum ieiuniis atque orationibus vacaret, deprecatur eam, vt omnis cura domus, id eſt, ſiue correctio familiæ, ſiue exercitium agrorum, ſiue cultus vinearum ad eam aſpiceret: ne huic viro aliquod accideret impedimentum, quo ab oratione ceſſaret, vnum ſibi tantum priuilegium vindicans, vt ad eccleſias ædificandas ipſe præeſſet. Quid plura? conſtruxit templa Dei in honore Sanctorum, expediitque eorum pignora, ac ex familia propria tonſuratos inſtituit monachos, cœnobiumque fundauit, in quo non modo Caſſiani, verumetiam Baſilii & reliquorum Abbatum, qui monaſterialem vitam inſtituerunt, celebantur regulæ, beata muliere victum atque veſtitum ſingulis miniſtrante. Nec minus hæc tamen impedita hoc onere in Dei laudibus perſtrepebat, ſed aſſidue, & ſi quiddam operis exerceret, ſemper orationem Domino tanquam odorem incenſi acceptabilis offerebat. Interea ad ſanctum Aredium cœperunt infirmi confluere, quos, manus ſingulis cum vexillo crucis imponens, ſanitati reddebat: quorum ſi ſingillatim nomina ſcribere velim, nec numerum percurrere valeam, nec vocabula memorare: vnum tamen noui, quod quicunque ad eum æger aduenit, ſoſpes abſceſſit. De maioribus quoque miraculis parua proponimus. Iter quodam tempore cum genitrice dum ageret, & ſancti Iuliani martyris ad Baſilicam properaret, venerunt veſpere in quendam locum. Erat autem locus ille aridus, & abſque fluentis currentibus infœcundus. Dixitque ad eum mater eius: *Fili, aquam non habemus, & qualiter hic nocte præſenti quieſcere poſſumus?* At ille proſtratus in orationem, & diutiſſime preces fudit ad Dominum: & erigens ſe defixit virgam in terra quam manu gerebat, eamque cum bis aut tertio in gyrum vertiſſet, ad ſe lætus extraxit: moxque vnda aquæ ſecuta eſt tam valida, vt non ſolum ipſis de præſenti, ſed etiam pecoribus adfatim deinceps pocula miniſtraret. Nuperrimo autem tempore iter carpens, nimbus ad eum pluuiæ aduenire cœpit: quem ille cernens, paululum ſuper equum in quo ſedebat, caput inclinans, manus extendit ad Dominum. Conſummata vero oratione, diuiſa eſt nubes in duas partes, ac in circuitu eorum immanis deſcendit pluuia: ſuper eos tamen, nulla (ſi dici fas eſt) gutta deſcendit. Vuiſtrimundo quoque cognomento Tattonis, ciui Turonico dentes grauem inferebant dolorem, ex quo etiam maxilla intumuerat. Quod cum beato

Nicetius Epiſcopus Treuer.

i. propinquum.

viro

viro queſtus fuiſſet, manum ſuper locum doloris impoſuit, ſtatimque dolor fugatus, nuſquam deinceps ad iniuriam hominis excitatus eſt. Hæc ipſe qui paſſus eſt retulit. De his vero ſignis quæ per virtutem ſancti Iuliani martyris Martinique confeſſoris beati, in eius manibus dominus operatus eſt, pleraque in libris Miraculorum, ſicut ipſe effatus eſt, ſcripſimus. Poſt has vero & multas alias virtutes, quas Chriſto propitiante compleuit, aduenit Turonos poſt feſtiuitatem ſancti Martini, ibique paululum commoratus, dixit nobis ſe aut longæuo tempore adhuc in hoc mundo retineri, aut certe velocius diſſolui. & Vale dicens, abſceſſit, gratias agens Deo, quod priuſquam obiret, ſepulchrum beati antiſtitis oſculari promeruiſſet. Cumque ad cellulam ſuam acceſſiſſet, teſtamento condito, ordinatis omnibus, ac ſancto Martino Hilarioque antiſtitibus hæredibus conſtitutis, ægrotare cœpit, ac dyſenteriæ morbo grauari. Sexta quoque ægrotationis eius die, mulier quæ ab ſpiritu immundo ſæpius vexata, à ſancto emundari non poterat, ligatis per ſe a tergo manibus, clamare cœpit ac dicere, *Currite ciues, exilite populi, exite obuiam Martyribus confeſſoribusque qui ad exequium beati Aredii conueniunt. Ecce adeſt Iulianus a Briuate, Priuatus ex Mimate, Martinus a Turonis, Martialisque ab vrbe propria. Adeſt Saturninus à Tholoſa: Dionyſius ab vrbe Pariſiaca, nonnulli & alii quos cœlum retinet, quos vos vt confeſſores & Dei martyres adoratis.* Hæc cum in exordio noctis clamare cœpiſſet, a Domino ſuo reuincta eſt. Sed nequaquam potuit contineri: quæ rumpens vincula, ad monaſterium cum his vocibus properare cœpit: moxque beatus vir ſpiritum tradidit non ſine teſtimonio veritatis, quod ſit ſuſceptus ab Angelis. Mulierem quoque in exequiis ſuis cum alia muliere nequiori ſpiritu vexata, vt eſt ſepulchro tectus, a nequitia infeſti dæmonii emundauit. Et credo, ob hoc Dei nutu eaſdem in corpore poſitus non potuit emundare, vt exequiæ illius hac virtute glorificarentur. Poſt celebratum vero funus, mulier quędam rictu patulo, ſine vocis officio, ad eius acceſſit tumulum: quo oſculis delibato, elocutionis meruit recipere beneficium.

S. Iuliani miracula, extat.

De temperie anni præſentis

CAP. XXX.

HOc anno menſe ſecundo tam in Turonico quam in Namnetico grauis populum lues adtriuit, ita vt modico quiſquis ægrotus capitis dolore pulſatus animam funderet. Sed factis rogationibus cum grandi abſtinentia & ieiunio, ſociatis etiam eleemoſynis, aduerſus diuini furoris impetus mitigatus eſt. Apud Lemouicinam vero vrbem ob Dominici diei iniuriam, pro eo quod in eo operam publicam exercerent, plerique igne cœleſti conſumpti ſunt. Sanctus eſt enim hic dies, qui in principio lucem conditam primus vidit, ac dominicæ reſurrectionis teſtis factus emicuit: ideoque omni fide a Chriſtianis obſeruari debet, ne fiat in eo omne opus publicum. In Turonico vero nonnulli ab hoc igne, ſed non die Dominico ſunt aduſti. Siccitas immenſa fuit: quæ omne pabulum herbarum auertit: vnde factum eſt, vt grauis morbus in pecoribus ac iumentis inualeſcens, parum vnde ſumeretur origo relinqueret. ſicut Abacuc Propheta vaticinatus eſt: *Deficient ab eſca oues, & non erunt in præſepibus boues.* Non modo enim in domeſticis, verumetiam in ipſis ferarum immitium generibus hæc lues graſſata eſt. Nam per ſaltus ſiluarum, multitudo ceruorum & reliquorum animantium proſtrata per inuia nacta eſt. Fœnum, ab infuſione pluuiarum & inundatione amnium periit. Segetes exiguæ, vineæ vero profuſæ fuerunt. Quercuum fructus oſtenſi effectum non obtinuerunt.

Dies Dominica. Barbaris dies SOLIS sup. lib. 5. c. 11.

Recapitulatio de Epiſcopis Turonicis

CAP. XXXI.

Epiſcopi Turonenſes.

DE Epiſcopis Turonicis, licet in ſuperioribus libris quædam ſcripſiſſe viſus ſim, tamen propter ordinationem eorum & ſupputationem, quo tempore primum prædicator ad Turonicam acceſſit vrbem, reciprocare placuit.

1. Primus Gratianus Epiſcopus, anno imperii Decii primo, a Romanæ ſedis Papa tranſmiſſus eſt. in qua vrbe multitudo paganorum idololatriis dedita commorabatur: de quibus nonnullos prædicatione ſua conuerti fecit ad Dominum. Sed interdum occulebat ſe ob impugnationem potentum, eo quod ſæpius eum iniuriis & contumeliis cum repperiſſent, adfeciſſent, ac per cryptas & latibula cum paucis Chriſtianis (vt diximus) per eundem conuerſis, myſterium ſolennitatis diei Dominici clanculo celebrabat. Erat autem valde religioſus & timens Deum: vt niſi fuiſſet talis, non vtique domos, parentes & patriam ob dominici amoris diligentiam reliquiſſet. In hac vrbe ſub tali conditione (vt ferunt) annos L. commoratus, obiit in pace, & ſepultus eſt in ipſius vici cœmiterio, quod erat Chriſtianorum: & ceſſauit epiſcopatus XXXVII. annis.

2. Secundus anno imperii Conſtantis primo, Lidorius ordinatur Epiſcopus: fuit autem de ciuibus Turonicis, & hic valde religioſus. Hic ædificauit eccleſiam primam intra vrbem Turonicam, cum iam multi Chriſtiani eſſent: primumque ab eo ex domo cuiuſdam ſenatoris, Baſilica facta eſt. Huius tempore ſanctus Martinus in Galliis prædicare exorſus eſt. Sedit autem annos XXXIII. & obiit in pace, ſepultuſque eſt in ſupra ſcripta Baſilica, quæ hodieq; eius nomine vocitatur.

3. Tertius, ſanctus Martinus, anno VIII. Valentis & Valentiniani, epiſcopus ordinatus. Fuit autem de regione Pannoniæ ciuitate Sabariæ, qui ob amorem Dei apud vrbem Mediolanenſem Italiæ, primo monaſterium conſtituit: ſed ab hæreticis, eo quod ſanctam Trinitatem intrepidus prædicaret, virgis cæſus, atque expulſus de Italia in Gallias acceſſit: multos paganorum conuerti fecit, templa eorum ſtatuaſque confregit, fecitque multa ſigna in populos, ita vt ante epiſcopatum duos ſuſcitaret mortuos: poſt epiſcopatum autem, vnum tantummodo ſuſcitauit. Hic tranſtulit corpus beati Gratiani, ſepeliuitque ipſum iuxta ſepulchrum ſancti Lidorii †, in illa nominis ſui præſata Baſilica. Hic prohibuit Maximum, ne gladium in Hiſpaniam ad interficiendos deſtinaret hæreticos: quibus ſufficere ſtatuit quod à Catholicorum Eccleſiis eſſent vel communione remoti. Conſummato ergo præſentis vitæ curſu, obiit apud Condatenſem vicum vrbis ſuæ, anno LXXXI. ætatis: de quo vico nauigio ſublatus, Turonis eſt ſepultus, in loco quo nunc adoratur ſepulchrum eius: de cuius vita tres a Seuero Sulpitio libros conſcriptos legimus. Sed & præſenti tempore multis ſe virtutibus declarat. In monaſterio vero quod nunc Maius dicitur, Baſilicam in honorem ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli ædificauit: in vicis quoque, id eſt Alingauienſi, Solonacenſi, Ambacienſi, Ciſomagenſi, Tornomagenſi, Condatenſi, deſtructis delubris baptizatiſque gentilibus, eccleſias ædificauit. Sedit autem annos XXVI. menſes quatuor, dies XXVII. & ceſſauit epiſcopatus dies XX.

† al. Liborius.

4. Quartus, Briccius ordinatur Epiſcopus, anno Arcadii & Honorii ſecundo, cum pariter regnarent. fuit autem ciuis Turonicus, cui XXXIII. epiſcopatus anno, crimen adulterii eſt impactum a ciuibus Turonicis: expulſoque eo Iuſtinianum epiſcopum ordinauerunt. Briccius vero ſe ad Papam Vrbis dirigit. Iuſtinianus autem poſt eum abiens apud vrbem Vercellenſem obiit. Turonici iterum malignantes, Armentium ſtatuerunt: Briccius vero ſeptem apud Papam Vrbis annis degens, idoneus inuentus a crimine, ad vrbem ſuam redire iuſſus eſt. Hic ædificauit Baſilicam paruulam ſuper corpus beati Martini, in qua & ipſe ſepultus eſt. Cumque per portam ingrederetur,

[illegible] tam morti [illegible] efferebatur [illegible] re[illegible] per vicos, [illegible] R[illegible], Ca[illegible]cunque [illegible] X [illegible]. Obiitque, & ſepultus eſt in Baſilica quam ſuper ſan[illegible] [illegible] cauit.

Q[illegible] ordinatur Epiſcopus, vir ſanctus & [illegible] Deum [illegible] nere ſenatorii. Hunc ferunt inſtituiſſe eccleſias per vicos, Brixeis, Ic[illegible] [illegible]as, Dolos. Ædificauit etiam eccleſiam [illegible]tra muros ciuitatis, in qua reliq[illegible] Geruaſii & Protaſii martyris condidit: quæ a ſancto Martino de Italia [illegible] [illegible]tæ, [illegible] ſanctus Paulinus in epiſtola ſua mem[illegible]nit. Sedit autem [illegible] X V I. & ſepultus eſt in Baſilica quam Briccius epiſcopus ſuper ſanctum Martinum [illegible]. 5.

Sextus ordinatur Perpetuus, de genere & ipſe, vt aiunt, ſenatorio, & [illegible] propinquus deceſſoris ſui, diues valde, & per multas ciuitates habens poſſeſſiones. Hic [illegible] amota Baſilica quam prius Briccius epiſcopus ædificauerat ſuper S. Martinum, ædificauit aliam ampliorem miro opere. In cuius abſida beatum corpus ipſius venerabilis ſancti tranſtulit. Hic inſtituit ieiunia vigiliasq; qualiter per circulum anni obſeruarentur, quod hodieq; apud nos tenetur ſcriptum, quorum ordo hic eſt. 6.

De Ieiuniis.

Poſt quinquageſimam, quarta & ſexta feria vſq; ad natale ſancti Ioannis. De Calend. ſeptemb. vſq; Calendas octob. bina in ſeptimana ieiunia. De Calendis [illegible] vſq; depoſitionem domini Martini, bina in ſeptimana ieiunia. A [illegible] ni Martini vſq; Natale Domini, terna in ſeptimana ieiunia. De natali ſancti H[illegible], vſq; medium Februarium, bina in ſeptimana ieiunia.

De Vigiliis.

Natale Domini in eccleſia. Epiphania, in eccleſia. Natali [illegible] ad Baſilicam domini Martini. Natali S. Petri epiſcopatus, ad ipſius Baſilicam. [illegible] Aprili reſurrectione Domini noſtri Ieſu Chriſti, ad Baſilicam domni Mar[illegible] [illegible]cha, in eccleſia. Die aſcenſionis in Baſilica domni Martini. Die quinquageſimo, in eccleſia. Paſſione ſancti Ioannis, ad Baſilicam in baptiſterio. Natali ſanctorum [illegible]ſtolorum Petri & Pauli, ad ipſorum baſilicam. Natali ſancti Martini, ad [illegible]am. Natali ſancti Symphoriani, ad Baſilicam domini Martini. Natali ſancti L[illegible] Baſilicam. Natali ſancti Briccii ad domni Martini Baſilicam. Natali [illegible] ad domni Martini Baſilicam. Hic ædificauit Baſilicam ſancti Petri, in q[illegible] Baſilicæ prioris po[illegible], quæ vſque ad noſtra tempora perſeuerat. Baſilicam [illegible] ſancti Laurentii monte Laudiaco ipſe conſtruxit. Huius tempore [illegible] eccleſiæ in vicis, id eſt Euena, Mediconno, Barrao, Balatedine, Vernado. [illegible] teſtamen[illegible], & deputaus per ſingulas ciuitates quod poſſidebat, [illegible] eccleſ[illegible] [illegible] Tur[illegible] tribuens facultatem. Sedit autem [illegible]ta, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

Septimus [illegible] Volutianus ordinatur Epiſcopus, ex genere ſenator[illegible] & valde [illegible] propinquus & ipſe Perpetui ep[illegible] [illegible]ore iam Chlod[illegible] in aliquibus vrbibus [illegible] tiſex [illegible] Gothis, quod [illegible] [illegible] Hu[illegible] & Ba[illegible] nos [illegible]. 7.

[illegible] ordinatur epiſcopus Virus, & [illegible] habe[illegible] Gothis [illegible] me[illegible] derel[illegible] Sedit [illegible] annos vnde[illegible], [illegible] octo. 8.

9. Nonus, Licinius, ciuis Andega[illegible]s, qui ob amorem Dei in orientem a[illegible], ſancta que loca reuiſit: exinde digreſſus, in poſſeſſione ſua monaſterium collocauit intra terminum Andegauum, & poſtea Abbatis officio in monaſterio vbi ſanctus V[illegible] Abbas ſepultus eſt, functus, ad epiſcopatum eligitur. Huius tempore Chlodoueus [illegible] victor de cæde Gothorum, Turonos rediit. Sedit autem annos duodecim, m[illegible] duos, dies XXV. & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

10. Decimo loco, Theodorus & Proculus, iubente beata Chrodielde regina, [illegible] rogantur, eo quod de Burgundia iam Epiſcopi ordinati, ipſam ſecuti fu[illegible], & [illegible] hoſtilitate de vrbibus ſuis expulſi fuerant. Erant autem ambo ſenes valde: rexe[illegible] unt que eccleſiam Turonicam ſimul annis duobus, & ſepulti ſunt in Baſilica ſancti Martini.

11. Vndecimus Dinifius Epiſcopus, & ipſe ex Burgundia veniens qui per el[illegible] nem præfati regis ad epiſcopatum acceſſit: cui aliquid de fiſci ditionibus eſt largi[illegible] dedi[illegible]que ei poteſtatem faciendi de his rebus quæ voluiſſet: qui maxime eccleſiæ ſuæ quod fuit melius, dereliquit. largitus eſt etiam quiddam & bene meritis. Sedit au[illegible] menſes decem, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

12. Duodecimus, Ommatius de ſenatoribus ciuibuſque Aruernis, valde diues in prædiis, qui condito teſtamento per eccleſias vrbium in quibus poſſidebat facult[illegible] ſuas, diſtribuit. Ipſe exaltauit eccleſiam intra muros vrbis Turonicæ, ſanctorum Geruaſii atque Protaſii reliquiis conſecratam, quæ muro coniuncta eſt. Hic cœpit ædificare Baſilicam ſanctæ Mariæ intra muros vrbis, quam imperfectam reliquit. Se[illegible] annos quatuor, menſes quinque: obiitq;, & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

13. Tertiusdecimus, Leo ex abbate Baſilicæ S. Martini ordinatur epiſcopus fuit autem faber lignarius, faciens etiam turres holochryſo rectas, ex quibus quædam apud nos retinentur: in aliis etiam operibus elegans fuit. Sedit autem menſes VI. & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

14. Quartusdecimus, Francilio ex ſenatoribus ordinatus epiſcopus, ciuis Pictauus habens coniugem, Claram nomine, ſed filios non habens. fuerunt que a[illegible] d[illegible] valde in agris, quos maxime ſancti Martini Baſilicæ contulerunt, reliquæ uniq[illegible] dam & proximis ſuis. Sedit autem annos duos, menſes ſex: obiitque & ſepultus e[illegible] Baſilica ſancti Martini.

15. Quintusdecimus, Iniurioſus ciuis Turonicus, de inferioribus quidem popu[illegible], ingenuus tamen. Huius tempore Chrodieldis regina tranſiit. [illegible]ic p[illegible] eccleſiam ſanctæ Mariæ intra muros vrbis Turonicæ. huius tempore [illegible] Germani ædificata eſt. Vici etiam, Nouiliacus & Luciliacus, fundati ſu[illegible]. Hic [illegible] ſtituit tertiam & ſextam in Eccleſia dici, quod modo in Dei nomine perſeuerat. S[illegible] autem annos ſexd[illegible] menſes vndecim, dies viginti ſex. obiitque & ſepultus eſt in Baſilica ſancti Martini.

16. Sextusdecimus, Baudinus ex referendario Chlotharii regis, ordinatur Epiſ[illegible]pus, habens & filium, multis eleemoſynis præditus: aurum etiam q[illegible] dec[illegible] eius re[illegible]querat, amplius quam viginti millia ſolidorum, pauperibus e[illegible]. [illegible]ius tempore alter vicus Nouiliacu[illegible] ædificatus eſt. Hic inſtituit menſa[illegible] cano[illegible]rum. Sedit autem annos quinque, menſes decem. obiitque & ſepu[illegible] in B[illegible]ca ſancti Martini.

17. [illegible]ce[illegible]usſeptimus, Gunthari[illegible]s ex Abbate monaſterii ſancti Ve[illegible] Epi[illegible], vir valde prudens, d[illegible] Abbatis funge[illegible]ur offi[illegible], & ſ[illegible]ius [illegible] n[illegible] inter Reges Francorum faciens. poſtquam autem Epiſcop[illegible] o[illegible] ded[illegible]us, pene ſtol[illegible]dus apparuit q[illegible] res cum intantum ament[illegible] f[illegible]ciebat, v[illegible] [illegible] q[illegible] [illegible]ne n[illegible]uerat, neq[illegible] [illegible]ere ſæpi[illegible] co[illegible] [illegible]. Sedit autem annos duos [illegible] menſes dece[illegible]es v[illegible] [illegible] in [illegible] a S. Ma[illegible] te[illegible] cpi[illegible] anno vi[illegible]

18. Octauusdecim[illegible], [illegible]tronius pr[illegible] p[illegible]g[illegible]d

ſ[illegible]us ſenatorium nuncupauimus, vir egregiæ ſanctitatis, ab ineunte ætate cleri-c[illegible]. Hu[illegible]s tempore ciuitas Turonica cum omnibus Eccleſiis mag[illegible]o incendio concr[illegible]mata eſt, de quibus ipſe poſtea duas reparauit, tertiam vetuſtiſſimam relinquens d[illegible]ſertam. Poſtea vero Baſilica ſancti Martini & ipſa incendio eſt aduſta per Vuiliach[illegible]ium, cum ibi confugium pro Chramni quondam circunuentione feciſſet. Quā poſtea idem pontifex texit ſtanno, opitulante rege Chlothario. Huius tempore Baſilica ſancti Vincentii ædificata eſt. Tauriaco, Cærate, & Orbiniaco, vicis, eccleſiæ ædificatæ fu[illegible]t. Sedit autem annos ſeptemdecim. obiitque ætate ſeptuagenaria & ſupultus eſt in Baſilica ſancti Martini. Ceſſauitque epiſcopatus dies XIX.

19. Nonuſdecimus, Gregorius, ego indignus eccleſiam vrbis Turonicæ, in qua beatus Martinus & cæteri ſacerdotes Domini ad pontificatus officium conſecrati ſunt, ab incendio diſſolutam diruptamq; nactus ſum, quam reædificatam in ampliori altitudine faſtigio ſeptimodecimo ordinationis meæ anno dedicaui: in qua (ſicut a longæuis presbyteris comperi) beatorum ibidem reliquiæ Agaunenſium ab antiquis fuerant collocatæ, ipſam etiam capſulam in theſauro Baſilicæ ſancti Martini reperi: in qua valde putredine erat pignus diſſolutum, quod pro eorum religionis eſt virtute delatum. Ac dum vigiliæ in eorum honore celebrarentur, libuit animo hæc iterum prælucéſcente cereo viſitare: quæ dum a nobis adtente rimantur, dixit ædis æditus: *Eſt hic, inquit, lapis opertorio tectus, in quo quid habeatur prorſus ignoro, ſed nec prædeceſſores miniſtros huius cuſtodiæ ſcire comperi. deferam eum, & ſcrutamini diligenter quid contineatur intra concluſum.* Quem delatum reſeraui (fateor) & inueni in hoc capſulam argenteam, in qua non modo beatæ legionis teſtium, verumetiam multorum ſanctorum tam martyrum quam confeſſorum reliquiæ tenebantur. Nacti etiam ſumus & alios lapides, ita vt hic erat, concauos, in quibus ſanctorum Apoſtolorum cum reliquorum Martyrum, pignera continebantur. Quod munus ego diuinitus indultum admirans, & gratias agens, celebratis vigiliis, dictis etiam miſſis, hæc in Eccleſia collocaui. In cellula ſancti Martini eccleſiæ ipſi contigua, ſanctorum Coſmæ & Damiani martyris reliquias poſui. Baſilicas ſancti Perpetui aduſtas incendio reperi, quas in illo nitore vel pingi, vel exornari, vt prius fuerant, artificum noſtrorum opere imperaui. Baptiſterium ad ipſam Baſilicam ædificari præcepi, in quo ſancti Ioannis cum Sergii martyris, reliquias poſui, & in illo priore baptiſterio ſancti Benigni martyris pignera collocaui. In multis vero locis intra Turonicum terminum, & eccleſias, & oratoria dedicaui, Sanctorumque reliquiis inluſtraui, quæ memorare ex ordine prolixum cenſui.

Decem libros Hiſtoriarum, ſeptem Miraculorum, vnum de Vitis Patrum ſcripſi: in Pſalterii tractatum librum vnum commentatus ſum: de Curſibus etiam Eccleſiaſticis vnum librum condidi. Quos libros licet ſtilo ruſticiori ſcripſerim, tamen coniuro omnes ſacerdotes Domini, qui poſt me humilem, eccleſiam Turonicam ſunt recturi, per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, ac terribilem reis omnibus iudicii diem, ſi nunquam confuſi de ipſo iudicio diſcedentes cum Diabolo condemnandi eſtis, vt nunquam libros hos abolere faciatis, aut reſcribi, quaſi quædam legentes & quaſi quædam prætermittentes: ſed ita omnia vobiſcum integra inl[illegible]bataque permaneant, ſicut a nobis relicta ſunt. Quod ſi te, ſacerdos Dei, quicunque es, Martianus noſter ſeptem diſciplinis erudiit, id eſt, ſi te in Grammaticis docui[illegible] legere, in Dialecticis altercationum propoſitiones aduertere, in Rhetoricis genera metrorum agnoſcere, in Geometricis terrarum linearumque menſuras colligere, in Aſtrologicis curſus ſiderum contemplari, in Arithmeticis numerorum partes colligere, in harmoniis ſonorum modulationes ſuauium accentuum carminibus concrepare: ſi in [illegible]s omnibus ita fueris exercitatus, vt tibi ſtilus noſter ſit ruſticus †, nec ſit quoque deprecor, vt auellas quæ ſcripſi. Sed ſi tibi in his quiddam placuerit, ſaluo opere noſtro te ſcribere verſu non abnuo. Hos autem libros i[illegible] anno viceſimoprimo ord[illegible]ationis noſtræ perſcripſi[illegible]us ſcilicet in ſuperioribus de epiſcopis Turonicis ſc[illegible]ſerimus, annotantes annos eorum, non tamen ſequitur ac ſupputatur numerus

Mart. Capella.

ſup. Præfat. loquentem ruſticum.

chronicalis, quia interſtalla ordinationum integre non potuimus reperire. Eſt ergo omnis ſumma annorum mundialium talis:

Hæc vide Scalig. de Emend. Temp. fol. 581.

A principio vſque ad diluuium anni MMCCXLII.

A diluuio vſque ad tranſitum filiorum Iſrael per mare rubrum, anni MCCCCIV.

Ab hoc maris tranſitu vſque ad reſurrectionem dominicam, anni MDXXXVIII.

A reſurrectione dominica vſque ad tranſitum ſancti Martini, anni CCCCXII.

A tranſitu S. Martini vſque ad memoratum ſuperius annum, id eſt, ordinatio- 10
nis noſtræ primum & viceſimum, qui fuit Gregorii Papæ Romani quintus, Gunthcramni regis XXXI. Childeberti iunioris, XIX. anni CCXVIII.

Quorum omnes ſumma eſt, annorum MMMMMDCCCLXIV.

F I N I S.

AIMOI-

AIMOINI MONACHI,

QVI ANTEA ANNONII NOmine circumferebatur, Hiſtoriæ Francorum LIBRI IV.

Ex veteribus exemplaribus, & noua accurataque recenſione, nunc demum multo emendatiores & meliores.

D. IOHANNI NICOTIO LIB. SVPPL. IN REG. Mag. Andreas Wechelus typographus S. P. D.

AIMOINVM monachum tua opera in integrum, ſuiſq; gentilibus reſtitutum, tibi, ex cuius Bibliotheca hoc ornatu prodit, do atque dedico. Feciſti certe præclare, atq; è re Antiquitatis Francorum, quod hunc quoq;, rerum ab ipſis geſtarum optimum ſcriptorem, ſubciſiuis tuis horis carere haud paſſus ſis. Nam quum in Luſitania Chriſtianiſſimi Regis Legatus eſſes, Hiſtoricorumque lectioni (qua magnopere adiuuari ais, qui Principum negocia gerũt) operam dares, haud certe minus, quam re ea vtiliſſima gerendarum rerum diſciplina ornaſti, Hiſtoricis, quos tum legebas, ſtudio iudicioq; tuo profuiſti. Teſtis hic equidem auctor totis ſane libris. Nam ſi ad Aſcenſianam editionem, hanc tuam, aut (vt certe iubes) noſtram quis referat, non certe Aſcenſianum Aimoinum agnoſcat. In illa innumerabilia corrupta aut prætermiſſa: in hac vero omnia integra atq; appoſita, perſpiciet. Fidem vero ac iudicium tuum mirifice commendo atque amplector, qui Aimoino ſua omnia, id eſt, patrias phraſeis, dictiones earumque finitiones, ſcribendi pronunciandiq; rationem, reſtituens: quæ non ſatis prudens aliquis, ei nimio ſtudio ademerat. Recte enim cenſes, nihil quicquam Aimoini Manes pudere, Latinæ ſui temporis orationis: Sat vero ſuperque ab Aimoino, ingenti etiam cum ipſius laude, poſtetitati præſtitum, cum priſca omnia Francorum fide maxima narret, ſeu rerum gerendarum veteres eorum arteis domi foriſque, ſeu ritus moreſq; gentis ſpectes. Attamen Latine ille quidem, etſi ita ſctipſit, vt Rom[illegible]inime mulra habeat. Cuiuſmodi certe ſcriptores, plurimi Aim[illegible]ate ſ[illegible]ppares extitere. Quos ſi quis magis Latine ſcribentes, quam i[illegible] nitentibus illa ætate licuit, effingere conetur, non hercle pr[illegible] abſit a crimine læſæ prototyporum fidei.

Quanto vero magis iniuria is non vacabit, qui pro priſcis boniſque Gal-licis, & ſi Latino tantum ſono ſint expreſſa, Latina non bona, aduerſ… bus exemplaribus, ſupponat? Quod equidem pleriſque in locis huic Ai-moino euenerat in Aſcenſiana illa editione. At nunc reſciſſi… ſuppoſititiis omnibus, ſuiſque repoſitis ita excudendum, tuo munere, curaui, vt a… ſcente Aimoino hic renatus nihil quicquam, ab illo autem Aſcen… omnino differat. Vtinam vero quæ in Tito Liuio ac Cornelio Tacito eadem opera præſtitiſti, in manus quoque hominum venire, quam pre-mere, malles. Sed prodibunt illa quando tu quidem permittes. Te ta-men hortari ac monere non deſiſtam, vt quamplurimis illorum editio-ne prodeſſe cures. Vale.

Dat. Lutetiæ Pariſior. XIV. Kal. Nouembr. M. D. LXVI.

ANDREAS WECHELVS typographus Lectori. S.

LATVERANT *diu Aimoini de rebus Francorum libri, quum Aſcen… illos euulgauit: verum adeo detrūcati ac vitioſi ab illo ſunt editi, vt hac… prorſus latuiſſe omnes merito cenſeant. Ego autem, qui res literariæ… iuandæ, dudum a patruo ita inſtitutus, me addixi, quum D. Ioan. Nicoti lib. ſuppl. in Reg. Mag. hos accurate perlegiſſe, & ad vetuſtiſſimi exemplar… dem emendaſſe reſciſſem, ne diutius tam inſigni tamque vtili ac ab omni… expetito rerum à Francis geſtarum ſcriptore careres, illius erga me ben… lentia effeci. Eccum tibi itaque Aimoinum, fideliſſimum valdeque diligentem hiſtoricum. A qu… ſane diſces, quæ incunabula, quæque incrementa Francorum Imperii fuerint. Quæ art… be… lique Francos ad tantam rerum ſummam extulerint: Atque adeo quo tempore maxime … cen-corum armis, ciuiliumque artium præſtantia, Parſimonia, Fide ac Iuſtitia, Maieſtate d… in pe-rii … um, excelluerint. Quæ fœdera, quibuſcum gentibus, ſiue æqua, ſiue comi Maieſtatis Fr… corum obſeruatione, quæue cum iis affinitates, intercesſerint. Quanta porro in eodem regno e… d… que gente morum, artiumque pacis ac belli, irrepſerit labentibus annis diſsimilitudo. Quæ e… a… ia … eiuſmodi, ad prudentiam conſtituendam valde apta obſeruantibus, fructus Hiſtoriarum … me patet atque conſtat. Res certe illis, qui negotiis Principum Rerumque publicarum inter-ſunt præſuntve, imprimis neceſſaria, cuiuis autem cognitu vtilis atque iucunda. Hoc vero … N… ium in dubi… propriis nominibus virorum, fœminarum, vrbium, pagorum, arcium flumi-num, iudicium tuum ſuo præferre, quod ſane in cauſa fuit, vt marginibus l…tiones dubias adnotari curauerim. Quod ſi tibi hanc operam meam gratam eſſe ſenſero, ſpon-deo non defuturum ſtudium meum in aliis huius ordinis ſcriptoribus quam emendatiſsime excu-dendis. Vale.*

AIMOI-

AIMOINI MONACHI,

IN FRANCORVM HISTORIAM AD Abbonem Abbatem epiſtola nuncupatoria.

Domino venerabili & in Chriſti dilectione fundato, Abboni Abbati, totius gregis illi à Deo commiſſi minimus Aimoinus, perpetuæ felicitatis munus.

PRÆCEPTIS beatitudinis tuæ parui, beatiſſime pater: quibus præceperas vt ingeniolum exercendo meum, quod tribuente Chriſto per tuæ ſollicitudinis tuorumque diſcipulorum laborem ad meliora profeciſſe arbitrabaris, res geſtas Francorum ſiue Regum, quæ & per diuerſos ſparſæ libros & inculto erant ſermone deſcriptæ, in vnius redigerem corpus opuſculi ac ad emendatiorem Latinitatis reuocarem formam. Inſtiti igitur vt potui, atque utinam, tam efficaciter quam libenter. Porro de opere tua paternitas viderit: recte an ſecus egerim. Ego autem ſolius obedientiæ (ſi tamen voluntate, conatuque eam decoraui) teſtimonio contentus ſum. Admonitionis itaque tuæ non inmemor: qua ſæpiſſime hortatus es: vt ſitum Germaniæ & Galliæ, in quibus hæc quæ re[illegible] tracta ſunt, non prætermitterem: ea quæ in auctoribus Iulio, Plinio, ac Oro[illegible] inuenire potui colligens, huic opuſculo inſerendo, voluntati ſublimitatis tuæ ſatisfacere commodum duxi. His igitur adiunxi quæ Iulius de Germanorum Gallorumque moribus, ac inſtitutis, in libro ſuæ interſerit hiſtoriæ. Ab egreſſu quoque [illegible]orum e Troia vſque ad id temporis quo Pipinus magni Caroli pater regnare cœpit, cunctam rerum geſtarum ſeriem in quatuor decreui libros partiri. Quos ea contextus ratione: vt ſequens ſemper priorem quantitate ſui & numero Regum tran[illegible]ret. Verbi gratia. Primo continente quinque Regum actus: Secundus continet ſex. Tertius ſeptem. Quartus vero octo & eo amplius. Genealogias quoque Regum, quæ propter ſimilitudines nominum valde confuſæ erant, quanta potui diligentia diſtinxi [illegible] vel patris nomine, vel ſenioris iunioriſue appellatione ab [illegible] diſtin[illegible]: quemadmodum diligens lector in ſuis animaduertere poteſt locis. Id præcipue conſeruare curaui, vt in omnibus his libris mentio fieret Benedicti patris certis ex cauſis: cui ego meum ſcire, meum poſſe, meumque viuere poſt Deum ac[illegible]m fero. Nec ignoro multos fore, qui ſolita libidine omnibus detrahendi, huic volumini genuinum infigant dentem: quod vitare non poterit, niſi qui nihil omnino ſcribet. Calumniabuntur in tempora: conuertent ordinem: res arguent: ſyllabas euentilabunt: & (quod accidere plerumque ſolet) negligentiam librariorum ad auctorem [illegible] ferent. dicent etiam: *Iste noſter Hiſtoriographus nouuſque auctor, qui aliorum ver[illegible] pro ſuis vtitur.* Hoc quidem me feciſſe non nego, neque id me piget, ac deinde fa[illegible]rum autumo. habeo bonorum exemplum, quo mihi id licere facere, quod illi fe[illegible] puto. Nec ſententiis detrahentium ſatis moueor: tua laude vel vituperatione [illegible] eſſe ſufficiens. Vale pater venerande: & proſperis ad vota ſucceſſibus [illegible]

Operis diuiſio.

Inf. lib. 2. c. 16. & lib. 3. c. 80.

Terent.

[illegible]ola. Incipit præfatio continens prænotamenta in geſta Francorum.

De Germaniæ diuiſione, longitudine, latitudine, amnibus, Hercinia ſylua

CAPVT I.

Germaniæ diuiſio. Daci. Longitudo. Latitudo. Amnes.

GERMANIA omnis in quinque populorum conuentus diuiditur: è quibus primi ſunt Vindelici, deinde Cimbri, poſt hos Teutones, ac perinde Peucini, vltimis omnium exiſtentibus Baſternis: qui confines ſunt Dacis. Porrigitur autem Germania in longitudinem ſexcentis octoginta ſex millibus paſſuum. In latitudinem, centum quadraginta octo millibus. Amnes in ea clari atque in Oceanum decurrentes: Guthalus, Viſurgis, & Rhenus. In Rheno autem ipſo centum prope habentur in longitudine inſulæ: quarum nobiliſſima eſt Batauorum, & aliæ quamplurimæ, quæ ſternuntur inter Rhenum ac Fleuum. ita vero appellantur oſtia in quæ Rhenus in ſeptentrione in lacus varios, ab occidente in amnem Moſam ſe ſpargit: medium inter hæc & modicum nomini ſuo cuſtodiens alueum. Oritur autem ex Lepontiis, qui Alpes incolunt: & longo ſpatio per fines Heluetiorum, Mediomatricum, atque Treuerorum citatus fertur. Et vbi Oceano appropinquat, in plures defluit partes, multis ingentibuſque inſulis, vt præmiſſum eſt, effectis (quarum pars magna à feris barbariſque nationibus incolitur: Ex quibus ſunt qui ſolis piſcibus, atque ouis auium viuere exiſtimantur) multiſque capitibus in Oceanum fluit. Intra Germaniam vero nulla inferius nobilitate Hercinium iugum prætenditur: de quo videlicet iugo Iulius Cæſar in hiſtoria belli Gallici, quod ſylua adopertus ſit, variiſque ferarum generibus abundans hoc modo ſcribit. Ea (inquiens) quæ fertiliſſima Germaniæ ſunt loca circum Herciniam ſyluam, quam Eratoſtheni & quibuſdam Græcis fama notam eſſe video, quam illi Orciniam appellant, peruolgæ Tectoſages nuncupauerunt atque ibi conſederunt. Quæ gens vſque ad hoc tempus his ſedibus ſeſe continet: ſummamque habet iuſtitiæ & bellicæ laudis opinionem. nuncque in eadem inopia, egeſtate, patientia, qua Germani, permanent: eodem victu & cultu corporis vtuntur. Gallis autem prouinciarum propinquitas & tranſmarinarum rerum notitia, multa ad copiam atque vſus largitur: qui paulatim aſſuefacti ſuperari multiſque victi prœliis, nec ſe quidem ipſi cum illis virtute comparant. Huius Herciniæ ſyluæ, quæ ſupra demõſtrata eſt, latitudo nouem dierum iter expedito patet. Non enim aliter finiri poteſt, neque menſuras itinerum nouerunt. Oritur ab Heluetiorum & Nemetum & Tauriacorum † finibus, rectaque fluminis Danubii regione: & pertingit ad fines Dacorum & Anartium. hinc ſe flectit ſiniſtroſus diuerſis à flumine regionibus: multarum gentium fines propter magnitudinem attingit. Neque quiſquam eſt huius Germaniæ, qui ſe aut audiſſe, aut adiſſe initium huius ſyluæ dicat, cum dierum iter ſexaginta proceſſerit: aut quo ex loco oriatur acceperit. Multaque genera ferarum in ea naſci conſtat, quæ reliquis in locis viſa non ſunt: ex quibus quæ maxime differant ab aliis & memoriæ prodenda videntur, hæc ſunt.

Rheni ortus. Hercinia ſylua. Orcinia. Germani virtute præſtant. Rauracorū.

De feris Germaniæ, præcipue in Hercinia ſylua

CAPVT II.

Bos ſylueſter. Alces.

EST bos cerui figura, cuius à media fronte inter aures vnum cornu exiſtit excelſius magiſque directum his quæ nobis nota ſunt cornibus: & ab eius ſummo ſicut palmæ rami late diffunduntur. Eadem eſt fœminæ mariſque natura: eadem forma magnitudoq; cornuum. Sunt item quæ appellantur Alces. Harum eſt conſimilis capris figura & varietas pellium: ſed magnitudine paulo antecedunt. inutiles ſunt cornibus, & crura ſine nodis articuliſque habent: neque quietis cauſa procumbunt: neq; ſi quo afflictæ caſu conciderint, erigere ſeſe aut ſubleuare poſſunt. His ſunt arbores pro cubilibus, & ad eas ſe applicant: atque ita paululum modo reclinatæ quietem capiunt.

Quare

Quarum ex veſtigiis cum eſt animaduerſum à venatoribus quo ſe recipere cõſuerint, omnes eo loco aut a radicibus ſubruunt, aut arbores abſcindũt, tantum vt ſumma ſpecies earum ſtantium relinquatur. Hinc cũ ſe cõſuetudine reclinauerint, informes † arbores pondere affligunt, atque vna ipſæ concidunt. Tertium eſt genus eorum qui Vri appellantur. Hi ſunt magnitudine paulo infra elephantis: ſpecie & colore & figura tauri. magna vis eorum eſt & magna velocitas: neq; homini neq; feræ quam cõſpexerint parcũt. hos ſtudioſe captos foueis, interficiunt. Hoc ſe labore durant adoleſcentes, atque hoc genere venationis ſe exercent. Et qui plurimos ex his interfecerint: relatis in publicum cornibus quæ ſint teſtimonio, magnam ferunt laudem. Sed aſſueſcere ad homines & manſueti fieri, ne paruuli quidem excepti, poſſunt. amplitudo cornuum & figura & ſpecies multum a noſtrorum boum cornibus differt. hæc ſtudioſe conquiſita ab labris argento circuncludunt, atque in ampliſſimis epulis pro poculis vtuntur.

† informam.
Vri.
Vrorum cornua.

De moribus Germanorum

CAPVT III.

Germanorum mores.
Druides.

DE moribus quoq; hominum ac cultu idem auctor in eodem libro hæc refert. Germani (ait) multum à conſuetudine Gallorum differunt. Nam neq; Druides (quos nos ſacerdotes vel diuinos vates poſſumus vocare) habent, vt illi qui rebus diuinis præſunt, neq; ſacrificiis ſtudent. de Deorũ numero eos ſolos ducunt quos cernunt, & quorum aperte operibus iuuantur, Solem ſcilicet, & Vulcanum, & Lunam. Reliquos nec fama acceperunt. Vita omnis in venationibus, atq; in ſtudiis rei militaris conſiſtit. Ab paruulis labori ac duritiæ ſtudent. Qui diutiſſime impuberes permãſerunt, maximam inter ſuos laudem ferunt: Hoc alii ſtaturam, alii vires, neruoſq; cõfirmari putant. Intra annum vero vigeſimum fœminæ notitiam habuiſſe, in turpiſſimis habẽt rebus. Cuius rei nulla eſt occultatio: quod & promiſcue in fluminibus perluuntur, & pellibus aut paruis Rhenonum (id eſt nomen animalis) tegumentis vtuntur, magna corporis parte nuda. Agriculturæ non ſtudent: maiorq; pars eorum victus in lacte, caſeo, carneq; cõſiſtit: neq; quiſquam agri modum certum, aut fines habet proprios. Sed magiſtratus ac principes in annos ſingulos gentibus cognationibuſq; hominum qui vna coierunt, quantum & quo loco viſum eſt agri attribuunt: atq; poſt annum alio tranſire cogunt. Eius rei multas afferunt cauſas: ne aſſidua conſuetudine capti, ſtudium belligerandi agricultura commutent: ne latos fines parare ſtudeant, potentioreſque humiliores poſſeſſionibus expellant: ne accuratius ad frigora atq; æſtus vitandos ędificent: neq; oriatur pecuniæ cupiditas, qua ex re factiones diſſentioneſq; naſcuntur: vt animi æquitate plebem contineant, cum ſuas quiſque opes cum potentiſſimis æquari videat. Ciuitatibus maxima laus eſt, quam latiſſime circum ſe vaſtatis finibus ſolitudines habere. Hoc proprium virtutis exiſtimant, expulſos agris finitimos cedere, neq; quenquam prope audere conſiſtere. Simul hoc ſe fore tutiores arbitrantur, repentinæ incurſionis timore ſublato. Cum bellum ciuitas aut illatum defendit, aut infert, magiſtratus qui ei bello præſint, vt vitę neciſq; habeant poteſtatem deliguntur. In pace nullus eſt communis magiſtratus: ſed principes regionum atq; pagorum inter ſuos ius dicunt controuerſiaſque minuunt. Latrocinia nullam habent infamiam, quæ extra fines cuiuſque ciuitatis fiunt: atque ea iuuentutis exercendæ ac deſidiæ minuendæ cauſa fieri prædicant. Atq; vbi quis ex principibus in concilio dixerit, *Se ducem fore, qui ſequi velint profiteantur*: conſurgunt hi qui & cauſam & hominem probant, ſuumque auxilium pollicentur atque multitudine collaudãtur: qui ex his ſecuti non ſunt, in deſertorum ac proditorum numero ducuntur: omniumque his rerum poſtea fides derogatur. Hoſpitem violare fas non putant: quiq; qua de cauſa ad eos venerint ab iniuria prohibent, ſanctos eoſq; habent, hiſque omnium domus patent, victuſque communicatur. Ac fuit antea tempus, cum Germanos Galli virtute ſuperarent: vltro bella inferrent: propter hominum multitudinem agrique inopiam trans Rhenum colonias mitterent. Hactenus de Germania, quæ in veteribus reperire potuimus pandere curauimus: nunc de Gallia dicendum.

De Gallia: ut tripertitus eſt ſitus Galliæ

CAPVT IV.

Gallia. GAlliam omnem in quatuor prouincias Oroſius hoc modo diuidit. Gallia, inquit, Belgica habet ab oriente limitem fluminis Rheni & Germaniam: ab Euro Alpes Penninas: a meridie prouinciam Narbonenſem: ab occaſu prouinciam Lugdunenſem: a Circio oceanum Britannicum: a Septentrione Britanniam inſulam.

Lugdunenſis Gallia Lugdunenſis ducta per longum, & per anguſtum inflexa, Aquitaniam prouinciam ſemicingit. Hæc ab oriente habet Belgicam: à meridie partem prouinciæ Narbonenſis, qua Arelas ciuitas ſita eſt: & mari Gallico Rhodani flumine accipitur.

Narbonenſis Narbonenſis prouincia pars Galliarum habet ab oriente Alpes Cottias: ab occidente Hiſpaniam: à Circio Aquitaniam: à ſeptentrione Lugdunenſem: ab Aquilone Belgicam Galliam: à meridie mare Gallicum, quod eſt inter Sardiniam & inſulas Baleares habens in fronte, qua Rhodanus fluuius in mare exit, inſulas Stichadas.

Aquitania. Aquitaniæ prouincia obliquo curſu Ligeris fluminis, qui ex plurima parte terminus ei [illegible]s eſt, in orbem agitur: hæc à Circio oceanum qui Aquitanicus ſinus dicitur: ab occaſu Hiſpanias habet: à Septentrione & oriente Lugdunenſem: ab Euro & meridie Narbonenſem prouinciam contingit.

Iulius vero Cæſar, qui cum eiuſdem terræ incolis decennio bellum geſſit, concordante ſecum Plinio multiſque aliis Philoſophis, tres tantum vult eſſe prouincias Cuius nos ſcripta eodem, quo ipſe vſus eſt, hic inſerimus ordine: aliqua tantummodo, quæ ille in aliis ſuæ hiſtoriæ locis de ciuitatibus ſiue fluminibus dixit, ſeu quæ Plinius aliter ac ille ſenſit, interponentes.

De Gallia ſecundum Cæſarem

CAPVT V.

GAllia eſt omnis diuiſa in partes tres, quarum vnam incolunt Belgæ, alteram Aquitani. Tertiam qui ipſorum lingua Celtæ, noſtra Galli appellantur. Hanc quoque partem Plinius Lugdunenſem Galliam eſſe aſſerit. Hi omnes lingua, inſtitutis, legibus inter ſe differunt. Gallos Lugdunenſes ab Aquitanis Garomna flumen, a Belgis Ma-*Belgæ.* trona & Sequana diuidit: horum omnium fortiſſimi ſunt Belgæ: propterea quod à cultu atque humanitate prouinciæ longiſſime abſunt, minimeque ad eos mercatores ſæpe commeant, atque ea quæ ad effœminandos animos pertinent important: proximique ſunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt, cum quibus continenter bellum *Heluetii.* gerunt. Qua de cauſa Heluetii quoque reliquos Gallos virtute præcedunt, quod fere quotidianis prælìis cum Germanis contendunt, cum aut à ſuis finibus eos prohibent, aut ipſi in eorum finibus bellum gerunt. Hi vna ex parte flumine Rheno latiſſimo atque altiſſimo continentur: qui agrum Heluetium à Germanis diuidit Altera ex parte monte Iura altiſſimo, qui eſt inter Sequanos & Heluetios. Tertia lacu Lemanno & flumine Rhodano, qui prouinciam noſtram ab Heluetiis diuidit.

Celtica. Galliæ vna pars, quam eos qui ſpecialiter Galli dicuntur obtinere dictum eſt, ini[illegible]m c[illegible]p[illegible] [illegible]mine Rhodano: continetur Garomna flumine: oceanum in finibus Belgarum attin[illegible]t, etiam ab Sequanis & Heluetiis flumen Rhenum vergit à ſeptentr[illegible]ne. Vrbes in ea multæ ac opulentæ. Sed ex his præcipuæ ſunt noſtroque æuo [illegible] cog[illegible]æ. L[illegible]unum, Cabillonis, Heduaque & Auguſtidunus, Senonis, Antiſſi[illegible]rus, Mel[illegible]s, Trecas, Pari[illegible]us, Carnotum, Gennabus vbi nunc Aurelianis, Rothomagus, E[illegible]roas, Oximus, Cenomannis, Lixouium, Namnetis, Redonis, Venetus, Abrincatin[illegible] A[illegible]d[illegible] quæ & Andegauis, Turonis, Bituriges, Niuedunus, quam quidam *Senones.* Niuernis eſſe putant. Harum Auguſtidunus & Senonis magnæ antiq[illegible]us apud Gallos fuere auctoritatis atque potentiæ. Adeo vt vna earum, id eſt Auguſtidunus, quam Iulius Heduam nominat, amicitiam populi Romani amplectendo, tot[illegible] pene G[illegible]æ

... a ſtre principatu. Porro ... enonis viribus con... is, ipſam Romam orbis capitan... em poſſimus ... & cepit. Vrbs vero Biturica atque Turonica, ſecundum Oroſii diffinitionem, qui Aquitaniam a flumine Ligeri vſque ad Pyrenæos ... nat montes, quamque moderni ſequuntur non in Celtica Gallia, ſed ... Aquitania ſunt prouincia. Flumina in Lugdunenſi Gallia plurima, ſed ex eis præcipuus Rhodanus, qui eius ab orientali parte terminus eſt. Quod autem verbis Iulii ... nus, qui prouinciam noſtram ab Heluetiis diuidit, terram illam intelligimus quæ ... nomine proprio ſortita eſt. Deinde Araris qui per fines Heduorum & Sequanorum incredibili lenitate in Rhodanum influit, ita vt oculis in quam partem fluat iudicari vix poſſit: Quod nos quoque perſpeximus, ac admirati ſumus tantæ magnitudinis fluuium tam rardo motu profluentem. Poſt eum extat Liger, qui terram illam quæ inter ... & Sequanam iacet, peneinſulam efficit. Syluæ multæ: ſed eminentior cæteris Perticus. Et hoc quidem de Gallia Celtica quæ & Lugdunenſis vocatur. Nunc de Belgica prouincia videamus. *Aquitania.* *Lugdunenſis* *Ararus.*

Belgæ ab extremis Galliæ finibus oriuntur. pertinent autem ad inferiorem partem fluminis Rheni, ſpectantque in ſeptentrionem & orientem ſolem. Vrbes eius inclytæ ac famoſæ Colonia Agrippina, Tungris, Treueris, Meriſque, & Mediomatricū, Remis, Laudunus, Sueſſionis, Ambianis, Viromandus, Beluagus, Atrabatum, Lingones, & pagus Heluetiorum, quem nunc Alamanni incolunt. Eius prouinciæ fluuii ... dus Matrona atque Moſa, profluens ex monte Voſego, qui eſt in finibus Lingonum, & parte quadam ex Rheno recepta quæ appellatur Vacculus, vulgo autem dicitur Vualis, inſulam efficit Batauorum, quæ ruſtico ſermone vocatur *Battua*. Alter ... nus eſt apud Belgas Axona, vltimos Remorum fines præterfluens. Sylua quoque Ardenna, quæ eſt totius Galliæ maxima, atque a ripis Rheni finibuſque Treuerorum ... libus amplius quingentis in longitudinem patet. Hæc de Belgis ſatis dixiſſe ſit, ... modo de Aquitania, quæ digna ſunt memoriæ tradantur. *Belgica.* *Vahalis.* *hod. die Betau.* *Ardenna.*

Aquitania, vt Plinio atque Iulio videtur, à Garomna flumine vſque ad Pyrenæos montes, & ad eam partem quæ eſt ad Hiſpaniam pertinet: ſpectat inter occaſum ſolis & ſeptentrionem. Plus tamen hoc tempore determinatio Oroſii ſuperius a nobis de ... a tenetur: ſecundum quam traditionem in Aquitania cōtinentur vrbes egregiæ ... bona, Arunnias (quæ nunc Claruſmons vocatur) Cadurx, Toloſa, Gaualis, Rotenis, Lemouis, Petragorica, Pictauis, Burdegalis, Sanctona, & Engoliſina. Fluuii quoque haud parui nominis in eadem ſunt prouincia: Helauer, qui non multo minori ... eius excipitur alueo. Dordonia etiam qui ex monte qui Dor dicitur: & eſt in finibus Aruernorum, duobus ſcaturiens fontibus, quorum vni nomen eſt *Dor*, alteri *Dona*: qui haud procul a monte ipſo coniunguntur, in Garomnam influit. Denique A... a dicta eſt eo quod præ cæteris prouinciis fontibus, fluminibuſque ex... ſylua vocabulo Lecenna, non contemnendæ magnitudinis, Biturigibus atque Ar... nis confinis: in qua vſque hodie oſtenditur lapidea domus Brunichildis reginæ ... Francorum, amœno ſatis, vt nos quoque aſpeximus, ſita loco. Nam ... præterfluens, irrigua a latere efficit prata: meſſeſque à fronte oppoſitæ ... venationi congrua. Has omnes prouincias dum Franci occupaſſent, in duas tantummodo partes diuidentes, eam quæ Septentrionem verſus tenditur ... eſt *Auſtriam*: illam vero quæ a Moſa ad Ligerim vſque pertinet *Neuſtriam* ... auerunt. pars tamen Lugdunenſis Galliæ, quam Burgundiones occupauerat, *Bur...* nomen retinuit. *Aquitania* quoque autem non eſt dignata nomen ... ſiu Germaniæ vel Galliæ, prout in libris veterum inueſtigare potui ... nunc quæ Iulius de antiquorum conſuetudine vel moribus ſenſerit Gallorum, ... explicemus verbis. *Aquitania.* *Dordonia.* *Lecenna.* *Auſtria.* *Neuſtria*

De conſuetudine vel moribus Gallorum

CAPVT VI.

At ergo, ... in quens) Gallia eorum hominum, qui ... atque ... e, genera ſunt duo. Nam plebs pene ... quæ ...

[illegible] conſilio. plærique [illegible] ociorum premuntur [illegible] ra, quæ do [illegible] quitur [illegible] intereſſunt, [illegible] priuata procurant: rel [illegible] ones interpretantur: ad hos magnus adoleſcen [illegible] diſciplinæ cauſa concurrit: magn [illegible] que hi ſunt apud eo [illegible] ore. Nam fe [illegible] controuerſiis publicis priuatiſque conſtituunt. Et ſi quod eſt admiſſum [illegible] des facta, ſi de hæreditate, de finibus controuerſia eſt: iidem decernunt, [illegible] & pœnas conſtituunt. Siquis aut priuatus aut populus eorum decreto non [illegible] ficiis [illegible] dicunt hæc pœna apud eos eſt grauiſſima. quibus ita eſt [illegible] numero impiorum ac ſceleratorum habentur. his omnes decedunt. aditum ſermonemque deffugiunt, ne quid ex cogitatione incommodi accipiant. neque his petentibus ius redditur: neque ullus honore communicatur. His autem omnibus Druidibus præeſt vnus, qui ſummam inter eos habet auctoritatem. Hoc mortuo, ſiqui ex reliquis excellit, dignitati ſuccedit: aut ſi ſunt plures pares, ſuffragio Druidum: nonnunquam etiam armis de principatu contendunt. Hi certo anni tempore in finibus [illegible] quæ regio totius Galliæ media habetur, conſidunt in loco conſecrato: [illegible] dique qui controuerſias habent conueniunt: eorumque iu[illegible] Diſciplina in Britannia reperta, atque inde in Galliam trans[illegible] nunc qui diligentius eam rem cognoſcere volunt, plerunque [illegible] ficiſcuntur. Druides a bello abeſſe conſueuerunt: neque tributa vn[illegible] dunt: militiæ vacationem omniumque rerum habent immun[illegible] bus præmiis, & ſua ſponte multi in diſciplinam conuen[illegible]unt, & [illegible] quiſque mittuntur. Magnum ibi numerum verſuum ediſcere dic[illegible] nonnulli xx. in diſciplina permanent: neque fas eſſe exiſtim[illegible] in reliquis fere rebus publicis priuatiſq; rationibus Græcis literis v[illegible] bus de cauſis inſtituiſſe videntur: quod neque in vulgum diſcipl[illegible] neque eos qui diſcunt literis confiſos, minus memoriæ ſtudere. quod fere pleriſque accidit, vt præſidio literarum diligentiam in perdiſcendo ac memoriam remittant. [illegible] primis hoc volunt perſuadere, *Non interire animas: ſed ab aliis poſt mortem tran[illegible]e ad [illegible]* atque hoc maxime ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto. Multa præterea de ſyderibus ac eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de [illegible] natura, de Deorum immortalium vi ac poteſtate diſputant & iuuentuti trad[illegible]

Alterum genus eſt Equitum. hi cum eſt vſus atque aliquod bellum in[illegible] quod fere ante Cæſaris aduentum quotannis accidere ſolebat, vt aut ipſi iniurias inferrent, aut illatas propulſarent) omnes in bello verſantur: atque eorum vt quiſque genere copiiſque ampliſſimus, ita plurimos circum ſe ambactos clienteſque habet. Hanc [illegible] gratiam potentiamque nouerunt.

De Gallorum religione

CAPVT VII.

Religio Gallorum.

NAtio eſt omnium Gallorum admodum dedita religionibus: atq; ob eam [illegible] [illegible] ſunt affecti grauioribus morbis, quique in prælus periculiſ[illegible] pro victimis homines immolant, aut ſe immolaturos vouent: ad[illegible] criſiis Druidibus vtuntur: quod pro vita hominis non niſi vita hom[illegible] [illegible] Deorum immortalium numen placari, arbitrantur: publ[illegible] [illegible]ia. Alii immani magnitudine [illegible] [illegible] viuis hominibus complent [illegible] homines. Supplicia eorum qui in furto [illegible] [illegible] gratiora Diis immortalibus eſſe [illegible] etiam ad innocentium ſupplicia deſcendunt. Deum [illegible] pluri[illegible] hunc omni[illegible] [illegible] hunc ad quæ[illegible]

Dei Gallorum.

[illegible]

[illegible] maximam arbitrantur. Poſt hunc Apollinem, & Martem, & Iouem, & Mineruam. De his eandem fere quam reliquæ gentes habent opinionem. Apollinem morbos depellere, Mineruam operum atq; artificiorum initia tradere, Iouem imperium cœleſtium tenere, Martem bella gerere. Huic, cum prælio dimicare cõſtituerunt, ea quæ bello ceperint plerunq; deuouent: quæ ſuperauerint animalia capta immolant, reliquas res in vnum locum conferunt. Multis in ciuitatibus, harum rerum extructos tumulos locis cõſecratis conſpicari licet. Neq; ſæpe accidit vt neglecta quiſpiam religione aut capta apud ſe occultare, aut poſita tollere auderet: grauiſſimumque ei rei ſupplicium cum cruciatu conſtitutum eſt.

De Gallorum origine

CAPVT VIII.

Galli ſe omnes ab Dite patre prognatos prædicant: idq; ab Druidibus proditum dicunt. Ob hanc cauſam ſpatia omnis temporis, non numero dierum, ſed noctium finiunt: dies natales & menſium & annorum initia ſic obſeruant, vt noctem dies ſubſequatur. In reliquis vitę inſtitutis hoc fere a reliquis differunt: quod ſuos liberos niſi cum adoleuerint, vt munus militiæ ſuſtinere poſſint, palam ſe adire non patiuntur: filiumque puerili ætate in publico in conſpectu patris aſſiſtere turpe ducunt. Viri quãtas pecunias ab vxoribus dotis nomine acceperunt: tantas ex ſuis bonis, æſtimatione facta, cum dotibus cõmunicant. huius omnis coniunctim pecuniæ ratio habetur, fructuſq; ſeruantur: & vter eorum vita ſuperauerit, ad eum pars vtriuſque cum fructibus ſuperiorum temporum peruenit. Viri in vxores, ſicuti in liberos, vitæ necíſq; habent poteſtatem. Et cum paterfamilias illuſtriore loco natus deceſſit, eius propinqui conueniunt: & de morte, ſi res in ſuſpicionem venit, de vxoribus, in ſeruilem modum, quæſtionem habent. Et ſi compertum eſt, igni atque omnibus tormentis excruciatas interficiunt. Funera ſunt pro cultu Gallorum magnifica & ſumptuoſa: & omnia quæ viuis cordi fuiſſe arbitrantur, in ignem inferunt, etiam animalia: ac, paulo ſupra hanc memoriam, ſerui & clientes, quos ab his dilectos eſſe conſtabat, iuſtis funeribus confectis vna cremabantur. Quæ ciuitates commodius ſuam rempublicam adminiſtrare exiſtimantur, habent legibus ſcriptum, ſi quis quid de republica a finitimis rumore aut fama acceperit, vti ad magiſtratum deferat: neue cum quo alio communicet. quod ſæpe homines temerarios atque imperitos falſis rumoribus terreri & ad facinus impelli, & de ſummis rebus conſilium capere cognitum eſt. Magiſtratus quæ viſa ſunt occultant: quæque eſſe ex vſu iudicauerint multitudini produnt. De republica niſi per concilium loqui non conceditur.

Gallorum origo.

Gallorum fructus.

De aliis Gallorum inſtitutis

CAPVT IX.

Item idem ipſe alio in loco inquit. Eſt hoc inquam Gallicę conſuetudinis, vt & viatores etiam inuitos conſiſtere cogant, & quid quiſque eorum de quaque re audierit, aut cognouerit, quærant: & mercatores in oppidis vulgus circumſiſtat, quibuſque ex regionibus veniant, quaſque ibi res cognouerint pronunciare cogant. His rebus atque auditionibus permoti, de ſummis ſæpe rebus conſilia ineunt: quorum eos in veſtigio pœnitere neceſſe eſt, cum incertis rumoribus ſeruiant, & pleriq; ad voluntatem eorum ficta reſpondeant. His de libro Iulii ſententiis antepoſitis, non videatur [illegible] [illegible] orum clariſſimorum exempla ſubnectere vitorum, Oroſii atq; Salluſti [illegible] te prolata Gallorum. Quamuis præfatio non velit [illegible] ſe actum ait, tamen [illegible] æſtimatum eſt duorum aut trium teſtimonia inſerere, vt dum eorum [illegible] etur maior [illegible] udo Franc[illegible] s vicerint fore ſecla[illegible] Oroſius. [illegible] *unque, inquit, Galli exarſerunt contra Roma[illegible]* [illegible] *eritas* [illegible] *ſub præſenti nunc concurſione Gothorum; magis debeat me-*

mini [illegible] Gothorum. Ideo vero præſentem dicit conc[illegible]rſionem Gothorum, [illegible] poribus Gothi primum Romam ceperunt: quos poſtea Franci vicerunt, vt in [illegible] tibus declarabitur. Saluſtius autem ita ſcribit: *Per idem tempus haud dubium, quin [illegible] lum contra Iugurtham à Romanis gerebatur, à ducibus noſtris, Quinto Scipione & M[illegible] Manlio, aduerſus Gallos male pugnatum eſt. Quo metu omnis Italia contremuerat. Illique vſque ad noſtram memoriam Romani ſic habuere. Alia omnia virtuti ſuæ prona eſſe: cum G[illegible] lis pro ſalute, non pro gloria certari.*

Explicit præfatio.

INCIPIT PROOEMIVM

Hiſtoriæ Francorum

CAPVT X.

Franci ſi feroces Iſidor.

REgnum Francorum, antiqua Troianæ gentis proſapia, nobilitatum cum virorum ferocis corporis animique virtute, tum maxime regum excellentiſſima ſemper viguiſſe potentia, luce clarius conſtat. Quæ pro certo natio, licet eo quo cēſetur nomine præferox eſſe cognoſcatur: manſuetudinis tamen eius inſignia adeo elucēt, vt rebel[illegible]iu colla hoſtiuṁ nō tam vindici ferire mucrone, quam ſibi ſubiicere maluerit: verum (vt diximus) cum Regnum præcellentiſſima floruerit auctoritate, virorumq; prævalid[illegible] animoſitate, nō tam finium ampliare ſpacia ſuorum, quā exterarum ſibi acquirere [illegible]tuduit dominationem gētium: viuidam namq; bello dextram præferens, & parcere norat ſubiectis & debellare ſuperbos. Quæ nō immerito domina euaſit multarum nationum, dum non diu paſſa eſt ſemet idololatriæ ſeruire dæmonum. Nam creatori po[illegible] quam creaturæ ſubdi rectius duces, ipſa (vt ita dictum ſit) ſui primordia regni Chriſto auſpice cœpta, cultui ipſius dedicare maluit. Hinc ad altiora ſe ſubrigens, Catholicę fidei norma, ardent[illegible]us vīa deſiderio, ea cum regni terminis, vt dilataretur, ardenter [illegible]cit. Rerum vero ſecundarum proceſſu excitata, impetum non refrænabat [illegible] adiungere ſibi finitimos bello coactos haudquaquam diſſimulādum arbitrab. tur [illegible] nec Alamannorū gens, dominationis iugum ferre detrectans, bellū immane exc[illegible] Quod quidem rex inclytus Clodoueus, qui quintus Regum ipſius gentis regnum [illegible]ebat, ſolerter ad victoriam vſque perduxit. Sed hic proprio digeſta referentur [illegible] co. Nunc hiſtoriæ ordo texatur

Explicit prooemium.

INCIPIT LIBER PRIMVS,

De Geſtis Francorum: & primo, de Troianorum diſperſione.

CAPVT I.

Antenor.

Sicambria.

POſt triumphum victoriæ quam Græci de excidio egerunt Troiæ, multi ciuium euerſæ vrbis, qui effugere cladem potuere necis, quaquauerſum poterant [illegible] quærere procurabant. Eorum quidam Antenor nomine, non infimus genere [illegible] iuncta ſibi ſociorum numeroſa multitudine, nauibus altum petiit mare. Tandem [illegible] magno [illegible] labores Tanais ingreſſi oſtia fluminis, Meotides tra[illegible] paludes in finibus Pannoniorum caſtrametati ſunt. Adridente autem eis lo[illegible] amœnitate, ſtationem [illegible] ibi conſtituerunt ſuam [illegible] ædificata [illegible], qu[illegible] briam vocitauerunt. Poſt multorum vero curricula temporum cont[illegible]a Val[illegible]num, qui Romani tenebat imperii principatum, Alanorum gen[illegible] contum[illegible] uit audacia perfidorum. Quos ille prælio ſuperatos, Meotidis coegit [illegible] paludes [illegible] multitudine inſecutus, du[illegible] & [illegible] locorum qu[illegible] minus eis nocere [illegible] impediretur, Troianos S[illegible] in [illegible] euocat [illegible]los [illegible], monetque vt [illegible]

per quam ſecures hoſtes & nihil tale verentes inuadendo opprimant. Illi non id ſolum ſe facturos, verum ſe Alanos hinc expulſuros ſpondent. Imperator decennio eis tributa, ſi id efficiant, indulget. Troiani fiducia animati, quod forent gnari locorum, ſimul & munerum promiſſione allecti, Alanis locorum firmitate fidentibus, ex improuiſo ſuperuenientes, cædūt proſternuntq; multos mortales: cæteroſq; in fugam actos a palude perturbant. Imperator virtutem gentis audaciamq; miratus, quod loca, quæ totius orbis victores Romani expauiſſent, non ſolum intrare, verum & immaniſſimos hoſtes expellere non dubitaſſent, Attica lingua *Francos*, id eſt feroces nuncupauit.

De Francorum appellatione altera opinio

CAPVT II.

Qvidam vero auctores referunt, quod à Francione rege vocati ſunt Franci: dicentes quod digreſſi à Troia regem ſibi Frigam nomine conſtituerint: ſub quo, inquiunt, eis Aſiam peruagantibus, quædam ex ipſis pars inter Macedones ſortem habitationis accepit. Quorum viribus aucti Macedones, quanta ſub Philippo & Alexandro reg. bella geſſerunt proſpera, perſpicuum habetur. Porro reliqua portio cum præfato principe Europæ partes adiit: & inter Oceanum & Thraciam ſuper littora Danubii conſedit. Quæ duobus à ſe electis Regibus, in duarum ſe diuiſit nomina gentium. Et vna quidem natio Torgorum † a Torgoto rege: alia vero a Francione, Francorum adepta nomen eſt. quæ Alanos (vt diximus) à Meotidis expulit paludibus. [illegible] gorum.

De Francorum antequam in Galliam venerint geſtis

CAPVT III.

Decennio ſane exacto miſit Imperator, qui conſueta de gente Francorum exigeret tributa. Illi pretio ſui ſanguinis ſe eo leuatos fatentur: ſeq; vectigal non ſoluturos, pro quo remittendo mortis diſcrimen perpeſſi forent. His indignatus Cæſar fuorū [illegible] ruit aciem, quæ & viribus foret exercita, & tantæ genti obuiam ire parata. Nec mo[illegible] obuiam eunt Franci Romanis, pugna in manibus, nec comperendinata, quamuis [illegible] enti, aduerſus plures gentes, prælio decertādum foret. Franci ſane robur aliarum [illegible] num Romanis ſubſidio veniſſe conſpicati, cedendum ſibi loco vtilius æſtimâtes, [illegible] cambria egreſſi ripas Rheni fluminis occupauerunt. Duces autem ſibi Marcho[illegible] Sunnonem & Genebaudum, poſt funus memorati regis Francionis eligentes, [illegible] ma Germanorum oppida peruaſere. Quorum quidem numerus, cum primo di[illegible] ab Aſia tempore, vix ad duodecim milia armatorum æſtimaretur, in tan[illegible] innumeroſitatem: vt ipſis etiam Germanis, proceritate & virtute corpo[illegible] præminentibus, formidini eſſet. Quos tempore Theodoſii Nannius & Q[illegible]us [illegible] milium, collecto exercitu, Germania pellere moliti ſunt. Quos prima q[illegible] [illegible] ſuperaſſe ſibi viſis, poſtmodum tamen cum maiores copias, iunctis ſibi He[illegible] ac Iouiniano Romanæ militiæ principibus, ad ſe iuiſſent: commiſſa pugna tan[illegible] Romani [illegible] anci ſtragem fugatis Heraclio ac Iouiniano ediderunt: vt cu[illegible] [illegible] us hæc audientibus terrorem ſuæ virtutis incuterent. Nec fuit in [illegible] gens, quæ Francos ſure bel[illegible] ſub iugo redigeret [illegible].

[illegible] Arbogaſtes eiuſdem gentis comes ad Romanos ſe contulit, & vi[illegible] bel[illegible] [illegible] congreſſu aufugit. Poſtmodum tamen inita denuo pugna non par[illegible] [illegible] nem manu ſud[illegible], cum reſiduis vero pacem firmauit vt in [illegible] ta beati [illegible] ſenius inueniri val[illegible]. *Arbogaſtes.*

[illegible] urbem Franci, factione Lucii conſularis, eodem tempore peruaſe[illegible] [illegible] Lucius indignatione commotus, eo quod cognouiſſet ab Auito [illegible] [illegible] [illegible] eum dicentem, quod *calidas* [illegible] *haberet* [illegible] *frigido lauaretur*, [illegible] a perpetrauit.

De Faramundo primo Francorum rege

CAPVT IV.

REgem vero, cæterarum more nationum, Franci ſibi eligentes Faramundum Marchomiri filium, ſolio ſublimant regio. Cui filius ſucceſſit Clodio crinitus: [illegible] tempore Francorum reges criniti habebãtur. Finitimos itaque bello laceſſendo Thoringorum, qui Germaniæ incolunt fines, depopulantes, caſtellum quoddam Disbargum † nomine occupant, in quo rex Clodio ſedem ſui conſtituit regni.

Dyſburgum

De Romani Imperii excidio, & Francorum incremento, ſub Claudio aut Claudione rege

CAPVT V.

Daniel. 2. EO in tempore Romano Imperio à ferrea firmitate in teſtaceam decidente fragilitatem, Burgundiones Lugdunenſem, Gothi Aquitanicam peruaſerant prouinciam: eaque tantum pars Galliarum Romanæ ſuberat ditioni, quam Rheni fluenta ac amnis Ligeris determinant. Rex autem Clodio, anguſtos regni fines dilatare cupiens, exploratores a Disbargo trans Rhenum dirigit: & ipſe cum exercitu ſubſecutus Cameracum ciuitatem obſidens expugnauit & cepit. Carbonariam ſyluam ingreſſus, Tornacum vrbem obtinuit: quoſque Romanorum obuios habuit, neci tradidit.

Cambray. Tornay.

De Meroueo Rege

CAPVT VI.

POſt hæc Clodione rege vita decedente, Meroueus eius affinis regni Francorum gubernacula ſuſcepit. regnauit autem Clodio per xx. annorum curricula. Qu[illegible] tempeſtate etiam Huni Rhenum tranſeuntes Metis ciuitatem concremant, Treu[illegible] di[illegible]piunt, Tungrenſe deuaſtant territorium. Ita per totam Galliam [illegible] bellorum exardeſcebant incendia. Vbique luctus, vbique dolor, & plurima mortis imago. A[illegible]lianenſem quoque adeuntes vrbem obſidione claudunt: & ne quis tute egrediatur, portis cuſtodia vallatis, ſtudioſo conamine prouident. Era[illegible] tun[illegible] [illegible] ciuitatis præſul, virtute admirabilis, Anianus. Cuius meritis & orationibus, immaniſſimas Hunorum phalanges omnipotentia Chriſti ita protriuit, vt quibus profugi habiter[illegible] in terris hucuſque ſit incognitum.

S. Anianus. Hunni.

De Childerico Rege

CAPVT VII.

MEroueo autem rege Francorum hac luce caſſo, Childericus filius eius [illegible] limatur regio. Huius regni primordia quibuſque bonis deteſtanda [illegible] namque contra Francos primum nequiter agens, cum filias nobilium [illegible] [illegible]re non deſiſteret, regno eiicitur. Qui expulſus, regem Thoring[illegible] nomine expetiit, tutam ſibi apud eum latebram fore autumans: nec ſpe ſua [illegible] [illegible] N[illegible]o ex[illegible] tempore cum Rege conuerſatus. [illegible]fico apud [illegible] [illegible]ſt. Erat [illegible] quidam Francorum proceribus [illegible] [illegible] nomine Vuinomadus: cuius ille omnia agebat conſilio, dum ad[illegible] [illegible]. Hunc ergo euocans, animoſitatem Francorum ſeſe reg[illegible] [illegible]quid facto opus ſit conſulit. Ille [illegible] cedendum [illegible] ne [illegible] [illegible]ret augere: potius odium quam [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible] immoratur, [illegible] genus pe[illegible] [illegible] q, vt cum eo in [illegible] m redeant d[illegible] que aureum [illegible] m [illegible] diuiſum conferi, dicens: *Suſcipe mediam huius aurei partem: [illegible] quidem Francos [illegible] vero, hoc [illegible] signum, dum hanc [illegible] partem, & [illegible] conuenerit: animaduertas [illegible] eodem modo conuenientia popul[illegible] ſtudia [illegible] uere. reditum ergo ad patriam acceleribus tuam, [illegible] regnum quo nunc priuar[illegible] recipias.* Poſt hæc verba Childericus Th[illegible] vt præ[illegible]batum eſt petiit. Franci vero immemores [illegible] arum quas Romanis intulerant, Egidium patricium, qui a Ro[illegible] tuendæ Galliæ [illegible], erat, Regem ſibi ſtatuunt. Cæca mens hominum eum ſibi putare [illegible] nſulere, cui [illegible] mala non deſ[illegible]t irrogare. Nam quo pacto is bene illis conſultum vellet, cuius ag[illegible] igne, populum gladio, vrbes vaſtatione protriuerunt? Vuinomadus ſane verſuta callens aſtutia, & ad quæ an[illegible]um intenderat efficere ſatis promp[illegible], in breui a[illegible] Egidi[illegible] hæſit. Cui ille, familiariſſimum ſibi æſtimans amicorum, ſe ſuaq; om[illegible]a credebat c[illegible]. Vuinomadus itaque, præſentiſcens Francorum ei [illegible]ſpe[illegible] fore potentiam [illegible]mulare & ipſe verbis, quibus poterat [illegible] ſimulta[illegible] non ceſſabat. Suadet ergo [illegible] onere eos o[illegible]primi oportere: ſed perpendens hac eos iniuria non [illegible], qui [illegible] odio Childericum, honore Egidium dignum acclamarent [illegible] ſic locutus eſt. *Ita,* inquit, *Francorum frangere quibus contumaciam, ſi aliquos potentiæ [illegible] cremer[illegible].* Egidius id il[illegible] com[illegible]. Vuinomadus opportun[illegible] nactus [illegible], [illegible] o-res fuiſſe Childerico cognouerat, criminibus inſimulatos [illegible] p[illegible]endos: ille, vt reos imperialis maieſtatis, gladio puniri iuſſit. Hac Regis [illegible] tate permoti Franci, Vuinomadum ab hoc concilio [illegible], quere[illegible] deprom[illegible]nt [illegible] le mirari ſe dicit variam eorum mutabilitatem men[illegible], vt [illegible] nunc crudelitate querantur, quem tanto ante præconio dignum iudicauiſſent, ſimulque hac eos oratione conuenit. *Quæ,* inquit, *dementia [illegible] veſtris inſanus in[illegible] animis, vt expulſo ciue, dominatui vos ſuperbi ſubderetis aduenæ? Sed di[illegible] eſtis infrenatam eius luxuriam vobis pudori fuiſſe. Vt quid ergo de huius feritate cauſamini, quem illi præferendum æſtimauiſtis? ſpreuiſtis regem veſtra de gente creatum, qui benignus natura, benignior etiam aboliia, [illegible] eſſe laſ[illegible]: & elegiſtis tyrannum, ob hoc vel maxime pertimeſcendum quod genus externa habeat natione deductum. Animalia ſane ratione carent [illegible] ſui potius quam ex[illegible] dominum expetunt generis. ſolæ ciconiis alieni duces placent ſanguinis, quæ [illegible] aliarum ſe tuentur periculo auium. Verum ſi conſiliis decreuiſtis parere meis, redeundum in gratiam cenſeo: & placandum principis animum expulſione o[illegible]. Durum certe iudico, [illegible] non poſſe perp[illegible] luxuriam, & tantorum perferre nobilium perditionem ciuium.* His illi an[illegible] v[illegible] b[illegible] mul & atrocitate facti permoti, quo primores regni peſſundari videbant, Vuinomado dixerunt, *pœnitet nos iniuriarum proprio re[illegible]: quem ſi ubi gentium inuenire po[illegible]remus, ſupplices legatos mittere nus exoratum [illegible] ſuum rediret ad regnum.* Ille [illegible] nientia regi Francorum perſentiſcens ſtudia fidelem per p[illegible]erum dimidium e[illegible] aureum, cuius partem mediam abe[illegible] i dederat [illegible] ſignum: legatoque hæc [illegible] re it [illegible]: *Reuertere iam nunc, vt de[illegible] curatus dominus, ac [illegible] felix [illegible] regno [illegible]* [illegible] c-g[illegible] ne Childericus accepta, ouans patriam repetit: & e medio itine[illegible] q[illegible] Vuinomado aduentum nunciet ſuum, & edicat vt ſibi feſtinato occurrat [illegible] le iunctis ſibi Francorum proceribus maturato impleu[illegible] & [illegible]d C[illegible] nomen Barrum eſt, [illegible] occ[illegible]rit. Præceperat porro præfatus dux [illegible], vt eum [illegible]mo honore Regem aduenientem exciperent. Cuius ip[illegible] præcepto [illegible] [illegible] onorificentiſſime eum, obuiam progreſſi, ſuſceperunt. Quod Rex p[illegible]o [illegible] mine a[illegible]p[illegible]t [illegible] at interque e[illegible]um [illegible] obſequio vi[illegible], tributum quod re[illegible] ei [illegible] dob[illegible] p[illegible]s, liberalitate in[illegible] regia. Iunctis itaque cum Vuinomado [illegible], [illegible] inde progreſſus, Egidium acie ſuperatum [illegible] d[illegible] e con[illegible] [illegible] Suesſionem c[illegible] petiit: reli[illegible] qu[illegible] d v[illegible] p[illegible] d[illegible] m præſe[illegible] ne caſſo Syagrius filius ei[illegible] eandem [illegible]

Scilicet ciconiarum.

Barrum.

Ægidius Rom.

Syagrius F.

[illegible] Childericus ve[illegible] & [illegible] p[illegible] & [illegible] A[illegible] Stemma r[illegible] ex[illegible] [illegible], c[illegible] e[illegible], [illegible] vrb[illegible] ce[illegible] P[illegible]

Romanarum comitem partium interemit. Sicque regni terminos, Aurelianenſem demum Andegauenſem vſque ciuitatem dilatare haud ſegniter procurauit.

De Baſina Thoringorum regis vxoris ad Chil. tranſitu

CAPVT VIII.

BAſina autem Biſſini Thoringorum regi[illegible] vxor, cognoſcens Childericum pater[illegible] recepiſſe regnum, ad eum, priori abiecto viro, ire contendit: dicebatur [illegible] princeps conſuetudinem ſtupri cum ea habuiſſe, dum apud præfatum exularet Regem. Childericus ergo dum ab ea quæreret, qua de cauſa ad ſe venire tantopere [illegible]raſſet, hoc ab ea reſponſum accepit. *Tua*, inquit, *virtute & modeſtia cognita expetere de[illegible]eui: Nam ſi vltimis in finibus orbis te vtiliorem* † *inuenire me ſperarem, nulla itineris moleſtia impedirer, quin eum properanter adirem.* Cumque ab ea Rex hæc accepiſſet reſponſa, immemor amicitiæ & beneficiorum ab eius viro ſibi collatorum, ipſo ſuperſtite, vtpote pag[illegible] eam ſibi in matrimonium adſciuit. Cum autem ſecreta iugalis thori ſuperueniſſent ſilentia, mulier virum ammonet a mutua eum debere vacare coniunctione: ho[illegible]turque vt ante fores palatii exeat, & quæ viderit ſibi renunciet. Ille monita mulieris haud aſpernanda arbitratus dicto paret. Et, ecce, præ foribus aulæ regiæ videt magnarum formas beſtiarum veluti deambulantium, pardorum, ſcilicet, vnicornium atque leonum: perterritus itaque ad coniugem properat: rem ordine refert. Illa c[illegible]dere eum imperat, & vt ſecundo ac tertio id faciat edicit. Reuertenti itaque Re[illegible]parent iterum vrſorum luporumque circumcurſantium imagines. Tertio quoque egreſſus aſpicit canum figuras, minorumque animalium ſe inuicem lacera[illegible] Stupens igitur, viſionis ignarus, ſtratum repetit: cauſam prudenti fœminæ pandit, & quid iſta portendant ſollicitus explorator exquirit. Nanque non ſe ab ea fruſtra ad hæc intuenda miſſum certo ſciebat. Illa caſte ſe agere virum ea nocte præmonet: cuncta ſe, ventura luce, declaraturam pollicens. Dum ergo aurea polum facie[illegible], ru[illegible]que iubar ſolis diem decorarent, ſurgit mulier, maritique animum, dubia viſione ſuſpenſum, hac reddidit oratione lenitum. *Has*, inquit, *mi vir, corde pelle curas, & quæ [illegible] camini[illegible]nta percipe mente: Etenim non tantum præſentium acta rerum, quantum futurorum, e[illegible] oſten[illegible]um præſagium. Nec te formas animalium, vti ante pedes vidiſti poſitas, di[illegible]num eſt perpendere, ſed potius in his poſterorum mores & actus noſtrorum oportet proſpicias. [illegible]ro nanque qui primus ſurget a ſemine, filiique cenſebitur nomine, inſignis erit potentia, quem [illegible] vel [illegible]r[illegible] conſpexiſti in ſpeciem. In figura ſane lupi ac vrſi ſignantur ipſius poſteri, virtut[illegible] praua[illegible] rapinæque audi: at canis libidinis impatiens, nulliuſque virtutis, humana ſine eſſe ope praua[illegible], eorum præſagit ign[illegible]um qui vltimis in ſeculis huius regni potientur ſceptris. Porro minorum turba animalium ſemetque inuicem lacerantium, populus eſt ſine timore principum. qui dum re[illegible] primori[illegible]us mutuo ſe odio impugnantibus obſequitur attentius, variis ſeſe implicat cauſarum [illegible] multibus [illegible]dumque proceres alterutris ſeſe moliuntur priuare honoribus, illis ignobile vulgus fauendo patet ſine numero cædibus.* Hæc mihi, domine Rex, tuæ viſionis eſt expoſitio manifeſta, & futuri indicatrix certa. Ita Rex poſtpoſita viſionis propriæ mordaci cura, numeroſa venturæ ſuæ prolis lætatus eſt ſe agnouiſſe auſpicia.

De Antemii imperio, & prodigiis ſub eo

CAPVT IX.

Antemius. Leo Imp. EA tempeſtate, Antemio Romanum [illegible]ernante imperium, Leone Conſta[illegible] [illegible] uni ap[illegible]d [illegible]olofan[illegible] Galliæ v[illegible] e medio eius tota die ſangu[illegible]la[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible]nt[illegible] qu[illegible]que [illegible]um, qui eadem reg[illegible]abant [illegible] ciuit[illegible]te [illegible] [illegible]ra[illegible]ruinque dixerunt p[illegible] cndere dominationem. H[illegible]

Odoacer. [illegible] qu[illegible] Heru[illegible]s a[illegible], quæ Danubii ripas [illegible]

[illegible] r[illegible] rege bello deu[illegible]

[illegible] à parte Pannoniorum inuadere cogitabat. Cumque fines Noricorum ingrederetur, colloquium cuiuſdam ſerui Dei nomine Seuerini petiit: qui his in locis monaſterium ſibi conſtruxerat. A quo petita benedictione & impetrata, dum domum egredi vellet, & ſe ad limen oſtii, ne caput offenderet, inclinaſſet, (erat enim ſtatura procerus) hæc ab eodem viro Dei audiuit: *Vade Odoacer, vilibus nunc animantium pellibus veſtitus, Italiæ dominus mox futurus.* Qua viri Dei prophetia ille audita, Italiam ingreſſus, non vt debuit, ſed vt voluit, cædibus ac rapinis cuncta vaſtauit. Antemio vero imperatore fraude Ricimiri generi ſui interempto, ipſis etiam Romanæ vrbis ſummis arcibus ſe infeſtus minitare cœpit. Qua de cauſa Romani, & maxime Gothi, legatos ad Leonem Conſtantinopolitanum imperatorem dirigunt: oratum vt ſibi aliquis mitteretur principum, per cuius auxilium impetum propulſarent hoſtium. *Seuerinus Noricorum apoſtolus.* *Ricimer.*

De Theodorici Imperio

CAP. X.

ERat autem quidam inter primores imperialis aulæ, Theodoricus nomine, vir ſpectatæ prudentiæ: cuius pater Theodorus Macedonia genitus, cuiuſdam Idatii patricii dum eſſet famulus, quandam conſeruam ſuam nomine Liliam amare cœpit ar[illegible]. Quod agnoſcens dominus, coniugis Eugeniæ conſilio vſus, eam illi tradidit coniugem: ſciens eadem de gente eſſe prognatam. Cuius domina, quæ ſe fructu ventris dolebat eſſe priuatam, hæc illi in mandatis dedit, vt quod prima nocte iugali thoro in ſomnis videret, id ſibi nuntiare curaret. Ea igitur nocte qua primum cum viro ſecreta petiit cubiculi ſilentia, videt mulier ab vmbilico ſibi procedere arborem, [illegible]que ad tecta domus excreſcentem. Terrore viſionis expergefacta, narrat viro viſionem, ſimul & dominæ iuſſionem. Ille mirari viſum: dominæque cœpit laudare præceptum. Sed timens pueri interitum, mutare iuſſit ſomnium, taleque dedit mandatum: *Dum*, inquit, *ante Dominæ veneris conſpectum, & iuſſa fueris pandere ſomnium, dic es vidiſſe te equum & equam pulcherrimos omnium ambulantes, altumque paruulum pone eos ſequentem.* Parens illa verbis viri, refert dominis ficti verba ſomnii. Gratulantur illi [illegible] auſpicio naſcituri pueri, famulos libertate donant: natumque puerum ſibi adoptant in filium. Poſt hæc, Idatio & eius coniuge vita decedentibus, iuſſu Leonis imperatoris Theodoricus caſtris imperialibus miles eſt aſcitus. Qui cum cæteris proceritate corporis eſſet eminentior, fortitudine quoque membrorum, virtuteque animi erat præſtantior. Vnde ipſi Imperatori multiſq; ſenatoribus charus habebatur. Veniꝰ bus itaque ſuprad ctis Romanorum Gothorumq; legatis, & propter quæ venerant [illegible] nuntiantibus, Imperator Theodoricum, patriciatus honore inſignitum, ad partes direxit Italiæ tuendas. Qui euectu nauali Heſperiam ingreſſus, cum Odoacro ac [illegible] variis ſucceſſibus bella geſſit. Quadam autem vice bello deuictus, Rauennam [illegible]ens, petere eſt coactus. Cui mater Lilia obuiam venit, orat vt in bellum redeat. Cunctanti taliter infit: *Mihi crede fili, non eſt tugurium quo fugiens te recipere poſſis, ni [illegible] vestem, & eam, ex qua primum fuſus es in lucem, ingrediaris domum.* Quibus verbis [illegible] iuuenis pudoreque inflammatus, collecta ſuorum, qui [illegible] ad præ[illegible] parua quidem ſed robuſta manu, ſuper hoſtes irruit, qui ſecuri victoriæ læti [illegible] campo: Hos ergo circumfuſos ſternit fugatq;, ipſumq; Odoacrũ capit. Quẽ [illegible] poſt occidit: omnemq; Italiam a dominatione Herulorum eripuit. Sed [illegible] proſperum ſucceſſum inuida mutauit fortuna. Nam ſicut fieri aſſolet, [illegible] augmentum, apud improbos inuidiæ dat locum [illegible] quidam de Senatoribus [illegible] commanentes, ſecundis Theodorici [illegible] debant actibus. Qua[illegible] gare apud Imperatorem rebus abeo optime geſtis conati ſunt [illegible] imperatorem, [illegible] clementiſſimum animum, ex ſua leuitate alios exiſti[illegible] Theodorici auertere geſtiebant [illegible] Theodoricũ [illegible] His Imperator credulus verbis, eum a[illegible] præceptis, cum nobili[illegible] Gothorum [illegible] De[illegible] vero veritatis princeps decep[illegible] *Simile exemplum Perſarum apud Iuſt. lib. 1. & Oroſ. l. 1. 19.*

doricum interficere cogitabat. Sed huius mach[illegible] ni, technis obu[illegible] vi[illegible] tor [illegible] prouidus con[illegible]iis. Qui fid[illegible]us amicorum Theod[illegible] eſſet, & ab ad[illegible] re amicitiæ fide [illegible]us, nulla poterat in eius odium [illegible] tate deflecti. Hic er[illegible]o, ſubdola aduerſariorum [illegible] ertenſiſcens conſilia, ad [illegible]

Fides Rom. unde Cic. 3. Offic. Valer. Max. 6. 6. 1 Gell. 6. c. 4. pem, talique apud eum oratione vſus eſt: *Romani* inquit, *gloria nominis quan[illegible] rum ſublimata triumphis, plus tamen decoris emeruit inſignibus integræ fidei ma[illegible] aque [illegible]tis. Maiores quippe noſtri [illegible] ſe alterutrum pietate, quam hoſtes certabant vincere bellico [illegible]. Præſtantiſſimum quidem quod fertur Scipio de Carthagine triumphaſſe: præſtabilius vero quo[illegible] citur inſ[illegible]imi hoſtis exequiis non ſolum interfuiſſe, verũ & funus ipſum ſubiectis vex[illegible]ris. Laudabile quoque Pompeium Mitridatis de[illegible] copias, ipſumque ad mortem c[illegible] laudabilius etiam Tigranem ſeſe dedentem, terraque ante pedes proſtratum, ac diadema ſuum ſuper gen[illegible] eius ponentem, non ſolum cl[illegible]aſſe, verum etiam coronam eius capiti impoſuiſſe, ſibique conc[illegible] feciſſe. Quid mirabilem R[illegible]uli conſulis referam fidem, qui maluit inter inimicorum manus [illegible]diis perire ſuppliciis, quam iuriſiurandi frangendo fidem, Romæ amantiſſimus viuere ciuis. [illegible] ergo ſuſcipias, clementiſſime Imperator, eorum verba, qui decus imperii tui perfidiæ volunt inqui[illegible]re macula. Quid enim toto dicetur in orbe, ſi præſtantiſſimum ducem tam infandiſſima p[illegible] morte? Sed placeat tibi conſiliũ meum: & dum pala[illegible]um intrauerit Theodoricus, cuſtodiæ m[illegible]tur vinctus. Poſt hæc mittantur ex ſenatoribus aliqui, qui hoc a tui pietate [illegible] thus: Non, inquiant, dimittetur Theodoricus, niſi ſe purgauerit [illegible] biectis criminibus P[illegible]mo Principi, cunctoque ſenatui.* Mittitur Ptolemæus, cum aliis legatis, hæc [illegible]turus Gothis. Præmiſerat ſane puerum hæc illis int[illegible]maturum, vt cum [illegible] cum cæteri [illegible]nientem caperent, & hæc Imperatori mandarent. *Non remittentur Se[illegible]tores [illegible] d[illegible]num ſuum receperint Gothorum nobiles:* Il[illegible] moniius ſibi vt[illegible]limis ob[illegible] uentos ſe[illegible]atores in vincula conieciun[illegible]. Quare co[illegible]per[illegible], Ca[illegible] ferit[illegible] tus, ne quid in ſuos crudele ag[illegible]rent, conſulto precauit & Theodericum [illegible] this red[illegible]dit. Ita prouido amici conſilio, ad præſens de mortis liberatu[illegible] Dum vero Romam reuerſus eſſet, varios eum contigi[illegible] bel[illegible] Nam & Auares ſæpe bello deuicit, victi[illegible]ſque ab eis eſt. Quodam autem [illegible] ſupra dictos hoſtes prælio ſuperatos fugienteſque totis cædens viis, haud procul ab a[illegible] cui Hi[illegible]er nomen eſt, caſtra conſtituit: & paucis ſuorum aſſumptis ſpec[illegible]

Xerſes Auar. ſtes pr[illegible]ce[illegible] cum, ecce, quidam Auar, Xerſes nomine, iuidem tentoria Theo[illegible]ci exploraturus ſingulatis adueniebat. Quem Theodoricus ſolum aduentare c[illegible]ſpicatus, tres c[illegible]uis dirigit qui eum captum ocyus ſibi præſentarent. Quos Au[illegible]ſes, fugam fingens, ſingulatim interem[illegible]. Alios quoque tres, pari mo[illegible]dit. Tunc Theodoricus, ſociis reformi[illegible]bus, eum aggreditur: cum [illegible]tumque decertans, tandem Xerſes brachio vulneratus a Theodorico cap[illegible] in caſtris Gothorum v[illegible]us ſtatuitur. Cuius virtutem ſupradictus princeps [illegible]tus, primum blan[illegible], dehinc [illegible], [illegible] ibi andum ſibi cog[illegible] S[illegible]dum eum nec terrore c[illegible]ncu[illegible], nec promiſſis flecti poſſe conſpexiſſet, mult[illegible] in[illegible] ad patriam redire perm[illegible]ſit inuitus. Ille vero natatu flumen Hiſtru[illegible] re[illegible] Theod[illegible]um [illegible]ter infit. *Tua*, inquit, *exutus dominatione, meaque redditus libertati, ad te nunc iam meum reuertar dominum, pollicens me tibi fidelem fore [illegible]mulum.* Hi[illegible]s, r[illegible]am quam reliquerat repetiit & ditioni ſe Theodorici comm[illegible] p[illegible]o-ſpe[illegible] Italia ſæpe fatus polleret pat[illegible], Con[illegible] Imperatorem in[illegible] de[illegible]m lace[illegible]batur rela[illegible]ionibus. [illegible] mente[illegible], al[illegible]rum [illegible] minodis ſua volentes augmentare con[illegible]oda [illegible]tu[illegible] vi[illegible] contrariam moliuntur vertere in partem. [illegible] d[illegible]lat[illegible] ſinſimulat[illegible], f[illegible] d Theodoricus [illegible]diator regni eſſe ferebatur, cum iterum ad ſe ve[illegible] ire ma[illegible]. [illegible] o que[illegible] ſe[illegible] bus mo[illegible]is eius tra[illegible]atu, iuriſiurandi [illegible], ne q[illegible] ſ[illegible]pod[illegible] T[illegible]s autem legatio[illegible] ac[illegible] P[illegible]emæu[illegible] ra[illegible]eminimus, mittit puerum [illegible] remand[illegible] [illegible] dire præceptum. Ille dum ſimulat[illegible] v[illegible]e reſpo[illegible] [illegible]erat [illegible]ia, ve[illegible]ue vi[illegible] d[illegible] dor[illegible] eg[illegible] talia d[illegible] præcepta. *Hodierna*, inquit, *die natalitio Imperatoris*[illegible]

[illegible] atoribus cum eo pariter diſcumbentibus, tu vice obſequentis famuli pone ſtans meo adhærebis [illegible] inter conuiuandum de qua re mihi fiet ſermo, adſenatores, vel principem, intenta cu- [illegible] percipere, eique quo directus es nuntiare. Paret ille mandato, ac ſedulus Pto- [illegible] auditor fit in conuiuio. Tunc inter epulas & pocula, cum procerum mero in- [illegible] rent corda, tali eos Ptolemæus eſt hortatus affamine. *Hic*, inquiens, *dies cum ſit [illegible] lætus epulis, iocundus oportet fiat delectabilibus fabulis: ſatisfiat ergo eorum voluntati qui [illegible] delectantur perfrui: quandoquidem auxit talium auiditatem exuberans opulentia vini.* Omni- us [illegible] go hoc ſermone ſuſpenſis, hæc ille dicere eſt orſus. *Eo*, inquit, *in tempore quo hu- man[illegible] copia eloquentiæ cunctis inerat animantibus terræ, beſtiæ ſaltus in vnum coiere conſenſum, vt ſibi [illegible] rent Regem: & quæ hominum faſtidiebant dominium, haberent ſui generis imperatorem electum. Iis ſe mutuo cohortantes verbis, adoriuntur leonem, rogantq; vt earum no abnuat volun- tatem: dicunt ſe velle eum habere principẽ, quem ſcirent eſſe conſilio prudenti. Suſcipit ius domi- [illegible] , & ab vniuerſis feris ſolio ſublimatur regio. Conueniunt frequentes ad eum ſalutandum, [illegible] ant vt dominum. Inter cæteras igitur aduenit ceruus, forma corporis egregius, ramoſiſque [illegible] cornibus. Qui dum ſubmiſſa ceruice procideret adoraturus, à leone arripitur, epulum eſ- [illegible] uturus. Sed [illegible] e dolum perſentiſcens, fortique conamine caput excutiens, amiſſis cornibus [illegible] petiit profugus. Indignatus imperator contemptum ſui, & impatiens iræ, multa furibun- d[illegible] ceruo interminatur. Conqueruntur inter ſe feræ pro principis iniuria: nec tamen inuenitur [illegible] quæ ceruum perſequi audeat, hanc contumeliam vindicatura. Qui etſi videretur eſſe in- [illegible] pernicis tamen curſu, tranſiliens ardui iuga montis, euaderet ſine beneficio noctis. Erat [illegible] vulpes, artibus callens ingenioſis: hanc mittunt vt ceruum callide conueniat, & ad Leo- ne[illegible] redire faciat. Obtemperat illa iuſſis, ceruum adit. dicitque ſe eius dolori compati, &, quod [illegible] talia paſſus ſit, ſibi iniuſtum videri. Ille e contra multa in leonem congerens maledi- [illegible] , dum obſequitur, male mulctatum conqueritur. Cui vulpes, Videndum, inquit, eſt ne quod tu iniuriæ deputas, ille amoris tui cauſa feciſſe comprobetur: Nam dum te (vt æſtimo) [illegible] ſupplicem ad ſuum eleuare vult oſculum, tu, forte putans morſum, eius declinaſti conſpe- [illegible] at ipſe te nunc abſentem eſſe dolet: de te abſente ſermonem agitat: in te ſolo eius intentio [illegible] tur. Quid plura? ſuadet ceruo, vt leonem adeat, ac eius ſe ditioni committat. Qui [illegible] , vt ante, inclinato capite Regem adoraturus veniret, ceruice tenus vnguibus infixis a leo- ne arripitur, & a circunſtantibus feris ſine mora diſcerpitur. Vulpes prope ſtans, furtim cor e- [illegible] aufert & deuorat. Cor cerui quærens, & non inueniens, leo fremit grauiter. Tremefactæ [illegible] e inquirunt ſollicite, quæ earum huic ſit obnoxia culpæ. Suſpicio erat vulpem huius eſſe fur- ti ream, quod vidiſſent eam ceruo proximius adhærentem. Inquiſita vulpes, negat ſe conſcia[m] [illegible] criminis. Sed [illegible] dum ei non creditur, cruciatibus addicta in hæc prorupit verba: Væ, inquit mi[hi] miſeræ quæ tantas pœnas patior indigne: vt quid enim à me exquiritur, quod eum minime [illegible] certa ratione cognoſcitur? Etenim ſi cor habuiſſet, profecto huc non rediſſet: Primo, cor- n[ibus] ſuis inermis aufugit: Secundo, non dubitauit ſubire periculum mortis. Nullatenus ergo habuit, qui ſibi conſulere neſciuit.* Hæc locutus Ptolemæus conticuit. Puer Theo- [illegible] ten[illegible] e auſcultans, & ſagaci animo dicta intelligens, ad domi[n]um ſuum [illegible] ertius ei [illegible] per ordinem pandit: & cautiorem aduerſus dolos inſidiantium eſſe [illegible] monuit. Theodoricus itaque Imperatoris [illegible] tionibus ſpretis (quibus Conſtanti- [illegible] in [illegible] ire [illegible] batur) in Italia reſedit. Denique poſtmodum Gothorum, qui Ita- [illegible] inualerãt, Rex eſt effectus & dominus. Imperii vero partibus quotannis modium [illegible] [illegible] e dependebat. Vnde rei veritatem ignorantibus, dum modium Rex Theodoricus [illegible] [illegible] pub[illegible] ſoluere [illegible] retur, non addito cuiuſquam rei vocabulo, vt puta vi[ni] [illegible] olei, modium nummorum conferre putabatur.

Modium [illegible] ra in [illegible] [illegible] [illegible] odoricus.

De duobus Papis, & pœna Antipapæ fautoris

CAP. XI.

[illegible] tempore defuncto Anaſtaſio Papa Romano [illegible] ceſſit [illegible] fœda in clero [illegible] populo [illegible] diſſenſio. Quædam etenim pars in perſonam cui[illegible] L[illegible] [illegible] conſenſum [illegible] bebat: maior vero, & (vt poſt patuit) ſaniori vtens conſilio [illegible] *An. XCVII*

Symmachus. ſimum ſibi elegerat Symmachum. Ordinantur [illegible] die ambo, & [illegible]
Laurentius. quidem in Baſilica Conſtantiniana, Laurentius vero in eccleſia ſanctæ Mariæ. [illegible] cum neutra pars alteri cederet, conſtituerunt vt lis cœpta iudicio ſupra me[illegible]ti regis Theodorici finiretur. Qui Rauennæ poſitus, dum legato vtriuſque partis audiſſet, decreuit, *Vt qui prior ordinatus eſſet, aut quem maior pars cleri ſimul ac populi elegiſſet, in ſede Apoſtolica reſideret.* Vnde Symmachus pontifex factus, con[illegible] Laurentium in Nucerina ciuitate Epiſcopum intuitu miſericordiæ. Hæc [illegible] plenius in geſtis Pontificalibus, qui ſcire voluerit, inueniet. In hac vero diſſen-
Dial. 4. c. 40. ſione (vt beatus ſcribit Papa Gregorius) ſanctiſſimus Paſchaſius eccleſiæ Romanæ diaconus, partibus fauit Laurentii. Qui dum contemptor ſui atque amator [illegible] pauperum Chriſti, eleemoſynarumque ſedulus diſpenſator: nunquam tamen flecti potuit vt Symmacho communicaret: illum diligens, illum ſemper præferens, q[illegible]
S. Paſchaſius. Eccleſia iuſto Epiſcoporum iudicio ſibi præeſſe repudiauerat. Hic ergo Pa[illegible] dum tempore Symmachi pontificis terminum huius eſſet ſortitus vitæ, ad Eccl[illegible] eſt delatus mandandus ſepulturæ. Cuius dalmaticam, quæ ſuper feretrum eius [illegible]ta erat, cum quidam dæmoniacus tetigiſſet, ſtatim liberatus eſt. Germano aute[illegible] puano Epiſcopo medici dictauerant, vt pro recuperanda ſalute corporis in Ang[illegible] thermis lauaretur. Hic itaque eaſdem thermas ingreſſus, eundem Pa[illegible] gem caloribus ſtantem, & ſibi obſequi paratum inuenit. Quem cum tremefactus [illegible]quireret, Quid ibi tantus vir ageret? hoc ab eo reſponſum accepit: *pro nulla,* inqu[illegible] *re in his ſum deputatus caloribus, niſi quia Laurentio fauens, c[illegible]ntra Symmac[illegible] um ne[illegible] conſenſi. Porro ſi pro me Domino preces dignaris fundere, in hoc te exauditum [illegible] dicens me non quæueris inuenire.* Epiſcopus ſane ad Eccleſiam regreſſus hoſtia[illegible] eo ſalutarem Domino obtulit: & ad thermas reuerſus eum minime inue[illegible].

De Clodouei regis ortu & regno

CAP. XII.

PORRO Childericus Rex Francorum, ex ſupra memorata vxore ſua [illegible] nomine Clodoueum. Qui, vt ætate, indies ſic & morum creſcebat pr[illegible] tempore fame valida totam pene Burgundiam opprimente, quidam ex ſenatori[illegible]
Edicius Senator, Greg. Tur. l. 2. c. 24. nomine E[illegible]us, Deo & hominibus placens, ſtuduit agere rem placitam. M[illegible]is que pueris congregatis ad quatuor millia eorum quos fames inopia co[illegible] toto egeſtatis tempore propriis aluit ac fouit ſumptibus. Quadam itaque [illegible] pio operi inſiſtenti vox deſuper audita eſt, dicens: *Quia,* inquit, *o [illegible] bris meis eſurienti alimoniam contuliſti, ſemini tuo panis non deerit in ſeculum [illegible].* F[illegible] delis vtique Deus in verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis, fidelem fam[illegible] lum de præmio iuſti laboris voluit eſſe ſecurum. Interea Rex Childericus, dum [illegible] XXIV. annorum periculis Francorum ſtrenue gubernaſſet regnum, ex hac vita d[illegible]
Clodoueus Rex. ceſſit. Huic hæreditario iure ſucceſſit ſupradictus Clodoueus, vir in rebus [illegible] licis ſtrenuus, nullique priorum virtute ſecundus. Hic Siagrium Romanorum [illegible] t[illegible]um, Egidii filium, Sueſſionis ciuitate expulit: eamque ſuæ ditioni ſubdidi[illegible] er[illegible] ſane Francorum [illegible] Galliarum eccleſias inuadens, theſauros earum di[illegible] puit. Vnde, inter cætera ſpolia, de eccleſia Remenſi vrceum miri ponderis ſimul & dec[illegible] aſportauerunt pro quo beatus Remigius, ipſius vrbis Pontifex, legatum ad [illegible] direxit, [illegible] prece de[illegible]ens, vt ſi non aliud recipere mere[illegible]
Præda diuiſio per ſortem. tem [illegible] cus i[illegible] ſibi redderetur. Tunc Rex legato præcepit dicens: *Sequere,* inqui[illegible] *[illegible] omnia quæ capta ſunt, ſorte m[illegible] diuidentur. Et ſi mihi ſors tuli[illegible] vas, pro quo [illegible] [illegible]endo nullis [illegible]rabitur mora.* Pa[illegible]ens ille præcepto, iter Re[illegible] ad[illegible] pr[illegible] ſecu[illegible] eſt locum. Quo cum per[illegible], ex reg[illegible] [illegible] medium [illegible] ertur ſorte diuidenda. Porro Rex veritus ne ſorte, ſorte [illegible] [illegible] conuocatis principibus hac eos a[illegible] [illegible] *expoſtulat princ[illegible] imperare potius ſubditis quid [illegible] [illegible] commilitones, malo cum grati[illegible] quam cum auſteritat[illegible]*

[illegible] *gere. Tyrannorum quippe eſt, leuia quæque cum vi & feritate ſubiectis præcipere. bo-[illegible] vero principum, ad grauia etiam ac difficilia toleranda, ſi la lenitate inuitare verborum. [illegible] æquas dignitas nominis, pii patris debet exempla ſectari, vt plus reuerentiæ ſibi ex benigni-[illegible] quam timoris exigat ex crudelitate. Rectius igitur duxi, manſueti animi beneuolentia id [illegible] rogare, quod poſſem regia ſua authoritate inconſultis vobis præripere. vnde oratos vos omnes [illegible] volo, vt vas iſtud (vrceum demonſtrans) veſtra mihi munificentia extra ſortis meæ portionem [illegible] tribuat. deque remunerationis præmio nullus veſtrû ambigat, cum me retributorem profitear, ſi hoc [illegible] bona quiuero impetrare gratia.* Ad hæc Franci, reſpondentes Regi dixerunt. *Nos, [illegible] inclyte Rex, ſacramento olim tibi fidem promiſiſſe recolimus: vtque mortem, pro corporis tui ſalute ſubire parati eſſemus, profiteri non erubuimus: Si ergo vitam ipſam, quæ cunctis carior eſt [illegible], tibi vouimus, quid maius erat quod iuſte negemus? Sane ex his ſpoliis non partem, ſed to-tam tuæ poteſtati cedimus: vt volucris [illegible]. aut mergi fluminibus, aut flammis iubeas tradi vora-cibus, [illegible] ad nos attinet, tantum vt tuo ſatisfiat deſiderio.* Tam deuotam totius erga ſe exerci-[illegible] voluntatem Rege admirante, atq; laudante, vnus ex Francis, leuitate animi cômo-[illegible] gladio vrceum percutiens, ad Regem dixit: *Tu, inquiens, Rex hinc nihil accipies, niſi quod tibi vera ſors auferre permiſerit.* Mirantibus cæteris, ſimulq; audaciam viri incuſanti-bus, Rex moleſte id ſe ferre diſſimulans, vas ſuprà memoratum legato Pontificis red-didit. Emenſo labentis anni circulo, idem princeps exercitum adunari præcepit in câ-po qui Martius dicebatur: generale proponens edictum vt ſic adeſſent armati, ac ſi cô-[illegible] hoſtes pugnaturi. Procedit eo loco quo iuſſum fuerat exercitus, geſtis militiæ cla-rus ac armorum nitore conſpicuus: progreditur & rex Clodoueus, ordinatam ſuorum aciem inſpecturus. Circuitoque agmine, deuenit ad eum qui vrceum ſuo percuſſerat mucrone, quem intuitus taliter alloquitur. *Vniuerſum, inquit, perluſtrans exercitû, te igna-uiorem non reperi, nec inutiliora gerentem arma conſpexi. Nam nec haſta aut clypeus, nec galea aut gladius, alicuius ſunt vtilitatis.* Et extenſa manu Franciſcam eius terræ deiecit (quæ ſpata [illegible]tur) ad quam recipiendam cum ſe ille inclinaſſet, Rex ſuam vagina exemit, eiuſq; ceruici valido conamine illiſit, dicens: *Sic tu Sueſſionis in vrceo illo mihi feciſti.* Eo itaque mortuo, Rex vnumquenque ad propria redire præcepit. Grandis propter hoc factum Francos terror inuaſit, & ne quis eius voluntati in poſterum contrairet coercuit. In-[illegible]t valde ii eius grauitas mixta alacritati: vt & iucunditate aſpectus mulceret probos, & [illegible] ſeueritate terreret improbos. *Franciſca, Spata.*

De Clodouei regis procatione

CAP. XIII.

QVo ergo ord[i]ne ad matris Eccleſiæ ſinum, ac catholicæ peruenerit fidei vnita-tem, p[a]ucis edicam. Duxit vxorem e[x] genere Burgundio[num], Croth[il]dem no-[min]e Chriſtianam ab ipſis cunabulis infantiæ. Hæc [illegible] quadam ex cauſa, ad notitiam [illegible] Regis peruenit. Miſerat idem princeps legatos ad Gundebaldum regê Burgun-[dion]um ferendæ pacis gratia: Qui dum palatio immorantur, Crothildem puellâ con-[illegible] p[er]at[i], inquirunt quæ ſit: dictum eis eſt, [n]eptem Regis eſſe, ex fratre progenitã, q[u]a [illegible] parentibus orbata, nunc ſtipe a[illegible] regia. Regreſſi itaq; legati, nunciant p[illegible] [illegible]a eiſ pro quibus ierant: inter cætera dicunt vidiſſe ſe puellã adeo forma venuſta, [qu]æ [li]bet potentiſſimo Regi nuptui poſſit tradi: Quã, inquiunt, regia manantẽ a ſtir-[pe] [illegible] hac vita carente, patruus ab ineunte [illegible] ætate. Hoc audito, rex Clodo-[ueus] amore capitur puellæ: ſperãs ſe ex hac occaſione, regnũ Burgundiæ arripere poſ-[ſe] [illegible] mittit [illegible] quendam ſibi familiariſſimum, nomine Aurelianum, qui munera [illegible]æ a ſe m[iſ]ſa perferens, ſpeciem eius dil[ig]enti[us] [illegible] contemplaretur. Huic imperat, vt [illegible] a n a [illegible] at: d[illegible] vol[u]ntatem regis edi[c]at: & quid animi illa ſuper hac re ha-[illegible] at. Ille [illegible] to pa[r]ens, Burgundiæ partes ingreditur. Palatio appropin-[illegible] ſ[illegible] rei [illegible] ad aul[illegible] pro-[illegible] quo [illegible]. Tunc for[illegible] m [illegible] Do[illegible] ta[illegible] im ſolitura prec[illegible] qu[i]ppe dies Don[illegible] A[illegible]

Crothildis

[illegible] eros pauperes præ [illegible] eius operi [illegible] nus, egreditur puella, [illegible] eleemoſ[illegible] [illegible] chanus, v[illegible]endi[illegible]us ſtipem poſt[illegible]. Cumque illa a[illegible] [illegible] apprehen[illegible] manum eius, pallio ſuper [illegible]ium reducto nuda[illegible] [illegible] admouit. Illa pudore puellari rubore perfuſa, domum rep[illegible] [illegible] puellam, quæ inuentum (vt putabat) mendicum ad ſe deduceret: Q[illegible] coram p[illegible] alloquitur. *Quid tibi, o homo, viſum, vt eleemoſynam accepturus [illegible] num meam [illegible] denudans oſculareris?* Cui ille, interrogata omittens, tale dedit [illegible] ſum: *Dominus meus Rex Francorum, audita generoſitatis tuæ excellentia, deſiderat te habere coniugem: Ecce anulus eius, [illegible] cætera ornamenta ſponſalia.* Conuerſus autem vt ſ[illegible] [illegible] quem poſt oſtium depoſuerat, ſumeret, oblaturus ei munera que detulerat, furtim ablatum eſſe perſ[illegible]it. Quæſtione habita inuenitur ſacculus: recepit eum vt pere[illegible] nus: munera p[illegible]ellæ [illegible], de nuptiis iam ſecurus. Nam illa, vbi de thori copula a[illegible] uit, legato in hæc verba reſpondit: *Non eſt, inquit, fas Chriſtianæ mulieri paganum [illegible] maritum: ſed ſi hoc cunctorum præordinauit conditor Deus, vt ille, per me, creatorem agnoſc[illegible] um, petita non abnuo: quinimmo omnipotentis fiat Domini iuſſio.* Illo dicente Regem [illegible] ſiderio per omnia a[illegible] p[illegible]um, rogat illa, vt ſecretum apud ſe hoc ver[illegible] teneat, ne patruus al[illegible]quo[illegible] id pacto perſentiſcat. Qui fidem dans, ſe id nulla pr[illegible] re ratione, regreditur ad Regem, quem proſpero nuntio reddidit alacrem. [illegible] ne cum quem Clodoueus miſerat anulum, in theſauris patrui repoſuit cuſtodien[illegible]

De Crothildis deſponſatione

CAP. XIV.

ITerato Clodoueus eundem Aurelianum ad regem dirigit Gondebaldum, vt ſponſam requirat ſuam, nuptiali fœdere ſibi copulandam. Qui regē adiens Burgundi[illegible] num, mandata ei depromit regis Francorum. Ille ſe neſcire fatetur, quæ [illegible] ſit ſpo[illegible] ſa: nec ſe illa poſſe dare reſponſa. *Sed tibi*, inquit, *cauendum, ne public[illegible] contumelia ex hac pe[illegible]ris aula, qui noſtra aduenisti exploratum regna.* Cui legatus: *[illegible]*, inquit, *mandat Dominus tuus, Rex noſter, Clodoueus: Si vis mihi Crotildem meam re[illegible] cum dignа, quo eam re[illegible]turus aduenıam.* At ipſe miratus quod nep[illegible] Clodoueus, co[illegible] [illegible], [illegible] ſilium c[illegible] eis h[illegible] rus. Qui Francorum ve[illegible] animo[illegible] in Burgundiam pararent ex[illegible], ſi eorum regi me norata non traderetur puella, talia ſuo princip[illegible] a[illegible] *Requirat [illegible] Dominus noſter, quid puellæ deſideret animus, & [illegible] eidem re[illegible] Francorum d[illegible] [illegible] Quod ſi eſt, vt hæc illa velit, & forte iam ſponſalia mu[illegible] ſuſcepit [illegible] [illegible] legatis tradere maturabis.* Burgundiones na[illegible] omnibus plus c[illegible], q[illegible] a[illegible] ſuam tutantur rempublicam. Inquiſita puella, [illegible] tetur ſupra memora[illegible] [illegible] dona, Regiſque copulam mente velle [illegible]pida. Gondebaldus, licet inuitus, Clodoueo eam tradidit legatis: nihil ei de ſuis tribuens theſauris. Poſtmodum tamen, [illegible] & induſtria Aureliani, pars maxima ex [illegible] ceſſit dominio Clodouei. Vnde [illegible] Clodoueus regnum ſuum vſque Sequ[illegible] atque poſtmodum vſque Ligeris fluuius, ampliaſſet, Milidunum caſtrum eidem Aureliano cum totius ducatu re[illegible], iure beneficii conceſſit. Suſceptam ergo ſæpedictus Aurelianus Crotildem de[illegible] ad Regem. Quæ finibus a[illegible] ſui patrui, imperat Francis [illegible] erant, vt prædam capiant, inc[illegible] rum in regno Burgun[illegible] faciant. Nec mora, illi haud ſecus ac iuſſi fuerant [illegible] [illegible]nt, inie[illegible] quecumque [illegible] [illegible]bus vi[illegible] incendio, auerſaque præda, [illegible] di[illegible] [illegible] ſoluto. Hoc illa c[illegible] dixiſſe fertur [illegible] quit *ſumme Deus [illegible] [illegible] vindictæ paternæ necis conſpicio.* Nam [illegible] re[illegible] cremerat [illegible]: vt p[illegible]ſt in ſequentibus de[illegible] P[illegible] ex[illegible] [illegible] nuptias c[illegible] pedit. C[illegible] [illegible] rem. Hæc fid[illegible] [illegible]

Burgundiones prudentes.

Milidunum hod. Melum.

[illegible]ducere conabatur. At ipſe id agere poſſe negabat, [illegible]que & more[illegible] Francis a[illegible]ctum, ſe nolle deſerere teſtabatur.

De Clodouei regis ad Chriſti fidem conuerſione

CAP. XV.

COncipit interea regina puerum, natumq; perducit ad baptiſmum, quem vocauit Ingomirum. Qui in albis poſitus ſpiritum exhalans, vitæ tranſmiſſus e[illegible] perpetuæ. Pro qua re Rex nimia repletus indignatione, dixit Reginæ: *Quia*, inquit, *puer in Dei veſtri baptizatus eſt nomine, Dii noſtri illum præſenti luce fraudauerunt.* Cui Re[illegible]a, *Gratias ago*, ait, *omnipotenti Deo, qui dignatus eſt ex meo vtero primogenitum in ſuum ſu[illegible]pere regnum.* Genuit & alium filium, quem baptizatum vocauit Clodomirum. Quo ægrotante, Rex coniugem cœpit increpare, dicens: *Et hic propter ſuperſtitionem veſtram, Deorum incurret offenſam.* Sed orante Regina, puero ſalus eſt reſtituta. Verum Rege in infidelitate permanente, tandem (vt ſupra d[illegible]um eſt) commoue[illegible]r ex[illegible]citus bellumque a Francis & Alamannis, totis regnorum viribus, excitur. Tunc [illegible] Clodoueus, ſigno ſuis dato, bellum aggredi imperat. Sed inter præliandum, ſuos grauiter hoſtium mucrone ſterni conſpiciens, in hanc vocem prorupit *Chriſt[illegible]*, inquit, *potent[illegible]ſime Deus, quem Crothildis coniunx mea colit puramente, trophæum mea tibi [illegible] d[illegible], tribuas ſi bis ex hoſtibus triumphum victoriæ.* His peroratis Alamannos inuadit timo[illegible] [illegible]cendit virtutis ardor. igitur hoſtes terga vertentes, victoriam Clodoueo [illegible]nquunt: ac demum Regem ſuum gladio cæſum conſpicientes, iure tributario [illegible] ſe[illegible]ore ſeruituros libentiſſime ſpondent. Ingomirus. Clodomirus. Bellum Francorum contra Alamannos apud Tolbiacum.

Clodouei conuerſi ad ſuos Concio: & eiuſdem baptizatio

CAP. XVI.

VIctor Clodoueus exi[illegible] de tegrediens, Tullo ciuitatem deuenit: repertumq; [illegible]ibi beatum Vedaſtum poſtea Atrabatenſem † Epiſcopum; comitem ſui aſciuit itineris. Ventum dum eſſet R[illegible]s, cunctos ſuos ſuor[illegible]mque c[illegible]s c[illegible] fert Rex. Gratiæ Deo i[illegible] c[illegible]une teferunt[illegible]ir. Rex credulitatem ſuam profite[illegible]. Gratulabunda coniunx ad ſanctum Remigium Remenſis vrbis Epiſcopum p[illegible]operat fidem Regis e[illegible]icit: quid facto opu[illegible] edocet. hor[illegible]atur Antiſtitem ad au[illegible] Regis properet: [illegible]e animus adhuc dubia pendet ſub ſorte, viam c[illegible] [illegible]d Deum itur pandat. *Vereri ſe* dicit, *ne mens proſperis elata ſucceſſibus,* [illegible] *rem horum dum ignorat, contemnat: facilius enim pro libitu nobis attributa noſtro,* [illegible] *memoria* [illegible]*imuntur, quam ſi qua aliorſum ac volumus euenerint.* Accelerat [illegible] ſæ parere mulieris: conſpectibus ſeſe offert Regi, iamd[illegible]dum præſen[illegible]rientis fides ab Antiſtite profertu[illegible]. modus cred[illegible] Rex [illegible]ritate agnita, vni ſe Deo famulaturum deuotus ſpondet. pro[illegible] e[illegible]ercitus ſe tentaturum ſententiam. Ex hac re quæ [illegible]atetur quo tanto [illegible] Chriſto ceruices ſubdant ſuas, quan[illegible]o plus [illegible] quam ter[illegible] ſe conſpexerint. Placet conditio, & ex Regis edicto fit [illegible] Cum coi[illegible]t regni primates, nec militaris quoque manus de[illegible]. Quibus coram [illegible]x talitet infit. *Franci*, inquit, *Troiugenæ* [illegible] *memin*[illegible] *et nim vos nominis* [illegible] *de*[illegible] *quibus nunc v*[illegible]*que ſeruierimus D*[illegible]*is, ad memoriam reducere animo*[illegible] *eſtros* [illegible] *ut* [illegible]*que d*[illegible]*poſco. Comp*[illegible]*tens namque ac vtilis* [illegible] *eſt ratio oſt*[illegible]*ndendi, primum quorum cultui mancipati ſumus, vt dum inutiles eos fore con*[illegible]*titerit, vnius veri que a*[illegible]*nitio Dei libentius accipiatur: Quod tunc* [illegible]*ime*[illegible]*iet, ſi maiorum r*[illegible]*s g*[illegible]*ere*[illegible]*antur. At primum vrbem* [illegible] *Troianæ quondam gloriam gent*[illegible] *intueamur. quam tot* [illegible] *t aut arbitrabatur) numinum præſidio cinctam, imbe*[illegible]*is* [illegible] *rum* [illegible] *as* [illegible] *nil* [illegible] *s ſe*[illegible] *r*[illegible]*dem* [illegible] *quam virtute oppr*[illegible] [illegible] *erte mœnium il*[illegible] *propu*[illegible]*l*[illegible]*, Deorum* [illegible] *ru*[illegible] *la manu aude*[illegible] *vnus* [illegible] *arci quoq;* [illegible]*mulachrorum* [illegible] *conſecrata,* alias, Aderuanſium. S. Remigius Remenſis Epiſcopus. Greg. Tur. l. 2. c. 31. [illegible]douei concio.

vt inexpugnabilis contra aduerſantium maneret incurſus, impoſita feruntur. Quod vero [illegible] *mentum, non dicam hominibus, verum ipſis maceriarum præberent ſtructuris, qui nec imaginibus opitulati ſunt ſuis? Abiciamus ergo eos, quos inutiles eſſe probauimus. cultumque deſeramus ina*[illegible]*nem. Soli vero Deo patri filioque eius Ieſu Chriſto, ſocia ſancti Spiritus virtute, mentes* [illegible] *poraque ſubdamus, vnum in Trinitate & trinum in vnitate venerantes. Huiuſmodi* [illegible] *vel diſciplinæ patronum noſtrum Dominum Remigium nobis autorem eſſe certum habeto* [illegible] *collateranea mea Crothildis, huius ſe eſſe profitetur fidei, meque huius ab omnipotentia diu*[illegible] *quod eſſet infortunium, ſperare ſuaſit auxilium. Hic plane Chriſtus Deus in Alamannico. quo* [illegible] *perrime confecimus, bello, Alamannorum proteruam ſtrauit contumaciam: veſtrorumque* [illegible] *um incentiuo notæ virtutis excitauit audaciam. Ad rectas ergo ſpes animos ſubleuemus: humil*[illegible] *preces in excelſa porrigamus: eum nobis protectorem quæramus, qui in ſe ſperantibus omnia præſtat.*
Hæc dum Rex fide plenus peroraſſet, plerosque de populo flexit, vt Christo [illegible] derent colla: gaudet Sacerdos Regem nondum initiatum, iam ſuæ gentis eſſe Apo[illegible]lum factum. Exornatur baptiſterium: deſcendit Rex, veluti alter Conſtantinus, in

Clodoueus baptizatur.

ſanctificatum fontis alueum. Cui cum ſanctus Pontifex modum dominicæ paſſ[illegible] recitaſſet, Rex ait illi: *Si ego cũ Francis meis inibi affuiſſem, eius iniurias vindicaſſem.* Qu[illegible]d [illegible]ro grata acceptabiliſq; Deo prædicti regis fides fuit, oſtenſum declarauit miraculu[illegible]. Nam cum forte qui chriſma ferebat, interclusus a populo deeſſet, ecce ſubito nō [illegible] ſine dubio quam ſanctus apparuit Spiritus, in columbæ viſibili figuratus ſpecie: q[illegible] [illegible]ti[illegible] roſtro ſanctum deferens chriſma, inter manus depoſuit ſacerdotis, vndas [illegible]ntis ſanctificantis. Fit gaudium & exultatio: baptizantur multi † de popol[illegible]. Deo la[illegible]des, Deo gratiæ acclamantur: & gaudens Rex ab Eccleſia ad propria regreditur, & [illegible] plenius deuotionem ſuæ propalaret fidei, Baſilicam Deo ac principi Apoſtolorum, i[illegible] ciuitate Pariſiaca, in qua ipſius ſedes erat, conſtrui fecit: permanſitq; in eo, vſque a[illegible] terminum vitæ, cuſtodia religionis & iuſtitiæ vigor.

Affertur chriſma à columba. † amplius 3000 ſec. Greg. 2. c. 38.

Lutetia ſedes regni.

De Clodouei expeditionibus & victoriis reliquis

CAP. XVII.

CONtra hunc regem ciues Viridunenſis vrbis rebellauerunt. Sed dum Rex v[illegible] ol[illegible]dione vallaſſet & iam admoti arietes alta murorum pulſarent, ſupp[illegible] ſancto viro Euſpicio, eiuſdem tunc vrbis archipresbytero, ver[illegible]um im[illegible] c[illegible]pe pr[illegible]meruerunt: & Rex ciuitatem recepit. Poſtea cum A[illegible] doueus Rex adire diſpoſuiſſet, ſanctum Euſpicium ac eius nepotem beatum Max[illegible] [illegible] ac poſteri eorum [illegible] po[illegible]derent locum, per ſuum firmauit pragm[illegible]

alias, tradi-tum.

De Sancto Furſeo

CAP. XVIII.

CVius in diebus ſanctus quoq; Furſeus in Gallias venit: & eodem [illegible] [illegible] quod Latiniacum dicitur ædificauit. Hic autem beatus [illegible] ex [illegible] p[illegible] rege Saxonum Sigiberto honorifice ſuſceptus [illegible] [illegible] a Saxoniæ. De hoc rege Sig[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] hiſtoriis, quam quod in vita ſancti [illegible] [illegible] Dei. Verum [illegible] Cl[illegible] quæ dicit [illegible] & p[illegible] [illegible] quod q[illegible] Rex Si[illegible] [illegible] Clodo[illegible] [illegible] direxerit, Francor[illegible] [illegible] M[illegible] eodem Cloonie[illegible]s, e[illegible] [illegible] [illegible] emptos [illegible] numque co[illegible] [illegible] ge[illegible]

hod. Lagny. Beda lib. 3 hist. Ang. [illegible] Vide in Tomo I S[illegible] [illegible] non [illegible] ad [illegible] regem [illegible] monasterii.

[illegible] ne[illegible] huius cauſa extiterit. Tantummodo narrat, *regnum eius, opeſque à Clodoueo peruaſas.*

De bello contra Gundebaldum

CAP. XIX.

GEſſit vero bellum Clodoueus, contra Gundebaldum regem Burgundionum, exercitumque eius ad internecionem deleuit. Cauſa autem huius pugnæ fuit, quia Gundebaldus fratrem ſuum Chilpericum, patrem videlicet Crothildis reginæ gladio interemerat, vxoremque eius, matrem ſupra dictæ reginæ, lapide ad collum ligato flumio immergi fecerat. Ob id rogatus à coniuge rex Clodoueus, Burgundiam cum exercitu Francorum ingreſſus deuaſtauit, regemque ipſum Gundebaldum, longa obſidione fatigatum, tributa dare cogit. Godegiſilus autē, frater Gundebaldi, ad Francos defecerat, & coniunctis cū Clodoueo viribus fratrem expugnabat. Sed opere & induſtria Aredii viri ſapientis, qui ab Arelatenſi vrbe auxiliū Gundebaldo laturus aduenerat, idem rex auro hoſtem repulit, quē ferro nequiuerat. Nam Clodoueus acceptis muneribus repedauit ad propria, relinquens Godegiſilo in auxilium quinque milia Francorum. Porro Gundebaldus ſui iam ſecurus, fratrem Viennæ obſidione circundat, atque per aquæductum vrbem ingreſſus, multorum cæde patrata fratrē vna interemit: Francos quoq; in quadam turri congregatos, ferro trucidauit.

De Bello contra Alaricum Gottorum regem

CAP. XX.

COntra Alaricum etiam regem Gothorū, pugnans Clodoueus victor extitit. Quā pugnam ideo quam maxime noſcitur inchoaſſe, quia Gothi Arrianę hæreſeos, ſecuti Burgundiones, erant: optimamq; Galliarum partem, a fluuio ſcilicet Ligeris vſq; ad Pyrenæorum iuga montium, obtinebant. Extitit & alia iuſta huius pugnæ occaſio. Miſerat idem Clodoueus legatum ſuum, nomine Paternum, ad Alaricum regem Gothorum, vt quæ pacis eſſent cum eo tractaret: ſimul etiam vt voluntatem eius agnoſceret, quo in loco ambos Reges ibi, pro vtriuſque regni vtilitatibus collocuturos, oporteret occurrere, & Alaricus (iuxta morem antiquorum) barbam Clodouei tangens, adoptiuus ei fieret pater. Legato aduenienti, & propter quæ venerat in[illegible]man[illegible], Alaricus deſignat locum: dicitque ſe colloquio non defuturum. Inquiri[illegible] d[illegible]m legatus, vtrum cum paucis, an cum multitudine adueniret excu[illegible]us: ille ſe[illegible] paucis aſſumptis eorum expetiturum colloquium. Rurſus interrogat Paternus v[illegible]rum armati eſſent, an inermes? dicit ille, *ſuos omnes inermes venturos, & [illegible] itidem [illegible] ut faciant, poſtulaturos.* His omnibus conſentiens Paternus ad dominum ſuum regreſſus, nunciat ei quæ cognouerat complacuiſſe Gothis. Progreſſus [illegible]que Clod[illegible]us, e Francia venit in Aquitaniam: & antequam perueniret ad locum plac[illegible] n[illegible]um, ſupra memoratum dirigit legatum, quo habitu Gothi vterentur exp[illegible]or[illegible]rum. Qui dum Alarico regi colloqueretur, ferreum oſtii obicem, eum pro baculo manu gerere perſenſit, & quod reliqui idem facerent agnouit: apprehenſaque Regis dextra dixit ei: *Quid*, inquit, *O Rex, te læſit Dominus meus Clodoueus & Franci, vt nos fra[illegible]de machinareris decipere?* Quo negante, & cauſa ad iurgium vſque procedente, definitum eſt, vt iudicio Theodorici Gothorum regis (cuius ſupra meminimus) hæc res [illegible]r. Vnde ambo Reges, legatos ad eum in Italiam, vbi & regnabat, diri[illegible] Qui vtriuſque parte [illegible]ta cauſa, ſtatuit vt legatus Francorum equo aſcenſo, [illegible] regis Alarici ſtans, eleuatam teneret haſtam manu, ſuper quam Ala[illegible] Gothi, e[illegible] vſque copiam iacerent nummorum argenti, quouſq; ſum[illegible]s o[illegible]r cont[illegible] quor[illegible]m ſumma ſolidorum ad do[illegible] deuen[illegible]et regis Franco[illegible]deu[illegible] qu[illegible] iudicium referunt regis Theodorici, quod cuncti

Adoptio per tactum barbæ.

[illegible] colloquio.

Alarici regis fraus.

laudauerunt Franci. Sed Gothi id ſe non poſſe implere dixerunt: inſuper & legatum Clodouei contumeliis affecerunt. Nam quadam nocte, dum ille in ſolario cuiuſdam domus dormitum iſſet, Gothi tabulatum quod ante lectum eius erat deſtruxerũt, qui ad requiſita dum ſurgeret naturæ, pede lapſo corruit, brachioque contrito vix viuus euaſit. Feſtinus itaq; natale ſolum repetit: rei geſtæ ordinem ei a quo miſſus fuerat pandit: flebilemq; ſuæ querelam ærumnæ miſerabiliter depromit. Rex ergo Clodoueus in talibus non eſſe procraſtinandum ratus, ſimul pro iniuria legati iræ impatiens, congregat exercitum, quem tali hortatur oratione ad pugnam: *Virtutis*, inquit, *veſtræ ô fortiſſimi commilitones, ſecurus, animoſitatem veſtram nullius exhortationis indigam iudico: quam adeo hoſtes extimuerunt, vt legatum noſtrum infanda cæde perimere vellent. Oſtendunt profecto, ſe totius iram gentis non poſſe perpeti, qui vnius expauerunt conſtantiam legati. Hoc ſolum vos noſſe cupio, vobis aduerſum immaniſſimos hoſtes, non pro coniugibus aut liberis, non etiam pro acquirendis certamen eſſe diuitiis: ſed potius pro inſeparabili ſanctæ Trinitatis vnitate, quam illi nefandiſſimo diuidunt errore. Ad extremum, pro diuinis ſimul humaniſque legibus, quæ iniuriarum immunes ſanciunt debere eſſe eos, qui mediatores hoſtilium efficiuntur armorum. Inter arma nanque hoſtilia, ſola legatio pacis ſequeſtra eſt: Exuit hoſtem qui legatione fungitur. Feſtinemus igitur ad prælium, & diuina protectione confiſi, hoſtiles phalanges aggediamur intrepidi.* Hac allocutione ducis animati viri virtutis contra hoſtes proficiſcuntur, corde conſtanti, aut vincere aut mori parati.

Oratio Clodouei.

De omine victoriæ & Ceruæ apparitione

CAP. XXI.

IN hoc bello diuinum illi affuiſſe auxilium, ſigna à Deo oſtenſa docuerunt. Nam dum legatos munera ferentes, ad ſepulchrum ſancti mitteret Martini, dixit eis; *Ite, & à Baſilica Sancti Martini mihi ſignum victoriæ referte.* Abeuntes illi dum Eccleſiam oraturi intrant, vox cantoris eorum inſonuit auribus, dicens: *Præcinxiſti me, Domine, virtute ad bellum, & inimicorum meorum dediſti mihi dorſa.* Lætantes illi, oratione completa muneribuſque oblatis, Regi ſignum victoriæ a Deo ſibi conceſſum depromunt, & alacrem efficiunt.

Pſal. 17.

Cum autem flumen, cui Vigenna nomen eſt, tranſire deliberaret, & dum vadum non inueniret, eo quod fluuius pluuiis auctus exundauiſſet, his Dominum verbis exorare cœpit: *Trinitas*, inquit, *in perſonis Deus, & in maieſtate vnus, mihi [illegible] aduerſarios fidei catholicæ victoriam tribuens, facilem huius alueı concede tranſitum.* Annuit his precibus clemens auris omnipotentis: cumq; illuceſcente die caſtra mouiſſent, ecce, cerua quædam ſe ſubito conſpectibus eorum ingeſſit, illi [illegible] vt mos eſt Francorum [illegible] ſcilicet inſiſtere) prædam putantes, eam auide inſequuntur. At ipſa tranſitu [illegible] vadum oſtendit, ac deinceps nulli comparuit. Ita Rex cum omni exercitu tranſmeans, Pictauis peruenit: & haud procul a Baſilica ſancti Hylarii tentoria fixit: edicto [illegible] compeſcuit populum qui ſecum aderat, ne quid in ea prouincia raperent, nec [illegible] quidem neceſſaria: cum, ecce, medio noctis ſilentio, pharus ignea viſa eſt egre[illegible] eccleſia ſancti Hylarii, ac ſuper tabernaculum in quo Rex quieſcebat protendi. C[illegible] ſerto ergo prælio, victi Gothi terga verterunt. Inter ipſas vero confertiſſimas a[illegible] Clodoueus cum Alarico certamen iniit. Cumque eum terræ proſtrauiſſet, & q[illegible] talibus vlt[illegible] inſiſteret [illegible]imaretur, duo Gothi eum a latere contis feriunt: ſed propter [illegible]ricam, eum vulnerare nequiuerunt.

Pharus.

De Theodorici expeditionibus

CAP. XXII.

R[illegible] Alarico, qui Gothos per XII annos rexerat, hoc modo interfecto, Cl[illegible] d[illegible] Theodoricum [illegible] cum valido exercitu ſupp[illegible]

cum reliquis partibus qui peruagata omni prouincia, Rothenos, Cadurcoſque atque Aruernos ſubegit & ad patrem victor rediit, qui tunc in Burdegalenſi vrbe hiemabat. Brumali autem recedente rigore, vernalique ſuccedente temperie, Clodoueus Toloſam petit. Inde theſauros Alarici auferens, ad Engoliſmam properat: in cuius aduentu murus vrbis, diuino nutu ſponte ruens, aduenienti Regi apertum præbuit iter. Qui vniuerſos Gothos quos inibi repperit, gladio interemit; pari etiam modo per vicinas vrbes aduerſarios interficiens, ſuoſque conſtituens, eas ſibi parere compulit. Rebus ergo cunctis ex ſententia compoſitis, Turonis iter dirigit. Vbi dum ſtatiuarum gratia aliquantiſper moratur, legationem ſuſcepit Anaſtaſii Conſtantinopolitani principis, munera epiſtolaſque ei mittentis: in quibus videlicet literis hoc continebatur: *Quod complacuerit ſibi & ſenatoribus, eum eſſe amicum Imperatorum patriciumque Romanorum.* His ille perlectis, conſulari trabea inſignitus, aſcenſo equo, in atrio quod inter Baſilicam ſancti Martini & ciuitatem ſitum erat, largiſſima populo contulit munera. Ab illa die, *Conſul* ſimul & *Auguſtus* meruit nuncupari. Cum autem equum, quem inter cætera donaria ſancto miſerat Martino, redimere centum datis ſolidis decreuiſſet: nec ille vllo modo eum de loco mouere poſſet: alios centum dari præcipiens, taliter infit: *Sanctus Martinus bonus in auxilio, ſed carus noſcitur eſſe in negotio.* Rex itaque recepto equo, paceq; per circuitum facta, Pariſios regreditur.

Clodoueus cos. & AVG.

De Chararici regis morte: & pugna Clodouei contra Ragnacharium

CAP. XXIII.

CHararicum vero Regem (qui ei quondam contra Siagrium pugnaturo auxilio eſſe debuerat, & fide fracta ſe ſubtrahens, ſpectator certaminis magis eſſe voluerat, quam pugnator: vt ſcilicet poſtmodum victoris ſequeretur partes) Clodoueus, cum filio dolo cepit: & tonderi eos faciens, patrem quidem Presbyterum, filium autem Diaconum ordinari iuſſit. Cumq; Chararicus cauſaretur pro ſui humiliatione, filius ad eum hæc inquit: *Frondes* (barbam demonſtrans) *ad ſummum verticem, in viridi ligno deciſa, cito ſuccreſcent: Vtinam & auctor huius facti tam velociter pereat.* Quod verbum vbi nunciatum eſt Clodoueo, ſtatim eos gladio puniri præcepit: regnumque eorum cum theſauris peruaſit. Poſt hæc parauit expeditionem contra quendam ducem, nomine Ragnacharium, apud Camaracum vrbem commorantem: quem quidem ei ſanguinis affinitas coniunxerat, ſed morum improbitas infeſtum reddebat. Nam obſcœnitati & luxuriæ deditus, ſuis etiam omnibus erat odioſus. Ad cuius etiam quoque ſibi quendam ſpectatæ (vt putabat) prudentiæ familiarem, nomine Faronem: Qui fallente [illegible] rex, ita eum mente alienauerat, vt ſi quid muneris quilibet ei offerret, in ſuo enim [illegible] o ipſum participem aſciſceret: *Sint*, dicens, *iſta mihi & conſiliario meo Faroni.* Hac [illegible] is ignauia permoti, qui in eius militabant aula, conferre ſecum cœperunt, qua ratione hunc a ſe remouerent iniuriam. Deſidia enim imperantis, opprobrio eſt ſubditis. Quapropter Clodoueum per internuntios ſollicitant, vt gerendi aduerſus eum [illegible] velli exquirat. Mandant ſe, prius quam in manus veniretur, prælio ceſſuros, [illegible], dominum, ſi eis præmia conferantur, tradituros qui nihil moratus, cum valido [illegible] uotum manu contra eum proficiſcitur, mittens prius proditoribus armillas æreas auratas, cum gladiis ſimili modo ornatis, loco muneris. Ventum itaq; eſt ad locum [illegible] is, & conſcii proditionis, fugā ſe fingunt quærere ſubſidio ſalutis. Ragnacharius vero dum fugere nititur, a ſuis captus Clodoueo præſentatur vinctus. Quem ille, [illegible] er s a [illegible] vi ū, gladio puniri iuſſit, fratrem quoq; eius [illegible] perans ei, quod nō ferendo auxilium fratri, perimiſſet ſe & illum turpiter [illegible] cri. Pari etiam modo multos parentum ſuorū neci tradidit, theſauroſq; eorum abſ[illegible] e [illegible] nerit, qui inſidiari regno eius vel vitæ poſſent. Nam & fratrem Ragnacharii Rignomirum nomine, quem aduerterat regni cupidiorem, [illegible] apud Cenomanorum vrbem vita priuari fecit. Vnde vna dierum, aſtantibus regni pri-

Sacri ordines pro pœna.

moribus, dixiſſe fertur; *Parentibus*, inquit, *orbatus cunctis, periculum mei pertime[illegible] tis: dum neminem habeam propinquum meæ cuſtodem ſalutis.* Quod quidam [illegible] cauſa dictum æſtimauerunt, ſi forte quiſquam prodiret, qui ſe Regi ſanguine prox[i]mum aſſereret. Proditores vero Ragnacharii, cognito deprauata fuiſſe dona, quæ acceperant proditionis gratia, Clodoueo querelam detulerunt. Quibus, inquit Clodoueus; *Ingrati eſtis beneficiis vobis collatis. nam quantis putatis eos debere [illegible] ri [illegible] ſuppliciis, qui Domino ſuo auctores ſunt mortis? Abite potius ad propria: ſuffi[c]iatque [illegible] bis ipſa indigna, qua fruamini, vita.* Illi indignationem Principis veriti, ad [illegible] habitacula reuerſi.

De Sancto Seuerino, & aliis

CAP. XXIV.

Chaſteau Landoueis.

HVnc Regem fere per annum continuum febre laborantem, vir Domini S[illegible]nus (qui in cœnobio Agaunenſium Martyrum tunc erat Abbas egreg[illegible] accerſitus, ſaluti reſtituit: ac poſtmodum in loco qui caſtrum Nantonis † dicitu[r] [illegible] dabilem vitæ curſum complens migrauit ad Dominum.

De Sancta Genoueſa.

hod. Nanterre.

alias Antiſſiodorenſis.

Huius quoque inclyti Regis temporibus, florebat in vrbe Pariſiaca virgo v[i]r[t]utum Genoueſa meritis pollens. Quæ in Nammetodoro, † vico Pariſiaco, huic mundo parentibus edita, temporibus Honorii imperantis in occidente, Theodoſii vero minoris in oriente, à Sancto Germano Altiſſiodorenſi † Epiſcopo, proficiſcent[e] in [illegible]tanniam ob Pelagianam hæreſim deſtruendam, tempore ſupradicti Valenti[illegible] principis conſecrata, poſt obitum parentum, tempore Childerici genitoris huius p[ræ]celſi principis Clodouei, in vrbem Pariſiacam deuenit: ibique ad tempora v[illegible]tarii & Childeberti, filiorum præfati inclyti Regis, eximiis vitæ meritis conſe[illegible]

De Sancto Germano Epiſcopo Pariſienſi.

Tempore quoq; Clodouei nobiliſſimi regis, vrbs Edua huic mundo [illegible]rem illi[u]s fragrant[iſſ]imi: beatiſſimum ſcilicet Germanum, poſtmodum p[illegible] riſiorum. Qui a parentibus literis traditus, intra terni luſtri ſpacium, a B[illegible] no Diaconus inſtituitur: ac ſequenti triennio presbyter ordinatur. Deh[illegible] ve[illegible] b[illegible] pon[ti]fice Nectario Abbas ad ſanctum Symphorianum aſcitus [illegible]r.

De Sancto Benedicto Abbate ſanctiſſimo.

Inf. lib. 2. c. 16 & 22.

Cal. Symmachus obiit 14 Kal. Aug. 14.

A[illegible]bat co[illegible] te[m]pore curam imperialis maieſtatis, Anaſtaſio de[illegible] ſenior. in cuius imperii partibus, in Nurtia ſcilicet prouincia, exortus toto or[illegible] randus vita & nomine Benedictus: iam tunc pueriles at[t]ingens annos, a pare[illegible] [illegible] liber[illegible]m dep[illegible]tatus. Romanam quoque eccleſi[am], p[oſt] S[illegible]chum Hor[m]iſda ſuſcepit regendam. Cuius temporibus, ſæpe dictus Rex Clodoueus direxit ad beati Petri limina, hortatu ſummi præſulis Remi[illegible] [illegible]s a[illegible] or[illegible]am gemmis precioſiſſimis inſignitam. Quo fa[illegible] oſten[illegible] ſe De[illegible] fore ingratum, dum ad ipſius Apoſtoli ſepulchrum [illegible] eret regium, ſciens ſe [a C]hriſto ſolio regni eſſe donatum. Nam & Solius [illegible], cepta [illegible] ymorum vrbe [illegible] Domini remplo coron[illegible] mu[illegible] ere gratior [illegible] fide potior. Ille etenim idolorum cultor, aſt [illegible] [illegible] p[illegible] ſedulus venerator. Ille quod e[illegible] et præſens, quamuis [illegible] [illegible]: verum [h]ic abſens, Rom[illegible] eam [illegible] ne[illegible] po[illegible] Petri deuotus.

De terræmotu, & Clodouei tranſitu

CAPVT XXV.

HIs etiam diebus apud Viennam Galliæ vrbem, multorum domus ſimul & Eccleſiæ terræmotu concuſſæ ceciderunt. In Paſchali vero feſtiuitate, beatiſſimo Mamerto eiuſdem vrbis epiſcopo miſſarum ſolennia celebrante, palatium regale, quod in eadem erat ciuitate, cœleſti concrematum eſt igne. Lupi quoque vel vrſi ſyluis profugi, eidem ciuitati innumeri cœperunt eſſe infeſti, adeo vt multorum lacerantes corpora, propria eos cogerent deſerere habitacula. Vnde memoratus Sacerdos, adueniēte dominicæ Aſcenſionis die feſto, conuocato populo præmonuit agere triduanum ieiunium, ac omnipotentis Dei expoſcere ſuffragium. Appropinquante autem die ſtatuto, conuenit omnis populus ad Eccleſiam cum gaudio Letanias peragens, cum triduano ieiunio. Exinde pulcherrimus in ſancta vniuerſali Eccleſia mos inoleuit, vt, quoquo terrarum Chriſti fides diffunditur, a cunctis fidelibus hæ Letaniæ cum exultatione peragantur.

Palatium Viennenſe.

Letania.

Porro inclytus Clodoueus rex Francorum, metas ſibi attributi attingens æui, defunctus eſt anno quinto poſt quam Alaricum regem Gothorum interfecerat: & in Baſilica ſancti Petri, quam ipſe rogatu ſuæ coniugis fabricauerat, ſepultus eſt. Super cuius tumulum a ſancto (vt fertur) Remigio hoc deſcriptum eſt Epitaphium.

Epitaphium regis Clodouei

Diues opum, virtute potens, clarusque triumpho,
Condidit hanc ſedem rex Clodoueus: & idem
Patricius magno ſublimis fulſit honore.
Plenus amore Dei, contempſit credere mille
Numina, quæ variis horrent portenta figuris.
Mox purgatus aquis, & Chriſti fonte renatus,
Fragrantem geſſit, infuſo chriſmate, crinem.
Exemplumque dedit, ſequitur quod plurima turba
Gentilis populi: ſpretoque errore ſuorum,
Ductorem † eſt cultura Deum, verumque parentem.
His felix meritis ſuperauit geſta priorum:
Semper conſilio, caſtris, bellisque tremendus.
Hortatu dux ipſe bonus, ac pectore fortis:
Conſtructas acies firmauit in agmine primus.

alias, Auctorem.

Regnauit autem Clodoueus annis xxx. obiit vero anno Dominicæ incarnationis D. relinquens quatuor filios regni hæredes. A tranſitu vero ſancti Martini, vſque ad tranſitum ipſius Clodouei regis, computantur anni cxii.

LIBRI PRIMI FINIS.

LIBER SECVNDVS.

De regni Francorum inter filios Chlodouei partitione

CAPVT I.

aliàs Chlodouei.

IGITVR quatuor filii Clodouei, id eſt Theodoricus, Chlodomirus, Childebertus, atque Clotharius, regnum inter ſe æqua lance diuidunt: Et Theodoricus quidem ſedem regni ſortitus eſt Metis: Clodomirus Aurelianis: Clotharius Sueſſionis: Childebertus Parrhiſius, quo & pater eorum. Quo tempore ſanctiſſimus Papa Ioannes, qui Hormiſdæ ſucceſſerat, Conſtantinopolim ad Imperatorem Iuſtinum eſt profectus, à Theodorico Gothorum rege miſſus. Iuſtinus namque Auguſtus, cum eſſet vir fide catholicus, hæreticos impugnans, eccleſias eorum Orthodoxis condonauerat, conſilio memorati Papæ vſus. Quapropter Theodoricus Arrianæ exiſtens hæreſeos, eum cum aliis catholicis viris ad Imperatorem direxit, mandans quod niſi Arrianis eccleſiæ redderentur, cunctum Italiæ populum gladio percutiens extingueret. Sanctus autem Antiſtes, vt erat languidus, iter arripiens nauigio Conſtantinopolim eſt euectus. Occurrit autem ei Auguſtus & omnis ciuitatis clerus: gaudente principe ſuſcepiſſe ſe in regia ciuitate Pontificem ſedis Apoſtolicæ. Peroratis ergo pro quibus ierat, & impetratis, ipſi Iuſtino Auguſto, vt vicarius beati Petri, imperialem impoſuit coronam. Et accepta remeandi licentia, reuerſus eſt Rauennam. Quem Theodoricus, eo quod audierat eum ab Auguſto honorifice ſuſceptum, diutina cuſtodia maceratum, ieiuniis, ac ſqualore carceris afflictum vltimum coegit exhalare ſpiritum. Qui deficiens animam Chriſto martyr reddidit. Alios quoque qui cum eo fuerant, partim igne cremauit, partim variis pœnis interfecit: inter quos Symmachum patricium, & Boëtium eius generum, poſt carceris cuſtodiam, gladio puniri iuſſit. Qui videlicet Boetius quam diſertus fuerit in literis ſecularibus, quamque fuerit catholicus, ex eius comprobatur codicibus. Teſtatur hoc Arithmetica, necnon Dialectica, ipſa etiam omnium animis gratiſſima Muſica ab eo tranſlata, & Latinorum iamdudum eam deſiderantium auribus delectabiliter infuſa. Porrò eiuſdem de ſanctæ Trinitatis conſubſtantialitate liber, liquido oſtendit quam eximius ſuo, ſi licuiſſet, tempore ſanctæ Eccleſiæ colonus extitiſſet. Theodoricus autem tam immanis ſceleris ſtatim pretium luit. Nam nonageſimo octauo, poſt hoc ſcelus die ſubita morte defunctus, indignam vitam digno exitu finiuit. Cuius animam quidam ſolitarius, apud Liparam manens inſulam, vidit inter ſanctiſſimum Papam Ioannem & Symmachum exconſule deductam, in Vulcani demergi ollam, cui [illegible] nam quæ ideo ſic dicitur, quod inibi mare, tanquam æneum vas, feruere ſolet [illegible]. Hoc modo periit Theodoricus, homo in ſuis initiis honeſtis pollens moribus. Romanis etenim pauperibus quotannis ad ſubſidium, conferebat tritici centum viginti millia modiorum: qui vitiis ad extrema, vt ex ſuperioribus patet, polluit omnia. Huic fuit in coniugio iuncta ſoror Clodouei regis, nomine Audefleda. Suas quoque ſorores ac filias, Theodoricus Principibus circumpoſitarum ſociauerat nationum. Nec erat vlla gens vicina Italiæ, cuius Rex eſſet eius affinitatis expers. Nunc cœptæ ordinem proſequamur hiſtoriæ.

Iuſtinus Imp.

Symmachi & Boetii interitus. An. 526.

Vulcani olla Gregor. M. 4. Dial. c. 30.

De bello inter fratres ob diuiſionem regni orto

CAPVT II.

Diuiſo quadrifariam (vt ſupra prælibatum eſt) regno, aliquantiſper ſæua bellorum quieuere incendia. Dani vero, gens inquietiſſima, conſcenſis quampluribus na- Dani.
uibus, fines regni Theodorici regis † ingreſſi depopulantur. Contra quos ſupradictus Chlodomari
rex filium ſuum Theodebertum cum exercitu illas direxit ad partes: qui fugatis hoſti- F. qui Metis reſidebat.
bus, captiuiſque ereptis, victor reuerſus eſt.

De Crothildis ad Reges oratione

CAPVT III.

Theodorico itaq; rege hoſtilem incurſum propulſante, Crothildis regina reliquos filios, Clodomirum atque Childebertum necnon Clotarium, aduocans, hac eos oratione alloquitur. *Omnipotens*, inquit, *totius conditor ac rector orbis Deus, paterni vos ideo voluit eſſe hæredes regni, vt materna vos conſtitueret vindices iniuriæ.* Crothildis oratio. *Quapropter, dilectiſſimi filii, feliciter nati, feliciùs educati, ſi bene quid de vobis promerui, vlciſcimini (quæſo) iniuſtam patris matriſque meæ infandiſſimam necem. Gaudeam*, inquit, *hos me enutriſſe materni executores doloris, quorum ingemiſco periſſe auos, magni ſi adhuc viuerent authores honoris. Neque etenim parui pendenda eſt vobis cauſa mearum querelarum, quibus contigit tantorum carere patrociniis propinquorum, quos vobis abſtulit inimici atrox inuidia, priuſquam huius vitæ perciperetis oblectamina. Quid vero ſpei vobis ſit in reliquum animaduertite: Num parcituros putatis nepotibus, qui non pepercerunt fratribus? Et certe illos parua pro parte regni, è medio ſuſtulerunt hominum. vobis autem maiores fore cenſetis, quibus ablatis magnorum inerit ſpes regnorum: Namque ſi vos iuſtam non exegeritis vltionem, ipſi vobis infauſtam inferent necem. Quod ſi miſeratione non mouemini mortuorum, anxios ſaltem contemplamini meorum affectus viſcerum, qui fuerint, dum patrem gladio, matrem fluminis ſubmerſione, ſororem exilii relegatione, damnari conſpexi.* His filii piis maternæ querelæ commoti affectibus, exercitum Francorum perualidum congregantes Burgundiam contra Sigiſmundum & Godmarum, filios Gundebaldi regis, pugnaturi ingrediuntur.

De Sigiſmundi in ædificanda æde ſanctorum Martyrum ſancta magnificentia & victoria

CAPVT IV.

Tunc temporis Sigiſmundus Baſilicam ſanctorum Mauricii ſociorumque eius, magnis extruebat impenſis, in loco nuncupato Agauno. Circa eundem quippe SS. Agaunenſes.
locum [illegible]agnanimitatem ſuæ oſtendit deuotionis, dum eſſet vir optimæ [illegible], & [illegible]n-
[illegible]m locupletator eccleſiarum. Nam & prædiorum illi loco contulit copiam: & cle-
[illegible]orum ordinem pſallentium conſtituens, ſanctæ religionis Martyres propitios ſibi
adſciuit. Meminerat etenim ſe, coniugis perſuaſionibus deceptum, vnicum amiſiſſe
[illegible]m †. Quem dum illa odio proſequitur nouercali, in tantum exoſum fecerat patri, Sigiſmun.
[illegible]lle commotus iuberet eum puniri gladio†. Nec multo poſt facti pœnitentia du- ſtrangulari, | Gregorius.
[illegible] ecum ipſe reputans quid ſceleris admiſerit, ad ſepulchra Sanctorũ recurrens tæ-
[illegible]que proſtratus, eos erga ſe clementiſſimos fore efflagitans rogabat, vt ſi quid
[illegible] perfectum, diu næque maieſtati aduerſum, in ſuis reperiretur actibus, id, eo-
rum interuentu, iuſtus iudex in hoc ſæculo potius, quam in futuro puniret examine.
[illegible] petitionem ad effectum iuxta votum perueniſſe conſtat. Audiens quippe exer-
[illegible] duenire Francorum, inſtruit & ipſe copioſam ſuorum manum, atq; aduerſus
[illegible] pugnaturus, aciem dirigit. Congreſſione itaque facta, Francis acriter prælian-

tibus, victi Burgundiones fugæ præſidio ſe committunt. Sigiſmundus vero cum tutelam ſanctorum Agaunenſium Martyrum, citato expeteret curſu, a Clodomiro Francorum rege, qui eum perſequebatur, captus atq; Aurelianis perductus carceri e[illegible]cipatus. Tunc beatus Auitus, qui in territorio eiuſdem vrbis abbatis fungebatur officio, rogare Clodomirum cœpit, ne tam excellentis nobilitatis, inſigniſque bonitatis, virum neci traderet. Quod ille audire detrectans, cum in villa cui Calumpnia nomen eſt, perduci, ac ibidem cum filiis capite cæſum in puteum proiici iuſſit: de quo poſtmodum ſublatus, atque ad Baſilicam ſanctorum Agaunenſium deuectus martyrum cum digno honore eſt ſepultus. Quem ſanctorum collegio Chriſtum dominum adnumeraſſe, ideo non ambiguum habetur, quod febricitantes quique ſi pro remedio animæ ipſius, ſalutare fideliter fecerunt offerre ſacrificium, continuo ab infirmitatis ſuæ liberantur incommodo. Auctor vero necis eius, non diu lætatus eſt in hoc facto. Nam ſequenti anno idem Clodomirus, commoto exercitu, partes Burgundiæ deuaſtaturus aggreditur. Cui occurrit frater Regis † defuncti: ac fraternæ necis auidus vindex, pugnam cum eo non dubitauit conferre: ſed Burgundiones, more ſibi ſolito, animoſitatem Francorum non ferentes, hoſtibus terga nudarunt. Rex vero Clodomirus iuuenta alacrior, armis munitus, & ipſo præſentis certaminis proſpero ſucceſſu animatus, dum audacius quam debuit hoſtes inſequitur, pernicitate equi cui inſederat vectus, agmen inimicum, ſui nimium negligens, anteceſſit. Quem illi a ſuis deſertum, a ſe vero circumuentum conſpicati, telis eminus vrgere cœperunt. Sola etenim ſpecies viri, & nimis notæ atque alacris fortitudinis gloria, perturbabat hoſtem, ne quis propius accederet. Qui vbi ſe hoſtilibus circundatum cuneis vidit, nullumque adeſſe ſuorum, in virtute ſola remedium ponens ſalutis, conuertit equum ſeſeque collegit in arma. Æſtuare tamen magnanimus cœpit iuuenis, atque incertus animi ingentia pectore cepit conſilia: obuiam ne eundum, an hoſtibus cedendum foret, a[illegible]ndiu deliberauit. Tandem aliquando inuenit ratione viam, vicitque mentem pudor: interque confertiſſimos aduerſi agminis viros proruens, ferro iter aperire conatus, quem primum obuiam habuit equo deiecit. Circumuentus autem, confoſſis lateribus vitæ terminum ſortitus eſt. Impiger ſane iuuenis & manu promptus, ſed conſilio parum prouidus: qui in ſecundis amorem poſuerat vitæ: fuit tamen maternæ pro poſſe vltor iniuriæ. Porro Franci, Regis interitu comperto, non (vt nationes cæteræ) ſubſidium quæſierunt fugæ, ſed ira feruente Burgundiones, inſecuti, cædunt, proſternuntque grauiter: deuaſtataque omni prouincia natiuum repetunt ſolum. Regnum regis interfecti cum eius vxore, Gundeaca nomine, frater Clotarius accepit: filios vero eius, Theodoaldum, Guntarium atque Clodoaldum, auia eorum Crothildis materno ſuſcepit nutriendos affectu.

S. Auit[illegible] [illegible] natalis S. Maxi. Calumnia villa.

Clodomiri R. cædes. Godemarus

De Juſtiniano & Beliſario

CAPVT V. 40

HIs ipſis apud Conſtantinopolim diebus, Iuſtino humanis rebus exempto, Iuſtinianus ei ſucceſſit in regno. Is autem Iuſtinianus, dum eſſet temporibus me[illegible] tari Iuſtini ſacri ſcrinii præpoſitus, & Beliſarius equitum præfectus, mutuæ [illegible]cem dextras dederant amicitiæ. Ii iuriſiurandi ſe obligauerant fide *Vt ſi quilib[illegible]t eorum altioris gradus poteretur honore, ſocium ſibi æquaret dignitate.* Quadam itaque die, cum [illegible]æquæui [illegible]bi lupanar ingreſſi, conſpiciunt duas mulierculas ex gente Ama[illegible] captiuitatis abductas, inibi eſſe proſtitutas. Eas illi rapiunt, atque ad [illegible] deducunt: vni earum nomen Antonia, alia vocabatur Antonina. Et Antoniam quidem Iuſtinianus, Antoninam vero accepit Beliſarius. Erantque ambæ ſorores. Vna [illegible]go dierum, Iuſti[illegible]no meridianis horis ſub dio quieſcente, cum caput [illegible]æ reclinaſſet amatæ, aduenıens aquila, alis expanſis ab ardore ſolis eu[illegible] conaba[illegible]fendere. Intellexit mulier auſpicium, quod Iuſtiniano portendebat imperium: [illegible] pen[illegible]ali voce compellat virum. *Oro*, inquit, *amanti[illegible]ime iuuenis, [illegible]t dum [illegible] fueris ſceptris, non me indignam iudices gratiſſimæ amplexibus coniugis.* Il[illegible]d [illegible]

Auſpicium imperii.

bile hoc eſſe, vt ipſe ad culmen proueheretur imperiale: rogat mulier, vt quod illa pro certo ſciebat, ne ſe inexorabilem ei præberet. Quo tribuente aſſenſum, factaque commutatione anulorum vtrinque eſt diſceſſum. Sane Beliſarius eique copulata Antonina, eadem inierunt connubii fœdera: vt, quia non dubitabat Beliſarius adepturum ſe potioris honoris gradum, ſi imperio potiretur Iuſtinianus, ſociam ſui eam adſciſceret ſtratus. Nec multum fluxerat temporis, cum Imperator Iuſtinus expeditionem parauit aduerſus regem Perſidis. Sed in ipſo belli apparatu morbo præuentus, anno aſſumpti imperii octauo eſt defunctus. Conſenſu Senatus, totiuſque ſimul exercitus, Auguſtus efficitur Iuſtinianus. Qui, nihil moratus, collecto exercitu contra *Iuſtinianus*
10 Barbaros eſt profectus. Et commiſſa pugna, fugatiſque hoſtibus, Regem ſe eorum cepiſſe gauiſus eſt. *fit imperator* Quem in ſolio regni iuxta ſe ſedere fecit: & vt prouincias, quas Romanis eripuerat, ſibi reſtitueret imperauit. Cui ille, *Non*, inquam, *dabo*. Ad hæc Iuſtinianus reſpondit: *Daras*. pro cuius nouitate ſermonis, ciuitas eo loci conſtructa eſt, cui *Daras, i. dabis, barbare.* Daras nomen eſt. Rex autem Perſidis, licet nõ voluntarius, omnia ei reſtituit quæ Romani fuerant iuris: ſicque in regnum ſuum eſt redire permiſſus. Iuſtinianus quoque Auguſtus, cum magno triumpho Conſtantinopolim eſt regreſſus. Tunc Antonia, eius quondam amara, ſui nequaquam oblita, ſumptis quinque aureis palatium eſt ingreſſa. E quibus duos dedit ianitoribus, vt ſibi pateret introitus, tres vero tenentibus cortinam, vt ſuam permitteretur enarrare cauſam: & ſtans ante Principem, hunc apud eum habuit ſermonem. *Cum ſcriptura dicat, Honor Regis iudicium diligit*. Et item, *Rex qui ſedet in ſolio iudicii, diſſipat omne malum intuitu ſuo: ego, clementiſſime Imperator, hæc dicta eſſe dei intelligens, fiduciam ſumpſi te adeundi, tibique propriæ neceſſitudinis cauſam exponẽdi. Eſt denique in hac ciuitate iuuenis, qui mecum permutatis anulis fidem pepigit alterni amoris, profeſſus quod me ſibi iungeret ſub nomine legitimæ coniugis. Ob id Serenitatis tuæ præſentiam adii, tuã ſuper hac re expoſcens ſententiam iudicii.* Cui Imperator, *Si*, inquit, *fides eſt pacta, non debet fieri irrita*. Quo illa audito, anulum ſuo detrahens digito oſtendit Auguſto: *Videat*, ait, *Dominus meus, cuius iſte fuerit anulus*. Agnoſcit Princeps eum quem dederat anulum. iubet eam introduci in cubiculum: ornamentiſque regalibus indutam, de cætero vocari & eſſe Auguſtam. Quod factum vehementer abhorruit populus cunctuſque Senatus: adeo vt palam clamarent, *Nefariam rem feciſſe Auguſtum, vt publicæ abiectionis ſcortum ſibi copularet in matrimonium*. Hac Cæſar exagitatus iniuria, plæroſque Senatorum pertrahi iubet ad necem. Quæ res in tantum perterruit plebem, vt ſibi quiſque metuens, conatibus eius in poſterum minime obuiare auderet. *Pſal 98. Prou. 20.*

De Beliſarii ſucceſſu

CAPVT VI.

POſt hæc commilitonem ſuum Beliſarium in Aphricæ promouit partes, patricium ſibi cõſtituens: qui quoq; ſupradictam Antoninam, Auguſtæ ſororem, duxit vxorem. Hunc dum Iuſtinianus ſummo cõplecteretur amore, magnis locupletare ſtudebat [illegible]ibus diuitiarum. erat aſſiduus in Imperatoris conſilio: particeps quoque aſſumebatur [illegible] conuiuio. Sed quia ſemper inuidetur felicioribus, pauperiatiſque nullus in [illegible] ræ [illegible], immoderateque detrahentium lacerantur morſibus affluentes opibus, multi Beliſarii proſperis offendebantur ſucceſſibus. Huic calumniam acerbo imponunt felle, & acerbiori parant exitu. Denique Regem adeunt improbiſſimi homines, & inuidiam excitant, aſſerentes, necem Regis ac vſurpandi imperii potentiam a Beliſario affectatam. Haud difficile Princeps impulſus eſt, vt credibile duceret quod pro vero affirmabatur. Itaque priuſquam ſibi probaretur, tentamentum [illegible] [illegible] patricidalis, vel mendacii ſuſpicionem excluderet examen veritatis, [illegible] calumniatoribus, iubet eum expugnare Wandalos. Hi ſæpiſſime ma[illegible] *Wandali.* Romani exercitus vires, clariſſimæque nobilitatis pleſſimde dederant duces. Accepta hac iuſſione principis, Beliſarius domum repetit mœrens ac triſtis. Quem vxor [illegible] [illegible] affectum mœrore [illegible] ab eo cauſam offuſcantis [illegible] [illegible]gat ſibi manifeſtari ſecretum ſi forte con[illegible] aliquod valeat conferret[illegible]

dium. Cui ille prælii rem fore dixit, non lanificii: ideoque viros magis quam fœminas oportere conſuli. Ad hæc illa: *Confido*, ait, *in Chriſto, me virilem prolaturam ſententiam, ſi huius arcani attingere quiuero ſcientiam. Veridicus namque eſt ſermo Apoſtoli dicentis, Quod ſaluetur vir infidelis per mulierem fidelem* (erat enim ipſa catholica, quamuis Beliſarius hæreſi inuolueretur nefanda. Tunc ſæpefatus Patricius paululum quid inter ſemetipſum deliberans conſideransque, quia & in fœminis inuenitur ſapientia, nec prius ſit minor ſexus rerum profundarum intelligentia, coniugi refert, vt Wandalos expugnaret ſibi imperatum eſſe. Illa, muliebri abiecta imbecillitate, hac virum exhortatione ad fidem orſa eſt inuitare: *Nullus*, inquit, *proteſtante ſacra ſcriptura, ſperauit in Domino & derelictus eſt ab eo: Quapropter, mi vir, ſuadeo tibi, relictis Hæreticorum blaſphemiis, trinum & vnum Deum agnoſcere, qui regnat in cœlis: fac ergo votum Deo cæli, & eris victor melius quam fuiſti* (per ipſum namque Beliſarium imperator Iuſtinianus multarum ſibi ſubiugauerat feritatem gentium) Spondente itaque illo fidem Chriſti, mulier iterum dicit ei: *Nullatenus immutetur decor vultus tui ſollicitatus difficultate prælii, & pallor qui tuam obtinuit faciem, diſcedat à te. Nunquid non ſunt nobis duodecim milia puerorum*[+]*, quos propriis alimus ſtipendiis & decem & octo milia militum, quos cum patriciatus dignitate adquiſiſti?* Quo reſpondente, Etiam ſunt: adiecit illa: *Aſſumpta igitur parte militum, ad duodecim ſcilicet milia, puerorumque ad quatuor milia, terreſtri itinere partes aggredere Aphricæ: Ego vero cum reliquo exercitu, videlicet ſex milibus militum, & octo milibus puerorum, nauali euectione fines petam Libyæ. Hocque nobis adinuicem erit ſignum, vt tui in caſtris copioſum accendant ignem, & nos in nauibus lumen oſtendamus facibus.* Quid plura? factis dicta compenſantes Aphricam partito petunt agmine. Wandali terrena expeditione comperta, naualis ignari agminis, ad pugnam ſe præparant, coniugibus ac liberis ad belli ſpectaculum in caſtris conſtitutis. Conſerto prælio cum neuter exercitus alteri loco cederet, nuntius ad Wandalos venit, aſſerens vxores eorum & natos gladio trucidatos. Antonina enim cum ſuis de naui in littus egreſſa, caſtra hoſtium peruaſerat, nullumque viuentem reliquerat, nec pueros quidem ac puellas. At Wandali pugnantes comperta ſuorum nece, rupta acie, de ſuis timent, propria neglecta ſalute, ad caſtra reuerti feſtinant. Quos confuſe ruentes qui caſtra inuaſerant, obuiam facti excipiunt ſternuntque, ac toto palantes perſequuntur campo. Rex autem Childemerus cum duodecim tantum Wandalis fuga periculo exemptus, caſtellum quoddam munitiſſimum eſt ingreſſus: in quo à Beliſario obſeſſus, dum nullus ei pateret exitus, rogabat memoratum patricium, vt liber vinculis ante conſpectum duceretur Imperatoris. Cui cum ſpopondiſſet Beliſarius, quod non reſti aut funibus, non etiam ferreis conſtringeretur nexibus, aut ligaretur maſtigia: & credens ille promiſſa, vbi ſe dedidit, catena vincitur argentea, Conſtantinopolimque in triumpho perducitur. Sed in palatio conſtitutus, cum ab Aulicis multis afficeretur iniuriis, poſtulauit Principem, vt conceſſo ſibi quem primum habuerat equo, duodecim ex his qui eum colaphis ſputiſque inceſſabant, ſingulare cum eo inirent certamen. *Ibi*, inquit, *& meæ probrum ignauiæ, & illorum ſpectare habes fortitudinem audaciæ.* Imperator petita non abnuens, cum eo, pro ſpectaculo, duodecim iuuenibus congredi imperat. Quos ille, ſimulata fuga, poſt tergum iaciens ſpicula omnes interfecit. Poſt hæc, ex præcepto Principis Childemerus eunuchus factus, patricius Romanorum finium, qui Perſidis prouinciæ adiacent, ordinatur. Cum Perſis maxima ac proſpera bella geſſit: ibique vitam finiuit. Sed ad ordinem reuertamur hiſtoriæ.

Margin notes: 1. Corinth. 7 — i ſeruorum. ua & inf. c. 13. — Childemir. Rex Vandal.

De Clothario & Childeberto

CAPVT VII.

IN cerfecto, eo quo ſupra diximus modo, Clodomiro natorum Crothildis primo, reliqui eius duo filii, id eſt Clotharius atque Childebertus, iterum cum exercitu Burgundionum petunt ... fugatoque rege eius Godmaro, regnum Burgundiæ ... ſubiugauere ditioni. In hac pugna Theodoricus, quem Clodouæus ex concubina ſuſceperat, fratribus auxilium præbere detrectauit: eo quod filia regis Sigiſmundi eſſet nupta illi, neptis videlicet regis Godmari.

De

De Amalrico Gotho

CAPVT VIII.

AMalricus autem, filius Alarici regis Gothorum, cum partem regni paterni, quæ a Francis non fuerat peruaſa, ſuſcepiſſet regendam, legatos ad Childebertum & Clotharium direxit. rogans vt inito fœdere ſororem † eorum mereretur coniugem accipere. Quam illi non negantes (vt Regibus tantæ gentis dignum erat) ſummo cum honore miſerunt. At ille, vt erat gente & animo ferus, habere eam cœpit rem ſſius nec diligere, vt Reginam, ſed contumeliis dehoneſtare quaſi pretio emptam ancillam. Nam dum eſſet ipſe nefanda, qua & pater ſuus, Arrianæ hæreſeos maculatus perfidia, deſpectui eam habens quod eſſet fide catholica, eunti ad Orthodoxorum eccleſiam multa ingerebat probra: ſtercora nanque in eam, vel in eius proiiciens vias, fœtoris commouebat violentiam, vt deuotam a puræ orationis ſtudio, auerteret mentem. Quibus præſtricta contumeliis filia Clodouei, ad fratres cum lachrymis ſcribit, epiſtolam mittens per quendam ſibi fidelem: & cauſam ſuarum exponens iniuriarum ad extremum intulit, *Miſeremini*, inquit, *mei fratres amantiſſimi, & mearum neceſſitudines indignamini cauſarum*. Vrbs Aueruia Childebertum in finibus ſuis, de fratris Theodorici regimine ab eo vi prærepta tenebat: cum memorata ſororis ſcripta ad eum peruenerunt. Inde vir militiæ peritus, non expectato fratris Clotharii ſolatio, compoſitis ordinibus caſtra mouit: atque improuiſus armatas acies Hiſpaniis infudit. Nec defuit congreſſioni Amalricus, terreſtri nauali que pugna certare paratus. Vbi vtrique exercitui placuit, in campo prælio decreuere. Sed Childebertus validior equitatu auertit hoſtem: nec diutius reſiſtere potuerunt Gothi: cum virorum contis, & fremitu equorum conturbarentur. Conuerſi igitur ſunt in diuerſa alii: plærique ad claſſem refugiebant. Ex ea quoque parte occurrentes Franci, ac vniuerſos, præoccupato itinere, repellunt a mari. Ipſe Amalricus fugere conatus Eccleſiam catholicorum curſu petebat. Tunc vnus e turma Francorum citato equo eum inſecutus, haſta cominus percuſſum terræ deiecit exanimatum. Cuius comperto interitu, Childebertus poſt tergum iter dirigens Gothorum, Toletum vrbem, ipſo terrore belli ciuibus conſternatis, ſine mora oppugnauit & cepit: multisque ablatis theſauris, & ſorore aſſumpta repedare feſtinabat ad patriam. Sed antequam cupitas peruenirent ad ſedes, ſoror Regis, neſcio quo depreſſa incommodo, vita deceſſit. Cuius corpus in loculo poſitum Parrhiſius eſt delatum, ac in Baſilica ſancti Petri, iuxta patrem humatum. Sane in theſauris quos Childebertus auexit ab Hiſpaniis, reperta ſunt eccleſiaſtici vtenſilia miniſterii, ex vaſis quos dicunt fuiſſe Salomonis, ſexaginta precioſiſſimi calices, quindecim patinæ, viginti capſæ euangeliorum. Quæ omnia cum ſolido fabricata eſſent auro, gemmiſque ornata opere incluſorio, Rex tamen integer ab eorum cupiditate (vt erat largiſſimus) cuncta diuerſis præbuit eccleſiis. Sed dum incurſare ſtudet aliena, perdidit quæ putabat ſua. Nam Theodoricus frater ipſius dolens Aruernorum vrbem ab eo ſibi fuiſſe ſublatam, eam tempore iterato inuadit: cæſiſque vel fugatis, quos Childebertus ad tuendam reliquerat ciuitatem, Mundericum, qui ſe propinquum Regis iactitabat, regnumque ſibi deberi, perimi iuſſit, & quæ eius erant ſub fiſcum redigi. Hic etenim Mundericus perſuaſis Aruernicis ciuibus, collecta etiam ruſticorum non parua manu, caſtrum Victoriacum contra Theodoricum peruaſit: vbi dum Rex eum obſidione incluſiſſet, & ſuperare nequiret, cuidam ſuorum Aregiſilo nomine imperat, vt dato ſacramento ſecuritati, Mundericum a caſtello exire ſuadeat, quatenus a circumſedentibus perimi poſſit. Ille præcepto obtemperat: ac circumuentum hominem caſtro eductum omnia oquentes hunc modum ſuis ſigno: *Quid*, ait, *o populi hunc virum aſpicitis*, ... *tanquam non ... eum ... iditis*. His illi auditis impetum in Mundericum proiiciunt, quod ille cernens Aregiſilum ſic alloquitur: *Quia* (inquit) *ô Aregiſile periurus me decepiſti tuis, ex hoc tempore te viuentem nullus cernet oculis carnis.* Et hæc dicens, vti pone eum ſtabat, lancea inter ſcapulas adacta eum terræ defixit: euaginatoque gladio hortatus ſocios, ſuper

Crotchildem al. Clothildam.

Munderici fortitudo.

hoſtes irruit, ac quouſque ſpiritus vitæ in eo fuit, cedere non ceſſauit. Archadius quoque, qui vrbem Aruernam Childeberto tradiderat, Bituricas auſugit. Ea vrbs
alias, Amica tunc Childeberto parebat. Mater vero eius atque amica † comprehenſæ apud Cadurcum vrbem exilio addictæ ſunt.

De Clotharii in Thoringos expeditione

CAPVT IX.

Hermenfredus. INde, fratre Clothario in ſocietatem aſcito, ipſe cum filio Theodeberto Thoringam petit. præerat Thoringis rex Hermenfridus, duobus ſuis fratribus trucidatis. Cui acceſſerat ex coniugio vana quædam mentis elatio, quod ei filia Theodorici regis Italici, ex ſorore ſuſcepta Clodouei, iure copularetur nuptiali. Hæc muliebri faſtu elata,
alias Berthanum. quod regali manaret é proſapia, fratrem mariti Bercharium † nomine ingenti oderat crudelitate: denique ſuadet viro, vt fratrem ſibi æmulum vita priuet & regno. Id ille nil moratus effecit, miſſiſque lictoribus eum perimi iuſſit. Pari modo alium, vocabulo Baldricum, ſuſpicione fraternæ inſimulatum vindictæ, infanda damnauit morte.
Amalberga. Hac arte Amalberga (id quippe nomen mulieri) vacuefecit ſibi aulam regni, dum ſimulat ſaluti ſe velle conſulere mariti. Miſer ille, qui putauerit quod illa in eius fratribus parricidales odiſſet cogitationes: nec animaduerteret conſortes regni ac pe[illegible]
alias praui. culorum ſublatos eſſe ſuorum, adeo apud improbos eſt affectus vilis, vt cito paruis ſuggeſtionibus extorqueatur. Profectus itaque Theodoricus in Thoringam, obuiam habuit Hermenfridum cum inumera multitudine hoſtium: foderant autem Thoringi foſſam, quam texerant operimento ceſpitum, vt aduenientium inibi debilitarentur equi Francorum. Quo cognito, Franci acriter indignati, hoſtes vltima labefa-
Onſtrudfl. ctarunt pernicie: actoſque in fugam vſque Oneſtrudh fluuium proſequuntur. I[illegible] etiam aduerſarii reſiſtere auſi tranſituque prohibere Francos graui ſatagebant c[illegible]mine. Sed vbi ſe Franci ipſo vſu veteri aſſuetaque vincendi confirmarunt conſuetudine, ordine ſuo nixi incurſantes cædere, ſcutis repellere, niſu omni ac virtute in [illegible]onditam multitudinem in fluuium vrgere cœperunt. Nec difficile fuit plurimos in amnē mergi, cum haud procul a littore res gereretur. Tanta autem ſtrages tunc de Thoringis facta fuiſſe fertur, vt cæſorum congerie completo fluuio, Franci ſuper interfec[illegible] in vltiorem tranſirent ripam. Hermenfridus ipſe cum paucis elapſus in muni[illegible]
hod. Zulich. ſe contulit vrbis. Quem poſtea Theodoricus, fide data, Tulbiac[illegible] ve[illegible] mandauit: cumque, dum deambulatum per murum vrbis irent, & in[illegible] trum ſermocinarentur, præcipitem deorſum egit. Qui ruens co[illegible] bro exanimatus eſt. E[illegible] co quoque genitis minime pepercit: Sed eos [illegible]
Thoringia ſuoacta. Sup. l. 1. c. 4. præcipiens, vniuerſas Thoringorum ciuitates Francis ſubiugauit, priſtina [illegible] ſit incolere domicilia. Denique Francos Thoringorum prius poſſediſſe fines ſuper[illegible] declarauit ſermo. 40

De origine Francorum citatus diuus Hieronymus

CAPVT X.

SEd & beatus Hieronymus, in opuſculo quod de vita ſancti ſcripſit Hilarionis, a[illegible] [illegible]it hanc gentem, non tam amplam quam robuſtam, inter fines Saxon[illegible] h[illegible]taſſe & Al[illegible]annorum: memorans illius nationis illuſtrem iuuene[illegible] dem viro Dei dæmone eiecto fuiſſe curatum, nec nobis oneri erit ipſius d[illegible] [illegible] verba po[illegible]ere [illegible], cum & noſtram (ſi inſerantur) honeſtent mate[illegible], & [illegible] [illegible]nem notam faciant pariter & decorent: ſimul etiam vt vi[illegible] D[illegible] [illegible]que operata homine euidenter appareat. Ait ergo diuinæ legis inte[illegible] *[illegible] Con[illegible] Imperatoris rutila coma & candore corporis indicans prouinciam [illegible] [illegible]lemannos gens eius non tam lata quam valida apud hiſtoricos Germania, nunc vero Francia vocatur, antiquo ab infantia poſſeſſus à Dæmone, qui noctibus eum vlulare, ingem[illegible] heme-*

fremere dentibus compellebat. Hic ſecreto ab Imperatore euectionem petiit, cauſam ei ſimpliciter indicans, & acceptis ad conſularem quoque Palæſtinæ literis, cum ingenti honore ac comitatu Gazam deductus eſt. Qui cum à Decurionibus loci illius quæſi[illegible]t, vbi habitaret Hilarion monachus: territi Gazenſes, & putantes eum ab Imperatore miſſum, ad monaſterium adduxerunt: vt & honorem commendato exhiberent, & ſi quid ex præteritis iniuriis in Hilarionem eſſent offenſi, nouo o[illegible]cio deleretur. Deambulabat tunc ſenex in arenis mollibus, [illegible] ſecum de Pſalmis, neſcio quid, Steuan. p. 67 *ſubmurmurabat. Videnſque tantam turbam venientem ſub[illegible] & reſalutatis omnibus, manuque eis benedicens poſt horam cæteros abire præcepit: illum vero cum ſeruis ſuis & apparitoribus remanere. Ex oculis enim eius ac vultu, cur veniſſet, agnouerat. Statim ergo ad interrogationem ſuſpenſus homo, vix terram pedibus tangens, & immane rugiens Syro, quo interrogatus fuerat, ſermone reſpondit. Videres de ore barbaro & qui Francam tantum ac Latinam nouerat linguam, Syra ad purum verba reſonare: vt non ſtridor, non aſpirationis, non idioma aliquod Palæſtini deeſſet eloquii. Confeſſus eſt itaque, quo in eum modo Dæmon intraſſet: & vt interpretes eius intelligerent, qui græcam tantum ac latinam nouerant linguam, græce quoque eum interrogauit. Quo ſimiliter & in verba reſpondente eadem, multas denique incantationum ei occaſiones, & neceſſitatem magicarum obtendenti artium;* S. Hilarion dæmo[illegible] corpore [illegible] *Non curo, ait, quomodo intraueris, ſed vt exeas in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti impero. Cumque curatus eſſet, ſimplicitate ruſtica decem auri libras offerens, hordeaceum ab eo accepit panem: audiens, quod qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent.* Hæc dixit Hieronymus, vir in ſanct[illegible] Eccle[illegible] om[illegible] laudum præconio dignus. Nos autem ad rem cœptam vertamus articulum.

De reliquis Clotharii & Theodorici geſtis

CAPVT XI.

DEnique dum apud Thoringam motæ fierent, Theodoricus fratri Cl[illegible]ario occultas parat inſidias: Expanſoq; in parte domus velo, armatos poſt id ſtare iubet, qui Clotharium ad ſuum venientem colloquium ex improuiſo in[illegible]rimerent. Clothario itaque ingredienti domum pedes apparuere detecti armatorum. Quod [illegible] animaduertit, ſuos capere arma iubet, ſeque præcedere. Intellexit protinus Theodoricus fratrem dolum præſenſiſſe: & ne amplius manifeſtum fieret factum, loco muneris diſcum ei dat argenteum, gratias agens propter collatum auxilium. Neſcientibus ergo ſuis quid actum foret, Clotharius metatum † r[illegible] petiit ſu[illegible]m. Poſt hæc Theodoricus cum ſuis queſtus ſe ſine cauſa ſuum perdidiſſe catinum, aduocans Theodebertum filium ſuum, *Vade*, ait, *ad patruum tuum, & pete ab eo vas à me ei dono datum.* Abiit ille, ac [illegible]ne mora quod petiit impetrauit. Clotharius inde regrediens Radegundem, Betthari regis filiam, ſecum abduxit: quæ poſtmodum apud Pictauam vrbem mul[illegible] effulſit virtutibus.

Theodoricus [illegible] dolo [illegible]

[illegible]

S. Radegundis

Cum igitur (vt præfati ſumus) Theodoricum atq; Childebe[illegible], quo[illegible] iunxerat natura, diuideret diſcordia, tandem domeſtico fœdere ciuilium [illegible] ſe [illegible]ſt[illegible] belli [illegible] certamina. Sed quorundam nefandorum molitionibus hominum, q[illegible] alli[illegible] rerum mutationibus, iterum pactæ pacis violata ſunt iura. Q[illegible] nobil[illegible] filii obſides, vtraque ex parte qui fuerant dati, ſeruituti ſubi[illegible] cæteros vero nepos B. Gregorii Lingonicæ ciuitatis epiſcopi, dum cuiu[illegible]am barbari [illegible] m[illegible]retur, à memorati pontificis ſeruo Leone vocabulo, qui præparandis epul[illegible] miniſterium exhibebat, ſubducitur priſtinæq; libe[illegible] hoc ordine [illegible] A[illegible] p[illegible] Sacerdos præfatus cū Treueris de[illegible] mi[illegible]t pueros, [illegible] dom[illegible] [illegible]lum exinde abducerent. Quibus barbarus reſpondi[illegible] inquiens, *Tam præ[illegible] generis puer non dimittetur, niſi mihi decem libræ auri dentur.* [illegible] hæ[illegible] E[illegible] [illegible]tiatibus, [illegible]e obtu[illegible] d[illegible]cens; *Permitte me, & ego per Dei auxilium puerum liberabo.* Q[illegible] pernit[illegible]e, quæſtum ill[illegible] quend[illegible] hominem rogat, vt ſe [illegible] pueri qua[illegible] prop[illegible] vendat, & pretium [illegible] beneficium in ſuos vſus habeat. Obaudiuit ille d[illegible], & [illegible]uodecim aureis memorato vendidit [illegible]ro. Quær[illegible] de [illegible] Leone, quid [illegible] agere. Cui Leo, *in præparandis,* inquit, *[illegible] nullius me præter [illegible] diſciplina art[illegible].* [illegible] ergo dominus, vt adueniente die Solis (ſic enim barbari vocant diem Dom[illegible]

[illegible] Lingonenſis [illegible]

[illegible]ron, [illegible]

Sonntag.

nicam) tale paret conuiuium, quod venturi ad eum amici habeant admiratum. Quare ille aggregata pullorum gallinaceorum multitudine, ita præparauit, vt di[illegible] conuiuæ ſe nec in menſa Regis tale quid guſtaſſe. Gauiſus dominus Leoneni p[illegible] ptuario præficit, ac ſummam ſui gratiam impartit. Poſt anni circulum cum Arta[illegible] (id quippe nomen nepotis Epiſcopi erat) in prato, eo quod ille cuſtos equorum [illegible] deſcendit. Et verſis ſibi inuicem dorſis, ne agnoſcerentur loquentes, Art[illegible] compellare cœpit: *Tempus eſt*, inquam, *ô puer, vt de patria cogitemus. Hæc igitur nocte dum equos è paſtu reduxeris, caue ne ſomno graueris, Sed, vt a me vocatus fueris, iter ſi ſapis noſtrum parabis.* Ea forte nocte Leo generum domini ad dom[illegible]m redeuntem proſecutus, [illegible] porrexit. Cui ille ioco ait, *dico, ô puer ſi valeas, qua nocte ad patriam reuerti deſtinas?* Ad quem Leo item iocando, veritatem tamen effatus, *hac*, inquit, *nocte, ſi Deus permiſerit.* Vtinam, ait alter, me cuſtodiant famuli mei, ne quid de domo mea auferas. Nocte itaque prima noctis quiete tranſacta, Leo ad Artalum properans quærit, an [illegible] ſpatham? Quo negante, ille a capite domini ſui ſcutum ſimul cum framea auferens [illegible] ſciſcitantique domino, reſpondit ſe eſſe velleque Artalum qui tanquam ebrius [illegible] ſcebat ſuſcitare, vt ad paſtum equos deducat. Illo vero non abnuente, pro[illegible] eſt ad Artalum: aſcenſiſque equis, raptiſque quibuſdam veſtibus ſiue ornamentis, triduo ieiuni iter peragunt: venienteſque ſuper Moſam † dum à quibuſdam detinerentur, relictis equis ſuper parmas fluuium tranſmearunt: inuentaque arbore [illegible] ni, eius ablato fructu, inter iter agendum eo ſe ſatiant. Porro viam ingreſſi Campaniæ, nocte quadam audiunt ſonitum poſt terga currentium equorum. Tunc Leo ad puerum, *Proſternamur*, inquit, *terræ, ne videamur.* Tunc poſt truncum rubi ſe con[illegible]cant, extractis tamen gladiis, vt, ſi neceſſe foret, his ſe defenſarent. Equites vero eo loco conſiterunt, ſpectantes donec equi vrina ſe leuarent. Dixitque alter ad alterum, *Veni, quia fugiunt hi deteſtabiles: verum ſi inuenirentur, vnum ex eis patibulo, alium gladiorum ictibus perderem.* Erat autem qui hæc loquebatur dominus illorum: qui motis equis cum ſocio receſſit à loco. Illi vero eadem nocte Remis venientes, a preſbytero Paullello per biduum recreati ad beatum Gregorium ſunt regreſſi. Attalus cum gaudio eſt ſuſceptus: Leo cum vxore ac filiis libertate, præmioque terræ donatus eſt.

al. Artalus — *al. Moſellam*

De dolo in filios Chlodomiri

CAPVT XII.

Greg. Tur. l. 3. c. 18.

INterea Crothildis regina Parrhiſius reſidens, filios Chlodomiri, nepotes ſuos, ſolerti nutriebat diligentia. Childebertus vero zelo ductus, quod videbat Reginam [illegible] per eos maternum declinaſſe animum, autumans depeſſe ſibi, quicquid materni affectus in illos transfund[illegible]batur, Clotharium excitat, vt e medio hominum [illegible] lendi adoleſcentes occaſionem quærat. Doloſa adinuicem captantes conſilia, ad matrem d[illegible]rigunt, qui memoratos iuuenes ab ea ſuſceptos ad ſe perducerent, aſſerentes ſe velle debitam illis regni reddere portionem. Dolum Regina non p[illegible]ſcudit: manda[illegible]toque filiorum paruit eo ſtudioſius, quo adoleſcentulis bene eſſe gratulabatur conſultum. Suſcepit legatus iuuenes, vt eos deduceret ad Reges. Eo diſcedente [illegible] veſt[illegible]gio aduenit alter forpices & gladium deferens. Quibus Regina viſis, inquit, quid ſibi iſta velint? cui Veredarius ſic inquit. *Mandant filii tui, velis ne tuos nepotes tonderi, an gladio percuti: deliberâ. Vnum enim eorum neceſſe eſt fieri.* Quo illa audito, [illegible] h[illegible]ns a pectore ſuſpiria i[illegible] gemuit, & ait: *Nunc mihi bonum eſt cum filiis meis mori mor[illegible] p[illegible]as: num proſe[illegible] tolludi[illegible] tempus, quo ſi omnes deni ſua conſilia, huic malo remedium in[illegible] n[illegible]l[illegible]m. [illegible] vnum ho[illegible] fl[illegible] genus eſt, quo patrui innocentium appetunt vitam nepotum. [illegible] parti [illegible] [illegible] filios, qui non poſſunt parcere parentibus. [illegible] ed de [illegible] [illegible] [illegible]tio materna calamitatis exeſos ſecerat: Verum in iſtis nullæ reperiuntur [illegible] nis [illegible] qu[illegible] d in re[illegible] o natis, [illegible]que [illegible], debita innectetur port o paterna [illegible] eu[illegible] ad d[illegible]rem mihi ad fruc[illegible] m illis. [illegible] quare qu[illegible], vt quid eo [illegible] f[illegible] [illegible] mor[illegible] orum [illegible] [illegible] reſeruaui, [illegible] porrigerem vbera, qui mihi clara nepotum [illegible]*

Planctus Crothildis reginæ in nepotum nece. De hac ea-re, vide Fortunatum lib. 1.

famuli, ... ſtræ cauſa ſum perditionis, quæ inconſideratis perſuaſionibus patrem veſtrum obieci periculis mortis. ... infelix mater fueram, auia volui eſſe ſolicitior. Videns mihi ætatem procedere, tentaui ... nſulere poſt me nepotibus, atque vtinam conſuluiſſem. Sed nunc eos mihi quidem eripit intolerabilis ærumna, quos magis magiſque commendauerat natura & miſericordia. Summe Deus, ne inter greges noxiorum deputes animas innocentium, nec eos ſæua inferorum crucient ſupplicia: ſed mundo ſupernum iter carpentibus e veſtigio tranquilla æterna vitæ ſuccedant habitacula. His dictis, indignatione ſimul & compaſſione vox eſt intercepta loquentis. Verum vbi ſpiritum reſumpſit, *Ecquid*, ait, *aliud reſtat? Conditio mihi offertur, vtrum malim eos tonderi an gladio percuti. Sed vtcunque ſe res habeat, nullatenus clericos fieri patiar.* Hæc dixit, putans quod pietate flexi naturæ, a tanto deſiſterent ſcelere. Quamuis enim ei nota eſſet Clotharii feritas, nunquam tamen credere potuit, quod vſque ad parricidium perſeueraret. At ille longe ab eius ſententia aberrans, arreptum ſeniorem natu † puerum ad terram eliſit, cultelloque latus perfodiens vita priuauit. Quod cernens iunior, ad Childebertum ſe contulit: & ſuffuſus lachrymis ſpecie miſerabili, patrui inhærens veſtigiis, orare veniam, ac vt animum ſibi regis Clotharii conciliatum redderet, obſecrare. Motus ille miſeratione fratrem deprecabatur, vt naturæ contemplatione molliret iram, nepotique parceret, ſupra iram conſtituens ius naturæ. Promittebat etiam ſe pro huius rei viciſſitudine, beneficium quod ipſe vellet recompenſare. Cui frater, *Dum tu* (inquit) *huius facti miniſter exiſtis, vt quid miſereri te velle ſimulas. Quin potius puerum à te expelle, aut pro eo morere.* Veritus Childebertus verba fratris, nec eius valens, immo nolens, contraire voluntati, puerum à ſe repulit: quem Clotharius eo quo fratrem eius interemit modo. Reliquus qui ſupererat è fratribus, vitæ potius ac ſaluti quam regno intentus, prompta fideliſſimorum ſibi famulorum ope vſus, fuga ſe exemit periculo, ei nomen Clodoaldo. Qui poſtea clericus factus, presbyterque ordinatus, digne eſt conuerſatus: & finem vitæ fortitus, Nouigento † villa territorii Parrhiſiacæ vrbis ſepultus, multis miraculorum ſignis cœlo ſe viuere declarat. Clotharius autem, nutritiis puerorum pari modo neci traditis, aſcenſo equo, ab eo receſſit loco vna cum ſuis. Tunc Crothildis regina ablata nepotum corpuſcula condiens aromatibus, in Baſilica ſancti Petri fecit humare. Theodoricus autem Theodeberto filio ſuo deſpondit vxorem vocabulo Wiſegardam, filiam Waconis regis Longobardorum †.

Theobaldus x. annor.

Clotharii crudelitas.

S. Chlodoaldus Chlodomeri F. hod. Sainct Cloud.

alias Langobardorum

De Longobardorum origine & geſtis

CAPVT XIII.

HIc locus nos admonet, intermiſſa paululum cœptæ rei ſerie, exordium nos huius pandere gentis, & præterita retro tempora retractando repetere maxime cum præclara quædam Francorum geſta, in hiſtoria contineantur Longobardorum. Heruli † igitur, qui & Longobardi, ab inſula Germaniæ, quæ Scandinauia dicitur, egreſſi Ibore ac Aione ducibus, regionem quæ Scoringa dicitur quaſi habitaturi ſunt ingreſſi. De qua propter victus penuriam exire compulſi, tranſierunt in Maurgam. Vnde progreſſi habitauerunt in Golanda: mortuiſque ducibus regem ſibi Agelmundum, filium Aionis ducis ſtatuerunt, qui per triginta trium curricula annorum illis præfuit. Cui ſucceſſit Lamiſſio: Lamiſſioni quoq; Lethu: poſt Lethu regnauit Hildehoc. Quo defuncto, quintus Gudehoc regnum ſuſcepit. Deinde poſt pugnã, quam inter Odoacrem & Pheletheum fuiſſe ſuperiori commemorauimus libello, ... Longobardi de Golanda peruenerunt in Rugiland, quæ Latine Rugorum patria dicitur. Nam *Land* lingua Germanorum, patria dicitur verbo Latinorum. Exempto autem humanis rebus Gudehoc, ſucceſſit eius filius Claffo. Decedente quoque Claffone, Tato regnum tenuit. Quo tempore Longobardi relicta Rugorum patria venerunt in campos patentes, qui ſermone barbarico *Felth* appellantur, manſeruntque ibi. Quo dum demoratur, Radulphus rex Herulorum fœdus quod cum Tatone pepigerat irrumpens, eo quod compererat fratrem ſuum germanum à filia Tatonis nefandiſſime interemptum, bellum ei intulit. Sed ipſe cum ſuis a Longobardis

alias Heruli Scadinauia.

alias Mauringa.

ſuperatus, vita pariter & regno eſt priuatus. Tanta autem conſternatio, ac (vt verius dicam) mentium alienatio eius inuaſit exercitum, vt virides ſegetes, lini campos, flumina crederent: dumque brachia quaſi nataturi extenderent, a ſuperuenientibus ſine difficultate cædebantur hoſtibus. Irruit autem ſuper Tatonem Wacho filius fratris ſui: interfectoque eo regnum ipſe iam octauus ſuper Longobardos tenuit. Huius filiam (vt prædictum eſt) Theodoricus filio ſuo Theodeberto deſpondit. Quam ille poſt mortem patris relinquens, Deutheriam Romani generis fœminam hac de cauſa duxit vxorem. Dum Gothi, poſt mortem Clodouei, multa de his quæ ipſe eis abſtulerat, peruaſiſſent: Theodoricus Theodebertum filium ſuum ad ea recuperanda direxit: qui ad vrbem Bituricam † accedens, legatos ad caſtrum Caprariam, vt ciues [illegible] bi aperiant, dirigit. Deutheria vero mulier nobilis & ſapiens, cuius vir ad prædictam vrbem propter hoſtilem tranſierat incurſum, Theodeberto mandauit quod veniens cum pace ſuſciperetur. Quo aduentante, illa ei obuiam eſt progreſſa. Cuius ſpecie Rex captus ſuo eam coniunxit ſtratu.

alias, Beturis.

De Theodorico & Theodeberto

CAPVT XIV.

IN illis diebus Theodoricus Siginaldum † parentem ſuum occidens gladio, clam mandauit Theodeberto, vt filium eius, qui vna cum eo ierat, interimeret. Sed ille, eo quod illum de ſacro fonte leuaſſet, oſtenſis paternis literis fugam ſuaſit, donec poſt mortem patris ipſo regnante ad eum reuerteretur. Qui fugiens apud Latium latuit. Poſt nuntiatur Theodeberto, patrem grauiter ægrotare: qui poſtpoſitis cæteris rebus eo tendit, Deutheria Aruerni relicta.

alias Sigiualdum.

Theodoricus autem, cum iam viginti quatuor annis regnum tenuiſſet, vita decedens Theodeberto filio ſedem ſui reliquit regni: qui manſuetus cunctiſque modeſtus, iuſtitiæ quoque cultor fuit egregius. Conſurgentes vero Childebertus atque Clotharius eum regno pellere conati ſunt. Quos ille demulcens regnum ſagaciter cepit, miſſoque nuntio Deutheriam ab Aruerno euocans, ſibi eam in matrimonium copulauit. Cernens Childebertus quod eum vi ſibi ſubdere nequiret, amicitia ſibi nectı commodius duxit: accerſitumque triplicibus ex omni ſupellectili ſua ornamentis donauit.

Theodebertus rex.

Ginaldus † autem, Siginaldi filius, audiens Theodebertum loco patris regnare, ad eum rediit. Quem Rex deoſculans cunctas ei paternas reſtituit hæreditates: data ei tertia ex omnibus quæ a patruo acceperat muneribus parte. Verum Deutheria cernens filiam ſuam, quam ex priori ſuſceperat viro, valde adultam, verita ne a Rege concupiſceretur, vehiculo impoſitam indomitiſque bobus tractam, apud Virdunum de ponte in Moſam præcipitari iuſſit. Erat porro Theodebertus rex egregie moratus: agnoſcens vero quod Deutheria ſuam (vt prædictum eſt) interemiſſet filiam, rejudiata ipſa, Wiſegardam iterum ſibi ſociauit.

alias Giualdus.
Giualdo restituuntur res.
Deutheria crudelitas in filiam

De Beliſarii reliquis ſucceßibus

CAPVT XV.

POrro Beliſarius poſt inclytum quem de Wandalis (vt ſupra diximus) apud Conſtantinopolim egit triumphum, intimus amicorum Iuſtiniani principis habebatur. Et aſſipulante prioris ſocietatis prærogatiua, cum inter primos ſecretorum arbitros ipſe primus accerſiretur, multorum contra ſe inuidorum excitauit corda. Qui dolentes vberiore illum pollere potentia, ſibique deputantes officere [illegible] qu[illegible]le proficeret, quaſi ſalutis Cæſaris ſolliciti, crebro ei denuntiabant, [illegible] *ſirit ore cauendam. Quod niſi ipſi ſimulatione fideliori conſilia reuocauiſſent, tandem* [illegible] *ru g[illegible] o interfectum Iuſtinianum, regnumque indigno* [illegible] [illegible] His [illegible] q. h[illegible] di regiorum ſatellitum ſeu etiam primorum palatii ſermonibus, A[illegible]

p[illegible]

paulatim accēdebatur. Et ſuſpectam habens Beliſarii potentiam, patriciatus ei interdixit [illegible]ram. Qui publicis expeditus actionibus, ſecuram deliberans in reliquum agere vitam, priuatas incolebat ædes. Sed, quia difficile eſt in proſperis inuidia carere, iterum zelus, iterum orta inſimulatio, quia vltra quam priuatis mos eſt ſeſe agebat: duodecim namque millibus puerorum vallatus, quocunque eundum foret, progrediebatur. Fuere nonnulli qui vitam quoque ipſam ereptum ei ire vellent. Verum cum Imperatoris mentem ad ſuam nequirent inflectere ſententiam, ipſum dignitate regia priuare moliti ſunt, opportunamque nacti occaſionem, procedentem ad circi ſpectaculum principem, priuata detentum cuſtodia, corona ſpoliant ſimulque veſte purpurea: deductumque ad medium theatri quendam Florianum, in ſolio ſedere faciunt regio. Iuſtinianus autem tali dehoneſtamento affectus, ad Beliſarium miſit qui dicerent: *Hæc mandat Iuſtinianus Cæſar quondam & Auguſtus. Immemor*, inquit, *iniuriarum, mi Beliſari, factus modernarum, ad memoriam quæſo reduc priſtina beneficia: & ſi quid præuales, adiuua me.* Ad hæc Beliſarius ita reſpondit: *Si [illegible] mihi ſuppeditaret potentia, ferrem poſcenti ſuffragia. Nunc autem incaſſum fundit preces, [illegible] mei præſentia conſulares violauerit faſces: Verumtamen Chriſti Domini mei parens [illegible] non r[illegible] ferens mala pro malo, auxilium illi laturus accingar vt potero.* Et ſimul, his dictis ad conſpectum properat noui principis, cunctis vt ſequerentur ſuis præcipiens pueris. Et pro foribus theatri ſtans, conſpexit eminus turbam ſe odientium cathedræ [illegible] Floriani circumſiſtere. Conuerſus igitur ad eos qui ſecum erant *En*, in[illegible] *milites, adeſt omnibus votis expectata dies, ad capeſſendam vltionem ex inimicis: [illegible] eſt Tyrannus caterua malignantium, qui ſe ei ſociauerunt, freti improbitate morum: nec [illegible] pari eos debere perire interitu, quos æquales reddidit malitiæ cauſa. Armate itaque [illegible] indices, & quod me videritis facere, vos quoque facite.* Poſt hæc introgreſſus, dum veluti adoraturus genu flecteret, euaginato enſe falſi principis caput amputauit. Quod cernentes qui cum eo venerant, diſtrictis gladiis circunſtantes fortiter ferire cœperunt. Turbati hi qui prius de permutatione dominationis ſibi applaudebant, fugæ potius quam defenſionis auxilium quæſierunt. Caput Floriani, cum corona regni, Beliſarius ſuſtulit: veniensque ad Iuſtinianum taliter ei locutus eſt. *Æmuli*, inquit, *meæ tuæque ſalutis, ſeminarium diſcordiæ inter nos ideo quam maxime ſeuiſſe viſi ſunt, vt & me exortem honoris redderent, & te mei præſentia deſtitutum contumeliis, vti nunc palam cernitur, afficerent. Attamen ego his quæ aduerſariis ſuggerentibus contra me egiſſe cognoſceris, poſthabitis, gratiam imperii lucisque rependo, quam illi ereptum ire voluerant. Recolens quæ priora erga me beneficia tua, hoc te nunc dignor munere.* His dictis, diadema regni eius impoſuit capiti. Iuſtinianus hoc modo imperio reſtitutus, ſæpefatum Beliſarii initerato *patricium* ordinans, aduerſum Gothos, qui Italiam inhabitantes Romanos grauiter armis premebant, dirigit.

Florianus Imp. occiditur.

Iuſtiniano inſignia imperatoria adimuntur.

Iuſtinianus reſtituitur imperium.

De diuo Benedicto

CAP. XVI.

HIS diebus beatiſſimus Benedictus pater & prior in loco qui Sublacus dicitur (qui ab vrbe Roma quadraginta milibus abeſt) & poſtea in caſtro Caſſino, quod Hannon appellatur, & magnæ vitæ meritis, & Apoſtolicis virtutibus effulſit. Quo etiam tempore ſanctiſſimus Agapitus Romanæ ſedis Pontifex, ad regiam vrbem profectus, Iuſtinianum principem in Euthycis ſectam delapſum, ad veram & catholicā reduxit [illegible] damnato q; Anthimo Patriarcha Conſtantinopolitano, non multo poſt idem [illegible] apud eandem vrbem diem obiit. Cui ſucceſſit in pontificatu Syluerius. Hic electus eſt a tyranno Theodoro, qui apud Gothos regnum arripuerat, ſine deliberatione [illegible] imperiali. Qui corruptus pecunia talem timorem induxit clero, vt qui nō [illegible] gladio puniretur. Poſt menſes duos nutu diuino extinguitur Theodorus: [illegible] eſt ex W[illegible]gis. Tunc veniens Beliſarius patricius in partes Siciliæ, audiuit [illegible] ſibi Regem: & inde per Campaniam properauit Neapolim:

Sublacus. Hannon.

Iuſtinianī lapſus. idem habet P. Diacon. in Miſcella.

An. 536.

Beliſarius Neapolim capit. *Witiges Romam obſidet.*

quam obſidere cœpit, quia ciues Neapolitani noluerunt apetire ei. Qui pugnando ciuitatem introiuit: & Gothos, quoſcunque obuios habuit, neci tradidit: factoque maximo bello contra Witigem, ingreſſus eſt vrbem Romam, & ciuitatẽ muniuit. Tunc recolligens Witigis multitudinem Gothorum, vno anno ita obſedit vrbem Romam, vt nulli eſſet facultas egrediendi vel ingrediendi. Verum intra ciuitatem fame opprimente populum, adeo vt aqua vænundaretur pretio, pugnæ tamen maximæ fiebant à Beliſario defendente Romano, vel ciuitatem, aduerſus Gothos: quos etiam Rauennam fuga petere poſtmodum compulit.

De Vigilii diaconi conatibus

CAP. XVII.

De eod. inſ. c. 32.

TVNC temporis Vigilius diaconus, qui apud Conſtantinopolim erat apocriſiarius, animaduertit diſplicere Auguſto & Auguſtæ damnationem Anthimi patriarchæ Conſtantinopolitani, & volens ſibi apud Dominos rerum parare gratiam, perſuaſit Auguſtæ, vt mitteret ad Syluerium pontificem literas hoc modo ſcriptas. *Aut ad nos*, inquit, *ne pigriteris venire, aut certe ſcriptis tuis reuoca Anthimum in locum ſuum.* Quibus beatus Syluerius perlectis ingemuit: & in hæc verba Imperatrici reſcripſit. *Licet hæc cauſa finem temporali meæ inferat vitæ, ego tamen, Auguſta domina, rem hanc nunquam faciam, vt reuocem hominem in damnata perfidia permanentem.* Hac de re indignata Auguſta, mittit Vigilium ad Beliſarium, præcipiens vt inuenta occaſione Syluerium in exilium ageret, Vigiliumque pontificem conſtitueret, qui ſe reuocaturum Anthimum repromiſerat. Huius præcepti tenorem ſuſcipiens Beliſarius, *Ego*, inquit, *voluntati principum contraire non audens, licet inuitus iuſſionem adimpleo. ſed huius machinator ſceleris, iram non effugiet iudicis cuncta cernentis.* Subornatis itaque teſtibus, qui dicerent dominum Papam Gothis ciuitatem ſimulque Patricium tradere voluiſſe, iuſſus eſt præſentare ſe ad audientiam in palatium principis: Et ingredientem cum ſolo Vigilio Antonina patricia ſic alloquitur: *Dic, Domine Silueri, quid fecimus, vt nos tradere in manus Gothorum velles?* Adhuc ea loquente, ingreſſus Ioannes ſubdiaconus regionarius primæ ſedis, tulit pallium de collo eius, induitq; veſte monaſtica. Qui apud Pontiam inſulam in exilium relegatus, inibi confeſſor vita deceſſit. Vigilius vero in pontificiali ſede reſedit. Iterato Beliſarius cum Vvitige rege Gothorum dimicans, exercitum eius maxima cæde labefactauit, ipſumque captum Conſtantinopolim triumphans perduxit.

B. Siluerius Pon. Max. in exilium mittitur.

De Childeberto Rege, & beato Germano Epiſcopo

CAP. XVIII.

VErum Childebertus Rex Francorum, aſcito in auxilium Theodeberto, Theodorici filio, nepote ſuo, aduerſus Clotharium fratrem ſuum pugnaturus ire diſpoſuit. nuntius ad Crothildem matrem ſupradictorum properat regum (quæ tunc Parrhiſius morabatur) aſſerens vtroſq; fratres Germanos, in mutuam perniciem exercitus adunare multitudinem. Quo comperto mater, filiorum condolens ne[illegible], materni affectus præſtricta neceſſitudine, ad ſepulchrum ſancti Martini properat, & lachrymarum effundens flumina, orationem fudit ad Dominum in hæc verba. *O bone*, inquit, *Ieſu, qui diſcordes elementorum curſus fœdere ſancto conſocias, tu fratres, malo diſcordiæ temerantes iura naturæ, in vnitatem pacis redire concede: nec mihi obſit, quod tales genus vel eis tam educaui, qui ignorent fratres, & affectus neſciant propinquorum, interemerint patruos, iugulauerint nepotes: non tamen eo vſque fore proceſſuros exiſtimaui, vt quod nati ſunt obliuiſcerentur. Tu modo, omnipotens pater, qui naturæ auctor atque arbiter es, honeſtum inter G[illegible]manos compone pactum: tu perturbatores pacis, potentia tua virtute deterre.* Has illam preces [illegible]

nato

natorum ſalute fundendem audiuit omnipotens, cœlique à parte ſerena intonuit. Nam Clotarius periculoſum ratus aduerſum duorum potentum Regum copias prælia decernere, confugium in Aurelianenſi † pago, in loco qui Combros * dicitur, fecit, donec aut animus erga ſe fratrum tranquillior, aut ſibi ad reſiſtendum virtus numeroſiore ſuorum manu, qui iam iamque affuturi credebantur, eſſet paratior. Maior autē ſpes eius in Chriſti domini virtute conſiſtebat. Cū ecce ſubito in loco quo aduerſarii caſtra fixerant, matutino ſub tempore audita ſunt tonitrua mugire, imbres ruere: fulgura vero per procellas deiecta tentoria rupere, equoſque eorum in diuerſa egerunt. Porro militaris manus ſolis contra violentiam imbrium contecta clypeis, miſericordiam Domini efflagitatura humi proſternitur, vtque moderatiori quam merebantur vindictæ pœna ferirentur exorant. Quodque admirabilius eſt, in caſtris Clotharii nec ſpiritus flauit venti, nec pluuiæ cecidit gutta, nec vlla prorſus coruſcationis apparuerunt ſigna. Tum demum qui venerant exterminaturi eum, legatos miſerunt ad Clotharium, qui pacem peterent, fœduſque perpetuum ſtabilirent. Quod ille volens conceſſit: & ex vtriuſque exercitus conſenſu vtrinque diſceſſum. Ita precibus Deo deuotiſſimæ mulieris, matris videlicet ſuæ, ab imminenti piaculo ſimul & interitu fratres erepti, immane facinus quod mente conceperant, explere permiſſi non ſunt. Fuere pleríque læti, quibus placebat concordia germanitatis. *alias Aurelienſi.* ** vide Notam.*

His diebus beatus Germanus poſitus ſopore, inſpicit à quodam ſene claues ſibi portæ Parthiſiacæ porrigi: & interrogans, Quid hoc fieret? accepit reſponſum, *vt ſaluas eas faceret.* At poſt ciuitatis eius Epiſcopo, nomine Euſebio, decedente, dum præcellentiſſimo regi Childeberto occurriſſet, in eius electione mox effectum illa vox cœleſtis promeruit, & epiſcopatus ſortitus eſt gradum dignitatis. *Beati Germani viſio.*

De reliquis Childeberti geſtis

CAP. XIX.

CHildebertus autem Rex qui anterioribus (vt ſuperius declaratum eſt) annis Hiſpaniam ingreſſus Toletum vrbem ceperat, Clotharium fratrem ſuum, cum quo fœdus firmauerat, ſollicitauit in adiumentum ſui: quo, eius fretus ſocietate, eandem prouinciam ſibi ſubacturus aggrederetur. Quo cum valido exercitus aduentante ſupplemento, viribus coniunctis, Cæſarauguſtam † vſq; acceſſerunt. A cuius vrbis ingreſſu prohibiti, obſidione adoriuntur. Et reſiſtentibus oppidanis, cum ſumma vi vtrinque decerneretur, tandem Hiſpani, ipſa obſidionis diſpoſitione & Francorum feroci perterriti animoſitate, animos a prælio reuocauerunt, ac tota mentis intentione ad Chriſti miſericordiam implorandam conuerſi, aſſumptis crucibus cum letania murum obambulantes circuire cœperunt. Quod Reges cernentes, aliquod maleficium exercere ſuſpicati ſunt: captumque quendam ex ruſticis ſollicitius interrogant, cuius religionis habitatores ciuitatis eſſent, aut quid vrbem circumeundo præcantationibus agerent? Quibus ille, *ciues*, ait, *Chriſtiani ſunt, nunc vt ſui miſereatur Dominus, exorant.* Cui Reges: *Vade*, inquiunt, *dic Epiſcopo vrbis, vt ad nos nihil hæſitans veniat.* Quem aduenientem Childebertus taliter alloquitur: *Chriſtiane*, inquit, *religionis ac vnius veri Dei vos agnoſcentes eſſe cultores, parcere vobis decreuimus, ſi aſſenſum noſtræ petitioni tu qui antiſtitis in hoc loco fungeris officio præbens, nobis ſancti Vincentii reliquias contuleris, qui* (*vt beatiſſimus Germanus Parrhiſiacæ noſtræ videlicet vrbis Epiſcopus, nobis ſæpiſſime retulit*) *in hac vrbe, vt multorum ſynceritas & ſignata veritatis verba teſtantur, eximius Leuita enituit.* *hod. Saragoſſa.*

Pontifex nil moratus eiuſdem inclyti Leuitæ ac martyris ſtolam, id eſt tunicam, Regibus offert. Quam illi condigno honore ſuſcipientes, obſidionem iuxta promiſſum ſoluunt. Et deuaſtata omni prouincia, cum ſpoliis & ingenti præda natiuum repet[illegible] ſolum.

De Gothorum regum à ſuis nece: & Childeberti Francorum regis geſtis

CAP. XX.

Theodorus. Theudegilus. Agila. Vincentii ſancti ſtola. Ædificatio templi ſancti Vincentii. Sup. cap. 8.

POſt Amalricum autem, Theodorus Hiſpanias tenuit. Quo interfecto, Theudegilus ſucceſſit. Hic dum inter cœnandum alacritate vltra ſolitum vtitur, extinctis cereis a ſuis occiditur, & Agila regnum arripuit. Gothi vero iam olim vitium hoc in [illegible] conſuetudinem vertere, vt dum eis Rex proprius diſplicuerit, à ſuis interimatur. Verū Childebertus acceptam beati Vincentii ſtolam Parrhiſius defert: ædificatamque ſolo tenus, ſecundum beatiſſimi Germani diſpoſitionem, Baſilicam nomini eius [illegible] ſancti Leuitæ ac martyris dedicari fecit: in qua non minimam vaſorum partem, quæ cum à Toleto aſportaſſe ſupra memorauimus, cum capſis Euangeliorum, cruces [illegible] que mirifici operis, aliaque deuotus excellentiſſima contulit munera. Quam ecc[illegible] am quomodo & quo inſtinctu eam ædificare cœperit, eius pragmaticum ita de[illegible]

CHILDEBERTVS REX FRANCORVM, VIR ILLVSTRIS. *Recolendum nobis eſt & perpenſandum vtilius, quod ii qui templa Domini noſtri Ieſu Chriſti ædificauerint, & pro requie animarum ſuarum ibidem tribuerint, vel in alimoniam pauperum aliquid dederint, & voluntatem Dei adimpleuerint, in æterna requie ſine dubio apud Deum mercedem recipere merentur.*

Childeberti pragmaticū.

Quapropter ego Childebertus Rex, vna cum conſenſu & voluntate Francorum & Neuſtraſiorum, & exhortatione ſanctiſſimi Germani Parrhiſiorum vrbis pontificis vel conſenſu Epiſcoporum, cœpi conſtruere templum in vrbe Parrhiſiaca, prope muros ciuitatis, in terra quæ aſpicit ad fiſcum noſtrum Iſciacenſem, in loco qui appellatur Locotitio † in honorem ſancti Vincentii martyris, cuius reliquias ex Hiſpania aſportauimus, ſeu & ſanctæ crucis, & ſancti Stephani, & ſancti Ferreoli, & ſancti Iuliani, & beatiſſimi ſancti Georgii, & ſancti Geruaſii, Prothaſii, Nazarii & Celſi pueri, quorum reliquiæ ibi ſunt conſecratæ. Propterea in honorem dominorum † Sanctorum concedimus noſtrum fiſcum largitatis noſtræ, qui vocatur Iſciacus, qui eſt in pago Parrhiſiorum prope alueum Sequanæ, vna cum omnibus quæ ibi aſpiciunt, cum manſis & commanentibus in eis, agris, territoriis, vineis, ſyluis, pratis, ſeruis, inquilinis, libertis, miniſterialibus (præter illos quos nos ingenuos eſſe præcipimus) cū omnibus appendentiis ſuis quæ ibi aſpiciunt, cum omnibus adiacentiis, cum omnibus quæ nobis deſeruiunt, tam in aquis quam in inſulis, vel cum molendinis inter portam ciuitatis & turrim poſitis, cum inſulis quæ ad ipſum fiſcum adiacent, cum piſcatoria quæ appellatur Venna, † cum piſcatoriis omnibus quæ ſunt in ipſo alueo Sequanæ, ſumuntque initium a ponte ciuitatis, & ſortiuntur finem vbi alueolus Sauara veniens præcipitat ſe in flumen. Has omnes piſcationes, quæ ſunt & fieri poſſunt in vtraque parte fluminis, ſicut nos tenemus & noſtra foreſtis eſt, tradimus ad ipſum locum, vt habeant ibidem Deo ſeruientes victum quotidianum per ſuccedentia tempora. Damus autem hanc poteſtatem, vt cuiuſcunque poteſtatis littora fuerint vtriuſque partis fluminis, teneant vnam perticam terræ legalem (ſicut mos eſt) ad ducendas naues & reducendas, ad mittenda retia & reducenda, abſque vlla refragatione vel contradictione ſeu iudiciaria contentione. De augmentis vero per quæ aues poſſunt capi ſuper aquam, præcipimus, vt nulla potens perſona inquietare audeat famulos Dei: ſed omnia ſecure teneant, poſſideant, per infinitas temporum ſucceſſiones, & cum artis † & caſis infra Parrhiſius ciuitatem, cum terra & vinea: & oratorium in honore ſancti Andeoli martyris, quem de Helario & Ceraunio, dato pretio, comparauimus: & cum omnibus quæcunque in ea nobis deſeruiunt pro requie animæ meæ, quando Deus de hac clariſſima luce dederit diſceſſum. Ipſe fiſcus qui vocatur Iſciacus, cum omnibus quæ ibi aſpiciunt, ipſo die ad ipſum templum Domini quod nos ædificamus deſeruiat, & ad omnia quæ illi ſunt opus, tam ad lumen, quam in Dei nomine ad [illegible] pendia [illegible] orum Dei quos ibi [illegible] ſeu ad [illegible] p[illegible]os rectores qui ipſos [illegible] habent omnino ibi tranſſoluant, & per longa annorum ſpatia ad [illegible] templum Domini, a[illegible] ue contradictione vel refragatione aut iudiciaria contentione, in [illegible] præceptione omni tempore proficiat in augmentum. Et vt hæc præceptio ce[illegible] omni no[illegible], in temporibus firmior habeatur, Deo au[illegible] ante, vel per omnia tempora inuiolabi[illegible] con[illegible] manibus propriis vel noſtris ſignaculis infra decreuimus roborare. Datum quod fecit me[illegible]

An. D. 550. *cembri die ſexto, anno quadrageſimo octauo, poſtquam Childebertus rex regnare cœpit.*

Æ

Ædificata igitur & multis prædiis & ornamentis ditata eccleſia, Abbatem inibi [illegible]tuit Autharium nomine, magnæ nobilitatis virum qui præeſſet ibi Deo famu[illegible]bus. Nunc igitur ad ordinem reuertamur hiſtoriæ.

De Theodeberti in Italiam expeditione

CAP. XXI.

CHildeberto itaq; cum fratre Clothario Hiſpaniæ partes aggrediente, Theodebertus Theodorici regis filius, memoratorum nepos regum, in Italiam cum maximo ſuorum equitatu contendit: eamque, ab Alpibus vſq; ad maritimorum confinia locorum peruagatus, tributariam effecit: & ad propria reditum maturans, Bucellenum ducem ad peruadendam Siciliam & reliqua Italiæ finitima reliquit. Qui Tyrrheno mari transfretato, Siciliam maxima ex parte ſubegit: caſtraque vel vrbes Italiæ peruadens, ex ſubiugatarum præda nationum xenia regi Theodeberto mittebat. *Bucelinus.*

De ſancto Benedicto

CAP. XXII.

HVius principis temporibus à Cenomannica † vrbe legati ad caſtrum Caſſinum profecti, beatiſſimum patrem Benedictum, poſt eremiticam (vt præmiſimus) vitam in illo ſancto degentem cœnobio, omnigena popoſcerunt prece, vt fratres in [illegible]naſtica probatos conuerſatione ad Occidentales dirigeret partes, a quibus le[illegible] iugi regulæ illis ab ipſo traditæ Gallicana ſubderetur ceruicoſitas. Qui gratulanti animo dilectum ſuum diſcipulum Maurum ad has noſtras direxit partes: Eique ſanctiſ[illegible] ſui obitus prædixit imminere diem: euidentiſſime deſignans, eo ſua ſacratiſſima [illegible]ansferenda fore membra, quo charitatis vinculo ſibi vnitum mittebat alumnũ. Inclytus ergo Domini leuita Maurus iter ad Gallias agens, dum in pagum deueniſſet [illegible]tiſſiodorenſem †, die qua Dominicæ cœnæ (ex more) in terris celebrabatur ſacra ſo[illegible]tas, ad monaſterium ſancti Romani, nutritii quondam patris Benedicti, diuer[illegible] gratuita † collocutione laborem longinqui alleuans itineris, ei in proximo [illegible] denunciauit diem, quo beatus pater cœleſtem gaudens ſcanderet ad patriam. Et, [illegible] nocte illa quæ ſanctum præcedebat diem ſabbati, quo vigilia reſurrectionis co[illegible] Chriſti, ſcilicet XII. Kal. Aprilis, ſubito raptus in ſpiritu, vidit viam palliis ſtra[illegible] ac innumeris coruſcantem lampadibus, ab eius cella ad cœlum vſque pertendere. [illegible]que eo tramite dilectus Domino cœlum Benedictus ſcanderet, Angelum ſibi [illegible] intimauit. Et ad ſe reuerſus lachrymas votiuæ indices viſionis effundens, quæ ſibi reuelata fuerant ſancto Romano aperuit, ac participem cœleſtis cum [illegible] gaudii, ſanctum cum eo exultans celebrauit Paſcha. Glorioſus etenim in ſanctis Deus aſſidue ſibi placitos mirificans famulos, huic egregio patri excellentius cæte[illegible] præbuit iter ad ſe perueniendi: qui in conualle poſitus lachrymarum, aſcen[illegible]s virtutum ſuo in corde diſpoſuerat, ſcalam Iacob, per quam aſcendentes Ange[illegible]nſtrati ſunt, ſuis proponens ſectandam ſequacibus. In cuius autem (vt pace [illegible] loquar ſanctorum) non dicam martyris, verum & Apoſtoli tranſitu, tam [illegible]que diuini fulgoris ſplendens apparuit via luminaribus, veſtibusque [illegible]ta nuptialibus. Neque enim in eo calle textile credendum eſt apparuiſſe pal[illegible]uo æternæ incorruptionis migrabatur ad regnum. Nihil porro mirandũ hunc [illegible]atorem legis, hanc in aſſumptione ſpiritus promeruiſſe gloriam, qui corrupti[illegible] circumamictus tegmine carnis, tantis effulſit miraculorum ſignis, vt nisi [illegible] venerabilis orbe, Papa videlicet Gregorius, eius eſſet vita relator ſimulq; aſ[illegible]timus, profecto ab infidelibus tam mirandis derogaretur actibus. Verum vt [illegible]m quod adhuc puerulus eremum petiit intrepidus, quod (vt quidam propter [illegible] ſapiens) nec Martinus toto nominatus in orbe feciſſe dignoſcitur, illud certe

alias Cinomannica.

S. Maurus Cum vita Tom. 1 Surii, sub 15. Januar.

alias, Autiſſiodorenſem.

† grata.

Anno 542.

† ſio 5.

Maurus in obitu diui Benedicti.

Vide Gregor. lib. II. Dial. c. 37.

Pſal. 83.

Gen. 28.

non omittendum, quod poſt multiplicia chariſmatũ dona ab omnipotente ſibi conceſſa, tribus ammirandis, nec ſeculo antea cognitus, reſplenduit miraculis. In eo namque, quod ſolo intuitu ligati ſoluit vincula ruſtici; quodque ſub momento, quaſi ſub Solis radio, vniuerſus ante conſpectum eius collectus eſt mundus, ſiue quod ſtrata palliis ac innumeris coruſca lampadibus via, ad polorum ſubuectus eſt alta, neminem illi puto conferendum Sanctorum. Magna porro nobis, ſi diſſimulare nolumus, indicta probitatis eſt neceſſitas, quibus donatum eſt tantum ac talem in præſentiarum habere patronum: vt ab illius nunquam pro poſſe magiſterio diſcedentes, quæ audiuimus ab illo & mentis oculis vidimus, in illo ſectemur: aderit pro certo nobis: vtque quondam corporales ruſtici nexus, ſic noſtrorum ſoluet ligamina peccaminum. & quorum in contemplatione totius orbis creditur elegiſſe domicilia, eorum (ſi deuote illi adhæreant animas ſua ſequentes veſtigia, cum magno diuini luminis ſplendore, in æterna deducet habitacula. Huius ſane patris vitam (vt prædictum eſt) beatus ſcripſit Papa Gregorius: cuius flores eloquii in ſancta vniuerſali Eccleſia velut aurum refulgent. Sed & Odo venerabilis Abbas huius Floriacenſis monaſterii, in quo ſæpe nominandus corpore requieſcit pater Benedictus, ipſius memoriam in quodam ſermone mirificis extollit laudibus. Nos vero pro amore tanti patroni noſtri his prælibatis ad hiſtoriam recurramus.

Greg. Tur. l. 2. 6. 31. 35. 37.

De Beliſarii reliquis geſtis & nece

CAP. XXIII.

BEliſarius igitur (qui iam ſecundo ad Africam tranſiens Vuliharith Wandalorum regem rebellionis inſimulatum, ſub dolo pacis interemerat, reſiduoſque Vvandalorum Reipublicæ † iugo ſubſtrauerat) audito quod Franci Italiam infeſtarent, Romam redire maturato contendit. Et ciuitati appropinquans, cum magna omnium vtriuſque ſexus lætitia ſuſceptus, obtulit beato Petro per manum Papæ Vigilii, auream crucem centum librarum, precioſiſſimis gemmis exornatam, in qua ſuas deſcripſerat victorias. Indeque ad bellum retractus Francorum, dum paucitatem gentis contemnit, virtutemque ignorat, paucis & ipſe aſſumptis pugnam non dubitauit committere. Sed Romanis pro ſalute & libertate, Francis pro adipiſcenda gloria certamen erat. Et quia eo ſe glorioſiorem ſperabant reportare triumphum, ſi totius orbis victores Romanos viciſſent, mori potius quam loco cedere elegerant. Inito itaque prælio, dum neutra acies alteri cederet, tandem Romani ſalutem, pro qua aliquandiu ſubſtiterant, deperire ſibi intelligentes, dum fortiſſimos quoſque ſuorum bello oppetere cernerent, paulatim ſe certamini ſubtrahere cœperunt: ita vir ſtrenuiſſimus Beliſarius a ſuis deſertus, ab hoſtibus circumuentus, nequicquam fortiter faciens extinctus eſt. Et qui multarum ſub triumpho gentium captiuos adduxerat Reges, a duce non dicam Imperatoris aut Regis, verum tetrarchæ Francorum victus, vita cum nominis ſui priuatus eſt gloria.

† i. Imperii Rom.

Crux aurea oblata B. Petro à Beliſario.

Pugna Beliſarii cum Francis.

De B. Gregorio Lingonenſi, & caſtro Diuionenſi

CAP. XXIV.

ERat tunc temporis beatus Gregorius, Lingonicæ vrbis præſul ſummus. Sed quia huius pontificis meminimus, dignum eſt vt ſitum Diuionenſis caſtri, vbi maxime morabatur, pandamus. Eſt denique illud caſtrum in campi planicie muris firmiſſimis circundatum, turribus triginta tribus honeſtatum: terras habens fertiles, per quas a meridie Oſcarus haud procul à muro fluit, piſcibus diues: ab Aquilone alter fluuius per portam ingreditur, ac ſub ponte decurrens perque aliam portam egrediens, molendinos † ſumma vertit velocitate. Murus ad viginti pedes quadratis ædificatus lapidibus, deſuper minores ſuperpoſitos habens lapides, in altitudinem pedibus XXX. in latitu-

Sup. 4. 11. Caſtrum Diuionenſe. Greg. Tur. 3. cap. 19.

† Gal. moulins.

[illegible] V. porrigitur. Portæ ibi quatuor, a quatuor plagis cœli. Quod cum ta[illegible]tudinis, cur Vrbis vocabulo caruerit mirum habetur. Hoc quidem ab A[illegible] Imperatore conſtructum antiquitas aſſeruit.

De Crothildis obitu: & beati Germani meritis, & Clotharii progenie

CAP. XXV.

INterea bonæ memoriæ regina Crothildis, vxor Clodouei quondam magni regis, piis quoad vixit intenta operibus, apud vrbem poſita Turonicam migrauit ad Dominum plena dierum. Cuius corpus a filiis ipſius Childeberto ac Clothario reg[illegible] cum magno pſallentium choro exinde ſublatum Parrhiſiuſque delatum, in ſacrario Baſilicæ ſancti Petri, iuxta latus viri ſui eſt ſepultum. In eadem etiam orationis domo beata Genouefa humata quieſcit.

Tunc temporis beatiſſimus Germanus Theodeberto Auſtraſiorum regi, pro villis Auguſtidunenſis eccleſiæ Cabillone occurrit: memorque ſancti Simphoriani, in ingreſſu palatii ita Spiritu Dei in ſe redundante pie locutus eſt, vt ante Rex [illegible]nueret quam verba peritor explicaret. Cui & ore prophetico finem dixit de tranſitu. Nam paucis interim diebus dum Remis remearet Rex, extrema forte febri valida vexatus, defecit anno regni ſui XIII. quaſi ſancti viri ſermo dictus fuiſſet ab Angel[illegible]. Hi[illegible], exorante deſiderato Viridunenſi Epiſcopo, ciuibus eiuſdem vrbis octo millia ſolidorum, qui annuatim exinde eius inferebantur theſauris, largiſſima benignitate ad reſtaurationem conceſſit ciuitatis. Fuit idem Rex egregie moratus eloquioq; affabilis. Qui beatiſſimum Maurum in quadam parte regni ſui, in Andegauenſi videlicet p[illegible]o, monaſterium conſtruentem, quod Glaunaſolium † antiquitus dictu[illegible] eſt, mirifice coluit: prædiaq; ingentia cum aliis regiæ munificentiæ donis, per ſemetipſum, ad eundem accedendo locũ, benigniſſime contribuit. Succeſſitq; ei Theodebaldus filius eius, vir quidem Deo deditus, & ſeruos eius vnice diligens, ſed in ſuos crudelis. Cuius tempore ſtella ex aduerſo veniens in Lunam ingreſſa eſt. Tunc quoque vuæ, in arbore quæ *Sambucus* dicitur, natæ ſunt, & flores ipſarum arborum, quæ nigra proferre ſolent grana, botros protulerunt. Grauis eo tempore ac ſolito aſperior hyems facta eſt: ita vt torrentes congelati, peruium ſuper ſe populis iter præberent. aues quoque rigore aſtrictæ vel fame, abſque vllo hominum dolo, immerſæ niuibus capiebantur. Hic accepit vxorem filiam Waconis regis Longobardorum, Walderadam nomine, ſuæ ſororem nouercæ. Qui cum per octo annorum curricula ſtrenue ſuſceptum gubernaſſet regnum, vita decedens, principatum gentis quam regebat, cum theſauris, Clothario dereliquit habendum.

† *alias, Glannafolium. hod. S. Maurus ad Ligerim.*

Theodebaldus fit rex Austrasiorum.

Clotharius Rex.

Clotharii progenies.

Huic vero Clothario fuerunt virilis ſexus filii, ex diuerſis [illegible]niugibu[illegible], numero ſeptem, & vna fœmina. De Ingunde quidem, Guntharius, Childericus, Ch[illegible]bertus, Guntrannus, Sigebertus & Cloſinda † filia. de Charagunde vero, ſorore I[illegible]di[illegible], habuit Chilpericum. Amore deniq; Ingundis [illegible] ductus, Charagundem eius [illegible]ermanam ſibi in matrimonium copulauerat. de Gunſinde autem genuit Ch[illegible].

† *alias, Clotsinda.*

alias Wigundis.

Crannum.

De odio Francorum in Parthenium

CAP. XXVI.

TVnc temporis Franci Parthenium in palatio regis Theodoberti quendam po[illegible]em, qui eos tributi onere valde preſſerat, immenſis perſequebantur o[illegible]s. Qu[illegible]

bb

eum ſe cerneret non poſſe euadere, duos rogat Epiſcopos vt ſe Treueros deducant, ſæuientiſque populi ſeditionem ſua prædicatione ſedent. Quo dum vna cum eo eunt, vna noctium cœpit prædictus vir dormiens voces emittere dicens; *Heu heu ſuccurrite qui adeſtis.* Expergefacti circumiacentes rogant, quid eſſet? reſpondit ille vidiſſe ſe Auſanium quondam amicum ſuum, ac Papianillam vxorem propriam, quos olim zelo ductus occiderat, vocantes ſe ac vi compellentes, & dicentes; *Veni vt ante Deum de iniuſta nece noſtra nobiſcum contendas.* Tandem venitur Treueros, & Epiſcopi turbam populum ſua volebant oratione linire, cum nequirent, Parthenium in Eccleſiam ducti vni arcæ immiſerunt, ſternentes deſuper vela eccleſiæ: cumque populus ſcrutata Baſilica recederet, frendens quod non inueniretur, vnus è turba exclamat, *En,* in qua vide, *arca vbi non eſt quæſitus noſter aduerſarius*: ſtatimq; è reſerata arca extrahitur, ac lapidibus ad columnam ligatus perimitur. Fuit vero in ſumendis cibis auidus: Sed quæ ſumebat, hauſto aloe ſtatim egerebat, vt alia citius ſumere poſſet: ſtrepitum quoq; ventris in publico ſine vlla emittebat verecundia.

Horridum Parthenii vy[illegible].

Parthenius interficitur.

De Clotharii edicto & expeditione in Saxones

CAP. XXVII.

PRopoſuit autem Clotharius edictum, *Vt cunctæ Eccleſiæ Galliarum fiſco tertiam partem ſoluerent fructuum.* Quod, reſiſtente Iniurioſo Pontifice †, in ipſo exordio rerum amentorum caſſatum eſt.

Turonenſ. Greg. 4. c. 2.

Poſt hæc idem rex in Saxones rectum iter direxit, qui aſſiduis excurſionibus Francorum deuaſtabant fines. Quibus ſuper Wiſeram fluuium bello ſubactis, Thoringos quoq;, eo quod Saxonibus auxilium tuliſſent, depopulatus eſt. Denuo Saxonibus rebellare parantibus, Clotharius aduerſus eos exercitum mouet: verum Saxones ſuperioris belli plaga humiliati, per legatos comm[illegible] ſlorum poſtulantes indulgentiam, de cætero emendationem pollicentur, ſuarumque rerum omnium partem mediam, exceptis coniugibus ac liberis, loco pignoris offerunt. Quod Franci deſpectui habentes prælium adoriundum putarunt. Coacti Saxones manum conferere, tanta in Francos ſtrage bacchati ſunt, vt vix pauci Clothario regi ſupereſſent ad fugæ potius ſocietatem, quam ad præliandi ſubſidium.

Viſurgis fl. Greg. 4. c. 14.

Francorum ſtrages.

De Chrannio, & eius geſtis

CAP. XXVIII.

ERat præterea Clotharii filius nomine Chrannius corpore quidem elegans, ſed mente leuis, dolis nulli verſutorum ſecundus: huic animus inquietus, promp[illegible] audacia, cui pater vices ſuas per Aquitaniam commiſerat. Aſt illius effera vis animi, eum vt Regem agere non ſinebat, Tyrannica deniq; adactus crudelitate res aliorum rapinis diripiebat. Quapropter pater eum, legatione directa, ad ſe euocare curauit, vt inſolentiam qua tumebat modeſta increpatione redargueret. Ille mandatis patris poſthabitis, Parrhiſius ad Childebertum ſummo ſtudio contendit, ea propoſiti intentione vt ad genitorem nunquam rediret. Abducere vero amicos regios paren[illegible]que feſtinabat, & præcipue Childebertum patris germanum: quem etiam in tantum ab eo al[illegible] num effecerat, vt fratris vitam appeteret, Chrannio tactis Sanctorum pignoribus ſponte promittente, quod patris perpetuus exiſteret hoſtis. Perpe[illegible] qu[illegible] foret facinus m[illegible]gnum ac memorabile, fratre in mortem fratris conſpirante, ſi Deus non impedi[illegible]et, & Childebertus matura morte non oppetiiſſet. Compoſito namque cum Childeberto fœdere, Aquitaniam iterum repetit, omnia per q[illegible] p[illegible] mu[illegible] ierat ſubacturus. Poſt quem pater, Saxon[illegible]ca occupatus expeditione [illegible] non valens, Cherebertum ac Guntrannum filios cum exercitu eo dirigit. Quem i[illegible] per Aruernicum ſecuti territorium, in Lemouico iam eo aſſec[illegible]to [illegible]

mon-

[illegible] conſtituerunt miſeruntque ad eum vt quæ peruaſerat redderet: [illegible] p[illegible]eret, nec tamen faceret, ipſi con[illegible]ra eum pugnaturi a-[illegible]. Quibus cum ille haud ſegnius obuiam iret, orta tempeſtate ab hoc [illegible]ore. Poſt hæc Chrannus per ſubintroductas perſonas, fratribus [illegible] faci[illegible], patrem bello oppetiiſſe Saxo[illegible]ico: illi pro vero dictum arbitrati, Bur-[illegible]ato repetunt calle. His abeuntibus Chrannus poſt eos iter dirigens, ca-p[illegible] Cabilonenſi vrbe ad caſtrum properat Diuionenſe: vbi quidam clericorum cu[illegible]i-o[illegible] qu[illegible]d Chrannio accideret, ſuper altare tres poſuerunt codices, id eſt, Propheta-rum, [illegible]piſtola[illegible]um Apoſtoli, ac Euangeliorum: oratione ergo ad Dominum facta, a-pe[illegible] Prophetarum libro hunc primum reperiere verſiculum; *Auferam maceriam e-ius, [illegible]erit in deſolationem, pro eo quod debuit facere vuam, fecit verò labruſcam.* Reſerato etiam Apoſtoli codice hoc inu[illegible]nerunt; *Cum dixerint Pax & ſecuritas, tunc repenti-n[illegible] [illegible]enict interitus.* Dominus autem in Euangelio ait: *Qui non audit verba mea, aſ-ſimilabitur viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam,* &c. Et hæc quidem de Chrannio oſtenſa ſunt.

Greg. 4.c.16.

Eſaia 5.

1. Theſſal. 5.

Matth. 7.

De Childeberti poſt regni fraterni affectionem morte & epitaphio: deque ædis S. Germani ad Parrhiſios dedica-tione.

CAP. XXIX.

CHildebertus vero æſtimans fratrem à Saxonibus interfectum, Remos accedens cuncta incendiis ac rapinis vaſtauit. Tunc duæ locuſtarum acies, per Aruernum ac Lemouicum, in campum tranſiere Romaniacum: vbi commiſſo inter ſe prælio, magnum reliquere aceruum locuſtarum interfectarum. Cœpta Ch[illegible]nni, celeri deſtituuntur obitu Childeberti. Nam idem rex poſt diutinam regni functi[illegible]ne[illegible], febre vexatus moritur, ac Parrhiſius in eccleſia ſancti Vincentii, quam ipſe fabricatat, à beatiſſimo Germano honorifice ſepelitur. Eius regnum vel theſauri ad Clotharium redierunt.

Locuſtarum acies.

Francorum rector, præclarus in agmine ductor,
Cuius & Allobroges metuebant ſoluere leges,
Dacus & Aruernus, Britonum rex, Gotthus, Iberus.
Hic ſitus eſt, dictus rex Childebertus honeſtus.
Condidit hanc aulam Vincenti nomine claram.
Vix pietate cluens, probitatis munere pollens:
Amplectens humiles, proſternens mente rebelles:
Templa Dei ditans, gaudebat dona repenſans:
Millia mendicis ſolidorum dans & egenis,
Gazarum cumulos ſatagebat condere cœlo.

Epitaphium regis Childeberti.

Igitur defuncto glorioſiſſimo rege Childeberto XLIX poſtq[illegible]m re[illegible] cœperat anno, nondum quidem dedicata vel conſecrata Sancti Vincentii quam fabricauerat eccleſia, glorioſus Clotharius rex non dignum duce[illegible]s hoc fore pr[illegible]ra[illegible]i-nandum, conferre curauit cum beatiſſimo Germano, vnaque cum Vltrog[illegible]ha regi[illegible]a præfati inclyti Childeberti vxore[illegible] necnon & cum Crothberga & Crothſinda eius affinibus, quatenus ipſa cum digno honore conſecraret[illegible]r a bea[illegible]iſſimo Germano, & vt in die dedicationis, ex rebus propriis ipſi Eccleſiæ dote[illegible]n h[illegible]nor[illegible] conferrent. Quod & fecerunt, & ſcripto ſuo corroborauerunt. Hinc igitur ad ordinem hiſtoriæ redeamus.

De Chranni conatibus, & Clotharii clementia & pietate.

CAP. XXX.

Conabus R. Britonum. DEſtitutum ſe Chrannus tanto particidalis flagitii conſorte animaduertens, ad [illegible] nabum Britonum principem confugit, recidiuaque reparare bella tentabat. [illegible] nobilitas coniugis, odiorum ſuppeditabat materiam, quod præmineret [illegible] ſapiæ c[illegible] titudine: ei nomen Calte, Willecario genita Aquitaniæ duce. Qui videlicet Wil[illegible] carius minis Clotharii territus, quibus Chranno fauiſſe arguebatur, tutelam Ba[illegible] *alias Auſtrapius.* ſancti Martini expetiit: quam pridem & Auſtrabius † alter dux expetierat. Pe[illegible] toribus quærentibus eum inde auellere, nec valentibus, admotis ignibus [illegible] cum ipſa orationis domo flammis eſt crematus: quam Clotharius ſolerti induſtria [illegible] nuſtioti donauit gratia, ſtannoque eius operuit tecta. Non diſſimulandas autem [illegible] arbitratus iniurias, inde quanta potuit ſuorum manu Britanniam eſt ingreſſus. Oc[illegible] currit autem ei Chrannus, cum Conabo Britonum rege barbarorum agmen d[illegible] te. Vbi ad certamen ventum eſt, tentato vtrinque agmine, vbi neque Chrannu[illegible] cunia conductos deficere à fide vidit Britannos, neque Clotharius filium erga ſe [illegible] cepta depoſuiſſe odia, ſuoſque ad belli paratos certamina, armis decernendum æſti[illegible] mauerunt. Tunc Clotharius in incerto belli poſitus, lachrymis ſuffuſus ora, Ch[illegible] ſtum exorat in hæc verba: *Chriſte,* inquit, *Deus qui occulta hominum ſolus agnoſcis, pr[illegible]bus nunc adeſto meis iuſti exercens examen iudicis. Etenim quod nulli iuſto, maxime tibi omnium cognitori rerum, veniabilis Chranni nequitia poſſit videri, ſatis certus ſum: ideo quod naturalis oblitus gratiam pietatis, hoſtili animo contra vitam inſurrexit patris. Et quod fraude machinatus occulte nequiuit efficere, id nunc palam illato bello contendit explere: dumque vitius [illegible]* *f. exitum.* *crepiti ſenis accelerare quærit exitium †, non dubitauit morti exponere tantarum numeroſitatem gentium. Et certe regnandi ſpem dederam, cum viuens tuendæ ei Aquitaniæ ſolicitudinem man[illegible]ueram, ſed morantem non paſſus eſt, nec expectauit regnum, niſi parricidio adipiſceretur. Re[illegible]* *2. Regum 6.18.* *go Domine de cælo, & iudica iuſte, illudq́ iudicium exerce, quod contra Abſalon patri Dauid q[illegible]dam infeſtiſſimum exercuiſti. Non ego quidem Dauid, ſed tamen fide nō decerner. Credidit ill[illegible] mundi redemptorem venturum, credo & ego veniſſe, æquique arbitrum ſeculi iudicem futurum.* [illegible]is [illegible]tentum precibus audiuit omnipotens Deus. Nam ſuperior bello factus, Britannos v[illegible]que ad refugia nauium (quas ad hos vſus parauerant, vt ſi aduerſa bellorum forent, *Chranni exitus.* eo ſe conferrent) perſecutus, maximam ex eis ſtragem dedit. Chrann[illegible]s [illegible]ue ipſe, dum filias pariterque vxorem captiuitati ſubducere geſtit, ab exercitu captus pa[illegible] trique præſentatus, iuſſuque eius in cuiuſdam pauperculæ caſa ſuper ſcamnum exten[illegible] *f. ſtrangulatus.* [illegible]s, orarioq; ſuffugilatus †, ibidem cum coniuge ac filiabus igni eſt concrema[illegible]s H[illegible] modo iuſtę exſoluit pœnas vltionis inſidiator patris, quā differri non oporteba[illegible]. Co[illegible] *f. poſita.* demnatus eſt ſequeſtra † pietate iudicio patris, qui ſe omni euacuauerat pietate. Per[illegible] quidem non optando patribus officio, ſed non diſſimulando. Cui ille parceret [illegible] qui ſaluti paternæ, quantum in ſe fuit, non pepercit? Hunc itaque improbitatis ſuæ finem Chrannus inuenit.

De Longobardorum regibus, & Totila Gotho

CAP. XXXI.

CLo[illegible]hario a[illegible]te[illegible] Francorum tenente principatum, Langobardor[illegible]m g[illegible]ti A[illegible]d[illegible] præerat, qui non multo poſt tempore Langobardos in Pann[illegible] dedu[illegible]xi[illegible] Go[illegible]his autem [illegible] Italiam incolebant, poſt Witigim, Batula (qui & Totila dictus eſt) *Greg. M. Dial. 2. c. 15* præ[illegible] Q[illegible] ad be[illegible]tiſſi[illegible]um veniens patrem Benedictum, cuius ſupra mem[illegible]mus, a[illegible] eo & a[illegible]tendo commonitus, & commonendo, à ſuæ c[illegible]ndelitatis im[illegible]an[illegible] ec[illegible] en[illegible]us: cui [illegible]dem vir Domini [illegible] quo[illegible] mare [illegible]ranſiturus, Romam ingreſſurus, IX. an[illegible]is re[illegible]aturus, decimo eſſet mori[illegible] [illegible]tædi[illegible]it

De Vigilii Papæ & Theodoræ Auguſtæ controuerſia

CAP. XXXII.

VIGILIVS etiam ſanctæ Romanæ præſul eccleſiæ, qui (eo quo commemorauimus modo) in locum ſanctiſſimi ſubrogatus fuerat Syluerii, legationem ſuſcepit Theodoræ Auguſtæ ſe habentem in hunc modum: *Veni, & adimple nobis quæ prona voluntate promiſiſti de patre noſtro Anthimo, & reuoca eum in priſtini gradus honorem.* Ad hoc reſcripſit Vigilius, *Abſit*, dicens, *hoc à me domina Auguſta: prius locutus ſum male & inſipienter, nunc autem nullo modo tibi conſentio vt reuocem hominem hæreticum & anathematizatum.* Quo audito, Auguſta miſit Anthimum ſcribonem cum valida militum manu Romam, præcipiens ei ac dicens; *Vigilium*, inquit, *Romanum pontificem noſtris ſanctionibus rebellem, decernimus vt naui impoſitum ad noſtrum deduci facias conſpectum: nec cuiuslibet Baſilica Sanctorum defenſionis ei ſit adiumentum, excepta eccleſia principis Apoſtolorum.* Anthimus Romam profectus memoratum Papam, dum miſſarum ſolennia in oratorio ſanctæ Cæciliæ X. Kalend. Decembris celebraret (erat quippe dies feſtus ipſius ſacræ virginis) munera populo erogantem, tenuit nauique impoſuit, vt Conſtantinopolim deduceret. Quem populus Romanus proficiſcentem vſque ad nauim proſecutus, poſtulabat vt benedictionem illis daret: qua tradita mota eſt nauis. Non defuere tamen quos iniuſta expulſio Syluerii, in odium ipſius excitaret. Hi lapides poſt illum, vel quælibet telorum genera ſors obtulerat, iacientes, in hunc modum ei conuiciabantur: *Fames tua tecum, mortalitas tua tecum, mala intuliſti Romanis, mala reperias quo vadis.* Aliqui ſane ex fautoribus ipſius comitatui eius adhæſerunt. Qui per Siciliam iter faciens, in ciuitate Cathinenſi quoſdam ad ſacros promouit ordines, quibus ruendæ Romanæ eccleſiæ delegauit curam. Ipſe nauigio Conſtantinopolim vſque deuectus, ab Imperatore & clero vrbis honorifice ſuſceptus, per biennium inibi eſt detentus. Imperatore reuocationem Anthimi ab eo exigente, cautionemque manus eius, qua id ſe facturum ſponderat, oſtendente, ad hoc vſque altercatio proceſſit, vt diceret Papa Vigilius, *Ego quidem ad clementiſſimos reipublicæ moderatores Iuſtinianum, eique coniunctam æſtimaui me veniſſe Theodoram; ſed Diocletiano ac Eleutheria moribus reperi crudeliores. Verum quia Chriſtus me vobis pro commiſſis adiudicauit peccatis, patiar quicquid eſt miſerrimum, dum vos iuſſeritis quicquid eſt immaniſſimum. Haud enim rependitur meritis meis congrua viciſſitudo, dum maiora his mea mereantur facinora. Matura vltio flagitii ſubeſt, & digno conuentor expulſionis Syluerii pretio. Neque porro Dei oculum, tam impius machinator ſceleris, præterire poteram.* Et quidam familiarium principis prope aſtans, alapam in faciem Pontificis dedit, dicens; *Homicida neſcis cui loqueris? An putas ignorare nos, dediſſe te alapam notario tuo, qui & continuo cecidit exanimis: & filium viduæ Haſterium, cui neptem tuam dederas Vigiliam, iuſſu tuo fuſtibus vſque ad ſupremum labefactum exitium, Papamque Syluerium factione tua exulem factum.* Quo ille audito, pertimuit, ſolique Deo ſpem ſuam committens, in Baſilicam ſanctæ Euphemiæ confugit, tenuitque columnam altaris. A qua auulſus, fune colla ligatus per totam circunduci vrbem iubetur, atque ad veſperam ergaſtulo claudi: vbi modicum quid panis & aquæ ei quotidie tribuebatur. Poſtmodum ſuggerente Narſete Romanarum partium duce, vinculis ab Imperatore leuatus, ac ſimul cum clero ſuo Romam redire permiſſus, vbi Syracuſas attigit, calculi languore fatigatus defecit. Cuius corpus Romam delatum, ac ad ſanctum Marcellum via Salaria eſt humatum, ſuccedente ei Pelagio in pontificatum.

Sup. c. 17.

Indignum facinus in Vigilium pontificem maxi.

De Roma a Totila obſidione, & Romanorum ad Iuſtinianum confugio

CAP. XXXIII.

Roma a Totila capitur.

Sup. cap. 31.

TOtila quoque rex Gothorum deprædata Sicilia regreſſus, Romam obſ[illegible] cinxit. Cuius ciues tantam tunc famis penuriam paſſi ſunt, vt c[illegible] co-acti natorum ſuorum carnes edere vellent. Feſſis diutina pugna ſin[illegible]e media Romanis, nec valentibus mœnia tueri, Totila a parte Hoſtienſi vrbem [illegible]rupit: qui parcere potius Romanis, quam eos perdere malens, per totam noctem qua victor vrbem intrauit, quoſdam ſuorum buccinis clangere iubet, *Vt ciues ſe a Gothorum gladiis aut Eccleſiis tuerentur, aut quibusque modis occulerent:* habitauitque aliquantum temporis cum Romanis, plus paterna pietate circa eos vſus, quam tyrannica crudelitate. Hanc il[illegible], vt concedatur, animi benignitatem, qui nimiæ antea crudelitatis extiterat, beati patris Benedicti (quem olim, vt prædictum eſt, audierat) monitio contulit.

al. Siciliæ.

Totila interemtus.

Aliqui ſane ex ſenatoribus, Romani quondam gloria nominis, tunc autem miſeræ reliquiæ deſertæ ciuitatis, Conſtantinopolim Iuſtinianum principem adierunt ſupplices, aduerſum Gothos auxilia poſcentes. Turbatus graui nuntio Cæſar rebus in Heſperia minus proſpere geſtis, Narſetem eunuchum, cubicularium vero ſuum, expertum belli virum, omni militiæ † & his quæ in Italia erant præfecit. Ille propere (nequeunti in differendi tempus dabatur) cum lecta pube, tranſmiſſo Medi[illegible]erraneo freto in Latium contendit. Et iunctis ſibi Longobardorum auxiliis, cum Gothis prælio conflixit: Totilaque rege interfecto, Italiam ab eorum dominatione eripuit.

De bello Bucelleno duci ab Narſete illato

CAP. XXXIV.

Sup. c. 22.

Tannetum.

Amingus.

Leutharius.

alias, Siſuualdum.

Narſetis laudes.

BVcelleno etiam duci Narſes bellum intulit, quem Theodebertus Rex Francor[illegible] (vt ſupra memorauimus) cum Italiam introiſſet, reuerſus ad Gallias, cum A[illegible]go alio duce ad eam ſubiiciendam reliquerat. Qui Bucellenus, interempto Bel[illegible], dum pene totam Italiam direptionibus vaſtaret, & regibus Franc[illegible] de[illegible] ſubiectorum hoſtium munera copioſa conferret, in Campa[illegible] in loco cui Tannetum nomen eſt, dyſenteriæ morbo labor[illegible] a Narſete ſuperatus extinctus eſt. Amingus vero dum Widino Go[illegible] comiti, contra Narſetem rebellare paranti, auxilio eſſe non dubitaret, vterque Narſetis virtute [illegible] Widinus captus Conſtantinopoli exilatur. Amingus qui ei auxilio eſſe [illegible]erat Narſetis gladio perimitur. Tertius quoque Francorum dux nomine Leut[illegible]s, Bucellini germanus, dum multa onuſtus præda repedare feſtinat ad propria, [illegible]r Veronam ac Tridentum iuxta lacum Benacum propria morte defunctus eſt. Habuit nihilominus Narſes certamen aduerſus Siuualdum † Brentorum regem, qui adhuc de Herulorum ſtirpe remanſerat: quos ſecum in Italiam veniens Odoacer adduxerat. Solus quippe Siſuualdus de Herulorum gente reſtiterat. Huic Narſes fideliter ſibi primum adhærenti, multa beneficia contulit. Sed nouiſſime, ſuperbe rebellem & regnum dilatare ſuum per Italiam cupientem, bello ſuperior cepit, celſaque de trabe ſuſpendit. Hic Narſes prius quidem chartularius fuit: Deinde pr[illegible]ter virtutum merita patriciatus honorem promeruit. Erat vero vir piiſſimus, re[illegible]gione catholicus, in pauperes munificus, in recuperandis Sanctorum Baſilicis [illegible] ſtudioſus, vigiliis & orationibus adeo intentus, vt magis precibus Deo profuſis, quam armis victor foret bellicis.

De Alboino Longobardorum rege.

CAPVT XXXV.

IN illis diebus Alboinus, filius Aldoini Longobardis præfuit. Hic viuente adhuc genitore, cum Thuriſmodo Turiſſendi Gepidarum regis filio bello conflixit. Et cum ſumma vi vtrinq; decerneretur, Alboinus Turiſmodū ſpatha ceruice tenus percuſſum ad terram deiecit mortuum. Turbati Gepidi, quod Regis filium, per quem maxima ex parte prælium ſubſtiterat, interemptum conſpiciebant, in fugam verſi ſunt. At vero Alboinus patrata victoria ad patrem lætus rediit. Nec multo poſt ei vita decedenti in regnum ſubſtitutus eſt.

De Cautini facinore: Diui Medardi tranſitu & ſepulchro: & Antharii abbatis obitu

CAPVT XXXVI.

HIs diebus Cautinus Aruernæ vrbis Epiſcopus, rem inauditam feciſſe memoratur. Erat in ipſa vrbe Anaſtaſius quidam nomine, officio vero presbyter, ingenuus genere, hunc frequenter Pontifex nunc precibus nunc minis compellabat, vt proprietatem ſuam quam per chartas glorioſæ memoriæ Crothildis reginę poſſidebat, cum ipſis chartis ei dono daret. Quo omnibus modis renuēte, Epiſcopus à villa ad vrbem deductum cuſtodibus legauit inedia afficiendum, ni petita compleret. Sed ille forti animo reſiſtebat, dicens ſibi melius eſſe ad tempus fame affici, quam traditis rebus filios exhæredare. Erat apud Baſilicam Caſſii martyris crypta, & in ea ſarcophagum cuiuſdam magni hominis ex Pario marmore factum. In hoc igitur Mauſoleo, ex iuſſu epiſcopi, cum mortuo viuens ſepelitur presbyter: operiturq. lapide, datis cuſtodibus, qui eum cuſtodirent. Verum presbytero, tanquam altero Iona, orante ad Dominum, cuſtodes inebriati vino vertuntur in ſomnum: quod ille intelligens, brachiis (quę tantummodo libera habebat) propter magnitudinem ſepulchri operculum ad vnam impulit partē, reſeratoq; aliquantulum loculo caput erexit, & ſic toto pectore aditum egrediendi ſibi parauit. Grauabatur autem (vt ipſe poſtmodum aſſeruit) nimio fœtore qui ex putrefacto emanabat corpore. Itaq; ſepulchro liber, ad oſtium cryptæ properat (fiebant enim hęc in initio noctis) quod obſeratum inueniens, & inter rimas proſpiciens, videt hominem cum ſecuri pręter euntem, hunc leni ſuſurro euocans, rogat vt aditum ſecuri reſeret: quo impetrato, Presbyter progreditur liber, rogans virum ne de ſe cuiquam indicaret, ac demum ad domum ſuam, indeq; ad regem Clotharium properat. Cui cū cauſam enarraſſet ſuam, Rege ac optimatibus dicentibus, quod nec Herodis vel Neronis tempore talia fuerunt geſta, iubetur adduci Epiſcopus. Qui dum iſtud ſe iuſſiſſe negaret, a Presbytero conuictus confuſuſque abſceſſit. Presbyter vero res ſuas tenuit.

Greg. 4. c. 12.

Cautini perfidia.

Quo tempore beatus Medardus Vermandenſis epiſcopus, plenus virtutibus, migrauit ad Dominum. Cuius corpus Clotharius rex honorificentiſſimo recondidit Mauſoleo. *An. 56.*

Hiſdem etiam diebus defuncto Authario, ſancti Germani cœnobii primo abbate, venerabilis vir Doctroueus †, ex diſcipulis videlicet beatiſſimi Germani, ab eodem ſancto Pontifice, annuente glorioſiſſimo Clothario rege, loco eius ſubrogatur. *alias Drotoueus.*

De Clotharii regis donationibus, & piis operibus, obitu, ac heredibus

CAPVT XXXVII.

IDem vero inclytus rex Francorum Clotharius, ad ſuffragia egregii confeſſoris Martini ad tutelam ſibi expoſcenda, Turonos abiit. Multus ibi pro ſua ſalute, fletuum-

que peccaminum abolitione, Domini ac Sanctorum eius precator, & clariſſimis donis eidem ſacro loco regia liberalitate impartitis, in ditandis & aliis cœnobiis ſ[...]ctorum munificentiſſimus extitit. Indeque venationis gratia exercendæ (cuius ſtudioſus *Sup. l. c. 21.* *Cottia ſylua* eſſe Francos ſupra † meminimus) Cottiam ſyluam ingreſſus, dum ſupra vires corporis, quod ſenectus debilitauerat, indulget exercitationi, animo validior quam corpore, comminuit omnem ſuæ vigorem ſalutis, ægritudinemque contraxit grauem. febris erat vehemens: continui ac ſine vlla intermiſſione viſcerum dolores. Dum cruciatur, atque alternis vicibus nunc frigus, nunc calor membra exagitant, inter ægra ſuſpiria, quæ mens extorquebat ſibi male conſcia, hæc iterabat verba: *Vah, vah, quam* *Clotharii verba in obitu.* *magnus eſt Rex ille cæleſtis, qui ſic humiliat ſublimes terræ Reges. Iſte cum ſit immortalis, melior eſt quouis orbis terrarum principe mortali. Quod ſi melior, & potentior: ſi potentior, ergo & miſericordiæ largitor: Qui non, vt multi hominum, mortibus delectatur reorum; ſed miſericors, ac miſerator pœnitentiam amplectitur peccatorum. Illius igitur clementiæ munus totis eſt exoptandum affectibus, deque eius miſeratione nunquam deſperandum.* Inter hos atque huiuſmodi ſermones finem imperii edidit, corpus terræ, regnum filiis derelinquens, per quinquaginta & vnum annos poteſtate functus continua, ac ſemper in maius augmentata. Filiis regni hæredibus huiuſmodi vocabula: primus Cherebertus, ſequens Guntramnus, tertius Chilpericus, quartus Sigebertus vocati. Sepultuſque eſt in Baſilica ſancti Medardi, vt ipſe iuſſerat: quæ xxx. & amplius milibus ab eo loco, in quem finem vitæ inuenit, aberat: magno obſequio per tantum ſpatium deductus filiorum, ſeu & pſallentium † clericorum. *i. Pſalmodiã*

FINIS LIBRI SECVNDI.

LIBER

LIBER TERTIVS.

De Chilperici regis cum fratribus diſceptatione ſuper hæreditate paterna

CAPVT I.

SEpulto Clothario, varia eſt inter filios eius ſorte regnatum. Siquidẽ Chilpericus (cui inter fratres mens promptior) nõ contentus cum cæteris partem ponere fratribus, theſauros patris Barthſiaca in vrbe reconditos rapit, ac Francis (quos auidiores fore pecuniæ perſenſit) precio ſolicitatis, apud eos regnum arripuit. Verum coniuncti fratres, improuida irruptione eũ a ciuitate detrubauere: dehinc conditionibus pacis conſentiẽtem euocant, totumq; regni corpus quadripartita ſectione, ex æquo hi quatuor fratres partiũtur: & Chereberto quidẽ (qui & Aribertus dictus eſt) Parrhiſiorum vrbs, quõdam Childeberti, ſorte prouenit: Gunttranno Aurelianenſis, regnum videl. Clodomiri: Chilperico Sueſſionenſis aſſignatur ciuitas, caput & ipſa regni paterni. Sigeberto aũt Mediomatricum (quæ & Metis) ceſſit, Theodorici patrui quondam ſubiecta dominatui: vrbs famoſa & inclyta, ac ideo inter cæteras vrbes Galliæ haud mediocri ſemper habita loco: de qua quid in veterum reperimus libris, paulum intermiſſa re cœpta, in medium proferamus. Cum gens Wandalorum iunctis ſibi Sueuis & Alanis Gallias depopulatum ire deſtinauiſſet, Crocho rege ipſorum à matre ſua quærenti, quid faciendo *Magni* nomen obtineret? illa ad eum, inquit, *fili famoſus in orbe eſſe cupis, magnarum ædificia adium a maiorib. extructa deſtrue, egreſſusq; vrbes deſtruens eorum incolas gladio extingue. Neq; enim meliora prioribus potes condere habitacula, aut bellando nominis tui gloriam amplius propagare.* Cuius ille reſpõſi non ſegnis executor extitit, ac ſi diuino oraculo nõ hominis voce dictum fuiſſet. Nam apud Maguntiam ponte Rhenum tranſiens, primo ipſam vrbem miſerabiliter deleuit, ac demũ curſum itineris ad Metenſem vrbem deflexit. Cuius muri nocte quæ diem aduentus eius præcedebat, diuino nutu ſponte ruentes, viam irrupturis aperuerunt: incertum vtrum hanc diuina indignatio, flagitioſis & impœnitẽtibus inuexerit calamitatem ciuibus, an potius vt infandiſſimi homicidę iuſta acceleraretur perditio: quo, cœleſtia autumans optari ſibi ſuffragia, eo cõtenderet, vbi nefandi auſus merita lueret ſupplicia. Ciuibus deniq; Metenſibus vſq; ad internecionẽ pene peſſundatis, Treueros properat. Treueri in arenis † ciuitatis præſidio locato, conatibus eius reſtiterũt. Crochus Treueris infecto negocio, Arelas expugnare niſus, à quodam milite Mario nomine captus, per ciuitates quas euerterat ductus, pœnis excruciatus interiit. Sed de his ſatis dictum.

Diuiſio regni inter filios Clotharii.

Metis, olim Diuodurum Mediomatricorum.

Dictum nefandum matris Crochi regis VVandal.

† theatro, circo.

De Chereberto qui & Aribertus dictus eſt: deque immunitate eccleſiæ ſancti Germani

CAPVT II.

CHerebertus (qui & Aribertus) rex Parrhiſiorum Ingobergam duxit vxorem. Huic erant ancillulæ duæ, nomen vni Marcouefa, altera vocabatur Merofidis. Harum amore Rex ita deperire cœpit, vt vxorem eiiceret Ingobergam, & eas ambas in locum eius ſubſtitueret. Pro qua re a beato Germano præfatæ vrbis Epiſcopo increpatus, nec correptus †, vtraſque cum filio, quem ei vna earum genuerat, [illegible] us per-

† leg. correctus

Anno 573. cuſtas ſe perdidiſſe [illegible] doluit. Ipſe quoque non poſt multum temporis in Aquitania [illegible]
Blauia caſtrum. pud caſtrum Blauia vitæ finem ſortitus, in Baſilica ſancti Romani eſt ſepultus.

His diebus beatiſſimus Germanus ſentiens diem ſui imminere exitus. c[illegible] quoque Eccleſiam Romanæ ſedis multis atteri (vt ſupra dictum eſt in deiectione S[illegible]uerii & ſucceſſione Vigilii) calamitatibus, verens etiam ne vrbis Parrhiſiacæ Pontifices, per ſuccedentia tempora inquietudine aliqua peruaderent eccleſiam ſanctæ crucis ſanctique Vincentii (quam glorioſus rex Childebertus ædificauerat) occaſione [illegible] maxime illa quæ in præcepto inclyti Clotharii regis inuenitur, ita inquien[s]: *Abbatem*
Immunitas eccleſiæ S. Germani. *loci illius conſtituimus, & cætera*, præceptum immunitatis edere decreuit, in quo omnes Epiſcopos ſedis Parrhiſiacæ alienos efficeret ab hac occaſione. Præuidebat etiam mẽs
Vt ſolum agnoſceret Papam Ro. ſuperiorem. ſancta, quod huic immunitati vel libertati † monaſteriorum, poſtmodum conſentiret ſancta & Apoſtolica Romana eccleſia. Sicuti etiam beatus Papa Gregorius poſtmodum in decretis ſuis ſanciendo confirmauit. His itaque prælibatis, ad ordinem reuertamur hiſtoriæ.

De Guntranni liberis, & geſtis

CAPVT III.

GVntrannus autem quatuor filios ex diuerſis habuit concubinis: quarum recenſere nomina ſuperſedi: maxime cum nec ei legitimo fuerint copulatæ coniugio, & eo adhuc ſuperſtite cum ſuſcepta prole terminum ſortitæ ſint vitæ. Fuit ſane idem Rex ſumme bonus, pacis æquique ſeruantiſſimus: hoc ſolum tanti gloriam viri obnubilante facto, quod lenociniis deditus meretricum, licitum refutauit matrimonium. Hi[c] quadam die venatum in ſyluam profectus, ſociis prout res expoſcebat huc illucque diſperſis, ipſe cum vno ſuorum fidiſſimo fidelium ſub arbore quieturus reſedit: poſitoque in familiaris amici gremio capite, oculos cupiens furari labori, obdormiuit. Et ec-
Somnium Guntramni. ce ex ore quieſcentis Regis in modum reptilis animal egreſſum, oras propter labentis riuuli percurſare, ac in vlteriorem ripam tranſire ſatagere cœpit. Quod cernens ille ſuper cuius genua Rex ceruicem inclinauerat ſuam, gladium vagina nudatum fluuiolo ſuperpoſuit, & ſic animal illud ad alteram tranſmeauit partem: atque ſub radice cuiuſdam montis ingreſſum, poſt aliquot horarum rediit ſpatium, & eodem ponte vſum in os Guntranni regis eſt ingreſſum. Et ſurrexit Rex, & familiari narrans ſomnium, mirabile ſe dixit vidiſſe viſum, inquiens: *Conſpexi fluuium permaximum ponte ferreo conſtratum, per quem tranſuectus, ſpeluncam in cuiuſdam montis radice conſtitutam ſum ingreſſus: inibi ineſtimabiles theſauros, abſconditamque veterum repperi gazam patrum.* Refert alter quid de eo & ipſe intuitus ſit: conſonaque ſibi apparuerunt ſomnii verba, ac viſio manifeſta. Quid plura? effoſſus eſt locus, enormeque auri ac argenti inuentum pondus. De q[u]o Guntrannus ciborium miræ magnitudinis ſimul & pulchritudinis compactum Hieroſolymam mittere deſtinauit ad Ieſu Chriſti domini ſepulchrum. Sed cum & itin[eris] difficultas, & Sarracenorum qui eadem infeſtabant loca timor, ne vota perficere [o]bſtitiſſent, in Baſilica quæ Cabilonenſi adiacet ciuitati (cuius condendæ ipſe auctor extiterat) ſuper ſepulchrum ſancti Marcelli poni iuſſit. Quod quandiu tumulum ſancti Martyris durando venuſtauit, nullum in tota Gallia opus, quod ei æquipararetur, potuit inueniri.

De Sigeberti coniugio cum Bruna Gothorum regis filia

CAPVT IV.

POrro Sigebertus, cognito quod fratres ob infauſta coniugia, graui ſubiacerent opprobrio, Gogonem legatum in Hiſpaniam ad Athanahildum regem Gothorum,
alias, Brunia. qui exercitum Imperatoris ab Hiſpania expulerat, mittit, petitum filiæ illius Brunæ † nomine nuptias. Quam ille à patre cum multis ſibi traditam opibus ad Sigebertum perducit. Sigebertus eam eo quod Arrianæ dedita eſſet hæreſi, a catholicis bapti[z]ar[i]

Bruna-

Brunichildemque vocari præcipiens, ac fide inſtrui orthodoxa cum magno apparatu epularum duxit vxorem. Hæc vt in regnum confirmata eſt, Gogonem, qui ſe ab Hiſpaniis abduxerat, inuiſum regi Sigeberto fecit. Huic denique Gogoni, cum in infantia Sigeberti omnes Franci de regno eius, Chrodinum maiorem domus elegiſſent, virum probum ac timoris Dei plenum, ille oblato ceſſit honore, Regem allocutus in hæc verba: *Omnes,* inquit, *Franciæ potentes conſanguinitatis mihi iure fœderantur: nec valeo iurgia eorum portare, dum quiſque mea fretus propinquitate, eo ad nocendum alteri efficiatur promptior, quo mei cenſuram iudicii non pertimeſcit, quaſi affinis ut e propinquior. Sed bonum eſſe aſſeritis æquitatis intuitu, & parentes punire. Quis hoc abnegat? Verum perpeti infamia denotantur, vel Torquatus filium pro contempto ſuo præcepto ſecuri percutiens; vel Brutus, duos pro patriæ libertate ex ſe natos pari modo perimens, adeo vt præcipuus poetarum de eis ita ſcripſerit: Infelix, vtcunque ferent ea fata nepotes. Sed eſto, ſit melius pro miſericordia, quam pro crudelitate argui: vt quid autem fruſtra improbis miſericordia impenditur, dum indulta venia inſolentiores ad exercenda paſſim vitia efficiantur. Non mihi ergo continget, propter tranſitoriam eorum gratiam æterna damnationis ſubire ſententiam.* Poſt hæc verba, Rege cunctiſque optimatibus in eius arbitrii diſpoſitione electionem tantæ ſucceſſionis ponentibus, ipſe eo quidem die ſiluit: Diluculo vero ſubſequentis diei matutinus conſurgens, ad domum Gogonis cum quibuſdam palatii primatibus properat. Et brachium eius collo ſuperponens ſuo, ſignum futuræ dominationis dedit, eiq; dixit: *Dominus noſter rex Sigebertus, cætuſque reipublicæ noſtræ, comitem me deſtinauerant fore domus regiæ: hoc ego nunc tibi cedo munere: vtere felix meo priuilegio, quo me ſponte carere profiteor.* Huius exemplum cæteri qui aderant proceres ſecuti, Gogonem maiorem domus acclamauerunt. Strenuus in gerendo principatu Gogo eo vſque eſt habitus, donec Brunichildem de Hiſpania accerſere eſt iuſſus. Ille dies mortis Gogoni fuit, cui expedierat exilio mutaſſe ſedes, antequam omni bellua crudeliorem in ceruicibus locandam eueheret ſuis. Namque Brunichildis (vt prælibatum eſt) regio potita coniugio, animum Regis ab eo alienans, ad poſtremum iugulare coegit: a qua tantum humani ſanguinis effuſum, tantæ cædes actæ potentum ſeu etiam Regum in Francorum regno ſunt, vt non immerito Sibyllam ante multa ſæcula de ea vaticinaſſe ſit creditum. *Veniet*, ait, *Brunia de partibus Hiſpaniæ, ante cuius conſpectum gentes ſiue gentium reges peribunt: ipſa vero calcibus equorum diſrupta peribit.*

Brunichildis regina. *Gogo.* *Chrodinus.* *Brunichildis perfidia.*

De Chilperici mulieroſi nouis nuptiis

CAPVT V.

CHilpericus quoque rex, æmulatus & ipſe fratrem, cum plurimo præter regiũ morem fœminarum vallaretur grege, quæ Regi propter decorem magis quã propter dignitatem generis copulabantur, dirigit, qui Brunichildis ſororem natu maiorem a patre Atanachildo † petant, ac vice ſua ſpondeant, ſe, ſi eius potiundæ facultas detur, cæteras abdicaturum coniuges. Quorum verbis Atanachildus credulus, filiam Galſontam † nomine ad Chilpericum deſtinat, magna ditatam dote. Quæ cum [illegible] baptiſmate (proprium † nomen loci) magis conſecrata, regi thoro nuptiali eſt coniuncta. Legatis ſane Atanachildi regis quærentibus, *Vt tactu Sanctorum pignoribus fides firmaretur, Quod Galſonta in vita ſua ſolio regni non pelleretur*, Chilpericus non abnuit: præbitis ſacramentis, pactaque pace eos ad propria ſinit abire. Sed vt erat animo [illegible], iura præuaricatus eſt pactionis. Nam Fredegundis, coniunx quondam vocata Chilperici regis, offenſa nouæ nuptæ aſpectibus inuiſis, exigui prope temporis interuallo tantum adulandi arte præualuit, vt ſe coniugio Regis redderet. Inde ad audenda maiora proteruia muliebri elata, dominam ſe omnibus qui in aula erant regia præferret, contumeliiſque afficere Galſontam Atanachildi regis filiam non ceſſabat. Illa marito de iniuriis queſta, ab eo, qui omnem iam circa eandem imminuerat affectum, verbis blandioribus deludebatur. Denique feralibus furiis exagitatus, in [illegible] Fredegundæ eam in ſtratu quieſcentem crudeliſſime ſtrangulauit: in mane facinus, nulliſque antea cognitum tyranno, ac Franco homini, maxime Regi, pe-

Fredegundis

nitus incongruum: coniugem innocuam, & quam ab hoſtibus raptam vindicari ferro, aut mortem pro ea appetere decuerit, hanc ſecuram, in communi thoro cubantem, ſuffocare non erubuiſſe. Demens, qui illius meretriculæ perſuaſionibus, tantum connubii violaret decus: cuius fraude in proximo erat ipſe perimendus. Poſt tranſitum ſane Galſontæ, magnum virtus diuina ad eius ſepulchrum dignata eſt oſtendere miraculum. Nam vitro in quo ante illud poſitum oleum accendebatur, in terram decidente, duritia aufugit pauimenti: & ſic in terram, ac ſi in modium farinæ, eſt integrum defixum. Non tulerunt fratres, tanto ſcelere maculatum conſortem eſſe ſuum: ſed coniuncti ſimul regno pellere moliti ſunt. Quod conſilium non tam aſtu Chilperici, quam ipſa leuitate qua cœptum fuerat, diſſipatum eſt.

Mirum ad ſepulchrum Galſontæ.

De Chilperici filiis & eorum geſtis

CAPVT VI.

ERant Chilperico tres filii, Theodebertus, Meroueus, Chlodoueus, ex Audouera regina ſuſcepti. Quam Fredegundis eodem perfidiæ commento quo Galſontam, hac de cauſa pepulit. Chilpericus cum fratre Sigeberto expeditionem in Saxones agens, Audoueram reginam domi reliquerat aluo grauidam. Cui Fredegundis, vtpote ancilla ex eius orta familia, ad cuncta deſeruiebat vitæ neceſſaria. Hæc hortatur dominam, vt natam puellam perducat ad baptiſmi gratiam: quo Rex adueniens gratuletur, *non ſolum natam ſibi eſſe filiam, ſed etiam in Chriſto renatam.* Paret mulier ſuadenti meretriculæ eo attentius, quo autumabat eam ſibi bona conſilia dare. Quærenti deinde matronam, quæ puellam ſuſciperet poſt ſacri baptiſmatis vndam: reſpondit non poſſe inuenire nobiliorem ea, quæ eius exequeretur muneris obſequia. His quoq; illa credula verbis, efficitur filiæ mater ſpiritualis. Regredienti poſt hæc Regi it obuiam Fredegundis: eumque his interpellat verbis: *Quam glorioſus* (ait) *apparet hodie rex Chilpericus, rediens victor triumphatis hoſtibus, cui nata eſt filia Childechinda† forma egregia corporis. Sed* (*proh dolor*) *ſcelus hac nocte a te patrabitur refugiendum quidem, ſi vitari poſſes, ne domina mea Audouera tecum ſecreta ſubiret cubiculi ſilentia.* Huius nouitate ſermonis Rex ſtupefactus, cauſam quæſiuit. Cum ſileretur, elicuit ſtudio quærendi & motu indignationis. Et comperto indicio, quod eius commater foret Regina ex prole ſuſcepta, Fredegundi ... hæc reſpondit verba: *Si Audouera nunc fraudor amplexibus, te ſociam aſciſcam mei ſtratus.* Et properanti ad aulam occurrit Regina, ferens in vlnis paruulam, quam bis (vt ita dicã) generauerat filiam: ad quam Rex, *Nefandam* (inquit) *ô Regina rem perpetraſti, & regiæ inconuenientem maieſtati. Nec potero te habere coniugem, cum commatris adepta ſis nomen.* Poſtea Epiſcopo qui puellam baptizauerat in exilium acto, Reginam cum filia ſacro adopertas velamine monaſterio retruſit, prædia ac facultates eis tribuens: Fredegundem vero ſibi copulauit. Incidit ea tempeſtate neceſſitas Sigeberto regi, fratri Chilperici atque Guntranni, exercitum ductandi aduerſus Cacanum principem Hunorum: qui confinia regni eius depopulaturus aduentabat. In hoc congreſſu ſuperior bello factus, ingentes Hunorum ſtrages dedit: cum reliquis vero pacem firmauit. Cuius abſentiam Chilpericus aucupatus (vt ſe eius habebat inquietudo morum) domeſtica ſeditione publicam interpolans pacem Francorum, Remos opulentiſſimam regni eius vrbem improuiſo impetu occupauit. Super plagam fractus Sigebertus, Sueſſiones & ipſe de regno Chilperici peruaſit, captæque vrbis populum imperio ſuo adiunxit. Repertumque Theodebertum Chilperici filium, cuſtodiæ mancipauit. Quem patri petent clementiſſime muneratum poſtea reddidit: dato prius ſacramento, *Ne quid in poſterum Theodebertus contra Sigebertum moliretur.* Quod, præpediente humani generis inimico, non diu inuiolabile permanſit. Chilpericus quoque bello ſuperatus, conditionem pacis amplexus eſt.

Audouera regina.

Fredegundis perfidia.

alias Childebinda

Fredegundis fit Regina.

De

De Saxonibus in Galliam irrumpentibus à Mummolo repulſis

CAPVT VII.

SAxones qui ad Italiam iuſſu Theodeberti ſenioris demigrauerant, cum coniugibus ac liberis in Gallias prorumpunt. Quibus Mummolus Guntranni regis patricius obuiam pergens, eos fugaciter Italiam repetere compulit. Sequenti anno iterum Saxones ad Rhodanum vſq; fluuium Gallias ingreſſuri acceſſerunt. Mummolus cum exercitu ſuo obuius, tranſitum ei fluminis denegabat. Sed acceptis muneribus, per fines regni quod tuebatur, tranſeundi ad Sigebertum licentiam tribuit: a quo ſuſcepti iubẽtur proprias incolere terras. Quo dum tendunt, plurimos negociatorum in itinere deceperunt, æris laminas quadam arte ad auri optimi atq; probati ſpeciem coloratas væ nundantes, aurumq; pro pretio earundem accipientes. Hac de re multi mercatores ad inopiæ malum ſe deuolutos ſero doluerunt. Sed Saxones fraudulentiæ ſuæ pœnas matura vltione luerunt. Nam a Sueuis aliiſque nationibus, quæ patriam eorum peruaſerant, terna acie ſuperati, ad xx. millia ſuorum ferme interemptis, reliqui conditionibus hoſtium, licet inuiti, paruerunt.

Sup. 2.c.21. Saxones Galliam ingrediuntur. Sueui Saxones cædunt. Greg. Tur. 5. c. 15.

De Juſtiniano, & Iuſtino Auguſtis

CAPVT VIII.

IVſtinianus eo in tempore poſtquã triginta tribus annis imperium felici rexit ſorte, ſceptrum cum corona regni Iuſtino reliquit minori. Fuit autem Iuſtinianus vir fide catholicus, pietate inſignis, æquitatiſque cultor egregius. Ideoq; ei omnia cooperabãtur in bonum: qui & bella ciuilia proſpere per varios duces, & maxime per Beliſarium geſſit: & in cauſis ciuilibus, componendiſq; legibus mirificus extitit. Ob cauſam etiam multimodarum victoriarum, vt *Alemannicus, Gothicus, Alanicus, VVandalicus, Aphricanuſq;* diceretur, habere agnomina meruit. Extruxit quoque idem princeps intra vrbẽ Conſtantinopolim Chriſto Deo (qui eſt ſapientia Dei patris) templum: quod græco vocabulo *Hagiam Sophiam*, id eſt ſanctam Sapientiam nominauit. Cuius opus adeo cuncta ædificia excellit, vt in totis terrarum ſpaciis huic ſimile non poſſe inueniri, qui videre teſtentur.

Iuſtiniani Imper. laus. Quin & Francicus, quod agre tulit Theodobertus Rex. Agathias.

De Caßiodoro & B. Germano pluribuſque claris viris

CAPVT IX.

HVius temporibus Caſſiodorus tam in ſeculari quam diuina ſcientia: Dionyſius abbas, in Paſchalis calculi argumentatione mirandus: Priſcianus Cæſarienſis in arte Grammatica: Arator in exarandis Apoſtolorum actibus arte metrica, claruerunt. Benedictus quoque in cœleſti diſciplina placidius cæteris effulſit. Beatiſſimus quoq; Germanus præſul Parrhiſiacæ vrbis, ad ſancta loca Hieroſolymam pergens, indeq; rediens, præfatum principem adiit: a quo & honorifice eſt ſuſceptus. Cumque eum plurimis vellet honorare muneribus, vir Deo plenus auri argentiq; ſpernens munera, ab eo reliquias tantummodo Sanctorum expetiit. Cuius deuotioni præfatus congaudẽs princeps, de domini noſtri Ieſu Chriſti corona ſpinea, ſimulq; reliquias Innocentium, vnaque brachium ſancti Georgii martyris pro magno munere contulit. Quæ vir Dei gratanter ſuſcipiens, ad propria rediit: & prædicta Sanctorum pignora in eccleſia ſanctæ crucis ſanctique Vincentii condidit. Hæc nos ſtudium boni principis, vel eorum qui eius fuere temporibus, dicere paucis coegerunt: nunc Narſetis acta ſuccincte perſtringamus, vt poſtmodum continuo ductu inchoatæ percurrat hiſtoriæ ordo.

Caſſiodorus. Dionyſius abbas. Priſcianus. Arator. S. Benedictus. B. German. An. 577.

De Narſetis inclytis geſtis

CAPVT X.

NArſes itaque multimodis ſubiugatarum glorioſus triumphis nationum, ciuica inſignis corona, ſummæ per Italiam æquitatis exercebat iura. Sed his rebus ſibi apud improbos expertus eſt potius nocuiſſe inuidiã, quam apud probos fuiſſe gratiam. Nã cum pro liberandis ciuibus mortis ſe diſcrimini ſæpiſſime obruliſſet, circumpoſitarum vero gentium in ſe odia excitauiſſet, tanta à Romanis pertulit, vt plus poſt bellum à ſuis, quam in ipſo bello ab hoſtibus periculi in ſeſe expertus ſit. Impleuerunt que Romani facinus exerandum: vt quem protectorem ſuæ ſalutis habuerant, eum ante tribunal iudicis etiam abſentem accuſare non erubeſcerent. Nec nouum apud eos hoc genus flagitii fuit. Quippe Scipio maior quondam Aphricanus deuictæ Carthaginis nobilitatus trophæis, ab ingrata ſibi vrbe Roma diu exulans, in agris ſuis morbo ſimul & triſtitia defecit. Alter quoque Aphricanus Scipio, ſuperioris haud ignobile genus Scipionis, poſt perdomitam Libyam cauſam aduerſus accuſantes in Senatu dicere coactus, quod ſibi pro patria laboranti ab improbis & ingratis denunciari cognouiſſet, medio ſubſequentis noctis tempore ab æmulis in cubiculo necatus eſt. Simili modo contra hunc Narſetem relatio Romanorum ad Iuſtinum cucurrit principem, ac eius coniugem Sophiam: quærentium, *nihil ſibi collatum libertatis deuictis Gothis, quibus tetrior ſuperſit dominus, eunuchus ſcilicet Narſes.* Quibus cognitis, Cæſar ira exardeſcens ſucceſſorem Narſeti Longinum direxit præfectum. Quod vbi Narſes agnouit, ita dixiſſe fertur: *Si male*, inquit, *egi cum Romanis, digna factis recipiam meis. Si vero bona, & ſi reddere volunt ſimilia, vt quid calumniantur, fuentes capiti meo falſa teſtimonia?* Tanta autem indignatio, præcipue Auguſtæ, aduerſus Narſetem excitata [illegible] vt inter cætera (quia eunuchus erat) iniurioſo ſatis ſermone mandaret, *debere eum [illegible] naceo fæminarum penſam diuidere lanarum, non conſulatum tenere Romanum.* Ad hæc N[illegible] *filum* (ait) *filabo, quo talis ordietur tela, quam Iuſtinus & Sophia nequeant in omni ſua [illegible] vita.* Nec promiſſa moratus, ad Alboinum regem Longobardorum mittit, q[illegible] noniæ paupertina rura deſerere, & ad Italiam ſolo vberem eum hortaretur [illegible] Qui monita non aſpernatus, cum cuncto ſuo populo eorumq; ſupellectili H[illegible] properat. Narſes autem vrbe Romana relicta, Neapolim venit. Quem ſub[illegible] Papa Ioannes, qui Pelagio ſucceſſerat, Romam redire rogauit. Quo impetrato [illegible] trique regreſſi ſunt. Et ſanctiſſimus quidem Ioannes non diu ſuperuixit. Narſes vero poſt aliquantum temporis defunctus eſt: corpuſque eius in loculo plumbeo poſitum, Conſtantinopolim cum omnibus theſauris eius eſt delatum. Sed vt promiſſ[illegible]uamus, Hiſtoriæ eſt ordo repetendus.

Romanorũ ingratitudo in Narſetẽ. Liuius li. 38. Valer. Max. li. 5. c. 3. Oroſ. lib. 4. c. 20.

Vt Claudian. in Rufin. Tu tel[illegible]as, non tela pati.

De Hunis ſeu Auaribus Galliam inuadentibus

CAPVT XI.

HVni qui & Auates, rupto fœdere quod cum rege Francorum Sigeberto pep[illegible]rant, in imparatum ſe Galliam infundunt. Quos cũ ille congregato exerc[illegible]lo excipere deſtinauiſſet, Huni magicis artibus priuſquam ad manus ven[illegible]ur [illegible]bu[illegible]am phantaſmatibus Francos perterrefactos fugere compulerunt. Rex ip[illegible] reſiſtere conatus, capitur. Sed prudentiæ ſuæ aſtu oblatis muneribus honorifice [illegible] ſedire per[illegible]s, pacem cum Hunis in reliquum ſtabilem firmauit. Nec [illegible] mortis compendium ſaluti condemnans in hoc facto prauum Craſſi Roma[illegible] q[illegible] con[illegible]lis con[illegible]lium. qui vt dedecus ſeruitutis euaderet, non precium hoſtibus [illegible] par[illegible]. Nam dum forte contra Thraces pugnans, cæſi[illegible] in poteſtatem hoſtium deueniſſet, ne ludibrium inimicis foret, virgam, q[illegible] mo[illegible]n[illegible]m equum vehebatur, in o[illegible]ulum Thracis ſe tenentis impegit; Barbaru[illegible] [illegible]que perci[illegible]s, [illegible]tus Craſſi gladio tranſuerberauit: ſicque vir mag[illegible] n[illegible]

Craſſus conſul Romanus

& fortitudinis, dum deuitat quod fortuito caſu, ſiue beneficio hoſtis etiam poſſet euadere, incidit in mortem quam illatam vel nec beneuolens amicus aduerſarius poteſt auertere.

De Chlodouei geſtis & Guntranni

CAPVT XII.

EO tempore Clodoueus, Chilperici filius, Burdegalenſem (quæ ad regnum Sigeberti pertinebat) vrbem inuaſit: ſuper quē Sigulfus dux partium Sigeberti irruens, eum exinde expulit: ac velut ceruum præ ſe ageret, ad propria feſtine regredientem buccinis inſonando, vſque ad refugia Parrhiſiacæ vrbis inſectatus eſt. Quo comperto, Chilpericus Theodebertum alterum ex filiis, qui Sigeberto pridem iurauerat, *nullatenus ſe ei nociturum*, in Neuſtriam ad occupandas vrbes quæ fratri ſubiectæ erant mittit. Theodebertus nonnullis vrbibus ſubactis, tributa Turonenſibus, Pictauis, Caturcenſibus, Lemouicinis iure victoriæ adſcribit: peruagatuſque Aquitanicam prouinciam, monaſteria ſeruorum ſeu ancillarum Dei direptionibus vaſtans, monachos ſiue clericos tormentis, ſanctimoniales vero turpibus dehoneſtamentis affecit: denique ad monaſterium ſancti Martini, quod Lata dicitur, dum quidam hoſtilis agminis tenderent, vellentque fluuium qui interfluebat tranſire, clamauerunt Monachi, dicentes: *nolite ô barbari, nolite huic cœnobio ſancti Martini iniurias inferre*. Hoc audito, quidam redierunt compuncti corde retrorſum: viginti tamen ex ipſis altercantes naui flumen tranſeuntes, cæſis Monachis, monaſterium infringunt: reſque diripiunt: factiſque ſarcinis nauim repetunt. Sed non defuit beati confeſſoris virtus. Nam ingreſſi alueum, amiſſis remis dum haſtilibus nauim impellunt, illa ſub pedibus merſa eſt: ipſi vero lanceis confixi ſuis in profundum delabuntur: vno tantum ſuperſtite, qui hæc eos deſerere dehortabatur. Monachi vero eos reſque ſuas aquis eripiunt, ipſos ſepulturæ, res vero monaſterio inferentes. Taliſque tunc Theodebertus Aquitanicis viſus eſt Chriſtianis, qualis quondam Diocletianus catholicis in toto orbe conſtitutis. Congreſſu Pictauis aduerſus Gundoaldum ducem habito, vniuerſas pene eius deleuit copias. Nec Chilpericus quieuit, qui fratri Sigeberto ludibrio ſuos fuiſſe exercitus indignabatur: non contentus enim filii triumpho, cum magna & ipſe veniens manu Campaniam depopulatus eſt Remenſem. Sigebertus tamen non vſquequaque ocioſus fuit, nec multa diu regni ſui paſſus eſt diſpendia. Nam [illegible] is opportune locatis, omnem exercitum Theodeberti cum ipſo attriuit. Qui dum cedere nititur, a cohorte regia oppreſſus occiditur. Corpus eius ab Arnulpho duce collectum, & ad Engoliſmam delatum, ibidem eſt humatum. Deinde congregatis ſuperioribus Francis Auſtraſiis, collecto etiam ſuorum adiumento, contra fratrem [illegible] dirigit: ſed intercurrentibus legatis pax conuenit. Inde communi conſenſu expeditionem in Guntrannum ſuum fratrem, Burgundiæ regem agunt. Sigebertus Aruernis ciuibus mandat, Arelas ex inſperato inuadant. Quo præcognito, Guntrannus per internuncios Arelatenſes de aduentu hoſtium certos facit. Illi præoccupatis inſidiarum locis duce Celſo, eos qui ſe interfectum venerant interficiunt. Guntrannus quoque contractis vndecunque viribus, obuiam parat ire fratribus. Cumque caſtra in loco qui Viriacus † dicitur fixiſſet, reſidente Sigeberto apud Archiacum, Chilperico identidem eo loci quo duodecim pontes Sequanæ ſuperimpoſiti fuiſſe referuntur, mediantibus optimis quibuſque prudentia viris (quibus moris eſt ſemper Regibus præbere conſilia) hi tres fratres in vnum coeunt fœdus. Trecis deinde in oratorio ſancti Lupi dextras iungentes, Sigebertus cum Chilperico iuſiurandum Guntranno præbuerunt, *nil ſe vlterius aduerſus eum hoſtiliter acturos*. Eadem eis etiam Guntrannus viciſſim ſacramenta dediſſet: inde cum gaudio diſceſſum eſt: & ſe inuicem ſalutantes, Guntrannus ad propria, Sigebertus atque Chilpericus ad caſtra redeunt. Tunc A[illegible] contra Sigebertum [illegible] flagitantes ſoli, qui ſe in [illegible] minime [illegible] ad bell[illegible] cietatem [illegible] oportere cum aut ex p[illegible] ſpen[illegible] i, aut publicum demon[illegible] e, cuius rebus d[illegible] ur, aduerſarium. Se,in

Campania Rem[illegible] Champagne.

Al. Vitriacus.

terim dum Reges inter ſe pacem venditant aut inimicitias, quaſi mercenarios haberi queruntur, ad pericula primos, ad honorem vel præmia vltimos. Nec contra Guntrannum ſe querelam cuiuslibet offenſionis prætendere velle fatentur, cum quo Sigebertus iuſtæ firmarit fœdera pactionis: ſed in Chilpericum veteris inimicitiæ recordatione cunctorum odia exardeſcere: illum eſſe ex multis vnum cuius vita ingrata, mors foret omnibus grata. His igitur ſuorum perſuaſionibus coactus Sigebertus, fratrem perſequi ſtatuit: qui nil tale metuens, maiorem exercitus partem ad hyberna dimiſerat. Ipſe accepto fraternæ inſectationis nuntio, cum paucis equitibus Tornacum vrbem confugit. Quem ſubſequens Sigebertus Parrhiſiorum ingreſſus eſt vrbem. Cui occurrens ſanctus Germanus pontifex, *Si*, inquit, *fraternum cruentus cupis effundere ſanguinem, iuxta Pſalmiſtæ vocem eam quam fratri paras foueam, tibi experieris paratam, fratricidæque non priuaberis vocabulo, cum voluntas ipſa non careat ſupplicio.* Hæc ille quaſi ab Epiſcopo, partibus fratris fauente dicta aſpernatus, cogitabat cœpta perficere. Et veniens in villam cui vocabulum eſt Victoriacus †, offendit ibi validam de regno Chilperici manum Neuſtraſiorum ſpecie, ſe ei tradere volentium. Qui, viſo Rege, certatim ad eum venientes ditioni ſe eius ſubdunt. Nec quilibet Ducum aut procerum regni Francorum cum Chilperico relictus eſt, excepto Anſoaldo: qui fortunam Regis etiam in aduerſis maluit non deſerere, quam promiſſam violando fidem proditor eſſe vel dici. Tantis igitur Sigebertus vallatus militum cateruis, cunctas vrbes regni Chilperici imperio ſuo adiunxit. Inde progreſſus in vrbem, cui Tornacum nomen eſt, fratrem obſidione cingit. Qui ſe vrgeri conſpiciens hærebat conſilii incertus, qua via coniugem ac filios, quos ſecum ibidem adueniens deduxerat, periculo eximeret: ſed mulier, artibus viro longe callidior, duos ſubornat viros, quibus audacia contemptum mortis inuexerat. Hos hortatur monetque Sigebertum adeant, eumque ſe vt dominum adorare ſimulantes interimant: Quod ſi efficiant, euadentibus præmia: interemptis vero condignam ſepulturam, eleemoſynaſque ad loca Sanctorum pro oblatione tanti facinoris ſe præbituram, ſpondet. Illi nihil morati præcepto ſatisfacimus ac vrbem egreſſi ad caſtra progrediuntur hoſtium. Nihil viris his audacius, nil terribilius eo bello in hoſtem ex vrbe proceſſit: In medium nanque aduerſariorum proruentes non trepidauerunt, non retractauerunt: ſed tanquam familiarium ſuorum conſortiis immorarentur, non ante remeandum putarunt, quam circumuentum a lateribus Regem, cultellis † latera fodientes, nefandiſſimæ neci traderent. Clamor illico vniuerſorum, luctuſque totis oritur caſtris, vt palam daretur intelligi, Regem oppetiiſſe Sigebertum. Impetu itaque facto in homicidas irruunt, leuique negotio, membratim ſectos duos delent viros. Chilpericus dum egredi formidaret, & quid acciſſet ignoraret, accedente ad ſe coniuge Fredegunde, interiiſſe fratrem vt comperit, ad ſpem vitæ & ſalutis animum quaſi ab inferis reduxit. In craſtinum egreſſus vrbem, redeuntibus in gratiam Neuſtraſiis, qui ad Sigebertum ab eo deſciuerant, corpus fratris in villa cui Lambrus nomen eſt ſepeliri mandauit. Quod poſtmodum a fidelibus ablatum, & in eccleſia ſancti Medardi Sueſſionis iuxta patrem Clotharium eſt humatum. Regnauit autem annis XIII.

Vitry.

Tornacum obſidetur.

Muliebre conſilium.

Sachs dictis Gregorio. Rex Sigebertus interfectus.

De Fortunato epiſcopo & eius ſcientia

CAPVT XIII.

Venantii Fortunati epiſcopi laus.

Eius tempore Fortunatus, qui in Rhetorica metricaque arte famoſus habebatur, ab Heſperia in Gallias tranſiens, Pictauis epiſcopus ordinatur. Hic multorum vitas paſſioneſue Sanctorum, partim proſa partim metro compoſuit: ad amicos quoque ſingula diſticha elegans orator conſcripſit. Vnde præfato Regi elegiacum m[illegible] metro cong[illegible] nuptiis Brunichildis. Quem cum quidam co[illegible] libellum, ad diuerſos ab eo ſibi familiares conſcriptum manibus inuluiſſet meis, atque † in eo facunditatem viri, dulcemque affabilitatem ſatis admiratus ſum.

quod extat l. 6 Opuſculorum.

f. equidem.

De Brunichildis in conſeruanda prole ſolertia

CAPVT XIV.

INterfecto autem hoc modo Sigeberto, mutatio facta eſt, multis familiarium eius ad amicitiam Chilperici expetentibus. Porro Brunichildis (quam Sigebertus, dum à perſonæ vrbium rediret fraternarum, Parrhiſius ſibi occurrere imperat) in eadem degens ciuitate, nece viri comperta, fluctuabat animo qualiter ſe ſuamque prolem ab imminenti liberaret interitu. Tunc Gundoaldus dux arreptum puerum Childebertum nomine, per feneſtram in ſporta depoſitum cuidam fidelium ſuorum tradit, vt eum Metis exhiberet. Quem inibi perductum, adnitente Gundoaldo (de quo præmiſimus) vniuerſi Auſtraſii in regnum ſublimant patris. Brunichildem onere filii leuatam, altera inuadit cura. Nam ſibimet timenti, nec ſomnus oculis, nec animo quies dabatur. Cui etſi voluntas diſcedendi erat, facultas deerat. Tantis ergo preſſa ſollicitudinibus, à ſuperueniente Chilperico Rothomagum in exilium truditur. Theſauri eius opibus Chilperici ſociati: filiæ Meldis ad cuſtodiendum miſſæ ſunt. *Gundoaldus Sigiberti F.*

De Merouei & aliorum regum geſtis

CAPVT XV.

MEroueus etiam miſſus à patre Chilperico, vt ciuitates quæ flumini Ligeris adiacent, ad ſuam tranſduceret partem, poſtpoſito patris præcepto, Cenomannos contendit, ac ſi matrem ſuam Audoueram, quæ ibidem exulabat, viſitaturus: inde Rothomagum tranſiens ad Brunichildem venit: eamque in coniugium accepit. Non tulit hoc Chilpericus pater: ſed eos ab inuicem diſſociare volens, Rothomagum vſque acceſſit. Cuius illi declinantes præſentiam, Baſilicam ſancti Martini ſuper muros præfatæ vrbis ligneis conſtructam tabulis ſunt ingreſſi: irritaque fuiſſent Chilperici tentamentorum exordia, niſi ſacramento ſpopondiſſet, *Se eos minime ſeperaturum, imo permittente Deo magis copulaturum.* Quod illi credentes ad eum progreſſi, ab eo apparatioribus epulis per biduum ſunt ſuſcepti. Tertiò die profectus ſecum abducit filium, parui pendens quod dederat iuramentum. Morum egregius cenſor, qui illicitum in filio damnaret matrimonium, nec futurum pro periurio ſuper ſe Dei pertimeſceret iudicium. Verum ille plus metuebat verſuta Brunichildis ingenia, ne filium imbueret perfidia, quam indignaretur pro diuinæ legis illata iniuria. *Meroueus Brunechildē vxorē ducit.*

Reuertenti inde nunciatur proceres Campaniæ Remenſis, Sueſſionenſem ciui... præripuiſſe vrbem. Qui cōtinuo raptis copiis, eoſdem acie ſuperans multos nobilium interemit: captamque ciuitatem iuri ſuo reſtituit. Clodoueum vero filium Turonos dirigit: vt & Petrogoricam Aginenſemque pagum ſibi ſubiiciat edicit, iuncto ei duce Deſiderio, vt eius frueretur in cunctis incommoditatibus ſubſidio. Quos Mummolus Guntranni patricius, obuiam cum exercitu progreſſus, deuicit, fugatique non ſine maximo ſuorum detrimento. Nam de exercitu eius quinquaginta milia ſunt cæſa. cum à parte hoſtium, licet deuictorum, non niſi viginti milia ſint proſtrata. Exinde Chilpericus filium Meroueum ſuſpectum doli, quod partes Brunichildis fulciret, inſtigante nouerca Fredegunde coma attonſum, ac in monaſterio Anniſole detruſum, iuſſit ordinari presbyterum. *Campania Remenſis. Greg. Tur. l.5. c.14. alias, Aniſole, hodie S. Carilephi, vulg. S Calés.*

De diui Germani epiſcopi tranſitu, ſanctitate & miraculis

CAPVT XVI.

EOdem tempore ſanctiſſimus, & vere Deo dignus, Germanus Parrhiſiorum epiſcopus migrauit ad Dominum, fere octogenarius. Cuius corpus in oratorio ſancti *An. D. 598. Greg. Tur. l. 8. c. 8. Sigebert.*

Vincentii eſt ſepultum. Quid autem Fortunatus de hoc beatiſſimo viro ſcripſerit, non prætermittam. Quadam, inquit, vice præcellentiſſimus rex Childebertus ſeruo [illegible] cum ei direxiſſet ſex milia ſolidorum pauperibus eroganda, expendens tria millia reuertitur ad palatium: interrogatuſque à Rege ſi adhuc reſideret quod tribueret, reſpondit medietatem reſediſſe, nec inueniſſe ſe inopes quibus totum expenderet. Cui rex, *Domne*, inquit, *dona quod reſtitit: Nam (Chriſto largiente) quod donetur non deficit.* Incidens itaque Rex aurata miſſoria † & argentea comminuens vaſa, quicquid primum habebat dat ſacerdoti ne perderet. Erat ergo expectanda contentio inter ſacerdotem & principem: faciebant apud ſe de miſericordia pugnam, & de pietate certamen: theſauros vt ſpargerent, ac de ſuis talentis egeni diteſcerent.

Lances, gabatas.

Deniq; alia vice cum aptus ad ſedēdum ſacerdoti requireretur equus, Rex ei ſuum tribuit, rogans vt ſibi eum retineret. Interim beatus vir poſtulanti captiuo equum donat interdictum: quoniam apud ipſum plus fuit, quam illa Regis, vox pauperis.

Mirum per S. Germanū. Idem refert Greg. Tur. de glor. confeſſ. cap. 90. Epitaphium diui Germani.

Ingrediente autem poſtmodum Chilperico rege in vrbem Parrhiſiacam: ſequēti die poſtquam Rex ingreſſus eſt ciuitatem, paralyticus, qui in porticu Baſilicæ S. Vincentii (in qua B. Germanus requieſcit in corpore) reſidebat, dirigitur: mane autem facto, ſpectante populo B. Antiſtiti gratias referebat. Quod cum Regi nunciatum foret, magna cum deuotione illuc adueniens & tanto gauiſus miraculo eius epitaphium his diſtichis rhythmice compoſuit.

Eccleſiæ ſpeculum, patriæ vigor, ara reorum,
Et pater & medicus, paſtor amorque gregis,
Germanus, virtute, fide, corde, ore, beatus
Carne tenet tumulum, mentis honore polum.
Vir cui dura nihil nocuerunt fata ſepulchri.
Viuit enim: nam mors quem tulit ipſa timet.
Creuit adhuc potius iuſtus poſt funera: nam qui
Fictile vas fuerat, gemma ſuperba micat.
Huius opem ac meritum, mutis data verba loquuntur,
Redditus & cæcis prædicat ore dies.
Hunc † vir apoſtolicus rapiens de carne trophæum,
Iure triumphali conſidet arce throni.

alias Nunc.

Factaque illi prædictus Rex oblatione ſolenni munificentia regali, ad propria rediit.

Per idem tempus defuncto ſanctiſſimo Droctoueo abbate, Scubilio abbas ei ſucceſſit in regimine.

Brunichildis reſtituitur.

Tunc quoque Chilpericus legationem ſuſcepit Childeberti iunioris, nepotis ſui, petentis matrem ſuam ſibi reddi Brunichildem. Cuius ille non aſpernatus preces, eam cum munere pacis poſcenti remiſit filio.

De regum Hiſpanorum rebus

CAPVT XVII.

alias Galſuindam. *Ticinum.*

ATanahildo autem rege Hiſpaniæ defuncto, Leuua cum Leuigildo fratre regnum aſſumunt. Mortuo Leuua, Leuigildus integrum Hiſpaniæ regnum tenuit, habens Gadſunidam † matrē Brunichildis vxorē. Apud Longobardos Alboinus (de quo præmiſimus) regnabat. Qui maxima ex parte Italiæ vrbibus potitus, ſuos in eis ſtatuit: Romanos, quos vel maxime aduerſarios patiebatur, expulit. Hic ciuitatem cui Ticinum nomen eſt (quæ alio vocabulo Papia dicitur) per tres annos obſidens, tandem cepit. Cuius cum incolas (vtpote paganus) quia Chriſtianos eſſe cognouerat, gladio ferire deſtinauiſſet, equus eius in medio portæ corruit: Qui calcaribus impulſus, fuſtibus cæſus, nullo modo adigi poterat ad ſurgendum. Tandem ſuggerentibus ſuis in religionem Rex conuerſus, fregit quod de nece Chriſtianorum vouerat votum. Huic fuit nupta Clotſinda Clotharii Francorum regis filia. Qua defuncta, R[illegible]ndam C[illegible]ndi Gepidorum regis natam accepit coniugem: cuius ipſe d[illegible] te[illegible] patrem [illegible] a [illegible], cum tribus & eo am[illegible] annis in Italia ſuper Long[illegible]

[illegible]aſſet, in vindictam paternæ necis dedecoroſiſſima interemptus eſt morte. Et [illegible] b[illegible]coſiſſimus ſummæque audaciæ, vnius mulierculæ conſilio periit: qui per tot hoſt[illegible]um ſtrages bello famoſiſſimus extitit. Et illa quidem tantæ immanitatis debita [illegible] maturato ſupplicia. Nam dum corruptori ſuo, Helmechim nomine, quem ipſa in necem Regis armauerat, poſtmodum è balneo egredienti veneni poculum, quod ſalutare aſſerebat eſſe, porrexiſſet, ille agnito mortiferum hauſtum ſe bibiſſe, euaginato gladio eam quod reliquum erat bibere coegit: ſicque nefandiſſimi homicidæ iuſte fa[illegible]torum ſuorum ſubiacuere vindictæ. At vero poſt Alboinum, cum Cheph † nobiliſſimus Longobardorum anno vno & ſex menſibus tenuiſſet principatum, denuo duces in Longobardorum gente decennio creati ſunt. Et vnuſquiſque Ducum ſuam regebat ciuitatem. E quibus aliquanti Gallias prædandi cupidine petentes, apud Prouinciam cum Amato patricio, qui regi parebat Guntranno, bello confligunt: factaque de Burgundionibus maxima ſtrage, ipſum ducem interemerunt. Quod Guntrannus audiens, euocato ad ſe Mummolo ſpectatæ virtutis viro, patriciatus ei indixit curam. Prorumpentibus iterum in Gallias Longobardis, Mummolus cum valida Burgundionum manu occurrit. Qui duobus præliis hoſtibus vſque ad ſupremum labefactatis, reliquos fugaciter in Italiam redire compulit. Nec vltra adiecerunt animum Longobardi vt ad Gallias tranſirent. Nam Mummolus poſt tergum eorum dirigens Francorum exercitum, Anagnii † caſtrum, in finibus Italiæ ſitum, debellauit & cepit. Quam ob cauſam comes Longobardorum Ragilo, Anagnium veniens, deprædatus eſt; & ad ſua reuerti feſtinans, ab obuio ſibi duce Francorum, Crannichis nomine, perimitur.

Alboini interitus. *alias Cleph.* *Duces Longobardor.* *alias Anam.*

De Iuſtini minoris geſtis

CAP. XVIII.

PEr hæc tempora apud Conſtantinopolim (vt ſupra diximus) Iuſtinus minor regnabat: in tantum auaritiæ deditus, vt arcas ferreas fieri iuberet, in quibus ea quæ rapiebat auri talenta congereret. Is cum a diuinis mandatis aurem cordis auerteret, iuſto Dei iudicio amens effectus eſt. Poſt hæc Tyberium Cæſarem aſciuit, qui eius imperium gubernaret: hominem iuſtum, vtilem, eleemoſynarium, ſapientem, in iudiciis æquum, in victoriis clarum, & (quod his omnibus ſupereminet) veriſſimum Chriſtianum.

Greg. Tur. 5.c.19.

Igitur Iuſtinus cum vndecim imperaſſet annis, amentiam tandem quam incurrerat, cum vita finiuit. Bella ſane quæ per Narſetem patricium Gothis vel Francis illata ſuperius per anticipationem diximus, Iuſtiniani quidem temporibus concepta, ſed ſub Iuſtino terminata ſunt.

Sup. 2.c.34. & 4.c.10.

De Tyberio Conſtantino & eius imperio

CAP. XIX.

MOrtuo Iuſtino Tyberius Conſtantinus Romanorum regum ſexageſimus ſecundus ſumpſit imperium. Hic (vt ſuperius diximus) ſub Iuſtino adhuc Cæſar cum publicam rem gereret, & multas egenis eleemoſynas erogaret, magnam ei Dominus [illegible]i copiam ſubminiſtrauit. Nam deambulans per palatium, vidit in pauimento domus tabulam marmoream, dominicæ crucis vexillo inſignitam, & ait: *Crucem Domini, qua pectus frontemque munire debemus, indignis vt quid pedibus conculcamus?* Et ſimul cum [illegible]o iuſſit eandem tabulam auferri à pauimento. Qua amota, reperiunt & aliam ſimili ſignaculo expreſſam. Poſt hanc quoque reperiunt & tertiam. Quibus ablatis, in[illegible]imabilis diuque occultatus in lucem profertur theſaurus: quem Tyberius iuxta co[illegible]etum ſibi morem pauperibus erogauit. Narſetis quoque theſaurum in q[illegible]dam Italiæ vrbe terra defoſſum, quodam decrepito indicante ſene inuentũ, in ſimile diſtri-

Greg. Tur. 5.c.19. Paul. Diac. 3.c.6. Cod. lib. 1. Tit 8. *Tyberius ingentem theſaurum inuenit.*

buit opus. Sophia vero Auguſta immemor promiſſionis quam Tyberio fecerat, eum ab imperio remouere, Iuſtinianumq; Iuſtini nepotem ſubſtituere moliebatur. Quod imperator agnoſcens Auguſtam cuſtodiæ mancipauit: Iuſtinianum verbis obiurgatum blandioribus, tanto in poſterum amore dilexit, vt filiam ſuam filio eius promitteret, ac filio ſuo filiam eius ſociandam expoſceret. Sed hæc res, qua de cauſa, incertum eſt cur non peruenit ad effectum. Ad hunc Chilpericus Rex Francorum ſuos dirigens legatos, multa ab eo ornamenta aureos etiam ſingularum ſuſcepit librarum, habentes ab vna parte effigiem imperatoris: in circulo ſcriptum, TYBERII CANSTANTINI PERPETVI AVGVSTI: ab alio vero quadrigam ac aſcenſorem, continenteſque ſcriptum, GLORIA ROMANORVM. Huius exercitus ab eo miſſus Perſas potentiſſime debellauit: victorque regrediens tantam prædæ molem cum viginti pariter elephantis abduxit; vt humanæ crederetur poſſe ſufficere cupiditati.

Numiſma Tyberii imperatoris excellens.

De Britannorum rebus, & Guntranni facinore.

CAP. XX.

DVm hæc in orientis geruntur partibus, in Britanniis hæc acta ſunt: Maclianus† & Bodicus illo tempore comites Britonum erant: qui amicitiam mutuam ſacramentis adinuicem datis iunxerant. Mortuo Bodico; Macrianus filium eius Theodericum de regno Britanniæ expulit. Theodericus reſumptis viribus, Maelianum cum filio eius, Iacob nomine, interfecit, paternamque hæreditatem recepit. Warocus Macliani filius patri in comitatu ſuccedit.

† alias Maclianus.

Tunc quoque Guntrannus Rex Francorum duos Magnacharii ſoceri filios quondam ſui, interemit, facultates eorum fiſco ſubiiciens, dehinc ſubſecuta mors duorum filiorum ipſius eſt. Quapropter Guntrannus liberis orbatus, Childebertum ſuum ex fratre Sigeberto nepotem adoptauit in filium.

De Chilperici in Prætextatum ſimultate.

CAP. XXI.

CHilpericus frater eius, alter Rex Francorum, Prætextatum Rothomagenſem Epiſcopum exilio deſtinauit: eo quod conſilio Brunichildis reginæ vſus, inſidias ipſi paraſſe diceretur. Meroueus vero filius eius, quem tonſuratum ac monaſterio detruſum à patre fuiſſe memorauimus, iterum laicus efficitur. Nam a Guntranno duce (de quo ſequens ſermo plura narrabit) per legatos ſolicitatus, à monaſterio egreſſus, & a Gaileno ſuo familiari veſte laicali indutus, ad eccleſiam ſancti Martini Turonos vt confugeret, eſt impulſus. Ad hanc denique & ipſe Guntrannus confugerat, metuens minas regis Chilperici: eo quod diceretur filium eius Teodebertum in bello ſuperius memorato interemiſſe. Quapropter Chilpericus Ruccolenum quendam Turonos direxerat, qui eum exinde vi abſtraheret. Ruccolenus Turonos veniens, beato pontifici tunc Gregorio mandauit, vt Guntrannum à Baſilica ſancta expelleret. Quod ſi agere differret, ſciret eum cum valida manu venturum, & hæc im... t...rum. Sanctus autem Antiſtes reſpondit, *Hoc nunquam fuiſſe factum, nec a ſe vllo modo eſſe faciendum.* Interim miſer dum domum Eccleſiæ, in qua hoſpitabatur deſtruere non formidat, regio correptus morbo ad Baſilicam ſancti Martini defertur: vbi nil medelæ adeptus, non poſt multos dies eſt defunctus. Porro Meroueus ad ſæpedictam veniens Eccleſiam, memorato Pontifice miſſas celebrante, petiit eum eulogias ſibi dare. Quo recuſante, minatus eſt ſe quoſdam de populo interimere, quoniam ſine iudicio ſacerdotum eum communione priuaret. Tunc pontifex eulogias quidem ei dedit, Regi vero per diaconum innotuit quæ acta fuerant. Regina itaque clamante, ipſum clericum exploratorem a Merouco miſſum: Rex eum in exilium relegauit,

Beatus Gregorius Turonenſis epiſcopus Vide eum lib. 5. c. 18.

i. benedictionem.

direxit

direxit autem ad ſacerdotem, vt inimicum ſuum de Eccleſia expelleret. Sed eo differente Chilpericus exercitum commoueri præcepit. Quod audiens Meroueus, à Baſilica egredi voluit. Leudaſtis vero Turonicus comes pueros eius, qui pro neceſſariis cauſſis in villam ierant, peremit. Quapropter Meroueus adnitente Guntranno, Marileiffum medicum à Rege venientem tenuit: ablatoque auro ac argento quod ferebat, eum vtique occidiſſet, niſi ille eccleſiam expetiſſet. Interea dum de patre ac nouerca, Meroueus multa loqueretur facinora, quadam die Gregorium epiſcopum ad conuiuium inuitans, rogat aliquid ad ædificationem legi. Tunc Antiſtes arrepto Salomonis libro, hunc primum verſiculum inuenit ac legit: *Oculum qui auerſatur patrem, effodient* Prouerb. 30
eum corui de torrentibus. Et hæc quidem ille non intellexit, Antiſtes vero miratus eſt, redargutionis ſibi verba prima occurriſſe.

De Guntranno Phytoniſſam conſultante.

CAP. XXII.

POſt hæc direxit Guntrannus ad mulierem Phytoniſſam, quæ ei aliquando non ſolum annum, ſed & diem & horam qua Charibertus Rex obiret, prædixerat, vt eam ſuper ſtatu interrogaret ſuo. Cui illa hæc remiſit mandata: *Hoc*, inquit, *anno Chilperico defuncto, Meroueus deuictis fratribus regnum accipiet, teque ducem conſtituet: quo munere quinquennio functus, ſeptimo efficieris Epiſcopus.* Hoc ille epiſcopo Gregorio retulit: & ab eo hoc reſponſum accepit: *Iſta magis à Deo quam à Diabolo exquiri debuiſſent.* Verumtamen Fredegundis, quæ occulte Guntranno fauebat propter mortem Theodeberti (non enim ex ea fuerat natus) miſit ad eum, vt Meroueo ſuaderet egredi ab Eccleſia. ille præſto putans fore percuſſores, non diſtulit: ſed nil ei nocuit. Demum Chilpericus per Diaconum, ad ſepulchrum ſancti Martini duas mittit chartulas: quarum vna continebat, vt ſibi diuinitus in alia, quæ erat vacua, reſcriberetur, ſi foret fas Guntrannum a templo extrahi. Diaconus triduo expectans, inanis a reſponſo abſceſſit: ſed Guntrannus venientibus regiis miſſis, pallam altaris cum ſacramento fideiuſſorem dedit, iactanter pollicitus nunquam ſe inſcio Rege templum egreſſurum.

De Meroueo oraculum à libris diuinis petente.

CAP. XXIII.

TAndem Meroueus, poſtpoſitis Phytoniſſæ reſponſis, per triduum vigilans, in diuinis hoc reſponſum libris accepit: in Regum quidem, *Eo quod*, inquit, *reliquiſtis Dominum Deum veſtrum, tradidit vos Deus in manus inimicorum veſtrorum*: in Pſalte- Pſal. 72.
rio autem, *Deieciſti eos, dum alleuarentur.* In Euangelio vero *Scitis quia poſt biduum* Matth. 26.
paſcha fiet, &c. His ille viſis flens, ad ſancti Martini tumbam cum quingentis † & eo alias Sexcentis.
amplius viris, aſſumpto quoque Guntranno duce, diſceſſit: & per Altiſſiodorenſem venem Diuione caſtro veniens, exinde ad Remenſem Campaniam tranſiit. Qui à Taruncenſibus † in quadam villa circumuentus, & ſe capiendum fore intelligeret, alias, Taruanenſibus.
veritus ne ſi ad patrem duceretur, graues de ſe pœnas daret, Gailenum quendam familiarem rogauit, vt ſe gladio percuteret. A quo cultro per viſcera traiectus interiit, Gailenus truncatis manibus ac pedibus, naribus ſimul & auribus, turpiter vitam finiuit. Merouei miſer exitus.

Poſt hæc Sanſon, Chilperici filius, mortuus eſt: cuius funus cum nimia lamentatione idem Rex proſecutus eſt. Eo anno ſtella in medio Lunæ fulgens viſa eſt. Cometes viſus.

De Guntranni Boſonis filiabus virtute patris libera-tis ſuffragante diuo Martino

CAP. XXIV.

Guntramnus-Boſo.

QVidam potentiſſimus procerum Chilperici, Gunrrannus Boſo vno nomine dictus, relictis in eccleſia ſancti Hilarii filiabus ſuis, ad Childebertum tranſit. Anno vero tertio regni Childeberti iunioris, qui erat Chilperici & Guntranni ſeptimuſ decimus, Guntrannus Boſo filias ſuas Pictauis auferre volens, Dracolenum quendam ſibi infeſtiſſimum, ſeque perſequentem, vt a ſe auerteretur, precibus ac muneribus flectere nitebatur. Dracolenus, vt erat mente elatus, ſuperbe reſpondit, aſſerens ſe funiculum, quo alios deceptos perdere ſolebat, paratum habere, vt eo Guntrannum inuolueret. Non tulit Guntrannus ſuperbia iactantem, ſed manus eleuans in cœlum, prodigia facientem inuocauit Dominum, & vt ſibi per interceſſionem beati Martini miſereretur, orauit. Congreſſus contra aduerſarium, fauces contumaciæ verba protantes conto transfodit, eleuatumque è ſella equitaroria deiecit exanimem ad terram. Hoc euentu feliei vſus, translatas a Pictauorum vrbe filias deduxit quo voluit.

Guntranni pulchrum facinus.

De Pictauorum Britonumque diſcordia

CAP. XXV.

Arbaſſeni. *Warocus Com. Briton.*

PIctauenſes quoque & Bagaſſeni (qui nunc *Arbaſſeni* dicuntur) coniuncti Andegauenſibus, Warocum comitem Britonum repentino impetu opprimere moliebantur. Quorum præuenit inſidias Warocus, circa medium noctis ſuper eos irruens, & maximam ex eis ſtragem faciens. Tertia vero die cum ducibus Chilperici fœdus pepigit, dans filium ſuum obſidem, & quæ peruaſerat reddens. Verum ea quoque vrbem ea condiriòne refudit, vt ſi ex gratia Regis eam tenere mereretur, tributa quotannis ſoluere non moraretur: aliquanto autem interiecto tempore à fide deſciſcens, Eunium Veneticæ vrbis epiſcopum ad Regem dirigit, pro quibuſdam cauſis reſponſa laturum. Quem Rex cum ira obiurgatum direxit in exilium.

De Chilperici in Prætextatum epiſcopum accuſatione, & Prætextati purgatione

CAP. XXVI.

hod. S. Genoueſa. Prætextatus epiſcopus Rothomagenſis accuſatur. Greg. Tur. 5.c.18.

HIs ita geſtis, Chilpericus Rex congregato concilio Pontificum in eccleſia ſancti Petri Parrhiſiacæ vrbis, Prætextatum Rothomagenſem epiſcopum (cuius iam meminimus) exilio reuocatum, in eorum præſentia cum hac accuſatione exhibuit, dicens: *Quamuis, venerandi Pontifices, regia poteſtas reum maieſtatis, legibus condemnare poſſit: Ego tamen hunc, qui falſum ſibi paſtoris nomen vſurpat, coniurationis contra me factæ auctorem, ſacris non contradicens canonibus, veſtræ audientiæ repræſento.* Et conuerſus ad Prætextatum Rothomagenſem epiſcopum, *Vt quid*, ait, *ô Epiſcope, munera populo contra meam erogaſti ſalutem? Quave de cauſa filium meum Meroueum cum vxore patrui coniunxiſti? Non ignorabas, quid de hac cauſa ſacri ſentiant Canones? Quare autem ita filium aduerſus patrem armaſti ſuum, vt ille pariter cum vita regnum vellet eripere meum?* Poſtquam vero Rex ſiluit, Franci qui pre foribus ſtabant frementes, oſtia Baſilicæ effringere nitebantur, vt [illegible] ſubderent. Sed Rex hæc fieri prohibens, Prætextaro copiam purgandi [illegible] quæ ille obiecta refelleret, quidam falſi teſtes ſurgentes calumniabantur, a Pontifice ſibi munera data, vt Regem dolo perderent. Quibus Epiſcopus, *In hoc* [illegible]

vos eſſe confirmo, quod muneratos vos à me eſſe fatemini? Quid enim veſtris ditatus donis aliud agerem, niſi vt par pari referrem? Quod vero falſo confingitis, me malè Regi machinatum eſſe, id omnibus modis falſum eſt. Hæc eo dicente Rex quidem in regiam ſe recepit: Epiſcopis autem in domo eccleſiæ reſidentibus, adueniens Etius archidiaconus Parrhiſienſis ita eos alloquitur: *Nunc* (inquiens) *eſt tempus, ò ſanctiſſimi Sacerdotes, quo aut pro veſtra magnanimi conſtantia glorificemini, aut pro deiectione & contumelia fratris ac coepiſcopi veſtri, contemptui in poſterum, ſi tacueritis, habeamini.* Tunc cæteris tacentibus (eo quòd metuerent Reginæ furorem, cuius inſtinctu iſta gerebantur) & digitum ori ſuo ſuperponentibus, Gregorius Turonorum antiſtes ſic orſus eſt loqui: *Oportet nos, fratres chariſſimi, & maximè eos qui principis fruuntur familiaritate, ſalubria ei ſuggerere conſilia: ne fortè ira deuictus plus iuſto in ſacerdotem Domini commoueatur, & à Deo innocentium vltore grauius puniatur.* Illis quoque nec ad iſta reſpondentibus, ſubiunxit antiſtes: *Cauenda nobis, ſanctiſſimi patres, illa terribilis Domini comminatio eſt, quam per Prophetam prænunciauit: Si me, inquiens, dicente ad impium, Morte morieris, non annunciaueris ei, ſanguinem eius de manu tua requiram. Nos itaque, qui ſpeculatores in domo Dei ſumus poſiti, non negligamus Regi pericula ſua oſtendere: &, ſi neceſſe ſit, exemplis ad reſipiſcendum prouocetur: qualiter Maximus imperator, beatum Martinum impiis communicare compellens, imperio pulſus ſit; vel Clodomirus, ſacerdoti Auito non obaudiens, interierit.* Cumque nec tunc quidem aliquis eorum reſponſa præbuiſſet: aliqui adulatoriæ artis Regi denunciauerunt: nullum ei pertinacius reſiſtere quam Gregorium Turonicum: qui mox per quendam aulicum euocatus, ſtante Rege propter tabernaculum ramis tectum, Bertrannoq; Burdegalenſi pontifice dextræ eius inhærente, ſiniſtræ vero Ragnemodo Parrhiſiaco, taliter Rex Epiſcopum allocutus eſt dicens: *Dic Domine Pontifex, qui iuſtitiæ tramitem cæteris ſeruas, mihi cur denegas? Sed (vt video) peruerſis conſentis, & impletur in te vulgare prouerbium, Quod coruus coruo oculum non eruet.* Cui Sacerdos, *Mihi*, inquit, *ò Rex, æquitatem deſerenti correptores erunt multi. Te autem delinquentem quis corripiet, niſi ille qui ſe prædicat peccaminum vindicem? Quapropter ſi nos, te de iuſtitia commonentes, audire contempſeris, plus à Deo quam à nobis condemnaberis.* Ad hæc Rex: *Apud alios ſemper iuſtitiæ cauſam obtineo, apud te nunquam. Verum ego optimam inueni vltionis meæ materiam: perſuaſo nanque Turonico populo, vt clamet ſibi à te æquitatis iura denegari, ego quoque proclamabo, me, qui etiam regia polleo dignitate, nil eorum quæ ipſi poſtulant, à te poſſe promereri. Et ſic orto aduerſum te populorum odio, tu iſti nomine denotaberis.* E contra Pontifex reſpondit: *Siquidem ſim iniuſtus, id Deo magis quam tibi notum eſt. Tu vero ſi noſtra aſpernaris monita, ſacros ſume canones, &, his ſaltem conſentiens, iuſta decerne.* Tum demum Rex animum antiſtitis, vt erat callidus, hoc modo mulcere cœpit (erat autem coram eis menſa paniſq; ſuperpoſitus, cum diuerſis ferculis) Ait ergo Rex ad Sacerdotem: *En*, inquit, *ferculum tua gratia paraui, in quo nil aliud quàm aues, carneſq; continentur volatilium. Vtere nunc eo libens mecum.* Beato vero Gregorio reſpondente, quod cibus ei gratior eſſet, facere voluntatem patris ſui qui in cœlis eſt, & à Rege petente, vt ſponderet Rex, *nihil ſe contra canones acturum*, eleuatis Chilpericus manibus iurauit per viuentem in ſæcula, ſe decreta ſanctorum Patrum non tranſgreſſurum. In craſtinum vero, aurora incipiente, legati Fredegundis reginæ ad hoſpitium memorati Pontificis venerunt, poſcẽtes, & duas libras argenti pro munere offerentes, vt in deiectionem Prætextati conſentiret cæteris Epiſcopis: dicebant enim, aliorum ſe voluntatem probatam habere. Illo itaq; recuſante, & ſi ſibi mille libræ darentur, nullo modo aliter ſe velle ſe aſſerente, illiſq; magis inſtantibus, tandem pollicitus eſt in decretis Canonum fratribus ſuis ſe aſſenſum præbiturum. Tunc illis quę petebant ſe impetraſſe putantibus, & gratias agendo recedentibus, aduenerunt quidam Sacerdotes ſimilia petentes. Quibus Antiſtes eadem quæ prioribus reddidit reſponſa. Conuenientibus autem in concilium Epiſcopis, adueniens Chilpericus Rex ait illis, reperiſſe ſe in decretis Canonum, *Quod Epiſcopus furti obnoxius, ſacris deberet priuari ordinibus*: Erat enim Rex literis eruditus. Cumque Pontifices quærerent, quis eorum furti inſimularetur, Rex dixit: *num obliti eſtis, quanta vobis oſtenderim, quæ Prætextatus mihi furto abſtulit.* demonſtrauerat namque Rex pridie varia ornamenta, quorum pretium ad tria millia æſtimabatur ſolidorum, cum ſacculo duobus millibus numiſmatibus aureis referto. Hæc omnia dicebat ſibi ab Epiſcopo furata. Sed Prætextatus obiectis

Gregorii Turonenſis ſententia.

Ezech. 3.

Sup. lib. 2. c. 4.

facile ſe purgauit, hoc modo Regi reſponſa dans. *Excellentia tua, domine mi Rex, reminiſci valet (ſi dignatur) Brunichildem Rothomago abeuntem pleraſque ſarcinas in diuerſis ſpeciebus mihi commendaſſe: & poſt aliquod tempus miſſis pueris eas à me repetiſſe. Cumque ego ex hac re, Domine Rex, tuam conſuluiſſem voluntatem, præceptis obaudiens tuis, vnam eis ſarcinam, eo quod amplius ferre non valerent, contradidi. Venientibus iterum hac tertio, ex tua iuſſione cætera reddidi: dicente magnificentia tua mihi, Vt à me ea reiicerem, ne pro his ira inter vos iterum repullularet, hæ duæ tantum ſarcinæ apud me remanſerunt. Nunc igitur cuius furti me arguis fore obnoxium?* Cui reſpondit Rex: *Si hæc ita ſe habeant, & cuſtodiæ cauſa iſta ſuſcepiſti, cur limbum aureis intextum filis exinde rapiens ſecuiſti, & eum, pro noſtri deiectione, his qui tibi placuit diſtribuiſti?* Tunc ſacerdos: *Ad iſta iam*, inquit, *ſemel dixi, & nunc iterum dico, me non ob aliud illis iſta largitum fuiſſe, niſi vt eorum muneribus mihi conceſſis parem referrem gratiam: vt vero, propriis deficientibus, ex commendatis aliqua præſumerem, confidentia auſum tribuit: eo quod Merouecus, cuius illa coniugium expetiuerat, ex te carnaliter genitus, mihi in baptiſmo ſpiritualis eſt filius.* Animaduertens Chilpericus Prætextatum hoc modo non poſſe ſuperari, relicto concilii loco, ac conuocatis quibuſdam ſibi adulantibus, ait illis: *Victum me verbis Epiſcopi fateor, & vera eum proſequi ſcio: ſed vt Fredegundi reginæ ſatisfiat, ita hoc, ex veſtra quaſi perſona conſilium ei dantes, dicite: Scis quia Dominus noſter Chilpericus Rex miſericors eſt, & confeſſis cito ignoſcit: Vade ergo & proſternere pedibus eius, confitereque te in eum peccaſſe, ac confeſtim indulget tibi.* Quibus iuſſa perficientibus, ſeductus eſt Prætextatus eorum dolis: qui ſe quoque pollicebantur pedes Regis deoſculaturos, vt ei ignoſceret. Sequenti die reſidentibus Epiſcopis in conſilio, Chilpericus cum Prætextato iterato altercari cœpit, dicens: *Si munera pro muneribus retribuiſti, ſacramenta pro parte Merouei contra meam ſalutem cur exegiſti?* Ad hæc Sacerdos reſpondit; *notum feci celſitudini veſtræ Merouecum me ex lauacro ſuſcepi[illegible] ſalutari: Ideoque ſi facultas fuiſſet, etiam Angelum Domini in eius euocaſſem auxilium.* Quid plura? procedente longius altercatione, Prætextatus ad pedes Regis corruit, clamans; *Miſerere, clementiſſime Rex, homicidæ, qui te regno pellere volui, & filium tuum tibi ſubſtituere.* Hæc eo loquente, proſtratus & ipſe Rex pedibus aliorum Sacerdotum qui in ſynodo reſidebant, aiebat; *Audite, ſanctiſſimi ſacerdotes, nefandiſſimum reum execrabile crimen confitentem.* Veruntamen põtificibus à terra Regem eleuantibus, iuſſit rex Prætextatum ab Eccleſia egredi, ipſe autem in regiam ſe recepit, mittens ad Synodum quoſdam canones, quibus erat annexus quaternio nouus, continens hæc: *Epiſcopus in homicidio, vel cæteris criminalibus deprehenſus peccatis, ſacris priuetur ordinibus.* His lectis, dum Prętextatus ſtaret ſtupens, ait illi Bertrannus Burdegalenſis antiſtes: *Audi frater, & quidem coepiſcope, niſi Regis promerueris gratiam, noſtra non poteris frui ſocietate.* Poſt hæc rogauit Chilpericus pontifices, vt aut veſtis Prætextati ſcinderetur, aut centeſimus octauus Pſalmus (qui maledictiones Iſcariothicas continet) [illegible]per eum recitaretur, vel certe in perpetuum communione priuaretur. Sed Pontificibus hoc agere recuſantibus, & maxime Gregorio Turonenſi * renitente, ab eccleſia Prætextatus pellitur, ac cuſtodiæ traditur: de qua dum fugere noctu niteretur, comprehenſus cæſusque, in inſula quadam maris quæ ciuitati adiacet Conſtantiæ, in exilium relegatur.

Pſal. 108.

Prætextatus epiſcopus in exilium mittitur.

*Greg. Tur. lib. 5. c. 18.

De Guntranni Burgundionum regis ad Childebertum oratione.

CAP. XXVIII.

PORRO Guntrannus Rex Burgundionum Childeberto regi Auſtraſiorum, nepoti ſuo, vt pacificus cum proceribus regni ſui ad pontem, quem Petreum dicunt, ſibi occurreret, mandauit. In cuius amplexibus diu immoratus, vniuerſis audientibus ſic eſt locutus. *Euenit, meis præpedientibus peccatis, vt ex me genitis carerẽ filiis. Vnde mihi proprius orbato hæredibus, neceſſe eſt quærere † extraneos, quibus partos relinquam theſauros. Optimum itaque iudicaui te, omni humana carne mihi carior nepos Childeberte, eligere, qui & meis ſucceſſor regni, & congregati eſſes poſſeſſor theſauri. Quapropter maneas, oro, quæ inter patrem & filium*

† alias, adoptare.

ſilium debet manere dilectio. Vnus nos protegat clypeus: vna contra aduerſantes tueatur haſta: & ab hodierna & deinceps talis inter nos charitas permaneat, vt ſi dante Deo filios procreauero, te tamen à iure non ſecernam hereditario. His dictis, & proceribus Childeberti pro eo ſpondentibus, eo quod ipſe puer adhuc eſſet, ſimul prandentes, & ſe muneribus honorantes ad ſua ſunt reuerſi. Veruntamen legatos vtrique ad Chilpericum regem miſerunt, denunciantes vt aut ea quæ de eorum regno peruaſerat redderet, aut ſe ad belli certamina præpararet. Quod ille tunc quidem deſpectui habuit.

alias reſpondentibus.

Quo tempore ſiniſter populi rumor aduerſus Salonium & Sagittarium epiſcopos ſurrexit. Hos ſanctus Nicetius Lugdunenſis antiſtes, enutritos, primum quidem diaconii, deinde ſacerdotii eos gradibus inſigniuit. Et Salonium quidem Ebreduni, Sagittarium vero apud Vapingum Epiſcopos inſtituit. Illi vero non velut Epiſcopi religioni operam dabant: ſed tanquam Tyranni, homicidiis, rerum alienarum peruaſionibus, adulteriis quoq; vacabant: & in tantum eorum excreuit malitia, vt ſuper Victorem Trecaſſinum antiſtitem, natalitii ſui diem feſtum agentem, cum cohorte irruentes militari, eius veſtimenta ſcindentes, famulos cæſos fuganres, apparatum prandii omnem raperent, & ipſum cum hac contumelia ſolum relinquerent. Qua cauſa ad aures Guntranni regis delata, ex eius iuſſu collecta eſt Synodus apud Lugdunū, qua præſidente ſancto Nicetio, hos cōuictos a propriis expulit ſedibus: Vnde illi grauiter indignati, Regis gratiam ſibi adquirentes, acceptis ab eo epiſtolis ad papam Romanum Ioannem profecti ſunt. Cui perſuadentes, ſe iniuſte damnatos, ſcripta eius ad Regem detulerunt, iubentia vt ſuis reſtituerentur locis. Quos Rex verbis corripiens, ad proprias iuſſit vrbes redire. At illi cum Victore quidem pacem facientes, homines qui ei iniurias irrogauerant direxerunt, vt ipſe de eis vlciſceretur. Qui dominici præcepti memor, non reddens mala pro malis, illæſos dimiſit ad propria. Salonius denique & Sagittarius peſſimis quotidie adiicientes peiora, in expeditonē quam Mummulus contra Longobardos egit pergentes, multa perpetrarunt homicidia: in ciues pari modo ſuo ita crudeliter ſæuiebant, vt multos vſq; ad effuſionem ſanguinis cædereot. Quod vbi regi Guntranno nunciatum eſt, eos exhiberi præcepit: a præſentia tamen ſua vſq; ad audientiam ſuſtinere. Hoc Sagittarius adeo indigne tulit, vt de Rege indigna loquens, publice proclamaret, *filios Regis non fore regnaturos, eo quod mater eorum ex Magnacharii fuiſſet familia*: erant nanq; adhuc filii regis ſuperſtites. Propter hoc Rex ira commotus, equos eorum & cuncta quæ habebant abſtulit, & ipſos in duobus monaſteriis à ſe procul diuiſis pœnitentiam agere inſtituit: mandans propriis iudicibus circum ea loca conſtitutis, vt eos cum ſumma armatorum cautela cuſtodirent, ne forte elaberentur. Tunc forte ſeniore ex filiis Regis ægrotante, accedentes quidam familiarium eius ad eum, ſuaſerunt vt præfatos Epiſcopos ad proprias iuberet regredi eccleſias: ne fortaſſis ob eorum damnationem ira Dei ſuper domum incumberet principis. Cumque Rex petita non abnuiſſet, Salonius & Sagittarius regreſſi ad ſua, tam eximios ſanctæ religionis cultores ſe oſtendebant, vt quotidie totum ex ordine Pſalterium recitando, nunquam à pſalmodia ceſſare viderentur. Qui tamen poſt paululum ad ſuum in tantum reuerſi ſunt vomitum, vt fornicationi & ebrietati inſeruientes, dum Clerici matutinos pſallerent hymnos, ipſi adhuc in conuiuio poſiti vina flagitarent. Incipiente autem aurora, circundati mollibus †, vſq; ad tertiam diei horam ſomnum capiebant. Cumque in talibus verſarentur, Deum poſt terga ponentes, ipſi quoque à Deo poſtpoſiti iram eius incurrerunt: vt in ſequentibus demonſtrabimus.

Salonii & Sagittarii epiſcoporum perfidia.

Synodus Lugd.

alias mulieribus.

De Chilperici in Eunodium cæteroſque Childeberti fautores ſæuitia: & de motu Britonum

CAP. XXIX.

HIs diebus Chilpericus Pictauam peruaſit vrbem, fideleſque nepotis ſui, videlicet Childeberti regis, cum Eunodio duce ab eius ſunt hominibus pulſi. Eunodi-

al. Ennodio.

us itaq; in exilium truſus, facultatibus fiſco ſubactis, poſt annum patriæ & ſuis redditus eſt rebus. Dacchoautem, Gadarici filius, relicto Chilperico dum vbique vagaretur, à Draccoleno duce, qui dicebatur induſtrius, fraude captus eſt, iurante ſibi quod non interficeretur. Cum vero eum ad regem perduxiſſet, egit vt interimeretur. Quod vbi Daccho in cuſtodia poſitus agnouit, confeſſus cuidam presbytero peccata ſua pœnitentiam, neſciente Rege, petiit. Qua accepta interfectus eſt. Porro Draccolenus à Guntranno duce eo quo diximus † interfectus eſt modo.

Sup. c. 24.

Britanni Redonicam prouinciam vaſtant.

Britanni eo tempore grauiter regionem vaſtando Redonicam, ad vicum, qui dicitur Cornutus aduenerunt. Contra quos Bibolenus dux miſſus recedentes inſecutus eſt, Britanniamque ferro & igne depopulatur. Hoc adeo Britannos in maiorem commouit iracundiam, vt ſequenti anno non ſolum Redonicam, verum & Nanneticam infeſtarent prouinciam. Qui tamen legatis Felicis Nannetici epiſcopi emendationem polliciti, mendaces fuerunt.

De violatione templi Dionyſiani, & reparatione

CAP. XXX.

Templum S. Dionyſii ſanguine contaminatur.

ILlo tempore mulier quædam, à zelante viro apud Parrhiſios, quod adultera eſſet impetita, dum opem petiſſet à ſuis parentibus, & illi, eam innocentem credentes, ſacramentum pro ea viro vel eius parentibus ſuper ſepulchrum ſancti Dionyſii feciſſent, ab eis quod periuraſſent redarguti ſunt. Et cauſa vſque ad iurgium prorumpente, cum propter nobilitatem eorum (erant enim primi in palatio Regis Chilperici) neutra pars alteri cederet, gladiis ſe inuicem percutiẽtes ſacram Baſilicam ſanguine polluerunt. Interea Eccleſia ſine officiis manente diuinis, dum hæc ad Regem delata fuiſſent, interminatus eſt nulli eorum prorſus fore beneuolum, donec Ragnemundi Parrhiſiaci antiſtitis, in cuius diœceſi hæc acta fuerant, reconciliatione veniam mererentur: quos Epiſcopus, facinus confitentes, pœnitentia indicta communioni reſtituit, Eccleſiamque reconciliauit.

De Nantini Engoliſmenſis morte formidanda

CAP. XXXI.

TVnc temporis Nantinus, Engoliſmenſis comes, huiuſmodi ex cauſa grauem diuinitus eſt paſſus mortis pœnam. Maracharius auunculus eius comitatu prædictæ vrbis diu potitus, ad clericatum accedens, poſt non multum tempus Epiſcopus eſt factus. Quem cum aduerſarii eius, immiſſo in capite piſſo † veneno, nefandiſſime necaſſent, non diu læzati ſunt. Nam Frontonius, † cuius conſilio hoc perpetratum eſt ſcelus, vno tantum anno poſt eum functus eſt epiſcopatu. Cumque ei Heraclius Burdegalenſis presbyter ſucceſſiſſet, Nantino, qui ob vlciſcendam auunculi mortẽ Comitatum a Rege emerat, grauiſſime increpabatur, quod auunculi ſui interfectores ſecum retineret. Quare in maius creſcente controuerſia, Comes villas eccleſiæ ab auunculo per teſtamentum relictas peruaſit: aſſerens, *Quod non deberet † ea tenere teſtamenta, quorum teſtator ab eius fuerat clericis interemptus.* Poſt hæc crudeliori ex ardeſcens iracundia, interfectis etiam quibuſdam laicis, vnum ex presbyteris lancea vulneratum, dum adhunc viueret ſuſpendi, ac ad confeſſionẽ criminis cogi iuſſit. Qui diu reuinctis poſt terga manibus pendẽs, fluente è patenti vulnere ſanguine innocentem reddidit ſpiritum. Pro tantis igitur ſceleribus Nantinus ab Heraclio excommunicatus, conuenientes apud Santonas vrbem quoſdam ſacerdotum rogauit, vt pro ſe Antiſtitem interpellarent: pollicitus ſe res Eccleſiæ redditurum, & mala quæ commiſerat emendaturum. An iſtes vero, rogantibus annuens fratribus, eum communioni reſtituit. Sed comes ad Engoliſmam reuerſus, domos quas peruaſerat deſtruxit: dicens, *Si hæc Eccleſia recipit, ſaltem deſerta inueniantur.* Epiſcopus ſane, his auditis, iterum communione

† piſſo, vel peſſo venenato.

al. Frontinum.

alias debere t.

Teſtamenta interuertens.

Nantini crudelitas.

eum

eum priuans vita deceſſit. Nantinus quoque à quibuſdam Epiſcopis pecunia corruptis communioni redditus, in morbum incidit. Cum vero valida cruciaretur febre, clamabat, *Heu heu quæ tormenta ab Heraclio illata patior? Ipſe me nunc cruciat: ipſius igne conſumor. mortem peto, ne diu male vitam*, In his vocibus conſtitutus interiit. Audiant iſta qui Sacerdotibus vel Deo ſeruire cupientibus, iniurias irrogant. Intelligant Deum eſſe vindicem iniuſte oppreſſorum.

De Chilperici per Fredegundem in ſuos ſæuitia

CAP. XXXII.

CHilpericus etiam Rex, ſuggérente Fredegunde regina, proſcriptionibus grauiſſimis populum ſibi ſubiectum atterere cœpit. Qua de cauſa multi è plebe natiuum relinquentes ſolum, maluerunt exules nouas quærere ſedes, quam patrios incolendo fines iniuſto ruere ſub onere tributi. Inter cætera nanque quæ cogebantur ſoluere liberiori etiam orti progenie, è terra propria † culta labore, amphoram vini * regiæ inferebant menſæ. Marcus Referendarius huic muneri præpoſitus, vt cunctas Aquitaniæ vrbes quę ad regnum Chilperici reſpicere videbantur, ad hæc ſoluenda verbis vel minis inuitaret, à Lemouicinis ſeditione orta iugulatur: & tomum verſusque quos ſecum ferebat, igne cremati ſunt. Porro Chilpericus, dum peſſimis quotidie adiiceret peiora, febre arripitur valida: à quo cum conualeſcit languore, paruulus eius filius nec dum baptiſma conſecutus ægrotare cœpit grauius. Qui baptiſmatis gratia imbutus, leuato pauliſper incommodo, matrem nequiuit lætificare gaudio pleno. Nam fratrem eius Clodobertum, cui ætas prouectior, eo conualeſcente doluit ſimilia incurriſſe. Ita denique latens peſtis in totam diffundebatur regiam prolem, ac ſi a viſceribus tranſiens paternis, in filiorum membris hæreditariam videretur velle ſibi vendicare ſedem. Tandem Fredegundis, cuius toties dolor lacera torquebat præcordia, quoties ſemimortua natorum contemplabatur corpora, priſtinæ feritatis oblita, humani induit compaſſionem animi. Audienſque Regem, huiuſmodi apud eum habuit ſermonem: *Beneficiis*, inquit, *diuinis noſmet, mi vir, benefactis reſpondere conuenit, quos ſuperna non punit clementia, tanto tempore perſeuerantes in malitia. Neque enim flagella omnipotentis Dei ſuſtinuimus, quaſi rei, ſed in virga filiorum eruditi, Propheticum illud dictum in nobis ſumus experti, Quia flagellat Dominus omnem filium quem recipit. Ecce, nos nanque & febribus, & variis ſæpe vexati calamitatibus, inſuper filiorum amplexus amittimus grati*ſſ*imos, quos lachrymæ viduarum & orphanorum, a nobis iniuſte oppreſſorum, morti reddidere proximos. Pæniteat nos tandem aliquando malorum quæ geſſimus: & conuerſi ad Dominum, placabilem eum ſuper noſtram imploremus eſſe malitiam. Neque enim, quamuis indignos, ſibi ſupplices auerſabitur, quia eſt miſericors & miſerator. Incendamus igitur iniquas deſcriptiones, & quas ad oppreſſionem conſtituimus pauperum, ad noſtram noſtrorumque deleamus ſalutem. Nihil eſt quod timeamus, ſi vere pæniteamus, quaſi paſſuri grauia, qui pertulimus grauiſſima. Quid enim pati poteſt grauius, quam vt amittatur quod eſt carius? Quid vero nobis poterit eſſe dulcius, quam natorum affectus? quibus porro per tot annorum curricula partos reſeruamus theſauros: præmittimus hæredes, quos optaueramus fieri ſucceſſores? Cauendum profecto eſt, ne illius Euangelici incurramus ſententiam diuitis: qui innouando horrea & congregando multa, accepit reſponſum, ſe non viſurum diem craſtinum, nec ſuarum cogniturum hæredem rerum. Sed propitius iam poteſt eſſe qui vindicauit, & mitior quam ſi non vindicaſſet.* Huiuſmodi orationem circunferens Fredegundis regina, transduxit Chilpericum regem a furore animi, atque intentionem eius adeo emolliuit, vt libellos, quibus nephanda continebatur lex, manu propria voracibus traderet flammis. Quibus peractis, iunior eorum filius diem obiit: cuius corpuſculum in oratorio ſanctorum Dionyſii ac ſociorum eius martyrum eſt humatum. Nec longum fluxerat tempus, alter quoque ex filiis ſuperius nominatis, Clodobertus, morti cœpit eſſe proximus. Conſternata mater, anxiis gemitibus languoris filii, ad Baſilicam ſancti Medardi Sueſſionos eum defert. vbi vterque parens votis aureis donis Sancti honorarunt ſepulchrum. Sed adueniente nocte, æger vlti-

† *alias proprio.*
* *hod. vocatur, le huictieſme.*
Amphora enim octaua pars modii Pariſini.
Admonitio Fredegundis ad maritum.
Hebr. 12.
Luc. 12.
Filiorum Chilperici regis miſerandus interitus.

mum exhalauit ſpiritum. Cuius funus præfatæ vrbis populus pulla veſte cinere conſperſus, amictus, cum maximo luctu ad eccleſiam ſanctorum Criſpini & Criſpiniani eſt proſecutus. Quo in loco prædictus Regis filius tumulariam † eſt adeptus ſepulturam. Sequenti abhinc anno alius ex filiis Chilperici, Theodoricus nomine, terminum ſortitus eſt vitæ. Vnde Chilpericus diuinæ animaduerſionis iudicium ceruici imminere ſuæ cognoſcens, multa pauperibus Chriſti, ſeu eccleſiis, largitur donaria. Reſtiterat ſane adhuc vnus e regia prole † quem Chilpericus cuſtodiæ mancipatum, ingerente Fredegunde, cuſtodibus legauit puniendum. Ita efferbuerat Chilpericus in malitia, vt non ei ſufficeret generi eius imminens cœleſtis vindicta, niſi eam augmentaret per ſua facinora.

f. tumultuariam.

Chlodoueum inf. c. 42.

De inundatione aquarum: tempeſtate cœli: terræmotu & prodigiis multis

CAP. XXXIII.

ANno quinto Childeberti regis (qui fuit nonuſdecimus Chilperici atque Guntranni) tantæ lues aquarum per vniuerſas regiones factæ ſunt Galliarum, vt flumina terminos, quos nunquam antea exceſſerant, prætergreſſa, pecora quidem exitio, ædificia vero quorumque locorum graui afficerent ruina. Quibus alueorum ſuorum metas repetentibus, pluuiiſque ceſſantibus circa menſem, qui September dicitur, denuo arbores floruerunt.

Tunc quoque fulgur per cœlum cucurriſſe viſum eſt: ſonituſque tanquam ruentium arborum per totam pene terram auditus.

Prodigia horrenda.

Burdegalenſis ciuitas terræmotu concuſſa eſt: & de Pyrenæis montibus immenſi lapides ſunt euulſi, quibus immenſa pecorum hominumque multitudo perculſa interiit.

Vicus Burdegalenſis incendio diuinitus orto, nulliuſque hominis incitamentis augmentato, inflammatus, multos exuſſit, ſubito comprehendens domos & areas frugibus refertas.

Aurelianenſis vrbs ſimili incendio vaſtata eſt.

Apud Carnotinum pagum de effracto pane ſanguis effluxit.

In vrbe Pictaua lupus é ſyluis veniens per portam ingreſſus eſt: qua cum cæteris clauſa, lupum ciues in media interemerunt vrbe. Cœlum quoque ardere viſum eſt: & Liger fluuius plus ſolito excreuit.

Ventus Auſter tam violens fuit, vt ſyluas proſterneret, domos vel ſepes erueret, homineſque vſque ad internecionem volutaret. Cuius turbinis ſpatium, eo loci quo viſus eſt cucurriſſe tenuit in latitudinem iugera ſeptem, licet longitudo quanta eſſet non poſſet æſtimari. Sed hæc prodigia, grauia ſunt ſubſecuta mala. Nam & diſſendia inter Reges orta, bella excitauit ciuilia: & dyſenteriæ morbus totas prope occupauit Gallias. Qua peſte Auſtrigildis regina Guntranno regi nupta laborans, querelam marito aduerſus medicos detulit, quaſi illorum negligentia erga ſe, ægritudo conualuiſſet. Iuſſu Guntranni diuerſis pœnis medici interierunt: ipſaque poſt deficiens mortua eſt.

Auſtrigildis iniqua modens.

De Legatis captis & remißis. De Maurelii epiſcopi laudabilis obitu: deque Gregorii Turonenſis, pro fide catholica victoria

CAP. XXXIV

QVibus diebus Chilpericus legatos Mirionis Galliciæ regis, qui Sueuis imperabat, ad Guntrannum regem miſſos, apud Pictauem cepit, & Parthenium cuſto-

cuſtodia poſuit. Quos tamen poſt annum liberos ad propria remiſit. Maurilius quoque Caturcenſis pontifex, dum propter podagræ infirmitatem candens ferrum tibiis ſeu pedibus imponeret, languorem peſſimum incurrit. Quo ingraueſcente, dum multi epiſcopatum ambirent, ipſe Vrſicinum eligens, dum adhuc ſuperſtes eſſet, benedici fecit, ſicq; ab hoc ſæculo migrauit: fuit autem eleemoſynarius valde, ſcripturis in tantum eruditus diuinis, vt genealogias veteris teſtamenti plerumq; memoriter recenſeret. Pauperes eccleſiæ ſuæ erga iniquorum iudicum oppreſſionē ſuſtentabat, vt illud Iob Domino decantaret dicens: *Pater eram pauperum, & cauſam eorum diligentiſſime inueſtigabam.*

Maurilius epiſcopus.

Iob. cap. 29.

Tunc & Gregorius Turonenſis, cum Egilano Leuuigildi Hiſpanorum regis Legato, quem ad Chilpericum miſerat, quia erat ipſe Egila Arrianus, de fide ſanctæ Trinitatis conflictum habuit: & eum mirabiliter ſuperauit. Qui quamuis negaſſet ſe aliquando fieri Catholicum, tamen infirmitate impulſus eſt ipſam amplecti religionem.

Greg. Tur. lib. 5. c. 43.

De Tyberii Conſtantini obitu & Mauritii in imperium ſucceſſione.

CAP. XXXV.

TYberius vero Conſtantinus poſtquam imperium VII. rexit annis, ſentiens diem ſuæ imminere vocationis, vna cum conſilio Auguſtæ Sophiæ Mauricium genere Cappadocem, virum ſtrenuum elegit ad imperium: ſuamq; filiam regalibus ornamentis ornatam ei tradidit, dicens: *Sit tibi imperium cum hac puella conceſſum. vtere eo feliciter: in mente habens, æquitatem ac iuſtitiam præcipua optimi Imperatoris eſſe inſignia.* Hæc poſtquam dixit, corpoream relinquens ſarcinam, ad æternam migrauit patriam: maximum ſui obitus populis ſibi ſubditis relinquens luctum. Fuit enim ſummæ bonitatis, in eleemoſynis promptus, in iudicando cautiſſimus. Nullum deſpiciens, omnes diligens, ipſe quoque eſt dilectus à cunctis. Quo defuncto, Mauricius purpura indutus, diademate redimitus, ad Circum proceſſit, & adclamatis ſibi laudibus, largitis populo (vt moris eſt) muneribus, primus ex Græcorum genere in imperium confirmatus eſt.

Mauricius Imp.

Inſignia boni imperatoris.

De primo Langobardorum rege.

CAP. XXXVI.

AT vero Langobardi, cum per annos decem ſub poteſtate Ducum fuiſſent, tandem communi conſilio Flauium, Autharii ſupramemorati principis Clephonis filium, Regem ſibi ſtatuerunt. Cui ob reſtaurationem regni, duces qui tunc erant, mediam totius ſubſtantiæ ſuæ partem contribuerunt: vt eſſet vnde Rex ipſe ſiue qui ei obſequebantur, per diuerſa diſtributi officia, alerentur. Erat ſane hoc mirabile in gente Langobardorum, nulla erat violentia, nullæ ſtruebantur inſidiæ, vnuſquiſque quo libebat ſecurus ſine timore pergebat.

Langobardi denuo Regem eligunt.

De Mauritio imperatore Francos in Langobardos ſollicitante.

CAP. XXXVII.

HOc tempore Mauritius imperator Childeberto regi Francorum quinquaginta millia ſolidorum per legatos ſuos, ea vel maxime direxit gratia, vt cum exercitu ſupra Langobardos irrueret, eoſque Italia pelleret. Qui nil moratus, cum innumera Francorum multitudine Italiam ſubito introiuit. Langobardi vero conſcreti-

dæ manus ſpem abiicientes, munimentis ſuarum ſe cõmiſere vrbium: & intercurrentibus legatis, oblatiſque muneribus, pactum cum Childeberto fecerunt. Quo ad Gallias remeante, cognito imperator Mauritius quod cum Longobardis fœdus iniiſſet, ſolidos, quos ei ob Langobardorum expulſionem dederat, repetere cepit. † At ille ſuarum virium potentia fretus, pro hac re nec reſponſum reddere voluit.

Vide epiſtolam Mauritii, in hac editione fol. 209.

De perſecutione catholicorum in Hiſpania

CAP. XXXVIII.

alias Hermenegildus, Leuuigildi.

EXtitit in illis diebus apud Hiſpanias perſecutio dira Catholicorum: quæ tali quadã ex cauſa à Gadſunda matre Brunichildis eſt excitata. Herminichildus †, Lemugildi regis filius, ſororem Childeberti habebat vxorem. Qui videlicet Herminichildus prædicatione Leandri Hiſpalenſis pontificis, atque adhortatione ſuæ coniugis, ab Arriana hæreſi (qua pater ſuus languebat) ad catholicam fidem cõuerſus fuerat. Gadſunda autem tentabat ſi poſſet Ingundam † ſuam neptem flectere, vt maritum qualicunque perderet morte. Sed cum id nequiſſet implere, ſuadet Regi vt filium cum vxore propria alterius ciuitatis iubeat incolere domicilia, dicens ſe offendi, eo quod alterius eſſent fidei. Cumque hac iniuria Herminichildus minime flecteretur ad neganda veræ fidei ſacramenta, ipſius † pater eum ſepſit cuſtodia. Quem poſtmodum, in ipſo ſacro Paſchali die, ſecuri percuſſum interemit. Ingundis vero poſt mariti ac martyris funus ab Hiſpaniis fugiens, dum Galliæ repeteret genuina arua, in manus militum incidens, qui limitem Hiſpaniæ aduerſus Gothos tuebantur, cum paruo filio capta atque in Siciliam ducta, vbi diem clauſit extremum. Filius vero Conſtantinopolim imperatori Mauritio eſt directus. Captiuitate ſororis Childebertus comperta, & de his quæ contra eam geſta fuerant certior factus, exercitum in Hiſpaniam traiecit, cum Gothis prælio conflixit, maximamque cladem eis inferens, victor exinde regreſſus eſt.

alias Ingundam.

alias impius. Idem habes P. Diac. l. 3. c. 21. Greg. M. 3. dialog. c. 31.

Rurſum Mauritius Auguſtus legatos ad Childebertum mittens, eum vt contra Langobardos exercitum dirigeret, orabat. Childebertus exiſtimans ſuam adhuc germanam Conſtantinopoli degere, legatis Mauritii acquieſcens, vt ſuam poſſet ſororem recipere, iterum Francorum exercitum ad Italiam contra Langobardos direxit. Verum Langobardis aciem producere, atque aduerſariis ire obuiam meditantibus, Franci ac Alemanni diſſenſionem inter ſe habentes, ſine vllius lucri conquiſitione, ad patriam remearunt.

De Ioanne, Benedicto, & Pelagio Romanis pontificibus. De Mummoli in Auenionem profugio. De Childeberti ad Chilpericum tranſitione. De Lupo Campanorum duce. De Chilperici in Petrogoricos expeditione. De Baudaſtis interitu. & de Hoſpitii recluſi ſanctitate: & B. Martini Gallicienſis tranſitu: & Comete, & portento cœleſti

CAP. XXXIX.

ROmanam porro eccleſiam poſt Ioannem, Benedictus ſuſcepit regendam: poſt quem Pelagius abſq; iuſſione Principis ordinatus eſt, eo quod Langobardi obſiderent Romam, nec poſſet quiſquam a Roma progredi.

Mummolus, hod. Auignon.

Mummolus Patricius a Guntranno rege deficiſcens, in Auennionem † caſtrum ſe contulit: vbi aduerſus inſectantes, armis ſeſe defenſare, aliiſq; ſubſidiis munire parabat.

Childebertus etiam, Guntranni pace relicta, Chilperico coniungitur † promittente

tente Chilperico, eo quod ſine liberis eſſet, Childebertum regni ſui facturum ſe hæredem. Cuius promiſſionis, vt in cæteris ſolitus erat, mendax apparuit.

Lupus dux Campanienſis ab Vrſione & Bertefriido in fugam actus, cum iam iamque aut capiendus, aut interficiendus cum ſuo exercitu foret, Brunichilde pro eo intercedente, ab imminenti periculo eripitur: præſidium † tamen eius ſupra memorati Duces direptioni tradiderunt.

Lupus dux Campaniæ. *i. theſaurus ea & alibi.*

Chilpericus Deſiderium ducem ad peruadendas Petrogoricum † & Agennum Aquitaniæ vrbes, cum inſtructis dirigit copiis. Qui fugato Regnoaldo † duce, prædictas vrbes inuaſit, vxoremque Regnoaldi cunctis rebus expoliauit.

alias Petrogorium. *alias Regnoaldo.*

Baudaſtis dux cum maxima ſui exercitus parte in Waſconia periit.

Fuit illo tempore recluſus quidam Dei ſeruus, Hoſpitius nomine, apud Nicenſem vrbem, qui catenis ſuper nudum corpus conſtrictus ferreis, deſuper cilicio tegebatur. Cæteris quidem diebus purum panem & paucos dactylos edebat, in Quadrageſima vero radicibus earum, quas eremus ferebat, herbarum alebatur. Per quem in terris ſolo adhuc corpore conuerſantem, virtutes multas ad laudem & gloriam nominis ſui Dominus oſtendere eſt dignatus.

Hoſpitius reclusus.

Ea tempeſtate B. Martinus Gallicienſis migrauit ad Dominum. Hic Pannonia oriundus loca ſancta in Oriente circumiens, abunde ſe illic literis imbuit: & per Galliciam reuertens, in Baſilica quæ prima apud Hiſpanos in honore ſancti Martini dedicata eſt, Pontifex ordinatus, triginta in hoc officio expleuit annos.

B. Martinus Gallicienſ.

Anno ſeptimo Childeberti regis, qui fuit XXI. Chilperici atque Guntranni, ſtella Cometes viſa eſt in die ſancto paſchæ.

Apud Sueſſionenſem ciuitatem cœlum ardere viſum eſt: in Parrhiſiaco pago ſanguis de nube fluens, veſtimenta multorum hominum cruentauit. Valetudines variæ, ac mortalitas magna, eo anno Fraucorum attriuere gentem.

Oſtenta mira.

De Rodini ducis obitu & pietate

CAPVT XL.

TVnc quoque Rodinus dux mortuus eſt, verus eleemoſynarius, bonitatis plenus, iuſte ſe in cunctis agens, ac pauperes Chriſti diligens. Hic dum vna dierum mortuum ſepelire vellet, propriis præcepit pueris monumentum quoddam aperire, vt in eo defunctum poneret. Quod illi cum maturato impleſſent, inuenerunt immenſi ponderis theſaurum, ſolidorumque non contemnendum numerum, eleuatumque à terra detulerunt ante domini ſui præſentiam. Ille vero donum cœleſte intelligens, pauperibus cuncta (vt conſueuerat) largitus, talentum ſibi creditum ei à quo acceperat, duplicatum per manus retranſmiſit egenorum. Multa autem ſigna & prodigia eo anno in cœlo ſunt viſa.

De Chilperici in hæreſim Sabellianam lapſu & reſipiſcentia

CAPVT XLI.

PEr idem tempus Chilpericus rex Sabellianam volens promulgare hæreſim, ſcripſit Galliarum epiſcopis, vt Trinitate abiecta vnum tantum dicerent Deum: aſſerens, *eundem eſſe Patrem, qui Filius vel Spiritus ſanctus eſt, & eundem Filium ac Spiritum ſanctū qui Pater eſt, nec diuiſionem perſonarum in Deum vllo modo cadere.* Quod cum Gregorio Turonenſi (qui tunc cæteros Epiſcopos ſanctitate præibat) ſuadere conaretur, & tamen in hac ratione Hilarium atque Auguſtinum ſibi contrarios fateretur, ait ad eum beatus Antiſtes: *Cauendum eſt, domine mi Rex, ne & ille iraſcatur tibi, cuius illi fuerunt famuli: qui (vt tu ipſe fateris) in iſta credulitate ſunt contrarii.* Porro Rege cum faſtu reſpondente, Quod ſapientiores eo ex hoc forent interrogandi, Sacerdos dixit, *Non eſſe ſapientem, quicunque aliter ex fide ac ipſe ſentiret.* Saluio autem Albigenſi epiſcopo ad palatium venienti ſuadebat ei, vt ſibi conſentaneus exiſteret, lecta in auribus eius char-

Gregor. li. 5. c. 44.

tula, in qua memoratam hæreſim conſcripſerat. Quam ille in tantum beatus abhorruit, vt ſi in eius forte manibus deueniſſet, in partes ſciſſam minaretur igne cremare. Denique cernens Rex omnes ſibi contraria ſentire, ab illa quidem quieuit intentione. Addidit autem noſtris literis ω, id eſt, omega, & tres alias, quarum characteres ab ipſo inuentos cum propriis ſonis hic ſubſcripſimus, χ, ch: θ, th: φ, ph: directiſque epiſtolis ad ciuitates ſibi parentes, præcepit vt pueri in his docerentur: & libri pumice planati reſcriberentur.

De Agricola & Dalmatio ſanctis

CAPVT XLII.

Agricola epiſcopus Cabilonenſis. Dalmatius epiſcopus Rutenenſis. alias marmore variauit: muſiuo depinxit.

His diebus Agricola Cabilonenſis, & Dalmatius Rutenenſis, viri in ſanctitate præcipui, & pontificatum optime adminiſtrantes, è ſæculo migrauerunt. E quibus Agricola, qui vtique in vita beati Germani Parrhiſiorum præſulis memoratur, eccleſiam ſuæ ciuitatis columnis fulciuit † marmoreis, varietate muſiui depinxit. Dalmatius vero ſuam ſæpe deſtruendo, dum meliorare nititur, imperfectam reliquit.

De Leudaſtis comitis ob tyrannidem expulſione

CAPVT XLIII.

Leudaſtis ſane Turonicus Comes eo tempore à comitatu ſubmotus eſt, eo quod populum iniuſte opprimeret, & Gregorio pontifici (cui frequenter ſacramenta dederat, *Se nunquam nociturum*) iniurias irrogaret. Succedenteque Eunomio, Leudaſtis contra Epiſcopum felle commotus, quaſi eius conſilio iſta ſibi eueniſſent, ad Regem perrexit: accuſans Gregorium, quod ciuitatem Turonicam regi Guntranno tradere vellet, & de Regina permulta loqueretur mala, affirmans eam cum Bertranno Burdegalenſi Epiſcopo miſceri. Habebat autem cooperatorem Riculſum clericum: qui contra magiſtrum multos eſt machinatus dolos. Rex itaque, pro his quæ de Regina dicta erant, ſynodum adunari præcepit. Conuenientibus ergo apud Brinnacum villam Epiſcopis, & Bertranno iniuſte ſibi crimen impoſitum eſſe conquerente, Gregorius ex decreto fratrum, ter iuſiurandum præbuit, *ſe id nunquam fuiſſe locutum*: & quãuis id contrarium auctoritatibus † viderent, ad ſatisfaciendum tamen Regi peractum eſt. Quamobrem adeuntes pontifices Regem dixerunt ei; *Frater & coepiſcopus noſter Gregorius ſacramentis ſe innocentem oſtendit. Quid nunc de te, vel eo qui Bertranno epiſcopo, fratri noſtro calumniam inflixit, agendum cenſes, niſi vt communione priuemus?* Quibus reſpondit Rex, a ſemetipſo hæc non dixiſſe, Sed a Leudaſte indicata narraſſe. Qua ſtatim Leudaſten nec inuentum (ipſe enim ſibi timens audientiam fugerat) Antiſtites excommunicauerunt eum, & abſentibus ne eum in communionem reciperent ſcripſerunt. Eo loci mirabilem patientiam Regis qui aderant mirati ſunt: quia quamuis tale ſcelus de Regina diffamatum foret, quod ipſi quoque ignominiam generaret, nunquam tamen ita animo commotus eſt, vt quemlibet iniuſte opprimeret: quod alias ſane non conſueuerat agere. Solummodo Leudaſtem, eo quod contra Epiſcopum falſum tulerat teſtimonium, excommunicatum ab omni ſuo iuſſit eliminari regno. Tūc Leudaſtis vniuerſas ſuas res quæ ei per beneficium Regis conceſſæ fuerant, a ciuitate Turonica in Bituricenſium † fines aſportauit: & diu huc illucque oberrans, tandem poſt longum æui ſpacium reconciliatus Eccleſiæ & in gratiam receptus à Rege, dum moneretur a pontifice Gregorio, quatenus obſeruaret ſe à Reginæ animo contra ſe turbato, parui pendens ammonitionem, dum illa in quadam oraret Eccleſia, ad pedes eius prouoluitur: à qua deſpectus, dum oratorium fuiſſet egreſſus, & quædam mercimonia emere vellet, vt muneribus ſibi Reginam conciliaret, ab eius pueris circumuallatur: E quibus vnum gladio percutiens, à reliquis in fugam actus, in medio ponte Parrhiſiacæ vrbis pede inter duo ligna lapſo tibiam ſibi fregit. Vnde ſublatus, & in vnam villam iuſſu Regis ad ſanandum deportatus, à miſſis Reginæ inter duos vectes effra-

Greg. Tur. falſo accuſatur.

† teſtimoniis

alias, Biturigum.

Pons Pariſiacus. Inf. c. 48.

eſt, acto gutture, infelicem vitam finiuit. Hoc ergo exitu periit, qui vt crimẽ Epiſcopo ſuo obiiceret, multos in vincula coniecerat, quoſdam etiam verberibus affecerat: nec ip ipſis quoque ſceleribus degenerabat. Nam de fiſcalinis ortus ſeruis, primum culinæ deputatus eſt regiæ. ſed quia lippis erat oculis, inde in piſtrinum redigitur. Vbi dum inter fermentatas maſſas ſe delectari aſſimulat, fuga ſe ſeruitio ſubtraxit. Quem dum, ſæpius reductus repetit, auris abſciſſione ſignatus eſt. Qui hanc iniuriam tegere non valens, ad vxorem Chariberti regis ſe contulit: cui adulationibus familiariſſimus factus, custos equorum efficitur: inde comitatum ſuper cæteros nactus custodes, poſt mortem Reginæ comitatum Turonicum à Chariberto percepit: de quo cum ignominia, quam præfati ſumus, deiectus eſt. Riculfus vero clericus, qui contra Antiſtitem proprium falſus non dubitauit eſſe teſtis, præcipiente Rege tanta ſuſtinuit flagella, vt etiamſi æreus foret, miraculum tamen ſpectantibus præberet tanta patiens tormenta. Verum a capitali ſupplicio, interuentu beati Gregorii, liberatus eſt: qui inter cruciatus & verbera hoc confeſſus eſt, ideo ſe talia de Regina adinueniſſe, vt ea de regno eiecta, Clodoueus (qui ſolus ex filiis Chilperici ſupererat) a patre regnum ſuſcipiens regnaret. Hic etenim Clodoueus ex alia vxore * Chilperici natus, poſt mortem filiorum Regis qui ex Fredegunde geniti erant, inſtigante ipſa Regina † apud Brenacum villam à patre manere iuſſus eſt, vt ſimili quo fratres morbo deperiret: nam apud eundem vicum dyſenteriæ tunc ſæuiebat peſtis. Sed ille vbi mortis euaſit diſcrimen, dolos perſentiſcens nouercæ, faſtuoſe eam deſpiciens iactitabat, *ſe ſolum heredem regni relictum.* Non defuere tamen qui delatoria contra eum vſi arte, non ſolum quæ ipſe iniurioſe loquebatur de Regina, verum & aliqua ad ipſam referrent mendacia: aſſerentes maleficio matris cuiuſdam meretriculæ, quæ cum Clodoueo ſolita erat cubare, eius filios interiſſe. Regina hoc audito iracundia commota, puellam quidem cæſam ante hoſpitium Clodouei palo præcepit infigi. Matrem vero eius verberibus laceratam, vera fuiſſe quæ dicta erant, profiteri coegit. Cum à Rege vltionem poſceret, Rex venatum profectus, filium vt ad ſe veniret iuſſum alligari fecit, & Reginæ direxit. Quem illa ſepſit in cuſtodia, interrogans rei veritatem, vel qui ex principibus ei fauerent. Verum ille nihil criminum confeſſus, amicos ſuos ſeu familiares detexit. Illa eum poſt biduum trans Matronam in villam, Nocetum † nomine, duci, & ibi in cuſtodia cultro interimi mandans, Regi per ſubintroductas inſinuari fecit perſonas, quod ipſe ſe interfeciſſet, & adhuc cultrum in loco vulneris perſiſteret. Quod Rex audiens, nullum pro morte filii concipiens luctum, eum ibidem ſepeliri mandauit. Mater Clodouei crudeliter necata, ſoror a pueris Reginæ illuſa in monaſterium eſt detruſa. Mulier quæ contra eum locuta fuerat, vt viua vreretur adiudicata, dum mendacium dixiſſe fruſtra clamaret, ad ſtipitem ligata viuens exuſta eſt. Theſaurarius Clodouei a Cupano ſtabuli comite de Biturico retractus, & Reginæ vinctus directus, ab ipſa, rogante pro eo beato Gregorio Turonico epiſcopo, vinculis ac pœnis abſolutus eſt.

Leudaſtis exitus. — *Andouera* — *Inf. 3. c. 6.* — *Sup. c. 32.* — *hod. Noyſy.* — *Comes ſtabuli.*

De Chilperici ſpectaculis: de Saluii viſione: & quæ eam ſecuta ſunt

CAPVT XLIV.

PEr id tempus Chilpericus apud Sueſſionas & Parrhiſios circos ædificari iubens, ſpectacula populis præbuit. Sane poſt memoratam Synodum, dum beatus Gregorius, ad propria rediturus, cum præfato Saluio familiare colloquium in atrio domus regiæ haberet, ait ad eum vir Domini Saluius. *Vides ne, ô frater, ſuper tectum aulæ quæ ego cerno?* Cui cum ille reſponderet, ſe nil aliud quam tegulas, quas Rex pridem ſuperponi iuſſerat, videre: rogaretque vt ſi ipſe aliud quidlibet cerneret indicaret (æſtimabat enim illum ſolito more iocari) ille iterato ad eum: *Conſpicio*, inquit *gladium iræ Dei ſuper hanc dependentem domum.* Nec fruſtra hæc vaticinatus eſt. Nam poſt viginti dies duo filii Regis mortui ſunt: de quibus paulo poſt dicemus. Ipſe quoque archipræſul Gregorius vna noctium poſt matutinos hymnos, ſtrato recubans, vidit Angelum

Viſio Saluii. — *Viſio Gregor.*

Dei ſuper eccleſiam volantem, qui clara voce dicebat; *Heu heu, percuſſit Deus Chilpericum, & cunctos filios eius*: nec erit ex his qui nunc viuunt, vllus in regno eius ſucceſſor: Tunc enim quatuor adhuc ſuperſtites erant. Hoc tempore Synodus apud Luddunum congregata, multos Epiſcoporum negligenter agentium coarguit.

De benedictione quam Iudæus reſpuit, Chilpericus expetiit: & de Eparchii recluſi obitu

CAPVT XLV.

INterea Chilpericus in villa Nouigentum nominata conſiſtens, dum Parrhiſios iter ſuum deſtinauiſſet, præfatum Gregorium antiſtitem rogabat, vt cuidam Iudæo, nomine Priſco, ſibi familiariſſimo manus imponeret. Sed reluctantem Iudæum, & *ſe non credere* reclamantem, inſuper & fidei noſtræ derogantem, opportuna ſatis diſputatiōne beatus Pontifex redarguit. Cui Rex, *Quia*, inquit, *ô ſancte ſacerdos, perfidus benedictionem reſpuit, vtique & ipſa elongabitur ab eo. Ego vero tibi dico verbis Iacob, quibus ille contra ſe luctantem allocutus eſt Angelum; Non dimittam te, niſi benedixeris mihi.* Pontifex igitur benedicens Regi, ac vna cum eo cibum accipiens, ad propria rediit.

Geneſ. 32.

Eo tempore obiit Eparchius † apud Engoliſmam recluſus, vir magnificæ ſanctitatis: qui hominem, furti gratia patibulo ſuſpenſum, vitæ reſtituit.

vel. S. Cibar. Vita eius Tomo 4. Surii, 1. Iulii

De Theodoro Maßilienſi epiſcopo & Lupo ciue Turonenſi: de eclipſi lunæ & prodigioſo ſanguinis fluxu: aliiſque portentis

CAPVT XLVI.

alias, Dinamio.

IPſis diebus Theodorus Maſſiliæ epiſcopus à Dinanno † rectore prouinciæ comprehenſus iniuſte, & iniuriis affectus, dum inde liber ad Childebertum Regem properaret, iterum a Guntranno rege capitur. Cuius clerici odio eum habentes, hoc audito res eccleſiæ inuadunt, promptuaria ſpoliant: de ipſo etiam pontifice crimina falſo proloquuntur. Tunc Childebertus rex ad auunculum ſuum regem Guntrannum dirigit, Mandans partem Maſſiliæ, quam ei poſt obitum patris ſui dederat, ſibi reddi: ſin aliter, ſciret ſe eo plura amiſſurum. His Guntranno nequaquam aſſentiente, & inſuper vias in regno ſuo cuſtodiri iubente, ne quis fidelium nepotis ſui Maſſiliam adiret, Childebertus Gundulfum ſenatorii generis virum, ſuum vero domeſticum, Ducem creatum, memoratā direxit ad vrbem. Qui per Turonicam eo tendens ciuitatem, à beato Gregorio agnitus (quod matris eius eſſet auunculus) humaniſſime dieb. quinque apud ipſum eſt habitus, ac itineris neceſſariis ſumptis eſt profectus. Cumq; a Dinanno † & clericis ipſi quidem introitus vrbis, epiſcopo vero Theodoro, qui iam cuſtodia ſolutus ſe ei iunxerat, ingreſſus negaretur Eccleſiæ, tandem aliquando Dinanno ſuaſerunt, vt in eccleſia beati Stephani, quæ muris vicina erat, eis collocuturus deſcenderet: quo dum veniſſet, ab oſtiariis ipſe ſolus receptus eſt, cæteris qui eum ſequebantur excluſis, deductuſque à Gundulfo ac antiſtite in ſalutatorium increpatur grauiter. Illis itaque qui cum eo venerant, & ſe non receptos indignabantur fugatis, Gundulfus ſeniores capi præcepit, volens eos ad vrbem deducere, vt illi portas aperirent. Interim Dinannus, agnoſcens ſe captum teneri, ad pedes eorum ruit, pollicens ſe portas reſeraturum, Regique ſimul & pontifici de reliquo fidem ſeruaturum. Sua igitur fide dimiſſus, Ducem pariter cum Pontifice, exultante omni populo, recepit in vrbē. Clerici ſane, qui eo impulſore nequiter contra ſuum egerant paſtorem, dum ad domū eius ſe contuliſſent, fideiuſſores dare compulſi ſunt, vt regi Childeberto ſe præſentarent, Gundulfus autem recepta Maſſilia, & Epiſcopo ſuæ ſedi reſtituto, ad Regem reuerſus eſt. Dinannus autem ſpreta quam promiſerat fide antiſtiti, ad Guntrannum regem

al. Dinamio

gem mittit qui dicerent, *Se quidem vrbem tradere velle, ſed Theodorum obſtare: nec illi cines vllatenus parituros, niſi ſacerdos alicubi traderetur in exilium.* Quibus verbis Rex irritatus, eum ſibi vinctum exhiberi iuſſit. Sed cum Antiſtes, ſibi metuens, non facile egrederetur ab vrbe, euenit neceſſitas dedicandæ Baſilicæ ſuburbanæ. Dum igitur eo properaret, ex inſidiis ſubito aduerſarii prorumpentes, clericos cæteroſque obſequentes cæſos in fugam agunt, ipſumque equo proprio deiectum, vili imponentes iumento ad Regem deduxere. Cui Aquenſem peruenienti ad vrbem, Pientius Epiſcopus clericos ac cætera vix attribuit neceſſaria. Porro Rex eo diſcuſſo, dum immunem inueniſſet à culpa, multis honoratum muneribus ad ſuam reuerti imperauit eccleſiam. Qui à plebe cum lætitia receptus, inuenit Eccleſiæ res ſuaſque, a clericis peruaſas. His quippe pro cauſis fœdus inter Guntrannum & Childebertum ruptum, diſcordiaque immenſa acta eſt. Veruntamen Regibus hoc modo ab inuicem diſſidentibus, Lupus quidam ciuis Turonicus vxore defuncta, dum clericatum expeteret, à fratre Ambroſio ne id faceret prohibitus eſt, pollicente coniugem ſe eius congruam generi illi prouiſurum. Cui Rex dum ſtudet dare operam, ab adultero, qui cum coniuge Ambroſii ſtupri rem habebat, vtrique perempti ſunt. Dum vnus alterum Deo ſubtrahere, ac vitæ præſentis oblectamentis tradere nititur, & ſe & illum perdidit.

Aqua Sextia.

Lupus Turon.

Hoc anno Luna eclipſim paſſa eſt: & intra territorium Turonicum verus de effracto pane ſanguis effluxit.

Prodigia.

In Syluanectenſi pago hominis cuiuſdam domus, cum ille mane ſurgeret, ſanguine introrſum aſperſa apparuit. Murus Sueſſionenſis diuinitus ſubuerſus eſt. Andegauis terræmotus factus eſt. Intra muros vrbis Burdegalenſis ingreſſi lupi canes deuorauerunt: ignisque per cœlum cucurriſſe viſus eſt.

De Priſci Iudæi obſtinatione & interitu

CAPVT XLVII.

EA tempeſtate Chilpericus rex, dum multos Iudæorum baptizari iuſſiſſet, & ipſe eos ex ſacro lauacro ſuſcepiſſet, nullatenus Priſcum familiarem ſuum (cuius ſupra† meminimus) verbis ad credendum conuertere poterat. Iubens ergo eum cuſtodiæ mancipari, ab eo muneribus ſeducitur, vt daretur ei ſpacium filium ſuum Maſſilenſi Hebrææ coniungendi, ac tum demum iuſſa compleret. Sed qui noluit confiteri Chriſtum, non longo poſt tempore deſcendit ad infernum. Nam orto inter ipſum ac quendam Patrium †, ex Iudæo conuerſum, iurgio, ab eo gladio percuſſus interiit.

Priſci Iudæi perfidia.

† cap. 44.

† alias Patrib. Priſcum Iudæum interemerunt.

De Chilperici ob interfectum præſidium pontis Parrhiſienſis in Guntrannum vltione.

CAPVT XLVIII.

APud pontem Parrhiſiacæ vrbis memoratus Princeps cuſtodes poſuerat, vt inſidiatores de regno fratris ſui Guntranni aduenientes arcerentur. Hos Aſclepius, officio quondam ducis functus, nocte vna omnes interemit, pagumque ponti proximum depopulatus eſt. Quapropter Chilpericus cum exercitu ſuper fratrem irruere volens, conſiliis bonorum virorum monitus reſtitit, mittens fratri legatos, vt mala ſibi illata corrigeret. Ille iuſtitiæ amator, prout monebatur, agere non diſtulit. Veruntamen Chilpericus his non contentus, aliquas à fratre ciuitates auferens, nouos eis Comites præfecit: præceptum dans, *Vt earum tributa ſuo inferrentur theſauro.*

De tabellariis Charterii epiſcopi deprehenſis: & Theodorici ortu

CAPVT XLIX.

HIs diebus à Nunnichio comite Lemouicino duo detenti ſunt homines, ex nomine Charterii Petrogorici antiſtitis literas ferentes: in quibus, inter alia quæ de Chilperico continebantur maledicta, hoc etiam legebatur, *Quod Epiſcopus quereretur ſe de Paradiſo pulſum deſcendiſſe ad infernum*: vtique hoc volens intelligi, quod a regno Guntranni, in dominium deueniſſet Chilperici. Quibus Regi pariter cum delatoribus directis præcipitur adduci Epiſcopus, de his rationem redditurus: ſed cum non facile conuinceretur, ad propria illæſus regredi iubetur.

Denique poſt funera filiorum, Chilperico filius naſcitur, quem ſequenti anno Parrhiſiis in Paſchali feſto baptizari fecit, Theodoricumque nominauit.

De legatione fœciali Childeberti ad Chilpericum

CAPVT L.

POrro Childebertus Ægidium Remenſem archiepiſcopum, cum aliis optimatibus, ad Chilpericum patruum ſuum, confirmandi fœderis quod inierant cauſa dirigit. Ex quibus Ægidius in hunc modum legationis retulit ordinem. *Pacem quam tecum, glorioſe Rex, inclytus nepos tuus firmauit, petit omnino à te ſtabiliri. Fratris autem tui beneuolentia ideo vti nequit, quia partem eius ex Maſſilia iniuſte retinet, neque transfugas reddere ei vult ſuos. Idcirco ſi, iunctis viribus veſtris, vnanimes eius expugnationem adorſi fueritis, vltio debita, pro illatis iniuriis, ab eo facile exigi poterit.* Ad hæc ita reſpondit Rex. *Fratris* (inquit) *mei culpa tam eſt in aperto, vt difficile occultari queat. Nam ſi dulciſſimus nepos meus animo malefacta eius recenſeat (reliquis prætermiſſis) reperiet patrem ſuum fraude Guntranni interiiſſe. Quapropter & ego me ſpondeo adiutorem illi in vltionem paternæ futurum necis, quem amiſi fratrem, magnæ ſi nunc vincreț dilectionis.* Hæc dum Rex peroraſſet, datis obſidibus fœdus ſtabilitum eſt. Cōtinuo Chilpericus exercitum de regno ſuo commoueri præcepit, qui ciuitates fratri ſubditas obſidens, circumiacentes depopularetur agros. Tunc Berulfus, partium eius dux, cum Turonicis & Andegauis vna ex parte, Deſyderius & Bladaſtis ex alio latere cum maxima multitudine, Bituricenſes aggrediuntur. Quibus Rex hoc dedit mandati, vt capta vrbe ſacramenta nomine exigerent ſuo. Sed Biturigi apud caſtrum vulg. Meun. Mediolanenſe, quod nunc *Magdunum* † dicitur, quindecim armatorum millia Deſyderio duci opponentes, cum eo conflixere. Reliqui duces vrbem obſidione cinxerūt. Chilpericus vero, licet nondum exercitus Childeberti adueniſſet, tamen quoſdam de eius ducibus ſecum habens, vniuerſas copias ſuas per Parrhiſios tranſducens, vaſtan- hod. Melun. do cuncta Milidunum † venit. Cui Guntrannus non dubitauit obuiam ire, in ſolo Deo ſpem habens: cuneumque hoſtium, præ cupiditate ab aliis ſegregatum, crepuſculo noctis aggreſſus vltima labefactauit pernicie. In craſtinum, intercurrentibus legatis, frater cum fratre paciſcitur: pollicentibus vtriſque commiſſorum correctionem. Quippe Chilpericus, cum milites furto ac rapinis abſtinere moneret, nec tamen obtemperarent, comitem Rothomagenſem gladio percuſſit: ſicque reliquos coercens, ad propria reduxit, cunctam prius reſtituens prædam, captiuoſque relaxans. At illi qui Bituricos obſederant, accepto nuncio vt inde recederent, quæcunque oculi viderant, manus rapiebant, dum ad ſua redirent.

De

De vulgi in Ægidium epiſcopum ſeditione

CAPVT LI.

CHildebertus autem omnes militiæ ſuæ, quas aggregauerat, cohortes dum vno in loco detinet, murmur ſubito populi minoris aduerſus duces & Ægidium epiſcopum nocte proxima infremuit, dicentis: *Tollantur à facie Regis, qui regnum eius inter ſe vēdidant: qui vrbes eius alienæ ſubiiciunt ditioni.* Hæc dicentes, mane facto ad tentorium Regis properant armati, vt Ægidium interimerent pontificem. Quo cognito, Sacerdos aſcenſo equo cum paucis fugam arripuit. Cui tam veloces timor fugienti addidit alas, vt labentem tibia faſciolam colligere non curaret. Ea tamen cauſa illi fuit auxilio, quod aduerſarii equos ad inſequendum paratos non habebant: dumque illi moram in ſequendo faciunt, ipſe ſe intra vrbem Remorum contulit. Poſt hæc Guntrannus Childeberto nepoti ſuo, partem Maſſiliæ quam inuito eo retinebat, reddidit. Chilpericus quoque pro obitu filii (quem ei natum ſupra † diximus fuiſſe) graui affectus mœrore, nuptias filiæ ſuæ, quam regi Hiſpaniæ per legatos tunc deſponderat, in poſterum diſtulit. *cap. 49.* Quapropter, miſſis veredariis, legatum qui in Hiſpaniam regrediebatur reuocauit, dicens ei; *luctu pro morte filii grauatus, nuptias in tempus quod conſtitui celebrare nequeo.* Verum legato inſiſtente, voluit eo dirigere filiam †, quam ex Audoueta ſuſceperat, Deoque in monaſterio Pictauenſi tradiderat; ſed a beata Radegunde prohibitus eſt. *Baſinam.* *Greg. Tur. l. 5. c. 39.*

De Mummolo magiæ & veneficii inſimulato

CAPVT LII.

DVm iſta geruntur, relatio quorundam ad Fredegundem cucurrit reginam, dicentium puerum qui tunc defunctus erat, technis Mummoli ſui præfecti, per quaſdam mulierculas maleficiis & incantationibus vitam amiſiſſe. Is Reginæ iamdudum erat infenſus. Quæ talia de eo audiens, rapi meretrices ad ſupplicia † iubet: quæ ſe fatebantur carminibus multos interemiſſe innocentes, filiumque eius pro Mummoli donaſſe ſalute. *i. tormenta.* Tunc quidem Regina alias earum flammis tradidit, alias rotis innexuit. De Mummolo vero conqueſta eſt apud Regem: quem Rex oneratum catenis adduci, trabeq; reuinctis poſt terga manibus ſuſpendi præcipiens, quid maleficii noſſer interrogabat. Sed nil ſe de morte filii Regis noſſe dicens, hoc ſolummodo confeſſus eſt, quod potiones præcantationeſque varias à memoratis accepiſſet mulierculis, ad promerendam Regis & Reginæ gratiam. Tandem depoſitus, mandauit Regi ſe nil ſenſiſſe pœnarum. Ille eum maleficum eſſe proteſtatus, lotis duriſſimis flagellari, ac gladio percuti imperauit, pro cuius vita Regina, ægre licet, obtinuit: qui tamen non poſt multum dolore ipſorum tormentorum interiit. Regina autem aſſumens theſaurum pueri, veſtes quidem omnes igne combuſſit, aurum vero fornace conflans terra obruit, ne quid eſſet quod ei filium ad memoriam reduceret.

De Clerici cuiuſdam libidine, & ingratitudine deteſtanda

CAPVT LIII.

POrro Etherius Lexouiæ epiſcopus clericum quendam, propter puellam quandam quam ſeduxerat, morti deſtinatum, viginti redemit aureis. Cui profitenti, ſe doctorem fore literarum, ſcholam committit. Sed cum à parentibus puerorum, quos docebat, ſæpe ad conuiuium vocaretur, vnius matrem concupiuit. Quod cum illa caſta indicaſſet viro ſuo, & ille clericum ad ſupplicium quæreret, iterum a Pontifice liberatus priſtino reſtituitur honori. Hic itaque miſer tantorum oblitus beneficiorum, dum vna dierum Pontifex ad agricultores exercitandi gratia exiiſſet, cum ſecuri eum pone

ſequebatur. Conuerſus ſacerdos & videns eum, *Vt quid*, ait, *me cum hac proſequeris dolabra?* Tunc ille, eius prouolutus pedibus, veniam petiit, dicens: *Indulge, pater ſancte, reo facinus confitenti: Ab archidiacono nanque vt talia auderem impulſus, ter iam eleuatis ad te percutiendum manibus, ſubita tegebar caligine, validoque arripiebar tremore: at vbi depoſueram manus confeſtim & viſus & vigor redibat priſtinus.* Quod vbi Antiſtes audiuit, Deo gratias agens illum hæc tacere iuſſit, ſeque ad domum contulit. Verum Archidiaconus perpendens per alium ſe non poſſe nocere Epiſcopo, per ſeipſum calumniam fingit: Aſſerens ſe vidiſſe mulierem à cubiculo Pontificis egredientem: ſtatimque cum iam dicto clerico irruens, Epiſcopum vinciri imperat. Alligatur Pontifex eius manibus, de cuius ſæpe brachiis vincula deiecerat, atque ab eo mancipatur cuſtodiæ, quem ſæpius cœnoſo eduxerat de carcere. Interea cernens Epiſcopus humanum ſibi deeſſe auxilium, precibus opem implorat diuinam. Itaque diuinitus ſolutis vinculis, cuſtodibuſque ſopitis, fugiens è cuſtodia ad Regem tranſiit Guntrannum. Tandem aduerſarii inuenta occaſione, regi Chilperico ſuggeſſerunt, illum proditorem regni eſſe. Verum populus pro paſtore mœſtus, direxit qui Regem pro reducendo eo exorarent. Chilpericus ergo miſit ad fratrem, vt pontificem ad ſuã dimitteret vrbem, dicens ſe nil offenſę in ipſo reperiſſe. Guntrannus autem multas Epiſcopo tribuens pecunias, ad propria eum remiſit, datis ad antiſtites regni ſui epiſtolis, vt illum muneribus honorarent, qui iter faciens tanta à fidelibus ſuſcepit munera, quanta vix ciuitati inferre ſuæ quiuit.

De Clotharii filii Chilperici ortu: partis Maſſiliæ per Mummolum reſtitutione & Chilperici metu

CAPVT LIV.

Clotharius II.

IN illis diebus Chilperico denuo natus eſt filius, nomine Clotharius. Quapropter vniuerſos carceres in regno ſuo Chilpericus aperiri iuſſit, & diuerſorum reos criminum abſolui. Verum idem Rex Parrhiſios vrbem, contra pactum quod cum Francis inierat (ne ſcilicet iure dominantis aliquando in eam ingrederetur) violenter intrauit: ob quam rem portionem eiuſdem ciuitatis, quæ eum contingere videbatur, iuſte amiſit.

Mummolus partem Maſſiliæ quæ ad Guntrannum ac Childebertum competebat, à ſe peruaſam reddidit. Chilpericus, metuens Guntrannum & Childebertum contra ſe conſpiraſſe, apud Camaracum theſauros, omneque defenſionis ſuæ præſidium, conſtituens, exercitum ſæpe mouebat, & ac ſi ad prælium progreſſurus, in papilionibus reſidere faciebat.

De Innocentio Rotenorum, & Sulpitio Biturigum epiſcopis: deque Roſarum præmaturitate & arboribus biferis

CAPVT LV.

alias Ganalitanorum.

THeodoſio Rotenorum epiſcopo defuncto, Innocentius Ganalitanorum † comes, per decretum Brunichildis reginæ ſucceſſit.

Remigio quoque Biturigum præſule decedenti, Sulpitius à Guntranno rege ſubſtituitur: dicente præfato principe multis epiſcopatus competitoribus; *Non eſt* (inquit) *noſtræ conſuetudo manſuetudinis, eccleſias Chriſti pretio vendere: ne nos damnatione digni, & vos mago Simoni ſimiles videamini.* Et hoc quidem Rex dignum memoria protulit verbum.

Greg. Tur. 6 c. 33.

Roſa & fructus arborũ alieno tempore.

Hoc anno roſæ viſæ ſunt menſe Ianuario, & arbores quæ menſe Iulio fructus protulerant, iterum menſe Septembri alios protulerunt.

De

De Filia Chilperici regis per legatos deſponſatione.

CAPVT LVI.

IN dicti menſis Septembris Calendis, Chilpericus filiam ſuam † Hiſpanorum regi, hoc ordine per legatos deſpondit. Veniens Parrhiſios, Fiſcalinorum multos à parentibus ſegregatos, cum filia Hiſpanias petere vi compellebat. E quibus aliqui vitam ſibi laqueo extorſerunt, ne à propinquis quoquam ſecederent. Multi etiam violentia illuc ire coacti, teſtamenta condiderunt, quaſi in proximo vita cirituri. Taliſque tunc luctus Parrhiſiacis erat incolis, qualis quondam fuit Ægyptiis interemptis primogenitis. E legatis ſane Childeberti (quos ad Chilpericum direxerat, obteſtans, ne de theſauris ciuitatum quas ſibi præripuerant, vel de mancipiis, quicquam filiæ tribueret) vnum clam interemptum fuiſſe ferunt. Suſpicio erat Chilpericum eius necis fuiſſe authorem: qui tamen per reliquos nepoti mandans, *nil ſe ex veteris præſumpturum*, multa ex ſuo filiæ largitus eſt. Quinetiam Regina tanta in auro, argento, variiſque veſtibus protulit munera, vt Rex exiſtimaret ſe inopem relinqui. Cernens illa turbari propter hoc Regem, ad circunſtantes Francos, ita vt Chilpericus audiret, ſic locuta eſt: *Nullus* (inquit) *noſtrum autumet, hæc regalium eſſe ornamenta theſaurorum. Quædam enim ipſe princeps mihi dotis nomine contulit, quædam proprius labor adquiſiuit, aliqua veſtra munificentia tribuit.* Hac ſatisfactione ſuſcepta, intentio Regis quieuit. Francorum quoque primores filiam Regis clariſſimis ditauere donis. Tanta denique theſaurorum fuit copia, vt ſex plauſtra his onerata eam præcederent. Quæ digrediens ab vrbe Parrhiſiorum, poſt oſcula & lachrymas parentum, dum curru veheretur, in ipſo portæ limine effracto vnius axe rotæ, ad terram corruit. Cui cum plurimi malam † optarent horam, populus hoc pro auſpicio ſuſcepit. Dum octauo denique ab vrbe miliario tentoria fixiſſent, quinquaginta viri, raptis centum equis cum eorum aureis faleris, ad Childebertum regem ſe contulerunt. Vnde metuens Chilpericus ne aliquæ inſidiæ pararentur filiæ a nepote ſuo vel fratre, quatuor millia armatorum eius deputauit tuitioni, quibus Bobo & Wado duces præerant. Præcepit etiam vt de ſubſtantiis pauperum, neceſſaria eis in itinere ſubminiſtrarentur: ne fiſci reditus aliquo modo minuerentur. Hac igitur cum pompa, cumque vtriuſque ſexus multimoda familia, Hiſpanias petiit Chilperici regis filia: ii vero qui eam deducebant, cuncta per quæ ibant vaſtata linquebant.

Rigundem. Inf. c. 59.

vel ſtali vulgo, Malhuora.

De Fredegundis aſtu & illecebris, & Chilperici obitu ac moribus. Deque Aurelianorum cum Bleſenſibus in Dunenſi expeditione.

CAPVT LVII.

ERat autem præfata Fredegundis forma egregia, conſilio callida, dolis (excepta Brunichilde) parem non agnoſcens: quæ addicto ad ſuas libidines Chilperico, ita mentem eius cupiditate ſui obſtruxerat, vt fœmineas vincere non præualens auiditates, quaſi vile mancipium inſolentiæ muliebri obſequeretur. Dum igitur impenſo eam diligeret amore, quadam die, venatum profecturus, è regia in ſtabulum deſcendit equorum: Regina vero æſtimans Regem iam progreſſum, in interiori cubiculo caput proprium aquis parabat abluere. Rex ergo iterum in regiam regreſſus, cubiculum poſt illam intrauit, & eam, vt iacebat, ſuper ſcamnum accliuem baculo in poſterioribus ludens percuſſit. Illa autumans Landericum hoc feciſſe (qui Comes tunc & Maior domus erat regiæ, conſueuerarque cum regina ſtupri habere conſuetudinem) ait: *Et quid Landerice talia facere præſumis?* Illico Rex, ac ſi amens effectus, vbi hæc audiuit in ſuſpicionem deductus, indignatione nimia furens, animique impos, exiliit, fugiens turpis corruptelæ contagia. Nec furentem capiebat aula: itaque ſyluarum ſe-

Landericus Maior dom. idem tangit Ado ſub Anno 564

creta petiit, vt venatibus intentus tantam animo conceptam leniret iracundiam. Cognoſcēs vero Regina non æquo animo Regem verba tuliſſe ſua, & periculum ſuæ imminere ſaluti, ſi eum opperiretur venturum, timorem abiicit, fœmineamque audaciam aſſumit: & mittens vocari iuſſit Landericum, cui & dixit: *Res capitis tui Landerice nunc agitur: pluſque tibi de ſepultura quam de lectulo, niſi caues, in proximo cogitandum erit.* Narrat itque ei cuncta quæ dicta ſeu geſta fuerant. Quibus agnitis, Landericus reputare ſecum ſcelera ſua ipſe cœpit, & conſcientiæ ſtimulis exagitari: nullum fugæ locum, nec euadendi ſubſidium ſibi relictum: circumuentum velut quibuſdam retibus & captum teneri. Denique ingemiſcens altius, *Væ (inquit) diei, quo in tantam cordis amaritudinem inueni: diſcrutior miſer animo, & quid agam vel quo me vertam ignoro.* Cui Fredegundis, *Auſculta (ait) paucis: & quid ego te facere velim, & quid nobis profuturum ſit, ſcies. Reuertente Rege de venatione (vt ei mos eſt) ſub obſcura nocte, immittantur homicidæ, qui præmiorum pollicitatione contemptum ſumentes vitæ, lethali eum perfodiant vulnere: Quo facto, nos ſecuri à mortis periculo, cum filio regnabimus Clothario.* Laudat Landericus conſilium, & reuertentem de ſylua Chilpericum, his qui cum eo venerant alio intentis, circumſtantes qui miſſi fuerant, præcepto ſatisfaciunt, atque deſilientem equo opprimunt, clamantes, *inſidiatores à Childeberto rege Auſtraſio directos dominum ſuum interemiſſe, & ſe in pedes quantocyus ſyluam verſus dediſſe.* Quo audito, qui aderant arreptis equis, quos non videbant, inſequi conati ſunt. Quos cum minime inueniſſent, ad propria ſunt reuerſi. Madalſius Sylvanectenſis epiſcopus (qui iam in tertia die in tentorio reſidebat, & Regi minime colloqui poterat propter faſtum ſuperbiæ, qua idem Rex tumebat) vt eum interfectum cognouit, aduenit, allatoque † eius corpore, & veſte meliori circundato, naui impoſitum, & a Calenſi villa, vbi hæc acta fuerāt, Parrhiſios deducens, in Baſilica ſancti Vincentii ſepeliuit: quam ipſe immunem ab omni ciuili negotio, iam in eundo, vel redeundo, vel negotia exercendo, per totas regni ſui prouincias regali præcepto, tempore Abbatis Cubilionis †, effecerat: necnon & duas poſſeſſiones in pago Caruicenſi ſitas (quarum altera Ipiacus, altera autem Adiacus dicebatur) tempore Droctoui abbatis, per ſyngraphum ibi contulerat. Fuit vero Chilpericus gulæ deditus: cuius Deus venter erat. In cuius tempore pauci clerici ad epiſcopatum ſunt promoti, ipſo Neophytis Eccleſias contradente. Ipſe namq; omnes ſui temporis ſapientes ſcientia ſe anteire exiſtimans, compoſuit duos libros imitari Sedulium volēs: in quibus plurimi verſus Seazontes erant: breues quoq; ſyllabas pro longis, longaſque pro breuibus continebant. Cumque & alia opuſcula, vel hymnos, ſiue miſſas componeret, quæ nulla poterant ratione ſuſcipi, cum ipſis etiam memorati ſuperius libri a memoria aboliti ſunt hominū. Cauſas pauperum non facile ad ſe ingredi ſinebat, Eccleſias ſeu monaſteria hoſtili odio inſectabatur, adeo vt plerunq; in palatio reſidens aſtantibus ſibi diceret: *Ecce, diuitia noſtræ ad Eccleſias tranſierunt: ſoli nunc Epiſcopi regnant: ſolis eis defertur honor.* Sacerdotes etiam domini ſibi in fabulam verterat & in prouerbium. Quid autem plura de eius prauis recenſemus moribus? Nullum denique vnquam perfecte dilexit: à nullo dilectus eſt. Hoc modo periit inuiſus ſuis, nec amabilis extraneis.

Defuncto Chilperico, Aurelianenſes iuncti Beleſenſibus expeditionem ſuper Dunenſes agentes, eos inopinate oppreſſerunt, res eorum mobiles auferentes, immobiles igne cremantes. Sed eis ad ſua redeuntibus, Carnotini cum Dunenſibus [illegible] ſimilem per omnia vltionis inflixerunt plagam, par pari referentes, & cum in maius ira augmentaretur, interuenientibus vtriuſque partis Comitibus pax facta eſt.

Chilpericus rex perfidia vxoris Fredegundis interficitur. Sic ait et Greg. Tur. l. 6. c. 46.

[illegible] Sup. 3. c. 2.

Abbas Stubi- liane.

Ecclesia S. Germani à Prat.

Chilperici Regis vita Greg. Tur. 6. c. vlt.

Expeditio Aureliaenſis & Beleſenſis in Dunenſes.

De Fredegundis & Theſaurariorum Chilperici profugiis

CAPVT LVIII.

Templum diuæ virginis apud Parrhiſios. Chelles

INterea Fredegundis regina marito viduata, ad Baſilicam Parrhiſiacę vrbis in honore ſanctæ Mariæ dicatam, cum Theſauris quos ſecum habebat, ſe conferens, a Ragnemodo ſuſcipitur epiſcopo. Nam theſaurarii Chilperici regis cū theſauris apud Calam † vicum repertus, cumq; miſſorio aureo quem idem Rex magnis fabricarat impē-

ſis,

ſis, ad Childebertum regem ſe contulerunt. Porro eadem Regina prudenti conſilio vſa, ad Guntrannum regem legatos direxit: mandans, ſe cum filio quem *Clotharii.* ex Chilperico fratre ipſius ſuſceperat, in clientelam illi velle tradere. Guntrannus, *In hoc deſinunt Gre. Tur.* de fratris interitu veris indiciis certior factus, Parrhiſios ſummo ſtudio contendit. Occurrit autem eis Fredegundis, & eum intra vrbem recepit. Poſt quem Childebertus adueniens, dum à ciuibus ingreſſus ei prohiberetur, ad patruum mittit, poſcens vt pactum quod dudum inierant, rectius firmaret. Verum memoratus princeps ipſos quidem legatos perfidiæ redarguit, quod eorum prauis conſiliis amicitia olim cum nepote iuncta dirempta foret: ſe vero cum eis fœdus non facturum reſpondit. His Childebertus ſibi nuntiatis, iterum mandauit, vt ſe de regno Chariberti, quod ſibi debebatur, remoueret. Reſpondit ille, *Sibi magis deberi, qui frater defunctus erat: nec ſe vllo modo fraternam hæreditatem alteri ceſſurum.* Rurſum alios nuncios mittens Childebertus rogabat, vt Fredegundis ſibi ad ſupplicia traderetur, quæ patrem cum patruo maligno peremiſſet ingenio. Reſpondit ille, *In proximo placitum cum nepote ſe habiturum, ibique de his & ſimilibus tractaturum:* eoſque ei a quo directi fuerant remiſit: Occulte nanque Fredegundi videbatur patrocinari. Quam dum ſæpius ad conuiuium euocaret, vna dierum è medio prandio Regina ſurgens a Rege inuitabatur, vt aliquid cibi adhuc ſumeret. Sed illa (iuxta conſuetudinem mulierum) ſibi accidiſſe dicente, vt pro conceptu ſurgeret, Rex ammiratus eſt, ſciens nondum quartum præteriiſſe menſem ex quo alterum pepererat.

De Clotharii filii Chilperici per principes inauguratione, deque Guntranni plauſibili ad populum concione.

CAPVT LIX.

PRincipes ſane Chilperici, è quibus Anſoaldus primus erat, acceptum filium eius Clotharium per ciuitates regni eius circunduxerunt: & ſacramenta ex nomine ipſius atque Guntranni ſuſceperunt. Guntrannus vero vniuerſos quos Chilpericus iniuſte oppreſſerat, releuans, Eccleſiis teſtamenta ab eo ablata reſtituit. Sed ſuſpectus, hominum inter quos venerat malitia, nuſquam niſi armis cuſtodibuſque vallatus progrediebatur. Vnde quadam die in Eccleſia facto ſilentio, circumſtantem populi multitudinem hac voce rogauit: *Obſecro* (inquiens) *vos qui adeſtis populi, vt firmiorem quam fratribus meis ante hoc non ſeruaſtis, mihi fidem cuſtodiatis,* *Concio popularis.* *quatenus valeam cum quiete nepotes enutrire meos, voſque cum iuſtitia regere: ne forte (quod Deus auertat) me ante tempus ſublato, & ipſi careant nutritore, & vos rectore.* Cumque eius verba ammirans populus laudaſſet, Dominum pro eius rogabat ſalute.

De Rigundis detentione & dotis eius occupatione.

CAPVT LX.

DVm hæc agerentur, Rigundis Chilperici regis filia (quam ad Hiſpanias miſſam fuiſſe diximus †) Tholoſam veniens, moras itineris ibi innectere cœpit. Sed *ſup. c. 50.* perlato ad aures Deſyderii vrbis ducis de morte Chilperici nuncio, capta, ac theſauris omnibus ſpoliata, in Baſilicam ſanctæ Mariæ confugit. Cui Deſyderius arctum conſtituens victum, theſaurum ſigillo munitum, in quadam domo fortiſſimis tradidit viris cuſtodiendum, & ipſe ad Mummolum Auinione † reſidentem tranſiit.

alias Auenione.

De Theodori Maſſilienſis qui pſeudofratrem Guntranni extulerat multa: & prodigiis eius anni

CAPVT LXI.

Gundoaldus Priſco Francorum reges comati. *Sup. 2. c. 12.*

NOua iterum contra Theodorum Maſſiliæ pontificem iurgia ſunt orta, eo quod Gundoaldum quendam, qui ſe fratrem Guntranni falſo aſſerebat, ſuſcepiſſet. De cuius origine pauca diſſerere libet. Hic denique Gundoaldus in Galliis natus, moreq; Regum a matre ſua enutritus (vti conſuetudo antiquis Franciæ fuit regibus) capitis comam gerebat profuſam. Oblatus itaque a matre Childeberto ſeniori eſt, dicente ea quod Clotharii fratris eius filius eſſet: ſed quia Clotharius eum odio habebat, ideo ad ipſum (cuius nepos erat) delatum vt ab eo educaretur. Quem Childebertus, expers filiorum, ad educandum ſuſcepit, poſcentique Clothario videndum tranſmiſit. Ille intuitus eum, incidi eius præcepit capillos, hunc ſuum negans filium fuiſſe. Poſt obitum quoque eius dum à Chereberto eius filio loco fratris aleretur, a Sigeberto euocatus, iterum inciſis crinibus Coloniæ in cuſtodiam truditur. Vnde fuga elapſus, ſuccreſcentibus capillis primum ad Narſetem Italiam tunc gubernantem, indeque ad Imperatorem tranſiens, familiariſſimus ei efficitur. Lapſo ſane pauci temporis interuallo, Guntrannus Boſo (cuius ſupra meminimus) ad ſepulchrum Domini orationis gratia properans, eum Conſtantinopoli reperit: à quo (vt ipſe poſt aſſeruit) ſolicitatus ad Gallias rediit: & a Theodoro epiſcopo Maſſiliæ exceptus, ſumptis ab eo equis ad Mummolum ducem, qui à Guntranno rege deſciſcens Auinionem confugerat, ſe confert. Quod Guntrannus Boſo agnoſcens, eius ſe velle conatibus contraire aſſimulans, Theodorum epiſcopum in cuſtodiam poſuit, arguens eum inſidiatorem regni auſum fuiſſe ſuſcipere. Sed Pontifice ſub duris cuſtodibus Dominum exorante, lux immenſa totam ſubito in qua cuſtodiebatur repleuit cellulam, ita vt Dux memoratus nimio arriperetur timore. Ductus tamen antiſtes ad Guntrannum regem, cum Epiphanio antiſtite (qui ex Italia Maſſiliam demigrauerat) iterum mancipatur cuſtodiæ: in qua quidem Epiphanius obiit, Theodorus vero innoxius repertus ad ſua rediit. Nam prolatis literis ex nomine fidelium Childeberti, quibus inſcriptum erat, *vt Gundoaldum honorificentiſſime exciperet*, abſolutus eſt, Guntrannus ſane dux cum alio duce Guntranni regis, theſauros Gundoaldi (qui ad quandam maris inſulam, euentum rei præſtolando demigrauerat) diuidens, non paruum auri ac argenti pondus in vrbem Aruernorum deuexit. Ex qua ad Childebertum demigrans, in redeundo a Guntranno rege cum filio captus minis ab eo terrebatur: quodque pœnis pro inuitato à ſe Gundoaldo conſumeretur, interminantem ſæpe audiebat. Cui ille, *Ex hoc*, inquam, *me innocentem comprobabo, cum filio in obſidatum tradito, Mummolum eius fautorem ingenio captum tibi tradidero*. Credidit Rex pollicenti, & retento puero ipſum ſiuit abire. Qui Auinionem cum coPioſa ſuorum manu vallans vrbem, quibuſdam ſatellitibus Rhodano ſubmerſis, ipſe colloqui Mummulo cupiens, ſuper ripam brachii fluuialis, quo ciuitas cingitur, deambulat. Hortatu denique Mummoli (ſpondentis nil aduerſi eum paſſurum) flumen cum vno ex amicis ingreſſus, ſocio aquis ſubmerſo, Boſo vndis ſe huc illuc que circunferentibus, haſtam a milite ſibi protenſam arripiens, ereptus eſt. Demum illatis ſibi a Mummolo conuiciis, & grauioribus illi a ſe relatis, dum eum obſideret, Gundulfus (cuius ſupra meminimus) miſſus à Childeberto, eum ab obſidione remouit, Mummolum ſecum deducens in Aruernũ. Qui diu ibi faſtidiens reſidere, ad ſuam, vnde digreſſus fuerat, rediit ciuitatem: iunctuſque duci Deſyderio, qui ad eum (vt diximus) de pago venerat Tholoſano, euocatum Gundoaldum, more antiquorum Francorum, Regem proclamantes eſſe futurum, eleuauerunt eum clypeo †. Cumque tertio totum cum eo circumiſſent exercitum, clypeus repente ruens cum Rege, vix a terra eleuari potuit.

Gundoaldus ab exercitu Rex declaratur. *† al. ſuper clypeum*

Erat dum talia agerentur menſis decimus & apparueruntque in vineis pampini cum vuis ad plenum formatis, & in arboribus flores.

Pharus

Pharus quoq; ignea, per cœlum nocte currens media, late mundum luce luſtrauit clara.

Columna etiam ignis cœlo pendere viſa eſt: cui ſuperpoſita erat ſtella magna, quam æſtimabant homines interitus Gundoaldi eſſe indicem: cum & terra tremeret, ac alia multa apparerent ſigna. Prodigia.

De Guntranni cum cohæredibus regni concertatione

CAP. LXII.

IN illis diebus Guntrannus Rex duces ſuos ad peruadendas vrbes, quas Sigebertus de regno Chariberti fratris amborum tenuerat, quaſque Chilpericus Childeberto nepoti ſuo, ex fratre Sigeberto genito, vi præripuerat, direxit. Veruntamen Garicicus, comes partium Childeberti, poſt mortem Chilperici ſacramenta fidelitatis à Lemouicinis, domini ſui vice, exegerat. Cæterum Pictauos paria acturus veniens, à ciuibus cum gratia ſuſceptus, audiuit Bituricos, qui regi parebant Guntranno, hoſtiliter in Turonicos irruiſſe: quoniam & ipſi quidem iam ſe ad Childebertum contulerant: Idcirco Bituricenſibus territorium Turonicum depopulantibus, Maroilenſis vici eccleſia, ſancto Martino dicata, ab eis eſt cremata. Vbi euidens apparuit virtus beati Confeſſoris, pallam altaris cum circumiacentibus herbis à flamma defendentis. Mirabile dictu, trabes ingentes igne fuiſſe combuſtas, & molliciem linthei ſeu herbarum manſiſſe intactam. Cognoſcens ergo Garicicus quæ agebantur, miſit qui Turonenſibus denuntiarent, ne vllatenus ſe ad partē Guntranni transferrent. Ad quæ mandata, Gregorius episcopus hæc reddidit reſponſa: *Guntranno regi, poſt fratrum obitum, omne regnum Francorū eo iure deberi, vt quemadmodum Clotharius pater eius ſuper proprios filios, ſic Guntrannus ſuper nepotes ſuos principaretur. Non igitur ſe repugnaturos ſed ipſum quoque inepte agere ſe dixit æſtimare, qui putaret tanto principi ſe poſſe repugnare.* Videns Comes, non qualia ipſe voluerat, ſed qualia mandauerat Rex, a Turonenſibus geri, relicto in vrbe Pictauorum Eberone Childeberti regis cubiculario, ipſe quaſi exercitum contra inimicos congregaturus exinde diſceſſit. Tunc Pictaui fines ſuos vaſtari cernentes (nam Turonici cum Aurelianenſibus, & ſæpe nominatis fœderatis hoſtibus, agros eorum rapinis ac incendio ſubuertebant) legatos eis de pace miſerunt: petentes vt vſq; ad placitum, quod patruus cum nepote conſtituerat, quieſcerent, & tum demum illum quem Deus ſorſque dediſſet, dominum eſſent habituri. Sed illis reſpondentibus, *petitiones eorum non ſe præpoſituros Regis præceptis*: coacti Pictauii, ſacramento ſe fideles Guntranno fore ſpondentes, fautores Childeberti à ſuis pepulere mœnibus. Nec tamen hæc facientes diu in fide durarunt. Tandem adueniente die colloquio Regum præfinito, Childebertus mandat Ægidio Remenſi archiepiſcopo legatione fungi apud patruum. Qui nil moratus, ad Guntrannum pergit, hocque initium ſermonis, ad demulcendum principem habuit: *Gratias*, inquit, *præcellentiſſime regum, omnipotenti referimus Deo, qui tibi non ſolum regni tranquillitatem, verum & augmentum quotidie attribuit.* Cui Rex: *Illi*, ait, *vere ſunt gratiæ referendæ, qui omnium eſt benigniſſimus gubernator regnorum, non tibi cunctorum nequiſſimo hominum, cuius conſilio mearum ſunt vaſtati fines vrbium: qui ſub veſte omnia non Domini ſacerdotis, verum crudeliſſima geris officium proditoris.* Silente ad iſta Sacerdote, præ nimia indignatione vnus legatorum ait Regi, *Mandat tibi glorioſiſſimus nepos tuus, dominus noſter Childebertus rex, vt patris eius hæreditatem illi ad integrum reformes.* Ad hæc Guntrannus rex reſpondit: *Iam me ex hac cauſa reſponſo ſatis feciſſe arbitrabar: Reſponderam enim in alio placito, quod & nunc reſpondebo pactionibus ea mihi ceſſiſſe, nec me illi eis ceſſurum niſi gratia amicitiarum.* Tunc alter è legatis his ad Regem vſus eſt verbis: *Si hæc*, inquiens, *optime princeps, difficilia tibi videntur impetratu, ſaltem illa impetret, vt Fredegundis ei ad ſupplicia dedatur, quæ patrem eius cum patruo nefandiſſime interemit.* Huic quoq; Rex hoc reddidit reſponſum: *Tradi ea*, dicens, *nullatenus poteſt, eo quod filiū Regem ac Rege genitum habet: & eā innocentem [illegible] omne quo impetitur eſſe puto.* Poſt hæc Guntrannus Boſo qui dudū (vt prędictū eſt) ad Childebertū tranſierat, & tunc cū legatis ibi aduenerat, quaſi aliqua regi Gūtranno

Greg. Tur. lib. 7. c. 25.

ſuggeſturus, ad eum acceſſit. Iubet Rex ſilere, atque eum huiuſmodi præuenit ſermone: *Quid ais, o bone vir? cuius prudentia ideo Orientis expetiit regna, vt nobis Ballomirem quendam* (ſic nanque Rex nominabat Gundoaldum) *inde arceſſeret, qui vrbes noſtras perua- deret. O ſemper perfide, & nullo modo in his quæ promiſeris permanens!* Reſpondit ad iſta Boſo: *Tibi*, inquiens, *Regi in ſolio regali reſidenti, nemo audet contradicendo obloqui: veruntamen ſi quiſquam meorum æqualium iſtud mihi impingeret crimen, obiecta armis refellens, Deo opitulante, & te ſpectante, eum potenter ſuperarem.* Tacentibus interim cæteris, Rex ſubiunxit. *Cunctos pie viuentes hoc indignari oportet, ac conari vt è medio auferatur hominum tyrannus hic: cuius pater procurator fuit regalium molendinorum, & (vt verius fatear) lanæ opificio vitam produxit ſuam.* Et quamuis fieri poſſit, vt vnus homo vtriuſque ſit artis peritus, propter opprobrium tamen regis quidam ex legatis calumniari cœpit, dicens: *Ne loquaris tam inculte, ô Rex: nam qua ratione poteſt exiſtere, vt cuiuslibet hominis ſint duo patres, re ſpirituali excepta? Non ſunt hæc regiæ dignitati congruentia verba.* Vniuerſis igitur pro his ſermonibus in riſum ſolutis, alius legatorum dixit regi: *Valedicimus tibi, ô Rex, & quia nepotis tui pacem aſpernaris, ſcito ſecurim fore paratam qua fratres percuſſit ſuat tui, vt ea excidaris.* His dictis iuſſit Rex eos a conſpectu ſuo pelli, ac ſuper capita recedentium ſtercora de plateis collecta proiici. Pro tanta igitur iniuria vehemens inter Reges diſcordia exorta eſt.

Ballomer, i. Nodo-reg.

De Fredegundis reginæ in Aſylo Parrhiſienſi ſæuitia per Audonem inflammata

CAP. LXIII.

PEr idem tempus, Leonardus quidam optimatum Chilperici a partibus Tholoſæ adueniens, Fredegundi reginæ adhuc in maiore eccleſia Parrhiſiaca reſidenti intimauit, ſe fuga lapſum ab eius filia †: quam affirmabat in magna victus ac veſtitus degere inopia. Quibus verbis Regina indignata, præcepit ab eo auferri balteum, quem ex munere memorati meruerat Regis, ac omni priuari dignitate. Simili modo multos ab obſequio filiæ recedentes vel honore priuauit, vel contumeliis ſeu pœnis affecit: nec verebatur dominum, aut eius genitricem, in cuius manebat Baſilica, dum peruerſa ageret, adhærente ei Audone, ſuo in malis omnibus cooperatore: quem populus tunc peremiſſet, niſi in eccleſiam confugiſſet.

† Rigunde.

De Prætextati Epiſcopi Rothomagenſis reſtitutione

CAP. LXIV.

PRætextatum ſane Rothomagenſem pontificem, de exilio mandauit Guntrannus Rex reduci. Propter quem cum Synodum vellet Rex congregare, Ragnimodus Parrhiſienſis antiſtes dixit, a ſacerdotibus nequaquam eum communione fuiſſe priuatum, nec eſſe neceſſe ideo Epiſcopos vocari. Sic demum Prætextatus vrbi reſtitutus eſt ſuæ.

De diligenti Guntranni cuſtodia ſui & Fredegundis in agrum perfugio, & fraude

CAP. LXV.

INterea eum morante Rege apud vrbem Parrhiſiacam, adueniens quidam pauper ſuggeſſiſſet ei, vt ſe a Faraulpho Chilperici quondam cubiculario obſeruaret, dicens, *ſe conſilium eius, quod de perimendo Rege conceperat, compertum habere*; audito hoc Rex, inter-

interrogatum quidem & negantem dimiſit, ſe vero ita armis & cuſtodibus muniuit, vt nuſquam, nec ad eccleſiam quidem, ſine armorum aut cuſtodum munimento procederet. Fredegundem autem in Rotoialenſem, Rothomagenſis territorii vicum, ad peragendum quod ſupereſſe poterat vitæ, direxit. Quam multi optimatum Chilperici proſecuti, eam inibi cum Melanio (qui Prætextato depulſo, ab ea ſubrogatus, ac poſt reuocato, à Guntranno reiectus erat) reliquerunt, promittentes ſe filio eius Clothario fideliter parituros. At illa exortem ſe honoris, & relictam indignata, & Brunichildem potentiorem (vt erat) æſtimãs, Olericum quendã fallendi doli inſtructum ad eam dirigit, quatenus ſimulando ſtrenuum famulatum, occultum mortis inferret ictum. Qui dominæ iuſſis obtemperans, fingit ſe crudelitate Fredegundis offenſum, ad Brunichildis properaſſe conſpectum, quod audierit eius benignum in omnes affectum. Tandem in partem ſuſceptus amicitiarum, omnibus adulabatur, dominam etiam vſque ad cubiculi deducens ianuam, coæqualibus ſe præbens beneuolum, maioribus ſubiectum. Sed non diu, quis eſſet, ſuſpicione imminente valuit tegere: nanque quæſtioni ſubditus, prodidit omnia malignitatis arcana, & diris affectus ſuppliciis † ad priorem remiſſus eſt dominam. Cui quæ ſibi accidiſſent enarrans, vt quaſi ſuſpicio auferri ab animo Brunichildis poſſet, re autem vera vt pœnas pro non perpetrato lueret ſcelere, manuum ac pedum abſciſione ab ea eſt mulctatus. † i. tormentis.

De Eberulfi punitione, & in beatum Gregorium Turonenſem ſimultate, & Guntranni geſtis

CAP. LXVI.

INteriectis diebus Guntrannus Rex Cabilonas regreſſus, fraternæ necis authorem ſollicite inueſtigans, per reſponſales Fredegundis, Eberulfum, in palatio Chilperici cubiculariis præpoſitum, eius ſceleris cognouit eſſe caput. Rogatus vero ab ea idem Eberulfus fuerat, ne ipſam deſereret. Qui dum conſenſum ei denegaſſet ſuum, ob id apud Regem accuſatus eſt ab illa. Rex igitur, felle commotus, circunſtantibus amicis iurauit, *Se non ſolum homicidam, verum cunctam eius perditurum generationem, quatenus auſus interficiendorum Regum, de regno tolleretur Francorum.* Hoc terrore perculſus vir ſupra nominatus, ad Baſilicam ſancti Martini, cum clericis quibus frequentes intulerat iniurias, aufugit. Tunc Aurelianenſes cum Bleſenſibus, ad cuſtodiendum ne exinde quiſpiam dilaberetur, iuſſu Regis alternas ſortiti vices, in eundo ac redeundo multas agebant prædas: dumque duo, qui mulas iam dicti rapiebant Confeſſoris, ad domum cuiuſdam ruſtici potum petituri aduenissent, & ille ſe habere negaret, vnus eorum protenta haſta, vt eum peructeret, ab eo ictu gladii peremptus eſt, alter caſu ſocii perterritus, aufugiens quæ male peruaſerant reddidit. Poſt hæc facultas omnis Eberulfi, quæ multa erat valde, diuerſis a Rege conceſſa. Domus quoque, quam intra muros poſſidebat Turonicos, adeo direptioni tradita eſt, vt nihil niſi nudi ſupereſſent parietes. Pro his itaq; cauſis calumnias ſancto Antiſtiti inferebat Gregorio, quaſi cum eius gererentur conſilio: minabaturq; quod ſi vnquam Regis rediret in gratiam, ſimilem ei retribueret viciſſitudinem. Verum Antiſtes plus clementia pro eius miſeriis, quam indignatione pro illatis ab eo cõmouebatur iniuriis. Cumq; foret eidem miſero domicilium in S. Martini ſalutatorio, & à presbytero (cui ſeruandi oratorii cura delegata erat) reliquæ clauderentur ianuæ, per oſtium illius ſalutatorii ingreſſi Eccleſiam ... vel puellæ vniuerſa rimabantur ornamenta ſacri templi. Quod poſtquam cuſtos ſacræ ædis animaduertit, ac ferreis ipſas fores affixit clauis, media ferme nocte in ... nocturnalibus hymnis a præfato Eberulfo epiſcopus Gregorius & clerici tantis lacessiti ... iciis, vt laudes Deo debitas relinquere cogerentur. Sed & clericum quendam iam temulentus, quod vinum ſibi non largiretur, ſuper ſcamnum extenſum pene vſq; ad mortem flagellis cecidit: multorumq; cædem in atrio beati Antiſtitis exercuit, non veritus illi ingerere contumeliam, cuius quotidie flagitabat clementiam. Greg. Tur. lib. 7. c. 22. Salutatorium S. Martini.

Viſum Gregorii Turonenſis.

Porro vna noctium vidit idem Epiſcopus ſomnium, quod eidem viro retulit, in hunc ſe habens modum. *Videbam*, ait, *me ſacroſancti Martini aſtantem altari, ac dominici celebrare myſteria ſacrificii: Guntrannumque regem ipſam ingreſſum orationis domum, ſuis imperantem, vt te a palla altaris, cui inhærebas, euulſum foras pellerent. Cui cum intermiſſis ego miſſarum ſolennis me obuium præberem, & ne te contingerent, manibus quoque detinerem, tu interea, ara ſacra deſerta, huc illucque pauitans circunflectebaris. Tum ego ex hoc moleſtius, dum tibi innuerem ne quaquam abſcederes, euigilaui, mecum in animo viſionis reuoluens cauſam.* Ad hæc Eberulfus, *multum* ait *cogitatio mea cum viſo quadrat quoque tuo.* Quidnam cogitas inquit antiſtes. *Cogito*, infit ille, *ſi me Guntrannus Rex hinc voluerit extrudere, vna manu pallæ altaris inhærente, altera te cum clericis gladio trucidare.* Intellexit Epiſcopus illum Dæmonis inſtinctu talia effari. Nec longum fluxerat tempus, cœperunt fieri actu manifeſta, quæ fuerant Epiſcopo viſu reuelata: denique Guntranno quærente virum, qui arte ab eccleſia educens Eberulfum, aut ſibi adduceret vinctum, aut gladio relinqueret trucidatum, obtulit ſe Claudius quidam, ad id opus ſtrenuum ſpondens ſe fore miniſtrum. Pollicito itaque ſibi tanti ſceleris precio, ad Eberulfum accedit: iurat per Deum perque omnia cœli ac terræ ſancta, nullum fidelius aut poſſe aut velle cauſam eius apud Regem exequi, quam ſe (perpendebat enim infelix, alio eum non poſſe commodius decipi commento, quam ſuo periurio) Quid plura? Credidit miſer deieranti, ac in craſtinum a clericis accitus, cum eo ad conuiuium accedit. Finitis epulis, Eberulfo ſecum per atrium Baſilicæ deambulanti, & mutuam amicitiam iureiurando pollicenti, ait Claudius: *Si forte facultas foret iocundiora reperiri vina, fateter me eorum ardere deſiderio.* Reſpondens Eberulfus, cuncta quæ cuperet ſe præbiturum, dummodo dignaretur eius adire hoſpitium, vniuerſos dirigit pueros potioris vini hauſtum quæſituros. Cernens Claudius illum reſediſſe ſolum, cuius magis ipſe lethum, quã aliud ſitiret merum, manus eleuans erga ſancti Martini ſepulchrum, eum in hunc exorabat modum: *Te* (inquiens) *ſancte Confeſſor oro, vt ſoſpes reuiſam coniugem cum filio.* His dictis euaginato gladio impetum faciebat in aduerſarium, cuius conatum vnus intelligens famulorum, brachiis complexum reſupinat Eberulfum, qui iam à Claudio erat ſaucius: Ille è vagina exemptum enſem, inimici defixit in latera. Sicque à circumſtantibus eius ſatellitibus inuaſus, multis telorum interfectus eſt ictibus. Claudius vero tam immanis facinoris ſibi male conſcius, ad cellam Abbatis confoſſo latere abſciſſoque pollice profugit, poſcens ſe occuli ab eo. Veruntamen irruentibus Eberulfi ſtipatoribus vallatur armis domus: iacula per feneſtras intro iaciuntur: Abbas quoque vix à duobus clericis illæſus reſeratis extrahitur oſtiis: per quæ introgreſſi aduerſarii Claudium ſub lecto latitantem nacti iugulant, ſocioſque eius ſimul. Quorum corpora, domo protracta, ac ſuper nudam humum iacentia, parentes amicique colligentes ſepelierunt. Ad vindicandum autem homicidium in ſacræ ædis atrio perpetratum, etiam energumini ac pauperes præ foribus excubantes, cum fuſtibus & ſaxis properarunt. Hanc igitur ad ſe cauſam perlatam rex Guntrannus grauiter primo quidem tulit: donec comperto rei geſtæ ordine, animum ad alia tractanda conuerti. Subſtantiam Eberulfi ii quibus regalis eam contribuerat poteſtas auferentes, vxorem eius inopem reliquerunt.

Eberulfus interimitur.

Claudii exitus.

De Pictauenſis epiſcopi redemptione ac populi reconciliatione.

CAP. LXVI.

ANNO decimo regni Childeberti, Guntranni viceſimo quarto, idem princeps aduerſum Gundoaldum, exercitum ex vniuerſis vrbibus ſibi ſubiectis commouit. E quibus Aurelianenſes cum Bituricēſibus Pictauenſem aggreſſi ciuitatem, ciues, qui iam ab eo deſciuerant, ad priſtinam vi reuocantes ſocietatem, Epiſcopum [illegible] cere [illegible]ebantur. At ille comminuto vno eccleſiaſtici miniſterii aureo calice ſe, quidem ab exilio, populum autem a captiuitate redemit.

De

De Gundoaldi geſtis & alijs quibuſdam

CAP. LXVII.

IN illis diebus Gundoaldus iter Pictauos deſtinatum, audita expeditione, ad Engoliſmam deflexit: vbi ab Antiſtite & proceribus gratanter exceptus, corũ remunerata credulitate, Petragoricas tendit. Cuius præſulem male mulctatum reliquit, eo quod ſe cum fauore non excepiſſet: indeque Tholoſam pergens, præmiſſis militibus, Magnulfo pontifici ſibi occurrere mandat. Quapropter Magnulfus conuocatam plebem hortatur, monetque vt viriliter repugnet: ne forte calamitati, quam quondam ſub Sigulpho experti ſunt, iterato ſubdatur: memineritque quatenus Deſyderius ipſius dux vrbis memorati expertus ſit fortunam viri, dum quondam ſimile molitus fuerat. Et hæc quidem populum ad rebellandum excitauerunt: ſed robur aduentantis exercitus portas aperiri ſuaſit. Receptum igitur Gundoaldum vrbe, ac ſecum prandentem, his Epiſcopus affatur verbis: *Licet te filium Clotharii, regnumque tibi deberi aſtruas, incredibile tamen apud noſtros manet, te quæ cœperis poſſe perficere.* Reſpondit ad iſta Gundoaldus: *Ego*, inquit, *& Clothario me genitum fateor, & debitam regni portionem in præſentiarum adeptus, vrbe capta Parrhiſiorum ibi propriam ſtatuam ſedem.* Nunquam, ait Pontifex, tu iſta impediente Chriſto complebis, quamdiu quiſpiam regii ſuperfuerit germinis. Tum Mummolus alapa Domini ſacerdotem percuſſit, dicens: *Non pudet, ineptiſſime, tam nugacibus dominum noſtrum Regem confutare verbis?* Deſyderius quoque, agnitis his quæ contra ſalutem ſuam populo ſuaſerat, pugnis eum, fuſtibuſque cum reliquis cecidit, ac poſt fune reuinctum pedes direxit in exilium, raptis tam ipſius quam eccleſiæ facultatibus. Franci itaque, qui vndique ad perſequendum Gundoaldum permoti fuerant, vſque ad Dordoniam progreſſi flumen, pꝛſtolabantur ſi quos eius, fama ferente, perſentiſcerent motus. Sociauerat ſe ei Waldo cubicularius Rigundis †, vir haud ſpernendæ potentiæ: reliquis puellæ miniſtris fuga dilapſis. Sed & Deſyderius cum Mummolo ac Bladaſta, necnon Sagittario (qui ſponſionem de præſulatu Tholoſano iam elicuerat ab eo) intimi erant in conſilio, perque eos res agebatur. His diebus ad amicos in ſuperiori Francia degentes miſit epiſtolas, duobus eas tradens ferendas clericis: quorum vnus Caturcinæ vrbis incola, ligneam quam ferebat cauans tabulam, immiſſis literis ceram ſuperduxit. Nil tamen illum hæc fraus iuuit, quin à fidelibus Guntranni regis deprehenſus, patefacta legatione, poſt flagella cuſtodiæ cum ſocio manciparetur. Porro Gundoaldus ad Burdegalenſem tranſiens ciuitatem, Bertranno præſule humaniſſime ſe ſuſcipiente, aliquandiu ibi reſedit. Quærenti vero ei, quæ res inexpugnabilem hoſticum efficeret? indicatum ab vno familiarium eſt, quendam Orientis regem, reliquias ſancti martyris Sergii brachio alligatas ferentem ſemper aduerſariis præualere. Cumque ſollicite inueſtigaret, quis huius teſtis Domini † patrocinia poſſideret? Bertrannus epiſcopus dixit eſſe in eadem vrbe quendam Syrum negociatorem, nomine Eufronem, qui olim ab oriente ea detulit. *Hic* (inquiens) *in domo ſua, quam in Eccleſiam conſecrauit, inter alia miracula illius dilecti Dei meritis patrata, hoc etiam videre promeruit, quod ciuitate flammata ipſa Baſilica permanſit intacta.* Mittitur è veſtigio Mummolus dux cum ipſo Epiſcopo, memoratas inquiſiturus reliquias. Cui acrius inquirenti, reſponſum Eufron reddidit: *Noli*, obſecro, *me ætate confectum deſatigare ſenem, nec ſancto illi inferre iniuriam. Verum acceptis centum aureis, ab hac deſiſte intentione.* E contra ille aſſerens ſe, etiam ſi ducenti darentur, cœpta non deſerturum; inſuper videns capſulam de pariete pendere, appoſita ſcala iubet Diacono, vt aſcendens loculum deponeret. Qui præcepto parens, dum ſancta manu tangeret pignora, tanto arrigitur tremore, vt confeſtim ruiturum omnes ipſum putarent: depoſita tamen Mummolo tradidit. ille inuentum os precioſi Martyris, auſu temerario percuſſum cultello in tres partiuit partes. Quibus reſilientibus, nec vſquam apparentibus, magnus aſtantes inuadit horror. Proſtratis autem illis ad orationem, flenteq; præcipue ſene (qui ſe tanto ingemiſcebat priuatum patrocinio) apparuerunt particulæ haud procul poſitę. Harum vna Mummolus aſſumpta

Indignissimum in pontificem.

Filia Chilperici.

i. martyris reliquias.

Miraculum ossis Sergii martyris.

diſceſſit. Sed Beatus martyr id ſibi non gratum fore, ex hoc præcipue oſtendit, quod eidem viro, cuius hæc acta fuerant imperio, noluit eſſe auxilio. Veruntamen idem Gundoaldus iterato duos ad regem Guntrannum deſtinans legatos (quemadmodum olim Francorum mos fuerat legatis) iuſſit illis virgas ferre ſacratas, quibus prolatis totius immunés forent iniuriæ. Hi itaque qui directi erant, incaute legationem ſuam prius popularibus vulgarunt, quam Regi præſentarentur. Vnde Rex eos ſibi exhiberi iubens vinctos, inquirit † vnde, vel a quo, ſeu a quibus, directi eſſent? Illi rem omnem, vt erat, enarrant ordine, miſſos ſe à Gundoaldo Clotharii (vt ipſe profitebatur) regis filio, quatenus debitam repeterent regni partem. *Quam* (inquiunt) *niſi mature reſtituatur, cum circumiacentibus in proximo depopulabitur vrbibus. Nec paruam illico coactam*, aiebant, *bellatorum manum: cum præter Aquitanicas copias, validos ſperaret ſibi ex Auſtria affuturos auxiliatores. Idque præpotentes Ducum ex regno Childeberti noſſe, an ipſi vera proſequerentur* †. Et hæc quidem Legati ad primam interrogationem prodiderunt. Poſtea vero ad trocleas extenſi, & diutiſſime cæſi, indicarunt Rigundem Chilperici filiam, cũ Magnulfo Tholoſano pontifice, in exilium relegatam. Demum cuſtodiæ deputati, vſque ad aliam audientiam iubentur adſeruari.

Virga ſacrata, caduceus.

alias, ſeuere interrogat.

alias, proloquerentur.

De Childeberti & Guntranni reconciliatione & Guntranni conſilio Childeberto dato, deque Gundoaldi factione.

CAP. LXVIII.

INterea Childebertus, nunciis patrui impellentibus, à loco ſuæ habitationis digreſſus aduenit ei collocuturus. Tunc ex pręcepto Guntranni, ſupramemorati in amborum præſentiam perducti viri, cum prius relata iterum recapitulaſſent, addiderunt, vniuerſos Rigundis theſauros à Gundoaldo peruaſos: ipſumque dicere ſolitum, *inuitante Guntranno Boſone ab oriente ſe ad Gallias tranſiiſſe.* Cumque principibus Childeberti hæc nota eſſe aſſeuerarent, ſuſpicio nata eſt, ideo aliquos ad præſens colloquium venire diſtuliſſe. Tunc demum Guntrãnus rex haſtam, quam manu gerebat, nepoti tradidit, inquiens: *Hoc, amantiſſime nepos, indicio noueris te mihi ſucceſſurum in regno. Idcirco, tradita tibi à me poteſtate, cunctas regni mei ciuitates tanquam tuas diſpone, reminiſcens te ſolum ex noſtra ſupereſſe ſtirpe.* Ita quidem Rex audiente omni populo proferens, ſemotum à cœtu aliorum nepotem monuit, ne cui manifeſta faceret quæ ipſe ei dicturus foret. Denique inſtruens eum, quos fidelium de rebus agendis conſuli, quoſue oporteret à conſilio remoueri, ſeu quibus proprii corporis tuendi curam committi, Ægidii epiſcopi fraudulentias ac periuria, matris quoque Brunichildis verſutias cauendas præmonuit. Finita ſermocinatione, ad conuiuium ambo Reges conſederunt: & inter redundantioris menſæ epulas, ſereniſſimus princeps Guntrannus ſic alloquitur conuiuas; *Hortor vos, inclyti Franciæ primates, vt nepotem meum ſummo dignum honore cenſentes, fidei cultum ei exhibeatis: quandoquidem ipſe tranſgreſſus æuum pueritiæ, ſuadet meliora deſperare. Nec contemnatis, vt puerum: ſed reueremini, vt dominum.* Poſt hæc Childebertus, reſtitutis ſibi à patruo ciuitatibus, quas pater tenuerat ſuus, ad propria maturauit regreſſum.

Haſta traditionis ſignum.

De Gundoaldi in Conuenas fraude.

CAP. LXIX.

EA tempeſtate Gundoaldus à Deſyderio derelictus vna cum Mummolo, Bladaſte, ac Waddone † ſiue Sagittario, Conuenas vrbem ingreditur. Ea vrbs in cacumine præcelſi mõtis trans Garonnam ſita eſt, procul cæteris remotis montibus. Ad radices rupis fons oritur, cui imminet deſuper turris altiſſima, quæ ciues, per cuniculum deſcendentes aquatum, à læſione defendat hoſtium. Circumuentis igitur, memoratus

alias, Waldone.

Conuenæ.

vir,

[illegible] eiuſdem vr[illegible] incolis, vt bona ſ[illegible]a intra muros propter aduentantem reconderent [illegible], dum illi eius mo[illegible] paruiſſent, hac eos fraude decepit. Confingens enim [illegible]iam in proximo eſſe, its eos affatur: *En inimici, egredimini ad reſiſtendum eis.* Qui[illegible]greſſis, expulſo etiam Antiſtite, poſt eos clauſit portas, ſeque ad repugnandum [illegible]tibus parat. Quam cæca mens hom[illegible]num ignara futuri! Fuit profecto poſt [illegible]es (videlicet qui ſimili ordine ipſum expulſum mortalibus oſtendit ab vrbe) qua [illegible]no emptos pretio, eos qui pellebantur, vellet videre receptos, reiectis his qui pu[illegible]ur fidiſſi[illegible].

De literis a Guntranno ad Gundoaldum miſsis: de auri direptione: & de clauſtri Vincentiani apud Agennenſes ſpoliatione: & eius vltione: deque callida Gundoaldi querela, & reliquis geſtis

CAP. LXX.

HIs diebus, Guntrannus rex ei literas, ex perſona Brunichildis exaratas, miſit, ſuadentis vt dimiſſis, quas agregauerat ad hyberna copiis, ipſe Burdegalam hyematum ſecederet. At hoſtilis duces agminis, quos ſuper Dordoniam caſtrametatos fuiſſe præfati ſumus, audientes Gundoaldum vlteriorem tenere Garomnæ ripam fluminis, collecta virorum fortium expeditaque multitudine, fluuium natatu tranſmeare diſpoſuerunt. E quibus aliqui infirmis equis vecti, fluuialis aquæ oppreſſione perierunt: reliqui natando ad contrarium delati litus, oſtenderunt in itinere maximum camelorum, mulorumque numerum, auro & argento onuſtorum, quos fugientes aduerſarii reliquerant. Quibus captis, & ob impedimenta cum reſiduis vulgi dimiſſis, ipſi quam maximis poſſunt itineribus Gundoaldum perſequuntur. Et venientes ad Baſilicam ſancti Vincentii Agennenſis territorii, reſiſtentibus his qui eo res ſuas contulerant, ignem oſtiis admouent, conſumptiſque eis, vniuerſa intro reperta, cum ſacri miniſterii vtenſilibus, auferunt. Affuit e veſtigio diuina vltio, & quorundam manibus ſacro igne ardentibus: alii Dæmonibus replebantur: quidam ſemetipſos interimebant. Tandem reſidui *Conuenas* peruenientes, in campeſtribus caſtra poſuerunt. Vaſtatur primum tota ſuburbana regio. Vnde quidam acriori prędę ſuccenſi cupiditate, dum longius a ſuis recederent, a vicinarum vrbium cuſtodibus trucidabantur. Interea obſidione cepta audaciores per ardua collis aſcendentes, Gundoaldo conuiciabantur, dicentes: *Inde, o ſilicernium, hæc tanta tibi præſumptio, vt vitam pictorum arte ſolitus transfigere, nunc te Regem audeas nominare? Nempe pro ſimilibus auſis, à dominis rerum, Regibus ſcilicet Francorum, ſæpe attonſus exilioque es damnatus. Te quippe vniuerſa Galliæ Ballomirem vocitant cognomine. Age nunc inepte, nobis reſponſum redde, quis te coegit iſta præſumere? vel quos habeas adiutores virium, expone? Namque in proximo noſtra captus muſcipula, merita lues ſupplicia pro tua ſtulta pertinacia.* Hæc & alia illis vociferantibus, nequaquam mouebatur ad iram Gundoaldus: tantummodo ingemiſcendo, aiebat, memoratas ſibi a patre illatas contumelias, ſeque à propinquis iniuſte patria pulſum, ab extraneis miſericorditer receptum, proximiſque hoſtili odio ſemper eum perſequentibus, ab extraneis amica familiaritate receprum. Deinde, inquiens, dum peregre regum pollerem diuitiis, intimuſque eſſem Imperatoris Conſtantinopolitani amicitiis, Guntrannus Boſo me ſuis decepit fallaciis. Nam in Orientem gratia profectum orationis, de ſalute ſollicitus interrogans patris, quærebam vna, Qualiter ſe ſtatus regni vel frátres haberent mei? Tum ille, *De patre,* ait, *quæris? is obiit mortem: fratres moriendo ſecuti patrem, vix quempiam ſuorum reliquere ſuperſtitem. Remanſit ſane ſolus Guntrannus, & ipſe liberis orbatus, cum paruulo nepote, ex Sigeberto genito fratre.* Ad hæc ego, *Et quid,* inquam, *mi amantiſſime, mihi nunc cenſes agendum? Hic vero ille, & me hortabatur Gallias adire, & Francos aſſirmabat, mei cupidos, mihi velle regnum tradere, maximeque eos qui Childeberti nepotis mei ætatem, ad rem tutandam publicam perpenderent inutilem. Nunc [illegible] vos quoque dominum agnoſcentes me fore veſtrum, a mea deſiſtite obſidione, mihique fauendo, fratrem*

Vltio diuina in prædatores templi diui Vincentii.

al. piſtorū, ſed male vide Gr. Tur. c. 34. Ballomer.

tt

Guntrannum ad concordiam reuocate. Talia Gundoald[illegible]m proſequentem, [illegible] ed[illegible]is aduerſarii deterrebant, inſuperque tela in eum iaciebant. Quintuſd[illegible] iam, ex quo ibidem aduenerant, fluxerat dies, cum Leudegiſilus regalium præpoſitus equorum, quem vulgo *Comiſtabilem* † vocant, quemque Rex ei præfecerat e[illegible]pedi[illegible]ni, extructa machinamenta ad ſubruendos deduci imperat muros. Erant carri, vimineis cratibus tabuliſque tecti ligneis: in quibus latentes milites ſundamenta ſub[illegible]oderent murorum. Sed parum hoc proficiente inſtrumento (præſertim hoſtibus, præacu[illegible]dibus, validiſque eos inhibentibus ſaxis) etiam parietes videbantur non fore id[illegible]nei, eo quod ignibus iactis facile poſſent exuri. Nam obſeſſi cuppas pice ac ſiccis repletas lignis, accenſaſque, iacientes deſuper, & opera exurebant, & inimicos acceſſ[illegible] prohibebant. Conſumptoque in hoc certamine die, in craſtinum, qui obſidebant, aliud nocendi genus excogitant. Denique ex virgis ramiſque arborum vnum miræ magnitudinis faſcem facientes, cupiebant eo implere vallem. Verum conatibus eorum, & profunditas vallis, & ignis ab aduerſariis de ſuperioribus cum lapidibus miſſus, reſtitit. Leudegiſilo contemplanti omnes actus ſuos irritos fieri, in mentem venit, opportunius fore clauſos de proditionis tentare ſententia. Aduocatum itaque Mummolum ad ſibi colloquendum, incuſare cœpit, *cur clementiſsimum regem Guntrannum deſeruerit, & iniquiſsimo Tyranno ſe iunxerit? Quid porro exſpectas?* ait, *an vt capta vrbe male diſpereas? Quin potius reſipiſcens ad benignum reuertere dominum, relicto illo nugaciſsimo, poſt paululum pœnitendo.* Tunc Mummolus ſe quidem conſulturum reſpond[illegible]. regreſſus vero in vrbem conuocat Sagittarium atque Waddonem † (Bladaſtes enim timens captum iri vrbem iniecto domui Eccleſiæ igne, dum cæteri ad reſtinguendum properarent incendium, ipſe clam auſugit) iunxerant autem factioni ſuæ Caruilſum † eiuſdem vrbis ciuem, cuius apothecis, quæ permultæ erant, ipſi alebantur. Hunc ergo Mummolus cum prædictis adiit: oſtendit deinde quam iniquo res ſuæ ſint conſtitutæ loco, quamque odioſi ipſi cunctis effecti ſint gentibus, dum incerti generis Regi fauent. Ad extremum hortatur, cedant rebus aduerſum ſe fluentibus: & ſi ſibi ſacramento ſecuritas vitæ ac ſalutis detur, ciuitatem iam iamq; cap[illegible]n dam cum pſeudorege hoſtibus dedant. Aſſentientibus ſociis, memoratus dux Leudegiſilum mandat venire ad colloquium, & quæ ſibi cum ſodalibus complacuerint exponit. Laudat ille ſententiam, iuſiurandumque præbet, ſe apud Regem ſ[illegible]um eorum vitam impetraturum. Quod ſi principis voluntas in ſua durauerit pertinacia, in qualibet illos ſe ſpondet clauſuros Eccleſia, donec Guntranni deferue ſceret [illegible]ra. Hac Mummolus ſeductus verſutia, Gundoaldum tali identidem circumuenit m[illegible]ſcipul[illegible]: *Prono* (inquit) *animo deuotaque mente me tibi fidelem fore, non ſolum contra hoſtes pugnando, ſed etiam ipſe probaſti experiendo. Nam quam ſæpe meis conſiliis vſus, ſemper [illegible]uſus ſis proſperis, tute melius ſcis. Nunc quoque par mihi manet conſulendi affectus, [illegible] ne [illegible] bene [illegible]meritus. Ideo autem cum aduerſariis ſermonem habui, vt eorum erga nos perſent[illegible]rem, quis ſit animus. Qui, inquantum perpendere quiui, tuæ nequaquam aduerſantur vti[illegible] In vno † mirari ſe aiunt, te tantopere præſentiam fratris vitare: autumareque quod genea[illegible] tuæ ignarus tuæ cũ gnaris diffugias diſputare: nec fratri, tuæ cupido viſionis, agnoſcendum te præ[illegible]re. Si ergo nunc tibi me audire placuerit, atque ad regis Guntranni præſentiam vna cum his n[illegible] umque properare, & te hac ſuſpicione exſolues, & tibi pacique conſules.* Non fefellit animus G[illegible]ndoald[illegible]m, ſe a Mummolo iti deceptu[illegible]: eique hoc reddidit reſponſum. *Ego* ([illegible]q[illegible]) *licet inuitus has iam deſeruerim partes, vobi[illegible] que impulſoribus Europam adierim, bo[illegible] tamen [illegible]oluntate atque integra fide veſtras ſemper foui partes, nec meas vtilitates veſtris prætuli commodis. Et iam quamuis eius qui me huc pellexit venire, perfidia in propatulo claruerit, dum & me fugax reliquit, & theſaurorum partem furto abſtulit, nihilominus ego vos, quaſi meæ authores ſalut[illegible], perpetuo colui ac fratrũ loco dilexi. Nunc igitur ſi ſecus (quod non oportet, immo quod non decet) aduerſum me egeritis, præſertim cum ego corpus animamq; meã ſimul cum conſ[illegible]lio ac opibus, in veſtris conſtituerim manibus, ſcrutator cordium illud aduertat Deus.* His dictis, aſſenſum præbuit, vt cum eis ad hoſtes deſcenderet. Mummolo vero monente, ne ſuperbo vtens ad eos iret habitu: quin potius reformato ei, quem ab ipſo acceperat, baltco auro fabre facto, proprio accingeretur qui fulgore memorati carebat metalli. *In hoc* inquit [illegible]

Alias Conneſtabilem.

Leudegiſili calliditas.

al. Waldonem.

alias Karulfum.

alias, inuno.

patet fraudulentia, dum ea quæ ex tuo vſque ad iſtud poſſedi tempus repetis. Illo quoque negante, vlla ſe contra eum vſurum fraude, ventum eſt ad portam, vbi eos fortiſſimi opperiebantur aduerſariorum duces, Boſo videlicet cum Bollone Biturigum comite, non minima ſatellitum valla i caterua. Quibus Gundoaldum excipientibus, Mummolus in vrbem regreſſus, portas firmiſſime obſerauit. Cernens Gundoaldus ſe a ſuis derelictum, & ab hoſtibus circundatum, introitumque vrbis ſibi præcluſum, manus eleuans ad cœlum, cum cordis gemitu ſic orabat ad Dominum: *Iudex æterne, ac vltor innocentium, Deus, cui omne patet ſecretum, qui nullius amplecteris dolum, nec lætaris fraudibus malignantium, eſto velox vindex mearum miſeriarum, retorquens in eos qui me tradiderunt inimicis, deceptionis ipſorum laqueum.* Poſt hæc verba conſignans ſe cruce Dominica, cum his qui ſe ceperant, abire cœpit ad eorum caſtra. Nondum collem, cui ciuitas imminet, prætererat, & impulſus à Bollone ruit in faciem, ferebaturque in profundum vallis. Cumque ſurrexiſſet, & contra aduerſum montem niteretur, à Boſone lapide percuſſus in capite, concidit, ſpiritumque exhalauit. Inde fune ligatis pedibus protractus, loricaque qua amiciebatur exutus, ac lanceis confixus, per totum circunducitur exercitum. Mummolus vero omnes theſauros diripiens, vniuerſos in diuerſis occuluit locis: dataque ſequentis luce diei, hoſtibus portas vrbis aperuit. qui in tantam cædis exarſere inſaniam, vt etiam ſacerdotes Domini ad ipſa iugularent altaria, reliquosq; ciuium cum ipſa concremarent vrbe. Quorum dux Leudegiſilus clam ad principem Guntrannum nuntios miſerat, ſuper traditores ciuitatis eius exquiſituros iudicii ſententiam. Ille cunctos gladio puniri præcepit, *vt huiuſmodi auſus de regno tolleretur Francorum, ne quis ſcilicet Tyrannis in reliquum ſuffragari auderet.* Quo cognito, Cariulfus cum Waddone e caſtris fuga lapſi ſunt. Mummolus quoſdam ad arma concurrere cernens, & ſuper ſe irruere eos velle intelligens, ad tabernaculum Leudegiſili recta graditur via, incuſans fidem ſibi pollicitam infringi. Cui Leudegiſilus: *Ego* (inquit) *progreſſus cuncta mitigabo.* Et his dictis prolato extra limen oſtii pede, ſignum ſuis, vt Mummolum cum Sagittario epiſcopo morti traderent, dedit. Illis iuſſa facere maturantibus, pueri Mummoli eo præcipiente, aditum domus defenſare nitebantur, donec dominus eorum armis ſe muniret. Sed aliquibus eorum letho occubentibus, aliis vulneratis, Mummolus armatum ſe oſtio obiicit, & aduerſarios omni virtutis conamine cædens, exinde remouit. Quos dum loco cedentes incaute inſectatur, egreſſus domum à lateribus circunuehitur, confixuſque telis concidit exanimis. cuius caſu Sagittarius, quondam Epiſcopus, turbatus dum ſtaret ſtupens, quidam ad eum: *vt quid,* ait) *Epiſcope hic ac ſi amens conſiſtis? Quin potius operto, ne agnoſcaris, capite feſtinus ſyluam pete.* Cui dum Pontifex parens plantas fugæ commendaſſet quidam velociter gradienti caput, cum operimento eum aſſecutus, abſtulit. Leudegiſilus ad ſua cum victore exercitu regredi feſtinans, dum milites nequaquam à rapina coercetet, cuncta, per quæ tranſitus fuit, vaſtata reliquit.

aliàs qui ciuitati.

Gundoaldus interficitur.

Conuenæ diripiuntur.

Proditorum iuſſa Nemo- ſis.

De Rigundis ad matrem reuectione.

CAP. LXXII.

HIs diebus Fredegundis Cuppanem cubicularium ſuum Tholoſam direxit, exploraturum, quonam pacto erga filiam ſuam res ſeſe haberent. Cui etiam hoc commiſit mandati, vt quocunque valeret ingenio, eam ad patrium reueheret ſolum. Qui dictis obaudiens Tholoſam petiit: Reginæque filiam in magna humiliatione conſtitutam offendit. & ad matrem, quam celerrime potuit, deuexit.

De Mummoli rebus fiſco addictis, & Italia diluuio magno & peſtilentia

CAP. LXXIII.

GVntrannus vero theſauros Mummoli ſibi exhiberi pręcipiens, vxori eius, propter nobilitatem, qua pollebat generis, ea quæ per arrhabonem meruerat conceſſit. Fuerunt autem in theſauris memorati ducis talenta auri XXX. argenti ducenta. Quæ omnia Guntrannus, & Childebertus nepos eius, partiti, Clotharium extra partem conſtituerunt. Ea tamen quæ Guntranno regi euenerant, ab ipſo vtilitatibus Dei Eccleſiarum diſtributa ſunt. Oblatus quoque eſt ei ex familia eiuſdem dicti principis, inter memorata xenia homo tam immenſi corporis, vt aliorum ſtatum hominum trium excederet menſura pedum. Eo tempore, Authario ſuper Longobardos regnante, fuit aquæ diluuium in finibus Venetiarum, & Liguriæ, & cæteris regionibus Italię, quale poſt Noe tempora creditur non fuiſſe. In hac valida aquarum procella intantum apud vrbem Romam Tiberis fluuius excreuit, vt aquæ eius ſuper muros vrbis influerent, & maximas in ea regiones occuparent. Subſecuta eſt ſtatim hanc inundationem grauiſſima peſtilentia, quam inguinariam appellant. Quæ primum papam Pelagium perculit, & ſine mora extinxit: denique paſtore interempto, ſe in populos extendit.

i. ſtaturam

Italia inundatio.

Gregor. M. Dialog. 3. c. 19.

Inguinaria lues. inf. c. 86.

De beati Gregorii in papam electione, & Anglorum ſeu Britannorum ad fidem catholicam conuerſione.

CAP. LXXIV.

QVum igitur tanta tribulatio miſeram quateret Vrbem, beatus Gregorius, qui tunc Leuita erat, & ſub pontifice Pelagio apocriſiarii functus officio, a cunctis generaliter Papa electus eſt. In cuius ordinatione cum nihil aliud quam iuſſio principis deeſſet (non enim licebat tunc temporis quemlibet in Romana ciuitate ad pontificatum promoueri, abſque iuſſione principis Conſtantinopolitani) vir Domini Gregorius legatum ad Mauritium direxit Imperatorem, obſecrans ne populo in ſui electione præberet aſſenſum. Cuius literas Præfectus Vrbis interceptas diſrupit, & conſenſum populi Imperatori tranſmiſit. Qui valde gauiſus, quod locum aptum fugiendi honoris Diacono, olim ſibi amicitiæ familiaritate chariſſimo, reppeririſſet (nam filium imperatoris de ſacro fonte ſuſceperat) eum abſque dilatione ordinari præcepit. Ordinarus autem tam cautum, tamque humilem, ſe in omni ſua præbuit actione, vt (ſicut ex geſtis ſiue ſcriptis eius dignoſci poteſt) vix vllus in ſucceſſoribus eius, illi inueniri poſſit ſimilis in flore eloquentiæ, ac puritate doctrinæ vel etiam in ſanctitate vitæ. Tunc temporis idem beatus Gregorius Auguſtinum & Mellitum, necnon Ioannem, cum aliis ſeruis Dei ad Britannias dirigens, ſuis eos literis, Epiſcopis ac Regibus Francorum (per quos illis tranſeundum erat) commendauit *. Quorum prædicatione nationem Anglorum ad Chriſti fidem conuerſam eſſe in tantum gauiſus eſt, vt in libris Moralium huius rei faciens mentionem, inter cætera de fructu bonorum operum ſuorum gratulans, diceret: *Ecce* (ait) *lingua Britanniæ, quæ nihil aliud nouerat quam barbarum frendere: nunc in Dei laudibus Hebræum nouit Alleluia reſonare.*

Electio Pont. inf. de voluntate Imp.

Gregorius repudiabat pontificatum.

Auguſtinus. Mellitus. Iohannes.

** Lib. 5. Regiſtri. epiſt. 58. & ſeqq.*

Anglorum conuerſio.

De Mummoli ſupplicio: de aeris intemperie: Leudegiſili patriciatu: Theodeberti ortu: & aquarum in Burgundia inundatione.

CAP. LXXV.

ANno XXV. regni Guntranni, Mummolus patricius rebellionis conuictus, iuſſu ipſius Regis Senonis † villa iugulatur. Eius vero vxor Sidonia, cum omni the ſauro cum copia, à Dŏmulo domeſtico ac Wandalmaro cameræ regis præfecto Guntranno præſentatur. *al. Senonis*

Anno XXVI. eiuſdem principis, exercitus Hiſpanias petens, inſolita aeris tempestate grauatus, infecto negotio eſt regreſſus

Viceſimo autem ſeptimo anno regni ipſius, Leudegiſilus ab eodem Guntranno patricius in Prouincia ordinatur. Natus quoque eſt Chideberto regi filius, nomine Theodebertus. *Th*

Eo anno nimia inundatio aquarum in Burgundia fuit, egreſſaque ſunt flumina terminos ſuos. Signũ vero appatuit in cœlo globus igneus, qui, cum maximo ſonitu ſ fragore, ſcintillans in terram decidit. Ipſo quoque anno Siagrius comes ex præcepto Guntranni, Conſtantinopolim ad componendam cum Imperatore pacem profectus, inibi fraude patriciatum aſſumere voluit. Quæ res cœpta quidem eſt, ſed a [illegible] fectum minime deducta. Levvigildus etiam Hiſpaniæ rex moriens, Richaredo [illegible] regnum reliquit. *alias*

De Theodorici filii Childeberti natiuitate, & ipſius Childeberti in regni ſucceſſione, confirmatione

CAP. LXXVI.

ANno XXVIII. ſupra memorati regis, ipſi principi nunciatur, Childeberto ſuo nepoti alterum natum eſſe filium, nomine Theodoricum. Vnde cum [illegible] B[illegible] nechilde, matre eius, ad ſe euocans, iteium hæredem regni ſui teſtamento [illegible] deſignauit. Acta ſunt hæc loco nuncupato Andalao: quo [illegible] ſimulque [illegible] debertii affuerunt, multique è Francia & Burgund a potentes: vt palam [illegible] retur agnoſci, Childeberto, poſt auunculi ſui Guntranni funus, regnum B[illegible]diæ deberi. *Theod. r. c. Ai. no. D. X. C. X. I. Z. r. [illegible] cap. 24.*

De primatibus Childeberti læſæ maieſtatis conuictis: & de Autharii Langobardi cum Theudelinda nuptiis, Recharedique Hiſpani fide Catholica, & de exercitu Burgundionum in Hiſpaniam miſſo

CAP. LXXVII.

EO tempore, Setace, Chingus † & Boſo, Guntrannus, Vrſio quoq. ac Bitteſredus, optimates Childeberti regis, eo quod eum tractaſſent perimere, ipſo ordinante, perempti ſunt. Sed & Leudefredus, Alemannorum dux offenſam antedicti Regis incurrens, fuga elapſus ne morti adiudicaretur, latuit, & Vncelenus loco ei ſuus dux ſub ſtituitur. Porro apud Baioariam poſt Charibaldum, Thaſſilo a Childeberto rex † ordinatus eſt: qui mox cum exercitu Sclauorum prouinciam introiens, parta victoria ad [illegible] um proprium cum maxima remeauit præda. Fuit autem Charibaldus (cuius mentionem fecimus) ſocer Autharis regis Longobardorum ex Theudelinda *al. Setace. [illegible] Leudfredus Dux Alem. f. Dux. Autharis. Theudelinda.*

Legati. filia ſua. Quam memoratus Autharis per ſemetipſum, ſub ſpecie legatarii † profectus, in domo paterna contemplatus eſt, eamque adamauit, & poſtmodum ſibi in matrimonium iunxit. Reccharedus. Quo tempore Recharedus, rex Gothorum, non patris Lewigildi perfidiam, ſed fratris Herminigildi fidem ſectatus Catholicam, prius a Leandro epiſcopo baptizatur ſecretius: deinde omnes libros ſectæ Arrianæ apud Tolerum vno in loco adunari præcipiens, igne cremauit: & Gothos ad veræ fidei vnitatem adduxit. Anno XXIX. regni Guntranni iterato exercitus Burgundionum Hiſpaniam ingreditur: ſed negligentia Boſonis, militiæ principis, grauiter Gothorum gladiis necatis quibuſdam è ſuis, vix ad patriam eſt regreſſus.

De tunica Domini inconſutilis inuentione: de Luna obſcuratione & prœlio cum Britannis, in quo alter Francorum ducum deſideratus eſt, alter cui mulcta poſtea indicta eſt miſere inops factus

CAP. LXXVIII.

TRiceſimo vero ſæpe dicti principis anno, fama per totos Francorum diuulgauit fines, tunicam Domini noſtri Ieſu Chriſti (quæ ei in paſſione ſublata eſt, & vni mi- Pſal. 21. litum ſorte tradita, iuxta illud Prophetæ vaticinium, *quia ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*) Tunica Domini inconſutilis. inuentam eſſe profitente quodam Simone, Iacobo patre progenito. Qui per duas fere hebdomadas pœnis affectus, tandem profeſſus eſt ipſam tunicam in ciuitate Zaphat, procul à Hieroſolymis, in arca marmorea poſitam eſſe. Quam Gregorius Antiochenus, & Thomas Hieroſolymitanus, Ioannes quoque Conſtantinopolitanus epiſcopus, cum aliis multis Pontificibus, triduano completo ieiunio cum deuotione maxima tranſtulerunt: ac in loco quo crux Dominica veneratur poſuerunt, cum ipſa, in qua prius fuerat, marmorea arca. Quæ tantæ leuitatis, dum efferretur, fuiſſe viſa eſt, vt nullum onus portantes ſentirent. Eo anno Luna obſcurata eſt: & inter Francos ac Britannos ſuper fluuium Wiſeon † Wiſuona. bellum ortum, vbi Bippelenus Peppelenus. dux Francorum, factione Ebrecharii alterius ducis, à Britonibus iugulatur. Vnde poſt Ebrecharius mulctam, quam lex parentibus † Propinqui. interfecti ſoluendam eſſe præcepit, reddere coactus, ad inopiæ malum deuolutus eſt.

De Autharis Langobardi legatione ad Reges Francorum, & morte

CAP. LXXIX.

ANno XXXI. Guntranni regis, Theodefredus dux Vltraiuranus moritur: eique Wadalmarus ſuccedit. Interea rex Langobardorum Autharis, legationem verbis pacificis ad Guntrannum regem dirigit. A quo iidem legati iocunde ſuſcepti, & ad Childebertum ſunt directi, vt per eius nutum pax cum gente Langobardorum firmaretur. Dumque legati Autharis regis in Francia morarentur, rex Autharis apud Ticinum veneno (vt tradunt) accepto moritur: ſtatimque à Langobardis nuncius mittitur ad Childebertum regem Francorum, qui Autharis regis mortem eidem nunciaret, pacemque ab eo expeteret. Quod ille audiens legatum amice quidem ſuſcepit, pacem vero in poſterum ſe daturum promiſit. Poſt aliquot tamen dies cum promiſſa pace dimiſit.

De Theudelinda Autharis vidua, Agilulfo nubente

CAP. LXXX.

Ago R. Longob. DEfuncto Authari, Theudelinda regina, quæ ſatis placebat Langobardis, permiſſu eorundem Agilulfum (qui & Ago dictus eſt) ducem Tauriniacium virum

ſtrenuum ac bellicoſum, & ſibi maritum, & Langobardorum genti regem elegit. Ad hanc Reginam ſapientiſſimus papa Gregorius quatuor Dialogi ſui libros, quos *De vita Sanctorum* ſcripſerat, direxit ſciens eam & Chriſti fidei deditam, & in bonis actibus eſſe præcipuam.

De monaſterii in Caſsino direptione & de eclipſi ſolis.

Circa hæc tempora, cœnobium beati patris Benedicti, quod in caſtro Caſſino ſitũ eſt, à Langobardis noctu inuaditur. Qui vniuerſa diripientes, ne vnum quidẽ Monachũ tenere potuerunt: vt prophetia venerabilis Benedicti patris, quam longe ante præuiderat, impleretur: qua dixit, *Vix apud Deum obtinere potui, vt ex hoc loco mihi animæ cederentur.* Fugientes porro ex eodem cœnobio Monachi Romam petierunt, ſecum codicem ſanctæ Regulæ, quam præfatus pater compoſuerat, & quædam alia ſcripta, necnõ pondus panis & menſuram vini, ac quicquid ex ſupellectili ſubripere potuere, deferẽtes. Monaſterii autem Caſſinienſis, poſt B. Benedictum, Conſtantinus, poſt hunc Simplicius, deinde Vitalis, ad extremum Bonitus, congregationem rexit: ſub quo hæc deſtructio facta eſt. Greg. M. l. 2. Dial. cap. 17.

Anno XXXII. regnante Guntranno, ita à mane vſque ad medium diem Sol minoratus eſt, vt tertia pars ex ipſo vix appareret. *Solis deliquium. de quo & Greg. Tur. lib. 9. c. 21. & de Glor. Mart. c. 76.*

De Guntranni regis obitu, & clauſtrali inſtitutione.

CAPVT LXXXI.

ANno XXXIII. eiuſdem regis, ipſe Rex corpore exemptus, terrenum (vt creditur) regnum pro cœleſti commutans, in eccleſia S. Marcelli Cabilonis ſepultus eſt. Hãc denique Baſilicã ipſe (vt præfati ſumus) diuino ſuccenſus amore, in ſuburbio quidẽ prædictæ ciuitatis, ſed in territorio Segonum, ſaltuque Brexio ſtudioſiſſime ædificauit: vbi monachos aggregans, monaſterium conſtruxit, quod pluribus prædiis facultatibuſq; ditauit: Synodum XL. Epiſcoporum aggregari præcipiens, vt ordo pſallendi, qui in loco ſanctorum Agaunenſium, temporibus Sigiſmundi regis ab Auito & cæteris Pontificibus illius temporis inſtitutus fuerat, in cœnobio quod ipſe fabricarat teneretur, effecit. Qui videlic. ordo etiam ad ſepulchrum S. Martini antiquitus celebratur: & a B. Germano in monaſterio ſancti Vincentii † ſeruari iuſſus: nec nõ in monaſterio ſancti Dionyſii (vt poſt declarabitur) a Dagoberto rege agi præceptus: & à nobis cuiuſmodi eſſent exquiſitus, taliter ſe habere eſt repertus. In diebus nanque æſtiuis ſex Antiphonæ binis Pſalmis explicabantur. porro toto Auguſto, propter crebras feſtiuitates, manicationes fiebant. (*Manicare* autem mane ſurgere dicitur) in Septembri vero ſeptem Antiphonæ canebantur, diſtributis vnicuiq; binis Pſalmis. In Octobri octo, cum ternis Pſalmis. In Nouembri nouem, cum ternis itidem Pſalmis. In Decembri decem, cum ternis ſimiliter Pſalmis. Verũ in Ianuario ac Februario, vt poſſibilitas ſinebat. Hoc tamen obſeruantes, ne minus a duodecim Pſalmorum quantitate ad vigilias dicerent [illegible]as. Ad ſextam tamẽ ſex Pſalmi cum Alleluia: ad duodecimam duodecim, idq; cum Alleluia, pſallebantur, ſed de his iſta ſufficiant. Fuit autem Guntrannus in bonitate præcipuus, in eroganda pauperibus alimonia largifluus. Chriſti ſacerdotibus ſe humilem præbens, Leudis † ſuis beneuolum, gentibus externis pacatum. Talibus itaque pollens virtutibus, multis nationibus eius laudes præcinentibus, præſens regnum Childeberto nepoti ſuo relinquens, ipſe ad ſupernum migrauit †.

Ordo pſallendi. — *nunc S. Germani à Prat.* — *Manicare.* — *Lev. 22. in fine.* — *i. ſubditis.* — *28. Martii. Martyrolog.*

De Childeberto vltionem de patre & patruo in Fredegundem meditante.

CAPVT LXXXII.

CHildebertus duorum regnorum vallatus præſidiis, vltionem patris & patrui, quos actione Fredegũdis periſſe certis habebat compertum indiciis, meditabatur. Cõ-

gregatis igitur cunctis Auſtraſiis, & de regno Burgundiæ auxiliaribus validis, Gundoaldum ac Wintrionem duces his præficit, mandatque vt terram hoſtium petentes, prædas agant, incendia ſpargant, captiuos quamplures abducant. Qui a Campania Remenſi digreſſi, pagum Sueſſionicum vaſtaturi, aggrediuntur. Cum interim Fredegundis, euocatis qui ſibi parebant Francis, aſcito etiam Landerico (qui tutor a Guntráno, vt meminimus, Clothario filio ſuo datus fuerat) facta concione ſic vniuerſos alloquitur, & præ ſe puerum geſtans, rogat, *ne infantiam Regis pupilli contemnentes, hoſtibus depopulandos agros relinquant: meminerintque ſe non contemptum pueritiæ promiſiſſe, ſed venerationem maieſtati regiæ. Fouerent porro honorem, quem conferendum in cunis adhuc poſito æſtimauiſſent: ne in matura ætate vacuus poteſtatis, plenus ignominiæ Rex remaneret. Se certe, quibus poſſet modis, remunerationi pro filio non defuturam: quæ ſpectatrix cunctorum ac teſtis vniuſcuiuſque vel ignauiæ, vel virtutis, in eminentiori conſtituta loco deſuper pugnam ſpectaret.* Cumque his exhortationibus, muneribus quoque, eos ad belli certamina reddidiſſet animoſiores, ad extremum intulit: *Ne* (ait) *quempiam veſtrum multitudo deterreat aduerſariorum: ſi aperta congrediamini fronte, inueni fallendi eos viam, quæ vobis pariat victoriam. Vos tantum ſequimini me præeuntem: & quæ Landericum, vicem regis agentem, me ſuggerente videritis facere, vos quoque eadem facite.* Placuit cunctis quod dixerat Regina, & ex conſilii ſententia, Regem adhuc matris ſugentem vbera, ferrata ſequuntur agmina. Intempeſta nocte ſurgens exercitus, ſyluam Landerico ducente eſt ingreſſus: qui arrepta ſecuri, ramum præcidit arboris, ſuſpenſumque tintinabulum collo equi cui inſidebat ferens, hortatur ſocios, vt ſuum omnes ſequantur exemplum. Qui certatim arborum præciſis ramis, arreptiſque vna tintinabulis (factum imitati ducis) matutini hoſtilibus aſtitere caſtris. Interea Fredegundis Clotharium filium ſuum propriis geſtans vlnis, vſq; ad locum certaminis armatum præcedebat exercitum: vt miſeratio eos infantis accẽderet, quem, ſi victi forent, captiuum de Rege facturi videbantur. Sed vnus hoſtium, qui cum ſociis prætendebat munia vigiliarum, clara necdum luce eos conſpiciens aduentare, & rem prorſus ignorans, conuerſus ad ſocium, *Quænam eſt*, ait, *hæc quam contemplor ſylua, cum heſterno veſpere hic nulla apparerent vel minima virgulta?* Cui ſocius: *Tu* (inquit) *pridianas adhuc ructans epulas, vinoque ſolutus, obliuioni mandaſti: proxima ſaltu & opportuna nos equis noſtris inueniſſe paſcua. Nunquid non audis tintinabula, paſcentium equorum collis dependentia?* Mos quippe antiquis inoleuerat Francis, & maxime Auſtraſiis, vt paſcentibus equis tintinabula imponerent: quo, ſi forte longius in paſcendo oberraſſent, eorum ſonitu dignoſci poſſent. Dum igitur vigiles, hos atque huiuſmodi inter ſe ſerunt ſermones, ſylua, quæ prius apparuerat condenſa, decidentibus ramis [illegible] de quidem rariſſima, ſed armorum nitore videbatur denſiſſima. Turbatis itaque cuſtodibus, & quid agerent hæſitantibus, ſuperueniente exercitu, cum adhuc feſſi multo ſuperioris diei labore quieſcerent, alii in ſuis ſtratis, alii expergefacti, ſed ſomno ſoluti pœnas dabant. Cæſi multi mortales: reliqui in fugam vertuntur. Ipſi Duces, aſcenſis equis vix diſcrimen euaſere mortis. Landericus Wintrionem fruſtra ſequi conatus, velocis equi rapido vectum curſu minime valuit aſſequi. Parta tanta ac tam inſperata victoria, Fredegundis cum filio Clothario, & cum armatorum maximo cuneo, Remenſem inuadit Campaniam: replens omnia incendio & ſanguine. Vaſtabantur cuncta die noctuque: exurebantur ædificia: diripiebantur patrimonia: perimebantur quicunq; erant habiles ad bella: infirmi ſeruabantur ad ſeruitutis officia. Vbi cædibus ac rapinis ſatisfactum, Fredegundis ſuum Sueſſionas reduxit exercitum. Acta ſunt hæc in pago Sueſſionico, in loco nuncupato Trucco.

Campania Remenſis.

Sup. c. 68. Infans in cunis præſentatur prælio.

Stratagema Fredegundis

Tintinabula equorum.

De mutua Francorum Brittonumque cæde: de Varuorum exitio: Gripponis legatione: & Francorum in Italiam expeditione.

CAPVT LXXXIII.

ANno ſecundo cum regnum ſuſcepiſſet Burgundiæ Childebertus, exercitus Francorum ſimul ac Brittonum, in mutuum inhiantes interitum, mutua ſemet cæde proſternunt.

Sequen-

Sequenti anno multa in cœlo ſigna ſunt oſtenſa: & apparuit ſtella cometes. Eo anno exercitus Childeberti cum Varnis, qui rebellare tentabant, conflixit: quos etiã pene vſque ad ſupremum exitio dedit. Hac etiam tempeſtate Grippo legatus Childeberti, cũ a Conſtãtinopoli remeaſſet, & eidem Regi quomodo honorifice ab Imperatore Mauritio ſuſceptus foret nunciaſſet, & quod iniurias, quas apud Carthaginem perpeſſus fuerat, Imperator ad voluntatem Childeberti ſe vltum ire promiſiſſet, Childebertus iterato viginti duces cum lecta in Italiam dirigit pube, ad delendam Langobardorum gentem: e quibus Andoaldus, & Olo, atq; Cedinus, eminentiores fuere. Sed Olo, cum improuide ad Bilitatonnis caſtrum acceſſiſſet, iaculo ſub mamilla ſauciatus cecidit, & mortuus eſt. At vero Andoaldus & ſex Duces Francorum ad Mediolanenſes venientes, in campeſtribus caſtra poſuerunt. Quo loco Imperatoris legati ad eos venerunt, nunciantes adeſſe exercitum in adiutorium eorum: dicentesque, *Quia poſt triduum vna cum eis veniemus: & hoc vobis erit ſignum, Cum videritis villæ huius, quæ in monte eſt ſita, domos incendio concremari, fumumque vſque ad cælos conſcendere, nõueritis nos cum cohortibus, quas pollicemur, aduentare.* Sed expectantes Francorum Duces diebus ſex iuxta placitum, nullum ex his quos legati promiſerant veniſſe conſpexerunt. Cedinus autem cum tredecim Ducibus læuam Italiæ ingreſſus, quinque caſtella cepit, a quibus etiam ſacramenta exegit. In Tridentino quoq; territorio, decem caſtella a Francis diruta, & commanentes in eis vniuerſi ducti captiui. Pro Ferruge vero caſtro intercedentibus epiſcopis Ingenuuo Sauionenſi, & Agnello Tridentino, data eſt redemptio, per caput vniuſcuiuſque viri ſolidus vnus, vſque ad ſummam ſexcentorum ſolidorum. Interea Francorum exercitus, cum eſſet tempus æſtiuum, propter inconſueti aeris incommoditatem, dyſenteriæ morbo grauiter laborabat. Cumque per trium curricula menſium Italiam peruagaretur, neque Regem, quem perditum venerat, attingere valeret, eo quod ſe intra Ticinenſem vrbem clauſiſſet, aëris (vt diximus) intemperantia infractus, ad propria rediit.

Comètes.

alias, Varnis, forte ſunt VVerini.

Grippo.

Greg. Tur. 10. c. 2.

De Childeberti & vxoris interitu, & filiorum eius Theodeberti & Theodorici ſucceſsione

CAPVT LXXXIV.

Anno quarto regni Burgundiæ a Childeberto ſuſcepti, paterni vero regni viceſimo tertio, ætatis porro ſuæ x x v. idem rex Childebertus cum vxore propria (ſicut fertur) vi veneni extinguitur. Hic eſt Childebertus filius Sigeberti, qui etiam *Iunior* dictus eſt. Cui ſucceſſerunt duo filii ſui, adhuc pueruli, ſub tutela auiæ Brunichildis conſtituti, & Theodeberto quidem, regnum Auſtraſiorum, quod pater Childebertus a genitore ſuo Sigeberto ſibi relictum acceperat: Theodorico autem, regnum Gunthramni, quod Childebertus iure adoptionis tenuerat, ſorte obuenit. Qui & ſibi ſedes in locis, in quibus & priores conſtituere reges. Ad hos fratres, & ad auiam eorum [illegible] extant epiſtolæ beati Gregorii Romani pontificis †, Auguſtinum, [illegible] Anglis Saxonibus deſtinauerat Epiſcopum illis commendantis: in quibus idem [illegible] Domini, petenti memoratæ Reginæ †, ſatetur ſe reliquias beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli miſiſſe.

Diuiſio regni inter filios Childeberti.

lib. 5. Regiſtri, epiſt. 58. ſeq.

lib. 5. ep. 50.

De Hunnorum in Thoringiam irruptione, & Agilulfi ſeu Agonis legatione in Franciam

CAPVT LXXXV.

Tunc temporis Huni (qui & Auares dicuntur) à Pannonia egreſſi, in Thoringiam, [illegible] grauiſſima cum Francis geſſerunt. Qui tamen a Brunichilde, ſeu ab eius nepotibus, accepta pecunia redierunt ad propria.

Huni. Auares Hungari.

Agnellus episcopus.

Ago quoque rex Langobardorum, cauſa eorum qui ex caſtellis Tridentinis captiui à Francis ducti fuerant, Agnellum Tridentinum epiſcopum in Franciam miſit. Qui exinde rediens, aliquantos ſecum captiuos, quos Brunichildis ex proprio redemerat, reuocauit. Euum etiam dux Tridentinorum à præfato principe miſſus, pro obtinenda pace ad Gallias perrexit. Qua impetrata ad Italiam reuerſus eſt.

De Fredegundis graſſatione & morte, Quintrionis cæde, Coleni patriciatu, Inguinaria peſte, & piſcium præ feruore fluuii decoctione, & VVarnecharii liberalitate

CAPVT LXXXVI.

Fredegundis mors. nunc S. Germani. Quintrionis cædes. Colenus Patricius. Inguinaria. Piſces in fl. decocti. VVarnecharii liberalitas

EO igitur anno quo Childebertus vita deceſſit, Fredegundis regina, cum filio Clothario, ſuperioris victoriæ elata triumpho, Parrhiſios & reliquas vrbes ritu peruaſit barbarico. Quorum exercitus ſuper Theodebertum & Theodoricum reges irruẽs, adunatas ab ipſis militares copias loco nominato *Latophao* graui cæde labefactauit, reliquoſque in fugam egit. Anno ſecũdo regni Theodeberti ac Theodorici, Frede[gun]dis regina ſenex & plena dierum defuncta eſt, ac in Baſilica ſancti Vincentii + in ſuburbio Parrhiſienſi ſepulta. Anno tertio ſupradictorum regum, Q[uintr]io dux, inſtigãte Brunichilde, interficitur. Sequenti abhinc anno Colenus, genere Francus, Patricius ordinatur. His diebus, apud Maſſiliam & reliquas Prouinciæ ciuitates, naſcenti bus in hominum inguinibus, ſeu delicatioribus locis, quibuſdam glandulis in mo[do] dum nucis, maxima generata eſt mortalitas.

In lacu quoque Dunenſi, in quem Arula flumen influit, aqua feruens adeo ebulliuit, vt multitudinem piſcium decoctam ad litus proiiceret. Warnecharius autem, maior domus regis Theodorici, moriens omnes facultates ſuas in allmonias pauperum diſtribuit.

De Brunichildis caſu, mirabilique errore & gratitudine in Pauperem ductorem, deque prodigiis cœleſtibus

CAPVT LXXXVII.

Pauper fit epiſcopus Altiſſiodorenſis. Prodigia cœleſtia.

POrro Brunichildis à Theodeberto nepote ſuo, & proceribus, qui ei parebant, de regno Auſtraſiorum expulſa, & à quodam paupere in Marciacenſi campa[nia] ſo[la] inuenta & cognita, ipſa petente ab eo ad Theodoricum alterum nepotem ſuum eſt deducta. Theodoricus auiam Brunichildem, eo quo digna erat honore ſuſceptam, [se]cum quoad vixit fecit manere. Pauper, quo ductore ſæpefata vſa fuerat Regina, ob [hu]ius viciſſitudinem beneficii Altiſſiodorenſem adeptus eſt epiſcopatum.

Anno quinto memoratorum Regum, iterum ea, quæ ſuperioribus annis, apparuere ſigna, globi ſcilicet ignei, in partibus Occidentis per cœlum currentes, [in]ſtar multitudinis aſtrorum.

De crudeliſſimo Regum inter ſe conflictu: & Angeli viſione: Clothariique fuga & damno

CAPVT LXXXVIII.

THeodebertus itaq; ac Theodoricus, conceptam iamdudum contra Clothar[i]um patruelem ſuum, rixam tandem parturiunt, & adnitente auia Brunichil[de], ſuper fluuium Aruennam, nec procul à Doromello vico, cum eo prælio confligu[n]t ib[i] ...

.ra a

[illegible] ſtrages ex vtriſque partibus, & maxime ex Clotharii parte, facta eſt, vt fluuius i[illegible]s oppletus corporibus, ſuos nequiret explere curſus. In ea pugna Angelus D[illegible] euaginatum aſtans, viſus eſt tenuiſſe gladium. Clotharius ſuos immaniſſime [illegible] conſpiciens, in fugam vertitur, & per Milidunum † caſtrum in inſula Sequanæ [illegible]um, Parrhiſios properat. Theodebertus & Theodoricus poſt terga fugientem ſecuti, ciuitates regni eius magna ex parte euertentes, ciues ſeruituti ſubiiciunt. Coactus Clotharius tenorem pacti ab hoſtibus propoſiti, inuitus licet, firmauit, vt inter Ligerim & Sequanam, vſque ad mare Oceanum limitemq; Brittonum, dilataretur Theodorici regnum: & inter Sequanam & Iſaram † ducatus integer Denteleni, itemque vſque ad mare, Theodeberto cederet. Duodecim tantum pagi, inter Sequanam & Iſaram vſque ad maris Oceani litora, Clothario remanſerunt.

hod. Melun. *alias, Iſaram*

De Cathini cæde, Sigeberti ortu, Agilæ nece, Vaſconum domatione, Adoaldi Langobardi ſublimatione, ſtrage apud Saxones

CAPVT LXXXIX.

ANno ſexto regni Theodeberti, necnõ & Theodorici, Cathinus dux Theodeberti interficitur. Sequenti abhinc anno, Theodorico ex concubina naſcitur filius, nomine Sigobertus. Et Egila patricius nullis culpis exſtantibus, ſed ſola ſuggerente cupiditate, per conſilium Brunichildis eſt peremptus, facultateſque eius fiſco aſſociatæ. Eo tempore Theodebertus ac Theodoricus Waſcones domuerunt, Ducemq; ſuper eos, nomine Genialem, inſtituerunt. His diebus, leuatus eſt Adoaldus † Rex ſuper Langobardos Mediolani in circo, in præſentia patris ſui Agilulfi † regis, aſtantibus legatis Theodeberti regis Francorum, & deſponſata eſt eidem regio puero, filia regis Theodeberti, & firmata eſt pax perpetua, cum Francis. Eodem tempore Francis cum Saxonibus pugnantibus, magna ſtrages ab vtriſque partibus facta eſt.

Cathinus cæditur. *Sigobertus* [illegible] *Egila cæder.* *Waſcones domantur.* *alias Adoloaldus.* *Aliulfi.*

De inuentione corporis B. Victoris: de Etherii Lingonenſis archiepiſcopi obitu: de Childeberti minoris ortu: Deſyderii epiſcopi deiectione, & Dommili ſurrogatione, ac ſolis eclipſi

CAPVT XC.

BEatus vero Enchonius †, pontifex Mauriennenſis, corpus S. Victoris (qui Solodori [illegible]na cum ſancto Vrſio paſſus † fuerat) hoc modo inuenit. Quadam nocte in ſua ci[illegible]te quieſcentem, reuelatio diuina per viſum ammonuit, vt ſurgens quantocyus ad ec[illegible]cſiam, quam Sedeleuba quondam Burgundionum regina in ſuburbano Genabẽ[illegible] conſt[illegible]uxit, iret: ibi, in medio Baſilicæ, eſſe deſignat locum quo corpus ſanctum eſ[illegible]matum. Cumque Epiſcopus Genabenſem † feſtinus adiiſſet vrbem, aſſumptis ſecum Ruſtico & Patricio antiſtitibus, trid[illegible]ano peracto ieiunio, nocte ſequenti, eo loci quo glorioſi Martyris quieſcebant membra, lux cœleſtis apparuit. Tunc hi tres Domini ſacerdotes, eleuato quo tegebatur lapide, inuenerunt ſanctum in arca argentea iacentem. Cuius facies, ſeptempliciter quam cuiuslibet viuentis hominis, diuino irra[illegible]ta reſpl[illegible]ebat fulgore. Huic tam mirandæ egregii Martyris inuentioni interfuit Theodoricus princeps: qui loco illi maximam portionem facultatis Warincharii † [illegible]lit quam ille (vt præfati ſumus) eleemoſynis delegauerat erogandam. Ad ſepulchrum de[illegible]que beatiſſimi Victoris, Christi potentia multa exinde miraculorum o[illegible]a. [illegible]o anno Etherius Lingonenſis archiepiſcopus obiit: ordinatuſque eſt [illegible]n [illegible] loco ipſius.

alias Echomeus. *vide Sigeb. Anno 608.* *Sigebert.* *hod. S. Geruais.* *hod. Genouenſem.* *alias, Warnachari.* *Archiepiſcopus Lingonenſis.*

[illegible] o [illegible]auo regni Theodeberti, ex concubina naſcitur ei alter filius, auum Chil[illegible]n[illegible] referens. Synodus etiam Cabillonæ collecta, Deſyderium Viennẽ-

ſem epiſcopum deiecit: eoque factione Brunichildis & Aridii Lugdunenſis pontificis, qui Secundino ſucceſſerat, in exilium acto, ſubrogatus eſt Dommulus † in ſacerdotale officium. Eo anno eclypſis Solis facta eſt.

alias Domnulus.

De Corbi qui comes palatii euaſit ortu: Bertoaldi interitu: & Protadii Brunichildis amatoris inſolentia: & regum conflictu

CAPVT XCI.

Bertoaldus. *Protadius.*

ANno nono memorati regis, iterato ei filius naſcitur nomine Corbus, comes palatii ipſius principis. Tunc temporis Bertoaldus erat vir ſapiens & cautus, moribus Regis congruus, in prælio fortis, ac in commiſſo fidelis. Protadius vero quidam erat, genere Romanus, Brunichildi cauſa ſtupri familiariſſimus, & ob id in pago Vltraiurano, poſt Wandalmarum, ab ea Dux conſtitutus. Creſcente itaque conſuetudine vitii, creuit ſimul & deſiderium honoris augmentandi. Tacite ergo hoc præmeditata conſilium, præſumpſit nepotem orare ſuum, vt interficeret Bertoaldum, & maiorem totius regiæ domus conſtitueret Protadium. Tum forte Bertoaldus, a Theodorico cũ trecentis in Neuſtriam, vt partem regni eius tueretur, directus viris, a Renanno † villa venationi operam dabat. Quo comperto, Clotharius filium Merouecum & Landericum ducem, datis in adiumentum viris ſtrenuis, ad opprimendum Bertoaldum dirigit. Bertoaldus hoſtes ſuper ſe, certis nuntiis id deferentibus, irruere velle cognoſcens, & ſe ad reſiſtendum viribus imparem fore ſciens, terga vertens Aurelianos ſe confert: ibique à beato Auſtreno eiuſdem vrbis epiſcopo ſuſcipitur. Landericus ante portam ciuitatis Aurelianenſis exercitu deducto, Bertoaldum ad pugnam egredi prouocabat. Cui Bertoaldus: *Numeroſo*, ait, *vallatus militę conſidis me cum paucis tibi non poſſe reſiſtere: verum (ſi placet) nos duo ſingularis ineamus certamina pugnæ, procul ſuſpenſa armatorum multitudine, & rei euentum expectante: nullius adſit ſolatium ſatellitis: ſolius expectetur examen iuſti iudicis.* Recuſante Landerico congredi, Bertoaldus iterato dixit ei: *Quia formido te nunc prohibet mecum manum conſerere, proximum eſt vt domini noſtri, pro tuis auſis temerariis, quibus præſumpſiſti præripere partem regni domini mei Regis, inter ſe decernant cum armatorum cuneis. Tunc (ſi placebit †) ego & tu vermiculatis adoperti veſtibus, inter conferta congrediamur agmina: ibi & meæ probrum ignauiæ, & virtutis tuæ poteris documenta perſentiſcere.* Has conditiones non renuente Landerico, vtrique quædam ſibi adinuicem, ſi a cœpto deſiſterent, imprecati ſunt maledicta. Hæc dum in die feſtiuitatis ſancti Martini geſta fuiſſent, & Theodoricus pro certo agnouiſſet, quod pars regni ſui à Clothario peruaſa foret, ipſa die qua Incarnati Verbi natiuitas cunctis fidelibus deuote colitur, promouet exercitum, & apud Stampas † ſuper fluuium Iunna, contra Clotharium, qui haud ſegnius parabat occurrere, aciem dirigit. Sed dum arctus eſſet Iunnæ fluminis tranſitus, ante quam totum Theodorici pertranſiret agmen, initum eſt certamen. Inter confertiſſimas igitur, ac in mutuam inhiantes perniciem phalanges, Bertoaldus nominatim Ländericum vocitare, & vt ſecum iuxta placitum congrederetur, non ceſſabat prouocare. Quod dum Landericus abnueret, ac paulatim loco cederet, Bertoaldus ad ſolum ſubeundæ mortis affectum inſurrexit: & quia iam cognitum habebat, quod Brunichildis eum à priſtino honoris gradu deiicere, ac Protadium pro eo moliretur conſtituere, melius iudicauit cum decore bello oppetere, quam reliquum quod ſupereſſe poterat, vitæ cum dedecore ducere. Dum itaque palantia ſtudet impulſare agmina, oppreſſionemque in cedentes hoſtes facere, occurrentes quoque mucrone ſterneret, vnus a multis circundatus oppreſſuſque extinguitur. In eo prælio Meroueus filius Clotharii capitur: Landericus cum Clothario in fugam vertitur: Theodoricus victor Parrhiſios ingreditur. Poſt hæc Theodebertus cum Clothario Compendium venit: exercitus vero eorum illæſus ad propria rediit.

alias, Arnanno.

Gall. Si vous plaiſt.

Bertoaldus Landericum ad ſingulare certamen prouocat.

hod. Eſtampes.

De Protadii Romani (qui factus eſt magiſter ſeu maximus domus regiæ) auaritia fœda, ob quam omnibus euaſit inuiſus, & tandem à proceribus eſt interfectus, & Reges reconciliati: deque ſucceſſione Claudii Romani viri prudentis

CAPVT XCII.

ANno decimo regni Theodorici, iuxta voluntatẽ Brunichildis, ex præcepto Theodorici Protadius Maior domus conſtituitur. Qui quum ſenſu argutiſſimus, ac in conſiliis haberetur cum primis ſtrenuus, ſæua tamen illi inerat contra locupletes cupiditatis macula, fiſcum volenti replere, ac ſeipſum ditare. denique nobilitatem inſectando Burgundiæ, omnes cupiens ſibi ſubiicere, res eorum conabatur iniuſte auferre, ne quis ſibi poſſet honorem quo fruebatur ſubripere. Quapropter non valebat quiſquam et potentum reperiri, qui eius vel et familiari colloquio [illegible] ami[illegible]tui. Sed dum Brunechildis, veteri inimicitiæ recordatione, vindictam [illegible] x, [illegible] † [illegible]iæ, moneretq; Theodoricum theſauros patris de manu Theode[illegible] qu[illegible]re [illegible]s, *illum non Childeberti, ſed cuiuſdam hortulani, filium fuiſſe*: Protad[illegible] cepit R[illegible]em ad hæc peragenda ſtudioſius commonere. Tandem Theodoricus cum [illegible] (ecc)us, apud Cariciacum caſtra poſuit, paratus in craſtinum cum fratre cõgredi: [illegible] haud procul cum valida Auſtraſiorum conſederat manu. Interea Leudi Theodorici um hortari cœperunt, *vt fratri reconciliaretur, [illegible] cupiditati poſtponeret decus germanitatis.* Protadius contra, vehementer reſiſtere, dicens, *pacem fieri non oportere.* Ani[illegible]ẽtes cæteri proceres eum ſolum eſſe, qui conſiliis eorum refragaretur, alterutrum ſermocinabantur opportunius fore vnum tradere morti, quam totum exercitum periclitari. Opportune Rex exercitationis gratia, tentorio egreſſus, rumore ferente, comperit quoſdam Protadium velle perimere: & prorupere ſeſe volens, vt eos ab iniuriis memorati viri remoueret, a ſuis prohibitus ac vi detentus, mittit quendam, Vncelenum nomine, qui principibus factionis, iuſſionis ſuæ auctoritate, tales interdiceret † auſus. Tunc Vncelenus ad eos veniens, qui iam tabernaculum Regis circundederant, quo Protadius vna cum Petro, medicinæ artis perito, ad tabulas ludens ſedebat, taliter infit: *Iubet dominus meus Rex Theodoricus, vt interficiatur Protadius paci contrarius.* Poſt quod verbũ certatim omnes tentorium gladiis conciderunt, & Protadium inibi peremerunt. Theodoricus licet a ſuis coactus, cum fratre Theodeberto pacificatur: & vtrorumq; exercitus ſaluus ac integro numero, ad ſua regreditur. Anno XI. regni Theodorici ſubrogatur Protadio maior domus quidã Claudius, tidem Romanus genere: homo prudens, fide plenus, iocundus in fabulis, prouidus in cunctis: ſed ſagina corporis valde grauis. Qui prædeceſſoris ſui territus exemplis, amicitiam cum vniuerſis ſeruans, lenem ſe ac fauorabilem præbebat. His diebus defuncto Scubilione cœnobii ſancti Vincentii abbate, Deſyderius ei ſucceſſit in regimine.

De qua ſup. cap. 87.

alias, indiceret. ſ. inhiberet.

Protadius interimitur.

Claudius Maior domus.

De vltione quam Brunichildis de inimicis Protadii cepit: deque Deſyderii epiſcopi lapidatione

CAPVT XCIII.

ANno XII. regni Theodorici, Vncelenus, qui fallacia ſua Protadio cauſa mortis extiterat, inſidiis Brunichildis pede truncatus, rebuſque ſuis expoliatus, egens eſt redditus. Wolfus quoque patricius eo, quod in necem iam dicti conſenſiſſet Protadii, in Fatmiaco villa ſuggerente Brunichilde, iuſſu Theodorici interficitur. Natus etiam eſt ex concubina Theodorici filius, nomine Merouæus: quem rex Clotharius de ſacro fonte leuauit. Porro ſæpe dictus rex Theodoricus, perſuaſionibus Aridii

Deſyderius Viennenſis epiſcopus. Lugdunenſis epiſcopi, ac auiæ ſuæ Brunichildis deceptus, S. Deſyderium Vienneſem pontificem exilio reuocatum lapidari præcepit. Ad cuius tumulum miracula creberrime ſunt oſtenſa.

De Hermeberga filia regis Hiſpaniæ infauſtis cum Theodorico nuptiis

CAPVT XCIV.

Eborinus. TVnc temporis Theodoricus Aridium præſulem, Rocconem & Eborinum præfectos equorum, ad Bertricum regem Hiſpaniæ direxit: qui filiam illius, coniugio ſibi ſociandam poſcerent, & ſi pater vellet, iuſiurandum præberent, *Quod diebus vitæ ſuæ eam regio non priuaret honore.* Cui Bertricus gaudens annuit, puellamque Legatis tradidit. Quam Theodoricus lætus accipiens, primum vnice dilexit: (hæc tamen maleficiis Brunichildis virum non cognouit) deinde, faciente eadem auia ſua, Theodoricus Hermembergam (id quippe nomen virgini) theſauris expoliatam abire præcepit ad Hiſpaniam. Hac de re indignatus Bertricus, ad Clotharium regem (Theodorici ex patruo genitum) miſit Legatos, qui eum ad belli ſocietatem, expoſitis iniuriæ cauſ[illegible], inclinarent. Vbi ille votis eorum viſus eſt ſatisfeciſſe, cum miſſis ipſius ad Theodebertum recta proficiſcuntur via. Hunc quoque auxilio ſibi affuturum cognoſcentes, recta ad Agonem Langobardorum regem, cum ſupra memoratorum legatis regum, [illegible] dirigunt: vt ii quatuor reges ſuper Theodoricum irruentes, eum vita ſimul & regno priuarent, & vindictam contumeliæ regi Hiſpanorum illatæ ſumerent. Cumq; Theodorico perlatum fuiſſet, huiuſmodi conſilium illos contra ſe ſtruere velle, deſpectui habuit, vt futile. Legatus vero Bertrici cuncta pro quibus venerat ſe autumans impetraſſe, ad Hiſpaniam nauali rediit euectione.

De Columbani Hyberni in dicendo libertate, & miraculis: Regiſque reſipiſcentia ſimulata: Bobiique cœnobii constructione: & Columbani tranſitu

CAPVT XCV.

Columban. REgni Theodeberti ac Theodorici anno XIV. B. Columbanus ab Hybernia Oceani inſula progreſſus, primum a Theodeberto ſuſcipitur; demum, propter confluentium ad ſe populorum multitudines, inde migrans & ſolitariam agere vitam cupiens, ad regnum Theodorici tranſiit, atque in loco cui

Luxouium. Luxouium nomen eſt, à præfato Rege [illegible]bitare eſt iuſſus. Ad quem viſitandum dum frequenter Rex adueniret, ac à viro [illegible] *cur relicto legitimæ coniugis matrimonio, adulterinis deſeruiret commixtionibus?* argueretur [illegible] leq; ad obediendum eius ſalutaribus monitis aurem cordis inflecteret, auia Brunichil[illegible]dis vipereis antiqui hoſtis inflammata incitamentis, aduerſus S. Columbanum co[illegible]moueri cœpit acrius. Sed ſanctus vir illius malitiæ obuiam ire parans, ad eam in Brochariacho villa commorantem properat. Cui Regina cum nepotibus ſuis Theodorici filiis occurrens, orabat, vt regiam prolem benediceret. At ille ait, *nequaquam illos re[illegible]bis ſceptra ſuſcepturos, eo quod de Lupanaribus emerſerint.* Regina indignata, pueros præcepit abire, & ipſa poſt paululum eſt ſecuta. Viro autem Domini ad propria regre[illegible] feſti[illegible]ante, & regiæ aulæ limen pede tangente, ſubito fragore totius mota eſt do-

Brunichildis obduratio. mus fabrica. Sed nefandiſſimæ mulieris mens non eſt commota: immo maiori iracundiæ igne ſuccenſa. Verebatur enim quod omni extorris dignitate pelleretur à regno, ſi Rex poſthabitis meretricis delinimentis, alicuius regalis fœminæ potiretur coniugio. Interdixit igitur egreſſum & regreſſum a monaſterio tam ſancto viro, quam fratribus cum eo manentibus: præcipiens ſuis optimatibus vicina cœnobio loca colentibus, ne quempiam exire permitterent, vel progreſſum hoſpitio ſuſciperent. Denuo vir ſanctus, vt eam à tanta moneret deſiſtere pertina[illegible], ad [illegible]

pe[illegible]

[illegible] die Theodericus cum [illegible] Sponſia re[illegible]debat [illegible]: num[illegible] [illegible] foribus ſtare, nec in hiſdem ædibus hoſpitare velle. Tunc Rex [illegible] imminere veritus, melius dixit eſſe virum Dei opportunis ſ[illegible] d[illegible]s [illegible] Deum ex ſeruorum eius offenſa ad iracundiam prouocare. [illegible] er-[illegible] cunq; [illegible] neceſſar[illegible] parari, & domini famulo per miniſtros [illegible]. Quod dum [illegible] maturato impleſſent, B. Columbanus ſeucro (vt erat) [illegible] [illegible]piciens in eos, inquirit qui[illegible] iſta vellent? Dictum ab eis eſt, alimenta eſſe in [illegible]rumq; [illegible]us a rege directa. Quibus [illegible]le, *Non* (inquit) *veſte ſcriptura accepta ſunt Deo impiorum munera: itaque non oportet eius ſeruos ſuſcipere, quæ ipſe probatur odiſſe.* Poſt hoc verbum [illegible]aſa cuncta in fruſta diſrupta, vinum ac [illegible]cera ſolo fuſa, cæteraq; ſ[illegible] ſunt [illegible]perta. Pauefacti regii miniſtri, ad Regem reuerſi rei geſtæ ordinem p[illegible] Rex [illegible] terrore perculſus, diluculo cum auia ad virum Dei prope[illegible] [illegible]re[illegible]antur de commiſſis veniam: pollicentur in reliquum actorum ſuorum emendationem. H[illegible] pacatus [illegible] ad monaſterium redi[illegible]. Verum hæc pollicitatio nullius efficaciæ [illegible] fru-[illegible] operis. Nam Theodoricus in cœno luxuriæ vt ante conſueuerat eſt obuerſatu[illegible] & B[illegible]unichildis animus ſemel nequitia imbutus, a perſecutione bea[illegible] [illegible] nequaquam eſt immutatus: quin potius eo vſq; proceſſit ſpiritus immanitatis ferox, vt [illegible] ſuaderet ſanctum Dei in oppidum Veſuntionum exilio relegari [illegible]deq; reuer[illegible] m[illegible]q; ad mari[illegible] Britannici litora deduci, vt transfretato freto, nunquam de cæte[illegible] Galliarum reuiſeret arua. Cumque vir Domini, ſecundum ſui propoſitum animi, de[illegible] ad patrium ſolum nullo modo regredi, per regnum Theodeberti ad Italiam tranſien[illegible] cœ-[illegible], quod Bobium dicitur, conſtruxit: plenuſque ſanctitatis a[illegible] dierum migrauit ad Dominum. *Bobium ædificatur.*

Theodoricus metu fratris cum eo paciſcitur

CAPVT XCVI.

ANno xv. regni ſui Theodebertus aliqua ſibi de fratris Theodorici poſſeſſionibus adiungere parans, eum in ſe excitauit. Veruntamen prouid[illegible] pruden[illegible]tium cõſilio [illegible] electus eſt locus, cui Saloiſſa † cognomen, vt fratres ad deſtinatum locum cũ paucis, ſed Franciæ primoribus, conuenientes quæ pacis eſſent eligerent. Ibi Theodoric[illegible] cum decem millibus tantum virorum, Theodebertus vero cum magna Auſtra-[illegible] m[illegible] aſſi[illegible]t manu: bello, etiam ſi frater petitis annueret, turbare pacem vol[illegible]s. Theo-[illegible] [illegible] multitudinis contemplatione perterritus, quæ ille cupiebat quamuis [illegible] ſponte conceſſit. Conuent[illegible] fratrum huiuſmodi fuit: *Vt Alſatio, & Sugite[illegible] [illegible]u[illegible]n quoque, ac Campanenſi, comitatu Theodoricus cederet: & ad Theodebertum in omnium [illegible]n tranſiret.* Inde cum gratia, ſed ſimulata, diſceſſum eſt, ac ſe inuicem ſal[illegible] a[illegible]es, [illegible] que ad ſua regna ſunt regreſſi. *olim Salecio, hod. Seltz prope Rhenũ.* *f. Sulteoſ.*

De Alemannorum in Vltraiuranos graſſatione

CAPVT XCVII.

H[illegible]bus Alemãni Veneticorum fines ingreſſi, Vltraiuranos Cambeleno & H[illegible] [illegible] ducibus ſibi obſiſtere conatos acie ſuperant [illegible] vſque ad refugia m[illegible] p[illegible], proſternunt. Dehinc, nullo inquietante, [illegible] pe[illegible]a[illegible]ur [illegible] [illegible] ac incendiis cuncta per quæ tranſibant, replentes: captiuiſque pl[illegible] ab[illegible]u[illegible], cum ſpoliis & ingenti præda redierunt ad propria. *Alemanni Vltraiuranos ſuperant ſuranus ſu[illegible]tus.*

De Theodorici conſiliis, & Theodeberti infami coniugio: de Berto Leuntſio: & Apologo eius de lupo: & regum conflictu

CAPVT XCVIII.

T[illegible] acceptas iniurias vlciſci d[illegible]de[illegible]s, [illegible] ſi[illegible] tractabat, quo pa[illegible]o

fratrem opprimeret. Eo anno Theodebertus Bilechildem (quam Brunechildis à mercatoribus emptam, eo quod foret forma egregia, illi dederat coniugem) interem... puellam, Theudechildem nomine ſibi accipiens in vxorem. Theodoricus (vt præfati ſumus) Theodebertum infeſtis inſectans odiis, ad Clotharium mittit, qui velut ex perſona ſua dicerent: *Contumeliis à fratre affectus, reddere ei quæ meretur cogito, ſi te illi non aſſuturum auxilio cognouero. Quapropter ego rogo te, quietum manere, nil adiumenti illi ferens: pollicens, ſi victor euaſero, regnumque cum vita ab eo quiuero auferre, ducatum D... quem ipſe tibi iniuſte ſublatum retinet, me tua remiſſurum poteſtati.* Huic pet... conſentiente Clothario, Theodoricus anno XVII. regni ſui menſe Maio, vniuerſo... nis ſuæ ad bella promptiſſimos Lingonis coadunari præcipiens, ac per Vern... ſtrum (tum temporis ædificari cœptum) iter faciens Tullum deuenit. I... habens Theodebertum, cum ſupplemento militiæ Auſtraſiorum, non dubi... ſerere manum: in campania † nanque Tulenſi aduerſus fratrem congreſſus, ... citum eius grauiter attriuit. Euaſit tamen Theodebertus, & fugiens prælio, per M... ſem vrbem, ſaltumque Voſagum, Coloniæ ciuitatis receptacula petiit. Theod... fratrem perſequi e veſtigio feſtinans, beatum Leuniſium Magontiacenſem anti... obuium habuit: a quo huiuſmodi monita percepit: *Inchoatis*, inquit, *inſiſte, & ... perfectum, iuuante Deo, iſtius attinges operis. Ruſtica refert fabula, lupum catulos ſuos ad... dum ducentem, eos ad ſe in montem vocaſſe, taliaque mandata dediſſe: Neminem, ait, quæ ... bis filii expediant per alienos quærere ſciotote, niſi per paucos qui ex veſtro ſunt genere. ... monte ſuſcepta non deſerere munia, & victus inueſtigare neceſſaria.* His ſuggeſtionibus ... doricus, haud ſegnis executor, paruit: præcipue ſciens eum ſuæ fauere vtilitati, & Theodeberti ſtultitiæ aduerſari. Tranſitaque Ardenna, Tulliacum † vſque acceſſit, Theodebertus interea, qui fugam parauerat, diſtulit. Nam Saxones cæteræque ſuperioris Germaniæ gentes, in ſui ſolatium ſollicitatas bello, in ſupra nominato opponit loco: & certatum eſt acriter, quoad Theodebertus reſtitit. Renitebatur enim, quamuis exercitus eius more pecorum obtruncaretur. Vbi vero ipſe, p... prælii pati non valens, fuga ſibi conſuluit, auerſi ſunt omnes qui conſiſterent ... tuti. Quorum maxima pars incerta fuga diſperſa extinguitur: reſidui Coloniam ... ſus, cum Rege feſtinanter properant. In prima pugnæ congreſſione, tanta vtriu... partis animoſitate concurſum eſt, vt cadauera interfectorum, præ multitudine ... primentium ſe populorum, non valentia ad terram ruere, quemadmodum ... ſederant, vna cum viuis circunferrentur. At poſtquam phalanx victa, hoſtibus ... ga nudauit ſua; viarum ſtrata, necnon ſyluarum deuia, corporibus mortuorum ... repleta. Theodorico vbi factum eſt indicium Theodebertum euaſiſſe, ... accelerandi itineris acceſſit: vt conficiendi belli impendium putaret, ſi dux & ... lum bello promptior interciperetur ÷. Adueniens itaq; cum ſuis in Ribuariorum fines ... miſit, occurrentia quæque deuaſtans vel exurens. Cuius terræ incolæ ... venere rogatum, *Ne ob vnius culpam diſpendium pararet eis, quos ſuos fore ſcirent iure.* Quibus ille: *Non ... vobis, ſed Theodeberto, interitus paratur: cuius caput, ſi meam mereri ... gratiam, vos neceſſe eſt auferre, aut ipſum viuum, vinctumque ad me perdu...* regiam Coloniæ introgreſſi, Theodeberto taliter locuti ſunt: *Sic (inquiunt) ... Theodoricus frater tuus ... recipere meruero theſauros paternos, quos Theodebertus adhuc ... ... proprias feſtinus repedabo domos. Ideo te hortamur, domine Rex, ... quæ ei debetur reddita, noſtra eum non linas infeſtare domicilia.* His Theodebertus dicti... dulus ac pro vero prolata arbitratus, locum quo regalis continebatur gaza, pariter ... reſſit. Eo igitur perſcrutante, quid fratri opportunius ... ſer... vnus e circunſtantibus, euaginatum gladium ceruici eius ... put abſtulit, ac per muros Coloniæ circuntulit. Quod cernens Theodoricus, ... vrbe potitus, re... opes, & primates ciuitatis ... ... compelleret ... Baſilica ſancti Gerionis ſacramenta exigeret, ... fuit quendam pugno ſuo ſe in latus percuſſiſſe. Et conuerſus ad ſuos, *Abſe... ad ..., ne quis egrediatur ... eo quod ignorem, quis horum Ribuariorum ÷, periurio ... rum me vulnerare conatus ſit.* obſeruantibus autem his, a cubiculariis ... ta latus Regis inſpectum, nullumq; vulnus eſt inuentum: Solummodo ſignum ...

al. paſſioni.

Champagne, i. planities.

Apologus de lupo.

al. Tulbiaci, hod. Zulich.

al. interficeretur. & geſta Fra. cor. 38. 73

Theodebertus ... tur.

al. Ribuariorum ... R ba... tolcis.

lum apparuit purpureum: quod ego reor cita mortis fuiſſe indicium. Compoſitis itaque rebus, inde cum multis ſpoliis progreſſus, ſecum abduxit filios fratris ſui, cum filia quæ ſpecie nitebat decora. Dum Mettos aduenisſet, repperit auiam ſuam Brunechildem inibi obuiam ſibi veniſſe. Quæ arreptis Theodeberti filiis, eos ſine mora neci tradidit: & minorem quidem natu, Merouéum nomine, in albis adhuc poſitum, lapidi illiſum innocentem coegit exhalare ſpiritum. Regnauit itaque Theodoricus annis xvii. Quidam vero auctores † ſcripſerunt, Theodebertum poſt illam Theodorici victoriam, ſuamque ærumnam, Rhenum tranſiſſe: & Theodoricum, capta Colonia, Bertarium cubicularium ſuum ad comprehendendum eum miſiſſe: à quo comprehenſus, atque ad Theodoricum perductus, indumentiſque regiis exutus, Cabillonas dicitur in exilium fuiſſe relegatus. Ob recompenſationem quoque tam præclari operis Bertarius equum eius cum ſtratura regia fertur à Theodorico percepiſſe.

Brunichildis crudelitas.

Fredeg. 38. in basi-dibiane fol. 131.

De Clothario ducatum recipiente: & ira Theodorici in eum

CAPVT XCIX.

CLothario, iuxta pactum quod cum Theodorico (eo quo ſupra memorauimus modo) pepigerat, Ducatus Denteleni ſuo reſtituitur domino. Vnde Theodoricus, cernens Auſtraſiorum ſibi parere regnum, indignatione nimia permotus, Clothario per legatos mandat, *Vt ſe de memorato ducatu remoueat. Quod niſi efficiat, ſe ad vindicandam illatæ contumeliæ iniuriam, quibus poſſet non defuturum modis.*

De Theodorico fratris filiam procante, & ob id à Brunechilde increpito: deque eius in Brunechildem ira: & Brunechildis, quæ eum veneno ſuſtulit, in eundem crudelitate.

CAPVT C.

INterea dum Mettis moraretur Theodoricus, amore filiæ fratris Theodeberti (quam Coloniæ captiuauerat) deperire cœpit. Quam dum ſibi copulare vellet, ab auia, ne hoc faceret, prohibebatur. Cui ille, *Et quid*, ait, *incurram offenſionis, ſi illam vxorem duxero?* Ad hæc Brunechildis: *Non* (inquit) *eſt fas fratre progenitam, te habere coniugem.* Ad hæc Theodoricus, vt audiuit, felle commotus, tali ei reſpondit modo: *Nonne tu Deo odibilis, cunctiſque inuiſa bonis, mihi dixeras, eum fratrem non eſſe meum? vt quid impoſuiſti mihi tam graue onus fratricidii?* & euaginato enſe voluit eam percutere: Quæ à circumſtantibus erepta, ac manibus domo elata †, mortis quidem euaſit diſcrimen, ſed nepoti dolos parauit temeritate fœminea. Nam egredienti è balneo, per manus miniſtrorum, pecunia corruptorum, veneni porrexit poculum. Quo hauſto, vt pœnitens ſcelerum quæ geſſerat, vitæ ſortitus eſt terminum, quam criminibus fœdauerat. Tradunt vero memorati ſcriptores †, eum apud præfatam vrbem Mettenſem, dum contra Clotharium expeditionem agere meditaretur, dyſenteriæ morbo interiiſſe, octauo decimo regni ſui anno.

Sup. cap 92.

alias, elapſa.

Fredeg. c 39 fol. 132.

An. 618.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QVARTVS.

De Clotharii cum nothis Theodorici, inſtinctu Brunechildis ſuper ſucceſſione in regnum, certatione: & Brunechildis exitio

CAPVT I.

Deſumta è Fredegarii c. 40. hac edit. fol. 132.

EXTINCTIS, & varia ſorte obeuntibus, tot Francorum Regib[illegible] a quibus per quinquaginta ferme & vnum regnatum eſt ann[illegible] ſolus legitimæ ſucceſſionis hæres Clotharius (Chilperico patre ge[illegible]nitus) è regia ſtirpe videbatur relictus, in quem regnandi ius po[illegible]tiſſimum transfundi oporteret. Brunechildis tamen molieb[illegible] poſſet, Sigebertum Theodorici filiũ regno præponere Auſtraſio[illegible]ũ. Quatuor nanq; Theodoricus ex pellicib. ſuſceperat filios, quo-

Theodorici nothi. Sigebertus Chorbus. Childebertus, alias Theodebertus. Meroueus. rum iſta ſunt nomina: Sigebertus, Chorbus, Childebertus atq; Meroueus. Sed q[illegible]rant materno latere minus nobiles, regni quoq; gubernaculis æſtimabãtur fore [illegible] pares. Simul quia & Brunechildis electo vno ad ſpeciem regnandi, non poteſtatem ſummæ regi, ſed ſollicitudinem ſibi reſeruare velle intelligebatur: & primates Franciæ tanto tempore fœmineo dominatui dedignabantur ſubiici. Vnde, adnitẽtibus Arn[illegible]ho

Arnulphus. Pipinus. al Capus-Lacu. atque Pipino Auſtraſiæ primoribus, Clotharius Captonnacum † vſque acceſſit. Brunechildis in Warmatia reſidens, eius audito aduentu, ad eum dirigit, obteſtans, vt de regno Theodorici quod filiis reliquerat ſcederet. Clotharius reſpondit, *Conuentum nobilium debere eam aggregare Francorum, & communi tractatu de communibus conſulere rebus ſe vero iudicio illorum in omnibus pariturum, nec præceptis promiſit obſtaturum.* Brunechild[illegible] verbi[illegible] ſe decipi animaduertens, miſſo in Thoringam Sigeberto Theodorici primo[illegible]genito, gentes etiam quæ trans Rhenum habitant, ad belli ſocietatem inuitare tentabat

VVarnarius. cum quo & Warnarium maiorem domus, ac Alboinum è proceribus Auſtriæ præemi[illegible]en[illegible]m, dirigendos curauit. Verum Warnarium ſuſpectum habens, q[illegible]od ad Clothari[illegible] [illegible] meditaretur, directis poſt eorum tergum literis, Alboino puniendum mandauit. Alboinus lectos apices ſcindens ad terram proiecit. Q[illegible] tamen a

legend. t. c. bra affixa & tr. quod[illegible] familiarium Warnarii inuenti, ac in tabula cera lita † tranſcripti, e[illegible]em [illegible] oſtenſi. Quibus ille viſis, periculum ſi[illegible] imminere perpendens morti[illegible], co[illegible] ac præparare animo cœpit, quo pacto Theodorici filiis deletis, regnum Clothario [illegible]

Fredegar. c. 42. na ſecum contraderet. Primo itaque nationes, ad quas ad ſupplementum belli accerſendas directus fuerat, ab eis alienauit. Deinde cum Brunechilde ac Sigeberto [illegible] gund[illegible]iam ingreſſus, vniuerſos primates, ſimul cum Pontificibus ipſius gentis, in [illegible] deduxit ſententiam, ſecreto apud eos huius rei vſus verbo. Et quia omnes ſuperb[illegible] Brunech[illegible]s ſimul & crudelitatem exoſam habebant, ſe voluntati e[illegible]s po[illegible] n[illegible]n defuturos. His itaque patratis, nuntios ad Clotharium miſit, & vt c[illegible]m ex[illegible] aduentaret mandauit, ſpondens ſe, ſi ei integra fide ſecuritas vitæ ac honoris con[illegible] d[illegible]etur, regnum Burgundionum pariter cum Auſtraſiorum vniuer[illegible] tra[illegible]

Fredegar. c. 42. rum. Venienti itaque Sigeberto cum Burgundionibus, in campania Cata[illegible] pe[illegible]ium Axonam occurrit Clotharius cum Neuſtraſiis, habens ſe[illegible]

al. Exulanus A[illegible]s, inter quos Aretheus patricius, Rue[illegible] & Sig[illegible]aldus, nec non [illegible] duces. Igi[illegible] d[illegible] v[illegible] ea[illegible]at[illegible] [illegible]nei ad prælium parati conſ[illegible] r[illegible]is cum ſuis iuxta quod conſtituerat ſigno dato e pu[illegible]na, ante congreſſum [illegible] [illegible] p[illegible]nerat pugnandi affe[illegible]s. Clotharius poſt eo[illegible] p[illegible] faciens, vtpote qui n[illegible] eorum pe[illegible]ere geſtiebat, quos ſu[illegible] f[illegible]re co[illegible]

Arana

[illegible]tatim vſque fluuium (qui nunc Sagonna † dicitur) peruenit, captiſque tribus The- *† la Saune.*
[illegible]s, Sigeberto, Chorbo atque Meroueo (nam quartus nomine Childeber-
[illegible]icis equi ſubſidio vſus prælio elapſus, nuſquam poſtmodum eſt repertus) ad
[illegible] Riona, ſuper Vincennam flumen ſitum, reducti. ibique inſtantia Warnarii &
cæterorum procerum ei fauentium, Brunechildis cum Theudelina Theodorici ger-
[illegible]a, de pago Vltraiurano ad villam vrbanam ab Herpone regalium præpoſito e-
quorum protracta, Clothario præſentatur. In cuius conſpectu Clotharius Sigebertum *Sigeberti & Chorbi cædes.*
[illegible] Chorbu, eius nepotes Theodorico progenitos, iugulari iuſſit. Meroueum vero, cui
[illegible]e pater ſpiritualis in baptiſmo fuerat datus, Ingobodo graphioni commendans, in
Neptricum † perduci, atque ibi nutriri clementiſſime mandauit. Porro Brunechil- *† Neuſtriam*
[illegible]em præſentari ibi præcipiens, aſtante multitudine exercitus, qui non ſolum ex Neu-
[illegible]a, verum etiam ex Auſtria & Burgundia conuenerant, accepta authoritate, quo
[illegible] odia tegerent, quæ aduerſus eam iamdiu animo conceperant, per triduum di- *Brunechildis exitus triſtis & ſcelera.*
[illegible]s eam tormentis affici, cameloque impoſitam per totum circumduci exercitum
[illegible]et. Ad poſtremum reputans ei, quod X. Reges Francorum, eius partim conſilio,
[illegible]ou, vel etiam maleficio extincti eſſent, ſic eam alloquitur: *Vt quid inter mulie-
res maledicta, ac peſſimarum exquiſitrix artium, in tantam erupiſti peruicaciam, vt non erubeſceres
[illegible]am multiplicem præclaræ ſtirpis ſubuertere generationem. Peribus igitur crudeli pœnarum exemplo,
[illegible]a non expauiſti tam ingenti te vocari facinore parricidam. Nam, vt de cæteris ſileam, Sigeber-
[illegible]um meum patruum, tuum vero virum, nouimus tuo conſilio vſum contra fratrem inſurrexiſſe
[illegible]um: propter quod in improuiſum incurrit interitum. Meroueus quoque frater ex patre meus, tui
cauſa a genitore odio habitus, nefandiſſimo crudelitatis genere eſt interfectus. Quid autem memo-
rem Chilpericum, meæ natiuitatis parentem? quem (vt fertur) per directos apparitores morti affe-
[illegible]i, nil tale verentem. Nequeo ſine lachrymis tantum exitum referre patris, ærumnaſque meæ ex-
[illegible]tre orbitatis: fraternas acies, alternaque bella, quæ profanis decertata ſunt odiis, reuoluere pu-* *Lucan.*
*[illegible]: quæ tu, totius aulæ procella, excitans in mutuam necem nepotes animaſti tuos, vt frater fra-
[illegible]m interimeret, nec iuſta commoueretur mentis compaſſione. Theodoricus denique, tuis ere-
[illegible]s perſuaſionibus, quod Theodebertus eius non eſſet germanus, effuſor extitit fraterni ſan-
[illegible]: cum iam pridem Meronei ex ſe geniti, cruore pollutas gereret manus. Theodeberti fi-* *Albati catechumeni.*
*[illegible]n, in albis nouæ regenerationis adhuc conſtitutum, a te ad petram alliſum, notum eſt cum fra-
[illegible] innocentem exhalaſſe ſpiritum. Illud non omittendum recens piaculum, videlicet Theodo-
[illegible]um maleficio tuo veneno necatum: atque eius filios, vt aduerſum me bella mouerent perſuaſos,
[illegible] ex ipſis, ac ſi reos, neceſſe traditos. Silere malo innumerabiles ducum ſtrages, quæ vtrum in-
[illegible]ſtinctu ſic fuerint perpetratæ, non eſt iſtius temporis explicare, dummodo vos dulciſſimi commi-
[illegible]ones, & præeminentes Franciæ primores, decernatis cui ſubiaceat ſupplicio tantis obnoxia ſceleris.*
Acclamantibus cunctis, inauditis eam debere ſubiici pœnis, iubet indomitum exhi-
[illegible] equum, crineſque miſerrimæ reginæ, cum brachiis caudæ eius colligari, ac de-
[illegible] ad curſum concitari. Sicque in primo impetu currentis equi calcibus cerebrum
[illegible]rium. Reliqua vero membra, per aſpera quæque ſentibus rupibuſve protracta
[illegible], diſſipata ſunt. Hunc Brunichildis exitum tulit, mulier in cædibus propinquo-
[illegible]xime exercitata: quibus extinctis poſſeſſionem eorum, quaſi ſpolium, ſuis ann-
xerat. Cui ſecundæ res ſuperbiam augebant, vt muliebris impotentia ſupra modum
[illegible] extolleret. Nec tamen ex toto ita vecors extitit, quin Dei ac Sanctorum eius me- *Brunichildis opera.*
[illegible], [illegible] decoribus ſtruc[illegible]as, venerabiliter excoleret, ipſaq; nouas fabricando,
[illegible]plicaret. Nam in ſuburbano Laudunenſi Baſilicam in hororem ſancti
V[illegible]enti conſtruxit: & apud Auguſtidunum aliam ſancto dedicari iuſſit Martino: v-
[illegible]ce[illegible]s ad hoc opus miniſteriis venerabilis viri Siagrii, prædictæ vrbis Epiſcopi.
[illegible]s quidem & aliis in locis, ſub nomine ſancti Martini magnificas fundauit eccle-
[illegible]m ſibi præ cæteris adiutorem fore confidens, & confidendo expoſcens. Ædi-
[illegible] ab ipſa conſtructa vſq; in hoc tempus durantia, oſtenduntur iam innumera,
[illegible]e videatur ab vna muliere, & in Auſtria † tantummodo & Burgun- *† alias Auſtraſia*
[illegible]te tanta in tam diuerſis Franciæ partibus conſtrui potuiſſe. [illegible]a au
[illegible] & nepotibus gubernante regnum, apud Gallias, diuinæ vir[illegible]is
[illegible]ti, fulſerunt vt luminaria, Etherius Lugdunenſis Archiepiſcopus, *Viri ſancti ſanctitate clari.*
[illegible] Aug[illegible]idunenſis, Deſyderius Viennenſis, Aunarius Altiſſiodorenſis, [illegible]

fratre Auſtreno Aurelianenſi, Lupus Archiepiſcopus Senonenſis, & Columbanus abbas.

De Auſtreſigilo præſule ſancto, falſo accuſato & miraculoſe purgato: deque eius ſanctitate

CAP. II.

AVſtreſigilus quoque Bituricenſis archiepiſcopus, qui ſub rege Guntranno diu in palatio conuerſatus, mappam ei ad extergendas præbere conſueuerat manus. Hic quadam vice à quodam peſſimæ mentis homine falſo accuſatus, quædam abſque iuſſione Principis ſcripta confeciſſe, dum id ſedulo denegaret, iubetur à Rege armis obiecta repellere. Qui diluculo ſurgens, dum per pucrum omnem ſuorum apparatum armorum deferri feciſſet in campum, & ad exorandum Dominum eccleſiam beati Marcelli expeteret, obuianti pauperi & eleemoſynam roganti, trientem tribuit, ſicque orationi incubuit, nec defuit orationi effectus. Nam dum cum Rege ad locum certaminis properaret, occurrit eis nuntius, dicens, *Aduerſarium eius, dum ad deſignatum occurrere feſtinaret locum, equo corruiſſe, vitæque terminum incurriſſe.* Tunc Rex ad beatum conuerſus virum, *Lætare*, inquit, *amantiſſime iuuenis, quia Dominus defenſor tuus eſt, ne tibi nocere poſſit inimicus.* Poſt hæc cathedram epiſcopalem ſortitus, admirandis in mundo virtutum enituit bonis.

Vita eius apud Sur. Tomo 3. ſub 20. Mart.

De Mauritii imperatoris cum filiis cæde: deque eiuſdem moribus prauis & pœnitentia ſalutari cælitus reuelata per Anachoretas Ægypti: & de Philippici geſtis

CAP. III.

DVm hæc Galliarum in partibus geruntur, Mauritius Auguſtus poſtquam vno ac viginti annis rexit imperium, cum filiis Theodoſio, Tyberio & Co[illegible]o, à Foca, qui fuit ſtrator† Priſci patricii, occiditur. Fuit autem vtilis reipu[illegible]icæ: denique contra hoſtes dimicans ſæpe victoriam obtinuit. Huni quoque, qui & Auares appellantur, eius virtute deuicti ſunt. Hic medio imperii ſui tempore, dum diuinæ legi contrarias præceptiones ederet, & à beato Gregorio frequenter ammonitus, ea corrigere nollet, immo eidem viro Dei quia factis non poterat, verbis iniurias irrogare non deſiſteret, tali meruit à Domino redargutione coerceri. Quidam monachico ſchemate adopertus Conſtantinopoli degens, exemptam vagina ſpatham a porta ciuitatis vſque ad ſtatuam gladiatoris, quæ in medio fori erat poſita, perferens, pronuntiauit, *Imperatorem gladio puniendum.* Quod Auguſtus audiens, valde pertimuit: vocatumque quendam præfectorii ordinis virum ſibi familiariſſimum, ad Sanctos [illegible] ſuperioris Ægypti eremo manentes, cum xeniis cereorum ac thymiamatum [illegible]mni cum deuotione depoſcens, *vt pro ſe Domini exorarent clementiam.* Ipſe quoque pius con[illegible]itoris ſui aures, die noctuque non deſi[illegible] precibus pulſare: ac, vt ſua in præſe[illegible] po[illegible]us vita puniret peccamina, nec ſeruaret ea ad ſubeunda perpetui i[illegible]dia non deſtitit implorare. Rediens porro Præfectus a Sanctis ſolitariis, imperatori n[illegible]ciauit dicens; *Incolæ ſolitudinis [illegible]anc[illegible]i viri dixerunt mihi, quod humilitatis tuæ pr[illegible]s exaudi[illegible] Deus, ſempiterna quidem non te priuaret gloria, veruntamen huius temporalis honorem, quo[illegible]ris, imperii, cum magna a te auferret ignominia.* Gauiſus eſt Imperator, qu[illegible]a et[illegible]toria non effu[illegible]eret mala, non perderet tamen præparata iuſtis præmia. Ac [illegible]iam tali vol[illegible]perna viſione conſolari dignatio. Quadam nocte, alto depreſſus [illegible]pore,

[illegible]nias ſtator. — *Lib. 2 Regiſtri. epiſt. 61. & 64.* — *Omen mortis Mauritii imperatoris.* — *Viſio eiuſdē.*

pore, vidit ſe æneę Saluatoris imagini, quæ ante fores palatii poſita erat, aſſiſtere. & vox ex [illegible]lo incarnati Verbi charactere audita eſt, dicens; *date Mauritium:* & apprehendentes [illegible] quidam ignotæ formæ & claritatis miniſtri, ſtatuerunt ante præſentiam loquentis. Voxque iterum ſonuit, interrogans illum, *Quid magis eligeret, vtrum in iſto ſa[illegible]o quæ nequiter egerat recipere, an futuro ea ſeruare examini.* Cui Mauritius: *O Ieſu*, inquit, *bone, qui humanum genus tuo redemiſti ſanguine, iube me nunc potius male commiſſa luere, & venturi iudicii diem non formidare: immo electorum tuorum participem fac eſſe.* Tunc quæ loquebatur; *Tradatur* (ait) *Mauritius, Focæ militi, cum vxore & duobus filiis.* Euigilans Imperator a ſomno, & viſionem ſecum ipſe reuoluens, aduocare iuſſit Philippicum generum ſuum, quem aliquando arripiendæ tyrannidis inſimulatione ſuſpectum habuerat. Ille conſummatâ erga ſe Cæſaris iram eſſe pertimeſcens, valedicens coniugi, tanquam amplius eam non viſurus, ad aulam properat. Cui Mauritius occurrens, ad genua eius prouoluitur, obſecrans vt quæ contra eum, falſa cogente ſuſpicione, indig[illegible] commiſerat, ea ille propter Dominum benigne remitteret. Stupefactus Philippicus, [illegible] quid ſibi vltra ſpem accidiſſet admirans, Auguſtum de terra leuauit: & vt i[illegible]is remitteret, ſi quam aduerſus eum malitiam retineret, orauit. Cui Mauritius. *Tu magis*, inquit, *indulge, & ſi quiſpiam in exercitu ſit honoribus functus, qui vocetur F[illegible]:* narrauitque ei omnem ex ordine viſionem. Philippicus vero reſpondit, [illegible] ſe [illegible]tum noſſe, qui Focas diceretur nomine: Eſſe vero inter gregarios ſtra[illegible]em Priſci patricii, vocabulo Focam, atque eidem viro formidoloſam ineſſe temeritatem. Ad hæc Cæſar: *Si quidem eſt formidoloſus, & ſanguinarius.* Paucis interim inter[illegible] diebus, irruere in eos, qui pactionem ſtatutam tranſgreſſi, Romanas ſibi attri[illegible]tas inceſſebant cuſtodias, volens iter cum exercitu arripuit. Porro in terra hoſtili conſtitutus, cum milites furto ac rapinis abſtinere compelleret, nec tamen largiretur con[illegible]ueta ſtipendia, ſed inſuper in deſertis tranſigere hyberna cogeret tempora, non [illegible] in ſe excitauit ſeditionis. Hac etenim offenſi acerbitate veteris viri militiæ, conferre ſecum cœpere, & indigne ferre, Imperatorem qui nullo Romanæ ſtirpis no[illegible]taretur parente, tã nequiter ipſos opprimere velle. Nec ſe diutius perpeti poſſe ex[illegible]um tyrannum, cum haberent in exercitu dignum Romani generis imperii gubernatorem. Hæc ſecum milites vociferantes, verbis adoriuntur Focam tunc Centurio[illegible]: rogant vt Romani imperii ſuſcipiat gubernaculum. Qui eorum præceptis obau[illegible], purpuram induit. Quo præcognito, Mauritius animi deſperatione reſolutus, ce[illegible] rebus aduerſum ſe fluentibus, & in quandam inſulam mari contiguam aufugit. [illegible] qua ab apparitoribus, quos Focas ad eum perſequendum direxerat, gladio cum vxore ac duobus filiis percuſſus, etiam morte temporali impleuit ſomnium ſuum. *Mauritii imperatoris interitus.*

De Pontificum Romanorum ſucceßione: & eccleſiæ Romanæ primatu

CAP. IV.

BEatiſſimus autem Papa Gregorius, comperto quod Focas potiretur imperio, ad [illegible] ſime ad eius Auguſtam Leontiam direxit epiſtolam, verbis gratulationis [illegible] *Regiſtri 11. epiſt. 36.* [illegible] Ipſius principis tempore, idem dilectus Domini Gregorius de præſentis vitæ [illegible]bus ad æternam demigrans requiem, Sabiniano ſedem reliquit põtificalem. Qui poſt [illegible] & [illegible]enſes quoque obiens mortem, Bonifacio ſedem reliquit. Eo poſt oc[illegible]o [illegible]es & dies duodecim vita decedente, ſubrogatur alter Bonifacius ad ſedem pon- *alias dies XXII.* [illegible]alem. Hic a præfato Auguſto petiit, & impetrauit, Vt *ſedem Romanæ & Apoſtolicæ ec[illegible] omnium Eccleſiarum ſtatueret:* quia eccleſia Conſtantinopolitana *primam [illegible] arum* [illegible]ibebat. Ipſe quoque princeps, alio Papa Bonifacio rogante, *al. præfato.* [illegible]er[illegible]ano, quod *Pantheon* vocabant, abolitis Idolorum ſordibus, Baſilicam *PANTHEON hod. S. Mar. Rotunda.* [illegible] virginis Mariæ & omnium Martyrum fieri: vt vbi quondam omni[illegible], non [illegible] Deorum, ſed Dæmonum cultus agebatur, ibi deinceps omnium h[illegible] memoria ſanctorum.

De Cachani Auaris ſeu Huni cum Giſulfo Langobardo bello. Deque Romildæ amoribus infelicibus

CAP. V.

alias Auaris. etiam hod. CHAN. Coripp: Rex Auarum Chagan, debellans intima mundi.

EA tempeſtate Rex Auarorum †, quem ſua lingua appellant *Cachanum* [illegible] cum F[illegible]roiulianis Langobardis bello confligens, ducem ipſorum, nomine Giſul[illegible]m, cum plurimis ſuorum interfecit. Cuius ducis vxor (vocabulo Romilda) obſiden[illegible]s [illegible]e, in memorata vrbe, Cachani regis pulchritudinem admirata, ei ciuitatem trad[illegible] pri mercede ſibi pollicita. Quam idem Rex, capta vrbe populoque eius captiuato, vna propter iuſiurandum quod dederat nocte, ac ſi in matrimonium accepi[illegible]. poſt hæc duodecim Auaribus eam tradidit, qui viciſſim ſibi ſuccedentes ea, vti vi[illegible] to, abuſi ſunt. Ad poſtremum, palum in medio campo configi præcipiens, ea[illegible] acumine eius inſeri mandauit, cum huiuſmodi exprobrationis verbo. *Talem*, inqui[illegible] *merita es virum habere, dignum profecto poſterorum memoria.* Idem Rex proditionis [illegible]us exemplum reliquit: qui etſi proditionem amplexus eſt, proditionis tamen auct[illegible] ſibi diſplicuiſſe monſtrauit: illud forte pertimeſcens, ne quæ proximis nō pepercerat ipſi, ſi eius potiretur amplexibus, minime parceret. igitur dira proditrix patriæ, [illegible] exitio periit: quæ amplius ſuæ libidini quam ciuium & conſanguineorum ſal[illegible] proſpexit. Cuius filiæ (non matris luxuriam, ſed caſtitatis amorem ſecutæ) ne ab Auaris contaminarentur, crudas pullorum carnes ſibi inter mammas ſub fa[illegible]a poſuerunt, vt earum ex calore corporis putrefactarum fœtore, Auaros [illegible] ſu[illegible] [illegible]ixtione remouerent. Quod & factum eſt. Nam quicunque eas obſcœno volebat atta[illegible] contingere, fœtoris repulſus immanitate, procul recedebat, cum execratione dicen[illegible] *omnes Langobardas fœdidas eſſe.* Quarum vna Alemannorum regi, alia dic[illegible] B[illegible]rū principi poſtea nupſiſſe: dignas pro ſeruata pudicitia nuptias ſortitæ. F[illegible] v[illegible] e[illegible] quos ex præſcripto Giſulfo viro ſuo ſuſceperat, vaſtata vrbe, aſcenſis eq[illegible]is dum fu[illegible] ſe committunt, minimus illorum † ab vno ex hoſtilibus cuneis, qui velo[illegible] æter[illegible] curreret, capitur. Quem dum propter puſillitatem corporis, is qui e[illegible] ceperat in[illegible]terimere voluiſſet, magiſque ad ſeruiendum ſibi, propter egregiam formam ſeru[illegible]e elegiſſet (erat enim ipſe puer micantibus oculis, lacteoque crine exornat[illegible] eum natura donauerat) ducere ad caſtra cœpit. At puer inge[illegible]tes animos ang[illegible]ſto in pect[illegible]re verſans, & ſe captiuum trahi ingemiſcens, paruum quo iuxta ſuam ætatem accinctu[illegible] erat gladium (vt eius aſſueſceret vſum) vagina exemptum, niſu quo valuit ceruic[illegible] [illegible]e trahe[illegible]is illiſit. Quo terræ proſtrato, conuerſo equo, retrogrado calle ad ſ[illegible]at[illegible] regreſſus, non modico lædificauit gaudio. Nunc iam ad noſtræ reuerta[illegible]ur ordinem hiſtoriæ.

Vindicta in fœminam ob proditionem.

Grimoaldus. inf. c. 32.

Iuuenus ingens factum.

De Clotharii regis & Monarchæ in Francia geſtis

CAP. VI.

IGitur rex Francorum Clotharius, trigeſimo reg[illegible]i ſ[illegible] anno p[illegible] [illegible]na[illegible] cœperat, patre defuncto Monarchiam regni adeptus, Warnarium, [illegible] tia regnum Burgundiæ fuerat adept[illegible]s, Mai[illegible]rem d[illegible]mus in ipſo con[illegible] [illegible] dato ei ſacramento, *ne cuncto quo viueret tempore ſucce[illegible]rem ac [illegible]peret.* A[illegible] ali[illegible] ro Radonem quendam, probabi[illegible]is vitæ virum, eodem honor[illegible] g[illegible]ad[illegible] dona[illegible] præfecit. Vltra[illegible]s [illegible]oque Erponem genere Francum patricium [illegible] Q[illegible] dum quæ p[illegible] ſunt [illegible]eret, malorum dep[illegible] [illegible]gac[illegible]atem, ab ip[illegible] pa[illegible] inſtinctu Alethei patricii, & Leudemundi Sedunenſis epiſc[illegible]pi, p[illegible] [illegible]

Fredeg. c. 43. iſubditus, pagi incolis.

[illegible] Clotharius ad villam cui nomen eſt Maurelegico *, cum Berthetrude regina ac-[illegible] iuſtitiæ obtentu multos iniqueque agentes gladio puniri iuſſit.

Leudemundus autem Sedunenſis pontifex, monitu Alethei ad Berthetrudem veniens reginam, & eam ſecretius aduocans, vt theſauros ſuos Sedunum transferret, hortatur, dicens, optime ſe noſſe, Clotharium eo anno de ſæculo migraturum, Aletheumque eſſe paratum ſuam vxorem relinquere, & Reginam cum regno aſſumere, eo quod eſſet ipſe Aletheus è nobili Burgundionum proſapia. Regina hæc audiens, & ſe talem, cui talia ſuaderentur, æſtimatam eſſe grauiter ferens, rapido ſe in cubiculum proripuit curſu. Leudemundus intelligens verborum ſuorum calumniam ſe ſubiturum, per vrbem Sedunum ad Abbatem Auſtraſium Luxouio † properat, vt per eius preces indulgentiam Regis mereretur. Quod & factum eſt. nam promiſſa impunitate ad ſedem ſuam redire permiſſus eſt. Aletheus iuſſu Clotharii Maſſolacum villam veniens, in conſpectu procerum cauſam dicere iuſſus, dum ſe obiectis purgare nequiret criminibus, capitali ſententia eſt damnatus.

* Maurelegiū, in Alſatia. hod. Marley. Fredeg. c. 44 Sedunum. hod. Sitten, vbi curia epiſcopalis. † ho. Luxeu. Maſſolacum.

Anno trigeſimo quarto regni ſui, Clotharius Warnarium Palatii comitem, de regno Burgundiæ, cum vniuerſis Pontificibus ſeu primatibus ad ſe Bonogilum villam euocans, dando, ſiue petitionibus eorum annuendo, cunctos ſibi fideliſſimos effecit.

De tributo quod Langobardi Francis pependerunt

CAP. VII.

EXigit nunc locus, referre quemadmodum Langobardi duodecim millia ſolidorum, tributi nomine, regibus Francorum per multa ſoluerint annorum curricula: vel etiam qua de cauſa duas ciuitates, id eſt, Auguſtam & Seuſium, dominationi ceſſerunt Francorum. Defuncto (vt ſupra oſtenſum eſt) Cleph rege nobiliſſimo, duces ſuper Langobardos creati irruptione in Gallos facta, greges captiuorum ſimul cum præda abegerunt. Ob cuius præſumptionis temerarios auſus, prædictas vrbes a partibus Guntranni regis perdiderunt. ex communi autem tractatu, duodecim legatos ad imperatorem Mauritium mittentes, pacem cum eo fecerunt. Alios quoque eiuſdem numeri legatos, ad Guntrannum & Childebertum deſtinauere, qui amicitiam & ſocietatem eorum efflagitantes, duodecim millia ſolidorum ſe ei ſoluturos fore, vice ſua ſpondent: hoc præcipue ipſis miſſis ſuis in mandatis tradentes, vt quotum propenſiorem in fœdera amicitiarum aduerterent beneuolentiam, eorum quam maxime vniri ſibi ſtuderent concordiam. Tandem audita vtriuſque partis ſententia, patrocinio ſe commiſere Francorum: tradita inſuper Guntranno regi valle Ametegis cognomine. Sicque vſque ad tempora Agilulfi regis ſui, memorata ſoluère tributa. Qui electos gentis ſuæ legatos, his nominibus, Agnulfum †, Pompeium ac Cautonem, ad Clotharium direxit Francorum principem: poſcens vt vectigal, quod ei ſingulis dependebat annis, remitteret. Hii circumuentis pecunia quos intimos conſilio Regis eſſe cognouerant (datis videlicet vnicuique mille ſolidis) vſque ad tria millia ſolidorum obtulerunt, Regi ipſi triginta ſex millia ſolidorum ſimul cum precibus, & ita remiſſo ſoluta pensionis onere, redierunt ad propria.

Fredeg. c. 45. † alias Agilulfum.

De Berthetrudis reginæ obitu, & Sichildis matrimonio, ac filio Hairberto. Et de Dagoberti in ſocietatem regni aſſumptione

CAP. VIII.

ANno trigeſimo ſexto eiuſdem principis, Berthetrudis regina moritur: quam vnico amore Clotharius dilexerat, & omnes Leudi ‖ bonitatem eius cernentes vehementer amauerant. Poſt cuius obitū Clotharius rex aliam accepit coniugē, nomine

Fred. c. 46. ‖ i. ſubditi, vaſalli.

al. Haribertum. Sichildem: de qua habuit filium nomine Hairbertum †. Anno tri[illegible] ſui, Clotharius Dagobertum filium ſuum, ex Berthetrude regina ſuſceptum, [illegible]tem regni fecit: eumque ſuper Auſtraſios Regem inſtituit, retinens ſibi, quod Ardenna & Voſagus, verſus Neuſtriam ac Burgundiam excludebant. Hac etiam tempeſtate, Deſyderio abbate monaſterii Germani diem obeunte, Gauſcio ſucceſſit in regimen.

De Samone inter Sclauos rege conſtituto, eiuſque ſucceſſu & prole

CAP. IX.

Fredegar. c. 48. ANno quadrageſimo principatus Clotharii, homo quidam, nomine Samo, natione Francus de pago Senonico, multos negociatorum mercandi cauſa in Sclauorum patriam (qui etiam Winidi dicuntur) ſecum deduxit. Sclaui iamdudum Hunnis qui *Winidi, die Wenden. Sclaui.* & Auares dicuntur) ſubiecti, dominationis eorum iugum detrectare tentabant. Siquidem cum primum vectigalia eis, vti dominis, dependerent, [illegible] aſtra tutarentur, fugientibus auxilia ad reſiſtendum ſubminiſtrarent, tantas [illegible] tolerabant contumelias, vt non homines hominibus, ſed feras crederes quibuslibet vilibus imperitare iumentis. Nam inter cætera quæ crude[illegible] quoque horrendum) in eos exercebant, vnum illud nefandum, cuncti[illegible] ante ſeculis inauditum erat ſcelus, quod quaſi hyematuri, eorum adeuntes dom[illegible] [illegible]rum ſuis aſſumebant ſocias ſtratis. Verum illi qui de coniugibus Sc[illegible] & [illegible] erant geniti, hoc malum, quod vitrici eorum diu fuerant perpeſſi, n[illegible] perpeti, immane contra dominos & patres ſuos excitauere bellum. Ad quod S[illegible] adiumento Winidis futurus forte profectus eſt: factaque co[illegible] Hunnos ſuperant. In hoc certamine Samo cum ſuis præclarum n[illegible] dedit, prærupto nanque ſeſe periculo dans, plurimos hoſtium deſtruxit. H[illegible] Samo à Sclauis ad regnandum experitus, eo quod egregia eius delectaren[illegible] [illegible]tudine, de negociatore Rex conſtitutus, per triginta ſex annos ſtrenue regnum gubernauit, aduerſum innumeros bellorum tumultus, quæ cum Auaris geſſit: in quibus ſemper, prudenti aſtutia vſus victor extitit. Habuit quoq; duodecim ex genere Winidorum vxores: ex quibus duodecim filios † ac quindecim genuit filias. *alias XXII. filios.*

De Adoaldo Langobardorum rege, & eius ſucceſſore: deque Gundeberda regina

CAP. X.

Fredeg. c. 49 alias Adaloaldus. al. Agilulfi. alias Theodelinda. ADoaldus † autem, Agilulfi † (qui & Ago dictus eſt) Langobardorum regis filius, patri in regnum ſuccedens, dum decē annis cum matre Theudelina † regnaſſet, a quodam Euſebio nomine, qui ab imperatore Conſtantinopolitano ad eum directus legatus fuerat, poſt balneum potione accepta, in amentiam vertitur. Cumq; ipſius Legati perſuaſionibus, duodecim Langobardorum optimates iuſſiſſet perimi, à cæteris regno pellitur. In cuius locum, Arioaldum Taurinatium ducem, cui Gundeberga Adoaldi regis germana in coniugium conuenerat, ſubſtituerunt. Quæ videlicet Regina, cum & ſpecie decora, & bonitate polleret [illegible]enti præcipua, nec caſtitatis careret gratia, quadam die quendam Adalulfum vocabulo, non infimo inter Langobardos ortum loco, ſibi obſequentem, quod optimæ eſſet formæ, cœperat laudare. Ille Reginam in ſui autu[illegible]s exarſiſſe amorem ad aurem e[illegible]nfit: *Quia* (dicens) *tua placuit beneuolentiæ, meum ſtatum laude tua efferre, placeat quæſo me ſodalem ſtratus aſſumere.* Hoc verbum [illegible] perſu[illegible]ctione [illegible]dum arbitrata, in faciem eius expuit. Qui, veritus ſi ipſe [illegible] non [illegible], Reginam cuncta propalaturam, Regem adiit: aſſerens ſe, ſi tutus ad narrandum concederetur locus, rem neceſſariam ei reſeraturum: & ſecedente Rege *al. Adaloaldum. Fredeg. c. 50. & ſeq. Adaulfi perfidia.*

ſeorſum

[illegible] cum eo, vera falſis hoc cœpit obnubilare modo. *Taſo (ait) Tuſcanæ re[illegible]or prouinciæ, [illegible] triduum iam cum Regina ſermonē tuæ ſerit perditionis: vt illa te veneno perdat, [illegible] ipſam ſibi [illegible] itum aſſumat.* His Rex credulus, coniugem in caſtro Italiæ recluſit, cui nomen Am[illegible]llo. Quo comperto, Clotharius per internuntios Arioaldum arguere cœpit: non re[illegible]m egiſſe dicens, quod Reginam, & ex regio genere Francorum ex[illegible]entem, ſine exami[illegible]tione legali, dehoneſtamento dignam æſtimauiſſet huiuſmodi. Qui dum iuſtam ſe habere cauſam vinculorum vxoris fateretur, vnus legatorum, Anſoaldus nomine, tali Regem interpellat ſermone. Facile, inquit, examen huius rei tibi probabitur, ſi facultas familiarium reginæ detur alicui, bello cum criminatore contendere. Quod dum ille conceſſiſſet, ſimulque approbaſſet, & Adalulfum, quo minus propoſita abnueret, deſperatio ſalutis compelleret, Aribertus quidam Reginæ conſobrinus, hominem, vocabulo Pittonem, vice ſua præliaturum aduerſus Adalulfum dirigit: a quo idem criminator ſine mora victus, gladioq; eſt punitus. Gundeberga regina poſt tres ferme recluſionis ſuæ annos, ad priſtinam regni eſt regreſſa dignitatem.

Calumniator Reginæ, duello victus.

De Dagoberti regis Auſtraſiorum prudentia, & Rodoaldi inſolentia

CAP. XI.

Regni Clotharii anno quadrageſimo pri[illegible]o, cum Dagobertus rei ſ[illegible]mam in Auſtria ſtrenue gubernaret, & quendam Rodoaldum maioribus ap[illegible] Auſtraſios clarum, adhortante beatiſſimo Arnulfo pontifice ac Pipino maiore domus, honoribus extuliſſet, cœpit idem vir mutata inſaniens mente, iracundi[illegible]m in ſe Regis prouocare. Nam direptioni rerum ſtudens alienarum, ſuperbiæ deditus, el[illegible]tio[illegible]s plenus, locum detrahendi inuidentibus ſibi dedit. Qua de cauſa exaſperatus Dag[illegible]bertus, interficere eum moliebatur. Vnde territus Rodoaldus ad Clotharium ſe contulit: obſecrās, vt ſuam apud filium vitam obtinere dignaretur. Clotharius viſo filio, inter alia, ne Rodoaldum interimeret precatur: Dagobertus promittit, eum, ſi quæ male g[illegible]ſſerat corrigeret, ſpem vitæ habere poſſe. Sed cum Treueros vna cum Dagoberto Rodoaldus acceſſiſſet, nulla extante mora, iuſſu Regis ipſius ante oſtium cubiculi regalis à Bertario Scarponenſi capite truncatur.

Fred. c. 52. *alias, Auſtraſia.* *Pipinus.*

De Dagoberti cum Gomatrude coniugio: & cum patre Clothario diſceptatione, ac eorum pacificatione ſuper regno Auſtraſio

CAP. XII.

Anno quadrageſimo ſecundo regnante Clothario, Dagobertus omni [illegible] cul-t[illegible]que [illegible]egio fultus, iuſſu patris Clippiacum, haud procul Parrhi[illegible]is, ven[illegible]t[illegible]que [illegible] Sichildis reginæ, Gomatrudem nomine, [illegible] co[illegible]iu[illegible]um ei parer tra[illegible]di[illegible]. [illegible] tertio nupti[illegible], grauis inter patrem ac fi[illegible]ium orta e[illegible] [illegible]iſſentio. P[illegible]tebat e[illegible] [illegible] ſolidatum†, quod ad Auſtraſium pertinebat regnum. Clo[illegible] c[illegible] dicebat, nil ei volens ex hoc concedere. Tandem eliguntur duo[illegible] (e quibus vnus extitit vir Deo placitus, Arnulphus Mete[illegible]ſium antiſtes) [illegible] pater pacatus cum filio, reddidit ei quæ poſtula[illegible]t. H[illegible]n[illegible]um exinde quod citra Ligerim, vel in regione quam P[illegible]o[illegible]inciam cog[illegible]om[illegible]ant ſitum eſt, ſuæ ditioni retinuit.

Fred. c. 53. *i. integrum Auſtraſium regnum.*

De Siſebodi regis Hiſpaniæ virtute & fide: & Cantabriæ per eum ſubactione, & regni Gothorum per hoc dilatatione

CAP. XIII.

Alias Berterico. *Siſebodus rex.* *Francio.* *Cantabria.*

IN Hiſpania ea tempeſtate humanis rebus Berterico † exempto, Siſebodus ei ſucceſſit in regno. Qui bello ſtrenuus, conſilio bonus, ac præ cæteris retroactis Hiſpaniæ regibus fide promptus, Cantabriam, olim dominantibus Francis poſſeſſam, ſibi ſubiugauit. Denique dux Francio, qui eidem prouinciæ aliquandiu præfuit, tributa Regibus Francorum perſoluebat. Quo mortuo eandem regionem milites imperatoris Conſtantinopoli reſidentis, quibus contra exteras (vt prælibauimus) nationes cuſtodiendi limitis Hiſpaniæ erat mandata ſollicitudo, peruaſerunt. Vi hanc (vt nunc præmiſimus) Siſebodus eis abſtulit, multaſque vrbes maritimas capiens, ad ſolum vſque deſtruxit. Cumque ab eius exercitu, milites in præfatis inuenti ciuitatibus obtruncarentur, Siſebodus pia commotus miſeratione, volens pleroſque eripere neci, ad ſe confugiendi fiduciam dabat, eoſdemque pollicita impunitate, vt ſibi ſe adiungerent hortabatur; ingemiſcenſque aiebat; *Væ mihi miſero, cuius regni temporibus tanta humani ſanguinis fit effuſio.* Dilatatum itaque eſt Gothorum Hiſpaniam incolentium regnum, per littora maris vſque ad Pyrenæi iuga montis.

De Vvarnarii morte, & inceſtis Godini filii eius cum nouerca ſua nuptiis: & eiuſdem repudio, & repudiatæ furore ac fraude in Gogonem: & de Gogonis iuramento fidelitatis in multis templis præſtando, eiuſque nece. Item de Palladii Sedecique exilio, & de Boſonis cæde.

CAP. XIV.

Fred. c. 54. *Warnarii mors.* *Nuptiæ inceſtæ.*

ANno quadrageſimo tertio Clotharii regis, Warnarius palatio regni Burgundiæ præpoſitus diem clauſit extremum. Cuius filius Godinus, animi [illegible] motus, nouercam ſuam duxit vxorem. Qua diuinæ legis iniuria Rex impulſus Clotharius, Arnoberto duci imperat, Godinum vt quantocyus interimat. Godinus formidinis grauamine preſſus, relicta Burgundia in Auſtriam tranſiens, à Dagoberto [illegible] ceſſionem implorauit, vt patrem ab executione præcepti ſeuerioris ad molliora inflecteret. Nec Dagobertus detrectauit. Clotharius, ægre licet oranti tamen filio conceſſit, vt contuitu honoris, quem Warnarius pater Godini geſſerat, & remunerandæ fidelitatis eius in Regem ſupremæ gratia, necis ſententia mitigaretur: Ea videlicet ratione, vt Godinus vxorem, quam contra Canonū decreta duxerat, abiiceret. Qua repudiata, acceptaque vitæ ſecuritate, Burgundiam repetiit. Sed mulier multo aliter quam ſperabat [illegible] aram inæquanimiter ferens, delatoria aduerſus Godinum [illegible] fraude, Regem adiit, & in medium huiuſmodi detulit ſcenam, quod ſi in Regis [illegible] tum [illegible] aduenirer, eum gladio perimere deliberaſſet. His Rex credulus [illegible] vitæ ac ſalu[illegible] a G[illegible] ac amen[illegible] exe[illegible]. Qui d[illegible] Chramnulpho & Wandelberto domeſticis regis, in baſilica S. Medardi Su[illegible] tq; ſancti Vincentii Parthenis, iuſiurandum præbuiſſet, *nullas ſe inſidias Regi mac[illegible]inaturum* neque ſic e[illegible] fides a[illegible] ereretur, compe[illegible] memor[illegible] is viris in eccleſia ſa[illegible] A[illegible] Aure[illegible] anis, nec non ſancti Martini Turonis, eadem iterare ſacramenta. [illegible] v[illegible] gratiæ ſatiſfacturus ad iam dicta properaret loca, inſidiis memor[illegible]

Mulierbris fraus. *Godinum.* *Godinus.* *Godino.* *Gogenus iuramentum.*

viro[illegible],

[illegible]orum, R[illegible] non abnuente, a[illegible]d Carnotinos in[illegible] cum plurim[illegible], [illegible]pugnare qu[illegible] volent [illegible] sed [illegible] valentium [illegible]ſſime iugulat[illegible].

Eo a[illegible] P[illegible] qu[illegible], cuiusque f[illegible]s Sedocus Toloſatium epi[illegible]opus, incu-ſante Aui[illegible]o duce quod re[illegible]ionis Waſconum fuiſſent con[illegible], in exi[illegible] un-tur. Boſo et[illegible]am ex Aud[illegible]leno patre geni[illegible]us, indigena Stampenſis, ex præce[illegible] Clo-thari[illegible], ſt[illegible]pi[illegible] cum reg[illegible]a Sichil[illegible] commi[illegible]ſum ei reputantis, a Barneberdo [illegible] inter-ficitur du[illegible]e.

[illegible] Se-dat[illegible] ex-[illegible]. Bo[illegible] ca-[illegible]. [illegible], Arne-berdo.

De ſucceſſore Vvarnarii præfecti aulæ Burgundiæ per Clotharium & regulos ac proceres regni conſultatio: & ſeditione oborta ob cædem Hermarii ab Agniano factam

CAP. XV.

CLotharius autem potentiores omnes optimatum Burgundiæ, Treccas conuenire iubens, de ſucceſſore Warnarii cum eis agebat, ſollicitus ſcrutator quem vell[illegible] rectorem palatii a Rege ſibi præfici. Illis porro dicentibus, *nullius præter Dei & Regis, ſe velle pati dominium*, Rex gratanter verba eorum ſuſcipiens, deſiderio quoq; ſatis fecit.

Anno XLIX. regni Clothar[illegible], filiorum regis ac proximorum præſulum quoque Galliæ Clippiaci concili[illegible]m congregat[illegible] vt, qu[illegible]æcunque pacifica regno vel vtilitati Eccleſiæ congruerent, ſtatuerentur. Inter primores itaque Franciæ qui conuenerant, quidam Hermarius gubernator palatii Ariberti filii Regis, ſimulque baiulus † a pueritia, Agniano* ſuper ſe irruente, perimitur. [illegible]s erat Saxo genere, vnuſque ex optimatibus aulæ regiæ. Qua de re graui orta ſeditione, pene vſq; ad mortes his in[illegible]urrexerat, niſi Clotharius, agnita cauſa, tumultū repreſſiſſet auct[illegible]ritate regia Nam Agniano copiam ſecedendi in montem cu[illegible] *Marcomirus* † nom[illegible] eſt, a[illegible]ibu[illegible], iuncto non paruo pugnatorum numero, qui ei, ſi ita res exigeret, præſidio forent. Brunull[illegible]s vero auunculus Ariberti, frater videlicet Sichildis reginæ, collect[illegible] nobilium & ſociorum manu, Agnianum debellare tentabat. Qu[illegible]d agno[illegible]ens Clotharius, Leudos qui maxime indignabantur p[illegible]o iniqua[illegible] viri n[illegible]ce, ad ſe euocat edicitque, ſi ſe habere inoffe[illegible]ſum vellent, ne in bellum prodeant. Eoque modo reuocato eorum i[illegible]pet[illegible], p[illegible]æ-lium inteſtinum quieuit.

*Fred. c. [illegible]. Hermarii cædes. † pædagogus. * alias Agenar[illegible]. † al. monte Mercuri.*

De Clotharii iunioris obitu: miraculoſaque per diuum Sulpitium à febribus ſanatione: [illegible] eiuſdem Sulpitii vita ſanctitate. Et beati Eligii aurifabri innocentia & opera

CAP. XVI.

MOnarchiæ ſuſceptæ anno XVI. paterni autem regni XLIV. Clotharius Rex mor[illegible]r: atque in ſ[illegible]bu[illegible]no Parriſiorum, in Baſ[illegible]ca ſanc[illegible] V[illegible], ſep[illegible] [illegible] Clot[illegible]ri[illegible]s *Iunior* appe[illegible]atus eſt, propter auum ſuum ſimili nomine, c[illegible] [illegible]ne tamen Senioris, di[illegible]um: qu[illegible] primus et[illegible]m dici pot[illegible]ſt, [illegible]o exiſtente ſecun[illegible] [illegible]n ſu[illegible] [illegible] De qu[illegible] in poſterioribus d[illegible]clarab[illegible]r.

[illegible] c[illegible] Cloth[illegible] b[illegible]atu[illegible]lpitius [illegible] quidem Archidiaconus [illegible]oſtmo-[illegible] [illegible] icen[illegible]um ej[illegible] p[illegible] te[illegible]ori te[illegible]pore ag[illegible] [illegible]erauerat febri[illegible] [illegible]mmato ieiunio. F[illegible] autem [illegible]s, l[illegible] [illegible] [illegible]s[illegible] ceſſariat[illegible]ens, Eccle[illegible]run[illegible] [illegible] ſacerd[illegible] vtilitati[illegible] [illegible]. Veruntamen [illegible] dola malignantium verutia [illegible]ub

Fred. c. [illegible]. [illegible] B. [illegible] [illegible] Ianuar.

B. Lupus. ceptum eſt ei, vt beatum Lupum præſulem Senonum, a ſede propria expulſum, in exilium mitteret. Qui vir tantæ ſanctitatis fuiſſe palam ex geſtorum ſcriptis [illegible] ditur, vt quadam die celebranti ei ſacra miſſarum ſolennia, cælitus gemma in ſanctũ prolapſa ſit calicem. Denique Rex pœnitens facti, ab exilio eum iuſſit reduci, & ad ſe perduci. A quo commiſſorum poſtulata impetrataq; venia, muneratum eum remiſit ad ſua. *B. Eligius aurifabr.* Beatus quoque Eligius aurifex probatiſſimus, relicto patrio Lemouicini territorii ſolo, ad eundem Regem tranſiens, ſellam auream regiæ dignitati congruam fabricandi, ab eo præceptum pariter & impenſas accepit: & puras ab omni cupi[illegible]atis macula gerens manus, quæ ad vnius opificii ſuſceperat vſum, in duo diuiſit: & vnam quidem non minoris magnitudinis, quam iuſſus fuerat, perfectam reddidit. Quod vero ex attributis ſibi auri ſumptibus ſuperfuit, ne negligens perderet, vel ſuæ concupiſcentiæ ſatisfaciendo retinere videretur, in minorem conflauit. Quare Princeps perſpecta laudatum illum ac remuneratum, palatii iubet incolere domicilia. Sed de his iſta ſufficiant.

De Dagoberti poſt annunciatam ſibi Clotharii mortem ſtudiis: & Ariberti ac Brunulfi contra eum factione. Deque Corporum Dionyſii & ſociorum inuentione miraculoſa: necnon & Sadregiſilo locum tenente in Aquitania

CAP. XVII.

Fredeg. c. 57 FAma itaque defuncti Clotharii ad Dagobertum peruenerat, more ingenii humani, cui ſatis eſt vbi capita acceperit, cætera non requirere. Quapropter Dagobertus lectos è regno Auſtraſiorum quos fidentiores repperit, in Neuſtriam & Burgundiam dirigit, vt ducum ſiue pontificum, ipſarum gentium, ſibi gratiam ſociarent. Id ab omnibus cum lætitia ſuſceptum: eo quod cognoſcerent regnum ei deberi. Reme[illegible] Dagobertum aduenientem primi ſuſcipiunt, inibi principibus memoratarum nationum eum ſummo gaudio confluentibus. Ardebat Aribertus, frater eius, aliquid [illegible] *al. Sichildis.* publicorum committi munerum: pari modo Brunulfus frater Nantildis † regi[illegible], Ariberti auunculus, paulatim ambiendo quoſque potentiores, efficere moliebatur, vt ſpreto Dagoberto, rerum omnium ſumma nepoti ſuo committeretur. Verum illi parandæ ſibi potentiæ magis intentum, quam communi vſui, arbitrati, & quod eſſet ingenio remiſſior, declinandum æſtimauere. Dagobertus tamẽ optatis potitus, Brunulfo dignam factis viciſſitudinem poſtmodum reſtituere curauit. Compoſitis vero er[illegible] ſe rebus, & ſtudiis omnium qui rem militarem vel adminiſtrabant, vel circa ſuum imperium conſpirabant, tactus corde atque reſpectu fraternæ compaſſionis ad miſer[illegible]onem inflexus, amicorum conſilio, fratrem ex parte conſortem regni fecit. Collata *Ariberti portio.* que ei prouincia, quæ a ripa Ligeris Waſconiam verſus, extenditur vſque ad Pyrenæi iuga montis, qui Galliam ab Hiſpania diſterminat: pactum etiam cum eo ſcripto [illegible]pigit; *Vt priuato contentus habitu, nil amplius de paterno ſperare deberet regno.* Qui vbi p[illegible]teſtatem adeptus eſt, ſedem regni Tholoſam eligens, ſenſu non (vt putabatur [illegible]dus, verum natura acris ad obeunda negotia, ſtatim ingenio ſuo materiam inu[illegible] *al. quarto.* Anno enim tertio ‡ poſtquam regnare cœperat, totam Waſconiæ terram [illegible] *al. Auſtraſia* que regnum ſuum latius effecit. Vniuerſa autem Auſtria † cum Burg[illegible] N[illegible] *Dagoberti Regis actus, extans olim in Bibl. Galliæ.* quoque, dominio parebant Dagoberti. Cuius actus licet a nonnullis ſe[illegible] ſti habeantur: tamen ne eos facta eius lateant, apud quos præfata non i[illegible] ptura, ea n[illegible] pe[illegible]ſtringere. Dagobertus quippe a Clothario genitore v[illegible]erabili viro, Arnulfo Metenſi pontifici ad erudiendũ traditus, pueritiæ ann[illegible] cur[illegible]etarum: adoleſcentiam vero ſuam venatibus (quem morem Francorum [illegible] *Venatio Francica.* c[illegible] fuiſſe familiarem) aſſuefaciens, agere ceruum quad[illegible] ſtituit. Qu[illegible] facile, induſtria equitum, ac ſagacitate inuentus canum, ea veloc[illegible] illud

[illegible]d animal vti conſueuit, ſyluas & montes,& ſi qua etiam occurrere flumina tranſ[illegible]ens,in vicum cui Catuliacus vocabulum eſt, curſu defertur:in hoc vico ædicula erat, quæ corpora Martyrum Dionyſ[illegible] ac ſociorum eius tegebat,in quam ſe ceruus tuto reperto c[illegible]nfert [illegible]onfugio.Canes eueſtigio cum ſecuti,nec in[illegible]redi apertis ianuis valentes,oſtiatim oblatrabant. Adueniens Dagobertus rem ſpectaculo admiratur dignam. Fi[illegible]itimos deinde rumor iſti[illegible]s mi[illegible]acu[illegible]i,& præcipue Dagobertum,ad reuerentiã ſollicitat Sa[illegible]ctorum. Præterea Clotharius quendam Sadregiſilum nomine, rebus ſub ſe tractandis præfecerat, Aquitaniæ ducatu ſpecialiter ei commiſſo. Hic itaq; Regis filiũ, ſuperbia qua tumebat, deſpice[illegible]e c[illegible]endens, proſpere eum agere non æquo ferebat animo. E[illegible]uſatio ſane erat iuuenilis ætatis, ne tumorem ex ſubiectione principũ contraheret. Forte Clotharius venatum iuit: ac nõ paruo terrarum ſpacio à filio ſeiunctus, opportunitatem præbuit, vt ducem ad cõuiuium accerſitum, & contumaciæ redargutum, Dagobertus flagellis cædi, barbæq; amputatione deturpari prçciperet. Audacis itaq; facti conſcius, latebra qua ſe inſequente ceruum confugiſſe viderat, ipſe quoque ſe recip[illegible]t. Poſt hæc Clotharius rediens, ducis comperta con[illegible]umelia, ex ſe genito multa furibundus interminans, mittit qui eum accerſirẽt, dignas pro commiſſis vt lueret pœnas. Interea Dagoberto coram Martyribus humili corde proſtrato, ſomnoque oppreſſo, a[illegible]ſt[illegible]ns quidam, venerando iocundus vultu, ne timeat edicit: eumque non ſolum præſenti periculo, verum æterno liberandum ſupplicio, & inſuper ſolio regni donandum [illegible]pondet, ſi tantummodo memorias eorundem Sanctorum ſe ornaturum iri prom[illegible]t. Nec fides promiſſis defuit: Nempe vt non vana (q[illegible]ibu[illegible] ſæpe ludificamur) ſomnia fuiſſe intelligeret, hi qui miſſi ad eum à ſacra æde abducendum fuerant, cum non plus vno miliario a ſanctuario abeſſent, progredi diuina vltra prohibentur virtute. Rede[illegible] confuſi: eique a quo directi erant, quæ pertulêre nunciant. Ille eos inertiæ ſimul & [illegible]nfidelitatis arguens, dirigit alios qui quod illi neglexerant implerent. Qu[illegible]s ſimilia paſſos, quaſi nati fautores deſpiciens, per ſemetipſum filium a ſepulchris Martyrum auellere cupiens ibat. Sed quia non minus in Reges, quam in alios homines Dei præualet potentia, qui alios arguerat inertes, fit ipſe iners. Tandem agnoſcens Chriſti ac ſeruorum eius poteſtatem, indulget veniam, filioque redit in pacem. S[illegible]cque abeundi accepta licentia, ædi beatæ [illegible]uccedit, ac precibus deuotis glorioſos Martyres ad ſui ſuffragium inuitat. Dagoberto tamen (vt poſtea claruit) nullus [illegible]ocus iucundior fuit.

De huius nece inf. c. 18.

Miraculum à B. Dionyſio oſtenſum.

De Dagoberti cum Bertoaldo Saxonum duce periculoſo prælio: & Clotharii ſubuentione mirifica: ipſiuſque Bertoaldi fugientis nece.

Sumtum è Geſtis Francor[illegible] 4 hac edi[illegible] ol. 8[illegible].

CAP. XVIII.

AVſtraſiis vero Francis rex inſtitutus à patre, aduerſus Saxones, qui rebel[illegible]re tentauerant arma mouit: tranſgreſſuſque Rhenum, c[illegible]m Bertoaldo Saxonum duce pugna commiſſa, enſe percuſſus in caput, deciſos cum parte galeæ crine[illegible] [illegible]i per arm[illegible]rum mittit, & vt ſibi antequam cunctus corruat exercitus, in auxilium properet mandat. Forte fortuna affuit: Clotharius enim venat[illegible]on[illegible] gratia Longolariam† ſyluam petierat: vbi accepto periculorum filii nuntio, graui exagitatus dol[illegible]e, raptis [illegible] in promptu habebat iuuenibus, ad alios etiam vt ſe ſequerentur directis le[illegible]is, breui tempore longum iter emenſus (nam & noctibus viam carpebat ad filium vſque pe[illegible]ue[illegible]it, & ea quidem nocte fixis ſuper Wiſeram fluuium tentoriis quieue[illegible]. Mane au[illegible]em facto, dum Franci plauſus ac voces læt[illegible]tiæ pro aduentu regis Cloth[illegible]ii e[illegible]erent, Bertoaldus Saxoniæ d[illegible]x ſupe[illegible] ripam flu[illegible]is præli[illegible] præſtolans, audito [illegible]umult[illegible], i[illegible]rogat, *Vt quid tantus in Francorum caſtris oriretur tumultus?* dict[illegible] eſt ei, [illegible]*otharium adueniſſe Regem, atque ob id diem feſtum agere Francos.* [illegible] t[illegible]le ad hæc, [illegible] [illegible] de-

† al. Largolaniam.

cepti præ timore deſideria ſomniant ſua. Nam Regem, quem ſecum gratulantur manere, certa ferente fama nos compertum habemus vita iam defunctum. Clotharius citeriori armatus [illegible] perſtans littori, dum talia ſuperbe profantem audiret, nil dicens, quo maior taciturnitate ſua hoſtibus incuteretur timor, celerrime galea nudauit caput. Erat quippe eius cæſaries pulchra canitie variata, in cuius aſpectu ab aduerſariis maxime dignoſcebatur. Denique ſtatim a Bertoaldo agnitus, incongrua percepit reſponſa, in [illegible] modum à præfato contrariæ partis duce prolata. *Tune* (dixit) *hic muta [illegible] aderas beſtia?*

f. mortua: quia modo dixeras, defunctum.

Tunc Rex huiuſmodi commotus conuitio, & vltra quam dici poſſit exardeſcens ira, capiti repoſita caſſide, calcaribus equum verſus eum impulit, vt tranſmeato [illegible] ſe de inimicis ſuis vlciſceretur: Franci itidem, iniuria ducis permoti, atque eius exemplo animati, flumen natantes tranſibant, ſequentes Regem: qui fugienti Berthoaldo infeſtus inſiſtebat. Grauabatur ſane ad inſequendum, & pondere armorum, & quod dum tranſnataret fluuium, aqua ſinum eius necnon ocreas repleuerat. Bertoaldus tamen recedendo clamabat ad Regem, *non æquo & bono illum eſſe intentum, qui ſe perſequeretur; ſed quod ſola hæc ageret laudis cupidine ductus, qui tanti æſtimaretur, vt ſequeſtratus a ſuis hoſtem terga dare ſibi compelleret. Verendum vero, ne hæc res in contrarium verſa, ipſum potius [illegible] ſundaret.* Iſta autem dum diceret, fugere non ceſſabat: & ſæpe ſe eius ſeruum, illum vero ſuum fatebatur dominum. *Videríque iniuſtum, vt vel ſeruus à clementiſſimo Domino, vel dominus à ſeruo, licet inuito ac coacto, perimatur.* Verum Clotharius callide hæc eum proſequi ſciens, nec ea quæ dicebantur curans, tandem pernicitate equi, quo vehebatur, eum aſſecutus interemit. Sublatoque eius capite, ad filium & cæteros Francos (qui triſtes, eo quod eum conſequi nequirent, eius ſaluti timentes, poſt eum iter pro poſſe accelerabant) regreditur: indeque releuatis mœſtitia eorum animis, vna cum eis Saxoniam ingreſſus, ita depopulatus eſt eam, vt nullum in ea hominem viuentem relinqueret, qui longitudinem ſpathæ quam tunc forte gerebat exceſſiſſet. Et Clotharius quidem hoc taliter egit.

Clotharii iam ſenes vigor.

De Dagoberti poſt mortem patris in Burgundiam, vt oppreſſos erigeret, profectione: & reliqua peregrinatione: deque eiuſdem repudiata coniuge, cum veſtali matrimonio: & de conſiliariis eius bonis, Arnulfo epiſcopo, Pipino & Chuniberto epiſcopo 39

CAP. XIX.

Rurſus à Fredegario c. 58.

DAgobertus autem, eo defuncto, totius regimen nactus gentis, in Burgundiam [illegible] propoſiti intentione proficiſcitur, vt oppreſſis & calumniam ſuſtinentibus [illegible] tiam exercendo, ſubueniret. Ex cuius aduentu fiducia bonis, maximeque pauperibus [illegible] orta: ſeditioſos vero, atque rapinis intentos, formido grauis inceſſerat, ac quædam [illegible] tium conſternatio. Qui vbi Lingonas attigit, pauperibus ac viduis ſe adeuntibus [illegible] te conceſſa, vnicuique, abſque vllius acceptione perſonæ, quod ſuum [illegible] ſolui fecit: æquitate ſeruata, quam diligit altiſſimus. Poſt hæc Diuionem caſtrum [illegible] paria ibidem acturus †: indeque Cabillonam profecturus, balneum matutinus [illegible] [illegible] ſpiens Amalgario & Arneberto ducibus, Willebaldo quoque [illegible] B[illegible]ulfum Ariberti fratris ſui auunculum, propter infidelitatem ſibi ſuſpectum [illegible] terficerent. Deinde a Cabilonenſi vrbe per Auguſtidunum, Al[illegible]odorum iter [illegible] poſt per Se[illegible] hiſio[illegible] venit: [illegible] Romi[illegible] [illegible] trudem reginam [illegible] uercæ ſuæ Sichildis germanam) eo quod eſſet ſterilis [illegible] o qu[illegible] rumdam Francorum relinquens, Na[illegible]dem quandam puellam, a mona[illegible] [illegible] in m[illegible] [illegible] iunxit. Vſque ad id temporis con[illegible] cati A[illegible] [illegible] vr[illegible] [illegible] ificis, necnon Pipini, in regno Auſtraſiorum Maioris domus [illegible] tent[illegible] [illegible] eſt: ideoque tam ſtrenuus tamque efficax in adminiſtrando [illegible]

al. accelerlit.

Arnulfus. Pipinus.

regno, vt circumpoſitæ nationes eius vererentur nomen, ſuaque auxilia in ſubficiendis exteris ſponderent gentibus fide promptiſſima. At vero poſt diſceſſum præfati Antiſtis, conſiliis iam dicti Pipini & Chuniberti vrbis Coloniæ præſulis obaudiens, [illegible]erentibus eis, æquitati ac iuſtitiæ operam dabat.

De Dagoberti ex Ragnetrude filio: qui dum à beato Amando baptizaretur reſpondit Amen: & poſtea in auaritiam fœdam lapſu, ſpoliationeque templi diui Hilarii: ac libidine eiuſdem: ſed reſipiſcentia conſilio Pipini

CAPVT XX.

PORro VIII. anno regni ſui, cum (more Regibus aſſueto) ſuperiores Franciæ partes peruagaretur, mœſtuſque eſſet quod filium non progeneraret, qui poſt ſe regnaret, puellam quandam Ragnetrudem nomine thalamo ſibi ſociauit: ex qua filium eo anno ſuſcepit. Quem dum poſtmodum in Aurelianenſi vrbe, venerabilis vir Amandus Traiectenſium epiſcopus iuxta morem fidelium præſignaret, aſſiſtente genitore pariterq; Ariberto Aquitaniæ rege, finita oratione, & nullo è tanta exercitus multitudine *Amen* reſpondente aperuit Dominus os pueri (qui non pluſquam XXX. à natiuitate expleuerat dies) ac audientibus cunctis reſpondit *Amen*. Statim igitur S. Antiſtes eum regenerauit: quem † Aribertus rex de ſacro fonte leuauit. Magnus ex hoc facto ſtupor cum exultatione, non tam Reges quam vniuerſos repleuit circumaſtantes.

Fredeg. c. 59. *Infans factus AMEN.* *Airbertus.*

Exinde Dagobertus, dum patriam ſæpe ſtudet Neuſtriam inuiſere & regnũ, prioris oblitus bonitatis, non ſolum Eccleſiarum, verum etiam quorumq; locupletium inhiãs rebus, improbus effectus eſt prædo. Nam inter alia eccleſiarum Galliæ ſpolia, ex occaſione Baſilicæ diui Dionyſii exornandę, direptas valuas fuſili ære fabrefactas, a templo S. Hilarii Pictauenſis fertur abſtuliſſe. Quas dum per Oceanum in Sequanam deuehi iuſſiſſet, vt per eam Parrhiſios vſq; ducerẽtur, vna earum fluuio abſorpta, nec poſtmodum dicitur fuiſſe reperta. Luxuriæ tam ineffrænatæ ſe tradidit, vt exceptis tribus, quæ cum nomine cultu etiam fulciebantur regio, plurimus concubinarum illi obſequeretur numerus. Auerſum itaq; cor eius a Deo fuiſſe æſtimabatur, prorſuſq; abalienatum, niſi in ſemet reuerſus, peccata ſua eleemoſynis redimere deliberaſſet. Erat in regno eius Pipinus, de potentiſſimis Auſtraſiorum, familiaritati eius adhærens: qui oderat improbos, nec ſe miſcebat flagitioſis. Hunc quidam malignantium, Dagoberto adorſi ſunt facere odioſum. Sed Domini protectus clementia (cuius in obſeruanda iuſtitia ſectabatur præcepta) & inſidias paratas euaſit, & Regi vtilia ſuadendo fideliſſimus apparuit. Cui cohærebat alter, Ega nomine, in conſilii ſalubritate & in principis haud diſſimilis familiaritate. Is erat ex Neuſtria, non mediocri præditus potentia.

Fredeg. c. 60. *Hilarii S. Valuæ.* *Luxuria regis.* *Pipini probitas.* *Fredeg. c. 62.* *Ega.*

De legatis ad Imperatorem: & de Imperatorum Focæ & Heraclii geſtis, & ſucceſſibus Heraclii in Choſdrohem Perſarum Tyrannum: eiuſque nece: cruciſque dominicæ receptione

CAPVT XXI.

TVnc temporis Seruatius & Paternus, qui legatione functi fuerant, ad Heraclium Focæ ſucceſſorem, regreſſi Dagoberto ſe præſentarunt, dicentes, *pacem* [illegible] *Heraclio* [illegible]. Denique Focas Imperator ab vniuerſo deſertus [illegible] per[illegible] mente, opes imperii in mare proiiceret, dicens ſe muneribus Neptunum placare velle) ab Heracliano tunc Aph[illegible] præfecto per[illegible]itur. Atque Heraclius, H[illegible] in imperium ſubſtituitur Anno IX. poſtquam [illegible] hic Heraclius multas prouincias a Perſis peruaſas Reipublicæ reſtitu[illegible]

Fredeg. c. 62 & ſeq. *1. Imperio Rom.*

Choſdroh. Fred. c. 64. Crucis dominicæ pars. que grauiter labefactatas vindicauit. Choſdrohe enim princeps Perſarum, cunctas per quæ tranſibat vaſtando, Hieroſolymam venit: atque inter cæteras eccleſiaſticas ſeu populares manubias, partem ſalutiferæ crucis quam ibi Helena mater Conſtantini quondam Auguſti reliquerat, aſportauit. Traditoque filio ſuo regno, ipſe in argentea turri (quam ad hos vſus parauerat) aureo reſidens ſolio, vexillum noſtræ redemptionis, quaſi collegam regni, è latere conſtituit. Quod vbi Heraclio nunciatum eſt, cum valida militum manu Perſidem petens, obuiam habuit Choſdrohes filium, cum maxima Perſarum phalange, quæ eum, metu coacta Tyranni, non voluntate ducta iuuādi proſequebatur. Et conſpirantibus vtriuſque partis ſtudiis, Imperator cum Perſarum ductore ſingularem aggreſſus eſt pugnam: propoſita lege, *Ne quis de vtroque exercitu progrederetur, qui duci ſuo auxilium ferret: Quod ſi quis infringere decretum præſumeret, ab ipſo principe ſuo, ſuccisis poplitibus, vicino immergeretur flumini.* Diu igitur animoſeque congreſſione facta, *Heraclii ſtratagema.* Heraclius ad aduerſarium, *Vt quid* (ait) *tui hoc quod conſtituimus præuaricant pactum?* Ille reflexa ceruice, vt videret quis ſuorum ſe veniret iuuatum, ab Heraclio percuſſus equo deiectus eſt mortuus. Statim Perſæ ſupplices ſe Heraclio ſubdunt. Qui cum ſuis ad vlteriora progreſſus, Choſdrohem in memorato repperit ſano reſidētem, & iuxta eum dominicam crucem: Quem dum interrogaret, *Vtrum Chriſti fidem ſuſcipere, & ſalutare lignum* (quod, licet indignus honorifice tamen iuxta ſuum tractauerat modum) *vellet adorare*; illeque reſponderet nullatenus id ſe facturum, Heraclius eū ilico interfecit, peruagatuſq; vniuerſam Perſidem, filium Choſdrohe paruulum (quē eum eo inuenerat) baptizari præcipiens, eidem præponit: & argentum quidem turris exercitui, aurum vero reſtaurationi deputans Eccleſiarum, cum multimoda præda ac VII. elephantis, aſſumpta etiam Saluatoris cruce, Hieroſolymam, indeque Conſtantinopolim remeauit.

De Heraclii forma: & præſagii quo ſe à circumciſis pellendum viderat errore: nam Iudæos propterea perſequebatur è Franciaque pellendos curauit: cum à Sarrhacenis fuerit pellendus. de eorum itaque agitur prælio & Heraclii morte.

CAPVT XXII.

Fredeg. c. 65. FVit autem vultu decorus, viſu hilaris, mediocris ſtatura, egregiæque fortitudinis: qui & leones ſæpe in arena, & plures ſolus interfecerit. Cumque [illegible] de eſſet inſtructus, ad vltimum Aſtrologus efficitur. Agnoſcens itaque in ſigni[illegible] [illegible], imperium ſuum a circunciſa gente vaſtandum, & [illegible]tumans id de Iudæis [illegible] monſtratum, per internuncios Dagobertum rogauit regem Francorum, [illegible] Iudaicæ ſtirpis, qui in prouinciis illi ſubiectis manebant, Chriſtianos fieri præcipe[illegible]. *Iudæi expelluntur Francia.* Eos vero qui nollent, aut exilio aut morte damnari. Quod Dagobertus volens eff[illegible] omnes qui noluerunt baptiſma ſuſcipere, procul à finibus eliminans Franciæ. P[illegible] *Agareni. Fredeg. c. 66.* Heraclio non de Iudæis, ſed de Sarrhacenis fuerat præoſtenſum. Agareni [illegible] (qui & Sarrhaceni) gens perfida, ab Abraham cum origine ritum trahens circum[illegible]ſionis, a radice Caucaſi montis progreſſa, terras Heraclii populatum vene[illegible] C[illegible]tra quos lecta militum manus a Cæſare directa, grauiter eſt ab hoſtibus cæſa. *Strages inſignis.* Na[illegible]tum quinquaginta millia ex militibus interiſſe referuntur. Spolia cæſorum victor[illegible] rapta Auguſt[illegible] per legatos recipienda miſerunt. At ille qui vltionem potius m[illegible] d[illegible] ar[illegible]tur, non ſolum oblata reſpuit, verum ipſa legatione Alanos in adiutorium ſi[illegible], *Alanorum eruptio.* [illegible] portis quas Alexander magnus Caſpio monti impoſuerat, ad centum quinquagin[illegible] ferme armatorum millia pre[illegible] eduxit. Sarrhacenorum duo duces erant, qui ducenta *Exercitus ingens.* m[illegible] armis inſtructa in bella ducebant. Cumque vterque exercitus pr[illegible]ul a ſe [illegible]cem caſtra poſuiſſet nocte quæ diem belli præcedebat, ſubito in caſtris Græ[illegible] quinquaginta duo millia pugnatorū exanimata in ſtratis reperta ſunt. Quadere[illegible]

qui metu perculſi, in diuerſa fugerunt: regnum ſuum depopulandum aduerſariis relinquentes. Qui, quaſi accepta iniuria quod obuiare auſi hoſtes fuiſſent, vehementius vaſtationi inſtiterunt. Tantæ cladis nuntio Heraclius accepto, diffidens ſe poſſe reſiſtere, cum iam illi maiore prope Aſiæ parte peruaſa Hieroſolymam infeſtare diſponerent, in morbum incidit: & procedente in deterius corporis ægritudine, vſque ad languorem animæ, videlicet in Eutychis delapſus eſt ſectam. Sociata quoque iure connubii ſororis ſuæ ſibi filia, x x v i. ſuſceptæ poteſtatis anno diem clauſit vltimum. Cui ſucceſſit Heraclona filius, cum matre Martina. Hic etiam duobus annis rerum ſumma potitus, fratri Conſtantino iura reliquit imperii. *Heraclius in hæreſim lapſus moritur.* *Heraclona imp.*

De morte Ariberti regis Aquitaniæ, & eius filii Chilperici: deque negociatoribus Francis male à Sclauis acceptis: & de legatione ad Samonem Sclauorum regem: & prælio cum eis commiſſo, eiuſque exitu Francis infelici

CAPVT XXIII.

ANno i x. Dagoberti regis, Aribertus frater eius, Aquitaniæ rex, moritur, relinquens paruulum filium nomine Chilpericum: qui non diu rebus humanis ſuperfuit. Opinio mortis eius Dagoberto aſcribebatur. Qui eius comperta morte, Barentum ducem ad peruadendum eius regnum, vel ad theſauros ſibi adducendos, direxit. Barentus vero graue diſpendium exinde feciſſe memoratur. *Fredeg. c. 67* *Barentus.*

Eo tempore, commutatores mercium ex Francia, Sclauorum ingreſſi patriam, à Sclauis rebus expoliati ſuis, & qui reſiſtere tentauerant interfecti ſunt. Quapropter quidam, Sicharius vocabulo, miſſus a Dagoberto ad Samonem memoratæ gentis principem, poſtulaturus de commiſſis iuſtitiam, dum ſciret ſe a Samone nolle videri, veſtibus quibus Sclaui vtebantur, ne agnoſceretur, indutus conſpectibus ſe offert Regis præſentiam ſuam refugientis: & quæ ſibi in mandatis tradita fuerant prolocutus, ait non debere eum contemptui habere gentem Francorum, eo quod ipſe, ac populus ei ſubiectus, obnoxii forent ſeruitutis Dagoberto eorum Regi. His verbis Samo prouocatus ad iram reſpondit ſe cum populo ſuo, ſimul & terra, Dagoberto libentiſſime pariturum, *Si tamen* (inquit) *diſpoſuerit nobiſcum amicitias conſeruare.* Ad hæc Sicharius: *Non eſt* (ait) *poſſibile, vt ſerui Chriſti cum canibus fœdera iungant.* Et reſpondente Samone, Quandoquidem vos ſeruos profitemini eſſe Dei, & nos eius ſumus canes, ideo ea quæ vos nequiter contra eius geritis voluntatem vt infeſtes famuli, nobis frequenter conceditur morſibus ipſa vlciſci, ſtatim eiectus eſt Sicharius de conſpectu ipſius. Qua exaſperatus Dagobertus contumelia, lectas ex Auſtraſia dirigit militares copias, ad debellandam + Winidorum gentem. Quibus fuere auxilio Alemanni cum Rotberto duce, necnon & Langobardi. Qui in ea, qua congreſſi fuere, victoriam adepti, plurimum captiuorum ad propria redeuntes abduxere numerum. Auſtraſii vero Franci Winidos, qui in Vogaſtro ſe confugerant caſtro obſidione clauſerunt. Quam dum ſegniter adminiſtrarent, irruentibus ſuper ſe hoſtibus grauiter afflicti, caſtra cum tentoriis deſerentes aufugerunt. Hac victoria Winidi animoſiores redditi, in Thoringam & circumiacentes Francorum ditiones ſe effundunt. ita vt Deruanus dux, qui vrbibus præerat Sclauorum, quæ vſque ad id tempus Francis paruerant, deſperatis rebus ſe ad cæteros transferret Sclauos. Enimuero non tam virtute Winidorum hæc clades accidit Francis, quantum ignauia Auſtraſiorum. Alioqui vindictam quam ſub Clothario in Saxones, hanc ipſam ſub Dagoberto in Sclauos exercuiſſent. *Vvinidorum Samo rex Sclauorum.* *al. Vogaſtro.* *Franci vincuntur.*

De contentione inter Auares Hunos & Bulgaros de Rege deligendo: & de Bulgaris expulſis à patria, & Franciam inuadere parantibus, vna nocte cæſis

CAPVT XXIV.

Fredeg. c.72 HIs diebus inter Auares cognomento Hunos, & eos qui Bulgari dicuntur magna ſurrexit contentio, cui deberetur regni ſucceſſio, vtrum ex Bulgaris orto, an ex Auarum ſemine procreato. Lis vſque ad arma deducta, Hunis victoriam peperit. Victi Bulgari, & à propriis exules terris, Dagobertum expetunt regem Francorum, poſcentes vacantem tellurem ſibi concedi ad habitandum. Ille hyematum eos in Baioariam dirigit: donec cum amicis deliberaret, quid de eis ageret. Quibus per domos Baioariorum hoſpitantibus, Rex habito cum familiaribus tractatu (veritus ne quid noui molirentur) euocatis Baioariis hoc dedit in mandatis, *Vt vnuſquiſque eum, qui apud ſe hoſpitaretur, cum coniuge ac liberis contrucidaret.* Quod factum eſt: & vna nocte, quæ tam crudeli operi deſignata erat, omnes neci traditi ſunt.

Bulgari cæduntur.

De regibus Hiſpanis, & bello eis à Dagoberto per Burgundiones illato: & de Miſſorii poſtulatione & direptione: ac recompenſatione

CAPVT XXV.

Fredeg. c.73 al. Suintila. POrro apud Hiſpaniam defuncto Siſebodo rege clementiſſimo, Sentila [illegible] ſucce[illegible] in regno. Qui dum multa in ſuos crudelia exerceret, quidam Siſenandus, haud [illegible]gnobilis Hiſpanienſis, ad Dagobertum ſe contulit, rogans auxiliari e[illegible]m [illegible] q[illegible]o S[illegible]tilam Hiſpania expelleret. Dagobertus vniuerſam regni Burgundionum [illegible] p[illegible]ficiſci eo iubet, auxilium Siſenando laturam. Igitur vbi in Hiſpaniam diuulgatu[illegible] ad ſubſidium ſui Siſenandum ducere exercitum, illico cuncti Sen[illegible]lam, iamdud[illegible] bi odioſum, deſerunt, ac illum alterum bello aptiorem, ſine pugna [illegible] cum [illegible] in regnum. Abundantius & Venerandus duces cum exercitu tantum Thol[illegible]o, C[illegible]ſarauguſtam vſque Siſenandum proſecuti ſunt: Vbi nobiles Gothorum [illegible] runt: & ipſi ab eo donis munerati, ad propria redierunt. Poſt hoc Dagober[illegible] re[illegible] Amalgario & Venerando legatis, poſcebat promiſſa ſibi ſolui. Spopondera[illegible] Siſenandus, ſe ei miſſorium aureum ex theſauris Gothorum daturum, quem [illegible] ſimodus [illegible] apud Gothos regnauerat [illegible] ab Aetio Romanorũ patricio d[illegible]. Quem dum legatis Rex libenti animo tradidiſſet, Gothi ſpeculati quod per illos t[illegible] euudum foret iter, miſſorium diripiunt, nec eum publicis paſſi ſunt auferri a[illegible]. Quamobrem Siſenandus poſtea Dagoberto regi, pro recompenſatione miſſ[illegible] centa millia ſolidorum annumerauit argenti. Quos Dagobertus Baſilicæ ſa[illegible] ny[illegible]ii largitus eſt: [illegible] cuius conſtructione quantum liberalitatem oſtenderit ſuam qu[illegible]bus decl[illegible]bitur.

Honrici Hiſpan. regis & Bertram.

Quaſi clam ſimile exemplum.

Miſſorium aureum, i. patina ingens.

De bello quod in Sclauos parauit Dagobertus, à Saxonibus ob tributi leuationem ficte ſuſcepto: ſed à Sigeberto filio regis feliciter geſto

CAPVT XXVI.

Fredeg. c.74. Boem [illegible] rex, aut Schaar. ANno autem decimo poſtquam præfatus Dagobertus re[illegible]nare c[illegible] Sclauorum in ſuos, collegit lectam e Franciæ bellatoribus ſcar[illegible]

nos turmam vel cuneum appellare poſſumus. Cui properãti ad capiendam vltionem ex inimicis, occurrere Saxonum legati, ſpondentium ſe fore vindices contumeliarum quæ Francis illatæ erant, ſi tributo q, regiis exhibebãt vſibus, leuari meruiſſent. Quingentas namq; vaccas inferendales a Clothario ſeniore, Clodouei filio Chilperici patre, regiæ menſæ inferre iuſſi fuerant: Quæ ideo *inferendales* dicebantur, eo quod ſingulis inferrentur annis. Dagobertus vero, ſapienti Auſtraſiorum conſilio, petita non abnuit, eo videlicet pacto, vt per ſuccedentia ſemper tempora, Francorum limitem ſibi vicinum Saxones contra aduenſantium defenſarent incurſus. Hoc pactum ſacramento quidem ſuper arma (vt eis mos erat) iurationibus firmatum: ſed nulla efficacia factorum eſt ſtabilitum, licet cenſu quem ſoluere ſolebant, liberati eſſent. *Gaſ ſeqq. dron. Tributum quod Saxo- nes Francis ſoluebant. Inferendales Iſidor.*

Sequenti etiam anno, cum aſſiduis Sclauorum incurſionibus Thoringia laboraret, collato cum Põtificibus ac ſenioribus gentis conſilio, Dagobertus filium ſuum Sigebertũ Auſtraſiis præpoſuit, vt fungeretur rectoris munere cũ regni honore. Tutores duos filio delegauit, Chunibertum Campaniæ præſulem, & Adalgiſum palatii rectorem. Theſaurum etiam eis ſufficientem tribuit & quæcunq; conceſſit, teſtamento cuncta inſeri, ac ſigilli impreſſione ſignari mandauit. Deinceps quandiu Sigebertus vixit, ſtudio ac induſtria Auſtraſiorum irruptiones refrænatæ ſunt Winidorum. *Fredeg. c. 75.*

De Clodouei filii Dagoberti ortu: & de regnorum inter Sigebertum & eum per patrem diuiſione: & de Denteleni Ducatu recepto

CAPVT XXVII.

ANno XII. regis Dagoberti, eidem de regina Nantilde naſcitur filius nomine Clodoueus: qui & *Hludouicus* inuenitur nuncupatus. Vnde Rex, ſuggerentibus iis qui vtilitatibus regni conſulere videbantur, æqua lance inter hos duos filios regnum diuidere ſtatuit. Sigebertum itaque ſeniorem ex liberis, Auſtriæ vt præ[illegible] batum eſt, regem [illegible] Clodoueum vero minorem natu, pari dignitate Neuſtriæ ac Burgũdiæ præ[illegible] Reſtituto etiam ducatu Denteleni, qui vſque ad illud tempus ab Auſtraſiis iniu[illegible] et tenebatur poſſeſſus. Quod quamuis Auſtraſii ægre tulerunt, metu tamen Dago[illegible] & ad præſens confirmauerunt, & in poſterum ſtabile fore promiſerunt. *Fredeg. c. 76*

De Sadregiſili ducis nece: & filiorum eius ob ignauiam & paternæ cædis negligentiam exhæredatione. Et de bello in Vaſcones feliciter geſto, præterquam quod Arembertus dux perierat

CAPVT XXVIII.

ANno XIII. regnante Dagoberto, Sadregiſilus dux Aquitanorum à quibuſdam hominibus, gladiatorio aduerſus eum animo inſurgentibus, trucidatus eſt. Hic [illegible] ſilus quem a Dagoberto, adhuc in puerili ætate conſtituto, ſuperior [illegible] flagellis cæſum barbæ ratione deturpatum. Cuius filii cum vltores [illegible] ent heri effuſi ſanguinis paterni, maluerunt viuere deſides ac otioſi, quam per[illegible] armis homicidas, cruorem exigere interfecti. Idcirco in publico Fran[illegible] quibuſdam proceribus ſecundum leges Romanas, quæ ſanciunt, *à [illegible] dere hæreditate debere, qui noluerint interfecti necem vindicare:* omnibus paexpoliati ſunt bonis, atque inanes relicti. E quorum poſſeſſionibus, multas [illegible] tribuit eccleſiæ ſancti Dionyſii obſequia curantibus. *Sadregiſilus. Sup. cap. 17.*

Anno XIV Dagoberti, dum ei nuntiatum fuiſſet Vaſcones a ſuo imperio deficere [illegible] exercitum Burgũdionum cum [illegible] duc[illegible] eo dirigit. Qui commiſſa [illegible] ho[illegible] pugna eoſdem acie ſuperarunt, & multos ex eis captiuos ducentes, terram eo[illegible] incendio deſolauerunt. Denique cum ſumma felicitate totus ad pro[illegible] exercitus, ni dux Arembertus, cum maxima parte nobilium, *Fredeg. c. 78*

& etiam veteranorum, ex his quos ſecum duxerat in valle Robola, à Vaſconibus fuit interfectus. Huius tanta multitudinis quæ Vaſconiam bello ſubegit, licet multis ductoribus vteretur, princeps fuit † Audoenus: qui multis in prælijs ſub Theodorico [illegible] entus eſt ſtrenuus: cui prærogatiua omnis de ſummis reſeruabatur rebus. Ad quem [illegible] edentes Vaſconum primores, rogauerunt parci ſibi, promittentes ſe Dagoberto [illegible] præſentaturos, & de quibus arguerentur, ſatisfacturos. Hæc ille allegata ſine dolo [illegible] gens, exercitum vnde venerat reduxit.

Audoenus.

De legatione ad Iudicahilem Britanniæ regem: cum quo Eligius vir bonus fœdus pactus eſt: deque Iudicahilis Audoenique religioſitate

CAPVT XXIX.

His ita patratis, legatio a Dagoberto ad Iudicahilem regem Britanniæ dirigitur [illegible] quæ Britanni † contra Francos male geſſerant emendarent: alioqui vniuerſas copias, quæ e Vaſconia redierant, comminatus eſt ſe Britonum finibus immiſſurum. [illegible] ſciſcitur ad hanc Eligius exequendam legationem, ſpectatæ (vt præoſtenſum eſt) fidei vir. Qui plurima cum Iudicahile allocutus de pace, non ſolum vt Francorum obtemperaret Regi perſuaſit, verum in Clippiacum villam, vbi tunc Dagobertus morabatur, Regem ſecum perduxit. vbi memoratus princeps & correctionem commiſſorum, & ſubiectionem ſui Britanniciq; populi obtulit: ac pacem perpetuam cum eo iniit. Cumque Dagobertus ad curanda (iuxta morem) epulis regalibus corpora ſe contuliſſet. Iudicahil palatio egreſſus ad domum Dadonis referendarii (qui & Audoenus [illegible] quod religioſæ vitæ teſtimonium haberet, perrexit, ibique pranſus eſt. Erat enim iſte Iudicahil religioſus valde', audieratque prædictum Dadonem ſtudium ſanctæ conuerſationis habere. In craſtinum valedicens Dagoberto regi, præmiiſque regalibus eo donatus, in regnum ſuum eſt regreſſus.

Britones.

De Dagoberti in Eccleſias munificentia. Et de concione eius in concilio procerum regni: deque teſtamento & donationibus eius

CAPVT XXX.

Fredeg. c. 79. Eo anno, rex Dagobertus omnibus circumpoſitis gentibus nationibuſque ſibi ſubiugatis, paceque per circuitum facta, ad pietatem intendit. Vtque ſe gratum, cœleſtibus in ſe ſupramodum fluentibus beneficiis, demonſtraret, vniuerſas pene Galliæ Eccleſias, patrimonii ſui hæredes inſtituit. Conuocatiſque filiis, ac turba amicorum, generale indixit placitum in loco nuncupato Bigargio. Ad quod propere conuenientibus cunctis Franciæ primoribus, x. Kal. Maias Rex ſolio reſidens aureo, [illegible] eos diſſeruit modo. *Cauſa modo, mihi amantiſſimi filii, & quicunque adeſtis Francorum [illegible] tes, vtilis ac fructuoſa viſa eſt vos conuocandi intentio, vt de iis quæ pro remedio animæ meæ inſtitui, non ego ſolus mihi applauderem. Quia etenim caduca gerimus corpora [illegible] tales, magna nobis (ſi diſſimulare nolumus) eſt indicta probitatis neceſſitas. [illegible] nus fuerimus intenti, non ſolum corruptionem quam ſperamus corporum, verum [illegible] æternitatem animarum perpetuis tradamus incendiis. Ideoque ego reminiſcens, iuſti repromiſſa pr[illegible] & præparata iniquis ſupplicia, memor etiam malorum quæ [illegible], teſtamentum ſcribere [illegible] creui, [illegible] omnes, qui noſtri [illegible] orum Baſilicas iſto tempore famoſas, hæredes faciamus earum quæ eis à nobis [illegible] ſunt rerum. Conſtitui etiam quatuor fieri vno tenore exemplaria, & ea manibus ſubfirmare, non tantum meis, ſed etiam filiorum meorum Sigeberti ac Hludouici, quos hodie Regno conſtituo, [illegible] quoque qui [illegible] ſanctiſſimi Pontifices, necnon gentis noſtræ principes. E quibus [illegible] num Lugduni in Gallia, aliud Parrhyſiis, tertium Mettis in archiuis Eccleſiarum cuſtodienda [illegible] vigimus.*

Concio Dagoberti.

[illegible]. Quartum autem, quod præ manibus habemus, in [illegible] ſaur[is] noſtris adſeruari præcipimus. [illegible]umque, post depo[ſit]am a nobis carnis ſarcinam, vnuſquiſque Præſulum, qui locis præ[dic]to inſcripti præfuerint [illegible] [illegible]nata [illegible] perint, rogamus & obteſtamur per terribile domini noſtri Ieſu [C]hriſt[i] nomen, [v]t memoriam noſtri tribus in hebdomada diebus, per ſequentes annos faciant. Ac pro requie animæ n[o]ſtræ, ſacrificium offerant ſalutare: nomenque noſtrum, quaſi perpetuum tenentes memoriale, [p]ro inſerant [illegible].

Huius exemplar partim hic inſerere ſtuduimus: quatenus piiſſimi principis pateſcat quant[u]s erga Deum ſanctoſque fuerit deuotionis affectus. Eſt autẽ huiuſmodi. *In nomine Trinitatis Domini Dei omnipotentis, Apoſtolicis patribus, pontificibus videlicet, ac Abbatibus, & reliquis ſacerdotibus intra regnum noſtrum co[n]s[ist]entibus, Dagobertus rex Francorum. Quantum intellectualis ſenſus humani poteſt mente ſa[gaci] penſare, atque ſolerti indagatione perpendere, nihil amplius valet in huius ſeculi luce ac fugitiuo gaudio lucrari, quam quod de reb. tranſitoriis, locis venerabilib. quis ſtudeat in alimoniam pauperum impendere: quatenus qui fragilitatem naturæ generaliter patiuntur, priuſquam ſubitanea tranſpoſitio eueniat, pro ſalute animæ inuigilent: vt non inueniatur quiſquam imparatus, vel ſine aliquo reſpectu diſcedat e ſeculo. Quin potius, dum propriæ libertatis iure ſubſiſtit, ex caducis ſubſtantiis intra æterna tabernacula vitam ſtudeat mercari perpetuam. vt inter iuſtorum conſortium deſiderabilem valeat locum adipiſci,* &c. Itemque poſt pauca. *Itaque nobis ſana mente ſanoque concilio placuit, & (vt diximus) deuotio diuina nos admonuit, vt pro ſalute noſtra & pro æterna retributione conſcribendum præciperemus teſtamentum: & pro immutabili beneficio quatuor vno tenore firmauimus inſtrumenta: & quicquid vbique per loca Sanctorum contulimus, inibi ſimili annotatione contexuimus. Ex quibus vnum Lugdunum Galliæ direximus: Aliud vero Parrhiſ[i]is in archiuis eccleſiæ commendauimus* (vt ſ[u]p[r]a dictum eſt.) Deinde ſubiungitur: *Donamus igitur ad Baſilicam ſancti Vincentii Parrh[iſiis], vbi ſepulturam, quandoquidem Deus iuſſerit, habere diſponimus, donatumque in perpetuum [e]ſſe decreuimus, villam cognominatam Cumbis [illegible], in pago Parrhiſiaco: quam Vrſa filia Alderi [t]enuit. Pari modo ad Baſilicam ſancti Petri Apoſtoli Parrhiſiis, vbi ſancta Genoueſa requieſcit in corpore, [v]illam Drauernum in Brigeo †. Ad Baſilicam vero diui Dionyſii item Parrh[iſi]is, vbi cum ſoci[is] ſuis requieſcit, [v]illam Brannatem in Brigeo. Ad Baſilicam dominæ ſanctæ Columbæ, & domini ſ[an]cti [L]upi Senonis, villam Grandencampum in Gaſtinenſi* & cætera, quæ ibi plura continentur. Ad vl[t]imum vero intulit: *Vos autem boni fi[li]i, conſ[i]derantes primum naturæ re[li]gionem, cuius gratia etiam beſtias ligat, Manete fratres. Nolite exuere quo onerati eſtis: deinde reueremini me [pa]trem veſtrum: qui rogare malo, cum poſſem iubere, vt ſtatuta noſtra inconuulſa ſeruetis, ſicuti veſtra a ſucceſſoribus veſtris ſeruari voletis: profecto ſcientes, quod ſi a nobis ſancita contemptui habueritis (quod non arbitror) pari modo & veſtra à poſteris contemnentur decreta.* His d[ic]tis & cunctis longæuam ei felicemque optantibus in hoc ſæculo vitam, ac in f[uturo] manentem, ſalutatis omnibus cœtum dimiſit, vt rediret vnuſquiſque ad ſua.

Forma teſtamenti, & donationum Dagoberti.

Donatio Dagoberti.

hod. Cumbuille de As 7. lieues Lutetia.

hod. Dreuert en Brie.

al. Grandis-nonſe. hod. Gaſtinois.

Religio ſeu neceſſitudo naturæ.

Verba Egeſippi l. 1 c. 39

De fide præſtita Francis à Vaſconibus: & de Abbatibus ſancti Germani

CAPVT XXXI.

QVintodecimo vero regni ſui anno, omne[s] fere ſeniores Vaſcon[i]æ, [cu]m Am[and]o d[u]ce, ad eum Clippiacum venerunt: [qu]iuſque formidantes præſent[iam], [ad] [ec]c[l]e[ſia]m ſancti Dionyſii confugerunt. Quos etſi dignos morte iudicauerat re[x] [illegible] [illegible] Sanctorum quorum expetierant memoriam, eis indulſit vitam. Qui ſacramen[ta] [fi]dem dantes, *Se de cætero fideles Dagoberto, ac reliquis poſt eum Regibus fore Francorum*, ad [pa]triam ſuam permiſſi ſunt redire.

Vaſcones ſubditi Francis.

Hi[s] diebus vita decedente Ganſcione ſancti Germani abbate, Germanu[s] re[g]i[m]i[n]is locum ſuſcepit.

Abbates S. Germani.

De Grimoaldi regis Langobardorum geſtis: & fratrum eius cæ[illegible] deque Conſtantino imperatore (qui & Conſtans dictus eſt) Beneuentum obſidente: & de crudelitate eius & exitio & Mezentii tyranni: deque Conſtantii imperio

CAPVT XXXII.

DAgoberto igitur pacifice apud Gallias regnante, Langobardis Grimoaldus præerat: qui extincto Godiberto Ariberti regis filio, & eius fratre Bert[illegible]arito Italia pulſo, regnum arripuerat. Hic eſt Grimoaldus, de quo præfati ſumus quod prædicta euer-
Sup.c.5. ſa vrbe, Auarem, a quo captiuus adhuc puer ducebatur (vt dictum eſt) occiderat. Cuius fratres Taſonem ac Caconem, Gregorius Romanorum patricius, in ciuitate Opitergina doloſa fraude peremit. Nam promittens Taſoni, quod barbam eius præſcindēs (iu-
Adoptio per barbam. xta morem antiquorum) eum ſibi adoptaret in filium, cu[m] [f]ratre ac paucis fidelium ad ſe venire ſuaſit: ingredientiq; vrbem portas poſt tergum claudi præcipiens, milites armatos qui eum interficerent direxit. Quod vbi qui ingreſſi erāt animaduerterunt, vl[illegible] ſibi vale dicentes, per plateas ciuitatis diſperſi obuios quoſq; trucidabant. Maximaq[ue] [illegible]e edita ſtrage, tandem pauci à pluribus circumuenti, obtruncantur. Gregorius itaq; q[ui] ſpoponderat ſe barbam Taſoni abſciſſurum, non ſolum barbam, verum & ampura[illegible] eius caput. veruntamen ne periurus diceretur, barbæ quoq; ſummitatem inaniter præ-
Opitergium deletum. cidit. Quapropter Grimoaldus regno potitus, Opitergium funditus euertit in vl[t]ionē fratrum inibi peremptorum. Cuius temporibus Conſtantinus Auguſtus, qui & Conſtans dictus eſt, Langobardos Italia pellere cupiens, tranſmeato Adriatico mari Beneuentum obſedit. Vnde ſubito aduentu Grimoaldi territus, diſceſſit, relicto cum exercitu quodā ex optimatibus nomine Saburro, qui cum Grimoaldo prælio conflixit. Tu[illegible] vnus e Langobardis, vocabulo Amalongus, qui regium contum ſolitus erat ferre, quendam Græculum eodem conto percuſſum, e ſella equitatoria ſuper caput ſuum eleu[illegible] reliquos perterrefactos fugere compulit. Talia agnoſcens Imperator, iracundia[illegible] c[illegible] de conceptam in ſuos (hoc eſt Romanos) conuertit, moxq; Romam pertendit: & [Vi]taliano papa honorifice ſuſceptus, primo quidem die obtulit B. Petro pallium aur[o] [te]xtum, in craſtinum vero, & per XII. continuos dies quibus ibi reſedit, omnia quæ [illegible] rant antiquitus in ornamentum ciuitatis ex ære inſtituta, deponi iuſſit: in tant[illegible]
Sup.c.4. iam Baſilicam B. Mariæ (*Pantheon* antiquitus vocatam) diſcooperiret, tegula[s]q; ex ære factas exinde auferret, eaſque cum aliis ornamentis Conſtantinopolim [illegible]tere[t]. Qui tamen, vbi Siciliam attigit, meritas tantarum iniquitatum pœnas luit. Nam ei[illegible] dem inſulæ incolas, Calabriæq; ac Sardiniæ atque Aphricæ afflictionibus tam grauiſſimis attriuit, vt vxores a maritis & filii a parentibus ſeparati, duram cogerentur perpe-
al. militibus. Conſtantini Imperatoris exitus. ri ſeruitutem. Itaq; Imperator ſuis, quam hoſtibus, infeſtior, a mulieribus † eius fæ[illegible] execrantibus, in balneo interficitur. Poſt quem Mezentius in Sicilia tyrannidem [illegible] pu[illegible]. Quo pari modo ſine mora punito, capiteq; eius Conſtantinopolim per[illegible], C[on]ſtantinus, Conſtantini (de quo præmiſimus) filius, decem & ſeptem annis Roma[illegible] nuit gubernacula imperii. Sane patris eius temporibus, Vitalianus papa [T]heodo[rum] archiepiſcopum & Adrianum abbatem in Britanniam direxit, ad corroborand[illegible] quam beatus Gregorius in Anglorum gente ſeuerat, fidei Chriſtianæ ſegeten[illegible]

De Dagoberti laudabili obitu & ſepultura: ac ædis diui Dionyſii ædificatione & ornatu

CAPVT XXXIII.

POrro inclytus rex Francorum Dagobertus annis XVI. glorioſa fun[illegible] miniſtratione, in Spinogilo (villa ſuper fluuium Sequanā ſita, haud procul a [illegible]

[illegible] prodolio ventris laborare cœpit: indeque obſequentium manibus [illegible] hon [illegible] del [illegible] us, dum ſe incommodo valetudinis [illegible] ad mortem [illegible] et, Ega [illegible] conſiliarium ſuum ſumma cum celeritate ad ſe venire mandat [illegible] que diſce [illegible] e præſenti ſeculo intimans, vxorem ſuam Nantildem ac filium Clodoueum eius tuitioni commiſit, & vt ſecundum prudentiam ſibi a Deo conceſſam filium enutriret, pieque regnum diſponeret, ammonuit. Cæteris etiam optimatibus ac pontificibus Neuſtriæ ac Burgundiæ accerſitis, filio eos, eiſque filium commendans, XIV. Kal. Februarii diem clauſit extremum. Cuius corpus conditum aromatibus, ſepultum eſt in eccleſia ſancti Dionyſii, in dextro latere ſepulchri ipſius martyris. Denique, vt ſupra oſtenſum eſt, cum ſe ornatum ire illius memoriam ſociorumque eius pollicitus eſſet, templum eius condidit vniuerſis, quæ in Gallia tunc temporis erant, excellentius. Nullumque impenſis ſtatuens modum, marmoreis illud columnis, ſimulque venuſtauit pauimento, immenſo ædificandi ſumptu, & exquiſito fabricatum decore. Nec minor illi in aliis quoque ornatibus interior [illegible]. Nam veſtibus auro textis & palliis holoſericis, totum interiorem circumdedit templi ambitum. Ordinem pſallentium vti apud ſanctum Martinum Turonis, necnon apud ſanctum Mauritium Agaunis, & apud ſanctum [illegible] Gerum [illegible] in Parrhiſiis agebatur [illegible] inſtituit. prædia vero tam innumera fratribus [illegible] eod [illegible] o Deo fa [illegible] ue matriculariis Eccleſiæ, contulit, vt deuo [illegible] an [illegible] eius [illegible] ſimis ad [illegible] Fuit etenim idem rex Dagobertus admodum cautus, [illegible] aſtutus, erga beneuolos & ſibi fideles manſuetus: rebellibus autem [illegible] corporis, maximeque venationi deditus: atque in omni agilitate corporea ſtrenuus: perinaquoque atque virtute in bello præualidus.

An. 645.

Aedes diui Dionyſii.

Idem ſup. 3. c. 8

Dagoberti præconia.

De viſione facta Anachoritæ ſuper ſtatu Dagoberti regis defuncti: & quid proſit templorum ornatio & obſit ſpoliatio

CAPVT XXXIV.

CÆterum eo tempore quo terminum ſortitus eſt vitæ quidam illuſtris Anſoaldus nomine, defenſor Pictauenſis eccleſiæ, partes peragrabat Siciliæ. Qui dum cuectu reuerteretur nauali, appulſus ad quandam breuem inſulam, præſentia ac meritis cuiuſdam ſolitarii qui Ioannes dicebatur redimitam. A quo, dum de [illegible] animæ cum eo ſermocinaretur interrogatus, *Vtrum regem Dagobertum cognouiſſet?* [illegible] ſe eum optime noſſe reſpondiſſet, rurſum a ſene rogatus mores vitamque Regis [illegible] fuit. Cui ſenex: *Cum* ait *multa vigiliarum ac ieiuniorum ſimul [illegible] depreſſus, paululum membra ſopori dediſſem, aſtitit mihi quidam [illegible] mens vt propere ſurgerem, & pro D[illegible]oberti regis anima [illegible] Domini exorarem clementiam. Quod cum facerem [illegible] cul in pelago deformes truculenta facie Dæmones, vinctum regem Dagobertum per [illegible] maris agitantes, inflictiſque inſuper ver[illegible] ad Vulcania loca trahentes. [illegible] agitationes & verbera, quorundam Sanctorum and ebatur poſtu[illegible] te aperto cœlo, inter fulmina in fluctus cum fragore ruentia, viſi ſunt deſcen[illegible] ntes mirabili. Requirere cœpi ab eis, qui eſſent. Qui dixerunt, ſe eſſe illos quos Dagobertus ad ſuum [illegible] auxilium, Dion ſium videlicet ac Mauritium martyres, necnon Martinum conſeſſorem. [illegible] ereptam Dæmonibus animam ſecum ad æthera leuauerunt, canentes hunc [illegible] quem elegiſti & aſſumpſiſti Domine, habitabit in atriis tuis.* Hæc vir ille venerabilis Ioannes [illegible] At[illegible]aldo retulit ſe vidiſſe. Qui [illegible] in Gallias reuer[illegible] ſancto Audoeno narrauit. [illegible] ea, in vna [illegible] ſcripta charta [illegible] teris reliquit in ordinem hiſtoriæ digerend[illegible] x [illegible] nc [illegible] nullo m [illegible] o a S[illegible] o nas [illegible] n contemni, quem ad eorum me[illegible] de [illegible] con[illegible] runt v[illegible]. Qu[illegible] q[illegible] calumniatorum, & cun[illegible] d[illegible] rare [illegible] vel Sanctorum eius profunt aurum ſue ar[illegible] on tamen ſine cauſa viſione puni[illegible] diuina. Balthaſar vaſa e templo Domini rapta in turpes conuertendo vſus, vel

Vulcania antrum.

Pſal. 64.

Daniel. 5.

2. Machab. 3. 9. Heliodorus, ærarium Dei diripere conatus, Antiochus, quia Hieroſolymitanæ vrbis templum altiſſimo conſecratum expoliauit, poſtmodum ſcatens vermibus expirauit. Dagobertus vero eos ſpecialius Sanctos ſibi auxiliari poſcebat, quorum Baſilicas plus cæteris ſe opibus ditaſſe meminerat.

De Clodouei ſub Ega iuſto principatu: & paradiſi Romani pauimento. Et de Gothorum in Hiſpania regibus Tolga & Ruſcindo

CAPVT XXXV.

Fredeg. c. 80. al. Hludouicū. Ega. AT vero Dagoberto defuncto, eius filius Clodoueus (quem & Hludouicum † diximus fuiſſe nominatum) cum matre Nantilde in partes cœpit regnare Neuſtriæ & Burgundiæ, Ega conſiliario palatium cum regno gubernante. Qui patientiæ deditus, abundans opibus, iuſtitiæ erat cultor eximius, & genere claro oriundus. Tantūmodo blaſphemabatur † à pluribus, quod eſſet auaritiæ deditus: Qui tamen res pauperum, quæ ſub Dagoberto peruaſæ & fiſco fuerant iniuſte ſociatæ, poſſeſſoribus cum omni reddidit integritate.

Gall. eſtoit blaſmé.

Paradiſus. vul. le Paruis. His diebus dominus Papa Romanæ Eccleſiæ locum, qui Paradiſus dicitur, ante Baſilicam beati Petri Apoſtoli, candidis & magnis marmoribus mirifice ſtrauit.

Fredeg. c. 82. Apud Hiſpanias mortuo Siſenando, Tolga filius eius petente patre rex creatus eſt. Cumque Gothi pueritiam Regis aucupati, more ſibi aſſueto multimoda committerent ſcelera, Cintaſindus quidam Gothorum præminentiſſimus, Tolga regno pulſo ac clerico fieri coacto, regnum arripuit. Qui agnoſcens conſuetudinem gentis, quā in interficiendis ſiue pellendis habebant Regibus, plurimos ex eis quos huic vitio ſciuit deditos neci tradidit: ita vt de potentioribus quidem ducentos, de plebe vero quingentos ferme interficeret, reſiduos exilio condemnaret. Ipſe autem cum quiete regno potitus fuiſſet, filium Ruſincindum, viuens Regem inſtituit. Hic de malis quæ geſſerat pœnitentiam agens, eleemoſynaſque multas faciens, nonageſimo (vt fertur) vitæ anno diem clauſit.

De Theſauri regii diuiſione: & conſiliis Pipini Sigeberto datis

CAPVT XXXVI.

Fredeg. c. 85. QVoniam quidem ſuperius demonſtrauimus, quo ordine vitæ ſuperſtes Dagobertus inter liberos ſuos regnum diuiſerit, nunc intimandum, quo pacto [illegible] exceſſum inter ipſos eius ſint partiti theſauri. Igitur Pipinus, qui ſub Dagoberto [illegible] duce cū aliquibus ex Auſtria primoribus palatium incoluerat, eo obeunte ad Sigebertum ſe confert: iunctoque cum Chuniberto pontifice (vt pridem) amicitiarum fœdere, vtilia cum eo Regi memorato miniſtrabat conſilia. Ex quorum ſententia Sigebertus ad Clodoueum dirigit fratrem, qui debitam ſibi portionem ex paternis poſceret theſauris. Ad quam redhibendam certus cum loco deſignatur terminus. Statuta ergo die, Chunibertus cum Pipino vſque Compendium † villam regiam acceſſit: ibique, procurante Ega Clodouei regis palatium gubernante, omnis theſaurorum Dagoberti ſupellex, in ſpeciebus variis, muneribuſque antea abditis prolata, ac inter fratres æqua eſt lance diuiſa: tertia parte tamen, ex omnibus quæ Dagobertus adquiſierat, poſtquam Nantildem ſibi ſociauerat, ipſi Reginæ ſeruata. Partem Sigeberti Chunibertus & Pipinus ad ipſum pertulerunt.

hod. Compiegne.

De Ega morte: & Erchinoaldi præfectura: & Ermenfridi homicidio

CAPVT XXXVII.

Fredeg.c.83. & ſeq.

ANno tertio regni Clodouei, Ega præfectus palatii in Clippiaco villa, febre vexatus, moritur. Poſt cuius diſceſſũ, Erchinoaldus, Dagoberti regis ex genitrice conſanguineus, maior domus in Neuſtria eſt inſtitutus. Qui humilis, pacificus, cunctiſq; virtutum bonis exiſtens ornatus, ſacerdotes Domini diligẽdo verebatur: & ipſe ab eis, & ab vniuerſis optimatibus diligebatur. Ante paucos ſane dies obitus Egani, Ermenfredus quidam, qui eius duxerat filiam, Arnulfum † comitem apud Albiodorum vicum in Mallo † interfecit. Quapropter graue ſuarum rerum, permittente pariter ac iubente Nantilde, à propinquis Arnulphi paſſus eſt diſpendium. Ipſe quoque a rege ſibi metuens, Remis in Baſilica ſancti Remigii per multos reſedit dies.

An. Dom. 648. *Erchenbaldus.* *al. Arnulphum.* *i. foro publico.*

De Pipini morte à multis fleta: & filii eius poſt multam contentionem & factionem ſucceſſione in præfectura

CAPVT XXXVIII.

EVoluto anno Pipinus diem obiit, maximum Auſtraſiis relinquens luctũ cauſa mortis ſuæ generatum, eo quod propter animi manſuetudinem, & iuſtitiæ ſeruatam æquitatem, ab vniuerſis diligeretur. Cuius filius Grimoaldus, ſtrenuus admodum iuuenis, propter egregia patris merita, populo ſimul & principibus valde erat charus. At vero quidam Otho, Berone genitus patre, ſperabat ſe comitem palatii fieri poſſe, eo quod baiulus † fuerat regis Sigeberti in eius tenera ætate. Idcirco dum Grimoaldum paulatim deſpicere, nec iam odium aduerſus eum conceptum velare, immo crebro contemptu ſeſe manifeſtum cœperat demonſtrare aduerſarium, Grimoaldus paternæ amicitiæ prærogatiua Chuniberto pontifici iamdudum fœderatus, moliebatur Othonem pellere palatio. Sed cum id nequiſſet explere, exoſum eum Leutherio Alemannorum effecit duci: à quo idem Otho decimo [illegible] Sigeberti regis anno interfectus eſt, & Grimoaldus in locum patris, maior domus in Auſtriæ regno inſtitutus.

Pipini obitus. *Grimoaldus F.* *Fredeg.c.86.* *i. rector, educator* *al. decimo octauo.*

De Flaucato maiore domus Burgundiæ, & ſimultate eius cum VVillebaldo

CAPVT XXXIX.

Fredeg. c.89

ANno quarto regni ſui, Clodoueus cum Nantilde matre Aurelianos [illegible] caput regni Burgundiæ, petiit. Vbi aduenientes pontifices ac optimates pſius genti & ſe dominio Clodouei tradentes, Nantildis humaniſſime tractauit: vtque filio [illegible] ſeruirent, admonuit. Quorum conſilio Flaucatum, Francia oriundum, præfectum conſtituit palatii, ſociata ei nepte ſua Ragnoberta in matrimonium. De cætero Erchinoaldus & Flaucatus (quorum vnus Neuſtriæ, alter Burgundiæ poſt Regem prælati erant) dextras ſibi mutuæ ſocietatis adinuicem dederunt, vt in commune tractatu parique conſenſu, quæ pacis eſſent ſectantes, iuſtitiæ & æquitatis iura in ſubditos cuſtodirent. E quibus Flaucatus in Burgundiam tranſiens, commiſſa ſibi munia in parte curabat. Cuius reſtitit conatibus Willebaldus Vltraiuranus patricius: qui generis nobilitate, & opum affluentia ſeſe extollens, deſpectui ducebat illi ſubiici, aut eius parere præceptis. Flaucatus tamen id ſibi diſſimulans cognitum, menſe Maio ad generale placitum, cum Clodoueo Cabilonis agi decretum properare non diſtulit. Quo etiam Willebaldus cum inuidioſo ſatis agmine, & quod minari bellum videretur, pertendit. Nec palatium ingredi voluit, metuẽs videlicet ne à Flaucato incautus opprimere-

An. Dom. 649. *al. Aurel. ete, caput regni.* *VVillebaldus.*

tur. Quod vbi Flaucatus animaduertit, palatio egreſſus eum interficere voluit. Cui ſeſe frater Amalbertus obuium tulit, & à Willebaldi, ei fruſtra reſiſtentis parantis, nece diſtulit. Exinde Flaucatus rimabatur opportunitatem, vt de Willebaldo vltimam ſumeret vltionem.

De Nantildis Reginæ obitu: VVillebaldi cæde: & Flaucati paulo poſt morte non immerita

CAPVT XL.

Fredeg. c. 90

EO anno Nantildis regina eſt defuncta, atque in eccleſia ſancti Dionyſii in eodem quo Dagobertus ſepulchro poſita. Ipſoq; anno Clodoueus ab vrbe Parthiſiorum cum Erchinoaldo & Flaucato ducibus, ac nonnullis Franciæ primatibus, menſe Septembri progreſſus, per Senonas & Altiſſiodorum ad Auguſtidunenſem profectus eſt ciuitatem: indeque ad Willebaldum nuntium dirigit, mandans vt quantocyus ad ſe veniret. Ille quamuis cauendum ſibi eſſe à præparatis inſidiis non ignoraret, periculoſum tamen arbitratus Regi non obedire, dictis quidem paruit, quæ non audebat refellere, ſed valida armatorum vallatus multitudine aduentabat. Cui occurrit Ermenricus quidam, cum aliis ex numero nobilium a Rege directus, vt eum ſine cũctatione ad palatium debere properare hortaretur, ſimulque vt fidem daret, eum nil læſionis in eundo vel redeundo perpeſſurum. Cuius verbis non ex toto derogans credulitatem, ibat: Quem etiam donis vberioribus honorauit, & vt ſe ad ciuitatem præcederet, rogauit. Veruntamen nec ſic ſufficienter ſui ſecurus, Agilulfum Valentiæ præſulem ac Wiſconem comitem ad regiam præ ſe ire iubet aulam, & quæ de eo agerentur agnoſcere, agnitaque ad ſe velociter referre. Hos Flaucatus in vrbe detineri fecit: & ipſe maturius ſurgens cum ſuis, ciuitate relicta, aduerſus Willebaldum præliaturus iter arripuit. Auxilio ei erant Erchinoaldus dux cum Neuſtraſiis: Amalgarius & Ramelenus non ignobiles iuuenum, quos comitabatur haud ſpernenda multitudo ſatellitum: E quibus Ramelenus & Amalgarius, cum ſibi obſequentibus, Flaucato in acie auxilium tulere, cætera multitudine procul ſtante, ac euentum belli præſtolãte. Nuntius hoſtilis aduentus præcurrens, dubitationem ademit Willebaldo. Qui hortatus ſocios, ne incruentam victoriam aduerſariis eſſe ſinerent, excepit aduenientes. In prima autem fronte ipſe mortuus proſternitur, quippe ſui iam contemptor vitæ prodigus, & deſperatione ſalutis totum ſe in hoſtem effundens. Bertarius quoque partium Flaucati, dum aduerſarios vehementer vrget, obuiauit cuidam Madaluiſo Burgundioni olim ſibi familiaritate notiſſimo. Qui Bertarium ſeſe vocantem, ſibique quod ſi ad ſe veniret, eum ſaluum certamine liberaret, pollicentem, & ad eum protegendum clypeum eleuantem, ingratus beneficii conto percuſſit in pectus. Cuius filius Aubedo, patris excitus periculo, ad eum cucurrit, aduerſiq; Madalulfi pectus lancea tranſuerberauit: & cunctos, qui ſuum appetierant patrem, aut percuſſit, aut in fugam egit. Sicque genitorem ſuum, licet grauiter vulneratum, nati pietas cuſtodiuit, ne imminentem experiretur mortem. Ii vero qui noluerant bello intereſſe, conſpicientes Flaucatum iam iamque ſuperiorem conflictu fore, tentoria Willebaldi & ſociorum eius peruadentes, quicquid ſupellectilis in eis repperere, abſtulerunt: equos quoque peremptorum per diuerſa vagantes egerunt. Poſtero die Flaucatus Auguſtiduno egreſſus Cabillonas venit, ſequentique die, quo vrbem ingreſſus eſt, eadem ciuitas fortuito conflagrauit incendio. Flaucatus febre vexatus, in ſcapha per Ararim Diuionem caſtrum deuectus, ibi exhalauit ſpiritum: & in Baſilica ſancti Benigni eſt ſepultus. Creditum eſt a plurimis hos duos viros, Flaucatum videlicet & Willebaldum, dignas meritorum ſuorum luiſſe pœnas: eo quod multis irretiti eſſent periuriis, quæ datis adinuicem per loca Sanctorum ſacramentis, commiſerant.

al. manifeſtum reddidit Willeb.

VVillebaldi cædes.

Bertarii vulnus.

De Clodouei in pauperes erogatione: Concione: & Templi ac cœnobii Dionyſiani ab epiſcopali ſubiectione exemptione: & de viris ſanctis qui intererant ac piis eorum operibus

CAP. XLI.

ANno decimoquarto ſuſcepti regiminis, Clodoueus Rex argentum, quo genitor ſuus abſidem ſuper ſepulchra martyrum Dionyſii Ruſtici ac Eleutherii prominentem operuerat, auferri mandauit, & Argulfo loci illius Abbati tradi, vt ipſe illud egenis & neceſſitatem patientibus (quia fames eo tempore totam pene occupauerat Franciam) diſpartiret. Et quia idem locus ſub poteſtate conſtitutus erat adhuc Parrhiſiaci pontificis, tale quid idem Deo amabilis princeps excogitauit. *An. Dom. 659. aut 660.*

Anno enim decimoſexto, ex quo ſceptra ſuſceperat regalia, Pontifices & totius gentis Principes Clippiacum conuenire iubens, mediusque inter eos ſolio reſidens, hoc habuit ſermonis exordium. *Quanquam* (inquiens) *Francigenæ ciues, terrent nos cura principatus ammonuerit, publicis vos conſultores rebus aduocare: tamen prius nobis conuenit, ea quæ Dei & Sanctorum eius ſunt diſponere, vt poſtmodum ea quæ noſtra ſunt, dante Deo ex ſententia cedant. Ille enim qui per ſemetipſum polliceri dignatus eſt, dicens; Primum quærite regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis, nobis ſuis obtemperantibus præceptis ſua conferet promiſſa. Requiramus itaque quæ ſunt placita Sanctis, in regno iam conſiſtentibus æterni patris, & cuncta nobis euenient proſpera in terris, ſi ea curauerimus adimplere factis. Intentionem igitur noſtri cordis vos, ſacerdotes, qui Dii vocati eſtis, & filii excelſi omnes, attendite & audite, & auditam, ſi approbaueritis, vna nobiſcum ad effectum adducere elaborate. Noſtri itaque deuotio hæc extat animi, vt monaſterium patroni noſtri Domini Dionyſii, in quo ipſe cum conſortibus teſtimonii veritatis requieſcit humatus, & piæ memoriæ genitores noſtri (dominus videlicet Dagobertus, ac domina Nantildis) ſe ſepelire mandauerunt, ab omni ſoluamus dominio mortalium: quatenus Abba vel fratres eo loco commanentes, poſſeſſiones a parentib. noſtris ſiue ab aliis fidelib. Chriſtianis ſibi traditas, abſque vllius dominantis inquietudine poſſidentes, pro ſalute noſtra ac ſtatu regni noſtri liberius Deum deprecentur. Huic autem noſtræ ſuggeſtioni conſentit venerabilis vir Landericus, Parrhiſiacæ vrbis præſul: in cuius diœceſi cœnobium illud ſitum eſt, & cui vſque ad præſens tempus ſubiectum fuit. Hanc ergo libertatem ſerui Dei inibi conſtituti dum fuerint adepti, nulluſque præter Dei ac Sanctorum eius noſtrumque (cui etiam tota natio Francorum paret) fuerint perpeſſi dominatum, ſciant ſe, debito tali, genitoribus noſtris & nobis, eiſque qui noſtro (vt ſperamus) per Dei gratiam orientur ex ſemine, fore obnoxios, vt pro noſtra eorumque quos memorauimus præſenti ac futura requie, non deſinant Deum exorare.* Hæc Regem pro concione locutum, circumſiſtentes poſtquam auſcultauerunt intente, in laudibus eius proclamantes, manſura ei optauere gaudia. *Math. 6.* *Pſal. 81.*

HVic conuentui interfuere prope omnes Gallicani Epiſcopi: inter quos quidam ſancti extiterunt viri, quos ſancta Eccleſia dignis effert honoribus, eo quod ad eorum ſepulchra variis vexati ſanentur infirmitatibus, id eſt beatus Audoenus, & ſanctus Rado frater ipſius, atque dominus Eligius, cum beato Sulpitio, nec non ſancto Eucherio. E quibus beatus Audoenus (qui & Dado dictus eſt) referendarius fuit regis Dagoberti, filiuſque præcellentiſſimi viri Antharii. Qui referendarius ideo eſt dictus, quod ad eum vniuerſæ publicæ deferrentur conſcriptiones, ipſeque eas annulo Regis ſiue ab eo ſigillo ſibi commiſſo, muniret ſeu firmaret. Cui fuerunt duo fratres, Ado ſcilicet & Rado. Ado itaq; ſpretis ſecularibus pompis, conſtruxit monaſterium in ſaltu Vodrenſi † ſuper Matronam fluuium, quod nominauit * *Iotrum*: in quo ipſe ſub regula abbatis Columbani, Deo vſque ad diem ſeruiuit vltimum. Rado quoque zelo fraterni ſtudii animatus, dum theſauris præeſſet regalibus, & ipſe in paterna hæreditate ædificauit cœnobium, quod ex proprio nomine vocauit *Radolium*. Porro beatus Audoenus, ne impar in bonis operibus videretur ſuis eſſe fratribus, ipſe etiã fabricauit

*Audoenus. Rado. Eucherius. Dado. Referendarius. i. Cancellarius. Ado. † for. Iodrenſi. * Iodrum, hod. Iouarre. Nobilopuel. Iotrum Cœnobium. Rado.*

monaſterium intra Brigenſem ſaltum, quod Hieruſalem ab eo quidem eſt nominatum: ſed a fluuiolo, ſuper quem eſt ſitum, *Resbaſcenſe* † nunc dicitur cœnobium. Hos fratres ad tam præclara exercitia, exemplo ſanctiſſimi reor excitatos eſſe Eligii. Ille enim dum in palatio gratam Deo & hominibus ageret vitam, à rege Dagoberto petierat condonari ſibi villam in pago Lemouicino ſitam, Solemniacum cognominatam. in qua & monaſterium conſtruxit, & congregationem Deo ſeruientium monachorum ſtatuit.

bo. Rebaiz.
S. Eligius.

Hactenus liber Floriacenſis monaſterii ſancti Benedicti ſupra Ligerim, geſta Francorum recitat. Quæ vero ſequuntur, non Aimoini, verum alterius cuiuſdam Hiſtoriographi ſunt: nec vnius quidem tantum, verum duorum. Nam & obitus ſepulturaque Dagoberti regis & alia pleraque præciſo nimium rudique ſtylo repetuntur. Et cum ad Caroli Martelli geſta ventum eſt, politiori magiſque Latina oratione tum illius tum cæterorum geſtæ res explicantur. 16

Idem teſtatur fide m. ſ. Cl. Fauch. chet. lib. 4. Fr. Antiqu. c. 6.

F I N I S.

ADEL-

ADELMI BENEDICTINI, VEL SECVNDVM ALIOS ADEMARI Monachi, Annales Francorum Regum, PIPINI, KAROLI MAGNI, HLVDOVICI PII, per annos continuos LXXXVII.

Nonnullis de Cœnobio S. Germani, ab eius familiæ Monacho interſperſis.

DCCXLI.

HOc anno Carolus † Maior Domus diem obijt, tres filios heredes Martellus dictus.
relinquens, Carlomannum ſcilicet, Pipinum, atque Griſonem.
Quorum Griſo, qui cæteris maior natu erat, matrem habuit nomine Suuanahildem, neptem Odilonis Baioariorum ducis. *Hæc* illum maligno conſilio ad ſpem totius regni concitauit, in tantum, vt ſine dilatione Laudunum † ciuitatem occuparet, ac bellum fra- hod. Laon.
tribus indiceret. Qui, celeriter exercitu collecto, Laudunum obſidentes, fratrem in deditionem accipiunt: atque inde ad regnum ordinandum, ac prouincias, quæ poſt mortem patris à Francorum ſocietate deſciuerant, recuperandas, animos intendunt: & vt in externa profecturi, domi omnia tuta dimitterent, Carlomannus Griſonem ſumens fratrem, in nouo caſtello, quod iuxta Arduennam ſitum eſt, cuſtodiri fecit: in qua cuſtodia, vſq; ad tempus, quo idem Carlomannus Romam profectus eſt, dicitur permanſiſſe.

De Pipini & Carlomanni expeditione in Aquitaniam: & regni diuiſione: & Alemanniæ deuaſtatione: & Odilonis Baioarii Saxonumque oppreſſione & deditione dupla

DCCXLII.

H*Oc igitur quod ſupra ſignificatum eſt, ſcilicet quod Carolus princeps Lanfredum abbatem ſancti Germani, legationis cauſa in Aquitaniam miſerit, replicemus. Idem nanque Abbas ab Hunoldo, ipſius Aquitaniæ patricio, quaſi explorator, tribus cum ſemis annis † inuitus detinetur.* al. tribus ſemis annis.
Carlomannus itaque & Pipinus Francorum regno potiti, primo Aquitaniam recipere volentes, contra Hunoldum ipſius prouinciæ Ducem, cum exercitu eandem Aquitaniam ingrediuntur: & capto quodam caſtello quod Lucas † vocatur, priuſ- hod. Loches.
quam ex ea prouincia ſecederent, regnum quod communiter habuerunt, diuiſerunt
inter ſe in loco qui vocatur Vetus Pictauis †. Pace itaque peracta cum Hunoldo, Lan- Le viel Poictiers.
fredus abſoluitur. eodemque anno, poſtquam domum regreſſi ſunt, Carlomannus Alemanniam, quæ & ipſa à Francorum ſocietate defecerat, cum exercitu ingreſſus ferro & igni vaſtauit.

DCCXLIII.

Carlomannus & Pipinus iunctis copiis, contra Odilonem ducem Baioariorum profecti ſunt: prælioque comm[illegible]ſo exercitum eius fuderunt: & poſtquam [illegible] de reuerſi ſunt, Carlomannus ſolus in Saxoniam profectus eſt, & caſtrum quod dici[illegible] Hoſcoburg † cepit: & Theodoricum Saxonem, illius loci primarium, in deditionem accepit.

al. Ochſenburg.

DCCXLIV.

Iidem fratres Carlomannus & Pipinus, iuncta manu, Saxoniam rurſus ingreſſi ſunt, prædictumque Theodoricum iterum in deditionem acceperunt.

De Carlomanni monachatu: & monaſterio in Italia.

DCCXLV.

HOc anno, Carlomannus, quod diu ante præmeditatus eſt, patefecit fratri ſuo Pipino: ſcilicet ſecularem conuerſationem ſe velle dimittere & in habitu monachico Deo ſeruire. Propter hoc dimiſſa expeditio eſt anni præſentis, ad vota Carlomanni perficienda: & iter illius diſponendum. Nam Romam proficiſci ſtatuerat: & Pipinus vacabat dans operam, vt frater honorifice ac decenter illo, quo deſiderabat, perueniret.

DCCXLVI.

Carlomannus Romam profectus, dimiſſa ſeculari gloria, habitum mutauit: & in monte Soracte †, monaſterium in honorem ſancti Silueſtri ædificauit. vbi quondam tempore perſecutionis, quæ ſub Conſtantino imperatore facta eſt, ſanctus S[illegible]eſter latuiſſe fertur: ibique aliquandiu commoratus, meliori conſilio, hoc loco dimiſſo, ad monaſterium ſancti Benedicti in Samnia prouincia, iuxta Caſſinum caſtrum conſtitutum, Deo ſeruiturus venit. Ibique monachicum habitum ſuſcepit.

al. Soracte. Monaſterii S. Silueſtri.

De Pipini & Grifonis fratrum diſcordia: & de legatione Francorum ad Regem qui Franciæ præeſſet conſtituendum: & de Pipini maioris domus inunctione & obitu

DCCXLVII.

FRater Carlomanni & Pipini, nomine Grifo, Pipino fratri ſuo ſubiectus eſſe nolens, quamuis ſub illo honorifice viueret, collecta manu in Saxoniam profugit: collectoque Saxonum exercitu, ſuper fluuium Ouacram, in loco qui dicitur *Orheim* [illegible], conſedit. At Pipinus cum exercitu Francorum per Toringiam profectus, contra fratris dolos, Saxoniam ingreſſus eſt: conſeditque ſuper fluuium Nuſſaham †, in loco qui vocatur Skahumgi [illegible]: prælium tamen non eſt inter eos commiſſum, ſed ex placito diſceſſerunt.

al. Horheim. al. Miſſaha. al. Skaningeſtaſ. An. 784.

DCCXLVIII.

Gri[illegible] Saxonum fid[illegible]i diffidens, Baioariam petiit: & de copiis quæ de Francia [illegible] eum c[illegible], ipſum d[illegible]atum in ſuam redegit poteſtatem, & Hiltrudem in de[illegible] [illegible]nc[illegible] [illegible]nithgerum ad auxilium ſibi venientem ſuſcepit. Hæc cum ad P[illegible] [illegible]a f[illegible]ent, c[illegible] maximo exercitu in Baioariam profectus eſt, fratrem [illegible]

ſuum Grifonem, cum omnibus qui cum ipſo vel ad ipſum venerant, cepit: Taſſilonem in ducatum reſtituit: domumque reuerſus, Grifonem, more Ducum, duodecim comitatibus donauit. Sed ille tali beneficio contentus non erat. Nam eodem anno ad Waifarium ducem Aquitaniæ profugit.

Ducatum habebat 12. comitatum.

DCCXLIX.

Richardus † Wiziburgenſis epiſcopus, & Fulradus capellanus, miſſi ſunt Romam ad Zachariam papam, vt conſulerent Pontificem, de cauſa Regum qui in illo tempore fuerunt in Francia: qui nomen tantum Regis, ſed nullam poteſtatem regiam habebant. Per quos prædictus Pontifex mandauit, *Melius eſſe illum vocari Regem, apud quem ſumma poteſtas conſiſteret*: dataque auctoritate ſua iuſſit Pipinum regem inſtitui.

† al. Burchardus.

DCCL.

Hoc anno, ſecundum Romani pontificis ſanctionem, Pipinus Rex Francorum appellatus eſt: & ad huius dignitatem honoris vnctus ſacra vnctione, manu ſanctæ memoriæ Bonifacii archiepiſcopi & martyris: & more Francorum, eleuatus in ſolium regni Sueſſionis ciuitate. Hildericus vero qui falſo Regis nomine fungebatur, tonſo capite in monaſterium miſſus eſt. Regnauit autem Pipinus Rex annos XV. menſes IV. & dies XX. Tenuerat vero ante principatum & Maioratum domus, annis X. ab obitu patris ſui vſque ad ſuſceptionem regni.

PIPINVS REX.

Childericus tondetur.

De Pipini regis Auſtraſiorum ſucceßibus in Saxonia: & Stephani Papæ & Carlomanni fratris ad eum aduentu: & de eiuſdem inunctione: Et de ſancti Germani apparitione & translatione.

DCCLIII.

HOc anno Pipinus rex cum exercitu magno Saxoniam ingreſſus eſt: & quamuis Saxones ei obſtinatiſſime reſiſterent, pulſi tamen ceſſerunt. At ipſe vſque ad locum qui dicitur Rim †, qui eſt ſuper fluuium Wiſuram, acceſſit. In qua expeditione Hildegarius archiepiſcopus interfectus eſt, in monte qui dicitur Duburg *. Reuertente vero Rege de Saxonia, nuntius venit de morte fratris ſui Grifonis, qui in Vaſconiam profugerat, & a quo & qualiter fuiſſet interemtus. Eodem anno Stephanus Papa venit ad Pipinum regem, in villam quæ vocatur Cariſiacus: ſuggerens ei, vt ſe & Romanam Eccleſiam, ab infeſtatione Langobardorum defenderet. Venit & Carlomannus frater Regis iam monachus factus, iuſſu Abbatis ſui, vt apud fratrem ſuum precibus Romani pontificis obſiſteret. Inuitus tamen hoc feciſſe putatur: quia nec ille Abbas ſui iuſſa contemnere, nec Abbas ille præceptis regis Langobardorum, qui ei hoc imperauit, audebat reſiſtere.

† al. Rimi

Hildegarii & Grifonis cædes.

** al. Viburg.*

DCCLIV.

Stephanus Papa, poſtquam à rege Pipino eccleſiæ Romanæ defenſionis firmitatem accepit, ipſum ſacra vnctione ad Regiæ dignitatis honorem conſecrauit, & cum eo duos filios eius, Carolum & Carlomannum: manſitque hyberno tempore in Francia. Eodem anno Bonifacius archiepiſcopus Magontienſis, in Friſia verbum Dei prædicans, à paganis interfectus, martyrio coronatus eſt.

Bonifacius martyr.

Sequenti anno venerabilis Lanfredus, Abbas cœnobii ſancti Germani Parrhiſienſis, glorioſiſſimum regem Pipinum adiit: ſignificans ſibi per reuelationem oſtenſum, & commonitum ab ipſo

S. Germani tranſlatio. *ſancto pontifice Germano, quatenus ſacratiſsima eius membra, de oratorio ſancti S[illegible]mphoriani in quo ducentis circiter vel eo amplius annis iacuerat, intra maioris [illegible] aulam transferri deberent. Audiens hoc glorioſ[illegible]us Deique cultor rex Pipinus, gaudio gauiſus e[illegible]. Conuocatiſque vniuerſis regni ſui præſulibus, eis myſterium ſibi reuelatum declarauit: qualiterque tantum perficere negotium deberet, ſolerti ab eis indagine perquiſiuit atque tractauit. Omnibus vero id collaudantibus, die conſtituta glorioſiſsimus Rex præfatus, vna cum multitudine antiſtitum* *Carolus magnus ſeptennis.* *ac procerum turba, aſsiſtentibus filiis ſuis regibus (Carlomanno videlicet, atque Carolo, qui poſtea Magnus dictus eſt, tunc ſeptenni puerulo) ſacratiſsima membra reuerendiſsimi antiſtitis Germani, intra maiorem Baſilicam cum digno honore tranſpoſuerunt. Prædictus autem glorioſiſsimus Pipinus rex, pro oſtenſis in tranſpoſitione ſanctiſsimi pontificis cœlitus gauiſus miraculis, ipſa di[illegible] quandam villam nuncupatam Palatiolum, ſitam in Pago Parrhiſiaco, ſancto Pontifici perpetuo habendam regali præcepto contradidit.*

De Pipino Aiſtulphum Langobardorum ad reſtitutionem eorum, quæ eccleſiæ Romanæ erant, cogente. De Carolomanni monachi obitu: & Aiſtulphi ſubacti dolo & morte.

DCCLV.

PIpinus rex, inuitante atque ſuggerente prædicto Romano Pontifice, propter iuſtitiam beati Petri Apoſtoli a rege Langobardorum exigendam, Italiam cum valida manu ingreditur. Reſiſtentibus Langobardis, & clauſtra Italiæ tuentibus, ad *al. ſ. clauſas.* ipſas montium clauſuras † acertime pugnatum eſt: cedentibuſque Langobardis, omnes copiæ Francorum quamuis difficilem viam non magno labore ſuperarunt. Haiſtulphus Langobardorum rex manũ conſerere non auſus, in ciuitate Papia a rege Pipino obſeſſus eſt. Qui ante obſidionem non ſoluit, quam firmitatis cauſa, pro reddenda ſanctæ Romanæ eccleſiæ iuſtitia, obſides quadraginta recepiſſet. Datis vero quadraginta obſidibus, promiſſiſq; iureiurando firmatis, ipſe quidem in regnum ſuum *al. Fiorato.* regreſſus eſt, & Stephanum Papam, cum † Fulrado presbytero capellano, & non minima Francorum manu, Romam remiſit. Carlomannus autem monachus, frater Regis, qui cum Bertrada regina in Vienna ciuitate remanſit, priuſquam Rex de Italia reuerteretur, febre correptus, diem obiit: cuius corpus, iuſſu Regis, ad monaſterium ſancti Benedicti, in quo monachicum ſuſceperat habitum, relatum eſt.

DCCLVI.

Aiſtulphus vero Rex Langobardorum, quanquam anno ſuperiore obſides dediſſet, & de reddenda ſanctæ Romanæ Eccleſiæ iuſtitia, tam ſe quam optimates ſuos iureiurando obſtrinxiſſet, nihil de promiſſis opere compleuit. Propter hoc Pipinus rex iterum cũ exercitu Italiam intrauit: & Aiſtulphum in Papia ciuitate ſe includentem obſedit: & obſidione ad impletionem promiſſorum ſuorum compulit: redditamque ſibi *Rauenna extat inſcriptio, [illegible].* Rauennam, & Pentapolim, & omnem Exarchatum ad Rauennam pertinentem, ad ſanctum Petrum tradidit. Atque his peractis, in Galliam eſt reuerſus. Haiſtulphus autem poſt abceſſum eius, cum meditaretur, quomodo non tam impleret promiſſa ſua, quam doloſe ea quæ impleta fuerant commutaret, in venatione de equo ſuo caſu prolapſus eſt, atque e[illegible] hoc ægritudine c[illegible]ntracta, intra paucos [illegible]es viuend[illegible] te[illegible]m fecit. *Deſyderius Rex Lang.* Cui Deſyderius, qui Come[illegible]buli eius fuerat, ſucceſſit in regnum.

De Conſtantini muneribus ad Pipinum perlatis: & fide quam illi Taxillo Baioariorum Dux dederat: & Saxonum deditione. De ortu & obitu Pipini iunioris.

DCCLVII.

COnſtantinus Imperator miſit Pipino regi multa munera, inter quæ & organum, quæ ad eum Compendium † perlata ſunt: vbi tunc populi ſui generalem conuentum habuit. Illuc & Taſſilo, Dux Baioariorum, cum primoribus gentis ſuæ venit: & more Francorum, in manus regis in Vaſſaticum †, manibus ſuis ſemetipſum commendauit: fidelitatemque tam ipſo regi Pipino, quam filiis eius Carolo & Carlomanno, iureiurando ſupra corpus ſancti Dionyſii promiſit: & non ſolum ibi, ſed & ſuper corpus ſancti Martini, & ſancti Germani, ſimili ſacramento, *fidem ſe prædictis dominis diebus vitæ ſuæ ſeruaturum eſt pollicitus*. Similiter & omnes primores ac maiores natu Baioarii, qui cum eo in præſentiam Regis peruenerunt, *fidem ſe Regi & filiis eius ſeruaturos*, in prædictis venerabilibus locis promiſerunt.

hod. Compiegne.
al. Vaſallum

DCCLVIII.

Pipinus rex cum exercitu Saxoniam aggreſſus eſt: & quamuis Saxonibus validiſſime reſiſtentibus, & munitiones ſuas tuentibus, pulſis prælio propugnatoribus per ipſum, quo patriam defendere conabantur, vallum intrauit: commiſſiſque paſſim præliis, plurimam ex ipſis multitudinem cecîdit: coëgitque vt promitterent, *Se omnem voluntatem illius eſſe facturos, & annis ſingulis, honoris cauſa, ad generalem conuentum equos trecentos pro munere daturos.* His itaque compoſitis, & more Saxonico, vt rata eſſe deberent, confirmatis, in Galliam ſeſe cum exercitu ſuo recepit. *His diebus venerabili Lanfredo abbate decedente, Guichardus † eccleſiæ ſancti Germani abbas præficitur.*

al. Wichardus.

DCCLIX.

Natus eſt Pipino regi filius, quem ſuo nomine Pipinum vocari voluit: ſed puer immatura morte præuentus, tertio poſt natiuitatem ſuam anno deceſſit. Hoc anno celebrauit Rex natalem Domini in Langdare †: & Paſcha in Iopila: neque extra regni ſui terminos aliquod iter fecit.

al. Lonclare.
al. Londare.

De bello in Vvaifarium Aquitaniæ ducem moto: & eius pacatione: & innouatione ac vrbium captione: Caroliſque magni tyronicio.

DCCLX.

WAifarius dux Aquitaniæ cum res quæ in ſua poteſtate erant, & ad Eccleſias, ſub manu Pipini regis conſtitutas, pertinebant, rectoribus ipſorum venerabilium locorum reddere nollet, ipſumque Regem pro his ſe per Legatos ſuos commonentem, audire contemneret, contumacia ſua ad ſuſcipiendum contra ſe bellum concitauit. Nam Rex contractis vndique copiis, Aquitaniam ingreſſus, bello ſe res & iuſtitias Eccleſiarum exacturum pronuntiauit. Cumque in loco qui Tedoad † vocatur, poſitis caſtris conſediſſet, Waifarius bello certare non auſus, miſſa ad Regem legatione ſpondet, *ſe imperata facturum: Eccleſiarum poſſeſſiones & res debitas redditurum: obſides qui imperarentur daturum.* Dedit etiam de primoribus gentis duos, Adalgarium & Itherium: & hoc facto commotum contra ſe Regis animum adeo mitigauit, vt

al. Tedo.

ſtatim bello deſiſteret. Nam acceptis obſidibus, quæ ad fidem promiſſionibus faciendam dati ſunt, Rex bello abſtinuit: domumque reuerſus, dimiſſo exercitu, in villa Cariſiaco hyemauit: in qua & natalem Domini & Paſcha celebrauit.

DCCLXI.

Waifarius autem Dux, quanquam obſides dediſſet, ſacramenta iuraſſet, ſanius tamen ratus ſi de illato ſibi anno ſuperiore bello vltionem exigeret, exercitum ſuum qui Francorum poſſeſſiones popularetur, vſque Cabillonem † ciuitatem fecit accedere. Quod cum Pipino regi, generalem conuentum agenti in villa Duria, fuiſſet nunciatum, coactis vndique auxiliis, cum magno belli apparatu Aquitaniam ingreſſus eſt. Quædam oppida atque caſtella manu cepit. In quibus præcipua fuere, Borbonum †, Cantilla, Clarus mons. † Quædam ſe victori vltro dediderunt, maximeque Aruernorum Caſtella, quæ tunc bello premebantur. Rex tamen cuncta quæ extra munitiones inuenit, ferro & igni deuaſtans, poſtquam ad Lemouicas † oppidum venit, reuerſus eſt: & in villa Cariſiaca hybernis habitis, natalem Domini ac Paſcha celebrauit. In hac expeditione fuit cum Rege, primogenitus eius filius Carolus: ad quem poſt patris obitum, totius imperii ſumma conuerſa eſt.

hod. Chaalon.

al. Borbonis. al. Claramontes.

hod. Limoges.

De bello Aquitanico: in quo Biturica vrbs capta: & altero in quo Taßilo defecit: deque hyeme aſperrima.

DCCLXII.

Pipinus rex ſuſcepto à ſe bello finem imponere cupiens, iterum Aquitanicam prouinciam eum magnis copiis intrat. Captaque Biturica ciuitate, & caſtello Toarcis reuertitur: hyemauitque in villa Gentiliaco: atque in ea natalem Domini, ac Paſchalis feſti ſolennia celebrauit.

DCCLXIII.

Redeunte anni congruo tempore, conuentu Niuernis habito, & contractis vndique copiis rex Pipinus Aquitaniam repetit: & omnia quæ extra munitiones erant, ferro & igni depopulatus, vſque Carduciam † oppidum acceſſit. Inde cum integro exercitu, in Franciam ſe recepturus, per Lemouicinos † regreditur. De qua expeditione Taſſilo Baioariæ dux, ægritudine per dolum ſimulata, in patriam reuerſus eſt, firmatoque ad defectionem animo, ad Regis ſe conſpectum vlterius venturum abiurauit. Rex dimiſſo in hyberna exercitu, ad hyemandum in villa Longdare † conſedit: atque ibi natalem Domini ac Paſcha celebrauit. Facta eſt autem eo tempore tam valida atque aſpera hyems, vt immanitate frigoris, nullæ præteritorum annorum hyemi videretur conferri.

al. Cadurciam hod. Cahors.

al. Lemouicam.

al. Longlare.

Hyems acerrima.

DCCLXIV.

Rex Pipinus, diſtracto in diuerſa animo propter duo bella, videlicet Aquitanicum iam olim ſuſceptum, & Baioaricum propter Taſſilonis ducis defectionem ſuſcipiendum, populi ſui generalem conuentum habuit in Wormatia ciuitate: dilataq; in futurum expeditione, illo anno in Francia domi ſe continuit. hyemauitq; in villa Cariſiaco, atq; in ea natalem Domini & ſanctum Paſchalis feſti ſolenne celebrauit. Eclipſis Solis facta eſt pridie † nonas Iunii hora ſexta.

Eclipſis ſolis. al. 11. Non.

DCCLXV.

Hoc anno rex Pipinus domi ſe continuit: neq; propter Aquitanicũ bellum

tis nou-

uis nondum finitum, regni ſui terminos egreſſus eſt: ſed generalem populi ſui conuentum in Attiniaco villa, Hyberna vero Aquiſgrani habuit: vbi & natalem Domini & Paſcha celebrauit.

DCCLXVI.

Pipinus rex ad conficiendum Aquitanicum bellum, conuentu Aurelianis habito, in Aquitaniam profectus: deſtructum a Waifario Argentomagum caſtrum reædificauit: diſpoſitoque ibi, necnon in Biturica ciuitate, Francorum præſidio, regreditur: natalemque Domini Salmontiaci, Paſcha vero Gentiliaci celebrauit.

De controuerſia Græcorum & Roman. ſuper Trinitate, & imaginibus Sanctorum. Et de bello Aquitanico in quo Pipinus Toloſam cepit, & anno ſequenti caſtella plurima. De ſororum ac matris & nepotium Vuaifarii ad Pipinum adductione: Vuaifarii cæde: Pipini morbo & obitu.

DCCLXVII.

ORta quæſtione de ſancta Trinitate, & de Sanctorum imaginibus, inter Orientalem & Occidentalem eccleſiam (id eſt Romanos & Græcos) rex Pipinus c[illegible]uentu in Gentiliaco villa congregato, Synodum de ipſa quæſtione habuit: co[illegible] peracto, ad bellum prædictum conficiendum, poſt natalem [illegible] in Aquitaniam proficiſcitur: & per Narbonem iter agens, Toloſam aggreſſus cepit. Alb[illegible], & Gauuldenſem † pagos in deditionem accepit: & Viennam reuertus, poſtquam ibi & Paſchalis feſti ſacra peregit, & exercitum a labore refe[illegible]it, iam prope a[illegible] fe[illegible]a menſe Auguſto ad reliquias belli profectus eſt: & [illegible] veniens c[illegible] (more Francico) in *campo* egit: & inde iter agens, ad Garom[illegible] fl[illegible]uium [illegible]: caſtella multa atque ſpeluncas, in quibus ſe hoſtium manus plurima de[illegible] cepit: inter quæ præcipua fuere caſtra, Scoralia, Tormina, Petrotia. Reuer[illegible], exercitum in hyberna dimiſit: ipſe ibi conſidens natalem Domini celebrauit. Eo anno Paulus Papa Romanus defunctus eſt: cuius rei nuntius ibi ad Regem peruenit.

De Trinitate & imaginibus [illegible] — *al. Gauuldanum.* — *al. Tormina.* — *Pauli Papæ obitus.*

DCCLXVIII.

Rex Pipinus, cum primum ad bellum gerendum tempus congruum eſſe vidit, euocato vndique exercitu, ad ciuitatem Santonicam contendit. Captoque in itinere Rumſtanno †, cum ad vrbem prædictam veniſſet, mater & ſoror & nepus Wa[illegible]rii ducis ad conſpectum eius adductæ ſunt. Quas cum pie ſuſceptas ſeruari iuſſiſſet, ad Garomnã fluuium proficiſcitur: vbi ei Erouuicus † cum alia prædicti ducis ſorore occurrit in loco qui Montes vocatur, ſeque & illam Regi tradidit. Rebu[illegible] aliquot proſpere geſtis, Rex reuertitur: & in caſtello, quod dicitur Sel[illegible] †, Pa[illegible] celebra[illegible]. Acceptaque ſecum vxore ſua Bertruda †, atque familia ſua, iterum ad vrbem S[illegible]nicam venit. Dimiſſaque ibi vxore & familia, cum omnibus copiis ad perſequend[illegible] Waifarium ducem anim[illegible] intendit: nec [illegible]rius deſtitit, quam aut caperet aut interficeret rebellantem. Interfecto igitur duce Waifario in territorio Petragorico, con[illegible]ctoque (vt ſibi videbatur) Aquitanico bello, Sanctonas reuerſu[illegible]. Cumque ibi aliquantulum temporis moraretur, ægritudine decubuit. In ipſa tamen valetud[illegible] T[illegible]ronos delatus, apud ſancti Martini memoriam orauit. Inde cum Parthi[illegible]os ve[illegible], VIII. Kal. Octob. diem obiit. Cuius corpus in Baſilica beati Dionyſii martyris hu[illegible]atum eſt. F[illegible]i vero eius Carolus & Carlomannus conſenſu omnium Fra[illegible]corum Reges creati: & Carolus in ciuitate Nouiomo †, Carlomannus Sueſſionis, inſignia re[illegible] ſuſcepe[illegible]. Caroluſque (qui maior natu erat) Aquiſgranum [illegible]rofectus, [illegible] natale[illegible] Domini, & in Rothomagenſi † ciuitate Paſcha celebrauit.

al. Rimiſtanno. — *al. Orouuicus* — *al. Sels.* — *al. Bertrada.* — *Waifarii cædes.* — *P[illegible] ægritudo. Mors, 768.* — *al. Nouiomo. [illegible] Aachen al. Rotomago.*

De Caroli magni in Hunoldum ſucceſſu: & cum fratre reconciliatione per matrem. De Carlomanni obitu: & vxoris eius fuga.

D C C L X I X.

POſtquam hi duo fratres ſuccedentes regnum inter ſe partiti ſunt, Aquitania prouincia, quæ in ſortem maioris natu Caroli regis ceſſerat, remanentibus in ea tranactis belli reliquiis, conquieſcere non potuit. Nam Hunoldus quidam regnum affectans, prouincialium animos ad noua molienda concitauit: contra quem, quia ipſi † eadem prouincia ſorte obuenerat, Rex Carolus cum exercitu profectus eſt. Sed cum fratris auxilium habere non poſſet (qui procerum ſuorum prauo conſilio, ne id faceret, impediebatur) colloquio tantũmodo cum eo habito in loco qui Duaſdiues vocatur, fratre in regnum ſuum remeante, ipſe in Engoliſinam † ciuitatem Aquitaniæ proficiſcitur: & inde contractis vndique copiis, fugientem vndique Hunoldum perſequitur: paulumque abfuit quin caperet. Sed ille notitia locorum, in quibus Regis exercitum latere poterat, liberatus eſt: dimiſſaque Aquitania Vaſconiam petiit, tutum ſe ibi fore arbitratus. Erat tunc Vaſconenſis dux Lupus nomine: cuius fidei ſe Hunoldus committere non dubitauit. Ad quem Rex miſſa legatione, iubet ſibi perfugam reddi, ea conditione mandata, *Vt ſi dicto non obediret, ſciret ſe bello Vaſconiam ingreſſurum, neque inde prius digreſſurum, quam illius inobedientiæ finem imponeret.* Lupus minas Regis pertimeſcens, Hunoldum & vxorem eius ſine cunctatione reddidit, & ſe quoque quæcunque imperarentur facturum ſpopondit. At Rex, donec legati quos miſerat reuerterentur, caſtellum quoddam iuxta Dornoniam † fluuium, vocabulo Frontiacum, ædificat. Reuerſis igitur legatis, reducto perfuga, ædificato caſtello, in regnum ſuum regreditur: celebrauitque natalem Domini in villa Duria: & Paſcha apud ſanctum Lambertum, in vico Leodico.

al. Ipſi cui eadem. — *al. Egoliſinam.* — *Lupus Vaſco* — *Dordoniam.* — *Vicus Leodium.*

D C C L X X.

Dominus Carolus Rex habuit conuentum generalem in Wormatia ciuitate. Bertrada vero mater Regum, cum Carlomanno minore filio apud Salutias locuta pacis cauſa, in Italiam proficiſcitur. Peractoque propter quod illuc profecta erat negotio (nam propter filiam Deſiderii regis Langobardorum expetendam in matrimonium filio ſuo regi Carolo ierat) adoratis etiam Romæ ſanctorum Apoſtolorum liminibus, ad filios in Galliam reuertitur. Carolus autem Rex natalem Domini Mogontiæ, ſanctumque Paſcha in villa Hariſtallio celebrauit.

D C C L X X I.

Peracto, ſecundum morem, generali conuentu, ſuper fluuium Scaldem † in villam Vallenſchenarum † tex Carolus ad hyemandum proficiſcitur. Cunque ibi aliquandiu moraretur, Carlomannus frater eius pridie Nonas Decemb. deceſſit in villa Salmonciaca: & Rex ad capiendum ex integro regnum animum intendens, in Carbonacum villam venit. Ibi Wilharium epiſcopum Sedunenſem, & Fulradum capellanum †, & alios plures ſacerdotes, Comites etiam atque primates fratris ſui (inter quos vel præcipui fuere Warinus & Adhalardus) ad ſe venientes ſuſcepit. Nam vxor eius, & filii cum parte optimatum, in Italiam profecti ſunt. Rex autem profectionem eorum in Italiam quaſi ſuperuacuam † patienter tulit: celebrauitque natalem Domini in Attiniaco, & Paſcha in Hariſtallio.

Scaldiam. — *al. Valentianas.* — *Carlomannus moritur.* — *al. Folradum presbyterum.* — *al. Suſpectã.*

De

De Saxonum à Carolo magno ſubactione: & idoli illorum deſtructione: deque prioris coniugis repudio: & ſecundæ matrimonio. Item de legatione Adriani Papæ ad ipſum: & de expeditione in Deſiderium quem Ticini obſedit ſuſcepta.

DCCLXXII.

ROmæ Stephano Papa defuncto, Adrianus in pontificatu ſucceſſit. Rex vero Carolus congregato apud Wormaciam generali conuentu, Saxoniam bello aggredi ſtatuit: eamque ſine mora ingreſſus, ferro & igni cuncta depopulatus, Eresburgum caſtrum cepit: Idolumque quod *Irminſul* a Saxonibus vocabatur, euertit. In cuius deſtructione cum eodem loco per triduum moraretur, cōtigit vt, propter continuam cœli ſerenitatem, exſiccatis omnibus illius loci riuis ac fontibus, aqua ad bibendum inueniri non poſſet. Sed ne diutius ſiti confectus laboraret exercitus, diuinitus factum creditur vt quadam die eum (iuxta morem) tempore meridiano cuncti qu[illegible]ent, iuxta montem qui caſtris erat contiguus, tanta vis aquæ in concauo eiuſdem [illegible]nis eruperit, vt cuncto exercitui ſufficeret. Tunc Rex idolo deſtructo, ad Wi[illegible] † fluuium acceſſit: ibiq; a Saxonibus duodecim obſides accepit: inde in Franciam reuerſus, in villa Hariſtallio & natalem Domini & ſanctam Paſchalis feſti ſolennitatem celebrauit. Hoc anno etiam dominus Carolus rex repudiauit filiam Deſiderii regis Langobardorum, anno poſtquam eam matris hort[illegible] duxerat vxorem: & Hildegardem de gente Sueuorum, præcipuæ nobilitatis fœminam, in matrimonium accepit.

Irminſul idolum Saxonum. — *Viſurgem.* — *Repudium filiæ Deſiderii regis. Hildegardis nupta.*

DCCLXXIII.

Adrianus Papa cum inſolentiam regis Deſiderii, & Langobardorum oppreſſionem ferre non poſſet, decreuit vt legationē ad Carolum regem Francorum mitteret, eumque ſibi atque Romanis, aduerſus Langobardos, opem ferre rogaret: & quia id terreno itinere per Italiam fieri non poterat, eum quem miſerat legatum, nomine Petrum, nauim conſcendere & Maſſiliam vſque per mare ire, atque inde terreno itinere in Franciam fecit peruenire. Qui cum ad Regem in Theodone villa † (vbi tunc hyemauerat) perueniſſet, & ei legationis ſuæ cauſam aperuiſſet, eadem qua venerat via Romam regreſſus eſt. Rex vero rebus quæ inter Romanos ac Langobardos gerebantur diligenti cura pertractatis, bellum ſibi cum Langobardis pro defenſione Romanorum ſuſcipiendum ratus, commoto Francorum exercitu, Gebennam † Burgundiæ ciuitatem iuxta Rhodanum ſitam venit: ibique de bello ſuſcipiendo deliberans, copias quas ſecum adduxerat diuiſit. & vnam partem cum Bernardo patruo ſuo per montem Iouis † ire iuſſit. Alteram ipſe ducens, per montem Ciniſium Italiam intrare contendit, ſuperatoque Alpium iugo, Deſiderium regem fruſtra ſibi reſiſtere conantem citra congreſſionem fugauit: Ticinoq; incluſum obſedit: & in oppugnatione ciuitatis (quia difficilis erat) totum hyberni temporis ſpatium, multa moliendo, conſumſit.

hod. Thionville. — *Geneuam. w[illegible]nam.* — *hod. montjou.*

De Saxonum rebellione & perfidia, miraculoſaque ab incendio templi repulſione. De Ticini deditione: Deſiderii captiuitate: & Saxonum à Carolo ſubactione.

DCCLXXIV.

CVm hæc in Italia geruntur, Saxones per opportunam abſentiam Regis nacti occaſionē, contiguos ſibi Haſſorū terminos ferro & igni populantur. Cumque in eo loco

Haſſ.

hod. Friſlar. qui nunc *Frideslar* † ab incolis nominatur, Baſilicam à Beato Bonifacio martyre dedicatam incendere molirentur, atque hoc efficere caſſo labore conarentur, immiſſo ſibi diuinitus pauore ſubitaneo, turpi trepidatione confuſi domum fugiendo reuertuntur. At Rex dimiſſo, ad obſidionem atque ad expugnationem Ticini, exercitu, orandi gratia Romam proficiſcitur: & cum peractis votis inde ad exercitum fuiſſet reuerſus, *Ticinum, quod nunc Papia dicitur.* fatigatam longa obſidione ciuitatem ad deditionem compulit. Quam cæteræ ciuitates ſecutæ, omnes ſe Regis ac Francorum poteſtati ſubdiderunt. At Rex ſubacta, & pro tempore ordinata Italia, in Franciam reuertitur, captiuum ducēs Deſiderium regem. *Deſiderius capitur.* Nam Adalgiſus filius eius, in quo Langobardi multum ſpei habere videbantur, deſperatis patriæ rebus, relicta Italia in Græciam ad Conſtantinum Imperatorem ſe contulit: ibiq; in Patriciatus ordine atque honore conſenuit. Rex autem domum regreſſus, priuſquam eum Saxones veniſſe ſentirent, tripertitum in eorum regiones miſit exercitum: qui incendiis ac direptionibus cuncta deuaſtans, compluribus etiam qui reſiſtere conati ſunt interfectis, cum ingenti præda reuerſus eſt. & celebrauit præfatus glorioſus Rex Natalem domini, in villa quæ dicitur Cariſiacus, ſimiliter & Paſcha.

DCCLXXV.

[illegible] Rex in villa Cariſiaca hyemaret, conſilium iniit, vt perfidam ac fœderifragam Saxonum gentem bello aggrederetur: & eo vſq; perſeueraret, dum aut victi Chriſtianæ religioni ſubiicerentur, aut omnino tollerentur. Habitoq; apud Duriam villã generali conuentu, Rheno quoque tranſmiſſo, cum regni viribus Saxoniam petiit: & *Sigiburgus capitur.* primo ſtatim impetu Sigiburgum caſtrum, in quo Saxonum præſidium erat, pugnando cepit. Eresburgum aliud caſtrum, a Saxonibus deſtructum, muniuit: & in id Fran- *Brunesburg.* corum præſidium poſuit. Inde ad Wiſaram fluuium veniens, in eo loco qui Bruneſberg vocatur congregatam multitudinem offendit, quæ eum tranſitu fluminis arcere conabatur, ſed fruſtra. Nam in prima congreſſione pulſi, fugatiq; ſunt: & magnus eorum numerus, ibidem interfectus eſt. At Rex amne traiecto, cum parte exercitus ad *Saxonum ſubactio. Oſtfalai.* Ouacrum fluuium contendit: vbi ei Heſſi, vnus ex primoribus Saxonum, cum omnibus Oſtfalais occurrens, & obſides quos Rex imperauerat dedit, & ſacramentum fi- *Buks pagus.* delitatis iurauit. Inde regreſſo, cum in pagum qui *Buks* vocabatur peruenißet, Angarii cum ſuis primoribus ei occurrerunt: & ſicut Oſtfalai, iuxta quod imperauit, obſides ac ſacramenta dederunt. Interea pars exercitus, quam ad Wiſaram dimiſit, in eo loco *Franci circumuenti.* qui *Hudbeki* vocatur, caſtris poſitis, incaute ſe agendo, Saxonum fraude circumuenta atq; decepta eſt. Nam cũ pabulatores Francorũ, circa nonam diei horam reuerterentur in caſtra, Saxones eis, quaſi & ipſi eorum ſocii eſſent, ſeſe miſcuerunt, ac ſic Francorum caſtra ingreſſi ſunt: dormienteſq; ac ſemiſomnos adorti, non modicam incautæ multitudinis cædem feciſſe dicuntur. Sed vigilantium ac viriliter reſiſtentium virtute repulſi, caſtris exceſſerunt: & ex pacto, quod inter eos in tali neceſſitate fieri poterat, diſceſſerunt. Quod cum Regi fuiſſet relatum, quanta potuit celeritate adcurrens, fugientium terga inſecutus magnam ex eis proſtrauit multitudinem: & tum de- *Weſtfalai, qui nunc Weſtfali.* mum Weſtfalaorum obſidibus acceptis, ad hyemandum in Franciam reuertitur.

De Langobardorum & Saxonum rebellione, & iterata ſubactione. Et ſimulata deditione & baptizatione: deque Ibnalarabi Sarraceni ad Regem aduentu.

DCCLXXVI.

al. Hruodgandum. REge domum reuertente, nuntiatur Rodgandum † Langobardorum, quem ipſe Foroiuli[illegible]us ducem dederat, in Italia res nouas moliri, & iam complures ad eum ciuitates defeciſſe. Ad quos motus cõprimendos cum ſibi feſtinandũ iudicaret, ſtrenuiſſimum quemque ſuorum ſecum ducens, raptim in Italiam proficiſcitur. Rodgando, qui regnũ affectabat, interfecto, ciuitatibus quoq; quæ ad eum defecerant ſine

dilatio-

dilatione receptis, & in eis Francorum Comitibus conſtitutis, eadem qua venerat via velociter reuerſus eſt. Cui vix Alpes tranſgreſſo occurrere, qui nuntiarent Eresburgum caſtrum à Saxonibus expugnatum, ac præſidium Francorum, quod in eo poſuerat, expulſum. Sigisburgum aliud caſtellum oppugnatum quidem, ſed non captum: eo quod ii qui in eo cauſa præſidii fuerant conſtituti, facta eruptione incautos atque oppugnationi intentos Saxones à tergo inuaſerunt: & apparente manifeſtiſſime gloria Domini ſupra domum Eccleſiæ (nam viſum eſt paganis, quod inſtar duorum ſcutorum igneorum, colore rubro flammantium & agitantium, ſupra ipſam eſſe Eccleſiam) plurimis eorum interfectis, reliquos non ſolum oppugnationem dimittere, ſed & fugere compulere: palanteſque ac diſperſos Lippiam vſque fluuium perſecuti ſunt. Hæc cum Regi delata fuiſſent, conuentu apud Wormaciam habito, Saxoniam ſine mora ſtatuit cum exercitu eſſe petendam. Contractis ingentibus copiis, tanta celeritate ad deſtinatum à ſe in Saxoniam locum peruenit, vt omnes hoſtium conatus, quibus ei reſiſtere parabant, illa feſtinatione præuerteret. Nam ad fontem Lippiæ veniens, vniuerſam illius perfidi populi multitudinem, velut deuotam ac ſupplicem, & quam erroris ſui pœniteret, veniam poſcentem inuenit. Cui cum & miſericorditer ignouiſſet, & eos qui ſe Chriſtianos fieri velle affirmabant baptizari feciſſet, datis & acceptis pro fide ſeruanda fraudulentis eorundem promiſſionibus, obſidibus quoque, quos imperauerat, receptis, Eresburgo caſtro (quod dirutum erat) reſtaurato, alioque caſtello ſuper Lippiam conſtructo, & in vtroque non modico præſidio relicto, ipſe in Galliam reuerſus, natalem Domini in Hariſtallio, & Paſcha Nouiomagi celebrauit.

Viſum mirũ — *Saxonum ſubactio.*

DCCLXXVII.

Rex prima veris aſpirante temperie Nouiomagum profectus eſt: & poſt celebratam ibidem Paſchalis feſti ſolennitatem, propter fraudulentas Saxonum promiſſiones, quibus fidem adhibere non poterat, ad locum qui Padrabunno † vocatur, generalem populi ſui conuentum habiturus, cum ingenti exercitu in Saxoniam profectus eſt. Eo cum veniſſet, totum perfidæ gentis ſenatum ac populum, quem ad ſe venire iuſſerat, morigerum ac fallaciter ſibi deuotum inuenit. Nam cuncti ad eum venerunt, præter Widichindum vnum ex primoribus Weſtfalaorum: qui multorum ſibi facinorum conſcius, & ob id Regem veritus, ad Sigefridum Danorum regem profugerat. Cæteri qui aduenerant, in tantum ſe Regis poteſtati permiſere, vt ea conditione tunc veniam accipere mererentur: *vt ſi vlterius ſua ſtatuta violarent, & patria & libertate priuarentur.* Baptizata eſt ibidem ex eis maxima multitudo, quæ ſe, quamuis falſo, Chriſtianam velle fieri promiſerat. Venit eodem in loco ac tempore ad Regis præſentiam de Hiſpania Sarracenus quidam, nomine Ibnalarabi †, cum aliis Sarracenis ſociis ſuis, dedens ſe ac ciuitates quibus eum rex Sarracenorum præfecerat. Idcirco Rex peracto memorato conuentu, in Galliam reuerſus, natalem Domini in Duniaco † villa, Paſcha vero in Aquitania apud Caſſinoilum celebrauit. In qua villa natus eſt ei filius ex Hildegarde regina: quem ex ſacro fonte Hludouicum nominauerunt.

hod. Paderborn. — *Saxonum ſimulata deditio.* — *Sigefridus Danorum rex.* — *Baptizatio Saxonum.* — *al Ibnalarabi.* — *al Duriaco MS. Durciaco.*

De Caroli magni in Hiſpaniam felici traiectione, & infelici reditu per inſidias Vaſconum: De Saxonum graſſatione & cæde per Francos orientales.

DCCLXXVIII.

TVnc Rex perſuaſione prædicti Sarraceni ſpem capiẽdarum quarundam in Hiſpania ciuitatum haud fruſtra concipiens, ſuperatoq; in regione Vaſconum Pyrenęi montis iugo, primo Pompelonem † Nauarrorum oppidum aggreſſus in deditionẽ accepit: Inde Iberum amnem vado traiiciens, Cæſarauguſtam præcipuam illarum partiũ ciuitatem acceſſit. Acceptiſque, quos Ibnalarabi & Abuthaur, quoſque alii quidam

Pompeiopolis olim. — *Cæſarauguſta. hod Saragoſſa.*

Sarraceni dederunt, obſidibus, Pompelonem reuertitur, cuius muros, ne rebellare poſſet, ad ſolum vſque deſtruxit: ac regredi ſtatuens Pyrenæi ſaltum ingreſſus eſt: in cuius ſummitate Vaſcones, *[Vaſconum inſidiæ.]* inſidiis collocatis, extremum agmen adorti, totum exercitum magno tumultu perturbant: & licet Franci Vaſconibus tam armis quam animis præſtare viderentur, tamen & iniquitate locorum & genere imparis pugnæ, inferiores effecti ſunt. *[Francorum ſtrage.]* In hoc certamine plurimi aulicorum, quos Rex copiis præfecerat, interfecti ſunt: & direpta impedimenta. Hoſtis propter notitiam locorum, ſtatim in diuerſa dilapſus eſt. Cuius vulneris accepti dolor, magnam partem rerum feliciter in Hiſpania geſtarum in corde Regis obnubilauit. *[Saxonum rebellio.]* Interea Saxones, velut occaſionem nacti, ſumptis armis ad Rhenum vſque profecti ſunt. Sed cum amnem traiicere non poſſent, quicquid à Duitia † *[hod. Deutz, è regione Agrippinæ.]* ciuitate, vſque ad flumen Moſellæ vicorum villarumq; fuit, ferro & igni depopulati ſunt. Pari modo ſacra prophanaque peſſundata: nullum ætatis, aut ſexus, ſeu ſacrarum Virginum, diſcrimen hoſtis ita fecerat: vt liquido appareret eos, non prædandi, ſed vltionem exercendi gratia, Francorum terminos ingreſſe. Cuius rei nuntium cum Rex apud Altiſſiodorum ciuitatem accepiſſet, extemplo Francos Orientales atque Alemannos *[Franci Orientales.]* ad propulſandum hoſtem feſtinare iuſſit. Ipſe, cæteris copiis dimiſſis, Heriſtallium villam, in qua hyemare conſtituerat, petiit. At Franci & Alemanni, qui contra Saxones miſſi erant, magnis itineribus ad eos ire contendunt, ſi forte in finibus ſuis eos inuenire poſſent. Sed illi, re peracta, reuertebantur ad ſua. Quorum veſtigia ſecuti, qui a Rege miſſi fuerunt, in pago Haſſiorum, ſuper fluuium Adernam † *[hod. Die Eder.]*, iter agentes inuenerunt: eoſque ſtatim in ipſo fluminis vado adorti, tanta ſtrage cecidere, vt ex ingenti multitudine ipſorum, vix pauci domum fugiendo perueniſſe dicantur. *[Saxonum cædes.]*

De Hildebrandi ducis ad Regem aduentu: deque Regis in Saxones expeditione: & VVeſtfalaorum in deditionem acceptione. De alia in Saxones expeditione, & ficta eorum baptizatione. De peregrinatione Romam vſque: & filiorum eius coronatione. Taxillonis deditione.

DCCLXXIX.

AT Rex de Heriſtallio, vbi hyemauerat, & vbi natalem Domini ac ſanctum Paſcha celebrauerat, prima veris temperie mouens, Compendium venit. Et cum inde, peracto propter quod venerat negotio, reuertiſſet, occurrit ei Hildebrandus *[Hildebrãdus dux.]* dux Spoletanus cum magnis muneribus in villa Wirciniaco: quem & benigne ſuſcepit, & muneribus donatum in ducatum ſuum remiſit. Ipſe, animo ad Saxonicam expeditionem intento, Duriam venit: habitoq; (iuxta morem) generali conuentu, Rhenum in eo loco qui Lippia vocatur, cum exercitu traiecit. Cui cum Saxones in quodam loco qui *Buocholt* vocatur, vana ſpe ducti, reſiſtere tentarent, pulſi fugatique ſunt: *[Saxonum cædes.]* & Rex Weſtfalaorum regionem ingreſſus, omnes eos in deditionem accepit: *[VVeſtfalaorũ deditio.]* inde ad Wiſuram veniens, caſtris poſitis in loco nomine Nudufulli † *[al. Medofulli. al. Medufulla.]*, ſtatiua per aliquot dies habuit. Ibi Angarii & Oſtfalai venientes, & obſides dederunt, & ſacramenta iurauerunt. Quibus peractis, Rex trans Rhenum in Wormatiam ciuitatem hybernatum ſe recepit.

DCCLXXX.

Inde cum primum temporis opportunitas adridere viſa eſt, iterum cum magno exercitu in Saxoniam profectus eſt. Tranſienſque per caſtrum Eresburgum, ad fontem Lippiæ venit: vbi caſtrametatus, per aliquot dies eſt moratus. Inde ad orientem itinere conuerſo, ad Ouacrum fluuium acceſſit. Cui cum ibi omnes orientalium par-

[illegible] Saxones (vt iuſſerat) occurriſſent, maxima eorum multitudo, in loco qui Orheim appellatur, ſolita ſimulatione baptizata eſt. *Saxones baptizantur. al. Horheim* Profectus inde ad Albiam, caſtriſque in eo loco, vbi Ora & Albia confluunt, ad habenda ſtatiua collocatis, tam ad res Saxonum, qui citeriorem, quam ad Sclauorum, qui vlteriorem fluminis ripam incolunt, *Sclaui.* componendas operam impendit. Quibus tunc pro tempore ordinatis atque diſpoſitis, in Franciam reuerſus eſt: initoque concilio, orandi ac vota ſoluendi cauſa, Romam ſtatuit proficiſci: ſumptiſque ſecum vxore ac liberis, ſine mora in Italiam profectus eſt, celebrauitque natalem Domini Ticini, atque ibi reſiduum hyemis manendo compleuit.

DCCLXXXI.

Inde Romam veniens honorifice ab Adriano Papa ſuſceptus: & cum ibi ſanctum Paſcha celebraret, baptizauit idem Pontifex filium eius Pipinum: vnxitque eum in regem: vnxit etiam & Hludouicum fratrem eius: quibus & coronam impoſuit. Quorum maior, id eſt Pipinus, in Langobardia, minor vero, id eſt Hludouicus, in Aquitania, Rex conſtitutus eſt. Rege vero Roma digreſſo, ac Mediolanum veniente, Thomas eiuſdem vrbis Archiepiſcopus baptizauit ibi filiam eius, nomine Giſlam, & de ſacro fonte ſuſcepit. Quibus geſtis, in Franciam reuerſus eſt. Sed cum Romæ eſſet, conuenit inter ipſum atque Adrianum pontificem, vt ſimul legatos mitterent ad Taſſilonem Baioariæ ducem, qui eum commonerent de ſacramento, quod Pipino regi & filiis eius ac Francis iurauerat: ſcilicet, *vt ſubiectus & obediens eis eſſe deberet.* Electi ac directi ſunt in hanc legationem, de parte Pontificis Formoſus ac Damaſus epiſcopi, & *Legati ad Taſſilonem Bauarium.* de parte Regis Riculfus diaconus atq; Eburhardus magiſter pincernarum. Qui cum, quæ iuſſi erant, cum memorato Duce locuti eſſent, in tantum cor eius emollitum eſt, vt diceret ſe ſtatim velle ad Regis properare præſentiam, ſi ſibi tales obſides darentur, ſub quibus de ſua ſalute dubitare nulla eſſet neceſſitas. Quibus datis, ſine cunctatione apud Wormatiam ad Regem venit: ſacramentum, quod iubebatur, iurauit: obſides XII. qui imperabantur, ſine mora dedit: quos Sindbertus Reginenſis epiſcopus, de *Taxillonis deditio.* Baioaria in Cariſiacum ad conſpectum Regis adduxit. Sed idem Dux domum reuerſus, non diu in ea quam promiſerat, fide permanſit. *Taxillonis defectio.* Rex autem in eadem villa hyemem tranſigens, & natalem Domini & Paſcha eodem in loco celebrauit.

Hiſdem diebus defuncto Guichardo abbate cœnobii ſancti Germani, Robertus in regimine ſubſtituitur.

De Saxonico adhuc bello: & Sclauorum motu: & Francorum orientalium temeritate & ſtrage ingenti: & vltione quam de Saxonibus ſumpſit Carolus magnus.

DCCLXXXII.

ÆStatis initio, cum iam propter pabuli copiam exercitus duci poterat, in Saxoniam eundum, & ibi (vt in Francia quotannis ſolebat) generalem conuentum habendum cenſuit. Traiectoque apud Coloniam Rheno, cum omni Francorum exercitu ad fontem Lippiæ venit: & caſtris poſitis, per dies non paucos ibidem moratus eſt. Vbi inter cætera negotia, etiam legatos Sigefridi regis Danorum, & quos ad ſe † *Sigefridus Danus.* Caganus & Iugurrus principes Hunorum, velut pacis cauſa miſerunt, & audiuit & *Caganus.* abſoluit. Cumque conuentu completo, trans Rhenum in Galliam ſe recepiſſet, Widikindus *Vvidikindus.* qui ad Normannos profugerat, in patriam reuerſus vanis ſpebus Saxonum animos ad defectionem concitauit. Interea Regi nuntiatum eſt, quod Sorabi, qui *Sorabi, Sclaui.* campos [illegible] Albiam & Salam interiacentes incolunt, in fines Thuringorum ac Saxonum (qui illis erant contermini) prædandi cauſa fuiſſent ingreſſi, & direptionibus & incendiis quædam loca vaſtaſſent: qui ſtatim accitis ad ſe tribus miniſtris ſuis, Adal-

giſo Camerario, & Geilone comite ſtabuli, Worado comite palatii, præcepit, vt ſumptis ſecum orientalibus Francis atque Saxonibus, contumacium Sclauorum audaciam quanta poſſent celeritate comprimerent. Qui cum, iuſſa facturi, Saxoniæ fines ingreſſi, compererunt Saxones ex conſilio Widikindi, ad bellum Francis inferendum eſſe præparatos. Omiſſoque itinere quo ad Sclauos ituri erant, cum orientalium Francorum copiis, ad locum in quo Saxones audierant congregatos, ire contendunt. Quibus in ipſa Saxonia obuiauit Theodoricus comes, propinquus Regis cum his copiis, quas, audita Saxonum defectione, raptim in Ribuaria congregare potuit. Is feſtinantibus legatis conſiliũ dedit, vt primo per exploratores vbi Saxones eſſent, vel quid apud eos ageretur, ſub quanta fieri poſſet celeritate cognoſcerent. Tum, ſi loci qualitas pateretur, ſimul eos adorirentur. Cuius conſilio collaudato, vna cum illo vſque ad montem qui *Suntal* appellatur, in cuius Septentrionali latere Saxonum caſtra erant poſita, peruenerunt. In quo loco cum Theodoricus caſtra poſuiſſet: ipſi (ſicut cum eo conuenerant) quo facilius montem circuire poſſent, tranſgreſſi Wiſuram in ipſa fluminis ripa caſtra poſuerunt: habitoq; inter ſe colloquio, veriti ſunt ne in nomen Theodorici victoriæ fama tranſiret, ſi eum in eodem prælio ſecum haberent. Ideo ſine illo cum Saxonibus congredi decernunt: ſumptiſque armis, non quaſi ad hoſtem in acie ſtantem, ſed quaſi ad fugientium terga inſequenda ſpoliaque diripienda, prout quemque velocitas equi ſui tulerat, qua Saxones pro caſtris in acie ſtabant, vnuſquiſque eorum ſumma feſtinatione contendit. Quo cum eſſet male peruentum, male etiam pugnatum eſt. Nam commiſſo prælio, circumuenti à Saxonibus, pene omnes interfecti ſunt. Qui tamen euadere potuerunt, non in ſua vnde profecti ſunt, ſed in Theodorici caſtra, quæ trans montem erant, fugiendo peruenerunt. Sed maior Francis, quam pro numero iactura fuit: quia legatorum duo Adalgiſus & Geilo, comitum quatuor, aliorumque clarorum atque nobilium vſque ad viginti, interfecti, præter cæteros qui hos ſecuti, potius cum eis perire, quam poſt eos viuere maluerunt. Cuius rei nuntium cũ Rex accepiſſet, nihil ſibi cunctandum arbitratus, collecto feſtinanter exercitu, in Saxoniam proficiſcitur: accitiſque ad ſe cunctis Saxonum primoribus, de auctoribus factæ defectionis inquiſiuit: & cum omnes Widikindum huius ſceleris auctorem proclamarent, eum tamen tradere nequirent (eo quod is, re perpetrata, ad Normannos ſe contulerat) cæterorum qui perſuaſioni eius morem gerentes tantum facinus petegere, vſque ad 4500. traditi: & ſuper Alarum † fluuium, in loco qui Fredi † vocatur, iuſſu Regis omnes vna die decollati ſunt. Huiuſmodi vindicta patrata Rex in Theodonem villam in hyberna conceſſit, ibique natalem Domini & Paſcha, more ſolito, celebrauit.

Suntal. — *Francorum temeritas.* — *Francorum orientalium ſtrages.* — *Carolus in Saxoniam.* — *Quatuor millia quingenti Saxonum caſi.* — *al. Alaram. al. Ferdi.*

De Hildegardis reginæ obitu: Caroli in Saxoniam expeditione: & ingenti Saxonum ſtrage duplici. Deque Caroli matrimonio cum Faſtrada natione Franca: aut (vt ſcriptum comperi) Fauca: & Bertradæ obitu.

DCCLXXXIII.

ADridente veris temperie, cum ad expeditionem Saxonicam ſe præparaſſet (nam de omnimoda eorum defectione ad eum perlatum fuerat) priuſquam de memorata villa moueret, Hildegardis regina vxor eius deceſſit pridie Kal. Maii. Cuius funeri poſtquam more ſolenni iuſta perſoluerat, in Saxoniam (ſicut diſpoſitum habebat) duxit exercitum. Cumque Saxones in eo loco qui Theothmelli † vocatur, ad pugnam ſe præparaſſe comperiſſet, ad eos quanta potuit celeritate contendit. Commiſſoque cum eis prælio, tanta eos cæde proſtrauit, vt de innumerabili eorum multitudine, perpauci euaſiſſe dicantur. Cumque de loco prælii, ad Padrabunnum ſe cum exercitu recepiſſet, ibique ibi caſtris poſitis, partem exercitus, quæ adhuc de Francia venire debuerat opperiretur: audiuit Saxones in finibus Weſtfalaorum ſuper fluuium Haſam ad hoc congregari, vt ibi cum eo, ſi veniſſet, acie confligerent. Quo nuntio commotus,

Hildegardis obitus. — *Saxonum ſtrages ingens.* — *hod. Detmolde.*

adunatis quæ tum ad ſe venerant, quaſque ante ſecum habebat Francorum copiis, ad locum quo aggregati erant, ſine dilatione profectus eſt. Congreſſuſque cum eis, eadem qua & prius felicitate dimicauit. Cæſa eſt eorum infinita multitudo, ſpoliaque direpta. Captiuorum quoque magnus abductus eſt numerus. Inde victor ad orientem iter conuertit: primoque vſque ad Wiſurам, deinde vſque ad Albiam, cuncta deuaſtando peragrauit. Inde reuerſus in Franciam, duxit vxorem filiam Radulfi comitis, natione Francam, nomine Faſtradam: ex qua duas filias procreauit. Eodem anno defuncta eſt bonæ memoriæ mater regis, Beritada, IV. Idus Iulii. ipſe in Heriſtallio villa, ibidem hyematurus, conſedit: ibique natalem Domini ac ſanctum Paſcha celebrauit.

Altera ſtrages. *Faſtrada à Carolo ducitur.* *Bertrada obit.*

De Caroli magni & filii eius in Saxones expeditione iterata, & in eos victoria.

DCCLXXXIV.

CVm primum oportunitas temporis aduenit, ad reliquias belli Saxonici conficiendas, Rex animo intento, cum exercitu in loco qui *Lippia* vocatur, Rhenum traiecit: & vaſtatis Weſtfalaorum pagis, venit ad Wiſurам. Cumque in eo loco qui *Huculbi* dicitur, caſtris ſuper fluuium poſitis, conſediſſet, vidit ſe in Aquilonares Saxoniæ partes (ſicut ſtatuerat) propter nimias aquarum inundationes, quæ tum ſubito ex iugitate pluuiarum acciderant, tranſire non poſſe. Idcirco iter in Toringiam conuertit, & filium ſuum Carolum cum parte exercitus, in Weſtfalaorum finibus ſedere iuſſit. Ipſe per Thoringiam iter agens, venit in campeſtria Saxoniæ, quæ Albiæ atque Salæ fluminibus adiacent. Depopulatiſque orientalium Saxonum agris, ac villis incenſis, de Schannico † (hoc enim erat nomen loci) in Franciam regreſſus eſt. Carolus vero filius eius, cum ei iter agenti in pago Daigno † iuxta Lippiam fluuium, Saxonum occurriſſet exercitus, commiſſo cum eis equeſtri prælio, felici ac proſpero euentu dimicauit. Nam magno eorum numero interfecto, cæteris in diuerſa fugatis, victor ad patrem Wormatiam reuerſus eſt. Rex autem congregato iterum exercitu, in Saxoniam profectus eſt: celebratoque in caſtris natalitio Domini die ſuper Ambram fluuium in pago Huthagoe †, iuxta caſtrum Saxonum quod dicitur Skidroburg, ad locum, vocabulo Rum † quo Wiſura & Wahatna confluunt, populabundus acceſſit. Cumque eum vlterius progredi tam hyemalis temporis aſperitas, quam aquarum inundatio, prohiberet, in Ereſburgum caſtrum in hyberna conceſſit.

al. Schaningi. *M.S. Schabningi.* *ſup. An. 747 Dragni.* *Saxonũ ſtrages recens.* *M.S. Huetsagoe.* *al. Rimi.*

De noua recens Caroli magni in Saxones expeditione, & VVidikindi ſociorumque eius deditione & baptiſmo: de Francorum orientalium in Regem conſpiratione: & eius ſedatione.

DCCLXXXV.

CVm ibi hyemare decreuiſſet, accitis atque adductis ad ſe vxore ac liberis, relictoque cum eis intra eadem caſtra ſatis fido ac firmo præſidio, ipſe cum expedita manu ad Saxonum pagos vaſtandos ac villas diripiendas egreſſus, inquietam ſatis hyemem, vbique diſcurrendo & cuncta cædibus atque incendiis permiſcendo, tam per ſeipſum quam per Duces quos miſerat, Saxonibus reddidit. Cumque huiuſmodi vaſtationibus, per totum hyberni ſpatium temporis, omnes fere Saxonum regiones ingenti clade affeciſſet: tranſacta tandem hyeme, & adductis ex Francia commeatibus, publicum populi ſui conuentum, in loco qui *Padrabunno* vocatur, more ſolenni, habuit. Ac peractis his quæ ad illius conuentus rationem pertinebant, in pagum, vocabulo Bardengoum †, proficiſcitur: ibique audiens Widikindum ad Albionem eſſe, intrans *al. Bardengoe.*

al. Alpinam

Albinam, Saxonum regionem, primo eis per Saxones, vt omiſſa perfidia ad ſuam fidem venire non ambigerent, ſuadere cœpit. Cumque ipſi, facinorum ſuorum conſcii, Regis fidei committere ſe dubitarent, tandem accepta ab eo, quam optabant, impunitatis ſponſione, atque impetratis, quos ſibi dari precabãtur, ſuæ ſalutis obſidibus, quos eis Amalwinus (vnus aulicorum à Rege miſſus) adduxerat, cum eodem ipſo ad eius præſentiam in Attiniacum villam venerunt, atque ibi baptizati ſunt. Nam Rex, poſtquam ad eos accerſendos memoratum Amalwinum direxit, in Franciam reuerſus eſt. Quieuitque illa Saxonicæ perfidiæ peruicacitas per annos aliquot: ob hoc maxime, quoniam occaſiones deficiendi ad rem pertinentes inuenire non potuerunt. Facta eſt eodem anno trans Rhenum apud orientales Francos, aduerſus Regem immodica cõiuratio: cuius auctorem, Hardradum comitem fuiſſe conſtabat. Sed huius indicium cito ad Regem delatum eſt: eiuſque ſollertia, tam valida conſpiratio, citra vllum grande periculum, in breui conquieuit; auctoribus eius, partim priuatione luminum, partim exilii deportatione, condemnatis.

Amalwinus.

Coniuratio Francorum Orienal.

De Britonum ſubactione: & Beneuentanorum deditione.

DCCLXXXVI.

Angli Saxones Britanniam inuadunt.
Britanni Britanniam minorem occupant.
Tributarii.

CVm & hyemis tempus expletum, & ſanctum Paſcha in Attiniaco villa fuiſſet à Rege celebratum, exercitum in Britanniam ac maritima mittere conſtituit. Nam cũ ab Anglis ac Saxonib. Britannia inſula fuiſſet inuaſa, magna pars incolarum eius mare traiiciens, in vltimis Galliæ finibus, Venetorum & Coroſolitarum regiones occupauit. Is populus a Regibus Francorum ſubactus ac tributarius factus, impoſitum ſibi vectigal, licet inuitus, ſoluere ſolebat. Cumque eo tempore dicto audiens non eſſet, miſſus illuc regiæ menſæ præpoſitus Audulfus, perfidæ gentis contumaciam mira celeritate compreſſit, Regique apud Wormatiam & obſides quos acceperat, & complures ex populi primoribus adduxit. Rex pace vndique parta, ſtatuit Romam proficiſci, & partem Italiæ, quæ nunc Beneuentana vocatur, aggredi: conueniens eſſe arbitratus vt illius regni reſiduam portionem ſuæ poteſtati ſubiiceret: cuius caput, in capto Deſiderio rege, maioremque partem, in Langobardia iam ſubacta, tenebat. Nec diu moratus, ſed contractis celeriter Francorum copiis, in ipſa hyemalis temporis aſperitate Italiam ingreditur. Cumque in Florentia, Tuſcorum ciuitate, natalem Domini celebraſſet, quanta potuit celeritate Romam ire contendit. Quo cum veniſſet, ac de profectione ſua in Beneuentum, tam cum Adriano pontifice, quam cum ſuis optimatibus deliberaſſet, Aragiſſus dux Beneuentanorum, audito eius aduentu, compertaq; in terram ſuam intrandi voluntate, propoſitum eius auertere conatus eſt. Miſſo enim Runoldo, maiore filio ſuo, cum muneribus ad Regem, rogare cœpit ne terram Beneuentanorum intraret. Sed ille longe aliter de rebus inchoatis faciendum ſibi iudicans, retento ſecum Runoldo, cum exercitu ſuo Capuam, Campaniæ ciuitatem, acceſſit: ibique caſtris poſitis cõnſedit, inde bellum geſturus, ni memoratus Dux intentionem Regis ſalubri conſilio præueniſſet. Nam relicta Beneuentana vrbe, quæ caput illius terræ habetur, in Salernum, maritimam ciuitatem, velut munitiorem ſe cũ ſuis contulit. Miſſaque legatione vtroſque filios ſuos Regi obtulit: promittens, *ſe ad omnia quæ imperarentur, libenter obediturum.* Cuius precibus Rex annuens, diuini etiam timoris reſpectu, bello abſtinuit: & minore Ducis filio, nomine Grimoldo, obſidatus gratia ſuſcepto, maiorem patri remiſit: accepit inſuper à populo XI. obſides, miſitque legatos qui & ipſum Ducem, & omnem Beneuentanum populum, per ſacramenta firmarent. Ipſe poſt hæc cum legatis Conſtantini Imperatoris, qui propter petendam filiam ſuam ad ſe miſſi fuerant, locutus eſt: atque illis dimiſſis, Romam reuerſus, ſanctum Paſchale feſtum magna cum hilaritate celebrauit.

Beneuentum.

Aragiſſus Dux.

Salernum.

Legatio Cõſtantini Imp. pro filia Caroli M.

De

De Taxillonis fraudulenta legatione concordiæ gratia cum Carolo magno: eiuſque ad veram deditionem coactione.

DCCLXXXVII.

CVm adhuc Rex Romæ ageret, Taſſilo dux Baioariæ miſit legatos ſuos, Arnum videlicet epiſcopum, & Hunricum abbatem, ad Adrianum Papam: petens, vt inter Regem atque illum, mediator pacis fieri dignaretur. Nec Pontifex precibus eius cenſuit abnuendum. Sed quanta potuit inſtantia, apud Regem intercedere, curauit, vt inter eos pax & concordia, ex ſuę Apoſtolicæ auctoritatis ammonitione atque interuentione, proueniret. Cui cum Rex idem ſe magnopere velle reſpondiſſet, ſimulque a legatis memorati Ducis inquireret, quam huius pacationis firmitatem facere deberent, reſponderunt, *ſibi de hac re nihil eſſe commiſſum, nec ſe de hoc negotio aliud facturos, quam vt reſponſa Regis atq; Pontificis domino ſuo reportarēt.* Quorū verbis Papa cōmotus, velut fallaces ac fraudulentos anathematis gladio ſtatuit feriēdos, ſi ab olim Regi promiſſa fide diſcederent, atque ita infecto negocio pacis reuerſi ſunt. Rex autem adoratis ſanctorum Apoſtolorum liminibus, votiſq; ſolutis, apoſtolica benedictione percepta, in Frāciam reuerſus eſt: & cum vxorem ſuam Faſtradam, filioſque ac filias, & omnem comitatum quem apud eos dimiſerat, Wormatię inueniſſet, generalem populi ſui conuentum ibi habere ſtatuit. In quo cum omnia quæ in Italia geſſerat, coram optimaribus ſuis narrādo, commemoraſſet, & ad extremum de legatis Taſſilonis, qui ad ſe Romæ venerant, mentio facta fuiſſet; iniit conſilium, vt experiretur quid Taſſilo de promiſſa ſibi fidelitate facere vellet: congregatoq; ingenti exercitu, atq; in tres partes diuiſo, Baioariā petere conſtituit. Cumq; Pipinum filium cum Italicis copiis in Tridentinam vallem venire iuſſiſſet, orientales quoq; Franci, ac Saxones (vt iuſſi fuerant) ad Danubium, in loco qui *Pferinga* vocatur, acceſſiſſent: ipſe cum exercitu quem ſecum duxerat, ſuper Lechum † fluuium, qui Alemannos & Baioarios dirimit, in Auguſtæ ciuitatis ſuburbano conſedit: inde Baioariam cum tam valida manu proculdubio petiturus, niſi Taſſilo ſibi ac populo ſuo, ad Regem veniendo conſuluiſſet. Nam videns ſe vndique circunſeſſum, venit ſupplex, ac veniam de antegeſtis ſibi dari precatus eſt. Sed & Rex, ſicut erat natura mitiſſimus, ſupplici ac deprecanti pepercit. Acceptiſq; ab eo, præter filium eius Theodonem, aliis quos ipſe imperauit XII obſidibus, & populo terræ per ſacramenta firmato, in Franciam reuerſus eſt. & in ſuburbano Mogontiacenſi, in villa quæ vocatur *Ingilinheim* †, quia ibi hyemauerat, & natalem Domini & Paſcha celebrauit.

Lycus fl. Der Lech.

Bod. Ingelheim.

De Taxillone maieſtatis conuicto, & in monachum cum Theodone filio attonſo: deque Hunorum quos illi exciuerant tumultu & repulſione duplici à Baioariis facta: deque eorum cæde & ſubmerſione. Item de Conſtantini principis in Carolum ira, & in Beneuentanos infelici bello.

DCCLXXXVIII.

CVm [illegible] in villa [illegible] populi ſui Rex conuentum fieri decreuiſſet, ac Taſſilonem ducem, ſicut & cæteros vaſſos ſuos in eodem conuentu adeſſe iuſſiſſet, atque [illegible] ad Regis præſentiam perueniſſet, crimine maieſtatis [illegible] a Baioariis [illegible] quod, poſtquam filium ſuum obſidem Regi dediſſet, [illegible] filia Deſiderii regis Langobardorum [illegible] per exiſtit in aduerſitatem Regis, & vt [illegible] contra [illegible], Hunorum gentem concitarat. Quod

Maieſtatis crimen.

Liutberga [illegible]

verum [illegible] in [illegible] an[illegible] [illegible]roba[illegible] euentus O[illegible] alia complur[illegible] & [illegible] & facta, quæ [illegible] inimico & irato, fieri vel [illegible] rerant: quorum ne vnum quidem inficiari cœpit. Sed noxæ conuictus, [illegible] aſſenſu, vt maieſtatis reus, capitali ſententia damnatus eſt. Sed clemen[illegible] morti addictum, liberare curauit. Nam mutato habitu in monaſte[illegible] tam religioſe vixit, quam ipſum [illegible] enter intrauit. Similiter & Theodo[illegible] ſus eſt, & monaſterio [illegible] pat[illegible] Baioar[illegible] quoque, qui p[illegible] [illegible]s eorum conſoc[illegible] & co[illegible] reperti ſunt exilio per di[illegible] loca[illegible] tur. Hunni vero, ſicut Taſſiloni promiſerunt, duobus exercitibus comparatis, v[illegible] cbant I[illegible] alt[illegible]ro [illegible] Baioariam [illegible] ſunt, fruſtra. Nam [illegible] vtroque [illegible] victi, fugatique ſunt: & multis ſuorum amiſſis, cum magno damno ad loc[illegible] [illegible] perunt. Quam iniuriam vel[illegible] vindicaturi, iterum Baioariam maioribus copiis [illegible] runt. Sed in prima congreſſione pulſi a Baioariis, & innumera eorum multitudo [illegible] multi etiam ex eis, qui per fugam euadere conati Danubium tranare voluerunt, [illegible] gitibus abſorpti ſunt.

Interea Conſtantinus Imperator propter negatam ſibi Regis filiam iratus, T[illegible] dorum patricium, Siciliæ præfectum, cum aliis ducib. [illegible]uis fines Beneuent[illegible] [illegible] ſtare iuſſit. Qui cum imperata exequerentur, Grimoldus qui eodem anno po[illegible] te[illegible] pa[illegible] dux Beneuentanus a Rege datus eſt, & Hildebrandus, dux Spole[illegible] cum copiis quas congregare potuerunt, in Calabria eis occurrerunt, habentes [illegible] legatum regis Winigiſum (qui poſtea in ducatu Spoletano Hildebrando ſucceſſit) commiſſoque prælio immodicam ex eis multitudinem ceciderunt: ac ſine [illegible] rumque graui diſpendio victores facti, magnum captiuorum ac ſpoliorum n[illegible] in ſua caſtra retulerunt. Rex autem in Baioariam profectus, eandem pro[illegible]m cum ſuis terminis ordinauit, atque diſpoſuit: atque inde regreſſus, in Aq[illegible] palatio ſuo, vbi hyemauerat, diem Domini natalitium & ſanctum Paſcha, more [illegible] celebrauit.

Taſſilo late moveſtatis conuictus fit cum ſuis monachus. Baioarii in exilio acti. Hunnorum tumultus.

Baioaria fit prouincia Francorum.

De Sclauorum quadam natione bellicoſa & populoſa, qui VV[illegible]tabi, ſeu VViltzi, & (vt alii ſcribunt) Vultzi dicebantur, ſubactione per Carolum Magnum: deque palatii eius conflagratione.

DCCLXXXIX.

NAtio quædam Sclauorum eſt in Germania, ſedens ſuper littus Oceani, quæ pro- pria lingua Welatabi, Francica autem Wiltzi vocatur. Ea Francis [illegible] ca, & vicinos ſuos, qui Francis vel ſubiecti vel fœderati erant, odiis inſectari [illegible] premere ac laceſſere ſolebat. Cuius inſolentiam Rex diutius [illegible] non [illegible] bello eam aggredi ſtatuit. Comparatoque ingenti exercitu, Rhenum ap[illegible] C[illegible] traiecit. Inde per Saxoniam iter agens, cum ad Albiam perueniſſet, caſtr[illegible] in [illegible] tis amnem duobus pontibus iun[illegible]. Quorum vnum ex vtroque capite [illegible] & i[illegible]poſito præſidio firmauit. Ipſe fluuio tranſito, quo conſtituer[illegible] in [illegible] Wiltzorum terram, cuncta ferro & igni vaſtari iuſſit. Sed gens [illegible] u[illegible] [illegible]cola & [illegible] numeroſi[illegible] confidens, impetum exer[illegible] [illegible]it. Ac proinde cum prim[illegible] in ciuitatem Dragamutinam [illegible] [illegible]s W[illegible] ulis, & [illegible] ate generis & auctoritate ſenat[illegible] n[illegible] ex[illegible] ad Regem de[illegible] proceſſ[illegible] r[illegible] dedi[illegible] ſeruaturum iuſiurando p[illegible] [illegible] ac [illegible] ſe Regis do[illegible]oni[illegible]. [illegible] & [illegible] quæ dare iuſſit [illegible], ead[illegible] via [illegible] el: & [illegible] pontem [illegible] ducto, rebu[illegible] q[illegible] [illegible] te[illegible] [illegible] Domini & P[illegible] celebrauit.

Wiltzi.

Dragamutis [illegible]

DCCXC.

Hoc anno nullum iter exercitale a Rege factum: ſed in Warmatia reſidens, legatos Hunorum & audiuit, & ſuos viciſſim ad eorum principes miſit. Agebatur inter eos de confinibus regnorum ſuorum, quibus in locis eſſe deberent. Hęc contentio atq; altercatio, belli quod poſtea cum Hunis geſtum eſt, ſeminarium & origo fuit. Rex autem, ne quaſi per ociũ torpeſcere ac tempus terere videretur, per Mœnum fluuiũ ad Saltz † palatium ſuum in Germania, iuxta Salam fluuium conſtructum, nauigauit: atque inde iterum per eundem amnem, ſecunda aqua Warmatiam reuerſus eſt. Cumq; ibi hyemaret, ipſum palatium, in quo conuerſabatur, caſu accidente, nocturno incendio concrematum eſt: ibi tamen permanens, & natalem Domini & Paſcha, more ſolenni celebrauit.

Hunnorum colloquium. *† hod. Langen-Saltz.* *VVormatienſ. Palatii incendium.*

De expeditione Francorum in Hunos (qui nunc Hungari dicuntur) victorioſa: ſed peſte equorum calamitoſa.

DCCXCII.

TRanſacta verna temperie, circa æſtatis initium Rex de Warmatia mouens, in Baioariam profectus eſt: ea meditatione, vt Hunis factorum ſuorum vicem redderet, vtque eiſdem quanto celerius poſſet bellum inferret. Comparatis igitur ad hoc ex omni regno ſuo quam validiſſimis copiis, & commeatibus congregatis, b[illegible]rtito exercitu iter agere cœpit. Cuius partem Theodorico comiti & Meginfrido Camerario ſuo, committens, eos per Aquilonarem Danubii ripam iter agere iuſſit. Ipſe cum alia parte quam ſecum retinuit, Auſtralem eiuſdem fluminis ripam, Panoniam petiturus, occupauit, Baioariis cum commeatibus exercitus, qui nauibus deuehebantur, per Danubium ſecunda aqua deſcendere iuſſis. Ac ſic inchoato itinere, prima caſtra ſuper Aniſum poſita ſunt. Nam is fluuius inter Baioariorum atque Hunnorum terminos medius currens, certus duorum regnorum limes habebatur. Ibi ſupplicatione Letaniarum per triduum facta, *vt id bellum proſperos ac felices haberet euentus*, tum demum caſtra mota, & bellum genti Hunorum a Francis indictum eſt. Pulſis igitur Hunorum præſidus, ac deſtructis munitionibus (quarum vna ſuper Cambum fluuium, altera iuxta Comagenos ciuitatem in monte Cumeoberg vallo firmiſſimo extructa erat) ferro & igni cuncta vaſtantur. Cumq; Rex, cum eo quem ducebat exercitu, vſq; ad Arrabonis fluenta veniſſet, tranſmiſſo eod. in flumine, per ripam eius vſq; ad locum, in quo is Danubio miſcetur, acceſſit: ibique per [illegible] quot dies ſtatiuis habitis, per Sabariam reuerti ſtatuit. Alias vero copias q[illegible] Theodoricum [illegible] & Meginfridum † præfecerat, per Begaminos via qua ierant re[illegible] præcepit. Sic peragrata ac deuaſtata magna parte Pannoniæ, cum incolumi exercitu [illegible] in Baoiariam ſe recepit. Saxones autem & Friſones cum Theodorico & Meginfrido per Begaminos (vt iuſſerat) domum regreſſi ſunt. Facta eſt hæc expeditio ſine omni rerum incommodo: præter quod in illo, quem Rex ducebat, exercitu tanta equorum lues exorta eſt, vt vix decima pars, de tot millibus equorum, remanſiſſe dicatur. Ipſe autem cum dimiſſis copiis, in Reginum [illegible] ciuitatem, quæ nunc † *Reganesburg* vocatur, veniſſet, & in ea hyematurus conſediſſet, ibi natalem Domini & Paſcha celebrauit.

Expeditio in Hunnos. *Meginfrid. Begamnios. M. Berkaimer, i. Bohemos, Phrygiones.* *Lues equorũ maxima.* *† al. Reginũ. Regenſburg.*

De Feliciana hereſi [illegible] pita, & con[illegible]ratione Pipini in patrem detecta per Fardulfum: cui cœnobium S. Dionyſii in premium datum: deque apparatu ad Hunicum bellum.

DCCXCII.

ORgell[illegible] eſt in Pyren[illegible] cuius epiſcopus, nomine Fel[illegible], natione [illegible]panus ab [illegible] p[illegible] [illegible]ilco, o per literas conſultus, *Quid de hu-*

De humanitate Chri-

ſi Feliciſ hæreſis. *manitate ſaluatoris Dei & domini noſtri Ieſu Chriſti ſentire deberet, vtrum, ſecundum id quod homo eſt, proprius, an adoptiuus Dei filius credendus eſſet ac dicendus?* valde incaute atque inconſiderate, & contra antiquam Eccleſiæ doctrinam, adoptiuum non ſolum pronuntiauit, ſed etiam ſcriptis ad memoratum Epiſcopum libris, quanta potuit pertinacia prauitatem intentionis ſuæ defendere curauit. Huius rei cauſa ductus eſt ad palatium Regis (is tunc apud Reginam Baioariæ ciuitatem, in qua hyemauerat, reſidebat) vbi congregato Epiſcoporum conſilio, auditus eſt, & erraſſe conuictus, ad præſentiã Adriani pontificis Romani miſſus: vbi etiam coram ipſo in Baſilica B. Petri Apoſtoli, hæreſim ſuam
Abdicatio. damnauit atq; abdicauit. Quo facto, ad ciuitatem ſuam reuerſus eſt. Rege vero ibi
Coniuratio Pipini in patrem. æſtatem agente, facta eſt contra illum coniuratio a filio ſuo maiore (nomine Pipino) & quibuſdam Francis: qui ſe crudelitatem Faſtradanæ reginæ ferre non poſſe aſſerebant,
Fardulfus. atque ideo in necem Regis conſpirauerant. Quæ cum per Fardulfum Langobardum detecta fuiſſet, ipſe ob meritum fidei ſeruatæ, monaſterio S. Dionyſii donatus eſt. Auctores vero coniurationis, vt rei maieſtatis, partim gladio cæſi, partim patibulis ſuſpenſi, ob meditatum ſcelus tali morte mulctati ſunt. Rex autem propter bellum cum Hu-
Pons naualis nis ſuſceptum in Baioaria ſedens, pontem naualem, quo in Danubio ad id bellum vteretur, ædificauit: ibique natalem Domini & ſanctum Paſcha celebrauit.

De foſſa ingenti opere manuali incaſſum propter triſtes nuntios ducta.

DCCXCIII.

CVm Rex bellum à ſe inchoatum conficere cuperet, & Pannoniam iterum petere conſtituiſſet, allatum eſt ei copias, quas Theodoricus comes per Phriſiam duce-
MS. HRiuſtri bat, in pago Hriuſtri † iuxta Wiſuram fluuium a Saxonibus eſſe interceptas atque deletas. Cuius rei nuntio accepto, magnitudinem damni diſſimulans, iter in Pannoniam intermiſit: & cum ei perſuaſum eſſet a quibuſdam qui id ſibi compertum eſſe di-
qua alias Regnetus, vel Regnitz al. Alamonam. vulg. Die Altmuhl. al. Mœno miſcetur cebant, quod ſi inter Radantiam † & Alomonam † fluuios, eiuſmodi foſſa duceretur, quæ eſſet nauium capax, poſſet percommode a Danubio in Rhenum nauigari (quia horum fluuiorum alter Danubio, alter Rheno † miſcetur) confeſtim cum omni comitatu ſuo ad locum venit: ac magna hominum multitudine congregata, totum Autumni tempus in eo opere conſumpſit. Ducta eſt itaque foſſa inter prædictos fluuios duum millium paſſuum longitudine, latitudine trecentorum pedum: ſed incaſſum. Nam propter iuges pluuias, & terram, quæ paluſtris erat, nimio humore naturaliter
Foſſa ingens ducta, irrito conatu. infectam, opus quod fiebat conſiſtere non potuit. Sed quantum interdiu terræ a foſſoribus fuerat egeſtum, tantum noctibus humo iterum in locum ſuum relabente re-
Nuncii duo triſtes. ſidebat. In hoc opere occupato Regi, duo valde diſplicentia de diuerſis terrarum partibus adlata ſunt. Vnum erat Saxonum omnimoda defectio: alterum quod Saraceni Septimaniam ingreſſi, prælioque cum illius limitis cuſtodibus atq; comitibus conſerto, multis Francorum interfectis victores ad ſua regreſſi eſſent. Quibus rebus commotus, in Franciam reuerſus eſt. Celebrauitque natalem Domini apud ſanctum Ki-
ſ. Herbipoli. lianum, † iuxta Mœnum fluuium. Paſcha vero ſupra eundem fluuium in villa Franconouurd, in qua & hyemauerat.

De ſolenni hæreſis Felicianæ condemnatione, & concilii Conſtantinopolitani reuocatione: deque Saxonum rebellantium iterata bis deditione: & Hunorum legato.

DCCXCIV.

Feliciana hæreſis damnati. REx propter condemnandam hæreſim Felicianam, æſtatis initio (quando & generalem populi ſui conuentum habuit) concilium epiſcoporum ex omnibus regni ſui

[illegible], in eandem vil[illegible] [illegible]onuocau[illegible]. Aſſuerunt etiam in eadem Synodo, & [illegible]n[illegible] ſanctæ Romanæ eccleſiæ Theophylactus & Stephanus epiſcopi, vicem tenentes eius a quo miſſi ſunt, Adriani Papæ. In eo concilio & hæreſis memorata condemnata eſt, & liber contra eam, communi Epiſcoporum auctoritate, compoſitus, in quo omnes propriis manibus ſubſcripſerunt. Synodus etiam quæ ante paucos annos Conſtantinopoli ſub Helena & Conſtantino filio eius congregata, & ab ipſis non tantum ſeptima, verum etiam Vniuerſalis eſt appellata, vt nec Septima nec Vniuerſalis diceretur, habereturque quaſi ſuperuacua, in totum ab omnibus abdicata eſt. Mortua eſt ibi & Faſtrada regina, & Mogontiaci apud ſanctum Albanum ſepulta. Quibus peractis, Rex bipertito exercitu Saxoniam petere ſtatuit: eo videlicet modo, vt ipſe cum dimidia parte copiarum ab Auſtrali parte intraret, Carolus vero filius eius, cum alia medietate Rhenum apud Coloniam traiiceret, & in eandem regionem ab occidente veniret. Quo facto, licet Saxones in campo qui Smetfeldus vocatur, quaſi prælium cum Rege commiſſuri, conſediſſent, ibique aduentum eius opperirentur, amiſſa victoriæ ſpe, quam ſibi falſo paulo ante pollicebantur, ad deditionem omnes conuerſi ſunt: victique ſine prælio, Regis victoris poteſtati ſe ſubdiderunt: dederuntque obſides, & iureiurando *fidem Regi ſeruare ſe velle* promiſerunt. Sic omiſſo prælio, & Saxones domum reuerſi ſunt, & Rex tranſmiſſo Rheno in Galliam ſe recepit: & cum Aquaſgrani veniſſet, ibidem hybernis habitis, & natalem Domini & Paſcha celebrauit.

Synodus Conſtantinopolitana reuocata & abdicata.
Saxonico bellum innouatur.
Al S. Sinotfeld.
Saxonū re[illegible] dedi[illegible].

D C C X C V.

Quanquam Saxones æſtate præterita & obſides dediſſent, & ſecundum quod iuſſi erant ſacramenta iuraſſent; Rex tamen illorum perfidiæ non immemor, conuentum generalem trans Rhenum in villa Cuſſeſtein †, quæ ſuper Mœn[illegible]m circa † Magontiacam vrbem ſita eſt) more ſolenni habuit. Atque inde cum exercit[illegible] Saxoniam ingreſſus, pene totam populando peragrauit. Cumque in pagum Bardengum [illegible] perueniſſet, & iuxta locum qui † *Bardenhuuih* vocatur poſitis caſtris, Sclauorum quo[illegible] ad ſe venire iuſſerat expectaret aduentum, ſubito ei nunciatum eſt, Wizinum re[illegible]em Abroditorum, cum Albiam traiiceret, in diſpoſit[illegible]s à Saxonibus inſidias in ipſo flumine incidiſſe, & ab eis eſſe interfectum. Quod factum animo eius ad Saxones citius debellandos, velut quoſdam ſtimulos addidit, & in odium perfidæ gentis ampli[illegible] excitauit. Terra igitur magna ex parte vaſtata, & obſidibus quos dare iuſſerat acce[illegible]n Franciam reuerſus eſt. In hac expeditione, dum caſtra ſuper Albim haberet [illegible]venerunt ad eum legati de Pannonia: vnus ex primoribus Hunorum, qui apud ſ[illegible]i[illegible]dun † vocabatur. Is & ſuum aduent[illegible]m ſi[illegible]nificauit, & ſe Chriſtianum fieri v[illegible]le [illegible]o miſit. Rex autem Aquaſgrani veniens ([illegible]cut & anno ſuperiore [illegible]ibi, temporibus ſuis, & natalem Domini & Paſcha celebrauit.

hod Coſtheim.
al. contra Mogont.
Al S Bardengee.
Bardi [illegible] Bardenvvi[illegible] [illegible]icant cades.
Dede[illegible] Saxon[illegible] [illegible]
al. i[illegible]dun.

De Leonis pontificis maximi ad Carolum inſignibus miſsis & Caroli ad ipſum muneribus. & de Saxoniæ iterata vaſtatione: Hunorumque regiæ ſpoliatione.

D C C X C V I.

ROmæ Adriano defuncto, Leo pontificatum ſuſcepit. & mox per legatos ſuos, claues confeſſionis ſancti Petri, ac vexillum Romanæ vrbis, cum aliis muneribus Regi miſit. rogauitque vt aliquem de ſuis optimatibus Romam mitteret, qui populum Romanum ad ſuam fidem atque ſubiectionem per ſacramenta firmaret. Miſſus eſt ad hoc Angilbertus, abbas ſancti Richarii monaſterii: per quem etiam tunc ad ſanctum Petrum, magnam partem theſauri, quem Henricus dux Foroiulienſis ſpoliata Hunorum regia (quæ *Rhingus* vocabatur) eod[illegible]m anno regi de Pannonia de[illegible], miſit. Reliquum vero inter optimates & aulicos, cæteroſque in palatio ſuo mi[illegible]itan[illegible]es,

Leo pont. maximus. Inſignia Carolo miſſa.
al. Hringus.
De a[illegible] Ro. miſſo

liberali manu diſtribuit: atque his expletis, ipſe cum exercitu Francorum Saxoniam petiit. Pipinum vero filium ſuum, cum Italicis ac Baioariis copiis, in Pannoniam [illegible] iuſſit: & ipſe quidem Saxonia ex magna parte vaſtata, ad hyemandum Aqu[illegible] reuertitur. Pipinus autem Hunis trans Tizam fluuium fugatis, eorumque regi[illegible] (quæ ab eis vt dictum eſt *Rhingus* † vocatur, a Langobardis ex toto deſtructa, direptis pene omnibus Hunorum opibus, ad patrem Aquiſgrani hyberna habentem venit ac [illegible] regni, quæ ſecum detuli[illegible], eidem præſentauit. Tudun etiam ille, de quo ſuperi[illegible] mentio facta eſt, fidem dictis ſuis adhibens, ibidem ad Regem venit: ibique cum omnibus qui ſecum venerant, baptizatus ac remuneratus, poſt datum fidei ſeruandæ ſacramentum domum rediit. Sed in promiſſa fidelitate diu manere noluit: nec multo poſt per fidiæ ſuæ pœnas dedit. Rex vero (vt dictum eſt) Aquiſgrani in hybernis conſidens, ibi & natalem Domini & Paſcha celebrauit.

Saxonia rurſus vaſtata. Regia Hunnorum ſecunda ſpoliatio. al. Hringus.

De Barcinona per deditionem Zatis recepta: Oſca obſeſſa: Saxonia vaſtata à Carolo illic hybernante, & legatos audiente.

DCCXCVII.

Barcino vetus. hod. Barcellona. Zatis.

BArcinona ciuitas in limite Hiſpanico ſita, quæ alternante rerum euentu, nunc Francorum, nunc Sarracenorum ditioni ſubiiciebatur, tandem per Zatim Sarracenum, qui tunc eam inuaſerat, Regi reddita eſt. Nam is æſtatis initio Aquaſgrani ad Regem venit, ſeque cum memorata ciuitate ſpontanea deditione illius poteſtati permiſit. Qua recepta, Rex filium ſuum Ludouicum ad obſidionem Oſcæ cum exercitu miſit: & ipſe more ſolito, ad contundendam perfidæ gentis contumaciam, Saxoniam vaſtaturus intrauit. Nec prius deſtitit, quam omnes terminos eius peragraſſet. Nam vſque ad vltimos fines eius, qua inter Albim & Wiſuram Oceano alluitur, acceſſit. Inde regreſſus cum Aquaſgrani veniſſet, ibique Abdellam Sarracenum, filium Ib[illegible] pæ † regis, de Mauritania ad ſe venientem ſuſcepiſſet, legatumque Nicetis † Patri[illegible] [illegible] tunc Siciliam procurabat) nomine Theoctiſtum, literas Imperatoris de Conſtan[illegible] [illegible] miſſas deferentem audiſſet, conſilium iniit, vt propter Saxonicum bellū c[illegible] [illegible], in ipſa regione hyemaret. Sumpto igitur ſecum [illegible] tatu ſuo, Sax[illegible] pe[illegible] caſtriſque ſuper Wiſuram poſitis conſedit: & locum caſtrorum *Heriſtallium* vocari iuſſit: qui locus ab incolis vſque in præſens ita nominatur. Exercitum v[illegible], qu[illegible] ſecum adduxit, per totam Saxoniam in hyberna diuiſit. Illuc Pipinum de [illegible], & Ludouicum de Hiſpanica, expeditione regreſſos ad ſe venire iuſſit: ibi legatos [illegible] rum, cum magnis muneribus ad ſe miſſos, audiuit & abſoluit. Ibi legatum Hadefonſi regis Aſturiæ atque Galleciæ, dona ſibi deferentem, ſuſcepit. Inde iterum Pipinum ad Italiam, Ludouicum ad Aquitaniam, remiſit, cum quo & Abdellam Sarracenum [illegible] iuſſit. Qui poſtea (vt ipſe volui) in Hiſpaniam ductus, & illorum fidei, quibus ſe crede[illegible] non dubitauit, comm[illegible] ſſus eſt. Rex autem in Saxonia reſidens, ibi & natalem Domini & Paſcha celebrauit.

Oſca. a Heriſtalib.

De Saxonum Tranſalbianorum in legatos Regis ſæuitia, eorumque ab Abodritis clade: Legatis Helenæ & Hadefonſi: muneribuſque eorum & datis & acceptis: & de Balearium populatione.

DCCXCVIII.

CVm [illegible] ver[illegible] ppeteret, nondum tamen, propter inopiam pabuli, exercitu[illegible] de hybernis pro[illegible] potuiſſet: Saxones tranſalbiani occaſionem nacti le[illegible] qui [illegible] ob [illegible] faciend[illegible] [illegible] erant, comprehenſos interficiunt, p[illegible]

[illegible]

quaſi ad redimendum, ſeruatis: trucidantes cum cæteris & Godeſcalcum Regis legatum, quem ille ante paucos dies ad Sigefridum regem Danorum miſerat. Is cum eodem tempore reuerteretur, ab huius ſeditionis auctoribus interceptus atque occiſus eſt. Quibus acceptis, Rex grauiter commotus, congregato exercitu in loco cui Mitidam nomen, ſuper Wiſuram caſtra poſuit: atque in fœdifragos ac deſertores arma corripuit: & vltor necis legatorum ſuorum, quicquid Saxoniæ inter Albiam & Wiſuram interiacet, totum ferro & igni vaſtauit. Tranſalbiani autem ſuperbia elati, eo quod Regis legatos impune occidere potuerunt, arreptis armis contra Abodritos proficiſcuntur. Nam Abodriti auxiliares Francorũ ſemper fuere, ex quo ſemel ab eis in ſocietatem recepti ſunt. Quorum dux Thaſco, cognito Tranſalbianorum motu, eis cum omnibus copiis ſuis, in loco qui Suentana vocatur, occurrit: commiſſoque prœlio, ingenti eos cæde proſtrauit. Nam in prima congreſſione quatuor millia eorum cecidiſſe, narrauit legatus Regis Eburis nomine, qui in eodem prœlio fuit, & in Abodritorum acie dextrum cornu tenuit. Fuſi igitur fugatique, & multis ſuorum amiſſis, cum magna calamitate ad loca ſua reuerſi ſunt. At Rex in Franciam regreſſus, cum Aquiſgranum veniſſet, primo legatos Hirenæ Imperatricis, ad ſe Conſtantinopoli miſſos, audiuit. Nam Conſtantinus filius eius propter morum inſolentiam, a ſuis comprehenſus & excæcatus eſt. Quibus petentibus Siſinium †, fratrem Taraſii Conſtantinopolitani epiſcopi, olim in prœlio captum, domum redire permiſit. Legati fuere Michael cognomento Ganglianus, & Theophilos presbyter de Blachernis. Poſt quorum abſolutionem, venerunt de Hiſpania legati Hadefonſi regis, Baſilicus ſcilicet & Froia, munera deferentes, quæ ille de manubiis (quas victor apud Olyſſeponam ciuitatem a ſe expugnatam ceperat) Regi mittere curauit: Mauros videlicet ſeptem, cum totidem mulis atque loricis. quæ licet pro dono mitterentur, magis tamen inſignia victoriæ videbantur. Quos Rex & benigne ſuſcepit, & remuneratos honorifice dimiſit. Inſulæ Baleares, quæ nunc ab incolis earum Maiorica & Minorica vocitantur, à Mauris pyraticam exercentibus deprædatæ ſunt. Rex vero Aquiſgrani hyemauit, & ibi natalem Domini & Paſcha celebrauit.

Godeſcalci cædes. — *m. ſ. Minda.* — *Abodriti.* — *Saxonum clades.* — *Legati Hirenes Aug. Conſtantinus excæcatus.* — *† al. Siſinnium.* — *Legati Hiſpani.* — *Baleares direptæ.*

De Leonis pontificis per Romanos clade miſerabili: ereptione & ad Carolum regem aduentu & reſtitutione in dignitatem priſtinam: Caroli in Saxonia expeditione: legatis Siciliæ: nece fortium bellatorum Geroldi & Ericii: de Guidonis ſeu Vuidonis comitis rebus in Brittones bene geſtis: deque Maurorum cæde: Oſcæ deditione: donariis ab Hieroſolymis miſſis.

DCCXCVIIII.

ROmæ dum Leo Papa cum Letania proceſſurus, de Laterano ad ædem beati Laurentii, quæ *Ad craticulam* vocatur, equo ſedens pergeret, in inſidias a Romanis diſpoſitas iuxta eandem Baſilicam incidit: vbi equo dejectus, & erutis oculis (vt aliquibus viſum eſt) lingua quoq; amputata, nudus ac ſemiuiuus in platea relictus eſt. Deinde iuſſu eorũ qui huius facti auctores fuere, in monaſterium ſancti Heraſmi martyris, velut ad curandum, miſſus, Albini cuiuſdam cubicularii ſui cura noctu per murum dimiſſus, a Winigiſo duce Spoletano (qui audito huiuſmodi facinore Romam feſtinus aduenerat) ſuſceptus ac Spoletum deductus eſt. Cuius rei nuncium cum Rex accepiſſet, ipſum quidem, vt vicarium ſancti Petri & Romanum pontificem, cum ſummo honore ad ſe præcepit adduci: iter tamen ſuum quod in Saxoniam facere conſtituerat, non omiſit. Habito itaque generali conuentu ſuper Rhenum in loco qui Lippia vocatur, ibique in caſtris conſidens, Pontificis ad ſe properantis præſtolatur aduentum. Miſit interea Carolum filium ſuum ad Albim cum

Vide Anaſtaſ. Bibliothecar.

patte exer[illegible] , propter quædam negotia cum Wilcis & Abodritis diſponenda, & quoſdam Saxones de Nord[illegible] † recipiendos. Cuius reuerſionem cum expectat, venit Pontifex, & valde honorifice ab eo ſuſceptus eſt. Manſitque apud eum dies aliquot: & [illegible] um ei cuncta propter quæ venerat inti maſſet, iterum Romam cum magno honore per legatos Regis, qui cum eo miſſi ſunt, reductus, atque in locum ſuum reſ[illegible] eſt. Quo dimiſſo, Rex paucos ibidem dies moratus, legatum Michaelis patricii de Sicilia, nomine Danielem, ad ſe miſſum abſoluit. Accepit etiam triſtem nuntium de Geroldi & Erici interitu. Quorum alter, Geroldus videlicet, Baioariæ præfectus, commiſſo cum Hunis prælio occidit. Alter vero, id eſt, Ericus, poſt multa prælia & inſignes victorias, apud Tarſaticam † Lyburniæ ciuitatem inſidiis oppidanorum interceptus, atque interfectus eſt. Rebus autem Saxonum, pro rerum opportunitate, diſpoſitis, Rex in Franciam reuerſus eſt: & cum Aquiſgrani hyemaret, Wido comes ac præfectus Britannici limitis, qui eodem anno cum ſociis comitibus totam Britonum prouinciam perluſtrauerat, arma Ducum qui ſe dediderant, inſcriptis ſingulorum nominibus, detulit. Videbatur enim quod ea prouincia tum eſſet ex toto ſubacta: & fuiſſet, niſi perfidæ gentis inſtabilitas cito animum aliorum, more ſolito, conuertiſſet. Allata ſunt & ſigna, quæ occiſis in Maiorica Mauris prædonibus erepta fuerunt. & Azan Sarracenus præfectus Oſcæ, claues urbis cum aliis donis Regi miſit, promittens eam ſe dediturum, ſi opportunitas eueniret. Sed & Monachus quidam de Hieroſolyma veniens benedictionem & reliquias de loco reſurrectionis Dominicæ, quæ Patriarcha Regi miſerat, detulit: & Rex natalem Domini in eodem palatio reſidens celebrauit: ac Monachum reuerti volentem abſoluens, Zachariam quendam presbyterum de palatio ſuo cum eodem ire iuſſit: cui & donaria ſua ad illa veneranda loca deferenda commiſit.

m. ſ Nordlunus. — *Segnus quo. dem. ſi longua carebat.* — *Geroldi cades.* — *Erici cades. al. Tarſacti.* — *Guido comes. Britonum ſubactio.* — *Maurorum ſpolia. Azan ſe dedit.* — *Reliquia dono miſſa.*

De piratis Nordmannis: & Caroli Turonos profectione religioſa: Liutgardæ coniugis eius ibidem obitu. de conuentu Magontiaco, profectione Regis in Italiam ac Romam: & inibi geſtis: de purgatione Pontificis: donis patriarchæ Hieroſolymitani, Caroli coronatione cum applauſu populi, & Imperatoris Auguſtique appellatione: animaduerſione in pontificis violatores: de Spoleti actis, terræmotu quo templa vrbeſque corruerunt: de peſtilentia: legatis Perſarum & donis: Barcinonæ & Zatis captione: & Theatinæ ciuitatis cum Roſelino: deque Iſaaci Iudæi cum elephanto reditu.

DCCC.

REdeunte verna temperie, medio fere Martio, Rex Aquiſgrano digreſſus, litus Oceani Gallici perluſtrauit: & in ipſo mari, quod tunc pyratis Nordmannicis erat infeſtum, claſſem [illegible], præſidia diſpoſuit: Paſcha in Centulo † apud ſanctum Richarium celebrauit. Inde iterum per litus maris iter agens, Rothomagum ciuitatem venit: ibique [illegible] quana amne tranſmiſſo, Turonos ad ſanctum Martinum orationis cauſa pr[illegible]: moratuſque e[illegible] dies aliquot, propter aduerſam Liutgardæ coniugis [illegible]: quæ ibidem & defuncta & humata eſt. Obiit autem pridie Nonas Iunias. [illegible] de per Aurelianos, ac Parrhiſios, Aquiſgranum reuerſus eſt: & mense Augusto inchoante Magontiam veniens, generalem conuentum ibidem [illegible], & [illegible] in Italiam condixit: atque inde profectus cum exercitu, Rauennam [illegible] non amplius dies moratus, Pipinum filium [illegible] cum eodem exercitu in terram Beneuentanorum ire iuſſit: mouenſque Ra[illegible] cum

in Picardia, S. Richuer. — *Liutgardæ obitus.* — *Rex in Italiam.* — *Rauennam.*

cum filio, Anconam vſque peruenit. Quo ibi dimiſſo, Romam proficiſcitur. Cui cum pridie quam illuc veniret, Leo Papa apud Nomentum occurriſſet, & cum magna cum veneratione ibidem ſuſcepiſſet; poſt cœnam, qua ſimul refecti ſunt, illo ibi manente, Pontifex ad Vrbem præceſſit. & in craſtinum, in gradibus Baſilicæ beati Petri Apoſtoli cum epiſcopis & vniuerſo clero conſiſtens, aduenientem, equoque deſcendentem, Deo laudes dicendo & gratias agendo, ſuſcepit, & cunctis pſallentibus, in Eccleſiam eiuſdem beatiſſimi Apoſtoli, Deum glorificans atque magnificans, introduxit. Facta ſunt hæc VIII. Kalend. Decembres. Poſt VII. vero dies, Rex concione vocata, cur Romam veniſſet, omnibus patefecit: Et exinde quotidie, propter quæ venerat facienda, operam impendit. In quibus vel maximum, vel difficillimum erat, quod primum inchoatum eſt, de inueſtigandis videlicet quæ Pontifici obiiciebantur criminibus. Qui tamen poſtquam nullus eorundem criminum probator eſſe voluit, coram omni populo in Baſilica beati Petri Apoſtoli Euangelium ferens, ambonem conſcendit, inuocatoque nomine ſanctæ Trinitatis, de obiectis ſe criminibus iurando purgauit. Eadem die Zacharias presbyter, quem Rex Hieroſolymam miſerat cum duobus Monachis, quos Patriarcha cum eo ad Regem miſit, Romam venit: qui benedictionis gratia, claues Dominici ſepulchri ac loci caluariæ, cum vexillo detulerunt: quos Rex benigne receptos, per aliquot dies ſecum detinuit: & redire volentes, remuneratos abſoluit.

Anconam. Romam. Nomentum.

Pontif. purgatio.

Munera de datia Patriarchæ Hiero.

DCCCI.

Ipſe autem die ſacratiſſima natalis Domini, ad miſſarum ſolennia audienda, Baſilicam beati Petri Apoſtoli quum fuiſſet ingreſſus, & coram altari, vbi ad orationes ſe inclinauerat, adſiſteret, Leo Papa coronam capiti eius impoſuit, cuncto populo Romano acclamante; *Carolo Auguſto, à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria.* Poſt quas laudes, ab eodẽ Pontifice (more antiquorum principum) adoratus † eſt, ac deinde, omiſſo Patricii nomine, *Imperator & Auguſtus* appellatus. Poſt paucos vero dies iubente ipſo, ii qui eundem Pontificem anno ſuperiore depoſuerunt, in iudicium adducti, & habita de eis quæſtione, ſecundum legem Romanam, vt maieſtatis rei, capite damnati ſunt: pro quibus tamen, Papa pio affectu apud Imperatorem interceſſit: nam & vita, & membrorum integritas, eis conceſſa eſt: cæterum, pro facinoris magnitudine, exilio deputati ſunt. Huius facinoris fuere principes, Paſchalis nomenclator, & Campulus Sacellarius, & multi alii Romanæ vrbis habitatores nobiles, qui ſimul omnes eadem ſententia damnati ſunt. Ordinatis deinde Romanæ vrbis, Apoſtolicique cœtus, totiusq; Italiæ, non tantum publicis, ſed etiam eccleſiaſticis & priuatis rebus (nam tota hyeme nil aliud fecit Imperator) miſſaque iterum in Beneuentanos expeditione, cum Pipino filio ſuo ipſe poſt Paſcha VII. Kalend. Maii Roma profectus, venit Spoletum. Ibi dum eſſet, pridie Kal. Maii hora noctis ſecunda terræmotus maximus factus eſt: quo tota Italia grauiter concuſſa eſt. Quo motu, tectum Baſilicæ beati Pauli Apoſtoli magna ex parte, cum ſuis trabibus, decidit, & in quibuſdam locis, vrbes monteſque ruerunt. Eodem anno loca quædam circa Rhenum fluuium, & in Gallia & in Germania, tremuerunt. peſtilentiaque propter mollitiem hyberni temporis facta eſt. Imperator de Spoleto Rauennam venit: & aliquot dies ibi moratus, Papiam pertexit: ibi nunciatur ei, legatos Aaron regis Perſarum portum Piſanum intraſſe: quibus obuiam mittens, inter Verſellas & Eboreiam eos ſibi fecit præſentari. Vnus ex eis erat Perſa de oriente, legatus prædicti Regis (nam duo fuerant) alter Sarracenus de Aphrica, legatus Amirati Abraham, qui in confinio Africæ in foſſato præſidebat: qui Iſaac Iudæum, quem Imperator ante quadriennium ad memoratum regem Perſarum cum Lanfrido & Sigiſmundo legatis ſuis miſerat, reuerſum cum magnis muneribus nunciauerunt: nam Lanfridus ac Sigiſmundus ambo in eodem itinere defuncti ſunt. Tum ille miſit Erchembaldum notarium ſuum in Liguriam, ad claſſem parandam, qua Elephas & ea quæ cum eo afferebantur, ſubueherentur. Ipſe vero celebrato die natalis ſancti Ioannis Baptiſtæ apud Eboreiam, Alpes tranſgreſſus in Galliam

Caroli Magni coronatio. Applauſus. Adoratio. Hoc vide Iaſeph. Steuon. de oſcul. ped. Pontif. pag. 93. Animad. uerſio in ſacrilegos Pont. violatores.

Spoleti aſſa. Terræmotus magnus.

Templorum vrbiumque ruina.

Legati Perſarum.

Legati Imperatoris.

Elephas dono miſſus.

Barcinona capitur cum Zati. Teate capitur cum Roſelino. *Iſaaci Iudæi cum Elephanto reditus.*

reuerſus eſt. Ipſa æſtate capta eſt Barcinona ciuitas in Hiſpania, iam biennio obſeſſa. Zatim præfectus eius, & alii complures Sarraceni comprehenſi: & in Italia Teate ciuitas ſimiliter capta & incenſa eſt, eiuſque præfectus Roſelinus comprehenſus. Caſtella, quæ ad ipſam pertinebant ciuitatem, in deditionem accepta ſunt. Zatim & Roſelinus vna die ad præſentiam Imperatoris deducti, & exilio damnati ſunt. Ipſius anni menſe Octobri Iſaac Iudæus de Aphriea cum Elephanto regreſſus, portum Veneris intrauit: & quia propter niues Alpes tranſire non potuit, Verſellis hyemauit. Imperator Aquiſgrani in palatio natalem Domini celebrauit.

De fœcialibus Hirenes & Caroli imperatoris: de Iſaaci appulſu cum Elephanto: Ortonæ & Luceriæ deditione: Tranſalbianorum Saxonum vaſtatione: Grimoaldi & Vuinigiſi factis: terræmotu, & legatis Conſtantinopolitanis, rebuſque ab eis geſtis.

DCCCII.

Ieſſe & Helingaudus. *Iſaaci aduentus.* *Abulabaz elephas.* *Ortona.* *Luceria.* *Saxones.* *Grimaldus.* *Winigyſus.*

HIrena Imperatrix de Conſtantinopoli miſit Legatum, nomine Leonem Spatarium, propter pacem confirmandam inter Francos & Græcos. Et Imperator viciſſim propter id ipſum, abſoluto illo, miſit Ieſſe Ambianenſem Epiſcopum & Helingaudum comitem Conſtantinopolim, vt pacem cum ea ſtatuerent. Celebratum eſt Paſcha Aquiſgrani in palatio. Ipſius anni menſe Iulio, XIII. Kalen. Auguſt. venit Iſaac cum Elephanto, & cæteris muneribus quæ a rege Perſarum miſſa ſunt. & Aquiſgrani omnia Imperatori detulit. Nomen Elephanto erat Abulabaz. Ottona ciuitas in Italia in deditionem accepta. Luceria quoque frequenti obſidione fatigata, & ipſa in deditionem venit: præſidiumque noſtrorum in ea poſitum. Imperator æſtatis tempore in Arduenna venatibus indulgens, miſſo in Saxoniam exercitu Tranſalbianos Saxones vaſtauit. Grimoaldus Beneuentanorum dux, in Luceria Winigiſum comitem Spoleti, qui præſidio præerat, aduerſa valetudine fatigatum obſedit, & in deditionem accepit: captumque honorifice habuit. Imperator Aquiſgrani natalem Domini celebrauit.

DCCCIII.

Terræmotus *Nicephori Imp. legati*

Hac hyeme, circa ipſum palatium, & finitimas regiones, terræmotus factus eſt; & ſubſecuta eſt mortalitas. Wiginiſus à Grimoaldo redditus eſt: & miſſi Imperatoris, Cõſtantinopoli reuerſi ſunt: & venêre cum eis legati Nicephori imperatoris, qui tunc Rempub. regebat: Nam Hirenam, poſt aduentum legatorum Franciæ, depoſuerunt. Quorum nomina fuerunt, Michael epiſcopus, Petrus abbas, & Caliſtus candidatus: qui venerunt ad Imperatorem in Germania ſuper fluuium Sala, in loco qui dicitur *Saltz*: & pactum faciendæ pacis, in ſcripto ſuſceperunt: & inde dimiſſi, cum epiſtola Imperatoris Romani regreſſi, atq; Conſtantinopolim reuerſi ſunt. Imperator autem in Baioariam profectus, diſpoſitis Pannoniarum cauſis, Decembri menſe Aquiſgranum reuerſus eſt: ibique natalem Domini celebrauit.

De Saxonibus victis, & in Franciam miſſis: de Godefridi Danorum regis ad Carolum itinere intercepto: de Leonis Papæ ad eundem aduentu, & cauſa eius.

DCCCIV.

[illegible] in Franciam tranſmiſſi.

I[illegible] Aquiſgrani hyemauit: æſtate autem in Saxoniam ducto exercitu, omnes qui trans A[illegible] & in Wihmuodi† habitabant Saxones, cum mulieribus & infantibus,

hos tranſtulit in Franciam: & pagos Tranſalbianos Abodritis dedit. Eodem tempore Godefridus rex Danorum venit cum claſſe ſua, necnon & omni equitatu regni ſui, *Godefridus* ad locum qui dicitur Sliesthorp, in confinio regni ſui & Saxoniæ. Promiſerat enim ſe *Danus.* ad colloquium Imperatoris venturum: ſed conſilio ſuorum inhibitus, propius non ac- *Sliesthorp. Inf. an. 808.* ceſſit. Imperator autem ſuper Albim fluuium ſedebat, in loco qui dicitur Holdunſtein. & miſſa ad Gudefridum legatione pro perfugis reddendis, medio Septembri Coloniam venit: dimiſſoque exercitu, primo Aquiſgrani, deinde Arduennam venit: & venationibus indulgens, Aquaſgrani reuerſus eſt. Medio Nouembri allatum eſt ei Leonem Papam natalem Dominicum cum eo celebrare velle, vbicunque hoc contingere potuiſſet. Quem ſtatim miſſo ad ſanctum Mauritium Carolo filio ſuo, honorifice ſuſcipere iuſſit: ipſe obuiam illi in Remorum ciuitatem pro- *Leonis pont. ad Carolum aduentus.* greſſus eſt: ibique ſuſceptum, primo in Cariſiacum villam, vbi natalem Domini celebrauit, deinde Aquaſgrani perduxit: & donatum magnis muneribus, per Baioariam redire volentem deduci fecit vſque Rauennam. Cauſa aduentus eius hæc fuit. Perlatum erat ad Imperatorem æſtate præterita, Chriſti ſanguinem in ciuitate *Sanguis* Mantua fuiſſe repertum: propter hoc miſit ad Papam, petens vt huius famæ veri- *Chriſti Mantuæ* tatem perquireret. Qui accepta occaſione exeundi, primo in Langobardiam, quaſi *repertus.* pro inquiſitione prædicta, profectus eſt, indeque arrepto itinere ſubito ad Imperatorem vſque peruenit. Manſitque apud illum dies VIII. & (ſicut dictum eſt) Romam repedauit.

De Cacani (ſic enim Paulus Diaconus ſcribit) ſeu Cagani aut Capcani Hunorum regis nomine: Theodori ad Carolum aduentu & petitione, & obitu, & ſucceſſoris Cagani ſeu Capcani poſtulatis. de Bechonis Sclauorum ducis cade.

DCCCV.

NON multo poſt, Caganus † princeps Hunorum, propter neceſſitatem populi *al. Capcanus.* ſui Imperatorem adiit: poſtulans ſibi locum dari ad habitandum, inter Saba- *Caganus Hunus poſtulatio.* riam & Carnuntum: quia propter infeſtationem Sclauorum, in priſtinis ſedibus eſſe non poterat. Quem imperator benigne ſuſcepit. Erat enim Caganus Chriſtianus, nomine Theodorus, & precibus eius annuens, donatum redire permiſit. Qui rediens ad populum ſuum, pauco tempore tranſacto diem obiit. & miſit Ca- *Cacani* ganus vnum de optimatibus ſuis petens ſibi honorem antiquum, quem Caganus a- *mors.* pud Hunos habere ſolebat: cuius præbuit precibus Imperator aſſenſum, & ſummam totius regni, iuxta priſcum eorum ritum, Caganum habere præcepit. Eodem anno miſit exercitum ſuum, cum filio ſuo Carolo, in terram Sclauorum, qui *Sclaui Bohemi.* vocantur Behemi: qui omnem illorum patriam depopulatus, ducem illorum nomine Bechonem occidit: & inde regreſſus in Voſegum ſyluam, ad patrem venit in loco qui dicitur Campus. † Nam Imperator Iulio menſe Aquiſgrani profectus, per *ms. ſ. Camp.* Theodonis villam atque Mettos † tranſiens, Voſegum petiit: ibique venationi va- *al. Metas.* cans, poſt reuerſionem exercitus, ad Rhumericum † caſtellum profectus, ibi ali- *al. Numerici.* quantum temporis moratus, ad hyemandum in Theodonis villa † palatio ſuo *hod. Thionuille, German. Diedenhouen.* conſedit: ibi ad eum ambo filii ſui Pipinus & Ludouicus, venerunt: celebrauitque ibi natalem Domini.

De Delmatarum legatione: Venetiæ Delmatiæque per Ca[illegible] Magnum ordinatione. Maurorum incurſatione: Pompilonen[illegible] & Nauarrorum ad fidem Chriſtianam conuerſione: Claſſe Nicephori in Delmatiam miſſa: & mira legatorum à Perſide reuerſione.

DCCCVI.

Delmatarum legati. al. Delmatarum. Venetiæ Dalmatiæq; ordinatio. Regni viuo Carolo diuiſio. Einhardus. Theudonis. Nouiomagum. Sorabi Sclaui. m.ſ Mildaoch. m.ſ Beeheim. Mauri Corſicam infeſtantes pelluntur. Hedumari cædes. al. Taruiſiani.

STatim poſt natalem Domini, venerunt Willerus & Beatus duces Venetiæ n[illegible] non & Paulus dux Iaderæ, atque Donatus eiuſdem ciuitatis epiſcopus, legati D[illegible]matarum †, ad præſentiam Imperatoris, cum magnis donis. & facta eſt ibi or[illegible] ab Imperatore, de Ducibus & populis tam Venetiæ quam Delm[illegible]tiæ. [illegible] lutis, conuentum habuit Imperator cum primoribus & optimatibus Francoru[illegible] de pace conſtituenda & conſeruanda inter filios ſuos, & diuiſione regni [illegible] partes: vt ſciret vnuſquiſque illorum, quam partem tueri & reg[illegible] ſtes illi eueniret. De hac partitione & teſtamentum factum, & [illegible] ab [illegible] matibus Francorum confirmatum: & conſtitutiones [illegible] conſeruandæ pac[illegible] atque hæc omnia literis mandata ſunt, & Leoni papæ [illegible] ſua manu ſubſcrib[illegible] per Einhardum miſſa. Quibus Pontifex lectis, & aſſe[illegible] & pro[illegible]nu ſubſcripſit. Imperator dimiſſo vtroque filio in regnum illis deputatum, Pi[illegible] ſcilicet & Ludouico, de villa Theodonis per Moſellam & Rhenum ſecunda aq[illegible] Nouiomagum nauigauit: ibique ſanctum Qu[illegible]dragesimale ieiunium, & ſacra[illegible] P[illegible]ſchæ feſtiuitatem celebrauit. Et inde po[illegible] nonnullos dies Aquaſ[illegible] veniens, Ca[illegible]lum filium ſuum in terram Sclauorum, qui dicuntur Sorabi & ſedent ſuper Albi[illegible] fluuium, cum exercitu miſit. In qua expeditione, Mileduochus † Sclauorum dux [illegible] fectus eſt. duoque caſtella ab exercitu ædificata, vnum ſuper ripam flu[illegible] Sal[illegible] [illegible]rerum iuxta fluuium Albim. Sclauiſque pacatis, Carolus cum exercit[illegible], in loco qui dicitur Silli, ſuper ripam Moſæ fluminis, ad imperatorem venit. Miſſ[illegible] & manus de Baioari[illegible] & Alemannia atque Burgundia, ſicut anno ſuperiore, [illegible] Beehemi †. vaſtataque terræ non minima portione, abſque vllo g[illegible] inc[illegible]o regreſſa. Eodem anno in Corſicam inſulam, in Mauros qui eam vaſtabant, c[illegible] de Italia a Pipino miſſa eſt. Cuius aduentum Mauri non expectantes, abſceſſ[illegible]. V[illegible]nus tamen noſtrorum, Hadumarus comes ciuitatis Genuæ, imprudenter [illegible] dimicans, occiſus eſt. In Hiſpania vero Nauarri & Pampilonenſes, qu[illegible] annis ad Sarracenos defecerant, in fidem recepti ſunt. Claſſis a Nicephoto [illegible]tore, cui Nicetas patricius præerat, ad recuperandam Delmatiam mittitur. & [illegible] qui an[illegible] re quatuor annos ad regem Perſarum miſſi ſunt, per ipſas G[illegible] [illegible]um ſtationes tranſuecti, ad Taruiſani † portus receptaculum, nullo aduerſarioru[illegible]tiente, regreſſi ſunt. Imperator celebrauit natalem Domini Aquiſgrani.

De Lunæ ſoliſque eclipſibus: & Iouiniani ſtellæ mirabili apparitione: de aciebus [illegible] facibus in cœlo viſis: de ſtella Mercurii viſa in Sole ab auctore operis, ne vanus putetur: de muneribus miris Thomæ Patriarchæ: & de Maurorum ſtrage.

DCCCVII.

A[illegible] IV Nonas Se[illegible] fuit ecli[illegible] Lunæ: tunc ſtaba[illegible] XVI. [illegible] XVI par[illegible]. Hoc anno pridie [illegible]

fuit

fuit Luna XVII. quando ſtella Iouis, quaſi per eam tranſire viſa eſt: & III. Idus Febr.
eclipſis Solis meridie ſtante vtroque ſydere in XXV. parte Aquarii. Iterum IV. Kal. *Eclipſis ſolis*
Martii fuit eclipſis Lunæ: & apparuerunt acies eadem nocte miræ magnitudinis. & *Eclipſis lunæ*
Sol ſtetit in XI. parte Piſcium: & luna in XI parte Virginis. Nam & ſtella Mercurii *Mercurii ſtella viſa.*
XVI. Kalen. April. viſa eſt in Sole, quaſi parua macula nigra paululum ſuperius medio
centro eiuſdem ſyderis: quæ a nobis octo dies conſpicitur: ſed quando primum in-
trauit, vel exiuit, nubibus impedientibus minime notare potuimus. Iterum menſe Au-
guſto XI. Kal. Septemb. eclipſis Lunæ facta eſt, hora noctis tertia, Sole poſito in V. par- *Eclipſis lunæ*
te Virginis & luna in V. parte Piſcium. Sicq; ab anni ſuperioris Seprembrio, vſq; ad an-
ni præſentis Septembrium, ter Luna obſcurata eſt, & Sol ſemel.

Ratbertus legatus † Imperatoris, qui de oriente reuertebatur, defunctus eſt: & le- *al. miſſus,*
gatus regis Perſarum nomine Abdella, cum Monachis de Hieruſalem qui legatione
Thomæ patriarchæ fungebantur (quorum nomina fuere Georgius & Felix) ad Impe- *Abdella legati munera miranda.*
ratorem peruenerunt, munera deferentes, quæ prædictus Rex Imperatori miſerat: vi-
delicet Papilionem & tentoria atrii, miræ magnitudinis & pulchritudinis: erant enim
omnia biſſina, tam tentoria quam & funes eorum, diuerſis tincta coloribus. Fuerunt
præterea munera præfati Regis, pallia ſerica multa & precioſa, & odores atq; vnguen-
ta, & balſamum, necnon & horologium ex aurichalco, arte mœchanica mirifice com- *Horologium artificioſum.*
poſitum: in quo XII. horarum curſus ad clepſydram vertebatur, cum totidem æreis pi-
lulis quæ ad completionem horarum decidebant, & caſu ſuo ſubiectum ſibi cymba-
lum tinnire faciebant: additis in eodem eiuſdem numeri equitibus, qui per XII. fene-
ſtras, completis horis exibant, & impulſu egreſſionis ſuæ, totidem feneſtras, quæ prius
apertæ erant, claudebant: Necnon & alia multa erant in ipſo horologio, quæ nunc e-
numerare longum eſt. Fuerunt præterea inter prædicta munera, cãdelabra duo ex au- *Candelabra.*
richalco miræ magnitudinis & proceritatis: quæ in Aqueuſi palatio ad Imperatorem
delata ſunt. Imperator legatum & Monachos, per aliquantum tempus ſecum retinens,
in Italiam direxit, atque eos tempus nauigationis expectare iuſſit. Eodemq; anno Bur-
chardum comitem ſtabuli ſui, cum claſſe miſit in Corſicam: vt eam a Mauris qui ſu- *Burchardus Comeſtabuli.*
perioribus annis illuc prædatum venire conſueuerant, defenderet. Qui iuxta conſue-
tudinem ſuam, de Hiſpania egreſſi, primo ad Sardiniam appulſi ſunt: ibique cum
Sardis prælio commiſſo, & multis ſuorum amiſſis (nam tria millia ibi cecidiſſe perhi- *Maurorum in Sardinia cades.*
bentur) in Corſicam recto curſu peruenerunt. Ibi iterum in quodam portu eiuſdem
inſulæ, cum claſſe cui Burchardus præerat, prælio decertauerunt: victique ac fugati
ſunt amiſſis XIII. nauibus, & plurimis ſuorum interfectis. Adeo illo anno in omni- *In Corſica ſtrages.*
bus locis aduerſa fortuna fatigati ſunt, vt ipſi ſibi hoc accidiſſe teſtati ſint, eo quod an- *al. Patelaria.*
no ſuperiore, contra omnem iuſtitiam, de Patalaria † inſula LX. monachos aſportatos *Maurorum ſcelus in monachos.*
in Hiſpania vendiderunt. Quorum aliqui per liberalitatem Imperatoris, iterum ad
ſua loca reuerſi ſunt. Nicetas patritius, qui cum claſſe Conſtantinopolitana ſedebat
in Venetia, pace facta cum Pipino rege, & induciis vſque ad menſem Auguſti conſti-
tutis, ſtatione ſoluta, Conſtantinopolim regreſſus eſt. Hoc anno Imperator Paſcha *Niceta Conſtantinop. reditus.*
Aquiſgrani celebrauit: necnon & natalem Domini.

De Godefridi Danorum regis in Abodritos & Sclauos conatibus: & Caroli iunioris reſiſtentia. Danorum munimento contra Francos. Leone Pontifice: & eius in Britanniam legatis.

DCCCVIII.

HYems molliſſima ac peſtilens fuit in illo tempore: vereque inchoante Imperator *Peſtilentia.*
Nouiomagum profectus: tranſactoque ibi Quadrageſimali ieiunio, celebrato *Nouiomagum.*
& ſancto Paſcha, iterum Aquaſgrani regreſſus eſt: & quia nuntiabatur Godefridum *Godefridus*
Regem Danorum, in Abodritos cum exercitu traieciſſe, Carolum filium ſuum ad *Danor. rex in Abodritos,*

Albiam, cum valida Francorum & Saxonum manu miſit: iubens veſano Regi reſiſte-re, ſi Saxoniæ terminos aggredi tentaret. Sed ille ſtatiuis per aliquot dies in littore ha-bitis, expugnatis etiam & manu captis aliquot Sclauorum caſtellis, cum magno copia-*Draſco. Godelaibus.* rum ſuarũ detrimento reuerſus eſt. Nã licet Draſconem ducẽ Abodritorum, populari-um fidei diffidentem, loco pepuliſſet, Godelaibum, alium ducem, dolo captum pati-bulo ſuſpendiſſet, Abodritorum duas partes ſibi vectigales feciſſet, optimos tamen militum ſuorum, & manu promtiſſimos, amiſit: & cum eis filium fratris ſui nomine Reginoldum, qui in oppugnatione cuiuſdam oppidi, cum plurimis Danorum pri-moribus interfectus eſt. Filius autem Imperatoris Carolus, Albiam ponte iunxit: & *Linones. Smeldingi.* exercitum cui præerat, in Liuones & Smeldingos (qui & ipſi ad Godefridum regem defecerant) quanta potuit celeritate tranſpoſuit: populatiſque circumquaque eorum agris tranſito iterum flumine cum incolumi exercitu in Saxoniam ſe recepit. Erant *Vultzi.* cum Godefrido in expeditione prædicta Sclaui, qui dicuntur Vultzi: qui propter an-tiquas inimicitias quas cum Abodritis habere ſolebant, ſponte ſe copiis eius coniun-xerunt. Ipſoque in regnum ſuum conuertente, cum præda, quam ab Abodritis ca-pere potuerunt, & ipſi domum regreſſi ſunt. Godefridus vero priuſquam reuerte-*Emporium Reric.* retur, deſtructo emporio (quod in oceani littore conſtitutum lingua Danorum *Reric* dicebatur, & magnam regno illius commoditatem, vectigalium perſolutione, præ-*al. Sliesthorp ſup. an. 804.* ſtabat) tranſlatiſque inde negotiatoribus, ſoluta claſſe, ad portum qui *Liesthor* † dici-tur cum vniuerſo exercitu venit. Ibi per aliquot dies moratus, limitem regni ſui qui Saxoniam reſpicit, vallo munire conſtituit, eo modo vt ab orientali maris ſinu *al. Ostarsalt.* (quem illi *Oſtarhſalt* † dicunt) vſque ad occidentalem oceanum, totam Egidoræ flu-*Danorum munimentum.* minis aquilonarem ripam munimentum valli prætexeret, vna tantum porta dimiſſa, per quam carra & equites emitti & recipi poſſent. Diuiſo itaque opere inter duces *al. Nordendan humbrorum.* copiarum, domum reuerſus eſt. Interea rex Norddanhumbrorum † de Britannia in-ſula, nomine Eardulfus, regno & patria pulſus, ad Imperatorẽ, dum adhuc Nouioma-gi moraretur venit: & patefacto aduentus ſui negotio, Romam proficiſcitur: Roma-que rediens, per legatos Romani Pontificis, & domini Imperatoris, in regnum ſuum *Leo III.* reducitur. Præerat tunc temporis eccleſiæ Romanæ Leo tertius: cuius legatus ad Bri-tanniam directus eſt, Aldulfus diaconus de ipſa Britannia, natione Saxo: & cum eo ab *Legati.* Imperatore miſſi duo Abbates, Rotfridus notarius, & Nantharius abbas de ſancto Al-domaro. Imperator vero ædificatis per legatos ſuper Albim fluuium duobus caſtel-lis, præſidioque in eis contra Sclauorum incurſiones diſpoſito, Aquiſgrani hyemauit: natalemque Domini & ſanctum ibidem Paſcha celebrauit.

De claſſe Conſtantinopolitana Venetias miſſa: Dertoſa ab Ludouico rege obſeſſa. De Nortdanhumbrorum regis reductione in regnum. De Legatorum reditu. Danorum regis motu. Quæſtione de Spiritus ſancti proceſſione. Traſconis cade. Aureoli obitu. Amoroni deditione oblata: & eclipſi Lunæ.

DCCCIX.

Claſſis Conſtantinopol. al Comiaclum. Claſſis Conſtantinopoli miſſa, primo ad Delmatiam, deinde Venetiam appulſa eſt. Cumque ibi hyemaret, pars eius Connaclum † inſulam acceſſit: commiſ-ſoq; prælio contra præſidium quod in ea diſpoſitum erat, victa atque fugata in Vene-tiam receſſit. Dux autem qui claſſi præerat, nomine Paulus, cum de pace inter Fran-cos & Græcos conſtituenda, quaſi ſibi hoc eſſet iniunctum, apud Pipinum Italiæ re-*Obelerius à Sabellico vocatus.* gem agere moliretur, *Wilhareno & Beato, Venetiæ ducibus, omnes conatus eius im-pedientibus, atque ipſi etiam inſidias parantibus, cognita illorum fraude diſceſſit. At in occiduis partibus, dominus Ludouicus rex cum exercitu Hiſpaniam ingreſſus, Dertoſam ciuitatem, in ripa Iberi fluminis ſitam, obſedit: conſumptoq; in eius oppugna-

tione

[illegible] illus [illegible] tempore, poſtquam eam tam cito capi non poſſe vidit, dimiſſa [illegible]one, cum incolumi exercitu in Aquitaniam ſe recepit. Poſtquam Ard[illegible] rex Nordan[illegible] reductus eſt in regnum ſuum, & legati Imperatoris atq; Pontifi- Nordanhumbrorum rex.
[illegible] reuerſi [illegible] vnus ex eis, videlicet A[illegible]us, a piratis captus eſt (cæteris ſine detri-
mento tran[illegible]tibus) ductuſq; ab eis in B[illegible], a quodam Cenulfi regis homine
redemptus [illegible]namq; re[illegible]. In T[illegible] P[illegible], ciuitas maritima, a Græcis Populonium,
qui Or[illegible] vocantur depr[illegible]ata eſt. Mauri quoque de Hiſpania Corſicam ingreſſi, in al. Orobiota.
ipſo ſancto P[illegible] ſabbato ciuitatem quandam diripuerunt, & præter Epiſcopum, &
paucos ſenes, atq; infirmos [illegible] reliquerunt. Interea Godefridus rex Danoru Godefridus
per negotiatores quoſ[illegible] mandauit, *ſe audiſſe quod Imperator ei fuiſſet iratus, eo quod in Abo-* Danus.
dritos anno ſuperiore duxit exercitum [illegible] iniurias: addens, *velle ſe purgare ab eo quod
obiiciebatur*; *[illegible] ruptionem ab [illegible] inchoatam prius, quam ab eo bellum*. Petebat etiam *vt
conuentus com[illegible] Imperatoris, atq; ſuorum, iuxta terminos regni ſui ad Albim fieret: in quo res
inuicem [illegible] proferri, & emendatione digna inter partes enumerari poſſent*. Non abnuit Im- f. emendari.
perator, colloquiumq; trans Albim habitum cum primoribus Danorum, in loco qui
dicitur *Badenfliot*: multiſq; hinc & inde prolatis atq; enumeratis rebus, negotio peni- Badenfliot.
tus infecto diſceſſum eſt. Traſco vero dux Abodritorum, poſtquam filium ſuum poſtu- Traſco.
lanti Godefrido obſidem dederat, collecta popularium manu, & auxilio a Saxonibus
accepto, vicinos ſuos Vultzus aggreſſus, agros eorum ferro & igni vaſtat: regreſſuſq;
domum cum ingenti præda, accepto iterum a Saxonibus [illegible], Smeldin- Smeldingi.
gorum maximam ciuitatẽ expugnat: atq; his ſucceſſibus, [illegible],
ad ſuam ſocietatem redire coegit. His ita geſtis, Imperator de Ar[illegible] Aquiſ[illegible]
reuerſus, menſe Nouembrio concilium habuit de proceſſione [illegible]
quæſtionem Iuannes quidam monachus Hieroſolymis primo com[illegible] Quæſtio de proceſſione [illegible]
finiendæ cauſa, Bernharius epiſcopus Wormacenſis, & Alahardus [illegible]
Corbeiæ, Romam ad Leonem papam miſſi ſunt. Agitatum eſt [illegible] ſancti
lio de ſtatu Eccleſiarum, & conuerſatione eorum qui in eis Deo ſeruire d[illegible]
al quid tamen definitum eſt, propter rerum (vt videbatur) magnitudinem. Imper[illegible]
autem, quum ei multa de iactantia & ſuperbia regis Danorum nuntiarentur, ſtatuit
trans Albim fluuium ciuitatem ædificare, Francorumque in ea ponere præſidium. Motus in
Cumq; ad hoc per Galliam atq; Germaniam homines congregaſſet, armiſq; ac cæte- Danos.
ris ad vſum neceſſariis rebus inſtructos, per Friſiam ad locum deſtinatum per[illegible]ere iuſ-
ſiſſet, Traſco dux Abodritorum in emporio Reric, ab hominibus Godefridi per dolum Traſco per
interfectus eſt. Sed Imperator, poſtquam locum ciuitati conſtruendæ fuerat exploratus,
Egbertum comitem huic negotio exequendo præficiens, Albim traiicere, & lo-
cum iuſſit occupare. Eſt autem locus ſuper ripam Sturiæ fluminis vocabulo [illegible]
& occupatus eſt ab Egberto, & comitibus Saxonicis, circa idus Martias, & muniri cœ-
ptus. Aureolus comes, qui in commercio Hiſpaniæ atq; Galliæ, trans Pyrinæum con-
tra Oſcam & Cæſaraugustam reſidebat, defunctus eſt: & Am[illegible] præfectus [illegible] Amoroz.
[illegible] Oſcæ locum eius inuaſit: & in caſtellis illius præſidia diſpoſuit [illegible]
ad Imperatorem legatione, ſeſe cum omnibus quæ habebat, in deditionem [illegible] ve-
nire velle promiſit. Eclipſis lunæ contigit VII. Kal. Ianuarii.

*De Amoroz præfecti oblatis. Maurorum in Sardiniam & Corſi-
cam irruptione. Motibus in Venetos, Delmatas, Danos, Friſones,
quos Dani vicerunt. De Godefridi Danorum regis, quem Saxo
Gotricum appellat, iactantia & cæde. Pipini obitu. Boum lue.
Eclipſibus. Amoroz pulſione.*

DCCCX.

Amoroz Cæſar Auguſtæ præfectus, poſt[illegible] ad eum perue- Amoroz
[illegible] petiit v[illegible] & Hiſpanici limitis cuſtodes:

mm 2

pro[illegible] ſe in eo colloquio, cum ſuis omnibus, in Imperatoris dicio[illegible] turum. Quibus licet Imperator vt fierent annuiſſet, multis interuenie[illegible] remanſit infectum. *Maurorum irruptio.* Mauri de [illegible] Hiſpania maxima claſſe comparata, [illegible] diniam, deinde Corſicam appulerunt, [illegible] nullo in ea inuento præſidio, in[illegible] totam ſubegerunt. *Pipini in Venetos motus.* Interea Pipinus rex, perfidia ducum Veneticorum in[illegible] Venetiam bello terra marique iuſſit appeti. Subiecta[illegible]que Venetia, ac ducibus [illegible] deditionem acceptis, eandem claſſem ad Dalmatiæ litora vaſtanda m[illegible] *In Dalmatias.* Paulus Cephaleniæ præfectus, cum orientali claſſe ad auxilium Dalmatis fe[illegible] aduentaret, regia claſſis ad propria regreditur. *al. Hruodtrud.* Rhodtrudis [illegible] filia Imperato[illegible] q[illegible] natu maior erat, VIII. Idus Ianu. diem obiit. *Caroli in Danos.* Imperator vero Aquiſgrani ad[illegible] & contra Godefridum Regem expeditionem meditans, nuntium accipit [illegible] *Normannorum in Friſiam.* ducentarum nauium, de Nortdmannia in Friſiam appulſam: totaſque Friſico[illegible]ri adiacentes inſulas eſſe vaſtatas: iamque exercitum illum in continenti eſſe [illegible] *Dani Friſones vicerunt.* naque prælia cum Friſonibus commiſiſſe: Danoſque victores tributum v[illegible] fuiſſe: & vectigalis nomine centum libras argenti a Friſonibus iam eſſe ſolutas: R[illegible] gem vero Godefridum domi eſſe: & reuera ita erat. Qui nuntius Imperatorem [illegible] eo concitauit, vt miſſis in omnes circumquaque regiones, ad congregandum exercitum, nuntiis, ipſe ſine mora palatio exiens, primum quidem claſſi occurrere, dei[illegible] tranſmiſſo Rheno flumine, in loco qui Lippia vocatur, copias quæ nondum con[illegible]nerant ſtatuit opperiri. Vbi dum aliquot dies moraretur, elephas ille quem ei Aa[illegible] Rex Sarracenorum miſerat, ſubita morte periit. Congregatis tandem copiis, q[illegible]ta potuit celeritate ad Alaram fluuium contendit: caſtriſque iuxta confluentem eius, qua Wiſuræ flumini coniungitur, poſitis, in vanum Godefridi regis præſtolatur a[illegible]uentum. *Godefridi iactantia.* Nam Rex ille vaniſſima ſpe victoriæ inflatus, acie ſe cum Imperatore [illegible]gredi velle iactabat. Sed dum Imperator in memorato loco ſtatiua haberet, d[illegible]uerſarum rerum nuntii ad eum deferuntur. Nam & claſſem quæ Friſiam vaſtabat domum regreſſam: & Godefridum regem a quodam ſuo ſatellite interfectum. *[illegible]ades.* C[illegible]lum, vocabulo *Hohbuoki*, Albiæ flumini appoſitum, in quo Odo legatus Impe[illegible] & orientalium Saxonum erat, a Vultzis captum: & Pipinum filium eius, re[illegible] *Pipini obitus.* liæ, VIII. Idus Iulias de corpore migraſſe: duaſque legationes de diuerſis terrarum partibus, vnam de Conſtantinopoli, alteram de Cortuba, pacis faciendæ cauſa, a[illegible] [illegible] narratur. Quibus ille acceptis, diſpoſita pro temporis conditione Saxo[illegible]a, *Boum lues.* domum reuertitur. Tanta fuit in ea expeditione boum peſtilentia, vt pene nullus ex tanto exercitu ſupereſſet, quin omnes vſque ad vnum interirent: & non ſolum [illegible], ſed & [illegible] omnes Imperatori ſubiectas prouincias, illius generis animalium mortalitas [illegible]manisſime graſſata eſt. *[illegible] Nice[illegible]* Imperator Aquaſgrani veniens, menſe Octobrio memoratas legationes audiuit, pacemque cum Nicephoro imperatore, & cum Abalaze rege Hiſpaniæ fecit. Nam Nicephoro Venetiam reddidit: & Henricum com[illegible] [illegible] a Sarracenis captum, Abuzale remittente, recepit. Eo anno Sol & Luna bis d[illegible] *Eclipſes.* runt, Sol VII. Idus Iunii, & pridie Kalend. Decemb. Luna XI. Kalend. Iul. & X[illegible] Kalend. Ianuar. Corſica inſula a Mauris vaſtata eſt. Amoroz ab Adirama [illegible] A[illegible]za[illegible]s, de Cæſarauguſta expulſus, & Oſcam intrare compulſus eſt. Gode[illegible] *Hemmingus Danus.* rum rege mortuo, Hemmingus filius fratris eius, in regnum ſucceſſit, & pace[illegible] Imperatore fecit.

De Legatis pacis ad Nicephorum à Carolo miſſis: De pace c[illegible] Hemmingo Danorum rege, & de primoribus vtriuſque. De tri[illegible] exercitibus in tres partes à Carolo miſſis, & proſpere reducibus: P[illegible]ro, id eſt, turri ad Bononiam (quam Bolloniam vocant) c[illegible]nſtitut[illegible] & claſſe Gandaui inſtaurata: Legatis Danorum, & Hunorum, Auarum, Sclauorum. Deque Caroli filii Imperatoris obitu nuntiato.

DCCC X[illegible]

DCCCXI

ABſoluto atque dimiſſo Arſafio Spathario (hoc erat nomen legato Nicefori imperatoris) eiuſdem pacis confirmandæ gratia, legati Conſtantinopolim ab Imperatore mittuntur, Haido epiſcopus Baslenſis, Hugo comes Turonicus, & Aio Langobardus de Foroiuſii: & cum eis Leo quidam Spatharius, natione Siculus, & Willeri † dux Veneticorum. Quorum alter ante annos decem Romam ad imperatorem, cum ibi eſſet, de Sicilia profugit: & redire volens in patriam remittitur. Alter propter perfidiam honore ſpoliatus, Conſtantinopolim ad dominum ſuum duci iubetur. Condicta inter Imperatorem & Hemmingum Danorum regem pax, propter hyemis aſperitatem quæ inter partes commeandi viam claudebat, in armis tantum iurata ſeruatur: donec redeunte veris temperie, & apertis viis quę immanitate frigoris clauſę fuerunt, congredientibus ex vtraque parte vtriuſque gentis (Francorum ſcilicet & Danorum) decem primoribus ſuper fluuium Egidoram, in loco qui vocatur Claris, viciſſim ſecundum ritum ac morem ſuum, ſacramentis iuratis, pax confirmatur. Primores autem de parte Francorum hi fuere, Walachus comes filius Bernardi, Burchardus comes, Mirocus comes, Vado comes, Bernardus comes, Egebertus comes, Theodoricus comes, Abo comes, Oſtdagus comes, Wigmannus comes. De parte vero Danorum, in primis fratres Hemmingi, Hancum & Angandeo. Deinde cæteri honorabiles inter ſuos viri, Offredus cognomento Turd·mulo, & Warſteinus, & Suonus †, & Vrnius, & alius Offridus filius Heiligeni, & Offredus de Sconaouue, & Hebbi, & Aouus. Imperator vero pace cũ Hemmingo firmata, & placito generali, ſecundũ conſuetudinẽ, Aquiſgrani habito, in tres partes regni ſui totidem exercitus miſit: vnũ trans Albiam in Liuones: qui & ipſos vaſtauit, & caſtellũ Hohbuoki, ſuperiori anno à Vultzis deſtructũ, in ripa Albiæ fluminis reſtaurauit. Alterum in Pannonias, ad controuerſias Hunorum finiendas. Tertium in Brittones, ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes, rebus proſpere geſtis, incolumes regreſſi ſunt. Ipſe autem interea Imperator, propter claſſem, quam anno ſuperiore fieri imperauit, videndum, ad † Bononiam ciuitatem maritimã, vbi eædem naues congregatæ erant, acceſſit: Pharumque ibi ad nauigantium curſus dirigendos antiquitus conſtitutam, reſtaurauit: & in ſummitate eius nocturnum ignem accendit: & inde ad Scaldim fluuium veniens, in loco qui vocatur Gand, naues ad eandem claſſem ædificatas aſpexit: & circa medium Nouembrium Aquiſgrani venit. Obuiauerunt ei venienti legati Hemmingi regis, Aouus & Hebbi, munera Regis & verba pacifica deferentes. Fuerunt etiam Aquiſgrani aduentum eius expectantes qui de Pannonia venerunt, Camzanci princeps Auarum, & Tudim, & alii primores, ac duces Sclauorum circa Danubium habitantium: qui à ducibus copiarum, quæ in Pannoniam miſſæ fuerunt, ad præſentiam principis iuſſi venerunt. Interea Carolus filius domini Imperatoris, qui maior natu erat, pridie Nonas Decembres diem obiit: & Imperator Aquiſgrani hyemauit.

Legati ad Nicephorum. *Obelerius.* *Pax cum Dano.* *Primores Francorum.* *Proceres Danorum.* *al. Suomi.* *Exercitus tres.* *In Liuones.* *Hunos.* *Britones.* *Bolloniam.* *Farus.* *Gandauum.* *Legati Danorum.* *Caroli filii mors.*

De Hennungi ſeu Hemmigi obitu: & regni Danorum inter heredes contentione & cæde: De Hartoldi ſeu Haraldi & Ragenfredi Danorum regno. De Nicephori obitu. Michaelis ſucceßione: & legatis pacis. Claſſe Maurorum in Corſicam & Sardiniam aduentante. Nortmannorum in Scotia ſtrage. De pace cum Abulamo Sarraceno, cum Beneuentanis, cum Vultzis & Danis.

DCCCXII.

NEc multo poſt Hemmingus Danorum rex defunctus nuntiatur. Cui cum Sigifridus nepos Godefridi regis, & Amilo † nepos Herioldi & ipſius, ſuccedere vo-

Hemmingi obitus. *al. Anulo.*

luiſſent, neque inter eos, vter regnare deberet, conuenire potuiſſet, comparatis copiis, & commiſſo prælio ambo moriuntur. Pars tamen Amilonis adepta victoria fratres eius, Harioldum & Ragenfridum †, Reges ſibi conſtituunt. Quam neceſſario pars victa ſecuta, eoſdem ſibi regnare non abnuit. In eo prælio decem millia DCCCCXL. viri cecidiſſe narrantur. Niceforus Imperator poſt multas & inſignes victorias, in Mœſia prouincia commiſſo cum Bulgaris prælio moritur: & Michael gener e[illegible]s factus Imperator, Legatos domini imperatoris Caroli, qui ad Nicephorum miſſi fuerunt, & Conſtantinopoli ſuſcepit & abſoluit: cum quibus & legatos ſuos direxit Michaelem ſcilicet epiſcopum & Arſafium atque Theoguoſtum protoſpathar[illegible]s & per eos pacem a Niceforo inceptam confirmauit. Nam Aquiſgrani, vbi [illegible]d Imperatorem venerunt, ſcriptum pacti ab eo in Eccleſia ſuſcipientes, more ſuo, id eſt, græca lingua, laudes ei dixerunt, Imperatorem eum & Baſileum appellantes: & reuertend[illegible] Romam venientes, in Baſilica ſancti Petri Apoſtoli, eundem pacti ſeu fœderis libellum à Leone papa denuo ſuſceperunt. Quibus dimiſſis, imperator generali conuentu Aquiſgrani ſolenniter habito, Bernardum filium Pipini nepotem ſuum in Italiam miſit: & propter famam claſſis, quę de Aphrica & de Hiſpania, ad vaſtandam Italiam, ve[illegible]tura dicebatur, Walanem filium Bernardi patruelis ſui, cum illo eſſe iuſſit, quoad[illegible]que rerum euentus ſecuritatem noſtris afferret. Hæc claſſis partim in Corſicam, partim in Sardiniam venit. Claſſis etiam Nordmannorum Hyberniam Scottorum inſulam aggreſſa, commiſſoque cum Scottis prælio, parte non modica Nordmannorum interfecta, turpiter fugiendo domum reuerſa eſt. Pax cum Abulaz rege Sarracenorum facta. Item cum duce Beneuentanorũ Grimoaldo & tributi nomine XXV. [illegible]a ſolidorum auri a Beneuentanis ſoluta. Expeditio facta ad Vultzos, & ab eis obſides accepti. Harioldus & Ragenfridus, reges Danorum, miſſa ad Imperatorem legationę pacem petunt, & fratrem ſuum Hemmingum ſibi remitti rogant. *Robertus Abbas ſancti Germani monaſterii vita deceſſit. Iruuno quoque prudentiſſimus vir, loco eius ſucceſſit.* Hoc anno idibus Maii poſt meridiem Solis eclipſis fuit.

Haroldus cædes. al. Regenfridum. — *Nicephorus obit. Michael Imp.* — *Legati pacis.* — *Baſileum. i. Regem.* — *Bernardus.* — *Claſſis Maurorum.* — *Nortmannorum à Scottis ſtrages.* — *Pax cum Sarracenis. Beneuentanis. Vultzis.* — *Eclipſis.*

De legatione ad Michaelem imperatorem Conſtantinopolo. De Ludouici in conſortium imperii aſſumptione: Bernardi in regnum Italiæ: de conſiliis cauſa reformationis eccleſiæ: De pace cum Nordmannis Danis, & de Danorum geſtis: De inſidiis Mauro poſitis & earum vltione & ſtrage: De Michaelis imperatoris monachatu: Leonis imperio & Bulgarorum fuga.

DCCCXIII.

IMperator Aquiſgrani hyemauit: & incipiente verna temperie, Amalharium T[illegible]renſem epiſcopum, & Petrum abbatem monaſterii Nonantulas, propter pa[illegible] cum Michaele imperatore confirmandam Conſtantinopolim miſit. A[illegible]bito generali conuentu, euocatum ad ſe apud Aquaſgrani filium ſuum, Lu[illegible] Aquitaniæ regem, coronam illi impoſuit, & imperialis nominis conſortem fecit: [illegible]nardumque nepotem ſuum, Pipini filii ſui filium, Italiæ præfecit, & Regem appel[illegible] iuſſit. Concilia quoq; eius iuſſu, ſuper ſtatu Eccleſiarum corrigendo, per [illegible]liam ab Epiſcopis celebrata ſunt. Quorum vnum Magontiæ, alterum Remi[illegible] Turonis, quartum Cabillonis, quintum Arelati congregatũ eſt: & conſtitutio[illegible] in ſingulis factæ ſunt, collatio cor[illegible]m Imperatore in illo conuentu hab[illegible]. Quas q[illegible] noſſe voluerit, in ſupradictis quinq; ciuitatibus inuenire poterit: quanquam & in archiuo Palatii exemplaria illarum habeantur. Miſſi ſunt de hoc conuentu quidã F[illegible]corum & Saxonum primores, trans Albim fluuium ad confinia Nord[illegible]annor[illegible] pacẽ ſecundum petitionem Regum illorũ facerent, & fratrem eor[illegible] redd[illegible] cũ pari numero (nam ſexdecim erant de primatibus Danorum) in loc[illegible] de[illegible]

Legati. — *Ludouicus conſors imperii.* — *Bernardus rex Italiæ.* — *Concilia reformatoria.* — *Nortmanni, qui Nortvegi nunc dicuntur.*

curriſſent, iuramentis vtrinq; factis pax confirmata, & Regum frater eis redditus eſt: Qui tamen eo tempore domi non erant, ſed ad Weſtarfoldam cum exercitu profecti. *Weſtarfolda* Quæ regio vltima regni eorum, inter Septentrionem & Occidentem ſita, cõtra Aquilonem Britanniæ ſummitatem reſpicit: Cuius principes ac populus, eis ſubiici recuſabant. Quibus perdomitis, cum reuerſi eſſent, & fratrem ab Imperatore miſſum recepiſſent, filii Godefridi regis & ex primoribus Danorum non pauci, qui iamdudum relicta patria apud Sueones exulabant, comparatis vndiq; copiis bellum eis intulerunt: & cõ- *Sueones.* fluentibus ad ſe paſſim ex omni Danorum terra popularium turmis, commiſſo prælio, etiam regno non multo eos labore pepulerunt. Mauris de Corſica ad Hiſpaniam cum *Inſidiæ capti Mauri.* multa præda redeuntibus, Irmingarius comes Emporitanus in Maiorica inſidias poſuit, & octo naues eorum cepit: in quibus quingentos, & eo amplius, Corſos captiuos inuenit. Hoc Mauri vindicare volentes, Centumcellas Thuſciæ ciuitatem, & Niceam *Centumcellæ, Nicæa.* prouinciæ Narbonenſis, vaſtauerunt. Sardiniam quoque aggreſſi, commiſſoque cum *Mauri victi.* Sardis prælio, pulſi ac victi & multis ſuorum amiſſis receſſerunt. At Michael impera- *Michael* tor Bulgaros bello appetens, haud proſperis ſucceſſibus vtitur: ac proinde domum *Imp. fit monachus.* reuerſus, depoſito diademate monachus efficitur. in cuius locum Leo Bardæ patricii *Leo Imp.* filius, imperator conſtituitur. Crumas rex Bulgarorum, qui Nicephorum Impera- *Crumas* torem ante annos duos interfecit, & Michaelem de Mœſia fugauit, ſecundis rebus e- *Bulgarus fugatur.* latus, cum exercitu vſque ad ipſam Conſtantinopolim acceſſit: & iuxta portam ciuitaris caſtra poſuit. Quem mœnibus vrbis obequitantem Leo imperator, eruptione facta, incautum excepit, & grauiter vulneratum fugiendo ſibi conſulere, ac in patriam turpiter redire, coegit.

De Caroli magni ad ſuperos tranſitu, & Ludouici ſucceſſoris eius geſtis: & legationibus ad Imperatores vltro citroque miſſis: Beneuentanorum tributo: Danorum regum conflictu: & Hartoldi ſeu Haraldi confugio.

DCCCXIV.

DVm Carolus Imperator Aquiſgrani hyemaret, anno ætatis fere ſeptuageſimo primo, regni autem XLVII. ſubactæque Italiæ XLIII. ex quo vero Imperator & Au- *Caroli M. tranſitus.* guſtus appellatus eſt anno XIV. V. Kalend. Febrarias rebus humanis exceſſit. Cuius rei nuntium cum Ludouicus filius eius, in Aquitania apud Theoduadum villam (vbi *Ludouicus Imp.* & ipſe tunc hybernabat) plurimis deferentibus accepiſſet, triceſimo poſtquam id acciderat die Aquaſgrani venit: ſummoque omnium Francorum conſenſu ac fauore patri ſucceſſit, & ad ſuſcepti regni adminiſtrationem cura conuerſa, primo legationes *Legationes.* gentium, quæ ad patrem venerant, auditas abſoluit: alias deinde ſimili modo ad patrem quidem miſſas, ad ſe vero venientes, ſuſcepit: inter quas præcipua fuit legatio de Conſtantinopoli directa. Nam Leo Imperator qui Michaeli ſucceſſerat, dimiſſo Amalhario epiſcopo & Petro abbate (qui ad Michaelem quidem miſſi, ad ſe autem venerunt) legatos ſuos, Chriſtophorum Spatharium & Gregorium diaconum, cum eis ad dominum Carolum, & per eos deſcriptionem & confirmationem pacti ac fœderis miſit. Quibus ſuſceptis atque dimiſſis, dominus Ludouicus legatos ſuos, Nordbertum Regienſem epiſcopum, & Richonium Pictauium comitem, ad Leonem Imperatorem ob renouandam ſecum amicitiam & prædictum pactum confirmandũ direxit. Habitoque Aquiſgrani generali populi ſui conuentu, ad iuſtitias faciendas, & oppreſſiones populorum releuandas, legatos ad omnes regni ſui partes dimiſit. Bernhardum regem Italiæ, nepotem ſuum, ad ſe euocatum, muneribus donatum in regnum remiſit. Cum Grimoaldo Beneuentanorum duce pactum fecit atq; firmauit, eo modo quo & pater, ſcil. vt Beneuentani tributum, annis ſingulis, ſeptem millia ſolidũ darent. Tunc duos ex filiis ſuis Hlotharium in Baioariã, Pipinum in Aquitaniã miſit. Harioldus & Reginfridus reges Danorũ, qui anno ſuperiore a filiis Godefridi victi & regno pulſi *Gotrici.* fuerant, reparatis viribus iterum eis bellum intulerunt. in quo conflictu, & Reginfri-

dus & vnus de filiis Godefridi, qui maior natu erat, interfectus eſt. Quo facto, Hariol-
dus rebus ſuis diffidens, ad Imperatorem venit, & ſe in manus illius commendauit.
Quem ille ſuſceptum in Saxoniam ire, & opportunum tempus expectare, iuſſit qui
ei, ſicut petierat, auxilium ferre poſſet.

De expeditione Ludo. Imperatoris in Danos, & eorum inter ſe conflictu: de coniuratione in Leonem pontific. maximum, de legatione & donis Sardorum: de fœdere cum Sarracenis icto prius rupto: de terramotu graui & inundatione Rheni: Romanorumque in Leonem Pontificem ſæuitia.

DCCCXV.

IVſſum eſt ab Imperatore, vt Saxones & Abodriti ad hanc expeditionem præpararē-
tur: tentatumque in illa hyeme duabus vicibus, ſi Albia tranſiri potuiſſet: ſed [illegible] a-
tione ſubita, aëris mollitie glacie fluminis reſoluta, negotium remanſit imperfec[illegible] in
donec tandem, hyeme tranſacta, circiter medium fere Maium menſem, opportu[illegible]n
proficiſcendi tempus adriſit. Tunc omnes Saxonici comites omneſque Abrodito[illegible]
copiæ, cum legato Imperatoris Balderico (ſicut iuſſum erat) ad auxilium Hariol[illegible]
al. Sialandi. Nordmannorum regio. rendum, trans Egidoram fluuium in terram Nordmannorum vocabulo Sialandiam
perueniunt: & inde profecti ſeptimo tandem die in littore Oceani caſtra ponunt: [illegible]
que ſtatiuis triduo habitis, cum filii Godefridi (qui contra eos magnis copiis & ducen-
tarum nauium claſſe comparata, in inſula quadam tribus milibus a continenti ſepara-
ta reſidebant) congredi non auderent, vaſtatis circunquaque vicinis pagis, & acceptis
popularium obſidibus XL. ad Imperatorē in Saxoniam reuerſi ſunt. Ipſe Rex, tunc tem-
Paderburne. poris, in loco qui dicitur Padrebrunno† generalem populi ſui cōuentum habebat. Ibi
ad eum orientalium Sclauorum primores & legati venerunt. Sed antequam illuc ve-
niret, & cum adhuc domi eſſet, allatum eſt ei quoſdam de primoribus Romanorum,
Conſpiratio in Leonem Papam. ad interficiendum Leonem Papam, in ipſa vrbe Roma conſpiraſſe: Ac deinde, cum
huius cauſæ indicium ad pontificem eſſet delatum, omnes illius factionis auctores, il-
lius iuſſu fuiſſe trucidatos. Quod cum moleſte ferret, ordinatis tunc Sclauorum &
Harioldi rebus, ipſoque in Saxonia dimiſſo, cum ad Franconofurd palatium veniſſet,
Bernardum regem Italiæ nepotem ſuum, qui & ipſe cum eo in Saxonia fuerat, ad co-
gnoſcendum quod nuntiabatur, Romam mittit. Is cum Romam veniſſet, ægritudine
decubuit: res tamen quas compererat, per Geroldum comitem, qui ad hoc ei legatus
fuerat datus, Imperatori ſignificauit. Quem legati Pontificis, Ioannes epiſcopus Syl-
uæ candidæ, & Theodorus nomenclator, & Sergius dux, ſubſecuti, de his quæ domi-
no ſuo obiiciebantur, per omnia Imperatori ſatisfecerunt. Legati Sardorum de Carali
Legati Sardorum. ciuitate, dona ferentes, venerunt. Pax quæ cum Abulaz rege Serracenorum facta, &
Fœdus cum Sarracenis violatur. per triennium ſeruata erat, velut inutilis, rupta, & contra eum iterum bellum ſu[illegible]e
ptum eſt. Nordbertus epiſcopus & Riconius comes de Conſtantinopoli regreſſi, de-
ſcriptionem pacti, quod Leo Imperator eis dederat, detulerunt. Qui inter cætera, [illegible]
Terramotus ræmotum grauiſſimum, menſe Auguſto per continuos quinq; dies, ibi con[illegible]
lerunt; quo & ipſius Vrbis ædificia complura cecidiſſe, & aliarum ciuitatum pop[illegible]s
ruinis oppreſſos eſſe teſtati ſunt. Sed & in Gallia Santonis, ciuitas Aquitaniæ, m[illegible]
Rheni excrementum. Septembri dicitur tremuiſſe. Rhenus fluuius Alpinis imbribus auctus, vl[illegible] ex
undauit. Romani cum Leonem Papam ægritudine decubuiſſe viderent, co[illegible]ecta ma-
Demoscultae Inf. vita Lud. Pii, sed anno. nu, omnia prædia †quæ idem Pontifex in ſingularum ciuitatum territoriis no[illegible]iter cō-
ſtruxit primo diripiunt, deinde immiſſo igne cremant: Tum Romā ire ſtatuunt, & q[illegible]ę
ſibi erepta querebātur, violenter auferre. Quo comperto, Bernard[illegible] Rex [illegible]ſſa manu,
per Winigiſum ducem Spoletanum & ſeditionem [illegible]iam ſed[illegible] & e[illegible]s ab ince-
pto deſiſtere fecit: queq; geſta erant, per legatos ſuos Imperatori nuntiauit.

De

De expeditione in Sorabos Sclauos: de Vaſconum coniuratione ſub-acta: de Stephano Papa Remis Ludouicum conueniente: & de Legatis Hiſpaniæ.

DCCCXVI.

HYeme tranſacta, Saxones & orientales Franci expeditionem in Sorabos Sclauos, qui dicto audientes non erant, facere iuſſi, imperata ſtrenue compleuerunt. & contumacium audaciam non magno labore compreſſerunt. Nam vna ciuitate expugnata, quicquid in ea gente rebelli videbatur, ſubiectione promiſſa, cõquieuit. Vaſco [illegible] qui trans Garomnam & citra Pyrenæum montem habitant, propter ſublatum ducem ſuum, nomine Sigiwinum (quem Imperator ob nimiam eius inſolentiam, ac morum prauitatem, inde ſuſtulerat) ſolita leuitate commoti, coniuratione facta, omnimo[illegible]one deſciuerunt. Sed duabus expeditionibus ita ſunt edomiti, vt tarda eis de[illegible] & pacis impetratio videretur. Interea dominus Leo papa, anno pontificatus ſui [illegible] x x i. v. Kalend. Iunii, de corpore migrauit. Stephanuſque diaconus in lo[illegible] [illegible] atque ordinatus eſt. Nondumque duobus poſt conſecrationem [illegible] ex[illegible] menſibus, quam maximis poterat itineribus ad Imperatorem venire cõ[illegible] m[illegible]is interim duobus legatis, qui quaſi pro ſua conſecratione Imperatori ſug[illegible]. Quod vbi Imperator audiuit, Remis ei ſtatuit occurrere. Miſſiſque ob[illegible] his qui eum illo ded[illegible]cerent, aduentum eius præuenien[illegible], cum magno eum ibi[illegible] honore ſuſcepit. Qui ſtatim Imperatori aduentus ſui cauſam inſinuans, celebra[illegible]more, miſſarum ſolennis eum diadematis impoſitione coronauit. Multis dein[illegible] eos muneribus & datis ac acceptis, conuiuiiſque opipare celebratis, & amici[illegible] firmiſſimo robore conſtituta, aliiſque vtilitatibus ſanctæ Dei eccleſiæ pro temporis opportunitate diſpoſitis, Pontifex Romam, Imperator Compendii palatium petiit, ibi commoratus, legatos Abodritorum, & de Hiſpania legatos Abdirahmam, [illegible] Abulaz, regis ad ſe miſſos ſuſcepit. Completiſque ibi xx. vel eo amplius diebus, Aquiſgrani ad hyemandum profectus eſt.

De cauſa legationis Abdirahmani Sarraceni, & Imperatoris Græci, ac Harioldi Dani: De eclipſi Lunæ, & cometa: Stephaniq; pont. obitu. De porticus in Imperatorem ruina: Lotharii in conſortium imperii aſſumptione: Deque legatis Leonis imperatoris: De Abodritorum defectione & eius cauſa: & de tyrannide Bernardi regis Italiæ: & coniurationis eius capitibus.

DCCCXVII.

LEgati Abdirahmam filii Abulaz regis Sarracenorum de Cæſarauguſta, miſſi pacis petendæ gratia venerunt: & Compendii, ab Imperatore auditi, Aquiſgrani eum [illegible] Quo cum Imperator perueniſſet, legatum Leonis imperatoris de Conſtantinopoli, pro Delmaticorum cauſa miſſum, nomine Nicephorum, ſuſcepit. *Legati Hiſpani & Conſtantinopolitani.* [illegible] etiam, quia Cadola [illegible]hus (ad quem illorum confinium cura pertinebat) non ad[illegible], & [illegible] putabatur, aduentum illius iuſſit opperiri. Quo venien[illegible] & legatione imperatoris, de quæſtionibus quas idem detulit, habi[illegible] ad plurimos & Romanos & Sclauos pertinebat, neque ſine illorum p[illegible] decernenda [illegible] Miſſuſque eſt ad hoc, cum [illegible] D[illegible] Mirochi nepos. Legati et[illegible] Ab[illegible] tenti eſſent, & iam de reditu deſperare c[illegible] regis Danorum, propter aſſiduam

Legatio Danorum. Herioldi infeſtationem, miſſa ad Imperatorem legatione pacem petunt, eamq[illegible] ſeruandam p[illegible] S[illegible] ve[illegible] ac [illegible] inania neglecta ſunt, & auxilium contra eos [illegible] datum. Luna [illegible]onis [illegible],
Eclipſis. hora no[illegible]s ſecunda, d[illegible]: & Cometes [illegible] Sagittarii apparuit.

Steph. Papa. Paſchal. pon. Interea [illegible] pa[illegible], tertio poſtquam Romam venerat m[illegible]nſe, ſed nondum exacto, circiter [illegible] Kalend. Februarii diem obiit. Cui Paſchalis ſucceſſor ele[illegible] poſt comple[illegible] ter ordinationem ſuam, & [illegible] & excu[illegible] Impera tori miſit epiſtolam: in qua ſibi non ſolum nolenti, ſed etiam plurimum renitenti, pon tificat[illegible] honorem [illegible] aſſeuerat. Miſſ[illegible]men ali[illegible] legatione, [illegible] cum prædeceſſoribus ſuis factum fuerat, & ſecum fieri & firmari rogauit. Hanc le[illegible] tionem [illegible]heod[illegible] nomenclator & dem[illegible]it, & ea quæ pe[illegible]erat impetrauit. [illegible] qua cœna Domini celebratur, cum Imperator ab eccleſia peracto ſacro o[illegible] rore
Porticus ſeu veſtibuli ruina in imperatorem. mearet, lignea por[illegible] per quam incedebat cum & fragili materia eſſet ædif[illegible] tunc marcida & putrefacta, quæ c[illegible]ationem & tabulatum ſuſtinebant [illegible] pondus aliquod ferre non poſſent in[illegible]dentem deſuper Imperatorem, ſubita r[illegible] cum x[illegible] & eo [illegible] qui [illegible]nabant, ad terram vſque depoſ[illegible] Q[illegible] ſus cum pleriſque ex his qui ſimul deciderant grauiter affeciſſet, illi tamen n[illegible] la[illegible], præter [illegible] qui accinctus erat, pe[illegible] tu[illegible]a eſt, & auris dextra in parte poſteriore vulnerata, femur quoque dextrum eiuſ[illegible] li[illegible] po[illegible]re iuxta ing[illegible]a coll[illegible]. Sed inſtantia medi[illegible] qui [illegible] bant, ſumma celeritate conualuit. Nam viceſima poſtquam id ac[illegible]d[illegible] N[illegible] mag[illegible] pr[illegible]ectus, venatu ſeſe exercebat. Vnde reuer[illegible] generalem p[illegible]
Lotharius fit conſors imperii. uentum Aqui[illegible]ani, more ſolito, habuit. In quo filium ſuum [illegible] coronauit, & nominis atque imperii ſui ſocium ſibi co[illegible]. Cæter[illegible] l[illegible]s, vnum Aquitaniæ, alterum Baioariæ præfecit. C[illegible] per[illegible]
Legati Imp. Conſtantinop. ſaltum venandi gratia peteret, obuios habuit legatos Le[illegible] Imper[illegible]. Q[illegible] cum in [illegible]hei[illegible] palati[illegible], [illegible]a Magontiaca ci[illegible]ate [illegible] audiſſet, ac [illegible] non aliam eſſe, niſi quam Nicephorus eiuſdem Imperatoris legatus pr[illegible] rat
Abodritorum defectio. compeiſſet, celeriter abſ[illegible] di[illegible] & quo tendebat pr[illegible]. N[illegible] defectione Abodritorum & Sclaomiri, Comitibus tantum qui iuxta [illegible]bim in præ[illegible] d[illegible] reſidere ſolebant, vt terminos ſibi commiſſos tuerentur, per legat[illegible] mandauit. Cauſa defectionis erat, quod regiam poteſtatem, quam Sclaomirus eatenus [illegible] tem Thraſconis ſolus ſuper Abodritos tenebat, cum Ceadrago filio Thraſ[illegible] ti [illegible]de[illegible]. Quæ res illum tam grauiter exacerbauit, vt a[illegible]maret ſ[illegible] hac Albim fluuium tranſiturum, neque ad palatium venturum. Statim mi[illegible] ma re [illegible]atione, [illegible] Godefridi: & vt e[illegible] in S[illegible] T[illegible] albianam mitteretur impetrauit. Nam & claſſis eorum per Albiam vſque a[illegible]feld
MS Glinnis caſte[illegible] en[illegible], quæ [illegible] ripam deuaſtauit. & G[illegible] c[illegible] Nor[illegible] pedeſtres copias d[illegible]cens, ſimul cum Abodritis terr[illegible] ad ip[illegible] accedit. Q[illegible]bus cum noſtri fortiter reſti[illegible], o[illegible] oppu gnatione [illegible] c[illegible]erunt.

Bernardus [illegible] Interea cum Imperator venatione peracta de Voſego Aquaſgrani [illegible] nuntiatum eſt ei Bern[illegible] m [illegible]m Italiæ regem, quorun[illegible] minum [illegible]nſilio tyrannidem meditatum, iam omnes aditus quibus [illegible] [illegible] ſas, [illegible] : atque omnes I[illegible] v[illegible] Quod ex parte verum, ex parte falſum erat. A[illegible]os in [illegible] [illegible] a [illegible]ia congregat[illegible] ate[illegible] [illegible] I[illegible]m in[illegible]are teſt[illegible]t, Bernard[illegible] rebus [illegible] [illegible] aperuet[illegible] [illegible] co[illegible] te[illegible] & R[illegible] [illegible] [illegible] tere[illegible] dimul i præ[illegible] obſ[illegible] in e[illegible]

prehenſi ſunt: inter quos & ... qui Epiſcopi, Anſelmus Mediolanenſis, & Wolfoldus Cremonenſis, & Theodulfus Aurelianenſis.

De ſententia in coniuratos lata, & eius executione: de Britonum rebellium punitione: Irmingardis obitu: eclipſi Solis: De legatis Beneuentanis & aliis auditis.

DCCCXVIII.

DEtecta fraude & coniuratione patefacta, ac ſeditioſis omnib. in poteſtatem ſuam redactis, Imperator Aquaſgrani reuertitur. Tranſactoq; Quadrageſimali ieiunio, paucis poſt ſanctum Paſcha diebus cõiurationis auctores (qui ſuperius nominati ſunt) ſimul & Regem, iudicio Francorum capitali ſententia condemnatos, luminib. tantum iuſſit orbari: Epiſcopos ſynodali decreto depoſitos, monaſteriis mancipari. Cæteros (prout quiſq; vel nocentior vel innocentior apparebat) vel exilio deportari, vel detõdi atq; in monaſteriis cõuerſari. Atq; his ita diſpoſitis, ipſe cum maximo exercitu Britanniam aggreſſus, generalem conuentum Venedis †habuit. Inde memoratam prouinciã ingreſſus, captis rebelliũ munitionibus, breui totam in ſuam poteſtatem non magno labore redegit. Nam poſtquam Motmanus †, qui in ea parte, ſolito Britonibus more regiam ſibi vindicauerat poteſtatem, ab exercitu Imperatoris occiſus eſt, nullus Brito inueniebatur qui reſiſteret, aut qui imperata facere, obſideſue qui iubebantur, dare renueret. Qua expeditione completa, cum Imperator dimiſſo exercitu, Andegauos ciuitatem eſſet reuerſus, Irmingardis regina coniunx eius, quam proficiſcens ibi ægrotantem dimiſerat, duobus diebus poſt quam ipſe ad eam venit, morbo inualeſcente, v. nonis Octobris deceſſit. Eclipſis Solis contigit VIII. Idus Iul. Imperator per Rothomagum & per Ambianos & Camaracum, Aquaſgrani ad hybernandum reuerſus, cũ Heriſtallium veniſſet, obuios habuit legatos Sigonis ducis Beneuentanorum, dona ferentes, eumq; de nece Grimaldi ducis, anteceſſoris ſui, excuſantes. Erant ibi & aliarum nationum legati, Abodritorum videl. ac Bornæ ducis Guduſcanorum & Tunotianorum †: qui nuper à Bulgarorum ſocietate deſciuerant, & ad noſtros fines ſe contulerant. Simul & Liudewici ducis Pannoniæ inferioris: qui res nouas moliens, Cadolachum comitem & marchæ Foroiulienſis præfectum crudelitatis atque inſolentiæ accuſare conabatur. Quibus ibi auditis atque dimiſſis, Imperator Aquaſgrani ad hyemandum profectus eſt.

Animaduerſio in coniuratos. *hod. Vennes.* *al. Murmanus.* *al. Normannus.* *In Britãnos.* *Irmingardis obitus.* *Eclipſis.* *al. Timotianorum.* *al. Cadolaonum.*

De Sclaomiro ad Ludouicum Imp. adducto, & in exilium miſſo: ſimiliter & de Lupo in exilium miſſo: Eccleſiaſtici ſtatus reformatione: Judith vxore Imperatoris: Liudevviti rebellione: Cadolachi obitu: Balderici victoria: Bornæ conatibus: Vaſconum pacatione: Harioldi ſeu Haraldi Dani in Daniam profectione.

DCCCXIX.

SClaomir Abodritorum rex, ob cuius perfidiam vlciſcendam exercitus Saxonum & Orientalium Francorum eodẽ anno trans Albiam miſſus fuerat, per præfectos Saxonici limitis & legatos Imperatoris qui exercitui præerant, Aquaſgrani adductus eſt. Quem cum primores populi ſui, qui ſimul iuſſi venerant, multis criminib. accuſarent, & ille rationabili defenſione ſibi obiecta refellere nõ valeret, exilio condemnatus eſt, & regnum Ceadrago Thraſconis filio datum. Simili modo & Lupus Centulli Waſco (qui cum Berengario Tholoſæ & Warino Aruerni comite eodem anno prælio conflixit, in quo & fratrem Garſandum ſingularis amentiæ hominem amiſit, & ipſe niſi fugiendo conſuluiſſet, prope interitum fuit) cum in conſpectum Imperatoris

Sclaomirus rex in exilium mittitur. *Lupus exulat.*

Conuentus Aquisgran. Extans hac, edita Colonie. 1549. Edita per P. Pith.

Liudewitis rebellio.

Timotiani.

veniſſet, ac de perfidia, cuius a memoratis comitibus immaniter accuſabatur, ſe purgare non potuiſſet, & ipſe temporali eſt deportatus exilio. Cõuentus Aquisgrani poſt Natalem Domini habitus: in quo multa de ſtatu Eccleſiarum & monaſteriorum † tractata atque ordinata ſunt: Legibus etiam Capitula † quædam perneceſſaria, quia deerant, conſcripta atque addita ſunt. Quo peracto Imperator inſpectis plæriſque nobilium filiabus, Huelpi comitis filiam nomine Iudith duxit vxorem. Itemque conuentus menſe Iulio apud Ingilenheim palatium habitus. Exercitus de Italia in Pannoniã, propter Liudewici rebellionem, miſſus. Verum rebus parum proſpere geſtis, infecto pene negotio regreſſus eſt: & Liudewitus ſuperbia elatus, legatos quaſi pacem petendo, ad Imperatorem miſit: conditiones quaſdam proponens, ad quarum conceſſionẽ, ea quæ iuberentur ſe facturum pollicebatur. Quas cum Imperator nõn reciperet, aliaſque ei per ſuos legatos proponeret, permanendũ ſibi in inchoata perfidia, velut optimum iudicans: miſſis circunquaque legatis vicinas iuxta ſe gentes ad bellum ſollicitare curauit. Timocianorum quoque populum, qui dimiſſa Bulgarorum ſocietate, ad Imperatorem venire ac ditioni eius ſe permittere geſtiebat, ne hoc efficeret ita intercepit, ac falſis perſuaſionibus illexit, vt omiſſo quod facere cogitabat, perfidiæ illius ſocius & adiutor exiſteret. Exercitu vero de Pannonia reuerſo, Cadolach dux Foroiulienſis febre correptus in ipſa matcha deceſſit. Cui cum Baldericus eſſet ſubrogatus, & in Carantinurum regionem, quæ ad ipſius curam pertinebat, fuiſſet ingreſſus, obuium ibi habuit Liudewici exercitum. Quem iuxta Drauum fluuium iter agentem parua manu aggreſſus, pluribus interfectis & auertit, & de illa prouincia fugauit.

Borna conatus.

al. Colampum.

al. Dramogaſus.

Borna vero dux Delmatiæ, cum magnis copiis ad Colapium † fluuium Liudewico ad ſe venienti occurrens, in prima congreſſione a Guduſcanis deſeritur: auxilio tamen prætorianorum ſuorum protectus euaſit. periit in eo prælio Dragamoſus † ſocer Liudewici: qui in exordio defectionis, relicto genero, Bornæ ſe coniunxerat. Guduſcani domum regreſſi, iterum a Borna ſubiguntur. At Liudewicus occaſionem nactus, cum valida manu Decembrio menſe Delmatiam ingreſſus, ferro & igni cuncta deuaſtauit. Cui cum Borna ſe penitus imparem conſpiceret, omnia ſua caſtellis incluſit, & ipſe cũ delecta manu nunc à tergo, nunc à latere inſiſtens, Liudewici copias & noctu & interdiu, quacunque poterat, lacerauit. Neq; eum in ſua prouincia impune verſari permiſit. Ad extremum, graui damno affectum, regione ſua coegit excedere, tribus hominum millibus de exercitu illius interfectis, & trecentis vel eo amplius camelis † captis, præter ſarcinas & ſpolia diuerſi generis direpta. Quæ qualiter geſta fuerint, per legatos ſuos Imperatori nunciare curauit.

al. Caballis.

Vaſconum pacatio.

Harioldus in Daniam.

At in partibus occiduis Pipinus Imperatoris filius, iuſſu patris, Vaſconiam cum exercitu ingreſſus, ſublatis ex ea ſeditioſis, totam eam prouinciam ita pacauit, vt nullus in ea rebellis aut inobediens remanſiſſe videretur. Harioldus quoque, iuſſu Imperatoris ad naues ſuas per Abodritos reductus in patriam, quaſi regnum ibi accepturus, nauigauit. Cui ſe duo ex filiis Godefridi, quaſi vna cum eo regnum habituri, ſociaſſe dicuntur, aliis duobus patria expulſis. Sed hoc dolo factum putatur.

hod. Creutzenach.

Imperator conuentu dimiſſo, primo Cruciniacum †, deinde Bingiam veniens, ſecunda aqua Confluentem vſque per Rhenum nauigauit: inde Arduennam venandi gratia proficiſcitur: venatorio quoque exercitio (more ſolenni) ibidem exacto, Aquaſgrani ad hyemandum reuertitur.

De expeditione in Liudevvicum Bornæ conſilio. Beræ in ſingulari pugna oppreßione: Liudevvici in caſtellum receptione: de fœdere cum Abulamo icto & rupto: de Nortmannis pyraticis a Flandris & Sequanæ oſtiis pulſis, Aquitaniam vero prædatis: peſtilentia tetra: aeris & imbrium intemperie graui, & eclipſi Lunæ.

DCCCXX.

MEnſe Ianuario conuentus ibidem habitus: in quo de Liudewici defectione deliberatum eſt, vt tres exercitus ſimul, ex tribus partibus, ad deuaſtandam eius regionem,

gionem, atq; ipſius audaciam coercendam mitterentur. Borna quoque primo per legatos, deinde ipſe veniens, quid ſibi facto opus eſſe videretur ſuggeſſit. In eo conuentu Bera comes Barcinonæ, qui iam diu fraudis & infidelitatis à vicinis ſuis inſimulabatur, cum accuſatore ſuo equeſtri pugna confligere conatus, vincitur. Cumque, vt reus maieſtatis, capitali ſententia damnaretur, parſum eſt ei miſericordia Imperatoris, & Rothomagum in exilium deportatus eſt.

Duellum.

Tranſacta hyeme, vt primum herba pabulum iumentis præbere potuit, tres illi exercitus contra Liudewicum mittuntur. Quorum vnus de Italia per Alpes Noricas, alter per Carãtanorum prouinciã, tertius per Baioariam & Pannoniam ſuperiorem, intrauit: & duo quidẽ, id eſt dexter & ſiniſter, tardius ingreſſi ſunt: eo quod vnus Alpium tranſitu, hoſtium manu reſiſtente, prohibebatur: alter & lõgitudine itineris, & Drauo flumine, quod traiiciendum erat, impediebatur. Medius aũt qui per Carantanos intrabat, quãquam in trib. locis ei reſiſteretur, feliciore vſus fortuna, ter hoſte ſuperato, Drauo etiã tranſmiſſo, celerius ad loca deſtinata peruenit. Contra hæc Liudewicus nihil molitus, munitione tantũ caſtelli, quod in arduo monte cõſtruxerat, ſe ſuoſq; continuit: & nec belli nec pacis, vel per ſemetipſum vel per legatos, vllum cum eis ſermonẽ habuiſſe dicitur. Exercitus vero poſtquam in vnum cõuenerunt, totã pene regionem ferro & igni deuaſtantes, haud vllo graui damno accepto, domum reuerſi ſunt. Is tamẽ qui per Pannoniam ſuperiorem iter fecerat, in tranſitu Draui fluminis, ex locorum & aquarum inſalubritate, ſoluti ventris incommodo grauiter affectus eſt: & pars eius nõ modica hoc morbo cõſumpta eſt. Hi tres exercitus, de Saxonia & orientali Francia, & Alemannia & Baioaria quoque, atq; Italia cõgregati ſunt. Quibus domum reuerſis, Carniolẽſes, qui circa Sauum fluuium habitabant, & Foroiulienſibus pene contigui ſunt, Baldrico ſeſe dediderunt. Idem & pars Carãtanorum, quæ ad Liudewici partes à nobis defecerat, facere curauit. Fœdus inter nos & Abulamum regem Hiſpaniæ conſtitutum: & neutræ parti ſatis proficuum, cõſulto ruptum, bellumq; aduerſus eum ſuſceptum eſt. In Italico mari octo naues negociatorum, de Sardinia ad Italiam reuertentium, a piratis captæ ac demerſæ ſunt. De Nortmannia vero tredecim piraticæ naues egreſſæ, primo, in Flandrenſi littore prædari molientes, ab his qui in præſidio erant repulſæ ſunt: vbi tamen ab eis, propter cuſtodum incuriam, aliquot caſæ viles incenſæ, & paruus pecoris numerus abactus eſt: In oſtio Sequanæ ſimilia tentantes, reſiſtentibus ſibi littoris cuſtodibus, quinque ſuorum interfectis irritæ receſſerunt. Tandem in Aquitanico littore proſperis vſæ ſucceſſibus, vico quodam, qui vocatur Bundium, ad integrum depopulato, cum ingenti præda ad propria reuerſæ ſunt.

Liudewuitus in castellum receptus.

al. Carniolenſes.

Fœdus cum Abulamo. al. Abulaz.

Normanni piratæ à Flandrenſib. deprehenſi.

Hoc anno, propter iuges pluuias & aerẽ nimio humore ſolutum, magna incõmoda contigerunt. Nam & hominum & boum peſtilentia tã immanis longe lateq; graſſata eſt, vt vix vlla pars totius regni Francorum, ab hac peſte immunis atq; intacta poſſet inueniri. Frumenta quoq; & legumina imbrium aſſiduitate corrupta, vel colligi non poterant, vel collecta computreſcebant. Vinum etiam, cuius paruus prouentus eodem anno fuit, propter caloris inopiam acerbum & inſuaue fiebat. In quibuſdam vero locis, de inundatione fluminum aquis in plano ſtagnantibus, autumnalis ſatio ita impedita eſt, vt penitus nihil frugum ante vernã temperiem ſeminaretur. Luna defecit VIII. Kal. Decemb. hora noctis ſecunda. Imperator poſt actum Carriaci conuentum, autumnalemque venationem (ex more) completam, Aquaſgrani reuerſus eſt.

Peſtilentia.

Anni intemperies.

Eclipſis lunæ

De bello in Liudewuicum & Hiſpanos conſultatione. De confirmata regni inter filios diuiſione: Põtificis legatis: Bornæ obitu: Leonis Imp. cæde: Fortunati epiſcopi fuga: Lotharii Hymenæis: Ludouici Imp. in coniurationis conuictos clementia: de rebus Danicis: Sclaomiri aut Sclaomiris obitu. de anni intemperie, & hyemis aſperitate.

DCCCXXI.

CONuẽtus menſe Februario Aquiſgrani habitus: & in eo de bello Liudewuico tra-

De bello conſultatio

ctatum: ac tres exercitus ordinati, qui futura æſtate perfidorum agros, per ... rent. Simili modo de marcha Hiſpana conſtitutum: & hoc illius limiti præf... *Nouiomagū* peratum. Iterumque conuentus, menſe Maio Nouiomagi habendus co..., comites qui illuc venirent deputati. Eo dominus Imperator, poſt feſti Paſchalis ... pletionem, per Moſam nauigauit: ibique conſtitutam annis ſuperioribus, atque c... ſcriptam, inter filios ſuos regni partitionem recenſuit, ac iuramentis optimatum, ... *Legati Paſchalis pon.* tunc adeſſe poterant, confirmauit. Suſceptiſque ibidem Paſchalis Romani pontificis legatis, Petro videlicet Centũcellenſi epiſcopo & Leone nomenclatore, eiſdemq; ... leriter abſolutis, Comitibus etiã qui aderant ad expeditionem Pannonicam deſtina... ipſe paulūlum ibidem remoratus, Aquaſgrani reuerſus eſt: & poſt paucos dies per A... *h. Rumersberg.* duennam iter faciens, Treueros ac Mettos venit: indeq; Rumerici caſtellum † pet... reliquum æſtiui caloris & autumni dimidium exercitatione venatoria, in Voſegi ſal... *Borna obit.* atque ſecretis, exegit. Interea Borna dux Delmatiæ atque Lyburniæ ex hac luce migrauit: & petente vniuerſo populo, atque ipſo etiam Imperatore conſentiente, ... *MS Ladaſlauus.* illius nomine Ladislaus † ſucceſſor ei conſtitutus eſt. Allatum eſt & de morte Leo-*Leo Imp. caſus.* nis Conſtantinopolitani Imperatoris, quod conſpiratione quorundam optimatum ſuorum, & præcipue Michaelis Comitis domeſticorum, in ipſo palatio ſit interẽptu... Qui ſuffragio ciuium, & prætorianorum militum ſtudio, infulas imperii ſuſcep... *vel, Venetiorum. Inſ. an. 824* citur. Fortunatus patriarcha Gradenſis †, cum a quodam presbytero ſuo (nomine Tyberio) apud Imperatorem fuiſſet accuſatus, quod Liudewicum ad perſeuerandum in perfidia qua cœperat hortaretur, eumque ad caſtella ſua munienda, artifices & murarios mittendo, iuuaret, & ob hoc ad palatium ire iuberetur, primo velut iuſſionem impleturus, in Iſtriam profectus eſt: inde ſimulato reditu ad Gradum ciuitatem (nullo ſuorum, præter eos cum quibus hoc tractauerat, ſuſpicante) nactus occaſionem clam enauigauit: veniénſq; Iaderam ciuitatem Delmatiæ, Ioanni præfecto prouinciæ illius fugæ ſuæ cauſas aperuit: Qui eum ſtatim naui impoſitum Conſtantinopolim miſit.

hod. Thionuille. Medio menſe Octobrio, conuentus generalis apud Theodonis villam †, magno populi Francorum frequentia celebratur: in quo domnus Lotharius, primogenitus domni Imperatoris Ludouici, Irmingardem Hugonis comitis filiam, ſolenni more duxit vxorem. Illuc etiã legati ſanctæ Romanæ eccleſiæ, Theodorus Primicerius ac F... rus, ſuper iſta cum magnis venere muneribus. Affuerunt & Comites in eodem conuentu iam de Pannonia regreſſi: qui depopulata deſertorum & Liudewico adhærentium vniuerſa regione, cum nullus eis copiam pugnandi feciſſet, domum regreſſi ſunt. Eminuit in hoc placito pijſſimi Imperatoris miſericordia ſingularis, quam oſtendit ſuper eos, qui cum Bernardo nepote ſuo in Italia contra caput & regnum ſuum coniurauerunt. *Ludouici Imp. in conuratos pietas.* Quibus ibi ad præſentiam ſuam venire iuſſis, non ſolum vitam & ... conceſſit, verum etiam poſſeſſiones, iudicio legis in fiſcum redactas, magna liberalitate reſtituit. *Adalhardus. al. Bernhardum.* Adhalardum † quoque de Aquitania (vbi exulabat) euocatum, Corbeiæ monaſterii, vt prius fuerat, Abbatem ac rectorem eſſe iuſſit. Cum quo & Bernardum fratrem eius reconciliatum, eidem monaſterio reddidit. Completíſque his quæ ob regni vtilitatem inchoauerat, & ſacramento quod apud Nauiomagum pars optimatum iurauerat, generaliter conſummato, ipſe Aquaſgrani reuertitur: filium autem Lotharium, poſt nuptias ritu ſolenni celebratas, ad hyemandum Warmatiam miſit. De parte Danorum omnia quieta eo anno fuerunt: *Haroldus in partē regni receptus.* & Harioldus a filiis Godefridi in ſocietatem regni receptus. Quæ res tranquillum inter eos huius temporis ſtatum feciſſe putatur. Sed quia Ceadragus, Abodritorum princeps, perfidiæ & cuiuſdam cum filiis Gode... *al. Ficta. Sclaomiri obitus.* di factæ ſocietatis notabatur, Sclaomir æmulus eius in patriam remittitur. Qui cum in Saxoniam veniſſet, ægritudine decubuit, perceptoque baptiſmatis ſacramento defunctus eſt. *Anni intemperies.* Autumnalis ſatio, iugitate pluuiarum, in quibuſdam locis imped... hyems in tantum prolixa ſucceſſit & aſpera, vt non ſolũ minores riui ac mediocres fluuii, verum ipſi maximi ac famoſiſſimi amnes, Rhenus videl. ac Danubius, Albíſque ac *Hyems aſperrima.* Sequana, cæteraque per Galliam atq; Germaniam Oceanum petẽtia flumina, adeo ſolida glacie ſtringerentur, vt tricenis, vel eo amplius, diebus plauſtra hu...tque ... commeantia, velut pontibus iuncta, ſuſtinerent. Cuius reſolutio, non modicum villis iuxta Rheni flueuta conſtitutis damnum intulit

Di

De ceſpite prodigioſe ſublato, & de aggere prodigioſe eiecto: de VVinnigiſi ducis monachatu & obitu: Ludouici pœnitentia publica: Ludevvici ad Sorabos perfugio & perfidia. De caſtro a Saxonibus ædificato: de geſtis in Hiſpania: expeditione in Britones: Lotharii in Italiam miſſione: Pipini nuptiis: & legatis orientalibus.

DCCCXXII.

IN regione Thuringorum, quodam in loco iuxta flumen, ce[illegible] longitudine pedum quinquagenum, latitudine quatuordenum, altitudine ſeſquipedali, de[illegible] ra, ſine manibus & præciſus & ſublatus eſt: & ab eo loco in quo ſumptus eſt, viginti q[illegible] pedum ſpatio diſtans inuentus eſt. Item in parte ori[illegible]tali Saxoniæ, quæ Soraborum finibus contigua eſt, in quodam deſerto loco, iuxta lacum qui dici[illegible] Ar[illegible], in modum aggeris terra intumuit, & limitem vnius leucæ longitudine porrectum, ſub vnius noctis ſpatio, abſque humani operis molimine, ad inſtar vallis ſubrexit. Winnigiſus dux Spoletanus iam ſenio confectu[illegible] habitu ſæculari depoſito, monaſticæ cōuerſationi ſe mancipauit. A[illegible] non multo poſt, tactus corporis infirmitate deceſſit. In cuius locum Suppo, Brixiæ ciuitatis comes ſubſtitutus eſt. Dominus Imperator conſilio cum Epiſcopis & optimatibus ſuis habito, fratribus (quos inuitos [illegible]) reconciliatus eſt: & tam de hoc facto, quam etiam de his quæ erga Bernardum fi[illegible]m fratris ſui Pipini, necnon & his quæ contra Adhalardum abbatem (vt ſupra di[illegible]tum eſt) & fratrem eius Gualachum† geſta ſunt, publicam confeſſionem fecit, & pœnitentiam egit: Quod tamen in eodem conuentu, quem eodem anno menſe Auguſto Attiniaci habuit, in præſentia totius populi peregit: in quo quicquid ſimilium rerum vel à ſe, vel à patre ſuo, factum inuenire potuit, ſumma deuotione emendare curauit. Exercitus de Italia, propter Liudewiticum bellum conficiendum, in Pannoniam miſſus eſt. Ad cuius aduentum, Liudewicus, Sciſcia ciuitate relicta, ad Sorabos (quæ natio magnam Delmatiæ partem obtinere dicitur) fugiendo ſe contulit & vno ex [illegible]u-cibus eorum, à quo receptus eſt, per dolum interfecto, ciuitatem eius in ſuam rede[illegible]it ditionem. Miſit tamen ad exercitum Imperatoris legatos ſuos: quibus ad eius præſentiam ſe venire velle promiſit. Saxones interea iuſſu Imperatoris, caſtellum quoddam trans Albiam, in loco cui D[illegible]bende nomen eſt, ædificant, depulſis ex eo Sclauis qui illud prius occupauerant: præſidiumque Saxonum in eo poſitum eſt, contra incurſiones illorum. Comites mar[illegible]æ Hi[illegible]panicæ trans Sicorim fluuium in Hiſpaniam profecti, vaſtatis agris, & incenſi[illegible] compluribus villis, & capta non modica præda, regreſſi ſunt. Simili modo poſt æquinoctium autumnale, à comitibus marchæ Britannicæ, in poſſeſſionē cuiuſdam Britoni[illegible] qui tunc rebellis extiterat, nomine Wihomarcus, expeditio facta: & omnia ferro & igni vaſtata ſunt. Peracto conuentu qui Attiniaci habebatur, dominus Imperator venandi gratia Arduennam petiit: Lotharium vero filium ſuum in Italiam miſit. Cum quo Walachum monachum propinquum ſuum, fratrem videlicet Adhalardi abba[illegible]i, & Gerungum oſtiariorum magiſtrum, vna direx[illegible]: quorum conſilio & in re familiari, & in negotiis ad regni commoda pertinentibus vteretur. Pipinum autem in Aquitaniam ire præcepit. Quem tamen prius filiam Teut[illegible]ber[illegible]i, comi[illegible]s Matricenſis, in c[illegible]iugium fecit accipere. & poſt noptias celebratas, ad occiduas p[illegible]rtes profi[illegible]i[illegible]. Ipſe vero peracta autumnali venatione, trans Rhenum, ad hiemandum in loco qui Franconofurd appellatur, profectus eſt: ibique generali con[illegible]u[illegible]tu cōgr[illegible]gato, neceſſaria quæque, ad vtilitatem orientalium partium regni ſui pertinen[illegible]a, more ſole[illegible] cu[illegible] [illegible]atibus quos ad hoc euocare iuſſerat, tractare curauit. In quo conuentu, omnium orientalium Sclauorum, id eſt Abodritorum, Soraborum, Vul[illegible]orum, Bohem[illegible]m†, Moramorum†, Prædeneſcentorum, & in Pannonia re[illegible]den[illegible]um Au[illegible] [illegible]on[illegible] cum muneribus ad ſe directas audiuit. Fuerunt

Arborem dicit Sabel. lic. in 1. Ennead 8. — *MS. Arnſeo.* — *Winnigiſus fit monachus obitq.* — *Supp[illegible]* — *al Valabum.* — *Ludouici Imp. reatus.* — *Liudevvits ad Sorabos fuga perfidiaque.* — *Delbende.* — *Hiſpania* [illegible] — *Expeditio in Britones.* — *Lotharius.* — *Pipinus.* — *Francofurde[illegible] conuentus.* — *Orientales Slaui.* — *al. Behemorum.* — *al. Marauanorum.*

in eodem conuentu & legationes de Normannia, tam de parte Haroldi, quam filiorum Godefridi. Quibus omnibus auditis ac dimiſſis, ipſe in eodem loco, conſtructis ad hoc opere nouo ædificiis, ſicut diſpoſitum habuerat, hyemauit.

De conuentu orientalibus Francis indicto: Diſceptatione fratrum duorum de regno Vultzorum: Accuſatione paſſiua Ceadragi Abodritorum principis: Lotharii Romam acceſſione: & inſignium Imperii ſuſceptione: Drogonis rectoratu: Liudevviti morte: de Theodoris & Leonis primi apud Papam officii excæcatione & capitali ſupplicio: & de authoris eius per Imperatorem inquiſitione: de Paſchalis purgatione ſuſpecta: Ceadragi & Harioldi Compendium vſq; acceſſu: de prodigiis & anni intemperie & peſtilentia.

DCCCXXIII.

Orientalis Francia.

MEnſe Maio conuentus in eodem loco habitus: in quo non vniuerſi Franciæ primores, ſed de orientali Francia, atque Saxonia, Baioaria, Alemannia, atque Alemanniæ contermina Burgundia, & Rheno adiacentibus regionibus, adeſſe iuſſi ſunt. In quo, inter cæteras Barbarorum legationes, quæ vel iuſſæ, vel ſua ſponte, venerunt, duo fratres Reges videl. Vultzorum, controuerſias inter ſe de regno habentes, ad præſentiam Imperatoris venerunt (quorum nomina ſunt Milegaſtus & Celcadragus. Erat

Vultzorum fratrum diſceptatio.

iidem filii Liubi regis Vultzorum: qui licet cum fratribus ſuis regnum diuiſum teneret, tamen propterea quod maior natu erat, ad eum totius regni ſumma pertinebat. Qui cum commiſſo cum orientalibus Abodritis prælio interiiſſet, populus Vultzorum filium eius Milegaſtum, quia maior natu erat, regem ſibi conſtituit. Sed cum is ſecundum ritum gentis commiſſum ſibi regnum parum digne adminiſtraret, illo abiecto, minori fratri regium honorem deferunt. Quam ob cauſam ambo ad præſentiam Imperatoris venerunt: quos quum audiſſet, & gentis voluntatem proniorem in iunioris fratris honorem agnouiſſet, ſtatuit vt is delatam ſibi à populo ſuo poteſtatem haberet: ambos tamen muneribus donatos, & ſacramento firmatos, in patriam remiſit.

Ceadragus accuſatur.

Accuſatus eſt in eodem placito, apud Imperatorem, Ceadragus Abodritorum princeps, quod ſe erga partem Francorum parum fideliter ageret, & ad Imperatoris præſentiam iam diu venire diſſimulaſſet. Propter quod ad eum legati directi ſunt cum quibus ille, iterum quoſdam ex primoribus gentis ſuæ ad Imperatorem miſit: perque illorum verba promiſit, *Se ad proximum hyemis tempus ad illius præſentiam eſſe venturum.*

Lotharius Rom. venit.

Lotharius vero cum ſecundum patris iuſſionem in Italia iuſtitias faceret, & iam ſe ad reuertendum de Italia præpararet, rogante Paſchali papa Romam venit & honorifice ab illo ſuſceptus, in ſancto Paſchali die, apud ſanctum Petrum & regni coronam, & Imperatoris atque Auguſti nomen accepit. Inde Papiam regreſſus, menſe Iunio ad Imperatorem venit. Qui cum Imperatori de iuſtitiis in Italia à ſe partim factis, partim inchoatis feciſſet indicium, miſſus eſt in Italiam Adhalardus comes palatii, iuſſumque eſt vt Mauringum Brixiæ comitem ſecum aſſumeret, & inchoatas iuſtitias perficere curaret.

Drogo rector Mettenſis eccleſiæ.

Drogonem fratrem eius, ſub canonica vita degentem, rectorem conſtituit Mettenſis eccleſiæ, clero eiuſdem vrbis conſentiente atque eligente: eumque ad pontificatus gradum cenſuit promoueri. In eodem conuentu, tempus & locus alterius conuentus habendi condictus eſt, Nouember videl. menſis, & Compendii palatium. Peractoq; placito & dimiſſis primoribus, cum Imperator iam inde digredi ſtatuiſſet, allatū eſt ei de interitu Liudevvici: quod relictis Sorabis, cum in Delmatiam ad

[illegible] Theodori Leoniſque interitus.

Liudewislum† auunculū Bornæ ducis perueniſſet, & aliquantū temporis cum eo moratus fuiſſet, dolo ipſius eſſet interfectus. Nunciatū eſt etiā Theodorum S. Romanę eccleſiæ primiceriū, & Leonem nomenclatorem generū eius in patriarchio Lateranenſi primo excæcatos, ac deinde fuiſſe decollatos: & hoc eis ob hoc cōtigiſſe, q; ſe in omnibus fideliter erga partes Lotharii, iuuenis Imperatoris, agerēt. Erant & qui dicerent, vel iuſſu, vel conſilio, Paſchalis pōtificis rem fuiſſe ꝑpetratam: ad q; explorandum ac diligenter

genter inueſtigandum, miſſi ſunt Adalungus abbas monaſterii ſancti Vedaſti, & Hunfridus comes Curienſis. Sed antequam illi fui[illegible]ent profecti, venerunt legati Paſchalis pontificis, Ioannes epiſcopus Syluæ candidæ, & Benedictus archidiaconus ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, rogantes Imperatorem vt illam infamiam a Pontifice auferret, qua ille in memoratorum hominum necem conſenſiſſe credebatur. Quibus cum ille iuxta quod ratio poſtulabat reſpondiſſet, eoſque dimiſiſſet, prædictos legatos ſuos ad inueſtigandam rei veritatem (ſicut prius diſpoſuit) Romam ire præcepit. Ipſe vero reliquum æſtatis tempus in pago Warmacenſi, ac deinde in Arduenna ſylua tranſigens, peracta autumnali venatione, ad Kal. Nouemb. (ſicut condixerat) Compendium venit.

Paſchalis purgatio ſuſpecta.

Legati Romam venientes, rei geſtæ certitudinem aſſequi non potuerunt: quia Paſchalis pontifex & ſe ab huius facti communione, cum magno Epiſcoporum numero, iureiurando purificauit, & interfectores prædictorum h[illegible]minum, qu[illegible]a de familia ſancti Petri erant, ſummopere defendens, mortuos velut maieſtatis reos cōdemnauit, iureque cæſos pronunciauit: atque ob hoc, cum prædictis, qui ad eum miſſi fuerant legatis, Ioannem Syluæ candidæ epiſcopum, & Ser[illegible] B[illegible]blio[illegible]hecari[illegible], Quirinum quoque ſubdiaconum, ac Leonem magiſtrum mi[illegible]tum, [illegible]d Impera[illegible] miſit. Qui eum tam per illos, quam per ſuos legatos, de ſacramento Pontificis & excuſatione reorum, comperiſſet, nihil ſibi vltra in hoc negotio fa[illegible]dum r[illegible]tus, memoratum Ioannem epiſcopum & ſocios eius, ad Pontificem d[illegible]o con[illegible] reſponſo, remiſit.

Ceadragus Compendium venit.

Ceadragus Abodritorum princeps, poſt [illegible]ſtationibus [illegible]is adhibens fidem, cum quibuſdam primoribus populi ſui Compend[illegible]um venit: di[illegible]que p[illegible]r tot annos [illegible]en-tus ſui rationem, coram Imperatore non improbabiliter reddidit. Qui licet in quibuſdam cauſis culpabilis appareret, tamen propter merita parentum ſuorum, non ſolum impunitus, verum muneribus donatus, ad regnum redire permiſſus eſt. Venerat & Harioldus de Normannia, auxilium petens contra filios Godefridi, qui eum patria pellere minabantur. Ob cuius cauſam diligentius explorandam, ad eoſdem filios Godefridi Theotharius & Ruodinandus comites miſſi fuerunt: qui & cauſam filiorum Godefridi, & ſtatum totius regni Normannorum diligenter expl[illegible]rantes, aduentum Harioldi præceſſerunt: & Imperatori, omnia quæ in illis partibus comperire potuerunt, patefecerunt. Cum quibus & Ebbo Remorum archiepiſcopus, qui conſilio imperatoris & auctoritate Romani pontificis, prædicandi gratia ad terminos Danorum acceſſerat æſtate præterita, & multos ex eis ad fidem venientes baptiza[illegible]er[illegible]t, reg[illegible]eſſus eſt.

Harioldi petitio.

Nordmanni Dani.

Ebbo fidem Danis dicat.

Hoc anno prodigia quædam extitiſſe narrantur: in quibus præcipua fuerunt, in Aquenſi palatio terræmotus, & in territorio Tullenſi iuxta villam Commerc[illegible]cu puella quædam annorum fere duodecim, ab omni cibo per decem men[illegible]ſes abſti[illegible]. Et in Saxonia in pago qui vocatur Fiuhſazi † viginti tres villæ igne cœleſti concrematæ, & fulgura ſereno atque interdiu de cœlo cadentia: At in territorio † Comenſi It[illegible]æ ciuitatis, in vico Grabadona in eccleſia ſancti Ioannis Baptiſtæ imago ſanctæ Mariæ, puerum Ieſum ſuo gremio continens ac Magorum munera offerentium, in abſi[illegible] eiuſdem eccleſiæ depicta, & ob nimiam vetuſtatem iam pene abolita, tāta claritate per duorum dierum ſpatia effulſit, vt omnem ſplendorem nouæ picturæ, ſuæ venuſtatis pulchritudinem cernentibus penitus vincere videretur. Magorum tamen im[illegible]gines, præter munera quæ offerebant, minime claritas illa irradiauit. Et in multis regionibus fruges grandinis vaſtatione deletæ: atque in quibuſdam locis, ſimul cum ipſa grandine, veri lapides atque ingentis ponderis decidere viſi. Domus quoque de cœlo tactæ: hominesque ac cætera animalia paſſim fulminum ictu, præter ſolitum, crebro exanimata dicuntur. Secuta eſt ingens peſtilentia atque hominum mortalitas, quæ per totam Franciam immaniter vſquequaque graſſata eſt, & innumeram hominum multitudinem diuerſi ſexus & ætatis, grauiſſime ſæuiendo conſumpſit.

Puella inedia ad 10 menſ. an. 823 al. Strinheim.

Comitenſi.

Picturæ ſubitus ſplendor.

Grandinis vis.

Peſtilentia.

De Bulgarorum regis legatione: hyemis aſperitate: Lunæ eclipſi: Supponis & Paſchalis obitu: Eugenii electione: Lotharii gratulatione: Britonica expeditione: Michaelis Imp. legati: Venetorum patriarcha: conſultatione ſuper imaginum è templis deletione: De Abodritorum querela in Bulgaros: de comitibus Spoletanis: Vaſconum ſtrage: & ducum captione per inſidias: de Romanorum per Lotharium correctione, & glacie è cœlo caſu.

DCCCXXIV.

Bulgarorum legatio.

REx vero Bulgarorum, velut pacis faciendæ gratia, legatos ad Imperatorem cum literis miſit. Quos ille cum audiſſet, ac literas quæ allatæ fuerant legiſſet, rei nouitate (non immerito) permotus ad explorandum diligentius inſolitæ, & nunquam prius in Franciam venientis, legationis cauſam, Machelinum quendam de Baioaria, cum ipſis legatis ad memoratum regem Bulgarorum direxit.

Hyems prolixa. *Eclipſis Lunæ.* *Obitus Supponis.*

Interea hyems aſpera valdeque prolixa facta eſt: quæ non ſolum cætera animalia, verum etiam homines quoſdam immanitate frigoris extinxit. Luna defecit pridie Non. Martii hora noctis ſecunda. Suppo dux Spoletanus deceſſiſſe nuntiatur. Interea legati Romani pontificis Romam regreſſi, eundem valida infirmitate detentum ac morti proximum inuenerunt: qui etiam, paucis poſt aduentum illorum exactis diebus, vita deceſſit.

Eugenius papa.

In cuius locum cum duo per contentionem populi fuiſſent electi, Eugenius tamen archipresbyter, tituli ſanctæ Sabinæ, vincente nobilium parte, ſubrogatus atque ordinatus eſt. Cuius rei nuntium cum Quirinus ſubdiaconus (vnus ex his qui priori legatione fungebantur) ad Imperatorem detuliſſet, conuentu circiter VIII. Kalend. Iulii pronunciato, atque Compendii habito, ipſe ad Britannicam expeditionem per ſe faciendam animo intento, Lotharium filium imperii ſocium, Romam mittere decreuit: vt vice ſua functus, ea quæ rerum neceſſitas flagitare videbatur, cum nouo Pontifice populoque Romano ſtatueret atque firmaret.

Lotharius Romam it.

Et ille quidem ad hæc exequenda, poſt medium Auguſtum in Italiam profectus eſt: Imperator vero iter, quod in Britanniam facere parauerat, propter famem, quæ adhuc præualida erat, vſque ad initium Autumni aggredi diſtulit.

Pipinus Redonas venit, hod. Rennes.

Tum demum adunatis vndique omnibus copiis Redonas ciuitatem, terminis Britanniæ contiguam, venit: & inde diuiſo in tres partes exercitu ſuo, duobus ſcilicet partibus filiis ſuis, Pipino & Ludouico, traditis, tertiaque ſecum retenta, Britanniam ingreſſus, totam ferro & igni deuaſtauit.

Britones victi.

Conſumptiſque in hac expeditione quadraginta, vel eo amplius diebus, acceptis quoque à perfido Britonum populo quos imperauerat obſidibus, ad Rothomagenſem ciuitatem, vbi coniugem ſe opperiri iuſſerat, ad XV. Kalend. Decemb. reuerſus eſt.

Legati Michaelis Imp. & Venetorum.

Nam & illuc legatos Michaelis Imperatoris, qui ad eum mittebantur, ſibi occurrere iuſſit. Cum quibus & Fortunatus patriarcha Veneticorum regreſſus, ad eius venit præſentiam. Sed legati Imperatoris literas & munera deferentes, pacis confirmandæ cauſa ſe miſſos eſſe dicentes, pro Fortunato nihil locuti ſunt.

De imaginũ Sanctorum deletione.

Inter cætera tamen ad legationem ſuam pertinentia, quædam de imaginum veneratione protulerunt: propter quæ ſe Romam ire, atque Apoſtolicæ ſedis præſulem conſulere debere dixerunt. Quos cum legatione eorum audita ac reſponſo reddito, abſolueret, Romam vt ſe velle dicebant, ducere iuſſit. Fortunatum etiam de cauſa fugæ ipſius percontatus, ad examinandum eum Romano pontifici direxit. ipſe Aquiſgrani, vbi hyemare ſtatuerat, profectus eſt. Quo cum veniſſet, & ibi Natalem Domini celebraſſet, allatum eſt ei, quod

Legati Bulgarorum, & Abodritorum, Prædenecenti,

legati Bulgarorum eſſent in Baioaria. Quibus obuiam mittens, ipſos quidem vſque ad tempus congruum ibidem fecit opperiri: cæterum legatos Abodritorum, qui vulgo *Prædenecenti* vocantur, & contermini Bulgaris Daciam Danubio adiacentem incolunt,

colunt, qui & ipſi aduentare nuntiabantur, illico venire permiſit. Qui cum de Bulgarorum iniqua infeſtatione quererentur, & contra eos auxilium ſibi ferri depoſcerent, domum ire, atq; iterum ad tempus Bulgarorum legatis conſtitutum, redire iuſſi ſunt. Suppone apud Spoletum (ſicut dictum eſt) defuncto, eundem ducatum Adalhardus comes palatii, qui Iunior vocabatur, accepit. Qui cum vix quinque menſes eodem honore potitus eſſet, correptus febre deceſſit. Cui cum Moringus Brixiæ comes ſucceſſor eſſet electus, nuntio honoris ſibi deputati accepto, lecto decubuit, & paucis interpoſitis diebus vitam finiuit. Æblus & Aſinarius comes cum copiis Vaſconum ad Pampilonem miſſi, cum peracto iam ſibi iniuncto negocio reuerterentur, in ipſo Pyrenæi montis iugo, perfidia Montanorum in inſidias deducti ac circumuenti, capti ſunt, & copiæ quas ſecum habuére pene vſque ad internecionem deletæ: & Æblus quidem Cordubam miſſus: Aſinarius vero eorum miſericordia qui eum ceperant, quaſi qui conſanguineus eorum eſſet, domū redire permiſſus eſt. Lotharius vero iuxta patris mandatum Romam profectus, ab Eugenio pontifice honorifice ſuſcipitur. Cui cum iniuncta ſibi patefeciſſet, ſtatum populi Romani, iamdudum quorundam peruerſitate præſulum deprauatum, memorati Pontificis beneuola aſſentione ita correxit, vt omnes qui rerum ſuarum direptione grauiter fuerant deſolati, de receptione bonorum ſuorum, quæ per illius aduentum (Deo donante) prouenerat, magnifice ſint conſolati.

Adalhardus comes Spoletanus.

Æblus & Aſinarius in inſidias capti.

Lotharius Rom. corrigit.

Hoc anno paucis ante ſolſtitium æſtiuale diebus in territorio Auguſtidunenſi, aëre in tempeſtatem ſubita mutatione conuerſo, ingens fragmentum ex glacie ſimul cum grandine decidiſſe narratur: cuius longitudo quindecim, latitudo ſeptem, craſſitudo duos pedes habuiſſe dicitur.

Fragmen ingens glaciei decidit ſuperne.

De Bulgarorum legatione audita: de aſtu & perfidia ac cæde Britanni hominis ſeditioſi: de legatis Danorum: de puellæ ſtupenda abſtinentia ab omni alimento, & inſtaurata comeſtione.

DCCCXXV.

SAcro Paſchali feſto ſolenniter Aquiſgrani celebrato, arridente etiam verna temperie, Imperator venandi gratia Nouiomagum profectus, legatos Bulgarorum circa medium Maium Aquaſgrani venire præcepit: nam tum illuc reuerti ſtatuit, habiturus ibi conuentum, quem de Britannia regreſſus, eo ſe tempore ibidem habere velle optimatibus indicauerat. Quo cum peracta venatione fuiſſet reuerſus, Bulgaricam legationem audiuit: Erat enim de terminis ac finibus inter Bulgaros ac Francos conſtituendis. Affuerunt in eodem conuentu pene omnes Britanniæ primores: inter quos & Wihomarcus: qui perfidia ſua & totam Britanniam conturbauerat, & obſtinatione ſtultiſſima, ad memoratam expeditionem illo faciendam Imperatoris animū prouocauerat. Tandem ſaniori vſus conſilio, ad fidem Imperatoris (vt ipſe dicebat) venire nō dubitauit. Cui cum Imperator & ignoſceret, & muneribus donatum, vna cum cæteris gentis ſuæ primoribus, domum ire permitteret, promiſſam fidem (vt prius conſueuerat) gentili perfidia commutauit, vicinos ſuos incendiis & direptionibus in quantum potuit infeſtare non ceſſans, donec ab hominibus Lamberti comitis in domo propria circumuentus atque interfectus eſt. Imperator vero audita Bulgarorum legatione, per eoſdem, qui ad eum miſſi fuerant, legatos Regi eorum miſſis literis prout videbatur reſpondit: dimiſſoque conuentu, in Voſegum ad Rumericum montem venandi gratia profectus, filium ſuum Lotharium ex Italia regreſſum, ibique ad ſe venientem ſuſcepit. Ac peracta venatione Aquaſgrani rediens generalem populi ſui conuentum more ſolenni menſe Auguſto habuit: in quo conuentu, inter cæteras legationes quæ de diuerſis partibus venerunt, etiam filiorum Godefridi de Nordmannia legatos audiuit: ac pacem, quam iidem ſibi dari petebant, cum eis in marcha eorū, menſe Octobrio confirmari iuſſit. Cōpletiſq; omnibus negotiis, quæ ad

Legati Bulgarorum.

Wihomarci Britanni aſtus & perfidia.

Legati filiorum Godefridi Nordmanni.

Puella inedia triennalis.

Apud Math. Paris sub anno 1225. alias septennium.

illius conuentus rationem pertinere videbantur, Nouiomagum cum filio maiore ſeceſſit: minorem vero filium ſuum, Ludouicum, in Baioariam direxit. Ipſe autem autumnali venatione completa circa hyemis initium Aquaſgrani reuerſus eſt. In territorio Tullenſi iuxta Commerciacum villam, puella quędam annorum circiter duodecim, poſt ſacram communionem quam in Paſcha de ſacerdotis manu ſumendo perceperat, primo pane, deinde aliis omnibus cibis & potibus abſtinendo, intantum ieiunaſſe perhibetur, vt nulla penitus corporis alimenta percipiens, ſine omni victus deſiderio plenum triennium compleuerit. Cœpit autem ieiunare anno Incarnationis Dominicæ DCCCXXIII. (ſicut in ipſius anni deſcriptione ſuperius annotatum) & hoc anno, id eſt, DCCCXXV. circa Nouembris menſis initium, peracto ieiunio, eſcam ſumere, ac more cæterorum mortalium manducando, viuere cœpit.

De Bulgari poſtulatis: Conſultatione ſuper bello in Sarracenos ſuſcipiendo: Legatorum auditione: Ceadragi à ſuis accuſatione: Harioldi cum vxore & liberis baptizatione: Baldrici de Bulgaris denuntiatione: de organorum artifice: Aizonis ſceleribus & fuga: de Abodritorum legatis & rectoribus remiſsis: de reliquiis S. Sebaſtiani ad abbatem ſancti Dionyſii miſsis: & miraculis innumeris ad earum præſentiam factis: de Cœnobii S. Germani apud Parrhiſios abbate & ædificatore.

DCCCXXVI.

Bulgari poſtulata.

al. Beltriell.

Conſultatio contra Sarracenos.

al. Ingilenheim. hod. Ingelheim.

al. Tungla.

Harioldus cum vxore & liberis baptizatur.

CVm regi Bulgarorum legati ſui quid egerint renuntiaſſent, iterum eum quem primo miſerat, ad Imperatorem cum literis remiſit: rogans vt ſine morarum interpoſitione, terminorum definitio fieret: vel ſi hoc non placeret, ſuos quiſque terminos, ſine pacis fœdere, tueretur. Cui Imperator, quia fama erat Bulgarorum regem à ſuo quodam optimate aut regno pulſum aut interfectum, reſpondere diſtulit: illoque expectare iuſſo, propter famæ certitudinem comperiendam Bertricum † palatii comitē, ac Baldricum & Geroldum comites & Auarici limitis cuſtodes, in Carantanorum prouinciam, miſit. Qui cum reuerſus nihil certi, ſuper iis quæ fama vulgauerat, reportaſſet, Imperator legatum ad ſe vocatum ſine literis remeare fecit. Interea Pipinus rex, filius imperatoris (vt iuſſus erat) cum ſuis optimatibus & Hiſpanici limitis cuſtodibus, circiter Kalend. Febr. Aquaſgrani (nam ibi tunc Imperator hyemauerat) venit. Cum quibus cum de tuendis contra Sarracenos, occidentalium partium finibus eſſet tractatum, atque diſpoſitum, Pipinus in Aquitaniam regreſſus, æſtatem deputato ſibi loco tranſegit: Imperator vero medio menſe Maio Aquiſgrani egreſſus, circiter Kal. Iul. ad Ingilenheim † venit: habitoq; ibi conuentu non modico, multas & ex diuerſis terrarum partibus miſſas legationes audiuit & abſoluit: inter quas præcipua cæteriſque præeminens erat, legatio ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, Romanæ videlicet eccleſiæ: qua fungebantur Leo Centumcellenſis epiſcopus & Theophylactus nomenclator: & de partibus tranſmarinis, Dominicus abbas de monte Olïueti: legati quoque filiorum Godefridi regis Danorum, pacis ac fœderis cauſa directi, & de Sclauorum regionibus, quidam Abodritorum primores, Ceadragum ducem ſuum accuſantes. Accuſabatur & Tungo † vnus de Soraborum primoribus, quod & ipſe dicto audiens non eſſet. Quorum vtrique denunciatum eſt, quod ſi medio Octobrio ad Imperatoris generalem conuentum venire diſtuliſſent, condignas perfidiæ ſuæ pœnas eſſe daturos. Venerunt & ex Britonum primoribus illi, quos illius limites cuſtodes adducere voluerunt. Eodem tempore Harioldus cum vxore & magna Danorum multitudine veniens Magontiacum, apud ſanctum Albanum cum his quos ſecum adduxit baptizatus eſt: multiſq; muneribus ab Imperatore donatus, per Friſiam qua venerat via, reuerſus eſt. Veritus autem piiſſimus Imperator, ne ob tale factum negaretur ei habitatio ſoli natu-

naturalis, dedit ei quendam comitatum in Friſia cuius vocabulum eſt Ruiſtri †, quo ſe ſuoſque, ſi neceſſitas exigeret, tuto recipere poſſet. Baldricus vero & Geroldus comites ac Pannonici limitis præfecti, in eodem conuentu affuerunt, & adhuc de motu Bulgarorum, aduerſus nos, nil ſe ſentire poſſe teſtati ſunt. Adduxit vero Baldricus domino Imperatori presbyterum quendam, Georgium nomine, bonæ vitæ hominem, qui ſe promitteret organum more poſſe Græcorum componere. Quem Imperator gratanter ſuſcepit: & quia Deus illi, quæ ante ſe inuſitata erant regno Francorum, attribuebat, gratiarum actiones reddidit, ac Tanculfo ſacrorum ſcriniorum prælato commendauit, publiciſque ſtipendiis curare iuſſit, & ea quæ huic operi neceſſaria forent præparare mandauit. Condictoque ac pronunciato ad medium Octobrium generali conuentu, cæteris omnibus more ſolenni abſolutis, ipſe trans Rhenum ad villam, quæ Saltz vocatur, cum ſuo comitatu profectus eſt. Ibique ad eum legati Neapolitanorum venerunt, atque inde accepto reſponſo, ad ſua regreſſi ſunt. Ibi ad eius notitiam perlatum eſt de fuga ac perfidia Aiſonis: quomodo fraudulenter Auſonam † ingreſſus, & a populo illo quem dolo deceperat receptus, totam ciuitatem deſtruxit: caſtella eiuſdem regionis, quæ firmiora videbantur, communiuit: miſſoque ad Abdiramam regem Sarracenorum fratre ſuo, auxilium quod petebat, iuſſu eiuſdem Regis contra noſtros accepit. Sed Imperator licet huius rei nuntium grauiter ferret, nihil tamen inconſulte gerendum iudicans, conſiliariorum ſuorum aduentum ſtatuit opperiri. Tranſactaque autumnali venatione, ad Kalend. Octobris, per Mœnum fluuium, vſque ad Franconofurd, ſecunda aqua nauigauit: inde ad Ingilinheim medio Octobrio veniens, generalem ibi (vt condictum erat) populi ſui conuentum habuit: in quo & Ceadragum Abodritorum ducem, necnon & Tunglonem, qui apud eum perfidiæ accuſabantur, audiuit: & Tunglonem quidem, accepto ab eo filio eius obſide, domum redire permiſit. Ceadragum vero, cæteris Abodritis dimiſſis ſecum retinuit: miſſiſque ad populum Abodritorum legatis, ſi eum vulgus regnare vellet, perquirere iuſſit. Ipſe autem Aquaſgrani, vbi hyemare conſtituerat, profectus eſt. Cumque legati, quos ad Abodritos miſerat, reuerſi, nuntiaſſent variam gentis illius ſuper Rege ſuo recipiendo ſententiam, meliores tamen ac præſtantiores quoſque de illius receptione concordare, acceptis ab eo, quos imperauit, obſidibus, in regnum ſuum eum fecit reſtitui. Dum hæc aguntur, Hilduinus Abbas beati Dionyſii monaſterii, Romam monachos petitionis ſuæ baiulos, ad Eugenium ſanctæ ſedis Romanæ miſit præſulem: flagitans oſſa beatiſſimi Sebaſtiani martyris ſibi tranſmitti. Cuius deſiderio dominus Apoſtolicus ſatisfaciens, per prædictos miſſos ſacratiſſimi Chriſti martyris miſit exuuias: quæ religioſiſſime à prædicto viro exceptæ V. Idus Decemb. atque interim cum loculo vectatorio, vt allatæ ſunt, apud Sueſſonam ciuitatem iuxta corpus beati Medardi ſunt poſitæ. Quibus ibi conſiſtentibus, tanta ſignorum ac prodigiorum multitudo claruit, tanta virtutum vis in omni genere ſanitatum, per diuinam gratiam in nomine eiuſdem beatiſſimi Martyris enituit, vt a nullo mortalium eorundem miraculorum aut numerus comprehendi, aut varietas verbis valeat enuntiari. Quorum quædam tanti ſtuporis eſſe narrantur, vt humanæ imbecillitatis fidem excederent, niſi certum eſſet dominum noſtrum Ieſum Chriſtum (pro quo idem beatiſſimus martyr paſſus eſſe dignoſcitur) omnia quæ vult facere poſſe per diuinam omnipotentiam: in qua illi omnis creatura in cœlo & in terra ſubiecta eſt. Ipſe autem venerabilis Abbas præfatus Hilduinus, inter plurima quę ei Auguſtali benignitate cōmiſſa fuerant monaſteria, habebat procurationem cœnobii nobilis in proſpectu vrbis Sueſſorum, quod Clotharius quondam rex Francorum, filiuſque eius Sygebertus, in honorem beatiſſimi Medardi confeſſoris Chriſti magnis conſtruxerant ſumptibus: in quo & eius ſacratiſſima tumulauerant membra. Simili modo prædictus Abbas poſt deceſſum * Irminonis, regebat locum ſancti Vincentii leuitæ & martyris in ſuburbano vrbis Parthiſiacæ: vbi precioſus Chriſti confeſſor Germanus requieſcit: quod Childebertus rex quondam Francorum inclytus, frater prædicti regis Clotharii, ædificauit.

al. Rinſtri. al. Hroſtert.
Baldricus in gario.
Georg. presb. organorum artifex.
Aizonis fuga & ſcelera. al. Auſonam.
Abodritorum rector remiſſ.
Reliquiæ S. Sebaſtiani.
Hilduinus Abbas.
Irimonis.
Cœnobii S. Vincentii, nunc [illegible] Germani de Prato, abbas & ædificator.

De motu Hiſpanico compreſſo: & Aizonis ſceleribus: Abumarnani ibidem graſſatione: prodigiis cœleſtibus: Danorum ac Bulgarorum motibus: Paparum obitibus: legatis Imperatoris Græci: & tralatione corporum beatorum Marcellini & Petri per Heinardum.

DCCCXXVII.

Heliſachar Legatus. IMperator Heliſacharem presbyterum & abbatem, & cum eo Hildebrandum atque Donatum comites, ad motus Hiſpanicæ marchæ componendos miſit. Ante quorũ *Aizonis facinora.* aduentum, Aizo Sarracenorum auxilio fretus, multa eiuſdẽ limitis cuſtodibus aduerſa intulit: atq; aſſiduis incurſionibus in tantum fatigauit, vt quidam illorum relictis *al. Beranis* quæ tueri debuerant caſtellis, recederent. Defecit ad eum & filius Beræ † nomine Willemundus, necnon & ali[illegible] complures nouarum rerum gentilitia le[illegible] at[illegible] c[illegible] iunctiq; Sarracenis ac Mauris, Ceritaniam & Vallenſem rapinis atq; incendiis quotidie infeſtabant. Cumq; ad ſedandos ac mitigandos Gothorum atque Hiſpanorum in illis finibus habitantium animos, Heliſachar abbas cum aliis ab Imperatore mi[illegible] multa & propria induſtria & ſociorum conſilio prudenter adminiſtraſſe[illegible] Bernardus quoq; Barcinonæ comes, Aizonis inſidiis, & eorum qui ad eum defecerant cal[illegible]iari ac fraudulentis machinationibus, pertinaciſſime reſiſteret, atq; eorum temerarios conatus irritos efficeret, exercitus à rege Sarracenorũ Abdiramano ad aux[illegible] A[illegible]oni *al. Abumarum.* ferendum miſſus, Cæſarauguſtam veniſſe nunciatur: ſupra quem Abumarnam † Regis propinquus dux cõſtitutus, ex perſuaſionibus Aizonis haud dubiam ſibi vi[illegible]oriã pollicebatur. Contra quem Imperator filium ſuũ Pipinum, Aquitaniæ regem, c[illegible]m immodicis Francorum copiis mittens, regni ſui terminos tueri præcepit. Quod ita factum eſſet, niſi ducum deſidia quos Francorum exercitui præfecerat, tardius quã rerum ne- *l. talliminil.* ceſſitas poſtulabat, is quem ducebant ad marchã † veniſſet exercitus. Quæ tardi[illegible] *Abumarnani graſſatio.* tantum noxia fuit, vt Abumarnam vaſtatis Barſionenſium ac Gerundenſium a[illegible] villiſq; incenſis, cunctis etiam quæ extra vrbes inuenerat direptis, cũ incolumi exer[illegible]tu Cæſarauguſtam ſe prius reciperet, quam à noſtro exercitu vel videri potuiſſet. [illegible]ius cladis præſagia credita ſunt, viſæ multoties in cœlo acies, & illi terribiles n[illegible]ç coruſcationis in aere diſcurſus. Imperator autem duobus conuentibus habitis vno ** Nouiomagum. al. Hohrici.* apud * Niumagam (propter falſas Honrici †, filii Godefridi regis Danorum, pollicitationes, quibus ſe illuc ad Imperatoris præſentiam venturum promiſer[illegible]t.) al[illegible]ro a[illegible]d Compendium (in q[illegible]o & annua dona ſuſcepit, & iis qui ad marcham Hiſpanic[illegible] m[illegible]tendi erant, quid vel qualiter agere deberent, imperauit) ipſe intra Compen[illegible]m & Cariſiacum, cæteraq; [illegible]is vicina palatia, vſq; ad hyberni temporis initium conuer[illegible] *Danorum motus.* eſt. Interea reges Danorum, filii videlicet Godefridi, Herioldum de conſorti[illegible] re[illegible]ni *Bulgarorum motus.* eiicientes, Nordmannorum finibus excedere compulerunt. Bulgari quoq; Sclauos in Pannonia ſedentes, miſſo per Drauum nauali exercitu, ferro & igni vaſtauerunt & expulſis eorum ducibus, Bulgaricos ſuper eos rectores conſtituerunt.

Eugenius Papa menſe Auguſto deceſſit: in cuius locum Valentinus diaconus à Romanis electus & ordinatus, vix in pontificatu vnum menſem compleuit. Quo de- *Gregorius 4.* functo, Gregorius presbyter tituli S. Marci electus, ſed non prius or[illegible]atus eſt, quam leg[illegible]s Imperatoris R[illegible]nam venit, & electionem populi, qualis eſſet, examinauit. L[illegible]gati Michaelis Imperatoris de Conſtantinopoli ad Imperatorem, quaſi propter fœd[illegible] *Heliſſardus, qui al. Eginhardus.* confirmandum, m[illegible] Septembrio menſe Compendium venerunt. Quos ille [illegible] ni[illegible]e rec[illegible]ptos, & au[illegible]uit, & abſoluit. Ipſo tempore Heinardus †, ſui tempori[illegible] *Marcellini & Petri [illegible] per [illegible]. Vide [illegible]. Surii ad 2. Iunii.* dent[illegible]imus virorum, ſanctæ deuotionis incitatus ardore, Romam miſit & corp[illegible]a ſanctorum Marcellini & Petri, annuente Papa, in Franciam fecit tranſuehi: & [illegible]e dec[illegible] in proprio territorio, propriiſq; ſumptibus, recondidit. Quorum meri[illegible], hactenus, ibi Dominus multa operatur virtutum miracula.

De

De animaduerſione in duces Hiſpanicæ expeditionis: & in Baldricum Foroiulienſem: de legatis ad Michaelem imperatorem miſſis: & a Pontifice miſſis: de Danorum inter ſe motibus: & cum Francis quos caſtris exuerunt, & de eiuſmodi facti deprecatione & purgatione: De Bonifacii comitis egregio facinore: de Lunæ eclipſi & prodigio cœleſti.

DCCCXXVIII.

CONuentus Aquiſgrani menſe Februario factus eſt: in quo cum de multis & aliis cauſis, tum præcipue de his quæ in marcha Hiſpanica contigerant, ratio habita: & legati qui exercitui præerant, culpabiles inuenti: & iuxta merita ſua, honorum amiſſione mulctati ſunt. Similiter & Baldricus dux Foroiulienſis, cum propter eius ignauiam, Bulgarorum exercitus terminos Pannoniæ ſuperioris impune vaſtaſſet, honoribus quos habebat priuatus, & marcha quam ſolus tenebat, inter † quatuor Comites diuiſa eſt. Haligarius Camaracenſis epiſcopus, & Aufridus abbas monaſterii Nonantula, Conſtantinopolim miſſi, a Michaele imperatore (ſicut ipſi inde reuerſi retulerunt) honorifice ſuſcepti ſunt. Imperator Iunio menſe ad Ingelinheim † villam venit: ibique per aliquot dies placitum habuit. In quo cum de filiis ſuis, Lothario & Pipinio, cum exercitu ad marcham Hiſpanicam mittendis conſilium iniſſet, & id quomodo fieret ordinaſſet; miſſos etiam Romani pontificis, Quirinum primicerium ac Theophylactum nomenclatorem qui ad eum illo venerant, audita illorum legatione dimiſiſſet, ad villam † Franconofurd profectus eſt: ibiq; aliquādiu moratus, Wormaciam venit: atq; inde Theodonis villam perrexit: de quo loco Lotharium filium ſuum, cum magnis Francorum copiis, ad Hiſpanicam marcham direxit. Qui cum Lugdunum veniſſet, conſedit: opperiens nuntium, qui ſe de Sarracenorum aduentu faceret certiorem. In qua expectatione cum Pipino fratre colloquitur. & comperto quod Sarraceni ad marcham venire aut timerent, aut nollent, redeunte ad Aquitaniam fratre, ipſe ad patrem Aquaſgrani reuertitur.

Baldricus Dux Foroiul. — *P. Pith. legit, inter quatuor.* — *Legati.* — *Ingilenheim* — *Francfordiam.*

Interea cum in finibus Nordmannorum, tam de fœdere inter illos & Francos confirmando, quam de Herioldi rebus, tractandum eſſet, & ad hoc totius pene Saxoniæ comites, ſimul cum marchionibus illo conueniſſent, Herioldus rerum gendarum nimis cupidus, condictam & per obſides firmatam pacem, accenſis ac direptis aliquot Normannorum villis, rupit. Quod audientes filii Godefridi, contractis ſubito copiis, ad marcham veniunt: & noſtros in ripa Egidoræ fluminis ſedentes, ac nihil tale opinantes, tranſito flumine adorti, caſtris exuunt, eiſq; in fugā actis cuncta diripiunt, ac ſe cum omnibus copiis ſuis in ſua caſtra recipiunt. Deinde inito conſilio, vt vltionem huius facti præuenirent, miſſa legatione ad Imperatorem, quam inuiti & quanta neceſſitate coacti id fecerint, expoſuerunt: ſe tamen ad ſatisfactionem eſſe paratos: & hoc in Imperatoris eſſe arbitrio, qualiter ita fieret emendatum, vt de reliquo inter partes pax firma maneret. Bonifacius comes, cui tutela Corſicæ inſulæ tunc erat commiſſa, aſſumpto ſecum fratre Berchario, necnon & aliis quibuſdam comitibus de Thuſcia, Corſicam atq; Sardiniam parua claſſe circunuectus, cum nullum in mari piratam inueniſſet, in Aphricam traiecit: & inter Vticam & Carthaginem egreſſus, innumeram incolarum multitudinem ſubito congregatam offendit: cum qua & prælium conſeruit, & quinquies, vel eo amplius, fuſam fugatamq; profligauit: magnaq; Aphrorum multitudine proſtrata, aliquantis etiā ſociorum per temeritatem amiſſis, in naues ſuas ſe recepit: atque hoc facto ingentem Aphris timorem incuſſit. Luna Kalend. Iul. primo diluculo, in occaſu ſuo defecit. Similiter & VIII. Kal. Ianuar. id eſt in Natali Domini, media nocte obſcurata eſt. Ferunt in regione Vaſconiæ trans Garomnam fluuium, in pago Aginenſi, annonam† de cœlo pluiſſe, ſimilem frumento, ſed paululū breuiora

Dani Gallos caſtris exuunt. — *Danorum deprecatio.* — *Bonifacii comitis facinus.* — *Luna eclipſis.* — *Prodigia.* — *al. Mannam*

acrotundiora grana habentem: de qua domino Imperatori allatum eſt ad Aquiſgranenſe palatium. Imperator circa feſtum ſancti Martini, Aquaſgrani ad hyemandum venit: ibique poſitus, totum hyberni temporis ſpatium, in diuerſis conuentibus ob neceſſaria regni negotia congregatis, impendit.

De terræmotu & venti violentia: de falſo Danici motus rumore: de Imperatoris exercitatione: & hiſtoriæ repetendæ ratione & auctoribus.

Terræmotus. Ventus vehemens. Inde dicta, Aux la chapelle.

POſt exactam hyemem, in ipſo ſancto Quadrageſimali ieiunio, paucis ante ſanctum Paſcha diebus Aquiſgrani terræmotus noctu factus: ventuſque tam vehemens coortus, vt non ſolum humiliores domos, verumetiam ipſam ſanctæ Dei genitricis Baſilicam (quam *Capellam* vocant) tegulis plumbeis tectam, non modica ex parte denudaret. Imperator vero in diuerſis occupationibus vſque ad Kalend. Iulii Aquiſgrani moratus, tandem ad generalem conuentum Warmatiæ habendum, cum comitatu ſuo menſe Auguſto ſtatuit proficiſci. Sed priuſquam inde promoueret, nuntium accepit Nortmannos velle Tranſalbianam Saxoniæ regionem inuadere, atque exercitum eorum, qui hoc facturus eſſet, noſtris finibus appropinquare. Quo nuntio commotus, miſit in omnes Franciæ partes: & iuſſit vt cum ſumma feſtinatione, tota populi ſui generalitas poſt ſe in Saxoniam veniret, indicans ſimul velle ſe apud Noueſium, medio circiter Iulio, Rhenum tranſire. Sed vbi vana eſſe comperit, quæ de Nortmannis fama conſperſerat, ſicut prius diſpoſitum habebat, medio menſe Auguſto Warmatiam venit: ibique habito generali conuentu, & oblata ſibi annua dona more ſolenni ſuſcepit, & legationes plurimas, quæ tam de Roma & Beneuento, quam de aliis longinquis terris ad eum venerant, audiuit atque abſoluit. Lotharium quoque filium ſuum, finito illo conuentu, in Italiam direxit: ac Bernardum comitem Barcinonæ, qui eatenus in marcha Hiſpaniæ præſidebat, camerarium in palatio ſuo conſtituit. Aliis etiam cauſis, quæ ad illius placiti completionem pertinere videbantur, congruo modo diſpoſitis atque completis, populoque ad ſua ire dimiſſo, ipſe ad Autumnalis venationis exercitationem in Franconofurd villam profectus eſt. Qua tranſacta, ad hyemandum Aquaſgrani reuerſus eſt: vbi feſtum ſancti Martini, ac feſtiuitatem beati Andreæ Apoſtoli, necnon & ipſum ſacræ Dominicæ Natiuitatis diem, cum magna lætitia & exultatione celebrauit.

Nortmannorum Danorum motus.

Wormatienſis conuentus.

VITA ET GESTA KAROLI COGNOMENTO MAGNI, FRANcorum regis fortiſſimi, & Germaniæ ſuæ illuſtratoris, authoriſque optime meriti, per EGINHARTVM illius quandoq; alumnum, atque ſcribam adiuratum, Germanum, incipiunt fœliciter.

VITAM & conuerſationem, & ex parte non modica res geſtas domini & nutritoris mei KAROLI, excellentiſſimi & merito famoſiſſimi Regis, poſtquam animus ſcribere tulit, quanta potui breuitate complexus ſum, operam impendens, vt de iis quæ ad meam notitiam peruenire potuerunt, nihil omitterem, neq; prolixitate narrandi noua quæque, faſtidientium animos offenderem: ſi tamen vllo modo vitari poteſt, vt noua ſcriptione non offendantur, qui vetera, & à viris doctiſſimis atque diſertiſſimis confecta monumenta faſtidiunt. quamuis plures eſſe non ambigam, qui otio ac literis dediti, ſtatum æui præſentis arbitrentur ita negligendum, vt omnia quæ nunc fiunt, velut nulla memoria digna ſilentio atque obliuioni tradantur; potiuſque velint, amore diuturnitatis allecti, aliorum præclara facta qualibuſcunque ſcriptis inſerere, quam ſui nominis famā posteritatis memoriæ nihil ſcribendo ſubtrahere: tamen ab huiuſmodi deſcriptione non æſtimaui temperandum, quando mihi cōſcius eram, nullum ea veracius quam me ſcribere poſſe, quibus ipſe interfui, quæque præſens oculata (vt dicitur) fide cognoui, & vtrum ab alio ſcriberentur nec ne, liquido ſcire non potui: Satiuſque iudicaui eadem cum aliis velut communiter literis mandata memoriæ poſterorum tradere, quam Regis excellentiſſimi, & omnium ſua ætate maximi, clariſſimam vitam, & egregios, atque noſtri temporis hominibus vix imitabiles actus, pati obliuionis tenebris aboleri. Suberat & alia non irrationabilis cauſa, quæ vel ſola ſufficere poſſet, vt me ad hæc ſcribenda compelleret: nutrimentum videlicet in me impenſum, & perpetua, poſtquam in aula eius conuerſari cœpi, cum ipſo & liberis eius amicitia, qua me ita ſibi deuinxit, debitoremque tam viuo quam mortuo conſtituit, vt merito ingratus videri & iudicari poſſem, ſi tot beneficiorum in me collatorum immemor, clariſſima & illuſtriſſima hominis optime de me meriti geſta ſilentio præterirem: pateterque vitam eius quaſi qui nunquam vixerit, ſine literis ac debita laude manere. Cui ſcribendæ atque explicandæ non meum ingeniolum (quod exile & paruum, imo nullum pene eſt) ſed Tullianam par erat deſudare facundiam. En tibi librum præclariſſimi & maximi viri memoriam cōtinentem, in quo præter illius facta, non eſt quod admireris: niſi forte quod homo barbarus† in Romana locutione perparum exercitatus, aliquid decēter aut cōmode Latine ſcribere poſſe putauerim, atque in tantam impudentiam proruperim, vt illud Ciceronis putarē contemnendum, quod in primo Tuſculanarum libro, cum de Latinis ſcriptoribus loqueretur, ita dixiſſe legitur: *Mandare quenquam*, inquit, *literis cogitationes ſuas, quas nec diſponere, nec illuſtrare poſſit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis eſt intemperanter abutentis & otio & literis.* Poterat quidem hæc oratoris egregii ſententia me a ſcribendo deterrere, niſi animo præmeditatum eſſet, hominum iudicia potius experiri, & ſcribendo ingenioli mei periculum facere, quam tanti viri memoriam, mihi parcendo, præterire.

† *i. Germ.*

GEns Merouingorum, de qua Franci reges ſibi creare ſoliti erant, vſque in Hildericū regē, qui iuſſu Stephani Romani pontificis depoſitus ac detonſus, atq; in monaſteriū truſus eſt, duraſſe putatur: quę licet in illo finita poſſit videri, tamen iam dudum nullius vigoris erat, nec quicquā in ſe clarū, pręter inane REGIS vocabulū præferens. Nā & opes & potentia regni penes palatii præfectos, qui *Maioreſdomus* dicebātur, & ad quos ſum̃a imperii pertinebat, tenebātur: neq; Regi aliud relinquebatur, q̃ vt regio tantū nomine contentus, crine profuſo, barba ſubmiſſa, ſolio reſideret, ac ſpeciē dominantis effingeret, legatos vndecunq; venientes audiret, eiſq; abeuntib. reſponſa (quæ erat doctus, vel ēt iuſſus) ex ſua velut poteſtate redderet: cum pręter inutile Regis nomen, & precariū vitæ ſtipendiū, q̃ ei præfectus aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprii poſſideret, quā vnā præparui reditus villam, in qua domū, & ex qua famulos ſibi neceſſaria miniſtrantes, atq; obſequium exhibentes, paucæ numeroſitatis habebat. Quocunq; eundū erat, carpento ibat, q̃ bubus iunctis, & bubulco ruſtico more agente trahebatur: ſic ad palatiū, ſic ad publicū populi ſui conuentū (qui annuatim ob regni vtilitatē celebrabatur) ire, ſic domū redire ſolebat. At regni adminiſtratione, & omnia quæ vel domi vel foris agenda ac diſponēda erāt, Præfectus aulæ procurabat. Quo officio tū cū Hildericus deponebatur, Pipinus pater KAROLI regis iā velut hæreditario iure ſungebatur. Nam pater eius Karolus, qui Tyrannos per totā Franciā dominatum ſibi vendicantes oppreſſit, & Sarracenos Galliā occupare tentātes, duob. magnis pręliis, vno in Aquitania apud Pictauium ciuitatē, altero iuxta Narbonā apud Byrrā fluuiū ita deuicit, vt in Hiſpaniā eos redire cōpelleret, eundē magiſtratū a patre Pipino ſibi dimiſſum egregie adminiſtrauit. Qui honor non aliis a populo dari cōſueuerat quā iis qui & claritate generis, & opū amplitudine cæteris eminebant. Hunc cum Pipinus pater KAROLI regis ab auo & patre ſibi & fratri Karolomanno relictum ſum̃a cum eo concordia diuiſum, aliquot an̄is velut ſub Rege memorato tenuiſſet; frater eius Karolomannus (incertū quib. de cauſſis, tamen videtur q̃ amore conuerſationis contemplatiuæ ſuccenſus) operoſa tēporalis regni adminiſtratione relicta, Romā ſe contulit in otium: ibiq; habitu p̃mutato, monachus factus, in mōte Soracte apud eccleſiā beati Sylueſtri cōſtructo monaſterio, cū fratrib. ſecū ad hoc venientibus, per aliquot an̄os optata quiete perſruitur. Sed cū ex Francia multi nobiliū ob vota ſoluēda Romā ſolen̄iter cōmearent, & eū velut dominū quondā ſuum præterire nollent, otiū quo maxime delectabatur, crebra ſalutatione interrūpentes, locū mutare cōpellunt. Nā huiuſcemodi frequentiam cum ſuo propoſito officere vidiſſet, relicto monte, in Samnium prouinciam ad monaſterium S. Benedicti, ſitum in caſtro Caſſino ſeceſſit, & ibi quod reliquū erat temporalis vitæ, religioſe conuerſando cōpleuit. Pipinus autem per auctoritatem Romani Pontificis ex Præfecto palatii Rex conſtitutus, cum per XV. annos aut eo amplius Francis imperaret, finito Aquitanico bello, quod contra Waifarium ducem Aquitaniæ ab eo ſuſceptum per continuos IX. annos gerebatur, apud Pariſios morbo aquæ intercutis diem obiit: ſuperſtitibus liberis KAROLO, & Karolomanno, ad quos ſucceſſio regni diuino nutu peruenerat. Franci ſiquidem facto ſolenniter generali conuentu, ambos ſibi Reges conſtituunt, ea conditione præmiſſa, vt totum regni corpus ex æquo partirentur: & KAROLVS eam partem quam pater eorum Pipinus tenuerat, Karolomannus vero eam cui patruus eorum Karolomannus præerat, regendi gratia ſuſciperet. Suſceptæ ſunt vtrinque conditiones & pars regni diuiſi iuxta modum ſibi propoſitum ab vtroq; recepta eſt: manſitque iſta quamuis cum ſumma difficultate concordia, multis ex parte Karolomanni ſocietatem ſeparare molientibus, adeo vt quidā etiā eos bello cōmittere ſint meditati. Sed in eo plus ſuſpicionis quā periculi fuiſſe ipſe rerum exitus approbauit, cum defuncto Karolomanno, vxor eius cū filiis, & quibuſdā qui ex optimatū eius numero primores erāt, Italiā fuga peteret, & nullis exiſtentib. cauſis, ſpreto mariti fratre, ſub Deſyderii regis Langobardorū patrocinīū ſe liberis ſuis offerret. Karolomannus quidē poſt adminiſtratum cōmuniter biennio regnū morbo deceſſit KAROLVS autē fratre defuncto, conſenſu omnium Francorum Rex conſtituitur. De cuius natiuitate atq; infantia, vel etiā pueritia, quia neq; ſcriptis vſquā aliquādo declaratū eſt, nec quiſquā modo ſupereſſe inuenitur, q̃ horum ſe dicat habere notitiā, ſcribere ineptū iudicās, ad actus & mores cęteraſq; vitę illius partes explicādas ac de-

Carolus Martellus.

Præfectura Palatii.

Diuiſio regni Franciæ.

ac demonſtrandas, omiſſis incognitis tranſire diſpoſui: ita tamen vt primo res geſtas & domi & foris, deinde mores & ſtudia eius, tum de regni adminiſtratione & fine narrando, nihil de iis quæ cognitu vel digna vel neceſſaria ſunt prætermittam.

Omnium bellorum quæ geſſit, primo Aquitanicum a patre inchoatum, ſed nondũ finitum, quia cito peragi poſſe putabatur, fratre adhuc viuo & auxilium ferre rogato, ſuſcepit. & licet eum frater promiſſo fruſtraſſet auxilio, ſuſceptã expeditionem ſtrenuiſſime exſecutus, non prius incepto deſiſtere, aut ſuſcepto labori cedere voluit, quã hoc quod efficere moliebatur, perſeuerantia quadam perfecto fine concluderet. Nam & Hunoldum qui poſt Waifarii mortem Aquitaniam occupare, bellumq; iam pene peractum reparare tentauerat, Aquitaniam relinquere, & Waſconiam petere coëgit. Quẽ tamen ibi conſiſtere non ſuſtinens, tranſmiſſo amne Garomna Lupo Waſconum duci per legatos mandat, vt perfugã reddat: quod ni feſtine faciat, bello eum ſe expoſtulaturum. Sed Lupus ſaniori vſus conſilio, non ſolum Hunoldum reddidit, ſed etiã ſeipſum cum prouincia cui præerat, eius poteſtati ſubmiſit. Cõpoſitis in Aquitania rebus, eoq; bello finito, regni quoq; ſocio iã reb. humanis exemto, rogatu & precibus Adriani Romanę vrbis epiſcopi exoratus, bellum contra Langobardos ſuſcepit: quod prius quidẽ & à patre eius, Stephano papa ſupplicante, cum magna difficultate ſuſceptum eſt. quia quidã ex primorib. Francorum, cum quib. cõſultare ſolebat, adeo voluntati eius reniſi ſunt, vt ſe Regem deſerturos, domumq; redituros libera voce proclamarent. Suſceptũ tamen bellum eſt contra Haiſtolfum † regem, & celerrime cõpletum. Sed licet ſibi & patri belli ſuſcipiendi ſimilis, ac potius eadẽ cauſa ſubeſſe videretur, haud ſimili tamen & labore certatum, & fine conſtat eſſe cõpletum. Pipinus ſiquidẽ Haiſtolfum paucorum dierũ obſidione apud Ticinum cõpulit & obſides dare, & erepta Romanis opida atq; caſtella reſtituere, atq; vt reddita non repeterentur, ſacramento fidem facere. KAROLVS vero poſt inchoatum à ſe bellum non prius deſtitit, quã & Deſyderium regem (quẽ longa obſidione fatigauerat) in deditionẽ ſuſciperet, & filium eius Adalgiſum, in quem ſpes omnium inclinatę videbantur, nõ ſolum regno, ſed etiã Italia decedere cõpelleret, omnia Romanis erepta reſtitueret, Ruodgauſum † Foroiuliani ducatus prę fectum res nouas molientẽ opprimeret, totamq; Italiã ſuæ ditioni ſubiugaret, ſubactæq; filium Pipinum Regem imponeret. Italiam intranti, quã difficilis Alpium tranſitus fuerit, quantoq; Francorum labore inuia montium iuga, & eminentes in cœlũ ſcopuli, atq; aſperæ cautes ſuperatæ ſint, hoc loco deſcriberem, niſi vitę illius modũ, potius quã bellorum quæ geſſit euentus memoriæ mandare, præſenti opere animo eſſet propoſitum. Finis tamen huius belli fuit ſubacta Italia, & rex Deſyderius perpetuo exilio deportatus, & filius eius Adalgiſus Italia pulſus, & res à Langobardorum regibus ereptæ, Hadriano Romanæ eccleſiæ rectori reſtitutæ. Poſt eius finem Saxonicum, q; quaſi intermiſſum videbatur, repetitum eſt, quo nullum neq; prolixius neq; atrocius, Francorumq; populo laborioſius ſuſceptũ eſt. Quia Saxones (ſicut oẽs fere Germaniam incolentes nationes) & natura feroces & cultui Dæmonum dediti, noſtræq; religioni contrarii, neq; diuina neq; humana iura vel polluere, vel tranſgredi, inhoneſtum arbitrantur. Suberant & cauſæ, quæ quotidie pacẽ conturbare poterant; termini videlicet noſtri & illorum pene vbiq; in plano contigui, præter pauca loca, in quib. vel ſyluæ maiores, vel montium iuga interiecta, vtrorumq; agros certo limite diſterminant: in quib. cædes & rapinæ & incendia viciſſim fieri non ceſſabant. Quibus adeo Franci ſunt irritati, vt iã non vices reddere, ſed apertum cõtra eos bellum ſuſcipere dignum iudicarent. Suſceptum eſt igitur contra eos bellum, quod magna vtrinq; animoſitate, tamẽ maiore Saxonum quam Frãcorum damno, per continuos triginta tres annos gerebatur. Poterat ſiquidem citius finiri, ſi Saxonum hoc perfidia pateretur. Difficile dictu eſt, quoties ſuperati, ac ſupplices Regi ſe dediderint, imperata facturos polliciti ſint, obſides qui imperabantur abſq; dilatione dederint, legatos qui mittebantur ſuſceperint: aliquoties ita domiti & emolliti, vt & cultum Dæmonum dimittere, & Chriſtianæ religioni ſe ſubdere velle promitterent. Sed ſicut ad hæc facienda aliquoties proni, ſic ad eadem peruertenda ſemper fuere præcipites: nec ſit ſatis æſtimare, ad vtrum horum faciliores verius dici poſſint: quippe cũ poſt inchoatum cum eis bellum, vix annus vllus exactus ſit, quo nõ ab eis huiuſcemodi facta ſit permutatio. Sed magnanimitas Re-

al. Hauſtulfum.

Hruodgauſe ducis.

Saxones Germani.

gis,ac perpetua tam in aduerſis quam proſperis mentis conſtantia,nulla [illegible] bilitate vel vinci poterat,vel ab iis quę agere cœperat,defatigari. Nam nunquam [illegible] iuſcemodi aliquid perpetrantes,impune ferre paſſus eſt,quin aut ipſe per ſe ductu, aut per comites ſuos miſſo exercitu, perfidiam vlciſceretur,& dignam ab eis pœnam exigeret:donec omnib qui reſiſtere ſolebant profligatis, & in ſuam poteſtatem redactis, decem hominum millia ex iis qui vtraſq; ripas Albis fluminis incolebant,cũ [illegible]

Coloniæ Saxonum. & paruulis ſublatos tranſtulit,& huc atq; illuc per Galliam & Germaniam multimoda diuiſione diſtribuit.Eaq; conditione à Rege propoſita,& ab illis ſuſcepta, tractum per tot annos bellum conſtat eſſe finitum, vt abiecto Dæmonum cultu, & relictis patriis cerimoniis,Chriſtianæ fidei atq; religionis ſacramẽta perciperent:& Francis adunati, vnus cum eis populus efficerẽtur. Hoc bello,licet per multũ temporis ſpatiũ traheretur,ipſe non amplius cũ hoſte quam bis acie conflixit:ſemel iuxta montem qui O[illegible] dicitur,in loco *Theotmelli* nominato:& iterum apud Haſam fluuium,& hoc vno menſe paucis quoq; interpoſitis diebus. His duobus prœliis hoſtes adeo profligati ac deuicti ſunt,vt vlterius Regẽ neq; prouocare,neq; venienti reſiſtere,niſi aliqua loci munitione defenſi,auderent.Plures tamen eo bello tã ex nobilitate Francorum,quã Saxonum,& functi ſummis honoribus viri,conſumpti ſunt: tandemq; anno triceſimotertio finitum eſt.Cum interim tot ac tanta in diuerſis terrarum partibus bella contra Francos & [illegible] orta ſint,& ſolertia Regis adminiſtrata,vt merito intuentib.in dubiũ venire poſſit, vtrum in eo aut laborũ patientiam,aut fœlicitatẽ potius mirari conueniat. Nã biennio ante Italicum hoc bellũ ſumpſit exordium: & cum ſine intermiſſione gereretur, nihil tamen ex iis quæ alicubi erant gerẽda dimiſſum,aut vlla in parte ab æque operoſo certamine ceſſatum eſt.Nam rex omnium,qui ſua ætate gentibus dominabantur,& prudentia maximus,& animi magnitudine præſtantiſſimus,nihil in iis quæ vel ſuſcipienda erant vel exſequẽda,aut propter laborẽ detrectauit,aut propter periculũ exhorruit. Verum vnũquodq; ſecundũ ſuã qualitatẽ & ſubire & ferre doctus,nec in aduerſis cedere, nec in proſperis falſo blandienti Fortunæ aſſentire ſolebat. Cũ enim aſſiduo ac pene continuo cũ Saxonib. bello certaretur,diſpoſitis per cõgrua confiniorũ loca præſidiis,Hiſpaniam quã maximo poterat belli apparatu aggreditur:ſaltuq; Pyrenei ſuperato,omnib. quæ adierat opidis atq; caſtellis in deditionẽ acceptis,ſaluo atq; incolumi exercitu reuertitur. Præter quod in ipſo Pyrenei iugo Waſconicã perfidiã parumper in redeundo contigit experiri: Nam cũ agmine longo,vt loci & anguſtiatum ſitus permittebat,porrectus iret exercitus, Waſcones in ſummi montis vertice poſitis inſidiis

Waſconia. (eſt enim locus ex opacitate ſyluarũ,quarũ maxima eſt ibi copia, inſidiis ponendis opportunus) extremã impedimentorũ partem, & eos qui nouiſſimo agmine incedentes ſubſidio pręcedentes tuebantur,deſuper incurſantes,in ſubiectã vallem deiiciunt:cõſertoq; cum eis prælio,vſq; ad vnum omnes interficiunt:ac direptis impedimentis, noctis beneficio, quæ iam inſtabat, protecti, ſumma cum celeritate in diuerſa diſperguntur. Adiuuabat in hoc facto Waſcones & leuitas armorum, & loci in quo res gerebatur ſitus.Econtra Francos & armorũ grauitas,& loci iniquitas,per omnia Waſconibus reddidit impares. In quo prælio Eggihardus regiæ menſæ præpoſitus, Anshelmus comes palatii,& Ruotlandus Britanici littoris præfectus,cum aliis cõpluribus interficiuntur.Neq; hoc factũ ad præſens vindicari poterat:quia hoſtis re perpetrata ita

Brutones Armorici. diſperſus eſt,vt ne fama quidẽ remaneret,vbinã gentiũ quęri potuiſſet. Domuit & Brytones,qui ad occidentẽ in extrema quadã parte Galliæ ſuper littus Oceani reſidentes, dicto audientes non erant:miſſa in eos expeditione, qua & obſides dare, & quæ imperarentur ſe facturos polliceri coacti ſunt. Ipſe poſtea cu exercitu Italiam ingteſſus,ac per Romã iter agens, Capuã Campaniæ vrbẽ acceſſit:atq; ibi poſitis caſtris,bellum Beneuentanis,ni ſeſe dederent,cõminatus eſt. Pręuenit hoc dux gẽtis Aragiſus,filios ſuos Rumoldũ & Grimoaldũ cũ magna pecunia obuiã Regi mittens,rogat vt filios obſides ſuſcipiat,ſeq; cũ gente imperata factũ pollicetur:præter hoc ſolum,ſi ipſe ad conſpectum

i. fortitudinis. venire non cogeretur. Rex vtilitate † gentis magis quã animi eius obſtinationem conſiderata,& obſides ſibi oblatos ſuſcepit,eiq; vt ad cõſpectum venire non cogeretur, pro magno munere conceſſit:vnoq; ex filiis,qui minor erat, obſidatus gratia retento, maiorem patri remiſit:legatiſq; ob ſacramenta fidelitatis a Beneuentanis exigenda, [illegible]

ſuſce-

ſuſcipienda cum Aragiſo dimiſſis, Romam redit: conſumptiſque ibi Sanctorum in veneratione locorum aliquot diebus, in Galliam reuertitur. Baioaricum deinde bellum & repente ortum, & celeri fine completum eſt: quod ſuperbia ſimul ac ſocordia Taſſilonis ducis excitauit: Qui hortatu vxoris (quæ filia Deſyderii regis erat, ac patris exiliū per maritum vlciſci poſſe putabat) iuncto fœdere cum Hunis, qui Baioariis ſunt ab oriente contermini, non ſolum imperata non facere, ſed bello regē prouocare tentabat. Cuius contumaciā, quia nimia videbatur, animoſitas Regis ferre nequiuerat; ac proinde copiis vndiq; contractis, Baioariam petiturus ipſe ad Lechum amnem cum maximo venit exercitu. Is fluuius Baioarios ab Alemannis diuidit: Cuius in ripa caſtris collocatis, prius quam prouinciam intraret, animū Ducis per legatos ſtatuit experiri: Sed nec ille pertinaciter agere vel ſibi vel genti vtile ratus, ſupplex ſe Regi permiſit: obſides qui imperabantur dedit, inter quos & filium ſuum Theodonem: data inſuper fide cum iuramento, quod ab illius poteſtate nemini defectionem ſuadenti aſſentire deberet. Sicq; bello quod quaſi maximum futurum videbatur, celerrimus eſt finis impoſitus. Taſſilo tamen poſtmodum ad Regem euocatus, neq; redire permiſſus, neq; prouinciam quam tenebat vlterius Duci, ſed Comitibus ad regendum cōmiſſa eſt. His motibus ita compoſitis, Sclauis, qui noſtra conſuetudine Willzi, proprie vero, hoc eſt ſua elocutione Welatabi dicuntur, illatū eſt bellum: in quo & Saxones velut auxiliares inter cæteras nationes, quæ Regis ſigna iuſſæ ſequebantur, quanquam ficta & minus deuota obedientia militabant. Cauſa belli erat, quod Abotritos, qui cū Francis olim fœderati erant, aſſidua incurſione laceſſebant, nec iuſſionibus coerceri poterant. Sinus quidam ab occidentali oceano orientem verſus porrigitur, longitudinis quidē incōpertæ, latitudinis vero quæ nuſquā centum milia paſſuū excedat, cū in multis locis contractior inueniatur. Hunc multæ circūſedent nationes, Dani ſiquidē & Sueones (quos Nordmannos vocamus) & ſeptentrionale littus, & oēs in eo inſulas tenent. At littus Auſtrale Sclaui & Aiſti, & aliæ diuerſæ incolunt nationes: inter quos vel præcipui ſunt, quib. tūc à Rege bellū inferebatur, Welatabi: quos ille vna tantū, & q̄ per ſe geſſerat expeditione ita cōtudit ac domuit, vt vlterius imperata facere minime renuendū iudicarent. Maximum omniū quæ ab illo geſta ſunt bellorū, præter Saxonicum, huic bello ſucceſſit, illud videlicet q̄ contra Auares ſiue Hunos ſuſceptū eſt: quod ille & animoſius quā cætera, & longe maiori apparatu adminiſtrauit. Vnam tamen per ſe in Pannoniam (nā hanc prouinciam ea gens tum incolebat) expeditionem fecit: cæteras filio ſuo Pipino ac Præfectis prouinciarū, Comitibus etiā atq; legatis perficiendas cōmiſit. Quod cum ab iis ſtrenuiſſime fuiſſet adminiſtratū, octauo tandē anno cōpletum eſt. Quot prelia in eo geſta, quantū ſanguinis effuſum ſit, teſtatur vacua omni habitatore Pannonia, & locus in quo regia Cagani † erat, ita deſertus, vt ne veſtigium quidē in eo humanæ habitationis appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas periit, tota gloria decidit: omnis pecunia, & congeſti ex longo tempore theſauri direpti ſunt: Neq; vllum bellum contra Francos exortū humana poteſt memoria recordari, quo illi magis ditati & opibus aucti ſint: quippe cū vſq; in id temporis pene pauperes viderentur, tantū auri & argēti in regia cōpertum, tot ſpolia precioſa in præliis ſublata, vt merito credi poſſet, hoc Francos Hunis iuſte eripuiſſe, quod Huni prius aliis gentib. iniuſte eripuerunt. Duo tantum ex procerib. Francorum eo bello perierunt, Ericus † dux Foroiulianus, in Liburnia iuxta Tarſaticā maritimā ciuitatē inſidiis opidanorum interceptus, & Geroldus Baioariæ præfectus in Pannonia, cū contra Hunos præliaturus aciem inſtrueret, incertum à quo, cum duob. tātum qui eum obequitantē ac ſingulos hortantē comitabātur, interfectus eſt. Cæterum incruentū pene Francis hoc bellū fuit, & proſperrimum exitum habuit, tametſi diutius ſua magnitudine traheretur: Poſt quod & Saxonicum ſuæ prolixitati conuenientē finem accepit. Boëmanicum quoq; & Liuonicū †, quæ poſtea exorta ſunt, diu durare nō potuerunt: quorū vtrunq; ductu Karoli iunioris, celeri fine cōpletum eſt. Vltimum quod contra Nordmannos (qui Dani vocātur) primo piraticā exercentes, deinde maiori claſſe littora Galliæ atq; Germaniæ vaſtantes, bellū ſuſceptū eſt. Quorum rex Godefridus adeo vana ſpe inflatus erat, vt totius ſibi Germaniæ promitteret poteſtatem. Friſiā quoq; & Saxoniā haud aliter atq; ſuas prouincias æſtimabat: iā Abotritos vicinos ſuos in ſuā ditionem redegerat, iā eos ſibi vectigales fecerat:

Baioarii Hunnis.
Lycus fl.
Wilzi.
Welatabi.
Nordmanni.
Pannonia Hunnorum.
al. Kagan.
al. Herricus.
al. Licomicū.
al. Lelonicum.
Godfridus Rex Dan.

l. aula, ſedes. Iactabat etiã ſe breui Aquaſgrani, vbi Regis comitatus † erat, cum maximis copiis aduẽturum. Nec dictis eius quãuis vaniſſimis omnino fides abnuebatur, quin putaretur tale aliquid inchoaturus, niſi feſtinata fuiſſet morte præuentus: Nã à proprio ſatellite interfectus, & ſuæ vitæ, & belli à ſe inchoati finẽ accelerauit. Hæc ſunt bella quæ Rex potentiſſimus per annos XLVII. (tot enim annis regnauerat) in diuerſis terrarũ partibus ſumma prudentia atq; fœlicitate geſſit: Quib. regnũ Francorum, q. poſt patrẽ Pipinum magnum quidẽ & forte ſuſceperat, ita nobiliter ampliauit, vt pene duplũ illi adiecerit. Nã eum prius nõ amplius quã ea pars Galliæ quæ intra Rhenũ & Ligerim, Oceanumq; & mare Balearicum iacet, & pars Germaniæ quæ intra Saxoniam & Danubium, Rhenumq; ac Salam fluuiũ, (qui Turingos & Sorabos diuidit) poſtea a Francis qui Orientales dicuntur, incolitur: & præter hæc Alemanni atq; Baioarii ad regni Francorũ poteſtatẽ pertinerent; ipſe per bella memorata primo Aquitania & Vaſconia totumq; Pyrenei montis iugum, & vſq; ad Hyberum amnem, qui apud Nauarros ortus, & fertiliſſimos Hiſpaniæ agros ſecãs, ſub Dertoſæ ciuitatis mœnia Balearico mari influit, deinde Italiam totam, quæ ab Auguſta Prætoria vſq; in Calabriam inferiorem (in qua Græcorum ac Beneuentanorum conſtat eſſe confinia) decies centum & eo amplius paſſuum milibus longitudine porrigitur: Tum Saxoniam (quæ quidẽ Germaniæ pars non modica eſt & ei quæ a Francis incolitur, duplum in lato habere putatur, cum longitudine poſſit eſſe conſimilis) Poſt quam vtranq; Pannoniam, & oppoſitam in altera Danubii ripa Daciam, Hiſtriam quoq; & Liburniam atq; Dalmatiam, exceptis maritimis ciuitatibus (quas ob amicitiam & iunctum eum eo fœdus, Conſtantinopolitanum Imperatorem habere permiſit) deinde omnes barbaras ac feras nationes, quæ inter Rhenum ac Viſtulam fluuios, Oceanumque & Danubium poſitæ, lingua quidem pene ſimiles, moribus vero atq; habitu valde diſſimiles, Germaniam incolunt, ita perdomuit, vt eas tributarias effecerit: Inter quas fere præcipui ſunt Welatabi, Sorabi, Abotriti, Boemanni, cum iis nanque conflixit; cæteras quarum multo maior eſt numerus, in deditionem ſuſcepit. Auxit etiam gloriam regni ſui, quibuſdam Regibus ac gentibus per amicitiam ſibi conciliatis: Adeo nanq; Adelfonſum † Galetiæ atq; Aſturicæ regem ſibi ſocietate deuinxit, vt is cum ad eum vel literas vel legatos mitteret, nõ aliter ſe apud illum quam *Proprium ſuum* appellari iuberet. Scotorum quoque reges ſic habuit ad ſuam voluntatem per ſuam munificentiam inclinatos, vt eum nunquam aliter quam *Dominum* ſeque *Subditos* ac *Seruos* eius pronunciarent. Extant epiſtolæ ab eis ad eum miſſæ, quibus huiuſmodi affectus eorum erga illum indicatur. Cum Aaron rege Perſarum, qui, excepta India, totum pene tenebat Orientem, talem habuit amicitiæ concordiam, vt is gratiam eius omnium qui in toto orbe terrarum erant, Regum ac Principum amicitiæ præponeret, ſolumq; illum honore ac munificentia ſibi colendum iudicaret: ac proinde cũ legati eius, quos cum donariis ad ſacratiſſimũ Domini ac Saluatoris noſtri ſepulchrum locumq; reſurrectionis miſerat, ad eum veniſſent, & ei domini ſui voluntatem indicaſſent, non ſolum quæ petebantur fieri permiſit, ſed etiam ſacrum illum & ſalutarem locum, vt illius poteſtati aſcriberetur conceſſit & reuertentib. legatis ſuos adiungens, inter veſtes & aromata, & cæteras orientaliũ terrarum opes, ingentia illi dona direxit, cum ei paucos ante annos eum, quem tunc ſolu habebat, roganti mitteret elephantem. Imperatores etiam Conſtantinopolitani Nicephorus, Michael & Leo, vltro amicitiam & ſocietatẽ eius expetentes, complures ad eum miſere legatos: cum quibus tamen propter ſuſceptum a ſe IMPERATORIS nomen, & ob hoc ei quaſi qui imperium eis eripere vellet, valde ſuſpectum, fœdus firmiſſimum ſtatuit vt nulla inter partes cuiuslibet ſcandali remaneret occaſio. Erat enim ſemper Romanis & Græcis Francorum ſuſpecta potentia: Vnde & illud Græcum extat prouerbium: Τὸν Φράγκον φίλον ἔχεις, γείτονα οὐκ ἔχεις. Qui cum tantus in ampliando regno & ſubigendis exteris nationibus exiſteret, & in huiuſmodi occupationibus aſſidue verſaretur, opera tamen plurima ad regni decorem & vtilitatem pertinentia, diuerſis in locis inchoauit, quædã etiam conſummauit: Inter quæ præcipua fere non immerito videri poſſunt, baſilica ſanctæ Dei Genitricis Aquiſgrani opere mirabili conſtructa, & pons apud Moguntiacum in Rheno quingentorum paſſuum lõgitudinis (nã tanta eſt ibi fluminis latitudo) qui tamen vno ante quã decederet anno, incendio conflagrauit, nec refici potuit pro-

Saxonia modica pars eſt Germaniæ.

al. Hadefonſum.

Aaron Perſa.

Byzantini Impp.

Francorum vis.

Capella Aquiſgr.

Pons Mogũt.

pter.

pter feſtinatum eius deceſſum: quanquam in ea meditatione eſſet, vt pro ligneo lapideum reſtitueret. Inchoauit & palatia operis egregii, vnum haud longe à Moguntiaco, iuxta villam cui vocabulum eſt Ingilenheim: alterum Nouiomagi ſuper Vuahalē fluuium, qui Batauorum inſulam a parte meridiana præterfluit. Præcipue tamen ædes ſacras vbicunque in toto regno ſuo vetuſtate collapſas comperit, Pontificibus & patribus, ad quorum curam pertinebant, vt reſtaurarentur imperauit, adhibens curam, vt imperata perficerent. Molitus eſt & claſſem contra Nordmannos, ædificatis ad hoc nauibus iuxta flumina, quæ & de Gallia & Germania ſeptentrionalem influunt oceanum: & quia Nordmanni Gallicum littus atq; Germanicum aſſidua infeſtatione vaſtabant, per omnes portus & oſtia fluminum, qua naues recipi poſſe videbantur, ſtationibus & excubiis diſpoſitis, ne qua hoſtis exire poſſet, tali munitione prohibuit. Fecit idem a parte meridiana in littore prouinciæ Narbonenſis ac Septimaniæ, toto etiam Italiæ littore vſq. Romā, contra Mauros nuper piraticā exercere aggreſſos: ac per hoc nullo graui dāno vel a Mauris Italia, vel Gallia atq. Germania a Nordmannis dieb. ſuis affecta eſt: præter quod Centumcellæ ciuitas Hetruriæ per proditionem a Mauris capta atq; vaſtata eſt. Et in Friſia quædam inſulæ Germanico littori contiguæ, à Nordmannis deprædatæ ſunt. Talem eum in tuendo & ampliando ſimulque ornando regno fuiſſe conſtat. Cuius animi dotes, & ſummam in qualicunque, & proſpero & aduerſo euentu conſtantiam, cæteraque ad interiorem atque domeſticam vitam pertinentia, hinc dicere exordiar.

Poſt mortem patris cum fratre regnum partitus, tanta patientia ſimultates & inuidiam eius tulit, vt omnibus mirum videretur, quod ne ad iracundiam quidem ab eo prouocari potuiſſet. Deinde cum matris hortatu filiam† Deſyderii regis Langobardorum duxiſſet vxorem, incertum qua de cauſa poſt annum repudiauit, & Hildigardim de gente Sueuorum præcipuæ nobilitatis fœminā, in matrimonium accepit: de qua tres filios, Karolum videl. Pipinum & Ludouicum, totidemq; filias, Rotdrudim†, Bertam & Giſlam genuit. Habuit & alias filias tres, Thedradam†, Hildrudim & Rothaidem: duas de Faſtrada vxore, quæ de orientalium Francorum, Germanorum videlic. gente erat: tertiam de concubina quadam, cuius nomen modo memoriæ non occurrit. Defuncta Faſtrada, Luidgardim Alemannā duxit, de qua nihil liberorum tulit. Poſt cuius mortem quatuor habuit concubinas, Mathalgardim ſcil. quæ peperit ei filiam nomine Rothildim: Gerſuindam Saxonici generis, de qua ei filia nomine Adeldrudis nata eſt: & Reginam quæ ei Drogonem & Hugum genuit, & Adelluidam, ex qua Theodericum procreauit. Mater quoque eius Bertrada in magno apud eum honore conſenuit: Colebat enim eam cum ſumma reuerentia, ita vt nulla vnquam inter eos ſit exorta diſcordia, præter in diuortio filiæ Deſyderii regis, quam illa ſuadente acceperat. Deceſſit tandē poſt mortem Hildegardis, cum iam tres nepotes ſuos, totidemq; neptes in filii domo vidiſſet: quā ille in eadem Baſilica qua pater ſitus eſt apud ſanctum Dionyſium, magno fecit honore humari. Erat ei vnica ſoror nomine Giſla a puellaribus annis religioſæ conuerſationi mancipata, quam ſimiliter vt matrem magna coluit pietate. quæ etiam paucis ante obitum illius annis in eo quo conuerſata eſt monaſterio deceſſit. Liberos ſuos ita cenſuit inſtituendos, vt tam filii quam filiæ primo liberalibus ſtudiis, quibus & ipſe operam dabat, erudirentur. Tum filios quamprimum ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac venatibus exerceri fecit: Filias vero lanificio aſſueſcere, coloque ac fuſo, ne per otium torperent, operam impendere, atque ad omnem honeſtatem erudiri iuſſit. Ex iis omnibus duos tantum filios & vnam filiam, prius quam moreretur, amiſit. Karolum qui maior natu erat, & Pipinum, quem Regem Italiæ præfecerat, Rotdrudim quæ filiarum eius primogenita, & Conſtantino Græcorū Imperatori deſponſata erat: Quorū Pipinus vnum filium ſuū Bernhartum, filias aūt quinque, Adelhaidem, Atalam, Gundradam, Bertaidem ac Theodoradam ſuperſtites reliquit: In quibus Rex pietatis ſuæ præcipuum documentum oſtendit, cum filio defuncto nepotē patri ſuccedere, & neptes inter filias ſuas educari feciſſet. Mortes filiorum ac filiæ pro magnanimitate, qua excellebat, minus patienter tulit, pietate videlicet, qua non minus inſignis erat, compulſus ad lacrymas. Nunciato etiam ſibi Adriani Pontificis obitu, quem in amicis præcipuum habebat, ſic fle-

Ingelheim.
Neumagen.
Luitbergam.
al. Hruotrudam.
al. Theoderadam.

uit, ac ſi fratrem aut chariſſimum filium amiſiſſet. Erat enim in amicitiis optime temperatus, vt eas & facile admitteret, & conſtantiſſime retineret: colebatque ſanctiſſime quoſcunque hac affinitate ſibi coniunxerat. Filiorum & filiarum tantam in educando curam habuit, vt nunquam domi poſitus ſine ipſis cœnaret, nunquam iter ſine illis faceret: Adequitabant ei filii, filiæ vero pone ſequebantur. quarum agmen extremum ex ſatellitum numero ad hoc ordinati tuebantur. Quæ cum pulcherrimæ eſſent, & ab eo plurimum diligerentur, mirum quod nullam earum cuiquam aut ſuorum, aut exterorum nuptum dare voluit: ſed omnes ſecum vſque ad obitum ſuum in domo ſua retinuit: dicens, *ſe earum contubernio carere non poſſe*: ac propter hoc, licet alias fœlix, aduerſæ Fortunæ malignitatem expertus eſt: quod tamen ita diſſimulauit, ac ſi de eis nunquam alicuius probri ſuſpicio orta vel fama diſperſa fuiſſet. Erat ei filius nomine Pipinus, ex concubina editus (cuius inter cæteros mentionem nullam fecimus) facie quidem pulcher, ſed gibbo deformis: is cum pater bello contra Hunos ſuſcepto in Baioaria hyemaret, ægritudine ſimulata, cum quibuſdam è primoribus Francorum qui eum vana promiſſione regni illexerant, aduerſus patrem coniurauit: quem poſt fraudem detectam, & damnationem coniuratorum, detonſum in cœnobio Prumia religioſæ vitæ iamque volentem vacare permiſit. Facta eſt & alia prius contra eum in Germania valida coniuratio: cuius authores partim luminibus orbati, partim membris incolumes, omnes tamen exilio deportati ſunt: neque vllus ex eis interfectus eſt, niſi tres tantum, qui cum ſe ne comprehenderentur ſtrictis gladiis defenderent, aliquos etiam occidiſſent, quia aliter coërceri non poterant, interempti ſunt. Harum tamen coniurationum Faſtradæ reginæ crudelitas cauſa & origo extitiſſe creditur: Et idcirco in ambabus contra Regem conſpiratum eſt: quia vxoris crudelitati conſentiens, à ſuæ naturæ benignitate ac ſolita manſuetudine immaniter exorbitaſſe videbatur. Cæterum per omne vitæ ſuæ tempus ita cum ſummo omnium amore atque fauore & domi & foris conuerſatus eſt, vt nunquam ei vel minima iniuſtę crudelitatis nota à quoquam fuiſſet obiecta. Amabat peregrinos, & eorum ſuſcipiendorum magnam habebat curam: adeo, vt eorum multitudo non ſolum palatio, verumetiam regno non immerito videretur oneroſa: Ipſe tamen pro magnitudine animi huiuſcemodi pondere minime grauabatur: cũ etiam ingentia incommoda laude liberalitatis, ac bonæ famæ mercede compenſaret. Corpore fuit amplo atque robuſto, ſtatura eminẽti, quæ tamen iuſtam non excederet: nam ſeptem ſuorum pedum proceritatem eius conſtat habuiſſe figuram: Apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naſo paululum mediocritatem excedente, canicie pulchra, facie læta & hilari: vnde formæ authoritas ac dignitas tam ſtanti quam ſedenti plurima adquirebatur. Quanquam ceruix obæſa & breuior, venterque proiectior videretur, tamen hæc cæterorum membrorum celabat æqualitas: Inceſſu firmo, totaque corporis habitudine virili: Voce clara quidem, ſed quæ minus corporis formæ conueniret: Valetudine proſpera, præter quod antequam decederet, per quatuor annos crebro febribus corripiebatur: ad extremum vno etiam pede claudicaret: & tunc quidem plura arbitratu ſuo quam medicorum conſilio faciebat: quos pene exoſos habebat, quod ei in cibis aſſa, quibus aſſuetus erat, dimittere, & elixis aſſueſcere ſuadebant. Exercebatur aſſidue equitando ac venando, quod illi gentilitiũ erat: quia vix vlla in terris natio inuenitur, quæ in hac re Francis poſſit æquari. Delectabatur etiam vaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu corpus exercens: cuius adeo peritus fuit, vt nullus ei iuſte valeat anteferri. Ob hoc etiam Aquiſgrani regiam extruxit, ibique extremis vitæ annis vſque ad obitum perpetim habitauit: & non ſolum filios ad balneum, verum optimates & amicos, aliquando etiam ſatellitum & cuſtodum turbam inuitauit, ita vt nõnunquam centum vel eo amplius homines vna lauarentur. Veſtitu patrio, hoc eſt Francico vtebatur: ad corpus camiſiam lineam, & fœminalibus lineis induebatur: deinde tunicam, quæ limbo ſerico ambiebatur, & tibialia: tum faſciolis crura, & pedes calciamentis conſtringebat: & ex pellibus lutrinis thorace confecto, humeros ac pectus hyeme muniebat. Sago Veneto amictus, & gladio ſemper accinctus, cuius capulus ac baltheus aut aureus aut argenteus erat. aliquoties & gemmato enſe vtebatur: quod tamen non niſi in præcipuis feſtiuitatibus, vel ſi quando exterarum gentium legati veniſſent, faciebat. Peregrina vero

ro

ro indumēta quamuis pulcherrima reſpuebat, nec vnquam eis indui patiebatur: excepto quod Romæ ſemel Adriano pōtifice petente, & iterum Leone ſucceſſore eius ſupplicante, lōga tunica & chlamyde amictus, & calceis Romano more formatis, induebatur. In feſtiuitatibus veſte auro texta, & calciamentis gemmatis, & fibula aurea ſagum aſtringente: diademate quoq; ex auro & gemmis ornatus, incedebat: aliis autem diebus habitus eius parum a cōmuni ac plebeio abhorrebat. In potu & cibo temperās, ſed in potu temperantior: quippe qui ebrietatem in qualicunq; homine, nedum in ſe ac ſuis, plurimum abominabatur: Cibo enim non adeo abſtinere poterat, vt ſæpe quereretur, noxia eſſe ſuo corpori ieiunia. Conuiuabatur rariſſime, & hoc præcipuis tantum feſtiuitatibus, tunc tamen cum magno hominū numero. Cœna quotidiana quaternis tantum ferculis præbebatur, præter aſſam, quam venatores verubus inferre ſolebant, qua ille libentius quam vllo alio cibo veſcebatur. Inter cœnādum aut aliquod acroama, aut lectorem audiebat. Legebantur ei hiſtoriæ, & antiquorum Regum geſta. Delectabatur & libris ſancti Auguſtini, præcipue iis qui *De ciuitate Dei* prætitulati ſunt. Vini & omnis potus adeo parcus in bibendo erat, vt ſub cœnam raro plus ter biberet. Æſtate poſt cibum meridianum pomorum aliquid ſumens, ac ſemel bibens, depoſitis veſtibus ac calciamentis, velut noctu ſolitus erat, duabus aut tribus horis quieſcebat. Noctibus ſic dormiebat, vt ſomnum quater aut quinquies, non ſolum expergiſcendo, ſed etiam deſurgendo interrumperet. Cum calciaretur aut amiciretur, non tantum amicos admittebat, verum etiam ſi Comes Palatii litem aliquam diceret, quæ ſine eius iuſſu definiri non poſſet, ſtatim litigantes introduci iuſſit, & velut pro tribunali ſederet, lite cognita ſententiam dixit. Nec hoc tantum eo tempore, ſed etiam quicquid ea die cuiuslibet officii agendum, aut cuiquam miniſtrorum iniungendum erat, expediebat. Erat eloquentia copioſus & exuberans, poteratque quicquid vellet apertiſſime exprimere. Nec patrio † tantum ſermone contentus, ſed & peregrinis *i. Francico.* linguis ediſcendis operam impendit: in quibus Latinam ita didicit, vt æque illa ac patria lingua orare ſit ſolitus. Græcam vero melius intelligere quam pronunciare poterat: Adeo quidem facundus erat, vt etiam didaſcalus appareret. Artes liberales ſtudioſiſſime coluit, earumque doctores plurimum veneratus, magnis afficiebat honoribus. In diſcenda Grammatica Petrum Piſanum diaconum ſenem audiuit, in cæteris diſciplinis Albinum cognomento † Alcuinum, item Diaconem, *al. Alcoind.* de Britania, Saxonici generis hominem, virum vndecunque doctiſſimum præceptorem habuit: apud quem & Rhetoricæ & Dialecticæ, præcipue tamen Aſtronomiæ ediſcendæ plurimum & temporis & laboris impertit. Diſcebat & artem computandi, & intentione ſagaci ſyderum curſum curioſiſſime rimabatur. Tentabat & ſcribere, tabulaſque & codicillos ad hoc in lectulo ſub ceruicalibus circunferre ſolebat, vt cum vacuum tempus eſſet, manum effigiendis literis aſſuefaceret: Sed parum ſucceſſit labor præpoſterus, ac ſero inchoatus. Religionem Chriſtianam, qua ab infantia fuerat imbutus, ſanctiſſime & cum ſumma pietate ac veneratione coluit, ac propter hoc plurimæ pulchritudinis Baſilicam Aquiſgrani extruxit, auroque & argento & luminaribus, atque ex ære ſolido cancellis & ianuis ornauit. Ad cuius ſtructuram cum columnas & marmora aliunde habere non poſſet, Roma atque Rauenna deuehenda curauit. Eccleſiam mane & veſperi, nocturnis item horis & ſacrificii tempore, quando eum valetudo permiſerat, impigre frequentabat: curabatque vt omnia quæ in ea gerebantur, cum quam maxima fierent honeſtate, æedituos commonens, ne quid indecens aut ſordidum aut inferri, aut in ea remanere permitterent. Sacrorum vaſorum ex argento & auro, veſtimentorumq; ſacerdotalium tantam in eo copiam procurauit, vt in ſacrificiis celebrandis ne ianitorib. quidem qui vltimi eccleſiaſtici ordinis ſunt, priuato habitu miniſtrare neceſſe fuiſſet. Legendi atque pſallendi diſciplinam diligentiſſime emendauit: erat enim vtriuſque admodum eruditus: quanquam ipſe nec publice legeret, nec niſi ſubmiſſim & in commune cantaret. Circa pauperes ſuſtentandos & gratuitam liberalitatem, quam Græci *eleemoſynam* vocant, deuotiſſimus, vt qui non in patria ſua ſolum & in ſuo regno eam facere curauerit, verum trans maria in Syriam & Ægyptum atque Africam,

Ieroſolymas, Alexandriam atque Carthaginem, vbi Chriſtianos in paupertate [illegible] compererat, penuriæ eorum compatiens, pecuniam mittere ſolebat: ob hoc maxime tranſmarinorum Regum amicitiam expetens, vt Chriſtianis ſub eorum dominatu degentibus, refrigerium aliquod ac releuatio proueniret. Colebat præ cæteris ſacr[illegible] & venerabilibus locis apud Romam eccleſiam beati Petri Apoſtoli, in cuius donaria magna vis pecuniæ tam auri quam argenti, nec non & gemmarum, ab illo congeſta eſt: multa & innumera Pontificibus munera miſſa. Nec ille toto regni ſui tempore q[illegible] quam duxit antiquius [illegible] vt vrbs Roma ſua opera ſuoq; labore veteri polleret authoritate: & eccleſia ſanc[illegible] Petri non ſolum per illum tuta ac defenſa, ſed etiam ſuis opibus præ omnibus eccleſiis eſſet ornata ac ditata. Quam cum tanti penderet, tamen intra XLVII. annorum quibus regnauerat ſpacium, quater tantum illo votorum ſoluẽdorum ac ſupplicandi cauſa profectus eſt. Vltimi aduentus ſui non ſolum hæ fuere cauſæ, verumetiam quod Romani Leonem multis affectum iniuriis, erutis videlicet oculis, linguaque amputata, ſidem Regis implorare compulerunt. Idcirco Romam veniens propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, Eccleſiæ ſtatum, ibi totum hyemis tempus extraxit. Quo tempore IMPERATORIS & AVGVSTI nomen accepit: quod primo tantum auerſatus eſt, vt affirmaret ſe eo die quamuis præcipua feſtiuitas eſſet, eccleſiã non intraturum fuiſſe, ſi Pontificis conſilium præſcire potuiſſet. Inuidiam tamen ſuſcepti nominis, Conſtantinopolitanis † Imperatoribus ſuper hoc indignantibus, magna tulit patientia, vicitque eorum contumaciam magnanimitate, qua eis proculdubio longe præſtantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, & in epiſtolis *Fratres* eos appellando. Poſt ſuſceptum imperiale nomen [illegible]um aduerteret multa legibus populi ſui deeſſe (nam Franci duas habent leges, plurimis in locis valde diuerſas) cogitauit quæ deerant addere, & diſcrepantia vnire, praua quoque ac perperam prolata corrigere: Sed de his nihil aliud ab eo factum eſt, quam quod pauca Capitula & ea imperfecta Legibus addidit. Omnium tamen nationum quæ ſub eius dominatu erant, iura quæ ſcripta non e[illegible]ant, deſcribere, ac li[illegible]eris mandari fecit. Item barbara & antiquiſſima carmina, quibus veterum Regum actus & bella canebantur, ſcripſit memoriæque mandauit. In[illegible]hoauit & Grammaticam patrii ſermonis. Menſibus etiam iuxta patriam linguam v[illegible]la impoſuit: cum ante id tempus apud Francos partim Latinis, partim b[illegible] appellarentur. Item ventos duodeci[illegible] appellationibus propriis inſig[illegible], cum prius nõ amplius quam vix quatuor ve[illegible]m vocabula inueniri poſſent. [illegible] de menſibus quidem Ianuarium appellauit *VVinder monot*, Februarium *Hornung*, Martium *Lentzmont* †, Aprilem *oſtermanot*, Maium *Wunnemonot*, Iunium *Prachmanot*, Iu[illegible]m *Heuvimonet*, Auguſtum *Arnmanot* †, Septembrem *Herbſtmonet* [illegible], Octobrem *Wynmanot*, Nouembrem *Wyndumanot*, Decembrem *Heilagmanot* appellauit. Ventis vero hoc modo nomina impoſuit, vt Subſolanum vocaret *Oſtrovvynds*, Eurum *Oſtſundroni*, Euroauſtrum *Sundoſtren*, Auſtrum *Sundren*, Auſtroafricum *Sundve[illegible]ſtren*, Africum *W[illegible]ſundren*, Zephyrum *Weſtren*, Corum *Weſtnordren*, Circium *Nordvveſtren*; Septentrionem *Nordren*, Aquilonem *Nordoſtren*, Vulturnum *Oſtnordren*. Extremo vero vitæ tempore cum iam & morbo & ſenectute premeretur, euocatum ad ſe Ludouicum Aquitaniæ regem, qui ſolus filiorum Hildegardis ſuperetat, congregatis ſolenniter de toto regno Francorum primoribus, cunctorũ conſilio, conſortem ſibi totius regni, & Imperialis nominis hæredem conſtituit: impoſitoque capiti eius diademate, *Imperatorem* & *Auguſtum* iuſſit appellari. Suſceptum eſt hoc eius conſilium ab omnibus qui aderant magno cum fauore: nam diuinitus ei propter regni vtilitatem videbatur inſpiratum: Auxitq; maieſtatem ei[illegible] hoc factum, & exteris nationibus non minimum terroris incuſſit. Dimiſſo deinde in Aquitaniam filio, ipſe more ſolito, quanquam ſenectute confectus, non longe a regia Aquenſi v[illegible]natum proficiſcitur: ex[illegible]actoq; in huiuſcemodi [illegible] quod [illegible] Autu[illegible] circa Calend. Nouemb. Aquaſgrani reuertitur: Cumque ibi hyemaret, mẽſe Ianuario febre v[illegible]da [illegible], decubuit. Qui ſtatim (vt in febribus ſolebat) cibi ſibi abſtinen[illegible] indixit, arbitratus hac continentia morbum poſſe depelli, vel [illegible] a. Sed a[illegible]cedente ad febrem lateris dolore, quem Græci *pleureſim* vocant, il[illegible] a[illegible] huc inediam retinente, neque corpus aliter quam rariſſimo potu ſuſtentante, ſeptimo poſtquam

Imp. Aug.

Romanis, M S.

Lentzin-manoth. Arnatmanot. Mutumanot.

quam decubuit die ſacra communione percepta, deceſſit. Anno ætatis ſuæ LXXII. & ex quo regnare cœperat XLVII. v. Calend. Febr. hora diei tertia. Corpus more ſolemni lotum & curatum, & maximo totius populi planctu Eccleſiæ illatum atque humatum eſt. Dubitatum eſt primo vbi reponi deberet, eo quod ipſe viuus de hoc nihil præcepiſſet. Tandem omnium animis ſedit nuſquam eum honeſtius tumulari poſſe, quam in ea Baſilica quam ipſe propter amorem Dei & domini noſtri Ieſu Chriſti, & ob honorem ſanctæ & æternæ Virginis genitricis eius proprio ſumptu in eodem vico conſtruxit. In hac ſepultus eſt eadem, qua defunctus, die: arcuſque ſuper tumulum deauratus cum imagine & titulo extructus: & titulus ille hoc modo deſcriptus eſt: SVB HOC CONDITORIO SITVM EST CORPVS KAROLI, MAGNI ATQVE ORTHODOXI IMPERATORIS, QVI REGNVM FRANCORVM NOBILITER AMPLIAVIT, ET PER ANNOS XLVII. FELICITER TENVIT. DECESSIT SEPTVAGENARIVS, ANNO DOMINI DCCCXIV. INDICTIONE VII. V. CALEND. FEBRVARII. Appropinquante vero finis termino complura fuere præſagia, vt non ſolum alii, ſed & ipſe hoc minitari ſentiret. Per tres continuos vitæque termino proximos annos & Solis & Lunæ creberrima defectio, ac in Sole macula quædam atri coloris ſeptem dierum ſpacio viſa. Porticus quã inter Baſilicam & regiam operoſa mole conſtruxerat, die Aſcenſionis Domini ſubita ruina vſq; ad fundamenta collapſa. Item pons Rheni apud Moguntiacum, quem ipſe per decem annos ingenti labore & opere mirabili e ligno ita conſtruxit, vt perenniter durare poſſe videretur, ita tribus horis fortuitu † incendio cõflagrauit, vt præter quod aqua tegebatur, ne vna quidem haſtula ex eo remaneret. Ipſe quoque cum vltimam in Saxoniam expeditionem cõtra Godefridum regem Danorum ageret, quadã die cum ante exortum Solis caſtra egreſſus iter agere cœpiſſet, vidit repente delapſam cœlitus cum ingenti lumine facem a dextra in ſiniſtram per ſerenum aëra incurrere: cunctiſq; hoc ſignum quid portenderet mirantibus, ſubito equus quẽ ſuperſedebat deorſum capite merſo decidit, eumq; tam grauiter ad terrã eliſit, vt fibula ſagi rupta, baltheoq; gladii diſſipato, a feſtinantib. qui aderant miniſtris exarmatus ſine adminiculo leuaretur: Iaculum quoq; quod tũc forte manu tenebat, ita elapſum eſt, vt viginti vel eo amplius pedũ ſpacio lõge iaceret. Acceſſit ad hoc creber Aquenſis palatii tremor, & in domib. vbi cõuerſabatur, aſſiduus laqueariorũ crepitus: Tacta etiã de cœlo in qua poſtea ſepultus eſt Baſilica, malumq; aureũ quo tecti culmẽ erat ornatũ, ictu fulminis diſſipatum, & ſupra domũ pontificis, quæ Baſilicæ contigua erat, proiectum eſt. Erat in eadẽ Baſilica in margine coronæ, quæ inter ſuperiores & inferiores arcus interiorẽ ædis partẽ ambiebat, ſynopide ſcriptũ, continens quis auctor eſſet eiuſdẽ templi, cuius in extremo verſu legebatur, PRINCEPS KAROLVS: notatum à quibuſdam eodẽ quo deceſſit anno, paucis ante mortem menſibus, eas quæ *princeps* exprimebant literas ita eſſe deletas, vt penitus non apparerent. Sed ſuperiora omnia ſic aut diſſimulauit aut ſpreuit, ac ſi nihil horum ad res ſuas quolibet modo pertineret. Teſtamenta inſtituit, quibus filias, & ex cõcubinis liberos ex aliqua parte ſibi hæredes faceret: ſed tarde inchoata perfici non poterant. Diuiſionem theſaurorum, pecuniæ ac veſtium, aliæq; ſupellectilis coram amicis & miniſtris ſuis, annis tribus antequam decederet fecit: conteſtatus eos, vt poſt obitum ſuum a ſe facta diſtributio per illorum ſuffragium rata permaneret: quidque ex iis quæ diuiſerat fieri vellet, breuiario comprehendit, cuius ratio ac textus talis eſt.

al. forti.

IN nomine Domini Dei omnipotentis Patris Filii & Spiritus ſancti. Incipit deſcriptio atque diuiſio quæ facta eſt à glorioſiſſimo atq; piiſſimo domino KAROLO Imperatore Auguſto, anno ab incarnatione domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCXI. anni vero regni eius in Francia XLIII & in Italia XXVI. Imperii autẽ XI. Indictione IV. quã pia conſideratione facere decreuit, & Domino annuente perfecit, de theſauris ſuis atq; pecunia quæ in illa die in camera eius inuẽta eſt: in qua illud præcipue præcauere voluit, vt non ſolum eleemoſynarũ largitio, quæ ſolẽniter apud Chriſtianos de poſſeſſionibus eorũ agitur, pro ſe quoq; de ſua pecunia ordine atq; ratione perficeretur: ſed etiam vt hæredes ſui omni ambiguitate remota, quid ad ſe pertinere deberet liquido cognoſcerent, & ſine lite atque cõtentione ſua inter ſe competenti partitione diuidere poſſent. Hac igitur intentione atq; propoſito omnem mobilem atq; ſubſtantiam ſuam tam in auro quam in argento, gemmiſq; & ornatu regio, quæ, vt dictum eſt, illa die in camera eius inueniri poterat, primo quidem trina diuiſione partitus eſt. deinde

[illegible] partes ſubdiuidendo, de duabus partibus XXI. partes fecit, & tertiam inte[illegible]. [illegible]um quidem partium in XXI. parte[s] facta diuiſio tali ratione conſtitit, vt quia in regno illius Me[tropolit]anæ ciuit. [illegible] XXI. eſſe noſcuntur, vnaquæque illarum partium ad vnamquamque Metropolim per manus hæredum & amicorum ſuorum eleemoſynæ nomine perueniat: & ar[c]hiepiſcopus qui tunc illius eccleſiæ rector extiterit, partem quæ ad ſuam Eccleſiam data eſt ſuſcipiēs, cum ſuis ſuffraganeis partiatur, eo ſ[c]ilicet modo, vt pars tertia ſuæ Eccleſiæ ſit, duæ vero partes inter ſuffraganeos diuidantur. Harum diuiſionum quæ ex duabus primis partibus factæ ſunt, & iuxta Metropoliticarū ciuitatum numerum XXI. eſſe noſcuntur, vnaquæque ab altera ſequeſtrata ſemotim in ſuo repoſitorio cum ſuperſcriptione ciuitatis cōdita iacet. Nomina vero Metropoliticarum ciuitatum ad quas eadem eleemoſyna vel largitio data eſt, hæc ſunt. Roma, Rauenna, Mediolanum, Forumiuli, Gradus, Colonia, Moguntiacum, Iuuauſum, (quæ & Saltzburgum) Treueris, Senones, Veſontio, Lugdunum, Rotomagus, Remis, Arelas, Vienna, Tarantaſia, Ebrodunum, Burdigala, Turones, Bituriges. Vnius autem partis quam integram reſeruari voluit, talis eſt ratio, vt illis duabus in ſupradictas diuiſiones diſtributis & ſub ſigillo reconditis, hæc tertia in vſu quotidiano verſaretur, velut res quam nulla voti obligatione à dominio poſſidentis alienatā eſſe conſtaret: & hoc tam diu, quoadusque vel ipſe manſiſſet in corpore, vel vſum eius ſibi neceſſarium iudicaret: poſt obitum vero ſuum aut voluntariam ſecularium rerum carentiam eadem pars quatuor ſubdiuiſionibus ſecaretur: & vna quidem earum ſupradictis XXI. partibus adderetur, altera a filiis ac filiabus ſuis filiiſque ac filiabus filiorum ſuorum, aſſumpta, & iuſta ac rationabili inter eos partitione diuideretur: Tertia vero conſueto Chriſtianis more, in vſum pauperum fuiſſet erogata: Quarta ſimili modo nomine eleemoſynæ in ſeruorum & ancillarum vſibus palatii famulantium ſuſtentationem diſtributa veniret. Ad hanc tertiam totius ſummæ portionem, quæ ſimiliter vt cætera ex auro & argento conſtat, adiungi voluit omnia ex ære & ferro, aliiſque metallis, vaſa atque vtenſilia, cum armis & veſtibus, aliaque precioſa aut vilia ad varios vſus facta ſupellectile, vt ſunt cortinæ, & ſtragula, tapetes, ſulcra†, coria, ſagmata, & quicquid in camera atque veſtiario eius eo die fuiſſet inuentum, vt ex hoc maiores illius partis diuiſiones fierent, & erogatio eleemoſynæ ad plures peruenire poſſet. Capellam, id eſt eccleſiaſticum miniſteriū, tam id quod ipſe fecit atque congregauit, quam quod ei ex paterna hæreditate prouenit, vt integrum eſſet, neque vlla diuiſione ſcinderetur ordinauit: Si qua autem inuenirentur aut vaſa aut libri, aut alia ornamenta, quæ liquido conſtaret eidem capellæ ab eo collata non fuiſſe, hæc qui habere vellet, dato iuſtæ æſtimationis precio, emeret & haberet. Similiter & de libris, quorum magnam in bibliotheca ſua copiam congregauit, ſtatuit vt ab iis qui eos habere vellent, iuſto precio fuiſſent redemti, precium in pauperes erogatum. Inter cæteros theſauros atque pecuniam tres menſas argenteas, & auream vnam præcipuæ magnitudinis & ponderis eſſe conſtat: de quib. ſtatuit atque decreuit, vt vna ex iis quæ forma quadrangula, deſcriptionem vrbis Conſtantinopolitanæ continet, inter cætera donaria quæ ad hoc deputata ſunt, Romam ad Baſilicam beati Petri Apoſtoli deferatur: & altera quæ forma rotunda, Romanæ vrbis effigie figurata eſt, epiſcopo Rauennatis eccleſiæ conferatur: Tertiam quæ cæteris & operis pulchritudine & ponderis grauitate multum excellit, quæ ex tribus orbibus connexa, totius mundi deſcriptionem ſubtili ac minuta figuratione complectitur; & auream illam quæ quarta eſſe dicta eſt, in tertiæ illius, & inter hæredes ſuos atque in eleemoſynam diuidendæ partis augmentum eſſe conſtituit. Hanc conſtitutionem atque ordinationem coram Epiſcopis, Abbatibus, Comitibuſque, qui tunc præſentes eſſe potuerunt, quorumque hic nomina ſcripta ſunt, fecit atque conſtituit. Epiſcopi, Hildeboldus, Richolfus, Arnoldus, Wolfarius, Bernoinus, Laidradus, Ioannes, Theodulfus, Ieſſe, Hetto, Waltgaudus. Abbates; Fridogiſus, Adalungus, Engilbertus, Irmino. Comites; Walach, Meginher, Othulfus, Stephanus, Vnruocus, Burchardus, Meginhardus, Hatto, Richuuinus, Eddo, Erchangarius, Geroldus, Bero, Hildegern, Hrocolfus. Hæc omnia filius eius Ludouicus, qui diuina ei iuſſione ſucceſſit, inſpecto eodem Breuiario, quam celerrime poterat, poſt eius obitum ſumma deuotione adimplere curauit.

al. ſiura.

VITA

VITA HLVDOVICI PII IMP. KAROLI M. F.

Incerto auctore, ſed tamen coætaneo, & Aſtronomiæ perito.

Hactenus pro Libro Quinto AIMONII *credita & edita, ſed plenius in collectione P. Pithæi Franciscorum: cuius ſingulas paginas hic annotare viſum eſt.*

De Caroli Magni Regis ac Imperatoris clariſſimi pietatis ſtudio: Pyrenæi iugi ſuperatione: infauſto ob inſidias reditu: Hildegardæ partu: Præfectorum conſtitutione: deque priuilegio S. Germani de Pratis nunc dicti, & alio dono

CAPVT I.

FAMOSISSIMVS Regum, nullique ſuo tempore poſtponendus *Pith. 338.* Carolus, cum poſt obitum paternum, fratriſque Carlomanni infauſtum occubitum, populi regnique Francorum ſuſcepiſſet vnicum gubernaculum, inuincibile ſibi arbitratus eſt affore ſalutis proſperitatiſque ſuffragium, ſi Eccleſiæ paci concordiæque adminiculans, pacificos quidem ſub vnione fraterna arctius vinciret: rebelles æqua ſeueritate percelleret: necnon & oppreſſis a Paganis opem ferret: ſed & ipſos Chriſtiani nominis inimicos, ad agnitionem confeſſionemque veritatis quoquo modo perduceret. His igitur conatibus, regni ſui auſpicia dedicans, & Chriſto tuenda & corroboranda committens, poſtquam res Franciæ, prout libuit & vtile iudicauit, Deo annuente compoſuit, ad Aquitaniam tranſiit recidiua bella meditantẽ: & Hunoldo, quodam tyranno, auctore iam iamq; in arma ruentem, bello aggreſſus eſt. Eius ergo terrore coactus eſt idem Hunoldus, & Aquitaniam linquere, & fugæ ſubſidio vitam, deliteſcendo atque oberrando, ſeruare. His peractis, & rebus tam publicis quam priuatis pro opportunitate diſpoſitis, reliquit Hildegardam *Hildegardis.* nobiliſſimam piiſſimamq; reginam in villa regia, cuius vocabulum eſt Caſinogilus, gemina grauidam prole: & tranſiit Garomnam fluuium Aquitanorum & Vaſconum *Garumna fl.* conterminum: quam regionem iamdudum in deditionem ſuſceperat, Lupo principe ſe & ſua eius nutui dedente. Ibidem etiam quæ opportunitas vtilitaſque dictauit explicitis, ſtatuit, Pyrenæi montis ſuperata difficultate ad Hiſpaniam pergere, *P. 339.* laborantique Eccleſiæ, ſub Sarracenorum acerbiſſimo iugo, Chriſto fautore ſuffragari. Qui mons cum altitudine cœlum pene contingat, aſperitate cautium horreat, o- *Pyrenæi altitudo & difficultas.* pacitate ſyluarum tenebreſcat, anguſtia viæ vel potius ſemitæ commeatum, non modo tanto exercitui, ſed paucis admodum pene intercludat: Chriſto tamen auxiliante, proſpero eſt emenſus itinere. Neque enim Regis animus, Deo nobilitante, generoſiſſimus, vel impar Pompeio, vel ſegnior eſſe curabat Annibale: qui cum magna ſui ſuorumque *Pompeius. Annibal.* fatigatione & perditione, iniquitatem huius loci olim euincere curarunt. Sed hanc facilitatem tranſitus (ſi dici fas eſt) fœdauit hoſtis infidus, incertuſq; For- *al. deeſt; hoſtis.*

tunæ ac vertibilis ſucceſſus. Dum enim quæ agi potuerunt in Hiſpania [illegible] ſent, & proſpero itinere reditum eſſet, infortunio obuiante extren[illegible] qu[illegible] da[illegible] eo[illegible]

Rolãdus, Oliuerius, &c. monte regii cæſi ſunt agminis. Quorum quia vulgata ſunt, nomina † dicere ſuperſe[illegible]

Hildegarda partus. Rediens ergo reperit coniugem Hildegardam, binam edidiſſe prolem ma[illegible]. Quorum vnus immatura morte præreptus, ante pene mori quam ſu[illegible] luce v[illegible] cœpit: alter proſpero euentu materno fuſus vtero, infantilibus nutriebatur impen[illegible]s.

Anni ſalutis 778. Nati ſunt autem anno incarnationis domini noſtri Ieſu Chriſti ſeptingenteſim[illegible] ſeptuageſimo octauo. Sed eum qui viuidam promittebat qualitatem, eum per ba[illegible]ſmatis ſacramentum renaſci contigiſſet, Hludouicum vocitari patri plac[illegible]t: eique r[illegible]gnum, quod ſibi naſcendo dicauerat, contradidit.

Ludouicus. Regnum. Sciens porro Rex ſapientiſſimus atque perſpicaciſſimus Carolus, Regnum eſſe veluti corpus quoddam, & nunc [illegible], nunc illo incommodo iactari, niſi conſilio & fortitudine, velut quibuſdam medicis, ſanitas accepta tutetur, Epiſcopos quidem modo quo decuit ſibi deuinxit: ordinauit autem per totam Aquitaniam Comites Abbateſque, necnon alios plurimos (q[illegible]os

Vaſſi. *Vaſſos* vulgo vocant) ex gente Francorum: quorum prudentiæ & fortitudini nulla

Præfectorũ conſtitutio. calliditate, nulla vi obuiare fuerit tutum: eiſque commiſit curam regni, prout vtile iudicauit, finium tutamen, villarumque regiarum ruralem prouiſionem: & Bituricæ ciuitati primo Humbertum, paulo poſt Sturminium præfecit comitem: Porro Pictauis Abbonem: Petragoricis autem Widbodum: Sed & Auernis Iterium: necnon Walagiæ Bullum: ſed & Tholoſæ Corſonem: Burdegalis Siguinum: Albigenſibus vero Haimonem: porro Lemouicis Hrotgarium. Quibus rite peractis, Ligerim cum

Parriſius. reliquis trãſmeauit copiis, & Lutetias, quæ alio nomine *Parrhiſii* † vocãtur, ſeſe recepit. *Tunc eius adiit præſentiam venerabilis Robertus, abbas cœnobii ſancti Vincentii ſanctique Germani: petens quatenus præceptum immunitatis ipſius Eccleſiæ, quod olim dominus Pipinus genitor eius fecerat, ipſe ſua benignitate confirmaret. Quod non ſolum fecit, ſed etiam nouum ſuæ præce-*

Priuilegium & immunitas S. Germani de Pratis. *ptione deſcriptum ſigillo ſuæ regiæ maieſtatis firmauit.* Eſt autem huiuſmodi. *Carolus gratia Dei rex Francorum & Langobardorum, atque patricius Romanorum, omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, ſeu iunioribus noſtris. Si opportuna beneficia ad loca ſanctarum Eccleſiarum, vel ſacerdotibus præſtare non deſinimus, hoc proculdubio ad æternam nobis beatitudinem retribuendam profuturum confidimus. Igitur cognoſcat magnitudo ſeu vtilitas veſtra, qualiter venerabi-*

al. Domni. *vir Rotbertus Abbas de Baſilica ſancti Vincentii vel domini † Germani, vbi ipſe pretioſus corpore requieſcit, elementiam regni noſtri acceſſit: & præceptum domini & genitoris noſtri bonæ memoriæ Pipini regis, nobis oſtendit relegendum: vbi reppertmus inſertum, qualiter propter nomen Domini beneficium præſtitiſſe cognoſcitur, vt annis ſingulis quocunque, in regno noſtro, neg[illegible]tiantes i-*

al. Mitti videtur. *pſius ſancti loci pergere velint (ſicut ipſe Rotbertus abbas mercari † videtur) tam ad luminaria comparanda, quam pro reliqua neceſſitate, diſcurrentes, tam extra Ligerim quam citra, vel in Burgundia etiam, in Aquitania, vel in Prouincia, ſeu in Francia, necnon & in Auſtria, quocunque in regna (Chriſto propitio) noſtra pergere voluerint, nullum theloneum vel de ſarcinis, aut*

Gal. Charroy. *de carricatione †, neque de nauigio, vel de qualibet redhibitione, exinde ad partem fiſci noſtri, miſſi Abbatis diſcurrentes perſoluere quicquam debeant. Propterea præſenti præcepto decernimus (quod perpetualiter manſurum eſſe iubemus) vt non per vllos portus, neque per ciuitates,*

al. in Rodomo, i. Rotomago. *tam Virodomo †, quam Aurelianis, vel Ambianis, neque in Traiecto, neque in Dorſtade, vel Neomago †, neque per omnes pontes, vel ad ſanctam Maxentiam, ſiue Parrhiſius, ſeu Am-*

quod & Nouiomagum. *bianis, neque in Burgundia, vel in pago Trecaſino, neque in Senonico, vel per omnes ciuitates vbicunque in noſtro (propitio Chriſto) regno, aut pagis, vel territoriis, theloneus exigatur, nec de naua-*

ſ. traha. *li, vel de carrali, neque de ſaumi, ſeu de trana †, euectione, vel Rotaticum, vel pontaticum, nec pulueraticum, nec ſalutaticum, nec ciſpitaticum, vel vllam redhibitionem, quam fiſcus noſt[illegible]r exin[illegible]e poſ[illegible]t ſperare, nec vos aut iuniores vel ſucceſſores noſtri ab eiſdem requiratis ſeu exigatis: [illegible]ed omnia hæc, propter nomen Domini, ipſe Abbas, vel ſucceſſores eius, ſeu memorata eccleſia ſancti Vincentii vel domini Germani, habeant indultum: vt ad luminaria ipſius ſancti loci proficiat in augmentis. Adiungimus etiam theloneum illum, quem Gerhardus comes apud Villam nouam, in curte ſancti Germani viſus fuit recipere, quia in noſtrum redijt ius, vt deinceps ad partem ſanc[illegible]i Germani ipſe theloneus cum omni integritate, in noſtra eleemoſyna, ad luminaria ipſius ſancti [illegible] [illegible]ecipiatur abſq; alicuius refragatione. Quam veſtra auctoritate, ſancti Pōtifices noſtri ac proceres [illegible] tu temporib. valiturã, manu propria, ſignatione noſtri [illegible]igilli, ſtuduimus roborare. Data I I. Kal. [illegible] anno*

no XI. regni noſtri: & quinto patriciatus noſtri. Actum Hariſtallio in palatio: redintegratum vero Parrhiſiis. Contulit & glorioſus rex Carolus Eccleſiæ prædictorum Sanctorum cali infraſcripto aliud beneficium. *Carolus gratia Dei Rex Francorum & Langobardorum, ac patricius Romanus, omnibus fidelibus noſtris præſentibus & futuris. Quicquid locis venerabilibus ob amorem Domini, & opportunitatem ſeruorum Dei, beneuola deliberatione concedimus, hoc nobis ad æternam beatitudinem vel remedium animæ noſtræ pertinere confidimus. Quapropter compertum ſit omnium veſtrorum magnitudini, qualiter donamus ad monaſterium ſancti Germani, quod eſt prope Parrhiſiorum ciuitatem conſtructum (vbi ipſius precioſum corpus quieſcit humatū, quod venerabilis vir Robertus abbas in regimine habere videtur) donatumq. ad eundem ſanctū* Donatio mona. *locum, & fratribus ibidem degentibus, eſſe volumus, hoc eſt villam noſtram nuncupatam Madriolas, in pago Milidunenſi ſuper fluuium Sequanæ, cum omni integritate ad eam pertinente vel aſpicente, ſicuti à longo tempore & nunc iuſte & rationabiliter ad eandem viſum eſt pertinuiſſe, vel ſicut moderno tempore Autbertus comes per noſtrum beneficium tenere videtur, id eſt, cum terris, domibus, ædificiis, accolis, mancipiis, vineis, campis, ſyluis, pratis, paſcuis, aquis, aquarū decurſibus, mobilib. & immobilibus; & portum qui eſt intra pagum Senonicū & Milidunenſem, i Balraco, villa præfati S. Germani, vſq. monaſteriolum S. Mauricii ex vtraq. ripa fluminis Sequanæ, vbicunque ſit terra: ita vt nullus inibi portum vel aquam habeat, niſi tam dicti poteſtas almi Germani, neque Theloneum, aut Rotaticum ſeu Vultaticum, Cepiſtaticum, ripaticum, vel ſalutaticum, cinquam accipere liceat: mercatum quoque, omniaque ex omnibus quicquid dici aut nominari poteſt, ad integrum ad ipſum ſanctum locum, eiuſque rectoribus ac monachis, à die præſenti tradimus perpetualiter poſſidendum. Propterea hanc præceptionem auctoritatis noſtræ conſcribere iuſſimus, per quam omnino ſtatuentes decernimus quod circa ipſum Abbatem vel rectores ipſius Eccleſia perpetualiter volumus eſſe manſurum, vt nullus de iudiciaria poteſtate, aut de parte fiſci noſtri, aut qualiſcunque perſona, de prædicta villa Madriolis, vel quicquid ad eam attinet, ipſum Abbatem vel monachos in eodem monaſterio conſiſtentes inquietare, vel contra rationis ordinem per calumniam ingerere præſumat. Sed ab hodierna die Rectores ipſius monaſterii eam habeant, teneant, atque poſſideant: quatenus melius delectet iam dictum Abbatem, & ipſos monachos, pro nobis vxoreque noſtra, filiis, nec non pro ſtabilitate regni noſtri, Domini miſericordiam attentius deprecari. Et vt hæc auctoritas firma habeatur, vel noſtris & futuris temporibus melius conſeruetur, manu propria ſubter eam decreuimus roborare, & de annulo noſtro iuſſimus ſigillari. Data nonis Nouem. anno XIX. Regni noſtri, & patriciatus XIII. Warmatia in palatio feliciter.* Inter.

De Caroli magni ad Vrbem profectionis cauſis: & filii eius Ludouici benedictione: de Ludouici in Aquitania regno: Caroli cum Saxonibus conflictu: Ludouici in habitu Vaſconico patri occurſu: de Vaſconis perfidia

CAPVT II.

POſt non multum ſane tempus incidit ei deſiderium dominam quondam orbis videre Romam, principiſque Apoſtolorum, atque doctoris gentium, adire limina, ſeque ſuamque prolem eis commendare: vt talibus nitens ſuffragatoribus, quibus cœli terræque poteſtas attributa eſt, ipſe quoque ſubiectis conſulere, perduellionumque, ſi emerſiſſent, proteruiam proterere poſſet: ratus etiam non mediocre ſibi ſubſidium conferri, ſi à vicario eorum, cum benedictione ſacerdotali, tam ipſe quam & filii eius, regalia ſumerent inſignia. Quæ res Deo proſperante, pro voto ceſſit. Ibidem Ludouicus eius filius, cunarū adhuc vtens geſtatorio, benedictione regnaturo congrua, & regali inſignitus eſt diademate, per manus venerandi Adriani antiſtitis. Peractis autem omnib. quæ Romæ agenda viſa ſunt, rex Carolus, eum filiis & exercitu, pacifice Franciam repetiit: filiumque ſuum Ludouicum regem, regnaturum in Aquitaniam miſit, præponens illi baiulum* Arnoldum, alioſque miniſtros ordinabiliter decenterq; cōſtituens, tutelæ congruos puerili. Qui vſque Aurelianam ciuitatem cunali eſt euectus geſtamine. Sed ibi congruentibus eius æuo armis accinctus, equo impoſitus in Aquitaniam eſt (Deo annuente) tranſpoſitus. Quo dum non multis moratur annis, idem

P. 340. P. 341. * i. educatorē.

Carolus in Saxones. *Vaſconum habitus.* *Adelerici ſcelus. P.342.* *Mors Gothor. vt Pollentia Claudiano, memorabile buſtum Barbariæ.*

glorioſus rex Carolus aſſiduos duroſque Saxonibus inferebat refercbatque conflictus. Inter quæ cauens ne aut Aquitanorum populus propter eius longum abice[illegible]m inſoleſceret, aut filius in tenerioribus annis peregrinorum aliquid diſceret motum, quib. difficulter expeditur ætas ſemel imbuta, miſit & accerſiuit filium, iam bene equitantem, cum omni populo militari, relictis tantum Marchionibus, qui fines regni tuentes, omnes ſi forte ingruerent, hoſtium arcerent incurſus. Cui filius Ludouicus pro ſapere & poſſe obedienter parens, occurrit ad patris præſentiam, habitu Vaſconum cum coæuis ſibi pueris indutus, amiculo ſcilicet rotundo, manicis camiſiæ diffuſis, cruralibus diſtontis, calcaribus caligulis inſertis, miſſile manu ferens: hæc enim dele[illegible]o voluptaſque ordinauerat paterna. Manſit ergo cum patre inde vſq; ad Herisburg cum eo vad[illegible]ns, vſque quo Sol ab alio declinans axe, ardorem æſtiuum autumnali condeſcenſione temperaret. Cuius extremo tempore, licentia a patre accepta, hyematum in Aquitaniam rediit. Ea tempeſtate Chorſo dux Tholoſanus, dolo cuiuſdam Vaſconis, Adelerici nomine, circunuentus eſt, & ſacramentorum vinculis obſtrictus: ſicq; demum ab eo abſolutus. Sed huius næui vlciſcendi gratia, rex Ludouicus & proceres, quorum conſilio reſpublica Aquitanici adminiſtrabatur regni, conuentum generalẽ conſtituerunt in loco Septimaniæ, cuius vocabulum eſt Mors Gothorum. Accitus autem idem Vaſco, conſcius facti ſui venire diſtulit, donec obſidum interpoſitione fretus, tandem occurrit. Sed eorundem obſidum periculo nihil paſſus, inſuper muneribus donatus, noſtros reddidit, ſuos recepit: & ita receſſit.

De Adelerici exilio: Ludouici militari enſis accinctu, & in Italiam profectione ac reditu: deq; Pipini rebellione: de hybernis regiis: de Annona militibus negata: Albigenſium à tributo leuatione: deque ſtipendiaria annona à Carolo inhibita

CAPVT III.

P.343. *Adelerici exilium.* *Vaſconum ſubiectio.* *al. Hrameſburg. P.345.* *Mons Ceniſius.* *Pipini rebellio.*

AEſtate vero ſubſequente, iuſſu patris, Ludouicus rex Wormatiam ſimpliciter, n[illegible] expeditionaliter, venit: & cum eo in hybernis perſtitit: vbi iam dictus Adelericus ante Reges dicere cauſam iuſſus, atq; auditus, purgare obiecta volens, ſed non valens, proſcriptus atque inreuocabili eſt exilio deportatus. Chorſone porro a ducatu Tholoſano, ob cuius incuriam tantum dedecus regi & Francis acciderat, remoto, Wilihelmus pro eo ſubrogatus eſt. Qui Vaſcones (vt ſunt natura leues) propter euentum ſupradictum valde elatos, & propter mulctationem Adelerici nimis repperit efferatos: quos tamen tã aſtu quã viribus breui ſubegit: illiq; pacem impoſuit nationi. Rex vero Ludouicus eodem anno Tholoſæ placitum generale habuit: ibiq; conſiſtenti Abutaurus Sarracenorum dux, cum reliquis regno Aquitanico conlimitantibus, ad eum nuntios miſit, pacem petens & dona regia mittens. Quibus ſecundum voluntatem Regis acceptis, nuntii ad propria ſunt reuerſi. Interea anno hunc ſequente patri rex Ludouicus apud Engelheim occurrit, inde Rauesbourgum † cum eo abiit. Ibique enſe, iam appellens adoleſcentiæ tempora, accinctus eſt, ac deinde patrem in Auaros exercitum ducentem vſque ad Cuneberg comitatus, iuſſus eſt reuerti, & vſque ad reuerſionem paternam cum Faſtrada manere regina. Itaque cum ea hyemem exegit imminentem, patre in expeditione cœpta permanente. At vero ipſo ab expeditione Auarica remeante, accepit ab eo mandatum in Aquitaniam redeundi, & fratri Pipino ſuppetias, cum quantis poſſet copiis, in Italiam pergendi. Cui obediens, in Aquitaniam autumni tempore rediit: omnibuſq; quæ ad tutamen regni pertinent or[illegible], per montis Ciniſii aſperos & flexuoſos anfractus, in Italiam tranſuehitur: atque Natalem Domini Rauennæ celebrans, ad fratrem venit. Cui coniunctus, iunctis viribus Beneuentanam prouinciam ingrediuntur: cuncta obuia populantur: caſtro vno potiuntur. Hyeme autem tranſacta, vna ad patrem proſpere regrediuntur: vno tamen a[illegible] offuſcante eorum plurimã alacritatem: eo q; compererunt fratrẽ ſuũ naturalem Pipinum, contra comunem patrem rebellionem meditantem, p[illegible]reſq; nobi[illegible] huius f[illegible]

c[illegible] ac irretitos eſſe peſſundandos. Concite ergo pergentes, ad patrem in Baioaria[illegible] venerunt, in loco cuius eſt vocabulum Sa[illegible] & ab co[illegible] receptı. Qu[illegible] quid autem ſuperfuit æſtatis, autumni & hyemis, cum patre Rege re[illegible] Ludouicus exegit: magnopere enim curabat Rex pater, ne regem filium aut nutrimenta honeſta laterent, aut externa inhæreſcentia in aliquo dehoneſtarent. Qui cum primo vere a patre dimitteretur, interrogatus eſt ab eo, cur *Rex cum eſſet, tantæ tenuitatis eſſet in re familiari, vt nec benedictionem quidem niſi ex poſtulato ſibi offerre poſſet?* didicitque ab illo, quia priuatis ſtudens quiſque primorum, negligens autem publicorum, peruerſa vice dum publica in priuata vertuntur, nomine tenus dominus factus, ſit omnium pene indigus. Volens autem huic obuiare neceſſitati, ſed cauens ne filii dilectio apud optimates aliquam pateretur iacturam, ſi illis aliquid per prudentiam demeret, quod per inſcientiam contulerat, miſit illi legatos ſuos, Willebertum ſcilicet Rothomagenſis poſtea vrbis archiepiſcopum, & Richardum comitem, villarum ſuarum prouiſorem: præcipiens, *Vt villæ quæ catenus vſus ſeruierant regio, obſequio reſtituerentur publico.* Quod & factum eſt. Quibus receptis, Rex & prudentiæ ſuæ monſtrauit continuo documentum, & miſericordiæ (quæ illi genuina probatur) patefecit affectum. Nam ordinauit qualiter in quatuor locis hyberna tranſigeret: vt tribus annis exactis, quarto demum anno hyematurum ſe quiſque eorum ſuſciperet locus. Theoaduadum ſcilicet palatium, Caſſinogilum, Andiacum, & Eurogilum. Quæ loca, quando quartum redibatur ad annum, ſufficientem regio ſeruitio exhibebant expenſam. Quibus prudentiſſime ordinatis, inhibuit a plebeis vlterius annonas militares (quas vulgo *foderum* † vocant) dari: & licet hoc viri militares ægre tulerint, tamen ille vir miſericordiæ, conſiderans & præbentium penuriam, & exigentium crudelitatem ſimul & vtrorumque perditionem, ſatius iudicauit de ſuo ſubminiſtrare ſuis, quam [illegible] permittendo copiam rei frumentariæ, ſuos irretiri periculis. Quo tempore Albigenſes [illegible] tributo, quo in dando vino & annona grauabantur, ſua liberalitate releuauit. Habebat autem tunc temporis Meginarium ſecum, miſſum ſibi à patre, virum ſapientem & ſtrenuum, gnarumque vtilitatis & honeſtatis regiæ. In tantum autem Regi patri hæc placuiſſe dicuntur, vt hac imitatione, ſtipendiariam in Francia interdiceret annonam militarem dari, & alia plurima corrigi iuberet, congratulans felicibus filii profectibus.

p. 344. — *Hyberna regalia.* — *Annonæ militares.* — *Gal. Forrage* — *al. tributo* — *P.*

De legatorum auditione: Harmingardæ nuptiis: De Aquitaniæ munimentis conſtructis: De Saxonica expeditione, ad quam Ludouicus vocatus: Deque Barcinonica per Ludouicum expeditione: Oſcani agri vaſtatione: Deque Saxonum ſubactione poſt XXXIII. annorum bella

CAPVT IV.

Sequenti porro tempore Tholoſam venit Rex & conuentum generalem ibidem habuit. Adefonſi Galleciarum principis legatos, quos pro amicitia firmanda miſerat, cum donis ſuſcepit, & pacifice remiſit. Necnon & Bahaluc Sarracenorum ducis, qui locis montuoſis Aquitaniæ proximis principatum gerebat, legatos pacem petentes & dona ferentes ſuſcepit, & remiſit. Quo tempore, veritus ne corporis natiuo ſuperatus calore, in multimodos luxuriæ raperetur anfractus, cum conſilio ſuorum Harmingardam †, futuram reginam, claris ortam natalibus, vtpote filiam Ningranni † comitis, ſibi ſociauit. Ordinauit autem illo tempore in finibus Aquitanorum, circunquaque, firmiſſimam [illegible]. Nam ciuitatem Auſonam, caſtrum Cardonam, Caſtaſerram, & reliqua [illegible] da olim deſerta, muniuit, habitari fecit, & Burrello comiti, cum congruis [illegible] tuenda commiſit. Hyeme tranſacta, miſit ad illum pater Rex, vt ad [illegible] euntem, cum populo quo poſſet veniret. Qui ire non [illegible] qua[illegible] venit & [illegible] ad Fremersheim.

Legati Galleciani & Bahaluc. — *al. Hirmingardam.* — *al. Ingranni.* — *Munimenta Aquitanica conſtructa.* — *De Saxonica expeditione.*

vbi placitum generale habuit ſuper ri[illegible]am Rheni perrexit. In Saxonia cum patre vſque ad feſtum ſancti Martini perdurauit Inde a Saxonia cum patre e[illegible] & in Aquitaniam, magna hyemis exacta parte, conceſſit. Suc[illegible]edente vero æſtate [illegible]ex Carolus ad eum miſit, mandans vt ſecum in Italiam proficiſceretur. Sed mutato conſilio, iuſſus eſt domi manere.

P. 346.

Expeditio Barcinonica

Rege autem Romam pergente, ibidemque inſulas imperatorias ſuſcipiente, rex Ludouicus Tholoſam [illegible]iit iterum: atque inde in Hiſpaniam contendit, cui Barcinonæ appropinquanti, Zaddo dux eiuſdem ciuitatis, iamque ſubiectus, occurrit, nec tamen ciuitatem dedidit. Quam tranſgrediens Rex, & Ilerdæ ſuperueniens, ſubegit illam atque ſubuertit. Qua diruta, & cæteris municipiis vaſtatis ac incenſis, ad O[illegible]cam vſq; proceſſit. Cuius agros ſegetibus plenos manus militaris ſecuit, vaſtauit, incendit, & quæcunq; extra ciuitatem ſunt reperta, incendio depaſcente ſunt conſumpta Quibus expletis imminente iam hyeme ad propria rediit. Redeunte porro tempore æſtiuo, imperator glorioſiſſimus Carolus Saxoniam petiit, mandans filio vt & ipſe, [illegible]nquam in eadem terra hyematurus, ſe ſubſequeretur. Quod ipſe agere teſt[illegible], ad Neuſciam † venir: Rhenum ibidem tranſiit: patri concurrere accelerabat. Sed antequam ad eum veniret, nuntius obuiauit paternus in loco cuius vocabulum eſt Oſt[illegible]aloa, cum mandatis ne plus in ambulando fatigaretur: quin potius loco ſibi opportuno caſtra metaretur: & ſe redeuntem ibidem opperiretur. Tota enim gente ſubacta Saxonum, victor Carolus imperator iam redibat. Cui cũ filius occurriſſet, multo cum amplexatu deoſculans plurima illum gratiarum actione & laude extulit: vtilitatemq; obſequelæ illius ſæpe iterando, felicem ſe tali filio prædicauit. Finito tandem diutin[illegible] atque cruentiſſimo Saxonico bello, quod (vt ferunt) triginta trium annorum tempus occupauit, Ludouicus rex a patre dimiſſus, in regnum proprium ad hyberna ſeſe cũ [illegible]uis collegit. Hyeme porro tranſacta, Carolus imperaror tempus opportunum nactus, vt pote ab externis quieſcens bellis, cœpit circumire loca regni ſui mari contigua. Quod dum Ludouicus rex comperiſſet, Rothomagum miſſo legato Hademaro, petiit eum in Aquitaniam diuertere, & regnum quod ſibi dederat inuiſere, & ad locum qui Caſſinogilus vocatur, venire. Cuius petitionem pater honorabiliter ſuſcepit, & gratias filio egit: perita tamen negauit, & vt ſibi Turonis occurreret mandauit. Quo filius veniens, gratulabunde ab eo nimis ſuſceptus, & in Franciam redeuntem Vernum [illegible]vſque proſecutus eſt. A quo digrediens, in Aquitaniam eſt regreſſus.

Oſcani agri vaſtatio.

Expeditio Saxonica.

Nuſſiam. hod. Neuſs. Oſtfala.

Saxonicum Bellum XXXIII. annorum.

P. 347.

ſ. Verdunum

De Addonis Barcinonenſium ducis captiuitate: de Vaſconum rabie & eius vindicta: de Barcinonæ oppugnatione à Ludouico rege: de Barcinonæ oppugnatione exercitu tripertito: & eius oppugnatione ſeu captione: & Ludouici ad patrem regreſſione

CAPVT V.

Addo captiuus.

ÆState hanc ſequente, ZAddo dux Barcinonenſis ſuaſus eſt à quodam ſibi [illegible] putabat amico, Narbonam vſque procedere. Qui comprehenſus Lud[illegible] regi eſt adductus: & patri Carolo itidem perductus. Ipſo tempore Ludouicus rex coacto populo regni ſui Tholoſæ, de his quæ agenda videbantur tractans, deliberabat Burgundione nanque mortuo, comitatus eius Feden[illegible]s L[illegible] eſt [illegible]tributus. Quam rem Vaſcones [illegible]leſte ferentes, in tantam erupere pet[illegible]am vt etiam hominum illius, alios ferr[illegible] perimerent, alio[illegible] comburerent. Quo vocat[illegible], cum primum ve[illegible]ire detrectarent, quoquo modo ad ca[illegible]m d[illegible] venerunt & pœnas d[illegible]tas pro ta[illegible]bu[illegible] a[illegible]ſis dederunt, ita vt quida[illegible] tal[illegible] e[illegible] con[illegible]agrarent. His peractis, ſuccedente tempore viſ[illegible] Regi & conſ[illegible]ius, v[illegible] ad Barcinonam oppugnandam ire deberent Di[illegible]que in tres partes exe[illegible] [illegible]am quidem R[illegible]ſcel[illegible]on[illegible] ipſe permanen[illegible] ſecum retinuit alteri obſid[illegible]

Vaſconum furor.

Barcinonæ oppugnatio.

iniunxit, cui Roſtagnus comes Gerundæ præfuit: tertiam autem quæ forte obſidentes vrbem, obſiderentur, in medio ſedere permiſit. Obſeſſi interea intra vrbem, Cordubam miſerunt, auxiliumque popoſcerunt: rex vero Sarracenorum, protinus auxiliatum eis exercitum direxit. Venientibus porro his qui miſſi fuerant Cæſarauguſtam, relatum eſt eis de exercitu, in via ſibi obuiam conſtituto. Erat autem ibi Wilhelmus primus ſignifer, Hademarus, & cum eis validum auxilium. Quod illi audientes, in Aſtures ſeſe verterunt. Quibus recedentibus noſtri ad ſocios vrbem obſidentes reuerſi ſunt. Et illi iuncti tamdiu vrbē obambientes & nullum ingredi aut egredi permittentes, vexarunt, donec famis acerbitate coacti ſunt, & vetuſtiſſima oſtiis coria detrahere, & in cibū infeliciſſimū vertere. Alii aūt mortem infeliciſſimæ proponentes vitæ è muris ſemet præcipites mittebāt. Aliqui vero ſpe animabantur inani, cogitantes q; Franci, hyemis aſperitate, a ciuitatis cohiberentur obſidione. Sed hanc illorū ſpē abſcidit prudentium conſilium virorum. Aduecta enim vndecunq; materie, cœperunt extruere caſas velut in hybernis ibidem manſuri. Quod cernentes ciuitatis habitatores, ab ſpe deciderunt, & ad deſperationem vltimam verſi, ſuum principem tradiderunt, & Zaddonis cognatum (quem pro eo conſtituerant) nomine Hamur, & ſe ac ciuitatem, concessa facultate ſecedendi, dediderunt: hoc modo. Cum enim longa feſſam obſidione noſtri tenerent vrbem, & iamiam capiendam aut tradendam crederent, honeſto (vt decebat) vſi conſilio Regem vocant, vt vrbs tanti nominis glorioſum nomen Regi propagaret, ſi illam eo præſente ſuperari contingeret. Suggeſtioni huic admodum honeſtæ Rex aſſenſum præbuit. Venit ergo ad exercitum ſuum vrbem vallantem: atque indeſinenti oppugnatione ſex hebdomadibus pertinaciſſime perdurauit, & tandem ſuperata victori manus dedit. Tradita ergo & patefacta ciuitate, primo quidem die cuſtodes illuc Rex deſtinauit. Ipſe autem ab eius ingreſſu abſtinuit, donec ordinaret qualiter condigna Deo gratiarum actione, cupitam atque ſuſceptam victoriam eius nomini conſecraret. Antecedentibus ergo eum in caſtrinum & exercitum eius ſacerdotibus & clero, cum ſolenni apparatu & laudibus hymnidicis, portam ciuitatis ingreſſus, & ad Eccleſiam ſanctæ & victorioſiſſimæ Crucis, pro victoria ſibi collata gratiarum actiones Deo acturus, eſt progreſſus.

P. 348. *Aſturas.* *Obſeſſio & fames dira.* *Barcinonæ deditio.* *P. 349.*

Porro poſt hæc, Bera comite ibidem ob cuſtodiam relicto cum Gothorum auxiliis, hyemandi gratia ad propria remeauit: Cui pater, comperto quod ei imminere videbatur a parte Sarracenorum periculo, fratrem Carolum ſuffragaturum mittebat. Eique Lugduni agenti, & ad fratris adiutorium properanti, nuntius Regis fratris occurrit: captam ciuitatem nuntiauit, & ne longius fatigaretur edixit. Qui ab eodem loco regrediens, ad patrem eſt reuerſus. Rege porro Ludouico in Aquitania hybernum exigente tempus, pater Rex eum mandauit venire ad ſuum colloquium Aquaſgrani, in purificatione ſanctæ Mariæ genitricis Dei. Cui occurrens, & quouſque placuit cum eo commoratus, Quadrageſimæ tempore rediit.

De Hiſpanica expeditione repetita, & eius ſpoliatione: ac Iberi & Cingæ per Gallos tranſitu, & Maurorum per eoſdem cæde

CAT. VI.

SVccedente æſtate, cum quanto viſum eſt bellico apparatu in Hiſpaniam proficiſcitur: profectusque per Barcinonam, & veniens Tarraconam, quos ibidem inuenit cepit: alios fugauit: vniuerſaque loca, caſtella, municipia, vſque Tortoſam vis militaris excidit, & flamma vorax conſumpſit. Interea in loco, cuius vocabulum eſt Sanctæ Columbæ, diuiſit copias ſuas in duas partes: maiorem partem ſecum contra Tortoſam ducens: porro Hiſembardum, Hademarum, Beram, Burellum cum reliquis expeditiſſime ad ſuperiora dirigens: vt Ibero flumine tranſito, dum hoſtes in ſedibus ſecuri reſiderent ab iſtis inſidiis, ex improuiſo eos aggrederentur.

Hiſpania vaſtata. *P. 350.* *S. Columba.*

aut certe turbata regione, in pauorem ſoluerentur. Igitur Rege Tortoſam tendente, *Iberi & Cinga transmiſſio.* memorati viri iandiu prope ſuperiores Iberi partes noctibus euntes, & diebus ſyluarum luſtra ſectantes, obambulauerunt, vſquequo Cingam & Iberum natando pariter tranſierunt. In quo itinere ſex dies tranſigentes, ſeptima tranſmearunt. Qui vbi omnes incolumes euaſerunt, terram hoſtium latiſſime vaſtauerunt, & vſque villam eorum *Villa Rubea.* maximam, quæ Villa Rubea vocatur, peruenerunt: Vnde prædam magnam nimis ſuſtulerunt, vt potè ex improuiſo hoſtibus & nihil vnquam tale ſuſpicantibus. Quibus geſtis, iis qui euadere potuerunt, hanc plagam longe lateque nuntiantibus, collecta eſt Sarracenorum Maurorumque multitudo non minima: & eis obuia conſtitit, ad oſtium vallis, quæ dicitur Vallis Ibana. *Vallis Ibana.* Cuius vallis natura eſt, vt ipſa in profundo iacens, hinc inde præruptis atque altis cingatur montibus, quam niſi Dei prouidentia intrare prohibuiſſet, noſtri abſque pene vllo hoſtium labore, lapidum ictibus poterant interire, vel in manus inimicorum deuenire. At dum illi viam præſtruunt, *P. 351.* noſtri autem alioſum viam apertiorem planioremque petunt, reputantes Mauri hæc noſtros non ob ſui tantum cuſtodiam, ſed metu potius eorum facere, à tergo eos inſequuntur. Porro autem noſtri prædam poſt ſe relinquentes facies hoſtibus nudauerunt, & acriter reſtiterunt, Chriſtoq; iuuante ipſos terga vertere compulerunt. Quos autem apprehenderunt, necauerunt: & læti ad prædam quam reliquerant redierunt. Ac tandem poſt dies viginti ſuæ digreſſionis, ad Regem alacres pauciſſimis ſuorum amiſſis redierunt. Rex autem Ludouicus ſuos lætanter recepit: & terra hoſtili vndiquaque vaſtata, domum rediit.

De nauium contra Nortmannos ædificatione: & Hiſpanicæ expeditionis reſumptione: Gallorum ſtratagemate: Iberi iterata traiectione, & ſubtili per fimum equinum hoſtilis aduentus deprehenſione: Abaidi Mauri fuga præcipiti, & Maurorum cæde: Item de Tortoſa vrbis deditione facta, Ludouico regi qui tunc aderat

CAP. VII.

SEquenti vero tempore veris, rex Ludouicus expeditionem in Hiſpaniam parauit. Sed pater, ne per ſemetipſum illuc pergeret, eum impediuit præceperat nanque *Nauium contra Nortmannos ædificatio.* tunc temporis fabricari naues, contra Nortmannicas incurſiones, in omnibus fluminibus quæ mari influebant. Quam curam etiam filio iniunxit ſuper Rhodanum, & *Sclodam. ſ. Scaldim.* Garomnam, & Filidam† Attamen miſit ei legatum ſuum Vigobertum* qui filii ** Ingobertum.* præſentiam præferret, & vice amborum, contra hoſtes exercitum duceret. Rege autem in Aquitania remanente ob ſupradictam cauſam, exercitus eius itinere proſpero Bar- *Expeditio Hiſpanica repetita.* cinonam venit: ibique habito inter ſe conſilio, qualiter hoſtibus clandeſtina poſſent ſuperuenire irruptione, inuenerunt hunc modum: ſcilicet, vt naues tranſuectorias fabricantes, vnamquanque earum in quaternas partirentur partes, quatenus pars quaterna cuiuſque a duobus equis vel mulis vehi poſſet, & præparatis clauis & marculis facile coaptari valerent, pice vero & cera ac ſtupa præparatis mox vt ad flumen veniretur, compagum coniunctura obcludi poſſent. Sic itaque inſtructi maxima pars *P. 352. Stratagema.* eorum cum prædicto legato Ingoberto Tortoſam petierunt. At vero illi qui ad opus ſupradictum ſunt deputati, Bademarus ſcilicet, Bera & reliqui, trium dierum emenſo itinere erant enim ſine ſaumariis, cœlo pro tecto vtentes, igni nec fumo deprehenderentur, ..., ſolis ſe ſilue occulentes, noctu quantum poſſe dabatur iter *Iberi traiectio.* agentes, quarta die Iberi compactis nauibus ipſi quidem ſunt tranſpoſiti, equos autem natatui commiſerunt. Quod factum magnum voto eorum pepererat effectum, niſi fuiſſet ac... deprehenſum. Cum enim Abaidus dux Tortoſæ, tranſitum eos prohi-

prohibiturus littora Iberi obſideret fluminis, & illi quos ſupra diximus, ſuperiora illius modo prædicto ti auſmitterent, Maurus quidam lauandi gratia flumen ingreſſus, fimum a flumine vidit ferri equinum: Quo viſo (ſicut ſunt nimiæ calliditatis) adnatans, fimumque comprehendens & naribus admouens, exclamauit; *Cernite* (inquiens) *o ſocii, moneo, quam caute. Nam hoc ſtercus non onagri eſt, vel cuiuſquam animantis herbidis aſſueti paſtibus. Enimuero equina hæc eſſe conſtat egeſta quæ certum eſt hordeum fuiſſe, & ob hoc equorum vel mulorum pabula, ideoque cautius vigilate. Nam in ſuperioribus fluminis huius (vt cerno) nobis parantur inſidiæ.* Extemplo duos ſuorum conſcenſis ſpeculatum dirigunt equis. Qui noſtris viſis, quod verum erat Abaido renuntiant. At illi timore coacti, omnibus quæ caſtrenſis habitatio habuit poſthabitis atque dimiſſis, fugæ ſe commiſerunt: omniumque relictorum noſtri potiti, in eorum papilionibus illa ſunt nocte hoſpitati. Sed Abaidus collecta multa manu hoſtium, eis poſtridie præliaturus occurrit. Noſtri tamen diuino freti auxilio, licet impares multoque numero inferiores, tamen hoſtes fugere compulerunt: multaque eorum ſtrage viam fugientium repleuerunt. Et eò vſque manus ab eorum cæde non continuerunt, donec Solis diei que lumine recedente & vmbra noctis terram occupante, lumina ſtellarum noctem ſolatura ſuccederent. His geſtis Chriſto fauente, ad ſuos ſeſe magno cum gaudio & opibus collegerunt. Diu etiam ſimul obſeſſa vrbe domum repedarunt.

Subtilis deprehenſio hoſtium. — *Abaidi fuga.* — *P. 313.* *Maurorum cædes.*

Porrò anno huic proximo Hludouicus rex per ſemetipſum Tortoſam repetere ſtatuit, habens ſecum Heribertum, Liutardum †, Hiſembardum, validumque Franciæ ſupplementum. Quò perueniens, adeò illam arietibus, mangonibus †, vineis, & cæteris inſtrumentis laceſſiuit & protriuit muralibus, vt ciues illius a ſpe deciderent, infractiſque † ſuos aduerſo Marte cernentes, claues ciuitatis traderent, quas ipſe cum multo fauore poſt attulit patri. Quæ res magnum Sarracenis & Mauris, pro talibus geſtis incuſſit metum: verentibus ne ſingulas ciuitates par ſors inuolueret. Reuerſus eſt igitur Rex a ciuitate, poſt quadraginta dies inchoatæ obſidionis: & in proprium ſe contulit regnum.

Liutardinum. — *mangonum.* — *i valde fractos.* — *Tortoſa deditio.*

De Oſca obſidione, & quorundam temerario auſu & omnium re infecta reditu: de Vaſconum defectione & ſubactione: De Pyrenei iugi tranſitu: Vaſconum perfidia ſubtiliter deprehenſa: De regis Ludouici pietate, & Cleri in Aquitania reformatione, Monaſteriorum plurimorum reparatione & ædificatione: Iuſtitia regis Ludouici: & patris congratulatione

CAP. VIII.

At poſt anni inſtantis excurſum, exercitum ordinauit & Oſcam cum legato patris Heriberto mittere ſtatuit. Quo peruenientes qui miſſi fuerant, ciuitatẽ obſederunt: obuios quoſq; aut viuos comprehenderunt, aut in fugam coactos cõpulerunt. Sed dum contra vrbem ſedentes ignauiori ſe, quam decuit, ſtudio reſoluunt, imprudentes ac leues aliqui iuuenum propius muros accedẽtes, vel his quidem eos qui propugnaculis pręſidebãt, primũ laceſſere, dein miſſilib. inceſſere tentãt. Oppidani vero contemnentes præſentiũ paucitatem, abſentium metientes perſetam occurſionem, apertis proſiliunt portis. Pugnatum hinc inde eſt: cæſi ſunt ab vtraq; parte: & illi in ciuitatem ſeſe receperunt, iſti autem ad caſtra mãſuri redierunt. Protracta igitur obſidione, peracta vaſtatione, & quæcunque viſa ſunt contra inimicos agenda, ad Regem ſunt reuerſi: qui eo tempore in ſyluis venationum occupabatur ſtudiis erat enim tempus Autumni perextremum. Receptis ergo ſuis ab expeditione præmiſſa redeuntibus, Rex hyemem ſequentẽ in ſuis conſiſtens pacifice exegit. At ſuccedẽte æſtate,

Oſca obſidio. — *Iuuenum Gallorum audacia.* — *P. 314.*

Vaſconum defectio. accito populi ſui generali conuentu, retulit eis rumorem ſibi delatum, quod quædam Vaſconum pars iampridem in deditionem ſuſcepta, nunc defectionem meditata in rebellionem aſſurgeret: ad quorum reprimendam peruicaciam ire publica vtilitas poſtularet. Hanc Regis voluntatem omnes laudibus proſequuntur: nec talia in ſubditis contemnenda, ſed potius ſeueriſſime reſecanda teſtantur. Moto igitur & diſpoſito, *Aqua Sextia hod. Aix.* prout oportuit, exercitu, Aquas villam peruenit: & vt ad ſe venirẽt, qui infidelitatis in- *Vaſconum deditio.* ſimulabantur, iuſſit. Sed illis venire retractantibus, ad eorum vicinia deuenit, cunctaque eorum depopulari manũ militarem permiſit. Ad vltimum cunctis quæ ad eos pertinere vi[illegible]bantur conſumptis, ipſi ſupplices venerunt: & tandem veniam perditis o- *Pyrenæi tranſitus.* mnibus, magno pro munere meruerunt. Superato autem pene difficili Pyrenæarum & Alpium tranſitu, Pampilonam deſcendit: & in illis quam diu bonum viſum eſt moratus locis, ea quæ vtilitati tam publicæ quam priuatæ conducerent ordinauit. Sed cum *Vaſconum perfidia. P.355.* per eiuſdem montis remeandũ foret anguſtias, Vaſcones natiuum aſſuetumq; fallendi morem exercere conati, mox ſunt prudenti aſtutia deprehenſi, conſilio capti, atque cautela vitati. Vno enim eorum, qui ad prouocandum proceſſerat, comprehenſo atq; appenſo, reliquis pene omnibus vxores aut filii ſunt erepti, vſquequo eo noſtri peruenirent, quo fraus illorum nullam Regi vel exercitui poſſet inferre iacturam. His geſtis, in propria Rex populuſq; eius Deo propitio conceſſit.

Et Regis quidem ab ineunte ætate, ſed tunc quam maxime circa diuinum cultum, *Ludouici pietas.* & ſanctæ Eccleſiæ exaltationẽ, piiſſimus incitabatur animus: ita vt non modo Regem, ſed ipſius opera potius eum vociferarentur Sacerdotem. Nam totius Aquitaniæ qui *Cleri reformatio.* videbatur clerus, antequam ei crederetur (vtpote ſub Tyrannis agens) magis equitationi, bellicæ exercitationi, miſſilium librationi, quam diuino cultui operam dare nouerat. Regis autem ſtudio vndecunque adductis magiſtris, tam legendi quam cantandi ſtudium, necnon diuinarum & mundanarum intelligentia literarum, citius quam credi poterat coaluit: præcipue tamen affectu illorum ducebatur, qui ſua pro Domini amore cuncta relinquentes, contemplatiuæ curabant fieri participes vitæ. Nam antequam Aquitania ſub eo regnaret, collapſus erat in ea huiuſcemodi ordo. At ſub eo adeo conualuit, vt etiam ipſe aui fraternum Carlomanni imitari geſtiens memorabile exemplum, ipſe quoq; theoricæ comprehendere niteretur culmina vitæ. Sed huius voti ne compos fieret, obicem ſe præbuit refragatio patris, vel potius diuinæ nutus voluntatis: quæ tantæ pietatis virum, noluit ſub ſuæ cura ſolius ſaluis deliteſcere, ſed *P.356.* potius per eum, & ſub eo, multorum ſalutem adoleſcere. Et quidem multa (vt dictum eſt) ab eo ſunt in eius ditione reparata, immo ædificata monaſteria: ſed pręcipue *Monaſteria inſtaurata aut ædificata per Ludou. Pium.* hæc, Monaſterium ſancti Filiberti, Monaſterium ſancti Florentii, Monaſterium Karroffi, Monaſterium Concas, Monaſterium ſancti Maxentii, Monaſterium Menatæ, Monaſterium ſancti Magniloci, Monaſterium M[illegible]ſciacum, Monaſterium ſancti* Sauini, Monaſterium Maſciacum, Monaſterium Nobiliacum, Monaſterium ſancti Theotfridi, Monaſterium ſancti Paſcentii, Monaſterium Doſoræ, Monaſterium Solenniacum, Monaſterium puellare ſanctæ Mariæ, Monaſterium puellare ſanctæ Radegundis, Monaſterium de Vera, Monaſterium de Vtera in pago Tholoſano, Monaſterium Vadala in Septimania, Monaſterium Anianæ, Monaſterium Galiinæ, Mo- *al. Rabine.* naſterium ſancti Laurentii, Monaſteriũ ſanctæ Mariæ quod dicitur Nirubiue †, Monaſterium Caunas· & cætera plurima: quibus veluti quibuſdam lychnis, totum decoratur Aquitaniæ regnum. Hoc eius exemplum non modo Epiſcoporum multi, ſed & laicorum quam plurimi æmulati, collapſa reſtaurabant & noua certabant monaſteria *Iuſtitia regni ſplendor.* in[illegible]ere: quod cernere oculis eſt. In tantam denique res publica felicitatẽ Aquitanici profecerat regni, vt proficiſcente quo libet Rege, vel in palatio reſidente, vix aliquis repetiretur, ſe conquerens aliquid iniuſte perpeſſum. Tribus enim diebus Rex, per *P.357.* ſingulas hebdomadas, rei iudiciariæ intererat. Quadam tempeſtate miſſo Archambaldo [illegible] Imperator du[illegible] ci quædam ferenda filio, referendaq; commiſiſſet, & ille ordinationem hanc (vt viderat) rediens patri retuliſſet, adeo exultaſſe di- *Caroli de Ludouico F. gaudium.* citur, vt præ nimia alacritate lachrymis flueret, & circunſtantibus dixerit, *O (inquit) ſocii, [illegible] nos gratulemur ab iuuenis huius ſenili ſagacitate.* Vnde quia ſeruus fuit Domini fidelis in commiſſo, prudens in augmentando ſibi tradito talento, conſtitutus eſt poteſtatem habens in cuncta patrisfamilias domo.

** Sabini. Noalli, in Pictauia.*

De

De rerum ſumma per mortem fratrum ad Ludouicum ſpectante: quam tamen ne patri ſuſpectus eſſet, adire Ludouicus noluit: paulo poſt tamen à patre vocatus Imperii inſignia ab eo ſuſcepit

CAP. IX.

PEr idem autem tempus mortuo iampridem Pipino Italiæ rege, nuperrime autem Carolo itidem fratre res humanas relinquente, ſpes vniuerſitatis potiundę in eum aſſurgebat. Quum enim ab eo miſſus eſſet, pro quibuſdam neceſſariis patrem conſulturus, Gerricus Capis prælatus, iſque in palatio moraretur, præſtolans perlatorum reſponſum, monitus eſt tam a Francis quam a Germanis diceret regi vt ad patrem veniret, eique propius aſſiſteret: videri ſibi dicentes, *Quod cum pater iam in ſenilem vergeret ætatem, & acerbe ferret liberorum infortunatam defectionem, etiam illius hæc portenderent corpoream ſolutionem.* Quod Gerricus cum Regi, Rex vero conſiliariis, retuliſſet, quibuſdam & pene omnibus viſum eſt ſalubre ſuggeſtum. Sed Rex altiori conſilio, ne forte per hoc ſe patri ſuſpectum redderet, agere diſtulit: hæc tamen Diuinitas, pro cuius timore & amore facere id noluit (vt ſibi moris eſt amatores ſui ſublimius, quam cogitari poteſt, nobilitare) prudentius ordinauit. Pacem porro petentibus his quos bello fatigare ſolitus erat, Rex articulo duorum annorum præſtituto, libenter indulſit. Interea Imperator Carolus conſiderans ſuam ſenectutem ad finem deuexam, & verens ne forte ſubtractus rebus humanis confuſum relinqueret regnum, quod erat, Deo donante, nobiliter ordinatum (ſcilicet ne aut externis quateretur procellis, aut inteſtinis vexaretur ſciſſionibus) miſit ad filium, eumque ab Aquitania euocauit. Quem venientem clementer ſuſcepit: tota æſtate ſecum tenuit. de his quibus eum indigere putauit inſtruxit: qualiter videlicet ſibi viuendum, regnandum, regnum ordinandum, & ordinatum tenendum foret, monuit. Et tandem imperiali eum diademate coronauit, & rerum ſummam penes eum futuram eſſe, Chriſto fauente, innotuit. Et hoc peracto negotio, reditum ad propria conceſſit. Qui menſe Nouembri a patre regrediens Aquitaniam repetiit.

Ludouico defunctis fratribus rerum ſumma decernitur.

Ludouici prudentia.

Caroli imperatoris prudentia. P. 338.

Ludouicus imperio præficitur.

De Caroli imperatoris morte & filii ſucceßione: & mißis ab eo ad purgandam & puniendam infamiam ſororum: quorum Vuarmarius ab Hodoino cæſus, & Lambertus grauiter vulneratus eſt: De Ludouici in imperio confirmatione: De teſtamento Caroli & eius executione: Mulierum excluſione: Legatorum auditione: Iuſtitiæ adminiſtratione: Ordinum regularium & Benedictinorum regulis: De clericis manumittendis priuſquam ſacerdotium adeant: De ſumptibus Eccleſiaſticorum & præcipue monachorum ſancti Germani: eorumque publico inſtrumento

CAP. X.

PAter vero, veluti morti propinquus, crebris & peregrinis vrgeri cœpit incommodis. Nam mors, veluti quibuſdam nuntiis, aduentum ſuum iam iamque futurum, talibus prænuntiabat indiciis. Tandem itaque vitiis paſſionum inter ſe compugnantibus, & valentiam eius inpugnantibus, naturę imbecillitas ceſſit, & lecto decubuit. Et in dies atque in horas propinquior morti, prout voluit ſuis ſcripto diſtributis,

Carolus decumbit.

diem v[illegible] clauſit: Francor[illegible] ere[illegible]no pene ineluctabilem lu[illegible] re[illegible]. At
vero in [illegible] ucceſſore v[illegible]dica probata eſt ſcriptu[illegible]a.quę in talibus tribulantium [illegible]
Eccleſ.30. ſolans animos d[illegible]cit, *Mortuus eſt vir iuſtus, & quaſi non eſt mortuus: ſimilem enim ſibi reli-
quit filium hæredem.* Obiit autem V Kalend. Februarias idem piiſſimus imperator
Annus mor-tis,814. Carolus Anno incarnationis domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCXIV. Quo in tem-
pore Ludouicus Imperator concilium populo generale quaſi quodam indixe[illegible] at præ-
P.359. ſagio in purificatione ſanctæ Dei genitricis Mariæ, in loco cuius vocabulum eſt The-
othuadus. Defuncto autem patre piæ recordationis, miſſus eſt Rampo ad eum ab
eis qui ſepulturam eius curarunt, liberis ſcilicet & proceribus palatinis, vt & mortem
eius mature cognoſceret, aduentumque ſuum nullo modo comperendinaret. Q[illegible]
cum Aurelianam deueniſſet ad vrbem, Theodulfus eiuſdem vrbis Epiſcopus [illegible]ir v[illegible]
decunque doctiſſimus cauſam eius aduentus perſenſit, & velociſſime miſſo ta[illegible]
rio Imperatori innoteſcere ſtuduit. hoc tantummodo ei ſuggerendum iubens, v[illegible]
præſtolaretur venientem in vrbem, an in itinere aliquo ſibi occurrere venturo ad [illegible]
bem. Quam cauſam ille protinus commentatus agnouit, & ipſum venire ad ſe [illegible].
Inde alium atque alium huiuſce rei triſtes ſuſcipiens nuntios, poſt quintum di[illegible] ab
eodem loco pedem mouit, & cum tanto, quantum paſſa eſt anguſtia tempori[illegible], popu-
Wala ſuſpe-ctus. lo iter arripuit. Timebatur enim quam maxime Wala, ſummi apud Carolum Impe-
ratorem habitus loci: ne forte aliquid ſiniſtri contra Imperatorem moliretur. Qu[illegible]
men citiſſime ad eum venit. & humillima ſubiectione ſe eius nutui, ſecund[illegible] c[illegible]
ſuetudinem Francorum, commendans ſubdidit. Poſt cuius ad Imperatorem adue[illegible]
tum, æmulati eum omnes Francorum proceres, certatim gregatimque ei obuia[illegible]
certabant. Tandemque ad Hariſtallium proſpero peruenit itinere: & die triceſimo
poſt quam ab Aquitania promouit palatio, feliciter Aquiſgrani pedem intulit. Moue-
Naeuus i. ma-cula domus imperialis, filia laſciua. P.360. rat autem eius animum iamdudum, quamquam natura mitiſſimum, illud quod a ſo-
roribus illius in contubernio exercebatur paterno: quo ſolo domus paterna inureba-
tur næuo. Cui mederi volens incõmodo, ſilens & cauens ne quod per Od[illegible] & Hil-
trudẽ olim acciderat, reuiuiſceret ſcandalũ: miſit Walam & Warnariũ necnon & Lã-
bertum, ſed & Ingobertũ, qui Aquiſgrani venientes, talibus, ne accidere poſſent, cau-
tela proſpicerent: & quoſdam, ſtupri immanitate & ſuperbiæ faſtu, reos maio[illegible]
caute ad aduentũ vſq; ſuum aſſeruarent (nam aliqui eorum cum ſupplices ve[illegible]iam in-
ter iter agendum popoſciſſent, emeruerunt) ſimul & pręcipiens, vt populus ibidẽ con-
ſiſtens, abſq; metu ſemet ibidẽ opperiretur venturum. At vero Warnarius comes, In-
ſcio Wala & Ingoberto, accito nepote Lamberto Hodoinum, iam dicto obnoxium
crimini, ad ſe venire mandauit, quaſi comprehendendum & regię vindictæ obiectan-
dum. Cuius ille inſidias (vtpote à mordente acriter conſcientia monitus) præuidi[illegible] &
quia declinare detrectauit, & ipſe experiri meruit, & ipſi Warnario vltimam cladem
importauit. Nam ad eum (ſicut ille mandauerat) veniens & ipſum Warnarium con-
fecit, & Lambertum cruris læſione non pauco tempore debilem reddidit, & ad vlti-
Warnarii cædes. mum ipſe confoſſus gladio interiit. Quæ cum nuntiata Imperatori fuiſſent, ani[illegible]um
illius à miſericordia exitium flexit amici: intãtum, vt Tullius quidam talium, qui pene
iam Imperatoris clementia veni[illegible] di[illegible]nus videbatur, luminum amiſſione mulctaretur.
Ludouicus confirmatur in imperio. Iuſta inſtau-rantur Ca-rolo. P.361. Teſtamenti executio. Venit ergo Imperator Aquaſgrani in palatium: & à propinquis atque multis Fra[illegible]co-
rum mi[illegible]b[illegible] cum mul[illegible]o fauore eſt receptus, imperatorq; ſecundo declaratus. Quibus
expletis, ſtudioſis ſepulturæ pater[illegible]æ gratias egit: ac propinquis luctus acerbitate con-
fectis, conſ[illegible]latio[illegible]is con[illegible]ruæ contulit leuamen. Sed & quod deerat inferiis genitoris,
promp[illegible]me ſuppleuit. Nam recitato paterno teſtamento, nihil re[illegible]ctum eſt pater-
norum bonorum, quin ſecundum e[illegible]s partiretur præceptionem: [illegible]il enim ab eo in-
teſtatum eſt rel[illegible]ct[illegible]m. Sed quod [illegible]ccleſiis diſtribuend[illegible]m cenſuit, metropolitano[illegible]
ſ[illegible]d[illegible]t [illegible]erſcriptione nominum: quaru[illegible] partes fuere viginti & vna. Quod [illegible]
tem [illegible]rn[illegible]i conducebat regio, poſterio[illegible] reliquit ætati. Statuit etiã quid, ſecund[illegible]
mor[illegible] Chri[illegible]ia[illegible]ru[illegible]s fi[illegible]orumq; filiis & filiabus, nec[illegible]n & ſeruis ancilliſq; regali-
b[illegible]in c[illegible]u[illegible]e quod omnibus diſtribuere[illegible]ur pauperibus. Quæ cuncta d[illegible]
nu[illegible]c[illegible]to Ludouicus, vt ſcripta rele[illegible] executione operis compleuit.

... ra or omnem cœ... qui permaximus erat) fœmineum pa... paucisſimas, quas famulatui regali congruas exiſtimauit. ... quæ a patre acceperat, conceſſit. Quæ autem nec... ab Imperatore meruerunt, & ad imperata ſeſe verterunt. ... legatos ad patrem deſtinatos, ad ſe autem venientes, ſuſceptos di... curauit, ſumptuoſe muneratos remiſit. Eodem anno gene... conuentum Aquaſgrani habuit: & per vniuerſas regni ſui partes, fideles ac cre... ditarios a latere ſuo miſit, qui æqui iuris tenaces exiſtentes peruerſa corrigerent, omni... buſq; cognitum ius æquo libramine penderēt. Bernardum etiam nepotem ſuum, iam dudum regem Italiæ, ad ſe euocatum, & obedienter parentē, amplis muneribus donatum ad propriū remiſit regnum. Beneuentanorum itidem principē Grimoaldum, non quidem venientem, ſed oratores ſuos mittentem pacto ſacramentis conſtrinxit, vt ſingulis annis ſeptem millia ſolidorum auri arcæ inferret publicæ. Eodem etiam anno duorum filiorum ſuorum alterum quidem Lotharium in Baioariam, Pipinum vero in Aquitaniam miſit: tertium autem Ludouicum puerilibus adhuc conſiſtentem in annis ſecum detinuit. *Sed hæc iam ſuperius dicta ſupprimantur.*

Hoc etiam tempore Saxonibus atq; Friſonibus ius paternæ hæreditatis, quod ſub patre ob perfidiam legaliter perdiderant, imperatoria reſtituit clementia: Quod alii liberalitati, alii aſſignabant improuidentiæ. eo q; hæ gentes naturali aſſuefactæ feritate, talibus deberent habenis coerceri, ne ſcilicet effrenes in perduellionis ferrentur procacitatem. Imperator autem eos ſibi arctius vinciri ratus, quo eis beneficia largiretur potiora, non eſt ſpe ſua deceptus. Nam poſt hæc eaſdem gentes ſemper ſibi deuotiſſimas habuit. *Sed ea quæ iam dicta ſunt omittentes, reliqua proſequamur.*

DCCCXVII.

Imperator generalem habuit conuentum Aquiſgrani: in quo quantum feruoris circa diuinum cultum pectoris geſtaret in arca, toto declarauit adniſu. Congregatis enim Epiſcopis nobiliſſimoq; S. Eccleſiæ clero, fecit componi ordinariq; librum, *canonicæ vitæ normam* geſtantem: in quo totius illius ordinis perfectio continetur, ſicut recultus † ipſe fatetur. In quo etiam inſeri iuſſit cibi potuſq; atq; omnium ... ſummam: vt omnes tam viri quam ſanctimoniales ſub hoc ordine Christo militantes, nullis præpediti neceſſitatibus, libera ſeruitute Domino omnium militare meminiſſent. Quem librū per omnes ciuitates & monaſteria, canonici ordinis, ... per manus miſſorum prudentium, qui illum in omnibus ſupradictis ... locis, debitaq; atq; conſcripta exigerent ſtipendia miniſtrari. Quæ res ... Eccleſiæ contribuit exultationis tripudium, & piiſſimo Imperatori, ... laude, immortale monimentum. Itidemq; conſtituit idem Deo amabilis imperator, Benedicto abbatē, & cū eo ſtrenuæ monachos per omnia vitæ, qui per omnia monachorū ... entes redeunteſq; monaſteria, vniformē cunctis traderent monaſteriis (a viris quam ſanctimonialibus fœminis) viuendi ſecundum regulam S. Benedicti incommutabilem morem.

Defuncto quoque Irminone, Hilduinus beati Germani eccleſiæ abbas præficitur. Conſiderans etiam piiſſimus Imperator, non debere Christi miniſtros obnoxios eſſe humanæ ſeruituti, ſed & multorum auaritiam ab ... ecclesiaſtico ad proprium quæſtum, ſtatuit vt quicunque ex ſeruili conditione ... (conciliante ſcientia & morum probitate) ad miniſterium aſciſcerentur altaris, primum manumittantur à propriis dominis, vel priuatis vel eccleſiaſticis, & tunc demum gradibus ... tur altaris. Volens etiam vnamquanque Eccleſiam habere ... per huiuſcemodi inopiam cultus negligerentur diuini, inſeruit prædicto edicto, vt ſuper ſingulas eccleſias manſus tribueretur vnus, cum perſolutione legitima & ferro atque ... Vt autem pateſcat, qualiter per ſingulos cœnobia ordinauerit ... monachorum, hic ſubdidimus quomodo proprio edicto, victualia cœnobitarum aſſignauerit ſancti Parrhiſienſis Germani. Eſt autem huiuſmodi. *In nomine Domini Dei et ſaluatoris noſtri Ieſu Christi, Ludouicus & Lotharius diuina ordinante prouidentia Imperatores Auguſti. Si ea quæ fideles Imperii noſtri, pro ſtatu & vtilitate eccleſiarum ac ſeruorum Dei fideliter ac deuote ob Dei amorem in ... ubi commiſſis ſtatuerunt, noſtris confirmamus edictis, hoc nobis proculdubio ad æternam beatitudinem, & totius regni à Deo nobis commiſſi tutelam,*

Mulierum à palatio excluſio.
Legati audiuntur.
P. 562.
Iuſtitia adminiſtratio.
Bernardus.
Grimoaldus.
Tributum Beneuentanorum.
Filiorum dimiſſio.
Verba compilatoris.
Saxonibus Friſonibuſq; ius hæredit. tarium reſtitutum.
P. 563.
P. 568.
Pietatis ſtudia.
Canonicorum norma, edita Colonia... al. reclauſum.
Benedictinorum regula.
Abbates S. Germani.
Clerici manumittendi.
Diploma donationis ... chorum S. Germani.

manſ[illegible] credimus & retributorem Dominum in futuro habere confidim[illegible] ſit omni[illegible] delibus ſanctæ Dei eccleſiæ ac noſtris præſentibus ſ[illegible] licet & futuris [illegible] nerabilis Hilduinus monaſterii ſancti Vincentii ac ſancti Germani abbas, necnon [illegible] noſtri Archicapellanus noſtræ ſuggeſſit ſerenitati, quod pro Dei omnipotentis amore [illegible] eiuſdem congregationis auendo periculo, ne aliqua ſucceſſorum ſuorum negligentia aut [illegible] ordo futuris temporibus perturbaretur monaſticus, ſtipendia eorum quæ annuatim in [illegible] tu accipere debebant, necnon & quaſdam villas ſpecialiter neceſſitatibus illorum deſeruien[illegible] ſtituiſſet ac deputaſſet atque per literarum ſeriem & largitionis ſuæ chartam ſua aliorum[illegible] norum hominum manibus roboratam, eis conceſſiſſet ac delegaſſes: quatenus nulla oc[illegible]ione reipublicæ [illegible], quiſquam ex ſucceſſoribus ſuis impedimentum in futuro inferre po[illegible] pro quo a via rectitudinis, & obſeruatione regulari, oberrare neceſſe eſſet: ſed deputatis ſibi reb[illegible] ſtipendii [illegible], abſque neceſſitate & inopia regularem normam tenere, & [illegible] præuarica[illegible]ne quantum [illegible] fragilitas, obſeruare quiuiſſent. Vnde humiliter petiit ac poſtulauit [illegible]tudinem noſtram, ut pro rei firmitate ſuper eandem conſtitutionem, auctoritatis [illegible] ſtræ, pro diuino intuitu ac ipſorum Sanctorum reuerentia, fieri iuberemus: per quod deinc[illegible] lis & inuiolata permaneret. Nos vero petitioni illius quia neceſſaria & rationabilis erat aur[illegible] accommodantes, & quia voluntate ac ratione talia clementiæ noſtræ ſuggereret, perſpicue in[illegible]gentes veluti poſtulauerat fieri adiudicamus. Quapropter ſtatuimus atque iubemus, ſecundum quod in illius ordinatione continetur, ut dentur eis annis ſingulis de tritico puro modii mille qua[illegible]dringenti & quadraginta: & in ſuſceptionem hoſpitum modii centum octoginta, quæ ſimul ſunt modiorum mille ſexcenti viginti: de vino modiorum duo millia. De legumine modiorum ce[illegible] octoginta. De caſcopenſas centum ſexaginta. De pinguedine aut modii viginti, aut porci quinquaginta, quales meliores inuenire poſſunt. De butiro modiorum quatuor. De melle carrada vna ex modiis octo, ſicut ex cenſu de villa Lucartas perſoluitur: & menſalem de duodecim villis melle & cera, id eſt vnoquoque menſe ſextaria quatuor mellis: & ceræ libras duas. De ſale modiorum centum. Volatilia cum ouis de duobus feſtis, id eſt Paſcha, & natiuitate Domini. Ad veſtimenta etiam, & omnes eorum neceſſitates ſecundum regularem inſtitutionem procurandas, conſ[illegible]

Ant. Antoigny — *mus illis eaſdem villas, quas ipſe per ſuam conceſſionem eis viſus eſt condonaſſe, id eſt, Antoniac[illegible] cum ipſa capella, vel quicquid ad ſuum opus præſentialiter habuit, vel quicquid inde homin[illegible] precarias tenent, vel quicquid per beneficium illius aliqui adhuc habent, & illic pertinere[illegible]*

La Celle pres Sureſnes. — *tur: ut poſt eorum diſ[illegible]ſum, ad vſus fratrum reuertantur. Alteram, cuius vocabulum eſt [illegible] quæ dicitur Villaris, cum omnibus appendentiis ſuis quantum ipſe præſenti tempore ad ſuum [illegible] illic habuit: & quicquid homines per precarias, & per beneficia illius tenent, & ill[illegible]*

Maroles. Cachant. Nogent lartaud. Eſpiney & le Breul pres la petite riuiere d'Orge. Eſmans. — *dentur. Tertiam quæ vocatur Matriolas cum omni integritate ſua. Quartam quæ vocatur [illegible]cantus. Quintam, cuius vocabulum eſt Nouigentus † cum omni integritate. S[illegible] vo[illegible]bulum eſt Spinogilum cum ipſa capella, & quicquid inde ad ſuum opus habuit. [illegible]timum locum qui vocatur Valedrons. Octauam quæ dicitur Agmantus †, vna cum [illegible] ſylua quæ vocatur [illegible] Has ergo [illegible] illas cum [illegible]pendentiis & reditibus ſuis ut diximus ad omnes eiuſdem con[illegible] tam in [illegible] neceſſitates faciendas & ſuſtentacula mortalis [illegible] Imperiali auctoritate & indulgentia per hoc præceptum confirmationis noſtræ, ſine præu[illegible] nerabilis Abba in ſua confirmauit conſtitutione, ſtabili iure eis concedimus ac confirmamus. [illegible] pien[illegible] ut nullus Abba per ſucceſſiones quod ſalubri egit conſilio, ſubtrahere aut minuer[illegible] aut ad [illegible] ſuos retorqueat, aut aliis in beneficio tribuat: ſed neque ſ[illegible] ex eis exact[illegible] p[illegible] aut [illegible] as ad hoſpitum ſuſceptiones recipiat: neque villas in aliqua re exac[illegible] ind[illegible] exigat, [illegible] ineuitabili neceſſitate: præter menſuras in principali Eccleſia beat[illegible] Germa[illegible] [illegible] Pari[illegible] [illegible] dispo[illegible]as. Et ſi augeri adiudicauerit, & numerum mona[illegible]*

CXX. Monachi. — *[illegible] augeri, [illegible] pecunia maiori licentiam habeat. Hæc enim [illegible] putamus [illegible] tum [illegible] [illegible]unt. diſtrahendi autem, aut minuendi eas quas pro [illegible] tu[illegible] amor[illegible] [illegible]lumat. [illegible] facere præſumpſerit, & poſt d[illegible] no[illegible] noſtr[illegible] firm[illegible] quam ſupradicti venerabilis viri Hilduini ro[illegible] conſtitution[illegible] [illegible] ſucceſſores noſtros, qui tunc temporis nobis ſuper[illegible] fuerit [illegible] [illegible] auctoritate noſtra ſtatuta noſtra defendat, [illegible] ſuæ auctoritat[illegible] præce[illegible] [illegible] omnes fratres in cœnobio ſupra dicto regulam [illegible] Benedi[illegible] [illegible] Deo deſeruire queat nobis que merces exinde [illegible] per[illegible] [illegible]tate. Et ut hæc auctoritas, quam ob amorem Dei & animæ noſtræ remedium ſtatuimus[illegible]*

vigorem, & deinceps inconuulſa valeat perdurare. manus noſtræ ſubſcr[illegible] [illegible]imus, & annulo noſtro ſigillare iuſſimus. Data [illegible] Ianuar. anno, Chri[illegible] [illegible] Imperii domini Hludouici sereniſſimi Auguſti, Indictione ſeptima. Actum Aquiſgrani, p[illegible] regio, in Domini nomine feliciter.

De Ludouici modeſtia, & cleri per eum à luxu ſæculari abſtine[illegible]: Abodritorum motu compreſſo: De Ludouici cum Iudith nuptiis: cum fratribus reconciliatione & pœnitentia: Ducum ob rem in Hiſpania malegeſtam depoſitione: & Baldrici depreßione, Berhardique erectione

CAP. XI.

HÆc erat ſancti Imperatoris exercitatio, hic quotidi[illegible], hæc palæſtr[illegible] agonia, ſpectante Deo, quo eius vita in ſancta doctrina & [illegible] cla[illegible] cre[illegible]ret: qui in pomparum ſublimitate conſtitutus, imitando Chriſtum hu[illegible]te a[illegible] eminebat. Deniq; tunc cœperunt deponi ab Epiſcopis & cler[illegible] cingula, b[illegible] aureis & gemmeis cultris onerata, exquiſitæque veſtes, ſed & [illegible] re linqui. Monſtro enim ſimile ducebat, ſi eccleſiaſticæ d[illegible] a ſpirare ad ſecularis ornamēta gloriæ. At vero non t[illegible] han[illegible] Deo [illegible] Imperatoris deuotionem humani generi[illegible] us, vndiq[illegible] & [illegible]us Eccleſiæ ordinibus ſibimet bella indicentē: ſed cœpit totis virium [illegible] tem oppugnare, & per membra ſua, Chriſti fortiſſimum bella[illegible] & a[illegible] potuit laceſſere. Nam his rite ordinatis, poſtquam Imperator in eodem placit[illegible] primogenitum Lotharium, Imperatorem appellari & eſſe voluit, & d[illegible] filiorum, Pipinum in Aquitaniam, Ludouicum in Baioariam mi[illegible] (vt ſcilicet ſciret [illegible] lus cuius deberet poteſtati parere) ſtatim ei Abodritorum defecti[illegible] filiis Godefridi amicitias iungentes, Saxoniam Tranſalbianam vexaban[illegible] Imperator ſufficientes copias dirigens, eorum motus Deo fauente compre[illegible] *rum hæc ſuperius iam digeſta latius ſufficiat hic tantummodo præli[illegible].*

Eodem itidem tempore defuncta Hirmengarde regina (vt iam ſupra [illegible]) monitu ſuorum vxoriam meditabatur inire copulam. Timebatur enim, [illegible] regni vellet relinquere gubernacula. Tandemq; eorum voluntati [illegible], [illegible] cunq; adductas procerum filias inſpiciens, Iudith filiam Welponis nob[illegible] tis in matrimonium duxit.

Sequenti quoq; tēpore dominus Imperator conuentum genera[illegible], in loco cuius vocabulum eſt Attiniacus: in quo conuocatis ad conc[illegible] E[illegible], Abbatibus, ſpiritualibusque viris, necnon & regni ſui proceribus, prin[illegible] fratribus reconciliari ſtuduit, quos inuitos attonderi fecer[illegible]t: Deinde omn[illegible] bus aliquid læſuræ intuliſſe videbatur. Poſthæc autem pal[illegible] & imitatus Theodoſii imperatoris exemplum, pœnitentiam ſpo[illegible], tam de his, quam quæ in Bernardum nepotem (v[illegible] ſupra relatum e[illegible] p[illegible]um: & corrigens ſi quid alium vel a ſe, vel a patre ſuo geſt[illegible] reperi[illegible]it, eleemoſynarum etiam largitione plurimarum, ſed & [illegible] ſuorum Chri[illegible] inſtantia, necnon & propria ſatisfactione, adeo Diuinitatem [illegible] placare ſtudebat, qu[illegible] hæc quæ legaliter ſuper vnumquemque decurre[illegible], [illegible] geſta fue[illegible] e.

Cum [illegible] conuentus habitus eſſet publicus Aquiſgrani, [illegible] maxime ferrebat res (vt ſupra dictum eſt) in marcha Hiſpanica [illegible] perpeta[illegible]cta. Hac ventilata & enucleatiſſime [illegible] qui [illegible] ab Imperatore præfecti ſunt duces. Hos [illegible] Imperator culpam huius ignauiæ. [illegible] ereretur & probatum eſſet, eius [illegible] & [illegible] a B[illegible] p[illegible]ius eſt ducatu: & [illegible] reco[illegible] [illegible] quidem Imperatoris animus natura miſericordiſſimus [illegible] ſemper [illegible]

P. 160. [illegible]

[illegible] a cu[illegible] [illegible] ſua.

A[illegible] [illegible]

[illegible] 173.

[illegible] duci[illegible] a[illegible] ado.

[illegible] reconciliatio.

[illegible] [illegible]

[illegible] ob rem male geſtam depo[illegible] Baldric[illegible]. [illegible], inter quas [illegible]

tibus miſericordiam prærogare ſtudu[illegible]. At vero ii quibus tal[illegible]a præ[illegible] do clementia i[illegible]us abuſi ſun[illegible] in crudel[illegible]te, poſt pauca patebit, cũ c[illegible] P.390. pro vitæ beneficio, ſummam ei, quantum in ſe fuit, importauerint [illegible] que Imperator Warmatiam, ad celebrandum populi generalem c[illegible] Auguſto properare: in quo conuentu comperiens clandeſtinas circa ſe, eoru[illegible]s vitæ re[illegible]uauerat machinationes more cancri ſerpere, & multorum animos, q[illegible] per q[illegible]oſdam cuniculos, ſollicitare, ſtatuit ſibi contra eos quoddã propugnacul[illegible] [illegible]re. P.391. al. Berahardum. Nam Berhardum [illegible], eatenus H[illegible]ſpaniæ partium & [illegible] co[illegible], cameræ ſuæ præfecit: quæ res non ſeminarium diſcordiæ extinxit, ſed potius augmentum crea[illegible] Sed cum nec dum ii qui tali peſte tabeſcebant, vulnus ſuum detegere poſ[illegible]ent [illegible] po[illegible] quibus nulla copia ad peragendum quę concupierant ſuppeteret[illegible] in aliud hæc differre tempus ſtatuerunt: Imperator autem, his vt opportunitas dictabat explicitis, Rhenum tranſiit: Francouofurd villam petiit: ibiq; quandiu bonum viſum eſt, & hy[illegible]e propinquantia frigora ſiuerunt, venationi indulſit: ac deinde circa feſtum ſancti Martini ad Aquaſgrani ſe vertit. Ibique & ipſam feſtiuitatem, & ſancti Andreæ, necnon & Natiuitatis Dominicæ cum reliquis, vt decebat, peregit celebriter.

De ſeditioſorum in Ludouicum conſpiratione: & eiuſdem apud Pipinum criminatione: Iudith reginæ in monaſterium intruſione: Lotharii aduentu in Franciam. Heriberti excæcatione: Odonis exilio: Hilduini abbatis eiectione: Coniuratorum mitiſſima animaduerſione: & Iudith purgatione.

CAPVT XII.

DCCCXXIX.

Seditioſorum conſpiratio. CIrca tempus porro Quadrageſimale, cum Imperator loca mari circumiacen[illegible]a peragraret, factionis iniquæ principes vltra ferre non valentes, occultatum di[illegible] vul[illegible]us detegunt. Nam primũ inter ſe primores fœdere quodam coniura[illegible]nd ſi[illegible] minores aggregant, quorum pars mutationis ſemper cupida, more canu[illegible] que a[illegible]um, alienum detrimentum ſuum quærunt fieri ſupp[illegible] o[illegible]s au[illegible] Suggeſtio F[illegible]go m[illegible]tudine & aſſenſu plu[illegible]imorum, filium Impe[illegible]or[illegible] P[illegible] p[illegible]ætend[illegible]ntes abiectionẽ ſui, Bernhardi inſolentiam morum, & cæt[illegible] on[illegible] aſſerentes etiam eum [illegible] quod dictu nefas e[illegible]) [illegible]ince[illegible] er[illegible] pa[illegible] adeo q[illegible]buſdam el[illegible]m præſti[illegible]s, vt hæc n[illegible] m[illegible]on[illegible] P.392. au[illegible]rtere poſſet. Oportere ergo dicebant bonum filium ind[illegible]gn[illegible] re de[illegible] num[illegible] re[illegible]ere patre[illegible] & me[illegible] & [illegible]ign[illegible]tati: & quod hæc agentem n[illegible] ſolu[illegible] pr[illegible]ſeq[illegible]eretur virtutis, ſed etiam am[illegible]ificario regni terreſtris: hoc prætexeb[illegible]n[illegible] ne culpam. His ergo allec[illegible]us incitamentis iuuenis, cum eis & ſuorum multis c[illegible]s al. Wormetiam. per Aurelia[illegible] c[illegible] v[illegible]bc[illegible], ſu[illegible]lato inde Odone & reſtituto Matfrido, Werimbriam[illegible] viq[illegible] [illegible]r[illegible]cro Imperator, vt eorum c[illegible]nſpirationem co[illegible]ra ſe & vx[illegible]re[illegible] Berha[illegible]umque [illegible]bſtinatiſſime comperit feraliter armatam, Berhardum quidem fu[illegible]æ al. Laudani. præſ[illegible]di[illegible]e per[illegible]t. Vxorem autẽ Laudini eſſe, & in monaſterio ſan[illegible]æ M[illegible]a[illegible]c vol[illegible]; ipſe autem Compendium petiit. Po[illegible] q[illegible] c[illegible] Werimbriam venerunt, m[illegible]o Warino & Lamberto aliiſq quam plur[illegible] m[illegible] [illegible]inat[illegible] e[illegible] monaſt[illegible]e[illegible]que baſilica eductam ad ſe vſque perduc[illegible] fecerunt. [illegible]a v[illegible] [illegible]ſt d[illegible]ue[illegible] generi[illegible] pœn[illegible]s morte ade[illegible]re v[illegible] c[illegible]p[illegible]caretur cu[illegible] Imperatore loquendi) perſuaſuram[illegible] *quatenus Imperator [illegible]is arm[illegible] ucre[illegible] mon[illegible]erio ſeſe [illegible]on[illegible]erret [illegible] ſe etiam impoſito velo c[illegible]pit[illegible] itidem [illegible]ram* Q[illegible] c[illegible]piebant, tanto facilius crediderunt[illegible]. M[illegible] c[illegible] [illegible]or[illegible] a[illegible]us, ad Imperatorem vſque deduxerunt. Cui cum ille ſe[illegible] loq[illegible] p[illegible]æll[illegible]iſſe, perm[illegible] c[illegible]te[illegible]lo, vt morte euadere poſſet[illegible] p[illegible]

[illegible] ſuperpoſ[illegible] de [illegible]ſione porro ſua, Imperator tẽpus deliberandi popoſcit. T[illegible]o enim Imperator, aliis benigne ſemper viuens, iniuſto odio laborabat, vt cæderet eos [illegible]tæ ipſius, qui niſi illius beneficio viuerent, iuſte & legaliter vita caruiſſent. Redeunte ergo ad ſe Regina, aliis quidem malis temperarunt, adclamatione autem conſentientis vulgi exilio eam deportari, & in monaſterio ſanctæ Radegundis iuſſerunt retrudi. Circa Maium porro menſem filius Imperatoris Hlotharius ex Italia venit, eumq; Cõpendii reperit. Ad quem venientem tota ſe illa cõtulit factiu Imperatoris inimica. Ipſe tamen nihil tunc temporis patri intuliſſe viſum eſt dedecoris: probauit autem quæ geſta erant. Deniq; Heribertus Berhardi frater luminum amiſſione mulctatus eſt contra votum Imperatoris, Odo conſobrinus illius *armis ablatis* exilio deportatus, tanquã eorum quæ Berhardo & Reginæ adclamabantur, conſocii & fautores. In talibus ergo conſiſtens ſolo nomine Imperator, æſtatem tranſegit.

Iudith fit monialis. — P. 393. — *Lotharii aduentus.* — *Heribertus excæcatur.* — *Odonis exilium.*

DCCCXXX.

Cum autem inſtaret autumnalis temperies, ii qui Imperatori contraria ſentiebant, alicubi in Francia cõuentum fieri generalem volebant. Imperator autẽ clanculo obtinebatur, diffidens quidẽ Francis, magiſq; ſe credens Germanis. Obtinuit tamen ſententia Imperatoris, vt Neomagum populi conuenirent. Verens porro ne multitudo contrariorũ, ſuperaret paucitatem fidelium ſuorum, iuſſit vt vnuſquiſq; ad idem veniens placitum, ſimplici vteretur cõmeatu. Præcepit etiam comitem Lambertũ, fi[illegible]m ſibi deputatorum cuſtodiam habere: Heliſachar item Abbatem iuſtitias direxit facturum cum eo. Tandem ergo Neomagum † ventum eſt: omniſq; Germania eo confluxit Imperatori auxilio futura. Imperator autẽ volens adhuc vires aduerſariorum attenuare, Hilduinum abbatem culpans interrogauit. *cur cum ſimpliciter venire iuſſus ſit, hoſtiliter aduenerit?* Qui cum negare nequiret, continuo ex palatio exire iuſſus eſt, & cum pauciſſimis hominibus iuxta *Patris-Brunnam* in expeditionali hyemare tabernaculo. Walach Abbas iuſſus eſt ad monaſterium redire Corbeiæ, ibiq; regulariter obſeruari. Hæc cũ hi qui imperatori aduerſaturi erant peruiderent, ad deſperationem vltimam infracti† viribus ſeſe verterunt. Deniq; per totam noctem coeuntes, atq; ad habitaculũ Lotharii imperatoris filii conuenientes, hortabantur aut bello confligendum, aut aliquo ſecedendum abſq; imperatoris voluntate. In qua deliberatione cũ expendiſſent noctẽ, mane Imperator filio mandat, *ne inimicis communibus credat, ſed ad ſe tanquam ad patrem filius veniat.* Quibus ille auditis, licet dehortantibus qui circa illum erant, ad patrem venit. A quo nõ eſt aſpera increpatione inuectus, ſed modeſta lenitate correptus. Ingreſſo autem eo inter penetralia regiæ domus, Diaboli inſtigatione vulgus contra ſe cœpit furere, proceſſiſſetque furor vſq; ad mutuam cædem, niſi imperatoria proſpexiſſet prudentia. Dum enim illi inter ſe tumultuantes pene in væſanum ruerent furorem, Imperator ad cunctorum, cum filio, proceſſit aſpectum. Quo facto omnis illa conquieuit feralis commotio: Imperatoria enim audita oratione, omnis ceſſit popularis tumultus. Poſt hæc Imperator omnes illos huius impiæ conſpirationis principes ſub priuata cuſtodia præcepit adſeruari. Quos poſtea ad iudicium adductos, cum omnes iure conſores filiiq; Imperatoris, iudicio legali, tanquam reos maieſtatis, decernerent capitali ſententia feriri, nullum ex eis permiſit occidi: ſed [illegible] multis viſum eſt [illegible]io[illegible]quam debuit pietate, ſibi tamen conſueto benignitatis & clementiæ more, laicos quidem præcepit locis oportunis adtonderi, clericos vero in conuenientibus [illegible]dem monaſteriis cuſtodiri. His peractis, ad hyemandũ Imperator Aquaſgrani ſe [illegible]it. Ha[illegible] autem per idem tempus ſecum ſemper Lotharium filium ſuum. M[illegible] interea in Aqui[illegible]m, coniugemq; reuocauit, fratriſq; illius Conradum & Rodulfum iamdudum attonſos. Quam tamen coniugis honore non eſt dignatus, donec ſe legali præſcripto modo ab obiectis purgaret. Quod poſtquam geſtum eſt in purificatione S. Mariæ, cunctis diiudicatis ad mortem, vitam conceſſit. Ac Lotharium in Italiam, Pipinum in Aquitaniam, Ludouicum in Baioariam ire permiſit: ipſe vero Quadrageſimale tempus, Paſchæq; ſolennitatem, in eodem loco celebrauit.

hod. Numegen, ad dextram ripam Rheni. — *Hilduinus conſilio mitior.* — Paderborn. — P. 394. — *t. valde fracti.* — *Lotharii ad patrem acceſſus.* — *Vulgi tumultus.* — *Animaduerſio mitis in coniuratos.* — P. 395. — *Iudith. purgatio.*

De tranſmarinorum legatorum muneribus: Berhardi purgatione & prouocatione ad ſingulare certamen: Pipini caſtigatione a patre & fuga eius: Baioariæ motu: Berhardi depoſitione: Pipini cuſtodia & temporis intemperie.

CAP. XIII.

DCCCXXXI.

Cap. 31. Ablegatorũ & attonſorum reuocatio. *Legati tranſmarini.* *P.396.* *Duellum.* *Pipini inſolentia.* *Pipini fuga.*

PAſchalibus ergo peractis ſolennibus, ad Ingelinheim Imperator perrexit. Ipſo denique tempore, conſuetæ non immemor miſericordiæ (*quæ ſicut de ſe ait Iob, ab initio creuit cum illo & de vtero matris videtur cum ipſo egreſſa*) eos quos dudum exigentibus meritis per diuerſa deputauerat loca, euocatos bonis propriis reſtituit: & hi qui adtonſi fuerant, vtrum ſic manere an in habitum redire priſtinum vellent, facultatem contribuit. Dehinc Imperator in partes Rumerici montis per *Voſegum* tranſit, ibique piſcationi atque venationi quam diu libuit indulſit, & filium Lotharium in Italiam direxit. Porro autumni tempore in Theodonis villam conuenire generaliter ſuum populum præcepit: in quo loco tres legati Sarracenorum, à tranſmarinis venere partibus (quorum duo Sarraceni, vnus Chriſtianus fuit) afferentes ſuæ grandia munera patriæ, odorum ſcilicet diuerſa genera & pannorum. Qui pace petita & accepta, remiſſi ſunt. Affuit etiam & Berhardus, qui modo prædicto fugiendo ſe ſaluans, diu in finibus Hiſpaniæ exulauerat. Is ergo Imperatorem adiens, modum ſe purgandi ab eo quærebat more Francis ſolito, ſcilicet crimen obiicienti ſemet obiicere volens, armiſque impacta diluere. Sed cum accuſator (licet quæſitus) deeſſet, ceſſantibus armis, purgatio facta eſt iuramentis. Præceperat porro Imperator, vt huic placito filius eius intereſſet Pipinus: ſed ille conuentui ſemet ſubtraxit: poſt placitum autem aduenit. Imperator autem volens & hanc inobedientiam, plurimamque in eo caſtigare morum inſolentiam, ſecum eum morari iuſſit, & vſque Natalem Domini ſecum Aquiſgrani tenuit. Sed ille vltra ſuum ſe velle teneri grauatus, fugam capeſſit, & inſcio patre in Aquitaniã cõceſſit. Imperator vero in hybernis, vt cœperat, Aquiſgrani permanſit.

DCCCXXXII.

Baioaria motus. *al. Hamburg* *Berhardus ſuſpectus* *P.397. Exauctoratur.* *Pipinus cuſtodia tenetur.* *Regni diuiſio.*

Hyemis ſane rigore tranſacto, & vernali ſucceſſu reducto, nuntiatum eſt Imperatori quoſdam excitatos motus in Baioaria: ad quorum compreſſionem feſtinus abiit, ad Auſburgum [illegible] vſque peruenit: in [illegible]rgentia ſedauit: continuo rediit: co[illegible]que publicum Aurealianis fieri iuſſit: ibique ſibi Pipinum occurrere mandauit. Qui licet inuitus, occurrit. Sed conſiderans Imperator quorundam malorum conſilia [illegible] m[illegible]m, filii animo[illegible] tam minis quam promiſſionibus ad deteriora feſtinan[illegible]m peruertere, maximeque Berhardum verens (cuius conſilio vti tunc Pipinus dice[illegible] qui & ipſe tunc in Aquitania morabatur, Ligeri tranſmeato cum commeatu ſuo [illegible]d Iu[illegible]acum [illegible] palatium in territorio Lemouico ſitum. Quo vent[illegible] lata [illegible] ca[illegible]a, Berhardus quidem cum inſimularetur infidelitatis, nec tamen vſque ad c[illegible]greſſi[illegible]nem probator procedere vellet, honoribus eſt priuatus; Pipinum vero propter m[illegible]or[illegible] co[illegible]io[illegible]m prauorum, ſub cuſtodia priuata Treueros perduci iuſ[illegible] cum [illegible]cere[illegible], & [illegible]cn[illegible]us haberetur, a ſuis cuſtodiæ nocte ſubducitur. [illegible] ad Imperatoris ab Aquitania reditum, quaqua verſum valuit & voluit peru[illegible]ur [illegible] [illegible] Imperator inter filios ſuos Lotharium atq; Carolum, quanda[illegible] [illegible] [illegible]ſtitu[illegible]. Quæ tamen ingruentibus impedimentis, quæ [illegible]da [illegible] pro voto minime [illegible] & opportuno tempore viſum eſt Imperatori a[illegible] Aq[illegible] le[illegible]e [illegible] poſt paucum tempus, idem ad feſtum ſancti Mar[illegible] po[illegible] conuocauit [illegible]que Pipinum fugientem ad ſe [illegible]quo modo [illegible]

ſediſſe id refugiebat. Aſperrima hyemis incubuit inclementia, [illegible] quidem pluuiarum inundantia plurimarum, deinde humectationem terræ glaciali aſtringente rigore: quæ adeo noxia fuit, vt ſubritis pedibus equinis, ratus quiſque foret qui vectatione equorum vteretur. Fracto ergo multo exercitu laboris incommodo, & improuiſo excurſu Aquitanorum ſubinde, & moleſte ferente, ſtatuit Imperator ad villam, cuius vocabulum eſt *Reſtis*, venire, ibique Ligeris amne tranſmeato, in Franciam hyematum redire. Quod & fecit, licet minus honeſte quam decuit. *Hyemis dura.*

Filiorum Ludouici in ipſum arma. Gregorii Papæ in Franciam aduocatio, & aduocationis cauſa: de Iudith exilio: Ludouici captiuitate, indicta pœnitentia, inſignium & armorum exutione: de Ludouici beneuolis, & armis à diuerſis pro eo ſumptis: de eiuſdem reſtitutione, & vxoris reuerſione.

CAPVT XIV.

DCCCXXXIII.

HVmano porro generi pacique contrarius Diabolus, nequaquam ab infeſtatione Imperatoris feriabatur, ſed per ſatellitum ſuorum verſutias, filios ſollicitabat: perſuadens illis quod pater eos vltro perdere vellet, non conſiderãtibus quod qui mitior omnib. eſſet externis, immanis non poterat effici ſuis. Sed quia corrumpunt mores bonos colloquia mala, & lapidum etiam duritiam mollis aquæ guttula ſæpius illiſa terebrare ſolet, tandem ad id ventum eſt, vt filios Imperatoris in vnum cum copiis quibus poterãt & coire facerent, Gregoriumq; Papam aduocarent, ſub ornatu quaſi qui patri ſolos filios recõciliare deberet, & poſſet. rei tamen veritas poſt claruit. Imperator è cõtrario, menſe Maio Warmatiam venit cum valida manu: ibiq; quid agendum ſibi foret, diu deliberauit. Miſſiſq; deſtinatis, Bernardo ſcil. epiſcopo cũ reliquis, filios hortabatur ad ſe redeundum. Sed & Papam Romanæ ſedis conueniebat, ſi more præceſſorũ aderat ſuorum, cur tantas necteret moras non ſibi occurrendo? Cũ vero rumor vſquequaq; diffuſus, ſereret de cæteris q verum erat, de Papa vero Romano quod ideo adeſſet, vt tã Imperatorem quã Epiſcopos excõmunicationis irretire vellet vinculis, ſi qui inobediẽtes eſſent ſuæ, filiorumq; Imperatoris voluntati, parum quid ſurripuit epiſcopis, Imperatoris præſumptio audaciæ, aſſerentibus, *nullo modo ſe velle eius volũtati ſuccumbere. ſed ſi excõmunicaturus adueniret, excõmunicatus abiret, cum aliter ſe habeat antiquorũ auctoritas Canonũ.* Tandem ergo võtum eſt, in feſtiuitate ſancti præcurſoris Chriſti Ioannis, in locum qui ab eo quod ibi geſtũ eſt, perpetua eſt ignominia nominis notatus, vt vocetur *Campus mentitus*: Quia enim ii qui fidem Imperatori promittebant, mentiti ſunt, loc[illegible] quo id contigit, teſtis nequitiæ in ſuo nomine remanſit. Cum aũt haud procul inde aciebus ordinatis cõſiſterent, iamiamq; ruendum in arma putaretur, nunciatum eſt Imperatori aduenire Papam Romanum. Quem venientem, in ipſa acie Imperator conſiſtens ſuſcepit, licet indecentius quam debuit: imputãs ei, quod ipſe ſibi talem ſuſceptionem præparauerit, qui inuſitato modo ad ſe venerit. Ductus autem Papa in habitationẽ caſtrenſem, [illegible]is aſſertionibus perdocuit ſe tantum iter nõ ob aliud ſuſcepiſſe, n[illegible] quia dicebatur, quod inexorabili contra filios diſcordia laboraret: ideoque p[illegible] vt[illegible]anque partem ſerere velle. Audita vero parte Imperatoris, manſit cum e[illegible] [illegible]uot diebus. Remiſſus autem ab Imperatore ad filios, vt pacem mutuam nect[illegible] [illegible]um pene omnis populus, partim donis abſtractus, partim promiſſis illectus, partim [illegible] ter[illegible]us, ad eos populumque cum eis con[illegible]tentem more [illegible]tis deflu[illegible]t, ne[illegible]aquam, vt fuerat iuſſus, eſt redire permiſſus. Tot ergo copiis inibi adductis, & Imperatori ſubductis, adeo defectio in dies inualuit, vt in feſtiuitate ſancti [illegible] [illegible] contra Imperatorem, adulando filios eius, irruptionem facere minarentur.

Filiorum in patrē arma. *1. Corint. 15.* *P. 398.* *Gregorius papa in Franciam aduocatur.* *Nota de regis excommunicatione.* *P. 399.* *Aduentus Papa cauſa.*

Quibus Imperator viribus obniti non valens, filiis mandauit, *ne ſe populari expo[...] direptioni.* Cui remandant, vt caſtris relictis ad ſe veniat: ſe autem maturrime obuiam [...]pſi proceſſuros. Quibus altrinſecus ſibimet occurrentibus, Imperator filios a[...] monu[...] equis deſilientes & ſibi occurrentes, vt promiſſionis ſuæ memores, tam ſibi qu[...] filio & vxori illibata quæ olim promiſerant conſeruarent. Quos congrue reſpondentes oſculatus eſt, & ad caſtra illorum eſt profectus. Quo perueniente vxor ſubducitur, & ad Ludouici tabernacula conuertitur, ipſum vero Lotharius ad ſua cum Carolo ad-modum puero deduxit, & cum pauciſſimis in papilione ad hoc deputato co[...]cit. Præter hæc autem, iam populo iuramentis obſtricto imperium inter fratres terna ſectione partitur. Vxor patris a Ludouico rege recepta, exilio iterum deportatur in ciuitatem Italiæ Tartonam. Gregorius Papa talia cernens, cum maximo mœrore Romam regreditur: & duorum fratrum, Pipinus in Aquitaniam, Ludouicus in Baioariam reuertitur. Porro Lotharius patre aſſumpto, & ſeorſum cum deputatis equitante atque priuatim manente, in Merlegium † villam deuenit: ibique prout libuit commorans, & quæ viſa ſunt ordinans, ac populum abſoluens, ſed & conuentum populo Compendii indicens, Voſagum per Mauri monaſterium tranſiit, & Mediomatricum quæ alio nomine Mettis vocantur) peruenit. Qua vrbe relicta, Viridunum † appulit, & Sueſſionis vrbem adiit. Ibique in monaſterio ſancti Medardi patrem ſub arcta cuſtodia eſſe præcepit: & Carolo Prumiæ commendato, nec tamen attonſo, ipſe venationi inſti[...] nec autumni tempore, id eſt Kalend. Octob. ſicut conſtitutum erat, patrem ſecum d[...]cens Compendium venit. Ibique conſiſtenti, legatio Conſtantinopolitani Imperatoris, Marcus archiepiſcopus Epheſi & Protoſpatharius Imperatoris, ad patrem [...] occurrit: munera ſibi deputata obtulit, patri miſſa ſubtraxit. Quam ille, licet ad patrē miſſa, ad ſe tamen venientem ſuſcepit, audiuit: tragœdiamque reportantem, pene inauditam, remiſit. In eodem conuentu cum multi inſimularentur deuotioni in filium, quidam verbis ſimplicibus, quidam iuramentis obiecta diluerunt. Miſeratio tamen huiuſcemodi rei & talis rerum permutatio, exceptis auctoribus, omnes habebat: vnde verentes, ſceleris conſpiratores inauditi, ne verſa vice retrolapſa ferrentur quæ geſta erant, callido (vt ſibi viſum eſt) cum aliquibus Epiſcoporum vtuntur argumento, vt his de quibus iam pœnitudinem geſſerat Imperator, iterum publica pœnitentia, armis depoſitis irreuocabiliter quodammodo Eccleſiæ ſatisfacere iudicaretur: cum nec forenſes quidem leges contra vnam culpam ſemel commiſſam, bis inueniāt vindictam & noſtra lex habeat, non iudicare Deum bis in idipſum. Cui iudicio pauci [...] contradixere: plures aſſenſum præbuere: maxima pars (vt aſſolet in talibus) ne primores offenderent, verbotenus conſenſere. Adiudicatum ergo eum abſentem & inauditum, nec confitentem, neque conuictum, ante corpus ſancti Medardi confeſſoris & ſancti Sebaſtiani martyris arma deponere, & ante altare ponere cogunt: pullaque indutum veſte, adhibita magna cuſtodia, ſub tectum quoddam retrudunt. Expleto hoc negotio, feſto ſancti Martini populus licentia accepta, pro talibus geſtis mœſtus ad propria reuertitur. Lotharius autem patrem ſuum ſecum ducens, Aquaſgrani hyematum re[...]ditur. Intra huius hyemis durationem, gregatim populi tam Franciæ quam Burgundiæ, necnon & Aquitaniæ, ſed & Germaniæ coeuntes, calamitoſis querelis de Imperatoris infortunio querebantur: & quidam in Franciam Eggebardus † comes & W[...] [...] Comes ſtabuli, quos poterant ſibi in vnione voluntatis de reſtituendo Imperatore coadunabant. A Germania porro Hugo abbas in Aquitaniam miſſus a Ludouico & ab eis qui [...] con[...] erant (a Drogone ſcilic. Epiſcopo & reliquis) Pipinum in[...] [...]at. Porro Berhardus & † Warinus in Burgundia conſiſtentes po[...] [...] animos accendebant, promiſſionibus alliciebant, iuramentis aſtringe[...] & in vnum velle [...]derabant.

Patris filiorumque occurſus. *Ludouicus cuſtoditur. Imperium diuiditur. Iudith exulat.* P. 400. *hod. Marley in Alſatia.* *hod. Mets. hod. Verdun. Ludouicus ſub cuſtodia tenetur. Legatio Conſtantinop.* *Tragica moratoria.* P. 401. *Ludouico iterum pœnitentia inducitur.* *Arma depoſuit.* *Populi querela.* *al. Eggardus* *Ludouico fauentes.* *Gerinus aut Wernerus* P. 402.

DCCCXXXIV.

Hyeme a[...] te[...] exacta, & vere iam roſeam faciem prætendente, Lotharius pa[...] [...] Ha[...]banienſem iter arripuit, & Par[...] [...]rum v[...] obuiam [...]bi fore cuſtos fideles præcepit. Cui Eggebardus comes & [...]

[illegible] cum ma[illegible]na coacta m[illegible] obuiam pro l[illegible]bera[illegible]ione I[illegible] pro-[illegible]runt. P[illegible]ſetque re[illegible] ad effectum, niſi puſſim[illegible] & m[illegible] [illegible] pericul[illegible]m ſimul & proprium, ab hoc [illegible]cepto, præ[illegible] cos [illegible]h[illegible] Tandem ergo pe[illegible]tum eſt ad m[illegible]naſterium [illegible] martyris. Pipinus vero a[illegible] Aquitania cum m[illegible]ima manu exiens, & ad Sequ[illegible] veni ens, c[illegible]m pontes d[illegible] nauelque alto d[illegible]ne[illegible]æ tranſitum prohi[illegible]uiſſe[illegible] ſid[illegible]itit. Porro Warinus & Berh[illegible]rdus comites, p[illegible]lurim[illegible]s ſociorum e[illegible] Burgundiæ partibus coactis, ad M[illegible]tr[illegible]am fluuium † vſque peruenerunt, & ibi partim atrocitate atq; intem pe[illegible]ie aeris retardati, partim pro colligendis ſociis ſuſpenſi, in villa Bonogilo & iis quæ [illegible]ircumiacent prædiis aliquot conſedere diebus. Inſtabat ſane ſ[illegible]nctæ Quadrageſi[illegible]æ tempus. Cuius hebdomada prima, feria quinta, miſſi ſunt ab illis legat[illegible], Rebaldus abbas & Gautſelmus comes, ad Lotharium filium Imperatoris, poſtulantes vt eis abſolutus cuſtodiæ vinculis Imperator redderetur. Quorum ſi pareret poſtulationi, ipſi quoque ei, cauſa apud patrem ſalutis & honoris, olim d[illegible]poſiti forent: Sin aliter, etia[illegible]n ſi neceſſe eſſet cum ſui periculo eum requiſituri, & reſiſtentibus ſibi in hac re, cum ar[illegible] Deo iudice eſſent obu[illegible]aturi. Sane hui[illegible] mandato reſpondet Lotharius filius imperatoris, nullum mortalium plus ſe vel compati paternæ calamitati, vel con[illegible]dere proſperitati: nec debere ſibi imputari culpam ſenioratus [illegible] ſibi ablati, cum ipſi eum de[illegible]ituiſſent ac prod[illegible] diſſent: atque carceralem næuum iure ſ[illegible]bi inhiberi[illegible], cum conſtaret hoc actum iudicio e[illegible]iſcopali. Cum hac ergo ſatisfactione prædicti remiſſi ſunt legati ad eos qui ſe miſerant: & præcepit vt Warinus comes, & Odo, necnon & Fulgo, & Hugo abbates, ad ſe venirent quatenus cum eis deliberaretur, [illegible] do petitio eorum impleri poſſet. Præcepit etiam iiſdem Lothari[illegible], vt miſſi ſibi in craſtinum dirigerentur, qui tempus aduentus prædictorum ab eo cognoſcere[illegible]rorum, & ſic ad condic[illegible] diem ſibi occurrerent, de cauſa ſupradicta tractaturi. Etenim m[illegible]to conſilio, cum his qui eiu[illegible] fauore ducebantur, relicto patre in monaſterio ſancti D[illegible]onyſii, ipſe Burgundiam petiit, Viennam vſque peruenit: ibidemque ſta[illegible]a facere d[illegible]legit. At vero ii qui cum Imperatore remanſerant, eum ad recipiendas [illegible] per[illegible]on[illegible]s hortabantur infulas. Sed Imperator quanquam modo quo prædictum eſt F[illegible]æ eliminatus communione, nequaquam tamen præproperæ voluit acquie[illegible]c[illegible]nten[illegible]tiæ. Sed Dominica quę [illegible]n craſtinum aduēit, in eccleſia ſancti Dionyſii, ep[illegible]ali miniſterio voluit reconciliari: & per manus Epi[illegible]coporum armis conſenſit a[illegible]. In qua re tanta exultatio excreu[illegible]t populi, vt etiam ipſa elementa videren[illegible]ur & [illegible]niuri[illegible] patienti compati, & releuato congratulari. Etenim vſque ad illud temp[illegible] buerat procellarum vis, pluuiarumque vehementia, vt extra ſol[illegible]tum, aqua[illegible]er- excre[illegible]et abundantia, flatuſq; ventorum inperuiabiles redderet fluminum al[illegible]s. Sed in [illegible]ius abſolutione ita quodammodo coniuraſſe [illegible]iſa ſunt eleme[illegible], [illegible] mox & [illegible] tiſæuientes miteſcerent, & cœli facies in antiquam & mu[illegible]to tempore inu[illegible], ſe[illegible] tatem rediret. Imperator ergo ab eo loco iter cœp[illegible]: ſed nequaquam filium pe[illegible] [illegible]ntem, licet multis hortantibus, voluit. Inde ergo Namgiluin, ac po[illegible] ven[illegible] [illegible]tiſ[illegible]um villam regiam: vbi conſiſtens opperiebatur fi[illegible]m Pipinum, & eos qui [illegible] M[illegible] [illegible]m reſidebant: Sed & eos qui trans Rhenum, ad Ludo[illegible]um filium ei[illegible] [illegible]um fe[illegible]rant: ſed & ipſum filium, qui ad eum veniebat, Ludouicum. Quo [illegible] [illegible] medio Quadrageſimæ tempore, arri[illegible]nte etiam lætitia ipſius diei & [illegible] & hor[illegible]nte [illegible]antilena eccleſiaſti[illegible]a ac dicente, *Lætare Hieruſalem, & diem f[illegible] [illegible] mnes qui d[illegible]gi[illegible] eam*, maxima mul[illegible]tudo fidelium ſ[illegible]orum ibidem oc[illegible]rrit, con[illegible] [illegible] lætitiæ comm[illegible]. Quos Imperator benigne ſuſcipiens, & pro fidei [illegible]ritate grat[illegible]agens, Pipinum quidem filium in Aquitaniam cum lætitia dimitit, [illegible] ad loca ſibi congrua redire lætus permiſit. Ipſe autem Aqu[illegible] petiit [illegible]que Iud[illegible]h Auguſtam, ab Italia reducentibus Ratal[illegible] epiſc[illegible]po & Bonifacio, ſed & Pipinum recepit filium. P[illegible]o Carolum iamdudum ſ[illegible]cum ha bebar.

Armari pro Imperatore.

hod. la Marne.

P 405.

i. dominationis. al. maril.

Ludouicus reſtituitur priſtinæ dignitati.

404

[illegible] verſio.

De Neuſtriæ, id eſt Nortmanniæ incubatoribus: & clade quam Imperatoris militibus cum Odonis cæde intulerunt. de Cabilonis munitione, obſidione, deditione, direptione, flagratione, & Baſilicæ S. Georgii miraculoſa conſeruatione: Procerum capitali ſupplicio. Gerbergæ ſubmerſione: Lotharii deditione, & Ludouici pietatis & iuſtitiæ operibus

CAPVT XV.

DCCCXXXV.

IBidem Paſchæ ſolennitatem cum ſolita deuotione peregit: poſt cuius celebritatem, per Ardennam ſyluam venatione ſeſe exercuit: & poſt ſanctæ Pentecoſtes feſtum tatem, in partes Romerici montis venationi atque piſcationi operam dedit. Sane eccedente filio Imperatoris Lothario a patre, & in partes prædictas abeunte, remanſerant in Neuſtriæ partibus Lambertus comes & Matfridus, cæterique quam plurimi, qui eaſdem partes propria vi tenere nitebantur. Quam rem ægre ferentes Odo comes & alii multi Imperatoris fauentes partibus, contra eos arma corripiunt, eoſque pellere illis nitebantur locis, aut certe cum eis congredi. Quæ res cum ſegnius quam decuit administraretur, & minus caute circumſpiceretur, non minimam eis intulit calamitatem. Dum enim ex inſperato illis hoſte ſuperuenerunt, illi autem minori quam res poſtulabat cautela vterentur, inſiſtentibus terga hoſtibus nud. [illegible]: ibique & ipſe Odo, cum fratre interiit Willelmo, plurimiſque aliis: [illegible] ſalutem in fugæ ſubſidio poſuerunt. Quo negotio peracto, hii qui victoria potiti ſunt, cum neque ibi conſiſtere poſſe ſatis tutum videretur, neq; Lothario ſe iungere valerent, verentes ne aut ibi conſiſtentibus Imperator ſuperueniret, aut certe ad ſuos properantes in itinere obuiaret, ad Lotharium quantocyus mittunt, vt eis ſuppetias ferret, quos tanti diſcriminis [illegible] cumulaſſet metus. Qui audito eorum periculo & rebus geſtis, eis deliberauit ſuccurrere.

Quatempeſtate Warinus comes, cum plurimis ſociis, caſtrum Cabilonum vtcunque communiuit. vt ſi quid ab aduerſariarum partium ſtudioſis molireturnoui ſibi ſuiſque forci receptaculo, ac munitioni. Quod cum compertum Lothario foret, improuiſus illuc aduenire diſpoſuit: quod tamen facere nequiuit. Aduenit [illegible] & oppidum circumdedit. quæ vero in circuitu ciuitatis erant, incendio conſumpta ſunt. Pugnatum eſt acriter diebus quinque, & tandem ad deditionem primum v[illegible] ce[illegible]a eſt, [illegible] autem, verſa vice, crudelium more victorum, primo quidem di[illegible]. Eccleſiæ vaſtatæ, theſauri deprædati, & communes ſunt direptæ copiæ. Ad vl[illegible] vero ciuitas voraci depaſta eſt incendio: præter vnam Baſilicam paruam, qua ſtupendo miraculo, cum hinc inde cincta fuerit [illegible] nibus & [illegible] bus flammis, tamen non potuit aduri. Fuit autem conſecrata Deo, in honorem beati Georgii martyris. Nec tamen Lotharii voluntas fuit vt ciuitas ſuccenderetur. Adclamatione porro militari poſt captam vrbem Gotſelmus comes, itemque Sanila comes, nec non & [illegible] d[illegible] vaſallus [illegible], capite pleſtuntur. Sed & Gerberga [illegible] [illegible] s, tanquam venefica aquis præfocata eſt. Quæ dum gerun[illegible] Imper[illegible] [illegible] L[illegible]d[illegible] o Lingonum † ciuitatem aduenerat: in qua vrbe h[illegible]uſcemodi [illegible] [illegible] valde red[illegible] [illegible]: & Lotharius quid[illegible] fi[illegible] [illegible] d Auguſtidun[illegible] inde que Aure[illegible]anam peruenit ad v[illegible] [illegible] Cenomannicum, in villam cuius vocabulum eſt Matualis, d[illegible] [illegible] s, maximiſque c[illegible] & L[illegible] [illegible]. [illegible] Lotharius iam [illegible] [illegible]

[illegible]

Neuſtria (quæ nunc Nortmannia eſt) occupatores. Pub. 405.

Odonis cædes

Cabilonũ. hod. Chalon

P 415.

Diripitur Incenditur.

Miraculum de baſilica B. Georgii.

Proceres ca[illegible] plexi.

hod. Langres

Lo[illegible] profe[illegible].

[illegible] legat[illegible] mor[illegible]ſt. Quarta ſane n[illegible]cte, Lo[illegible] referre pedem in p[illegible]ra c[illegible]pit. Contra quem pater Impera[illegible] o[illegible]mere obambulabat, vſquequo peruenium eſt ad fluuium Ligerim prope caſtrum [illegible], quo Ciza fluuius Ligeri confluit. Quo poſitis hinc inde ca-ſtris, oc[illegible] eti[illegible] patri Pipinus [illegible] poiuit apparatu militari. Fractus ergo viribus Lotharius ſupplex ad patrem venit. Quem ille coercitum verbis, & obligatum tam ipſum quam proceres eius, quibus voluit ſacramentis, in Italiam remiſit: oppil[illegible]s ang[illegible] quæ in Italiam [illegible], ne quis tranſire poſſet ſine licentia cuſtodientium. Quibus peractis, Aurelianos vſque cum filio peruenit Ludouico: ibique tam filio, quam aliis, reditu ad propria indulto, Parthiſios ipſe venit. Habuit autem eo tempore, circa feſtum ſancti Martini, conuentum generalem in Attin[illegible]ac[illegible] palatio: vbi cum m[illegible]a perperam [illegible]olita purgare decr[illegible]ſſet tam in eccleſiaſticis quam in publicis rebus, tum præcipue fuerunt iſta. [illegible] mandauit filio Pipino per Hermoldum abbatem, res eccleſiaſticas quæ in regno eius erant, quas vel ipſe ſuis attribuerat, vel ipſi ſibi præ[illegible]puerant, abſque cunctatione Eccleſiis reſtitui. Legatos [*] etiam per ciuitates & monaſteria tranſmiſit, ſtatumque eccleſiaſticum pene collapſum, in antiquum ſtatum erigi iuſſit. Itemque præcepit vt nuntii per ſingulos comitatus irent, qui immanitatem prædonum atque latronum quæ inaudita ementerant, cohiberent: & vbi eorum maior vis incubuerat, etiam eorum comites vicinos, & Epiſcoporum homines, ad tales euincendos & proterendos ſibi aſciſcerent & de his ſingulis, ſibi in proximo placito generali, Wormatiam renuntiarent: quod futurum tranſacta hyeme, & ſuadente vernali gratia, indixit. Transfegit ergo Imperator maximam partem hyberni temporis Aquiſgrani. Indeque profectus eſt ad Theodonis villam, ante Natalem Domini: quam feſtiuitatem Metis cum ſuo fratre Drogone celebrauit.

Bles.

Pipini aduentus.

Lotharius ſupplex in Italiam remittitur.

P. 407.

al. miſſos.

De Ebonis epiſcopi degradatione, & Agoberti archiepiſcopi depoſitione: & plenaria Ludouici Imperatoris reſtitutione, & cum vxore ac VVula reconciliatione: eiuſque pia in filium Lotharium, vt a ſpoliatione eccleſiæ deſiſteret, dehortatione: & procerum Lotharii per peſtem abſumptione.

CAPVT XVI.

SAne ſolemnitatem purificationis ſanctæ Mariæ, in eadem Theodonis villa [illegible] agen[illegible]dam conſ[illegible] vbi etiam populus, cui præceptum fuerat, occurrit. Quo conſiſtē[illegible] Epiſcopos de ſui deiectione conquerebatur. Sed cum quid[illegible] Italiam confugiſſent, quidam vocati obedire noluiſſent, ſolus Ebo eorum qui impetebantur aſſuit. Qui cum rationis reddendæ cauſa, ſuper talibus vrgeretur, cauſabatur ſe ſolum, relictis omnibus in quorum præſentia hæc facta fuerant, v[illegible]. At vero c[illegible] cæteri Epiſcopi obtenderent neceſſitatem præſentiæ, excuſarent autem [illegible]tatem innocentiæ, idem Ebo, tandem moleſte ferens talibus extædiari, conſilio petito [illegible] m, ipſe in ſe quondam confeſſionem prædi[illegible], c[illegible]rma[illegible] ſac[illegible]rdotio, & irreuocabiliter eo a[illegible]ſtinere iudicau[illegible] quod & [illegible] imperatori, contradidit. Quo facto Agobertus Lugdunenſis epi[illegible] ad [illegible]actionem venire diſtulit, cum [illegible] euocatus ab Ec[illegible] præſulatu: cæteri vt diximus in Italia fugien[illegible] ve[illegible] ſacræ Quadragesimæ initium præcedebat in Metenſi [illegible]m [illegible]perator, ſed & [illegible]pi, nec [illegible] & populus vniuerſalis illis [illegible] Archiepiſcopi [illegible] ationes [illegible] ecc[illegible] atque [illegible] populi, hoc [illegible] Imperatoris, [illegible] o grat[illegible] erunt. Poſt[illegible]

hod. Thionuille. Germ. Diedenhoue.

P. 408.

Eb. ſacerdotio abit.

al. Agoardus

Ludouicus eccleſiæ reſtituitur.

Theodonis villam tam dominus Imperator, quam qui eius populu[illegible] ectant, te[illegible]
vel Fronfaſte. & dominico ſacro [illegible] Quadrageſimæ tempore inchoante, [illegible] numquenque ad pro[illegible]
redire præcepit. Ipſe autem Quadrageſimæ tempus [illegible] dem exeg[illegible]: ſed & P[illegible]
lennitatem Mettis celebrauit.

DCCCXXXVI.

Poſt ſolennitatem porro Paſchalem atque Pentecoſtes venerabilem diem, [illegible]
Wormatia Vangionum P. 409. tatem Vangionum (quæ nunc Wormatia vocatur) ſecundum condictum, ad cel[illegible]
dum conuentum generalem, adiit: vbi ei etiam filius Pipinus occurrit: nec Ludou[illegible]
alter ei filius defuit. More autem ſuo, Imperator nequaquam conuentum iſtum a p[illegible]
blica vtilitate vacare paſſus eſt: diligenter namque in eo examinare ſtuduit, quid q[illegible]
al. miſſorum. que legatorum [illegible] in diuerſas partes directi egerint. Et quia aliqui Comitum in re[illegible]-
Animaduerſio in oppreſſores bonorum ac diſſimulatores. henſione & exterminatione latronum ſegnes reperti ſunt [illegible] diuerſis ſententiis eorum
ſegnitiem condigna inuectione caſtigauit: filioſque opprimentes bonos, & quos me-
rito ab oppreſſione releuarent, corripiens interminatus eſt etiam ſeueriorem in eos [illegible]e
libraturum ſententiam, qui huic admonitioni non eſſent obtemperaturi.

DCCCXXXVII.

Cumque ab hoc placito populum dimitteret, & ſequens in Theodonis villa poſt
Paſcha conſtituiſſet, ad hyemandum Aquaſgrani ſe contulit: filioq; ſuo Lothario mã-
dauit, vt nobiles quoſque ſuorum ad eundem locum dirigeret: quatenus reconcilia-
tionis mutuæ inter ſe & illum, ratio inueſtigaretur. Auguſta Iudith cum cõſi[illegible]atis Im-
peratoris, cognito quod valetudo bona (vt videbatur) Imperatoris corpus mox deſti-
tueret, & mors ingrueret, & ſibi & Carolo filio periculum immineret, niſi alique[illegible] fra
trum ſibi aſciſcerent, conjectanteſque nullum filiorum Imperatoris tam conuen[illegible]n-
tem huic rei ſicut Lotharium, hortati ſunt Imperatorem, vt ad eum nuntios paci[illegible]cos
mitteret, & ad hoc ipſum inuitaret. Qui vt paci ſemper ſtudens, ſemperque d[illegible]ctor
pacis atque amator vnitatis, quærebat non modo filios, ſed & inimicos ſibi charitate
vniri, libenter aſſenſus eſt. In condicta porro villa, & in tempore præfinito, affuere miſ-
ſi à filio, quos ipſe præcepit, plurimi: inter quos etiam Wala primus affuit. Cauſa a[illegible]
P. 410. Reconciliatio Ludouici cũ coniuge. Wala. prædicta ventilata, atq; ad calcem perducta, Imperator cum coniuge re[illegible]-
luit: primum ipſi Walæ dimiſſis quæcunque in eum commiſerat del[illegible]tis, mu[illegible]lacri-
tate & benignitate cordis, mandauit per eum & cæteros filio miſſ[illegible]s, *vt quantocyus [illegible]e-
niret: Quod ſi faceret, conſultiſſime ſibi futurum ſciret.* Qui redierunt, & fi[illegible] re[illegible] ret[illegible]le[illegible]
Wala mors. Sed ne mandatum Imperatoris ad effectum perduceretur, morbus ſebri que [illegible]cre[illegible]
ſit: & Walam quidem rebus humanis abduxit, Lotharium vero le[illegible]ulo dete[illegible]
ximo tempore languere fecit. Imperator vero clementiſſimus natura, vt [illegible] a[illegible]
ſa valetudine correptum audiuit, per nuntios fideliſſimos (ſcilicet Hugonem fratr[illegible]
ſuum, ſed & Adalgarium comitem) cum viſitauit, atque eius omnia incommo[illegible]
[illegible] Reg. 18. ſcire ſtuduit: imitatus videlicet beatum Dauid, qui multis inuectionibus laceſſi[illegible] a[illegible]
lio, mortem tamen eius ægerrime [illegible]. At vero poſtquam deſæuiente languore c[illegible]
ualuit, nunciatum eſt Imperatori de eo, quod conditiones ſacramentorum dudum
promiſſas irrumperet: maximeque Eccleſiam ſancti Petri, quã tam auus eius Pi[illegible]s
quam pater eius Carolus, necnon & ipſe in tutelam ſuſceperant, h[illegible]s eius cru[illegible]
lentiſſima clade vexarent. Quæ res animum illius mitiſſimum adeo exaſperauit, [illegible]t q[illegible]
Lotharium præmonet pater. damodo extraordinarie (vt videbatur) legatos dirigeret: nullum [illegible]
c[illegible] endu[illegible] tribuc[illegible], m[illegible] ad Lotha[illegible] co[illegible]
m[illegible]et: monens vt memor eſſet, quod quando ei re[illegible]um I[illegible]æ [illegible]ona[illegible] iam c[illegible]
ram ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſimul commiſit [illegible] & quam ab aduerſar[illegible]an
P. 411 ſ[illegible]eperat, nequaquam a ſ[illegible] d[illegible] pi per[illegible]. Co[illegible] m[illegible]ne[illegible]s e[illegible]
a[illegible] er prom[illegible]otum [illegible] forte obl[illegible] par[illegible] pe[illegible]dens, D[illegible]at[illegible]
deret: quod [illegible] i non impune futurum non ignoraret. Simul & iuben[illegible] parare
[illegible] annonas ſtatiuaſque congruas, per omne iter quod Romam [illegible]

cebat quod limina Beatorum Apoſtolorum inuiſere velle. Quod ne fieret, irruptio Nordmannorum in Friſiam impediuit. Ad quorum inſolentiam comprimendam pergens, miſit ad Lotharium Fulconem abbatem & Richardum comitem, necnon & Adrebaldum abbatem. Quorum Fulco & Richardus reſponſum ſibi ab Lothario referrent, Adrebaldus porro Romam pergeret, Gregorium Papam de neceſſariis conſulturus, & voluntatem Imperatoris cæteraque ſibi iniuncta perlaturus. Sed Lotharius de his conuentus, necnon & de rebus quarundam Eccleſiarum ablatis quę in Italia ſunt, quibuſdam annuit, quædam ſe non poſſe ſeruare reſpōdit: & Fulco quidem atque Richardus Imperatori a Friſia, poſt fugam Nordmannorum, reuertenti talia nunciant in Franconofurd palatio: vbi ipſe autumnalem exercens venationem, hyematum Aquaſgrani ſeſe conuertit. At vero Adrebaldus Romam (vt iuſſum ſibi fuerat) peruenit: Gregorium Papam ægrotantem repperit, & maxime fluxu ſanguinis: qui licet ſenſim, continue tamen ex naribus effluebat. Sed tanta animi alacritate & gaudio, ad verba Imperatoris, & compaſſionem eius recreatus eſt, vt profiteretur ſe pene incommoditatis propriæ oblitum. Itaque & miſſum ad ſe opulentiſſime curauit apud ſe conſiſtentem, & ditiſſime munerauit recedentem: mittens cum eo duos Epiſcopos, [P. 412.] Petrum Centumcellenſis vrbis, & Georgium regionarium Romanæ vrbis ſimul epiſcopum. Lotharius porro vt audiuit memoratorum Epiſcoporum ad dominum Imperatorem aduentum, miſit Leonem (qui tum apud illum magni loci habebatur) Bononiam: qui magno intentato terrore, vltra progredi Epiſcopos prohibuit. Adrebaldus tamen, epiſtolam Imperatori deſtinatam ab eis occulte ſuſcepit: & cuidam ſuorum, ſub obtentu mendici, quouſque Alpes tranſiret, ferendam commiſit: ac poſt Imperatori porrexit. Ea tempeſtate quanta lues mortalis, populum qui Lotharium ſecuti ſunt inuaſerit, mirabile eſt dictu: in breui enim, id eſt a Kal. Septembribus vſque ad feſtum ſancti Martini, hi primores eius vita exceſſerunt, Ieſſe olim Ambianenſis epi- [Poſtis acerba.] ſcopus, Helias Trecaſſinæ vrbis epiſcopus, Walo Corbienſis monaſterii abbas, Mat- [Procerum mors.] fridus, Hugo, Lambertus, Godefridus, itemque filius eius Godefridus. Agumbertus comes Pertenſis, Borgaretus quondam præfectus venatoribus regalibus. Sed & Richardus vix euaſit: Nam poſt non multum & ipſe moritur. Hi enim erant, quorum deceſſu dicebatur Frācia nobilitate orbata, fortitudine (quaſi neruis ſucciſis) euirata, prudentia (his obeuntibus) euacuata. Sed illis ſubrutis, oſtendit Deus quam ſalubre, quam laudabile ſit, obſeruari quod ex ore eius probatur procedere. *Non glorietur* (inquiens) [Ierem. 9.] *ſapiens in ſapientia, nec fortis in fortitudine ſua, nec diues in diuitiis ſuis.* Sed & Imperatoris animum quis miretur digne, quanta hunc temperantia diuina gubernauerit clementia. Etenim hoc ſuſcepto nuntio nihil in ſe exultauit, nec morte inimicorum lætatus eſt, ſed pugno pectore tunſo, lachrymiſque oculis oppletis, Deum illis propitium fieri cum ingenti gemitu precatus eſt. Hoc eodem tempore Britonum impetus eſt mo- [P. 413. Britones.] tus: ſed tam facile conquieuit, quam Imperator in eum ſpem poſuit: cui veraciſſime dicitur; *Subeſt enim tibi, Domine, cum volueris, poſſe.*

De reſtitutis Eccleſiæ per Pipinum per eundem ablatis: de Lugdunenſis & Viennenſis epiſcoporum diſceptatione: de cauſa Gothica nomine Berhardi & Beringarii agitata: de diri cometæ apparitione, & prudenti Ludouici regis ſuper eo reſponſione. de Caroli filii Ludouici ex Iudith inſignibus, & Neuſtriæ adeptione: Berhardi accuſatione peculatus: de altero comite: & Pipini obitu

CAPVT XVII.

IN ipſis etiam diebus in quibus purificatio beatiſſimæ ſemper virginis Mariæ celebratur, conuentus quidam magnus, ſed præcipue Epiſcoporum, Aquaſgrani con-

uenit: in quo cum de aliis vtilitatibus Eccleſiæ neceſſariis, tum præcipue de [illegible] queſtum eſt, quas Pipinus & ſui multis intulerunt Eccleſiis. Nam H[illegible] fuit Abbas, vtpote ſacri capellanus palatii, conquerens de quibuſdam [illegible] nentibus ad eccleſiam ſancti Parrhiſienſis Germani, ſitis in Aquitania, quas Pipinus rex eidem abſtulerat eccleſiæ. Ob quam rem imperialis auctoritatis [illegible] & communis ordinatur conſilii: quibus commoneretur Pipinus & [illegible] ſui periculo res eccleſiaſticas peruaſerint. Quæ res proſperum ſuſcepit exitum. Nam Pipinus monita pii patris ſanctorumque virorum libenter ſuſcipiens, obe[illegible] ruit: & omnia inuaſa reſtitui, etiam per annuli ſui ſcripto impreſſionem, [illegible] conſtituit:

Pipinus ecclesiæ ablata reddit. P. 415.

Pipinus Gratia Dei rex Aquitanorum: Si locis venerabilibus Deoque dedicatis [illegible] ferimus, eorumque ſynceriſsimis famulatoribus congrua beneficia præſtamus, atque ab intri[illegible] incurſione & inquietudine regali auctoritate eos immunes efficimus, id nobis & ad mortalem [illegible] temporaliter tranſigendam, & ad æternam feliciter capiendam profuturum aliquando [illegible]edimus. Nouerit itaque ſagacitas ſeu vtilitas fidelium noſtrorum, tam præſentiũ quam & futurorum, quia adierunt nos monachi ſancti Germani eximii confeſſoris iuxta Parriſius ciuitatem, quibus præ[illegible] Hilduinus venerabilis Abba, & humiliter deprecati ſunt manſuetudinem culminis noſtri, vt [illegible] las eiuſdem Eccleſiæ ſancti Germani quæ infra ditionem regni noſtri conſiſtunt, quarum hæc ſunt vocabula, Vernogilus, Cixiacus, Liximiacus, Noueridus, Caſiliacus, Quinciacus, Villa [illegible] cum omnibus appendentiis earum, quas partim piæ ſanctæque memoriæ dominus & auus noſter Karolus inuictiſsimus Auguſtus in ſua eleemoſyna eidem reddidit Eccleſiæ, partim in pro[illegible] [illegible] porum dominus & genitor noſter Hludouicus ſereniſsimus Imperator iiſdem fratribus perpetualiter confirmauit, & ad ſtipendia eorundem Monachorum in integrum deputauit. Nos quoque [illegible] amorem & honorem Chriſti ſimiliter per noſtrum præceptum eaſdem confirmaremus villas, v[illegible]orum ſumptibus ac ſtipendiis per noſtram inde confirmationem deſeruirent. Nos vero eorum petitioni, ob diuini cultus amorem, & animæ noſtræ ſalutem, libenter annuimus, & hoc noſtræ re[illegible] poteſtatis præceptum fieri decreuimus. Per quod & ſtatuimus, & perpetuo manſurum fore Domino adiuuante volumus, vt eadem villæ cum omnibus ad eas iuſte legaliterque pertinentibus vel aſpicientibus, in aui noſtri & genitoris necnon & noſtra eleemoſyna, in vſus vel ſtipendia memoratæ Eccleſiæ monachorum tam præſentium quam & futurorum confirmata permaneant. Ita videlicet vt abſque vllius, cuiuſlibet ordinis vel poteſtatis, in regno noſtro degentis inquietudine & præiudicio ſub eorum dominio, diſponente & ordinante ipſius Eccleſiæ Abbate, omni tempore teneant atque poſsideant: quatenus eum cæteris rebus ſibi deputatis huius noſtri beneficii munimine ſu[illegible] liberius & expeditius omnipotentis Dei miſericordiam pro memorato auo & genitore noſtro, necnon [illegible] nobis, coniuge, prolcque totiuſque regni ſtatu iugiter exorent. Illud etiam ad cumulum merce[illegible] noſtræ pertinere non ambigimus, vt eaſdem villas ſub tuitionis noſtræ immunitate con[illegible]ere [illegible] eremus. Quapropter præcipimus atque iubemus vt nullus Iudex publicus, vel quilibet ex iudiciaria poteſtate, aut vllus ex fidelibus noſtris tam præſentibus quam & futuris, in eaſdem villas, vel in eadem loca quæ eis iuſte & leg[illegible]r ſubiecta ſunt, ad cauſas audiendas, vel freda aut tributa aut telonea exigenda, aut manſionaticos vel paratas faciendas, aut fideiuſſores tollendos, aut homines ip[illegible] Eccleſiæ tam ingenuos, quam ſeruos ibidem commanentes diſtringendos, nec vllas redibitiones aut illicitas occaſiones ingeri audeat, aut ea quæ ſupra memorata ſunt exigere præſumat. Sed liceat rectoribus ipſius Eccleſiæ atque Monachis, eaſdem villas cum omnibus ad eas iuſte pertinentibus vel aſpicientibus, ſub tuitionis atque immunitatis noſtræ defenſione, remota totius iudiciariæ poteſtatis inquietudine, quieto vel libero ordine poſsidere, atque pro memoratis genitoribus noſtris, noſtræ[illegible] iugis prol[illegible]que incolumitate, ſeu etiam totius regni à Deo nobis collati, eiuſdemque clementi[illegible] miſeratione per immenſum conſeruandi ſtabilitate, cæleſtem deprecari opem. Et quicquid de præ[illegible] vi[illegible], iuxta legis mundanæ cenſuram, ius fiſci exigere poterat ad integrum eidem conceſsimus [illegible] ſiæ: vt monachis ibidem Deo famulantibus, ad Dei ſeruitium peragendum, noſtræ mercedis [illegible] augmentum ſit & ſupplementum. Et vt hoc a fidelibus noſtris melius credatur & d[illegible] ſeruetur, manu propria ſubterfirmauimus, & annuli noſtri impreſsione ſignari iuſsimus. Data IV. Id. Aug. Anno XVII. Imperii domini Hludouici ſereniſsimi Auguſti, & XV. regni noſtri, actum in Amiziaci villa.

Villa quondam S. Germani, quarũ hodie nullã poſſidet.

DCCCXXXVIII.

PRoximum vero placito conuentum Imperator in pago Lugdunenſi habuit, tempore æſtiuo, in loco qui vocatur Stranacus, cum Pipino & Ludouico filiis. Nam quod Lotharius non affuit, inualentia ægritudinis ſupradictæ obſtitit. In eo cauſam Eccleſiarum Lugdunenſis atque Viennenſis vacantium ventilari fecit, eo quod Epiſcopi dudum illarum, Agobardus quidem epiſcopus Lugdunenſis iuſſus ad rationem non venerat reddendam, Bernhardus autem Viennenſis affuerat quidem ſed rurſus fugam inierat. Sed hæc quidem res imperfecta remanſit propter abſentiam Epiſcoporum. Sed & cauſa Gothorum ibidem ventilata eſt: quorum alii partibus Berhardi fauebant: alii fauore ducebantur Beringarii, Huronici quondam comitis filii. Sed Beringario immatura morte prærepto, apud Berhardum poteſtas Septimaniæ quam maxima remanſit, legatis illuc miſſis, qui ea quæ indigebant correptione, in meliorem componerent ſtatum. His peractis, & iam filiis populoque dimiſſis, Imperator autumnali venatione peracta, ad feſtum ſancti Martini Aquiſgrani rediit, & hyemem ibidem exegit: Natalemque Domini, item Paſchalem ſolennitatem, iuxta morem deuotum & ſibi ſemper familiariſſimum, ibidem celebrauit. Stramiacus. Diſceptatio inter Lugdunenſem & Viennenſem eccleſias. Cauſa Gothorum. P. 414.

DCCCXXXIX.

At vero mediante feſtiuitate Paſchali, dirum ſemper ac triſte portentum, ille cometes ſydus in ſigno Virginis apparuit, in ea parte eiuſdem ſigni, qua penulam eius ſubter caudam ſerpentis ſimiliter coruumque conſtringunt. Quod cum non more errantium ſeptem ſyderum Orientem verſus peteret, per viginti quinque dies, quod mirum eſt dictu, idem ſydus & Leonis & Cancri necnon & Geminorum tranſiens ſigna, in capite Tauri tandem ſub aurigæ pedes igneum globum iubarumque prolixitatem depoſuit, quas vſquequaque porrexerat antea. Quam rem cum [illegible], Imperator talium ſtudioſiſſimus conſpexiſſet, conſtitit: & antequam quieti membra committeret, accito quodam, itemque me qui hæc ſcripſi, & qui huius rei ſcientiam habere credebar, percontari ſtuduit, Quid ſuper ea mihi videbatur. Cui cum tempus peterem quo faciem ſyderis conſiderarem, ac per hæc rei veritatem inueſtigarem, & cognitam in craſtinum nuntiarem, Imperator ratus, quod erat, vel me tempus terere velle, ne cogerer triſte aliquid reſpondere, *Perge* inquit, *in mæniana huic domui contigua, & nobis quæ perſpexeris nuncia: noui enim a me hanc ſtellam nec [illegible] præterita [illegible] ſpera viſam, vel a te monſtratam: Sed ſcio hoc ſignum cometarum eſſe, de quo iam præteritis locuti ſumus diebus. Quid autem tibi portendere videatur, edicito.* Cumque ego quædam dixiſſem, & tacuiſſem: *Vnum eſt* (inquit) *quod adhuc ſilentio premis. Mutationem enim regni mortemque principis*, hoc monſtrari portento dicunt. Cumque ego teſtimonium Prophetæ in cometes ſemper dirū portentum. P. 415.

4 medium protuliſſem, quo dicitur; *A ſignis cœli ne timueritis quæ gentes timent*, ille vt erat magnanimitate & prudentia, *Non alium*, inquit, *timere debemus præter illum qui noſtri & huius creator eſt ſyderis: ſed eius clementiam non ſatis mirari & laudare poſſumus, qui noſtram inertiam, cum ſimus peccatores & impœnitentes, talibus dignatur admonere indiciis. Quia ergo & me & omnes communiter hoc tangit oſtentum, omnes pro poſſe & ſapere ad meliora feſtinemus: ne forte miſericordia illo prærogante & noſtra impœnitudine impediente, nos illa inueniamur indigni.* His dictis, & ipſe pauliſper mero indulſit, & omnibus id facere iuſſit, & vnumquemque ad ſua ſe colligere præcepit: noctemque illam, vt relatum nobis eſt, peruigilem ducens, in Dei laudibus & obſecrationibus oneratā luci ſuperuenienti præſentauit. Mane autem crepuſculo illuminato miniſtros aulicos vocauit, & eleemoſynas quam largiſſime pauperibus ac ſeruis Dei tam Monachis quam Canonicis, porrigi, miſſarumque ſolennia quamplurima per ſacerdotes celebrari fecit: non tantum ſibi metuens, quantum Eccleſiæ ſibi creditæ proſpiciens. Quibus rite diſpoſitis, vti ordinauerat, venatum in Ar[illegible] [illegible] quæ [illegible] proſpero euentu cucurrerunt. Præterea inſiſtente Augusta [illegible] quandam partem Imperator filio ſuo dilectiſſimo Carolo Aqui [illegible] Ludouici ſuper cometa dictū P. 416.

grani tradidit. Sed quia inofficioſa remanſit, a nobis quoque ſilentio premitur. Quam rem auditam cum fratres eius ægre tuliſſent, mutuum inierc colloquium: ſed [illegible] ſe contraire poſſe videntes, & cœptum diſſimulantes, motum pa[illegible], qui ex hoc acci[illegible] ſe videbatur, facillime compoſuere. In his Imperator tota æſtate con[illegible], in[illegible] generalem conuentum autumni temporis (id eſt Septembrio mediante) in Ca[illegible]. In quo loco & tempore, filius eius Pipinus ab Aquitania ad eum ve[illegible] tui interfuit. Vbi dominus Imperator filium ſuũ Carolum armi[illegible], id eſt[illegible] cinxit: corona regali caput inſigniuit, partemque regni quam homonymus eius [illegible]lus habuit, id eſt Neuſtriam, ei attribuit. Itaque dominus Imperator inter fil[illegible]s, q[illegible] tum ſibi poſſibile fuit, coagulo beneuolentiæ firmato Pipinum in Aquitaniam [illegible] rolum autem in portionem regni ipſi attributam dimiſit. & præſentes quidem [illegible]ſtriæ prouinciæ primores Carolo & manus dederunt, & fidelitatem ſacramen[illegible]ſtrinxerunt: abſentium autem quiſque poſtea itidem fecit.

Carolus in-ſignia accipit regalia.
Neuſtriæ præficitur.

In eodem loco & tempore pene omnes Septimaniæ nobiles affuerunt, conque[illegible]rentes aduerſus Berhardum ducem illatum partium, eo quod ſatellites [illegible] eb[illegible] eccleſiaſticis quam priuatis, abſque vllo reſpectu diuino humanoque, pro libito a[illegible]rerentur. Vnde petierunt vt dominus Imperator ſub protectionis ſuæ eos ſuſciper[illegible] munimine, & poſt hæc tales miſſos in eandem terram dirigeret, qui & pote[illegible] prudentia, de ablatis æquo libramine penderent, & auitam eis legem conſeruar[illegible]. Ad quod peragendum miſſi ſunt, ſecundum poſtulationem eorum & domini Imp[illegible]ratoris electionem, Bonifacius comes & Donatus itidem comes, ſed & Adreb[illegible] [illegible]nmacenſis † monaſterii abbas. His rite peractis, Imperator ab eo loco diuertit [illegible] venationi autumnali iuxta morem operam dedit: & ad tempora hyemalia exigen[illegible] ſe Aquiſgrani collegit. Qua hyeme idque Kalend. Ianuar. ſæuus cometæ ignis [illegible] apparuit Scorpii, non multo poſt Solis occubitum. Cuius minacem vultum non [illegible]ro poſt exceſſus Pipini eſt ſubſecutus.

Berhardus accuſatur.
P. 417.
al Flaniniacenſis.
Cometes.
P pini obitus

De Lotharii in conuentum VVarmatianum aduentu: & cum patre conciliatione: & de Imperii diuiſione ibidem facta

CAPVT XVIII.

DCCCXL.

INterea Iudith Auguſta, conſilii quod pridem cum conſiliariis aulicis cæt[illegible] ue r[illegible]gni Francorum nobilibus inierat, nequaquam immemor, perſuaſit Imperatori qua[illegible]tenus ad Lotharium filium ſuum legatos mitteret, qui eum ad patrẽ inuitarent, ea con[illegible]ditione, vt ſi fratris ſui Caroli dilector & adiutor tutorque & protector eſſe vellet, [illegible]niret ad patrem, & ſciret ſe ab eo omnium perperam geſtorum ind[illegible] ade[illegible]rum, ſimul & medietatem imperii, excepta Baioaria, conſecuturum. Quæ res [illegible] Lothario, qua[illegible]s, per omnia vtilis viſa eſt. Venit ergo iuxta condictum, ad W[illegible]matiam poſt Paſchæ ſolennitatem: quem pater cum multa alacritate ſuſcepit & [illegible]pſiliter ſuos curare præcepit: & ſicut mandauerat vniuerſa peregit: intantum v[illegible] da[illegible] duo inducus, vniuerſum imperium ſuum cum ſuis ipſe diuideret, ſi ita l[illegible] ita tamen vt partium electio penes Imperatorem & Carolum facienda man[illegible] Sin aliter vero, partitionem Imperatori & Carolo faciendam relinqueret. Itaque Lotharius cum ſuis diuiſionem regni domino Imperatori pro ſuo arbitu co[illegible]m[illegible] [illegible]antes ſe hanc diuiſionem nequaquam exequi poſſe, propter [illegible] riam locorum. Igitur Imperator æquo (vt ſuis ſibique viſum eſt) libramine o[illegible] d[illegible] imperium præter Baioariam, quam Ludouico reliquit, atque ide[illegible] co[illegible] nemi[illegible] His peractis & filiis vniuerſoque populo [illegible], [illegible] [illegible] Lotharius a fluuio Moſa Auſtralem ſibi tenendam delegit partem [illegible] v[illegible] o[illegible] fratri habendam reliquit. & vt haberet, [illegible] verb[illegible]auit. Imperator ergo lætabatur in his: & cunct[illegible] popu[illegible] p[illegible]d[illegible]s, omnia ſibi placere dicebat. At vero Ludouici animum non [illegible] Palat[illegible]. Imperator porro pro his geſtis gratias Deo i[illegible]ebat: [illegible]

Lotharius ad conuentum Warmatianũ accedit.
P. 418.
Imperii diuiſio.

vt vnanimes eſſent, & ſe mutuo tuerentur: & Lotharius quidem iunioris fratris curam gereret, vtius ſe ſpiritual[illegible] patrem meminiſſe deberet: Carolus autem tanquam patri ſpirituali, & fratri ſeniori debitum deferret honorem. Cumque hæc tanquam veræ pacis peregi[illegible] amator, & inter fratres mutuam dilectionem, & inter vtriuſque filii populum, quantum ſibi poſſe datum eſt, alternum ſeui[illegible]ſet amorem, lætus Lotharium in Italiam lætum dimiſit, multisditatum muneribus, donatum benedictionibus paternis, & monitum, *ne oblitiſceretur ſaltem nuper à ſe promiſſorum.* Egit ergo Natalis Domini atque Paſchæ celeberrimæ ſolennitates.

De Ludouici iunioris ob dictam diuiſionem motu bellico, & eiuſdem per patrem caſtigatione: Aquitanorum de principe habendo tumultu: de Ludouici iunioris in Germania contra patrem motu: de eclipſi Solis maxima: Ludouici Imperatoris ægritudine, & piis in ea operibus: de eiuſdem legationibus & memorabili tranſitu, ſepultura, & tempore ac annis Mundi: de bello per eclipſim figurato, inter filios Ludouici in Burgundia commiſſo: & Caroli Calui regni & imperii adeptione.

CAPVT XIX.

DCCCXLI.

LVdouicus vero audiens huiuſmodi patris erga fratres ſuos voluntatem, & regni inter eos diuiſionem, non tulit. Ideoque quicquid regni trans Rhenum fuit ſibi vindicandum ſtatuit. Quod cum Imperatori delatum eſſet, in tranſactam feſtiuitatem Paſchalem differendum iudicauit. Qua peracta, nequaquam procraſtinandum in ta[illegible] ratus, cum multis viribus Rhenum quidem Magontiamq; tranſiit, & †Treuiros venit ibiq; aliquandiu ob colligendum conſedit exercitum. Quo exacto, vſq, Hodonnam † perrexit: ibiq; filius, quanquam inuitus, ſupplex venit, & increpatus ab eo, male ſe egiſſe confeſſus, emendaturumq; ſe perperam geſta profeſſus eſt. At Imperator c[illegible] & ſibi ſemper amica vtens manſuetudine, & filio indulſit, & eum verbis primum (vt dignum fuit) paululum aſperis increpauit, poſt autem lenioribus delinitum in regno reliquit: atq; in redeundo, Rhenum, in loco qui Confluens † dicitur, tranſmeauit, in Ardenna venationem ſolitam peracturus: in qua cum exerceretur, nuntii ad eum cer[illegible]mi venerunt, affirmātes (quod verum erat) aliquos Aquitanorum ſuam expectare ſententiam, qualiter res ordinaretur Aquitanici regni: alios autem indigne ferre, eo quod audierint Carolo idem à patre traditum regnum. Nam Imperatore de talibus ſolicito, Ebroinus nobiliſſimus Pictauenſis epiſcopus Flateram aduenit: nuntians tam ſe quam cæteros primores eiuſdem regni, Imperatoris expectare voluntatem, & imperantis exequi velle iuſſionem. Erant enim in hac coſpitantes voluntate maximi quiq; proceru: quorum eminentes erāt, ipſe Ebroinus venerabilis epiſcopus, Reginardus comes, Gerardus itidem comes & gener quondam Pipini, necnon & Rotharius ſimiliter comes Pipini gener: ſed & alii complures erant horum ſequentes voluntatem, & nullo poterant pacto ſeiungi. At vero altera pars populi, quorum vel maximus fuit Euicnus † qui d[illegible], aſſumentes filium quondam Pipini regis, Pipinum itidem nomine, quaq; auerſum poterant vagabantur (ſicut moris talibus eſt) prædationi atque tyrannidi operam dantes. Precabatur ergo præfatus antiſtes Ebroinus Imperatorem, ne in longum differret hunc morbum ſerpentem ſed mature mederetur per ſuum aduentum incommodo ta[illegible] antequam tanta lues plurimos inficere poſſet. Imperator porro præfatum epiſcopum in Aquitaniam, cum multis gratiarum actionibus, remiſit, dans ei re[illegible] abbatiæ ſancti Germani Parrhiſienſis (nam Hilduinus abbas vita deceſſerat) Et quæ viſa ſunt ſuis fidelibus mandauit. & vt ſibi autumni tempore aliqui eorum Cabillonum

Ludouici contra partitionem regni conatus.

P. 419.

al. Triburas

al. Bodonnā

hod. Coboleniz.

Aquitanorū diſceptatio.

P. 420.

al. Emenus.

occurrerent, imperauit: Eo enim generalem indixit conuentum. Nul... porro ſuccenſeat Imperatori, quod dictante crudelitate nepotem ſuum regno priuare voluerit: cum ipſe morem gentis natiuum nouerit, vtpote connutritus illi, & quia leuitatis atque aliis ſtudentes ſunt vitiis, grauitati atque ſtabilitati penitus renunciarunt: & vt talem Pipinum patrem eius facere poſſent, pene omnes qui ob cuſtodelam illius miſſi erant, ſicut ſibi olim a patre Carolo dati fuerant, ab Aquitaniæ finibus eliminauerunt. Poſt quorum abſceſſum, quanta & qualia emerſerint malorum vitiorumque monſtra, & publica & priuata in eodem regno, moderna quoque præſentium ſtudia, repræſentant. Volebat piiſſimus Imperator pie & rationabiliter educari puerum, ne vitiis proſtitutus, nec ſibi nec aliis præeſſe & prodeſſe poſt poſſet: cogitans illud, quod quidam, qui filiis in teneriori ætate adhuc poſitis tradere regnum nollet, taliter ſe excuſaſſe legitur; *Ego non quod inuideam ex me genitis, honorifice eos haberi veto, ſed quia noui hac adoleſcentibus ſtudia, ferociæ nutrimenta ſuggerere.*

Aquitanorum vitia. Sup.c.3. B.

P.421. Imperator, vti condixerat, tempore autumnali Cabillonenſem petiit vrbem. & tam eccleſiaſtica quam publica ſuo more diſpoſuit. Deinde ad regni Aquitanici ordinationem ſeſe conuertit. Mouit nanque ab eodem loco, cum Regina, & filio Carolo, & valida manu: & Ligeri amne tranſmiſſo, Aruernorum vrbem petiit. Ibique fideles ſuos occurrentes, benigne (iuxta morem ſolitum) ſuſcepit, & Carolo ſuo filio cum ſolitis ſacramentis, commendari fecit. Quoſdam qui occurſum debitum fidelitatemque ſibi impendere denegarunt, & inſuper latrocinando tum exercitui obambulabant, & quaſcunque poterant prædas exercebant, comprehenſos legali iuſſit ſubdere quæſtioni.

Hæc eo agente, natalis Domini feſtiuitas rediit: eandemque ſolennitatem Pictauis cum debito & ſolito celebrauit honore: ibidemque moranti, & quæ vtilitas poſcebat diſponenti, nuntius illi aduenit, dicens, Ludouicum filium ſuum, aſſumptis quibuſdam Saxonibus atque Thoringis ſecum, Alemanniam inuaſiſſe. Quæ res maximum ei peperit incommodum. Etenim cum iam ſenili grauaretur ætate, & phlegmatis abundantia (quæ hyeme augmentatur) vltra ſolitum pulmo eius grauaretur, pectuſque quateretur, acceſſit etiam hic triſtis nuntius, cuius relatu adeo affectus eſt amaritudine (quamuis eſſet pene vltra humanum modum natura mitiſſimus, fortitudine magnanimus, pietate cautiſſimus) vt in apoſtema pituita excreſcens dureſceret, & intra vitalia vlcus lethale concreſceret. Inuictus tamen eius animus, dum turbari tali peſte Eccleſiam Dei, populumque Chriſtianum vexari comperit, nec faſtidio ceſſit,

Ludouicus iunior in Alemanniam motus.

P. 422. nec dolori fractus ſuccubuit. Sed poſtquam ſanctum Quadrageſimale ieiunium, cum vxore & filio Carolo inchoauit, aduerſus hanc tempeſtatem ſedandam ſe obiicere tulit: & qui ſolitus erat hoc tempus Pſalmorum decantatione, orationum inſtantia, miſſarum celebratione, eleemoſynarum liberalitate, cum ſumma deuotione totum reddere ſolenne, vt vix vno aut duobus diebus propter exercitationem equitationi indulgeret, nunc propter diſcordiam fugandam, pacemque reuocandam, nullum diem habere voluit feriatum. Paſtoris enim boni ſequens exemplum, pro vtilitate gregis ſibi commiſſi, non refugiebat etiam proprii corporis perpeti iacturam. Vnde non ambigendum eſt, ei redditum præmium, quod ita laborantibus promiſit ſe daturum maximus Pater princepſque paſtorum. Cum maxima igitur fatigatione, impugnantibus valetudinem ſuam præmiſſis caſibus, peruenit imminente ſacratiſſima Paſchali ſolennitate Aquaſgrani: ibique eam cum ſolita deuotione celebrauit.

Quadrageſimalia ſtudia.

DCCCXLII.

Quæ explicita, cœptum accelerauit explere negotium. Nam Rheno tranſmeato, Thoringiam continuato itinere petiuit: vbi Ludouicum morari per id tempus didicit. Is qua cum eum conſcientia morari non pateretur, vtpote iam patri propinquanti, rebuſque diffideret, ſalutem in fugæ ſubſidio poſuit, redempto eorum itinere, per S... uorum † terram in propria rediit. Quo illo redeunte, Imperator generalem conuentum in vrbe Vangionum (quæ nunc Warmatia dicitur) congregari ... Et ... res Ludouici taliter ſe habebant, Carolus autem filius eius cum matre in A... ia

Ludouicus Imp. ad pacandos Germaniæ motus ſtudium. i. Bohemorū.

verſa-

verſabatur, Imperator ad filium ſuum Lotharium in Ital am miſit, iubens vt eidem placito interefſet: quatenus cum eo de hac re & de aliis deliberaret. Quo in tempore deliquium Solis contigit, tertia die Letaniæ maioris inſolito modo: in tantum enim lucis receſſu, tenebræ præualuerunt, vt nihil a noctis veritate differre viderentur. Stellarum nanque ratus ordo ita cernebatur, vt nullam ſydus hebetudinem lucis ſolaris pateretur: quin potius Luna, quæ ſe ei aduerſam præbuerat, paulatim Orientem perendo, corniculatim illi lumen a parte Occidentali reſtitueret, in morem ſui quando prima vel ſecunda cernitur, & ſic per augmenta totam venuſtatem tota rota reciperet. Quod prodigium licet naturæ adſcribatur, tamen lamentabili exitu conſummatum eſt. Portendebatur enim per hoc, maximum illud lumen mortalium, quod in domo Dei ſupra candelabrum poſitum omnibus lucebat, piiſſimę recordationis Imperatorem dico) maturrime rebus humanis ſubtrahendum. mundumque, eius abſceſſu, in tenebris tribulationum relinquendum. Cœpit ergo faſtidio tabeſcere, & nauſeanti ſtomacho ad cibum potumque intendere, crebris ſuſpiriis vrgeri, ſingultibus quati, ac per hoc virtute deſtitui. Natura enim ſuis deſerta comitibus neceſſe eſt vt victa fatiſcat. Quod cernens iuſſit ſibi parari habitacula æſtiua, atque expeditionalia, in inſula quadam contigua Magontiæ ciuitati: ibique viribus deſertus lectulo ſeſe committit. Porro quis eius explicet pro Eccleſiæ ſtatu ſollicitudinem, vel pro eius concuſſione mœrorem? Quis enarrare lachrymarum flumina, quæ pro acceleratione diuinæ fundebat clementiæ? non enim ſe receſſurum dolebat: ſed quod futurum nouerat, gemebat, dicens, *ſe miſerum, cuius extrema talibus clauderentur miſeriis.* Aderant autem eius conſolationi venerabiles Antiſtites, & alii ſerui Dei quam plurimi: inter quos erant, Iethi venerabilis Treuerorum archiepiſcopus, Otgarius Maguntiæ ſimiliter archiepiſcopus, ſed & Drogo frater domini Imperatoris Mettenſis epiſcopus, necnon ſacri palatii archicapellanus. Quem quanto ſibi propinquiorem nouerat, tanto ei familiarius ſua omnia & ſemet credebat. Per eum quidem quotidie confeſſionis ſuæ munus, ſacrificiumque ſpiritus contribulati & cordis humiliati (quod Deus non deſpicit) offerebat. Cibuſque eius erat ſolummodo per quadraginta dies Dominicum corpus: laudante eo iuſtitiam Dei, & dicente, *Iuſtus es, Domine, vt quia Quadrageſimæ tempus non ieiunans exegi, ſaltem coactus idem tibi ieiunium exoluam.* Iuſſit autem eidē venerabili fratri ſuo Drogoni, vt miniſtros cameræ ſuæ ante ſe venire faceret: & rem familiarem quæ conſtabat in ornamentis regalibus, ſcilicet coronis, & armis, vaſis, libris, ſacerdotalibuſque veſtibus, per ſingula deſcribi, iuberet. Cui prout ſibi viſum fuit, quid Eccleſiis, quid pauperibus, poſtremo quid filiis largiri deberet edixerat, Lothario ſcilicet & Carolo. & Lothario quidem coronam, enſem auro gemmiſque redimitum eo tenore habendum miſit, vt fidem Carolo & Iudith ſeruaret, & portionem regni totam illi conſeruaret & tueretur, quam Deo teſte & proceribus palatii ille ſecum & ante ſe largitus ei fuerat. His rite peractis, gratias Deo egit, quod nihil ſupereſſe proprium cognouit. Inter hæc dum tam venerabilis antiſtes Drogo, quam cæteri Pontifices in cunctis quæ agebantur Deo grates perſoluerent (vtpote quia videbant, quod eum quem chorus virtutum ſemper comitatus fuerat, nunc perſeuerantia ſubſequens, quaſi cauſa hoſtiæ totum eius ſacrificium vitæ Deo prorſus acceptum reddebat) vnum erat quod gaudium eorum obfuſcabat. Verebantur enim ne forte filio Ludouico implacabilis eſſe vellet, ſcientes quod vulnus frequenter inciſum, aut cauterio aduſtum, acerbiorem ſuſtinenti propagaret dolorem: ſiſi tamen de eius inuicta patientia, qua ſemper vſus eſt, per Drogonem fratrem eius (cuius verba ſpernere nolebat) animum eius leniter pulſant. Qui primum quidem amaritudinem ſui monſtrauit animi: At vero parumper deliberans, & viribus quantuliſcunque collectis, enumerare conabatur, quot & quantis ab eo afflictus ſit incommodis, & quid contra naturam & Domini præceptum talia agendo commeruerit. *Sed quia ipſe* (inquit) *ad me venire ſatisfacturus nequit, ego quod meum eſt, vobis teſtibus & Deo, omnia quæ in me peccauit, remitto. Veſtrum autem erit illum monere, vt ſi ego illi totties perperam geſta indulſi, ille tamen non obliuiſcatur. qui canos paternos deduxit cum dolore ad mortem, & in talibus communis patris Dei præcepta minaſque contemſit.* His peractis & dictis, erat enim veſpere Sabbati præcepit, vt ante ſe celebrarentur vigiliæ nocturnæ. & ligno ſanctæ crucis pectus

Eclypſis ſolis maxima. P. 423.

Ludouici imp. lentus morbus.

Ludouici pia ſtudia & opera in extremis. P. 424.

Legata filiis à Lud. Imp.

P. 425.

ſuum m[illegible]: & quandiu valebat, manu propria tam fr[illegible]tem quam pe[illegible] dem ſignaculo inſignibat. Si quando autem laſſabatur, per manus fratris ſui Dr[illegible]g[illegible]is nutu id fieri poſcebat. Manſit ergo tota illa nocte omnis virtutis corporeæ inops, ſolius ſobrietatis animi compos. Poſtero die, qui erat Dominicus, iuſſit mini[illegible]n altaris præparari, & per officium Drogonis miſſarum officia celebrari: necno[illegible]r

P. 426 manus eius iuxta morem, communionem ſacram ſibi dari: & poſthæc cuiuſdam p[illegible]tiunculæ calidæ hauſtum præberi. Quo paululum prælibato, precatus eſt fratrem & ſimul aſtantes, vt curandis operam darent corporibus: ſe randiu p[illegible]æſtolaturum, quandiu illi refici poſſent. Inſtante autem migrationis articulo, iuncto pollice cum articu-

Memorabilis Ludouici migratio. lis (hoc enim facere conſueuerat, ſi quando fratrem nutu vocabat) Drogonem ac cerſiuit. Quo veniente, & reliquis Sacerdotibus, verbis quibus potuit & n[illegible] bus ſemetipſum commendans, benedici petiuit: & quæ ſolent agi, in egreſſu (ſicut mihi plures retulerunt) conuerſa facie in ſiniſtram partem, indignando quodam-

al. Hors, Hors. modo, virtute quanta potuit dixit bis *Hutz, Hutz,*† quod ſignificat foras, foras. Vnde patet quia malignum ſpiritum vidit: cuius ſocietatem nec viuus nec moriens habere voluit. At vero eleuatis ad cœlum oculis, quanto huc minacius intuebatur, tanto illuc lætius intendebat: ita vt nihil à ridente differre videretur. In tal[illegible] bus ergo vitæ præſentis terminum ſortitus, ad requiem feliciter (vt credim[illegible]) commigrauit: quia veraciter dictum eſt à veridico doctore, *Non poteſt male mori qui*

Anni regni Ludouici. *bene vixerit.* Deceſſit autem XII. Kalend. Iulii, anno vitæ ſuæ ſexageſimo quarto & Aquitaniæ quidem præfuit per annos triginta ſeptem, Imperator autem viginti ſeptē.

al. recedente. Anima porro emiſſa†, corpus eius Drogo, frater Imperatoris & epiſcopus Mette[illegible]s, cum aliis Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, Vaſſis dominicis, plurimaque frequen[illegible]a

P. 426. hic deſinit. tam cleri quam populi, ſumptis Imperatoris reliquiis, cum magno honore Mettos tranſportari: & in Baſilica ſancti Arnulfi, quo & mater eius condita erat, nobili[illegible]er

Locus ſepulturæ. ſepeliuit. Obiit autem anno Domini DCCCXL. Eodem anno facta eſt ecl[illegible]s

Eclipſis ſolis. Solis, feria quarta ante aſcenſionem Domini, hora diei nona, pridie Nonas Maii. Ver-

Bellum inter fratres in Burgundia geſtum. tente autem anno, in die Aſcenſionis Domini fit bellum Fontaneum in Burgundia a quatuor filiis ipſius Ludouici, Carolo ſcilicet Lothario, Ludouico, & Pipino: vbi m[illegible]tus effuſus eſt ſanguis humanus. Ex quibus Carolus, qui appellabatur Caluus, regn[illegible]

Carolus Caluus rex Francorum & Imper. Francorum, & poſtmodum imperium Romanum obtinuit. Lotharius vero partem Franciæ ſibi vendicauit, quæ vſque in hodiernum diem ex ſuo nomine, Lotharii re-

Lotharingia. [illegible]um appellatur. Ludouicus autem Burgundiam ſibi vendicauit, vnctuſq; eſt in Regem. Pipinus autem Aquitaniam poſſedit.

De Nortmannorum in Parrhiſiacos ſæuitia & ducis eorum miraculoſo per S. Germanum interitu: De tranſlatione ſancti Vincentii: & Georgii ac Aurelii martyrum

CAPVT XX.

DCCCXLVI.

Nortmannorum irruptio. ANno DCCCXLVI. gens Nortmannica Galliam irrumpens, Parrhiſios vſq[illegible]e venit: monaſteriumque beati Germani Parrhiſiis depopulata eſt. Quorum dux Ra[illegible]enarius nomine, ſub Principe Borico hanc deuaſtationem peragens, dum

Miraculum per S. Germanum in morte Ragenarii. ante d[illegible]um principem ſuum Boricum ſe iactaret opulentiſſimum reg[illegible] Caroli adquiſiſſe, & monaſterium almi Germani deuaſtaſſe, & quod ibi maiorem m[illegible]t quam vi[illegible] numerum haberent, nullumque ſibi reſtitiſſe præter Germanum ſenem mortuum, [illegible]nti[illegible]uo vi[illegible]utem beati vi[illegible] expertus concidit, ac po[illegible]t[illegible]d[illegible]xpirat nec ſolum ipſe, verum etiam & cæteri raptores & violatores ſancti [illegible]oci, [illegible]ylente[illegible] morbo perierunt.

Tranſlatio S. Vincentii. A[illegible]o DCCCLV. diuina reuelatione corpus beati Vincen[illegible]ii a V[illegible] ſpaniæ ciuitate, per quendam monachum Andaldum nomine, d[illegible]

apud monaſterium beati Benedicti, quod Caſtrum vocatur ſitum in pago Albienſi, conditum

Anno DCCCLVIII defuncto Ebroino antiſtite atque abbate, ſucceſſit Hilduinus ſecundus in abbatiæ regimine. Cuius temporibus ſanctorum martyrum Georgii & Aurelii corpora, a duobus monachis eccleſiæ ſancti Germani delata Corduba, in præfato cœnobio ſancti pontificis ſunt condita.

Translatio Georgii & Aurelii. Hic quædam deſunt. vide Ranchem. 1. Var. c. 29.

De ægritudine ac interitu Lotharii regis: & de Caroli Calui ad regnum Lotharii electione, cum denunciationibus & formulis verborum ad electionem pertinentium, & eiuſdem Caroli coronatione

CAP. XXI.

LOtharius autem Roma lætus promouens, vſque Lucam ciuitatem venit: vbi febre corripitur, graſſante clade in ſuos, quos ſub oculis ſuis coaceruatim mori conſpiciebat: ſed iudicium Dei intelligere nolens vſque Placentiam VIII. Idus Auguſti peruenit: ibiq; Dominica die ſuperdiurnans, circa horam nonam inopinate exanimis pene effectus eſt: & obmuteſcens, in craſtinum hora diei ſecunda moritur: & a paucis ſuorum qui a clade remanſerant, in quodam monaſteriolo ſecus ipſam ciuitatem terræ mandatur. Quod Carolus apud Siluanectenſem ciuitatem degens (vbi tam ipſe quã vxor eius theſauros, quos in quibuſcunq; rebus habuerant, per loca ſancta in ſuã eleemoſynam diſpenſantes, a Piſtis reuerſi, Domino de cuius manu illos acceperant reddiderunt) non incerto comperiens nuntio, ab ipſa ciuitate mouens Attiniacum venit. Vbi a quibuſdam Epiſcopis, & ab aliquibus primoribus regni quondam Lotharii, legatos directos ſuſcepit, vt ibi reſideret, & in regnũ quod Lotharii fuerat nõ intraret, donec frater ſuus Ludouicus rex Germaniæ, ab expeditione hoſtili de Winidis (cum quib. præſenti & præterito anno ſæpe comminus ſui congredientes, aut nihil aut parũ vtilitatis egerunt, & damnum maximũ retulerunt) reuerteretur, & in palatio Engilinheim reſidens ad eum nuncios ſuos dirigeret, & ei mandaret quo & quando ſimul conuenirent, & de regni ipſius diuiſione tractarent. Plures autem ſaniore conſilio illi mandauerunt, vt quantocyus, quoquo modo poſſet, vſq; Mettos properare ſatageret: & ipſi tam in itinere, quam ad ciuitatem ipſam, ei occurrere maturarent. Quorum cõſilium Carolus acceptabilius, & ſibi ſalubrius eſſe intelligens, iuxta eorum ſuggeſtionem iter eſt... & veniens vſque Viridunum†, plurimos de eodem regno, ſed & Haidonem ipſius ciuitatis Epiſcopum, ſibi ſe commendantes ſuſcepit. Indeq; in Mettenſem vrbem Nonis Septemb. veniens, Aduentium ipſius ciuitatis epiſcopum, & Franconem Tungrenſem præſulem, cum multis aliis in ſua commendatione ſuſcepit: ſicque V. Idus ipſius menſis ab Epiſcopis qui affuerunt, coeuntibus omnibus in Baſilica ſancti Stephani, hæc quæ ſequuntur denuntiata & geſta fuêre hoc modo.

Lotharii morbus. Lotharii mors & ſepultura. Winidi. Verdun.

Anno incarnationis Dominicæ DCCCLXVIII.† Indictione ſecunda V Idus Septemb. Mettis in eccleſia ſancti Stephani martyris, hæc quę ſequuntur capitula Aduentius, ipſius ciuitatis Epiſcopus, coram rege & Epiſcopis qui affuerunt, publice populo & ſcripto & verbis denuntiauit.

al. DCCCLIX.

Vos ſcitis fratres, & multis in plurimis regnis eſt cognitum, quantos & quales euentus tempore ſenioris noſtri, quem hactenus habuimus, pro cauſis notiſſimis communiter ſuſtinuimus & quanto dolore quantaque anguſtia, de illius infauſta morte nuper cordibus perculſi ſumus: vnde ... ecum refugium & ſingulariter ſalubre conſilium, Rege & Principe noſtro deſtituti ac deſolati, nobis omnibus eſſe conſiderauimus, vt ieiuniis & orationibus ad eum nos conuerteremus, qui eſt adiutor in opportunitatibus in tribulatione, & cuius eſt conſilium ac regnum, & (vt ſcriptum eſt) cui voluerit dabit illud, & in cuius manu corda ſunt Regum, & facit vnanimes habitare in domo, ... medium parietem, & faciens vtraque vnum, deprecantes ipſius miſericordiam, vt daret nobis Regem ac principem ſecundum cor ſuum, qui in iudicio & iuſticia nos in omni

Forma denunciationis in caſu maiorum & Epiſcoporum

ordine ac profeſſione regeret, ſaluaret atque defenderet, pariter voluntatem & corda omnium noſtrum vnanimiter in eum inclinaret atque vniret, quem ipſe ad [illegible] item totius Eccleſiæ & populi prædeſtinatum habebat, ſecundum miſericordiam ſuam. Quia [illegible]que ille qui voluntatem timentium ſe facit, & deprecationes eorum exaudit, in concordi vnanimitate prælegit hunc regni huius heredem eſſe legitimum, cui nos ſponte commiſimus, dominum videlicet præſentem hunc principem noſtrum Carolum, vt nobis præſit & proſit. videtur nobis, ſi vobis placet, vt ſicut poſthac vobis manif[e]ſtabimus, ſigno certiſſimo demonſtremus illum à Deo electum, & nobis datum principem: vt eidem largitori Deo ex ſuis beneficiis non ſimus ingrati, ſed [g]ratiarum actiones illi referentes, quatenus & eum nobis datum principem ad ſalutem & defenſionem ſuæ ſanctæ E[ccleſ]iæ, & ad auxilium atque profectum omnium noſtrum, cum pace & tranquil[lita]te nobis conſeruet diuturne, & nos fideli deuotione illi obſequentes, atque obſeruatione fruentes, ſub illius adminiſtratione in ſuo gubernet ſeruitio. At ſi illi placet, & neceſſarium vobis videtur: hortamur vt ex eius ore audiamus, quod à Chriſtianiſſimo rege fideli & vnanimi huius populi vnicuique in ordine ſuo conuenit audire, ac deuota mente ſuſcipere.

Carolí Calui electio.

Poſt hæc rex Carolus hæc, quæ ſequuntur, per ſe in eadem Eccleſia cunctis qu[i] affuerunt denunciauit. *Quia ſicut iſti venerabiles Epiſcopi, [v]nius ex [i]p[ſorum v]oce dixerunt, & certis indiciis ex noſtra vnanimitate monſtrauerunt, & vos acclamaſtis, me D[e]i ele[ct]ione ad veſtrā ſaluationem & profectum atq; regimen & gubernationem huc aduenis[ſe, ſciatis] me [hon]orem & cultum Dei atq; ſanctarum Eccleſiarum Domino conſeruare adiu[uante] [illegible] [v]nicuique veſtrum ſecundum ſui ordinis dignitatem & perſonam, iuxta meum ſ[ci]re & [p]o[sſe ho]nor[are] & ſaluare, & honorabiliter ſaluatum tenere velle: & vnicuiq; in ſuo ordine [illegible] [c]ompetentes tam eccleſiaſticas quam mundanas, legem & iuſtitiam conſeruare, [i]n hoc [v]t honor [illegible] & po[te]ſ[tas] ac debita obedientia atque adiutorium ad regnum mihi à Deo datum continendum & defendendum, ab vnoquoq; veſtrum, ſecundum ſuum ordinem & dignitatem, atq; poſſibilitatem mihi exhibeatur, ſicut anteceſſores veſtri, iuſte, fideliter & rationabiliter meis ant[e]ceſſoribus exhibuerunt.* At po[ſt] Hincmarus Remorum archiepiſcopus, hęc quæ ſequuntur capitul[a], iubente ac poſtulante Aduentio ipſius ciuitatis epiſcopo, & cæteris epiſcopis Treuerorum p[r]ouinciæ (Haitone ſcilicet eccleſię Viridunenſis epiſcopo, & Arnul[f]o Tullenſium a[illegible]) conniuentibus † prouinciæ Remorum epiſcop[is], coram Epiſcopis & Re[ge] [illegible] qui affuerunt in eadem Eccleſia, publice denuntiauit.

Denunciatio ac promiſſio Caroli Calui.

al. conhibentibus

Denunciatio. Hincmari epiſcopi Remenſis & Treuerenſis epiſcoporum ſocietas.

Ne alicui forte videatur incongrue, ac præſumptuoſe me ac prouinciæ noſtræ venerabiles coepiſcopos facere, quoniam de altera prouincia, ordinationi & cauſis huius prouinciæ nos imm[illegible] nos contra canones ſacros non agere: quoniam Remenſis & Treuerenſ[is] eccle[ſ]iæ in [illegible] B[el]gica, cum ſibi commiſ[ſ]is eccl[eſiis] ſorores & comprouinciales habentur, ſicut auc[to]ritas [illegible] & antiquiſſima demonſtrat con[ſ]uetudo: ac per hoc vnanimi conſenſu & [ſy]nodali [illegible] cere[illegible] quæ à ſanctis Patribus conſtituta ſunt, debent concorditer cuſtodir[e]: hac prim[illegible] [co]nditione ſeruata, vt qui prior de Remenſi & Treuerenſ[i e]pi[ſc]opo fuerit ordinatus, prior etia[m] [illegible]. Et l[e]x diuinitus inſtituta præce[illegible]ens: Si tranſ[ieris] per meſſem amici tui, coll[i]ge[s] [illegible] cabis ad manducandum. [Fa]lcem [au]tem non mittas [illegible] eſt populus, vt Dominu[s] [illegible] in Euangelio dicen[s]: Meſſis quidem m[ul]t[a], operarii autem pauci: Rogate ergo dominum m[eſſis, vt mittat] operarios in meſ[ſe]m ſuam. Quia [n]os pro nobis Epiſcopis orare debetis, vt [illegible] loqui. M[illegible] amiciæ [illegible] popu[l]i [illegible] prouincia al[t]eri Metropolitano comm[iſſ]is. Inde [illegible] do[illegible] manu operi confricand[o] ad Dei voluntatem & veſtram ſalutem, in corpus vnitatis E[cc]le[ſiæ] [illegible] lemus [illegible] bemus tra[illegible] parochianos autem prouinciarum aliis metropo[illegible] falcem [illegible] non mittimus: quia nec [illegible] vnde, nec noſtrum eſſe conſideramus. [illegible] & alia [illegible] venerabiles domini & confratres noſtri, prouinciæ iſtius Epiſcopi, non habentes met[illegible] tanum [illegible], exiguitatem noſtram [illegible] in ſu[illegible] & in ſpe[ci]alibus noſtr[illegible], no[illegible] [illegible] & commonent agere. Eſt ne ita, domini fratres? Et reſponderunt ip[ſ]i Epi[ſ]copi, [illegible]. *Præ[illegible] dominus Epiſcopus & frater noſter Aduentius vo[illegible] & cæterorum [illegible], & [illegible] venerabilium Epiſcoporum voce dix[it] [illegible] etiam nihil aduer[illegible] Dei [illegible], vt præſens dominus & Rex n[oſter] [illegible] in partem r[illegible] & tenuit, & nobis ac Eccle[ſi]is noſtris & populo [illegible] comm[illegible] vt [illegible] pro[illegible] profuit. inde ad hunc locum Domino du[ce] [illegible] etiam [illegible] eius in [illegible] ratione confluxiſtis, [illegible] ſponte commendaſtis: cuius [illegible] in arcam Noe, ſignificantem Eccleſiæ vnitatem, nullo cogente [illegible]*

Deut. 23.

Luca [illegible]

[illegible] pater suus dominus Ludouicus Pius Imperator, ex progenie Clodouei regis Francorum per beati Remigii catholicam prædicationem cum integra gente conuersi, & cum tribus Francorum millibus, exceptis paruulis & mulieribus, in vigilia sancti Paschæ baptizatus, & cælitus sumpto chrismate, vnde adhuc habemus, peruncti & in Regem sacrati exortus, per beatum Arnulfum (cuius idem Ludouicus Pius Augustus originem duxit carnis) & a Stephano Papa Romano, ante ſancta Dei genitricis Mariæ altare Remis in Imperatorem eſt coronatus: & demum factione quorundam terreno imperio deſtitutus, vnanimitate Epiſcoporum, & fidelis populi, ante ſepulchrum ſancti Dionyſii Eccleſiæ ſanctæ eſt redditus: & in hac domo, ante hoc altare protomartyris Stephani, coronatus per Domini ſacerdotes, acclamatione fidelis populi (ſicut qui affuimus vidimus) corona regni eſt imperio reſtitutus. Et quia (vt in hiſtoriis ſacris legimus) Reges quando regna obtinuerunt, ſingulorum regnorum ſibi diademata impoſuerunt, non incongruum videtur, ſi veſtræ placet vnanimitati, vt in obtentu regni vnde vos ad illum ſponte conueniſtis, ſacerdotali miniſterio ante hoc altare coronetur, & ſacra vnctione Domino conſecretur. Quod ſi vobis placet, propriis vocibus conſonate. Et in hoc conclamantibus omnibus, dixit idem Epiſcopus: Agamus ergo vnanimiter Domino gratias, decantantes, Te Deum laudamus. Et poſt hæc cum benedictione ſacerdotali idem Rex eſt coronatus. Indeque Florikingas veniens quæ ordinanda ſibi viſa ſunt ordinauit. Indeque in ſaltum Ardennæ, animalium venationi ſe contulit. Ludouicus autem frater eius, pacem ſub quadam cōditione apud Winidos obtinere procurans, ad quam confirmandam filios ſuos cum marchionibus terræ ipſius direxerat, infirmus in Ragensburg ciuitate remanſit: & mittens miſſos ſuos ad Carolum, mandauit illi de firmitatibus, quæ inter eos factæ fuerunt: ſed & de portione regni quondam Lotharii. Vnde Carolus illi congruam reſponſionem mandauit.

Clodouei catas conuerſionem. Gall. dont. Stephan. II. Coronatio Caroli Calui. Winidorum pax. Ratiſpona. i. fœderibus

De Baſilio Michaelem imperatorem occidente, imperium occupante, & filiam Ludouici poſtulante: Deque templi diui Michaelis in monte Gargano à Sarracenis direptione

CAP. XXII.

INTEREA Baſilius, quem Michael Græcorum imperator ſibi in conſortium imperii aſciuerat, eundem Michaelem dolo interfecit: & imperium ſibi aſciuit. Qui patricium ſuum Abbaram cum CCC. nauibus, miſerat, & vt Ludouico contra Sarracenos ferret ſuffragium, & filiam ipſius Ludouici ſibi deſponſatam de Ludouico ſuſciperet, & ſibi in coniugio copulandam duceret. Sed quadam occaſione interueniente, diſconuenit Ludouico cum eodem Patricio de filia ipſius. Vnde idem Patricius moleſtus Corinthum rediit. Et reuertente Ludouico ab obſidione Sarracenorum de partibus Beneuentanis, iidem Sarraceni de Baira egredientes, & hoſtem Hludouici poſt tergum ſequentes, pluſquam duo millia caballorum ipſius *hoſtis* prædati ſunt: & cū eiſdem caballis duos ex ſeipſis ordinantes cuneos, ad eccleſiam ſancti Michaelis in monte Gargano perrexerunt: & clericos, ſed & multos qui ad orationem illic conuenerant, deprædantes, cum multa præda ad ſua redierunt. Quod valde & Imperatorem, atque Apoſtolicum, ſed & Romanos, turbauit.

Baſilius Michaelem imp. necat & imperat. i. exercitum. Templum Michaelis in Gargano à Sarracenis diripitur.

De Vuinidis victis: Rotlandi epiſcopi à Sarracenis captione, & pretioſa, ſed doloſa (quia iam mortui) redemptione: Britonum cum Nortmannis adhuc impiis pactione: de apoſtatæ ſupplicio: Cœnobii S. Germani apud Parrhiſios à Nortmannis direptione & incendio: & vrbium contra eos munitione.

CAP. XXIII.

Winidi vincuntur.

LVdouicus, Ludouici regis Germaniæ filius, cum Saxonibus contra Winidos (qui è regione Saxonum ſunt) bellum committens, cum multa ſtrage hominum ex vtraque parte, quoquo modo victoriam eſt adeptus: indeque proſpere eſt reuerſus. Rotlandus Arelatenſis archiepiſcopus abbatiam ſancti Cæſarii apud Ludouicum imperatorem & Engilbergam non vacua manu adeptus, in inſula Camaria nimis vndecunque inclytiſſima † (in qua res ipſius abbatiæ plurimæ coniacent, & in qua portum Sarraceni habere ſolebant) caſtellum opere tumultuario de ſola terra ædificans, audito Sarracenorum aduentu in illud ſatis inconſulte intrauit: & applicantibus ad ipſum caſtellum Sarracenis, amplius quam trecentis ſuorum interfectis, ab eiſdem Sarracenis eſt captus, & in eorum naues deductus eſt ac religatus. Vnde CL. libris argenti, & CL. mantellis, & CL. ſpathis, & CL. mancipiis, præter ea quæ in placito data ſunt, ad redemptionem eius conceſſis, interea idem Epiſcopus in nauibus moritur XIII. Kalend. Octobris. Sarraceni autem ingenioſe accelerantes de redemptione illius, quaſi non poſſent ibi amplius immorari, ſi illum vellent recipere, redemptores illius redemptionem pro eo dare accelerarent, edicunt. Quod & factum eſt: & Sarraceni ſuſcepta omni redemptione, miſerunt eundem Epiſcopum ſedentem in cathedra, indutum veſtimentis ſacerdotalibus cum quibus captus fuerat, & velut pro honore deportauerunt eum è nauibus in terram. Redemptores autem illius volentes eum alloqui, & congratulari ei, inuenerunt eum mortuum. Quem cum maximo luctu exportantes ſepelierunt X. Kalend. Octobris, in ſepulchro quod ſibi ipſe parauerat.

Rotlandus abbatiam emit. al. ditiſſima.

Rotlandus epiſcopus captus à Sarracenis.

Britones cum Nortmannis paciſcuntur adhuc infidelibus.

Nortmanni caduntur.

Apoſtata ſupplicium.

S. Germani cœnobium diripitur.

Vrbium contra Nortmannos munitiones.

Salomon dux Britonum, pacem cum Nortmannis ad Ligerim reſidentibus, fecit: & vinum ſuæ partis de pago Andegauenſi, cum Britonibus ſuis collegit. Hugo abbas & Gaufridus cum Transſequanis, confligentes cum Nortmannis ad Ligerim reſidentibus, LX. circiter inde interfecerunt: & capientes quendam apoſtatam monachum, qui relicta Chriſtianitate ſe ad Nortmannos contulerat, & Chriſtianis infeſtiſſimus erat, decollari fecerunt. Ea tempeſtate, ſecunda irruptione Nortmanni Parrhiſios venerunt, & beati Germani monaſterium depopulati ſunt, cellarioque fratrum igne immiſſo, cum præda vndecunque adquiſita redierunt. Carolus vero ciuitates trans Sequanam ab incolis firmari rogauit, Cenomannos ſcilicet ac Thuronenſes: vt præſidio, contra Normannos, populis eſſe poſſent. Nortmanni autem hoc audientes, multam ſummam argenti, frumenti quoque & vini, ac animalium, ab incolis ipſius terræ quæſierunt, vt cum eis pacem facerent.

De Caroli Calui concubinatu cum Richilde: De legatis Adriani Papæ, & eius mandatis ad Carolum: De Caroli vana credulitate, de ægritudine Ludouici fratris eius.

CAP. XXIV.

Hermintrudis obitus.

CArolus in villa Duciaco, VII. Idus Octob. certo nuntio comperiens, obiiſſe pridie nonas Octobris Hirmintridem vxorem ſuam in monaſterio ſancti Dionyſii, vbi &ce-

& ſepulta eſt, exequente Boſone filio Buuini quondam comitis hoc miſſaticum †, apud matrem & materteram ſuam, Teubergam Lotharii regis relictam, ſororem ipſius Boſonis Richildem nomine, mox ſibi adduci fecit, & in concubinam accepit. Qua de re eidem Boſoni Abbatiam ſancti Mauritii, cum aliis honoribus, dedit: & ipſe Aquaſgrani in palatium, eandem concubinam ſecum ducens, feſtinare accelerauit: quatenus reſiduos illius partis homines, qui Lotharii fuerāt, ibi (ſicut ei mandauerant) in ſua ditione ſuſciperet: denuntians ſe abinde in palatium, quod Gundulfi villa † dicitur, ad feſtum ſancti Martini venturum, vt de prouincia & de ſuperioribus partibus Burgundiæ ad ſe venturos ſuſcipiat. Veniens autem Aquaſgrani, nullum obtinuit quem ante non habuit: & inde (vt denuntiauerat) ad Gundulfi villam peruenit: vbi legatos Adriani papæ, Paulum & Leonem Epiſcopos, ſuſcepit cum epiſtolis miſſis ſibi, & præſulibus ac regni primoribus in his Galliarum partium regionibus conſiſtentibus: in quibus continebatur, *Vt regnum quondam Lotharii, quod Ludouico Imperatori ſpirituali filio eius hæreditario iure debebatur, & quod ad eum poſt mortem ipſius Lotharii redit, vel homines in eo degentes, mortalium nullus inuaderet, nullus commoueret, nullus ad ſe conaretur inflectere. Quod ſi quis præſumeret, non ſolum per ſuæ auctoritatis miniſterium infirmaretur, verum etiam vinculis anathematis obligatus, nomine Chriſtianitatis priuatus, cum Diabolo omnino locaretur: & ſi quis de Epiſcopis tam nefariæ temeritatis auctorem vel tacendo fugeret vel non reſiſtendo conſentiret, non iam paſtoris, ſed mercenarii nomine ſe norit fore cenſendum. quia iam non pertineret ad eum quicquam de ouibus, non pertineret ad eum conſequenter de paſtoralibus dignitatibus.* Cum quibus Epiſcopis & nuntius Ludouici imperatoris venit, nomine Boderardus, de his nihilominus ſatagens. Carolus autem abſolutis Apoſtolicis & Imperatoris legatis, pellectus vanis ſuaſionibus falſorum nuntiorum, qui ei [illegible] quod frater ſuus Ludouicus viciniſſimus morti foret, iter in [illegible] partes arripuit: vt Hugonem Liutfridi filium, & Bernardum & Bernardi filium [illegible], ſicut & fecit: indeq; Aquaſgrani remeans, ibidem Natiuitatem Domini celebrauit.

i. nuntium. Gall. meſſage.
Richildis concubina.
Gundelſingen.
Legati Adriani papæ. Intermìnatio eiuſdem.
Nuntii falſi de ægritudine Ludouici.
al. Elſatias.

Anno DCCCLXX. inde ad Rorici Nortmanni colloquium, apud Nouiomagum palatium, perrexit: quem ſibi fœdere copulauit: & in die feſtiuitatis Septuageſimæ prædictam cōcubinam ſuam Richildem, deſponſatam atque dotatam in coniugem ſumpſit: & præter ſpem a fratre ſuo Ludouico Germaniæ rege ſibi nuntiantes legatos accepit, vt ſi quam ocyſſime Aquiſgrani non egrederetur, & regnum quondam Lotharii penitus non deſereret, idemque regnum ſicut Lotharii homines tempore obitus eius habebant, eis tenere pacifice non concederet, ſine vlla retractatione eum bello appeteret. Vnde inter eos nuntiis diſcurrentibus, eo vſq; cauſa perducta eſt, vt vtrinque huiuſmodi ſacramenta fierent: *Sic promitto ex parte ſenioris mei Caroli, quod ſenior meus fratri ſuo Ludouico regi, talem portionem de regno Lotharii regis conſentit habere, quam aut ipſi iuſtiorem & æquiorem, aut communes fideles eorum inter ſe inuenerint: nec eum in iſta portione, vel in regno quod anteà tenuit, per aliquam fraudem vel ſubreptionem decipiet aut forconſiliabit: ſi frater ſuus Ludouicus eandem firmitatem & fidelitatem, quam ex parte ſenioris mei Caroli habeo promiſſam, ſeniori meo ex ſua parte quandiu vixerit inuiolabiliter ſeruauerit.* Et hac [illegible] firma firmitate patrata, Carolus Aquiſgrani egrediens, vno itinere Compendium venit: ibique Paſcha Domini celebrauit: Indeque menſe Maio ad A[illegible] palatium venit. vbi & duodecim legatos fratris Ludouici, pro diuiſione r[illegible] ſu[illegible]erciloſe tam de ſanitate corporis Ludouici quam de proſperitate, quia R[illegible] Winidum ſibi diutino tempore infeſtiſſimum tam dolo quam bello ca[illegible] elati minus debito ſacramenta inter eos facta duxere ſeruanda. Quæ d[illegible] tie multiſque modis hinc atque illinc agitata, & per diuerſos nuntios alterutrum directa, ad hunc finem ex Caroli mandato peruenit, vt in illud regnum quod inter eos, ſecundum ſacramenta præſtita, diuidendum erat, pacifice conuenirent, & [illegible] cum c[illegible]ſu & vnanimitate communium fidelium ipſorum inuenirent, ſecundum ſacramenta inter eos præſtita illud regnum diuiderent. Interea poſt de multis impetitus (præcipue autem de [illegible] regiæ poteſtati, & inobedientia erga [illegible] Archiepiſcopum) H[illegible] Landunenſis epiſcopus, vt ſe ab impetitione expediret, in ſynodo Epiſcoporum dec[illegible] prouinciarum libellum propria manu ſubſcriptum porrexit hæc continentem. *Ego Hincmarus eccleſiæ Landunenſis epiſcopus, a modo & deinceps do*

Fœdus cum Rorico Nortmanno.
Nuptiæ concubinæ.
Litteræ minaces Ludouici regis.
Pacta regum.
Compiegne.
Legati Ludouici.
Caroli de regni diuiſione ſententia.
Hincmari accuſatio. Purgatio eiuſdem.

mino ſeniori meo Carolo regi, ſic fidelis & obediens ſecundum miniſterium meum ero, ſicut homo ſuo ſeniori, & Epiſcopus per directum † ſuo Regi eſſe debet: ac priuilegio Hincmari Metropolitani prouinciæ Remorum eccleſiæ, ſecundum ſacros canones & decreta ſedis Apoſtolicæ ex ſacris canonibus promulgata, pro ſcire & poſſe me obediturum profiteor. Et ſubſcripſit. Carlomannus etiam regis Caroli filius, & plurimorum monaſteriorum Abbas reputatus, quoniam inſidias erga patrem ſuum infideliter moliretur, Abbatiis priuatus in ciuitatem Siluanectenſem eſt cuſtodiæ mancipatus.

al. drictum. Gall. droict.

Carlomannus priuatur abbatiis.

De legatis per quos tandem regni Lotharii diuiſio facta eſt inter Carolum & Ludouicum: & de vtriuſque portione, qua Barbaris & vulgatis exprimitur vocabulis

CAP. XXV.

Legati Caroli ad Ludouicum ob regni diuiſionem. Franconfordiam.

CArolus rex legatos ſuos, Odonem ſcilicet Belgiuacorum epiſcopum & Odonem ac Harduinum comites, ad fratrem ſuum Ludouicum ad † Franconofurt dirigens, petiit vt ad regnum Lotharii diuidendum ſimul conuenirent: ipſeque Pontigonem petens, ibidem eos legatos accepit, nuntiantes vt ipſe ad Heriſtallium veniret, & frater eius Ludouicus ad Smarnam venturus eſſet: & in meditullio eorundem locorum Kal. Auguſti colloquerentur: & vnuſquiſq; eorum quatuor Epiſcopos & decem conſiliarios & interminiſteriales & vaſallos XXX. tantummodo, ad idem colloquium ducerent. Quo Ludouicus pergens Flameresheim in pagum Ribuarium venit: & de quodam ſolario vetuſtate confecto, ſubligis fractis, cum quibuſdam ſuorum cecidit: & aliquantulum periclitatus, in breui cõualuit: inde Aquaſgrani peruenit: & diſcurrentibus inter vtroſq; fratres & Reges nuntiis, tandem V. Kal. Auguſti ad locum colloquii conuenerunt: & hoc modo regnum quondam Lotharii inter ſe diuiſerunt. Et hæc eſt portio quam ſibi Ludouicus accepit.

Pith. p. 488.

Coloniam. Treueros. Vtrecht. i, Traiectum. Strasburg. i, Argentinam. Baſileam. Abbatiam Sueſtre. Berch. Nui Monaſterium. Caſtellum Indam. Sanctum Maximinũ. Ephterniacum. Horream. ſanctum Gandulfum. Fauerniacum. Polemniacum. Luxouium. Literam. Balmam. Offonis villam. Meiem. Monaſterium ſancti Deodati Bodonis monaſterium. Sriuagium. Romerici montem. Moirbachum. ſanct. Gregorii Mauri monaſterium. Eboresheim. Homouua. Maſonis monaſterium. Homburch. S. Stamphim †. Straburch. Eroſtein. S. Vrſi in Saladoro. Grandiuallem. Altani petram. Iuſtiniani † Vallem. Cluſi caſtellum. Carnones, Henbodesheim. Abbatiam de Aquis. Homchirche. Auguſtchirche. Comitatum Teſtebrãt. Bauiam. Harmarias. Moſam ſubteriorem de iſta parte. Item Moſam ſuperiorem quantum de iſta parte eſt. Lingas quantum de iſta parte eſt. Diſtrictũ Aquenſe. Diſtrictũ Trectis. In Ribuariis Comitatus. V. Mogenenſium. Bedagouuam. Nithacouuam. Sarachouuam ſubteriorem. Bleſirchouua. Selme. Albechennam. Suentiſcum. Calmontẽ. Sarachouuam ſuperiorem. Odornenſe quod Bernardus habuit. Solocenſe. Baſiniacũ. Eliſcouue. Warachſtudingum. Emaus. Baſalchouuam. In Eliſatio Comitatus II. De Friſia duas partes: de regno quod Lotharius habuit, ſuper iſtam portionem propter pacis & charitatis cuſtodiam, ſuperaddimus iſtam adiectionem, ciuitatem Mettenſem, cum abbatia ſancti Petri, & ſancti Martini, & comitatu Moslenſi, cum omnibus villis in eo conſiſtentibus, tam dominicatis quam etiam vaſallorum. De Arduenna ſicut flumen Vrca ſurgit inter Bislaue & Tumbas, ac decurrit in Moſam: & ſicut recta via pergit in Bedenſi, ſecundum quod communes miſſi noſtri rectius inuenerint: excepto quod de Conduſtrio eſt ad partem Orientis trans Vrcam, & abbatias Pramiam & Stabolam cum omnibus villis dominicatis & vaſallorum.

Stapul. Iuſtinianam.

Prum. Bislaue.

Beſantium. Vienna.

Et hæc eſt portio quam Carolus de eodem regno ſibi accepit. Lugdunum, Veſontium †. Viennam. Tungros. Tullum. Viridunum. Camaracum. Viuarias. Vzotias &

Montem

Montem Falconis. Sancti Michaelis. Suldum monaſterium. Sanctam Mariam in Biſinuono. Sancti Martini in eodem loco. Sancti Augerii. Sancti Marcelli. Sancti Laurentii. Lendenſi Sennonam, abbatiam Mellam.†. Molbutium. Laubias. Sancti Gaugerici. Sancti Saluii. Criſpinno. foſſas Marilias. Humulfiurt.† Sancti Seruatii. Malinas. Ledi. Suniuacum Antonium. Condatum. Merrelecchi. Tichuium. Lutoſam. Calmontem. Sanctam Mariam in Deonant. Echam. Andanam. Wasloos †. Altum montem. Comitatum Texandrum. In Brachanto comitatus IV. Cameracenſem. Hamonem. Lonienſem. In Hasbanio Comitatus IV. Moſam ſuperiorem de iſta parte Moſæ. Moſau ſubteriorem, quantum de iſta parte eſt: Linga †, quod de iſta parte eſt Moſæ, & pertinet ad Verſatum †. Scarpomuſæ. Viridunenſe. Dulmenſe. Ælon. Waurenſe. comitatus II. Moſnunſe. †. Caſtritium. Condruſt. De Arduenna ſicut flumen Vrca ſurgit inter Bislane & Tombas, ac decurrit ex hac parte in Moſam: & ſicut recta via ex hac parte Occidentis pergit in Hodenſe, ſecundum quod miſſi noſtri rectius inuenerint. Tullenſe aliud. Odornenſe quod Temarus habuit. Barrenſe. Portenſe. Salmoringum. Lugdunenſe. Viennenſe. Viuarias. Vzetium. De Friſia tertiam partem. Et poſtridie, ſcilicet IV. Idus eiuſdem menſis, ſimul iterum conuenerunt: & valedicentes ſibi mutuo, ab inuicem diſceſſerunt. Ludouicus videlicet Aquaſgrani rediens: & Carolus Liptinos vxorem ſuam ſibi obuiam venire iubens, partem ipſius regni quam accepit, ſicut placuit ſibi diuiſit. Indeque per monaſterium ſancti Quintini ad Syluacum, & inde per Cariſiacum Compendium veniens, autumnalem venationem in Cotiæ ſaltu exercuit.

Gildini. Leudenſi. Niellam. Hunulfuirt. Sunnilacum. Tichuinum. Wasler. Lingas. Verſatum. Moſuntiſe.

De vulneris quod ex caſu Ludouicus acceperit difficili curatione: de Legatis Papæ, & Imperatoris ad eum miſſis, & ad fratrem remiſſis: de Reſtitii Vuinidi captiuitate & excæcatione De filiorum Ludouici diſcordia & paciſcendi die

CAP. XXVI.

LVdouicus læſionem contuſionis, quam ex ſupradicto caſu de ſolatio perpeſſus fuerat, minus neceſſario curari à medicis ſuſtinens, computreſcentem ab eiſdem medicis ſecari fecit: vnde & longiori quam ſperauerat tempore Aquiſgrani decubuit: vbi & pene deſperatus, vix mortem euaſit: ibique apoſtolici Adriani Legatos (Ioannem & Petrum itemque Ioannem epiſcopos & Petrum Cardinalem Eccleſiæ Romanæ presbyterum) ſed & oratores Ludouici Imperatoris (Vincbodum epiſcopum & Bernardum comitem) ſuſcepit, ſibi denuntiantes vt de regno Lotharii nepotis ſui, quod fratri ſuo Ludouico imperatori debebatur, non ſe intromittere præſumeret: & in breui abſolutos, ad fratrem ſuum Carolum eos direxit: & ipſe mox vt aliquantulum conualuit ad Reghinsburg pergens, Reſtitium Winidorum regulum a Carlomanno per dolum nepotis ipſius Reſtitii captum, & aliquandiu in cuſtodia detentum, poſt iudicium excæcari & in monaſterium mitti præcepit, eiuſque filios Ludouicum & Carolum ad ſe venire mandauit. Qui ſentientes, ſatagente matre, inclinatiorem voluntatem patris erga Carlomannum quam erga ſe, ad illum venire detrectarunt.

Vulnus Ludouici curatum. Legati Adriani papæ & Ludouici imp. Reſtitius excæcatus in monaſterium mittitur. [illegible] Ludouici diſſenſio.

Ludouicus ad placitum ſuum, quod Franconofurt condixerat, ante Quadrageſimæ initium venit: & ſatagentibus legatis, inter eum & filios ſuos vtrinque factæ ſunt firmitates, vt vſque ad futurum Maium menſem & ipſi ex parte patris ſecuri manere poſſent, & illi deuaſtationem regni, quam inceperant, dimitterent, & pacifice vſque ad idem placitum degerent. Et hoc ita parato negotio, Ludouicus ad Reghinsburg † rediit.

Paciſcendi dies utrobique condicta. Reghenesburch.

De regni Lotharii noua diſceptatione per legatos Papæ & Caroli regis: De Carlomanni e cuſtodia ereptione & ſubterfugio ac ſeditione in patrem: De Viennæ obſidione & captione. Carlomanni fraudulenta deditionis ſimulatione: De conſciorum eius condemnatione, & excommunicatione: De honoribus in Boſonem fratrem Richildis impenſis

CAP. XXVII.

Carolus peracta venatione autumnali, ad monaſterium ſancti Dionyſii feſtiuitatem ipſius Sancti celebraturus perrexit: vbi ipſa die inter miſſarum ſolennia, præfatos Apoſtolici legatos, cum epiſtolis ad ſe & ad Epiſcopos regni ſui directis tenentes, *Legatorum mina.* ter ſibi regnum quondam Lotharii, quod fratri ſuo Imperatori debebatur, interdicentibus, moleſte ſuſcepit: & deprecantibus eiſdem Legatis cum quibuſdam fidelibus *Carlomanni cuſtodia eximitur.* ſuis, Carlomannum filium ſuum a cuſtodia ex Syluanectenſi ciuitate abſolutum, & cum maneie præcepit: Ipſos autem legatos Domini Apoſtolici & Imperatoris vſque Remos deduci fecit: & vndique plurimos fidelium ſuorum illuc conuenire faciens, *Legati regii.* per octo dies ibidem immorans, eoſdem abſoluit: & ſuos oratores, Anſegiſum videlicet presbyterum monaſterii ſancti Michaelis Abbatem, & Etharium laicum, Romam cum epiſtolis ad Dominum Apoſtolicum, ſed & pannum ad altare ſancti Petri de veſtimentis ſuis aureis compoſitum, cum duabus coronis aureis gemmis ornatis, miſit, *Carlomanni perfugium & ſeditio.* & ipſa Lugdunum vſque peruenit. Vnde Carlomannus noctu a patre fugiens, in Belgicam prouinciam venit: congregans ſecum plurimos ſatellites ac filios Belial, tantam crudelitatem & deuaſtationem ſecundum operationem Sathanæ exercuit, vt credi non poſſit, niſi ab ipſis qui eandem depopulationem viderunt atque ſuſtinuerunt. Quod Carolus nimium ægre tulit: non tamen iter ſuum deſeruit: ſed Viennam, in qua *Bertha in Vienna obſidio. Vienna deditur.* Bertham vxorem Gerardi erat obſeſſurus, quantocyus adiit (nam Gerardus morabatur in altero caſtello) in qua obſidione circumiacentes regiones nimis fuere vaſtatæ. Carolus autem ingenioſe inter eos, qui in Vienna erant illam cuſtodientes, diſſenſionem mittens, magnam partem eorum ſibi conciliauit. Quod ſentiens Bertha, ad Gerardum direxit. Qui veniens Carolo ciuitatem reddidit, in quam idem Rex vigilia natiuitatis Domini intrans, natiuitatem Domini ibidem celebrauit.

Anno DCCCLXXI. Carolus Vienna in poteſtatem ſuam ſuſcepta, a Gerardo ſibi obſides dari pro aliis caſtellis ſuis miſſis tradendis coëgit: & tribus nauibus Gerardo datis, per Rhodanum cum ſua Bertha & mobilibus ſuis, à Vienna permiſit abſcedere: & ipſam Viennam Boſoni, fratri vxoris ſuæ, commiſit. Ipſeque per Altiſſiodorum & Senones, ad monaſterium S. Dionyſii quantocyus potuit venire maturauit. *Vienna Boſoni traditur.* Quod audiens Carlomannus, cum ſuis complicibus ad Moſonium† perrexit, & *hod. Pont à Mouſſon.* [illegible] caſtellum, cum villis circumiacentibus deuaſtauit. Vnde quatuor nuntios ſuos ficte ad *Ficta Carlomanni ſubmiſſio.* patrem ſuum direxit, mandans, *Quod ſine honoribus ad illum, fidei ſuæ credens, venire, & Deo [illegible] illis de quibus commiſerat ſatisfacere vellet, tantum vt eos qui cum eo erant miſericorditer tractaret, qualiter ſalui eſſe valerent.* Non tamen a malo cepto vel aliquantulum [illegible] Carolus autem rex ad eundem filium ſuum Carlomannum cum duobus ex [illegible] duos ſecum retinuit) Gauzlium abbatem monaſterii ſancti Germani & Baldoinum Comitem ipſius Carlomanni ſororium miſit: mandans [illegible] qua ad eum ſecure poſſet venire, ſi vellet. Ipſe autem Carlomannus [illegible] ſe venturum, alios nuntios impoſſibilia quærentes [illegible] partes Tullenſes perrexit. Carolus autē iudicium quærens de talibus qui [illegible] ſcilicet Diaconum & Eccleſiæ ſanctæ miniſtrum a ſe Domino tradi [illegible] & [illegible] ac talia flagitia atque facinora & depopulationes in regno ſuo fe[illegible] udi-

iudicium mortis [illegible] quæ illorum erant infiſcari præcepit: & ordinatis † ſcaris qui eundem Carlomannum cum ſuis complicibus a regno propellerent, iudicium epiſcopale de illis expetiit: & quoniam Apoſtolus præcipit, cum huiuſmodi nec cibum ſumere, eoſdem Epiſcopi in quorum parochiis tanta mala commiſerant, ſecundum ſacros canones priuauerunt communione: ſicut in epiſtolis continetur, quas inde, iuxta ſacras regulas, ad alios epiſcopos tranſmiſerunt. De Carlomanno autem (quia diœceſeos Senonenſis erat Diaconus, & poſt præſenti per duas vices ſacramenta periurus erat, ſicut pater eius publica annuntiatione omnibus qui affuerunt intimare curauit) & tantam rebellionem & infidelitatem contra illum, & tanta flagitia in regno ſuo commiſerat, iudicium Epiſcoporum illius prouinciæ experiendum decreuit: & ſic ad monaſterium ſancti Dionyſii [illegible] Quadrageſimali tempore, vſq; ad ſanctum Paſcha ibidem immoraturus, regreditur: & ſabbato ante Palmas illuc adueniens ibi Paſcha Domini celebrauit. Poſt Paſcha obuiam Engilbergę Imperatrici (ſicut ei per ſuos nuntios mandauerat) ad ſanctum Mauritium perrexit. Sed certo comperiens nuntio, eandem Engilbergam apud Trientum cum Ludouico rege Germaniæ menſe Maio locuturam, a condicto deflexit itinere, & Syluacum venit. Ibiq; Adalardus, ex parte Ludouici fratris ſui veniens, petiit vt cum eodē fratre ſuo Ludouico locuturus ſecus Treiectum veniret: cum idem Ludouicus Reghimsburg poſt emiſſum hoſtem † cum Carlomanno filio ſuo aduerſus Winidos, Aquaſgrani rediret. Carolus autē filio ſuo Ludouico Beuſonem, fratrem vxoris eius, camerarium & oſtiariorum magiſtrum conſtituit. Huic & honores Gerardi Comitis Biturigenſis dedit: cum Bernardo, itemque Bernardo marchione in Aquitaniam eum miſit, & diſpoſitionem ipſius regni ei commiſit: Bernardo autem Tholoſæ comiti poſt præſtita ſacramenta, Carchaſonem & Rhedas concedens, Tholoſam remiſit.

Conſiliorum Carlomanni eodem nomine. *Scaræ, turmæ ſunt.* *Hoſtem, copias armatas vocat. Hiſpan. Hueſte.* *Beſonis honores.*

De mutua Ludouici regis Germaniæ filiorumque circumuentione: & de eiuſdem cum Engilberga imperatrice contra Carolum factione & conſpiratione: De Synodo octaua Conſtantinopoli acta, & quæ in ea de imaginum adoratione diſcuſſa ſint. de Ludouici coronatione, & Engilbergæ inſolentia & rebellione: De Rorici Nortmanni in Carolum fide, & Adriani papæ obitu

CAP. XXVIII.

PRædictus autem Ludouicus rex Germaniæ filios ſuos Ludouicum & Carolum ad ſe vocans, vt eos cum Carlomanno pacificaret, doloſe illis minari fecit. Sed & iidem filii ſui & homines eorum, doloſe nihilominus Ludouico ſacramenta præbuerunt: & volens idem Ludouicus pater, vt iidem filii ſui cum fratre illorum Carlomanno aduerſus Winidos pergerent, obtinere non potuit: vnde hoſtem quam maximam potuit cum Carlomanno direxit: & ipſe (vt prædictum eſt) apud Trientum cum Engilberga loquens, partem regni Lotharii quam contra Carolum accepit, neglectis ſacramentis inter eos pactis, ſine conſenſu ac conſcientia hominum quondam Lotharii, qui ſe illi commendauerant, clam reddidit. vnde vtrinque ſacramenta, prioribus ſacramentis, quæ cum fratre ſuo pepigerat, diuerſa & aduerſa, inter eos ſunt facta. Quibus patratis, Engilberga nuntium ſuum ad Carolum miſit: mandans ei, ſicut & prius, vt ad ſanctum Mauritium illi occurreret. Carolus vero compertis iis quæ inter eam & fratrem ſuum acta fuerant, noluit illuc ire: ſed nuntios ſuos ad eam direxit, qui nihil certi ab ea ei renuntiauerunt.

Mutua patris filiorumque circumuentio. *Ludouici cū Engilberga contra Carolum factio.*

Adrianus papa, ſecundum quod Nicolaus prædeceſſor eius diſpoſuerat, legatos ſuos, Donatum ſcilicet Hoſtienſem epiſcopum, & Stephanum Nepeſinum epiſcopū,

Legati Adriani papæ ad Baſil. imp.

& Marinum Diaconum ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & Baſilium ... & ad filios eius Conſtantinum & Leonem Auguſtos Conſtantinopolim ... bus & Anaſtaſius bibliothecarius Romanæ ſedis, vtriuſque linguæ, Græcæ ... & Latinæ peritus, perrexit: & ſynodo congregata (quam *Octauam vniuerſalem* ... illuc conuenientes appellauerunt) exorta ſchiſmata de Ignatii depoſitione, & ... dinatione ſedauerunt, ſociũ anathematizantes, & Ignatiũ reſtituentes. In qua ... do de *imaginibus adorandis* aliter, quam orthodoxi doctores antea diffinierant, ... runt. & quædam pro fauore Romani pontificis qui eorum votis de imaginibus ... randis annuit, & quædam contra antiquos Canones & contra ipſam ſuam Synodum conſtituerunt, ſicut qui eandem ſynodum legerit patenter inueniet. Ludouicus ... Imperator, in vigilia Pentecoſtes Romam apud ſanctum Petrum venit & poſt ... coronatus ab Adriano Papa, poſt celebrata miſſarum ſolennia, vna cum eo ad Lateranenſe Palatium, cum pompa equitando coronatus perrexit. Et exercitu collecto Roma iterum in partes Beneuentanas perrexit. Et quia primores Italiæ Engilbergam propter ſuam inſolentiam iam habebant exoſam, in loco illius filiã Winigiſi ... ſtituentes, obtinuerunt apud eundem Imperatorem, vt nuntium ... teret, quatenus in Italia degeret, & poſt illum non pergeret, ſed eum in Italiam reuerſurum expectaret. Ipſa autem nõ obediens illius mandato poſt eum ire maturauit: & Wibodum epiſcopum ad Carolum, quaſi amicitiæ gratia, miſit putans neſcire ... quæ inter illam & Ludouicum regem Germaniæ pacta fuere. Wibodus autem ... pontem † Liadi ad Carolum venit. Nam illuc, pro quibuſdam in Burgundia ca... componendis, perrexerat: vbi ei nuntiatur ab hominibus Bernardi filii Bernardi ... nardum qui Vitellus cognominabatur occiſum eſſe, & eius honores prædicto Bernardo ſunt dati.

Octaua ſynodus.

Imagines nõ adorandas ſomnis hic author.

Ludouici Imp. coronatio.

Engilberga inſolentia.

Liadi.

Carolus autem à Burgundia ad Gundulfi villam, placitum illuc antea condictum habiturus Kal. Septembribus reuertitur: vbi aliquantiſper immoratus, cum quæ viſa fuere diſpoſuiſſet, venandi gratia Ardennam petiit: & Octobrio menſe, nauigio per Moſam vſq; Traiectum veniens, cum Rorico & Rodulpho Nortmannis (qui ... uiam ei nauigio venerant) locutus, Roricum ſibi fidelem benigne ſuſcepit, & ... ſum infidelia machinantem & ſuperflua expetentem, dimiſit inanem. Tum ... ipſius inſidias, fideles ſuos ad munitionem parauit: indeq; per Attiniacũ itinere equeſtri reuertens, natiuitatem Domini in monaſterio ſancti Medardi † celebrauit. Adrianus papa defungitur, Ioannes archidiaconus Romanæ eccleſiæ, XIX. Kalend. Ianuarias in locum illius ſubſtituitur.

Roricus Nortmannus fidus.

Apud Sueſſionas.

Adriani papæ obitus.

De Carlomanni degradatione, pernicioſa conſultatione, & vt excæcetur ſententia

CAP. XXIX.

ANNo DCCCLXXIV. quia multi erant in regno Caroli, & in aliis regnis, qui expectabant vt per Carlomannum filium eius adhuc rediuiua mala ſanctæ Eccleſia, in regno eius, & in ... regnis, remergerent (de quibus regio miniſterio cum conſilio fidelium ... , ſecundum morem prædeceſſorum & progenitorum ſuorum Regum, leges paci eccleſiæ & regni ſoliditati congruas promulgauit, & ab omnibus obſeruari decreuit) Epiſcopos apud Syluanectenſem ciuitatem, ... qua ... Carlomanni ... , ... vt ſecundum ſacros Canones, a ... diuina ... præſumptione licet eis diſcedere epiſcopale miniſterium de... illo conſequeretur. Quod ſane ipſi fecerunt, deponentes ... ab omni ... , ... ibi com... ne ... a. Poſt ... & ... illum & ſuos complices ad argumentum aliud ... ad nomen & ad potentatum regium ... p... di... ... habere ... , & qui Epiſcopo ... eccle... ... ferit, etiã tonſuram eccleſiaſticã amittere licentius poſſet. Vnde ... depo-

Carlomanni degradatio.

d[illegible] ardentius ſe cœperunt iterum coniungere, & alios in [illegible] ſuam, etiam [illegible] regnis, quos valerent abducere: quatenus vbi primum [illegible] inuenire poſſent, illum a cuſtodia in qua [illegible], donec videretur ſi ſe a malis ſuis conuertere vellet) educerent, & ſibi Regem conſtituerent. Quapropter neceſſe fuit, etiam de quibus ab Epiſcopis iudicatus non fuerat, in medium deuocare, & ſecũdum ſacrarum legum decreta, pro admiſſis [illegible] iudicio mortis addictum, mitiori ſententia (vt locum & ſpatium pœnitendi haberet, & grauiora admittendi locus & ſpatium, ſic ut meditabatur, non daretur) luminibus, acclamatione cunctorum qui affuerunt, orbari: quatenus pernitioſa ſpes pacem odientium, de illo fruſtrata foret: & Eccleſia Dei ac Chriſtianitas, in regno eius, cum infeſtatione paganorum, ſeditione exitiabili perturbari non poſſet.

Malorum cũ Carlomanno conciliabula

Carlomannus excæcari iudicatur.

De Diabolo qui viſibiliter Carolum filium Ludouici tentauit, ſecutus eſt & vicit, victum poſſedit, poſſeſſum vexauit: de Beneuentanorum ad defectionem ſollicitatione, & inſidiis Adelgiſo poſitis

CAPVT XXX.

LVdouicus Germaniæ rex, ante natiuitatem Domini ad Franconofurth palatium venit: ibique Natiuitatem celebrauit, & placitum ſuum ibidem, circiter Kalend. Febr. condixit: quo filios ſuos Ludouicum & Carolum, & cum aliis ſuis fidelibus homines, qui de regno quondam Lotharii illi ſe commendauerunt, præcepit venire. [illegible] dum ibi degeret, venit ad Carolum filium eius Diabolus, transfigurans ſe in angelum lucis: & dixit illi, quod pater eius, qui illum cauſa Carlomanni fratris ſui perdere moliebatur, Deum offenſum haberet, & regnum in breui amitteret: & eidem Carolo Dominus illud regnum habendum diſpoſitum haberet, & quod illud in proximo obtineret. Ipſe autem Carolus timore perterritus, Eccleſiam eſt ingreſſus, quæ domui in qua iacebat adhærebat, quo cum Diabolus eſt inſecutus: eique iterum dixit; *Cur times & fugis? nam niſi ex Deo veniſſem, tibi annuntians quæ in proximo ſunt futura, in hanc domum Domini, te ſequens non intrarem.* His & aliis blanditiis ei perſuaſit, vt communionem a Deo ſibi miſſam (vt aiebat) de manu illius acciperet, ſicut & fecit: & poſt buccellam ipſe introiuit in eum Sathanas. Veniens autem ad patrem ſuum, & reſidens in concilio eius cum fratre, & aliis fidelibus, tam epiſcopis quam laicis patris ſui, ſubito inuaſus ſurrexit & dixit, *Quod ſeculum vellet dimittere: & quod vxorem ſuam carnali commertio non contigerit*, & diſcingens ſe ſpatha, cadere illam permiſit: & cum vellet ſe balteo diſcingere, & veſtitu exuere, cœpit vexari. Comprehenſus autem ab Epiſcopis & ab aliis viris, turbato patre, & omnibus qui affuerunt vehementi ſtupore perculſis, ductus eſt in Eccleſiam: & Liutbertus archiepiſcopus induens ſe ſacerdotalibus veſtibus, miſſam decantare cœpit. Cum autem ventum ad locum Euangelii fuit, cœpit magnis vocibus, patria lingua VEH † clamare: & ſic cõtinuis vocibus VEH illud clamauit, vſq; dũ miſſa celebrata fuit. Quẽ pater eius Epiſcopis & aliis fidelibus ſuis committens, per ſacra loca ſanctorum Martyrum deduci præcepit, vt illorum meritis & orationibus a Dæmone liberatus, ad ſanam mentem Domino miſerante redire præualeret. Deinde diſpoſuit illum Romam dirigere: ſed quibuſdam euentibus interuenientibus, iter illud di[illegible]ſit.

Diaboli ſuggeſtio.

Diabolus Carolum ſequitur.

Carolum poſſidet.

† Wehe, German.

Ludouicus Imperator Italiæ in Capua reſidens (mortuo iam Lamberto caluo, & appulſo patricio Imperatoris Græcorum, cum exercitu, in ciuitatem quæ Hydrontum dicitur, in auxilium Beneuentanorum qui cenſum quem Imperatoribus Franciæ catenus dabant, illi perſoluturos ſe promittebant, quoniam aliter Adelgiſum obtinere non poterat, [illegible] mandauit apoſtolico Ioanni compatri Adelgiſi, vt ad eũ apud Capuam veniret, & ſibi Adelgiſum reconciliare: [illegible] oſtentare, quod nunquam intercedente beati Petri vicario, ipſum Adelgiſum reciperet. de quo iurauerat, quod nunquam de

Imperator Græcus Beneuentanos tentat

illis partibus rediturus eſſet, antequam illum caperet : quum reuera [illegible] ſua cum [illegible]inere non poſſet.

De Nortmannis Andegauos occupantibus: & Carlomanni cæcati ad Ludouicum Germaniæ regem perfugio contra Carolum patrem: de Andegauorum obſidione: Rodulfi Nortmanni cæde: de VVinidorum motu, & pacatione: de Nortmannorum cum vrbe Andegauenſi deditione: de hyeme niuoſa, æſtate ſicca, & Salomonis Britonum ducis cæde.

CAPVT XXXI.

Nortmanni Andegauos occupant. CArolus exercitum Britanniam verſus denunciat, vt Nortmanni qui Ande[illegible] ciuitatem occupauerant, non æſtimarent ſe aduerſus eos illuc iturum, nec [illegible] lia loca, in quibus ita conſtringi non poſſent, aufugerent. Dum autem illuc pe[illegible] in ipſo itinere nunciatum eſt ei, quod factione fratris ſui Ludouici Germaniæ [illegible] *Carlomanni perfugium.* Carlomannus cæcus per homines quondam ſuos, conſentientibus duobus p[illegible] monachis, de Corbeia monaſterio ſublatus & ad Ludouicum fuerat cohiben[illegible] interueniente Adalardo in ſuam contrarietatem perductus. Vnde non magnopere *Andegauorum obſidio.* Carolus perturbatus: ſed iter cœptum peragens, cum exercitu collecto ciuitatem Andegauenſem (in qua Nortmanni depopulatis quibuſdam vrbibus, euerſis caſtellis, [illegible] cleſiis & monaſteriis incenſis, & agris in ſolitudinem redactis, iam diuturno tem[illegible] reſidebant) obſedit, & ſæpe fortiſſima circundedit : Salomone duce Britonum [illegible] Meduanam fluuium, cum copiis Britonum in eius auxilio reſidente. Et dum Carolus rex in hoc negocio occupatus erat, Salomon filium ſuum, Wigonem nomine, ad eum cum primoribus Britonum miſit. Qui filius eius ſe Carolo commendauit: & fid[illegible] tem coram fidelibus ſuis illi iurauit.

Rodulphi Nortmanni cædes. Interea Rodulfum Nortmannorum ducem, qui multa mala in regno Caroli ex[illegible]erceuerat in regno Ludouici cum quingentis & eo amplius complicibus ſu[illegible], Car[illegible]o re[illegible]idente ſecus Andegauenſem ciuitatem, non incerta relatio[illegible]ur. *Locuſtæ.* Multitudo autem locuſtarum per Germaniam & Gallias, maxime autem in [illegible]paniam a[illegible]eo ſe eff[illegible]udit, vt Ægyptiacæ plagæ potuerit comparari.

Ludou[illegible]cus rex Germaniæ apud Mettenſem ciuitatem placitum ſuum tenere di-*Winidorum motus* ponens, nuntium ac[illegible]epit, quod niſi citiſſime filio ſuo Carlomanno in marcha contra Winidos ſubueniret, illum vlterius non videret. Qui ſtatim verſus Reghinsbur[illegible] pergens, Carlomannum cæcum Liutberto Archiepiſcopo paſcendum in monaſterio [illegible] Al[illegible] apud Ma[illegible]am commendauit: euidenti demonſtrans indicio, qua[illegible] i[illegible]i diſplicuerunt mala quæ idem Carlomannus in ſanctam Dei Eccleſiam, & in populum C[illegible]ianum ac contra patrem ſuum egit, quandocunque vel vbicunque pr[illegible] *Winidorum pacatio.* [illegible]. Ad Re[illegible]nsburg [illegible]tem perueniens, per miſſos ſuos, Winidos ſub diuerſi[illegible] p[illegible] [illegible]ibus co[illegible]ſtitu[illegible]os, modo quo potuit ſibi reconciliauit. Legatos autem ab illis qui Be-*Bœmi l. Bœmani.* [illegible]n[illegible] dicuntur cum dolo miſſos, ſuſcipiens in carcerem miſit.

Nortmannorum deditio. Conditiones pacis. Carolus ergo vi[illegible]iter ac ſtrenue obſidionem Nortmannorum in gyro And[illegible]gauen[illegible] exc[illegible]ens, adeo Nor[illegible]nnos perdomuit, vt primor[illegible]illorum ad [illegible] vene[illegible] ſeſeque illi [illegible]ommendauerint, & ſacramenta qualia iuſſit egerint, & obſi[illegible] q[illegible] quan[illegible] qua[illegible]t, il[illegible] dederint, vt de ciuitate Andegauenſi conſtituta [illegible]ie ex[illegible] re[illegible] ſe q[illegible]andiu vi[illegible]t, nec prædam facerent, nec fi[illegible]i c[illegible] pere[illegible]tes vt ei[illegible] in quadam inſula Ligeris fluuii, vſque in menſem Febr[illegible] reſidere [illegible]re[illegible]tum habere liceret. Et in menſe Febru[illegible]rio quicunque ex eis iam baptiza[illegible] [illegible], & Ch[illegible]at[illegible] de cætero veraci[illegible]ter [illegible]ere vellent, ad eum venirent : & [illegible] adhuc pagani Chriſtiani fieri vellen[illegible] [illegible]pſi[illegible] [illegible]poſitione bapt[illegible]

[illegible]

vero ab illo regno diſcederent, vlterius ſicut dictum eſt, ad illud in malum non redituri.

Poſt hæc vna cum Epiſcopis & populo, cum maxima religionis deuotione, corpora ſanctorum Albini & Licinii, quæ etiſſa timore Nortmannorum de tumulis ſuis fuerant, cum muneribus magnis ſuis in locis reſtituit. Sicq; eiectis ab Andegauorum ciuitate Nortmannis, cum acceptis obſidibus Carolus menſe Octobrio per Cenomannos & Ebrocenſe oppidum, ac ſecus caſtellum nouum apud Piſtas Ambianis Kalen. Nouem peruenit. Indeque apud Andriacam villam ac circumcirca venationem exercens, ad monaſterium S. Vedaſti peruenit: ibiq; Natiuitatem Domini celebrauit. Anno DCCCLXXIV. hyems prolixa & fortis, & niuis tanta fuit numietate perfuſa, quantam nemo ſe vidiſſe meminerit. *Reliquiæ repoſitæ.* *Hyems & nix ſumma.*

Carolus in purificatione ſanctæ Mariæ cum ſuis conſiliariis placitum in monaſterio S. Quintini tenuit: & ieiunium Quadrageſimale in monaſterio ſancti Dionyſii peragens, ibidem Paſcha dominicum celebrauit. Generale quoque placitum Idibus Iunii, in villa Duziaco tenuit: vbi & annua ſua dona accepit. Indeq; per Attiniacum, & conſuetos manſionaticos † Compendium adiit. Æſtas longa ſiccitatem fœni, & meſſium inopiam reddidit. *† metata, ſtationes.*

Salomon dux Britonum, qui nuntiabatur interea dubiis nuntiis quandoque quidem infirmus, quandoque autem mortuus, certa relatione Carolo apud Compendium nuntiatus eſt hoc ordine mortuus: videlicet inſecutus a primoribus Britonum Paſcuitano & Vrbano atq; Wigone filio Ruulni, necnon & Francis hominibus (quos valde afflixerat) & capto ac cuſtodiæ mãcipato filio eius Wigone, fuga lapſus in Paucherum ſeceſſit: & quoddam monaſteriolum ingreſſus, vt ſe liberare valeret, circumuentus a ſuis, quod a nemine Britonum quicquam mali ſuſtinere deberet, traditus eſt Francis hominibus, Fulgoaldo & aliis, ſicque ab iis excæcatus, poſtridie mortuus eſt repertus: dignam vicem ſortitus, qui dominum ſuum Heriſpoium, in Eccleſiam eius perſecutionem fugientem, & inuocantem Dominum, ſuper altare occidit. *Salomonis Britonum cædes.*

De Ludouici & Caroli regum & fratrum colloquio: Richildis abortiuo partu: de Ludouici Imperatoris Italiæ morte. & Caroli ob id in Italiam profectione, & filiorum Ludouici contra eum miſſorum vanis conatibus: de Ludouici in fratrem molitione, & procerum Franciæ perfidia: de Caroli à papa ſuſceptione & coronatione: Boſonis ducatu, & nuptiis: Synodique indictione.

CAPVT XXXII.

LVdouicus rex Germaniæ ad fratrem ſuum Carolum, filium ſuum Carolum cum aliis ſuis miſſis direxit: petens vt ſimul loquerentur ſecus Moſellam. Ad quod placitum cum Carolus pergeret, ventris ſolutione detentus ad illud placitum, ſicut fuerat condictum, peruenire non potuit. Vnde collocutio eorum, Caroli ſcilicet & Ludouici, ſecus Moſam apud Heriſtallium circa Kal. Decemb. fuit. De qua collocutione Carolus per monaſterium ſancti Quintini rediens, natiuitatem Domini Compendii celebrauit: & Ludouicus eandem ſolennitatem Aquiſgrani agens, inde ad palatium Franconofurd vltra Rhenum rediit. *Ludouici & Caroli colloquium.*

Anno DCCCLXXV. Carolus circa initium Quadrageſimæ monaſterium S. Dionyſii adiit: vbi & Paſcha Domini celebrauit, & Richildis vxor eius noctu ante quartam feriam Paſchæ aborſu filium peperit, qui baptizatus mox obiit. Illaq; dies purificationis ſuæ poſt parturitionem in eodem monaſterio expectante, Carolus ad Bariſinum perrexit: indeque ad Letanias celebrandas, ante Aſcenſionem Domini ad monaſterium ſancti Dionyſii rediit: & in vigilia Pentecoſtes Compendium venit. *Bariſinum.*

[illegible] Trebat. L[illegible]cus ex Germania men[illegible]e Maio in Tri[illegible] quia ibi quæ medi[illegible]atus fu[illegible]rat perficere non pot[illegible] Auguſto ad eundem locum deſtinau[illegible]t.

Ludouici Imp. Italiæ mors.

Carolus vero menſe Auguſto ad Duziacum ſecus Ardennam pe[illegible] n[illegible]tio Ludouicum nepotem ſuum Italiæ Imperatorem ob[illegible]e comperit. [illegible] inde mouens ad Pontigonem peruenit, & quoſcunque po[illegible]it de vic[illegible]s [illegible]riis obuiam ſibi venire præcepit: & a quibuſcunque valuit, ſuppetias in itinere [illegible] accepit: & inde Lingonas peruenit: & eos quos ſecum in Italiam ducere præd[illegible] expectauit. Sicque Ricl[illegible]ildem vxorem ſuam per ciui[illegible]atem Remenſem ad Sylua[illegible] remittens, & filium ſuum Ludouicum in partem regni, quam poſt obitum Lothar[illegible] nepotis ſui contra fratrem ſuum accepit, dirigens, Kal. Septembribus iter ſuum [illegible]cepit & per ſancti Mau[illegible] monaſterium pergens, montem Iouis tranſ[illegible]it & ſic It[illegible] ingreſſus eſt.

Carolus Italiam adit.

Filii Ludouici ab eo contra Carolum miſſi.

Ludouicus rex Germaniæ frater eius, filium ſuum Carolum in Ital[illegible]am, vt frat[illegible] ſuo aduerſaretur, tranſmi[illegible]it. Quem Carolus rex fugam arripere & [illegible]nde abſcedere [illegible]git. Ludouicus autem rex Germaniæ iterum alium filium ſuum Carlom[illegible] quibus potuit, in aduerſitatem fratris ſui in Italiam direxit. Quod prænoſcens Car[illegible]s rex, obuiam ei cum validiori manu perrexit. Et quia Carlomannus prænouit ſe patru[illegible] ſuo non poſſe reſiſtere, pacem petens cum eo locutus eſt, & ſacramen[illegible]is vtrinq[illegible] [illegible]mati[illegible] ad propria rediit. Ludouicus ergo rex Germaniæ perſuadente En[illegible]lra[illegible] [illegible]dam Caroli regis camerario & domeſticiſſimo (ſed ſuaſione Richildis reginæ a[illegible]noribus deiecto, & a ſua familiaritate abiecto) cum exercitu & filio cognom[illegible] Ludouico vſque ad Attiniacum venit. Ad quem obſiſtendum, primores re[illegible] (iubente Richilde regina) ſacramento ſe confirmauerunt, quod non ſeruau[illegible]unt: ſed ex ſua parte regnum Caroli peſſundantes hoſtili more deuaſtauere. Similiter & [illegible]udouicus cum ſuo exercitu idem regnum peſſundedit: Sicq; Natiuitatem Dom[illegible] in A[illegible]tiniaco agens, per placi[illegible]amentum primorum regni Caroli deprædatione f[illegible]a, c[illegible] quibuſdam comitibus ex regno Caroli, qui ad eum ſe contulerant rediit: & per I[illegible]eu[illegible]rorum ciuitatem tranſiens, ad palatium vltra Rhenum Franconofurd peruenit [illegible]idemque dies Quadrageſimæ & Paſcha Domini celebrauit. vbi & certo n[illegible]io [illegible] mam vxorem ſuam apud Reghinsburg palatium ob[illegible]e nuper poſt Natiu[illegible] Domini comperit. Carolus autem quibuſdam de primor[illegible]bus ex Italia ad ſe non v[illegible]ientibus, pluribus vero receptis, Romam inuitante papa Io[illegible]ne perrexit: & [illegible] Kal[illegible]. Ianuar. ab eo cum gloria magna in eccleſia ſancti Petri [illegible]cep[illegible] eſt.

Ludouicus in Carolum venit.

Procerum Franciæ perfidia.

Emma regina obit.

Carolus à papa ſuſcipitur.

Anno DCCCLXXVI. in die Natiuitatis Domini, idem Carolus bea[illegible] multa & pretioſa munera offerens, in Imperatorem eſt vnctus & coronatus, a[illegible] Imperator Romanorum eſt appellatus, & Nonis Ianuar. Roma exiens Pa[illegible] placitum ſuum habuit. & Boſone vxoris ſuæ fratre Duce ipſius terræ c[illegible], & corona ducali ornato, cum [illegible]legis eius, quos idem Dux expetiit, in eodem regno [illegible]electis, per montem Iouis & per monaſterium ſancti Mau[illegible] red[illegible]ns, v[illegible] Paſcha Domini apud monaſterium ſancti Dionyſii celebrare valeret, iter accelerauit. Q[illegible]d [illegible] Ric[illegible]is d[illegible]ens apud Syluacum, pridie Nonas Mart. mox illi obuiam mou[illegible]: & cum ſumma feſtinatione per Remos, Catalaunos & Lingo[illegible]as, [illegible]ltra Ve[illegible] loco qui [illegible] Watnar[illegible] [illegible]ontana, pridie Idus Mart. ve[illegible] cum qua Imperator per Ve[illegible] ac Lingonas, Catalaunos & Remos ciuitates & per Compendium pal[illegible] [illegible]ſie[illegible], ad monaſterium ſancti Dionyſii peruenit: ibique Paſcha Domini celebra[illegible] Q[illegible]cer[illegible]ens legatos Apoſtolici, Ioannem T[illegible] & I[illegible] A[illegible] [illegible]e A[illegible] Senenſem, illorum conſilio medi[illegible] mente I[illegible] g[illegible] [illegible]oritate Apoſtolica & ſanctione ſua apud Pontigonem indixi[illegible] qu[illegible] [illegible] & Catalau[illegible]os ciuitates peruenit.

Carolus Imperii accipit inſignia.

Boſo dux Mediolanenſium.

[illegible]

[illegible] poſtquam Imperator ab Italia in Fra[illegible] B[illegible] [illegible]one, filiam Ludouici Imperatoris H[illegible]rme[illegible]ardem [illegible] apud eum mor[illegible]batur, [illegible]quo conludi[illegible] [illegible]

De

De Synodi in Gallia actæ celebritate: de Anſegiſi ambitione ad primatum fauente Imperatore Carolo: de eiuſdem Caroli inſolentia: de pacto cum Ludouico fratre: de Formoſi damnatione. Iterum de ſuper primatu Anſegiſi lectis literis: de Frotharii Burdegalenſis petitione: & de Imperatoris in habitu Græcanico luxu

CAPVT XXXIII.

VNdecimo Kalend. Iul. Indictione IX. Epiſcopis & cæteris quibuſque clericis veſtibus eccleſiaſticis indutis, & domo ac ſedilibus palliis† protenſis, atq; in gremio ſynodi & proſpectu imperialis ſedis, lectorio † ſuppoſitis ſacroſanctis Euangeliis, venit dominus Imperator Carolus in veſtitu deaurato habitu Franciſco, cum legatis Apoſtolicæ ſedis in ſynodum: & cantoribus antiphonam, *Exaudi nos Domine*, cum verſibus & *Gloria Patri* cantantibus, poſt *kyrie eleiſon*, & data oratione a Ioanne Tuſcanenſi epiſcopo, reſedit dominus Imperator in ſynodo, & legit Ioannes Tuſcanenſis epiſcopus epiſtolas à domino Apoſtolico miſſas: cum quibus & legit epiſtolam de primatu Anſegiſi Senenſis epiſcopi, vt quoties vtilitas eccleſiaſtica dictauerit, ſiue in euocanda ſynodo, ſiue in aliis negotiis exercēdis, per Gallias & Germanias Apoſtolica vice fruatur †: & decreta ſedis Apoſtolicæ per ipſum Epiſcopis manifeſta efficiātur: & rurſus quæ geſta fuerint, eius relatione (ſi neceſſe fuerit) Apoſtolicæ ſedi pandantur: & maiora negocia ac difficiliora quæq; ſuggeſtione ipſius à ſede Apoſtolica diſponenda & enucleanda quærantur. Petentibus autem Epiſcopis, vt eis permitteretur ipſam legere epiſtolam quibus erat directa, non adquieuit Imperator: ſed reſponſum quæſiuit ab eis, quid de his iuſſis Apoſtolicis reſponderent. Quorum reſponſio talis fuit, vt ſeruato ſingulis Metropolitanis iure priuilegii, ſecundum ſacros canones, & iuxta decreta ſedis Romanæ pontificum ex eiſdem ſacris canonibus promulgata, domini Ioannis Papæ Apoſtolicis iuſſionibus obedirent. Et cum Imperator & legati Apoſtolici ſatagerent, vt abſolute Archiepiſcopi reſponderent, ſe obedituros de primatu Anſegiſi, ſicut Apoſtolicus ſcripſit, aliud niſi quod prædictum eſt, reſponſum ab eis extorquere non potuerunt: excepto quod Frotharius Burdegalenſis epiſcopus, quoniam à Burdegala ad Pictauos indeque ad Bituricum fauore Principis contra regulas ſe contulit, per adulationem reſpondit, quod Imperatori placere cognouit. Tunc motus Imperator dixit, quod dominus Apoſtolicus ei ſuas vices commiſit in Synodo, & quod iſdem præcepit, ille exequi ſtuderet: & accepit ipſam epiſtolam inuolutam, vna cum Ioanne Tuſcanenſi & Ioanne Aretino, & dedit illam Anſegiſo & iuſſit ſellam plectilem poni ante omnes Epiſcopos Ciſalpini regni ſui, iuxta Ioannem Tuſcanenſem, qui ad dextram illius ſedebat: & præcepit Anſegiſo vt ſupergrederetur omnes ante ſe ordinatos, & ſederet in eadem ſella: Remorum archiepiſcopo reclamante, audientib. omnibus, *hoc factum ſacris regulis obuiare*. Imperator tamen in ſententia ſua permanſit: & petentibus Epiſcopis, vt liceret eis ſaltem exemplar ſibi de epiſtola directa ſumere, nec hoc vllo modo impetrauere: & ſic ſoluta eſt Synodus in die illa. Decimo Kalend præfati menſis iterum conuenerunt Epiſcopi: in quo conuentu lectæ ſunt epiſtolæ a domino Apoſtolico laicis miſſæ, & lecta eſt electio domini Imperatoris, ab Epiſcopis & cæteris Italici regni firmata: ſed & capitula quæ in palatio Ticinenſi conſtituit, ab omnibus confirmari fecit: quæ & Epiſcopis Ciſalpinis confirmare præcepit: & ſic ſoluta eſt Synodus in illa die. Quinto Nonis Iulii conuenerunt iterum Epiſcopi ſine Imperatore: & habitæ ſunt contentiones de presbyteris, ex diuerſis parochiis clamantibus ad legatos Apoſtolici, & ſic ſoluta eſt Synodus in hac die.

Synodalis celebritas.
† apoſtolio. i. pulpito.
Anſegiſi in primatu ambitio.
† ſ. fungatur.
Caroli Imp. inſolentia in ſynodo.
Lectæ literæ confirmation[is] Imperatoris.

Quarto Non. eiuſdem menſis iterum conuenerunt Epiſcopi: & Imperator in Synodo reſidens audiuit oratores fratris ſui Ludouici regis, Willebertum archiepiſcopum Coloniæ, & Adalardum ac Menigardum comites, per quos petiit partem de regno

Pactum cũ Ludouico rege Alemanniæ.

Ludouici Imperatoris, filii Lotharii fratris eorum, ſicut ei competere [illegible] & illi firmatum erat ſacramento. Et legit Ioannes Tuſcanenſis epiſtol[illegible] pa Epiſcopis re[illegible] Ludouici directam: & dedit exemplar Willebe[illegible] vt deferret illud præfatis Epiſcopis: & ſic ſoluta eſt præfata Synodus in [illegible] Idus Iulii conuenerunt Epiſcopi: & circa horam nonam venerunt legati [illegible] ſtolici, Leo epiſcopus & apocriſarius ac nepos Apoſtolici, atque Pe[illegible]ru[illegible] F[illegible]ronii epiſcopus, deferentes epiſtolas Imperatori & Imperatrici, & ſalutationes Apoſtolici ad Epiſcopos: & ſic ſoluta eſt Synodus in illa die.

Formoſi damnatio recitatur.

Sexto Idus Iulii conuenientibus Epiſcopis, lecta eſt epiſtola Apoſtolici de [illegible]mnatione Formoſi epiſcopi, Gregorii nomenclatoris, & conſentientium eis: & præſentata ſunt Imperatori ab Apoſtolico miſſa dona: inter quæ fuerunt præcipua [illegible]ptrum & baculus aureus. Sed & Imperatrici dona ſunt ab eo miſſa, pallia, & arm[illegible]æ cum gemmis: & ſic ſoluta eſt Synodus in illa die. Pridie idus Iulii conuenerunt [illegible]ſcopi, & miſit Imperator vicarios Apoſtolici, increpare durius Archiepiſcopos & [illegible]piſcopos qui pridie non venerant, ſicut præcepit. Illis autem canonice rati[illegible] reddentibus rationem, ſopita eſt increpatio. Et lecta eſt, à Ioanne Tuſcane[illegible] iter[illegible] epiſtola, iubente Imperatore, pro primatu Anſegiſi: & quæ[illegible]ta e[illegible]t ab Epiſcopis de[illegible]

Reſponſio de primatu Anſegiſi.

inde reſponſio. Et reſpondentibus ſingulis Archiepiſcopis, *Quod [illegible]eluti ſui ant[illegible] illius anteceſſoribus regulariter obedierunt, ita eius decretis vellent obedi[illegible]e*; tunc faci[illegible]us e[illegible]rum admiſſa reſponſio, quam fuerat in Imperatoris præſentia: & [illegible]iterum poſt [illegible]tas contentiones de presbyteris diuerſarum parochiarum reclamantibus ad le[illegible]

Frotharii petitio.

Apoſtolici, lecta eſt proclamatio Frotharii Burdegalenſis archiepiſcopi, qui[illegible] no[illegible]terat conſiſtere propter infeſtationem paganorum in ciuitate ſua, vt liceret ei Bi[illegible]cenſem metropolim occupare. Cuius pe[illegible]tionibus vnanimitas Epiſcoporum nul[illegible]nus adquieuit. Et iubentibus legatis Apoſtolici, vt XVII. Kalend. Auguſti conu[illegible]

Carolus Imp. in veſtitu Græcanico.

Epiſcopi mane, circa horam nonam venit Imperator Græcanico more parat[illegible] & [illegible]ronatus, deducentibus eum Apoſtolicæ ſedis legatis more Romano veſtit[illegible], ad [illegible]ſcopos eccleſiaſticis veſtimentis indutos: & cæteris ſecundum modum primæ [illegible]æ dici (quando inchoata eſt Synodus) præparatis, vt prius cantata antiphona, *Exaudi [illegible] Domine*, cum verſibus & Gloria, *poſt kyrie eleiſon* data oratione à Leone epiſcopo, re[illegible]derunt omnes: & legit Ioannes Arc[illegible]us quandam ſcedulam ratione & auctorit[illegible] [illegible]arentem. Poſt quam legit Odo Bel[illegible]uagorum epiſcopus quædam capitula, a le[illegible] Apoſtolici & ab Anſegiſo & eodem Odone ſine conſcientia ſynodi dictata, [illegible] diſſona, & nullam vtilitatem habentia, v[illegible] & ratione & auctori[illegible] c[illegible]a & [illegible]co hic non habentur ſubiuncta. Iterum mota eſt interrogatio de primatu A[illegible] poſt multas ab Imperatore & legatis Apoſtolici contra Epiſcopos querimo[illegible]as, tantum in nouiſſimo quantum & in principio Synodi exinde A[illegible]ſeg[illegible] [illegible]oſt hæc perrexit Petrus epiſcopus [illegible] & Ioannes Tuſcanenſis ad c[illegible]culum Imperatoris: & adduxerunt Imperatricem Richildem coronatam in Synod[illegible] & [illegible]e illa iuxta Imperatorem, ſurrexerunt omnes, & ſtantes quique in gradu ſuo, [illegible] laudes Leo epiſcopus & Ioann[illegible] T[illegible]en[illegible] epiſcopus: & poſt laude[illegible] actas [illegible]minum Apoſtolicum & dominum Imperatorem & Imperatricem & cæteros, iuxta morem, data oratione a Leone Gaumenſi epiſcopo, ſoluta eſt Synodus. P[illegible]ca [illegible]e[illegible]tor legat[illegible] m[illegible]era[illegible]s Apoſtol[illegible], Le[illegible]nem & Petrum [illegible]rem[illegible] R[illegible] & [illegible]eis Anſe[illegible] S[illegible]enſe[illegible]piſcopum, & Adalga[illegible] A[illegible]ſtid[illegible]ne[illegible]em epiſc[illegible]. In

Normanni baptizati.

terea baptizati ſunt quidam Normanni ab Hugone abbate & [illegible] & pr[illegible] hoc ad Imperatorem adducti & munerati ad ſuo[illegible] red[illegible] d[illegible]m, vt N[illegible] pe[illegible] [illegible]

[illegible] & [illegible] Kalend. ve[illegible] [illegible]

p[illegible] molestiam corpor[illegible] [illegible]ratus

e[illegible]que Idu[illegible] Augu[illegible]

De Lu[illegible] regis [illegible]manorum obitu. Nortmannorum ad Sequanam gr[illegible]one. de Ludouici iunioris, hoc eſt filii Ludouici defuncti relig[illegible] animo, & noua iudicii forma. de Imperatoris in eum dolo: de Imperatoris fuga, & militum ac procerum eius cæde aut captiuitate, & ſpoliatione turpi quidem, ſed ob perfidiam principis merita: de Richildis in fuga partu. De Imperatoris donationibus impiis, quibus Abbatias dedit, & filii eius ac Richildis morte: de abbatia ſancti Germani longa per comites Pariſienſis peculatione.

CAPVT XXXIV

DEcime[illegible]ono Kalend. Septemb. imperator venit Remos. [illegible]deq; recto itinere venit ad Syluacum: & v. Kal. Septemb. mi[illegible] legatos Apoſt[illegible], [illegible] Ioannem & Odonem epiſcopum, cum aliis nuntiis ſuis ad fratrem ſuum Ludouicum, & filios eius, ac Epiſcopos atq; primores regni ſui. Q[illegible]bus mi[illegible], [illegible] via Impe[illegible]ato[illegible] Cariſiaci nuntiatum eſt, præfatum Ludouicum regem in Fr[illegible] v. K[illegible] Septembres obiiſſe, & iv. Kal. eiuſdem menſis in monaſteri[illegible] S. Na[illegible]arii ſep[illegible] f[illegible]e. Imperator autem directis oratoribus [illegible] ad primores regni [illegible], Cariſiaco mouit: & ad Sathanacum villam peruenit: di[illegible]po[illegible] habe[illegible] M[illegible]tatem adire, & Epiſcopos ac primores regni quondam fratris ſui ad ſe venientes recipere, & repente mutato conſilio perrexit Aquaſgrani: indeq; C[illegible], & Apoſtolici legati cum eo: prędantibus omnibus, ſine vllo di[illegible]. Nortmanni vero cum centum circiter nauibus magnis (quas [illegible]trates *barcas* vocant) xvi. Kal. Octob. Sequanam [illegible]traue[illegible]t. Quod cum apud C[illegible]lo[illegible] [illegible]riarum fuiſſet, nihil pro hoc a negotio, quod cœperat, immutauit. L[illegible] eius cum Saxonibus & Thoringis, ex altera parte Rheni fluminis c[illegible]ntra eum [illegible]. & oratoribus ad patruum ſuum Imperatorem directis, be[illegible]ignitatem eius expe[illegible] [illegible]n i[illegible]pe[illegible]. Tunc ipſe ac co[illegible]es ei[illegible] & le[illegible]anis [illegible] petierunt, irridentibus eos i[illegible]is qui erant cum Imperatore. Ludouicus autem [illegible] regis fil[illegible], decem homines cum aqua [illegible], & decem [illegible] aqua f[illegible]a, ad [illegible]dic[illegible]um misit coram eis, qui c[illegible] illo [illegible] Deus in ill[illegible] iudicio declararet, [illegible]per ius & æquum [illegible] illc habere deberet [illegible] regno, quam pater ſuus [illegible] di[illegible]ſit ex e[illegible] parte, quam [illegible]um fra[illegible]e [illegible] C[illegible] ſen[illegible] & per ſac[illegible]mentum a[illegible]it. Q[illegible] Ludouicus cum ſuis, ad Andranacum [illegible] aſtrum Rhenum [illegible] ratori nu[illegible] fuiſſet, Rich[illegible] Hi[illegible] epi[illegible]op[illegible] ad Hariſtall[illegible] ipſe [illegible]us Rh[illegible] [illegible]m perrexit: præmittens ad eum nu[illegible], vt quo[illegible] con[illegible]iar[illegible]s ſu[illegible]s [illegible], & tractare[illegible] de pace inter e[illegible]. Q[illegible] Ludouicus hu[illegible] & [illegible], [illegible] m[illegible] qu[illegible] d[illegible] d[illegible] ip[illegible]a con[illegible] [illegible]tur. Imperator vero Non[illegible]s Octobri[illegible] ſui [illegible] ex[illegible], [illegible] pe[illegible] & a[illegible], qu[illegible] Andra[illegible]cum peruenit: fatig[illegible] hominibus & equis de[illegible]raui & [illegible] itiner[illegible] [illegible] noctem [illegible] ecce [illegible] Ludouico [illegible] [illegible]r [illegible] cum e[illegible] [illegible] co[illegible], & [illegible] & [illegible] Imp[illegible] venit. [illegible] pe[illegible] q[illegible]

impedimentum quoniam omnes *Sagmae*, Imperatoris & aliorum ... ſed & mercatores, & qui ſcuta vendentes Imperatori & exercitui ... in anguſto itinere fugientibus viam clauſerunt. Fuerunt autem in ... ſione occiſi Ragenarius & Hieronymus comites, & multi alii. Capti ... dem campo & ſylua vicina fuerunt Ottulfus epiſcopus, Gauzlinus abbas, ... nus comes, Bernardus comes, Adalardus comes, ... comes, & plures ... Omnes autem ſauginas† & ea quæ mercatores portabant, exercitus Ludouici a ... impleto dicto quod ait Propheta: *Væ qui prædaris, nam & ipſe prædaberis*, omnia quæ ... datores, qui erant cum Imperatore habuerunt, ſed & ipſi etiam Hludouico ... præda fuerunt: adeo vt qui adminiculo equorum effugere potuerunt animas ... berent pro ſpolio. Cæteri autem ita ſunt a villanis deſpoliati, vt fœno & ſtramine ... luti verenda celarent, & nudi profugerent quos inſequentes occidere noluerunt. ... facta eſt plaga magna in populo prædatore. Richildis vero audiens VII. Idus O... de fuga exercitus imperialis, & ipſius Imperatoris, ab Heriſtallio mouit: & fugiens ... ſequenti nocte galli cantu in via peperit filium: quem poſt partum homo ſuus ante portans, fugiendo vſq; ad Antenacum detulit. Imperator autem VII. Idus Octob. veſperi ad monaſterium S. Lamberti peruenit. Ad quem Franco & Hilduinus abbas a R... childe VI. Id. redierunt: & cum eo fuerunt, vſq; dum poſt Richildem ad Antennacum peruenit. Inde Duziacum adiit: vnde ad Antennacum rediit: & placitum ſuum in Salmontiaco XV. die poſt feſtum S. Martini condixit. Ludouicus, Ludouici regis quondam filius, de Andrunaco per Sintiacum † Aquaſgrani rediit, ibiq; tribus diebus ... que obuiam fratri ſuo Carolo apud Confluentem venit: vbi ſimul locuti, Carolus verſus Mettos, indeq; in Alemanniam infirmus rediit, Ludouicus vero vltra Rhenum ... rexit. Carlomannus frater eorum nec ad eos, nec ad patruum ſuum Carolum Imperatorem (ſicut mandauerat) venit, occupatus in belligeratione contra Winidos. Carolus imperator Conradum & alios primores, ad Nortmannos qui in Sequanam venerant, miſit: vt quocunq; modo poſſent, fœdus cum eis ferirent, & ad condictum placitum ei renuntiarent. Dominus imperator Carolus ad placitum ſuum in Salmontiacum (... condixerat) venit: ibiq; homines de parte regni quondam Lotharii, quam frater ſuus Ludouicus contra eum acceperat, ad ſe poſt fugam de Andrunaco venientes ſuſcepit, & quibuſdam Abbatiolas, ſicut erant, integras dedit, quibuſdam de abbatia Marcianna†, quam diuiſerat, beneficiola donauit: & ſic ad ſe venire permiſit. Copias ... contra Nortmannos, ſecus Sequanam vt in procinctu eſſent diſpoſuit: ipſe autem ad Verzinniacum † villam veniens grauiter, paſſione pleureſis eſt infirmatus, adeo vt viuere deſperaret. Ibique Natalem Domini celebrauit.

Anno incarnationis Dominicæ DCCCLXXVII. conualeſcens ex infirmitate Carolus, per Cariſiacum Compendium venit. Vbi dum moraretur, ... us eius, qui antequam Richildi ad Antennacum veniret in via natus fuerat, ... & ... ſone auunculo ſuo de fonte ſuſceptus, Carolus nominatus deſ... ur & ad ... ſterium ſancti Dionyſii ſepeliendus defertur. Ea tempeſtate Gauzlinus ... cœnobii ſancti Vincentii ſanctique Germani dominum adiit Imperatorem ... quatenus ſtipendia Monachorum ſub eo degentium, per priuilegii ſui au... toritatem diſponeret: ne per ſuccedentia tempora, auaritia Abbatum de iis quæ au... ritas regia ſtatuerat, aliquid mutilaret. Quod quamuis ſimplici animo egerit, cupiditas tamen principum ... rancorum ſubſequentium, in hac ordinatione oculum ... Nam qu... prudentiſſimus abbas Irmino omnium redhibitiones villarum ſancti Germani (videlicet vſque ad vnum ouum, ac pullum, vel etiam *ſcindulam*) ... pro ... ſub vno comprehendit, & quantum Monachi in proprios v... ... que Abbas ad ... Regis vel in proprium ſibi vendicaret ... decedente ... , Robertus comes Pariſiorum qui marchio ... batur frater vid. Odonis regis, necnon Hugomannus, q... regis, ea quæ Abbates accipiebant, ſibi addixerunt: & ... Ea vero quæ tunc ... ex ... ... bus diſtribuerunt, & ... ri eccleſia ... ... giu m huiuſmodi. *In nomine ſanctæ & ...*

Margin notes:
al. carina.
al. Sauginas. Germ. Saumroß.
Eſa. 33
Richildis fuga, & in ea partus.
hod. Sinzig
Confluens.
Abbatia donata. Marciana.
Verzinniacü
Richildis filius moritur.

[illegible] rex. Si ea quæ prædeceſſores [illegible] digna [illegible] [illegible] monitionibus in[illegible], [illegible] ſtatu [illegible] F[illegible] [illegible]orum Dei [illegible]e decreuerunt, noſtris confirmamus e[illegible], hoc nobis proculdubio ad æternam beatitudinem regnique noſtri tutelam profuturum eſſe credimus, atque exinde apud Dominum retributionem in p[illegible]rum habere confidimus. Igitur notum [illegible] omnibus fidelibus ſanctæ Dei eccleſiæ, ac noſtris, præ[illegible]ntibus ſcilicet ac futuris, quia vir venerabilis [illegible]orlinus [illegible]bba monaſterij [illegible] conf[illegible]oris Chriſti Germani & ſancti Vincentij martyris, necnon & Monachi eiuſdem congregationis, de[illegible] oratores noſtri ſugge[illegible]erunt [illegible] noſtræ, vt pro Dei amore & futuro eiuſdem congregationis ſuf[illegible]gio, ne aliqua ſucc[illegible]orum n[illegible]rorum ne[illegible]ntia ordo in e[illegible] mo[illegible]aſticus futuris temporibus perturbaretur, vt ſæpe man[illegible]ſtum eſt contigiſſe, ſuper quaſ[illegible]am villas neceſſitatibus eorum per proprium confirmationis præceptum genitoris noſtri [illegible] [illegible]crent [illegible] [illegible]ugusti eid[illegible]m congregationi deputatas, ſuper alias [illegible] a memorato fid[illegible] noſtro [illegible] abbat[illegible] [illegible]orum [illegible]pendiis, quæ annuatim in cibo & potu accipere debebant, [illegible] conſen[illegible] [illegible] [illegible]lis collatas, firmitatis noſtræ præceptum fieri deberet, per quod tam ea quæ [illegible] [illegible]bus habere videbantur, quam etiam ea quæ a largitat[illegible] noſtra in præ[illegible]nt[illegible] confirmabantur, [illegible] ac ſecurius per ſuccedentia tempora tenerent ac poſſ[illegible]derent. N[illegible] [illegible]orum [illegible]titionibus [illegible]mentiæ noſtræ aurem accommodantes, veluti poſtulauerunt, [illegible], confirmantes eis regali teſtamento has villas, quarum hæc ſunt vocabula, in p[illegible] Parr[illegible] [illegible]niacum, & Spinogilum, & villulam Catticantum. In Senonico A[illegible] [illegible] Matriolas, quam inclytæ memoriæ auus noſter Carolus ad ligna ſubminiſ[illegible] [illegible] [illegible]rato contulerat cœnobio, Nouigentum etiam. In Meldenſi [illegible]ellum & in [illegible]nciacu[illegible] [illegible] Villaris, & [illegible]llam nihilominus ſupra mare, videlicet ad veſtime[illegible] & [illegible] [illegible] non & per plures neceſſitates in diuerſis monaſterii officiis ſupplendis, dormitorii [illegible] domus infirmorum, piſcatoriæ quoque ac per neceſſaria medicinæ adiumenta, [illegible] ad [illegible] dia ſaponis picemque emendam, ad vaſa vinaria componenda, & ad [illegible] nec[illegible] [illegible]tilitates à Decano procurandas, & inſuper ad recomminandam vel recooperiendam domum infirmorum, cellariique & reliquarum officinarum habitacula ex antiqua conſtitutione Decano deputata. Inſuper ad refectiones Dominicis diebus, & deputatis ſolennitatibus [illegible]anct[illegible]rum, fratribus amminiſtrandas. Pro ſtipendiis autem victualibus, quæ eis a parte [illegible] [illegible]tur, ſicut in præfato genitoris noſtri præcepto continetur ac noſtro, dele[illegible]mus [illegible] [illegible]um con[illegible]ſu & voluntate Gorlini abbatis omniumque fratrum eiuſdem congreg[illegible], h[illegible] [illegible]nfra[illegible]ptas, Calau in pago Stampinſe, cum integr[illegible]ate & hoſpi[illegible]s ſuis quæ [illegible] [illegible]lam quoque Rubrum in eodem pago, Theo[illegible]axium [illegible] nihilominus cum omni inte[illegible]ritate in P[illegible] Par[illegible]ſiaco. Et Bantiolum [illegible] in pago Senonico, cum hoſpitiis quæ ſunt in villa quæ vocatur Cam[illegible] Cubinium etiam in p[illegible] Lauinenſ[illegible]. In p[illegible]us quoque Auſtraſi[illegible] [illegible] villam ve[illegible] ab[illegible] [illegible] T[illegible]nas dict[illegible]m, ſicut & in præcepto a[illegible] [illegible] [illegible]derunt, cum omnibus appendiciis ſuis, quicquid in præſenti illuc proſ[illegible] de cætero [illegible]rentur. Et clauſum quod eſt [illegible]tum prope monaſterium ip[illegible]us ſancti præſ[illegible]. [illegible] [illegible] pro modiis frumenti mi[illegible]e tre[illegible]ntis vi[illegible]nti, & pro centum oct[illegible] pro caſei penſis centum ſexaginta, & pro modiis viginti adipis, & pro vi[illegible] ſextari[illegible] pro quatuor ſextariis mellis, & duabus ceræ [illegible]bris omni menſe, pr[illegible] pro bracis [illegible] viginti per duodecim modia, & pr[illegible] horto [illegible] quam [illegible] habetur. Quoniam hæc omnia ab Abbate minus [illegible]lene [illegible] [illegible]tur. vt ex iſtis ſtipendiariis villis, per ſuccedētia tempora dormitorium fratrum, & [illegible] cooperiantur. Reliqua vero cœnobii ædificia de [illegible]bbatia re[illegible]cooperien[illegible]a ſunt, e[illegible] part[illegible] fratrum reemendandis. Vinum autem in potum quotidianum [illegible]tionis, ex [illegible] Villa noua, tam de vineis dominicis quam partionibus fratribus d[illegible]. Sin aute[illegible] dem vineis ad numerum duum millium modiorum non peruenerint, [illegible] numerus [illegible] Abbatiæ villis in fratrum & hoſpitum vſus in ref[illegible]ortio edentium, iuxta [illegible] ab Abbate perompleatur. Duobus etiam fratribus in eadem Villa noua [illegible] [illegible]bidem conſuetudo fuit, dentur, & torcularia iuxta ſolitum reemend[illegible]ntur, [illegible] [illegible]rentur, [illegible]inuſque ex more ad monaſterium d[illegible]. Vineas qu[illegible] ab eiſdem excoli, vindemiari, à quibus olim cultæ [illegible]erunt & vindemiatæ, [illegible] [illegible]ne in beneficium quibuſlibet datæ. De melle quin[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ra, ſicut de villa Lucarias perſoluit, vſibus fratrum ab A[illegible] [illegible]

A [illegible]

[illegible]

[illegible]d Th[illegible]

[illegible]. Balbanis

[illegible]nsia.

hominum largitate donata, vna cum clauſo ſecus monaſterio ſito, eiſdem fratribus ſt[illegible] iure conce[illegible]imus. Refectiones denique miſſa ſancti Germani V. Kalend. Iunii & dedicatione L[illegible] vel anniuerſario domini Childeberti regis, & feſtiuitate ſan[illegible]i Vincentii, cœna Domini, [illegible] ſancti Paſchæ, & de volatilibus cum pulpaſti[illegible], in natiuitate Domini tribus diebus, [illegible] in Pa[illegible] ſi[illegible]militer tribus, irrefragabiliter eis ab Abbate eis miniſtrari ſufficienter decreuimus. Charitates etiam in eiſdem feſtiuitatibus ex antiquo more bis ipſis a parte Abbatis dentur. De ſupradi[illegible] ro villis ſtatuimus illis in reliquis natiuitatis Domini & Paſchæ diebus volatilia cum pulpa[illegible] cano ſubminiſtrari, excepto quod Theſaurario & aliis miniſterialibus facere conſtitutum eſt. Item ordinamus ipſis alias refectiones à Decano præberi, videlicet de Calau in feſtiuitate tranſlatione [illegible]cti Germani, & de Theodaxio in feſtiuitate ſancti Dionyſii. Præterea decreuimus, vt de [illegible] quæ vocatur Boſpacium in pago Laudunenſi, quam eiſdem fratribus per regiæ auctoritatis præceptum ad locum refugii pietatis noſtræ clementia miſericorditer conceſſeras, Idibus Iunii, quando Deus nos naſci in mundo voluit, & VIII. Idus Iunii, quando Rex Regum in regno nos vngi in Re[illegible] pia dignatione diſpoſuit, refectio eis a Decano ſpecialiter exhibeatur. Quæ commemoratio po[illegible] tum noſtrum, depoſitionis die cum me Dominus vniuerſæ carnis viam ingredi iuſſerit, conuertatur. Concedimus igitur has villas in hoc noſtro præcepto ſuperius nominatas, cum Eccleſiis & appenditiis ſuis, cum reditibus ac mancipiis, cum precariis ſeu beneficiis exinde datis, cumque omnibus ad ſe pertinentibus, ipſius congregationis fratribus ad multiplices eorum neceſſitates ſupplendas, re[illegible]li auctoritate per noſtræ confirmationis præceptum ſtabili ac perpetuo iure concedimus atque firmamus, præcipientes regia poteſtate, & per ſanctam inuiolabilem Trinitatem atque examen tremen[illegible] iudicii, Angelorumque ac Sanctorum omnium reuerentiam coniurantes, vt nemo Abbatum per ſucceſſiones, quod noſtro roboratum eſt edicto, ſubtrahere vel minuere audeat, aut ad [illegible] ſus [illegible]nos retorqueat, vel alicui quicquam in beneficium inde tribuat, ſed neque ſeruitia ex eis exactet, paranedos aut expenſas ad ſuas vel ad hoſpitum ſuſceptiones recipiat, ſiue manſionaticos inde ex[illegible]at, ſicut nec conſuetudinis vnquam fuit: Supraſcripta autem ad centum viginti Monachorum [illegible]ſum ſunt ordinata, ex quo nil vnquam cuiquam Abbatum licebit ſubſtrahere. Augeri vero [illegible] te voluerit, multiplicatis ad vſus eorum opibus accumulentur diuini ſeruitii cultores. Qui [illegible]ero noſtro tempore aliter facere præſumpſerit, & poſt diſceſſum noſtrum, ſiue quandiu adui[illegible], hanc noſtram confirmationem violare voluerit, à Deo, cuius extitit contemptor, pœnis æterni[illegible] ſe damnandum cognoſcat. Ad corroborandum etiam noſtræ celſitudinis præceptum, ſuper [illegible] priuilegium Epiſcopale, per ſemet à cunctis Eccleſiæ filiis æternaliter obſeruandum fieri [illegible] firmari decreuimus. Et vt hæc auctoritas, quam ob Dei amorem, ac remedium animæ noſtræ ſtatuimus atque corroborauimus, firmiorem obtineat vigorem, & deinceps inconuulſa perdurare queat, man[illegible] noſtræ conſcriptione eam ſubter firmauimus, & annulo noſtro ſigillari iuſſimus. Data XII Kalend. Maii indictione quinta, XXXII. regnante Carolo glorioſiſſimo Rege, & in ſucceſſione [illegible]lotharii regis anno III. Actum monaſterio ſancti Dionyſii.

De Caroli Imperatoris à ſummo Pontifice Romam accitu: Tributi exactione: Caroli in Italiam profectione, & ſynodica electione eiuſdem in Imperatorem confirmatione: de Carlomanni motu in patruum: procerum in Imperatorem coniuratione, ac eius fuga: de Caroli Imp. per Iudæum intoxicatione, morte, ſepultura, tralatione: ac Carlomanni ægritudine.

CAPVT XXXV.

Carolus Imp. Romā accitur.

CArolus igitur imperator Compendii, vbi Quadrageſimam peregerat, Paſcha Domini celebrauit, & legatos Apoſtolici Ioannis, Petrum epiſcopum Forſempronii, & Pe[illegible] epiſcopum Senogalliæ, ſuſcepit: per quos tam verbis quam literis eum Apoſtolicus Ioannes VIII. Romam vocauit, quatenus (ſicut promiſerat) ſanctam Romanam eccleſiam a paganis, quibus infeſtabatur, eriperet atque defenderet. Kalend[illegible] igitur Maii epiſcopos Remenſis prouinciæ, ſed & aliarum prouinciarum, Compendium

pendium conuocauit:&eccleſiam,quam in eodem oratorio conſtruxerat cum multo apparatu,in ſua & legatorum Apoſtolicæ ſedis præſentia ab eiſdem epiſcopis conſecrari fecit. Inde placitum generale Kalend. Iunii habuit: vbi per capitula, qualiter regnum Franciæ filius ſuus Ludouicus cum fidelibus eius & regni primoribus regeret, vſque dum ipſe Roma rediret, ordinauit: & quomodo tributum de parte regni Franciæ, quam ante mortem Lotharii habuit, ſed & de Burgundia, exigeretur, diſpoſuit: ſcilicet vt de manſis indominicatis ſolidus vnus de vnoquoque manſo ingenuo quatuor denarii de cenſu dominico, & quatuor de facultate Manſuarii: de manſo vero ſeruili, duo denarii de cenſu dominico,& duo de facultate Manſuatii. Et vnuſquiſq; Epiſcopus de presbyteris ſuæ parochiæ, ſecundum quod cuique poſſibile erat a quo plurimum,quinq; ſolidos; a quo minimum, quatuor denarios Epiſcopi de ſingulis presbyteris acciperent, & nuntiis dominicis redderent: ſed & de Eccleſiarum theſauris, prout quantitas extitit loci, ad idem tributum exoluendum acceptum fuit. Summa vero tributi fuerunt quinque millia libræ argenti ad penſam †. Illi vero tam Epiſcopi quam & alii, qui trans Sequanam ſunt de Neuſtria, tributum illis Normannis qui in Ligeri erant, ſecũdum quod ſibi ab eis fuit impoſitum, vndecunque valuerunt,reddere procurarunt. Dominus autem Imperator Carolus de Cariſiaco Compendium, inde que per Sueſſionas ad Remenſem ciuitatem: & ſic iter ſuum per Catalaunos & Pontigonem atque Lingonas peragens, cum vxore, & maxima auri & argenti caballorum... atque ac facultatum aliarum copia de Francia Italiam petiit: & veniens vltra Iuram, vſque ad Vrbam, obuiam habuit Adalgarium epiſcopum, quem menſe Februario... am direxerat pro agenda ſynodo à Papa Ioanne. Cuius exemplar idem Adalgarius pro munere magno Imperatori detulit. Summa vero eiuſdem Synodi, poſt multas & multiplices laudes Imperatoris, hæc eſt: *Vt electio & promotio ad imperialia ſceptra anno præterito Romæ celebrata, extunc & nunc & in perpetuum firma & ſtabilis maneat. Quam quiſquis turbare aut violare tentauerit, cuiuſcunque ſit ordinis, dignitatis, aut profeſſionis, anathemati vſque ad ſatisfactionem teneatur omni tempore adnoxius. Patratores & incitatores huius conſilii, ſi quidem clerici fuerint, deponantur. Laici vero & monachi, perpetuo anathemati ſubiiciantur. Vt quia Synodus anno præterito apud Pontigonem, hinc habita ſecus Andranacum, nil profuit, nunquamque iſta debeat præualere.* Nuntiauit etiam inter alia idem Adalgarius Imperatori, quod Ioannes papa obuiam illi Papiam veniret. Quapropter præmiſit O... ſecundi ſcrinii notarium, Geiramnum comitem, & Pipinum atque Heribertum ad procuranda ipſius Papæ ſeruitia. Ipſe autem feſtinato perrexit... obuiam habuit apud Verſellas ciuitatem: & recepto eo cum honore maximo ... ſimul vſque Papiam: vbi eis nuntiatum eſt non incerta relatione, Carlomannum Ludouici fratris ... filium, cum maxima multitudine bellatorum ſuper eos venire. Quapropter relinquentes Papiam, venerunt ad Tardunam: & conſecrata Richilde a Papa Ioanne in Imperatricem mox retrorſum fugam arripuit, cum theſauris ... verſus Moriennam. Imperator autem aliquandiu in vna cum Papa Ioanne in eiſdem locis morans, expectauit primores regni ſui, Hugonem abbatem, Boſonem, Bernardum Aruernum comitem, itemque Bernardum Gothiæ marchionem, quos ſecum ire ... ſerat. At illi vna cum aliis regni primoribus, exceptis paucis, & epiſcopis ... eum conſpirantes coniurauerant, & comperiens eos non venturos, vbique audierunt ipſe & Papa Ioannes appropinquare Carlomannum, ... poſt ... fugam arripuit: & Papa Ioannes verſus Romam concite feſtinauit. per ... Carolus Imperator Imaginem Saluatoris in cruce fixam, ex auro multi ponderis fabricatam, & gemmis precioſis ornatam, ſancto Petro direxit. Carlomannus vero ... daci nuntio audiens, quod Imperator & Papa Ioannes ſuper eum cum ... maxima bellatorum venirent, & ipſe fugam arripuit per viam qua venerat ... Deus more miſericordiæ ſuæ conuenti ... m diſſoluit. Carolus autem ... febre correptus puluerem bibit, quem ſibi nimium dilectus ac creditus medicus Iudæus, nomine Sedechias, tranſmiſit, vt ea potione a febre liberaretur ... veneno hauſto, inter ... trans montem Cenis ... qui ... rios dicitur, mandauit Richilde quæ erat apud Moriennam, vt ad ... ſicut & fecit. Et vndecimo die poſt venenum hauſtum ... pridie Nonas ...

Tributi exactio.

Gall. aux Tributum Normannis.

Carlomanni motus in patruum.

Terdonam.

Proceres in Imp. coniurati.

Imperatoris fuga.

Imperatoris mors.

An. 8. 8.

Octobres Quem aperientes qui cum eo erant, ablatis interaneis, & infuſo vino ac aromatibus quibus poterant, impoſitum locello cœperunt ferre verſus monaſterium ſancti Dionyſii, vbi ſepeliri ſe poſtulauerat. Quem præ odore non valentes portare, ſepelierunt eum in Baſilica beati Euſebii martyris in ciuitate Vercellenſi, vbi requieuit annis ſeptem. Poſt hæc autem per viſionem delatum eſt corpus eius in Franciam, & honorifice ſepultum in Baſilica beati Dionyſii martyris apud Parrhiſios. Carlomannus vero pene vſque ad mortem infirmatus, & lectica delatus ad propria, per annum ita iacuit, vt a multis fuerit deſperatus.

Sepultura. Tralatio.

Carlomanni infirmitas.

De Ludouici iunioris, qui Caroli erat filius, ambitione & ambitu de Richildis in Francia rapinis: de regni inſignibus ab Ludouico receptis, & coronatione eiuſdem

CAPVT XXXVI.

Ludouici Caroli filii ambitio.

LVdouicus autem accepto nuntio in Audriaca villa de morte patris ſui Caroli, quos potuit conciliauit ſibi, dans eis Abbatias & Comitatus, ac villas, ſecundum vniuſcuiuſq; poſtulationem. Et iter agens per Carlſiacum & Compendium vſq; Aruernum, quatenus ad ſepulturam patris ſui (vt putabat) apud monaſterium S. Dionyſii martyris perueniret: vbi audiuit patrem ſuum Vercellis ſepultum, & regni primores tam Abbates quam Comites indignatos, quia quibuſdam honores dederat ſine illorum conſenſu, & ob id aduerſum ſe conſpiraſſe, repetito itinere reuerſus eſt Compendium. Ipſi autem primores cum Richilde, diripientes omnia quæ in via illorum erant, vſq; ad Auennacum monaſterium peruenerunt: & conuentum ſuum vſque ad montem Witmarium condixerunt: indeq; legatos ſuos ad Ludouicum direxerunt. Sed & Ludouicus legatos ſuos ad eos direxit: & diſcurrentibus inter eos nuntiis ad hoc peruentũ eſt, vt Richildis & ipſi primores ad eum Compendium venirent, & ſuum conuentum ad Caſinum in Cotia condixere. Richildis Compendium ad Ludouicum veniens in feſto S. Andreæ, attulit ei præceptum, per quod pater ſuus illi regnum ante mortem ſuam tradiderat: & ſpatham quæ vocatur S. Petri, per quam eum de regno inueſtiret: ſed & regium veſtimentum, & coronam, ac fuſtem † ex auro & gemmis. Et diſcurrentibus legatis inter Ludouicum & regni primores, & pactis honoribus ſingulis quos petierunt, VI. Idus Decemb. conſenſu omnium tam Epiſcoporum & Abbatum, quam regni primorum cæterorumq; qui affuerunt, conſecratus & coronatus eſt in Regem Ludouicus ab Hincmaro Remorum epiſcopo, & Epiſcopi ſe ſuaſque Eccleſias illi ad debitam defenſionem, & debita priuilegia ſibi ſeruanda commendauerunt: profitentes *ſe vnumquemque ſuum ſcire & poſſe, iuxta ſuum miniſterium, conſilio & auxilio illi fideles fore.* Abbates etiam, & regni primores ac vaſſi regii, ſe illi commendauerunt, & ſacramento ſecundum morem fidelitatem promiſerunt.

Ludouico ſceptrum, i. virgam.

Ludouicus accipit regni inſignia.

Canonica priuilegia.

Anno DCCCLXXVIII. Ludouicus rex ſecus Sueſſionas in monaſterio S. Medardi Natiuitatem Domini celebrauit: indeq; ad Audriacam villam perrexit. & Paſcha Domini in monaſterio S. Dionyſii celebrans, ſuadente Hugone abbate & marchiſo perrexit vltra Sequanam, tam pro auxilio Hugonis contra Nortmãnos, quam eo quod filii Gozfridi caſtellum & honores filii Odonis quondam comitis [illegible] & Imo frater Bernardi Marchionis Ebroicenſem ciuitatem vſurpans, multas deprædationes circumcirca in illis regionibus exercebat. Inſuper & Eiricum, more Nortmannico, deprædari præſumpſit. Et veniens Ludouicus vſque Turonos, infirmatus eſt vſque ad deſperationem vitæ: ſed miſerante Domino, aliquantulum conualeſcens, [illegible] ribus quibuſdam conſiliariis ſuis & amicis Gozfridi, venit ad eum ille Gozfridus, adducens ſecum filios ſuos: ea conditione vt caſtellum & honores quos inuaſerant, Ludouico Regi redderent: & poſtea per conceſſionem illius haberent. Tunc Gozfridus partem de Britonibus ad Regis fidelitatem conuertit: ſed ipſi demum fecerunt vt Britones [illegible].

Britonum fides notat.

De Ioannis Papæ in Franciam Trecas vſque profugio: & ſynodo per eum conuocata, & iis quæ in ea fuerunt agitata: & de Boſonis filia Carlomanno nubente.

CAP. XXXVII.

IOannes Papa iraſcens contra Lambertum & Adalbertum comites, quia villas & ciuitatem eius deprædati ſunt, vbi eos horribiliter excommunicauit, Roma exiit ferens ſecum precioſiſſimas reliquias: & cum Formoſo epiſcopo Portuenſi, nauigio Arelatum in die ſanctæ Pentecoſtes appulit: ſuoſque nuntios ad Boſonem comitem miſit, & per eius auxilium vſque Lugdunum venit, & inde legatos ſuos ad regem Ludouicum Turonos miſit: mandans vt ei obuiam veniret, quo ſibi commodum foret. Ludouicus autem mittens obuiam ei quoſdam Epiſcopos, petiit vt vſq; Trecas veniret: ibique ab Epiſcopis iſtius regni ſtipendia ſibi dari fecit. Et quia propter ſuam infirmitatem ante non potuit, Kalendis Septembribus apud Trecas ad eum venit. Interea Ioannes Papa generalem Synodum cum epiſcopis Galliarum & Belgicarum prouinciarum agens, qualiter Lambertum & Adalbertum, Formoſum quoq; & Gregorium nomenclatorem, ac complices illorum Romæ excommunicauerit, relegi fecit in Synodo, & conſenſum Epiſcoporum in eadem excommunicatione quæſiuit. Vnde qui affuerunt Epiſcopi petierunt, vt ſicut ipſe excommunicationem quam fecerat, per ſcripturæ lectionem recitari fecit in Synodo: ita & eis concederet, vt per ſcripturam illi ſuam conſenſionem proferrent, & concedente ita fieri Papa Ioanne, in craſtinum Epiſcopi hoc, quod ſequetur, diploma Papæ in Synodo porrexerunt.

Ioannis papa in Franciam Trecas vſq; profugium.

In ſynodo recitantur excommunicationis perſecutorum Papa litera.

Domine ſanctiſſime, ac reuerendiſſime Pater patrum, Ioannes catholicæ atq; Apoſtolicæ eccleſiæ (ſanctæ videlicet Romanæ primæ ſedis) Papa, Nos filii famuli, ac diſcipuli veſtræ auctoritatis Galliarum & Belgicarum Epiſcopi, his quæ ſuper vulnera dolorum veſtrorum maligni homines ac miniſtri Diaboli addentes, in ſanctam matrem noſtram ac magiſtram omnium Eccleſiarum commiſerunt, compatimur, & dolori veſtro conſentientes condolemus: atq; iudiciũ veſtræ auctoritatis, (quod priuilegio beati Petri & ſedis Apoſtolicæ, in eos & complices eorum iuxta ſacros canones ſpiritu Dei conditos & totius mundi reuerentia conſecratos, ac ſecundum eiuſdem ſanctæ Romanæ ſedis pontificum prædeceſſorum veſtrorũ decreta protuliſtis) voto, voce & vnanimitate noſtra, atque auctoritate ſancti Spiritus (cuius gratia in epiſcopali ordine ſumus conſecrati) gladio Spiritus ſancti, quod eſt verbum Dei, eos interimentes perſequimur: ſcilicet quos (ſicut prædiximus) excommunicaſtis, excommunicatos tenemus: quos ab Eccleſia abieciſtis, abiicimus: quos anathematizaſtis, anathematizatos eſſe iudicamus: & quos regulariter ſatisfacientes veſtra auctoritas & Apoſtolica ſedes receperit, recipiemus. Sed vt in ſacra hiſtoria de plaga Ægyptiaca digne a Deo illata legimus, quod non erat domus in qua non iaceret mortuus, & non erat qui alium conſolaretur, quoniam in domo ſua vnuſquiſq; quod lugeret habebat, nos in noſtris quoque Eccleſiis lugenda lugemus: & ideo veſtræ auctoritate nobis ſubueniri, cum omni mentis humilitate depoſcimus: petentes vt promulgetis capitulum veſtræ auctoritatis, qualiter nos erga Eccleſiarum noſtrarum peruaſores agere debeamus: vt cenſura Apoſtolicæ ſedis muniti, robuſtiores ac promptiores, Domino opem ferente, contra perverſos eccleſiaſticarum rerum ac facultatum raptores ac vaſtatores, ſacriq; miniſterii epiſcopalis contemptores, nos ſucceſſoreſq; noſtri perſiſtere concordi ſententia valeamus: vt iuxta egregii prædicatoris vocem, & veſtræ auctoritatis promulgationem, traditi Sathanæ, Spiritu ſalui ſint in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Reſponſio epiſcoporum Galliæ ad poſtulata Papa.

Exod 12.

Quod diploma Ioannes Papa ſuæ excõmunicationi aſcribi fecit: & ſua manu confirmans ab omnibus Epiſcopis in ſynodo ſubſcribi fecit. Deinde ipſo iubente lecti ſunt in Synodo canones Sardicenſis concilii, & decretum Papæ Leonis de Epiſcopis ſedes ſuas mutantibus: ſed & Aphricani canones, vt non fiant Epiſcoporum translationes, ſicut nec rebaptizationes vel reordinationes, pro Frothario Burdegalenſi epiſcopo, qui a Burdegala Pictauos, indeque ad Bituricenſem ciuitatem exiliſſe dice-

Conciliorum ſtatuta in ſynodo lecta.

Ludouici coronatio.

batur. Et poſt hæc coronatus Ludouicus a Papa Ioanne VII. Idus Septemb. [illegible] uit eundem Papam in domum ſuam: & opipare paſcens, honorauit eum multis [illegible] nis, ipſe & vxor ſua: & remiſit ad Trecas ciuitatem. Et poſtea per oratores ſuos [illegible] uit eundem Papam, vt vxorem illius in Reginam coronaret: ſed obtinere non pot[illegible] Frotharius autem & Adalgarius Epiſcopi attulerunt in conuentum Epiſcoporum Papæ Ioanni præceptum, per quod patet ſuus Ludouico regnum tradiderat: petentes ex ipſius parte, vt priuilegio ſuo ipſum præceptum confirmaret. Tunc Papa Ioannes protulit exemplar quaſi facti præcepti à Carolo Imperatore, *de donanda Abbatia ſancti Dionyſii Romanæ eccleſiæ.* Quod compilatum conſilio præſatorum Epiſcoporum, & aliorum conſiliariorum Ludouici regis, a plurimis credebatur: vt a Gozlino ipſam Abbatiam, velut ex ratione, tollere & ſibi haberet poſſet. Et dicebat Papa Ioannes, vt ſi vellet Ludouicus rex vt ſuper illius præceptum priuilegium faceret, ſuo præcepto [illegible]ud patris ſui præceptum firmaret. Quod argumentum, ſicut factio & non ratio, imperfectum remanſit.

De legato Caroli.

Fictitium legatum & donatio ſancti Dionyſii.

Quarto Idus denique præfati menſis Ludouicus rex, quorundam primorum compulſus petitionibus, venit ad Apoſtolici manſionem: & cum eo familiariter locutus, vna cum illo reuerſus eſt ad conuentum Epiſcoporum in hexedram iuxta [illegible]ſionem Apoſtolici. Et poſt excommunicationem Hugonis, Lotharii filii & Limnonis, ac complicum eorum, vim facientibus quibuſdam Epiſcopis & conſenuente Rege, dixit Papa Ioannes vt Hedenulfus ſua auctoritate ordinatus Epiſcopus ſedem [illegible]am teneret, & epiſcopale miniſterium ageret: & Hincmarus cæcus, ſi vellet, m[illegible] cantaret, & partem de rebus epiſcopi † Laudunenſis haberet. Et cum Hedenulfus apud eundem Papam peteret, vt eum ab illa ſede abſolueret, dicens ſe eſſe infirm[illegible], & velle intrare monaſterium, obtinere non potuit: ſed præceptum eſt illi ab eo, c[illegible] ſentiente Rege atque epiſcopis † Hicmari fautoribus, vt ſedem ſuam teneret, & e[illegible]ſcopale miniſterium ageret. Qui fautores Hicmari audientes quod papa Ioann[illegible] dixerit, vt ſi vellet Hicmarus cæcus miſſam cantaret, & Rex conſenſerit, vt par[illegible] de epiſcopio Laudunenſi haberet, inſperate aliarum prouinciarum Epiſcopi, ſed & aliarum regionum metropolitani, ſine præceptione Papæ, Hicmarum veſtimentis ſacerdotalibus indutum in præſentiam ipſius Papæ adduxerunt: indeque ſublatum cantantes in Eccleſiam illum duxerunt: & ſignum benedictionis ſuper populum dari fecerunt. Sicque Synodus illa ſoluta eſt.

al. epiſcopii.

Hincmari.

Boſonis filia nubit Carlomanno.

In craſtino Ludouicus rex inuitatus à Boſone ad domum illius perrexit, cum quibuſdam primoribus conſiliariis ſuis, & paſtus ac honoratus ab illo, ſed [illegible] vxore ipſius, deſponſauit filiam Boſonis Carlomanno filio ſuo: & cum conſilio ipſorum conſiliariorum ſuorum diſpertitus eſt honores Bernardi Gothiæ marchionis, per Theodoricum Camerarium & Bernardum comitem Aruernicum, & per alios ſecrete diſpoſitos. Papa vero Ioannes Trecis mouens Cabillonum petiit: indeque per Morienneam iter agens per clauſtra † montis Ciniſii, [illegible], a Boſone & vxore i[illegible] deductus, introiuit.

al. Cluſas.

De pace inter Ludouicum regem & Ludouicum conſobrinum eius, & de pactionibus ſeu conditionibus pacis firmioris ſanciendæ

CAP. XXXVIII.

Pax Ludouici regis cũ Ludouico conſobrino ſuo. pro, parlamẽtum

LVdo[illegible]cus rex a Trecis Compendium reuerſus, audita renun[illegible] [illegible]rum, quos ad conſobrinum ſuum Ludouicum pro pace [illegible] direxerat, cum quibuſdam conſiliariis ſuis [illegible] [illegible] u[illegible]. ſimul conuenientes apud Marſuam, vt[illegible]que pa[illegible] firm[illegible] [illegible] dixerunt *placitum* in purificatione ſanctæ Mariæ, vt ſimul iterum c[illegible]

uicus Caroli filius ad Gundulfi villam, & Hludouicus Hludouici filius circa eundem locum, in commoditate ſua. Ibi ipſi quidem placito hæc quæ ſequuntur inter eos, conſenſu fidelium ſuorum, ſeruanda conuenerunt.

CONVENTIO *quæ inter glorioſos reges Ludouicum filium Caroli Imperatoris, itemq. Ludouicum filium Ludouici Regis, in loco qui vocatur Furoni, Kal. id. Nouembris,* & *communibus fidelium ipſorum fauentibus,* & *conſentientibus facta eſt.* Pacta regum.

Anno DCCCLXXIX. Indictione duodecima, ſicut inter patrem meum Carolum & *patrem veſtrum Ludouicum regnum Lotharii diuiſum fuit, volumus vt ita conſiſtat:* & *ſi aliquis noſtrorum fidelium de regno, patris ſui purpriſam habet, iuſſum* [illegible] *dimittatur. De regno vero quod Ludouicus Imperator in Italia habuit, quia nondum ex illo aliqua diuiſio facta eſt, quicunque modo illud tenet, ita teneat, donec Domino volente* [illegible] *cum omnibus fidelibus noſtris inueniamus* & *definiamus quod ex hoc melius* & *iuſtius* [illegible] *erit. De regno Italiæ, quia modo nulla ratio eſſe poteſt, omnes ſciant quia partem noſtram de illo regno* [illegible] *requiſiuimus* & *requirimus,* & *Domino auxiliante requiremus.* Illa die ſequenti ſtatuta ſunt. Gall. Pourpris.

Quod, quia firmitas amicitiæ & *coniunctionis noſtræ modo, quibuſdam præpedientibus* [illegible] *non potuit) vſque ad illud placitum, quo ſimul vt conuenimus ſtatutum habemus* [illegible] *amicitia inter nos maneat, Domino auxiliante, de corde puro* & *conſcientia bona* & *fide non ficta, vt nemo ſuo pari vitam, regnum aut fideles ſuos, vel aliquid quod ad ſalutem ſiue proſperitatem ac honorem regni pertinet, diſcupiat † aut ſors conſibet.* † inuideat.

Vt ſi in alterutrius noſtrum regnũ, Pagani ſiue Pſeudochriſtiani inſurrexerint, vterq. vertiter ſuum parem, vbicunq. neceſſitas fuerit, ſi ipſe rationabiliter potuerit, aut per ſemetipſum, aut per ſuos fideles & *conſilio* & *auxilio, vt optime poſſit, adiuuet. Quod ſi ego vobis ſuperſtes fuero, ſi* [illegible] *noſtrũ Ludouicum adhuc paruulum,* & *alios filios veſtros, quos Dominus vobis donauerit,* [illegible] *paternum hereditario iure quiete tenere poſſint,* & *conſilio* & *auxilio, prout melius potuero adiuuabo. Si autem vos mihi ſuperſtites fueritis, filios meos Ludouicum* & *Carlomannum* & *alios quos mihi diuina pietas donare voluerit, vt regnum paternum quiete tenere poſſint, ſimiliter* [illegible] & *auxilio, quam optime potueritis, adiuuabitis.*

Vt ſi aliqui ſuſurrones, detractores & *qui paci noſtræ inuident,* & *quietum* [illegible] *non permittunt, inter nos lites* & *contentiones* & *diſcordias ſeminare voluerint,* [illegible] *noſtrum recipiat aut libenter accepter: niſi forte hoc ad rationem coram nobis* [illegible] *bus noſtris perducere voluerit. Si vero hoc noluerit, cum neutro noſtrum aliquam ſocietatem habeat: ſed vterque illum, ſicut mendacem* & *falſarium,* & *inter fratres* [illegible] *diſcordias, communiter a nobis abiiciamus. ne de cætero quiſque talia mendacia auribus noſtris inſerere audeat.*

Vt communiter, quo citius potuerimus, legatos noſtros ad Carlomannum [illegible] *glorioſos Reges dirigamus. qui eos ad placitum, quod VIII. Idus Februar. ſtatutum habemus, inuitent,* & *vt nullatenus venire differant obſecrent.* & *ſi (ſecundum quod optamus) venire voluerint, communiter nos, ad Dei voluntatem* & *ſanctæ Eccleſiæ ſaluationem, ac communem honorem noſtrum* & *profectum, ac ſaluamentum totius populi Chriſtiani nobis commiſſi Domino cooperante ita coniungamus, vt de cætero in eo qui vnus eſt vnum ſimus,* & *vnum* [illegible] & *idipſum dicamus ſecundum Apoſtolum,* & *faciamus omnes* & *non ſint in nobis vlla ſchiſmata.*

Si autem illi obſecratione noſtra vocitati & *inuitati, aut legati eorum ad præfatum* [illegible] *venire diſtulerint, nos (ſecundum quod ſtatutum habemus) illuc omnino* [illegible] *Dei voluntatem coniungere omnimodo non omittamus, niſi forte ineuitabilis* [illegible] *euenerit, pro qua id fieri nullatenus poſſit:* & *ſi hoc acciderit, ad tempus vterque pars ſuo* [illegible] *Et propterea amicitia noſtra nec minuatur, nec immutetur, donec Domino volente congruo tempore perfecte confirmetur.*

Vt res Eccleſiarum, in cuiuſcunque regno caput fuerit, tam de epiſcopatibus quam de abbatiis, ſine vlla contradictione rectores ipſarum Eccleſiarum illas poſſideant: & *ſi aliquid ibi iniuſtum factum a quoquam eſt, in cuiuſcunque regno illæ res conſiſtunt, legaliter exinde ſecundum iuſtitiam reddere faciant.*

Et quia per vagos & *in tyrannica conſuetudine irreuerentes homines, pax* & *quies regni perturbari ſolent, volumus vt ad quemcunque noſtrum talis venerit, vt de his quæ egit rationem* [illegible] *iuſtitiam ſubterfugere poſſit, neuter noſtrum illum ad aliud recipiat vel retineat, nisi vt ad rectam*

rationem & debitam emendationem perducas, & ſi rationem rectam ſubterfugias, [illegible] commune in cuius regnum veneris, illum perſequamur, donec aut ad rationem perdu[illegible] de regno expellatur vel deleatur.

Volumus vt ii qui merito proprietatem ſuam in regno noſtro perdiderint, ita iudicentur [illegible] temporibus anteceſſorum noſtrorum inuentum fuit. Qui vero dicunt, ſe iniuſte proprietatem ſu-am perdidiſſe, veniant in noſtram præſentiam, & ſicut iuſtum eſt, ita illis iudicemus, & ſua re-cipiant.

De obitu Ludouici filii Caroli: de concordia facta inter Boſonem & Theodoricum: de fraudulentis conatibus Goslini abbatis, Ludouicum Ger. in Franciam concitantis: de oblatis eidem Ludouico cauſa pacis, & eorum acceptatione, ac reditu Ludouici in patriam: De Goslini Conradique graſſatione, & filiorum Ludouici coronatione: De vxoris Boſonis ambitione, & eius coronatione: & de Hugone Lotharii filio regnum paternum attentante.

CAP. XXXIX.

Sicque Ludouicus Ludouici filius ad ſua reuerſus eſt: & Ludouicus Caroli fi[illegible] per Ardennam veniens, DCCCLXXIX. anno Incarnationis Dominicæ [illegible] Longlaro Natiuitatem Domini celebrauit: & aliquandiu in Ardenna demorans, [illegible] deque iter agens,, circa purificationem ſanctæ Mariæ ad Pontigonem venit & [illegible] lẽs ire Auguſtidunum, ad comprimendam rebellionem Bernardi Marchionis, v[illegible] Trecas perrexit. Sed quia ingraueſcente infirmitate ſua (dicebatur enim venen[illegible] in-fectus) longius ire non potuit, filium cognominem ſibi Ludouicum baiula[illegible] Bernardi comitis Aruernici ſpecialiter committens, Hugonem abbatem & B[illegible] & præfatum Bernardum cum filio ſuo, ſed & Theodoricum cum ſociis ſuis A[illegible] dunum miſit: quatenus ipſum comitatum ad opus Theodorici, cui antea [illegible] de[illegible] rat, euindicarent. Ipſe autem cum magna difficultate per Adiodrum [illegible] ſte[illegible] ium Compendium venit. & ſentiens ſe ab infirmitate liberari non poſſe, per Odonem Bergiuacenſem epiſcopum & Albuinum comitem, coronam & ſpatam, ac re[illegible] quum regium apparatum filio ſuo Ludouico miſit: mandans illis qu[illegible] eo er[illegible] eum in Regem lacrari ac coronari facerent. Ipſe autem IV Idus Aprilis in die P[illegible] a ſceue iam veſperi ob[illegible] it, & in craſtina, ſcilicet in vigilia Paſchæ, in eccleſia ſanctæ Mariæ ſepultus fuit. Audientes autem Odo & Albuinus illum eſſe defunctum, quæ po[illegible] tauerant, Theodorico Camerario dederunt, & cum feſtinatione reue[illegible] ſi ſunt. I[illegible] tem qui cum Ludouico filio Regis erant, audita morte patris ipſius infantis, ma[illegible] a uerunt primoribus qui in illis regionibus erant, vt apud Meldenſem ciuitat[illegible] c[illegible] [illegible] obuiam eis, vt i[illegible] tractarent quid de cætero agere deberent. Inter B[illegible] autem & Theodoricum (mediante Hugone abbate) conuentum eſt, vt B[illegible] co[illegible] tum Auguſtidunenſem haberet, & Theodoricus abbatias quas Boſo in illis par[illegible] habebat, in commutationem acciperet. Goslinus autem Abbas mem[illegible] ac [illegible] arum ſuarum, quas a ſuis æmulis tempore præcedenti ſuſtinuerat [illegible] m[illegible] ate quam cum Ludouico Germaniæ rege & cum vxore illius, atque [illegible] [illegible] quando captus in bello apud Andrunacum & trans R[illegible] [illegible] cœpit [illegible] are, qualiter talionem [illegible] ad [illegible] ſariis re[illegible] C[illegible] adem Parliſiaci territorii comitem, ſpe falla de præcellenti poteſtat[illegible] e[illegible] [illegible] quædam [illegible] ia media qualiter id exequi poſſet enarrans, [illegible] c[illegible] [illegible] filio Re[illegible] erant ad con[illegible] lacit[illegible] M[illegible] [illegible] acce[illegible] auerunt dicti Goslinus & Conradus, quoſcunque potera[illegible]

Marginalia: *[illegible]* (beside "fectus"); *al. Bellouacenſem.*; *Ludouici filii Caroli obitus.*; *Pactio Boſonis cum Theodorico.*; *[illegible]lini ab. [illegible]*

& A[illegible] [illegible] tes [illegible] Thu[illegible] [illegible] quidem [illegible] *Vt quia* [illegible] *erat* [illegible] *ent* [illegible] *p* [illegible] [illegible] *tate*. His autem qui conuenerunt, perſuaſerunt [illegible] rem Germaniæ in hoc regnum conuocarent, & eius largitione honores quos hactenus obtinere non potuerant, ſine vlla d[illegible] tat[illegible] ie hab[illegible] rent. Et miſerunt nuntios ſuos ad prædictum Ludouicum, & ad vxorem eius, mandantes, vt vſque Mettas venire accelerarent & illuc omnes Epiſcopos & Abbates, ac primores huius regni obuiam ei adducerent. Sicque per Syluacum & [illegible] us Axonam multas deprædationes ac rapinas facientes, vſque ad Viridunum venerunt. Veniente autem Ludouico Mettis, ad illum iterum legatos miſerunt, vt vſque ad Viridunum veniret: quatenus commodius populum [illegible] is regni ad illum perducere poſſent. Veniens autem Ludouicus vſque ad Viridunum, tant[illegible] [illegible] la exercitus eius in omnibus ne[illegible] is egit, vt Sarracenorum mala facta illorum ſtrages vincere videretur. Audientes autem Hugo & Boſo ac Theodoricus, & illorum ſocii, quæ Goſ[illegible] nus & Co[illegible] radus cum ſuis complicibus machinabantur, miſerunt Gal[illegible] episcopum Au[illegible] ſem & Go[illegible] um ac Anſcherum comites, ad Ludouicum apud Viridunum, vt ei offerrent partem de regno Lotharii iunioris, quam Carolus circa † fratrem ſuum Ludouicum ipſius Ludouici patrem acceperat, vt accepta illa portione regni [illegible] regnum ſuum rediret, & quod reliquum de regno patris ſui Caroli Ludouicus habuit, eius filius poſſi[illegible] [illegible] titei.

Ludouicus itaque & ſui, acceptam habentes [illegible] alem oblationem, cum dedecore Goſlinum & Conradum ac complices illorum [illegible] & [illegible] oblata, Ludouicus ad palatium ſuum Franconofurth rediit. Audiens autem [illegible] illius, ſatis moleſte tulit: dicens, *Quod ſi ille eo veniſſet, totum hoc regnum h[illegible].* [illegible] guſtiantes autem Goſlinus & Conradus ad ipſam Re[illegible] fecerant [illegible] ri[illegible] ag[illegible] ntes, qualiter eſſent decepti. Et acceptis nunciis, ad ſocios [illegible] de parte Ludouici confortarent, ſed & ad alios quaſi obſides reuerſi ſunt rapinas & deprædationes facientes, quocunque peruenire potuer[illegible] [illegible] antes ſocius ſui Ludouicum quam primum cum exercitu magno [illegible] ad pr[illegible] venire non poterat, quia nuntiatum eſt ei non incerta relatione fratrem ſuum Carlomannum paralyſi percuſſum, & iam morti vicinum [illegible] ſiliumque filium ex concubina nomine Arnulfum partem re[illegible] illius occupaſſe, & ideo in illas partes feſtinus pergeret, ſicut & fecit. Sopita vero, ſicut potuit [illegible] partibus [illegible] motione, reuerſus eſt ad vxorem ſuam. Audientes vero Hugo abbas & cæteri primores, qui cum filiis quondam [illegible] ſui ag[illegible] [illegible] ua [illegible] as partes venturum, quoſdam epiſcopos miſerunt ad Ferrarias [illegible] & [illegible] conſecrari ac coronari in reges fecerunt. Interea Boſo, perſuadente vxore ſua, quæ nolle ſe viuere dicebat, ſi filia Imperatoris Italiæ, & deſponſata Imperatori Græciæ, maritum ſuum Regem non faceret: partim comminatione conſtrictis, partim [illegible] ditate illectis, pro Abbatiis & villis eis promiſſis & poſtea datis, Epiſcopis illarum [illegible] nium perſuaſit, vt ſe in Regem vngerent & coronarent. Hugo [illegible] filius [illegible] Lotharii ex Waldrada, collecta prædonum multitudine regnum [illegible] inuadere.

De Carolo Ludo. Ger. regis F regnum Langobardorum obtinente Nortmannorum ſtrage. Ludouici Ger. regis in Franciam aduentu: de altera Nortmannorum clade & vice, quam rependerunt. De regni Francorum inter hæredes diuiſione: de motu eorum & Ludouici Ger. in Hugonem Lotharii filium, & in Boſonem: de Viennæ obſidione, & Caroli in imperatorem coronatione: De Ludouici in Nortmannos victoria, & ſubſequente eiuſdem fuga: de Ludouici filii regis Ger. & Ludouici regis Francorum morte

CAP. XI.

Carolus Lu. Ger. filius Langobardia regnum obtinet.

CAroli Ludouici quondam regis Germaniæ filius in Langobardiam pe[illegible] & ipſum regnum obtinuit. Cum quo apud Vrbam, antequam montem Io[illegible]iret, Ludouicus & Carlomannus loqui perrexerunt. Et illo eunte in Lan[illegible] ipſiſq; reuerſis ab eodem itinere, nuntiatum eſt eis quod Nortmanni qui erant in [illegible]geri, terreno itinere terras illas deprædabantur. Et ſtatim moti in illas partes, in die [illegible]ſti[illegible]tatis ſancti Andreæ eos inuenientes, multi ex Normannis occiſi, & plures in Vi[illegible]genna fluuio abſorpti perierunt: & exercitus illorum (Deo volente) cum victoria in[illegible]colomis remeauit.

Ludou. Ger. in Galliam venit. al. Duziacū.

Anno DCCCLXXX. Incarnationis Dominicæ, Ludouicus rex Germaniæ vna cum vxore ſua, ab Aquiſgrani in has partes iter arripuit: & vſque ad Cluz[illegible] venit: vbi Goslinus & Conradus illi obuiam venerunt, quam plurimis iam de illorum complicibus ab illorum ſocietate retractis. Indeque Ludouicus & vxor ſua ad At[illegible]niacum, indeque ad Herc[illegible]iacum, & ſic vſque ad [illegible]bodi montem perue[illegible]. Et videntes quod Goslinus & Conradus quod ei polliciti fuerant præſtare [illegible]uerunt, & ipſe ac vxor ſua quæ ſperauerunt obtinere non poſſe[illegible], pactis amic[illegible] cum filiis Ludouici regis Francorum, & condicto placito futuro menſe Iunii ad [illegible]du[illegible]lfi [illegible]am, reuerſi ſunt in patriam ſuam: & in itinere inueniens Ludouicus Nortmannos, Domino opem ferente, magnam partem eorum cum exercitu ſuo oc[illegible]dit: ſed in Saxonia magnum damnum in fidelibus ſuis per Normannos [illegible]nuit.

Normanni rurſum coſ[illegible] [illegible]uem rependunt.

Regni diuiſio. Ludouici portio. Carlomanni pars.

Filii autem Ludouici quondam regis Francorum profecti ſunt Ambianos: & [illegible] fideles illorum inuenerunt, regnum paternum inter ſe diuiſerunt: id eſt, vt Lu[illegible] quod de Francia reſiduum erat ex paterno regno, ſed & Neuſtriam cum [illegible]is haberet. & Carlomannus Burgundiam & Aqu[illegible]am cum [illegible] ſi[illegible] [illegible]ret: & quique de primoribus ſecundum conuenientiam, in [illegible]ius diuiſion[illegible] h[illegible]n[illegible]res habuerunt, illi ſe commendarent. Inde Compendium remeantes, ibi Paſ[illegible]lebrauerunt: & poſt hæc per Remos & Catalaunos, ad placitum c[illegible]d[illegible]m me[illegible]re Iunio apud Gundulfi villam obuiam ſuis conſobrinis venerunt: quo Ludo[illegible] firmitate detentus venire non potuit: ſed pro ſe legatos ſuos direxit. Carol[illegible]s a[illegible] Langobardia rediens illuc venit. In quo placito communi conſenſu i[illegible] ipſi reges Ludouici quondam [illegible] ad A[illegible]cu redirent cum ſcara L[illegible] Germaniæ regis, & Hugonem Lotharii iunioris filium impeterent. Quo venientes, [illegible]a Hugonem non inuenerunt, ſororium [illegible]ius Theobaldum bello aggreſſi ſunt: & [illegible]s interfectis eū in fugam verterunt. [illegible]deq; cum exercitu ex regionibus, [illegible] ſca[illegible] Ludouici regis Germaniæ prædicti [illegible], ordinatis qui regnum ſuu[illegible] Nortmannos in Ganto reſidentes cuſtodirent, in Burgundiam verſus Boſonem [illegible] me[illegible] [illegible]ium a Trecarum ciuitate pe[illegible]nt: Carolo rege illuc cum exercitu ſuo in [illegible] ve[illegible]o. In quo itinere eiect[illegible] de caſtro Matiſcano Boſonis ho[illegible] [illegible]lum ceperunt: & cum comitatum Bernardo, cognomento Plantæ [illegible] perrexeruntq; ſimul Carolus, Ludouicus & Carlomannus ad ob[illegible]de[illegible] [illegible] qua Boſo vxo[illegible] fi[illegible], & magnā partem de ſuis [illegible] f[illegible] a[illegible] quædam ar[illegible].

Theobaldum hoſte.

Bernardus. Planta-piloſa.

Vienna obſidio.

[illegible]dio par[illegible]tim ſoluitur.

[illegible]

Carolus autem, qui cum [illegible] conſobrinis ſuis Viennam [illegible] [illegible]t quæda[illegible] [illegible]menta [illegible]ue [illegible] e[illegible]s [illegible] [illegible] Italiam [illegible] [illegible] Romam [illegible] [illegible]is Domini imperator [illegible].

A[illegible] [illegible]æ DCCCLXXXI. [illegible] C[illegible] [illegible]s ſi[illegible]ter ei[illegible] [illegible]ntes [illegible]a in ſuo itinere C[illegible] [illegible]aq; ſancta [illegible] occupauerunt: de qui[illegible] [illegible]icus vna cum [illegible] [illegible]ſel[illegible] [illegible]

fuerat actum, non humana, ſed diuina virtute paratum extiterit. Iterum namq; Nortmannis regredientibus in partem regni ſui, idem Ludouicus cum quibus potuit copiis eis obuiam ire perrexit, & caſtellum, materia lignea, quorundam conſiliariorum ſuorum hortatu, in loco, qui dicitur Stromus clauſit, quod magis ad munimen Paganorum, quam ad auxilium Chriſtianorum factum fuit: quoniam ipſe rex Ludouicus inuenire non potuit, cui id caſtellum ad cuſtodiendum committere poſſet.

Caſtellum inutile.

Indeq; reuerſus Anno DCCCLXXXII. apud Compendium Natiuitatem Domini, ſed & ſanctum Paſcha celebrauit: vbi nunciatum eſt ei quod conſobrinus ſuus Ludouicus, Ludouici regis Germaniæ filius, inutiliter ſibi & eccleſiæ ac regno viuens, morti ſubcubuit. Venientes autem primores partis illius regni, quæ ipſi Ludouico in Lotharingia† data fuerat, quatenus quę pater & auus illorum habuerunt, eis concederet, voluerunt ſe illi commendare: ſed conſilio primorum ſuorum, propter ſacramenta quæ inter eum & Carolum facta fuerunt, non eos in commendationem recepit: ſed & ſcaram hoſtilem, cui præfecit Theodoricum comitem, quaſi in adiutorium illorum contra Nortmannos diſpoſuit: & ipſe vltra Sequanam, perinde ac ſi recepturus Britonum Principes & bellatores, contra Nortmannos vſque Turonos perrexit. Vir plenus omnibus immunditiis & vanitatibus, infirmatus eſt corpore, & lectica deportatus vſq; ad monaſterium S. Dionyſii, menſe Auguſto ibi mortuus eſt, & ſepultus.

Ludouici filii Lud. Ger. mors.

al. in Locarium.

Ludouicus Francor. rex (quem ſugillat) moritur.

De Nortmannorum circa Coloniam graſſatione: Viennæ deditione: Nortmannorum ad maritima receptione: Caroli Imperatoris in eos, & præcipue in Sigefridum profuga largitione: Parrhiſiorum à Nortmannis obſidione, & eorundem repulſione: & templi S. Germani per eoſdem violatione: & eorum Laudunum vſque & Remos graſſatione: Hincmari cum reliquiis fuga: Remorum miraculoſa conſeruatione: & Nortmannorum partim occiſione, partim elapſu & ſæuitia

CAP. LXI.

PRimores autem regni expeditũ nuntium miſerunt ad Carlomannum: mandantes vt relictis qui Viennam obſiderent, & ſeditioni Boſonis reſiſterent, ipſe quam ocyſſime ad eos venire feſtinaret: quoniam ipſi hoſtiliter præparati erant in occurſum Nortmannorum, qui ciuitates Coloniam & Treueros cum monaſteriis ſibi contiguis iam Incenſas, & monaſteria ſancti Lamberti in† *Leudica*, & proxime, & inde Aquigranenſe etiam palatium, omniàque monaſteria parochiarum, Tungrenſis videlicet, Ambianenſis, Cameracenſis, & parte Remenſis parochiæ ſuæ ditioni addicta, & parte cum caſtello Moſouienſi† incenſa, & Walam Mettenſem epiſcopum contra ſacramentum, auctoritatem & epiſcopale miniſterium, armatum & bellantem occiſum, & ſociis eius fugatis habebant†. Ipſi autem parati erant illum recipere, & ſe illi commendare: ſicut & fecerunt. Dum autem in eodem procincto degeret, menſe Septembrio nuntiatum eſt illi certo nuntio, quia capta Vienna vxorem Boſonis, & filiam eius, Richardus frater ipſius Boſonis ad comitatum ſuum Auguſtidunẽſem adductam habebat. Sed & Aſtingus & complices illius Nortmanni, à Ligeri egreſſi partes maritimas petierunt. Carolus autem nominẽ Imperator contra Nortmannos venit cum multo exercitu, vſq; ad illorum firmitatem†. Quo veniens concidit cor eius, vt placitamento Godefridum cum ſuis ad baptiſmum ſuſciperet, & Friſiam alioſq; honores quos Roticus habuerat, exciperet: interueniente quorundam obtentu. Sigefrido etiam & Vurmoni illorumque complicibus plura millia argenti & auri, quæ de theſauro ſancti Stephani Mettenſis aliorumque Sanctorum locis arripuit, dedit: & ad deuaſtationem ſui regni atque conſobrini ſui partim, ſicut & antea fecerant, reſidere permi-

Leodio.

Moſomenſi.

Germaniſmus.

Feſtung.

ſit. Idem namque Sigefridus cum quadraginta millibus Nortmannorum Parrhiſianam vrbem obſederat. Sed reſiſtente Goslino prædicto præſule ipſius vrbis, & Abbate cœnobii ſancti Germani, necnon Hugone † *Odone tunc comite.* tunc comite, poſtea Francorum rege, meritis ſanctæ Dei genitricis Mariæ almique Germani ſuffragiis prædictis principibus opem ferentibus, vrbem iam dictam non valentes accipere, abſceſſerunt. Tunc etiam corpus beatiſſimi Germani in arciſterium † *melius, aſceterium.* eiuſdem ſancti Pontificis, in ciuitate prædicta ſitum, à monachis delatum fuit. Eccleſiam vero eius in ſuburbio poſitam pagani omnibus complentes ſpurcitiis deuaſtauerunt: & plurimis ipſorum, virtute ſancti præſulis, extinctis confuſi abierunt. Vnde prædictus Odo gauiſus miraculis, quæ in prædicta obſidione à ſancto præſule Germano patrata viderat, adeptus culmine regio vaſculum in quo nunc ſanctiſſima Pontificis membra Deo diſponente requieſcunt, auro & gemmis honorifice componi fecit.

Carolus autem Hugoni Lotharii iunioris filio facultates eccleſiaſticas Mettenſis epiſcopii, quas ſacri Canones futuro epiſcopo reſeruari præcipiunt, ad conſumendum commiſit. Angilbergam vero Ludouici Italiæ imperatoris vxorem, quã in Alemanniã traduxerat, per Leudardũ Verſellenſem Ioanni Papæ (ſicut petierat) Romam remiſit: & ſic reuerſus Warmatiam placitum ſuum Kalend. Nouemb. habiturus, a Nortmannis receſſit. Ad quod placitum Hugo abbas quibuſdam ſociis ſecum aſſumptis profectus, Carolum adiit, pro petitione partis regni, quam frater ſuus Ludouicus in locarium † *fed apennagium.* acceperat: vt ſicut ipſe Carolus olim promiſerat, Carlomanno reſtitueret. Vnde nil certi obtinuit: ſed abſentia illius in regno magnum detrimentum fecit: quia Carlomannus non habuit, quibuſdam regni primoribus ab ipſius auxilio ſe retrahentibus, vnde Nortmannis poſſet reſiſtere. *Nortmanni Laudunum vſque graſſantur.* Quapropter vſque Laudunum caſtellum venerunt: & quę in agro ipſius caſtelli erant deprædati ſunt, & incenderunt, diſponentes Remos venire, indeque per Sueſſionas & Nouiomagum pergentes ad præfatum caſtellum expugnandum redire, & regnum ſibi ſubiicere. Quod pro certo audiens Hincmarus epiſcopus, *Hincmari fuga.* cuius homines de poteſtate Remẽſis epiſcopii cum Carlomanno erant, vix noctu cum corpore S. Remigii & ornamentis Remenſis eccleſiæ, ſicut infirmitas corporis eius poſcebat, ſella geſtatoria deportatus, & canonicis ac monachis atque ſanctimonialibus hac illacque diſperſis, vltra Matronam in quandam villam, quæ Sparnacus nominatur, vix fuga elapſus peruenit. Scara autem Nortmannorum plenum † *al. plenitudinem illorum.* exercitum præueniens, vſque Remenſem portam peruenit. Quæ iis quæ extra ciuitatem inuenit deprædatis, villulas quaſdam incendit: ſed ciuitatem, *Remorum miraculoſa protectio.* quam nec murus nec humana manus defendit, Dei potentia & Sanctorum merita, ne illam ingrederentur, defenderunt. Carlomannus autem aduentum Nortmannorum audiens, cum quibus potuit copiis eos aggreſſus, magnam partem de iis qui prædam ducebant occidit: ſed & partim in Axona necati ſunt: maxime autem ex illis qui Remos adierant, volentibus ad ſocios ſuos redire, prædam excuſſit. Maior vero & fortior pars de Nortmannis, in quadam villa quæ vocatur Auallis ſe recluſit: vbi eos illi qui erant cum Carlomanno, ſine periculo ſuo aggredi nequiuerunt: vnde circa veſperam pedetentim retro reuerſi, in vicinis villis ſe collocauerunt. *Nortmannorum elapſio.* Nortmanni vero mox vt Luna eis alluxit, ab ipſa villa egreſſi, itinere quo venerant redierunt.

Ea tempeſtate Aſtingo cum Nortmannis vbique ſæuiente, multa corpora Sanctorum a propriis locis in Franciam delata ſunt. Tunc etiam corpus beatiſſimi Leutfridi abbatis à Nortmannia in quibuſdam partibus Franciæ circumquaque delatum, *Reliquiarum tralatio.* ad vltimum vna cum oſſibus beati Goffridi fratris ſui, necnon & corpore ſanctiſſimi Turiani Dolenſis eccleſiæ archipræſulis, apud monaſterium ſancti Germani in ſuburbium Parrhiſienſe, vbi Deo diſponente adhuc requieſcunt, tranſlata ſunt.

De

De Ludouici regis filii Carlomanni ignauia, coniugioque ſacrilego: Danorum in Neuſtriam aduentu, & effero propoſito, eorundemque per Hugonem abbatem inſigni clade: De abbatibus ſancti Germani. Caroli Simplicis infantia. Odonis Andegaui in tuenda & gubernanda eiuſdem infantili ætate egregie nauata opera, & Caroli regno: De Nortmannorum a Burgundia per Richardum ducem expulſione: Terræmotu: Nortmannorum à Carnoto non ſine magna cæde depulſione: Comete: & fame valida: Prodigioſis in cœlo aciebus: Diſcordiaque Caroli Simplicis cum primoribus Francorum: De Richardi Burgundi morte: Roberto abbate diui Germani: Abbatiiſque beneficio Caroli regis, cœnobio S Germani addictis

CAP. XLI.

VErum Carlomanno rebus humanis exempto filius eius Ludouicus ſucceſſit: qui *Nil-feciſſe* prænomen ſortitus eſt: ſiue quod regno potitus nil ſtrenue geſſit: ſeu quod ſanctimonialem quandam (ſicuti è maioribus accepimus) Kale monaſterio puellarum abſtractam coniugio copulans ſuo, peccatum quo nullum maius eſſe noſcitur, perpetrarit. Huius in diebus, efferata memoratorum natio Danorum Neuſtriis tertiam inflictura cladem aduenit: intuliſſetque maiorem ſuperioribus cladem, ni Hugo ſupradictus per Gallias Abbatis honore præditus, eorum compeſcuiſſet temerarios auſus. Siquidem parua manu innumeras hoſtium phalangas fudit, vt vix nuntius ſuperuiueret. Qua plaga humiliati Dani, Gallias per aliquod ſpatium temporis quietas reliquerunt. Ea tempeſtate Goslino epiſcopo & abbate defuncto, Ebolus nepos eius Abbatiæ ſuſcepit regimen. At Hugone vltimos vitæ ſuæ claudente ſoles, Ludouicoque principe poſt adminiſtratum regnum per aliquod temporis ſpatium diem obeunte, Carolus filius eius, qui *Simplex* poſtea dictus eſt, in cunis æuum agens patre orbatus remanſit. Cuius ætatem Franciæ primores incongruam (vt erat) exercendæ dominationi arbitrati, maxime cum iam reſiduus Nortmannorum nunciarentur motus, conſilium de ſummis ineunt rebus. Supererant autem duo filii Roberti comitis Andegauorum (qui fuit Saxonici generis vir) ſenior ex his Odo dicebatur: Robertus alter, patrē nomine referens. Ex his maiorē natu Odonem Franci, Burgundiones, Aquitanienſeſque proceres congregati in vnum, licet reluctantem, tutorem Caroli pueri, regniq; elegêre gubernatorem: quē vnxit Galtherius archiepiſcopus Senonum. Qui mente benignus, & reipublicæ hoſtes arcendo ſtrenue præfuit, paruulum optime fouit, eiq; ſemper extitit fidelis. Quo obeunte, recepit regnum Carolus puer, qui vocabatur Simplex, filius Ludouici. Ipſo tēpore venerunt Nortmanni in Burgundiam ad ſanctum Florentinum. occurrit autem illis Richardus dux Burgundiæ cum ſuo exercitu in territorio Tro[illegible], irruenſque in eos percuſſit multitudinem ex eis in ore gladii, & reliqui fugerunt. Tempore illo factus eſt terræmotus, circa octauum ſanctæ Columbæ virginis, quinto Idus Ianuarii. Itemque obſidentibus Nortmannis Carnotinam ciuitatem, prænominatus Richardus, & Robertus princeps frater Odonis regis irruerunt in eos: peremptiſque ex Paganis ſex millibus octingentis, a paucis qui remanſerunt obſides ceperunt, XII. Kalend. Auguſti in Sabbato, auxiliante illis ſuperna clementia per interceſſionem ſanctæ Dei genitricis Mariæ. Poſt hæc autem mediante menſe Martio apparuit ſtella a parte Circii, emittens radium magnum fere diebus quatuordecim. Sequenti autem anno fuit fames magna per totam Galliam.

Ludouicus ignauus, Gall. fayneant.

Dani.

Carolus ſimplex adhuc infans.

Odo comes Andegauenſ.

Prodigia acierum in cœlo viſarum. Deinde poſt quinque fere annos, Kalend. [illegible] acies [illegible] lo diuerſotum [illegible] rum, quod mirum fuit [illegible] ſequentes. In [illegible] fuit magna diſſentio inter Regem & Principes eius. *Discordia Regis cum Principibus.* Ob hanc cauſam plurima [illegible] ges perpetratæ ſunt Chriſtiani populi: ſed fauente [illegible] illi contradictio c[illegible] tuit. Tertio autem anno poſt hanc perſecutionem, defunctus eſt Richardus dux Burgundiæ Kalendis Septemb. ſepultuſque in Baſilica ſanctæ Columbæ virginis, in oratorio ſancti Symphoriani martyris. *Richardi Burgundi mors.* Poſt hæc defuncto Ebolo abbate, Robertus [illegible] prædictus princeps, cupiditate magis ductus quam cura animarum ſolicitus, abbatiam ſancti Germani accepit, ſeque Abbatem poſt ſupradictum Hugonem abbatem vocitari fecit. *Abbas S. Germani* Itaque defuncto Hucboldo, qui poſt Ebolum in regimine ſucceſſerat, idem Robertus comes, vt dictum eſt, *Sup. cap. 34* Abbatis nomen aſſumpſit: ſtatuens Decanos [illegible] curam haberent monachorum. Quorum primus nomine Remigius extitit: quo o[illegible] eunte Abbo ſucceſſit: ipſoque decedente, Goſmarus archiclauis decaniam habuit. Prædictus itaque Robertus comes & abbas Carolum regem adiit, petens qu[illegible]s Abbatiam ſanctæ Crucis, ſanctique Audoeni, quam beatus Leutfridus rexerat, cuius ſacratiſſima membra apud monaſterium ſancti Germani quieſcebant, ipſam videlicet Abbatiam iam dictam cœnobio ſancti Germani addiceret regali priuilegio. Cu[illegible] petitionibus Rex annuens Carolus, eandem Abbatiam regali præcepto gratia beati Leutfridi cœnobio addixit S. Germani.

Eſt autem huiuſmodi. *In nomine ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Carolus diuina propitiante clementia rex Francorum. Quoniam Deus omnipotens, qui eſt Rex regum, noſtr[illegible] muneris celſitudinem dignanter prætulit ſuo & regno & populo, idcirco oportet nos non modo præeſſe, verum potius ſanctis prodeſſe Eccleſiis (ac præſertim dirutis, quibus feritate Paganorum pulſa exiſtunt corpora Sanctorum, hactenus debita veneratione carentium. Quapropter comperiat omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium noſtrorum, quin etiam præſentium ac futurorum ſolertia, quia Robertus venerabilis marchio, noſtri quidem regni & conſilium, & iuuamen nobiſcum ſimulque Abbas monaſterii ſancti Vincentii martyris, egregii quoque pontificis Parrhiſiorum Germani, adiens noſtram ſublimitatem vna cum comite Heriberto, eximioque Epiſcopo Abbone ſu[illegible] tam pro veneratione ſanctorum cinerum, Audoeni ſcilicet archiepiſcopi, necnon beatorum con[illegible]rum Leutfredi fratriſque eius Agofredi, quam etiam pro noſtra totiuſque ſalute regni, conce[illegible] Abbatiam quæ nuncupatur crux ſancti Audoeni, monachis prælibati conf[illegible]oris Germ[illegible] qu[illegible] nus abhinc & deinceps prædictorum membra Sanctorum, diu officio diuino carentium, ab[illegible] cœnobiis reuerenter ſuſciperentur, cultuque diuino ſecus beatos artus Germani collocata [illegible]rarentur. Quorum ſcilicet noſtrorum fidelium congruis petitionibus annuentes, dona[illegible] ſubiecimus illam Abbatiam, cuius caput eſt in Madriacenſi pago ſuper fluuium Auture [illegible] ancto Germano eiuſdemque monachis ad eorum iugiter menſam, præter partem ipſius abbatiæ quam annuimus Nortmannis Sequanenſibus, videlicet Rolloni ſuiſque comitibus pro tutela regni. Idcir[illegible] autem res prædictæ Abbatiæ cum omnibus villis, terris cultis & incultis, vineis, pratis, ſylu[illegible], aquis, aquarumque decurſibus, farinariis, cum mancipiis, & colonis, & cum omnibus ali[illegible] ditis ibidem, excepta portione Nortmannorum, tradere, & ſubdere, & confirmare decreuimus, ad victum, veſtitum, ſeu etiam cæteros vſus congregationis ſancti Germani: quatenus ſin[illegible]ulis annis IV. Idus Februar. anniuerſarium noſtræ dilectiſſimæ coniugis Friderunnæ cum vigi[illegible] [illegible]rumque oblationibus frequentent: diem quoque noſtræ vnctionis V. Kal. Febr. ſolennitatem ſ[illegible] Agnetis cum ſumma refectione celebrent. Poſt obitum vero noſtrum, mutentur & orationum & refectionum præſidia in diem noſtræ migrationis. Et ſuper hanc ceſſionis auctoritatem hoc noſtrum regale præceptum fieri iuſſimus: per quod decernimus atque iubemus, vt nullu[illegible] quilibet fid[illegible] ſanctæ Dei eccleſiæ præſentium, & futurorum, de prænotatis rebus inquietudinem aut refra[illegible] nem, vel præiudicium, ſeu violentiam, nec ipſe Abbas eius cœnobii [illegible] facere temptet [illegible] ſed potius [illegible]ne vlla ſubtractione, vel diminutione atque diuiſione, liceat eaſdem res eidem con[illegible]re[illegible]ationi [illegible] integritate inuiolabiliter abſque vlla calumnia & contradictione ſecuriter, ac perpetualiter [illegible] ide re & frui. Ergo hæc noſtræ auctoritatis præceptio, vt firmiter continuationis vigorem obtineat veraciter per curricula annorum ſuccedentium credatur, manu propria ſubterfirmantes, annulo iam noſtro eam iuſſimus inſigniri. Datum II. Idus Mart. indictione VI. anno XXV [illegible] n[illegible] te Carolo rege glorioſiſſimo, redintegrante XXI. Largiore vero hæreditate indepta VI. Actum Compendio palatio.*

Riuiere d'Vre. Le Veſſi Normant.

De Roberti principis rebellione, tyrannide, & cæde: Sociorumque eius peruicacia. De Caroli ſimplicis regis captiuitate, & in carcere obitu. De Ludouico rege ex Anglanato in Angliam cum matre profugiente: De Hugone Magno, & Rodulfo Burgundo: Ludouici regis reuocatione, & coronatione, & prodigiis cœleſtibus

CAP. XLII.

MOrtuo autem prædicto duce Richardo, ſecundo anno poſt mortem eius rebellauit Robertus princeps contra Carolum ſimplicem: & quia pars ei regiminis, quam germanus ſuus Odo Francorum rex tenuit, non redhibebatur, palam tyrannidem inuaſit. Qui magis cupiens eandem tyrannidem exercere, a quibuſdam Epiſcopis diademate ſe regio coronari, ac ſceptro regni inſigniri, ac inungi, partim blanditiis partim minis extorſit. Sed nequaquam huius præſumptionis lætos habuit exitus. Nec dum enim expleto anno factum eſt bellum apud Sueſſionenſem ciuitatem inter Carolum Simplicem & ipſum Robertum, vbi ipſe Robertus à ducibus Caroli interfectus eſt: licet exercitus eius victoriam obtinuerit, ipſe tamen nefariæ temeritatis pretium luit. *XV Iun. an. 923.* Nec tamen ſocii defectionis eius territi, perfidiæ deſeruere contumaciam. Carolo itaque a cæde reuertente, occurrit ei Herbertus comes Virmandenſis iniquorum nequiſſimus: & fictæ pacis ſimulatione deceptum, in † Parronanſe caſtrum hoſpitandi gratia compulit: & ſic eum dolo captum tenuit, vinculiſque irretitum tenebroſo domicilio recluſit. *Peronenſe, Peronna caſtro.* Habebat enim idem Robertus ſupradictus ſororem huius Herberti: de qua natus eſt Hugo Magnus. Et quia ſtatus regni ſine principe agebatur in incertum, ideo Carolus poſitus in cuſtodia, Rodulfum filium Richardi ducis Burgundionum, quem de ſacro fonte ſuſceperat, cum conſilio Hugonis magni (filii ſupradicti Roberti) & procerum Francorum in Regem ordinari præcepit. Vnctuſque eſt in Regem Rodulfus Sueſſionis. *Rodulfus rex Francorum.* Carolus autem poſt longam carceris macerationem, defunctus eſt in ipſa cuſtodia, & ſepultus in Baſilica ſancti Furſei: relinquens filium Ludouicum ex Headhgiua, Anglorum regis filia, ſuſceptum. Qui calamitatis paternæ procellā ſemet inuolui metuēs, ad Anglos Saxones maternę affinitatis inuitatus gratia ſe contulit: arbitratus ſe tutiorem manere in tranſmarinis regionibus, quam inter ſuos ſodales. Regnauit autem prædictus Carolus Simplex annos viginti ſeptem. Rodulfo autem regnante, Pagani iterum Burgundiam vaſtauerunt. Factumq; eſt bellum inter Chriſtianos & Paganos in Kalomonte, peremptis a Paganis ex Chriſtianis multis millibus. Sub hoc etiam rege Rodulfo, Hugo magnus Abbatis nomen poſt obitum patris ſui Roberti ſupradicti ſumpſit: & ſub eo, per ſucceſſiones, hi fuerunt monaſterii ſancti Germani Decani: videlicet Armarus: quo obeunte, ſucceſſit Goſbertus: deinde Abbo. Ii ergo fuere, regnante Rodulfo ſub Hugone magno Francorum duce, & monaſterii ſancti Germani abbate.

Rodulfus autem rex defunctus, qui XII. † annis gubernauit Franciæ ſceptrum, *al. XIII.* & valde ſeuerus extitit in coercendis ſanctæ Dei eccleſiæ prædonibus: & magna ex parte fecit manere quietos proteruos impetus Danorum: ſepultus eſt in Baſilica ſanctæ Columbæ virginis.

Poſt cuius obitum, Hugo magnus vna cum Francis acterſens Gulielmum archiepiſcopum Senonum, miſit illum ad Headhginam vxorem iam dicti Caroli Simplicis, quæ fugerat ad patrem ſuum regem Anglorum: qui ſub ſacramento, datis obſidibus, reduxit eam in Franciam vna cum filio. Igitur XIII. Calend. Iul. vnctus eſt in regem Ludouicus, filius Caroli Simplicis, apud Laudunum. Secūdo autem anno poſt hæc XVI. Kal. Martias, circa Gallorum cantum vſque ad illuceſcentem diem, ſanguineę acies per totam cœli faciem apparuerunt. Sequenti autem menſe IX. Kal. April. Hungari adhuc pagani, Franciam, Burgundiam atq; Aquitaniam ferro & igne depopulari cœperunt.

De [illegible] magni rebellatione. Caritate annonæ. Ludouici [illegible] uitate & morte. Lotharii coronatione: De Hugonis à Pictauis [illegible] tione, ope diui Hilarii, & eiuſdem morte. De ducibus Burgundiæ. De Hugone altero duce Francorum. de Anſegiſi epiſcopi [illegible] ctione: de Othone primo cum Saxonibus Trecas obſidente, & Saxonum ſtrage. De Helponis vanitate, & Brunonis eius ſocii ad ſuos reditu

CAP. XLIII

Hugonis magni rebellio. [illegible] aureus. Ludouicus captiuatur. hod. Baieux. Sanguine pluit. Ludouici mors.

POſt hæc rebellauerunt Francorum proceres contra Ludouicum regem [illegible] omnes autem Hugo Magnus. In ipſo anno facta eſt fames valida per totum [illegible] Francoru[illegible], ita vt modius frumenti vænundaretur viginti quatuor ſolidis. [illegible] tempore, fuerunt hi Decani monaſterii ſancti Germani ſub abbate Hugone, Hetr[illegible] videlicet, ac deinde Hubertus. inde non poſt multos dies captus eſt [illegible] in Lu[illegible] rex filius Caroli Simplicis, dolo, in Baiocas † ciuitate a Nortmannis, multis [illegible] rum interfectis, conſentiente Hugone magno. Poſt hæc Maio menſe feria ſexta [illegible] ſanguis ſuper operarios. Et in ipſo anno menſe Septembrio, Ludouicus rex, totu[illegible] tempus vitæ ſuæ plenum ducens anguſtiarum & tribulationum, diem clauſit ex[illegible] mum: ſepultuſq; eſt Remis in Baſilica ſancti Remigii, relictis duobus liberis [illegible] tibus, Lothario atque Carolo: quos ei Girberga ſoror Othonis, Romanorum poſtea Imperatoris, genuerat. Regnauit autem annis ſexdecim. Sequenti quoque me[illegible]

Lotharius coronatur.

die Idus Nouemb. Lotharius filius eius, iam iuuenis vnctus eſt in regem Re[illegible] & Hugo Magnus factus eſt *dux Francorum*. Carolus vero frater Lotharii, æ[illegible]o iunior, p[illegible] in rebus ſenuit. Secundo anno poſt hæc menſe Auguſto, obſedit ſupradict[illegible] H[illegible] Magnus Pictauos. ſed nihil ei profuit: dum enim obſideret eandem vrbem, [illegible] die intonuit Dominus terrore magno, diſrupitque turbo papilionem eius a[illegible] vſque deorſum. ſtuporque magnus inuaſit illum cum exercitu ſuo, ita vt [illegible] rent: ſtatimq; in fugam verſi receſſerunt ab vrbis obſidione. Fecit aute[illegible] n[illegible]s, per interceſſionem beati Hilarii, qui ſemper tutor & defenſor eſt [illegible] pſo anno defunctus eſt Giſlebertus dux Burgundiæ, relinquens ducatu[illegible] O[illegible], lio Hugonis Magni: habebat nanque Otho filiam illius Giſleberti in coniugio.

An. 956.

Secundo anno obiit Hugo Magnus dux Francorum, apud Do[illegible] XVI. Kal. Iul. ſepultuſque eſt in Baſilica beati Dionyſii martyris Pariſi[illegible]. C[illegible] ſerunt filii eius, Hugo videlicet, Otho & Hainricus, nati ex filia Othonis regis [illegible] num. Hugo effectus eſt *dux Francorum*: & Otho dux Burgundionum. Defuncto O[illegible]

Hugo minor, Capetus, dux Francorum.

thone [illegible] e Burgundionum, ſucceſſit Henricus frater eius. Sub ip[illegible] [illegible] o[illegible] [illegible] on[illegible] o inter Anſegiſum epiſcopum Trecarum, & Rotbertum comitem. E[illegible] ver[illegible] e ciuitate epiſcopus Anſegiſus a Roberto comite, pertexit in Saxoniam ad [illegible] th[illegible] Imper[illegible] rem, add[illegible] Saxones, menſe Octobrio obſedit Trecas [illegible] [illegible] po[illegible] Venientes autem contra prædictos Senones, oce[illegible] re[illegible] nti[illegible]

Rainardus comes.

[illegible] inbal[illegible] s archiep[illegible] pus, & Rainardus comes vetulus cum exercitu maxim[illegible] [illegible] oc[illegible] Vi[illegible], interfectiſq; Saxonibus cum duce ſuo, H[illegible] [illegible] ores. Dixerat enim Helpo, ine[illegible] & [illegible] x [illegible] uuium vſq; ad ciuitatem, infixurumq; la[illegible] [illegible] ſancti Leon[illegible] rfectu[illegible] cum populatio[illegible] Seno[illegible] s [illegible] patr[illegible] m [illegible] A[illegible] am a ſeruis ſuis: ſic enim [illegible] er [illegible] mat[illegible] s H[illegible] [illegible] e Warn[illegible] x[illegible] runt autem cum planctu magno Rainard[illegible] s [illegible] es [illegible] arch[illegible] e[illegible] pus: conſanguineus enim illorum erat.

Videns a[illegible] m [illegible] tuno dux, ſocius eiuſdem Helponis [illegible] [illegible] Helpo ſocius ſuus, cum ſuis reuerſus eſt in patria[illegible]

[illegible] Lotharii regis ſtrenuitate in repellendo Othone ab Aquiſgrani. [illegible] Othonis a Parrhiſiis expulſu, & exercitus eius ſubmerſione & [illegible] Lotharii cum Othone pace non approbanda: de rectoribus & abbatibus S. Germani: de Lotharii obitu, & filii eius Caroli (qui vltimus de ſtirpe Caroli Magni) breui regno: de Hugone qui Rex inungitur Francorum: & abbatibus ſancti Germani.

CAPVT XLIV.

DEinde poſt non multos dies Lotharius rex congregans exercitum copioſum valde, renouauit in ditione ſua Lotharium regnum: veniénſque ad palatium quod vocant Aquaſgrani, vbi commanebat Otho Imperator cum vxore ſua, hora prandendi, ingreſſuſque palatium nemine contradicente, comederunt & biberunt quicquid illi ad vſus ſuos parauerunt. Otho vero Imperator cum vxore ſua & populo fugiens, reliquit palatium. Deprædato itaque Lotharius rex palatio, & tota prouincia, reuerſus eſt in Franciam cum pace, nemine perſequente. Poſt hæc Otho imperator congregans exercitum ſuum, venit Parrhiſios: vbi interfectus eſt nepos ipſius Othonis cum aliis pluribus ad portam ciuitatis, incenſo ſuburbio illius. [illegible] ſe extollendo dicens, *Quod lanceam ſuam infigeret in portam ciuitatis Parrhiſiorum.* Conuocans igitur Lotharius rex Hugonem ducem Francorum, & Henricum ducem Burgundionum, irruenſque in eos, fugientibus illis, perſecutus eſt vſque ad Sueſſionicum ciuitatem. Illi autem ingreſſi fluminis alueum, quod dicitur A[illegible]ona, [illegible] que vadum, plurimi ibi abſorpti flumine perierunt: & multo plures conſumpſit aqua quam gladius voraſſet: [illegible] etiam aqua redundaret cadaueribus mortuorum. Aqua enim impleuerat ripas ſuas. Lotharius vero rex conſtanter perſequens illos [illegible] us diebus & tribus noctibus, vſque ad fluuium quod fluit iuxta Ardennam ſiue Argonam, interfecit ex hoſtibus maximam multitudinem. Deſinens autem perſequi illos Lotharius rex, reuerſus eſt in Franciam, cum magna victoria. Otho autem Imperator [illegible] his qui euaſerant, cum magna confuſione, reuerſus eſt ad propria. Poſt hæc [illegible] fuit vltra Otho Rex vt veniret, aut ipſe vel exercitus eius in Franciam. In [illegible] pacificatus eſt Lotharius rex cum Othone rege Remis, contra [illegible] & Henrici fratris ſui, contraque voluntatem exercitus ſui: dedit autem [illegible] rex Othoni regi in beneficio Lotharium regnum: quæ cauſa magis [illegible] corda principum Francorum.

Aquiſgrani. hod. Aachen

4 Anno quarto Lotharii regis, ſub abbate Hugone & duce Francorum, Gal[illegible]s archicuſtos extitit Decanus cœnobii ſancti Germani. Qui decedente A[illegible]bertus ſucceſſit: inde Hugo dux ad maiora animum applicans, [illegible] S. Germani abbatia, quæ iam pene ad nihilum (dum non eſſet qui curam e[illegible] [illegible] us ageret) redacta fuerat, ſummis precibus tam regis Lotharii quam p[illegible] Hugonis Francorum ducis conſtituit venerabilem Gualonem abbatem, qui inter [illegible] ra quæ eidem Eccleſiæ contulit bona, pratum ſub ipſo monaſterio [illegible] ne ſancti Germani alienatum cupiditate prædictorum Ducum & A[illegible]um prædictæ Eccleſiæ reſtituit & ab omni inquietudine tam Regum quam omnium mortalium immune reddidit.

Pratum [illegible] Pré aux [illegible] nuncupatum.

50 Anno D[illegible] CLXXVI. obiit Lotharius ſenex plenus dierum ſepultuſque eſt in Baſilica [illegible] Remigii Remis. Cui ſucceſſit Ludouicus filius eius iuuenis.

Anno DC[illegible] X X [illegible] obiit Ludouicus rex iuuenis, qui [illegible] [illegible] is vero eſt in Baſilica beati Cornelii martyris Compendii. [illegible] Carolus frater eius filius Lotharii regis [illegible] Hugo[illegible] ux Francorum, eo quod accepiſſet Car[illegible] un.

Carolus F. Lotharii regnat [illegible] de ſtirpe Caroli M.

Collecto [illegible] Hugo exercitu cop[illegible] [illegible] b[illegible] Carolus cum vxore ſua. Exiens vero [illegible] de ciuitate, fugauit Hugonem [illegible] exercitu ſuo: incenditq; hoſpitia vbi manebant hoſtes. Cernens itaque Hugo dux, quod minime poſſet Carolum vincere, conſilium habuit cum Aſcelino traditore vetulo, qui erat epiſcopus Lauduni & conſiliarius Caroli. Itaq; tradens Aſcelinus epiſcopus Laudunum quadam nocte, [illegible]ſcentibus cunctis, Hugoni duci Francorum, vinctus eſt Carolus cum vxore ſua, [illegible]us in cuſtodiam Aurelianos. Nondum autem ipſe Carolus erat vnctus in Regem [illegible] duce. Manens vero Carolus in cuſtodia Aurelianis in turri, genuit illi vxor ſua [illegible] filios Ludouicum & Carolum. Eodem anno vnctus eſt in Regem in Remenſi ciuitate Hugo dux, & in ipſo anno Robertus filius eius Rex ordinatus eſt. Hic deficit regnum Caroli magni.

Hugo dux inungitur rex Francorum.

Abbate autem Gualone defuncto tempore ſupradicti Lotharii regis, Albericus ſecundus ſucceſſit, perdurans vſque in tertium annum ordinationis duorum Regum, Hugonis videlicet ac Roberti. Cui ſucceſſit piæ memoriæ dominus abbas Merardus.

De Arnulphi Remenſis epiſcopi ab Hugone perſecutione, degradatione & Geberti (Gaguino Gelberti) philoſophi in eius locum ſuffectione: de Seguini epiſcopi Senonenſis fortitudine & magnanimitate, Arnulfi expulſione & reſtitutione: Geberti depoſitione, & poſt ad Papatum vſque aſſumptione Hugonis regis obitu: Roberti regno: Seguini pietate & Renardi cuiuſdam obitu

CAPVT XLV.

IN illis diebus in Remenſium ciuitate erat Archiepiſcopus, vir bonus & modeſtus, frater Lotharii regis ex concubina, nomine Arnulfus. Hugo autem rex inuidebat ei, volens exterminare progeniem Lotharii regis. Congreganſque in vrbe Remenſi Synodum †, in eum locum idem Hugo rex inuitauit archiepiſcopum Senonicæ vrbis, nomine Seguinum, cum ſuffraganeis ſuis, in quo concilio fecit degradare dominum Arnulfum archiepiſcopum Remorum, dolo nepotis ſui, quem tenebat in carcere: dicens, *Non debere eſſe Epiſcopum, natum ex concubina.* In loco vero eius conſecrari fecit dominum Gebertum † monachum philoſophum. Qui Gebertus magiſter fuit Roberti regis, filii iſtius Hugonis, & domini Leutherici archiepiſcopi, ſucceſſoris venerabilis Seguini. Arnulfum autem fecit mancipari cuſtodiæ in Aureliana ciuitate. Venerabilis autem Seguinus archiepiſcopus non conſenſit in degradationem Arnulfi, neque in ordinationem Geberti, iuſſio autem Regis vrgebat. Alii vero Epiſcopi, licet inuiti, tamen propter timorem Regis degradauerunt Arnulfum, & ordinauerunt Gebertum. Seguinus autem plus timens Deum quam terrenum Regem, noluit conſentire nequitiæ Regis: ſed magis quantum potuit redarguit ipſum Regem. Propter quam cauſam ira Regis contra eum efferbuit: cum magno itaque dedecore expelli iuſſit Arnulfum de eccleſia beatæ genitricis Mariæ Remenſis, & ſic alligatum retrudi [illegible] carcerem. Alligatus autem in carcere Aurelianæ ciuitatis, vbi detinebatur [illegible] Carolus [illegible] ſit ibi annis tribus. Nunciantur hæc omnia præſuli Romano. [illegible] indignatus ſuper hoc facto, interdixit ſacris omnib. Epiſcopis, qui Arnulfum [illegible] erant & Gebertū ordinauerant. Miſit quoque Leonem abbatem a ſede Apoſtolica ad dominum Seguinum archiepiſcopum vrbis Senonicæ, qui vice ſua in [illegible] Remenſem Synodum congregaret: mandans illi vt ſine dilatione reuocaret de carcere Arnulfum, & degradaret Gebertum. Collecto igitur concilio iterum in vrbe Remenſi, ex iuſſione Apoſtolici, reuocatus [illegible] Arnulfus de cuſtodia, & cum honore magno receptus in p[illegible]

Exemplo Fra. cofurt. 1600 in 8.

al. Gerberti

[illegible] Gerbertus [illegible] intelligens, quod [illegible] pontificalem [illegible] [illegible] [illegible]. Altercationem [illegible] Gerbertum pontificem [illegible] [illegible] in geſtis pontificum Remorum. Poſt hæc [illegible] Gerbertus electus eſt pontifex in vrbe Rauenna ab Othone Imperatore, & a populo eiuſdem vrbis. Reſidenteque eo in eadem vrbe pontifice quamplurimis annos, defunctus eſt Papa vrbis Romæ. Statimque omnis populus Romanus ſibi dari adclamat dominum Gerbertum. Aſſumptus itaque de vrbe Rauenna, ordinatus eſt Pontifex in vrbe Roma. Gerbertus Otho III. Imp.

D C C C C X C V I I I.

Anno ab Incarnatione Domini DCCCC X C V I I I. obiit Hugo Rex: ſepultuſq; eſt in Baſilica B. Dionyſii martyris Parrhiſiis. Cui ſucceſſit Robertus filius eius, regum [illegible] mus, & maxime modeſtus.

Anno Domini D C C C C X C I X. venerabilis Seguinus archiepiſcopus, ab imo cœpit reſtaurare cœnobium S. Petri Milidunenſis: & monachos ibi mittens, Abbatem eis præfecit Galtherium nomine.

In ipſo anno, tradidit Galtherius miles & vxor eius caſtellum Milidunum Odoni comiti. Congregans vero Robertus rex exercitum copioſum valde, & [illegible] comes (ad quem caſtrum pertinebat) conuocanſq; ſimiliter Nortmannos cum duce ſuo Richardo, obſedit caſtrum Milidunum. Capto igitur caſtro ſuſpenſus eſt Galtherius & eius vxor in patibulo. Burchardus autem comes recepit caſtrum Milidunum, ſicuti ante poſſederat. At Renardus comes vetulus Senonum, poſt multa perpetrata mala defunctus eſt, & ſepultus in Baſilica ſanctæ Columbæ virginis: cui ſucceſſit Frotmundus filius eius, habens in coniugio filiam Rainaldi comitis Remorum.

De Seguini tranſitu: Leotherici epiſcopatu: Henrici Burgundi obitu: Burgundico bello: de Rainardo perſecutore Eccleſiæ: Abbatibus ſancti Germani, & Genealogia multorum nobilium

C A P V T X L V I.

ANno Domini M. Indictione XIII. XVI. Kal. Nouemb. tranſiit ad C[illegible] [illegible] [illegible] Seguinus Metropolitanus epiſcopus. Poſt tranſitum vero eius, [illegible] eccleſia Senonica [illegible] benedictione ſacerdotali anno vno. Adclamabat autem [illegible] populus ſibi ordinari dominum Leothericum, nobiliſſimis ortum natalibus, [illegible] Archidiaconum, omni bonitate conſpicuum: ſed reſiſtebant quamplurimi clerici, [illegible] tes epiſcopalem conſcendere gradum: præcipue vero Frotmundus comes filius Renardi vetuli, natus ex mala radice, hoc non permittebat fieri, eo quod haberet filium clericum nomine Brunonem, volens eum facere epiſcopum. Dei autem [illegible] [illegible] ſuffraganei epiſcopi Senonicæ eccleſiæ, cum voluntate & auctoritate Apoſtolica, ſublato omni timore humano, ſolenniter ordinauerunt dominum Leothericum in ſede pontificali, vt præeſſet eccleſiæ Senonenſi.

Anno M. I. obiit Henricus dux Burgundiæ ſine filiis: rebellaueruntq; Burgundiones contra regem Robertum, nolentes eum recipere. Ingreſſus itaque Landricus comes [illegible], Autiſſiodorum tenuit ciuitatem.

Anno Domini M. III. Robertus rex, aſſumptis Nortmannis cum duce ſuo Richardo & exercitu copioſo valde, vaſtauit Burgundiam, obſidens Autiſſiodorum [illegible] [illegible] diebus. Burgundiones autem nullo modo ei ſe [illegible] [illegible], vnanimiter [illegible] [illegible]. Obſedit etiam Auallonem caſtrum tribus fere menſibus & [illegible] [illegible] [illegible] illud cepit: tuncque reuerſus eſt in Franciam. Mortuo autem Frotmundo comite Senonum, ſucceſſit ei Rainardus filius eius, inſidiarum [illegible]. Hic per [illegible] [illegible] intulit Eccleſiis Chriſti & fidelibus eius, quanta non eſt auditu a [illegible] Burgundicū bellum. Comites Senonum.

re Paganorum, vſque in hodiernum diem. Archiepiſcopus autem Leothe[illegible] anguſtiatus pro hac re, quo ſe verteret omnino neſciebat. Totum vero ſe Do[illegible] mittens, in orationibus & vigiliis orabat Chriſtum, vt ſibi ſuperna pietas di[illegible] auxiliari. Igitur anno a paſſione Domini MXV. indictione XIII. x. Kalend. Maii ca[illegible] eſt ciuitas Senonum ab archiepiſcopo Leotherico, per conſilium Rainaldi Parrhiſie[illegible]ſis epiſcopi, & Regi tradita Roberto. Rainardus autem comes fugiens nudus euaſit. Frotmundus vero frater eius & cæteri milites de ciuitate, ingreſſi in turrim quæ eſt in ciuitate, obtinuerunt eam. Rex autem oppugnans eam diebus multis, cepit eam, & fratrem Rainardi comitis Frotmundum: quem duxit in carcerem Aurelianæ ci[illegible]a-tis: vbi & defunctus eſt.

Anno Domini M. XIV. obiit Morardus piæ Abbas memoriæ: qui eccleſiam B. Germani a paganis ter incenſam, euertens a fundamentis nouam reædificauit. [illegible]m *l. campana.* quoque cum ſigno †, multaque alia ibi conſtruxit. Cui ſucceſſit In[illegible]o mag[illegible]æ nobilitatis in ſeculo. Qui poſt annum decedens XII. dum monachi ſæpefati cœnobii ſeculari modo vitam ducerent, piiſſimus Robertus rex vna cum ſua vxore, videlicet Conſtantia regina accerſens dominum Guliermum abbatem Di[illegible]onenſis cœnobii, ei abbatiam dedit beati Germani: qui eam regulariter inſtituens, anno Dom[illegible] M. XXX. vita deceſſit. Poſt quem prædictus Rex cum Regina Adraldum abbatem conſtituit. In tempore regis Roberti Bema fuit de dominio ſancti Germani. Ipſe firmauit Mon- *hod. Montfort* tifortem † & Sparnonium †. *hod. Esper-non.* Quandam quoque domin[illegible]m de Noui[illegible]ento habuit vxorem: de qua vnum filium habuit nuncupatum Amalricum. Idem Amalricus duos filios habuit ſcilicet Simonem & Amalricum. Simon procreauit Amalricum de Monteforti, & Bertradam vxorem Guillielmi comitis, com[illegible]iſſam Andegauenſem. Am[illegible]lricus genuit Simonem comitem Montisfortis, & filiam quandam comitiſſam de Mel- *Genealogia regum Hieroſolymitan.* lento. Bertrada habuit filium Fulconem comitem Andegauenſem, poſtea Hieroſolymitanum regem. De Fulcone procreati ſunt: Bal[illegible]uinus rex Hieroſolymitanus, & Amalricus poſt eum rex Hieroſolymitanus, & Gaufridus comes Andegauenſis, & vxor Terrici comitis Flandrenſis, Gaufridus genuit Henricum Anglorum regem. Soror *Comites Flandriæ.* eius Comitiſſa habuit duos filios, Philippum ſcilicet comitem Flandrenſem, & Matthæum comitem Bolonienſem: & vxorem Hugonis † *al. Hugonis de Oſio.* de Boſaio. Tempore Roberti regis, Theobaldus cognomine *Filans ſtuppas*, *Gall. fil-eſtoupes.* Foreſtarius eius firmauit montem Lethericum †. *hod. Montlechery.* Ipſe habuit vnum filium nominatum Guidonem, qui accepit in vxorem dominam de Feritate & de Gommet. Idem Guido genuit ex ea Millonem de Brayo, & Guidonem Rubeum: comi[illegible]iſſam quoque Reiteſte, & Bonamuicinam de Pontibus: Helizabeth etiam vxorem Ioſcelini de Cortinaco †: *hod. Courtenay.* inſuper dominam de Pinſat: & dominam de ſancto Galerico. Milo genuit Guidonem Truſſellum, Theobaldum Laboſe & Milonem quem Hugo de Creteyo furtim ſtrangulauit, Rai[illegible]dum epiſcopum Trecenſem, matrem Simonis de Breiis, matrem Guidonis de domina Petra †, *hod. Dampierre.* matrem Augonis de Planceyo, matrem Milonis de Erueio, matrem Salonis vicecomitis Senonenſis. Guido genuit Hugonem de Creteyo & Biotam, matrem Waſtinenſis vi[illegible]ecomitis Guidonis, matrem Heruberti de Belion †, *al. Humberti de Belion.* vxorem Anſe[illegible] de Gar[illegible]anda. Beatricem de Petrafonte. Tempore Roberti regis, Atho filius cuiuſdam Gaſtellarii de caſtro Rainardo, militari honore ſe fecit ſublimari, ipſe firmauit caſtrum Co[illegible]rtinaci. Idem accipiens in vxorem q[illegible]andam nob[illegible]lem do[illegible]nam, ge[illegible]it ex ea Ioſcel[illegible]u de Cortunaco †. *al. Cortinaco hod. Courtenay.* Ioſcelinus deſponſauit filiam comitis Gaufridi Foerolem, ex qua genuit vnam filiam, quæ duos filios habuit, Guidonem & Rainardum comitem de Ioheguelo. Poſt mortem vxoris ſuæ idem Ioſcel[illegible]us accepit [illegible]l[illegible]zabeth fi[illegible]iam M[illegible]on[illegible] *al. filiam Guidonis.* de monte Letherico: de qua habuit Milonem de C[illegible]naco: Ioſ[illegible]n[illegible]m co[illegible]e[illegible] deſſæ: Gaufridum Chapalii. Milo genuit de ſorore comitis Niuernenſis WilIermum, Io[illegible]e[illegible]num & Ra[illegible]andum. *al. & Rainandum.* Rainand[illegible] genuit vxorem Petri fratr[illegible] domini regis, & vxorem Aualonis de Seluiaco.

De-

De Roberti regis obitu & prole: Parrhiſianæ vrbis conflagratione: de Philippo rege, & nuptiis eius cum Bertha Flandrenſi: de Abbatibus ſancti Germani, & cœnobio ſancti Martini de campis

CAPVT XLVII.

ANno M. XXXI. Incarnationis Dominicæ obiit Robertus rex: qui dum viueret in ſæculo, genuit tres filios, & vnam filiam: ſcilicet Henricum, qui poſt eum vnctus eſt in Regem, & Robertum ducem Burgundiæ, atque Hugonem Autiſſiodorenſem epiſcopum, Adalaidem etiam Rainaldi comitis Niuernenſis vxorem. Tertio vero anno Henrici regis, & M. XXXIV. Dominicæ Incarnationis, vrbs Parrhiſiaca flagrauit incendio. Idem rex Henricus neptem Henrici Alemannorum Imperatoris duxit in vxorem: ex qua filiam vnam procreauit, quæ infra luſtrum defuncta eſt, matre eius paulo poſt ſubſequente. Poſt cuius obitum, Rex ſibi quærens coniugii ſolatium, ad Rutenorum regem Galiherum, cognomine *Saueir*, Meldenſem epiſcopum direxit: poſtulans vt ei ſuam mitteret filiam: Quod & factum eſt. Huius nomen erat Anna. Conuocata igitur regni ſui procerum multitudine (ſicut decebat tantum virum) illam celebriter duxit in vxorem. Hæc autem Deo deuota, plus de futuris quam de præſentibus cogitans, in æterna vita mutuum multipliciter recipere credens, apud Syluanectum eccleſiam in honore ſancti Vincentii conſtruxit. Cum qua Rex feliciter viuens, ex ea genuit tres filios, Philippum videlicet, Robertum & Hugonem, cognomine magnum. Iſte Hugo genuit Rodulfum Viromandorum comitem. Procedente vero tempore anno M. XLII. fames valida cœpit, quæ VII annis durauit. Philippus autem, maior regis filius, viuente patre & iubente, anno Domini M. LIX. vnctus eſt in regem. Rex autem Henricus anno ſequente obiit. Igitur Rex magnificus Philippus, cui tempore ſuo multa adriſit proſperitas, accepit ſibi vxorem Bertam Balduini comitis Hollandiæ filiam, Roberti vero comitis Flandrenſis ſororem. Genuit autem ex ea Ludouicum, & Conſtantiam Buamundi Antiochiæ principis vxorem. Rex autem videns dominium ſuum, per inſolentiam prædeceſſorum ſuorum, eſſe diminutum & fere adnihilatum, cupienſque illud reaugere, à quodam milite, Harpino nomine, emit Bituricas † pretio ſexaginta millium ſolidorum. Poſtea vero motum eſt bellum, inter Gaufridum barbatum Andegauẽſium comitem, & fratrem eius Fulconem Rechin † comitem † Waſtinenſium. Conquerens ſiquidem prædictus Fulco † de fratre ſuo, ſuper eo quod ei paruam terræ partem dediſſet, Regem adiit, & fideliter compromiſit, quod totum Waſtinenſe ei relinqueret, ſi de bello ſibi non noceret. Rex autem ſuper hoc accepto conſilio, quod petebat, cõceſſit. Inuadens igitur Fulco fratrem ſuum, per auxilium Andegauenſium & Turonenſium baronum, hominum multa ſtrage facta, eum in campo deuicit, cepit & vſque ad finem vitæ ſuæ in carcere tenuit. Qua peracta expeditione, Waſtinenſe (ſicut promiſerat) regi Werpiuit † Rex autem iurauit ſe ſeruaturum conſuetudines terræ illius. Aliter enim nolebant milites ei facere ſua † hominia. Poſtea aliquot intercurrentibus annis, malitia creſcente, concupiſcentia inualeſcente, Rex Vilcaſſinum † occupauit, ſuo illud adiungens dominio. Firmauit etiam contra Hugonem Domni-Martini † comitem, caſtrum quod dicitur Monmeliandum.

Roberti regis obitus. *Henricus rex.* *Parrhiſianæ vrbis conflagratio.* *Fames 7. annorum.* *Philippus rex.* *Bourges.* *al. Guillelmũ Rechin.* *Guaſtinenſium.* *hod. Gaſtinois.* *al. Guillelmus.* *Guillelmus al. Guerpiuit* *i. ceſſit, tradidit.* *homagia.* *hod. Verſin.* *hod. Dammartin.*

Anno M. LXI. obiit Adrialdus abbas, ſuſcepitque Hubernus poſt eum abbatiam. Qui poſt quinquennium decedens, hoc eſt anno Domini M. LXVI. Roberto abbati quondam S. Gandregiſili, abbatiam reliquit. Quo etiam anno, VII. Kal. Maii, cometes apparuit fere diebus V. magnum iubar emittens contra Occidentem. Nec multo poſt, in ipſo videlicet anno, die feſto Michaelis, comes Normannorum Willermus mare tranſiit, & Anglorum regnum inuaſit.

Cometes.

Anno Domini M. LXXII. obiit Robertus abbas, cui ſucceſſit Petrus, regis Phi-

lippi cancellarius, natione Appulus, qui anno Domini M.LXXII. decedens, domino Iſembardo abbatiam dimiſit. Illo in tempore Rex ammonitus diuina inſpiratione, ab Eccleſia beati Martini de campis, clericos Deo & altari minus honeſte ibi ſeruientes remouit: & eundem locum iuriditioni monaſterii ſancti Petri Cluniacenſis tribuens, ibidem monachos inſtituit, ſancto Hugone præfatum monaſterium Cluniacenſe videlicet regente.

De Vrbano II. Papa, qui in Claromontenſi concilio expeditionem Hieroſolymitanam perſuaſit, & de eius expeditionis ducibus, feliciique exitu

CAPVT XLVIII.

ANno Incarnationis Dominicæ M.XCV. fœlicis memoriæ papa Vrbanus, vir deuotus Deo, vita & moribus egregius, ad partes Gallicanas deſcendit, & in Aruernia apud Clarummontem concilium coadunari fecit: in quo aſſiſtentibus trecentis decem tam Epiſcopis quam Abbatibus, ipſe (ſicut erat vir magnæ eloquentiæ) quomodo ſe deberent habere, & ſubditos regere, eos plene inſtruens, & de pace per prouincias eorum reformanda & tenenda ammonens, deſolationem terræ Dei, Orientalis ſcilicet plagæ, in qua Saluator noſter natus eſt & paſſus (ſicut à multis vera relatione cognouerat) lachrymabiliter manifeſtauit: & vt Chriſtianitati, quam Turci, gens ſcilicet Perſica, deuaſtabant ſuccurreretur, ſuſpirando prædicauit. Quod verbum audientium cordibus diuinitus intimatum plurimum inualuit. Podienſis enim epiſcopus Annarus † amore diuino ſuccenſus, crucem Domini accipiens, ad partes illas ire decreuit, & cum illo multi Baronum: ſcilicet Hugo magnus regis Philippi frater. Boamundus Appulus Roberti Guiſchardi filius, natione tamen Nortmannus; Godefridus regni Lotharienſis dux, Raimundus comes Prouincialium, Robertus Nortmannorum comes, filius Guillermi Anglorum regis, Stephanus comes Bleſenſis, Robertus comes Flandrenſium, & cum eis multitudo maxima equitum † & peditum. Deus autem videns voluntatem eorum bonam, ſuam eis largitus eſt gratiam. Poſt multa enim pericula, & poſt multos labores, quos pro eius amore libenter ſufferebant, terram Turcorum intrantes, & eos valde debellantes, Antiochiam, Hieruſalem, & multas alias ciuitates & caſtra ceperunt: & ſepulchrum Domini ab impiis, qui illud inhoneſte tractabant, liberauerunt. Quo peracto, quidam noſtrorum ad ſua ſunt reuerſi, quidam in partibus illis ad populum Dei tuendum remanſerunt. Illi vero qui in itinere vel in bello mortui ſunt, ſanctis Angelis Dei ſociati, creatori ſuo inſatiabiliter gratias referunt, quoniam digni inuenti fuerunt pro nomine Chriſti mortem pati.

Concilium Claromontenſe.

† al. Aimarus

Godefridus.

Comes Flandrenſis.

† al. militum.

De Bertha à Philippo repudio, alienæ raptu: Philippi excommunicatione, reſipiſcentia, obitu, ſepultura. De Abbatibus ſancti Germani: de Ludouici regis coronatione contentioſa, Victoria in Hannonem variam vaccam, & in Aruernos ac Aquitanos

CAPVT XLIX.

PRocedente vero tempore, idem rex Philippus, ſuggeſtione diabolica, Bertham reginam repudiauit: & ei ſubtrahens ſui præſentiam, ad caſtrum quod dicitur Mõſteriolum, ſupra mare ſitum, quo illam dotauerat, eam deſtinauit: & (quod turpe eſt dicere, turpius autem facere, nec ad tantum pertinet virum) libidini deſeruiens, Fulconi Rechin † Andegauenſium comiti ſuam abſtulit vxorem, nomine Bertrardam: cum qua pluribus annis adulterans, genuit ex ea duos filios & vnam filiam, Philippum ſcili-

† al. Gullielmo Rechin.

ſcilicet,& Florum,&...... comitiſſam Tripolitanam. Cum igitur hoc nefandiſſimo more vitam ſuam duceret, & nullius ammonitione ab eo deſiſtere vellet, dominus Papa ..... eius ſaluti prouidens, & timens ne animam eiuſdem Saluator exigeret, ipſum & totam terram ipſius anathematis vinculo obligauit. Quam ſententiam Rex, motus diuina gratia, timens, & ad terminum vitæ ſuæ propinquans reſipuit, veniamque poſtulans eam dimiſit. Iſembardus autem abbas anno M.CIII. ab hac vita diſceſſit. Cuius in loco Rainaldus ſubſtitutus eſt, nepos eiuſdem videlicet.

Philippi obitus.

Rex vero Philippus cum fere ſexagenarius eſſet, apud Milidunum caſtrum ſuper fluuium Sequanæ, præſente domino Ludouico eius filio, Anno Domini M.CVI. vniuerſæ carnis debitum ſoluens, extremum diem clauſit. Cuius nobilibus exequiis interfuerunt viri venerabiles, Walo Parrhiſienſis epiſcopus, Syluanectenſis, Aurelianẽſis, & alii viri religioſi complures: qui nobile regiæ maieſtatis cadauer ad eccleſiã beatæ Mariæ perferentes, celebrantes ei exequias ibidem pernoctauerunt. Sequente vero mane, lecticam palliis † & quocunque funebri ornatu decenter ornatam, ceruicibus ſeruorum ſuorum maior impoſuit filius: & filiali affectu (quemadmodũ decebat) modo pedes modo eques, cum iis quos habebat Baronibus, lecticam ſlendo adiutare ſtudebat. Cum autem ad nobile monaſterium beati Benedicti ſuper Ligerim fluuium, multo comitatu deportaſſent (quoniam ibidem ſe deuouerat) in eodem monaſterio ante altare poſitum (prout decentius potuerunt) hymnis & precibus animam Domino commendantes, corpus honorifice ſepelierunt.

Exequiæ regiæ.

† l. tapetibus.

Ludouicus rex.

Ludouicus autem præfati regis Philippi filius, quoniam in adoleſcentia Eccleſiæ amicitiam liberali defenſione promeruerat, pauperum & orphanorum cauſam ſuſtentauerat, Tyrannos potenti virtute perdomuerat, Deo annuente ad regni faſtigia, ſicut bonorum voto aſciſcitur, ſic malorum & impiorum votiua machinatione, ſi fieri poſſet, excluderetur. Conſulti ergo proceres, & potiſſimum dictante venerabili & ſapientiſſimo Iuone Carnotenſi epiſcopo, vt ad refellendam impiorum machinationem citiſſime Aurelianos conueniant, eiuſque exaltationi operam dare mature feſtinent. Senonenſis igitur archiepiſcopus Dembertus inuitatus, cum conprouincialibus videlicet Walone Parrhiſienſi epiſcopo, Manaſſe Meldenſi, Ioanne Aurelianenſi, Iuone Carnotenſi, Hugone Niuernenſi, Hymbaldo Altiſſiodorenſi, acceſſit. Qui in die inuentionis ſancti protomartyris Stephani, ſacratiſſimæ vnctionis liquore delibutum Regem, & miſſas gratiarum agens, abiectoque ſæcularis militiæ gladio, eccleſiaſtico ad vindictam malefactorum eum accingens, diademate regni gratanter coronauit: necnon & ſceptrum & virgam, & per hæc Eccleſiarum & pauperum defenſionem, & quæcunque regni inſignia approbante clero & populo deuotiſſime contradidit. Necdum poſt celebrationem diuinorum feſtiuas depoſuerat exuuias, cum ſubito mali nuntii baiulatores à Remenſi Eccleſia aſſiſtunt, literas contradictorias deferentes, & auctoritate Apoſtolica, ſi tempeſtiue veniſſent, ne regia fieret vnctio, interminantes. Dicebant ſiquidem primæ Regis coronæ primitias, ad ius eccleſiæ Remenſis pertinere: & à primo rege Francorum (quem baptizauit beatus Remigius) Clodoueo, hanc prærogatiuam illibatam & inconuulſam obtinere. ſi quis eam temerario auſu violare tentauerit, anathemati perpetuo ſubiacere: ea ſiquidem occaſione Archiepiſcopo ſuo venerabili & emerito viro Viridi Rodulfo, qui domini Regis, eo quod abſque eius aſſenſu electus & inthronizatus fuerat ſede Remenſi, grauiſſimas & periculoſas incurrerat inimicitias, pacem impetrare, aut Regem non coronari ſperabant. Qui quia intempeſtiue venerunt, ibi muti ad propria loquaces redierunt: aut ſi quid dixerunt, nihil tamen vtile retulerunt. Ne igitur quacunque terrarum parte, locorum anguſtiis virtus regia coarctari videatur (ſcitur enim *longas Regibus eſſe manus*) accelerat ad eum de finibus Bituricenſium vir peritus, linguæque venalis, Alardus Willebaldi: qui ſatis rhetorice priuigni ſui querelam deponens, domino Regi humillime ſupplicat, rogans quatenus nobilem Baronem, Hannonem nomine, Variam Vaccam cognomine, Burbonenſem dominum, iuſtitiam recuſantem imperialiter in ius traheret, nepotem maioris fratris, Herchenilbaldi ſcilicet filium, exhæredantem, tam præſumptuoſa audacia compeſceret, & Francorum iudicio, eorum quis quid habere debeat, determinaret. Rex itaque tam amore iuſtitiæ, quam Eccleſiarum & mi-

Iuo Carnotenſ. videa. poſt. anno 70.

Conſecratio & coronatio regis Aureliæ facta.

Remenſ. eccleſia contradicit.

Hanno, Varia vacca dictus.

ſeratione pauperum, ne hac occaſione bellorum malitia pullulante, pauperes [illegible] xati alienæ ſuperbiæ luerent pœnam, cum præfatum Hannonem fruſtra in cauſam vocari feciſſet (recuſabat enim de iuſtitia diffidens) nulla remiſſius voluptate aut pigritia, ad partes Bituricenſium cum exercitu multo tetendit: Germiniacum eiuſdem Hannonis munitiſſimum caſtrum diuertens, multo conflictu impugnare contendit. Videns autem præfatus Hanno nullo modo ſe poſſe reſiſtere, iam & perſonæ & caſtri ſpe ſublata, hanc ſolam ſalutis ſuæ reperiens viam, pedibus domini Regis proſtratus, & multorum ammiratione ſæpius reuolutus, vt in ſe miſericorditer ageret efflagitans, caſtrum reddit: ſeipſum Regiæ maieſtatis arbitrio totum exponit: & quanto ſuperbius ſe ſubduxerat, tanto humilius his edoctus iuſtitiæ ſe reduxit. Rex vero retento caſtro, & eodem Hannone in Franciam litis cauſa reducto, Francorum iudicio aut concordia, auunculi † & nepotis litem tam iuſtiſſime quam piiſſime diremit: multorumque oppreſſiones & labores ſumptuoſo ſudore conſumpſit. Hæc & his ſimilia in partibus illis crebro clementiſſime, pro quiete Eccleſiarum & pauperum patrare conſueuit: quæ quia ſi ſtylo traderentur, tædium generarent, ſuperſedere dignum duximus.

i. patrui.

Ea etiam tempeſtatis temperie Aruernorum pontifex Claromontenſis, vir honeſtæ vitæ & defenſor eccleſiæ illuſtris, & pulſatus & pulſus Aruernorum ſuperbia noua & antiqua, quæ eis aſſcribitur hoc verſu,

Aruernorū ſuperbia vetuſta.

Aruernique auſi Latios ſe fingere fratres,

Lucan. 1.

ad dominum Regem confugiens, querelam eccleſiæ lachrymabilem deponit: Comitem Aruernenſem ciuitatem occupaſſe: eccleſiam beatæ Mariæ epiſcopalem Decani ſui fraude multa tyrannide muniuiſſe. Renitentis etiam pedibus prouolutus, ancillatam Eccleſiam exancillari, Tyrannum effrænatum comprimi regiæ maieſtatis gladio, ſuppliciter efflagitat. Rex autem (vt conſueuerat Eccleſiis promptiſſime opitulari) cauſam Dei gratanter aſſumens, ſumptuoſeque, dum verbis & maieſtatis ſuæ ſigillo tyrannum corrigere non valet, facto maturans militares colligit vires: mouetque in Aruerniam recalcitrantem, copioſum Francorum exercitum. Cui Bituricas aduentanti, regni optimates Carolus † comes bellicoſus Andegauenſis, Fulco comes potentiſſimus Britanniæ, Conanus comes egregius Niuernenſis, multique alii regni proceres, manu magna militari regni debitores occurrunt, in Aruernos iniuriam Eccleſiæ & regni vlciſci feſtinantes. Terram itaque hoſtium depopulantes, cum ciuitati Claromontenſi propinquarent, Aruerni præſidio ciuitatis, quia quam optime erat munita, relictis montanis acutiſſimis caſtellis ſe commiſerunt. Vnde Franci conſulte eorum deridentes ſimplicitatem, & ad vrbem tendere differentes, vt aut ciuitatem dimitterent ne caſtella amitterent, aut ſi remanerent, victualia interim conſumerent, ad caſtrum optimum, Pontum nomine, ſuper fluuium Hilerim † diuerterunt. vbi circumquaque tentoria figentes, æque plana & ardua diripiunt, Gigantea audacia in cœlum tendere niſi, dum minutiſſima † montium cacumina præripiunt: prædas non tantum pecorum, ſed & pecoralium hominum, ſuperfluo etiam educunt: inſtrumenta impugnatoria turri eiuſdem caſtelli applicantes, ſaxorum molarium impetu, ſagittarumque impluuio multa eos ſtrage ad deditionem compellunt. Quo audito, qui ciuitatem tenebant timore perculſi, ſimile aut grauius quid expectantes, fugam parant: ciuitatem exeunt: eamque Regis arbitrio relinquunt. Rex autem & Deo eccleſiam, & clero turres, & Epiſcopo ciuitatem, pace inter eos & comitem & ſacramentis & obſidum multiplicitate firmata, victor in omnibus reſtituit. Verum temporum luſtro peracto, cum Aruernorum comitum perfidia leuitate ſolueretur recidiua, epiſcopi & eccleſiæ calamitatis recidiuam reportat querimoniam. Qui ſe caſſo labore adeo defatigatum dedignans, collecto multo maiore exercitu terram repetit Aruernorum, iamque grauis corpore & carneæ ſpiſſitudinis mole ponderoſus, cum alius quamlibet pauper etiam, tanta corporis periculoſa incommoditate equitare nec vellet nec poſſet, ipſe cōtra multorū amicorum diſſuaſionem, mira animoſitate rapiebatur: & quod ipſi etiā iuuenes horrebant, æſtiuos Iunii & Auguſti tolerans calores, impatientes caloris deridet, cum ſæpius eū anguſtis paludum locis fortiſſimis ſu[illegible]

al. Carolus deeſt.

hod. la riuiere d'Alier.

al. muniſsima.

al. perfida.

al. calamitas

ſuorum lacertis ſuſtentari oporteret. Erant in eius expeditione, comes præpotens Plandrenſis, Carolus comes Andegauenſis, Fulco comes Britanniæ tributarius regis Anglici Henrici: de Nortmannia exercitus, Barones & regni optimates complures, qui etiam Hiſpaniam perdomare ſufficerent: tranſiens itaque difficiles Aruernorum ingreſſus & obuiantia caſtella, Claromontem peruenit. Cum autem abortiuo † & oppoſito ciuitati caſtro montis Ferranni † exercitum applicaret, milites qui caſtrum defendere habebant, Francorum mirabilem exercitum ſuis diſſimilem formidantes, loricarum & galearum repercuſſorum Sole ſplendorem admirantes, ſolo viſu hæ... & exteriorem refutantes † immunitatem, in turre & turris procinctu vix etiam ſe... contulerunt. Applicitus autem † immunitatis relictæ domibus flammiuomus ignis, quicquid erat præter turrim & procinctum eius, in cineres diſſoluit. Et prima ... dem die propter æſtuantem incendio ſubito villam, extra eam tentoria fixerunt, ... quente intro ſopitis flammis reportauerunt. Rex vero ſummo mane, hoc vno fac... & eos contriſtauit, & ſuos exhilarauit: quoniam cum tentoria Francorum vna de parte turri propinquiora, multo bello multis ſagittarum & iaculorum emiſſionibus, ita v... etiam præmiſſis inter Francos & hoſtes armatorum præſidiis Francos clypeis operiri oporteret, laceſſere tota nocte non deſiſterent, ſignificauit militari viro & egregio baroni Amalrico de Monteforti, vt eis ex obliquo inſidias ponens, ne procinctum impune egrederentur prouideat. Qui talibus callens intentamentis †, ſumit arma, eoſque equorum velocitate ex obliquo Francis impedientibus, inopinate quoſdam intercipit, Regique celeriter remittit. Qui cum redimi ſe multo auro rogarent, imperat eos emancari, mancos autem & pugnos † in pugnis referentes intro ad ſocios remitti. Quibus cæteri territi, deinceps Francos quietos ſinebant. Cumque machinarum & inſtrumentorum ſtructura demorante, tota Aruernia voluntati & arbitrio exercitus pateret, dux Aquitaniæ Willermus exercitu Aquitanorum fretus aduenit, quem cum in montanis caſtrametatus, in plano Francorum intueretur rutilare phalanges, admiratum exercitus tanti magnitudinem pœnituit pro impotentia ad naufragandum veniſſe: mittenſque pacificos Regi nuntios, vt ei tanquam domino ſuo loquatur, aſſiſtit orans hoc modo. *Dux tuus Aquitaniæ, domine Rex, multa de ſalute omnique opt... potiri honore. Non dedignetur regia maieſtatis celſitudo, ducis Aquitaniæ ſeruitium ſuſcipere, ... ius eius conſeruare: quia ſicut iuſtitia exigit ſeruitium, ſic & iuſtum exigit dominium. Aruernen... mitem quia Aruerniam à me, quam ego à vobis habeo, habet, ſi quid commiſit, curiæ veſtræ ... ſtro habeo iudicio repræſentare. Hoc nunquam prohibuimus: hoc etiam modo offerimus: & vt ſuſcipiatis ſuppliciter efflagitamus: & ne ſuper his celſitudo veſtra dubitare dignetur, multos & ſufficientes obſides dare parati ſumus, & paratos habemus. Si ſic iudicauerint regni optimates, fiat. Sin aliter: ſicut ſuper his iudicabunt.* Igitur Rex cum optimatibus regni conſultans, dictante iuſtitia, fidem, iuramentum, obſidumque ſufficientiam ſuſcipit: Aurelianis pacem patriæ & eccleſiis reſtituit: diem inter eos, præſente duce Aquitaniæ ſuper agendis Aurelianis † (quod huc vſque renuerat) ſtatuit: exercitumque glorioſe reducens, in Franciam victor remeauit.

al. ab Orien.

In tentoriis.

Pugnos. f. dexteros in fuſtib. ...

al. decit, Aurelianis.

De Caroli comitis Flandriæ ſtrenua rerum adminiſtratione, & cæteris virtutibus: de eiuſdem nefandiſſima apud Brugas cæde, & cædis clariſſima per Ludouicum regem vltione: de VVilhelmi comitis Flandriæ ſuſceptione, & abbatibus ſancti Germani

CAPVT ...

Egregium Ludouici regis factum, & quo nobilius ab adoleſcentia vſque ad vitæ limitem nullum perpetrauit, vitando faſtidium (cum multa egeat narratione) breui memorare, non quomodo, ſed quid fecerit ſignificantes, propoſuimus. Famoſus comes vir potentiſſimus Carolus, de amita domini Regis, Ludouici Danorum regis

Carolus co.

...nus Flandriæ Danorum regis filius. filius, cum ſucceſſiſſet iure conſanguinitatis fortiſſimo comiti Balduino Hieroſolymitani Roberti filio, Flandriæ terram valde populoſam tam ſtrenue quam diligenter adminiſtrabat, Eccleſiæ Dei illuſtris defenſor, eleemoſynarum liberalitate conſpicuus, iuſtitiæ tutor inſignis. Qui eum debito honoris adepti, potentes quoſdam genere humiles, opibus elatos, dominio eius lineam cõſanguinitatis abſentare ſuperbe innitentes (erant enim de fæce conditionis ſeruilis) iudicio curiæ conuenienter ſatis repeteret, Ipſe videlicet Brugenſis eccleſiæ præpoſitus, & eius viri ſuperbiſſimi & famoſi proditores crudeliſſime ei inſidiabantur. Cum igitur quadam Dei Brugas veniſſet, ſummo mane Eccleſiæ Dei aſſiſtens, pauimento proſtratus librum orationum manu *Brochardus Guaguin.* tenens orabat, cum ſubito Burchardus † quidam, nepos Præpoſiti præfati, satelles truculentus, cum aliis de eadem ſceleratiſſima radice, & aliis traditionis peſſimæ complicibus, oranti, immo Deo loquenti, tacite retrocedit & caute gladio euaginato, collum terræ proſtrati comitis leuiſſime tangens, & paululum erectum ferientis gladio ſe inopinate dirigeret, enſem ei applicans vno ictu, impius pium, ſeruus dominum, ſceleratiſſime detruncat. Qui autem aſtabant necis impię cooperatores, ſanguinem eius ſitientes, tanquam canes in relicta cadauera debacchantes, innocentem laniare gaudebant: ſummopere gloriantes quod opere complere potuerant quem conceperant dolorem, & quam pepererant iniquitatem: vtpote malitia ſua excæcati, quoſcunque caſtellanos, quoſcunque nobiliores comitis Barones, ſiue in eadem eccleſia ſiue in caſtro offendere poterant, infeliciſſimo miſeræ mortis genere impœnitentes nec confeſſos, trucidabant. Quibus tamen valde prodeſſe arbitramur, quod pro fidelitate domini ſui taliter mactati, in Eccleſia orantes ſunt reperti: cum ſcriptum ſit; *Vbi te inuenero, ibi te iudicabo*. Comitem vero truces in eccleſia ipſa tumulantes, ne honorifice extra deplangeretur & ſepeliretur, & pro glorioſa vita & glorioſiore morte deuotus populus in eius vltionem incitaretur, Eccleſiam ipſam ſpeluncam latronum ſtatuentes, tam ipſam quam comitis domum eccleſiæ inhærentem muniuerunt: & quibuſcunque paratis victualium alimentis, & ſeipſos exinde protegere, & comitatum ſibi addicere ſumma ſuperbia deliberant. Tanti igitur & tam ſcelerati horrore facti attoniti, qui his non conſenſerant Flandriæ Barones, lachrymabiles exſequias perſoluentes, notam proditionis euitant, dum hoc domino regi Ludouico, non ei tantum, ſed fama volante, per vniuerſum orbem denuntiant. Rex autem & more iuſtitiæ, & conſanguinitatis affectu in vltionem tantæ proditionis excitatus, nec regis Anglici, nec comitis Theobaldi bello detentus, Flandriam animoſus intrat: vt nequiſſimos atrociſſime perdat, toto animi & operis niſu exæſtuat. Comitem Flandriæ, Wilhel- *Wilhelmus comes Flandriæ.* mum Normannum, filium Roberti Hieroſolymitani Normanniæ comitis (ad eum enim iure conſanguinitatis ſpectabat) conſtituit. Vt autem Brugas deſcendit, non veritus terræ barbariem, nec fœdam proditoriæ conſanguinitatis lineam, ipſos proditores in Eccleſia & turre obſeſſos coarctat, victualia præterea, quæ diuino nutu eorum etiam vſui importuna repugnabant, prohibet. Vt autem fame, peſte, & gladio, aliquantiſper eos contriuit, eccleſiam relinquentes, turrim tantum vt eos turris ſaluaret retinuerunt. Iam vero de vita eis deſperantibus, cum in luctum verteretur cithara eorum, & organum eorum in vocem flentium, nequiſſimus Burchardus conſenſu ſo- *Burchardi ſupplicium.* ciorum fuga elapſus, Flandriam exire volens nec valens, ſola iniquitate propria prohibente, infirmitate cuiuſdam amici & familiaris reuerſus interceptus, Regis imperio exquiſito miſeræ mortis genere, alta rota ſuperligatus, coruorum & alitum rapacitati expoſitus, deſuper oculis defoſſus & tota facie dilaceratus, inferius ſagittis & lanceis & iaculis millies perforatus, miſerrime interfectus in cloacam proie- *al. Bertoldus Gaguino.* ctus eſt. Bertholdus † vero caput iniquitatis, cum ſimiliter effugere decreuiſſet, cum huc illucque ſatis licenter deambulaſſet, ſola ſuperbia reuerſus (dicebat enim ſuis, *Quis ego, aut quid ego feci?*) etiam capitur, & Regis arbitrio expoſitus, merita & miſerrima morte eſt damnatus: furcis enim cum cane ſuſpenſus, quoties canis percutiebatur, in eum iram retorquens totam faciem eius morſicando deuorabat: aliquando etiam in eam (quod horribile dictu eſt) ſtercorabat: ſicque miſeram vitam, miſerior miſerrimo morte perpetua terminauit. Quos aũt in turri incluſerat, multis anguſtiis ad deditionẽ cogens, ſigillatim vnum poſt alium, coram ſuis, fractis ceruicibus deiecit

[illegible] rum, co [illegible] du [illegible] ,ire ac [illegible] Dom [illegible] [illegible] um haberet [illegible] exercitus in cuo [illegible], altera ex [illegible] alia porta [illegible] ſter caſt [illegible] que r te to W[illegible] exhæredat [illegible] minat & quia pro [illegible] ad poſſidendam [illegible] driam a[illegible], mer[illegible] to-ta Flandria nihil obtinn[illegible] His er[illegible] & diuerſis [illegible]tionum modis, & ſanguinis [illegible] ef[illegible] & q[illegible] Flandria, W[illegible] Nor[illegible] com[illegible] to, Rex in Franciam [illegible] ante, victor reineau[illegible]

An[illegible] Incarnationis Dominicæ, M.C.VIII. Rainaldu[illegible] S. German[illegible] ab-b[illegible] præ [illegible] itate A[illegible] atiam dimiſit, & loc[illegible] Gu[illegible] qui duobus annis monaſt[illegible]um rexit: ſed prauo [illegible] deceptus, ad ep[illegible] ſtenſem p[illegible]ens, & ei profeſſionem facie[illegible], benedictionem ab eo accep[illegible]. Qu[illegible] di[illegible] mon[illegible] fratre[illegible] per [illegible] Eccleſiæ [illegible] tas [illegible] euertentem a profeſſione noluerunt recip[illegible]re. Sed clauſ[illegible], eum ab abbatiæ dignitate penitus remouerunt [illegible] prædi[illegible]um [illegible] Rainald[illegible] [illegible], eum iterum ſibi præfecerunt abbatem. Qui [illegible] M. XVI. ob[illegible] ſancti Dionyſii monachus: per quem libertas Eccleſiæ prænominatæ re[illegible] do reformatus, veterata domus renouata. *Cum Chriſto ut ei locus æterna requi[illegible]*

De Ludouici großi regis prole numeroſa, & obiter de b[illegible], cuius carentia Imperatoria domus & Anglicana gr[illegible] d[illegible]tum accepit: deque Lotharii Imperatoris præclaris facinoribus: de Ludouici iunioris cum Al[illegible] Guilhelmi Aquitaniæ ducis [illegible]a matrimonio

CAPVT LI.

REx autem Ludouicus duxit vxorem Adelaidem, filiam [illegible] de [illegible] VI. filios & vnam filiam. Philippum qui [illegible] est [illegible] gem, de quo contigit ſingulare & [illegible] Franciæ re[illegible] Cum enim ipſe floridus & [illegible] puer, bon[illegible] ſpe[illegible] orque [illegible] dā die per ciuitatis Pariſienſis ſuburbium equitaret, obui[illegible] porc[illegible] equus grauiſſime cecidit, seſſoremque ſuum nobiliſſimum [illegible] um, mole ponderis ſui conculcatum contriuit. Quo dolore c[illegible] & [illegible] audierunt, conſternati ſunt: ea ſiquidem die exercitum ad expe[illegible] vociferabantur, flebant & eiulabant [illegible] te[illegible] in proximam domum reportatur. Nocte v[illegible] ante [illegible] ex[illegible] Il[illegible] in tempore morabatur Altiſiodori p[illegible] qu[illegible] ſpiritualem petiit Rex [illegible], v[illegible] L[illegible] co[illegible] Con[illegible] procerum regni & cleri [illegible] [illegible] ce[illegible] ſummus pontifex Remos acceſſit & Ludo[illegible] [illegible] mo[illegible]eſtum, vnxit in Regem & coronauit. Te[illegible] Re[illegible] [illegible] poſte[illegible] Remenſis archiepiſcopus or[illegible] q[illegible]us [illegible] R[illegible] [illegible]s Drocen[illegible]m: quintus Philippus cleri[illegible] [illegible] Rainaldi de Co[illegible] & [illegible] [illegible]es. So[illegible] regis filia fuit Conſtantia, vxor Raimundi co[illegible] [illegible] in re[illegible] a fa[illegible] ni[illegible] & [illegible] præ[illegible] rex

Lu[illegible] Lu[illegible] ei valde [illegible]ens, [illegible] de ſui [illegible] aduer[illegible] plurimis [illegible]erfe[illegible]is ſemper glorioſe triump[illegible]. Nu[illegible]c au[illegible] reuertentes, & de patre Rege loquentes, ad laudem ipſius præclara eius o[illegible] ſcripto breuiter inſeramus.

Debellans igitur Hugonem de Puteolo, qui contra eum inſurrexerat, Puteo[illegible] pit & ſubuertit, & Iamuillam firmauit, ne aliquãdo ſucceſſione temporum [illegible] redibus ſuis dominus de Puteolo, vel aliquis de partibus illis poſſet reſiſtere. [illegible] *al. Mont-chauuet. al. Carbo-lum.* etiam montem Caluulum †, & Lorrez & Gres. Mo[illegible]etum vero & Caſtellariu[illegible] ſas, Euram & Cambim a Fulcone vicecomite Waſtinenſi emit. Corbiolum † q[illegible] F[illegible]n[illegible]as, mon[illegible] Lethericus, & Caſtrum Forte acceſſerunt ei. Hæc enim oppida [illegible] bellis perurgentibus, ſuis rectoribus deſtituta fuerant. His & aliis plurimis domin[illegible] ſuum augens, pacem circunquaque, ſuperbos debellando reformans, XXX. an[illegible] gnum Franciæ [illegible]ter rexit. Trigeſimo igitur [illegible]nctionis ſuæ anno, ætati vero LX. [illegible] carnationis autem Dominicæ, M.CXXXVI. Parrhiſiis feliciter obiit.

Igitur glorioſus glorioſi regis filius Ludouici Ludouicus, lugubri tanti patris de[illegible] gratione celerrimo comperta nuntio, ducatu Aquitaniæ conſulte tutoque loca[illegible] ticipare feſtinans quæ Regibus decedentibus conſueuerunt emergere, ſcilicet [illegible] nas, ſcandala & motiones, celeriter in Aurelianẽſem regreſſus ciuitatem, cum ibid[illegible] comperiſſet, occaſione communionis, quorundam ſtultorum inſaniam cõtra r[illegible] mo[illegible]ri[illegible] maieſtatem, compeſcuit audacter non ſine quorundam læſione: indeque P[illegible] *Pariſiis re-gi[illegible] des. Sup. 1.c.16 Greg. l. ar. 13 c. 98.* rhiſianam tanquam ad propriam remeans ſedem (eam enim, ſicut in antiquis leg[illegible] geſtis, reges Francorum regiam habere conſueuerunt) de regni adminiſtratione [illegible] Eccleſiæ defenſione, pro ætate, pro tempore, glorioſe diſponebat. Felice[illegible] ſe f[illegible] re tota exiſtimabat patria, eo quod tantæ ſunt reliquiæ homini pacifico nob[illegible] patri: ſiquidem ad robuſtiſſimam totius regni defenſionem, nobiliſſima proles ſu- *Hæredum penuria re-gn[illegible] per-niciei.* cederet, pios foueret, impios abdicaret. Imperium ſiquidem Romanorum, re- g[illegible]m etiam Anglorum, in defectu ſucceſſiuæ prolis multa incommoda, fere v[illegible] ad ſt[illegible]tus ſui ruinam ſuſtinuiſſe conſpicantes, quantum dictorum regnorum [illegible] n[illegible]is ſuper his dolere audiebant, tantum regni & Regis ſucceſſibus omnium & ſin[illegible] *Henricus Imp.* lorum commoditatibus applaudebant. Defuncto etenim abſque hærede Impera[illegible] re Romanorum Henrico, in ea quæ maxima & generalis eſt habita Maguntiæ [illegible] fere LX. millium militum tanta emerſit, hac occaſione, controuerſia, vt cum d[illegible] lemanniæ Fredericus, eo quod defuncti Imperatoris Henrici nepos eſſet, re[illegible]n[illegible]m [illegible]b- tinere nitebatur, in ſcandalo & diuiſione regni, Maguntinus & Colon[illegible] piſcopi & ſuperior pars optimatum & procerum regni eum reiicerent, & a[illegible] Saxoniæ Lotharium ſe conuertentes, regio eum diademate Aquiſgrani cum ſumma cleri & populi exultatione coronarent. Quod & ſi nobile factum, non ſine læſion[illegible] multorum cõſtitit, cum ipſe præfatus dux Fredericus ſolio regni depulſus, cu[illegible] C[illegible]- rado fratre (qui tamen præfato Lothario decedenti in regnum ſucceſſit) [illegible] par- tibus & reliquis fautoribus ſuis, multa diſpendia, bella, incendia, pauperum [illegible] dationes, eccleſiarum deſtructiones, damna innumera ſimilia perpeſſ[illegible] ei [illegible]uler[illegible]

Lotharius Imp. Qui præfatus Lotharius cum multa egregie geſſerit, tum hoc ſupren[illegible]m & d[illegible] laude atque admiratione magnanimitati eius aſſignatur: quod regnum Ale[illegible] rum n[illegible]o hære[illegible] iure fortit[illegible]s, ſtrenue adminiſtrauit. Italiam poteſtati ſ[illegible]æ i[illegible] Ro[illegible]am imperii ab Innocentio papa Romæ, rep[illegible]nan[illegible]ibus [illegible] manis aſſumpſit. Capuanam & Beneuentanam pertranſiens pro[illegible]n[illegible]am, Ap[illegible] in ore gladii perdomuit. regem Siculum fugauit. Barenſem ciuitatem & circu[illegible] c[illegible] e[illegible]p[illegible]t[illegible]iam o[illegible] c[illegible]quiſiit plenoque potitus tr[illegible]phæo, a pa[illegible]u[illegible]s re[illegible]en[illegible] te c[illegible]mm[illegible]ni præuent[illegible]s, ad natiuum ſolum & proprios ducatus Saxo[illegible]æ pe[illegible] tus, tant[illegible] laboribus [illegible]nem egregium deſtinauit. Nec minus infauſte de r[illegible] [illegible], hac e[illegible] ne c[illegible] igiſſe memi[illegible]mus cum defuncto ſtren[illegible] & [illegible] mo[illegible] H[illegible], quia hærede mare careb[illegible], Bolonie[illegible]s c[illegible]es S[illegible]s [illegible]os[illegible]u[illegible], frater iun[illegible] Palatini comitis Theobaldi, ex inſperat[illegible] r[illegible]num [illegible] u[illegible] c[illegible]es A[illegible]de[illegible]uc[illegible] f[illegible]am præfati r[illegible] Henrici auun[illegible] [illegible] & [illegible] em & e[illegible] ea [illegible]s h[illegible]rat, [illegible]

[illegible] per[illegible]io, [illegible] in [illegible] fere ad [illegible] vt aiunt partem circumquaque [illegible] Quæ qui[illegible] pericula, Francorum ſolatia exiſtebant [illegible] hoc ſuſtinerent. Franci vero tantæ & tam egregiæ prolis [illegible] congratularentur & congauderent.

Sed vt ad propoſitum redeamus, regis Ludouici circiter XIV aut XV. annorum, ab adoleſcentia, tam natura quam induſtria dedit in dies proficiebat. Ea tempeſtate Wilhelmus dux Aquitaniæ, ad ſanctum Iacobum peregre profectus, moleſtia corporis [illegible] correptus, viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt. Ipſe duas filias tantum habebat quarum altera vocata fuit Alienor: altera A[illegible]. Terra autem Aquitaniæ domino ſuo deſtituta, abſque hærede [illegible] remanſit. Idcirco rex [illegible] Aquitaniam in manu ſua tenuit. Alteramque de duabus prædictis ſororibus, ſcilicet Alienoridem natu maiorem, matrimonio ſibi ſociauit. [illegible] vero, videlicet A[illegible] iuniorem, Radulfo comiti Viromandenſi in vxorem dedit. Rex autem vnam filiam ex Alienoride coniuge ſua ſuſcepit nomine Mariam. Porro euoluto non longo dierum curriculo, Gautherius de Montegaio ſuperbia Diaboli inflatus, aduerſus Regem [illegible]rgere [illegible] terramque ipſius (non tamen impune) [illegible] inquietare conatus eſt. Quod Rex, vtpote magnanimus, non æquo animo perferens, exercitu vndecunque adunato, aduerſus Montemgaium conuolauit, caſtrumque cum omni municipio deſtruxit.

Ludo. Alienoridem ducit.

Gaucherius.

Anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti M. CXLV felicis memoriæ Hugo abbas S. Germani Parthiſienſis, qui prius monachus ſancti [illegible] extiterat, Dominica de ramis palmarum de præſenti ſæculo [illegible]. Huic ſucceſſit Gillo eiuſdem eccleſiæ monachus.

De cruce ab Ludouico iuniore cum proceribus & epiſcopis aſſumpta ob calamitatem quam res Chriſtiana acceperat capta Edeſſa: Deque Conrado imperatore etiam crucem aſſumente. Et quanto tempore Ludouicus crucem tulerit, & quando Hieruſalem adiit ac rediit

CAP. LII

EOdem anno graue infortunium quoddam, in Hieroſolymitanis partibus Chriſtianis contigit. Nam Parthi Diabolico inflati ſpiritu, Edeſſam vrbem valido bellorum impulſu aggredientes, non ſine magna ſtrage ſuorum eam ceperunt: de qua expugnatione nimium intumeſcentes, omnes Chriſtianos illius regionis vaſtaturos [illegible] omni[illegible]nati fuerunt. Cuius infortunii fama poſtquam [illegible] Ludouici peruenit, zelo ſancti Spiritus imbutus ad pietatem commotus eſt. Qua de cauſa in Paſchali ſolennitate eiuſdem anni apud Vizeliacum magnum [illegible] ibi Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates quoq., plures etiam optimates & barones ſui regni con[illegible] fecit: inter quos fuit Bernardus Abbas Clareuallenſis. Itaq. ipſe & Pontifices ibidem in conſiſtorio aſſiſtentes, prædicauerunt de terra in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus corporaliter conuerſatus, pro redemptione generis humani paſſionem crucis ſuſtinuit. Quorũ prędicationibus & ammonitionibus rex Ludouicus diuina inſpirante gratia inflammatus, crucem accepit, & poſt eum Alienor vxor eius. Quod videntes optimates ibide adſtantes, poſtea crucẽ acceperunt [illegible] N[illegible]ẽſis epiſcopus, G[illegible]us L[illegible]ſis epiſcopus, Arnulfus [illegible]ſis epiſcopus, [illegible] abbas [illegible] V[illegible]onenſis, Theobaldus abbas S. Columbæ [illegible] mes S. Ægidii, [illegible]erricus comes Flandrienſis, Henricus [illegible] Theobaldi

Edeſſa capta a Parthis, Saracenis.

Ludouicus crucem aſſumit in Parthos cum Regina, Epiſcopis, & proceribus.

al. Alphonſus.

[illegible] comes [illegible] [illegible] R[illegible] [illegible] de [illegible], Wilhelmus [illegible]na, A[illegible] [illegible] de L[illegible], G[illegible] de [illegible]o, Hugo [illegible] de L[illegible] [illegible] de M[illegible]o, G[illegible] [illegible] [illegible]io, D[illegible] de [illegible]o, Manaſſe de Bugliis, [illegible] de [illegible] [illegible] eius, Wilhelmus Buticularius, Wilhelmus Angu[illegible]on de T[illegible] [illegible] e[illegible] [illegible]. Eodem quoque tem[illegible] [illegible] Imperator Alemanniæ, audita Ch[illegible]rum de[illegible]ne, crucem [illegible] dux Saxoniæ nepos eius, poſtea Imperator. Amatus etiam comes Morian[illegible] [illegible]ulus regis Ludouici: in qu[illegible] [illegible] mo[illegible] fuerunt. Porro Pontius [illegible] V[illegible] [illegible] reuc[illegible] [illegible] ſanctæ [illegible]s, quam Rex [illegible] [illegible] in loco [illegible] videlicet in decliu[illegible] montis iu[illegible] [illegible]ſtor[illegible] præ[illegible] eſt inter E[illegible]cuanum & Vizeliacum, eccleſiam in hon[illegible] ſanctæ Crucis [illegible] in quam popul[illegible] rec[illegible] a fide conuenien[illegible], Dominus multa miracula oper[illegible] e[illegible]t. I[illegible]terim rex Ludouicus toto anno, a Paſchali ſolemnitate qua c[illegible] [illegible] aliud Paſcha, & inſuper vſque ad Pentecoſten antequam ad Hieroſo[illegible] [illegible]tes proficiſceretur, cum cruce ſuſcepta in regno ſuo commoratus eſt. Cum [illegible] [illegible] Senone[illegible] [illegible]s burgenſe[illegible] aduerſu[illegible] abbatem S. Pet[illegible] V[illegible] [illegible] conc[illegible]tati, qui a c[illegible]munia[illegible] m[illegible] eorum diſſ[illegible] fecerat, eum trucu[illegible] necauerunt. Ob cuius vltionem, Rex quoſdam homicidarum illorum de turre [illegible]nenſi præcipitari fecit, quoſdam autem Parihiſius detruncari. Abbas autem G[illegible] eccleſiam ſancti Germani P[illegible] [illegible] illo anno inte[illegible] rexit: poſt cuius an[illegible] [illegible]pletionem, quoniam tanti regiminis oneri non ſufficiebat, paſtoralem curam d[illegible]ſit: in cuius loco Hugo Prior Criſpeienſis ſubſtitutus eſt.

Rex annum ante expeditionem crucem tulit.

[illegible] factionem.

A[illegible]o ab Incarnatione Domini M. CXLVI. glorioſus rex Ludouicus [illegible] m[illegible], vt decebat) honorificentiſſime circundatus, iter quod vouerat pera[illegible] [illegible]piens, ſeptimana poſt Pentecoſten de Parihiſienſi ciuitate egreſſus eſt: vnde p[illegible] in itinere multos labores ſuſtinuit: & tandem Hieroſolymam peruenit. Poſtq[illegible] [illegible] ad ſepulchrum Domini orationes compleuit, & cum debita reuere[illegible] Dominic[illegible]m adorauit, de partibus illis regrediens [illegible] & incolumis ad propri[illegible] [illegible]auit. Denique poſt illam regreſſionem ipſe genuit vnam filiam ex Alienoride co[illegible]ge[illegible]a, nomine Aaliz.

Rex Ludouicus Hieroſolymam petit.

De Nortmannia per Ludouicum Henrico Anglorum regi reſtituta, & eiuſdem Henrici ingratitudine. De diuortio Ludouici cum Alienoride ob conſanguinitatem, & matrimonio eiuſdem cum Henrico Anglo. Item de matrimonio eiuſdem Ludouici cum Conſtantia Hiſpana, & filia eius Margarita cum Henrico filio Henrici Angli. De interitu Conſtantiæ in partu, & tertiis nuptiis Ludouici cum [illegible]la Bleſenſis comitis filia.

CAP. LIII.

P[illegible] [illegible]ris [illegible] [illegible] A[illegible] [illegible]num A[illegible] [illegible] rege conq[illegible] [illegible] [illegible]trauerunt [illegible] [illegible] N[illegible] [illegible] R[illegible] [illegible] con[illegible] [illegible] exerci[illegible] [illegible] filio com[illegible] A[illegible] [illegible]

didit: & eum pro eadem terra in hominem ligium accepit. Ille itaque pro collato ſibi adiutorio, Gaufrido patre ſuo concedente, Vilcaſſinum Nortmannum, quod eſt inter Ittam & Andeglam, regi Ludouico totum immune dedit. In qua terra cõtinentur hæc caſtella & firmitates; Giſortium, Neelfa, Stripiniacum, Dangutium, Gamachie, Harach uilla, Caſtrum nouum, Baudemont, Braium, Tronutium †, Buſchalia, Nogentem ſuper Audelam † & quædam alia. Hoc modo, quo prædictum eſt, adquiſiuit & reſtituit perfido Henrico Nortmanniam rex Ludouicus, non præuidens perfidiam, quam poſtea ille contra ipſum machinatus eſt. † Nam poſt modicum tempus contigit quod vulgari prouerbio dicitur, *Quia quanto magis exaltatur iniquus, tanto amplius aduerſus beneſactorem ſuum ſe extollit.* Siquidem Henricus Nortmanniæ per manum Regis Dux effectus vltra modum ſuperbiens, ante dominum regem ſuum Ludouicum defecit à iuſtitia. Quamobrem Rex ad iram nimirum concitatus, tantam indignationem grauiter ſuſtinens, cum magno exercitu in Mouium † profectus eſt: paucíſque diebus in obſidione moratus, potenti virtute caſtrum illud cepit: aliud quoque caſtrum, ſcilicet Nominmarcheium †, ſimiliter captum ei abſtulit. Porro videns verſutus ille Henricus dux Nortmannorum, quod potentiſſimo regi Ludouico nullatenus reſiſtere poſſet, ad ſimilitudinem doloſæ vulpis, conuertit ſe ad refugium doloſæ fraudis ſolitæ. Siquidem fingens ſe humiliatum eſſe, vt quoquo modo amiſſa recuperaret, falſo aſſerebat quod contra dominum ſuum Regem ſuperbiæ calcaneum deinceps nõ eleuaret. Cuius falſis aſſertionibus rex Ludouicus deceptus, ſicut ſemper benigniſſimus extitit, etiã tunc benignitatem ſuam ei exhibuit. Nam duo prædicta caſtella, quę illi abſtulerat, eidem reſtituit. Sequenti tempore præterita non longa annorum euolutione, acceſſerunt ad regem Ludouicum quidam propinqui & conſanguinei ſui: & conuenerunt eum, dicentes quod inter ipſum & Reginam Alienoridem coniugem ſuam linea conſanguinitatis erat, quod etiam iuramento firmare promiſerunt. Audiens hoc Rex, noluit eam contra legem catholicam vlterius vxorem habere. Proinde Hugo Senonenſis archiepiſcopus conuocauit vtrunq;, videlicet regẽ Ludouicum & reginã Alienoridem, ante præſentiam ſuam apud Baugendiacum. Qui conuenerunt eo ex pręcepto ipſius die Veneris ante Dominicam de ramis palmarum: vbi etiã interfuerunt Samſon Remenſis. Hugo Rothomagenſis, & (cuius nomen non teneo) Burdegalenſis, archiepiſcopi: quidam quoque ſuffraganei ipſorum, necnon optimatum & Baronum regni Franciæ non minima pars. Quibus congregatis in caſtro ſupramemorato, prædicti conſanguinei Regis iuramentum, quod facturos ſe fore promiſerant, exſecuti ſunt: videlicet quod Rex & Regina Alienoris (ſicut ſupra taxatum eſt) affinitate conſanguinitatis propinqui erant: & ſic inter eos matrimonii copula ſoluta eſt.

Ioan. Andelam. — *Tornutium.* — *Andelam.* — *Hæc verba & quædam alia deſunt in exemplari manu ſcripto.* — *al. Vernonū* — *al. Nouummarcheium.* — *Iuramentum de conſanguinitate.*

† Anno Incarnationis Dominicæ, M.CLIII. dimiſit abbatiam Hugo Criſpeienſis, quæ vno anno ſine paſtore fuit. Quo completo Gautfridus abbas ſubſtitutus eſt. Qui poſt duos fere annos curam paſtoralem reliquit ægritudine cogente: cui ſucceſſit Theobaldus.

Omnia hæc deſunt vſq; ad hæc verba, Quo peracto

Quo peracto Alienoris terram ſuam Aquitaniam celeriter requiſiuit Quam ſine mora Henricus dux Nortmanniæ, qui poſtea in Regem Anglorum ſublimatus fuit, vxorem ſibi accepit: Rex autem Ludouicus duas filias quas de Alienoride ſuſceperat, maritis deſponſauit: primam, ſcilicet Mariam, Henrico comiti Palatino Trecenſi: iuniorem vero, videlicet Aaliz, fratri eius Theobaldo comiti Bleſenſi.

Proinde Rex volens ſecundum diuinam legem viuere, quæ præcepit vt vir adhæreat vxori ſuæ, & ſint duo in carne vna, propter ſpem ſucceſſiuæ prolis quæ poſt ipſum regnum Franciæ regeret, Conſtantiam filiam imperatoris Hiſpaniæ cõiugio ſibi iunxit: & Hugo Senonenſis archiepiſcopus, Aurelianis eam in Reginam inunxit: & cum ipſa Regem coronauit. Qui poſtquam per aliquod tempus pariter permanſerunt, Rex genuit ex ea vnam filiam nomine Margaritam. Diſpoſitione vero Romanæ eccleſiæ, eadem Margarita ſociata fuit matrimonio Henrico, filio Henrici regis Anglorum & Alienoridis vxoris ſuæ: qui poſtea in ſolio regni Angliæ ſublimatus fuit. Vilcaſſinenſem autem terram dedit rex Margaritæ filiæ ſuæ in matrimonio: quam Henricus rex Anglorum, pater illius Henrici, ipſi immunem conceſſerat.

Rex Ludo. uxorem Conſtantiam Hiſpanam ducit.

Eodem tempore, Gautfridus de Giemaco quandam filiam ſuam Stephano de

Sancero in vxorem dedit. Quod aſtuto conſilio fecit: opinabatur etenim quod ipſe eum ab infeſtatione Niuernenſis comitis tutari poſſet. Quinetiam ipſe Gauthidus, eidem filiæ ſuæ Giemacum in matrimonio donauit. Quod videns Herueius filius eiuſdem Gautfridi, caſtrum quod ſibi hæreditario iure contingebat, taliter donari prohibuit: quam ipſius prohibitionem pater ſuus irritam faciens, Stephanum de Sancero prædicto caſtro inueſtiuit. Ea propter Herueius Regem adiit, & ei ſuper patre ſuo conqueſtus eſt, eo quod ita eum exhæredabat: proclamabat etiam de Stephano, qui prædictum caſtrum, quod ad ipſius hæreditatem ſpectabat, contra ſuam voluntatem ſuſceperat, atque illud ſine ſuo aſſenſu tenebat. Rex igitur hoc audiens (ſicut ſemper fuit amator iuris & æqui) tantam iniuriam fieri, Herueiumque ſuo iure deſtitui diutius ſuſtinere non potuit. *hod. Chimay.* Enimuero exercitu collecto, aduerſus Giemacum † conuolauit: quod Stephanus de Sancero militibus munierat: ſed ſeipſum abſentauerat. Itaque Rex cum militia ſua caſtrum viriliter aſſiliens, abſque mora illud cepit, atq; Herueio reddidit. Quo completo vnuſquiſque ad propria remeauit. Deinde Rex genuit vnam filiam de Conſtantia Regina, quæ nominata fuit Adelaidis: in cuius partu dum laboraret, in ipſa hora diem extremum clauſit: vnde Rex nimium cum omni regno ſuo contriſtatus eſt. *Regina Conſtantia dolore partus interiit.*

Poſtquam vero per ſolatia optimatum ſuorum, triſtitiam aliquantulum obliuioni tradidit, conſilio & monitu Archiepiſcoporum & Epiſcoporum, aliorumque ſui regni Baronum, vxorem deſponſare diſpoſuit. Siquidem mente aſſidue habebat illud ſcriptum, *Quia melius eſt nubere quam vri*: *1. Corint. 7.* præterea timebat ne regnum Franciæ ab hærede, qui de ſemine ſuo egrederetur, gubernari deſiſteret. Igitur tam ſaluti ſuæ quam protectioni reipublicæ in poſterum prouidens, Alam filiam Theobaldi Palatini comitis Bleſenſis in matrimonium ſibi aſciuit. Idem Theobaldus ab hac vita iam deceſſerat: de cuius ſemine ſuperſtites erant quatuor filii, & quinque filiæ: Henricus videlicet comes Palatinus Trecenſis: & Theobaldus comes Bleſenſis: Stephanus comes de Sancero: Willermus archiepiſcopus Senonenſis: duciſſa Burgundiæ: comitiſſa Barri: vxor Willermi Goiet, quæ prius fuerat duciſſa Apuliæ: comitiſſa Pertici: poſtremo Ala natu minima, quam Dominus noſter adeo ſublimauit, vt ſuper fratres ſuos & ſorores ſuas dominatum obtineret, quæ ſubiecta ipſis antea fuerat. Ipſa autem tam natura quam induſtria laudabilis extitit: Nam ſapientiæ fulgore irradiauit, elegantia corporis præpolluit, munditia caſtitatis emicuit, & quia tot virtutum floribus decorata fuit, tanto honore meruit ſublimari. Sicut enim prædictum eſt, ſereniſſimo regi Ludouico maritali lege ſolenniter fuit ſociata. Et Hugo Senonenſis archiepiſcopus, ad feſtum S. Brixii, Parrhiſiis in eccleſia beatæ Mariæ virginis eam inunxit, Regemque cum ipſa coronauit: miſſam etiam eodem die ibidem celebrauit: Stephanus Senonenſis canonicus, qui poſtea fuit Meldenſis epiſcopus, Epiſtolam legit: & Guilhelmus Senonenſis archidiaconus, poſtea Altiſſiodorenſis epiſcopus Euangelium: Matthæus præcentor Senonenſis, & Albertus cantor Parrhiſienſis chorum tenuerunt, & cantum in proceſſione impoſuerunt.

De diſcordia generorum Drogonis Monceiani. De ſchiſmate inter Alexandrum tertium, & Victorem ſeu Octauianum antipapam: quem Fredericus Imperator impie defendit, cum multo malo ſuo

CAP. LIV.

His peractis, euoluto longo temporis interuallo, creſcente de die in diem malitia & inualeſcente cupiditate, Miulo de Petraforti, & Drogo de Merloto, qui duas filias Drogonis de Monceio vxores habebant, diſcordiam inter ſe conceperunt. *Niuelo.* *Niuelo.* Miulo namque de Petraforti Drogoni de Merloto medietatem Monceii, quæ ex matrimonio mulieris eius illi contingebat, iniuſte abſtulit. Vnde ille regi Ludouico querimoniam

moniam faciens, vt de tanta iniuria vltor eſſe dignaretur, ſuppliciter rogauit. Petitione cuius exaudita, Rex volens omnes tam fortes quam debiles æquanimiter in iuſtitia tenere, exercitu congregato, aduerſus Monceium caſtrum profectus eſt. Quod manu belligera cepit: turremque eum omni municipio dirui fecit, & Drogoni de Merloto medietatem caſtri, quæ iuris illius erat reſtituit. Deinde paucis diebus tranſactis Miulo † defunctus eſt: vxorem cuius Rex Ingerranno de Tricea maritauit: & dimidiam partem Monceii cum eadem ei coniuge ei donauit.

Niulo.

Ea tempeſtate horribile ſchiſma ortum eſt in Romana eccleſia. Quæ cum ſuo Pontifice viduata eſſet, diuina cooperante gratia Cardinales vnanimiter elegerunt in antiſtitem, bonæ memoriæ, Alexandrum tertium. Porro Victor (qui & ipſe Octauianus appellatus fuit) arrogantia plenus, atque terrenis honoribus admodum inhians, ſine canonica electione Romanæ eccleſię pontificium ſibi præſumptuoſe voluit vſurpare. Nam clerici eius, fautores ipſius abuſiuæ electionis tantummodo extiterunt: verum Cardinalium ſeu Epiſcoporum, duobus exceptis, conſortio & ſuffragio caruit. Omnes enim tam Cardinales quam Epiſcopi domino Papæ Alexandro æquanimiter conſenſerunt. Proinde venerabilis papa Alexander ad Gallicanas partes proficiſcens, apud Montem Peſſulanum tranſmeauit. Cuius aduentum poſtquam ad aures domini Ludouici regis fama detulit, conſilio quid ſuper hoc faceret exquiſito, memoratus Rex dominum Theobaldum abbatem ſancti Germani Parrhiſienſis ad ipſum deſtinauit. Denique negotio domini Regis peracto, cum gratia domini Papæ totiuſque Romanæ curiæ remeare diſpoſuit. Dumque in itinere regreſſionis eſſet, apud Claromontem graui moleſtia corporis correptus eſt. Ipſe vero in extera regione morari diutius nolens, vt erat ægrotus, ad Vizeliacum feſtinauit, & in eccleſiam beatæ Mariæ Magdalenæ (in qua ab adoleſcentia alitus fuerat, & habitum religionis ſuſceperat, & profeſſionem fecerat) tertia die ante feſtum eius S. Mariæ venit.

De ſchiſmate Rom. eccleſia. Alex. III. pa. Victor antipapa.

Alex. III. in montem Peſſulanum migrat.

Anno igitur ab Incarnatione Domini MCLXII. infirmitate ingraueſcente, abbas Theobaldus poſtridie feſtiuitatis ſanctæ Mariæ Magdalenæ, in eadem eccleſia migrauit a ſeculo: in cuius locum Hugo monachus ſanctæ Mariæ Vizeliacenſis ſubſtitutus eſt. Eiſdem diebus, Ludouicus Rex Alexandrum papam in paſtorem cum omni regno Franciæ ſuſcepit. Cuius rei fama circumquaque regiones peruolante, Conſtantinopolitanus & Hiſpanus Imperatores, rex Angliæ, rex Hieroſolymitanus, rex Siciliæ, rex Hungariæ, omneſque reges Chriſtianorum, ſequentes regis Ludouici exemplũ, eum debita reuerentia eundem ſuſceperunt: excepto Federico Alemanniæ Imperatore: qui conſueta tyrannide furens, prædictum ſchiſmaticum Octauianum contra leges & iura manu tenuit, & omni vita illius ſicut Papã eum habuit. Quo defuncto, Guidonem Cremonenſem †, vnum ſcilicet de duobus Cardinalibus eidem ſchiſmatico adhętentibus, nefandus ille Imperator ſucceſſorem eius ſubrogauit. Cuius inhortationibus idem Imperator Romam, vt eam perderet, profectus eſt: vbi maxima ſtrages ſuorum non vi Romanorum, nec aliorum mortalium, ſed ſola diuina vltione facta eſt. Mirabile dictu, contigit quod Dominus ſuper exercitum eiuſdem nefandiſſimi Tyranni manum vltionis extendens, per aeris corruptionem feruentem, pluuiam ſuper ipſos effudit: vnde infinita multitudo tam militum quam peditum inexpugnabili gladio diuinæ virtutis perculſi, morte miſerabili vitam finierunt. Inter quos filius Conradi imperatoris interiit, & Rainaldus Colonienſis archiepiſcopus: cuius corpus fruſtatim diuiſum, & in feruenti aqua decoctum ſaleque conditum Coloniam vſque ſui deportauerunt. Imperator vero præ timore flagelli diuini ab eadem obſidione recedens, in Tuſciam fugitiuus peruenit. Vnde egrediens, & Lombardiam pertranſiens, ab incolis eiuſdem regionis viriliter fugatus ad Suſam feſtinauit. Exinde cum paucis ſociis furtiue fugiens Alpes tranſmeauit. Siquidem amiſſa multitudine in eadem obſidione Epiſcoporum & Baronum ſuorum, ita perterritus & confuſus extitit, vt vlterius ibi morari non audens, miſerabili fuga Alemanniam repetiuerit.

Alex. III. ab Ludouico rege ſuſcipitur, & fere à cæteris regibus.

Octauianus ſeu Victor à Federico ſuſcipitur.

Cremonenſem. Guido Cremonenſis Antipapa.

De graſſatoribus & perſecutoribus Eccleſiarum & pauperum ab Ludouico ſubactis: & pace Eccleſiis & monachis per eum non ſemel reſtituta

CAP. LV.

QVoniam in dies creſcit malitia, regiam celſitudinem decet regno prouidere, & ab impugnatoribus ſubiectos ſibi protegere. Niſi enim regia poteſtas protectioni reipublicę attentius inſiſteret, fortiores vltra modum impotentes opprimerent. Quod etiam eodem tempore contigiſſe vera enarratione manifeſtum eſt. Nam Claromontenſis comes, & nepos eius comes Podienſis Guilhelmus, atque vicecomes de Polinato, inſtinctu Diaboli exagitati, rapinis miſeram vitam agere conſueuerant: depopulabantur etenim Eccleſias, peregrinos impediebant, pauperes opprimebant. Quam eorum tyrannidem Claromontenſis & Podienſis epiſcopus, & Abbates prouinciæ illius diutius ſuſtinere non valentes, quoniam ipſis reſiſtendi per ſe vel per ſuos vim non habebant, prudenti vſi conſilio regem Ludouicum adierunt: cui querelam ſuper eiſdem tyrannis deponentes, crudeles Eccleſiis illatas iniurias inſinuauerunt, & eum piiſſimis precibus ad vindictam pauperum & captiuorum exhortati ſunt. Vnde piiſſimus Rex audita Tyrannorum prædicta nequitia, ſine mora congregauit exercitum, & in virga vltionis, ad quam non erat difficilis, aduerſus illos aduerſarios militauit. Cum quibus manu belligera congrediens (factum regia maieſtate dignum) in ore gladii eos expugnauit: & expugnatos cepit: captos etiam ſecum abduxit: quos captiuos iamdiu tenuit, quoadusque firma fide promiſerunt, quod ab inquietatione Eccleſiarum, pauperum & peregrinorum deinceps perpetuo ceſſarent. Expleto hoc inſigni opere, non longo tempore poſt, quoddam exſecrabile factum & noſtris temporibus inauditum, per diuerſas regiones circumquaque diuulgatum eſt. Etenim Guilhelmus comes Cabillonenſis, Diaboli veſtigia ſequens, qui Dominum tentare præſumpſit, eccleſiam Cluniacenſem atrociter perſequebatur. Ipſe ſiquidem infinitos prædones, vulgo dictos *Brabantiones* †, qui nec Deum diligunt nec viam veritatis cognoſcere volunt, ad crudelitatem ſuæ tyrannidis explendam colligens, ſceleratis ſatellitibus fretus aduerſus prædictam Eccleſiam, vt eam deprædaretur, prædo profectus eſt. Monachi vero in eadem eccleſia Deo ſeruientes, non ferro aut clypeo protecti, ſed ſolum diuinis armis & eccleſiaſticis veſtimentis induti, cum Sanctorum reliquiis & crucibus Tyranno obuiam cum magna multitudine populi proceſſerunt. Illa autem ſatellitum prædictorũ peſſima turba, monachos ſacris veſtimentis ſpoliauerunt: & more ferarum, quæ fame vrgente ad cadauera concurrunt, quingentos & eo amplius burgenſium Cluniacenſium, atrociter ſicut oues mactauerunt. Fama vero illius inauditi ſceleris diuerſas regiones circumluſtrans, ad notitiam piiſſimi regis Ludouici peruenit: qui tantum flagitium in ſanctam Eccleſiam grauiſſime ferens, ad vltionem nefandiſſimæ cladis exuberanti feruore ſancti Spiritus animatus eſt. Quid plura? bellicoſorum Francigenarum fortiſſimas phalanges ad ſe regali edicto conuocauit. Quibus fulcitus, aduerſus prædictum Tyrannum, ad eius exterminationem feſtinauit. Idem autem nequiſſimus comes Cabillonenſis cognito Regis aduentu, præſentiam ipſius non audens expectare, relicta terra ſua profugus abiit. Dum vero Rex greſſu concito per partes Cluniacenſis prouinciæ tranſmearet, mulieres viris ſuis viduatæ, virgines & nati patribus orbati, obuiam ei proceſſerunt. Cuius pedibus prouoluti, flentes & eiulantes lugubri clamore ærumnas ſuas ei oſtenderunt: & piiſſimis precibus Regiam maieſtatem exorantes, vt eis manum conſilii & auxilii miſericorditer porrigeret, piiſſimum Regem totumq; exercitum eorum calamitatibus, fere vſq; ad lachrymas compatientes, magis ac magis ad perditionem ſceleratæ gentis animauêre. Nec mirum: videres enim ibi pupillos adhuc pendentes ad vbera matrum: virgunculas plorantes, & paterno ſolatio ſe deſtitutas miſerabiliter clamantes. Audires totum aërem vagitibus infantium reſonantem. Ne longius verba protrahantur, Rex propoſitum peragere ſatagens, cum exercitu

† Gall. Brabançons.

c[illegible] ſuo terram [illegible] comitis C[illegible] [illegible]d[illegible] [illegible] et [illegible] Cabillonenſem ciuitatem [illegible] Vi[illegible] [illegible] medietatem [illegible] Tyranni [illegible] eam in ore gladii [illegible] eiuſdem [illegible] mediam partem duci Burgundiæ donauit: reliquam [illegible] comiti Niuernenſi contradidit. Quoſcunque autem ex ſupradictis [illegible] nibus, diuinam voluntatem contemnentibus Diabolique ſequacibus, capere potuit, in vindictam Eccleſiæ Dei furcis ſuſpendi fecit. Quorum vnus vitam ſuam redimere [illegible] pecunia volens, non impetrauit: ſed eadem pœna plexus eſt. Peracta denique condigna vltione, nefandiſſimæ ſtragis & perſecutionis, quæ ſanctæ Dei eccleſiæ Cluniacenſi inferebatur, Rex tanto potitus trophæo cum gaudio remeauit. Igitur quia regiæ maieſtati congruit, Eccleſias Dei contra quoslibet perſecutores protectionis clypeo defenſare, benigniſſimus Rex nolens eas, iuſtitia per negligentiam ſuam deficiente, a raptoribus deuaſtari, [illegible] regie vindicatis Cluniacenſis eccleſiæ iniuriis, Vizeliacenſem nihilominus eccleſiam ab impugnationibus aduerſariorum liberauit. Contigit enim quod Vizeliacenſes burgenſes communiam † inter ſe facientes, aduerſus dominum ſuum Abbatem & monachos ſuperbia inflati inſurrexerunt, eoſq; diutiſſime infeſtatione maxima afflixerunt. Communiter ſiquidem coniurauerant *Quod Eccleſiæ dominio [illegible] non ſubiacerent.* Quod quidem aſſenſu & conſilio comitis Niuernenſis fecerant: qui eidem Eccleſiæ aduerſabatur. Abbas vero & Monachi acerrimis infeſtationibus Burgenſium coacti, turres monaſterii ad ſuam defenſionem munierunt: quos de foris Burgenſes pluuia ſagittarum & immiſſione baliſtarum aſſidue perurgebant, & tandiu [illegible] armata manu tenuerunt, vt carentes panis edulio: tantummodo carnibus [illegible] ſuſtentarent, pars quoque monachorum excubiis nocti [illegible] inſiſtebat: pars [illegible] membra ſopore aliquantulum recreabat. Cumque tanta vexatione coarctarentur, Abbas videns quod iniqui homines ab impietate ſua nullatenus deſiſtentes, m[illegible] eos aſſiliebant, per quorundam amicorum ſuorum conductum clam monaſterium exiuit: & regem Ludouicum Corbeiæ demorantem celeriter adiit. Cui querelam ſuã deponens, ſuper iniuſta inquietatione Vizeliacenſis communiæ ei proclamauit. Qua per inſinuationem Abbatis agnito, Rex ſemper promptus ad Eccleſiarum protectionem, Lingonenſem epiſcopum ad comitem Niuernenſem, qui prædictam communiam manutenebat, deſtinauit: & mandauit ei [illegible] pacem Eccleſiæ reformaret, & communiam diſſipari faceret. Comes vero regio mandato obtemperare negligens in ſua peruerſitate homines Viceliacenſes perdurare non prohibuit. Cuius contumacia a[illegible]bus Regis relata, ipſe tantam indignationem comprimere digne cogitans, exe[illegible] congregauit. Quo audito, aduerſus prædictum comitem equitabat. Quod ille audiens epiſcopum Audiſſiodorenſem ad Regem dirigens, mandauit ei quod ſecundum ſuam voluntatem de prædicta communia faceret. Deinde ipſe apud caſtrum Mo[illegible] Regi obuiam veniens, ei fiduciauit, quod communiæ deinceps non co[illegible] ſed eam penitus diſſiparet. Vnde Rex fiducia comitis accepta, quod exercitu [illegible] Autiſſiodorum cum eodem comite venit: vbi Vizeliacenſes Burgenſes conuocati, [illegible]ramento affirmauerunt, quod ad voluntatem Pontii abbatis ſucceſſorumque ei[illegible] haberent, communiamque relinquerent, & ad eam deinceps non te[illegible] Pr[illegible] Regis decreto, iidem Burgenſes Pontio abbati quadraginta millia ſolidorum [illegible]ona[illegible] & ita pax Eccleſiæ reſtituta eſt. Expleto deinde paucorum annorum curriculo, Wilhelmus comes Niuernenſis eidem Eccleſiæ aduerſari cœpit. N[illegible] indebitas conſuetudines in ea clamabat: quas Wilhelmus abbas Vizeliacenſis & monachi ſe debere ei inficiabantur. Vnde comes, poſtpoſita Dei reuerentia monachis [illegible]enta ſubtraxit. Illi autem victualibus carentes regem Ludouicum pedeſtres a[illegible]e[illegible]int, & ei Parrhiſiis occurrentes, ſolo tenus proſtrati lachrymis obortis q[illegible] clam ſuam ſuper iniuriis a præfato Comite ſibi illatis ei depoſuerunt. Idcirco Rex compatiens monachis lachrymabiliter conquerentibus, Vizeliacenſi eccleſiæ firmiſſimam pacem reſtitui fecit.

Cabilonenſe territorium vaſtatur & vicinis donatur.

ſ ligam, ſeditionem

De præmio à Deo ob tanta merita Ludouico collato, vtpote Philippo filio: de cuius generatione, natiuitate & regeneratione agitur hoc capite vltimo

CAP. LVI.

IGitur propter hæc & alia multa opera iuſtitiæ, quæ piiſſimus rex Ludouicus prædictæ Eccleſiæ, & pluribus aliis intuitu Diuinæ maieſtatis exhibuit, necnon propter vltionem, quam in hoſtes Cluniacenſis eccleſiæ & plurium aliarum Eccleſiarum multoties exercuit, diuina bonitas tot bonorum operum remunerationem condignam ei contulit. Rex enim diuinæ gratia largitatis ex Ala nobiliſſima regina vnum filium genuit. Anno Incarnationis Dominicæ M C L X V. ſabbato in octaua aſſumptionis B. Mariæ virginis, nocte dum matutina ſynaxis celebraretur, hæc nobiliſſima proles proceſſit ad ortum. Cuius natiuitatis gaudium deferens nuntius, ad ſanctum Germanum de Pratis veniens, hos felices rumores enarrauit hora eadem qua monachi incipiebant cantare Propheticum canticum, *Benedictus Dominus Deus Iſrael* quia viſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ. Quod diuino oraculo contigiſſe manifeſtis indiciis coniici poteſt. Fama vero tam deſideratæ prolis circumquaque percurrens, omnes Francigenas maximo gaudio expleuit. Quippe qui ſucceſſionem maſculini ſexus, de ſemine Regis Ludouici procedentem diu multumque deſiderauerant, qui poſt glorioſi patris deceſſum, ſolium regiæ maieſtatis obtineret. Quod deſiderium attulit eis Dominus: nec ſunt fraudati à deſiderio ſuo. Itaque regia prole exorta, poſtridie ortus ſui, hoc eſt die Dominica, pater eius rex Ludouicus filium ſuum baptiſmatis ſacramento confirmari fecit: Ad quod exequendum Mauritius Parrhiſienſis epiſcopus, mandato Regis, ſacerdotalibus veſtimentis ſe induit: & regiam ſobolem in eccleſia ſancti Michaelis de platea ſolenniter baptiſmate regenerauit. Hugo etiam Abbas ſancti Germani Parrhiſienſis patrinus puerum ſuper fontem baptiſmatis in vlnis ſuis tenuit: Herueus quoque abbas ſancti Victoris, & Odo quondam abbas ſanctæ Genouefæ patrini extiterunt: Conſtantia ſoror regis Ludouici, vxor Reimundi comitis ſancti Egidii, & duæ viduæ Parrhiſienſes matrinæ extiterunt: qui vocatus fuit Philippus.

Philippus gignitur. 1165.

FINIS ANNALIVM FRANCORVM REGVM AD NAtiuitatem Philippi Auguſti, qui in catalogo Regum quadrageſimus primus recenſetur: collectarum magna quidem ex parte ab Aimoino monacho.

MICHAELIS RITII

NEAPOLITANI

De Regibus Francorum libri III.

MICHAELI RITIO PATRICIO NEAPOLItano Ciuilis & Pontificii iuris conſultiſſimo, ſacroſancti potentiſſimique Gallorum regis à cõſilio A. Ianus Parrhaſius S. P. D.

PETIS *à me vir ornatiſſime, quid de tuis lucubrationibus in patria hiſtoria ſentiam. Simplicis & aperti ingenii ſum. proinde iudicium meum paucis habeto. Conſilium tibi non fuit (vt video) pigmentis ab arte quæſitis, rerum geſtarum ſeriem narrare, quum vires alioquin abunde ſuppeterent ſed ab aliis effuſe ſparſimque traditam, velut in corpuſculum continue digeſtum colligere, vt eam cognoſcere volentibus abſit inquirendi labor. Equidem non hoc abs te ſolum ſatis ſuperque præſtitum, ſed aliquid etiam plus affirmare non dubitem. Nam præterquam quod ad compendium parata ſunt, & ex fide recitantur omnia, ſi quis intelligit mutari cum temporibus formas & genera dicendi, neq; ſtylum præſentis notæ faſtidit, inde etiam tibi laudem facile concedit. Eſt enim purus, candidus, illaboratus, & qui tuam quodammodo nobilitatem præſeferat, vt nuper Ampliſſ. patres attoniti prædicauerunt, dum cauſam noſtri Regis apud Pontificem Max. legatus orares. Vtinam cæteris ordinis tui, in antiquis & potioribus æmulandis idem ſtudii foret, profecto ius ciuile tanta ſcribiligine, Romanaque lingua dehoneſtamentis inquinatum non eſſet. O vere felicem Campaniam, ſi noſtrarum partium rebus ex voto ſucceſſis, ei contigiſſet abs te diutius adminiſtrari. Non enim magis Athenæ Solonis, aut Sparta Lycurgi conſilio, quam noſtra Reſpub. tuo floruiſſet. Iniqua me hercule ſors hominibus noſtris inuidit, opesq; aliarum per te gentium, quam noſtras augeri maluit. At illud in eius poteſtate non fuit, auferre, quin abſens diu noctuque cogites, vt ab impotenti dominatu natale ſolum poſſis eximere, & dum pro temporum conditione quieſcis, qua licet optimi ciuis conſilio fungaris, eiusque memoriam vindices ab interitu, quod neſcio an maius putandum ſit, quam à violentiſſima tyrannide, ſub imperium iuſti regis aſſerere. quod beneficium tibi patria bis acceptum refert. quum præſtes æternitati famæque perpetuo manſura, quam vnius ætatis ocio conſulere. Non eſt ergo quod Epitomen tuam ſupprimas, quæ multum notitiæ ſtudioſis allatura, patriæ tibique nomen immortale pariet. Vale decus noſtri ſoli. Mediolani, Kalendis Octobris, Milleſimi quingenteſimi quinti.*

GVIDONI MAGNO FRANCIÆ CANCELLARIO, SVMMI SPLENDORIS EQUITI, IURIS HUMANI DIUINIQUE CONSULTIſ. Michael Ritius Neapolitanus iuriſconſultus, & ſacroſancti potentiſſimique Gallorum regis à conſilio felicitatem.

QVVM nuper à patria profugus iniquitate temporum, plus otii nactus eſſem quam velim, cœpiſſemque Romæ mecum metipſe cogitare, cur olim felix illa Campania nunc extreme miſera, Campaniæque fines attributi, diu multumque exterarum gentium bellis atterantur, vnde Gallis Hiſpaniſque & Pannonibus, interim Germanis, acerrimi certaminis harena quædam fuerit, vtrum ſoli bonitate & fato hoc acciderit, vt ab re non fingantur inde gigantes editi, vel alia de cauſa, quæ ſit in obſcuro, veteres hiſtorias excuſſi, ſi quæ præſertim Regum ſtemmata, graduſque cognationis exequuntur, vt quo quiſque iure contenderit, inuenirem. Quumque res ob ingentem voluminum (quod te non fugit) enormitatem præterquam quod lectu laborioſa, vix animo certe complecti poſſe videretur, operæpretium facturum putaui, ſi quis ad concinnum breuiarium, compendioſamque redigeret epitomen. Itaque probato conſilio, prouinciam mihi capeſſendam ratus, enixe ſtudui, nihil non ex fide tradere. Sicubi variant opiniones, aut vacillat hiſtoria, in iis publicam, receptioremque ſententiam ſum ſecutus, vt ſi quando te vel ordinis tui cæteros, quibus aut nunquam, aut raro datur à grauiſſimis Reipubl. curis aliqua remiſſio, eadem cognoſcendi libido inceſſet, longas rerum ambages indagare neceſſe non habeant, ſed exiguo labore voti compotes animum leuent. Quoniam vero noſtri Reges à Francorum Hiſpanorumque regia antiquitus habent originem, ſeque Hieroſolymorum reges appellant & Vngariæ, paulo altius ab ipſis incunabulis, inſtitutioneque vtriuſque gentis regum repetendum exiſtimaui, & ab iis ad Hieroſolimitanos, indeque ad reges Neapolis & Vngariæ ſtilum conuertere. Quas noſtras lucubratiunculas, cui potius nuncuparem quam tibi, quem nihil æque delectat, ac res à maioribus bene fortiterque geſtas, euentuſque & varios eorum caſus cogitatione repetere, exemplò Macedonis Alexandri, qui quom perluſtraret Ilium, citharaque Paridis viſenda offerretur, Achillis inquit mallem, qua ille Heroum pulcherrima facta canere ſolitus eſt. Maxime (quæ tua eſt humanitas) quom me ſumme proſequaris affectu, cupiamque poſteris hoc exiguo licet munere teſtatum, quam obnoxius amplitudini virtutique ſim tuæ, teque non magis hac animo facilis amici, quam cenſoris acri iudicio lecturum confidam. Quod, vt alii quoque faciant etiam atque etiam petimus. Itaque vir ornatiſſime rem per ſe modicam compenſabis (vt noſtra ſoles) egregia voluntate, quam in me nunquam deſiderabis. Vale ex vrbe Roma Calendis Octobris

M D V.

D. MICHA-

D. MICHAELIS RITII, DE REGIBVS FRANCORVM

LIBER PRIMVS.

GALLOS eſſe, quos aiunt Græci Galatas, inter omnes fere conſtat à Galato, quem Polyphemus ex Galatæa ſuſcepit, vt autumat Appianus. Hos in tris gentes vt finibus ita vocabulis etiam diſcretas, partitus eſt Cæſar, Aquitanos, Belgas & Celtas, à Celto Herculis filio Steropeſque, eius quam genuit Atlas, appellationem ſortitos. Sunt qui dicant euerſa Troia partem incolarum Duce Francone ex Hectore genito, ſedes ad Mæotim cœpiſſe in finibus Alanorum, conditaque vrbe Sycambria Francos à nomine ducis eſſe dictos. Equidem quamquam ſcio Homerum non plures vno Scamandro, vel (vt alii vocabant) Aſtyanacte liberos Hectori tribuiſſe, nec Anaxicratem, nec Euripidem, quorum alter Argolicorum ſecundo, alter in Andromacha, nothos Hectori filios editos aſſerunt ex pellicibus, vſquam Franconis meminiſſe: quia tamen hæc venia datur, antiquitati cõſecrari origines ſuas, & ad ipſos etiam deos nedum Heroas referre, quo primordia ſuę gentis auguſtiora faciant (vt Liuius autor eſt) id nec affirmare, nec refellere in animo eſt: Ouidio præſertim non nihil aſtipulante, per hæc,

Galli. Franco. Sycambria.

Ingeniique ſui dictus cognomine Largus
Gallica qui Phrygum duxit in arua ſenem.

Tamen apud eum quidam non à Gallis arua Gallica accipiunt, ſed ab amne Phrygiæ Gallo, cuius aquæ potu, mentem loco moueri teſtis eſt Plinius. Parthenius Phocenſis hiſtoriarum primo, Franci Gallica gens inquit, Alpium montes accolunt, aliud præterea nihil. Appellationis cauſam nonnulli putant immunitatem ſtipendiorum, quibus ab imperatore Valentiniano leuati ſunt in decennium. Quidam Francos quaſi feroces domitis Alanis interpretantur. Ii poſt à Sycambria ab ipſo Cæſare pulſi, quod vſurpata diutius quam conceſſerat immunitate, tributa penitus abnegarent, aſſumptis ex ſua nobilitate Marcomiro, Suimone, & Genebaudo ducibus ad Rhenum conſederunt. Ibi conſtituto oppido Francofordiæ nomen indiderunt. In Gallia primum potiti ſunt vrbe Treuerorum, Lucio Romano præfecto dedente. Sed partim eorum præſenti fortuna non contenti, quærendis nouis ſedibus egreſſi, ad Sequanæ ripas errore vagi perueniunt, ibique amœnitate locorum capti conſiſtunt, adminiſtratione rerum permiſſa Marcomiro, quem ſummopere celebrabant & colebant, opinione vulgata, quod Priami ſanguine propagatus eſſet.

Gallus. Franci. Marcomirus.

Eius deinde filium nomine Faramundum omnium apud ſe primum ad regium faſtigium prouehunt, is imperauit annis vndecim. Vita functo ſucceſſit Clodius ex eo genitus, à promiſſo capillo cognomento capillatus, proſperiſq; prælis proximas nationes ſubegit, Tungros, Tornacenſes, & Cameracenſes, nullaque ex ſe relicta ſobole, vigeſimo ex quo regnare cœpit anno diem clauſit.

Faramundus. Clodius capillatus.

In eius locum ſufficitur à ſtirpe Clodio propior Meroeus, quem pro Romanis aduerſus Hunnos & Viſogotos in campo Catalaunico pugnantem occubuiſſe conſtans fama eſt.

Meroeus.

Paternum decus Childericus accepit, qui ſecunda fortuna ad ſuperbiam luxumq; prolapſus, ob impotentiam dominandi pulſus, ac rurſus Guinomadi gentis ſuæ principis, in cuius fidem confugerat, opibus, & factione reuocatus, Gillonem Romanum qui Sueſſionibus præerat, æquo Marte ſuperat, Aurelianenſes & Andegauos in ditionem redigit, annis quatuor & viginti rex exiuit hominem.

Childericus. Guinomadus. Gillo.

Clodoueus. Crotildis. Gondebaldus.

Excepit imperium, Clodoueus Childerico patre natus, qui Remos & Sueſiones in poteſtatem redegit in vxorem ducta Crotilde, cuius erat patruus Gondebaldus Burgundionum rex, ſuſceptos ex ea liberos Chriſtiani dogmatis eſſe paſſus eſt, quo mater eos imbuerat, quamuis ipſa perſtaret in maiorum ceremoniis, inuidioſe cauſatus Crotildi iratis diis ob neglectum eorum cultum, alterum eius filium ab humanis exemptum, alterius morbo impliciti in dubio vitam eſſe. Sed vbi puer à matre ſuſcepto voto conualuit, ipſeque Clodoneus Germanos ancipiti prælio ſuperauit, in vxoris religionem conceſſit, ac à Remigio Remenſi Pontifice ex aqua luſtratus, oleo quod à columba cœlitus allatum rumor eſt, vngitur, ex eoque mos durat, vt Francorum reges quom diadema atque honoris inſignia accipiunt, eo tingantur. Itaque Clodoueus accepto vero Dei cultu, Burgundiones Aquitanosque & Gotos bello domuit. Et Toloſanos impoſito præſidio retinuit in poteſtate, Burgondiam Gendebaldo conceſſit, vxoris eius patruo, ſocerique fratri Germano, grandi prius ab eo accepta pecunia quam pepigerat.

Oleum columbæ demiſſum.

Theodericus. Clodomerus. Chilbertus.

Eo vita functo regnum quatuor in parteis eſt diuiſum, inter eius filios. Ex iis Theodericus Metenſes, Clodomiris Aurelianenſes, Clotarius Suęſiones, Chilbertus Parhiſios eſt ſortitus. Clodomitis inſtigante Crorilde bellum ſuſcepit in Burgondiones, & Gendebaldum qui Crotildis parentes è medio ſuſtulerat, eius auum atqı auiam maternam, regnoq; incubabar, ad ipſam Crotildem iure gentium ſpectanti, quę muliebriter ardens vlciſcendi, regnandique cupiditate, filium concitauit in Gendebaldum. Clodomiri magno conſtitit marri paruiſſe, exercitu namq; ducto in Burgondiones, in acie fortiter dimicans occubuit, victoriam ſuis reliquit, & tres filios Theobaldum, Gonterum, & Clodoardum.

Chlodomiris.

Chilbertus.

Chilbertus Parhiſiorum rex vnus ex Chlodouei filiis in Almaricum Hiſpaniæ regē, pia de cauſa bellū ſuſcipit. Erat Almarico nupta Chilberti ſoror impollutę teligionis & veri cultus obſeruātiſſima, quę quom nullis aut precibus, aut minis, ad Arriianæ ſectę prçſtigias, quib. vir erat imbutus, traduci poſſet, ab eo cōtumelioſe tractabatur. Eius iniuriis motus frater inito prælio victor, Hiſpanos aduſq; Toleti fines imperata facere compulir. abſq; prole vndequinquageſimo ſui principatus anno diem clauſit.

Theodoricus.

Theodericus is, qui Metenſibus imperabar, & Clotarius qui Sueſionibus, ex iis quos dixi fratribus ſupererant, qui regno Clodomitis inhiantes, auſi tem barbaræ crudelitatis, accitos ad ſe fratris filios ab auia Crotilde, quæ Parriſiis eos educabat, ex iis duos Theobaldum, Gonterumque fœde necant Auteliis. Clodoardus a cæde elapſus ad aram confugit inſpoliati fani, quod Aſylū vocant. ibi quoad vixit præcipuo ſtudio, ſanctiſſimeq; nomen loci coluit. vnde poſt obitum conſectatus, & inter diuos relatus eſt. Theodoricus (ita auariciā immanemq; eius ambitionem vlciſcente fato) ſine liberis ad manes Erebi raptus eſt. Vnde regia, quā in quatuor veluti mēbra diſcerpſerant, in vnū corpus, priſtinamq; formā redacta, Clotarius potitus, vnoq; & quinquaginta cum regnaſſet annis, morte obita, apud Sueſionem conditus eſt. Eius autem filios exemplum patris ad omne facinus impellebat. Itaq; quom diu bonis & malis artibus occupare paternum ſoliū pro ſe quiſq; certaſſet, & conſilia non ſuccederent, in quatuor & ipſi partes, vt cōuenerat ex numero ſui regnum diuiſerunt. Theoberto natu maximo Parhiſii, Gontranno Aurelii, Sigisberto Metenſes, Chilperico Sueſiones obtigerunt. Theobertus, vel (vt alii vocant) Antibertus omni muliere corruptior, & ad libidinem ſolutiſſimus, in complexu pellicum mature deceſſit, ex illo multiplici coniugio non plus vno ſuſcepto filio, qui patrem continuo ſecutus eſt. Sigisbertus incautum Chilpericū fratrem quom ſubito bello opprimere tentaſſet, immiſſis percuſſoribus extinctus eſt. Nā quom Chilpericus obſeſſus à fratre Tornaci, quo ſe ex fuga receperat, reb. ſuis parum fiderer, Athanaidis Hiſpaniæ regis filia Fredegonda quam dimiſſa priore eius vxore Galfonda ſuperduxerat, in eadem cum viro fortuna, rem non muliebrem cogitauit: duos audacis, & ad omnia parati iuuenes animi comparat, oneratoſque promiſſorum ſpe & præſenti largitione, in hoſtium caſtra ſubmittit. ii Sigisbertum improuide agentem adorti interimunt, ex quo regnare cœpit anno decimoquarto, ſuperſtite filio Childeberto, quem ſuſceperar ex Bronchilde filia Athanaidis Hiſpaniæ regis, quo patre natam Fredegondam demōſtrauimus. Childebertū amiſſo patre bona regni parte

Clodoardus. Aſylum. Clotarius. Theobertus. Antibertus. Sigisbertus. Chilpericus. Fredegonda.

Gontrannus.

à Chilperico ſpoliatum, Gontrannus Aurelianenſium rex alter eius patruus, quia liberis carebat, in ſpem ſucceſſionis adoptauit. Orta mox inter eos, Theodorici Maſſilienſis epiſcopi cauſa, graui diſſenſione, Gontrannus adoptionem reuocauit: inde Childebertus in gratiam cum Chilperico reuerſus, vterq; paribus auſpiciis in Gōtrannū ducit exercitum: demū rebus æqua cōditione compoſitis, lapſus in inſidias quom noctu rediret à venatione, Chilpericus a Landerico obtruncatur in ſaltu quodam, Fredegōdæ coniugis abominādo ſcelere quæ cū Landerico cōſueuerat, & viro præpoſuit adulterum. Clotarius Chilperico patri ſuperfuit. Gontrannus iterum Childeberto conciliatus, quom triginta regnaſſet annis, moriens eum ſcripſit hæredem.

Childebertus.

Childebertus itaque cognomento Iunior, haud ita multo poſt hauſtu veneni periit vna cum coniuge, ſuperſtitibus filiis Theodeberto natu maiore, qui Metenſibus imperauit, appellatus Anſtaſia, ac Theodorico Burgundionū rege, matreq; ipſius Childeberti Bronchilde.

Clotarius.

Childebertus ergo cum patruele Clotario ſtationem regni tenuit octauam, quo mortuo rerum ſumma penes vnum Clotarium fuit, is tamen aſſumpſit in partem principatus ipſius Childeberti filios.

Bronchildis.

Quomq; Bronchildis auiæ fallacibus artificiis inculcatum Theodeberto & Theoderico fratribus eſſet, vt generis conſortium ferro diſcinderent, orto inter eos bello apud oppidū Tullum, quod tunc ædificabatur, inito certamine in Theodericū inclināte fortuna, Theodebertus ſaluti ſuæ fuga cōſuluit: qua nunciata, Theodericus omnia igni, ferroq; populatur hoſtiliter, nec ante finē fecit, quam Theodeberti populares & ſocii ſtipendiarii, accepta conditione reciſum regis ſui caput Theoderico attulerunt. atq; hunc in modū Metenſes in ditionē Theoderici conceſſerūt: abductis inde Theodeberti liberis, & in iis exuberāti pulchritudine puella, mares in eius conſpectū deductos, efferato mulier animo, Bronchildis eorū proauia iugulauit. ipſam puellā, quom Theodericus matrimonio ſibi deſtinaſſet, intercedēte Bronchilde, quæ nefas eſſe cōtenderet, neq; per leges licere fratris filiā ducere, ira percitus, & mulieris incōſtantiā minime ferens: illa autore bellū contra fratrē ſuſcepiſſe, quod affirmaret eum non ex eodem patre, ſed adulterio conceptū: nunc cum ipſum fratrem Germanū, quo nuptias impediat, aſſerere: acri conuicio ab ſe reiecit, ægreq; ab eius pernicie temperauit. Ferox itaq; fœmina ad mulro ante præcogitatum reuoluta facinus, venenum diluit: extinctoq; Theoderico, parricidiū parricidio cumulat. Eo pacto Franciæ totius imperiū redigit ur ad vnū Clotariū Chilperici Sueſſionum regis, & Fredegondæ filiū, aduerſum tendente Bronchilde, quæ Sigibertū Theodeberti ex pellice (vt aiebat) filium paterno regno ſufficiendum enixe curabat. eam rem principes & optimi quique aduerſati, Clotario portas aperiunt, in aciem progreſſum Sigisbertum, Clotarius ſuperat, eumq; cum Bronchilde viuum capit. Conſtituto iam regno, tot impiarum cædiū pœnas a Bronchilde ſumpſit, muliere non vna tantum ſimpliciq; morte digna, multisq; rebus præclare geſtis, in tanto regni faſtigio quadraginta quatuor exactis annis, exceſſit ab humanis. Ex aſſe inſtituto hærede Dagoberto filio, quē prior eius vxor Engeldruda pepererat, excepta Aquitania quam Ariberto ex altera coniuge nato reliquit.

Theodeberti fuga

Cades.

Metenſes Theodoric.

Bronchildis crudelitas.

Clotarius.

Bronchildis cædes.

Dagobertus.

Aribertus.

Aribertus Aquitania potitus, apud Tholoſam non ita multo poſt obiit, vnico ſuperſtite filio, qui mature patrē ſecutus eſt. Itaq; & Aquitania ad ipſum Dagobertū rediit.

Dagobertus.

Hic eſt ille Dagobertus, qui diui Dionyſii templum condidit, in eoq; cineres ipſius Dionyſii, ſociorumq; eius Ruſtici & Eleutherii cum magna religione & ornamento poſuit. Tandem mortuus ibi condi voluit.

Ludouicus.

A Dagoberto res ad Ludouicum ceſſit, eius ex Martilde filium, quam Dagobertus amiſſa priore coniuge ſuperduxerat. Is ex iuſta matrefamilias editus, omni regno potitus eſt, præterquā Normannia, vel (vt alii vocant) Neuſtria. quā Sigisbertus ex Ranguetruda patris pellice natus permiſſu eius obtinuit. Ludouicus autem nulla re memorabili geſta per annos ſexdecim quibus imperauit, inglorius ab humanis exceſſit, ex Batilde vxore natione Saxonia Clotario, Childerico & Theoderico ſuperſtitibus liberis.

Clotarius.

Theodoricus

Clotarius qui ætatis priuilegio patri ſucceſſerat, exinde anno quarto migrauit è vita. Franci Theodoricū natu minimū in regnum recipiunt, quod ei retinendo potior

viſus eſſet,ablegantq; in Auſtriam Childericum.quomq; Theodoricus ignauiæ deditus,adeundi ſalutandiq; ſui copiam plebi non faceret,niſi Kalendis tantum Maiis,eoque tempore muneribus vltro citroque miſſitandis occuparetur, & regnum per alios adminiſtraret,hanc indignitatem proceres haudquaquam tulerunt.itaque Theodoricum & Ebroinum præfectum prætorio compellunt in clauſtra collegii Monachorum.

Childericus. Childericus ex Auſtria accitus ad regnum venit.

Qui cum barbare ſæuiret in ſuos,& quendã illuſtri loco natum palo religatũ fuſtib. cædi iuſſiſſet,adeo omnium animos rei mouit atrocitas,vt is,in quẽ Childericus animaduerterat,haud parum multos inueniret,qui ſecum contra ſalutem tyranni coniurarent.Itaque redeuntem à venatione excipiunt inſidiis,& ſimul cum Vlcide vxore grauida obtruncant.vnde neceſſe fuit ad Theodoricum confugere,quem intra ſepta Cœnobii compulſum diximus.

Per idem tempus inertia regum prætorio præfectus à rege proximam dignitatem obtinebat,ad quam potentiſſimi quiq; Francorum ſumma contentione nitebantur,&

Pipinus. Pipinus ex Auſtria profectus,is cui puſilli cognomen à breuitate corporis inditum,per varios caſus eſt euectus.inde Theodoricus è vita migrat,vndeuigeſimo ex quo regnare cœpit anno.

Clodoueus. Clodoueus in patris locum ſubrogatus, tertio poſt anno naturæ conceſſit, Childeberto fratri relicto regno.

Childebertus. Childebertus huius nominis tertius, & in regia decimusquintus, in rebus humanis haud diu fuit. Superſtiteque Dagoberto filio, moritur.

Dagobertus. Dagoberti principatu varii bellorum motus inter regni proceres extiterunt. quom quiſq; ſibi præfecturã,de qua diximus,affectaret:& in hunc,aut illũ varius eſſet hominum fauor. Aliquandiu Dagobertus imperii gubernacula retinuerat, omniaq; agebat ex arbitrio Pleutrudis vxoris,& Pipini Theodoaldiq; præfecti,in quorum tutela rex erat,quom Theodobaldus haud incruenta faciliq; victoria ab honore deiicitur. in eius locum ſuffecto Rangefredo,nec ita multo poſt exuit hominem Dagobertus abſq; prole.Et iam regium genus à ſtirpe defecerat. Igitur optimates ſacerdotem quendam no-

Daniel ſacerdos rex fit. mine Danielem,cuius ingens apud eos erat opinio,primum prætorianis imponunt,& palatio præficiunt,expectato quo ad profanum in modum capillum, barbamque promitteret. Quom iam tum ſacris inaugurati, tradito vel ab Ægyptiis,vel à Iudæis more caput haberent, vt hac etiam ætate, ſemiraſum: barbamq; diuini libi gratia non nutrirent, contrario profanorum more. Quare tonſu habituque mutato, è præfectura ad

Chilpericus. Regale faſtigium profectus, pro Daniele Chilpericus appellatur.

Martellus. Per eoſdem dies Martellus Pipini filius, effracto carcere, laxatiſq; vinculis, in quæ cõiectus à Pleutrude nouerca fuerat,raptim ſumptis armis ad aſſerendã palatii præfecturã quam pater obtinuerat,aduolat. Egreſſis obuiã Chilperico rege & Rangefredo, qui tum prætorianis impoſitus erat, ancipiti diu victoria pugnatũ, donec Martellus in fugã verſus eſt. Sed aucto mox exercitu rediit, ac vtrunq; regni finib. exegit. Ipſe Chilpericus in fidẽ Cudonis Vaſconum principis & ſocii cõfugit. Rangefredus ſe recepit in Andegauiã, quẽ Martellus in poteſtatẽ redactum dimiſit. Oppidũ præterea quoddã habendũ cõceſſit vbi imperaret,aſſumptaq; hęreditario iure debita ſibi præfectura, Chilpericum reſtituit in regnum. Nouus inde rex principum ſuffragio creatur, adni-

Childericus Theodoricus. tente Martello prętorii præfecto, quidã Childericus vel(vt ab aliis appellatum repperi) Theodoricus Dagoberti filius eius nominis vltimi, quẽ ſpecioſe iactabant apud ſacras virgines oppidi Calenſis educatum. Tota tamẽ imperii ſumma Martellum penes erat.

Martelli facinora. Is & Sueuos, & Hiſpaniæ regẽ cui nomen Abdimaro, iuſto prælio ſuperauit. Burgundiã & Pictauium recepit ab Abdimaro occupatas vrbes,quomq; per annos xxv. Francorum rem feliciter adminiſtraſſet, obita morte ad ædẽ Dionyſii conditus eſt in Mau-

Carlomannus. ſoleo,quod etiam nunc ex Alabaſtro viſitur,ante diſtributo liberis imperio. Carlomãno conceſſit Auſtraſiam, Sueuiam, Alamanniam,& Lotoringiam. Pipinum prætorianis impoſuit,& Gallis qui ſui iuris erant, Gryphonem natu minimum teſtamento præteriit. Carlomannus multis, magniſque rebus fortiter & præclare geſtis, in ſacietatem verſa gloria, ſeceſſit in cœnobium quod ipſe conſtituerat ad Soracte, ibique religioni, diuinoque cultui mancipatus aliquandiu vixit. demum quietioris vitæ deſiderio migrauit in montem Caſinum, omni rerum cura Pipino fratri relicta.

Pipinus

Pipinus ex hac domo ſecundus, ob ignauiam Childerici, decreto Zachariæ Romani pontificis ex præfecto prætorii rex creatus eſt. Ipſe Childericus in priſtinum redire ſtatu coactus, habitũ monachi rurſus accepit. Interim Pipinus iterũ tranſcenſis Alpib. opem laboranti Stephano Romano pontifici contra Longobardos attulit, quibus acie victis, ipſum Stephanum pontificali faſtigio reſtituit. Idẽ ſenatorum conſilia prius inſtituit, & ſi non ea quæ nunc eorum forma tunc erat. Nam lege ſanxit, vt ſemel in annum principes eo conuenirent, quo rex ediceret partim litibus iudicandis, partim cõſtituendo regno: principes etiam ſenatus elegit, qui curiæ præeſſent: ii ſemper ipſum regem comitabantur. Denique domicilio locum Parhiſiis acceperunt, vbi Pipinus vita functus ad ædem Dionyſii iuxta patrem ſepultus eſt, in alio tamen conditorio quod ipſe viuens faciendum ſibi curauit. Pipino patri ſucceſſerunt Carolus qui poſt à magnitudine rerum geſtarum magnus eſt appellatus, & Carolomãus, qui reges ambo decreto procerum deſignati, ſed paucis exinde diebus ab humanis exempto Carolomano rerum ſumma ad eius fratrem Carolum relata eſt. is Hadriano põtifice maximo per legatos implorante, copias in Italiam duxit aduerſum Deſiderium vltimum Longobardorum regem, quo ſuperato ſua reſtituit eccleſiæ. proinde præcipuis a Pontifice priuilegiis donatus abiit. Saxones ad annos triginta producto bello, domuit, & ad verum Dei cultum compulit. in expeditionis apparatu cõtra Saracenos, qui tunc Hiſpanias obtinebant, duodecim, quos aiunt, Pares inſtituit, quorum ſex eſſent ex collegio ſacerdotum, treſq. rurſus eorum duces, Remenſis Archiepiſcopus, Laudunẽſis & Lingonenſis epiſcopi, Tres item comites epiſcopi, Bellouacus, ſeu Bellouacenſis, Nouiomenſis & Catalaunenſis. Reliqui vero forent ex eo hominum genere, qui non ſunt initiati, quos Græco nomine Laicos vulgo vocant. Tres duces Burgundus Normannus & Aquitanus, totidem comites Campanus, Flandrenſis & Toloſanus. Hunnos idem profligauit, & a Leone Romano pontifice, Coronam atq; imperii inſigne conſecutus eſt. Optimarum artium ſcholas inſtituit, & ſtudiorum conuentum, quem Parhiſiis vniuerſitatem vocant. Ex Hildegardæ connubio eius quæ Sueuorum familiæ fuit, habuit Carolum, Pipinum & Ludouicum filios, quibus in vita diſtribuit imperia. Pipino Italiam, Carolo citeriorem Galliam, quibus amiſſis, in ſocietatem principatus aſſumpſit Ludouicum, mox regni ſui quadrageſimo ſeptimo, imperii XIV. ſalutis octingenteſimo & quinto decimo, Kalend. Februarii, ætatis anno ſeptuageſimo ſecundo obiit, & ſepelitur Aquiſgrani.

Pipinus. Carolus M. Carolomannus. Pares Franciæ. Laicus. Vniuerſitas Parhiſienſis.

Ludouicus Caroli magni F. huius nominis primus, à clementia morum, cognomẽto pius, & ſi multa præclara liberaliter ac ſancte geſſit, haud tamen potuit ad eandem vitæ rationem filios traducere. Lotharius, Pipinus, & paterno nomine Ludouicus erãt, qui impulſu quorundam perditorum patrem inſimulantium, quaſi nimio plus indulgeret Bernardo, qui cum Iudith Auguſtam haberet, impia arma arripiunt in Ludouicum patrem. tantuſq; furor eos inuaſerat, vt ne Gregorii quidem pontificis autoritate adduci potuerint, vt ad bonam mentem redirent, quom is hac vna de cauſa, Gallias ex vrbe Roma petiiſſet. Qui indies gliſcẽte vecordia, patrem, Carolumq; fratrem natu minimũ, coniiciunt in carcerẽ, ad ædem diui Modardi quæ eſt Sueſſione, Iudith in Italiam relegant, ad oppidum Liguriæ Dertoum, quam antea à connubio patris auulſam, deduci in Aquitaniam curauerant, in Parthenone diuæ Radegondæ cuſtodiendam, quanquam Ludouicus adulterii crimine confutato dilutoque, eã iuſto matrimonio ſibi iunxerat. Imperio patris inter ſe diuiſo ipſum fratremq; Carolum Lothario, quod is ætate præcedebat, aſſeruãdos tradunt. Itaq; Ludouicus in Bauariam, Pipinus in Aquitaniã proficiſcuntur, ipſumq; patrem cogunt depoſitis inſignibus, imperio ſe abdicare, & habitũ monachi induere. Sed indigne rem ferentibus optimatum quibuſdã, quorũ potentiam Lotharius formidabat, ipſe Ludouicus & libertatem recepit & imperium, coniugemq; Iudith ex Italia reuocauit. Per idem tempus Hiero Normandiæ princeps, ad veram Chriſti religionem conuerſus eſt. Exiuit hominem Ludouicus ætatis anno ſeptuageſimo quarto, ſuperſtitibus liberis, excepto Pipino. Quorum Carolus natu minimus imperauit Francis, Lotharius Germaniæ. Ludouicus obtinuit Bauariam, Pipinus Pipini F. eius quem maturius patre vita functum diximus, Aquitaniam.

Ludouicus Pius. Ludouici filii. Hiero. Carolus. Lotharius. Ludouicus. Pipinus.

Carolo cui cognomentũ Calui fuit, à morte Ludouici patris obtigit imperiũ Fran-

Carolus Caluus.

ciæ, Lotharius & Ludouicus eius fratres bellum mouent. ab eoque victi tandem certis conditionibus arma deponunt. Ipſe demum Lotharius religioni mãcipatus, Lothario & Ludouico filiis regno ceſſit. Ex iis Lotharius obtinuit Italiam, deſignatus imperator obiit diem. Carolus igitur is quem dictum Caluum demonſtrauimus, ipſius Lotharii patruus, magnis nec intermiſſis itineribus in Italiam contendens, ab anguſtiis Alpium quas ii præſidio firmatas obſtruxerãt, Ludouici fratris filios eiecit, & à Ioãne Romano Pontifice appellatus imperator, quom ex Italia Franciam, atque inde Italiam repetiſſet, agmenque vltro citroq; ſæpe taperet, vt eccleſiæ dignitatem tueretur & Imperii fines à Mauritanis, qui erebris incurſionibus omnia vaſtabant, opera Sedechiæ natione Iudæi, quo medico vtebatur, hauſtu veneni ſublatus è medio creditur. eius exanime corpus adusq; Vercellas perlatum, indeque tranſalpes in Galliam, Parhiſiis ad Ædem *Ludouicus Balbus.* Dionyſii de more conditur. Poſt Caluum Ludouicus eius F. habenas imperii tenuit, is qui Balbus ab impedimento linguæ dictus eſt, ab eodemq; Romano pontifice declaratus imperator, apud Compendium naturæ conceſſit. In regnum ſucceſſit ex eo na- *Ludouicus.* tus, & ipſe paterno nomine Ludouicus, eiuſque frater ætate minor (vt Galli gentiliter *Carlonus.* appellant) Carlonus, Aquitaniam, Burgundiamq; ſortitus eſt. Vtrumq; Balbus ex honeſta quidem puella, ſed non ex iuſto matrimonio ſuſceperat. Itaq; Ludouico mature ab humanis exempto, poſt paternum decus accepit Carolus eius filius, obitaqs à Carlone die, Carolus in regno accipitur, ex Ludouico Bauaro, vel (vt alii vocatum malunt) *Carolus maleferiatus.* Germanico patre editus, eo quem genuit Ludouicus cognomento Pius. Is Carolus ob ignauiam dictus eſt maléferiatus, quom ſerium nihil ageret. Itaque ex ocio contabuit, & propere fato functus vacuam filio regiam reliquit.

Carolus Simplex. Carolus & ipſe nomine paterno fuit homo ſine fuco & fallaciis, vnde Simplex eſt appellatus, à Rollone Normanno deorum cultore bello petitus, obtulit ei Stellæ filiæ matrimonium, dummodo diſcederet ab armis, & Chriſti dogma ſuſciperet, accepit *Neuſtria.* ille pacis conditiones, & in dotem Neuſtriam, quæ mox à Normannis colonis Normandia dicta eſt. Ipſe pro Rollone Roberti nomen aſſumpſit a Roberto Pictauienſi comite à quo die luſtrico ſuſtentatus eſt in ſacro fonte. Carolus autem ſimplex vxorẽ duxit Alginam regis Anglorum filiam, quæ peperit ei Ludouicum. Rebellantem ge- *Hebertus Veromãdus.* nerum Rollonem prælio ſuperáuit. Ad oppidum Peronam quom veniſſet ab Heberto Viromãdorum regulo, cuius gratia diuerterat, in cuſtodiã coniectus eſt. Interea Franci Radulphum Carloni Burgundiæ ducis F. regem ſibi creant. vnde Ludouicus Simplicis Caroli F. cum Algina matre ex fuga Angliam petiit.

Interim duobus iam luſtris Radulphus ita partum regnũ tenuerat, & Carolus Sim- *Ludouicus.* plex in carcere migrarat è vita, quom Franci Ludouicum & Alginam matrẽ reuocant ab Anglia, qui rerum potitus varia vſus eſt fortuna. Nam carceri mancipatus ad certam diem fertur à Normannis, & inde eductus Embergam matrimonio ſibi iunxit O- *Lotharius.* thonis Germaniæ regis filiam, duoſque ex ea ſuſcepit liberos, Lotharium & Carolum. Remis extremum diem clauſit, Illatuſque in ædem diui Remigii Chriſtianæ ſalutis anno DCCCCLX. ſuperſtitibus quibus dixi filiis, quorum Carolus priuatam egit vitam, Lothario regnum ceſſit: qui nihil illa perſona dignum geſſit, niſi quod in Normannos & Othonem profectus eius auum, reduxit exercitum parum decore, deceſſitque ſine prole, Remis in eadem qua pater æde conditus.

PRIMI LIBRI FINIS.

MICHAELIS RITII NEAPOLITANI, DE REGIBVS FRANCORVM

Liber Secvndvs.

QVomque Lotharii frater Carolus aſpiraret ad regnum, cuius antea contemptum præ ſe tulerat, ab Hugone Abbate (Syrum præſulis nomen id eſt) eo qui Capetus alioqui vocabatur, editus, vt aiunt, ex familia comitum Parhiſienſium, Aurelios in cuſtodiam, Ezelini epiſcopi proditione, apud oppidum Landini domicilii ſui ſedem captus. In eo tamen rerum ſtatu liberos habuit duos, Ludouicum, & nomine paterno Carolum.

Carolus Abbas nomen Syrum.

Hugo tamen incubuit regiæ malis artibus occupatæ, ſeque geſſit pro iuſto rege, quoad obita morte, Francorum regum conditoriis illatus eſt ad Ædem Dionyſii, diui natalis anno DCCCCXCVIII.

Hugo.

Hugoni ſucceſſit ex eo natus Robertus, qui Pontificalis ſcientiæ peritiſſimus, in miſſarum ſolenniis, quæ reſponſoria dicuntur, inſtituit & rhythmicum numerum, cuius eſt initium Sancti ſpiritus adſit nobis gratia. Miſſarum mentio nos admonet originationem eius nominis indagare, ne quis vt ſordidum reſpuat. Antiquitus in illa vana deorum ſuperſtitione, peracta re diuina, conuerſus ad plebem ſacerdos aiebat, λαοῖς ἄφεσις id eſt, *Populis miſſio*, vt eſt apud Apuleium. quo verbo poteſtatem faciebat abeundi volentibus. Idem mos à noſtris etiam ſeruatus eſt, vt libo iam libato, per miniſtrum pronuncietur: *Ite miſſa eſt.* Idem valet quod ilicet, Idque, id eſt, ire licet. Nam noſtræ religionis autores indifferenter vſurpaſſe miſſionem miſſamque teſtis eſt Cyprianus, qui remiſſam peccatorum ſæpe ſcribit, & id genus alia permulta. A parte ergo totum ſacrificium miſſa nominatum quaſi miſſio. Sed & reſpondendi conſuetudo iam tum fuit in choris, vt Auſonius oſtendit:

Robertus. *Miſſa.* *Remiſſa peccatorũ apud Cyprianum.*

Dyndimaque Idæo reſpondent cantica luco.

Reſponſorium vero nouitium quidem verbum, ſed eccleſiaſticis tractanti, licet in poſterum ſuis eccleſiæ verbis vti. Robertum moriens Henricus Burgundiæ rex hæredem teſtamento ſcripſit, aduerſum tendente Landerico Aniuerſenſi comite, qui Burgundiam ſui iuris eſſe contendebat. hinc orto bello, victoria Burgundiaque penes Robertum fuit. Is honori diuorum pluribus & magnificis ædibus extructis, è vita migrauit. ad Ædem Dionyſii conditus anno vicesimo quarto, poſt initum principatum, liberis ſuperſtitibus, Henrico ſcilicet & Roberto, quos ei Conſtantia pepererat Arelatenſis filia comitis, quam amiſſa priore coniuge & Vgone ex ea filio ſuperduxerat. Item Simone & Alinarico, ſuſceptis ex contubio Nouiomenſis reguli filiæ. Paternum decus accepit Henricus, obtinente Roberto Burgundiam, qui fretus Conſtantiæ matris ſtudio, quæ ceſſerant in Henrici iura cœpit attrectare: conflato inde bello Roberti viribus, & aduerſæ factioni impar Henricus exactus regno, confugit ad ducem Normannum, cuius auxilio ſua recepit. Denique regnum quod tacito armorum ſtrepitu vendicarat, vltro viuens Philippo filio conceſſit. Anno ſalutis M.LX. mortuus, illatuſque regum conditoriis ad ædem Dionyſii. Philippus igitur Henrici F. à patre accepto regno Bertam Balduini comitis Hollandiæ filiam matrimonio ſibi iunxit, ex qua liberos habuit Ludouicum Conſtantiamque, eaque dimiſſa in eius locum Bertradam duxit, ob eamque rem a ſacris abſtentus in iure pontificio dicitur ab Vrbano ſecundo pontifice maximo. Protulit is & regni fines, adiectis Bituricenſibus emptis ab Arpino duce eorum. Qui cum Gottifredo Bullono ſocius expe[illegible]æ, quam ſanctã vocãt, iturus ad vſus belli neceſſarios pecu-

Reſponſoriũ. *Burgũdia ad Francos.* *Henricus.* *Philippus.* *Arpinus Gottifredus Bullonus.*

nia careret, ipſi Philippo Ducatum vendidit. Itaque ditionis acceſſione [illegible] pus in conſortium principatus accepit ex ſe natum Ludouicum, qui [illegible] no ſalutis M.CVI. Melduni vita functo, conditoque ad Ædem Diui [illegible]

Ludouicus. ſem, Ludouicus Philippi filius, in Anglos & Henricum geſſit Imperatorem [illegible] ſpere. Quomque Gelaſius pontifex maximus, Henrici ſuſpectas habens opes a[illegible] fidem confugiſſet, implicitus morbo Matiſcone periit, in eiuſque locum [illegible] Viennēſis Antiſtes, Guido cognomine Caliſtus, is adnitente ſumma vi Ludouico Ro[illegible] mam venit: & a cunctis ordinibus fauſtis acclamationibus exceptus honorem ten[illegible] Ludouico filius erat & aui nomine Philippus, qui animi gratia Luteciæ Parhi[illegible] ſuburbia obequitās, equo obiecta ſucculi ſpecie cōſternato inde detur batus, i[illegible] to Equidem vereor oblitus operis inſtituti cuiquam videri, ſi de nomenclatura ciuitatis inſtar Grammatici diſputem. Sed & rerum ſcriptores hoc interdum faciunt. & [illegible]

Parhiſius Homeromaſtiges cauendi ſunt, vt inquit Plinius. Inuenias qui Pa[illegible]us [illegible] li forma dicendum per omnes caſus affirmet, & ita m[illegible] altorum ſeruat v[illegible]. A[illegible] cuius Architreni verſificatoris (autoritas enim Boetii in dubio eſt) adminiculat[illegible] monio conditā volūt à Iulio Cæſare, Parhiſiumq; ſingulariter & fœminine [illegible] tam, quibus vt non accedamus ipſe Cæſar in primis facit, qui laudum [illegible] non obtrectator, eius (vt iſtis placet) operis Parhiſii nunquam meminit, vt aliquoties

Lutecia. Parhiſiorum gentis, in qua Luteciam Strabo, Mela Pompo. Pliniuſque & Ptolomæ[illegible] ſtatuunt in eo propemodum tractu quo nunc eſt. Iis itaque fretus autoribus ha[illegible] bem modo Luteciam, quandoque Parhiſios appellare non dubitaui.

Ludouicus victoriam obtinuit. Ludouicus ab Henrico Cæſare, de quo iam diximus, alteroq; Henrico Anglorum rege Henrici prioris genero, bello petitus, oſſa diui Dionyſii, eiuſq; ſociorū ad id te[illegible] pus intacta à cōditoriis eduxit in aciem, ex qua victor eadem ſuppoſitis humeris [illegible] lo-

Ludouicus iunior. culos ſuos maxima cum veneratione retulit. In cōſortium principatus aſſciuit Ludouico filio, qui iunior appellatus oleo tinctus, inſigne regii capitis permiſſu patris accepit, & paulo poſt adminiſtrationem, quom [illegible]ter [illegible] morbo langueret, ex quo deceſſit maior ſexagenario, quom XXX. circiter an[illegible] im[illegible] aſſet. Agens animam depoſuit ſe iuſſit humi in tapeto ſtrato in quo deſignata crux erat ex cinere. Sepultus & ipſe eſt ad Ædem Dionyſii ſuperſtitibus (extra Ludouicum) quatuor eius filiis, Henrico Epiſcopo Bel[illegible] louacenſ. Philippo Parhiſienſi archidiacono, Petro qui filia Regina[illegible] vxore ducta, defuncto ſocero ſucceſſit, & alio cuius apud autores nomē haud in[illegible] Roberti comitis Pertici Druidarumq; patrem fuiſſe memorant. Ludoui[illegible] huc viuente patre deſpondit Elionoram vnicam ducis Aquitaniæ filiam [illegible] ex ſe puellarum iam matre dimiſſa, Conſtantiam regis Caſtellæ [illegible] ex ſecundo partu mortua, Aliſam Bleſenſi comite natam ſibi iunxit, ex qua [illegible] ne ætate, multis precibus fatigato Deo, Philippum ſuſtulit, cum cui [illegible] rum fuit Adeodatus, quem pater ægre puberem, quom bis ſepteno[illegible] ad regium decus euexit, oleoque ungendum curauit, & ornari dia[illegible] Remis, iterum Parhiſiis apud Luteciam.

Ioannes de temporibus longæuitas. Per eoſdem dies obiiſſe fertur Ioannes quidam de temporibus, cuius vitæ [illegible] tas abſoluit antiquorum fidem, nec fabuloſum videri ſinit Arganthonium [illegible] regem centum quinquaginta annis vixiſſe. Cyniram decem amplius. Æ[illegible] centos vt in Ætolia quoſdam gentis [illegible]piorum. Reges Arcadū trecētos, in [illegible] D[illegible] doreni quingentos. à principatu nanq; Caroli magni C[illegible] LXI. circiter annos in re[illegible] [illegible] fuiſſe creditur. Expeditionem præterea Ludouicus cum Conrado Im[illegible] tore paribus auſpiciis in terram ſanctam ſuſcepit, obita demum die, ſepultus eſt in æde cœn[illegible] de Barbello, quod ipſe viuens extruxerat.

Philippus Adeodatus. Philippus Adeodatus, acceptis a patre regiis inſignibus adhuc adoleſcens omnibus exemplis v[illegible] eſt in Iudæos iudicio conuictos, Chriſtianum puerum quotan[illegible] immolare ſolitos. i[illegible] etiam qui conuicia faciunt in deos, e[illegible] pœnam ſtatuit. D[illegible]

Iudæorum expulſio. fucto patre Iudæos regni ſui finib. eiecit, in Anglos & eos qui [illegible] ban[illegible] regie multa geſſit. Matrimonio ſibi iunxit Iſabellam Balduini Comitis Annoniæ filia. C[illegible] ias ad [illegible]erendam terram ſanctam duxit expeditionis [illegible] g[illegible] rege, Chriſtiani natalis an. M.CLXXXIX. Baſilicas Apoſtolo[illegible]

Vrbe viſit,& Cælestinum Pontificem M. Quomq; ſub eius principatu Iudæi Chriſtiani generis hominẽ ſpinis coronatum,crucis paribulo ſuffixiſſent apud Braium muliere,quæ tunc oppido potiebatur,empta muneribus,vt rem diſſimularet,eo Philippus agmine raptim ducto Iudæos octoginta, quot in eius poteſtatẽ venerunt,aliis in fugam coniectis,excitato rogo viuos cremauit. Iſabella iam fato functa,Sororem Caym Dalmatarum regis Embergam duxit. eaq; mature dimiſſa cum Maria Boëmorum Ducis filia nuptias celebrauit. Iudæis grandi ab eis accepta pecunia reditum conceſſit,& domicilium Parhiſiis. Ludouico quem filium ſuſceperat ex Iſabella, Blancham deſpondit ex rege natam Caſtellæ, Ioanniſque ſine terra ſororem eius, qui Ricardo ſucceſſerat in Angliæ regno: diem clauſit, anno ſalutis M. CCXXIV. rerum potitus annis quadraginta quatuor, ad ædem Dionyſii conditus.

Iudæorum reditus.

Regni gubernacula Ludouicus excepit eius nominis VIII. Adeodati F. annum agẽs XXXIII. materno genere in Caroli M. regnum ius habere prætendebat. Etenim Carolus Ludouici IV. F is quem demonſtrauimus ab Vgone capeto Landini cuſtodiæ mãcipatum,genuit Emengardam qua matre Balduinus eſt editus Annoniæ comes & Iſabellæ pater eius,quæ Philippo peperit Ludouicum,qui domitos Auenionenſes,ab hæreticorum laqueis,in quos inciderant,quom non poſſet euellere, ſeptimo demũ anno ſecuros edicti inq; opinionis errore pertendẽres adortus, eorum mœnia ſolo æquauit, trecentaſq; euertit domos, inde protinus in Albigenſes eiuſdẽ ſectæ profectus, quom ſuum reduceret exercitũ ſubita vi morbi correptus obiit ad Mõpenſerium. Defuncti corpus illatum Parhiſios eſt ad ædẽ Dionyſii tumulatũ iuxta patris Philippi ſepulchrũ. Supſtites ei fuerunt quatuor ex Blãcha liberi, Ludouicus eodẽ quo pater nomine, Robertus, Alfonſus,& Carolus. Itaq; Ludouicus natu maximus, ille qui mox à Bonifacio cõſecratus eſt octauo Romanorum pontifice, paternum decus accepit, annum agens duodecimum. Roberto fratri permiſit Artheſium, poſt & Atrebatum largitus eſt. oppreſſit in ſe ſurgenrẽ principum factionem,profligatis Anglis,quos illi munerum prædæq; ſpe ſollicitatos in Galliã traiicere cõpulerant. habuit vxorem Margaritam filiam comitis prouinciæ quæ Narbonenſis appellatur, pars Galliarum quæ interno mari alluitur, Brachata antea dicta, amne Varo ab Italia diſcreta Alpiumq; iugis : eiuſq; fratri Roberto ducis Brabantię filia nupſit. Erexit & Ludouicus ſacellum quod ſanctum vocant. Ibiq; lanceã,ſpongiamq; dominicæ paſſionis inſtrumenta,quæ Balduinus imperator Conſtantinopolis ei dono miſerat,ornatiſſime collocauit. Alfonſo etiã fratri comitis Toloſæ filiã, Carolo Beatricem germanam ſuę coniugis eodemq; patre natam cũ ſpe ſucceſſionis ad comitatum locandas curauit. Ipſe Alfonſo comitatus Aluernicẽſem, Pictauienſemque, Carolo Cenomanenſem largitus eſt. Hic eſt ille Carolus qui Siciliæ regno potitus, hodieque primus appellatur. Ipſe Ludouicus voti reus, ob ægritudinem qua laborabat ad medicorũ deſperationẽ ſuſcepti, profecturus in terram ſanctã, Regni curam Blanchæ matri Alfonſoq; germano cõmiſit. Ingreſſus iter offendit Innocẽtium IV. Pont. max. Lugduni, ſuppliciter auxilia petentem cõtra Federici II. impotentem dominatum, quo ſe Roma pulſum dicebat : inde trans mare petiit Aſiam, Damiatamque Ægypti vrbem vi cepit. in ea tamen expeditione multa paſſus incõmoda cum Carolo tandem fratre captus in Saladini poteſtatem venit, à quo pacti certum auri põdus, poſtliminio dimiſſi in Galliam reuerterunt, vbi Ludouicus plura monachorum cœnobia condidit, & Aſyla Miſericordiæ conſecrata quæ etiam nunc extant. Autore [illegible] pontifice ſalutis an. M.CCLXIX. claſſem duxit in Aphricam, ſtipatuſq; trib. filiis Philippo Ioanne & Petro Saracenorum victor, apud vrbem moritur, cui nomen Tunæ. Exectum iamq; per annum ſiccatum corpus in Gallias aduehunt, & ad Ædem Dionyſii de more tumulant, extis exenterati cadaueris in Sicilia conditis in templo Montis (vt vocant incolæ) regalis.

Ludouicus VIII.

Auenio expugnatur.

Ludouicus IX.

Sacellum ſanctum Parhiſienſ.

Carolus Siciliæ Rex. Ludouicus.

Imperium Philippus excepit, is cui nupta fuit Iſabella Iacobi regis Aragonum filia, atq; in dotẽ traditum Carcaſonum. quom tamen is antea ceſſiſſet iure, ſi quod ei cõpeteret in Celtiberia, quæ Catalania nunc eſt, & Ruſcinone. cum patre caſtris in Lybia poſitis obſidionem non antea ſoluit, quam ſupplicem Regem compulit, iniquas pacis accipere cõditiones. In Galliã rediens ad diem concilium Lugduni coegit anno ſalutis MCCLXXII. cui Gregor. Pont. M. interfuit & præfuit. Iſabella cum ter ex eo iam peperiſ-

Philippus

ſet, Ludouicum, Philippumque & Carolum, naturæ conceſſit: eius vir alteram duxit vxorem Ducis Borbonii filiam, quæ Ludouicum priuignum veneno tollendum curauit. Interea Philippus in Aragonum regem Petrum mouet, occupatam ab eo Siciliam, quæ conceſſerat in eius patrui ius, quem Carolum I. fuiſſe demonſtraui, belli cauſam prætexuit, Aliquot oppidis inſulę iam potitus ſubita vi morbi ſolutus eſt. Superſtitibus ex Iſabella Philippo, qui patri ſucceſſit & Carolo Valleſii comite, ex Maria Ludouico comite Ebroicenſi, Margarita ac Blancha filiabus, quarum altera Anglorum regi, altera Auſtriæ Duci nupſit.

Philippus Pulcher.

Philippus itaque Pulcher, à præſtantia formę cognominatus, initio ſimultates cum Bonifacio Pont. max. deinde profeſſas exercuit inimicitias, edictoq; prohibuit ex regni ſui finibus auri, argentiue facti, infectiue quicquam Romam ferri. Demum proditione Sarræ columnæ, qui ſub eo ſtipendia faciebat, ex quo Pontifex oppido trahebat originem, comprenſus in vrbem deducitur, vbi paulopoſt ex animi mœrore lapſus in

Clemens V. pontif. max.

ægritudinem breui periit. Hoc ipſo Philippo regnante, Clemens v. ex vrbe migrauit Auenionem. Sedemque pontificatus eo tranſtulit anno ſalutis MCCCV. perq; Septuaginta quatuor anuos ſecuti Pontifices ibi permanſerunt. Eorum qui Templarii dicuntur inſtituta iam olim ſecta, ab ipſo Clemente Viennæ damnata eſt, anno poſtquam tranſiuit in Galliam ſeptimo. Philippus habuit liberos tris, Ludouicum qui dictus eſt Vtinus, excepitq; mortuo patre ſceptrum, regemque Nauarræ, & Philippum Pictauienſium comitem, itemque Marchiæ comitem Carolum, quorum duorum coniuges adulterii delatas apud ſocerum ſatis conſtat in carcerem coniectas. Exceſſit inde Philippus, anno ſalutis MCCCXXXIII. menſe Nouemb. illatuſq; eſt in ædem Dionyſii, quom regnaſſet annos duodetriginta.

Templarii.

Ludouicus Vtinus.

Ludouicus is cui cognomentum fuit Vtinus, Rex Nauarræ Philippo patri ſucceſſit, initoq; ſtatim principatu in quoſdam patris amicos capitali ſupplicio animaduertit, & Iudæos intra regni ſui fines, habere domicilio locum permiſit. Vxoremque duxit Clementem Roberti regis Siciliæ ſororem, quæ neceſſitudinis aliquo vinculo ſibi propior erat. Haud enim dubia fides eſt Diui Ludouici filium fuiſſe Philippum, quo patre Philippus cognomento Pulcher editus eſt, is qui Ludouicum genuit, quo de nunc agimus. Ex altero cognationis gradu, Carolus Ludouici frater ob merita conſecrati Siciliæ rex alterum ſuſtulit Carolum, quem ſecundum vocamus. is numeroſam prolem ſuſcepit, & in ea Martellum, Robertum, Clementem, quæ Ludo. nupſit, eique mature elato grauida ſuperfuit. Exactis iam menſibus, vteroq; maturo Clemens enixa infantem eſt, cui poſtea Ioanni nomen fuit. is patris imperium ſuſcepit, remque adminiſtrauit per Philippum patruum Pictauienſium comitem. Nec multo poſt fato functus, occaſionem Philippo dedit, vt regnum quod antea procurabat, in ſe transferret.

Carolus II.

Philippus.

Philippus ergo Pictauienſis eius nominis v. quom tres haberet filias, ex his vnã duci Burgundiæ, aliam comiti Niuernenſi, tertiam Delphino Viennenſi matrimonio collocauit. abſque virili ſobole quom deceſſiſſet, execti cadaueris exta, contendentibus inter ſe minorum, prædicatorumque ſectæ flaminibus, apud vtroſque bifariam condita ſunt, ad Ædem Dionyſii corpus illatum.

Bellum ter minorum & prædicatorum.

Carolus Pulcher.

Ab hoc regnum Carolus eius frater accepit, Marchiæ comes & ipſe cognomento Pulcher. is in ſpem ſucceſſionis grauidæ coniugis vtero relicto mature deceſſit. Dum conceptus vtero matris in ſpem regni geſtatur, agi cœptum cui potiſſimum rerum cura committeretur, ad ſe quiſque prouinciam ſumma contentione trahebant duo maximi competitores, Carolus Valleſius, alterius Caroli patruus, eius quem Marchiæ comitem demonſtrauimus, & regem nouiſſime fato functum: & Edouardus rex Anglorum tertius ex Maria natus eiuſdem Caroli ſorore. Effuſa principum ſtudia Valleſium prætulerunt. Interea Valleſius interrex obiit. Itaque deterioris ſexus infante quam regina pepererat è gubernaculis eiecta, Philippus Caroli Valleſii defuncti filius & Catharinæ Balduino patre genita Conſtantinopolis imperatore, regia potitus eſt.

Philippus Valleſius rex.

SECVNDI LIBRI FINIS.

MICHAELIS RITII NEAPOLITANI, DE REGIBVS FRANCORVM

Liber Tertivs.

PHilippus Valleſius huius nominis Sextus aduerſus Edouardum Anglorum regem bellum ſumpſit. Quod is eius auunculo Carolo ſine virili prole defuncto, iure gentium ſibi qui propior eſſet à ſtirpe, regnum competere contendebat. Inito ſæpe prælio tandem Philippus apud Cluſas Anglos nauali pugna ſuperauit. Ab Imberto præterea Viennæ Delphinio Philippi Pictauienſis eius appellationis Quinti regis ex filia nepote: Philippi vero Valleſii, qui nunc in manibus eſt Sobrini, quom liberis careret, impetrauit, vt ſucceſſorem ſibi deſignaret ipſius Philippi nepotem Carolum ex Ioanne patre genitum duce Normanniæ, filiorúque eius natu maximo. Mox Imbertus accepta a Philippo pecunia, iurauit in verba ſectæ prædicatorum, principatúque Philippo ceſſit: exindeq; Delphinatus penes Francorum reges fuit, aut eorum filios natu maximos. Hominem Philippus exiuit ætatis anno quinquageſimo ſeptimo, principatus ſui viceſimo tertio. Conditúſque eſt ad ædem Dionyſii.

Philippus Valleſius.

Delphinatus ad Franc.

Poſt eum Ioannes eius F. accepit imperium, qui dum parum proſpere cum Richardo Anglorum rege Edouardi filio manum cõſerit: accepta clade viuus in hoſtium poteſtatem venit, & cum eo circiter equites centum ſeptuaginta. Quibus cum Burdegalo deductus, acceptis conditionibus & promiſſa grandi pecunia, quarto poſt anno dimiſus eſt. Ex eo nati ſunt qui patri ſucceſſit Carolus, Philippuſque comes Turonenſis, & Ludouicus Andegauiæ dux, Bituricenſiſque dux. Ioannes anno ſalutis milleſimo tricenteſimo ſexageſimo quarto, Landonis è vita quom migraſſet, ad ædem Dionyſii conditus eſt.

Ioannes.

Carolus in locum patris habenas imperii ſumpſit, is qui Sapiens appellatus eſt, & de more Remis ex oleo tinctus, acceptoq; regii capitis inſigni Parhiſios rediit: eueſtigioq; Philippum fratrem Burgundiæ ducẽ declarauit: ab eo tamen antea recepto Turonẽſi comitatu. Philippus aũt quom Margaritam Ludouici Flandriæ connubio ſibi iunxiſſet, defuncto ſocero Flandriæ comitatum per vxorẽ quæ patri ſucceſſit, adeptus eſt. Ipſe Carolus in magna pecuniç facultate, vectigalibus imponendis acerbior fuit: legem præterea tulit apud Francos, vt regis filius natu maximus, amiſſo patre, ſtatim ingreſſus annum quartum decimum per ſe regnum gereret. Huius principatu Gregorius IX. Apoſtolicã ſedem, cui tum præerat ex Auinione Romam reduxit. Carolus apud Viennas agri Parhiſienſis parte diem clauſit: illatus in ædem Dionyſii, ſalutis ann. MCCCLXI. ſuperſtitibus intra pueritiam liberis, natu maximo Carolo & Ludouico, qui dux Aurelienſium poſtea fuit. Moriens pater teſtamento cauit, vt Ludouicus Andegauenſis ætatem Caroli filii regeret, remque moderaretur, quoad ille pupillus eſſet. Carolus & ipſe paterno nomine ætate nondum integra, Ludouici patrui conſilio vt moriens pater mandauerat, omnia gerebat: is quom venaretur in ſaltu, cui nomen Syluanecto, ceruum cepit, æneo circa ceruicem torque, cum hac inſcriptione: HOC ME CÆSAR DONAVIT. Itaq; ex illo inſtituit, vt & ipſe ſuiq; poſteri effictam in campo liliorum cerui imaginem cum aureo torque pro inſigni haberent. Aurelianenſium duci ſine prole defuncto quom ſucceſſiſſet, eos habendos Ludouico fratri conceſſit: & ſi receperat Aurelianenſibus eoſdem à regni corpore non auulſurum.

Carolus Sapiens.

Carolus.

Ceruus ſignatus.

Per idem tempus Clemens VII. Pont. Rom. autor eccleſiaſticæ ſeditionis legem tulit, de gratiis expectatiuis & annatis. Ad hæc Ioannes Monteſorus eius ſectæ profeſſor, quæ Prædicatorum dicitur, in concione Parhiſiis auſus affirmare, matrem domini nõ

Ioannes Monteſorus.

eſſe conceptam ſine originali labe coram Innocentio VII. Romanorum pontifice cauſam dixit, à quo palinodiã canere coactus eſt. Ludouicus inſuper Andegauẽſium dux, *Rex Neapolitanus.* e. . patruus Neapolitanorum rex appellatur, ibiq; diem clauſit. Idem Carolus ingenti *Flandrenſes victi.* prælio victis Flandrenſibus, in quo quatuor hoſtium millia cecidiſſe rumor eſt: infregit Parhiſienſium, cum in eius patrem, tum in ſe contumaciã. Nam vectigalia à plebe per tumultum ſublata reſtituit. ferreas etiam catenas quibus impediri viæ iam tum antiquitus ſolitæ tolli iuſſit, vrbiſq; portas dirui. neq; clementius egit in Rothomagenſes, *Carolus.* quos eiuſdem culpæ volebat affines. Elatis aliis quoſcunq; ſuſceperat liberis, vnũ Carolum ſuperſtitem reliquit & ſucceſſorem. Laborauit interpellato furore dum vixit: & argumenta commotæ mentis interdum dabat. Eius etiam frater Aurelianorum dux *Ludouici Aurelianẽ cædes.* Ludouicus immiſſis percuſſoribus, à Ioanne Burgundiæ duce eius ſobrino noctu Parhiſiis interemptus eſt. Ipſi quoq; Ioanni par exitus vitæ, eademq; necis ſors obtigit, à quodã Ludouici familiari iugulato. Carolus aũt rex anno ſalutis MCCCCXXII. diẽ clau- *Carolus VII dicēdus VIII* ſit. Ab eo regnauit & ipſe nomine paterno Carolus, quem vulgo Septimum memorãt, quom ſatis ex hiſtoriæ fide conſtet, octauũ fuiſſe. Carolus enim Magnus, Carolus Caluus, Carolus iners & maleferiatus, Carolus Simplex, Carolus Marchię comes & Carolus is quẽ per interualla furere ſolitum demonſtrauimus, ante eum rerum potiti ſunt.

Hic autem Carolus Anglorum Burgundionumq; bello petitus, omnibus regni fi- *Bituricenſis rex.* nibus amiſſis, extra Bituri-ces, eo ſe contulit. vnde Bituricenſium rex ab hoſte per ludibrium dictus eſt. Henricus enim Henrici regis Anglorum Filius inter titulos, Angliæ *Anglorum aſſertio.* Franciæque regem ſe ſcribebat, ſpecioſeque iactabat ſe non armis aliena occupaſſe, ſed iniecta quodammodo manu regnum Franciæ, quod optimo iure ſibi competeret, aſſeruiſſe. Tum quod è maioribus ſuis, Edouardum Philippi Pulchri ex Maria filia nepotem, quom nulla virili prole Carolus Marchiæ dux obiſſet diem, Philippo Valleſio poſthabendum non fuiſſe diceret: tum maxime quod eius patre Henrico ducente Caroli de quo ſermo nunc eſt ſororem triginta annorum pace inter Anglos & Gallos firmata, fœderis & nuptiarum conditionibus adiectum videri volebat hoc, vt ſi coniugi ſupereſſet Henricus ad eum Franciæ regnum ſpectaret: ſi minus, ex eodem matrimonio procreandi liberi, defuncto Carolo VII. ſuccederent. Afflictis itaque Caroli rebus ex oppido Valcolore puella circiter annorum XX. Regem adiit, armiſque virilibus inſtructa militis obibat munus. Eius auſpiciis & ductu Aurelianenſis vrbs ab Anglorum obſidione eximitur, & aliquibus in locis proſpere pugnatum eſt. In Gallia quoque Belgica receptæ pleræque ciuitates & in iis præcipua Remenſis, vbi Carolus *Puella Frãca.* more maiorum tinctus ex oleo regium capitis decus accepit. Interim Puella de qua dixi, dum Gallis obſeſſis apud Compendium ſubſidio veniſſet, eruptioneque facta in oppidum ſe reciperet, inſidiis excepta, venit in hoſtium poteſtatem, quam Ioannes Luxemburgus Anglis vt ancillam vendidit. Illi Rothomagum deductam vltimo ſupplicio afficiũt, adiecta cauſa, quod mulier oblita ſui ſexus habitum viri ſumpſiſſet. Ha- *Ludouicus XI.* buit Carolus filium Ludouicum nomine Delphinium Viennæ, cui Margaritam regis Scotorum filiam deſpondit, ipſe Ciarloctam ſororem ducis Allobrogum, vel Sabau- *Fames.* dienſium matrimonio ſibi iunxit. Receptaque Lutecia Parhiſiorum valida fames incubuit. editæque ſunt a lupis hominum cædes. Ipſe quoque Ludouicus Delphinius alendus à patre emandatus ad Marchiæ comitem abiecta diſciplina paterni regni fines incurſionibus infeſtare cœpit, & vrbes ad defectionem ſollicitare. Sexto tamen ex quo deſciuerat ab ipſo menſe, cum patre rediit in gratiam.

Per idem tempus Aurelianenſium Dux Carolus eius Ludouici filius, quẽ Parhiſiis interemptum diximus, ab Anglis apud quos inter captiuos per annos XXV. fuerat, quatercentenis aureorum milibus datis, poſtliminio dimiſſus ad ſua rediit. Carolus autem Rex Ioanne Dunenſi comite Aurelianenſis Ludouici Notho filio Duce, ab An- *Normannia recepta.* glis Normanniam recepit intra annum & dies ſex, ex quo bellum mouit, in qua ſunt oppida quatuor nonaginta muniriſſima, Sex vrbes Epiſcopales & vna Metropolitana. Recuperauit & Aquitaniam quam CXL. per annos Angli tenuerant. Iterato victis Burdegalenſibus & Aquitania iam pacata Ludouicus impetrata à patre miſſione, reuerſus eſt in Delphinates: inde quom omnia ageret in prædam, prouideque pater in eum mouiſſet, ad Philippum Burgundiæ Ducem ſe recepit, apud quem decennio

nio

nio fuit, aduſque patris obitum. Fuit & Magdalena filia Carolo, quam Ladislao deſpondit Imperatoris Alberti filio, qui rerum potiebatur apud Vngaros: ea tamen ad virum deducta non eſt, immatura morte præuentum. Deinde Rex inedia periit a medicis iniuncta, contra vim veneni quod affirmabant ei datum.

Habenas imperii Ludouicus accepit vndecimus, initoque ſtatim principatu proceres opinati iniquum ſibi fore, eius fratrem Bituricenſium Ducem Carolum in Ludouicum ſollicitant, iſque primo ſe contulit in Britannos. Interim Ludouico apud Monlericum à Carolo duce Burgundiæ fuſo, proceres iunctis copiis vrbem Parhiſiorum, quo Ludouicus ex fuga ſe receperat, obſident: agique de pace cœptum, quæ data eſt iis conditionibus, vt Carolus Ludouici frater Bituricenſi ducatu cederet, acciperet Normanniam, certa pecuniæ ſumma, vel vrbes iis viritim darentur, qui cum Carolo ſenſerant. Itaque voce præconis ad tertium Kalen. Nouembris anno ſalutis MCCCCLXV pace promulgata, anno ſequenti Parhiſios adorta peſtis ad hominum quadraginta milia dicitur occidiſſe. Ludouicus Luſtrum condidit, armatoſque Parhiſienſes bis cenſuit, ſemel quom bellum Burgundis indixit, Chriſtiani natalis anno MCCCCLXVII iterum quom per oratores Aragonenſis Rex ab eo pacem peteret in bello Perpenianico. Priore luſtro cenſa ſunt hominum millia ſeptingenta, poſteriore quatuor & centum. Carolus inſtaurato bello mouit in Ludouicum, quod ab eo contra fœdus à Normannia deturbatus eſſet. Auxilium ferebat Carolo Britanniæ dux, vnde Ludouico neceſſe fuit, vt rem componeret, Aquitaniam fratri concederet, tanquam patrimonii portionem. Sed eo non ita multo poſt hauſtu veneni ſublato, Ludouicus Aquitaniam recepit. Ducem quoque Nemoſii cauſam dicere coegit, & Loyſium Luxemburgum copiarum Præfectum, quem Conestabularium Galli vocant. Et damnatos ſecuta pœna eſt, vtroque ſecuri percuſſo. Carolus interea Burgundiæ dux Edouardum Angliæ regem Ludouico hoſtem fecerat, & is in Galliam traiecerat armatorum viginti milia. diffiſus itaque rebus ſuis Ludouicus in colloquium cum Edouardo deſcendit ad Pigniacum: grandique pecunia non in præſens modo pacem, ſed etiam inducias emit in annos ſeptem, certum ſtipēdium pactus in annos ſingulos. In acie mox eo bello quod Duce Renato Lothoringo geſſerunt Heluetii cæſo Carolo Burgundionum duce, Ludouicus præſidio nudatam nactus, ſuperiorem Burgundiam recuperauit, eiuſque filio natu maximo Margaritam Caroli Burgundi neptem deſpondit, ex Maria filia, quæ Maximiliano de Auſtria Romanorum regi nupta Margaritam pepererat. Inde pacem cum Flandren. habuit. in aduerſam valetudinē lapſus anno ſalutis MCCCCLXXXIII. Turonis obiit, illatuſq; in ædē Diuæ Mariæ ad Cleriacū. Subiit in eius locū Carolus Delphinus: is quē ſuſceperat ex Ciarlocta Sabaudienſi, quō duas antea puellas peperiſſet, quarū alterā patet eo tēpore Pyrrho de bello ioco nunc duci Borboniēſi collocarat, alteram Ludouico Aurelianenſium Duci, qui poſtea defuncto ſine prole Carolo ſucceſſit.

Ludouicus xi. — *Ludouici fuga.* — *Cenſi Parhiſienſes.* — *Caroli Burgundi cades.*

Rumor eſt Caroli die natali inuolaſſe cubiculum, in quo editus eſt examen apum, quod & Ludouicus pater, & qui aderant, in prodigium verterunt. Et iam Carolus agebat annum tertiumdecimum, quom regnum iniit, Annę ſororis eius, Pyrrhi de bello ioco cui nupta erat Anna, conſilio gerebantur omnia: quod indigne ferens Aurelianenſis Ludouicus excluſo ſe regnum per alios adminiſtrari, ſociis quibuſdam principibus qui cum eo ſentiebant, vtilitatis (vt aiebat) publicæ gratia, bellum mouit, auxilio Britannorum fretus. initium motus in campo Aurelianenſi factum, quom Carolus ſe recepiſſet Aurelios, & ipſi Buglianſiacum tenerent. Egreſſus obuiam cum exercitu Carolus Ludouicum referre pedem compulit, is in fidem ducis Alanconii confugit: interea dum eius hoſpitio vtebatur, agere de pace per oratores & internuncios non deſinebat.

Carolus octauus rex.

Honeſtis itaq; conditionibus impetrato reditu venit ad Carolum. Verū ſibi timens, vt poſtea cauſatus eſt, apud eum diu non fuit, in Bleſiam primo elapſus. inde vnius diei itinere proximos Britanniæ fines petiit.

Interea ciuilium bellorum motus à Ioanne Borbonii Duce Angoliſmenſiq; comite excitati, Carolum coegerunt adhuc adoleſcentem cum copiis ad Bituricenſes accedere, ſed ab armis honeſtis conditionibus vtrinq; diſceſſum.

Margarita. Quom Ludouicus in humanis ageret impuberi Carolo Margaritam deſpoderat Maximiliani Romanorum regis ex Maria Burgunda filiam. Veniebant ex Britannia Carolo nuncii minus læti, in armis eſſe Britannos, omnemque belli impetum in Galliã effuſuros. Itaq; occupandũ ſibi ratus, Nematẽſem adortus vrbẽ cum toto Comitatu redegit in poteſtatẽ. Ea res Maximilianum mouit in Carolum, quod is indignũ putaret in conſpectu pene ſuo Britanniam, quam ſpe vorabat, a Carolo vexari. quippe Maximilianus amiſſa Maria Caroli ſocru nouas nuptias cum filia Britannorũ Ducis affectabat. Itaq; cœpit excurſionibus & iuſto exercitu Picardiæ fines vrgere. Verum Carolus & ſi per legatos bellum gerebat, Alemannis tamen profligatis eius cõatus facile repreſſit. Expeditionemque in Britannos inſtitutam proſecutus, Annam Franciſci Britannorum Ducis filiam, quæ mortuo patre rerum potiebatur, & Maximiliani connubio per oratores & certos homines erat pacta, coegit imperata facere Britannis ingenti prælio victis ad Diuum Obin. in quo Ludouicus Aurelianenſis captus ad Carolum deductus eſt. *Ludouicus capitur. Anna ducitur.* Carolus Annam dimiſſa Margarita matrimonio ſibi iunxit, ex qua duorum ſubinde liberorum pater, vtrunque extulit. Pacata iam Britannia Andegauienſium ius in regnum Neapolitanum, quod ſibi generis ſerie competeret bello perſequi ſtatuit. cum maximis itaque copiis Auguſto menſe profectus proximo Februario Neapoli potitus eſt & regno, qua fortuna atq; euentu latius & diſtinctius alibi demonſtrauimus: In Gallias exercitum reducenti iter intercludere Veneti Longobardique tentauerunt ad amnem Tarum iunctis oppoſiti copiis. At is acri commiſſo prælio, per ingentes hoſtium ſtrages armis iter aperuit. Interea Neapolis a Caroli fide deſciuerat, & redeuntibus Aragoneis portas aperuit. Carolus in Galliam reuerſus agitabat animo regnum recuperare, ſed eius conſilia mors interrupit. Aprilis enim nocte ſeptima, quam celeberrimus Chriſtianis dies Palmarum ſequitur: Apoplexia periit, abſque liberis, illatuſq; eſt ad ædem diui Dionyſii prope Luteciam Parhiſiorum. In eius locum certantibus omnium ſtudiis ſummoque principum conſenſu ſuffectus eſt Aurelianenſium dux, is de quo paulo antedixi, Ludouicus. *Ludouicus xii.* Qui nihil habuit antiquius, quam primo quoque tempore per diſpoſitos equos & literas Alexandro Sexto Pont. Max. cæteriſque finitimis potentatibus ſignificare ſe regem declaratum. Quumque de more Coronam Remis acciperet, atque ex oleo cœleſti tingeretur: ecce nuncius affertur, a Maximiliano Romanorum rege Burgundiam bello petitam. Ludouicus obuiam miſſis ducibus, vbi ſatis in præſens prouiſum putauit, inaugurationem ſuam proſecutus, inde diſceſſit: obiterque luſtratis aliquot regni ſui ciuitatibus Luteciam Parhiſiorum venit. Ciuitas omnis obuiam effuſa cum coniugibus ac liberis, ſacerdotes inſignibus, vt moris eſt, intrantes primum reges acceperunt.

A regibus Hiſpanorum miſſi legati, renouata firmataque pace redierunt. Anglorũ regi ſeruatum fœdus, quibus ictum conditionibus cum ſuperioribus vtrinque regibus. id amplius additum, vt alterutrius tantum vita finiretur. Audita quoque eſt a Philippo Auſtriæ duce, Flandriæq; comite legatio cum qua conuenit, vt quatenus intra Francorum fines imperat Philippus, in verba regis iuraret, oppidaque ei reſtituit omnia quæ tunc erant reddenda ex icto fœdere cum Carolo octauo. *Philippus archidux.* Cum Venetis & Florentinis oratoribus, vtriuſque gentis nomine, percuſſum fœdus.

Rebus ita cõpoſitis, expeditionem ſumit in Ludouicum Sphortiam Mediolanenſis incubatorem principatus ad ſe ſpectantis ex ſucceſſione Valẽtinæ eius auiæ, Ioannis Galeaz primi ducis Mediolanenſium filiæ, ſponſaliorumque tabulis, in quibus cautum, vt ſi genus ex ſtirpe virili deficeret, ad Valentinam eiuſq; liberos imperium deuolueretur: eaque conuentio pontificis etiam decreto firmata eſt fore: quom per id tempus imperii ſedes interregno vacaret. Itaque primo eius aduentu, fugato Sphortia Ludouico, potitus Inſubribus, excepta Cremona quam Venetis ex fœdere conceſſit, ipſe etiam rex Mediolanum venit: vbi ſimul ac Inſubres, & qui Genuam colunt Ligures in eius verba iurauerunt, in Galliam rediit. Antequam diſcederet, in Galliam Togatam, quam vocant Romandiolam, partem copiarum tormentorumq; miſit, ad expugnandum forum Cornelii, quod hodie mutato nomine dicunt Imolam, forumque Liuii quod adhuc appellationem retinet, aliaſque in via Flaminia quaſdam ciuita-

ciuitates: quibus in poteſtatem Cæſaris Borgiæ Valentinenſium ducis, & Alexandri VI. Pont. Max. filii redactis, iter Piſaurum verſus ingrediuntur: & ecce Mediolanenſes ad Aſcanium Mariam Sfortiam Cardinalem Ludouici fratrem deficiunt, & Aſcanium primo intra muros accipiunt. Mox etiam cum Heluetiorum Germanorumque conducto milite Ludouicum. Proinde reuocatis è Flaminia copiis, nouoque ſupplemento è Gallia miſſo, Ludouicum Sphortiam ſine certamine viuum Galli capiunt arcem Nouariæ tormentis admotiſque machinis oppugnantem. Quom paulo prius vrbe facta deditione potitus eſſet, in hoſtium poteſtatem venit, à Germanis deſertus. Ii namque promiſſa à Gallis impunitate, & tuto reditu domum cupide reuerterunt. Nec multo poſt Aſcanius in fugam coniectus, incidit in præſidium Venetorum, ductuſque Venetias intra paucos dies à Venetis belli ſociis ad regem mittitur. Appulit etiam Ludouicus animum recuperando regno Neapolitano: initoq; fœdere eum Ferdinando Aragoneo & Eliſabeth Hiſpaniæ regibus iis conditionibus, vt bello partum regnum Neapolis ex æquo diuiderent: Alexandro VI. Pont. Max. quicquid eccleſiæ competeret vtroque concedente: protinus ineunte vere, copias eo mittit. Promontorium Gargani, ſuſtinet eiuſdem nominis oppidum Apulis cognomento Dauniis attributum, quod Hiſpani ſibi deberi contendebant ex ipſis conditionibus ſocietatis & formula fœderum, Gallis in medio relictum, communeque ex æquo diuidendum reclamantibus. initio diſceptari iure cœptum: mox inealeſcentibus animis, & gliſcente iurgio ad arma diſcurſum. Galli priores Hiſpanos acie pulſos intra Barolum compulerunt: vnde liberius euagandi copiam per omnes regni fines adepti, neglexerunt Hiſpanos obſidere, qui Barolum præſidio tenebant & arces aliquot. Hoſtes ad omnes occaſiones intenti, Barolo ſilentio noctis egreſſi Rubum perueniunt, oppidoque expugnato præſidium Gallorum opprimunt.

Ludouicus Sphortia capitur.

Ludouicus in Neapolim.

In ipſo fere tempore Germanorum peditatus, ab Hiſpanis mercede conductus occurrerat: vnde tantum fiduciæ creuit hoſtibus, vt Nono Kalen. Maii Chriſtiani natalis anno MDIII. eductis omnibus copiis ad pontem Cannarum caſtra poſuerint haud procul à Gallorum caſtris, quæ ſecundum ripas amnis Aufidi ad Cannuſium habebāt. Poſtridie tentantibus Hiſpanis oppidum Cydoniolæ vi capere, quom Galli ſubſidio veniſſent, acriter vtrinque pugnatum, donec equites Gallorum ab extrema acie nullo premente ſeſe receperunt. Ea re animaduerſa, equites Hiſpanorum auxiliares Itali, Gallorum à fronte præliantium latera adorti perturbauerunt. Iis ita fugatis, victoria fuit apud Hiſpanos. In eo prælio occubuit Ludouicus Nemoſii dux, Armigniaci comitum gentilis, qui legatus regis perſonam vicemque ſuſtinebat. Hiſpani ſecundis rebus elati, non ita multo poſt vrbe Neapoli, arceque quam vulgo nouam, Luculliana- que quam à forma vocant Oui, expugnatis regno potiuntur. Quæ bello ſuperfuere Gallorum reliquiæ, ex fuga primum conſtiterunt in ripa Liris ad Sinueſſam: deinde Caietam ſe receperunt: operibuſque ab hoſte circundati conſtanter impetum ſuſtinebant.

DE REGIBVS FRANCIÆ LIBRI TERTII FINIS.

IACOBVS PICCOLOMINEVS CARDINALIS PAPIENSIS

Donato Acciaiolo.

SEnam venientes extulimus nobiſcum, Campanus & ego libellos tuos qui apud me erant. In quorum altero vita erat Demetrii Regis in Latinum conuerſa: in altero Caroli M. tua opera ex diuerſis collecta. Delectauit ea lectio vtrumque noſtrum non mediocriter: me, quod antiquæ inſtitutionis noſtræ ſum contemplatus veſtigia: illum quod rem cognitu dignam, & tamen antea ignoratam, totam agnouit. Quam ob cauſam iter agentes, multa de te inuicem ſumus locuti. Campanus, cuius eſſe acre iudicium cognoſcis, ingenio tuo tribuit multa. Ornatum laudat, & genus dicendi illuſtre, ac purum. Memorat quoque humaniſſimis literis à te prouocatum nondum reſpondiſſe, ſed reſponſurum breui cum fœnore, quoniam domeſticis occupatus facere id ante eam diem non potuit. Hortor Donate, vt quæ inter vos iaciuntur beneuolentiæ ſemina, colas indies ſedulitate officiorum tuorum, inque eo promerendo nihil prætermittas. Eſt ſummæ virtutis laudiſque Antiſtes, qualem noſtra ætate commendatione vitæ, oratione, ac verſu, alterum præferre non poſſum. Coniunctio talium ornamento eſſe tibi poteſt, & ſtudia adiuuare, quæ magno conatu perſequeris. In eo autem tibi iungendo opera non erit difficilis, nam & ad beneuolentiam ſua natura eſt pronus, & me referente tanta de te cognouit, vt putem obuiis manibus accepturum eſſe, quamcunque ei obtuleris diligendi occaſionem. Eſt futurus Senæ hanc totam æſtatem. Si in hac loci propinquitate tuo commodo viſere hominem poſſes, puto ad confirmanda omnia inter nos vtilem rem faceres. Sed perturbata in hoc tempora conſule, ne forte nimius libero animo nobiſcum agens quam velles, non tantum præſtares de te, quantum acceſſu tuo nunc quærimus. Si es venturus, affer tecum commentariorum partem aliquam, quos in Ariſtotelis Ethica edidiſti. Videre illos ambo optamus. Vale, Senæ.

CAROLI

CAROLI MAGNI VIRI ILLVSTRIS VITA, PER DONATVM Acciaiolum edita.

CAROLO Francorum Regi, cui poſtea ex magnitudine rerũ geſtarum Magno fuit cognomen, patrem fuiſſe tradunt Pipinum regem: qui primus in Francos (ſicuti quidã ſcriptores memoriæ prodidere) liberam dominandi poteſtatem habuit: quum ſuperiores Francorum reges anguſtis conditionibus ſcepti, ea lege viuerent, vt magis nomine & inani titulo, quam dignitate regia potirentur. Nam opes ac potentia regni & omnium rerum adminiſtratio ad Præfectos regiæ domus (ſic enim eos vocitabant) communi conſenſu deferebantur. Ii domi militiæque ſummam poteſtatem habentes, populos pro ſuo arbitratu regebant, de omnibus controuerſiis decernebant, præmia pœnaſque conſtituebant. Quibus rebus fiebat, vt poſthabitis Regibus, ii ſoli eſſent, qui in ſummo honore haberentur. Hunc vero magiſtratum qui apud Francos ampliſſimus habebatur, conſequi non poterant niſi præcipua nobilitate viri, & qui Regibus eſſent neceſſitudine aut propinquitate coniuncti. Pipinus igitur hac dignitate quam veluti hæreditariam a patribus ſuis acceperat, multos annis egregie functus, maximam ſibi apud omnis generis homines rum famam, tum beniuolentiam comparauit. Quibus poſtea factum eſt, vt quum Franci ac Romanus pontifex Hildericum regem a dominatione veluti inutilem ſemouiſſent, hunc potiſſimum deligendum putarent, cui communi ſententia regnum decernerent. Sic igitur Pipinus auctoritate Pontificis & Francorum decreto, plena dominandi poteſtate ſuſcepta, reliquam deinde vitam publicis pariter ac priuatis rebus egregiam duxit. Regnauit annos quindecim: cuilibet ſuperiorum Regum belli paciſque artibus & gloria par. Huic ſucceſſere ſuperſtites filii duo, Carolus, & Carolomanus: æque regno inter ſe partito. Sed non multo poſt defuncto Carolomano, Franci eam regni partem quam ille poſſederat, Carolo fratri detulerunt. Cuius vitam & mores & res egregie geſtas literis mandare conſtitui: vt memoriam tanti viri tamque præclare de noſtra patria meriti, quantum ego poſſem, ab obliuione hominum atque à ſilentio vindicarem. Primum igitur (vt a rebus geſtis narratio noſtra exordium ſumat) ſatis exploratum habemus: Carolum regem exemplo poſt Pipini obitum aduerſus Aquitanos bellum geſſiſſe. Aquitania pars Galliæ eſt, quæ antiquorum deſcriptione, à Garumna flumine ad Pyrenæos montes, & ad eam partem Oceani quæ ad Hiſpaniam pertinet, ſpectat inter occaſum Solis & ſeptentrionem. Hanc prouinciam Pipinus ſuperato Vaifario duce, poſt longum bellum, ditioni ſuæ pene ſubiecerat. Deinde Pipino Vaifarioque ſub vnum prope tempus defunctis, Hunuldus vir potens ex eorum morte (vt plerũque fit) occaſionem nactus, bellum quod antea pene confectum videbatur, renouauerat: iamque fere Aquitaniam totam ad defectionem compulerat. Carolus vero vbi hæc quæ in Aquitania gerebantur, cognouit, nullam moram interponendam ratus, ingenti celeritate exercitu comparato, obuiam Hunuldo progreditur. Primo aduentus conatus illius facile reprimuntur: nec multo poſtea commiſſo prælio, Carolus hoſtem ſuperat, exercitum fundit, fugam perſequitur, nec prius victoriæ modum imponit, quam Hunuldum ex omni Aquitania pulſum, in proximam regionem (quam nunc Vaſconiam vocant) compelleret. Lupus qui huic prouinciæ dominabatur, propinquitatis ac [illegible] miſericordia motus, Hunuldum ad ſe fugientem co[illegible] erque accepit. Euenire enim ſolet, vt principum afflictæ

Carolus M. Pipinus rex.

Hildericus rex.

Carolus. Carolomanus.

Aquitania ſitus.

Vaifarius

Hunuldus.

Hunuldus [illegible] Vaſconia Lupus

fortunæ facile [illegible] opes ad miſericordiam alliciant, qui ſunt in [illegible] potentia conſtituti. Verum Carolus quum non minorem victoriæ [illegible] de hoſte quam in ſubigenda Aquitania collocatam putaret: traiecto Garumnæ flumine, ac exercitu propius admoto, legatos ad Lupum miſit, qui dicerent, vt niſi Hunuldum hominem infeſtum nomini Francorum quamprimum ad ſe adduxerit, ſe eum hoſtis loco habiturum. Lupus his mandatis vehementer commotus, ac veritus ne potentiſſimum Regem, totamque belli molem (quam ſuſtinere non potuiſſet) in ſe vnum conuerteret; ſalutare ſibi ac gratum Carolo conſilium cepit. Nulla enim interpoſita mora Hunuldum ſimul & ſeipſum vna cum prouincia Caroli poteſtati permiſit. Sic igitur Carolus in Aquitania compoſitis rebus, belloque citius omnium opinione confecto, eum victore exercitu in regnum reuertitur.

Hadrianus pontifex. Deſiderius rex Langobardorum vltimus. Poſt Aquitanicum bellum Hadrianus Romanæ eccleſiæ pontifex, Deſiderio Langobardorum rege vehementius quam vires ſuæ paterentur oppreſſus, quum propriis præſidiis Eccleſiæ ſtatum tueri non poſſet, oratores ad Carolum miſit, qui multis precibus eum rogarent, vt Romanæ eccleſiæ in ſummo periculo conſtitutæ, opem & auxilium ferret: ac Pipini patris, Carolique Martelli, qui olim in Italia aduerſus hanc nationem egregie pugnauerant, memoriam renouaret. Carolum multæ res hortabantur, quare Pontificis defenſionem ſuſcipiendam, & Langobardorum audaciæ quacunque ratione occurrendum putaret. In primis quod non ignorabat caput Chriſtianæ fidei rem Romanam eſſe: eique tam graui bello laboranti non ſubuenire turpe ſimul ac periculoſum eſſe cenſebat. Indignabatur præterea quod Barbaræ gentes tamdiu in Italia regnarent: & à maioribus ſuis ſæpe prælíis victæ nondum contineri poſſent quin pontificibus Romanis contra ius faſque vllo bellum inferrent. Quare his rebus antequam vlterius augerentur Langobardorum vires, quamprimum occurrendum ratus, legatos ad Deſiderium mittit: qui eum hortentur vt finem iniuriis faciat, ab armiſq; diſcedat, ac omnia oppida quæ aut vi occupata eſſent, aut ſponte ad eum defeciſſent, Pontifici Romano reſtituat. Hæc ſi fecerit, ſibi perpetuam gratiam atque amicitiam cum eo fore polliceantur. Sin vero (quod facturus videbatur) mandata neglexerit; ei ſuo nomine bellum indicant. Dum legati proficiſcuntur, interim Carolus non ſegnius quam ſi hoſtes in Gallia eſſent, exercitum parat. nullam proficiſcendi moram facturus, ſi Deſiderium regem perſeuerare in bello cognouerit. Hæc expeditio per omnem Galliam vulgata, adeo grata cunctis Francorum populis erat, vt iam palam vociferaretur, maturandum in Italiam eſſe: toties a ſe victam Langobardorum gentem vires reſumere, conditiones acceptas negligere, ſemper bella ex bellis ſerere: itaque nunquam quieturam niſi eorum nomen penitus deleatur. Sic igitur omnium animis in expectationem belli erectis, legati a Deſiderio redeunt, nunciantes omnia ibi hoſtilia eſſe: Regē maius quam ante bellū moliri: & quantū coniectura aſſequi poſſent, nunquā iniuriis finē facturū, niſi quum ſibi vires & arma ad inferendā iniuriam deſint. Carolus his reb. vehementer cōmotus, maturandum ſibi exiſtimauit, ne ante Romanus pontifex opprimeretur, quàm ei ferre ſubſidium poſſet. Itaq; re frumentaria cæteriſq; ad bellum neceſſariis quā celerrime potuit comparatis, magnis itineribus in Italiam contendit. Sed [illegible] ſuæ feſtinationi aduerſabantur: montium altitudo, locorum anguſtiæ & pene [illegible] ſaltus per quos miles onuſtus armis, & impedimenta exercitus ducenda erant. Accedebat quod Alpium iuga præſidüs hoſtium tenebantur. Miſerat enim Deſiderius, qui occupatis opportunis locis, quantum poſſent Francorum tranſitum prohiberēt. Hæc

Carolus proficiſcitur contra Deſiderium. quum ita eſſent, Carolus tamen non ignarus, res præclaras, labores maximos, maxima quoque pericula ſequi: ſuos hortatur vt quoad locorum anguſtiæ paterentur, [illegible] tis ordinibus ire ad hoſtem pergant. Appropinquanti Alpium [illegible] nunciatum e[illegible] [illegible] relictis anguſtiis ſe in planum recepiſſe, ſeu metu perterritos, ſeu quia tutius [illegible] eſſe arbitrarentur, deſcendenti ab Alpibus Carolo [illegible] omnibus co[illegible] [illegible] occurrere. Vix ad Deſiderium perlatum erat [illegible] exercitum [illegible] [illegible] Italia fore; quum Carolus ſuperatis iam Alpibus in agrum Tau[illegible] [illegible] dit. Ibi primum Annibalem Carthaginenſem Alpes [illegible] [illegible] copiis conſtitiſſe tradunt. Eo in loco Carolus paucis diebus refecto milite, [illegible]

[illegible] ager.

per

per explorat[ores] præmi[ssos] cert[ior f]a[ctus] e[ss]et. Deſiderium re[g]em prop[e] Vercellas c[astra] hab[ere] [illegible] cum ing[enti] e[x]ercitu a[d]uen[t]um expe[ct]are n[ec] [vl]ultra differen[d]um ratus, [a] Taurinis mou[ens] [illegible] c[astra] [illegible] caſtris in agrum Vercellenſem [p]euenit. Erat Carolus virtute militum, & rei militaris peritia longe ſuperior: [multitu]dine vero ac numero hominum a Deſiderio vincebatur. Quum prope in conſpectu exercitus eſſent, facta vtrinque poteſtate pugnandi, prælium committere. In [illegible] a ſuperati Langobardi in fugam vertuntur, magna parte ſuorũ amiſſa. Deſiderius poſtquam ſuos paſſim fuſos fugatoſque conſpexit, citato gradu Papiam, quæ caput regni erat, cum paucis militibus petit. Nec ſegnius Carolus priuſquam ſe hoſtes ex terrore fugaque reciperent, Regem perſequutus in agrum Ticinium exercitum ducit: extemploque omnibus copiis ad mœnia regiæ vrbis admotis, tentat ſi primo impetu capi poſſet. V[bi] parum proceſſit, conſilio ab oppugnanda vrbe ad obſidendam verſis, ſub ipſis mœnibus caſtra locat [illegible] iaque firma nequa eruptio fieri poſſit portis apponit. Cæterum quum ſatis conſtaret Deſiderium regem priuſquam deditionem faceret, paratum eſſe etiam vltima experiri; Carolus parte copiarum ad obſidionem relicta, ipſe cum reliquo exercitu ad Tranſpadanos contendit. Ibi ciuitates permultæ audita fama virtutum ſuarum, rebuſque proſpere geſtis, certatim ad eum deficiunt. Sed quod in primis ei gratiſſimum fuit, filii Carolomani, qui extemplo poſt mortem patris malo conſilio temeritatem matris ſequuti ad Deſiderium regem perfugerant, ſponte in ſua caſtra venerunt, ac ſe ſuaque omnia poteſtati Caroli permiſerunt: à quo benigne excepti, magnoque affecti honore, etiam in poſterum filiorum loco habiti ſunt. Poſt hæc Carolum quum ſtudio ſalutandi Pontificem, tum deſiderio viſendi celeberrimum beati Petri tẽplum Romam profectum, ac incredibili honore ab Hadriano ſuſceptum, poſt paucos dies ad obſidionem rediiſſe comperio. Erat obſidio vehemens, & frumenti cum ſumma caritate inopia: ſedendoque expugnaturos ſe v[n]icẽ ſpem Franci habebant. Oppidani econtrario inſeſſis omnibus viis per quas commeatus ex proximis locis ſubuehebantur, diffidebant inopiam diutius ferre poſſe, rem tamen quantum poterant producebant: beniuolentia alii, alii metu Deſiderii regis compulſi. Poſtremo ſpe quoq;, non ſolum cibo deficiente, quum famem vlterius tolerare non poſſent, ſexto menſe quam obſideri fuit cœpti, deditionẽ faciunt. Capitur Deſiderius vna cum vxore ac liberis: quem vltimum Langobardorum regũ in Italia regnaſſe tradunt. Tunc. n. ſummo beneficio Caroli Italia ſe primum erexit: quæ antea [illegible] ius quam victricem o[m]ni[um] [illegible] prouinciam decuit, Barbarorũ immanitate oppreſſa iacuerat. Nam poſt ſedẽ Romani imperii Byzantium tranſlatam Gotthi primi Barbarorum, diuerſis deinde temporibus Hunni, Vandali, Heruli, poſtremi o[mn]ium Langobardi, veluti in vacuam poſſeſſionem ruentes Italiam inuaſere. Eam g[entem] [illegible] fama ab oceano Germaniæq; vltimis oris, vnde illis haud dubie origo fuit, nouas quærentẽ ſedes in proximas regiones tranſiiſſe: ac Vandalos, Herulos, Gepidas aliaſque finitimas ge[ntes] [illegible] re & Aione ducibus, ſæpe bello ſuperaſſe: mutatiſque ſequenter ſedibus, tandem [cit]ra Pannonias conſtitiſſe. Inde Albuinus eorum [re]x accerſitus ab Narſete Eunucho (vt quidam memoriæ prodidere) quum præter Langobardorum multitudinem, [v]iginti quoq; Saxonum millia ſpe optimarũ ſedium ex[citaſſet], [pr]ofectus [illegible] ingenti [illegible] peditum equitum[q]; copiis in Italiam venit: breuiq; V[icentiam], Veronam, Mediolanum, ac omnis pene citerioris Galliæ vrbes partim pe[rte]rritas, partim Gothorum cladibus exinanitas, ad deditionem compulit. Papia vero quum tres annos obſidionem tuliſſet, [tan]dem & ipſa fame domita, Barbarorum imperio ceſſit. N[ec] [illegible] itur, quum idem Rex paucis annis totam Italiam ſubegiſſet: ita omnia apud [illegible] perdita erant: nam ſexto ſupra triennium menſe poſtquam Italiam ingreſſus eſt, apud Veronam interiit dolo vxoris Roſemundæ necatus. Huic ſucceſſit Clephon inſignis nobilitate vir: Albuino nequaquam virtute par, ſed crudelitate a[c] [im]manitate naturæ longe ſuperior. Eo quoq. intra biennium vita functo, Langobardi decem deinde ſequentibus annis nullum ſibi Regem creauere. ſiue ſuperbi[illegible] huic g[ent]e [illegible] ſi, ſiue gubernationem ſuorum ducum v[illegible] q[uos] iam per omnem Italiam vagantes ita impigre bellum gerebant, vt nunquam eo tempore ſit regia deſiderata poteſtas. Sub his ducibus adeo cre-

Deſiderius vincitur. *Papia.* *Templum S. Petri.* *Deſiderius capitur.* *Gotthi.* *Hunni.* *Vandali.* *Heruli.* *Gepidæ.* *Albuinus rex Langobardorum.* *Saxones.* *Vicentia.* *Verona.* *Mediolanũ.*

Langobardorum opes aucta.

uere Langob[illegible] opes, vt Hetruria, Flaminia, Piceno, Samnio, aliiſque regionibus ſubactis, omnem [illegible] a Brunduſio Tarentoque vſque ad Alpes tenere [illegible] præter vrbem Romam [illegible] quam conſtat in huius gentis poteſtatem nullo vnquam tempore deueniſſe. [illegible] inito decennio, reditum eſt rurſus ad priſtinam conſuetudinem creandi Reges: ſeruatumque deinde per omne tempus vſque ad Deſiderium: qui vltimus Langobardorum regum in Italia fuit. Quo debellato (vt ſupra memorauimus) Carolus magnus grauem eius gentis dominatum, quarto & ducenteſimo anno quã regnare inceperant, a ceruicibus Italorum dimouit: ac omnes ciuitates quæ ad Deſiderium proximo bello defecerant, recuperatas pontifici Romano reſtituit. Beneuentanum quoque, ac Spoletanum agrum adiecit. Quibus meritis Hadrianus pontifex quum nullum maius grati animi indicium poſſet oſtendere, conuocato frequenti Epiſcoporum cœtu, eximioque celebrato concilio, multis ac maximis priuilegiis eum ornauit. Carolus confecto Langobardorum bello, potentiſſimo Rege capto, quum alia quoque magni ponderis animo moliretur, nullam moram interponendam putauit, quin in Galliam confeſtim rediret. Saxonicum quippe intermiſſum bellum, eum domum reuocabat: quod eo biennio (antequam Carolus ad liberandum Romanum pontificem in Italiam veniret) & inceptum ſimul, & a præfectis eius per id tempus leniter adminiſtratum comperio. Quo magis adducor, vt virtutem viri ac animi magnitudinem admirandam putem: quod poſthabitis ferociſſimis hoſtibus, relictoque domeſtico bello, rem ſuam neglexerit, vt Italiam eccleſiamque Romanam, qua omnium Chriſtianorum ſalus continebatur, ab immanitate Barbarorum liberaret. Saxonum gens longe maxima erat: ac etiam bellicoſiſſima pene Germanorum omnium. Hi falſos colentes Deos, quum neque diuini neq; humani iuris quicquam penſi haberent, nihil æque ac religionem noſtram hominesq; ei deditos oderant. Proximi erant Francis: eum quibus continenter bella gerebant. Sæpe prælius victi conditiones acceperant, obſides dederant: ſed nondum apud Francos erat inuentus qui domitã penitus eorum perfidia pleniſſimam eſſet victoriam cõſequutus. Hæc palma quum Carolo magno quaſi diuino numine reſeruata videretur, non ſolum conſilio principes, ſed paſſim omnes clamoribus agunt, vt aduerſus perpetuos Francorum hoſtes totis viribus arma ſumantur. Carolus vero tempus veniſſe ratus, in quo non modo Barbarorum hominum audaciam frangere, ſed etiam eorum regnum (quod multo ante animo agitauerat) funditus euertere poſſit; ingentem exercitum parat; diem dicit, qua die prope ripam fluminis Rheni omnes conueniant. Nunquam alias maiori alacritate contentioneq; animorũ ſuſcepta a Francis expeditio eſt. Hinc odium gentis, hinc ſpes bene gerẽdæ rei animum excitat. Sed ſupra omnia, ſtudium auget præſentia Regis: cuius ductu auſpicioq; non modo Saxonum gentem, ſed etiam orbem terrarum (ſi velit) ſuperare ſe poſſe credebant. Has ſpes cogitationeſque ſecum portantes, in hoſtilem agrum ducuntur. Sic igitur renouatũ eſt cum Saxonib. bellum: quo nec maius vllu, nec grauius diuturniuſq; a Carolo geſtũ cõperio. Tres.n. & triginta annos cum ferociſſimis gentib. certatum conſtat: pluſq; eo bello, quã reliquis omnib. detrimenti acceptũ, intereptis plæriſq; fortiſſimis viris, qui ſub auſpicio Caroli egregiã operã nauando meruerant. Saxones hoc tẽpore multoties ſuperati, obſides dabant, imperata ſe facturos pollicebantur nec multo poſtea recuperatis viribus, maius quã antea bellũ ciebant: vt facile appareret, homines feros q; ſibi perſuaſiſſent cæteris aliis virtute præſtare, paratos eſſe etiam vltima experiri, antequã armis Francorum aut cuiuſquã alterius gentis potentiæ cederent. Factũ eſt tamen ſumma virtute & incredibili conſtantia Caroli, vt nunquã illi defecerint, quin confeſtim debitas pœnas ſuæ perfidiæ dederint. Euerſæ domus, diſſipatæ fortunæ, liberi in ſeruitutem tracti, omnibus documento fuere nullum in falſis Diis præſidium eſſe. Sic igitur vſq; in tertium ſupra trigeſimum annum bellum protractum. in quo quidẽ bello bis tantũ collatis ſignis pugnatũ tradunt: ſemel apud Oneggiũ montem, quẽ locum incolæ Theomille appellant: nec multo interiecto tempore apud Heſam fluuium, vbi penitus Saxones debellati, ſe ſuaque omnia poteſtati Caroli permiſere. Victis impoſitæ leges, vt patriis cerimoniis, falſiſque Diis poſthabitis, Chriſtianam fidem profite-

Saxonum gens.

Bellum Saxonicum per annos xxxiii. geſtum.

Oneggius mons.

Theomille.

Heſa flu.

proſiterentur: magnum numerum obſidum darent: modicis terminis ſepti, neq; aliis iniuſſu Caroli bellum inferrent, neque illatum propulſarent. Decem deinde ſunt hominum milia cum vxoribus & liberis in Galliam tranſportata, atque variis locis iuſſu Caroli diſtributa. Cæterum durante Saxonico bello, multas interim expeditiones à Carolo ſuſceptas ac ita egregie adminiſtratas inuenio, vt per vniuerſum orbem fama manaret: Francorum regem non ſine diuina ope bella gerere. Erat autem Carolo in bellis gerendis hic primum propoſitus finis, vt Chriſtianæ fidei legem quantum in ſe eſſet, extolleret: ac omnes populos qui ei aduerſabantur, non ſolum deprimeret, ſed etiam ſi fieri poſſet euerteret. Quum vero ea tempeſtate Barbaræ gentes, quæ noſtræ religioni perpetuum bellum indixerant, Hiſpaniam graui ſeruitute oppreſſam tenerent: Carolus rei indignitate commotus, ad eam liberandam mentem conuertit. Id autem fieri poſſe arbitrabatur, ſi ingenti celeritate exercitu in Hiſpaniam ducto, prius hoſtes opprimeret, quã illi parare ſubſidia poſſent. Ad hanc igitur rem aggrediendam ſatis iam omnibus comparatis, caſtra mouet, & quam maximis poteſt itineribus in Hiſpaniam tranſire contendit. Nec iam miles grauatim ſequebatur: quod iamdiu animũ induxerat, quocunq; à rege Carolo duceretur, ad certa belli præmia exploratamq; victoriam duci. Inter hæc ciuitates Hiſpaniæ quæ propinquiores erant finibus Galliæ, incertis rumoribus excitæ, aliquando ſibi ſuiſq; rebus timere inceperant. Poſtquam vero per Pyrenęum ſaltum traduci exercitus cœptus eſt, rumorq; per Barbaros manauit de aduentu Francorum certior, ingens repente trepidatio populos omnes inuaſit, non ſatis gnaros quid aduerſus tantum, tamq; horrendum hoſtem ſibi agendum, aut parandum foret. Carolus confeſtim ſuperatis Pyrenæi iugis, quum in fines hoſtiũ perueniſſet; militibus imperat, vt quam latiſſime poſſunt vagentur, & quã maximum hoſtibus terrorẽ inferant. Extemplo ciuitates nonnullæ, quum ad peranda externa auxilia non ſufficeret tempus, nec propriis præſidiis res ſuas tueri poſſent, ſponte deditionẽ faciunt. Auguſta, & Pampilonia duæ opulentiſſimæ totius Hiſpaniæ vrbes, quæ mandata Caroli aſpernabantur, vi captæ ac prædæ militibus datæ. Quum alterã Franci ad ſolum euertiſſent, alteram mœnibus nudaſſent; tantum terroris omnibus gentibus iniecere, vt quas adiſſent, quaſq; non adiſſent, pariter vltimæ propinquis imperio parerent. Sic igitur Hiſpania pene omnis in Francorum poteſtatem deuenit. Victis præcipue imperatum, vt falſis relictis Diis, Chriſtianæ fidei legem acciperent. Carolus rebus feliciſſime geſtis, quum incolumem exercitum in Galliam reduceret, prope Pyrenæi iuga in finitimarum gentium (quas nunc Vaſcones vocant) inſidias incidit. Inſederant enim Barbari in occultioribus locis expectantes occaſionem gerendæ rei. Vbi vero Francorum copias in anguſtiorem viam deductas viderunt; repente ex iugo inſuper imminenti nouiſſimum agmen adorti, ingentem cædem ſtragemque dedere. Nam Franci quum neque euadere poſſent in iugum à Vaſconibus occupatum, neque ſe explicare; ſuo metipſi agmine in arcto hærentes, ſimul ab hoſtibus, ſimul ab iniquitate locorum oppugnabantur. Nec iam primi in tam anguſtis locis ita celeriter vertere aciem poterant, vt vltimis in extremo periculo conſtitutis opem in tempore ac ſubſidium ferrent. Itaque etſi animo viribuſque longe ſuperiores hoſtibus forent, alienis tamen locis pugnantes, vitare non potuerunt quin eo die inſignem cladem acciperent. Cecidere in ea pugna, dolo hoſtium, non virtute commiſſa, Anſelmus ac Egibardus ſummi in bello duces, aliique permulti fortiſſimi viri, quorum opera Carolus ſæpe in maximis certaminibus egregia vſus erat. Sunt etiam qui Rolandum Caroli ex ſorore nepotem, præſtantem fortitudine virum, poſt ingentem hoſtium editam cædem, eo prælio interiiſſe dicant. Hic eſt Rolandus, quem fama eſt tempeſtate ſua, corporis robore, & animi magnitudine, longe cæteris aliis præſtitiſſe: cuius fortia facta per vniuerſum orbem iam clara noſtris quoq; temporibus celebrantur. Vaſcones ſequenti nocte antequã Franci vires colligerent, per nota itinera præda magis quam armis onerati, ſe in tutum receperunt. Nec tamen illis diutina lætitia fuit. Quippe paulo poſt ii populi ac eorum Reges à Carolo domiti, meritas perfidiæ ſuę debitaſque pœnas dedere. Britones quoque, qui ſub idem prope tempus Caroli mandata neglexerant, bello ſuperati in Francorum poteſtatem venere. Initium poſt hæc

Victoria ex Saxonibus.

Bellum aduerſus Hiſpanos.

Auguſta.

Pampilonia.

Hiſpania in Francorum poteſtatem deuenit.

Franci à Vaſconibus per inſidias excepti.

Anſelmus. Egibardus. Rolandus.

Britones.

Beneuentani Aragiſo Beneuentanorum duce. maximi futuri belli, ſi vlterius proceſſiſſet, in Italia ortum, auctoribus Beneuentanis atque Araiſo eorum duce: qui quum aperte deſciliſſent, ſtudio magis nouatum rerum, quam certa ratione adducti, arma exercitumque parabant, finitimas gentes excibant: vt pontifici Romano contra ius faſque vltro bellum inferrent. *Carolus in Italiā redit.* Quibus rebus in Galliam perlatis, Carolus in Italiam rurſus ad comprimendas populorum ſeditiones quanta maxima celeritate poteſt, contendit: ac cum omni exercitu Capuam vſq; progreſſus, tantum terroris Beneuentanis iniecit, vt extemplo Araiſus filios ſuos, Beneuentani vero nobiliſſimos ciuitatis obſides darent: ac iureiurando adacti pollicerentur, ſe in poſterum neq; iniuſſu Caroli arma ſumpturos, neq; recuſaturos quo minus perpetuo ſub Romanæ eccleſiæ ditione atque imperio eſſent. Hæc adeo mature confecta accepimus, vt eodem prope tempore in Galliam perlatum eſſet, Carolum in Cāpaniam cum omni exercitu perueniſſe, & Beneuentanos metu conterritos deditionē feciſſe. *Taxillo dux Bauariæ.* Verum dum hæc in Italia geruntur, interim Taxillo Bauariæ dux, vxoris (vt tradunt) ſtimulis concitatus, copias cogit, finitimas gentes ſollicitat. Hunnos, qui ea parte qua Bauaria in orientem ſpectat, ſibi confines erant, ſocietate & fœdere iungit. Hæc omnia clandeſtinis conſiliis conficere ſtudet, vt Francos nil tale opinantes repentino bello adoriatur. Erat autem ei coniunx Deſiderii regis Langobardorum filia: quæ fortunam patris iniquo animo ferens, nec nocte nec interdiu virum conquieſcere patiebatur: monere, atq; rogare, vt meminiſſe vellet ſocerum ſuum clariſſimum Regem, qui antea in locupletiſſimo regno conſtitutus aliis imperitare ſolitus eſſet, nunc graui ſeruitute detentum omni morte miſeriorem vitam ducere. Neminem eſſe præter eū, qui poſſit & debeat ſeruientem Regem in libertatem vindicare. Hoc finitimas gentes, quod fortunæ Deſiderii miſereantur, expectare: hoc tacitas petere, quod ſi vir eſſe velit, habere propriis viribus etiam externas adiunctas opes: quibus fultus cōmode poſſit hanc dedecoris notam ſocero pariter generoq; inuſtam egregiis factis delere: ac ſibi poſteriſque ſuis perpetuam gloriam comparare. His muliebribus inſtructus furiis Taxillo, ingenti ſtudio arma exercitumque parabat, vt Francorum genti omni parte inferior, ferociter magis quam prudenter bellum inferret. *Carolus in Bauaros contendit.* Quibus rebus cognitis, Carolus quia magni intereſſe etiam in reliquum tempus ad opinionem gentium arbitrabatur, tantas videri Galliæ facultates, vt non modo ſua tueri, ſed etiam aliena aggredi poſſet: celeriter profectus priuſquam hoſtes cum ſociis iungerentur, in fines Bauariæ cum omni exercitu venit: caſtriſq; ad Lecum fluuium, *Lecus flu.* qui Bauaros ab Alemanis diuidit, poſitis, legatos ad Taxillonem miſit hortatum, vt Francorum manſuetudinem quam arma & vim experiri mallet: atq; idem finitimis gentibus, quas in belli ſocietatem traxiſſet, ſuaderet. Taxillo ſiue his mandatis conterritus, ſiue ſociorum auxilio deſtitutus, nulla tentata fortuna belli, Caroli imperio ſine vlla exceptione parere conſtituit. Itaq; ei omnium rerum ſuarum poteſtate permiſſa, deditionem fecit: obſides dedit, in his *Theon Taxillonis filius.* Theonem filium ſuum, alioſq; permultos lectiſſimos iuuenes, quorum patres præcipuam in ea prouincia auctoritatem habebant. Sub idem prope tempus Abodriti, veteres Francorum ſocii, legatos ad Carolum mittunt, qui pro antiqua amicitia ſocietateque olim cum Francis inita, aduerſus Velatabos auxilium petant. Eſt ſinus Oceani maris in extremis Germaniæ finibus, qui ab Occaſu in Orientem verſus centum (vt aiunt) prope millia paſſuum extenditur. *Abodriti. Velatabi. Nortomanni.* Circa hunc ſinum ea tempeſtate Abodriti, Velatabi, Nortomanni, aliæq; Barbaræ gentes incolebant. Inſulas præterea propinquo mari frequenter ſparſas tenebant: bella inter ſe (ſicuti inter finitimos populos plærūq; fit) continenter gerebant. Quum igitur Velatabi perpetuis excurſionibus, cædibus, incendiis, Abodritos inuaderent, nec vllis præſidiis remoueri ab iniuria poſſent; Abodritorum legati in Galliam venerunt: opem aduerſus ſuos Francorumque hoſtes, pro iure ſocietatis petentes. benigne hoſpitaliterque ſuſcepti auxilio impetrato grata reſponſa domum retulerunt. Profectus deinde cum exercitu Carolus citius omnium opinione bellum confecit, Barbaros ex ſociorum finibus expulit, expulſos ad deditionem compulit, ac iureiurando adegit ne in poſterum Francis, Francorumque ſociis, aliiſve finitimis gentibus iniuſſu ſuo bellum inferrent. *Carolus in Hunnos bellum ſumit.* His rebus geſtis, quum in magna gloria magniſque opibus regnum ac tota res Francorum eſſet, ſtatuit Carolus aduerſus Hūnos, qui hoſtibus ſuis auxilia ſumminiſtrauerant, bellum ſuſcipere. Hunno-

rum

rum gentem Scythicam fuiſſe accepimus. Incoluere primo ſupra Mæotida paludem: *Hunni.* inde ingenti multitudine, profecti mutatis ſedibus in Pannoniã venere, atq; hunc locũ ſibi domicilium delegere. Ea vero tempeſtate qua Carolus eis bellum indixit, abundantiſſimi diuitiis erant, & poſt Saxones armis viriſq; opulentiſſimi. Habebãt præterea finitimos populos partim metu, partim beneficio obſtrictos, & iureiurando adactos, vt in omnibus bellis pro ſua quiſque facultate rem Hunnorum iuuarent. Quo igitur vires Hunnorũ maiores erãt, eo maiore ſtudio Carolus omnia ſibi quæ ad maximum bellum pertinerent, curanda agendaq; cenſebat: vt quum virtute hoſtib. lõge Franci præſtarent, viribus quoque aut pares aut ſuperiores eſſent. Summa igitur diligentia, tum ratione atque conſilio omnibus comparatis, caſtra mouet: atque exercitũ & viris & armis peregregie inſtructum in Pannoniã ducit. Hoc ego bellum partim a Carolo, partim a filio ſuo Pipino apud plærosq; auctores geſtum comperio. Victi multis præliis Hunni, tandem octauo anno poſtquam bellum inceperat, penitus ſuperati imperio Caroli paruere. Quoties vero cum hac gente iuſta acie pugnatum ſit, quæve aut quantæ hoſtium copiæ in eo bello ceciderint, quia raræ per ea tempora literæ fuere, difficile ad fidem eſt exacto affirmare numero. Illud certe conſtat, nullũ vnquam bellum a Carolo geſtum, in quo maior ſit hoſtium cædes edita, maiorque illata clades. In eo enim omnes auctores conueniunt, ingentẽ Hunnorum multitudinem, & pene nobiliſſimum quemq; eo bello abſumptũ: maximã quoq; vim auri atq; argenti, multãq; precioſam ſupellectilem, quam Hunni ex variis gentib. direptam in ſuum regnũ congeſſerant, a Francis inuentam, atq; in Galliã tranſportatã, totã deniq; Hunnorum rẽ tam multiplici clade affectã, vt nullũ ferme priſtinæ potentiæ, quæ antea longe lateq; patebat, veſtigiũ remaneret. Franci deuicta Pannonia, ac opulentiſſima gente ſubacta, graues hoſtium ſpoliis in Galliam reuertuntur. Periere in eo bello Herricus ac Geroldus, duo clariſſimi Francorum duces: in reliqua multitudine parũ *Herricus Geroldus* detrimenti acceptum. Sub idem tempus Adelgiſum Deſiderii filium, qui ante expugnationem Papiæ ex tranſpadanis in Græciam perfugerat, cum magna manu ad repetendum regnum in Italiam redeuntem, à Francis ſuperatum præfectorum auſpicio, ſupplicioque affectum quidam auctores ſunt. *Adelgiſus Deſiderii filius.* Addunt etiam non multo poſtea duo eodem propetẽpore exarſiſſe bella, Boemicũ ſc. & Liuonicum: atq; ambo à Carolo iuniore ita celeriter eſſe confecta, vt facile appareret, præſtantiſſimi patris nõ diſſimilem eſſe filium. Sequutum eſt poſt hæc aduerſus Nortomannos bellum: qui Abotridis ſubactis, quum ductu Gotofridi regis Galliæ Germaniæq; littora prædatoria claſſe vexarent, iamque Gotofridus nimia ſuperbia & temeritate elatus, Friſiæ, Saxoniæ, atque omni Galliæ arma minaretur, palamque iactaret ſe breui Aquiſgranum (vbi Caroli regia erat) cum ingentibus copiis petiturum: non putauit Carolus ſociorum iniuriam ac huius hominis effrænatam audaciam vlterius eſſe ferendam: itaque omnibus neceſſariis ad bellum celeriter comparatis, in Nortomannos exercitum ducit: claſſem per Oceanum mittit, vt terra marique ſimul hoſtem inuadat. *Carolus bellum ſuſcepit contra Nortomannos. Gotofridus rex Nortomannorum. Aquiſgranum.* Verum non diutius ei laborandum fuit: quia Nortomanni paulopoſt Gotofrido rege à proprio ſatellite interfecto, ſe ſuaque omnia fidei & poteſtati Caroli permiſere. *Gotofridus interficitur.* Quum hic ſtatus rerum in Gallia eſſet, interim Romani aduerſus Leonem pontificem coniurationem ineunt: eumque nec læſi, nec laceſſiti per iniuriam vrbe expellunt. Quibus rebus legati ad Carolum veniunt, multis precibus pro Romano pontifice auxilium aduerſus coniuratos repetentes. *Leo pontifex Roma expulſus: & à Carolo reſtitutus.* Hos Carolus conſuetudine ſua benigne accipit, eorum animos verbis confirmat: magnam ſpem ſe habere dicit, Populum Ro. vel beneficio vel auctoritate ſua adductum finem iniuriis facturum: quod ſi perſeuerare in iniuria velit, nullam dimicationem recuſaturum pro Romanæ Eccleſiæ dignitate: cui deeſſe quoad vita ſuppetat, aliis principibus Chriſtianorum turpe, Carolo etiam nefas ſit. Nam iampridem Eccleſiæ Romanæ patrocinio ſuſcepto, nihil ei antiquius erat, quam Apoſtolicæ ſedis dignitatem tueri, ſtatum ſeruare, auctoritatem extollere, iniuria ac maleficio prohibere. Itaque cum ea coniuratio magni ponderis eſſet, & præſentia ſua indigere videretur, extemplo cum exercitu profectus in Italiam contendit. Primo aduentu omni motu ſedato noxiis ſupplicio affectis, Pontificem Romanum cum ingenti gloria in vrbem reſti-

Carolus dictus Auguſtus, & imperator Romanor.

tuit: a quo mox pro ſuis egregiis meritis, & ſingulari erga libertatem omnium Chriſtianorum fide AVGVSTVS appellatus, Imperatorium nomen dignitatemque uſcepit: non ſolnm aſſentiente, ſed etiam applaudente populo Romano. Hoc tempore primum ſummi imperii dignitatem, quæ trecentis ante & triginta annis fuerat amiſſa, & iam nimia vetuſtate oblíterata, egregia virtute Caroli occidenti reſtitutam tradunt. De quo quidem non alienum videtur pro cognitione rei altius aliquanto repetere.

Roma.

Vrbem Romam (ſicuti grauiſſimi auctores memoriæ prodidere) initio Reges gubernarunt. Ii nullis legibus obnoxii, domi populum, exercitum foris, pro ſuo arbitratu regentes, nunc belli, nunc pacis artibus rem Romanam mirifice auxere, eoque nutriendo perduxere, vt bonam frugem libertatis maturis iam viribus ferre poſſet. Tarquinio deinde Superbo ob immodicam dominandi licentiam regno exacto, regia poteſtas penitus in vrbe ceſſauit. Sub Conſulibus poſtea, ac Dictatoribus, conſularique poteſtate Tribunis, qui fuerunt libero populo magiſtratus, & res & nomen emerſit imperii. Aphrica pene tota magnaque Aſiæ parte vltra Armeniam & Caucaſum montem armis ſubacta. Europæ vero, Hiſpaniis, Galliis, Græcia, Thracia, aliiſque ſubinde regionibus bello domitis, longe lateque Romanorum opes patuere. Hoc tam amplo, per quadringentos ſexaginta annos ab vna republica parto auctoque imperio, frui deinde per inteſtina arma non licuit: quorum cauſa atque initium traditur ex immodica cupiditate regnandi, & certamine factionum ortum: quæ ſemper fuerunt eruntque pluribus populis magis exitio, quam bella externa. Imperatores hinc creari cœpti: quod ante armorum caſtrorumq; nomẽ fuit. id tanquam inteſtino vigente bello intra mœnia inductum, verbo quidem legitima poteſtas, re autem vera dominatio erat. Qui enim republica occupata Romanis dominabantur, Imperatores ſe appellari non ſolum æquo, ſed etiam libenti animo patiebãtur: quia Imperatorium nomen & gratius & tolerabilius Romæ erat: quam quiſquam titulus qui dominationis ſpeciem præ ſe ferre videretur.

Imperatoria dignitas.

Atque Imperatoria dignitas apud priſcos Romanos longe inferior Regia dignitate. Cur autem poſtea hoc imperatorium nomẽ in tanto precio habitum ſit, cauſam fuiſſe exiſtimo: quia quum illi qui reip. Romanæ, totiq; pene terrarum orbi dominabantur ſe nuncuparent Imperatores, forte poſteriores credidere: ſicuti illi potentia cæteros alios anteibant, ſic etiam nomen quo vtebantur, reliquis omnibus anteponendum eſſe. Hinc talis opinio orta, deinde multis temporibus inueterata, obtinuit vt Imperatoria dignitas omnibus aliis excellentior haberetur. Sed ab initio quidem ſingulis imperantibus, quum

Nerua.

Nerua primus, aliique poſtea ſimili exemplo ducti, ſibi conſortem imperii delegiſſent: duo interdnm principes eodem tempore extitere, qui ſe Romanorum nuncupabant Imperatores. Poſtea vero quam Conſtantinus relicta Roma ad orientem deſcendit; factum conſuetudine eſt, vt diuiſim illud Orientis, hoc Occidentis imperium diceretur.

Odoacrus Torcilingorum rex.

Auguſtulus.

Fœde deinde vaſtantibus Italiam Barbaris tẽpore Odoacri Torcilingorum regis, qui Auguſtulum bello ſuperauit, ſublatum imperium trecentis & triginta annis in Occidente ceſſauit. Tot enim ab Auguſtulo ad Carolum magnum fuere: quẽ à Leone pontifice Imperatorẽ diximus appellatum. Carolus Francorũ rex ac Romanorũ imperator, poſt ampliſſimã dignitatẽ ſuſceptã, qunm in Galliã rediturus iter

Florentia reſtituta à Carolo Imp.

per Hetruriã faceret, in memoriam dignitatis adeptæ Florentiã vrbẽ, quam olim magna ex parte deleuerant Gotthi, in priſtinum ſtatum cũ ſumma celebritate reſtituit: omnemq; nobilitatem per oppida vicina diſperſam in ciuitatẽ reduxit, nouis mœnib. cinxit, tẽplis ornauit. Quibus meritis quantum Caroli nomini eiuſque ſucceſſoribus noſtra ciuitas debeat, nec literis explicari nec vlla oratione exprimi poteſt. Quod enim in ſolo patrio ſumus, quod liberi viuimus, quod magiſtratus, leges, ciuitatẽ habemus; ea omnia Carolo accepta ſunt referenda, ac eius memoria cũ grata recordatione perpetuo celebrãda: vt homini tã præclare de noſtra patria merito, ſi non parẽ beneficiis ſuis, ſaltẽ aliquã pro viribus noſtris gratiã referamus. Illud autẽ loco ſummæ gloriæ Florentię vrbi tribuendũ puto, ꝙ initio eam condidere Romani, conditam deinde ac Barbarorum furore euerſam, Romanorum quoq; clariſſimus Imperator reſtituit: vt non tantum doloris ex deiecta, quantum lætitiæ ex reſtituta patria Florentinſs accederet. Quum reuertiſſet in Galliã Carolus, exceptus eſt eius aduẽtus ab omnib. po-

populis

pulis incredibili honore atque amore. Feſti celebrati dies, omnibus ciuitatibus ſupplicationes decretæ, publicæ priuatimq; congratulationes cum effuſa lætitia factæ. His rebus tam egregie a Carolo geſtis addunt ſcriptores nonnulli rem maxime memoratu dignam: quam ego vt certam affirmare, quia nulla apud alios auctores eius rei mentio eſt, nec vt incertam relinquere auſus. Tradunt enim quum Hieroſolyma graui

Hieroſolymà liberatur à Carolo.

Barbarorum dominatu oppreſſa tenerentur, Carolum Conſtantini Imperatoris precibus euocatum, ſimul & rei indignitate commotum ad liberandum ſanctiſſimum locum, vbi omnium gentium ſalus eſt orta, cum ingenti exercitu acceſſiſſe: profligatiſque Barbaris, ac ex omni prouincia pulſis, Chriſtianos in vrbẽ reſtituiſſe, firmiſq; præſidiis munitam reliquiſſe: profectum deinde Byzantium & a Conſtantino incredibili lætitia acceptum, magnoque affectum honore, paulo poſt in Galliam rediiſſe. Hæc ſi ita ſunt, hanc expeditionem factam eſſe oportet antequam Carolus ad reſtituendum Leonem pontificem in Italiam veniret: quia ſatis conſtat poſt Imperatoriam dignitatem ſuſceptam, nunquam Carolum in orientem eſſe profectum. Hæc bella ſeptem & quadraginta annis (tot enim regnauit) incredibili felicitate, tum magnitudine quadam animi, tum etiam ingenii atque conſilii Carolum non ſolum geſſiſſe, ſed etiam confeciſſe tradunt: quibus regnum ſatis amplum à patre acceptum, longe maius auctiuſque poſteris ſuis reliquit. Nam paterni regni fines in Gallia Rheno, Ligeri, Oceanoque, & in Germania Danubio, & Sala fluuio, qui Thuringos à Sorabis diuidit, continebantur. His Aquitaniam, Vaſconiam, Hiſpaniam pene totam, & eam Italiæ partem in qua Langobardorum regia fuerat, bellica virtute adeptam Carolus Magnus adiunxit.

Francorum imperio adiecta à Carolo.

Adiecit etiam Saxoniam, quæ eſt non modica Germaniæ pars: tum vtramque Pannoniam: & vltra Danubium, Daciam, Hiſtriam, & totum Liburnorum regnum: Dalmatiam quoq;, præter maritimas ciuitates quæ Conſtantinopolitano Imperatori parebant. omnes denique Barbaras gentes, quæ Germaniam inter Rhenum Oceanum ac Danubium incolunt, partim armis ſubactas, partim beneficio allectas in ſuam poteſtatem redegit. His tantis opibus, tot tamque rebus egregie geſtis, eam ſibi famam non ſolum in Gallia, ſed etiam per vniuerſum orbem Carolus comparauerat: vt vndique ad eum legationes concurrerent, quæ gratiam atque amicitiam publice priuatimque peterent. Quinetiam memoriæ proditum eſt, Perſarum regem, cuius opes in Aſia longe lateque patebant, Caroli fama adductum, legatos cum magnificentiſſimis donis miſiſſe in Galliam, qui eum rogarent vt ſe in amicitiam ſuſciperet. Cum Imperatoribus quoque Conſtantinopolitanis beniuolentia fuit & ſocietate coniunctus: quamquam poſt dignitatem Imperatoriam Romæ acceptam, Caroli fama illis & ſuſpecta quoque potentia foret. Cæterum enarratis bellicis rebus, quæ viſæ ſunt nobis cognitione & memoria dignæ, nunc operæ precium eſſe exiſtimo, Caroli habitum, naturam, & mores, tum ea omnia quæ ad domeſticam pertinent diſciplinam, breuibus verbis referre. Tradunt omnes pene auctores qui diligentius Caroli figuram deſcribunt; procera illum fuiſſe ſtatura, lato pe-

Caroli ſtatura, & mores.

ctore, latis humeris, magnis vegetiſque oculis, naſo paulo eminentiore. Forma denique & pulchritudine oris adeo eximia, vt decorem ſimul præ ſe ferre videretur cum regia quadam maieſtate coniunctum. Habebat & in voce ſplendorem, & in inceſſu totoque corporis motu ſummam dignitatem. Promiſſam gerebat barbam: & ſiquando feſti dies celebrandi erant, aut legati externorum principum audiendi, veſte auro contexta, & gladio multis gemmis ornato vtebatur. Valetudine fuit proſpera: niſi quod paucis annis antequam diem obiret, febre ſæpius laborabat. Venationibus Gallorum more adeo frequenter ſtudebat, vt non niues, non montes, ſyluæque eum etiam ſeneſcentem a tali exercitio reuocarent. Putabat enim laborem corporis ad ſanitatem ſeruandam vehementer conferre. Tradunt præterea eum balneis & aquis natura calidis plurimum delectatum: atque ideo Aquiſgrani, vbi talis aquæ ingens copia erat, diutius commorari ſolitum.

Aquiſgrani.

Quinetiam conſueſſe amicos ac familiares, & interdum omnis generis homines, ſecum in balneas ducere, ibique alia confabulandi materia in medium allata, longum ſermonem trahere: atque ex eo non mediocrem voluptatem capere. Fuit autem Carolus amicorum ſtudioſiſſimus: pietate vero in parentes, amore in filios, humanitate

Berta Caroli mater. Heradius Constantinop. Imp.

in omnes, ſine controuerſia cæteros alios ſuperabat. Mater ei Berta fuit, Heradii Cæſaris præſtantiſſimi Conſtantinopolitani Imperatoris filia: quam quum in omni vitæ tempore, tum præcipue poſt Pipini mortem in ſummo honore & obſeruantia habuit. Difficilem fratris naturam, ac multis ſuſpicionibus laborantem, ita patienti animo tulit, vt pro acceptis iniuriis ſæpe beneficia ei, filiiſque referret. Sororem quoque, quæ ſibi vnica erat, incredibili amore dilexit.

Caroli charitas mirifica.

Denique omnem familiam ſuam tanta charitate complexus eſt, vt quidam ſctiptores dicant, eum quocumque accederet, ſolitum eſſe filios filiasque omnes ſecum ducere. Fuit in remunerando largus, in puniendo mitis & clemens. Quinetiam tradunt, quum aliquando in expeditionem proficiſceretur, nothum filium, quem plerique ſpe regnandi iniecta opinionibus vanis imbuerant, Carolo inſidias comparaſſe, vt eum de medio tolleret: pauloque deinde coniuratione detecta, mitiſſimum patrem ſceleraто ignouiſſe filio, eique permiſiſſe, vt reliquam deinde vitam in quodam monaſterio ab oculis hominum remotam duceret. Hanc igitur manſuetudinem in puniendo, æquitatem in iudicando, moderationē in gubernando, quam Carolus publicis pariter ac priuatis rebus præ ſe ferebat, ſic populi omnes admirabantur: vt palam prædicarent, talem ſibi Regem diuino numine datū, qualem nunquā antea auſi eſſent optare. Illud præterea maximam ei beniuolentiā comparabat, quod erga hoſpites, peregrinos, & eos omnes qui paupertate nimia laborabant, ſumma profuſaq; liberalitate vtebatur. Inopes vero qui virtute ac bonis moribus præditi erant, ſæpe non modo pecunia iuuit, ſed etiā honoribus manifeſtis affecit: vt vanā eorum opinionē argueret, qui neq; honori magno locum, neq; virtuti putant eſſe, niſi vbi effuſæ affluant opes. Cibi inſuper & potus continentiſſimus fuit. Feſtis ſolum diebus, atq; id etiam raro, conuiuia celebrabat. In cognoſcendis controuerſiis hominum & diligentiſſimus ſimul, & iuſtiſſimus habebatur. Liberę ad eum querimoniæ de aliorum iniuriis, facileſque aditus erant: benigna reddebantur reſponſa. Quæ omnia quo rarius in maximis principibus reperiuntur, eo gratiora in Carolo habebantur. Sed omnium primum (vt erat diligentiſſimus religionum cultor) ſumma opera ſtudioque curabat, vt Epiſcopi per vniuerſum regnum ſacras ædes nimia vetuſtate dilapſas aut omnino reficerent, aut ſaltem renouarent.

Templum B. Mariæ à Carolo M. dedicatum.

Ipſe vero Aquiſgrani (vbi ſedes regni, eiuſque regia erat) maximis ſumptibus templum condidit: ipſumque marmoreis columnis, tum argento auroque celato vehementer ornauit: ornatumque omnium rerum pulcherrimarum copia, beatæ Mariæ dedicauit. Multa quoque alia opera memoratu digna conſtruxit: quæ ea tempeſtate tum pulchritudine, tum magnitudine ſua admirationem gentium commouebant.

Pons in Rheno.

Nam pontem in Rhenum apud Maguntiam, vbi quingentos paſſus fluminis latitudo patet, ædificatum à Carolo tradunt: egregium ſane opus, & magnitudinem conditoris cunctis viſentibus præ ſe ferens. Regias inſuper ædes variis in locis ab eodem extructas dicunt: & templa in multis ciuitatibus condita: quæ noſtris quoque temporibus extant, & religionem in Carolo, regalemque animum fuiſſe oſtendunt.

Carolus eloquentia & bonis artibus ornatus. Albinus qui & Alcuinus.

Verum ad has eximias regiaſque virtutes addiderat etiam Carolus eloquentiam copiamque dicendi, & bonarum artium diſciplinam: quæ cum cæteris hominibus, tum iis qui ſunt in ſummis poteſtatibus conſtituti, magno ſemper decori atque ornamento fuere. Præceptorem habuit Albinum (cui poſtea Alcuino cognomen fuit) eruditiſſimum, ſummumq; philoſophum: à quo non ſolum ſtudium ſapientiæ, ſed etiam præcepta oratoria, artemque diſſerendi accepit.

Gymnaſium Parrhiſienſe à Carolo inſtitutum.

Cuius opera tunc primum Parrhiſienſe gymnaſiū a Carolo inſtitutū tradunt: quod deinde à poſterioribus Regibus ſeruatum auctumq;, eo dignitatis & gloriæ venit, vt nunc quoq; celeberrimum per vniuerſum orbem eruditiſſimorum hominum domicilium habeatur. Carolus igitur ipſe literis non modo Latinis, ſed etiam Græcis liberaliter inſtitutus, filios quoque ſuos doctiſſimis hominibus in diſciplinam dedit, vt à primis incunabulis bonis artibus erudirentur. Filias etiam, ne otio torperent, lanificio aſſueſcere iuſſit.

Carolus quos filios habuit.

Habuit autem ex pluribus vxoribus pulcherrimam ſobolem: ſed ex Hildegarde fœmina apud Sueuos ampliſſimo genere orta, Carolum, Pipinum, Ludouicum filios, totidemque filias genuit. Ex his Carolum qui maior natu erat, & Pipinum, quem Galliæ citeriori præfecerat, prius quam

quam diem obiret, amiſit. Ludouicus ei relinquebatur, vnicum ſenectutis refugium. Hunc paulo ante mortem ad ſe vocatum, ſummo conſenſu omnium principum Auguſtum appellauit, conſortemque ſibi delegit imperii: quæ res maximam ei apud omnis generis homines tum dignitatem, tum auctoritatem comparauit. Stabilitum enim in ſuis poſteris non ſolum Francorum regnum, ſed etiam Imperatorium nomen ſumma concordia omnium videbatur. Nec multo interiecto tempore quum venatum conſuetudine ſua haud procul à regia Aquiſgrani eſſet profectus, domum rediit cum febre. Hanc abſtinentia (vt conſueuerat) ſuperare ſe poſſe confidens, quum lateris etiam acceſſiſſet dolor, morbis ſimul & ſenectute confectus vita exceſſit: ætatis ſuæ ſeptuageſimo ſecundo, & Chriſtianæ ſalutis XV. ſupra octingenteſimum annum, quinto Kal. Februarias. Eius deinde corpus in Baſilica Aquiſgrani, quam ille in vita tantopere coluerat, ſolenni funere ſepultum tradunt: arcumque auratum egregieque fabrefactum ſupra monumentum eius locatum: in quo imago illius ſculpta tali epigrammate cingebatur. *Caroli M. Chriſtianiſſimi imperatoris Romanorum corpus ſub hoc ſepulchro conditum iacet. Hic Francorum regnum ſeptem ſupra XL. annos ſumma moderatione ac iuſtitia adminiſtrauit: idque belli paciſque artibus magnopere auctum poſteris ſuis reliquit.* Paulo ante obitum eius multa prodigia viſa dicuntur. Nam & porticũ quæ erat inter Baſilicam & regiam mirabili ſumptu confecta, corruiſſe, & pontem ad Maguntiam incendio conflagraſſe, & auream pilam quæ in culmine religioſiſſimi templi locata erat, fulgure tactam & deiectam tradunt. Tribus annis antequam è vita migraret, teſtamentum condidit: quo pecuniam, veſtes, vaſa aurea argenteaque, multamq; precioſam ſupellectilem tripliciter diuiſam legauit. Duas partes vni & viginti ciuitatibus regni, quas Metropolitanas appellant Græci, ac earum Epiſcopis dari iuſſit: vt illis in reficiendis Eccleſiis & pauperibus iuuandis pro arbitrio vterentur. Tertiã vero partem vniuſcuiuſq; ratione habita, filiis, filiab. nepotibuſq;, tũ ſeruis & ancillis reliquit. Erant inter cęteros theſauros ſuos tres argenteæ menſæ: ac vna aurea, præcipuæ magnitudinis. Illarum trium vnam, quæ Conſtantinopolitanę vrbis ſimilitudinẽ referebat, ad ornandum celeberrimum beati Petri templum Romam miſit. Aliam in qua forma vrbis Romæ peregregie ſculpta erat, Rauenati Baſilicæ dono dedit. Tertiam vero quæ totius Orbis deſcriptionem continebat, & auream illam, quam in ordine quartam numerauimus, filiis ſuis reliquit. Hæc Carolus ſumma diligentia, ratione atque conſilio, quum multi Epiſcopi multique principes regni adeſſent, conſtituit. Quæ omnia Ludouicus eius filius ac ſucceſſor, ex commentario poſt Caroli mortem diligentiſſime ac ſanctiſſime ſeruauit.

Caroli M. interitus.

Teſtamentum Caroli.

Metropolitanæ vrbes.

F I N I S.

INDEX

INDEX

LOCVPLETISSIMVS RERVM AC VERborum notatu dignıorum, quæ ın his diuerſorum Auctorum De Rebus geſtis Francorum Libris continentur.

Numerus paginam ındicat.

A.

AAron Perſa pag. 438

Aaronis virga quid deſignarit 38

ab Aaron vſque ad tempora Salomonis quot Principes Sacerdotum fuerint 6

Vide dictionem Sacerdotes.

Abdella Mauritanus ex Africa ad Carolum magnum profectio 402

Abdias prophetat in Samaria apud decem tribus 4

Abodriti Francorum auxiliares ſemper fuere 403. 404. pagis Saxonum Tranſalbianis à Carolo M. donantur 406. ab eodem aduerſus Danorum Vultzorumque excurſiones defenduntur 410. Dux eorum Traſco in emporio Reric proditione à Danis interficitur 411. à Hludouico Rege deficiunt 418. 459

Abodritorum Rex regno mulctatur à Hludouico, eorumque regnum alii datur 419. 424. 425. Dux illorum pariter 429

Abraham abbas 40

Abraham Patriarcha naſcitur anno 43. Regis Nini. 1. cur circumciſionem diuinitus acceperit. 2. cum eſſet 72. annorum, relicta gente & patria ſua, venit in terram Canaan, accipiens promiſſionem, quod in gentem magnã excreſceret nimis, & quod in ſemine ſuo benedicerentur omnes gentes 1. quos filios genuerit 2

Abraham cur à Deo electus fuerit tertia mundi ætate 15

Abrahamo grandæuo præcipit Deus, vt filium ſuum Iſaac ſibi immolet in monte Moria. 2. Et cur circumciſio diuinitus præcepta ſit ib.

Accuſatio Clotharii Regis ad exercitus Auſtraſiorum, Neuſtraſiorum & Burgundionum, in Brunichildem reginam: eorumq; in eam damnatio ac ſententia 355. & ſeq.

Actus hominis ex fine probatur 184

Adalaidis Comitis Mortanæ filia Ludouici groſſi Regis vxor 492

Adelfonſus rex Galetiæ atque Aſturicæ 438

Adelhaid 439

Adoptionis priſcus Franc. ritus per barbæ tactũ 267. eiuſq; præſciſionem 374

Adouarius 82

Adultera damnata 110. adulterii ſcelus 110. & 130. punitur 178

Æganes moritur 148

Æneas venit in Italiam cum XX. nauibus 3

Ægyptus Nilicola 14

Ægyptiæ herbæ 125

Ægyptiorum dynaſtia 16

Ætherius Lyxouenſis epiſc. 141

Ælius Adrianus, à quo Ælia 19

Aetius patritius Romanus 33. & deinceps.

Aetius archidiaconus 102

Agabus propheta grauem prædicit famem per Syriam & Palæſtinam 27

Agaſiſtus Atheniensis 16

Agatades Aſſyrius ibid.

Agathe vrbs in Gothorum regno 123

Ageslemaris, filius Ebroini ipſum ab honore ſupplantat 154

Agenum à Chilperico Rege Sueſſion. inuaſũ 319

Agger ingens ad Aruſeum orientalis Saxoniæ lacum miraculoſe erectus, Hludouico C. M. F. Rege 423

Agericus Viriduni epiſ. 67. 128. 194. 195. 204

Agilanes Hiſpaniis imperat 72. impius 116

Agrecius epiſ. Tricaſſinus 196

Agrippinenſis ciuitas 134

Agræcula patritius 79. Cabilloni epiſ. 118

Aimoinus vſq; ad Pipinum Caroli M. patrem ſcripſit 247. Quæ tamen à Hludouici Dagoberti F. regno interiecta ſunt, imperiti cuiuſdam diaria ſunt, Theodorico Dagoberti Iunior[illegible] R[illegible]e onfe[illegible]a 380. Reliqua a. Aulici cuiuſdam Annales ſunt Carolo M. Rege 409. 428. 445. 471. Quod autem hiſtoriã

ſyt a

præcedentem ſe ex Adhemari Commentariis retuliſſe ait 451. niſi de intertextura Diariorum illorum intelligas, ſuſpicionem inicit. ni forte malis, Aimoinum poſtea etiam Pipinum Caroli M. patrem exceßiſſe, eundemq; monachum 119. aulicum. Auget ſuſpicionem, quod hæc librorum ſeries ac textura non admodum diſtributioni conueniat 247

Ala Theobaldi, Comitis Palatini Bleſenſis, filia Ludouici Regis tertiis nuptiis vxor 492

Alamanni in Galliis 20.21.34.44

Alani 35

Alaricus Gothorum Rex ad Pictauium à Clodoueo ſuperatur 267.268

Albigenſis vini frumentiq; tributo à Hludouico Aquitaniæ R. leuantur 249

Alani qualiter in regno Francorum ſint interfecti 102

Albinus prouinciæ rector 86. epiſc. 127

Albix 201

Alboſledis ſoror Chlodouei 45

Alboinus Rex Italiæ, mulieris fraude veneno perit 85.100.109

Alienor Aquitaniæ Ducis filia Ludouico Regi cum Aquitaniæ ducatu nubit 524

Alces 248

Alchimus de genere Aaron, Demetrium inflãmat aduerſus Iudam Machabæum 11. *Eius oratio ad Regem ibid. diſſolutus Paralyſi miſerabiliter exſpirat* ib.

Alemannorum in Vltraiuranos excurſio 351

Alienigena Francis, dedecus, ſicarium flagitiũ, vectigalia exoſa intulit 438. & ſeqq. ſemper ablegandus 256. *& deinceps.*

Alexan. Eupatoris filius interficit Demetriũ 11

Alexander M. plurima gerit bella cum præfectis Darii 8. quas res præclare geſſerit ibid. *regio more corpus Darii ſepelit.* ibid. *vitam veneno finit in ipſo ætatis & victoriarum ſuarum flore* ib. *Cyrum expugnat & Alexandriam ædificat, ac Indiam expetit* 9

Alexander Paris Helenam quando rapuerit 3

Alexander Sulpitius hiſtoricus 34

Alingauienſis vicus 240

Aliſlinus epiſc. Cadurcis 37

Alaricus Gothorum rex 42.44.46.

Alueus ingens a Carolo M. inter Radantiam & Alonium amneis effoſſus, vt à Danubio in Rhenum nauigaretur 400

Amalberga Clodouei neptis Hermenfrido Thoringorum Regi nubit 278

Amalricus Rex Gothorum vxorem ſuam Clodouei filiam indi ne ac probroſe habet 277 318.& 1 5

Amalo dux à puella rapta trucidatur 205

Amalongi Langobardi ns robur gemma aduerſus imperatorium exercitum 74

Amanus poſt Marcum Euan clist in Alexandrinæ eccleſiæ ſacerdos 28

Amazones virgines Scytharum cur a 17

Ambacienſis vicus 242

Ambroſius ciuis Turonicus 130. *&*

Ambacienſis vicus 47

Amelius epiſc. 18 3

Ametegis allis Langobardorum, Guntranno R. Franc. ceſſit 359

Amingus & Leutharius Theodoaldi Duces in Italia intertere 294

Amo dux Longobardorum 87. *& deinc.*

Amon Iudæis imperat 16

Ampſiuarii 34

Analocium Carnotenſis vicus 18

Anarias, Azarias & Miſael captiui ducuntur in Babylonem à Nabuchodonoſor 6

Anaſtaſius imperator 42. presbyter 73. tumulo viuus incluſus, abbas 130

Anatolius Burdegalæ epiſc. 186

Andarchius 87. *& deinc.*

Andegauis à Childerico capitur 258

Angli cura Gregorii Papæ Chriſtiani effecti 540

Anna Ruthenorum R. filia, Henrici primi Francorum R. vxor 525

Annibal, Amulcaris filius, Africanorum imperator 9. nouem annis cum eſſet natus, iurauit ſe Romanis nunquam futurum amicum ib. *quas res geſſerit,* ib. *vincitur a Scipione Africano 10. Vide quoq; dictionem Hannibal.*

Annorum reputatio ab Adam vſq; ad tranſitum Sigeberti 111

Andromeda vxor Perſei in cœlum recipitur 3

Antiochus magnus relaxat Sacerdotes, Scribas & Cantores templi Domini a tributis, a regio vectigali, & ab aliis grauaminibus 9

Antiochus, Rex impius VII. *fratres cum matre ſua diuerſis miſerimis tormentis* 12. *interit* ibid.

Antiochus Eupator 1

Annua dona Regi Francorum a ſubditis in Conuentibus generalibus dari ſolita 430 432

Apollo naſcitur ex Latona 3

Apoſtoli poſt aſcenſionem Chriſti los decernunt, quam nuſquam que m prouinciam prædicaturus a redi deberet 1 2 *Iacobum qui appellatur frater Domini, Hieroſolymis Patriarcham ordinant* 26. *quomodo diuiſi ſint* ibid. *quæ n*

habuerunt. 24. Hieroſolymis ordinant VII. Diacones per orationem & manus impoſitionem 25
Apuleius ſuccedit Platoni 14
Aquiſgrani quare nunc vocetur Ais la Chappelle 432
Aquilanes Rex Spaniæ 105
Aquitania Francis reſtituitur 231. Eius vrbes amneiq. clari, ibid. à Gothis inuaditur 256.258. à Chramno in Clotharii patris perniciē ſollicitatur 290. Ariberto in appanagium à Dagoberto R. fratre datur 364. Ariberti morte recipitur 369. A Carolomanno & Pipino fratribus, cum defeciſſet, redi[illegible]tur 381. à Pipino Rege ſubigitur 385. & deinceps.
Aquitaniæ rex Maieſtatem regis Francorum nexu obſeruabat 470.473.474 vt & Italiæ rex. vide dictionem Italiæ.
Aquæductus obſeſsis diligenter obſeruandi 267
Arbaſtus transfert regnum Aſsyriorum ad Medos 4
Archelaus ſuccedit Herodi 24. quot annis regnarit ibid.
Aregiſilus contra Mundericum 58. & deinceps.
Aregundis vxor Clotharii 69. & deinceps.
Argentoratenſis vrbs 231
Argeus Macedo 16
Ariſitenſis vicus 95
Ariſtides 41
Ariſtobolus Rex & ſacerdos 12
Armentarius Iudæus 158
Armentius Turonis epiſc. 28
Arriani impii 11. perſequuntur Chriſtianos 113. conuincuntur erroris 116.143.198
Arriana mulier fit catholica & chriſmatur 80
Arſaces Parthis memorabilis 18. quæ geſſerit 18. Emoritur ibid.
Artaxerxes Longimanus ſuccedit Artabano 7. Heſter puellam Hebræam ſibi coniugio copulat ibid. gentes Perſis ſubiectas cum Satrapis & Ducib. ſuis per CLXXX. dies magnificis pauit epulis ibid.
Arar fluuius 111
Arbogaſtes 34. deficit ad Romanos 255
Arbores menſe Septembri, regnante Chilperico, denuo floruerunt 316. & decembri 330
Arca ferrea 307
Ardenna longitudo 251
Arelate caput regni Burgundiæ 367. 377 à [illegible] vandalis obſidetur 297.303. Arelatenſe Concilium de [illegible]mendando e[illegible]rum ſtatu Caroli Magni iuſſu habitum 414
Arena Ciuitatis Treueris arcis vicem præſtitere 297
Art[illegible] hæreſi Burgundiones Gothique fauebant 36
Arrianorum libri, Rechare[illegible] R. edicto Toleti cremantur 342
Arcadius imperat 25
Aredius fidelis Gundobaldo 45. moritur 238
Ar[illegible]us, filius Apis 2
Argi vnde dicti ibid.
Ariſtoteles 7
Artabanus trucidat Xerxem, & regnum eius ſibi vendicat 7
Artemius Aruernus epiſc. 24. Senonibus 184
Aruerna vrbs à Childeberto in Theodoricum fratrem vſurpatur 277. à Theodorico Auſtraſior. R. in ditionem redigitur ibid.
Aruerni à Theodorico Clodouei filio ſubiguntur 269
Aſylum eccleſiarum Francis ſacr[illegible] ſanctum 274. 277.292.293.308.309 310.332.333.334.335 338.377
Aſc[illegible]ius 133
Aſteriolus 66
Aſterius 35
Aſtrologi tres, vident[illegible] nouum ſidus, de cæl[illegible] ad de[illegible] r[illegible]undam gentibus glori[illegible]m diu[illegible]tatis Chriſti apparens, Ieroſolymam veniunt 22. deuotionis ſuæ officio expleto, ad Herodem redire negligunt ibid.
Athalocus Arrianus epiſc. 198
Athanagildus Gothus 72.81.113
Athanaricus R. Gothorum 31
Athenoldus Rex 81
Attalus captiuus 59. & deinc.
Athanagildus Rex Spaniæ 104
Athenæ ædif[illegible]antur à Cecrope 2
Athenienſes lanificii, vini, ac olei vſum primi finitimis populis tradidere 2
Athlas ſummus Aſtrologus 2
Attalus Romanos regni ſui hæredes conſtituit 10
Atticus Platonicus Philoſophus 41
At[illegible]ila Chunorum Rex 32
Auares 437. qui [illegible] Huns 3[illegible]2. 345. 356. 370
Audeſleda Clodouei ſoror Theodorico Gothorum regi nubit 272
Audouera Chilperici Regis Sue[illegible]nenſium vxor, tandem ab eo in mon[illegible]ſterium [illegible]ſa 300
Auennio caſtrum, perfugium Mummoli, Guntramni Regis Aurelianen[illegible] ſ[illegible]d[illegible]s 319 330
Auguſta ciuitas Langobardor[illegible]m Guntramnore[illegible] i Francorum iure bellicéſsit 350
Au[illegible]um inter ipſos inuidia ac proditio 259. [illegible] 69
[illegible]enſe Clodouirri regnum a C[illegible]tario [illegible]atre Sueſsionenſ rege cernitur 274

Aurelianenſi regno Burgundiæ regnum acceſſit 303
Aurelianis ab Hunnis acriter obſeſſa 256
Aurelianum ſedes regia Clodomiri Clodouei filij 272.297
Auſtraia ſiue Auſtraſia. vide dictionem Neuſtria.
Auſtraſii duces Pipinus & Martinus rebelles à R. Theodorico Ebroinoque Palatij principe profligantur 380
Audo iudex 155
Audouera regina 81
Auennici muri 123
Auguſtus menſis 16
Auitus abbas 54. Epiſc. Viennenſis 36.46. & deinc. eius libri ibid. Iudæos conuertit 97
Aulici palatini 237
Aunulſus Perſarum Imper. cum LX. millibus Perſarum baptizatur 122
Aurea moneta Tiberii 123
Aurelianus Epiſc. Teutebertũ Regẽ laudat 193
Aurelia incenſa 111
Auſanius interfectus vlciſcitur 69
Auſcienſis vrbs 234
Auſtadius Epiſc. 127
Auſter ventus vehemens 115
Auſtrapius dux 77. & deinc.
Auſtraſiorum Theodeberti regnum, Theodorico fratri R. Aurelianenſis iure belli cedit 352. & ſeq.
Auſtregiſilus 168. & deinc.
Auſtregildis regina 101. nequam 112
Auſtrigildis vxor Guntranni Regis Aurelianenſis 316
Auſtrildus Epiſc. 199
Auſtronaldus Comes 190.194. dux 207
Axona fluuius 142

B.

BAaſa diſſipat domum Ieroboam. 4. Ei ſuccedit Helam filius eius ibid.
Babylas Antiochenus martyr 19
Babylonis 14
Babylonia ædificatur 1. deſerta quantitas, ſitus loci, diuitiæ, poteſtas, & Celſitudo arcis, quam ædificauit Nemroth gigas poſt diluuium 6
Bachinon patera lignea 205
Badegiſilus Cænoman. epiſc. 185
Badericus Thoringorum Rex 53
Baioariæ ducatus 352. fidelitatis iuſiurandum Pipino Franc. R. præſtat 383. Carolo M. cum obſidibus 393. Denuo illius pacem per Papam implorat 397.400. Huic Rex Taſſilo à Childeberto R. Auſtraſiorum datus 41. læſa maieſtatis reus, à Carolo M. de conuentus generalis Francorum ſententia capite damnatur 397.398. tandem prouinci Francorum ibid. Hludouicus Rex et filium ſuum R præficit 418
Baioariæ motus Ludouicus Rex compeſcuit 462 à regni diuiſione à Ludouico R. facta excipitur 472
Baioariorum Rex filiam Ducis Langobardorum vxorem ducit 48
Balthaſar Rex in menſa ſua vaſa tẽpli facit exhiberi, ac bibit in eis, ſed huius criminis confeſtim pœnas luit 67
Baiocaſſini Saxones 108
Balatedo, vicus 245
Banni exacti primum à R. 105
Baptiſma vigiliis Pentecoſtes 98
Baptiſmus Arrianorum 28
Baſilius Pictauus 87
Baſina 37.211. in communione recepta 233
Baudegiſilus epiſc. 154
Baudinus Diaconus Epiſc. 70.243
Barba reſecatio dedecoris nota 365
Barcinona in limite Hiſpanico ſita à Zati Sarraceno Carolo M. traditur 402.406. Hludouici Aquitaniæ R. maieſtatem obſeruat 450. ab eo obſidetur, deditione accipitur 450.458
Barrenſibus tributi immunitas à Childerico data 257
Baſildis Saxonica Clodoueo R. Franc. nubit 380
Baſtua aut Baſtauorum inſula 248.251
Behemi, Sclauorũ gẽs, à Carolo M. diripiũtur 427
Begorra ciuitas 261
Belgicæ vrbes amneſq; celebres 21
Beltchildis & Brunichildis Regina 128
Beltchildis à Theudeberto interficitur 131
Beliſſarius 66. & ſeqq.
Bellum ciuile apud Perſas 7
Bellum Fontaneũ inter Ludouici R. filios 326
Bellum Franc. contra Saxones 33. annis 435
Beneuentanus Ducatus à Carolo M. ubigitur 396.397.405. Tributũ XXV. M. Solidorum auri ei pẽdit 414. à Hludouico R. eius filio, ad VII. M ſolidorũ illi minuitur 416.419.457
Belſonancum villa 179
Benarum 179
Beppelenus interficitur 122. & 214
Bernarna vrbs 194
Beretrudis regina, vxor Clotharii moritur 134. 208.209
Berta Balduini Hollandiæ Comitis filia, Philippi R. vxor. 516 Bertau 419
Bertchramnus [illegible] ſ. 103.122. Par[illegible] us archidiaconus 188. Cænoman epiſ 199
Bertharius Maior dom⁹ 151. Rex Thor. 53. [illegible]
Berthefledis 208.
Berthetrudis Clotharii Frãc. monarcha vx. 359

Bertra-

Bertrada Pipini R. uxor 484
Berthefredus 124. 195. & *seqq.*
Berthegundis 208. & *seq.*
Bertrudis 209
Berulfus dux 120. 138.
Bippolenus dux 109
Bisinus Rex 37
Biliuia castrum 220
Biturigum Apostolus 20
Bladastes dux 130. 138
Boantus perfidus 174
Bobo dux F. Mummolent 146
Bodegysilus 32
Bodiccus Britannorum Comes 108
Brachio Abbas 98
Brennacum villa 126
Bricca vicus 241
Briccius Turonis episc. 27. 240
Brisnacensis domus 122
Briotreis, vicus 241
Bias Prienensis, vnus de VII. Sapiētib. Graciæ 14
Boemanni 8
Boum insignis lues ac interitus, Carolo M. Rege 412. *Hludouico eius filio* 421
Brabantiones prædonum genus, dictio vulgo facta 528
Brachii in collum cuiusdam iniectio, symbolum dominationis 299
Brachium D. Dionysii à Clodoueo abscissum 380
Britannia cur ita dicta 396. *cum Francis bellum gerit* 342. 345. *a Francorum regibus partim in deditionem accipitur, partim subigitur, ac tributaria fit* 396. 404. *Perfida à Carolo M. mulctatur* 413. *Rebellis à Hludouico R. tota subigitur, obsidesque dat* 419. 426. *fidei fraga, inquieta,* 527. 469. *Eius Comites, bellique motus* 308. 314. *Perfida* 408
Britannia Comes Fulco, Henrici Angliæ regis tributarius 519
Britanni cum Francis manus conserūt 342. 345
Brina Curretia vicus 152
Brixei, vicus 241
Brunichildis 81. 100
Buccelenus 66. & *deinc.*
Bucioualdus abbas 204
Bulgialensis villa 60
Burconia silua 50
Burdegala ciuitas 201
Burdegalenses vici incensi 211
Burgundio substitutus episc 131
Burgundiones 35. *Arriani ibid.*
Bursolenus læsæ maiestatis reus 108
Brunichildis a Theodeberto R. Austrasiorum nepote expul. à egena errat 346
Brunichildis Merouæo Chilperici R Suessionens. filio secundis nuptiis nubit 305
Brunichildis quæ & Bruna Athanagildi Gothorum Hispaniensium regis filia Sigeberto regi Metensi nubit 299
Brunichildis regina nefaria supplicium 355. *Palatium in Leccenna silua* 251
Buccellenus Theodeberti dux Belisarium bello superat, necatque 258. *idem à Narsete superatur* 204
Bulgari nullos legatos ad Francorum R R. ante Hludouici Car. M. F. regnum misere 426. *Eorum fœdus amicitiaq. ab eodem rege spernitur* 426. 427. 428. *Sclauos Pānonicos sedib. suis pellunt* 430. *A Dagoberto loca vacantia incolenda petunt* 370
Burgundia pars Lugdunensis Galliæ, Frācis restituta 251. *A Frācis rapinis incendioq. vastatur* 264. 273. 274. *Tributar à Clodo. fit* 267. *à Clothario Suessionen. & Childeberto Parif. R R. denuo subigitur* 276. *Austrasioru regno, Guntranni R. Aurelianens. designatione ac testamento accedit* 336
Burgundiones Francorum in prælio congressum ferre nequibant 274
Burgundiones Proregum, Palatiique Principum imperio repudiato, soli Regi se parituros prædicant 363
Burgundiones regnante Guntranno, in Hispania à Gothis trucidati 342
Brunichildis de Austria eiicitur 200
Brunichildis de Spania adducitur a Gogone 107. *Eius cōsilio multa mala & effusiones sanguinum in Francia fiunt. ibid. equitum calcibus disrumpitur. ibid.*
Brutus, Romanorum potentissimus interficit Regem Tarquinium 5
Buccellinus 105 *à Narside superatur occiditur ib.*
Busiris diis suis hospites immolat 3

C

C*Abilonensis Comitis ditio ac terra duci Burgundiæ ac Comiti Niuern. ex æquo a Ludouico Rege donatur* 504
Cachanus Hunorū lingua Rex dicitur 358. *aliter tamen* 393. *Cadurci a Theodorico Clodou. filio subiguntur* 260. *Cadurcum reginæ, Cadurcum* 231. *Catalonū, vicus* 242. *Cæsarius Arelate ep.* 212. *Cæsara uxor Arnulfi baptizatur* 121
Caino Turonicus vicus 102. *Caino, vicus* 241.
Cainonense castrum 130. *Caius Caligula Cæsar, Germanici filius quamdiu imperarit* 26. *unde cognomentum Caligula sortitus sit. ib. Herodi Agrippæ tradit regnū Iudææ.* 26. *Herodē Tetrarchā, honore spoliatū vna cū Herodiade æterno exsilio condemnat* 27. *templum Ierosolymis quod erat, iubet profanari sacrificiis gentiliū. ibid.*

Cala Parriſiorum villa. 114
Calcuſis villa 147. 151
In Calumniantes vltio diuina 119
Calumnioſus Agilanes. 183
Caluppa recluſus. 97
Cameracum 35
Camaria inſula, vulgo Camargues, Sarracenorum portus 480
Campania Tullenſis 352. Catalaunenſis 355. Remenſis 303. 305. 309
Campaniæ Ducatus 319
Campus, Langobardorum lingua Regia eſt 402
Campus mentitus qui, & cur ita dictus 463
Canonibus nouum caput a Rege Chilperico additur 312
Cantabria a Francis poſſeſſa, poſtea Francorum Regib. tributaria facta 362
Carlomannus Auſtraſius, Palatii princeps vltro Monachus fit 382. Carolo Caluo R. patri inſidiatur. ibid.
Carlomannus & Pipinus fratres Aquitaniam, Alemanniam, Baioariam ac Saxoniam, quæ à Francorum ditione defecerant, recipiunt 381
Capella Aquiſgrani 438
Caroli magni in traiciendis fluminibus militaris ars 398
Carolus Caluus, Ludouici Regis F. Francorum Rex 476
Carolus magnus quem patrem ac fratrem habuerit 434
Carolus M. Hiſpaniam aggreditur 430. Brittones domat ibid. bellum Beneuentanis minatur. ibid. quæ bella per annos 47. geſſerit 436 & ſeq.
Carolus Lotharii F. Ludouici frater, rex poſtremus ex ſtirpe Caroli magni ab Hugone duce Francorum regno ſpoliatur 512. & ſeqq.
Carolus magnus R. Aquitaniam in ordinem redigit. 388. 445. Mortuo fratre rerum ſolus potitur. 388. 445. Saxones vndecies vincit: vide dictionem Saxones. Regis Langobardorum filiam vxorem ducit. 388. mox repudiat. 389. Bellum Langobardis, Papæ hortatu infert. 389. conficit. 390. Denuo ibid. Filiam Conſtantino Imp. in vxorem denegat, eiuſque exercitum iniuriæ huius vindicem, in Calabria ſternit. 398. 398. Felicis Vrgelli epiſcopi hæreſim de adoptione Chriſti in Synodo damnat. 400. & ſeq. Claues ſancti Petri, vexillumque vrb. R. eiuſque ditionem a Leone Papa accipit. 402. ab eodem Romæ in Imperatorem coronatur, moxque adoratur. 425. [illegible] Rom. Auguſtus a Deo Coronatus, Magnus & Pacificus Imp. Rom. [illegible] dem Patricius Rom. 401. [illegible] Dalmatiæ præficit. 408. Danorum in [illegible] ditos excurſiones repreſſit. 410. Re[illegible] danhumbrorum Brittannia, regno p[illegible] reſtituit. pa. 410. Imperator Rexque à L[illegible] us Michaelis Imper. Conſtantinopol. appellatur 414. obiit annos natus LXXI. Regnauit A. XLVII.
Carolus qui Magnus, ac Carlomannus fratres, à Pipini patris obitu reges a Francis creantur 387. regnumque diuidunt 388
Carolus Romæ in Romanor. Imperat. coronatur p. 496.
Carolus Simplex R. 5[illegible]7 Reg. An. XXVII. p. 510.
Carolus M. omnes barbaras nationes, quæ inter Rhenum & Fiſtulam fluuios, Oceanumque, & Danubium poſita, Germaniam incolunt, ita perdomuit, vt eas tributarias effecerit 438. quot liberos genuerit ibid.
Carolus M. poſt mortem patr[illegible]um fratre regnum partitur 430. matris hortatu Luitbergam filiam Deſiderii Regis [illegible] vxorem, incertum qua de cauſa, poſt annum repudians, Hildegardim de gente Sueuorum in matrimonium accipit 438
Carolus magnus quos filios & filias genuerit 439 quot vxores habuerit ibid. filios liberalib. ſtudiis erudiri curat. ibi. filias ſuas lanificio adſueſcere, coloque ac fuſo operam impendere, atque ad omnem honeſtatem erudiri iuſſit. ib. obitus filiorum ac filiæ minus patienter tulit ibid. Adriani Pontificis mortem luget 439 liberorum ſuorum tantam in educando curam habuit, vt nunquam domi poſitus ſine ipſis cœnaret, nunquam iter ſine illis faceret 440. ſeptem ſuorum pedum proceritate [illegible] ius corporis figuram habuit ibid. quibus delectatus ſit. ibid. Aquiſgrani regiam exſtruxit, ibique extremis vitæ annis vſque ad obitum habitauit. ib. quo veſtitu vſus ſit 440. Conſequent. delectatus eſt libris S. Auguſt. [illegible] præcipue iis qui de Ciuitate Dei inſcripti ſunt 441. Eius frugalitas, humanitas, [illegible] virtutes ibid. & deinceps. artes liberales ſtudioſiſſime coluit, earumque doctores plurimum veneratus, magnis adfecit honoribus [illegible] pauperes liberalis 441. & ſeq.
Carolus M. Imper[illegible]oris A[illegible] pit 442 capit[illegible] b. Fr[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

stionibus inf… unit. ib. moritur 433. tumulatur ib. d… … obitum qua præſagia anteceſſerint ibid. diuiſionem theſaurorum, pecuniæ ac veſtium, aliaque ſupellectilis coram amicis & miniſtris ſuis, annis trib. antequam decederet, fecit. ibid. & ſeq.
Carolus M. quæ bella geſſerit 435
Carlomannus fit monachus 434. moritur ibid.
Carthago à Romanis deleta 12. Eius magnitudo, ſitus loci, altitudo & latitudo murorum arcis ibid.
Caſtella duo extructa ſuper Albim a Carolo magno in Sclauorum excurſiones 410. Contra Danos autem trans Albim ciuitas cum præſidio 411. Delbanda arx in eoſdem Sclauos trans Albim à Saxonibus extructa 423
Celtica vrbes amneſque celebres 251
Ceſpis terræ ingens in Thoringia miraculoſe abreptus, Hludouico Caroli Magni F. Rege 423
Chararici regnum ac theſauri, à Clodoueo diripiuntur 269
Childeberti ſepulchrum eiuſque epitaphium 291
Childeberti Sueſſionenſis ac Clotharii Pariſienſ. Regum ſoror Amalrico Gothorum Regi nubit 277
Catilinæ coniuratio Romæ Ciceronis induſtria ſopita 12
Cato apud Vticam ſe perimit 13
Cato presbyter 71
Cautinus archidiaconus 71
Cautinus Aruernus epiſc. 223
Cecrops Athenarum vrbem condit in honorem Mineruæ 2. primus bouem Ioui mactat. ibid. Atticis imperat 16
Celſus Claudii ſectator 186
Patricius 72
Cerates vicus 243
Cereſium territorium 221
Cerinthus & Hebion hæretici 38
Ceremoniæ veteris Teſtamenti plenitudine noui euacuata 37
Chamaui 34
Chanao comes Britanniæ 70
Caraticus Rex 50
C… aregiſilus cubicularius 01
Charibertus F. Clotharii 69.142. quæ geſſerit ibid.
Charimeres referendarius 204
Charterius P…tro…oris epiſ… 134
Chatti 34
Charoaldus Rex Longob. T…ſionem interficit, & ipſe R… moritur 143
Charoaldus … tur in regnu… p. Lõgob. 135
Chatuls regio 370
Chedinus dux 221
Childebertus Chlod… … 52
Childebertus Sigbert… … 96
Childeberti & Gunthcramni pactionis exemplum 261
Childeberti Sueſſionenſ. ac Clotharii Pariſienſis Regum ſoror Amalrico Gothorum Regi nubit 277
Childebertus Auſtraſior. Rex a Fredegunda cruenta ſtrage ſuperatur 344. eiuſque filii 346 Regnauit An. XXIII. 345
Childebertus R. Metenſ. à Guntranno Burgũdiæ Rege patruo, hæres in publico Auſtraſiorum ac Burgundionum conuentu nuncupatur 313
Childebertus Rex Pariſienſ. Honeſtus appellatus quamdiu regnarit 291
Childebertus Sigiberti filius, Rex Metenſis ab Auſtraſiis creatur 325
Childebertus Sigeberti R. Metenſ. filius a Guntranno Rege Aurelian. adoptatur 308
Childericus Merouei filius, quartus Franc. Rex 256. regnauit An. XXIV 262
Chilperici pactum cum Francis, ne Pari… iure dominantis ingrederetur, ab eo … iolatum, eiuſque portio commiſſa 326
Chilpericus Rex Sueſſion. aſtu Fredegundis … xoris a Landerico interſi…itur 328 mores eius deteſtandi 327. & ſeq. Legatos amicitiæ cauſa ad Iuſtinum Imp. mittit 308
Chilpericus Rex Sueſſionenſ. liberis ob tyrannidẽ in populũ, diuina vltione orbatur 315.316
Chrannius Clothario patri hoſtis 290.292
Chrannius perduellis Cabilonenſem vrbem capit 291
Chrannius à Clothario patre in Britannia in… cruenta ſtrage ſuperatur, & cum coniuge ac fi… tabula crematur 293
Chriſtus naſcitur anno XXXI. Herodis, XLII. Octauiani Auguſti Cæſar. 13. 22. moritur ſexta mundi ætate 15 ſurgens à mortuis mi… de cælo S. S. Apoſtol. 16. quas … in … ctis ſuis 29. cur per paſſionem crucis mori voluerit 36. cur homo fieri 37. eodem anno, quo capite cæſus eſt S. Iohannes B… … Ieroſo… mis ſponte ſua patitur ſub Pontio Pilato p… … ſide, & Caipha Pontifice 25. quo anno Euangelicam doctrinam inchoarit 24
Chriſtopolis 188
Chunis in Baioaria quando inter… 134
Circumciſio regenerationis noſtræ ſignum 15. præcipitur Abrahamo à Deo 2
Circumciſioni ſucceſſit S. Baptiſmi ſacramentum 16

Chriſma Francorum Regum cælitus miſſum 266
Clotharius Dagobertum ex Berchetruda prima uxore filium regno Auſtraſiorum viuus donat, nonnullis locis exceptis 360
Clotharius monarcha de ſalute ac dignitate à Godino ſubdito ſibi ipſius iureiurando cauet 362. 448. Hludouicus Rex, Caroli M.F. 467 vide dictionem Iuriſiurandi. ſed & obſidib. Rex à ſubditis. ibid.
Clotharius trigeſimo ſui regni anno monarchiã adeptus eſt 358. quamdiu regnarit 363.
Clotſinda Regis Clotharii filia Alboino Regi Langobardorum nubit 316
Cælum ardens, Chilperico ac Childeberto Regibus 316. 319. 330. 341. 346
Comes, quod committeretur, id eſt, delegaretur 431. 446. 468. varia poteſtate olim. Hinc Comites urbium 308. 223. 324. 325. 328. 390. 407. 408. 423. & comitatus vrbes ipſæ 467. & prouinciæ 351. Latius 412. 413. 415.
Comites regni limitum ſeu markarum 416. 419 423. 431
Comes domeſticorum 422. Comes ſtabuli ac cuſtodum equorum 321. 329. 350
Comes domus Regis ſeu palatii Principis. Vide dictionem Maior domus.
Comes ſtabuli 321. 327. & Comes cuſtodum equorum regiorum 321. 350. 357. vulgo Comeſtabilis regalium præpoſitus equorum 338. 324. Exercituum regiorum ducendorum ordinariam poteſtatem non videtur olim habuiſſe 338. expeditionibus maritimis claſſibuſque regiis interdum præficiebatur 400. Hludouico Rege 464. & deinceps. ea poteſtate & exteri Reges vtebantur 385
Comitatus Aleſatii, Sugitenſis, Turonenſis, ac Campanenſis Theodeberto Rege Auſtraſiorum, à Theodorico fratre Rege Aurelianenſ. vi ceſſit 352
Commercianâ puella, X. menſibus cibo omni abſtinens 425. triennio alia 428
Commercium Galliæ & Hiſpaniæ trans Pyrenæos è regione Oſcæ & Cæſaraugustæ, caſtellaque illius 411
Concilium Claramontenſe 516
Concubinæ Regum Francorum. Vide dictionem Matrimonii
Confugium ad Regem victis aſylum 362
Claſſis in oceano Gallico à Carolo Mag. R. aduerſus Nortmannos piratas inſtituta 403. 413. 421. 452. vide dictionem Dani: in mediterraneo vero aduerſus Mauros piratas. 400. vide dictionem Mauri.
Claudius Presbyter 185
Claudius Tiberius, Cæſar, Liuiæ filius, [illegible] Auguſti priuignus, quot annis imper[illegible] 24
Eius Apophthegma ibid. Pontium [illegible] præſidem Iudææ prouinciæ deſtinat [illegible] ſuffragio magni fauoris refert epi[illegible] ad Senatum Roman. poſtulans vt Chri[illegible] dominus haberetur 25. comminatur mortem accuſatoribus Chriſtianorum. ib. Ei ſuccedit Gaius 26
Clauſula literarum patentium regiarum de laudis & conſeil, olim à Francorum Regib. ſummiſſius vſurpata 286
Clodio Crinitus Faramundi filius ſecundus rex Francor. 256. Cameraco ac Tornaco Romanos pellit. ibid. regnauit ann. XX. ib.
Clodoildis Theodorico R. Franc. nubit 380
Clodomiri virtus ac ferocitas 274
Clodomirus rex Aurelianenſis cum Burgundionibus dimicans occiditur. ibid.
Clodouei congiarium Turonis 269. in Diui Martini ſacerdotes ſcomma. ibid.
Clodouei filii quatuor paternum regnum in quatuor regna erciſcuntur 272. Clotharii filii quatuor poſtea itidem 297. vide Dictionem Monarchia
Clodouei regni limites 264
Clodouei vindicta de milite ſumpta 263
Clodoueus ab Anaſtaſio Imperatore Conſtantinopolitano amicus Imper. Patritiuſque Roman. appellatur, hinc Coſ. & Aug. poſtea 260
Clodoueus ann. XVI. regnauit 381
Clodoueus Ceruæ ductu Vigennam cum Gothis pugnaturus tranſnat 268
Clodoueus Childerici filius, quintus Francor. rex 262. regn. An. XXX. eiuſque epitaphium 270
Clodoueus de baptiſmo ſuſcipiendo proceres regni exercitumque concione conſulit 265 266
Clodoueus ex voto, primus Francorum Regum Chriſtianus Remis baptizatur 265
Clodoueus Theodorici filius rex Francor. A. II. regn. 380
Clotharii Monarchæ iam ſenio confecti ingens animus, viſque militaris 366
Clotharius ann. LI. regnauit 206
Clotharius Chilperici filius regnum paternum cernit 329
Clotharius Chilperici f[illegible], [illegible] e regia ſtirpe legitimus regni hæres, reiectis nothis Theodorici fratris filiis 354. 355
Clotarius Clodouei prim[illegible] Fr[illegible], fratribus poſthabitis creatur Regn. A. II. Primogenituræ ratio habita 218

Clotha-

Clotharius Auſter ingreditur, 132. *regnum Burgundiæ, & Auſter recipit, & filium Theuderici occidit ibid.*

Chlodericus F. Sigeberti 49.50

Chlodobertus 112

Chlodomeris F. Chlodouei 50.52.54

Chlodoaldus 62

Chlodoueus Rex Francorum 37. 42. *fit Chriſtianus* 44. 92. *Chilperici filius* 81. 94

Chlogio Rex Franc. 305

Chlotharius & eius vxores, ac filii 52.69

Chlotſuinda filia Chlotharii 69

Chotilacus Danorum Rex 53

Chonomores 70

Chramniſindus 204

Chramnus filius Clotharii 69

Chriſma catholicum 81

Chriſmantur hæretici conuerſi 114

Chriſtianorum perſecutio ab Arrianis 113. *Adi quoque dictionem Perſecutio*

Chrocus Alamannus 20.21

Chrodieldis ſeditioſa 211.228

Chrotbildis vxor Chlodouei 43. *propter fidem patitur* 56. *Pariſiis egit* 61. 62. 69

Chuſena vxor Chlotharii 69

Chuni Gallias oppugnant 31.79.81

Chuppa comes ſtabuli 222

Cirola Arrianus epiſc. 29

Ciſomagenſis vicus 241

Ciuilia bella Turonis 168

Ciuilium bellorum deteſtatio 92

Clemens Romanus, martyr 18

Clenus fluuius 214

Cleuum flumen 226

Clyſma ciuitas 14

Cœna Dominicæ feſta 189

Comes palatii regalis 197

Communicatio in Miſſis 235

à Communione ſuſpenſio 113.231

Columbani S. vita & obitus 128. *& ſequent.*

Cometa integrum fere annum apparet ſupra templum Hieroſolymitanum, gladii ſimilitudinem in ſe ferens 35

in die S. Paſcha 115

Concilium apud Cæſaream Paleſtinæ 41. *et qui interfuerint ibid. magnum in Galliis aduerſus Eliſandum Hiſpaniarum Toletanæ ſedis Epiſcopum, & Felicem, eius ſocium congregatur* 179. 180. *Adi quoque dictionem Hæreſis. item Synodus*

Condatenſis vicus 188.240

Confluentis caſtrum 175

Conoober Britannorum comes 78

Coniurationes filiorum in patres reges, Chranni in Clotharium Regem patrem 290 *vltio* 292. *Pipini in Carolum M. R. patrem* 400. *vltio, eadem pag. Pipini, Hlotharii ac Hludouici fratrum, in Hludouicum Car. Mag. F. R. patrem* 448. *& deinceps leuis vltio.* 462. 467. *vide dictionem Regum.*

Conſiliarii principum auari, ingens principibus pernicies 340.269.419

Conſiliarii regii qualitas 184

Conſilium ſuper perditione filii Theuderici 132

Conſolatio è ſacris literis 120

Conſtans, filius Conſtantini, ſub tenera ætate conſilio Senatus imperio ſublimatur 147. *Saracenorum tributarius efficitur ibid.*

Conſtans imperat. 22

Conſtantia, Hiſpaniæ regis filia Ludouici regis ſecundis nuptiis vxor 524

Conſtantina Brigolini filia 213

Conſtantinus imperat. 21.22

Conuenæ vrbs 202

Conuenæ Gundoaldis Antiregis perfugium ad internecionem igne delentur 339

Conuentuum, id eſt ſtatuum generalium Franciæ, atque adeo Pletorum origo 252. *Nam Francis de rep. niſi in concilio agere fas non erat* 253. *hinc expedita regni regumque negotia, graueſque controuerſiæ conuentib. permiſſæ* 265.266.286.312.329. 351. 354. 355. 371. 372. 373. 379. 386. 391. 397. 401. 403. *olimque à RR. Francorum nonnunquam bis in anno habiti* 420. 421. 422. 430. 431. *at annuatim ſemper habiti* 385. *& deinceps* 427. *& ſequent.* 431 450. 467. *conuentus generalis Aquitaniæ rege Carolo Magno patre, à Ludouico filio Aquitaniæ rege habiti* 448. 449. 450. 454

Corona donarium 270.484

Coroſolytum Britanniæ inſulæ profugorum colonia 306

Cotia ſylua 206

Crochi Wandalorum regis ignominioſa captiuitas ac deductio 297

Crothildis Burgundionum regis filia Clodoueo nubit 263. *& ſeq.*

Corales puſula 111

Cornelius Romæ occiditur 20

Coroiuiinm vicus 109

Cortiaſilua 78

Cracina Pictaua inſula 119

Crux dominica reperta 21. eius imago non conculcanda 105

Cuppanus theſaurarius 115

Craſſus Romanorum aſſecutus conſulatum, per Meſopotamiam tendens in Parthiam, Euphratem fluuiū contra fœdus Luculli & Pompeii, Conſulum Romanorum, tranſit, & Carras vſque peruenit, vbi à Parthis circumuentus exercitum amittit, & ipſe extinguitur 18

Cyrus Scythis bellum infert 17. Iudæis à captiuitate relaxatis reddit vaſa aurea & argentea Templi 7. dignitatem Aſſyriorum transfert ad Medos 6. Babyloniam obſidet ib. capite truncatur 17

Cyrus vrbs florentiſſima expugnata ab Alexandro M. 9

D.

DAccus Dagarici filius 108

Dagulfus abbas ſceleratus 178

Dalmatius Rhutenus epiſcop. 95.118

Dani Gallias appetunt 53

Dagobertus Clotharii F. Monarchiam Franc. iure hæreditario cernit. 364. Ariberto fratri regni prouinciam quandam, vulgo Appanagium, dat ibid. à Gomatrude vxore ſterili diuertit 366

Dagobertus 145. ad eum legatos mittunt Saxones, petentes vt is tributa, quæ fiſci ditionib. diſſoluebant, indulgeret. ibid. moritur profluuio ventris 147. ſepelitur. ibid. adſumit regnum Clotharii 138. Burgundias ingreditur 139. ambit regnum Chariberti 142

Dagobertus Sigeberto ac Hludouico filiis in generali Francorum conuentu regnum reſignat 372. Regn. Ann. XLIV. 374

Daniel 36.37

Dani piratæ ac prædatores a Theodeberto profligantur 273. vide dictionem Claſſis

Daniel adducitur 37. cum tribus pueris de genere regio, captiuus ducitur Babylonem à Nabuchodonoſor 6

Darius, Antipaſti filius, Regis Cyri filiam in matrimonium ſuſcepit, & regalibus nuptiis ſibi regnum firmat 7. Et Xerxes filius ſuccedit ibid.

Datæ diplomatum regiorum è quibus conſtiterint 286

Dauid all[...]atur 15. 36. 37. qualitatem paſſionis Chriſti declarat ibid. de rectione eius vaticinatur ibid. locum [...]nis eius inſinuat ibid. de æternit[...] Chriſti prophetat ibid. vngitur à Samuele in Regem 3. obſidet & capit Hieru[...]m ibid. pugnat contra filium [...]

Decertatio Guntranni Aurelianen[...] cum Childeberto de regni prærogatiua 331

Demetrius, Pſeleuci filius, Roma [...] ter egreſſus, in Syriam venit 11. mit[...] Hieroſolymam Nicanorem, principem elephantorum, vt & Iudam Machabæum comprehenderet, & Alchimum ſacerdotem conſtitueret, ibid.

Denteleni Ducatus 347. 352. 353. tandem Neuſtriis Auſtraſiorum conſenſu à Dagoberto reſtitutus 371

Deſcriptiones nouæ 109. in ignem pro[...] 112

Deſideratus Albingenſis epiſc. 102. Viridun[...] epiſc. 67

Deſiderius Rex Langobardorum à Carolo M. captiuus in Galliam ducitur 3[...]

Deſiderius S. Viennenſis epiſcopus in inſulam quandam exilio retruditur 125. de exilio regreſſus lapidatur 127

Deſiderius dux 98.138

Deſiderius Pſeudopropheta 192

Detonſio, inque monaſterium detruſio, para amiſſionis regni, dignitatis iuriſque ſucceſſionis in regnum genus Francis olim fuit 268. 280. 305. 330. 383. 398. 419. 46[...] 461 462. Vide dictionem Reges

Deuteria 63. Metenſis regina filiam perdit 282

Deuterius Vincienſis epiſc. [...]4

Dianæ ſimulacrum 176

Diluuia magna 110

Diluuii cauſſa 12

Diluuium Deucalionis ſub quo Rege fuerit 2

Diniſius Turonicus epiſc. 53

Diocletianus ſæuit in Chriſtianos 22

Diogenianus epiſc. Albigæ 37

Dionyſius Pariſii epiſc. 19

Diſciola Salutii epiſcopi neptis 136

Disbargum caſtrum 35

Disbargum Thoringorum prima ſedes regni Francorum 256

Diuinationis genus olim Francis [...] 268 291.309

Diuionenſe caſtrum 62

[...]10.

[illegible], murorum firmitas: A[illegible]ſoris opus 289
D[illegible]dole, a marſ[illegible]s reus 128
Doli, vicus 241
Domeſticus regis 200
Domechiſilus legatus 132
Domigiſilus 178
Dominicus dies 17
Domitianus ſæuit in Chriſtianos 18.38
Domnolus Cœnomannis epiſc. 128
Doronoma fluuius 160.162
Draccolenus Induſtrius 108
Droctigiſilus ebrioſus 210
Droctulfius nutritius filiorum regis 210. & 211.
Druidæ 352
Ducatui dignitati accedunt duodecim Comitatus 383
Ducum inter ipſos odium ac inuidia, exercitus calamitas 324
Duellum innocentiæ probatio Francis vſitata 361.462.464.
Dunenſe caſtrum 155.160.208
Dunenſis lacus feruore piſces elixi, Rege Theoderico Childeberti F. 3[illegible]6
Dynamius Engoliſmæ epiſc. 37. rector Maſſiliæ 127. 129. rex 196.
Dynaſtis Ægyptiorum 16
Dyſenteria per Galliam graſſatio 111. 316

E

EBero cubicularius 262
Eberulfus cubicularius 37
Ebracharius dux 224
Ebregiſilus Agrippinenſis Epiſcopus 205. 229
Eccleſiæ Dionyſiacæ lamina argentea, egenis, fame Franciam premente, iuſſu Clodouei Regis erogantur 379
Eccleſiæ Galliarum à Francorum exercitu expilatæ 262.303. à Wandalis poſtea 528
Eccleſiæ Galliarum fiſco tertiam fructuum partem edicto Clotharii pendere iuſſa 290
Eccleſia Galliæ à Dagoberto earum, quas ab eo acceperant, rerum heredes in publico Francorum conuentu teſtamento fiunt 372
Eccleſiis ab omnibus arceri 120
Ecdicius eleemoſynarius 41
Egidius Remis epiſc. 103. 162.137.154.198.232 reus condemnatur 233
Elacer fluuius 111
Elaſius Catalauni epiſc. 115
Eulalius Aruernis Comes 190
Enachim ſepultus Adam 12
Ennodius dux Turonis & Pictauis 108
Eonius epiſc. 115
Eparchius recluſus 128
Epilepticus morbus 95
Epiphanius Abbas 233. epiſc. 135.
Epiſcopi Hieroſolymitani ordine recenſentur 40 41
Epiſcopi Metenſis eccleſiæ quo modo ſibi ſucceſſerint 172. & deinceps
Epiſcopus malæ vitæ punitur 133. 105. 108. ab vxore abſtinere debet 23. non poteſt accuſari ab inferiore 83. non inſtituitur niſi priores gradus habuerit 94. alium ſibi ſubſtituit moriens 116. Regi ſe opponit 117. ei qui non obediunt, puniuntur 103.113. 117. 120.408
Epoſium caſtrum 176
Equorum meliorum cuſtos re[illegible]ina 119
Ericus dux Foroiulianus interſi[illegible]itur 437
Erpo dux 100
Eſaias citatus 37. quibuſdam Euange[illegible]ſt[illegible] potius quam Propheta dicitur 14. Fotinus martyrizatur cum multis aliis 40
Eſau qui Edom 13
Eſdras propheta 16
Eſera fluuius 87
Eua creatur 12
Euantius Viennæ epiſc. 187.328
Euarix Gothorum Rex 42
Euena vicus 241
Eufraſius epiſc. Duuonenſis 48.53
Eufron Syrus negociator 161
Eufronius epiſc. 38.242
Eugenius cathol. epiſc. 29
Eugenius tyrannus 34
Eulalius comes 222
Eulogia 99
Eunitus Mummolus 84
Eunius Veneticus epiſc. 108
Eunomius comes Turonis 118.158
Euricus Leuuichildi filius 22
Euſebii Chronica 140
Euſebius Syrus epiſcop. 236
Euſtaſius Bituricis epiſc. ibid.
Euſtochius Turonis epiſc. 28.49
Eutropes Aſſyrius 16
Eutyches hæreticus 47
Excluſæ Italiæ, præſidiis à Bernhardo Rege firmatæ 418. 467. in monte Ciniſio 5[illegible]0
Excogitatorum tributorum merces 290.315

Excurſus in Iudæos 36
Excommunicatur epiſc. 178
Exuperius Tholoſæ epiſc. 37
Europa rapitur 3. *quos filios habuerit ibid.*

F

Fabulæ celebres apud Grammaticos inuenta 3
Factionarii fruſtrati 109
Faileuba regina 201.211
Fama ex ſcelere petita 297
Fames Burgundiam opprimit 262. *Annona Edicti leuatur ibid. Franciam* 379. *cura Clodouei R. leuatur ibid. alia* 426
Fameroſtedis 80
Fames ingens 168
Faramodus Presbyter 236
Faramundus Marcomiri Ducis filius primus Francorum rex 256
Faraulfus cubicularius 155
Farro ſpurcus homo 51
Fauſtianus Aquenſis epiſc. 161.171.178
Fauſtus Auſcenſis epiſc. 180
Faſtrada Franca Radulphi Comitis filia Caroli Magni tertiis nuptiis uxor 395. 4+8
Felsh campos patentes ſignificat 282
Finium regundorum controuerſia inter Hunnos & Carolum Magnum Regem belli ſeminarium 398. *& ſequent. inter Bulgaros & Francos* 427.428
Fiſcalini ſerui 285.327
Fiſcus Iſciacenſis ſeu Iſciacus 286
Flamanus domeſticus 200
Flauius epiſc. 118
Foderi militaris collatione Aquitanici plebeii à Ludouico Aquitaniæ R. leuantur 449. *Franciſci à Carolo M. ibid.*
Fœdera Francorum RR. cum exteris Clodouei cum Gundebaldo Rege Burgundiæ 263 *Sigeberti Regis Metenſis cum Hunis* 301. 302. *eiuſdem Sigeberti ac Chilperici R. Sueſſionenſis cum Burgundiæ Rege* 304. *eiuſdem Chilperici cum Iuſtino Imperatore Conſtantinopolitano* 308. *item cum Britonum comite* 310. *Childeberti R. cum Langobardis* 318. *Guntranni R. Aurelianenſis cum Imperatore Conſtantinopol.* 341. *Eorundem Guntranni ac Childeberti, cum Langobardis* 342
Fœdera Francorum cum Leone Papa 417. *cum Paſchale Papa* 418. *cum filiis Godefridi Danis* 418. *cum Albulamo Mauro, R. Hiſpaniæ* 421. *cum filiis Godefridi Danis iterum* 427. *cum Michaele Imp. Conſtantinopolit.* 430. *eiuſdem Ludouici Aquitaniæ tantum Regis, cum* [illegible] *d ſonſo Gallæciarum Rege* 449. *cum Bahaluc montanorum Sarracenorum duce ibid. Caroli Calui Regis cum Rorico Normanno ibid.*
Fœdera Francorum cum Longobardis 347. *eorundem Regum cum Langobardis, quo comiter illorum Maieſtas, adiecto annuo tributo, à Langobardis obſeruabatur* 359. *Dagoberti Regis cum Heraclio Imperatore Conſtantinopolit.* 367. *Dagoberti Regis cum Brittannorum Rege, quo Brittannia prouincia Francorum facta eſt* 372. *Caroli Magni R. cum Hunis ſeu Auaribus* 393. *Francorum cum Abroditis, a quo fœdere* 403 *Caroli Magni cum Erena Imperatrice Conſtantinopolit.* 406. *mox cum Nicephoro Imp. Conſtantinop. ibid. denuo cum eodem Nicephoro* 412. 413. *cum Abulaze Mauro, Hiſpaniæ Rege* 413.414. *cum Danorum Rege Hamingo, pace tantummodo iurata ac in armis ſeruata ibid. mox per decemuiros confirmata. ibid. cum Michaele Imp. Conſtantinop.* 414. *cum Danis rurſus ibid. cum Leone Imperat. Conſtantin.* 415. *Ludouici Regis cum eodem Imp. Leone ibid.*
Fœdus Caroli Auſtraſii palatii Principis cum Eudone Aquitaniæ duce 345
Fœdus Ludouici Regis Francorum Caroli F. & Ludouici Germaniæ Regis, Ludouici F. *ibid.*
Fœmineum dominatum primates Franciæ auerſantur 354
Foreſtis regia 286
Foreſtarius Regis 347
Fors conciliare, Gallica dictio, malum captioſumque conſilium dare 290
Framea 280
Francia dicta, quæ & Germania 278
Francia omnis à priſcis Francis in Auſtriam Neuſtriamque prouincias diuiſa fuit 256. 286
Franci, id eſt, feroces, à Valentiniano, qui Sicambri antea appellantur 255. 278. *Libertatis ergo ad Rheni ripas poſthabita Sicambria migrant* 255. *Imp. Theodoſii acies in Germania ſternunt ibid. Alamannos acie ſuperant* 265
Francilio Turonis epiſc. 61
Franci 34. *Gentiles* 35. *in Germania primum* 34. *à Gallis deſiderati* 47. *eorum primi reges* 34
Franci Theodoricum à regno deiiciunt creant

nes tondent, Ebroinum in Luxonium monaſterium dirigunt, & Hildericum in cuncto regno ſuſcipiunt 252
Franci inter Saxones & Alemannos habitauere 278
Franci neſcij vinci, victoriiſque aſſueti ibid.
Franciſca, Francorum ſpata ac enſis 263
Francorum ad Rhenum migrationis duces tres 255
Francorum antiquus ritus in creando rege, eleuantes eum clypeo 330
Francorum appellationis dubia cauſa 255
Francorum hiſtoria ante Aimoinum diſiecta vagabatur 247
Francorum reges, regiique liberi, olim criniti erant 256.330
Francorum Reges ſpolia cum exercitu ſorte ſtipĕdii loco partiebantur 262.263.303
Francorum vis Romanis & Græcis ſemper ſuſpecta 438
Francorum RR. ſuſpectos regni affectati aut rerum nouarum omnes captata occaſione necabant, aut tonſos in monaſterium trudebant. 267.269.270.273.278.279.280.282.304 308.369.370.381.390.398.
Fratres regum quibus appanagium datur, regiis ornamentis vti non debent 364.483
Fredegundis regina 81.93.100. *in filium crudelis* 114. *malefica venefica* 181.184. *pœnitentia facti ducitur* 112
Fredegundis reginæ nefarii mores 299.300.304 305.309.311.312.315.316.321.327.328. 329.332.333. *eius virilis atque animoſa concio ad Clotharii filii ſui milites* 344.346. *Childericum R. maritum proditione per Landericum adulterum necat* 328. *Childebertum Regem Auſtraſiorum cum filiis cruenta ſtrage ſuperat* 344.346
Fredum vocabulum Gallicum 470
Frigeridi hiſtoria 34.35
Frigoritica poſtulæ 97
Fronimius Biturigibus epiſc. 204
Frontiaca arx opus Caroli M. 358
Frontonius 112. *diaconus* 134
Fuga ridicula Clodouei Chilperici R. Sueſſionenſis filii buccinis acti 303
Fulgur cum inaudito ſtrepitu per cælum errans regnante Chilperico 316. *ſereno cælo cadit domo hominéſque ſternit* 425

G

G*Abanus Chunorum Rex* 82
Gaileniu 99. *ſupplicio adficitur* 104
Gaiſo Comes 206
Galeſuinda ſoror Brunichildis 202
Galli mille trecenti ad ſedes nouas quærendas profecti, duce Brenno, vrbem Romam inuadunt, pluriműſque Romanorum interfectis, arcem Capitolii obſidione cingunt 8
Galli in auxilium Regis Bithyniæ euocati, regnum cum eo peracta victoria diuidunt, eamque regionem Gallogræciam cognominant 8
Galliæ varia partitio, eiuſque prouinciarum limites 250
Gallica πανψυχία 252
Gallici duo Mutii Scæuolæ 304
Gallicus equitatus ſummo ſemper in pretio habitus 277.287
Gallicus dies noctem ſubſequentem continet 253
Gallicus Martius campus 263
Galli exuuias ſpoliaque hoſtium Marti ſacroſancte deuouebant 253
Galli in publicis priuatiſque rationibus Græcis literis vtebantur 252.329
Galli odio tributi, Rege Chilperico, ſolum vertunt 314. *veteri Francorum exemplo* 255
Gallis Aſtronomiæ, Geometriæ, Phyſicæ ac Theologiæ ſtudia antiquiſſima fuere 252
Gallorum cadauera cremabantur olim, vnde & ſeu tel, locutio Gallica, originem habet 253
Gallorum hominum duo genera, & quæ 252. 315
Gallorum origo, religio, mores, inſtituta, perſonarum iura 250.252.253.285.286.315.327 447
Gallorum vota inhumana 252. *Numina ibid. ius ſocietatis bonorum inter virum & vxorem* 353.377. *poteſtas vitæ neciſque in vxores ac liberos* 253. *Funera nefanda ibid. leuis damnoſaque credulitas ibid. ingens virtus* 250.254. *Lex de rumore ac fama ſapientiſſima atque vtiliſſima* 253
Gallienus imperat 20. *amicus Gregorii Turonenſis* 119. *& ſeq.*
Gallomagnus referendarius 210
Gallus Epiſc. 70
Galſonta Athanichildis Gothorum Hiſpanienſium Regis filia Chilperico Sueſſionenſi Regi nubit 299
Galſuintha regina 81
Gararicus dux 143
Garonna fluuius 163
Gatianus Turonis epiſc. 20

Gatizina vina 160
Gaudentius Scytha 33
Geleſimiris Rex Vandalorum 31
Generationes quatuordecim 15
Genouefa Pariſiis 69
Gentiliacum villa 386
Germaniæ in quinque populorum conuentus diſtributio 248. longitudo, latitudo, amnes clari ibid.
Germanorum educatio, mores, inſtituta 249
Germanus Pariſiis epiſc. Brunichildem deprecatur bellum 90.97.192
Geſta Pilati 27
Glaciei moles Auguſtoduni de cælo cecidit Ludouico Rege 427
Goar 35
Godegiſilus filius Chlodouei 43. 45. & ſequ. 197
Gomatrudis ſoror Sichildis reginæ, Dagoberto regi Auſtraſior. nubit 361
Gothi Hiſpanienſes à Childeberto Rege profligantur 277. 318. Cantabriam inuadunt, ditione ſua ad Pyrenæum perducta 362
Gothi trucidantur 22
Gothorum in Francos fraus 267. terminus 182
Gothorum conſuetudo necandi ſuos Reges 286 376
Gratianus imperat 22
Gregorii Chronicon 266
Gregorius diaconus, Papa fit 218. & ſequent.
Gregorius Lingonenſ. epiſc. 59.62
Gregorius Turonenſis 243. quid de fide ſenſerit 11. Epiſcopos defendit 102. & deincepſ. infenſus Regi 99. 103. diſputat cum Arriano 116. & ſequent. cum Chilperico 117. & deinceps. calumniis vexatur 119. cum Iudæo diſſerit 124. ciuilia bella componit 168. legatus ad Regem 200. diſputat aduerſus Sadducæum de reſurrectione 226. & deincepſ. quid egerit & ſcripſerit 243
Griffo in Saxonia ac Baioaria nouas res moliens à Pipino fratre, palatiorum Franciæ principe, ſuperatur captiuuſque ducitur 382. & ſeq.
Grindio punitur 104
Grippo Francus 219
Gucilionis ſupplicium 104
Guerpinus Comes Meldenſis 178
Gundeaca Clodomiri regis Aurelianenſis uxor 274
Gundoaldus Clotharii R. filius falſo creditus ad Imperat Conſtantinop. profugit 330.337. factione Deſiderii ac Mummoli Antrem Franc. declaratur 330. proditione eiuſdem Mummoli, capitur, interficitur 338.339. eius expeditio regni vſurpandi cauſa 335
Gundegiſilus Dodo epiſc. 180
Gundericus Vandalorum Rex 43
Gundobaldus dux 92. filius Chlodouei 43. & ſeqq. filius Clotharii 132
Gundulfus dux 129
Guntrannus R. Aurelianenſis ac Burgundiæ, annos XXXIII. regnauit 343
Guntrannus R. Aurelianenſ. vltro Childebertum regni ſui ſucceſſorem deſignat 336. teſtamento poſtea hæredem facit 341
Guntharius abbas 109. epiſc. Turonis 242. filius Clotharii 69
Gunthcramnus Baddo 197. Boſo 154. & deincepſ.

H

Hannibal tres modios aureorum annulorum Carthaginem mittit, quos ex manibus interfectorum Romanorum detraxerat 10. vincitur à Scipione Africano ibid.
Hæredum penuria regnorum pernicies 515
Hæreſes ortæ 19
Hæreſis Eliſandi & Felicis 179.180
Haſtæ traditio Francis olim ſignum ſucceſſionis in regnum 336
Headhgina Anglorum regis filia Caroli ſimplicis uxor 509
Hebræorum populus educitur ex Ægypto diuinitus per manum Moſis in portentis & prodigiis magnis, & ſiccis veſtigiis tranſiit rubrum mare 2. fuit in deſerto Sina annis quadraginta ibid.
Helia cur Hieroſolyma dicta 39
Helias à Deo tranſlatus nuſquam comparuit 4. cælum claudit & ſacerdotes Baal interficit 4.27
Heliſæus mortuus contactu ſepulturæ ſuæ mortuum ſuſcitat 4
Helius Adrianus quando Principatum adeptus 39. quamdiu imperarit ibid. Eius laus & res geſtæ ibid. Hieroſolymam reædificat, & illam Heliam de ſuo nomine appellauit 39
Helius Pertinax ſenex à Senatu Imperator creatus quam diu imperarit 41. Iuliani Iuriſc. ſcelere in Palatio cæditur ibid.
Heraclius Burdegalæ epiſc. 112. Iouinianorum tribunus 34
Hercules Amazonum virtute excitus nouem naui-

manibus præparatis, comitante Principum Græciæ iuuentute, eas inopinantes aggreditur 17. Menalypen captiuam ſorori reddit ib.
Herminefredus Thoringorum rex 53
Herminichildus 314
Herodes percuſſus 17.18
Herodes alienigena vir, Antipatris & matris Cypridis Arabiæ filius à Senatu Rom. ſuſcipit regnum Iudæorum 13. copulat ſibi Mariagnã, abiecta Doſide vxore ibid. quib. morib. præditus fuerit 20. Antipatrum decollari facit ibid. nauigat ad Octau. Auguſtum Cæſ. 21. amplias munificentia regia regnum Octau. Auguſti. 22. turrim Stratonis renouat, aulicis ædificiis venuſtat, & Cæſaream appellari iubet ib. occidit omnes pueros in Bethlehem à bimatu & infra. ibid. miſerabiliter vitam flagitioſam morte peſſima terminat 23.24.
Herodes Agrippa primus alienigenarum apud Iudæos regnauit 27. quæ geſſerit ibid. ſortitur Philippi Lyſaniæ & Herodis, tetrarcharum tetrarchias 20.21.22.23.24.26. vitam morte peſſima finit 23.24
Herodes tetrarcha, inceſtus ac crudelis honore ſpoliatus à Caio Caligula vna cum Herodiade adultera, æterno exilio condemnatur 27
Heluetii reliquos Gallos virtute præcedunt, eorumque limites 250
Henricus Roberti F. Fran. Rex 515
Hercinium iugum, ſeu Hercinia ſylua 248
Heriſtallia caſtra Caroli M. 402
Hermemberga regis Hiſpaniæ filia Theoderico regi Aurelianenſi nubit 350
Heruli, vide dictionem Langobardi.
Hlotarius Hludouici R. primogenitus; à patre in generali Franc. conuentu coronatur, nominisque atque Imp. conſors fit, cæteris fratribus regibus appellatis 418
Hlotarius Hludouici R. F. Caroli M. N. à Paſchali Papa Romæ rex coronatur, imperatorque & Auguſtus appellatur 424.458
Hludouicus Aquitaniæ R. in generali Francor. conuentu à Carolo M. patre coronatur imperialiſque nominis conſors fit 414.455. regnauit in Aquitania A. XXXVII. in Francia vero imp. A. XXVII 476
Hludouicus Caroli M. filius Aquitaniæ rex 393
Hludouicus Car. M. F. rex Franc. Imp. II. 415. à Leone Papa Remis diademate coronatur 417
Nimiæ clementiæ accuſatus 432.449.457.
Ter in hebdomada, tus ipſe decebat 454
Hermingarda Nigranni Comitis filia Hludouici Aquitaniæ Regis Caroli M. F. vxor 419.449
Heſdras Scriba Legis Dei celebrat celebritatem ſcenopegiæ 7
Hildegardis Sueua, Caroli M. ſecundis nuptiis vxor 389
Hieremias 5.6. allegatur 37
Hieronymi Chronica 81.22
Hieroſolyma Ælia 19
Hieroſolymitanorum Regum genus atque origo. ibid.
Hilarius Pictauis epiſc. 22. Trinitatis defenſor 52
Hillidius Aruernis epiſc. 23
Hippolytus martyr 19
Hirmintrudis Caroli Calui Regis vxor 480
Hiſpania à Childeberto & Clothario diripitur 277.285.318. à Hludouico Aquitaniæ denuo 450, & deinc.
Hiſpania fontes pleni ſemper die paſchæ 108
Hiſpaniæ rex Hadefonſus R. Francorum Caroli M. maieſtatem officioſe obſeruat 402.403
Hiſpani Arriani 132
Hiſtoriæ, quæ nulla Regum ac temporum certitudine commendantur, non pro hiſtoria recipiuntur, ſed inter aniles fabulas deputantur 20
Hiſtoriarum ſacrarum præſtantia 15
Homo etiam mulier eſt 179
Honoricus Vandalorum rex 29.30
Honorius imperat 25
Horarum inſtitutio 242
Hoſpitius reclauſus 125
Horologium clepſydræ ſummi artificii Carolo M. à Perſarum R. dono datum 409
Hoſtis pro exercitu, 399.486. ſed & Hiſpanicum Hueſte ibid.
Hringus Hunnorum lingua Regiam ſonat 401
Hugo Francorum Rex, pulſo Carolo. 402
Huni, qui & Auares 302. Galliam rapinis, igne ac cædibus late vaſtant 256. à Sigeberto Auſtraſiorum Rege funduntur 300

I

Iacob Macliani filius 101
Iacobus Apoſtolus 17.18
Iacobus Nibenus 22
Ianoba ciuitas 82
Iciodorum vicus 241
Idolorum origo 13
Idumæi ibid.
Ieiunia publica indicuntur 203
Ieiuniorum per circulum anni inſtitutio 241
Ieroboam cur cõtra Roboã exurrexerit, & ſegre-

ganeris decem tribus à Iuda & à domo Dauid 3. menſe peruerſa in Samaria & in toto regno ſuo inſtituit idololatriam 4
Ieruſalem deſtruitur ſub Nabuchodonoſor 6
Ieſus Chriſtus naſcitur 17
Ignatius beſtiis traditur 18.39
Ignis adoratus 13.84
Immunitatis Redhibitionum, Madriolarum, aliarumque villarum nonnullarum, portusq. Balſiaci donatio à Carolo M. Cœnobio ſancti Germani vulgo de Pratis facta 446. & ſeq. 458
Impp. in PP. R. vrb. ſtatum ius ac poteſtas 262. 284. 293. 340. 357. 404. 405. 416. 418. 425. 427. 430
Incendia crebra 111
Incendia vrbium Burdegalenſe & Aurelianenſe 316. Cabilonenſe 378. 466. Pariſienſe Henrico I. R. ibid.
Indoles regia, regiique animi vis in Grimoaldo 358. Is Langobardorum Rex poſtea euaſit 374
Inferendales vaccæ, quid 371
Inferendale vinum 315
Ingoberga Chereberti Pariſienſis regis vxor 297
Ingelheim 439
Ingeltrudis religioſa 208.225
Ingetrudis regina 107.164
Ingoberga regina 205.
Inguinaria lues 71.131.203. & deinceps 235
Inguinaria lues Maſſilienſis ac prouincialis 346
Italica 340
Ingundis Childeberti regis ſoror, captiua in Siciliam portatur 277.318
Ingundis Childeberti R. ſoror filio R. Gothorum Hiſpanienſium nubit 318
Ingundis vxor Chlotharii 69
Ingundis ab Arrianis, quod eſſet catholica, affligitur 113
Initiacenſe prædium 266
Iniurioſus Turon. epiſc. 61.69.158
Iniurioſi iuuenis & eius vxoris virginis historia 24
Innacharius 74
Innocentius Cœnomannis epiſc. 128. Gabalitanorum comes. 142. Rutenus epiſc. 446
Inſula, in qua ſanguis apparuit 180
Inſulæ duæ concrematæ 180
Inuentio corporis S. Victoris 124
Inundatio magna fluminum in Burgundia 121
Inundationes in Gallia Chilperico R. 316. In Italia Pelagio Papa 340. In Burgundia Guntranno R. 341. Hludouico Car. M. F. Rege, in Gallia 421.422.463.465
Ioathas ædificat ſublimem portam domus Domini, quæ in Actis Apoſtol. ſpecioſa vocatur 5
Ioannes Baptiſta arguit Herodem ob inceſtum cum fratris vxore Herodiade commiſſum 24. decollatur ab eodem, XIX. anno Imperii Tiberii Cæſar. apud Macherontha caſtellum ibid.
Ioannes S. Apoſtolus in Patmo 18
Ioannes Papa Romanus 106
Iob ſeu Iobab 13
Ionas propheta ibid.
Ioſeph dilectus 14. venditus ibid.
Ioſeph ab Arimathia in carcere 17
Ioſua filius Nun, ſuccedit Moſi 3. diſtribuit Hebræo populo terram Chanaan hereditatem ibid.
Iouiniani milites 34
Iouinius tyrannus 35
Iraſci Deum quid ſit 19
Irmingardis Hugonis Comitis filia Hlotario Hludouici R. F. nubit 422
Irminſul Idolum Saxonum à Carolo M. euerſum 424
Italiæ ſitus, & nomina XVIII. Prouinciarum eius, numerusque & nomina vrbium, quæ in eiſdem Prouinciis continentur 20. Adi dictionem Prouincias, vrbes.
Iudacaile Rex Britonorum curſu veloci Clippiacum cum multis muneribus ad Dagobertum pergit 146. cum Dagoberto ad prandium diſcumbere recuſat ibid.
Iudas Machabæus ſecedit in deſertum, & ibi inter feras vitam cum ſuis agit, ne particeps eſſet coinquinationis & præuaricationis 11
Iudas Hebræus, Quiriacus 22
Iudæi apud Alexandriam ſeditione exorta, ſede profligati & vrbe eiecti, expromendarum querelarum cauſa mittunt ad Cæſarem, Philonem 27. rebellant contra Rom. 28. Rom. Imperio fiunt tributarii 11
Iudæi baptizati 132. conuerſi 97
Iudæi cum Gregorio Turon. diſputatio 124
Iudæi in Gallia 322. 323. à Dagoberto R. Heraclii Imp. hortatu exterminati 368. Iudæo Car. M. in Legatione ad R. Perſarum vtitur, 405. 406. Carolus R. Iudæo Medico vtitur à quo veneno necatur 497
Iudith Huelpi comitis filia, Hludouico R. nubit 420
Iudæus Medicus 96.102
Iulianus vt Romanũ ſibi vendicat Imperium 41 quandiu regnarit ibid.
Iulienſis vicus 194.201
Iulius Cæſar 12.16. quæ geſſerit ibid.

Iuriſiurandi in eccleſiis patrati vetus Francorum religio 290.309.362. *Nexus* 448.*purgatio innocentiæ* 425.462.464.405. *vide Dictionem Clotharius. Per aquam calidam, ferrum candens, aquamque frigidam vetus ritus* 423
Iuriſiurandi relligio ſpecie per fraudem rata habita 358, *& ſimulata* 493
Iuſtina præpoſita monaſterii 228
Iuſtius Imp. ad Chilpericum R. Sueſſionenſ. munera 308
Iuſtinianus Turonis epiſc. 28
Iuſtinianus Imperator 84.110
Iuſtinus Imp. 84.105.110
Iuſtinus martyr 19
Iuuencus poeta Chriſtianus 22

L.

Laban Heloſenſis epiſc 179
Laicus nullus ſit epiſc. ibid.
Lampadius diaconus 25
Lanthildis conuertitur 45
Land Germanice, patria latine 281
Langobardorum ducis filia Alemannorum regi nubit 358
Langobardæ mulieres fœtidæ, quare ſint appellatæ 358
Lapidum in Pyreneis montibus ingens euulſio 316
Lapidibus cum grandine pluit 425
Langobardorum, qui & Heruli, ex Scandinauia ortus 281. *Migrationes, Duces, Reges,* 281.292.295.307.317.343.347.359.360 374.384.389.390.391.392
Langobardi à Childeberto hortatu Imperatoris Conſtant. bello petuntur 318.345. *Tributum* XII. *M. Solidorum Regib. Francorum ad Clotharium monarcham vſq; ſoluerunt* 352. *Eo à Clothario conſiliariorum eius ſordib. ac corruptela liberantur, ib. Francorum R. munera ac tutelam amicitiæ Imp. Conſtan. præferunt* 359. *à Carolo M. ſubiguntur* 390.391.396. *in Franciam prorumpunt* 109
Lapurdum 201
Laticina vina 160
Latta monaſterium 89
Laurentius martyr 19
Lecenna ſylua Aquitaniæ 251
Legatio Heraclii Imp. ad Dagobertum de Iudæis exterminandis 367
Legatorum ius ac ſacroſanctitas & violatio 267. 268.331.369. *eorum litus ſacri priſcorum Franc. more* 336. *dolo tamen miſſi à populis Behim in carcerem à Ludouico Germaniæ Rege truduntur* 467
Legatorum violatorum vltiones 267.268.310 323 327.332.336.345. 381.403
Leo Apoſtolicus à Paſcale primicerio & Campolo Sacellario crudeliter torquetur 180. *à fidelib. ſanctæ Dei Eccleſiæ noctu per murum ciuitatis dimittitur* ibid.
Leo Papa à Romanis violatus ad Car. M. Lippiã perducitur: Romam reducitur 404. *Iureiurando publico purgatur* 405
Leo Papa imponit coronam capiti Caroli R. 180
Leo Turon. epiſc. 60.242. *Pictauienſis* 75
Leocadius Biturix 20. *ſeruus* 119
Leo coquus 59
Leonardus ex domeſtico 154
Leonaſtes Bituricis epiſc. 80
Leuba matrona 181
Leubaſtes abbas 72
Leubouera abbatiſſa 211
Leudaſtes Comes Turonorum 99.118
Leudegiſilus dux 179
Leudi Regis 343.349.359.363
Vide dictionem Vaſſi.
Leuuacum Leuuildo fratre regnum adſumunt, Athanagildo R. in Spania defuncto 108
Lex Romanis antiquitus deſignata, ne quis apud eos Deus haberetur, niſi Senatus decreto & ſententia confirmatus 25
Adi quoque dictionem Deus.
Lex Romanorum de iis, quib. vt indignis, in iudiciis publici Francorum Conuentus obſeruata 321
Liberales artes ſeptem 109
Liber Pater oſtendit vitem hoſpiti ſuo in Græcia 2
Licerius Arelate epiſc. 204. *regis referendarius* 187
Licinius Turonis epiſc. 49.242.
Lidorius epiſc. Turoni 87
Liger fluuius 110
Ligeris Inſula 47
Limes inter Daniam & Saxoniam vallo miræ longitudinis à Danorum Rege ſtatutus 410
Liminius martyr 22
Limitanei milites ſeu cuſtodes, ſeu Comites, ſeu Præfecti 410. *& deinceps. qui & Markæ Comites dicti* 423.428. *Markiones,* 431
Vide dictionem Marka.
Literæ ω.φ.χ.ψ. *à Chilperico Rege Sueſſionenſ. edicto Gallicis additæ* 252.117.319
Littorius Turonis epiſc. 223
Liudewitus inferioris Pannoniæ Dux rebellis 420 *trium exercituum expeditionibus coercetur* 420. *& ſeqq.*

Liuia, conniuente marito, iungitur Augusto Cæsari 24
Vide dictionem Augustus.
Liuius Ortenſis Romæ claret ibid.
Liuones à Carolo M ſubiguntur 410.413
Liutberga Deſiderii Langobardorum R. filia, Taßilonis Ducis Baioariorum vxor 397
Liutgarda Caroli M. vxor 405
Locotitium 286
Locuſtarum aduolatio 78.139.145
Locuſtarum acies ac pugna in campo Ramaniaco 291. *nimietas, in Germania, Gallia & Hiſpania* 488
Lotharii regnum, R. Lotharii Ludouici filii nomen retinuit 476. *Carolo Caluo Francorum R. à Lotharii fratris obitu ſubditorum electione defertur* 477. *& deinc. De eo à Ludouico Germaniæ R. cum Carolo Caluo fratre diu diſceptatur* 481.484. *Tandem inter eos diuiditur* 482. *& deinc. Amplius* 501. *A Lothario R. rurſus Franc. ditioni ſubigitur vide dictionem Lotharius.*
Lotharius R. Othoni Imp. Lotharii Regnum in beneficium dat, renitentibus Francis 510
Ludi in Circis à Chilperico Sueſſionis & Pariſiis exhibiti 321
Ludouicus Car. F. R. Franc. 498 *à Papa Ioanne Trecis coronatur* 500
Longinus episc. 30
Lotharius Imp. in Italiam veniens Miſſam S. Martini Romæ celebrat 181
Louolautrum caſtrum 56
Lucca vicus 242
Lugdunenſis ſynodus 123
Lugdunum conditum 16. *eius pars diluuio euerſa* 111
Lupentius abbas 142
Lupus Campanenſis dux 88.124.196. *ciuis Turonicus* 131
Luxuria libidineſq; regum ingentium calamitatum cauſa 255.256.269.350.351.360. 367
Lycus fluuius 437
Lyſimachus lapidatur 10

M.

MAcco comes 229.234
Machao villa 87
Maclianus 70. *Britannorum comes* 108
Magatrudis 222
Magia inuentio 13
Magnacharis filiï 101
Magnoualdus dux 195
Magnericus Treueris episc. 174.187.195
Magnoualdus occiſus 186
Magdunum caſtrum, olim Mediolanenſe 124
Maguntia à Crocho Vuandalorum rege deleta 297
Maior domus regis, qui & Maior Palatii, & Comes domus regis, & Comes Palatii principis, & præfectus aut Præpoſitus, aut Rector Palatii Regni, & Gubernator Palatii, & Princeps Regiminis aut Palatii dicitur, eiuſq; iuriſdictio, ingens Authoritas, ſummaque Poteſtas 299. 328.348.358.359.362.363.375.378. *& deinceps. Prouinciis Regniſque particularibus tanquam Prorex præficiebatur.* ibid.
Manichæus 18
Magnoualdus occiſus 186
Magnulfus Toloſæ episc. 159.165
Maior domus R. prouinciis Regniſque particularibus tanquam Prorex præficiebatur, à Clothario quidem Auſtraſiæ 359.366. *Burgundiæ ab eod. Clothario cum adiectione, Ne quo ad viueret, ei ſuccederetur* 147.206.359 363. *Neuſtriæ* 377. *Comes Palatii Carolo M. Rege* 393. *Hludouico Caroli F. Rege* 424.
Maiores domus, palatii præfecti 434
Malulfus Siluanectenſis episc. 147
Mallum 377
Manna de cælo in Aginenſi agro pluit Ludouico Car. M. F. R. 428
Mantolomaus vicus 248
Matacharius Nantini auunculus 125
Maratis Sicyonius 16
Marcatrudis filia Magnarii 80
Marcellus diaconus 127
Marcionita 19
Marcomeris dux Francorum 34
Marcoueifa regina 119
Marcus Aurelius Antoninus quando Roman. Imperium aſſequutus ſit 40. *adſciſcit ſibi ad Imperii partem Aurel. Commodum, propinquum ſuum* ibid.
Marcus Ant. Verus repentino morbo extinguitur 41. *ei quis ſucceſſerit* ibid.
Marcus Euangeliſta 18
Marcus referendarius 109.126
Maria, mulier quadam genere & facultate nobilis, infantem proprium mactat, & in fruſta filium ſecans igni ſupponit tempore obſidionis Hieroſolymitanæ 33. *alloquitur milites* ibid.
Marilegium villa 211
Marileifus medicus 158
Maroialenſis eccleſia 213
Maroueus episc. 158.216
Marcialis Lemouicinis episc. 19
Martianus diſciplinis ſeptem eruditus 243

Marti-

Martinus naſcitur Sabariæ 21. in Galliis agit 22 epiſc. Turonis 240. Gallicienſis epiſc. 113
Martinus Dux & Pipinus contra Ebroinum ad Locoficum pugnam ineunt 153
Mariagne, neptis Ariſtoboli filia Hircani ſummi Pontificis Iudæorum, vxor Herodis 13. Herodi quinque filios gignit 23. ab eodem occidi iubetur ibid.
Marka limes eſt. Markiones limitum præfecti 427. 430. 405. 448. Forojulienſis 308. 419. Biſpana 422. Hiſpanica atque Britannica 423
Vide dictionem Limitanei.
Markio Gothia. 448
Markio Francorum ſeu Regni Markiæ. ibid.
Markam Hiſpaniæ nimia Ducum Franc. tardatione Saraceni vaſtant 430. mora Ducum mulctata 431. vt & Comitum Markæ Pannonicæ ibid.
Maſſilia à Childeberto in Guntrannum capitur 322. 323. 326
Mateſcenſe oppidum 191
Mateſcenſis vrbs 179
Matiſconenſis ſynodus 174
Matthias eligitur & ordinatur Hieroſolymis ab Apoſtolis in Apoſtolum 25. Iudæis, qui in Chriſtum crediderant, Euangelii librum in Iudæa Hebræo ſermone conſcribit 27
Matrimonii iura à priſcis Francorum Principibus paſſim violata 258. 282. 283. 297. 299. 305. 310. 350. 352. 359. Hinc pactũ ſolenne ortum de non priuanda futura ſponſa regio honore 299. 310. 389. nam Concubinæ Regibus Francorum in vſu erant 276. 282. 297. 298 299. 300. 321. 327. 347. 350. 352. 354. 367
Matiſconenſis ſynodus 174
Matronæ inundatio 135
Maurilio Cadurci epiſc. 115
Mauriopes vicus 200
Mauritius imperator 137
Maxentius abbas recluſus 48
Maximinus Treueris epiſc. 22
Maximus à B. Martino prohibetur vti gladio in hæreticos 243. B. Martini contemptor punitur 108
Mecledonenſe caſtrum 138
S. Medardus obit 77
Medardus tribunus 158
Medieonnum, vicus 241
de Medicis ſupplicium 112
Meduana torrens 223
Megledunenſis pagus 139
Melania, Tecla 22
Melanius epiſc. Rhotomagi 136
Meledi vrbs 92
Meldonenſes ciuitates 201
Melitenſe monaſterium 97
Merolacienſe caſtrum 57
Meroueus rex Francorum 35. Chilperici filius 82. tonſuratur 98
Metenſis vrbs 32
Matrona inundatio 135
Mauri ingens perſpicacitas, qua Francorum traiectio detecta 453
Mauri piratæ Inſulas Baleares deprædantur Corſicam, Sardiniam, ibique a Caroli M. claſſe profligantur 409. 411. Corſicam ſubigunt 412. vaſtant 412. 414. 421
Maurilio Cadurci epiſc. 115
Mauriopes vicus 200
Mauritii Imp. Conſtantinop. Legatio à Childeberto Rege Francorum contempta 317
Mauritius Imp. 137
Maxentius abbas recluſus 48
Maximinus Treueris epiſc. 22
Maximinus à B. Martino prohibetur vti gladio in hæreticos 243
B. Martini contemtor punitur 208
Mecledonenſe caſtrum 138
S. Medardus obit 77
Medardus tribunus 158
Medici Guntranni Regis Aurelianenſis ab eo male mulctati 316
Mediconnum vicus 241
de Medicis ſupplicium 112
Meduana torrens 223
Meroueus ſibi ſicarium ſubornat 309
Metenſe regnum Clothario Sueſſionenſi Regi à Theodebaldo teſtamento legatur 308
Metis Galliæ ciuitas à Crocho Wandalorum Rege vaſtata 297
Metis ſedes regia Theoderici Clodouei filii 272. 297
Milidunum cum totius regionis ducatu Clodoueus Aureliano concedit 264
Minitria regina Amazonum concubitum Alexandri per dies XII. ad generandum ex eo ſobolem obtinet 17. propter proſtratam pudicitiam cum omni Amazonum nomine decidit ibid.
Mithridates per XLVI. annos multas de Romanis victorias habuit 18. ad Indiam vſque ſuum poſtmodum dilatat Imperium. ibid. quæ geſſerit 19. iam ſenex, cum obſeſſus à filio Pharnace teneretur & mori compelleretur, venenum hauſit ibid. moritur ib.
Milodunenſe caſtrum 2[illegible]
Miracula falſa 235. & vbique
Mirus Gallicienſis rex 115. 145

Miſſæ celebrantur 98
pro defunctis 83
Miſſi regales 109
Modeſtus faber lignarius 120. ob defenſionem epiſ. torquetur ibid.
Modium terræ Theodoricus ob Italiam Imperatori Conſtantinopolitano dependebat 261
Molendina regalia 321.332
Momociacenſe oppidum 206
Monachi ad bellum coguntur 22
Monarchia Franciæ à Clodouei Chriſtiani R. regno, ad Clotharii Chilperici filii regnum ſecta in plura regna fuit 358. à Dageberto rurſus in duo diuiſa 371.373.376. à Carolo M. & Carlomanno fratribus denuo 388. in vnum redit. 389.445. rurſus à Carolo M. in tria regna 408. rurſus in vnum Hludouico Car. M. F. rege 415. rurſus ab eo diuiſa 418. 422. ab eo in tria diuiſi 464.474. à filiis eius vero ab eius obitu, in quatuor 476
Monaſterialis vitæ inſtitutores 238
Montalomagenſis vicus 168
Moſella & Rhenus confluentes 175
Mons marcomirus 363
Moſes XL. diebus ac noctib. Dei alloquio detentus ſcriptã in tabulis legem ſuſcipere meruit. 15. conſtruit Deo tabernaculum in eremo, & arcam fœderis, & Candelabrum, & alia multa, in quibus expreſſit præſentis Eccleſiæ Sacramenta 16. Ei Deus loquitur de rubo, quarta mundi ætate 15. educit Hebræorum populum ex Ægypto in portentis & prodigiis magnis 2
Vide Hebræorum populus.
Muliebre conſilium prudentiſſimum 276. 304.344
Muliebris auiditas vltionis 265.273.274. 306.307.320.321.332.333.344.346.349. 350.351.363.399
Mulierum caterua à Hludouico R. Car. M. F. ab Aula regia pulſa 457
Mummolus Auennicus 155. Eunius 85. epiſc. 96
Mundericus regnum inuadit 58
Muſcia Galmes 85
Muri ciuitatum diuinitus procidentes. Engoliſmæ Clodoueo 269. Metis Crocho 297. Sueſſionis 323

N.

Nabuchodonoſor rex Babylonis venit in Ieruſalem, exigens ab Eliachim tributum. 5. interficit Eliachim, recuſantem ipſi reddere tributum, ibid. obſides Ieconiam Hieroſolymis, & venientem ſibi obuiam cum matre & quibuſdam de populo capit & ducit in Babylonem ibid.
Namatius Aruernis epiſc. 38
Aurelianenſis 199
Nanninus Romanus 34
Nantinus Engoliſmenſis comes 112. pacem epiſc. petit ibid.
Narſes dux Italiæ 66.115
Nectarius 154
Nemanſium vrbs 182
Nepotianus Aruernis epiſc. 24
Nechao Rex Ægypti, veniens in Ieruſalem capit Ioachat & ducit in Ægyptum, & ponit ſuper regnum eius Eliachim 5
Nehemias ſumma cum ſollicitudine readificat muros vrbis Hieruſalem 7. duodecim annis Ducatum præbuit Sacerdotii in Hieruſalem 8
Nero quintus ab Auguſto Romani Imperii dignitatem adipiſcitur 28. quam diu imperarit ibid. Feſtum Iudææ procuratorem facit ibid. iubet comprehendi S. Petrum Apoſtolum 29. primus in Chriſtianos perſecutionẽ excitauit ibid. crudelis & impius ibid. à Senatu & populo Rom. publice hoſtis iudicatur ibid. ſeipſum perimit 30
Neronis de morte Rom. plebs ita exultauit, vt induta pileis, tanquam ſauo exemta domino triumpharet 30
Nerua Domitiano, exitiabili Tyranno, ſuccedit 38. primo ſuo edicto omnes exſules reuocat, quos Domitianus exilauerat. ib. Traianum ſibi in filium antequam moreretur, adoptat. ibid. imperauit anno vno ibid.
Neuſtria & Auſtria Auſtraſiave (quæ nunc Alemannia, cuius regia ſedes Metis 272. 297.) prima ditionis Franc. partitio fuit 251. ſuis Limitibus diſtinctæ ibid. Neuſtraſii tamen & Franci Childeberto rege 286 Auſtraſii Franci ſuperiores 303.304.335.336. & Franci orientales 392,393.396,397.417 Diuerſæ ab his prouinciæ erant, Thoringia, Burgundia ac prouincia 361.369.371.375. 377. Sed & Francia & Aquitania Car. M. R. 446.472.476. Franci & Germani 455 461. aliter 497
Nicea prouincia Narbonenſis à Mauris vaſtatur 415
Nicetius epiſc. Iuſtinianum Imp. ab errore reuocat 189. hortatur Chlodoſuindam, vt maritum ad fidem Catholicam adducat 190
Ninus Rex Aſſyriorum potentiſſimus, bellum finitimis inferens Regib. omnes Aſiæ populos ſibi ſubiugat 2. in Aſia quamdiu regnarit. ib. moritur

moritur adhuc impubere relicto filio, Nino nomine, & vxore Semiramide ibid.
Nobiles vini inferendalis tributo à Chilperico R. Sueſsionenſ. ſubiiciuntur 315
Nomina Iudicum, ſub quibus populus Hebræorum manſit poſt Ioſuam 8
Vide dictionem Iudices.
Nuptiæ inceſtæ morte à Clothario monarcha damnatæ 362
Numerus Vaſorum Templi Domini, quæ Cyrus Rex Perſarum Iudæis à captiuitate relaxatis reddidit & Ieruſalem remiſit 7

O.

OBſides fœderibus pacis accedebant 279. 290 310. 324. etiam inter Francos 341. fœdereq. violato ſeruituti addicebantur 279. etiam inter priuatos accipiebantur inter Regem & ſubditos. 279
Octauianus Auguſtus, ſecundus Roman. Monarcha 21. quæ geſſerit ibid. ad eum mittunt legatos cum donis Scytha, Indi, Garamantes & Æthyopes ibid. Rempub. legib. pacificis adæquare deſiderans profert edictum, vt deſcribatur vniuerſus orbis 23
Olla Vulcani ad Liparam cur ita dicta 372
Onias Menelai factione dolo perimitur 10
Oppianus flores 41
Orientales Saxones 395. Franci 392. 393. 396. 397. 421. Slaui 416. partes orientales regni Franciæ 423. Abroditi 424
Oſca Hiſpanorum Carolo M. deditur 402, 404
Oſcaris amnis 288
Oſneggi mons 436
Otho Saluius inter tumultus & cædes Romanum inuadit imperium 30. quam diu imperarit ibid. ſeipſum interimit ibid.
Ozodes Parthorum occupat imperium 8

P.

PAcis conditiones ab hoſte Gallis oblatæ, ab iiſque reiectæ, magno exitio Gallis ſæpe fuere 290
Paulinus tres libros componit contra hæreſin Eliſandi & Felicis 179. 180
Paulus S. adſciſcitur in Apoſtolatum per reuelationem Chriſti 26. Romam vinctus dirigitur, & ibidem per biennium in libera cuſtodia retinetur 28. Hiſpaniam adit ibid. quot epiſtolas ſcripſerit ibid. Romæ capite truncatur eadem die, qua S. Petrus in eadem vrbe crucifixus eſt 29
Parthi Aſſyriorum Medorumque temporibus, domeſticis ſeditionibus Scythia pulſi inter orientales populos obſcuriſsimi 17. Macedonibus triumphato Oriente ſeruiunt ibid. quali ſermone & veſtitu vtantur 18. quomodo pugnent ibid. in ipſo ardore certaminis prælia deſerunt. ibid.
Parthi nulla delicta adulterio grauius vindicant 18. fœminis non virorum conuiuium tantum verum etiam conſpectus interdicunt ibid. quib. ingeniis & morib. præditi ſint ib.
Parthi exſules Scytharum 16
Pax inter Guntrannum & Childebertum firmatur 128
Pelagiana hæreſis 84
Penteſilea regno Amazonum potitur 7
Pericius patritius 85
Periurium punitum à Deo 176
Perpetuus Turonis epiſc. 37
Perſæ victi 110
Perſarum irruptio 84
Perſarum Rex legatos ad Carolum M. cum eximiis munerib. mittit 405. Iterum etiam cum artificioſiſsima clepſydra 409
Perſeus & Andromeda in cœlum recepti 3
Petreus pons 108
Petrogarium à Chilperico Rege Sueſſion. inuaſum 319
Petrus Romæ 28
Pharao 14
Pharus Bononiæ Galliæ à Carolo M. reſtituta 413
Philippus Henrici I. F. viuenti patre in Francorum Regem vngitur 515
Phinees ſacrilegus 27
Photinus Lugduni paſſus 19
Phythoniſſa à Guntranno Rege Aurelianenſi conſulitur 309
Pictauenſe monaſterium puellarum, ſeditionib. agitatur 211
Piencus epiſc. 130
Pientius Pictauis epiſc. 77
Pilati res geſtæ 17
Pictauenſes, Arbaſſeni ac Andegauenſes à Britonib. profligantur 310
Pipinorum gens regia Franc. ſtirpe fatalis exitialisque 382. 383
Pipinus Auſtraſius vtriuſq. Francorum Palatii princeps fit 382. Zacharia Papa de Regni titulo in Childerici R. poſterorūq. eius perniciē conſulto, Childericum ex priſca ſtirpe regia poſtremum Fran. R. ex Papæ reſponſo, tondet, regnumq. inuadit, Sueſsionis 261. 383. A Stephano PP. in regē cū Carolo & Carlomanno filiis Carſiaci [illegible]gitur, ab eoq. in Langobardos concitatur 383. Langobardos ad rerū

Romana eccleſiæ abreptarum reſtitutionem armis cogit 384. *Gentiliaci ſynodum ſuper controuerſia orientalis occidentaliſq. eccleſiæ habet.* 387. *Regn. A.* XV. M. IV. D. XX. *Palatii vero principatum geſſit, A.* X. 383
Pipinus Caroli M. filius Langobardorũ rex 393
Pipinus Caroli M. filius Romæ à PP. Adriano baptizatur, inq. regem cum Hludouico fratre vngitur ac coronatur, ibid.
Pipinus dux Auſtraſius Theodoricum R. ac Bercharium Palatii Comitem ſuperat, mortuoq. Berchario Maior domus palatii fit 434. 435. *Cum rege ſuo, ſubditus ipſe, capitulatur.* 362. & 448.
Placitum 287. 329. 333. *generale* 379. *pro conuentu generali Franc.* 422. 424. 431. 432.
Pœna Francis in vſu, pedũ abſciſionis 333. 349 *Excæcationis* 396. 419. 456
Patriæ libertatisq. amiſsionis in pertinaces rebelles 391. 407
Pompelonis muri à Carolo M. euertuntur 391
Popilonenſes fidei Caroli M. denuo ſe tradũt 408
Pons ciuitatis Pariſienſis 285. 286. 323. 458
Pons Mogunt. 439
Pontius Pilatus ſcribit Cæſari Tiberio de his, quæ ſub eo Ieroſolymis geſta erant 25. *apud Viennam Galliæ vrbem exſiliatus propria manu ſe interimit* 27
Præceptio ſeu præceptum 247. *diploma regium. vnde dicti les ſecretaires des commandemẽs* 285. 298.
Præfectus regalium venatorum, Le grand veneur 469
Pratoria præſidia ac cohortes antiquis regibus Galliæ, non ita in vſu fuere 332
Pratum quod vulgo Le pre au clers 511
Predenecenti Abroditorum gens Bulgaris finitimi Daciam Danubianam incolunt 426
Primatus Galliarum Germaniæque Archiepiſcopo Senonenſi attributus 491
Principum familiares auari ingens ipſis malum 269. 349. 359. 449
Prætextatus epiſcopus Rothomagi 153. *liber in loquendo* 183. *Eius orationes* 179. *mors* 203
Priores Regis 194.
Priſcus epiſcopus 179
Priſcus Iudæus 95. 124
Primatus Gaballis epiſc. 21
Proculus presbyter 130. *Turonis epiſcopus* 60. 242
Prodigia 82. 83. 107. 110. 115. 131. 133. 145. 152. 173. 177. 188, 192. 235
Profuturus Frigeridus 35
Promotus epiſc. Dunenſis [illegible] 155
Prodigiorum ſignificationes 258. 316.
319. 289. 309. 331. 349. 343. 406. 425.
Proditio grata Principibus, at proditores exoſi 269. 270. 307. 338. 339. 340. 357. 358
Propheta quando floruerint 3
Prouerbium Græcum de Francis 438
Prouincia Burgundionum à Langobardis vaſtatur, profligatur 307
Pſeudo-Chriſtus 236
Pſeudo-Maria ibid.
Pſeleucus quas vrbes condiderit 9
Ptolemæus, Lagi filius Hieroſolymam & Iudæam dolo ſuam in deditionem redigit ibid.
Ptolemæus Philadelphus multa donaria Ieroſolymam tranſmittit, & ſacras literas ex Hebraica in Græcam linguam per 70. *interpretes transferri curat* ibid.
Ptolemæus Euergetes regnat ibid.
Ptolemæus Soter regnat in Ægypto ibid.
Ptolemæus Epiphanes ſuccedit Ptolemæo Soteri ibid.
Pudicitiam nouo aſtu, Giſulfi Langobardorum Regis filiæ tutantur 358
Puella, quæ in decollatione S. Ioannis Baptiſtæ ſaltauerat, viua à terra deglutita 26
Puella rapta raptorem interficit 205
Pueri regales 126. 139
Pugna inter Suenos & Saxones 113
Pugna Tolbiacenſis inter Theodoricum & Theodebertum RR. fratres cæde inaudita 352
Purpriſa, verbum Gallicum 500
Pythagoras Philoſophus Samius floret 14

Q.

Quintianus Aruernis epiſc. 53. 57. *Rutenorum epiſc.* 88
Quintinus militaris magiſter 34
Quintrio dux Campanenſis cum exercitu regnum Clotharii ingreditur 123. *inſtigante Brunichilde interficitur* ibid.
Quirinus martyr 21

R.

Radulfus Dux pluribus vicib. cum exercitu Winidorum dimicans, eos victos vertit in fugam 146.
Ragnacharius Camaraci dominus à Clodoueo vincitur necaturque 269
Ranchingus inhumanus 194
Rebaptizatio Arrianorum 113
Redonica regio 109
Redhibitionum Gallicarum ſpecies ac vocabula 446. 447
Referendarius Regis olim, qui nunc Cancellarius Franciæ dicitur 179

Referendarius regis 109.118. *reginæ* 115
Regales & reguli Francorum 34
Regeſta auro argentoq; plena 196
Reges populi Iſraelitici quo pacto ſibi ſucceſſerint 45
Reges Franciæ principatum palatiorum gerentib. Pipinis ac Carolo Auſtraſiis, nomine contenti omni regni adminiſtratione carebant 383
Reges Francorum non tam ſucceſſione vnde Agnati, quam Francorum electione ac conſenſu olim creabantur 256.257.330.415
Regicidæ morte ac poſteritate à Gunttanno Rege Aurelianen. mulctati 332
Regina filium Regem, Rege genitum habens ſupplicio dedi non debet 331
Regina mater Regi filio minori natu conſors adminiſtrationis à Francis data 354.355
Regis infantia, regni afflictio 376
Regni Franc. diuiſio 434
Regnorum Aurelianen. Auſtraſii & Pariſien. fines, fœdere Theodeberti Theodorici ac Clotharii Regum poſiti 347
Regum antiquorum ac Palatii principum doloſa fides & crudelitas, 267.278.279.281.282.308.309.324.351.353.370.378. *fratrũ etiã inter ipſos diſcordia, odium, inſidiæ ac veſana animoſitas,* 277.278.279.281.284.290.291.300.303. *& ſeqq.* 314.317.318.324.326.327.328.331.347.348.349.350.352.355. *vide dictionem Coniurationes,*
Remenſis eccleſiæ de iure regum vngendorum diſceptatio, 517
Reric Abroditorum nobile Emporium à Danis euerſum 410
Res geſtæ, quæ nulla Regum ac temporum certitudine muniuntur, inter aniles deputantur fabulas 20
Rex quales conſiliarios ſibi adhibere debeat 184. *Vide quoq; Conſiliarius.*
Renus centum inſulis clarus, eiuſq; ortus 248
Richildis Buuini comitis filia, Caroli Calui R. concubina, 481. *poſtea vxor* ibid.
Richildis Caroli R. vxor 459
Rignomeris 51
Rigoialenſis villa 197
Rigunthis filia Chilperici 121.209
Rigundis Chilperici R. filia cum dote immenſa Hiſpaniæ regi nubit 327 *huic immenſoq; eius comitatus, proficiſcenti, à Francis ſubditis commeatus edicto præbiti* 327. *à Deſiderio duce Toloſano intercepta theſauris doteque ſpoliatur* 329
Richardus rex Gothorum baptizatur 121. *libros Arianos cõburit.* ib. *Gothos baptizari iubet.* ib.
Riparum Sequanæ quantum nauigiis piſcatoribusq; cedat 286
Ritus Francorum infidelitatis ſponſione 385
Robertus Antirex in Gallia 509
Robertus Hugonis F. Fran. rex 512.513. *à Burgundionibus tanquam rex heterogenes non agnoſcitur* 513
Rodanus fluuius 111
Rodulphus Richardi Burgundionum ducis F. Antirex in Gallia 509. *R. A.* XII. ibid.
Rogationum, quæ letaniæ, cauſa, origo 271
Romæ ornamenta Conſtantinopolim à Conſtantii Imp. translata 374
Romana eccleſia à Foca Imp. omnium eccleſiarũ caput declaratur 357
Romani quantæ probitatis & poteſtatis fuerint poſt defectum regni orientalis 4
Roſa menſe Ianuario, arboreſque eodem anno bis fructum ferentes 326
Rota ſupplicium olim Francis in vſu fuit, ſecus tamen quam nunc graſſatores plectuntur 325 *aliter etiam Ludouico rege* 520
Romacharius epiſc. Conſtantinus 184
Romaniacus campus 78
Romulfus palatii comes 206. *Lupi ducis fili⁹* 233
Rotoialenſis villa 237
Rotomagus vicus Turonicus 241
Rubri maris ſitus & tranſitus 14
Rucculenus 92
Ruſticus Aruernus epiſc. 37

S.

SAbaria ciuitas Pannoniæ 240
Sabaudus epiſc. 82.187
Sabellius hæreticus 47
Sacramentum ſancti baptiſmatis pro circumciſione à Deo datum 16
Sacrilegi puniuntur 163
Saducæus refutatur 226
Saffarius Petragoricus 214
Sagittarius epiſc. nequam 85.106.165
Salonius epiſc. malus 106
Saluinus Epiſcopus 85. *Saluius Albigenſis epiſc.* 122.136.148. *reſtitit regi impio* 117
Saluſtius Euodii F. Comes Aruernis 74
Salluſtius Hiſtoricus 75
Saltus Vodrenſis 379. *Brigenſis* ib. *Pyrenæus* 391
Saltz palatium Caroli M. ad Salam amnẽ in Baioaria 449. *incendio abſumptum* 399.406
Sambucus vuas tulit 289
Samo Franc⁹ mercator à Sclauis rex eligitur 360
Sanctimonialium ſeditiones 211.228
Sanguis è cœlo 131. *è pane* 111
Sanguis Toloſæ manauit, Pariſiis de nube fluxit 258.319. *Turonis de pane* 323
Sapientes VII. *Græciæ nihil monumentorum,*

quod ad literas attinet, poſteris reliquerunt 14. recenſentur ibid.

Sarraceni Septimaniã inuadũt, deprædãtur 400

Sarracenus Benelarabi Hiſpanus ſe ſuasq; ciuitates Carolo M. vltro permittit 391

Saturninus Toloſæ epiſc. 19

Sauara in Sequanam influens 286

Saxones à Childerico Rege Aurelianis ſuperantur 257. Sigebertus Rex eorum à Clodoueo necatur, regioq; diripitur 266. à Clothario ad Wiſeram ſubiguntur 290. Clotharium eundem cruenta pugna vincunt ibid. in Galliam erumpentes à Guntranno Aurelianen. Rege retunduntur, illis per Galliam ad Mettenſe regnum iter conceditur. Eorum fraus in Gallos mercatores 301

Saxones cum Dagoberto Rege Auſtraſiorum pugnã rebelles ineunt 365. à Clothario ſuperantur, qui q; eius ſpathæ longitudinem excedunt, omnes trucidantur 366. Tributum quingentarum vaccarum inferẽdalium annuũ Francorum R. pendebant 370. eo tributo liberati, ea lege vt Sclauos rebelles mulctarent, vt vicinũ Francorum limen tutarentur 370. 371 à Pipino R. profligantur 383. Honorario trecentorũ equorum tributo ab eodem damnantur 385. à Carolo M. armis perdomantur, ac ad fidem Chriſtianam adiguntur 389. ſecundum 389. 390. tertium pag. ead. quartũ 390 & ſeqq. quintum 394. ingentiq; numero per ſupplicium caduntur ibid. ſextum 494. 495 & deinceps. ſeptimum 400. 401. octauum 401. nonum 402. 403

Saxones deuicti 33. deleti 72

Saxones, gens perfida ac fœdifraga 390. vndecimum 406. transferuntur cum vxoribus ac liberis in Franciam ab eodem 406. triginta trium annorum obſtinatiſſimo bello, prorſus ſubiguntur 450. à Ludouico R. Car. M. F. patria reſtituuntur 457. Trecis à Senonibus vincuntur 514

Saxonici ſuper arma iuriſiurandi ritus 371. 385

Scara verbum Francicum pro turma 372

Sclaui, qui & Winidi 328. Francis parebant 369. 370. 393. 394. Dagobertum rebelles ſuperant 369. ille expeditionem in eos parat 370. 371. vide dictionem Vultzi & Behemi, à Ludouico Burg rege vincuntur 477. 479

Sclaui 437

Scaldes fluuius 50

Scaptarius 74

Schiſmata orta 19

Scramaſaxus, culter validus 90

Secundinus 66

Seleuſe caſtrum 77

Senoch recluſus 97. & deinc.

Septimania prouincia 181. 182. 203

Septimania nutrix 210

Sequana inundatio 135

Serpentis in ampulla vini fabula 72

Seruatius epiſc. 31

Seuerus Hiſtoriographus 13

Seuerus Socer Dracoleni 108

Sententia Theodorici inſignis ſuper fraude Frãcis à Gothis facta 267

Seuſium Langobardorum ciuitas Guntranno R. Francorum belli iure ceſſit 359

Sicambriam in finibus Pannoniorum Antenor Troia profugus condidit 254

Sicãbris ob Alanos à Mæotide pulſos à Valentiniano Imp. decẽnio tributi immunitas data 255

Sicharius 200. Ioannis filius 169

Sichildem Clotharius Fran. monarcha ſecundis nuptiis vxorem ducit 360

Sicilia à Buccelleno Theodeberti regis duce ſubigitur 287

Sidonius, & libri eius 39

Sigebertus à patre Dagoberto Rex Auſtraſiis præficitur 371

Sigebertus R. Metenſis ann. XIII. regnauit 304

Sigiſmundus Burgundio Clodomiri Aurelianenſis regis captiuus, ab eo cũ filiis trucidatur 274

Sigulfus 88

Sigusium vrbs 87

Siluanecta 200

Silueſter Lingonis epiſc. 95. Antiochenus 176

Simon epiſ. tranſmarinus 234

Simon magus 18

Simplicius Viennæ epiſc. 20

Siſinnus magiſter equitum 87

Siſemus à Carolo M. Legatis Hirenæ imperatricis conceditur 403

Siſenandus, Sentila exacto, Dagoberti R. Fran. ope & armis, Rex Hiſpaniæ efficitur 370

Solidatus Auſtraſii regni, XII. VIR. Fran. arbitratu à Clothario Monarcha, regi Auſtraſior. redditur 361. 362

Sorabi campos Albiæ & Salæ interiacentes incolunt 393. Magnamq; Dalmatiæ partem obtinent 423. à Carol. M. ſubiguntur 408. rebelles à Hludouico R. domantur 417

Simon Magus offert Apoſtolis pro dono dandi Spiritum S. per manus impoſitionem ſuper capita credentiũ 26. confutatus à S. Petro recedit ib. venit Romã, & magicis artib. populũ demẽtat 18. 28. eius vanitates & inſaniæ per S. Petrũ Apoſt. deteguntur ib. pollicetur volatũ, quo ſupnis ſedib. inueheretur ib. in voce S. Petri A. corruit ab alto, confractisq; cru moritur

Simon Petrus ab Antiochia Romam venit 28. 172. optimos eruditoſq. viros epiſcopos conſtituit, & in diuerſas regiones mittit ibid fidem quam verbo docuit, potentiſsimis virtutib. approbauit ib. cōfutat Simonem magum 26. 29 crucifigitur Roma capite deorſum 29
Simonia hæreſis 26
Sixtus Romæ epiſc. martyr 19
Sollius 74
Solonacenenſis vicus 240
Spiritus ſanctus, Deus comprobatur 33
Spurii in regnum paternum cum legitimis ſucceſſere 272. 276. Idque ad Clotharii Chilperici filii regnum viguiſſe videtur 354. 355. iterumque regnante Dagoberto obtinuiſſe 367. 371
Stablo villa 86
Stabuli comes 115
Stabulorum comitatus 119
Stagnum in cruorem conuerſum 180
Stampenſis pagus 201
Stella in Lunam ingredientis portentum 289. 309. 408. in Solem 409
Stephanus primus martyr 18
Stilico Francos proterit 35
Stipendiaria annona plebs Francica à Carolo M. Ludouici Aquitaniæ R. exemplo leuatur 449
Strages mutua exercituum Francorum ad Doromellum vicum 347
Strataburgum 210. 235
Stratagemata atque actus Ptolomæi aulicum 260. 261. Thoringorum in Francorum equitatum 278. priuatum Leonis 280. Leudegiſili in ſubditos obſeſſos 338. Landerici, aut certe Fredegundis reginæ 344. filiarum Giſulfi Langobardorum Regis 358. Duellicum Heraclii Imper. Conſtantinopol. 368. Saxonum in Francorum exercitum 390
Stremonius Aruern. epiſc. 19
Sueui, Alamanni 28
Suggo 94
Sulpitius Alexander hiſtoricus 34
Sulpitius epiſc. Bituricus 143
Sumina fluuius 35
Sueßionis ſedes Regia Clotharii, Clodouei filii 272. 297
Sueßionis ab Egidio Rom. Siagrioq. filio vſurpatur 257. à Clodoueo illis eripitur 262
Suuanehildis Bauaria Caroli Auſtraſ. vxor 381
Sunno dux Francorum 34
Syagrius 39. rex Romanorum 42
Sygibertus Claudus 40
Sygibertus F. Clotharii 69
Sygilaic Gothia 91
Sygimundus ſacerdos 20
Syginaldus 60
Syluius Latinus 16
Symbola antiqua Francorum barbæ tactus, adoptionis 267. brachii collo alterius impoſitio, dignitatis ac prærogatiuæ 299. haſtæ traditio, in regnum ſucceſſionis 336
Symphorianus Auguſtodunenſis 38
Synodus contra malos epiſc. 109. 178. Lugdunen. 123. Remenſis 232
Synodus à Conſtantino Imp. Helenaq. Conſtantinopoli habita, damnatur à Synodo à Carolo habita 401
Syriuldus 67

T.

TArabannenſes 104
Turedunum caſtrum 82
Tauriacus vicus 243
Tecla quæ Melania 22
Tectoſages Hercinia accola 248
Templum Hieroſolymitan. à Salomone Rege pacifico exſtruitur quinta mundi ætate 3. 16. Eius ædificatio quando completa ſit 7
Terentiolus comes 182
Ternodorenſe caſtrum 95
Terræmotus Viennæ 270. 271. Burdegalis 16. Italiæ, Galliæ ac Germaniæ 405. Aquiſgrani 406. 425. 432. Conſtantinopoli diebus V. 416 Santonis ibid. in Gallia 511
Teſtamentum Dagoberti, eiuſq. exemplaria quatuor ab illo, filiiſq. ſuis ac Franciæ optimatibus in generali Conuentu obſignatum 372. 373. Caroli M. 408
Teſtamentū vetus Euangelicis principiis miniſtrauit in præfiguratione diuinorum Sacramentorum 15
Tetradius epiſc. 61
Tetricus epiſc. Lingonicus 76. 95
Theſſalus genere Senoch 97
Theſſalorum ſeditio 77
Theudegyſilus rex Gothorum 65
Theudo Gothorum rex 32. 65
Theodadus Tuſciæ rex 66
Theodebaldus, Theodeberti filius R. Metenſ. 289
Theodeberti Regis Auſtraſiorum filia Regi Langobardorum nubit 347
Theodebertus Francus 52. Childeberti filius 187
Theudebertus Italiam ingreditur & Italiam recipit 104. Verdunos recuperat ibid.
Theodogildis regina 80
Theodomeris rex Franc. 35
Theodoricus filius Bodiciꝗ 101. Childeberti filius 192. Chilperici filius 136
Theodoricus F. Chlodouei 49. 52
Theodorus epiſc. 134. Maſsiliæ 203
Theodorus Turonis epiſc. 61. 262

Theodoſius pius 22. *epiſc. Cabillon.* 118. *Rutenorum epiſc.* 142

Theodoricus Clodouei filius rex Metenſis filiam Sigiſmundi Burgundionis vxorẽ duxit 276

Theodoricus Dagoberti iunioris filius Kala monaſterio educatus Chilperico obeunte rex à Francis creatur 380

Theodoricus Metis an. XXIV. regnauit 282

Theodoricus R. Meten. regn. an. XXIV. 282

Theſauri inopinato reperti 298. 307. 319

Thoringi à Clothario & Childeberto RR. profligantur 278. *ſtupendi ſtrage ad amnem Oneſtrudh à Theodorico R. funduntur* 278. *ſubiguntur ib. à Clothario diripiuntur* 290

Tituli antiquorum regum Francorũ in ſuis præceptis. i. literis patentibus, Childeberti quidẽ 286. *Car. M. a.* 446 *Hludouici v. eius filii* 457

Toletana ſpolia à Childeberto reportata 277

Toloſa Gothorum regia, 358. *à Clodoueo R. cum theſauris Alarici Rege diripitur* 269. *ab Ariberto contra pactum conuentum cum Rege Dagoberto fratre ſedes regni fit* 364

Theodoualdus 64. 107

Theodulfus abbas 128. *Andegauis comes* 178. *diaconus peruerſus* 228

Theſaurus cœleſtis 105

Theutharius presbyter 209

Thoringia vaſtata 72

Thoriſmodus Chunorum rex 33

Thracium bellum 22

Tiberis inundatio 218

Tiberius imperator 109. *refert de Chriſto* 17. 84

Tiberius Cæſar 84. 105. 137. *beneficus in pauperes, ibid. &* 109

Tormenta vehementia 121

Tornacenſes Franci 236

Tornomagenſis vicus 240

Traguilanes 65

Traianus ſæuit in Chriſtianos 18

Torgoti ſiue Torchoti Thraciæ populi 255

Treuerorum vrbs Lucii Romani factione Francis deditur 255

Truecana clades 344

Turbo Auſtralis inauditus regnãte Chilperico 316

Turris Pariſienſis 286

Traſimundus Vandalis rex 28

Tranſobaldus presbyter 118. 243

Treca campaniæ vrbs 175

Tributa grauia impoſita 209

Trinitatis confeßio 52

Trypho ab Antiocho, fratre Demetrii, bello victus occiditur 12

Trophimus Arelate 19. 20

Trudulfus palatii comes 197

Turonica vrbs concremata 243. *bello ciuili vexatur* 111

Turonicorum epiſc. catalogus 240. *& ſeq.*

Tunica Chriſti inuenta 422

Turris Sion 16. *Stratonis ab Herode Rege in honorem Cæſaris albo lapide renouata ibid.*

V.

V*Abrenſe caſtrum* 195

Vabrenſis pagus 196

Vafres Ægyptius 16

Valens in monachos impius 22. *male perit ibid.*

Valentinianus imperat. 33

Valentiniani 19

Valentinianus hereticus 18

Valerianus Imp. 20

Vandali in Galliis 28

Varni rebelles à Childeberto R. Metenſi ſubiguntur 345

Vaßi regis, Vaſſaticum, 385. 397. 446. 482. *vide dictionem Leudi*

Vaßti Regina, vxor Artaxerxis Longimani cõuiuium ſplendide & opulentißime celebrat 7. *deſeritur ab Artaxerxe rege, ad quem iuſſa ventre neglexerat ibid.*

Vaſatenſis vrbs 132. *cremata ib. Vaſſo delubrum Aruernis* 20. *Vedaſtes Auo* 150

Venatio Francis conſueta ac familiaris 268. 296. 327. 328. 375. 406. 407.

Venatio regia Autumnalis 420. 421. 423. 425. 428. 429. 454. *verna* 427

Venenum amentiam inferens 360

Venetiæ cum ducibus ſe Pipino Caroli M. filio Italiæ R. dedunt 412. *Nicephoro Imper. Conſtantinop. à Carolo M. redduntur* 412

Venetũ vrbs Britanniæ beneficium Chilperici R. Sueßionen. ac ei tributaria 320. *Britanniæ inſulæ profugorum colonia* 396

Venna piſcatio ad Sequanam 286

Veſoges, Rex Ægypti, Scythis primum bellum inferens in fugam vertitur 16

Veſpaſianus Romam incendiis deformem, ædificiorũ copia renouat 36. *Capitoliũ, Ædẽ Pacis, & Claudii monumẽta reparat* 36. *moritur ib.*

Veſpaſian. & Titus Imp. magnificũ & memorabilem de Iudæis agentes triumphum Romam ingrediuntur 35. *quas res præclare geſſerit* 36. *à militib. eligitur Imp.* 29

Vellaua vrbs 236

Venantius abbas 242. *Venenati cultri* 181

Venenoſæ herbæ potus ſumptæ 118

Venerandus Aruernis epiſc. 37

Venetica ciuitas 180

Veneti, ciuitas Britanniæ 108

Veranus Cabillonis epiſc. 184. 202. *Vernadũ vicus* 241. *Vernona caſtrum regnante Theoderico ædificari cœptum* 352

Veſſi-

Veſpera Baioariana, vt & Siciliana 370
Vicinonia fluuius 224
Victor epiſc. 105
Victoriacenſis villa 144
Victoriacum caſtrum 58
Victoriacum villa 90
Victorinus martyr 20.21
Victorius Redonis epiſc. 184
Victorii ordo paſchalis 11
Victoria Theuderici contra Chlotharium 126
Victuriacum à Munderico in Theodericum regem Metenſem vſurpatur 277
Vidimaclus 199
Vigenna fluuius 48
Vigiliarum inſtitutio per annum 241
Vigilius archidiaconus 86
Villauum territorium 88
Vilcaſſinum Coronæ Franciæ quæſitum à R. Philippo 515. Nortmannicum Vilcaßinum à R. Ludouico 525. filio autem regis Anglorum ab eodem cum Margarita filia in dotē datur 526
Villæ regiæ, familiæ domuique regiæ annonam præbentes, 440.467
S. Vincentii Baſilica 163. tunica 65
Vindemialis epiſc. 30
Vindocinum caſtellum 212
Vingenna fluuius 25
Vinnochus Britto 107.186
Vinthrio 210
Vina potentiora 160
Vini inferendalis tributum quæſtoribus exitiale ſublatum poſtea 315. & deinc.
Viridunum rebellans à Clodoueo domatur 266 Tributum VIII. M. ſolidorum ad opera publica illi à Theodeberto Auſtraſior. R. condonatur 289
Virgilius Arelate epiſc. 215
Virus 223
Virus Turonis epiſc. 41.241
Viennæ epiſc. 187
Vitellius, Lucio Vitellio terc. coſ. natus, contra Othonem Imp. dimicat 30. Romam victor intrat ib. Romæ conuiuiis inhiat ibid. quamdiu imperarit 31. Sabinum Veſpaſiani fratrem nil mali ſuſpicantem interficit 29. Capitoliū incendit ib. è cella Palatio proxima pertractus & excruciatus in forum deducitur, & ibidem occiditur 30
Vltraiurani Francorum regi parebant 358
Vltrogotha Childeberti regis Pariſ. vxor 291
Vltrogotho regina 115
Vocladenſe bellum 51
Voluſianus Turonis epiſc. 42.241
Voſacum ſilua 225
Voſagenſis pagus 200
Vrbes ab igne cæleſti, lupis ac vrſis impetitæ Vienna 270.271. Burdegala 323. Finhſaze pagi Saxoniæ 425
Vri, populi 249
Vrbienſis pons 133
Vrbicus Aruernis epiſc. 23
Vrſicinus Cadurci ſubrogatur epiſc. 115.143
Vrſio Rex 124.194. Vrſus 88
Vxorum viricidarum pœna à priſcis Gallis inſtituta 253
Vuaddo Santtonum Comes 146.159
Diaconus 179
Vuandelinus nutritor Regis 180
Vuarochus Macliani filius 101.108.199
Vuandelinus 123
Vuarnarius Francus 84
Vuaſcones à RR. Auſtraſio & Aurelianenſi iure belli Ducem accipiunt 347. Nouas res molientes à Dagoberto domantur 372.373. In Pyrenæis ſaltu Francor. exercitū cadunt 391.427 Leues 448. ob defectionē à Hludouico Franc. R. domantur 417.454. Denuo 420. Ferocientes à Hludouico Aquitaniæ tunc tantum R. talionis pœna plectuntur 450.454
Vuaſconum antiqua veſtiendi ratio 448
Vuæ, pampinique menſe Decembri in vineis Guntranno regnante 330
Vualderada Langobardi regis filia Theodebaldo regi Metenſi nubit 289
Vuendalorum in Gallia incendia, vaſtationes, cædes, graſſationes 380
Vuangiones, qui nunc Warmatii 468
Vuaſtinenſis regio regi Philippo à Comite Fulcone ex pacto conuento Vuerpitur 515
Vuelatabi 437. vide dictionem Vultzi
Vuerpire verbum Gallicum, pro tradere 515. contrarium deuuerpire
Vuiliacharius 78. Vuintrio dux 178
Vuiliulfus ciuis Pictauus 197
Willacharius Aureliæ Comes 153
Wiſigardis 64
Vuldetrada 72
Vulfilaico diaconus 175
Wilibaldus interit 150.151
Warnarius, Maior domus 137
Wodan, Deus veterum Germanorum 109
Willelmus Nortmannorum Comes Angliam inuadit 520
Winidi, qui & Sclaui Hunis ſubditi 360. vide dictionē Sclaui. Winomadius aſtu Childericum Francis conciliat, reſtituit 256. & ſeq.
Wercimacum villa 392
Wiſegarda Regis Langobardorum filia Theodeberto Theoderici Regis Metenſis filio nubit 281

Wulfus Patricius, iubente Theuderico occiditur in Fariniaco villa 127
Wultzi ſeu Wiltzi, qui & Welatabi, Sclauorum gens, Francis Abroditiſque Francorum auxiliariis inimica à Carolo M. ſubiguntur, in fidem recipiuntur 398. 404. 437. ad Danos contra Abroditos deficiunt, à Carolo retunduntur 410. ab Abroditis diripiuntur 411. obſides Carolo M. dant 414. de regni controuerſia Hludouici Regis Car. M. F. ſententia parent 424

X.

XErxes, filius Darii, ſuccedit patri in regno 7. Græciam expugnaturus in exercitu ſuo quot armatorum millia, quot item naues roſtratas & onerarias habuerit. ibid. miſerabili morte perit ibid.
Xerxis Auaris animi magnitudo 260

Z.

ZAban, dux Longobardorum 87
Zacharias prophetat 4. floret in Iudæa 7
Zoroaſtres qui Cham 33

FINIS.

COLL. TAVR. SOC. IES. CAT. INSC. EX CENSV. REG. CEL. VIC. AMI